

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

Národní knihovna ČR
Historické fondy

25 E 28

Národní knihovna

1003291915

XXV

E 28

INSTITUTIONES
JURIS PUBLICI
UNIVERSALIS,
NATURÆ, ET GENTIUM.

*Comparavit pro suo uouo D. Alexius Werner
Prof. Platorj.*

INSTITUTIONES

JURIS PUBLICI UNIVERSALIS,

NATURÆ, ET GENTIUM,

Ad normam Moralistarum nostri temporis,
maxime Protestantium,

HUGONIS GROTII, PUFFENDORFII, THOMASII,
VITRIARIJ, HEINECCII, ALIORUMQUE EX
RECENTISSIMIS ADORNATÆ,

Et ad crisin revocatis eorum principiis, primum fusiore, tum
succinctiore methodo pro Studio Academico, præsertim
Catholico, accommodatæ:

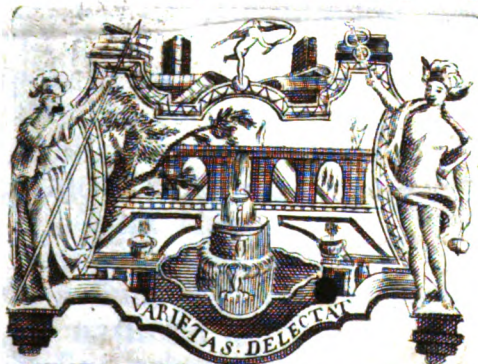
A U T H O R E

P. IGNATIO SCHWARZ S. J.

P A R S P R I M A

ELEMENTO GEMINO COMPREHENSÆ,

D E J U R E N A T U R Æ.

V E N E T I I S;

M D C C L X.

EX TYPOGRAPHIA REMONDINIANA;
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

JESU CHRISTO,

VIRO LABORUM, ET DOLORUM,

In Judæa evangelizanti,
In Cruce patienti,
Ac pro humano Genere Morienti

DEDICATIO.

S Aturni aurea Sæcula
Impallescant in plumbum,
Dum e plumbeo Sæculo
Ortum triennium,
Omni auro splendidius,
Quia *Christi prædicantis*,
Et omnem hominem illuminantis.
Stupesce Antiquitas!
Qui eousque aperuit Prophetarum ora,
Os tandem proprium aperit,
Verba promit Increatum Verbum;
Immo quæ nunquam licuit homini loqui,
Jam DEUS ipse, factus hominis filius,
Ultro prodit arcana Patris.
In spissis ignorantæ tenebris,
Et ipsum rationis lumen
Abibat in tenebras;
Nec lucebat, nisi ad devia,
Quia fatuum.
Extincto lumine Naturæ,
Natura ipsa a semet abiit infra naturam;
Jus naturale amiserat,
Quia sine *principio* ignotum,
Sine *sine* inutile.
Defecerat principium in amore,
Finis in *vera mentis felicitate*;

Hæc

Hæc enim habita, velut miseria;
 Carnalis servitus *felicitas* putabatur.
 Jus Gentium erat inversum,
 Quia in *vim* apertam conversum;
 Injuriae juris titulo triumphabant.
 Septem Mundi Sapientes
 Deliraverant ut octo;
 Quos Stoa aluit Sophos,
 Sapiebant insipienter,
 Quia sapientes carnalia,
 Doctam Mundo stultitiam venditabant.
 Hinc opus erat Doctore,
 Qui Naturæ jus suum sic redderet,
 Ut etiam supra naturam elevaret;
 Qui jus Gentium restitueret,
 Dum, sublato Gentium jure injusto,
 Jus novum, a *Judæis* rejectum,
 Transferret ad Gentes.
 Superi! qualis doctrina?
 Qua nil *simplicius*, nil *sublimius*;
 Tam erat simplex,
 Ut omnem Mundi duplicitatem excluderet;
 Tam erat sublimis,
 Ut sine parabolis vix caperetur.
 Pene fingere debuit Veritas,
 Ut caperetur ab homine,
 Caperetque hominem, mendacio prius captum.
 Qualis doctrina?
 Quæ quot miracula, tot habuit præmissas;
 In quorum forma sic conclusit,
 Ut *intellectum* necessitaret
 Ad *speciem veritatis*,
 Voluntatem ad *exercitium virtutis*.
 Docuit pauperes & imbelles
 Potens verbo & opere Magister;
 Potens verbo, quod dixit suum, non suum,
 Doctrina mea non est mea.
 Non suam dixit ut hominis,
 Suam ut Numinis,
 Nam verba erant *Verbi*, & *Verbum Patris*.
 Tam potens erat opere,
 Ut opus miraculo fuisset;

Mira-

Miracula numerari ut possent.
 Loquendo aures surdis,
 Aspiciendo oculos cæcis,
 Tangendo pedes restituit claudis.
 Paralysis, hydrops, lepra,
 Morbi erant, dum permetteret;
 Sanitas, cum juberet.
 Mors ipsa mirata est,
 Sibi reddi vitam vel invitæ.
 Dæmon ipse tot prodigia stupuit,
 Credidit DEUM esse, qui faceret,
 Et DEO non credidit.
Vir laborum fuit,
 Dum malefacientibus benefecit,
Sed transeundo,
 Ut eum diligerent, quia *benefacientem,*
 Sed & timerent, quia *transeuntem,*
 Quibus gratia sic adesset,
 Ut tamen ipsi gratiæ non deessent.
 Sicut Gigas cucurrit viam,
 Ut lassaretur Fortitudo DEI,
 Ut sitiret sedens ad fontem,
 Ipse *fons vitæ;*
 Aquam ut peteret mortuam,
 Quo daret vivam,
 Quia *salientem in vitam æternam.*
E Viro laborum
 Effectus est *Vir dolorum.*
 Summum fuit amoris prodigium,
 DEUS pati ut posset,
 Prodigium summo majus, pati ut vellet.
 Ut posset, DEUM propemodum exiit,
 Certe sic hominem induit,
 UT DEUM inter, & Hominem
Christus esset prodigium prodigiorum;
 Gaudium summum sociavit mærori summo,
 Fecit,
 Ut infinita voluptas Patris
 Tota tædiis innataret;
 Catenis strinxit *immensum,*
Impassibilem subdidit tormentis,
 Fœdari sputis permisit

Ang-

Angelorum delictum,
 Velari oculos omniscio oculo,
 Sapientiam Patris
 Deludi ut *stultam,*
 Malefactoribus postponi
Sanctum Domini,
 Ad mortem damnari
Omnium Judicem,
 Sub Cruce fatiscere Omnipotentem,
 Derelinqui a Patre
 Filium eundem cum Patre.
 Denique permisit
 In Cruce mori *omnium vitam.*
 Satis est!
 An furor, an amor
 Spectaculum dedit hoc paradoxum?
 Et furor, & amor:
 Hic DEI, is hominis.
 Cum furant Mortales,
 Natura sapiat,
 Rumpantur petræ, sidera lugeant,
 Elementa; veluti sensata, stupeant,
 Et exprobrent stuporem
 In hominibus insensatis.
 Nos saltem Authori Naturæ
 Dedicabimus Jura Naturæ,
 A *Viro laborum*
 Tot doctrinæ radiis illustrata,
 Sed a male scintillantium studiis
 Sæpe denuo obscurata,
 Utinam! hoc qualicumque labore
 Nitori pristino restituta.
 Jus *Gentium* fistimus
Viro dolorum,
 Quod novum Gentibus ut illucesceret,
 Lux ipsa Gentium
 In Cruce sustinuit obscurari.
 Laborem suscipe *Vir laborum,*
 Errata sustine *Vir dolorum.*

PROLEGOMENA,

S E U

EXEGESIS HISTORICA

De origine & progressu Juris publici universalis,

*Historia juris
Naturæ,
& Gentium.*

P R Æ S E R T I M

NATURÆ, ET GENTIUM.

I N S T R U C T I O I.

De origine, nomine, essentia, constitutivis, ac distinctivis Jurisprudentiæ universalis, ac naturalis.

Instructio I.

§. I.

§. I.

De origine & acceptione juris, ac jurisdictionis in genere.

*Origo Juris
in genere,
sive denotat
justum.*

Veritur I. Quæ prima omnis juris, jurisdictionis, ac legum origo? R. Creator, summusque Legislator Deus.

Explicatur. Jus, a jubendo; a jure justum; a justo justitia derivata noscitur; sic ut jus in latiore sensu significet omne quod justum, seu consentaneum rationi, ac legibus; in presertim indicet æquum, seu unicuique ex justitia debitum. In prima acceptione est objectum virtutis in genere; in secunda justitia, seu jurisprudentiæ in specie, diciturque facultas moralis, quam unusquisque habet, vel circa rem suam, vel circa rem sibi debitam. In alia acceptione jus derivatum a jubendo, vel significat potestatem aliquid sancienti, & sic jurisdictio dicitur; vel indicat ipsam sanctionem, seu regulam justitiam, & sic dicitur Lex. Porro lex dividitur in naturalem, &

*Sive juris-
dictionem.*

Sive legem

Tom. I.

A

positi.

positivam ; naturalis , quæ ex ipsa natura rationali oritur , est conceptio Naturæ indita ad operandum convenienter : (a) unde sicut Deus est Creator naturæ humanæ , ita & naturalis legis , ex eodem promanantis , Author merito appellatur . *

Qualimoun-
quo .

Lex positiva , seu ex Imperantium arbitrio posita , & quali naturæ legi superaddita , est ordinatio rationis ad commune bonum , ab habente potestatem promulgata . (b) Rursus dividitur in divinam , & humanam , seu a Legislatore divino , vel humano propositam . Divina vetus in Testamento veteri ; nova in novo Naturæ legi est superaddita a Deo . Humana , seu autoritate hominum adjecta , vel est communis Gentibus , sic ut officia Gentium erga Gentes ex naturali ratione , communique consensu ordinet ; vel est particularis alicui Reipublicæ ; & tunc si sit sancita a potestate politica , dicitur Civilis ; si ab Ecclesiastica , dicitur Canonica .

Habetur
Deo .

Hujus qualiscunque jurisdictionis , seu legis , origo prima est Deus , legislator summus , non enim est potestas nisi a Deo vel immediate , vel mediante : nam qui primus posuit legem Adamo , is eidem & potestatem legislativam in suos posteros communicavit . Inde Patriarchæ omnes , Moyses præcipue , Legislatoris nomine insignes ; inde potestas quoque , ipso naturæ & Gentium jure , extensa in Monarchas , Reges , & Magistratus , qua sine humana societate & commune commercium subsistere haud potuisset .

§. 2.

§. I I.

De origine juris publici in specie , ejusque essentia , ac proprietatibus .

Quæritur II. Quæ origo juris publici universalis? Quæ ejusdem ratio ac proprietates?

Origo juris
publici
in specie .

R. Origo est naturali jure posterior , progressus successivus ad usque hodiernos apices admodum politos .

Declaratur . Etsi jus naturæ simul cum hominibus ortum , atque in prima statim creatione illorum cordibus sit inscriptum , juris tamen naturalis disciplina est ipso jure posterior ; sicut jus publicum posterius est jure naturali , adeoque utriusque juris disciplina , sequioribus demum sæculis , suam debet originem & culturam . Inde

In genere di-
citur facul-
tas interpretandi
leges
pro bono pu-
blico .

Deducitur 1. Jus non raro sumi pro ipsa jurisprudentia , seu facultate , leges , salutem hominis concernentes , explicandi , easque actionibus humanis applicandi , quæ Imperatori dicitur *justi & injusti scientia* ; Cetero *Ars equi & boni* (c) per æquum intelligendo , quod convenit *juri naturæ* : per bonum , quod expedit *saluti Reipublicæ* , ut adeo Jureconsulti , seu *equi bonique notitiam profitentis* , sit , æquum ab iniquo separare ; licitum ab illicito discernere ; *panarum metu & præmiorum exhortatione bonos efficere* ; verbo : naturæ & juris publici leges rite exponere , & actionibus civium applicare , quod , Ulpiano teste , genuinam *Philosophiam est profiteri* .

In specie est
habitus pru-
dentia divi-
gens actiones
publicas ad
justitiam .

Deducitur 2. Jurisprudentiam publicam & universalem præmissis describi posse , quod sit *habitus prudentiæ* , per se dirigens *actiones publicas omnium* , vel *saltem plurium civitatum ad justitiam & salutem publicam* , in suo genere consummatam .

Ded-

(a) Angelicus in 4. dist. 33. a. 1.

* Suarezjus breviter L. 2. de Legibus c. 16. n. 2. Jus quandoque sumitur pro facultate ad rem , seu dominio in re ; quandoque pro lege , seu regula operandi : illud est jus utile , & reale ; hoc bonum , & legale .

(b) Angelicus 1. 2. Q. 91 a. 4.

(c) L. 1. §. 1. ff. de jure & just. abstrahendo hic a vigore Scholastico , quem pluribus expensum vide in erudita Prodromo juris controversi , Ingolstadii edito .A. 1737. sectione 1. §. 2. num. 35. f. m. 29.

Deducitur 3. *Discrimen jurisprudentiæ publicæ, & universalis, a privata & particulari.* Nam. 1. Illa, ut *publica*, per se dirigit actiones publicas, seu eas, quæ *immediate* statum publicum concernunt, & *directe* ordinantur ad publicam felicitatem: hæc spectat actiones, & utilitatem privatam. 2. Illa, ut *universalis*, respicit omnes populos, vel saltem plures; & considerat, quid inter ipsas Civitates & Regna sit justum vel injustum? hæc curam gerit unius Civitatis, vel Reipublicæ, veluti *Atheniensis*, aut *Romanæ*. 3. Illa legibus utitur, universaliter omnes, aut plures populos obligantibus, adeoque variationi haud obnoxiiis, cum aut Deum Authorem, aut communem Gentium assensum pro causa respiciant; hæc leges habet, publicas quidem, sed tamen particulares, adeoque pro temporum varietate mutabiles.

Differet a juris prudentia particulari per modum tendendi universalium.

Deducitur 4. *Subiectum jurisprudentiæ universalis*: hoc conficiunt omnes, qui jure publico universali diriguntur, quos inter 1. sunt Imperantes, quæ *tales*, seu summi, seu subordinati in ordine ad subditos. 2. Subditi in ordine ad imperantes, & qua membra ad Rempublicam. 3. Civitates vel omnes, vel plures inter se: unde Authore *Grotio*, *jus publicum ordinat totum ad partem, partem ad totum, & duo tota inter se.* (a) Si tamen Imperans vel Civitas consideretur *ut persona*, quæ privatorum instar cum civibus, seu extraneis pacta celebret; si cives considerentur *invicem inter se*, ad jus publicum, cuius Reipublicæ *proprium*, non ad *universale publicum* pertinent.

Pro subiecto respicit Imperantes & subditos, qua tales.

Deducitur 5. *Objectum, forma, & efficacia jurisprudentiæ publicæ universalis.*

Objectum sunt actiones omnes, quæ ad statum, gubernationem, conservationem, ac felicitatem completam Reipublicæ, societatisque humanæ tendunt. Forma est *differentia* disciplinæ hujus specificæ, qua actiones has dirigit non ad privatam felicitatem unius, sed publicam omnium, aut saltem plurium Civitatum. *Effectus* consistit in obligatione *efficaci* omnium, spectatis præceptis naturalibus; plurium vel omnium, saltem moratorum, spectatis Gentium placitis, utpote quæ communi consensu ejusmodi Gentium coaluere. Si dicas, Reges, Populosque liberos esse legibus solutos, id si verum, solummodo verum est de *civilibus & temporariis*, non *universalibus, perpetuis, & omni tempori accommodatis*: nam & Reges, & Populi liberi, *exleges* esse ne possint, nec summe libere in omnem effundi licentiam, vel maxime indigent legum freno, ut intra justitiæ limites contineantur. Si replices, eosdem in casu transgressionis nec agnoscere Superiorem, nec Judicem, id quidem verum est de *humano*, non tamen *divino*: nam norunt *ipso naturæ lumine* Deum, & quidem *malorum vindicem*, sin minus in hac vita, certe post vitam, immortalis anima pœnis, *qualibuscunque demum*, a Deo ultore reservanda.

Pro objecto actiones suas ad publicum bonum; pro effectu obligationem universalem.

Deducitur: 6. *Finis hujus Jurisprudentiæ publicæ, ac universalis.* Nam finis proximus est *justitia*; remotus & ultimus *salus publica*, in suo genere *perfecta, ac completa*, hoc est, quæ non terminetur hac solummodo vita, sed & in altera, *quacunque tandem beatitate*, consummetur, ut per decursum pluribus demonstrabimus.

Pro fine Justitiam, salutem publicam.

§. III.

§. 3.

De distinctivis, & constitutivis Juris publici universalis.

Queritur III. *Quæ distinctiva, & constitutiva Jurisprudentiæ publicæ, ac universalis.*

Distinguitur Jurisprudentia publica a Politica, eo objecto, modo & efficacia.

R. I. Jurisprudentia publica distinguitur. 1. *Politica ex objecto saltem formali:*

A 2

(a) Epist. 4.

mali: nam, etsi utraque Civitatem, qua talem, consideret in ordine ad se; & ad exteros; illa tamen considerat, saltem ex fine primario, *sub ratione justitiæ*, justa ab injustis secernendo; hæc *sub ratione utilitatis*, proficua a noxiis separando: quod si *justum*, ut sæpe sit, coincidat cum *utili*, id respectu Jurisprudentiæ est *quasi per accidens*, quamvis haud semper coincidat, uti patet in actionibus, negative justis, seu merissime permixtis. Distinguitur item *ex modo*: nam Jurisprudentia procedit *demonstrative* ex principiis necessariis; * *Politica probabiliter* ex prudentiæ, ac experientia dictaminibus: illa leges latas explicat, & interpretatur; hæc dirigit ferendas. Distinguitur denique *ex vi & efficacia*: illa siquidem obligat *per leges*; hæc suadet solummodo *per Consilia*.

A ratione status, qua respicit particularia.

Jurisprudentia publica & universalis distinguitur. 2. A *Ratione status*, ut vocant: hæc enim est pars Politicæ ** & in eligendis conservandæ Republicæ mediis est sæpe particularis, arcana, ambigua, mutabilis, & diversa apud diversos pro cuiusque Nationis genio, regiminis forma, & Religionis circumstantiis.

Ab Ethica, qua spectat honestatem qua talem. a Theologia morali, qua dirigitur primario ad interna.

Eadem distinguitur 3. Ab *Ethica* saltem *inadequate*, utpote quæ versatur circa actiones tam privatas, quam publicas sub ratione *honesti*, ac *decori* potius, quam *justi*.

Eadem distinguitur 4. A *Theologia morali*, quæ motivo generali bonitatis, atque malitiæ, versatur circa virtutes omnes, ac vitia: spectat *primario*, ac *præcipue* forum internum, & tractat actiones quaslibet, sive respectum habeant ad Civitatem, sive non.

Complectitur ut Constitutiva propria, jus nature, & Gentium.

R. II. *Constitutiva* Jurisprudentiæ publicæ, & universalis *primaria*, ac *proprie talia* sunt, Jus naturæ & Gentium: illud enim ad omnes; hoc saltem ad plures pertinet Civitates: illud generatim monstrat, quæ naturæ rationali, & speciatim, quæ humanæ societati, ad quam inclinatur, conformia sunt, atque difformia, adeoque præcepta, seu prohibita; hoc indicat, quid justum sit inter omnes, vel saltem plures Civitates, alioquin Gentes appellatas, quarum consensu nata sunt jura, quæ *Populos complures inter se colligant, & utilitatem non Cætuum singulorum, sed magnæ illius Universitatis respiciant*, uti loquitur *Grotius* (a)

Us reductivæ talia, & suo modo jus etiam divinum possivum.

Ad Constitutiva Jurisprudentiæ publicæ, ac universalis *suo modo* reducitur etiam jus divinum, *in quantum scilicet jus naturale illustrat, declarat, & complet*. Negari enim haud potest, quod jus divinum tam veteris, quam novi Testamenti plurimum conferat ad intelligenda juris naturalis præcepta, utpote cum utrobique reperire sit Divina Oracula, id ipsum, quod recta ratione tam circa actiones hominum publicas, quam privatas constitutum est, aut *clarius* aut *extensius* explicantia, ut clarescat ex dicendis.

Et humanum.

Pariter *suo quoque modo* reducitur Jurisprudentia *canonica, & civilis*, in quantum quidem & ipsæ jus naturale, & Gentium illustrent. Cum enim, *Ulpiano* teste (b) jus publicum consistat in *sacris, sacerdotibus, & Magistratibus*, facile liquet ex utroque hoc jure multum lucis, ac perfectionis juri Naturæ & Gentium accessisse.

Deni-

* Sive per se, & ex intentione propria, sive per accidens, uti dicitur in prologo supra laudato sect. 1. §. 2. n. 43. nos hac ex parte *luctari* nolumus *contra torrentem*.

** *Hippolito a lapide* in prolog. dicitur *ratio boni publici procurandi, & mali avertendi*. *Scipioni Ammirato* est *medium extraordinarium, quo pro temporum & momentorum occasione, boni publici causa, cum derogatione juris civilis, negotia incidentia expediuntur*. *Schroeder* in introduct. in J. P. C. I. Thes. 5. est *Cynosura consiliorum & actionum ad presentem Republicam statum administrandum, ut felicitas Reipublicæ finis seu salus publica obtineatur*. Ex quibus colligitur, rationem status ad singularia potius; jus publicum ad universalia tendere. *Schyzio* in Coll. J. P. exercit. 1. Thesi 14. est *norma, qua Princeps, vel Republica plerisque actiones ad commodum privatam dirigit, adeoque locum non habere aserit in jure publico, cuius finis est justitia & populi salus*. Sed hoc non de *genuina* ratione status, bene vero *spuria* intelligendum, quæ, ut notat *Schmiedius*, rationis *normam* non inretur, cum contra *rationem* sit, nec rectæ rationis dictamen sequatur.

(a) De J. B. & P. in proleg. § 17. f. m. 14. edit. *Francos*. a. 1691. qua posthac utemur.

(b) L. 1. §. 1. de justitia, & jure.

Denique inter adjumenta recte etiam numerantur testimonia Sanctorum Patrum, antiquorum Philosophorum, & cæterorum Prudentum scita, Theologorum, & Jurisperitorum conclusa; immo & historiæ monumenta, exempla, atque judicia, præsertim pro jure Gentium, quæ omnia per decursum explicatius pateſcent.

Ut adjumenta testimonia Auctorum.

§. IV.

§. 4.

De constitutivis, & distinctivis Jurisprudentiæ naturalis.

Quæritur IV. Quæ constitutiva & distinctiva Jurisprudentiæ naturalis?

R. 1. Constitutiva Jurisprudentiæ naturalis intrinseca, & proprie talia, non sunt illa tantum principia, quæ dirigunt officia hominis ad hominem, ac Societatem, sed etiam illa, quæ dirigunt officia hominis ad Deum, ut Auctorem Naturæ, & ad se ipsum in ordine ad felicitatem, vitæ rationali propriam, ac completam.

Jurisprudentia naturalis inter constitutiva numerat principia quædam Theologiæ naturalis, ac Philosophiæ moralis.

2. Inde hæc Jurisprudentia, sicut in objecto materiali, ita & in principiis participat de sic dicta Theologia naturali, seu Philosophia morali, ut tamen ab utraque hac disciplina tam in objecto formali, quam modo tendendi distinguatur. 3. Ut adeo Puffendorſius cum suis, disciplinam juris naturæ, ab ejusmodi principiis sequeſtrando ex toto, * eam non nisi mancam tradiderit, ac imperfectam.

Explicatur pars. I. Honestas, ut est conformitas cum lege, seu naturali, seu positiva, divina, vel humana, est forma, qua actiones omnes, cuicunque legi conformes, denominantur honestæ: unde & officia erga Deum, quæ ex arbitraria pietate, devotione supererogatoria, religione, sive per legem divinam, sive per humanam ad perfectiorem cultum determinata, exercentur, dicuntur honesta, utique honestate pietatis erga Deum, sub quo respectu, atque extensione tractantur in Theologia, seu naturali seu morali. Officia hominis erga se ipsum, assumpta in exercitio virtutum ad libitum, v. g. cultu animi perfectiore, refrenatione affectuum, & sensuum meliore, castigatione corporis, & castitate ultronea, neglectu honoris, & famæ heroico &c. dicuntur honesta, sed honestate virtutis, cujus sunt actus. Officia erga proximum, exercita ex motivo virtutis ad beneplacitum v. g. gratitudinis, quæ est mera obligatio honestatis, ** liberalitatis, generositatis in condonandis injuriis &c. sunt honesta honestate virtutis, ex cujus imperio exercentur, & sub hac ratione considerantur in Ethica. Contra officia erga Deum, seipsum, & proximum, quæ legi naturali sic sunt conformia, ut hæc conformitas fundetur in debito naturæ necessario, obligatione indispensabili, & sub reatu pœnæ necessario explenda, sunt quidem honesta, sed honestate justitiæ, quatenus participant rationem justitiæ, quæ cuique tribuit suum, adeoque formaliter justa appellantur. Jam sic: Jurisprudentia naturalis ex fine intrinseco, & proprie tali dirigit actiones omnes, quæ participant rationem justitiæ proprie talis, hoc est, quæ participant honestatem formalem,

In ordine ad dirigenda officia hominis erga Deum, & se ipsum: sed sub respectu justitiæ, qui jurisprudentiæ naturalis proprius.

A 3

* Et si alibi non nihil se corrigat, ac emendet, dum ait: se duas saltem propositiones Theologiæ naturalis, mutuo sumptas, in suum opus transfuisse: quod nempe Deus & legis naturalis, & Societatis civilis, & quæ hujus feminaria sunt, matrimonii & imperii paterni, Auctor sit, cum ista ad institutum suum suffecerint. Alibi: Et, qui Societatis humana indolem, vincula, legesque unice componenda sumpserit, non potuisse Divini Numinis considerationem plane sequeſtrari, eo quod ab eo legum socialium origo & firmitas promanet. In Spicilegio Juris Nat. c. 1. §. 16. & 17.

** Nam teste Covarruvia non oritur ex debito præcedente, simpliciter tali, nec stringit in conscientia.

malem, reluctentem ex debito cuicumque reddendo, atque explendo: ergo ex fine intrinseco non tantum dirigit officia hominis erga hominem, seu societatem humanam; sed etiam erga Deum, ut Auctorem Naturæ, & se ipsum. C. Patet: nam officia hominis erga Deum, & se se ipsum, quatenus sunt de jure Naturæ, non participant rationem mere virtutis, puta, religionis, vel honestatis qualiscunque, sed religionis ac honestatis, fundatæ in debito naturæ necessario, indispensabiliter explendo: ergo participant rationem justitiæ proprie talis: ergo non minus, ac officia hominis erga hominem, Jurisprudentiæ naturali sunt propria. Quod si quis litem moveret de nomine, replicando, justitiam, proprie talem, non haberi in officiis erga Deum, & seipsum, quia non ad æqualitatem, ad alterum &c. Respondetur, etsi non habeatur justitia rigorosa, seu proprie talis, commutativa, vel distributiva, ut in officiis hominis erga hominem, atque Communitatem: haberi tamen proprie talem, uti probatum, etli & commutativa, seu propriissime talis, ex communi sententia habeatur erga Deum; immo & suo modo erga se ipsum, quatenus homo respectu corporis, vitæ, & talentorum, non agit Dominum, sed merum administratorem. Recte Leibnitius acatholicus quondam similia oggerenti Puffendorfo: (a) *Quum in internis quoque jus & obligationem, peccataque in Deum, & rectas actiones, a Natura constitui, nemo negare possit, ubi quæso, tractabuntur hæc naturalis juris & justitiæ capita, nisi in scientia juris naturalis?*

Unde sub
ratione ju-
ris.

Neque recte respondet Immanuel Vreberus, Puffendorfi Apologeta, ea capita tractanda esse in Theologia naturali & Ethicis. (b) Nam contra est: hæc ipsa capita, quæ Theologia naturalis & Ethica tractat ex motivo pietatis, ac honestatis, Jurisprudentiæ naturalis tractat sub ratione justitiæ, sic ut in objecto materiali, actionibus puta humanis, conveniant; in formali pietatis, honestatis, atque justitiæ suo modo, & saltem formaliter, differant, iidem principiis, rectæ scilicet rationis scitis, uti pietatis & honestatis, ita & justitiæ officia dirigentibus: unde

Ab utroque
disciplinæ,
Theologiæ,
& Philo-
sophiæ mora-
lis, saltem
formaliter
distinguitur.

Explicatur pars 2. Triplex hæc disciplina, ut dictum, respicit actiones morales, rectæ rationis dictaminibus dirigibiles, sic tamen ut Theologia naturalis spectet actiones directas ex motivo pietatis, seu ut piæ; Philologia moralis ut honestas; Jurisprudentiæ naturalis, ut justas: ergo suo modo, & saltem formaliter, hæc disciplinæ distinguuntur. C. Ex eo clarescit, quod sicut justitia in genere differt a virtutibus cæteris, præcipue, quod egat ex motivo juris, quod alteri, cui aliquid tribuit, proprium est, uti recte animadvertit non nemo Recentior: (c) ita eadem ratione differat disciplina juris naturæ in specie a Theologia naturali, ac Ethica; ut nihil dicam de differentiis aliis ratione objecti magis universalis, & obligationis diversæ, quæ tam Theologia naturalis, quam philologia moralis a naturali Jurisprudentiâ inademitate distinguuntur.

Neque recte quis diceret, principia honesti, decori, & justii ex ipsa divisione,

(a) In epist. censoria libelli Puffendorff. de officiis hom. & civis l. m. 19.

(b) L. c. in notis n. 40. R. in Ethicis, & Theologia naturali. Juris autem naturalis esse capitis, non est verum (quæ imperitorum lingua minus polita est) dicendum, peritur ad, quod est in præceptis, sic tamen, ut evidenter probetur, & principium evertatur.) Addit: ut meos meos magis possit. innotuit innotuit: in actionibus, quibus ratio medium dat. respectu pietatis, honestatis, & justitiæ, quæ tria attributa formaliter spectantur faciunt, & disciplinam ab interna differant. Quæ pietatem, ad Theologiam naturalem; quæ honestatem, ad Ethicam; quæ justitiæ, ad Jus naturale pertinent actiones. Licet igitur omnium harum disciplinarum sit unum objectum materiale, quo ad formam tamen differant, quatenus ex communi principio, rectæ scilicet rationis dictamine, & pietatis, & honestatis, & justitiæ commensatio procedat. Ita hæc

(c) in præfatio juris doctorum Vreberus 2. §. 1. n. 117.

sione, esse præcisive saltem opposita, adeoque ad disciplinas diversas spectantia, sola ratione *justi* Jurisprudentiæ naturali proprie competente.

Nam contra est; Cum hæc principia solummodo sint distincta ex modo tendendi, seu ex motivo, quo applicantur, & plerumque, quod *honestum* sub hoc respectu, sub illo quoque sit *justum*, & vicissim; hæc eadem principia Jurisprudentiæ naturali sunt propria, atque intrinseca. * Si quis tamen contenderet, in officiis ad proximum, rationem *justi* magis proprie elucescere, & hæc ipsa principia sub ratione *honesti*, & *decori*, etiam in disciplina juris naturæ tractari, & applicari posse, nil refragabimur, eo quod res attineat *modum loquendi*, in quo semper faciles, si modo, & sub ratione *justi*, hæc principia disciplinæ juris naturæ maneant propria, atque intrinseca, id quod erat demonstrandum.

Sicuti & ipsa principia honesti decori, & justii.

Explicatur pars 3. Disciplina juris naturæ Puffendorfsiana vel rescindit vel supponit principia, quæ dirigunt officia hominis ad DEUM, seu actiones præcipue internas, Auctori naturæ ex rigorosa justitia debitas: ergo vel rescindit, vel supponit principia quædam juris naturæ constitutiva intrinseca: atqui tali modo tradit disciplinam *mancam*, & imperfectam: ergo, A. constat ex Puffendorfsio passim: sic alicubi relegat actiones internas ad Theologiam moralem, ** dicens: quod sicut forum humanum circa interna non sit felicitatum, ita jus quoque naturale magnam partem, circa formandas hominis actiones solum exteriores versetur: (a) & sic de aliis:

Unde Puffendorfsius, principia honesti sequendo, disciplinam juris naturæ reddidit manca.

R. II. Inter adjumenta Jurisprudentiæ naturalis recte ab Orthodoxis hinc inde adsciscitur jus positivum, & Theologia de moribus, partim ad jus naturæ, & Gentium accommodatius declarandum, partim ad tradendum utilius pro usu scholastico, præcipue Orthodoxo. 2. Quæ disciplinæ, etli quam maxime sint distinctæ a disciplina juris naturæ, Puffendorfsius tamen in assignanda diversitate est dupliciter erroneus. 3. In censurandis vero, hæc ex parte Auctoribus aliis, est more suo satyricus.

Inter adjumenta accenset etiam jus positivum, & Theologiam moralem:

Declaratur pars 1. Subsidia extrinseca disciplinæ juris naturæ, & Gentium sunt ea, quæ, licet eandem immediate non quidem constituent, mediate tamen concurrunt ad juris naturæ notitiam sæpe faciliorem, sæpe perfectiorem reddendam: atqui talia subsidia sunt etiam jus positivum, & Theologia moralis: ergo. P. Min. Ipso teste Puffendorfsio, sicut juri civili, & naturali facile inter se convenit, (b) ita & virtutes Christianæ animos hominum ad societatem quam maxime disponunt, sic, ut Theologia quoque moralis honestatem vitæ civilis efficacissime promoveat: *** uti & vice versa, si aliquem videas, qui turbulentum & importunum vitæ civilis membrum se gerat, into judices licet, religionem Christianam intra labra ipsi tantum hæere, cor nondum penetrasse. (c) Inde non male Leibnitiis; (d) plurimum referret (disciplinæ juris naturæ) parallela addi juris Civilis,

Saltem ad jus naturæ ac magis illustrandum.

A 4 lis,

* Atque hoc tenet a fortiori, si verum, quod legimus in erudito prodromo juris controversi, nuper edito, sect. 1. §. 2. assert. 3. f. m. 18. a n. 35. ubi dicitur, quod Jurisprudentia cum prudentia sit *idem profus habitus*, sic ut & Jurisprudentia distinguatur in *Ethicam* atque *politicam*, ipso Imperatore §. 3. J. de J. & J. Jurisprudentiæ officia determinante: *honeste vivere, alteram non ledere, suum cuique tribuere*. Sed quia non satis apparet, quomodo *inanis omnino sit verborum usus*, si distinguantur actiones *honestæ quæ tales*, & *justæ quæ tales*, & quia res tota videtur ultimato devolvi ad *modum loquendi*, malumus loqui cum pluribus, qui sicut distinguunt, saltem in rigore juridico, *honestum* inter & *justum* ratione motivi, ita & Jurisprudentiam naturalem, quo ad *modum tendendi*, contra distinguunt ab *Ethica*, seu *Philosophia morali*, etli *seipsa*, ut diximus, fere coincidunt saltem in iis, quæ *obligationem veram*, nec mera consilia, important.

** *Verberis* Glossator addit, *internam rebitudinam potius supponi ex Ethicis, juxta illud: ubi desinit Ethicæ, ibi incipit Juroconsultus.*

(a) L. de officiis in præf. §. 9.

(b) In præf. cit. §. 5.

*** *Verberis* addit: quo enim melior quis Christianus, eo melior civis: contra si contra.

(c) L. c. §. 8.

(d) In epist. cens. f. m. 6.

lis, inter homines recepti, præsertim Romani, ipsiusque etiam juris sacri; ita usus juris naturæ apud Theologos, & Juris consultos prior futurus esset, quod nunc magis sermonibus celebratur, quam negotiis adhibetur.

Que disci-
pina, est
quam maxi-
me sine
diverse.

Declaratur pars 2. Jus naturale differt a positivo, quod illud sit univer-
sale; hoc particulare; illud nitatur lumine rationis; hoc lege Superioris &c.
&c. Differt a Theologia morali, quod illud rationem honesti & inhonesti
deducat ex dictaminibus rationis, ad suum finem rite ordinatæ; hæc ex
principiis Sacræ Scripturæ revelatis: quod illud pro fine respiciat felicitatem
naturalem; hæc supernaturalem, æternam: quod illud formet hominem; hæc
Christianum, & sic de aliis; ergo diversitas cuius est manifesta.

Non tamen
differunt ex
objecto, &
fimo, nisi
erræ Puf-
fendorffius

Contra si Puffendorffio credimus; disciplina juris naturæ differt insuper a
Theologia morali ex objecto, eo quod illud versetur circa actiones solum ex-
ternas; hæc circa internas: (a) differt insuper ex fine, eo quod illud re-
spiciat pro fine felicitatem vitæ hujus ambitu conclusam; hæc felicitatem al-
terius vitæ æternam: (b) atqui hac in duplici differentia Puffendorffius est
erroneus, sternitque juris naturalis principia imperfecta, quia soli felicitati
externæ, & temporali accommodata: ergo. Minor probatur. Jurispruden-
tia in genere, & præsertim naturalis in specie, pro fine intrinseco, & im-
mediato, respicit Justitiam veram, hoc est, actiones non qualitercunque,
sed formaliter justas: pro fine mediato respicit felicitatem, non qualemcun-
que, sed veram, hoc est, vitæ rationali propriam, perfectam, & beatita-
te ultima, saltem naturali, consummatam: respicit actiones etiam inter-
nas, & felicitatem, solo vitæ hujus ambitu nequaquam conclusam: ergo in
assignata duplici hac differentia Puffendorffius est erroneus. Ant. erudite &
solide probatum legere est in Prodro-mo, supra laudato, (c) & a nobis, in
loco proprio, fusius demonstrabitur.

Correcturus
doctores,
ipsemet po-
tius corri-
piendus.

Declaratur pars 3. Puffendorffius ait; (d) se limites Jurisprudentiæ natu-
ralis accuratius sic designasse, ut prætextus adimeretur hominibus, impor-
tune curiosis (hoc est, Theologis, & Juris-Consultis illis, qui clamabant,
Jus Naturæ a Theologia morali, Jurisprudentia civili, & Ethica non di-
stinctum, uti notat Vveberus) febriculosam suam censuram extendendi ad
hanc disciplinam, quæ sæpe, velut interjecta, ab ipsorum provincia dis-
jungitur. At contra est: aliud est, disciplinam juris naturalis cum Theo-
logia morali, seu jure positivo, identificare, atque confundere; aliud est,
amiculculo Theologiae moralis &c. jus naturæ magis declarare, & utrumque
Puffendorffii febriculosum suppositum falsitatis arguere, atque subruere;
prius non faciunt Theologi Censores, sed posterius: unde Vveberiana cri-
les ex satyrico Puffendorffii calamo sunt mutuata; (e) queis scripsit: Scho-
lasticos, etsi Moralistarum nomine superbiissent, non tamen nisi centonem ex
Theologia, Jurisprudentia, & Philosophia consarcinatum, immo non nisi que-
siunculas inanes, in vita civili nullum plane usum habentes, proposuisse:
unde factum, ait, ut hætenus hoc jus naturale, tanquam commune aliquod
prostitutum, cum quo omnes rem habere voluerunt, tractatum sit, ideoque
maximè Puffendorffio debeantur grates quod discrimen hoc omnium primus hic
tradiderit. (f) Ita hic epitomator. Sed gloriosos ejusmodi logos, in pro-
legomenorum sine, uberius spectandos dabimus.

INSTRU-

(a) Præf. tit. §. 9.

(b) L. c. §. 9.

(c) Prodro-mi Juris controversi sect. 2. §. 2. an. 1708. l. m. 101.

(d) De Officiis in præf. §. 4.

(e) Ex comment. ad Pullum. Ven. lipf. f. 46. 47.

(f) De officiis in præf. §. 2. & 4. in notis.

I N S T R U C T I O I I.

De triplici statu Naturæ integræ, puræ,
& lapsæ.

§. I.

De statu Naturæ integræ.

Instructio
II.

§. I.

De statu
Naturæ in-
tegræ.

Queritur I. Quid de jure Naturæ in suis initiis, seu statu Naturæ integræ sentiendum?

12. Sunt plura curiosa magis, quam certa, & licet ad scopum Jurisprudentiæ naturalis publicæ haud stricte sint necessaria, sunt tamen accommodata, & scitu minime indigna: Unde

Observandum I. Hominem ab ipso Deo, * Auctore naturæ, fuisse creatum in statu conformiter ad finem creationis perfectæ, ** corpori scilicet inspirando spiraculum vitæ, animam rationalem, & immortalem, cujus potentia triplici animatum hominem vere creavit ad imaginem, & similitudinem suam. *** Inter corporis dotes fuit integritas sensuum, membrorum omnium symmetria, staturæ perfectæ decore, temperamenti, & humorum debita proportio, ex quibus fluebat sanitas, virtus ad operandum, pulchritudo, tantaque perfectio, quanta juxta conditionem sui status, & naturæ expectabat. Inter naturales animæ dotes fuit intellectus Adami a Creatore Deo infusus habitus scientialis, seu scientia rerum omnium naturalium **** necessaria non modo ad usum & conservationem corporalis vitæ, sed etiam ad instructionem ***** & gubernationem omnium; ***** immo & ad contemplationem, ac laudem Creatoris. Inde orta cognitio rerum materialium, etiam Cælorum; cognitio primarum principiorum, dictaminumque moralium, ad vitam, naturæ rationali conformiter, instituendam; præcipue tamen cognitio Dei, ut causæ universalis, & Naturæ Auctoris, quod objectum naturalis hujus scientiæ præcipuum, & finis, cum Adæ data sit scientia magis propter Dei cognitionem, quam propter corporis conservationem, vel gubernationem. Hæc autem scientia fuit ordinis naturalis, dependens a phantasmate,

Adam a Deo
creatus est
in statu,
conformiter
ad creationis
finem perfe-
cto, corporis
& anime
dotibus na-
turalibus.

* Aliquod ministerium in formatione corporis Angelis Angelicus tribuit 1. p. Q. 19. A. 6. ad 1. cum Augustino de gen. ad litt. l. 9. c. 15. sed stylus S. scripturæ oppositum suadet, qui productioni Empyreï, terræ, viri & femine non præmittit imperium fiat, sed simpliciter dicit: creavit Deus, sociavit hominem, edificavit Dominus &c. videatur Ullas disp. 1. c. 9. de primis & ultimis temp.
** Juxta illud Ecclesiast. 7. fecit Deus hominem rectum; & Gen. 1. v. 31. vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona.

*** Hoc est juxta Suarezium in opere sex dierum L. 3. c. 8. imprimendo animæ creatam quamdam sui imaginem, quæ fundet relationem hominis ad Deum, tanquam suam originem, & prototypum spirituale, sic, ut illa ratio fundandi, seu imago, sit esse naturale animæ, incorporeum, indivisibile, immortale, existens totum in toto & totum in singulis partibus, capax participationis divinæ, virtutum & actuum, divinitatem participantium, secundum substantiam, tres potentias, & actus &c. item imprimendo animæ gratiam supernaturalem, quæ fundat similitudinem, seu imaginem magis perfectam &c. videatur Suarezius, Natalis Alex. T. 1. f. 38. Hist. Eccles.

**** Quia necessaria ad integritatem illius status & præcipue Adami, ut Patri & institutori ceterorum hominum, queis naturalium rerum scientia in omni statu ad vitæ tranquillitatem necessaria communicanda erat: quæ omnia solum probat Suarezius l. c. 9. & patet ex Genesis A. Addavit Deus animalia ad Adam, ut videret, quid vocaret ea, conformiter nempe ad eorum naturas.

***** Pataphrasæ in Pentateuchum Samaritanum: Et plasnavit Deus, inquit, ipsum spiritu sapientiæ & scientiæ, ut inde ad Posteros omnes artes, & scientiæ, tanquam ex primo fonte, promanarent.

***** Genesis 1. v. 26. Ut præstet &c. Dominiæmini &c. Subjicite terram &c. Ecce dedi vobis omnem herbam Sapiens: dedit illi potestatem eorum, quæ sunt super terram.

tasmate, speciebusque intelligibilibus simul inditis; fuit *perfecta* intra capacitatem humanæ scientiæ, & in eo gradu, quo ab homine naturaliter est obtinibilis; fuit *per tot habitus, specie distinctos*, per quot ab hominibus plures scientiæ acquiruntur, quæ omnia denuo prolixius deducit *Suarezius*. * Voluntati *Adami innocenter*, hoc est, sine omni culpa creatæ, superaddidit Creator habitus Virtutum moralium, qui quidem per actus humanos ordinis naturalis acquiri possunt, ** ut illorum adminiculo voluntas rectæ rationi esset subjecta, atque disposita ad appetitum inferiorem, in honestatis officio continendum. Hæ virtutes fuere infusæ in eo gradu perfectionis, qui huic statui *erat conveniens*, juxta consilium voluntatis divinæ, & extendebat se ad omnes materias morales, saltem *illi statui conformes*, etiam amoris Dei, naturali cognitioni (quæ loco fidei) respondentis.

Immo specialis quoque donis supernaturalibus, quo ad ves animæ potentias.

Observandum II. Homini in naturalibus *recto*, atque *perfecto*, a Deo fuisse superaddita dona supernaturalia gratiæ, & quidem probabiliter, in primo creationis instanti fuisse eidem infusum habitum gratiæ sanctificantis, hoc est, charitatem cum aliis virtutibus, ac donis Spiritus Sancti, saltem quo ad habitum consequentibus gratiam sanctificantem. Hinc *Voluntas* ordinata fuit charitate, & spe beatitudinis futuræ; *intellectus* illustratus de mysteriis supernaturalibus *quoad Divinitatem*, cognoscendo Deum, ut objectum supernaturalis Beatitudinis: sic principium salutis, & sanctitatis; ut finem ultimum, & remuneratorem in ordine supernaturali. *** Insuper intellectus, communi calculo juxta *Suarezium*, illustratus fuit de mysteriis supernaturalibus *quo ad incarnationem Divinam*, **** cognoscendo mysterium hoc, *saltem quo ad substantiam unionis naturæ humanæ cum Verbo*, & uti loquitur *Angelicus*, non secundum quod ordinabatur hoc mysterium *ad liberationem a peccato*, sed secundum quod ordinabatur *ad consummationem gloriæ*, sic ut *Christus Adamo* fuerit propositus, ut credendus, & adorandus, tanquam verus Dei Filius; tanquam spirituale Caput totius Generis humani; tanquam Auctor gratiæ, gloriæque. Porro cognitio hæc fuit supernaturalis, non solum ex parte revelantis, ac rei revelatæ; sed etiam ex parte ipsius assensus, & judicii, quo *Adamus* per veram fidem supernaturalem, ac Divinum, cognovit, & assensus est hisce mysteriis revelatis, quæ omnia prolixius probat idem *Suarezius*.

Accessit specialis providentia Dei cum immunitate ab errore, rebelli concupiscentia, passibilitate ac morte.

Observandum III. His Naturæ & gratiæ donis, veluti pro complemento, accessisse plura alia privilegia, & dona Dei quasi extrinseca, præcipue *specialem Dei providentiam*, atque protectionem, vi cujus homo erat *immunus ab omni errore, atque deceptione* antecederet ad peccatum, quantum sententiam *Suarezius* dicit communem. ***** Hanc immunitatem *Angelicus*

cus

* Inde gravis *Grotii* error, etiam a suis Paraphrastis acatholicis castigatus, dum scripsit L. 2. c. 2. §. 2. primos homines conditos in magna simplicitate, cujus argumentum fuisset *nuditas: fuisse in illis ignorantem magis vitiorum, quam cognitionem virtutis* &c. Recte *Thomasius* Jurispr. Div. l. 1. c. 2. n. 24. hoc dogma Deo injuriam vocat, addens in nota: *æquiparari Grotius Adamum & Evam cum barbaris in India: certo respectu tamen fuit ignorantia vitiorum in actu exercito, non signato; aut clavium, ignorantia facti, non juris.*

** Juxta illud: *Creavit Deus hominem rectum, & secundum se vestivit illum virtute.* Eccles. 17. *** Probabilissimum est *Suarezio* l. c. c. 18. n. 5. habuisse etiam ante peccatum revelatum mysterium SS. Trinitatis.

**** Id pluribus probat *Suarezius* l. c. a. n. 8. præcipue quia pertinuit ad honorem *Christi*, ut semper, & in omni statu esset ab hominibus recognitus, tanquam Caput & Author salutis, & quia fides in *Christum* in omni statu fuit necessaria ad salutem. Sed hæc dependet ab illa Quæstione: an *Christus* venisset *Adamo* non peccante, ubi non paucos contrarios novimus.

***** L. c. c. 10. n. 3. hæc immunitas non vi naturalium donorum, sed ratione specialis protectionis, naturæ integræ competiit, dicente S. Augustino L. 3. de lib. arb. c. 18. *Approbare falsa pro veris, ut erret in vitis, non est natura instituti hominis, sed pena peccati.* S. Thomas probat ex rectitudine status, in quo *divinitus ei subveniam fuisse, ne deciperetur in iis, quorum scientiam non habebat.* Q. 94. A. 4. ad 5.

cus statuit (a) partim in interna scientia ; ac prudentia ; partim in speciali providentia, qua ei divinitus fuisset subventum . 2. Vi ejusdem erat quoque immunitas ab omni rebellione concupiscentiæ sic, ut appetitus sensitivus perfecte subjectus fuerit voluntati, ac rationi, neque hanc unquam prævenerit, aut illi imperanti repugnarit . * Hæc immunitas juxta Suarezium habebatur partim per intrinsecos habitus, partim per extrinsecam Dei providentiam : per illos disponebatur ratio ad considerandum, judicandum, seu imperandum convenienter ; voluntas ad sequendam rectam rationem delectabiliter, & ad movendum appetitum fortiter ; appetitus ad obediendum celeriter . Per providentiam specialem removebatur omne, quod posset appetitum ad motus ejusmodi excitare, vel negando concursum, ne in illos profliret ; vel efficacius illum movendo, ut voluntati ad nutum obsecundaret . 3. Vi ejusdem providentiæ specialis homo, ante lapsum, suo modo erat impassibilis, ac immortalis, hoc est, etsi natura sua fuerit passibilis, ac mortalis, potuisset tamen nunquam mori, si voluisset, seu nunquam fuisset moriturus, si non peccasset . Atque hoc ex revelatione est certum, ** etsi in modo variant Authores . Teste Angelico, id fiebat partim per propriam rationem, qua poterat nociva vitare ; partim per divinam providentiam, quæ sic ipsum tuebatur, ut nihil ei occurreret improvise, a quo læderetur : (b) & sic evitabatur læsio, seu mors per causam extrinsecam . Intrinseca duplex est : deperditio humidi per actionem caloris naturalis, quod restaurabant fructus Paradisi communes . Altera est diminutio humidi radicalis continua, quæ fit vel ipso calore naturali per reactionem alimenti, vel in ipso humido, quod minus perfectum ex alimento extrinseco reparatur : & huic subveniebat lignum vitæ, quod adebat teste Augustino, (c) ne hominem senecta dissolveret, & ut corruptionem corporis inhiberet . Accedebat temperies aeris summa, corporis dispositio optima, humorum temperamentum, ut, eodem teste, nihil corruptionis in corpore, vel ex corpore ulla molestia ingereretur ; nullus intrinsecus morbus, nullus istus extrinsecus metueretur ; sed summa esset in carne sanitas ; nullus in paradiso æstus, vel frigus ; nulla in ejus habitatione ex cupiditate vel timore offensio ; nihil triste ; non lassitudo fatigabat otiosum ; non somnus premebat invitum &c.

Observandum IV. In his Naturæ, & Gratia donis, uti & specialibus privilegiis, constituisse illam, sic dictam, originalem justitiam, quæ probabilius fuit collectio plurimum habituum, *** & beneficiorum Dei, sic, ut gratia fuerit radix cæterorum donorum, quæ ad complementum talis justitiæ requirebantur . Hinc justitia dicitur, quia denotat rectitudinem quamdam totius hominis secundum corpus & animam . Nam teste Angelico (d) Consistebat 1. In debita subordinatione animæ ad Deum, intellectus scilicet ac voluntatis, habeturque per dona, vel habitus, qui illas potentias recte disponunt in ordine ad Deum . Consistebat 2. In subordinatione debita partis inferioris ad superiorem, id est, phantasiæ ad intellectum, & appetitus sensitivi ad volun-

Qui cumulus donorum omnium originalis justitiæ nomine recte exprimitur.

(a) I. D. L. 94. A. 4. ad 5.

* Patet ex Gen. 2. Erat uterque nudus, & non erubescant : quis indicavit tibi, quod nudus esses &c. & ex communi Scholasticorum apud Suarezium . Q. c. c. 13.

** Est definitum contra Pelagium in Conc. Milevis. c. 1. Trid. sess. 5. c. 1. Genes. 1. Mors mortalis in penam, ne forte sumas de ligno vitæ, & vivas in æternum . Sap. 1. Deus creavit hominem inextinguibilem : invidia autem Diaboli mors intravit in Mundum . Idem S. Paulus ad Rom. 5. Iude S. Augustinus 7. Gen. ad lit. c. 25. Mortalis erat conditio corporis animalis, immortalis beneficium Conditoris .

(b) I. P. Q. 97. A. 2. ad 4.

(c) L. 14. de civit. c. 26. & L. 1. de pecc. merit. c. 3. & sub ejus nomine dicta Q. 19. N. & V.T.

*** Per habitus hic intellige qualitates permanentes, quæ per modum actus primi data sunt homini in illo statu ad eum perficiendum, sive in anima, sive in corpore, sive in substantia, sive in potentiis receptæ fuerint.

(d) Q. 95. A. 1.

voluntatem, sic ut nulla in his motio, disconveniens homini, esse posset; *Consistebat* 3. In debita subordinatione corporis ad animam, quo ad indolentiam, impassibilitatem, & immortalitatem, quæ omnia manifeste includunt *donorum plurium collectionem*, uti fufius demonstrat *Suarezius*. (a) Ex quibus *fluit* 1. *Subiectum* iustitiæ originalis, quo ad principalem formam seu gratiam, quæ *radix cæterarum perfectionum*, fuisse *animam*, quo ad alias perfectiones hæc iustitia non erat in una vel altera potentia *adequate*, sed in omnibus *simul*, & in singulis *inadequate*, & ita primo erat in intellectu, quasi ordine generationis; principaliter vero in voluntate: quia in illa *resederat* *charitas*; consequenter vero in aliis potentiis inferioribus, nempe *quo ad habitus*: nam quo ad alia privilegia non inhærebat homini, sed assistebat. *Quo ad effectus* vero non solum animæ, sed etiam corpori inesse poterat, ut constat ex dictis. *Fluit* 2. Hanc iustitiam fuisse *supernaturalem simpliciter*, quia in donis, etiam naturalibus, saltem *supernaturalem quo ad modum*.

Fuisset in statu naturæ integræ, propagatio humani generis, ut pote naturæ conformis.

Observandum V. Propagationem humani generis futuram fuisse etiam in statu naturæ integræ. Colligitur ex illo generis: *multiplicamini; replete terram; non est bonum homini esse solum; masculum & feminam creavit illos; erunt duo in carne una* &c. quæ dicta non sunt occasione peccati, sed *antecedenter*, propter bonum talis naturæ. Propagatio hæc futura erat *per viam naturalis generationis*, quæ servari poterat salva perfectione illius status, dicente *S. Augustino*: *Non video, quid prohibere potuerit, ut essent hominibus honorabiles nuptiæ, & thorus immaculatus, etiam in Paradiso: hoc Deo præstante fideliter, justeque viventibus, ut sine ullo inquieto ardore libidinis, sine ullo labore, doloreque pariendi, fetus ex eorum semine gigneretur.* (b) Nec status *Virginitatis ac Cælibatus* videtur fuisse a statu innocentie *simpliciter exclusus*: quia etsi matrimonium non fuisset in *remedium*, sed in *naturale præceptum*; non tamen fuisset *quo ad omnes, & singulos, & extra casum necessitatis*. An potior fuisset status *Virginitatis* statu matrimonii, est incertum: nam etsi usus matrimonii non impedisset majus bonum, v. gr. *Contemplationem DEI*, inducendo sæculares curas &c. uti fit in statu naturæ lapsæ, non tamen fuisset sine delectatione, saltem ordinata, nec sine omni cura educationis, sic ut finis honestus *Virginitatis* statui videatur haud defuisse.

Fuisset vitæ societas, attem domestica in familiis.

Observandum VI. Circa genus vitæ politicæ dubium haud esse, quin homines in statu naturæ integræ victuri fuissent *in quadam communitate, saltem domestica familie*, & ea quidem multiplicatis sensim familiis, per divisionem *multiplici*, sine aliqua tamen conjunctione morali inter se, sic ut referrent potius *aggregatum quoddam* quali *per accidens* plurium domesticarum communitatum. Ratio est, quia hæc societas, teste *Philosopho*, (c) oritur ex prolium procreatione, & naturaliter resultat ex multiplicatione filiorum, nepotum &c. & videri posset, quod hæc *pro statu naturæ integræ* fuisset satis perfecta, quia sufficiens ad vitam commode transigendam, partim propter Paradisi abundantiam; partim propter vitæ innocentiam, sic ut illa omnem defectum, infirmitatem; hæc omnem injuriam, hostemque cavendum, vel vindicandum exclusisset: immo ipsa *naturalis* ad societatem *proclivitas* sufficienter fuisset expleta, & per communitatem domesticam, & per familiaritatem plurium familiarum, absque præjudicio libertatis naturalis.

Nihil-

(a) L. c. c. 12.

(b) L. 9. Gen. ad litt. c. 3. & seq.

(c) L. 1. Polit. c. 2.

Nihilofecius *probabilior* * videtur sententia Angelici (a), Suarezii, (b) aliorum, quæ statuit, homines in statu naturæ integræ, si diutius durasset, habituros fuisse societatem Civitatis, seu Regni politicam, sive unam sive plures, pro capacitate loci, & multiplicatione humani Generis. Ratio est, quia hæc, teste Philosopho, sola perfecta, & complementum totius sufficiens, (c) quæ homini, non tantum *per accidens*, ratione naturæ corruptæ; sed *per se* convenit, & in omni statu ad ejus perfectionem conducit: non enim propter *solum indigentiam auxilii mutui*, sed & *propter se* appetibilis est, ad majorem vitæ jucunditatem, & honestam communicationem, homini tam naturalem; ad instructionem in scientiis; ad incitamentum in virtutibus, cum non omnes in hisce dotibus fuissent æquales. **

2. Unde, licet nobilitati illius status repugnasset *dominium hominis in hominem*, prout oppositum est *servituti*, *** quod, *tanquam dominium proprietatis*, dat potestatem in servum, ejusque actiones in commodum solius Domini; non tamen videtur repugnasse *dominium gubernationis*, quod refertur ad subditum in suis actionibus, tam ad suam, quam communem utilitatem, dirigendum. Ratio est, quia ejusmodi subjectio non fuisset defectus, repugnans illi statui, utpote non privans hominem libertate simpliciter, & dominio suarum actionum; nec subdidisset eum ad servandum alteri in ejus commodum, sed ad obediendum in actibus honestis, in proprium vel commune bonum redundantibus: nec potestas illa *gubernativa* fuisset tunc *coactiva*, per quam subditi pœnis subjicerentur; sed *directiva* in majus bonum, & pacem Communitatis ordinata. **** Ita Suarezius.

Immo probabilius etiam Civitatis, ac publica, utpote Naturæ per se convenienti, & sola perfectæ.

Fuisset conservata primæva bonorum communio, etsi divisio nec fuisset illicita, nec injusta.

Observandum VII. In statu naturæ integræ conservandam fuisse, suo modo, primævam rerum communionem, nulla inducta tam stricta divisione, privatique dominiis, teste Suarezio est *sententia communis*. ***** Rationem assignant, quod divisio evaserit necessaria ad vitandas rixas, pacemque inter homines servandam; immo & propter sustentationem ex rerum cultura, quæ in earum com-

muniõ-

* Nil enim ulli Doctorum incidit, præter conjecturas probabiles, in hisce quidquam statuere. Et in hoc sensu forsan non metuenda crisis gravissima Puffendorffii, qua dixit *Valentino Alberti* in Spicil. Juris Naturæ c. 2. §. 9. p. m. 34. *Si quid ingenio polles, nec Censorem metuis, queso, deforma nobis civitatem Paradisiacam, & distincta exprime, quæ ratio ad eam instituendam homines moverit* (hoc est, movisset) & *cur non imperio parvo, inde auctoritate contenti, libertatem naturalem, quæ nulla tunc mala libidine gaudere poterant, retinuerint: quæ vis tunc Imperii, quæ potestas Magistratus, quæ indoles legum civilium &c. Quæ tu si ita explicaveris, ut cordati visum, aut lacrymas continere queant, non triobolavis Statista habebis.*

(a) 1. P. Q. 96. A. 3. & 4. (b) In oper. 6. dier. L. 5. c. 7. f. m. 170.

(c) 1. Pol. c. 2.

** P. Ulloa de primis & ultimis temp. disp. 1. c. 9. f. m. 65. ait. Quoniam non idem fuisset, esse immunes a peccato Originali, & scire omnia, & non indigere Magistro, tunc fuissent discipuli, & Magistri; sic Mariam subditam legitimus Josepho, Christum utrique. Addit, propter diversitatem judiciorum, voluntatum, & consequenter opinionum, quæ etiam in Angelis reperitur, opus fuisset supremis potestatibus, ne Mundus evasisset in chaos.

*** Nam a Deo creatore in sola animalia datum homini fuit dominium: inde S. Augustinus de Civit. L. 19. c. 15. *Coaditio servitutis jura intelligitur imposta peccatori &c. us nomen hoc sit culpa meriti, non nature.* Item: non homini (tanquam mancipio, seu subdito pœnis coercendo) sed hominem peccati voluit dominari Creator.

**** Intelligenda hæc de subditis, in sua innocentia perseverantibus: nam si peccassent, extra statum innocentie fuissent, estque incertum, qualis in illo statu fuisset modus gubernandi, & puniendi peccatores. Forsan non fuisset dissimilis illi, qui visitur in statu naturæ lapsæ. De priori statu intelligendum idem S. Augustinus l. c. cum dixit: *Justi non dominandi cupiditate imperant, sed officio consulendi; nec principandi Superbia, sed providendi misericordia;* sic & in Angelis datur subordinatio. Inde Thomæ Jurisp. Div. L. 1. c. 2. n. 38. satis frigide scribit: *Quidam distinguunt inter imperium directivum, & coactivum: & hoc ipso fatentur, non exituram* (Rempublicani in statu integro) *quoniam imperium directivum est ignis frigidus.*

***** Unde Ziegleri, Strauchii, Struvii vix bene emendant Grotium L. 2. c. 2. n. 2. nequando communionem primigeniam, & adstruendo Adamo datam Universi hujus proprietatem, sic ut non nisi per titulos assignationis, aut quævisque cessionis, ad Posterum deveniret. Distinctio familiarum non infert per se distinctionem bonorum, præsertim immobilium: & etsi, sublata rerum divisione, non fuisset locus liberalitati, ac beneficentiæ, ad proveniendæ ex perfectione status, qui excluderet omnem egeantiam defectuositatem, litigiorum, ac æmulationum occasionem &c.

munione fuisset facile neglecta: atqui hæc ratio cessare in statu naturæ integræ. Nihilofecius ejusmodi divisio in statu hoc haud fuisset illicita, nec injulta; immo in rebus mobilibus, vel consumptibilibus, videtur fuisse necessaria, cum res, ad usum acceptæ, fuissent accipientis, & invitis absque injuria haud eripiendæ. In immobilibus, absolute loquendo, non fuisset necessaria quidem divisio, etsi, usu & consuetudine illi statui haud repugnante, fuisset forsitan intröductum, ut portio terræ, seu privatim culta, seu habitata, ab alio juste occupari haud potuisset, ipsa ratione, & ordine naturali id exigente.

Fuisset vita potissimum contemplativa, moderato labore hinc inde interpolata.

Observandum VIII. Cum in statu naturæ integræ neque fuissent bella, neque negociationes, neque corporum curæ in vestibus cibisque artificiosis; cum neque fuissent opera misericordiæ corporalis, utpote nullis infirmis, atque afflictis; cum neque fuisset usus artium mechanicarum ad sublevandas necessitates; cum denique nec fuisse otium, rectæ rationi adversum, sequitur, vitam majori ex parte futuram fuisse *contemplativam*, cum aliqua tamen moderata actione mixtam. *Contemplativam* quidem Dei & effectuum ejus, etiam in ordine supernaturali, quæ per fidem & charitatem exercetur; in scientiis item discendis, ac docendis: *activam* in cultura terræ moderata, ac delectabili, juxta illud: *posuit Deus Adam in Paradiso voluptatis, ut operaretur, & custodiret illum.* (a)

Adamus innocente potuisset peccare posteri, subjici que panis modici status.

Observandum IX. Etsi *Adamus* non peccasset, nos tamen potuisse peccare, ut habet communior. Nam potuerunt peccare Angeli & Protoparentes, etsi constituti in gratia originali, adeoque per peccatum eidem sorti ac pœnis fuisset subiecti, quali nunc subjacemus in statu naturæ lapsæ. Tenet tamen communior, venialia tunc non fore commissa *ante mortale*, * non enim *ex subreptione*, quæ repugnabat rectitudini illius status; nec *ex deliberatione*, quia quamdiu homo non fuisset *per mortale* averlus a Deo, tanquam ultimo fine, ex Dei dispositione libera, mansisset integer ille status, cujus pars erat specialis protectio, sicut nullus potuisset esse defectus in inferioribus potentiis, vel actibus, quæ omnia fufius probat *Suarezius.* (b)

§. 2.

§. II.

De statu Naturæ puræ.

De statu Naturæ puræ.

Qui concipitur & absque peccato originali, & absque ordinatione ad beatitudinem supernaturalem. Et est non fuerit, suis samon possibilibus.

Queritur II. Quid specialiter memorabile de statu Naturæ puræ?

R. Memorabile I. Quod sit status, in quo homo, absque peccato originali, habuisset quidem omnes facultates, Naturæ humanæ proprias; sed tamen sine ordinatione sui ad finem, seu beatitudinem supernaturalem, per supernaturales gratias obtinendam, sic, ut servatis Naturæ legibus, non attigisset beatitudinem, nisi mere naturalem, & suo statui proportionatam; iis non servatis, sine hoc excidisset.

Memorable II. Hunc statum saltem fuisse possibilem; seu potuisse a DEO creari hominem absque supernaturalibus gratiis, aliisque donis gratuitis, immunitatis a morte, & rebellionem concupiscentiæ &c. *Est Catholicorum commu-*

(a) Gen. 2. v. 15. Unde erravit *Grotius* L. 1. c. 2. §. 2. Si omnem industriam excludit, cum ait: *vivebant facile ex his, quæ sine industria sponte sua terra proferebat.* Errat *Osiander* Glossator, si ex sola cultura eos victuros autumat.

* Unde *Puffendorfius* in *Spicil. Juris Nat.* c. 2. §. 10. l. m. 313. Dicit quidem, non tamen probat nullum aliud peccatum fuisse patrandum, si modo a sola comestione arboris vetitæ homo abstinuisset.

(b) De opere sex dierum l. 3. c. 13. l. m. 190.

communis, patetque ex eo, quod ejusmodi status nullam involvat repugnantiam; sit conformis perfectissimo DEI Dominio, quo potest creaturam ordinare ad hunc, vel alium finem, quin teneatur illam assumere ad filiationem cum jure hæreditatis æternæ; quod immunitas a morte, rebellionem concupiscentiæ &c. non sint *proprietates naturæ*, sed *dotes originalis justitiæ*. Unde merito damnati sunt errores Barii, queis docuit, *sublimationem hominis ad consortium DEI Naturæ innocenti fuisse debitam ac naturalem; hominem non potuisse initio creari talem, qualis nunc nascitur; immortalitatem fuisse conditionem naturalem &c. distinctionem amoris naturalis erga Creatorem, & gratiam erga Beatificatorem, vanam esse, ac commentitiam.* (a) Similia Janfenius: inde illa conclusio; non emanasset Bulla, si Pontificibus prius fuisset ostensum, doctrinam Barii fuisse doctrinam genuinam Augustini.

Memorable III. Quod homini in statu naturæ puræ, non potuisset a Deo præfigi finis *merissime temporalis*, seu felicitas quædam *inclusa ambitu hujus mortalis vitæ*: nam hæc fuisset improporcionata animæ, ex sua natura spiritali, ac immortalis: fuisset DEO, ut Authori naturæ, incongrua, utpote cujus est creare hominem haud in alium finem, quam suam gloriam: hæc autem commensuratur animæ immortalis, adeoque durationi alterius vitæ.

Unde fluit 1. Quod finis, seu beatitudo illa debuisset esse naturaliter obtinibilis, adeoque oportuisset, homini esse provisum de mediis indispensabiliter necessariis, qualia essent illustrationes intellectus, & motus voluntatis tam generaliter, quam particulariter directivi ad bonum; uti & alia forsan auxilia extrinseca in removendis tentationibus nimis, quorum auxiliorum defectu homo non fuisset sufficienter dispositus ad suum ultimum finem.

Fluit 2. Quod homo, his instructus auxiliis, *saltem simpliciter loquendo* * potuisset habere propositum absolutum, & efficac ** servandi totam legem naturæ, sic ut Deum amasset super omnia, *etiam amore benevolentia*, etiam mere naturali, & præcise tendente in Authorem Naturæ. Unde Scotus: (b) *Ratio recta dicitur, solum summum bonum infinitum esse summe diligendum, & per consequens voluntas hoc potest ex puris naturalibus: nihil enim potest intellectus recte dicitur, in quod non possit voluntas naturaliter tendere.*

Fluit 3. Quod, etsi homo ordinariis hisce auxiliis non potuisset potentia morali, *absoluta & proxima*, servare diu totam legem naturæ ob ingruentes moraliter loquendo graves tentationes, præcipue ratione concupiscentiæ, in bona sensibilia nimium projectæ, *** potuisset tamen potentia morali, *saltem conditionata*, sic ut *faciendo quod est in se*, seu observando totam legem *aliquandiu*, debitum illi fuisset auxilium ad potentiam ejusdem *diutius observandæ*, & sic deinceps per totam vitam. Atque hæc potentia sufficisset, ut ne quis posset oggerere, hominem in illo statu fuisse *moraliter necessitatem* ad excidendum suo ultimo fine, & incurrendas poenas alterius vitæ. Hinc si quis, observata taliter Naturæ lege, pervenisset ad terminum vitæ, fuisset illi debita beatitudo naturalis, tanquam *meritorum premium*, sic tamen, ut simul fuisset *Dei donum*. Nam ut homo non modo *facere posset*, sed *etiam faceret semper*, quod erat in se, opus erat auxilio, non *mere sufficiente*, sed *congruo*; quod, sicuti gratia dici potest, ita & illa potentia *absoluta ac proxima* inter gratias numeranda, quam, *veluti premium*

nulla implentia obstante, immo Catholico communi contra sequelas impossibilitatis Bajana erroneas suffragante.

Non potuisset a Deo præfigi felicitas, hujus vitæ ambitu inclusa, quia anime immortalitati improporcionata.

Beatitudo illa naturalis fuisset obtinibilis mediis naturalibus.

Unde homo, saltem loquendo simpliciter, potuisset habere propositum absolutum & efficac servandi totam legem naturæ.

Eriam diu, & per totam vitam, potentia morali saltem conditionata, & servata.

(a) Inter propositiones damnatas a Pio V. Gregorio XIII. & Urbano VIII. 23. 28. 52. & 78.

* Abstrahendo, an si videret gravissima tentatio, vel plures &c.

** Abstrahendo, an affective, vel etiam effective.

(b) In 3. dist. 27. Q. unica §. istis igitur.

*** Adde imbecillitatem intellectus, levitatem voluntatis, instabilitatem imaginationis, curas corporis, prava exempla, consilia &c.

mium simul ac donum, consequitur beatitudo. Ita multi: sed tamen alii aliter. *

Immo & iuxta non paucos potentia proxima ac absoluta.

Hi, in statu Naturæ puræ, admittunt potentiam moralem absolutam servandi totam legem pro semper: quia necessitatem moralem absolutam excidendi a fine suo, seu beatitudine naturali, judicant repugnare conditioni naturæ etiamnum innocuæ, quæ pessime constituta foret in ordine ad suum finem, nec creata in rectitudine naturali, uti tamen aliæ creaturæ, etsi ordinis inferioris. ** Judicant insuper, id repugnare Authori naturæ, ejusque perfectionibus divinis. *** Unde naturæ puræ, antecedenter ad peccatum, tribuunt exigentiam quamdam, seu jus naturale, quasi morale, **** ad auxilia seu extrinseca, seu intrinseca, ***** non quidem naturæ debita determinate, uti debitæ sunt aliæ proprietates, ac potentiæ physicæ, sed debito indeterminate, seu ex supposito status innocentis, quibus auxiliis tolleretur moralis illa necessitas peccandi graviter, proveniens primario ab excessu concupiscentiæ, in natura lapsa nimium effrenis, quem proin excessum, ut talem, peccati originalis poenam essentialem pronuntiant, ut infra dicemus. Beatitudinem tamen, ut Dei gratiam, salvant, quia etsi moraliter obtineri posset, non tamen obtineretur, nisi dependenter ab auxiliis congruis, vel etiam a magis congruis, absolute indebitis, quæ potentiam redderent faciliorem.

Beatitudo illa consistisset in cognitione Dei abstractiva, ex quo amore satiativo proportionabiliter.

Memorable IV. Quod beatitudo illa naturalis in statu naturæ puræ constitisset quidem in cognitione Dei mere abstractiva, in tuo tamen genere clara, atque perfecta, ex qua manasset amor Dei, ut Authoris naturæ, itidem suo modo perfectus, securus, & absolute satiativus; siquidem exclusisset omnem anxietatem, vel desiderium vilionis intuitivæ, utpote quæ in, & pro illo statu, non cognosceretur esse possibilis, adeoque nec foret appetibilis, fere sicut Beatis in statu elevationis nulla unionis hypostaticæ inquieta est appetentia, quia omnino incompetentis, atque incongruæ.

Unde homo in illo statu fuisset reatus, non obstante concupiscentia luctante, quia naturæ conformi, nec nisi inefficaci.

Memorable V. Quod homo in statu naturæ puræ sufficienter fuisset reatus, etsi creatus cum concupiscentia luctante adversus spiritum, stimulante suo modo ad peccatum, ac causante pudorem &c. Ratio est, 1. quia oblectatio concupiscentiæ humanæ naturæ est naturalis, cum appetitus sensitivus feratur in suum objectum naturaliter; hoc autem sit omne bonum delectabile sensibile, etsi rationi minus conforme, & ne in sensu incurrat ab homine inimpedibile. Accedit, quod dominium rationis despoticum, seu omni modo subiectum, non sit proprietas naturæ, sed donum speciale.

2. Ratio est, quia hic stimulus est inefficax, neque necessitans ad peccatum, ratione sufficientibus mediis instructa ad negandum consensum. Accedit, quod, sicut tentationum externarum sensus est occasio victoriæ, majorisque meriti a Deo intenti, ita & stimulus internus concupiscentiæ.

Unde

* Quos non minore numero adducit Gonzalez.

** Quæ consequuntur suum finem: rationalis, dignitate excellentior, necessitaretur moraliter ad excidendum suo fine, & ad incurrendas poenas alterius vitæ, adeoque ex sua natura plus haberet mali, quam boni; neque talis status homini prudenter foret optabilis, &c. &c.

*** Repugnaret sapientiæ, ordinare hominem ad finem, eadem moraliter impossibilem; Bonitati, creare naturam innocentem, cuius individua omnia moraliter deberent æternum puniri, & desperare de salute, Providentiæ, quæ efficaciter allicere non posset hominem ad præmium moraliter impossibile, nec abiterre per poenam, moraliter inevitabilem &c. &c.

**** Hæc exigentia naturalis, seu jus morale, si non dicitur absolutum, sed per preces hominis, tanquam cooperationem necessariam, primum complendum, potentia moralis, consistens in hoc jure, haud erit absoluta, sed ex parte conditionata, ac distincta a beneficio creationis, ut adeo hujus, sic modificatæ, sententiæ Patroni difficultatem sententiæ prioris penitus haud evitarent.

***** Hæc enim auxilia vel consistrent in speciali Dei protectione, ne objecta tot & tanta occurrerent; ne vehementer adeo allicerent; ne tentationes tam graves se se ingererent &c. Vel consistrent in illustrationibus, vel motibus, sat efficacibus &c. vel per DEUM, vel per Angelos, vel per homines subministratis, quæ auxilia exigentia hæc naturalis solummodo vix respiceret, cum dependenter ab illis, indeterminate acceptis, haberi posset potentia moralis absoluta.

Unde 1. Hæc concupiscentia in natura pura fuisset quidem a Deo Conditoro realiter, sicut aliæ imperfectiones *physicæ*, ac *negativæ*, seu a naturæ limitatæ essentia profluæ, uti *passibilitas*, *mortalitas* &c. non tamen fuisset a Deo *formaliter*, quatenus est *defectus stricte moralis*, seu malum morale, inclinatis *efficaciter*, seu *per se* causans peccatum: nam inclinatur quidem ad bonum sensibile, sed *quatenus est peccatum, non nisi ineffaciter, & mere per accidens.*

Quæ fuisset a Deo, saltem realiter.

2. Neque est inordinatio naturæ *positiva*, quod concupiscentia non omni modo subdatur rationi, sed *mere negativæ*, & *indebita*: nam concupiscentia dicit *appetitum sensitivum*, & *negationem doni specialis*: unde nec concupiscentia est Deo odibilis, nisi *vilivix*, puta, *ratione peccati*, non *ratione sui*, odio redundante in peccatum, non in concupiscentiam, causam peccati *mere per accidens.*

Nec fuisset imperfectio positiva.

3. Licet concupiscentia, tanquam causa pudoris, sit malum *physicum*, & imperfectio ex naturæ limitatione promanans, uti & aliæ necessitates *physicæ*, ex nutritione consecutivæ, & *naturali pudori subjectæ*, nemo exinde dicit, in statu naturæ puræ non futuras fuisse possibiles, vel in Creatoris præjudicium redundantes &c.

Sed malum mere physicum, causans pudorem, moraliter innocuum.

Memorable VI. Quod in statu naturæ puræ sicuti fuisset libertas, & peccati occasio cum potestate non nisi *moralis, seu conditionata, seu absoluta*, ad servandam diutius totam naturæ legem; ita & fuisset peccatum. Hinc licet homo *de se* haud valuisset *condigne* satisfacere, potuisset tamen dari peccati remedium *per condonationem Dei gratuitam*, si minus *mere extrinsecam*, saltem *per qualitatem intrinsecam*, tanquam complementum condonationis, peccato impossibile. Hic favor, seu qualitas, licet fuisset naturæ indebita, non tamen ideo fuisset *Theologicæ* supernaturalis, qua in re sicut nulla apparet implicancia, ita & possibilitas status manet salva.

Peccati remedium esse potuisset condonatio Dei gratuita.

2. Sic si resurrectio corporum, naturaliter fuisset indebita ac impossibilis, * nulla exinde in Deum redundasset *injustitia positiva*; nam sicut actus externi non *formaliter*, sed solummodo *denominative* sunt liberi, ac meritorii; ita corpori non debetur præmium ex *justitia* titulo *stricte dictæ*, totusque homo, spectatus *moraliter*, censetur consequi suum finem, si modo anima beatitudine perfruatur. Hinc Patres, cum loquuntur *de Dei justitia*, loquuntur *de negativæ*, quatenus ea minus fit manifesta hominibus, neque plus probant, quam quod resurrectio non sit *contra lumen rationis*, uti Gentiles contendebant.

Præmium virtutis sufficiens, esse soli animæ impensum.

Memorable VII. Quod *propagatio humani Generis, & ratio vitæ civilis*, in statu naturæ puræ, eodem modo denique obtinuisset, quo in statu naturæ lapsæ: nam & ipsa in peccatum sensim prolapsa, iisdem ad vitam sustentandam, pacem publicam conservandam, & felicitatem tam hujus, quam alterius vitæ obtinendam subsidiis indiguisset; & sicut iisdem naturæ legibus fuisset obstricta, ita & disciplina ejusmodi legum, omnibus communi, tam circa religionem naturalem, quam circa humanam Societatem, habuisset opus, quæ disciplina tamen per jura Gentium, vel etiam alia *positiva*, pro rerum exigentiis cum tempore superaddita, fuisset ad majorem perfectionem deducta, eo proportionaliter modo, quo hæc in statu naturæ lapsæ: *etiam abstrahenda a religione revelata*, cernimus, ac experimur.

Propagatio & vitæ civilis ratio fuisset similis modernæ, utpote peccato quoque tunc obstricta.

De statu Natura lapsæ.

Statu Natura lapsæ, seu spoliata originali iustitia.

Queritur III. Quid specialiter notandum de statu natura lapsæ?

R. I. Quod sit status, in quo Natura humana, per lapsum in peccatum originale, atque integritatem, a Protoparente acceptam, perdidit, variisque malis subiecta fuit: hæc considerari potest, prout nondum est reparata, & prout est reparata a Christo quo ad culpam, & qualis de facto datur in statu, quo vivimus.

Dicitur peccatum originale, puta, peccatum Adami, moraliter nostrum.

R. II. Quod peccati originalis, qua actualis, essentia consistat in peccato Adami præterito, quatenus istud est moraliter nostrum; essentia vero originalis, qua habitualis, consistat in eodem Adami peccato, quatenus est moraliter posterorum, & in iis moraliter perseverat. Patet: nam his præcise positis non intelligitur utriusque essentia. Inde

Habeturque per peccatum illud præteritum; per alligationem nostrarum voluntatum & negationem remissionis. Non vero per qualitatem morbidam reatum pœne, aut privationem originalis iustitiæ.

Fluit 1. Constitutiva peccati originalis, qua habitualis, essentialiter esse peccatum Adami, alligationem nostrarum voluntatum, & negationem remissionis.

Fluit 2. Contra quosdam Orthodoxos, peccatum originale non consistere in qualitate morbida, ut vult Catharinus: nam fingitur absque necessitate; nec potest explicari, a quo producat, & quomodo propagetur. Neque consistit in reatu pœne, ut vult Vasquezius; quia juxta Tridentinum in baptismo tollitur, quidquid habet rationem peccati, quin tollatur totus reatus pœnæ temporalis, in hac vita subeundæ. Neque consistit in privatione iustitiæ originalis, ut volunt Thomistæ, atque Scotistæ; quia peccatum originale vel potest tolli per condonationem extrinsecam, vel per qualitatem ejusdem sublativam; quin hoc ipso tollatur isthæc privatio, sicut reviviscat originalis iustitia, nisi prout gratiam supernaturalem continet, naturæ puræ debitam asseverent. Accedit, quod Deus videatur, posse velle privationem iustitiæ originalis tanquam pœnam, & effectum, quin hoc ipso vellet peccatum originale.

Multo minus per substantiam a Diabolo factam, aut rebellionem concupiscentiæ.

Fluit 3. Contra A catholicos, quos inter Illyricus, peccatum originale non esse substantiam, a Diabolo factam, quæ animam ex imagine Dei transformat in imaginem Diaboli: nam cum, ex communi Doctorum, Deus solus per se sit causa & auctor omnis substantiæ, nequit dari substantia intrinsece mala. Hos inter Lutherus, atque Calvinus, qui peccatum originale male statuunt in rebellionem concupiscentiæ: nam juxta Tridentinum originale tollitur per baptismum, non tollitur peccati fomes, seu rebellio concupiscentiæ. Hos inter etiam est Melancthon, qui male adstruit pro originali peccatum actuale a parvulis primo conceptionis instanti commissum, quia ibi deest rationis usus & libertatis, & quamvis adesset, credibile haud foret, omnes illico moraliter peccaturos.

Dari hoc peccatum in omnibus Adæ posteris, excepta immaculata, est de fide.

R. III. Quod detur existentia peccati originalis, tam actualis, quam habitualis, in omnibus Adæ posteris, excepta sola Immaculata, patet: nam dari peccatum, ab Adamo physice patratum, sic ut fuerit etiam moraliter posterorum, in conceptione ab omnibus contractum, & perseverans moraliter, ita ut sit nobis intrinsecum, salutis privativum, ni deleatur, testatur Scriptura, Concilia, Patres, communis Fidelium, fundaturque in universali redemptione, necessitate baptismi etiam respectu parvulorum &c. De exceptione Immaculata Orthodoxis constat ex auctoritate irrefragabili & ratione manifesta: nam potuit Deus eandem eximere a pacto Adami, & præservare; ergo fecit, quæ demonstrata alibi legere est. Inde

Per & ob alligationem fuit nobis moraliter voluntarium & imputabile.

Deducitur 1. Peccatum originale formaliter existere in Posteris per peccatum Adami, quatenus est moraliter nostrum, per & propter alligationem voluntatum ad voluntatem Adami, tanquam capitis moralis a Deo constituti,

tuti, quo ad observationem, vel transgressionem legis de fructu arboris non comedendo. Siquidem peccatum *Adami*, ut esset *moraliter nostrum*, debuit esse nobis *moraliter voluntarium*, ac *imputabile*: tale esse non potuit, nisi per hoc, quod Deus transfuderit voluntates nostras in voluntatem *Adami*, & alligaverit voluntati illius, tanquam Capitis, in ordine ad observationem vel violationem legis, meritum vel demeritum, præmia vel pœnas inde consequentes.

Deducitur 2. Hanc alligationem voluntatum haberi per decretum Dei, seu pactum cum *Adamo*, tanquam capite morali suorum Posterorum. Nam quod potuerit Deus hac ratione voluntates nostras transfundere, patet ex Magistratu, alligante voluntatem pupilli, non expectato ejus consensu, voluntati Tutoris; ex homine in alium v. gr. *Procuratorem*, seu *Legatum* transfundente suam voluntatem in ordine ad certos effectus &c. Quod Deus ita transfuderit, ex eo liquet, quod alius modus non suppetat salvandi Scripturam, quæ sæpe testatur, nos peccasse in *Adamo*.

Hæc alligatio fuit possibilis.

Deducitur 3. Quod hæc alligatio fuerit *conveniens*, & *antecedenter ad omnem eventum humano Generi optabilis*. Nam erat *conveniens*, ut originalis justitia, donum præstantissimum, post se trahens amicitiam Dei cum infinitis aliis donis, non conferretur absque omni consensu & merito, ac velut obtruderetur invitis, aut saltem non consentientibus, cum hoc modo nec Angelis, nec *Adamo* collata sit. Item: *optabilis* erat, ut requireretur consensus moralis, quam physicus: nam alias differri debuisset ad usque usum rationis; ante quem plurimi decessissent, non elevati justitia originali. *Optabilis* erat, ut alligaretur consensus *Adamo*, utpote longe magis instructo donis naturæ, gratiæ præfidiis ad observandum præceptum, idque *principaliter* etiam intuitu istius alligationis, excepto tamen *Christo* & *Beatissima*.

Conveniens & antecedenter ad omnem eventum optabilis Generi humano.

Deducitur 4. Hanc transfusionem voluntatum probabiliter factam esse a Deo per aliquod pactum, *formaliter vel æquivalenter* tale, dicente Scriptura: (a) *ipsi autem, sicut Adam transgressi sunt pactum*: adeoque constituendo *Adamum Caput morale humani Generis*, probabilis ei innuit voluntatem, qua vellet transfundere justitiam, seu labem originalem in posteros, *Adamque* vel libere acceptavit, vel etiam, non requisito consensu, Deus absolute eum obligavit, utpote Dominus absolutus in suas creaturas.

Constituitur in pacto cum Adamo, tanquam capite morali posterorum.

Deducitur 5. Peccatum originale non transfundi *physice* per propagationem animæ ex traduce, seu per semen *Adami* infectum; sed *moraliter*, in quantum descensus immediatus, vel mediatum *per generationem naturalem* est conditio, ratione cujus fuit alligata voluntas descendentium, per quam peccarunt in *Adamo*, & ab illo, *tanquam capite morali*, originalem maculam contraxerunt.

Adeoque non physice quædam transmissio, sed more morali, peccatum hoc corruptio Genus humanum.

R. 4. Quod variaz fuerint pœnæ peccati originalis, 1. Quo ad animam privatio gratiæ sanctificantis, & aliorum donorum supernaturalium: item vulnera præcipuarum potentiarum, intellectus, voluntatis, memoriæ, appetitus concupiscibilis, & irascibilis. 2. Quo ad corpus, mors, morbi, fames, sitis, dolores, & passiones aliæ afflictivæ. 3. His additæ pœnæ quasi extrinsecæ, inimicitia Dei, servitus Dæmonis, persecutio hominum, subjeccio, * amissio domini in bestias, calamitates a Cælo, elementis &c. 4. Secuta demum pœna alterius vitæ pedissequa, quam vocant *damni* respectu visionis beatificæ; non tamen sensus respectu tartarei ignis. Ex quibus

Peccati originalis pœnæ varia.

(a) Osee 6. v. 7.

* Ulloa teste l. cit. f. m. 65. Et si mulier in statu innocentia fuerit naturaliter subjecta viro, ut perfectiori individuo, quia caput mulieris viri, neque creatus vir propter mulierem, sed mulier propter virum teste Apostolo ad Cor. 1. c. 11. Tamen post lapsum subjecta fuit duntaxat quodam subjectione, puta etiam invita, & jugi portasse etiam dentis imperia minus æquo &c.

Quis natu-
ra spoliata
donis gra-
tuitis, &
vulnerata in
naturalibus
bonis.

Sic enim,
ut plerque
fuertis acci-
dentales, hoc
est, tales,
que etiam
dari potuis-
sent absque
peccato.

Unde vulna-
ra non indi-
cant corru-
ptionem phy-
sicam, sed
moralem.

Adcoque
juxta mul-
tos natura
lapsa non est
facta debi-
lior, spe-
ctando vires
pure nature
debitas.

¶ Est non
pauciores,
qui ad rebili-
tationem con-
cupiscentie
natum,
oppositum
trahatur.

Infertur 1. Naturam humanam originali peccato fuisse spoliata[m] donis gra-
tuitis, & vulneratam quoque in naturalibus bonis, non quidem corruptione
interna principii physici, seu arbitrii liberi, sed amissione juris ad specia-
lem Numinis providentiam, qua suppeditata fuissent auxilia, Naturæ inte-
græ debita, ad finem ultimum facile consequendum.

Infertur 2. Has omnes pœnas hoc ipso fuisse solummodo accidentales,
non autem essentielles, * abstrahendo ab excessu quodam rebellis concupiscen-
tiæ, qui de facto datur; item excepto mancipatu dæmonis, Dei inimici-
tiæ &c. Nam etsi hæ pœnæ inflictæ sint ratione peccati originalis, potuis-
sent tamen dari etiam sine peccato, nempe in statu naturæ puræ innocentis.
De gratiâ originali, cæterisque supernaturalibus donis, naturæ indebitis,
patet ex conceptu entis supernaturalis: de passibilitate ac mortalitate con-
stat ex natura composita per elementa, & per humores inter se pugnantes, cui
proin æque connaturale est, per continuam pugnam pati, corrumpi, mo-
ri, ac animalibus cæteris. Eadem est ratio de concupiscentia obliuente,
cum natura humana composita sit ex appetitu inferiore, qui contra ratio-
nem sæpe fertur in objecta illicita, ut dictum supra. Denique de pœna da-
mni nullum est dubium, non enim visio beatifica debetur homini naturali-
ter, etsi pœna sensus æterna, absque personali peccato, adstrui nequeat,
nulla ratione hanc evincente.

Infertur 3. Naturam eatenus vulneratam dici in naturalibus, quatenus per
peccatum superata est a justitia originali; non enim vulnus, nisi continui
separatio: unde, disrupta hac unione, intellectus vitiat[us] fuit per ignoran-
tiam; voluntas infirmata per propensionem ad malum; appetitus concupisci-
bilis latus per effrenem concupiscentiam; irascibilis per inirmitatem, ac tor-
porem ad bonum. Accessit ex Dæmonis mancipatu, ut etiam ab extrinseco
potuerit tentari vehementius, excitando passiones in corpore per humores,
turbando species ac phantasiam &c.

R. V. Quod, his nil obstantibus, juxta multos natura lapsa per origina-
le non sit facta debilior, seu quod nil perdidit de viribus arbitrii liberi,
pura natura debitis. 1. Quia juxta communem Patrum, naturalia mansere
integra, & solum gratuita sunt amissa, natura lapsa non aliter differente
a pura, quam homo vestibus spoliatus a nudo. 2. Quia damnata est pro-
positio Baii LV. in sensu Auctoris, qui fuit, quod Deus non potuisset crea-
re hominem cum tali cumulo miseriarum, quibus nunc nascitur subiectus.
3. Quia in utroque statu datur æqualis possibilitas ac impossibilitas mora-
lis, quo ad servandam diu totam naturæ legem, neutra absoluta, utraque
conditionata, ut dictum supra, sicque vitatur duplex error oppositus; Lu-
theri, qui liberum arbitrium dicebat deperditum; Pelagii, qui nihil perdi-
tum asseverabat.

Contra non pauci tenent, naturam lapsam fuisse factam debiliorem, sal-
tem secundum excessum concupiscentiæ rebellis, quem peccato originali essen-
tialem existimant, ut dictum supra. Rationem assignant 1. Quia natura la-
psa per originale fuit etiam aversa a Deo in naturalibus; vere fuit odio
digna, adeoque amisit quodammodo jus ad media, seu vires consequendi
Deum, etiam ut finem naturalem; per servitutem diabolicam fuit facta in-
dignior, vilior, atque debilior. 2. Quia moralis necessitas excidendi suo sine
videtur repugnare conditioni naturæ innocentis, & perfectionibus Crea-
toris, quam necessitatem moralem, spectatis naturæ viribus, tamen adstruunt
Patres in statu naturæ lapsæ. 3. Quia sic melius conciliantur duo effata Pa-
trum, quo ad speciem opposita: nempe naturalia mansisse integra, & tamen
naturam

* Hoc est tales, que infligi non potuissent absque peccato prævio.

naturam non modo spoliatam gratuitis, sed etiam vulneratam in naturalibus, * uti descendente de Jericho. Inde

Colligitur 1. Authores prioris sententiæ respondere ad rationem primam *Es illi.* posterioris: quod natura, siquidem averfa sit per originale a Deo etiam ut Authore naturæ, sit quidem facta *infelicio*, & *miserio*, non tamen *debilio* in naturalibus. Ad 2. Quod in natura pura fuisset quidem moralis necessitas excidendi suo fine, non tamen *absoluta*, sed *superabilis*, quia *conditionata*, si faceret, quod est in se: sub hac conditione & natura lapsa habuisset *potentiam moralem*, ne incurreret saltem poenas sensus. Ad 3. Quod vulneratio facta sit per *separationem* iustitiæ originalis a natura, adeoque sit *vitiata*, *lesa*, & *debilio facta* respectu naturæ integræ, non puræ.

Colligitur 2. Authores posterioris sententiæ vicissim respondere ad rationem primam prioris, quod naturalia manserint integra, quo ad ea, quæ naturæ puræ sunt *debita determinate*, hoc est, tam *antecedenter*, quam *consequenter* ad peccatum, quod etiam in illo statu erat possibile; non autem quo ad ea, quæ tantum *indeterminate debita*, seu *consequenter* ad peccatum. Ad 2. Quod propositio *Baji* damnata sit in sensu *Authoris*, qui, uti constat ex *Bulla*, volebat hominem non potuisse ab initio creari *simpliciter mortalem*, *passibilem*, cum aliqua *concupiscentia*, quomodolibet *reluctante*; *de excessu* autem non fuerit quæstio: unde argumentum male extendi dicunt a *simpliciter ad secundum quid*. Ad 3. Quod *impotentia moralis*, & quidem *absoluta*, respectu totius legis servandæ diutius, videatur repugnare conditioni naturæ innocentiæ, ut dictum. Ita illi. *Nobis de his omnibus esto problema.* **

Queritur IV. An Gentilibus, quibus absque culpa est incognita vera religio, siquidem servant legem naturæ, salutis spes supersit? *Gentilibus non est praeserta salutis spes.*

R. Superest: nam *facientibus*, quod est in se, Deus non deerit, subministrando necessaria, ac varia media, quibus ad salutem perveniant.

Dicitur 1. Quibus absque culpa, quales sunt, qui sparsi per inaccessible Orbis angulos, insulasque, vel nullo modo, vel modo solum insufficiente, hoc est, sine morali evidentia seu certitudine, saltem respectiva, credibilitatis de existentia revelationis, ac rei revelatæ, ad assensum fidei Theologicæ requisita, audierunt doctrinam cælestem, sic ut penes illos nullum fuerit obstaculum culpabile, & moraliter imputabile. *Si absque culpa sit ipsi incognita vera religio.*

Dicitur 2. Siquidem servant legem naturæ: quam habent semper, super se signatam, tanquam lumen vultus Divini, una cum libertate indifferentiæ juxta illud: Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilii sui, apponendo vitam & mortem. (a) Immo quam habent etiam cum possibilitate morali servandi, saltem aliquamdiu, & secundum prima principia in genere morum, sic ut facientibus, quod est in se, Deus nunquam denegat gratiam, ulterius illam servare ut possint juxta ea, quæ supra diximus. Quod si non servant legem naturæ, jam non sunt absque culpa, seu obstaculo, respectu veræ fidei imputabiliter posito, sic ut damnentur non quidem immediate directe, & formaliter propter infidelitatem negativam, utpote penitus involuntariam; sed propter peccata personalia juxta illud: qui non cognovit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis: (b) qua de causa & Christus Sidoni & Tyro iudicium remissius prædixit. (c)

Tom. I.

B 3

Dicitur:

* Non quidem sic, ut debilitas major naturæ lapsus proveniat ex corruptione intrinseca, privatione, seu immutatione principii intrinseci, naturæ determinans debiti; nam nullum hujus rei fundamentum in Scriptura, vel Patribus: sed ex amissione juris, quasi moralis, ad speciem Dei assistentiam, & auxilia naturalia, naturæ innocenti debita in ordine ad finem ultimum moraliter consequendum, uti dictum supra.

** Eth, docti posteriorem sententiam, in eandem magis inclinamus.

(a) Eccles. 17.

(b) Lucæ 12.

(c) Math. 11.

Quis Deus
Submini-
strabit na-
cessaria me-
dia conse-
quenda ve-
ra religio-
nis.

Dicitur: *Subministrando necessaria, & varia media &c.* Nam, si qui præventi arcanis modis, quos Deus scit, longiori, vel toto vitæ cursu abstinent, quo ad mores, omni lethali peccato, Deus specialem hanc providentiam non sinet frustraneam, sed eos ad fidem rectam adducet: & humano quidem ministerio per aliquem ex innumeris modis, quæ suppetunt Deo ad res humanas, ita combinandas, ut homines in quocunque angulo hujus globi terraquei audiant ab alio homine doctrinam, quam de necessitate medii * credere debent, ut salvi fiant.

Uti exem-
plis variis
est manife-
stum.

Inter varia exempla afferri solet ille dæmoniacus, a Christo liberatus cum dicto: *Annuntia illis, quanta tibi fecerit Dominus.* (a) Item *Cornelius Centurio religiosus, ac timens Deum*; (b) *Eunuchus Regina Candacis, qui venerat adorare in Jerusalem*; (c) *Sergius Paulus Proconsul, homo bonæ moralitatis, qui subin credidit admirans super doctrina Domini*, (d) *Macedones, saltem aliqui, ad quos per visum missus est Paulus*, (e) etsi prius prohibitus a Spiritu Sancto, ne adiret *Bithyniam*; Magi venientes ab Oriente, & sic de aliis. In veteri Testamento *Jobus Idumæus, Jethro Madianita primus ex alienigenis, qui obtulit holocausta, & hostias Deo*; subin Author *Rechabitarum*, teste *Cornelio a Lapide*; (f) *Ruth Moabitidis dicens: Deus tuus, Dens meus; Achior Ammonita, & sic de aliis, epiphomena verissimum addente sancto Augustino: (g) salus religionis hujus, per quam solam veram salutem veraciterque promittitur, nulli unquam defuit, qui dignus fuit, & cui defuit, dignus non fuit.*

Notitia de
triplici Na-
tura statu.

Quæritur V. An notitia de hoc triplici Natura statu, etsi ad propositum scopum stricte haud necessaria, saltem non sit scitu digna, & utilis, præcipue Orthodoxis?

Scitu digna,
& utilis, ob
plurimos er-
rores, inde
ab Acatoli-
cis male do-
duos.

R. Est scitu digna, & utilis propter plurimos errores, quos, admodum perniciosos, ex hoc triplici Natura statu deduxerunt Acatolici, & etiamnum hodie deducunt in hac ipsa materia de jure natura.

Uti Pala-
giani.

Exemplo sit I. *Pelagius*, qui negavit statum naturæ integræ, seu elevatæ, ratus, hominem, solis naturæ viribus, posse servare totam legem, salutari-ter mereri, & supernaturalem beatitudinem consequi: & ex hoc purulento principio, quid mirum, quod pestilentes alias deduxerit sequelas? v. g. *Adami statum fuisse conditionem Naturæ*; eundem æque ante, ac post lapsum fuisse obnoxium concupiscentiæ, morti, & aliis malis; omnem gratiam dari ex meritis, merita autem haberi ex solis naturæ viribus; regulariter solam dari gratiam externam creationis, liberi arbitrii &c. internam nec necessariam absolute, cum non det simpliciter posse, sed bene agere &c. Immo negavit quoque statum naturæ lapsæ, proprie talem, asserens, pecca-

* Videatur *P. Dominicus Viva* in propol. quartam ab *Innocentio XI.* damnatam n. 13. f. m. 188. Ubi triplicem sententiam refert. Prima inter necessaria necessitate medii adstruit *Deum esse, esse remuneratorem*; mysteria *Trinitatis, & Incarnationis*; inter necessaria reponit necessitate præcepti, adeoque invincibiliter ignorantes salvari posse admittit. Sed hæc opinio est & Scripturæ opposita, quæ ait: *non est in alio aliquo salus, nisi in Christo*. Altera inter necessaria necessitate medii refert fidem utriusque Mysterii, saltem implicitam, una cum voto Baptismi, in contritione vel dilectione Dei perfecta implicite incluso, ut sic aliquatenus saltem quis ingrediatur Ecclesiam Catholicam, Salutemque consequatur, non vi sectæ, quam credit explicito, sed vi *Religionis Catholice*, quam credit implicito retractando quamcunque aliam fidem; ita *Suarezjus, Laymannus, Medina, Sa & alii*. Contra non pauci cum *Angelico* inter necessaria necessitate medii requirunt etiam fidem explicitam utriusque Mysterii *Trinitatis, & Incarnationis*, quo casu non desunt Deo innumera media, quæ succurrat infidelis facienti, quod est in se, de quibus Historiæ. Secundam opinionem, ut probabilior, & benignior amplectimur cum *Dominico Viva*, in propol. 65. ab *Innocentio XI.* damnatam n. 10. & 11. f. m. 327.

(a) *Marci* 5. *Matth.* 8.

(b) *Astorum* 10.

(c) *Ibidem* c. 8.

(d) *Ibidem* c. 13.

(e) *Ibidem* c. 16.

(f) 1. *Paralip.* 2.

(g) *De temp. Christ. relig. Idem de prædest. c. 9.*

peccatum *Adæ* illi soli nocuisse, neque dari originale, transfusum in posteros, quo ad culpam, sed solum quo ad imitationem, licet ejus Discipuli transfusum admitterent quo ad pœnam; hæreticis aliis, circa peccati originalis essentiam, ac existentiam, in errores varios prolapsis, ut supra diximus.

Exemplo sint II. Semipelagiani, seu Massilienses, qui admittebant quidem gratiam internam ad potentiam bene agendi, uti & labem originale; cum *Pelagio* tamen eatenus evertabant statum naturæ integræ elevatæ, quatenus dicebat *initium justitiæ esse ex nobis, seu ex natura viribus.* Inde fluxerant sequelæ quorundam contagiosæ: v. gr. gratiam omnibus quidem offerri, non tamen *prævenire, vel adjuvare* libertatem in agendo, sed tantum *subsequi*, adeoque non esse necessariam *ad inchoandum, vel faciendum bonum*, sed tantum *ad illius consummationem, atque perseverantiam;* Deum tantum dare posse agere, non *velle* agere bonum, adeoque dari quidem gratiam invitantem, non tamen *cooperantem;* omnes posse solis naturæ viribus agere *salutariter &c. &c.* *

Exemplo sint III. Lutherus, atque Calvinus, gloriosa Protestantibus nomina, qui statum naturæ puræ negabant, rati, hominem non potuisse creari sine justitiâ originali: qui itidem corrumpebant statum naturæ lapsæ, dicentes, liberum arbitrium in natura lapsa deperditum, sicque corruptam fuisse naturam, ut nihil possit ab ea procedere, nisi peccatum.

Exemplo sit IV. Bajus, qui negavit pariter possibilitatem status puræ naturæ, inde deducens damnatas quisquilias de elevatione, & integritate naturæ, veluti conditione mere naturali; de impossibilitate hominis initio creandi, ut nunc nascitur &c. sicut supra jam memoravimus.

Exemplo sit V. Jansenius cum suis pedissequis, qui præcipua sua fundamenta deducunt ex male negata possibilitate status puræ naturæ. Nam inde fuit, originalem justitiâ, gratiam sanctificantem, electionem ad visionem beatificam &c. esse dona, puræ naturæ innocenti debita, nec sine illis ante peccatum potuisse creari hominem; fuit, illa dona non esse *intrinsece, & quo ad substantiam, supernaturalia, adeoque illorum privationem esse pœnam originalis peccati essentialem;* immo ad essentiam gratiæ, intrinsece supernaturalis, non requiri, ut sit indebita naturæ; fuit, *Adamum* ante peccatum fuisse amicum Dei naturalem; per solam naturam habuisse jus primum, & radicale ad visionem beatificam; fuit, illa dona, naturæ integræ debita, et si non dederint *ipsum operari simpliciter juxta Jansenium, dedisse tamen ipsum posse operari, adeoque conjuncta fuisse cum libertate indifferentiæ, sed iis deperditis & ipsam hanc perditam libertatem, naturamque lapsam traditam esse delectationi vittrici, seu necessitanti ad peccata per concupiscentiam, seu ad bona per Christi gratiam, cui resisti nequit;* illa mala, & ista bona manere homini imputabilia ad meritum seu demeritum, ad præmium seu pœnam, eo ipso, quod hæc bona, & illa mala sint adhuc libera & necessitate coactionis, & voluntaria in voluntate Protoparentis, moraliter nostrâ; fuit, gratiam sufficientem in statu naturæ lapsæ non tam utilem, quam perniciosam, quacum sola homini justo, etiam conanti, præcepta impossibilia, adeoque *Christum* non pro omnibus mortuorum; fuit debique, causam omnis reprobationis esse peccatum originale, ob quod Deus sine ulla prævisione ullius demeriti decernat damnationem; motus involuntarios esse peccata, immo omne opus, quod non actu refertur ad Deum, esse peccatum, & si quæ sunt plura alia *Janseniani* cerebri erronea, ac damnata phantasmata.

* Non una erat *Semipelagianorum* classis, nec circa gratiam idem error, nisi quod initium fidei non gratiam, sed arbitrii liberi viribus adscriberent, uti ex *J. Milorio & Prospero* alibi dicimus.

Puffendorfius
Ans.

*Exemplo sit VI. Puffendorfius cum suis amanuensisibus, qui jus Naturæ non quidem male ex statu, ab omni elevatione præcisa, examinant, sed tamen per solam felicitatem, hujus vitæ terminis conclusam, dimetiuntur; quasi vero præcindi posset a felicitate vitæ alterius, saltem qualieunque, ipso naturæ lumine cognita; quasi vero jus stabiliri possit, nullo respectu habito ad poenam, vel præmium alterius vitæ, saltem naturale, quo solo Naturæ Author, tanquam remunerator bonorum, & vindex malorum, naturali juri sufficientem, ac plenam dat efficaciam: unde Puffendorfsiana disciplina de naturæ jure enervis, manca, in multis falsa, in non paucis periculosa, atque erronea, uti per decursum sæpius clarescet.**

Guilielmus
de Muelen.

*Exemplo sit VII. Guilielmus de Muelen protestanticus, qui sententia, vel ipsi Thomasio paradoxa, & ad Antinomismum inclinante, ** statuit, in statu naturæ integræ nullam obtinuisse legem naturalem, sed ex mero naturæ impulsu, ac quadam inclinatione illibata, absque obligatione, considerata ut tali, homines observatos fuisse ea, ad quæ in statu corrupto nos adigimur per leges Naturæ, ut adeo nec hodierna justitiæ & injustitiæ notitiæ status ille, longe felicitior, indignisset. Sed*

Contra est 1. Quod homo in statu Naturæ integræ, abstrahendo a lege positiva, vetante fructum scientiæ, polygamiam, divortium &c. fuerit liber simpliciter: ergo poterat peccare: atqui peccatum est transgressio legis.

Contra est 2. Quod constat, ante transgressionem legis positivæ, de facto peccasse primos homines, saltem in mente per infidelitatem, & superbiam, transgrediendo leges naturales subjectionis, & dependentiæ a Deo Creatore &c. Unde Thomasius: non poterat violari lex positiva, quin simul violaretur jussum naturale, faciendæ ea esse, quæ Deus jubet. (a)

*Exemplo sit VIII. Ipse Thomasius, qui variis erroribus statum naturæ integræ corruptum dedit. Hos inter est, cum dicit: 1. (b) Homo in statu illo potuisset credo carnes comedere, sed vereor, ut voluisset: si tamen voluisset, magis probabile est, eum comedisse carnes crudas, quam coctas: quasi vero vel natura belluinum hunc morem, subin, hac ipsa de causa, tam leve a Deo prohibitum, *** minus horruisset; vel sapientiæ illius status, tanto superior, modum naturæ humanæ magis congruum, commodumque, ignorare potuisset. Cum dicit 2. (c) Nec de infantibus cur aliter sentiam, causam video. Potuissent nimirum a nativitate cum Parentibus suis sapienter de rebus quibuscumque ratiocinari &c. quasi vero causam aliter sentiendi non darent adeo maturas, inepta. Cum dicit 3. (d) Fuit societas in statu integro summe æqualis, cum ante lapsum, communis subjectionis causa, imperfectio Evæ tribui nequeat: quasi vero subjectio, respectu viri, ut perfectioris individui, de quo Apostolus: neque creatus est vir propter mulierem, sed mulier propter virum (e) fuisset imperfectior, repugnans illi statui, nec nisi in poenam lapsus injuncta. **** Accumulare plures ejusdem errores, opus non est: ex his fat patet, quam belle is corroserit errores communis doctrinæ (f) ut ait, quos ipse potius adstruxit contra communem doctrinam.*

INSTRU-

* Inde est, quod in specim. Controv. c. 4. §. 12. de statu hominum naturali, statum parvorum naturalium ad Scholasticorum commenta rejicit, sic ut non existentiam modo status puræ naturæ, sed & possibilitatem, communitariis arguere videatur.

** Unde Thomasius l. infra cit. quo pacto, cum forte legeret (de Muelen) iusto legem non esse positam, incaute (cum Læbore, & aliis Antinomistis) in istam sententiam paradoxam prolapsus est.

(a) Jurisf. Divinæ L. 1. c. 2. in nota ad n. 61. edit. 1730. (b) L. 1. c. 2. n. 20.

*** Gen. 9. Carnem cum sanguine non comeditis &c.

(c) L. c. n. 25. (d) L. c. n. 29. (e) Ad Cor. 1. c. 11.

**** Videantur dicenda infra p. 2. Tit. I. de statu conjugali.

(f) In programate Libri cit. l. m. 80. edit. A. 1690. Fugelschneigen, das ihm diese Detvachtung die Wichtigkeit vieler gemeinam Tehren, von dem Stand der Unschuld wurde gebissen haben, das esurde Republicas gegeben haben, qua de re supra; das die Kinder den Eltern hatten gehorchen müssen, quasi vero subordinatio, seu subjectio, more directiva, statum integritatis dedecuit.

INSTRUCTIO III.

Instructio
III.

De statu Naturæ antediluviano.

§. I.

§. I.

De propagatione hominum antediluviana.

Propagatio
humani Ge-
neris ante-
diluviana
tam copiosa,
immo copio-
sior quam
postdiluvia-
na.

Quæritur I. Qualis & quanta fuit propagatio humani Generis per primos incolas hujus Mundi ad usque diluvium?

R. Videtur, humanum Genus fuisse tam copiosum, ac nunc; immo copiosius forsitan, & consequenter incolas antediluvianos per quatuor Orbis partes æque fuisse diffusos.

Ratio est 1. Tempus, ab Adamo ad usque Cataclismum, ultra sedecim sæcula extensum. * Si fides Diodoro, post diluvium, spatio trecentorum annorum, sic multiplicati fuere Noachidæ, ut Ninus habuerit exercitum pedum decies septies centena millia; equitum ducenta millia; curruum falcatorem millia decem, & sexcentos. Eodem tempore Zoroaster quadringenta millia solummodo virorum &c. in suis copiis numeravit, eodem teste Diodoro. Illud certum, Hebræos spatio annorum quindecim supra ducentos, adeo fuisse propagatos in Ægypto, ut inde exierint sexcenta fere millia pedum virorum, etsi non nisi septuaginta animæ sint ingressæ. (a) Si duobus, tribusve sæculis multitudo tanta, respectu exercitus gemini, & aliquot personarum, quanta fuerit in sedecim sæculis respectu totius Generis humani?

Colligitur
ex diuturni-
tate tempo-
ris, saltem
ad sedecim
sæcula em-
senti.

Ratio est 2. Vita Adamitarum longissima. De Protoparente novimus, quod post centum annos & triginta, genito Seth, ** per ultiores octingentos genuerit filios, & filias, *** ut ad cæterorum ætatem, in octo vel novem sæcula plerumque extensam, ex primævo Naturæ robore, omnibus communi, ducatur merito argumentum. Certe Cain, teste Pererio, (b) Lamecho, nepoti quinto, a quo creditur occisus, convixit pluribus annis: Noe, eodem Authore, (c) Abrahamo, nepoti decimo, coævus fuit per quinquaginta & octo annos: Sem, juxta Cornelii chronotaxin, Jacobo, nepoti undecimo, synchronus fuit per annos propemodum quinquaginta (d). Quam hominibus abundaret hic Mundus, si plerique, violenta morte non abrepti, sexcentis abhinc annis etiamnum viverent, nobisque conviverent? Quid si diuturna adeo vita per sedecim sæcula durasset?

Ex longevi-
tate vite, ab
Adamitis ad
octo & no-
vem sæcula
plerumque
extensa.

Ratio

* Juxta Vulgatam per annos 1656. juxta Septuaginta per annos 2262. Annos autem & sæcula tunc eodem computo venisse, ac hodie, indubitatum est Criticis, quorum momenta precliamus in 128. Hist. Sacrae c. 1. Instruct. 3. f. 60.

(a) Gen. 46. 27. Deut. 10. 22.

** Adeoque non post occisum Abalem anno 129. etsi Moyses natum referat primum post Jabel & Jabel, quo tempore Adam non erat amplius in vivis.

*** Adamum, post natum Abalem, ultra annos centones, abstinuisse a generandis prolihus non est vero simile, obstanti præcepto multiplicamini, maxime in prima hominum penuria; & unde suam habuisset uxorem Cain? Quod aliis prætermittis solum Sæb Scriptura memoret, ratio est, quia hoc satis erat ad seipsum, seu lineam descendentem Noemi, & consequenter nostram, ex Adamo remonstrandam. Jam tum copioso homines multiplicari, etsi id sexto primum capite referat Moyses, per non infrequentem Sacro Historico postpositionem, patet ex dicto Caini: omnis, qui intulerit me, occides me &c. Sic licet sacer Historicus dicat, vixit Sæb 105. annos, & genuit Enoc &c. cum Nos esset 300. annorum genuit Sem &c. nequaquam sequitur, nullos antea filios generasse, quia id memorare non erat necessarium ad ostendendam Noe genealogiam, sufficiebatque addidisse insuper genuit filios & filias &c. ut enim Christus non descendit ex Abrahamo, Isaac, & Jacob per primogenitos, ita nec Noe, nec Genus humanum ex Adamo, vel Patriarchis illis per primogenitos &c. Videntur Ultra l. c. f. 207.

(b) L. 7. in Gen. n. 23. & 24.

(c) L. 14. n. 919.

(d) in Chronol. post Genesim.

*Esena ini-
tio lego :
multiplica-
mini.*

Ratio est 3. *Lata initio lex : crescite, multiplicamini, & replete Terram* (a) hanc utique primis illis sæculis observatam esse quam maxime, ex eo colligitur, quod de nullo cælibe constat, nec de *Abele*, contra quam opinentur non nulli. *

*Es primæ
ætatæ floræ
ac roboræ.*

Ratio est 4. *Primævæ ætatæ robor, ac flos, ** posterorum qualitibus morbidis necdum ita debilitatus, atque corruptus, accedente benedictione Divina, qua Numen Eva prædixit, non modo multiplicandas ærumnas, sed & conceptus; hinc Saliario Authore rectius sentiunt, qui pene quot annis geminos, alterum marem, alteram fæminam, produxisse putant, cumque hi sensim adolescerent, alii identidem pullularent, Eva perpetuo aut ferente uterum, aut parturiente. Quod si contigit, debita cum proportione, aliis fæminis lapsu sæculorum sedecim cum dimidio, quis in computum cogere poterit millionum millones, tunc incolentium hunc Orbem? Jam sic: Etfi non singulæ rationes, complexum tamen ex hisce quaternis probabiliorum facit Sancti Augustini sententiam, qua dixit, primam illam hominum generationem in immensum annos MDCLVI. propagatam: (b) ergo & asser-tum supra positum, videtur probabilius.*

*Tres bom-
inum pro-
genies præci-
pue ante di-
luvianum.
Primaria
Adami per
Seth, ex qua
sic dicta Ci-
vitas cala-
nis.*

Quæritur II. Quot & quales erant hominum progenies ante diluvianum me-morabiles?

R: Tres. Prima, & primaria descendebat ex *Adamo* per *Seth*, quem *Eva* nominavit *semen aliud* pro *Abel* secundogenito; (c) *Adam* vero specialiter genitum a se dixit *ad imaginem, & similitudinem suam*, (d) adeoque *divinam*. Atque hæc progenies initium dedit celebri illi *civitati Dei*, seu cælesti, juxta phrasin *Sancti Augustini* (e) cujus surculos Scriptura vocat *filios Dei*; Apostolus *Gentium vasa aurea, argentea, facta in honorem in magna Mundi domo*, (f) hoc est, *prædestinatos*, ut idem explicat in epistola ad *Romanos*. (g)

*Altera Ada-
mi per Cai-
num primo-
genitum, ex
qua famosa
civitas ter-
rena, seu sic
dicti filii
hominum.
Tertis mix-
ta, qua ori-
ginem traxit
ex sceleratis
connubiis fi-
liorum Dei,
& filiarum*

Altera progenies descendit ex *Adamo* per *Cainum* primogenitum, & quæ initium dedit *famosæ Civitati terrena*, ut habet idem *Hypponenfis*, cujus posterios S. Scriptura vocat *filios hominum*; Apostolus *vasa lignea, fictilia, facta in contumeliam in Mundi hujus magna domo*, hoc est, *præscitos*, ac *reprobos*, de quibus idem Apostolus loco citato.

Tertia progenies mixta originem traxit ex sceleratis connubiis filiorum Dei, & filiarum hominum, *** de qua Scriptura: *Gigantes erant super terram in diebus illis: postquam enim ingressi sunt filii Dei ad filias hominum, illeque genuerunt; isti sunt potentes a sæculo viri famosi*, ex corruptione fami-lizæ *Seth* cum familia *Cain* dicti gigantes, hoc est, *filii terra*, non so-lum

(a) Gen. 1. 28.

* Quos refutat *Sallustius* ad A. M. 339. unde *Abel* dicitur *obsequi fratri*, sicut *Melchisedech* *frater Pa-vri & Maore*, scilicet de quibus constat. Nec enim credibile est, *Abel*em per annos plus centum (quos per multos dies indicat Scriptura) stante lege *multiplicamini*, & in prima hominum penuria, mansisse cælibem, præsertim cum videatur, habuisse familiam propriam, officinas de primogeniis gregis sui &c.

** Neque obstat illud S. Augustini L. 15. de Civit. c. 15. *Tanto scelerior fuit proportione pubertas, quanto vite totius amissas*: nam ex hac ipsa ratione primævæ roboris patet S. Augustinum non secutum de pubertate, prout denotat *vim generativam*, sed prout indicat *distansiam a senectute*: & licet fuissent impuberes ad usque annum 70. spectata etiam vi generativa; quid tantilla mora minueret, respectu habito ad vitam in sex, septem, vel octo sæcula prolongatam? Neque obstat illud, *evanescere dies illius centum viginti annorum*: Gen. 6. quia ex communi intelliguntur hi anni de spatio ad penitentiam concessio ante diluvianum.

(b) L. 15. de Civit. Dei c. 8.

(c) Gen. 4. 26.

(d) Gen. 5. 3.

(e) L. 14. de civit. Dei c. ult. & L. 15. c. 1. & sequent.

(f) 2. ad Tim. 2. 20.

(g) C. 9. Quæ omnia in sensu orthodoxo, & procul a *Sethianorum, Prædestinatarum & Calvinia-norum* erroribus sicut dicta, ita & intelligenda sunt.

*** Non ex commixtione propria, aut dæmonum cum fæminis, ut non nulli fingebant; neque ut alii, Angelorum cum iisdem &c.

lum propter immanem corporum proceritatem, * verum etiam propter animum trucem, & quasi terrenum, id est, propter superbiam, tyrannidem, ac immersionem in res terrenas.

Prima progenies Filiorum Dei, qui sic dicti ob characterem probitatis, habuit sectatores initio multos; secunda filiorum hominum, qui sic appellati ob improbitatem, sectatores habuit longe plures, ex Adamo descendentes per Cain; immo & per Abelem, & alios Adami filios, liquidem ad unum omnes fuere diluvio obruti, excepta Noe Sethiani familia. Civitatem Caini terrestrem auxit progenies mixta, cui ansam dedere formosæ filix, quæ accedente musica inter suos inventa, traxerant in ruinam etiam Sethi posteros, dum contra naturale præceptum vitandi periculi, ne declinarent a justitiæ semita, perniciosis illarum nuptiis se illigarunt.

§. II.

§. 2.

De vivendi forma antediluviana.

Queritur III. Qualis politica vivendi forma penes antediluvianos Mundi incolas vixerit? Politica vivendi forma.

R. Probabilis incoluere, fere ad nostri temporis normam, pagos, castella, urbes; adeoque videntur habuisse Monarchias, Aristocracias, Democracias, aliasque regiminis species, non minus perfectas, quam præsentis. Puis habitando pagos, urbes, sub regimine vario.

Suadetur 1. Quia de urbe Henochia, a Caino erecta, constat: immo teste sancto Ambrosio, (a) Urbes condidit plures Cainus, multorumque Princeps, ac Dominus plurimos annos impune vixit. Addit Philo: (b) quod aquæ diluvii civitates cunctas, in campestribus regionibus sitas, inundarint, atque subverterint; quæ autem in editioribus locis habitatae sint, continuati imbres, nec interdiu, nec noctu intermissi, funditus subruerint.

Suadetur 2. Quia absonum est judicare antediluvianos omnes fuisse stultos, bardos, incultos, barbaros, cum per novem sæcula illis convixerit Adam, omni sapientia repletus, & Patriarchæ alii, præclari adeo præceptores: ergo probabilis non omnes erant vagabundi, ad instar Arabum, ac Tartarorum; sed coluere plerique vitam civilem, sustentandæ vitæ & commodam & suo modo necessariam. Indole minime tarda.

Suadetur 3. Quia copia Adamitarum, dissensionum evitatio, & terræ promovenda cultura haud dubie sua ferit rerum divisionem, factam vel prima occupatione, vel Adami determinatione, forte, vel alio modo nobis incognita: unde, ad defendenda propria, pagi & urbes, varietate formæ regiminis necessariæ. Necessitate divisionis, defensionis, vitæque commodius traducenda.

Queritur IV. Qua fuerit commercii humani ratio apud Adamitas antediluvianos? Uti omnes lingua, quæ dicta postmodum hebraea, est per dialectos variata.

R. 1. Uti sunt omnes lingua, dicta postmodum Hebraea, etsi per dialectos multas divisa, ut agere se caperent una, & aliæ ex illis Gentibus.

Colligitur unitas ex eo, quod non nisi post cataclismum memoretur linguarum divisio, cum prius terra esset labii unius.

Colligitur hebraea ex communi Authorum, & ex etymologia nominum, quæ ante diluvium hominibus imposita legimus.

Colli-

* S. Augustinus ait L. 15. de civit. Dei c. 9. Vidi ipse non solus, sed aliquos mecum ex Uricensi litore, molarem hominis densam sãẽ ingentem, ut si in nostrorum densum modulas minutissimam consideretur, censum nobis videretur sacra potuisse, ut adeo molaris ille dens, quem in armario nostro Orbaniano hic loci videre est, nequaquam fidem excedat, ut multi putant. Quod Gigantes dicti sint non solum ob morum ferocitatem, ac violentiam, sed ob staturæ proceritatem, pluribus probat. Not alii Alexander Hiflor. Ecclesiast. T. 1. f. m. 89.

(a) L. 2. de Cain & Abel c. 10.

(b) Philo de vita Moysis.

Colligitur diversitas dialectica ex Gaaladitico sciboleet, & ex paritate idiomatum matricum, qualis Græca, Latina, Germana &c.

Non desuit
mercatura,
etiam nautica.

R. II. Nec illis desuit mercatura, etiam nautica per navigationes.

Desumitur 1. Ex eo, quod, uti dictum, non omnes fuerint trunci, & duro e robore nati, queis neque mos, neque cultus erat. Cum ergo non omnis ferret omnia vellus, necesse erat, ex una vehi in aliam regionem, quæ huic superflua, illi commoda, ac opportuna.

Desumitur 2. Insulas, terræ nobilem portionem, formatas quoque initio, ut essent navigantium asyla, & hospitia, satis est verosimile: ergo hanc quoque terram replessent in Orbem diffusæ gentes; non natitando; ergo navigando: non enim apparet, cur ars, posteris cognita, antediluvianos fugeretur, captumque superaret.

Uti & artes
alia, quarum
inven-
tores memo-
ras facit
codex.

R. III. Nec caruere artibus mechanicis, uti nec liberalibus disciplinis:

Colligitur 1. Architectonica, mercatura, & nautica colligitur ex dictis. 2. Agricultura, & pastoritia ex eo, quod Cain dicatur agricola, Abel pastor ovium, & Jabel Pater eorum, qui habitaverant in tentoriis pastoritiis. 3. Fabrilis ferraria, & metallifera desumitur ex eo, quod Tubalcain dicatur malleator, & faber in cuncta opera ferri & æris. 4. Ars bellica, quam tanti æstimant miseri mortales, ut ingeniosius norint lævire in semetipsos, tot inter gentes illas, in vitia prolapsas, vix defuerit, præcipue inter Gigantes antediluvianos, quos Moyses vocat viros famosos, sæculo potentes; & sanctus Augustinus iisdem etiam applicat epitheton Prophetæ Baruch, scientes bellum. 5. Musica colligitur ex eo, quod dicatur Jubal pater canentium cythara & organo. 6. Theosophia quædam deducitur ex eo, quod Enos dicatur, cæpisse invocare nomen Domini &c. Verbo: dicere ni velimus, Adamitas illos meros fuisse fungos, satis probabiliter concluditur, Uiloa Authore, (a) multos ex illis exercuisse artes mechanicas, & liberales, nec non didicisse disciplinas naturales plerasque, etsi non omnino omnes, nec ea forsitan perfectione, quæ modo visitur. Profecto cum intra quindecim sæcula, quæ diluvium, & Romam conditam intermediant, postdiluvianiani, etsi Patriarcharum primorum magisteriis destituti, curtaque ætatis decempeda dimensi, usi sunt pene omnibus artibus, ac disciplinis; cum Mundum mercatura, & navigationibus perlustrarint, urbibus, pagisque repleverint, & per Monarchias, aliasque regiminis formas, civilem vitam coluerint, quis antediluvianis similia negabit, etsi per septendecim prope sæcula vividior ingenio, longiore experientia, potioribus naturæ viribus hunc Mundum colentibus, & incolentibus?

Ratio victus

Queritur V. Quæ ratio victus in statu illo hominum antediluviano?

Cum non
constet occi-
sionem ani-
malium fuisse
a Deo
prohibitam.

R. I. Non constat, occisionem animalium, sive aquatiliam, sive volatiliam, sive terrestriam a Deo tunc fuisse prohibitam. Patet 1. Ex illo: dominamini piscibus maris &c. ergo concessum Adami posteris fuit dominium proprietatis in ordine ad usumfructum: atqui hic haberi nequit ex animalibus plurimis, nisi occisis, per pelles ad vestitum; per ossium ac viscerum medicinales virtutes ad vitam; per carniem esum ad victum &c. Patet 2. Ex sacrificiis: sic obtulit Abel ex primogeniis gregis sui, & de adipibus eorum (b): Unde illud Ovidii: At vetus illa ætas non polluit Ora cruore, tunc & aves tuto movere per æra pennas &c. sapit Pythagorismum de transmigratione animarum in corpora animalium &c. qui, si substitisset illa ætate per sedecim sæcula, nec terra accumulatos animalium greges, nec æer volatilia, nec fluvii aquatilia capere potuissent, uti recte notavit Maldonatius. (c)

R. II.

(a) De primis & ultimis temporibus disp. 2. c. 1. n. 13. f. m. 212.

(b) Gen. 4.

(c) In 19. Math. ver. 4.

R. II. Neque constat, esum ejusmodi animalium illo ævo fuisse prohibitum. Nam quod non nisi post diluvium legamus datam a Deo expressam licentiam: omne, quod movetur, & vivit (proportionatum complexioni humanæ) erit vobis in cibum &c. (a) nil obstat: siquidem prius id memorare *explicite* Moyses neque debuit, neque voluit, contentus id indicasse *implicite*: *dominamini* &c. Neque repetita carnis permissio est Scripturæ insueta: sic legimus post diluvium, *æstas & hyems, nox & dies non requiescent*: (b) & tamen jam ante diluvium dixerat Creator: *dividant diem ac noctem, & sint in signa & tempora*. (c) Nec denique prohibitio recte deducitur ex illis verbis: *dedi vobis omnem herbam, ut sint vobis in escam, & animantibus cunctis*. (d) Nam prius jam dixerat Deus: *dominamini* &c. si *exclusive* sumantur hæc verba; nec lacticiis vesci potuissent homines illi, nec animantes carnivoræ carnibus, repugnante natura, sed meris pomis, ac herbis, id quod absurdum. Hinc sanctus Paulinus in illud Divi Pauli: *quis gregem pascit, quin de lacte ejus edat?* (e) male subinfert: *Non igitur Abel gregem pascens, gregis lacte non vesceretur, nec non & carne, cum specialis ratio non proferatur.*

Neque constat fuisse prohibitum carniæ esum.

R. III. Probabilius tamen Sethiani quidam Nepotes; immo & alii, vel *semper, vel plerumque ab esu carniæ abstinere, non quidem præcepti ergo, sed aliis de causis*. Patriarchæ illi, in Scriptura nominati, videntur abstinnisse *severioris disciplinæ causa*, utpote *quasi Ecclesiastici, & Religiosi* illius ætatis, magisque remoti a rebus carnalibus. Alii, vel eadem de causa, vel *saltem ob nauseam*, multiplici carniæ immunditia procreatam, quam nos ab assuetudine etiam minus experiamur, illi tamen ob puriorem educationem, cum magis sentirent, hoc ipso in alimenta fructuum defæcatoria magis inclinabantur.

Esti multi præsertim ex Sethianis vel plerumque, vel semper abstinuerunt.

§. III.

S. 3.

De moribus atque religione antediluviana.

Quæritur VI. Quæ morum ratio, norma, atque religio in Mundo antediluviano?

Ratio morum in Sethi linea laudata propter integritatem.

R. I. In progenie filiorum Dei, per Sethi lineam expressa, sat impleta fuit mensura nominis *morum integritate*. Non enim ullum in hac linea reprehensum legimus, sed memorantur potius, utique e pluribus aliis, Doctores quatuor rerum ad religionem, & salutem æternam spectantium.

I. Enos, qui cepit invocare nomen Domini, hoc est, Interpretum sensu, qui, tanquam *Vir religiosus, & pius*, cultum religionis seu restituit, seu solemniorē instituit, *quia publicum*, sic ut certis ritibus ac temporibus, cuncti ad preces & sacrificia convenirent: Immo teste sancto Augustino (f) etiam prophetavit, *exoriturum populum, qui, secundum electionem gratiæ, nomen Domini invocaret*. Et quia, Ulloa Actore, (g) sat verosimile, ex tam magna illorum hominum multitudine aliquos saltem Enos fuisse imitatos, exorta inde est disciplina sacra invocandi, & laudandi Deum cum Theologica notitia eorum, quibus invocari debet. Certe sacrificandi ritus jam Caino erat declaratus, non quo ad substantiam solum, sed & quo ad modum. Nonne, inquebat Deus, *si recte offeras, recte autem non divides*, * non prima, non meliora, non debito modo, loco, & tempore sacrificando &c.

In Enos.

pecca-

(a) Gen. 9. vers. 4. (b) Gen. 8. 22.
 (c) Gen. 1. 24. (d) Gen. 1. 29.
 (e) 1. Ad Cor. 9. (f) L. 15. de Civit. Dei c. 18.
 (g) L. 2. f. m. 112. a. 15. * In versione 70. Interpretum;

peccasti? Inde sanctus *Augustinus*: (a) *Cain male dividebat, dans Deo aliquid suum, sibi autem seipsum.*

In *Henoch*. 2. *Henoch*, teste sancto *Juda* Apostolo, prophetavit de extremo judicio, dicens: (b) *ecce venit Dominus in sanctis millibus suis facere judicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum &c.* Et licet antiqui Patres hoc oraculum, ex libro quodam *Henochi* a sancto *Juda* desumptum, censuerint; immo plures *Henochi* libros *Origenes* memoret, de libro tamen nil affirmat sanctus *Apostolus*, sed simpliciter ponit prophetiam. * Verosimile tamen est, *Enos* & *Henochum* quædam scripto tradidisse ob posterorum utilitatem, & ut esset apud *Adamitas*, per totum Mundum dispersos, invocandi Numinis modus, modo aliquo permanente per characteres, vel symbola, ** liber nihilominus *Henochi* prætenus est satis certo apocryphus, quia continet fabulas de Gigantibus, quos ex commixtione Angelorum cum filiabus hominum adstruit, *Augustino Teste*, (c) præter alia absurdissima, quæ exhibet *Natalis Alexander*. (d)

In *Lamech*. 3. *Lamech*, *Mathusala* filius, simili spiritu prophetico præditus, *Adamitas* docuit spem in Messiam, ex vitæ hujus miseriis concipiendam, dum dixit de *Noe* filio suo: *iste nos consolabitur ab operibus, & laboribus manuum nostrarum in terra, cui maledixit Dominus*, hoc est, interprete sancto *Epiphanio*, (e) iste, vel potius ille, quem sub nomine *quietis* præfiguratur nempe Messias, *requiem nobis dabit a peccatis nostris, hoc est, a laboriosis operibus nostris.*

In *Noe*. 4. *Noe*, quem virum justum, & perfectum *S. Scriptura* prædicat, justitiæ, ac poenitentiae Magistrum se præbuit, fide, variciniis, & vindictæ divinæ denunciatione celebrem: (f) & quia quatuor Orbis partes, probabilis habitatas ab antediluvianis, diximus, prædicavit plurimis, per nuntios, & epistolâs, denunciando iram venturam, ut quondam factum est tempore *Ezechia*, centum & viginti annis, ad plurimorum informationem sufficientibus. (g) Inde

In *Inde religio*, & *morum doctrinâ* colligitur *I. Religionem*, morumque doctrinam illius ævi antediluviani constituisse in legibus naturæ, & quidem primariis de Deo, ut Auctore naturæ, conservatore, ultimo fine, bonorum præmiatore, malorum vindice, præcipue in altera vita animæ non interitura cum corpore, de Deo, inquam, timendo, amando, colendoque per cultum tam internum, quam externum, per preces, adorationes, vota, oblationes, victimas, sacrificia varii generis propitiatoria, expiatoria, eucharistica &c. De se ipso & proximo, ad Dei similitudinem creato, diligendo, tractandoque secundum rationis dictamen, quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris; Ideo recto creaturarum usu; de sobolis procreatione, & institutione secundum normam recti, honestique, & sic de aliis naturæ legibus secundariis, seu ex harum norma per rationis dictamina deductis.

Colli-

(a) L. c. c. 7. In *Henoch*.

(b) V. 14. & 15.

* Contra quam scripserit *S. Hieronymus* in catal. *Script. Ecclesiast. Epistolam parvam reliquit S. Judas: & quia de libro Henochi, qui apocryphus est, in ea assumit testimonium, a plerisque rejicitur.* Item *S. Augustinus* L. 15. de civit. Dei c. 23. scripsisse non nulla divina *Mono ch*, negare non possumus, cum hoc in epistola Canonica *Judas* Apostolus dicat.

** Contra quam scripserit *Natalis Alexander* *Hist. Ecclesiast. Tom. 1. f. m. 82.* Multo probabilius negatur, *Henochum* *N. B.* prophetiam suam scripto tradidisse &c. Nam etsi probabilius negetur ille liber, *Henochi* affictus, non tamen probabilius negatur scriptura qualiscunque, ut diximus.

(c) L. 15. de Civit. Dei c. 23.

(d) L. c.

(e) L. 1. adversus hereses T. II. Hæres. 30.

(f) Videatur *Cornelius* a Lapide in c. 4. Gen. v. 3.

(g) Videatur *Pater Ullow* L. c. n. 9. f. m. 308.

Colligitur 2. Religionem constituisse insuper in quibusdam mysteriis, & legibus divinis, per quas naturæ jura ad perfectiorem statum deducta, & ipsa ope Divinæ gratiæ elevata fuere per ritus, & modum specialem colendi, & invocandi Numinis; per fidem & spem in Messiam venturum, tanquam remedium peccati originalis, quin accedente charitate etiam peccati actualis; per bona, supernaturalis & æterni præmii meritoria; per poenas æternas, immortalis animæ ob scelera destinatas; per resurrectionis & judicii universalis mysteria, & sic de aliis forsitan articulis Religionis tunc revelatæ, quæ ad posterorum notitiam non pervenere.

R. II. Etiam progenies filiorum hominum, descripta per lineam Caini, implevit mensuram nominis, morum impietate, ac corruptela. Corruptionis fontem sat innuit Scriptura, dum in stirpe Sethi nullius sceminæ, in Caini vero progenie plurium meminit, Adæ, Selliæ, uxorum Lamechi mœchi; dum viros variorum graviumque criminum reos coarguit; dum memorat Magistros quatuor, merissime profanos, Jabelem patrem pastoritiæ vitæ; Jubalem Auctorem musicæ, quæ plerumque incitamentum genii solatoris; Tubalcainum artificem ferreum, ad cudenda arma; Gigantes denique, scientes bel-
Ratio mo-
rum corru-
pta in stirpe
Caini, præ-
cipue per
luxuriam,
tyrannidem,
non tamen
idolola-
triam.

lum &c. dum testatur ex maledicta (a) Caini familia pullulasse horrenda flagitia, homicidium Caino præeunte, Lamecho scelus duplicante, (b) immo & polygamix crimen* superaddente; dum memorat libidinosa mulierum formosarum illicia, queis seducta quoque Sethi progenies, commissione lineæ unius cum altera parturiente infandam luxuriam; dum asserit Gigantes, viros omni scelere famosos, seu projectos in omnem superbiam, violentiam, sanguinolentam tyrannidem, omnisque generis flagitia, per idololatriam, de qua, etsi specialissimæ malitiæ contra honorem Divinum, cum fileat Scriptura, vitiis aliis specificè memoratis, probabilius immunis dicitur illa ætas.** Admitti tamen fors poterit atheismus quidam, saltem virtualis, Ulloa teste, id est, totalis Dei oblivio in plerisque illorum hominum, dicente Scriptura: *Sanctam cogitationem cordis fuisse intentam ad malum omni tempore, & omnem carnem corrupisse viam suam super terram.*

R. III. Nihilominus probabilis conjectura dicitur, quosdam ex Caini progenie fuisse prædestinatos; nonnullos etiam ex Sethi propagine fuisse reprobos, adeoque ex utraque linea plures, diluvio intereuntes, salvatos.

Ratio est I. Quia ex parentibus reprobis sæpe nasci solent filii probi, & vicissim. Exemplo est Ezechias ex Patre Achazo; Manasses ex Ezechia; nec maledictio Caini intelligenda de omnibus singillatim; nec visitatio Dina, respectu paternæ iniquitatis in filios, (c) extendenda ad spiritualia, uti Deus protestatur apud Ezechielem. (d) Accedit, quod in tanta hominum multitudine, conditionum & inclinationum diversitate, prorsus sit incredi-
Nihilomi-
nus plures
ex utraque
linea in ca-
sualissimo
probabilius
sunt salvati.
Quia Caini
maledictio
non exten-
denda ad
singulos.

bile,

(a) Gen. 4. vers. 11.

(b) L. c. V. 29.

* Quia attestatum contra primam matrimonii institutionem, teste Christo Matth. 19. *Erant duo in carne una.* Nec est paritas cum Patriarchis postdiluvianis; quia iis a Deo dispensante permessa polygamia ob varios fines, nulla accedente libidinis Lamechicæ impotentia, sed propagatione humani Generis, typicæque Christi figura, respectu multitudinis Gentium: quam dispensationem sat probant facta virorum sanctissimorum, a Deo non reprobata; testimonia item sanctorum Patrum. Accedit, quod polygamia in veteri Testamento nunquam prohibita fuerit, nec repugnet naturæ juri, saltem quoad finem primarium matrimonii, etsi quibusdam secundariis non concordet. Unde illud Joannis 8. *Nos ex fornicatione nasci non sumus*, non indicat comubium Agaris: sed fornicationem mentis per idololatriam, teste sancto Augustino, & verbum concubine nil denotat nisi uxorem non primariam, seu cum patris dosalibus, & solemnitate ductam &c. Videantur Coll. Hist. P. 1. Q. 7. f. 184. Natalis Alexander Tom. 1. Hist. Ecclesiast. Dissertatione 5. f. m. 74.

** Consentit Angelicus ob recentem creationis memoriam, & confirmat ex illo Sapient. 4. *ubi dicitur tur idola non fuisse ab initio &c.* Ita contra Tornielum, Maimonidem, Tertullianum, Cornelium & Lapide in c. 14. vers. 13. Sapient. & alios.

(c) Exodi 20. 5.

(d) C. 18. 1.

bile, per tot sæcula *Sethianos* omnes, tenore non interrupto, conspirasse in unam speciem operationum liberarum; *Cainitas* vero in alteram.

Uti nec illa
verba: omnis
caro corrupta
erat viam
suam.

Ratio est II. Quia illa verba: *omnis caro &c. cuncta cogitatio &c.* si sumantur in sensu *Pererii* strictissimo, a salute excluderent *Mathusalemum*, & *Lamechum*, *Noemi* progenitores; immo ipsam *Noe* familiam, Scriptura solum *Noemum* iustum declarante. Fundamentum restringendi hos textus est *authoritas* Interpretum, & SS. Patrum, *Hieronymi*, *Ruperti &c.* ratioque desumpta ex diluvio, sensim ingruente, & per pluvias quadraginta dierum incredulos ad pœnitentiam provocante. Videatur *Uiloa*, (a) qui sufficienter refutat opinionem oppositam, adeoque, & hanc *Natalis Alexandri* propositiorem unicam, (b) quod aliqui ex iis qui diluvio perierunt, damnationem æternam evaserint, gratis asseritur.

Instructio
IV.

I N S T R U C T I O I V.

De Statu Naturæ postdiluviano ad usque legem scriptam.

§ I.

§. I.

De vite norma, atque religione:

Norma religionis antediluviana per traditionem propagata quoque est post diluvium.

Queritur I. *Quæ ratio juris naturæ, seu morum, vitæque norma, atque religio apud Noachidas ad usque legem scriptam?*

R. I. Antediluviano statui utcumque consona, nisi quod *Idolomania* crimen sacrilegum flagitiiis cæteris ultimum adiecerit pondus.

Naturæ leges ipsa hominis, a diluvio servati, conditio novo Orbi servavit; morum normam, cultumque Religionis ex antediluviano statu per traditionem propagavit ad posteros, nisi quod Deus, per speciale pactum cum *Abrahamo*, signum exterius fidei in *Messiam* venturum, hæstenu inde terminatum, circumcisionis solemniori ritu, determinavit.

Accedente tamen speciali pacto cum *Abrahamo* per signum circumcisionis.

Noemi progenies ex *Semo* pietatis profeminavit per *Abrahami* posteros.

Contra ejusdem ex *Chamo* prognata proles propagavit impietatem per *Nemrodum* & alios.

Morum corruptelam auxit universalis Idololatria consagio *Aushore* *Nemrodo*.

R. II. Sicut ante, ita & post diluvium, progenies gemina benedictionem, & maledictionem profeminavit in Posteros. *Semi* soboles, a *Noemo* benedicta, inhæsit pressius naturæ legibus, cultuique veri Numinis. Hanc sapientiam exemplis magis, quam scriptis regulis, per institutionem domesticam derivavit in suos, sic ut *populum Dei* constitueret, qui ab *Hebero*, *Hebræorum* vocabulo, a cæteris se discrevit. Inde processere *Abraham*, cæterique *Patriarchæ*, pietate inclyti, qui legem Naturæ in statu integro conservarant.

Contra *Chami* progenies, a *Noemo* maledicta, degeneravit a legum naturalium semita, & per illuviem scelereum, propagatam in suos, rationis lumen pene extinxit. Hac ex contagiosa stirpe pullullavit ambitio ædificantium turrim *Babel*, ut celebrarent nomen suum, antequam dividerentur in universas terras; (c) progerminavit tyrannis in *Nemrodo*; idolomania in *Nino*; infanda luxuria in *Sodomitis*: inde bella, clades &c.

R. III. Præ cæteris vitiis *Idololatriæ* scelus totum pene corripuit Orbem. *Idololatriæ* origo a sancto *Ambrosio*, *Hieronymo*, *Cyrillo*, *Eusebio*, & aliis communiter adscribitur *Nemrodo*, seu *Belo*, *Viro superbo*, & *arroganti*, uti habet sanctus *Cyrillus*, qui, teste *Hugone a sancto Victore*, homines induxit, ut ignem,

(a) L. 2. disputat. 2. c. f. m. 127.

(b) Tom. 1. Hist. Ecclesiast. f. m. 125.

(c) Gen. 11. *Tofatum*, qui ait Q. 8. in hunc locum, ipsos non peccasse, erroris coarguit Dei iudicium, & animadversio, dicente sancto *Augustino* L. 16. de Civit. Dei c. 4. *erigebat Nemrod cum suis populis turrim contra Dominum, qua est impia significata superbia.* Videatur *Natalis Alexander* Tom. 1. Hist. Ecclesiast. dissert. 5. f. m. 131.

ut ignem, seu solem colerent, quasi Deum, quem errorem Chaldaei postea secuti sunt. * Idololatriam in statu, publicam & universalem, adscribunt Nino, qui primus ad Beli Patris idolum auctoritate publica statuerit reorum aylon. Occasionem inductæ Idololatriæ adstruit Pater Kircherus linguarum diversitatem, & mores, qui apud diversas Gentes vigeant: sub unius, inquit, linguae elogio regit una quoque religio, quantum Chami progenesis, jam a vera disciplina degener, permisit. At sicut linguarum confusione divisi, ita primæva religionis obliti, dum quisque ex Gentium Ducibus eam sibi religionem finxit, quæ sibi maxime congrua videbatur, in innumeros errores de Deo, Mundo, Syderibus, Heroibus &c. prolapsi sunt &c. qualem prævaricationem Hebræi tribuunt Nepotibus Chami, Misraim videlicet, Chuso, Phut, & Canaano, qui, per Asiam & Africam diffusi in novas colonias, novos Deos, & ridicula dogmata pepererunt v. g. Adamum e Luna prodiisse &c. Ita ille. (a)

Causas vero Idololatriæ varias assignat Salomon. (b) Prima supervacuitas, seu vanissima ambitio, dicitur: unde sanctus Athanasius: hominum ambitione idololatria in Mundum inducta est. 2. Furiosus amor in defunctos: acerbo luctu dolens Pater cito sibi rapti filii fecit imaginem &c. ** Idem fecit amor filiorum in Parentes, subditorum in Reges. 3. Nimijs amor, & adulatio constituit inter servos suos sacra & sacrificia; Tyrannorum imperio colebantur signenta, & hos in palam homines honorare non poterant, propter hoc, quod longe abessent, e longinquo figura eorum allata, evidentem imaginem Regis, quem honorare volebant, fecerunt, ut illum, qui aberat, tanquam præsentem colerent sua sollicitudine. 4. Fabrica imaginum, ac statuarum: provexit autem ad horum culturam, & hos, qui ignorabant, artificis eximia diligentia &c. inde facta fuere idola, ut Parentum, filiorum, Regum, inventorum artium, Heroum, beneficorum, aut amicorum memoriam servarent. 5. Ignorantia Dei, & fraus demonum, ut loquitur Angelicus: (c) inde Sapiens: Hæc fuit vita humana deceptio: quoniam aut affectui, aut Regibus deservientes homines incommunicabile nomen lapidibus, & lignis imposuerunt. Breviter noster Cornelius: Idolom ergo finxit defunctorum amor, & ambitio; provexit adulatio, & metus Principum; firmavit fraus demonum, splendor Idolorum, tot sæculorum error, & usus: (d) interveniente tempore, convalescente iniqua consuetudine, hic error, tanquam lex, custoditus est, ut habet Sapiens. *** Accesserunt Poetæ, Cicerone Authore, qui compositis ad voluptatem carminibus, in Cælum sustulerunt quosvis, sicut fecerunt apud Reges, etiam malos, qui panegyricis mendacibus adulabantur. Immo, ut recte habet sanctus Athanasius, (e) accessit desiderium eorum, qui scelus apotheosis donatum vellent, propudiosius id patrare ut possent: unde illud adolescentis apud Comicum: quod Jupiter fecit, ego non faciam?

Occasionem dante linguarum diversione. Multiplici causa eadem promovente.

¶ IV. In familia Semi, etiam commorante inter Idololatrias Chaldaeos, servatum probabilius semper fuisse Dei unius, & veri cultum, dicente S. Augustino: (f) una Thare domus erat, in qua unius Dei veri cultus: solaque

T. Sola prope Semi familia verum Numinis cultum conservavit.

Tom. 1.

C

Hebræa

* Inde sanctus Epiphanius, & Suidas ex Pbilone, docent, idololatriam in cultu picturarum copisse a Sarug, qui avus fuit Thare, & septimus a Noe: Thare vero ex luto, arte singulari, fecisse statuas Arani filii: sed hæc probabilius falsa sunt.

(a) L. 3. c. 2. & 3. de Turri Babel.

(b) Sap. 14.

** Juxta Hieronymum Pradam hic pater fuit Symphanes Ægyptius; Juxta S. Epiphanium fuit Sarug, vel Thare, respectu filii Aran.

(c) 2. 2. Q. 94.

(d) In c. 14. Sap.

*** Cicero de natura Deorum: suscepti visus hominum, consuetudoque communis, ut beneficiis excultas viros in Cælum favore, ac voluntate tolleres: hinc Hercules, Castor &c.

(e) Orat. contra Idola.

(f) L. 16. de Civit. Dei c. 12.

Hebræa lingua remanserat &c. Ratio petitur ex testimonio Achioris : (a) populus iste ex progenie Chaldaeorum est : hic primum in Mesopotamia habitavit , quia noluerunt sequi Deos Patrum suorum , qui erant in Chaldea : unum Deum Celi coluerunt &c. Nec obstat illud Josue : (b) trans fluvium habitaverunt Patres vestri ab initio ; Thare Pater Abraham & Nachor (puta Nachoris) servieruntque Diis alienis . Nam li : servierunt &c. probabilius appellat supra Patres , quorum plures a Chaldaeis seducti ; non supra Thare , Patrem Abraham boni , & Nachoris in Mesopotamia seducti . Proinde , uti recte concludit S. Augustinus : sicut per aquarum diluvium una Domus Noe remanserat ad reparandum Genus humanum ; sic in diluvio multarum superstitionum , per universum Mundum , una remanserat domus Thare , in qua custodita est plantatio Civitatis Dei .

§. 2.

§. II.

De Noachidarum præceptis .

Noachidarum præceptum

Quasi de jure natura cunctis Gentibus observanda .

Quæritur II. Quid sentiendum de Noachidarum præceptis ; quæ secundum disciplinam Hebræorum jus naturale , & Gentium coluisse perhibentur a Rabinis ?

R. I. Noachidas vocant Hebræi Gentes omnes , ab Hebræa distinctas : præcepta Noachidarum appellant juris naturalis præscripta , cunctis Gentibus observanda . Hanc disciplinam , sæculo elapso , ex Hebræorum documentis * collegit Joannes Seldenus , famosus Angliæ Jureconsultus , & ob doctrinæ copiam appellatus Magnus Dictator doctrinæ Nationis Anglicanae , cujus in lucubrationibus irrestrictam heterodoxiam sat indicat lemma , singulis ab ipso paginis præfixum : super omnia libertas . ** Librum a Seldeno inscriptum , de jure naturali , & Gentium juxta disciplinam Hebræorum , quia digressionibus spissiore , in epitomen coegit Joannes Franciscus Buddeus .

Seldenus ex disciplina Hebræorum redegit in numerum septenarium .

R. II. Hanc disciplinam Seldenus revocat ad septem præcepta negativa illustriora : 1. De cultu extraneo , quo vetatur idololatria , & quodvis superstitionis , & sacrilegii genus . 2. De maledictione Nominis sanctissimi , quo interdicitur omnis blasphemia , execratio , seu profanatio Divini nominis . 3. De effusione sanguinis , qua prohibetur homicidium omne . 4. De revelatione turpitudinum , quo excluditur omnis concubitus illicitus . *** 5. De furto & rapina . 6. De judiciis , seu regimine forensi , ac obedientia civili . 7. De membro animalis viventis non comedendo , quo vetatur esus sanguinis .

Ad quem adstrictos fuisse ait , ab Hebræis etiam profelytos domiciliis .

R. III. Prima duo præcepta monstrant officia hominis erga Deum ; quatuor reliqua officia hominis erga alios , & hæc sex præcepta , ab ipsa natura dictata , & a Creatore Deo , velut legem primordiale , omnibus imperata , affirmant . Septimum revocant ad tempus Noachi , quod non solis Hebræis , sed omnibus impositum asserunt Genesis nono : carnem cum sanguine non comedetis . Ad horum capitum professionem a Judæis adigebantur Profelyti domiciliis , seu illi , qui ex Gentibus ad incolarum , seu pacem in territorii : Israeliticæ ditionis fruendam , admittebantur citra Judæismi professionem . Contra profelyti justitiæ , seu illi , qui circumcissione erant initiati , & ad hebraicum Populum aggregati , non modo ad hæc , sed & ad Mosaicam legem , ritusque Judaicos tenebantur .

R. IV.

(a) Judith. 5.

(b) 24. v. 2.

* Hæc recensentur in Beresith Rabba Parasch 34. a Maimonide in Halach Melakin c. 4. a Jehuda Ben Samuel in Sopher Cozri parte 3. & aliis Hebræorum Magistris .

** Περὶ παρτὸς τῆς ἐλευθερίας .

*** Quo reducebant Hebræi concubitum cum Matre , noverca , uxore aliena , sorore uterina , masculo , bestia .

R. IV. His principalioribus præceptis plura alia, minus illustria naturæ capita adjugebant *Hebraei*, (a) neque numero satis certa, neque eorum sententiis sat definita. Hæc sunt in duplici specie: una eorum, quæ ex præceptis primariis fluunt, uti ex præcepto negativo de revelatione turpitudinum jura propagationis humanæ, & contractus matrimonialis; ex interdictione furii jura dominii, obligationis, atque promissionis circa illa verfantis; item pœnarum modus in judiciis, quæ appendices primariorum vocant *Talmudici*, ex jure Gentium vel *Lebræo* superveniente, non raro derivatas. Altera species eorum est, quæ quidem indita omnibus ab Authore naturæ, uti parentum honor &c. ad quorum tamen observationem profelytos Domicilii non adigebant civili pœna *Hebraei*, sed suasionem solummodo urgebant.

Ex his septenis deducta alia Natura capita, minus principalia, Profelytis liberata.

R. V. Hæc disciplina juris naturalis, a *Seldeno* hausta ex *Hebraicis* fontibus, est imperfecta, incerta, & manca, curiositati magis, quam usui accommodata. Ratio est 1. Quia, ut recte notat *Puffendorfius*, (b) non continet principium omnibus certum, ex quo Naturæ præcepta vel evidentem fluant, vel saltem demonstrative deduci queant. Fundamenti loco ponuntur septem præcepta, quæ nixa *Noachidarum* autoritate, hæc vero *Hebræorum* traditione, quæ si sufficeret ad persuadendos Populos omnes, *Seldenus* ea melius forsan ex *Jobi* commentariis derivasset. * Ratio est 2: Quia nil continet nisi sensa *Hebræorum*, ** neque demonstrat esse rationi rectæ conformia; immo non agit nisi de protelytis domicilli, qui hisce præceptis, ex *Hebræorum* mente, obligantur. Ratio est 3. Quia septimum præceptum non pertinuisse ullatenus ad Gentes, colligitur ex illo *Deuteronomii*: (c) Quid quid morticinum est, ne vescamini ex eo. Peregrino, qui intra portas tuas est, da, ut comedat, aut vende ei, quia tu Populus sanctus Dei tui es. Accedit, quod duo præcepta prima continent cultum Dei solummodo negativum, ceteri ex primis naturæ principiis sit certum; Deum postero cultu esse colendum, atque amandum.

Sed hæc juris naturalis disciplina ex hebraicis fontibus est imperfecta, incerta, ac manca.

S. III.

S. 3.

De *Noachidarum* politica, & lingua.

Quæritur III. Quæ studia *Noachidarum* in terra *Sennaur*, & quot linguæ, quæ in se divisæ, & ipsi tandem a se divisæ?

Studia *Noachidarum* in terra *Sennaur*.

R. I. Verosimile est, juxta *Kircherum*, (d) totam multitudinem illam a *Noemo*, tamquam Capite, gubernatam, institutam ab illo vivendi quamdam rationem politicam, & ut magis prodesset multiplicandis, ac inhabitaturis terrarum Orbem, leges politicas dictasse, œconomicam edocuisse, uti & artes alias parandæ calcis, erudendorum, fundendorumque metallorum, auri præsertim, prout ex stupenda turris *Babelica* machina, aliisque prodigiis ætatis illius fabricis, immanisque divitiis probat idem *Kircherus*.

Ex magisterio *Noe* varia, præsertim archæologica.

C. 2

R. II.

(a) De quibus *Seldenus* fufe L. 7. c. 2. (b) De origine juris naturalis c. 1. f. m. 169.
 * De cultu extraneo c. 31. si vidi solem &c. quæ est iniquitas maxima & negatio contra Deum altissimum. 2. De blasphemia c. 1. 3. Ne forte peccaverint filii mei, & benedixerint Deo in cordibus suis. 3. De homicidio c. 31. Si gavisus sum ad ruinam ejus, qui me oderat &c. 4. De adultério l. c. Si deceptum est cor meum super muliere &c. 5. De judicis c. 27. Cor vitium confortatum sum, justitia indutus sum &c. 6. De furto d. c. vim fecerunt depredantes pupillos, & vulgum pauperem spoliaverunt.
 ** Sæpe erronea: sic *Seldenus* Authore L. 5. c. 6. fornicationem jure naturali licitam putabant.
 (c) C. 14. 21.
 (d) De turri *Babel* L. 2. Sect. f. I. m. 16.

Linguam
quod spectat,
nulla homi-
ni infusa est
a natura.

R. II. Nullam linguam esse homini inlitam a natura, probant experimen-
ta *Psamitichi*, Regis *Aegyptiorum*; magni *Mogolis Melabdini*, *Maria de*
Gonzaga, Reginae *Poloniae*, queis etiamnum lactentes, educati a mutis, vel
enutriti in silvis rediere muti penitus, ac silvestres. Vox *Beg*, quæ *Persis*
panem significat, caprarum balatus est potius, quam vox humana.

Originaria
hebraea, si
spectetur au-
thoritas, si
ratio, est
incertum.

R. III. Idioma originarium, *Adamo* infusum, si spectetur *authoritas*,
est *hebraeum*; si spectetur *ratio*, est incertum. Nam incertum, an prima
nomina *Adam*, *Eva*, *Cain*, *Abel* &c. ex etymologia *Moyſis*, an *Adami*
proveniant, ut recte notat *Huetius*, (a) *Amiramus* primævam adstruit *Chal-*
daeam; *Theodoretus* *Syriacam*; * *Kircherus* originariam adstruit *Hebraeam*,
sed doctrinalem; vulgarem, ab ea derivatam, *Chaldaicam* appellat. Sed
Chaldaicam omnino ab *hebraeo* idiomate esse diversam, colligitur ex Scri-
ptura, ubi *Chaldaei* dicuntur Genus alterius lingue, quam ignorent, neque
intelligant *Hebraei*, (b) & in qua instrui debuere tres pueri *hebraei* iussu *Na-*
buchodonosoris. *Huetio* Authore lingua *Hebraica* non alia fuit, quam *Cha-*
nanæa, una ex iis, quæ ortæ sunt ex *Babelica* confusione; *Chananaea* forsan
dicta a Natione; *Hebraea* a transitu *Abramæ*; uti non male contendit *Theo-*
doretus. Addit *Huetius*: primigeniam linguam vel funditus interiisse, vel
in alias linguas fuisse divisam; vel si perseverarit, quænam sit *Hebraea*,
Chaldea, an *Syriaca*, an alia, scire omnino non posse. (c)

Confusio fa-
cta per obli-
vionem subin-
tam primæ-
vi idiomatis
specibus a-
liis infusa.

R. IV. Linguarum confusio contigit, teste *Pererio*, facta in familiis ob-
livione subita primævi idiomatis, excepta familia *Heber*, ex qua *Abra-*
ham fuit, uti aliqui divinant: subin infusæ species cum idiomate novo,
uti factum *Adamo* novimus, non tam ab Angelis, ut vult *Origenes*, quam
immediate a Deo: non enim legimus; descendite, sed descendamus. Illud
fat contestatum, linguas divisas fuisse non secundum homines, sed secundum
familias, quas secundum cognationes, & linguas a Noëmo divitas legimus:
unde illud; ut non audiat vocem proximi sui unusquisque, unamquamque
familiam indicat. Immo est satis certum, quod Deus in hac confusione
tantum indiderit linguas matrices, ex quibus cæteræ postmodum proflu-
xere.

Linguarum
numerus est
incertus.

R. V. Probabilius linguarum numerus definiri haud potest, etsi, ex com-
muni Patrum antiquorum sententia, per confusionem *Babelicam* septuaginta
circiter, & paulo plures dicantur prognatæ. Ratio est, quia opinio de se-
ptuaginta duabus linguis nititur septuaginta duobus posteris** filiorum *Noë*;
enumeratis capite decimo *Genesis*: atqui hoc fundamentum probabilius nul-
lum: non enim credibile, *Phalegi* Majores, *Arphaxat*, *Sale*, & *Heber*,
fuisse complices in ædificatione turris *Babelica*. Accedit, quod *Jettam*, e-
iusdemque filii tredecim, necdum fuerint nati tempore confusionis.

Esti quas-
dam superes-
se matrices
suo corum.

R. VI. Quasdam matrices linguas ex illa divisione superesse, fat certum
est: quænam illæ sint, minus certum. Inter omnes tamen pene convenit;
Hebraeam, *Græcam*, *Latīnam*, *Teutonicam*, & *Illyricam* matrices esse, ex
illa confusione etiamnum residuas, e quibus linguæ cæteræ sint enatæ. Ex
Hebraica derivatæ sunt *Chaldaica*, *Arabica*, *Samaritana*, *Æthiopica*, *Syriaca*.
Ex *Græca*, *Attica*, *Jonica*, *Æolica*, *Phrygia* &c. Ex *Latina* *Italica*,
Gallica, *Hispanica*, *Lusitanica*. Ex *Teutonica*, *Belgica*, *Danica*, *Suecica*,
Anglica, *Scotica*. Ex *Sclavonica*, *Polonica*, *Hungarica*, *Bohemica*, *Mosco-*
vitica, *Tartarica*, *Turcica*, *Bulgarica* &c. Ex his ipsis linguis diale-
cticis

(a) Apud *Nazalem Alexandrum* T. 1. hist. Ecclesiast. f. m. 154.

* *Coropius Paganus* absurde obtrudit *Belgicam* pro primæva.

(b) *Jeremia* 5. vers. 12. *Parall. ult.* 17. & 21. *Isaia* 28. vers. 11. *Baruch* 4. vers. 15.

(c) Videatur *Natalis* & *Kircherus*. l. c.

** Annumeratis ex *græco* codice *Bliss* & *Cainano*.

Sticis plures alias cum tempore enatas esse, sat constat, ut adeo idiomatum varietas sicut non satis cognita, ita neque numerus determinari queat. *

B. VII. Sicut linguæ originariæ per dialectos varias variatæ, ita & hæc amplius fuere corruptæ, ut adeo plures vel corruptionem, vel oblivionem omnimodam passæ sint. Ratio est diversarum Gentium commixtio, Imperiorum mutatio, Regnorum destructio ad usque parvas reliquias, coloniarum introductio &c. & sic de aliis, ut adeo *Franciscus de Tramblay* existimet, nullam linguam amplius illi similem, quam ante annos sexcentos locuti sunt nostri Majores. (2)

B. VIII. De lingua *Germanica* memorabile. 1. Quod diutius aliis nationum tenorem conservavit, eo quod, teste *Tacito*, hæc Natio nulli alteri permixta fuerit ad usque ævum *Julii Cæsaris*. 2. Quod *Germani*, victi a Romanis, idioma nativum latino corruperint, id quod de *Francis* orientalibus, seu *Gallis*, potissimum intelligendum, qui assumpserunt latinam linguam provincialem, quam *Ausonius* *latina emulam*, alii *Romanam rusticam* appellabant: ex qua subin prodiit delicata nostri sæculi filia, hoc est, lingua *Gallica*. 3. Quod *Germanica* initio Genti asperæ, quia, Authore *Tacito*, *habitanti sub aspero climate*, accommodata fuisse, dicatur, sic ut sermo fridori barbaro; cantus leonum rugitibus similior fuerit: quod mitigata sit primo per commercium politius cum Romanis; subin per *Carolum Magnum* sit redacta in regulas, ** tum per *Rodolphum Cæsarem* in Cancellarias inducta, *** mox ab ævo *Maximiliani I.* per scientias exulta, & priore demum sæculo ad omnem elegantiam per societates Eruditorum, **** & per Poesin ætatis nostræ *germanicam* exulta noscatur, ut adeo vix causæ quidpiam subesse videatur, cur *P. Bonhours*, & *Petronius* linguam *Germanicam*, saltem hodiernam, appellent *barbaram*, nullo lepore præditam, ideoque *Gallis non addiscendam*. 4. Quod politiolem idiomatis nostri formam, etiam nostra ætate denuo deturpare, & Eruditorum studia reddere frustranea conentur plures causæ. Præcipua est Nationis *Germanicæ* vitium, quæ, uti aliarum Gentium vestitus, ac mores; ita & linguas affectat: inde absfona exterarum vocum commixtio ***** modus loquendi affectatus,

Que tamen per dialectos varias magis magisque corrupta.

Germanica diutius pura, subin per latinam corrupta, sed a Carolo Magno, Maximiliano I. priorisq. sæculi studitis, politior reddita, modernis denuo depravata noscitur.

Pars I.

C. 3

tus,

* Sic protestanticus *Myllerus* ex Patre *Angelo Rocca* hæc verba: *Pater noster* centum linguis diversis edidit. Immo *Paulus Gazius de Ragusa*, centum linguas locutus est, uti legere est in ejus epitaphio, Romæ posito Anno 1662. *Chamberlanus* id ipsum *Pater noster* jam pridem 150. linguis diversis vulgavit. Linguæ *Indice* tam incertæ, quam variæ sunt; in foliis *Indiæ* occiduiæ *Americanis* Regionibus idioma facile quingenta numerari, ex Missionariis nostris colligimus; omnium vero Regionum in *Indiis* linguæ ad mille & septuaginta reduci posse, scribit noster *Pater Kitcherus*, De Turri *Babel* L. 3. c. 1. f. m. 132.

(2) In Tract. de linguis Anno 1703. edito.

** Sic *Eginardo* teste *Carolus Magnus* Grammaticam *Germanicam* confici jussit, ex qua sua carmina *Osfridus Monachus*, teste *Trishemio* in Chron. *Hirsau*. ad Ann. 882. Inde nomina mensuræ, & ventorum *Carolo* suam debent originem, ut habet *Pfessingerus* T. 1. in *Vicinarium* f. m. 439.

*** Anno 1273. in Comitibus *Novimbergensibus*, ubi statutum, ut diplomata, recessus &c. idiomaticè *Teutonico* ederentur, id confirmatum Anno 1512. in Comitibus *Colon. a Maximiliano I.*

**** Talis fuit anno 1617. 24. *Augusti* erecta in castro *Hornstein* *Poismariensi* die *Jugendliche Frucht, bringende Gesellschaft des Palæm Ordens Gaspars Trautleben* Moderatore.

***** Ætatis nostræ Author *Germanicus* vocat *die eingeschaltete ausländische Flucht Worte* &c. Addit exemplum: *Monieur hochgeborer Patron Seine hohe meriten, dardurch er mich à l'extreme verbiliget, causieren mich denselben mit diesen Zeilen zu serviren, &c. Meinen jezigen état concenierend, so ist derselbe, rebus sic stantibus, entre deux, &c. Mus darobalben der balance des verkehrten Glücks mich submissieren, nis zueiffende, ein bessere esperence beyde mich secundieren, basta, & hæc de his. Bey allen novellen passieret beiders nichts memorables, als das sic realisire das alte Sprüch Wort, molto di rumore, poco di lana &c. Del resto, bitte mich in derselben souvenance, und grace favorabiliter zu conservieren &c.*

tus, * ac ampullatus &c. ** præterquam quod vernacula dialectis suis minime careat, nec *positiori* facile sit commiscenda, per quam vernaculam intelligimus linguam in loquendi, & scribendi methodo utilitatem Eruditum, seu speciali studio *Germanismi* culturam, ac puritatem servantibus.

Illud mysticum, quod Nomen Dei in omnibus linguis sit tetragrammaton, seu quadrilitterum.

R. IX. Id denique notatu haud indignum, quod nomen *Altissimi* in omnibus linguis, quæ quidem nobis sunt cognitæ, sit *tetragrammaton*, seu *quadrilitterum*, forsitan ut Nationibus cunctis per hoc significantur *quatuor* in Deo esse Orbi credenda, *unitas* in essentia, *Trinitas* in personis. Hæc exprimitur Germanice *Gott*, Latine *Deus*, Græce *Θεός*, Hebraice *Jehova*, *יהוה* Syriace *Ella*, Arabice *Allo*, Ægyptiace *Θω*, Æthiopice *Agel*, Abyssine *Agzi*, Persice *Syri*, Illyrice *Boog*, Hispanice *Dios*, Gallice *Dieu*, Hungarice *Bogi*, Moscovitice *Tios*, Bohemice *Buoh*, Belgice *Goot*, Anglice *Good*, Scotice *Goed*, Hibernice *Dieh*, Saracenicæ *Agdi*, Mogice *Orsy*, Assyricæ *Adad*, Coptice *Θω*, Peruanice *Zimi*, Indice *Tura*, Tartarice *Anot*, Californice *Soto*, Congane *Aneb*, Angolane *Anup*, Maurice *Alla*, Islandice *Gudi*, Conodane *Birib*, Mexicane *Bosa*, Quitenice *Hoba*, Paraquarice *Diur*, Chilice *Hana*, Philippinice *Mora*, Japonice *Zaca*, Sumatranice *Pola*, Narsingice *Bila*, Melindice *Abag*, Maldivice *Obra*, Zassanice *Bora*, Ormusice *Alai*, Cyrenice *Pepa*, & sic de aliis.

§. IV.

§. IV.

De Nationum origine.

Nationum origo incerta, Nisi in scribis Aurbibus Japhet, Sem, & Cham.

Queritur IV. Quæ, facta dispersione, Nationum origo inter Noachidas:

R. I. *Incerta*, nec nisi Authorum conjecturis plerumque innixa. Illud certum, *Noachidarum* Protoparentem esse *Noemum*, ejusque tres filios *Japhet*, *Sem*, & *Cham*, Patriarchas primos, quæ Populi & sua nomina, suamque originem debeant. At quomodo horum posteritas in tot nomina, & Nationes divisa sit, ex imaginaria nominum analysi potius, quam fundamento solido, deduci potest.

Semi posteritas dignitate prima, in varias Gentes divisæ constituta, valiter per quinque filios.

R. II. *Semi* posteritas, dignitate prima, constitit in filiis quinque. Primus *Elam*; unde derivant *Elamite*, e quibus *Persæ*. Secundus *Affur*; unde *Affyrii*. Tertius *Arphaxat*, cujus filius *Sale*, Pater *Heberi*, unde aliqui deducunt *Hebræos*, etsi hæc denominatio probabilis deriveret ab ejus nepote *Abrahamo*, quem venientem in *Chanaan* incolæ appellarunt *Hebræi*, hoc est, Divo *Augustino* interprete, *transfluvialitem*, eo quod transisset *Euphratem*, qui prius habitasset *transfluvium*, in *Mesopotamia* scilicet, ac *Chaldea*: unde, ut supra jam diximus, & lingua *Hebræa* nomen suum sortita est, eo quod nullus, ex *Heberi* posteris, per septem generationes dictus fuit *Lud*; unde *Lydi*: quintus *Aram*: unde *Syri*: nam *Syria* *hebraice* per *Aram* significatur.

Chami per quatuor.

R. III. *Chami* posteritas quatuor filios numeravit. Primus *Cbus*, qui lingua *hebraica* significat *Æthiopiam*; unde *Æthiopes*. Secundus *Mesaim*, qui *hebraice* sonat *Ægyptum*, in qua hodie dum civitas *Mesra*; unde *Ægyptii*. Tertius *Phut*; unde populi *Lybia*, & *Mauritaniæ*, id indicante *fluvio Phut*.

Quar-

* V. g. mutilando vocales, *di*, *fi*, *Uflauf* loco *dis*, *fi*, *Auflass*; omittendo consonantes: *Smerz*, *Sberds*, loco *Schmerz*, *Schberds*; mutando consonantes: *Tochter*, loco *Tochter*; Engendo nomina *Klüglen*, *aiglen*, *bandlen* &c.

** Exemplo ejusdem Authoris: *als das hellshimmerende, Glanz volle Himmels Aug die von tieffsten Meers Fluten hervortrabende, mit der Aurora begleitete, annehmliches lachende Sonne, in ihrem Felle Bliz, und Glanz ausgezieren Bogen in das weit ausgebreite blaue Himmels Feld mit Ziften Sdrissen hereintratte* &c.

Quartus Chanaan; unde Chananai, Incolæ terræ sanctæ. Chus, inter alios filios, genuit Nemrod & Saba; unde Sabæi. Mesraim, sex inter filios, habuit Ludim; unde Lydii. Chanaan, inter undecim filios numeravit Sidonem; unde Sidonii: Hætam; unde Hætai; Jebuseum; unde Jebusæi &c. & in his populis impleta Noemi est maledictio, cum per Semi-Posteror sunt subjugati, & e terra Chanaan eieci.

R. IV. Japheti progenies septem filiis, veluti totidem ramis genealogicis, constare dicitur. Primus Gomer; unde populi Galatiæ. Secundus Magog; unde Messageta, & Scythæ. Tertius Madai; unde Medi, alique populi vicini. Quartus Javan; unde Jonii, & Græci. Quintus Thubal; unde Iberii trans pontum Euxinum, & juxta aliquos Hispani. Sextus Mofoch; unde Moscovitæ; Cappadoces. Septimus Thiras; unde Thracæ. Gomer inter tres filios numeravit Ascenem, a quo nonnulli Alemannos oriundos putant, quos Hebræi adhuc hodie dicant Askensin. Dixi oriundos putant: nam alii aliter loquuntur. Ab Aventino statuitur Tuisco, qui Abrami tempora antecessit, regnavitque in Europa; unde Theutones. A Manno alii derivant Alemannos; ab Ingervon, ejus fratre, Ingervones; ab Isteron. Istarones; ab Hermanno Germanos; a Suevo Suevos, & sic de aliis.

Japheti per septem.

S. V.

De Origine Dominiorum.

S. V.

Dominiorum origo.

Queritur V. Quæ origo dominiorum inter Noachidas, seu prima rerum divisio?

Debetur terrarum divisioni factæ circa an. 1737. effectui date circa annum 1931.

R. I. Terrarum, seu rerum divisio communis adstruitur duplex. Primam, quæ quasi dederat jus ad rem, factam ajunt circa ortum Phalegi, anno Mundi MDCCLVIII. post diluvium CXXXII. id indicante Scriptura, (a) quæ Phalegi nomen a divisione derivat, eo quod in diebus suis divisæ sit terra. Consonat Interpretum sat communis cum Josepho, qui ait Phalegum natum, dum habitationes distribuere. * Alteram divisionem, quæ dederat jus in re, ad turrim Babelicam referunt, seu ad annum Mundi MCMXXXI. Dikuvii CCLXXV. confusione linguarum urgente, ut factam, jam ante annos CXLIII. effectui darent, atque excquerentur.

R. II. Qualis fuerit Terrarum divisio, sat obscurum, aliam Epiphanius, aliam aliis adstruendis. ** Idem sentiendum de modo divisionis, quam allegatus Epiphanius non determinatione Noemi, aut prima occupatione, sed fortitione factam interpretatur. Probabiliore calculo Semo obrigit Asia ab Euphrate ad usque mare Indicum; habitavit primo Chaldeam, dein Egyptum. Chamus obtinuit Africam, Arabiam, Syriam, Ethiopiam: habitavit primo juxta Euphratem. Japheto cessit Europa, & pars Asiæ orientalis, quæ cis Euphratem, a Tauro monte divisæ excurrit in Arcipeagus, seu mare Aegæum: habitavit primo Insulas Gentium, quas alii nominant Europam. Hæc tamen divisio non servata semper cum multis e Chami, Japhetique posteris venisse in Asiam, & e Semi propagine plures in Europam, & Africam migrasse, legamus.

Qualitas & modus divisionis est satis incertus.

C 4

R. III.

(a) Genes. 10. vers. 25.

Et si sanctus Hieronymus & Genebrardus hæc ab Hebero Patre dicta, prophetice interpretantur, cum Rabi Iose dicente: Heber fuit Propheta Magnus, quoniam afluente Spiritus Sancti filium suum nominavit Phaleg, a futura videlicet divisione in fine vite ejus.

** Apud Patrem Kircherum in Turri Babel L. I. f. m. 16. item in arca Noe l. 3. de divisione Gentium.

*Author pri-
mus Noe ;
causa mul-
titudine divi-
denda, dis-
senſio eui-
danda, cul-
tura terra
procuranda.*

R. III. Divisionis, ſaltem primæ, Authorem allegant *Noënum*, divino lumine ad hanc adductum. Cauſa primaria haud dubie fuerit multitudo *Noachidarum* immenſa, quæ circa molimina turris *Babelica*, ex probato Mathematicorum computo, jam ultra 4195000. excurrerat. 2. Evitatio iur-
giorum, atque diſſenſionum, quæ circa primam rerum occupationem facile emerſiſſent, potentioribus minus validis cuncta facile erepturis. 3. Ipſa ter-
ræ procuranda cultura: nam ubi cuncta communia, cuncta facile negligun-
tur; ceſſat magnam partem induſtria in colendis agris, arboribus, procuran-
diſque vitæ neceſſariis &c.

*Rerum com-
munio ſuis
naturæ con-
formior.*

R. IV. Abſolute loquendo, *rerum communio*, maxime immobilium, *
qualis habita fuit initio, Creatore Deo terram, maria, & omnia, quæ in
eis ſunt, *Adamo*, ejuſque poſteris ſubſiciente. *Natura*, ſaltem per ſe lo-
quendo, fuit conformior. Ratio eſt, quia ſupponit ſtatum naturæ rectæ, ſo-
lative frigidum illius verbi: *meum ac tuum* &c. e quo pullulant innumeræ
lites, iurgia ac bella. ** Unde *Thomasius* (a) in ſtatu naturæ integræ rei-
cit receſſionem a communione, ſeu *dominiorum diſtinctionem*. 1. Quia tri-
tum proverbium, *amicorum omnia ſunt communia*: atqui ibi regnaſſet ami-
citia maxima. 2. Quia ibi ſumma fuiſſet *æqualitas*, oppoſita ſtatu domini
inæquali: certe divites & pauperes feciſſet dominiorum diſtinctio. 3. Quia
diſtinctionis nulla ad fuiſſet cauſa: ſponte proſerebat omnia tellus; labor non
erat inter moleſtias; natura paucis contenta, nulla lis, nulla invidia. Hoc
tamen non obſtante, ſemper *licita*, immo, *multiplicato Genere humano*, jux-
ta dicta ſuperius, fuiſſet *probabilius* etiam facta diſtinctio in ſtatu quoque na-
turæ integræ. 1. Quia probabilius fuiſſet factus ſtatus, etiam *civilis*, ex ra-
tionibus ibi allatis. 2. Quia non obſuiſſet perfectæ amicitie, immo pro-
fuiſſet, cum non omnes in naturæ dotibus fuiſſent æquales. 3. Quia non
induxiſſet paupertatem, ſed perfectiorem ſufficientiam, non invidiam vel li-
tes, quas ejuſmodi ſubordinatio efficacius excluſiſſet. Unde errat *Thomasius*,
cum ſcribit: valde errant, qui diſtinctionem in ſtatu integro, propter *ejuſ
perfectionem*, quærun: quia, ut omnis ordo rectæ rationi conſentaneus, ita
pulcherrimus ordo poſſidendi res illi ſtatu quam maxime profuiſſet. Quali
vero perfectior ſit hodie Eccleſiæ ſtatus, in quo diu, propter ceſſationem
charitatis, ceſſavit communio, præ altero, qui erat in primitiva Eccleſia:
& forte ibi etiam fuiſſent Reges, Electores, Comites, Barones, Doctores,
Licentiati, Magiſtri, Baccalarei: quia & horum eſt pulcher ordo. Ita il-
le. Sed hæc vana ſunt. Nam ſicut præſens Eccleſiæ ſtatus. ceſſante *charita-
te*, vel potius increſcente Fidelium numero, non eſt quidem perfectior in
ſe, ſed tamen *magis neceſſarius*, & *utilis* &c. eſt manente *charitate* potuiſ-
ſet, immo multiplicato Fidelium numero probabilius fuiſſet quædam rerum
diſtinctio, ſed demptis imperfectionibus præſentis ſtatus: ita a pari reſpectu
ſtatu integri. Cæterum ordo per Reges, Principes, Doctores &c. eſt or-
do, ſupponens ſtatum naturæ corruptæ, adeoque non comparandus eſt cum
illo ordine civili, quem in ſtatu naturæ integræ induxiſſet *abundantia per-
fectionis*.

*Suppoſito
tamén ſtatu*

R. V. Unde ſuppoſito ſtatu naturæ lapſæ, & multitudine hominum,
ad ra-

* Nam greges ovium *Abelis*, utique ei fuere propriæ, uti & alia labore proprio comparata &c. Sic
& alia v. g. fructus arborum, & arborum; animalia item fera, & manſueta, eſt quilibet iis fru-
ſtante poſſet, utpote communia, erant tamen propria primo occupante, & ſic de aliis, eo modo,
quo hodie ſunt bona derelicta, uti recte advertit *Lugo* de Inſtit. diſp. 6. ſect. 1.

** Ejuſmodi ſtatum repræſentavit primitiva Eccleſia, & etiamnum repræſentant Communitates reli-
gioſæ teſte *Grotio* de J. B. & f. l. 2. c. 2. §. 1. quem hac ex parte, malignitate ſatis proteſtan-
tica, carpunt *Kennisii*, *Oſandri*, *Henniger*, & alii.

(a) In Jurisp. Div. l. 2. c. 10. n. 71.

ad rationis rectæ dictamina adstringi nolentium, *licita*, * *justa*, *congrua*, *natura lapsa*, *melior*, & ut aliqui volunt, a Deo inspirata Noëmo fuit hæc rerum divisio, qua acquirerentur dominia particularia cum aliorum exclusione. Unde cum *Clemens I.* summus Pontifex ait: (a) *per iniquitatem factam esse inter mortales dirisionem*, loquitur de causa divisionis, qua multi multa tibi ini-que appropriarunt, ortis inde rixis; non de ipsa divisione, facta ex hisce causis. Hinc sicut *mali mores facere solent bonas leges*, ita natura depravata fecit justam, & meliorem rerum divisionem.

*natura lapsa
diviso suis
utilior.*

¶ VI. Rerum divisio juxta quosdam *juris est naturalis*: quia supposita hominum multiplicatione, præsertim in statu naturæ lapsæ, natura divisionem rerum exigit, ut *necessarium medium* ad conservandam felicitatem Generis humani, quia sine divisione terra non eoleretur, nec evitarentur rixæ, atque dissensiones. Juxta alios *est juris Gentium*: quia naturæ jure cuncta communia, & licet naturâ humana exigat conservandam tranquillitatem, non tamen exigit *per se*, conservandam hoc *determinate* medio divisionis, sed *per quodcumque*, determinandum consensu Gentium, quo evitata fuissent jurgia &c. Juxta alios denique originariâ acquisitio habebatur per *occupationem*; sed ubi discedere mortalibus placuit a primæva communione, habebatur *per divisionem*, sic ut de rebus in medio positis, *prævio Gentium pacto, saltem præsumpto*, sua cuius assignata sit portio auctoritate *Adami*, vel *Noachi*; vel mutuo consensu, uti respectu *Lothi ac Abrahami &c.* Sed de his infra ** *expressius mentem nostram declarabimus.*

*Hinc rerum
diviso aliis
est juris na-
turalis, aliis
est juris
Gentium.*

§. VI.

§. VI.

De origine Imperiorum.

Quæritur VI. Quid sentiendum de origine Imperiorum?

*Origo Im-
periorum,
abolenda,
Anabapti-
stis, & Lu-
thero.*

¶ I. Erronea est opinio *Donatistarum, Anabaptistarum*, & etiam *Lutheri* variis in locis, *** quæ vel omne imperium tolli, maxime inter *Christianos*; vel id non nisi a Deo irato procedere, adeoque tuta conscientia neminem posse gerere Magistratum, affirmat. Ratio est: quia hæc doctrina, *Besoldo* teste, confundit omnia, Republicæ est perniciosa, fovet seditiones, & inducit anarchiam exemplo *Judæ Galilææ*; tot cladum Authoris, qui & ipse asseruit, solum Deum & esse, & dici debere *Dominum*.

*Non debetur
per se, &
abstrahendo
ab acquisi-
tionis modo,
vi, & ty-
rannide.*

¶ II. Falsa etiam est sententia *Bodini* asserentis, *Regna omnia vi tyrannica coaluisse.* (b) Patet experientia, qua scimus, plura Regna, Populorum consensu erecta, uti *Israeliticum: constitue nobis Regem &c.* (c) Hinc etfi Imperiorum principium, quod statuunt in *Nemrodo*, Monarcha tyrannico, transmittatur esse malum, **** id respectu Imperii est mere *per accidens*, nec *status* Monarchicus malus, sed *acquirendi modus*, cum aliud sit potestas, aliud

* Non enim jus naturale præcipit, ut hæc bonorum communio semper observaretur: sed eam tamdiu permittebat, donec ex justis causis res seu per occupationem primam, seu alio modo particularibus Dominis attribuerentur. *Bæclerus* negat in statu innocentie debuisse, vel etiam potuisse esse rerum communionem propter ordinem pulcherrimum possidendi res &c. Sed recte refutatur a *Puffendorffio* L. 4. de J. N. & G. c. 4. §. 13.

(a) C. dilectissimis 12. Q. 1.

** P. II. Tit. 2. Instru. 1.

*** Maxime in L. de bello rustico, & aliis, fuse a nobis allegati. P. IV. Coll. Hist. Q. 13. f. 424.

(b) L. 1. de Republica: c. 6.

(c) I. Reg. 8. 5.

**** Nam sunt, qui *Nemrodum* negant fuisse Tyrannum, sed asserunt Venatorem, qui grassatores, aliosque lacinorosos regressit per suos, & in humani commercii commodum subjugarit.

aliud abusus potestatis. Unde illud *Osee*: *ipsi Reges constituunt absque me, Principesque assumunt me inscio*: (a) pertinet ad solos Reges Israeliticos, Deo rebelles, ac impios, non *ob potestatem*, sed *ob acquisitionem*, & *usurpationem potestatis*: & licet tyrannis non sit a Deo, prout est malum culpa, est tamen a Deo, prout est malum pena, juxta illud ejusdem *Osee*: (b) *Dei tibi Regem in furore meo*: sic contra *Jeroboanum* non permissus pugnare *Roboam*, testante Propheta: *a Deo factum fuisse hoc verbum*.

Eorum univ-
ersa ab ante-
diluvianis
temporibus
petenda.

R. III. Regnorum prima initia jam antediluvianis temporibus debentur; recte dicente *Griphandro*, (c) etiam ante lapsum *Adami* futuram fuisse quamdam politiam non quidem dominandi libidine, sed quodam officio dirigendi. *Adamum* paternum quoddam imperium exercuisse in filios, & nepotes, atque post eum Majores in suas familias, constat. Certe *Cainus* jam tunc urbem *Hemochiam* condidit, non ut *Plato* censet, (d) quo se adversus feras securum redderet: sed quod homines vivere in societate, rerumque communionem habere, docuit, uti ex *Aristotele* refert *Pererius*. Immo & filii Dei, *Onckelio* Interprete, filii Principum, & Magnatum dicti sunt.

Esti perfe-
ctior species
primo post
diluvium
invenitur
in quatuor
principia
Monarchiis.

R. IV. Regnorum perfectiorem speciem, de qua constat, puta *Monarchiam*, non nisi post diluvium apparuisse, compertum est. Nam etsi Regnum univemale nunquam extiterit, per Dei tamen providentiam semper viguit magni quoddam in Orbe Regnum, quod si minus potentia, celebritate saltem, ac fama, antecelluit cæteris, quale novimus primum *Affyricum*, deinde *Perficum*, *Græcum*, & *Romanum*, quod hodie *Romano-Germanicum*.

Suntque ju-
ris Gentium.

R. V. Imperia *juris Gentium* esse dicunt, quia toti humano Generi communia, & ex ipsis rerum naturis, primaque eorum constitutione oriunda. Unde *Philosophus*: *nil esse tam aptum ad jus & conditionem natura, quam imperium*: (e) adeo ut *Cicerone* teste: (f) *sive illo nec domus ulla, nec civitas, nec Genus hominum, nec Mundus stare posset*. Profecto, uti recte animadvertit *Pater Molina*, etsi in novo Orbe, quem vocant, detecti occidentales Populi nil fere nobis cum commune habeant, quamdam tamen Republicæ formam servare comperti sunt: sic in *America* saltem Duces habent, ac Capitaneos; *Mexicani* Reges statuuntur electione; *Peruani* etiam successione, uti ex historiis est compertum.

Queritur II. Quis fuerit primus in Orbe Monarcha?

Primus Mo-
narcha.

Respondet I. *Petrus Gregorius Tolofanus*, (g) *Adamum* fuisse primum, utpote a Deo constitutum, ut præset *piscibus maris, volatilibus Cæli, & universis animantibus super terram*. (h) Sed hoc imperium in creaturas irrationales, non vero homines fuit, adeoque non dicendum nisi imperii veri aliquale præludium. Adde, quod *Adami* imperium in cæteros homines paternum solummodo fuerit, non *Monarchicum*.

Non-Cainus.

Respondent alii II. Primum Monarcham fuisse *Cainum*, quia primus condidit urbem *Hemochiam*. Quod si *Monarchæ* nomen sumatur late, pro qualicumque administratore Republicæ, seu Regulo, quales triginta legimus a *Josue* debellatos, (i) & ab *Adonibezek* sub mensam ad colligendas micas detrusos, numero septuaginta, (k) facile damus, ejusmodi parvulum Monarcham fuisse *Cainum*. Sed si nomen *Monarchæ* accipiatur stricte, pro Capite summo *Monarchæ*, qualem quadruplicem memorat Scriptura, id merito negamus.

Ref-

(a) C. 8. v. 4. (b) C. 13. v. 11.
(c) Disputatione politica 3. (d) In *Protagora*.
(e) L. 1. Polit. c. 3. (f) De leg. in prin.
(g) L. 19. de Republica c. 1. sect. 2.
(h) Gen. 1.
(i) Judicium 1.
(k) Jud. 1. v. 7.

Respondent III. Alii, assignando *Nemrodum*, alii *Ninum*, alii *Nabuchodonosorem*. Sed si Monarchiæ primæ ortus sumatur simpliciter, primus in Orbe Monarcha probabilius fuit *Nemrodus*. Patet ex Genesi, (a) ubi legitur: *fuit autem principium Regni ejus Babylon*. * Si Monarchiæ ortus intelligatur in sensu limitato, quo ad excellentiæ & dignitatis gradum præfiguratum *Danielis* secundo per *caput aureum*, primus Monarcha fuit *Nabuchodonosor*, eo quod ille Rex primus Monarchiæ *Babylonis* appelletur *Danielis* 2.

Sed Nemrodus, seu Nabuchodonosor.

I N S T R U C T I O V.

De cultura juris Naturæ, & Gentium in statu Legis scriptæ, seu veteris Testamenti.

Instructio V.

De jure natura in statu legis antiquæ.

§. I.

§. I.

De Connexione juris Naturæ cum Lege veteri.

Connexio juris Naturæ cum lege veteri.

Quæritur I. *Qua ratione jus naturæ & Gentium ex lege Divina scripta sit confirmatum, magisque perfectum ac illustratum?*

¶ I. Jus naturæ & Gentium, etsi quam maxime distinctum a jure Divino positivo, recte tamen consideratur in ordine ad jus Divinum, neque sic confunditur, sed magis firmatur, & illustratur.

Jus naturæ, est distinctum a jure Divino, ut pote revelato.

Ratio primæ partis est, quod jus naturale spectet officia hominis, ut ab omni elevatione, & religione revelata abstracti; jus vero divinum spectet officia hominis, ut elevati per leges divinas ad statum supernaturalem, supponitque religionem revelatam: illud deducitur ex ratione naturali, nititurque principiis, nulli non cognitis, & ad omnium captum attemperatis; hoc habetur ex *Authoritate Dei loquentis*, nec omnibus, sed soli tunc Nationi *Hebrææ* proprium erat, ac revelatum.

Ratio secundæ partis est, quod, ipso *Puffendorffio* teste, per legem scriptam librosque divinos, lex naturalis quam maxime sit illustrata, sic ut vix ullum caput sit juris naturalis, quod tactum non sit. (b) Addit *Kemerichius*, *Puffendorffii* enucleator, in legibus scriptis, & per *Moysem* promulgatis, contineri omnes regulas honesti, decori, & justitiae, quas & *David* in suis psalmis egregie illustravit; *Salomon* quoque variis sapientiæ regulis in suis præterbiis, & *Ecclesiaste* adauxerit: & quin & *Propheta*, oraculorum divinatorum interpretes, in suis orationibus & explicarint, & inculcarint. Subjungit denique, multos *Hebræorum*, qui præcepta morum incorrupta tradiderint, fuisse *Syracidem*, & *Authorem libri sapientiæ*. (c)

Illustratum tamen, & magis declaratur per jus Divinum.

¶ II. Præcepta decalogi præcipue ad officium hominis spectant, & jus naturæ firmant, ac explicant. Si sub die sabbati intelligatur cultus Dei externus in genere, leges sunt naturales simul, ac Divina positiva: naturales quidem, quatenus mores dirigunt ad honestatem, cordibusque inscriptæ omnes homines, imperantes, parentes, & sub quacunque Republica viventes obligant. Divina positiva, quatenus digito divino tabulis quoque lapideis insculptæ, Populoque *Israelitico* per *Moysem* sunt traditæ.

Sic decalogus est vera confirmatio legum naturalium.

¶ III.

(a) C. 10. vers. 10. A. M. 1931. diluvii 276.

* Inde notæ sunt urbes, a *Nemrodo*, & *Nino* erectæ, ad littora *Tigris* & *Euphratis*: *Babilon*, *A-rach*, *Assad*, & *Celus* in terra *Scennar* Gen. 10. v. 10. *Ninivus*, *Ursu*, *Orpha* in *Chaldaea* Gen. Videntur *Pater Karchem* de *Turri Babil* L. 2. c. 11. f. m. 96.

(b) De discip. Juris naturæ c. 1. f. m. 168.

(c) In *Puffendorffio* enucleato c. 4. prælim. f. m. 18.

*Hebrais ad-
dita & alia
leges Divi-
nae cum ce-
rimoniales,
tum judicia-
les: sed soli
Synagoga
propria.*

§. III. Præter has *leges naturales divinas*, datæ *Hebrais* sunt aliæ *leges* divinæ positivæ, cum *ceremoniales*, tum *judiciales*. Illæ spectabant ad ritus pro Testamento veteri præscriptos: istæ ad iustitiæ, & Reipublicæ administrationem. *Leges divinae, quatenus naturales*, incommutabiles sunt, & in utroque Testamento in omnium hominum mentibus permanere, & permanent; positivæ erant *Hebrais* solummodo propriæ, & cum eorum Republica sublata, una cum Testamento veteri, per mortem *Christi* expirant.

*Accessere va-
ria traditio-
nes, Mosaï-
ca, laudabi-
les, Phari-
saicae super-
stitiosæ.*

§. IV. Præter *leges divinas, cum naturales tum positivæ*, in Testamento veteri erant etiam variæ *traditiones Mosaïca, & Pharisaica*; illæ laudabiles, istæ vituperabiles. Inter illas erant præcipuæ, quod libri, in *Hebræo* Canone contenti, vere essent divini; quod sæmellis esset remedium contra originale, qualecunque tandem fuerit, seu fides Parentum, seu aliquod aliud; quod sacrificia cruenta essent mortis dominicæ præfigurativa, & sic de aliis, quæ etsi non scripta, tamen tradita novimus: Inter *Pharisaicas* traditiones erat *lavatio manuum* ante & inter comedendum, (a) fuga Publicanorum, (b) superstitiosa observatio Sabbathi, (c) & sic de aliis, (d) quas sæpe reprehensa a *Christo* Domino legimus.

*Unde Religio
naturalis,
quo ad præ-
cipua capi-
ta, per le-
gem seu re-
ligionem re-
velatam est
confirmata,
sed & expli-
cata, arti-
culisque plu-
ribus exten-
sa, ac illu-
strata.*

§. V. Religio naturalis, quo ad præcipua capita, quod nempe *sit Deus*; quod *unus*; quod *providus, puniens malos, & præmians bonos*, non modo per legem, seu religionem revelatam est confirmata, (e) sed & explicata, articulisque pluribus extensa, ac illustrata. (f) Mysterium tamen sanctissimæ Trinitatis in Testamento veteri nullibi expresse, sæpius tamen *obscure*, revelatum legimus. (g) Multa tamen fuere revelata de *Christo*: Illud Genes. 3. v. 15. *Inimicitias ponam inter te, & mulierem; & semem tuum, & semen illius: ipsa (in textu Hebraico) ipse conteret caput tuum*: illud, inquam, oraculum est quasi fons, ex quo manarunt omnes Dei promissiones, figuræ, & visiones de *Christi* passione, & morte, adeoque totius Ecclesiæ lapis fuit, *velut angularis*. * In specie revelatum legimus, quod *Messias* esset nasciturus ex femine *Abræ*: Gen. 22. v. 18. 2. Quod ex familia *David* Jerem. 23. v. 5. 3. Quod ex Virgine. *Isaia* 7. v. 14. 4. Quod in *Bethleem Juda-Micheæ* 5. v. 2. 5. Quod prædicaturus esset evangelium salutis, & pacis, idque confirmaturus multis prodigiis. *Isaia* 61. v. 1. item 35. v. 4. 6. Quod infanda passurus. *Isaia* pluribus locis. 7. Quod descensurus ad inferos, & tertia die resurrecturus. *Psal.* 15. v. 10. 8. Quod ascensurus ad Cælum. *Psal.* 67. v. 10. 9. Quod sediturus ad dexteram Dei Patris, *Psal.* 109. v. 1. 10. Quod missurus Spiritum sanctum. *Isaia* 44. v. 3. *Joel.* 2. v. 38. 11. Quod iudicaturus vivos, & mortuos. *Psal.* 95. v. 13. & sic de aliis, quæ indicant, *Christum, ut hominem*, in Testamento veteri *clare prænuntiatum; & subobscurius tamen, ut DEUM*: uti patet ex illo *Psal.* 2. v. 7. *Filius meus es tu, ego hodie genui te*, ex quo loco probat *Apostolus*: *Habr.* 1. v. 4. *Christum* esse majorem Angelis.

Item:

(a) Matth. 7. & 15.

(b) Matth. 9. Lucæ 7.

(c) Matth. 12. Lucæ 6.

(d) Matth. 9. 14. 23.

(e) Exodi. 3. v. 14. *Ego sum, qui sum*: Deut. 6. v. 4. *Deus unus est*: Sapient. 6. v. 8. *æqualiter est illi cura de omnibus*.

(f) Quod sit infinite Bonus. *psal.* 72. 144. *ubique presens psal.* 124. *Immutabilis Num.* 23. *Æternus psal.* 89. *Omniscius I. Reg.* 2. *Omnipotens gen.* 17.

(g) Gen. 1. vers. 1. & 26. Gen. 3. vers. 22. 11. v. 7. 19. v. 24. *psal.* 66. v. 8.

* Huc pertinet illud, quod Pater *Kircherus* noster refert Tom. 1. *Ædipi Ægypt.* f. 110. missam nempe ad se tabulam, descriptam iisdem characteribus, qui leguntur in saxo quodam posito ad radices montis *Horeb*, ubi lex data *Moyse* est. Erat scriptura illa perisq̄ue linguarum orientalium peritis nodus, plusquam *Gordius* quam tamen Pater *Kircherus*, per combinationem triplicis linguæ, *Hebrææ* scilicet, *Samaritanae*, atque *Syriacæ*, sic evolvit cum omnium polyglottorum approbatione & calculo: *Deus Virginem concipere faciet, & ipsa pariet filium*. Oraculum profus simile illi *Isaia* 7. v. 14. *Eccæ virgo concipiet, & pariet filium*.

Item: Dixit Dominus Domino meo, Psal. 109. v. 1. quem locum ipse *Christus* Matth. 21. v. 44. explicat de sua divinitate. Clarius locutum legimus *Isaiam* 35. v. 4. *DEUS ipse veniet & salvabit vos*. Porro in Lege veteri fidem in *Christum*, ut Redemptorem, fuisse necessariam ad salutem, certum est, *Augustino* teste, (a) & primum, qui crediderit in *Christum* fuisse *Adamum*; probat sanctus *Hieronymus*. (b)

§. II.

De juris naturalis conditione apud Gentiles in statu Legis scriptæ.

Queritur II. Quæ inter Gentes illo ævo fuit tam juris naturalis, quam moralis Philosophiæ conditio?

R. Admodum imperfecta. Ratio est, quod principia vera circa officia hominis, falsis sophisticisque sic depravarit Sophorum lufca nimis prudentia; vel potius cæcitas oculata, ut ratio justis, honestis, decorique sæpe non nisi in spissis tenebris scintillarit. Id unum apud omnes sana ratio inconcussum reliquerat, officium hominis consistere in operatione ad finem; finem vero esse felicitatem, cujus vera cognitio ad recte vivendum, maximum habet momentum, eo quod ex illo discamus, quid sit agendum, quid fugiendum, ut recte tradidit *Aristoteles*. (c) At tota diversitas Antiquorum erat de fine, *Ciceroni* si fides, quem verum, & ultimum hominis, cum non rite perceptum haberent in ethnica illa caligine, licet, tralucente paululum ratione, campos elisos, seu tartara sibi post fata proponerent, factum est, ut extra veram felicitatem, seu finem aberrantes, ad alios spurios sua præcepta dirigerent, & in officiis hominis, eorumque principis, ad tam diversa avia dilaberentur.

Queritur III. Quos fines, & qualia principia statuerunt illius ævi Sophistæ?

R. Varia, sic ut, Sancto *Augustino* teste, (d) *Marcus Varro*, ea curiosius scrutatus, sectas octoginta octo ultra ducentas enumeravit. * Tres tamen præ cæteris erant famosiores: *Epicuræi*, ** qui finem seu felicitatem statuerunt in bonis corporis, ac fortunæ: unde negarunt providentiam Divinam, & animæ immortalitatem. Alii cum *Seneca* & *Stoicis* finem, seu summum bonum, fixerunt in bonis animi: hinc inter alia aiebant, cuivis in sua virtute gloriandum; ad se se liberandum a miseris licitam esse occisionem sui; passionis animi esse vitiosas, omnia regi fato; Deum esse animam Mundi &c. (e) Alii cum *Aristotele* & *Peripateticis* finem quærebant in complexo ex corporis, animique bonis: hinc admittebant triplicis Generis bona, externa, quæ parva; corporalia, quæ media; virtutes, quæ magna bona nominabant: sic unum bonum alteri subordinabant, eo quod bona externa subserviant corpori, corpus animæ, anima operationibus virtutum, & honestatis, ac proinde beatitudinem hominis in operationibus virtuosis sitam definiebant, quod sit operatio virtuosa anima, non carens bonis externis, & corporalibus, tanquam administriculis, conjuncta honestati, & jucunditati, quæ ex honestate actionis oritur.

§. II.
Juris naturalis conditio apud Gentiles in statu legis scriptæ. Durante statu Testamenti veteris conditio juris naturalis apud Gentiles. Sæpe im- perfecta in principis honestis, & justis præcipue in fine, seu vera felicitate.

Quam *Stoici* statuebant in bonis animi; *Epicuræi* in bonis corporis ac fortuna; *Peripatetici* in utrisque.

Quæ

(a) Epist. 89. ad *Hilarium* Q. 3. & L. 1. contra duas epistolas *Pelagianorum* c. 7.

(b) L. 3. Coment. ad *Ephesios*.

(c) 1. *Ethicorum*.

(d) L. 9. de *Civitate Dei* c. 7.

Hinc spectant *Greci* Sapientes, immo & *Poetæ*, quorum apophthegmata, ad morum doctrinam spectantia, adhuc extant. Huc pertinent moralia instituta *Pythagoræ*. Item inter barbaras Gentes *Sæbi*, *Chaldæi*, *Persæ*, *Indi*; cum primis vero *Siamser*, in quorum scitis quidem sapientis vestigia, sed mixta superstitiosis, & perveris dogmatibus, relictæque mysticis ac hieroglyphicis involucris, reperire est.

** Quid quid sit de *Epicuro*, de quo multi male, non nulli bene; illud certum, ejus sectam apud Veteres male audisse.

(e) Videatur *Cornelius* a *Lapide* ad acta *Apostolorum* c. 17. v. 18.

Unde syste-
ma Veterum
triplex, quo
vel corporis,
animique
bona propter
virtutem;
vel virtutem
propter hac
bona; vel
utraque pro-
pter se ap-
petenda esse,
docentur.)

Queritur IV. Quod fuerit systema Veterum circa officium hominis, & ejus principia?

R. Illud ex Varrone refert sanctus Augustinus: (a) ad beatitudinem, seu finem hominis indagandum, teste Varrone, posuerunt tria quaedam ipsius naturæ ductu cognata capita, quæ homines absque doctrinæ adminiculo (seu virtutis adscitæ, uti aiebant) quasi naturaliter appetere. Hæc inter tria capita primum erat *Voluptas*, quæ delectabiliter moventur corporis sensus: alterum erat *quies*, seu *carentia molestiæ corporalis*: tertium *utraque simul*: quod complexum exprimebant *per prima natura*, denotantes *incolumitatem hominis* in corpore & animo, quæ habetur *per integritatem membrorum, valetudinem, sensus integros, carentiam doloris in corpore*, uti & per ea dona, quæ in hominum ingenii reperiuntur. Hæc dixerunt esse *virtutum semina*, quibus, si adolescere homini liceret, quin ab opinionibus pravis, veluti spinis succrescentibus præfocarentur, ipsa hominem ad beatam virtutem perducerent. Verbo: hæc tria, scilicet *voluptatem, quietem, & utrumque simul*, seu *prima natura* ita esse in homine dicebant, ut *virtus*, quam postmodum adiicit doctrina ac institutio, *propter hac* sit appetenda; aut ista sint appetenda *propter virtutem*; aut *utraque propter se*. Inde Varro, ut diximus, tot varias sectas deduxit, quas sanctus Augustinus reduxit ad tres, quæ fiunt, cum vel *prima naturæ propter virtutem*; vel *virtutem propter prima natura*; vel *utraque*, id est, *virtus, & prima Naturæ propter se* sunt appetenda.

Adstruuntur
insuper vi-
tam socia-
lem.

Denique vitam beatam etiam *socialem* esse perhibebant hi Sophi, quæ & amicorum bona *propter se* diligit, sicuti sua, eisque propter se ipsos hoc velit, quod sibi, sive in domo sint sicut *conjuges, liberi, alique domestici*; sive in loco, ubi domus est, sicuti est *pagus, oppidum, urbs*, ut sunt hi, quos *civēs* dicimus; sive in Orbe toto, ut sunt *Gentes*, quas *humana societas* conjungit. Et hoc erat systema, vel potius chaos Sophorum veterum, dum, circa hominis beatitudinem vagabundi, *defecerunt scrutantes scrutatio*. (b)

S. III.

S. III.

De disciplina naturalis tantopere corrupta causa:

Causa mo-
ralis Philo-
sophia adeo
præpostera,
apud Genti-
les.

Queritur V. Quæ erroris tanti, & tam variae aberrationis causa fuit apud Sophos Gentiles?

Erat error
in fine, seu
genuina ho-
minis felici-
tate, dum
caducam sta-
bili præfer-
rent.

R. Quod errarint *in fine*, seu vera hominis felicitate, quæ non *in bonis creatis, imperfectis, incertis, caducis* cum *vita labentibus*, sed *in bono increato, perfecto, certo, stabili*, ac post fata perenni, hoc est, *in cognitione & amore, seu fruitione Creatoris* consistit, saltem *naturali qualicumque*; id quod, *ipsa natura distante*, omnibus notum est, abstrahendo nempe, an ipsa immortalitas animæ, hujusque ultimi boni fruitio *perpetua, ex solo natura lumine*, omnibus cognita esse possit, qua de re per decursum uberius disseremus. Hic nobis sufficit illud Divi Augustini. (c) Dicebat Epicureus: *michi frui carne bonum est. Dicebat Stoicus: michi frui mea mente, bonum est. Dicebat Apostolus, michi autem adherere Deo, bonum est. Errat Epicureus; fallitur Stoicus. Tunc enim recte anima vivit, si non secundum carnem, neque secundum se ipsam vivit, sed secundum Deum: sicut enim anima carnis, ita Deus anima vita est.*

Queri-

(a) De Civit. Dei L. 19. c. 1. 2.

(b) Psal. 65.

(c) Apud Cornelium a Lapide ad Epistolam ad Romanos c. 8. v. 13.

Quæritur VI. Quis ex isthoc errore finis profluxit error in naturalis juris principia circa officium hominis? Hoc est,

R. *Aque multiplex*. Cum enim, ut diximus, creaturæ rationalis finis ultimus, seu felicitas summa, consistat in fruitione Creatoris, saltem naturali; cum ad hanc finem sit medium unicum vita conveniens naturæ rationali; sequitur, officium hominis in hoc Mundo unicum esse, in actionibus omnibus eo intendere, ut vivat vitam conformem suæ naturæ, seu ut agat ea, quæ naturæ rationali sunt convenientia; vitet vero ea, quæ illi inconvenientia.

Dum negligere finem ultimum fruitionis divinæ; uti & medium seu vitam naturæ rationali conformem.

Porro principia, in ordine ad talem vitam, sunt *dictamina*, seu præcepta naturalia, quæ homini exhibet lumen intellectus, naturæ ejus inditum, circa actiones suas in genere moris dirigendas, per quod discernit inter ea quæ decent, & dedecent naturam rationalem, judicatque bonum inter & malum; honestum ac inhonestum; virtutem ac vitium, sic ut illa sit amplectenda, hoc fugiendum. Quod si penitius indagis in ista principia, naturæ rationali per se nota, & implantata circa actiones, in genere moris dirigendas, reponit Angelicus, esse præcipue tria: nempe, ut homo vivat ex honestate. 2. Ut vivat ex ratione. 3. Ut vivat ex justitia, & jure. In quibus principiis observandis situm est officium hominis universale, seu officium officiorum, quamdiu in Mundo est, ut nempe cuncta agat ad normam honesti, rectæ rationis, & justii. His suppositis, per argumentum a contrario, jam ultro sese denudat multiplex Sophorum gentilium error. Unde

Dum negligere veram Naturæ principia honesti, decori, ac justii.

R. II. Errarunt Veteres 1. In fundamento seu fine, quod in subordinato ultimum, hoc est, in medio finem statuerent, nempe in creaturis, bonis corporis, & animæ, seu sana mente, vitaque naturæ conformi, quæ creaturam disponere ad felicitatem ultimam, reddere vero plene beatam non potest. Siquidem satiativa beatitudo animæ rationalis non in hac vita per creaturas, utpote caducas; sed solummodo post vitam in Deo obtineri potest, quam cum non nisi a longe perspicerent Veteres, & in creaturis, non in Creatore; in ipso homine, non in hominis Conditore quærerent, dereliquerunt fontem aquæ vivæ, fodientes sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas. (a)

Dum in mediis sisterent, veluti sine.

Errarunt 2. In principiis, quæ non ex recta ratione, sed ex carne & sensibus deduxere: nam sicut vera principia ex ratione, ita falsa fluunt ex carne, seu in Lipsiana phrasi, (b) ex opinione, ac sensibus: siquidem recta ratio nil aliud est, quam verum de rebus humanis judicium; opinio contra judicium fallax, sic ut ex hoc gemino fonte & virtutes & vitia oriuntur in rebus humanis. Hinc sicut recta ratio suggerit principia vera v. g. vivendum esse ex honestate, ratione, justitia, adeoque vitandum esse turpe; honestum esse præferendum utili, & jucundo, &c. ita opinio, ac sensus inclinat ad principia, rationalis juris averfiva, v. g. Vivendum esse ex passione, utile & jucundum honesto præferendum, & sic de aliis adynatis, in quæ abstractos novimus veteres illos Sophistas potius, quam Sophos.

Et principia spuria, ex carne ac sensibus deducta, sectantur.

§. IV.

§. 17.

De Philosophiæ Gentilis applicatione ad eruendas naturæ leges:

Ex testimoniis Sophorum gentilium non probatur jus Naturæ.

Quæritur VII. An ex Gentilium Sophorum dictis fluat legitimum argumentum pro eruendo, adstruendoque jure Naturæ, sic ut illatio valeat: hic affectus

a) Jeremia I.
b) De constantia L. 1. c. 4. & 5.

actus pro honesto, vel inhonesto est agnitus a Gentilium Sophis: ergo est natura lege prohibitus, vel praeceptus.

Immediato, utpote ex principiis intrinsecis accendendum.

R. I. *Immediate non fluit, ut patet: siquidem jus naturæ, ratioque honesti ac inhonesti non tam ex testimoniis Gentilium mere extrinsecis, quam ex natura actus, principiisque intrinsecis est determinandum. Fluit tamen mediate, tamquam a signo extrinsecico, satis probabili, sic ut sensus sit: hic actus pro honesto, vel inhonesto est agnitus a Gentilium Sophis, non nisi solo rationis lumine plerumque præditis: ergo indicium est, in ipsa materia subesse rationem honestatis, vel inhonestatis, sic ut a natura prohibitus sit, vel praeceptus. Ratio est: quia iudicium Sophorum est iudicium prudentum: ergo habet fundamentum in rei natura, quod ipsa est ratio conformitatis, vel difformitatis cum Natura.*

Neque sufficiens est pronuntium unius, vel alterius, forsitan alium de haustum.

R. II. *Unius, alteriusve pronuntiatum non est indicium, semper sufficiens, inferendæ conformitatis, seu difformitatis naturalis, nisi hæc ex ipsa qualitate actus satis traluceat. Ratio est: quod Gentilium Sophi (queis Oratores, Historicos, atque Poetas jure accenseas) vel sint Ægyptii, Græci, vel Romani: at Ægyptii ab Hebræis; Græci ab Ægyptiis; Romani a Græcis rudimenta legum traxere, nec Moysis volumina antiquis Sophis fuere incognita, præterquam, quod illi Populi, haud longa terrarum intercapedine a se invicem distracti, ex perpetuo commerciorum usu, belli pacisque negotiis publicis, & vitæ quadam, atque morum convenientia, facîle in quâdam conditiones tacito consensu transire potuerint. Unde forsân non immerito quandoque vapulat Grotius a suis Scholiasticis; & Valentinus Alberti a Thomasio, (a) dum jus naturæ satis demonstrasse non raro se autumant, si, rationis loco, unius alteriusve Sophi gentilis testimonium exhibuerint.*

Consensus eam non male a Grotio admittitur pro argumento saltem extrinsecico.

R. III. *Haud tamen merito iidem Authores Grotii regulam seu reprobant, seu observationibus suis obscurant, qua statuit, (b) argumentum ex testimoniis Gentilium, siquidem sit discrete adhibitum, ad juris naturalis probationem (saltem extrinsecam & mediatam) non esse inutile. Rationem addit, quia, cum multi, diversis temporibus ac locis, idem pro certo affirmant, id ad causam universalem referri debet, qua in questionibus juris (seu materia morum) alia esse non potest, quam aut recta illatio, ex naturæ principiis procedens, aut communis aliquis consensus: illa jus naturæ indicat; hic Gentium, quorum quidem discrimen non ex ipsis testimoniis, sed ex materia qualitate, desumendum est.*

Hinc ejusmodi sensus, atque consensus, etsi partialiter forsân innixus cuiusdam notitiæ ex Hebræorum commercio haustæ, principaliter tamen præcipue fundatus præsumitur in recta illatione, ex naturæ principiis procedente, qua sine notitiam illam, ut pleraque alia Gentis Hebrææ scita, gentiles hi Sophi potius inter superstitiosa phantasmata rejecissent. Neque recte Thomasius ad universales causas, absque omni limitatione, refert legem Divinam, (c) cui, tanquam causæ, ejusmodi Gentilium effata suam originem debeant: nam lex Divina, ut a naturali distincta, partialis est causa non Gentilibus, sed solis Fidelibus manifestata, ac cognita.

Unde a fortiori consensus omnium Nationum universalis, in materia morum, legitimus est argumentum.

R. IV. *Consensus unanims tam Gentilium, quam Fidelium, doctorum & indoctorum, omni loco & tempore, in materia morum, est argumentum legitimum, ex quo, mediate saltem, eruitur jus naturæ, ætuumque honestas, vel inhonestas. Ratio est, quod alias natura foret male constituta in ordine ad suum finem; deficeret in fundamento honestatis, redun-*

(a) In programme f. 60. Item L. 1. c. 1. n. 70. Item L. 3. c. 2. n. 12.

(b) In prolegomenis de J. B. & P. n. 40.

(c) L. 3. c. 2. n. 16. & 17.

redundaretque imperfectio in Deum, ut Authorem Naturæ, sicut alibi fufius demonstrabimus.

Eo forsan reducatur illud Seneca : (a) apud nos veritatis argumentum est, aliquod omnibus videri; sic Deos esse (quo ad substantiam, seu prædicatum supremi cuiusdam Entis, non quo ad numerum) inter alia colligimus, quod omnibus opinio de Diis insita est; nec ulla Gens usquam est adeo extra leges, moresque projecta, ut non aliquos Deos credat. Cum de animarum aternitate (potius immortalitate, prout dicit durationem, quantamcunque demum ultra fata hujus vitæ extensam) differimus, non leve momentum apud nos habet consensus hominum, aut timentium inferos, aut colentium. Utor hac publica persuasione: neminem invenies, qui non putet & sapientiam bonum, & sapere. Ita ille.

S. V.

S. V.

De morum corruptela durante statu legis scriptæ.

Corruptela
morum in
Testamento
vetari.

Queritur VIII. Qua & quanta fuerit morum in Orbe corruptio illo ævo legis scriptæ, seu ante Christum natum?

Magna etiam, in Populo electo ex Gentium assuetudine.

R. I. Etiam in Populo electo, seu Israelitico, magna. Et si Naturæ leges per scriptam fuerint roboratæ, magis perfectæ, ac sublimatæ; nihilosecius Gentium assuetudine pars Judaica Nationis potissima, non modo præcepta Divina ac positiva, sed & naturalia pene deditit. Patet 1. Ex tot Prophetarum testimoniis, querelis, lamentationibus, minis. 2. Ex decem Tribubus, in scædum schisma, ac Idolomaniam, per Roboamum delapsis. 3. Ex tot pœnis captivitatum, ac servitutum; ex sceptro a Juda ablato; ex iugo, a Romanis imposito. 4. Ex Sacerdotio scædum corrupto; ex ipsa lege, per Pharisaicas superstitiones adulterata; ex tota Synagoga, ad repudium sensim se disponente, &c. &c.

R. II. Major adhuc corruptio fuit penes Gentilium Sophos, etsi nonnulli naturæ leges, vitamque iis conformem, doctrina publica professi sint.

Major apud gentiles Sophos, Vita doctrina, utcumque sa.

Declaratur posterius assertum. Negari nequit 1. Fuisse inter illos Sapientes, maxime Stoicos, qui officium hominis erga Deum, proximum, ac se se ipsum, præceptis, rationi quam maxime congruis, stabiliverint, uti Author est Tullius. (b) Profecto non pauci inter prima principia numerabant, honestatem vel solam, vel maxime propter se expetendam esse: unde Stoici omnem; Academici præcipuam partem beatitudinis naturalis in virtute collocaverant. Hi certe etiam in illa Idolomanie caligine, quæ universum pene Orbem oppleverat, argumentis, æque multis ac validis, contra sequiores Sophastros vindicabant hoc suum proprium officium hominis, quem ad virtutem & honestatem, non ad scelera & turpitudines, natum, & ejus beatitudinem naturalem in honesta, ad rectæ rationis, & virtutis leges exacta vita sitam esse; non vero in sensuum illecebris, & affectionibus, aliisque bonis externis, propugnabant; immo & confutabant eorum errorem, qui utile præferrent honesto, & actiones hominis ex suis commodis, & non ex honestate metirentur. **

Tom. I.

D

Negari

(a) Epist. 117.

** His certe Gregorius Nazianzenus in Epistola ad Eusebium Rhetorem, in doctrina morum, principem locum adjudicat.

(b) L. 1. & 2. offic. qui & ipse egregium opus hoc de officiis ad dactum præcipus Stoicorum conscripsit.

*** Inde Puffendorfus c. 1. §. 1. de origine Discip. Juris Nat. uber quoque fuit proventus Philosophorum moralium, quibus circa mores hominum, ad dictamen sanæ rationis componendos, opera est posita.

Es Natura
legibus apud
quosdam sa-
tis confor-
mi.

Negari nequit 2. Non paucos ex illius ævi Philosophis, solo dictante rationis lumine, per præcepta & apophtegmata, propemodum Christiana, mores & officia hominis formasse, ac reformasse. Exemplo sit Seneca, ob doctrinam non semel Christiano cognomine honoratus, qui de beata vita scripsit: (a) *Beatitudo est vita conveniens naturæ suæ, quæ non aliter contingere potest, quam si primum sana mens est, & in perpetua possessione sanitatis suæ. Summum bonum est animus, despiciens fortuita, virtute lætus, cui unum bonum honestas, unum malum turpitudine.* Recte, si modo hoc bonum ad acquirendum summum & ultimum ordinetur. Exemplo sit Plato, ob doctrinæ præstantiam etiam Divinus non nullis dictus, qui Augustino teste (b) finem hominis esse docuit *secundum virtutem vivere, & ei soli convenire posse, qui notitiam Dei habeat, & imitationem, nec esse aliam ob causam beatum: idemque non dubitat, hoc esse philosophari, amare Deum, cujus natura sit incorporalis: ipsum autem verum, ac summum bonum dixit Deum: unde Philosophum vult amatorem Dei, ut, quoniam Philosophia ad beatam vitam tendit, fruens Deo sit beatus, qui Deum amaverit.* Hæc sanctus Augustinus de Platone, cujus Philosophiæ primas tribuit, præsertim in moralibus, eo quod Platonici proxime ad fidei Christianæ veritatem accedant. *

Depravati
tamen ani-
mi nebulas
quosdam ad-
misco.

Declaratur prius assertum. In aprico est 1. Etsi rationis lumen penes veteres illos Philosophos splendore satis visibili scintillarit, hunc tamen ab animi pathematis, veluti totidem nebulis, fuisse haud modice obscuratum. Accessit non raro habitus depravatus, quo rectum iudicium amplius corruptum fuit, sic ut recta ratio circumobsessa, velut scintilla inter vapidos aeris fumos, intermicuerit quidem, sed sua luce haud prævaluerit **. Inde factum, ut in illos, quos diximus, errores, circa veram beatitudinem, in Deo quærendam, prolapsi sint; immo cum cognoverint Deum, nec tamen ut Deum glorificaverint, teste Apostolo Gentium, (c) *obscuratum est insipiens cor eorum, traditique sunt in passiones ignominie.* Hinc

Neque vi-
tam ac mo-
res ex toto
ad illius
normam
conforman-
do.

In Aprico est 2. Quod non obstante doctrina propria, plerique superbissimi, spurcissimi, ac flagitiosissimi, ut testis est Diogenes Laertius (d) 1. *Periander*, inquit hic Author, *Cratea*, propria Matre sua, abusus est. 2. *Socrates Alcibiadi* in deliciis fuit. 3. *Theodorus* ait, sapientem publice absque pudore scortis congressurum. 4. *Phadon*, captus ab hostibus, infamiter se quæstui addixit. 5. *Stelpo*, præter uxorem, *Micarete* pellice utebatur. 6. *Menedemus* notatur nimium fuisse familiaris amasio *Aselepiadis*. 7. *Aristippus* testatur, *Platonem* fuisse captum amore *Stellæ* Astrologi, & *Dionis*: alii *Phadrum* addunt; alii etiam *Alexin*. 8. *Dion Dorystenites Theodotæ* & *Philetæ* scortis palam congredebatur: duos itidem adolescentes, *Demetrium* & *Myrleanum Leocharem*, turpiter amavit; unde ab *Aristone Chio* pæderastes est appellatus. 9. *Aristoteles Hermia* concubinam, ad usque infantiam lætæutici cultus, amasse traditur. 10. *Demetrius Phalerens*, qui trecentis & sexaginta statuis honoratus est, a *Cleone* turpia est perpeffus. 11. *Aristenes* dicebat, Sapientem formosissimis quibusque mulieribus congressurum. 12. *Diogenes* volebat communes esse mulieres, & filios. 13. Idem dogma in Re-

(a) C. L. (b) De Civitate Dei. L. 8. c. 8.

Sunt, qui hæc sensa de Deo, ex *Hieremia* Propheta, *Platonem* hausisse, existimant.

** Animadvertit hoc ipsum etiam *Kimmericibus* protestanticus in *Puffendorfo* enucleato c. 4. de Hist. J. N. n. 27. f. m. 26. Generatim de omnibus his Sophorum sectis affirmare liceat, eas *honesti, decori, & iusti* regulas neque exhaustisse, neque distinxisse. Ipse *Puffendorffus* de orig. Discip. Juris Nat. c. 1. §. 4. f. m. 171. ait, Veterum Philosophorum monumenta non paucas quidem sententias continere ad jus Naturæ illustrandum facientes; ut tamen longe minoris sint, quam expectari ab illis par erat, quibus hæc præcipua esse opera debebat, mores hominum ad legem naturalem formasse, &c.

(c) Ad Rom. 1. v. 21.

(d) Apud *Cornelium a Lapide* in c. 1. ad Rom. v. 26.

in Republica statuebat Zeno. 14. *Chrisippus*, nec abstinendum matribus, filiabus, ac filiis, censebat. 15. *Eudoxus Theomedonti Medico* in deliciis fuit. 16. *Epicurus*, *Leontia* & *Themistia* meretricibus; immo & *Pythocle* adolescente abusus scribitur, & sic de aliis. Ita *Cornelius* ex *Laertio*, et si unum & alterum nonnulli excusent. *

R. III. Corruptio maxima, prorsusque infanda fuit in cætera Gentilium fæce, sic ut, invertis everisq; naturæ legibus per corruptissimos mores, & idolomanniæ contagionem universalem, totus Orbis vitiorum veluti castraculo fuerit inundatus, dum tandem apparuit Iris illa, ex rore cælesti deplua, *Christus* scilicet, *Reparator* Orbis.

Maxima denique corruptela apud cæteros, Mundo suis vitis prope modum demerso.

I N S T R U C T I O VI.

De ulteriore progressu, majorique perfectione Juris naturalis, ac Gentium, in statu Legis novæ, seu Testamento Gratiæ.

Instructio VI. De ulteriore cultura Juris naturæ, & Gentium in statu Testamento novæ.

§. I.

De Legis novæ aptitudine ad disciplinam juris Naturæ.

Queritur I. Quid lucis, ac perfectionis attulerit Philosophia naturali, atque morali Lex Evangelica Christi Salvatoris.

§. I. De Legē novæ respectu naturalis. Lex evangelica Naturæ legem & reparavit, & illustravit. Teste Puffendorffio.

R. I. Splendoris attulit plurimum, sic ut jus naturæ, idololatricis tenebris prope extinctum, non modo reparavit, sed & ad nativum splendorem evexerit.

Declaratur a Puffendorffio. (a) In libris novi Fœderis, inquit, præcepta legis naturalis passim luculentissime inveniuntur expressa, & quidem, ut illa non solum jubeantur exerceri citra ullum Nationis discrimen, sed & omnibus cum requisitis, quæ perfectam actionem absolvunt. Et ut ea omnia ad unum caput, velut ad legem quampiam fundamentalem, possent revocari, ex qua cæteræ perspicua consecutione deducerentur, ipse Salvator noster, eum in finem, dilectionem proposuit, quæ cum nostra Societate (loquamur universalis cum humana vitæ felicitate) quam amicissime conspirat: nempe diliges Deum & proximum sicut te ipsum, sic ut, quod tibi non vis, alteri ne feceris &c. Addit: Isthæc præcepta omnibus modis illustrare conati sunt, qui in libros Divinos edidere commentarios, tantum non infinitos, sic ut in Theologia Christiana nullum præceptum desiderari videatur, quod ad regendas in universum hominis actiones, moresque faciat. Ita ille. Ad Puffendorffii mentem scripsit quoque ejus Enucleator Kemmerichius: (b) sed nova lux veræ Sapientiæ exorta, suusque juri naturali splendor est restitutus, dum Christus servator, doctrina & veritate cælesti, Orbem illustrare cœpit, eandemque Apostolis ulterius explanandam demandavit. Ita illi.

R. II. Lex Evangelica suo splendore naturalis juris principia sic illustravit; ut ea etiam perficiendo in multis correxerit, ac elevarit.

Declaratur. Occurrit multiplex in Evangelio locus, ubi Christus Naturalis juris dictamina a Christianis distinguit, perficit, ac elevat ad gradum Naturæ altiozem. Sic legimus: (c) Audistis, quia dictum est, oculo pro oculo, & dentem pro dente? Ego autem dico vobis, non resistere malo: sed

Immo in multis perficiendo, ac emendando elevavit, naturalis jure ad perfectionis Evangelicæ cultum provento.

D 2

si quis

* De Socrate Brevius ad annum 364. Si vera sunt, quæ de Deo moriens dixit; de ejus salute cum aliquot Eruditissimis dubitare licet: eundem, pæderastias injuste accusatum, damnatumque a populo, fortiter sicutam bibisse scribit. Erasmus scribere ausus est, vix me contineo, quin dicam: Sancte Socrates, ora pro nobis. Emanuel Thesaurus, L. 2. Phil. Mor. c. 3. & 5. Epicurus tribuit vitam, eremiticam magis austeram, atque finem non potuisse in voluptate, sed in mortificatione, seu extinctione passionum, ac quiete mentis. Quid quid sit de his, id dicimus, sanctum Bernardum non male scripsisse de Petro Abailardo Platonizante: dum malum fudas, quomodo Platonem socias Christianam, se probat ethnicum: Videatur Cornelius noster.

(a) De discipl. Juris Natur. c. 1. n. 2. f. m. 169.
(b) In Puffendorffio enucleato c. 4. n. 30. f. m. 21.
(c) Matth. 5. v. 38.

si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram : Rursus : Audistis, quia dictum est, diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum? Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros, & benefacite his, qui oderunt vos &c. si salutareritis fratres vestros tantum, nonne & Ethnicis hoc faciunt? Sic Apostolus Gentium: (a) cum Gentes, inquit, quæ legem non habent naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, ejusmodi legem habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente ipsis conscientia. Verbo: notum est illud: Date Casari, quæ sunt Cesaris, & quæ sunt Dei, Deo: ubi officia hominis, quæ hominis, & quæ Christiani, sat indicantur, & distinguuntur. Recte *Buddæus*: (b) Ea utique *Christiana* doctrinæ est indoles, ut præter fidem, vitam quoque, ad omnem honestatem compositam, ab hominibus formandos sola sufficiat ratio; at tamen modo tali, quo ex rationis præscriptis honesta nequiquam habeantur pro turpibus, sed & cæteræ virtutes, propriæ *Christianis*, uti & illæ, quæ omnibus communes sunt, commendentur, Servatore ipso subinde ad rationis dictamen provocante.

§. II.

§. II.

Patrum studia,

De Patrum studiis respectu juris Naturæ.

Jurisprudentia naturali utcumque commoda, sed tamen ejusdem confusio cum Theologia morali, si fides Puffendorffio,

Et Kemmerichio.

Si Grotius & Zieglero, fuere etiam corruptiva, saltem respectu ætatis, qui posterioribus sæculis vixerunt.

Quæritur II. An sanctorum Patrum monumenta lucis quidpiam disciplina juris naturalis attulerint?

Æ. I. Si Protestantium crises venari volupe, Patres locavere non inutili operam, etsi imperfectam, utpote juris naturalis cum *Christiana* ethica, ac morali Theologia confusivam. Ita *Puffendorffius*: Ex commentariis eorum, quibus primæva & genuina religionis *Christiana* dogmata unice cordi fuere, plurimum lucis, & subsidii, disciplinæ juris naturalis accessisse fatetur, etsi naturalis juris principia cum *Christianis* male confusa non semel pronunciet.

Breviter ejusdem enucleator: (c) Patres Ecclesiæ quoque de officiis hominum & *Christianorum* commentati sunt, sed philosophiam ethnicam doctrinæ *Christiana* parum feliciter sæpe junxerunt.

Etiam *Grotius* haud nihil defert sanctorum Patrum effatis, quos ad ea, quæ magna cum asseveratione, & quasi comperta, affirmant, eoque magis, quo & pluriam apparet consensus, & propius acceditur ad primæ puritatis tempora, cum nec dominatus adhuc, nec coitio ulla primitivam veritatem adulterate potuit. (d) Paraphrasin subjungit *Zieglerus*: post priora enim quinque sæcula *Antichristi* machinationes magis magisque invaluerunt, propter quas cum inficeretur in dies Ecclesiæ, mirum non est, Doctores talia excidisse, quæ a puritate prioris Ecclesiæ multum recesserunt. Recte igitur *Grotius* consensum Patrum, ad primæ puritatis tempora, restrinxit, quippe quibus Ecclesiæ Doctores, tum doctrinæ puritate, tum morum integritate excelluerunt, ut in utroque genere merito nunc ab eis consilia petantur. Hinc oppido falluntur, aut fallunt potius hodierni Moralistæ, qui difficultates, quæ circa fidem emergunt, e Veteribus hauriendas; doctrinam morum a Recentioribus sumendam esse, imprudenter asserunt, quos idcirco atro carbone notat *Ludovicus Montaltus*, (e) Ita ille.

Suorum

(a) Ad Romanos 2. v. 14:

(b) In Hist. Juris Nat. §. m. 13.

(c) Kemmerichius l. c. n. 31. f. m. 24.

(d) In prolegom. §. 31.

(e) Epist. provinc. 3.

Suorum cri-
ses firmas
Buddæus.

Suorum crises firmat *Buddæus*, dum ait: sæpius antiquissimis etiam Ec-
clesiæ Doctoribus, de juris naturalis capitibus, haud perfunctorie sermo in-
stituitur. *Basilium Magnum*, *Gregorium Nazianzenum*, ipsumque *Chryso-
stomum* evolvat, legat, scrutetur, cui dubium forte id, quod a me asserti-
tur, videtur. Hos ingenio acri & iudicio singulari, juris hujus quæstio-
nes, quoties attigere (attigere autem sæpius) expedivisse constat, ut ipse
Hugo Grotius, restaurator philosophiæ hujus felicissimus, tum demum &
pondus & robur, & lucem insignem se assertis suis conciliare posse, si Præ-
sulum horum autoritate sententiam suam munitet, fuerit opinatus. *Ambro-
sius*, qui plane ad *Tullii* exemplum * *tres de officiis* libros composuit,
quanta solertia in hac doctrinæ parte versatus sit, nemo puto, ignorat,
aut, si quis ignorat, adeat *Bæclerum*, qui in præfatione ad hocce *Ambro-
sii* libros, quanti sanctissimi viri labor sit faciendus, omnes edocuit. Hi
ipsi autem Ecclesiæ Doctores officia hominis & Christiani (id quod non est
dissimulandum) multo minus principia, utique diversa, non ita, ut par
est, secernendo, quæ tamen secernenda esse ipsi sine dubio perspectum ha-
buere, alii ut in eundem errorem inciderent, & quod hodie non adeo in-
frequens est, Theologiam moralem cum jure Naturæ confunderent, suppe-
ditavere occasionem. Ita ille.

R. II. *Sanctorum Patrum studia non quidem unice ac directe, quod illi*
ævo haud necessarium; concomitanter tamen, & indirecte, quod tunc per-
commodum, disciplinam juris natura & Gentium plurimum illustrarunt. 2.
Et quidem absque confusione, seu temporis primari respectu, velut Morali-
stæ protestantici nugantur.

Sed Patres
non quidem
unice, con-
comitanter
tamen; ma-
gisque ac-
commodate
ad sua tem-
pora, colera
jus natura.
Utpote in-
tensi ad do-
ctrinam mo-
rum Evan-
gelicam po-
sius, quam
naturalem.

Declaratur 1. Pars. Sancti Patres plerisque scriptis (si demas Theologica,
maxime polemica contra hæreticos, & paganos) illustraverunt doctrinam mo-
rum, tradendo dogmata, non modo rationi congrua, quod minus; sed &
Evangelicæ normæ conformia, quod majus; instituyendo suos, ut in officiis
ad Deum, se ipsos, & proximum, non solum tanquam homines viverent,
quod antiquum; sed & tanquam Christiani, quod novum. Rursus: iidem
sancti Patres non judicarunt scopo suo necessarium, ut traderent discipli-
nam meritissime naturalem, qua ipsi etiam Ethnici discerent vivere rationi
conformiter, & in Republica temporali feliciter; sed hanc, aliunde suppo-
sitam, vel a sophorum nævis correctam, ordinare conati sunt, ac elevare
ad disciplinam, Evangelii legibus conformem, qua ipsi etiam Ethnici di-
scerent vivere, & hic & ibi feliciter, quod illo ævo percommodum; ergo
sanctorum Patrum studia, non quidem unice, & directe, quod haud neces-
sarium: concomitanter tamen, & indirecte, quod tunc percommodum di-
sciplinam juris Naturæ illustrarunt. A. Patet ex notitia eorum, quæ reli-
quere posteris sancti Patres, & Orthodoxis est contestatum. A catholicos
convincit vel solus sanctus *Ambrosius* in libro, ab ipsismet tantopere lau-
dato, maxime vero sanctus *Augustinus* de Civitate Dei, ubi singula ante-
cedentis verba totidem pene capitibus firmat, ac roborat. Inde *Macedo-
nius*, *Africa* Vicarius, perlectis his libris recte exclamavit: *Anceps sum,*
quid in illis magis mirer, an sacerdotii perfectionem, philosophiæ dogmata,
historiæ plenam notitiam, an facundia jucunditatem, quæ ita imperitos etiam
illicere potest, ut, donec explicent, non desistant, & cum explicaverint,
adhuc requirant. Convicti namque sunt imprudenter pertinaces &c. Ut nihil
dicamus de partu Angelici, cui titulus de regimine Principum, quem in-
*terpolatum quis forsaa verius dixerit, quam suppositum. ***

Tom. I.

D 3

Decla-

* L. I. c. 7. sic ait S. *Ambrosius*: de quibus officiis, etiamsi quidem philosophia studantes scripserunt, ut
Ponatus, & filius ejus apud Græcos, *Tullius* apud Latinos, non alienum duci a nostro munere, ut
& ipse scriberem.

** Videantur dicta de hoc libello P. II. hist. Coll.

Trahendo illud cum subordina- tione ad di- vinum, non cum illius confusione.

Declaratur 2. pars. Jus naturale non *privative*, & *solum*, sed una cum Divino tractare; Naturæ placita legibus evangelicis jungere, hisque illa perficere, ac elevare; officia hominis officiis *Christiani* conformare, atque subordina- re, per Sophorum scita, naturæ conformia, doctrinam *Christianam* firmare, id quod fecerunt sancti Patres, veluti scopo orthodoxo magis proficuum, & necessarium &c. sic, inquam, jus naturale tractare; non est, illud cum Divino *confundere*, hoc est, unum ab altero non secernere, officia *Christiani* pro officiis *hominis* venditare, philosophiam ethnicam doctrinæ *Christiane parum feliciter* jungere, id quod non fecerunt sancti Patres, pro- ut tamen illis, merissima dicacitate, affingunt protestantici Naturalistæ: ergo nugantur. A. Si vel semel phantaso suo rite imprimerent, *argumentum hujus confusionis* haud toties Orthodoxis oggerent, nec responsonem toties cum confusione propria audirent. Cæterum Patres, ævo quarto posteriores, defecisse in doctrina morum, Orthodoxis vel ex eo persuadent protestantici hi Novatores, quod ipsi primævas hærefes, uno *Protestantismi* vocabulo compactas, * *ad morum reformationem* Orbi denuo reproduxerint, & primorum Patrum disciplinam splendore *Iselico* renovarint.

§. III.

§. III.

Scholasticorum studia,

De studiis Scholasticorum respectu ejusdem Disciplinæ naturalis.

Discipline juris naturæ penitus de- surpativa juxta protes- tanticos Moralistas.

Quæritur III. Num Scholasticorum studia, maxime vero Jesuitica in moralibus placita, disciplinæ juris naturalis quidquam profuerint, idque illustrarint, vel potius obscurarint?

R. I. Si Ideistis protestanticis fides est, Scholastici orthodoxi naturalis juris disciplinam penitus obscurarunt.

Prætenditur prima causa a Puffendorffio, (a) & Buddæo, (b) quod neglectis Stoicorum, & Platoniorum placitis: quæ facile emendari, ac in solidum juris naturalis corpus componi poterant, ** sola Aristotelis dogmata in scholas induxerint, ælimatione, Sophi hujus merita plurimum superante, cum in ethicis, & politicis vix quidquam proferat præter officia civium, & instituta civitatum Græciæ, pro disciplina totius Generis humani parum servitura. *** Eventus docuit, Buddæo teste, Aristotelica Philosophia effectum, ut parum absuerit, quin moralis doctrinæ jacturam penitus Scholastici facerent.

Ob inductam Aristotelis spinosam quandam patiam.

Prætenditur secunda causa, Kemmerichio, Puffendorffii enucleatore, (c) *pa- dia quædam Aristotelica, spinis ac tribulis obsita.* Monachi, inquit, in scho-

* Uti alibi demonstramus P. IV. Coll. Hist. Q. 10. f. 359.

(a) L. c. de orig. & progressu discipl. Juris natur. c. 1. §. 4. f. m. 171.

(b) In Histor. Juris natur. f. m. 24.

*** Buddæus: Præclara sunt, quæ Seneca, quæ Epictetus, quæ M. Aurelius Antoninus, Imp. & Philosophus, præcepere &c. non leviter Stoicos jus naturæ attigisse, sed exhaustisse penitus, vel Ciceronis libri de officiis testantur &c. Puffendorffius in præfat. L. de jure Nat. & Gent. plus suis ideis videtur tribuere: Opera pretium foret investigare, inquit, num quid perfectius & sublimius, præceptis morum per nos traditis, continetur in libris Stoicorum, Seneca, Epicteti, & Marci Antonini.

*** Inde inquit in Præfat. L. de J. N. & G. Multos ante annos meditabar commentarium de politica Græcica, sed quem alia, magis necessaria, hæcenus intercepte. In eo recensere institue- ram dogmata politica, a Græcis Scriptoribus, cumprimis Platone, & Aristotele tradita, quæ deinceps sese in Authores Romanos, ac hujus quoque sæculi scholas, scriptoresque, diffudere, e quibus non pauca absurda, & erronea alia, turbas ac convulsiones civitatum ponere apta, inveniuntur. Quale opus in os inqeri cumprimis expediebat illis, qui adhuc, pro tuenda decrepiti Aristotelis autoritate, conjurationes inire narrantur, Casilinarie similes, nisi quod fratribus, Sacramen- to adstringendis, non cruor sanguine mistus, sed cerevisia, fecibus turbida, pateris circumluta sit &c. ita ille, more suo satyricus,

(c) L. c. c. 4. n. 34. f. m. 22.

scholas intrusi, indeque dicti scholastici, Aristotelem in Philosophia Ducem secuti, hoc non sufficiente, Scripturam, ac Patres in subsidium vocando, varia juris Naturæ capita subtili ac spinoso disputandi genere excusserunt, unde Philosophia ac Theologia Aristotelico-scholastica enata est.

Præteritur tertia causa ab aliis, imperitissima disciplinæ hujus cum Theologia, maxime morali, confusio, ac depravatio. Ita Thomasius: (a) Theologia scholastica, inquit, in detrimentum inemendabile, philosophiam ita cum Theologia, contra monitum Pauli, confudit, & rudem inde indigestamque molem, uno verbo informe chaos quoddam effecit, cui ansam dedit neglectus Jureconsultorum, ante reformationem elegantiora studia negligentium: unde Theologi Pontificii involarunt in Jurisprudentiam naturalem, veluti rem derelictam &c. Stylo protestantice erudito, hæc omnia declarat Buddæus. (b) Utinam! inquit, suppeditata a Patribus occasione confundendi Theologiam moralem cum jure naturæ, mitiora fata, & Theologiam & jus simul Naturæ exceperunt. Et quis ignorat, fuisse tempus, cum fæda, & tristis ignorantia (puta ante reformationem Luthericam) Orbi universo incumberet? Fuisse tempus, cum superstitionis regnum, magnis undique viribus, stabiliretur? Deplorent alii cladem, puriori doctrinæ cælesti illatam: id ego nunc non ago. Philosophiam moralem quoque, cum cæteris artibus incultam, squalore, & rubigine obsitam, jacuisse, ut proscriptam velut, profugamque avolasse; & Mortalium deseruisse sedes, censere ejus ætatis homines potuissent, neminem fugit. Non quidem defuerunt, cum Scholasticorum, ut vocant, barbaris vocibus sapientiæ sacraria personarent, ex ipsis etiam Theologis, qui hanc doctrinæ partem sub incudem revocarent: ast adeo infelicitur, ut nullus dubitem, multos in eam ituros sententiam, satius hosce homines & sibi, & optimæ arti consulturos fuisse, si hæc sacra non attrectassent. De Scholasticis, aliquanto recentioribus, subjungit, quod spinoso dicendi genere, quæ scire propria istorum hominum laus sit, multa juris naturalis capita excusserint, sine ordine tamen, & lubrico fundamento, miscendo divina humanis, & vel plane nulla, vel jejuna, & ridicula afferendo rationum momenta, sapissime ad Patrum auctoritatem, Conciliorum canones, & decreta Pontificum provocando &c.

Ob confusione
nem cum
Theologia,
maxime mo-
rali.

Inde est 1. Quod Puffendorpius sibi scopum præfixerit unicum, ut disciplinam juris naturalis a Theologicis lumbricis redderet sequestratam: non enim, inquit, nativo nitore exsplendescere, & tranquilla veluti pace efflorescere potest hæc disciplina, nisi super istas tempestates subducta fuerit. (c)

Inde Puffendorpi
resfor-
matio in se-
questranda
juris natu-
ralis disci-
plina.

Inde est 2. Illius severa crisis in Zentgravium: sane, inquit, in Zentgravii scripto Suarez, Vasquez, Bonacina, Escobar, Durandus &c. & id genus Sophista, utramque paginam faciunt, quorum nugis immorari, si dulce sibi Zentgravius judicat, caveat tamen, dignationem Christiani nominis tanta contumelia adspargere, ut istorum quisquiliis, venerabili vocabulo disciplinæ Christianorum, venditare velit. (d)

In everrendo
Scholastico-
rum pulvere

Inde est 3. Illius amarulenta querela de Theologis, etiam suis, cum ait: Viris eruditis (Jure consultos sibi similes notat) iniquissima lege cum talibus (Asiniis tenebrionibus, aliisque) congregiendum esse, qui vel affectibus, vel inscitia suæ tam venerabilis vocabuli (Theologi scilicet) auctoritatem circum onere soleant; qui omnibus viribus ad opprimendos, aut infamandos suos adversarios committantur, quos rationibus se se superaturos desperant. (e)

Non sine
censuris e-
tiam in
suos.

D 4

Inde

(a) In dissert. proœciali §. 31. ad Jurisprud. Divinæ institutiones.

(b) L. c. f. m. 15.

(c) L. c. §. 7. f. m. 175.

(d) In Spicilegio controvers. c. L. §. 1. f. m. 178.

(e) L. c. §. 7. f. m. 175.

Magno no-
minis sui
encomio.

Inde denique 4. Est illa laudum buccina, quam ubique inflant *Puffendorfiani Encomiastæ*. Hic vir hic est, qui nobilissimam juris naturalis disciplinam non tantum a *Grotiana* pædiæ residua scoria, sed & ab omni Scholasticorum furfure, ad ultimum usque pulvisculum, expurgavit.

Juxta of-
dem perni-
ciosissima
fuerit Jesui-
tarum stu-
dia, ob cor-
ruptam mi-
nimum do-
ctrinam mo-
ralem.

R. II. Eorundem Protestantium calculo. *Jesuitarum doctrina moralis tandem juris naturalis disciplinam amplius depravavit*. Ita laconice *Kemperichius*. (a) Tandem & perniciose *Jesuitarum dogmata admixta nobilissimam doctrinam penitus depravarunt*. Non nihil facundior *Budæus*: (b) Antecessorum, inquit, errores varios, eosque gravissimos, tantum abest, ut *Romane Ecclesiæ Theologi posteriores emendaverint*, ut etiam auxerint, hæreditatem, novis commentis locupletatam, ad Posteros transmissuri. Fidem faciunt illepidæ ista de *probabilis opinionis usu, de peccato philosophico* commenta, cui furori, an addi aliquid possit, vehementer dubito. Mea quidem parum refert, sintne *Jesuitæ*, an alii figmenti hujus (de probabilismo) Authores, nunquam tamen a me quisquam impetrabit, ut non cladem, quam aliis erroribus suis, & *Theologiæ & Philosophiæ morali hi ipsi societatis JESU sacerdotes intulerunt*, tantam esse censeam, ut nullis, quantumvis præclaris istorum in litteras, bonasque artes meritis, possit compensari. Ita moralis doctrina nobilissima philosophiæ pars, veluti profuga, modo per *Jureconsultorum*, modo per *Theologorum castra* oberrans, mitius profecto ab illis, quam his habita est, quippe quibus parum fuit, non ita, ut decebat, illi litare, sed corrumpere in super & depravare pulchrum visum fuit. Ita ille.

Puffendorfius de Jesuitis Viennensibus ita queritur: (c) *Hi librum meum (de jure naturæ & Gentium) ad ipsos perlatum, in publico mercatu Viennæ vendi prohibuerunt, ut ut, cum super hoc interrogarentur, nullam idoneam ejus prohibitionis causam asserere possent*. * Sed id mihi apud *Sapientes, bonosque commendationis efficacissimæ loco est, quod istis hominibus mea scripta invisa sint: utpote quæ cum rationibus Regni tenebrarum, cujus ipsi columnina sunt, haud quidpiam congruunt*.

Sed hæ cen-
sura non nisi
propriam
Criticorum
ejusmodi seu
infcitiam,
seu maligni-
tatem con-
gruunt.

Siquidem
Disciplina
Peripateti-
ca merito
fuit antepo-
sita, et
communis o-
mnium, ma-
nime Ortho-
doxorum.

R. II. *Censura protestantica de Theologorum, & Jesuitarum studiis, veluti doctrinæ morum, & disciplina juris naturæ perniciosæ, eorundem Censorum seu infcitiam, seu malignitatem, verius utramque simul, coarguunt*. 2. Nam isthæc studia disciplinam juris naturæ non quidem seorsim, ac privative, quod minus necessarium; concomitanter tamen coluere semper, & quod magis proficuum, doctrinæ morum Christianæ subordinarunt.

Probatur asserti pars prima. Rationes, queis, veluti grallis, cespitant memoratæ censuræ, partim sunt falsæ, partim calumniosæ: ergo arguunt Censorum seu infcitiam, seu malignitatem, vel si mavelis, utramque simul. A. P. 1. *Aristoteles* in scholas merito fuit inductus; & præpositus *Stoicis*: ergo prima ratio falsa est. A. P. *Aristoteles* & majoris, & sanioris longe partis judicio, in *dialecticis* tanquam primarius inventor; in *physicis* tanquam Naturæ indagator, veritati longe propinquior præ cunctis corpulariis; in *Metaphysicis* tanquam Author *Theologiæ Christianæ* longe accommodatior, merito fuit selectus præ cunctis *Stoicis, Platonicis, atque Epicureis*, id quod a Philosophis liquido demonstratum, tot sæculorum experientia suffragante hic tuto supponimus: ergo. *Moralia* quod spectat, de quibus hic quæritur, *Aristoteles*, etsi in ethicis haud absolutus; in politicis non satis publicus, est tamen cæteris magis aptus, quia facilius sup- plendus,

(a) L. c. §. 34. f. m. 22.

(b) L. c. f. m. 17.

(c) L. c. §. 7. f. m. 175.

* Hæ causæ infra in *Puffendorfiana* anatome clarescent, & amplius ampliusque per decursum.

plendus, & Christianæ morum doctrinæ accommodandus: ergo in scholas præ cæteris merito est indutus. A. Patet ex Orthodoxorum unanimi, ad stipulante etiam Protestantium calculo saniore, cum ipse *Buddæus*, minus sibi cohærens, falsus sit, *Aristotelem* longe majori, quam *Plato*, solertia fuisse versatum in ea philosophiæ parte, quæ agit de moribus. (a) Immo, cum etiam *Grotius* suorum crifes fallitatis possulet, dicens: *Inter Philosophos merito principem locum retinet Aristoteles, sive tractandi ordinem, sive distinguendi acumen, sive rationum pondera consideres.* (b)

A. P. 2. Pædia *Aristotelica* non laborat barbaris vocibus, spinosoque disputandi genere, nisi rudibus, & dialecticæ imperitis, quales hoc ipso se produnt hi syllogistici mastiges: & licet laboraret ejusmodi tribulis, id non obesset *Veritati*, sed solum proponendi modo, quo minus molliter esset proposita veritas. Immo veritati quam maxime prodest, utpote, quæ e paraphrastico cortice pressus eruitur per syllogisticam formam, ut adeo logoduli hi protestantici hoc ipso se probent fucatæ verborum potius, quam solidæ veritatis amantes; ergo & altera ratio vacillat.

*Spinosa
Aristotelis
methodo
non nisi im-
peritos pun-
gente.*

A. P. 3. Jam supra probatum est, quod aliud sit, jus naturale confundere cum Theologia seu speculativa, seu morali; aliud quæstiones juris naturalis in Theologia attingere, ac tractare: ergo & tertia ratio falso supposito laborat. Unde ratio triplex, tripliciter falsa, arguit imperitiam Censorum; parerga superaddita probant eorundem malignitatem, qualia sunt detrimentum inemendabile confusæ Philosophiæ moralis cum Theologia contra monitum *Pauli*; imaginariæ tenebræ ante reformationem *Luthericam*; superstitionis Regnum stabilitum; purioris doctrinæ strages; Philosophiæ moralis proscriptio; rationum momenta ridicula, jejuna, Scholasticis propria; Theologorum quiescentiæ; inscitia; *Jesuitarum* commenta de probabilissimo, & peccato philosophico; eorundem doctrina moralis corrupta &c. & similia, quæ protestantiæ maledicentiæ suetam Rhetoricam sapiunt, de calumniis dudum convictam, * responsione indignam, nec, nisi ad scribillatorum ejusmodi confusionem publicam, Orthodoxorum oculis hic subjectam.

*Ac confun-
dente ima-
ginariam
juris natu-
ralis, &
Theologia
moralis con-
fusionem.*

P. Asserti pars 2. Theologi orthodoxi, seu speculativi seu practici, in materia de Legibus, de jure & justitia, de actibus humanis, & alibi frequenter attingunt, nec raro solide pertractant quæstiones juris naturæ, in quantum nempe satis est ad scopum ipsis propositum, etsi specialem disciplinam juris naturæ neque adornent, neque difficultates omnes exhauriant. Recte *Grotius*, (c) Scholasticos, si in quæstione morum consentiant, vix errare affirmat, ob perspicaciam ad ea videnda, quæ in aliorum dictis reprehendi possunt. Commentatores itidem in *Aristotelis* moralia, seu ethica, seu politica, & ipsi controversias Juris naturæ discutunt, etsi non privative definiant, in solis naturæ scitis sistendo; sed ea Christianæ politicæ subordinando, quod ad eorum scopum utilius: ergo non est, quod protestantici Naturalistæ tantopere crepent *Cimmerias* tenebras, *Lutherico Phosphoro* anteriores. Antecedens ut stabilitur, opus non est, Theologorum catalogos texere, cum Orthodoxis sit experimentaliter notum, & satis appareat per decursum: immo cum ipsis A catholicis sit contestatum, *Veltbemio sanctum Thomam* in moribus Principem; *Suarezium, Vasquezium,*

*Hinc Theo-
logi ortho-
doxi, etsi
non priva-
tive, conco-
mitanter ta-
men exco-
luere semper
Jurispru-
dentiam na-
turalem;
cum debita
subordina-
tione ad do-
ctrinam ma-
rum Chri-
stianam.*

(a) L. c. f. m. 22.

(b) In præfat. tit.

* Peccatum philosophicum, & probabilissimum, quod concernit, infra probabimus, profanos hos Legulejos ne quidem scire, quid carpant. Corruptelam doctrinæ moralis *Jesuitica* contra *Jansenisticos* convitiatores, quorum hi Interpretes sunt, Parte VII. Coll. Hist. Q. 4. jam vindicavimus.

(c) In præf. §. 52.

quezium, Sanchezium, Molinam, Valentiam, Conimbricenses, & alios, ut Scriptores aternitate dignissimos, depradicante. Certe Conringius Hispanos Theologos, Vasquezium, Henriquez, Rodriquez, Fernandez, Di Castillo &c. in Jurisprudencia naturali, & philosophia morali, celebriores cæteris omnibus judicat: addens, Grotium lectioni Francisci Victorie opus suum incomparabile, de jure pacis & belli, debere, eo quod hunc Præceptorem Ferdinandi Vasquii, & Covaruvia, sæpius adducat. * Unus Puffendorsius, ejusque vertigine circumacti non nulli affectæ, numerum haud faciunt Orthodoxis: nam si Scholasticorum eruditionem ignorant, probant se imperitos; si sciunt, & nihilominus carpunt, probant se se malignos simul, id quod erat obiter hic declarandum.

§. 4.

§. IV.

Jus Civile De juris Civilis, atque Canonici habilitate respectu Jurisprudentiæ naturalis.

Adjumento est disciplina juris naturæ ex protestantico calculo. Queritur IV. Num disciplina juris naturæ, & Gentium adjumento fuerit jus Civile, atque Canonicum?

R. I. Fuit, saltem jus Civile, si protestanticos Criticos auscultemus. Omnium ore loquatur Puffendorsius. Hic, postquam Justiniano exprobrasset institutum, velut rei litterariæ oppido perniciosum, quod pro integris Jureconsultorum veterum libris quasdam solum lacinias Orbi obtruserit, qui immensam Commentariorum molem peperissent, inquit: (a) Fatendum nihilominus est, quidquid adhuc Romanæ Jurisprudentiæ superest, juri naturali plurimum lucis attulisse, non solum, quia isti magnopere curæ fuisse adparet, omnia ad rectam rationem, & æquitatem revocare; sed etiam, quia plurima, ad pædiam juris naturalis spectantia, ab Jureconsultis Romanis luculenter fuere pertractata. Addit: quantamcunque tamen laudem juri Romano tribuamus, fatendum utique est, peculiari adhuc disciplina juris naturalis opus fuisse, siquidem doctrinæ morali sua constare debebat perfectio. Nam nec omnia, quæ ad pædiam juris naturalis pertinent, in Jurisprudencia Romana ita accurate, prout par erat, deducta inveniuntur; & cum ibidem naturalia positivis, & quæ ex peculiari indole Reipublicæ Romanæ proveniunt, immixta sint, ista utique liquido discernere non poterit, nisi qui aliunde hauserit, qua nota hæc ab illis dignoscantur. Ita ille.

R. II. Sed jus Canonicum, eorundem oraculo, juri naturali, ac universæ de moribus doctrinæ, ingentem caliginem affudit. Oraculi hujus Cretici interpretem agit denuo Puffendorsius. (b) Ast vero, infert, illi Doctores, qui in Episcopi Romani verba jurarunt, quæ omnia ad potentiam, & questum Sacerdotum vertere labor est, legi naturali, & universæ de moribus doctrinæ, magnam caliginem affudere, dum immensa voluminum mole id agunt, ut penes solos sacerdotes facultas sit, conscientias hominum ex suo libitu temperandi, adeoque cæteris, liquido suarum actionum judicio adempto, nil nisi cæci obsequii necessitas incumbat. Inde scintillantia illa canonici juris elogia, quæ ex residuis Wittenbergæ cineribus eruderant Lutherici nepotes, dum illud cum Joachimo Hoppio, (c) non nisi juris civilis smiam appellant; dum, eodem interprete, nomen a Canonibus quidem derivant, sed innoxii illis primitivæ Ecclesiæ, utpote præcis ab additamento juris & legis, quæ omnia

* Conringius Operum Tom. 4. De Republ. Hispan. f. m. 77. & 78. ubi addit: Qui igitur ad sublimissimam Philosophiæ morali cognitionem aspirat, comparet sibi Hispanos: Germani enim, & Galli, si cum iis conferantur, nihil sunt.

(a) L. cit. §. 3. f. m. 171.

(b) L. c. f. 170.

(c) In præcognitis Juris, editis Anno 1721. c. & f. m. 46. & sequent.

omnia Patres antiqui merito Majestati humana reliquerint: ut adeo juris Canonici onoma primum sæculo septimo innotuerit, quo nempe post obitum magni, humilisque Gregorii, *jecta sunt fundamenta immensa potestatis Romanæ Hildebrandi astutia*, subin sæculo undecimo molimina hæc ad æquum perducite. Dum, cum eodem, canonici juris originem, *velut purioris Ecclesiæ ævo ignotam*, ad sequiora tempora retrahunt, male coinquinata, ut a-junt, regnandi libidine Clericos; scædiore tyrannide Romanos Pontifices invadente, & potestatem quoque sibi injuste vendicante. Dum cum *Adamo Struvio* (a) assentiuntur *Cyno*, Jureconsulto *Italico*, qui nova hæc jura, a Canonistis excogitata, *ambitione usurpandæ jurisdictionis secularis*, jam suo ævo scribere ausus est. (b) Dum, cum *Francisco Duareno*, Gallico Novatore, scribunt, *male cum rebus humanis actum fuisse, ex quo Decretis ala creverint*. (c) Dum, cum *Thomasio protestantico Germano*, inter nævos Juris prudentiæ *Germanicæ*, primo loco, ponunt *introductionem juris Pontificii in Imperium Romano-Germanicum*, & sic de aliis obtrektorum diceriis, ac censuris.

R. III. *Utriusque Juris, tam Civilis quam Canonici, placita juri naturæ ac Gentium multum lucis, declarationis, ac claritatis affuderunt. 2. Ut adeo ingens illa caligo non nisi in Puffendorfsiani cerebri latibulis horreat.*

Quo ad jus civile etiam Puffendorfsio micat lucidum intervallum, ut vidimus. Quo ad *Canonicum* constat vel hospiti solius trihorii, officia ad Deum, se ipsum, ac proximum (quæ juris Naturæ summam conficiunt) per sacros Canones valide confirmari, declarari, extendi, ad perfectionem Evangelicam sublimari, quæ omnia exemplis fusius declarare, nil foret, quam lucem in meridie pleno accendere.

Unde protestanticos hac in re cavillos pluries non faciunt Orthodoxi, quam residuos Lutheri incendiarii fumos, quæis vertiginem passus exclamavit: *Doctor juratus sum sacrarum litterarum; Jus Canonicum multos errores continet; pyra igitur dignum censerî potuit, & debuit &c.* Item: *Canones sunt scabiosi, Decretales pestilentissimi, Canonistæ asinista, atque Diabolista &c.* (d) Orbis Catholici commune judicium præponderat unius, alteriusve excentrici, ac in Lutheri epicyclis aberrantis cerebri somnio; Divorum Imperatorum præpollent effata, quæis declamarunt in Orbem quod *leges civiles non dedignentur Sacros Canones* (scilicet simiam illam) *imirari*; (e) *Sacros Canones pro salute nostrarum animarum conditos, ac constitutos esse*; (f) *plus studii in observatione canonum, quam in custodia legum civilium ponendum esse*; (g) *Eos, qui canones observant, Domini Dei potiri auxilio, & qui in hocce prævaricantur, se ipsos condemnationi subicere.* (h) *Addunt Sacros Canones non minus, quam leges valere, etiam nostræ volunt leges*; (i) *quod sacri Canones prohibent, id etiam per nostras abolemus leges.* (k) Ita illi. Immo & protestantici hi *Aristarchi* lat produnt, sibi non tam displicere sacros canones, quam canonum Authores, *summos nempe Antistites, eorumque autoritatem, Novatoribus invisam, quia infestam semper*: unde etsi cum *Hoppio* (l) in terris Protestantium huic juri negent *Autoritatem*, quia, una cum *Primatu*, Pontifici Romano negant potestatem universales ferendi leges; etsi cum eodem jus istud *ad Papatus reliquias referant*, tamen

Sed non hoc, quom illud, Juris naturæ multum lucis affudit. Ut patet an officiis ergo Deum, se ipsum, ac proximum ab utroque illustratis. Caligine sagenti non nisi Puffendorfsii cerebri obnu-bilante.

(a) In programme ad *And. Desslii* Erotemata Juris canonici, quæ suis notis protestantice corruptit.
 (b) *Cynus*, *Bartoli* professor, mortuus *Bononiæ* Anno 1336. *Hiclio von dem Jure Canonico nit vil*, uti habet *Menckens* in Lexico.
 (c) Apud *Strauchium* Disput. de *O. J. Can.* §. 23.
 (d) Videatur *Pater Grescherus* de modo prohibendi libros hæreticos L. 1. c. 22.
 (e) *Novell.* 83.
 (f) *Novell.* 132. Item 6.
 (g) L. c. (h) L. c.
 (i) L. 45. *Sac. Can.* de *Episc. & Clericis*.
 (k) L. c. (l) L. c. §. 27. & 28.

tamen quia multa mihi sunt, qua laudem merentur, illud ipsum jus in terris Protestantium receptum, aut potius retentum affirmat Hoppius, cum antea jam esset in pleno, viridique usu tenebrosus Papatus temporibus. Ita tenebrosus hic Lutheri Cauldicus, eodem ore, & humidus & siccus. Ipsa Augustana confessio (cui genua incurvent protestantici Leguleii) Sacrorum canonum autoritate non semel sua firmare dogmata sustinuit illis verbis: sic enim & Canones præcipiunt &c. (a) Unde & allegatus supra Adamus Struvius, in Germania, inquit, jus Canonicum obtinere tum apud Protestantes, tum apud Pontificios; ac in Academiis exponi publicis prælectionibus, in propatulo est: nam plurima utilia, & præclara continet, ideoque non viget apud nos, ut a Pontifice præscriptum, sed quia Principum approbatione vel moribus, ubi æquitati, atque juri Divino consonum, Reipublicæ nostræ in Ecclesiasticis, & Sæcularibus negotiis convenit, receptum est. (b) Ergo & a Protestantibus receptum jus illud, quod juri naturali, & universæ de moribus doctrinæ tantam caliginem affudit.

Instructio
VII.

I N S T R U C T I O VII.

De Protestan-
tium studiis in re-
formanda disci-
plina juris
naturæ, &
Gentium.

De gloriosis Protestantium studiis, quæ disciplinam juris Naturæ & Gentium, tot Sæculis neglectam, ac per Scholasticos obscuratam, produxere in novam lucem, perpurgatamque a scholastico, ut ajunt, pulvere, hoc tandem Sæculo, redegere in formam, numeris omnibus absolutam, fortunati Reformatores, ac Moralistæ, Prynæo, Orbisque eruditi applausu dignissimi.

§. I.

§. I.

Protestanti-
ca excessus
de cultura
Juris Natu-
ræ per suos.
Hujus disci-
plina novam
formam, lau-
de privative
propria, tri-
bunt refor-
mationi lit-
terariæ ævo
protestanti-
co.

Protestantium sensa de suis circa disciplinam juris Naturæ
ac Gentium meritis.

Queritur I. Quid utilitatis publicæ, in excolenda disciplina Juris Naturæ & Gentium, suis studiis tribuant protestantici Moralistæ?

R. Tribuunt plurimum, laudemque hac in sparta, velut sibi privative propriam, contendunt.

Declaratur assertum I. Buddæo Authore, ut supra vidimus, cultura nobilissimæ hujus disciplinæ, sicut & purioris doctrinæ cælestis, reformationi protestanticæ in acceptis ferenda est. Inde illæ exclamationes: Utinam non duriora fata & Theologiam, & jus Naturæ exceperissent! Inde illa lamenta: deplere alii cladem, puriori doctrinæ cælesti illatam &c. ego Philosophiam moralem cum cæteris artibus squalore obsitam, & velut profugam, avolasse queror, &c. Tandem fata dedere protestanticos Restauratores, &c. &c. * Thomasi nequit satis extollere Divinam Providentiam ob litterarium splendorem, a Protestantibus Orbi inductum, quo, excussa servitute huma-

(a) Num. 7. de potest. Ecclesiastica allegans Q. 7. C. Sacerdotes: & C. oves.
(b) In programme cit.

* Similia Joannes Groningius, jam a Clariss. P. Francisco Schmier castigatus in Jurispr. Can. Civ. L. 1. f. m. 72. Hic scribere non erubuit ejusmodi ambullas: ætati Scholasticorum opponitur nova epocha, quam Lutheranam dicere solao, utpote qua B. Lutherus, gratia Evangelii armatus, Romano Pontifici & Theologia scholastica mascule bellum indixit &c. Tum doctrina justæ naturalis, salutis vinculis, atque excusso scholastico pulvere, ex obscuris Monachorum claustris erupit, atque novos sibi Parentes (quos inter primum vocat Philippum Melancthonem) adscivis, a quibus etiam tanta cura, studio, ac dexteritate culta, ut ob ingens incrementum novam quasi se exhibuerit, & omni ævo præstantiorem. Profecto bellum juris naturalis protoparentem Melancthonem, qui cum Luthero contendit, æque impossibilia esse præcepta omnia, ac illud unum, non concupiscas. Videatur Bellarminus Contr. de justitiâ, T. 3. L. 4. G. 10.

humanæ authoritatis, depulsisque crassæ ignorantæ tenebris, Aristotelica barbaries in philosophicis, caligo in ethicis absterfa, Jurisprudentiæ naturalis chaos feliciter est dissipatum. (a)

Declaratur assertum II. Eisdem testibus, * Instaurator primus, immortalem laudem promeritus fuit Hugo Grotius: Tandem fata, inquit Bud-^{Instauratoro primo Hugo- no Grotio, viro incomparabili.} deus, dedere Hugonem Grotium, illum juris naturalis Restauratorem, qui restituta suo nitore Philosophiæ moralis gloriam apud litteratum, quacun- que patet, Orbem jam pridem retulit. (b) Authore Puffendorffio, vir iste incomparabilis, nostro sæculo, quasi classicum cecinit, ut exquisitius aliquid in moralibus investigaretur, quam quo hæctenus scholarum parietes resonuerant. Eodem teste, accinxit sese ad moliendum hoc opus, in quo nulla priorum vestigia ipsum regebant, admiranda instructus ingenii & judicii felicitate, pari scientia litterarum sacrarum, Juris Civilis, omnigenæque eruditionis, & infinita lectione. (c) Addit: ante Hugonem Grotium extitisse neminem, qui naturalia jura a positivis accurate discerneret, & ista in pleni systematis rotunditatem disponere aggrediretur. Friderico Ludovici si fides, Hugo Grotius, vir omnium encomiis major, doctrinam juris naturæ, a veteribus Moralistis admodum conspurcatam, restaurare, ac vero suo nitore restituere animum induxit. (d) Laurentius Fleischerus, postquam dixisset, utilissimam juris naturæ, & Gentium disciplinam per multa sæcula latuisse, aut plane occultam, aut pulvere scholastico commaculatam; postquam neglectus hujus, atque contemptus causam adtruxit miserimum Religionis statum, & superstitiosa tempora, in quibus vivere nostri Majores, subdit, surrexisse tandem magnum Grotium immortalis laude dignum, discipline hujus restauratorem, qui in aureo suo libro (quod Reinhardo Vitriario opus Divinum) (e) de jure belli & pacis, ex tenebris illam produxerit, atque ejus tam necessitatem, quam utilitatem solidissimis rationibus evicerit. In eisdem sensus abit Kemmerichius, cum ait: Surgente demum sæculo decimo septimo feliciora fata jus naturæ experiri, atque a squalore Scholasticorum repurgari, cœpit, Hugone Grotio potissimum Authore, atque felicissimo egregiæ disciplinæ restauratore. Hic, cum esset vir acerrimi Ingenii, ac valtæ eruditionis, opus, hortante illustri Viro Peirescio: aggressus, jus Naturæ & Gentium in ordinem redigere, atque ad genuina sua fundamenta revocare, quæque ad jus positivum spectant, ab eodem secernere, conatus est: quod, quantum per id tempus licuit, opere de jure belli & pacis edito, præstitit. Addit: Hoc opus ab initio magno-cum Eruditorum pariter, ac Aulicorum applausu, susceptum est: his instar oraculi, in controversiis Principum istud consulentibus; illis, tanquam novum corpus juris, idem in collegiis suis fundamenti loco collocantibus. Nec quisquam, dum vixit Grotius, quidquam contra movere est ausus, nisi quod in Indicem librorum prohibitorum, jussu Papæ relatum sit. (f) Ita ille, eisque univoci alii plures. Certe Ly-mæus, unum Grotium plura cognita habuisse, ait, quam centum alios. (g) Gerardus Vossius eum, litterarii Orbis miraculum, alterumque terræ Batavæ, cum magno Erasmo, lumen appellat, quo nihil nunc undique eruditius vel sol videat, vel solum sustineat. (h)

Decla-

(a) In programmate Institut.

^a Thomafius: nachdem Grotius diese edle disciplin ein bösig unster dem Ranz herfor gezogen, und von dem Schuel, Staub zu stauberen angefangen.

(b) Hist. Juris nat. cit. l. m. 27.

(c) De orig. cit. §. 3. f. m. 272. Item §. 1. f. 238.

(d) In Doctrina Juris nat. Juridice considerata c. I. §. f. m. 2.

(e) In instit. Jur. Natur. & Gent. in præfat.

(f) L. c. n. 36. f. m. 22.

(g) Ad Capit. Caroli V. f. 10.

(h) L. 5. de Hist. Lat.

Cujus vestigia legere Scholasticos plures.

Declaratur assertum III. ab eodem *Kemmerichio*: mortuo *Hugone*, inquit, certatim Eruditi vel notis, & animadversionibus illud castigare, vel amplioribus commentariis illustrare, vel redactum in compendium enucleare al-laborarunt. Inter Commentatores præcipui fuere *Boecleri*, *Ziegleri*, *Osiandri*, *Gronovii*, *Velthemii*, *Obrechtii*, *Henniges*, qui teste *Becmanno* (a) *veluti Comites præclari sideris*, lucem ejus majorem reddere, conati sunt. Inter Epitomatores numerantur *Kienbii*, *Schefferi*, *Mulleri*, *Suiceri*, *Vitriarii*, *Kulpisii*, & alii passim obvii.

Nec Seldenus, nec Hobbesius, sua laude fraudandi sunt teste Puffendorfo, Pleischno, & aliis.

Declaratur Assertum IV. Post *Grotium* non nullam mentionem facit *Puffendorpius* de *Joanne Seldeno*. *Seldenus*, inquit, nemini fortasse secundus haberi posset, si ei propositum fuisset, eadem acribia jus naturale ad universum humanum Genus, quam ad tradita *Hebræorum* accommodare, aut si unius populi scita, pro sufficienti promulgatione juris, omnes Gentes obligaturi, haberi possent (b), *Seldeno* adjungit *Thomam Hobbesium*, de quo ait: nemo rerum intelligens, inficias ierit, inter multa mala reperiri quoque plurima exquisite bona, & quantivis pretii: & illa ipsa, quæ ab eo falsa traduntur, ansam præbuerunt, scientiam moralem, & civilem ad fastidium perducendi, sic ut de non paucis, quæ ad perfectionem istius faciunt, vix cogitare alicui in mentem venisset, absque *Hobbesio* si fuisset. (c) Alibi addit: *Hobbesium* tam profunde societatis humanæ & civilis compagem rimatum fuisse, ut pauci priorum cum ipso heic comparari queant. *Fleischerus* inter juris naturalis instauratores numerat magnos Viros, *Hobbesium* & *Puffendorpium*. (d)

Sed supra minus omnes Puffendorfus, hujus disciplina gloriosus reformator, si fides penes ipsos suosque fautores.

Declaratur assertum V. A *Puffendorpio*, qui ait, sese istorum, quos recensuimus, studiis excitatum, & etiamnum imperfecta juris naturalis disciplina motum, novo operi manum admovisse, atque universam hanc materiam, eo, qui sibi commodissimus visus sit, ordine digessisse. * Hoc in labore eo intentum fuisse se asserit, ut omnia solidis, & perspicuis rationibus confirmaret. 2. Ut illa, in quibus alii impigissent, declinaret. 3. Ut omnia, quæ ad disciplinam juris naturalis pertinent, complecteretur, & in ordinem, non hiucum & salebrosam, digereret. 4. Ut omnes controversias Theologicas ab eadem sequestraret, ipsamque ad captum universi Generis humani, quod circa religionem in diversissimas opiniones discessisset, accommodaret, exemplo *Richardi Cumerlandi*, qui *Hobbesii* hypothesein solidissime destruxisset, libro erudito de legibus Naturæ, simulque adversam hypothesein, quæ ad *Stoicorum* placita proxime accederet, firmissime adstruxisset, quorum utrumque ** & sibi propositum fuisse affirmat. Unde ejusdem Eucleator *Kemmerichius* hoc illi elogium statuit: (e) felicior hac in parte *Puffendorpius*, qui a *Veigelio* primum ad studia moralia excitatus, deinceps *Grotii*, & *Hobbesii* vestigia premens, jus Naturæ in meliorem ordinem redigere, ac novos, a cæteris admissos, emendare, defectusque eorum supplere, annis est, editis *Elementis Jurisprudentiæ universalis*; opere majore de *Jure Naturæ*, & *Genitium*; denique libro de officiis hominis & Civis. *** Sed cum tritam Scholasticorum

(a) In præfat. editionis *Grotiana* cum omnium notis A. 1691.

(b) In præfat. de *Jure Nat. & Gent.*

(c) In *specimine Controv. c. 1. de origine Juris L. c. §. 6. f. 174.* (d) In præf. cit.

** Unde in *specimine Controv. c. 5. de origine moralitatis §. 22. f. m. 251.* hoc sibi testimonium exhibet: quod primus ego sim habendus, qui glaciem frageris, viamque ad solidam, de *Jure Naturæ & Gentium*, scientiam monstraverim, id iustasse, a mea semper modestia absuit, nec tanto unquam me sum dignatus honore. Quid laboris exhausserim, ipse novi; quod opera pretium fecerim, opinatus, & eruditissimus quisque liquidissimo judicabit.

*** Non satis conterepter ad supra dicta de *Stoicis*: sic in epistola ad amicos scribit f. m. 102, age *Stoicorum sana sententia proximo accedo.*

(e) L. c. n. 51. f. m. 26.

**** *Adamus Hochstetterus* in Collegio *Puffendorpiano* his elogiis maesttat hunc partum. Est hic libellus, inquit, si molem, exiguus; atq; ordinatissimam rerum præctiarum prope omnium compagem, infortiorumque conceptuum spectes, vere magnus; immo dixerim fere inexhaustus, quod non inficiabitur, qui post lectos, non sine contentione, *Cicero*nes, *Gentiles*, *Grotios*, & horum Commentatores, adnotatores, observatores, ipsumque *Puffendorpi* opus de *Jure naturæ & Gentium*, ad hoc opusculum de officio hominis denuo regressus, attente id repetierit, atque, ceu par est, velut illorum omnium compendium, & quod pauci capiunt, admirabile supplementum evolverit.

torum viam desereret, non paucos Adversarios ductus est &c. Non defuere tamen, qui justum Puffendorffianis doctrinis pretium statuerent, easque vel contra Adversariorum nœnias defenderent, vel novis accessionibus locupletatas, vel in novam compendii formam redactas, in clariore luce ponerent. Hinc ab eodem

Declaratur assertum VI. Cum ait, quod inter Puffendorffii Commentatores Hertios, Titios, Rechembergios, Buddeos, Weberos, Barbeyracios, emineat illustris Thomasius in Institutionibus Jurisprudentiæ Divinæ, ubi duo præstiterit: Primum, quod Puffendorffii principia contra Adversarios vindicaret, refellendo partim Scholasticorum opiniones de lege æterna Dei, convenientia ætuum Juris naturalis cum sanctitate Divina, antecedenter ad voluntatem divinam, seu persicitatem turpitudinis, & honestatis; partim examinando Alberti novas hypotheses de jure naturæ, ex statu integritatis deducto. Deinde, inquit, genuina legis positivæ universalis fundamenta ex sacro Codice eruere laboravit. Quamvis autem a variis, ac sinistris judiciis non prorsus immunis maneret hic liber, tamen a nemine oppugnatus fuit: quæ cum Placcio, Praschio, Rocchio, Bodino super nonnullis jure naturæ capitibus enatæ sunt controversiæ, non adeo magni momenti fuere. Cum autem dies diem doceat, curas posteriores elaborato Juris Naturæ systemati adhibuit, ac fundamentis Juris Naturæ & Gentium in lucem editis, non nulla emendavit, clariusque proposuit, cum primis principia honesti, decori, & justii recte discernere docuit. Ita Kemmerichius.

Quem facies
Commentatores, quos
inter facies
celeberrimus illustris
Thomasius.

Laurentius Fleischerus Thomasio palmam inter omnes adjudicat: (a) quis, inquit, non agnoscat mente grata, & hilari animo accipiat, quod illustris Thomasius ultimas huic disciplinæ manus admovere voluerit? Tantum enim in ea se præstitit, ut uniusquisque, invidia atque odio haud excæcatus, fateri omnino debeat, palmam ab illo aliis fuisse præreptam: secutus quidem fuit vestigia Grotii, & Puffendorffii in Institutionibus Jurisprudentiæ Divinæ; sed ubi perspexit socialitatis principium difficile, ambiguum, & mancum, illi principio junxit leges Divinas universales, earumque usum, & applicationem ingeniosissime ostendit, nec non mascule contra alios defendit. Sed & harum legum insufficientiam primus ipse agnovit: unde fundamenta juris Naturæ, & Gentium conscripsit, ubi accuratius demonstravit, & meliore methodo omnia totius humani Generis officia, ad veram vitæ hujus felicitatem spectantia, ex regulis justii, decori, & honesti rectius deduci posse, edocuit Vir, immortales laudes hoc scripto promeritus, &c. Ita ille.

Laurentio
Fleischeri
concomitante.

Declaratur denique assertum VII. Triumviros hosce, qualicumque passu, secuti sunt plures, & etiamnum hodie sequuntur protestantici Moralistæ, qui in disciplinam Juris Naturæ & Gentium, magis magisque excolendam, incumbunt, propriis quisque elogiis, vel Fautorum panegyricis (recepto jam more) decorati semper, an juxta, an supra merita, decursus dabit. Tales sunt Vitriarii, Kemmerichii, Friderici Ludovici, Laurentii Fleischeri, Balthasari Wernheri, Henrici Koehleri, * Heineccii ** recentissimi cum aliis, comitatu haud sâne exiguo, e quibus priores hic

Aliique, novi etiam, num hodie, Puffendorffiani pedissequi.

(a) In præfatione ad institutiones Juris Naturæ, & Gentium.

* Henricus Koehlerus, Professor Jenensis anno elapso 1738. *Systema juris naturalis cum primis cægentis*, per exercitationes septem posthumas, publico reliquit, quod, si dixeris *sua capite truncum*, absolute eo ex capite, quod professione facta in fronte, officia juris naturalis interna, tam perfecta quam imperfecta, a naturali jure, uno velus actu, rescindat. Author de cætero sat tudiofus, quis in Læconica methodo didicatorius, cujus spasmum in coacervandis § §. & numeris quis mirebitur potius, quam ad juris naturalis systema eruendum tam facile indagabit.

** Hos inter Moralistas protestanticos, aliosque, qui quidem nobis ad manus venire poterant, notitiam ad unam solummodo lampadem expentos, punctum cæteris propius videtur tetigisse Joannes Gottlieb Heineccius; subin & suo modo Balthasar Wernherus, ut adeo A catholicas ætas, nostris quidem judicio, naturalis juris scita, ex hisce emendatius hauriret, quam ex aliis.

hic nominavimus, quia, quod ad manus sint, sæpius per decursum esse nominandos prævideamus.

§. II.

§. II.

Catholicorum judicia de hisce Protestantium judiciis:

Catholicorum sensus.

Reformatio protestantis doctrinam novalem Juris Naturæ, uti alia omnia, potius fœdavit, penitusque corruptis, vero nomine deformatio appellanda.

Queritur II. Quis hac in re sensus sit Criticis Orthodoxis? Et an a reformationis, sic dictæ, tempore reformatæ hujus discipline originem recte derivent protestantici Moralista?

R. I. Reformatio protestantica (considerata in se, & abstrahendo ab Authoribus memoratis supra) adeo nihil contribuit ad disciplinam juris Naturæ & Gentium, seu renovandam, seu illustrandam, ut eandem suis principiis potius fœdavit, penitusque corruperit. 2. Ut adeo vana sit Buddæi jactantia, qua reformationis prætensa tempora, sicut omni litteratura, ita juri Naturæ præsertim, ac Gentium, auspiciatissima gloriatur.

Probatur Assertum. Religio protestantica in suis principiis corrumpit officia hominis erga Deum, se ipsum, & proximum, seu Rempublicam: ergo tenet assertum.

Nam per sua principia corrumpit officia hominis erga Deum.

A. P. I. Religio protestantica officia erga Deum in unius verbuli, nempe fidei, epitomen contrahit, qua sola satisfacit pro peccatis, hortante ipso religionis fundatore in hæc verba, solatii plena: (a) *Pecca fortiter, sed fortius fide, & gaude in Christo &c. ab hoc non avellet nos peccatum, etiamsi millies uno die fornicemur, aut occidamus.* Nam ubi fides est, nullum peccatum nocere potest. (b) *Hinc etiam volens non potes perdere salutem quantiscumque peccatis, nisi nolis credere &c.* (c) Unde omnem apparatus officii erga Deum ipse Puffendorsius duobus verbulis absolvit, dicens: (d) *Cultum Divinum intra declamationem, exiguumque hymnum esse redactum a Calvinisequis, his ipsis apparatus majorem non observantibus penes fraterculos Lutheranos.* Unde tanta sedulitate aboliti sunt dies festi, sacrificia, officia, Templorum cultus, cæremoniæ ad usque pulvisculum a Calvinistis; etsi a Lutheranis retenta sint, quadam inania cæremoniarum ad aliquem cultus publici apparatus, & pro divertendis simpliciorum animis, ut habet idem Puffendorsius. (e) Unde augustissimi Cæsares, & Imperii Ordines in Imperii facie publica testati sunt, quod per damnatam Lutheri doctrinam, ejusque errores varios, omnis extincta sit devotio, tandemque eo devenit, ut omnis Christianæ vitæ decor, disciplina, virtus, lex, Dei timor, honestas, boni mores, ac vita, una cum Christiana vera charitate penitus interierit. (f)

Officia hominis erga seipsum.

A. P. 2. Religio protestantica æque corrumpit officia hominis erga seipsum, absolvendo eundem a præceptis decalogi per impossibilitatem, etsi fere singula jure naturæ stringant; (g) eximendo eundem ab arbitrio libero in ordine ad operandum bonum, & omitendum malum; (h) liberando eundem a molestiis bonorum operum: nam *bona Opera*, teste Evangelista protestantico, *non faciunt bonum Virum, nec mala malum*, (i) Inde augustissimus Cæsar Carolus V. in edicto Wormatiensi, ex unanimi Statuum Imperii, post

(a) Tom. 1. Jen. Lat. edit. f. m. 345. in epist. ad Melancthonem.

(b) In serm. sic Deus dilexit Mundum.

(c) Tom. 1. Wit. Lat. f. m. 54. Item L. de Captivitate Babyl.

(d) De statu Imperat. German. c. 8, §. 7. f. m. 216. edit. Veron. A. 1667.

(e) L. c. (f) In recessu Imperii Augustano Anno 1530. §. 36.

(g) Ita recessus idem §. 21.

(h) Tom. 1. Lat. Witt. f. 266. *Istis doch nit möglich, das wir uns der geringsten Sünd erhebrun Können: seitemahl die Schrift sagt, das wir des Teuffels Gefangene seyn als unserm Fürsten, und Gott, das wir ihun müssen, das er uns eingies.*

(i) L. de libertate Christiana.

post recensitos Lutheri errores, expresse edixit: (a) Quod, quemadmodum permittat cæteris habenas laxare omnibus animi cupiditatibus, & dissolute, effractis legum repagulis, pecudumque more vivere, sic ipse homo perfracti & effrenati ingenii, omnia Veterum instituta, legesque repudiet, conculcet, & opprimat &c. Inde idem

Et proximum, seu Rempubicam.

A. P. 3. Religio protestantica, ex mente sui Protoplastæ, officia hominis erga proximum, seu Rempubicam penitus evertit, solvendo vincula societatis humanæ, id est, leges omnes, etiam naturales, (b) præcipue tamen Ecclesiasticas, & humanas, (c) asserendo nullam legem humanam ligare in conscientia; nullam esse superioritatem inter Christianos: (d) verbo, nullam Rempubicam feliciter administrari legibus. (e) Unde augustissimi Cæsares, & Imperii Ordines publicis edictis sæpius declamarant in Orbera, quod protestantica doctrina, a Lutero excocta, vere studia contraria, & dissensiones, dissidia, schismata, bella, cædes, & rapinas inter Christianos concitarit; obedientiam, & regimen omne prorsus sustulerit: unde Populi ad defectionem, ac rebellionem a suis, tam spiritualibus, quam temporalibus Dominis faciendam, ad rapinas, cædes, incendia, cum magno & manifesto Christianæ Reipublicæ discrimine, provocentur &c. (f) Atque hæc omnia alibi fusiore forsitan, quam Protestantici gratum sit, paraphrasi demonstravimus, (g) ut adeo Buddæi gloriatio hic evaporet, ac evanescat.

R. II. Etsi Moralistæ protestantici posteriores, reformatore suo, ea saltem ex parte, sint minus anomali, quod non æque proterant omnem potestatem saltem politicam, neque conculcent leges, seu naturales seu humanas, sæpe tamen plurimum olent Lutherum, non raro pessime sapiunt Luthari coævum (h) Pseudo-politicum Florentinum. Fidem asserto huic non petimus, nisi in quantum id probaverimus per decursum. Hic satis sit unum unicum exemplum famosi Conringii, cui instar Bibliothecæ vivæ, & Museo ambulanti, thus adolent passim sui. Hic sex vasta eruditionis suæ volumina, etiam Machiavelli Principe, tanquam cimelio politico, exornare; * & quia tot inter pestilentis doctrinæ contagia politicis hinc inde luminibus scintillat, miris laudibus extollere; apologeticis scriptis defendere; lectionem commendare; in novam lucem pro Reipublicæ utilitate protrudere; scholiis ornare; & repurgatum licet non paucis erroribus, novis tamen augere, & ampliari sustinuit, uti alibi ob oculos posuimus. (i) An id fecerit magno emolumento disciplinæ de moribus, Moralistæ protestantici judicent. Illud certum, quod Orthodoxis, teste Conzenio, (k) Machiavellus sit Pseudo-politicorum Choripheus, turpis ac publicus vitiorum Doctor, qui Principem sic instituerit

Sed & Moralista protestantici posteriores sæpe olent Lutherum, si qua coævum Machiavellum.

Tom. I.

E

ad vir-

(a) In ipsa Lutheri versione.

(b) Tom. 5. Germ. Witt. f. m. 211. & 216. super cap. 30. Exodi: Erstlich ist zu bitten, das uns Christen, und Heyden, die zehen Gebott nis betreffen, sonder allein die Suden. Tom. I. Witt. f. 189. & sequent. Das menschliche Herz mus dem Gesetz Gottes, und Gott selber über die massen feind seyn.

(c) L. de captivitate f. m. 76. de Sacramento Baptismi, Christianis, ait, nihil, ullo jure, posse imponi per legem sive ab hominibus, sive ab Angelis, nisi quantum voluat: liberi enim sumus ab omnibus.

(d) In respons. ad Cathorinum. Christus, ut dixi, omnes leges per libertatem sustulit. L. de secul. potest. Hinc secularis potestas, præsumens legibus constringere mentes, Divino regimini derogatoria, animas perderet &c. L. de captivitat. Babyl. f. m. 86. Esto jam terrus, & sese agnoscat, quicunque se Christianum agnovit esse, omnis aequaliter esse Sacerdos, hoc est, eandem verbo, & Sacramento habere potestatem, usu Communitatis tamen consensui reservato &c.

(e) In decreto Wormaniensi A. 1521. §. Maji.

(f) Decreto cit.

(g) Parte IV. Coll. Hist. Q. 10. II. & sequent.

(h) Mortuus est A. 1527.

(i) Iselinus in Lexico V. Machiavellus. Gedacht Tractat de Principe ist von dem berühmten Conringio mit verbessterten lateinischen Version, die auch Anmerkungen A. 1660. herausgegeben worden: darauf A. 1686. eine neue Auslag erfolgt.

(k) Parte septima Coll. Hist. Q. 2. f. 207. & sequent.

(l) L. Polit. l. c. 13. Item L. 2. c. 4. §. 2.

ad virtutem, ut tamen & vitia permiserit, ac velut Regno utiliora Virtutibus quoque anteposuerit &c. Quod Authore illustrissimo Pelzhofero: (a) Machiavellus per omnes libros suos virtutem veram abjuravit, imperia vitiiis mancipavit; religioni undequaque illuserit; crudelitatem, savitiam, avaritiam, civium inopiam, dominandi esse prasidium; Regum tutelam fraudes, perfidiam &c. esse dixerit. Denique quod talem formaverit Principem, qualem olim habuere barbari Tyrannum. Quod, ipso fatente Conringio, Machiavellus fuerit atheus, & animæ immortalitatem in dubium vocavit; (b) quod id vitii habeat, ut dolos, & vitia commendet; quod ea attingat, quæ faciunt ad stabiliendam tyrannidem, & quidem in libello, cui male fecerit titulum Principis, cum inscribi Tyrannus debuisset; quod sit impius Scriptor, & scelerrim Laudator, haud aliter legendus, quam qui de venenis scripserit, nec sine Anti-Machiavello &c. (c) Et hæc, inquam, vel ipsis Conringiis certa sunt: cur ergo partum, tenebris dignum, hi Politici protrahunt in novam lucem, suisque commendatitiis promulgant? Nempe, uti diximus alibi, (d) Protestantium interest, habere ejusmodi opportunitum mangonium, utpote quibus pretiosa semper malignitas in Apostolicam sedem; pretiosa politica, quæ religionem subordinat felicitati status, elisa bicipitis regiminis specie, qua prærogativa religionem suam commendant; pretiosa illa doctrina, quæ religionem tractat indifferenter, facilemque sternit ad licentiam autonomicam transitum. An in excolenda juris naturalis disciplina fors scopum similem præfigant protestantici Moralistæ, suspicari saltem possunt Catholici, conjectura haud sane temeraria, uti patebit illico ex dicendis.

§ III.
Grotius de
jure Naturæ
bene meritus
in multis:

§. III.

Crisis de Hugone Grotio.

Quæritur III. Quale iudicium Orthodoxis de Hugone Grotio, ejusque libro triplici de jure belli & pacis?

R. I. Hugo Grotius, sicut erat ingenio acutus, ita de disciplina juris Naturæ, & Gentium in multis est bene meritus, nec Protestantium elogiis indignus: immò dignior respectivè ipsomet Puffendorffio, ac Thomasio.

Natio Batava,
religionis Arminianus.

Declaratur assertum I. Hugo Grotius, stirpe nobilis, anno supra millesimum quingentesimum octogesimo tertio, Delfi, Bataviæ oppido, lucem hausit una cum tenebris Calvinianis. Ea ingenii felicitate excelluit, ut, etiamnum novennis, Poeta celebris audiret; ut anno decimo quinto in Philosophicis, Juridicis, Philologicis, crearetur Doctor; anno decimo septimo Advocatum jam ageret forenses, sic ut illico promotus in magnam Rotterodami Syndicum spes Statibus Batavis maximas faceret. Has fefellit, dum Belgio, male quondam unito ad extorquendam autonomiæ licentiam, hac ipsa jam per Arminios * male diviso, is Calvinii castra desereret, infelix transfuga Arminianus, quia in Lovensteinianam arcem abstractus ad perpetuos carceres. Sed perpetui ne essent, effecit Conjugis Mariæ Reigerpergicæ astuta pietas. Hæc in cista, librorum alias bajula, conclusum maritum feliciter Antverpiam transtulit: is, subin in Galliam dilapsus, sui loco

(a) In arcanis status L. 1. c. 3. & 7: (b) Tom. 3. operum f. m. 1097.

(c) Tom. 3. f. m. 12. (d) Parte VII. cit. f. 213.
Arminiani sic dicti ab Jacobo Arminio, Professore Lugdunensi Batavo Calvinista, qui in puncto prædestinationis recessit a Calvino. Dicuntur etiam Remonstrantes a libro, quem A. 1611. obtulere Statibus unitis sub titulo: Remonstratio. Dicuntur, Socinianos quoque errores assumpisse.

co conjugem incarcerationam inaudit, doluitque. Tandem legationi Suecica admotus, etiam Reginæ displicuit, & brevi post vitæ finem invenit Rostochii anno 1645. exuviis Delfum translatis.

Declaratur assertum 2. E lucubrationibus celebriores sunt mare liberum, Libro de jure mari clauso Seldeni Angli oppositum: liber de veritate religionis Christianæ, belli ac pacis octo idiomata loqui doctus. Sed nominatissimus est partus de jure belli, & famosus.

pacis, initio Batavis satis invisus, quod multa in eo crederent status sui arcana prodita. Quidquid sit, inter causas scribendi operis adstruit Author.

1. Neglectum justitiæ publicæ persuasus propemodum cunctis, quasi nihil injustum esset Regentibus, quod utile; id æquius, quod validius, neque Republicam regi sine injuria posse. 2. Neglectum publicæ pacis, etiam penes Christianos effrenata bellandi licentia dominante. 3. Neglectum Juris Naturæ, & Gentium, quod, ut ait, hæctenus attigerint pauci, certo ordine tractarit nemo, etsi hoc fieri quam maxime interfit Generis humani. Tractationis ordinem sic recenset, ut libro primo proponat existentiam bellici juris, potestatem variam Imperantium, & officia subditorum; ut libro secundo exhibeat belli causas, rerum possessiones, dominia, pacta, fœdera, legationes &c. Ut libro tertio describat effectus belli licitos, & illicitos, pacifque varias conventiones. In tractationis modo sibi tria proposita affirmat: ut jus naturæ deduceret ex principiis, quam maxime evidentibus; jus Gentium ex Sophorum veterum, Nationumque communi consensu. 2. Ut nil confunderet, jus Naturæ, immo & Gentium, a jure civili & aliis gnaviter distinguendo, nec disciplinam Jurisprudentiæ cum aliis commiscendo. 3. Ut in subsidia adhiberet quoque sacræ Scripturæ oracula, Veterum testimonia, Scholasticorum sensa, historiæ monumenta, Jurisconsultorum scita, & sic de aliis.

Declaratur assertum 3. Hoc Grotii Opus nec suis carere elogiis ex toto etiam penes Orthodoxos patet. Quis enim neget, eum in disciplina hac, magis excolenda & redigenda in ordinem, veluti signa sultulisse primum? Hinc non nemo eruditissimus nostri sæculi Scriptor religiosus illud vocat præclarum Opus, eique adjudicat primatum, eo quod primus, ut omnes fere testentur, manum doctissimam huic disciplinæ pro incredibili, quod nactus erat, ingenio & eruditione, non minus eleganter, quam feliciter admoverit. (a) Illud forsan clarissimo huic Authori in animo sederat, quod non inepte Buddens: (b) Reprehenduntur, fateor, in Grotii libris, de jure belli & pacis, singulares quædam (immo erroneæ) sententiæ, quas tamen facile declinabit peritus Lector, neque propter aliquem nævum totius corporis pulchritudinem despiciet. * Hic viam primus ingressus est, quam deinceps alii suis signarunt vestigiis. Hinc

Declaratur assertum 4. Quod Hugo Grotius respectivo dignior sit suis elogiis, quam Puffendorfius, atque Thomasius, colligitur 1. Quia difficilius fuit invenire, inventis facilius addere. 2. Quia Puffendorfius, teste Vitriario (c) nil nisi perpetuus Grotii Commentator; Puffendorfii vero Thomasius. 3. Quia laudem illam, qua Grotii errores plures correxit, errores quoque non paucos superaddendo, uterque corruptit. 4. Quia disciplinæ naturalis sequestrationem ab omni alia, qua tantopere Puffendorfius gloriatur, ut plurimum mutuavit a Grotio, qui, ut ait, discernere jus naturæ a jure civili semper unice laboravit. 5. Quia denique Grotius longe minus recedit a

Etiam Orthodoxis, quo ad jus Naturæ & Gentium, redigendum in disciplinam magis curatam, primus.

Unde protestantibus elogiis respectivo dignior, quam Puffendorfius, & Thomasius, ut potest minus degressus a Patri- & Scholasticis orthodoxis.

(a) Clarissimus Pater Franciscus Schmiev in præfatione Jurisprudentiæ publicæ universalis.

(b) In Hist. natur. Juris. t. m. 27.

* Juxta illud Horatii: Ubi plura nitent in carmine, non ego paucis offendar maculis, quas aus incertis fudit, aus humana parum cavis natura.

(c) In præfat.

Patribus, Scholasticis, ac Orthodoxis principiis, quam *Puffendorfius* cum suo Scholiaste. Nam, cum uterque, per contemptum despoticum, Patres omnes, Scholasticosque extufflet; imo studiose maligna industria omnem Scholasticæ disciplinæ pulvisculum everrere adlaboret, in hypotheses, nimum *libere*, hoc est, *protestantice* extravagantes, erroneasque cerebelli excentrici ideas, magis quam ipse *Grotius*, delapsi sunt, ut clarescet sæpius per decursum. Hinc, hac ex parte, non admodum male *Buddeus Puffendorfanum* *supra* retundit, dum ait: (a) Jam certa me spes tenet, fore, ut quæ deesse doctrinæ hujus perfectioni videntur, addantur propediem: sed & ut illi (*Puffendorfiani Ideistæ*) rectius sapere discant, qui *jus Naturæ* a doctrina morali, quam *Ethicam* vulgo dicunt, *secernentes*, *hodie demum aut nudius tertius illud enatum esse*, *docerique capisse*, *adeoque e Recentiorum salutem scriptis hauriri posse, perperam opinantur*. Tradiderunt quippe jam Antiquissimi Philosophi *Aristoteles*, *Plato*, cæterique (quos inter præcipui Patres, atque Scholastici) *jus Naturæ*, *adeoque Recentiores ita sectandi sunt, ne tamen penitus negligantur Veteres. Grotium* omnes imitari velim, iisque Magistris, quibus ille profecit, proficere omnes. Philosophos ille consulit omnium sectarum &c. quantumque præsidii accedat ex hujusmodi Scriporibus morali doctrinæ, ex uno incomparabili *Grotii* libro intelligi posse *Andreas Bosius*, vere non minus ac prudenter, judicat &c. Ita *Buddeus*, non admodum male, ut diximus, si tamen *modo debito* intelligatur.

Nihilominus ejus liber est admodum defectuosus, adeoque merito præcipuus episcopus Puffendorfio errorum & defectuosum restant.

§. II. *His non obstantibus Hugonis Grotii partus, de jure belli & pacis, est admodum defectuosus, & erroribus etiam heterodoxis respersus, adeoque merito inter libros, Orthodoxis prohibitos, recensitus.*

Declaratur assertum 1. Ipsismet Protestantium censuris, ut ne ejus fautores querimoniam causam; Orthodoxi dubitationis ansam præterdere valeant. *Puffendorfius* ita disserit: cum *Grotius* nulli inter *Christianos* sectæ ita rigide se addixisse visus sit, nisi quod ad illos proxime accesserit, qui *Arminiani* audiunt; eoque ingenio fuerit, ut propter discrepantes opiniones non statim in partes discedendum arbitraretur, a sacri Ordinis hominibus sat aspere fuit acceptus. Nam a Pontificiis quidem ejusdem Opus inter libros prohibitos est relatum, non tam ob ea (uti calumniatur *Puffendorfius*) quæ ipsorum placitis circa religionem dissona continet, quam quia in universum solidior philosophia moralis rationibus Regni tenebrarum adversatur: cum alias facile fuisset medicinam facere resectis materiis Theologicis, sicuti a nostratibus factum est, qui, contenti errores notasse, veris debitam æstimationem ideo non detraxerunt. Alibi ita habet (b) Fatendum est, non pauca a *Grotio* fuisse plane præterita; quadam levi brachio tractata; quæ ad m admista, quæ, & ipsum hominem fuisse, arguerent. * Imprimis non exiguam labem Operi aspergunt, quæ passim a receptis *Orthodoxæ Ecclesiæ* sententiis diversus abit. Qui quidem magnorum ingeniorum infelicissimus labor mihi semper visus est, circa Divina aliquid novare: cum tanta a ia um rerum superlit copia, in qua alicui innoxie cornicum oculos contingere liceat. Et per isthac vere, ac utiliter dictis autoritas detrahitur, ac plurimorum asperrimæ censuræ provocantur, qui alias contra tales Viros ne hircere quidem

(a) In Hist. natur. ad finem f. m. 31.

(b) In præfatione de Jure Naturæ & Gentium.

* Alibi, nempe c. 4. speciminis de fundamentali propositione Leg. Nat. f. m. 210. §. II. addit: *Grotium* injustæ artis formam non disposuisse jus naturæ: præter multa heterodoxa materiam de bello fufius tractasse, quam par erat &c. Addit, *Grotium*, a *Commentatoribus* variis vario modo *frustulatum concisum, evisceratum, extorsuratum, & diversicoloribus veluti susculis commentariorum, notarum, observationum, compendiorum, tabellarum, & analyseon, quod pedanticissimum seculum est, persusum, ac adornatum, Juventuti fuisse propositum* &c. Quasi vero non is ipse quoque pocillatorem *Grotii* egerit.

dem digni erant. Ita Puffendorfius, cui bellissime reponeret Grotius : γυῖδν σαυρὸν. Inde concludit alibi, (a) Hobbesum, & Grotium, qui tam multa, a religione nostra abeuntia, suis Operibus immiscuerunt, ne amplius Juventuti prælegere cogeret, librum meum præcipue edidisse, professus sum.

Declaratur assertum II. Puffendorfi enucleator Kemmerichius testatur, (b) etsi Grotius multum præstiterit, nævos tamen in eodem notari: quales ait, errores Theologicos; incautum Scholasticorum studium; convenientiam legis cum sanctitate Divina, una cum socialitate, & consensu Gentium principii loco collocatam; denique erroneam de jure Gentium sententiam. Ita ille. Fleischerus carpit, (c) quod Grotius plura, aut plane intacta reliquerit, aut non solidis satis ex fundamentis demonstravit. Biographi Grotiani apud Iselinum, (d) præcipue arguunt ejusdem indifferetissimum, quo in aliquibus cum Catholicis; in aliis cum Lutheranis, * Arminianis, Photinianisve manipulos legerit, adeoque sicuti pessime senserit, ita neque melius scripserit. sed Boeclerus, (e) Conringius, (f) & ex iisdem Oldenburgerus (g) dant Grotiani partus admodum heterodoxam anatomen, dum ajunt. 1. Perpetuos esse errores Grotii Theologicos, quoties differeret de libero arbitrio; de imagine Dei in homine, de duplici lege, de discrimine veteris & novi Testamenti, quos Photianismos ne quidem oblitus sit in opusculo de veritate religionis Christianæ. 2. Esse erroneum, & neutiquam audiendum in interpretatione Sacræ Scripturæ, ** eo quod sicuti Rabbini, ita & Grotius corticem tantum sumat, nucleum relinquat in interpretatione dictorum Christi. 3. Esse item culpandum, quod quorundam Patrum Græcorum sententias, eorumque Recentiorum, præferat melioribus, communioribus, & vetustioribus. 4. Esse arguendum, quod Ethnicorum de originibus rerum sententias, correctionis, & supplementi indigas, secure nimium arripuerit. 5. Esse vituperandum, quod in explanandis quoque legibus singulares nonnuncquam amplexus sit opiniones. 6. Denique esse quam maxime castigandum, quod in gratiam Pontificis non nulla mitius, quam debuisset, statuerit, quapropter merito a Conringio sit refutatus. Inde subjungit Oldenburgerus: Valentinum Andreae, reprehensum a Lutheranis, & progressu juris Nat. ac Gentium. 239. quod Grotii scriptum præfatione quadam nimium commendarit, eandem mutasse. Hæc luscii protestantici, quos nævos detegent aquilæ in Theologicis orthodoxæ?

Uti & Kemmerichio, Fleischer, & aliis, plures etiam, quam par est, in Grotio errores culpantibus.

§. IV.

Censura de Thoma Hobbesio.

§. IV.
Thomas Hobbes. Author pestilens in moralibus & politicis, merito in librorum indicibus expurgatus.

Queritur IV. Quid Catholici sentiunt de Thoma Hobbesio?

R. Thomas Hobbesius est Author pestilens in moralibus atque politicis, cuius partus de civitate, ac Leviathane inter Machiavellicos abortus *** merito Tom. I. E 3 sunt.

(a) In Apologia contra Indicem Novitatum f. m. 48.

(b) C. 4. §. 43. de Hist. Nat. (c) In præfat. cit. (d) In Lexico. V. Grotius.

* Conringius L. infra cit. ait: Grotium, etsi in religione ad partes Lutheranas transilire haud ausus fuerit, tamen & alteras (Calvinianas) deseruisse.

(e) In discip. ad Grotium L. 1. de jure P. & B. in principio, item c. 4. §. 20.

(f) In præfat. ad Cassandri contrav. f. 133. (g) In indiculo Authorum f. m. 69.

** Addit Oldenburgerus: contra quod malum hoc remedio utendum est, ut verorum, & orthodoxorum dogmatibus peccus probe muniamus. O Davus simplicem! Ubi & quinam veri illi, ac Orthodoxi? An Lutherani Theolophi? An Osiander, quem toties crepat Puffendorfius? At si veros hos neget Grotius cum Arminianis, & Calvinistis, quomodo id probabunt Lutherisæque? Ubi Judex, qui litem ultimo decidat? Nunquid Scriptura, Judex sui, ex cuiusvis spiritus privato? Nempe contra hoc malum apud heterodoxos nullum remedium.

*** Natus Hobbesius in Anglia Malmesburii Anno 1588. & ipse propemodum abortivus, utpote ante diem ex terrore Matris in lucem effusus.

sunt relati, atque proscripti. * 2. Ut adeo nullo honore Puffendorfius, ^{et} nonnullis, eidem inter protestanticos doctrinæ moralis reformatores qualem-
cuncue locum indulsit.

Ipsimet
Protestanti-
bus haud in-
vitis

Patet 1. Ipsimet Protestantium calculo. Puffendorfius, etsi scopum scri-
ptionis Hobbesianæ, quo regiam potestatem ad culmen evehere, ejusque sum-
mo imperio, jus quoque circa sacra, vindicare conatus est, magnopere pro-
bet (quia finem ex alie protestanticum, sibi quoque præfixum) vitio ta-
men vertit, quod jus istud Hobbesius legitimis terminis non coercuerit. *Plane, inquit, ferri non possunt assumpta quædam nimium cruda Hobbesianæ
hypothæsis, nec, quæ eidem superstruuntur, dogmata, a sana ratione abeun-
tia, & non exiguam labem humanis rebus inferre idonea. Nec de iis memo-
rem, in quibus circa religionem Christianam diversus abit, quibus destruendâ
operam impendere aliorum est.* (a) Alibi ait: quod Hobbesius peculiaria sibi,
& horrida dogmata finxerit, & hoc ipso apud multos, non citra rationem,
aversionem sui excitarit. Addit tamen, & illud contingere, ut ab illis ma-
xime cum supercilio condemnetur, abs quibus minime lectus fuerit, aut in-
tellectus. (b) Conringius Hobbesii ingenium deprehendisse se affirmat, no-
vitatum maxime studiosum, temerarium, præsidens, ac ineptum: addit, ejus
elementa de jure impie philosophari; Authorem dignum asseverat, quem o-
mnium odia excipiant (c). Kemmerichius ait, Hobbesium non modo in sa-
niores Philosophiam, sed & Theologiam impigisse, unde varios sibi Ad-
versarios concitarit, Cumberlandum, Bramballum, Cocquium, Scharrockium,
Felmerum, Schaftum, Strimesium, & alios, etsi Apologetas quoque nactus
sit Scargilum, Veithusium, Becmannum, Gundlingium, (d) omnes protestan-
ticos, etli Oldenburgerus (e) ex Cyriaco Lentulo Hobbesium, usque ad Celi
terraque offensionem, novitatis cupidum asseruerit.

Fateturque ex
Hypothæsi
Epicureæ;
non nisi def.
Potissimo Ma-
chiavellico
accommoda-
to.

Patet 2. Ex damnata hypothæsi, quam assumpsit. Si bene Puffendorfius di-
vinat, intentio Authoris erat, stabilire Epicuream hypothæsin, quam vide-
rat, civitatum in suam utilitatem cuncta referentium praxi, satis commu-
nem, sive illam eo adegerit genii convenientia, sive ingenii ostentatio in de-
fendenda hypothæsi tantopere exosa, & paradoxa. Verius eo mentem in-
tendisse fertur, ut in illis Anglorum turbis potestatem regiam, etiam ultra
despoticismum Machiavellicum, firmaret. **

Patet 3. Ex principiis impiis, quæ inde deduxit. I. Nam, fundamenti
loco, statum naturalem posuit statum belli, quem ex jure omnium in omnia,
insitaque omnibus nocendi voluntate pariter ac facultate, deduxit. II. Sta-
tuit voluntatem solius imperantis esse regulam boni, & mali, justi, ac in-
justi (f): quo ex principio intulit. 1. Ergo Reges imperando, dærum fa-
ciunt bona ac justa; prohibendo, mala & injusta. (g) 2. Ergo regulæ bo-
ni, malive sunt mere civiles, nec ante imperia extitit justum, vel injus-
tum. (h) 3. Ergo peccatum, proprie dictum, non est nisi legis civilis
transgressio, reliqua contra rectam rationem sunt tantum facta imprudentia. (i)
4. Ergo doctrina Christi, absque mandato Principis, vim obligandi addentis,
se habet per modum meri consilii; & quod Scriptura sacra sit fidei regula,
effecere soli Christiani Reges, qui & soli sunt ejusdem interpretes, sic ut
summa totius religionis sit Principum capefcere jura, & parere imperio sive

in

* Decreto S. Congr. Indicis 12. Martii, Anno 1703.

(a) De origine & progressu Juris Naturæ & Gentium c. 1. speciminis §. 6. f. m. 174.

(b) In præfatione operis de Jure Naturæ & Gentium.

(c) Tomo operum 6. f. m. 575. & 562.

(d) L. c. n. 49. f. m. 26. (e) In indiculo Authorum.

** Hinc Rex Angliæ Serbarrio dixit: se uti Hobbeso in invicem urfi, ad molestorum vires tentan-
das, & accendat.

(f) De Civ. C. 12. A. 1. & C. 14. A. 1. (g) L. c.

(h) De Civ. L. c. Leviath. c. 13. & 18.

(i) De Civ. c. 14. a. 26. & 17.

in sacris, sive profanis. (a) 5. Ergo omne Regnum Dei est mere politicum, nec DEUS regit populum, nisi per Legatos, hoc est, Reges & Principes, (b) III. Statuit, nihil iniustum a Principe mandari posse; ejusque potestatem esse indefinitam: (c) ex quo principio deduxit. 1. Regis mandato qualescunque subditorum actus indubie justificari. (d) 2. ad mandatum Regis licitum subdito fore, ipsum Christum negare. (e) 3. Si lex civilis jubeat invadere aliorum bona, vel uxores, id non fore furtum, vel adulterium. (f) IV. Statuit, a subditis deberi Imperantibus obedientiam absolutam, ex quo intulit. 1. Seditiosam esse opinionem, quod subditi peccare possint quomodocunque obediendo suis Principibus. (g) 2. Finem legis esse bonum præcipientis, adeoque Principes in subditos non posse esse injurios; illis esse licitum interficere etiam innocentes; extra civitatem quemvis a quovis spoliari jure; & occidi posse; in civitate ab uno tantum. (h) V. Statuit denique, Ecclesiam esse indistinctam a Civitate: unde intulit, Reges esse Pastores summos; & tot esse Capita Ecclesiarum, quot sunt Regna; Reges solos docere gratia Dei, cæteros Regis gratia, a quo fiunt Vicarii delegati; Sacerdotium formale esse penes Reges; hæresin esse id omne, quod Rex, vel Magistratus summus credi vetuerit; distinctionem regiminis temporalis, & spiritualis esse prorsus inanem, cum ejus sit religio, cujus est regio &c. (i) Verbo: summam totius Religionis esse, Principum parere imperio, sive in sacris, sive in profanis ut supra diximus (k). Hæc offæ cerberæ non nisi extrema spuma, quam, Pontificiæ potestatis aversione excoctam, plus minusve lingunt pseudo-politici Moralistæ ex Protestantibus. *

§. V.

Anatome Samuelis Puffendorffii.

§. V:

Quæritur V. Quale Catholicorum judicium de Samuele Puffendorffio, famoso Moralista, ejusque doctrina tam celebri apud suos de jure Naturæ & Gentium? Samuel Puffendorffius,

R. I. Samuel Puffendorffius, protestanticis scriptis famosissimus, & sicut jam alibi diximus, (l) *Elia, Lutherani Præconis*, filius. Natales debet ignobili pago *Flehenfi*, non procul *Chemnitio*, a cujus celebriore nomenclatura *Chemnitensem* sele dicere maluit. E Gymnasio *Grimensi* ad Academias *Lipsiensem*, *Jenensem*, & *Lugdunensem Batavam* delatus, Theologico studio, quod vocant, *jus naturale præsertim ac Gentium*, præhabuit, *Grotii*, *Hobbesii*que vestigia profecutus. Subin a *Carolo Ludovico Palatino*, ad explananda publice juris Naturæ & Gentium placita, primus ex acatholicis *Germanis*, *Heidelbergam* evocatus, inter *Calvinicos Lutherisequa* firmum pedem habere non potuit. *Lundam*, novam *Scandiæ Suecicæ* Academiam, digressus, post varia fata scholastica ad Historici Regii munus, & Aulæ secretiora promotus est. Sed pinguiore fortuna eundem lictatæ *Fridericus Brandeburgicus* ad consilia interiora inter Ministros Aulæ adlegit.

E 4

Tandem

(a) Leviath. c. 42. 43. (b) Leviath. c. 35.
 (c) De Civ. c. 6. a. 13. & c. 14. a. 10. Leviath. c. 22.
 (d) De Civ. c. 12. a. 1. 2. (e) Leviath. c. 3. & 42.
 (f) De Civ. c. 14. a. 9. & 10. (g) De Civ. c. 6. a. 1.
 (h) De Civ. c. 6. 7. 8. 9. 14. a. 1. Leviath. c. 20. 21. 23.
 (i) De Civ. c. 17. a. 21. &c. Leviath. c. 23. 29. 39. 40. 41.
 (k) Item l. c. supra, & in appendice ad c. 2.

* Quos inter *Adrianus Houtinus Belga* in Politica contracta, *Benedictus Spinoza Amstelodamensis*, *Remonstrantes*, & *Ariminiani* in Belgio cum *Hugone Grotio* in *L. de jure Summarum Potestatum circa Sacra*, *Seldenus*, *Colevannus* cum suis in Anglia &c.

(l) P. III. Coll. Hi. Q. 5. §. 2. f. 277. quæ hic, utpote in loco proprio, strictim repetenda sunt, quia Lector Historia critica fors non est instructus.

Tandem anno vitæ ultimo a Carolo undecimo, Rege Suecia, vix in Baronum numerum e vulgari aura euectus, ad communia vulgi fata a morte reiectus denuo, diem obiit 27. Octobris anno 1694.

Primpilus
inter Mora-
listas pro-
stanticos.

R. II. Puffendorfius, qui Protestantibus audit *Primpilus inter Moralistas*, disciplinam moralem triplici lucubratione illustrare conatus est. In prima, quam appellavit *de habitu religionis Christianæ ad vitam civilem*, egit verissime protestanticum, dum errore, ab orthodoxa Ecclesia pridem damnatum, versicolore obsonio obtrufit suis, nempe *Religionem statum non esse, sed Collegium in statu, negato non solum Primatu Apostolicæ sedis, sed & distinctione regiminis Ecclesiastici, ac secularis*. Et hoc opus, scandalum pusillis, a nobis infra allidetur ad petram. Alterum, magis famosum *de jure Naturæ & Gentium*, jam olim Heidelbergæ in *Elementis jurisprudentiæ universalis*, veluti informi foetu, conceptum, * tandem in Academia Lundensi a Puffendorfio publicatum. Hoc opus, quod *Hartwig* teste (a) *absolutissimum, est partus ejus primarius, & opere Grotii incomparabiliter excellentius*, quia a lumbriticis scholasticis defæcatus, ** *cordatioribus, omnique pene Orbi erudito, secundum doctrinæ suæ ideas, æstimatissimum, ac probatissimum*, cui, veluti anacæphaleosin pedissequam subjunxit librum *de officio hominis & civis*.

Variis fati-
oriam inter
suos, ratio-
ne doctrinæ
sua, exerci-
sus.

R. III. Famosi illius libri *de jure Naturæ, & Gentium* litteraria fata obiter hic repetenda, ut pateat partim ipsorum Protestantium de hoc opere sensus; partim ut Puffendorfiani calami character pensiculatus nonnihil innotescat. Vix inter Academix Lundensis Doctores Lutheranos (quos *Hartwig* sternutatorios scholastici pulveris sectatores, & novitatum oses appellat) apparuit Puffendorfianus hic foetus, a nugis scholasticis depuratissimus, *turmatim* illum aggressi, armis scholasticis laceffere cœperunt. (b) Hos inter primus *Josue Schwarz*, Lundensis Theosophiæ Professor, composito indice *novitatum*, hunc Puffendorfii partum *Atheismi*, (c) *Paganismi*, *Zwinglianismi*, *Socinianismi*, *Pelagianismi*, *Cartesianismi*, & super omnia *Papismi* (d) postulaverat. Et licet *Schwarzii* Collegæ, congregato concilio, hoc Jus Naturæ, ut ajebant *monstruosum*, ad moralem trutinam (ut quidem habet *Biographus*) (e) *S. Thomæ*, *Suaræzii*, *Vasquii*, *Sanchezii*, *Molinæ*, *Durandi*, *Bonacina*, de *Escobar*, & aliorum appensum, reprobarent; Authorem ut *Novatorem*, & *Academicæ Juventutis corruptorem*, damnaverint; nihilofecius a Regimine Aulico, cui censura libri a Rege erat commissa, Puffendorfius est absolutus, novitatum index reprobatus, combustus, & *Beckmannus*, Juris Professor, qui eum clanculum typis mandaverat, exilio multatus. Assultus repetiere & alii plures Germaniæ protestantiæ Doctores: hos inter numeranda venit *Facultas Theosophica Jenensis*, ad cu-
jus

* De quibus ait in specim. Controv. c. 3. §. n. f. m. 183. Quæ de causa (ut jus ad captum omnium foret) etiam juvenilibus annis delineatum Libellum, rudimenta hujus disciplinæ continentem, quem titulo *Elementorum Jurisprudentiæ universalis* inscripseram &c. In præfat. operis de J. N. & G. ait, hæc elementa, ut specimen ingenii daret, a se conscripta, apud plerisque bonos excusationem ex ætate atque conatus simplicitate invenisse, unde & ipse maturior, maturiore hoc scripto prioris immaturitatem velus publice deprecatus sit.

(a) In dem veredtschtem Monzambano Lipsiæ edito anno 1710. f. m. 665.

** Beil er darinnen die scholastische Grillen mehr als Grotius verlassen, ut habent *Basileenses in Lexico*.

(b) Squadronen Beis &c. Bis wohl er der meisten ihre Attaquen, Feß Mörder, und verfaßte Canonen vil benigner als nichts affimirt. Dann es waren vil fast mit Tausend Sophistischen Hagel und Schwert dazwischen, selapten, und papiernen metaphysischen Blasen geladen, vor welches Geplarr Puffendorfius unverzagt bare.

(c) Scriptor vitæ f. 667.

(d) *Iselinus V. Puffendorf.*

(e) F. m. 678.

jus vota Jus naturale Puffendorffii, edicto publico, per Joannem Georgium, Saxoniae Electorem, est reprobatum: (a) etsi toleratas demum hypothefes Puffendorffianæ memoret ejus Biographus. Et Fridericus Gesenius, Superintendens Garlebensis, has hypothefes multæ perversitatis; Valentinus Veltthem, Professor Jenensis, eisdem perniciofa & periculofa novitatis coarguit, sed uterque satyrico Puffendorffii dente, ille ut Garleensis cerevisiæ fumis turgidus zythopeuta; (b) hic ut veteris barbariei putidus lateuta, (c) derisus, sannisque fuit expositus. His succellere certaminis Inflauratores Strimesii, & Zentgravi, illi Francofurtensis, hi Argentoratensis studii Professores, & Puffendorffianum principium juris naturalis, quod in socialitate statuitur, impugnarunt Et Lipsiensis Scharfchmidius, Puffendorffianæ ideæ exotus, monstratam Monzambani Rempublicam diruere tentavit: sed personati Rolletti sarcasmis, in Scharfchmidio vapulante, suctum in morem, est elusus. (d) Necdum satis. Idem fundamentum Juris naturæ, quo ad socialitatem, aliaque Juris Puffendorffiani hypothefes, Orthodoxo juris & Gentium jure, ut aiebat, convellere aggressus est Valentinus Alberti, cum Theophilis Lipsiensibus: lis indignit ordinario rursus Puffendorffii clypeo, e Juvenalis satyris deprompto. Denique & manus committere debuit cum Seckendorffio, qui Albertinas hypothefes prætulit Puffendorffianis, & sic de aliis fatis Puffendorffiani partus de Jure Naturæ & Gentium, quibus bene Seckendorffius finem imposuit scripto anonymo, Puffendorffius modestiæ castigatione admonitus &c.

R. IV. Puffendorffii liber de Jure Naturæ & Gentium (idem suo modo ^{Quo ad systema disciplinæ dogmaticæ de jure Naturæ & Gentium suis encomiis non est indignus.} ^{2. in multis est ingeniosus, eruditus, & explicando naturæ juri perquam accommodus; in non paucis est veritati consonus, & etiam Orthodoxis haud illaudatus.} 3. ^{Immo suis encomiis non est indignus.}

(a) A. 1673.

(b) F. m. 709.

(c) F. m. 723. & 727. *Veltthemio*, qui in *Moralibus S. Thomæ* ut Principem, *Suzerenum*, ut *Metaphysicorum Papam*, *Vasquezium*, *Jamcherzium*, *Molinam*, *Valensiam*, *Comitricenjes*, ut *Scriptores ætatis dignissimos*, deprædicabat, inter alia reponit: *Animadversum est, ex quo tempore quidam nostratium Theologorum istis Scholasticis prætium aliquod ponere cœperunt, neque in universum eisdem cum Luthero, inter exubera numerarunt, res nostræ Religionis subinde in deterius visisse, Pontificios contra fines suos promovisse, & ad recuperandâ, que amiserant, non parum spei accepisse.* Miris facetiis in hanc rem ludit *Paraphrastes Germanicus* f. m. 729. *Als Puffendorff, Grotius in der Philosophie Neiderungen, und zu reformiren ansetzen, flunde man in der Opinion, derjenige wäre ungeliebter, und Barbar, der die Scholastische, und Metaphysische pedanten Grand Sprach nit en maistro parieren Kömte: damahl wäre die Bunder heilige Scholastische Bisshuffstt absonderlich Metaphysica, als Regine omnium scientiarum, als die hochbestellte Cammer Prælum der Theologie Jurisprudenz und Medicin denen Studiosis recommendirer, als gleichsam di Srueum Haub del Gelehrten, und dann ein anderer Fund Käme, und in die stanquen fallen hohes, stellten sie ihm gleich ein hoh dures hoch mondirts, und mit guter Rüstung versehen Distinctionen unter Augen, trieben den ersten Sturm ab: hohes dis mit truchten, hohes sie ein Hauffen metaphysische axiomata, und comonen, anstatt den canothem besfür, und fersten ihren Adversariis, ins Gesicht &c. So es burden auch öftters die Adels, und Stands Personen dahin persuadirer, das sie sich auf solche absurditäten legen, und an statt, das die sich auf die wahre Philosophie, und polite Bissenschaften appliciren solten, dann sie von Academien nach Haus Rommen, busten sie nichts anderes als von metaphysischen entibus rationis, von barbara, celarent, selapron, camestres, und dergleichen monstris discurren, bordurch darm vildele Gemüther zu Staats Sachen, und andren realen affairen inhabil gemaecht, und in Grund verderben seyn. Ist dis nit zu bezlagen das man die adle xris sinig auf dergleichen Fodig employrer &c. Ita hic Paraphrastes omnem scholasticam methodum, Heterodoxorum veterum more, ad suppressendam veritatis, pressus indagandæ, semitam, adducit in ludibrium, & contemptum. Quid si ejusmodi phantasia, & ipsi Catholici sese imbui sinerent? An non e converso dici posset illud Puffendorffii? Ex quo tempore quidam Nostratium scholasticæ formæ omne pretium adimant &c.*

(d) Anno 1678. Priusquam ad castigandam Cyclopi (Scharfchmidii) stultitiam accingamur &c. sic ungit & punxit stylo satyrico per totum, hunc in modum ubique pariter facundus & sœcundus in suis apologiis Puffendorffius.

Immo a suis Antagonistis protestanticis non nunquam immerito est reprehensus, & abstrahendo a stylo satyrico, a semetipso contra suos, saltem hinc inde, non inefficaciter defensus.

Quia est respectivo dogmatista primus in methodo etiam ipso Grotio, magis accommodus.

Declaratur assertum quo ad 1. Non immerito Puffendorfi Encomiastæ hunc asserunt respectivo primum, qui disciplinam Juris Naturæ ad systema dogmaticum, Gratiano multum accommodatius, revocarit, & ut ipse loquitur, pleraque, pædiam juris naturalis spectantia, longe ordinatiore methodo tractarit. Atque hoc præcipue præstitit in libello de officio hominis & civis, ubi officia ad Deum supplevit, quam methodum, non modo probamus ipsi, sed & eandem imitari conabimur per decursum. Accedit, quod Grotium suppleverit in multis; in pluribus Hobbesium emendarit, & Jus Naturæ a cæteris curatius non raro discreverit.

Uti etiam in scopo tractandi jus Natura, sequestratum a cæteris, viato tamen duplici ejusdem errore, quem hac ex parte commisit per excessum, & per defectum.

Nec ex toto displicet Scopus, quem sibi præfixum toties inculcat, tractandi nempe jus Naturæ peculiariter, & suo modo universaliter. Peculiariter, quatenus peculiarem disciplinam constituit, cujus constituendæ principium unicum sit lumen rationis, sequestrando jus Naturæ tam a Divino positivo, quam humano, & utriusque controversiis, maxime Theologicis, suo modo universaliter, quatenus accommodetur ad caput omnium hominum, quamcunque circa sacra persuasionem foventium, sic ut ex principiis, ipso lumine natura suppeditatis, ad eorum veritatem agnoscendam, solius rationis ope, omnes compelli queant. (a) Ubi tamen duplex vitandus est error, ab eodem commissus: primus per excessum, dum ipsam quoque Theosophiam naturalem sequestrando, abstraxit a Religione etiam naturali, et si universaliter omnes liget, tanquam fundamentum ipsius naturalis juris præcipuum, adeoque ab ejus disciplina inseparabile, ut initio diximus. Hunc errorem, subin agnitum, supplevit Puffendorfius, supplendo officia hominis erga Deum, in libello de officio hominis. Alter ab eodem commissus est per defectum, * dum jus Naturæ sic private tractandum suscepit, ut non adjungeret juris Divini & Humani principia, quibus illud vel perficitur, vel elevatur, id, quod disciplinam hanc Christiano usui reddit quam maxime utilem, ac necessariam. Id in Puffendorfi desideravit eruditus Leibnizius, dum scripsit: (b) Plurimum referret parallela addi juris Civilis, inter homines recepti, præsertim Romani, ipsiusque etiam juris Sacri: ita usus juris Naturæ apud Theologos, & Jurisconsultos prior futurus esset, quod nunc magis sermonibus celebratur, quam negotiis adhibetur. **

Idem in multis nec apud Orsbo, doctos est illud laudatum.

Declaratur assertum quo ad 2. In Puffendorfi scriptis de Jure Naturæ non pauca ingeniosa, erudita, explicando Naturæ juri accommodata, & veritati quam maxime consona, uti laudant passim orthodoxi Scriptores, ita hæc ipsa pro illustranda veritate allegant: ii scilicet, quibus permissum, sic inspicere Authores prohibitos, ut tritici grana a furfure feligant, eaque in usum, vere Catholicum, convertant.

Et hinc inde non satis merito reprehensus a suis protestanticis Criticis.

Declaratur assertum quo ad 3. Etsi protestantici Critici multo plura, optimo jure, ac verissime, damnant in Puffendorfi, non nulla tamen, vel male allegata, vel non rite, nec in Authoris sensu, intellecta, facile deprehendet, qui ejusdem apologiam multiplicem, indifferente oculo, lustrarit.

Sic

(a) In Epist. ad amicos f. m. III. In specimine controv. c. I. §. 7. f. m. 174. Item e. 3. §. 2. f. m. 183. & alibi.

* Etsi & hunc in grandiori opere sæpe, necessitate connexionis, supplere coactus sit.

(b) In epist. censoria libri de officio hominis & civis f. m. 6.

** Aliter Thomafius in proem. Instit. Jurisprud. Divinæ §. 15. Majorem adhuc usum Jurisprudentiæ naturalis esse experiebat in applicatione legum, cum tot infinitæ circumstantiarum varietates, quibus negotia humana civilia vestiuntur, sæpissime casum forment, & facti speciem, qui legibus civilibus plane definitus non est, vel ubi plures leges, diversa disponentes, concurrunt, principis communibus opus est, quæ & Gentium cordibus inscripta sunt.

Sic v. g. *Valentinus Albertus* ex statu integritatis non satis feliciter impugnavit *Puffendorianam* hypothesin, solis principiis, ratione cognitis, superinstructam. (a) Sic idem *Puffendorfius* *Josiam Schvarzium*, *Beckmannum*, (b) *Velthemium*, *Zentgravium*, & *Gesenium*, (c) perfectam turpitudinis, in actibus, Naturæ jure prohibitis, assignantes, non male representat, primamque regulam moralitatis, legem DEI æternam, recte defendit. * Sed nos Protestantium mutuas lites tanti haud facimus, ut fusiore pagina dignas hic censamus. Sæpe Censores, sæpius *Puffendorsum* cespitantem videbimus defectu *orthodoxæ Theologiae*. Quid ergo mirum, quod ex falsis præmissis nec illi extraxerint verum, nec ex hoc Jurisconsulto satis consultus scintillarit sæpe Theologus?

R. V. *His non obstantibus*, *Puffendorfi* partus de jure Naturæ & Gentium, quo ad doctrinam, est admodum defectuosus. 1. Protestantice corruptus, & ideis, in fide erroneis, maligne conspersus. 3. Adeoque *Juventuti* *Catholicae* periculosus ac perniciosus, meritoque inter libros prohibitos rejectus.

Explicatur assertum quo ad 1. Teste *Balthasare Wernero*, *Jureconsulto* protestantico, ** *Puffendorfius*, in tantopere deprædicato socialitatis principio, veram demonstrandi methodum nequaquam retinet: sed in specialibus præceptis ac prohibitionibus demonstrandis, rationes solum probabiles, & qualemcunque æquitatis speciem obtrudit; innumeras item quæstiones ad jus Naturæ refert, quas extra ejusdem objectum & quasi sphæram, constitutas esse constat.

2. Authore *Kemmerichio*, *Puffendorfi* Eucleatore studiosissimo, (d) cuius judicium confirmat *Eruditorum* communis, *Puffendorfius* erravit in ipso lapide angulari moralis sui ædificii, fundamento nempe, quod in sola socialitate constituit: eo quod ex una parte hoc principium non sit ita evidens, ut non aliquod evidentius possit reperiri: ex altera non sit adequatum; dum ex eo duntaxat officia erga alios, non vero erga Deum, & seipsum commode (quia admodum torte, & oblique) deduci queant. Hinc addit: *Ansam* auctori præbuit *Grotius*, qui, cum jus Belli, & Pacis scribere vellet, ex quo controversiæ Principium decidi possent, officia erga alios tantum respiciebat, quæ ex socialitate utique deduci poterant, atque adeo socialitas instituto ejus sufficiebat, sed non pro disciplina juris Naturæ adequata, quam venditabat, atque profitebatur.

3. Teste *Leibnitio* sædum hallucinatus est *Puffendorfius* in ipso fine juris Naturæ, quem sola hujus vitæ felicitate, tanquam termino, conclusit. Et si enim finis naturæ humanæ partialis, & immediatus, sit hujus vitæ felicitas, non tamen est adequatus, & substantialis, quia non est adequata naturæ humanæ felicitas; quæ se sub ratione præmii naturalis necessario extendit ad vitæ alterius terminum qualemcunque. Nam satis liquet, ratione sola, non attingi felicitatem alterius vitæ supernaturalem, sub ratione præmii æternum

Nilominus & hic Auctor est admodum defectuosus in suo systemate.

Ut testis est Wernerus protestantiscus quo ad modum eruendi juris naturalis minime demonstrativum.

Kemmerichius quo ad principium socialitatis haud adequatum.

Leibnitius quo ad finem felicitatis solummodo hujus vitæ.

(a) in specim. controv. c. 4. de fundam. proposit. Leg. Nat. §. 17. f. m. 219.

(b) In Apol. (c) In appendice, & in specimine controvers. c. 6.

** Sic & illustris *Leibnitius* in epist. censoria f. m. 21. & seq. causam obligationis juridicæ, a potestate superiore deductam, quæ viribus, & justis causis suffulta sit, minus recte, & ex suppositis illegitimis, impugnavit contra *Puffendorsum*, non incongrue defentum a *Webero* scholiaste ad L. de officio hominis & Civis c. 2. §. 5. & in epistolæ *Leibnitianæ* notis f. m. 21. & seq.

** In *Elementis* J. N. c. 4. §. 14. *Puffendorfius* per suam hypothesin in particularibus juris naturæ præceptis expoliendis haud raro extra limites exerrat, neque ex suo principio, sed ex mera æquitate, pro qua sæpius in utramque partem argumenta suppetunt, dictata recte rationis derivat; aliquando plane hæsit, sententiæ incertus &c. Accedit, quod non ita in proclivi sit, quid sit socialitas, & si vel maxime eam ita explicet, ut ea omnia, quæ ad humanam societatem faciunt, jure Naturæ præcepta, & quæ eidem repugnant, prohibita esse dicantur, hæc tamen quamvis fins, non ita expeditum est. Ita ille.

(c) L. c. c. 3. n. 25. f. m. 39.

eternum duraturi, id, quod identidem, sed extra rhombum, rezerit *Puffendorffius*: * non tamen fat liquet, *ratione sola*, nec ipsam attingi *immortalitatem animæ*. Et licet ista non attingeretur *saltem evidenter*) quod *Puffendorffio* interim transmittemus) *solo tamen rationis lumine*, non potest non esse *evidenter nota* alterius cuiusdam vitæ necessitas *sub respectu præmii vel pænæ*, sic ut evitacione hujus, & consecucione alterius obtineatur tandem *felicitas substantialis & consummata*. Hoc *Puffendorffius* si abnuat, adtruit naturam humanam *ab Authore Deo pessime constitutam*, quia destitutam principiis, ad honestatem vitæ, finemque suum *indispensabiliter* requisitis. Cum enim, ut recte notat *Leibniti*, *in hac vita præsent* pleraque *impunita*, *impensataque transmitti constet*, nec virtus esse queat *sufficiens præmium sui*, nec vitium *sui ipsius congrua pænâ*, si cum *Puffendorffio* abstrahas a pænâ vel præmio, seu ab Authore naturæ, ut præmiante bona, & puniente mala, *saltem in altera quadam vita*, enervis ruet obligatio juris Naturæ ad principia *honesti, decori, & just*; carebit Genus humanum sufficiente incitamento ad virtutem, & congruo abstericculo a vitio; immo carebit sufficiente medio ad consequendum finem, puta felicitatem perfectam, id quod infra fusius demonstrabimus.

4. Eodem Authore *Leibnitio*, *Puffendorffius* quoque cæcutiit in objecto *Et quo ad juris Naturæ*, dum scripsit: (a) *quæ intra pectus latitant, nec foris prorumpunt, ad jus Naturæ non pertinere, qua ratione, inquit Leibniti*, *ex multationibus exterminis terminatum dicitur*. Id magis mirum videri posset tam *paraloga*, ac *paradoxa* a *Puffendorffio*, ejulque *Syndico Webero*, etiam fucari obtruso palpo, quasi interna philosophiam moralem, Ethicamve respicerent, non trahenda ad *Jurisprudentiam naturalem cum confusione utriusque disciplinæ*. ** Sed quam hæc frivola sint, apparet, quod philosophia moralis, quatenus *per regulas honesti, decorique* dirigit officia hominis erga seipsum, & Deum, sit constitutum intrinsecum juris Naturæ, id quod in libello de officio hominis, & civis agnovit ipse *Puffendorffius*, supplevitque inanem libri grandioris *jestantiam*, qua omnia, quæ ad disciplinam juris naturalis pertinent, *complexurum, & in ordinem non hiulcum se digesturum*, (b) edixerat, vano utique promissor hiatu.

5. Eodem Authore *Puffendorffius* deviauit quam maxime *in modo tractandi disciplinam juris Naturæ*, utpote qua solas ferme actiones hominis exteriores, sibi formandas, sumpit; interna, quæ ad Deum, ac se ipsum hoc ipso Naturæ jure formanda sunt, *sub prætextu vitandæ inter disciplinas discretas confusionis*, vel relegando ad forum Ethicum, Theologicum, & Divinum, vel supponendo saltem ex Philosophia morali, aut Theologia naturali: *** unde utilissima pars juris Naturæ omiſsa; internorum cura neglecta; genui-

* V. g. In præfat. de officio hominis §. 8. Disciplina juris naturalis hominem format, prout hanc vitam cum aliis sociabilem exigere debeat: at Theologia moralis hominem *Christianum* informat ad honestatem vitæ, & pietatem in Cælo præmiandam &c. Notator *Weberus*: finis juris naturalis non est, ut per ejus observationem *eternum* salvi simus; sed ut in hac vita sociabiles, & beati evadamus.

(a) In Epist. cit. f. m. 13.

** Sic in spicilegio Juris naturalis §. 20. f. m. 299. Laconice *Zentgravium* reprimit: *quæ restant, exigui sunt momenti, velut quod carpit a me juris naturalis scita, ad usum duraxat fori humani, adaptari, quia in Theologiam moralem mihi falcem immittere non placebat*. At placere debebat falcem mittere in medium propriam, Theologiam naturalem, saltem volenti tractare disciplinam juris naturalis adæquati, uti promiserat.

(b) In præfatione citata.

*** Inde in specimine controvers. c. 5. de origine moralitatis §. 25. f. m. 253. ait, caput de religione naturali esse *confictarium doctrinæ de Deo, seu Theologiæ naturalis*, adeoque *natura veluti sedens disciplina juris naturalis non foris*: id tamen caput, *in usum juvenutis*, supplevisse se, affirmat.

gemma juris principia malè supposita; immo ex erroneis aliis solo vitæ termino clausa felicitas, statulque publica commoda, pro adæquato fine & objecto, propofita, ut adeo, *Leibnitio* teste, *parum tuta, ac facilis fit hypothefis, quam Puffendorfius constituit, animi intus pravi, foris innoxii.* Hanc animi, intus depravati, incuriam si minus expresse constituit in suis principiiis juris naturalis, circa interna, ut ait, *parum solliciti, (a)* saltem permisit, & passim latenter, uti videbimus, innuit, forsan ex norma Religionis *Luthericæ*, cujus prærogativam alibi (b) commendavit, dum in ea bonorum operum summam, officio boni viri (utique ex Naturæ jure quo ad extrinseca rite compositi) definitam esse, scripsit. Atque ista ad assertum propofitum satis, cum cariosis e fundamentis judicium facile sit ad molem superimpositam, cujus fatifcentes hiatus explicabimus per decursum.

Probatum assertum quo ad 2. Quod nempe *Puffendorfi* uterque partus sit protestantice corruptus, & ideis in fide erroneis maligne conspersus. Non ego perstringam hic *Puffendorfi* atheismi stigmatem, quod protestantici Moralistæ illi inusserant; * id pro scopo Catholico satis, Protestantismum ab eo passim diffusum, latenterque instillari ut posset, velut pro scopo sibi habuisse propofitum. Protestanticos obruptos mox in Operis fronte sic explicat: cur ab hoc opere excluderem Scriptores, qui inter sectæ Romanæ ad dictos mores, sibi conscientias quoque hominum regendas sumpserunt, quos ipse *Grotius*, & alii magno agmine in partes vocare gaudent, ejus rei ratio apud cordatos satis, puto, constabit. Scilicet istis hominibus suorum traditorum nullum certum fundamentum, aut hypothefin subsistere, solemne est: sed præter illa, quæ a Jurisconsultis mutuari solent, frivolas ut plurimum quæstiones paribus ratiunculis confirmare contenti, de cætero integras legiones suæ sectæ scriptorum allegasse, præclarum habent, quorum unum, si noveris, omnes noveris: ita omnes magno conatu magnas nugæ agunt, ut tamen vix ulla sit quæstio, in qua isti in partes non discedant. Cujus instituti hæc est arcana ratio, ut postquam inter fundamenta sacre istorum Republicæ est hominum conscientias, non ratione, sed autoritate Sacerdotum regi, ubique in promptu sit Authorum nubes, quæ qualemcunque sententiam stabilire idonea sit, prout quemque persuaderi horum interest. Atque inde bono publico pessime mereri arbitramur, qui, in tanta solidarum scientiarum luce, ad illas adhuc nugæ, Regni tenebrarum sætum juxta, ac stabilimentum, Juventutem manuducere laborant. ** Turpiter vero otio suo abutitur, & vulpes ungit, ac hircos mulget, qui ista in utramque partem disceptare, & cum sana ratione conciliare satagit. Ita pro suo candore protestantico *Puffendorfi*us.

Est insuper protestantice corruptus, proavis Patrum, & Orthodoxorum omni auctoritate.

Uti Patres, Scholasticos, & Scriptores catholicos ubique despotico calamo proterit; ita & methodum studiorum Orthodoxam, *Aristotelem* præprimis, ejusque syllogisticam formam dicacitate satyrica ubique conculcat, partim ut contemptibilem reddat, quam protestantice verbositatis norat exosam; partim, ut vagam quidvis sentiendi, garrindique licentiam induceret,

Explosa methodo Aristotelica.

(p) In Pref. cit.

(b) L. de statu Imp. Germ. c. 8. §. 7. f. m. 216. Edit. Veron. A. 1667.

* Apud *Hartevigum* Biographum f. m. 667. *Man machte ihn gar zu einem monströsen Mann, und schädlichem Atheisten.*

** In specim. controv. c. 2. de Novit. phil. §. 5. f. m. 181. ait: *Majorem mihi adplausum apud solide eruditos polliceor, si Scholasticos dixerim, tractare doctrinam barbaris vocabulis, frivole subtilitatis speculationibus adornatam, scientia proficua inanem, obscurissimo consilio nutritam, ad otiosa ingenia, vanis disputationibus distindenda, ut a scrutandis Divinis litteris, solidaque eruditione, simulque fraudibus, Regni tenebrarum perspicendis removerentur. Quæ non solum per se nihil ad culturam conferunt, sed pestilentissima est, dum utiles litteras suffocat, ingenia scientia vana persuasionem distendit, veraque scientia incapax reddit: quæ sola qui imbuti sunt, ne hilo rebus gerendis aptiores redduntur &c. sic ut revera præses omnes litteras nescire, quam nihil præter Scholasticos esse &c.*

ceret, ac stabili-ret. Hinc formam syllogisticam vocat circumforaneum disceptandi genus; probandi vero rationem summam, habemus textum expressum in Aristotele. Hujus disciplinas, & præcipue philosophiam, appellat scabiosam, disputationum & dubitationum nutriculam solertissimam; cum primis aptam ad clamorosas disputationes, infinitas objectiones, strepitum nempe & nubem scholastici pulveris excitandum: suppeditari ab ea, asserit, infinitam vim sonorum, & distinctiuncularum sine mente, quæ auditoria ingenti altercatione reboent, Doctore in cathedra, barbam mulcente, sibi que miris modis placente. Addit: quod frenum pedanticum nisi bona quædam ingenia abruptissent, ad Muudi usque finem philosophi poma Aristotelica, scharabæorum instar, in circulum volvisent, scientia rerum naturalium ne hilum quidem promotâ. Damnum ab Aristotelicis disciplinis in Ecclesiam illatum, ait, quod ex illis otiosi homines monstruosam illam, & inquinatam Theologiam juxta, ac Philosophiam scholasticam concinnarint, quæ cum idoneum sit instrumentum Regno tenebrarum* (quo vocabulo Papatum semper indigitat) hodie quoque in tanta luce nobilioris philosophiæ, ab ejus Regni propugnatoribus mordicus descendatur: cujus nempe interfit, solidam rerum aivinarum, & humanarum notitiam alta caligine esse immer-sam; cum econtra Protestantium interfit, ut etiam mulieres, & rustici illarum rerum cognitione vel Albertum, Magno majorem, superent. (a)

Et proscriptis fidei Catholicæ dogmasibus, veluti Juri Nature sanæ politico adversis.

Idem cum statuisset: expedire, ut Civitas ejusmodi doctrinis publice per-sonet, quæ cum fine (felicitate scilicet temporali) usuque Civitatum congruunt, simulque civium animi a puero istis imbuantur, a protestanticis Theosophis Machiavellismi est postulatus, cujus e placitis doceret, Religionem statui esse accommodandam, & pro hujus instrumento habendam, eo quod hæc explicaret non tantum de humana scientia, sed etiam de ea, quæ est circa cultum Dei. Hic pennam acuit animosus Apologeta in Asinios tenebriones, vindicans integritatem suam in Lutherica fide, scripsitque, se non locutum de dogmatibus, quæ proprie spectarent cultum Dei, seu Religionem Christianam, illam nempe primævam, ab erroribus, atque assummentis humanis repurgatam: ** sed de dogmatibus moralibus, religionem comitantibus, seu

* Unde cum in specim. Controv. c. 4. f. m. 208, de Valentino Alberti dixisset: in promissio queritur, diabolum in eo totum fuisse, ut Philosophiam tam theoreticam, quam practicam, eximia utique Dei dona, florente Papatu, corrumpere: Addit: hoc verissime dictum, sed addi tamen debuerat, id potissimum factum ope Sacerdotum, qui ad stabiliendam suam syrrannidem inanibus, iidemque intricatissimis nugis scholasticas oppleverunt, quibus districta bona ingenia a solidarum rerum investigatione averterentur, & ut homines cæco obsequio a nutu eorum dependere, genuinam Philosophiam moralem penitus oppreserunt. Rursus cum dixisset ex Valentino: post repurgatam religionem (a Luthero scilicet) cum e Philosophia practica nostro seculo doctrina de jure Nature & Gentium enucleatius proponeretur, hæc ut Orthodoxæ fidei adversa evadere, maximo opere laboravit diabolus: hæc sexcentis parasangis a se amouitur Puffendorfius, & in orthodoxos Scholasticos detorquet: equidem, iniquiens, id sine dubio ad artes tenebrarum (quo nomine denuo Papatum honorat) pertinet, moralia dogmata, nullis subnixâ fundamentis, mordicus retinere; falsis & perniciosis traditis genuinam politicam corrumpere; vastis & intricatis voluminibus de justitia & jure, nec non commensuris conscientie casibus actionum humanarum regulas cætas, solidas, & perspicuas obtinere; animosque hominum, inser anticipitia veluti natantes, ab hominum, suis commodis velificantium, nutu suspendere; probabilitatem (p. obabilissimum sugillat) etiam probioribus Pontificiorum detestissimam, comminisci. Ad isthæc arcana status, Regni istius dissipanda, inter alios fines pertinet operæ eorum (quos inter triumphat Puffendorfius) qui hoc seculo doctrinam juris Nature & Gentium, alta hæctenus caligine sepultam, eruere, & in justam disciplinam redigere laborarunt. Ubi tamen contigit, ut, qui cæteris omnibus viam prævit Grotius, intempestive & præter necessitatem, quædam subinde aspergeret, quæ a scitis Ecclesiarum nostrarum abirent &c. quæ tamen a se, ad usque pulvisculum repurgata, utique merito gloriatur Puffendorfius. Ex quibus omnibus, qui Puffendorfi hoc in opere præfixum finem non palpat, cum Basso in lapidem obrigerit, necesse est.

(a) Contra Valentinum Albertum acatholicum in commentario super invenuto Veneri Lipsiense pullo. f. m. 366. & sequent.

** Cujus concordiam cum vera politia expresso libello demonstrasset; puta libello, cui titulus: De habitibus religionis Christianæ ad vitam civilem, cujus anatomen infra dabimus.

seu ethicus, seu politicis, sub religionis specie, aliove modo obtrusis, statuens in hæc expressa verba: dogmata illa, quæ sive sub religionis specie, sive alio modo obtruduntur, & jus naturale, principiaque sanæ (puta Puffendorfiæ) politica convellunt, nec tantum per accidens, seu ex hominum intemperie, sed sua natura turbas excitare, & exitiabiles morbos in Civitate producere apta sunt, e Civitate proscribenda esse. Atque ut protestantis Criticis Lutherici pectoris sensa apertius denudaret, quæ ille dogmata, per suam Jurisprudentiam naturalem, proscriptum iret, sic scribillavit: (a) Ex eo genere dogmatum, quæ sane pestilentissima, sub Religionis larva, alicubi irrepsisse nemo ignorat, sunt hæc. 1. Dari potestatem extranei cujusdam Sacerdotis (puta Pontificis) cui summi Imperantes civiles subiecti sint, quique ipsos dejicere solio, ac Cives obligatione adversus eosdem absolvere queat. 2. Omnibus Sacerdotibus cujuscunque Reipublicæ Christianæ necessario dependendum ab aliquo Sacerdote extraneo. 3. In Sacerdotes summo imperio civili nullam esse potestatem. 4. Sacerdotibus necessario competere immunitatem ab oneribus Reipublicæ, ut tamen ipsis in infinitum suas opes cumulare liceat. 5. Quemlibet civem actiones suas exteriores, & ad statum Civitatis spectantes, juxta propriæ conscientiæ dictamen, posse regere, etiam contra leges publicas, & jussa summorum Imperantium (v. g. religionis Catholicæ cultum externum, exercitia, seu dogmata prohibentium) 6. Non dependere abs cujusvis arbitrio actiones, super quibus in foro humano solet exigi ratio (v. g. sacramentali sigillo aliena crimina, Reipublicæ noxia, reterege prohibente) 7. Illicitos esse homini Christiano aliquos actus (v. g. usum Matrimonii Clericis, Religiosis, Sacerdotibus) ad conservationem Civitatum in isthac mortalium conditione necessarios. 8. Dari aliquod vitæ genus (v. g. Monasticum) Civitati necessarium, quod per se vitio, & impuritate laboret; fanaticorum hominum (Sacerdotum, & Monachorum) deliria, & commenta, pro oraculis, divinitus inspiratis, esse habenda, & si quæ sunt ejus farinae alia. (b) Atque hæc & similia, explicata in palma, ut contrahamus modo in pugnum, ita arguimus. Juxta Puffendorfi sensa in utroque libro, disciplina juris Naturæ & Gentium tradenda est: 1. rejectis Patribus, Scholasticis catholicis, eorumque methodo Aristotelice pedantica, nec nisi tenebrarum Regno stabiliendo accommodata. Petenda est 2. Ex solidioribus principiis * Socialitatis humanæ, in ordine ad finem Civitatis, puta, felicitatem externam, temporalem, vitæ terminis conclusam, ** sic ut deducta exinde officia hominis, tanquam dogmata, Reipublicæ fini ac usui congrua, a teneris Juventuti sint instillanda, queis religio Christiana (saltem primæva, seu ab assumptis humanis protestantice repurgata.) haud disconvenit juxta Augustinæ Confessionis effatum: Evangelium non abolet politias. (c) Stabilienda est 3. Prosriptis pestilentissimis illis dogmatibus, ex sua natura Naturæ juri adversis, turbas excitare aptis, Reipublicæ perniciosis, quæ, sub larva Religionis, tanquam assumpta, vel alio modo, obtruduntur, qualia sunt

(a) In Erida Scandica, seu Apologia §. 6. f. m. 7.

(b) In Apologia cit. Item in specimen controv. c. 6. de examine doctrinarum §. 1. f. m. 272. & sequent.

* In specim. Controv. c. 2. De novitat. Philosoph. §. 31 f. m. 180. *Ægre ferens, inquit Puffendorfius, qui in Scholasticorum lacunis atatem contriverunt, in votis mihi esse, ab orthodoxa Juventute limpida doctrinae moralis fontes adiri.*

** Dicente S. Augustino L. 2. de Civit. c. 10. Isti nullo modo curant flagitiosissimam esse Reipublicam &c. Reges non curent, quam bonis, sed quam subditis imperent; Provincie Regibus, non tanquam Rectoribus morum, sed rerum dominatoribus, & deliciarum suarum provisoribus servant &c. Tantum fiet, inquit, tantum floreat Republica, copiis referta, victoriis plurius, vel, quod felicibus, pace secura sit &c. Nullus ducatur ad Judices, nisi qui alienæ rei, vel domui fuerit importunus, aut noxius &c. &c.

(c) Apo. L. c. 1. 7.

funt de Primatu exteri Sacerdotis; de distinctione potestatis Ecclesiastica, & civilis; de Ecclesiastica quacunque exemptione; de Monachatu, & cæteris commentis * &c. Atqui per hæc sensa Puffendorffii uterque liber est protestantice corruptus, & ideis, in fide erroneis, maligne incrassatus: ergo &c. **

Est denique Orthodoxæ etati periculofus, perniciosus, ac merito proscriptus, quia Protestantissimi inductivus, & Catholicissimi exterminativus.

Afferuntur 3. quod nempe Puffendorffius Juventuti Catholicæ sit periculofus, ac perniciosus, adeoque merito proscriptus, fuit ex dictis, & breviter sic amplius declaratur. Illa disciplina juris Naturæ est periculofa, ac perniciosafâ Juventuti Catholicæ, quæ ex suo scopo sic est instructa, ut per principia varia latenter stabiliat dogmata Religionis acatholicæ, & convellat Catholicæ: talis est Puffendorffiana. Minor probatur. Juxta principia Puffendorffiana, Evangelium non abolet politias, nec inter se pugnant Officia boni Civis, Politicæ, ac boni Christiani: (a) ergo illa religio vere est Evangelica, & primæva, adeoque tenenda, & præferenda, quæ magis congruit officii boni civis, & principiis status; & illa assumentis humanis est corrupta, atque exterminanda, quæ disconvenit hisce principiis: atqui illa est religio Lutherica; hæc Catholica: nam, ut alibi prodidit arcana statistici pectoris: In Lutheranorum religione sane nihil licuit animadvertere, quod principiis doctrinæ civilis repugnat. Potestas circa sacra Principibus asserta; opes Sacerdotum ad tenuitatem, magno Reipublicæ bono redactæ &c. (b) Contra religionis Catholicæ prorsus alia indoles, utpote cui non tam cura est, ut animi ad probitatem formentur, quam ut Sacerdotum opes, potentia, & auctoritas immensum glifcat &c. &c. (c) Ut adeo Puffendorffius eandem Lutheranismi crambem, quam alibi ut Historicus, aperte protestanticus, coxerat, (d) novo obsonio politico recoxerit ut Monzambanus, Statistæ Catholicæ larva tectus; tandem ut Moralista, juridico conditam pipere, denuo hic obtruserit, ubique sibi similis, ex commodis status religionem accommodans, *** hoc est, Luthericus ex asse. Inde est, quod ipsomet teste, in suis hisce traditis toto Cælo a Pontificiorum commentis abeat; (e) quod in scopo suæ disciplinæ naturalis tam cum Hobbesio, quam Machiavello exacte conveniat, in asserendo nimirum, ut ipse ait, unius potestate tam circa sacra, quam circa profana: hoc tamen discrimine, quod Puffendorffius subruat aliqua tantum Catholica dogmata; Hobbesius evertat plura; Machiavellus omnia, ut adeo Puffendorffianismus veluti heterodoxia protestantica; Hobbesianismus velut insania pseudo-politica; Machiavellismus velut utriusque coagulata impietas Atheistica Orthodoxæ ætati Academicæ sit fugienda, ac detestanda. ***

§. VI.

* Hæc inter commenta alibi ponit, & execratur directe præmium cælestis, ut mercedem; indirecto bona opera, ut meritoria vita æterna, cum dicit: ad aliquid a DEO exigendum nulla creatura jus habet; quippe cum etiam, quæ ex promisso DEUS nobis præstat, ejus gratia (quæ tamen merito non obest) in acceptis referre debeamus, & omnes pii (Lutherice tales) exarantur impudentiam ipsius Monachi moribundi, qui veluti suo jure DEUM Cælum possedens hisce verbis: solve, quod debes. In specim. Controv. c. 4. f. m. 198. §. 4. Ita Monachus ex ore Puffendorffii: e suo dixerit cum S. Paulo: cursum consummavi &c. de reliquo reposita est mihi corona Justitiæ, quam reddet mihi Dominus, justus Judex.

** In epist. ad Scherzgrum f. m. 70. his suis dogmatis addit epiphonema dicens: quo minus ita doceam, neque Jesuitæ, neque Anabaptistæ, neque Quæckeri, neque universa fanaticorum cohoris me prohibebunt, qui omnes heic amice conspirans, & facultatem, turbas in Republica morandi hoc dogmate, subtrahi indignantur.

(a) L. c. f. m. 6.

(b) Sub nomine Monzambani in L. de statu Imper. Germ. c. 8. §. 7. f. m. 215. edit. Verona. Anno 1667.

(c) L. c. §. 8. f. m. 218.

(d) De statu Romano in der Einleitung zur Histori. Vide Coll. Hist. P. III. Q. 3. f. 42.

*** Uti demonstravimus P. VI. Coll. Hist. Q. 1.

(e) In Apol. c. §. 5. f. m. 5.

**** Conferantur ea, quæ diximus de hoc Authore P. III. Coll. Hist. Q. 7. f. 289. & sequent. Hanc disciplinam juris, quod spectat, saltem apud Catholicos vera est illa Sobvvarzji Etia crisi: hæc nova Puffendorffiana plus veneni, quam commodi facinoris afferunt. In Apol. cit. f. m. 37. §. 27.

S. VI.

S. VI.

Appretiatio Christiani Thomasio.

Christianus Thomasio.

Quæritur VI. Quale tandem iudicium est Catholicis de Christiano Thomasio?

¶ I. Thomasio, in statera Catholica, quo ad pleraque ejusdem est cum Puffendorfo ponderis, pretiique politici. 2. Quo ad non pauca est pretii minoris, utpote Puffendorfi paraphrasas magis anomalus. 3. Ut adeo Fleischeri elogia, in Thomasio tam liberaliter congesta, ad auxeses Rhetoricæ protestanticæ merito referantur.

Ejusdem ponderis cum Puffendorfo.

Pars prima declaratur ab ipsomet Thomasio, dum institutionibus suis in ipsa fronte hanc dedit epigraphen: fundamenta juris naturalis secundum hypotheses Puffendorfianas; dum fatetur, sese in totis institutionibus suis præ oculis habuisse opus Puffendorfi, ejusque scripta apologetica, sic ut ipsi soli relinquat, que bona; que minus apte & convenienter posita, sibi reseruet. Immo melius egisset, si sibi sola summisset Puffendorfi bona, neque mala amplificando fecisset pejora, non tam Puffendorfi emendator, quam depravator. Profecto errores omnes, quos supra in Puffendorfo vidimus, in Thomasio repetitos, non sine auctario, videmus. Idem autoritatis omnis contemptus, Scholasticorum exagitatio, * & exsufflatio in protestanticas auras: hodie per nos, Luthericos Megalandos, propugnaculum priscorum Sapientum, Aristotelis, Alberti, Thomæ, Scoti ** penitus est expugnatum; (a) recte Lutherus, Reformator ille Dius Seckendorfo, & Gerardo teste, Theologiam scholasticam, veluti ignorantiam veritatis, & inanem fallaciam, e Scholis protestanticis eliminavit, ejecit, protrivit. (b) Societatem esse fundamentum juris naturalis demonstratur ex Seckendorfo, tanquam ex quo patere vobis possit, sententiam hanc nostram jam ante Christi nativitatem floruisse, atque sic antiquiorem esse doctrina Scholasticorum &c. (c) Inde est, cum Scholastici rationibus destituantur, quibus propugnaculum Patrum & Aristotelicum defendant, rem non melius procedere posse putant, quam si sub specie Religionis Adversarios, ut Novatores & Hæreticos, proscindant. Ita Thomasio.

Quis emanentis maxime in orationibus.

Pars 2. Ab eodem denuo Authore demonstratur. Fatetur ipse, objectum Tom. I. F sibi

Quos novis etiam, adauget.

* Id stylo despotico per omnem librum præstare minime neglexit: sic E. gr. phrasin scholasticam, que DEUS dicitur eminenter justus &c. L. 1. c. 3. n. 69. exaritat: quæso, quid lucratur Philosophia his nugis? Hi sunt fructus Philosophiæ gentilit, vel potius abusus, quo Scholastici mysteria fidei ex Philosophia deducere instituerunt, & Philosophiam normam fecerunt Theologia, contra præceptum Apostoli, qui Calosenses graviter monuit, ne patiatur se decipi per Philosophiam, & inanem fallaciam &c. Ad istam abusum refero pene totam Scholasticorum Pneumaticam, seu Philosophiam de Spiritibus, DEO pura, Angelis, & anima hominis separata &c.

** Arma, quibus expugnat Antiquos, profert in suo libro varia v. g. L. 1. c. 1. §. 36. Ex Cartesio, quocum statuit, bestias carere sensu, moveri ut machinas, rationem hominis nil aliud esse, quam cogitationem.

(a) L. c. §. 27.

(b) L. c. §. 52. Ubi ex Seckendorfi Christen-Stande L. 3. c. 7. prolixam chartæ illius pseudologiam de orthodoxis Scholasticis, juxta spiritum Lutheri concludens: D. Johan Gerard thues begen der Scholasticorum folgende Crintherung: der selige Lutherus habe mit behilfedabten und heilßamen Rath die Scholastische Theologiam, welche er ignorantiam veritatis, & inanem fallaciam, genomet, aus unßem Schuelen außgerauffert, und so than solche wider einzuführen gedächte böre es eben als ob man stat des Brods Eickeln zur Speis brauchen solte.

(c) L. c. §. 53.

(d) §. 27. cit.

sibi fuisse etiam a suis, quod, fundamenti loco, posuerit principia, quæ heterodoxiam, & nescio quam impietatem, atque Philosophiam novaturientem saperent, non cum parvo Reipublicæ damno. (a) Ab isthac accusatione ut sese expurget, inquit, nullus mihi thesin demonstrabit, quæ Scripturæ sacræ, & fidei, quam profitemur, articulis repugnet. Mox subjungit confessionem fidei protestanticam: credo, quod potestas declarandi hæreticum, sit regale, & pertineat ad jura Principis sacræ &c. ordinandum tamen ex norma Verbi divini &c. Grandi adjuncto mendacio: ita video observatum esse in primitiva Ecclesia, in primis Conciliis Oecumenicis; ita docent me principia genuina Politices. (b) Addere potuisset, (c) credo, quod omnes habitus Theoretici, qui pro fine tantum habent speculationem, ad stultitiam pertineant. * Credo, quod disputationes de justitia commutativa & distributiva, universali & particulari sint grilli inutilis. Credo, quod ex ratione demonstrari non possit, Deum externo cultu esse prosequendum. Credo, quod falsiloquio uti aliquando liceat; immo præceptum sit. Credo, quod meris rationibus naturalibus non possit demonstrari, omnem concubitum libidinosum, etiam ad bestialitatem, qui pertinet, aut concubinatum, aut lenocinium, esse prohibitum. Credo, quod polygamia, etiam virilis, mero jure Naturæ non sit interdicta. Credo, quod nullus incestus juri Naturæ repugnet &c. & sic de aliis. Unde ipsemet Author ingenuè fatetur, (d) non nisi fortunæ præsentis ævi se in acceptis ferre, quod sentiendi, docendique licentia, in Institutionibus usurpata, hætenus publicum castigatorem non viderit, etsi Puffendorianas ideas omnes non modo renovarit, sed & animosiore conatu plures excogitarit. Nam ait: absque vanitate fateri aulam, me fuisse primum, qui jus divinum a naturali genuinis terminis ordinavit; qui multa officia hominis, præsertim in statu conjugii, contra communem, Naturæ juri vindicavit. Profecto si Puffendorfii ævo institutiones meæ lucem publicam aspexissent, næ ego perniciosissimus hæreticus audissem: adeo absorptus suis præjudiciis erat Mundus. Nam si contra Puffendorfium tantus sonuit strepitus, cum polygamiam muliebrem, solum problematica methodo, traderet, quantus in meum caput detonuisset, publice profitentis, nec polygamiam muliebrem, nec virilem, nec incestum ullum, etiam lineæ directæ, aliaque similia, esse jure Naturæ prohibita? His non obstantibus audacem fortuna juvit, & Institutionum mearum partus, fortunati hujus sæculi auspiciis tutus, etiam cum approbatione lucem publicam vidit, & illustravit. Hæc ille: quid ultra egemus testibus?

Ut adeo
Fleischeriana
hyperbo-
la evanes-
cat.

Pars 3. De Fleischeri auxilibus, respectu Thomasi, ultro consequitur ex his præmissis. Accedit, quod principium juris naturalis Puffendorfianum, in sic dicta Jurisprudencia Divina tot phrasibus defensum, ipse ut mancum, & ambiguum agnoverit, & per leges Divinas universales impertinenter emendarit, tandem in fundamentis Juris Naturæ, & Gentium penitus rejecerit, & institutiones suas Divinas, admodum humanas, declaravit, dum pleraque asserta, statuto alio principio juris Naturæ, & revocavit

(a) L. c. §. 28.

(b) §. 31.

(c) Ex thesibus 48. quas ex Institutionibus suis excerptit, & publice disputandas proposuit Anno 1694.

* Hanc confutatam lege in prodomo juris controv. edito A. 1737. Dissert. I. §. 3. n. 32. f. m. 17.

(d) In programate ad Academicos Hallenses f. m. 81. Ich kan es mir anders als den Gleich gegen-
bärtiger Feiten yuschreiben, das man mir meine Freyheit, der ich mich in besagten Institutionibus
gebrauchs, ungekränkt gelassen &c. uch bin auch beiser, als Puffendorf gangen, und ohne Pralleres
zu melden, der erste gegeben.

verit & reformarit. Sed & isthæc fundamenta, per secundas curas vulgata (quod mireris) tam sunt exotica, juris naturalis cum positivo tam confusiva, tam paradoxis ideis, erroneisque phantasmatis facta, ut laudem, quam a suis non modicam meruit Divina illa Jurisprudencia, fundamentis suis, tam male fundatis, penitus obscurarit. Fidem in hac crisi non poscimus, nisi eandem per decursum plenissime faciamus. Dabit *Fleischerus*, qui secundas *Thomasi* curas compilavit in Academicam methodum, argumenta plura, quem si posthac nominaverimus, *Thomasi* male reformatum nominare semper intendimus.

R. II. Atque ex his omnibus, fusiore hactenus paraphrasi, in medium allatis, manifesta fluit & utilitas, & necessitas, saltem pro Academica ætate Catholica conscribendi Institutiones juris publici, præsertim Naturæ & Gentium, queis admoveere manum consultum duximus; multiplici de causa.

Prima. Quod absque doctrina juris naturalis perfectus Jurisconsultus esse vix possit. Ratio est 1. Quia ultima juris humani ratio, ut recte advertit non nemo, (a) fere in jure Naturæ quærenda est. 2. Quia jus Naturæ suppeditat media genuinæ interpretationis, & applicationis. 3. Quia principiis universalibus constat, reliquum jus nonnisi particularibus, e quibus omnes casus decidi non possunt, minime omnium negotia Gentium. 4. Quia docet experientia, jus publicum Romani Imperii, aliorumque Regnorum ægre addisci, nisi jus publicum universale, e quo jura singularum Civitatum, tam quo ad se, quam in ordine ad Respublicas aliat, descendunt, tractatione prævia sit explanatum; cum traslatitium sit, rivos ex fonte deducendos, & quæ generica sunt, particularibus esse præponenda.

Secunda. Quod calamo Ecclesiastico atque Religioso, magis quam sæculari, præsertim protestantico, consentaneum videatur (si nostri temporis erudito Authori fides) (b) tractare jus Divinum, cum naturale mentibus nostris impressum; tum positivum, seu tabulis lapideis, seu sacris paginis digito Dei inscriptum, secundum quod homines, cujuscunque conditionis, ad bene, beateque vivendum instituantur, id, quod exemplo suo docuere Angelici, (c) *Ambrosii*, *Augustini*, *Bellarmini*, *Osovii*, & *Simancæ Episcopi*, *Conzenii nostri*, aliique plurimi Commentatores in libros *Stagyritæ* politici, qui lucubrationes suas de Regum, Principum, Regnorum, & Rerumpublicarum institutione, ac gubernatione ediderunt, nosque ad legenda utcunque sua vestigia animarunt.

Tertia. Quod disciplinæ hujus, academico studio, saltem Catholico, accommodata, ingens sit raritas, ut uno excepto vel altero (quod sane mirum, & a Protestantibus Orthodoxæ parti toties exprobratum) vix tertium nominare possis, Academicæ ætati utiliter suadendum. Contra apud Adversarios tanta nostro ævo pullulat Institutionum, Elementorum, Compendiorum, Exercitationum, de jure Naturæ & Gentium, seges, ut protestanticam *Palladem* pene singulis noctibus edere videas novos partus, utinam publicæ luci semper proficuos. Quid ergo mirum, si nostra penuria alienam copiam commendet? Si propemodum cogat sitim restinguere e cisternis periculosis, quia protestantice dissipatis? Hæc ipsa, fateor, raritas, etsi difficultatem objecerit, simul tamen & animos addidit, ut præsentis temporum necessitati calamum commodaremus. Tanto enim ardentiore studio oportet iis insudare scientiis, quæ Reipublicæ tam salutare; quanto

(a) In appendice Thematum *Puffendorf*. Disputat. 1. Themate 1. editionis *Gießenfis* Anno 1703.
 (b) In præfatione ad Lectorem Jurisprudentiæ publicæ universalis clarissimi Patris *Francois Schmier*.
 (c) Siquidem Author est libelli de regimine Principum.

pauciores est reperire, qui iisdem, pro merito dilucidandis, navasse operam dignoscuntur.

Ob retu-
dendam, &
reforma-
dam Mora-
listarum
protestan-
tium falsita-
tem.

Quarta & precipua ratio est: Quia protestantica eruditio; hoc nostro ævo, est tota in eo, ut disciplinam juris Naturæ, & Gentium, ab antiquis Patribus (si credere fas est) tantopere neglectam, a Scholasticis orthodoxis adeo confusam, atque corruptam, e Papistis tenebris eruant; ad usum academicum reforment; & ad boni publici emolumentum illustrent. Rem tanti clamoris penitius si rimemur, illico evanescit in grande vacuum. Jus Naturæ & Gentium excolunt, ut protestantico scopo accommodent, & passim depravent. Anguem non raro porrigunt sub herba, hoc est, principia erronea, eruditionis velata fronde. Fundamenta juris Naturæ, suis ideis commoda, statuunt, Religioni suæ magis, quam Orthodoxæ, conformia: inde illam hac veriore inferunt, sicque divisionem potestatis, & Hierarchiæ Ecclesiasticæ Primatum (petram scandali in protestantico oculo) non ad divina Oracula, sed ad assumenta humana referunt. Verbo: id agunt, ut, sub genuini Politicisimi fucio, Protestantismum latenter Juventuti instillent; Principibus obtrudant; eumque in Imperio Romano-Germanico magis stabiliant, ac propagent. Nemo igitur ægre feret ex Protestantibus, si eorum studiis provocati, in partem adversam, agamus ratem; si scopum scopo opposito conemur elidere, ut ne Juventutem catholicam protestantibus, & Apostolica Sedi, & Imperatoriæ Majestati parum honorificis principis, posthac imbui contingat. (a) Quidquid sit, cum meliore titulo nobis faveant Naturæ jura, more nobis hactenus solemnibus, in id incumbimus, ut ne protestantica falsitas maneat sine vindice, & Catholica veritas sit sine Patrono.

(a) Ita Censura Theologica de opere Catholico Juris Naturæ & Gentium, quod nuper editis clarissimus Abas Sigismundus Stoppus, Friburgi Brisgovie.

ELEMENTUM PRIMUM
PARTIS I.
DE
JURE NATURÆ,

S. E. U.

TRACTATIO GENERICA

**De Principiis Constitutivis, Directivis & Cognoscitivis
Juris Naturæ, & Gentium,**

AD NORMAM MORALISTARUM NOSTRI TEMPORIS,

M A X I M E

P R O T E S T A N T I U M,

A D O R N A T A,

**Et pro Studio Academico, præsertim Catholico,
accommodata.**

INSTITUTIONUM JURIS NATURÆ ET GENTIUM

PARTIS I.

DE JURÆ NATURÆ

ELEMENTI I.

TITULUS I.

*De Principiis & Fine Juris Naturæ circa moralitatem
actuum humanorum.*

INSTRUCTIO I.

*De principiis constitutivis, seu de natura, & proprietatibus
actus humani in genere.*

§. I.

Veritur I. Quid sit actus humanus, & quotuplex.

R. Actus humanus in genere est motio quomodocunque ab homine profecta. Cum enim homo sit rationale animal, hoc est, interprete sancto Damasceno, substantia intellectiva dependenter ab organis, arbitrio libera, & per se potestativa suorum actuum: speciei duplicis habet actus, non liberos v. g. circulationem sanguinis; liberos v. g. actum amoris DEI, hoc discrimine, ut actus hominis dicantur tam liberi, quam non liberi; actus vero humani solummodo liberi, quorum homo est Dominus, & qui ex voluntate deliberata procedunt.

Queritur II. Quid sit arbitrium liberum?

R. Est facultas rationis, & voluntatis: unde quod est liberum, est voluntarium, sed non vicissim: quia multa necessaria sunt voluntaria; hinc voluntas

F 4

Part I.

*De Jure
Naturæ
Elementum
I.*

Titulus I.

*De principiis
moralitatis.*

Instructio I.

*De proprie-
tibus actus
humani.*

§. I.

*Actus hu-
manus mi-
nus propria
omnis motio,
proprie sola
libera.*

*Arbitrium
liberum est
facultas ra-
tionis &
voluntatis.*

voluntarium, respectu liberi; est prius a subsistendi consequentia: nam valet; est liberum: ergo voluntarium.

Proprietates
duplex.

Queritur III. Quanam proprietates actus humani?

R. Duplex: Voluntarietas, * & libertas.

Voluntarietas.

Queritur IV. Quid voluntarium, & involuntarium, & quotuplex?

R. I. Voluntarium, e mente Divi Augustini, recte dicitur, id, quod procedit ab intrinseco, quando nempe agens se ipsum movet ad certam actionem, & ex cognitione finis, dirigendo scilicet actionem ad finem, a se cognitum, & intentum: talis est v. g. sumptio rabarbari respectu hominis biliosi.

Involuntarietas.

R. II. Involuntarium est, quod non procedit ab intrinseco &c. seu cui deest conditio ex requisitis ad voluntarium, sic ut sit contra positivam inclinationem agentis. **

Voluntarium
multiplex.

R. III. Voluntarium dividitur 1. In formale, & objectivum: illud est ipsa volitio, seu actus elicitus a voluntate: hoc est objectum intentum per volitionem. Formale subdividitur in liberum, & necessarium; illud procedit ex cognitione libere, uti amor Dei in Justis: hoc sequitur necessario, uti amor Dei in Beatis. Objectivum sub se continet voluntarium in se, seu directe volitum; & voluntarium in alio, seu in sua causa; item voluntarium directe, quod procedit ab aliquo tanquam agente, v. g. perforante navim, ut mergatur; & in voluntarium indirecte, quod procedit a non agente, v. g. omittente navis gubernationem, cum praevisione mersionis.

Dividitur 2. In Voluntarium purum, & mixtum. Illud procedit sine inclinatione contraria; hoc cum inclinatione contraria, seu volitione inefficaci. Huc revocatur voluntarium simpliciter, & secundum quid: illud fit cum volitione inefficaci, etsi sit juxta inclinationem absolutam, ac efficacem; illud, etsi sit juxta aliquam inclinationem voluntatis, est tamen contra aliam praevalentem: sic projectio mercium in mare, metu naufragii, est simpliciter voluntaria; retentio autem est voluntaria secundum quid.

Dividitur 3. In voluntarium voluntate propria, & aliena: hac posteriore contractus, initus a Tutore, pupillo est voluntarius.

Dividitur 4. In voluntarium expressum, & interpretativum, quando consensus colligitur ex circumstantiis. Item in actuale, virtuale, habituale; morale, quando quis non impedit aliquid, etsi teneatur &c. & sic de aliis,

§. 2.

Metus non tollit voluntarietatem actus imperantis,

§. II.

Queritur V. An & quomodo metus stet cum voluntario?

R. I. Dum aliquid fit ex, seu propter metum, actus imperans est voluntarius simpliciter. Patet: nam simpliciter voluntarium est, quod absolute fit ab intrinseco, & ex cognitione finis: talis est actus imperans, v. g. volitio, absolute imperans projectionem mercium in mare ex metu naufragii, qui metus Angelico est fuga mali futuri, difficulter evitabilis: ergo &c.

Vel imperantis,

R. II. Etiam actus imperatus est simpliciter voluntarius. Patet: nam actus imperatus est projectio mercium, in quam simpliciter, id est, efficaciter & absolute, hic & nunc, consentit actualis volitio projectantis: ergo est voluntaria.

Saltem simpliciter.

R. III. Si tamen huic actui imperato, qui fit ex metu, actualiter coexistat volitio inefficax, odio habens actum hunc imperatum, recte dicitur involuntarius secundum quid. *** Iterum liquet: Illud enim est involuntarium

* Spontaneitas dicitur Puffendorfo, sed minus proprie, quia latissime: nam Spontaneitas omnibus substantiis cognoscitibus, etiam brutis, competit juxta Angelicum P. 1. L. 6. A. 2. Vasquium Disp. 27. c. 2.

** Non enim involuntarium negativum & privativum, quia improprie tale, agnoscimus.

*** Abstrahendo, an formaliter, vel saltem materialiter, eo quod non metus, sed aliud motivum v. g. amor divitiarum causas hanc repugnantiam.

rium secundum quid, quod est contra actualem, virtualem, vel habitualem, utur inefficacem, volitionem mercatoris: atqui talis est memorata projectio: ergo est involuntaria secundum quid.

R. IV. Quod si hæc volitio non actualiter, sed tantum conditionaliter coexistet in aliis circumstantiis, ratione probari non posset, actum esse involuntarium secundum quid. P. Quid intelligatur per involuntarium secundum quid, pendet a voluntate loquentium; ergo ratione probari nequit: atqui talem actum, ne quidem secundum quid involuntarium, tenent Magistri linguæ Scholasticæ nominatissimi, Lugo, Palavicinus, Esparza, Maurus, & alii communiter: ergo, cui hæc Auctoritas sufficit, is recte dicit ejusmodi actum non esse involuntarium secundum quid.

Siquidem eadem coexistat volitio inefficax.

Queritur VI. An & quomodo vis seu violentia sese habeat cum voluntario?

R. Eadem ratione, qua metus, nisi tamen omnino cogat ad actum externum contra voluntatem: sic enim actus foret simpliciter involuntarius, ob nolitionem saltem affectivè efficacem. Dicitur ad actum externum, eo quod ad ipsam volitionem internam homo cogi non possit. Potest quidem Deus necessitare voluntatem ad actum, uti patet in Beatis; nequit tamen cogere: nam cogere est inferre violentiam: atqui est impossibile, ut homo patiatur violentiam in eo, quod vult, seu ad quod habet inclinationem, cum omne violentum sit contra inclinationem. Unde aliud est violentum, aliud coactum, aliud involuntarium. Violentum est, quod est contra appetitum innatum, & datur etiam respectu inanimatorum. Coactum, seu irvium est contra appetitum elicatum, & ita quidem, ut appetitus, quantum in se est, excludat permissionem effectus. Involuntarium positive (de quo hæc sermo est) est etiam contra appetitum elicatum, sed tamen per se non excludit permissionem effectus.

Eadem est ratio de vi.

§. III.

§. 2.

Queritur VII. Qua ratione concupiscentia componatur cum voluntario?

R. I. Per concupiscentiam notatur appetitus sensitivus, vel potius actus hujus appetitus vehemens, qui si feratur in bonum arduum, pertinet ad appetitum irascibilem; si in bonum delectabile, spectat ad concupiscibilem. Hinc concupiscentia alia est antecedens usum arbitrii liberi; alia consequens: illa præcedit; hæc præsupponit voluntarietatem.

Concupiscentia, seu appetitus sensitivus.

R. II. Concupiscentia, non evertens usum rationis, non tollit simpliciter voluntarium. 2. Etsi possit tollere libertatem. P. 1. Ponatur Belli dux, qui, ex concupiscentia promotionis vel gloriæ, animo statuat expeditionem periculofam. Jam sic: in hoc proposito plus est de voluntario, quam involuntario; cum expeditionem velit efficaciter, dicendo, volo: evitacionem periculi inefficaciter, dicendo, vellem: ergo simpliciter est voluntaria. C. Liqueat a pari in Æthiope, qui dicitur niger simpliciter.

Non tollit voluntarium simpliciter.

P. 2. Ponatur casus, quo quis, ex vehementia passionis præcipiti ad vindictam, non apprehendat motiva in contrarium. Jam sic: talis fertur ad vindictam ab intrinseco, & ex cognitione finis, ut ipsi bene sit: ergo est voluntaria: atqui non simul est libera: non enim potest nolle vindictam, quia motiva absterrentia ponuntur a passione antecedente occultata; voluntas autem in incognitum ferri haud possit.

Etsi possit tollere libertatem.

R. III. Concupiscentia, spectata ratione, quandoque causat involuntarium secundum quid. 2. Etsi plerumque causet, immo intensius augeat voluntarium.

Quandoque causat involuntarium secundum quid.

P. 1. Decretum efficax suscipiendæ expeditionis, junctum cum repugnantia voluntatis naturali, virtuali, vel habituali, est involuntarium secundum quid: * ergo.

* Abstrahendo, an debeat dici stricto sensu, seu minus stricto, quia non formaliter ratione concupiscentiæ, sed materialiter, ratione alterius motivi retrahentis, provenire concipitur.

go. A. patet ex paritate cum projectione mercium, eo quod, *Augustino* te-
lle, *timor* sit virtualiter *amor*.

*Plerumque
causas.*

P. 2. Actio, facta ex concupiscentia, est plerumque juxta inclinatio-
nem voluntatis, & ad illam concupiscentia inclinatur; immo est causa, ut
voluntas majore affectu feratur in objectum concupitum, uti tellis est expe-
rientia; ergo.

§. 4.

§. IV.

*Ignorantia
antecedens
causas vo-
luntarium
negative.*

Queritur VIII. An & quomodo ignorantia respiciat voluntarium?

R. I. Quod ex ignorantia antecedente, seu invincibili fit, non est volunta-
rium. 2. Sed regulariter etiam positive involuntarium.

P. 1. Ponatur casus, quo filius, sub dumeto latitantem, occidit Patrem,
inculpabiliter putans esse feram. Jam sic: ignorantia hæc antecedens facit,
ut talis operatio, secundum circumstantiam ignoratam, non procedat a vo-
luntate cum cognitione: ergo nec directe, nec indirecte, est voluntaria: nil
enim volitum nisi cognitum.

*Immo ple-
rumque in-
voluntarium
negative.*

P. 2. Operatio, ex ignorantia antecedente causata, saltem regulariter,*
secundum circumstantiam ignoratam, est contra inclinationem actualem, vir-
tualem, vel habituales agentis; non enim poneretur, si ignorantia abes-
set: ergo positive est involuntaria: nam in quæstione nominis loquendum
cum pluribus.

*Concomitans
nec causas
positive vo-
luntarium,
nec involun-
tarium.*

R. II. Quod fit ex ignorantia, præcise concomitante, neque est volunta-
rium, neque positive involuntarium.

P. 1. Quod non est cognitum, non est voluntarium, nec fit ex inclina-
tione positiva voluntatis: atqui quod fit ex ignorantia concomitante, non
est cognitum: ergo.

P. 2. Ejusmodi actio non est conjuncta cum displicentia, nec contra in-
clinationem agentis, ut ponitur: v. g. si quis hostem, quem maxime occisum
cupit, per invincibilem ignorantiam in venatione occidat pro fera; ergo.

*Consequens
causas vo-
luntarium
saltem indi-
recte.*

R. III. Quod ex ignorantia consequente, seu vincibili fit, semper est vo-
luntarium, saltem indirecte. 2. Licet quandoque possit esse involuntarium se-
cundum quid.

P. 1. Quod ex ignorantia consequente, seu vincibili fit, est cognitum
in sua causa, nempe in ignorantia, & omissione debitæ diligentiae, ex qua
prævideri debebat secuturus effectus; ergo est quoque voluntarium saltem
indirecte.

*Est absoluta
posse quan-
doque inter-
venire que-
dam invo-
luntariness.*

P. 2. Potest aliquis ita esse constitutus, ut, licet omittat debitam dili-
gentiam, saltem aliquam, inquirendi v. g. an sit dies jejunii, si tamen certo
sciret, esse diem jejunii, non comederet carnes, & postmodum ipsi displiceat,
quod comederit: ergo comestio carniarum est aliquo modo involuntaria, quia
est contra aliquam inclinationem, etli simpliciter sit voluntaria.

§. 5.

§. V.

Libertas.

*Queritur IX. Quid & quotuplex sit libertas voluntatis humana in ordine
ad suos actus?*

*Alia a coa-
litione alia a
necessitate.*

R. I. Sicuti liberum est idem, ac non esse ligatum; ita libertas idem est,
ac Im-

* Quia posset fors esse casus exceptus, v. g. quo poneretur comestio carnis ex invincibili ignorantia
in homine, cujus sanitati caro plus conducit, ut adeo optaret abstinentiam a carne non esse præce-
ptam; abstinere tamen, si sciret diem Veneris: post autem gaudeat specularive, ratione sanitatis
de comestione, innocenter posita: quo casu non esset contra inclinationem, seu cum displicentia,
adeoque haud positive involuntaria.

ac *Immunitas a vinculis*. Hæc autem duplex est: *Libertas a coactione*, quæ coactio dari nequit in volitione, cum cogi non possim ad *volo*, quando *nolo*, ponique non possit volitio *nolendo*. Altera dicitur *libertas a necessitate*, quæ est facultas *proxime expedita ad agendum*, vel non agendum, vocaturque alio nomine *libertas indifferentiæ*.

R. II. *Libertas indifferentiæ in actu primo* recte dicitur, esse *potentia*, quæ *positis omnibus ad agendum prærequisitis*, potest se determinare ad *agendum*, vel non agendum. 2. *In actu secundo* est ipse *actus procedens a tali potentia*, sumendo *actum late etiam pro actus omissione*. Assertum *evidenter* patet: *Libertas naturæ*, ex ipsa sui nominis notione, communique omnium sensu opponitur *necessitati*, estque cuius evidens, illum liberum non esse, qui est necessitatus ad unum. Jam sic: in primis notionibus rerum, ac nominum, est standum auctoritate: ergo etiam in notione hac libertatis. Profecto pauculi, iique haud moderni, excepto uno vel altero, qui libertatem aperte negare non ausi, & per consequentiam doctrinæ de *prædeterminatione Thomistica* adacti, novam libertatis hujus definitionem conflinxerant, tanti nequaquam sunt, ut ad inepta eorum placita communem linguam reformemus, & a sensu unanimi recedamus.

Hæc est facultas proxima expedita ad agendum, vel non agendum.

R. III. *Libertas indifferentiæ alia* est quo ad *exercitium*, quando quis potest agere, vel non agere; & consequenter quando potest ponere, vel omittere exercitium suæ libertatis, atque hæc dicitur *libertas contradictio- nis*. Alia est quo ad *speciem*, quando quis potest agere hoc vel illud, seque determinare ad *speciem amoris vel odii*; atque hæc appellatur *libertas contrarietatis*.

Dividitur in libertatem contradictio- nis ac contrarietatis.

Quæritur X. An in statu *Naturæ lapsa* detur *libertas a necessitate*?

R. Datur *evidenter*. Demonstratur. Ex una parte constat communi sensu, instinctu, & evidenti experientia, quod plurima quotidie faciamus, quæ libere poteramus omittere: ex altera parte, nisi haberemus talem libertatem, sequeretur, omnes deliberationes esse nugatorias, fictitia præcepta, inania consilia, vana præmia, & supplicia; Deum ipsum esse tyrannum, & omnis mali auctorem, quæ sunt *evidenter* falsa: ergo datur *libertas indifferentiæ*. A. quo ad *primam partem* constat: secus verbera ejusmodi adversarium malignantis naturæ, dum fateatur, te libere posse cessare. A. quo ad *secundam partem* liquet: quid enim prodest deliberare, an velis mori? suadere, ne sitias? punire ignem, quod urat? &c. *Confirmari solet a priori*. Ad hominem *evidenter* pertinet potentia, intentionaliter comparativa, qua bonitatem & malitiam, convenientiam & disconvenientiam mediorum ad finem, variorum objectorum majorem minoremve habilitatem ad invicem, investiget: atqui hæc potentia esset frustranea, nisi responderet modus proportionatus, & electivus unius præ altero, &c.

Evidenter datur etiam in statu *Naturæ lapsæ*.

Quæritur XI. An *libertas sit actui intrinseca, vel extrinseca*?

R. I. Sunt multi, qui actui, vel saltem potentie intrinsecam affirmant, dicentes, actum liberum in se, & qui talem, essentiali respectu; vel saltem potentiam per cognitionem infalsificabilem attingere actum primum indifferentem. Ratio illorum est: quod alias explicari haud possit, quomodo actus liber in se præ necessario sit specialiter laudabilis, honestus, ac meritorius; eo quod tam actus, quam potentia agens, utrobique prorsus eodem modo, se habeat intrinsece, etsi ex parte Dei aliæ in actu primo ponantur circumstantiæ, quæ tamen ad *laudabilitatem* specialem videntur impertinentes.

Juxta quosdam est actus intrinseca.

R. II. Alii contra libertatem actui, qui tali, extrinsecam statuunt, dicentes, eundem actum in se posse procedere a potentia libera, vel necessaria, nec nisi ab actu primo denominari liberum, vel necessarium. Ratio eorum est, quod nulla sit *necessitas* essentialis respectus, aut cognitionis ejusmodi infalsificabilis, cum posito actu a potentia, proxime expedita per actum primum

Juxta alios extrinseca.

num indifferentem, sufficienter intelligatur *actus liber*. Nobis, ad *presentem scopum juridicum*, utriusque sententiae probabilitas sufficit, ut probabilitatis majoris discussionem Scholasticis merito hic relinquamus.

§. 6.

§. VI.

Queritur XII. Qualis libertas competat actui voluntatis interno imperato?

Libertas immediata actus imperati non tollitur per imperantem, solummodo inefficacem. Neque per efficacem distinctum pro diverso instanti.

R. I. *Libertas immediata formalis actus imperati non tollitur per actum imperantem, solummodo inefficacem. 2. Neque per efficacem, sive ponatur distinctus pro diverso instanti, sive pro eodem identificatus cum imperato.*

P. 1. Quia actus imperans inefficax non absolute determinat, sed tantum allicit voluntatem, relinquendo potentiam proximam simpliciter expeditam ad ponendum, vel omittendum actum imperatum.

P. 2. Quia actus imperatus pro instanti B, non obstante efficaci imperante, procedit a potentia simpliciter expedita, seu ad positionem, seu ad omissionem: ergo. A. P. si non procederet a tali potentia, tunc propter perseverantiam actus imperantis, quem necessario sequitur imperatus: hæc ratio nulla est: ergo. Min. P. Hæc ipsa perseverantia est libera, quia impedibilis, cum voluntas possit libere desistere a tali imperio, pro instanti B mutando propositum, & revocando actum prius imperatum.

Aut identificatum ejusdem instanti.

P. 3. Actus imperans procedit ab actu primo proximo indifferente, seu potentia simpliciter expedita: ergo etiam imperatus; cum sint idem, ut ponitur, & etiam probabilius sint. Non enim ulla necessitas distinctionis, præsertim cum juxta Angelicum omnis volitio sit reflexa supra se ipsam, quatenus non tantum vult, sed vult se velle.

Tollitur tamen per distinctionem ejusdem instanti, si actus efficaciter imperans ponatur natura prior.

R. II. *Tollitur tamen libertas immediata actus imperati, si ponatur actus efficaciter imperans, pro eodem instanti distinctus, & natura prior ad actum imperatum.*

P. Posito, quod eliciatur actus ejusmodi imperans, actus imperatus est necessarius *necessitate antecedente*: ergo tollitur libertas formalis actus imperati. A. P. Actus imperans ponitur *efficax*, & pro priori connexus cum imperato, sic ut per ejus omissionem sit *inimpedibilis*: ergo potentia non erit proxime expedita respectu actus imperati, consequenter erit hic necessarius. Dictum, *posito, quod eliciatur actus ejusmodi imperans*: nam sicut hic absolute posset omitti, ita & imperatus, libertate saltem *mediata*. Dictum, quod ponatur actus imperans *inimpedibilis* per omissionem actus imperati: nam in casu extraordinario, quo actus imperans dependeret a scientia media de futuritione conditionata actus imperati, *libere ponendi*, hoc est, ponendi etiam absente efficaci imperio; tunc sicut per omissionem actus imperati *absolute* posset impediri scientia illa media, ita & ipse actus imperans, etsi de se connexus, & natura prior, adeoque salvaretur suo modo libertas actus imperati.

Unde patens varii erroris. Lutheri, Calvini, Jansenii.

Queritur XIII. Quibus erroribus proprietates actus humani corrumpant protestantici quidam Moralistæ?

R. I. Sicut Lutherus non una vice jugulavit, in arbitrio hominis libero, libertatem indifferentiæ *ratione status Natura lapsa*; ita eandem sustulit Calvinus *ratione præscientiæ divinæ*. Hanc hæresim apud Catholicos recte proscripam, denuo obrusifit, hoc nostro sæculo, Jansenius fulminata illa propositione: *ad merendum, & demerendum, in statu Natura lapsa, non requiritur in homine libertas a necessitate, seu sufficit libertas a coactione.*

R. II. Cæteri protestantici Moralistæ, qui planam, tritamque tot sæculis semitam, seu novitatis amorem, seu Scholasticorum orthodoxorum contemptum,

temptu, studiose declinant, in avia, manifeste absurda, non raro delabuntur duce phantaso. Et ne nugis fusior erubescat pagina, exemplo esse potest *Thomasius*, qui, ipsam prope definitionem hominis averfatus, * *animal* non esse corpus sentiens; bestias sensu carere, neque aliter moveri ac machinas; sensus internos non functiones animæ, sed passionem corporis esse, affirmat; immo *id acutiores Philosophos (Cartesium putat) ad oculum demonstrasse*, asserens asseverat. Quid absurdius, quam scribere, uti tamen scribit *Laurentius Fleischerus*, *appetitum sensitivum* a voluntate differre per *solam cogitationem*, ad quam movet intellectum, sic ut hic nunquam moveat voluntatem, voluntatem, tantummodo respectu intellectus, quem movet, esse *liberam, coactam* respectu rerum, a quibus movetur, voluntati non competere *libertatem intrinsecam*, seu quo ad actus intrinsecos, sic ut ei competat electio, & g. respectu odii, vel amoris? ** Quid ineptius, quam statuere, essentiam hominis non consistere *in intellectu*, sed potius *voluntate*? Hominem non esse speciem infimam? Homines *specie inter se* differre, sic ut tot sint hominum species, quot homines? Et sic de aliis adinatis, quibus fundamenta ponit ad jus Naturæ & Gentium superstruendum, utique ideis anomalis conforme.

R. III. Sed Protestantium, *hac ex parte Hobbesiana phantasmata* *** sat diluit ipse *Puffendorfius*, qui quo ad *libertatem animæ* tantum veritati accedit, quantum ab erroribus *Lutheri sui, Calvinii, Jansenii, Cartesii*que recedit, quod mireris, utcumque sanus **** in puncto hoc, quam maxime *protestantico*, etsi alibi, si minus *protestantice* insanus, saltem haud *Catholicæ* sanus, atque legitimus. Nam præter *voluntarietatem*, quam *spon-taneitatis* vocabulo exprimit, recte adstruit plenam in voluntate libertatem indifferentiæ, tam quo ad exercitium, quam quo ad speciem, & quidem ex *Stagyrita* eidem tantopere contempto: immo eandem adstruit ex nostro conceptu libertatis, *sic ut intrinseca voluntatis indifferentia per extraneum aliquod medium penitus extirpari nequeat*. Idque eo firmiter tenendum esse, asserit, quod, *ista sublata indifferentia, actionum moralium humanitas funditus simul tolleretur*. Addit: atque hoc revera facere censendi sunt, qui, nescio quam prædeterminationem physicam in actibus humanis fingunt &c. neque minus illi, qui ex præscientia Divina absolutam actionibus humanis accedere necessitatem volunt. Quantopere autem *Reipublicæ* noxia sint ejusmodi dogmata, bene monet *Grotius*: (a) *liberum arbitrium, si qui plane tollunt, evadere vix possint, quin Deum omnium scelerum causam faciant, id quod in Republica minime tolerandum esse, Plato dixit, Ita illi.*

INSTRU-

* In institut. Div. L. I. c. 1. n. 35. 41. &c.

** Hæc repetit c. 2. n. 112. f. m. 58. Nulla voluntatibus nostris competit libertas intrinseca, sed homines in omnibus suis actionibus agunt coacte: nam omnia, qua omittunt, metu pressi necessario omittere debent.

*** Qui c. 11. de homine ait, appetitionem, & aversionem necessario sequi præconceptum jucunditatis, & molestiæ, ex ipsis objectis adfuture, everso arbitrio libero.

**** Nam etsi admittat libertatem indifferentiæ in ordine ad imputabilitatem actionum in foro externo, immo & interno, spectato saltem merito naturali, negabit tamen spectato merito supernaturali. sola fide in *Christum* cum *Luthero* suo contentus.

(a) Opusculo de dogmatis, *Reipublicæ* perniciosis.

Instruſio II.

I N S T R U C T I O II.

De principiis constitutivis actus moralis in specie,

Seu

De moralitate, ac imputabilitate actuum humanorum.

§. I.

§. I.

Actus moralis est operatio libera cum advertentia rationis ad primam regulam.

Queritur I. Quid moralitas actusque moralis, ac quotuplex?

R. I. *Morale*, latiori acceptione, etymon trahit a moribus, seu simili modo agendi ex determinatione voluntaria agentis, sic ut actus moralis vulgo habeatur ille, ex cujus frequentatione mos, seu mores nascuntur. *Morale* tamen, in strictiore sensu; & prout opponitur naturali, est id, quod ordinem habet ad substantiam rationalem liberam: unde moralitas est forma denominans actum moralem, qui recte dicitur esse, operatio libera voluntatis, cum advertentia rationis elicita ad aliquam regulam primam & universalem, quæ dirigit actus nostros, dictans, quid conducens, quid non conducens sit ad consecutionem ultimi finis. Hinc

Triplex, honestus, & inhonestus, indifferent.

R. II. Quod actus moralis sit duplex: *honestus*, & *inhonestus*: Ille habetur, si voluntas operetur conformiter ad primam regulam; hic, si difformiter: unde *bonum morale*, seu *honestum* est id, quod substantia rationali libera consentaneum, ac decens; *malum morale*, seu *inhonestum*, quod eidem per se repugnat, ac dedecens est, adeoque honestas consistit in conformitate actus ad primam regulam, seu in ratione convenientiæ cum substantia rationali libera; *inhonestas* in difformitate, seu ratione repugnantie cum substantia rationali. Actui honesto, & inhonesto addunt plerique indifferentem, sic ut actus morales in triplici specie constituent, nempe prohibitos, præceptos, & permissos a prima regula honestatis.

Constitutiva moralitatis formalia sunt libertas indifferentia, & advertentia ad legem, quandoque & ipse actus.

Queritur II. Quenam sint constitutiva formalia, atque intrinseca moralitatis? *

R. I. Moralitas actus humani habetur partim per libertatem indifferentiæ; partim per advertentiam rationis ad primam regulam honestatis, si sit extrinseca; si intrinseca, habetur insuper per ipsam entitatem actus.

P. Moralitas est conformitas, vel difformitas actus liberi cum regula rationis, dictante actum esse difformem, vel conformem primæ regulæ: sed hæc præcise habetur posito hoc complexo; & aliquo deficiente non habetur completa: ergo. *Minor*. P. Deficiente libertate indifferentiæ, actus non erit imputabilis, saltem ad meritum, vel demeritum, præmium, vel poenam. ** Deficiente advertentia ad primam regulam, honestas vel inhonestas non erit voluntaria, quia non cognita. Hinc sola natura rationalis moralitatis est capax, actusque brutorum gratitudinis, iræ, &c. sunt morales analogice, æquivoce, & improprie.

Non est universaliter essentialis actus.

R. II. Moralitas universaliter non est essentialis, & adequate intrinseca ipsis actibus. P. Actus non respicit essentialiter actum primum proximum & ad-

* Formalia, non efficiens, qualia intellectus, & voluntas: intrinseca, non extrinseca, regulativa, qualia lex Divina naturalis &c. de quibus Instruſione tertia.

** Unde actus beatifici sunt quidem *lass* morales, moralitate objectiva, quatenus consonant regulæ objectivæ honestatis: non tamen sunt *stricti* morales, moralitate imputabili ad meritum, vel demeritum.

& advertentiam ad legem, *saltem universaliter*: * ergo. *A. P.* 1. Non debent adstrui tales respectus essentialis sine ratione efficaci. 2. Juxta plures libertas non est *necessario* intrinseca actui, uti diximus: ergo neque moralitas, consistens partialiter in libertate: 3. Moralitas est separabilis ab entitate physica actuum: ** nam idem actus, *specificative* sumptus, definente advertentia, vel lege prohibente, potest fieri non malus, vel etiam bonus, & vicissim. ***

R. III. Moralitas *primario* convenit actibus voluntatis; *secundario* etiam actibus aliarum potentiarum, qui a voluntate imperantur. 2. Non tamen omnes actus voluntatis sunt morales; non enim morales sunt *motus primo primi, prævertentes* rationem, aliique *necessarii*: nec omnes actus liberi sunt morales, cum multi fiant sine advertentia, v. g. *movere manum, fricare barbam &c.* Actus moralis, si est concretum physicum, pro materiali dicit entitatem *physicam* actus, *pro formali moralitatem*; secus si est concretum *metaphysicum*, seu si *moralitas actui est essentialis*.

Convenit primario actibus voluntatis; secundario etiam aliis.

§. II.

§. II.

Quæritur III. Qua ratione moralitas refundatur in actum internum?

R. I. *Moralitas, hoc est, honestas, vel inhonestas refundi potest in actum ex objecto, fine, & circumstantiis.*

Moralitas refunditur in actum ex objecto, fine, & circumstantiis.

Ratio est: quia, juxta receptum in moralibus principium, *bonum ex integra causa, malum ex quolibet defectu*: ergo si tam *objectum*, quam *finis & circumstantiæ* sunt honestæ, etiam intrinseca tendentia actus, vel constitutio moralis erit adæquate bona: si vero vel *objectum materiale* est vetitum, vel *motivum formale*, vel *circumstantia* prohibita, jam totum complexum erit inhonestum, seu difforme regulæ primæ. Accedit, quod, juxta communem, actus specificentur ab objectis; quod finis sit præcipuum objectum actus interni, per se intentum; quod circumstantiæ sæpe reddant objectum & finem moraliter bonum, vel malum: ergo refundunt malitiam vel bonitatem.

R. II. *Specialis tamen honestas non refunditur in actum ex objecto, fine, vel circumstantiis, nisi directe, & formaliter, saltem confuse, attingatur* Ratio est: Quia alias honestas sese haberet solummodo *per modum motivi neglecti*: atqui talis honestas refundi nequit in actum; cum nemo cognoscatur formaliter laudabilis, & v. g. *temperans*, si abstineat a superfluis ex avaritia, non attendendo temperantiæ honestatem. Accedit, quod communis Theologorum ad specialem honestatem exigit, *ut directe, & formaliter*

Honestas tamen debet esse directe voluta.

* Non enim negatur, dari posse actus, *intrinsicè* morales, seu malos, seu bonos. Sic *Charitas DEI perfecta, contritio, voluntas nunquam peccandi &c.* sunt actus *intrinsicè* boni: quia horum *objectum semper est bonum*: & si actus prohiberetur, vel si propter aliquid extrinsecum fieret malus, jam non posset produci, eo quod voluntas amplecteretur contradictoria. Sic *odium DEI, cognitum ut malum; volitio peccandi, contra legem agendi, volo hoc, quia est, licet sit, sive sit, sive non sit prohibitum &c.* aliique actus reflexi similes, sunt *intrinsicè* mali: quia *tendentia essentialis est affectiva transgressio, & objectum formale est malitia directio voluta*, sic ut sine contradictione honestari haud queant.

** Alia ratio est *de habitibus*, quia tantum sunt *analogicè* morales, quatenus nempe inclinant ad actus morales, quæ vis inclinativa cum habeatur per solum habitum, moralitas *improprie, satis*, est illis intrinseca.

*** V. g. Volitio, qua quis vult ambulare præcise *propter sanitatem*, juncta cum vincibili ignorantia prohibitionis factæ a Superiore, posito, quod *continuo* advertatur, hic & nunc, ambulatio- nem non esse prohibitam, immo esse præceptam, transit de mala in non malam, vel etiam bonam. Contra volitio comedendi carnes *propter sanitatem* per circumstantiam ex parte objecti, quod sit dies *Veneris*, quæ durante actu incipit esse cognita, & voluta, non quidem formaliter, sed interpretative, & indirecte sine actu expresso transit ex non mala in malam &c.

maliter propter se intendatur, ex eo capite, quod omnis actus specificetur a suo objecto formali, & fine; non autem a materiali & medio, quod intenditur propter finem. Sufficit autem, si honestas attingatur confuse; * secus enim plerimi actus, qui censentur esse virtuosus, non forent formaliter honesti, præsertim in rudibus.

Sufficit
contra, si in-
honestas sit
volita indi-
recte.

R. III. *Inhonestas tamen refunditur, etsi non directe & formaliter; sed solum indirecte, materialiter, vel interpretative intendatur.*

Ratio est: Quia juxta communem: malum ex quolibet defectu: ergo si malitia objecti, etiam materialiter tantum, indirecte, vel interpretative est volita, jam actus erit adequate inhonestus, utpote contra regulam primam honestatis, seu neglectam, seu violatam, quæ vult, ut nullo modo intendatur quidquam prohibitum. Hæc tamen intelligenda sunt de malitia, quæ actum afficiat intrinsece; nam alia ratio esse potest de malitia, solummodo extrinsece actum afficiente, vel concomitanter se habente, v. g. respectu orationis, non factæ debito loco, situ, tempore; respectu confessionis factæ ex vana gloria &c. qui actus juxta plures boni sunt intrinsece ex objecto proprio; mali extrinsece a sua causa, fere sicut obediencia subditi intrinsece bona, & ob finem malum Superioris extrinsece mala est: idem sentiendum de consecratione facta ex malo fine Sacerdotis &c.

Moralitas ac-
tus externi,
habita ex fi-
ne, est ex-
trinseca.

Queritur IV. *Quomodo moralitatem participet actus externus?*

R. I. *Moralitas, quam actus externus præcise habet ex fine, est illi extrinseca, & provenit ab actu interno; moralitas vero, quam habet ex propria materia, & circumstantiis, partialiter est intrinseca, & distincta a moralitate actus interni. Patet quo ad 1. Quia talis actus secundum se nec est præceptus, neque prohibitus, consequenter non habet conformitatem, vel difformitatem propriam cum prima regula honestatis: ergo tota illius moralitas provenit ab actu interno, eum ordinante ad certum finem.*

Habita ex
materia &
circumstan-
tiis est par-
tialiter in-
trinseca.

Quo ad 2. Quia talis actus externus, habens ex objecto proprio, & circumstantiis malitiam, vel bonitatem, etiam ratione sui, præcipitur, vel prohibetur; consequenter habebit conformitatem propriam, vel difformitatem cum lege Divina: ergo illius moralitas erit partim illi extrinseca, & distincta ab actu interno: unde internus trahet moralitatem objectivam ab externo, & externus moralitatem formalem, & honestatem proprie talenti ab interno.

Dicitur moralitas objectiva, quia actus externus moralitatem formalem non habet, cum in illo non detur formalis, & immediate libera prosecutio vel fuga boni honesti, aut turpis, facta cum advertentia ad legem, quam accipit solum ab actu interno.

Unde per ac-
tum exter-
num non au-
getur bonitas
externi actus
formaliter.

R. II. *Actus externus, qui habet moralitatem præcise ex fine, non auget bonitatem, vel malitiam actus interni, hanc tamen auget physice saltem, & extrinsece actus externus, qui habet moralitatem propriam ex objecto, & circumstantiis. Primum constat ex eo, quod talis actus moralitatem totam habeat ex actu interno, ut dictum: ergo eadem erit utriusque malitia, vel bonitas. Alterum: quod talis actus habeat moralitatem distinctam: ergo extrinsece saltem augebit.*

Saltem per
se.

R. III. *Nullus tamen actus externus per se auget moralitatem actus interni*

impe-

* V. g. in actu elemosynæ, ut intendatur objectum non ut mere utile, vel delectabile, sed sub ratione aliqua honestatis, hoc est, sublevanda miseria. Multo minus requiritur, ut actus referatur explicite & formaliter ad Deum, tanquam finem ultimum &c. quia nullum extat tale præceptum, & illud Pauli: *omnia in gloriam DEI facite*, est solum de consilio.

*imperantis, in ordine ad majus meritum vel demeritum, * etsi per accidens augere soleat.*

Ratio est quo ad 1. Quia tota ratio honestatis, ac inhonestatis, & consequenter tota moralitas meriti, atque demeriti desumitur ex libertate indifferentia, quam habet actus, & ex advertentia ad legem, ita ut ad mensuram libertatis & advertentia, aliqua vel nulla, major vel minor sit imputabilitas, & consequenter malitia, seu bonitas actus: atqui in actu externo non datur nova, vel distincta libertas: ergo neque nova, vel distincta moralitas. Minor constat, non enim minore laude dignus, qui efficaciter vult dare eleemosynam, sed prohibetur ab extrinseco, nec minore vituperio, qui alterum occidere vult, sed miraculo prohibetur; neque censetur quis augere meritum, vel demeritum, per hoc, quod equus, quem dirigit, moveatur ad locum, virtuti vel sceleri destinatum.

Quia ratio honestatis desumitur ex libertate & advertentia,

Ratio est quo ad 2. Quia voluntas in executione sæpe fit intrinsece secundum se melior, vel pejor: ergo per accidens augetur meritum vel demeritum. A. patet. 1. Per multiplicationem actuum interiorum, qui in executione sæpius repetuntur. 2. Per majorem intensiorem: nam varia opera, ratione difficultatis, seu delectabilitatis, exigunt intensos actus internos, & excitant: unde aliud longe est speculative, aliud practice hostem debellare, ad martyrium aspirare &c.

Augeri enim solum per accidens propter varias circumstantias.

R. IV. Actus externi in foro humano, tam sacro quam civili, puniuntur, vel præmiantur non ex eo capite, quasi per eos augetur meritum, seu demeritum: sed 1. Quod sæpius Prætor & Ecclesia non velit, immo nec possit judicare de internis. 2. Quod ordinarie non possit melius agnoscere efficacia actus interni, quam ab externo. 3. Quod externi præcipue nocent, vel prosint Reipublicæ: hinc forum humanum actus internos non punit proprie, sed solum, quantum apparent in actu externo, & conducunt ad bonum commune: propriissime tamen punit DEUS.

Unde præmiantur, vel puniuntur actus externi non propter internos.

§. III.

§. 3.

Quæritur V. An possit dari actus moralis indifferens.

R. I. Potest dari actus moralis indifferens quo ad speciem. P. Potest dari actus moralis, qui, præcise spectato objecto materiali, nec est bonus, nec malus formaliter: talis foret indifferens quo ad speciem: Maj. P. Potest dari actus, qui versatur circa objectum materiale, quod secundum se nec præcipitur, nec suaderetur, nec prohibetur a lege Divina, sed pure permittitur: v. g. ambulare, tollere festucam, abigere muscas &c. &c. ergo potest dari actus moralis indifferens quo ad speciem.

Actus indifferens dari potest quo ad speciem.

R. II. Potest dari actus moralis indifferens etiam in individuo, saltem per accidens.

Et in individuo saltem per accidens.

P. Potest aliquis, v. g. se calefacere, refrigerare, &c. quin id referat ad finem positive honestum, vel quia judicat, non dari talem obligationem; vel quia ad illam non attendit, ex ignorantia inculpabili: talis actus est indifferens in individuo per accidens: Min. P. Non est inhonestus, quia non est contra dictamen rationis, cum vel judicet, se non teneri, vel ignoret obligationem: nec est honestus, quia non ponitur ex motivo honestatis. Et quamvis poneretur cum advertentia hac: quia licet (a qua tamen potest præscindi) hæc tamen non necessario esset motivum; vel etiam foret, vix sufficeret,

Tom. I.

G

ficeret,

** Saltem substantiale: nam accidentale, saltem de congruo; videtur mereri posse actus externus, dicente Angelico: congruum est, ut qui vult, & simul facit, habeat etiam gaudium de opere accepto, & aliis bonis inde factis.*

ficeret, ut actus hoc ipso esset honestus ; * quia honestum ordinarie , quod suatum, vel preceptum ; licitum, quod permissum .

Multi no-
tant dari
posse per se ;
quia videtur
dedecere na-
turam ra-
tionalem
actus, non
directus ad
finem possi-
ve honestum.

R. III. Videtur, dari non posse actus per se indifferens in individuo . P. Homo, quandocunque deliberate agit, agere debet ut homo : ergo debet agere modo, naturæ rationali conveniente, hoc est intendendo finem proprium, bonumque debitum naturæ rationali, qua tali : sed tali modo omnem actum, utut ex sua specie indifferentem, debet dirigere in finem & bonum honestum ; secus hoc ipso actus erit inhonestus ; ergo nullus dari potest actus per se indifferens in individuo . A. fundatur in ordinatione, ac dignitate naturæ rationalis : nam omne agens ordinate operari debet juxta finem, naturæ suæ debitum, hoc est, modo sibi conveniente ; quia alias ageret contra naturam, ut patet inductione . Min. subf. P. Modus conveniens est, rationabiliter agere juxta dictamen rationis ; finis autem proprius, & bonum naturæ rationali, qua tali, debitum est honestas ; ergo omnem actum debet ordinare ad finem honestum, & debito quidem tam stricto, ut hæc ordinatio sit naturæ rationali intrinseca, & Naturæ jure sequenda, tanquam proprietas, per quam homo differt a bruto . C. patet : quia non intendens finem proprium, seu honestatem, modo conveniente non ageret, sed inordinate, pervertendo ordinem, & dignitatem naturæ rationalis, atque abutendo libertate rationis, quæ concessa est, ut agat modo nobiliore, & ad finem altiore, quam brutum .

Neque suffi-
cis finis me-
re delectabili-
tis .

Confirmatur . Si esset ratio, cur homo non deberet necessario intendere finem honestum, tunc esset hæc, quod posset intendere alium sibi proprium, nempe utilem, vel delectabilem : hæc ratio nulla est . Min. P. Non potest præcise intendere utilem, quia utilis non appetitur propter se, sed propter honestum, vel delectabilem . Non delectabilem, quia non potest licite in hoc quiescere, cum non sit bonum proprium naturæ rationalis, qua talis, utpote per quod non differret a bruto .

Sed affir-
mans alii,
quia non vi-
detur ulla
implicantia;
immo suffra-
gari potius
persuasio
communis .

R. IV. Videtur dari posse actus per se indifferens in individuo . P. Nulla apparet implicantia ejusmodi actus ; immo videtur communi hominum persuasioni esse conformis : ergo dari potest . A. P. 1. Potest poni actus ex objecto indifferens, vel etiam bonus, ob finem mere permissum, sed talis est per se indifferens in individuo . Maj. videtur constare : nam possunt poni, & etiam ponuntur plurimi actus humanæ necessitatis, commoditatis, utilitatis, se calefaciendo, manus fricando, expuendo &c. qui non habent specialem consonantiam, vel dissonantiam cum ratione, vel lege Divina, adeoque mere permittuntur a Deo, & ratione : sicuti & a Principe humano non omnia præcipiuntur, vel suadentur, sed multa permittuntur . Min. P. talis actus non est positive honestus, quia non amplectitur honestatem, nec positive præcipitur, vel suadetur ; nec etiam est positive inhonestus, quia non est contra rationem, vel legem Dei, positive prohibentem, nec alio fine, aut circumstantiis vitiatur : ergo erit permissus, adeoque licitus, & indifferens in individuo . A. P. 2. Communis est persuasio hominum, se non agere inhoneste, expuendo, nares fricando, sese refrigerando ob commoditatem naturæ, etiamsi nullum alium finem intendant : ergo ejusmodi actus videtur esse communi persuasioni conformis .

Rationibus
oppositis, de
inordinatio-
ne actus in-
differens,
hæud effica-
cibus .

Confirmatur . Si esset ratio, cur dari non posset actus per se indifferens in individuo, tunc esset hæc, quod actus, ad finem honestum non directus, videretur inordinatus, difformis rationi & legi : hæc nulla est : Min. P. Ejusmodi actus esset adhuc conformis legi & rationi, saltem permittenti : ergo non

* Nisi conjunctus foret cum speciali submissione ad legem Divinam, saltem permittentem, quod ordinarie non fit,

non esset inordinatus; nec etiam positive honestus; cum motivum permissionis non sufficiat ad honestatem. Accedit, quod tales actus non dedeant hominem, qua talem: quia multi conveniunt soli homini; ponuntur cum libertate, & advertentia ad legem moralitatis, seu ad voluntatem Dei, saltem permittentem; cognoscuntur esse conformes naturæ, saltem ut sensitivæ, nec positive difformes naturæ, ut rationali; videntur esse proprii hominis, cujus est, procurare non modo bonum potentia rationalis, sed etiam animalis: ergo homo per illos operabitur adhuc, ut homo, adeoque ejusmodi actus non dedeant hominem, qua talem.

R. V. Utraque sententia est admodum probabilis, prima probabilior ab auctoritate, secunda a ratione, illa de consilio sectanda, cum hominem melius disponat ad finem ultimum, & virtutum exercitium; hæc in praxi omnino tuta, * conformior humanæ fragilitati, & statui tot distractionum; benignitati itidem divinæ circa nos Providentiæ, ut recte animadvertit sanctus Bonaventura. Ratio fundamentalis petitur ex lege naturali, rite exposita, ac synteresi humanæ naturæ, quæ dicat, hominem esse, & nasci liberum ad agendum, quidquid non est prohibitum lege naturali vel positiva; libertatem hominis restringente. Præceptum autem, ut omnes actus liberi, ac morales referantur, ex positiva intentione operantis, ad Deum, vel etiam finem alium positive honestum, ex synteresi humanæ naturæ probari nequit, etsi consilium ad perfectiora clare satis exhibeat. Quamdiu autem præceptum hoc non ostenditur, libertas hominis manet in sua possessione, actusque indifferentes in individuo erunt ex genere permissorum.

Unde negativa posterior auctoritate affirmativa ratione.]

S. IV.

S. 4.

Queritur VI. Quenam est moralitatis proprietas, formaliter consecutiva in actibus humanis?

Imputabilitas

R. I. Impossibilitas, seu ratio, vi cujus homo pro actuum moralium causa, seu physica, seu morali, haberi, adeoque ad reddendam de illis rationem adstringi potest, sic ut in ipsum redundent effectus, qui ex illis proveniunt. (a) Dicitur proprietas formaliter consecutiva, seu metaphysica moralitatis, ** quia fluit ex actu morali, qua tali, tanquam proprium quorundam modo.

Est proprietas metaphysica actus moralis.

R. II. Cum imputabilitas radicitur in moralitate, veluti causalitate; hæc autem constituatur per libertatem voluntatis, ac advertentiam intellectus ad quamdam regulam directivam, patet, quod pro ratione libertatis, & advertentiæ consequatur actuum imputabilitas. Unde, loquendo in genere, regula universalis est, quod tanta sit imputabilitas, quanta actionum moralitas, hoc est, advertentia, & libertas. Nulla enim Puffendorffio Authore, (b) propior ratio est, quare alicui actio quæpiam imputari possit, quam quia ab ipso, sciente & volente, mediate vel immediate, profecta est; seu quia penes ipsum fuit, ut fieret, vel non fieret. Unde si cognitio, vel consensus est tenuis, aut semiplenus, ut in semidormiente accidere potest, proportionata ei erit imputabilitas, & pedissequa culpa, levis scilicet, atque dimidiata.

Imputabilitas mensuratur ad normam moralitatis loquendo in genere.

G 2

R, III.

* Saltem in genere, abstrahendo a quibusdam actibus in specie, qualis comestio ad satietatem ex sola voluptate &c. alique nimium sensuales, periculosa, naturæ rationali, ejusque finibus ordinariis opposita, de quibus Scholastici.

(a) Ita recte Puffendorffius De offic. hom. & civ. c. 1, §. 17. f. m. 20.

** Imputabilitatem minus philosophice idem Puffendorffius vocat formale actionis moralis: nam si entitas physica actus, ut ibidem statuit, est materiale, formale constitutum actus moralis erit moralitas, ex qua, veluti radice, tanquam proprietas metaphysica fluit imputabilitas. Puffendorff. h. d. de Jur. N. c. 5. §. 3. f. m. 67.

(b) L. c. de offic.

Loquendo
in specie.

R. III. Ex regula hac generali, uti & iis, quæ supra diximus de voluntario ac libero, ultro fluunt regulæ particulares, quæ determinant imputabilitatem actuum moralium in specie, ac individuo.

Inimputabiles sunt actus deficientes ad veritatem debitam.

Sic 1. Imputabiles non sunt actus, prout procedunt ex errore, ac ignorantia invincibili, seu facti seu juris, etiam naturalis: * quia deficit advertentia. Contra imputabiles sunt, in quantum oriuntur ex ignorantia vincibili, affectata, crassa, &c. Unde, uti Puffendorpius animadvertit, ignorantia circa officium, cuique injunctum, ab imputatione non liberat. (a)

Uti & qui deficientes requisita libertate.

Sic 2. Imputabiles non sunt actus involuntarii, quatenus tales sunt. Immo nec voluntarii, si necessarii, saltem ad meritum, atque demeritum. Tales sunt actus Beatorum, infantium, ebriorum, amentium, dormientium, &c. Item expressi metu, ** seu vi saltem externa, concupiscentia, vel alia quacunque prædeterminatione, libertatis indifferentiæ eversiva. Item motus primo primi, uti & illi, qui feruntur in objectum non indifferenter, sed cum sola ratione boni ab intellectu propositum. Ratio est, quia deficit libertas. Dictum: saltem ad meritum, atque demeritum: nam ad imputabilitatem quo ad penam in foro externo, judicantem juxta actum externum, sufficeret voluntarietas, etsi necessaria, casu quo quis, ex vehementia passionis præcipiti, non apprehendens motiva in contrarium, committeret v. g. homicidium.

Imputabiles liberi etiam in alia voluntate.

Sic 3. Imputabiles sunt actus voluntarii liberi, in quantum tales sunt, et si metu, vi, vel concupiscentia, seu passione incitante elicti, quæ incitantem sicut libertatem, ita imputabilitatem non tollunt, quantumvis minuant. Imputabiles itidem sunt actus etiam in voluntate aliena, sed tamen moraliter propria, v. g. Tutorum, Superiorum, Protoparentis Adami respectu lapsus originalis.

Etiam liberi indirecte & in causa.

Sic 4. Imputabiles sunt actus tam directe in se, quam in causa, & indirecte voluntarii: nempe illi, in quos voluntas non quidem immediate per aliquem actum, sed tamen moraliter se extendit, atque hæc moralis extensio est 1. positiva: si quis velit causam, ex qua per se, & necessario prævidetur secuturus effectus: sic rixa, seu homicidium, in crapula prævisum, est in causa & indirecte imputabile. Quod si effectus per accidens prævideretur secuturus, & causa de se non esset prohibita, effectus foret mere permissus, adeoque non imputabilis. Sic puellæ, si domo exeat, prævisum scandalum lubrici juvenis, mere acceptum, imputabile non est: sic si quis habeat jus rigandi hortum, damnum alieni horti, inevitabiliter conjunctum, illi imputabile non erit, & sic de aliis. Illa ipsa moralis extensio 2do. est negativa: si quis sciens non impediat effectum, quem tamen impedire posset, & deberet. *** Sic mercio navis est voluntaria indirecte, adeoque & imputabilis Navarcho, negligentæ directionem, ex qua prævidet secuturum naufragium.

Actus omnes seu physica, seu moralis, seu proprii.

Sic denique 5. Imputabiles sunt actus omnes, quorum voluntas est causa, seu expressa, seu etiam interpretativa: quando nempe ex circumstantiis sufficienter colligitur consensus vel dissentus, seu causa sit actualis, seu virtualis, actu scilicet moraliter perseverante; seu causa sit in se vel per alium, physica, vel moralis, hoc est influens per cooperationem qualemcumque liberam, positivam, vel etiam negativam, adjuvando, incitando, jubendo.

* Unde ab Alexandro VIII. damnata hæc propositio 31. Tametsi detur ignorantia invincibilis juris Natura, hoc in statu natura lapsa non excusat a peccato formali.

(a) L. c. §. 21. f. 24.

** Gravi, quo quis compellitur ad malum minus pro majore, si sit mere physicum: sic nauta non est imputabilis proiectione mercium ob metum præsentem naufragii.

*** Seu ex justitia, seu ex charitate.

bendo, assentando, exemplis movendo, verbis suadendo, consulendo, approbando; Immo non reprobando, vel impediendo, cum quis deberet & posset, & sic de aliis juxta notos versiculos:

*Justo, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.*

Quæritur VII. Quomodo hac ex parte extragentur nonnulli protestantici Moralistæ?

Quia in materia Puffendorffius.

R. Puffendorffium quod concernit, sicut ubique Aristotelis spinosam barbariem, & Scholasticorum interpretum pædiam, implexis horrentem tenebris, accusat; ita gloriæ sibi ducit ab his recedere, juris principia sequstrare, ac in clariorem, ut ait, nitorem producere. Sed an istud præstitit, quivis judicet æquus arbiter. Profecto dum non raro e propriis phantasmatis ideas fictiles procudit, in eam & ipse delabitur obscuritatem, ut & ejus Commentatores sat laboris invenerint ad qualecunque crepusculum, novis profundi ingenii notionibus affundendum. Immo quoties a trita Scholasticorum semita recedit, toties fere in difficiles pedicas incidit, ac in falsitatis avia deflectit. Uno, alterove exemplo, res declaretur, ut ne Viro tanto splendoris quidpiam detraxisse videamur.

Sic 1. Entia moralia confingit, veluti voluntatis humanæ attributa, modosse vocat, moribus physicis superadditis ab entibus intelligentibus ad libertatem actuum voluntariorum dirigendam, eo fine, ut decor vitæ humanæ concilietur. Auctorem Deum adstruit, uti & arbitrium humanum; modum producendi vocat impositionem; finem assignat vitæ humanæ perfectionem; ea quadrupliciter dispertit, nempe in statum, personam moralem, qualitatem, & quantitatem, seu modos affectivos, & estimativos &c. (a) hæcque omnia paraphrasi, tam ænigmatice fusa, distendit in plura folia, ut Sphingem, ex cortinis Delphicis dogmatizantem, existimes. Si amoto vocabulorum novorum inani cortice rem introspicias, deprehendes tribus verbulis rem declaratam apud Scholasticos, dum homines considerant, affectus variis vivendi conditionibus, juribus, dignitatibus, obligationibus mutuis, quæ superveniunt, seu ex pacto, seu ex facto proprio ac alieno, in ordine ad vitam, in societate humana feliciter ordinandam, quibus sic dicta entia moralia, seu moralitatem; Naturæ humanæ adventitiam, explicant.

Quia sepe novus, ideo non vero plus, quam Aristotelico obscurum.

Sic 2. Actus morales definit, esse actiones voluntarias, cum imputatione suorum effectuum in vita communi spectatas: ubi acribia, nequaquam physiolophica voluntarietatem confundit cum libertate; actus moralis formale nunc dicit esse dependentiam a determinatione libera voluntatis, nunc ipsam imputabilitatem, ut supra innuimus. (b) Nunc respuit divisionem entis in substantiam & accidens, substituitque divisionem in substantiam & modum; (c) nunc displicet causa per accidens, tanquam terminus obscurior, ac inanibus litigiis ansam præbere aptus; (d) nunc inter coacta, adeoque nec imputabilia numerat, si quis metu intentatæ mortis alienum exequatur peccatum, occidendo v. g. innocentem, eo quod nudum sit executionis instrumentum, uti male ex Hobbesio argumentatur, (e) & sic de aliis, quæ, velut remotiora a scopo proposito, hic præterimus.

Sepe devius & communi, adeoque erroneus.

(a) L. de jure Naturæ, & Gentium. c. 1.

(b) L. c. c. 5. n. 1. & 3.

(c) C. 1. n. 3.

(d) C. 5. n. 3.

(e) L. 1. c. 5. §. 9. & L. 9. c. 1. n. 8. Correctus a notatore Hertio F. m. 74. L. c. Mihi videtur inquit Hertius, quoties executio ad contemptum Dei pertinet, quodvis potius perferendum esse, quam ut ministerium ad rem illicitam præbeatur.

I N S T R U C T I O III.

Instru-
tio
III.De princi-
piis intrin-
secis actio-
num mora-
lium.

De principiis effectivis, & impulsivis actionum moralium.

§. I.

§. 1.

Queritur I. Quenam sunt actionum humanarum principia intrinseca effe-
ctiva?**Effectiva**
Intellectus,
seu potentia
animæ ratio-
nalis cogno-
scitiva, de-
pendenter a
speciebus,

§. I. In primis intellectus, circa quem

Observandum 1. Quod sit potentia animæ rationalis, quæ objecta, per species proposita, apprehendit, & vel immediate enuntiando, vel mediate discurrendo, dijudicat, an naturæ suæ convenientia, vel inconvenientia sint. * Dicitur potentia, utpote facultas tam activa, ad producendos, quam passiva ad recipiendos suos actus, seu intellectiones. Dicitur objecta apprehendens per species, nempe spiritualia per intellectuales; materialia per materiales, eo quod ejus objectum sit ens omne, qua tale, & quidquid hanc rationem quoquo modo vere participat; ipse vero ex se sit indifferens, ad hæc vel illa cognoscenda, necessario debet determinari vel ab ipsis objectis, vel saltent eorundem speciebus vicariis.**Et radix**
libertatis.**Observandum 2.** Quod, etsi sit radix libertatis, eo quod proponat motiva allicientia, & absterrentia, non tamen sit potentia formaliter libera: quia penes hominem non est, objecta aliter apprehendere, quam ea per species intellectui repræsententur, etsi in judicando propter imbecillitatem errare possit.**Judicans de**
rebus sibi
congruis, vel
incongruis,**Observandum 3.** Quod intellectus eatenus sit principium effectivum actionis moralis, quatenus de rebus agendis, omittendisve judicat, an rationi rectæ, seu primæ regulæ conformes, vel potius difformes sint: atque hoc judicium conscientia appellatur. Quatenus dicitur, seu distinguit bonum a malo, dicitur notitia principii practici, vel a lumine naturæ, vel a revelatione inditi v. g. neminem esse ledendum &c. Græcis appellatur συνείδησις; quatenus principium applicat ad actionem particularem vocatur συνείδησις, hoc est, notitia juris universalis actioni particulariter applicati v. gr. Nocere proximo est prohibitum, & inhonestum: sed si hoc agerem nocerem proximo: ergo agerem inhoneste: quæ conclusio exhibet κρίσις, seu judicium, diciturque conscientia practica, ac antecedens, quia versatur circa actum, hic & nunc faciendum, vel omittendum. Quod si assumptio foret de præterito: sed ego nocui proximo, & illatio diceret: ergo inique egi, foret judicium, seu conscientia speculativa, ac consequens, dicereturque remorsus malæ, & in casu opposito, testimonium bonæ conscientiæ, ut infra pluribus explicabimus.**Dicitur theo-**
reticus &
practicus,
prout versa-
sur circa
universalia,
vel particu-
laris.**Observandum 4.** Quod Puffendorffio intellectus dupliciter considerari possit: prout nempe versatur circa universalia, qualia in scientiis traduntur, & sic appellat Theoreticum; prout versatur circa singularia, qualia sunt actiones humanæ cum suis circumstantiis, & sic practicum nominat. Ad illum ait spectare jura; ad hunc facta. Addit: judicium de actionibus futuris, an & quomodo suscipiendæ sint, dici consultationem, cujus habitus sit prudentia: examen de præteritis, rectene an secus perpetrata sint? vocari iudicium, si sit de actionibus alienis; si de propriis, conscientiam appellari. Ita ille. (a)

Obfer-

* Philosophis est potentia cognoscitiva rationalis, id est, quæ objectum repræsentat cognitione per se non essentialiter dependente ab organo corporeo.

(a) De offic. c. 1. §. 3.

Observandum 5. Quod *objectum formale* intellectus sit *verum*; actus, proprie tales, vel *negativi* vel *affirmativi*; media cognoscendi, *species* & *habitus*. *Species* est *imago objecti vicaria*, seu *qualitas*, ab *objecto* emissa, vel *aliunde obtenta*, tum ut *potentiam* determinet ad certum *objectum*, cum ut eandem compleat in *ratione potentiae*, proxime potentis elicere *cognitionem* de tali *objecto*. Dividitur in *intelligibilem*, quæ ad *intellectum*; & *sensibilem*, quæ spectat ad *sensus*: & siquidem ad *sensum internum*, dicitur *phantastica*; si ad *externos*, dicitur *visibilis*, *auditiva*, *stabilis* &c. & utraque dicitur *intentionalis*. Dari ejusmodi *species*, constat *experientia* obscuræ *cameræ*, *telescopii* &c. constat etiam *ratione indifferentiæ*, quam habet *intellectus* ad *objecta*. *Habitus*, sic dictus ab eo, quod *potentia bene*, vel *male se habeat* ad suos *actus*, est *facilitas* in *potentia ad operandum*, diciturque *qualitas stabilis in potentia activa*, per *frequentatos actus acquisita*, *facilitans potentiam ad actus similes eliciendos*. Quod *intellectu* detur, constat *experientia*, sive dein a *speciebus intentionibus* distinguatur, sive non, id quod nobis olim *verosimilius visum* est.

Pro objecto
attingit ve-
rum.

R. II. Alterum *principium effectivum* actus *moralis* est *voluntas*. Circa quam

Voluntas,
seu potentia
appetitiva
spiritualis,
cujus ob-
jectum est bo-
num.

Observandum 1. Quod si *potentia*, qua homo vel *appetit bonum*, vel *aversatur malum* ab *intellectu propositum*, * Inde colligitur, ob *objectum voluntatis*, quod ad *actus profectivis*, sit *bonum* qua tale, seu *verus sit*, seu *apparens*: quo ad *actus aversionis* sit *malum*, qua tale. Bonum vero *amabile* triplex adstruitur, *honestum*, quod est *rationi conforme*; *delectabile*, quod *sensibus gratum*: *utile*, quod *tanquam medium* refertur ad *honestum*, vel *delectabile*.

Observandum 2. Quod *voluntati* competat *plena libertas*, ut supra probatum est: nihilominus hæc se non extendit ad *objectum in genere*: siquidem & *bonum*, qua *bonum*, *necessario appetit*; & *malum*, qua *malum*, *necessario aversatur*, saltem *necessitate quo ad speciem*, si intelligatur *bonum præcisive purum*, ** seu tale, in quo *positive* non apparet *omnis*, sed tamen aliqua *bonitas*, præscindendo, an illa aliqua sit *pura sine admixtione mali*, & an sit *infinita*. Si intelligatur *bonum, positive purum*, seu quod *clare cognoscitur*, ut *includens omne bonum sine ulla admixtione mali*, *necessitatur voluntas*, etiam *quo ad exercitium*. *** Unde si quando *voluntas* videtur *malum* appetere, non *appetit qua malum*, sed *sub ratione boni apparentis*: non enim *intendens ad malum operatur*, ut habet *axioma philosophicum*. Potest tamen *voluntas*, *libertate indifferentiæ*, ex *duobus bonis æqualibus unum præferre alteri*; immo ex *inæqualibus præhabere minus bonum majori*: quia ad *libertatem indifferentiæ* plus non requiritur, quam ut *ratione boni utrumlibet possit amari*, & *neutrum debeat*.

Est formali-
ter libera.

Observandum 3. Quod *actus voluntatis alii sint elicit*, alii *imperati*. *Eliciti immediate* producentur a *voluntate*, quorum aliqui *occupantur circa finem*, uti *volitio*, quæ *simpliciter approbat*; *intentio*, seu *proærelis*, quæ *juncta cum ratione efficaciter desiderat*; *fruitio*, quæ *objecto obtento delectatur*. Alii *contra versantur circa media*, ut *electio*, quæ *media approbat*; *consensus*, & *usus*, quæ *eadem adhibet*. *Actus imperati sunt*, ad

Habet actus
elicitos &
imperatos.

G 4 quos

* Philosophis dicitur *potentia appetitiva, spiritualis*: hoc est, eliciens operationes, de se non essentialiter dependentes ab organo corporeo.

** Hoc enim non necessitat quo ad exercitium, eo quod non apparet in illo motuum necessarius: ergo voluntas saltem habebit rationem suspendendi amorem.

*** Inde etiam in motibus primo primis, & actibus indeliberatis, non tantum appetitus sensitivus, sed etiam voluntas necessario refertur in tale bonum per complacentiam, & amorem, antequam intellectus convenientiam, vel disconvenientiam cum ratione, vel lege Dei consideret.

quos determinat voluntas, suntque *interni*, seu ipsius voluntatis, ac intellectus; & *externi*, qui ab aliis potentiis, per voluntatem motis, proveniunt. *Actus imperati necessitarii*, vel cogi possunt, non item *eliciti*. Duobus denique modis aliquid volumus, *physice & directe*, vel *moraliter & indirecte*, uti dictum supra.

Observandum 4. Quod voluntas dicatur *caca*, adeoque ad operandum moveri debeat *per intellectum*, seu per operationem intellectus. *Ratio est quia nil volitum, nisi præcognitum; neque ignoti sit ulla cupido*. Nulla quippe potentia, ex se indifferens ad operandum, vel non operandum, potest exire in actum secundum, nisi a suo connaturali determinativo excitetur; sed voluntas est potentia, ex se indifferens, & illius connaturale determinativum est intellectio, proponens objectum: ergo voluntas naturaliter non potest operari, nisi præcedente cognitione quasi excitetur, & aliquo modo determinetur ad operandum. Dictum est *naturaliter*. Nam an per absolutam Dei potentiam possit aliquid amari incognitum, alii viderint. * *Dictum est per operationem intellectus*: nam posset sufficere sola objecti apprehensio ad complacentiam simplicem excitandam, etsi ad efficacem appetitum objecti, eumque prudentem, requiratur iudicium, saltem probabile, de illius bonitate.

S. 1.

Principia impulsiva.

Sensus internus, seu potentia anima cognoscitiva materialis.

Appetitus sensitivus, seu potentia anima dependenter a sensu interno operativa partim irascibilis, partim concupiscibilis.

S. II.

Queritur II. Quæ sint principia intrinseca, ac impellentia respectu actionum moralium?

R. I. *Sensus internus*, quem dicunt esse *potentiam animæ materialcm, cognoscitivam*, quia residentem in cerebro, ** & cognoscentem objecta, actusque sensuum. Prout cognoscit objecta præsentia, actusque præsentis sensuum externorum, dicitur *sensus communis*; prout conservat species rerum absentium, appellatur *phantasia*; prout cognoscit quoque præterita, vocatur *reminiscentia*, seu *memoria*; prout denique cognoscit objecta, etiam insensata, *convenientiam* nempe & *inconvenientiam* objectorum, *potentia æstimativa* nominatur.

R. II. Alterum principium est *appetitus sensitivus*, seu potentia animæ, quæ dependenter a cognitione, vel sensu interno, bonum sensibus propositum prosequitur, vel malum fugit. Prout versatur circa *bonum difficulter* amovibile, dicitur *irascibilis*; prout versatur circa bonum *facile* obtinibile, seu malum *facile* movibile, appellatur *concupiscibilis*. Actus appetitus sensitivi dicuntur *passiones, motus, affectus*, eo quod ex repræsentatione boni, malive sensibilis, anima patiat, moveatur, afficiaturque ob adjunctam alterationem sensibilem, & affectionem in corpore. Actus appetitus sensitivi dicuntur *passiones, motus, affectus*, eo quod, ex repræsentatione boni malive sensibilis, anima patiat, moveatur, afficiaturque ob adjunctam alterationem sensibilem, & affectionem in corpore. Actus appetitus *irascibilis* sunt quinque: *ira, spes, desperatio, audacia, timor*. Actus appetitus *concupiscibilis* sunt sex: *odium, amor, desiderium, gaudium, dolor,*

* Sunt enim, qui ajunt, non esse repugnantiam in hoc, ut detur aliquis actus voluntatis sine prævia cognitione, casu quo voluntas esset subordinata Deo cognoscenti, a quo abriperetur, & determinaretur ad concursum, sere sicut habitus, subordinati causæ cognoscenti, determinantur ad concursum, seu volitionem objecti, etsi id non cognoscant.

** Non in corde, uti volebat *Stagyris*: quia a cerebro nervi omnes originem trahunt, consequenter facile possunt propagari spiritus necessarii, & recipi sensationes: immo quia male affecto cerebro, corde licet sano, deficiunt sensus interni, uti patet in phræneticis, ebriis, doctis, qui magnum; stupidis, qui modicum habent cerebrum.

lor, fuga: alii pauciores, alii enumerant plures. *Objectum* appetitus sensitivi est omne id, quod per sensum internum cognoscitur, *bonum & malum, sensibile, singulare, delectabile, arduum, noxium, utile, conveniens, vel disconveniens*. Ratio est: quia sicut intellectum voluntas, ita sensum internum sequitur appetitus: ergo, sicut voluntas potest omne id prosequi, vel averfari; quod intellectus cognoscit; ita & appetitus potest prosequi, vel averfari omne id, quod cognoscit sensus internum; atqui sensus internum cognoscit bonum & malum juxta ea, quæ supra explicavimus: ergo.

R. III. Hisce potentiis materialibus *excitari, moveri, & inclinari* valide, *Unde lucta, etfi salva libertate indifferentiæ regulariter loquendo, potentias animæ spiritaliales, Intellectum nempe & voluntatem, in ordine ad actus morales, constat evidenti experientia. Unde est, quod intellectui sæpissime non conveniat cum appetitu sensitivo, qui non fertur, nisi in ea, quæ sensibus grata sunt, etfi ratione oblucente, & nequaquam bona sibi conformia dictante. Atque hæc est illa lucta, superiorem hominem inter; & inferiorem, de qua Apostolus: video aliam legem in membris meis, repugnantem legi & entis meæ, & captivantem me in lege peccati: nam velle adjacet mihi, perficere autem bonum, non invenio: non enim quod volo bonum, hoc facio; sed quod nolo malum, hoc ago &c. (a)*

R. IV. Hæ animi passiones, *in se spectatæ, sunt prorsus indifferentes, hoc est, nec bonæ, nec malæ moraliter: sunt enim animi motus, ex representatione boni, vel mali sensibilis excitati, & a DEO, Authore naturæ, inditi ad hominis conservationem, pluraque alia bona, in humana vita præstanda. Plerumque tamen, ob naturam hominis depravatam, degenerant, fiuntque malæ, vel ratione objecti prohibiti, vel ratione modi inordinati. Sic innatus cuilibet amor perfectionis suæ, & inde nascentis existimationis, ratione modi, degenerat in odiosam ambitionem; innatus amor durationis, seu vitæ suæ, & mediorum, ad vitam honeste transigendam necessarium, inclinatur ad sordidam avaritiam; congenitus amor voluptatis innocuæ, ratione objecti, propellit in turpissimam voluptatem.*

R. V. Cum istæ voluntatis inclinationes, diverso invicem ordine, se se excipiant, diversoque gradu mixtæ sint, inde *infinita oritur animorum, morumque varietas. Hujus porro varietatis aliæ sunt causæ physicae, aliæ morales. Physicæ consistunt in temperamentis, seu certa primarum qualitatum mixtura, humorumque vitalium copia, sic ut a prædominante cholera Cholericis; a sanguine Sanguinei; a phlegmate Phlegmatici; ab atra bile Melancholici denominentur. Horum temperamentorum, seu simplicium, seu conjugatorum, proprietates, atque effectus satis discussimus in Philosopho nostri temporis discursivo. (b) Hic advertisse sufficiat, quod hæc temperamenta non solum varietate innata, sed & adscititia per remotiores causas, mirum quantum, mutantur, quales sunt, Cæli solique genius, incholes parentum, educatio, vitæ, ætatis & fortunæ conditio &c. quæ causæ omnes, sicuti temperamenta, ita & mores, propensiones, ac studia hominum prope variant in infinitum. Inter causas morales rectè numerantur consuetudo, cui, velut alteri naturæ, magna vis est in voluntatem, dum eandem per crebriores ejusdem generis actiones, ad subeundas similes reddit proclivior.*

Quæritur III. An etiam in hisce principiis cacutiant protestantici Moralista?

R. Sal-

(a) Ad Rom. I.
(b) P. I. Microcosmi, Disp. 8. Memi sinistra f. 187.

R. Saltem nonnulli, quos inter illaudatus supra *Fleischerus*, qui e male reformato *Thomasio* scribere non dubitavit, communem esse errorem, quod homini adstruatur *unica tantum voluntas*, cum habeat tres, in pluribus sibi invicem contrarias, nempe *ambitionem, avaritiam, voluntatem*. (a) *Voluntatem moveri nunquam ab intellectu; eandem non nisi respectu intellectus esse liberam, coactam vero respectu rerum omnium*, a quibus moveatur, uti supra jam innuimus.

Instructio
IV.

De regula
objectiva actionum moralium.
§. I.

I N S T R U C T I O IV.

De principio directivo, seu regula objectiva actionum moralium.

§. I.

Videtur esse
natura rationalis
quæ
salis.

Quæritur I. An principium directivum extrinsecum, seu regula objectiva moralitatis, sit Natura rationalis?

Regula in genere est quasi mensura, ad quam exploratur, an aliquid sit rectum, hoc est, an habeat debitum ordinem ad suum finem: huic enim, si congruat, rectum; secus dicitur obliquum. Unde regula moralitatis in specie est illa, cui si conformes suat actus morales, hoc ipso habentur recti seu honesti; si sint diffformes, obliqui seu inhonesti appellantur. Unde hic quæstio est, quænam sit regula moralitatis, non qualiscunque sed prima, objectiva, ac universalis; seu quæ sit ratio primaria, & objectiva, in quam conscientia universaliter tendit, iudicando actum esse illi conformem, & hoc ipso rectum, seu honestum; vel diffformem, & hoc ipso obliquum, seu inhonestum. Qua in re non contemnendi Authores, (b) pro regula assignant naturam rationalem, qua talem, sic ut actus illi convenientes velint esse hoc ipso formaliter honestos; disconvenientes vero inhonestos.

Quia quædam sunt a DEO prohibita, quæ mala: v. g. odium DEI, mendacium &c. * Contra quædam sunt præcepta, quæ bona, v. g. cultus DEI, honor parentum &c. ergo antecedenter in se, & intrinsece mala, vel bona sunt: atqui talia antecedenter esse non possunt, nisi quod in se, & ex ipso suo objecto, naturæ rationali, qua tali, diffformia, seu conformia sunt: ergo regula moralitatis in ejusmodi actibus crit natura rationalis, qua talis, A. fundatur in communi Theologorum, & in recepto modo loquendi. C. P. si ponatur per impossibile, vel si fingatur cum Atheo, non dari DEUM, legemque ejus æternam, mendacium, honor Parentum &c. solo distante rationis lumine, nihilominus forent actus mali, vel boni, nisi quis admittere velit, magis inhonestum in se non esse occidere Parentem, quam canem. Item casus, quo per impossibile concipiatur, non dari DEUS, Respublica tamen, natura, & ratio boni publici prohiberet furta, adulteria, perfidiam &c. præciperet fidelitatem erga Magistratus &c. ergo similes actus, independentes a lege DEI, per se & intrinsece, ob solam conformitatem, vel diffformitatem cum natura rationali vel mali sunt, vel boni. Accedit, quod teste *Suarezio* hæc judicia: honestum est faciendum, inhonestum vitandum; non est mentiendum; nulli facienda injuria &c. per se, semper, & independentes ab omni extrinseco vera sint: ergo & volun-

(a) In Infit. juris Naturæ & Gentium L. 1. c. 1. a §. 19. 43. usque ad 90.

(b) *Vasquezus* in 1. 2. Disp. 58. c. 2. n. 9. Item Disp. 71. c. 9. *Suarezus* de malitia, & bonitate actuum humanorum, disp. 1. sect. 2. Item Disp. 7. sect. 1. et si alibi Disp. 11. videatur assignare legem æternam. Ab his allegantur alii plures &c. etiam Angelicus 1. 2. Q. 100. et si fat contrarius 1. 2. Q. 71. ad 4.

* Item blasphemiam, perjurium, actus, quo dico volo implere promissam; volo agere contra conscientiam, rectam rationem, legem DEI, furtum, adulterium &c.

voluntas illis discordans, seu concordans vel mala, vel bona est per se, & independenter ab omni extrinseco.

Ratio illorum est 2. Quod si ejusmodi actus mali solummodo forent, quia ^{sequeretur} prohibiti a DEO, absolute potuissent esse non mali; vel saltem forent ^{ejusmodi actus non potuissent} pensabiles ex sola DEI voluntate, si vel ab æterno non vetuisset, vel in tempore dispensaret: atqui hoc est perspicue fallum: cum v. g. blasphemia, essentialiter malæ, naturam mutare DEUS haud possit: ergo. ^{esse non malos, vel dispensabiles, quod certo falsum.} *Maj. P.* Lex DEI non dicit actum Dei necessarium, sed liberum: * nam sicut obligatio, voluntate Legislatoris induceta, est moralis; ita & ipsa debet ab agente libero procedere. Accedit, quod nulla detur voluntas DEI efficax ad creaturas, quæ sit necessaria.

Ratio illorum est 3. Quia alias sequeretur, quod, si quis ageret quidquam naturæ rationali difforme, cognitum ut tale, sed cum ignorantia invincibili DEI, seu Legis Divinæ, aut saltem non cogitans de lege, non committeret peccatum formale, nec mereretur poenam æternam: atqui sic datur peccatum philosophicum, ab Alexandro VIII. Pontifice damnatum.

R. II. Regula moralitatis prima, objectiva, & universalis, male statuitur in natura rationali, qua tali.

Ratio est 1. Quia hæc regula debet esse ratio objectiva, primo regulans actus morales; regulans efficaciter cum virtute obligandi suprema, indefectibili, & summe æstimabili; regulans universaliter, obligando ubique & omnes: atqui talis ratio non est natura rationalis, qua talis: ergo &c. ^{Sed male statuitur pro regula objectiva, naturæ & rationalis, qua talis. Quia non est primo regulans efficaciter, nec universaliter.} *Maj. P.* Major patet: nisi enim a conscientia proponatur regula regulans, actus non poterunt reddi moraliter conformes, vel difformes huic regulæ; nisi regulet efficaciter, esset inutilis, nec deberet præferri omnibus bonis, malisve creatis; nisi regulet universaliter, non esset illi ab omnibus, & in omnibus parendum, adeoque non esset prima, & adæquata mensura totius moralitatis. *Min.* pariter constat: 1. quia natura rationalis a conscientia proponitur, ut regulata a Natura naturante, seu ut interpres regulæ primæ increatæ, quam per sua nobis dictamina promulgat. 2. Quia non regulat efficaciter cum virtute obligandi: cum obligatio inducatur per legem Superioris; natura autem rationalis non sit superior se ipsa. 3. Quia non regulat cum virtute indefectibili, & suprema; cum supponat divinam. Non cum virtute summe æstimabili, quia finita, & consequenter non est æstimabilior omnibus bonis, malisve creatis. 4. Quia non regulat universaliter; cum non sit superior tota speciei naturæ rationalis.

Ratio est 2. Quia nequit explicari, quid intelligi debeat per naturam rationalem, qua talem: A. P. Nam si intelligitur præcise natura, ut potens operari simpliciter, blasphemia erit honesta; si ut potens operari honeste, fit circulus. Rursus: vel per actum inhonestum intelligitur actus, quomocumque difformis naturæ rationali, & sic inhonestum erit, si cogaris incedere nudus, vel in veste, quam par est, longiore, aut ocreis gigantes, vel intelligitur actus difformis bono physico natura particularis, & sic inhonestum erit mori pro Patria: vel difformis bono physico Reipublica, & sic honestum erit mentiri pro salute communi: vel denique intelligitur actus, qui avertit ab ultimo fine, & sic regula erit natura Divina sub conceptu Legislatoris, non natura humana.

R. III. Rationes, supra allatæ, oppositam sententiam nullatenus evincunt. Unde indirecte

Ad 1. Sunt etiam multa, tantum ideo mala, quia prohibita, v. g. concubitus

Unde rationes allatæ nequaquam evincunt esse regulam, saltem in omnibus.

* Supposito, quod lex Divina pertinet potius ad voluntatem, quam intellectum, qui de re infra.

filio carnis die *Veneris*; sunt multa tantum ideo bona, quia *præcepta*, v. g. filentium respectu Religiosi &c. ergo natura rationalis non est regula *saltem prima, & universalis*. In forma.

Dicunturque prohibita, quia mala physice, non moraliter. Ratione contrarietatis physica cum fine, Creatura rationali indispensabiliter præfixo.

D. A. Quædam sunt prohibita, quia mala, malitia formaliter tali, seu proprie morali. N. A. Quia mala, malitia materialiter tali, & physica, seu mere radicali, dicente oppositionem qualemcumque cum fine, natura rationali indispensabiliter proprio, de quo infra: (a) C. A. Et N. C.

Explicatur distinctio. Constat 1. Quod, sicut objecta sunt varia, ita & actus tendentes in objecta sint specificè diversi: sic v. g. *blasphemia*, tendens in malum Dei, antecedenter ad omne dictamen, vel legem Dei, in se, & intrinsece contrariatur, seu habet oppositionem immediatam, ac physicam cum amore Creatoris indispensabili. *Mendacium*, intendens proximi deceptionem, in se opponitur immediate quidem bono commercii humani; mediate autem DEO, ut Universi hujus Governatori, & sic de alijs. Jam sic: hæc contrarietas, seu difformitas cum fine creationis, homini indispensabiliter præfixo, seu cum felicitate hominis completa, de qua infra, non est moralis: nam datur independentè ad legem, seu ad dictamen, etiam in *blasphemia amentis*: ergo non dicit malitiam formalem, & proprie moralem; sed mere materiale, ac physicam.

Quæ non nisi radice moralis.

Constat 2. Quod hæc oppositio materialis sit fundamentum, seu radix, vi cujus non possit elici actus moraliter, seu libere, ac advertenter, quin hoc ipso appareat difformis fini creationis ex lumine rationis, & hoc mediante legi Divinæ; ergo potest hæc oppositio dici, suo modo, mala radicaliter, ac fundamentaliter: nam *blasphemia*, vel *mendacium*, independentè a lege Divina, talem habet malitiam, qualem bonitatem habet terminus, cui opponitur: atqui opponitur fini creationis, indispensabili nisi cum præjudicio Creatoris, quæ oppositio tantum est fundamentaliter inhonestæ: ergo habent malitiam tantum fundamentalem.

Uti & difformitas cum natura rationali, utpote quæ non est ratio moralitatis prima, efficaciter, aut universaliter obligans. Ut adeo prohibita, quia mala, dicuntur improprie.

Min. subs. D. Atqui mala, antecedenter ad legem DEI, esse non possunt, nisi quod ex se sint difformia naturæ rationali, sic ut hæc difformitas sit ratio formalis, & natura sit regula prima inhonestatis. N. Sic ut hæc difformitas sit ratio fundamentalis, & natura quædam regula secundaria. C. Si abstrahatur, vel si abstrahi possit a lege Divina, per solam difformitatem cum natura rationali, non habetur inhonestas formalis, quia non habetur difformitas actus cum regula prima, efficaciter, & universaliter obligante, qualis esse requirit natura, uti probatum supra.

Modum illum, Theologis usitatum, quod spectat, nempe multa esse prohibita, quia mala, teste Angelico, (a) sumendus est de prohibitis jure positivo, superveniente prohibitis jure naturali, uti fit in præceptis Decalogi: cætera enim mala sunt, quia prohibita, vel si improprie loqui volumus, prohibita sunt, quia mala materialiter, uti ostendimus.

Deo per impossibile non posito, remaneret malitia mere physica.

Probatio antecedentis altera D. Si per impossibile conciperetur non dari DEUS, ejusmodi actus essent mali malitia proprie morali, ac formaliter tali. N. Malitia physica vel radicali. C. Ad honestatem veram, vel inhonestatem, proprie talem, non sufficit cognoscere qualemcumque decentiam, vel indecentiam; secus puer, inducens ocreas giganteas, ageret inhoneste: sed requiritur cognitio, quæ dicet obligationem in conscientia per legem, cui necessario ab omnibus parendum sit. Unde et si Atheus non cognosceret Deum sub conceptu claro, & explicito Entis a se, Creatoris, vel Governatoris, cognosceret saltem sub conceptu confuso, & implicito potestatis, universaliter obligantis, quod sufficit. Quod si neutro modo ponatur Deum

cogno-

(a) Instruct. V.

(b) l. 2. Q. 72. A. 6. ad 4.

Cognoscere, occidendo Parentem contraheret majorem malitiam physicam, quam si occideret canem, possetque ideo a Magistratu puniri. *

Ad rationem additam negatur 1. Quod Respublica (abstrahendo ab existentia Dei) posset efficaciter, & universaliter obligare, quidpiam præcipiendo, vel prohibendo: cum enim vis tota habeatur a lege DEI, præcipientis obedire hominibus, neque natura, neque ratio boni publici posset proxime obligare, ut quis Patriam sibi, vel bonum commune privato præferret, si id DEUS non exigeret. *Negatur 2.* Quod foret lex proprie talis, sicut non foret obligatio completa, efficax, & indispensabilis. Unde juxta *Hauholdum* daretur forsitan in casu hoc impossibili honestas, vel inhonestas, sed profus alterius ordinis, ac rationis, desumereturque ab illo predicato objecti intrinseco, quod de facto attendit DEUS, dicitque posset præponderantia physica, vi cujus aliqua bonitas prævalet opposito, uti explicat *Lugo*. Ratio allata e *Suarezio* distinguitur. Hæc judicium: bonum est faciendum, malum vitandum &c. sunt vera, per se, & independentes ab extrinseco, sic ut non respiciant terminum, tamquam objectum, seu connotatum extrinsecum, cui consentanea sint. N. A. Sic ut evidentia veritatis non indigeat extrinseco, sed per se sat rapiat intellectum. C. A. & D. C. Ergo etiam voluntas his judiciis conformis per se jam erit honesta, si hæc judicium sint regula honestatis prima. C. C. Si tantum sint applicatio regule primæ, seu regule secundæ, per Divinam legem jam regulata: *Subdist.* Voluntas erit honesta formaliter. N. fundamentaliter. C. C.

Ad 2. Argumentum negatur, quod ex Dei voluntate ejusmodi actus, materialiter mali, possent non esse mali, vel dispensabiles. P. D. Lex Dei non dicit actum necessarium, sed liberum libertate antecedente, sic ut Deus potuerit naturam rationalem producere, vel non producere. C. A. Liberum libertate consequente, sic ut, producta libere natura rationali, possit actus ejusmodi materialiter malos, hoc est, fini, ac rationi dissonos, non prohibere, vel in iis dispensare. N. A. & C. Voluntas DEI, seu lex æterna, quatenus pro suo objecto habet opera ad extra, liberrima fuit ad creaturam rationalem producendam: sed, facta hypothese productionis, necessarium illi est necessitate consequente, eandem sapienter per suam legem gubernare, præcipiendo, vel prohibendo actus, qui ex ipso objecto jam materialiter, boni, vel mali sunt. Unde rationem additam *Dist.* Nulla datur voluntas in Deo efficax ad creaturas, quæ sit necessaria absolute, & nulla supposita determinatione libera priore. C. Quæ sit necessaria conditionate, seu ex hypothese liberæ determinationis. N. Sic DEO liberum est absolute, ut creaturæ aliquid promittat; sed necessarium, ut promissum servet, quia teste *Apostolo*: (a) DEUS fidelis permanet, & se ipsum negare non potest.

Negue dicas 1. Illa bonitas, vel malitia actus, ex objecto jam præsupposita ad legem Dei, non est mere materialis, & physica: quia non est indifferens ad esse bonum, vel malum moraliter. Item; ideo DEUS præcipit, vel prohibet actum, quia movetur a præsupposita difformitate, vel conformitate actus cum ratione: ergo a præsupposita malitia formali. Nam

Negatur ant. ium. Ratio addita *Dist.* Non est indifferens, ut quædam mala physica, quæ per se, seu ex objecto nullam habent contrarietatem cum fine homini indispensabiliter proprio. C. Quæ habent contrarietatem, uti

odium

Negus Respublica obligare posset efficaciter, universaliter, legeque propria boni.

Males minus sequitur ejusmodi actus non esse prohibitos seu malos, vel dispensabiles ex supposito hominis, libero a Deo creati.

Et licet illa malitia, præsupposita in objecto, non sit indifferens ad esse malum moraliter, non tamen hoc ipso & independenter a lege DEI jam est mala moraliter.

* *Carnuel* Theol. Reg. disp. 2. n. 22. Illam malitiam actionum physicam vocat *deordinationem* realem respectu alterius entis, uti v. g. occisio canis est mala physice respectu canis, quia est deordinatio ab appetitu canis, quo cupit suam conservationem; sic homicidium, abstrahendo a lege Divina, esset malum physice, quia contra appetitum hominis exercitum.

(a) 2. ad *Timoth.* 2.

odium DEI, mendacium &c. N. *supposit.* quod hæc mala physica debeant esse *indifferentia* ad esse bonum *moraliter*. Nam ratione oppositionis ejusmodi *fundant* exigentiam, ut non possint non prohiberi a DEO. Ratio est, quia, si fingeretur, hæc non posse displicere, ac prohiberi a DEO, id cederet in præjudicium Creatoris, & alicujus Divinæ perfectionis. Hinc et si malitia illa antecedens, in odio DEI, seu mendacio, sit *mere materialis, & physica*, permitti tamen non potest, uti permitti possunt alia mala physica: quia hoc ipso, quod præjudicaret Sapientiæ, & Providentiæ Creatoris, ac Gubernatoris Divini, causaret *negationem, seu desitionem DEI*, quod est malum physicum omni morali majus. *Ad alterum Ant.* negatur suppositum, quod *Deus, proprie loquendo*, moveatur ad hoc, vel illud prohibendum, ab illa materiali malitia actus; sed movetur potius a sua perfectione: quia nisi prohiberet v. g. *odium DEI*, posset contemni; *nisi furtum vel mendacium &c.* foret malus Author naturæ, & pessimus Gubernator Universi. Quia tamen juxta alios moveri potest *motivo finito*, si hoc post se trahat *motivum infinitum* suæ perfectionis, *distinguitur Ant.* Ideo DEUS prohibet actum, quia movetur a præsupposita difformitate actus cum ratione, ita ut hæc difformitas sit *ratio malitiae formalis*. N. Ita ut sit *ratio malitiae fundamentalis, seu physica*. C. Formalis malitia non est, quia non est *difformitas cum prima regula honestatis*, qualis ratio, utpote ipsamet regulata, esse non potest, uti dictum.

Neque dicas 2. Si odium DEI, blasphemia, mendacium, antecedenter ad legem DEI, sunt *materialiter mala*, ratione *oppositionis physicae* cum fine, creaturæ rationali indispensabiliter præfixo, vi cujus in nullis circumstantiis permitti possunt absque præjudicio, redundante in Deum, tunc etiam, *hanc ipsam ob rationem, erunt materialiter mala* furtum, homicidium, fornicatio &c. *fallum hoc*; nam *dispensatum* in his a DEO cum Israelitis, Ægyptum spoliantibus; cum Phinees interficiente Zamri; cum Propheta Osee, ex fornicatione filios generante &c. ut multi volunt. *Sed C. Maj. Negatur Minor.* Dispensatio, quæ est *obligationis relaxatio*, non intercessit in furto &c. sed mutatae solummodo sunt a DEO circumstantiæ, ne fuerit *furtum*, hoc est, *ablatio rei alienæ*; ne fuerit *homicidium*, seu *occisio proximi privata auctoritate*; ne fuerit *fornicatio*, hoc est, *abusus corporis alieni illegitimus*. * Unde sicut odium DEI, mendacium &c. ex objecto formali, quod est averfio a Deo, deceptio proximi; ita & *furtum, homicidium, ac fornicatio* ex fine, & circumstantiis, antecedenter ad legem DEI, contrariantur finî hominis creati, præsertim Divinæ Providentiæ in gubernando Universo, adeoque in se sunt æque materialiter mala, nullisque in circumstantiis dispensabilia. **

Ad 3. Argumentum, quo dictum est, quod si natura rationalis non foret prima regula moralitatis, sequeretur, eum, qui ageret quidquam *disforme rationi, cognitum ut tale, sed cum ignorantia invincibili Divinae legis*,

Sed nec in furto, homicidio, fornicatione que tali, unquam suis dispensatum a DEO, sed mutata solum materialiter, ne amplius furtum &c. fuerit.

Unde implicat agere rationi difformiter, quin saltem implicite attingatur hæc DEI.

* Non placet eorum responsio, qui ajunt, DEUM dispensare non posse in præceptis, quæ sunt de jure Naturæ absoluta, hoc est, manente eadem materia, & circumstantiis, sub quibus sunt moraliter mala; posse tamen dispensare in iis, quæ sunt de jure Naturæ conditionato, mutando materiam & circumstantias, sub quibus non sunt sub jure naturali, nec obligant. Nos siquidem non admittimus *ius naturæ conditionatum*, neque *dispensationem* ejusmodi, nimis improprie dictam.

** Expeditius prope Puffendorfius in Specimine controv. c. 6. qui sepositis vocibus furti, fornicationis, homicidii, &c. quæ jam denotant moralitatem, seu actum lege verum, abstrahit esse physicum & morale, illudque ait indifferens ad esse honestum, vel inhonestum v. g. occisionem hominis esse indifferentem ad esse legitimam, vel illegitimam; nec nisi accedente lege DEI fieri talem moraliter, eo modo, quo in actibus aliis, natura sua indifferentibus. Quidquid sit, in modo loquendi iudicium nostrum non interponimus.

legis; seu cum incogitantia inculpabili de DEO, non peccaturum formaliter, vel saltem peccato aeternum punibili. Nam

R. D. Sequeretur, non peccaturum formaliter, si tantum non explicite; & sub conceptu formali legis Divinae, seu DEI, quidquam ageret rationi difforme. N. Si neque implicite, & sub conceptu Divinae legis confuso, aut convertibili cum DEO quidquam ageret rationi difforme. N. Suppositum, quod possibilis sit ejusmodi ignorantia invincibilis, vel incogitantia inculpabilis. Ratio negandi est, quia deliberate operans contra rationem, qua talem, cognoscit obligationem conscientiae inevitabilem, actum ejusmodi omittendi; adeoque actum hunc esse universaliter, ubique, & pro semper illicitum, ac praeter malis omnibus vitandum: ergo cognoscit, saltem confuse, obligationem universalem, ac indefectibilem: ergo & potestatem supremam, universaliter, & efficaciter obligantem, potentem punire, & praemiare: atqui hoc est praedicatum convertibile cum regula prima honestatis, seu lege Divina; item cum DEO, ejus dignitate suprema, sine ultimo universali, super omnia appetendo: ergo &c.

A. P. Ejusmodi cognitio, saltem confusa, est principium primum, & universale moralitatis, sine quo explicari nequit, quid sit agere moraliter; quid sit usus rationis; quid dictamen conscientiae, seu illud Lumen Divinum, super nos signatum; adeoque necessarium est ad moraliter agendum: ergo necessario a Deo, ut Authore Naturae, omnibus est inditum. A. colligitur ex eo, quod ad agendum moraliter, seu ad usum rationis, non sufficiat, agnoscere qualemcumque disconvenientiam cum ratione; secus & infans moraliter ageret, induens ocreas majores se: & patet ex brutis, quibus natura dicitur, in nullis circumstantiis lupo capiendos mures &c. C. patet: Nam sicut pertinet ad Providentiam, & Sapientiam Dei, ut prima principia non ignorentur omnimode a rationis capaci respectu scientiarum: ita ad eandem spectat, ut ne nesciantur prima principia moralitatis: secus enim homo destitueretur necessariis mediis, nec posset obligari ad moraliter agendum, finemque ultimum, etiam naturalem, consequendum.

Neque dicas 1. Rudissimus quidam Menalcas, cognoscens mendacium esse quidem contra rationem, non tamen hoc ipso cognoscit esse, omnibus in circumstantiis, prohibitum, nisi per discursum instructus, quod etiam sit illicitum ad salvandam vitam proximi: ergo non cognoscit legem universalem obligantem semper, hoc est, Divinam.

Saltem loquendo de his, quae clare connexa cum primis moralitatis principis.

R. Transf. A. D. C. Ergo non cognoscit legem universalem, obligantem semper, quo ad mendacium simpliciter. N. C. Quo ad mendacium affectum his circumstantiis T. C.

Neque dicas 2. Dicens praecise, nolo occidere innocentem, quia id dissonum rationi, cum nec ego innocens occidi vellem, non cognoscit ullum praedicatum convertibile cum DEO: ergo.

Si nec confuse cognoscit legem DEI, non ageret moraliter.

R. Si meram cognosceret indecentiam, absque ulla obligatione, vi cujus neglectae redderetur vituperabilis, non ageret moraliter; sicut nec parvulus, induens togam majorem se: si cognoscit obligationem, cognoscit obligantem, adeoque praedicatum convertibile cum DEO.

Neque dicas 3. Etiam quis cognoscat praedicatum convertibile cum DEO, non tamen cognoscit esse convertibile, seu ipsam convertibilitatem cum DEO; sed illud tribuit rationali naturae, conscientiae, legislatori humano, Reipublicae: ergo non cognoscit DEUM, seu legem DEI.

Ad cognitionem vero confusam non requiritur, ut cognoscatur ipsa convertibilitas praedicati cum Deo.

R. T. A. D. C. Ergo non cognoscit DEUM clare, qua talem. C. C. Non cognoscit confuse, quod sufficit. N. C. Error ille, quo naturae, vel conscientiae tribuitur obligatio, est tantum vincibilis, cum etiam rudi dictamen syntereoseos suggerat: inhonestum universaliter, ab omnibus, ubique, & semper esse vitandum: ergo cognoscitur, dari potestatem supremam obligantem, qua nequit

nequit esse Natura, vel Respublica defectibilis, saltem in occultis: hujus autem veritatis notitia, dubium, vel suspicio, seu advertentia, saltem exercita, & confusa haberi potest; immo etiam debet a rudi: secus deficiet Natura in primis principiis moralitatis.

Unde & rudes habens cognitiones universales, saltem virtualiter.

Neque dicas 4. Quando rudes agunt *moraliter*, sæpe non habent cognitiones *universales* v. g. hoc esse *semper* & *ab omnibus* fugiendum; esse contra legislatorem, *cunctis superiorem* &c. sed plerumque non habent nisi cognitiones *particulares*: v. g. hoc esse contra legislatorem *particularem*; dedecere *naturam*; *sibi esse illicitum*: atqui hæc prædicata non sunt convertibilia cum DEO.

R. D. A. Non habent universales *formaliter, explicite, & clare*. C. A. Universales *virtualiter, exercite, & confuse*. N. A. & C. *Exercite* semper fit aliqua reflexio ad principia prima, & universalia conscientiæ; secus Natura deficeret in necessariis ad agendum *moraliter*.

Neque sufficit ad agendum moraliter cognitio difformis cum sola ratione.

Neque dicas 5. Sufficit ad moralitatem, quod actus appareat dissonus Naturæ rationali, & ab ea prohibitus: ergo.

Esti forsan talis actus non absolute foret impossibilis.

R. N. A. Quia omne honestum exigit, præcipi; inhonestum prohiberi *efficaciter, & indispensabiliter, ubique, & semper*: hoc haberi nequit a Natura, ut dictum.

Neque dicas 6. Saltem est *possibilis* ejusmodi actus, qui cognoscatur esse *difformis rationi*, quin tamen, ex ignorantia *invincibili*, vel incogitantia *inculpabili* cognoscatur esse *difformis Legi Divinæ*; atqui talis esset actus *moralis*, peccatum saltem *philosophicum*, quin esset *offensa Dei*, aut mereretur *pœnam*, saltem *æternam*. Major P. Quia non apparet *implicantia*, saltem ex dictis. 2. Quia *difformitas* cum *ratione, & lege Dei*, sunt duæ *formalitates*, utique *præcindibiles*, sicut *malitiæ furti, & sacrilegii*. R. D. Maj. Saltem est *possibilis* loquendo *moraliter*, vel *ordinarie*. N. M. *Absolute* non est *impossibilis* in casu *metaphysico*. Omitto Maj. Rationes allatæ saltem probant *implicantiam moralem*, quod sufficit ad scopum præsentem: neque est *paritas* cum *furto sacrilego*; nam *formalitates furti, & sacrilegii*, sunt satis *disparatæ*, nec ita *comexæ*, ut una species *formalitatæ* necessario excitet speciem *alterius*; sicut tamen, *moraliter loquendo*, contingit in *rationis* compote, & cum *advertentia* ad *rationem agente*: immo species *de obligatione naturali* sunt ipsæ species *de obligatione Divina*. Ad Min. Siquidem talis actus adstruat absolute *possibilis*, esset *inhonestus* saltem *materialiter*, *offensaque Dei materialis*, & æste *Lugone* mereretur *Dei indignationem*, saltem *temporalem*: quia foret actus, *aliquo modo moraliter malus*, utpote factus contra aliquam, seu *proximam regulam moralitatis*, nempe contra *rationem*: ergo operantem redderet *vituperabilem, & Deo*, tanquam *Authori Naturæ, Gubernatorique*, cui agendo contra *Naturam præjudicaretur*, tribueret *jus ad indignationem, ac pœnam*, etsi foret sine *advertentia ad Deum, seu Legem Dei*. *Consequentia* liquet a *paritate Principis, punientis injurias, etiam aliis subordinatis, seu subditis, factas*: *Parentis, filii indignantis, si quid agat contra suum statum &c.*

§. 2.

§. II.

De existentia, essentia, & proprietatibus Legis æternæ.

De existentia legis æternæ.

Quæritur II. An sit Lex æterna?

Datur.

R. I. *Affirmative*. Ratio est I. Quia *Deus* evidenter habet *providentiam*, quæ necessario supponit *æternam quandam rationem practicam* totius *gubernationis* in *Universo*: atqui hæc *ratio*, in *Dei mente descripta, & decreto firmata*, se habet *per modum Legis* respectu *creaturarum*: ergo. Min. P. Hæc

Hæc ratio æterna non est mere *idea*, vel potius exemplar; hoc enim magis constituitur ut principium operandi *respectu artificis*: sed se habet per modum *præcepti*, respectu rei per ideam producendæ: unde potest dici *imperium*, quatenus involvit respectum ad effectus in tempore; nec requiritur, ut sit *promulgata* pro semper, sed ut ex parte Legislatoris sit *promulgata* pro suo tempore. * Nam illa ratio, in mente Legislatoris stabilita, quia *æterna & immutabilis*, censetur in *ratione Legis* completa; eo quod sine sui mutatione *pro tempore* obliget: etsi aliæ leges, quia ex hominis decreto mutabili, non nisi per promulgationem in *ratione Legis* firmentur, ac compleantur, cum ante promulgationem sese habeant potius *per modum propositi* ferendi legem, quam *per modum Legis* firmiter latæ, ac stabilitæ.

Ratio est 2. Quia ratio illa in mente Dei, etsi *respectu nostri* non videatur esse lex *lata* ab eterno, sed *ferenda* primum in tempore, est tamen suo modo jam *lata ab eterno*, etsi *promulganda* in tempore, & ex usu Sanctorum, Theologorum, Philosophorum appellatur simpliciter *Lex*, a quorum sensu, & idiomate in vocibus non recedendum.

R. II. *Lex æterna habet vim obligandi homines*. Ratio est: quia est *proprie lex*, & Deus Legislator habet supremam potestatem imperandi: ergo & obligandi.

Habet vim obligandi.

Queritur III. *Quæ sit materia legis?*

R. I. *Actus liberi Dei, operantes ad extra, quatenus morales, & honesti, non sunt materia legis æternæ*. Ratio est: Quia lex æterna, ut est regula actionis honestæ, *respectu Dei*, neque habet rationem *legis positivæ*, neque *naturalis*. Non *positivæ*; quia concipi nequit, ut posita per liberam voluntatem potentis Deo præcipere, eumque suo præcepto obligare. Non *naturalis*: quia ratio illa Numinis, practica de agendis, mere *indicat*, quid rei natura habeat: lex autem sit *voluntas*, aut *intimatio voluntatis*; sit mere *directiva*, non *coactiva* &c.

De materia legis æternæ. Actus liberi DEI, operantes ad extra, non sunt materia Legis respectu DEI.

R. II. *Actus Dei liberi, operantes ad extra, quatenus artificiales suo modo in creatione, & gubernatione Univerſi, non sunt materia legis æternæ respectu Dei, etsi sint respectu creaturarum capacium*.

Sed possunt esse respectu creaturarum.

Ratio est: Quia, cum Deus constituit legem æternam circa gubernationem creaturarum, pro ipsis creaturis illam statuit, ut ad ejus normam moveantur, non vero illam sibi imponit, ut ex ejus præscripto gubernare cogatur. Unde etsi Deus, ex infinitis modis fabricandi, regendique Mundi, certam sibi normam præfixerit, hæc tamen *lex* dici nequit, quia non a Superiore posita, *directiva* potius, quam *obligatoria*, pro libitu tollenda: adeoque & locutio illa, quod Deus non possit quædam facere *secundum legem ordinariam*, mere est *metaphorica*, dicens *modernam providentiam*, a qua recedere nequit, non *quia obligatus*, sed *quia immutabilis*.

R. III. *Omnes actiones morales sunt materia legis æternæ*.

Patet, quia vel prohibentur, vel præcipiuntur. *Indifferentes*, & quæ de consilio, sunt materia legis vel *quo ad modum*, ut vult Suarezius; vel quod planius, *reductivæ*, ac *minus proprie*, quatenus lex sumitur pro quacunque dispositione Gubernatoris, sub qua etiam *permissio* & *consilium* comprehenditur.

Omnes actiones morales sunt materia legis æternæ.

Queritur IV. *Quid sit, & in quo consistat lex æterna Dei?*

R. I. *Consistit in actu libero Dei*. Ratio est: quia *pro materia*, ut dictum, habet *opera Dei ad extra*; nam jubet servare ordinem naturalem, & prohibet illum invertere. Jam sic: ordo naturalis non est nisi in rebus creatis: ergo, sicut hæc liberae sunt, ita & lex æterna involvit respectum liberum. Inde

De essentia legis æternæ, consistente in actu libero DEI.

Tom. I.

H

Ange-

* Sic providentia DEI est æterna, etsi ab eterno non gubernet: ita lex est æterna, etsi ab eterno non obliget, sed ut promulgata in tempore.

Angelicus : (a) *Æternus Divinae mentis conceptus habet rationem legis aeternae*, secundum quod ordinatur ad gubernationem rerum, ab ipso præcognitarum.

Adeoque voluntatis.

R. II. Unde includit actum Divinae voluntatis. Nam libertas Dei est formaliter in voluntate Dei. Ex quo colligere est primo. Quod lex aeterna, qua libera, non sit simpliciter necessaria, etsi immutabilis, uti alia decreta Dei libera. 2. Quod non sit in actu intellectus, ut antecedit ratione nostra decretum Dei liberum: quia in actu intellectus ut sic non est libertas. 3. Quod, licet in intellectu Divino, ut sic concepto, sint dictamina legis naturalis V. G. non esse mentiendum, punienda esse mala &c. hæc tamen, ut considerata ad Deum, non habent rationem legis, ut dictum: neque considerata ad creaturas habent rationem legis, sine actu voluntatis Divinae; quia non sunt imperia, nec practice movent; sed sunt quasi cognitio speculativa talium objectorum. 4. Quod lex aeterna consistat formaliter in decreto Dei libero, statuentis ordinem servandum a partibus Universi in ordine ad bonum commune; sic ut in creaturis, intellectu carentibus, præcipiat non loquendo, sed operando per inclinationes rebus inditas; * in creaturis rationalibus præcipiendo, vel prohibendo &c. 5. Quod decretum Dei sit velut anima, & virtus legis Divinae, a qua tota vis obligandi descendit. 6. Quod ab Angelico sit dicta conceptus Dei aeternus, quatenus intelligi potest etiam in actu intellectus Divini, sed subsequente decreto illud, vi cuius actus intellectivi Deus judicat determinare, quæ ratio sit tenenda in gubernatione rerum, sicque in se præconcipiat legem, quæ unicuique rei suo tempore præscribenda sit. 7. Quod differat ab idea, quæ etiam est de re possibili, sicut actus voluntatis ab actu intellectus. Quod differat ab exemplari, involvente causalitatem aliquo modo actualem, ad cuius imitationem aliquid fiat, vel futurum sit, quatenus exemplar respicit DEUM, ut operantem; lex creaturam, vel DEUM obligantem creaturas. 8. Quod differat a providentia, quatenus ratio divina, ut habet rationem legis, constituit veluti regulas universales, secundum quas res omnes moveri debent, & operari; providentia vero de singulis rebus in particulari disponit, & ita est veluti ratio exequendi, & applicandi legem. Nam lex dicit jus in communi constitutum; providentia vero curam, quæ de singulis actibus haberi debet: unde Angelicus providentiam non nominat legem aeternam, sed aliquid ad legem aeternam consequens. (b)

De proprietatibus legis aeternae. Est una in se.

Queritur V. Quotuplex sit lex aeterna? Quis ejus effectus? & an sit causa legum omnium, sic ut per illas innotescat, & obliget?

Est una in se.

R. I. Lex aeterna in se est una, quia simplicissima, uti patet: ratione nostra est multiplex secundum plures leges formaliter distinctas.

Effectus est multiplex.

R. II. Effectus legis Divinae, ut præcipientis moraliter creaturis intellectualibus, sunt actus boni morales, quatenus ad illos movet, & obligat. Actus mali, etsi sint materia legis aeternae, non tamen sunt effectus, nisi negative, vel positive ut puniti.

Est legum omnium causa.

R. III. Lex aeterna est causa legum omnium, sic ut ab illa, tanquam participationes, vim obligandi habeant. Ratio est: quia humanae legis proprietas est, ut sit justa, seu rationi consona; & ut sit efficax ad obligandum: atqui utraque est a lege aeterna: nam omnis recta ratio creata est ex participatione Divini luminis, signati super vultus nostros; inde S. Augustinus: (c) nihil est in temporali lege justum, quod ex lege aeterna non derivetur. Item omnis potestas hominum a DEO est juxta illud: (d) per me Reges

(a) Q. 91. A. 1. ad 1.

* Inde illud Proverb. 8. Legem ponebas aquis, ne transirent fines suos.

(b) Q. 3. de Verit. A. 1. ad 6.

(c) L. 1. de liber. arbitr. c. 6.

(d) Proverb. 8.

Reges regnant, & legum conditores justa decernunt. Hinc *lex Divina*, ut formaliter est in Legislatore Divino, est ipsa lex æterna; sed ut est in creaturis, per cognitionem sufficienter proposita, ad se vel alios, quo ad supernaturalia gubernandos, est *participatio legis æternæ*. Lex autem humana, etsi participet vim obligandi a lege æterna, secundum illud principium, quo lex æterna jubet, obediendum esse Superioribus, non tamen ideo dici potest *divina*: quia, ut a Legislatore humano, & in subditis, est aliquid mere humanum. Unde patet discrimen inter legem Divinam, & humanam: nam illius obligatio est *immediate a DEO*, siquidem, ut est in homine, non obligat, nisi quatenus indicat voluntatem Divinam. Hujus autem obligatio non est *immediate a DEO*; quia, ut est in subditis; respicit *immediate* voluntatem Principis, a qua est obligatio *proxima*, etsi *radicaliter* derive- tur a lege æterna.

Patet 2. Legem æternam non per se ipsam, sed per alias leges, vel in illis innoscere hominibus. Quia voluntas Divina non nisi per signa, vel effectus a nobis cognosci potest.

Patet 3. Quod lex æterna non obliget, nisi ut promulgata in tempore, hoc est, ut applicata per legem, seu Divinam seu humanam.

§ III.

§ 3.

Queritur VI. An lex æterna sit principium directivum, seu prima regula objectiva moralitatis?

R. I. Affirmative. P. Regula prima moralitatis est illa, quæ proponitur a conscientia, ut primo regulans actus morales, & quidem cum virtute obligandi *suprema, universalis, summe æstimabili, ac efficaci ubique & semper*: atqui talis regula est *sola lex æterna DEI*: ergo. Major supra est declarata: *Min.* P. Hæ conditiones soli competunt legi Divinæ, ut patet partim ex dictis, partim patebit amplius ex dicendis. Nam est primo *regulans*: quia prima radix omnium prædicatorum, in quibus alii *moralitatem objectivam* constituunt. Sive enim cum *Esparza* statuatur in *conducentia rei ad ultimum finem*; sive cum *Lugone* in *præponderantia physica*, vi cujus aliqua bonitas prævalet opposito; sive cum *Suarezio*, & *Vasquezio* in *convenientia rei ad naturam rationalem &c.* hæc omnia tandem fundantur in *lege Divina*, vi cujus magis conducunt ad ultimum finem; sunt meliora oppositis; vel magis conveniunt naturæ rationali. 2. Est *regulans universaliter*, non modo in *objectis indifferentibus*, ut patet; sed etiam in *materialiter malis*, ratione oppositionis physicæ cum fine creati hominis, seu *felicitate, naturæ rationali propria*; quæ objecta regulat *formaliter*, sic ut sub uno conceptu legis Divinæ tota ratio moralitatis comprehendatur. 3. Est *regulans* cum virtute *obligandi suprema, indefectibili*, quia divina: est *æstimabilior* omnibus bonis, malisve creatis &c.

Regula prima objectiva est lex Divina. Quia sola proprietatis debitis prædita.

R. II. Lex Divina, stricte sumpta, ut obligans præcipiendo, vel prohibendo, si spectetur in homine, tanquam regulato, connotat, ipsum *dictamen rationis*, applicans legem objectivam. Si spectetur, ut est in DEO, juxta aliquos, secundum declarata superius dicit *actum intellectus Divini*, quo judicat rem, seu materiam ferendæ legis, subditis ad eorum felicitatem esse necessariam, vel convenientem, & expedire, ut illis servanda præcipiatur. Juxta alios dicit *actum voluntatis Divinæ*, quo efficaciter vult obligatos subditos ad observandum id, quod judicat, ipsis vel esse expediens, vel necessarium. Juxta alios consistit in *complexo utriusque actus*. Verius, cum legis primaria proprietates sit *dirigere, ac obligare*, saltem *principaliter* lex Divina consistit in *actu voluntatis*, dicente *Angelico*: (a) *Ipsa DEI voluntas est prima regula, qua regulantur omnes natura-*

Et consistit principaliter in actu voluntatis Divinæ, & dictamine rationis cum applicante.

(a) 2. 2. Q. 104. A. 1. ad 2.

rationales voluntates. 2. Unde dictamen conscientiae, proprie loquendo, non est lex: non enim obligat ut quod, sed ut quo, applicando legem, ut dictum; lex autem Divina, ut obliget in actu secundo, debet promulgari per dictamen conscientiae, vel per leges inferiores humanas, habentes vim obligandi a Lege Divina assistente. 3. Lex DEI hic sumitur etiam latius pro sua dente, vel mere etiam permittente.

Est universalis regula, falsam pro creatis.

R. III. Quae opponi solent huic regulae moralitatis, inefficaciae sunt. Nam dicunt 1. Lex Divina non est regula universalis: ergo. A. P. Non est regula respectu DEI, cujus actus sunt honestissimi, sine conformitate cum lege Superioris. 2. Non respectu hominum, quia alias possent honeste velle, quod DEUS vult: V. G. Occisionem inimici, Parentum, damnationem reproborum &c. &c. Adde, quod multa sint inhonesta, quia sunt contra leges mere humanas.

R. N. A. Ad 1. Lex divina est regula pro creatis, cum actus DEI, essentialiter recti & indefectibiles, non indigeant regula, nisi dicere velis, voluntatis divinae actus conformari sapientiae, rectitudini infinitae, tanquam regulae improprie tali. Ad 2. D. Possent homines velle v. g. damnationem reproborum &c. si DEUS velit, hoc illos velle, & tali modo. C. Secus, N. Additam rationem D. Sunt contra leges mere humanas, non habentes tamen vim obligandi, nisi a lege DEI assistente. C. Secus. N. Assistit autem, quatenus vult, & praecipit, ut observentur omnes leges humanae, legitime latae.

Est primaria falsam respectu aeternum humanorum.

Dicunt 2. Lex Divina non est regula primaria: ergo. A. P. Praesupponit sapientiam Dei, cui debet conformari voluntas. R. N. A. Etsi enim non voluntas, seu Lex Divina, respectu Dei & formaliter, sit primum praedicatum in Deo; est tamen primaria regula respectu actuum creatorum. Nam sapientia, vel bonitas Dei, secundum se praecise, non opponitur actibus, de se indifferentibus, qui tamen per prohibitionem Divinae voluntatis fiunt mali.

Est sufficiens, cum actus, falsam humani, non sunt aequaliter conformes, vel difformes legi Divinae.

Dicunt 3. Lex Divina non est sufficiens regula ad distinguendam actuum moralitatem: ergo. A. P. Sequitur omnes actus Dei aequaliter esse honestos, seu velit, seu nolit incarnationem. 2. Omnes actus hominis aequaliter esse conformes, vel difformes Legi Divinae.

R. Actus Dei intrinsecos esse aequaliter honestos, seu bonos; cum, teste Angelico, Deus, etsi possit facere melius substantive, hoc est, meliorem rem; non tamen possit facere melius adverbialiter, hoc est meliorem modo, seu ex majore sapientia, & bonitate (a). Hinc per volitionem Incarnationis Deus est solummodo magis laudabilis laudabilitate extrinseca propter majorem gloriam accidentalem.

Ad 2. N. Nam actus humani non sunt omnes aequaliter conformes, vel difformes voluntati Divinae, cum haec aliquos magis, alios minus approbet, vel prohibeat. Sic levius prohibet leve mendacium, quam homicidium. Immo sicut actus humani sese invicem excedunt in perfectione ratione objecti melioris, tendentiae, vel intensionis &c. ita & excedunt in honestate. Unde objectum magis honestum praeter altero est, quod expedit Deo magis placere, quam alterum, eo quod per hanc ipsam Dei complacentiam plus boni afferat, quam mali: tale v. g. est virginitas respectu matrimonii. Objectum magis inhonestum est, quod magis displicet Deo, amari a creatura: necessario inhonestum, quod, si fingeretur, aliquando posse non displicere Deo, id cederet in praedictum Dei, ut sapientissimi Creatoris, vel providi, justique Gubernatoris.

Unde lex dicitur quidem ordinatio rationis, non nisi ut dirigat a ratione.

Dicunt 4. Juxta Angelicum lex est ordinatio rationis ad bonum commune, ab habente potestatem promulgata: (b) ergo principaliter est actus intellectuel-

(a) 1. P. Q. 25. A. 6. ad 1.
(b) 1. 2. Q. 90. A. 4.

tellectus . R. D. A. Est ordinatio rationis , hoc est , *actus elicitus* a ratione . N. A. Hoc est , *actus directus* a ratione , seu a quodam prævio actu intellectus . C. A. D. C. Ergo est actus rationis *tantum* . N. *Etiã* voluntatis : Subdist. Sic *ut principaliter* referatur tamen ad voluntatem . C. *Ut principaliter* referatur ad intellectum . N. C. Sanctus Doctor ait , (a) unum Angelum alteri loqui *ordinando* suos conceptus ad alterum : ergo per *ly ordinatio* principaliter intelligit actum voluntatis .

Quæritur VII. *Quæ circa regulam moralitatis objectivam inter Moralistas protestanticos jurgia ?*

R. I. Plura Puffendorsius est expertus a suis , * quos tamen , dente satis acuto retudit , errorisque de *perseitate* turpitudinis & honestatis , *independenter a Lege Dei* , haud imperite coarguit . Nam si rite combineatur ejus doctrina , saltem ut declarata in apologia , (b) & appendice , (c) a supra traditis non admodum abludit . Fatendum tamen , quod Theologici idiomatis rudior , quia contemptor , ansam dederit *loquendi modo* , minus curato , ut illi imputarentur errores , *etiam citra meritum* . Sic ex hisce verbis : *in beneplacito Dei fuit , qualem ei (homini) quem creaturus erat , naturam vellet assignare* : (d) arguitur a *Velthemio* , quali sentiret , Deo fuisse liberam , homini hanc vel aliam assignare naturam , *sic ut essentia hominis* , seu *combinatio* animalitatis ac rationalitatis , æque voluntatem Dei liberam præsupponat , *ac existentia hominis actualis* , qua *sine essentia* recte considerari haud possit , id quod Puffendorffio nunquam incidit , ut ejus mentem recte explicat *Julius Røndinus* . (e) Sic quia non semel legem divinam , æque ac hominis creationem , ad beneplacitum Dei liberum , *haud satis distincte* , retulit , intulere Censores , ab eo utramque *eodem modo* attribui Deo liberam , cum tamen creatio hominis Deo fuerit *libera absolute & immediate* ; lex homini danda solummodo *mediate* ; immo , quia lex supponit creationem , *Deo necessaria* fuit ex suppositione : non enim poterat Deus non prohibere *blasphemiam* , *mendacium* , necessitate adactus *consequente* , seu *hypothetica* , ut ipsemet declarat Puffendorffius . Sic actiones , quas , *natura sua inhonestas* , Adversarii adtruunt , is non male asserit indifferentes *indifferentia physica* , cum v. g. occisio hominis *in se esse possit legitima moraliter* , vel *illegitima* , per legem Dei præceptivam , vel prohibitivam ; hanc tamen indifferentiam male in omnes actiones *absque distinctione* extendit . Certe blasphemia , mendacium &c. hanc *indifferentiam physicam* ad esse malum , ratione contrarietatis physicæ , quam habent cum fine creationis , *seu felicitate* , *natura rationali propria* , nequaquam participant ; sed malitiam quamdam involvunt , *non moralem* , seu *formalem* , quia a Dei lege independentem : ergo *physicam* , *radicalem* , seu *fundamentalem* , vel quocunque tandem vocabulo exprimi Autores velint .

R. II. Non modice tamen errat Puffendorffius , ubi *Velthemio* Scholasticorum orthodoxorum auctoritatem opponenti , reponit : *Omnia illa testimonia in auctoritatem unius ex anresignanis barbariei , puta , Thomæ , aut Scoti resolvuntur , quorum commenta in popularia dogmata eva- luerunt , postquam ceteri ista , sine debita inquisitione , in sua scripta trans-*

Puffendorffius de regula objectiva moralitatis, non male se defendit contra suos, esse modo loquendi minus curato ansam cavillationibus dederis.

Ubique fere Scholasticorum catholicorum insulsius nimium contemptor.

Pars I.

H 3

tule-

(a) I. P. Q. 101. 2. 1.

* Quos inter & Grotius : *objectum juris naturalis* , inquit , *sunt actus debiti* , & *illiciti per se positi* ut *Divini indifferentes* . Hinc illos *preceptis DEUS* , aut *vetat* , quia *ex se justii* , aut *injustii sunt* ; *hi justii aut injustii sunt* , quia *DEUS eos præcipit* , aut *vetat* . L. de Jure Belli , & Pacis c. 1. n. 10. Addit n. 11. *Et hec locum aliquem haberent , etiam si daretur , quod sine summo sceleris dari nequit , non esse DEUM* , aut non curari ab eo *negotia humana* .

(b) Contra *Afinium* , ut vocat , *tenebrionem* §. 19. f. m. 25.

(c) Contra *Velthemium* , & *Genesum* &c. Item de origine moralitatis c. 5.

(d) De Jure Naturæ , & *Gediam* l. 1. t. 2. §. 6. f. m. 26.

(e) In disert. epist. contra *Zemgravium* §. 2. f. m. 242.

tulerunt, & uno anserē bibente reliquos omnes sitis corrumpit. Præsertim cum notitia juris naturalis valde confusa, & jejuna fuerit, antequam hoc demum sæculo in formam artis redigendo a quibusdam Eruditissimis labor susciperetur. Papæ! Magnam Angelici, subtilisque Doctoris barbariem! Popularia nimium commenta! Cæcam anserum sequacium turbam, & Protestantibus hæsternis feliciter detectam, & absterfam! *

I N S T R U C T I O V.

De principio directivo, seu regula formali actionum moralium.

§. I.

Instructio
V.
De regula
formali
actionum
moralium,
seu conscien-
tia.

§. I.
Est ratio hu-
mana.

Quæritur I. Quodnam sit principium directivum, seu regula formalis actionum moralium?

k. I. Conscientia, quæ in genere nil aliud est, quam ratio humana. ** Unde nomen traxit dictamen conscientie, quod ratio nobis per istud dicit, quid licitum sit, vel illicitum; quid a Deo præceptum, prohibitum, suatum vel permissum; adeoque pertinet potius ad intellectum, quam voluntatem, uti pluribus demonstrat Suarezius.

Est sit ap-
plicatio re-
gulae obje-
ctivæ, &
ipsa tamen
dicitur regu-
la, saltem
formalis.

2. Conscientia sumitur pro actu, & habitu. Actualis est actus rationis, quo quis judicat aliquid, tanquam conforme, vel difforme Legi Divina, hic & nunc agendum, vel omittendum esse per modum consilii, vel præcepti. Habitualis est habitus, inclinans ad ejusmodi dictamina, & prout inclinatur ad prima quædam universalissima dictamina: v. g. bonum est faciendum, malum vitandum, jus cuique tribuendum &c. dicitur synteresis: prout inclinatur ad dictamina magis particularia v. g. quid hic & nunc sit agendum, vel omittendum, dicitur simpliciter conscientia. In priore sensu, seu prout est habitus principiorum practitorum, saltem universalium, a Deo Naturæ Authore, est indita, qui fecit hominem rectum, neque naturam destituit in necessariis: unde teste Angelico: (a) oportet, naturaliter nobis esse indita principia operabilitum, sicut indita sunt principia speculabilitum.

3. Quamvis conscientia non tam sit regula moralitatis, quam applicatio regulæ objectivæ, seu Divinæ legis, communiter tamen vocatur regula formalis, quatenus est intentionalis applicatio regulæ objectivæ. Hæc autem applicatio fieri potest per dictamina varia. 1. Per dictamen proximum, quod immediate dirigit actum: per remotum, quod tantum mediate, seu mediante dictamine propinquiore. 2. Per speculativum, quod dicit, quid universaliter licitum sit, vel illicitum, præscindendo a circumstantiis determinatis. 3. Per practicum, quod determinate dicit, quid in his circumstantiis licitum sit, vel illicitum. 4. Per directum, quod judicat ex principiis directis de objecto, vel actu, prout est a parte rei, sive directe, quid sit licitum, vel illicitum v. g. judico, posse iniri contractum, quia justum.

5. Per

** Thomasi, male se reformantis in secundis curis, indeque de promptis Laurentii Fleischeri alogias, quæ normam actionum humanarum duplicem, statuit, consilium nempe pro sanis, qui audiunt rationes aliorum; & imperium pro stultis, qui rationes rejiciunt; quæ item ipsam voluntatem Divinam, ut consilium; DEUM vero ut Consiliarium, Patrem, & Doctorem, in præceptis naturalibus ineptit, indignas censuram ventilatione critica: nam eas læssisse, est retulisse. Accedit, quod in sua Jurispr. Div. non semel legem Divinam, velut figmentum Scholasticorum, insigni sane commento expledat.

** Angelico 1. p. q. 79. a. 13. conscientia consistit in applicatione nostre cognitionis ad ea, quæ agimus ex principiis synteresis: unde quæ cognoscimus facta, ea dicitur conscientia testificans; quæ cognoscimus faciendâ, conscientia instigans, & obligans; quæ judicamus facta, conscientia accusans, vel excusans, consolans, vel removens.

(a) 1. P. Q. 79. A. 13. in C.

5. Per reflexum, quod judicat cum reflexione ad aliud dictamen, prout scilicet objectum, vel actus cognitioni operantis substat: v. gr. *Judico, posse contractum iniri, quia omnibus perpensis judico non esse injustum.* 6. Per evidens, & moraliter certum; per probabile, vel improbabile; prudens, vel imprudens; verum, falsum, dubium, erroneum &c.

R. II. *Conscientia recte dicitur regula proxima moralitatis, in sensu scilicet explicato.* P. Ut actus moralis sit conformis, vel difformis primæ regulæ objectivæ, adeoque bonus vel malus, malitia debet esse voluntaria: ergo debet esse, aliquo saltem modo, * *cognita*: ergo debet dari cognitio applicans regulam objectivam, seu regula formalis proxima moralitatis: atqui hæc est conscientia: ergo.

Et quidem proxima.

2. *Conscientia regulans moralitatem necessario exigit dictamen ultimum practicum de honestate, vel licentia actionis.* P. Si actus moralis posset esse honestus, vel licitus absque dictamine practico honestatis, vel licentiæ, tunc sufficeret *dubium practicum* de licentia, vel honestate: hoc non sufficit. Min. P. 1. Quia cum tali dictamine, practice dubio, non ageret quis ex fide, hoc est, non ageret ex judicio prævio honestatis, exponendo se periculo committendæ inhonestatis: ergo ageret contra legem Dei, saltem apprehensam, de cujus existentia dubitat, & simul contra legem Dei universalem, quæ jubet, leges Dei particulares servare, adeoque & hanc, de vitando periculo, & deponendo per dictamen reflexum dubio. 2. Quia operans cum dubio practico æquivalenter ita se habet, ac si diceret: *sive hoc sit, sive non sit prohibitum a Deo, nihilominus facio*: ergo æquivalenter legem, ac Legislatorem contemneret.

Requiris necessario dictamen ultimum practicum de honestate actionis.

3. *Conscientia tamen, regulans moralitatem, non necessario requirit ad inhonestatem actus dictamen ultimum, quo judicat actum esse determinate inhonestum, vel illicitum.* Assertum fuit ex priore: nam agens cum dubio practico honestatis, hoc ipso agit inhoneste, ut dictum: ergo non requiritur dictamen conscientiæ judicantis, actum esse determinate inhonestum.

Est de inhonestate sufficiens dubium.

§. II.

§. 2:

Queritur II. *Quid observandum de conscientia certa?*

R. I. *Conscientia, regulans moralitatem actus boni, non requirit necessario, & universaliter, dictamen metaphysice certum, vel evidens de honestate actus.* 2. Sed sufficit certum moraliter. 3. Immo regulans moralitatem actus mali, neque exigit dictamen moraliter certum de inhonestate actus. P. quo ad 1. Necessitas hujus dictaminis, ad moralitatem requisiti, nec autoritate, nec experientia, nec ratione satis probatur: ergo.

De conscientia certa. Non requiritur necessario & universaliter dictamen metaphysice certum, vel evidens de honestate actus.

A. P. *Non autoritate*: quia contrarii sunt plerique Veteres, atque Recentiores. *Non experientia*: quia Fideles non experiuntur tales reflexiones: certe plures Docti de se negant; rudes vero procedunt simpliciter, sine reflexionibus metaphysicis. *Non ratione*: quia si esset ratio, foret hæc, quod cum dictamine, moraliter certo, semper debeat dari aliud reflexum, fundatum in aliquo principio evidenti synterefeos v. gr. isto; *honestum, vel licitum est, quidquid aliquis, perpensis omnibus, judicat moraliter certo esse honestum, quo judicio operans evidenter concluderet quasi per similem discursum: Quidquid, omnibus rite consideratis, judicatur morali certitudine esse honestum, id evidenter fit honeste: sed ego, rite consideratis omnibus, judico moraliter certe, hanc actionem mihi esse honestam: ergo evidenter a me fit honeste*: atqui hoc suppositum Adversariorum non est efficax:

Quia talis necessitas probari nequit.

H 4

ergo.

* *Directe, vel indirecte* in quantum scilicet aliquis dedit causam dictamini erroneo, vel ignorantie vincibili.

ergo. *Min. P.* 1. Quia nulla est necessitas, experientia, vel ratio talis dictaminis reflexi, cum voluntas possit sine ulla formidine, saltem actuali, amplecti honestatem directe cognitam. 2. Quia, etsi adesset talis certitudo, probari non posset, quod requiratur *vi moralitatis*, multo minus, quod sit *metaphysice evidens*. Nam agens sapius nequit *metaphysice* scire, an omnia rite examinarit; an nulla negligentia, passio, vel illulio intervenerit, uti patet in actibus præteritis *timoratorum*, de quorum honestate sæpe timent, *item scrupulorum*, quorum dubia fati indicant, non adfuisse metaphysicam evidentiam, omnis formidinis exclusivam.

Sed sufficit certum moraliter, quia per tale jam agitur ex fide.

P. Quo ad 2. Qui judicat, *moralitertine*, actum esse honestum, jam operatur sine formidine prudenti, & intelligitur sese libere conformare regulæ honestatis: ergo agit ex fide, neque indirecte, neque directe se exponit periculo agendi inhoneste. A. negari nequit, quia etiam in gravissimis negotiis non requiritur major certitudo v. g. in administratione Sacramentorum, recta dispositione ad mortem, in judiciis de vita proximi, de vitandis mortis periculis &c.

De inhonestate neque opus est dictamine moraliter certo, quia agens cum dubio jam non agit ex fide. Respectu honestatis sufficit moralis certitudo, minus stricta, seu exclusiva saltem actualis formidinis. Quia sic jam agitur ex fide.

P. Quo ad 3. Ad inhonestatem sufficit operari cum dubio practico de malitia, vel suspicione prudenti prohibitionis, cum talis jam non agat ex fide; virtualiter contemnat legem; seque exponat periculo inhoneste agendi, ut supra diximus: ergo non requiritur certitudo de inhonestate actus.

R. II. Conscientia regulans honestatem actus non debet necessario niti dictamine, *strictè moraliter certo, seu tali, quod, licet non sit evidens, tamen nec actu sit conjunctum, nec de se conjungi possit cum formidine saltem prudente de opposito*; sed sufficit, si nitatur dictamine *moraliter certo, latius tali, quod non est actu conjunctum cum formidine, sive dein ratione motivi conjungibile sit, sive non*. Ratio est: Quia operans ex motivo honestatis, de se quidem fallibili, sine reflexione tamen ad fallibilitatem, & consequenter absque formidine, sese libere conformat regulæ honestatis sine omni periculo inhonestatis, a se cognito, seu virtuali contemptu legis, ac Legislatoris: ergo operatur honeste. A. patet experientia rudium, qui sæpe ob auctoritatem alicujus hominis probi, ac docti, sine ulla formidine operantur, & quidem juxta communem sensum honeste: quia non advertunt ad fallibilitatem auctoritatis, nec ad obligationem inquirendi certiora: aliunde autem nec ratio, nec experientia probat, dari in illis *universaliter* dictamen reflexum, longe minus evidens de honestate actus.

R. III. Conscientiæ tamen, regulanti honestatem actus, non sufficit dictamen probabile, *strictè acceptum, seu actu conjunctum cum prudenti formidine*: potest tamen sufficere *probabile, latius acceptum, seu tale, quod ex vi motivi quidem est conjungibile, non tamen actu conjunctum sit cum formidine, saltem prudenti*.

Non tamen sufficit dictamen morale probabile, seu non exclusivum prudentis formidinis actualis.

Quia talis se exponeret periculo inhonestatis.

P. A. quo ad primum membrum. Operans cum dictamine, strictè probabili, seu formidoloso de honestate actus, *equivalenter* dicit: *quavis absolute, & probabiliter possit esse, ut inhoneste agam, quia tamen probabiliter, vel probabilius * judico, oppositum esse verum, id facio*: vel quod idem est; *sive hoc prohibitum sit, ut facile potest esse, sive licitum, ut ego quidem judico, tamen actum ponam*: sed talis operatur inhoneste: *Min. P.* Quia non minus, quam in dubio practico, sequitur regulam fallibilem, & consequenter se exponit periculo inhoneste agendi; *virtualiter* consentit in inhonestatem, & exercite contemnit legem, & Legislatorem.

Probatur etiam quo ad secundum membrum. Potest aliquis vel non reflexe cognoscere probabilitatem, vel fallibilitatem motivi; vel si cognoscat, potest

Aliud foret, si excluderet actualem formidinem.

* Vel etiam *notabiliter probabilis*: nam hoc non obstante oppositum manet *vere probabile*: ergo relinquit prudentem formidinem de inhonestate actus.

potest tamen simul judicare, *hic & nunc*, non esse probabile oppositum, nec ullum esse morale periculum inhoneste agendi: * ergo operabitur honeste: quia non consentiret virtualiter in inhonestatem, seu periculum violandi legem &c.

R. IV. *Probabilitas* directa eatenus servit ad honeste agendum, quatenus potest fundare conscientiam *moraliter certam*, per dictamen ultimum reflexum, *excludendo actualem formidinem*. Unde non semper, & necessario requiritur, ut quis per dictamen, etiam directum, judicet de licentia actionis, modo per reflexum ultimum deponat dubium, uti fit in rudibus, qui sæpe non possunt judicare, an hoc liceat, vel non? & tamen *per dictamen reflexum* in auctoritatem Parochi, vel Confessarii, sine hæsitatione judicant id esse licitum, & honestum. Porro principia, *moraliter certa*, quibus fundari debet conscientia in probabilibus, sunt v. g. si quis judicet *moraliter certum*, quod liceat sequi sententiam vere probabilem, relicta probabiliore, & minus tuta; vel saltem si quis utatur *principio reflexo*: *probabile, vel saltem probabilius est, cuius licere sententiam minus probabilem, & minus tutam sequi, cum plures Doctores id judicent: atqui licitum est, & prudens operari secundum communiorum Doctorum sententiam*: ergo & mihi ita operari licitum est. Quamvis enim hæc propositio: *licitum est sequi sententiam minus probabilem &c.* sit forte tantum probabilis, ex qua, tanquam *dictamine directo*, operari non licet, cum non excludat formidinem: ** hæc tamen propositio: *probabile, vel probabilius est licitum esse, sequi sententiam minus probabilem*, ex qua tanquam *Majore* deducitur dictamen ultimum practicum, *est evidens*, vel saltem *moraliter certa*, *** adeoque & dictamen erit *moraliter certum*, ex quo operari licitum, cum omnis formidinis sit exclusivum. Necessè tamen non est, ut formetur ejusmodi discursus *expresse, & formaliter*; sed sufficit, si formetur *confuse, & æquivalenter*, prout faciunt, qui procedunt *bona fide, & absque formidine rationabili* judicant, se se agere honeste.

Unde probabilitas directa saltem potest fundare conscientiam moraliter certam.

§. III.

§. 3.

Queritur III. Quid sciendum de conscientia probabili?

R. I. *Licitum est in operando sequi sententiam ex theologice probabilibus* **** saltem *probabilissimam, aut probabiliorum*. 2. Immo etiam *æque, vel quasi æque probabilem, minus tutam, relicta opposita tutiore*. ****

P. *Affertum*: Obligatio absoluta, ubique & semper sequendi in operando tutiora, ex una parte esset *juris naturalis, universalis*, etsi a longe majore Moralistarum parte *haud foret agnita*: ex altera parte esset *difficillima, plus afferret incommodi, quam commodi, etsi efficaciter haud probetur* ab Adversariis: ergo non est adstruenda. Sequela tenet, fundaturque in eo, quod homo sit in possessione libertatis, donec efficaciter probentur obligationes

De conscientia probabilis. Licitum est sequi sententiam probabilissimam, aut æque probabilem, minus tutam. Quia obligatio absoluta in omnibus sequendi tutiora.

tam

* Quo casu foret motivum *unice probabile*, seu tale, ut nulla haberetur ratio *probabilitatis* de *opposito*.
 ** Quæ propositio est *premissa objectiva*, seu objectum *premissa formalis*, diciturque *judicium*, seu *dictamen directum verosum, ac speculativum*.
 *** Quæ propositio est *premissa formalis*, reflexa in *objectivam*, judicando illam *moraliter certo probabilem*: unde fuit *dictamen reflexum, proximum, practicum, & moraliter certum*.
 **** Hoc est *vere probabilibus*; quæ nituntur *motivo non tantum absolute in se, sed etiam respectivo gravi, sic ut fundare possint prudentem assensum*, seu quæ *perpensis omnibus virum prudentem, & rite dispositum possunt merito inclinare ad assensum irreprehensibilem*.
 ***** In materia *juris*, seu quando dubium versatur *circa existentiam legis, & resultantem exinde bonestatem actionis*; non in materia *facti, dubio practico*, vel etiam *speculativo*, si diligentia non est sufficienter adhibita; neque circa alias actiones, v. g. *valorem Sacramenti, jus tertij, alioque casus in jure expressos, in quibus de lege certa aliunde constat*.

tam graves; & quod in quæstione juris naturalis, circa obligationem aliquam universalem valde arduam, præferenda sit sententia, quæ a potiori Moralistarum parte tenetur tanquam vera, magisque proficua.

Esset juris naturalis,

P. A. Quoad 1. partem. Obligatio hæc circa honestatem, & licentiam actionum, oritur ex primismoralitatis principiis, & Naturæ dictaminibus de *faciendo bono, vitando malo &c.* uti fatentur omnes: ergo *esset juris naturalis.*

Et universalis,

Obligatio hæc naturalis extenderet se se *ad omnes homines, ad innumeras actiones* quotidie occurrentes: ergo *esset universalis.*

Nec agnita,

Obligatio hæc negatur a *plus quam ducentis & quinquaginta Authoribus*; * non attenditur a majore parte doctorum & proborum, tam veterum, quam recentiorum, qui summa solertia singulos apices excusserunt; non observatur a conscientiarum arbitris, qui consulunt; non a Fidelibus, qui operantur juxta sententias probabiles, etsi minus tutas, ut adeo multis sententia, obligationi huic opposita, videatur ab auctoritate moraliter certa: ergo *hæc obligatio a potiore parte Moralistarum non est agnita.* Jam sic: Est incredibile, & manifeste falsum, quod talis obligatio, ex *natura jure tam universalis*, non fuerit a DEO per naturale lumen promulgata, & proborum cordibus inscripta; ergo &c. A. Patet: nam secus fatendum foret, quod Natura deficeret in necessariis, re nempe gravissima, pertinente ad prima principia moralitatis.

Esset difficillima.

A. P. Quoad 2. partem. Hæc obligatio *universaliter* nos adstringeret ad tutiora in praxi, nisi sententiæ minus tutæ forent *evidentes, vel moraliter certæ*, adeoque sequi non possemus innumeras sententias etiam sapientissimorum Auctorum, licet doceant eas in praxi tutas, uno *P. Cardena*, e solo *Aquinatæ*, trecentas enumerante sententias probabiles, & minus tutas. Saltem ejusmodi obligatio nos adstringeret ad servandas plurimas leges, etsi difficillimas, non tantum existentes, sed probabilius, vel æque probabiliter non existentes: ergo, quoad moralem certitudinem, hæc obligatio *esset moraliter impossibilis*; quo ad probabiliores sententias *difficillima*, quia innumeris dubiis, & scrupulis *circa excessum illum probabilitatis* obnoxia.

Plus afferret incommodi, quam commodi,

Totum commodum sententiæ oppositæ foret *observatio* aliquarum legum particularium, quæ quandoque *materialiter* violarentur, qua violatione tamen neque Deus offenditur, neque salus animæ periclitatur. Contra per talem obligationem multiplicarentur *peccata formalia*, orirentur maximæ difficultates *in officiis, contractibus, directione propria, & alienæ conscientiarum*, aliæque innumeræ anxietates, scrupuli, dubia &c. ergo *hæc obligatio afferret plus incommodi, quam commodi.* Jam sic. Ex una parte, juxta angelicum Doctorem, lex debet esse *ordinatio rationis ad bonum commune promulgata, quæ plus boni, quam mali afferat*: ex altera parte Deus, in casu æqualis probabilitatis, & resultantis ex ea ignorantia invincibilis de lege, potest *permittere*, ut sequamur minus tuta: ergo *consensus est permisisse.* Sic enim præsumitur etiam de Legislatore humano, redditurque conscientia tranquillior, ratio commercii humani in contractibus, & officiis expeditior &c.

Etsi efficaciter ab Adversariis haud probatur.

Si probaretur ab Adversariis ejusmodi obligatio, tunc probaretur ex hoc præcipue fundamento: *nemo potest licite in operando sequi sententiam minus tutam nisi prius directe judicat esse veram: sed non potest judicari vera, nisi appareat moraliter certa, vel saltem notabiliter probabilior: cum probabilitas, maxime æqualis, non excludat formidinem, periculumque agendi inhoneste*: atqui hoc fundamentum nullum est: ergo. *Min. P. Potest intel-*

* Quos allegatos videre est in *Norma recti P. Christophori Roffler S. J.*

intellectus assentiri opinioni probabili, etiam quando opposita apparet æque, vel magis * probabilis, & quidem prudenter, saltem quando talis assensus est melior voluntati, proprio vel alieno supposito: ergo. A. P. Quia nulla apparet repugnantia, cum opinio ponatur vere probabilis, adeoque intellectus habeat rationem formaliter propriam, scilicet veritatem saltem apparentem, cum spe notabili illius realiter obtinendæ; cum habeat motivum grave, etiam respectively, seu respectu motivi oppositi: ergo absolute potest assentiri, saltem accedente imperio voluntatis, cui subjacet in probabilibus, idque non imprudenter tantum modo, uti fit in hæreticis, sed etiam prudenter. C. P. Prudentia talis assensus desumitur præcipue ex actu imperante, habeturque non tam ex bono redundante in intellectum, quam ex bono redundante in voluntatem, seu suppositum proprium, aut alienum, uti patet in actu charitatis, bene interpretantis actiones proximi, probabilibus in honestas; in actu obedientiæ, judicium conformantis judicio Superioris, probabilibus falso &c. Rursus: Non requiritur necessario judicium directum de veritate absoluta sententiæ probabilis, minus tuta, ad illam licite sequendam: ergo Adversariorum suppositum, etiam aliterum, falsum est. A. P. Potest absque judicio directo formari dictamen reflexum, moraliter certum de probabilitate sententiæ, atque licentia actionis, quod sufficit, & dependenter a quo conscientia, actusque melius dirigitur: ergo. A. Patet: nam dici potest: moraliter certum est, ex communi sensu Doctorum, legem, non satis alicui promulgatam citra suam culpam, non obligare illum in actu secundo, sed certo excusari per ignorantiam invincibilem: atqui talis lex mihi non est satis promulgata, nec possum, nec teneor procurare majorem certitudinem &c. Denuo patet, quod hoc sufficiat, quia talis agit ex fide, ipsiusque dicitur rationis lumen, quod, qui certo judicat actionem aliquam esse honestam, prudenterque eligibilem, honeste agat; atqui (subsumit intellectus) etsi suspendam judicium, vel determinate nil possim judicare de veritate directæ, reflexe tamen judico, morali certitudine, hanc actionem esse honestam, & eligibilem mihi prudenter, quia mihi moraliter certum est, sententiam esse adhuc vere, & theologice probabilem, & simul, quod sequendo judicium prudentum prudenter agam; & licet foret falsa, ac daretur lex prohibens actionem, hæc tamen mihi non sufficienter est promulgata, adeoque iterum moraliter certus sum, me hic & nunc non obligari in actu secundo: ergo prudenter operor secundum talem sententiam. Denique patet, quod per tale dictamen reflexum conscientia melius dirigatur, quia hoc de probabilitate sententiæ est moraliter certum; dictamen vero directum est solummodo probabile, atque formidolosum. Ratio fundamentalis est: quia datur lex divina duplex, circa quam versari possunt dictamina conscientia: una antecedens, primaria, per se, & directe, qua Deus præcipit, vel prohibet obligando per se, quando nullus intervenit error, ignorantia, vel defectus cognitionis, aut deliberationis. Altera lex est lex consequens secundaria, per accidens, & reflexa, qua Deus præcipit, vel prohibet ex suppositione alicujus ignorantia, vel erroris invincibilis, indebitæ cognitionis &c. adeoque licet judicium directum erret circa legem antecedentem, quando per se prohibet actionem; potest nihilominus judicium reflexum, ex suppositione invincibilis ignorantia, se conformare legi consequenti, vi cujus Deus permittit talem actionem. Unde dictamen ultimum reflexum potest esse longe certius, quam directum, adeoque potest aliquid esse certior, quod non peccet formaliter, quam quod non peccet materialiter, quia, licet non sit certus, an non violet legem antecedentem,

* Abstrahendo interim, an sit notabiliter magis probabilis, quo casu multi negant prudentem dari posse assensum.

tem, certus tamen est, quod *vi legis consequentis* talis actio sit permissa.

An liceat sequi sententiam, notabiliter minus probabilem, & minus suram, nobis esto problema. Fundamenta sententia negativa. Quia sequeretur nimia transgressio legum, & morale periculum laxitatis in moralibus. Quia salis lex videtur sufficienter promulgata.

R. II. *An licitum sit in operando sequi etiam sententiam minus tutam; etsi clare notabiliter minus probabilem, relicta tutiore, & longe probabiliore inter Moralistas controversitur: nobis esto problema.**

Declarantur fundamenta sententia negativa. Fundamentum 1. Si liceret sequi sententiam minus tutam, notabiliter minus probabilem, sequeretur nimia transgressio, & inutilitas plurimarum legum, periculum morale nimiae laxitatis in agendo, quia raro haberi potest in sententiis, circa legum existentiam, atque licentiam, certitudo moralis, excludens omnem probabilitatem, vere & theologicè talem, sententia opposita, accedente praesertim sententia, tenuiter tantum probabiles, esse vere probabiles.

Fundamentum 2. Lex per sententiam, notabiliter magis probabilem, sufficienter est promulgata ** ad proxime obligandum, ut adeo non possit praetendi amplius ignorantia invincibilis. 1. Quia major promulgatio regulariter in moralibus haberi nequit, suppetente raro admodum evidentiâ, vel certitudine morali. 2. Quia major promulgatio ad obligationem in actu secundo a Legislatore praetendi nequit: secus enim plurimae leges essent inutiles ad finem intentum, id quod repugnat Legislatoris sapientiae, ac providentiae.

Quia non videtur posse formari dictamen practicum moraliter certum.

Fundamentum 3. Non apparet, quomodo, stante notabiliter majore probabilitate sententiae oppositae, possit adhuc formari dictamen practicum, moraliter certum, de honestate actionis, hoc est tale, in quo sequatur conclusio ex majore & minore, moraliter certis: ergo. A. P. 1. Non apparet, quomodo motivum possit esse comparativè grave, saltem practice, hoc est, in ordine ad formandum iudicium vere prudens, & practicum moraliter certum, ex praemissis certis deductum, & requisitum ad licentiam actionis: ergo. A. P. 2. Non apparet, quomodo intellectus in hoc casu possit assentiri sententiae probabili, vel saltem hoc est tam incertum, ut in tam debili principio fundari non possit, nec debeat cardo praecipuus moralitatis.

Sed respondent Adversarii primo rationes probari nimum, quia sequenda forent tutiora etiam in aequale probabilitate.

Sed respondent Patroni benignioris sententiae ad 1. D. Et illa ratio probaret etiam in aequaliter probabilibus sequenda esse tutiora, id, quod vel juxta ipsos Adversarios est nimum. C. Non probaret. N. Quot sunt sententiae clare, manifeste, notabiliter, magis probabiles, sic ut revera existat lex, quam affirmant? An non falsa saepe probabiliora veris? An casus hic adeo frequens, ut laxitas induci queat? An non saepe daretur obligatio ad leges revera non existentes?

Promulgationem salis legis non esse sufficientem, quia non agnita est a potiore parte.

Ad 2. N. Quia haec promulgatio, ut sufficiens, negatur ab Authorum aequali saltem parte, si non majore, & stante probabilitate respectiva oppositae sententiae non agnoscitur lex ut satis clara: ergo est locus dubio, latius sumpto; adeoque & ignorantiae invincibilis respectu obligationis.

Eidem potiori parti videtur formari posse dictamen requisitum.

Ad 1. Ad obligationem, quae esset juris naturalis, requiritur promulgatio, quae ut sufficiens agnoscitur saltem a potiore Doctorum parte: atqui haec non agnoscitur a tali parte. *Ad 2. N.* uti patet ex dictis supra.

Ad 3. N. A. Nam id apparet prudentibus tot vel pluribus; qui judicant; posse formari dictamen vere prudens, & moraliter certum hoc modo: quod perpensis omnibus, prudenter judico me licite facere, hoc licite facio: sed perpensis omnibus, prudenter judico, me sequendo sententiam minus tutam, & notabiliter minus probabilem, licite facere: ergo. Major est moraliter certum

ta j

* Quia doctis utramque sententiam a duplici Professore in Theologicis, etsi in affirmativam magis propendamus.

** Promulgatione non tantum strictè dicta, seu essentiali, sed etiam late sumpta, pro intimatione, & notificatione sufficienti.

ta; *Minor* pendet a judicio prudentum, fitque *certa moraliter ex eo*, quod certo prudenter judicem id, quod judicant Doctores, æque multi, ac plures pro hac opinione, quam pro opposita. Ad P. geminam reponunt, non fundari licentiam in assensu illo *directo*, sed *reflexo*, moraliter certo.

Declarantur fundamenta affirmativæ sententiæ. Fundamentum 1. Obligatio, præsertim naturalis, non est asserenda, quam, post adhibitam sufficientem inquisitionem, dari negant Viri gravissimi, *æque multi, immo plures*, adductis rationibus, *saltem æque probabilibus*, ac sunt pro adversa sententia: sed talis est obligatio *sequendi sententiam minus tutam, notabiliter minus probabilem*: ergo. *Min. respectu Autoritatis* est in confesso etiam ipsismet Adversariis. *Respectu rationum* patet: nam vel argumenta cuncta Adversariis solvenda sunt *in æque probabilibus*; vel dicere debent, sententiam notabiliter minus probabilem non videri amplius *vere, & comparative probabilem*, id quod adstruunt contra statum quæstionis, & opinionem *æque multorum*, vel *longe plurium*.

Fundamentum 2. An spectatis omnibus melius sit, & infinita DEI sapientia ac bonitate dignius, ut nos obligatos esse velit ad leges, quarum existentia est notabiliter magis probabilis, sive dein revera existant, sive non, est quæstio, quæ denique devolvitur ad judicium Prudentum: at *æque multi, immo plures* sunt, qui melius esse negant. Rursus: Lex DEI reflexa, quæ jubet sequi sententiam minus tutam, & notabiliter magis probabilem, non est sufficienter promulgata, ut proxime obliget: ergo non obligat. A. patet: quia ab æquali, vel majore Doctorum parte non agnoscitur, & quidem ex rationibus, æque saltem ponderosis.

Fundamentum 3. Lex illa, etiam directa, pro cujus existentia datur quidem ratio notabiliter magis probabilis, sic tamen, ut pro ejus non existentia detur etiam ratio *vere & comparative probabilis*, non est clara: ergo fundare potest dubium prudens, saltem latius dictum, adeoque & ignorantiam invincibilem. Sed

Respondent Patroni rigidioris sententiæ. Ad 1. Autoritas antiquorum per quatuor sæcula judicavit tutiora sequenda, etiam *in æque probabilibus*, quorum principia v. g. *quod ignorantia legis non excuset; quod operans se exponat periculo agendi in dubio, & peccandi &c.* etli non subsistant in æque probabilibus, tenent tamen *in notabiliter probabilioribus*. Rationes pro hac sententia longe probabiliores esse, affirmant, saltem iis, qui rite penetrant.

Ad 2. D. Debet devolvi ad judicium Prudentum, melioribus rationibus subnixum. C. Secus. N. Addunt, Legem reflexam DEI sat promulgatam probabilitate notabiliter majore, quæ clarior in moralibus regulariter haberi non possit, quin frustratas suo fine velimus plurimas leges.

Ad 3. Ajunt, ex theologica probabilitate tantum sequi, quod opinio aliquando mereatur prudentem assensum, nempe *in aliis circumstantiis*; non autem, quod præctice *in his*, seu *quod hic & nunc liceat* eam sequi: etli enim quis actu assentiatur, potest tamen DEUS adhuc obligare ad illam non sequendam, quæ *lex reflexa juxta horum Authorum rationes probabilis de facto datur*. Unde D. C. Ergo lex manet dubia, vel incerta, quasi non sufficienter promulgata ad proxime obligandum: N. C. Incerta, quatenus incertitudo opponitur evidentie. C. C.

§. IV.

Queritur IV. Quid notandum de conscientia dubia?

R. I. *Dubium est suspensio judicii propter defectum rationum, in alterutram partem propendentium*: unde sicut non dicit strictè judicium, ita nec

Fundamenta affirmativæ sententiæ. Quia talis obligatio non asserenda, quæ tot, tantisque Viris incognita.

Vel saltem ejusmodi lex non est sufficienter promulgata.

Quia lex notabiliter magis probabilis non excludit dubium prudens, sic ut fundare nequeat ignorantiam invincibilem. Sed respondent Adversarij, opponendo auctoritatem antiquam, & rationes noviter inventas longe majores. Promulgationem tantam qua major in moralibus regulariter haberi non queat. Et denique probabilitatem positam magis esse Theologicam speculativam, quam præctice.

§. 4. De conscientia dubia. Dubium aliud negativum, aliud positivum, aliud speculativum, & positivum.

conscientiam proprie talem. Aliud dubium est *negativum*, quod oritur ex defectu; aliud *positivum*, quod oritur ex *equalitate rationum*: quamvis dubium negativum, ex defectu rationum, videatur potius *nescientia* v. g. de numero stellarum, *an sint pares, vel impares?* Unde dubium proprie dictum habetur, quando *quidem datur sufficiens ratio ad dubitandum* v. g. *an egerim inhoneſte?* non tamen ad *assentiendum, vel dissentiendum*. Aliud itidem est dubium *speculativum*; aliud *practicum*. Illud versatur circa rem in genere, an liceat, vel non? istud circa rem in *particulari*, an liceat *hiscæ circumstantiis*. Aliud denique est dubium *juris*, aliud *facti*: prius est *de lege, dominio, valore, seu honestate alicujus actionis*; posterius *de facto, an contigerit, nec ne?*

Regula,
quod melior
sit conditio
possidentis,
valet etiam
in materia
conscientiæ.

R. II. Illa regula, quod melior sit conditio possidentis, non tantum valet in materia iustitiæ, sed etiam conscientiæ. Ratio est. Quia etiam in hac homo habet *jus certum possessionis quo ad suam libertatem*; Lex vero *jus dubium* obligationis; ergo homo non debet deturbari a sua possessione, nisi oppositum efficaciter probetur. Porro tunc libertas hominis censetur esse in possessione, quando dubium est *de obligatione contracta*; secus, quando dubium est *de obligationis contractæ satisfatione, seu exemptione*.

Regula pro
conscientiæ
dubia.

R. III. Stante dubio, *stricte practico, seu eo non deposito, semper tutius eligendum*. Ratio est: Quia operans cum dubio practico non ageret ex fide, sed cum virtuali contemptu legis, ut dictum. Et de hoc casu, *stricte loquendo*, intelligendum axioma: *In dubio pars tutior eligenda*. 2. In dubio *speculativo, seu remoto, non necessario * & universaliter ** sequendum est tutius*. Ratio est: quia hæc obligatio universalis esset valde gravis, neque sufficienter probatur: inde illa fluxere axiomata: *in obscuris minimum sequendum*; (a) *odia restringenda, favores amplificandi*; (b) *semper in dubiis benigniora præferenda*. (c) 3. *Certus de lege, & dubius de dispensatione, privilegio, cessatione legis, vel excusatione ab ea observanda*; Item: *dubius, an legem certam impleverit, tenetur ad tutius, seu ad observationem legis*. Ratio patet ex dictis; quia lex est in possessione. *Contra dubius, an lex existat, tenetur veritatem inquirere, & interim actionem suspendere; vel tutius facere, vel legem dubiam observare*. Ratio est: quia alias laboraret ignorantia vincibili, saltem æquivalenter. 4. *Post factam sufficientem inquisitionem adhuc dubius de existentia legis seu humane, seu divine, seu naturalis, non tenetur ad eam observandam*. Ratio est: quia ejusmodi obligatio esset nimium gravis, nec sufficienter probatur: ergo libertas manet in possessione. Accedit, quod detur invincibilis ignorantia, uti patet ex dictis.

De conscientia
erronea.
Alia vincibiliter,
alia invincibiliter
erroris.

Queritur V. Quid de conscientia erronea?

R. I. Conscientia errans est, quæ dicat, *rem aliter se habere, quam se habet*: dicitur *errans*, quia nititur errore, falso nempe motivo. Error est actus intellectus, rem falso, hoc est, aliter, quam revera est, judicantis, qui fieri potest *per ignorantiam juris*, cum ignoratur lex v. g. *die festo audiendi sacrum; & per ignorantiam facti*, cum quidem lex scitur, sed factum ignoratur v. g. *an hodie sit dies festus*. 2. Alia est conscientia *invincibiliter* erronea, quæ fundatur in errore, quem deponere quis non potest, etsi faciat, quantum est in se. Alia erronea *vincibiliter*, quæ fundatur in errore, quem quis potest deponere, si faciat, quantum est in se, hoc est, si adhibeat moralem diligentiam ad eum deponendum.

R. II.

* Nam aliud foret de *consilio, vel congruentia*, qua de intelligendi Pontifices.

** Nam aliud foret de *Judice*, qui obligatur ad tutius; item de *Ministro Sacramentorum, Medico* &c. &c.

(a) Reg. 30. in 6.

(b) Reg. 15. in 6.

(c) Reg. 56. ff. de reg. juris.

R. II. *Conscientia, invincibiliter erronea, obligat ad id faciendum, quod dicitur faciendum. Ratio est: quia voluntas, loquendo universaliter, agere tenetur ex fide, (a) hoc est, secundum dictamen conscientiæ, judicantis, hoc esse præceptum, vel prohibitum: ergo omittens sacrum v. g. die Jovis, qui invincibiliter proponit esse dies Solis, ager inhoneste. Contra dicens mendacium, quod proponitur, ut præceptum ad salvandam v. g. vitam proximi, ager honeste. C. Patet quo ad primum: nam objectum voluntatis non est bonum, vel malum præcise, prout est objective in se, sed prout est in apprehensione intellectus: ergo propositum, ut legi DEI difforme, si amplectatur voluntas, contemnit legem, & æquivalenter dicit: etsi obliger hodie audire sacrum, nolo audire, adeoque violat non quidem præceptum directum, sed tamen reflexum, scilicet nil faciendi, quod putatur prohibitum; nec contemnendi præceptum, etiam tantum existimatum cum injuria præcipientis. C. Patet quoque quo ad secundum. Nam talis se conformat legi DEI, jubenti, ut nil agatur contra conscientiam, qua lege DEUS ad mendacium non obligat per se, sed mere per accidens, supposito nempe invincibili errore, & quando peccatum materiale est unicum medium ad vitandam formale. **

Regula pro conscientia invincibiliter erronea.

R. III. *Ad actum inhonestum ex ignorantia invincibili prærequiritur advertentia quadam, saltem ad periculum inhoneste agendi. Patet: nil enim volitum, quod nullo modo cognitum. Hæc tamen advertentia non necessario debet esse judicium, sed sufficit suspicio, vel prudens formido, que stimulet ad veritatem magis indagandam, ita ut hoc dubium, vel formido alia prudenti ratione non tollatur. Ratio est: quia malum ex quolibet defectu, uti initio diximus. 2. Vincibiliter errans v. g. judicans, hic & nunc sibi esse mentiendum, non debet necessario mentiri: quia absolute loquendo potest, & etiam tenetur, vincere errorem, cum habeat saltem suspensionem mali, ut advertat ad obligationem, diligentius inquirendi. Si tamen hunc errorem vincibilem non deponit, peccat, si non mentiatur: quia omittit actum, quem hic & nunc putat esse præceptum: sed & peccat, si mentiatur, quia agit cum suspitione mali, adeoque contra rationem dictantem, sic agere esse illicitum. 3. Qui ex errore invincibili est perplexus, ita, ut putet, quidquid eligat, esse æqualiter malum, licite agit, quod vult. Quia non est liber ad peccandum, vel non: non enim potest deponere errorem; nec utrumque membrum contradictionis omittere uti ponitur; nec habet motivum prudens, cur unum potius omittat, quam alterum, secus debet eligere, quod judicat minus peccatum, ut patet. Vincibiliter perplexus debet errorem deponere; alias, quidquid agat, peccabit: quia advertit ad obligationem diligentius inquirendi.*

Pro erronea vincibiliter.

Queritur VI. *Quid circa moralitatis regulam formalem objiciunt protestantici Moralista?*

R. I. *A Puffendorffio, ejusque amanuensibus horrendum vapulat nostra Societas, quasi Casuistarum antesignana, & corruptæ moralitatis noxa, etiam Orthodoxis infamis, & ab ipsis summis Pontificibus tetro stigmate inusta. Sic habet: (b) Probe notandum, conscientia nullo alio respectu, circa dirigendas hominis actiones, locum aliquem tribui, quam quatenus cognitione legum imbuta est: unde si quis iudicio practico, aut conscientia peculiarem*

Protestantium adinasa. Societas Jesu Casuistarum est antesignana, & corrupta moralitatis Magistra, si fides est Puffendorffio.

vim

(a) Ad Rom. 14. v. 23. *Omne, quod non est ex fide, peccatum est.*

Hic actus virtualiter sic tendit: nisi mentiar, pecco: sed nolo peccare: ergo volo mentiri. Major est iudicium erroneum quod aliunde supponitur: ad Minorem Deus movet per se; quia est actus honestus, & præmiabilis: ad conclusionem movet Deus per accidens ex suppositione Majoris. Sic Deus non est Author erroris, licet velit, ut subditus obediat Superiori in incertis in quibus sæpe errat Superior.

(b) De Jure Naturæ, & Gentium L. 1. c. 3. §. 4. f. m. 89.

vim dirigendi actiones tribuere velit, quæ a lege non proveniat, quibuslibet hominum phantasiis vim legum tribuit, & summam confusionem negotiis hominum inducit. Fatendum est, isthunc vocabuli conscientie sensum, neque in Divinis litteris, neque apud veteres Authores Latinos, quantum mihi constat, occurrere, sed a Scholasticis primo introductum, ac nuperis sæculis, qui vocantur, casus conscientie inventos a callidis Sacerdotibus, flectendis ad suam libidinem hominum animis. Hæc ille de conscientia certa, ubi cuius, vel obiter tincto principiis orthodoxis, Author absque necessitate suam prodicit inscitiam, atque malignitatem. Insцитiam, quod dictamen practicum, non imbutum lege directa, existimet independens quoque a lege Dei reflexa, hancque doctrinam asserat Scripturæ, & Antiquis incognitam, sed nuperis primum sæculis introductam. Malignitatem, quod conscientie casus calliditati Sacerdotum tribuat ad flectendos pro sua libidine hominum animos, ubi Sacramentum pœnitentiæ, more suo, protestantice profanat.

Maxime in
conscientia
probabili.

R. II. Idem eandem malignam imperitiam, seu imperitam malignitatem apertius denudat in conscientia probabili, cum scribit: (a) Quo pacto tamen nihil prasidii accedit pestilenti illi probabilitati, quam recentiores Casuistæ, & Jesuitæ potissimum comminiscuntur, quæ sese in solam auctoritatem unius Doctoris, etiam a rationibus destituti, & abs quo ceteri dissentiant, resolvit: quo figmento omnem doctrinam moralem subverti, conscientiasque a libidine Sacerdotum, commodis suis velificantium, suspendi manifeste ostendit Ludovicus Montaltius. (b) Similia alibi inculcat suis, queis, in Jesuitarum probra plerumque pronò ore hiantibus, per Montaltii, * aliorumque oracula, e Jansenistico tripode profusa, obtrudere palpum potest; Orthodoxis ** fucum non faciet qui norunt, quantum chaos sit probabilissimum inter, & Casuistarum seu nimium laxas, seu nimium rigidas opiniones, a summis Pontificibus confixas; Orthodoxis, qui norunt, probabilissimum nequaquam inniti sententiis, tenuiter tantum probabilibus, aut unius Recentioris enervi auctoritate fundatis; Orthodoxis, qui norunt, probabilissimo non subverti doctrinam moralem, sed immunes declarari conscientias, ab obligationibus fat perspicue non probatis, quæ omnia, ex supra dictis, vel ipsimet protestantici Scriptores, minus lippientes, perspicient. ***

Usi & ejus
affectis.

R. III. Puffendorffii nœnias pleno choro secundant ceteri Moralistæ protestantici. Immanuel Weberus probabilissimum moralem vocat monstrum horrendum, ingens; dogma, egregium scilicet, quo ad pessimum quodque facinus perpetrandum via sternitur, a Samuele Rachelio (Protestantico) in examine probabilitatis Jesuiticæ confutatum. (c) Kemerichius eundem probabilissimum

(a) L. c. §. 5. f. m. 46.

(b) In litt. Provin. Addit Nicolaus Hertius, Puffendorffii Scholiastes: Scripta alia, abhinc in Gallia edita, non recensibo. Vere dixit, quisquis dixit, hanc totam Casuistarum scientiam nihil aliud esse, quam artem cum Deo cavillandis.

* Blasii Paschalis, famosi Jansenista, in litteris Provin. damnatis, per carnificem publicæ combustis Lutetie, & refutatis dudum per nostrum P. Huslenbroug iam, ac alios.

** Unde & istos, absque fundamento, velut sibi consentientes contra Societatem nostram obijciunt, etsi unus & alter probabilissimum, asperioribus forsitan, quam par est, censuris configat. Sic Gravosonius, etsi haud verosimiliter scribat, a Thyrso Gonzalez, aliisque e Societate novum probabilitatis commentum, ex quo periculose opiniones, & varie morum corruptela eruperunt, publicis lubricationibus fuisse explosum, confutatum, & castigatum &c. addit tamen, ab iisdem solidis quæque momentis, propulsatam esse calumniam, quam jactitans nonnulli (Jansenista, ac Protestantes) qui doctrina de vaga probabilitate inventionem, Theologis Societatis Jesu acceptam, referunt; aut ejus defensionem toti Societatis Jesu Schola falso imputare presument. Hist. Eccles. Tom. 8. Colloq. 4. f. m. 205. edit. Venetæ.

*** Cumque ipse Puffendorffius maximam partem Mortalium regi per conscientiam probabilem asserat, quæri fors posset, an si ejus Pater, Lutheranus Præco, conjugii lux dixisset, libellum repudiij eue in conscientia licitum Protestantibus, utpote in contractu matrimoniali mere civili, an, inquam, illa huic sententiæ unius Authoris, notabiliter minus probabili, ac minus sure, tuto acquiescere potuisset?

(c) In notis ad Puffend. de officio hominis. C. 1. §. 3.

num perniciosum dogma Jesuiticum appellat; Buddaus illepidum figmentum, ex quo, cœn vitiatò fonte, cætera doctrina flagitia fluxerint, ut & de peccato philosophico. (a) Fleischerus ex suo Thomasio nuper scribillare non dubitavit: (b) Inde primordia sumpsit probabilissimus, quo Jesuitarum cohors ignoranti, ac incauta plebi persuasit, salva conscientia delicta atrocissima committi posse, si Director conscientia, vel alii de Ecclesia meriti Viri, id permittant, ac pro licito habeant. Sed quid hisce Scriptoribus opponas, qui ignorantiam vel ipsius elenchi tam patenter in fronte circumferunt? Quid probabilissimus sit, vidimus, cujus censoriam virgulam si sibi sumunt non nulli protestantici Juris-consulti, honori suo non consulunt: non enim Lydiæ tribunalis judicia inter Regum elogia leguntur.

I N S T R U C T I O V.

De fine actionum moralium.

§. I.

Instructio V.

De fine actionum moralium.

§. I.

Queritur I. Quid, & quotuplex sit finis actionum moralium?

R. I. Cum actio moralis ex dictis sit operatio libera ex cognitione facta, facta cum advertentia ad legem, communiter officii nomine exprimitur a Moralistis. Officium porro, sic dictum ab efficiendo, dicitur quævis operatio agentis conveniens ex fine: quod si operatio fiat ex determinatione naturæ, sic ut per inclinationem innatam moveatur agens ad finem, sive apprehensum, sive non apprehensum, convenit etiam creaturæ inanimatæ, & animatæ irrationali: quod si operatio fiat ex determinatione agentis, sic ut per appetitum rationalem se ipsum moveat agens ad finem præcognitum, competit creaturæ rationali, de quo officio, seu actione hic sermo est.

Omnis creatura, præterquam rationalis, per suas actiones intendit finem.

Unde colligitur 1. Quod omnia entia in Mundo, quæ aliquid agunt, id agant ad consequendum finem, in quo eorum officium situm est, sic ut in consecutione finis, ad quem agunt, eorum bonum consistat, uti multis demonstrat Stagirita. (c)

Colligitur 2. Quod fundamentum actionum, seu officiorum, sit finis, ob quem entia agunt: nam teste Angelico, omnia agunt propter finem, & unumquodque ordinatur ad finem suum per actum suum. (d) Rationem addit quia prima est causa finalis, cum agens non moveatur, nisi ex intentione finis, qua determinatur ad certum effectum. Ratio est a priori, quia opus naturæ est opus intelligentiæ summæ Creatoris, qui cuncta sic ordinavit, ut suos haberent fines, in quos tenderent, suaque per hoc officia adimplerent.

R. II. Finis autem in genere est id, cujus gratia aliquid agitur; seu teste Philosopho est ultimum agendarum rerum, quod appetitur propter se, & propter ipsum cætera, quæ dicuntur media ad finem, quia electa, & suscepta propter consecutionem finis.

Finis autem in genere est ultimum, quod appetitur propter se.

Porro varii sunt rerum fines. Finis qui intenditur, est bonum illud, quod appetitur, & propter cujus consecutionem aliquid agitur; finis quo obtinetur, est ipsa ejus rei possessio, ac fructio; finis cui, est id, cui bonum illud intenditur; finis immediatus & subordinatus est is, ad quem quædam sic ordinantur, ut & ipse ordinetur ad alium finem; finis medius & ultimus est, ad quem cætera omnia sic ordinantur, ut ipse non ordinetur ulterius; finis denique ultimus negative est is, qui quidem, hic & nunc, non refer-

Adfructus multiplici.

(a) In Hist. juris naturalis.

(b) In institutionibus Juris Naturæ, & Gentium L. 1. c. 4. §. 29. h. m. 96.

(c) 1. Ethic.

(d) 1. 2. Q. 1. A. 2. Q. 21. A. 1. ad 3.

tur ulterius, non tamen positive excludit ordinabilitatem ulteriorem; finis positive ultimus est, ad quem simpliciter omnia referuntur, tanquam ad terminum. Sic in exemplo finis qui Reipublicæ est bonum commune; finis quo est ipsa possessio hujus boni, finis cui est ipsa Communitas; finis immediatus & subordinatus est salus Populi in hac vita; finis medius & ultimus est salus Populi completa, seu etiam alterius vitæ.

Finis actionum moralium est bonum.

Quæritur II. Quis sit finis actionum moralium?

R. I. Finis actionum moralium in genere est bonum, seu verum seu apparens. Patet: nemo enim intendens ad malum, qua malum, operatur: Finis particularis & immediatus est illud bonum, quod quis intendit per actionem v. g. divitiæ, honores. Finis totalis & medius actionum omnium est, ut agenti undequaque bene sit: nam quidquid appetimus, appetimus tanquam rem, quæ saltem partialiter ad hoc contribuat. Id autem, per quod agenti undequaque bene est, dicitur felicitas completa, quam per actus singulos appetimus, tanquam finem totalem, ordinando ad illum media, & etiam fines immediatos, seu parciales.

Homo necessario intendit aliquod bonum tanquam finem, saltem negativè ultimum.

R. II. Homo, deliberate operans, necessario per actiones morales intendit aliquod bonum, tanquam finem, saltem negativè ultimum. Ratio est: quia si finem, quem immediate intendit, v. g. studium, non ordinat ulterius, jam ipsum hoc studium erit finis ultimus positive, vel saltem negativè, siquidem non cogitet de ulteriore fine, nec tamen positive excludat. Si studium ordinat ulterius v. g. ad divitiæ, tunc in his debet denique sistere vel positive, vel negativè; secus enim daretur in finibus processus in infinitum, essetque finis sine fine, quod implicat.

Non tamen intendit semper finem simpliciter ultimum.

R. III. Homo, deliberate operans, non agit semper propter finem simpliciter ultimum, seu felicitatem completam. 2. Semper tamen agit propter rationem, saltem genericè convenientem ultimo fini. Ratio primæ partis patet evidenti experientia in sceleratis, qui quoties graviter peccant, toties operantur contra finem simpliciter ultimum, * seu felicitatem perfectam, dum in bono particulari finem ultimum statuunt, & quiescunt. Patet etiam ex eo, quod bonum particulare per se sit appetibile a voluntate; quamvis non representetur connexio cum fine simpliciter ultimo, de cujus ratione non est, ut ad eum omnia referantur actu, sed ut omnia referri possint.

Et si semper agat propter rationem, ultimo fini, saltem genericè congruam.

Ratio secundæ partis est, quod actio moralis necessario feratur in bonum, seu honestum, seu utile, seu jucundum, quod in objecto relucet, ut habile ad conferendam agenti aliquam felicitatem, appetitumque saltem ex parte satiandum: ergo ratio motiva operantis, saltem genericè convenit cum fine simpliciter ultimo, seu felicitate perfectè satiativa.

Necessitate legis naturalis tenetur tendere per suos actus ad finem, simpliciter ultimum.

R. IV. Quamvis homo, deliberate operans, non semper intendat finem, simpliciter ultimum, necessario necessitate facti; tenetur tamen necessitate legis naturalis per suos actus, absolute loquendo, tendere ad finem simpliciter ultimum. P. Homo, obligatione naturali, tenetur ad ordinem, rebus creatis ab Authore Naturæ inditum, ac præscriptum: secus enim ageret inordinate, rationi reluctando & DEO: ergo, cum res omnes a DEO sint ordinatæ ad finem simpliciter ultimum, ad hunc tendere lege naturali obligatur. Dicitur tamen, per suos actus absolute loquendo: hoc enim præceptum, cum sit affirmativum, obligat omnem semper, sed non pro semper, eo quod non obligeatur semper actu omnia referre ad finem simpliciter ultimum, uti dictum. **

R. V.

* Puta verum, & ex merito ultimum: siquidem creatura tantum est ultimus finis peccantium ex errore intellectus, & abusu voluntatis.

** Videantur dicenda inferius de obligatione legis naturalis respectu Dei.

R. V. *Actus morales, sub aliqua ratione, necessario respiciunt DEUM, saltem ut normam recti, & regulam primam honestatis objectivam*. Hæc autem ratio non præcise consistit in tendentia physica actuum, sed potius in morali, quatenus imputari possunt moraliter homini agenti, vel juxta, vel contra bonitatem finis ultimi. Nam per hoc differunt actiones humanæ a non humanis; quod homo per illas libere possit accedere, vel recedere a suo ultimo fine: unde si actus est inhonestus, respicit DEUM, ut prohibentem, & potentem punire; si honestus, respicit DEUM, ut præcipientem, consulentem, & premiare potentem; si indifferens respicit DEUM ut permittentem, & potentem indulgere.

Actus, morales necessario respiciunt DEUM sub ratione regulæ primæ objectivæ.

R. VI. *Finis ultimus creaturæ rationalis est felicitas perfecta, seu beatitudo saltem naturalis*. P. *Finis ultimus creaturæ rationalis est bonum, quod secundum rectam rationem ita propter se amatur, ut propter illud amentur, & eligantur cætera omnia: atqui tale bonum est felicitas hominis perfecta, seu beatitudo: ergo. Min. P. Felicitas completa, seu beatitudo, teste Angelico, est centrum, cujus possessio totaliter quietat, & satiat appetitum rationalem, sic ut nihil amplius cum anxietate quaerendum supersit; est, Authore Boetio, status omnium honorum aggregatione perfectus &c.* ergo est bonum, ad quod secundum rectam rationem sic tendit rationalis creatura, ut ad illud omnia cætera ordinet, tanquam finem simpliciter ultimum*. C. Patet: nam omnes appetunt ex naturæ instinctu beatitudinem; appetitus autem naturalis & universalis nequit esse frustraneus, & imprudens, cum proveniat ab Authore Naturæ sapiensissimo.

Finis ultimus creaturæ rationalis est beatitudo, seu felicitas perfecta.

Unde deducitur 1. Beatitudinem soli naturæ rationali competere: cum enim sit bonum perfectissimum, ad id, teste Philosopho, tendi nequit nisi dependenter a cognitione & amore. 2. Non sufficere ad beatitudinem, ut natura rationalis sit tantum negative contenta, seu, ut nihil amplius appetat; sed opus est, ut contenta sit positive per quietem, fundatam in vera cognitione, & possessione boni sufficientis. 3. Neque sufficere, ut satietur appetitus ex errore, vel pravo affectu, sed ut satietas proveniat ex sufficientia boni possessi: unde Sancto Augustino ille est beatus, qui habet omnia, quæ vult, & nihil male vult. (a)

R. VII. *Deus est universaliter finis ultimus rerum omnium*. Ratio est: Quia sicut monstrante vel ipso Naturæ lumine, a Deo omnia proficiscuntur, tanquam a primo Principio rerum omnium; ita ad Deum, tanquam ad finem ultimum, omnia tendant, necesse est: nam pari necessitate est Omega, seu finis ultimus, quæ est Alpha, seu principium primum, Unde ad eundem hunc finem ultimum** tendit & creatura rationalis, & irrationalis, etli differant in assequendi modo: siquidem creatura rationalis eam assequitur per cognitionem & amorem; irrationalis vero participando physice aliquam Dei similitudinem, atque perfectionem: illa tendit in finem se movendo, & agendo; hæc contra agitur, & movetur, ut supra innuimus.

Omnium rerum finis ultimus est DEUS.

Quæritur III. *Quale ex dictis fluat officium hominis isthoc in universo?*
R. I. Ut sponte fluat ex dictis, officium hominis in genere est agere ad suum finem, ad quem a Deo Creatore in hoc Mundi theatro est positus; unde ad finem, non qualemcumque, sed, loquendo universaliter, ad finem revera ultimum, seu felicitatem perfectam, saltem naturalem, *** quæ beatitudinis

Unde officium hominis in genere, est agere ad suum finem revera ultimum.

I 2

nomi-

* Unde, licet homo amet beatitudinem propter se ipsum, seu, ut sibi bonum, amore concupiscentium; eandem tamen amat amore benevolentiam propter Deum, nec ordinat ulterius ad gloriam Dei, quia hæc ipsa Dei gloria est hominis beatitudo.

(a) l. 13, de Trinit.

** Qui: nam finis ultimus quo in Creatura rationali est fructio summi boni per cognitionem & amorem; in creatura irrationali est participatio similitudinis Divinæ secundum diversos gradus. Item homo tendit ad hunc finem ultimum per se, ut extrinsecum: nam per accidens sibi læpe fingit finem ultimum intrinsicum in illicitis.

*** Non enim hic, puta, in institutionibus Juris natura, agimus de supernaturali beatitudine, per revelationem cognita; sed naturalis, per rationis lumen manifestata.

nomine exprimi solet. Hinc actiones hominis, finesque illius particulares; quos ipse sibi *ex arbitrio libero* forsitan præfigit, si exorbitent *ab hoc fine*, per Authorem Naturæ præstituto, exorbitant *ab officio hominis*: adeoque agens ex voluntate *male affecta*, eligensque *media proportionata* ad malum finem, agit *ex prudentia carnis*, seu *inhoneste*, redditque se vituperio, & pœna dignum. Contra præfigens sibi *finem bonum* ex voluntate *rationi conformi*, nec obcæcata per passiones, eligensque *media proportionata*, procedit *secundum officium hominis ex prudentia spiritus*, seu *rectæ rationis*, agitque *honeste*, ac sese reddit laude dignum, & præmio.

o In specie
genera quoque
ad finem sui
status.

§. II. Officium hominis *in specie* est insuper agere *ad suum finem*, ad quem peculiaris ipsi incumbit obligatio *ratione status* particularis, in quo a Deo est constitutus. Et quia ejusmodi officia in Mundo sunt diversissima, ita & varii sint fines particulares, quos homo actionibus suis præfigat, necesse est. Sic alia officia *sunt publica*, alia *privata*; alia circa ea, quæ homo *secum* agit; alia, quæ agit *cum aliis*: nulla enim pars vitæ vacare potest officio, in quo colendo omnis *vita honestas*, & in quo negligendo *inhonestas* sita est, Cicerone teste. (a)

§. 2.

§. II.

De beatitu-
dine natu-
rali.

De beatitudine naturali.

Queritur IV. *An, & in quo consistat felicitas hominis perfecta, seu sic dicta beatitudo naturalis?*

Datur bea-
tudo ali-
qua homi-
nis. Uti pa-
tes univer-
sali consen-
su, & in-
finito.

§. I. Datur Beatitudo aliqua *objectiva creature rationalis*. 2. Estque *possibilis mere naturalis*, sistendo in *statu solius Naturæ*. P. prima pars. Consensu omnium ætatum, Nationum, & Sapientum, qui licet erraverint in statuenda beatitudine, omnes tamen convenerunt in eo, quod dari possit, ac debeat beatitudo, qua appetitus rationalis expleatur. 2. Omnes appetunt naturaliter beatitudinem, *tanquam ultimum finem*, in quo quiescant: cum ergo naturalis appetitus non possit esse frustraneus, & imprudens, utpote ab Authore Naturæ inditus, dari debet beatitudo; hæc autem necessario includit objectum, in quod tendit; ergo. 3. Quælibet res habet suum finem, ad quem per suas operationes tendit: ergo etiam creatura rationalis; alias foret deterioris conditionis, quam cætera creata.

Est quoque
possibilis
mere natu-
ralis.

P. secunda pars. Est possibilis status hominis solummodo naturalis: ergo debet pariformiter esse possibilis beatitudo, illi statui conformis. A. constat ex dictis de *possibilitate status puræ naturæ*, (b) quo ad naturalia haud dissimilis statui naturæ lapsæ: ergo & natura lapsa saltem potest considerari *præcisive in se, & independenter ab omni statu elevationis ad finem*, seu beatitudinem supernaturalem. C. P. 1. Reliquæ creaturæ obtinere possunt suum finem: ergo & creatura rationalis in hoc statu: atqui non obtineret, si post statum *vie, conformiter rationi transfactum*, deberet pati perpetuam inquietudinem cordis, ob defectum ultimi finis satiantis, quæ inquietudo secum necessario traheret tristitiam, & dolorem. Certe hoc neque Deo videtur convenire, nec creaturæ rationali: *Non Deo*; quia omnia prudenter dirigit ad suos fines: ergo sicut *Author gratiæ* potest satiare appetitum *per beatitudinem supernaturalem*, non est, cur non etiam possit, ut *Author naturæ, per beatitudinem naturalem*. Neque convenit *creature rationali*: cum enim hæc appetat *naturaliter* suam beatitudinem

(a) L. 1. de officiis.

(d) In prolegomenis supra.

dinem ex instinctu innato, a Creatore indito, debet ejusmodi beatitudo esse possibilis: alia autem pro statu mere naturali non est possibilis, quam naturalis, in quocunque demum consistat, qua de re infra.

R. II. In genere Beatitudo objectiva hominis, etiam naturalis, nequit esse una aliqua circumstantia seorsim. Tom. I. cap. 11. §. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. Hæc, in genere, nequit consistere in una creatura, nec etiam in omnium collectione. Quia debet esse satiati- va.

P. Beatitudo objectiva est illud objectum, cujus possessione mihi undequaque bene est; juxta Angelicum est bonum totaliter quietans; juxta Philosophum bonum per se sufficiens, quo habito non est aliquid anxie appetendum, talis non est creatura seorsim, nec omnes simul: ergo. *Minor P. quo ad 1. universaliter.* Quia appetitus rationalis est capax boni universalis: ergo non poterit satiari bono solummodo particulari, creato, & finito. * *Min. P. particulariter:* petendo talem creaturam, quæ seorsim sit omne bonum, nec inconstans, fluxa, nec conjuncta cum miseria, nec abjecta, vilis, merito contemptibilis &c.

Min. P. 2. quo ad collectionem omnium creaturarum. Collectio hæc dicit essentialem dependentiam ab alio bono perfectiore: ergo perfecte satiati- va esse haud potest, cum vel ex ipsa sui cognitione accendat desiderium videndi, & possidendi bonum illud perfectius. Et ipsa collectio dicit dependentiam ab entis perfectione. In specie nequit consistere in bonis fortuna, quia extrinsecis.

R. III. In specie. Perfecta felicitas, seu beatitudo nequit consistere in bonis extra animam, seu externis fortuna, fama &c.

Explicatur. Non in divitiis, quia beatitudo expetitur, & possidetur propter se, divitiæ propter alia: deinde, divitiæ non tam possessione sui, quam effusione sui commodum afferunt. 2. Non in bonis famæ: quia melius est habere bonum, & illam excellentiam boni, propter quam natura laudem meretur, vel famam, quam habere ipsam famam. 3. Non in honoribus. quia beatitudo debet esse in beato, & in potestate illius; honor vero non est in honorato, sed honorante. 4. Non in potentia: quia hæc ordinatur ulterius, scilicet ad bonum Reipublicæ, & illa potest quis male, vel bene uti; beatitudo autem nec ordinatur ulterius, cum sit ultimus finis, nec potest quis illa male uti. Adde, quod hæc bona omnia sint mere extrinseca, homine inferiora, communia probis & improbis, incerta, mutabilia, per mortem auferibilia, mille periculis, plurimisque curis, veluti totidem spinis, circumdata, non satiati- va, nec potentia tollere humanas miseras, & maximum hominis malum, puta peccatum.

R. IV. Beatitudo illa neque potest consistere in bonis circa animam, sive in bonis corporis, uti sunt valetudo, robur, pulchritudo, voluptates sensibiles. Neque in bonis corporis, quia anima inferioribus.

Explicatur. Hæc bona sunt homini cum brutis communia, immo sapius in bestiis perfectiora; sunt turpia, caduca, neque satiant partem hominis superio- rem, id est, animam, sed sæpe multis miseriis affligunt, v. g. cæcitate rationis, inordinatis desideriis, pravitate voluntatis, judicii, reatu culpæ & pœnæ. Partem quoque inferiorem sæpe cruciant morbis, aliisque miseriis. Adde, quod hæc bona per se ordinantur ad bonum animæ, & sint conjungibilia cum miseriis, & peccatis.

R. V. Neque beatitudo illa potest consistere in bonis intra animam, uti sunt scientiæ, & virtutes. Aut etiam animi, quia nec puris, nec satiati- vis.

Explicatur. Vel scientiæ ponuntur esse excellentes, & sublimes; vel inferiores, & non excellentes: si posterius, patet, eas non constituere veram beatitudinem, cum ista sit bonum excellentissimum. Si prius, habent suam perfectionem ab objectis, quæ sunt perfectiora, & ideo magis appetuntur, & beant, uti constat ex visione, & amore Dei, etiam naturali.

Tom. I.

I 3

Dein-

* Est enim capacitas, & appetitus hominis sit particularis & finitus subjectivus, est tamen universalis, & infinitus objective.

Deinde scientiæ non sunt bona pura, constant magno labore, neque bona satiatiua, nam acquisita accendunt potius desiderium ulterius rimandi. Virtutes vero morales non coniunguntur cum gaudio satiatiuo in hac vita, sed potius difficiles pugnas exigunt, & continuam de repugnante natura victoriam. unde, si non essent ordinatæ ad aliam finem potentiorum, & ablativum omnis miseriæ, quo quis foret virtuosior, eo foret miserabilior.

Unde beatitudo objectiva, nempe DEUS, sicut ex ipsa natura actuum humanorum.

R. VI. Ex natura actuum humanorum, bonorumque creatorum probari potest, objectivam hominis beatitudinem esse Deum.

Probatur I. Beatitudo hominis nunquam potest, multo minus unquam debet contemni prudenter, & laudabiliter, ergo nequit consistere in bono creato, ac temporali, sed in Deo. A. constat: nam omnis actus maxime in eo est prudens, & quodvis bonum ideo optabile, quod bene disponat ad beatitudinem, seu ultimam finem; ergo hic finis prudenter contemni nequit. C. P. Homo per actus humanos sæpe potest prudenter, & laudabiliter; immo subinde obligatur omnia bona huius vitæ contemneret, & subire ipsam etiam mortem, ne per actum inhonestum agat contra legem Authoris naturæ: ergo. 2. Omnis actus honestus, ad quem possumus obligari, per se exigat præmium propositum, quod nos possit allicere ad exercitium ejusmodi actus; alias enim frustranea foret obligatio, tantopere ardua: atqui præmium esse nequit bonum mere temporale, & creatum: Minor P. Bonum mere temporale non esset proportionatum, præsertim respectu actuum difficillimorum, quales sunt resignatio ad tormenta, ipsamque mortem: siquidem bonum mere temporale non esset magis æstimabile, quam bonum, quod propter præmium debet contemni, puta, quam omne bonum huius vitæ, ipsaque propria vita: ergo non esset sufficienter alliciens, adeoque nequaquam proportionata.

Statuatur naturalis.

R. VII. Beatitudo objectiva creatura rationalis absolute loquendo, est solus Deus. 2. Immo etiam respective, seu considerato solo statu Naturæ.

Probatur quo ad 1. In solo Deo est reperire omnes conditiones, ad beatitudinem hominis objectivam requisitas, bonaque omnia cum stabilitate, per quorum possessionem homini potest undequaque bene esse: ergo solus Deus est beatitudo objectiva. A. P. Deus solus est bonum ultimum, ad quod omnia alia referuntur; * est solum bonum sufficiens, quia universale, & infinitum, adeoque sublativum omnis indigentia; est possibile, summum optimum, ac jucundissimum; est perfecte satiatiuum, quia non modo completens, saltem eminenter, omnia bona reperibilia in creaturis, sed etiam illa, quæ ratio naturalis dicitur, esse possibilis extra collectionem creaturarum, scilicet Creatorem.

Probatur quo ad 2. Hac ipsa ratione, quæ etiam pro statu solius Naturæ stringit: nam in hoc statu foret eadem capacitas naturalis seu intellectus seu voluntatis: ergo pariter expleri haud posset, nisi bono universali, continente omne bonum. Eadem quoque forent bona creata: ergo nec ista possent satiare appetitum universalem, & capacitatem boni infiniti.

Beatitudo formalis consistit in cognitione & amore DEI naturalis, saltem statui proportionato.

R. VIII. Beatitudo formalis creatura rationalis, seu actualis possessio & fructio Dei satiatiua, consistit in cognitione, & amore Dei, statui suo proportionata.

Probatur. Per solam cognitionem, & amorem creatura rationalis proprie fruatur Deo, tanquam bono infinito, sic ut ex hac fruitione oriatur voluntas, delectatio, & quies perfecte satiatiua, vi cujus creaturæ undequaque bene sit: ergo per solam cognitionem & amorem Dei habetur beatitudo formalis,

* Nam creatura respicit quidem Deum ut sibi bonum, seu se ipsam, ut finem cui immediatum, per se possibilem tamen, minus appetitum, & referibilem ad Deum, tanquam finem cui principalem, ac ultimum.

malis, & supernaturalis quidem per visionem intuitivam, & amorem perfecte beatificum; naturalis per cognitionem, etsi solummodo abstractivam, tam perfectam tamen, & claram, ut creaturam raperet ad perfectum amorem; liberaret ab omni peccato, & miseria, satiaretque appetitum innatum fruendi DEO.

Neque quis dicat 1. Hanc fruitionem non fore perfectam, ac satiativam, quia mere abstractivam, eo quod anima cognosceret intuitivam possibilem, adeoque naturali appetitu elicito supernaturalem illam appeteret, sicque ista capacitas inexplata remaneret. Nam

Quo, est abstractivus, nihiloficius foret respectivo satiativa.

Contra est: Etiam abstractiva fruitio pro illo statu foret perfecta, & satiativa, cum anima cerneret majorem beatitudinem pro Natura statu non esse possibilem, neque debitam. Immo negatur suppositum, quod ad beatitudinem requiratur, ut expleatur tota capacitas, & tribuatur omne id, quod est melius creaturæ: secus enim nemo foret in Cælo beatus, cum nullus possideat DEUM modo perfectissimo.

Quod si, revelatione supposita, possit homo appetere appetitu elicito, mere naturali, beatitudinem supernaturalem, etsi hoc plures negent, appetitus iste foret mere conditionatus: si nempe hæc foret homini possibilis, & debita, adeoque nullius anxietatis foret causa.

Neque quis dicat 2. Beatitudo mere naturalis non foret collectio omnium bonorum v. g. impeccabilitatis, perpetuitatis &c. ergo non foret satiativa. Nam

Et collectio omnium bonorum, saltem naturaliter obtinibilem.

Contra est: ad naturalem beatitudinem sufficit collectio bonorum, naturaliter obtinibilem, & consecutio finis, naturaliter satiantis: hæc autem collectio obtineri possit viribus naturæ per cognitionem abstractivam, valde perfectam, & amorem DEI perpetuo conjungentem cum summo Bono, adeoque exclusivum omnis peccati. Quamvis autem homo sit mortalis secundum quid, anima tamen est immortalis, adeoque capax beatitudinis naturalis, etiam perpetuæ.

R. IX. Beatitudo formalis pro statu hujus vitæ, nequit esse perfecta, sed mere inchoativa.

Unde in hac vita non nisi inchoativa haberi potest.

Declaratur 1. Beatitudo in vita sic repræsentatur, ut non modo non satiat, sed potius accendat desiderium ad acquirendam ulterius beatitudinem perfectiorem: ergo nequit esse perfecte satiativa. Imperfecta tamen beatitudo, consistens in possessione inchoativa DEI, haberi potest per puritatem conscientie, amorem suo modo perfectum, & spem firmam beatitudinis perfectæ, aliasque virtutes, quibus DEO magis conjungimur, magisque disponimur ad finem, seu terminum beatificatam, ut patet.

§. III.

§. 3.

De principiis, lumine Naturæ notis, circa DEUM, & beatitudinem hominis.

De principiis, lumine naturæ notis, circa DEUM, atque beatitudinem hominis. Est principium lumine naturæ notum Mundum non esse a casu. Ut patet ipsa oculari consideratione hujus Universi.

Queritur V. An & quomodo Deus, quatenus est norma actionum humanarum, sit lumine Naturæ notus, ac cognoscibilis.

R. 1. Est principium, lumine Naturæ notum, hoc Universum non esse a casu. Ita contra quosdam Epicureos.

Demonstratur a Philosophis ex ipsa oculari inspectione Mundi. Est evidenter impossibile, hanc admirabilem rerum omnium structuram; hoc opus adeo stupendum, & magnificentum, compositum ex innumeris, & summe contrariis partibus, tot generationibus & operationibus inanimatorum, & animatorum mirabile; hanc singularum creaturarum ad suos tam varios fines tendentium dispositionem, ac coordinationem &c. Evidenter, inquam,

est impossibile, hæc omnia, tam constanti & ordinata rerum omnium temperantia, ac conservatione invariata, esse præcise a casu fortuito: ergo est principium lumine naturæ notum, hoc Universum esse ab aliquo alio ente intelligente. A. Patet: quia casui proprium non est agere ordinate, & uniformiter; sed inordinate, & confuse, miscere omnia, absque ratione proportionis, ordinis, ac finium, sic ut prodire non possit, nisi disparata, & perturbata quædam rerum congeries, quam Veteres dixerunt chaos; secus enim quis æque rationabiliter diceret, ædificia omnia ex lapidibus temere congectis; picturas omnes ex atramenti guttis, casu in chartam effusis, coaluisse &c.

Est principium, lumine Natura notum, dari ens aliquod supremum, Authorem, & Rectorem hujus Universi.

Uti constat ex Natura instinctu, sensu, ac consensu Nationum communi.

R. II. Est principium, lumine Natura notum, dari aliquod Numen, sub ratione Entis primi, atque supremi, seu Authoris hujus Mundi, ac Gubernatoris. Ita contra Atheos.

Demonstratur ab iisdem. Est evidenter impossibile, hoc Universum esse a casu: ergo evidenter est ab aliqua Mente, seu Intellectu supremo, rerum omnium effectore, ac conservatore, qui provide omnia disponit, atque gubernat. A. patet ex dictis: C. tenet. Rursus: Est Nationum omnium, omnibus sæculis, unanimis sensus, atque consensus, esse aliquod Numen, seu Ens primum, atque supremum, a quo sit, conservetur, & gubernetur hæc Universi spectabilis machina: atqui evidens est, quod hic sensus, atque consensus unanimis falli haud possit: ergo. Major demonstratur. Hanc de Numine quodam supremo vocem personabant hætenus omnes, quibuscunque ratio utcunque scintillaverat, *Aegyptii, Ethiopes, Assyrii, Persæ, Græci, Romani, Germani, Sarmatæ, Iberi, Tartari, Turcæ, Chineses* quoque; & *Japones*, uti *Lessius* & *Segneri* noster ostendunt: (a) unde & *Cicero*, nullam dixit esse Gentem, neque tam immanuetam, neque tam ferream, quæ, etiam si ignoret, *qualem DEUM* habere deceat, *tamen habendum* esse non sciat: atque hoc omnibus innatum, & ab ipsa Natura insculptum esse, affirmavit. Patet itidem evidenter ex Mortalium omnium instinctu, quo DEO, Enti supremo, *supremam Mundi regionem* attribuunt *palmasque ad sydera tollunt*, quando preces & vota faciunt, idque in repentinis periculis v. g. naufragii, & mortis, ubi etiam non advertentibus sese prodit hic naturæ instinctus, atque sceleratissimis quoque, vel invidis, manus sursum erigit, ut opem inclament &c. * Minor æque est evidens. Nam implicat evidenter, ut omnes ætates, ac Nationes in tanta geniorum ac ingeniorum diversitate, & contradicendi pruritu, in unam sententiam conspirent, nisi altior quædam vis naturæ, & veritatis evidentia illos rapiat.

Eodem modo notum est, dari Ens summum sub ratione Legislatoris justii punientis mala, aut præmiantis bona.

Quia hæc veritas est fundamentum omnis honestatis.

R. III. Est principium, lumine Natura notum, dari aliquod Numen sub ratione Legislatoris supremi, Entis omniscii, justii ac providi, quod mala puniat, & bona præmiat, atque remuneretur. Ita contra eosdem.

Demonstratur ab iisdem. Illa veritas, cujus cognitio est fundamentum omnis honestatis, estque medium, indispensabiliter necessarium ad finem, ac vitam, ad rationis leges ab homine instituendam, debet esse principium lumine naturæ notum: talis veritas est dari aliquod Numen justum, omniscium, providum, puniens mala, & remunerans bona: ergo debet esse lumine Naturæ nota: ergo a fortiori lumine Naturæ nota est. Major est in terminis manifesta: secus enim natura deficeret in necessariis, nec esset homini prospectum de mediis, indispensabiliter requisitis ad finem, & honestatem, essetque inferior brutis, quæ melius constituta novimus in ordine ad suum finem.

Demon-

(a) *Lessius* L. de Providentia. *Segneri* in incredulo inexcusabili.

* Ordinarie loquendo, nisi per accidens desperatio rationis lumen extinguat, aut obdurata voluntas eidem oblectetur, uti sit in pauculis, si qui vere esse possunt, *Atheis*.

Demonstratur 2. Ex ipso lumine Naturæ, instinctu, atque remorsu conscientiæ judicamus, bonum esse faciendum, malum fugiendum; virtutem esse honestam, scelus inhonestum; proximum non esse lædendum, nec quod quis sibi noluerit, alteri faciendum &c. ergo ex ipso lumine Naturæ judicamus dari aliquam potestatem supremam, Legislatorem summum, omniscium, remuneratorem, & vindicem. C. Evidenter fluit: nam sine tali potestate suprema non daretur lex efficaciter obligans; * juramenta forent inania: boni forent miserissimi omnium: contra scelerati forent felicissimi, & error maximus esset unicum medium ad honeste vivendum, quæ omnia evidenter in terminis implicant.

*Nix infirma
Hu univ-
sali.*

§. IV. Etsi non sit principium lumine Naturæ notum, qualis sit DEUS, evidenter tamen ab homine, rationis compote, & cujus cor per scelera non obscuratum, erui potest, non esse, nisi unicum DEUM. Ita contra Polytheos.

*Unitas
DEI, sal-
tem per va-
riocinium
evidenter ab
homine erui
potest.
Ob sequelas
evidenter
absurdas.*

Demonstratur ab iisdem 1. Si plures sunt Dii, vel omnes habent potestatem, & libertatem faciendi, quod lubet; vel aliqui tantum; vel nullus. Quidquid dicatur, dicitur aliquid evidenter absurdum, & falsum. Minor demonstratur: Si nullus: ergo nullus est DEUS; qualis enim DEUS absque viribus, & libertate disponendi pro libitu? Si aliqui; vel omnes poterunt & velle, & facere contraria; *Mulciber in Trojam, pro Troja stabit Apollo*: ergo unus necessario succumbet, alter sine jurgiis non vincet; hic miser, ille miserius DEUS. Item. Si plures sunt Dii, vel omnes æque excellunt, vel unus cæteris; si unus: ergo cæteri non erunt Dii, quia subordinati, & dependentes: si omnes æquales: ergo nullus erit DEUS, quia nullus summe perfectus, utpote aliorum perfectionibus destitutus.

Quæritur VI. An, & quomodo alterius vitæ felicitas, seu beatitudo, quatenus est finis actionum moralium, sit lumine natura nota, aut cognoscibilis?

*Est princi-
pium, lu-
mine natura
notum, feli-
citatem hu-
jus vitæ non
esse finem
sufficientem
actionum
moralium.
Quia & ipsa
hæc felicitas
sepe contem-
ni debet ob
honestatem.*

§. I. Est principium, lumine Naturæ notum, felicitatem, vitæ hujus terminis conclusam, non posse esse finem sufficientem, & adequatum actionum moralium, seu in particulari, seu in communi respectu totius Reipublicæ. Ita contra Moralistas Puffendorianos.

Demonstratur 1. Est principium, lumine Naturæ notum, quod finis actionum moralium sit bonum, non quaecumque, sed verum, hoc est, felicitas per actus honestos, rationi & regulæ primæ conformes, intendibilis: atqui eodem Naturæ lumine notum est, quod hæc felicitas esse nequeat mere temporalis, seu vitæ hujus terminis clausa. Minor demonstratur. Hæc omnis felicitas evidenter potest, & sæpe debet contemni, ut quis agat honeste, seu rationi & regulæ primæ, efficaciter obliganti, conformiter: v. g. si quis tyrannus civi, vel etiam toti communitati minitetur excidium, nisi DEUM blasphemet &c. ergo felicitas, mere temporalis, nequit esse finis actionum moralium sufficiens, formalis, & adequatus.

*Nec esset
sufficiens
præmium
pro legi, u-
niversaliter,
& semper
obligante
ad honeste
operandum.*

Demonstratur 2. Est principium, ex synteresi conscientiæ notum, quod creatura rationalis non sit exlex, sed ab Authore Naturæ ad bonum faciendum, & ad malum fugiendum, obligetur efficaciter, indefectibiliter, & universaliter: ergo pariter notum est, quod præmium propositum debeat esse sufficienter alliciens ad bonum, & supplicium sufficienter retrahens a malo: nam ubi nulla pœna, vel præmium, nulla esse potest obligatio efficax: atqui felicitas, mere temporalis, nequit esse præmium, sufficienter alliciens; nec

* Inde Puffendorfius in Spicilegio Juris Nat. c. 1. §. 16. f. m. 295. Etsi jus naturæ a Theologia naturali sequetrandum ubique inculcet, tamen ait: quod sibi, qui societatis humanae indolem, vitæ, legesque ipse sibi exponenda sumpsit, non possit Divini Numinis consideratio plane sequetrandi, quippe cum ab eo legum socialium origo, & firmitas promanet.

nec pœna, vitæ hujus terminis clausa, *universaliter retrahens a malo*. Minor *subsumpta constat* oculari experientia: nam sæpe ad honeste agendum necessarii sunt actus difficillimi v. g. resignatio, ad tormenta, ad omnia boni temporalis, immo ipsius vitæ jacturam, quo casu optimi forent infelicissimi, carentes omni felicitate & præmio. Rursus: Scelestissimi sæpe in hac vita sunt felicissimi; immo in ipso mortis articulo blasphemi non haberent supplicium retrahens; & sicut impune vixissent, ita magis impune morerentur absque omni supplicio, quæ omnia sunt *evidenter absurda*, & rationis *lumini difformia*, ut supra R. IV. obiter jam declaravimus.

Est insuper principium, lumine nature notum, animam hominis non desinere cum corpore.

Quia alias sæpe virtus maneret absque premio, vitium absque pœna cum præjudicio Legislatoris. Deificeretque Natura in mediis, ad finem, ac honestatem vitæ indispensabiliter requiritis.

R. II. *Est principium, lumine Nature notum, animam rationalem non esse mortalem cum corpore, sed manere superstitem, saltem ad pœnam, vel præmium. Ita contra Epicureos.*

Demonstratur 1. Felicitas hujus vitæ, *præcise temporalis*, sæpe nec est, nec esse potest congruum, ac sufficiens præmium; nec infelicitas, pœna *efficaciter* puniens vitium, uti constat ex dictis, adeoque DEUS sæpe nec foret, nec esse posset Legislator, ac Rector *providus & justus*: ergo ipso rationis lumine *evidenter* constat, animam debere esse *superstitem, saltem ad præmium vel pœnam.*

Demonstratur 2. Veritas, *cujus notitia est fundamentum omnis honestatis, estque medium, indispensabiliter necessarium ad finem, felicitatem, ac vitam, rationi conformiter instituendam, non modo est, sed etiam debet ipso rationis lumine esse nota*: talis veritas est, *quod anima, saltem ad pœnam vel præmium, debeat esse superstes post mortem: Major patet*: nam DEUS est *evidenter sapiens Creator, & providus Gubernator Universi*: ergo debuit homini prospexisse *de mediis, ad finem & honestatem vitæ necessariis*, non minus ac brutis; neque potuit deficere in re tanti momenti, nisi admittere velis, *nobilissimam Creaturam præ aliis ignobilioribus male constitutam. Min. Dem.* Ad vitæ honestatem, ac felicitatem naturalem, sæpe necessarium est, gravissimas difficultates vincere, & quidem per totam vitam; necessarium non raro est, contemnere cuncta præsentia, perferre ardua ipsamque mortem; atqui sine *evidenti* cognitione (non enim sufficeret *probabilitas* ad tam ardua; *constanter* exequenda) & instinctu naturali *de premio saltem alterius vitæ*, nec homo posset talia exequi, nec DEUS *efficaciter* obligare; sæpe præclarissimæ virtutes, in ipso agone exercitæ, carent debito præmio; gravissima flagitia, in agone patrata, manerent impunita, adeoque sceleratissimi ad ipsum ultimum vitæ instans essent felicissimi; justissimi ad usque mortem essent infelicissimi *cum evidenti præjudicio DEI, ut Creatoris, Legislatoris, ac Gubernatoris.*

Ipsa quoque anime immortalitas,

R. III. *Etsi positiva & naturalis immortalitas anima in se non sit ipso lumine nature nota; nec ratione intrinseca tam manifeste demonstrabilis; est tamen ex ratione cuius, rationis compoti, evidenter innegabilis.*

Etsi tam clare non sit demonstrabilis, Ratione intrinseca.

Declaratur 1. Immortalitas animæ naturalis & positiva videtur involvere æternitatem durationis a parte post: hæc ipso *Nature lumine esse cognita dici vix potest.*

Declaratur 2. Illa demonstratio immortalitatis *ex ratione intrinseca, a Philosophis afferti solita, cuius sapiat, quantum possit; neque nos tam hebetes sumus, ut negemus esse demonstrationem simpliciter, saltem pro intellectu, in ideis philosophicis rite disposito: sed neque tam faciles quis esse nos velit, ut pro demonstratione adeo manifesta, & intellectum illico rapiente, illam pronò occipite revereamur.*

Est tamen evidenter innegabilis ob rationem extrinsecam unanimis omnium consensus.

Declaratur 3. Evidenter est innegabile, quod ut verum habent, & habuere semper sapientes & probi omnes omnium Nationum, & omnium temporum, dissentientibus non nisi pauculis iisque insipidis, ac flagitiosissimis hominibus: atqui tale quid est animæ immortalitas: ergo *evidenter est innegabile.*

negabilis, saltem ab homine rationis compote. *Maj.* constat: quia natura non potest tam universalem sensum, qui tamen falsus sit, implantare: alias enim censeretur Author Naturæ nos decipere, & sequeretur, DEUM omnibus probis ac sapientibus voluisse abscondere veritatem maximi momenti; revelare autem paucis quibusdam sceleratis, quod in terminis utique absurdum. *Min.* patet ab enumeratione omnium Gentium, earumque ritibus, ac honoribus, superstitione in defunctos collatis; ipsis quoque Poetis per campos Elisios, & stygiæ paludis pœnas huic veritati alludentibus.

R. IV. *Et si beatitudo alterius vitæ sit inter prima principia, Naturæ lumine cognita, quo ad existentiam, seu quod sit; non tamen est taliter cognita quo ad essentiam, seu qualis sit, nisi sub predicato generico felicitatis perfecta, ac quietantis.*

Declaratur. Hæc notitia est sufficiens medium ad finem, & vitam honeste instituentiam; ad efficaciam legum naturalium; DEI Justitiam, ac Providentiam &c. & major, citra revelationem ex ipso naturæ lumine, saltem evidenter, deduci nequit: ergo.

Queritur VII. An & quomodo in homine, plena rationis compote, dari possit invincibilis ignorantia DEI, Jurisque naturalis.

R. I. *Non est possibilis in homine, plena rationis compote, etiam ad breve tempus, invincibilis ignorantia DEI, saltem sub predicato confuso, & convertibili, * potestatis efficaciter obligantis, Entis superioris, Legislatoris, potentis mala punire, & præmiare bona. 2. Et si aliquo tempore possibilis sit sub aliis predicatis explicitis v. g. Deitatis, Entis a se unius, infiniiti &c.*

Assertum quo ad 1. Fluit ex dictis supra, quia hæc veritas est fundamentum omnis honestatis, & medium, indispensabiliter necessarium ad honeste vivendum: ergo est, & debet esse unum ex principiis, lumine naturæ notis; secus Natura deficeret in necessariis; homo ad finem suum foret male constitutus, esset inferior brutis; Creator foret injustus, male providus &c.

2. Quia dantur, & dari debent prima principia respectu intellectus, quæ cuivis adulto sunt evidentiæ, hominemque diligunt ad cognoscendam veritatem: ergo a pari debent quoque dari principia, respectu voluntatis, quæ eandem dirigant ad honestatem. Cur enim DEUS minus prospexerit voluntati, quam intellectui? Inde recte Sanctus Augustinus: (a) *Scriptis DEUS naturæ legem in cordibus hominum, quam non sciuntur ignorare, ut esset, unde judicarentur.*

Assertum quo ad 2. Patet: quia cætera prædicata debent primum erui per discursus, haud sane rudibus obvios.

R. II. *Neque est possibilis in homine, plena rationis compote, etiam ad breve tempus, invincibilis ignorantia Juris naturalis, quo ad prima principia, aut alia, cum primis evidenter connexa. 2. Possibilis tamen est, & frequen-*

Beatitudo alterius vitæ non est nota lumine Naturæ, nisi sub predicato generico felicitatis perfecta. Quia hoc sufficit ad fundamentum honestatis. Unde non est possibilis. Invincibilis ignorantia DEI, sub predicato potestatis supra, efficaciter obligantis. Quia est veritas fundamentalis.

Scripta in corde humano. Est possibilis sit sub aliis predicatis. Neque possibilis est ignorantia invincibilis juris Naturæ, quo ad prima principia.

* Ubi non requiritur, ut cognoscatur ipsa convertibilis, seu predicatum esse convertibile cum Deo, ex quo tantum sequitur, quod quis non cognoscat Deum clare quæ solum, id quod non requiritur ad peccatum; secus nemo Infidelium offenderet verum Deum, quia licet Ens quoddam supremum agnoscat, hoc tamen predicatum tribuunt Jovi, aut alteri creaturæ. Unde hæc ignorantia est tantum vincibilis: cum enim etiam cuivis rudi conscientia dicet, inhonestum universaliter, & ubique vitandum, consequenter dari potestatem supremam, efficaciter obligantem, quæ non potest esse natura rationalis, Legislator humanus, seu Respublica, usque defestibilis, jam habet quavis notitiam Dei confusam, ut supra diximus, adeoque Ignorantiam vincibilem. Sic si quis sciens dignitatem regiam, quamvis illam per errorem applicet rustico, contemnat, jam censetur formaliter offendisse verum Regem, nec prætendi ab alio posse ignorantiam Regis invincibilem. (a) In Psal. 57.

quenter datur ignorantia invincibilis circa alia, jure Naturæ seu prohibita, seu præcepta.

Assertum quo ad 1. Probatum duplici ratione, ut prius, cui addi potest universalis inductio: cum nullus hætenus ignorarit, *bonum esse amandum; honestum sectandum; malum odio habendum; inhonestum vitandum; quod sibi fieri non vult, neque alteri faciendum; DEUM colendum: Parentes honorandos &c.*

Est tamen frequens quo ad alia, natura jure seu præcepta, seu prohibita. Quia Doctores opposita frequentè docent, foretque absurdum dicere, alterutros peccare ob ignorantiam more vincibilem. Sequitur, peccasse plures Sanctos. Omnes insuper, qui sequuntur sententias minus tutas.

Immo sequitur, dari non nunquam necessitatem peccandi inevitabilem.

Assertum probatur quo ad 2. Nisi adstruatur circa multa, respectu juris Naturæ minus obvia, *invincibilis ignorantia*, sequerentur plura, immo plurima absurda: ergo rectè adtruitur. *A. P. 1.* Sequeretur SS. Patres, Theologos, & Moralistas ex alterutra parte peccasse, utpote operantes, vel docentes sententias contrarias circa *jus Naturæ*: *E. G. Angelicus Doctor* negat; *Seraphicus*, ejusdem cœvus, seu *S. Bonaventura* affirmat, esse obligationem naturalem post lapsum gravem, illico sese restituendi in statum gratiæ; sic *Thomista* affirmant, *Scotista* negant, innocentem, a judice privata notitia cognitum *ut talem*, post allegata & probata contraria condemnari posse ad mortem. * 2. Sequeretur, plures, insigniter Sanctos, peccasse *contra jura naturæ*, v. g. *S. Marcum*, abscindendo sibi pollicem, ne in Sacerdotem consecraretur: *Abbatissam*, denasentem suas, ob periculum perdendæ virginitatis, & sic de aliis. Vel certe dicendum, habuisse speciales inspirationes, seu revelationes, quod, quia probatu difficile, dictu haud facile.

3. Sequeretur, quod cum juxta *Adversarios juris Naturæ* sit sequi sententias magis probabiles, & magis tutas, omnes, hoc negantes laborarent vincibili ignorantia, & operando peccarent: immo sequeretur, neminem posse sequi sententiam minus tutam, versantem circa *jus Naturæ*, etsi foret *probabilissima*, id quod *ab Alexandro VIII.* merito est damnatum. **

4. Sequeretur, dari *sæpe necessitatem peccandi inevitabilem*, ut patet in Judice, *probabilius* judicante contractum, *revera usurarium*, non esse *usurarium*: si enim jubeat solvere, peccabit, jubens solutionem usurariam, vincibiliter ignoratam; si non jubeat, peccabit contra decretum *Innocentii Undecimi*, *** vi cujus tenetur ferre sententias juxta probabiliorum. Patet item in Officiali, qui jussu Principis debet inire contractum, *revera usurarium*, ita tamen, ut & Princeps & Officialis id nesciat. Officialis siquidem necessario peccabit vel contra obedientiam Principi debitam, vel contra *jus Naturæ*, ineundo contractum usurarium, vincibiliter ignoratum, & sic de aliis. Ex quibus haud dubie sequitur, *ab Innocentio XI.* rectè confixam fuisse hanc thesin, *a Lovaniensibus* quibusdam Theologis male defensam in Collegio *Adriani. 12. Julii*: *Nullam admittimus ignorantiam invincibilem juris Naturæ in ullo homine, dum hic & nunc contra jus Naturæ agit.* ****

B. III.

* *Certe S. Augustinus* docuit simulationem non esse licitam, oppositum docente *S. Hieronymo* episc. 11. ad *Augustinum*. *Cassianus*, Vir sanctus, & doctus putavit, mendacium officiosum in circumstantiis v. g. *salvanda alterius vita esse licitum*. Sic alius *apud Sarajam in arce semper gaudens*. P. 2. §. 6. ex zelo gloriæ Dei, & salutis animarum baptizabat *Mauorum* infantes, a Parentibus abstractos, statimque trucidabat, ne ad Parentes rediit denuo seducerentur. Addit *P. Viva*, esse, qui admittant, etiam circa pollutionem, posse esse ignorantiam invincibilem, etsi rarissimam.

** Propos. 3. *Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam*. Certe ipsi *Lovanienses*, hac ex parte nobis contrarii, uti testis est *Ludovicus de Schiltaren*, docuere oppositum; Sic *Lovaniensis Rector* docuit, licitum esse censum personalem; ipse *Jansenius* in quinque propositionibus factis, an non docuit minus probabilia & minus tuta?

*** Damnantis propositionem, qua statuitur, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.

**** Refert *Claudius la Croix* Tom. 1. Theolog. moral. L. 1. de Legibus n. 726. f. m. 412. confixam esse hanc propositionem *Roma* Anno 1685. 8. Augusti.

R. III. Momenta in contrarium afferri solita videntur nullius momenti.

Opponi solet 1. *Authoritas*. Opposita sententia est pene omnium Antiquorum. 2. Est *S. Augustini*, sæpius dicentis, *multos peccasse ignorantia*, atque necessitate: est itidem *Angelici* statuentis, ignorantia juris non excusari fornicationem: (a) est *Innocentii* Papæ, damnantis *Simoniacum*, ignorantia titulo defensum. 3. Est Patrum in Synodo *Palesinæ* damnantium hanc propositionem: *oblivio & ignorantia non subjacent peccato, quia non secundum voluntatem, sed necessitatem eveniunt*. 4. Est *Juris-consultorum* (b) qui statuunt ignorantiam facti excusare, non juris; unde & *Gratianus*: *omnis ignorantia juris naturalis in omnibus adultis est damna-bilis*.

Adversario-rum funda-menta nil evincunt. Nam Au-thoritas An-tiquorum

R. I. In genere. D. A. Et hæc *authoritas* vel probat *nimum*, vel intelligenda est de ignorantia, *solum vincibili*. C. Secus N. A. & C. Probat *nimum*, quia negaret etiam ignorantiam invincibilem juris positivi, tam humani, quam Divini; immo & facti, quod certo falsum.

Vel probat nimum, vel intelligenda est de igno-rantia vin-cibili.

R. II. In specie: ad 1. Antiqui nonnulli neque admiserunt ignorantiam invincibilem juris Divini, quod utique *nimum*. Plures tantum negarunt invincibilem ignorantiam totius juris naturalis, primorum principiorum, aut talium, quæ cum primis principiis sunt evidenter connexa; aut denique aliorum, quorum notitia facile haberi potest; aut certe de quibus habetur dubium, seu scrupulus, quibus in circumstantiis non refragatur. Ad 2. *S. Augustinus* loquitur tantum de ignorantia *vincibili*, vel invincibili, ut effectu, pœna, vel causa peccati. Item de necessitate, seu impossibilitate morali vitandi omnia venialia peccata, etiam collective sumpta. *Angelicus* dicit fornicatorem inexcusabilem, quia præsumitur ignorantia *vincibilis*, cum præceptum non fornicandi facile sciri queat: nam alibi nostram adstruit expresse sententiam. (b) Sic *ab Innocentio* damnatus est *simoniacus* ex præsumptione ignorantia *vincibilis*, & quidem tantummodo in foro externo.

Ad 3. Patres in synodo *Diospolitana*, damnando illam propositionem simpliciter, damnassent omnem ignorantiam invincibilem, etiam facti, quod *nimum*: ergo censendi sunt, non nisi *vincibilem* damnasse. Adde, quod Synodus damnarit illam propositionem in sensu *Pelagii*, hoc est, ignorantia non subjacet peccato, seu non habet originem ex peccato originali, quod affirmarat *Pelagius*. Ad 4. Regula illa juris in 6. solummodo vult, quod in foro externo non præsumatur ignorantia juris, ordinarie loquendo: nam in valde rudibus etiam ista præsumi potest. Unde *Gratiani* textus de primis, vel primo primis juris naturalis principiis intelligendus est.

Opponi solet II. DEUS obligat ad omnem legem naturalem: ergo debet esse cognita. 2. Lex foret semper cognita, si homo oraret: ergo ignorantia non est invincibilis. 3. Ignorantia juris naturalis saltem est voluntaria in radice, seu peccato originali. 4. Saltem abesse nequit aliquis scrupulus: ergo jam est *vincibilis* ignorantia.

Est DEUS obliges.

R. Ad 1. D. DEUS obligat ad omnem legem, etiam positivam, semper proxime. N. A. Saltem remote. C. A. Ad 2. Si homo oraret, & leges positiva forent semper cognita: ergo nec in istis habebit locum invincibilis ignorantia, quod utique *nimum*. *Doctor Angelicus* & *Seraphicus* orarunt, & tamen circa jus naturale docuerunt opiniones contrarias. Nec obest, quod DEUS velit omnes salvos fieri, cum ad hoc opus non sit tolli omnes igno-

Obligat ta-men solum remote, ne-que sufficit voluntas, moraliter propria, in pec-cato origi-nali.

(a) 3. p. Q. 80. a. 4. ad 5. Quodl. 8. a. 13. (b) Reg. juris in 6.

(c) 1. 2. Q. 76. a. 3. ubi ait, si sit talis ignorantia, que omnino sit involuntaria, sive quia est invincibilis, sive quia est ejus, quod quis scire non tenetur, talis ignorantia omnino excusat a peccato.

ignorantias juris naturalis, quia non omnia sunt de necessitate medii, primis nempe principiis exceptis. Ad 3. D. Est voluntaria voluntate moraliter propria. C. Propria physice, id quod requiritur. N. Argumentum eliminaret ignorantiam invincibilem, etiam in positivis; immo probaret, quod nec amentia excuset a vincibili ignorantia, & quod male Alexander VIII. damnarit propositionem primam Jansenii: in statu naturæ lapsæ sufficere ad peccatum libertatem in causa, seu peccato originali. Ad 4. Hic scrupulus præsumi nequit, saltem in rudibus: neque levis scrupulus impedit, sequi sententiam minus tutam, sed debet contemni, formarique dictamen moraliter certum de licentia actionis, uti dictum.

*Est leges
particulares
sue constan-
te sub uni-
versalibus
principiis
juris natura-*

Opponi solet III. Nequit dari ignorantia invincibilis legis Naturæ, saltem universalis: ergo neque legis particularis, contentæ sub universali. 2. Ipsa natura refugit, quæ sunt contraria juri naturæ, dicente Tertulliano: (a) Ipsa nos docet natura, quæ instar legis est ignorantibus legem: ergo ignorantia invincibilis esse nequit. 3. Alexander VIII. tantum decrevit, posse aliquem operari juxta sententiam probabilissimam, & minus tutam in materia juris positivi, non naturalis: ergo nil inferitur ex propositione damnata. 4. Patres & Doctores cum defendunt sententias minus tutas, etiam in materia juris naturalis, nil suadent: ergo non peccant, ut supra intulimus.

*Non tamen
ipsa hac con-
nexio est tam
evidenter co-
gnita, igno-
rari ut ne-
queat.*

R. Ad 1. Retorquendo. Nequit dari ignorantia legis universalis v. g. prærendum est præcepto legitimi Superioris: ergo nec legis particularis humane, sub illa contentæ. D. C. Ergo nec particularis, manifeste, & evidenter connexæ, atque contentæ. G. Tantum connexæ probabiliter, & quo ad applicationem determinatis in circumstantiis contentæ solummodo dubie, & incerte. N. C. Ad 2. D. A. Ipsa natura refugit, & est instar legis, quo ad prima principia, atque conclusiones, immediate & clare inde deductas. C. A. Quo ad alia. N. A. & C. Accedit, quod, licet quis nollet agere aliquid coram aliis, non ideo statim agnoscatur inhonestas moralis, cum honestas, & verecundia naturalis quædam vetet fieri publice, quæ tamen non sunt moraliter inhonestas, uti per se patet. Ad 3. N. Quia de jure positivo nullum ibi motum est dubium, sed de jure naturali, de quo agebant theses, a quibusdam Doctoribus Belgis promulgatæ, atque ab Alexandro reprobatæ. Ad 4. N. Nam Patres, docentes minus tuta contra jus naturæ, docerent illicita jure naturæ, & quidem, uti Adversarii volunt, ex ignorantia vincibili: ergo peccarent. Adde, quod sæpe asserant, ejusmodi sententias in praxi tutas.

*Ignorantia
in officio
universalis,
ex jure na-
turae proprio,
saltem quo
ad secunda-
ria potest ef-
se invincibi-
lis.*

Opponi solet IV. Ignorantia illorum, quæ sunt officii proprii, nunquam excusat a culpa, teste Angelico, quia ea quisvis tenetur scire: ergo dari nequit ignorantia invincibilis juris naturæ, cum jus hoc sit de officio omnium, ratione utentium. 2. Suppetunt plurima exempla in Sacris paginis, ubi ignorantia, est invincibilis, punita velut culpabilis. V. g. in Jonatha, ignoranter comedente de melle; in Gentibus, quas Paulus dicit inexcusabiles, etsi nil de Christo unquam audierint, quia saltem indirecte noluerunt credere, tradentes se vitiis, patetque de facto in multis Idololâtris, qui errorem, velut legem religionis, custodiunt. Item in A catholicis, errori velut veritati sic inhærentibus, ut de eo nec dubitare sibi licitum putent. 3. Saltem conscientia, formata secundum ejusmodi ignorantiam invincibilem, non faciet operationem, positive honestam.

R. D. A. Ignorantia eorum, quæ sunt officii proprii particularis v. g. Judicis &c. nunquam excusat. T. Quæ sunt officii universalis hominis, quale est honeste vivere; vel etiam Christiani, quale est vivere Christiane. Subdist. Nunquam excusat quo ad obligationem in secundariis. N. A. Quo

ad

(a) Contra Marcionem L. 5. c. 13.

ad obligationem in primis principiis. C. A. & N. C. Cum ratio officii latissime pateat, & contineat plurimas obligationes, ac diversissimas, possunt quædam secundariæ, saltem ad tempus, invincibiliter ignorari, ideoque, licet per se loquendo quis obligatus sit ad ea facienda, per accidens tamen proxime non obligatur, quia hic & nunc, loquendo moraliter, non est proxime potens familia scire. Ad 2. N. Suppositum, quod interveniat ignorantia invincibilis. De Jonatba lex illa mere fuit humana, ubi nec Adversarii negant impossibilitatem ignorantie invincibilis. Unde si minus peccavit gustando, forte peccavit informatus de lege, eandem improbando, & populum inducendo ad comedendum, uti innuit contextus, Quo ad Gentes supponit S. Paulus ignorantiam vincibilem: secus male damnata foret hæc propositio Bajana 68. Infidelitas pure negativa in his, in quibus Christus non est predicatus, peccatum est. Quo ad Idololatras ex iis, quæ diximus, saltem aliquo tempore possibilis est ignorantia invincibilis unius Dei, adeoque tales, saltem loquendo in genere, theologice non peccarent. Quo ad Aca tholicos, notum est, dari posse hæreticos mere materiales. Ad 3. N. A. Quia talis conscientia, saltem ethice recta, foret: ergo refundet positivam honestatem in actum, uti supra jam diximus.

§. IV.

§. 4.

Quæritur VIII. Quibus alogiis in fine actionum humanarum exerrant protestantici Moraliste?

De mendis protestantici-

R. I. Puffendorfus cum suis, spectato statu merissime naturali, pro fine actionum moralium ultimato & adequato, adstruit non nisi felicitatem, hujus vite terminis conclusam. 2. Sed adstruit errore, etiam a suis Theosophis rectissime culpato, 3. A se male defenso. 4. Quia juris naturalis est adversus. 5. Periculoso, ac pernicioso, neque parum olente pestiferum Epicurismum. Ne quid ex præjudiciis dixisse videamur, probemus membra-tim omnia.

Puffendor-fus pro fine adequato actionum moralium adstruit

P. Quo ad I. In stricturis contra Josuam Schwarzium reponit: (a) Jus natura, quod hoc libro traditur, ex lumine rationis cognoscitur, & tranquillitatem hujus vite pro fine, (ut habet contextus) ultimato habet. Ali-bi: (b) Juris naturalis, quatenus peculiarem disciplinam constituit, cujus principium unicum est lumen rationis, finis ac usus intra terminos hujus vite coercetur. Hæc alibi passim. (c).

Felicitatem, hujus vite termino conclusam.

P. Quo ad II. Recte inter alios Leibnitius hoc Puffendorfianum principium & reprehendit, & elisit, scribens: (d) Firmum argumentum, & bonum omnibus (ut cætera præteream nunc silentio) præbet ipsa Divini Numinis agnitio, quam recte admittit Author, & inter ipsa juris Naturæ fundamenta merito collocat. Neque enim dubitari potest, Rectorem Universi sapientissimum, eundemque potentissimum, bonis præmia, malis poenas destinasse, & exequi destinata in futura vita; quando in hac presente pleraque impunita, impensataque transmitti, constat. Itaque negligere hic futuræ vitæ curam, quæ cum Providentia Divina inseparabiliter connexa est, & contentum esse inferiore quodam juris Naturæ gradu (puta felicitate hujus tantum vitæ) qui etiam apud Athæum valere possit, est scientiam pulcherrima sui parte multare, & multa quoque hujus vitæ officia tollere. Cur enim aliquis pro

Sed errore, etiam a suis recte culpa-to, quos in-ter Leibni-tius.

Pa-

(a) In Apolog. f. m. 60. (b) In epist. ad amicos f. m. 111.
 (c) In prælatione de officio hominis, ac civis. §. 8. Illud porro discrimen longe maximum, quod finis hujus disciplina, juris naturalis, tantum ambitu hujus vite includatur.
 (d) In epist. de principiis Puff. l. m. 10.

*Patria, pro recto & iusto, discrimen fortunarum, dignitatum, vitæque ipsius subeat, si eversis aliorum rebus ipse consulere sibi, & in honore, atque opulentia vitam ducere possit? Nam uni nominis immortalitati, famæque posthumæ, id est, rumoribus, unde nihil ad nos perveniat, vera ac solida bona posthabere, quid aliud, quam splendida stultitia fuerit? Sublimior est, pleniorque disciplina juris Naturæ, * quam ut omnia vitæ presentis commodis metiatur. Quin amplius nisi quis ita natus, institutusve sit, ut insignem in virtute voluptatem, & in vitiis molestiam inveniat (quod non est cujusvis) nulla ratione a magno scelere deterrebitur, quo ingentia bona impune sibi parare possit: sit spes fallendi, miscebit sacra profanis. At Divinam vindictam in futurum, neque vitam productam nemo fallat, eaque firma ratio est, qua homines omnem juris obligationem in factum traduci debere intelligant, si sibi ipsis consulere velint. Ita ille.*

A se male defenso per hoc, quod alterius vitæ felicitas sit æterna, non nisi supernaturali lumine cognita.

P. Quo ad III. Ad hæc, & similia argumenta quid reponit Puffendorfius? Jus naturæ, inquit, tantum respicit probitatem, naturæ viribus operabilem, finemque naturæ congruum, hoc est, felicitatem hujus vitæ temporalem: ergo impertinenter Naturæ aptatur securitæ vitæ æterna felicitas, quæ supernaturalis, & nota esse nequit, nisi ex revelatione, ac Christi promissione: ergo, miscendo rotunda quadratis, Naturæ præfigitur pro fine æterna salus, & Theologia moralis imperite confunditur cum disciplina juris Naturæ, cum illius, non hujus sit, Christianum hominem informare ad honestatem vitæ, in Cælis præmiandam, (a) &c. Sed

Cum natura respiciat alterius vitæ felicitatem, non naturale.

R. Hæc & similia impertinenter, & admodum imperite oggeri a Puffendorfio, merissime ad eludendum argumentum. Nam C. A. D. C. Ergo impertinenter Naturæ aptatur pro fine securitæ vitæ felicitas æterna, supernaturalis, Christiana, ex sola revelatione nota. C. C. Ergo impertinenter pro fine præfigitur alterius vitæ felicitas naturalis, qualiscunque, sub ratione præmii, quæ ipso lumine naturæ non tantum nota est, sed nota esse evidenter debet. N. C.

Neque pœna vel præmium alterius vitæ sit solum probabile.

Unde colliges nugæ Weberi, apologetæ Puffendorfiani contra Leibnitium, dum ait: 1. Quod Creator bonis præmia, malis pœnas destinet pro vita altera, quando in hac ordinarie id fieri non solet, speciosa probabilitatis vim non excedere: ergo Epicuræi, nil obstante Webero, & Puffendorfio, contra Moralistas naturales tuto triumphabunt: ergo fundamentum omnium honestatis non nisi speciosa probabilitati innitetur. Quid inanius?

Aut DEI justitia incerta.

Dum ait 2. Ab homine naturali, de DEI justitia certi quid statui haud posse, cum etiam sanctissimis viris hæc meditationes crucem subinde fixerint. At D. Origenistis crucem fixit Divina justitia, ut puniens peccata simpliciter in vita altera. N. Ut puniens peccatum momentaneum ipsa pœna æternitate. C.

Adeoque & vitæ altera spectatio jure naturæ, quæ sapiens tribuam Epicuræam.

Dum ait 3. Puffendorfium, statuendo pro fine felicitatem hujus solummodo vitæ, voluisse evitare suspensionem, ac si gratiam salutis æternæ per virtutum studium, & opera acquiri posse, sibi persuaderet. At seu studuerit evitare Pelagianismum, seu voluerit adstruere Protestantismum, certe non evitavit suspensionem Epicurismi, jus naturæ restringendo ad vitæ solius terminos.

Dum

* Addit: exposita secundum disciplinam Christianorum, immo veterum Philosophorum. Non quod disciplina Christiana, qua talis, seu qua revelata, debeat fundare principia juris Naturæ, uti male glossatur Weberus: sed quod disciplina Christiana, qua talis, seu prout congruit principiis juris Naturæ, non debeat excludi, inter quæ principia est, notitia alterius vitæ, saltem sub ratione præmii naturalis qualiscunque, & quomodocunque in ordine ad felicitatem, seu finem ultimum, Naturæ rationali propolitur.

(a) In epist. ad amicos f. 24. 111. in præfat. de officio hominis, & civis. §. 8. & alibi passim.

Dum ait 4. Puffendorſium Naturæ præfixiſſe terminum *civilis* felicitatis, eo quod jus naturæ tantum voluerit adaptare foro humano, nec quidquam adhibere, quod *Chriſtianorum* eſt proprium, quale eſt præmium, vel pœna alterius vitæ. Sed jus naturæ foro ſolum humano, ſeu beatitudini mere civili, adaptare, eſt jus naturæ *corrumpere*, non excolere, quod profitetur Puffendorſius. Item: non *Chriſtianorum* ſolummodo, ſed omnium cujuſcunque Religionis, proprium eſt, ſcire præmium, vel pœnam, ſaltem *naturalem in vita altera* deſtinatam, cum ſit *fundamentum omnis honeſtatis*, & ſit, ac debeat eſſe lumine naturæ notum.

Unde jus Naturæ, foro ſolum æterno accomodatam, eſt jus oppido mancum.

Dum ait 5. Beatitudinem hujus vitæ civilem eſſe gradum, naturæ jure ſufficientem, ut Athei convinci poſſint. Sed Rex atheus, tota vita feliciffimus tyrannus, parum tremet ad Puffendorſii DEUM, ſpectato naturæ jure (cui ſoli Atheus aurem commodat) non niſi in hac vita punientem; immo hoc ipſo DEUM dari non credit; eo quod in ſe, & ſui ſimilibus, experiatur ſcleratiffimos in hac vita plerumque feliciffimos; honeſtiſſimos vero infeliciffimos.

Nec ſufficiens convincendo Atheo.

Dum ait 6. Eſſi ponatur, quosdam ipſam quoque vitam prodegiſſe pro ſalute Patriæ, non famæ gratia, ſed ſpe meliorum bonorum, ex hoc tamen minime ſequi, finem jurisprudentiæ naturalis eſſe conſecutionem ſalutis æternæ. Sed denuo nugæ agit *Weberus*; non enim *Leibnitio* ſic fuit vacuum ſynciput, ut beatitudinem ſupernaturalem naturæ pro fine ſupponeret, ſed beatitudinem animæ immortalis, ſaltem naturalem, etiam abſque revelatione innegabilem; vel ſaltem felicitatem animæ non mortalis, ſub ratione pœnæ, vel præmii duraturam, & ipſo lumine Naturæ notam, ſperatamque ab illis quoque, quos ut Heroes, vitæ prodigos, pro ſalute Patriæ celebravit gentilis quoque Antiquitas.

Nec Ethnici pro ſalute Patriæ prodigentes vitam, ſperant veram felicitatem ſupernaturalem revelationem.

Dum ait 7. Ex Puffendorſii principiis hæc officia hominis, pro ſalute Reipublicæ bona omnia exponentis, tutiore, & planiore via deduci. Sed qualis hæc via tutior? An obligatio felicitatis publicæ promovendæ? Sed quis ad tam ardua obligabit ſine congruo præmio, ut facere debeas? Quis ſine proportionata pœna, ut, quæ facere debes, non omittas?

Adeoque, abſtrahendo a vita altera, officia hominis a Puffendorſio neutiquam planius, ſed plane inaniter ſunt præbata.

Dum ait 8. Abſque meditatione futuræ vitæ firmas eſſe rationes, ob quas legibus naturalibus obſequendum eſſe, homo intelligat. Sed unde rationes hæc firmæ? Ab obligatione legis Divinæ, vel humanæ? At illa ſine præmio & pœna inevitabili enervis; iſta in internis defectibilis. Tanto nempe verborum apparatus opus erat *Webero*, ut Puffendorſii lumbricos ad quemdam fucum expangeret, ac excuſaret.

P. Quo ad IV. & V. Error, qui adſtruit pro fine juris naturæ ultimo & adæquato beatitudinem aliquam mere civilem, ſeu felicitatem hac ſolummodo vita terminatam, facit obligationem juris naturæ enervem, defectibilem, neque ſufficienter allicientem ad bonum, neque efficaciter abſtrahentem a malo, ubique, ſemper, & ab omnibus fugiendo: ergo hic error eſt juris naturæ everſivus, pernicioſus, multumque olens *Epicureiſmum*, vitæ hujus ſpatio pariter terminatum.

Adſtruit idipſum errorem, juris naturæ everſivo, periculoſo, ac pernicioſo.

A. P. Supponendo 1. tanquam principio evidenter noto, quod lex, ſine pœna & præmio, ſit ad obligandum inefficax; quod nec virtus, nec vitium, ſaltem reſpectu omnium, poſſit eſſe ſufficiens ſeu præmium, ſeu pœna ſui ipſius. Supponendo 2. tanquam principio experimentaliter innegabili, quod pleraque graviffima ſclera, maxime Potentum, in hac vita mancant impunita, & virtutes maxime heroicae haud præmiata, id quod ſaltem de vitiis & virtutibus, in ipſo mortis articulo plerumque elicitis, evidenter conſtat: item, quod flagitioſiffimi, & in ipſa Naturæ jura maxime injuriæ non raro per totam vitam ſine feliciffimi; honeſtiſſimi quique miſerrimi, id quod etiam in ipſis Regnis, atque Rebus publicis v. g. Turcicis, Paganis &c. patet ad oculum.

Quia facte obligationem juris Naturalis inefficacem, nec ſufficienter allicientem ad bonum, nec ſufficienter abſtrahentem a malo.

Jam sic: obligatio juris naturæ, abstrahendo penitus a vita altera, subinde foret absque ulla absolute pœna, ac præmio, uti patet in piis constanter miseris, impiisque rota vitæ felicibus; vel saltem foret sub præmio incerto, seu pœna evitabili certis in circumstantiis, ipso nempe mortis articulo: ergo foret *energiva, ac defectibilis, nec sufficienter* alliciens ad bonum, nec efficaciter abstrahens a malo, *ubique, semper, & ab omnibus* fugiendo. C. liquet: nam talis error facit ruere obligationem *indefectibilem* naturæ ad prima principia *honesti, decori, & justii*; negat humano Generi media, ad consequendum finem necessaria, immo ad honestatem vitæ indispensabiliter requisita, facitque *Naturam pessime constitutam* cum præjudicio sui Creatoris.

Saltem univ
ersaliter,
usque soli
beatitudini
civilis inni
ta.

Neque dicat *Puffendorfius*, beatitudinem civilem per sua commoda participata, & evitata incommoda, esse sufficiens præmium, seu incitamentum ad naturæ, & socialitatis leges *inviolabiliter* observandas. Nam

Contra est 1. Sicut hæc commoda non sunt *semper* singulorum; ita non sunt *sufficiens* medium *ubique & semper* ad efficaciter obligandos illos, qui se & sua, cum maximis incommodis deberent sacrare alienæ felicitati, seu Reipublicæ.

Contra est 2. Hæc ipsa felicitas non esset toti Reipublicæ *sufficiens* medium ad vitæ honestatem sectandam: si enim foret ultimus Naturæ finis, talis Respublica, sub comminatione excidii, licite Deum blasphemare posset, quod vel in terminis est absurdum.

Quod Reli
gio, specta
to jure na
turæ, sit hu
jus vitæ ter
mino clausa,
thesis ejus
dem Puffen
dorfi est
que male
asserta.

R. II. *Æque male asserta, pejus defensa, quia naturalis juris eversiva, periculosa, ac pernicioza thesis est Puffendorfi, qua ait: Religionem, quatenus ad disciplinam juris naturalis pertinet, intra spheram hujus vitæ terminari.* (a)

Declaratur 1. Quod sit thesis male asserta. Est sublativa præmii & pœnæ sufficientis, ac necessariæ ad obligationem juris naturæ *universalem, efficacem, ac indefectibilem*, uti fluit ex asserto priore: ergo. Rursus: teste ipso *Puffendorfo*, (b) in disciplina juris, mere naturalis, de religione non *ultra tractari potest, quam quatenus homines per eandem ad vitam hancce, honeste exigendam, disponuntur*: atqui per pœnam, vel præmium, saltem naturale alterius vitæ, *homines ad vitam, honeste exigendam, disponuntur, aliter non disponendi, saltem universaliter, & efficaciter*: ergo de religione, *quatenus docet præmium vel pœnam alterius vitæ, saltem naturalem, in disciplina juris naturalis tractari potest, immo necessario debet.*

Pejus defen
sa, transli
endo imper
tinenter ad
Religionem
supernatura
lem.

Declaratur 2. Quod sit pejus defensa. Nam thesi suæ hanc subdit rationem *Puffendorfius*: *Quia ex sola Religione naturali jam nemo salvatur: secus enim quis cogeretur admittere, dari viam salutis æternæ extra Christum.* Nugæ! Rursus maligne dissimulat Author naturale præmium, seu beatitudinem alterius vitæ qualemcunque, Naturæ, suis viribus relicta (de qua sola hic sermo est) *evidenter* debitam, & ut talem *ipso lumine naturæ* cognitam, sicut supra demonstravimus. Rursus subdole statum naturæ transfert ad elevatum, & ad præmium supernaturale, de quo, *veluti Naturæ debito, Moralitæ naturales, jus naturæ ad captum omnium, cujuscunque sectæ, etiam paganæ, juxta Puffendorfi mentem tractaturi, nequidem somniant.*

Quam uti
que nemo
docet, respici
si a Natura
qua tali.

Subdit. 2. (c) Rationem humanam, sibi relictam, & absque Divinis litteris, ignorare pravitatem naturæ corruptæ provenisse ex culpa, sic exitium æternum promerita, ut orta fuerit necessitas Salvatoris ad æternam salutem hominibus procurandam. Sed

Con-

(a) In append. ad Apologiam f. m. 90. In spicilegio §. 16. f. m. 295. In specimine controv. c. 16. §. 2. f. m. 274. & alibi passim.

(b) In specimine. L. c.

(c) L. 1. c. 4. §. 8. f. m. 73. De officio hominis & civis.

Contra est: Præterquam, quod ista oleant *Bajanismum*, in prolegomenis reprobatur, * videanturque adstruere necessitatem *absolutam* seu incarnationis divinæ, seu status elevationis ad beatitudinem supernaturalem, evidens est, quosdam Gentiles, *est* invincibiliter ignorantes *statum* elevationis, solo naturæ jure obligari efficaciter, ubique, & semper ad honestatem vitæ sectandam, inhonestatemque vitandam; & denuo evidens est, efficaciter eos obligari non posse sine pœna vel præmio alterius vitæ, uti patet ex dictis. Jam sic: præmium supernaturale invincibiliter ignorant; ergo saltem cognoscunt naturale, pro illis circumstantiis a natura propositum, cognituri pro aliis, si nempe faciant, quod est in se, etiam supernaturale. Secus enim natura, in se spectata, destituta foret necessariis mediis ad honestatem vitæ, ac finem, id quod eviderent falsum.

Subdit 3. (a) Pœnam vel præmium vitæ alterius niti supposito animæ, naturaliter immortalis: atqui hoc suppositum e solo verbo DEI hauritur; in ipsa natura, quæ ultra hanc vitam se non extendit, nil habet apodicticæ certitudinis, sed merissimæ probabilitatis, e qua originem trahit & illa ple-

Est respiciet vitam alteram, saltem ratione pœne vel præmii naturaliter duraturam: quid sit de postivis animæ immortalitate.

rorumque Gentilium persuasio de animæ immortalitate, nisi eandem forsitan & ipsi ex consuetudine Hebræorum, Divinisque litteris ** hauserint. Sed Contra est 1. Quod recte animadvertit LeibnitiuS protestanticus: (b) Licet tam verum esset, quam falsum est, Immortalitatis animæ plenam demonstrationem a naturali ratione non suppeditari, sufficeret tamen demonstratio moralis extrinseca: neque enim aut consensus omnium pene Gentium, aut insitum desiderium immortalitatis sperni possunt. Inde est, quod supra animæ immortalitatem ex ratione intrinseca, ac naturali instinctu dixerimus demonstrabilem suo modo; ex ratione tamen extrinseca, seu morali, evidenter innegabilem: Sed negat hoc Puffendorfius, ejusque Scholiasles Weberus cum aliis. Sit: nihilofecius thesin suam non fulciunt. Nam

Contra est 2. Quod, animam non esse mortalem cum corpore, sed ex natura sua manere superstitem, saltem ad pœnam vel præmium quaecunque, sit principium, ipso lumine naturæ notum, quod sufficit ad demonstrandam falsitatem thesisi Puffendorfianæ, patetque ex dictis. Sed & hoc ipsum iidem negant, expresse dicente Webero: (c) probabile solum visum esse plerisque Gentilibus, animam cum corpore non interire: ergo negant Epicuræismum naturali demonstratione refutabilem: ergo negant, evidens esse, quod homini suppetant media, ad honeste vivendum indispensabiliter requisita. Quid sequitur? Hoc, quod Naturæ jura, dum sese excolere venditant, ipsa prima Naturæ principia jugulent, ac convellant; quod theses ponant, juris naturæ everstivas, periculosas, perniciosas, ac Epicuræismum olentes, id quod erat demonstrandum.

R. III. Pariformiter male asserta, quia falsa; pejus excusata, quia periculosa, ac perniciosa thesis est Puffendorfi, qua disciplinam juris naturalis primario, & maximam partem ad externa, non vero interna dirigendam esse, statuit. (d)

Quod disciplina juris naturæ præcipue externis, non internis adaptanda sit.

K 2

P. pri-

* Quo docuit, hominem initio non potuisse creari talem, qualis nunc nascitur.

(a) In præfat. L. de officio hominis. §. 8.

** Weberus, Scholiasles Puffendorfi, in epist. Leibnitianæ notis. f. m. 9. inquit: immo possunt Gentiles eam persuasionem habuisse ex traditione, aut conversatione cum Judæis, quemadmodum etiam alia, ad divinam revelationem primario spectantia, istis modis ad noticiam Gentilium pervenerunt.

(b) In laudata epist. censoria f. m. 8.

(c) L. c.

(d) In præfat. de offic. hom. §. 8. & 9. Inde & juris naturalis scita ad forum dantez humanum adaptantur: cum forum istud tantum circa externas hominis actiones occupetur, circa interna non sit sollicitum; jus quoque naturale magnam partem (Weberus refert maximam partem in notis, ad epist. Leibnitii f. m. 13.) circa formandas hominis exteriores actiones veretur.

Denovo Puffendorffii thesibus est male asserta, quia manca in officiis erga Deum, & ipsum hominem.

P. primum membrum. Officia hominis interna, tam erga Deum, quam erga seipsum, immo & proximum, sunt *objectum* juris naturalis formaliter proprium, necessarium, & quidem primum, ac ad honestatem precipue regulandam primario requisitum, e quibus internis externa officia, velut imperata tantummodo, profluunt, nec nisi denominative honestatem ac bonitatem participant: ergo male asserta, ac falsa thesis est Puffendorffii, quæ actiones internas in disciplina juris naturalis tractandas statuit solummodo secundario, quasi per accidens, supponendo, potius velut huic disciplinæ improprias & ad aliam scientiam, Theologiam nempe moralem, recipiendas.

Est pejus excusata, quasi interna pertinens ad Ethicam.

P. II. membrum. Excusationes, cur hujus doctrinæ non penituerit Puffendorffium, sunt I. (a) Quia actiones hominis internæ ad Ethicam spectant, supponendæ ex Theologia morali, non confundendæ cum disciplina juris naturalis, uti Scholastici, & fermento Scholasticorum infecti Theologi, Juriconsulti, & non pauci Philosophi faciunt: (b) ergo, teste Webero, Puffendorffius tantum non voluit confundere disciplinas. Sed

Cum tamen principia honestatis sint constitutiva juris nature.

Contra est: Hæc confusio non nisi prætextus est ad fucandam Puffendorffii disciplinam de jure naturali, admodum mancã, incompletã, & in primis principiiis defectuosã. Nam principia Philosophiæ moralis quatenus dirigunt actus humanos per regulas honesti decori & justii, sub ratione justii sunt propriissime propria disciplinæ juris naturalis; sunt constitutiva intrinseca, sine quibus hæc disciplina foret inefficax, & imperfecta, uti initio sat demonstravimus.

Quasi juris naturalis scopus foret solum forum humanum.

Excusatio 2. Puffendorffii mens & scopus tantummodo fuit, disciplinam juris naturalis accommodare foro humano, quod non scrutatur secreta cordium: interna, sicut pertinent ad forum divinum, supposuit, non exclusit, non neglexit, sprexit, aut negavit: ergo ingenti calumniam Zentgravii, Valentini Alberti, aliique onerant illustrem Authorem. Sed

Cum tamen actiones internæ sine primario objectum juris nature.

Contra est. Hic scopus non fuit accommodus ad alium scopum, quem professus est in hæc verba: (c) se nempe omnia, quæ ad disciplinam juris naturalis pertinent, complexurum, & in ordinem non hiulcum ac salebrosum digessurum. Hic scopus non fuit juri naturali sufficiens, spectato etiam non nisi foro humano, quod etsi mere interna dijudicare immediate haud possit, mediate tamen, & dependenter ab externis per præsumptionem legitimam, interna quoque dijudicat, punit, & præmiat, utpote ad quæ, tanquam actus imperantes, jus naturæ primario, & immediate; ad actus externos seu imperatos, non nisi secundario & mediate, obligare cognoscitur.

Quod se extendit immediate ad interna. Et licet non respiciat remedia reconciliationis, supernaturalia.

Excusatio 3. Si jus Naturæ primario & tanquam objectum proprium respicit quoque interna, velut præcepta, seu prohibita sub præmio aut pœna saltem naturali, respicere deberet etiam remedia, pro expiandis peccatis, contra Naturæ jura commissis: atqui hæc solo lumine rationis nequit respicere, sed debet e Theologia revelata supponere. ergo *

Contra est I. Gentiles, etiamnum invincibiliter ignorantes religionem Christianam, saltem in voto necessariam, necessitate mediæ ad salutem, utique obli-

(a) In præfat. cit. Item in spicil. c. 1. §. 20. f. m. 299. Itidem e. 2. §. 10. f. m. 312. Epist. ad amicos & alibi.

(b) Uti in excerptis e Puffendorffio thesibus nugatur Joan. Fridov. Kayser Giessensis defendens, quæ etiam Weberus in Puffendorffii scholiis continuo inculcat, præsertim contra epist. Leibnitii f. m. 13. (c) In spicim. contrav. a. 1. de orig. juris nat. §. 6. f. m. 174.

* Inde infert in spicil. c. 2. §. 10. f. 312. Igitur jus naturale, ex solo lumine rationis evadit frustra ad forum internum, saltem primario, refertur, ubi solo hoc jure instructus damnari possum, absolvi non possum, & ubi moribus conscientie sentiuntur, medicina non invenitur. Unde, quæ ad forum internum spectant, ad Theologiam remittere placuit, quæ præter cognitionem peccati etiam expiationem docet. Ita ille.

obligantur *jure naturæ* etiam in mere internis, sic ut solo lumine rationis, & ex remorsu cognoscant se peccatores, et si *invincibiliter* ignorent remedia reconciliationis *revelata in Christo*: ergo jus naturale, *respectu istorum*, frustra ad forum internum, *saltem primario* applicabitur: ergo, *istorum intuitu*, quæ *forum internum* spectant, ad Theologiam remittere Puffendorffio placebit. Estne hoc disciplinam juris tradere pro usu, & captu omnium, *cujuscunque religionis* sint, * quo scopo tantopere gloriatur hic Author?

Contra est 2. D. Maj. Jus Naturæ respicere deberet remedia *supernaturalia*, non nisi ex hypothesi naturæ elevatæ *necessaria*, & per Christi satisfactionem *condigna*, immo *superabundantia*. N. Maj. Deberet respicere remedia *qualiacunque*, expiandis peccatis *saltem congrua*, ac *opportuna*. Transf. Maj. Cur in statu ejusmodi, mere naturali, ut eum considerat Puffendorffius, dari non possit, vel respici remedium *per condonationem Dei gratuitam*, sicut in prolegomenis diximus de statu possibili puræ naturæ?

Respicit tamen Naturæ congrua.

Excusatio 4. Jus naturæ, traditum de internis, non foret ufui in *vita civili*, cum tamen etiam juxta istud pronuntiare debeant Judices humani: ergo *ita tradendum est*, ut *foro humano aptum sit*, & *per consequens directe non nisi circa formandas hominis exteriores actiones versatur*. Ita in thesi Puffendorffiana Fridericus Kayser defendens, jam supra notatus. Sed

Habetque utrum meliorem in vita civili, si ad interna solo principaliter referat.

Contra est D. A. Jus naturæ, traditum solummodo de internis, non foret ufui civili. Transf. A. Traditum de internis, & externis simul. N. A. Et transf. prima illatione, negatur altera, imperitissime nulla.

P. Etiam membrum III. Vel ipse protestanticus Leibnitius testis est, (a) hac Puffendorffii thesi. 1. Objectum juris naturæ *nimum contrahi*, adeoque disciplinam juris Puffendorffiani esse *mutilatam*. 2. Theologis vindicari, quæ non modo *Christiani Philosophi*, sed & veteres *Ethnici* quam maxime curassent, hortantes, Diis offerendum esse *compositum jus*, *fasque animi, sanctosque recessus mentis*, & *incoctum generoso pectus honesto*; adeoque ab ipsis *Ethnicis* traditam fuisse *Philosophiam moralem*, *magis sobriam, severam, & sublimem*. 3. Hæc esse *paraloga*, ac *paradoxa*, *Christiane Philosophiæ* dedecorosa, quam vel *Ethnici* habuissent *tam sanctam*, ac *generosam*, ut non tantum docuerint officia externa erga societatem, sed & interna erga Deum, & se ipsum in *animo veris sententiis imbuto*, ac *voluntate ad recta constanter tendente*. 4. Hæc esse *eversiva omnis jurisjurandi* in *jure naturæ*, si *internorum cura* ad illud non spectet. 5. Esse *inductiva corruptela in moribus*, si *Parentes & Superiores jura naturæ* haud obligentur, ad mentes suorum *præclaris monitis informandas*, *curandumque*, ut *virtutis assuetudine*, tanquam altera *Natura*, *voluntates ad honesta ferantur*. 6. Esse bono publico *derogatoria*, ad quod promovendum plus possint *boni mores*, quam bonæ *leges*: & *quamquam fieri possit*, ut *aliquis*, *spe metuve*, *pravas cogitationes comprimat*, ne *noceant* (quod tamen *agre fit*) *tamen non efficiet*, ut *profint*, ut *adeo recte non institutus*, *sæpe peccaturus sit saltem officii omissione*. Verbo: hanc Puffendorffii hypothesim *animi intus pravi* (quem jus naturæ non curat) *modo foris innoxii*, esse *parum tutam*, ac *facilem*; dicamus, quod res est, esse *periculosam*, ac *perniciosam*, id quod erat demonstrandum. Et quid ad ista Puffendorffii cum apologeticis *Weberis*? In angustias compressi, anguillæ instar se torquent, *calumniam sibi impactam* quiritantes, eo quod *internorum curam non spernant*, sed *supponant ex Ethica*; ad disciplinam juris naturalis non trahant, ne *scientias confundant*. Sed inanes hos clamores recte confundit *Leibnitius*;

Illam ipsam thesiam est juris naturalis eversiva, periculosa, ac pernicioiosa, uti recte Leibnitius demonstrat.

Tom. I.

K 3

tius;

* In apol. §. 11. f. m. 17. in specimine contro. c. 3. §. 2. f. m. 183. & alibi sæpius.
(a) In epist. cenfor. f. m. 13. & sequent.

tius, dum addit, uti initio jam retulimus: cum in internis quoque jus, & obligationem, peccataque in Deum, & rectas actiones a natura constitui, ne-
mo negare possit, ubi, quæso, tractabuntur hæc naturalis utique juris, justi-
tiaeque capita, nisi in scientia juris naturalis? Ita ille. *

Idem Puffendor-
fius male negat
absolute ha-
bitus primo-
rum princi-
piorum mo-
ralium ho-
mini conge-
nitos. Nam
etsi non con-
sistant in
propositio-
nis actuali-
bus distin-
ctis;

R. IV. Denique Puffendorsius male negat, saltem absolute, habitus primo-
rum principiorum moralium, naturæ hominis connatorum, etsi eos in Adver-
satorum suorum sensu non mala redarguat.

Declaratur 1. Peckmanni, Josuæ Schvvarzii, Genesii, Zentgravii, refe-
rente Puffendorfio, (a) volunt generalia juris naturalis principia homini esse
congenita, inditaque per modum habitus, hoc est, ut quidem interpretatur
Puffendorfius, per modum distinctarum & actualium propositionum citra ul-
lam antegressam seu informationem, seu ratiocinationem, sic ut habitus legis
naturæ nil aliud dicat, quam sistema aliquod propositionum, officia hominis
experimentium, animo infantis actu inherens, quali aliter explicanda haud
judicent D. Pauli verba, (b) queis testatur, legem naturæ scriptam in no-
stris cordibus. Sed si Puffendorfiani Censores ejusmodi habitum innuant, &
non præcise ex Puffendorfii explicatione, male philosophica, ** illis impu-
tetur, recte refutantur a Puffendorfio, saltem ex eo capite, quod ejusmo-
di propositionum neque sufficiens ratio, neque necessitas sit, præcipue quod
lex scripta in cordibus per notitias primævas, seu per species congenitas,
sufficenter explicetur, *** uti illico clarescet.

Recte tamen
explicantur
per species
connatas.

Declaratur 2. Puffendorfius statuit, absque ullo congenito habitu intelle-
ctum hominis nascentis esse ad instar tabulæ nudæ, cui quidvis inscribi pos-
sit. Hanc igitur nativam facultatem recipiendi per sensus suo tempore spe-
cies, seu hæc hominis naturam, sic a Creatore dispositam, ut notitia le-
gis naturalis ejus animo sese insinuet, quamprimum rationis usus sese exse-
rit, ait, esse legem scriptam in cordibus. Rationem addit: (c) sicut v. g.
necesse non est, ut organis sensuum species visibiles actu ab ipsa natura in-
hæreant, sed sufficit, illa per naturam sic esse disposita, ut ubi ab istis fe-
riuntur, statim objecta comprehendere & dijudicare queant: sic & mens ho-
minis a Deo formata est, ut statim ac super actionibus suis se possit refle-
ctere, de earum rectitudine, & pravitate, & num libi convenient, an mi-
nus, judicare queat. Sed

Contra est: Nativæ hominis potentæ esse congenitum quemdam habitum,
non quidem per propositiones actuales, sed tamen per species intentionales de
primis moralitatis principiis, antequam acquiri possint dependenter a sensu-
bus, ab ipso Authore naturæ inditas, **** asserit verior philosophia,
quam olim secuti sumus, probatque ex eo, quod multa in animis experia-
mur, quæ nunquam in sensu fuisse scimus: qualis v. g. ipso Puffendorfio re-
ferente, sunt ideæ de Deo, de propositionibus: ego cogito, ego sum, aliis-
que similibus, quæ in homine, etsi surdo cæcoque, ab incunabulis, si mo-
do rationis compote, dependenter a speciebus insitis elici possunt, ac debent.
Et quia paritatem e sensibus adduxit Puffendorfius, adducamus paritatem e
brutis,

* Videantur etiam ea, quæ infra Tit. 2. Instruct. 3. §. 2. Quæsto IV. dicuntur.

(a) In Apol. §. 14. f. m. 33. In specim. Controver. c. 4. §. 23. f. m. 225. In spicil. Juris Naturæ
c. 1. §. 19. f. m. 399. L. 2. de jure nat. & Gent. c. 3. n. 13. f. m. 191.

(b) ad Rom. 2.

** Uti videtur colligi, cum ait universaliter: illum habitum v. g. Theologia præditum dicimus, in
tutus animo herent propositiones, Theologie dogmata experimentes.

*** Unde rursus Puffendorfius & ipse gratis adstruit hæc verba, us mere metaphorica, queis firmitas
istius notitiæ, non autem modus ejusdem comparandæ, insinuetur.

(c) In spicileg. contra Zentgravium.

**** Quas Zentgravius L. c. nisi propositiones actuales intelligat, recte notitias insitas vocat velut
lumen recti, & semen boni superadditum intellectui, eique, tanquam tabulæ, a Deo inscriptum.

brutis, quibus connatas primigenias quasdam species probat experientia, cum antequam videant pulli, in naturæ suæ commoda ferantur. Inde non movet illud Puffendorffii: *nemini mortalium constat, quales sint imagines rerum, & quæ earum consecutio in animis infantum, antequam fari queant.* Specierum qualitas Puffendorffio captu facilis a paritate specierum, quas, *dependentem a sensibus hausas*, ipsemet adstruit; consecutio habetur ab Authore naturæ, qui deficere nequit in necessariis. Sed de hisce philosophicis satis, quæ, si cætera concordarent, in Puffendorffii gratiam, commivente paulisper oculo, transmitteremus.

T I T U L U S II.

Titulus II.

De Lege Naturæ, ac Gentium, deque principio ejusdem cognoscendæ.

De Lege Naturæ.

I N S T R U C T I O I.

Instructio I.

De Statu hominum naturali.

Status hominum naturalis.

Q Uæritur I. Quid status hominum, præcipue naturalis?

R. I. Status hominum in genere nil aliud sonat, quam certam hominum conditionem, seu rationem vivendi, quæ duplici modo concipi solet. Mere naturalis, quam homo sortitur a sola natura, *independenter a facto alio*, libertatis congenitæ restrictivo, seu proprio seu alieno; adventitia, quæ homini ex facto alio, libertatis congenitæ restrictivo, seu proprio, seu alieno, supervenit. Et in hoc sensu status, mere naturalis, denotat hominis conditionem, sibi congenitam, nec nisi nativis dotibus instructam, opponiturque statui, quomodocunque ex facto alio *dependenti*, seu proprie, seu *improprie civili*, hoc est, seu ex alienis auxiliis, artibus, & inventis; seu ex alieno imperio, præcipue *coactivo*, per proprium alienumve factum superveniat.

Essentia status in genere.

R. II. Status hominum naturalis in specie recte dicitur conditio hominum, inter se equalium, neque alterius, quam Creatoris arbitrio, legibusque subjectorum.

Naturalis in specie.

Explicatur. Dicitur I. *Conditio hominum, inter se equalium*, sub eo nempe respectu, sub quo *nativa libertate*, seu cunctis equaliter congenita, fruuntur. Quo sensu non ii solummodo veniunt, qui, societatis omnis expertes, vitam solitariam agunt; sed & ii, qui licet societatem colant, sub certo tamen respectu libertatem retinent, a natura congenitam, nulli subjecti, similibus æquales, cujus generis sunt *Imperantes summi*, & quævis Societates independentes, *respective* ad alias sibi similes, quæ & ipsa statum *verissime naturalem* nobis repræsentant.

Conditio hominum inter se equalium

Dicitur 2. *Nullius legibus, vel arbitrio subjectorum.* Hæc enim præcipua status naturalis prærogativa; hæc unica differentia est, qua discernitur a statu, seu *imperfecte*, seu *perfecte civili*: in hoc liquidem necessaria est dependentia, subordinatio, imperium, ut societas in debita ordinatione conservetur. Et hæc ipsa proprietas quam maxime elucet in Imperantibus summis, immo & Civitatibus eo respectu, quo quævis alterius legibus, & potestate soluta est. Unde D. Chrysostomus: (a) *Non Romanorum Rex Persis, aut Periarum Rex Romanis ferre legem potest.* Et Ariovistus Legato Julii Cæsaris: (b)

Nullius legibus, vel arbitrio subjectorum.

K 4

si quid

(a) In Psal. 44. (b) L. 1. De bello Gall.

si quid ipsi a Cesare opus esset, sese ad eum venturum; si quid ille se velit, illum ad se venire oportere.

Præterquam
Creatoris.

Dicitur 3. Præterquam Creatoris. Nam dependentia ista est naturalis, atque congenita; leges, implantatæ ab Authore naturæ, sunt libertatis naturalis potius perfectivæ, ac directivæ, quam restrictivæ, ut illico clarescet.

Queritur II. An naturali hominis statui, ratione congenitæ libertatis, non potius congruat, ut penitus sit exlex?

Naturalis
hominis sta-
tus, etsi de-
notet vitam
a legem le-
gibus huma-
nis,
Non tamen
naturalibus.

R. I. Status naturalis, ratione congenitæ libertatis, denotat vitam, omni lege humana exemptam. Patet. Lex enim humana appellat potestatem superioriorem, inter homines, natura æquales, libertatis congenitæ restrictivam: ergo status naturalis everfivam.

Quia ejus-
modi liber-
tas non foret
humana.

R. II. Non tamen denotat vitam penitus exlegem, seu exemptam lege naturali, sanæque rationis ductu.

P. Ex Puffendorfio. (a) Ejusmodi libertas, vel omnino non foret humana moraliter; vel certe conditioni humanæ inconueniens, ac prorsus perniciofa: ergo statui naturali nequaquam competit. A. P. 1. Libertas, moraliter humana, requirit actus, procedentes ex cognitione finis: atqui actus hominis exlegis, seu qui omnia ageret pro libitu, vagoque quodam impetu, non procederent ex cognitione finis: ergo.

Sed Rationi
potius incon-
ueniens.

2. Conditioni naturæ humanæ, ratione præditæ, convenit sapere supra bruta; seu convenit actiones suas exigere ad quamdam legem, seu regulam ordinis, nativique cujusdam decoris administram: ergo naturæ rationali opus est lege. A. Patet: Secus enim frustranea foret vis illa humanæ mentis, eum indita in finem, ut homo, quid sibi congruat, vel non congruat, judicet; media ad finem comparando dispiciat; affectus excitet, sistat, vel temperet; ex actis pro agendis dictamina colligat, ex quibus omnibus innata illa synterefis conscientia elucescit.

Ac Natura
humana per-
niciosa.

3. Tanta est naturæ humanæ ad deteriora proclivitas, maxime in statu naturæ lapsæ, seu corruptæ corruptione saltem morali; ut intellectus sit vitiatus per ignorantiam; voluntas infirmata per propensionem ad malum; appetitus solutus in efrænem concupiscentiam &c. Tanta est diversitas ingeniorum, & geniorum, ut homo non solum aliis, sed & sibimetipsi sit sæpe dissimilis ac oppositus; tanta est statuum, munerumque varietas, ut in diversa homines continuo abstrahant: ergo libertas, vel licentia potius exlegis vitæ, ubi lex nulla extravagantes hominis impetus regeret; ubi norma nulla in oppositum tendentia studii conformaret; & in concordiam, difformiter uniformem, in commercio humano seduceret, penitus foret naturæ humanæ perniciofa.

Status ho-
minum na-
turalis non
videtur pos-
sibilis.
Quia homo
animal abs-
que imperio
indomitum.

Queritur III. An absolute detur, vel etiam dari possit status hominum naturalis?

Quia socia-
le,

R. I. Videtur, quod non. P. 1. Natura humana (saltem prout hæreditaria modo propagatur in posteros) de se est inclinata ad malum, sicque corrupta, ut omnimoda libertas illi foret perniciofa, velut diximus: ergo indiget non tantum lege naturali directiva, sed & imperio coercitivo: atqui hoc habetur per statum solummodo civilem, non naturalem: ergo status naturalis nec datur, nec dari potest.

Saltem so-
cietate con-
jugali.

2. Homo ex natura sua est animal sociale: ergo connaturalis illi societas: atqui hæc est exclusiva libertatis omnimodæ.

3. Si extitisset unquam status mere naturalis, extitisset initio: atqui & ille status (uti habemus saltem ex revelatione) fuit civilis, seu societas conjugalis, ipso Creatore statum mere naturalem, ut naturæ minus convenientem, declarante: non est bonum, esse hominem solum.

R. II.

R. II. Datur, & dari potest status hominum naturalis, saltem in particulari. 2. Non tamen in genere, seu respectu totius Generis humani unquam extitit, existit, aut existere potest in moderna Creatoris Providentia.

Ratio prioris est, quia constat a primis sæculis, & extitisse & existere multos, seu interveniente morte, seu consensu mutuo, solutos non modo patria, sed & omni alia potestate: ergo constat, & vixisse & vivere liberos naturali, seu omnimoda libertate, quales initio tuere filii, a Parentibus emancipati; fratres peculiarem sibi formantes familiam, ab omni imperio independentem; confluentes in unam Civitatem, seu Republicam, potestati nulli in terris obnoxiam. Quales hodie sunt solitarii plurimi, in eremis viventes; Imperantes summi, Respublicæ independentes respectu similitum; Civitatis, in anarchiam delapsæ, membra, omni imperio libera; mortalium multi in terris vacuis, aut Insulis desertis erigentes sibi colonias &c.

Ratio posterioris est, quia Genus humanum in moderna Creatoris providentia nunquam extitit, existit, aut existere potest extra societatem, saltem conjugalem: ergo nunquam fuit, est, vel esse potest omnino independens, ac liberum. C. Patet: nam in natura lapsa noscitur subiectio fæminæ, etiam pœnalis juxta illud: (a) *Sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui*. Immo & in natura pura, vel etiam integra, clarescit eadem mulieris subiectio, etsi non eodem modo, nec ordinata nisi ad propagationem humanam: cum mulier propter virum, non vir propter mulierem factus sit, teste Apostolo, & in Paradiso jam fuerit legitimum matrimonium, quod circa consensum, obligationemque mutuam esse nequit.

R. III. Rationes supra allatæ non sunt efficaces. Ad I. D. A. Natura humana sic est corrupta, ut omnimoda libertas etiam a lege naturali, tam directiva quam coercitiva, per pœnas alterius vitæ, illi foret perniciosa. C. A. Sic ut libertas ab imperio solum civili sit illi simpliciter perniciosa. N. A. D. C. Ergo indiget etiam imperio civili absolute. N. Ad melius esse C. C.

Ad. 2. D. A. Homo est animal sociale, hoc est, appetitu innato inclinatur ad societatem. C. A. Est animal sociale, hoc est, necessario, semper, & ubique sociatum. N. A. D. C. Ergo societas illi est connaturalis, sic ut semper sit naturæ conformis. C. C. Sic ut semper, & pro omnibus circumstantiis, sit præcepta. N. C.

Ad 3. Dicitur, quod status mere naturalis eluxerit in Adamo, etiamnum solitario; nec reprobatus sit ille status, quasi non bonus, nisi ratione propagationis humanæ. Siquidem homo solus si fuisset, in Adamo humana species emarcuisset contra intentionem Creatoris. Post adimpletum hunc finem, seu post Orbem, hominibus refertum, cessavit, saltem quo ad singulos, obligatio naturalis, bonumque est multis mulierem non tangere, (b) ut soluti impedimentis illis, quæ in natura præcipue lapsa secum trahit conjugalis societas, expeditius ad consequendam vitæ felicitatem, præcipue ultimam, ferantur.

Queritur IV. Quenam sit proprietas status naturalis?

R. I. Absurda est sententia Hobbesii, qua adstruit statum belli.

Ratio prætensa est, quod status naturæ lapsæ hominem quasi continuo compellat, vel impedire mala propulsando, vel prævenire aliis inferendo, ut in se suisque persistet indemnus: ergo status naturalis est status belli. A. Inferitur partim, ex naturali amore, quo homo se suaque tuetur; partim ex naturali timore, quo videt alios, non modo potentes sibi nocere, quia superiores viribus, vel saltem dolis; sed etiam volentes nocere, seu necessitate compellente, ut se suaque defendant; seu arrogantia ac avaritia stimulante, ut damna inferant, vel prævertant. Sed

Sed verius datur,

Uti patet in summis Imperantibus, solitariis, omni potestate humana liberis.

Non tamen respectu totius Generis humani, quod nunquam extitit sine mutua dependentia.

Unde Natura humana non indiget absolute imperio civili.

Nec homo est animal necessario semper sociatum.

Nec societas conjugalis, propagatio generis humano, singulis præcipua.

Proprietas status naturalis non est bellica, ut scribit Hobbesius.

Nam status naturæ lapsæ non cogit a multis sese continuo defendere contra omnes.

Con-

*Secus foret
minimū de-
fectuosus,
neque homo
creari po-
tuisset, nisi
nunc nosci-
tur.*

Contra est 1. Absurdum est dicere, statum naturæ tantopere esse corruptum, ut homines penitus faciat exleges, soloque sensuum impetu, ac passionum cæca, effrenique libidine rapiat in omne nefas: cum, non obstante proclivitate ad malum, homo maneat ratione præditus, ac juris naturalis lumine instructus, vi cuius scit bonum a malo, justumque ab injusto secernere, illaque amare, ista respuere: ergo absurda est *Hobbessii* opinio, qua statum naturalem adstruit *statum belli omnium in omnes*. A. Patet ex eo, quod alias Deus non potuisset hominem creare, qualis nunc nascitur, quæ est propositio *Bajana*, Romanis merito damnata fastis. Item ex eo, quod non eadem hominum sit proclivitas ad nocendum, sed in aliquibus sit major, in aliis minor; nec accidat semper, ut pravi cum pravis conveniant, quibus in circumstantiis, credendum, improborum malitiam proborum modestia facile coercendam.

*Accedit,
quod status
belli sit na-
tura violentus,
rationi
adversus.*

Contra est 2. Status continui belli est violentus, perniciosus, ac rationi rectæ oppido adversus, quæ sueta est inordinatos affectus temperare, vindictam, avaritiam, & arrogantiam frenare, ac reprimere, pacem denique cum Deo, secum, & proximo, tanquam felicitatis humanæ tesseram, conservare: ergo non nisi absurde status hominis naturalis appellatur status belli.

*Sed est pa-
cifica, in-
clinans ad
pacem natu-
ra similis
cognitione.
Connato ejus
dictamine
quod sibi
non vis fieri.*

R. II. *Status naturalis in ordine ad alios homines est status pacis.*

P. 1. Ipsa naturæ æqualis in omnibus origo, ipsa similitudo, ac ad societatem nativa propensio fundat, homines inter, quamdam cognationem: ergo status naturalis potius est status pacis, quam belli.*

2. Ipsa naturæ principia, & dictamina syntereleos inspirant singulis: quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, & vicissim: atqui nemo sibi vellet inferri bellum; nemo inferri nocumentum; pacem deposcimus omnes, vitamque quietam, ac tranquillam agere desideramus: ergo ex naturæ dictaminibus inclinamur ad pacem, non bellum.

*Ipsa nocendi
facultas ob
præjudicia
propria pa-
cis suaden-
te.*

3. Ipsa nocendi facultas, ad quam depravatio naturæ stimulat, pacificum potius suadet naturæ statum, quam bellicosum: ergo. A. P. Vel enim vires sunt æquales utrinque, vel inæquales. Si æquales; uterque habet, quod timeat, ne, dum alteri vitam, aut vitæ subsidia conatur eripere, ipsomet utrisque privetur. Si inæquales; is, qui robore prævalet, non habet, quod metuat ab inferiore; qui potentia caret, cum fortiore congregi vix audebit. Deinde, ut recte notat *Puffendorffus*, (a.) *contradictionem implicat, positus pluribus hominibus, jure equalibus, dicere omnibus in omnia, & in omnes jus competere: cum utique unius jus ad omnia non possit non ceterorum jura absorbere, si effectum aliquem sit habiturum. Illud enim non minus absurdum est, jus fingere, quod nullum effectum in ordine adversus alios homines obtineat. Nam in mortalibus non esse, & nullum habere effectum, idem fere est. At quale jus est, cui alter pari jure possit resistere?* Ita ille. Sed piget *Hobbini* cerebri vertigines pluribus rimari.

*Errata Puf-
fendorffiana.
Imbecillitas
& insuffi-
cientia na-
ture huma-
na in socia-
litate gra-
vissimam
nimiam
exaggerata.*

Quæritur V. Quid circa statum hominis naturalem errarit Puffendorffus.
R. I. Protestantici ejusdem Censores non semel nigro calculo notarunt, ejusdem hominem, quem ad explicandam status naturalis imperfectionem atque insufficientiam, finxit undecunque in hunc Mundum projectum, ac sibi soli

* Secus homines deterioris forent naturæ, quam bruta, juxta illud *Juvenalis*, satyra 15. *Parcis cognatis masculis fera: quando leoni fortior eripuit vitam leo? Quo nemore nequam expiravit aper majoris dentibus apri? Indica sigris alie rapida cum tigride pacem pepererunt, sevis inter se convenit arsis.* Barbaries quarumdam Gentium nihil probat, nisi quod rationis lumen apud illas per pravos mores pene extinctum fuerit, ut recte respondet *Puffendorffus*. Addit tamen pacem, mere naturalem, sat esse debilem propter malitiam hominum, augendæ potentie libidinem, & alienis imminentem cupiditatem, accedente præsertim impunitate hujus status, ubi quisvis suus Judex, & sui juris.

(a) De J. N. & G. L. 2. c. 2. f. m. 147.

*soli plane relictum, citra omne subsidium humanum, vel peculiarem Numinis curam &c. cujus conditionem miserrimam, vitamque fere belluinam dixit, sive ponatur infans, sive iusta jam statura, ac robore præditus. (a) Ex ultimis hisce verbis intulere ejusdem Censores, sermonem illi fuisse de Adamo, ejusque statu, quasi miserrimo, vitæque fere belluina: sed recte eisdem repressit, ac confutavit, (b) etsi & homo ejusmodi fictus errore non vacet, dum miserabilem adeo formam, vitamque fere belluinam illi Author affinxit, ut ex naturali statu tam horrido socialitatis suæ principium facilius persuaderet. * Nam homo, ut in statu naturali concipi debet, per se loquendo, vel supponit curam Numinis, puta creationem in statu physice perfecto; vel includit educationem Parentum, usque dum rationis compos quis sibi sufficiat ad vitam sustentandam, si minus commode, saltem sufficienter. Hoc si Puffendorfius abnuat, male reposuit suis Censoribus: (c) sate a me nuspiam scriptum est, hominem physice perfectum sine lege, ordine, & decore unquam extitisse. Contrarium a me docetur variis locis. Nuspiam a me scriptum fuit, hominem ab ipsa creatione reluctantem rationi habuisse voluntatem, brutisque ipsis miseriorem, ac praviorem esse. Contrarium potius insinuo, dum rationes, quare exlex vita hominum non decuerit, peto ex conditione hominis primigenia. Ita ille. Porro infans expositus, inter urfos educatus; projectus quispiam in terram incultam, & vagabundus, aliaque barbararum Gentium, prædonumve monstra potius, quam humana ectypa, quæ pagani Scriptores humani Generis originem, primævumque statum scædissimum adumbrarunt, sunt extra rhombum: non enim statum naturalem in se, sed depravatam per accidens, rationisque lumen, belluinis moribus hebetatum, ac prope extinctum, probant, id, quod ipse falsus est Puffendorfius. (d) Inde, licet statum naturalem, ut oppositum conditioni brutorum, statumque civili, recte distinguat, hunc tamen male distinguit ab omni prorsus cultura, seu aliena per educationem Parentum, seu propria per rationis propriæ inventa, & adminicula: liquidem status naturalis consideratus solummodo in natura, per nativitatem merissime nuda, & contradistincta ab omnibus iis, quæ seu factis alieno, aut proprio accedere possunt; ** consideratus solummodo in natura, ut scatente inclinationibus pravis, quamque summa indigentia, inscitia & imbellia sola comitetur, sicuti statum hunc considerat Puffendorfius, (e) est statum naturalem, si minus Sociniano, aut Hobbesiano (quod ei objecerant ejus Censores) Bajano saltem more describere, sic ut Deus non potuisset ab initio talem creare hominem: qualis nunc nascitur, id quod falsum, meritoque damnatum.*

IN.

(a) De Jure naturæ & Gentium. L. 2. c. 2. §. 2. f. m. 148.

(b) In Apolog. §. 11. & sequent. f. m. 17. Item f. 61. In specim. controv. c. 3. de statu naturali f. m. 183.

* Nam concludit: igitur quod homo non miserrimam vitam inter omnia animalia degat, a conjugatione & societate simulium habet: non est bonum hominem esse solum &c.

(c) In apol. cit. f. m. 20.

(d) L. c. §. 10. Neque est, inquit, quod aliquis occinas barbariem, apud plerisque præscarum Populorum, consuetos vivere rapto. &c. Enimvero ad ista recte vegetur, dictatum jam rationis apud multas Gentes per pravos mores fuisse obliiservatum.

** In hoc sensu: alibi dicit, statum naturalem opponi visæ, per industriam excultæ. L. 2. de offic. hominis c. 1. §. 4. At Kemmerichius epitomator recte animadvertit, quod status naturalis hominis, in ordine ad se ipsum, visæ sociali, & per industriam hominum excultæ, minus recte opponatur: nam considerandus est, ratione humanæ naturæ, non præcise in se spectatæ, sed & eorum, quæ humanæ naturæ naturaliter accidunt, scilicet ratione nativitatis, sexus, integritatis, ætatis, immo & necessariæ educationis: unde & status corruptionis, etsi opponatur statui integritatis, homini naturalis dici potest.

(e) L. c. de statu naturali f. m. 185.

I N S T R U C T I O II:

De essentia juris Naturæ, ejusque proprietatibus:

Instructio
II. De jure
Naturæ.§. I.
Datur jus
naturale.

§ I.

De essentia juris Naturæ præfensa:

Queritur I. An detur jus Naturæ?

Patet ex
communis
sensu.

R. Negavit quondam Carneades, a sophos hac ex parte, cuncta ex utilitate propria, non ex jure dimensus. Sed oppositum demonstrat 1. Communis hominum consensus, jus naturale instinctu tacito consentientium, ut habet Philosophus. (a)

Ratione re-
cta.

2. Recta ratio, citra divinam revelationem, agnoscens discrimen, honesta inter ac turpia, utique ex quadam norma; agnoscens itidem obligationem tendendi ad suum finem per media, hoc est, ad felicitatem per actiones honestas: ergo agnoscit legem naturalem. Unde est & conscientie syncretis, quæ omnes, etiam ex occultissime gestis, immo & Principes, nulli subiectos potestati, mordet ratione pæna, utique propter transgressionem legis: atqui non alterius, quam naturalis: ergo &c.

Statu homi-
num diver-
so.

3. Status hominis diversus, seu societas naturalis in statu conjugali familiaræ, vel etiam hypothetica, & ex Gentium placito inita, sine jure naturali haud conservanda.

Respondet
homini, ut
sali.

Queritur II. Quid nominis jus naturæ, & quæ ejus usitata acceptiones?

R. I. Jus naturale respondet homini, ut est creatura rationalis. Nam cum homo sublitet triplici considerationi respectu triplicis status, ita considerari solet jus, seu regula triplex, qua dirigatur: unde est jus naturale, quo regitur in statu naturali, ut creatura rationalis; jus Gentium, quo dirigitur, ut membrum totius societatis humanæ, per omnem Orbem diffusæ; jus positivum, quo indiget, ut membrum status particularis, seu Reipublicæ.

Et nomen
habet a na-
tura ratio-
nali.

R. II. Jus naturale, ut respondens homini, tanquam creaturæ rationali, nomen trahit a Natura rationali, eo quod ab ipsa, tanquam proprietas a radice, promanet, nobisque velut congenitum sit: unde Cicero legem naturalem dicit, quam non didicimus, sed ex ipsa natura hausimus; ad quam non docti, sed facti. (b) Et Divus Ambrosius legem vocat innatam, non lectione aliqua perceptam, sed profluo quodam natura fonte expressam in singulis. (c)

Accipitur
improprie
& propria
pro lege.

R. III. Juris naturalis acceptio a variis varia. Plato sumpsit pro quavis inclinatione naturali, rebus indita a Creatore, qua singulæ tendunt ad proprios actus, & fines: & hæc acceptio, quia etiam rebus inanimatis propria, est nimis impropria. 2. Veteres Jurisperiti accepere pro genio & instinctu naturali, quo quodvis animatum ducitur ad suos actus & fines; & hæc acceptio est impertinens, quia metaphorica. 3. Recentiores Jureconsulti sumunt pro potestate aliquid agendi, vel omittendi ex concessione naturæ, qualis est v. g. potestas venandi &c. Et hæc acceptio est minus stricta, quia complexa etiam jus permissivum. 4. Politici sumunt pro lege, seu norma actionum humanarum, quæ insidet menti ad discernendum honestum a turpi. Et hæc acceptio propria est ad scopum præsentem.

Queritur III. Quæ juris naturalis descriptiones apud Authores?

Juris natu-
ralis descri-
ptiones Ve-
torum.

R. I. Veteres eandem varie describunt potius, quam definiunt. Stagyrita per jus naturæ intelligit id, quod ubique vim habet eandem (quia ex natura)

(a) L. 1. Rhet. ad Theod. C. 13. (b) Pro Milone. (c) L. 5. epistola 41.

tura) & non, quia videtur, vel non videtur (dependentem ab arbitrio hominum). 2. Ciceroni dicitur *recta ratio, naturæ congruens*: (a) alibi ait: *Lex naturæ nihil est aliud, nisi recta, & a Numine Deorum tracta ratio, imperans honesta, & prohibens contraria*. (b) 3. Seneca est *lex Divina ab Authore naturæ*; (c) *Angelico est participatio legis æternæ in rationali creatura*. (d) *Rationem addit*: (e) *quia homo inter cætera animantia rationem finis cognoscit, & proportionem operis ad finem, ideo naturalis conceptio ei indita, qua dirigitur ad operandum convenienter, lex naturalis, seu jus naturale dicitur, & sic de aliis.**

R. II. Et Recentiores, Veterum inhærentes vestigiis, genuinam legis naturalis essentiam non attingunt. Nam 1. aliqui cum Philosopho non nisi proprietates juris naturæ exprimunt. Hos inter Puffendorfius vocat *legem univ. salem, & perpetuam*. (f) Alibi eam definit esse illam, *quæ cum rationali ac sociali natura hominis ita congruit, ut humano Generi honesta, & pacifica societas citra eandem constare nequeat*. Sed brevius, & ad Puffendorfi mentem limatius scholiastes Weberus, *ius naturæ, ait, esse dictamen rationis rectæ, super socialitatem reflexum, officia homini incumbentia proponens*. (g) Sed quod istæ juris naturalis paraphrases ex falso socialitatis principio vacillant, ex dicendis clarescet.

Recentiorum.

R. III. Alii cum Cicerone *subjectum legis naturalis, hoc est, ipsam naturam rationalem cum lege confundunt, asserentes cum Vasquezio, legem naturalem esse ipsam naturam humanam in se, quatenus ratione suæ essentiæ, eadem tanquam normæ peculiare actiones conveniunt, vel disconveniunt*. Sed

Non recte statuitur in natura rationali.

Contra est 1. Hæc sententia, præterquam quod sit *contra communem, teste Suarezio, nititur falso supposito, quod natura rationalis sit norma moralitatis, quod supra rejecimus*.

Quia ex falso supposito,

Contra est 2. Nititur *falso fundamento, quod honestas, vel inhonestas formalis nonnullis actibus sit intrinseca, & essentialis, independentem a lege æterna Dei, quod pariter reprobavimus supra*.

& fundamento.

Contra est 3. Natura, spectata in se, nec præcipit, nec dirigit, nec honestatem ostendit, aliumque legis effectum producit.

Quia effectum non producit. Est radix honestatis, non lex.

Contra est 4. Etli natura rationalis sit *radix, seu fundamentum honestatis, vel mensura inhonestatis lege præceptæ, non ideo est ipsa lex: siquidem fundamentum, & mensura latius patet, quam lex. Sic indigentia pauperis est fundamentum legis de danda eleemosyna, non tamen est lex*.

Quæritur IV. An juris naturalis essentia bene statuatur in dictamine rationis.

Jus natura videtur bene definiti per dictamen rationis.

R. I. Videtur multis, quod sic. Unde cum Grotio (h) legem naturalem definiunt, *quod sit dictamen rationis, ab Authore naturæ inditum, circa ea, quæ honesta, & agenda; vel inhonestæ & omittenda; aut indifferentia, & permixta sunt*. (i)

Probant 1. Ex satis communi Theologorum, Suarezii, Molina, Laymanni, Pirhingii &c. fundata in effatis sacræ Scripturæ; nam dicitur, quod Gentes

ostendunt

(a) L. 3. de Republ. (b) L. 2. de Legibus. (c) De beneficiis L. 4. c. 7.

(d) L. 2. Q. 91. a. 2. (e) In 4. D. 33. a. 1.

* Satis ista: Justiniani, & Ulpiani descriptio juris naturalis, quod natura omnia animalia docuit, in terminis prodit metaphoram, indignam, quæ a nonnullis per quasdam appentias de panis, sagacium canum vi &c. convestiat.

(f) De J. N. & G. L. 2. c. 3. §. 1. (g) L. de officio hominis L. 1. c. 2. §. 16. f. m. 47.

(h) De jure belli & pacis L. 1. c. 1. n. 10. Jus naturale est dictatum rectæ rationis indicans, actum alicui, ex ejus convenientia, aut disconvenientia cum ipsa natura rationali, inesse moralem surpitudinem, aut necessitatem moralem, ac consequenter ab Authore naturæ Deo rectam actum aut veteri, aut præcipi. Ejus sequaces succinctius, meliusque definiunt esse dictamen rectæ rationis congenitum, præcipiens ea, quæ creature rationali, qua tali, sunt consentanea, & prohibens contraria.

(i) Ita P. Josephus Seybold Tr. de prudentia & Jurisprudencia P. 2. f. m. 103.

ostendant opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum. (a) Quod legem non habentes, cum naturaliter ea, quæ legis sunt, faciant, sibi ipsi sint lex. (b) Et postquam quæsitivus Pfalter Regius quis ostendet nobis bona? hoc est, regulam operationis bonæ, mox subjungit: signatum est super nos lumen vultus tui Domine. (c) Inde interpres Angelicus; (d) lumen rationis naturalis, quo discernimus, quid sit bonum, quid sit malum, quod pertinet ad legem naturalem, nihil aliud est, quam impressio Divini luminis in nobis.

Authoritas Theologorum, & Patrum.

Probant 2. *Authoritate supra nominatorum Theologorum, & Patrum.* S. Damascenus Conscientiam vocat legem mentis nostræ, interpretante Clitoveo: lex mentis nostræ est ipsa naturalis ratio, Dei legem habens sibi inditam, qua bonum a malo interno lumine dijudicamus. S. Hieronymus jus naturæ appellat legem intelligentiæ, quam nescit infantia, tunc autem percipit, quando intelligentia incipit. S. Maximo jus naturæ est ratio naturalis: S. Augustino lex est a Deo scripta in cordibus hominum. S. Ambrosio lex innata; Lactantio ratio naturæ congruens, diffusa in omnes &c. S. Chrysostomus ait: mentem habens, scies ex temetipso, quid tibi sit faciendum, & quomodo. (e)

Et ipsa ratio, quæ legem suadet, homini intrinsecam.

Probant 3. *Ratione:* Quia lex naturalis in homine est, non in Deo, utpote creata, & exarata in cordibus; non in ipsa natura hominis immediate, uti dictum; nec in voluntate, quam ligat: ergo per dictamen in intellectu.

Et tota legislatio immediata intelligitur homini intrinseca.

2. Quia sic proprie intelligitur, quomodo tota legislatio immediata sit in homine. Nam quasi legislator est intellectus cognoscens, quid sit conveniens, vel disconveniens; fundamentum est natura ipsa rationalis; vis illa naturæ ad discernendum, seu dictamen est lex; subjectum est voluntas, cui lex ponitur; simul est tota a Deo, saltem mediate, quatenus, ut Author Naturæ, sic naturam constituit.

Et objectum abstrahendo a lege Dei malum vel bonum.

3. Quia abstrahendo ab ordinatione Divina (si modo producta concipiatur natura rationalis) dictamen rationis quædam indicat esse mala, & omitteunda, v. g. blasphemia, mendacium; quædam indicat esse bona, & facienda v. g. colere Deum, Parentes &c. ergo non est tantum promulgatio, sed lex in se, nec videtur respicere Deum (saltem immediate, ut Legislatorem) cum hæc sint intrinsece mala, seu bona, & ideo, quia mala vel bona in se, a Deo prohibita, vel præcepta per legem superadditam. Id ipsum patet in legibus humanis, quæ latæ a Principe obligant etiam in conscientia, & sub pœna inferni, quia feruntur a Principe per potestatem a Deo acceptam, & lege Dei roboratam, juxta illud: non est potestas, nisi a Deo, & qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. (f)

Quia soli dictamini conveniunt effectus legis.

4. Quia effectus legis naturalis immediate proveniunt a dictamine rationis: nam dirigit dictando hominibus, quid agendum vel omittendum; obligat, & est norma conscientiæ, quæ facta vel approbat, vel accusat.

Quia dictamini conveniunt insuper proprie. sates legis.

5. Quia habet omnes legis proprietates requisitas: nam est superior, ut indita ab Authore naturæ: Divina, ut indicans voluntatem Divinam, quæ hac lege, seu lumine rationis, vult hominem obligatum; est præceptiva, ut intimans ordinationem divinam, qua Deus vult naturam, ex sua constitutione naturali sic obligatam, ut voluntas dictamini obsecundet; est prohibitiva, ut intimat contraria dictamini displicere Authori, & Governatori Naturæ;

sta-

(a) ad Rom. 2. v. 15. (b) v. 14.

(c) Pf. 4. v. 7. (d) L. 91. a. 2.

(e) S. Damascenus L. 4. c. 23. de fide. S. Hieronymus epist. 151. S. Maximus T. 5. Bibliot. cen- tur. 5. c. 13. S. Augustinus L. 2. de sermone Domini in monte. S. Ambrosius supra cit. Lactantius. L. 6. de vero cultu, c. 8. S. Chrysostomus orat. 10. de servis. Videatur Suarezius de legibus L. 2. c. 4. n. 11. f. m. 77.

(f) Ad Rom. 13.

statuit pœnam & præmium, non quidem *immediate*, sed quatenus indicat Deum offendi peccatis per transgressionem, a Deo punibilem, & coli per observationem præmiabilem.

R. II. Lex naturalis minus limata definitur per dictamen rectæ rationis circa ea, quæ homini agenda, vel omittenda sunt.

Ratio est 1. Quia omnis lex constituitur actu, & auctoritate Superioris: ergo & naturalis: atqui dictamen rectæ rationis non constituitur actu, & auctoritate Superioris: provenit enim a natura rationali, quæ se ipsa non est superior, & simul inferior.

Ratio est 2. Quia omnis lex, proprie talis, debet esse præceptiva, & obligatoria: talis non est dictamen: nam 1. Consistit tantummodo in actu intellectus indicantis; non voluntatis decernentis obligationem. 2. Est obligatio hominis ad se ipsum, adeoque inefficax. 3. Est actu judicans, hoc vel illud objectum esse præceptum, adeoque formaliter non est lex: non enim ideo est præceptum, quia cognoscitur; sed ideo cognoscitur, & judicatur esse præceptum, quia est: secus actus intellectus, quo quis judicat jejunium ab Ecclesia præceptum, foret ipsa lex de servando jejunio.

Ratio est 3. Quia dictamen rationis est essentialiter defectibile, ac ipsa natura: ergo nequit esse regula indefectibilis: atqui lex naturalis debet esse regula indefectibilis.

R. III. Rationes, supra allatæ pro dictamine rationis, plus non evincunt, quam illud esse applicationem, seu promulgationem, hoc est, conditionem legis Naturæ, essentialiter requisitam.

Affertum patet 1. Ex responsione ad primum de S. Scriptura. Lex naturæ est scripta in cordibus, scripture promulgante ordinationem Divinam per dictamen, ut conditionem necessario requisitam conformiter ad alias leges. C. Est scripta in cordibus, scripture constituyente ipsam legem. Subdist. Constituyente formaliter. N. Constituyente virtualiter in aliqua sui virtute, vel signo, quatenus non obligat, nisi ut se tenet ex parte hominis, & per dictamen remanet promulgata. C. Plus S. Scriptura non probat, nisi extendatur ad legem impropiam: unde verba perdunt, qui distinguunt legem naturæ ex parte Dei, & ex parte hominis: uti est primario in Deo, secundario in homine: hæc enim distinctio non tam definit legem naturæ, quam confundit.

Affertum patet 2. Ex responsione ad secundum de auctoritate PP. Nam Patres non in rigore scholastico; sed sensu improprio sunt locuti: ergo nil probant pro dictamine. A. patet; siquidem legem naturæ appellant conscientiam, quæ tamen aliud nil est, quam dictamen practicum, applicans legem in particulari; vocant naturam, seu rationem naturalem, intelligentiam &c. id quod ipsis Adversariis displicet; vocant legem scriptam, innatam &c. eo sensu latiore, quo locutus est S. Augustinus: (a) nulla anima est, quæ ratiocinari possit, in cuius conscientia non loquatur Deus. Quis enim legem in cordibus hominum scribit, nisi Deus? Ecce! subinfert Caramuel: Legislator non est ratio, sed Deus: ratio autem est tabula, in qua DEI digito scribitur lex naturalis, per dictamen scilicet, tanquam promulgationem necessario requisitam. Theologos quod spectat, locuti sunt illi ex falso supposito, quod plura naturæ prohibitionem fiant intrinsece mala, independentem a lege Divina, quod minus recte dici, supra jam fati ostendimus.

Affertum patet 3. Ex responsione ad tertium de ratione. Nam 1. Lex naturalis est in homine; est creata; scripta in corde per dictamen, sic ut dictamen sit formaliter ipsa lex. N. Sic ut sit intrinseca homini, creata, & in corde exarata conditio, ad legem naturalem, ut se tenet ex parte hominis, essentialiter requisita, C.

Sed negativa sententia est preferenda. Quia lex constituitur actu, & auctoritate Superioris. Debes esse præceptiva & obligatoria.

Indefectibilis.

Rationes affirmativa sententia non sunt efficaces. Nam est sufficienter scripta in corde virtualiter per dictamen, ut legis conditionem essentialem.

Patres locuti sunt minus rigore, & improprie.

Unde dictamen est mera applicatio legis, homini intrinseca.

2. Ne-

(a) L. 2. de serm. Domini in monte.

Negaturque suppositum, quod legislatio tota debeat esse intrinseca. Et indicat tantum mala vel bona radicaliter, non formaliter. 2. Negatur suppositum, quod *tota* legislatio debeat esse immediate in homine, sed sufficit, ut sit in homine secundum conditionem, seu applicationem essentialiter requisitam.

3. Dictamen, independenter ab ordinatione Divina, indicat quædam esse mala formaliter. N. Esse mala radicaliter. C. Unde falsum est, malitiam illam recte denominari peccatum; falsum est, esse legem a Deo superadditam, vi cujus accipiat specialem rationem mali, quam præter priorem habeat in ordine ad Deum, & secundum hanc denominari speciali modo peccatum &c. quæ omnia ex dictis alibi, ut inania, corruunt.

Effectus ut quo, non ut quod. 4. Effectus legis naturalis proveniunt a dictamine immediate, sic ut dirigat, ac obliget per se, & ut quod. N. Proveniunt, tanquam ab applicatione legis, sic ut dirigat, & obliget ut quo. C.

Non esset superior, divina, præceptiva, proprie in se, sed in alio. 5. Lex naturalis, consistens in dictamine, esset superior, Divina, præceptiva &c. proprie in se, ut sumpta immediate, ac specificative. N. Improperie in alio, ut sumpta reduplicative, seu ut appellans legem Divinam superadditam, Authorem Naturæ &c. C. Et N. Suppositum, quod eatenus in se dici possit lex, proprie talis, & non potius applicatio ordinationis Divinæ.

§. II.

§. 2.

Jus naturale.

De vera juris naturalis essentia, ejusque objecto.

Si dicatur Queritur V. Quanam sit vera essentia, seu definitio legis naturalis?

R. I. Recte definitur, ordinatio Divinæ sapientiæ, per dictamen synteresis naturæ rationali manifestata, præcipiens rectæ rationi simpliciter consentanea, & prohibens dissentanea: addunt alii de jure naturæ improprie tali, vel etiam permittens indifferentia. In eundem sensum recidit definitio, qua dicitur esse ordinatio divinæ sapientiæ, per dictamen synterescos, naturæ rationali impressum, qua dirigitur ad finem suum ultimum, per media necessaria consequendum.*

Ordinatio Divinæ sapientiæ,

Explicatur definitio. Dicitur 1. Ordinatio, ut, tanquam genus, conveniat cum jure legali. 2. Ordinatio Divina, ut, tanquam causa efficiens juris naturalis, significetur intellectus Divinus, agnoscens convenientiam objecti cum natura rationali; præcipue tamen, & primario Divina voluntas obligans ad id, quod recta ratio dicat.

Naturæ rationali manifestata.

3. Naturæ rationali, ut indicaretur subjectum, quod est omnis, & solus homo: omnis; quia, qui homo, simul est rationalis: solus; cum inepte dicatur, jure & regula rationis gubernari, qui ratione non pollet. Unde nullo modo cadit in bruta; in infantes, & mente captos cadit non nisi in actu primo.

Per dictamen synterescos.

4. Per dictamen synterescos manifestata, ut claresceret dictamen non esse legem, sed applicationem legis, non aliter, ac dictamen rationis in subdito de servanda lege humana est applicatio. Est autem dictamen synteresis, iudicium præcticum habitus primorum principiorum moralium, recte dicente Gonzales: (a) lumini naturalis rationis subservit synteresis, quæ est virtus vel mentis nostræ habitus, quo inducimur ad consequenda imperata per jus naturale, & ad fugienda, quæ prohibet. Dicitur lex, per dictamen impressa, seu scripta in natura rationali, quatenus, seu ipse seu attentio hoc

* Concordat Cicero ad Lucilium epist. 65. dum ait, naturæ jus esse a Deo, sanguam Authore naturæ, impressum, inditumque cordibus nostris, per quod secundum dictamen rationis præctice actus humanos liberos ad bonum, iustumque dirigitur. Vitiarius in Instit. J. N. & G. l. m. 5. breviter, sed minus methodice ait: jus naturæ est, quod Deus per rectam rationem inter omnes homines constituit propter honestatem, & surpitudinem.

(a) In apparatu de Orig. & prop. Juris Can. n. 9.

hoc legis indice, mox exurgit *conscientia*, seu, ut loquitur Mellissius; *cordis scientia*, testificans accusando, vel consolando.

5. *Præcipiens ea &c.* ut significaretur duplex esse jus naturale, *affirmativum*, seu *præceptivum*; *negativum*, seu *prohibitivum*, qua de re infra. Item ut significaretur objectum juris naturalis, hoc est, omne id, quod rationi naturali, qua tali, vel absolute convenit, vel absolute disconvenit. *Permittens indifferentia* significat illam juris naturalis acceptionem, qua *improprie* dicitur *facultas aliquid agendi, vel omittendi a natura concessa, & reductivè* saltem pertinet ad jus naturæ, *proprie* acceptum.

Præcipiens recte rationi consentanea, & prohibens dissentanea.

R. II. *Hæc definitio juris naturæ est satis exacta, ac cæteris præhabenda.*

Recte definitur.

Probat 1. Quia est clara, habet *genus*, & *differentiam*, convenit omni & soli, nec ostendi potest, in quo deficiat a legibus exactæ definitionis.

Quia servas leges exactæ definitionis.

2. *Lex naturæ male definitur per naturam rationalem*; minus limatè per *dictamen recte rationis*, ut vidimus: ergo melius per *ordinationem divinam*, mediante dictamine nobis indicatam &c.

Est melior cæteris.

3. *Deus, ut Author Naturæ, tenetur proprie vetare mala, & præcipere bona*, dicente S. Anselmo: (a) *Quicumque legi naturali obviat, Dei voluntatem non servat*: ergo tenetur vetare per legem Divinam, *proprie naturalem*; non *superadditam* legi naturali dictaminis: ergo per legem non tantum *fundatam* in essentiis rerum *per se malis*, & prohibentem mala, quia sunt; sed *fundatam* quidem in exigentiis rerum, prohibentem tamen *radicaliter* mala, ne talia *formaliter* sint: ergo tenetur vetare non tantum, *ut Author Naturæ*, creando hominem rectum; sed *proprie*, ut *Legislator*, per *ordinationem immediatam*, qua homo rectus perseveret, & per operationes, rationi dissonas, rectus esse non desinat.

Et Deo Authori Naturæ, tribuit legislativam naturalem, propriam, ac immediatam.

R. III. *Qua in oppositum afferri solent, levia, immo inania sunt.*

Unde lex naturalis non est extra naturam, saltem adequate.

Opponunt 2. Quod lex naturalis hac ratione sit *extra naturam rationalem. Sed contra est*. D. Est extra naturam rationalem *adequate*. N. *Inadequate*. C. Nam etli *principaliter*, ut consideratur in Deo, sit *proprie lex Divina, non positiva, sed naturalis*, utpote *posita a Deo, ut Authore Naturæ*, adeoque indistincta a lege æterna, *ut præcipiente vel prohibente in hac materia*; est tamen *virtualiter, & secundario* etiam in natura, tanquam signum, & conditio ad legem necessario requisita, quatenus consistit etiam in dictamine rationis, significante voluntatem Dei de agendis vel vitandis, circa ea, quæ naturæ rationali consentanea, vel dissentanea sunt. Unde

Colligitur 1. Quod lex naturæ, ut est in nobis, dupliciter spectari possit: minus *proprie in actu primo*, seu secundum *habitum*; & *proprie in actu secundo*, sed *juxta actum*. In priore sensu nil aliud est, quam *lumen, seu vis cognoscendi voluntatem Dei, vel prohibentem dissentanea, vel præcipientem consentanea rationi*, & in hoc sensu est *congenita, permanens*, & etiam, homine nil judicante, concipitur *retineri scripta in cordibus*. In acceptione posteriore est *judicium rationis, manifestans voluntatem Dei, vel præcipientem rationi consona, vel prohibentem contraria*, & in hoc sensu est vere *intrinseca, diciturque transiens*. Inde Angelicus recte dixit: *legem naturalem contineri principaliter in lege æterna Dei; secundario vero in naturali iudicatorio rationis humane* (b).

Et si sit in Deo principaliter, in homine secundario.

Colligitur 2. Quod dictamen de objecto non sit *nuda representatio naturalis disconvenientiæ, vel convenientiæ cum natura rationali*; sed etiam *promulgatio ordinationis Divinæ, seu signum divinæ voluntatis*, id præcipientis, vel prohibentis, & consequenter conditio ad legem, qua obligantem, necessario requisita.

Ut signum manifestans ordinationem divinam.

Opponunt II. Quod, si dictamen sit *sola promulgatio*, lex naturalis non

Differt sufficienter a lege positiva.

Tom. I.

L

distin-

(a) L. de voluntate Dei.

(b) I. 2. Q. 71. A. 6. ad 4.

distinguitur a lege positiva, promulgata per Scripturam sacram &c. nisi in modo promulgationis, quatenus hanc per verbum internum dictaminis Deus intimaret. Sed

Quo ad causam efficientem.

Contra est, quod multiplex sit discrepantia legem naturalem inter & positivam.

Nam 1. Differt in causa efficiente: dum jus naturæ Deum, ut Authorem naturæ; positivum, aut hominem, aut Deum, sub alio tamen respectu, pro fonte agnoscit.

Materialem.

2. Differt in causa materiali: nam objecta juris naturæ, antecedenter ad prohibitionem, fundant radicalem, seu physicam quamdam seu bonitatem, seu malitiam; juris positivi capita, independenter a prohibitionem, vel præcepto sunt indifferentia.

Formalem.

3. Differt in causa formali: siquidem jus naturale sola Dei, tanquam Naturæ naturantis, voluntate constitutum, ac hominum mentibus inditum, nec voce, nec scriptura promulgatur; jus positivum, non cordi impressum, legitur, sed vel scripto exaratur, vel voce præconis promulgatur.

Finalem.

4. Differt in causa finali: finis enim legis naturalis est felicitas necessaria totius naturæ, in se considerata; finis legis positivæ pro legum varietate varius est, spectatque felicitatem omnigenam, variisque in circumstantiis variam.

Effectum.

5. Differt denique in effectu: nam jus naturale obligat omnes, quotquot intellectuali natura pollent, & tanta quidem efficacia, ut mutationem, propriam talem, non recipiat; contra jus positivum non omnes, sed Legislatori subjectos, obstringit, nec tanta virtute, ut mutationem, propriam quoque, non patiat.

§. II.

§. II.

Divisio juris naturæ.

De divisione, & objecto Juris naturæ.

Analogia in jus primum, & secundarium.

Queritur VII. Quotuplex sit jus naturale?

R. I. Nulla est divisio juris naturæ in primum, quod commune hominibus & brutis; & secundarium, quod solis hominibus proprium. Nam est æquivoca; eo quod nec ratio, nec jus conveniat brutis: unde in jure (a) sumitur improprie pro instinctu naturæ sensitivæ, cum dicitur esse id, quod natura omnia animalia docuit.

Satis recepta in absolutum, & conditionatum.

R. II. Satis recepta est penes Authores divisio juris naturæ in absolutum & conditionatum. Illud immediate obligat in suis materiis, & independenter ab omni prævio statu, consensu, vel conditione: uti colere Deum, non mentiri &c. Hoc obligat solummodo mediate, seu facta suppositione status cujusdam, vel consensus humani, hoc est, dependenter ab aliqua conditione: sic pacta obligant mediante contractu libere inito; rerum proprietates tenet supposito statu divisionis factæ; solutio debiti stringit, si creditor rationabiliter petat, vel nisi remittat &c. Sed quia jus naturale semper idem in se, & proprie loquendo absolute est invariabile, eo quod suppositio status, consensus, vel conditionis qualiscunque, solummodo sit prærequisita, ut resultet materia juris naturalis, sine qua, uti nulla unquam fuit obligatio naturalis, ita illa data semper est absolute, multis non placet isthæc divisio, qua tamen in re, quia attinente modum loquendi, nos ad aliorum arbitrium facile accommodamur.

Legitima in affirmativum & negativum, reductiva in concessivum, seu permissivum.

R. III. Legitima est divisio juris naturæ in affirmativum, cujus objectum est positio actus, seu quo aliquid præcipitur; & in negativum, * cujus objectum

(a) Instit. de J. N. & G. in principio.

* Negativum sumunt alii pro promissivo, & ita nominant, quia objecta illius, positiva dispositione & obligatione, recta ratio non attingit: non improbamus loquendi modum, sed tamen cum pluribus aliter loquimur.

objectum est omisio actus, seu quo aliquid prohibetur. *Reductivè*, & *improprie* dividi solet in jus *concessivum*, vel *permisivum* *, cujus objectum, *respectu juris naturæ*, est *actus indifferens*, nec *positive præceptus*, nec *positive prohibitus*, qualis est *communio rerum*, & *libertas homini concessa*; *divisio rerum*, & *servitus permissa*. Si quæras, an inter objecta *concessa*, & *permissa* sit aliquod *discrimen*? R. Est: nempe quod *ad concessa* suo modo *positive*; *ad permissa negative* se habeat natura, ad illa potius *inclinando*, ad ista *non repugnando*.

R. IV. *Thomasius* scholasticum pulverem olet isthæc divisio, cujus usum dicit *exiguum*, & *subtilitate superflua implexum*. (a) Sed, inquit Scholasticus, usus se exerit haud contemnendus. Præcepta *affirmativa* obligant *semper*; *negativa semper*, & *ad semper*. Ego vero, reponit *Thomasius*, *rebare te dari scio, sed fabare nescio*: loquamur, ut unus intelligat alterum. Utraque præcepta, replicat Scholasticus, *semper* obligant, quia sunt *æternæ veritatis*. Sed *affirmativa* non obligant *ad semper*, id est, non obligant omnes homines, nec *omni momento*, v. g. *colende Parentes*, *da elemosynam* &c. *Negativa vero omnes*, & *omni tempore* obligant, v. g. *neminem lade* &c. Sed urget *Thomasius*: an non itaque præcepta: *Superiori pare*, *honeste vive*, *suum cuique tribue*, obligant omnes, & *omni momento*? An *lex*: *non committe crimen læsæ Majestatis*, omnes homines, & v. g. ipsos *Principes* obligat? Vides, inquit, effectus hos non *ab affirmatione*, vel *negatione* dependere, sed aliunde esse arcessendos; scilicet *leges naturales* vel *inculcant officia hominum*, in quacunq; societate *viventium*, vel *ad officia pertinent singularum societatum particularia*. ** Item: homo, uno eodemque momento, potest vel mille actus diversissimos ommittere, actus diversos, eosque *speciales*, uno plures, commode agere nequit. *** Hæ sunt istæ *subtilitates*, quas quis, sine dictis *elegantiarum flosculis*, capere potest. In eo tamen putamus, adæquatam hujus *distinctionis* esse usum, quod præcepta *specialia*, *juris Divini affirmativa*, *semper exceptionem summæ necessitatis habeant*; *negativa non ita*. Hæc Scholasticorum *diasyrticus cavillator*. Sed prævalet communis lingua *balbutienti Thomasio*: nam 1. Teste *Puffendorffio*, hæc *præcepti affirmativi*, & *negativi natura* est, quod hujus *obligatio sit perpetuo uniformis*, & *equaliter efficax*; illa, *ad exercitium actus*, *occasionem*, *materiam*, & *facultatem præsupponat*, quæ sæpe deficit. (b) Inde præceptum, *Superiori pare*, ad positionem actus non obligat *pro semper*, seu *omni momento*, sed *data occasione*; *suum civis tribue*, non obligat nisi *supposita facultate*, ni obstat extrema *necessitas*, uti ipse *Thomasius* explicat. **** Præceptum *honeste vive*, ut est *affirmativum*, non *omni momento* obligat ad positionem actus *honesti*; etsi *ut negativum* obliget *semper pro semper* ad omissionem *inhonesti*. De præcepto *negativo criminis læsæ*, *scelonia*, *nugæ* sunt, cum utique se extendat ad omnes, sed *obligationis capaces*.

2. Balbutit *Thomasius*, cum ait, præcepta *affirmativa*, *saltem generalia*, obligare *omni momento*; an ergo præceptum, *colendi Parentes*, *omni momento*? Nempe *obligatio omni momento* manet, sed non nisi ad actum, suo tempore ponendum.

L 2

3. Balbu-

* *Permissivum* alii vocant, eo quod *exercitium actionis circa talia objecta pendeat ex libera Gentium, seu hominum voluntate*.

(a) *Jurispr. Div. L. 1. c. 2. n. 110. & sequent.*

** Subdit in notis, *illa sive sint affirmativa, sive negativa, omnes homines obligant; hæc illos saltem, ad quorum statum pertinent.*

*** Subdit: *Unde non omnia præcepta affirmativa specialia obligant omni momento, sed generalia saltem.*

(b) De *jure naturæ & Gentium L. 2. c. 6. §. 2. Item L. 5. c. 12. §. 23. In quæ & ipse Thomasius consentit L. 2. c. 2. n. 143.*

**** Addit: *etsi creditor in pari necessitate foret constitutus, quia putas possidentem præferendum. Sed quid si alii putarent oppositum?*

3. Balbutit denique, dum ex falso supposito juris naturæ, respectu Gentium, & singulorum, præcepta universalia, & particularia; * affirmativa vero & negativa, imperita eorundem expressione, penitus confundit. Sed nova fabari juvat infomnia, Scholastici ut carpi queant.

Objectum materiale juris naturalis.

Principia morum generalia immediata.

Particularia, ex primis evidenter illata.

Item exercitium virtutum quandoque, & suo modo.

Objectum formale conformitas principiorum cum lege Divina.

Queritur VIII. Quale sit objectum materiale & formale legis naturalis?

R. I. Materia, seu objectum materiale legis naturalis est omne, quod convenit naturæ rationali, ut præcipiatur; & omne, quod eidem disconvenit, ut prohibeatur ab Authore Naturæ. Unde lex naturalis

Versatur 1. Circa principia morum prima generalia, ac nota per se, qualia sunt: bonum faciendum, malum vitandum; quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris &c. Item principia, magis quidem particularia, & ipsa tamen ex terminis nota. v. g. Justitia est servanda, Deus colendus, temperate vivendum. Ratio est: quia ad hæc omnia natura rationalis immediate inclinatur, sic ut absque ratiocinatione ex ipsa veluti profluunt.

Versatur 2. Circa conclusiones, ex primis principiis moralitatis evidenter deductas, seu circa omnia præcepta moralia, quæ fundant honestatem, moribus necessariam, sive dein proxime, vel remote inferantur ex primis principiis. Horum aliqua facilius, & a pluribus, ut adulterium, furtum, aliaque in decalogo contenta &c. alia difficiliora, & per plures rationis discursus eruuntur, uti præcepta negativa de vitandis uluris, de vindicta privata autoritate non sumenda; & præcepta positiva de servandis promissis, de eleemosyna ex superfluis juxta non nullos. Ratio horum omnium est, hæc ipsa evidens connexio, convenientia cum natura rationali, & veluti necessitas, qua ejusmodi scita ex ipsa natura, & a Deo, ut Authore naturæ, mediante ratiocinatione eruuntur, eo quod tendant ad eundem finem cum suis principiis, debitam nempe conservationem & felicitatem naturæ humanæ. Cum igitur principii veritas contineatur in conclusione, hoc ipso, qui unum præcipit, vel prohibet, necessario quoque præcipit, vel prohibet in illo contenta, & per evidentem illationem deducta.

R. II. Teste Suarezio (a) etiam virtutes possunt esse suo modo materia legis naturalis, quatenus quandoque datur obligatio naturalis, saltem venialis, quo ad earundem exercitium. Ratio est: quia, cum ex omnibus virtutibus, simul sumptis, resulter integra rectitudo hominis, & debitus operandi modus, tam respectu sui, quam in ordine ad alios homines, verosimile est, virtutes omnes habere suas opportunitates, & circumstantias, in quibus ex obligatione vera, ac naturali, exercendæ sunt, quam obligationem nec liberalitas, nec quævis virtus alia excludat.

R. III. Forma, seu objectum formale juris naturæ consistit in conformitate principiorum cum lege Dei, tanquam norma universali, per quam naturæ congrua, vel dissona sunt formaliter honesta, vel inhonesta, justa, vel injusta &c. Et per hæc formam jus naturale differt specificè a conscientia, quatenus hæc est applicatio omnis legis, non tantum naturalis, sed & positivæ, immo etiam existimatæ, adeoque latius patet; item quatenus est applicatio legis naturalis per dictamen practicum de iis, quæ hic & nunc in particulari agenda sunt. Unde quatenus dictamen conscientie est promulgatio legis Divinæ, est constitutum essentiale juris naturalis, quo ad vim obligandi completam, diciturque eruditissimo Stapfio forma juris naturalis extrinseca. Illud rectè animadvertit Suarezius noster: (b) Licet promulgatio fiat in singulis, non tamen censetur propositio particularis, sed communis vox totius naturæ, vel potius naturæ Authoris: siquidem loquendo ad fin-

* Nam n. 101. dividit legem naturalem intuitu societatum, & viventium in societate; illa, inquit, appellari solet jus Gentium: ipse vocat jus naturale strictè dictum. Sed isthæc vocabulorum abusus detegitur infra.

(a) L. 2. de legibus c. 7. n. 15.

(b) L. 1. c. 11. n. 4. de legibus.

ad singulos non loquitur ut persona privata, sed publica, quia loquitur ut Author ipsius Naturæ,

S. III.

De proprietatibus juris naturæ.

S. III.

Proprietates juris naturalis Universalis.]

Queritur IX. *Quenam sint proprietates juris naturalis?*

R. I. *Unitas quo ad finem*: etsi enim in quovis homine sint plura præcepta naturalia, in omnibus tamen non nisi unum resultat *jus naturale*. Ratio est: quia omnia præcepta naturalia reducuntur ad unum principium, unum finem, unum Authorem.

R. II. *Uniformitas*: nam una est lex naturæ in omnibus, & ubique, nec ex varietate locorum variationem recipit, ut leges humanæ. Quod una in omnibus sit, ratio est: quia est proprietas consequens non rationem propriam alicujus individui, sed naturam specificam, quæ eadem est in omnibus, & ubique. Et hæc est haud dubie causa, cur *Stagirita* jus naturæ descriperit supra, (a) *quid ubique eandem vim habet, & non quia videtur, & non videtur*. Unde, quod *Germani* veteres probarint *furtum*: *Lycurgus* etiam *adulterium* &c. tantum probat, quod non sit eadem in omnibus, quo ad notitiam; non quo ad substantiam. Quod una ubique, hoc est omni tempore & statu humanæ naturæ, ratio est, quia non sequitur ex statu aliquo naturæ, sed ex ipsa natura secundum se. Et licet nonnulli visum, quod, cum in statu naturæ integræ fuisset omnium libertas, bonorum communio &c. in statu naturæ lapsa sit servitus, rerum divisio &c. ita aliud fuisset jus naturæ in illo, quam sit in isto, haud tamen sequitur, quod aliud fuisset quo ad existentiam præceptorum, sed tantum quo ad obligationem & exercitium, quatenus in isto occurrunt occasiones exequendi aliqua præcepta, in illo alia. Sic eadem est ars medica, etsi alia præscribat faciendâ pro statu & tempore ægritudinis; alia pro statu sanitatis.

Uniformitas.]

R. III. *Universalitas*: cum enim fundamentum habeat in ipsa ratione, obligat omnes, in quibus recta ratio est; & sub hoc respectu apud Juriconsultos non raro confunditur cum *jure Gentium*, auditque commune omnium Nationum. (b)

Universalitas.]

R. IV. *Evidentia* quo ad omnes, sic ut invincibiliter ignorari haud possit ex toto, seu quo ad principia, saltem prima, uti initio diximus. Quo ad principia, magis particularia, etsi invincibili ignorantia subdit, vix tamen subesse potest ad longum tempus, cum quod facili decursu cognosci possint; tum quod ipsa natura, ac conscientia per remorsus excutiat brevi ignorantiam inculpabilem, præcipue circa præcepta Decalogi, & similia, uti *Suarezius* animadvertit.

Evidentia.]

R. V. *Excellentia*, qua recte statuitur norma omnium cæterarum legum: nam si ab hac æquitatis regula lex positiva deflectit, legis nomen jam non meretur, sed evadit in corruptelam. Etsi enim lex humana circumstantiam aliquam addere, vel detrahere possit juri naturæ, * non tamen potest præcipere, quod jure naturæ prohibetur; vel prohibere, quod eo jure præcipitur.

Excellentia.]

Queritur X. *An, & quomodo juri naturæ competat proprietas immutabilitatis?*

R. I. *In genere*. Jus naturale, proprie tale, mutationis vere est incapax, adeoque absolute loquendo immutabile. 2. Unde certo falsa, & absurda

Jus natura-
le.]

Tom. I.

L 3

absurda

(a) L. 5. Ethic. c. 7. (b) In Can. 7. Dist. 1.

* Atque hoc sensu accipiendus est textus L. 6. ff. de J. & J. quo *Ulpianus*: Jus civile est, quod neque in totum a naturali vel Gentium recedit, nec per omnia ei servit: itaque cum aliquid addimus, vel detrahimus juri communi, jus proprium, id est, civile efficiamus.

absurda est Ockami, & aliorum sententia, qua mutabilitatem legum naturalium universalem, eamque proprie talem adstruunt.

Proprietate, nec merito permissivum.

Explicatur assertum. Dicitur 1. jus naturale proprie tale, hoc est, præceptivum, vel prohibitivum: nam de jure naturæ, improprie tali, quod concessivum, permissivum, seu mere negativum appellant, dubium non est, quin sit mutabile. Ratio est: quia nil præcipit, nec prohibet, sed mere negative se habet, aliquid concedendo, vel permettendo: ergo superveniente necessitate a Legislatore humano mutari, ac tolli potest. Res patet in primæva libertate, rerumque communione, homini concessa a Natura, quæ jultis de causis mutata est, inducta servitute, rerumque divisione. Sic jure naturæ concessa cuivis venatio, sed modo jultis de causis a Legislatore humano restricta est, vel abolita; sic jure naturæ concessivo testatio valida est absque ulla solemnitate, & tamen jure positivo invalidata est absque testibus; personæ quædam inhabilitatæ; determinata successio ab intestato, & sic de aliis. Ubi tamen recte notat Suarezius noster, juri naturæ, improprie tali, seu permissivo, semper conjunctum esse jus proprie tale, seu præceptivum: nam stante primæva communione bonorum, & libertate, ejusque dominio homini concessio, fuit lex naturalis præceptiva, ut ne quis in utriusque usu injuste impediretur, vel privaretur invitus. Sic jure Gentium inducta rerum divisione, & servitute, quam jus naturæ merissime permittit, * successit lex prohibitiva furti, vageque libertatis &c.

Est incapax mutationis vera, hoc est, efficientis ipsam legem, ejusque obligationem, manentibus iisdem circumstantiis.

Dicitur 2. Mutationis veræ incapax: liquidem mutatio vera, propria, & formalis (de qua hic agitur) tunc intercedit, quando directe afficit ipsam legem, vel ejus obligationem, hoc est, quando, manentibus iisdem circumstantiis, lex in se, vel totaliter, vel partialiter tollitur, uti evenit in abrogatione, vel dispensatione. Mutatio improprie & mere materialis (quæ nihil officit immutabilitati legis naturalis) tunc intervenit, quando non ipsam legem, sed ejus tantum materiam afficit; hoc est, quando materia a lege, seu Legislatoris mente eximitur, quod fit, si circumstantia, quæ obligationem fundat, mutetur, sic ut materia non amplius sit sub prohibitione, vel præcepto legis. Sic in exemplo: furtum est prohibitum jure naturæ, quatenus est ablatio rei alienæ Domino rationabiliter invito, & sic est incapax mutationis propriæ, adeoque, manentibus hisce circumstantiis, lex absolute est immutabilis. Quodsi tamen, ablata vel addita circumstantia, mutetur materia legis v. g. Domino consentiente; Deo, ut supremo Domino, jus concedente in rem, vel necessitate ultima accedente, non mutabitur lex furti prohibitiva, sed materia eximetur a lege, ne amplius furtum sit, quia ablatio rei non alienæ, vel saltem Domino non invito.

Adeoque absolute loquendo immutabilis.

Dicitur 3. Absolute immutabile, sic ut neque per Dei absolutam auctoritatem, atque potentiam, mutari possit manente natura rationali cum usu rationis, ac libertatis, sive dein lex universalis sit, sive particularis: .

Contra quam sentiat Ockamus cum nonnullis. Nam quo ad constitutiva intrinseca, supposita natura rationali, est necessaria.

Dicitur 4. Ockamum adstruere mutabilitatem universalem, & proprietatem, liquidem existimat, Deum, ut supremum Legislatorem, & absolutum Dominum, non solum dispensare posse, sed etiam abrogare legem naturalem solvendo præcepta Decalogi, aliaque, ex primis moralitatis principiis immediate deducta dictamina. (a) His præmissis

Probatur Assertum quo ad 1. membrum. Jus naturale, si mutari proprie posset, tunc vel intrinsece, per se ipsum desinendo, sic ut fieret noxium, irratio-

* Inde recte observat S. Augustinus tr. 9. in Joannem in fine: quod libertas & verum communio magis sit de jure naturæ, quam divisio, & servitus. Nam natura homines fecit liberos positive, non autem servos positive; cuius dedit potestatem utendi rebus cum jure intrinseco, non autem sic fecit proprietatem & dominationem: unde jus illud diximus concessivum, hoc permissivum.

(a) In 2. Q. 19. ad 3. dubium apud Suarezium de legibus. L. 2. c. 15. n. 3.

irrationale, injustum; vel extrinsece per potestatem superiorem, sic ut abrogaretur in totum, vel saltem dispensaretur ex parte: neutro modo mutari proprie potest: ergo nullo. *Min. Prob. quo ad 1.* jus naturale, ut est ordinatio divina, & in Deo, est lex aeterna, essentialiter recta: ergo immutabilis; ut est applicatio legis, & in homine, quo ad sua præcepta est proprietas hominis intrinseca, necessario fluens ex natura rationali, qua tali; ergo, manente natura, est immutabilis.

Probatur eadem Min. quo ad 2. Si mutari posset extrinsece per potestatem superiorem, tunc vel per *Divinam*, vel per *humanam* v. g. *Pontificiam*. Non per *divinam*: nam quatenus consistit in principiis primis, per se notis, dicit veritates, statibus rerum naturis, aeternas & necessarias: ergo immutabiles a Deo. Quatenus notat conclusiones, ex primis principiis immediate & evidenter deductas, dicit veritates æque necessarias: ergo æque immutabiles a Deo. *A. Patet*. Nam veritas principiorum nequit consistere sine veritate talium conclusionum: ergo iudicium, fundatum in his principiis, numquam potest esse falsum, sed oportet esse necessario verum.

Quo ad potestatem extrinsecam, divinam, quo usi nequit rerum essentialis, ita nec proprietas, seu veritates, ex essentialibus necessariis deductas, mutare.

At multo minus mutari potest per potestatem humanam: nam Legislator est ipsemet *Author naturæ*, contra quem potestas inferior prævalere nequit: (a) Accedit, quod jus naturale sit fundamentum humani juris: ergo hoc illi derogare non potest; secus fundamentum suum, & consecutive se ipsum destrueret.

Unde multo minus potestas humana, divina subordinata.

Probatur Assertum quo ad 2. membrum. Si Deus, ut *supremus Legislator*, & *Dominus*, dispensando, vel abrogando mutare posset præcepta naturæ, tunc ideo juxta *Ockamum*, quia versantur circa mala vel bona, non nisi *sola prohibitione*, vel *præceptione* talia: hæc ratio frivola est: nam et si talia sint *formaliter* per solam prohibitionem, vel præceptionem Dei; tamen multa legis objecta v. g. *odium Dei*, *mendacium* &c. uti sæpe inculcatum, ex sua natura, & contrarietate essentiali cum fine naturæ rationali præfixo, sunt talia, ut fundent malitiam, saltem *radicalem*, & *physicam*, vi cujus, consequenter ad hominis creationem, ab Authore naturæ necessario sunt prohibita, quia alias redundaret imperfectio in ipsum Deum, ut naturæ Authorem, & Gubernatorem. Nam si posset non prohibere ejusmodi mala materialia, posset & imperare, adeoque & ipse posset se odifese, posset *mentiri*, sicque odio se ipsum habendo, simul *virtualiter* se amaret obsequendo, & simul non amaret odiendo, quæ utique sunt absurdissima, uti recte notat *Suarezius*. 2. *Fidelis Deus se ipsum negare non potest*: (b) sed si legem naturæ mutaret, mutatione proprie tali, vel abrogando, vel dispensando, se ipsum negaret. *Min. Probat.* Negaret sibi deberi cultum, amorem &c. quin & affirmaret se odio & injuria dignum &c. hoc ipsum, quod præcepta similia abrogaret, vel dispensaret.

Ut adeo mutatio vel abrogatio, propria talis, redundans in præjudicium Authoris naturæ, quod absurdum, & curio falsum.

¶ II. *Etsi jus naturale sit absolute incapax mutationis, proprie talis, uti ostensum, non uno tamen in casu mutari potest mutatione improprie dicta, seu tali materialiter; & quidem non tantum a Deo, ut Legislatore supremo, & Domino absoluto. 2. Sed etiam ab homine, seu potestate humana.*

Jus Naturæ est tam incapax mutationis, improprie talis, seu officientis materiam legis. Casu, quo hæc sit subiecta potestati Dei, ut absolute Domini.

Probatur Assertum quo ad 1. Casu, quo jus naturæ materiam respicit, potestati *Divinæ subiectam*, non aliter obligat, quam hac conditione imbibita, nisi Deus, ut *absolutus Dominus* via *extraordinaria* aliter disponat: ergo hoc casu jus naturæ mutari poterit proprie, seu mutatione cadente in ipsam legem, vel ejus obligationem: ergo *improprie*, seu mutatione cadente in materiam legis, accedente circumstantia extractam ab obligatione

(a) C. Inferior. Dist. 21. Clemen. Ne Rom. de elect.

(b) 2. ad Timoth. 2. 13.

gatione legis. Res clarescet in exemplo. Occisio *Ifaci* erat materia potestati *DEI*, ut *absoluti Domini vitæ*, necisque, subjecta; adeoque, uti per se ipsum *immediate*, ita & *mediate* per alium *justæ* executioni mandanda: ergo per imperium, *Abrahamo* datum, velut per accedentem circumstantiam, materia hæc mutata, & exempta a lege est, sic ut non fuerit *homicidium* lege vetitum, quod dicit *occisionem, nulla legitima autoritate, justaque causa factam*: & sic de aliis, de quibus infra. Inde

Quæ mutatio male dicitur a nonnullis dispensatio.

Colligitur 1. Hanc *materiæ mutationem*, haud recte a nonnullis vocari *dispensationem*: nam *dispensatio* est *exemptio subditi ab obligatione legis, facta per Legislatorem*, cujus solius, uti est legem condere, ita ejusdem est legem abrogare in totum, vel ex parte: atqui in hoc casu, aliisque similibus, non fit exemptio subditi ab obligatione legis; sed mutatio materiæ, ne amplius sit sub obligatione legis; non fit a *Legislatore* per potestatem *legislativam*, sed a *supremo Domino* per potestatem *absolutam*.

Nisi forsitan respectu ordinarii cursus.

Colligitur 2. Hanc materiæ mutationem a *Doctore mellifluo* (a) vocari quidem *dispensationem*, sed non *respectu præcepti naturalis*; sed *respectu ordinarii cursus*, legisque *Divinæ Providentiæ*, quatenus *Deus ex absoluto Dominio* hic procedit.

Quæ mutatio in iis, quæ fundant malitiam physicam, non procedit.

Colligitur 3. Hanc mutationem materiæ non procedere in eo casu, quo jus naturæ respicit materiam arbitrio, seu potestati *Divinæ* haud subjectam; qualis est *Idololatria, mendacium* &c. aliaque in se radicaliter inhonesta propter essentialem repugnantiam cum ratione, ac sine Creaturæ rationali proposito: hæc enim, ut sæpe dictum, si ullis in circumstantiis *Deus* posset facere licita, se ipsum facere posset defectuosum, quod implicat.

Inde est differentia in præceptis primæ & secundæ tabulæ.

Colligitur 4. Differentia inter præcepta primæ & secundæ tabulæ *Mosaicæ*. Illa enim neque mutationem impropriam, seu in materia, recipere possunt; hæc saltem pleraque ejusmodi mutationis sunt capacia, ut infra magis dilucidabitur.

Eadem est ratio mutationis, si jus naturæ versetur circa materiam, potestati humanæ subjectam.

Probatur *Affertum* quo ad 2. Casu quo jus naturæ materiam respicit; potestati *humanae* subjectam, non inducit *obligationem absolutam*, sed ex certa conditione pendentem, quæ ab homine est auferibilis: ergo potestate humana mutari potest, non quidem *proprie*, sic ut *directe* auferatur obligatio legis naturalis, sed tamen *improprie*, sic ut *indirecte* fiat remissio *ex parte materiæ*. Res patet denuo in exemplo. Lex naturalis, quæ jubet, ut res, contractu valido promissa, præstetur; ut juramentum servetur; votum emissum impleatur &c. obligat naturaliter, non tamen *absolute*, sed imbibita conditione nisi legitimus Superior contractum, *justa ex causa*, dissolverit; juramentum, aut votum relaxaverit &c. Sic qui non implet promissum, eo quod res *notabiliter* mutatae sint, nec mutat legem, nec mutatur ipse; sed per circumstantias mutatur materia legis; & quia illa mutatio per conditionem, in promissione subintellectam, excepta fuit, est mutatio tantummodo *impropria*, quia *apparens*, & per *denominationem extrinsecam*. * Inde

Pendentque a priori consensu voluntatis humanae per pactum, seu contractum.

Colligitur 1. Quod præcepta juris naturalis, quæ in sua obligatione pendent a *priori consensu voluntatis humanae*, per pactum, contractum &c. mutari non modo possint *improprie*, sed & frequenter debeant propter varias vicissitudines, & exigentias humani status: unde consentaneum est *Divinæ Providentiæ*, ut hanc potestatem reliquerit hominibus. At quando præcepta naturalia obligant *ex vi solius rationis naturalis*, in materia, *independente a priori consensu humano*, cessat necessitas, & potestas ejusmodi mutationis.

Colligi-

(a) Apud *Suavegium* L. c.

* Sic lex naturalis succurrendi Parenti extreme indigo, indirecte mutari potest a Rege præcipiente, ut postus succurratur periclitanti Republicæ, quia lex illa non obligat *absolute*, sed *hac restrictione*, nisi obset major potiorque necessitas, opemque possit.

Colligitur 2. Ejusmodi mutationes improprias, jure humano factas, non præjudicare immutabilitati juris naturalis, quia sub tali materia, & circumstantiis, nunquam fuit jus naturale: unde sicut medicina, etsi tradat alia præcepta pro his, alia pro aliis circumstantiis & ægrotis, proprie non mutatur, etsi multiplicentur præcepta; sic etiam jus naturale, idem in se, aliud præcipit in hac, aliud in alia occasione, & circumstantia, & absque sui mutatione modo obligat propter variatam materiam, sine qua antea non obligarat.

Quæritur XI. An jus naturæ unquam fuerit potestate Divina, vel humana, mutatum mutatione proprie tali, per abrogationem, vel dispensationem?

R. I. Jus naturæ nunquam fuit mutatum, mutatione proprie tali, & intrinseca, uti prætendunt Adversarii. Resp. P. Explicando exempla, quæ afferunt.

1. Lex naturalis jubet reddere depositum, restituere debitum, tenere naturale secretum &c. Jam sic: lex intrinsece mutatur, quando, cessante motivo formali legis, & ipsa ultro desinit, ac obligatio expirat: atqui hoc fit casu, quo accedat periculum mortis, detrimentum Reipublicæ, damnum tertii innocentis &c.

Contra est 1. Leges ejusmodi non jubent reddere depositum, debitum, &c. simpliciter, sed limitate, nempe rationabiliter petenti, absque detrimento tertii &c. Ratio est: quia leges ejusmodi non obligant, nisi supposito pacto, & libera obligandi voluntate, unde, instante mortis periculo, obligatio nulla est, quia ex præsumpta paciscentium mente præsumi nequit, quemquam voluisse sese obligare rigore tanto: ergo pro ejusmodi casibus leges hæ, cum nunquam fuerint, non mutantur.

Contra est 2. In ejusmodi casibus nulla mutatio cadit in legem, vel ejus obligationem, quæ pro hiis circumstantiis nunquam fuit, ut dictum; sed cadit in solam materiam, a præcepto obligationis naturalis eam eximendo: ergo nulla intercedit mutatio propria, sed impropria, seu per denominationem mere extrinsecam.

2. Lex prohibens homicidium, accedente justæ defensionis titulo, cessat: ergo mutatur intrinsece. Sic lex omnis affirmativa, etsi obliget semper, non tamen obligat pro semper: ergo per certas circumstantias mutatur, & tollitur obligatio. Sed

Contra est 1. Lex: non occides, non prohibet homicidium simpliciter, sed hac limitatione intrinseca, absque justa causa: ergo hac accedente non est homicidium, lege vetitum: ergo hac accedente mutatur sola materia, non lex, vel obligatio, quæ pro casu justæ defensionis nunquam extitit.

Contra est 2. Præcepta affirmativa sunt hujus naturæ, ut pro certis circumstantiis non obligent, hoc ipso, quia obligant non pro semper: ergo his intervenientibus non mutantur, quia non cessat obligatio, quæ pro his circumstantiis nunquam fuit.

R. II. Jus naturæ potestate Dei absoluta nunquam fuit mutatum per dispensationem, vel abrogationem, proprie talem, uti Adversarii prætendunt: Resp. P. declarando exempla, quæ obijciunt.

1. Deus dicendo Osee: fac tibi filios fornicationum, (a) dispensavit in sexto. Item: Hebræis, Ægyptum (poliantibus) dispensavit in septimo. Sed

Contra est 1. Si supponatur Osee commercium cum fornicaria, * non inter-

(a) Osee. c. 1. (b) Exodi 3.

* Nam juxta S. Scripturæ Interpretes Osee iustus est accipere fornicariam pro statu, seu, quæ Jure talis, sibi que legitimo matrimonio jungere: vel iustus est, sibi facere filios fornicationum, hoc est, illegitime prius susceptos facere suos per adoptionem.

intercessit *dispensatio in præcepto sexto*, quia non fuit exemptio a præcepto, facta a Legislatore; sed a Deo, ut absoluto Domino, concessus est usus humani corporis; immo *fornicatio* non fuit, quia non fuit *abusus corporis alieni*, sed dato dominio in corpus, sive cum, sive sine mulieris consensu, *usus legitimus*: ergo non intercessit *mutatio legis, sed exemptio materie a lege*.

Vel septimo. Contra est 2. Neque Deus dispensavit in furto mutando præceptum, sed ut *absolutus Dominus* rerum omnium *Hebraeis* tradidit spolia, *velut supremus Judex*, ea in mercedem justam concessit, sicque mutavit materiam, ne esset *furtum*, hoc est, *ablatio rei aliena*.

2. Cultus Dei, ut est præceptus præcepto affirmativo, non obstante, quod fundet honestatem *intrinsecam*, saltem *radicalem*, videtur esse *absolute* dispensabilis a Deo: non enim apparet implicantia in permissione Dei, qua homo per totam vitam, immo & per omnem æternitatem, nullum actum cultus, sive extrinsecum, sive intrinsecum, Deo seu exhibeat, seu exhibere teneatur; utpote quo hominis cultu Deus haud indiget. Sed

Neque in cultu Dei. Contra est: Implicantia respectu potentie Divinæ, saltem ut *conjuncta est sapientia*, apparet in hoc, teste *Suarezio*, quod ejusmodi cessio juris sui omnimoda, quia *prodiga*, & *irrationalis*, refunderet imperfectionem in Deum, quod implicat. 2. Quod ejusmodi dispensatio videretur implicita negatio cultus, sibi necessario debiti, adeoque negatio sui ipsius: *at fidelis est Deus, & se ipsum negare non potest.* (a) *

Vel Parentum. 3. Saltem cultus Parentum erit *proprie dispensabilis* a Deo: nam, *durando Authore*, ideo a cultu *divino* obligatio est inseparabilis, adeoque indispensabilis, quia dependentia hominis a Deo est inseparabilis: atqui dependentia hominis ab homine absolute est separabilis: ergo & a cultu obligatio est dispensabilis. Sed

Contra est: Sicuti, *supposita hominis creatione*, ita & *supposita hominis nativitate*, dependentia æque est *inseparabilis* tam a Deo, quam Patre: ergo utrobique obligatio cultus æque est *indispensabilis*. Quod si tamen sermo sit de ipsis actibus, quibus huic obligationi satisfacit, sicut Deus facere potest, ut homo sine peccato per omnem vitam nunquam exerceat actum honoris erga Parentes; ita potest etiam facere, ut nunquam exerceat actum cultus erga se: at hæc non est *dispensatio in lege*, vel ejus obligatione, sed potius *permissio*, ne lex observetur, aut obligationi satisfaciat.

Nec unquam proprie fuit mutatum potestate humana in votis, vel præcepto restitutionis. R. III. Jus naturæ neque unquam fuit mutatum, *mutatione proprie tali*, per variationem, vel dispensationem, a potestate humana profectam, uti *Adversarii prætendunt*. A. P. Dilucidando exempla, quæ opponunt.

1. Votum naturaliter obligat ad servandam fidem; lex de restituenda re aliena obligat naturaliter detentorem: atqui votum est dispensabile potestate humana; obligatio restitutionis relaxari a Domino rei, vel etiam aboleri potest jure Gentium *per usucapionem*, vel *præscriptionem*. Sed

Contra est: Hæ mutationes non sunt *proprie tales*: non enim afficiunt *legem*, vel *obligationem naturalem* de servanda fide, seu restituenda re aliena, sed solummodo *materiam*, quæ *respectu voti* est *promissio*, seu *voluntas votantis* subjecta potestati humanæ; ** *respectu legis* de restitutione est *res aliena*, dependens a dispositione Domini, vel publicæ potestatis: ergo obligatio non est *absoluta*, sed *sub restrictione*, quamdiu Superior voluerit obligatum votentem; quamdiu res erit aliena: ergo, accedente Superioris relaxatione, Domini remissione, *** vel legitima usucapione, aut *præscriptione*,

(a) 2. ad *Timoth.* 2.

* Addunt alii, quod, transmissa ejusmodi possibilitate, demonstrari amplius haud posset existentia veræ Ecclesiæ. Videantur dicenda infra de officiis erga Deum.

** Juxta illud: *omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* Rom. 13. 1.

*** Unde hæc *relaxatio, seu remissio* est potius *dispensatio facti*, quam *juris*.

ne, jure Gentium inducta, voluntas voventis, & res ablata extrahetur a lege, ejusque obligatione, ut jam sit *voluntas libera*, atque *res propria*, qua sub consideratione nunquam fuit ulla obligatio naturalis.*

2. Matrimonium ratum obligat naturaliter, & tamen dispensabile est potestate Pontificia, seu Ecclesiastica. Sed

Contra est 1. An dissolutio matrimonii repugnet proprie juri naturali, dicemus infra. Hic nosse sufficit, quod matrimonium ratum habeatur *ex contractu*, seu *mutua voluntate* conjugum de individua vitæ consuetudine: ergo materia, *respectu juris naturalis*, est absolute mutabilis: ergo nulla hic intervenit mutatio propria, seu dispensatio in præcepto naturali, quod *ratione dissolubilitatis absolute* nunquam fuit. Dixi, materiam esse *absolute* mutabilem; nam licet contractus matrimonii rati, *spectato jure natura*, admittatur indissolubilis *authoritate privata*, uti cum *Suarezio* nonnulli docent, eo quod talis dissolutio esse haud possit sine præjudicio *Communitatis*, seu ipsius naturæ conservandæ, cui per tale vinculum jus acquisitum est; non tamen videtur *absolute* indissolubilis etiam *authoritate publica*, eo quod ejusmodi dissolutio non sit contraria, sed potius consentanea ipsi naturæ ob bonum majus v. g. cultus divini per religionem, quod etiam in ejus modum redundat.

3. Residentia Episcopi est de jure naturali, & tamen frequens sit dispensatio. Sed

Contra est: Hoc jus naturale denuo nititur *pacto* Episcopum inter & Ecclesiam, & quidem non *absolute*, sed subordinato, ac dependente a voluntate summi Antistitis circa Ecclesiæ provisionem: ergo mutari potest materia per potestatem publicam, nec dispensatur in jure naturali, sed in pacto, quo soluto nulla unquam fuit obligatio naturalis.

Queritur XII. An jus naturale saltem sit capax interpretationis, vel etiam episkia?

R. I. Admittit interpretationem etiam humanam. Patet 1. *Communi* autoritate. 2. *Inductione*: sic præceptum, non occides, indiget declaratione, qua restringatur *ad auctoritatem privatam*, & *modum aggressionis*; præceptum solvendi votum opus habet interpretatione *ad mentem voventis*, sic ut non obliget ad circumstantias, sub intentione voventis haud comprehensas; & sic de aliis. 3. *Patet etiam ratione*. Lex naturalis, quo ad aliqua saltem præcepta, est admodum remota a primis principiis, adeoque non satis nota; versatur circa materiam mutabilem per circumstantias, & licet obliget *semper*, non tamen obligat *pro semper* absque determinata operandi opportunitate, & sic de aliis: ergo ne sæpe fiat injusta, & obliget ultra genuinum sensum, opus est interpretatione. Quod autem interpretatio debeat esse *humana*, liquet: non enim recursus ad Deum immediatus naturali ordini est conveniens, nec haberi potest ab homine: ergo, cum interpretatio sæpe sit moraliter necessaria, verisimile non est, Deo reservatam, sed hominibus, tanquam Ministris suis, esse commissam, ut ne deesset in necessariis, id quod *Divinæ Providentiæ* incongruum.

R. II. Non tamen jus naturale admittit episkiam, proprie dictam, neque divinam, neque humanam.

P. *Episkia*, proprie dicta, est *emendatio legis*, qua casum, in lege comprehensum, ex benigna præsumptione, a lege & Legislatoris mente excipimus: seu, ut loquitur *Suarezius*, est *emendatio legis universalis, deficientis in casu particulari*, sic ut quis excusetur *propter æquitatem*, eo quod hic & nunc *lex juste* observari non possit: atqui talis emendatio æquit dari in natura-

In matrimonio rato.

Vel residentia Episcopi.

Jus naturale admittit interpretationem humanam.

Non tamen episkiam proprie dictam, quæ est emendatio legis deficientis.

* Si præscriptio sit etiam juris naturalis, sub hac circumstantia res definit esse *aliena*, & Dominus prior non poterit esse amplius *rationabiliter* invitus.

turalibus præceptis. *Min. P. Ratione*. Præcepta naturalia posita sunt a recta ratione; suntque principia vel immediate nota, vel propositiones necessariæ, ex principiis naturalibus deductæ: ergo in nullo individuo possunt deficere, seu esse falsæ, ac emendandæ. Eadem *Min. P. Inductione*. Præcepta affirmativa, cum obligent semper, sic ut circumstantias determinet recta ratio, non emendantur per exceptionem, eo quod pro ejusmodi circumstantiis ex sua natura obligarint nunquam: sic fraterna correptio nunquam fuit de jure naturæ obligatoria pro casu, quo non est fructus. Præcepta negativa obligant semper, pro semper; ergo non admittunt exceptionem. Confirmatur: Mutatio, proprie talis, in jure naturæ non est possibilis ex dictis: atqui ejusmodi emendatio legis esset mutatio proprie talis in hoc casu particulari: ergo pariter non est possibilis. Quod si mutatio fiat, improprie talis, in objecto, materia, vel circumstantiis, non est amplius locus epiikæ; nam præceptum non furandi, accedente extrema necessitate, mutatur in materia, quæ non manet res aliena, sed communis, quo casu non datur exceptio in præcepto, sed simplex intelligentia præcepti. Sic præceptum, prohibens matrimonium in primo gradu, Patris nempe cum filia, casu quo deficeret propagatio Generis humani, non emendatur per epiikiam, sed cessat per defectum materiæ propriæ: siquidem ejus materiæ non est actus simpliciter, & abstracte sumptus, sed cum aliqua circumstantia intrinseca, quæ sublata cessat obligatio. Non enim prohibitum est naturæ lege matrimonium Patris cum filia simpliciter, sed ut noxium humanæ naturæ, & naturali honestati contrarium secundum rectam rationem: quo in casu ultimæ necessitatis cessat ratio, & incipit esse commodum naturæ, qui finis est intrinsecus huic actui, sicque mutat materiam præcepti negativi. Idem est de mutilatione proprii corporis, quæ non est prohibita jure naturæ, nisi quatenus est noxia corpori humano: ergo, accedente necessitate conservandæ vitæ, mutatur materia legis, non emendatur lex per epiikiam, quæ sub hac materia nunquam fuit.

Que solummodo locum habet in lege humana. Neque sequitur, quod sic omnis epiikia tollatur etiam in legibus positivis: nam si dicas, quod manentibus iisdem circumstantiis epiikia locum non habeat; ut patet; mutatis vero circumstantiis æque per seipsam cesset lex humana.

R. N. Sequelam. Siquidem 1. manentibus iisdem circumstantiis intrinsecis v. g. non portandi gladium noctu, si modo accedat circumstantia extrinseca necessitatis, datur locus exceptioni, eo quod malitia, proveniens ex sola prohibitione, sit separabilis per epiikiam. 2. Lex naturalis obligat omnes universaliter ex intentione Authoris naturæ non qualicumque, sed fundata in ipsa necessitate naturæ, & exigentia materiæ: ergo pro nullo casu formari potest prudens præsumptio. Contra lex positiva fundatur in sola intentione Legislatoris, qui, si humanus sit, nequit omnes emergentes casus prospicere: ergo formari potest prudens præsumptio de intentione, ad ejusmodi casum se non extendente, quæ, si deficiat, hoc ipso deficit ipsa lex.

Vel naturali improprie, seu ut constituta per legem humanam. Quod si præcepta naturalia spectentur: ut per legem positivam constituta sunt, recipiunt exceptionem epiikæ, non quidem, ut naturalia sunt, sed in ordine ad intentionem Legislatoris humani. Sic reddere depositum; solvere promissum &c. ut generaliter præcipitur a Legislatore humano, sese non extendente ad ullam exceptionem pro casu quocumque, patitur epiikiam: & sic loquuntur Authores sæpe minus proprie de interpretatione legis naturalis, vocantes epiikiam, seu exceptionem a lege, quæ tamen proprie loquendo non est nisi sola declaratio materiæ, seu veri sensus, respectu legis naturalis.

§. IV.

§. IV.

De effectu & obligatione juris naturalis ?

Effectus juris naturalis.
Obligatio in conscientia sub pœna hujus, vel alterius vitæ.

Quæritur XIII. Quis sit effectus, vel obligatio juris naturalis ?

R. I. Effectus juris naturalis *primarius* est obligatio in conscientia ponendi actionem præceptam, vel omittendi prohibitam, sub præmio, vel pœna, ab Authore naturæ in hac, vel saltem altera vita conferenda. Patet 1. *Ex Scriptura*: quicumque sine lege (scripta) peccarunt, sine lege peribunt. (a) 2. *Ratione*: Quia jus naturale est regula honestatis: nam lex æterna, quo ad nos, explicatur per legem naturalem: unde, si materia est gravis, & necessaria ad amorem DEI, vel proximi servandum, atque adeo ad felicitatem humanam consequendam, erit obligatio *gravis*; secus erit tantummodo *levis*. Et licet lex naturalis, ut est in homine per dictamen, non cognoscat pœnam determinate æternam, sufficit, quod lex, ut est in DEO, seu Divina voluntas eandem cognoscat: non enim ad incurrendum reatum alicujus pœnæ necessarium est, ut ipse transgressor cognoscat pœnam, culpæ suæ *proportionatam*, ac *debitam*, sed satis est, quod faciat actum dignum tali pœna.

R. II. Effectus juris naturalis *secundarius*, & *specialis* est, quod actus contra legem positus, non tantum illicitus, sed *quandoque* etiam irritus, ac *invalidus* sit. Patet ex communi: nam contractus ex dolo, circa substantiam rei versante, inuitus est nullus; matrimonium, Patrem inter & filiam, juxta plerosque irritum est jure naturæ; usuræ, seu promissæ seu etiam solutæ fœneratori, nullum retinendi jus tribuunt, sicque invalide tam promittuntur, quam solvuntur.

Dictum *quandoque*: non enim eo ipso, quod actus jure naturæ illicitus sit, hoc jure statim est irritus: sic matrimonium, post sponsalia alteri facta; vel votum castitatis simplex est illicitum, sed tamen validum; rei venditio ultra justum pretium, item secunda venditio, traditione rei facta, illicita est, non tamen jure naturæ irrita. Unde

R. III. Quoties actus jure naturali est prohibitus *ob defectum potestatis*, vel *voluntatis*; aut *ob incapacitatem materiæ*, aut denique *ob turpitudinem perpetuam*, ac *in ipso effectu durantem*, toties est illicitus simul, ac irritus. Ratio est: quia primo triplici casu deficit *principium substantiale* ad valorem actus necessarium; in quarto ipse valor repugnat juri naturæ. Unde traditio corporis secunda, post priorem validam, & permanentem, irrita est jure naturæ *ob defectum potestatis*; matrimonium ex errore substantiali est nullum *ob defectum consensus*: ex impotentia perpetua fit irritum *ob incapacitatem materiæ*; denique ex turpitudine durante multi volunt matrimonium irritum Patrem inter & filiam, Matrem & filium; quod intelligendum *extra casum ultimæ necessitatis* de propagando Genere humano, quæ turpitudinem auferret præ illis circumstantiis, ut dictum supra.

2. Extra hos casus quando actus jure naturæ prohibitus est ex alio motivo, illicitus quidem est, non tamen invalidus. Ratio est: quia supposita potestate, & voluntate agentis, capacitate materiæ, & absentia turpitudinis in ipso effectu, concurrunt omnia requisita ad substantiam actus, ac proinde, licet aliunde prohibitus, & illicitus sit, non tamen erit invalidus. Sic matrimonium contractum cum voto simplici castitatis, quia votum hoc non abstulit, sed tantum ligavit potestatem, quam homo habet in proprio corpore, potest insuper in matrimonio, post votum contracto, honestus esse ipsius usus in

(a) Ad Rom. 2.

fus in reddendo, non autem petendo debito. Similiter venditio, ultra verum rei pretium facta, relinquit quidem obligationem perpetuam restituendi excessum pretii, hæc restitutio si fiat, cessat omnis turpitudine in valore, & perpetuitate contractus, adeoque nulla est ratio, cur sit absolute irritus, ac nullus.

I N S T R U C T I O III.

Instructio

III.

De principio dignoscendi juris naturalis.

§. I.

De fundamentali principio Status questionis, non quale sit objectum, sed quomodo cognoscibile.

De objecto juris Naturæ regulativo, seu fundamentali principio dignoscendi juris naturalis.

§. I

De vero, ac fundamentali principio dignoscendi juris naturalis.

Quæritur I. Quis status questionis?

R. I. Non est quæritio, quale sit objectum juris naturæ; nam supra declaratum, ad objectum juris naturalis pertinere id omne, quod rectæ rationi simpliciter consentaneum, & dissentaneum est: sed quæritur, unde objectum juris naturalis dignosci possit, & debeat; seu ex quonam principio, regulaque fundamentali discere liceat, quænam rectæ rationi simpliciter consentanea, quænam dissentanea sint, sic ut ab Authore naturæ præcepta, vel prohibita, adeoque iusta, vel iniusta; honesta, vel inhonesta; æqua, vel iniqua, aut saltem concessa, vel etiam permissa, hoc est, indifferentia censeri debeant.

Qua in re cardo difficultatis.

R. II. In hoc fundamentali principio statuendo præcipua est difficultas, quæ in Jurisprudentiæ naturalis disciplina Moralistas fatigat. Ratio est: quod licet lex naturalis omnium mentibus congenita sit, nemo tamen sui cordis recessus sic hæctenus penetrarit, ut omnia illa juris naturalis arcana, quæ sæpe operoso discursu evolvenda sunt, luculenter perspexerit: unde opus esse aliqua regula, qua explorari possit, quid jure naturæ præceptum, prohibitum, vel permissum sit, omnes Authores inclamant. At hic Rhodus, hic salta. Illud convenit inter omnes, dari in natura rationali tale principium. Patet utique ex principiato, seu jure naturali, quod suum in natura fundamentum habeat, oportet. Patet ex intellectu, qui habitum primorum principiorum moralium instructus est a natura. Sed maxime disconvenit inter Authores, an illud principium sit unum vel multiplex; quale inter illa prima principia sit fundamentale, ad quod cætera reduci, & ex quo præcepta naturalia omnia deduci queant. Hac in re quot Authores, tot sunt diversæ sententiæ, ex quibus (si verum fateri fas est) hæctenus nulla satisfacit ex toto: neque tam præfidentes sumus, ut speremus, nostram præ cæteris placituram, etsi difficultatibus satisfacere, utcunque fieri potest, conaturi simus.

Quæritur II. Quid intelligitur per principium fundamentale, & quonam ejus proprietas?

Est hoc principium propositio generalis, ex qua, velut radice, natura scita deducuntur. Unde non est principium essendi juris, sed juris dignoscendi.

R. I. Per hoc principium, quo dignoscenda sunt juris naturalis objecta, intelligitur propositio generalis, immediate nota in se, & sic fundata in natura humana, ut ex ea, veluti radice, omnia & sola juris naturalis capita vel ultro fluant, vel facile deducantur. Unde

Colligitur I. Ex Kemmerichio: (a) Non quæri hic principium essendi, seu causam, a qua originem trahant leges naturæ: nam constat ex dictis, quod hæc causa sit ordinatio Divina, quæ sola est norma debita humanarum actionum: sed quæri principium cognoscendi, seu quæri propositionem, ex qua lex Divi

(a) In Elementis J. N. & G. c. 3. n. 4. f. m. 54.

Divina, quo ad singula objecta, nobis liquido innotescat. Nam cum ordinatio Divina universo Generi humano, per rectæ rationis dictamina, sit promulgata; cum recta ratio sit facultas ratiocinandi, hoc est, veritates alias ex aliis eruendi, facile patet, dari aliquam veritatem, seu propositionem, ex qua, veluti radice, per necessariam consecutionem, quid ordinationi Divinæ consentaneum, seu justum sit, elici queat, quam propositionem fundamentalem Authores juris naturalis cognoscendi *principium* appellant.

Colligitur 2. Ex Heineccio (a) discrimen inter *normam* actionum humanarum & *principium* juris naturalis: illa enim est *voluntas*, seu *ordinatio* ^{Discrimen utriusque.} *DEI*, diciturque apud Philosophos *principium* essendi juris naturæ, nobisque *principium* obligationis est: hoc est *medium* probandi, seu *principium* cognoscendi voluntatem *DEI*, & consistit in propositione quadam, ex qua, ad quid obligati simus, illico apparet. Sunt hæc & in Rebus publicis diversa. Nam *principium* obligationis, quæ civibus incumbit, est voluntas summæ potestatis; eaque simul *norma* est, ad quam omnes tenentur actiones suas componere. At si quæras, unde cognosci possit illa potestatis summæ voluntas, ad leges te remittent, eæque adeo unum, & adæquatum erunt cognoscendi *principium*.

§. II. Proprietates, quas debet habere *principium* illud cognoscendi *fundamentale*, ex quo *per solam* rationem demonstrari queat, hanc illamve actionem cum ordinatione Divina convenire, vel eidem repugnare, sunt

1. Ut sit *primum*: secus enim non esset *principium*, neque *fundamentum*, ^{Debet esse primum.} ex quo, veluti radice, cætera juris capita eruantur, ut patet.

2. Ut sit *unicum*, seu *generale*: nam in adstruendo multiplici principio nulla est controversia, cum constet intellectum habitum primorum principiorum instructum esse, ex quibus ratio sua formet dictamina, voluntatis Divinæ indicativa. Difficultas tota versatur in eo, ut adstruatur ex illis principiis *primum* & *unicum*, ad quod, *veluti fundamentum*, cætera reducantur. Accedit, quod inter plura principia redeat quæstio, *quale* hic vel ibi sit adhibendum, ut *per solam* rationem demonstraretur, hanc vel illam actionem Divinæ voluntati esse consentaneam, vel dissentaneam. ^{Unicum.}

3. Ut sit naturæ *intrinsicum*, seu *in ipsa natura humana fundatum*: secus enim non foret *radix immediata*, ac *propria*, ex qua juris naturalis objecta, ac scita *formaliter* eruantur. ^{Natura intrinsicum.}

4. Ut sit *verum*: nam si *falsum*, vel in *fiçta* solum hypothefi consistat, ^{Verum.} etiam conclusiones nil veri, saltem ultra nudam fictionem vix quidquam solidi, contineant, necessum est.

5. Ut sit *evidens*, & *cuius notum in se*, seu *secundum se*: nam cum non modo docti, sed etiam indocti ad obsequium, juri naturali præstandum, obstricti sint, *principium* hoc debet esse cognoscibile a quolibet plebejo, seu, ut recte loquitur Puffendorfius, debet esse *ad captum omnis hominis*, etiam *gentilis*: ergo *evidens* in se, vel absque operoso discursu, notum sit, oportet. ^{Evidens.}

6. Ut sit *proprium*, hoc est, *soli cognoscendo naturæ juri accommodum*. ^{Proprium:} *Ratio est* 1. Ne confundat Jurisprudenciam cum Ethica, Politica, Theologia morali, vel naturali, quæ perpetua Puffendorfi querela est, eo quod circa virtutes multa sint honesta, quin tamen sint *præcepta juræ naturæ*. *Ratio est* 2. Ne confundat *jus naturale* cum *positivo Divino*, seu *humano*, redeatque ulterior quæstio, an deducta ex hoc principio obligent *determinate* jure naturali, vel tantum *positivo*.

7. Ut

(a) In Elementis J. N. & G. L. I. c. 31 f. m. 45.

Adequatum.

7. Ut sit *adequatum*, hoc est, *omni cognoscendo naturæ juri accommodatum*. Ratio est, quod nisi ex illo fluant officia hominis, tam Deo, quam sibi, & proximo, ac Communitati jure naturæ debita, principium erit *mancum, imperfectum, & scopo Jurisprudentiæ naturalis minus utile, ac consentaneum*.

Ut patet ex Authorum mente, & postulatis.

Quod autem hæ proprietates ad principium, quale hic quæritur, sint necessario requisitæ, patet *ex mente Authorum*, quæ indagat in regulam, ex qua totum jus naturale, adeoque officia hominis omnia, jure naturæ debita, exploranda, & mensuranda sint: atqui, quacunq; proprietate ex recensitis deficiente, regula non erit, omni ex parte, commoda, mentique *Authorum* congrua, uti patebit consideranti.

Principii hujus ipse-va.

Queritur III. *Quenam illa officia sola, & omnia, e memorato principio dignoscenda, ut vere proprium, & adequatum dici possit?*

Objecta juris natura non sunt ea, quæ quomodocumque sunt rationi consentanea, vel dissentanea.

R. I. *Supponendum 1.* Ex dictis, etsi id omne, quod rationi *consentaneum, sit objectum naturæ rationalis*, quia circa omne id versatur ratio, non tamen esse *objecta juris naturæ*, proprie sumpti, quia circa id omne non versatur ratio ex principiis naturalibus *prohibendo, præcipiendo, vel saltem permittendo*, id quod soli Jurisprudentiæ naturali proprium. Sic objecta *virtutum naturalium*, v. g. *Religionis* in supererogatoria devotione erga DEUM; *temperantiæ* in arbitraria reiteratione sensuum etiam in licitis *respectu sui; amoris* erga proximum in ultronea beneficentia &c. Sic objecta *juris positivi* tam Gentium, quam civilis &c. sunt quam maxime *conformia* rationi, ipsique naturæ, utpote ad ejus finem, seu felicitatem, *meliore modo habendam*, directe tendunt, nemo tamen erit tam hebes, ut hæc objecta dicat esse *juris naturæ*, nisi Jurisprudentiæ naturalem cum Ethica, Politica, & Jurisprudentiæ civili velit in unum confusissimum conflare chaos. *

Sed quæ ad felicitatem, naturæ rationalis debita sunt, sunt necessaria.

Supponendum 2. Id omne & solum esse objectum juris naturæ, quod rationi non *qualitercunque, sed simpliciter* est consentaneum, seu dissentaneum, hoc est, quod ad finem, seu felicitatem, naturæ rationali debitam, tam est requisitum, ut fundet *necessitatem in natura, vi* cujus non possit non esse *prohibitum, præceptum, vel saltem permissum*. Unde jus naturæ tantum dirigit homines, ut sunt *creaturæ rationales*, tenduntque ad felicitatem, *naturæ rationali tam propriam, ac necessariam*, ut sine hac humanum Genus foret *positive, vel saltem negative*** defectuosum, & male constitutum. Ratio est: quia *augmentum felicitatis* Natura reliquit juri Gentium, & civili, ut ne præceptis propemodum infinitis humanum Genus obrueret, seque ipsam confunderet.

Felicitas autem adequata tam integralis, quam formalis, est naturæ rationali propria, per se loquendo.

Supponendum 3. Per finem naturæ præfixum, seu *felicitatem naturæ rationali propriam*, ex dictis titulo primo, intelligi felicitatem tam *integralelem, quam formalem*. *Integralis* habetur in pace externa, & interna, per bona corporis & animi: quia vero pax est extra *auferibilis*, interna non *satiativa*, dicitur *integralis*: unde *formalis* habetur in sola pace cum Creatore *per cognitionem & amorem*, naturæ statui proportionatum, quæ felicitas sola *substantialis*, quia *inauferibilis, & satiativa*, saltem post mortem. Res ista tam plana est, ut adverterit quoque antiquos Philosophos: certe *Stagyrita* externam felicitatem, mere *adventitiam*, & a viro *bono auferibilem* appellat, nec admittit, nisi ut *adjumentum ad internam*. Idem felicitatem *practicam* postponit *theoricæ*, quia pluribus indigentem; *Theoricam* vero *proprie talem* esse demonstrat, quæ in *contemplatione DEI*, hoc est, summi boni, consistit: (a) quod idem & *Plato* sensit, ac docuit.

Suppo-

* Videantur dicta initio in proleg. §. 4.

** *Positive* per neglecta officia *perfecta*; *negative* per neglecta *imperfecta*, quorum discrimen infra dabimus.

(a) L. 10. *Ethicorum, Nicomachiorum* c. 7. 8. & 9.

Supponendum 4. Cum objecta, juri naturæ propria, sint ea sola & omnia, quorum prohibitio, præceptio, vel permissio fundatur in necessitate naturæ rationalis, tendentis ad felicitatem sibi simpliciter propriam ac debitam, uti vidimus, principium fundamentale his solis & omnibus dignoscendis debet esse accommodum: & quia naturæ juri respondent officia hominis, puta, actiones ex obligatione naturæ legibus conformandæ, hoc ipsum principium, his quoque solis & omnibus dignoscendis, debet esse idoneum. Porro non nisi triplicis generis entia hominem circumstant, quibus hujusmodi omnia, jure naturæ debita, præstare fas est, * nempe DEUS, ut Author naturæ; nos ipsi, qui nobis utique proximi, & alii homines, natura æquales; adeoque ab hoc triplici termino hæc officia triplicis quoque sunt generis, hoc est, officia DEO, nobis, & proximis debita, seu ex obligatione naturæ legibus conformanda.

Atque hæc objecta, si quis conformanda officia sola & omnia, tam erga Deum, seipsum, & proximum, a fundamentali principio debent posse dignosci.

§. II. Ex hisce suppositis fluit 1. Alia officia erga DEUM, seipsum, & proximum, in debito naturæ necessario, & obligatione indispensabili non fundata, qualia sunt officia pietatis spontanea erga DEUM, virtutis ultroneæ erga seipsum, amoris mere benevoli erga proximum, esse extra sphaeram juris naturæ, adeoque tanquam honesta honestate morali Theologica, ethica, vel politica ad disciplinas alias merito sequestranda, uti habet phrasis Puffendorffiana.

Unde alia officia in natura debito non fundata sunt extra sphaeram juris naturalis.

Fluit 2. Officia sola & omnia, quæ fundantur in naturæ debito necessario, & quæ sub obligatione pœnæ indispensabiliter sunt explenda, dici propria Jurisprudentiæ naturali. Ratio est: quia hæc disciplina ex fine intrinseco, & proprie tali, dirigit actiones omnes, quæ participant rationem justitiæ, proprie talis; hoc est, quæ participant honestatem formalem, relucentem ex debito cuicunque reddendo, ac necessario explendo: atqui tales actiones sunt officia erga DEUM, seipsum, & proximum, quæ non participant rationem honestatis qualiscunque, seu nudæ virtutis v. g. religionis &c. sed honestatis, ac religionis, fundata in debito naturæ necessario, ac indispensabiliter explendo: ergo diriguntur a Jurisprudentia naturali, qua tali: & participant rationem justitiæ proprie talis.

Fundata vero in ejusmodi debito sunt juri naturali propria, suspensa participantis obiectum formale, seu rationem justitiæ.

Fluit 3. Quænam officia fundentur in naturæ necessario debito; uti & ipsam exigentiam naturæ, eique respondens debitum, seu obligationem necessariam, desumendam esse ex fine, Naturæ præfixo, hoc est, ex felicitate naturæ rationalis propria. Si enim officia ita sunt necessaria, ut, si iis neglectis, positive vel negative deficeret isthæc felicitas, & natura rationalis foret male constituta, datur exigentia in natura, vi cujus illa officia exiguntur a natura, ut absolute debita, hoc est, fundantur in naturæ debito necessario. Sic religio, seu cultus divinus in genere, fundatur in naturæ necessario debito, quia hoc neglecto deficeret pars primaria felicitatis homini propriæ, nempe pax cum Creatore DEO, adeoque redderetur male constitutum humanum Genus, & sic de aliis.

Natura debitum necessarium desumitur ex fine, seu felicitate naturæ rationalis propria.

Fluit 4. Hoc debitum naturæ intelligi posse tripliciter. 1. In sensu strictissimo, prout fundat jus naturæ rigorosum, ad æqualitatem, ad alterum, restitutionis inductivum, & justitiæ formali proprium, cui conformantur officia perfecta erga proximum, ad quæ cogi quis potest, seu quorum obligatio cum coactione conjuncta est, qualia sunt: neminem ledere, cuique jus suum tribuere &c. sic ut omittens isthæc officia denominetur formaliter injustus. Idem juxta nos dicendum de officiis erga DEUM ut Creatorem, eo quod inter DEUM, & hominem, hac ex parte, intercedat justitia proprie talis, seu commutativa: unde qui deest hisce officiis, nobis denominatur formaliter injustus, etsi nonnullis dicatur impius.

Potestque sumi in sensu Aristoteli, quo fundatur jus rigorosum.

Tom. I.

M

Intel-

* Ad Angelos enim sola ratio non pertingit, nec ad animalia se extendit, uti patet.

In minus
stricto fun-
dant obliga-
tionem bene-
flatis.

Intelligi potest 2. In sensu minus stricto, prout nempe hoc debitum fundat obligationem, a DEO creaturæ impositam, in ordine ad sanitatis, vitæ, & corporis proprii conservationem, præcipue vero ad animi affectus ratione regendos, ac refrenandos, sic ut negligens isthæc officia partim denominetur *injurius* erga DEUM, partim *inhonestus*.

In latiore
fundant æ-
quitate natura-
lem.

Intelligi potest 3. In sensu latiore, prout nempe hoc debitum fundat æquitate, ex æqualitate naturæ profluam, vi cuius quis obligatur ad officia erga proximum imperfecta, qualia sunt, quæ coactionis expertia sine omni incommodo præstari possunt, uti roganti monstrare viam, sitienti permittere haustum frigida &c. quæ officia denegans, non quidem denominatur formaliter *injustus*, sed tamen *iniquus*.

Unde dedu-
cuntur prin-
cipia honesti,
justi, & de-
cori.

Fluit denique 5. Quod principia honesti, justi, atque decori, quæ ad regulanda officia juris naturæ Authores communiter huic disciplinæ associant, si rite intelligantur, & fundari in dicto naturæ debito, & ex fundamentali principio erui debeant. Unde & nos per principia honesti, non qualiscunque, sed in naturæ debito necessario fundati, regulari dicimus officia hominis erga seipsum, maxime, quæ spectant, ad felicitatem internam, pacemque secum ipso servandam. Per principia justii dirigi dicimus officia perfecta erga DEUM & proximum, in ordine ad felicitatem externam, pacemque cum DEO, & proximo conservandam. Per principia decori, regulari censemus officia hominis imperfecta, ad decorum naturale spectantia, & ad vitam, humanæ naturæ congruam, necessaria. In alio sensu, præsertim latiore, qui non fundetur in naturæ debito necessario, has regulas non admittimus, sed ad disciplinas, a Jurisprudencia naturali distinctas, qualis est Ethica, Politica &c. amandamus.

Principii
eiusdem con-
ceptus fun-
datur in a-
more ad felici-
tatem vite
necessario. §

Quæritur IV. Quisiam conceptus principii fundamentalis, memoratis supra proprietatibus conformis?

R. I. Videtur ita enuntiandus: *Fac vel omitte ea, quæ ex amore, DEO, tibi, & proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem naturæ rationali propriam necessario, vel facienda, vel omittenda sunt.* Ex hoc principio lex universa naturæ pendet, dignoscitur, ac a lege positiva sequatur. Inde

Quo ad præ-
cepta.

Inferes 1. Illud omne & solum, seu graviter seu leviter est jure naturæ præceptum, quod strictè vel minus strictè exigitur ab amore, DEO, tibi, vel proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario.

Quo ad præ-
bibita.

Inferes 2. Illud omne & solum, seu graviter seu leviter est naturæ jure prohibitum, quod graviter vel leviter repugnat amori, DEO, tibi, vel proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario.

Quo ad per-
missa.

Inferes 3. Illud omne & solum est jure naturæ licitum, concessum, seu permissum, quod nec absolute repugnat, nec absolute exigitur ab amore, DEO, tibi, vel proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario.

Explicatio
conceptus.
Ex amore.

R. II. *Explicatur conceptus.* Dicitur 1. Ex amore, ** qui cum sit cuiusvis institus a natura: sat notus est experimentaliter. Illud patet, hic non intelligi amorem sensitivum, *** sed rationalem, qui noscitur esse affectio ani-
mi,

* In strictiore, communique sensu, ut nempe natura rationalis Physicis est principium motus in corpore secundum se, & non per accidens, exclusa natura Angelica.

** Quod nomen est notius, abstrahendo a vocabularia distinctione dilectionis, quæ amori, animantibus quoque applicabili, ut ajunt, jungit electionem precedentem; item a distinctione charitatis, quæ amori addit estimationem, soli creaturæ rationali propriam.

*** Qui dicitur esse actualis propensio appetitus concupiscibilis in bonum sensibile, estimatum tanquam conveniens.

mi, qua quis sibi vel alteri bona cupit, ea procurando, & mala opposita amovendo, sic ut in boni præsentia, malique absentia, veluti felicitate desiderata, quiescat, & deleatetur. *

Dicitur 2. Ex amore erga DEUM, seipsum, & proximum: tot enim, ut DEO, sibi, supra vidimus, sunt entia, quibus amoris quædam officia ab homine, ex & proximo. naturæ lumine, præstari fas est.

Dicitur 3. Ex amore naturaliter debito, hoc est, in natura rationali, ejusque exigentia fundato, sic ut non sit amor quidam ethicus mere devotionis, beneficentiæ, seu humanitatis, vel etiam amicitia, qualem admittere videtur Heineccius: ** sed amor, naturali jurisprudentiæ proprius, hoc est, amor justitiæ tam rigorosæ, quam minus rigorosæ, prout notat æquitatem, in naturæ debito fundatam, utpote cujus objectum formale est honestas illa, quæ apparet in tribuendo cuivis bono naturaliter debito.

Dicitur 4. Ex amore necessario &c. non quidem necessitate potentiæ ad a-
ctum, sed necessitate mediæ ad finem, ut illico pateat, qualis sit amor ille, naturaliter debitus; nam is solummodo est naturaliter debitus, qui ad finem, naturæ rationali præfixum, felicitatem scilicet naturæ rationali propriam, est stricte vel minus stricte necessarius. Talis autem erit ex dictis supra, si eo servato manet salva; eo neglecto ex parte deficit illa felicitas, sic ut neglectis amoris officiis, seu perfectis, seu imperfectis, natura reddetur positive vel negative infelix, atque defectuosa.

Dicitur 5. Ad felicitatem, naturæ rationali propriam; hanc ipsa experientia sitam esse docet in fruitione boni, vi cujus homini undequaque bene est, seu in pace, & tranquillitate vitæ, totaliter quietante. Erit totaliter quietans, si quis fruatur pace cum DEO, secum ipso, & proximo; fruatur, quantum in se est, si amore justitiæ, seu naturalis æquitatis, cuique debitum reddat, hoc est, si rationem DEO, corpus rationi subordinet, proximoque tam perfecte, quam imperfecte debita officia impendat. Et si autem hæc adequata felicitas sit naturæ rationali propria, loquendo simpliciter, non tamen est propria eodem modo: sic pax cum proximo, ut notat comoda tranquillæ vitæ externa; pax secum ipso, ut supponit bona fortunæ & corporis extrinseca, in sufficientia mediorum pro sustentanda vita, in sanitate corporis &c. immo & pax secum ipso, ut notat bona animi interna in multiplici habitu virtutum naturalium, sunt finis a natura intentus, sed secundario; sunt felicitas, naturæ rationali propria, sed tantum integralis, nec absolute necessaria, nec sufficiens, quia illa mere extrinseca, auferebilis

M 2

fal-

* Unde S. Augustinus L. de amicitia, amore vocat rationalis animæ affectum, quo quis bonum cum desiderio querit, adepto fruatur cum suavitate, & cum gaudio conservat.

** Heineccius in elementis J. N. & G. L. 1. c. 3. postquam §. 79. recte adstruxit principium amoris, illud explicat per varios gradus, §. 82. per amorem justitiæ: hoc quidem bene. §. 83. per amorem humanitatis, & beneficentiæ, & hoc minus bene; nam amor humanitatis, vel potius æquitas, ut in naturæ debito fundatus, participat rationem justitiæ latius sumptæ, & pertinet ad jus naturæ; non tamen amor beneficentiæ, quæ etiam, cum nostro detrimento, atque præjudicio, alterius comoda procuramus, qui amor participat rationem mere virtutis, & est extra spheram Jurisprudentiæ naturalis. Sequentibus §§. distinguit ex objectis varios amores: obedientiæ, & devotionis erga Deum, ut Ens perfectius, cujus felicitate ita delectamur, ut illud omni veneratione, & obsequio prosequendum censeamus: Dein amorem amicitia jungit respectu nobis æqualium, quorum felicitate æque ac nostra delectamur. Denique addit amorem benevolentia respectu inferiorum, quorum felicitate sic delectamur, ut illam servare, & amplificare studeamus. Hæc inprimis minus propria: nam ex Ethicorum communi amor benevolentia est, quo quis vult bonum gratia illius; si benevolentia sit mutua, dicitur amor amicitia; si quis alteri vult bonum gratia sui, dicitur amor concupiscentia. Hæc ille insuper parum accommode ad jus naturæ, quia hi amores, ut fundati in virtute, vel vitio, non Jurisprudentiæ naturali, sed Ethicæ proprii sunt. Triplex axioma, quod ex amore erga Deum, se ipsum, & proximum erit §. 91. & sequens, quidem tenet, sed ut iuxtatam in amore justitiæ, ac æquitatis naturalis, qui cum amore, alterius speciei indebito, non confundendus.

saltem per mortem, animæ spirituali *improportionata*; hæc intrinseca quidem, sed tamen *nec pura*, *nec satiativa*, uti titulo primo fufius est declaratum. *Intenditur* ergo utraque a natura, *sed integraliter*, & *secundario*, seu *cum debita subordinatione* ad felicitatem formalem, seu *substantialem*, & *primario* intentam, quæ consistit in conjunctione cum DEO per cognitionem congruam & amorem, & quæ sola *necessaria*, *satiativa*, *inauferibilis*, in hac vita sic inchoanda, ut in altera sit complenda, efficiatque felicitatem hominis *completam*, & *consummatam*.

Probatio
conceptus.

Quæritur V. Quibus rationum momentis stabilitur hic conceptus principii fundamentalis?

Quia illi
conueniunt
proprietates
boni cono-
ceptus.

Est primum
principium.

R. I. Huic conceptui conueniunt proprietates, memoratæ supra, tanquam totidem characteristicæ bonitatis requisitæ: ergo tenet.

P. 1. Est principium *primum*: Illud enim est *primum* principium cognoscendi juris naturalis, quod non ex alio, sed ex quo, *tanquam communi axioma*, aliud præceptum omne cognoscitur: tale est nostrum principium, nempe *amor necessarius ad felicitatem, naturæ humanæ propriam*: ergo &c. *Min. P.* Supposito, quod omnis lex naturalis sit ab Authore Naturæ intenta, *tanquam medium* ad felicitatem, *natura rationali simpliciter propriam*, uti infra probabimus. Amor est tale medium, quod *immediate* fundat hanc felicitatem; estque suo modo *indistinctum* a fine; cæteræ leges sunt *media*, quæ *immediate* fundant amorem; *mediante* amore felicitatem: ergo amor est principium, quod non ex alio, & ex quo alia: ergo *primum*. Neque quis dicat, quod ipse amor sit *præceptus*, adeoque *lex*: ergo supponit principium, *se ipso* prius. Nam

Contra est 1. Indirecte. Ipse amor DEI & proximi supernaturalis est mandatum, & quidem *maximum*, & tamen est principium, ex quo uniuersa lex pendet: ipsa societas, ejusque cultus juxta *Puffendorium* est præceptus, & tamen principium cæterarum legum: ergo & ista supponent principium se ipsis prius: ergo non erunt *prima*: quidquid Adversarii dixerint, nos reponemus.

Contra est 2. Directe. Sicut ipsa felicitas est a Creatore seu intenta, seu præcepta *propter se*, quia *finis*, ita & amor, ut est indistinctus a fine, seu ut est ipsa fruitio pacis cum DEO, secum ipso, & proximo, in qua consistit formalis felicitas: amor, ut est *affectio* procurans bona cuius debita, & removens mala indebita, est quidem medium ad finem, seu felicitatem, sed *propter convenientiam immediatam* fundamentale, & uniuersale, adeoque præceptus est *ut principium*, ex quo cæteræ leges, in amore fundatæ; deducendæ sunt, *tanquam ex fundamento primo cognoscenda legis naturalis*. Neque quis dicat, quod *convenientia illa immediata cum fine sit principium prius amore*: nam illa non est principium cognoscendi leges, sed *ratio principii statuendi*: fecus enim rediret quæstio, unde defumatur illa *convenientia*, an ex *judicio prudentum*, ut volunt aliqui; an ex *socialitate*, an ex *amore* cuius debito.

Unum.

A. P. 2. Est principium *unum*: nam est *in amore simplex*, etsi respiciat objectum *triplex*, quod tamen per subordinationem, naturaliter debitam; *sic connexum*, ut amor sui præcedat amori alterius privato, sed cedat publico; uterque postponatur amori, Creatori DEO naturaliter debito.

Intrinsicum.

A. P. 3. Est principium naturæ *intrinsicum*. Quid enim amore intrinsicum magis? Quid connaturalius? Quid in natura magis fundatum? Nam si causa amoris est bonum, quod per cognitionem apprehenditur, per amorem possidetur, nil Authore naturæ est melius. Si causa felicitas propria, nil animæ, tanquam subjecto, intimius. Si similitudo, nil homini homine per naturam ipsam similis. Unde patet denuo ordo naturalis amoris: nam cum unusquisque sibi ipsi sit *unus in ipsa substantia*, alteri vero non nisi in si-

mili?

militudine alicujus formæ, scilicet humanæ naturæ, fluit, amorem naturalem incipere a se ipso, juxta illud apud Terentium: *proximus sum egomet mihi*. * Quia, vero DEUS est *infinitum bonum*, etiam amor DEI prævalet utrique, sic ut DEUS diligi debeat *super omnia*.

P. 4. Est principium *verum*, quia *conforme objecto*, puta naturæ humanæ felicitati, quæ consistit in *pace cum DEO, secum ipso, & proximo*: atqui huic felicitati nil conformius *amore*, dum, cuivis tribuendo suum, procurat hanc pacem; immo est ipsa pax, atque felicitas. Est principium *verum*, quia contradictorie oppositum est evidenter falsum: *amor DEI, sui ipsius, & proximi non est necessarius ad felicitatem, naturæ rationali propriam*. Est principium *verum*, quia in applicatione procedit *universaliter*, uti clarescet.

P. 5. Est principium *evidens*, & cuivis notum *in se*. Nam, ut dicit *fenem*, seu *felicitatem, naturæ rationali propriam*, est *immediate* notum in se, cum etiam rudes, immo & stulti, per *naturalem instinctum*, felicitatem hanc appetant, in omnibus quærant, ejusque consecutione conquiescant. Ut notat *amorem*, tanquam *necessarium medium*, est notum secundum se cuivis etiam rudi, distante rationis etiam tenui lumine prima saltem principia: *DEUM, ut Authorem sui, amandum; quod sibi quis fieri nolit, aut velit, id proximo faciendum, vel non faciendum*: ex quibus principii componitur, & ultro fluit *amor, cuivis naturaliter debitus, quia ad finem felicitatis vitæ necessarius*. Denique & *evidens* connexio conclusionum, seu legum naturalium *cum hoc principio*, infra expressius, & per decursum sæpius patefcet, etfi *evidentia major* elucescat in conclusionibus *immediatis; minor in mediatis*, magisque reconditis, quæ tamen sufficiat ad intellectum rite *dispositum*, nec *pertinacius refragantem*, facile convincendum. **

A. P. 6. Est principium *proprium*, quia *distinctivum juris naturalis ab omni non naturali, seu positivo*. Nam 1. Adstruit *pro fine felicitatem, non qualemcunque, sed naturalem, neque naturalem quomodocunque congruam, sed naturæ rationali simpliciter propriam, ac necessariam*. 2. Adstruit *pro principio amorem, non qualemcunque beneficentiæ, sed amorem justitiæ, hoc est, naturaliter debitum, & in naturæ exigentia fundatum*: unde leges naturales sunt, proprie loquendo, *immutabiles*. Contra *jus Divinum positivum* respicit *pro fine felicitatem indebitam, supernaturalem; pro principio amorem devotionis, benevolentiæ &c. aut alterius virtutis, naturæ viribus altiozem. Jus humanum, seu Gentium seu civile, habet pro fine felicitatem, creaturæ rationali propriam quidem, sed non simpliciter, quia accomodam ad melius esse seu Societatis humanæ, seu Reipublicæ; fundatur in amore ultroneo beneficentiæ mutuz, necessario quidem, seu suo modo, quia ad incrementum debitz felicitatis*.

A. P. 7. Est denique principium *adæquatum*: non enim est assignabile *objectum juris naturalis, seu præceptum, quod sub illo, tanquam communi axiomate, non sit comprehensum, ac facile eruendum: uti clarescet per decursum*. Hic sufficiat effatum D. *Ambrosii*: (a) *Lex naturalis, inquit, tres habet partes, cujus prima hæc est, ut agnitus honoretur Creator, nec ejus Majestas alicui creaturarum deputetur. Secunda pars est moralis, ut bene vivatur, modestia gubernante. Tertia pars est docibilis, ut notitia Creatoris DEI, & exempla morum ceteris tradantur*. Jam sic: nostrum principium

Tom. I.

M 3.

pium

* Abstrahendo ab obligationibus adventitiis respectu Reipublicæ.

** *Thomasius* quidem petit ubique evidentiam *primi generis*: sed hæc ab imperitis [uti, a peritis] sponderi nequit, multo minus exhibitam a *Thomasio* videre licuit.

(a) In epist. ad Rom. c. 5.

pium aptum est ad eruendam hanc partem triplicem juris naturalis, etiam in extensione debita intellectam: ergo est adequatum.

Quia amor est fundamentum finis, seu felicitatis, adeoque & mediorum, seu legum naturalium.

Confirmatur hoc principium I. Omnis legis humanæ finis est felicitas in genere, juxta illud: *Salus Reipublicæ suprema lex esto*; siquidem humani Legislatores, tanquam variarum rerum pro se, suisque indigi, in ferendis legibus partim subditorum felicitatem, & commodum; partim & suum, licet Reipublicæ felicitati, suo modo, subordinatum, intendunt: ergo etiam legis naturalis in specie, & quidem a fortiori, finis est felicitas naturæ rationali, modo specifico, propria. C. Patet. Cum enim DEUS, tanquam Ens perfectissimum, nulliusque rei indigum, leges naturales non nisi hominum causa condiderit, pro sua infinita sapientia, ac bonitate, saltem immediate, * aliud nil intendit, quam ut homines beati sint, & felicitatis, naturæ rationali propriæ, sese reddant participes. Jam sic:

Quod est fundamentum, principium, seu causa formalis, ac immediata finis, puta felicitatis, naturæ rationali simpliciter propriæ, est etiam fundamentum, principium, & causa mediorum, puta legum naturalium, quæ ratione suæ proportionis cum fine sunt ordinatæ ad finem ejusmodi, seu felicitatem: atqui amor DEO, sibi, & proximo naturaliter debitus, est tale fundamentum, principium, & causa formalis, & immediata finis, seu felicitatis: ergo etiam est fundamentum, principium, & causa mediorum, seu legum naturalium. Maj. est evidens: nam quod est principium, seu causa causæ, est etiam principium, seu causa causati. Min. Dem. Amor DEO, sibi, & proximo debitus, est radix, seu causa formalis conjunctionis cum DEO, tranquillitatis secum ipso, & pacis cum proximo: atqui in hac triplici qualitate consistit felicitas, naturæ rationali simpliciter propria: ergo.

Immo quia est fundamentum ipsius proportionis naturalis, ratione cujus præcepta sunt ordinata ad finem, seu felicitatem homini propriam. Neque finis est utilitas qualiscunque, sed a Deo præcepta, adeoque fundans obligationem juris.

Ex quibus sic ulterius inferes: Ratio formalis, cur præcepta juris naturæ, tanquam media, ordinentur ad finem, seu felicitatem homini propriam, est aptitudo, seu proportio, quam habent ad hunc finem, puta, ad felicitatem, in pace cum DEO, secum ipso, & proximo consistentem: ergo fundamentum hujus aptitudinis, seu proportionis, erit principium, e quo media dignoscas, atque deducas: atqui hoc fundamentum est amor, quo quis procurat bona, cuius naturaliter debita; & amovet mala indebita: ergo amor est principium cognoscendi, & eruendi præcepta naturalia.

Neque quis dicat, quod si finis legum statuatur humana felicitas, jus naturale ex sola utilitate nasci videatur, adeoque obligatorium dici non possit, cum quivis, vel saltem totum humanum Genus utilitati suæ renuntiare posset. Nam

Contra est: Cum hæc felicitas sit per voluntatem DEI nobis præfixa in finem, & etiam præcepta, sufficientem fundat juris obligationem, non modo internam, sed etiam externam: non enim motivum formale, quo hæc officia præstamus, est felicitas simpliciter, seu qua præcise utilis; sed felicitas, qua nobis a DEO præfixa, atque præcepta: unde tantum abest, ut renuntiare quisquam suæ utilitati possit, ut potius poenam mereatur, qui legem, suo bono conditam, violat, non aliter, ac qui in Republica contra legem, omnium, singulorumque civium bono latam, vel in ejus fraudem aliquid facit.

Quia amor supernaturalis est principium fundamentale omnium legum divinatum: ergo amor naturalis legum naturalium.

Confirmatur hoc principium II. Juris positivi Divini principium fundamentale est amor supernaturalis erga DEUM, seipsum, & proximum, ex quo, tanquam communi axiomate, omnes leges Divinæ eruuntur; ad quod omnes revocantur; & in quo omnes adimplentur: ergo etiam juris naturalis principium fundamentale est amor naturalis. C. Videtur stringere propter

ratio-

* Non enim excluditur finis mediatas, & ultimus, nempe gloria Creatoris, quæ ex tot rebus, sapientissime conditis, immo ex ipsa hac hominis felicitate eruitur, utpote consistente primario in cognitione & amore, hoc est, in gloria Creatoris.

rationis identitatem. 2. Quod jus naturale contineatur in divino positivo, & ab isto partim firmetur, partim perficiatur. *Ant.* est æternæ Veritatis: *Diliges Dominum DEUM tuum ex toto corde &c. & proximum, sicut te ipsum &c.* in his duobus præceptis universa lex pendet, & Prophetæ. (a) Unde Apostolo Jacobo amor vocatur *lex regalis, (b)* seu cæteras dirigens. Doctori Gentium plenitudo legis (c), & finis præcepti. (d) Alibi ait: *qui diligit proximum, legem implevit: nam non adulterabis, non occides, non furaberis, non falsum testimonium dices, non concupisces, & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur: diliges proximum sicut te ipsum (e).* Rursus alibi: *omnis lex uno sermone impletur: diliges proximum, sicut te ipsum.* (f) Inde S. Joannes Evang. hoc præceptum, si solum fiat, sufficit. Explicatius S. Gregorius Papa: (g) *Quid est, quod de dilectione, quasi de singulari mandato, Dominus dicit, hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, nisi quia omne mandatum de sola dilectione est, & omnia unum præceptum sunt? Quia quidquid præcipitur, in sola charitate solidatur. Ut enim multi arboris rami ex una radice prodeunt, sic multæ virtutes ex una charitate generantur &c. præcepta ergo dominica, & multa sunt, & unum, multa per diversitatem operum, unum in radice charitatis.*

Confirmari posset III. Hoc ipsum nostrum principium autoritate Puffendorffii, præcipui hac ex parte Adversarii, cui & ipsi nonnullus de amore radius illuxit, dum scripsit: (h) *Summam legis Salvator noster ad duo capita redegit: Diliges Deum & proximum.* Ad hæc capita referri potest *universa lex naturalis* tam in integro, quam in corrupto statu hominum. Nam & *socialitas*, quam nos pro fundamento juri naturali subtravimus, commode in dilectionem proximi resolvi potest. Et in alio loco, (i) ubi ait: *Zentgravium charitatem, pro fundamento legis, ex disciplina Christiana substituisse, se neutiquam repugnante, cum ista socialitati amice conspiret.* Addit tamen, *amoris fundamentum magis sapere Theologiam, socialitatis magis usui humano esse congruum, quod quam falsum sit, infra clarescet.*

Ipsa Puffendorffio in amoris principium inclinans.

Quæritur VI. Qua ratione per ipsam applicationem firmatur, ac declaratur istius principium?

Applicatio conceptus in genere.

R. I. In genere. Applicatio, quo ad singula juris naturæ capita, dabitur per decursum. Hic, in quantum satis est ad stabilendum principium, ejus usus ob oculos est ponendus.

R. II. In specie, quo ad præcepta naturæ negativa, graviter obligantia. Id omne, & solum est jure naturæ graviter prohibitum, quod repugnat *amori, cuicumque tandem naturaliter debito, quia ad felicitatem, naturæ rationali propriam, simpliciter necessario: atqui tale quid est, respectu DEI idolomania, blasphemia; respectu sui ipsius, mutilatio propria; mollities; respectu proximi furtum, adulterium, & similia: ergo naturæ jure sunt graviter prohibita. Min. demonstratur. Idolomania, & blasphemia utique repugnant amori, & quidem DEO, ut Creatori, & Conservatori naturaliter debito, quia ad pacem cum DEO, partem felicitatis homini propriæ, substantialem, indispensabiliter requisito. Mutilatio propria, absque necessitate, æque repugnat amori, & quidem sibi naturaliter debito, quia simpliciter necessario ad conservationem sui perfectam, quæ pars est felicitatis integralis a Creatore præfixæ, & cuius homini propriæ. Mollities positive invertit amorem sibi naturaliter debitum, hoc est, ad animi pacem, corporisque usum, naturæ rationali proprium, absolute requisitum: nam facit animam passionum servam, soli voluptati intentam, plusquam bellui-*

In specie, quo ad præcepta negativa gravia.

(a) Matth. 23. v. 37. (b) Jacob. 1. v. 8. (c) Ad Rom. 13. 10. (d) 1. Tim. 1. 5.
 (e) Ad Galat. 5. v. 14. (f) Ad Rom. 13. v. 8. (g) Homil. 27. in Evangel.
 (h) In præfat. ad L. de officio hominis §. 12. (i) Spicileg. J. N. c. 1. §. 17.

nam; corpus infirmitatibus subjicit, finem speciei conservandæ, & propagandæ impedit, ac invertit. *Furtum, adulterium*, & similia *per se* repugnant amori, proximo naturaliter debito, quia pacem cum proximo, partem felicitatis homini propriæ, penitus pessundat.

Quo ad negativam levis.

R. III. Quo ad præcepta negativa, levius obligantia. Id omne & solum est jure naturæ leviter prohibitum, quod absolute loquendo repugnat quidem amori, cuius naturaliter debito, ad felicitatem tamen naturæ rationali propriam minus stricte necessario: tale quid est mendacium in re levi, detractio, furtum in leviori materia, & sic de aliis naturæ jure prohibitis: ergo &c. *Min. demonstratur*. Hæc repugnare amori proximi, & quidem naturaliter debito, patet; nam sunt contraria paci, cum proximo conservandæ. In qua sita partialis nostra felicitas. Quia tamen dici nequeunt simpliciter everfiva conjunctionis mutæ, minus stricte sunt necessaria ad felicitatem, naturæ rationali propriam, adeoque levioere obligatione prohibita.

Quo ad præcepta affirmativa gravia.

R. IV. Quo ad præcepta naturæ affirmativa, graviter obligantia. Id omne & solum est jure naturæ graviter præceptum, quod exigitur, ut conforme amori, ad felicitatem naturæ rationali propriam, cuicunque naturaliter debito, & absolute necessario: tale quid est respectu Creatoris religio in genere; respectu hominis erga se ipsum refrenatio inordinatorum affectuum; respectu proximi exhibitio officii, seu in procurando bono, seu in avertendo malo præstandi; si sit extrema, vel absolute gravis necessitas; idque levi incommodo fieri possit: ergo ejusmodi officia naturæ jure sunt graviter præcepta. *Min. demonstratur*: amor DEI, sine cultu, est nullus, cum neget DEO bonum proprium: ergo exigitur ut conformis amori, & quidem naturaliter debito, quia simpliciter necessario ad pacem, cum Deo ut Creatore & Conservatore servandam, felicitatis, naturæ rationali propriæ, partem primariam, & absolute requisitam. Refrenatio passionum absolute exigitur ab amore sui, & quidem naturaliter debito, quia simpliciter necessario ad internam malitiam, quæ pars felicitatis, homini propriæ, qua sine homo foret positive infelix, & male constitutus. Officium, proximo exhibitum in necessitate extrema vel absolute gravi, si facile possis, utique est conforme amori; immo ut exhibeatur, absolute exigitur ab amore non qualicumque, sed naturaliter debito, quia ad conservandum necessitatis mutæ vinculum juxta illud: quod tibi vis fieri, alteri facies; ad pacem, seu felicitatem naturæ rationali propriam, non quomodocunque, sed indispensabiliter requisito.

Quo ad præcepta affirmativa levis.

R. V. Quo ad præcepta naturæ affirmativa, levius obligantia: Id omne & solum est naturæ jure levius præceptum, quod absolute loquendo exigitur quidem, ut conforme amori, ad felicitatem naturæ rationali propriam, cuius naturaliter debito, sed tamen minus stricte necessario: tale quid sunt officia, non quidem in jure rigoroso, * æquitate tamen naturali fundata, v. g. petenti dare consilium, erranti viam monstrare digito, sitienti permittere aquæ haustum, aliaque similia, quæ absque incommodo proprio præstari possunt: ergo ejusmodi officia sunt quidem jure naturæ, levius tamen præcepta. *Min. demonstratur*. Eiusmodi officia esse amori conformia, patet; esse autem conformia amori, non qualicumque, sed naturaliter debito, saltem minus stricte, liquet ex eo, quod sint in æquitate naturali fundata; quod ad conjunctionis mutæ nexum, felicitatemque naturæ rationali propriam, etsi non absolute, minus stricte tamen, sint necessaria: nam tolle in hujusmodi officii

* Per se; nam per accidens, accedente extrema necessitate, fundarent jus rigorosum; aut interveniente alio effectu pravo possent degenerare in peccatum etiam grave.

officiis omnem obligationem naturæ, non quidem absolute dissolves conjunctionis mutæ nexum, enervabis tamen, non sine præjudicio felicitatis homini propriæ, & ad naturam, bene constitutam, admodum necessariæ.

R. VI. Quo ad indifferentia, seu permissa jure naturæ. Id omne & solum jure naturæ est concessum seu permissum, quod nec positive repugnat, nec absolute exigitur ab amore, cuius naturaliter debito, seu ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario: tale quid est primæva communio bonorum, servitus inducta, aliaque similia: ergo. Min. demonstratur. Communio bonorum non positive repugnabat amoris proximi, ut patet: & licet potius fuerit eidem conformis, non tamen fuit absolute exigita ab amore, proximo naturaliter debito, quia non erat determinate necessaria ad felicitatem, homini propriam, cum, nil obstante divisione, hæc felicitas haberi poterat, & conservari. Ita neque servitus positive repugnat amoris, proximo naturaliter debito, ac ad felicitatem vitæ necessario, cum proveniat ex delicto, tanquam causa fundamentali, & naturæ ac homini, per se loquendo, optabilius sit vivere servum, quam a Victore ipsa etiam vita spoliari: ergo communio bonorum concessa, servitus naturæ jure permissa est. Idem esse iudicium de divisione bonorum, & similibus, suo loco fusius dilucidabitur.

Quo ad concessa, seu permissa.

R. VII. Quo ad objecta magis dubia dignoscenda. 1. Admodum controversum est inter Authores, an polygamia naturæ jure permissa; polyandria vero absolute prohibita. Jam sic: Polygamia, seu simultanea, seu successiva, nec absolute exigitur ab amore, generandæ & educandæ proli naturaliter debito, ut patet; nec etiam absolute repugnat; nam manet certa generatio prolis; habetur, per se loquendo, sufficiens educatio; manent salva officia, Parentes inter & filios, a natura statuta; & licet individuus amor sit ad finem conjugii accommodatior, non tamen simpliciter est necessarius, præcipue cum haberi possit propagatio speciei copiosior: ergo polygamia non repugnat absolute amoris, naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali in conservanda & propaganda specie propriam, simpliciter necessario, ac requisito: ergo non est naturæ jure prohibita; sed permissa. Contra polyviria simultanea, per se loquendo, absolute repugnat amoris, generandæ & educandæ proli naturaliter debito, quia generatio incerta, adeoque & educatio insufficientis; quia confundit officia, Parentes inter & liberos, naturæ jure statuta, & universaliter loquendo, impedit potius, quam promovet speciei humanæ propagationem. Accedit, quod ob specialem naturæ repugnantiam nullum permissionis exemplum, satis authenticum, etiam inter Gentes quam maxime barbaras, proferri possit; ergo est jure naturæ positive prohibita polyandria.

Quo ad quædam objecta controversa.

2. Nec convenit inter omnes, quinam gradus matrimonii sint, naturæ jure, ita prohibiti, ut matrimonium faciant irritum, vel tantum illicitum; quinam vero sint liciti, & permissi. Jam sic: Matrimonium in primo gradu, Patrem inter & filiam, filium inter & Matrem, per se loquendo, * est contractus, qui saltem quo ad modum ** positive repugnat amoris, Parentes inter & proles, in ordine ad felicitatem, naturæ rationali in propaganda specie propriam, naturaliter debito, & simpliciter requisito: ergo est naturæ jure prohibitus ac nullus. A. P. Amor debitus, & simpliciter necessarius, respectu Parentum, requirit auctoritatem, educationis officio congruam; respectu prolium requirit reverentiam, filiali observantiæ, aliisque

* Secus si ultima necessitate deficientis aliæ humani Generis, cujus conservatio prævaleret reverentiæ, tamquam bono ordinis inferioris, qua de causa S. Ambrosius, & Chrysostomus excusarunt incestum filiarum Lotb.

** Et si haberi posset finis, seu generatio prolis, vel etiam individua vite societas.

que officiis propriam, cui authoritati, & reverentiæ, per se loquendo, incompossibilis equalitas conjugalis, adversa familiaritas mutua ex usu corporis, e cujus indecentia ortus est naturalis instinctus, qui ab ejusmodi matrimonii etiam Gentes, quam maxime barbaras, deterruit, ut oppido rarum earum extet exemplum: ergo ejusmodi contractus absolute repugnat amoris, Parentes inter & proles, ordinato, & simpliciter necessario. A.P. Equalitas, & familiaritas conjugalis summe confundit in una persona obligationes, seu officia uxoris & matris, patris & fratris, matris & sororis, * incompossibilitatem notantibus ipsis Paganis apud Ovidium: (a) *Tunc soror nati, genitrixque vocabere fratris? Nec, quod confundas & jura & nomina, sentis?* Et quia hæc turpitudine in ipso effectu durat, foretque perpetua, ex traditis supra ejusmodi matrimonium non modo est jure naturæ illicitum, sed etiam invalidum, ac nullum. Matrimonium, sorores inter & fratres, non est jure naturæ irritum. Patet 1. Quia cessat tanta officiorum confusio, & incompossibilitas. 2. Quia hac ratione propagatum initio fuit humanum Genus. 3. Quia adsunt exempla in Abrahamo respectu Saræ, & Thamare, respectu Ammonis, dicente: *non negabit me tibi*. An sit naturæ jure illicitum, seu extra casum necessitatis prohibitum, eo quod evitari non possit officiorum quædam saltem confusio, ut vult Heineccius, suo loco determinabimus. Cæteros gradus quod attinet, jure naturæ permisi sunt. Nonnulli Authores ex protestanticis etiam de cultu interno respectu DEI, de fornicatione interna respectu sui & proximi, controversiam movent: sed hæc, uti & alia plura, ex nostro principio definiemus in locis propriis. Hæc de applicatione nostri principii in ordine ad ejus veritatem comprobendam hic dicta sufficiant.

Confirmatio principii negativa per solutionem replicarum. Hic conceptus satis est clarus, & succinctus.

Queritur VII. Quomodo hoc ipsum principium stabilitur argumento petito a dissolutione replicarum, quæ forsitan ab Adversariis opponi possent?

R. I. Opponi posset 1. Hoc principium videtur minus planum & liquidum, uti vel ex deductionibus, magis quam par est operosis, colligitur: ergo caret proprietate claritatis ac evidentiae. 2. Videtur succinctius poni posse, dicendo: illud omne jure naturæ esse prohibitum, vel præceptum, quod difforme, vel conforme amoris, ad felicitatem naturæ rationali propriam necessario: ergo caret proprietate brevitatibus. Sed

Saltem negative, quia clarior haberi nequit.

Contra est 1. Si principium hoc est minus pellucidum, proferatur splendidus, sed debitis proprietatibus convestitum, & erit a nobis protinus susceptum cum plausu: profecto tale hæcenus nec nobis excogitare licuit, nec excogitatum ab aliis legere contigit. An abstrusum tantopere est axioma? *Ut sis felix, ama; assequere finem per debitum amorem. Beatitudinis supernaturalis principium fundamentale est amor supernaturalis: ergo & beatitudinis naturalis est amor naturalis.* Detur disparitas.

Et brevior in substantia concordat.

Contra est 2. Seu principium istud brevior, seu longiore peripheria circumscribatur, parum refert, modo servetur amoris debiti, quia necessario requisiti, substantia: nam claritas hic potior est brevitate. Cur amorem debitum exprimamus, ratio est juxta dicta, ut amorem non qualemcumque naturalem, sed amorem æquitatis, tanquam juris naturalis fundamentum distinctivum, exprimeremus. Unde nobis neutiquam invitis vario modo, sed quo ad substantiam eodem, exprimi potest conceptus, v. g. *Fac, vel omitte ea, quæ ad felicitatem naturæ rationali naturaliter debitam, mediante amore* necessa-

* Veluti in nuptiis Herfili, & Marulle, de quibus vetus epigramma:

Herfilius hic jacet, necum Marulla quiescit,
 Quæ soror & Genitrix, quæ mihi sponsa fuit,
 Me Pater & nata genuit, mihi jungitur illa,
 Sic soror & conjux, sic fuit illa Parens.

(a) Metam. 1a. v. 9. inducens Myrthum loquentem.

necessario erga DEUM, te ipsum, & proximum, vel faciendâ, vel omittendâ sunt. Item: quæ ex amore erga DEUM, te ipsum, & proximum tanquam medio necessario ad felicitatem, naturæ rationali propriam, faciendâ, vel omittendâ sunt &c.

II. Opponi posset 2. Sunt multa conformia, vel difformia amori, in ordine ad felicitatem publicam requisito, & tamen neque sunt præcepta, neque prohibita jure naturæ; ergo conceptus non convenit soli. A. Patet: V. G. Fuisset conforme amori erga proximum, seu Rempublicam, ut clandestina matrimonia jure naturali vetita essent, atque invalida, propter infinita, quæ secum trahunt incommoda, & sic de aliis, quæ non nisi jure positivo præcepta, seu prohibita sunt. Sed

Multa quædam sunt conformia amori, nec aamen præcepta jure naturæ.

Contra est. Sunt multa conformia, vel difformia amori erga proximum, seu Societatem humanam qualicumque, & ad felicitatem publicam quomodocumque requisito. C. Sunt conformia, vel difformia amori, naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem publicam absolute necessario. N. Amor Societati humanæ necessarius, adeoque naturaliter debitus, se non extendit, nisi ad felicitatem, qua sine natura rationalis, seu Societatis humanæ status foret positive defectuosus, quod non fieret per matrimonia clandestina, etsi valida, ut patet. Ratio est: quia etsi multa, siquidem forent jure naturæ præcepta, vel prohibita, bono publico pro semper fuissent valde proficua, nihilominus haud erat commodum Generi humano, obrui velut legum naturalium immensa mole. Unde magis expediebat, ea solum esse jure naturæ prohibita, vel præcepta, quæ essent conformia, vel difformia amori erga DEUM, seipsum, & proximum, in ordine ad felicitatem, Societati humanæ absolute debitam, necessario, sic ut cuius nota esset obligatio naturalis, ulteriora vero, magisque recondita, quo ad majorem, minoremve vitæ, statusque publici utilitatem, dispositioni humanæ relinquerentur.

Quia tantum sunt conformia amori qualicumque, non absolute necessario ad felicitatem hominis propriam.

III. Opponi posset 3. Sunt quædam prohibita jure naturæ, etsi conformia amori, vel sibi, vel Communitati naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem vitæ necessario: ergo conceptus non convenit omni. A. Patet 1. In vindicatione sui privata. 2. In occisione hominis improbi, vel tyrannice regnantis, facta propria authoritate. 3. In mendacio, conservandæ Reipublicæ gratia prolato. Sed

Sunt quædam prohibita, etsi conformia amori, sed tantum quædam privato, & per accidens in casu particulari, cum principium amoris respiciat felicitatem universalem.

Contra est: Sunt aliqua prohibita, etsi conformia amori, in ordine ad felicitatem propriam vel publicam necessario, & hoc per se, & universaliter loquendo. N. Et hoc per accidens, ac in casu quodam particulari. T. A. Et N. Suppositum, quod jus naturæ respiciat id, quod in uno alterove casu per accidens, & non potius, quod universaliter, & plerumque expedit ad felicitatem, seu publicam seu privatam. Unde ad 1. & 2. Etsi, loquendo extra statum mere naturalem, hoc est, supposita quadam societate, vindictio sui privata, occisio hominis improbi, vel tyranni, in casu particulari videri posset haud esse difformis amori debito, & ad felicitatem propriam vel publicam requisito; nihilominus, spectata depravatæ naturæ conditione, hominum judiciis, amore sui & proximi odio excæcatis, nimiaque temeritate in transversum actis, ejusmodi jus, seu licentia universalis foret nimium periculosa, absolute pernicioosa amori debito, & ad felicitatem, tam propriam quam publicam simpliciter necessario: ergo ejusmodi licentia jure naturæ est merito absolute prohibita. C. Liqueat ex ratione supra allata: siquidem jus naturæ respicit potius utilitatem communem, eamque merito præfert particulari: unde est mere per accidens, quod in casu particulari homo privatus, vel etiam Respublica cogatur sustinere incommodum, quod utilitati communi merito subordinandum. Eadem est ratio de mendacio: nam uti recte ratiocinatur Pallavicinus noster: (a) cum humana Societas scr-

mone

(a) Phil. mor. seu de bono L. 1. c. 21. f. m. 38.

mone, veluti præcipuo adjumento, juretur; cum ejusdem veritate deliberationes cuncta, judicia, & negotia universa regantur; cum omnis mortalium rerum procuratio ab eadem dependeat, præstat, ut eventu nullo mentiri liceat, alioquin semper auditor jure verebitur, ne tum forte in eo eventu, in quo mendacium innocens est, loquitor aut re, aut opinione perferetur.

Quædam
naturæ jure
præcepta,
sunt absolute
conformia
amori,
Non quidem
qualiscun-
que,
Suique
ipsius privatio,

IV. Opponi posset 4. Cum Puffendorffio. (a) Sunt aliqua jure naturæ debita, quin tamen sint conformia amoris proprie tali: ergo conceptus necdum convenit omni. A. P. Juris naturæ est, *as alienum exsolvere*, & alia ex obligatione perfecta præstare, quin tamen hæc præstari dicantur *ex charitate*.

2. Amor est *virtus*, ad quam nemo cogi, vel externa obligatione obstrin-
gi potest: ergo male assumitur *pro fundamento juris naturalis*.

3. A nobis pro fundamento subternitur *amor sui*: atqui, teste Puffendorffio, *inter dogmata, ob quæ Hobbesius tantopere vapulat, est vel præcipuum, quod amorem sui, velut fundamentum, legi naturali substraverit*. Sed

Sed amoris
justitiæ,

Contra est ad 1. N. A. Ad P. D. Quin hæc præstari dicantur ex amore qualicunque *benevolentiæ*; vel *amicitiæ*. C. Ex amore *æquitatis naturalis*, fundato in exigentia, seu debito, etiam justitiæ qua tali proprio. N. Nostri fundamentum est *amor æquitatis naturalis*, quæ in *motivo formali* convenit suo modo cum *justitiâ*, uti est *virtus specialis*.

Ut est virtus
obligationis
externæ.

Contra est ad 2. D. Amor *qualiscunque & qualitercunque sumptus*. C. Amor *justitiæ*. *Subdist.* Est virtus incapax obligationis externæ. N. Capax. C. Nunquid præcepta decalogi sunt præcepta naturalia, & præscribunt officia *perfecta*, ut vocant, seu fundata in *jure etiam coactivo*, & tamen ipse Servator pro illorum *principio adstruxit amorem*, exclusivum læsionis alterius, & junctum proposito, cuius suum tribuendi, hoc est, *amorem justitiæ*. Inde denuo repetendum, quod supra ex *Suarezio* (b) adduximus, nempe etiam virtutes posse esse *suo modo materiam legis naturalis*, quatenus quandoque datur obligatio naturalis *quo ad earundem exercitium*, id quod *de amore, in ratione motiva justitiæ fundato*, principaliter intelligendum.

Et subordinati-
onis debite
capax.

Contra est ad 3. *Hobbesius vapulat*, quod pro principio juris naturalis adstruat *amorem proprium*, eumque *solum*, non *subordinatum* amoris Divini Creatoris, & publico *Communitatis humanæ*; item quod adstruat *amorem proprium*, velut unice regulantem officia, proximo adhibenda, *cum tamen amor ille nostri, ne in devia abeat, neve societatem humanam perturbet, potius per officia erga alios temperandus sit*, uti recte animadvertit *Puffendorffius*.

Amor cuius
debitus
in ordine ad
felicitatem
possidendam
exhibitus est
principium
universale.

V. Opponi posset 5. Amor DEO, sibi, & proximo naturaliter debitus, non est *universaliter fundamentum congruum*, ne dicam, *necessarium* ad felicitatem, naturæ humanæ propriam seu singulis, seu omnibus communem: ergo non est *principium juris naturalis*, intenti unice ad felicitatem, tanquam finem. A. P. 1. Potest aliquis cuius amorem debitum exhibere, & tamen per omnem vitam miserime vivere, uti patet *fatis ordinaria experientia*.

2. Patet in casu, quo quis, ne contraveniat *juri naturæ* v. g. Creatorem inhonorando, cogitur perdere bona fortunæ, vitamque ipsam: id, quod procedit, *etiam respectu Reipublicæ*, si tyrannus eidem minaretur excidium, nisi Deos admitteret &c. Sed

Per se lo-
quendo, &
saltem re-
spectu felici-
tatis sub-
stantialis.

Contra est: Amor non est *universaliter congruum*, ne dicam, *necessarium* medium in ordine ad felicitatem, naturæ rationali *substantialiter*, seu *formaliter* propriam. N. Non est *congruum*, seu *necessarium* medium, in ordine

(a) L. 2. de legibus c. 7. n. 12.

(b) In spicilegio J. N. c. 1. §. 17.

ordine ad felicitatem naturæ rationali tantum, *integraliter*, seu *materialiter propriam*. *Subdist.* Et hoc *per accidens*, ratione amoris naturaliter debiti, ex delicto hominum neglecti. C. Et hoc *per se*; ratione principii, seu juris naturæ. N.

Constat ex dictis supra, quod *felicitas substantialis* Naturæ rationalis non consistat *formaliter* in bonis corporis, quia anima inferioribus; non in bonis fortunæ, quia auferibilibus; nec in animi bonis, quia neque puris, neque satiatis; sed in *cognitione & amore DEI naturali* inauferibili, & saltem post mortem *formaliter* beante. Hinc licet a natura intendatur felicitas quoque temporalis, atque corporea, non tamen intenditur nisi *materialiter*, tanquam pars integrans; *secundario* & cum debita subordinatione ad pacem, cum DEO Creatore conservandam, quæ, tanquam felicitas *substantialis*, a Natura *principaliter* ac *primario* est intenta. Ex quo fluit, quod si amor, cuius debitus, conservando jura naturæ, observaretur ab hominibus cunctis, frueretur humanum Genus beatitate quadam naturali, tam *formaliter*, quam *integraliter* perfecta; pace quidem cum DEO, *veluti felicitate substantiali*; pace secum ipso, & proximo *tanquam felicitate integrali*, seu beatitudinis complemento. Quia vero a plurimis negligitur *amor debitus*, ac ad felicitatem *integraliter* perfectam *necessarius*, proculcatis naturæ juribus, in nostra potestate non est felicitas *integralis*, quia dependens ab arbitrio hominum, ac *auferibilis*, manente tamen semper salva felicitate *substantiali*, quia *independente*, ac *absoluta*, etiam per mortem *inauferibili*. Unde

Ad 1. Potest aliquis amorem, cuius debitus, exhibere, & tamen miserissime vivere, miseria exclusiva felicitatis *substantialis*, naturæ rationali *formaliter* propriæ. N. Miseria exclusiva felicitatis *integralis*, aliena culpa, & *per accidens* auferibilis. C. Quia independens, ac inauferibilis.

Ad 2. & 3. Negatur suppositum, quod in utroque casu amor hujusmodi, seu a subdito Reipublicæ, seu a Republica DEO Creatori debitus, non sit medium *absolute necessarium* in ordine ad felicitatem, naturæ rationali præfixam, puta, *pacem cum DEO Creatore*, quæ sola felicitas vera est, quia sola *substantialis*, naturæ rationali *formaliter* propria, *independens*, & *inauferibilis* a malitia aliena, *satiativa*, & *sufficienter præmiativa*, saltem post mortem, abstrahendo ab immortalitate animæ, prout denotat præmium æternum, vel pœnam æternam. Unde si tyrannus minitaretur excidium Reipublicæ; vel si per Dæmones immineret interitus toti Societati humanæ, casu quo DEUS permetteret, ferendus foret.

Et ex his casibus *evidenter* patet finem *primarium*, & *substantialem*, a Creatore Naturæ rationali præfixum, *nec esse, nec esse etiam posse* felicitatem quamdam *merissime temporariam Reipublicæ, vitæ hujus terminis conclusam*, ultra objecta utilitatis cujusdam corporeæ, & per mortem auferibilis, non extensam, quia ex tali fine, *evidenter manco*, & *imperfecto*, manifeste flueret, homines naturalis juris observantissimos, plerumque fore infelicissimos; contra vero naturalium legum quam maxime incurios, fore felicissimos; illos fore destitutos debito præmio, hos debita pœna, id quod *evidenter* repugnat primis naturæ principiis, justitiæ, & providentiæ Creatoris, tanquam fundamento omnis honestatis. Quæ est finis primarius, nature rationali a Creatore præfixus.

VI. Opponi posset 6. Vel nostrum principium adstruit amorem, *simpliciter* requisitum in ordine ad felicitatem cuius *peculiarem*, vel *communem* toti Generi humano; neutrum potest dici: non primum, ut patet ex dictis supra de vindicatione sui propria. Non secundum: quia multa sunt jure naturæ prohibita, etli non repugnent amori, ad commune bonum totius Generis humani necessario. V, G, *Occisio sui ipsius, fornicatio interna, mollities, blasphemia* &c. Sed Amor, naturaliter debitus, habet pro fine felicitatem omnium hominum collectivam quam distributive propriam, ac communem, debito tamen modo subordinatam.

Unde quare
pugnare im-
mediate sin-
gulis, distri-
butive sum-
ptis, media-
te eodem
quoque in
præjudicium
Communisa-
tis.

Contra est: Nostrium principium adstruit felicitatem naturæ humanæ propriam, sive natura consideretur *distributive* pro singulis, sive pro omnibus *collective*, eo quod utroque sensu intendat *felicitatem communem*, cum subordinatione tamen naturaliter debita, sic ut bonum singulorum postponat publico, utrumque bono DEI, in cuius amore consistit *felicitas substantialis*. Cæterum omne, quod naturæ legibus adversum, sicuti repugnat amori tam DEO, quam sibi, & proximo naturaliter debito, ita & contrariatur amori, ad felicitatem naturæ rationalis, tam privatam quam publicam necessario, *etsi non eodem modo*; nam blasphemia repugnat *immediate* amori, tam ad suam, quam ad Reipublicæ, cuius membrum est blasphemans, felicitatem necessario. Fornicatio interna, mollities &c. repugnat *immediate* amori, sibi naturaliter debito; *mediate* amori Creatoris, & Reipublicæ, ad cuius præjudicium inclinatur, uti ostensum supra. Occisio sui ipsius *immediate* repugnat amori, sibi naturaliter debito in conservatione sui, contra quam agit ex perversa phantasia, mortem, tanquam minus malum (etsi naturaliter maximum sit) eligendo, & stulto furore sibi adimendo vitam, quam recuperare ablatam nequit. Repugnat *mediate* amori, Creatori naturaliter debito, usurpando dominium vitæ, & mortis, soli DEO reservatum. Repugnat *mediate* amori ipsi quoque Reipublicæ, eo quod autochiriæ usurpata, & promiscua facultas diminuat numerum civium, inferatque injuriam Societati humanæ, & sic de aliis.

Confirmatio
principii ne-
gativa per
rejectionem
aliorum prin-
cipiorum.

Quæritur VIII. Quomodo hoc ipsum principium roboratur omnium validissime argumento altero negativo, per rejectionem aliorum principiorum?

R. Hoc modo: nequit afferri in medium principium juris naturalis dignoscendi *exactius*, & proprietatibus requisitis *conformius*: ergo hoc cæteris præferendum, A. Indiget fuliore apodixi. Unde fit

§. 2.

De alienis
principiis.

§. II.

De multiplici principio dignoscendi juris naturalis, ab Authoribus variis assignato.

De principio
convenientie
vel dis-
convenientie
in ordine ad
felicem sta-
tum naturæ
humane. Cui
iungitur al-
terum homi-
nis hypothe-
tici.

Quæritur IX. Quale principium cognoscendi juris naturalis ex hætenus assignatis per varios Authores, verosimilius, scopoque naturali propinquius?

R. I. Id, quod penes Theologos, & Jureconsultos orthodoxos hætenus receptum, quo statuerunt pro fine bonum universale totius naturæ humanæ; pro principio convenientiam, sic ut illud sit præceptum, vel prohibitum jure naturæ, quod ad felicem statum naturæ humanæ simpliciter expedit esse præceptum, vel prohibitum, licitum, seu illicitum. Quia autem redit quæritio, unde quis dignoscat, quidnam simpliciter expediat, vel non expediat? alteram junxere regulam, dicentes: id omne simpliciter expedit, vel non expedit, in cuius licentiam, vel prohibitionem homines consensissent, si ante omnem casum particularem ab Authore naturæ requisiti suffragium tulissent. Rationem assignant 1. Quia prior regula desumpta est ab intrinseco fine legis naturalis, qui est felicitas naturæ rationalis. 2. Quia ejusmodi homo abstractus nil judicasset, nisi ex hoc fine, puta, bono universitatis, cum bonum communitatis sit bonum etiam singulorum, & vicissim: 3. Quia in applicatione neutra regula fallit. Accedit autoritas maxima Theologorum, & jure consultorum ex Orthodoxis: nam ita Haunoldi, Palavicini cum Theologis, Francisci Schmier, Placidi Pocken, Antonii Soll, Sigismundi Staesii cum Jureconsultis pluribus.

Non satisfacit
principium, quia
caret proprie-
tatis requisitis.

R. II. Non satisfacit hoc principium. P. Caret proprietatibus requisitis: ergo. A. P. 1. Quia non est principium notum secundum se: nam redit

dit quæstio, quidnam simpliciter expediat, vel non expediat ad felicem statum naturæ humanæ? Unde hi ipsi Authores, quæstioni huic ut satisfaciant, *judicium hominis hypothetici*, velut alteram regulam, subjungunt. Abs re non est animadversio *Christiani Thomasi*: (a) Hic, postquam proprietates, ad ejusmodi principium requisitas, adstruxisset, subdit: rides forte tantum apparatus, & in sinu gaudes, quod facili negotio te putes invenisse, quod hic quærimus. Quid enim aliud erit, cogitas, quam *fac ea, quæ necessario conveniunt cum natura hominis rationali; & quæ eidem repugnant, omitte*. Patet igitur principii veritas, *adequatio, & evidentia*. At compesce gaudium. Omnes quidem convenientiam crepant; at quid sit *convenientia* cum natura hominis rationali, hoc opus, hic labor est. *Connexio* quidem ipsius principii cum *primo principio pratico, honestum est faciendum*, evidens est; sed *connexio conclusionum* cum ipso principio in obscuro posita est, v. g. *atqui servatio pactorum convenit; homicidium disconvenit*. De paraphrasi autem, quam linguli dant, querendum, quod *veritas lateat in puteo*: una cum veritate igitur & *adequatio, & evidentia* est abscondita. Ita ille.

A. P. 2. Non est unicum, sed duplex; neque omni ex parte verum, quia nixum iudicio hominis ficti, ac hypothetici; & denique nec est *intrinsecum*, saltem secundum alteram regulam, ut patet, contra Apostoli scitum, quo edixit, normam juris naturalis non extra hominem esse indagandam, sed in ipso homine, utpote cujus cordi sit inscripta. Nempe plus non satisfacit *hoc hypothetici hominis iudicium*, quam apud Philosophos, differentia specificæ indagatores, *judicium prudentum*. Hinc conformius ad scopum, ni fallor, illa *convenientia* ad finem, seu *felicitem naturæ humanæ*, explicatur *per amorem*, a natura homini inditum, quia *ad felicitatem* necessarium, quam iudicium hominis, in idea *Platonica abstracti, & in consilium a Creatore DEO* adhibiti.

A. P. 3. Non est satis proprium, ac adequatum. Nam si *felicitas humani status* non denotat *principaliter bonum substantiale*, rationali naturæ *primario proprium*, quod consistit in *cognitione & amore Creatoris*, saltem in altera vita *proportionaliter*, hoc est, ad naturæ exigentiam satiativo, atque *inauferibili*; sed præcise indicat *bonum naturæ humanæ universale* quidem sed mere *integrale*, hujus vitæ termino clausum, adeoque *auferibile* (pro ut *communiter* intelligunt Politici etiam orthodoxi) principium non erit *adequatum*: nam homo, *jure naturæ obligatus*, ad se, suaque omnia consecranda pro communi salute Reipublicæ; Respublica, *jure naturæ obligata*, ad consecrandam felicitatem omnem temporalem pro cultu, uni Creatori debito haud deserendo, foret destituta fine, seu felicitate a naturæ jure præfixa, sic ut juris naturalis observantissimi forent plerumque infelicissimi, ejusdem quam maxime incurii essent felicissimi, frustrato naturæ fine, id quod neutiquam dicendum, vel admittendum.

B. III. In eandem prope viam abith *Balthasar W. rnherus*, author recentissimus ex Protestantibus, dum pro principio assignat *convenientiam, vel disconvenientiam cum natura humana necessariam*, quam hoc duplici axioma declarat: *quidquid ita comparatum, ut si ab omnibus hominibus omitteretur, Generi humano pereundum esset, illud per legem naturæ est a DEO præceptum. Et quidquid ita comparatum est, ut si ab omnibus hominibus feret, Generi humano pereundum esset, illud a DEO naturaliter prohibitum.*

Adit *Sirbrandus* (b) tertiam regulam, quod, *quidquid ita comparatum non sit: illud sit indifferens, ac licitum. Fundamenta hujus principii afferunt.*

I. In-

(a) In instit. Jurispr. Div. L. 1. c. 4. n. 6. f. m. 122.

(b) In disert. de principis Nat.

Nec videtur esse satis proprium, & adequatum.

Es explicatio Wernheri insufficientis.

1. Insufficienciam hominis ad sui conservationem sine aliorum ope. 2. Finem; a Creatore humanæ naturæ præfixum, conservationem sui & salutem communem. 3. Æqualitatem naturæ in omnibus, adeoque quod in ordine ad hunc finem a DEO prohibitum, vel præceptum toti naturæ, id singulis hominibus prohibitum, vel præceptum ceteri debeat. Atque hoc principium, ajunt, ex levi consideratione ipsius naturæ esse *evidens*; in applicatione apparere *adequatum* &c. Sed

Quia & ista non reddis principium proprium, & adequatum.

Contra est 1. Hoc principium non est *sufficiens*: nam sistit in conservatione humani Generis, & salute mere externa, vitæ termino conclusa, qui finis naturæ est solum inadæquatus, & minus principalis, ut supra diximus. 2. Non est *principium proprium*, & *adequatum*: nam sequeretur, *agriculturam* naturæ jure præceptam; *calibatam* naturæ jure prohibitum, & sic de aliis, id quod certo falsum.

Principium socialitatis, tantopere depradatum a Protestantibus.

Quæritur X. Quod alterum principium, ab Authoribus, maxime protestanticis, adornatum, & adoratum?

R. I. Famosa socialitas, quam Hugo Grotius velut concepit; * enixus est Puffendorfius; ** de fonte levarunt Christiani Thomassii, *** Bæcleri, **** Nicolai Hertii, Ryssclii; a contradictionibus vindicare conati sunt Immanuel Weberi, Joannes Geilsusii; in triumphum duxere Vitriarii, Bohmeri, Friderici Ludovici, Henningii, aliique passim A catholici, exceptis non paucis, quos inter illustres Leibnitius, Kemmerichius, Heineccius, Mevius, Coccejus, Kestnerus, Groningius, aliique, ut nihil dicamus de iis, qui mox initio hunc fœtum, *velut monstruosum*, rejecere, uti in fatis Puffendorfsiani hujus partus supra jam recensuimus.

Cui, quæ conveniunt, præcepta; quæ disconveniunt, prohibita.

R. II. Pro principio cognoscendi juris naturalis hanc regulam statuit Puffendorfius: (a) *cuiuslibet homini, quantum in se, colendam, & conservandam esse pacificam adversus alios socialitatem, indoli & scopo Generis humani in universum congruentem*. Inde deducit Thomassius hoc axioma: (b) *fac*

* Hugo Grotius in prolegomenis §. 7. & 8. postquam ex Philosopho adstruxisse homini appetitum societatis excellentem, cujus instrumentum est sermo, subdit: *hæc vero societatis custodia, humanæ intellectus conveniens, fons est ejus juris, quod proprie tali nomine appellatur, quo pertinet aliam abstinencia &c.*

** Puffendorfius de J. N. & G. L. 2. c. 3. §. 15. f. n. 197. Ex hisce positis facile est fundamentum legis naturalis invenire. Scilicet manifeste apparet, hominem esse animal, sui conservandi studiosissimum, per se egenum, sine sui similibus auxilio servari inaptum, ad mutua commoda promovenda maximo idoneum, idem tamen sæpe malitiosum, petulans, facile irritabile, ac ad noxam inferendam promptum, ac validum. Ejusmodi animali, ut salvum sit, necessarium est, ut sit sociabile, id est, ut conjungi cum sui similibus velit, & adversus illos ita se gerat, ut ne isti ansam accipiant eum lædendi, sed potius rationem habeant ejusdem commoda servandi, aut promovendi &c.

*** Thomassius in Instit. Jurisp. Div. L. 1. c. 4. Status norma legis est; lex norma actionum, n. 34. Ratio hominis in cogitatione consistit; cogitare est ratiocinari, ratiocinari vero non possumus, nisi per verba. n. 52. ut multa paucis contraham: ratio absque sermone non est, sermone extra societatem nullus usus, nec ratio citra societatem se exerit. n. 54. Igitur cum hominem rationalem dicimus, idem est, ac si dicamus *socialem*. Socialitas vero est inclinatio communis, toti humano Generi a Deo indita, vi cujus desiderat vitam cum aliis hominibus *beatam, & tranquillam*. Cur vero tranquillam? Quia in statu turbulento, qua tali, non ratiocinamur. A posteriori sententiam nostram probamus, quoniam homo extra societatem non potest esse beatus &c. Manet igitur inconcussum: naturam hominis rationalem eandem esse ac *socialem*, & consequenter per convenientiam cum natura rationali-intelligi convenientiam cum societate hominis &c. Ita ille: atque jejunam hanc perissologiam Author hic obrudit, ut veritates apodicticas: sed meliore jure eidem opponas: *hæc connexio conclusionum tam evidens, ut se palpavi possit?* n. 6. *An non de periphrasi hæc querendum, quod veritas lateat in puseo?* n. 8. *An non obscurum exponitur per æquæ obscurum?* n. 15.

**** Bæclerus in Grosius. Hanc ergo societatis custodiam, seu appetitum societatis ordinate, instruatque naturalem, recte Grotius juris naturalis originem, fontem, ac principium fecit, seu magis hoc juri naturali fundamentum substravit. Nam sicut ad talem societatem Deus homines condidit, natura instruxit, ratio deduxit, oratio copulavit, ita si fingeretur status hominum extra societatem, ille non humanus esset, nec naturalis, & sic omnis coaguli, ut omnis juris, ex pers.

(a) Brevius in L. de officio hominis c. 3. n. 9. *Cuiuslibet homini, quantum in se est, colenda & servanda societas: omnia, quæ ad istam socialitatem necessario, & universim faciunt, jure naturæ præcepta; quæ eandem turbant, aut abrumpunt, vetita intelliguntur*. Ita Puffendorfius.

(b) L. c. n. 64.

fac ea, quæ necessario conveniunt cum vita hominis sociali; & quæ eidem repugnant, omittit. Vel ut Paraphrastes *Weberus*: quidquid cum socialitate convenit, id est juris naturalis, & contra, si contra.

R. III. *Demonstrationes afferunt 1. A priori.* Quia homo est animal tam conservandi sui studiosum, quam impotens sine similibus ope; tam idoneum ad promovenda mutua commoda, quam ad impedienda malitiosum: ergo inferunt, ut homo sit salvus, & sospes, socialitatem amet, & socialitatem quærat, necesse est; neve sua malitia sociorum indignationem sibi consciscat, legem de colenda societate præfixam habeat, opus est: quidquid ergo socialitati confert, ad objectum juris socialis, seu naturalis, referendum est.

Ratio est, hominis impotentia ad se conservandum sine aliorum ope.

2. Creator DEUS soli inter animalia homini sermonem indulsit, quia eundem non solum, sed socium esse voluit, atque adeo facultate communicandi, & negotiandi cum hominibus præditum: ergo socialitas est fundamentum.

Loquela ad communicationem mutuam a Creatore indita. Natura ipsa ad socialitatem instructa.

3. Juxta Philosophum homo est animal natura sua civile, seu sociabile, uti testatur experientia, generandi, & irascendi facultas, principia practica, * conatus juvandi alios, quæ omnia forent frustranea, nisi ad societatem homo natus esset: ergo quod est ordinatum ad vitam socialem hominis, est conveniens naturæ homini: ergo socialitas est genuinum principium juris naturalis.

4. *Confirmatur a posteriori:* Hoc principium est verum, ut patet; est evidens, nam in sensus incurrit, ut vult *Weberus*. Si enim quæstio sit de actione aliqua, an juri naturali conveniat, nec ne? non majori aliqua evidentia id ostendi potest, quam si exemplo paucorum videas, an ad rem communem & mutuum, id est, ad socialitatem conservandam ea sit idonea, vel non? unde de habitu ejus ad universam hominum societatem facile licet argumentari. Evidentiam paulo aliter ob oculos ponit *Thomasius*: (a) Si DEUS voluisset hominem non ea facere, quæ cum socialitate ejus conveniunt, non voluisset rationalem: at homo irrationalis involvit contradictionem. Connexio conclusionum est evidens cum primo isto principio: nam quando v. g. quæro, quomodo homicidia, furta &c. repugnent socialitati? evidenter respondeo, quia ea turbant tranquillitatem communem totius Generis humani. Similiter quando quæro: quomodo pauperum observatio necessariè oconveniat cum socialitate? evidens est responsio, quia si ea non servarentur, turbaretur eadem tranquillitas. Inde infert *Fridericus Ludovici*: hoc principium est ad captum omnium gentilium; dissentientes autem tale proferre non possunt. (b)

Proprietates huic principio convenientes.

3. Est proprium disciplinæ, ac velut domesticum, ut loquitur *Weberus*: quia ex dictamine rectæ rationis depromptum. 4. Est adequatum & sufficiens: quia omnia officia hominis, etiam erga DEUM, & seipsum, saltem a posteriori & indirecè, exinde demonstrari possunt.

Quæritur XI. Quid contra rationes hujus principii excipiunt *Puffendorfi* Antagonistæ?

R. I. Ad 1. Distinguunt. Et illa impotentia se conservandi; illa malitia nocendi; illa indigentia alieni auxilii, per hypothesein *Puffendorfsianam* tantopere exaggerata, est tanta, tamque innegabilis, ut inferat necessitatem absolutam colendæ, & incolendæ societatis pro singulis. ** N. ut inferat

Sed illa impotentia, etsi magna, non tamen absolutam inducit societatis necessitatem, etiam pro singulis.

Tom. I.

N

rat

* Qualia sunt bonæ vivere, neminem ledere, jus suum cuique tribuere, quorum extra societatem nullus est usus, uti ait *Stravarius* in Proleg. Instit. juris Naturæ & Gentium. Quasi vero extra locum etatem nulla foret vis bonæ.

(a) L. c. n. 66. 167. (b) In doctr. juris naturæ c. 4. §. 15.

** *Thomasius* L. 1. c. 3. n. 84. adstruit homini quo ad corpus imbecillitatem, non modo animalibus brutis majorem, sed & tantam, ut necessario periret, si alii homines obligati non forent, ut ipsi succurrerent; in animo majorem pravitatem nocendi aliis, quam sit in bestis.

rat necessitatem indeterminatam colendæ cujusdam societatis, saltem conjugalis, pro toto Genere humano. C. Cum nec societas, saltem singulis præcepta sit; cum innumeros videamus, solitariam vitam, tantopere haud incommodam, ducere; cum neque ii, qui in societate sunt, cum solis sociis habeant, quod agant, sed etiam DEO, sibi que debita exhibere officia debeant, socialitas nec proprium, nec adequatum principium dici potest, ex quo objecta juris naturalis, recte & universaliter, deduci queant.

Uti neque sermonis capacitas, & naturæ cetera dispositio.

Ad 2. & 3. Denuo distinguunt. Et illa sermonis, & communicationis capacitas; illa naturæ dispositio, & nativa inclinatio ad societatem mutuam &c. evincit aliquam societatem, nempe conjugalem, esse absolute necessariam, & necessario colendam a Genere humano. C. Aliam quamdam, humano Generi communem. Subd. Esse necessariam ad melius esse, seu admodum conformem naturæ. C. In alio sensu. N. Omnis Puffendoriana paraphrasis plus non evincit, quam societatem (supposito decreto DEI de propagatione, & multiplicatione humani Generis) esse naturæ rationali necessariam in genere, suo modo, & consequenter, nempe ut ista societas rite instituat, opus esse legibus tum naturalibus, tum positivis, universalibus & particularibus.

Neque evidentia hujus principii convincit ipsum Thomasmum.

Ad 4. Ajunt evidentiam hujus principii, quam affert Thomasmus, esse admodum profundam in puteo, si ejus phrasibus uti fas est. Unde est, quod nimia hujus principii Puffendorfiani evidentia convictus & ipse, id tandem, ut multis difficultatibus expositum, repudiavit. * Cæteris proprietatibus, an socialitas merito gloriari possit, paulo pressius disquirendum. Unde Queritur XII. Quid, absolute loquendo, de socialitatis principio sentientium?

Unde principium socialitatis est proprietatibus debitis destitutum. Non enim est primum, quia ortum ex amore sibi naturali ter debito.

R. I. Est principium proprietatibus debitis destitutum, adeoque illegitimum. T. 1. Non est principium primum. Nam socialitas, seu inclinatio naturalis ad vitam socialem, in ordine ad obtinenda exinde commoda, fluit, tanquam effectus, ex amore sibi naturaliter debito, quia ad felicitatem naturæ humanæ propriam, hoc est, ad conservationem sui, & propagationem speciei simpliciter necessario: ex quo deducimus socialem vitam, saltem conjugalem, seu societatem familiæ esse de jure naturæ præceptivo, sed indeterminato, hoc est, non quidem singulos, sed humanam speciem obligante. Porro societas familiæ, sicut est medium necessarium ad felicitatem naturaliter debitam, ita est sufficiens, sic ut cæteræ societates, ad percipienda exinde majora commoda, initæ, respiciant jus naturæ merissime concessivum, utpote conformes quidem amori sui ipsius, sed tamen ad felicitatem, naturaliter debitam, determinate haud necessario. Supposita tamen ejusmodi societate, sese amplius exerit jus naturæ, non tamen mensurandum ex convenientia cum socialitate, sed cum amore, seu proximo, seu societati humanæ naturaliter debito, quia ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario. Jam sic: convenientia immediata in ordine ad felicitatem, naturæ humanæ propriam, notat principium primum juris naturalis, velut medii ad hunc finem intenti: sed convenientia cum amore, ad conservationem sui necessario, est immediata; convenientia cum socialitate, ad quam veluti medium, conservationi propriæ congruum, inclinatur amor, est mediata: ergo illa, non ista notat principium primum. Quæ ratiocinatio sicut principium socialitatis infirmat, ita principium nostrum de amore confirmat.

2. Non

* Fleischerus in Inst. J. N. & G. L. I. c. 6. §. 38. f. m. 176. Quamvis illustris Thomasmus in Jurisp. Div. sententiam de socialitate contra omnes dissentientium objectiones strenue tueretur, ipse tamen eam postea reliquit, postquam satis perspexit, multis ipsam difficultatibus esse expositam. Vid. ejus elementa J. N. L. 1. c. 6. §. 19. & seqq.

2. Non est principium *adequatum*, quia haud aptum ad eruenda officia hominis erga DEUM, atque seipsum. Res clara est, habetque fatentem ipsummet *Puffendorsum*, qui hac de causa officia hominis erga DEUM, atque seipsum, a disciplina juris naturalis male sequestravit, & ad Theologiam moralem, vel Ethicam remisit. Unde suppleturus defectum in libro de officio hominis, & civis, hæc officia ex socialitate, saltem indirecte, deducere annisus est, id quod *sufficere* male sibi persuasit; pejus aliis persuasum voluit. Notator *Weberus*, cum ipsa divisione officiorum erga DEUM, seipsum, & proximum, quæ ex lege naturali homini incumbunt, ut loquitur ipse *Puffendorfius*, principium socialitatis aperte mancum demonstraretur. Sincerior scripsit *Thomasius*: (a) plures putant, ex principio socialitatis officia hominis erga DEUM, & seipsum deduci haud posse: de officiis erga DEUM facile concedemus, quæ ad Theologiam, non vero jus naturale pertinent: officia hominis erga se, proprie loquendo, non dantur, nam nemo sibi obligatus esse potest. Ita Doctor hic resolutus. Unde *Wernherus* protestanticus: (b) Altera difficultas principii *Puffendorfiani* est, quod omnium, qui pro hac hypothese pugnant, confessione officiorum erga DEUM necessitas, non nisi indirecte, ex eo fluat: atqui fundamentum, quod universa morum disciplina substernendum est, ita perspicuum esse debet, ut quivis sanæ mentis directe omnia officia ex ea liquido cognoscere possit. * Immo nec officia hominis erga alios ex socialitatis principio universim recte deduci (prout male indulgent *Puffendorfius* nonnulli ex Authoribus orthodoxis) ** ex eo probatur, quod Author pro socialitatis fine adstruat felicitatem mere exterranam, integram, non substantialem, utpote hujus vitæ terminis conclusam; non sufficientem, quia auferibilem; non adequatam, quia partialem, ac minus principalem, ut sæpe jam demonstravimus.

Non est adequatum quia non aptum ad eruenda, saltem directe, officia erga DEUM, & seipsum.

3. Non est principium *proprium*: nam, uti per decursum clarescet, plura *Puffendorfianæ* socialitatis principia non tam in necessitate naturæ, quam in libero humane constitutionis arbitrio fundantur: unde est, quod *Puffendorfius* jus Gentium cum jure naturæ confundere sit coactus, uti infra declarabimus.

Non est principium proprium, quia jus Gentium cum jure natura confusivum. Non est principium verum & evidens, quia mixtum falsis suppositis de existentia hominis in societate.

4. Non est principium *verum*, ut ne dicam *evidenter notum*: nam nititur non uno supposito certe falso. Supponit i. existentiam plurium hominum, seu supponit hominem in societate, qualicumque tandem, constitutum, extra quam jus naturæ actu nec fuerit, nec esse possit, *** id quod certo falsum, uti patet in *Adamo*, naturæ jure ad officia Creatori DEO, antecedenter ad creatam Evam, actu obligato. Item ex eo, quod absolute necessum haud sit in societatem quamdam coire singulos homines, etsi naturæ jure actuali tam DEO quam sibi adstrictos, id testante Anachoretarum haud uno millione. Ratio est: quia jus naturale, etsi non unius hominis in particulari,

N 2

fed

(a) L. 1. c. 4. n. 73.

(b) In elementis J. N. c. 5. §. 14. f. m. 121.

* Alii aliter nec primum, nec adequatum esse probant socialitatis principium, eo quod *Adamus* ante omnem societatem; tot Anachoretæ extra societatem humanam actu obligati naturæ jure fuerint ad officia erga DEUM, & seipsum, ut adeo *Adamus* aliud principium, socialitate prius; Anachoretæ aliud socialitate extensus habuerint, oportet. Ajunt quidem, etiam non data existentia plurium, fuisse in *Adamo* saltem respectum ad societatem futuram; in solitariis ad presentem, qui respectus jam constituerit fundamentum officiorum erga DEUM, & seipsum, quæ in illo statu etiam solitario exercenda fuissent eo saltem ex capite, ut ne se ad societatem futuram, si quando eandem incohererent, inutiles redderent. At quis non videt, ex hoc respectu non directe, & necessario; sed indirecte tantum, & per accidens officia erga DEUM, & se ipsum erui, quod sufficere *Wernherus* recte negat?

** Claris. Sigisf. *Stappius* in J. N. & G. P. 1. c. 1. n. 4. f. m. 14. Socialitatis principium sufficere videtur ad colligenda ea officia, quæ hominibus erga alios homines incumbunt &c. Etiam Claris. *Boken* in Jurispr. universa L. 1. titulo 2. P. 2. Q. 1. §. 4. n. 24. f. m. 296. hanc socialitatem pro principio ad eruenda officia hominis erga alios, ut sufficientem, videtur admittere.

*** Nam respectus ille ad futuram, vel possibilem societatem est ad demonstranda officia erga DEUM, & seipsum insufficientis, fundamentum indirectum, non necessarium, uti dictum.

sed totius naturæ humanæ commune bonum respiciat, nihilominus per se hominem prius respectu sui Creatoris, suique ipsius informare intendit, quam respectu societatis humanæ, ut adeo primo bonum hominem, deinde bonum socium efficere conetur. Accedit, quod multiplicari Genus humanum posset, data sola societate conjugali, et si societas quædam generalis non esset introducta.

De hominis
absoluta in-
habilitate
ad se conser-
vandum ex-
tra sociali-
tatem.

Supponit 2. Hominem in statu naturæ lapsæ adeo in miserias projectum, destitutum, egenum, miserum, & miserabilem, ut interprete Thomasio non foret rationalis, quia non socialis; ut extra societatem nullatenus posset sibi esse sufficiens; immo, Boeclero notatore, solitarius status nec naturalis foret, nec humanus, id quod univèrse loquendo, rursus certo fallum, * cum constet, vitam solitariam absolute & in se spectatam, haud adeo miseram, sed, si bene suscipiatur, & in ordine ad vacandum liberius contemplationi Creatoris, etiam suavem, ac beatam Platone teste, ipsaque veterum Sophorum praxi; immo meliore experientia tot Anachoretarum, quorum vitam (etiam abstrahendo a supernaturalibus studiis) nec naturallem, nec humanam, aut rationalem nemo dixerit, nisi admodum inhumanius, ac irrationalis.

De fine juris
naturæ mere
inadequato,
insufficien-
te, seu felici-
tate mere
temporalis.

Supponit 3. Finem adæquatum juris naturæ esse felicitatem mere externam, & quidem solis hujus vitæ terminis conclusam, manifesto errore, cum conllet finem, a natura intentum, esse felicitatem adequatam, quæ primario & substantialiter consistit in amore, & cognitione Creatoris, naturæ proportionato, tam hujus quam alterius vitæ, eoque ab hominibus independente, ac inaufertibili; et si secundario, & integraliter quoque consistat in felicitate hujus vitæ, tam interna quam externa, uti in præmissis jam demonstravimus. Ex quo errore fluit, teste Leibnitio protestantico, quod jus naturæ, ex hujusmodi socialitatis principio deductum, incisus veluti nervis, flaccescat; efficacia ad obligandum in quibusvis circumstantiis careat, ex defectu præmii vel pænæ naturalis, saltem in altera vita a Creatore DEO redhibendæ, quo fit, ut juris naturalis observantissimi plerumque infelicissimi; ejusdem vel maxime incurii felicissimi forent, id quod vel prima justitiae, honestique principia subruit, ac labefactat.

Et externa.

Supponit 4. Quod jus naturæ ad interna haud necessario sit trahendum, utpote Ethicæ propria, adeoque ad usum fori, præcipue humani, aptandum sit: quo quid esse possit magis paradoxum, ac paradoxum, Leibnitius perspicere nequit; unde sequitur, quod socialitatis principium (circa interna parum sollicitum) in præcipua parte juris naturæ sit mancum, inutile, ac defectuosum. Hinc

Principium
socialitatis,
spectatis
suppositis,
est etiam re-
probum.

§. II. Principium socialitatis Puffendorpianum, spectatis suis suppositis, est etiam reprobum, adeoque nullatenus cognoscendo naturæ juri accommodum. 2. A qua censura nec Thomasi, Weberi, Henningii, Boehmeri, nec alii Apologetæ protestantici id recte vindicant, vel absolvunt.

P. primum membrum. Principium socialitatis vitam solitariam omnem, velut naturæ juri directe oppositam, subruit; naturæ leges exigit ad normam politicissimi, rationali naturæ haud satis digni, dirigendo nempe ad finem nequaquam sufficientem, quia unum unicum respiciendo Reipublicæ commodum, hoc est, felicitatem mere externam, hujus vitæ temporariam, naturæ rationali secundario præfixam, non attenta felicitatis parte primaria, ac substantiali, quia inaufertibili, interna nempe tranquillitate, ac conjunctione cum DEO per cognitionem & amorem naturæ proportionatum, ac etiam post

* Et tamen Puffendorpianus in specim. Controv. c. 4. §. 1. has observationes esse dicit, quas ipsa natura verum, uti & hominis, suppeditat, & qua a nullo, sana rationis compote, in dubium vocari possit. Quanta hæc abundantia sensus proprii!

post fata sub ratione præmii, saltem temporalis, beatorum; non attendit interna, in quibus tamen honesti principia præcipue fundantur; quæ omnia, quam jus naturæ reddant *mancum*, ac *imperfectum*; quam justi honestique principia enervent; quam naturæ rationalis dignitatem ad sola corporis commoda deprimant; quam studio internæ virtutis, cultuique Creatoris præjudicent &c. verbo: quæ omnia, quam sint reprobæ, ut ne dicam, perniciose, nemo non Orthodoxus politicus videt, nemo non palpat, uti sæpe jam indicavimus.

P. Secundum membrum confutando replicas, quas afferunt Naturalistæ, nominati supra

Opponunt I. Jus naturæ se non extendit nisi ad mere externa; interno- rum directionem & curam, in ordine ad animi tranquillitatem, resignat Ethicæ; pacem cum DEO, per cultum debitum, transcribit Theologiæ naturali, ut ne confundat disciplinas diversas more papistico, & cum Scholasticorum grege misceat quadrata rotundis.

R. Hoc nempe est illud desperatæ socialitatis asylon, ad quod Puffendor- fium cum suis cogit dira necessitas: jus naturæ dividitur, principaliore parte truncatur, ad alias scientias relegatur, formosa socialitatis inventæ Helena ut triumphet. Hoc est Puffendorfsiani systematis indelebile stigma, nempe disciplina juris naturæ manca, imperfecta, dimidiata; jus naturæ sine pœna & præmio Creatoris enervæ; soli foro externo accommodatum, de internis parum sollicitum; in occultis infractionibus, si modo non turbent Rempublicam, securum; ultra fata non extensum; adeoque in observantissimis sæpe sine præmio, in negligentissimis sine pœna. Ideæ hujus, ad politicissimum quem- dam fucatæ, gloria ut perennet, lex DEI, velit, nolit, Thomasio sit oportet figmentum Scholasticorum; Scholasticorum doctrina Puffendorfo debet esse confusio scientiarum. O Nugatores, in socialitatis principio inaniter nimium sociatos! Sed hos lumbricos supra jam dissipavimus.

Opponunt II. Non male confundimus legem naturæ cum norma virtutis, Ethicæ propria. A. P. I. Lex naturæ habet pro fine bonum commune So- cietatis humanæ, dirigendo externa ad tranquillitatem publicam; Virtus ha- bet pro fine bonum singulorum, dirigendo interna per ordinationem affe- ctuum. 2. Lex naturæ est ad alios, tribuendo cuique suum, cujus effectus inter homines haberi nequit per obligationem mere internam, sed requiri- tur vis externa, & coercitiva: virtus pro objecto habet interna, ad quæ nemo cogi potest. 3. Actiones juris naturæ sunt justæ, quia directæ ad red- dendum alteri debitum; actiones virtutis sunt bonæ, quia ordinatæ ad ho- nestatem. Ita Bohmerus. (a)

R. N. A. Ad I. D. Lex naturæ habet pro fine bonum commune totius na- turæ humanæ, hoc est, omnium, tam in sensu distributivo quam collectivo. C. Omnium tantum in sensu collectivo. Subd. Habet bonum commune pro fine aequato. N. Pro fine inadæquato, & quidem minus principali. C. Explica- tur distinctè: Lex naturæ nos intendit bonum singulare unius, vel aliquo- rum, sed bonum commune omnium, seu totius naturæ humanæ. Natura autem humana considerari potest ut species, communis pluribus distributive acceptis; vel ut collectio, seu societas, denotans membra, per subordinatio- nem ad totum collective sumpta. In priore sensu lex naturæ, etsi præcipiens solum interna, intendit bonum commune; quia non unius, vel aliquorum, sed omnium distributive, quibus natura rationalis communis est, id quod sufficit ad rationem legis, distinctæ a præcepto: vel etiam virtute, ad finem solummodo particularem ordinata. In posteriore sensu lex naturæ rursus in- tendit bonum commune, sed alio modo, quia societas, quæ talis. Unde

Tom. I.

N 3

negatur

Nec a Tho- masio, aliis- que recte vindicatum. Nam inter- norum cura & officia er- ga Deum suo modo sunt inno- spheram ju- ris nature.

Neque con- funditur a nobis lex na- turæ cum norma vir- tutis.

Nam lex natura in- tendit etiam bonum sin- gularum, seu commu- ne in sensu distributivo.

(a) In introduct. in jus univers. edita A. 1710. P. gener. c. 1. §. 29. & seqq.

negatur suppositum, quod hoc bonum commune societatis, in sensu collectivo, sit finis legis naturalis adequatus, utpote quæ intendit felicitatem completam, cujus pars substantialis est pax cum DEO; pars magis principalis pax secum ipso per ordinationem internorum; pars minus principalis est pax cum proximo, per ordinationem externorum in ordine ad tranquillitatem publicam.

Est ad alios suo modo, & sortitur effectum absque obligatione externa saltem per se loquendo, quod sufficit.

Ad 2. D. Lex naturæ est ad alios, hoc est, ad solam Rempublicam. N. Ad alios, hoc est, ad proximum, DEUM, & semetipsum, ut Creatoris depositarium, *fictione juris distinctum*. C. Item: juris naturalis effectus inter homines haberi nequit per se, sola obligatione interna. N. Haberi nequit per accidens. T. Etiam *lex pœnalis*, a legislatore humano superaddita legi naturali, non semper sortitur effectum, quia nil obstante vi coactiva committuntur furta, rapinæ &c. ergo nec ista obligatio foret *sufficiens*; Immo sine obligatione interna foret plerumque frultranea, cum plurima scelera in occulto patrari, & in judicio probationes absque jure jurando eludi possent. Unde lex naturalis, *per se loquendo*, sufficienter obligat in conscientia per Creatoris justitiam, præmia vel pœnas gravissimas, saltem post fata, intentantem, abstrahendo ab earum æternitate, ad quam sola ratio non pertingit:

Actiones, profectæ ab amore, ut est virtus fundata in natura debito necessario, participant justitiam, & dicuntur non solum bonæ, sed etiam justæ.

Ad 3. D. Actiones dicuntur bonæ, quæ a qualicumque virtute, & quomodocunque sunt imperatæ. C. Quæ sunt imperate a virtute, participante justitiam, quatenus respectu DEI, & sui ipsius fundantur in debito naturæ necessario. N. Suppositum, quod ejusmodi actiones dici nequeant justæ. * Sed hujus asserti utrumque membrum cum supra jam semel, & iterum pluribus sit demonstratum, hic ulteriore paraphrasi superfedemus. (a)

Queritur XIII. Quæ alia principia dignoscendi juris naturalis, a recentissimis Authoribus nuper in medium prolata?

De aliis principiis magis memorabilibus, Heineccii amor non satis proprius.

R. I. Joannis Heineccii, qui & ipse pro principio adstruit *amorem*, sed non satis curate digestum: nam deficit in explicatione amoris, quem nec redigit ad debitam unitatem, nec ad *proprietatem*, positivi juris omnimode exclusivam. ** Id tamen elogii meretur Heineccius, quod inter protestanticos Authores, saltem hæctenus nobis cognitos, primas merito tulerit, propiusque cæteris punctum veritatis tetigerit, sic ut inoffenso propemodum oculo legi possit. Debet hanc laudem moderationi suæ, qua maluit receptis dudum principiis, quam phantasiis suorum excentricis calamum commodare, potius vera, quam speciosa sectatus.

Axioma triplex aliorum non satis digestum, & simplex.

2. Nonnemo ex Recentioribus adstruit (b) *subordinationem ac unionem ad DEUM, ordinationem & dilectionem sui ipsius, & socialitatem cum aliis*. Sed quis non videt hoc principium priore minus compositum, in socialitate etiam defectuosum? ***

Sanctitas DEI regula nimis obscura.

3. Fuit nuper, cui non displicuit, quod dudum antiquioribus Theologis placuit, axioma: (c) *Quidquid convenit cum sanctitate Divina, id jure naturali*

* Alia nugamenta potius, quam argumenta coacervavit cum Hennige Bahnerus, v. g. Lex justo non est posita, sed injustis, teste Apostolo: ergo est aliud norma virtutis, quam habent iusti; aliud lex nature, quam habent iniusti. Quid enervius? Quasi lex naturalis, impleta absque pœne timore, non esset lex, sed norma virtutis. 2. Deus in prima tabula distinguit præcepta respectu sui, & præceptis secundæ tabulæ respectu proximi: ergo innuit, aliud esse normam virtutis, aliud jus naturæ. Quid possit esse inanius? Indignæ sunt hæc ineptiæ, ut occupent contextum.

(a) In prolegomenis Instr. VII. §. 5. In anatome Puffendorffii R. V. Item Tit. 1 Instr. V. §. 4. per totum. Item supra Q. 3.

** Amorem DEI & hominum, adhuc magis confusum, pro principio venditarunt jam prius Hedingerus, Weissius, Hopperus, Strimeus, Janus, Wincklerus, & alii.

(b) Clarissim. P. Bocken in Jurisprud. contro. f. in. 296.

*** Delumptum hoc principium ex Francisco Buddeo, qui pro fundamento adstruxit hoc apophthegma: DEUM cole. temperanter vive, scilicet te gere. Similia Christianus Multenerus: DEUM cole, philantiam exerce, socialitatem observa. Tertius adstruit pro principio Naturam religiosam, sui amantem, & socialem. Sed & similia jam priorem innuit Tribonianus, dum finem juris ede scripsit: honeste vivere, neminem ledere, suum cuique tribuere.

(c) Rabrensee de fundam. J. N. §. 7.

turali præceptum est; quidquid disconvenit, id est prohibitum. Sed præter claritatem, proprietas deest, non enim excludit jus positivum.

4. Non defuere etiam hodie, (a) qui pro principio fundamentali *Decalogum* adstruxere, sic ut quidquid in Decalogo (excepta circumstantia sabbati) contentum legimus, id juris sit naturalis. Sed patet, Decalogum non esse legem illam, in cordis humani tabula a Creatore exaratam, quæ non modo *Judæis*, sed etiam Gentilibus, absque decalogo, sed solo rationis lumine promulgata est, ut adeo Decalogus non sit regula a priori, seu prima radix, a qua universa juris naturæ capita progerminant; sed potius ratio a posteriori, atque instar promulgationis authenticæ, qua, quid æquum vel iniquum sit, naturaliter edocemur.

*Decalogi si-
gnum a po-
steriori.*

5. Recentissimus *Henricus Kählerus* ex *Wolfio* (b) hoc principium profert: *fac ea, quæ te, statumque tuum perfectiorem efficiunt; omitte ea, quæ te, statumque tuum imperfectiorem reddunt. Item: ea faciendæ, quæ voluntatem duraturam prognerant; ea omittendæ, quæ tedium duraturum progignunt.* Sed prius principium non est proprium, quia juris tam Divini, quam humani inclusivum: alterum omnino est paradoxum.

*Status per-
fectior in-
certus.*

6. *Valentinus Alberti* juris naturalis principium a statu integritatis partim formaliter, partim normaliter * deduxit: sed a *Puffendorffio* jam dudum fuit deprexus, eo quod status naturæ integræ sit impertinens ad jus naturæ, citra revelationem, ex sola ratione Gentibus demonstrandum.

*Status inte-
gritatis su-
pra rationis
soliis ca-
ptum.*

7. *Laurentius Fleischherus* (c) ex *Thomasio* se reformante, seu ex secundis ejusdem curis; ac fundamentis Juris naturæ & Gentium (d) nuper in publicum protulit hoc axioma: *Fac ea, quæ hominum vitam reddunt & maxime diuturnam, & felicissimam; contra omitte, quæ vitam hominum infelicem reddant, mortemque accelerant.* Subjungit: *vita vero felicissima consistit in eo, ut cum maxima laude, suavitate, & rerum omnium sufficientia referta sit: hanc enim, inquit, exoptant ambitiosi, voluptuosi, atque avari, & nemo inficias ire poterit, vitam hominum sapientia esse laudabilem, suavem, ac sibi sufficientem. Homines enim considerari debent, uti sunt, non uti esse debent &c. Hujus hominis ideas, ex paradoxo *Thomasii* reformati systemate desumptas, & paraphrasi vana, etiam Evangelio Christi protestantice accommodatas, memorare libuit, non tam ad refutationem, quam ad paradoxo calami, erudito hoc nostro sæculo indigni, ostentationem. ***

*Felicitas
non tam
principium
juris natu-
ralis, quam
finis est.*

8. Et quia hos flosculos non e suo, sed *Thomasii* hortulo deprompsit *Fleischherus*, de principio juris naturalis *Thomasiano* addamus unum, & alterum verbulum. Constat ex dictis, quod *Thomasius*, in institutionibus suis, principium juris naturæ cum *Puffendorffio* fundarit in necessaria convenientia, & disconvenientia cum natura hominis sociali: (e) sed falsus est hoc principium

*Male a Tho-
masio, se-
reformante,
statuta.*

N 4

(a) *Hemmingius* in typo *J. N. Kulpifus* etiam tribuit *Baclero*.

(b) In methodo system. *J. N. Exercit. 2. §. 340. f. m. 67.*

* *Formaliter* in iis officiis, quæ & tunc, & nunc obtinent, ut colere Parentes. *Normaliter* in iis officiis, quæ ex statu corrupto emertere, ut quod servus Domino subesse debeat: quasi vero status integritatis, qui cum statu nature lapsa, ratione officiorum specialium, nullatenus convenit, pro ejus norma haberi possit.

(c) In institut. *J. N. & G. editis Anno 1730.*

(d) *Editis Hale & Lipsæ A. 1728. L. 1. c. 6. §. 21. & seqq.*

** *Paralogis plurimis turget libellus, v. g. Maximum dubium est, an convenient hæc cum doctrina S. Scriptura? Certe si interpretatio S. Litterarum instituenda esset ex opinione nonnullorum, utique aliter formanda esset doctrina hæcenus propoisa. Hi enim nihil urgent quam mortificationem veteris Adami &c. Verum hi sibi fingunt non hominem, non Christianum; sed Christianum Platonicum, Stoicum &c. hæcque sua doctrina magis nocent Evangelio &c. immo homines eo perducunt, ut sibi persuadeant, Evangelium Christi non esse convenient omnibus, sed paucis solummodo melancholicis &c. Tum ex Evangelio probat sectandos quoque honores, divitias, & voluptates saltem sub modo, onusque Christi leve demonstrat. Applicationem luxæ regulæ proponit ex *Thomasio* per enumerationem stultorum in triplici gradu, pro stultis maximis coercendis designat poenas; pro mediis præmia; pro infimis exempla, quæ omnia, quam sint paradoxa, vel lippus palpet, si videat.*

(e) *L. 1. Institut. Jurisp. Div. c. 4. §. 64. 69.*

pium difficile, ambiguum, mancum, & insufficiens, dum in secundis curis (a) scripsit: *Custodia socialitatis*, quæ hæcenus quidem a nobis, contra objectiones dissentientium non male (si credere fas est) fuit defensa, jam displicet, quia partim ambagibus opus est in deducendis hominis officiis erga se ipsum; partim non adeo perspicue comprehendit præcepta honesti: partim etiam vel miscet, vel certe non accurate secernit præcepta iusti, & decori. Hinc emendaturus institutiones Jurisprudentiæ suæ Divinæ, aliud commentus est principium universale, quod a *Fleischero* explicatum supra retulimus: Ait *Thomasius*, illam propositionem esse veram; sed an veritate, soli juri naturæ propria? non probat. Ait, esse perspicuam, quia valde ad captum, & palatum stultorum. An etiam ad palatum Eruditorum? id dissimulat. Ait, esse adæquatam. An etiam satis distinctiva? non demonstrat. Addit, hoc principio suppeditari clavem secernendi regulas honesti, decori, & iusti: nam regulam honesti definit: quod vis, ut alii sibi faciant, tu tibi facias: regulam decori; quod vis, ut alii tibi faciant, tu ipsis facies: regulam iusti; quod tibi non vis fieri; alteri ne facias. Porro in applicatione hujus sui principii, & triplicis regulæ, inde deductæ progreditur ad stultos, hoc est ambitiosos, luxuriosos, & avaros, propolitaque Sapientum vera felicitate revocare conatur ad honestum, decorum, & justum, tam impertinente, & inani loquentia, * inspersis passim calumniis ** & protestantice erroneis scitis, *** ut quis mirari satis non possit, hominem, in Jurisprudentia sua in multis sat subtilem & solidum, in fundamentis Juris naturæ nugaciter paradoxum, & in commentitiis ideis plus quam *Platonicum*. Nobis cum phantasmatis luctari haud vilupe. Ad demonstrandam *Thomasiani* principii insufficientiam sufficit, quæ illico contra *Kemmerichium* memorabimus. Nam

Eadem felicitas nec a *Kemmerichio* recte asserita, quia hæud satis determinata, simplex & propria.

9. *Dietericus Hermannus Kemmerichius* (b) & ipse *Thomasii* principium, rejecto *Puffendoriano*, assumit, statuitque pro *universali* regula juris naturæ: *Fac ea, quæ vitam hominum reddunt felicissimam*; seu ut alii, *salus hominum suprema lex esto*: quem naturæ finem per tria principia declarat: per principium honesti: fac ea, quæ felicitatem tuam internam, cum primis tranquillitatem animi promovent; per principium decori: fac ea, quæ amicitiam conciliant; per principium iusti: fac ea, quæ pacem & tranquillitatem societatis humane conservant.

Sed hæc omnia, quam non sint propria, solique juri naturæ eruendo accommoda, sed cunctis virtutum officiis applicanda, quam non sint simplicia, finemque solummodo incompletum, quia felicitatem mere temporalem vitæ hujus, eamque insufficientem, respiciant, vel primo intuitu oculis offendit.

De aliis principiiis, scopum minus tangens. Qualia insinctus naturalis, notitia indicat.

Queritur XIV. Quæ cætera supellex, in hujus variatione principii magis jam derelicta?

R. *Kemmerichius* revocat ad septem classes.

1. In prima sunt, qui pro principio insinctum naturalem cum *Cicerone* commendant; vel cum *Melanchtone*, & *Scharrockio* ad notitias instas; vel cum

(a) Seu fundamentis J. N. & G. L. 1. c. 6. §. 19. & seqq.

* V. g. Dum §. 29. ait: ita Christus jugum suum vocat leve, & suave ad persuadendos nempe stultos: ita *David* ps. 33. v. 13. Quis est homo, qui vult vitam, diligit dies videre bonos? Prohibe linguam tuam a malo &c. diverge a malo (en! honestum); fac bonum (en! decorum) inquire pacem (en! justum) quid ista ad secernendum ius naturæ a positivo?

** V. g. §. 30. Ita *Monachi* ante reformationem, commendantes paupertatem deplumabant divites; obedientiam & ignominiam, supprimebant potentes; dolores corporis, ipsi fruebantur summis delictis. Et quasi calumniæ latinæ non satis pateret, eam idiomate germanico *Lusberice* magis emphaticam reddidit.

*** V. g. Non quæres solitudinem, neque separabis te ab hominibus, etiam stultis. Nutrit solitudo & voluptatem & ambitionem & avaritiam. Hoc axioma ex regula honesti deducit, & ne quis de scopo protestantico ambigere possit: addit in nota: Contra *Monachos*, & *Pharisæos hodiernos*.

(b) In *Puffendorfo* enucleato c. 3. n. 30. & seqq.

cum Jureconsultis Romanis, *Ulpiano & Triboniano* ad actus, quos *natura omnia animalia docuit*; vel cum antiquis Scholasticis ad *convenientiam naturæ*; vel denique cum *Pritio ad finem naturæ*, aut *hominis cum Muldeno*; aut etiam *finem Mundi cum Lamberto Velthufio* confugiunt, Sed hæc omnia ultro concidunt.

2. Qui in classe secunda sunt, partim assignant cum antiquis Theologis *Legem DEI æternam*; partim *conformationem creaturæ rationalis cum Creatore*, aut *assimilationem DEI cum Joachimo Zentgravio*. Alii statuunt cum *Rachetio providentiam Divinam*. alii cum *Nitschbio cultum Divinum*; alii cum *Ludovico Præschio legem*, & *Evangelium*. Quæ omnia denuo, velut quæ maxime impertinentia, refutatione non indigent.

3. Classem tertiam merentur, qui cum *Bodino Mundi ordinem* pro principio adstruunt. Sed recte *Fridericus Ludovici*: (a) 1. incognitum est, in quonam ille ordo consistat, & sic evidentiæ deficit. 2. Ordo etiam de reliquis Creaturis, præter hominem, prædicatur; jus naturæ autem ad solum hominem spectat. Et 3. Jus quidem est ordo, sed non omnis ordo pro jure haberi potest: nam decorum quoque ordo est, sed tamen pro juris specie haberi nequit.

4. In quarta classe est *Coccejus* cum *Kestnero* & aliis, qui jus naturæ ex *DEI voluntate* sic deduxit, ut eam per sex principia cognoscendam declararit. 1. *Per verba DEI*, sive *S. Scripturam*. 2. *Per motus hominibus inditos*. 3. *Per actiones Creatoris*. 4. *Per finem actionis necessarium*. 5. *Per mediæ necessitatem*. 6. *Per naturam perfectissimi Creatoris*. Sed quod *DEI voluntas* sit principium essendi juris, apud omnes in confesso est: difficultas est in principio cognoscendi juris, quod per *S. Scripturam*, per *naturam*, per *actiones Creatoris* &c. explicate, est cæco cæcum pro Duce assignare.

5. Quintam classem conficiunt, qui *utilitatem singulorum privatam*, vel *studium salutis propriæ*, principii loco, commendant, quorum prius *Epicuro*, *Carneadi*, & *Cyrenaicis*; posterius *Hobbessio* tribuitur: sed nec verum, nec adequatum est hoc principium, etsi enim omne honestum sit utile; non tamen omne utile est honestum.

6. Sexta classis complectitur eos, qui cum Philosophis nonnullis, & *Grotio*, *consensum Gentium moratorum* pro principio venditant: sed hoc principium esse naturæ extrinsecum, ambiguum, & incertum, per se constat.

7. Septima classis numerat *Seldenum*, atque *Hobbessium*; ille, ut alibi jam declaravimus, juris naturalis principium ad septem illa *Noachidarum præcepta* revocare contendit, frustraneo conatu, quia proprietatibus genuini principii haud consentaneo. *Hobbessii* mentem non omnes eodem modo declarant, Nonnulli putant ejus principium esse *potentiam*, alii *conservationem sui ipsius*; alii *bellum omnium adversus omnes*; alii *pacta esse servanda*; rursus alii *æquitatem*, statumque naturalem; denique alii *consilium Servatoris*: quod *tibi non vis fieri, alteri ne feceris*. Punctum forsitan tangunt illi, qui putant, *Hobbessium* de principio aliquo juris naturalis haud fuisse sollicitum, sed tantummodo originem societatis & civitatis inquirere voluisse. Cæterum *Hobbessii* hypothesein sic describit *Fridericus Ludovici*: (b) Supponit *Hobbessius*, inquit, hominum naturam in statu lapsæ ad inferenda mutuo damna præclivem, id quod *bellum omnium contra omnes* vocat, Immo singulis jus concedit nocendi aliis, his autem vicissim facultatem resistendi attribuit. Hinc infert, quod, cum homines viderint, hac ratione Genus humanum necessario interiturum, si alter in alterum perpetuo sæviat, coacti denique sint, *per modum pacti*, juri gerendi belli renuntiare, ut sic in statum pacificum transeant.

(a) In doctrina juris Nature. c. 4. §. 10.
(b) In doctrina J. N. c. 4. §. 2. & seqq.

seant. In hoc systemate *Hobbesius* est excentricus 1. Quod statum hominum naturalem sibi fingat *statum Belli*. 2. Quod cuilibet jus invadendi alterum tribuat, & alteri jus resistendi. 3. Quod inclinationem nocendi aliis depravatam prætulerit inclinationi se conservandi, & pacifice vivendi, id quod sine aliorum ope impossibile deprehendit. Sed non vacat *Hobbesii*, aliorumque hac in re epicyclos pluribus delineare, sufficiat ad pleniorum controversiæ hujus notitiam, plures in sensu proprio, quam alieno hæcenus abundasse.

Instructio
IV.

I N S T R U C T I O IV.

De Jure
Gentium.

De Jure Gentium.

§. I.

§. I.

De existentia & essentia Juris Gentium.

De ejus existentia videtur non dari ob defectum consensus universalis, & observantia. Datur, uti constat auctoritate, & necessitate norma, qua societas Gentium instituitur.

Quæritur I. An detur jus Gentium?

R. I. Videtur, quod non. Ratio est 1. Quia, si daretur, esset ex mutuo Gentium consensu: at est impossibile convocare Gentes ad jus, consensu mutuo pangendum. 2. Quia illa objecta, seu capita, quæ juris Gentium esse Authores perhibent, ne quidem a Gentibus moratoribus observantur.

R. II. Datur jus Gentium. Patet 1. Ex Authorum communi, qui jus Gentium tradunt, & a Gentibus ad id omni tempore provocatum fuisse, testantur. Patet 2. ratione. Nam, supposita societate a Gentibus inita, evidenter opus est norma, secundum quam in commerciis, negotiis, & actionibus publicis rite instituat societas: atqui hæc norma non est jus naturale, uti illico clarescet; nec jus positivum particulare: ergo commune, quod Gentium appellamus.

Unde negatur necessitas consensus expressi & observantia. De ejus distinctione, quam quidem negant esse specificam, non nisi denominative talem adstruunt.

R. III. Ratio duplex, in oppositum allata, nulla est. Nam ad 1. Negatur suppositum necessarii consensus, verbis expressi, adeoque & convocationis, cum sufficiat consensus tacitus, uniformi observatione, ac subsecuta in transgressores animadversione, per Gentes fat declaratus.

Ad 2. D. Et ejusmodi non observatio declarat defectum juris, N. Declarat neglectum juris existentis. C. Inde est, quod toties non observato hoc jure, toties ad vindictam, & arma Gentes prorueri, videamus.

Quæritur II. An jus Gentium a jure naturæ sit specie distinctum.

R. I. Sunt nostri ævi Moralitæ, præcipue protestantici, qui jus naturæ & Gentium non specie, sed subjectis; non vere, sed præcise denominative, quo ad applicationem extrinsecam, invicem distinctum volunt, sic ut, si spectetur jus illud in negotiis singulorum hominum, jus naturæ dicatur, si in negotiis integrarum Gentium, jus Gentium appellari consueverit. Debetur hoc phantasma *Hobbesio*, qui legem naturalem dividit in naturalem hominum, & naturalem Civitatum, quæ, ut ait, vulgo jus Gentium appellatur. Præcepta utriusque, addit, eadem sunt; sed, quia Civitates, semel institutæ, induunt proprietates hominum personales, lex, quam, loquentes de hominum singulorum officio, naturalem dicimus, applicata totis Civitatibus, Nationibus, sive Gentibus, vocatur jus Gentium. *Puffendorfius* huic sententiæ plane subscribit, (a) socialitatis suæ principio compulsus, cujus norma, quæ juris Gentium sunt, in jus naturæ transformat. Inde addit, eos sibi hæc esse antilogos, qui jus naturæ in conformitate cum natura rationali statuerunt; jus Gentium vero in eadem conformitate, supposito tamen ratiocinio humanæ in-

(a) De J. N. & G. L. 2. c. 3. §. 23. f. m. 216.

na indigentia, cui per socialitatem succurritur. Puffendorfi vestigia legit Thomastus: (a) inde chorus Puffendorfiani agminis, in quo Nicolai Hertii, Rysselii, Schambogii, nuperique Jac. Lechmanni, (b) & Immanueles Weberi, (c) Friderici Ludovici, Heineccii, aliique.

R. II. Rationes, quas pro identitate specifica juris naturæ, & Gentium afferunt, sunt 1. Quia jus civile non distinguit: nam, quod ratio inter omnes homines constituit, (d) sunt naturalia jura, quæ apud Gentes peræque observantur, suntque immutabilia; (e) queis nanciscimur dominium, expresse vocat jus Gentium; alibi aliud discrimen non facit, quam quia jus naturale omnibus animalibus, jus Gentium solis hominibus commune est. (f)

2. Quia societas inter Gentes est juris naturæ: ergo & leges Gentium, tanquam necessaria media, sunt de jure naturæ. Ant. est Seneca, qui homines vocat membra corporis magni, quos natura edidit cognatos. (g) Alibi: societatem tolle, inquit, & unitatem Generis humani, qua vita sustinetur, scindes. (h) Item Ciceronis, qui ait, negantes, rationem exterorum esse habendam, dirimere communem humani Generis societatem; esse impios adversus Deos &c. (i) Adde, quod, utriusque juris sit idem principium, scilicet dictamen rationis, super socialitatem reflexum.

3. Quia jus Gentium debet esse perpetuum, & immutabile, cum sic securitati Gentium magis prospectum sit: ergo nequit esse mere humanum.

4. Quia, si foret mere humanum, haberetur ex Gentium pacto, seu consensu expresso, vel saltem tacito: primum gratis; secundum frustra asseritur. Nam 1. Ubi de expresso pacto, vel consensu monumenta certa? Ubi tabulæ? A. quonam facta Gentium evocatio? Ubinam comitia universalia? Accedit, quod, transmissio etiam pacto, obligatio orta foret juris naturalis, non positivæ. 2. Ubi de pacto, vel consensu tacito signa certa, quæ derogent possessioni certæ libertatis? An moralis necessitas ad publicam tranquillitatem? Ergo ea capita erunt juris naturæ, deducta ex principio necessarii amoris, non ex consequente Gentium consensu. An Gentium arbitrium liberum? At nec unquam cognita omnium voluntas, nec præsumenda est in tanta diversissimarum Nationum inclinatione, & genio; nec aliquarum sufficit, quia incapax ad inducendam legem universalem. Adde, quod non appareat, quomodo Populi successores obligari possint pactis Antecessorum. An ex usu, & factis Gentium, saltem moratorum? At incertum, quænam moratiora; nec usus est universalis, cum constet de actibus sæpe contrariis, magnaque inter Gentes difformitate.

5. Quia

(a) Jurisp. Div. L. 1. c. 2. n. 101. & seqq.

(b) Tritina Europa edita A. 1716.

(c) In notis ad Puffendorf. de offici. hominis & civis c. 4. §. 13. P. m. 62. ubi Grosium vocat, juris Gentium voluntarii magno nisu vanum fabricatorem, forsitan ipsemet satis hac ex parte vanus. Idem dicere non dubitat in notis ad epistolam Leibnitii f. m. 23. Jus Gentium Grosii esse commentum, nulla solida ratione nixum, & se confutatum &c.

(d) In §. jus autem 1. Instit. de J. N. & G. Item c. lbi. Item 1. omnes Populi 9. ff. de J. & J. L. 1. princip. ff. de A. R. D. Item §. sed naturalia 11. eodem.

(e) §. Singularum 11. Instit. de R. D. §. vendita. 41. ibidem Item L. cum amplius 84. §. un. ff. de R. J.

(f) L. 1. §. ult. ff. de J. & J.

(g) Seneca epist. 95. Omne hoc quod videt, unum est; membra sumus corporis magni: natura nos cognatos edidit, cum ex iisdem & in eadem gigneret. Hac amorem indidit mutuum, & sociabilem.

(h) Idem L. 4. de beneficiis c. 18. Quo alio tuti sumus, quam quod mutuis juvamus obsequiis? hoc ano instructior vita, contraque incuriones subitas munitior est beneficiorum commercio. Fac nos singulos, quid sumus? Præda animalium, ac imbecillissimus sanguis. Hominem imbellis cingis, nudum, & infirmum societas munit. Duas res dedit DEUS, quæ illum validissimum facerent, rationem & societatem &c. Societas morborum impetus arcuit, senectuti administrata prospexit, solatia contra dolores dedit; hanc tolle &c.

(i) Cicero de offic. 3. Qui civium dicunt rationem habendam, exterorum negant, hi dirimunt communem humani Generis societatem, qua sublata beneficentia, liberalitas, bonitas, justitia funditus tollitur, quæ qui tollunt, etiam adversus Deos immortales impii judicandi sunt, ab iis enim constitutam societatem evertunt, cujus societatis antiquissimum est vinculum.

Nequit affi-
gnari Superi-
rior, nec ob-
jectum,
quod non
spectat ad
jus naturæ.
Quale est di-
visio Regno-
rum.
Quia Socie-
tas inter
Gentes est ju-
ris naturæ.

Legatorum
admissio.

Fœdera.

Repressalia.

Sepultura.

Sed rationes
hæ non sunt
efficaces.
Nam jus ci-
vile i. qui-
tur in sensu
evidenter
improprio.

Neque so-
cietas inter
Gentes est
juris naturæ
formaliter
& proprie,
sed mere ori-
ginaliter.

5. Quia jus Gentium, ut a naturali distinctum, nequit procedere a Superiore.

6. Quia pleraque, quæ juri Gentium tribuuntur, verius reducuntur ad jus Naturæ Authore Puffendorffio; ergo nulla opus specifica distinctione. Ant. fufius exemplificat hic Author.

Nam I. *Divisio Regnorum* est *juris naturalis*: quia necessitate facta est, cum tot Gentes, linguis genioque diversæ, regi aliter haud potuissent.

2. *Bellum*, ut est *defensio* publica, est naturæ jure permissum; immo imperantibus præceptum: patet ex paritate defensionis privatæ. *Denuntiatio* est *juris naturæ*, præcipientis prius satisfactionem exposcere, quam *cruento bello* se vindicare. Uti veneno, naturalis ratio vetat, quia truculentum.

3. *Legatorum admissio*, & *securitas* est naturæ præcipientis, quia *necessarium medium* componendæ pacis, finiendi belli, tollendarum litium, servandæ publicæ tranquillitatis, a natura præceptæ. *Hinc idem jus caruisse Legatis censi debet, sine quibus finis præceptus obtineri non posset.* (a)

4. *Fœdera*, ut pacta, obligant *naturaliter*; ut pactiones, *rationaliter petitæ*, negari nequeunt, quia sunt *necessarium medium* ad felicitatem humanæ societatis. Idem sentiendum de *commerciis*.

5. *Repressalia* sunt *juris naturalis* saltem *permissivi*: si Princeps cogatur, uti hoc medio ad defensionem sui civis, est *juris naturalis*.

6. *Jus sepulturæ* ad officia humanitatis referri potest. *Neque cætera*, inquit Puffendorffius, *tanti sunt, ut peculiarem juris speciem constituere debeant, cum sat commode in systemate juris naturalis (Puffendorffiani) locum sortiri queant.* (b)

R. III. Hæ rationes identitatem specificam utriusque juris minime evincunt.

Ad 1. Dist. Jus civile non distinguit, & hoc ideo, quod sit idem utrumque jus. N. Quod non curarit, seu examinarit, an sit idem. C. Imperator, cum antiquis Jureconsultis, magis intentus ad æquitatem, quam utriusque juris distinctionem, *evidenter* confudit jus Gentium cum naturali, loquendo in *latiore sensu*, & a subiecto, utrique juri proprie communi, jus naturæ vocando *jus Gentium*, & vicissim. *Evidenter* locutus est *ex falso supposito*, jus naturæ animalibus commune reputando, & quod solis hominibus proprium, vocitando *jus Gentium*. Inde est, quod ejusmodi textus nihil probent, præsertim cum ex aliis sufficienter clarescat differentia utriusque juris. Sic *jus Gentium* alibi dicitur, quod usu exigente, & humanis necessitatibus, sibi Gentes constituerunt. (c) Alibi *jus Gentium* appellatur, quia eo jure omnes fere Gentes utuntur. (d)

Ad 2. Dist. Societas inter Gentes est *juris naturæ originaliter*, hoc est, est a jure naturæ concessivo, tanquam principio ad societatem, ut sibi congruam, inclinante. C. Est *juris naturæ formaliter*, seu est a jure naturæ præceptivo, tanquam principio ad societatem obligante. N. A. Ergo & leges pro Gentibus sunt *juris naturæ*, si sint media, ad felicitatem naturæ humanæ propriam simpliciter necessaria. C. C. Si tantum sint media necessaria *ad melius esse*, quales sunt leges, ex usu Gentium ad capienda ex societate commoda introducæ. N. C. *Jus naturæ* prospicit societati humanæ *in necessariis simpliciter*, sine quibus non attingeret felicitatem debitam, essetque *positive* vel saltem *negative* defectuosa. *Jus Gentium*, velut in subsidium juri naturæ superadditum, prospicit societati humanæ in necessariis *ad melius esse*, ut ordinatus procedat communicatio mutua in ordine ad ea, quæ in commerciis, publicis negotiis, communi bono magis opportuna sunt. *Jus positivum*

(a) Puffendorffius de J. N. & G. L. 2. c. 3. §. 23. f. m. 218. (b) L. c.

(c) Instit. de J. N. & G. & C. Item §. sed jus 2. eod.

(d) C. Jus Gentium 9. Dist. 1.

stitutum adhuc abundantius prospicit eidem societati, ordinando etiam, quæ in particulari sunt magis proficua, commodaque vitæ subsidia. Ratio addita est dupliciter falsa: nam *dictamen, super socialitatem reflexum*, est quidem causa efficiens juris Gentium, sed non juris naturæ, cujus mera est promulgatio; immo *reflexio illa*, in ordine ad jus naturæ, est ex falso principio mutuata.

Ad 3. Immutabilitas sufficit pro securitate Gentium in necessariis absolute ad felicitatem humanam: secus argumentum probaret etiam jus civile debere esse *perpetuum, & immutabile*, quod nimium; immo quod Gentium, bono incommodum, cum diversa exposcente, uti civium ita & Gentium, utilitate, jus utrumque expediat esse *mutabile*, sicuti hac de causa jus Gentium, *respectu servitutis*, mutatum novimus.

Immutabilitas juris Gentium esset minus proficua.

Ad 4. Qui jus Gentium *pacitionem tacitam* esse volunt, *obligationem immediatam* deducunt ex consensu Gentium præsumpto; *mediatam* ex jure naturæ, quod ortum ex illo principio: *fides data servanda*. Et quia hæc obligatio non *absolute* est ex jure naturæ, sed solummodo ex *suppositione liberi consensu pacifcentium*, ajunt, jus istud, saltem quo ad *constitutionem, esse arbitrarium*, & consequenter *positivum*. Expressum pactum esse necessarium negant; taciti consensus signa

Consensus taciti signa sunt sufficientia.

Afferunt 1. *ipsum judicium Gentium* atque *traditionem*, qua passim ad communia Gentium placita provocant, & contravenientes juris Gentium læsi reos esse, pronuntiant.

Judicium Gentium.

Afferunt 2. *Necessitatem quo ad melius esse* in ordine ad publicam tranquillitatem, e qua, quia haud *absoluta*, non jus naturæ, sed Gentium inferri debet. *

Necessitas ad melius esse.

Afferunt 3. *Gentium arbitrium*, quod utilitatis publicæ causa, ad frendam inclinationum diversitatem, illud induxerit. **

Gentium arbitrium.

Afferunt 4. *Usu & consuetudinem*, consensus clara indicia in Gentibus, saltem moratoribus, quem dicunt sufficere ad *res universale*, sumptum in sensu accommodo, eo quod Nationes efferæ ne quidem Gentis humanæ nomen promereantur. *** Denique actus quarundam Nationum, hinc inde contrarios, juri Gentium præjudicio esse inficiantur. Unde *uniformitatem formalem* sufficere affirmant, quæ habetur ex actibus insignioribus frequentatis; ex improbatione, pœnaque sumpta de transgressoribus; ex ipsis his transgressoribus, *per prætextuum fucos*, obligationem profitentibus, quæ omnia satis certa præsumptionem pro libertate elidunt, ac obligationem, *pro communi Gentium utilitate*, inductam esse, demonstrant. Cæterum moratorum Gentium consensus, etsi obligare nequeat Gentes cæteras dissentientes (cum non pariat legem proprie talem) dici tamen potest *universalis* in sensu accommodo, supra dicto; obligat insuper Populum successorem, quia *moraliter eundem*: nam, dum cives semper novi in demortuorum locum succedunt, repræsentant populum eundem, quem in æstimatione morali semper continuant: quare, hodie non alia reputatur Gens *Germana, Gallica, Hispana*, quam ante unum alterumve sæculum, de qua nemo amplius extat. Ita illi. Qui vero jus Gentium in *mero usu* constituunt, tantopere haud premit hæc replica, uti videbimus. Inde

Consuetudo.

Ad 5. Qui jus Gentium in *usu & consuetudine* constituunt, id dicunt proce-

* Unde Imperator §. 1. de J. N. & G. Jus Gentium usu exigente, & humanis necessitatibus introductum, scribit. Servius in synt. Tit. de Just. & jure fundamentum juris Gentium esse ait, communem hominum in societate necessitatem, & utilitatem.

** Inde Albericus gentilis de jure belli L. 1. c. 1. ait, quod utilitas & necessitas consensum plurimumque omnium provocat, & obsinuerit.

*** Profecto nisi obligationem universalem agnoscerent Gentes, verosimiliter ommitterent, cum ex commo modo privato non fit v. g. *Belli denuntiatio, sed improvisa potius hostis præoccupatio*, & sic de pluri. Inde etiam Grotius L. 1. c. 1. §. 14. scripsit: Jus Gentium recte probari usu continuo & testimonio peritorum.

procedere a DEO, tanquam Superiore societatis humanæ, uti infra declarabitur.

Objecta juris Gentium, non nisi cum confusione erari possunt ad jus naturæ.

Ad 6. N. A. Ad P. D. Pleraque capita juris Gentium reduci possunt ad jus Naturæ juxta systema illius proprium, ac genuinum. N. Juxta systema Puffendorffianum de faciendis iis, quæ necessario conveniunt cum vita hominis sociali. T. Nam si *ly* necessario rite sumatur, nec Puffendorffius emerget. Ratio est: quia, ex communi Authorum, juris naturalis, proprie talis, non sunt nisi ea capita, quæ sunt absoluta necessitatis, seu quæ simpliciter in se, ac determinate exiguntur ab amore ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario; quæ autem sunt necessitatis solummodo qualiscunque, utilitatis, vel commodi, dicunturque necessaria moraliter, vel ad melius esse, ad jus naturale reduci nequeunt, nisi præcepta naturæ multiplices in infinitum, confundasque cum jure arbitrario, seu positivo, quod & ipsum pro fine intendit felicitatem societatis humanæ, ejusque commodis, ac utilitati intentum est. Hinc diversa sunt, esse conforme naturæ, & esse præceptum a natura: cum multa, naturæ consentanea, sint juris arbitrarii, & humani. Atque ideo et si illa capita sint naturæ conformia, quia tamen non sunt necessario debita, sed vel quo ad substantiam, vel saltem quo ad modum, & determinationem arbitraria, reduci nequeunt ad jus naturæ, sed sunt juris Gentium, seu meri seu mixti.

In specie ad 1. Divisio Regnorum est necessitatis absolutæ, præcipue in tot Regna, & quo ad modum. N. Necessitatis moralis. Tr.

Ad 2. Bellum, qua solemnne, secundum conditiones est ex arbitrio Gentium: denuntiatio non est necessaria absolute, multo minus abstinentia a veneno.

Ad 3. Legatorum admissio, commercia &c. non sunt media ad felicitatem vitæ necessaria absolute, & determinate.

Ad 4. Fœdera, et si rationabiliter petita, sunt quidem de æquitate; non tamen de absoluta necessitate.

Ad 5. Repressalia, respectu subditi, lacerati ob culpam alterius, non est juris naturalis, sed Gentium.

Ad 6. Jus sepultura, et si fundetur in æquitate aliqua naturali, absolutæ tamen necessitatis non est, et si sint, qui ad officia humanitatis, vel ad jus Gentium * referant. **

Quæritur III. Unde probetur, & in quo consistat differentia specifica juris Gentium a jure naturæ?

R. I. Differentia est multiplex, & P. 1. Jus Gentium a jure naturæ differt ex fine: ergo est distinctum formaliter. A. P. Jus Gentium, pro fine formali & adequato, respicit utilitatem Gentium, seu felicitatem societatis humanæ mere externam hujus vitæ, eamque non fundatam in absoluta necessitate naturæ, hoc est, simpliciter necessariam; sed fundatam in necessitate quadam morali, seu ad melius esse, in ordine ad communicationem Gentium convenientem, formando Nationes, ut sociales. Contra jus naturæ pro fine primario respicit felicitatem, homini substantialiter propriam, seu internam, etiam ultra fata extensam, formando hominem in ordine ad se ipsum, ac DEUM, pro fine secundario respicit felicitatem, homini integraliter propriam, formando hominem, ut socium, seu in ordine ad proximum, & supposita socie-

Distinctio specifica est multiplex. Ex fine.

* Videri potest Grotius L. 2. c. 19. ubi non male differit hæc de re, et si quo ad hostes, ex lege naturali difficulter erui possit obligatio sepulturae.

** Illud paradoxum, quod Thomæus in Disput. 13. respondente Matbia Holzklau defendit: sepeliri mortuos in templis juri naturali repugnat. In fundamentis J. N. non tam secundas curas, quam novas calumnias addidit, dum scripsit f. m. 284. ad finem: Addendum, quod Clerus Pontificius doctrinam hanc de officiis erga mortuos valde promovetis ob interesse suum, videlicet ob doctrinam de cultu Sanctorum, & purgatorio.

societate, in ordine ad felicitatem communem & publicam, in quantum *Ex objectis.*
naturæ rationali est propria, & simpliciter necessaria.

P. 2. Differt in *objectis*: ergo *specificè* est distinctum. A. P. jus Gentium respicit *objecta*, haud fundata in *absoluta necessitate*: sed, Ciceroni si fides, fuit ex Gentium *opinionè* in ordine ad majora societatis humanæ commoda, qualia *objecta* sunt *immunitas Legatorum, jus commerciorum &c.* de quibus infra: contra jus naturæ respicit *objecta*, fundata in *absoluta necessitate*, in ordine ad felicitatem homini propriam, *simpliciter debitam*, & si denno Ciceronem audimus, fuit ex *evidentiâ naturali*, vel per principia *per se nota*, vel saltem per determinaciones ex illis principiis deductas, *evidenter cognita*: ergo magna est differentia in *objectis*.

P. 3. Differt in *constitutivis*: ergo *intrinsece* est distinctum. A. P. Jus *Ex constitutivis.*
Gentium est jus *non scriptum*, sed vel *pactione tacita*, vel *usu*, & *diuturno*.
Gentium moribus introductum, earumque consensu coalitum: contra jus naturæ est *jus scriptum* in hominum cordibus, ex convenientia cum ratione prognatum, & sine hominum voluntate sancitum: ergo diversa sunt *constitutiva* utriusque juris.

P. 4. Differt in *subjectis*: nam jure Gentium obligantur *ex solummodo* *Ex subjectis.*
Gentes, quæ vel *pactione tacita*, vel *usu*, & *consuetudine* se subjecere; jure naturæ obligantur homines & Gentes omnino omnes.

P. 5. Differt in *causis*: nam *causa efficiens* juris Gentium est voluntas *Ex causis.*
Gentium, qua tallum, a DEO, Governatore Gentium roborata; juris naturæ est DEUS, ut Author naturæ. *Causa impulsiva* juris naturæ est felicitas, naturæ humanæ *simpliciter* propria, ac necessaria; juris Gentium est felicitas, societati humanæ congrua, vel non nisi *moraliter* necessaria. Cum enim Gens nulla sibi adeo sit sufficiens, ut non *ad melius esse*, majoremque utilitatem; immo quandoque ad *moralem necessitatem*, mutuo auxilio, societate, & communicatione indigeat, ideo jure opus erat, quo Gentes, *in hoc genere societatis & communicationis*, dirigerentur. Et licet, magna ex parte, hoc fiat per jus naturæ, illud tamen suppeditat regulas nimium generales, quæ non sufficiunt singulis negotiis determinandis, in quibus libera Gentes inter se communicant, adeoque necesse erat, ut specialia quædam jura, pro usu Gentium, introducerentur. Sic jus Gentium prohibet hostem veneno interficere, quod tamen, supposita belli justitia, indeterminatum relinquit jus naturæ, cujus intuitu nil refert, hoc vel illo modo hostem interficias, si jure interfici potest. Sic jus Gentium præcipit, ut, nisi justa subsit recusandi causa, Legati admittantur, de qua admissione, ratione felicitatis homini necessario propriæ, nil definit, seu præcipit jus naturæ.

P. 6. Differt denique in *proprietatibus*. Nam jus naturæ est *immutabile*; *Ex proprietatibus.*
contra jus Gentium est *absolute mutabile*, quatenus vel ex hominum consensu, vel ex arbitraria tantum consuetudine dependet. 2. Jus naturæ (loquendo *per se*) est *universale*, sicque obstringit omnes, ut non nisi per errorem possit alicubi non observari; contra Jus Gentium non est commune omnibus *semper*, sed *regulariter*, & *fere* omnibus, hoc est, *plerisque*, vel saltem *moratoribus*: unde absque errore alicubi potest non observari. 3. *Jus naturæ* non solum præcipit bona, sed etiam prohibet mala *tam absolute*, ut nullum in ullo homine, *respectu subjecti proprii*, permittat; contra *jus Gentium* potest aliqua mala permittere: sic, *Martinezio* si fides, (a) possent v. g. non tantum *jure civili*, sed & *jure Gentium*, propter necessitatem, proveniente ex fragilitate & conditione hominum, *absolute* permitti meretrices, vel leves deceptiones in contractibus. 4. *Effectus* juris naturæ est *obligatio legis naturalis*; *effectus* juris Gentium, si consistat in *pactione*, est *obligatio rigorosa*

(a) Apud Suarezium L. c.

gorosa justitiæ, sed non legalis; si consistat in consuetudine, est obligatio legalis, sed positiva.

Alia differentia incongrua.

R. II. Alia differentia, jus naturæ inter & Gentium, quas passim in medium proferunt Authores, sunt incongrua, nec admittenda. Nam

1. Nimis impropria est distinctio veterum Jureconsultorum, qua jus naturale dixerunt id, quod natura omnia animalia docuit; jus Gentium, quod naturalis ratio inter omnes homines constituit. (a) Siquidem jus non competit animali formaliter, seu quo ad rationem legis, quia incapaci; & licet materialiter competat quo ad actus communes v. g. generationis, educationis, defensionis &c. competit tamen quo ad distinctionem juris impertinenter: eo quod actus illi longe alio modo, quia non per instinctum mere naturalem, sed ex rationis ductu, & in ordine ad regulam moralem in homine reperiuntur.

Soti insufficientis respectu rationis.

2. Insufficiens est distinctio Soti, (b) & quorundam Thomistarum, quæ jus naturale, vel sine, vel facili ratiocinio notum; jus Gentium per plures & difficiles illationes deductum esse, affirmant. Ratio est, quod deducta ex naturæ principiis, per illationes qualescunque, sint præcepta in cordibus hominum scripta, adeoque juris naturalis: contra vero præcepta juris Gentium non nisi ab hominibus, seu per conventionem arbitrariam, seu per receptam consuetudinem, inducta sint.

Uti & aliorum respectu suppositionis.

3. Nec illa distinctio quorundam satisfacit, qua conclusiones absolute, seu absque ulla suppositione, ex naturæ principiis fluentes, dicuntur esse juris naturæ; cæteræ, ex suppositione humanæ societatis, vel alia deductæ, juri Gentium attribuuntur. Nam, quæ per evidentem illationem ex naturæ principiis, etsi facta quadam suppositione, inferuntur, ex communi Authorum sunt juris naturalis. Sic nemo dicit, præceptum parenti Dominis, supposita servitute, vel Republica; justitiam contractuum, supposita rerum divisione, legem reddendi debitum, supposita promissione, & sic de aliis, esse juris Gentium, sed naturalis. Et ratio est: quia jus naturale sæpe non habet materiam, in qua actu obliget, nisi supposita vita hominum sociali, seu supposita societate: unde talis suppositio prærequiritur, ut resultet materia talis juris; regula autem ipsa rationis antea jam erat, & semper naturalis uti est, ita & manet. Contra convenit inter Authores, quod ea, quæ per illationem, minus certam, inferuntur, sic ut arbitrium humanum, & moralis commoditas potius, quam absoluta necessitas ad honestatem intercedant, dici debeant juris Gentium. Ita ipsa Gentium discretio & Regnorum divisio dicuntur suo modo esse juris Gentium, (c) etsi ante illam divisionem non supponatur aliquid præter statum hominum naturalium.

Demum & Vasquii respectu juris Gentium mere concessivi, vel permissivi.

4. Demum & opinio Vasquii male congrua, qua jus Gentium a naturali distinctum cupit per hoc, quod non sit præceptivum, sed vel concessivum, vel mere permissivum aliquid agendi, vel non agendi, respectu viventium in communitate, propter communem utilitatem, tanquam honestum, non tanquam necessarium ad honestatem. Sic, ex Vasquii mente, bellum supponit communitatem humanam, nec præcipitur, etsi cum titulo justo, sed mere conceditur, tanquam honestum. Sic divisio agrorum supponit communitatem, & illa supposita, ex vi rationis naturalis, licita est, etsi necessaria non sit. Sed

Contra est 1. Jus Gentium non est mere permissivum; sed præceptivum, & prohibitivum, uti infra probabitur.

Contra est 2. Præterquam, quod illa suppositio communitatis non efficiat jus Gentium, uti dictum; facultas aliquid operandi,posito, quod spectata ratione naturali justa sit, erit juris naturalis: quia etiam jus naturale in multis est

(a) Tit. 2. L. 1. §. 1. & 2. In tit. de J. N. & G.

(b) L. 1. Q. 5. a. 4. apud Suarezium L. c. de legibus c. 17. n. 8.

(c) Juxta L. Ex hoc jure ff. de Justitia, & jure.

tis est mere concessivum, uti jus ducendi uxorem, conservandi libertatem &c. Ratio est, quia jus naturale non solummodo dicitur, quid necessarium sit, sed & quid liceat.

Contra est 3. Omne jus concessivum per connexionem involvit jus preceptivum, seu prohibitivum respectu aliorum, ut ne impedimentum injustum ponat in usu concessi juris. Accedit, quod allata exempla, etsi sint juris naturalis, saltem permissivi, jus Gentium non evertant: unde agrorum divisio, pax, inducia, facultas negotiandi, mittendi Legatos, servitus &c. & alia pleraque, quæ juris Gentium sunt, possunt quidem dici esse juris naturalis concessivi, vel permissivi, sed non omnia, quæ juris naturalis concessivi, vel permissivi sunt, possunt dici esse juris Gentium, ut patet, in jure nubendi, conservandi libertatem, jure celibatus &c. Sic jure Gentium permissivo quædam possunt esse impunita, uti alibi diximus, quæ tamen juri naturæ positivo repugnant.

R. III. Etsi jus Gentium specificè differat a jure naturæ, in aliquibus tamen convenit, habetque specialem cum jure naturali propinquitatem.

Patet 1. Quia utrumque est aliquo modo commune omnium Gentium; unde est, quod multi Veterum jus Gentium dixerint naturale secundarium.

Patet 2. Utrumque respicit suo modo felicitatem publicam societatis humanæ pro fine, nititurque convenientia cum ratione in ordine ad feliciorum statum naturæ humanæ, ex qua, veluti fundamento, * usus & consuetudo Gentium convalescit. Inde rectissime Connanus: (a) quod naturalis discursus fecerit, ut unaquæque Gens, ratione utens, & communem utilitatem respiciens, in idem cum aliis placitum consenserit.

Convenientia quaedam juris naturalis & Gentium.

Patet 3. Quia utrumque, propter convenientiam cum ratione humana, eodem fere modo ortum cum Genere humano, & vel per usum & imitationem, vel per pactiones Populorum propagatum, ac inductum legitur. Accedit, quod in quorumdam sententia utriusque obligatio legalis a DEO descendat; jus naturæ quidem ut ab Authore naturæ; jus Gentium, ut a Gubernatore humanæ societatis.

R. IV. Jus Gentium est insuper specificè distinctum a jure civili.

Patet 1. Quod jus civile sit scriptum, Gentium non scriptum, sed moribus, usu, & consuetudine inductum.

Specificæ differentia juris Gentium a jure civili.

Patet 2. Quod jus civile originem trahat a voluntate Legislatoris humani; Gentium ab usu & consuetudine Populorum.

Patet 3. Quod jus civile respiciat tanquam fundamentum privatas; jus Gentium communes necessitates; illud sit unius Regni, vel Reipublicæ; hoc Gentium plerarumque. Quæ differentia, cum sit solummodo secundum magis & minus, adeoque mere accidentalis, priori duplici substantiali conjungi debet.

Queritur IV. Quæ origo juris Gentium.

R. I. Origo causalis satis est explorata. Nam fluit 1. Ab indole naturæ humane sociabili, adeoque ad communem quamdam societatem inclinante. Inducta enim terrarum divisione, non ita divisæ sunt Gentes, ut non fundamentalis quædam relatio, socialitas, seu unio quædam moralis, & quasi politica remanserit. Fluit 2. A principio amoris, cuivis etiam extraneo naturaliter debiti, saltem minus stricte, quia necessarii saltem ad melius esse, seu felicitatem respectivam. Fluit 3. Ab exigentia usus, humana necessitate id postulante, & utilitate suadente. Cum enim Gens nulla ex toto sibi sufficiat, sic ut ad commodiorem vitam non sæpe opus sit auxiliis mutuis, ipsa natura

De origine juris & causæ certæ.

Tom. I.

O

tura

* Nam, ut supra ex Servatio diximus, fundamentum juris Gentium est communio hominum in societate necessitas, & utilitas.

(a) Apud Grossium L. 1. c. 1. §. 14. edit. Francof. A. 1691.

tura per rationis dictamina inclinavit Gentes ad societatis insignia commoda. communemque tranquillitatem certius obtinendam, & securius conservandam.

Formalis
satis incerta.

R. II. *Origo tamen formalis est satis incerta.* Sunt qui cum Magnifico P. Schmier (a) modum juris Gentium induci explicant per actiones quasdam, ad recte temperandam societatem diutius exercitas, v. g. *admittendo Legatos, fœdera jungendo, commercia mutua continuando* &c. His actionibus, longiore usu exercitis, accessisse, ait, consensum Gentium in jus legale, mutuo obligativum, quo supposito DEUS, ut Rerum publicarum institutor primus, sua autoritate obligationem legislativam addiderit. Contra sunt alii, qui suffragia tacita cum Alberico Gentili; (b) vel cum Rachelio pacta expressa adstruunt. (c) Sunt, qui *merum usum* inter unam & alteram, vel si mavelis, aliquot Gentes finitimas assignant, quæ seu *pacta seu usum* suaserat ratio partim publicæ securitatis, partim communis utilitatis. Hac insigni commoditate allectæ aliæ, atque aliæ Nationes, seu *per consensum*, seu *per imitationem*, & sibi propria fecere ejusmodi scita, tandemque *usu continuo* amplius & amplius sic propagarunt, ut *consuetudine communi* roborata, si minus *in leges*, saltem in conventiones, *ex justitia* publica obigatorias, transfirent, quas a Gentibus *jus Gentium* appellamus. Exempla asserunt in *Spartanis*, quorum Republica, *ad imitationem Cretensium*, a Lycurgo formata est teste Cælio; (d) item in *Romanis*, qui leges *Atheniensium*, decem tabulis contentas, in se transtulerunt; in *Paganis*. qui *Josepho* Authore (e) multa e *Judæorum* scitis sibi appropriarant. Accedit; quod sæpe Gentes a subactis Gentibus plurima mutuarint canente Horatio: (f) *Græcia capta ferum victorem cepit, & artes intulit agræsti Latio.* Hæc illi: nos in ideis selectum Lectori relinquimus.

De essentia
juris Gen-
tium.
Multis di-
ctur.

Quæritur V. Quæ essentia juris Gentium?

R. I. *Jus Gentium multis Authoribus dicitur conventio tacita, qua Gentes, ut tales, obligatione mutua consociantur in ordine ad ea, quæ ad communem ipsarum felicitatem pertinent.* Ita Grotius (g) ejusque hac ex parte fautores, (h) queis unisonus celebris Jureconsultus Glesle, hujusque nuperissimi Apologetæ clarissimus Sigismundus Staphius, (i) P. Placidus Pöckhen: (k) & his prior P. Franciscus Schmalzgruber. (l)

Conventio
tacita,

Explicant I. Nam per *conventionem tacitam* indicant *formam intrinsecam* juris Gentium, quam statuunt in *pactione arbitraria Nationum*, sicque distinguunt a jure naturæ, quod habet *formam legis*, proprie dictæ. Unde ultro admittunt, *jus Gentium non participare speciem univocam legis, proprie dictæ*, eo quod pacta inter Gentes, *Superiorem non agnoscetes*, naturam legis inducere nequeant, neque ea de causa, quod *pluralitate* Gentium sint extensa, & *ad bonum commune* ordinata, pacti naturam exuere queant.

Qua, per
obligationem mu-
tuam,

2. Per *obligationem mutuam* innuunt *effectum* juris Gentium, nempe *obligationem rigorosam justitiæ*, immediate ortam ex Gentium pactione, & sic denuo

(a) In Jurispr. Can. Civ. L. 1. c. 4. sect. 1. §. 2. n. 27.

(b) De jure belli L. 1. c. 1. Constituerunt jus Gentium inter se omnes, vel multas Gentes, non fortuito, aut altera alterius imitatione, sed quasi ex pacto, non quod convenerint, ut legem scriberent, sed quod utilitas & necessitas plerumque omnium provocaverit, & obtinuerit consensum, & ex hoc deinceps jus constitutum sit.

(c) In J. N. & G. dissert. altera n. 30. & 31.

(d) Antiqu. lect. L. 18. c. 26.

(e) L. 1. contra Appionem.

(f) L. 2. epist. de Romanis & Græcis.

(g) Pluribus in locis: nam in prolegom. §. 1. Jus Gentium, moribus & pacto introductum, & §. 53. tanquam ex conditio obligare affirmat. L. 1. c. 1. §. 14. ait omnium, vel multarum voluntate vim obligandi accepisse. L. 2. c. 3 §. 5. expresse asserit jus Gentium habere vim pacti inter Gentes, illudque distinguit a jure civili plurium Gentium, quod in prolegomenis §. 53. ait a Jureconsultis sæpe confundi cum jure Gentium, esseque id, quod non tanquam ex conditio, sed quod alii aliorum imitatione, aut fortuito acceperunt.

(h) Albericus Gentilis, Connanus, Zieglerus, Henniges, aliique Commentatores apud Grotium.

(i) Staphius in J. N. & G. Parte 1. c. 1. §. 3. n. 2. & seqq.

(k) Pöckhen in Jurispr. controuv. L. 1. Tit. 2. P. 2. Q. 3. f. m. 327.

(l) Schmalzgruber in introductione ad jus Canonicum. Assert. præm. §. 4. n. 127.

desuo distinguunt a jure naturæ, quod obligationem parit stricte legalem. Addit tamen clarissimus *Staphius*, (a) quod hoc non obtante *jus Gentium* comitetur obligatio legalis, quæ immediate proveniat ex illo juris naturæ principio: *fidem datam esse servandam*. Clarissimus *Pöckhn* ait, *jus Gentium* dici posse *legale* certo respectu, nempe subditorum in singulis Gentibus, saltem secundum ea, quæ subditos attinent, & ad exterorum quoque commodum ordinantur. Ita illi. At obligatio, mere *concomitans*, neque sufficit, neque parit legem, nisi mere *naturalem*: & respectus alter non efficit *legem Gentium*, sed *civilem*, quæ & ipsa nonnunquam respicit bonum commune, etiam exterorum.

3. Per *Gentes*, qua tales, significant *subjectum* juris *Gentium*. Possunt siquidem homines, teste clarissimo *Staphio*, considerari vel tanquam creaturæ rationales; vel tanquam membra *Generis humani*, in diversas *Gentes* dispersi; vel tanquam membra *singularis Reipublicæ*. Primo modo spectati diriguntur *jure naturæ*; secundo *jure Gentium*; tertio *jure civili*. Addit idem ex *Grotio*: *jus gentium* non obstringi omnes omnino *Gentes*, eo quod, extra *jus naturale* & *Divinum* novum, de facto non sit reperire *jus omnibus Gentibus commune*. Unde contingere potest, ut, quod in una *Orbis* parte *jus Gentium* est, alibi non sit, uti supra diximus de *servitute*.

Constituantur
Gentes,
qua tales.

4. Per verba, ad *communem Gentium utilitatem*, declarant *finem*, ad quem *jus Gentium* *intrinsece* est ordinatum, discretumque a *jure civili*: hoc enim *particularem Reipublicæ salutem*; illud *incolumitatem Gentium*, *quæ talium*, seu *communem pacem*, *tranquillitatem*, ac *concordiam inter se pro fine* respicit.

Ad commu-
nem felici-
tatem.

5. Denique *pro forma extrinseca* promulgationem assignant, quam statuunt in *constanti usu*, & *praxi Gentium*, in materia sibi consentanea conformiter operantium, & oblata occasione, tanquam ad *jus commune*, provocantium.

Ad uno
promulga-
tionem,
consistentem
in constanti
usu.
Aliis defi-
nitur

§. II. Juxta *communio*rem *Autorum jus Gentium* definitur esse *Ordinatio rationis*, *diuturnis Gentium moribus*, ad *communem utilitatem Gentium*, qua talium, constituta: & *summi humanarum Politiarum Principis consensu* approbata. Ita clarissimus *P. Schmier* (b) cum *Mezgeris*, *Franziis*, aliisque *Orthodoxis*, quæ consentit ex *A catholicis Vitriarius*, *jus Gentium* appellans, *jus quod DEUS per rectam rationem inter omnes Gentes*, propter *communem necessitatem*, & *utilitatem*, constituit. (c)

Ordinatio
rationis

Declarant 1. Per *ordinationem rationis* genus indicant, & quidem *univo- cum* respectu juris naturalis, atque civilis, sic ut *jus Gentium propriam juris legalis speciem* esse, affirmant. Insuper indicant, *jus Gentium* non usu qualitercunque *arbitrario*, sed in *ratione fundato*, esse inductum: non enim simpliciter id omne, quod *Gentes* inter se statuunt, *jus Gentium* dicitur, sed quod, *humana necessitate* exigente, *recta ratio* *Gentibus dicitur*, *jus Gentium* proprie fundat, ac mediante usu constituit.

2. Per *ordinationem*, *diuturnis Gentium moribus constitutam*, innuunt *constitutivum* juris *Gentium proprium*, ac *formale*, non esse *conventionem*, seu *pactionem*, sed *ipsum usum*, ac *consuetudinem*, ex qua, velut *tacita consensus mutui* professione iuducitur *ordinatio* inter *Gentes* eo modo, quo de *consuetudine* loquuntur *Jureconsulti*.

Diuturnis
Gentium
moribus con-
stituta.

3. Per *ordinationem*, *supremi humanarum Politiarum Principis consensu roboratam*, significant *potestatem supremam*, ferendæ *legi necessariam*, non esse a *Gentium collectione* ad *morem Aristocraticum*, quo *populus divisim* obtemperat, ut *inferior*; *collectim* imperat ut *superior*; quæ est *explicatio*

Et supremi
humanarum
Politiarum
Principis
consensu ro-
borata.

(a) L. c. n. 17. f. m. 37.

(b) In Jurispr. Canonico civili L. 1. tract. 1. c. 4. sect. 4. §. 2. n. 13.

(c) In instit. J. N. & G. c. 1. n. 21.

Strickii, & nonnullorum. Nam 1. ejusmodi collectio Gentium, seu universalis Respublica, cum suprema in Gentes singulas potestate, est ignota Gentibus, nec ullibi indicata per jus positivum in historiis; per Divinum in sacris paginis; per naturale in rationis dictamine, eo quod talis potestas haud sit absolute necessaria ad gubernationem Generis humani. 2. Singulae Gentes *consent* se liberas, & a potestate humana independentes absolute, hoc est, non tantum respectu sui, sed etiam respectu aliarum Gentium, adeoque *consent* se magis liberas, quam civem, liberum quidem respectu alterius civis, sed non Principis; *consent* sese invitas, neque a Comitibus Gentium, ad novas leges adstringi posse. Significant ergo per illa verba potestatem supremam, & virtutem legislativam in Gentes haberi a DEO, non tanquam Authore naturæ, sed tanquam Authore societatis humanæ, & supremo Politiarum humanarum Principe, ut loquitur Clarissimus P. Schmier (a) cum aliis. Rationem assignant, quod, supposita societate humana (ad quam saltem inclinatur DEUS, tanquam Author naturæ) non potuerit non velle DEUS, tanquam supremus politiarum humanarum Princeps, & primus institutor, ut Gentes habeant aliquam regulam actionum, Gentibus competentium, directivam, & a DEO, tanquam humanæ societatis Auspice, profectam, quæ vel ideo veram juris legalis speciem indueret, ut jus Gentium proprie dici posset,

Etsi utraque definitio.

R. III. *Etsi utraque definitio sit satis commoda, nos tamen posteriorem; ut minus incommodam, in sensu debito, præhabemus.* 2. Dicimusque jus Gentium esse ordinationem rationis, longævo Gentium usu, Deique, ut societatis humanæ Gubernatoris immediati, consensu inductam ad Gentium; qua talium, publicam felicitatem,

Sit satis commoda.

Declaratur asserti primum membrum. Utraque definitio jus Gentium a jure aliis rite discernit; naturam juris hujus sufficienter explicat, finemque declarat: ergo utraque satis est commoda. 2. Definitio prior, jus Gentium explicans per actionem, non adstruit obligationem legalem, sed solius justitiæ, nisi naturalem, concomitanter solummodo, mutuatur a jure naturæ; non adstruit obligationem universalem constitutionis, sed particularem pacti, extensam in solos consentientes; nec adstruit usum, nisi ut formam, seu promulgationem extrinsecam, etsi ad hunc, veluti constitutum, Authores communiter provocent. Contra definitio posterior, jus Gentium explicans per consuetudinem, adstruit quidem obligationem legislativam, sed, ut ajunt, absque necessitate, cum sufficiat sola justitiæ; adstruit obligationem desumptam a DEO, ut Authore societatis humanæ solum remoto, de qua speciali legislatione nullum usquam est vestigium; adstruit jus Gentium, suo modo Divinum, cum tamen Authores, velut mere humanum, communiter agnoscant. Hæc habentur utriusque partis incommoda. Jam

Posterior tamen, etsi in sensu debito, est præhabenda: quia utriusque vitæ incommoda.

Declaratur asserti secundum membrum. Nostra definitio vitæ priora incommoda; adstruendo obligationem legalem universalem consuetudinis, obligantis omnes majori parte consentiente, facitque usum longævum, hujus juris constitutum. Posteriora incommoda, si quæ sunt, complanat: nam necessitatem adstruendæ obligationis legalis facit univoca ratio cum cæteris jurebus: ergo, si potest adstrui, debet. Obligationem legalem non desumit a DEO, ut Authore mediato societatis humanæ, sed a DEO, ut Gubernatore immediato ejusdem societatis, in Republicas varias divisæ, quatenus Gentes, non modo divisim, sed & collectivim spectatæ, Superiorem humanum non agnoscunt. Vestigium autem hujus specialis obligationis legislative satis visibile suppeditat partim Divinæ Providentiæ; partim societatis humanæ ratio, conservatio, tranquillitas, majorque vitæ felicitas, per commerciorum compendia, aliaque mutua commoda, ad quæ communi & universaliter ob-

(a) L. c. n. 19. & 27.

ligante regula opus est, cui, sua approbatione stabiendæ, DEUS deesse nequit, nec, quod desit, præsumendum est. Unde negatur suppositum, quod jus Gentium sic debeat esse *mere humanum*, ut etiam *vis obligandi* debeat esse *mere humana*; sufficit, si modo sit *vere positivum*, & a jure naturali; Divinoque *mere distinctum*. Distinguitur autem a jure naturali, & Divino non solum quo ad finem ex toto, sed etiam quo ad authorem, cum utrumque solum sit a DEO, ut authore immediato, & immediate obligante, sine prærequisito hominum consensu: jus gentium sit a DEO, ut Governatore societatis humanæ, immediato quidem, sed non obligante, nisi mediante Gentium consensu; per diuturnos mores declarato.

§. IV. Jus Gentium, etsi satis distinguatur, multam tamen habet affinitatem cum jure consuetudinario.

Jus Gentium, est satis distinctum a consuetudine.

Quo ad 1. Patet: nam jus consuetudinarium vim obligandi habet a consensu tacito Superioris humani, jus Gentium a DEO, ut Governatore supremo societatis humanæ; illud pro fine utilitatem Reipublicæ, pro subiecto subditos particulares; hoc pro fine felicitatem Gentium, qua talium; pro subiecto Nationes integras respicit, & sic de aliis.

Quo ad 2. Pariter liquet: nam utrumque usu & moribus introductum, utrumque Superioris consensu obligationem legalem, legisque rationem univocam est sortitum.

5. II.

§. 2.

De divisione, objecto, & effectu juris Gentium.

De divisione.

Quæritur IV. Quæ divisio juris gentium?

De divisione juris Gentium. In primarium, & secundarium exoleta.

§. I. Exoleta est divisio juris Gentium in *primarium*, quod naturalis ratio inter homines constituit: & *secundarium*, quod usu, & necessitatibus exigentibus introductum est. Ita contra Veteres. * Ratio est: quia nititur falso supposito Justiniani de duplici jure naturæ; (a) & jus gentium cum naturali confundit.

§. II. Nulla est divisio juris Gentium in *universale*, seu *commune*, quo plures, vel pleræque Gentes; & in *particulare*, seu *proprium*, quo duæ vel tres solummodo Gentes utuntur. Ita contra Recentiores. ** Ratio est: quia jus Gentium confundit cum civili. Quod si dicas, jus Gentium non ex numero, sed ex fine æstimandum; negatur suppositum, quod finis sit particularis Gentium duarum; triumve utilitas, & non potius communis societatis humanæ felicitas.

In universale & particulare nulla.

§. III. Non satis facit divisio juris Gentium in *proprie dictum*, quod est cum mutua obligatione; & in *improprie dictum*, quod est sine mutua obligatione: quia est in terminis impropria. Æque imperfecta est divisio in *jus Gentium verum*, quod non repugnat juri naturæ, & in *putativum*, quod eadem adversatur. Nam jus, naturæ juri adversum, nullum est, nisi intelligatur fors *permissivum*, improprie tale, quod actus quidam a Gentibus tolerantur *impenitate extrinseca*: unde alii in *externum*, seu *permissivum*, & in *internum* disperunt, quod actum in foro quoque interno justum reddit, uti fit, si versetur circa

In proprie, & improprie dictum inanis.

Tom. I.

O 3

actum

* Quibus accedere Camerallenses de LL. sect. 2. Q. 3. conclus. 1. Clarif. de Clingenberg. ad 2. Institut. de J. N. G. & C. Q. 3.

(a) Tit. 2. L. 1. §. 1. & 2. Institut. de J. N. & G.

Clarif. Sigism. Stappium J. N. & G. P. 1. c. 1. §. 3. n. 7. cui recte opponas illud Passendorff L. 2. c. 3. n. 21. f. m. 219. Quod non nemo ad jus Gentium quoque referre instituit particularia conventa, duorum plurimumve populorum saderibus & pacificationibus desinita, id nobis plane incongruum videtur.

actum indifferentem, v. g. jus, quod hosti hostem, & in persona, & in rebus lædere permittit supposito iusto bello. Sed & hæc divisio est *analogæ*, uti diximus.

In scriptum, & non scriptum, seu scriptum, seu scriptum, seu scriptum.

R. IV. *Superflua* est divisio juris in *scriptum*, seu expresso Gentium consensu stabilitum, per foederum & pacificationum instrumenta publica; & in *non scriptum*, seu consensu tacito, utu ac consuetudine stabilitum. Sed hoc jus scriptum est potius effectus juris Gentium, per specialia pacta sicuti ad finem particularem, ita & ad jus particulare referendus.

Legitima in affirmativum & negativum.

R. V. *Legitima* est divisio juris Gentium in *affirmativum*, quod pro objecto habet positionem actus, seu quo; aliquid præcipitur, v. g. *admissio Legatorum*; & in *negativum*, quod pro objecto habet omissionem actus, seu quo aliquid prohibetur, v. g. *ne arma, & fontes veneno inficiantur*. Illud in actu secundo *pro semper* non obstringit propter humanarum virium limitatam virtutem; hoc obligat *semper pro semper*, eo quod omisso actus non excedat mensuram humanæ potentiae. *Reductive & improprie* dividi solet etiam in *permisivum*, quod nec præcipit, nec prohibet, sed *negative* se habet, vel tolerando actum, si malus non sit, vel si malus, impunitatem extrinsecam concedendo.

De objecto juris Gentium.

Quæritur VII. *Quale & quotuplex est objectum juris Gentium?*

In genere omnia fini congrua.

R. I. Est *multiplex*: cum enim, teste *Vitriario*, (a) *fundamentum juris Gentium sit communis inter omnes Gentes utilitas, necessitas; in genere objectum juris Gentium* constituunt ea omnia, quæ *ex fine suo tendunt ad convenientem communicationem, & emolumentum Gentium, qua talium*.

In specie prima rerum divisio.

R. II. In *specie primæva* rerum divisio, etsi supposita humani Generis multiplicatione, statuque naturæ lapsæ, & inde emergente necessitate, multis videatur esse *de jure naturæ præceptivo*, verius tamen *ad jus Gentium* revocatur. *Ratio est*: quia natura pro illo statu *simpliciter* exegit quidem aliquod medium *indeterminate* pro evitandis illis incommodis; non tamen exegit hoc *determinatum*, tanquam *determinate necessarium*. Idem, ob eandem rationem, intelligendum est *de præscriptione* inter Gentes, uti infra fusius declarabimus.

Gentium divisio.

2. *Ipsa Gentium divisio*, licet *in fieri & formaliter*, non fit juris Gentium, quatenus jus gentium illam non facit, sed *tanquam principium* supponit, est tamen jus Gentium *reductive*, eo quod non descendat a jure naturæ, sitque prima Gentium origo; immo in *conservari* etiam *formaliter* est juris Gentium. Idem intelligendum *de divisione Regnorum*: etsi enim, supposita humani Generis multiplicatione, natura *absolute* exegerit aliquod *medium* pro evitandis incommodis, discordiis, rixis &c. inde exortis, non tamen exegit hoc *determinatum* medium *divisionis* in has, vel illas Gentes, in hæc vel illa Regna &c. cum, *absolute loquendo*, difficulter probari possit, cur implicasset, Orbem coire in universalem quamdam Rempublicam, seu aristocratice, democratice, seu monarchice temperatam; vel si hoc moraliter implicasset, certe *tanta Gentium, Regnorumve discretio necessaria minime* fuisset, in quantam tamen hodie cernimus consensisse Gentes, sic ut una Respublica alterius potestatem summam agnoscere, jure Gentium, teneatur.

Jus commerciorum.

3. *Commerciorum*, hoc est, negotiandi cum aliis Gentibus *libera facultas* est juris Gentium. P. Ejusmodi facultas non est *simpliciter necessaria* ad felicitatem, naturæ rationali propriam, etiam supposito statu multiplicati Generis humani: nam *absolute* loquendo posset quævis Respublica *per se* subsistere,

(a) Institut. J. N. & G. c. I. n. 23.

tere, etsi incommode: ergo *per se* * non est juris naturæ. Est tamen necessaria moraliter, cum non omnis ferat omnia tellus, sic ut ad sublevandam indigentiam mutuam, usu Gentium, inducta sit: ergo est juris Gentium.

4. Bellum justum tam defensivum, quam offensivum, in se præcise spectatum, est quidem juris naturalis, seu concessivi, seu permissivi, quia non simpliciter repugnat, nec absolute exigitur ab amore, sibi naturaliter debito, & ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario: ut publicum tamen, & solenne est juris Gentium; quia neque conditiones de prævia indictione, neque effectus a jure naturæ agnoscuntur, uti suo loco distinctius probamus.

5. Repressalia ad jus Gentium pertinent: siquidem, *mero natura jure*, ex facto alieno nemo tenetur, nisi qui bonorum successor est. Contra usu, consensuque Gentium est inductum, ut pro eo, quod Respublica debet vel pro se, vel pro suis, in casu denegatæ justitiæ, subditorum bona, veluti oppignorata, habeantur. Unde respectu utentis est *lex permissiva*, respectu aliorum *præceptiva*, qui hoc pati obligantur.

6. Servitus ex jure Gentium descendit. Nam videbatur communis esse utilitatis, ut servituti potius, quam morti destinarentur bello justo devicti: sed in Christiana Republica sublata est servitus, non quod sit contra naturam, hoc est, contra statum naturæ liberæ, sed quod Christiane pietati adversetur.

7. Legatorum admissio, & immunitas ** non est juris naturæ, quatenus spectat publica Nationum negotia: quia non est medium ad felicitatem, naturæ rationali propriam, absolute necessarium: nam sicuti Gens quælibet sibi sola potest absolute vivere; ita & aliarum consortia potest recusare. Neque est juris naturæ, quatenus spectat negotia pacis conciliandæ, seu firmandæ, quia, etsi supponatur cum Puffendorffio (a) pacem esse juris naturæ, hæc tamen admissio non est medium, determinate necessarium ad hunc finem, cum plura media, inter quæ & ipsum bellum, ad pacem reducendam suppetant. Unde, supposita societate humana, non tam propter necessitatem, quam propter utilitatem jure Gentium inducta est, eo quod modus Legationis Gentibus visus, usuque probatus sit *expeditior cæteris*.

8. Pax, absolute spectata in se, ut notat tranquillitatem cum DEO, secum ipso, & proximo; seu concordia per communias humanitatis officia ab omni vi, & læsione proximi aliena, non modo originaliter, sed & formaliter est a natura præcipiente: quia est exigita, ut conformis amori, cuius naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, absolute necessario, ut infra declarabimus. Pax in sensu strictiore, seu relative ad bellum considerata in suis effectibus, & circumstantiis, est juris Gentium. *** Patet a paritate cum bello: nam contrariorum est eadem disciplina, neque enim ratio paciscendi, cessatio a conatu hostili, oblivio malorum, restitutio bonorum &c. nisi ex dispositione Gentium, in ordine ad communem utilitatem, necessitatemque publicam, profluere poterant.

9. Fœdera, seu pactiones publicæ, a personis publicis ærioris conjunctionis ergo initæ, sunt juris Gentium. Nam etsi obligatio fœderum sit juris naturalis, ipsa tamen admissio, seu pactio, ut spectat ad jura Majestatis, neque negari potest absque ratione, hoc est, si rationabiliter, & debito modo petatur,

* Dicitur *per se*, nam *per accidens*, ratione extremæ necessitatis, qua ob negata commercia alteri Genti præcaveandum, aut gravibus miseriis conflicandum foret, esset obligationis naturalis, ex lege amoris, naturaliter stringentis.

** Quo revocant jus hodiernum de securitate tubicinum.

(a) De J. N. & G. L. 2. c. 3. §. 23.

*** Eadem est ratio de *truga*, seu armistitio.

est *juris Gentium* : quia non obstante, quod illa admittere sit *conforme natura*, & *magna equitatis*, non est tamen *absoluta necessitatis*, sic ut exigatur *determinate* ab amore, alteri naturaliter debito, seu ad felicitatem, naturæ rationali propriam, *absolute* necessario, & requisito. Nam, ut dictum supra, sicuti Gens quælibet, *absolute loquendo*, potest sibi sola vivere; ita potest & aliarum fœdera recusare, nisi *circumstantia extrema necessitatis*, qua Gens altera, ad sibi subveniendum, fœdus exposceret, obligationem ex lege naturalis charitatis induceret. *Jure Gentium* igitur est inductum, *utilitatis*, & *necessitatis publicæ causa*, ut admitti fœdera debeant: v. g. quando petuntur de finibus regundis, de commerciis mutuo promovendis, de definiendis rebus, quæ, inter finitimos incertæ, quietem turbaverant; de jungendis viribus adversus hostem, & sic de aliis. *Ritus* pangendi fœdera non tam a jure Gentium, quam a *speciali* quarundam Nationum *conventionem* provenit, eo quod apud diversas populos omni tempore fuerit diversus.

Jus transi-
cus & sepul-
tura.

10. Denique ad *jus Gentium* recte revocatur *jus transitus*, seu *commigrandi*, quando non est *justa ratio* excludendi peregrinos & advenas. *Ratio est*, quod hæc facultas sit cunctis Gentibus & valde commoda, nec minus utilis. * *Jus sepultura* etiam respectu hostium: etsi enim in naturali quadam equitate fundetur, cum in mortuos sævire non deceat, nequaquam tamen foret *absoluta necessitatis*, nec *positive turpe*, si cadavera hostium inhumata relinquerentur: unde jure Gentium inducta est obligatio, quam pluribus exemplis demonstrare Grotius conatur. (a) *Jus præscriptionis*, etsi naturæ haud difforme, quia pacem & quietem publicam attinet, societatisque humanæ interest, ne ditionum semper, vel saltem diu sint incerta dominia, nullusque litium finis sit, non tamen est naturæ tam *absolute conforme*, ut ad felicitatem, naturæ rationali propriam, sit *determinate debita*, ac *simpliciter* requisita: nil enim natura determinavit de *quantitate temporis*, *qualitate bonæ fidei*, aliisque *requisitis*. Unde licet dici possit *præscriptio de jure naturæ concessivo*, ** *formaliter* tamen est *juris Gentium*, quia usu Gentium inducta est propter necessitatem quamdam moralem, utpote sine qua secuta bonorum stabilitas obtineri, & inter Gentes pax stabilis servari, *moraliter loquendo*, haud posset.

Usus moneta-
rio.

Denique *usus monetae*, *jus cudende*, & *valoris tribuendi* descendit a jure Gentium. Non enim valet natura nummus, sed permutationi rerum primæ, pro majore commoditate, atque utilitate substitutus est a Gentibus: (b) unde obligatio acceptandi pecuniam, & agnoscendi valorem, loquendo in genere, & *distrahendo a circumstantiis*, jure Gentium inducta est.

Effectus ju-
ris Gentium
legalis.

Queritur VIII. *Quinam effectus juris Gentium.*

R. I. Effectus est *legalis*, seu *obligatio obedientiæ*, stringens in conscientia, qua Gentes communibus sancitis morem gerere tenentur. Quod effectus sit *legalis*, colligitur ex dictis; quod sit *obligatorius*, patet 1. Ex Gentium sensu communi, quo non majus scelus objicere solent, quam violationem juris Gentium. 2. Ex earundem Gentium consensu, ob quem lex ista reputatur *sancitissima*. 3. Ex materia hujus juris, quæ pacem, tranquillitatem, & felicitatem Gentium mutuam concernit. Unde

Stringens
summos etiam
Imper-
antes.

Deducitur 1. Obligationem hanc in ipsa summa Orbis capita esse extensam, *ob auctoritatem DEI*, societatem humanam supremo dominio gubernantis 3
ob fi-

* Quomodo & quando *immedius transitus* possit parere jus naturæ, saltem minus rigorosum, infra declarabitur Tit. V.

(a) De Jure Pacis & belli L. 2. c. 19. §. 3.

** Et in hoc solummodo sensu præscriptionem & usucapionem de jure naturæ esse defendimus, in Coll. Parte VIII. Q. 122.

(b) L. 1. Frinc. & de contrah. empt. olim non ita erat nummus &c.

ob finem, seu emolumentum commune, cujus intuitu per consensum Gentium immediate oborta est.

Deducitur 2. Lites inter summos Principes ex jure naturæ, vel Gentium decidendas esse, eo quod jure civili superiores, jure Gentium inferiores sint. Unde eorum lites decidentur.

Deducitur 3. Bella inter Principes summos secundum jus Gentium esse dirigenda, recte dicente Dione Prusensi: quod inter hostes scripta quidem jura, id est, civilia non valeant, at valeant non scripta, seu ea, quæ natura dicitur, aut Gentium consensus constituit. Bella dirigenda.

§. II. Ad effectum juris Gentium revocari potest ejus interpretatio. Hæc in dubio non male petitur ex Scriptoribus probatis; in Scriptorum diffidio præferendum judicium Recentiorum, eo quod per usum contrarium jus istud, in se mutabile, abrogatum præsumi possit. In dubio de actibus, ad introductionem hujus juris requisitis, ajunt, respectu plerarumque Gentium requiri plures; respectu singularum sufficere unum, ne difficilior fiat ejus probatio, cum non modico Rerumpublicarum detrimento. Interpretatio juris Gentium.

§. III. Ad effectum juris Gentium reduci potest ejus perseverantia, quæ per mutationem aboleri potest. Ubi observandum 1. Jus Gentium, improprie tale, seu susceptum sine ulla obligatione, esse mutabile, uti per se liquet. Jus istud Suarezio nostro est illud, quod Gentibus commune, propter convenientiam plurium rationum in tali lege, aitque, esse respectu Reipublicæ mere civile, dicitque jus Gentium improprie, vel propter relationem quamdam ad plures Gentes, vel propter propinquitatem cum jure naturali, quod jure naturali affirmat v. g. prohibitionem lupanaris, rescissionem venditionis injustæ in quocunque excessu &c. (a) Perseverantia.

Observandum 2. Etiam jus Gentium, proprie tale in se esse absolute mutabile: quia est species juris arbitrarii, & positivi, uti ostensum supra. Neque refert 1. Quod ex rationis distaminibus profluat: quia non profuit per deductionem necessariam, ac evidentem: ergo mutatis circumstantiis absolute mutari potest. Neque refert 2. Quod in nostra sententia a DEO firmatum sit, trahatque obligationem a potestate, hominibus superiore, ad instar juris Divini, autoritate humana immutabilis. Nam non trahit obligationem a DEO absolute, seu irrequisito homine, uti jus Divinum; adeoque sicut DEUS obligationem suo consensu non roborat, nisi præsupposita Gentium voluntate; ita ultra eandem voluntatem firmare jus Gentium non intendit. Mutabilitas.

Observandum 3. Jus Gentium formaliter mutari non posse, saltem ex toto, nisi vel omnium Gentium, vel majoris partis assensu. P. Nequit consuetudo privata, a majori vel unanimi consensu Populi stabilita, mutari a privatis: ergo nec consuetudo publica, unanimi vel majori parte Gentium firmata, ab una, alterave Gente infringi potest: quia sicut se privati habent ad communitatem; ita Gentes particulares se habent ad totam Gentium universitatem. Accedit, quod utilitas communis, quam pro fine intrinseco respicit jus Gentium, præferri debeat utilitati & commodo privato unius, alteriusve, uti per se est manifestum. Ex Gentium consensu.

Observandum 4. Jus Gentium neque mutari posse ex parte, nisi memorato Gentium consensu, contra quam asserat Suarezius. (b) Ratio est, quia obligatio communis, seu oriatur ex conventionem, seu ex legali consuetudine, in vitis cæteris, aut cum præjudicio cæterarum, seu negligi, seu excuti nequit. Accedit, quod, etsi utilitas cessaret respectu unius Gentis, non tamen desi-

(a) L. 2. de LL. c. ult. n. 7. Tale jus adstruit Grotius L. 2. c. 3. §. 5. quod ait, non habere vim pacti inter Gentes, sed esse jus civile plurium Gentium distributum, quod a singulis tolli potest.

(b) L. c.

definat respectu aliarum, adeoque nec definat obligatio. *Exempla Suarezii* mutationem non evincunt: nam, etsi Gens particularis in sua ditione non utatur libertate commerciorum, quæ juris Gentium, v. g. *commercia privatis interdicens*; non ideo mutat jus Gentium: nam sicuti hoc obligat *immediate* solas Gentes, *qua tales*; ita obligatione respectu alterius Gentes deberet destitui, mutatum dici ut posset: atqui hoc sine Gentium consensu fieri nequit. Exemplum de servitute, inter *Christianos* sublata, non videtur sufficiens: quia, ut habet non nemo, *Christiana Gentes* (liquidem *moratiores* solummodo in censum veniant) majorem fere numerum conficiunt, ut adeo majoris, vel saltem sanioris partis consensu mutuo jus Gentium, hac ex parte, mutatum esse, censerique queat. Sed verius jus Gentium, hac ex parte, *proprie* non est mutatum, ut est *facultas Gentibus communis*: non enim respectu Gentium sublata est, sed ejus usus inter *Christianos* solummodo cessat, sine ullo præjudicio; immo cum emolumento cæterarum Gentium.

Modus cognoscendi juris gentium.

Queritur IX. Quomodo probetur aliquid esse juris Gentium?

R. I. Cum Grotio, Vitriario, & aliis 1. Si contineat communem utilitatem vel necessitatem inter omnes, aut saltem plerasque Gentes. 2. Si pleræque Gentes, quæ ratione recte utuntur, saltem in quantum hæc convenit cum communi utilitate, vel necessitate, aliquid judicant, ipsoque usu declarant, esse juris Gentium.

Protestantium Moralistarum symptomata. Errores in principio cognoscendi juris supra detecti.

Queritur X. Quæ denique Moralistarum protestantium avia hac in materia?

R. I. Grotii, Puffendorffii, aliorumque, *socialitatis* vestigia legentium, erroneas ambages in principio juris naturæ, tam *essendi*, quam *cognoscendi*; item in juris Gentium cum jure naturæ *confusione*, satis jam perspeximus in supra dictis, ex quibus id unum hic repetimus: si in ipsis principiis utriusque juris jam aberratio tanta a veritate, in quos anfractus, labyrinthique ambiguos recessus deducet tandem hæc semita? Id expertus *Thomasius*, qui *socialitatis* avia cum decurrisset animositate *magis pervicaci*, quam *rationabili*, tandem ineluctabili exitu offensus, relegit iter *Fleischero* Authore, (a) & principio *socialitatis insufficienti* adjunxit leges Divinas universales; sed & istarum quoque legum *insufficientiam* & ipse mox primus agnovit, alioque edocuit, sic ut tandem ad regulas *justi, decori, honestique, velut fundamenta disciplinæ hujus magis universalis*, declinarit, eorum more, qui semel vagabundi per avia, viam quamvis obviam tentant, ut exitum qualemcunque demum nanciscantur.

Alia quædam stria.

R. II. Quæ suppetunt ex Protestantium bivitis, magis erroneis, stricim hic indicabimus.

1. *Thomasius*, de jure Gentium rejecto pacto etiam tacito, sic argutatur: (b) sed forte mores utentium illo jure facient, ut jus Gentium sit jus non scriptum: forte vero id non producent. Jus, non scriptum, extra civitatem non est. Consuetudo enim jus est ob tacitam Principis approbationem, quæ si deficiat, consuetudo dicitur facti. At tacita Principis approbatio inter Gentes ubi? Respondemus, a DEO, ut immediato liberarum Gentium Principe, & supremo Governatore.

2. Omitti nefas *Laurentii Fleischeri* paradoxa, quibus institutiones juris naturæ & Gentium non ita pridem ex male reformato *Thomasio* illustravit, ut appareat, quanta in hanc nobilissimam disciplinam sint nonnullorum Protestantium merita. Statuit ille: (c) Præcepta naturalia non esse leges proprie dictas, sed mera consilia, monita paterna; rationem, sibi relictam,

(a) In præf. ad instit. J. N. & G.

(b) De Jurispr. Divin. L. 1. c. 2. n. 109.

(c) L. 1, c. 5.

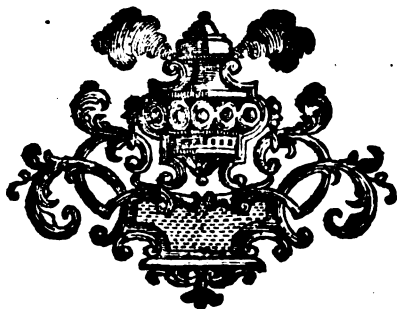
Etiam, ignorare conceptum DEI, tanquam *Legislatoris ac Domini*, sed *solius Patris*, ac *Doctōris*; conceptum DEI, tanquam *Legislatoris & Domini*, non producere in homine, nisi *metum servilem*; (a) legem naturæ esse *dictamen rationis tranquilla*, & differre a legibus aliis, quod iis mens hominis non reddatur *tranquilla*, sed *cauta*, ne externis actionibus turbet *Republicam*; legem naturæ, *proprie salutem*, tantum complecti præcepta moralia, quæ fluunt ex regulis *justi*, seu officia erga alios, ne turbemus *socialitatem externam*; ea, quæ fluunt ex regulis *honesti*, vel *decori*, seu officia erga se *interna*, & *externa humanitatis*, pertinere ad *Ethicam & Politicam*; (b) præcepta *negativa* fluere ex regulis *justi*; *affirmativa* ex regulis *honesti & decori*. Vagam *libidinem* non pugnare cum regulis *justi*; *incestum* non repugnare *juri naturali*, *strictè dicto*, sed rectius ab eo abstinere, & peccatum *Magistratum*, si eum *promiscue* permitteret &c. (c) *Objectioni*, quod hæc doctrina de meris consiliis sit *periculosa*, gignat *libertatem effrenem*, magisque *homines atheos*, ac *contemptores Divinae voluntatis efficiat*, quam ut eos *emendet*, & ad *veram ducat felicitatem*, *reponit*: *quæso*, quibus *hominibus datum est jus naturæ*? *Omnibus quidem*, sed qui ita debent esse *comparati*, ut incipiant *sana ratione uti*. Qui enim *brutorum instar vivunt*, non desunt *desipere*, si ipsis proponas, *jus naturæ producere obligationem internam*; immo si maxime exclames, *leges Divinas esse leges proprie dictas*, & *producere obligationem quoque externam*. (d) Ita *Thomasius* in *secundis curis*, & ex eo *Fleischerus*. Sed quid possit esse *inconvenientius*?

(a) §. 55. 61. 70. 103. 69.

(b) §. 67. 95. 100.

(c) §. 91.

(d) §. 71. 72.

E L E N C H U S P O S I T I O N U M,

Quæ continentur in primæ partis Elemento primo de Jure naturæ, & Gentium.

- I. **P**rima omnis juris, jurisdictionis, ac legum origo est Creator, summusque Legislator DEUS. pag. 1.
- II. Origo juris publici universalis est naturali jure posterior. 2. Progressus successivus ad usque hodiernos apices admodum politos. 2.
- III. Jurisprudentia publica universalis distinguitur a Politica ex objecto saltem formali. 2. A Ratione status. 3. Ab Ethica. 4. Et a Theologia morali. 2. & seq.
- IV. Constitutiva Jurisprudentiæ publicæ & universalis primaria ac proprie talia, sunt Jus Naturæ & Gentium: reductive etiam Jus Divinum positivum, & humanum. 4.
- V. Constitutiva Jurisprudentiæ naturalis, intrinseca & proprie talia, non sunt illa tantum principia, quæ dirigunt officia hominis ad bonitatem, ac societatem. 2. Sed etiam illa, quæ dirigunt officia hominis ad DEUM, ut Authorem Naturæ, & ad seipsum in ordine ad felicitatem, vitæ rationali propriam, ac completam. 5.
- VI. Inter adjumenta Jurisprudentiæ naturalis recte ab Orthodoxis adsciscitur Jus positivum, & Theologia morali. 7.
- VII. Homo ab ipso DEO fuit creatus in statu, conformiter ad finem creationis perfectio. 9.
- VIII. Homini in naturalibus recto, atque perfecto, a DEO fuere superaddita dona supernaturalia gratiæ. 2. Et quidem probabilius in primo creationis instanti fuit eidem infusus habitus gratiæ sanctificantis. 10.
- IX. Naturæ & gratiæ donis accessere plura alia privilegia, & dona DEI quasi extrinseca, præcipue specialis DEI providentia, & originalis justitia. *ibid.*
- X. Propagatio humani Generis fuisset etiam in statu naturæ integræ. 12.
- XI. Probabilior est sententia, quæ statuit, homines in statu naturæ integræ, si diutius durasset, habituros fuisse societatem quamdam Civitatis, seu Regni politicam. 13.
- XII. Hoc non obstantè in statu naturæ integræ conservanda tamen fuisset, suo modo, *primæva quedam rerum communio*, nulla necessario induta tam stricta divisione, privatique dominiis. *ib.*
- XIII. In statu naturæ integræ vita, majori ex parte, futura fuisset *contemplativa*, cum aliqua tamen moderata actione mixta. 14.
- XIV. Et si Adamus non peccasset, potuissent tamen nos peccare. *ibid.*
- XV. Status naturæ puræ saltem fuisset possibilis. 2. In eo tamen homini non potuisset a DEO præfigi finis, *meritissime temporalis*. *ibid.*
- XVI. Beatitudo naturalis, in statu naturæ puræ, sufficienter fuisset rectius, et si creatus cum concupiscentia luctante adversus Spiritum. 16.
- XVII. In statu naturæ puræ, sicut fuisset libertas, & peccati occasio, ita & fuisset peccatum. *ib.*
- XIX. Propagatio humani Generis, & ratio vitæ civilis, in statu naturæ puræ, eodem modo obtinuisset, quo in statu naturæ lapsæ. 17.
- XX. Essentia peccati originalis, qua actualis consistit in peccato Adami præterito, quatenus istud est moraliter nostrum; qua habitualis autem in eodem, quatenus est moraliter posterorum. 18.
- XXI. Existentia peccati originalis, tam actualis quam habitualis, datur in omnibus Ade Posteris, excepta sola Immaculata. *ibid.*
- XXII. Pœnæ peccati originalis fuere quo ad animam, privatio gratiæ sanctificantis, & aliorum donorum supernaturalium & c. 2. Quo ad corpus, mors, morbi, dolores, & passiones alia afflictivæ. 3. Quibus additæ pœnæ, quasi extrinsece. 19.
- XXIII. An natura lapsa per originale sit facta debilior, problema esto. 20.
- XXIV. Gentilibus, quibus, absque culpa, est incognita vera religio, si quidem servent legem naturæ, salutis spes superest. 21.
- XXV. Notitia, de triplici naturæ statu, est scitu digna & utilis, propter plurimos errores A catholicorum; nominatim Pelagii, Massiliensium, Lutheri, Calvini, Baji, Ansenii, Puffendorfi cum suis Amanuensibus, Guilielmi de Muelen & c. 22.
- XXVI. Videtur, humanum Genus, ad usque diluvium, fuisse sum copiosum, ac nunc. 2. Immo copiosius forsitan, & consequenter Incolas antediluvianos per quatuor Orbis partes æque fuisse diffusos. 25.
- XXVII. Progenies hominum, ante diluvium memorabiles, erant præcipue tres; prima descendens ex Adamo per Seth; altera ex Adamo per Cainum; tertia mixta ex sceleratis connubiis filiorum DEI, & filiarum hominum. 26.
- XXVIII. Politica vivendi forma penes antediluvianos Mundi Incolas viguit similis moderne. 27.
- XXIX. Adamitæ antediluviani usi sunt omnes lingua, postmodum hebræa dicta, et si per dialectos multas divisa. 2. Nec defuit illis mercatura, etiam nautica per navigationes. 3. Nec caruere artibus mechanicis, ut nec liberalibus disciplinis. 27. & seq.
- XXX. Non constat, occisionem, vel esum animalium, in statu hominum antediluviano, a DEO fuisse prohibitum. 2. Probabilius tamen Setibiani quidam Nepotes, alique, vel semper, vel plerumque ab ergo carniū abstinere, non quidem præcepti ergo, sed aliis de causis. 28.

XXXI.

XXXI. In progenie filiorum DEI fat impleta fuit mensura nominis *morum integritate*; sicut etiam in progenie filiorum hominum *morum impietate*, ac *corruptela*. 2. Nihilominus probabilis conjectura dicitur, quosdam ex *Caini* progenie fuisse prædestinatos; nonnullos etiam ex *Sethi* progagine fuisse reprobos, adeoque ex utraque linea plures, diluvio atqueuntis, salvatos. 29.

XXXII. Vita norma interque religio apud *Noachidas* statui antediluviano fuit utcunque consona, excepto Idolomania crimine, quod totum pene Orbem corruptit. 2. Probabilius in familia *Semi* DEI unius ac veri cultus semper fuit servatus. 30.

XXXIII. Doctrina *Seldeni*, disciplinam *Noachidas* revocantis ad septem præcepta negativa, est imperfecta, incerta, & manca. 34.

XXXIV. Verosimile est, *Noachidas* a Noemo, tanquam Capite, esse gubernatos. 2. Idioma originarium, *Adamo* infusum, si spectetur autoritas, est *hebraicum*; si spectetur ratio, est *incertum*. 35.

XXXV. Probabilius linguarum numerus definitur baud potest, etsi, ex communi Patrum antiquorum sententia, per confusionem *Babelicam* septuaginta circiter, & paulo plures dicantur prognata. 36.

XXXVI. Nationum origo inter *Noachidas*, facta confusione, est incerta, nes nisi Authorum discepturis plerumque innixa. 38.

XXXVII. Prima Nationum origo inter *Noachidas* est satis incerta. 2. Prima dominiorum rerumque divisio facta est Authore *Noemo*, Divino lumine ad eam faciendam inducto. *ibid.*

XXXVIII. Erronea est opinio *Donatistarum*, *Anabaptistarum*, & *Lutheri*, imperium omne inter *Christianos* tollentium. 2. Falsa quoque sententia *Bodini* afferentis, *Regna omnia vi tyrannica coaluisse*. 3. Regnorum prima initia jam antediluvianis temporibus debentur. 4. Perfectior eorum species primum post diluvium invaluit in quatuor præcipue Monarchiis. 5. Primus in Orbe Monarcha probabilis fuit *Nemrodus*. 41.

XXXIX. Jus naturale & Gentium, etsi quam maxime distinctum a jure Divino positivo, recte tamen consideratur in ordine ad jus Divinum; neque sic confunditur, sed firmatur magis, & illustratur. 2. Præcepta decalogi præcipue ad officium hominis spectant, & jus naturale firmant, ac explicant. 3. Præter has leges naturales divinas, datæ *Hebræis* sunt aliæ leges divinae positivæ, cum ceremoniales, tum judiciales, quibus accessere variaz traditiones. 4. Unde religio naturalis, quo ad præcipua capita, per legem seu religionem revelatam non modo est confirmata, sed etiam explicata, articulisque pluribus extensa, ac illustrata. 43.

XL. Jus illustratum, & moralis Philosophiæ conditio fuit illo ævo inter Gentes admodum imperfecta. 45.

XLI. Causa moralis Philosophiæ, in disciplina naturali adeo corruptæ, fuit error circa finem: unde alii quoque errores circa officium *Homini* profluxere. 46. & seq.

XLII. Ex testimoniis Sophorum Gentilium non probatur jus naturæ immediate, bene tamen mediate. 46.

XLIII. Magna fuit morum corruptio, durante *Sæculo legis scriptæ*, etiam in Populo electo. 2. Major

penes Gentilium Sophos. 3. Maxima vero in cætera Gentilium colluvie. 49.

XLIV. Lex Evangelica suo splendore naturalis juris principia plurimum illustravit, ac perfecit. 51.

XLV. Sanctorum Patrum studia disciplinam juris naturæ, & Gentium, plurimum illustrarunt, & quidem absque confusione. 2. Quod ipsum etiam fecere Scholastici orthodoxi. 3. Contra quam nugantur protestantici Moralistæ. 52.

XLVI. Censuræ protestantiæ, de Scholasticorum, & Jesuitarum præcipue studiis, veluti doctrinæ morum, & disciplinæ juris naturæ perniciosiss, eorundem Censuram seu inscitiam, seu malignitatem, verius utramque simul, coarquant. 2. Nam isthæc studia disciplinam juris naturæ non quidem seorsim ac privative, quod minus necessarium; concomitanter tamen coluere semper, & quo magis proficiunt, doctrinæ morum *Christianæ* subordinarunt. 56.

XLVII. Juris tam Civilis, quam Canonici placita juri naturæ ac Gentium multum claritas affuderunt, secus ac venditant quidam Critici protestantici. 58.

XLVIII. Culturam juris Naturæ & Gentium debere reformationi literariæ ævo protestantico, nonnullorum vaniloquentia est. 2. Nam sic dicta reformatio protestantica, per sua principia, adeo nihil contribuit ad disciplinam juris Naturæ, & Gentium illustrandam, ut eandem potius fœdarit, penitusque corruerit. 60. & 64.

XLIX. Etsi Moralistæ protestantici, posteriores Reformatore suo, minus proterant omnem potestatem, saltem politicam, legesque conculcant; sæpe tamen & ipsi plurimum olent *Lutherum*, eique coævum *Machiavellum*, naturæ juri injurium. 65.

L. *Hugo Grotius*, sicut erat ingenio acutus, ita de disciplina juris Naturæ & Gentium in multis est bene meritus, nec Protestantium elogiis indignus; immo dignior respectu ipsomet *Puffendorfo*, & *Thomasio*. 2. Ejus tamen partus, de *Jure Belli & Pacis*, est admodum defectuosus, & erroribus etiam heterodoxis respersus, adeoque merito inter libros, *Orthodoxis* prohibitos, recensitus. 66.

LI. *Thomas Hobbesius* est Author pestilens in moralibus, atque politicis, cujus partus de *Cive*, ac *Leviathane*, inter *Machiavellicos* abortus merito sunt relati, atque proscripti. 2. Ut adeo nullo honore *Puffendorfus*, cum nonnullis, eidem inter protestanticos doctrinæ moralis Reformatores qualemcunque locum indulserit. 69.

LII. *Puffendorfi* liber, de *Jure Naturæ & Gentium* (uti & hujus epitome de officio Civis ac hominis) quo ad systema disciplinæ dogmaticæ, suis encomiis non est indignus. 2. Quo ad doctrinam est admodum defectuosus; protestantiæ corruptus, & ideis, in fide erroneis, maligne conspersus, adeoque Juventuti Catholicæ periculosus ac perniciosus, meritoque inter libros prohibitos rejectus. 73.

LIII. *Thomasius* in statera Catholica, quo ad pleraque est ejusdem cum *Puffendorfo* ponderis, pretiique politici. 2. Quo ad non pauca est minoris; ut adeo *Fleischeri* elogia, in *Thomasius* tam liberaliter congesta, ad auxeres Rhetoricæ protestantiæ merito referantur. 3. Unde fuit necessitas

- cessitas* conscribendi institutiones hujus discipline Catholicas, saltem pro Academica etate. 81.
- LIV. Actus humani proprietas est *voluntarietas*, & *libertas*. 2. Metus non tollit voluntarietatem a-ctus imperantis vel imperati, *saltem simpliciter*, sicut neque vis, seu violentia. 88.
- LV. Concupiscentia non tollit voluntarium *simpliciter*, etsi possit tollere libertatem. 2. Spectata ratione, quandoque causat involuntarium *secundum quid*, etsi plerumque causet, immo intensius augeat voluntarium. 89.
- LVI. Ignorantia *antecegens* causat involuntarium *saltem negative*. 2. *Concomitans* nec causat *positive* voluntarium, nec involuntarium. 3. *Consequens* causat voluntarium *saltem indirecte*. 90.
- LVII. In statu naturæ lapsæ evidenter datur *libertas indifferentia*. 2. Libertas immediata formalis actus imperati non tollitur per actum imperantem solum inefficacem. 3. Nec per efficacem, nisi ponatur actus efficaciter imperans, pro eodem instanti, distinctus, & natura prior ad actum imperatum. 4. Quo ad libertatem actuum est multiplex error protestantium Moralistarum. 91.
- LVIII. Moralitas actus humani habetur partim per libertatem indifferentiæ; partim per advertentiam ad regulam primam honestatis, si sit extrinseca; si intrinseca, habetur insuper per ipsam entitatem actus. 2. Moralitas *universaliter* non est essentialis, & adequate intrinseca ipsis actibus. 94.
- LIX. Moralitas refundi potest in actum ex objecto, sine, & circumstantiis. 95.
- LX. Moralitas actus externi, habita *ex fine*, est extrinseca. 2. Habita *ex materia & circumstantiis*, est partialiter intrinseca; unde per actum externum non augetur bonitas interni actus formaliter, *saltem per se*. 96.
- LXI. Potest dari actus moralis indifferens *quo ad societatem, & in individuo*, saltem *per accidens*. 97.
- LXII. Actio moralium proprietates est *impugnabilitas*. 2. Principia intrinseca *effectiva* sunt intellectus, & voluntas; *impulsiva* vero sensus internus, & appetitus sensitivus. 99. & 101.
- LXIII. Regula moralitatis *prima, objectiva, & universalis* male statuitur in natura rationali, *qua tali*. 107.
- LXIV. Datur lex æterna, habens vim obligandi homines. 2. Materia legis hujus sunt omnes actiones morales. 112.
- LXV. Actus liberi DEI, operantes ad extra, *quatenus morales & boni*, non sunt materia legis æternæ. 2. *Quatenus artificiales*, suo modo in creatione, & gubernatione Universi, non sunt materia legis æternæ respectu DEI, etsi sint respectu Creaturarum capacium. 113.
- LXVI. Lex æterna DEI consistit in actu libero DEI. 2. Unde includit actum divinæ voluntatis. 3. In se est simplex, etsi ratione nostra sit multiplex. 4. Pro effectu habet effectus bonos Creaturarum morales. 5. Estque causa legum omnium. *ibid.*
- LXVII. Lex æterna est prima regula objectiva moralitatis. 2. Circa quam est multiplex Moralistarum protestantium error. 115.
- LXVIII. Regula formalis, & proxima actionum moralium est conscientia. 2. Quæ necessario exigit dictamen ultimum practicum de honestate vel licentia actionis. 3. Ad actus tamen inhonestatem necessario non requirit dictamen ultimum, quo judicet actum esse *determinate* inhonestum, vel illicitum. 118.
- LXIX. Conscientia regulans moralitatem actus boni, non requirit necessario & universaliter dictamen *metaphysice certum*, vel *evidens* de honestate actus, sed sufficit *certum moraliter*. 2. Regulans moralitatem actus mali, neque exigit dictamen *moraliter certum* de inhonestate actus. 3. Etiam respectu honestatis sufficit certitudo moralis, *minus stricta*, seu exclusiva formidinis, saltem actualis; non tamen sufficit dictamen mere probabile. 119.
- LXX. Licetum est, in operando lequi sententiam ex *theologicè* probabilibus saltem *probabilissimam, aut probabiliorum*. 2. Immo etiam *æque, vel quasi æque probabilem, & minus tutam*, relicta opposita tutiore. 3. An vero minus tutata, etsi *clare, notabiliter minus probabilem*, relicta tutiore, & longe probabilior, problema esto. 121.
- LXXI. Regula, quod *mellior sit conditio possidentis*, non tantum valet in materia justitiæ, sed etiam conscientiæ. 2. Stante dubio, *strictè practico*, semper *tutus eligendum*. 106.
- LXXII. Conscientia, *invincibiliter erronea*, obligat ad id faciendum, quod dicitur faciendum. 2. Etiam, circa moralitatis regulam formalem, multipliciter erroneas; immo & in *sejunctis* admodum malignos sese probant protestantici quidam Moralistæ cum *Puffendorfo*. 127.
- LXXIII. Homo, deliberate operans, necessario per actiones morales intendit *aliquid bonum*, tanquam finem, saltem *negative* ultimum. 2. Non tamen intendit semper finem *simpliciter* ultimum, etsi semper agat propter rationem, saltem *generice* convenientem ultimo fini. 3. Teneatur tamen *necessitate legis naturalis*, per suos actus, absolute loquendo, tendere ad finem *simpliciter* ultimum. 4. Unde actus morales, *necessario* respiciunt DEUM, saltem sub ratione primæ regulæ objectivæ. 130.
- LXXIV. Finis ultimus Creaturæ rationalis est *felicitas perfecta*. 2. DEUS est universaliter finis ultimus rerum omnium. 3. Unde officium hominis *in genere* est agere *ad suum finem*, non qualemcunque, sed loquendo *universaliter* ad finem revera ultimum, seu felicitatem perfectam, saltem naturalem. 4. Officium ejus *in specie* est agere insuper ad finem sui status, in quo a DEO constitutus est. 131.
- LXXV. Datur beatitudo aliqua objectiva Creaturæ rationalis. 2. Estque possibilis *mere naturalis* sistendo in statu solius naturæ. 3. In genere Beatitudo hominis objectiva, *etiam naturalis*, nequit esse una aliqua creatura *seorsim*; nec *collectio omnium*. 4. In *specie* perfecta felicitas, seu beatitudo nequit consistere in bonis *extra animam*, seu externis; nec in bonis *circa animam*, seu corporeis; vel etiam *intra animam*, hoc est, scientiis seu virtutibus. 5. Sed in *solo DEO absolute* loquendo; immo & *respective*, seu considerato solo statu Naturæ. 132.
- LXXVI. Ex natura actuum humanorum, bonorumque creatorum probari potest, objectivam hominis beatitudinem esse DEUM. 2. Unde beatitudo formalis Creaturæ rationalis consistit

in cognitione, & amore DEI, statui suo proportionato. 3. Beatitudo formalis pro statu hujus vite nequit esse perfecta, seu mere inchoativa. 134

LXXVII. Est principium, *lumine natura notum*, hoc Universum non esse a casu. 2. Dari item aliquod Numen, sub ratione *Entis primi*, atque *supremi*, seu Authoris hujus Mundi, ac Gubernatoris summi. 3. Item dari aliquod Numen sub ratione Legislatoris supremi, Entis omniscii, iusti ac providi, quod mala puniat, bona præmetatque remuneretur. f. 135. & 136.

LXXVIII. Est non sit principium *lumine natura notum*, qualis sit DEUS; *evidenter* tamen ab homine, rationis compote, & cujus cor per scelera non est obscuratum, erui potest, non esse, nisi *unicum DEUM*. 137

LXXIX. Est principium, *lumine natura notum*, felicitatem, vite hujus terminis conclusam, non posse esse *finem sufficientem, & adequatum* actionum moralium, seu *in particulari*, seu *in communi*, respectu totius Reipublicæ. 2. Hinc simile principium, *lumine natura notum* est, animam rationalem non esse *mortalem cum corpore*, sed manere *superstitem*, saltem ad poenam, vel gratiam. 3. Et licet positiva & naturalis immortalitas animæ in se non sit ipso lumine naturæ nota; nec ratione intrinseca tam manifeste demonstrabilis, est tamen *ex ratione cuivis*, rationis compoti, *evidenter innegabilis*. 138.

LXXX. Est beatitudo alterius vite sit inter prima principia, *natura lumine cognita, quo ad existentiam*, seu *quod sit*; non tamen est taliter cognita *quo ad essentiam*, seu *qualis sit*, nisi sub prædicato generico felicitatis perfectæ, & quietantis. 139.

LXXXI. Non est possibilis in homine, plena rationis compote, etiam ad breve tempus, *invincibilis ignorantia DEI*, saltem sub prædicato confuso, & convertibili potestatis efficaciter obligantis, Entis superioris, Legislatoris, potentis mala punire, & præmiare bona. Est aliquo tempore possibilis sit sub aliis prædicatis explicitis v. g. *Deitatis, Entis a se, unius, infiniti* &c. 3. Non est possibilis in homine, plena rationis compote, etiam ad breve tempus, *invincibilis ignorantia Juris naturalis*, quo ad prima principia, aut alia, cum primis *evidenter* connexa. 4. Possibilis tamen est, & frequenter datur ignorantia *invincibilis* circa alia, jure Naturæ seu prohibita, seu præcepta. *ibid. & seq.*

LXXXII. *Puffendorfus* cum suis, spectato statu merissime naturalis, pro fine actionum ultimo & adæquato, adstruit non nisi felicitatem, hujus vite terminis conclusam. 2. Sed adstruit errore, etiam a suis Theophilis rectissime culpato. 3. A se male defenso. 4. Quia naturalis juris everfivo. 5. Periculoso ac pernicioso, neque parum olente pestiferum *Epicurismum*. 143.

LXXXIII. Neque male asserta, pejus defensa, quia naturalis juris everfiva, periculosa, ac perniciosa thesis est *Puffendorfi*, qua ait: *Religionem, quatenus ad disciplinam juris naturalis pertinet, intra spheram hujus vite ter-*

minari. 146. 2. Pariformiter male asserta, quia falsa, pejus excusata, quia periculosa thesis est *Puffendorfi*, qua disciplinam juris naturalis *primario, & maximam partem* ad externa, non vero interna, dirigendam esse statuit. 146. 147. 3. Denique *Puffendorfus* male negat, saltem *absolute*, habitus primorum principiorum moralium, naturæ hominis connatorum, essi eos in Adversariorum suorum sensu non male redarguat. 148. & seq.

LXXXIV. Status hominum *in genere* nil aliud sonat, quam *certainam hominum conditionem, seu rationem utvendi*. 2. Status hominum *naturalis in specie*, dicitur *conditio hominum, inter se aequalium, neque alterius, quam Creatoris arbitrio, legibusque subjectorum*. 3. Non tamen denotat vitam penitus *extremam*, seu exemptam lege naturali, sanæque rationis ductu. 151.

LXXXV. Status hominum naturalis datur, & dari potest, saltem *in particulari*. 2. Non tamen *in genere*, seu respectu totius Generis humani, unquam existit, aut existere potest in moderna Creatoris providentia. 153. 3. Absurda est sententia *Hobbesii*, quæ statum naturalem asserit *statum belli*. 4. Cum in ordine ad alios homines sit potius *status pacis*. 5. Sed circa hunc ipsum statum satis quoque erroneus est *Puffendorfus*. 153.

LXXXVI. Datur *jus Naturæ*, sic dictum a creatura rationali. 2. Hoc male nonnulli confundunt cum *natura rationali*. 3. Sed neque ejus essentia bene statuitur *in dictamine recte rationis circa ea, que homini agenda, vel omittenda sunt*. 156. 4. Verius dicitur esse *ordinatio Divina Sapientie, per dictam syn-tereseos naturæ rationali manifestata, præcipiens rectæ rationi simpliciter consentanea, & prohibens dissentanea*. 156.

LXXXVII. Analoga est divisio juris naturæ *in primarium & secundarium*. 2. Satis recepta in *absolutum* atque *conditionatum*. 3. Legitima in *affirmativum & negativum*. 4. *Reductivè* dividi solet in *concessivum, vel permissivum*. 5. Unde *Thomasi* cavillationes per se intercidunt. 162.

LXXXVIII. *Materia*, seu objectum *materiale* legis naturalis, est omne, quod convenit naturæ rationali, ut præcipiatur, & omne, quod eidem disconvenit, ut prohibeatur ab Authore Naturæ. 2. *Forma*, seu objectum *formale*, consistit *in conformitate principiorum cum lege DEI, tanquam norma universali, per quam naturæ congrua vel dissona sunt formaliter honesta vel inhonesta, iusta vel injusta*. 164.

LXXXIX. Inter proprietates juris naturalis est *unitas* quo ad finem, *uniformitas, universalitas, evidentia, excellentia*. 2. Jus tamen naturale, *proprie talè*, mutationis veræ est incapax, adeoque *absolute loquendo* immutabile. 3. Neque unquam fuit *proprie* mutatum, seu per dispensationem, seu per variationem, sive a DEO, sive ab homine. 4. Unde certo falsa & absurda est *Ockami*, & aliorum sententia, qua mutabilitatem legum naturalium *universalem*, eamque *proprie talem* assignant. 5. Esti jus naturale sit *absoluite* incapax muta-

- tionis, non uno tamen in casu mutari potest mutatione, *improprie dicta*, & quidem non tantum a DEO, ut Legislatore supremo, & Domino absoluto, sed etiam ab homine, seu potestate humana. 6. Admittit tamen interpretationem etiam humanam, non tamen *epiuriam proprie dictam*, seu Divinam, seu humanam. 165. & seq.
- XC. Effectus juris naturalis est *obligatio inconscientia* sub poena hujus, vel alterius vitæ. 2. Effectus *secundarius* est, quod actus *quandoque* sit non tantum illicitus, sed etiam invalidus. 173.
- XCI. Per principium dignoscendi juris naturalis (quod præcipua difficultas) intelligitur *propositio generalis, immediate nota in se, & sic fundata in natura humana, ut ex ea veluti radice, omnia & sola juris naturalis capita vel ultro fluant, vel facile deducantur*. 2. Ejus proprietates sunt, ut sit *unicum, nature intrinsecum, verum, evidens, proprium, adequatum*, sic ut competat *solis ac omnibus* juris naturalis objectis, ad felicitatem, naturæ rationali debitam, necessariis. 174.
- XCII. Hoc principium fundamentale sic videtur enuntiandum: *fac vel omitte ea, quæ ex amore, DEO, tibi, & proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem naturæ rationali propriam necessario, vel faciendâ, vel omittendâ sunt*. 2. Unde illud *omne & solum*, seu graviter seu leviter, est *jure nature præceptum*, seu prohibitum, quod *strictè, vel minus strictè* exigitur *ab amore*; aut repugnat *amori*, DEO, tibi, vel proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario. 3. Contra illud *omne ac solum* est *nature jure licitum, concessum, seu permissum*, quod nec *absolute* repugnat, nec *absolute* exigitur *ab amore*, DEO, tibi, vel proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam necessario. 178.
- XCIII. Hinc non satisfacit principium, penes Theologos, & Jureconsultos hæctenus receptum, quæ dicunt, illud esse *nature jure præceptum, vel prohibitum, quod ad felicem statum nature humane simpliciter expedire esse præceptum, vel prohibitum, licitum, vel illicitum*; illud autem expedire, vel non expedire *simpliciter, in cujus licentiam vel prohibitionem homines consensissent, si ante omnem casum particularem ab Authore nature requisiti susscragium tulissent*. 190.
- XCIV. *Principium socialitatis Puffendorfanum* est principium proprietatibus debitis destitutum, adeoque illegitimum. 2. Spectatis suis suppositis est etiam reprobum, adeoque nullatenus cognoscendo naturæ juri accommodum. 3. A qua censura nec *Thomasi, Webe-ri, Henningii, Boehmeri*, nec alii; Apologetæ protestantici, id rectè vindicant, vel absol- vunt. 192. 194. & 196.
- XCXV. Longe minus satisfaciunt alia principia, pene non tot, quin plura, quæ Moralistæ recentiores, maxime protestantici, passim in pub- blicum proferunt. 198. & 200.
- XCXVI. Datur jus Gentium. 2. Et quidem a natu- ræ jure distinctum. 3. Non una differentia specifica, sed multiplex. 4. Ex quibus fluit multiplex quoque error Moralistarum, maxi- me protestantium. 202. 206. 5. Etsi jus Gentium *specificè* differat a jure naturæ, in aliquibus tamen convenit, habetque specia- lem cum jure naturali propinquitatem. 6. Est insuper *specificè* distinctum a jure civili. 209. 7. Origo juris Gentium *causalis* est satis explorata. 8. *Formalis* vero satis incer- ta. *ibid.*
- XCXVII. Jus Gentium multis Auctoribus dicitur *conventio tacita, qua Gentes, quæ tales, obliga- tione mutua consociantur in ordine ad ea, quæ ad communem ipsorum felicitatem perti- nent*. 210. 2. Juxta communiorum tamen Au- thorum definitur esse *ordinationem, diutur- nis Gentium moribus, ad communem utilitatem Gentium, quæ talium, constituta, & summi hu- manarum politiarum Principis consensu appro- bata*. 211.
- XCXVIII. Etsi utraque definitio sit satis com- moda, nos tamen posteriorem, ut minus in- commodam, in sensu debito, præhabemus. 2. Dicimusque, jus Gentium esse *ordinationem rationis, longævo Gentium usu, Deique, ut Societatis humane Gubernatoris immediati, consensu inductam ad Gentium, quæ talium, publicam felicitatem*. 212.
- XCXIX. Jus Gentium, etsi satis distinguatur, multam tamen habet affinitatem cum jure con- suetudinario. 213. Exoleta est divisio juris Gentium in *primævum, & secundarium*. 2. Nulla in *universale & particulare*. 3. *Impropria in proprium & improprium*. 4. *Superflua in scriptum & non scriptum*. 5. *Legitima in affirmativum & negativum*. *ibid.* 6. *Objec- tum* Juris Gentium in genere est omne id, quod *ex fine suo* tendit ad convenientem com- municationem, & emolumentum Gentium, quæ talium. 7. In specie est primæva rerum, Gentiumque divisio. 214.
- C. Effectus juris Gentium est *legalis, seu obliga- tio* in conscientia, qua Gentes communibus sancitis morem gerere tenentur. 2. Item in- terpretatio, perseverantia, mutabilitas &c. 216. 3. Etiam circa jus Gentium in plura avia declinant protestantici Moralistæ. 218.

ELEMENTUM SECUNDUM

P A R T I S I.

D E

JURE NATURÆ,

S E U

TRACTATIO SPECIFICA

**De officiis Hominis erga Deum, se ipsum, & proximum,
jure naturæ præscriptis,**

AD NORMAM MORALISTARUM NOSTRI TEMPORIS,

M A X I M E

P R O T E S T A N T I U M,

A D O R N A T A,

**Et pro Studio Academico, præfertim Catholico,
Accommodata.**

REPUBLICAN PARTY

STATE OF TEXAS

1902

CONSTITUTION

ARTICLE

SECTION

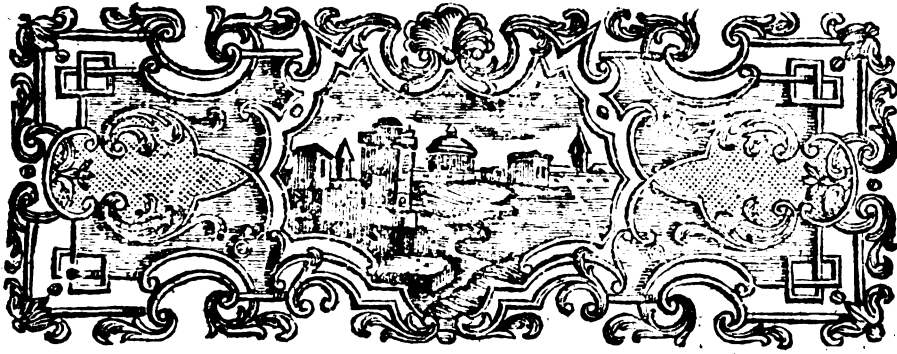
SECTION 1. The Legislature shall have the power to pass laws not inconsistent with the Constitution of the State of Texas.

SECTION 2. The Legislature shall have the power to create, alter, or abolish any office in the State.

SECTION 3. The Legislature shall have the power to determine the mode of holding the elections for the several offices in the State.

SECTION 4. The Legislature shall have the power to determine the mode of holding the elections for the several offices in the State.

SECTION 5. The Legislature shall have the power to determine the mode of holding the elections for the several offices in the State.

INSTITUTIONUM JURIS UNIVERSALIS, NATURÆ PRÆSERTIM ET GENTIUM

P A R T I S I.

DE JURE NATURÆ

E L E M E N T U M II.

T I T U L U S III.

De Officiis hominis erga Deum.

I N S T R U C T I O I.

De Religione naturali.

§. I.

De Religionis naturalis prima parte, seu notitia Dei.

Partis I.

De Jure Na-
tura
Elementum
II.

Titulus III.

De Officiis
erga Deum.
Instructio I.

§. I.

De Religio-
nis natura-
lis proposi-
tionibus
Theoreticis.
Officium ho-
minis in ge-
nere.

Ueritur I. Quid & quotuplex officium hominis?

R. I. Officium in genere, seu latiore, est quævis actio directa ad suum finem: unde, cum hominis finis sit beatitudo in genere, officium hominis proprium est, per suas actiones tendere ad consecutionem hujusce finis, ut initio diximus. Porro quia hominis, in naturali statu considerati, finis est felicitas, non, qualiscunque, uti constat ex dictis, sed rationali naturæ propria; quæ primario & formaliter sita est in conjunctione cum Deo Creatore per cognitionem & amorem, statui huic proportionatum; secundario autem & integraliter consistit in tranquillitate secum ipso, ac pace cum proximo, ultro consequitur, officium hominis, in statu

naturali, esse, *actiones suas dirigere ad hunc finem, seu tendere ad consecutionem hujus felicitatis.*

In specie respectu Juris naturalis.

§. II. *Officium in specie, sensuque pressiore, est actio hominis, non qualitercunque, * sed ex præscripto legis directæ ad finem, seu est actio ex debito legibus conformanda: unde patet, officium hominis, pressius sumptum, fundari in lege, seu obligatione, sic ut ex juribus fluant officia, non jura ex officiis. Patet, cum officii norma sit lex, lex vero vel Divina, vel humana; Divina denuo naturalis, vel positiva, juxta varietatem legum nasci quoque officium multiplex. Patet, cum legis naturalis finis sit felicitas, dependens ab objecto triplici, Deo nempe, semetipso, ac proximo, triplex quoque esse officii genus, proprium hominis, in naturali statu considerati, sic ut alia officia respectu Dei, alia respectu sui ipsius, alia respectu proximi præstantia, ipsi incumbant; de quibus jam suo ordine agendum.*

Officia hominis Erga Deum,

Queritur II. Quid, & quotuplex officium hominis erga Deum?

§. I. *Officium hominis erga Deum est actio, ex debito conformanda legi nature, præcipiente Religionem erga Deum, in quantum quidem naturalis ratio eam consequi potest. Hæc porro Religio naturalis Puffendorffio duabus partibus absolvitur, tum ut de Deo recte sentiamus, tum ut actiones nostras ad ipsius voluntatem componamus. (a) Inde*

Duplicis generis.

§. II. *Cum eodem, Religionem naturalem constare propositionibus tum theoreticis, tum practicis, hoc est, notitia Dei, & cultu, ut adeo duplicis generis officia homini, respectu Dei, incumbant, de Deo recte sentire, modo debito Deum colere.*

Nixa duplici fundamento.

§. III. *Fundamentum primum, in quo fundatur religio hominis erga Deum, habetur ex illa essentiali dependentia hominis a Creatore, quæ notat beneficium creationis, conservationis, & gubernationis, unde fuit amor, quam maxime debitus, ac simpliciter necessarius, tanquam principium, a quo officia religionis cætera & eruuntur, & cognoscuntur. Fundamentum alterum habetur ex Dei perfectionibus cæteris, quantum eas assequi potest humana ratio, præcipue ex universali providentia, justitia, &c. Ex quibus fuit Deum amore dignissimum, ejusque cultum esse justissimum.*

Officia theoretica, seu notitia de Deo.

Queritur III. Quid de Officiis theoreticis sentiendum?

Partim est præsupposita ad jus naturæ.

§. I. *Hæc de Deo notitia partim est præsupposita ad jus naturæ, partim sub eo, ejusque officiis est comprehensa.*

Notitia præsupposita, hominique inlita ex primis principiis, lumine naturæ notis, est. 1. Mundum non esse a casu, sed dari aliquod Numen sub ratione Entis primi, seu Authoris: item sub ratione Entis supremi, seu Gubernatoris; rursus sub ratione Entis justii, ac providi, seu Legislatoris omnificii, mala quoque interna perspicientis, punientis, & bona præmiantis.

Est. 2. Felicitatem, hujus vitæ terminis conclusam, non posse esse finem hominis sufficientem, & adequatum, adeoque animam non esse mortalem cum corpore, sed manere superstitem saltem ad pœnam vel præmium. Jam sic: Jus naturæ est ordinatio D. Sapientiæ, per dictamen naturæ rationali manifestata, efficaciter obligans ad facienda rationi consentanea, & ad vitanda dissentanea: ergo hæc notitia ad jus naturæ, & exinde fluentia officia, ex primis principiis, est præsupposita, uti supra jam demonstravimus. (b)

Partim sub eo est comprehensa.

Notitia de Deo amplior, quoad ejus essentiam, atque perfectiones, ut rationis adminiculo obvio, facillime habenda, quam acquisitam vulgarem dicimus, cadit

* Unde animadvertit Heineccius in elementis J. N. & G. l. 9. c. 5. §. 121. f. m. 92. *Officium non facere eum, qui sibi ipsi, quod lex non præcipit, imperat, v. g. se mutilando ex homo sine; vel qui aliquid facit, cujus lex cessavit, v. g. sacrificii animalium Deum placando; vel qui aliquid facit, quod quidem lex præcipit, sed alteri; v. g. Officium Judicis occupando, cum solummodo sit Advocatus.*

(a) De officio hominis &c. c. 4. §. 1.

(b) Tit. I. Instru. 5. §. 3.

cadit sub jus naturæ, estque officii humani, quod sic ostenditur. Etsi notitia ipsa sit actus intellectus, notitia tamen, ut obtinenda, parandaque obviis mediis, involvit actum voluntatis: ergo etsi ipsa notitia in se, & specificative sumpta, cadere nequeat sub jus naturæ, notitia tamen, sumpta reduplicative, cadere potest sub jus naturæ, esseque officii humani: atqui cadit, & est, ut mox videbimus.

R. II. *Utraque hæc notitia proprie spectat ad disciplinam Jurisprudentiæ naturalis, contra quam acatholici Moralistæ passim statuunt.* De notitia posteriore constat, cum proprie sit juris naturæ, ejus acquisitionem imperantis. De priore seu præsupposita P. I. Ex eo, quod illa principia sint præsupposita ad jus naturæ, non sequitur, quod sint quoque præsupposita ad disciplinam juris naturæ; sicuti ex eo, quod principia logica dictum de omni & nullo, sint præsupposita ad syllogismum, non sequitur, quod etiam sint præsupposita ad Dialecticam: ergo sicut hæc principia sunt Dialecticæ propria, quia fundamenta syllogismi, ita & illa sunt naturalis Jurisprudentiæ propria, quia fundamenta Juris naturæ.

Utraque notitia suo modo est propria Jurisprudentiæ naturali.

P. 2. Etsi notitia illa de Deo sit, suo modo, propria Theologiæ naturalis, est tamen alio modo quoque propria Jurisprudentiæ naturali: ergo hæc nihil mutuatur ab illa, & neutra confunditur. A. P. Notitia illa est propria Theologiæ naturali, ut spectat actiones religionis dirigendas ex motivo devotionis ut piæ; contra Jurisprudentiæ naturali est propria, ut fundat actiones religionis, dirigendas ex motivo justitiæ, seu ut naturaliter debitas: ergo utrique disciplinæ est quidem materialiter propria, sic tamen, ut formaliter, seu in fine, maneat sufficienter distincta, uti mox initio declaravimus. (a)

R. III. *Ex his deducitur multiplex Protestantium error.*

I. *Puffendorffii*, ut in gratiam formosæ Socialitatis, a disciplina juris naturæ & Deum & officia hominis erga Deum, sequestravit, relegando ad Theologiam naturalem, etsi alibi indirecte saltem tetigerit. II. Ejus anagnostis *Weberi*, qui notitiam de Deo cum suis officiis Theologiæ naturali directe tractanda permittit, & non nisi, per modum hypotheseos, ad naturalem jurisprudentiam transferenda asserit. III. (b) *Kemmerichii* enucleatoris, qui & ipse hanc de Deo notitiam Theologiæ naturali transcripsit, eo quod sit actus intellectus; jus naturæ vero leges non intellectui, sed voluntati præscribat, neque veritates, vel opiniones intellectus, legibus subjaceant, aut panem vel præmia corrigantur. IV. *Thomasi*, qui, cum naturalem religionem, cum suis officiis, ad fragmenta rejecisset, ait, deductionem omnem pertinere ad Dominos Theologos, sic ut toto capite de officiis erga Deum, tanquam a Jurisprudentia alieno, supervedere potuisset. In secundis tamen curis (c) sese corrigit, & officiis erga Deum in naturæ jure locum ultimum tribuit, sic ut tractandas esse velit 1. doctrinas de dogmatibus sapientum de DEO, collatis cum opinionibus stultorum. 2. De necessitate cultus externi intuitu stultorum, vel etiam sapientum, ut exemplo suo stultos excitent. 3. De necessaria directione sapientum, intuitu hujus cultus. 4. De sapiente temperamento sapientis, ita accommodandi se in præscribendis cæremoniis cultus externi ad captum stultorum, ut nec athei scandalum (propter superstitiones crassiores) capiant, nec superstitionosi in superstitione crescant, multiplicatis nempe cæremoniis. 5. De jure Principum circa sacra, & cautelis, ne subigantur a Sacerdotibus; neve tyrannidem ipse agat in conscientias; aut nimium indulgeat iis, qui sub prætextu conscientiæ suæ turbas movent in Republica. 6. De fructu hujus prudentiæ, ne

Contra quem passim statuant Protestantii.

Tom. I.

P 3

incidat

(a) In proteg. Instruct. 1. §. 3.

(b) In notis ad Puffendorffium de officio hominis l. 1. c. 3. §. 13. n. 2.

(c) Fundam. J. N. & G. l. 2. c. 1.

incidat in servitium Doctorum papisticorum, saltem æquivalenter, cum *papismus* revera nil aliud sit, quam *dominatus in Magistratum politicum sub specie pietatis*. 7. De *neccessaria dependentia Sacerdotii & doctrinæ ab imperio civili &c.* Hæc phantasmata protestantica, respectu stultorum & sapientum, an *Thomasius* recte tractaverit, ut in *curis secundis secundo intentionaliter sapientem* sese demonstraret, ipsimet Protestantici judicent: Naturalistas orthodoxos his non movebit, nisi forsan ad stomachum. V. *Friderici Ludovici*, qui & ipse quidem ad *ius naturæ* recte præsupponit primam de *Deo existente* principia, eo quod, in *omni specie juris*, Legislatoris existentia, non ex lege, sed lex ex præsupposita Legislatoris existentia, probari debeat. Quod autem hæc principia a Theologia naturali mutuanda esse affirmet, non persuadet, siquidem ea, ut *Jurisprudentiæ naturali* propria, supponuntur esse *prima, ac nota per se*, adeoque Theologicæ demonstrationis haud indigna. Cætera quidem notitia, de *Dei essentia*, Theologiæ naturali *specificative* est propria; ut autem cadit sub imperium voluntatis, & necessario est indaganda, *Jurisprudentiæ naturali* est propria, ut diximus, & infra amplius dicemus.

Quaritur IV. *Qua ratione jus naturæ versetur circa hanc de Deo notitiam?*

Notitia de Deo prima, & præsupposita, refertur ad jus naturæ negativum.

R. I. Circa notitiam præsuppositam, & a natura insitam, quæ consistit in primis juris principiis de *Deo existente, omnium Creatore, provido, justo, de hominis fine seu felicitate animæ non mortalis &c.* Jus naturæ versatur negative, * prohibendo *Atheismum*, ac *Epicurismum*, seu depravationem cordis, huic naturæ lumini refragantis, Deum negando cum *Atheis*; animam cum corpore mortalem adstruendo cum *Epicureis*. Patet: quia utrumque hoc vitium evertit *funditus* ipsum primum juris naturalis fundamentum, amorem nempe, *Deo naturaliter debitum, & ad felicitatem, naturæ rationali propriam, simpliciter necessarium*. Evertit *finem, seu felicitatem, naturæ rationali propriam*, tam primariam, sitam in *Dei cognitione & amore*, quam secundariam, consistentem in *publica salute*, quæ, stante tam execranda impietate, stare salva non potest. Unde

Circa hanc notitiam error Hobbesii de Atheismo.

Erravit 1. *Hobbesius*, de *Atheismi* stigmate suspectus etiam suis, dum *Atheos imprudentiæ* solum, non item *injustitiæ* reos agit. (a) Quasi vero *ius naturæ* non infringerent, qui, manifesto lumini rebelles, cæca cordis perversitate, ipsam *Deo existentiam*, bonum essentialiter debitum, auferunt, & sic prima quoque juris principia convellunt.

Erravit 2. Dum *atheos*, *Dei existentiam*, adeoque & legem negantes, sub imperio *Dei* esse inficiatur, eo quod *nemo summum imperium habeat, quod non sit ei nostro consensu delatum*. (b) Quid insultius? quasi vero *Dei imperium consensu hominis* constabiliretur.

Erravit 3. Dum *Dei existentiam, naturali lumine*, omnibus notam esse negavit. ** Sed nunquid hæc jugulant ipsam naturæ vocem, & affectatæ ignorantiæ palpum obtundunt? ***

R. II.

* Dicitur *negative* potius, quam *positive præcipiendo*, Deum *cognoscere & credere*, uti vult *Wernberus c. 8. §. 9.* Cum enim ipsa principii evidentia intellectum rapiat ad assensum, opus non est imperio voluntatis, nisi ut notitia hæc conservetur, hoc est, proprie loquendo, ne perversitate cordis obtundatur, & repellatur. (a) In *Elem.* de cive c. 14. §. 19. ait: *Se legem aliquam, juxta quam injustitiæ damnare possit Atheos, & diligentissime quaesivisse, & vehementer cupivisse, sed invenisse nullam. Unde insipientes a Platonia vocatos ait: dixit insipientes in corde suo: non est Deus: Quasi vero insipientia cordis non ipsam quoque voluntatis malitiam denotet juxta illud: insipientes corde &c.* (b) l. e.

** Dico igitur, inquit l. e. c. 15. *Homines in voluptatibus, divitiis, vel honoribus perquirendis continuo occupatos; item homines, qui recte ratiocinari non solent, vel non valent, vel non curant; denique insipientes, in quo numero Athei habendi sunt, scire existentiam Dei non posse.*

*** Etiam eruditus alias *Kemmerickus* in *Puffendorffio* enucleato c. 4. n. 57. l. m. 70. impiegit, judicio quoque suorum, dum scripsit: *Ceterum hoc affirmaverim, pœnis atheum, quamdiu tranquille vixit, justè haud affici: quoniam atheismus speculativus error est intellectus; errores vero intellectus legibus & pœnis corrigi nequeunt: quasi vero atheismus, etiam speculativus (siquidem ponatur esse possibilis) (saltem indirectè corrigi legibus & pœnis non posset. Sanius hac ex parte scripsit Wernberus Protestanticus in*

Elem.

R. II. Circa ampliorem notitiam de Deo, jus naturæ versatur *positive*, ^{Notitia de Deo vulgaris est jure naturalis positivæ.} præcipiendo applicationem ejus acquirendæ *vulgarem*, seu tantam, quanta ad verum de Deo sensum necessaria, & *obviis mediis* haberi potest. Ejusmodi media sunt 1. Parentum institutio, aliorum testimonia, sensus communis. 2. *Ratiocinium*, per consequentiam quidem, sed facilem, & cuius etiam rudi obviam ex creaturarum inspectione, usu nobis concessio, vicissitudine; ex consideratione variorum eventuum; item experientia propria vel aliena, circa D. Providentiæ & Sapientiæ testimonia obvia, & in oculis incurrentia. Jam probatur hoc naturale præceptum. *Ejusmodi applicatio ad acquirendam de Deo notitiam vulgarem est positive exigita ab amore, Creatori naturaliter debito*, hoc est ad *felicitatem*, naturæ rationali propriam, simpliciter necessario: ergo est naturæ jure præcepta. A. patet, quia amor, ad conjunctionem cum Deo naturalem simpliciter necessarius, est impossibilis cum tanta incuria, quæ vel induceret *ignorantiam* de Deo *culpabilem*, qua quis Deo perfectiones haud tribueret, quas deberet; vel secum traheret *errorem vincibilem*, quo quis Deo imperfectiones tribueret, quas non deberet. Unde

R. III. *Notitia hæc vulgaris*, naturæ jure requisita, se extendit ad ea objecta, *quæ ab homine, plenæ rationis compote, sine ignorantia vel errore vincibili, diu nesciri haud possunt*. Hæc probabilius sunt 1. Quod Deus sit *tantum unus*, uti supra demonstravimus, & contra Polytheos ipse statuit *Puffendorfius*, addita ratione: (a) *Præterquam quod admiranda Mundi harmonia unum duntaxat ejus Moderatorem arguat, etiam finitus tunc foret Deus, si plures essent paris potestatis, ab ipso non dependentes, eo quod contradictionem involvat plura dari infinita.*

Unde evidenter fluit *Polytheismum* arguere ignorantiam affectatam, atque culpabilem, cum sequelæ absurdæ, supra allatæ, etiam rudium oculis offendant. ^{Ad quam spectat sensus de unitate Dei.} ^{Unde Polytheismus effectus.}

2. Quod *Deus sit creaturis omnibus quid excellentius in tantum*, ut longe transcendat spheram intellectus humani, eique sit *prorsus incomprehensibilis*. Ratio evidens est contra *Idololatrias*, quod Deus ex lumine naturæ primo sit *creaturarum omnium effector*; nec intellectus comprehendere possit, nisi quod ipso minus, vel saltem æque perfectum est.

Unde evidenter fluit, *ignorantia vincibili* laborasse Philosophos gentiles, qui, mutuata forsan revelatione *hebraica*, potentias quasdam *intellectuales*, neque visibiles, sibi confinxerunt in Deos; vel qui *providam Naturam*, velut ultimam rerum causam, proclamaverunt: nam ipsa intelligentiarum pluralitas & substantia; ipsa naturæ efficacia & vis agendi, *Puffendorfi* Authore, utique Authorem sui, Deum nempe, arguit, tantum abest, ut ad eum negandum quidpiam valere possint. Rursum evidenter fluit, *errore vincibili* hallucinatos fuisse *Stoicos*, qui Deum dixere *animam Mundi*, veluti formam compositi totius, & operationum in Mundo radicem, quasi vero & hæc ipsa forma non supponeret formatorem; compositum vero compositorem sui.

Denuo evidenter fluit, magis adhuc delirasse, qui Deos sibi persuasere *visibiles*, corporibus superlunaribus thus adolentes, veluti *Soli, Lunæ, Sideribus*, aliisque corporibus cælestibus, quorum mutationes, etsi non ita sint cognitæ, substantia tamen evidenter monstrat insufficientiam sui ad existendum, arguitque causam sui primam, ac effectricem. ^{Idem sensus de Excellentia Dei super omnia creatura.} ^{Unde Idololatria inexcusabilis.}

P 4

3. Quod

Elem. J. N. & G. c. 8. §. 38. f. m. 190. Cum ex his constet, necessarium prorsus, idque firmissimum Socialitatis vinculum, religionem esse, inde apparet, serio omnes *atheismo* vias obstruendas esse, & *illa Republica carcinomata*, eos dico, qui tam impias & perverfas sententias fovent, *excindenda esse*, ne pars sincera trahatur. *Lactantius* l. 5. Instit. c. 8. *Ideo*, inquit, *mala omnia rebus quotidie ingravescere, quia Deus, Mundi hujus effector & Gubernator, derelictus est; quia suscepta sunt e contra, quam fas est, impia religiones*. Addit *Wernherus*; quod oraculum est ævo hoc pruriente. *Addamus & nos, utinam saperent, & intelligerent hoc ipsismet Protestantes!*

(a) De officio hominis l. i. c. 4. §. 5. f. m. 69. & ex *Puffendorfi Wernherus* in clementis juris N. & G. c. 8. §. 27.

Denique sensus de Dei perfectione pura ac summa.

3. Quod Deus sit Ens, omnis imperfectionis, seu positiva seu mixta, simpliciter incapax: quia esse Deum, seu summæ perfectum, & esse imperfectum, in terminis implicant.

Unde evidenter patet Idololatrarum fatuitas, qui etiam homines sceleratissimos, ipsas bestias; imo cepas ac allia, & si quid vilius istis, thure arisque dignati sunt. Evidenter patet admodum vincibilis eorum incitia, qui Deos sibi finxere materiales, compositos, animi pathematis agitato, imo peccati quoque auctores, & cuicumque tandem imperfectioni, impotentia, aut indigentia subjectos: quia hæc omnia Entis summe perfecti conceptum immediate evertunt.

Notitia de Deo, magis exacta, est Theologia naturalis propria, ad quam spectat sensus de infinita Dei perfectione in omni genere.

R. IV. Notitia de Dei essentia, ac attributis magis exacta, etsi ratione mere naturali non sit superior, est tamen extra spheram Jurisprudentia naturalis, & Theologia naturali private est propria. Ad hanc notitiam merito refertur, quod Deus sit Ens, omnis imperfectionis, etiam negativa, simpliciter incapax, adeoque illimitatus, & infinite perfectus in omni genere, v. g. quod nequeat esse in loco, seu termino magnitudinis, adeoque immensus; quod nequeat moveri de loco, adeoque ubique presentissimus; quod illi non competat proprie intellexus, voluntas, actus, adeoque sit immutabilis; quod nequeat esse in tempore, adeoque sit æternus, & sic de aliis, quæ Theologi naturales vel exprimunt per terminos negativos, ut incomprehensibilis, infinitus, immutabilis; vel per positivos, omnipotens, omniscius; vel per superlativos, ter optimus, maximus, sapientissimus, potentissimus; vel per indefinitos, uti bonus, justus, Creator, Dominus &c. eo sensu, ut non tam velint, distincte exprimere, quid sit; quam suam admirationem, & inhabilitatem, qualicumque tandem expressione, profiteri.

Protestantium hac ex parte limitatus exacta.

R. V. Protestantici Moralista in hac de Deo notitia, seu propositionibus Theoreticis, Jurisprudentia naturali haud satisfaciunt. Nam, præterquam quod Puffendorfsiani eam, indirecte solummodo, ex socialitatis suæ principio tradunt, Puffendorfsius, tam exactus alias sequestrator, inter notitiam primam, vulgarem, magisque exactam nihil distinguit, eamque indiscriminata Jurisprudentiæ suæ immiscet. (a) 2. Thomafius notitiam de unitate Dei, & de invisibilitate, saltem sub imagine rerum superlunarium, seu corporum cælestium, utpote quorum mutationes incognitæ, ad demonstrationes subtiliores refert. (b) 3. Heineccius in suo amoris principio, juxta morem, liberalior, etiam notitiam de Divinis plerisque attributis, satis exactam, non Theologiæ naturali, sed Jurisprudentiæ adscribit simpliciter: Ex eodem (principio) patet, ad officium nostrum pertinere, ut rectas de Deo sententias habeamus &c. Eundem esse Ens æternum, omnipotens &c. (c) Et sic de aliis.

§. 2.

§. II.

De religione naturalis propositionibus practicis.

Eorum natura.

De religionis naturalis altera parte, seu cultu Dei:

Queritur V. Quid de officiis practicis erga Deum specialiter observandum?

R. I. Officia practica denotant cultum Dei rectum, qui est pars altera Religionis naturalis. Porro rectus in Deum cultus nil aliud est, quam cognitum Numinis veneratio, certis naturæ legibus definita. Dividitur in internum, qui est veneratio mentis Deo devotæ, internis solummodo actibus concepta; & in externum, qui est veneratio mentis Deo devotæ, externis quoque signis exhibita:

R. II.

(a) De Officio hominis l. 1. c. 4.

(b) Thomafius Jurisp. Div. l. 1. c. 3. §. 51. & seqq. Grocius de jure P. & B. l. 2. c. 20. §. 47. refert unitatem Dei ad veritates, non æque evidentes, & quia loquitur respectu ad prima de Deo principia, recte loquitur.

(c) In Elementis l. 1. c. 3. §. 217.

R. II. Hujus utriusque cultus, in quo sita officia hominis practica erga Deum, *fundamentale principium est amor*. P. 1. Ex principiis primis, lumine naturæ cognitis, de Deo ut *Creatore*, hoc est, omnis boni nostri Authore, ac Largitore; de ejus in nos beneficentia, nostraque essentiali dependentia, *tanquam ex objecto proprio*, oritur amor naturaliter debitus; ex amore cætera oriuntur Divini cultus officia: ergo amor est *fundamentale principium* officiorum hominis erga Deum.

Principium fundamentale, amor cuius debitus.

P. 2. Ex principio, lumine naturæ noto, de fine homini præfixo, seu felicitate, naturæ rationali propria, quæ *principaliter* consistit in conjunctione cum Deo Creatore, *immediate* oritur amor, tanquam medium partim indistinctum a fine, prout nempe *formaliter* est ipsa Dei fructio; partim distinctum, ut est *affectio* procurans bona, Deo naturaliter debita, & amovens mala indebita, sic tamen, ut sit medium *primum, universale, & fundamentale*, ex quo cætera præcepta, ad hunc finem, seu *positive* seu *negative* necessaria, eruuntur, uti titulo præcedente probavimus: ergo amor est *fundamentale principium* officiorum hominis erga Deum.

P. 3. *Ex paritate* cum amore supernaturali, ut supra. Item ex eo, quod, ex disputatis supra, finis, naturæ rationali præfixus, non sit *felicitas qualiscunque*; non habita per *convenientiam mediorem*, ut est declarata iudicio hominis hypothetici, quia obscura; non fundata in *cultu socialitatis Puffendorfsianæ*, quia *inadæquata*: sed quod finis sit felicitas, *fundata in amore cuius naturaliter debito*.

Jam sic: finis, naturæ rationali præfixus *respectu Dei*, est *felicitas fundata in amore*, Deo naturaliter debito: ergo hic amor est *fundamentale principium*, ex quo officia erga Deum cætera cognoscuntur, & eruuntur.

Quæritur VI. Quidnam, circa officia erga Deum in genere, naturæ jure præceptum?

Præcepta affirmativa in genere circa obligationem tendendi ad finem; proprium. Præcipuum ultimum.

R. I. Ex dictis titulo primo; (a) *vi legis naturalis* tenetur homo in genere per suos actus *tendere ad finem*, a creatore sibi præfixum, puta ad *felicitatem, naturæ rationali propriam*. Patet ex ipso conceptu legis naturalis.

R. II. *Vi legis naturalis* tenetur homo per suos actus, saltem *absolute loquendo*, *tendere ad suum finem, simpliciter ultimum*, hoc est, ad Deum, seu conjunctionem cum Deo, naturæ proportionatam, mediante cognitione & amore congruo obtinendam. Secus enim ageret *inordinate*, quia *contra ordinem*, rebus creatis propositum ab Authore naturæ, qui ordinavit creatâ omnia ad semetipsum, *tanquam finem ultimum*. Dicitur tamen, *per suos actus absolute loquendo*, eo quod hoc præceptum sit *affirmativum*, & etsi obliget *semper*, non tamen obliget *pro semper*, sic ut homo non *semper actu* omnia teneatur referre ad Deum, seu *finem simpliciter ultimum*. Imo ad hoc, ut se & alia censeatur referre ad finem ultimum, sufficit *moralis tendentia*, quæ teste, Suarezio, in ipso opere honesto natura sua includitur, eo quod tale opus natura sua tendat in Deum, ut *ultimum finem*, quatenus per illud re ipsa impletur voluntas Dei, estque *proportionatum ultimo fini naturali hominis, qui principaliter est Deus*.

R. III. *Finis hic ultimus*, adeoque a natura primario intentus, est *sola felicitas, habita ex officiis hominis erga Deum, quæ sola substantialis, ac ultimo necessario*, cui proin felicitas cætera, *tanquam finis secundario a natura intentus, subordinanda*. Assertum patet ex sæpius memoratis jam supra.

Qui consistit in conjunctione cum Deo.

Sola hæc felicitas est animæ rationali *specialiter* propria; est *interna, obvinibilis* semper, quia *independens & impedibilis* per malitiam hominum; est *inaufertibilis* etiam per mortem, & *absolute satiativa*, saltem post fata modo naturæ statui proportionato, siquidem natura consideretur in se, & præ-

(a) Instru. 3. §. 1. & 2.

præscindendo a statu elevationis, in moderna providentia, uti in titulo primo expressius cuncta probavimus: ergo sola felicitas, habita ex officiis hominis erga Deum, est finis a natura *primario intentus*, & *substantialis* &c. Unde fuit, ut sæpe jam animadvertimus, insignis Moralistarum protestantium error, quo partem juris naturalis *primariam*, ac *substantialem*, vel a disciplina Jurisprudentiæ naturalis omnino præscindunt, vel *indirecte* tantum attingunt, & *fini secundario*, felicitati nempe societatis humanæ, mere temporali, præpostere subordinant, quo non obstante nobilissimam disciplinam, fœde mutilatam, eruditius obtrudunt, & tamen, sub prætextu sequestrationis, a scholastico pulvere veluti gloriose repurgatam, inani plausu proclamant, seque, velut Scholasticorum reformatores, in utrumque Orbem deprædicant.

Præcepta affirmativa in specie. De cultu interno per officium amoris Dei super omnia.

Queritur VII. Quidnam, circa officia erga Deum, & in specie de cultu interno, naturæ jure præceptum?

R. I. *Cultus interni officia consistunt in actibus, notitiæ primæ, & acquisitæ vulgari, de multiplici Dei perfectione, respondentibus. Officium fundamentale, & instar radicis cæterorum, est actus amoris erga Creatorem, & quidem super omnia, sic ut includat propositum absolutum & efficax servandi totam legem naturæ, qui amor, sicuti spectato solo naturæ statu, possibilis est, saltem loquendo simpliciter, * ita & præceptus esse cognoscitur.*

*Possibilis quidem est, quia, ipso dictante rationis lumine, Deus attingitur sub ratione Entis primi, summique boni, adeoque summe amabilis & super omnia: ergo potest amari super omnia: cum, teste Scoto, intellectus nil possit dictare, in quod non queat voluntas tendere. (a) Præceptus est, quia est necessarium medium ad finem, felicitatem nempe substantialem, seu conjunctionem cum Creatore, quæ perfecta esse non potest, pro statu etiam naturali, ** nisi per amorem suo modo, seu naturaliter; perfectum, Deumque omnibus præferentem: Fit hoc, Suarezio Authore, si diligatur Deus super omnia, quando obligat præceptum, vel si ex imperio hujus dilectionis quis operetur aliquid, quod necessarium non est ad singula præcepta naturalia implenda, sed solummodo ad totam legem, collectivè sumptam.*

Et aliorum actuum ex amore manifestationem,

R. II. *Præter amorem sub cultu interno continentur & alii actus. 1. Officium honoris, & reverentia per laudationem, Majestati Entis supremi debitam. 2. Actus Spei per invocationem, bonitati ejusdem summæ contentaneam, utpote Entis, a quo in futurum omnis nostra felicitas dependet, uti loquitur ipse Thomasius. (b) 3. Officium gratitudinis, competentis beneficentiæ illius, *** qui principium est omnium bonorum. 4. Actus timoris per aversionem a peccato, ejus summæ justitiæ & potentæ respondentem. 5. Officium obedientiæ per subjectionem humanæ voluntatis, supremo domino, providentiæ, & sanctitati conformem, & sic de aliis.*

Aliaque natura jure præceptorum.

R. III. *Similia officia cultus interni sunt naturæ jure graviter præcepta. Demonstratur: sunt exigita ab amore, Deo naturaliter debito, seu ad felicitatem, naturæ rationali propriam, absolute necessaria: ergo. A. Dem.: Nam amor ad fe-*

* Scilicet abstrahendo a circumstantiis, modo, & tempore durationis, nec sine auxilio Dei naturali, sicuti initio explicavimus in prolegom. Instrum. 2. §. 2. Q. 2.

** Unde etiam ex ratione naturali falsa esse convincitur propositio 1. Ab Alexandro VII. damnata.

*** Homo nullo unquam tempore visa tenetur elicere actum charitatis &c. Item damnata ab Innocentio XI. An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita elicere? condemnare non audemus &c. Nam amor, DEO naturaliter debito, ipsique rationis dictamini repugnat hominem nunquam aut raro admodum sese ad Creatorem, finemque ultimum convertere; præterquam quod ejusmodi actus sit necessarius ad honeste vivendum, arguatque ejusmodi oblitio insignem ingrati-tudinem, ac creatoris contemptum.

**** Gratiitudo hæc, erga Deum, non est habitus distinctus a religione, uti observat Lessius de Virt. Card. 1. 2. c. 47. Dabio 1. atque alterius rationis, quam gratitudo erga Benefactorem privatum, ubi est virtus specialis: nam respicit jus Dei inahdicabile, & fundatur in debito creature necessario.

(a) In 3. dist. 27. Q. unica, (b) Jurisp. Div. l. 2. c. 1. §. 5.

ad felicitatem, seu pacem cum Deo conservandam, simpliciter necessarius, est procuratio boni, Deo tam proprii, ut sine illo nec amor, adeoque nec pax cum Deo, possit subsistere: atqui sine interno cultu non posset: nam amor sine cultu est amor sine effectu, adeoque nullus. Neque quis dicat, etsi demonstretur, hujusmodi cultum, ex parte hominis, simpliciter debitum, non tamen demonstratur, ex parte Dei, esse absolute exigendum: cum enim Deus hujusmodi cultu nequaquam indigeat; ratio sibi relicta in Dei natura nil reperit, e quo evidenter fluat, Deum coli velle. Nam contra est: Etsi Deus nec egeat homine, nec ejus cultu, supposita tamen hominis creatione, sicuti sola ratio, ex hominis natura, evidenter infert Deum coli debere; ita ex Dei natura evidenter deducit, Deum coli necessario velle. Siquidem sola ratio ex Dei natura evidenter infert, potentiam sapientiæ ejus conjunctam: * ergo infert, Deum non posse non operari prudenter, hoc est, non posse facere, quæ vel imperfectionem arguant, vel speciem contradictionis involvunt: atqui hoc fieret, si vel posset non exigere, vel nollet coli ab homine producto: ergo. Min. subspatet: nam 1. In ejusmodi hominis productione Deus intenderet alium finem, quam bonum sui, seu cultum, cujus solius boni est capax respectu hominis: atqui talis finis est evidenter Deo indignus, quia Deo inferior; est amori sui essentialiter oppositus, adeoque implicatorius. 2. Produceret creaturam rationalem, essentialiter servam, & dependentem tam in essendo, quam operando, & tamen independentem respectu sui, quia ab omni obligatione cultus immunem, quod Dei dominio derogatorium. 3. Ipsa creatio hominis est obligatio cultus passiva respectu hominis: ergo respectu Dei est obligatio cultus activa: secus esset obligatio, & simul non esset, cum obligatio passiva fundetur in activa.

Queritur VIII. Quidnam circa officia erga Deum, & in specie de cultu externo, naturæ jure præceptum?

R. I. Cultus Dei externus, interni complementum & index, ut signis naturalibus est expressus; dicitur communis; ut arbitrariis ritibus est definitus, nominatur specialis. Hic juris est vel Divini positivi, vel humani; ille naturalis. Cultus communis, in quantum pertinet ad jus naturæ, consistit in actionibus externis, interna officia repræsentantibus, & inprimis in obsequiis debiti amoris, faciendo generaliter ea, quæ per rationis lumen facienda dicitur Creator. 2. In officio laudis, honoris & reverentiæ indite. 3. In invocatione ** pro beneficiis accipiendis; & in gratiarum actione pro beneficiis acceptis. 4. In officiis debiti timoris, fugiendo, ac impediendo ea, quæ Numini ingrata nobis ipsa ratio promulgar, & sic de aliis.

R. II. Hujusmodi officia cultus externi erga Deum sunt naturæ jure positive præcepta.

P. Assertum. Sunt ætermate exigita ab amore, in ordine ad felicitatem, seu pacem cum Deo habendam, simpliciter necessario: ergo sunt naturæ jure præcepta.

A. P. 1. Respectu hominis. Amor necessarius, Deoque simpliciter debitus exigit cultum, partialiter consistentem in observantia legum naturalium, ut patet: atqui impossibile est absque actionibus externis observare omnes naturæ leges: ergo hac ex parte exigit cultum Dei externum. Prout cultus hic consistit in laudatione, gratiarum actione externa &c. sic arguitur. Amor necessarius, Deoque simpliciter debitus, est procuratio boni, seu cultus, non

Præcepta affirmativa in specie de cultu externo. Cultus Dei externus communis.

Est juris naturalis.

Quis Deo simpliciter compescens,

Respectu hominis,

qua-

* Dicente S. Augustino: Deus sapientia virtute omnipotens est.

** Plato impietatem vocavit, si quis Deum per preces flecti posse sibi persuaderet, eo quod sic Dei constantia in dubium vocaretur: sed erravit, perperam intellecta definitione constantis, & conceptu de Deo sibi male formato, uti recte animadvertit Weberus in Puffendorffium.

qualiscunque, sed Deo simpliciter competentis respectu totius hominis, cujus est Creator, & Conservator: atqui talis non est solus cultus internus, quia respectu hominis, qua talis, seu qua compositi ex anima & corpore, insufficientis, nec completus in suo genere, nisi sit externo conjunctus; ergo cultus respectu hominis, qua talis, Deo simpliciter competens, est internus-externo conjunctus.

Respectu
proximi.

A. P. 2. Respectu proximi. Amor necessarius, Deoque simpliciter debitus, exigit cultum; Deo positive competentem non modo respectu sui, sed etiam respectu proximi, partim ad ejus debitam educationem, instructionem, ædificationem, & in conversatione necessaria faciendam fidem: atqui talis non est cultus, solummodo privatus, internus, occultus, quia insufficientis ad hunc finem, Deo non satis dignus, * nisi sit externo & publico quandoque conjunctus: ergo cultus respectu proximi, Deo simpliciter competens est internus, externo conjunctus.

Et respectu
ipsius Dei.

A. P. 3. Respectu Dei argumento reflexo. Cultus solummodo internus, occultus, privatus, neque respectu hominis, qua talis, neque respectu proximi est sufficiens & completus; neque Deo sat dignus, & competens: ergo Deus non modo exigit, sed & exigere debet, respectu sui, cultum quoque externum. Confirmatur argumento directo, & ex natura Dei petito. Deus, ut sapientissimus Conditor, formando hominem ex anima, corpore, & unione, evidenter habuit, & etiam habere debuit finem, non qualemcunque, sed respectu talis compositi sibi congruum; secus enim redundaret imperfectio in Creatorem: ergo debuit pro fine intendere bonum sui, non qualemcunque, sed ratione talis compositi, sibi specialiter competens; atqui tale bonum non est cultus solum internus, quia respectu hominis, qua corporis, non completus, nec sufficiens; sed cultus internus, externo conjunctus: ergo Deus formando hominem, qua talem, pro fine non solum habuit cultum internum, sed & habere debuit cultum internum, externa conjunctum.

Unde Thom-
masius male
negat cul-
tum Dei ex-
ternum na-
tura jure
preceptum;
Quod eo
Deus non ha-
beat opus;

§. III. Quæ hac ex parte in oppositum scripsit Thomasius cum suis Amanuensis non modo falsa sunt, sed & erronea.

Declaratur assertum I. Assertit Thomasius, (a) quod, etsi justissimum sit; Deum coli ab homine cultu externo, ratio tamen sibi relicta nil deprehendat respectu Dei, unde inferat, Deum coli velle. Causam assignat, quod Deo opus haud sit cultu exteriori. Sed recte Heineccius: (b) Deus non indiget cultu interno, quem tamen necessarium esse nemo negaverit, nec Thomasius, etsi inconsequenter.

Quod per-
spiciat in-
sonum abs-
que externo;

Declaratur II. Assertit idem Thomasius, quod ratio neque aliquid deprehendat respectu hominis ipsius, ex quo inferat cultum exterioriorem. Causam assignat, quod signa externa laudationis, invocationis, gratiarum actionis inter homines quidem sint necessaria, cum homines aliorum actus internos non introspiciant: hæc autem tota ratio cesset in Deo, utpote cordium scrutatore. Sed an cultus externi adequata ratio est necessitas manifestandi cultus interni? Profecto Princeps, etsi ponatur, perfecta habere Clientis vota; etsi non indigeat exterioribus animi devoti signis, nihilofecius preces, cultusque interni indicia exigit, quia preces & cultum, sibi competentem, requirit: ergo & Deus a fortiori.

Quod neque
humana So-
cietas eodem
indigeat.

Declaratur III. Idem Author affirmat, quod ratio neque aliquid deprehendat respectu Societatis humanæ, ex quo cultus Dei externus, veluti debitus, inferri possit. Causam assignat I. Quod Societas humana, vi-
tæque

* Puffendorfius, hac ex parte sanus, & suis Notatoribus melior l. 1. de Homine c. 4. §. 7. requirit cultum, non solum secretum, sed & publicum in conspectu hominum, eo quod aliquid occultare, sit quasi ejus exercitium erubescere; contra cultus publicus non solum secretus de nostra fide, sed & alios exemplo incedit.

(a) In Jurispr. Div. l. 2. c. 1.

(b) In elementis J. N. & G. l. 1. c. 5. n. 135. in notis.

tæque tranquillitas, etiam omisso hoc cultu, *per se ac necessario* nihil lædatur. 2. Quod Societatis humanæ finis *primarius sit felicitas; secundarius vero cultus Dei externus*, tanquam *medium* promovendæ felicitatis, id quod ratio assequi potest. 3. Quod cultus externi finis si *beatitudo æterna*, non Societatis *humanæ felicitas*. 4. Quod denique sensus Gentilium, et si *communis* de cultu externo, tanquam *debito*, jus naturæ non probet, probandum ex ratione. Sed.

Contra est 1. *Per se, & necessario* læditur humana Societas, si fundamentum *omnis obligationis* sit incognitum, nec per signa externa cæteris sat declaratum: atqui juxta *Thomasi*um (a) cultus Dei est *fundamentum omnis obligationis*, ac *fiducia mutua*, in Societate civili necessariæ: ergo cognitus & sufficienter declaratus sit, est necesse. Rursus: Authore *Puffendorffio*, cujus anagnostes *Thomasi*us, persuasio & timor Numinis est *fundamentum firmitatis intrinsecæ*, quam habere debet humana Societas: (b) ergo certum esse debet, ac Societati sat contestatum: atqui sine cultu externo foret incertum, neque Societati sat cognitum. Rursum: omnis superioritatis fulcrum, eodem teste *Puffendorffio*, est cultus Numinis: ergo Regentibus necessario debet esse perspectus, & per externa testimonia cognitus. Et licet quandoque fallere possit hæc declaratio, id sit *per accidens*, quod naturæ juri nil derogat.

Est si fundamentum omnis obligationis,

Contra est 2. Si Societatis humanæ, seu civilis, finis *primarius*, est temporalis felicitas; secundarius Dei cultus, tyranno, idolomanniam Reipublicæ minitanti *sub pœna excidii*, Respublica, *salvo naturæ jure*, poterit obtemperare, Deumque abnegare, quia poterit, neglecto fine secundario, salvare primarium, quo quid scelestius esse nequit, quodque magis *defectuosa Puffendorffiana & Thomasi*ana *socialitatis principia* denudet.

Mediumque.

Contra est 3. *Cultus externi finis idem est, ac interni*: atqui, *spectato præcise jure naturali*, finis *interni cultus* est felicitas, non expresse æterna,posito, quod sola ratio huc non pertingat; sed *felicitas naturæ rationali propria*, sic ut temporanea sit finis secundarius, spiritualis vero, *etiam ultra fata extensa*, sit finis primarius, id quod supra sat demonstravimus.

Finis primarii.

Contra est 4. Sensus Gentilium *communis*, et si jus naturæ non probet *immediate*, quia *extrinsecus*, non tamen est *inutilis*, ac *exsuflandus*, utpote argumentum eruendi juris saltem extrinsecum, ac mediatum, juxta illud *Seneca*: (c) *Apud nos veritatis argumentum est, aliquod omnibus videri*. Sed hæc supra jam firmavimus. (d)

Communis Gentilium sensu necessitatem externi cultus confirmans.

Declaratur IV. Ex memorata rationum scoria *Thomasi*us audeat concludit 1. *Speciata ratione cultum Dei externum esse ex rebus licitis in gradu eminenti*. 2. *Pertinere ad res solummodo medias*. 3. *Preces, laudes, gratiarum actiones*, ideo tantum necessarias, quod homo hominis cogitationes non nolcat. 4. *Absque lumine revelationis, rationem nostram in officio hominis nobilissimo cæcutire*. 5. *Nullam esse divisionem Religionis in naturalem, & revelatam*, cum omnis Religio (ut notat cultum Dei externum) *sic revelata*, seu *vere*, seu *falso*, adeoque religio naturalis sit vel figmentum, vel certe *species false Religionis*. Quasi vero ex eo, quod religio naturalis, in hac providentia, *nunquam* line revelata extiterit, bene inferatur, eam esse figmentum, & absolute existere non posse, neque jus naturæ de illa quidquam, *per se loquendo*, determinare.

Inde erronea Thomasi de deductiones.

Decla-

(a) Jurispr. Div. l. 2. c. 1. n. 22. *Hætenus*, inquit, *beatitudinem Reipublicarum per cultum externum promoveri ratio assequi potest, ut eo melius quilibet civis alteri, per signa exteriora, revelationem internam erga Numen divinum, tanquam fundamentum omnis obligationis, declaret, at ita fiducia sociorum erga se invicem eo magis augeatur.*

(b) L. de officio hominis c. 4. §. 9. f. m. 74.

(c) Epist. 117. (d) In proteg. Instru: §. 9. 4.

Ejus vestigia male loquentibus aliis, Quos inter Dunzeus, Kemmerichius,

Declaratur V. Thomasi vestigia erronea male legerunt plures ejus pedisequi. 1. Engelbrechtus Dunze, dum publice defendit hanc Thomasi thesin: homo ex ratione sibi relicta non potest demonstrare, Deum cultu externo esse prosequendum. (a)

2. Dietericus Kemmerichius, dum scripsit: (b) Respectu Dei ratio nullam cultus externi necessitatem videt, quia Deus est scrutator cordium, cui non opus est, interna animi sensa per externa signa revelari. Respectu hominis ipsius, Deum colentis, non solum est utilis, sed fere inevitabilis est quadam cultus externi species, ob arctissimum animæ corporisque nexum, & facillimum interni affectus per externos gestus, aliave signa, indicium. Respectu aliorum hominum iidem utilis & decorus est externus cultus, ut de pietate mea persuasi homines, & amicitia & consortio suo tanto lubentius me dignentur.

Et Fleischerus.

3. Fleischerus, ex secundis Thomasi curis, affirmat (c) ad cultum internum nos obligari ex regulis justis, esse absolum dicere, eo quod regula justis supponant læsionem, Deus autem a creatura lædi haud possit. Et quid ineptius? Addit, neque ex regulis decori * nos obligari spectata ratione: eo quod Deum bono aliquo afficere, neque ejus conceptus, neque virium nostrarum imbecillitas admittat: & quid inanius? Cultum igitur Dei internum ex solis regulis honesti deducit; hac tamen præclara limitatione, ut ne nobis falso persuadeamus, ac si illum, hanc ob causam, instituire debeamus, ut Dei gloriam promoveamus, ac eo Deum, quasi obligatum nobis, reddamus; immo ac si gloria Dei promoveatur, agendo justa, honesta, ac decora. Vanissima, inquit, persuasio, ac non nisi ingenio superflitioso digna. Addit, neque contradicere Apostolum: (d) cum hoc saltem dicere videatur, quod bonis concessis uti debeamus, ut alii videant, nos magni facere concedentem. ** His necdum contentus subnotat, omnes eos, qui ubique circa actiones suas gloriam Dei crepent, hoc ideo agere, quod facile convinci queant, actiones eorum neque vere honestas, neque justas, neque utiles esse. Confugiunt, inquit, hanc ob causam ad rem sublimem, & stultitiam suam tegere satagunt gloria Divina prætextu. Atque hujus suæ stultitiæ (si vera proloqui fas est) testem allegat Thomasium. (e) Æque absone profert ex reformato Thomasio, de cultu Dei externo. (f) Nam, ait, secundum regulas justis non esse debitum: rationem assignat, quod Deus eo non egeat, neque per illum Dei gloria promoveri possit, neque jus proximi omissione ejus lædatur. Ex regulis decori & honesti eundem adstruit, eo quod illæ exigant, in indifferentibus sese accommodare; istæ, ut corporis quoque membris religionem declarem. Hinc cultum Dei publicum inter utilia, & aliquo modo necessaria recenset. Tandem, ut tot errores una saltem veritate compenset, exemplo Regis Ninivitic recte corrigit Thomasium, *** & Bejerum, quod nullum cultum, ab hominibus inventum, Deo placere, asseverarint. Hæc tantopere absone vel ideo adducta sunt, ut pateant grandia quorundam Protestantium merita, quibus Jurisprudentiam naturalem, contra Scholasticorum umbras, a sese illustratam, passim gloriantur.

R. IV.

(a) Disp. 4. ad finem Jurisp. Thomasiæ.

(b) In elementis J. N. & G. c. 4. ad §. 7. f. m. 65.

(c) In instit. J. N. & G. l. 2. c. 1. §. 49. & seqq. f. m. 335.

(d) 1. Cor. 10. v. 31.

* Contra quam statuat Thomasio in fundam. l. 2. c. 1. n. 20. Quamvis, inquit, quis ad sententiam ipsam, quam defendi in Jurisp. Div. nihil mutem, facile tamen patet, jam ex hypothesi nostra sollicitam rem expediri posse, si ostenderit, cultum Dei externum non quidem pertinere ad regulas justis, sed tamen ad regulas honesti & decori. Item ad doctrinam de officio sapientis, ex dictamine rectæ rationis demonstrabili. Forte etiam, hæc doctrina exposita, non ita irritabuntur dissentientes, cum hic profiteor, cultum externum, ejusque præceptum, pertinere ad jus naturæ, late dictum, non pertinere ad jus stricte dictum, adeoque simul viam monstraverim conciliandi sententias oppositas. Ita ille.

** Exemplum de corpore habemus, inquit 1. Cor. 6. v. 20.

(e) In caut. circa præcognita Jurisp. c. 1. §. 18. & seqq. (f) l. c. §. 83. & seqq. f. m. 246.

*** Thomasio Jurisp. Div. l. 2. c. 1. §. 27. ait, ex historia sacra & Ecclesiastica patere, nunquam placuisse Deo cultum, a ratione humana inventum, idque probat exemplo vituli aurei, Saulis non obediens: quæ quam frivola sint, & Thomasio indigna, per se patet. Uade hoc correxit in curis secundis L. 2. c. 1. n. 21. temperanda est universalitas locutionis &c.

R. IV. Cultus Dei externus *specialis*, seu ut certis ritibus *specifice* definitur, est *juris positivi Divini*, vel *humani*. Patet: quia habetur vel *ex revelatione*, vel *ex hominum institutione*. *Revelatio alia est vera, alia putativa*: Orthodoxi diriguntur a *vera*, vereque *Divina*; *haeretici*, ut loquitur *Thomasius*, (a) vel *interpretatione Scripturae abutuntur*, vel *peculiares revelationes crepant*, quod & *Judei modo faciunt*. *Turca* inquit, revelationibus *Pseudo-prophetarum* suorum credunt: *Ethnici*, uti ab initio revelationes *diabolicas* cum *Divinis* miscuerunt; ita adhuc hodie vel *caecodæmonis mendaciis* se deijci patiuntur, vel *fallacii Ministrorum* ejus v. g. *Braminum*, & *similium*, fidem habent. Ita ille. Verius: *revelatio putativa nulla est*, & *solus Dei cultus*, in *Ecclesia Catholica* receptus, *quoad substantiam*, nititur *revelatione Divina*, estque *juris positivi Divini*: cæteri ritus, in quantum a *Catholicis* discrepant *institutionis mere humanae*, nec, nisi *specioso revelationis prætextu*, veluti *inani phantasticæ inventionis tegumento*, convestiantur.

Cultus Dei externus ritualis est juris positivi Divini, vel humani.

2. Declaratur assertum *ex statu naturæ primævo*, in quo observantia legum naturalium erat pars cultus *Divini naturalis*; observantia legum aliarum, uti *de arbore scientiæ vetita*, de *individua vitæ societate inter conjuges* &c. erat *juris Divini positivi*: ritus offerendi sacrificia, tam *quoad substantiam*, quam *quoad modum*, erat *juris Divini positivi*, sicut *ex modo Caini* sacrificantis iniquo jam initio declaravimus. (b) Ritus cæteros, in publica invocatione ab *Enos* restitutos, vel institutos, alii referunt *ad jus positivum humanum*, nos *verosimilium revelationi Divinæ*, seu *Adamo*, seu *successoribus illius a Deo factæ*, adeoque *juri Divino-positivo* adscribimus.

3. Declaratur assertum *ex statu medio*, in quo ritus Deum colendi per sacrificia a nonnullis *ad jus Gentium* refertur, eo quod a *Gentibus cunctis* videatur fuisse receptus, usuque inductus. Nos *rationi admodum conformem*, & *naturali gratitudini*, pro *beneficiis Creatoris*, maxime *consentaneum* dicimus, non tamen *naturæ jure determinate præceptum*; nec *juri Gentium* adscribendum putamus, nisi *forasan improprie tali*, quo, *citra obligationem mutuam*, communi usu *Gentes*, propemodum omnes, conveniunt. * Unde *nugatorius est Puffendorffus*, cum, *abstrahendo a præfiguratione Servatoris*, *sacrificia, rationi contraria, asserit*, eo quod a *ratione abhorreere videatur*, *creaturam, sensu præditam, & magno dolore morientem*, in honorem *Creatoris destruere*, non *aliter ac si quis officinam ingressus, artefactum in honorem artificis corrumpere*. (c) Nam *animalia, pro usu hominis ad destructionem creata*, *Creatori dicare*, & ea *destruendo usum sibi concessum Deo*, in *grati animi signum*, offerre, non *abhorret a ratione*: unde *nulla paritas cum artefactis, vel homine immolando* &c.

Statu medio per sacrificia

4. Declaratur assertum etiam *ex eo*, quod, etsi *status hominum ad cultum Dei specialiter* in *Republica* deputatus, & *ab oneribus civilibus exemptus*, sit *rationi naturali admodum conformis*, & *dignitati Creatoris maxime consentaneus*; imo *apud omnes propemodum Nationes*, communi *institutione*, receptus, non *videatur tamen esse de jure naturali, simpliciter præceptivo*, sed *de jure positivo*, eo quod *cultus Dei externus, naturæ jure præceptus*, sicuti non *exigit communitatem*, ita nec *statum communitatis peculiarem*. Sunt tamen, qui & *statum peculiarem*, ejusque *immunitatem*, quia *deductam ex principiis naturæ, & communi Gentium usque*, consensuque

Per statum hominum, pro cultu Dei specialiter deputatum, & exemptum.

(a) L. c. n. 38. f. m. 153.

(b) In præleg. Instruct. 3. §. 3.

Inde obstupescas religionem protestantiam, rationi disformem, & cunctarum prope Gentium usus adversam, utpote in qua sacrificium nullum, proprie sale, sic ut sacrificium laborum, figurato modo vocabulo, in subdium attrahere compellatur.

(c) De habitu religionis §. 8. l. m. 33.

fuque fundatam, juri Gentium tribuunt, (a) quibus, si *jus Gentium*, improprie tale, intelligant, haud refragamur.

Præcepta negativa circa Deum,

Queritur IX. Quanam, circa officia erga Deum, præcepta juris naturæ negativa?

R. I. In genere naturæ jure prohibitum est, quidquid notitia Dei cultuique præcepto oppositum est: illi omnis error vincibilis, ac ignorantia culpabilis; huic omnis Dei irreverentia, atque impietas adversatur.

R. II. In specie circa officia tam theoretica quam practica prohibitus est, præter *Atheismum* & *Polytheismum*, de quo supra, omnis species *Idolomanie*, qua cultus, uni Deo debitus, quomocunque ad creaturas transfertur; omnis *divinatio*, *magia*, seu *observantia vana*, qua expresso vel tacito pacto cum dæmone indagantur occulta, aut mediis improprietatis procurantur externa: *maleficium*, quo ex cooperatione dæmonis alteri nocetur &c. Omnis *superstitio*, qua quis per cultum Dei vitiosum Religioni veræ adversatur *per excessum*; omnis *irreligiositas*, quæ religioni opponitur *per defectum*, & tendit directe ad irreverentiam Dei, qualis est *tentatio Dei*, an sit potens, misericors &c. Divini nominis abusus, *juramentum temerarium*, *perjurium*, *blasphemia*, directe opposita laudi Dei, qua quis maledicit Deo, seu tribuendo eidem falsa, seu negando vera; seu tribuendo creaturis, quæ Deo debita; seu dicendo, quæcunque vilipensionem Numinis redolent, & sic de aliis &c.

Quorum objecta amori, Deo debito, repugnantia.

R. III. Hæc & similia esse naturæ jure prohibita, inde deducitur, quod repugnent amori, Deo naturaliter debito, quia ad felicitatem, naturæ rationali propriam, seu ad pacem cum Deo habendam simpliciter necessario, uti patet consideranti.

Errores Puffendorffii:

Queritur X. Quanam, hac in materia, magis notabiles Puffendorffii, suorumque sequacium, errores?

Religionis sequestratio, vel indirecta sanctorum tractatio in naturali jurisprudentia;

R. I. *Erroneus est Puffendorffius cum suis quod Religionem omnem * a Jurisprudentia naturali, vel simpliciter sequestravit; vel saltem non nisi indirecte a naturæ jure attingi contenderit. 2. Id quod ex ipsismet ejus principiis demonstrari potest.*

Demonstratur. Transmisso, neutiquam concessio, quod *finis adæquatus* juris naturæ sit felicitas mere externa Societatis humanæ, sic arguitur. Illud est *propriissime proprium* Jurisprudentiæ naturali, & a jure naturæ directe attingitur, sine quo finis, seu externa felicitas Societatis humanæ nullatenus haberi, & conservari potest: atqui *sine religione naturali* nullatenus haberi & conservari potest: ergo. *Maj.* est demonstrabilis partim *inductione universali*; partim ex eo, quod alias Jurisprudentia naturalis ad suum finem esset *insufficiens, manca, ac principiis necessariis destituta*. *Min.* *Dem.* Sine religione naturali deficeret omnis obligatio interna, *universalis, & efficax*, naturæ juri competens *ex voluntate Divina*, eique simpliciter necessaria; deficeret *intrinseca Reipublicæ firmitas*, hoc est, nec Imperantium, nec subditorum sat certa foret fides, atque securitas; verbo deficeret *fundamentum omnis obligationis, & firmissimum vinculum humanæ Societatis*, ut loquitur

(a) Bellarminus l. 1. de Clericis c. 29.

Sæpius religionem naturalem cum supernaturali confundit, & sic utramque Theologis relinquit, ut supra vidimus, & in *Britæ Scandice* §. 6. cultus Dei, presse consideratus, ex altiore principio est derivandus: & in *Epist. ad Schorzerum* f. m. 70. ergo *Garlicie nova religio surget, que citra operam Salvatoris nostri ex sola illa noxia, circa cultum Dei, quam in hac conditione ex rationis lumine habuimus, salutem æternam confert*. Alibi discernit religionem supernaturalem a naturali: sic in *Specielegio juris natura* §. 16. f. m. 295. *Sane, inquit, nec de religione, quatenus ad salutem animarum post hanc vitam facit, agere ad disciplinam juris naturalis pertinet, & religione naturali peccatis a me disciplina assignata fuit. Cum autem ei, qui Societatis humanæ indolem, vincula, legesque unice sibi exponenda sumpit, non possit Divini Numinis consideratio plane sequestrari (id quod hic ostendere conamur) quippe cum ab eo legum socialium origo & firmitas promanet, non alio, quam hoc respectu, religio in hac disciplina considerari potest, quatenus nempe ea Societatibus humanis firmissimum vinculum præbet, nisi diversas plane disciplinas surpi errore miscere velimus.*

quitur Puffendorfius: (a) ergo sine religione naturali, ipsomet teste Puffendorfio, nullatenus haberi & conservari potest finis Jurisprudentiæ naturalis, qui juxta hunc Auctorem est externa Societatis felicitas. Ant. fufius demonstratur ex Puffendorfiana paraphrasi. (b) Nam ait

1. In libertate naturali, si metum Divini Numinis removeas, ubi quis propriis viribus filius fuerit, imbecillioribus quælibet pro libitu inferet, ac honestatem, pudorem, fidem, inter inania vocabula, reputabit, nec ad recte agendum, nisi sensu propria imbecillitatis, adigetur.

2. Præterea cives ad injurias, mutuo inferendas, essent pronissimi. Cum enim in foro civili (Cui jus suum naturale præcise accommodatum cupit Puffendorfius) pronuntiat per secundum acta & probata, omnia scelera, ex quibus lucrum provenire aptum est, si occulte patrari & sine arbitris possent, pro dexteritate ingenii haberentur.

3. Ex quo & illud consequeretur, ut, dum nemo in alterius fide, remota panis Divinis, solidam fiduciam collocare posset, singuli perpetuo metu, & suspitionibus anxii viverent, ne ab aliis deciperentur, & læderentur.

4. Quin & conjuges, oborta vel lævi quærela, se invicem essent suspectaturi, ne veneno aut clandestino modo necarentur: cum enim sine religione, nulla quoque futura esset conscientia, non facile esset, occulta ejusmodi scelera deprehendere, quippe quæ plerumque per inquietudinem conscientiæ, & terrores in exteriora indicia erumpentes, prodantur.

5. Religione remota, civitatum firmitas intrinseca semper incerto foret, ac ad cives, in officio continendos, haud quidquam sufficeret metus temporalis pæna, fides Superioribus data, ejusque servandæ gloria, ac gratitudo, quod ope summi Imperii a miseris status naturalis defendatur.

6. Tunc revera locum haberet: qui mori scit, cogi nescit (insufficiente scilicet pæna, morte finita) quippe cum Deum non timentibus nihil magis, quam mors, metui possit. Huic contemnendæ qui sufficeret, in Imperantes quævis tentare posset: ut autem id vellet, vix causa defutura foret, puta, ut declinaret incommoda, quæ sibi ab alterius imperio videntur incumbere, aut ut ipse potiretur commodis, quæ Imperii possessorem comitantur. Præsertim cum facile judicare posset, jure se id facere & vel quod, qui in præfens rerum potitur, prave Rempublicam videatur gerere; vel quod ipse longe melius imperaturum se speret. Occasio autem ad talia tentanda facile offerri posset, Rege vitam suam non satis caute circumsepiente (& quis tali rerum statu custodes ipsos custodiet?) vel multis conspirantibus, vel bello externo ingruente, adscitis in partes hostibus.

7. Denique tam Imperantes, quam subditi parum proclives futuri essent ad præclara opera patranda. Nam Imperantes, nullo conscientiæ stimulo adstricti, omnia munia, ipsamque justitiam venalia essent habituri; in omnibus privatum commodum quæsituri cum oppressione civium, a quorum rebellionem ut sibi semper metuerent, ita suam salutem unice in eo positam intelligerent, ut istos quam maxime enerves redderent. Cives contra, oppressionem Imperantium formidantes, nunquam non circumspicaturi forent occasiones rebellandi, nec minus tamen ipsi inter se diffisuri, seque mutuo formidaturi essent. Ita ille.

§. II. Erroneus est Puffendorfius cum suis, quod religionem naturalem, prout nempe pertinet ad jus naturale, intra spheram hujus vite terminandam, assereret. 1. Id quod denuo ex ipsismet hujus Authoris principiis demonstrari potest.

Tom. I.

Q

Demon-

Quo sine naturali libertate exire, & quidvis audendi potestas, Impunitas scelerum occultorum.

Diffidentia magna.

Etiam inter conjuges.

Incerta firmis Reipublicæ intrinseca.

Incerta Imperantium salus.

Neglectus promovenda felicitatis publicæ.

Aliter Puffendorfii error, religio naturalis intra vitam terminanda.

(a) L. 1. de offic. hominis c. 4. §. 9. f. m. 74.

(b) L. c.

*Evidenter
insufficiens,
& ipsismet
Austhoris
principiis
adversa.*

Demonstratur. Si religio naturalis, quatenus spectat ad jus naturæ, tanquam vinculum Societatis humanæ, terminanda foret intra sphæram, hujus vitæ, tunc ideo juxta Puffendorhium, (a) quia si sese extenderet ad vitam alteram, deberet esse salvifica, adeoque daretur via salutis extra Christum; deberet, solâ ratione naturali, esse perspecta æternitas pœnæ vel præmii, adeoque & status naturæ lapsæ, necessitas Salvatoris, aliaque Dei promissa circa salutem æternam, sola revelatione cognoscenda: atqui utraque hæc ratio est evidenter nulla: ergo. Min. Dem. Sicut, juxta modernam Numinis providentiam, in hac vita nunquam extitit, nec existet, per se loquendo, sola religio naturalis; ita in vita altera nec unquam fuit, nec erit pœna vel præmium, soli religioni naturali commensuratum: & sicut hæc elevatio naturæ rationali nullatenus debita; ita & beatitudo æterna alterius vitæ est naturæ huic prorsus indebita, ut adeo in providentia alia Deus saltem potuisset naturam rationalem non elevare, sed in statu mere naturali permittere, & consequenter ad præmium, vel pœnam, soli religioni naturali proportionatam, ordinare, quæ omnia sunt adeo plana, ut neque a Protestantibus, abque Bajana hæresi, negari possint. Jam sic: Juxta Puffendorhium disciplina juris naturalis tractanda est, abstrahendo ab omni religione, saltem revelata seu vere seu imaginarie, ad captum omnium hominum, etiam Gentilium, sic ut omnes e sola ratione, forsan ad positivam animæ immortalitatem, certe ad æternitatem pœnæ vel præmii non pertingente, de officiis, jure naturæ debitis, convinci possint: ergo religio naturalis, quatenus spectat ad disciplinam juris naturalis, tanquam vinculum Societatis humanæ, intra sphæram solius vitæ hujus concludi nequit. C. Dem. Sic conclusa religio evidenter non esset vinculum Societatis humanæ; nam esset abque pœna vel præmio sufficiente, cujus necessitas cuivis ex sola ratione, citra revelationem, est demonstrabilis; redderet jus naturæ enerve, nec universaliter efficax citra statum elevationis, adeoque, spectato statu mere naturali, corrueret fundamentum obligationis sufficientis, quo sine foret libertas exlex, impunitas scelerum, saltem in vitæ fine patrandorum; incerta foret Reipublicæ intrinseca firmitas; deficeret sufficiens stimulus ad patranda gloriosa facinora promovendæ Reipublicæ, fluerentque cætera sequelæ, a Puffendorffio remotis pœnis Divinis alterius vitæ, supra enumeratæ; ergo in disciplina juris naturæ tractari debet religio naturalis, abstrahendo quidem a præmio supernaturali beatitudinis, habitæ per Christum, & ab æternitate pœnæ, supponente statum elevationis; neutiquam tamen abstrahendo a pœna vel præmio alterius vitæ, religioni & statui mere naturali proportionatis: ergo, dum Puffendorffius religionem naturalem, in quantum spectat disciplinam juris naturæ, tractat, ut vitæ termino inclusam, supposita ex statu elevationis pœna vel præmio, evidenter vel non tractat, ut firmum vinculum Societatis humanæ, vel religionem naturalem cum revelata commiscet, turpi errore disciplinas plane diversas confundente, quæ ipsiusmet contra alios iniqua crisis, id quod hic pluribus erat demonstrandum.

*Frustra erro-
neam crami-
nem reco-
quantibus
Puffendorffii
apologetis:
Webero,
Kemmerichio,*

R. III. Exinde fluit, quam turpiter Puffendorffii errore errent ejusdem paraphrastæ, & imprimis notator Weberus, qui ubique utrumque sphalma pluribus confirmat & defendit contra illustrem Leibnitium, ut supra jam vidimus.

2. Enucleator Kemmerichius scribit: religionis naturalis duplicem esse usum: primum in manu ductione ad religionem revelatam, quod verum; alterum in promovenda Societatis humanæ felicitate, eo quod per Dei timorem & amorem, etsi imperfectum, humano Generi melius consulatur, quam si prorsus abesset. Neque hic fallit, si religionem naturalem intelligit, ut debet; si vitæ.

(a) L. 1. de officio hominis c. 4. §. 8. in appendice ad epist. Scherzerianam circa finem f. m. 90.

vita termino conclusam existimet cum suo Puffendorffio, pariter exerrat. Ad-
dit, religionem naturalem, siquidem perfecta foret, & omnibus numeris ab-
soluta, suffecturam ad felicitatem hujus & futurae vitae: si futuram vitam
modernæ providentiæ intelligit, ut videtur, sapit Bajanam hæresin.

3. Balihasar Wernherus ait, cum religionis naturalis non nisi *pedagogicus* Wernhero.
sit effectus, quo probabiliter ducamur in cognitionem animæ immortalis,
uti & alterius vitæ ratione *pœnæ vel præmii*; disciplina vero Jurispruden-
tiæ naturalis ad ea, quæ evidentè omnibus Gentibus cognita, attendat,
non male fecisse Puffendorffium, quod religionis naturalis effectum, intra
sphæram hujus vitæ, concluderit, sicque conciliari ea, quæ scripserit de
officio hominis & civis. (a)

4. Laurentius Fleischerus ex secundis Thomasi curis, affirmat, (b) quod *Fleischerus*
lumen rationis pro scopo habet saltem felicitatem hujus vitæ; felicitatem ve-
ro alterius ignoret, & sic de aliis. & aliis.

I N S T R U C T I O II.

Instructio
II.

De habitu religionis naturalis ad Christianam.

§. I.

§. I.

De statu controversiæ, & suppositis Ecclesiastici systematis
penes Protestantes.

Quæritur I. Quis status questionis, & hæc cur, & quomodo tractanda?

Status con-
troverfia.
De divisione
potestatis
sacræ a pro-
fana in reli-
gione reve-
lata, ac
Christiana.

R. I. Controversia est, Catholicos inter ac protestanticos Moralistas
an ex statu, religione, & jure naturæ, recte formari argumentum possit ad
statum elevatum, seu indolem religionis Christianæ, sic ut *divisio potestatis*
sacræ, atque profanæ (quam ex jure Divino Catholici adstruunt) solide a
Protestanticis impugnari, totaque Hierarchiæ Ecclesiasticæ machina, saltem
indirectè, dirui, ac ad *figmenta papistica* relegari queat, quam hierarchiam
Ecclesiasticam, a politica divisam, veluti *monstrum politicum* status in statu,
Reipublicæ perniciosissimum venditant; veluti *petram scandali*, deformatio-
nis Luthericæ præcipuum obicem, averfantur, & tanquam *lapidem offensio-
nis angularem*, conterentem collegiales Protestantium sectas, omni commo-
to lapide, amoliri tentant, ac collaborant.

R. II. Inde colligitur quæstionis tractandæ *momentum*, ætate nostra præci-
puum. Est enim hierarchica Ecclesiæ potestas Catholicæ religionis *Palladium*;
ejusdem profanatio, sectæ protestanticæ *Ilion*: amoto illo, ruat illa; expu-
gnato isto, *Troja* protestantica destruat, necessum est. Audiatur paraphra-
sis Puffendorffii: (c) *Cardo dogmatum*, inquit, *e quibus Christianorum populorum*
intrinsicæ tranquillitas & unio, magnam partem, dependet, in eo vertitur,
utrum Salvatori nostro, dum viam ad salutem mortalibus pandit, pariter
introducere placuerit *potestatem quampiam sacram*, quæ idonea ac sufficiens
sit constituendo certo statui, a *vulgaribus civitatibus separato*, & num unio
eorum, quæ eadem in Salvatore fiduciam, in *Republicam* aliquam *coa-
lescere* debeat, ab *illis civitatibus distinctam*, quas institui securitas huma-
ni Generis coegit. Si enim Numinis jussu ejusmodi *Regnum sacrorum* fuit
constituendum, quale ab iis, qui Episcopi Romani sectam sequuntur, ob-
tenditur, in quo *huic soli Divinitus commissa sunt imperandi arbitria*, re-
liquis

Q 2

(a) L. supra cit.

(b) In Instit. J. N. & G. l. 2. c. 1. n. 60. & seqq. f. m. 240.

(c) In libello de habitu religionis Christianæ ad vitam civilem, editionis Bremensis A. 1753. qua
posthac utemur in deductione.

liquis omnibus obsequii gloria est relicta, nec superest, quam ut duro quantumvis jugo, quod Majores nostri excusserant, cervices iterum submittamus, ac superbis pedibus osculandis venerabundi absolvamur. *Non amplius justam secedendi causam præbere poterunt corruptelæ, queis vel dogmata, vel mores temerati ab isto arguuntur, non magis quam civibus fas est, obsequium in Principes statim exuere, ubi hisce secus, quam par erat, in Republica administrata appareant. Præsertim ubi illud æterna lege positum sit, ut certa Regni istius sacrorum pomæria nemini salute potiri liceat: quia quantocunque onere Mortalibus redimendum est, aditu felicitatis, sine fine duraturæ, haud excludi. Unde & ratio haud fugit eos, qui, præsentim maxime tempore, dominatum Episcopi Romani propugnant, quod * Ecclesiæ vocabulum præcipue crepent, idque suæ sectæ unice competere contendant, reliquis omnibus hæreseos convitio rebellionis notam impingant. Hoc quippe solum ubi pervicerint, totam causam obtinuerunt, & si qui læsos se putent, iis præter supplicare, ac vota fundere, relictum est nihil. Ad hanc igitur adversæ partis, velut arcem subruendam, necessum est ad fundamenta Regni sacrorum penetrare, & quid solidi ista contineant, excutere: quæ si commentitia esse demonstratum fuerit, totam, quæ superstructa est, molem ultro corruiere oportebit. Ita hic Author, quæ post aliquot folia denuo inculcat, differens de argumenti hujus nobilitate: nam postquam dixisset, hanc questionem esse e præcipuis, quæ multo jam tempore per Orbem Christianum agitentur, & in qua Pontificii veluti suæ causæ arcem collocent, addit: sed & maximopere tum rei Christianæ, tum & tranquillitatis publicæ interesse, accurate definiri, quousque se extendat potestas Ecclesiastica, quam sibi Sacerdotum Ordo vindicat, & quantum juris circa sacra summis Imperantibus competat. Horum enim fines, inquit, nisi rite regantur, non possunt non ingentes abusus, turbæ, & oppressiones in Ecclesia juxta ac Republica provenire. Ita Puffendorfius.*

*Tractanda
controverſa
methodus ad
confutandas
Moralistas
Protestantes,
& præcipue
Puffendorſium.*

R. III. Tractandæ controversiæ methodum nobis Moralistæ protestantici dabunt, quos (uti suevimus hactenus) presso pede sequemur: & quia Puffendorſio, velut Primipillo, tantopere synciput inclinant, hoc præ cæteris decorticato, cæteros implumes dabimus, qui instar corniculæ plerumque non nisi Puffendorſii pennis superbiunt.

Tales videbimus Thomasius, Henniges, Gundlingios, famosa nomina penes suos; spectandum se præbebit Christophorus Mattheus Pfaffius, Theosophus Tubingensis, qui juris Ecclesiastici origines, abhinc aliquot annis, (a) ex pilatas edidit e supra dictis Authoribus, præcipue vero ex aureo, ut ait, Puffendorſii libello de habitu religionis Christianæ ad vitam civilem (b). Hinc est, cur inter alia etiam hunc aureum partum anatomico cultro subjiciemus; cæteras tractatus historici tutelæ de Monarchia Romani Pontificis, a Puffendorſio editas; uti & Coringianam hæc in materia fuliginem, (c) speciali spongiæ, in historia Ecclesiastica, reservaturi.

2. Porro, ut etiam Puffendorſio calamum commodemus, movet hic aureus ejusdem pugio, * tantopere dissuaviatus a suis, quem juvat excutere, num quid

*ejusque li-
bellum de
habitu reli-
gionis Chri-
stiana,*

* *Sepeſſa, inquit, diſpenſatione circa alia doctrina capita, cum quidquid in diverſum a ſacris literis obſtiant Proteſtantes, vel eo ſolum nomine repudiandum ſit, quod ab interpretatione & traditione Eccleſia diſcrepet.*

(a) Tubingæ A. 1719.

(b) f. m. 88. & 209.

(c) In diſſert. de poteſtate politica circa ſacra T. operum 4. f. m. 615.

** Certe Thomasius in ſecundis curis, ſeu fund. J. N. L. 2. c. 1. n. 12. 18. & 24. poſtquam ſtatuiſſet officia hominis erga Deum, eorumque deductionem ac quaſtionem circa doctrinam, pertinere quo ad conſilia, & minus principaliter ad Theologos; principaliter ad Jureconſultos, quia quo ad deciſiones, uti addit, hæc tractanda ſunt in peculiari libro de officio Principis circa ſacra, vel in libro juris Natura peculiari, qualem hujus ſtudii cupido commendat Puffendorſii diſcurſus de habitu religionis ad Republicam.

quid solidi contineat: si commentitius esse demonstretur, totam, quæ superstructa est, molem profanati Ecclesiastici juris, ultro corruere oportebit. Movet id ipsum, quod Puffendorffum movit, (a) quod nempe solida circa jus sacrum doctrinæ insignis sit usus, hac præcipue tempestate, qua Romana sectæ Sacerdotes (dicamus synedrii protestantici scribæ) omnes ingenii nervos ad subvertendos a se dissentientes intendunt, & ipsi principes Christiani ad vim confugiunt, & adhibita manu militari miseros cives ad cultum, quem aversantur, compellunt; dicamus forsitan verius: qua Protestantici sacra jura, Lutherica vesania, passim profanant.

3. Quod in Jurisprudencia naturali, & publica, hanc controversiam ventilemus, in causa sunt protestantici Moralistæ, qui hac nostra tempestate non alio fine tot studiis videntur certare in excolenda, vel (siquidem malevelis) corrupenda hac disciplina nobilissima, quam ut per jus naturæ grafentur in potestatem hierarchicam, eamque in Juventutis Academicæ animis, *indirecto conamine*, labefactent, ac subruant. Inde est, quod religionem potius politico statui, quam statum religioni accommodent; inde illi clamores, *Religio Christiana non abolet politias*; inde Puffendorffii Eucleator, *potestatem sacram, Imperantibus insitam, facile intelligi, ait, ex natura Religionis & Imperii ab iis, qui vel præjudiciis, vel affectibus, vel privati commodi studio haud fascinati sint* (b). Inde illæ Puffendorffii exhortatorix, *expedire, ut civitas ejusmodi doctrinis publice personet, quæ cum fine (felicitate humanis repurgata) (puta protestanticæ) conformes sunt*. Hinc illæ ejusdem admonitorix ad Imperantes summos *de jure examinis doctrinarum, & de proscriptione dogmatum, quæ sub specie religionis, aut alio modo obtunduntur, quæ jus naturale, ac principia sanæ politix convellunt, & exitiabiles morbos in civitate producere aptæ sunt* (c). Hinc illæ demum ejusdem declaratorix, ejusmodi dogmata esse hæc, *de potestate extranei Sacerdotis divisa, ac summa; de Cleri ab eodem dependentia; de ejusdem a potestate politica exemptione; de Monachatu & calibatu &c.* & sic de aliis, quæ initio enumeravimus, & ex confessione propria. Puffendorffius per suam Jurisprudenciam naturalem proscriptum ixit (d). Non igitur ægre ferent Puffendorffii Asleclæ, si æqualibus studiis, majore jure, & nos protestanticis ejusmodi phænomenis Catholicum ærem purgemus.

Et retunden-
da Morali-
stiarum pro-
testanticum
maligna con-
naminæ.

Quæritur II. Quæ fundamentalis origo hujus corruptelæ de potestate sacrarum, quam in disciplina juris naturæ ubique profanant protestantici Moralistæ?

Origo Con-
roversia:

Æ. Nota Germania, labes, infelix Lutherus, qui mox initio cepti dissidii, ut *inducta confusione* convelleret hierarchicum ordinem, & profanatione sacrarum potestatem politicam lactaret, religionis revelatæ principia, ad ipsam pœne primam naturalis religionis materiam resolvit, sicque quamdam formam anarchicam Ecclesiæ superinducere allaboravit. Nam, in libro de captivitate Babylonica, prima jecit supposita, Naturalistis protestanticis admodum commoda, ac opportuna.

ex Lutheri
deformatio-
ne, Ecclesia
inducta;

I. In primis pro fundamento solam fidem necessariam statuit: ita vides, inquit, quam dives sit homo Christianus, sive baptizatus, qui etiam volens non potest perdere salutem suam, quantiscunque peccatis, nisi nolit credere: nulla enim peccata cum Lammare possunt, nisi sola incredulitas. Si credat, vel stet fides in promissionem Divinam, baptizato factam, in momento absorbentur per eandem fidem &c. Pœnitentiam, cæteraque pleraque Sacramenta ad hominum inventa &

ex supposi-
tis, quod sola
fidei sit ne-
cessaria;

Tom. I.

Q 3

pecunia-

(a) In cit. libello f. m. 8.

(b) Kemmasichius in Elem. J. N. & G. c. 22. f. m. 313.

(c) L. 7. de J. N. & G. c. 9. n. 8. f. m. 961.

(d) In apol. 9. 6. t. m. 6. & seqq.

peculiarum aucupia revocat: *Vanitas vanitatum, quidquid extra fidem veritatis Dei laboratur &c.* (a)

quod lex
nulla inter
Christianos;

II. In Ecclesia sustulit potestatem legislativam: *Christianis, ait, nihil ullo jure posse imponi legum sive ab hominibus, sive ab Angelis, nisi quantum volunt; liberi enim sumus ab omnibus* (b). Unde deduxit, quod neque Papa, neque Episcopus, neque ullus hominum habeat jus unius syllabæ constituendæ super Christianum hominem, nisi id fiat ejusdem consensu, quidquid aliter fiat, spiritu tyrannico fieri (c). Hinc papatum vocavit *Babylonem*, Papam *Anti-Christum*, qui toties peccet in libertatem Ecclesiæ, quoties aliquid præcipere attentet.

quod inter
illos perfecta
æqualitas;

III. *Æqualitatem inter omnes Christianos induxit: Omne quod ex Baptismo prorepsit, gloriari potest charactere Sacerdotali, atque Episcopali* (d). Hinc statuit, omnes esse æqualiter Sacerdotes, hoc est, eandem in verbo & sacramento quocumque habere potestatem, solaque opus esse *Communitatis, seu Majoris vocatione* (e): quamvis liberalior alibi neque vocationem istam requisiverit (f).

quod nullum
Ordinis Sa-
cramentum;

IV. *Sacramentum Ordinis abolevit: Hoc sacramentum Ecclesia Christi ignorat, inventumque est ab Ecclesia Papæ* (g). Unde illud nil aliud esse dixit, quam ritum quemdam vocandi alicujus in ministerium Ecclesiasticum. Addit: *Unde profusus non video, qua ratione rursus nequeat Laicus fieri semel Sacerdos factus, cum a Laico nihil differat, nisi ministerio* (h).

quod potestas
clavium
communis;

V. *Potestatem clavium communem fecit. Unde, inquit, Papa hanc habet auctoritatem ex clavibus? Et hæc omnibus communes sunt: quilibet frater cum proximo, & ipse secum dispensare potest* (i). Proinde non dubito, eum esse a peccatis suis oculis absolutum, quisquis sive sponte confessus, sive correptus veniam petierit, & emendaverit, coram quovis privatim fratre (k). Item: *Sola auctoritate Papæ, aut Episcoporum hic definiri nihil volo, sed si duo eruditi & boni viri in nomine Christi consentirent, & in spiritu Christi pronuntiarent, eorum ego judicium præferrem etiam Concilii, qualia nunc solent cogi, tantum numero & auctoritate citra eruditionem & sanctionem jactata* (l).

explosa Hierarchia
Ecclesiastica an-
archicum
induxit re-
gimen.

VI. Denique Hierarchiam Ecclesiasticam omnem explosit: *Nonne omnia (de Hierarchia Ecclesiastica) sunt illius (Dionysii) meditata, ac prope somniis simillima, si libere legas, & judices? In illa Hierarchia quid facit, nisi quod ritus quosdam Ecclesiasticos describit, ludens allegoriis suis, quas non probat. Hæc illa Reformatoricæ Ecclesiæ (si Superis placet) celebrata tantopere placita; hoc Protestanticæ Ecclesiæ democraticum, verius anarchicum regimen; hæc illa confusio Babylonica, quam, ex Hierarchia Ecclesiastica confictam, magnæ parti Germaniæ obtrusit hic phantasmus, miserabili fato, quod solus, absque tot myriadum errore, desipere non potuerit.*

Ex his præmissis scaturit
varietas
Ecclesiastica
forme Pro-

Quæritur III. Quam suæ Ecclesiæ formam, & quale regiminis ac potestatis sacre systema, ex hisce Lutheri principiis, sibi formavit, & etiamnum format protestantica ejus Posteritas?

R. I.

(a) Tom. 2. f. m. 74. a. edit. lat. Witsemb. A. 1562.

(b) Fol. m. 77. a. (c) Fol. m. 76. b.

(d) Tom. 1. Jen. Germ. edit. A. 1560. f. m. 290. a. *Das alles, Was auf dem Tauff gekroeben, sich vñben sönnen Priester, imd Bischoff zu seyn.*

(e) L. c. de capt. Babyl. f. m. 86. & alibi sæpius.

(f) Item f. m. 84. a.

(g) Tom. 6. Jen. Germ. edit. A. 1651. f. m. 101. *Bon der Minckel mes: Er seye bernffen, oder unberuffen, gemeihs oder ungemeihs, der Teuffel, oder sein Musser.*

(h) De Capt. Bab. f. m. 86.

(i) F. m. 78. b. L. c.

(k) Item f. 80. b. (l) Ibid. f. 84. a.

R. I. Difficilis quæstio, cui ipsimet, reor, protestantici Authores paucis vix responderent, respondere tamen si possent. Nobis sane, quantum explorare licuit, forma multiplex visa est, pro varietate Regnorum ac Regionum, vel potius Principum, ac Magistratum, penes quos est directorium, atque Ecclesiastica potestas summa, per pacem *Westphalicam* permittita: pro religionum itidem varietate, in quas sese jam ab initio divisit *Lutheri* dogma, ut adeo omnes formas, cum nequeamus, unam saltem & alteram attingamus. Unde

R. II. *Lutheri* doctrina, si etiamnum Protestantibus arrideret, democraticum, vel anarchicum potius Ecclesiæ regimen induceret, fere ut in statu *naturali* religio foret, quo ad ritus, ad placitum cujusvis.

R. III. *Augustana* Confessio *more suo* incedit, hoc est, *testo* laneoque *pede*: Ecclesiastico Ordini *vocationem* (utique cum *Luthero* per Magistratum sæcularem) necessariam tribuit *ad docendum publice, & Sacramenta administranda*. Unde Sacerdotium baptismale adstruere non ausa *explicitè, implicite* e fundamentis *Luthericis* supponit: conjunctionem potestatis Ecclesiasticæ ac politicæ rationibus, infra dissipandis, impugnat, nec tamen ausa reprobare, dispartit, *potestatem gladii* revocando ad jus humanum; *clavium* vero ad jus Divinum. Hanc tamen ipsam *clavium* potestatem constringit *directione mere interna, seu ministerio verbi*, docendo & porrigendo Sacramenta; vel errores quoque, erroneosque excludendo a communione Ecclesiæ, sed *verbo, sine vi humana*. Cæteram Jurisdictionem Ecclesiasticam ad jus humanum, & Magistratum politicum avocatur. Episcopos cum Pastoribus confundendo, potestatem Episcopalem, & maxime Pontificiam, sive legislativam, sive jurisdictionalem, pro libitu, verboque Evangelii sui versatili, calliditate verborum ambigua, restringendo, atque eliminando. Ex hisce ruderibus *Petilianis, Donatisticis, Novatianis &c.* quam regimini Ecclesiastici formam exculpant, hærebunt; reor, ipsimet acatholici Scriptores. Unde

R. IV. Eo adductus est D. *Christophorus Matthæus Pfaffius, Theosophus Tubingensis*, ut cum suo *Puffendorffio* aureo Ecclesiæ regimen esse velit *anonymum*. Sic habet: (a) Unde & quæstio ista valde insipida est, ut recte omnino animadvertit *Samuel a Puffendorf* in aureo libello de habitu Religionis Christianæ ad vitam civilem, (b) cum disputatur, num Ecclesia sit *Monarchica, vel potius Aristocratica, aut Democratica*: etsi enim analogias quasdam hic invenire detur, cum omnis directio superioritatem quamdam supponere videatur, *modosque & limites* varios admittat, satius tamen est, ab omnibus ejusmodi comparationibus manum abstrahere, quam civili negotio res Ecclesiæ, quæ altioris longe indaginis sunt, adaptare.

R. V. Quid *Puffendorffius* in aureo suo libello sentiat, ex *Amanuensi Pfaffio* audiemus; qui haustas inde ideas, (c) ut communicet publico,

Supponit 1. Ecclesiam Protestanticam non esse *statum* aliquem, sed *Societatem in statu*, (d) seu *Collegium* ex Doctoribus, ac Auditoribus conflatum,

shea apud
Protestantes.
Regimen pro
diversitate
locorum di-
versum:

ex Lutheri
doctrina a-
narchicum;

ex Augustana
Confessione
ambiguum;

juxta Puffendorffium
& Pfaffium
est anonymum.

D. Pfaffius
ad ideam Ec-
clesiastici re-
giminis
apud suos
supponit So-
cietatem non
esse statum,
sed Socie-
tatem in statu

Q 4

(a) De origin. Juris Eccles. edit. Tubing. A. 1719. f. m. 88.

(b) §. 31. p. 193. ubi legitur: in Ecclesiis formandis non opus est Decreto super certa regiminis forma introducenda, absurdaque adeo sunt Quæstiones, an Monarchica, Aristocratica, ac Democratica forma competat Ecclesiæ? Hæc quidem formæ cadunt in statum aliquem seu civitatem; Ecclesiæ autem status non est.

(c) L. c. f. m. 209. litt. a. Quæ hic adducit, tradit: c. 4. f. m. 181. per totum, De vera, ut ait, Juris Protestantium Ecclesiastica indole, conformiter nempe ad mentem *Puffendorffii*, ejusque sequacium, qui nullam penitus potestatem spirituales Ecclesiæ datam agnoscunt, sed meram prædicationem & suasionem Pastoribus relictas, qui officium pastoris omne in nudam pabuli subministrationem, pedo & regimine cassam, convertunt, autoritatem, potestatem, ac jurisdictionem nullam, nisi in civili Magistratu residentem, & ab eo clementer indultam admittunt, jura sacrorum ex potestate territoriali derivant, excommunicationem & absolutionem esse ministerii iniquitatis, & Papalis tyrannidis reliquias clamant &c.

(d) Ex *Puffendorffii* libello §. 30. 31. & seqq.

tum, qui *jure libertatis naturalis* sponte coeunt ad cultum Dei publicum sive determinandum, sive exercendum, faciendisque pactiones pro disciplina collegiali, quæ, ubi ultero susceptæ, *neccessario etiam sub pœnis* servandæ sunt, (a) nisi quis e cœtu excidere, vel proscribi, aut a Magistratu etiam expelli mavelit. Hinc uti licitum ait, coire in statum *civilem*, sic & in *Collegium Ecclesiasticum, suffragante naturali libertate*, quam neque lex ulla, neque necessitas boni publici conservandi, vel promovendi, determinet, neque ullus alius, *absque nefanda tyrannide in conscientias*, valeat determinare. Conventiones illas *Leges Ecclesiasticas* vocat, seu *Jura conventionalia*, quibus Magistratus, etiam vi summæ potestatis, derogare haud possit *sine læsione libertatis naturalis, populo reservatæ semper*; et si reservata sit illi inspectio pro casu litium, turbarum, *ad civilem manum*, ut ait, *Reipublicæ illico aspergendam*.

Jus Sacrorum esse duplex, Majestaticum, atque Collegiale;

Supponit 2. Jus Sacrorum duplex, Majestaticum, profluens ex superioritate territoriali; Collegiale, profluens a libera Collegii dispositione. Ad illud revocat 1. Supremam inspectionem in Collegium pro conservanda publica quiete, curando, ne Doctores principia, saltem a Religione naturali aliena, vel superstitiones, rixas Theologicas, atque seditiones foventia, hominibus ingerant, & ne vis ulla conscientiis inferatur per anathematismos, heretiscinas, jurisdictionem coactivam, ullamve pœnam civilem (b) dirimendo lites juxta confœderationis tabulas, contranitentes, ipso facto extorres Collegio, etiam vi expellendo, (c) *manuque pœnali jura Collegii conservando* (d). *Revocat 2. potestatem summam in cultu publico determinando, (e) conferendis privilegiis, disponendis beneficiis, bonis Ecclesiasticis, juribus circa Matrimonia, sepulturas, &c. Revocat 3. Id omne, quod coactionem & jurisdictionem externam olet. Per jura Collegialia non intelligit jura conscientie, & libertatis Christianæ, juxta quam, ut ait, soli Deo subjicimur; sed jura directionis Ecclesiasticæ exterioris, & ad eam reducit 1. Constitutionem Ministrorum Ecclesiæ, & ordinem inter eosdem. 2. Administrationem bonorum Ecclesiasticorum. 3. Judicia Ecclesiastica per amicabilem compositionem. 4. Disciplinam pœnitentialem externam, indictionem feriarum, jejuniorum &c. 5. Separationem a cœtu, alienam tamen ab omni vi atque coactione externa.*

Jura Collegialia competere Collegio, esseque delegabilia;

Supponit 3. Hæc jura ex naturali jure veteris Ecclesiæ praxi (juxta Protestantem alios ex Scriptura, seu jure Divino) Collegio in commune competere: sed cum illud sit nimium diffusum, tot nempe Collegiatis, quot Civibus, ut ad disciplinam administrandam concurrere singuli nequeant, necessum esse ait, ut hæc jura certis quibusdam personis a cœtu committantur, quas vocat Ecclesiam representativam, (f) utpote disponentem ex pacto de rebus externis, quin tamen fidei articulos decidat, vel injungat, sed doctrinam Cœtus historice designet, nudisque suasionibus rem agat.

Quidem jure ac commode Magistratibus, principibus, etiam irrevocabilibus;

Supponit 4. (g) Cum Principes protestantes jus Sacerdotii universalis cum aliis Christianis commune habeant, ad hæc jura collegialia habiles esse: unde ait, in Protestantibus cœtibus hanc jurium administrationem, seu directionem

(a) F. 201. *Ad quas servandas se sua sponte obligent, pœnisque etiam, quas tantisper sensu depuratis nancupamus, sese ita subjiciant, ut si eas haud lueri velint, Collegio dein exigantur.*

(b) f. 290. *Ne pœna corporis vel honoris afflictiva in eodem Collegio exigantur. Quis igitur sensus ille depuratus pœnarum Conventionalium, de quibus supra? Et ejusmodi jus defensionis contra vim omnem, in apologia Confessionis Augusti Carolo V. tributam, ait f. 214. sub Litt. d.*

(c) Unde ibidem sub Litt. h. ejusmodi expulsionem *Excommunicationem* appellat, cujus jus soli Magistratus competat: sic exclusos nihilominus a cæteris tolerandos, nullisque injuriis Ecclesiasticis vel anathematismis exagitandos, affirmat.

(d) Negat f. 187. Litt. d. hic obijci posse, quod *brachium seculare* cœtui quasi intersit, quia ipsas quoque causas dijudicat.

(e) Ad quam reducit jus reformandi &c.

(f) f. m. 187. sub Litt. c. (g) f. m. 173.

nem externam, ut plurimum in Principes & Magistratus, consensu cœtus saltem tacito, (a) translata esse, idque commode, quod rerum administrationi mox civilem manum affundere possint; & etiam juste ob beneficia, quæ in Ecclesiam contulere, vel conferunt, (b) quam jurium translationem irrevocabilem statuit, eo quod per pacem Religiosam atque Westphalicam sigillum civile acceperit, ut munita a cœtu ad se amplius retrahi nequeat.

Supponit 5. In potestate Principis esse, cuius administrationem ejusmodi jurium velit subdelegare; eam communiter tradi confessui, qui *Consistorium* appellatur, cui utile sit, admiscere Doctores Theologos saltem *hæreticæ* non indulgentes; secus utiliores fore meros politicos (c).

Supponit 6. Jura Collegii non esse absoluta, sed limitata, sicque protestantibus Principibus tradita, ut conscientias non dominantur, fidem aliam exerceant, nec ultra cœtus intentionem, & in ejus præjudicium illam exercent, secus fore jurium abusum, tyrannidem, nullatenus ligantem (d). Unde nec aliam illis facultatem ad controversias fidei decidendas tribuit, quam *mere historicam*, dicendo, hanc esse doctrinam cœtui conformem, &, ni tradito munere quis carere velit, tenendam; non autem *judiciale* determinando, hanc esse sententiam veram, &, hæreticus ni audire velit, credendam, id quod tyrannidem oleret. Denique subjungit: *nullo, & ne toti quidem Collegio seu Ecclesie jus competit, res fidei ita determinandi, ut ad eandem sententiam tenendam alter obstringatur.*

Ex quibus colligit 1. Jurisdictionem internam, Clero tribui solitam, non esse nisi merissime *persuasivam*, Evangelium declarand., hortando, & cuius Christiano competentem (e). Hinc omnes asserit *Sacerdotes*, dignitate æquales, nullo inter *Doctores* & *Auditores* discrimine, nisi *charismaticum*, queis quis altero antecellit, & *ministerii obeundi ratione*; neutiquam vero dominii cuiusdam, superioritatis, aut Sacerdotii caractere (f). Jurisdictionem externam, seu *quovis modo coactivam*, in absolutionis, cœnæ, ut ait, sacræ negatione, & cœtu ejectione, similibusque anathematismis in scandalosos, vel ad jura *Majestatica*, vel *Collegialia*, Magistratui debita, re-

hoc ipsum directorium Ecclesie a Principe esse subdelegabile in Confessione:

Quibus tamen per jura collegialia, ut potest limitata in controversiis fidei, non alia compositis decidendis facultas, quam *mere historica*.

Ex quibus ducit Jurisdictionem internam merissime persuasivam, cuius competentem, nulla nisi *charismaticum* prærogativa; extenuans vero Magistratui adscribendam;

(a) Nam, ut ait f. 193. sub Litt. S. administrationem jurium collegialium non competere Principi ut Principi, nec ut Christiano, nec ut præcipuo Ecclesie membro; sed libera cœtus communicatione.

(b) Respondit *Heremianus* de summa Principum Germanorum potestate f. m. 75. ait 1. Consultissimum fore, si facultas vocandi & ordinandi Pastores protestantico esset penes eundem, cui de Religione, ejusque exercitio disponendi potestas est: in Germania tamen jus præsentandi esse tam strictum, ut infcio patrono qualicumque (Episcopalia jura habenti) Pastorem (excepto Superintendente) substituere non liceat. Addit: subjectum præsentatum habere 1. Orationem *Jortmæstærs* *Præb. Prædig.* 2. A Superintendente examinari, & si habilis inventus sit, ordinationis & confirmationis testimonio muniri a Consistorio. 3. Subin sequi investituram, convivia, quæ salva, ut ait, conscientia omitti possent.

(c) Idem ibid. f. m. 73. In descriptione regiminis Ecclesiastici apud Protestantes sic habet: inter quos (Consistoriales) Præsidem politicum, non Theologum, esse oportet, prout hoc ponderosis rationibus vir summus, & in superiore Saxonia Cancellarius magni nominis, in sic dicto ad Principem suum consilio, deduxit. Rationes petuntur 1. ex intervenientibus processibus ut plurimum politicis, 2. ex paritate cum Synedrio Judaico, cui, ut ait, non summus Sacerdos, sed delegatus a Rege, qui *Nasi* dicebatur, solitus sit præsidere. Sed videantur de his, quæ in historia sacra alibi demonstravimus.

(d) f. m. 198. & 204.

(e) f. m. 206.

(f) f. m. 65. & 66. idem repetit f. 114. Si per Clericos Doctores Ecclesie, per Laicos Auditores intelligantur, transeat hoc tantisper; in terminis firmis faciles: at si credatur Clericis certus quidam sanctitatis character adpersus, qui in subiecto Clericali, tanquam dignitas quædam, atque *Æonj* sacra essulgeat, & dein Laicos ad ignobiliores in Ecclesia gradum detrudat, ipsique solam obsequii & submissionis gloriam relinquat, primus egomet, Theologus licet fuerim, sublato lapide hoc, quidquid est monstri contundam, donec e terra viventium deleatur. Spectram ejusmodi in scholis sacris haud tolerandum, sed adhibito eo, quo par est, exorcismo auditoriis, Ecclesiisque nostris exigendum est. Dignitatem sacram non nisi charismata sanctiora, majorque rerum Divinarum cognitio & experientia, denique major in sanctitate Christiana, vitæque s. rituali gradus adaugent.

ta, revocat, quæ, uti ait, *Episcopalia ab illo termino, qui ex jure Canonico, impuro fonte, manat, male nominari soleant* (a).

Subjectionem in spiritualibus esse nullam prorsus, quovis in Judicio sibi ipse suscipiente; Colligit 2. In rebus spiritualibus, seu internis, nullam subjectionem locum habere, (b) cum ne quidem plebs hac ratione Clero subjeci possit, multo minus Princeps. Administrationem porro jurium Collegialium admodum delicatam esse affirmat, ut ne quid agatur, quod tyrannidem oleat: cum nullus ritus nolentibus sit obrudendus; nullum dogma, ut credatur, jubendum sit, ne Jurisdicção spiritualis, in dogmate decisiva, ulli Concilio, Synodo, Consistorio, Facultati Theologicæ, aut Senatui Ecclesiastico tribuenda sit, praxi hac Pontificia Protestantibus horrida. Addit ex Thomasio: *Nec sane ea opus est, ut Judex personalis, dogmatum Christianorum decisivus, qualem Romanenses postulant, adsit, nisi quod quævis fidei judex ut sit, conveniat, donec in supremo judicio judicium a Domino heic feratur* (c) Et hæc sunt *Puffendorfiana*, a recentissimo hoc Theologo recoctæ, idæ circa jus sacrum, & Ecclesiarum Protestantium regimen, quas esse *Platonicas*, hoc est, *universales*, cunctisque Protestantium Ecclesiis communes nec ipse profitetur.

Jurisdictionem externam, quod Jura Collegialia delegabilia, a variis variis delegatam. §. VI. Ex illo principio, quod collegialia Jura, & Ecclesiæ directorium, *Jure naturæ* Communitati competens, ex *confederationis mutæ* arbitrio pendeat, (d) & cuicumque pro libitu delegari possint, deducit, quod alicubi a Magistratu, alibi a solo Clero, vel a Presbyteris laicis exercentur. Ubi Princeps est alienæ Religionis, horum jurium exercitium vel Clero, vel communibus votis relictum esse, testatur (e). In *Belgica*, & *Hamburgensi* Ecclesia protestantica (f) directorium cætus esse penes Presbyteros laicos, (haud exclusis tamen Doctoribus) affirmat (g).

Diversas orinde Ecclesiastici Regiminis formas recenset.

Tum Politicorum quorundam protestantium alias & alias de Sacris Juribus opiniones, variasque Ecclesiastici regiminis formas, ac systemata referat, ut protestantica, reor, Ecclesia formarum omnium comoda experiat. De *Thoma Erasto* Doctore *Basileensi* & *Heidelbergeni* testatur, (h) quod statuat, *excommunicationem, cum minorem tum majorem, Ecclesiæ, non Magistratui competere*, quod *Pfaffianis* ideis haud congruit, eo quod Jurisdictionem coactivam oleat. *Thomam Hobbesum*, ulterius progressum affirmat, cum ait, *civitatem Christianam esse Ecclesiam, ex quo principio omnia Ecclesiæ Jura ad Principem transfert, eique determinationem omnium fidei articulorum, excepto illo, Christum esse Messiam, adscribit*. Hanc insuper doctrinam defendisse apud *Belgas Adrianum Hourvinum* asseverat (i). Tum ad formas Ecclesiastici regiminis in *Anglia* delabitur, atque *varias* esse: (k) alibi obtinere *Episcopalem*, quæ publica, præcipua, & Regis sit, ubi Episcopi Presbyteris a se ordinatis supereminet, sic tamen, ut jura Collegialia pau-

pau-

(a) f. m. 207. Et si Apostolus Gentium jam ad Majores natæ Ecclesiæ Ephefensæ dixerit: *Attendite vobis & universo grægi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*. Act. Apost. c. 20. v. 28.

(b) f. m. 208. (c) f. m. 241. sub litt. m. (d) f. m. 183. (e) f. m. 204.

(f) Quo nomine (ut initio diximus) *Lutheri* & *Calvini* Affectus comprehendimus, nam quos *Westphalicum* foedus conjunxit contra Catholicos, Catholicus homo non separet.

(g) Fol. m. 188. sub litt. i. Ubi lites exortas enarrat inter *Remonstrantes*, & *Protestantes*, illis per potestatem *Archiepiscopalem* Magistratui jura Collegialia adjudicantibus; his vero negantibus.

(h) f. m. 189. sub litt. i.

(i) Addere potuisset *Joan. Seldenum*, & *Colemannum* cum suis in *Anglia*: *Ludov. Molinum Oxfortensem*, *Lambertum Velsbuisium Ultrajectensem*, *Nicol. Vadelium Franckerensem*, *Bened. Spinozæm Amstelodamensem*, *Remonstrantes* & *Arminianos in Belgio* cum famoso *Hugone Grosio*, qui l. de jure Summarum Potestatum circa Sacra c. 5. §. 12. hanc tenet *Hourvini* sententiam: *Ethnicis quoque Principibus Jus definiendarum Controversiarum, inter Christianos de Religione ortarum, competere*. *Hobbesii* deliria in prolegomenis attulimus: *Hourvini* politicam contractam, *Hobbesii* nugis adperfam, emendare conatus est quidam anonymus in appendice libri *Puffendorfiani de habitu religionis* a f. m. 271.

(k) Fol. cit. & 183.

pauciora ipsi, præcipua Rex, qui *Defensoris Fidei* titulum ea propter jam gerit, exerceat (a). Alibi vigere *Presbyterialem*, ubi nullus Superintendens, qua forma omnes Ecclesias *Calvinianas*, atque etiam *Lutheranas* in Belgio, dirigi asserit: alibi *mixtam* ex forma *Episcopali & Presbyteriali*, qua forma plerasque imperii Ecclesias *Lutheranas* gaudere testatur. Hanc in rem *Joannes Relfendo* sic disserit: (b) *Quoniam in omni societate ordinem esse oportet, nec, inter Clericos ordinem facere, erit incongruum. Hinc in Ecclesia tres Clericorum gradus constituuntur, quidam Episcopi, quidam Presbyteri, quidam Diaconi appellantur. Sicut autem potestas Episcoporum valde imminuta est apud Nostrates, ita & nomen illorum exosum ac superbum, in mitiorem Superintendentis titulum, est mutatum. Et inter hos quidam est, qui Generalis vocatur, cui inspectio in omnes, cujuscunque sit gradus, Principi suo subjectos, competit Clericos. Immo in Saxonia, & Ducatu Luneburgico quosdam reperiri asserit, qui etiam Superintendentis Generalissimi titulum affectent* (c). Denique subjungit, *inter ipsos Clericos Superintendentem primum locum obtinere, oppidanos Pastores, eosque, qui in suburbis habitent, præcedere debere, dubitandum non esse. Asserit quoque, alicubi in usu esse, ut Jura Collegii, communi omnium consilio, administrantur, nempe apud Independentes, qui nullum Ministerium Ecclesiasticum agnoscunt, quovis ex cœtu & baptizante & docente. Addit Quackeros in Anglia, qui repudiato omni ministerio Ecclesiastico, immediatis Dei suggestionibus inhiant, quovis, qui spiritum in se agere credit, in publicum sua promiscuo studio efferente. Addit Memmonitas in Flandria, seu Anabaptistas, qui Doctores suos Monitores appellant, atque suas ipsi in sectas abeunt, maxime, quod in excommunicationis disciplina a se invicem plurimum dissident. Addit Collegiatos, qui promiscue sua in publicum effundunt, & sic de aliis, quorum descriptione & ipse D. Pfaffius videtur fessus, cujus fere verbis hæc cuncta retulimus, non absque pluribus motivis, quæ inter & illud, ut animadversionibus, inferius deducendis, Adversarios minus habeamus adversos, & tanti apud ipsos, & tanti apud Theologi, autoritate in veritatis agnoscendæ orbitam efficacius constringendos.*

Id unum addimus, ex adductis hætenus satis clarescere, Ecclesiastici regiminis formam apud Protestantem non male a Pfaffiis, & Puffendorffis dici *anonymam*: siquidem illis formam *Monarchiam* civilem; his *Aristocraticam* profano-sacram, seu *Mixtam*; aliis omnino *Democraticam*, & a quavis potestate, ratione fidei, proflus independentem adtrentibus. Qui hujusmodi regimem *Anarchiam Ecclesiasticam* dicere noluerit, nemo melius baptizarit, quam si *anonymam*, seu *innominatam* appellarit.

Queritur IV. *Quale jus sacrorum, ex systematicis hisce suppositis, sibi exsculpsere protestantici hierophanta?*

R. I. *Supponendum* 1. quod *Jus sacrorum* in latiore sensu dicat potestatem Ecclesiasticam *tam ordinis, quam Jurisdictionis*.

Supponendum 2. quod per *potestatem Ordinis* intelligatur *facultas quædam moralis, ad Dei cultum, & salutem Fidelium ordinata, & consistat partim in oblatione SS. sacrificii, & administratione Sacramentorum, debitis cum cere-*

Ut adeo Protestantica Ecclesia regimen quovis pene alio territorio aliud D.

Pfaffius merito anonymum velis, seu innominatum.

Jus sacrorum profanis Principibus asseritur.

(a) Ibi pluribus describit novum discrimen inter *Episcopales rigidiores & modestiores*.

(b) In descriptione moderni Regiminis Ecclesiastici apud Protestantem, de Summa Principum Germ. Potest. c. 5. f. m. 83.

(c) Obiter notat, in inferiore Saxonia quendam *Generalissimi* nomen affectasse, de quo nomine, tanquam magistro vocabuli, utpote denotante *Episcopum Episcoporum, und formale Description des Löwischen Pabsts, unter welchem niemandes anders als der Tandes Fürst, verstanden werden Can, ec. Cancellarius vehementer sit conquisit: Addit: in Ducatu Luneburgensi hos, ambitionem militarem spirantes, titulos non exulare: quoniam non nemo, qui non ita pridem Generalis vocabatur, nunc etiam Ober Superintendens audiat; & alii Consiliariis Principum de præcedenti (o desperatum sculum!) controversiam moveant. Ita hic Author.*

ceremoniis; partim in prædicatione verbi Divini, sic ut primum ad religionem, Deo debitam; alterum ad sanctificationem; tertium ad instructionem Fidelium institutum sit. *Supponendum* 3. quod per *potestatem Jurisdictionis* intelligatur *facultas legitima disponendi circa ea, quæ principaliter respiciunt finem supernaturalem*, exercendo scilicet libere ea omnia, quæ ad defensionem, atque provisionem Ecclesiarum, directionem religionis, statulque Ecclesiastici pertinent. Porro alia denuo est *potestas jurisdictionis interna*, quæ forum pœnitentiale respicit; alia *potestas jurisdictionis externa*, quæ in foro Ecclesiastico exercetur in ordine ad gubernandam convenienter, pro animarum salute, *Rempublicam Christianam*.

Potestas Ordinis, ex baptismo consecutus, consistit in vocatione, seu deputazione, facta a Cæsu, vel Principe.

R. II. *Potestas Ordinis* apud Protestantés, penes quos sacrificium reale nullum, desolatione ac vastitate, etiam Gentibus abominanda, & penes quos Sacerdotium per baptismum omnibus, etiam mulierculis, commune, nil aliud revera est, quam deputatio Ministrorum a Cætu vel Principe seculari facta, eaque mere profana: nam si quæ alicubi ceremoniæ interveniunt, non reputantur necessariæ, nec a Christo institutæ; sed vel ex reliquiis Catholicis servatæ, vel ad imitationem quandam, limiarum more, excogitatæ, & propter ornatum aliquem exteriorem adhibitæ. Hanc igitur potestatem Ordinis in actu primo cum habeat baptizatus quivis & quævis, in actu secundo Principes protestantici dedignantur, etsi eandem habeant in eminenti, cum juxta protestanticum brocardicum quilibet Princeps in territorio suo sit Papa, teste Samuele Strickio (a). Unde de potestate Ordinis hic ipse subjungit: *variora de hujus exercitio exempla sunt, quod Vladislaus, * Poloniæ Rex, Doctoris simul & Pastoris munere functus; & Georgius Princeps Anhaltinus, idem ordinatus Pastor, & editis quoque homiliis clarus fuerit; Princeps alius, convocata in Ecclesiam plebe, sermonem Ecclesiasticum, Clericali indutus habitu, in suggestu non ita pridem pronuntiavit. Ita Strickius. De Elisabetta, Anna &c. Ecclesiæ Anglicanæ Capitibus, ac Papissis summis, quam, vel ad colum nitentem aniculam, potestas ordinis latere potest?*

Potestas jurisdictionis dicitur jura partim Majestatica, partim Collegialia.

R. III. *Potestas jurisdictionis*, seu usus sacrorum jurium (sive dein Collegialia, sive Majestatica vocitentur) est multiplex penes Protestantés, & totus prope Principi, ac Magistratui sæculari adscribitur, qua de docet Struvius (b): Superioritas sacra, seu Jurisdictio Ecclesiastica, sive vocetur Jus Papale, Episcopale, Diæcesanum &c. apud Protestantés est jus Principis circa sacra, seu jus sacrorum, Principi in territorio competens. Addit: hoc jus consistere in jure Patronatus Regio. Ejusdem vi, inquit, singuli Status protestantes in Provinciis ea, quæ ad defensionem atque provisionem Ecclesiarum, directionem religionis, atque status Ecclesiastici faciunt, libere exercent; leges Ecclesiasticas promulgant; synodos & colloquia instituunt: circa bona Ecclesiastica disponunt; Senatus Ecclesiasticos, qui circa politiam Ecclesiæ; consistoria, & judicia Ecclesiastica, quæ circa causas Ecclesiasticas (c) versantur, instituunt; vocant, admovent, & amovunt Ministros, atque inter hos Superintendentes, qui jura Episcopalia, Principis nomine, exercent, promulgant leges Ecclesiasticas, ac singula disponunt, quæ ad causas Sacrorum faciunt; gaudent denique omni jure Papali, & Episcopali, idque absque provocatione, nisi forsitan per modum gravaminis, in dubio pacis Westphalicæ, causæ ad Imperii Comitia deferantur. Ita ille.

R. IV.

(a) In sua dissertatione.

* Qualis sit, non exprimit, forte ne in veritatem inquiri possit, uti de Maximiliano I.^o & Carolo V. quos Pontificatum affectasse, insigni mendacio scribit.

(b) In jurispr. publica c. 20. t. m. 614.

(c) Quas inter recenset præcipue matrimoniales, unde dispensationes. In dubio, inquit, adhibentur judicia Theologica a Principe, dicunturque Gevissens Ritibus.

R. IV. Hujusmodi usus, vel potius abusus protestanticus, quo ad *Ecclesiasticam jurisdictionem*, initio fundatus erat in illo brocardico absoluto, quod, *cujus sit regio, illius sit quoque religio*. Suppeditatum illud jam olim a *Marsiliis Paduanis* damnatae memoriae; a *Luthero, Calvino*, eorumque afsectis etiam est ampliatum, ejusque praetextu, sub exordia deformationis protestanticae, eliminata fides Catholica, eversa templa, dejecta altaria, ejecti Praesule:; exturbati animarum curatores, contempta jurisdictione Ecclesiastica, conculcata vix non omnia, quae Deo erant sacrata. Sed postmodum, ut autonomicae conscientiae libertati magis consulere, ex naturali jure Religionem dixere ab omni imperio liberam; jurisdictionem in interna esse nullam; jurisdictionem externam, partim Collegio Ecclesiae, partim Principi esse propriam, suffragante jure naturae, & indole summæ Potestatis, ut habet *Puffendorffius*. Juxta plerosque tamen protestanticos Jure Consultos jus sacrum, etiam reformanda religionis, per pacem *Westphalicam* a catholicis Statibus cessum est ex titulo superioritatis territorialis, seu ut fundatum in illo brocardico absoluto; *Cujus est regio &c.* Inde *Coccejus*: *evangelicis Statibus, tota Ecclesiasticorum in eos jurisdictione suspensa, & abrogata, competunt vi Superioritatis territorialis in suis territoriis omnia jura, cum Episcopalia, tum Papalia* (a); etli revera per pacem *Westphalicam* iidem non ex, sed cum jure territorii, & superioritatis, hoc jus Sacrorum relictum sit, postquam in titulum prætenderunt usum, a tempore dissidii eoque penes suos inductum, quem tamen Orthodoxi abusum potius dicere potuissent, uti recte animadvertit nonnemo Author vel ex ipsis protestanticis (b).

Titulus hujus sacri juris assignatur jus Majestaticum superioritatis territorialis.

Quæritur V. Quanam circa jus Sacrorum specialia *Puffendorffii phantasmata*?

R. I. Religionem internam, per Christianismum in Baptismo susceptam, & cuius jure Divino in S. Scriptura revelatam, ab omni prorsus imperio liberam, libertate in naturali jure fundata, pronuntiat. Unde ejus Enucleator ait (c): *in ipsam religionem internam nullum Imperanti imperium competere; subditis omnimodam libertatem credendi esse relinquendam, nec sine labe tyrannidis constringi posse, si modo absit periculum Reipublicæ: examen item, ac decisionem omnium controversiarum Theologicarum cujusvis judicio relinquendam &c.* Qua in *Lutherica* autonomia etiam secedit a praxi, & mente multorum e suis. Certe *Heniges* autonomica hanc licentiam, ut Reipublicæ tranquillitati periculosam, proscribit, dicens: *vacillare civilem concordiam, ubi Religionis unitas vacillat*, id quod pluribus rationibus demonstret (d). Suorum praxim reprobatur ipse *Puffendorffius*, dum ait: (e) brocardicum illud: *Cujus est regio, illus est religio*, a protestantibus initio fuisse arreptum, ut eo plausibilis auctoritatem *Cæsaris*, reformationi ipsorum intercessuri, protelare possent, velut ad *Cæsarem* nihil spectaret, quid ipsi in sua ditione agerent. Alias, inquit, nisi veritatem religionis iidem præsupponere potuissent, jus territoriale non efficiebat, ut ipsis fas foret, subjectos ad amplectenda falsa dogmata compellere. Sed hanc autonomiam stribiliginem, ejusque titulum, e naturæ jure arreptum, in Collegiis historicis sufficienter depeximus, (f) & per decursum amplius prote-

Puffendorffii eccentricitas circa jus Sacrorum. Quo ad religionem internam autonomica, & ab omni imperio independens liberat;

R. II. Jus Sacrorum, prout dicit potestatem Ordinis, seu munus docendi, distinctum esse affirmat a conditione cujusvis Christiani, fundatque in peculiari vocatione, ac aptitudine: unde infert, Principes, profitendo religionem Christianam, non hoc ipso fieri Episcopos, ac Doctores Ecclesiae, eo quod Principum, & Pasto-

Quo ad potestatem Ordinis, fundatam in laicali vocatione;

(a) In jurispr. publica c. 22. n. 15. f. m. 400.

(b) Author Meditationum ad instrumentum pacis ad hunc articulum specim. 4. §. 30. litt. f. fol. m. 423.

(c) In elementis J. N. & G. c. 22. f. m. 313. (d) De jure sacrorum c. 5. n. 67. f. m. 325.

(e) De habitu religionis §. 54. f. m. 267. (f) P. IV. Q. 7. & P. Q. 1. per totum.

Pastorum munera sic comparata sint, ut ab uno, eodemque commode exerceri nequeant, non ob naturalem aliquam repugnantiam, sed ob gravitatem negotiorum, quæ utrumque munus comitantur, quibus rite obeundis unus homo par non sit. (a) Unde Princeps, æque baptizatus, si forsan negotia permitterent, se ipsum æque vocare posset, & cum verbum Dei, jam divinitus præscriptum, ut ait Puffendorfius, & cuius adeo clarum sit, ut fidei dogmata agnoscere, sibi que religionis systema formare possit, æque ad id aliis prædicandum habilis foret, ni ignobilem spartam satius aliis relictam vellet.

Quo ad potestatem Jurisdictionis externæ, Principi esse debitam, ratione Imperii summi.

§. III. Jus Sacrorum, prout dicit Jurisdictionem extrinsecam, juxta Puffendorfium (b) abusive vocatur Papale, Episcopale, cum nihil aliud sit, quam jus dirigendi externum religionis exercitium, providendique, ne ejus prætextu societas civilis turbetur. Porro hoc jus, pene totum, attribuit Principi, fundatque partim in indole summi Imperii, conjuncti cum officio Christiani, partim in delatione ipsius Ecclesiæ, facta Principi; sic ut in unum tam jura Majestatica, quam collegialia confluent.

Quod continet jus defendendæ Ecclesiæ.

§. IV. Eodem teste, (c) ex jure summi Imperii, Christianismo suscepto conjuncti, oritur 1. Jus Principis Majesticum defendendæ, protegendæ, & sustentandæ Ecclesiæ, sed cum exclusione omnis coactionis respectu fidei, omnisque profusionis respectu Cleri, cum redditus enormes, & Doctoribus inutiles, Ecclesiæ, & Civitati perniciosi sint.

Generalis inspectionis.

2. Jus generalis Inspectionis, uti in alia Collegia, ita & in Collegium Ecclesiæ: nec enim, inquit, per doctrinam Evangelii, vel per susceptam a Principe religionem, minuitur ejus potestas summa: ergo ei competet inspectio, ne quid ex illo Collegio (uti pronum est) detrimenti redundet in Rempublicam; ne a legibus civilibus recedatur; ne per Sacerdotes jura Collegii extendantur, uti nullo, futilive fundamento, causæ matrimoniales ad forum sacrum pertracta sunt magno Principum præjudicio: ergo Principi competet examen doctrinæ, ne eidem assumpta, Reipublicæ perniciosa, admisceantur, quæ puram Evangelii doctrinam, sordium instar, deformant.*

Constituendi Ministros Ecclesiæ.

3. Jus constituendi Ministros Ecclesiæ Principi tribuit, ut parti, & membro Collegii præcipuo, quia originarie hoc jus collegiale esse affirmat: inspectionem tamen in electionem, & Pastores electos per & in Consistoria, eidem, ut Principi, assignat.

Convocandi Synodos.

4. Jus convocandi Synodos Majesticum asseverat, eo quod, exortis controversiis, quæ magnos motus in civitate excitare queant, Principis sit de remediis prospicere.

Inspectio disciplina Ecclesiastica.

5. Jus circa disciplinam morum Ecclesiasticam (quam non nisi Ethnicorum intuitu initio assumptam ait) ad Principem refertur, quia facile in abusum trahi, & in genus aliquod imperii invalescere potest, non sine insigni summorum Imperantium præjudicio. Unde, delinquentes ad forum civile trahendos, asserit, pœnis civilibus emendandos, vel saltem ad castigationem Ecclesiasticam dimittendos, siquidem Principi videatur, sine cujus consensu bannus, seu excommunicatio nunquam sit infligenda.

Abrogandi & sancienti constitutiones Ecclesiasticas.

6. Jus abrogandi constitutiones Ecclesiasticas, Principum juribus adversas; item sancienti novas, decori Ecclesiæ, sed non nisi externo, accommodas, Principi confert; nequam vero concernentes religionem internam, nisi quo ad præcepta, religioni quoque naturali conformia: horum enim tran-

(a) De habitu religionis §. 42. f. m. 198.

(b) De habitu relig. §. 40. f. 194. Item §. 43. f. 199. Item ejus Enuclator l. c.

(c) §. 43. cit. & seqq.

* Per hæc assumpta sugillat Catholica dogmata de Primatu Papæ, immunitate Ecclesiastici Ordinis &c. Invocatio, purgatorio &c. quæ alibi, ut Reipublicæ perniciosa, declarat.

transgressiones, etiam pœnis civilibus constringendas, affirmat, quod velut fundamentum Reipublicæ convellant.

7. Jus tolerandi diversas religiones, quæ sine insigni diminutione civitatis, & detrimento expelli nequeant, Principi tribuit, si modo quies servetur publica, nec sint admixta dogmata, quibus aliquid detrahatur summorum Imperantium juribus, aut obsequio iisdem debito, aut per quæ cives ad seditiones, turbasque movendas disponantur. (a)

Tolerandi
diversas
sectas;

8. Jus reformandi errores, & abusus ex religione, siquidem Populo, vel Principi juribus derogatorii sint, ex libertate naturali Principi transcribit: hac enim libertate, inquit, Imperantes summi in excellenti gradu gaudent, sic ut propria auctoritate præjudicia sibi illata averuncare possint. Unde rebellionis, aut aut defectionis labem, & turbas errantibus imputandas, ait: quod tamen Protestantibus haud applicandum, affirmat, eo quod sese subtraxerint usurpationi Pontificiæ potestatis, cum huic potestati neque Divinitus, neque per ultroneam submissionem, e liquida scientia profectam, adtriçti fuerint, ut adeo ob periculum animæ justa conscientia, & libertatis vindictio dici potius debeat. Cæterum jus reformandi errores, etsi fundamentum fidei directæ vel indirecte convellant, non esse penes Principem, vel ullam potestatem humanam, affirmat, si modo præstentur ea, quæ ex natura Imperii civilis exiguntur. (b).

Reformandi
errores, &
abusus, non
tamen pro-
miscuo
omnes.

S. II.

§. 1.

De systematis fictitii fundamentis, e naturæ jure, statuque petitis.

Quæritur VI. Quæ fundamenta in genere hujus systematicæ religionis, quæ sibi Ecclesiam, per modum Collegii profano-sacri, efformant protestantici Hieroplastæ?

Systematis
commentitii
momenta, in
genere,
Ex jure na-
ture male
desumpta.

R. I. Prima cœmenta, ut vidimus, ex naturæ jure, ac statu naturali eruderant.

Nam I. Religionem internam, ab omni humano imperio, & potestate coactiva liberam, ex naturali libertate, determinant, utpote quæ libertas per legem Christi revelatam, elevata quidem, alterata tamen * non sit, uti loquitur Puffendorffus.

II. Potestatem Ordinis, ut naturæ jure omnibus communem, ita per baptismum in lege gratiæ Christianis omnibus communicatam, affirmant, nec ulla naturali repugnantia administrandam asseverant, si modo vocatio a Magistratu, & externaabilitas accedat.

III. Potestatem jurisdictionis Ecclesiasticæ, seu jura Sacrorum, supposita Republica, ac Civitate, ex naturali jure summi imperii, Principibus tribuunt, quod jus naturale tantum abest, ut lex gratiæ alterarit, ut potius perfecit, ac confirmarit.

Quæritur VII. Quæ in specie fundamenta prætensa religionis internæ, naturæ jure ab omni imperio humano, ac potestate coactiva liberæ, juxta protestanticos Moralistas?

In specie quæ
ad autonoma-
micam li-
bertatem re-
ligionis in-
ternæ, quasi
personæ, sicut

R. I. Puffendorffii momenta, in memorato libello aureo venum exposita, quæ, molesta quoque industria, e perissologico fursure ægre datum

(a) §. 50. f. 234. (b) §. 53. & 54.

Inde §. 17. f. m. 59. ait: nullum adminiculum externum promovendæ suæ doctrinæ a Christo reperitur adscitum: non imperio, jussuque humano ad illam complectendam compulsi: qui potest capere, capiat; qui aures habet audiendi, audiat, aliquoties ab ipso ingeminatum legimus. Scilicet quia Deus non vult obscuro collo homines in Cælum rapere, & Dimacharum Gallicorum hospitium in salutis viam eisdem pertrahere: sed salutis media tali modo proponere placet, ut eadem respicere penes hominem adhuc sit, ipseque suæ perditionis causa esse possit. Ita ille.

datum feligere, sunt 1. Quia *Officium* hominis erga Deum, seu *religio*, ut in statu naturæ, ita & gratiæ, est *personalis*, in alium haud *transferibilis*, eo quod animæ salus, per alium non *sit operabilis*: ergo *naturæ jure* est libera, omnis directionis, & potestatis externæ incapax, solo propriæ rationis dictamine, vel accedente revelatione Divini Verbi determinanda.

Dependens a' actu mentis:

2. Religio dependet ab assensu mentis, seu naturali, seu revelatæ veritati prælitto: ergo est expers coactionis, nisi forsan ad simulatos gestus externos: ergo non imperari, sed solummodo rationibus suaderi potest, ac debet. *

Independens ab omni statu civili.

3. Religio tam *naturalis*, quam *revelata*, est *independens* ab omni statu *civili*: non enim institutæ Respublicæ sunt *propter Religionem*, quæ æque a paucis, ac multis, imo *in statu naturali* ante omnem civitatem; *in elevato* absque omni statu civili exerceri potest, ac debet: ergo per statum civilem alterari nequit *religio libera*: ergo homines, in Rempublicam coeuntes, *quo ad religionem*, se Imperantibus non submittere, cum cuivis, et si constituto in societate, *per semetipsum* cultus suus Deo sit adprobandus: ** ergo coeuntes sponte, *ex naturali libertate*, ad cultum Dei per pactiones determinandum, non *statum*, sed *collegium* formant *in statu*, omni potestate externa liberum.

Nec nisi curam suam in altero admittentis.

4. Licet religio officium hominis sit *personale*, parit tamen obligationem in altero: nempe *respectu status naturalis* in Parentibus *curam de recto Dei cultu*, sed mere *suasivam* docendo, hortando; non *coactivam*, vim intendendo. *Respectu status Christiani*, plura parit jura in summis Imperantibus, *ex indole summi imperii* naturaliter promanantia, eo quod religio sit *vinculum Respublicæ*, & Imperantium interlit, ut colatur Deus, utpote *fidius*, id est, *cui fidem, & pacta inter homines servari cura sit*. Addit tamen, circa cultum Dei externum non oportere, ut *anxii sint Imperantes*, cum rituum disciplina religionem non tollat, nec *per se* animos civium ad discordiam disponat &c. Hos limites si excedant Principes, & citra factiones, religionis obtentu excitatas, si quid disponant, concessio imperio eos abuti affirmat *Puffendorfius*. ***

Nam ex his non sequitur cultus Dei, pro libitu determinandus;

§. II. Hæc tantopere indigna homine sanæ mentis, mirum videri posset, quod *Puffendorfius* tanta phræscologia in libellum congerisset, etiam *velut aureum* a suis toties deprædicatum, ac expilatum. Et quia has nugas a *Gerardo Noodt*, *Liebenthalio*, & aliis recoctas, jam alibi satis rejecimus, (a) hic obiter ad 1. D. C. Ergo religio est jure naturæ libera libertate autonoma vivendi, Deumque colendi, *ut lubet*. N. Libertate, per leges naturales, & Divinas restricta, vivendi, Deumque colendi, *ut decet*. C. Item: ergo religio est incapax coactionis in ordine ad *primam acceptionem*. Tr. In ordine ad *acceptatæ retentionem*, ac *dispositionem*. N. Item: ergo est determinanda ex propriæ rationis dictamine *qualicumque*, & ex revelatione Verbi Divini, privato phantaso accommodati. N. Ex dictamine, rationis legibus conformi, & revelatione verbi Divini *vere tali*.

C. Etiam

* *Henniger* nugatorie in testes trahit *Laëtantium* l. 5. c. 13. *Quis mihi imponat necessitatem vel credendi, quod nolim, vel non credendi, quod velim?* Item *S. Bernardum* serm. 66. in Cant. dicit ait: *fidem suadendam, non imperandam*. Hos Doctores nequaquam in sensu *Protestantium autonomico* locutos, constat ex centum aliis dictis, quibus mentem suam, hac in re Catholicam, sat declararunt.

** In exemplum adducit *Puffendorfius Danielem*, contra *Persarum* morem orantem; tres pueros *Hebræos*, statum *Nabuchodonosoris* non adorantes &c.

*** Has ideas male ex *Puffendorfi* recoquit *Thomasius* Jurisp. Div. l. 3. c. 6. a n. 149. Ubi inter alia n. 123. asserit, Principem, qui religionem falsam in Republica tolerat, quæ non repugnat fini civitatis (hoc est tranquillitati publicæ) non peccare contra *ius naturale*, & officium boni Principis, sed contra legem Divinam *positivam universalem*, & officium boni *Christiani*: quare Jurisprudentiæ naturalis defectum hic supplere debet Theologia &c.;

(a) In Coll. Hist. P. IV. Q. 7. f. m, 185. & seqq.

C. Etiam juxta Puffendorcium in statu naturæ religio non fuit libera ad Politheismum; nec Christiano in statu gratiæ ad Judaismum &c. quos etiam pœnis eliminandos, asserit. Item inito Collegio Ecclesiæ non est libera potestas determinandi, ut lubet, dogmata fidei ex arbitraria Divini Verbi interpretatione: ergo a pari.

Ad 2. D. C. Ergo religio, ut dicit assensum mentis, est expers coactionis directæ. C. Indirectæ. N. Quomodo juxta Puffendorcium cogi per Principem possunt Christiani subditi, in Judaismum, vel Atheismum deficientes? Vel religionem, summo imperio adversam, profitentes? Audiat ipse Lutherus, (a) qui de vi indirecta in voluntatem testatur, quod illa quidem non cogatur homo ad credendum, sed perversa solummodo doctrina inhibeatur.*

Incapax coactionis etiam indirectæ.

Ad 3. D. A. Religio est independens ab omni statu, quo ad professionem, ac exercitium. C. Quo ad directionem, ac conservationem. N. Nunquid & Puffendorcius, inito semel formatoque Ecclesiæ Collegio, opus esse, ait, directione, saltem Collegiali; immo & Principis summi potestate Ecclesiastica, etiam coactiva, siquidem necessitas exigit?

Et independens quo ad directionem.

Ad 4. Si in statu naturæ Patribusfamilias competiit ex jure naturali cura de recto Dei cultu, saltem suasive filiis implantando, ut ne suo instinctui relicti peculiare revelationes caperent, & in feritatem inemendabilem degenerarent, ut habet Puffendorcius (b); si in statu gratiæ Imperantibus laicis ex jure naturali summi imperii competiit cura religionis, saltem naturalis, sic, ut etiam pœnis actus externos idololatræ, v. g. blasphemiæ, magiæ &c. coercere queant, eodem teste; (c) si iidem, ex eodem jure summi imperii, competiit potestas sacra, jurisdictionis saltem externæ in Ecclesiâ, ut ita dicam, Collegiatam, cur jure Divino non possit competere talis potestas Ecclesiastico Præfuli, qualis Episcopus, vel ipse summus Antistes? Quæ repugnantia? Talem autem Divino jure competere infra demonstrabimus.

Potestatis sam laicæ quam Ecclesiasticæ.

§. III. Idem Puffendorcius in eodem aureo libello ineptit, autonomiam libertatem non officere tranquillitati publicæ, nisi ad speciem, qua etiam miti ingenio Principes permoveri se patiantur ad potentiam, immanitati Sacerdotum accommodandam. Rationes asserit 1. Quia Zizania, Dei oraculo prædicta, labore frustraneo extirpanda. 2. Quia Christus ipse non duodecim legiones immittendo, sed docendo, propagavit fidem. 3. Quia consensus, quo ad singula religionis capita, per se non necessarius ad publicam tranquillitatem, si modo reprimatur ingeniorum ambitio, gloriæ potentique cupiditas &c. (d) Quæ omnia, quam sint frigida, frivolaque contra Puffendorianos autonomistas in Collegiis historicis (e) satis superque jam palam fecimus ejusmodi thesibus. Autonomica religionis libertas est directè opposita tranquillitati Reipublicæ Christianæ; est Christianæ subordinationis eversiva; est inventum diaboli; contraria legi naturæ, scriptæ, & Evangelicæ & est fidei eversiva; via plana ad hæresin, indifferentismum, atheismum, & directè opposita verbo Dei, doctrinæ Patrum; est aliena a praxi primitivæ Ecclesiæ; est damnata ab Imperatoribus, tanquam origo omnis mali in Republica. Hinc falsa, & Reipublicæ perniciofa Protestantium thesis est, autonomiam esse licitam, & per se licite permittendam; nec Christiano regimini adversam; immo religionem esse jure naturæ ab omni imperio liberam positio est Gerardi

Unde falsa est thesis Puffendorcii de autonomia, quantum ad speciem Reipublicæ adversa.

Tom. I.

R

Noordt,

(a) Commentariolo in Psal. 82. t. 5. Jen. ger. edito a. 1561. f. m. 147.

(b) Ipse Henniges alibi recedit ab hîcæ suorum principiis, defenditque potestatem coercitivam in hæreticos, refutat suorum contribulium rationibus, ut adeo sanguinaria Jesuitarum consilia, Inquisitiones sacras, tanquam carnificinas, pietati Christianæ profus contrarias, eidem pariter imputaret forsitan Nordermannus cum suis. Sed hæc fultus dilucidavimus in Q. de mediis conservandæ religionis Coll. Hist. Parte VII. f. 630.

(c) §. 4. f. m. 18. (d) §. 7. f. m. 29. (e) §. 49. f. m. 225.

(f) P. IV. Q. 7. f. 179. & 199. Item P. V. Q. 1. a. f. 1. & 199.

Noodt, ex Puffendorffio desumpta, male probata, cunctis apostatis, heresumque architectis; quin & idololatriis, ac atheistis favorabilis, adeoque scandalosa, & certo falsa; autonomiæ prohibitionem esse tyrannidem, est thesis similiter falsa, & ipsi Protestantium praxi adversa. Denique autonómica hæc libertas in Imperio nostro fuit perniciofa Mater plusquam septuaginta sectarum, & ipsius denique indifferentissimi &c. Hæc & alia, non tantum asserata, sed & prolixius probata, jam dedimus, ad quæ si autonomici Moralistæ frontem cum Puffendorffio caperent, nugis suis, e naturæ jure male deductis, fusiozem anatomen referant in acceptis.

Momenta prætenfa, quo ad potestatem Ordinis nature jure profanandam. Sacerdotium, charactera baptismi, Christianiſmus commune.

Queritur VIII. *Quæ in specie momenta prætenfa quo ad potestatem Ordinis, quam ex naturæ jure Principibus laicis male tribuunt protestantici Moralistæ?*

§. I. Fundamenta paradoxo adeo dogmatis posuit Lutherus, Hierarchiæ Ecclesiasticæ profanator. Ex eo & Puffendorffius, & cæteri Supponunt 1. Sacerdotium novæ legis per baptismum cuius Christiano fieri commune, eo modo, quo in statu naturæ religionis officia, cuius homini propria, natura voluit, etfi ex potestate patria hoc munus sacerdotii cum munere præcipue paterno conjunctum fuerit, uti Puffendorffius probat (a) ex Abrahamo, circumcissionis adminiftrato; ex Jacobo, e sua familia idola eliminante. Addit, munus sacrificandi, etfi cuius liberum, præprimis tamen, ex eodem titulo patriæ potestatis, fuisse penes capita familiarum; quod si plures familiæ conspirasset, fuisse penes illum, quem cæteri ad id muneris elegissent (b).

Sacrificii propriæ talis abolitio;

Supponunt 2. In statu gratiæ deliſſe sacrificia, utpote mere figurata, dicente Puffendorffio: (c) non sumptuosius amplius sacrificiis opus est, sed quæ Deo placent jam victima, pretio hæud mensurantur; preces scilicet, quas figurato vocabulo vocant sacrificium laborum. Atque hæc ex parte religio Lutherica, ipsa religione naturali, majus compendium habet, nisi forte cœnam suam eucharisticam, seu mere figuratam de Dominico corpore, seu veram in manducantis fide, sacrificii loco, imperite substituant.

Uti & pleborumque Sacramentorum, maxime solo ministerio verbi, per se cuius proprio;

Supponunt 3. In statu gratiæ, uti in statu naturæ, duplex solummodo esse Sacramentum, * baptismum circumcissioni, cœnam sacrificii substitutam, quæ hæud dubie a Christiano quovis administrari possunt: æque enim fœmina baptizare, panemque communicanti porrigere potest, ac quivis Superintendens: totum ergo Sacerdotium Luthericum ad ministerium verbi reducitur, cujus, etfi omnes quidem per baptismum sint capaces in actu primo, in actu tamen secundo Puffendorffius requirit vocationem, & aptitudinem: inde est, quod a Sacerdotio Principes excludat, non propter naturalem aliquam repugnantiam, ut ait, sed propter utriusque muneris impossibilitatem; (d) immo, ut alibi dicit, quod rarissimum sit, ut Principes tantum opera in cognoscendis rebus Theologicis ponant (e). Fœminas asserit docendi munere ab Apostolo exclusas (f): quasi vero non plerique Principes, & plures fœminæ plus notitiæ de bibliis habere possent, quam multi præcones, præsertim in deformationis initiis, e quavis sutrina, piltrina, & tonstrina prorepentes, uti facile demonstrari posset **. Unde fluit illud, ad analogiam status naturalis, Puffendorffio contestatum (g): Quod, etiam in statu gratiæ, ministerium cultus publici certæ Nationi, aut prosapiæ hæud alligatum sit amplius, ut in statu legis scriptæ; sed in universum omnes Christiani Sacerdotes coram Deo vocentur: ministerio autem Ecclesiæ, citra discrimen generis, adhiberi possit, quisquis idoneis ad eam functionem artibus instructus sit.

Hæc

(a) §. 4. f. m. 19. (b) §. 8. f. 34. (c) §. 11. f. 44.

* Nam Matrimonium multo plures non elevant.

(d) §. 4. f. 198. (e) §. 51. f. 239. (f) 1. Tim. 2. 12.

** Imo demonstrant ipsi Lutherani. Videatur Godesfridus Arnold in der Kirchen, und Kezer: Histori P. 2. Q. 18. c. 14. §. 5. f. 620. Von dem Zustand der Prediger nach der Reformation.

(g) §. 41. f. 44.

Hæc fundamenta, quia aperte erronea, Catholicis scandalosa, a Polemicis, ut hæretica, dudum demonstrata, hic argumentis scripturificis non refutamus, quia extra jurisprudentiæ publicæ sphæram non ambulamus: id solum advertimus, antequam momenta, ex naturali jure petita, dissolvamus, profecto digne de sua religione sentire protestanticos Moralistas, dum religionem Christianam, ad religionis naturalis decempedam, metiuntur; dum Sacerdotium profanant, & ad statum pene naturalem reducunt; dum omne religionis negotium intra sphæram Collegii, naturæ jure fundati, concludunt; dum Ecclesiæ regimen, quasi a Christo haud magis sublimitatum sæculari regimine, ante & post diluvianorum in morem, in naturali jure solummodo fundant; dum Orbis Christiani Imperantes summos, ac Magistratus, quo ad jus sacrum, Numis Populiis, aliisque paganis Magistratibus, Pontificatu profano æquales, debuccinantur. An non hæc illa desolatio, stans in loco sacro, quæ prædicta a Daniele propheta?

Quæ omnia
Catholicis
scandalosa.

R. II. Cum Puffendorffii solum per accidens, uti vidimus, potestatem Ordinis, seu Sacerdotium protestanticum, negent Imperantibus summis, non autem per se, & absolute, eo quod nulla sit naturalis repugnantia, Henniges, Thomassii, aliique hanc non repugnantiam demonstrare, iisque hanc facultatem vindicare adlaborant ex charactere baptismatis sacerdotali, si modo spartam hanc profano-sacram, ut fere solet, haud dedignentur. Sic ergo arguunt cum Hennige: (a) In lege naturæ potestas Regia, & Sacerdotalis, ex nativa indole, erant conjunctæ: ergo etiamnum conjunctæ sunt in Lege Gratiæ. C. videtur liquida; siquidem gratia non destruit naturam, neque lex Christi data est ad tollendam legem naturæ, sed ad eandem perficiendam. A. P. In statu naturæ fuerunt Sacerdotes, & Sacrificia, ipsique Reges pariter Sacerdotes, sic ut Populo non tantum dictarent jura, sed & thura Numini offerrent, uti legimus de Melchisedech, qui fuit & Rex Salem, & Sacerdos Dei altissimi; (b) item de Abrahamo, Jobo, & aliis Patriarchis, qui tempore Legis naturæ simul erant capita familiarum, & quasi Reges, simulque Sacrificia peragebant: ergo &c. Sed

Sed a Protestanticis non nisi inanimissime suscipi.

Contra est 1. D. A. In lege Naturæ potestas Regia, & Sacerdotalis fuit conjuncta vi indolis nativæ, seu vi juris naturæ. N. A. Vi juris humani, consuetudine populi (penes quem Regnum temporale) potestatem hanc transferente in Principes, & Primogenituræ veluti alligante. C. A. & N. C. Distinctio petita est ex S. Hieronymo, Ruperto, (c) & aliis; ejusque ratio est, quod, licet Sacrificium, consequenter & Sacerdotium, sit aliquo modo de jure naturæ, * adeoque & consuetudo jungendi cum potestate Regia Sacerdotii (quam etiam apud Gentiles viguisse legimus) mediante ratione, & voluntate humana, e generalibus naturæ principiis, originem duxerit; Sacerdotium tamen, hoc modo institutum, & his vel illis personis attributum, non fuerit de jure naturæ, seu lege naturali præscriptum, sed jure mere positivo definitum: & hoc modo, ante legem Moysis, vel jure Gentium, vel moribus populorum introducta fuit conjunctio Sacerdotalis, & Regiæ potestatis, qui mos, sicut in lege veteri mutatus est, ita & in nova mutari potuit; immo ita factum fuisse, & ad perfectionem legis gratiæ hoc pertinere, docet Nicolaus Papa ad Michaelæm Imperatorem dicens: Fuerunt hæc ante adventum Christi, ut quidam typice Reges simul, & Sacerdotes existerent, quod S. Melchisedech fuisse, sacra prodit historia &c. Unde ad propositum argumentum,

Conjuncta tamen non fuit vi juris naturalis, sed humani.

R 2

Contra

(a) De summa Imperantium potestate circa sacra c. 2. f. m. 25.

(b) Genes. 14. 18. ad Hebr. 7. 1.

(c) S. Hieron. epist. 5. ad Euzegium. Ruperts. L. 5. in Genes. c. 19. apud Suarez. l. c.

* Ut diximus, improprie tali.

Unde nullo
paritas ad
legem gra-
tia, ubi po-
testas sacra
ordinis al-
tioris, nem-
pe Divini.

Contra est 2. Negando etiam C. & paritatem a lege naturæ ad legem gratiæ, vel potius suppositum, quod illa sive œconomica, patria, sive Regia potestas fuerit propria, ac supernaturalis potestas ordinis, uti in lege gratiæ: sed fuit solummodo ministerium sacrificandi, & intercedendi pro Populo, ad quod aliquis sua sponte se applicare, vel consensu populi deputari poterat: siquidem Deus, illo tempore, nihil in particulari de Sacerdotio præscripsit, neque Sacrificium ex ordinatione Divina, sed solo lumine rationis, Divinitatis existentiam agnoscentis, ac propterea tesseram aliquam subjectionis suæ dictantis, offerri consueverat: (a) sed neque erat propria & supernaturalis potestas jurisdictionis, uti in lege gratiæ. Hæc enim probari nequit, sive ex jure speciali Divino, ut patet; sive ex jure naturæ, quod naturalem ordinem non transcendit, & potestatem gubernativam, etiam quoad cultum Divinum ordinat ad commune bonum Societatis humanæ: contrarium fit in lege gratiæ, quæ principaliter ordinat homines ad Deum, & bonum Republicæ refert ad amicitiam hominum cum Deo: hinc altioris est ordinis, nec nisi a Deo immediate promanare potest. Ita Suarezius noster.

Hinc est bo-
mo etiam in
statu naturæ
ad finem su-
pernatural-
em sic con-
ditus,

R. III. *Iidem excipiunt* 2. Etiam in statu naturæ homo non fuit præcise conditus ad finem naturalem, sed etiam supernaturalem: ergo Principi (vel saltem Communitati) competit, ex natura rei, potestas proportionata, non mere naturalis, sed etiam ordinis altioris. C. P. Talis Communitas fundabatur in Fide, & Religione supernaturali: ergo habere debuit potestatem connaturalem ipsi gratiæ, ad disponendum ea, quæ spectabant ad Divinum cultum, consentaneæ ad veram fidem, Deique amicitiam promovendum:

Et Societas
Christiana
qua talis
videatur ex-
petere regi-
men, mere
naturali su-
bissimus: ni-
hilominus
in lege na-
tura sufficit
potestas po-
litica.

Confirmatur. Saltem Communitati Christianæ, qua Christiana, competit, ex ipsa natura rei, ejusmodi Ecclesiastica potestas: ergo in Principem saltem ex delegatione transferri potest. Sed

Contra est 1. C. A. N. C. Siquidem non obstante, quod homo conditus fuerit in finem supernaturalem, nihilominus pro eo statu per media naturalia, suo modo, fati dirigi potuit a potestate humana, cum ad finem naturalem, tum etiam supernaturalem, hoc est, & ad præcepta (quæcunque tandem tunc fuere supernaturalia) mediante gratia observanda, & eadem adjuvante ad supernaturalem beatitudinem consequendam. Sane, quia finem fruitionis Divinæ non consequitur homo per virtutem humanam, sed virtute Divinæ, juxta illud Apostoli ad Rom. 6. Gratia Dei vita æterna, perducere ad illum finem non erit humani, sed Divini regiminis; ut ex Doctore Angelico (b) referunt Scriptores.

In Societate
Christiana
qua tali
Christus
præsonit,
instituen-
do peculiari
modo regi-
men subis-
simus, adeo
que juris
Divini,

Contra est 2. Ad Confirm. ad quam cum Suarezio nostro D. A. Communitati Christianæ, qua tali, competeret, nisi Christus Ecclesiæ regimen, peculiari, & longe excellentiori modo, instituisset, quam ut ex sola rei natura esse possit in Communitate Christiana, etiam ut Christiana. C. Si peculiari modo instituit. N. A. & C. Christus sublimare debuit suæ Ecclesiæ regimen, eo quod Ecclesiæ instituerit 1. Per modum unius corporis mystici per Orbem diffusi, in quo unitas fidei, & concordia, in ritu substantiali Religionis, ad Dei cultum, hominumque sanctificationem ordinato, conservari posset: atqui hoc sine suprema spiritali potestate fieri non posset, ut supra diximus. Eo quod Ecclesiæ instituerit 2. ut infallibilem in fide, & in moribus sanctam:

(a) Unde Anacletus Papa-Episc. 2. negat Melchisedechum, Abrahamum, vel alios illius temporis Viros, Sacrificium obtulisse Sacerdotali auctoritate, utpote necdum a Deo peculiariter instituta. In lege veteri, sicuti Deus determinavit Sacrificium, ita & Sacerdotium, absque populi interventu. In lege gratiæ id longe excellentiore modo Christus instituit.

(b) Lib. 1. de Regim. Princ. c. 14. Siquidem Angelicus ejus Author fit.

Etiam; ergo potestatem illi tribuere debuit, per quam ad utrumque finem recte, & sine defectu substantiali, dirigi posset: atqui talis potestas necessario debet esse plus quam humana. Adde, quod potestas Ecclesiæ gubernativa in spiritualibus per Episcopos, Pastores, cæterumque hierarchicum Ordinem, *immediate*, vel *mediate*, ab ipso Christo descendat, ut hic supponitur: ergo a Populo Christiano, etiam fide illuminato, descendere, eoque adscribi nequit.

R. IV. *Iidem excipiunt* 3. Principes terreni regnant *gratia Dei*. 2. Sunt *Quod Principes dicantur regnare, gratia Dei, & ut Vicarii Numinis, ad potestatem sacram nisi confers.* *Dei in terris Vicarii*, juxta illud *Augustini* (a): *Adoratur in terris Rex, quasi vicarius Dei*: Item *Isidori* (b): *Dedit Deus Principibus Præfulatum, pro regimine Populorum*: ergo sicut Deo, ita & ejus Vicario competit potestas sacra. C. *suadetur* 1. Ex eo, quod Vicarii præcipuum officium sit procurare honorem, & cultum, Principali suo competentem, & in sacris litteris præscriptum; (c) Unde dicuntur (d), *Eloim Dii terrestres, seu Legati Dei*, quem & ipsi colere, & aliis debito modo colendum proponere debeant. Audiunt *Pastores*, (e) qui Populo de pascu non corporali, sed spirituali prospicere debeant. Audiunt *Patres*, (f) qui filios ad Dei cultum educant; *Scuta terræ*, (g) qui Ecclesiam defendant; *Ecclesiæ Nutritii*, (h) qui Ecclesiam sua munificentia ornent, ac tueantur.

Suadetur 2. ex eo, quod Principes ob Religionem cultam, curatamque, Divino ore laudatos; ob neglectam vituperatos legamus (i): atqui nec laudari, nec vituperari merito possent, si nulla illis competeret circa sacra potestas.

Confirmatur. Principes habent omnes in omnibus sibi subiectos, qui intra spheram activitatis suæ morantur: ergo non sæculares tantum, & sæcularia, sed etiam personas sacras, & sacra. C. P. Patris imperium, etiam minus, & potestati summæ subordinatum, extendit sese ad omnia juxta illud Apostoli: *Filii, obedite Parentibus in omnibus* (k): ergo a fortiori potestas summa Imperantium sese extendet ad omnia, etiam sacra. Sed

Contra est 1. D. A. Principes *Dei gratia* regnant regimine civili, atque politico, eo quod omnis potestas vel *immediate*, vel *mediate* a Deo sit, ut dictum supra. C. *Dei gratia* regnant regimine sacro, atque Ecclesiastico. N. A. & C. Item sunt *Vicarii Dei* in temporalibus. C. In spiritualibus. N. A. & C. *Ratio distinctionis* est, quod Deus, utpote *Rex Regum, & Dominus Dominantium*, non solum in spiritualibus, sed etiam in temporalibus, duplicem in terris Vicarium constituerit: unum pro temporalibus, alterum pro spiritualibus. Unde textus allati, iisque similes alii, *in sensu legitimo*, veri sunt; non autem in illo, quem adstruunt A catholici: scilicet enim, si Principibus *jure Imperii summi*, etiam in spiritualibus, officium Vicarii tribuant, æque Principes infideles, ac fideles, eodem characterere, atque officio, insigniant, oportet, quod tamen, ut reor, vix audebunt, expresse contrarium docente Apostolo Gentium (l): *Sapientiam autem loquimur inter perfectos; sapientiam vero non hujus sæculi, neque*

Tom. I.

R 3

Princi-

(a) QQ. Vet. & Novi Test. P. 2. Q. 9. Hic liber, ut ait *Swort* l. c. judicio omnium Doctorem non est *Augustini*, quia nec stylus illius est, nec doctrina in multis locis est *Augustiniana*.

(b) L. 3. Sententiar. seu de summo bono.

(c) *Requisit enim Deus* (inquit hic Author) *alia ratione, modoque soli, quam in sacris litteris, potestata sua voluntate, instituit.*

(d) Exodi 21. v. 6. (e) Pf. 8. v. 1. (f) 1. Reg. 12. v. 15.

(g) Psalm. 47. v. 10. (h) Isaiæ 49. v. 23.

(l) Confirmat in notis testimonio S. *Augustini* dicentis: *Omnes Reges, qui Populo Dei non prohibuerunt, nec evertent, qui contra Dei præcepta fuerunt instituta, culpantur; qui prohibuerunt, & evertent, super aliorum merita laudantur.*

(k) Col. 3. v. 20.

(i) 1. ad Corinth. 2. v. 6. & seqq.

Principum hujus sæculi, qui destruuntur; sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinavit Deus ante sæcula in gloriam nostram, quam nemo Principum hujus sæculi agnovit.

*Vel (sum-
vis) ad sum-
mum jus for-
eum Ad-
vocatia.*

Contra est 2. Ad P. D. Vicarii officium est procurare honorem, Principali suo debitum alio modo, quam in sacris litteris est expressum, hoc est, jus circa sacra usurpando. N. A. Modo in sacris litteris expresso, hoc est, jus Advocatiæ exercendo, Ecclesiam defendendo, & Ecclesiæ Ministros protegendo, ut in pace, & cum fructu ministrare spiritualia valeant. C. A. & N. C. Et in hoc sensu principes fideles, peculiari titulo, esse Vicarios Dei, Pastores, Patres, Nutritios &c. verum est, quatenus sunt supremi Ecclesiæ protectores, ac Christiani populi defensores, non solum Ecclesiæ hostes reprimendo, sed etiam Christianam Justitiam promovendo, honoremque Divinum, intra debitos limites, tuendo ac fovendo, ut supra ex S. Augustino animadvertimus: unde, cum Deus populum suum duplici regimine pascitque, corporali scilicet & spirituali, resciri voluerit, duplici vicario, pastore, Nutritio, corporali scilicet & spirituali, opus habet, juxta illud Isaïæ (a): *Et erunt Reges Nutritii tui, & Reginae Nutrices tue*, sic tamen, ut Pastoribus terrenis nullam dederit in animas potestatem, uti patet ex contextu: *vultu in terram demisso adorabunt te, & pulverem pedum tuorum lingent.*

*Laudes, vel
vituperia,
aegleham,
vel promo-
tam Advo-
cariam res-
piciente, sic
ut omnes
subiecti sine
Principi in
Secularibus.*

Contra est 3. Ad 2. Patet responsio ex dictis. Laudantur, aut vituperantur Principes ob jus Sacrorum vel exercitum, vel neglectum. N. Ob jus Advocatiæ in sensu explicato. C. Eadem est responsio ad confirmationem: nam Princeps habet sibi omnes in omnibus rebus civilibus subiectos, quia intra sphaeram activitatis suæ politicæ versantur. C. Secus. N. Idem est sensus patriæ potestatis, cui in omnibus, quæ eandem concernunt, obedire filios jubet Apostolus.

*Rationes
pretensa de
potestate ju-
risdictionis
Ecclesiastica
mala profa-
nande:
Titulo im-
perii summi.
Nam potes-
tas duplex,
et si suo modo
summa in
eodem Re-
gno, non est
prejudiciosa
Reipublica.*

Quæritur IX. Quæ in specie rationes prætensæ, quo ad potestatem jurisdictionis Ecclesiasticæ, seu jus Sacrorum, quod ex naturæ jure Imperantibus laicis proprium volunt protestantici Moralistæ?

R. I. Titulum desumunt ex indole Imperii summi, quasi exinde, *supposita civitate*, vel ipso naturæ jure ultro flueret jus Sacrorum. Audiamus denuo Hennigem & alios, (b) ex Puffendorffii sensu sic argutantes. Principi, seu Magistratui (qua tali) * de jure naturæ competit Imperium supremum, seu potestas summa: ergo etiam in Sacra. C. patet infra. A. P. Principi vel Magistratui, ex naturæ rei competit potestas talis, quæ ad finem publicæ tranquillitatis est necessaria: atqui necessaria est summa, includens jurisdictionem tam sacram, quam profanam: ergo &c. Maj. videtur certa; cum Deus, ut Author naturæ, non sit Author confusionis, seu anarcastias (ut hellenizat Henniges) sed ordinationis, qualem rerum humanarum conditio postulat. Mi. P. Si non est una, sed duplex, hoc ipso quietis publicæ est everfiva, fini a natura intento opposita, societatis vinculo contraria, politicisque principiis penitus adverfa: ergo &c. A. P. Nam a civili imperio foret toto genere diversa, cum potestate summa incompatibilis, statuens Statum in Statu, Principatum in Principatu, Rempublicam in Republica, (c) verbo, seminarium jure intestinæ turbationis: quæ enim speranda concordia, quæ pax, & tranquillitas, dum Status contra Sta-

(a) c. 44. 23.

(b) L. c.

* Nempe supposita Republica.

(c) Qua de re D. Puffius in orig. Juris Eccles. f. m. 168. in nota ee exclamat: *In una eademque Civitate independentes ejusmodi due potestates monstrum quoddam efficiunt, ad quod, saniori Politicæ qui nomen dedit, a frontis corrugatione, atque consulsatione sibi temperare non possit. Quis non gratuletur Politicæ tam sanos Neo-Politicis, atque Imperii Reformatores?*

Statum; Respublica contra Rempublicam, Principatus contra Principatum assurgit, quolibet jurisdictionem suam extendere, ac manutenere volente? Regnum profecto in se ipso divisum desolabitur, Divinæ Veritatis oraculum est: & ubi omnes precipiunt, nemo exequitur, ut dudum Tacitus edixit. Sed Contra est D. A. Ex jure naturæ competit Principi potestas summa politica. T. Etiam sacra. N. A. & C. Ratio negandi patet ex dictis: nam de jure naturæ nequit esse, quod est supra naturam; neque a Communitate humana naturaliter potest profluere, vel in alium transferri, quod ordinis est altioris.

Ad P. G. Maj. N. Min. Alteram Probationem D. Si non est una, sed duplex in eodem genere politico, est quietis publicæ everfiva &c. T. Si est duplex in genere totaliter diverso, profano nempe & sacro. Subd. Est quietis publicæ everfiva per se. N. Per accidens. Tr. A. Et N. G. In ordine ad distinctionem

Observandum 1. Principium illud politicum, quo vitandus status in statu, Principatus in Principatu, Respublica in Respublica, a Politicis poni, intelligique de statu in statu ejusdem generis, quo v. g. in eadem Republica duo Principes, non subordinati, sed independentes, sibi potestatem summam in politicis pariformiter arrogarent; non autem referri (ut non nisi torte referunt protestantici Authores) ad statum in statu generis omnimode diversi, sacri nempe atque profani, quo duo Principes Jurisdictionem, ex toto genere diversam, debitis limitibus observatis, absque mutuo præjudicio, exercerent, & exercere possunt, ut tot sæculorum, quot nempe Mundus stetit, experientia demonstrat.

Observandum 2. Veræ politicæ principia non repugnare ordinationi & dispositioni Divinæ, quæ statim in exordio Mundi vel in Adamo, vel (quod credibilius) in Abele fundavit (si sic loqui placet) statum in statu, seu verius Ecclesiam in Sæculo, fidem in Mundo, ex quo Abel primus Religionem erga Deum per sacrificium est contestatus, ut notavit Doctor Gentium, (a) & explicavit Hipponensium Præsul, (b) una cum Gregorio M. (c) & Antonio Paulutio, (d) quod ipsum etiam confirmat Optatus Milevitanus, (e) a quo Ecclesia in Republica, id est, in Romano imperio consistere, pronuntiatur. Confirmat itidem Doctor Mellissus, (f) & præcipue Innocentius III. (g) dum ita disserit: ad firmamentum Cali, hoc est, universalis Ecclesiæ, fecit Deus duo luminaria magna, id est, duas instituit dignitates, quæ sunt Pontificalis autoritas, & Regalis potestas: sed illa, quæ præest diebus, id est spiritualibus, major est; quæ vero carnalibus, minor, ut quanta est inter Solem & Lunam, tanta inter Pontifices & Reges differentia dignoscatur.

Observandum 3. Hanc potestatum distinctionem per se institutam esse ad salutem, & pacem cum Deo & hominibus conservandam, ut rectissime memorat Nicolaus Papa in litteris ad Michaelem Imperatorem (h): cum ad verum ventum est, ultra sibi nec Imperator jura Pontificatus arripuit; nec Pontifex nomen Imperatoris usurpavit, quoniam idem Mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus, sic actibus propriis, & dignitatibus distinctis, officia potestatis utriusque discrevit, propria volens medicinali humilitate sursum efferri, non humana superbia rursus in infernum demergi, ut & Christiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices, pro cursu temporalium tantummodo rerum, Imperialibus legibus uterentur; quatenus spiritualis actio a carnalibus distaret incurfibus, & ideo militans Deo minime se

R 4

nego-

Unde, quocumque tandem titulo Principi competat potestas summa, tantum competit in politica, non sacra. Everfiva quietis publicæ non est potestatis duplex, quia solummodo in genere diverso, Non eodem, de quo loquitur bre-cardicum commune Politicum.

Nec enim vera Politica dispositio Divina potest esse contraria.

Deo ad salutem & pacem hæc duplicem potestatem ordinante.

(a) Ad Hebr. c. 11. v. 4. (b) L. 15. de civit. Dei c. 1. & 15. (c) Homil. 19. in Evang. in princ. (d) In Jurisprud. Sacra l. 1. Tract. 1. c. 1. n. 3. (e) L. 3. (f) In Epist. 243. ad Conr. Imp. (g) In Epist. ad Imp. Orientis relata cap. sollicitæ, de major. & obed. (h) De quibus fit mentio in cap. cum ad verum &c. 6. Distinct. 96.

negotiiis secularibus implicares, ac vicissim non ille 'rebus Divinis' præsidere videretur, qui esset negotiis secularibus implicatus.

Contra quam
ordinationem
nil evincunt
damna, se-
cuta per ac-
cidents.

Observandum 4. Quod hæc potestatum distinctio non raro dissidiorum & bellorum causa fuerit (id quod identidem oggerunt Protestantes) fuisse mere per accidens, ob debitos limites non observatos. Sed istud tam parum probat, hanc jurisdictionis mutuæ discretionem, per se loquendo, esse statui publico præjudiciosam, quam parum probat *Monarchicum* regimen, quod per abulum in tyrannidem; *Aristocraticum*, quod in oligarchiam; *Democraticum*, quod in anarchiam non raro novimus degenerasse. Et, quæso, cur protestantici Authores Imperii regimen, spectato tantum jure Sacrorum, tam accurate ad politicam trutinam revocant, cum tamen in aliis, minus scrupulose, principia politica attendere videantur?

Cum multis
majora, &
quidem per
se, ex Politi-
ca protestan-
tica orian-
tur.

Exempli gratia: inter Politicos convenit, quod Religio vera sincerusque Numinis cultus sit *fundamentum* primum *Christiani* status: & cur hoc adeo negligunt, ut pro autonomia, qua *libertatem conscientie*, seu *sciendi credendive, quod lubet*, indignant, tanquam pro aris focusque decerent? Convenit inter Politicos, quod *una unica Religio* sit *fundamentum* status politici; quod omne schisma sit animorum divisio; quod Religionum pluralitas sit discordiæ pomum, dissidiorum fomentum, bellorum, omnique in Republica morbi, malorumque seminarium, ipsa teste experientia, Statibusque Imperii toties id attestantibus, ut alibi demonstravimus: & tamen, hoc non obtante, pro Religione avita & simplici novas geminas (& utinam! non plures sub specioso *Augustana* Confessionis clypeo) non modo induxerunt Imperii Protestantes, sed etiam post tot bella, & Patriæ clades, legibus Imperii fundamentalibus, firmarunt, ac roborarunt (a). Convenit insuper inter Politicos, præcipuum hoc esse arcanum Status *Germanici*, ut servetur *temperamentum regiminis*, quo juxta Imperii leges *Principatum libertas ordinum, libertatem Ordinum sic mitiget Principatus, ut nec in Principatu dominatus, nec in libertate nimia regnandi licentia reperiatur:* & tamen, hoc non obtante, protestantici Authores passim *Aristocraticam* regiminis formam cum *Lymnais*; *irregulare* quodpiam systema cum *Monzambanis*; statum quemdam *solo federe*, eoque *inaequali*, nixum cum *Grotiis*, (b) partim *aperte*, partim *latenter* inducere conantur, relicto Imperatori nil nisi titulorum inanium splendore, accisis interim per principia *Rusdoriana*, quantum fieri potest, Aquilæ pennis, solo jure Sacrorum (quod, tanquam Juris protestantici spoliū, respuit avita Cæsarum pietas) eidem obtruso, ut sic ad usque sydera Aquilam elevent, ipsique audiant gloriosi *Germaniæ* fautores, Jurium Imperialium vindices, cum revera nil aliud agant, quam ut per funesta dissidia Regnum cum Sacerdotio iterum collidant, & lamentabilem *Germaniæ* faciem, sub reformationis specioso titulo, denuo inducant.

R. II.

- (a) Quæ hic non animo improbandi, quod factum est in illis circumstantiis; sed animo declarandi Politicam protestanticam, dicta sunt.
- (b) *Reifensio* personatus de Summa Prine. Germ. potestate c. 13. f. m. 188. Statum Imperii non esse *Monarchicum*, hodie tam evidentè demonstratum est, ut nemo amplius de hac re dubitare possit. Immo ne *Aristocraticum* quidem dici posse, hoc me movet argumentum &c. & infra: Nescio itaque, an culpandus sit, qui statum Imperii *Oligarchicum* esse dicit, in qua sententia deprehendo fuisse D. *Eichelium* in Dissert. de Republ. mixta Th. 19. *Democraticum* esse, suis non caret rationibus ac argumentis. f. 191. Videtur sane dicendum, inter Principes Imperii *Germ.* esse saltem sædus quoddam, illudque *inaequale*, quam sententiam, ex *Gratiis* principis posuit *Monzambano*. f. 195. Rectissime igitur dixit *Monzambano*: Imperium *Germanicum*, siquidem juxta præcepta scientiæ civilis exigatur, esse *irregulare quoddam corpus*. Denique f. 196. vocat Statum imperii *mixtum*, ex *Oligarchico* ac *Democratico*. Et ne *anonymum* vocare debeat, nominat *Politicum*: Ergo *politicum Statum eum esse videtur concludendum*. Sic ille. *Burgoldensis*, seu *Oldenburgerus* in Discurs. V. ad Instrum. Pacis n. 8. f. m. 178. Et si *Lutheranus* sit firmæ frontis, considerato tamen religionis schismate, utique per *Lutherum* inducitur, sic describit hodiernam Imperii faciem: *Res hæc hodie truncus arrosus, & male coherens, ex sæcili animorum dissensu, quos religionis diversitas, & separata singulis rationes, divisa consilia, vota, spes, metusque secreti, & professi in contraria omnia, jam pridem distraxerunt.*

R. II. Iidem protestantici Naturalistæ sic urgent: Summa potestas eo ipso, quod summa sit, non compatitur in eodem Regno potestatem aliam, æque summam: ergo potestas summa, ex sua natura, est exclusiva alterius independentis. A. patet. Siquidem summus non est, sed magnus, qui alium ejusdem magnitudinis debet agnoscere: ea est enim summi conditio, ut nihil illud adæquet, nedum superet, ut ait Tertullianus. Unde, eodem teste, Imperator omnibus major est, dum solo vero Deo minor est, nihilque super Imperatorem sit, nisi solus Deus, qui fecit Imperatorem, uti etiam sentit Optatus Milevitanus.

Neque potestatis summam pastorcinatur.

Contra est D. A. Summa potestas non compatitur in eodem Regno potestatem aliam, æquæ summam in eodem genere & ordine. C. A. In genere & ordine diverso. N. A. & C. Potestas circa spiritualia est toto Cælo diversa a potestate sæculari; siquidem illa Civis ad supernaturalem felicitatem per virtutes Theologicas; ista per naturalia media, moralesque virtutes, ad naturalem beatitudinem dirigit: unde duo sunt cardines constitutioni, quibus totus innititur Orbis, ac humana Respublica fulcitur, regiturque, Sacerdotium & Imperium, cui utrique sua competit potestas, spiritualis & temporalis, eo temperamento, ut una alteram non impediatur, sed potius adjuvet, ac civis ad bonum indefectibile perducatur, quo sensu scripsit ad Anastasium Imperatorem Gelasius Papa: (a) Duo sunt, Imperator Auguste, quibus principaliter hic Mundus regitur, autoritas sacra Pontificum, & Regalis potestas. Divus quoque Nazianzenus, & cum eo Isidorus Pelusiota: ex Sacerdotio, ajunt, & Regno rerum administratio conflata est; quamvis enim permagna utriusque differentia sit (illud enim veluti anima est, hoc veluti corpus) ad unum tamen & eundem finem tendunt, hoc est, ad animarum salutem (b).

Cum summa solummodo sit in genere politico non sacro.

R. III. Iidem ulterius instant. Repugnat primis Politicæ sanioris principii, in eodem Regno duos admitti Reges: hos admittimus, si potestatem politicam ad sola profana restringimus: ergo admittimus aliquid repugnans. Maj. est extra controversiam. Min. patet, nam sic admittimus potestatem sacram ac profanam, penitus separatam & distinctam, quod in effectu nihil aliud est, quam plures in eodem Regno admitti Reges, reclamante D. Leone, (c) & optante, ut, quem statum cupimus esse Religionis, eundem haberemus & Regni.

Quo sensu duo Reges in eodem Regno,

Confirmat Henniges in hæc verba: in corpore naturali non nisi una voluntas est, actionum & membrorum omnium imperatrix: ergo pariter in corpore civili unica est imperandi facultas, non in profana tantum, sed & sacra efficax, quantum ad publicam salutem conducit.

Est una sibi in homine voluntas imperans,

Confirmat. 2. Principis potestas sese extendit ad ea, quæ salutem ac concordiam publicam maxime concernunt: ergo etiam se extendit ad Religionem, quæ maximam partem facit beatitudinis publicæ. C. Tenet, nam cui jus est ad finem, ei non potest non ad omnia media, fini consequendo idonea, idem juris esse. Ita ille. Sed

Et Religio estiam quietem publicam concernat,

Contra est I. D. A. Repugnat duos admitti Reges ejusdem ordinis ac potestatis. C. Ordinis ac potestatis diversæ, sic ut utraque certos habeat limites, & neutra egredi suos, atque invadere valeat alienos. N. A. & C. Ad Sacerdotes, inquit Joannes Papa, (d) Deus voluit, quæ Ecclesiæ disponenda sunt, pertinere, non ad sæculi potestates, quas, si fideles sunt, Ecclesiæ suæ Sacerdotibus voluit esse subjectas. Non sibi vindicet alienum jus & ministerium, quod alteri deputatum est, ne contra eum tendat abruptum, a quo omnia constituta sunt, &

Politicis principii nequaquam repugnat, sibi in genere penitus diverso.

(a) Ut refertur in Decreto Gratiani. C. Duo sunt. 10. Dist. 96.

(b) L. 3. Epist. 210.

(c) Epist. 43. ad Martianum.

(d) In cit. Dist. 6. si Imperator. 11.

contra illius beneficia pugnare videatur, a quo propriam consecutus est potestatem (a).

Vel nihil,

Ad Confirmat. 1. R. Retorq. argum. Juxta Innocentium III. summum Antistitem, duo in Cælis sunt luminaria magna, unum, quod diei; alterum, quod præsit nocti: ergo etiam in Mundo duo sunt luminaria magna, Pontifex, qui spiritualia; Imperator, qui sæcularia gubernet. Item juxta S. Nazianzenum, & Isidorum Pelusiotam: homo constat ex anima & corpore, partibus admodum diversis, sic tamen, ut ad unum eundemque ordinentur finem, totius hominis salutem: ergo & Christiana Respublica constat Sacerdotio & Regno, regimine diverso, sic tamen, ut ad unum eundemque finem tendant, hominum salutem. Quid ad ista Hennigiani?

Vel pro nobis probans paritate cum homine.

Contra est 2. Paritas est pro nobis: nam sicut intellectus dirigit voluntatem in internis; voluntas actiones externas: ita & potestas sacra dirigit in spiritualibus; profana in temporalibus. Unde vel N. C. & paritatem a physicis ad moralia; vel si quæ est, meliori longe congruentia nostro serviet asserto.

Et jure protectionis finis Principis politico sufficientis.

Ad Confirm. 2. R. C. A. D. C. Ergo etiam se extendit ad Religionem jure protectionis ac defensionis. C. Jure regiminis. N. C. Jus protectionis ac defensionis in brachio sæculari abunde sufficit ad tranquillitatem, & concordiam publicam conservandam, ut testis est experientia.

Sensus hac in controversia Orthodoxus. Habitus religionis naturalis ad Christianam est tantum dispositivus.

Quæritur X. Quid Moralista Catholici sentiant circa potestatem sacram repellit juri naturæ, & qualis juxta illos habitus religionis naturalis ad Christianam?

R. I. Habitus religionis naturalis ad Christianam est suo modo dispositivus. P. Supposito eo, quod initio statuimus (b) contra hæresim Pelagianam, quod homo, solis naturæ viribus, non possit mereri salutariter. Supposito 2. contra hæresim semipelagianam, quod initium justitiæ non possit esse ex nobis, seu ex naturæ viribus, adeoque donum fidei non cadat sub merito. Supposito 3. Quod Deus facientibus, quod est in se, non denegat gratiam, sic arguitur. Servantibus jura naturæ Deus deesse non potest, sed subministrat necessaria media, quibus donum Christianæ fidei consequantur: servantibus religionem naturalem deesse nequit notitia prima de Deo, ut Ede primo, provido, ac justo, bonorum præmiatore, malorum vindice, & consequenter de anima hand mortali, de altera vita saltem aliqua &c. Deesse nequit notitia vulgaris de Deo uno, de animæ immortalitate &c. uti supra exposuimus. Rursus: servantibus Religionem naturalem mens semper magis magisque habilis redditur ad servandam diutius legem naturalem, etiam totam, & saltem successive per omnem vitam solis naturæ viribus: ergo per religionem naturalem homo semper magis magisque disponitur ad talem animi statum, cui Deus deesse nequit, negando gratiam; atque adeo, hac mediante, certo deducitur ad religionem Christianam: ergo habitus religionis, in ordine ad Christianam, est suo modo dispositivus,* id quod erat declarandum.

R. II.

(a) Certe jam apud ipsos Romanos, ut ex Livio, Halicarnassos, & Valerio Maximo referunt Illustr. L. B. ab Andern in Jurispr. publ. l. i. tit. 1. n. 23. & Illustr. Beilbover in Arcan. Stat. l. 7. c. 7. n. 1. sub ipsius Monarchiæ initis præcipua sacra flammæ Diæli commissa sunt; immo Rex Numa Pompilius creavit Pontifices, quibus omnia sacra publica & privata subjecit, quique omnes, sibi subiectos, in religionis negotio judicare, a nemine autem judicari poterant.

(b) In proleg. Instruct. 2. §. 3. de statu naturæ lapstæ.
* Balchazar Wernerus Protestanticus in elementis J. N. & G. c. 8. §. 32. f. m. 187. Cum homini ex naturæ lumine valde videatur probabile, animam humanam immortalem esse, & aliam post hanc vitam sperandam, in qua bonis bene, malis autem male sit futurum, inde religionis naturalis effectus pedagogicus emergit, quod mirum homo, ea mediante, duci ad Theologiam revelatam, & salutarem debeat.

B. II. Jus sacrorum, seu potestas sacra, nullatenus competit potestati politica ex natura rei, seu vi status naturalis, ut ex lege natura inaniter supponunt cum Puffendorffio protestantici Naturalistæ.

P. Assertum 1. Si potestas sacra (seu *Ordinis, seu jurisdictionis*) ullatenus competeret, vi status naturalis, potestati politicæ, tunc ideo, quia suis momentis id evincerent protestantici Naturalistæ; atqui hæc sunt merissime prætenfa, nulla, erronea, frivola, uti vidimus:

P. Assertum 2. Potestas jurisdictionis sacrae nullatenus est *juris naturalis*: ergo ex natura rei competere nequit potestati politicæ. **A. Patere potest 1.** *Ex fine*: nam natura respicere nequit, nisi finem merissime naturalem: atqui potestas jurisdictionis sacrae respicit finem *supernaturalem*, nempe salutem Fidelium æternam, directionem religionis supernaturalis, & gubernandam pro animarum salute Rempublicam Christianam.

Patere potest 2. *Ex origine*: nam potestas naturalis ortum habet a Deo, ut *Authore naturæ*; potestas Ecclesiastica a Christo, ut *Authore gratiæ, & Ecclesiæ Christianæ*, specialiter instituta, ac elevata. Sed de his infra.

Patere potest 3. *Ex Objectis*: nam potestas Ecclesiastica sese extendit ad objecta spiritualia, nempe principia fidei, gratias, censuras &c. quæ effectus producant extra sphaeram naturæ positos: ergo a potestate, mere naturali politica, attingi nequeunt. **C. Liqueat**: quia potestas sæcularis, tota quanta est, juxta lumen naturæ solummodo regulatur, dicente S. Ambrosio (a): *Allegatur, Imperatori licere omnia, ipsius esse universa: respondeo, noli te gravare Imperator, ut putes, te in ea, quæ Divina sunt, Imperiale aliquod jus habere; noli te extollere, sed, si vis Divinitus imperare, esto Deo subditus, sicut scriptum est, quæ Dei Deo, quæ Caesaris Casari. Ad Imperatorem palatia pertinent, ad Sacerdotem Ecclesia; publicorum tibi manium jus commissum est, non sacrorum.*

Patere potest 4. Regnum Dei, ad quod consequendum disponit potestas sacra, unum idemque est respectu totius Generis humani Authore Tertuliano (b): *Nam Christi regnum & nomen ubique porrigitur, ubique creditur ab omnibus Gentibus, supra enumeratis, colitur, ubique regnat, ubique advocatur, omnibus ubique equaliter tribuitur, omnibus Rex, omnibus Judex, omnibus Deus, & Dominus est*: ergo una eademque potestas, sacrorum moderatrix, ubique Gentium sit oportet. **C.** Exinde clarescit, quod, multiplicata potestate, multiplicentur capita, adeoque tot diversæ circa viam salutis ferri possint sententiæ, quot sunt legislatores: ergo, cum potestas politica una non sit, sed multiplex, tot habens diversa subjecta, quot sunt Imperantes in Mundo, ad spiritualia gubernanda nullatenus habilis esse censetur. Hinc Leo Magnus (c): *Beatissimus Petrus, Princeps Apostolici Ordinis, ad arcem Romani destinatur Imperii, ut Lex veritatis, quæ in omnium Gentium revelabatur salutem, efficacius se ab ipso Capite, per totum Mundi corpus effunderet, sicque per sacram beati Petri fidem caput Orbis effecta Roma latius præsideret religione Divina, quam dominatione terrena.*

Patere potest 5. Si potestas circa sacra est *juris naturalis*, ut contendunt Protestantici, sequitur, quod etiam Imperantibus ethnicis competierit facultas disponendi, *Regia autoritate*, circa fidem, Religionem, Sacramenta, & alia negotia Ecclesiastica: atqui hoc nimis absonum, etiam A catholicis, ni fallor: ergo potestas circa sacra nequit profluere ex *jure naturali*. *Maj.* videtur extra controversiam: nam eadem est potestas sæcularis apud Reges Christianos, & ethnicos, siquidem & his & illis æqualiter paren-

Potestas; qualifican- que sacra, nullatenus competit potestati poli- tica jure natura.

Ut patet ex Protestan- tium quis- quiliis reje- ctis. Et quod po- testas sacra- que differat ex fine.

Origine.

Ratione etiam diversæ objecti.

Ratione etiam diversæ, cum sit & esse debeat eadem respectu totius Generis hu- mani.

Nil memo- rando, quod si profuerat ex jure natura, com- potisset etiam Prin- cipibus eth- nicis.

(a) In Epist. 14. alias 33. ad Marcellin.
(b) L. adversus Judæos c. 45.
(c) Serm. 1. in Nat. Apostol.

parendum esse docet sacra Scriptura, utique in politicis, non in sacris: Unde S. Augustinus (a): *Si aliquid ipse Proconsul jubeat, & aliud jubeat Imperator, nunquid dubitatur, illo contempto huic esse serviendum? Ergo si aliud Imperator, & aliud Deus, quid judicatis? Solve tributum, esto mihi in obsequium: recte quidem, sed non in Idolio; in Idolio prohibet, quis? major potestas. Da veniam: tu carcerem, ille gehennam minatur. Hinc jam tibi assumenda est fides tua, tanquam scutum, in quo possis omnia ignita jacula inimici extinguerere.*

Adde, quod per potestatem politicam Sacris non videatur satis esse prospectum.

Confirmatur. Non videtur satis fore prospectum Reipublicæ, si penes eisdem Principes esset utraque potestas, tam sacra, quam politica: ergo utriusque conjunctio ex jure naturali recte deduci nequit. C. Tenet: cum supponatur, quod jus naturæ sit ordinatio Dei, ut Authoris naturæ, per dictamen rationis applicata, juxta ea, quæ supra jam stabilivimus. A. P. Experientia teste, plerumque, qui cura temporalium nimis impliciti sunt, spiritualia tam impense curare aut non volunt, aut non valent, proindeque longe consultius est, illis, qui Reipublicæ habenas capeffunt, temporalium rerum curam assignare, ac rerum supernarum dispensationem aliis committere. Unde S. Chrysostomus: (b) *quamquam admirandus videtur Thronus Regius, tamen rerum solummodo terrenarum administrationem sortitus est, nec præter potestatem præterea habet quidquam Authoritatis.* Consentit Doctor Angelicus: (c) *Ministerium, ut a terrenis essent spiritualia distincta, non terrenis Regibus est commissum, sed Sacerdotibus.*

Nec demique jus sacrum competit doctis si politica ex jure humani in collegiis. Nam hoc ipsum debet fundari in jure naturali, quod nullum est.

§. III. Jus sacrorum, seu potestas sacra, neque competit potestati politicæ ex jure humano, id quod e sua collegiali Ecclesia hi protestantici Moralista male exsulpere conantur.

Probatur Assertum. Si potestas sacra foret penes summum Imperium jure humano, tunc esset vel jure Gentium, vel jure Collegiali Communitatis Christianæ, translato in unum vel plures: neutrum potest dici. Min. P. Utrumque jus istud in solo naturali fundatur, & ab illo trahit originem: ergo cum jus naturale non attingat potestatem sacram, ut dictum; multo minus alia inferiora jura, quæ in jure naturali fundantur, attingent, vel attingere poterunt.

Nullum esse jus tale humanum, in suis constitutionibus fatentur ipsius augustissimi Cæsares.

Confirmatur ipsorummet Imperatorum testimonio atque confessione. Justinianus sic habet (d): *Maxima quidem in omnibus sunt dona Dei, a superna collata clementia, Sacerdotium & Imperium: illud quidem Divinis ministrans, hoc autem humanis præsidens, eo uno eodemque principio utraque procedentia humanam exornant vitam.* Constantinus M. judicium inter Episcopos in Concilio recusans, dixit (e): *Deus vos constituit Sacerdotes, & nobis a Deo dati Judices estis, & conveniens non est, ut homo judicet Deos, sed ille solum, de quo scriptum est: Deus stetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos dijudicat (f).* Theodosius: (g) *Illicitum est, eum, qui non sit ex ordine sanctissimorum Episcoporum, Ecclesiasticis immisceri tractatibus.* Valentinianus, (h) cum Episcopi potestatem peterent conveniendi in Concilio pro rebus fidei, ultro professus est, *sibi, qui unus e laicorum numero esset, non licere, se ejusmodi rebus interponere.* Honorius Augustus ad Arcadium (i): *cum, si quid de causa Religionis inter antistites ageretur, Episcopale esse oportet.*

(a) De Verbo Domini secundum Mattheum. Serm. 6.1

(b) Homil. 4. & 5. de verbis Isaie.

(c) Vel quicumque est Author libelli de regimine Principum l. 1. c. 14.

(d) In Authent. Quomodo oporteat Episcopos, in princ.

(e) Ruffin. l. 1. Hist. additæ ad Euseb. c. 2. (f) Psalm. 81. v. 1.

(g) In Epist. ad Synod. Ephes. quam refert Adrianus Papa ap. Michael. Imp.

(h) Referente Sozomeno l. 6. Hist. c. 7.

(i) In causa Chrysostomi inter Epist. Innocentii I. apud Suarez l. 3. Defens. Fid. Cath. c. 7. f.

m. 283.

oportuerit iudicium; ad illos enim Divinarum rerum interpretatio, ad nos Religionis spectat obsequium. Et infra: Rebus denique ipsis docetur, quid de his senserit Divina Majestas. Basilius Imperator (a): de vobis (sæcularibus) quid amplius dicam non habeo, quam quod nullo modo vobis licet de Ecclesiasticis causis sermonem habere: hæc enim investigare, & querere Patriarcharum, Pontificum, & Sacerdotum est, qui regiminis officium sortiti sunt; qui sanctificandi, ligandi, atque solvendi potestatem habent; qui Ecclesiasticas atque cælestes adepti sunt claves, non nostrum, qui pasci debemus &c. Plura vide apud Suarezium.

Confirmatur utrumque assertum, ipsis acatholicorum Authorum testimoniis. Sic Hornius fatetur (b): *A sacrorum regimine, ut actione publica, privatum quidem arceri, nondum tamen patere rationem, quæ illud Principi esserat.* Hugo Grotius, (c) qui ait, ut idem sit Rex & Sacerdos, non esse ex eo genere naturalium, quæ aliter se habere non possunt. Besoldus, etiamnum acatholicus, (d) Böhmerus, (e) & alii.

R. IV. Contra hæc frustra nonnulli replicant 1. Non est ullum inconveniens, plura admittere capita; immo tot, quot sunt Ecclesiæ particulares: ergo probatio non subsistit. A. P. Hoc non obstante manet unum unicum Caput totius Ecclesiæ universalis, nempe Christus, in quo omnes particulares Ecclesiæ uniantur: ergo &c.

R. N. A. Quia, Scriptura teste, Ecclesia militans est unum corpus mysticum, unum spirituale Regnum: ergo requiritur una potestas suprema in omnia Membra, ac subordinatas Ecclesias efficax, qua sine subordinatione nequit servari unio, ac conformitas debita, ut in suis Ecclesiis satis superque experiuntur ipsimet Protestantæ. Ad P. D. Manet unicum caput invisibile. C. Visibile, uti requiritur ad corpus mysticum & unum Regnum spirituale, in suo genere perfectum. N. A. Et suppositum, quod plures Ecclesiæ supremæ, neque subordinatæ, uniri possint in Christo: non enim Christo uniri possunt, nisi per veram fidem: ergo per unam: atqui, moraliter loquendo, in una conservari nequeunt, uno hoc, alio alium modum Religionis, seu fidem suomet iudicio ex Scriptura sibi potente eligere, ac fabricare, ut ipsimet Protestantæ non modo vident, sed etiam palpant. Accedit, quod sine visibili Capite, ad cuius supremum tribunal, potestatemque regiminis summam, particulares Ecclesiæ subordinantur, habere nequeant unitatem, in hoc Mundo requisitam: vel cedo, num plura Regna sub Regibus diversis recte dicuntur unum, quod uniantur in Deo, Rege supremo etiam temporali omnium Regum? An duo exercitus ejusdem Cæsaris, in Hungaria & Italia sub ducibus supremis, invicem independentibus, recte dicuntur unus, quod in eodem Cæsare uniantur, & ab eo alterius rationis influxum percipiant? ergo a pari.

Neque dicant Adversarii 2. Quod hæc ipsa difficultas sit nobis solvenda in Apostolis, atque Episcopis, si illis tribuatur suprema potestas. Nam R. D. Si illis tribuatur suprema absolute. C. Si suprema respectiva, & cum debita subordinatione ad unum Caput in Ecclesia summum. N. Hæc dependentia servatur semper, sive illud Caput supremum statuatur in uno Episcopo, sive in una Episcoporum congregatione, qua de re alibi.

Neque dicant 3. Ergo & singuli Reges, etsi in suis Regnis supremi, etiam in spiritualibus possent subordinari ad concilium Regum, ubi spiritualis potestas

Ipsi Acatholicis asserunt, sorto nostro suffragantibus.

Unde frustra dicitur, quod plura laica Ecclesiarum particularium capita unum essent in Christo. Nam requiritur visibilibus, & vera Ecclesiæ unitas.

Quæ apud Catholicos servatur in Episcopis, Summo Capiti subordinatis.

Servari non posset, etsiingeretur Concilium Regum. singulis Regibus eminentius.

(a) In actis 8. Synod. General. referente Juvio.

(b) De Civit. l. 2. c. 5.

(c) In speciali tractatu de Imperio summarum potestatum circa sacra c. 2. §. 3.

(d) In politicis l. 2. c. 3. §. 3. n. 14. & 19.

(e) In introduct. ad Jus publ. l. 2. c. 5. §. 2.

testas singulis foret superior, ut sic ejus autoritate servaretur Ecclesie unitas. Sed

R. N. illatum. Si singuli sunt supremi ante Concilium, quis Concilium congregaret? Quis in Concilio alteri opinionem suam postponeret? An singuli, renunciato supremo jure, sese sponte Concilio subjicerent, vel a Christo essent subjecti? At ubi ejusmodi Aristocratici Ecclesie regiminis vel leve vestigium in Scriptura?

Jura Ecclesiastica Principum penes Catholicos.

Neque tamen Orthodoxis Principibus nullum omnino jus Ecclesiasticum remanet, sed variis, tam universalibus, quam particularibus, eos gaudere alibi satis demonstramus, inter quæ est *advocatia Cesaris in totam Ecclesiam, jus defensionis, protectionis respectu Conciliorum, jus primariorum precum*, ut nil dicamus de juribus particularibus, specialiter indultis, quæ in loco proprio expressius dilucidamus (a)

Instructio 3.

I N S T R U C T I O I I I .

De habitu religionis Judaica ad Christianam, & Christiana ad vitam civilem.

§. I.
Habitus religionis Judaicae ad Christianam.

§. I.

De habitu religionis Judaica ad Christianam.

Juxta Protestantes, in ordine ad profanam potestatem sacram, saltem jurisdictionis est paritas.

Queritur I. Quæ convenientia religionis Judaica ac Christiana adstruitur in systemate protestantico in ordine ad potestatem sacram, Imperantibus laicis asserendam?

R. I. *Puffendorpius* cum suo synedrio statuit (b) religionem Judaicam fuisse *Divino jure* statui politico sic innexam, ut potestas ordinis fuerit quidem penes *solum Tribum Leviticam*, potestas tamen *jurisdictionis* manserit penes Reges. Inde, ait, non fuisse *statum in statu*, sed *Tribum sacerdotalem imperio Regum fuisse obnoxiam*, quæis competiisset *cura & inspectio religionis cum jure loco movendi Sacerdotes, segnes in officio increpandi, religionem promovendi &c. jurisdictione versante non quidem circa sacra, sed circa personas, sacris destinatas*. Ex his *Puffendorpio* fluit unica paritas, disparitas multiplex, & hæc & illa pariter falsa, atque erronea. Paritas est: in religione *Judaica*, jure *Divino*, potestas jurisdictionis sacre fuit penes Reges, nec formabatur status in statu: ergo a pari in religione *Christiana*. Hanc paritatem, utroque pede podagricam, monstrabimus infra.

Contra: disparitas utramque inter Religionem est. 1. Quod *Judaica* uni tantum Populo propria, *Christiana* omnibus totius Orbis: quasi vero *Genitibus cæteris lex Mosaica congruere haud potuisset*. 2. Quod ibi fuerint sacrificia; hic nullum, qui est error *Luthericus*. 3. Quod ibi Sacerdotium uni Tribui fuerit peculiare; hic omnibus *Christianis* sit commune, qui rursus est error protestanticus. 4. Quod cultus publicus in religione *Christiana* nulli sit loco affixus; in *Judaica* fuerit affixus uni, quod & ipsum suo modo falsum demonstratur in sacra historia (c).

Est ministerio Ordinis reservato solis Levitis.

R. II. In eadem sententia abijt *Henniges* cum cæteris Protestantibus, & quia in veteri Testamento Regibus, jure *Divino*, omnem potestatem *Jurisdictionis* adjudicat, solo ministerio *Levitis* reservato, eandem cum *Puffendorpio* urget paritatem, qua etiam in novo Testamento eandem summis imperantibus vindicare se venditat (d). Nam, recensitis e veteri Testamento ar-

gu-

(a) In instit. Hist. Eccles. de notitia Hierarchiæ &c. in Instit. J. P. Imp. Rom. Germ.

(b) De habitu religionis §. 9. f. m. 37. (c) *Machabæorum* 2. c. 1.

(d) De summa potestate circa sacra c. 2. n. 8. f. 47.

gumentis nugivendulis, in hæc verba concludit: & sic in veteri Judæorum Republica imperium circa sacra semper a Regibus usque ad captivitatem Babyloniam usurpatum esse, ex his, quæ diximus, abunde liquet. Imo abundantissime abundantibus in suo sensu. Addit: post captivitatem Babyloniam, nullis Regibus, & incerto obsequio, in civilibus turbis paulatim crevisse sacri Ordinis potentiam, Sacerdotibus omne imperium, etiam in sacra, ad se trahentibus, cum nempe silerent Prophetæ, & pietas exularet: unde ejusmodi abusus præjudicio Regibus esse nequeat. Ita factorum absonus hic profanator.

Queritur II. Quæ momenta ex Testamento veteri prætendunt Hennigiani pro vindicanda Principibus laicis potestate circa sacra?

R. I. Prætendunt I. cum Hennige. In lege antiqua præcipitur etiam obedientia Regibus gentilibus; sic Jeremias (a): *submittere corda vestra super jugum Regis Babylonis*. 2. Reges dicuntur Filii altissimi, (b) Angeli Dei, (c) facti juxta cor Dei, (d) Dii, (e) uncti Domini, (f) Nutritii Ecclesiæ (g): ergo in lege veteri tribuitur Regibus potestas summa etiam circa sacra.

R. D. A. Præcipitur obedientia in temporalibus. C. In spiritualibus. N. A. & C. Primus titulus privative convenit Salomoni ob specialem protectionem; secundus & tertius Davidi ob specialem justitiæ laudem, non autem omnibus Regibus ob potestatem Regiam communem. Dii est titulus communis omnibus terræ Potentibus, sed præcipue tamen Sacerdotibus ac justis, ad quos sermo Dei factus est (h): ergo nil peculiare probat pro Regibus. Uncti multo frequentius dicuntur Sacerdotes; nec Unctio tribuit potestatem, sed solummodo indicat. Nutritii Ecclesiæ dicuntur Reges, non ut nutriant per spiritualem potestatem, sed per pietatem, atque munificentiam. Unde D. C. Ergo in lege veteri tribuitur Regibus potestas summa in suo ordine, nempe temporalibus. C. In omni ordine, seu etiam in spiritualibus. N. C.

Prætendunt II. Potestas sacra atque profana in Lege scripta fuit conjuncta, ut dictum, in Moyse, Heli, Samuele, Nehemia, ac tempore Machabeorum in Mathatia: atqui non alio jure conjuncta fuit, quam Divino: ergo &c.

R. I. Indirecte. Potestas sacra atque profana, in Lege veteri, subinconjuncta fuit: ergo jus factorum potestati seculari, qua tali, nullatenus conexum est, & nemo, qui Sacerdotum numero adscriptus non erat, ad Sacerdotalia officia admissus est. Item: ex dispositione Divina, in Lege veteri, temporalis potestas interdum cum Sacerdotali conjuncta fuit: ergo etiam in Lege nova conjungi potest: utraque consecutio est contra mentem Protestanticam.

R. II. In forma D. Maj. Potestas sacra atque profana, in Lege veteri, ordinario jure conjuncta fuit. N. Extraordinario, & ex speciali Dei ordinatione. C. Maj. In Republica Hebræa, quam Theodalicam appellant, five speciali necessitate, five temporum, aliarumque causarum malignitate, five extraordinario Dei consilio quædam fuisse facta, quæ in consequentiam Christianæ Reipublicæ trahi neutiquam possunt, nemo est, qui ignorat.

Prætendunt III. Teste sacra Historia, (i) Rex Asa subvertit Altaria peregrini cultus, & excelsa, & confregit statuas, lucosque succidit, & præcipit Judæ, ut quæreret Dominum Deum Patrum suorum, & faceret legem, & universa mandata: ergo habuit, & reformando Ecclesiam ac Populi mores, etiam exercuit potestatem in sacris.

Momenta prætensa pro evincenda potestate circa sacra. Obedientia in lege veteri præcepta etiam Regibus paganois. Quæ tamen temporalia tantum spectant, non sacra.

Quod potestati sacra profana subinconjuncta fuerit in veteri Testamento; Probat 1. Sacram fuisse nunquam a novo profanis extractum.

Probat 2. id non nisi extraordinario factum.

Quæ facit Rex Asa,

Con-

(a) Jerem. 17. (b) 2. Reg. 7. (c) 2. Reg. 14. (d) 1. Reg. 13.
 (e) Psalm. 81. (f) 1. Reg. 14. (g) Isaie 49.
 (h) Joan. 10. v. 35. (i) Paralip. 2. c. 14. v. 3. & 4.

Et Ezechias,

Confirmatur. Sic Rex *Ezechias* quoque legitur dissipassej excelsa, contrivisse statuas, succidisse lucos, & confregisse serpentem aneum, quem fecerat *Moyfes* (a): ergo habuit & ipse, atque, abusus tollendo, exercuit potestatem in sacris.

Non probant conjunctionem Imperii & Sacerdotii.

R. I. In genere cum *Paulutio*, (b) quod, tempore Regum legis antiquæ, conjunctio Imperii & Sacerdotii neutiquam inveniatur; siquidem noverat Deus, futurum, ut Reges abuterentur exemplo, ac re ipsa assererent, se ex instituto naturæ jus habere ad spiritualia: & ideo politicum regimen, ad nauseantis Populi votum, per Regis constitutionem immutavit, ab eodem tamen, ut supra ex ore *Samuelis* attulimus, sacra tractari noluit. Unde

Sed protestationem, ac zelum Sacrorum.

R. II. In specie C. A. D. C. Ergo Rex *Asa* habuit potestatem in sacra, seu hæc fecit ex potestate sacra. N. C. Hæc fecit ex Regia præeminentia, cura, protectione, ac zelo Regio. C. C. Regibus (uti rectissime notat Magnificus nostri temporis Politicus, supra jam laudatus) neutiquam vetum fuit, nec etiamnum est, illa, quæ mala, seu legibus naturalibus & positivis adversa, ac communi bono Reipublicæ humanæ opposita sunt, reprimere; quin immo præceptum noscitur, ut ex officio non solum peccata adversus legem Dei & naturæ puniant, sed etiam cultum ac honorem Divinum, quantum in se est, promoveant, Populum ad virtutem, honestatem, ac pietatem verbo exemploque animent, atque ad salutem, & beatitudinem æternam perducant. In hoc enim (ut ait (c) S. *Augustinus*) Reges, sicut eis divinitus præcipitur, Deo serviunt, in quantum Reges sunt, si in suo Regno bona jubeant, mala prohibeant, non solum quæ pertinent ad humanam societatem, verum etiam ad Divinam Religionem. Hinc ex iis, quæ fecit *Asa*, idolomaniam nempe, quæ gravissimum est peccatum contra naturam, eliminando; *Judæ* præcipiendo, ut quæreret Dominum &c. cum non minus ad sæcularem, quam Ecclesiasticam potestatem pertineant, jus sacrorum nequidquam inferunt Protestantes. Ex his patet responsio ad Confirmationem.

Etiam in remouendis scandalis.

Serpentem æneum quod spectat, quantumvis ex jussu Divino, non sine mysterio, & sancta repræsentatione erectus fuerit, quia tamen carnali *Hebræorum* genti, irreligiosum cultum & latriam eidem exhibenti, occasio scandali, & ruinæ spiritualis erat, Regia quoque jussione infringi poterat, jubente sic lege: *confringite statuas, lucosque succidite.* *

Quod David Sacerdotes congregavit, Arcam reducere vis &c.

Prætendunt IV. De Rege *Davide* legitur, (d) quod dixerit ad omnem cœtum *Israël*: si placet vobis, & a Domino Deo nostro egredietur sermo, quem loquor: mittam ad fratres nostros reliquos in universas Regiones *Israël*, & ad Sacerdotes & Levitas, qui habitant in suburbiis Urbium, ut congregentur ad

(a) 4. Reg. 18. v. 4.

(b) Jurispr. Sacræ l. 2. Tract. 2. c. 7. n. 2.

(c) L. 3. contra *Crescon.* Grammat. c. 31.

* Inde colligitur vaniloquentia *Hennigis de summo* Imperantium potestate circa sacra c. 2. n. 7. f. 46. dum post relatum *Ezechia* pietatem in cultu Divino promovendo, etiam reducta celebratione *Paschatis*, ait: quod si hic Rex in nostra tempora incidisset, qua Hierarchia Pontificia, intolerabili molestia, *Christianis* Principibus incumbit, sine dubio ingens fuisset malum habiturus, si Pontificis ingratis tantum sibi juris in negotio Religionis sumpsisset, quod ad se solum pertinere ab omnibus credi cupit. Quod si enim *Gregorius* Calendarium suum *Christiano* Orbi, summa audacia, pro imperio obtrudit, quanto magis pro *Paschatis*, rei sine dubio spiritualis, celebratione, sua non aliena autoritate instituenda, propugnaturus fuerit? Sed. piaculum adhuc erat *Ezechia* petente, Principis legitimi circa sacra potestatem summam in dubium vocare, adeoque ne quidem musitasse Pontifices, Sacerdotes aut Levitæ leguntur, quasi eorum jusibus aut privilegiis vis fieret, qui in alia causa satis animi ad resistendum Regi suo habuerunt, Sanctuarium inferius ad immolandum ingressuro; Ita ille. Sed heu! quantum est in rebus inane. *Gregorium*, ratione Calendarii reformati, contra Protestantium cavillationes satis defendimus in Coll. Hist. P. II. Q. 2.

(d) 1. Paralip. 13. v. 2.

ad nos, & reducamus Arcam Dei nostri ad nos &c. De Rege Josia, postquam Helcias Pontifex reperit librum in Domo Domini, (a) legimus, quod miserit, & congregati sunt ad eum omnes senes Juda, & Jerusalem, ascenditque Rex Templum Domini, & omnes Viri Juda & Jerusalem cum eo, Sacerdotes & Prophetae, & omnis Populus a parvo usque ad magnum, legitque cunctis audientibus verba libri foederis, qui inventus est in Domo Domini, stetitque Rex super gradum, & foedus percussit coram Domino (b). Jam sic: convocare Sacerdotes, omnemque Populum ex fine spirituali, reducere Arcam Domini, legere verba libri foederis, percutere foedus coram Domino, indicant potestatem sacram: ergo hi Reges & habuerunt, & exercuerunt potestatem in sacris.

R. Cum eodem Suarezio, D. A. Ejusmodi actiones indicant potestatem & jurisdictionem, vere spiritualem, in his, quae pertinent ad Deum. N. Indicant specialem pietatem, devotionem, fervorem erga legem Divinam, vel si mavis; potestatem advocatiae, ac fidelitatis in protegenda & promovenda Ecclesia. C. A. & N. C. Ratio distinctionis est 1. Quia convocare Sacerdotes, & Populum, etiam ob finem spiritualem, non statim denotat potestatem Regis spiritualem, sed sanctum potius zelum, quo inflammatus etiam potestatem Regiam ac civilem in spirituale bonum sui Populi potest dirigere. 2. Reducere Arcam rursus, de pietate Regia multum, nil de jurisdictione spirituali participat: siquidem, ut ex sacro Codice constat, (c) nec Arcam Rex portavit, nec attigit, sed portationem Levitis, contactum Sacerdotibus reliquit, juxta praecipitum Domini (d). 3. Nec legere verba libri, si tamen fecit ipsemet, (e) non tam exhibitionem potestatis sacrae, quam reverentiam erga Legem, & Legislatorem, ac demissionis Regiae testimonium perhibet. Sic & percussio foederis nil ultra pietatem Regiam arguit: siquidem promissionem de servanda Lege renovare, aequae ac sacram Scripturam praellegere, actiones sunt Sacerdotibus & Laicis communes, veluti ibidem indicat sacer textus: *acquievitque populus pacto* (f). Hinc recte concludit Suarezius noster: Ex his ergo omnibus exemplis, ac testimoniis, nulla spiritualis jurisdicatio, vel specialis potestas in his, quae pertinent ad Deum, in Regibus Legis veteris, fuisse ostenditur. Optime vero ostenditur, bonum ac fidelem Regem defensores esse debere Divinae fidei, ac verae Religionis, diligenter curando, ut omnes errores, & superstitiones, contra veram & approbatam ab Ecclesia doctrinam, vel ingressum non habeant, vel ubi inventi fuerint, expellantur. Hanc ergo fidelitatem ad Deum praedicti Reges boni ostenderunt, & in lege nova Constantinus, Carolus M. & V. alique Reges Catholici summa pietate observarunt, quamvis se non Ecclesiae Parentes, aut Praelatos, vel Praelatis superiores, sed Filios, subditos, & Protectores agnoscerent.

Quaeritur III. Quae alia momenta ex Testamento veteri praetendunt Puffendorffii pro vindicanda Principibus laicis potestate jurisdictionis circa sacra?

R. Praetendunt I. In Lege veteri Reges miserunt Principes, Sacerdotes &c. ad populum in lege Domini erudiendum. Item constituerunt judicia & judices sacros, uti de Rege Josaphat testatur sacra Scriptura (g): Tertio Anno regni sui misit de Principibus suis, ut docerent in civitatibus Juda, & cum eis Levitas ac Sacerdotes, docebantque Populum in Juda, habentes Librum Legis Domini, & circumabant cunctas Urbes Juda, atque erudiebant Populum &c. Ali-

Tom. I.

S

bi

(a) 4. Reg. 22. v. 8. (b) 4. Reg. 23. v. 1. 2. & 3.

(c) 2. Reg. 6. (d) Num. 4. v. 31.

(e) Hinc Abulensis exponit: Legit: id est, fecit legere per Sapham scribam, eo quod non sit alienum ab usu illius locutionis, ut ex alia c. 22. recte probat.

(f) 4. Reg. 23. v. 3.

(g) 2. Paral. 17. v. 7. & seqq.

bi (a) In Jerusalem quoque constituit Josaphat Levitas, & Sacerdotes, & Principes Familiarum ex Israel, ut iudicium & causam Domini iudicarent habitatoribus ejus: ergo habuerunt, & exercuerunt potestatem in sacra.

Fuit impro-
prio talis,
per designa-
tionem, es-
iam Regi-
bus pro-
priam.

R. D. A. Miserunt missione, suo modo etiam Regibus competentes; item constituerunt constitutione per nominationem, etiam potestati summæ non raro propria. C. Miserunt, & constituerunt missione, ac constitutione proprie sacra, seu per collationem potestatis sacræ, atque judiciaræ in causis sacris. N. A. & C. Quod missio ad populum docendum suo modo spectet ad supremam quoque potestatem politicam apud Fideles, colligitur 1. Ex eo, quia Reges prospicere tenentur, ut Juventus sanis & sanctis institutionibus educetur. 2. Ex eo, quia salaria & subsidia, quibus instructores sustententur, subministrare consueverunt. 3. Ex eo, quia renitentes & resistentes, sua autoritate, compescere obligantur. Unde, ut recte notat Suarezius, missi intelliguntur etiam Principes non tam ad docendum, quam ad protegendos in docendi munere Sacerdotes, rebelles in officio continendos, vel etiam, si opus foret, ad audiendum Dei Verbum cogendos. Quod Principes Familiarum, in ordine ad iudicandas causas politicas, constituti sint, non modo per nominationem, sed etiam collationem potestatis judiciaræ, facile patet: quod eodem modo cum Sacerdotibus sint iudices sacri constituti, dicere vetat locus Paralipomenon supra allatus, (b) ubi declaratur expresse, ea, quæ pertinent ad Deum, non ad Regis, sed Pontificis imperium esse revocanda.

Depositis
Abiatharis,
summi Sa-
cerdotis, fa-
cta per Salo-
monem,
Etsi teneret,
nulla foret
illatio ad
Legem gra-
via.

Pretendunt II. Rex Salomon, statim initio sui regiminis, ejecit Abiathar, ut non esset Sacerdos (c). Jam sic: Deponere, exilio multare Summum Pontificem, est habere, ac exercere potestatem sacram: ergo Salomon habuit, ac exercuit potestatem in sacris.

R. I. Etsi, teste Suarezio, (d) S. Bonaventura, Abulensis, & alii Authores, ob hoc argumentum concesserint, Regem fuisse Pontifice superiorem, & ut loquitur Author de regimine Principum, (e) Sacerdotes in Lege veteri Regibus fuisse subiectos, tamen illatio Protestantica ad legem gratiæ esset nulla. Ratio disparitatis foret, quod sicut Sacrificia illius temporis erant carnalia, ceremoniæ, phrasi D. Pauli, Sanctum sæculare, (f) ita & Pontificatus adeo spiritualis non fuerit, ut in criminibus læsæ Majestatis exemptus esset a tribunali Regio. Aliud sentire de Sacrificiis & Pontificatu novæ Legis fides docet, ut initio dictum. Sed melius

Pertinuisse
ad tempora-
ria, concer-
nentia pa-
cem publi-
cam, vel ad
dispositio-
nem Nomi-
nis extraor-
dinariam;

R. 2. C. A. D. C. Ergo Salomon habuit, & exercuit potestatem in sacris, quæ pertinent ad Deum. N. In temporalibus, quæ pertinent immediate ad pacem publicam, qualis erat causa conspirationis, pœna exilii temporalis. subd. Jurisdictione ordinaria. N. Extraordinaria, & specialiter in hoc casu a Deo concessa. C. C. Fundamentum distinctionis suppeditat ratio in probatione asserti supra allata; item sacer textus: Ejecit Salomon Abiathar, ut non esset Sacerdos Domini. Mox subjungitur: ut impleretur sermo Domini, quem locutus est super Domum Heli in Silo. Qualis haud dubie fuit sermo, quo Deus dixit (g): Et suscitabo mihi Sacerdotem fidelem, qui iuxta cor meum & animam meam faciet, nempe Sadoe. Unde arguit Innocentius III. summus Pontifex, cum Theodoro, Procopio, C. Bellarmino, & plurimis aliis apud Suarezium, quod Divino instinctu permotus Salomon, & potestate extraordinaria, sibi a Deo data, Divinum Oraculum de Domo Heli, per peccata Abiatharis forsan completum, exequi voluerit, atque debuerit. Immo

R. 3.

(a) Ibid. c. 19. v. 8. (b) 2. Paralip. c. 19. v. 11.
(c) 3. Reg. 2. v. 27. (d) In Delens. l. 3. c. 26. n. 1. fol. m. 400.
(e) L. 1. c. 14. f. m. 81. (f) Ad Hebr. 9. v. 1.
(g) 1. Reg. 2. v. 35.

R. 3. Aliter D. C. Ergo Salomon habuit, & exercuit potestatem directam in sacris, positive deponendo summum Pontificem. N. C. Quasi indirectam, separando summum Pontificem ab usu muneris, solique Sadoc id relinquendo; (a) vel potius naturalem, quasi defensionem suam contra conspirationem, & conservationem pacis publicæ consulendo. C. C. Recte Suarezius noster, (b) etsi non dubitent alii, Salomonem in eo facto injuste egisse, usurpando potestatem, quam non habebat; ego tamen ob verba Scripturæ (c) malim sic excusare: nam si Abiathar contra Salomonem conspiravit, Adonia partes fovendo, timere merito poterat, ne post Adonia mortem Abiathar in ministerio Pontificatus, & Jerosolymis manens, aliquid in suam perniciem moliretur: tales ergo circumstantiæ tunc occurrere poterant, ut posset Rex prudenter, & sine peccato, illo modo cogere Pontificem, etiam si jurisdictionem in illum non habuerit. Ita Suarezius.

Prætendunt III. Rex Salomon ædificavit illud famosissimum Jerosolymæ Templum, idque Regi Regum multis victimis ac sacrificiis, solemnitate octiduana, dedicavit (d): atqui ædificare, dedicare templa, offerre victimas ac sacrificia, est habere, & exercere potestatem sacram: ergo Salomon & habuit & exercuit potestatem sacram.

R. Cum eodem Suarezio (e) D. Maj. Idem Rex Salomon Templum Solymæum ædificavit, dedicavit, sacrificia obtulit, hoc est, sumptus suppeditavit, sua præsentia consecrationem honestavit, Deo dicavit, victimas & sacrificia, Sacerdotum ministerio, obtulit, actu devotionis ac Religionis etiam nostris Regibus solemniter. C. Maj. Templum Solymæ dedicavit, hoc est, actione sacra, atque religiosa, proprie consecravit, propriisque manibus hostiam immolavit, ac sacrificia obtulit, actu Sacerdotali Ordini proprio. N. Maj. & sic D. Min. N. C. Dedicatorem Templi priore, non posteriore modo, Salomoni tribuendam esse, indicat sacer Historicus, cum eandem dedicationem, & sacrificiorum immolationem æque Populo, ac Regi attribuit: ergo vel utriusque, vel neutri, Adversarii tribuere debent potestatem in sacris: atqui æque utrique haud tribuunt: ergo &c. Sic legimus (f): *Et dedicaverunt Templum Domini Rex, & Filii Israel*. Etenim vero de Populo quivis æque, ac Rex, rem vel domum suam divino consecrare cultui potest juxta illud (g): *Omnes viri, & mulieres mente devota obtulerunt donaria, ut fierent opera, quæ jussisset Dominus per manum Moysi: cuncti Filii Israel voluntaria Domino dedicaverunt*. Sic etiam legimus ibidem (h): *Igitur Rex & omnis Israel cum eo immolabant victimas coram Domino*, utique per Sacerdotes, ut habet frequens in Scriptura, & in communi etiam usu modus loquendi. Sic dicitur: *Mactavit Salomon hostias pacificas; & iterum: Sanctificavit Rex medium atrii &c. Fecit quippe ibi holocaustum & sacrificium*, puta per Sacerdotes: qua in re nulla Regi potestas sacra tribuitur, unde etiam nunc Reges, sicut & cæteri sæculares, solummodo per Sacerdotes offerunt.

Prætendunt IV. Etsi in lege veteri functiones Ordinis, seu Ministerii fuerint penes Levitas & Sacerdotes, potestas tamen jurisdictionis sacræ erat penes Reges: ergo a pari in lege nova. A. sic declarat Henniges (i). Insuper licet trahunt (Catholici scriptores) in argumentum Usæ & Usiæ exempla, quorum ille, dum ruituram arcam sustinet, morte luit; hic adolendo thymiana lepra percussus est: actus enim illi ministeriales, solis Sacerdotibus,

Quamvis non tam depresso, quam separatio a Sacerdotio fuerit.

Quod Salomon ædificavit, obtulit, que sacrificiis Solymæ Templum dedicavit:

Præstat abus devotionis, non jurisdictionis.

Quod, uti in lege antiqua, ita & in nova, potestas ministerialis competat Sacerdotio, non tamen competat jurisdictionis, Regibus propria.

S 2

S 2

(a) Cum prius cum Abiathare Pontificatum simultaneæ gessit. t.

(b) L. c. n. 7. f. m. 402.

(c) 3. Reg. 2. v. 27.

(d) 2. Paralip. 5. v. 6. & 7.

(e) L. c. c. 25. n. 13. f. m. 397.

(f) 1. Reg. 8. v. 63.

(g) Exodi 15. v. 29. (h) 3. Reg. 8. v. 63.

(i) L. de summa potestate circa sacra c. 2. n. 15. f. m. 71.

& *Levitis proprii*, longissime distant ab imperii actibus, circa religionis negotium occupatis. Nihil imperii, nihil potestatis sapit, incensum adolere, quod nonnisi Sacerdotibus licuit, aut fœderis arcam portare humeris, quod Levitis datum. Itaque cum Pontifex cum suo Clero *Venerabile* circumfert, cum missam celebrat, recte manum de tabula Principes: verum sacrorum curam suscipere, Religionem ordinare, collapsum cultum restituere, sacerdotes in officio continere, pios ac eruditos ad ministerium promovere, avaros, superbos, hypocritas, seditiosos remove ab officio, hoc non est adolere thymiana, nec arcam tangerę. Ita ille. Sed

*Falsa pre-
sudent
Protestanti-
ci:
Cum in eo-
rum princi-
piis omnes
æque sint
Sacerdotes
variosa
Baptismi,
adeoque &
Principibus
de se compe-
tat potestas
ministeria-
lis.*

R. I. T. A. etsi falso N. C. & paritas ab Orthodoxis, ut illico clarescet: immo negatur, & etiam negari debet a Protestantibus, I quidem, *consequenter* ad sua principia *Lutherica*, loqui velint. Nam dicant *Hennigiani*, cur functiones ministeriales in novo Testamento solis sacerdotibus, & non etiam Principibus laicis proprię? Profecto multi ex Protestantibus, ut supra vidimus, potestatem etiam *Ordinis*, & prout ipsas etiam actiones ministeriales, cultumque Divinum *immediate* concernentes, denotat, Principibus, Regibusque tribuunt, immo etiam tribuere debent *juxta sua principia*. Nam *jure Divino*, & *vi baptismatis*, in lege nova Sacerdotum etiam Episcopale, *nullo discrimine*, commune est omnibus *Christianis*: ergo etiam Regibus. Nam inter Doctores & Auditores, phrasi *Puffendorfiana* & *Pfaffiana*, nullum discrimen præter *deputationem* ad publice docendum, & concionandum: ergo sicuti Principes alios, ita se ipsos quoque deputare possent ad functiones ministeriales. Quod autem exercitium ejusmodi actionum despiciant, & aliis delegant, juri suo nil detrahunt, sicut nil juri suo Episcopi derogant, quod functiones Episcopales Suffraganeis relinquunt. *In forma T. A. falso*, D. C. Ergo est paritas, sic ut functiones sacrę, etiam in Lege nova sint solis Sacerdotibus proprię apud Catholicos. C. Apud Protestantes. Subd. Sint proprię *proprietate mere accidentali*, *deputationis* nempe ad *publice docendum*, ut tamen *proprietate substantiali* sint omnibus *æque*, adeoque & Regibus communes. C. secus N. A.

*Sententia
orthodoxa.*

Quæritur IV. Quis de habitudine religionis Judaicę ad Christianam sensus penes Catholicos.

*Transmissa
etiam pote-
state sacrę,
Regibus in
Testamento
antiquo
competente,
nulla pror-
sus foret ar-
gumentatio
ad Testa-
mentum no-
vum, quia
ordinis al-
tioris:*

R. I. Supposito, non concesso, quia certissime falso, quod protestantica hæc *adversaria* tenerent, quois nugantur, Reges veteris Testamenti, *jure Regio*, eoque in antiqua Lege specialiter fundato, jus sacrorum, & jurisdictionem in ipsos quoque Pontifices exercuisse: supposito, inquam, non concesso, falsissima est illatio horum Authorum: ergo *idem nunc possunt Reges* in Ecclesia Christi, eo quod neque illi antiqui Reges aliam habuerint potestatem præter *Regiam*, neque nunc sit minor Regum potestas, quam tunc fuerit. Nam, *Suarezio* teste, (a) nullum a Lege veteri ad tempus gratiæ legitimum sumitur argumentum. Etsi enim potestas Regum in Lege nova nequaquam sit minor, quam fuerit in Lege veteri, in utraque nempe *mere civilis*, *specialiori* tamen modo collata a Deo in Testamento veteri: hoc non obstante, potestas Pontificia est longe major, quia *ordinis altioris*, adeoque nulla est paritas. Non enim *Mosaico* Pontifici fuerunt datę *claves Regni Cælorum*, *potestas ligandi, atque solvendi*, neque potestas adeo independens, ac summa, cum nullibi dictum legamus Pontifici Synagogico, quod dictum legimus Petro: *pasce oves meas* &c.

*Jus sacro-
rum non
competit
summa po-
tati politi-
ca jure Di-
vino anti-
quo P. T.
Nam quod
competat,
probari ne-
quit:*

R. II. *Absolute*. *Jus Sacrorum, seu potestas circa sacrę, non competit Potestati politice Jure Divino antiquo, uti ex Lege scripta veteris Testamenti male arguunt protestantici Authores.*

Affer-

(a) In defens. cit. l. 3. c. 27. n. B. f. m. 402.

Affertum probatur I. Argumento negativo. Si potestas circa sacra, *Jure Divino antiquo*, seu *vi Legis scriptæ*, competiisset potestati politicæ, tunc vel potestas sumpta *strictiore modo*, prout denotat cultum divinum, sacrificia, & ceremonias sacras &c. vel sumpta *latiore modo*, prout spectat leges, judicia, jurisdictionem, aliaque Jura Ecclesiastica: neutra competiit. *Min. P.* Ostendi nequit ullum fundamentum hujus juris in sacra Scriptura: ergo, *A.* partim clarescit ex dictis; partim ex eo, quod etsi, *via extraordinaria*, subinde potestas, utraque a Deo fuerit conjuncta, veluti in *Moyse*, (a) *Gedeone*, (b) & *Samuele*, (c) qui præter regimen Populi exercuit etiam munia Sacerdotalia, erexit Altaria, obtulit Sacrificia, unxit Reges, oravit pro Populo; item in *Machabæis*, ut passim in eorum libris est legere: de *via tamen ordinaria* lemper fuit disjuncta; immo ut ipse *Grotius*, inter *Atholicos* nominatissimus potestatis Regiæ circa sacra Patronus, fateri cogitur, (d) morem conjungendi imperium cum Sacerdotio, multis in locis, ferius usurpatum, in Populo Dei lege divina positiva, fuisse abrogatum.

Affertum probatur II. Argumento positivo. Potestas circa sacra, sive *strictius* sive *latius* sumpta, *Jure Divino*, non aliis quam Sacerdotibus, & inter hos principaliter summo Sacerdoti, ac Pontifici maximo, erat collata, tribu *Levitica* ad hoc specialiter delecta, lineaque *Aaronis* pro summa Sacerdotii dignitate peculiariter prælecta, ut testatur sacra Pagina (e): ergo potestati politicæ nequaquam competiit. *C.* tenet: liquidem Reges Populi *Israelitici* non erant ex tribu *Levi*, sed *Juda*.

A. P. Quo ad potestatem sacram *strictius sumptam*. In Lege veteri Regibus fas non erat, manum ad hæc sacra extendere, & illi, qui a usu remunerario Sacerdotum ministeria occupare præsumperant, impune nunquam ferebant: ergo illis neutiquam competiit hæc potestas. *A.* constat ex *Saule*, qui etsi holocaustum & pacifica ex necessitate (uti dicebat) obtulerit, a *Samuele* graviter fuit increpitus, intentata etiam Regni privatione (f): *stulte egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi: quod si non fecisses, jam tunc præparasset Dominus Regnum tuum super Israel in sempiternum: sed nequaquam Regnum tuum ultra consurget.*

Item ex Rege *Ozia*, qui cum incensum adolere vellet super altare *Thymiamatis*, statim ingressus post eum *Azarias Sacerdos*, & cum eo Sacerdotes Domini, octoginta Viri fortissimi, restiterunt Regi, atque dixerunt: non est tui officii, *Ozia*, ut adoleas incensum Domini, sed Sacerdotum, hoc est, filiorum *Aaron*, qui consecrati sunt ad hujuscemodi ministerium: egredere de sanctuario, ne contempseris, quia hoc non reputabitur tibi in gloriam a Domino Deo. Iratusque *Ozias* tenens in manu thuribulum, ut adoleret incensum, minabatur Sacerdotibus, statimque orta est lepra in fronte ejus &c. (g)

Idem *A. P.* quoad potestatem sacram *latius acceptam*: 1. Ex libro *Paralipomenon*, (h) ubi ita legitur: *Amarias autem, Sacerdos & Pontifex vester, in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit: porro Zabadias, filius Ismael, qui est Dux in Domo Juda, super opera ea erit, quæ ad Regis officium pertinent.* 2. Ex Propheta *Ezechiele*, (i) per quem Deus sic ordinat: *Cum controversia fuerit, stabunt (Sacerdotes) in judiciis meis, & judicabunt: Leges meas & præcepta mea in omnibus solemnitatibus meis custodient, & Sabbata mea sanctificabunt.*

Tom. I.

S 3

3. Ex

(a) Psalm. 98. v. 6.

(b) Judic. 6. v. 26.

(c) 1. Reg. 3. v. 7. 8. 10. 16.

(d) In Tract. quo imperium circa sacra summæ potestati oporere asserere conatur cap. 2. §. 5.

(e) Exod. 18. Num. 3. 8. Exod. 44.

(f) 1. Reg. 13. v. 13. & seq.

(g) Quod factum late expendens S. Chrysostomus Homil. 4. de verbis *Isaie*, sic Regem affatur: *Magna in terra terminos tuos, alii sunt terminis Regis, alii Sacerdotis.*

(h) c. 19. v. 11.

(i) c. 44. v. 24.

3. Ex libro Deuteronomii, (a) ubi dicitur: *si difficile, & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem &c. surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesque ad Sacerdotes Levitici generis, quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicii veritatem &c. Qui autem superbia, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & decreto Judicis, morietur homo ille &c. Et postquam sederit (Rex) in solio Regni sui, describet sibi Deuteronomium legis hujus in volumine, accipiens exemplar a Sacerdotibus Leviticæ tribus, & habebit secum &c. Quem ultimum textum Author libelli de regimine Principum (Doctorem Angelicum asserunt) sic illustrat (b): quia vitæ, inquit, qua in præsentem bene vivimus, finis est beatitudo cælestis, ad Regis officium pertinet, ea ratione vitam multitudinis bonam procurare, secundum quod congruit ad cælestem beatitudinem consequendam, ut scilicet ea præcipiat, quæ ad cælestem beatitudinem consequendam ducunt, & eorum contraria, secundum quod fuerit possibile, interdicit. Quæ autem sit ad veram beatitudinem via, & quæ sint impedimenta ejus, ex lege Divina cognoscitur, cujus doctrina pertinet ad Sacerdotum officium secundum illud Malachia (c): *Labia Sacerdotum custodiunt scientiam, & legem requirent de ore ejus*. Et ideo in Deuteronomio Dominus præcepit: *postquam sederit Rex in solio Regni sui, describet sibi &c.**

S. 2.

S. II.

Habitus religionis Christianæ ad statum civilem in systemate Protestantico.

De habitu religionis Christianæ ad vitam civilem, secundum principia Protestantium.

Status questionis. An religio faciat statum in statu, vel merum Collegium.

Quæritur V. Quis status questionis?

Quæritur V. Quis status questionis?

R. I. In eo sita, Catholicos inter & Protestantes, est controversia, an religio Christiana, jure Divino novi Testamenti, efficiat statum, a civili penitus distinctum, uti loquitur Puffendorfius? hoc est, an Ecclesia Christiana a Christo sit elevata ad quamdam Rempublicam, seu Regnum peculiare, quod potestate propria, & a civili prorsus independente, administrandum sit? id quod Catholici affirmant; vel an Religio Christiana merum efficiat in statu civili collegium, libertate Fidelium naturali coalitum, expers tamen potestatis propriæ, sed quo ad jurisdictionem externam potestati Imperantium civili penitus subjectæ, id quod Moralistæ protestantici asseverant.

Quæritur VI. Quibus momentis religionis statum e statu civili eliminare conantur protestantici symmystæ?

R. II. Atque ex his liquido adparet, quænam sit indoles, seu habitudo religionis Christianæ ad statum civilem. Siquidem in sententia Catholica, quæ tenet, jure Divino novi Testamenti, Monarchiam Ecclesiasticam sub uno visibili capite, Christi Vicario, religio facit statum in statu, etsi in ordine diverso, Ecclesiasticum scilicet in civili: contra in systemate protestantico religio in statu civili nil facit nisi collegium, potestati Imperantium laicæ, quo ad externa, penitus subordinatum. Atque de hac habitudine protestantice religionis, statui Imperantium civili tantopere accommodatæ, tot faciunt clamores Lutherici Moralistæ, ac de illa, veluti characteristicam veræ Ecclesiæ, supra Catholicam toties triumphant; immo cum polemice nequeant, politicis saltem fulcris systematicam suam religionem succollare, ac tot speciosis Imperantium commodis palliatam, etiam in Aulas orthodoxas intrudere adlaborant.

Ratio prima Puffendorffiana contra sta-

Quæritur VI. Quibus momentis religionis statum e statu civili eliminare conantur protestantici symmystæ?

R. Ec-

R. Ecclesia Christiana, logodulo Puffendorffio, (a) non est a Christo instituta per modum status, seu cœtus, præditi potestate aliqua externa, sibi propria, ac aliunde independente: ergo.

A. P. I. Fundator status qualem se v. g. gessit Moyses, debet assumere personam Principis, sibi prospicere de territorio, colligere Populum sub suo imperio, ei jus dicere, leges ferre, pœnas irrogare, Magistratus constitutere, tributa imponere, vi etiam armata contra hostes defendere &c. Nil fecit simile Christus, sed opposita potius, fuga declinando regios honores; suos, de præ eminentia contententes, increpando; solius Doctoris nomen assumendo; nil territorii habendo; ineptos ad faciendum statum discipulos deligendo; populos non homagiis, non vi & imperio, sed doctrina & amore attrahendo, Christiano nomine non populum, sed doctrinæ certæ possessionem denotante; jus denique dicere recusando; tributa dando; potestatis politicæ tribunali sese subjiciendo &c. Quæ omnia a ratione fundandi status, & persona Principis abhorrent, ut habet Puffendorffius. Addit: et si Christus Regem se fassus sit, fassus tamen sit cum addito veritatis, cujus ea sit virtus, ut iis mediis, quibus imperia civilia subjectos ad obedientiam constringunt, opus non habeat; unde nec ad Regnum hoc veritatis conservandum, & propagandum, opus fuisse, ait; statu aliquo, sicut & propter alias veritates philosophicas statum aliquem formare opus non sit &c.

A. P. II. Nec in Apostolis cujusdam imperii vel status vestigium deprehenditur: non enim in Orbem a Christo missi fuere ut Principes, sed ut veritatis præcones; non ad fundandum statum per stabiliendam aliquam veluti Imperii sedem, per unius præ eminentiam, per necessarios proventus, per sui defensionem &c. sed ad docendum in omnem terram eos dispergendo, * sine pera & calceis vetando avaritiam ** atque ambitionem; jubendo, sine vi opposita, perferre omnem persecutionem &c. (b) Atque hic est succus, vel potius vappa, per impertinentem prorsus perissologiam, multis foliis illita, Authori apud suos tanto sane dedecorosa.

Contra est: Et ista probant, quod Christus non fuerit fundator status politici & civilis, ad felicitatem corporalem, ac temporaneam intenti. C. Quod Christus non fuerit fundator status Ecclesiastici, ad salutem animarum supernaturalem ordinati. N. Item. Et ista probant, quod non miserit Apostolos ad Regnum temporale fundandum. C. Ad Regnum spirituale Ecclesiæ. N. Pluribus has nuces cassas contundere, foret horas comburere, & Domitiani negotia æmulari.

Quæritur VII. Quod alterum Puffendorffii fundamentum, e potestate Apostolis tradita male formatum?

R. Sic habet: Si Ecclesia Christiana probaretur esse status, seu societas hominum independens, summo imperio instructa, id probaretur ex potestate, Apostolis a Christo tradita: ex hac nihil probatur.

Min. P. I. Hæc potestas, et si divinitus concessa, ut independens ab Imperantibus summis, fuit nihilominus mera potestas docendi, omnis experti Imperii, utpote qua datum quidem illud compelle, sed Evangelicum, non vi sed suavitate; qua injunctum pascere oves, non dirigendo, sed idoneum pabulum suggerendo, (c) & in refragantes non animadvertendo, sed pedum pulve-

S 4

tum Ecclesia Christiana, seu potestatem & jurisdictionem externam, Quia Christus in fundanda Ecclesia non sese gessit, ut solet fundator status.

Sed nec Apostoli missi ad imperandum sed docendum.

At hæc omnis phrasologia est impertinens, quia tantum probat, Christum & suos non fundasse statum aliquem mundanum & secularem. Ratio secunda, præter munus docendi, potestas nulla Apostolis data a Christo, sive directa, sive indirecta.

(a) De habitu religionis a §. 12. f. 46. & seq.

* Nam de certa velut Imperii sede, mutuaque correspondentiâ, nec volam, ait, esse in sacra Scriptura. ** Qua philargia, seu pecunie studio, velut radice malorum, abusuum, & superstitionum, corruptam ait Romanam Ecclesiam.

(b) §. 28. f. 107.

(c) Luca 14. & Joan. 21. ubi addit §. 20. f. m. 74. Non compellendo intrare vi & oborto collo, sed vi, qualis invitationi ad convivium quadrat, rogando, hortando, majestatem convinatoris convivii illecebras ostendendo, etiam vocabulo pascere per se nihil imperii involvente.

pulverem excutiendo, ultione spreti Evangelii ad diem iudicii rejecta. Sed neque *præcepta* Apostolorum, Fidelibus data v. g. dicente Paulo, (a) *præcepta mea tenetis &c. hoc autem præcipio &c.* proprie non proveniunt ab imperio, nec indicant potestatem legislativam; sed fluunt a munere docendi, & inter *præcepta moralia* locum sortiuntur. Immo nec indirecte quidquam Imperii continet hæc potestas, quasi *subtractione* doctrinæ adigi possent Fideles ad subjectionis obsequia, quæ foret *cauponatio Simoniacæ*; immo *frustranea*, verbo Dei jam scripto, cuius obvio & intelligibili, juxta illud: *nunquid omnes Apostoli?* (b)

Clavibus non jurisdictionem, sed doctrinam Evangelii indicantibus.

Min. P. II. Neque potestas clavium, Apostolis data, quidquam imperii olet: hæc enim consistit in remissione vel retentione peccatorum, (c) Dei nomine facta: fit autem non per modum jurisdictionis, sed annuntiationis, sic ut remissio vel retentio sit mera declaratio, peccata credenti esse per fidem in Christum in Cælo remissa; non credenti esse retenta: ergo claves nil aliud notant, nisi doctrinam Evangelii de remissione peccatorum per fidem in Christum; potestas clavium nil nisi prædicationem hujus doctrinæ, quam proponendo credentibus, vel non credentibus dicuntur Apostoli peccata seu remississe, seu retinuisse, fere sicut iidem salvare homines dicuntur, quibus Evangelium annuntiant credentibus, & vice versa (d). Ant. Luthericum fundat in sola fide justificante juxta illud: *qui credit, jam justificatus est*, independenter ab humano arbitrio, vel Sacerdotis absolutione; & *qui non credit, jam judicatus est*, nil obstante Sacerdotali absolutione. *

Ipsa petra, non Patri quamdam præeminentiam, sed Evangelium significante.

Min. P. III. Neque cætera potestas, Apostolis data, quidquam jurisdictionis vel imperii infert. Sic illud, tantopere jactitatum, *super banc Petram*, non notat ullam Petri prærogativam, *petra nil præter doctrinam evangelicam indicante*. ** Neque illud: *fit tibi sicut ethnicus, & publicanus*, (c) jurisdictionem tribuit, sed modum ostendit controversias terminandi per compromissionem, vel tolerantiam. *** Sic Paulus tradendo Sathanæ incestuosum, non indicavit jurisdictionem suam, sed libertatem communem, cuius propriam, declinandi conversationem alterius sibi noxii, salva conditione, qua idem in civitate gaudet (f). Sed

Qua omnia non nisi abusu S. Scripturæ demonstrant protestantice negationem.

Contra est D. Et hæc omnia habent quidpiam solidæ veritatis, in Evangelio fundatæ. N. Sunt Verbo Dei, pluribus locis satis claro, atque indubio, directe opposita, *oborto veluti ejusdem collo*, violenter obtrusa, interpretatione privati spiritus nugaciter conficta, protrita omnium Conciliorum, Patrum, & totius Antiquitatis autoritate, hæreticorum omnium in morem, ad quidvis probandum ex quovis, impudenter asserta, sacrilegogue Scripturæ abusu hæretice pronunciata. C. Quid inanius illo compelle, suasio? Illo pascere haud directivo? Illo præcipio nequaquam legislativo? Quid putidius clavibus doctrinæ, potestate remittendi, ligandique declaratoria, fide sola justificativa! Quid futilius doctrinæ petra, potestate

(a) 1. Cor. 11. v. 21.

(b) Ex quo ipso textu 1. Cor. 12. 29. quem hic allegat §. 21. f. 76. directe oppositum clarificat.

(c) Quæ Passendorffo §. 23. f. 84. est remissio, vel retentio actionis, quam offensus (sive Deus, sive proximus, sive communitas) habet ex peccato contra peccantem, qua in re certum esse, ait, Apostolos non habuisse potestatem remittendi peccata nomine proximi, vel communis, quia nulli illis communicatam.

(d) 1. Tim. 4. v. 16.

* Unde addit: nulli vel Christus, vel Apostoli leguntur, remississe peccata per modum jurisdictionis, velus pro tribunali excussis peccatis; sed sola conspecta fide annuntiavit Christus: remissa sunt tibi peccata, sic ut, ubicumque fides aduerit, & immediata peccatorum remissio consecuta sit.

** Addit: Confessionem Petri, omnium nomine factam, nec fuisse primam: Joanne Baptista, Nathanele, immo & aliis Petrum prævenientibus, adeoque nil habuisse specialiter dignum prærogative.

(e) Matth. 18. 17.

Juxta illud 1. Cor. 6. 6. & Matth. 5. 40. ubi jubemur in temporalibus, iudicio non contendere, sed potius alteri etiam tunicam relinquere &c.

(f) §. 2. 6. & 27.

testate excommunicationis significativa communis libertatis, & sic de aliis? Numquid hic est ille *sensus reprobus*, in quem dati ejusmodi pseudopolitici, qui, *veluti Divini verbi laniones*, profanis illotisque manibus, irruunt in sancta Sanctorum, soli Sacerdotio pervia? Sed hæc *Lutherica deliria*, a polemicis dudum protrita, & nos, *in quantum satis est ad scopum propositum*, infra per positiones Catholicas retundemus:

Quæritur VIII. Quod tertium Puffendorffii nugamentum, pro Ecclesiæ potestate abolenda ac profananda, propositum?

R. Sic ulterius paralogizat (a). Si religio Christiana faceret Statum, peculiari imperio instructum, tunc id vel colligeretur ex eo, quod faciat Regnum Christi; vel quod faciat Ecclesiam peculiarem: neutrum dici potest. Non 1. Quia Regnum Christi nil est, nisi Fidelium unio sub Christo, tanquam Capite corporis myltici in Cælis regnante, habeturque per fidem, gratiam, virtutes, in Evangelio descriptas, tanquam *media*, in ordine ad salutem, *tanquam finem*: atqui hæc non sapiunt ullum imperium, nec opus habent potestate externa &c.

Non 2. Nam Ecclesia nil est nisi *Cætus Fidelium* * plurium, *cultus Divini gratia unitorum, cujus actiones ex intentione Christi* (uti colligimus ex sacra pagina) sunt 1. Audire verbum Dei. 2. Preces fundere. 3. Charitatis opera exercere. 4. Constituere Doctores. 5. Deputare arbitros ad controversias in fide componendas. 6. Delegare aliquos ad eleemosynas, aliaque negotia, summis Imperantibus non adversa: alibi addit (b): exercere censuram morum in delinquentes, præeunte Paulo, (c) sed iis solummodo pœnis, quæ extra usum imperii exerceri possunt, qualis esset *admonitio, correctio publica, confessio delicti, suspensio* a sacris, vel etiam *exclusio*, salvis tamen cæteris juribus civitatis: atqui hæc omnia *nil imperii inferunt, nec privati collegii*, sub statu constituti, *mensuram excedunt*.

Confirmat 1. Si Ecclesia, qua talis, faceret statum, tunc vel ratione *structurae internæ*; vel ratione *universalitatis*: neutrum dici potest. Non 1. Quia est diversissima a structura status: nam nulla intercedit *conventio hominum* inter se, ad constituendam Ecclesiam, sed singuli pro se, citra respectum ad alios, *Christi* sacramento succedunt. Neque Doctores, velut Imperantes, prærogativæ quid sortiuntur, nulla diversitate Auditores inter ac Doctores, nisi *charismatum*: neque Fideles voluntatem suam circa credenda *absolute* subjiciunt Doctoribus, nisi in quantum docent conformia Scripturæ, seu Apostolis, qui vocationem suam miraculis comprobant. Unde eorum munus quidem est, puro verbo Dei cœtum pascere, & lupos, hoc est, loquentes perverfa coercere, non *jurisdictione*, sed *admonitione*. **

Non 2. Quia in sacris litteris *nullum vestigium subordinationis* respectu unius Ecclesiæ ad aliam, Paulo Corinthiam *equalem omnibus pronuntiantem*. *** Nullum vestigium loci, *ex quo*; nullum personæ, *a qua* regendæ Ecclesiæ cæteræ: nullus adstruitur *modus communicationis mutuæ*; nullum vinculum, nisi charitatis: nec denique usus foret universalis regiminis, cum Doctores, in Ecclesiis singulis, *per sese* melius eligantur.

Confir-

(a) L. c. a §. 29. a fol. 112. usque ad fol. 173.

* Alibi vocat Cœtum, doctrinæ & Sacramentorum causa institutum.

(b) §. 29. f. 189.

(c) 1. Cor. 6. 11. Galat. 6. 1. & 7. ad Timoth. 5. 20.

** Quid inanius? Fideles se non subjiciunt *absolute*, sed *conditionate*, si Evangelio conformia doceant: hoc est subjiciunt se Doctoribus, ut tamen Doctores sint Doctores; Doctores lupos arcerere debent *admonitione*, dicente Apostolo, *jam judicavi tradere hujusmodi hominem Sathanae*. 1. Corinth. 5.

*** 2. Cor. 12. 13. *Quid est enim, quod minus habuistis pro cæteris Ecclesiis? Ubi loquitur de signis Apostolatus sui, quæ Corinthi a se, ac alibi per alios Apostolos manifestatis.*

Ratio tertia, ex Regno vel Ecclesia Christi nil imperii eruitur, vel potestatis externæ. Quia est Regnum veritatis internum.

Ecclesia cætus liber absque jurisdictione.

Structura absque conventionione mutua, ve subjectione l

Aut quaedam subordinatione.

Neque probari potest infallibilitas Judicii.

Confirmat II. Si quæ foret necessitas vel finis, tunc foret necessitas Judicii supremi, in ordine ad finiendas fidei controversias: * hæc ratio nulla est: Min. P. 1. Quia ejusmodi Judex si fallibilis sit, non obtinetur finis; si infallibilis, & insuper præditus potestate universali cogendi omnes ad suam sententiam, utraque hæc prærogativa tam manifeste probanda foret, ut citra absurditatem in dubium revocari non posset: atqui neque vela, neque vestigium rei hujus in sacris litteris; nec de universali compromisso subjiciendæ voluntatis hujusmodi decisivæ sententiæ unquam auditum, auctore Puffendorfio. Neque hic sufficere, ait, crepare traditionem, quia non nisi antiquam sapit ejusmodi potestatis usurpationem, atque injuriam. Addit: tale imperium abhorreere ab indole religionis Christianæ, eo quod non efficeret Christianos, sed hypocritas, & mussitantes hæreticos.

Neque necessitas ad componendas controversias. 2

Eadem Min. P. 2. ab eodem. Quia nulla necessitas Judicis cujusdam universalis: nam, exorta lite de fide, res tota devolvitur ad interpretationem locorum S. Scripturæ, ad quam nec opus imperio, nec irrefragabili auctoritate, sed diligenti meditatione, & animo libero a præjudiciis, affectibusque pravis: quo modo Christus Phariseos sæpe convicerit, ut quod amplius responderent, non haberent; quo modo in primitiva Ecclesia diremptæ sint controversiæ, ubi, Jerosolymis convocata tota Ecclesia, Petrus surrexerit, non ut Judex, vel pro imperio litem decidurus, sed modo demonstrativo per suam interpretationem ita dubium elucidaverit, ut, cum nemo amplius esset, qui in contrarium quid proferret, non tantum Apostolorum vel Seniorum, sed fratrum omnium calculo, lis decisa, decisioque Antiochiam, non pro imperio communicata, sed pro libitu approbata, dimissa sit. Ita verbosissimus hic mango per folia plus quam sexaginta, e quibus, non sine studio, hæc e fursure spelta, ex asse protestantica, seligi potuit. Sed

Quæ omnia videtur calumniosius fulcris, per confutasas hæreses dum dirigitur.

Contra est I. in genere. Hæc omnia, adhuc in arctiorem pugnum contracta, collimant ad duo. 1. Regnum Christi, per Religionem Christianam in his terris formatum, non esse externum & visibile; Ecclesiam vero esse quævis cœtum, sola fide coalitum, nulla potestate externa instructum, constantem solis Doctoribus & Auditoribus, nulla differentia nisi charismatum; nulla subordinatione unius cœtus ad alium, nisi ad Christum, tanquam Caput & Authorem fidei. 2. Non esse Ecclesiam quamdam universalem, neque Caput visibile; nec opus esse Judice universali, vel infallibili; Scripturam esse Judicem; Ecclesias omnes absolute fallibiles &c. hæc fucat Puffendorfius 1. Paraphrasi, in parerga flaccida foliaque plus quam sexaginta, inanissime excurrente. 2. S. Paginæ textibus, nugacitate propudiosa profanatis. 3. Ratione status, imperium biceps exosi, habituque religionis ad status & Imperantium commoda, accommodando. Jam sic: Hæc adeo sunt obsoleta, dudum incinerata, Wicelificæ, Hussitice, & Lutherice erronea, ex damnatis hæresibus phraseologia tam miserabili confusa, a Polemicis toties confusa, Catholicis tam scandalosa, ut ad Authoris infamiam sufficiat, hæc reculisse. Acatholicis si forsan aculeus hæreat, ii in foro polemico curandi sunt, etsi & abunde sufficiant Catechistæ Argentoratenses, (a) nobisque iidem ipsi, pro stabilienda veritate Catholica, paulo fufius infra hanc hominis laici, in sacra sacrilege grassantis, proterviam decodendi sint.

Quis hæresis est, Regnum Christi invisibile, & Ecclesia vero Col. lagialis.

Contra est II. In specie. Protestanticus error est, Regnum Christi mere esse internum, potestatis externæ non indigum. Nam juxta Puffendorffium hoc Regnum

* §. 35. f. m. 155. Ita loquitur: Colorem aliquem habet, quod jaæatur, melius & firmiter unitatem fidei conservari, controversias componi, ac hæreses compesci, atque extinguere posse, si in unum statum coaluerint omnes per Orbem Ecclesia, & ab uno Capite, sive Princeps is sit, sive Senatus a pluribus constans, regantur.

(a) In libello: Liecht in der Finsternis.

gnum dicit *Fideles unitos*, tanquam membra, utique *visibilia*; dicit actiones virtutum, utique non solum *internas*: ergo est Regnum non mere *externum*, seu *intra nos* per fidem, cæteraque dona *invisibilia*; sed & *internum*, per fidei professionem & opera in terris *visibiliter* jam inchoatum, *lucerna* instar super candelabrum positæ, & *civitatis* supra montem visibilis: ergo est indigum potestatis externæ ad servandam unitatem, religionem, & reliqua, pro corporis mystici regimine necessaria. Item: protestanticus error est, Ecclesiam se habere *per modum privati Collegii*, omni potestate exuti: siquidem infra probabimus, quod illi competat ex sacris litteris *ligare, solvere, regere, dirigere, præcipere, discolos a se abscindere* &c. quæ utique sapiunt potestatem externam.

Contra est III. *in specie ad 1. Confir.* Protestanticus error est, absque conventionione respectiva coire *Fideles*, quin constituere velint Ecclesiam, quam *Puffendorfius* ipse dicit, *cætum esse Fidelium, cultus Divini gratia unitorum*; in quo & ipse pacta collegialia admittit. Item Protestanticus error est, *Doctores*, nulla prærogativa instructos, dicente Apostolo: *Attendite universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei* (a). Protestanticus error est, nullam esse *subordinationem Ecclesiarum*; nullum *vinculum & regimen* universale: cum tamen Ecclesiam esse *unicam & unam*, ratione Capitis & conjunctionis membrorum inter se & cum Capite, sacra pagina toties monstret, vocando Ecclesiam *corpus Christi, sponsam, unum ovile, Regnum, arcam Noeticam, navim, domum, exercitum ordinatum*; *Petrum* dicendo *Petram*, atque *Pastorem: pasce oves meas* &c. (b).

Qualis est
negata ju-
risdictio, &
subordinatio
in Ecclesia.

Contra est IV. *Ad 2. Confirm.* Protestanticus error est, non esse in Ecclesia *infallibile tribunal*, dicente Christo, *non prevalituros Inferos*; & Ecclesiam nominante Paulo, *columnam & firmamentum veritatis* (c). Protestanticus error est, non opus esse *infallibili Judice*, ipsa Protestantium experientia, *hujus defectu*, divisionem sui in sectas innumeras demonstrante*. Protestanticus error est, *Petrum* nullam exercuisse jurisdictionem, convocando *Concilium Solymæ* geminum; sententiam dicendo in *Ananiam & Saphiram* &c. Denique protestanticus error est, potestatem externam abhorre- re ab indole religionis, quæ sine ejusmodi potestate, seu *legislativa* seu *coactiva*, nec unitatem servaret, nec finem attingeret, sed *autonomica* fanaticorum lubidine, in protestanticam pluralitatem, ac indifferentissimi pro- theum chaos dilaberetur.

Uti & Ju-
dices infalli-
bilis, &
necessitas.

Quæritur IX. *Quod est quartum figmentum Puffendorfi, Hennigis, Pffaffii & aliorum Protestantium, ad profanandum jus sacrorum afferri solitum?*

Ratio quar-
ta.

R. Sic urget I. Si religio Christiana faceret *Statum*, potestate propria, eaque independente præditum, *imminueret potestatem, ac limitaret jus sum- mum*, Imperantibus summis legitime competens: atqui non imminuit, sed *firmat*; non limitat, sed *consecrat*, teste Scriptura: ergo. *Maj. Puffendor- fio* (d) est in confesso, *non potest enim non imminui aut limitari potestas summorum Imperantium, nec minus alterationis quid accipere officium civium, si Ecclesia status aliquis esse deberet, proprio imperio instructus*. *Min. P. I. Ex Scriptura: Reddite Cæsari, quæ sunt Cæsaris; non haberes potestatem, nisi tibi datum esset desuper; obsecrationes fiant pro omnibus Regibus, ut tran- quil-*

Quod reli-
gio, formans
statum, de-
vogatur im-
perio Prin-
cipum sum-
mo, contra
quam statu-
at Scriptura.

(a) Act. 20. 28. (b) Ad Ephes. 4. 1. Cor. 12. 27. Joann. 10. 16. Cant. 6. 8. Matth. 21. 43. I. Petri 3. 20. 1. Tim. 3. 1. Petr. 3. Cant. 6. Joann. 21.

(c) 1. ad Tim. 3. 15.

* Teste Puffendorfo §. 36. f. 163. Si quæ controversia oritur in fide, necessum est, ut qui illam movet, aliquem prætextum, aut colorem a Divinis litteris adducat; secus merito, ut delirum, esse rejiciendum, affirmat. Quis prætextum demonstrabit Calvinianis? Quo denique lis decidenda de- volvetur?

(d) §. 40. f. 193.

quillam vitam agamus, &c. *subjecti estote omni humanae creaturae propter Deum, sive Regi, quasi praevalenti &c.* (a) Addit Henniges. Sic gentium Doctor in Epistola ad Romanos (b) totus est in eo, ut Christianis omnem obedientiam erga Principes temporales, sine ullo discrimine inter obiecta spiritalia, inculcet, sicuti statim versu 1. *Omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit, &c.*

Vi cuius nil Imperii Ecclesia compos.

Min. P. 2. *ab Hennige. Vi Legis novae nil imperii, vel potestatis externae competit Ecclesiae, cum Christus expresse edixerit: suum Regnum non esse de hoc Mundo* (c). 2. *Apostolos monuerit, Reges Gentium dominari, vos autem non sic* (d). 3. *Princeps Apostolorum in communi omnes Christianos vocarit Genus electum, regale Sacerdotium &c.* (e)

Item faceret statum in statu cum praesudicio civilis vitae, ac tranquillitatis publicae.

Urgent II. *Cum Puffendorfo* (f) : si religio Christiana faceret statum, non possent non in una civitate duo oriri summa imperia; non possent non nasci his respondentem, in civibus ejusdem civitatis, obligationes oppositae: atqui hoc citra contradictionem, & absurditatem intelligi nequit: nam sic religio Christiana aboleret politiam; alteraret statum civitatis; foret adversa indoli Reipublicae ordinatae, quae sine absurdo nullus admiserit. Si dicas, statum utrumque, ob diversos fines, atque obiecta diversa, sibi invicem non repugnantia, esse in ordine penitus diverso, haud quidquam consequitur, Ecclesiam in statu esse formandam, ubi Imperantibus summis nil remaneret, nisi delegata executionis potestas, hoc est, munus carnificum, ad nutum Ecclesiastici Judicis exercendum, quae omnia compagem civilis vitae penitus convellunt. Et hoc utrumque punctum est Puffendorffii pseudo-politicus Hector, atque Achilles, toties obrutus, ut tandem discant Catholici Principes, quanti intersit pro felici regimine, hunc protestanticum colere politicisum, & repurgatis Sacerdotum assumentis, Reipublicae incommodis, religionem puram politico statui accommodare. *En! nugatores, sub herba politica, protestanticum aspidem porrigentes. Sed*

Sed, verius, religio, etsi formans statum, nil derogat juri Imperantium summo, legitime competenti, cum jus sacrum ex nullo titulo competat potestati politicae.

Contra est 1. *Ad fundamentum I. N. A. Protestantice falsum, quod nempe per Ecclesiam Catholicam, tanquam statum, imminuatur potestas, Imperantibus summis legitime competens.* Nam potestas Ecclesiastica, & jus circa sacra, non est competens Imperantibus summis *ex jure summi imperii directo*, quod est ordinis more naturalis; neque ordinatum nisi ad finem merissime temporalem: ergo nequit sese extendere ad potestatem ordinis altioris, quae ordinata ad finem supernaturalem. Neque est competens *ex jure summi imperii, saltem indirecto*, seu ratione tranquillitatis publicae conservandae, cui *per se*, intuitu Ecclesiasticae potestatis, nullum creatur incommodum, ut infra videbimus. Neque est competens *ex indole ipsius religionis Christianae*: nam, ipso teste Puffendorffio, (g) *quod summus imperans Christo nomen det, Ecclesia haud alteratur, nec extat in novo Testamento dictum, quod ipsi peculiare officium, circa Ecclesiam exercendum, injungatur, ut adeo, suscepta religione Christiana, non acceperit potestatem alterandi ministerium Ecclesiae, idque in ordinem redigendi, aut obligationem aliquam imponendi, &c.* Cum respectu Ecclesiae sit *merum membrum, etsi extra Ecclesiam sit, & maneat Princeps.* Neque haec sacra potestas est *competens ex conjunctione officii, Christiano incumbentis cum summo imperio*, uti sibi contradicit Puffendorffius (h): nil enim, secundum ejus effatum, ratio summi imperii quidquam addit Ecclesiae, nec officium Christiani summo imperio, cum neque ad religionem opus sit civitati, nec civitati religione Christiana, hujus sine a fine illius longe discrepante (i) *Quod si dicat officium Christiani, saltem*

per

(a) Matth. 22. 21. Joan. 19. 11. 1. Tim. 2. 1. Petri 2. 13. (b) c. 13. (c) Joan. 18. 36.

(d) Luca 22. 25. (e) 1. Petri 2. 9. (f) §. 35. f. 161. & §. 41. f. 195.

(g) §. 40. f. 193. & §. 42. f. 198. (h) §. 43. f. 199.

(i) §. 40. f. 191. *Ubi observandum, inquit, nihil essentialis perfectionis Ecclesiae accessisse, neque mutationem subisse, postquam Imperantes Christianam religionem profiteri ceperunt.*

per accidens, ratione tranquillitatis publicæ conservandæ, quidquam addere summo imperio, effugium nullum est, cum tranquillitas publica Ecclesiæ juribus non turbetur, si debita servetur subordinatio, ut in Regnis Catholicis experientia fat contestatur. Denique hæc potestas neque est competens summo Imperanti ex ultronea delatione ipsius Ecclesiæ, contra quam ipso facto patentissime protestatur; neque ex jure quodam fundato in sacra Scriptura, cum, teste Puffendorfio, neque dictum aliquod extet in novo Testamento directum ad summos Imperantes, quo ipsis peculiare officium, circa Ecclesiam exercendum, injungatur (a). Unde sic arguitur: juxta Puffendorffium, si quæ potestas, aut jus quodpiam summis Imperantibus, circa Ecclesiam & sacra Christiana, asserendum sit, id deducendum vel ex genuina indole summi imperii civilis, vel ex indole ipsius religionis Christianæ, vel ex ultronea delatione ipsius Ecclesiæ (b): adde: vel ex conjunctione officii Christiano cuius incumbens cum summo imperio, (c) vel denique ex ordinatione S. Scripturæ: nihil horum potest dici, ut patet ex ipsis principiis Puffendorffii. Sed quia, sibi rursus antilogus, in probatione supra allata, impertinenter cocervavit sacræ testimonium paginæ,

Contra est II. Ad P. 1. Min. supra positam, quod textus illi, ad probandum Puffendorffii scopum, sint imperite, quia impertinenter, adducti. Nam, quia sunt universales, & loquuntur in genere, Orthodoxis recte distingui possunt, sic ut Scriptura loquatur de redditione juris, Cæsari competens; de subjectione & obedientia, Regibus debita in temporalibus. C. Sic ut loquatur de redditione juris incompetentis, subjectione & obedientia, Regibus præstanda in spiritualibus. N. Fundatur distinctio 1. in ipso contextu, (d) ubi mox additum legitur: reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum; cui vestigal, vestigal; cui timorem timorem; cui honorem honorem.

Sacra Scriptura subjectionem in temporalibus, non in spiritualibus, imperantibus, respectu Regum;

Fundatur 2. In SS. Patribus, quos infra adducemus: hic sufficiat Doctor mellifluus, qui ad Imperatorem Conradum sic scripsit: (e) Legi: omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, & qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, quam tamen sententiam cupio vos, & omni modo moneo custodire in exhibenda reverentia summa & Apostolica Sedi, & B. Petri Vicario, sicut ipsam vulgus ab universo servari imperio.

Fundatur 3. in ratione evidenti; nam si ejusmodi textus indiscriminatim loquerentur, sequeretur, quod Pauli ætate, cum ad Imperii clavum sederent Cæsares gentiles, Fideles obligati fuissent, iisdem obtemperare, tametsi circa fidem, sacramenta, & alia sacra quidpiam imperassent, quod sane absolum, atque a D. Petro, cæterisque Apostolis nequaquam probatum, dum ne quidem Principi Sacerdotum Gentis Hebrææ obsequendum esse censuerunt juxta illud: obedire oportet Deo magis, quam hominibus (f).

Contra est III. Ad P. 2. Min. Rursus, obtorto quasi collo, Scriptura trahitur ad probandum, quasi vi Legis novæ nil imperii ac potestatis externæ Ecclesiæ competeret. Nam 1. testimonium D. Regnum Christi non est de hoc Mundo, hoc est, Ecclesia Christi non participat de regimine Mundi. C. Nullam habet propriam potestatem, jurisdictionem sacram, ac Ecclesiasticum regimen. N. A. & C. Distinctio fundatur in SS. Patribus, Gregorio M. (g) Augustino, (h) quorum interpretationem glossæ protestantici merito præhabemus.

Nec potestatem Ecclesia externam ullatenus inficiante, & Regnum Christi non in, sed de Mundo esse negante.

Testimo-

(a) §. 40. f. 194. (b) §. 40. f. 194. (c) §. 43. f. 199.

(d) Epist. ad Rom. c. 13. v. 2. (e) Epist. 103.

(f) Act. Apost. 5. 28. (g) L. 1. in prima Reg.

(h) Tract. 115. in Joannem: quod est Regnum ejus, nisi credentes in eum? quibus dicit: de Mundo non estis.

Por non sic
habet, domi-
nato muni-
dano.

Testimonium 2. Pariter D. Reges Gentium dominantur eorum, vos autem non sic, hoc est, non assumatis dominatum, ad instar Principum terrenorum. C. Nullum exerceatis regimen etiam animarum, charitate ac mansuetudine temperatum. N. A. & C. Hæc interpretatio fundatur in S. Petro, cum scripsit (a): pascite, qui in vobis est, Gregem Dei, providentes non coacte, sed spontanee secundum Deum; neque turpis lucri gratia, sed voluntarie; neque dominantes in Cleris, sed forma Gregis facti ex animo, & cum apparuerit Princeps Pastorum, percipietis immarcescibilem gloriae coronam, quem in sensum ea quoque fufius declarant S. Gregorius, & Bernardus, apud Suarezium (b).

Sic S. Petrus
Christianos
vocat Regale
Sacerdotium,
non
quod sit po-
pulus, sed
quod sit in
Populo.

Testimonium 3. D. S Petrus omnes Christianos vocat Sacerdotium Regale, sic ut de Populo singuli sint Sacerdotes, Regia potestate præditi. N. Sic ut Regale Sacerdotium existat in Populo, seu Fidelium multitudine. sub. Tanquam in subiecto exercente. N. Tanquam in subiecto recipiente, seu obediendo Sacerdotio, & præcipue summo Pontifici, in quo Majestas sacra principaliter resplendet. C. A. & N. C. Distinctio est ad mentem SS. Patrum, atque Interpretum, quem in finem S. Bernardus ad Conradum Imp. ad persuadendam Sacerdotii Regniue concordiam, ita scripsit (c): Nec dulcis, nec amabilis, sed nec arduus omnino Regnum, Sacerdotiumque coniungi, seu complantari invicem poterunt, quam ut in persona Domini ambo hæc pariter convenirent; utpote qui factus est nobis ex utraque tribu secundum carnem Summus & Sacerdos & Rex. Non solum autem, sed & commiscuit ea nihilominus & confederavit in suo corpore, quod est populus Christianus, ipse Caput illius, ita ut hoc genus hominum, Apostolica voce, genus electum, Regale Sacerdotium appelletur. Ergo quæ Deus conjunxit, homo non separet; jungant se animis, qui juncti sunt institutis; invicem se foveant, invicem se defendant, invicem onera sua portent.

Sed nec ex
Ecclesia,
tanquam
statu, oritur
in civitate
status du-
plex ejusdem
generis, ne-
que persur-
batio per se
loquendo.

Contra est denique IV. Ad fundamentum 2. supra allatum. Nam negatur suppositum Maj. quod per Ecclesiam, tanquam statum, oriantur in eadem civitate duo summa imperia, in eodem genere sibi adversa; quod oriantur obligationes civium, sibi invicem repugnantes, cum tendant & ad diversa objecta, & fines. Negatur suppositum Min. Quod hac ratione convellatur compages civilis vitæ, vel turbetur tranquillitas publica, per se loquendo, & servata subordinatione de jure debita, cum oppositum non modo imperium, quod ab ævo Caroli M. hoc super duplici statu fundatum, & conservatum est, sed & cætera Regna Catholica sat contestentur. Si turbas, per accidens exortas, oggerat Puffendorsius, sic arguitur: juxta hunc Auctorem autonoma religionis libertas in subditis nequaquam improbanda, quia non per se, sed tantum ad speciem turbat Rempublicam, turbas excitante ingeniorum ambitione, zelo præpostero, qui reprimendus: ergo a pari, immo a fortiori, cum autonoma libertas per se; status Ecclesiasticus non nisi per accidens, hoc est, per Principes, proteltantis principiis male tinctos, turbare soleat tranquillitatem publicam. Denique & illud animadvertendum: juxta Puffendorsium (d) Princeps, quæ membrum Collegii Ecclesiastici, caret omni prærogativa & jure: non enim adhaerens dignitas ac potentia hic attenditur, neque plus juris obtinet, quam gregarius miles (vel si mavelis carnifex) nil potest in ipsam Collegium sine nota tyrannidis, nisi quantum juris ipsi Collegium delegat circa directionem & executionem jurium collegialium, cum habilior cæteris executioni possit civilem manum adspargere, ut habet phrasis Pfaffiana: ergo, & in collegiali systemate, Principi nil remanet nisi obsequii gloria, jus delegatum ex arbitraria cætus conventionione, munus executoris, &, ut Puffendorsius nugatur,

(a) 1. Petri 5. v. 2. & seq. (b) L. 3. Defens. cath. c. 6. n. ult.
(c) Epist. 244. (d) §. 42. f. 197.

nugatur, carnificis: ergo & in collegiali systemate aliam personam gerit respectu Ecclesiæ, aliam respectu status civilis, quin convellatur compages civilis vitæ: cum nemini ignotum sit unum & eundem hominem, citra confusionem, plures personas gerere posse, prout diversa munia, aut diversas obligationes sustinet, ut ait Puffendorffius (a). Hæc omnia bene quadrant penes Protestantæ, neque compagem civilis vitæ convellunt: sed penes Catholicos vel maxime convellunt. O Nugatores!

Queritur X. Quod quintum phantasma Protestantium, quo potestatem sacram transferre in Principes laicos adlaborant?

R. Ex ipsis SS. Patrum testimoniis id eruere attentant. Nam ita inferunt cum Hennige. Ipsimet SS. Patres suis testimoniis suffragantur potestati politicae in sacra: ergo frustra negatur.

Ant. P. 1. S. Augustinus adstruit potestatem Principum legislativam in sacris, atque Ecclesiasticis, dum ait, (b): Quod dicunt, qui contra suas impietates leges justas constitui nolunt, non petisse a Regibus terræ Apostolos talia, non considerant, aliud tunc fuisse tempus, & omnia suis temporibus agi. Quis enim in Christum tunc crediderat Imperator, qui pro pietate contra impietatem leges ferendo serviret, quando adhuc illud Propheticum implebatur: Quare tremuerunt Gentes? Nondum agebatur, quod paulo post in eodem psalmo dicitur: Et nunc Reges intelligite; servite Domino, &c.

Ant. P. 2. SS. Chrysostramus & Ambrosius, (c) potestatem coercitivam in sacris plene Regibus transcribunt. Prior ait: Non est nobis data talis potestas, ut autoritate sententiæ cohibeamus homines a delictis.

Alter inquit: Dolere potero, potero flere, potero gemere adversus arma, milites, Gothos &c. lachrymæ meæ arma sunt, talia munimenta sunt Sacerdotis, aliter neque debeo, neque possum resistere.

Ant. P. 3. Patres in Concilio Arelatensi Carolo M. Canonum & decretorum correctionem, ac confirmationem adjudicarunt (d): Hæc Domino Imperatori presentanda decrevimus, poscentes ejus clementiam, ut si quid hic minus sit, ejus prudentia suppleatur; si quid secus, quam se ratio habet, ejus judicio emendetur; si quid rationabiliter taxatum est, ejus adjutorio, Divina opitulante clementia, perficiatur.

Ant. P. 4. Subjectionem suam Imperatori Mauritio testatur D. Gregorius, (e) ipsum vocando Dominum suum, sequi famulum pietatis suæ. Addit in fine: utrobique, quæ debui exsolvi: qui & imperatori obedientiam præbui, & pro Deo, quod sensi, minime tacui.

Ant. P. 5. Dignitatem, titulumque Pontificis Imperatoribus expresse tribuit S. Leo apud Gratianum, (f) aliique Pontifices alibi.

Ant. P. 6. Varios actus potestatis spiritualis Regibus hinc inde attribuunt SS. Patres, v. g. veritatem docere, errores depellere, & similes. S. Epiphanius inquit (g): Reges datos esse, ut omnia ex Deo bene administrarentur, & ad bonam ordinationem terræ, ubi cades & pugna, ignorantiaque doctrinæ bonæ, &c. significans, hæc omnia cadere sub Regis curam. unde Alcuinus ad Carolum M. (h) ut regat & doceat pia sollicitudine subiectos: & infra ad illum pertinere, ait, iusta decernere, rata præcipere, sancta admonere, ut quisque lætus, cum perpetuæ salutis præcepto, domum redeat. Paulo post subdit: Principem Populi Christiani cuncta scire, & prædicare, quæ Deo placent, necesse esse, notissimum est: neque enim quemquam magis decet vel meliora nosse, vel plura, quam Imperatorem, cujus doctrina omnibus prædesse debet subiectis.

R. Mens

(a) l. c. (b) Epistola 30. ad Bonifacium Comitem.

(c) Textus apud Gratian. cap. 21. caul. 23. Q. 8.

(d) Cap. ult. post Decreta. (e) L. 2. Epist. 67. alias 100.

(f) Dist. 10. c. 9. de Capitulis, & præceptis Imperialibus loquens.

(g) Hæresi 40. (h) In Præfat. ad libros de Trinit.

Ratio quæ-
ta ex præ-
sentis DD.
Testimoniis
Sic & ab
Adversariis
frustra ad
suas partes
trahuntur
SS. Patres
Augustinus,

Chrysostramus,
Ambrosius.

Patres Con-
cilio Arela-
tensis.

Gregorius.

Leo.

Epiphanius,
&c.

Siquidem eorum mens, prorsus opposita, patet ex dictis supra. Nam S. Augustinus non adstruit Regibus potestatem legislativam in sacris.

R. Mens SS. Patrum supra haud obscuris e terminis est declarata, neque sibi his textibus, rite si expendantur, ullatenus contradicunt. Unde

Ad I. D. S. Augustinus adstruit potestatem legislativam in sacris. **N.** **A. Pro sacris.** C. A. & N. C. Potestatem legislativam pro sacris utique habent Imperatores, qua nempe Fideles contra vim Hæreticorum defendant, pravitatem hæreticam arceant, scelera publica plectant, Ecclesiam protegant, ejus statuta circa fidem & mores autoritate sua fulciant, executionem promoveant, refractarios coerceant, per bonas leges subditos a malo cohibeant, ad virtutem reducant, atque ad salutem disponant. Hanc, non aliam potestatem tribuit **S. Augustinus**, ut evidenter probat contextus: nam, enarrato **Donatistarum** furore in Catholicos, scripserat: *Cum igitur his angustiis affligeretur Ecclesia, quisquis existimat, omnia potius sustinenda (uti volebant Donatistæ) quam Dei auxilium, ut per Christianos Imperatores ferretur, fuisse postcendum, parum attendit, non bonam de hac negligentia reddi potuisse rationem.* **Mox**, dissoluta **Donatistarum** replica supra posita, subdit: *Quomodo ergo Reges serviunt in timore, nisi ea, quæ contra jussa Domini fiunt, religiosa severitate prohibendo, atque plectendo? Aliter enim servit, quia homo est; aliter, quia etiam Rex est: quia homo est, ei servit vivendo fideliter; quia etiam Rex est, servit, leges, jussa præcipientes, & contraria prohibentes, convenienti vigore, sanciendo: sicut servavit Ezechias, lucos destruendo, Josias &c. Aliam potestatem legislativam, quam pro sacris, nec ipsi Cæsares sibi arrogarunt? unde **Valentinianus** a **Leone I.** requisitus, ut depositionem **Hilarii**, Episcopi **Arelatensis**; factam in Synodo Romana, ad tollendam quamcunque executionis remoram, rati haberet, inter alia sic rescripsit (a): *Ne levis saltem inter Ecclesias turba nascatur, vel in aliquo minus religionis disciplina videatur, hac perenni sanctione decernimus, ne quid tam Episcopis Gallicanis, quam aliarum Provinciarum, contra consuetudinem veterem liceat, sine Venerabilis Papæ Urbis æternæ autoritate tentare; sed illis omnibusque pro lege sit, quidquid sanxit, vel sanxerit Apostolicæ Sedis Autoritas.* Idem sentire & alii Imperatores, teste **Hilario** Papa (b): *Christianorum quoque Principum lege decretum est, ut quidquid Ecclesiis, earumque Rectoribus, pro quiete omnium Domini Sacerdotum, atque ipsius observantia disciplina, in auferendis confusionibus, Apostolicæ Sedis Antistites suo pronuntassent examine, veneranter accipi, tenaciterque scrvari suis plebibus, charitas vestra cognosceret, nec unquam possent convelli, quæ & Sacerdotali Ecclesiastica præceptione fulcitur & Regia.**

Nec SS. Chrysostr. & Ambrosius potestatem coercitivam, nisi temporalem.

R. **Ad 2. D. A. SS. Chrysostr. & Ambrosius** potestatem sacram coercitivam, hoc est, gladio temporalis armatam, plene Regibus transcribunt. **C.** Potestatem sacram coercitivam, gladio spirituali armatam, hoc est, potestatem arguendi, increpandi, privandi bonis ac juribus spiritualibus, ejiciendi extra Ecclesiam, &c. plene Regibus transcribunt. **N. A. & C.** Distinctioni fundamentum præbent ea, quæ in probatione attulimus, aliaque dicta factaque utriusque S. Patris. Sic **S. Chrysostr. & Ambrosius** suam mentem satis declarat, dum ait (c): *Sacerdotis tantum est arguere, liberamque præstare admonitionem, non movere arma, non clypeos usurpare, non vibrare lanceam, nec arcum tendere, nec jacula mittere: immo dum alibi, (d) Reges non Episcopis solum, sed etiam Diaconis subjicit, ita loquens ad suum Diaconum: si Dux quispiam, si Consul, si is, qui diademate ornatur, indigne accedit, cohibe & coerce, majorem tu illo potestatem habes. S. Ambrosius, præterquam quod acri reprehensione contra **Theodosium** usus sit, ipsum*

(a) Apud Petr. de Marca 1. 1. c. 8. n. 1.

(b) In Epist. 11. ad Episcopos Gallie.

(c) Homil. 4. de verbis Isaie.

(d) Homil. 83. In Mattheum.;

ipsum a cœtu fidelium excludendo, insuper loco, in objectione allato, notanter subjungit: *Quid honorificentius, quam ut Imperator filius Ecclesiæ esse dicatur? Quod cum dicitur, sine peccato dicitur, cujus gratia dicitur: Imperator enim bonus intra Ecclesiam, non supra Ecclesiam est.*

R. Ad 3. D. A. Patres in Concilio Arelatensi Carolo M. adjudicarunt Decretorum emendationem in iis, quæ pertinebant ad fidem. N. A. In illis, quæ Laicos simul & Clericos concernebant. Subd. Sic ut Cæsari deferrent potestatem in sacris. N. Pro sacris. C. A. & N. C. Quæ Laicos simul & Clericos concernebant, fuere plura, (a) prudenter Cæsari præsentata, ut ejus autoritate simultanea facilius executioni mandari possent. Item: adjudicarunt Carolo Decretorum confirmationem proprie talem. N. Improperie talem, hoc est, Decretorum protectionem, & adjutorium, ad faciliorem executionem necessarium. C. A. & N. C. Patres tantummodo rogarunt, ut decreta adjutorio Cæsaris perficerentur, hoc est, executioni mandarentur, uti notat Suarezius: in Concilii prologo nil aliud de Cæsare senserunt, quam quod Ecclesiæ Dei statum vigili instantia roborare, seu adjuvare disponat; quod omnes Dei Sacerdotes obsecret, & obtestetur, ut Ecclesias, quas regendas susceperunt, pia prædicatione instruant: atqui adjuvare, exhortari, non indicant jurisdictionem Cæsaris, sed pietatem, sicut & cætera verba nil nisi Patrum urbanitatem, modestiam, & humilitatem denotant, ut adeo non nisi inaniter Adversarii ex iis subjectionem propriam, seu jurisdictionem colligere præsumant.

Patres Concilii Arelatensis Decretorum emendationem, confirmationem non proprie talem; sed protectionem, executionem;

R. Ad 4. D. A. S. Gregorius suam testatur Mauritio subjectionem qua Pontifex, Pontificalem auctoritatem Cæsari subjiendo. N. Qua privatus Pontificalem celsitudinem dissimulando. C. A. & N. C. Distinctionem suadent I. Initialia ejusdem Epistolæ verba: *Ego autem indignus pietatis vestræ famulus, in hac suggestione, neque ut Episcopus, neque ut servus jure Reipublicæ, sed jure privato loquor.* Suadent 2. alia scripta & dicta ejusdem S. Gregorii, quando loquitur ut summus Pontifex, ubi potestatem Ecclesiasticam, eamque summam, nequaquam dissimulat, sed exerit evidenter: sic testatur, *prima membra in corpore Domini esse Sacerdotes* (b). Alibi ad eundem Mauritium scribit, *Sacerdotes esse Deos quosdam inter homines, & propterea ab omnibus etiam Regibus honorandos* (c). Alibi de eodem asserit, (d) *quod in tantum extenderit suæ temeritatem vesaniæ, ut Caput Ecclesiarum, Romanam Ecclesiam, sibi vendicet, & in Dominam Gentium terrena jus potestatis usurpet.*

S. Gregorius subjectionem quo ad personam privatum, non dignitatem publicam, & Pontificalem.

R. Ad 5. D. S. Leo vocavit Imperatorem vere Pontificem. N. Analogice, forsitan ob specialia merita, defensionemque Ecclesiæ extraordinariam, sicuti Constantinum M. Apostolum fidei dictum legimus (e). T. A. & N. C. Dico, transeat: quia longe certius textus ille habetur suppositivus, cum Glossa (f) expresse notet, illam Leonis epistolam ad Imperatorem Lotharium haud inveniri; aut ad minimum est mendosus, & eadem glossa notante, ita legendus, ut post *Ly Pontificum* ponatur particula *Et*, reddaturque hic sensus: *de præceptis Imperialibus vestris, vestrorumque Pontificum* (quorum nempe consilio & opera emanarunt) & *Prædecessorum, irrefragabiliter custodiendis, &c.*

Et titulus Pontificis non nisi analogice Cæsari tributus a S. Leone.

R. Ad 6. D. A. Patres varios actus potestatis spiritualis, & quidem proprie talis, Imperatoribus, atque Regibus tribuunt. N. Actus potestatis

Denique a SS. Patribus variis actus tributi sunt Imperatoribus, qui tamen pietatis potius, quam jurisdictionis spiritualis proprie sunt.

Tom. I.

T

tis

(a) C. 4. 5. 12. 13. 15. 25. & 23. ut notat Suarez.

(b) L. 14. Moral. c. 14.

(c) L. 4. Epist. 31. apud Bellarm. Pont. l. 1. c. 7.

(d) In Psalm. 5. penult.

(e) Apud Pelzchov. in Arcan. Stat. tract. de Relig. c. 7. n. 4.

(f) In cit. cap. 9. Diff. 10.

tiſ ſpiritualis *improprie talis*, iurisdictione etiam Regia exercendos. C. A. & N. C. Ejuſmodi actus ſunt, ut jam ſæpius diximus, *curare*, ut ignorantia ab Eccleſia *Chriſti* tollatur, ſana doctrina prædicetur, perversa eliminetur, quos actus, *per modum exhortationis, honoris, ac laudis*, ſæpe Patres Imperatoribus tribuunt, ſicut in Concilio *Turonenſi* legimus, ubi Patres poſt laudatam *Caroli M.* pietatem, & ſapientiam ſubjungunt: *Hiſ igitur intentus, pios ac religioſos Dei Sacerdotes, Eccleſiæ gubernacula, in Regno ſibi Divina largitate collato, tenentes, ſaluberrimis exhortationibus admonuit, ut operam darent, & actibus eminerent, quibus & ſe bene operando, & ſibi commiſſos verbis & exemplis inſtruendo regerent.*

Ratio quinta ex abuſibus Cæſarum.

Neque actus Cæſarum efficaciter opponi poſſunt.

Quibus Pontifices, Episcopos inſtituerunt, deſtituerunt.

Neque teſtimonia, quibus ſæpe Pontificibus dicitur ſuperiores.

Neque ordinationes, quibus diſpoſuere de ſacris.

Quæritur XI. Quod ſextum fulcrum, profanandæ potestati ſacræ ſubſtrictum?

R. Petitur ab exemplis Cæſarum. Nam ita arguunt: *Exempla, & acta innumera diverſorum Imperatorum, Regum & Principum ſuppent apud Hennigem, (a) quæ potestati politicæ jus ſacrorum manifeſte evincunt: ergo fruſtra nitimur contra torrentem.*

Ant. patet I. Ex tot actibus, quibus potestas Cæſarum ſumma liberam, circa Eccleſiaſtico & Eccleſiaſtica, exercuit iurisdictionem; *in ſpecie, conſtituendo, inſtituendo, & deſtituendo ſummos Pontifices, alioſque Eccleſiarum Prælatos.*

2. Ex teſtimoniis, quibus Pontificibus ſuperiores ſunt habiti. Sic *Tertulianus* dixit, quod *Chriſtiani coluerint Imperatorem, ut hominem a Deo ſecundum, majorem omnibus, ſolo Deo minorem (b).* *Optatus* dixit: *Supra Imperatorem non eſt, niſi ſolus Deus, qui fecit Imperatorem (c).* *S. Ignatius M. (d).* *Honorare oportet & Regem, neque enim Rege quiſquam præſtantior, aut quiſquam ſimilis ei in rebus creatis, &c.*

3. Ex ordinationibus & legibus, quas etiam quo ad materias proprie ſpirituales promulgarunt, uti conſtat in *Juſtiniano*, qui non tantum de fide & Religione Catholica, de Miniſtris Eccleſiæ, & eorum iurisdictione, ordinatione, vita, & moribus multas edidit conſtitutiones, ut patet ex *Codice de ſumma Trinitate, de SS. Eccleſ. de Episc. & Cler.* nec non ex *Novell. 137.* ſed etiam ibidem c. 6. *in princ.* ſignanter præcepit, ut & præcatio, quæ fit in ſacro Baptiſmate, & myſtica verba conſecrationis Eucharistiæ, elata voce, non autem demiffa, ut ſolemne erat, proferrantur.

R. N. A. Vel enim ſuppent ejuſmodi exempla ab Imperatoribus infidelibus, vel fidelibus? Si ab infidelibus, nil probatur contra Eccleſiam cum Apoſtolo exclamantem (e): *quid mihi de hiſ, qui foris ſunt?* Siquidem arcano Dei conſilio factum eſt, ut Eccleſia, ne alterius eſſe opus videretur, quam dexterae *Excelsi*, inter decumanas perſecutiones ethnicorum Cæſarum ad id ſaſtigium, quo hodie reſplendet, aſſurrexerit. Si ſermo eſt de fidelibus, ulterius quæritur, vel boni fuere, vel mali? Profecto, qui meliori vita inclaruere, atteſtante *Hiſtoria*, nunquam præſumpſerunt profanam falcem immittere in meſſem ſacram, uti ex dictis alibi evidentè conſtat. Si improbitatis ſtigmatè notati, Orbique merito ſuſpecti, jus ſibi in ſacra arrogaffe leguntur, tam parum exinde pro potestate politica concluditur, quam parum ex violentia & truculenti-

Nam exempla malorum nil probant: bonorum non ſuppent.

(a) Libro ſæpius allegato per totum, quæſi nugis perſuaſus *Pfaffus, Theoſophus Tubingenſis L. de Orig. Juris Eccleſ. Art. 3. f. m. 176.* in notis ſcribere non erubuit: *Si quis vellet jura ſacrorum, ab Imperatoribus Romanis & Græcis, a Regibus & Principibus, paſſim ante reformationis tempora exercita, uno in volumine enarrare, im proluxiſſimum iſ ſcriptionis campum dilaberetur.*

(b) L. ad *Scapulam* c. 2. apud *Suarez* l. c. c. 28. n. 2.

(c) L. 3. controv. *Parm.*

(d) *Epist. ad Smirnenſes.*

(e) *1. Corinth. 5. v. 12.*

culentia, ab Imperatoribus gentilibus, tanto annorum spatio in *Christia-*
nos exercita, jus aliquod statuendi circa Religionem Imperatoribus infer-
tur. *

Ad 1. Circa electiones Pontificum, & Episcoporum, jam alibi respondi-
mus, fastiore usi censura contra *Linckium*, inter Protestantos sat nomina-
tum, ubi etiam *Heunigis* instantias repressimus: hic satis sit animadvertif-
se 1. Quod primis quinque sæculis Pontificum electio non opus habuerit
Cæsarum assensu, vel confirmatione. 2. Quod a *Justiniani* tempore jus il-
lud usurpare cœperint Cæsares. 3. Quod ex hoc ipso satis constet, hanc
potestatem Cæsares non habuisse *jure Divino*: secus enim priores electio-
nes, consensu Imperatorio carentes, invalidæ fuissent: nec *jure Regio*, quod
tanto tempore neutiquam dissimulassent, ut nihil repetam de potestate Re-
gia mere terrestri, Pontificis vero cælesti. 4. Quod hæc potestas a *Justi-*
niano ad usque *Constantinum IV.* per Cæsares sit usurpata, ut deploravit
S. Gregorius (a). 5. Quod aliqui Imperatores hac potestate usi sint ex de-
legatione Pontificum, Cleri, &c. *propter temporum acerbiteriam*. 6. Quod
ex his omnibus pro *jure Cæsarum* nihil legitime inferri possit, nam vio-
lencia jus parere nequit; privilegium revocabile sit, & sicuti ob Ecclesiæ
necessitatem concessum, ita ob Ecclesiæ utilitatem denuo sit abrogatum.
Sed hæc distinctius alibi legenda.

Ad 2. D. Et illa testimonia probant potestatem Cæsarum, Regumque
summam in ordine regiminis temporalis. C. Etiam in ordine regiminis spi-
ritualis. N. A. & C. Distinctio patet ex dictis.

Ad 3. Pariter D. A. Et ejusmodi constitutiones circa sacra juri civili
insertæ sunt ab Imperatoribus, *exercendæ jurisdictionis Ecclesiasticæ causa*.
N. A. *Fidei Catholica, & disciplinæ Ecclesiasticæ*, jam ante a Pontificibus,
& Conciliis traditæ, *tuendæ gratia*. C. A. & N. C. Sic *Carolus M.*
summorum Pontificum decreta, a *Dionysio* exiguo collecta, atque a Con-
cilio *Turonensi*, ut constat ex Canone 20. recepta, transferri curavit in sua
capitularia, adjecto in perpetuum hoc edicto: *constitutiones contra Canones*
& *decreta Præsulum Romanorum, vel bonos mores, nullius sint momenti*
(b). Sic *Justinianum* quoque sensisse, aperte docet *Novell. 5.* in epi-
logo; *Novell. 6.* in prologo, ut supra jam diximus (c). Quod spe-
ctat *Novellæ 137. cap. 6.* etsi de *Marca* putet, hunc Cæsarem potesta-
tis suæ limites transgressum, (d) nihilominus in præfatione ipsius hu-
jus *Novellæ* ingenue fatetur, sibi potestatem solummodo circa leges civiles
a Deo indultam, circa sacros Canones & leges Divinas nil nisi custodiam
fuisse concessam, & si quæ leges ab hoc vel ab alio Cæsare circa Religio-
nem emanaverint, id factum non esse, nisi ex prævia Conciliorum defini-
tione, veluti constat ex ipso Codice *Justiniano*, (e) cujus legem octavam
vel ideo a Protestantibus supposititiâ argui notat D. ab *Andlern*, (f)
ne agnoscere debeant Summum Pontificem, controversiarum fidei arbitrum,
tanquam Principem, Pastorem, & Caput Ecclesiæ.

T 2

Qua-

* Nunquid hic adhiberi posset, meliori jure, illud *Puffendorffii* de habitu Relig. §. 35. f. m. 159.
Neque heic sufficit diuturnam usurpationem crepare: nam ista etiam diuturnam injuriam notare pos-
set: neque firmum aliquod jus fundamentum suppeditat: cum fieri possit, ut modica ab initio au-
dovitas, successu temporis, intolerabilem in dominatum degeneravit.

(a) In Psalm. 5. Pœnit. & notavit C. *Baronius* A. 590. n. 5.

(b) *Petrus de Marca* L. 1. c. 9. n. 4.

(c) Item c. 1. Nov. 123. c. 1. & 36.

(d) Nam ait l. 2. c. 6. n. 6. *Veroor*, ne *Justinianum* damnare cogamur, quod de sacra *Liturgia* riti-
bus constitutionem ediderit. Præterquam enim, quod de ritu *Sacrificiorum* decernere tentat, quæ pars
disciplinæ solis *Sacerdotibus* competit, antiquos *Ecclesiæ* mores sollicitat, qui, ut *reuerentia Mysteriorum*
conciliaretur, *procer mysticas demissa voce proferri induxerunt*.

(e) Tit. 1. de Summa Trinit. l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.

(f) *Jurispr. publ.* l. 1. Tit. 1. p. 1.

Ratio sexta ex iure convocandi Concilia Regibus proprio Ob curam Religionis **Quaritur XII. Quinam est ultimus fucus, profanando juri sacro ab hisce scriptoribus accommodatus?**

R. Illum petunt ex iure convocandi Concilia, quod esse summorum Imperantium, indubie proclamant. Sic habent. Saltem convocatio Conciliorum generalium est solius Imperatoris: ergo eidem competit jus in sacra. A. P. I. Quia Imperatori incumbit cura Religionis, juxta illud Regis Davidis (a): *ego constitutus sum Rex super Sion montem sanctum ejus, predicans præceptum ejus.*

Tanquam quis adiaphorum.

2. Quia, ut ait Henniges, (b) convocare Concilia est quid adiaphorum, hoc est, de cuius jure, nec Divina nec humana autoritate, quidpiam est definitum: ergo pertinet ad potestatem summam.

Ratione paritatis cum Testamento veteri.

3. Quia Reges in antiquo Testamento convocarunt Sacerdotes ad Concilia, uti supra pluribus declaratum (c): ergo idem licet Imperatoribus Christianis.

Ob defectum potestatis in Ecclesia.

4. Quia, antequam essent Imperatores, nulla fuerunt coacta Concilia: ergo fuit tantummodo defectus illius, qui convocare posset Concilia, scilicet Imperatoris.

Ob jus hujusmodi sæpe exercitum.

5. Quia prima convocata sunt ab Imperatoribus: *Nicanum a Constantino M. Constantinopolitanum a Theodosio Seniore; Ephesinum a Theodosio Juniore; Chalcedonense a Valentiniano & Martiano, & sic de aliis, uti fusius prosequitur Henniges, dicente Socrate Historico, (d) ex eo tempore, quo Constantini esse cæperunt, Ecclesiæ negotia ab illorum nutu pependisse, atque adeo maxima Concilia de eorum sententia fuisse convocata. Hinc legimus, S. Leonem etiam supplicasse Imperatori Theodosio, ut jubeat convocari Concilium intra Italiam (e).*

Et quidem legitime, testis S. Hieronymo, & Nicolao I. Pont. Max.

Immo 6. S. Hieronymus, & Nicolaus I. velut illegitima habuere Concilia, absque autoritate Cæsaris convocata: nam ille Ruffino, auctoritatem cujusdam Concilii objicienti, dixisse fertur: *Quisnam Imperatorum id Concilium jusserit celebrari? (f).* Nicolaus vero ad Michaellem Imp. ita locutus legitur: *ubinam legistis Imperatores, Antecessores vestros, synodalibus conventibus interfuisse? nisi forte in quibusdam, ubi de fide tractatum est, quæ universalis est, quæ omnium communis, quæ non solum ad Clericos, verum etiam ad Laicos, & omnes omnino pertinet Christianos (g).*

Non probatur.

R. N. A. Cujus inanitatem dudum erudito Orbi monstrarunt Bellarmini, aliique polemici Scriptores, Juris consulti item Catholici, quos inter *Weizeneggerus* e nostra Academia, *Wesselingius* & alii, ut adeo protestanticas replicas, fusius alibi confutatas, hic non nisi paucis reprimere opus sit.

Nam Casari competit quidem cura respectu Ecclesiæ, sed solummodo defensus; Nec adiaphora, sed spiritualis est convocatio, ut patet ex fine.

Ad 1. D. A. Imperatori convenit cura Religionis, ut eam defendat. C. Ut eam doceat, vel ad eam docendam Patres convocet. N. A. & C. David in lococitato non loquitur in persona propria, sed in persona Christi.

Ad 2. N. A. Nam adiaphorum non est, convocare Pastores Ecclesiæ, ad decidendas fidei questiones, ad introducendam, aut emendam disciplinam Ecclesiasticam, sed est officium proprium Pontificis, non Imperatoris: si quidem Pastoris est congregare oves; non ovium, ut coagregent Pastores: & solus Pontifex autoritate sacra in omnes Fideles potest cogere omnes, id quod nulli Imperatori, Regi, vel Principi est concessum.

Ad 3.

(a) Psalms. 2. v. 6. (b) L. c. c. 8. n. 8. f. m. 689.

(c) David 1. Paral. 13. & 23. Salomon 3. Reg. 8. Ezechias 2. Paral. 29. Josias 4. Reg. 23.

(d) In Proem. L. 5. Hist.

(e) Epist. 9. ad Theodos: *Unde si pietas vestra suggestioni ac supplicationi nostra dignetur annuere, ut intra Italiam habere jubentis Episcopale Concilium.*

(f) S. Hieron. L. 2. Apol. contra Ruffin.

(g) Apud Gratian. c. 4. Dist. 96.

Ad 3. Reges Judaici non convocabant Sacerdotes imperiose, sed invitabant amicabiliter; deinde non convocabant ad decidenda dubia Religionis, sed ad aliquam solemnitatem cultus Divini, ut ex supra dictis colligi potest.

Neque in
veteri Te-
stamento im-
periosa fuit.

Ad 4. Antequam essent Imperatores, nulla sunt convocata Concilia ex defectu potestatis. N. Ex defectu opportunitatis. C. A. & N. C.

Nec omissa
in primitiva
Ecclesia de-
fectu potesta-
tis, sed op-
portunita-
tis.

Ad 5. Pariter D. Convocarunt Concilia, etiam legitima, jure proprio ac Regio. N. Jure per Pontifices delegato, necessitate illorum temporum exigente, ut auctoritatem Regiam Ecclesiae commendarent. C. A. & N. C. Profecto rationes gravissimae, id ab Imperatoribus postulandi, & etiam

Nec exercita
ab Impera-
tribus jure
proprio, sed
delegato.

rogandi, erant 1. Quia tunc adhuc vigeat illa lex, ne sine auctoritate Cæsaris instituerentur conventus frequentes. 2. Quia non poterat fieri Concilium, nisi in aliqua Urbe Imperiali, adeoque in territorio Imperatoris.

3. Quia, Ecclesia paupere, ad Concilia, publicis Imperii sumptibus, Episcopi colligebantur &c. Sic etiam convocare Concilia poterant Cæsares indirecte, de convocandis, si opus fuit, Pontifices admonendo, Episcopos ad illa animando, impediendo, aut turbantes, auctoritate Imperatoria compescendo. Unde

Ad 6. S. Hieronymus intelligendus de convocacione vel per delegationem, vel per Concilii promotionem; Nicolaus I. de Imperatorum praesentia ad Concilii protectionem, atque tutelam, non autem ad exercendam Cæsaream auctoritatem in rebus fidei, causisque Ecclesiasticis judicandis ac definiendis.

De quo in-
telligendi
S. Hierony-
mus, & Ni-
colaus I.

Hinc, ut recte differit Petrus de Marca, (a) perfidiam Arii non Constantinus, sed Nicæna Synodus discussit: Macedonium, & Apollinaristas Synodus, Constantinopolim coacta, non vero Theodosius Imperator hæreseos damnavit. Nestorii amentiam Synodus Ephesina, & Eutychetis delirium Chalcedonense Concilium, non vero Theodosius, aut Martianus anathemate persecerunt. Sane ipsimet Imperatores nullam sibi in ejusmodi sacris negotiis potestatem esse, & agnoverunt, & ingenue fessi sunt. Sic inter alios legimus, (b) Martianum Imp. in oratione ad Synodum Chalcedonensem dixisse: Nos enim ad fidem confirmandam, non ad potentiam aliquam exercendam, exemplo Religiosi Principis Constantini, Synodo interesse volumus, ne vel alterius Populi pravis suasionibus separentur. Pariter Valentinianus ad Synodum indicendam, & instaurandam consubstantialitatis fidem imploratus ab Episcopis Orientis, respondit: Sibi, qui unus e Laicorum numero esset, non licere, se ejusmodi negotiis interponere, & ideo, ut Sacerdotes & Episcopi, quibus hæc curæ sunt, seorsim per se, ubicunque ipsis libitum fuerit, in unum conveniant, rescripsit.

§. III.

§. III.

De habitu religionis Christianæ ad vitam civilem in principibus Catholicis.

Habitus re-
ligionis ad
statum civi-
lem juxta
Orthodoxos.

Queritur XIII. Quid juxta doctrinam, vere Catholicam, sentiendum de habitudine religionis ad statum civilem?

R. I. Est dogma Catholicum, esse in Ecclesia Christi potestatem spirituales jurisdictionis externæ, & quasi politicæ. Ita Orthodoxorum communis contra Marsilium Paduanum, Lutherum, Calvinum, eorumque pedisequos Puffendorfium, Hennigem, Pfaffium, aliosque protestanticos potestatis sacræ deformatores.

Est in Ec-
clesia Christi
spiritualis
potestas ju-
risdictionis
externæ.

Explicatur Assertum. Dicitur I. Quasi politicæ: Non enim quæstio procedit de

Non agitur
de potestate
spirituali
internæ.

Tom. I.

T 3

potesta-

(a) L. 21 c. 6. n. 1.

(b) Apud Petr. de Marca l. c. n. 4.

potestate Ordinis, nec etiam de potestate *jurisdictionis interna* quo ad forum pœnitentiale; sed de potestate *Jurisdictionis externa*, quæ in foro Ecclesiastico exercetur, in ordine ad gubernandam convenienter pro *Animarum salute, Rempublicam Christianam*.

Sed externa, Dicitur 2. *Spiritualis*, ut distinguatur a temporali.

Quæ certa. Dicitur 3. *Orthodoxorum communis*; eo quod assertio de fide certa sit, ut patebit.

Contra Marsilium Paduanum; Dicitur 4. *contra Marsilium Paduanum*: hic enim, ante sexcentos prope modum annos, inter alios errores dixit, *Christum* nullam jurisdictionem Ecclesiæ suæ, aut Episcopis aut Romano Pontifici, dedisse vel in Laicos, vel in Clericos, vel ad præcipiendum, seu obligandum, vel ad cogendum, seu puniendum; sed solum dedisse Sacerdotibus potestatem administrandi Sacramenta, & prædicandi verbum Dei; in reliquis vero omnibus dispositioni & jurisdictioni temporalium Principum eos subjecisse, ut refert *Albertus Pighius* (a). *Fundamentum* erroris erat, quod Presbyteros æquaret Episcopis. Episcopos Papæ, negaretque omnem hierarchicum Ordinem juxta illud; *Reges Gentium dominantur eorum, vos autem non sic*, &c. Unde Sacerdotium etsi non negaret, intulit tamen, non esse ullam inter se, vel respectu Populi, subjectionem, aut prælationem.

Lutherum, Calvinum; Dicitur 5. *Contra Lutherum, Calvinum*, eo quod illi id ipsum statuerint, immo amplius; cum ipsum insuper negaverint Sacerdotium ex aliis fundamentis: nam, quia nullum in Ecclesia verum admiserunt Sacrificium, ac proprie dictum Sacerdotium, sed tantum spirituale, ac metaphoricum, *Christianis* omnibus commune, distinctionem Cleri a Populo sustulerunt, faciendo *Christianos* omnes in Sacerdotio pares; atque ita nullam admitendo potestatem in Ecclesia præter eam, quæ est in Magistratu politico; vel quæ in aliqua communitate, ad servandum rectum ordinem, ex natura rei existit.

Aliosque Auctores protestanticos. Patet auctoritate sacra Scriptura, tribuentis Ecclesiæ jurisdictionem externam.

Dicitur 6. *contra Auctores protestanticos, Lutheri & Calvini hac ex parte sequaces*: nam ejusdem illos esse fidelitatis, atque adeo æqualiter dealbandos, patet ex dictis supra. His suppositis

Probatur assertum I. In sacra Scriptura legimus: *quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in celo, & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in celo* (b). Item, *Attendite vobis, & universo Gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*. (c) Item, *si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus* &c. (d) *Præcipio tibi coram Deo, præcipe hæc, & doce, &c.* (e) Jam sic: *Ligare, solvere, regere, ut Ethnicos a se rejicere, præcipere, &c.* sunt actus, non mere interni quo ad forum conscientiæ, sed externi quo ad forum Ecclesiasticum; in ordine ad gubernandam convenienter, pro *animarum salute, Rempublicam Christianam*: ergo datur in Ecclesia *Christi* jurisdictionis externa, & quasi politica. A. Patet unanimi SS. Patrum, atque Interpretum calculo, qui hos textus de regimine externo, de excommunicatione, aliisque censuris Ecclesiasticis interpretantur juxta illud *Pauli* (f): *Hæc absens scribo, ut non præsens durius agam secundum potestatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem &c.* *Subsumitur*: atqui hæc potestas non est temporalis & Regia, qualem utique *Paulus* non habuit; sed *spiritualis*, qua rexit Ecclesiam, *Christi sanguine acquisitam*, puta regnum spirituale, non temporale: ergo &c.

Proba-

(a) L. 5. de Eccles. Hierarch.

(b) *Matth.* 18. v. 18. (c) *Actor.* 20. v. 28.

(d) *Matth.* 18. v. 17. (e) 1. ad *Tim.* 6. 13. Item 4. 11.

(f) 2. *Corinth.* 13. v. 10.

Probatur Assertum II. S. Scriptura teste, Christo promissum fuit a Patre Regnum, non modo perpetuo duraturum in cælis, sed & in tempore jam inchoandum in terris. Patet id partim ex Daniele, (a) ubi legimus, Regnum Christi post alia Imperia inchoandum, & perpetuo duraturum, ut ex communi Interpretum alibi diximus: partim ex Ezechiele, dum ait (b): Faciam eos in gentem unam in terra, in montibus Israel, & Rex unus erit omnibus imperans, & non erunt ultra duæ gentes, quæ verba de Christo, & ejus Regno, in terris inchoando, intelliguntur, ut ex toto contextu constat. Jam sic: Hoc Christi Regnum non est temporale, sed spirituale Ecclesiæ, a Christo in tempore inchoatum, semperque duraturum: ergo in illo debet dari potestas proportionata & spiritualis, qua sine nec gubernari, nec conservari posset. A. constat ex illo Christi: Regnum meum non est de hoc mundo (c). In quæ verba S. Augustinus (d): Quod est Regnum ejus, nisi credentes in eum? quibus dicit: de Mundo non estis: unde non ait: Regnum meum non est in hoc Mundo, sed non est de hoc Mundo; nec dicit: non est hic, sed non est hinc: hic est enim usque ad finem sæculi. Rectissime S. Epiphanius (e): Thronus David & Regia Sedes est Sacerdotium in sancta Ecclesia, quam dignitatem Regiam, simulque Pontificiam, simul conjunctim largitus est Dominus suæ Ecclesiæ, translato in ipsam throno David, non desiciente in æternum.

Pro ejusdem regimine necessaria.

R. II. Est dogma Catholicum, hanc potestatem spirituales jurisdictionis eternæ esse a temporali politia penitus distinctam. Ita denuo Catholicorum unanimis contra eosdem potestatis sacræ profanatores.

Hæc potestas Ecclesiastica est a temporali Principum penitus distincta.

P. Hæc potestas spiritualis est omnino distincta a temporali: ergo tenet conclusio. A.P.I. Et principaliter ex fine: nam potestas temporalis ordinatur ad servandam Republicæ pacem & moralem honestatem, juxta illud D. Pauli (f): ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate (g): Potestas Ecclesiastica ordinatur ad æternam salutem consequendam, juxta illud Doctoris gentium (h): obediamus Præpositis nostris pervigilantibus, tanquam pro animabus nostris rationem reddituris.

2. P. Ex differentia, ratione originis: siquidem potestas temporalis orta est a Deo, ut Authore naturæ, mediante ratione naturali, & ita suo modo est de jure naturali (i); contra potestas Ecclesiastica est de jure Divino, positivo, & speciali Christi promissione: tibi dabo claves &c. Pasce oves meas &c. Sicut misit Pater, & ego mitto vos &c. Qua de causa etiam S. Paulus Apostolorum suum non per hominem, sed per Jesum Christum, & Patrem accepisse se memorat. Unde utraque potestas differt, tanquam materialis & spiritualis, naturalis & supernaturalis, terrestris & cælestis: sed de his infra.

Ex differentia rationis originis.

T 4

R. III.

(a) Cap. 2. & 7. (b) Cap. 37. v. 22. (c) Joan. 18. v. 36.

(d) Tract. 115. (e) Hæresi 29. (f) 1. Tim. 2. v. 2.

(g) Unde finis est, dirigere actiones civium ad communem & publicam utilitatem seu pacem, & servandam bonorum abundantiam, moralem honestatem, nec agnoscit, pro mediis sibi proportionatis, bona spiritualia ad statum supernaturalem, puta animarum salutem, sanctitatem & beatitudinem.

(h) Ad Hebr. 13. v. 17.

(i) Nam sicut Origo civitatis refertur fundamentaliter ad Authorem naturæ, qui indidit omnibus appetitum ad societatem perfectam, seu civitatem, ubi vitæ beatoris subsidia sunt ordinata; ita & forma civitatis, seu summa potestas referri debet ultimato ad eundem Deum, ut Authorem naturæ; prout docet Scriptura Prov. 8. v. 15. & 16. Per me Reges regnant, & per me Principes imperant. Sap. 6. v. 4. Data est a Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo. Ad Rom. 13. v. 1. & 2. Non est potestas, nisi a Deo. Id quod etiam ratio evincit: nam, quia omnes nascimur æquales, etiam posita societate, homo in hominem, de se, potestatem non habet, multo minus juxta vitæ & necis ulli Mortalium in alterum, etiam nocentem & consentientem, competere potest, juxta illud: Non haberes potestatem adversus me ullam, nisi tibi datum esset desuper. Joan. 19. v. 11. Abstrahendo interea, idque haud simplici ex motivo, an hæc potestas summa a Deo, ut Authore naturæ, sit immediata translata in unum vel plures, prout aliqui volunt. An potius sit immediata collata civitati, seu communitati, tanquam proprietas indispensabiliter connexa, & hac mediante in unum vel plures, jure præcisè humano, ut cum Subrepto nostro sentit auctoritas, æque magna ac antiqua. Videantur dicenda infra de jure Gentium Tit. 2.

*Christus Ec-
clesiæ Rector
invisibilis*

R. III. Contra hæc male opponunt aliqui 1. Penes solum Christum est Monarchica Ecclesiæ potestas ejus vicem supplente, quem venturum promiserat, Spiritu Sancto (a): ergo alia assignatur frustra.

*Non exclu-
dit Vicari-
um visibi-
lem.*

R. D. A. Penes solum Christum, tanquam Rectorem Ecclesiæ invisibilem, primarium, principalem, & ex virtute propria, est Monarchica Ecclesiæ potestas. C. Penes solum Christum, sic ut excludatur Rector visibilis, regimen secundarium, potestas subordinata, ministerialis, vicaria, atque participata. N. A. & C. Per illa verba: *alium Paraclætum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis, qui vos docebit omnia, & suggeret* &c. promittit quidem Christum Spiritum sanctum, qui internam virtutem, illustrationem, & suggestionem Fidelibus conferat: at hic influxus, mere spiritualis & invisibilis, minime sufficit pro regenda Ecclesia visibili; sicut nec ille protectionis, atque auxilii, quem Christus promittit, dicens: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi.*

*Expedis
ejusmodi
Monarchica
Ecclesiæ po-
testas,*

Inaniter opponunt II. Non expedit Monarchica potestas politica totius Mundi, etiam Christiani: ergo nec Ecclesiastica & spiritualis. A. P. Quia unus homo ad regenda omnia Regna nequaquam sufficeret; unde S. Augustinus, (b) *feliciores fore res humanas edixit, si omnia Regna essent parva*: ergo a pari.

*Sive dain in
un: vel plu-
ribus perso-
nis consistat.*

R. 1. Saltem expedit, ut aliqua sit potestas in Mundi Regnis: ergo & in Regno Ecclesiæ, quod sufficit ad nostram assertionem: nam hic solummodo statuimus, dari in Regno Christi, seu Ecclesia, prout in terris versatur, supremam potestatem, ad regimen visibile necessarium, sive sit in una persona, sive in multis, seu congregatione ex illis composita, quæ in polemiciis Scriptoribus hic supponenda potius, quam elucidanda.

*Expediret
etiam in Re-
gnis politi-
cis, si face-
rent unum
corpus.*

R. 2. D. A. Non expedit, itante hac Regnorum divisione. C. Si omnia Regna Christiana facerent unum corpus politicum, sicut Ecclesia unum corpus mysticum, seu simplex Regnum in omnem terram diffusum. N. A. Et C. Negari etiam paritas posset; siquidem ad conservandum statum Mundi politicum, non est necesse; immo nec utile, ubique easdem leges servari ac ritus: contra necesse est ad conservationem Ecclesiæ, ut omnes conveniant in eadem fide, præceptis, ritibus, Sacramentis &c. Ad P. D. Nequaquam sufficeret, ut omnia gubernaret per se. C. *Per se, & multos simul*, sibi subordinatos Ministros. N. A. S. Augustinus intelligendus est in aliquo sensu, & ceteris paribus.

*Jus sacro-
rum non
composit pot-
estati civi-
li jure Di-
vino nova La-
gis.*

Quæritur XIV. Quenam doctrina orthodoxa circa hanc distinctionem potestatis Ecclesiasticæ a civili, spectato jure novi Testamenti?

*Quia proba-
ri neque ex
S. Scriptu-
ra:*

R. Est dogma Catholicum, jus Sacrorum, seu potestatem sacram, nullatenus competere potestati politica jure Divino novi Testamenti, ut erronee statuunt iidem protestantici Authores.

Assertum probatur I. Uti supra, argumento negativo: Si potestas circa sacra (sive strictius sumpta quo ad Sacramenta, fidem; sive latius quo ad Ecclesiæ regimen) jure divino novo, seu vi legis gratiæ competeret potestati politicæ, tunc id deberet probari ex sacris paginis novi Testamenti: atqui, licet in illis frequens sit mentio Regiæ potestatis, nullus tamen locus; immo nec loci apex est adducibilis, in quo Principibus circa sacra, Sacramenta, Fidem, aut etiam Ecclesiæ gubernationem, quidpiam tribuatur: ergo potestati politicæ jure Divino novo, seu vi Testamenti novi nulla competit potestas sacra. Major est extra omnem exceptionem: nam ejusmodi potestas neque ex natura rei, neque ex concessione veteris Testamenti competit potestati politicæ, ut jam ostensum: ergo necessario probari debet autoritate positiva novi Testamenti: siquidem rectissime asserit Doctor Ange-

(a) Joan. 14. v. 16.

(b) L. 4. de civit. Dei.

Angelicus (a): In his, quæ sunt supra naturam, soli auctoritati creditur, & quæ ex sola Dei voluntate proveniunt supra omne debitum creaturæ, nobis innatescere non possunt; nisi quatenus Divinitus revelata sunt. Minor fundamentalis patebit ex dissipatione replicarum, potestati politicæ apparenter faventium, ex quibus ad summum deducitur obligatio naturalis, qua potestati politicæ in his, quæ ad jurisdictionem sæcularem pertinent, præcipienti obedire tenemur, ut infra fufius declarabitur.

Afferum Probatum II. Argumento positivo. Constat evidentibus novæ Legis testimoniis, quod Christus, sublata Synagoga, novam Ecclesiam, id est, Civitatem sanctam, ac Christianam Rempubicam instituerit, potestate regendi in causis rebusque spiritualibus (quarum gratia principaliter fundata est) nemini nisi Petro, & Apostolis, eorumque Successoribus tradita ac commissa: ergo nullatenus, vi Legis novæ, potestas sacra competit potestati politicæ.

A. P. 1. Ex testimoniis D. Matthæi, (b) atque Joannis (c) jam in responsione supra allatis, vi quorum Petro data est potestas clavium, potestas ligandi atque solvendi, potestas pascendi oves Christianas, utique non secundum corpora & vellera; sed secundum animam & spiritum consideratas: data itidem potestas ejiciendi refractarios extra Ecclesiam, ubi sane nihil certius, quam quod non modo potestas directiva, seu ordinandi & dirigendi negotia spiritualia, sed & potestas coercitiva præcipiendi, prohibendi in hujuscemodi causis, a Christo in Petrum, & in Apostolos fuerit derivata: ergo verum est Ant.

A. P. 2. Testimoniis S. Pauli non tot, quin pluribus: quædam solummodo ad demonstrandam potestatem directivam, & præcipue coercitivam in spiritualibus, quæ maxime in controversiam trahitur, in præsentiarum adducemus. Sic S. Paulus monet Episcopos: (d) *Attendite vobis & universa Gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo.* Idem ad Corinthios (e), *quid vultis, inquit, in virga veniam ad vos, an in charitate, & spiritu mansuetudinis? Per virgam intelligens potestatem coercitivam juxta phrasin Scripturæ (f), reges eos in virga ferrea.* Eadem pluribus in locis repetit idem Gentium Doctor: (g), *Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, jam judicavi in præsens eum, qui sic operatus est (talem nempe fornicationem, qualis nec inter Gentes audiebatur, committendo, ut uxorem patris sui habeat) tradere hujusmodi sathanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Jesu Christi.* Item (h) *arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitiorum.* Et infra: *in promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam. Si & amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, & non in destructionem vestram, non erubescam.* Rursus alibi (i), *Si venero iterum, non parcam.* Item (k), *qui præest in sollicitudine, &c.* Nec non ad Timotheum: (l) *qui bene præsumt Presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo & doctrina.* Infra: *adversus Presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus. Peccantes coram omnibus argue, ut & ceteri timorem habeant.* Alibi ad Titum: (m) *hujus rei gratia reliqui te Crete, ut ea, quæ desunt, corrigas, & constituas per civitates Presbyteros, sicut & ego disposui tibi.* Infra: *quam ob causam increpa illos dure, ut sani sint in fide, non intendentes Judaicis fabulis & mandatis hominum, aversantium se a veritate.* Item (n), *hac loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio.* Denique ad Hebræos: (o) *mementote Præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt Verbum Dei.* Infra: *Obedite Præpositis vestris, & subjacete eis: ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri &c.*

Affer-

(a) P. I. Q. 101. art. 1. Apud Suarezium l. c. (b) c. 16. & 18. (c) c. 21.

(d) Act. Apost. 20. v. 28. (e) 1. ad Cor. 4. v. 21. (f) Psal. 2. v. 9.

(g) 1. ad Cor. 5. v. 3. & 5. (h) 2. ad Cor. 10. v. 4. (i) 2. ad Cor. 13. v. 2.

(k) ad Rom. 12. v. 8. (l) 1. ad Timorb. 5. v. 17. (m) ad Tit. 2. v. 5. & 13.

(n) Ad eund. 2. v. 15. (o) c. 13. v. 7. & 17.

Ex praxi Ecclesiæ continuata, capta tempore Apostolorum,

Affertum Probatur III. Ex praxi Ecclesiæ, nullo tempore interrupta, quæ potestas sacra semper fuit penes ecclesiasticum Ordinem, nunquam penes politicum, aut sæcularem. Sic 1. Ex actibus Apostolorum manifeste colligitur, (a) quod, post Christi in Cælum ascensionem, novella Ecclesia non ab aliis, quam Petro & Apostolis gubernata, dilatata, sanctisque legibus instituta sit, & ubi quæstio circa fidem, aut legem Divinam inciderat, ea non a sæculari potestate decisa fuerit: unde, cum Herodes Rex, ministerium Apostolicum usurpare præsumens, *vestitus veste Regia sederet pro tribunali, & concionaretur, ut habent acta Apostolorum* (b), *populus autem exclamaret: Dei voces, & non hominis, confestim eum percussit Angelus Domini, eo quod non dedisset honorem Deo, & consumptus a vermibus expiravit.*

Continuata per prima tria Sæcula,

Sic novimus 2. Quod hoc Apostolicum regimen, per trecentos annos, quibus in Ecclesia nullus adhuc Princeps sæcularis erat (nisi forsan unus & alter (c)) semper fuerit penes summos Pontifices, Episcopos, atque solum ecclesiasticum Ordinem.

Et per subsequentia.

Sic novimus 3. Quod id ipsum etiam fuerit continuatum per subsequentia sæcula, quibus ad fidem accesserunt Imperatores, Reges, Duces, ac Principes, & usque ad moderna tempora in summis Pontificibus, serie a S. Petro nunquam moraliter interrupta, usque ad modernum sanctissimum Patrem Benedictum XIV. propagatum.

Ex peculiari Christi institutione respectu Ecclesiæ, tanquam corporis mystici, per omnem Orbem diffusi.

Affertum probatur III. Ex peculiari Christi institutione respectu Ecclesiæ, tanquam corporis mystici, per omnem Orbem diffusi. Juxta institutionem Christi, attestante Gentium Apostolo, Ecclesia debet esse *unum corpus, unus spiritus, atque in ea una spes vocationis &c. unus Dominus, una fides, unum baptisma* (d). Et sic mox ab initio multitudinis credentium erat *cor unum, & anima una* (e): unde precatus quoque Apostolus (f), *Obsecro vos Fratres per nomen Domini Jesu Christi, ut id ipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia.* Jam sic: Est impossibile prorsus, ut, juxta Christi institutionem, servetur unitas hujus corporis mystici, si potestas sacra sit penes Reges ac Principes: ergo, ex institutione Christi, nullo modo est penes illos. A. P. Sæcularis Regum ac Principum potestas, sicuti multiplex est, ac juxta diversitatem Regionum diversa, ita regnante & præcellente spiritu privato, multiplicem Ecclesiam, fidem ac Religionem format, ac firmat, uti evidens experientia demonstrat in illis Provinciis, ubi sic dicta viget *Religionis protestantica libertas* (g): ergo unum Caput ecclesiasticum sit, oportet, quod Ecclesiam principaliter regat, ac fidei unitatem, in toto Christiano Orbe, conservet.

Item tanquam columna veritatis insuperabilis.

Confirmatur. Ex institutione Christi Ecclesia est columna, & firmamentum Veritatis, juxta illud: *& porta inferi non prævalebunt adversus eam* (h): ergo in illa judex sit oportet, æque *unus ac universalis, & infallibilis*. C. Ex eo colligitur, quod non solum in materia fidei sint *quædam difficultia intellectu, quæ indocti ac instabiles depravant* (i); sed etiam in materia morum non raro sit via, *quæ videtur homini justa, novissima autem ejus deducant ad mortem* (k). **Subsumitur:** atqui Princeps politicus id muneri obire nequit; non enim, ut dictum, est *unus, universalis, aut infallibilis,*

(a) c. 1. v. 15. & seq. c. 6. v. 2. & seq. c. 11. v. 2. & seq. c. 15. v. 2. & seq. c. 21. v. 17. & seq.

(b) c. 12. v. 21. & seq.

(c) *Philippus* nempe Imp. qui tamen brevissimo tempore supervixit, & forte alius aliquis in Provinciis extra Rom. Imperium, ut notat C. *Bellarminus de Rom. Pont.* l. 1. c. 7. f. m. 811.

(d) Ad *Ephes.* 4. v. 4. (e) *Act.* 4. v. 32. (f) 1. ad *Cor.* 1. v. 10.

(g) Id quod etiam fufius demonstrat *Joan. Barclajus* in *Parænesi ad sectarios hujus temporis* L. 1.

c. 1. 2. 3. 4. & 9.

(h) *Matth.* 16. v. 18.

(i) 2. *Petri* 3. v. 16.

(k) *Prov.* 14. v. 12.

libilis, sed multiplex, partialis, fallibilis, & pervertibilis, utpote indubitata sancti Spiritus assistentia nusquam & nullibi munitus: ergo &c.

ASSERTUM probatur V. Ex peculiari institutione Divina Hierarchici ordinis in Ecclesia. Sic teste Apostolo Gentium, (a) *Deus in Ecclesia sua posuit primum Apostolos, deinde Prophetas, tum Pastores, & Doctores.* Ex quibus verbis sic arguitur 1. ex C. Bellarmino (b): Si primi sunt Apostoli, qui Episcopi fuerunt, & quibus Episcopi succedunt, certe primi non sunt Reges & Principes. Arguitur 2. a S. Damasceno (c): Immo Reges ac Principes ab Apostolis non modo non positi sunt primo loco, sed nec ullo alio, ut indicaretur, Reges non esse Magistratus Ecclesiæ, sed tantum sæculi. Arguitur 3. a Theodoro Studita, qui sic Imperatorem alloquitur (d): *ne moveas Ecclesiasticum Ordinem; tibi enim civilis status conceditus est, & exercitus. Quare eorum curam gerito, & Ecclesiam Pastoribus, ac Magistris, ut Divina præcipiunt elogia, relinquito:* ergo Ecclesiæ cura, ac regimen, Prælati Ecclesiasticis, non potestati politicæ a Deo commissa est. Jam sic: inter Prælatos Ecclesiasticos jure Divino principalis, ac summus est Petri Successor. Pontifex Romanus: ergo huic principaliter Ecclesiæ directio a Deo commissa est.

Ex peculiari institutione ejusdem quo ad hierarchicum Ordinem.

C. Patet. A. P. Nam Petrus inter Apostolos primus nominatus est: duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc: Primus Simon, qui dicitur Petrus &c. (e) Primus utique non a vocatione, siquidem hoc modo primus erat Andreas; sed dignitate ac potestate. Unde & Princeps a Christo est constitutus (f): *Pasce oves meas, pasce agnos meos &c. Ego rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando confirma fratres tuos.* (g) *Tu es Petrus, & super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam* (h).

In quo primus & Caput constitutus est Petrus, qui Successor.

Confirmatur ex necessitate ordinis, ac subordinationis Hierarchicæ. Si non foret visibile Ecclesiæ Caput in terris, ad omnem controversiam opus esset Christo de Cælo loquente, ne perversæ animæ arriperent, divertendi ad proprios sensus: ergo est necessitas ordinis ac subordinationis hierarchicæ.

Item ex necessitate subordinationis Hierarchicæ.

A. P. Si non foret opus Christo loquente, tunc ideo, quia Spiritus sanctus adesset Ecclesiæ: atqui hoc sufficere nequit, nisi sit aliquis, qui viva voce nos doceat, quæ sit illa Ecclesia, cui adest Spiritus S. tot inter sectas, quæ singulæ sibi solis adesse divinitimum illud Pneuma gloriantur. Unde recte S. Hieronymus (i): *Propterea inter duodecim unus elegitur, ut, Capite constituto, schismatis tollatur occasio:* quæ in sensum erudite scripsit Joannes Barclajus: (k) *Longum esset enumerare incommoda, Christianam rem pressura, nisi a Pontifice, tanquam spiritu, tantum corpus regeretur. Continuo miraculo opus sit, ut charitatis & fidei nexu jungamur, ni in Præsulem omnes respiciant, qui unus unius gregis Pastor, totum gregem contineat. Plura non addimus, eo quod ista Primatum summi Antistitis attingant, quem hic supponimus potius, quam probamus.*

ASSERTUM probatur VI. Ex Conciliis generalibus, quæ & ipsi protestantici Authores, etsi frustra, suis applicare ideis satagunt. Nicænum I. sic habet (l). Ipse (Pontifex Romanus) est primus, sicut Petrus, cui data est potestas in omnes Principes Christianos, & omnes populos eorum, ut qui sit Vicarius

Ex Conciliis generalibus.

(a) 1. ad Corinth. 12. v. 28. (b) 1. 1. de Rom. Pont. c. 7. f. m. 808.
 (c) 2. Orat. pro Imaginibus. (d) Apud P. Lykenium in vero veri Evang. ministr. §. 17.
 (e) Matth. 10. v. 2. (f) Joan. 21. v. 16 & 17.
 (g) Lucæ 22. v. 32. (h) Matth. 19. v. 18.
 (i) L. 1. adversus Jovinianum. (k) In cit. Paræn. ad Sectar. L. 1. c. 9.
 (l) Can. 39. apud Suarez in Defens. 1. 3. c. 16. n. 4. f. m. 339. Nam plures canones, quam 20. fuisse editos, colligitur ex S. Ambrosio, & Hieronymo, uti in notitia de Conciliis diximus.

carius Domini nostri Jesu Christi super cunctos populos, & universam Ecclesiam Christianam: ergo potestas Ecclesiastica est penes Pontifices, non penes Cæsares, Reges &c. Eundem Primatum soli summo Pontifici, non ulli Principum, adjudicat Constantinopolitanum I. (a) Ephesinum I. (b) In Concilio Romano III. (c) interdicitur Laicis, quamvis Religiosis, & Potentibus in quacunque civitate, quolibet modo, aliquid decernere de Ecclesiasticis facultatibus, quarum solis Sacerdotibus disponendi inconcussa a Deo cura commissa docetur. Denique in Actis septimæ Synodi Gregorius III. ad Leonem Isauricum ita locutus, memoratur: (d) Scis Imperator, sanctæ Ecclesiæ dogmata non Imperatorum esse, sed Pontificum, quæ tuto debent prædicari: idcirco Ecclesiis sunt præfæcti Pontifices, a Reipublicæ negotiis abstinentes, ut Imperatores similiter ab Ecclesiasticis abstineant, & quæ sibi commissa sunt, capeant.

Ex suffragiis
SS. Patrum:
Irenæi,

Assertum Probatur VII. Ex mente SS. Patrum, cum eandem & ipsi Protestantes sibi vindicare contendant. S. Irenæus, Lugdunensis Episcopus, qui secundo post Christum sæculo vixit, Romanam Ecclesiam vocavit maximam & antiquissimam, omnibus cognitam, & a gloriosissimis Apostolis Petro & Paulo fundatam. Et ad hanc, propter potentioris principalitatem, necesse est, ait, omnem convenire Ecclesiam, hoc est, omnes, qui sunt undique fideles, in qua semper ab his, qui sunt undique, conservata est ea, quæ ab Apostolis est, traditio. Si ergo Romæ Ecclesia est potentior, & principalior, atque ad eam omnes in Mundo Fideles recurrere debent, utique Reges & Principes eximi nequeunt (e).

Gregorii Nazianzenæ,

2. S. Gregorius Nazianzenus (f) Principes sic interpellat: an me libere loquentem a quo animo feretis? Nam vos quoque Lex Christi imperio meo, ac throno subjicit: Imperium enim nos quoque gerimus; addo etiam præstantius & perfectius, nisi vero æquum est, spiritum carni fasces submittere, & caelestia terrenis cedere.

Chrysostomi,

3. S. Chrysostomus (g) Imperia Principum cum potestate sacra sic comparat, ut duo Principatuum genera statuatur, quorum unum commendat Apostolus, cum sublimioribus potestatibus omnes animas subdi præcipit; alterum vero, cum Præpositis obediendum esse suadet: Iste autem Principatus (inquit Doctor aurifluus) civili tanto melior est, quanto terra Calum; immo & multo magis: & non multa illi cura est de sæculari vita, omnia autem de caelestibus rebus pronuntiat. Hic ipse alibi (h): Si vis, inquit, Sacerdotis ac Regis discrimen agnoscere, modum concessæ utrique potestatis perpende, & multo sublimius ipso Rege scidentem aspicias: nam Sacerdotis thronus in Cælis collocatus est, & negotiorum caelestium administratio ipsi concessa. Quis hoc dicit? Ipse Cælorum Rex: Quæcunque ligaveris super terram, erunt ligata & in Cælis, &c.

Cyrilli Hierosolymitani,

4. S. Cyrillus Hierosolymitanus, dum alludit ad locum Isaia 65. v. 25. Lupus & agnus pascentur simul, leo & bos comedent paleas, &c. Ait (i): Nonne habet Ecclesia vitulum & leonem simul pascentes, sicut ad hodiernum usque diem cernimus, mundanos Principes regi, & instrui ab Ecclesiasticis?

Augustini,

5. S. Augustinus, Donatistas reprehendens, quod in causa Ecclesiastica ab Episcoporum judicio ad Imperatorem appellare præsumperint, postmodum subjungit (k): Neque est ausus Christianus Imperator sic eorum tumultuosas & fallaces querelas suscipere, ut de judicio Episcoporum, qui Romæ sederant, ipse judicaret. Et infra: Qua in re, quemadmodum illos detestetur, audistis.

6. S.

(a) Can. 3. alias 5. apud eund. l. c. (b) In Epist. ad Cælestinum Papam ibid.

(c) L. c. l. 3. c. 7. n. 7. fol. m. 284.

(d) Apud Wesseling. de Jure Superioratus Summi Pont. c. 5.

(e) L. 3. c. 3.

(f) In orat. 17.

(g) Homil. 15. in Epist. 2. ad Corinth.

(h) In Homil. 5. de verbis Isaia.

(i) L. 3. de Sacerdot.

(k) Epist. 48. & 162.

6. S. *Ambrosius*, (a) videte, inquit, quanto peiores Aviani sunt, quam *Ambrosii*. *Judei*: isti querebant, utrum solvendum Christus putaret Cæsari jus tributum, illi Imperatori volunt dare jus Ecclesiæ: Et infra: Imperator bonus intra, non supra Ecclesiam est: bonus enim Imperator querit auxilium Ecclesiæ, non refutat: hæc ut humiliter dicimus, ita constanter exponimus. Idem Ecclesiæ Doctor ita Cæsarem allocutus fertur (b): Quando audiisti, clementissime Imperator, in causa fidei Laicos de Episcopis judicasse? Ita ergo quadam adulatione curvamur, ut Sacerdotalis juris simus immemores, & quod Deus donavit mihi, hoc ipse aliis putem esse credendum? Si docendus est Episcopus a Laico, quid sequetur? Laicus ergo disputet, & Episcopus audiat, Episcopus discat a Laico? At certe, si vel Scripturarum seriem Divinarum, vel vetera tempora retractamus, quis est, qui abnuat, in causa fidei Episcopos solere de Imperatoribus Christianis, non Imperatores de Episcopis judicare? Si conferendum de fide, Sacerdotum debet esse ista collatio, sicut factum est sub Constantino, augustæ memoriæ Principe, qui nullas leges ante pramissit, sed liberum dedit Sacerdotibus judicium.

7. S. *Athanasius* refert verba Osi, Episcopi Cordubensis, ad Constantium *Athanasii*. in hunc modum (c): Desine, quaeso, & memineris te mortalem esse, reformida diem judicii, serva te in illum diem purum, nec te immisceas Ecclesiasticis, neque nobis in hoc genere præcipe, sed potius ea a nobis disce. Tibi Deus Imperium commisit; nobis, quæ sunt Ecclesiæ, concedidit, & quemadmodum, qui tuum Imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi Divinæ; ita & tu cave, quæ sunt Ecclesiæ, ad te trahens, magno crimini obnoxius fias. Date (scriptum est) quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Neque igitur fas est nobis, in terris imperium tenere, neque tu thymiamatum & sacrorum potestatem habes Imperator. Postmodum idem *Athanasius* subjungit verba propria: si istud est judicium Episcoporum, quid commune cum eo habes Imperator? sin contra ista minæ Cæsaris constantur, quid opus est hominibus, titulo Episcopis? (id est a Constantio sua autoritate creatis) quando a condito ævo auditum est, quando judicium Ecclesiæ auctoritatem ab Imperatore accepit?

8. S. *Damasceus* (d): Neque enim piorum Regum est, Ecclesiastica statuata convellere. Et infra: His de rebus statuere atque decernere, non ad Reges pertinet. Et Alibi: Regum partes non sunt, ut Ecclesiæ leges præscribant, &c. Plura ejusmodi testimonia SS. Patrum apud *Suarezium* nostrum (e) legere potest, qui volet.

Quæritur XV. Quenam doctrina Orthodoxa circa distinctionem potestatis Ecclesiasticæ a civili, spectato jure humano Ecclesiastico?

R. Potestas circa sacra neque competit summis Imperantibus jure Ecclesiastico, seu ex concessione Pontificum, sicut allegatis exinde quibusdam titulis evincere contendunt nonnulli protestantici Authores, ut §. præcedente vidimus.

P. Assertum. Quales canones Decretum Gratiani de Gelasio, Joanne, & Nicolao Pontificibus referat, supra attigimus, ut & statuta, in Decretalibus lata ab Innocentio III. Similia decernit Bonifacius VIII. (f). Dum ait, in Ecclesia esse gladium spirituale, manu Sacerdotis exercendum; & gladium temporalem, manu Laicorum pro Ecclesia exercendum. Sic Gratianus refert ex Adriano Papa, (g) ut laici Principes, vel Potentes non intersint Ecclesiasticis electionibus, quia in Ecclesiasticis rebus nullam habent potestatem. De Innocentio

(a) Epist. 14. ad Sororem *Marcellinam* alias 33.

(b) Apud *Petrum de Marca* de Concord. Sacerdotii & Imperii L. 2. c. 6. n. 3.

(c) In Epist. ad solitariam vitam agentes.

(d) Orat. 1. de Imaginib. (e) In Defens. Fidei Cath. 1. 3. c. 8.

(f) In Extrav. un. de major. & obed. quæ tacite confirmat *Clemens V.* in Extrav. de Privil. licet de claret per Extrav. *Bonifacii* Regnum Gallie non magis subiectum Apostolicæ Sedi, quam ante fuerit.

(g) Dist. 63. cap. 1.

Pentio III. refert (a): *Laicis super Ecclesiis & Personis Ecclesiasticis nulla est attributa facultas, quos obsequendi manet necessitas, non authoritas imperandi. Similia habet Anastasius II. ad Anastasium Imperatorem: Hæc me frequentius monentem non spernat pietas tua, ante oculos tuos habens Domini in Evangelio verba: qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit, qui autem me spernit, spernit eum, qui misit me. Denique Symmachus Papa ad eundem Imperatorem: Si Christianus Princeps es, qualiscunque Præsulis Apostolici debes vocem patienter audire. Et infra: conferamus honorem Imperatorium cum honore Pontificis, &c. Ubi aperte ait, potestatem spiritualement non esse in Imperatore, sed in Pontifice, & postea subdit: Omnes Catholici Principes, sive cum Imperii gubernacula susceperunt; sive cum Apostolica Sedè novos agnoverunt Præsules institutos, ad eam protinus sua scripta miserunt, ut se docerent, ejus esse consortes. Recte subjungit Suarezius noster: Quod scripsit Symmachus ante mille centum & amplius annos, ad nostra usque tempora servatum videmus. Ex quibus sic breviter colligitur: Ex una parte concessionem Canonicam, quas A catholici adducunt, nihil probant, uti vidimus supra: ex altera parte hæc juris Canonici testimonia, licet in causa propria videantur data, neququam carent suo robore, & maxima authoritate: ergo legitime afferuntur. A. probat Suarezius partim ex eo, quod penes summos Pontifices sit clavis scientiæ ad docendam Ecclesiam, uti in libro I. Defensionis Catholicæ demonstrat; partim quia hujusmodi testimonia ostendunt certam & immutatam Ecclesiæ traditionem, cum non solum moderni Pontifices, sed etiam antiquissimi Sancti, & Martyres Papæ, veritati huic testimonium dederint. Et ex his clarescit, quam fidem promereatur illa Hennigis protestantica logomachia, qua ait: quod pene omnium Theologorum scripta ineptissimis rationibus, & quandoque textibus, ex Divino Codice aut misere arreptis, aut injuriose explicatis, referta, ad hanc metam colliment, ut jus circa sacra Pontifici tribuendo, Principibus eripiant, eos non nisi Ministros Pontificis voluntatis faciendo, adeoque ad alienam libidinem alligando, &c. Indignum, me Hercules, inquit Lutbericus hic Achilles, summo Imperatore hoc munus, qui dum brachii, a capite Pontifice movendi, vicem obit, mobile alienis nervis lignum & cadaver sine spiritu sit. Quis ferat hanc equo animo istorum Præsulum ambitionem, qui dum Majestatem suam, atque potentiam non nisi Imperatorum liberalitati acceptam ferre possunt, eosdem nunc infra se tam indigne despiciunt, & velo Religionis ita fascinant, ut sentientes etiam facile decipiantur. Ejusmodi alogiis sciatet pene totus, ex nongentis & amplius foliis, constipatus liber, vel potius protestanticum errorum, mendaciorum, ac calumniarum mangonium.*

§. IV.

*De scopo Puffendor-
fiano respo-
ditu sacra po-
testatis, ex
principiis
Lutbericis
profanata -
Scopus est
Protestan-
tismus, per
rationes &
emolumenta
status Civi-
lis, accom-
modata Reli-
gione sustul-
tiendus.*

De scopo protestantico profanata Ecclesiasticæ potestatis, quem præcipuis Puffendorfius in suo, sic dicto, aureo libello de habitu religionis, &c. intendit, & etiamnum hodie intendunt ejus pedissequi sacrorum profanatores.

§. I V.

Queritur XVI. Quis Puffendorfi, & Protestantium scopus in profananda, per tot molimina, Hierarchici ordinis potestate?

R. Scopus est, infelix Protestantismus, exarmata dudum polemica pharetra, per nova Jurisprudentiæ naturalis & politicæ dogmata, penes acatholicos Principes firmandus, & specioso hoc amplificandi status illicio, in aulas Catholicas propagandus. Nam sicut abortus iste initio crevit, Laicis, per pro-
fana-

(a) Cap. Ecclesie de Constit. Similia habet cap. tus. I. de Decimis.

fanationem sacrorum, in sancta Sanctorum intrusis, & per Ecclesiastica spolia incrassatis, dum interim palpum obruderet prætextus Evangelicæ reformationis: ita eundem non modo conservandum, sed etiam promovendum, eodem profanationis sacrilegæ adminiculo, confidunt protestantici scriptores, speciosum facientes fucum in gloriose vindicatis summorum Imperantium juribus, promotisque Status publici commodis, ac Reipublicæ emolumentis.

Assertum declaratur I. Ex Puffendorphano jure Naturæ & Gentium, cui, per tot studia elaborato, hunc præcipuum præfixit scopum, sicut ex propria hujus Authoris exhomologesi in prolegomenis demonstravimus, ut, mediante jure naturæ, e Republica exterminaret dogmata illa, quæ sive sub religionis specie, sive alio modo obrudantur, & jus naturale, principiaque sanæ Politicæ corvellunt, nec tantum per accidens, seu ex hominum interperie, sed sua natura turbas excitare, & exitiabiles morbos in civitate producere apta sunt: quæ inter dogmata numerat potestatem extraneam cujusdam Sacerdotis, cui & summi Imperantes subiecti sunt; dependentiam Cleri ab alio Sacerdote extraneo; immunitatem Ecclesiastici Ordinis; Ordines Religiosos, &c.

Patet 1. Ex fine, quem sibi Puffendorphus præfixit in opere de jure Naturæ & Gentium, protestantice, hoc est, ad subvertendam Hierarchiam Ecclesiasticam accommodato.

Assertum declaratur II. Ex Puffendorphi aureo libello de habitu Christianæ Religionis ad vitam civilem, ubi, velut effecutus hunc scopum, gloriatur se demonstrasse, quod sanæ politicæ principiis ad amissim concordet religio Lutherica, seu illa primæva, ab erroribus atque assumentis humanis repurgata, nisi Superi abnuant; (a) contra positivè repugnet religio Catholicæ, per sua dogmata, sub specie religionis, vel alio modo, obrusa, & sua natura turbas excitare, atque exitiabiles morbos in civitate producere apta, nisi Dii Deæque Islebica obsistant.

Patet 2. Ex fine, quem sibi posuit in libello de habitu religionis, &c.

Sed audiamus Luthericum hunc Statistam, in aurei sui libelli epilogo religioni protestanticæ palmam politicam præ Catholica adjudicantem (b): Religio Catholica, inquit, Principum jura invinuit, adeoque suspecta Principibus sit, oportet. Nam 1. Clerus in statum validissimum, & summo artificio contentum, coaluit, jusque in uno Capite; summo Pontifice, Monarchicum, qui sibi arrogat jus sacrorum universale, queis summa in commovendis hominum animis vis est. Jam autem, inquit, si quidquam aliud, maximum summis Imperantibus est præjudicium, si quis, in ditione ipsorum habitans, imperio sese eorum subtrahat, & ab externo Principe dependeat, imperiique civilis potestatem in se vel plane non agnoscat, vel non ultra, quam placitum est, agnoscere velit. Cum enim conditio statuum inter se sit satis lubrica & infida, tantoque suspectior, quo propius hi status se mutuo contingunt, plusque communicationis invicem habent, manifestum est, si qui in medio aliquo statu habitantes extranei cujusdam status pars sint, id paulo minus esse, quam si hostilia præsidia in nostras arces inducantur, aut castra hostium in media nostra ditione ponantur.

Ubi religioni protestanticæ palmam adjudicat respectu habitudinis ad politicum regimen.

2. Addit, hoc præjudicium eo gravius esse, si ex ipsis Principum, civiumque bonis, sumptus depromantur, quibus status iste extraneus sit sustentandus, istique opes, ex ipsa civitate, sine fine ac modo, cumulare integrum sit, quorum tamen nomine, ad sumptus Reipublicæ tolerandos, immunem se prætendat: immo si idem leges ferat, jubeatque, & vetet, etiam quæ jussis summorum Imperantium repugnant, & si alio pœnæ genere, non minus efficaci, jussa ipsius sanciantur.

Quasi non ut Catholica opes civitati subtrahat.

3. Hoc præjudicium gravius esse, ait, si idem, directa aut obliqua via, in ipsos summos Imperantes imperii sibi, aut coercitionis, quid arroget.

Nec, ut illa, potestatem suam in ipsos Principes extendat.

4. Ad-

(a) Contra Valentinum Alberti in commentario super invenusto Venetis Lipsiana pullo f. m. 366. & seq. (b) §. 52. f. m. 247.

4. Addit, hac Cleri ab extraneo dependentia ingens præjudicium civibus inferri, quorum fortunæ in lubrico ponuntur, si status istos inter se collidi contigerit, qui duobus Dominis servire coguntur, aut inter duorum Dominorum repugnantia imperia misere distrahuntur, quibus suæ civitatis onera eo gravius incumbunt, quo majores opes immunitum Sacerdotum aviditas absorpserit. Quibus denique duo tribunalia sunt metuenda, Sacerdotum tribunal, non minus terribile, quam Regum, id quod satis, Inquisitionis exemplo, constat.

Unde concludit, Protestantismum a Principibus fovendum,

Tandem subsumit: Talium (præjudiciorum) cum in Protestantium religione nihil deprehendatur, apud Pontificios autem ista manifestissima sint, non injuste solum, sed & imprudenter faciunt Principes, qui Sacerdotum illecebris ad opprimendos cives, Sacris Protestantium adductos, seduci se patiuntur. Nam quod hisce objicitur, *alicubi bella civilia, & tumultus excitatos, aut cum extraneis Principibus rationes fuisse implicitas, tanti non est.* Talia enim, *citra culpam religionis, ex ipsa rerum conversione orta sunt, quæ raro sine gravi motu peragitur.* Aut istorum origo *ab atrocitate adversæ partis* provenit, quorum gladios ut a jugulis suis miseri amoverent, ab hisce vis opponenda, aut qua propriæ vires non pertingebant, undecunque auxilium circumspiciendum fuit. Ita insignis hic Declamator pleudo-politicus.

Ex parallelo ejusdem libelli.

Affertum declaratur III. Ex eodem ejusdem aureo libello, quo ad observandum hoc axioma politicum hortatur Principes, *ne fidem hominibus obnoxiiis adhibeant*, inter alia continuans parallelum, *Religionem Catholicam inter & Protestanticam* (a): Nam postquam blaterasset, Principi cavendum, ne judicium suam resolvat in *authoritatem Sacerdotum*, de quibus innumeris exemplis constat, quantopere abusi sint probo alias, & miti ingenio Principum, eos ad sævitiam in innocentes (animulas Protestanticas) exercendam incitando; postquam Principes monuisset, ut ne, autonomicam civium libertatem in rebus Religionis prohibendo, agerent tyrannidis alienæ (Sacerdotum puta) carnifices, *ingenti periculo Re publicæ, majori nominis sui labe, &c.* tandem protestantice sic cantillat: *Optandum foret, ut Principes, (sepositis hominum obnoxiorum consiliis, Theologicisque tricis, quarum rarissima illis notitia) sensum communem (Protestanticum) & naturalem rationem (ex Puffendorffii scitis) in concilium adhiberent, & paulisper animum a præjudicio liberare vellent.* Nam *saltem in controversiis, quæ inter Protestantes atque Pontificios agitantur, ubi quis non ultro animum obfirmare velit, talia indicia ultro se offerunt, in utram partem favor Principum inclinare debeat, & utram suus procedendi modus reddat suspectam.*

Catholicam Principibus suspectam cupit, obligationem sacre Scripturæ, promissæ non permissam.

Tum in parallelum descendit, dicens: quod Religio protestantica *sinceritatis notam* veluti ferat in fronte: nam, inquit, Scripturam sacram omnibus evolvendam commendat, *tanquam fidei obrussam*; hanc Judicem statuit, *omnis odii, favoris, & corruptelæ expertem.* * Addit, quod Protestantes Pontificiorum scripta evolvi minime vetent, sed etiam velint, utpote *quorum officia manifesta sint.* Contra valde suspectam reddi affirmat Religionem Romanam, eo quod *maxima Synagoga suæ pars anxie arceat suos a sacris paginis, sic ut minore periculo, ubi inquisitio obtinet, blasphemia, perjurium, & sædissima flagitia* patrari, quam Divina oracula evolvi possint. **

Cau-

(a) §. 57. f. 238. 240. & seq.

* O Nugatorem! Quasi vera non foret obrussa, ab omnibus hæreticis æque præterita, quia per interpretationem trahenda in cujusvis partem, prout odium, favor, vel corruptelæ hæretica cerebrum fascinat, atque obnubilat.

** Quid nugacissimo hoc blaterone possit esse protervius?

Causam assignat, ut sic nempe, elevata Scripturæ autoritate traditiones suas, & autoritatem Ecclesiæ liberius crepent *. Qua ipsa de causa, per expurgatorios indices, protestantium libros suis præcipue Principibus subducant, ut ne protestanticæ doctrinæ fulgor oculos urat. Unde, inquit, extra studia partium positus aliter judicare non potest, quam Protestanticos causa suæ confidere; Pontificios trepidare, ne doctrinæ suæ debilitas pelluceat, ubi vel cum fontibus veritatis, vel cum Adversariorum disputationibus, conferatur.

2. Ait, non leve momentum esse, quod utriusque partis sit dispar conditio; causam Pontificiam tam pervicacibus studiis sustentat non tam amor veritatis, quam clamant; quam timor commoditatis, ne perdant. Cleri Pontificii quantus splendor! quæ potentia! quæ opes! hinc illæ curæ, rationesque ita compositæ, ut ne ipsorum fortunæ a Principe vel minimum dependeant. Contra Cleri protestantici potentia tenuis, opes exiguæ, autoritas sub potestate Principis constituta, &c. Utros igitur verosimilius est pro commodo aliquo terreno pugnare? Num illos, qui, etsi victores, ultra privatam fortunam nunquam assurgunt? An illos, quibus status operæ defenduntur, quas nullum Europæ Regnum æquaverit?

3. Affirmat, Religionem Pontificiam merito debere esse suspectam Principibus, quod a vere Christiana, non nisi charitatem, & mansuetudinem spirante, nimium alienam demonstrat illa Cleri savitia in eos, qui ab ipsis dissentiunt, id est, qui opes, statumque ejus Monarchicum, impugnatum eunt. Saltem, inquit, a Christo non esse illum spiritum crudelitatis, satis apparet; (a) nec ullibi in sacris litteris vera Ecclesia ebria dicitur sanguine hæreticorum, sed sola meretrix Babylonica, (b) sanguine sanctorum temulentia, prænuntiatur.

Unde libello aureo hunc denique colophonem imponit (c): *ast cui ignotum est, a meretricibus amasios (Principes nempe Catholicos) etiam ad foedissima quæque, & indignissima patranda pellici? Eo magis necessarium est, ut Fideles, magno studio, animum adversus bestiam illius (Apostolicæ Sedis) illecebras juxta ac terrores obsirment, & cum patientia expectent, quousque Deus eidem, quem per Prophetas suos finem prædixit, repræsentet. Quid autem consilium capiendum sit Principibus, & populis liberis, qui sectam Romanam exuerunt, postquam tam atrociam odierunt, & immanitatis exempla ab eadem subinde edi conspiciunt, ipsi etiam, me non monente, si mens non levis est, intelligunt. Ita pseudologus hic, plus quam Lutherice ablurdus, atque calumniosus.*

Quæritur XVII. Quis Catholicis de hoc Protestantium scopo, seu Protestantismi commendatitiis, ex ejus majori habitudine ad civile regimen petitis, sensus?

R. I. Est aperta Protestantismi infamia, quod per habitudinem ad civilis regiminis scita, ac commoda, determinentur ejusdem dogmata, isque hoc respectu veluti magis favendus, Christianis Principibus a tribu pseudopolitica obrudatur.

Patet 1. Quia, hac ratione, religio Republicæ; status Ecclesiasticus politico; spirituale regimen temporali; æterna terrena felicitati; verbo, finis medio, ancilla Domine subordinatur.

Patet 2. Quia sic sternitur via ad Hobbefianismum, ac Machiavellismum, hoc solo discrimine, quod hic uterque in suo systemate contemnat Scripturam;

Tom I.

V

Prote-

Ob Cleri ingentia commoda, religionis titulo male defensa.

Ob Cleri savitiam in Protestantiss.

Unde statum Protestantismi commendatitiæ ad Principes.

Catholicorum sensus de hujus Protestantium impulis. Stigma protestantismi, ex habitu ad civile regimen dimensi; Religionem subordinantem statui politico; Sternentis viam ad Machiavellismum;

* Cum tamen illa non jus, sed factum solummodo probent; Ecclesia vero vocabulum illi ipsi casui (Catholico) falso, velus proprium, tribuatur, cuius dogmata in controversiam veniant, adeoque propria causa nimis quam impudenter, officium Judicis subire præstanda. Ita ille.

(a) Luc. 19. 54. & seq.

(b) Apoc. 17. 6. (c) §. 54. s. 269.

Protestantismus privata interpretatione accommodet: atque hoc sensu *Machiavellismi* politioris, adeoque & periculiosioris, *Puffendorfius* non immerito postuletur. Et quia *Machiavellismus* sensum ducit ad *Atheismum*, forsitan est, cur hoc stigma ipsimet acatholici Scriptorum pseudologista huic quondam inusserint (a). Sed hæc alibi jam declaravimus (b).

Calumnia est, religionem Catholicam per se; Acatholicam per accidens disponere ad turbas;

§. II. Est *Puffendorfiانا* calumnia, palmari mendacio sociata, qua scripsit, Religionem Catholicam per se, & ex sua natura disponere ad turbas, & exitiabiles morbos, in civitate excitandos; religionem protestanticam disposuisse quondam *mera per accidens, ex rerum conversione, & atrocitate adversa partis*. Calumnia de religione Catholica patet ex dictis, & patebit amplius ex illico dicendis. Mendacium de religione protestantica denudavimus alibi per hæc theses, fusissime probatas (c). 1. Prætenso religionis protestanticæ reformatio fuit etiam, *quo ad statum Imperii civilem*, deplorabilis deformatio, *septimusque morbus*, Reipublicæ quam maxime fatalis. 2. *Lutheri doctrina in se, & per se* fuit admodum habilis ad excitandos in plebe motus, turbas civiles, atque tumultus. 3. Immo protestantica Religio, tam quo ad suum Authorem, quam quo ad doctrinam spectata, *sub prætextu Evangelii*, initio fuit causa per se plerumque turbarum in plebe contra Magistratus, Principes, ac Superiores legitimos, præsertim illius tumultus Rusticani Anno 1524. ex quibus innumeræ cædes, rapinæ, ac clades, cum deformatione infanda, pullularunt in Imperio Romano Germanico. 4. Eadem religio etiam in posteris fuit per se turbarum nutritrix, præsertim illius tumultus in *Austria*, a protestantibus rusticis suscitati: item *Dona-werdani*, & aliorum, quorum exempla suppeditat etiam nostra ætas. 5. Loquendo in genere Protestantismus fuit causa per se, & universalis, fatalium diffensionum, motuum ac bellorum, Cæsares, Reges, ac Principes diltrahentium, omnemque *Germaniam*, ultra centenos annos, defœdantium, e quibus innumeræ clades cum deformatione deplorabili pullularunt in Imperio Romano-Hermanico. 6. Loquendo in specie Protestantismus fuit causa *Schmalcaldici* fœderis, quod primum fecit statum in statu Imperii Romano-Germanici: & postmodum in pessimos contra Cæsarem ausus, cruenta-que bella, cum ingenti deformatione *Germaniæ*, erupit. 7. Idem Protestantismus fuit quoque causa *Bohemici* fœderis, quod secundum fecit statum in statu, & postmodum in iteratos male consultos ausus, cruenta-que bella erupit. 8. Idem Protestantismus fuit insuper causa fœderis *Heilbrunensis Lutherico-Calviniani; Lauenburgensis Dano-Saxonici; & Lipsiensis, protestantico-Suecici*, quæ novos denuo fecere status in statu, & postmodum in repetito perniciosos contra Cæsarem ausus, cruenta-que tricennalis propeurbationis, bellique clades, cum deformatione *Germaniæ* prorsus infanda, erupere. Satisne ista? Probata sunt: legantur.

Calumnia est religionem Catholicam in ordine ad civilem regimen protestantica esse minus accommodam;

§. III. Est *Puffendorfiانا* protervia, multiplici falsitate suffulta, qua venditur, religionem Catholicam esse *status publici* labem, regimini politico minus accommodam, Regentibus, *quo ad rationes status*, periculosam, atque perniciosam, adeoque protestantica minus fovendam, ac promovendam. Et hoc assertum prolixè vindicavimus alibi per hæc theses (d). 1. Religio Catholica, *in ordine ad vitam civilem*, est longe accommodatior protestantica; immo & Principibus, *etiam sub respectu politico*, longe utilior. 2. Unde acatholica falsitas est, religionem Catholicam, protestantica minus esse habilem Imperantibus summis *ob exemptionem Ecclesiastici Ordinis*;

(a) Apud *Harterwigum* in ejus vita f. m. 667.

(b) In Coll. Hist. P. VI. Q. 1. per totum. Videatur §. 1. 2. & 3. Item: corollaria f. 91.

(c) In Coll. Hist. P. IV. Q. 12. & seq. per totum librum.

(d) In Coll. Hist. P. VI. Q. 1. per totum.

nis; ejusdemque fidem, summo Antifiti obstrictam, qua faciat statum in statu, * cum hæc omnia ipsimet Protestantismo solvenda sint. 3. Similis protestantium est alogia, qua religionem Catholicam criminantur, velut publicæ utilitati incommodam, ob exemptionem Ecclesiasticorum honorum, copiamque tot Ordinum mendicantium, præcipue vero ob potestatem, ut ajunt, Pontificis indefinitam, atque despoticam in Imperantes summos, quam verius ipsi, e primis religionis suæ principiis, sibi publice vendicant, ac usurpant. 4. Si, quod scribit Puffendorpius, Catholicorum Principum interest, fovere Protestantismum in suis subditis, longe magis intererit fovere Hobbesianismum, Arminianismum, seu Machiavellianismum, qua de rebelberare poterunt Puffendorpii sectatores. Placetne harum thesium fusior apodixis? Legatur.

§. IV. Est Puffendorpiana maledicentia, evidenter nugatoria, qua scribit Religionem Catholicam Principibus merito reddi suspectam, ob lectionem Calumnia est religionem Catholicam merito se reddere Principibus suspectam; sacra Scripturæ, promiscue non permissam; ob Cleri potentiam, Religionis prætextu tam pervacaciter defensam; & denique ob ejusdem sevitiam in adversa partis fautores. Nam 1. Abunde refellitur ex ipso Puffendorpio, qui in suo hoc aureo libello, ut passim vidimus, S. Scripturæ testimoniis tam inscite, impertinenter, perverse, obortoque veluti collo, abusus est ad fucandas systematis sui profano-lacri Luthericas ideas, ut satis appareat, laicorum, & præcipue pseudopoliticorum manus promiscuas ab Arca fœderis, ejusque tabulis, arcendas, ut ne, irreverenti nimium oris infruniti vaniloquentia, verbum Dei pervertant, & omnium hæreticorum solemnem more, convertant in litteram occidentem, magno sui, majori aliorum exitio, salutisque nunquam sat deplorabili detrimento.

2. Membrum alibi denuo confutavimus per ejusmodi positiones (a): 1. Ob Cleri potentiam Magnificentia Hierarchiæ Ecclesiasticæ, etiam quo ad potestatem, ac bona temporalia, specialiter in Imperio Romano-Germanico, est, conveniens, utilis, ac nostro præcipue tempore necessaria, ut adeo tanquam labes, Imperio noxia, statuique politico præjudiciosa, male traducatur a quibusdam Authoribus protestanticis. 2. Eorundem pseudopolitici logi sunt, fore, ut magis floreret Imperium per meros Principes sæculares, & Clero paupere melius fore constitutam Rempublicam. 3. Eandem magnificentiam Hierarchiæ Ecclesiasticæ, etiam quo ad potestatem, & bona temporalia, veluti conditioni sacra repugnantem, Religionique adversam, nequidquam cum Luthero, atque Calvino criminantur protestantici Authores, & sic de aliis.

3. Membrum pariter alibi retudimus ejusmodi thesibus (b): 1. Inter media conservandæ religionis respectu eorum, qui sectantur errores, in Imperio non toleratos, ipsisque Protestantibus inter hæreticos veniunt, vi quoque pænali, ac coercitiva; immo & armis edomari posse, communis est Politicorum sententia. 2. Cui Acatholicorum pars potior adeo non refragatur, ut eam, continua quoque praxi, confirmet. 3. Unde eorum nonnulli hanc potestatem, velut tyrannicam, anti-Christianam, S. Scripturæ, Patribus, & SS. Canonibus adversam in S. Inquisitionis instituto, non nisi inaniter, vociferantur. Queritur XVIII. Quod denique pretium ab Orthodoxis habenarum est aureo (si credere fas est) Puffendorpii libello de habitu religionis Christianæ ad vitam civilem?

§. I. Tantum abest, ut aurei epitheton qualecunque promereatur, ut potius sit varius inscitias, antilogias, & ineptias oppido plumbeus.

Declaratur 1. Ex allatis hæcenus vidimus, syltema religionis profano-sacrum,

V 2

Censura libelli Puffendorpiani, Non aureus, sed plumbeus est.

* Videantur etiam dicta in Coll. Hist. P. VII. Q. 2. sect. 4. §. 1. f. 151. ubi hæc Adv. replica diluitur.

(a) In Coll. Hist. Parte VII. Q. 1. per totum præcipue a sect. 4.

(b) In Coll. Hist. P. VII. Q. 9. præcipue sect. 7.

sacrum, collegialis Ecclesiæ phantasticam fabricam, autonomico fundo, juribus Collegii nominalibus, & potestatis politicæ commentitiis suffultum, prostrata tota antiquitate, conculcata tot Conciliorum, Patrum, Imperatorum, ac Principum autoritate, unius hominis pseudologi phantaso sibi in suis nugis sic applaudente (a): *Quæ a nobis (ad demonstranda nempe fundamenta Regni sacrorum, totamque, quæ superstructa est, molem) deducta sunt, eo usque valere arbitramur, ut nisi ab adversa parte penitissime destruantur, quod quam difficile sit, tentando experientur, universa gloriatio, qua sese tantopere jactant, in diuturnam usurpationem, ac per multa sæcula continuatam injuriam, resolvenda sit, quam vel sero demum excussisse egregium fuerit.*

Inscissis.

Declaratur 2. Totius libelli conatus eo collimat, ut profanatione juris sacri, quasi facientis statum in statu, jura Imperantium vindicet, & felicitatem Reipublicæ collocet in tuto: nam sic præfatur (b): *Hoc nostro conatu simul tot Regnorum, Principum ac Rerumpublicarum existimatio in interituro erit, quippe qui illegitimum, molestissimumque in se suosque cives dominatum abdicando, jus suum rite vindicatum ivere, quos hæcenus Sedis Romanæ adulatores proterve insultarunt, velut adversus Divinum institutum rebelles, ac se suosque cives in exitium pertrahentes. In quos jam quoque mercenariorum Scriptorum impudentia id calumniæ genus spargere haud veretur, quasi prætextum dumtaxat istis fuerit a quisquiliis, & sordibus dogmata, ritusque sacros repurgasse; cæterum non amore illibata veritatis, sed meris respectibus profanis, ac sæpe cum enormi crimine conjunctis agitato, obsequium Ecclesiæ abruptisse, ut ambitioni, aut avaritiæ suæ materiam invenirent: quibus latratoribus os obturare sane par est, &c. Utique par est, demonstrando autonomiam in religione licentiam, jure naturæ civibus liberam, (c) absque tyrannidis nota, neque per emigrationis remedia (in instrumento pacis sancita) Principi reformandam, quia tranquillitati publicæ non adversam, nisi ad speciem; bella, turbas, seditiones, perniciofa cum exteris fœdera tanti non esse, quia secuta per accidens, jure defensionis ob adversæ partis atrocitatem &c. (d). Non tamen tolerandam esse religionem vaganam, Machumetanam, Arianam, Anabaptisticam, Antichristicam (quo vocabulo Catholicam fugillat) etli alibi dicat, jus reformandi errores, nil obstantem, quod fundamenta fidei seu directe, seu indirecte convellant, nequaquam esse penes Principem, si modo salva maneant jura status (e). Alibi in oppositum luctatur, asserendo jus esse Principi per Theologos suos constituendi symbola fidei, ad quæ profitenda & docenda subditi adstringi possint, sic ut nolentes, vel non recipi, vel solide convinci debeant; pertinaces redargui, imposito silentio compesci; immo & civitate ejici queant (f). Hæc rursum alibi evertit, dicens: cives invitos, & ob religionem erroris haud legitime convictos, civitate ejicere, emigrationem imperare, esse ingentem injuriam (g); Principis nil interesse, quid quisque civium credat, dummodo civili officio satisfaciatur (h); subditis esse jus secessionis a Principe, a Clero, vel majore parte Populi, si illos in errore fontico versari demonstrare se posse putent (i); civium secessionem nil juris detrahi summis Imperantibus; (k) si quid contra molitur Princeps, pro actu injusto & illegitimo, habendum esse (l); posse cives, pro servanda vita & fortunis, Principem in casu ejusmodi abdicare, & alteri se subdere (m). Quæ & similia plura, quam sint inepta, im-*

peri-

(a) In præfat. (b) L. c. (c) §. 49. f. 255.
 (d) §. 52. f. 251. (e) §. 54. f. 262.
 (f) §. 49. f. 231. (g) §. 54. f. 267.
 (h) §. 54. f. 269. Item §. 50. f. 233.
 (i) §. 54. f. 262. (k) §. c. f. 264. 265.
 (l) §. c. f. 266. (m) §. 54. f. 265.

perita, antilogica, summis Principibus præjudiciosa, Reipublicæ periculosa; ac summe perniciosa, nemo non videt etiam ex protestanticis, magis politice oculatis.

R. II. *Idem libellas non tam aureus est, quam mendaciis, calumniisque admodum ferrugineus.* Es ferrugineus

Declaratur 1. *Calumnie*, ut constat ex iis, quæ diximus, pene singulas pagellas maculant, stigmatè huic præcipue Authori protestantice proprio. Calumniis;
Sic v. g. Ecclesiam Catholicam vocat *Cætum Romanum*, qui per impudentiam sibi soli Ecclesiæ vocabulum arroget; hierarchicum Imperium esse *chymera simile*, quod rerum humanarum conditio aspernetur (a). Sedem Apostolicam vocat *prostibulum Babylonicum*, quocum Reges Catholici scortentur; item *bestiam Apocalypticam* (b); Clerum vocat *stolidum hominum genus, præjudiciis & affectu excæcatum, homines obnoxios, nulla fide dignos, crudeles, Principes ad tyrannidem excitantes, stolidumque impetum, immanemque malitiam, sanctimoniam professione, occultantes &c.* (c). Catholicos criminatur, quod blasphemias potius, aliaque scædissima scelera permittant, quam lectionem sacræ Scripturæ; quod S. Paginæ autoritatem continuo elevent, ut *toto hiatu traditiones crepent, et si præter factum haud quidquam probent* (d); quod errores suos, a Protestantibus impugnatos, cum *pervicacia defendant, non nisi intuitu emolumenti temporalis*, quale Clero promanet ex autoritate Papæ, indulgentiis &c. Quod Catholicorum *crassus sit disputandi modus, nil præter autoritatem Ecclesiæ crepando, partem sese ac judicem faciendo, testimonio proprio litem dirimendo* (e); quod *idem perpetuam committant fallaciam, sibi solis dignationem Ecclesiæ arrogando, insuperhabitis ratiociniis, ex S. Scriptura, per artes Apostolis ignotas, religionem suam stabiliendo, & in veritatis Evangelicæ defensores tyrannice grassando, unde & illegitimo Ecclesiæ catholicæ statui peculiaris generis exitium Divinitus destinatum sit* (f). Neque hic silit *Puffendorfsiana maledicentia: Concilia omnia, & præcipue Tridentinum, fugillat, cum ait, pro convictis non habendos, in quos ab adversariorum aliquo Conciliabulo sententia pronuntiata sit, qualem non nisi rationes status, & privata emolumenta dictassent, iisdem actorum, tertium, ac Judicum vices subeuntibus* (g). Sed neque Augustis Imperatoribus parcit, dum *Ferdinandi I. zelum traducit, ut pessime temperatum, quo dixerat, malle sese, album baculum dextra tenentem, ditione sua excedere, quam in ea hæreticos tollerare &c.* (h).

Declaratur 2. *Mendacia* quod spectat, totum dixerit, qui totum prope libellum unum unicum esse *crassum mendacium* dixerit: v. g. quid crassius, quam falsum dicere, quod Deus non nisi per Sacerdotes exercere remissionem peccatorum voluerit, secus incassum quotidie nos dicturos: *dimitte nobis debita nostra &c.* (i). Quid absurdius, quam *absurdas dicere quæstiones*, quænam forma Ecclesiæ competat, cum Ecclesia non sit *status, sed merum collegium?* (k) et si & collegialem suam Ecclesiam habere aliquid, *democratia simile, & ipse alibi fateatur* (l). Quid magis *absonum, quam absonum dicere, per verba Symboli Apostolici: Credo in unam Sanctam, Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam, intelligere Romanam, eo quod hunc sensum & verba ipsa, & sana ratio, & sacræ litteræ, & experientia respuant?* (m). Quid inanius, quam dicere, Pontifici non competere potestatem fe-

Tom. I.

V 3

ren-

(a) §. 53. f. 256. 257. Item §. 51. f. 241. (b) §. 54. f. 269.
(c) §. 51. f. 238. (d) §. 51. f. 241. (e) §. 35. f. 168. (f) L. c.
(g) §. 50. f. 236. (h) §. c. f. 233. (i) §. 25. f. 94. (k) §. 32. f. 139.
(l.) §. 39. f. 183. (m) §. 52. f. 259.

rendi censuram interdicti, eo quod, *illustri exemplo*, id Orbi ipso facto demonstravit *Respublica Veneta*? (a) Quid impudentius, quam scribere, Conciliis, etsi legitimis, esse facultatem mere *consultivam*, neutiquam *decisivam* in controversiis fidei, sic ut illa decisione *Christiani* ceteri stare tenerentur; neutiquam illis esse *potestatem legislativam*, sic ut *Christiano Orbi* leges pro imperio imponere possent? (b) Quid magis falsum, quam scribere, conversis ad fidem in primitiva Ecclesia non fuisse licitum vel exigere vel dare plus, quam quantum eleemolynæ nomen habebat; plura erogare volentes potuisse prohiberi a potestate civili, & si omnes *Christiani*, aut magna pars, velut exemplo quorundam *Hierosolymitanorum*, bona sua in commune conferre voluissent, summis Imperatoribus fas fuisset, *inconsultos impetus* coercere, quod exinde Reipublicæ opes attenuarentur? (c)

Est denique
luteus va-
riis hære-
bus.
Ut patet ex
toto syste-
mate,

R. III. *Idem libellus non tam est aureus, quam erroribus hæreticis putidissime luteus. Declaratur* 1. Ex dictis apparet, quod totius libelli summa, nil aliud sit, quam evanida vappa, ex *Lutheri* pestilentissimo libro de *captivitate Babylonica* distillata; quod nil aliud sit, quam *protestantismi*, ex variis priorum temporum erroribus confuti, male materiata compages; quod nil aliud sit, quam systematicum ex aphorismis pseudopoliticis figmentum, inter centones dudum inultos, damnatasque expurgatorii Indicii quisquillas, ab Orthodoxis merito rejiciendum. Siquidem totius spurii partus finis est *Indifferentismus* systematicus, synonymice dictus *Protestantismus*. *Fundamentum* 1. *Abusus Scripturæ sacrilegus* juxta spiritum privatum. *Fundamentum* 2. *Sacerdotium baptismale*, abolito Sacramento Ordinis. *Contignatio* 1. *Autonomiæ conscientiæ licentia*, ab omni imperio libera, abolitis legibus, & jurisdictione omni interna. *Contignatio* 2. *Profanatio sacrorum*, exterminata Hierarchia Ecclesiastica, omnique jurisdictione sacra in Principes laicos translata. *Cementa* horum omnium *religionis pseudopolitica accommodatio* ad statum civilem. *Scopus* denique, *religionis, protestantice accommodatæ, commendatio & propagatio*; *Sedis Apostolicæ detestatio*, & *Catholicæ fidei, unice veræ, exterminatio*.

Ex abusu S.
Scripturæ,

Declaratur 2. *Ex Scripturæ sacræ abusu impio, ac continuato per totum*. Quid enim insulsius, quam potestatem clavium interpretari *prædicationem verbi Divini*? petram dicere *Evangelii doctrinam*? Quid magis temerarium, quam dicere, statuam a *Nabuchodonosore* non fuisse propolitam, nisi ut *symbolum*, e quo animus ad summum Numen colendum assurgeret? Neque vitulos a *Jeroboamo* propositos, nisi ut *symbola*, coram quibus *Israelitæ* cultum publicum exercerent, mentemque ad Deum, *Israelis liberatorem*, attollerent, sic ut non defecerint a Deo *simpliciter*, sed *ratione status* circa externum symbolum quid disposuerint? & sic de aliis.

Aliisque er-
roneis asser-
tis.

Declaratur 3. *Ex variis assertis, in fide erroneis*. Sic scribit remissionem peccatorum fieri *per solam fidem*, qua quis amplectitur satisfactionem, a Christo præstitam (d). Ait, verba illa: *quæcumque ligaveritis*, &c. ad omnes Fideles dicta esse (e); asseverat, ad traditionem extra Scripturam provocare, esse defectum fundamenti declarare (f); asserit, impositionem manuum in ordinatione Episcoporum & Presbyterorum, *utilem*; non tamen usque adeo *necessariam* esse, utpote efficacia miraculosa, quæ initio hunc ritum comitata sit, dudum exoleta (g). Ait, sanctitatem male arrogari Ecclesiæ *Romanæ*, præsertim circa illa, ob quæ Protestantes sese dissociarint: addit, *Catholici* onoma non denotare *statum ubique diffusum*, sed *dogma*,

(a) §. 21. f. 79.

(b) §. 38. f. 171.

(c) §. 28. f. 111.

(d) §. 23. f. 85.

(e) §. c. f. 86.

(f) §. 36. f. 163.

(g) §. 39. f. 186.

ma, sit ut *Catholica Ecclesia* sit, quæ universa dogmata, *sacris litteris tradita*, amplectatur nullo excepto, id quod faciat *Lutherana; Apostolicam* dici affirmat, quod *superinstructa* sit *Apostolicæ doctrinæ*, sic ut nil referat, an *immediate* ab *Apostolis*, an ab aliis (*Luthero vel Calvino*) *Ecclesia plantata* sit (a); *Ecclesiam Romanam* negat, esse universalem, eo quod extra illam *Fideles* utique sint, qui *unitate Dei, Salvatoris, baptismatis, Fideique salutis* conjuncti, unitatis vinculum non abruperint, *Deum, Christumve* negando, *baptismum* rejiciendo, habeantque fidem a *sacris litteris* non discrepantem, *saltem in præcipuis capitibus*, adeoque membra maneat *Ecclesiæ universalis*, etsi dominatum *Romanæ*, ejusque errores ac abusus, *graves ob causas*, vel nunquam subierint, vel agnitos exuerint (b). Inter *graves causas* affert *vindicationem libertatis*, eo quod *Pontifici* neque *Divinitus*, neque *per ultroneam submissionem*, e *liquida scientia* profectam, *juris* quidpiam quæsitum sit (c). Jus denique reformandi errores, & abusus *Ecclesiæ*, negat esse penes *Pontificem*, & *Clerum*, quia vel deberet se demonstrare *infallibilem*, nec unquam prolapsam; vel deberet probare potestatem *arbitrariam*, qua errores suos *irreformabiles* aliis posset obrudere: hoc *impudens* esse dicit, illud *falsissimum*, sæpe jam demonstratum, affirmat (d). Sed quis *Hercules Augiæ* stabulum, tantilli libelli fordibus superatum? Cui merito hanc approbationem præfigimus:

A D L E C T O R E M.

Nosse cupis dicti quæ sit censura libelli?

Islebicis aurum est, Catholicisque lutum. *

T I T U L U S IV.

Titulus 17.

De Officiis hominis erga seipsum.

De Officiis hominis erga se ipsum. Instructio 1.

I N S T R U C T I O I.

De Officiis hominis circa culturam sui.

De cultura sui.

§. I.

§. I.

De cultura animi:

Quo ad animum.

Quaritur I. Quid sint? Et an in disciplina juris naturæ revera dentur officia hominis erga se?

Natura existens officiorum erga se. Officia hominis erga se.

R. I. Per officia hominis erga se denotantur actiones hominis, ex debito conformandæ legi naturæ, præcipienti ordinatum amorem sui.

R. II. Videntur proprie non cadere sub jus naturæ. Ratio est. 1. Quia amor sui in ordine ad se curandum, & conservandum, per modum instinctus

Non cadere sub jus naturæ, non nullis affirmant;

V 4

Etus

(a) §. 53. f. 260. (b) §. 53. f. 256.

(c) L. c. (d) §. 53. f. 253.

* Et quia Kemmerichius, in Puffendorffio enucleato, seu in Clementis J. N. & G. c. 22. f. 311. de Jure Imperantis circa sacra, luteam hujus libelli epitomen dedit, septuaginta propositionibus laicis, hoc est, protestantis erroribus, complexam, ex his, quæ diximus, facile quis Catholicas totidem antitheses opponet, totumque systema phantasticum Collegialis Ecclesiæ protestantiæ, luto sine palcis linitum, dabit in conculcationem. Exech. 13. 10. Isaiæ 51. 20.

ctus naturalis, cuius est innatus: ergo obligatio omnis supervacanea. Ratio est 2. Quia, uti jus & iustitia proprie talis debet esse ad alterum, ita & obligatio efficax in se ipso teminari nequit, * sed requirit terminum, a se distinctum. Inde Fleischerus cum suo Thomasio, male correcto (a): Officia hominis erga se ad jus naturæ, stricte dictum, plane non spectant, sed tantum locum inveniunt in regulis honesti.

Sed male:

R. III. Officia hominis erga se proprie cadunt sub jus naturæ, suntque pars formalis Jurisprudentiæ naturalis.

Nam sic congruunt rationi, ut possint præcipi.

P. positive. Inter objecta juris naturæ, proprie talia, sunt ea omnia, quæ conveniunt naturæ rationali, ut præcipiantur, & quæ disconveniunt, ut prohibeantur ab Authore Naturæ: atqui talia sunt officia hominis erga se: ergo. Maj. constat ex dictis. Min. ex dicendis: non enim homo est a se ipso, nec sibi soli vivit, creaturque est ad maximas perfectiones, sibi acquirendas.

Et licet amor sui sit naturalis, non tamen est necessitans, & quo ad modum, ac subordinationem cadit sub legem naturæ.

P. negative. Allata ratio duplex nulla est: nam 1. Non repugnat, hominem, per instinctum naturalem, in aliquid ferri, & tamen lege obligari, uti patet in amore Parentes inter & filios. ** 2. Etsi instinctus ad se conservandum sit naturalis, etiam communis brutis, in homine tamen non est exlex, *** neque necessitans, ut in brutis: sic multos cernimus, curam animi præsertim, immo & conservationem corporis, vitæque, vel omnino negligere, vel saltem negligenter observare, & naturali instinctui adversari. 3. Etsi amor, quo ad sui conservationem, sit inditus homini a natura simpliciter, non est tamen inditus quo ad modum, uti in brutis: unde, quo ad excessum vel defectum, naturæ legibus subjacet, præcipue tamen quo ad subordinationem respectu finis, ad quem homo est conditus, puta, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, hoc est, in conjunctione cum Deo, pace secum ipso, & proximo conservandam. Hinc breviter in forma D. Amor quo ad conservationem sui est innatus, non tamen absolute determinans, ut in brutis, sed quo ad modum, & subordinationem respectu finis, per leges naturæ dirigendus, ac determinandus. C. Secus. N. A. & C.

Officia hominis erga se non quidem rigore, sed tamen proprie fundantur iustitiam, quia participans rationem iustitiæ formalem, obligationem efficacem, & saltem suo modo sunt ad alterum.

Ad 2. Officia hominis erga se participant rationem formalem iustitiæ, nempe honestatem, relucentem in reddendo sibi debito necessario. 2. Fundant obligationem efficacem, a Deo creaturæ impositam. 3. Vergunt suo modo ad alterum, saltem fictione juris distinctum: non enim homo sui habet plenum dominium, sed veluti usum fructum, sic ut bonorum animi ac corporis sit quasi depositarius; Deus vero Dominus absolutus. Immo & in se ipso est quasi duplex, anima Dominam, corpore & appetitu famulam agente, juxta illud: & tu dominaberis illius. 4. Denique & cura, & conservatio sui non terminatur in ipso homine, sed ordinatur ad finem distinctum, primario quidem ad bonum Dei, ejusque servitium; secundario etiam ad Universi emolumentum. Hinc est, quod homo, debita sibi officia negligens, si minus in sensu rigoroso possit dici injustus; saltem respectu sui denominetur inhonestus, inhonestate fundata in debito neglecto respectu Dei; immo & quandoque respectu sui injurius, adeoque in sensu proprio etiam injustus. Breviter in forma. Jus proprietatis rigorosum, & iustitia stricte talis debet esse ad alterum. C. Jus & iustitia minus stricte, sed tamen proprie talis. N. A. & C.

Quari-

* Juxta illud l. 21. pr. ff. de Legatis III. nemo eam sibi posse legem dicere, ut a priora ei recedere non liceat.

(a) Inst. J. N. & G. l. 2. c. 2. §. 4. f. m. 250.

** Weberus in notis ad Puffendorffium de homine & cive c. 5. f. m. 78. addit exemplum de propensione hominis ad matrimonium, quod loquendo in genere verum est; quod si intelligeret in particulari, oleret Lutherum, male dogmatizantem ex illo Genes. multiplicamini.

*** Uti exlegem vocat Thomasio in Jurisprud. Div. l. 2. c. 2. n. 5. dicens: si instinctus, quatenus communis bestiis, non esset exlex, obligarentur etiam bestie, qua in re utitur præcissione minus philosophica, quia supponente plures in eodem homine animas.

Queritur II. Quale & quotuplex principium fundamentale, a quo scaturiunt officia hominis erga se juxta Protestanticos Moralistas?

R. I. Geminum fontem Puffendorpius adstruit: Religionem, ac socialitatem: Ratio est illi 1. Quia nondum probatum est, amorem sui in se, & abstrahendo a Dei servitio, & socialitatis conjunctione, esse in obligatione (a). Ratio est 2. Quia homo non sibi ipsi natus est, sed ad Deum, & societatem humanam (b). Ideo enim, inquit, quædam pro libitu suo homo, circa se ipsum, disponere nequit, partim ut cultor Divini Numinis; partim ut commune, & utile membrum societatis humanæ esse queat. Non enim sibi ipsi natus, sed ideo tot eximiis dotibus a Creatore ornatus est, ut & ipsius gloriam celebret, & idoneum societatis humanæ membrum existat: inde ita sese componere homo tenetur, ut ne dona Creatoris incultra perire patiatur, & ad societatem humanam aliquid pro virili conferat. Subnotat Puffendorpii interpret Weberus: hac ratione etiam officia hominis erga se ipsum ex generali supra posito principio fluunt. Inde Ratio 3. sufficitur a Webero, quod, nisi quisvis ad socialitatem, tanquam finem, se habilem redderet, nec ab universis ille finis obtineri posset: nam convenit quam maxime, inquit, cum socialitate, si quodlibet societatis humanæ membrum culturam corpori, & animæ adhibeat; uti contra non posset non esse miserima conditio societatis, si eam omittere omnibus liceret. Ejusdem Puffendorpii vestigia terit Wernherus: fructus, & utilitas, inquit, officiorum erga se, ad alios homines, referenda est: inde manifesta est horum officiorum necessitas, atque cum vita sociali nexus.

R. II. Thomasius unum & simplicem adstruit fontem, nempe socialitatem. Sic habet (c): Posses itaque præceptum generale de hominis officio erga se ipsum sic efferre: ita te conservare stude, ut vitam cum aliis tranquillam promoveas. Hinc, quæ media se ipsum conservandi necessario ad socialitatem promovendam requiruntur, ea homo adhibere tenetur; quæ vero vitam cum aliis tranquillam per se perturbant, iis homo vitam suam conservare non potest; quæ denique nec necessario promovent, nec necessario turbant, ea jure naturali, nisi jus Divinum aliud ostendat, licite adhiberi, aut omitti poterunt, pro diversis tamen gradibus licentiæ, prout nempe ista media magis ad promotionem, aut turbationem vitæ tranquillæ, et si per accidens, faciunt. Subdit: ad applicationem autem harum regularum requiritur perspicacia naturalis. Ita e. g. quo ad 1. Homo tenetur edere, bibere, contra frigus se munire. Quo ad 2. Debet cavere, ne per homicidia, & scortationem velit se conservare. Ita quo ad 3. Si Christianismus non obstarét, liceret aliquando lautius vivere, & inebriari, aut mollioriter vivere, & delicate, quamvis & ex dictamine rectæ rationis hæc licentia sit gradu minor. Licentiæ, gradu maximæ, exemplum esto, si quis bonam diætam sequatur, & nutrimenta salubria magis, quam delicata quærat, si quis bonis litteris incumbat &c. In eundem sensum Thomasius abeunt & alii cum Beyero, officia hominis erga se præcise referentes ad officia hominis erga alios. Ita ille.

R. III. Laurentius Fleischerus, ex secundis Thomasius reformati curis, * hæc officia hominis erga se omnino e sphaera juris, regulisque justis exterminat, ut vidimus, & pro eorum principio adstruit regulas honesti: rationem assignat,

(a) In spicilegio Juris nat. §. 14. f. m. 293.

(b) De officio hominis c. 3. §. 13. f. 61. Item c. 5. §. 1. f. 48.

(c) Jurisprud. Div. l. 2. c. 2. a n. 7. f. m. 156.

* In fundamentis J. N. & G. l. 2. c. 2. Quod hoc caput attingit, inquit Thomasius, §. 85. priores plana immutandi sunt, eo quod officia hominis erga se ipsum non nisi per longas ambages deducantur ex societate. Propius & magis sensibilibiter deducuntur ex principiis honesti.

Principium officiorum hominis erga se juxta Puffendorpius religio, & socialitas;

Juxta Thomasius sola socialitas;

Juxta alios principia honesti, deceri, & justii.

gnat, quod hæc officia tendant, omnium maxime ad vitæ felicitatem, ejusque diuturnitatem. Primum igitur præceptum est, quod regulæ honesti suppeditant: ita te conservare stude, ut vitam feliciter, & diurne possis transigere. Quia vero homo ex anima & corpore constat, statim alterum se offert præceptum: culturæ animæ, atque corporis omni studio operam da (a). Multo sanior Kemmerichius, Puffendorffii enucleator, ejus tramitem deserens, fundamentum officiorum hominis erga se adstruit amorem sui rationabilem, sic ut obligatio ad hunc amorem peti debeat ex Thomasi norma, puta, partim ex regulis honesti, partim ex regulis decori. Ex regulis honesti, quoniam per amorem irrationabilem amittit homo felicitatem, quam quærit, cum primis tranquillitatem animi. Ex regulis decori, quoniam per amorem sui irrationabilem sese reddit ineptum ad felicitatem aliorum promovendam, amicitiamque colendam. Supra addidit etiam regulas justæ, dum dixit: ad regulas justæ vero referenda illa juris connati species, quæ circa observationem, & defensionem sui occupata est (b).

Sed Puffendorffii assertio partim est minus appposita,

Queritur III. Quis sensus Catholicorum de Protestantium sensu?

R. I. Est minus appposita, & falsa Puffendorffii thesîs, qua officia hominis erga se, non nisi ex religione, & socialitate adstruit, sic ut si homo servus Dei, & membrum societatis humanæ non esset, ipsius nulla erga semet officia intelligi possent (c). Sed nempe Puffendorffius cum suis consequenter errat, erroneo socialitatis principio, ut sit, in plures absurditatum cyclos sese volvente. Patet primum asserti membrum: quid enim implexum magis, quam ex socialitate indireccte deducere officia hominis erga Deum, & denique reflexe, ex religionis & socialitatis officiis, eruere officia hominis erga se? Hac saltem ex parte non male scripsit Fleischerus, ex secundis Thomasi curis (d): Non sine maximis ambagibus officia hominis erga se cum Puffendorffio, aliisque ex socialitate deduci videntur, cum horum ommissione non tantum neminem lædamus, sed etiam sine omni respectu, ad socialitatem habito, ad ea observanda sumus obligati. Accedit, quod insufficientia Puffendorffiani principii sese tantopere manifestet in jure necessario, seu necessariæ defensionis propriæ, ut Weberus, Puffendorffii annotator, non nisi ad jus naturæ extraordinarium revocare potuerit, hoc epiphonemate, societati humanæ studendum esse, ubi cetera fuerint paria (e).

Partim falsa.

Alterum asserti membrum colligitur ex inanitate triplicis ratiunculæ, supra allatæ. Nam 1. Dist. Nondum probatum est, amorem sui in se, & abstrahendo a Dei & socialitatis cultu, esse in obligatione, quo ad aliqua officia hominis erga se. C. Quoad omnia. N. Certe omittendo culturam animi & honestatem internam; committendo fornicationes mentales &c. nec Dei, nec socialitatis cultus directe adversamur, & tamen, naturæ jure, stringit obligatio illam adhibendi, hanc omittendi, ut infra clarescet. Ad 2. D. Homo nullo modo sibi ipsi, sed tantum Deo, & societati humanæ est natus. N. Aliquo modo sibi, & alio societati, & Deo est natus. C. Ad 3. D. Et socialitas est finis primarius, & adequatus hominis. N. Est finis secundarius, inadequatus, nec singulis hominibus necessarius. C. Inde erroneum est Puffendorffii duplex suppositum, ex erroneo socialitatis principio ductum. Primum. Quod non dispicere valeat, quanam sit illa morum honestas, ubique & extra societatem, hoc est, citra reflexionem ad alios homines observanda: ubi honestatem actionum desumit universaliter ex lege natura-

(a) Instit. J. N. & G. l. 2. c. 2. §. 4. 5. 6. f. m. 251.

(b) In elementis J. N. & G. c. 5. §. 1. & 2. f. m. 71.

(c) In specim. contro. c. 5. §. 25. f. m. 253.

(d) L. c. §. 2. f. m. 250.

(e) In notis ad Puffendorff. de homine & civi. c. 5. §. 10. & 11. f. m. 92.

turali, quam erronee definit esse dictamen rectæ rationis, super socialitatem reflexum, officia homini incumbentia proponens, quem errorem supra rejecimus (a). Secundum est, quod ipsa vita solitaria, ni ob commodum humanæ societatis suscepta sit, legi naturali repugnet: (b) ubi, ex erroneo conceptu juris naturalis, socialitatem, veluti naturæ humanæ finem unicum & adæquatam obtrudit, errore toties jam profligato.

R. II. Magis etiam absona est Thomasi sententia, qua officia hominis erga se, ex solo socialitatis principio derivanda affirmat. Nam denuo non male Fleischerus (c): Neque assentiri possum Beyero, officia hominis erga se ad officia hominis erga alios, referenti: amor enim incipit a se ipso, & unusquisque arctius sibi obligatur, quam aliis. Hinc quoque Thomasius illa subordinanda socialitati esse existimabat, cui hoc tamen regeri potest, quod officia erga alios iis, quæ nobis debemus, debeant subordinari. Addit, quod hunc suum errorem correxerit postea Thomasius, mentemque mutavit in Fundamentis, seu secundis curis (d) uti supra jam vidimus. Unde inania sunt, quæ alibi Zentgravius oggerit Puffendorfius: non solum falsam, sed & Reipublicæ perniciosam esse sententiam, quod nemo teneatur alterum magis diligere, quam se ipsum: nam hæc thesis, spectato jure naturæ absoluto, & abstrahendo ab obligatione adventitia, veritati quam maxime conformis est: item falsam esse sententiam, quod officia, quæ homo sibi ipsi debet, regulæ sint officiorum, quæ alteri, quocumque vivimus, exhibere decet: cum contra amor ille nostri, ne in devia abeat, per officia erga alios temperandus sit. Nam 1. Abstrahendo a status adventitii circumstantiis, regulæ illa: quod tibi vis, vel non vis fieri, alteri facies, vel non facies, in naturæ jure optime fundata est. Inde fallit 1. Thomasius regulæ, cum quivis teneatur vitam conservare edendo, & bibendo, etiam extra societatem hominum, & absque respectu socialis vitæ. Fallit 2. Cum scortatio, etiam mere mentalis, naturæ jure, prohibita sit: etsi per se non turbet vitam cum aliis tranquillam. Fallit 3. Cum vita mollis, ebrietas &c. jure naturæ licitæ esse haud possint, ut videas, in quam falsa, absurda, & scandalosa avia fautores suos deducat principium socialitatis.

Magis absona est Thomasi opinio.

R. III. Fleischeri ex Thomasio reformato desumpta opinio est rationi difformis; Kemmerichii probabilis, suo modo tamen exponenda, atque intelligenda.

Ejusdem Thomasi reformati & Fleischeri rationi difformis;

Nam 1. Quid posset esse magis absonum, quam officia hominis erga se nullo jure, sed solis regulis honesti dirigenda asserere? Quid ineptius, quam vitam felicem & diuturnam, officiis erga se, pro adequato fine, præfigere?

2. Kemmerichius officia hominis erga se, quo ad defensionem & conservationem sui, recte dirigenda esse affirmat per regulas justæ. Nec admodum male interna, quo ad animi tranquillitatem, dirigenda per regulas honesti assereret, si modo intelligeret bonitatem, non qualemcumque, sed in naturæ debito necessario fundatam. Sic & officia, saltem imperfecta, quæ quis habilem reddit ad felicitatem aliorum promovendam, amicitiamque colendam, quodam loquendi modo, haud male ad regulas decori reduceret, si modo & hoc decorum in aliquo naturæ debito fundaret, juxta ea, quæ supra jam declaravimus.

Kemmerichii probabilis suo modo.

Queritur IV. Quodnam verum, & fundamentale principium officiorum hominis erga se? Et quotuplex eorum classis?

Verum principium

R. I.

(a) Habet ista partim in specim. contrøy. c. 5. f. m. 253. In præfat. de homine & civæ. c. 2. §. 16. f. m. 47.

(b) In specim. L. c. f. m. 254.

(c) L. supra cit. §. 3. f. m. 250. (d) J. N. & G. I. 2. c. 2.

(e) Quam explicavit, more suo Fleischerus ex fundamentis male correctis Thomasi.

Est amor, ad felicitatem sibi propriam necessarius.
 R. I. *Amor, sibi naturaliter debitus, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessarius.* Et quia hæc felicitas consistit in pace secum ipso, cum Deo, & proximo, ex hoc fine, *tanquam norma*, amor sui dirigendus, & ex amore hoc, *tanquam principio*, officia hominis erga se sic mensuranda sunt, ut corpus ratione regatur, salva subordinatione Deo, & societati adventitiæ debita.

P. Hoc fundamentale principium 1. *Positive*. Quia est *adequatum*, & *proprium*, sicut ex illo & *sola*, & *omnia* hominis officia, sibi debita, fluunt, uti patebit ex applicatione per decursum.

P. 2. *Negative*. Quia supra allati fontes a *Puffendorffio*, *Thomasio*, & aliis, non satisfaciunt; neque convenientius principium aliud afferri potest.

Ex quo fluunt officia, præcepta prohibita, & permissa.
 R. II. Ex dato principio deducitur regula *triplex*. 1. Illa officia hominis erga se, naturæ jure, seu graviter, seu leviter *præcepta* sunt, quæ *strictè*, vel minus *strictè* exiguntur ab amore, sibi naturaliter debito, seu ad *felicitatem, naturæ suæ propriam, necessario*.

2. Illa econtra *graviter*, vel *leviter prohibita* jure naturæ sunt, quæ *graviter*, vel *leviter repugnant* amori, sibi naturaliter debito, seu ad *felicitatem, naturæ suæ propriam necessario*.

3. Illa denique, naturæ jure *licita*, *concessa* vel *permissa* sunt, quæ *nec absolute exiguntur*, nec *absolute repugnant* huic amori, ad *felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario*. Applicatio supra ex parte jam facta est, & continuo fiet in dicendis.

Et eorum subordinatio, secundum regulas ordinati amoris.

R. III. Quia felicitas, naturæ rationali propria, uti liquet ex dictis, *substantialiter*, ac *primario* consistit in conjunctione cum Deo; *integraliter*, & *secundario* in pace secum ipso, & proximo, ultro sequitur, *amorem sui debere esse rationabilem*, seu secundum finem hunc *rationabiliter ordinatum*, sic ut officia hominis erga se, officiis, ex obligatione adventitiæ debitis societati humanæ; utraque vero officiis, Deo Creatori debitis, subordinanda sint. Inde fluunt quædam regulæ generales, 1. *Officia hominis, secundum ordinem amoris, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessarii subordinanda sunt*. Sic amor sui, sicut, *per se loquendo*, præcedit amori alterius privati; ita & officia sibi quam alteri exhibenda; contra vero, sicut amor sui cedit amori debito *Communitati*; uterque autem amori, Deo Creatori debito, ita & officia, eadem subordinatione, singulis sunt exhibenda. 2. *In officiis erga se, cultura animæ præferenda est cultura corporis*, quia anima pars hominis præstantior. Rursus, *respectu animæ, cultura voluntatis culturæ intellectus præhabenda*: quia homo non tam speculari, quam agendi causa est conditus: unde bonum animi morale præferendum bono ejus naturali; utrumque vero præferendum bono corporis. 3. *Officia homini incumbentia non sejungenda, sed secundum amoris, naturaliter debiti, ordinem regulanda sunt*. Hinc officia, *Communitati debita*, propter debita sibi metipsi; nec propter utraque, Deo debita, negligenda sunt: ita nec officia mentis, propter officia corporis, omittenda; & *vicissim*. Quod si tamen contingeret, ut omnibus ac singulis satisfieri simul non posset, amoris ordo servandus, & ex pluribus bonis, quæ assequi simul non possumus, præstantius, magisque necessarium eligendum est, ac præinde, cum mens corpore sit longe præstantior, perficiendo potius animo, quam mens corpori incumbendum, pars tamen neutra penitus negligenda est. *

R. IV.

* Recte *Helmeccius* in elementis J. N. & G. 1. r. c. 6. §. 142. in notis f. in. 109. Itaque contra officium faciunt, qui ita curant corpus, ut mentem obdurescere patiantur: sed & ii non magis satisfaciunt officio, qui, doctrinæ atque intellectus perficiendi studio, ita immorantur libris, ut iis immoriantur &c.

R. IV. Ex hisce ultero fluit triplex classis, ad quam officia hominis erga se revocari possunt. Nam amor sui, ad felicitatem propriam necessarius, se extendit 1. Ad bona animi, seu ad culturam voluntatis, & intellectus. 2. Ad bona corporis, seu ad culturam sui exteriorem. 3. Ad bona totius hominis, seu ad conservationem sui, per defensionem vitæ, famæ, fortunæ, contra vim externam.

Eorum item
diviso tri-
plex.

Quæritur V. Quenam hominis officia erga se, natura jure obligantia ad animum excolendum?

Officia ho-
minis quo
ad culturam
Intellectus,

R. I. Animi cultura Puffendorfo duabus potissimum partibus absolvitur. 1. Respectu intellectus partim perficiendi, partim emendandi, jure naturæ stricto requirit notitiam de Deo, semetipso, & proximo per cognitionem veri & boni, ac discretionem falli malique tantam, quanta quidam vulgari industria haberi potest, & absolute necessaria est ad vitam honeste, atque ad finem, creaturæ propositum, apposite transigendam.

Unde rectis sententiis intellectus est imbuendus v. g. circa Deum, quod sit Ens primum, summum, unicum, omnis imperfectionis incapax, providum, justum, omniscium, cultu interno, externoque colendum, ejiciendo atheismum, casum, polytheismum, idolomaniam, magiam, &c. ignorantiam crassam & affectatam &c. juxta ea, quæ titulo priorè stabilivimus.

Circa Deum.

Circa se ipsum, quod anima, si minus demonstrative immortalis, saltem non sit mortalis cum corpore; quod finis non sit felicitas, hujus vitæ terminis clausa, etiam spectato statu mere naturali; sed supersit alia vita, saltem in ordine ad præmium bonorum, & pœnam malorum; quod sit obligatio tendendi ad finem ultimum, qui substantialiter consistat in sola conjunctione cum Deo; quod vitæ hujus felicitas tantum sit accidentalis, nec factiativa; quod interna sint Deo perspecta, libera, pœnæ præmiovæ obnoxia; quod corpus cum suis affectibus rationi, ratio legi naturali subordnanda; quod bona corporis & animæ conservanda, promovenda, ac defendenda; quod vitæ conditio, corporis, animæque indoli, ac viribus accommodanda &c. adeoque, quod intellectus ab Epicurismo, stoicismo, fato, aliisque sententiis, ad ejusmodi errores, indirecte saltem ducentibus, sit purgandus.

Se ipsum,

3. Circa proximum intellectus imbuendus sententiis, societati humanæ necessariis, quod nemo lædendus, jus suum cuique tribuendum; quod proles educanda, formandaque; quod proximus juvandus; quod fides servanda, maxime Imperantibus; quod bonum publicum privato præferendum; quod societatis humanæ felicitas interna, sita in honestate publica, præhabenda sit externæ, sitæ in sufficientia bonorum, pace, ac tranquillitate vitæ; quod religio, saltem naturalis, sit fundamentum humanæ cujusvis societatis; quod animorum in Dei cultu divisio sit fomentum barbarum, ac seditiosum &c. adeoque, quod intellectus perniciosi proximo, & societati humanæ sententiis sit expurgandus, quales sunt, pactorum fidem, ex arcanis status, & utilitatis, regnandam; finem societatis humanæ esse felicitatem merissime temporalem, & externam; autonomiam conscientie licentiam statui minime perniciosam, ubique permittendam; religionem statui accommodandam, sacra omnia ex Reipublicæ commodo dimetienda, & si quæ sunt alia Puffendorfanismi, Protestantismi, ac Indifferentismi maligna principia, sensim sine sensu in apertum Spinozismum, Hobbesianismum, ac Machiavellismum degenerantia.

Et Proxi-
mum.

R. II. Pars altera, quo ad culturam animi, spectat voluntatem, partim perficiendam, partim emendam, exigente scilicet naturæ jure absoluto, ut voluntas secundum rationem, rectis instructam principiis, consecratur bonum, & aversetur malum; ut operetur ex principiis amoris, curvis naturaliter debiti, in ordine ad suum finem, seu felicitatem, naturæ rationali propriam; cumque felicitas completa, ac integralis, per accidens habe-

Et volunta-
tis.

ri semper non possit *, bonum magis necessarium ac principale, præ minus necessario ac secundario, honestum præ utili consecratur; ut rationi, tanquam Dominæ, sensus & appetitus subjiçiat, motus & affectus, pacem internam turbantes, & in agendo suo officio hominem morantes, compefcant; ut virtutes, moderandis passionibus necessarias, atque ad hominem, in suo officio dirigendum, habiles acquirere adlaboret; facultatem concupiscibilem ab excessu noxio in sectandis honoribus, divitiis ac voluptatibus refrenet &c. verbo: ut rationis ductu a voluntate omnis depravatio, & inquinatio per vitia, etsi merissime interna, superbix, iræ, luxuriæ, invidiæ &c. in quæ appetitus irascibilis, ac concupiscibilis, per philautiam prolabitur, e voluntate penitus exterminetur.

Eorundemque obligatio naturalis. Quo ad intellectum,

R. III. *Hæc officia hominis erga se, quo ad memoratam animi culturam, sunt naturæ jure præcepta; iisque opposita seu vitia, seu errores, sunt naturæ jure prohibita.*

Demonstratur. Hæc officia hominis sunt stricte exigita ab amore, iisque opposita vitia, ac errores sunt absolute contraria amori, sibi naturaliter debito, ac ad felicitatem, seu pacem secum ipso & Deo, simpliciter necessario: ergo illa sunt naturæ jure præcepta, hæc naturæ jure prohibita. A. D. 1. *Quo ad culturam intellectus.* Memorata notitia de Deo, semetipso, & proximo, absolute & evidenter est necessaria ad voluntatem dirigendam in ordine ad allequendum finem, seu felicitatem naturæ rationali propriam, puta, ad animi tranquillitatem, conjunctionem cum Deo, & pacem cum proximo: ergo est exigita ab amore, sibi naturaliter debito. A. constat partim, quia voluntas, ut recte differit Heineccius, (a) non potest appetere, nisi quod intellectus sibi, tanquam bonum, representavit, nec aversari, nisi quod ille, tanquam malum, agnovit; partim quia imputantur actiones, etiam ex ignorantia admixtæ, quatenus legem & potuit, & debuit homo habere perspektam, recte dicente Sophocle, sapere ad beatitudinem præcipuum.

Et voluntatem calendam.

A. D. 2. *Quo ad culturam voluntatis.* Hac voluntatis ordinatione evidenter habetur, & opposita ejus inordinatione evidenter amittitur felicitas, naturæ rationali propria, seu pax secum ipso, Deo, & suo modo cum proximo: ergo illa est exigita, hæc contraria amori, sibi naturaliter debito. A. Patet: nam per vitia, etsi intra pectus latent, & foris non prorumpant, quam maxime turbatur tranquillitas animi, intellectu repugnante, voluntate rationis lumini refragante, conscientia lancinante, inferiore homine superiori dominante &c. Tollitur conjunctio cum Creatore Deo, homine legi Divinæ, & per hanc Deo rebellante; intellectu male de Creatore sentiente; voluntate humana voluntati Divinæ se opponente, adeoque a fine suo, ac felicitate substantiali exorbitante &c. Recte denuo Heineccius (b): Sæpe soli illi animi impetus hominem ita in transversum agunt, ut sine suo excidat, & vel vera felicitate caveat, vel tristem ejusdem faciat saluturam. Præterea generatim non faciet unquam officium, quisquis affectus non habet in potestate, quippe qui ita pervertunt, & distorquent animi judicium, ut nihil recte, & ordine fiat. Inde Statius (c): Ne frenos animo permittit calenti, da spatium, tenuemque moram; male cuncta ministras impetus. Nimirum, teste Seneca, (d) ratio ipsa, cui frenæ traduntur, tandem

* Unde Heineccius L. c. §. 148. f. m. 114. in notis: Jam alibi, inquit, ostendimus, falli eos, qui summam felicitatem, ad quam in hac vita contemur, in fruitione omnium bonorum consistere existimant. Id enim cum non cadat in hominem, nec in hujus vitæ conditionem, consequens est, ut salutem ad allequendum bonum summum, ac præstantissimum (conjunctionem cum Deo) quod τὴν ἀγαθὴν μέγιστα elegantior vocat Servator Luca 10. 42, omnes studium conservo temperor.

(a) In elementis cit. l. 1. c. 6. §. 146. l. m. 113.

(b) L. c. §. 149. f. 115. in notis.

(c) Thebaid, l. 10. n. 626. (d) De ira L. 7.

aliqua potens est, quamdiu deducta est ab affectibus. Si miscuit se illis, & inquinavit, non potest continere, quos submovere potuisset. Commota enim semel, & concussa mens ei servit, a quo impellitur. Confirmatur. Hæc vitia, etsi mere interna, etiam suo modo, hoc est, regulariter saltem, indirecte, ac mediate, pacem cum proximo, & societate humana perturbant; ergo etiam repugnant amor, proximo naturaliter debito. *A. Patet.* Partim quia hominem ad externa officia ineptum, & ad societatis cultum inhabilem reddunt; partim quia depravatam mentem ad actus quoque externos disponunt, atque sollicitant. Nunquid enim experientia testis est, quod, per fractis interioribus cancellis, facilis sit progressus ad fornicationes externas, adulteria, furta, ac homicidia, quæ utique tranquillitatem publicam perturbant.

§. II.

De cultura corporis.

§. 2.

Queritur IV. Qua officia hominis erga se, naturæ jure præscripta circa culturam corporis?

R. I. Obligatio naturalis se extendit 1. Ad corpus sustentandum necessario victu; ad tuendam sanitatem debitis mediis; ad integritatem corporis conservandam, per se loquendo, viresque fovendas, conditioni status necessarias. Ratio est: quia hæc officia sunt exigita ab amore sibi, & Deo (qui est Dominus corporis & vitæ) naturaliter debito, seu ad felicitatem, naturæ suæ propriam, per se loquendo, simpliciter necessario. Ex quo fluit, quod, quæ opposita hisce officiis, & repugnantia sunt huic amor, naturæ jure seu leviter, seu graviter prohibita censeri debeant. Unde

R. II. Naturæ jure leviter saltem prohibita est refectio corporis, ad usque satietatem, hoc est, immoderata, solius causa voluptatis, quasi appetitus naturalis licite posset, etiam universaliter, suis actibus frui.

Ratio asserti est. 1. Quia cuiusvis lumine naturæ notum, cibum & potum esse propter necessitatem, sustentando homini congruam: * ergo usus immoderatus, & ultra hunc finem extensus, etsi valetudini quidem non noceat, deviat tamen a ratione, seu rationabili sui amore. **

Ratio est 2. Quia cuiusvis est evidens, cibum & potum a natura non intentum præcise propter delectationem, ut finem: sed potius delectationem esse intentam præcise ut medium ad sustentationem vitæ, tanquam finem: ergo usus, solius delectationis causa, est naturalis ordinis perversivus, a ratione, & rationabili corporis amore alienus.

Ratio est 3. Quia allata ratio falsa est: nam appetitum frui suis actibus, est in suis actibus delectationem habere pro fine, juxta illud Senecæ: tu voluptate frueris, ego utor: atqui hoc universaliter licitum esse nequit; secus licita foret etiam ipsa ebrietas, libido &c. neque particulariter de cibo & potu, ut patet ex gemina ratione præmissa.

Officia hominis circa culturam corporis. Præcepta sustentatio, & conservatio.

Prohibita leviter refectio usque ad satietatem, solius causa voluptatis. Quia cibum & potum propter necessitatem, & sustentationem, non voluptatem, tanquam finem.

Secus & ebrietas licita esse non potest.

Neque

* Nam hæc necessitas, non in summo vigore accipienda est teste Angelico 2. 2. Q. 141. art. 6. ad 2. Necessitas humane vitæ potest attendi dupliciter, uno modo secundum quod dicitur necessarium illud, sine quo res nullo modo potest esse, sicut cibum necessarius est animali. Alio modo secundum quod dicitur necessarium illud, sine quo res non potest esse convenienter: temperantia autem non solum attendit primam necessitatem, sed etiam secundam.

** Delectando in speciebus gulæ, quæ Angelico est, inordinata concupiscentia edendi, bibendi vitium quo ad quantitatem, præcipue cum ipsa bruta ab immoderato pabulo cavere, & ad sufficientiam potius, quam satietatem se se reficere, videamus. Addit tamen P. Dominicus Vires in Trutina Theolog. f. m. 193. n. 13. Comedere, & bibere ad satietatem tunc tantum esse illicitum, quando fit ob solam delectationem; non vero si ad honestum finem ordinata sit, nempe si non sit ita immoderata, ut tamen ordinari possit.

Nec refectio moderata, ob solam voluptatem, moderata dici potest.

Neque sequitur 1. Tali modo refectioem, etsi moderatam, ex sola delectatione, fore naturæ jure prohibitam. Nam licet, ob rationis identitatem, plerique sequelam admittant, nos negamus suppositum, quod propter solam delectationem adhibita, esse queat moderata, cum sola delectatio sit ad finem superflua, ut adeo moderata si sit, intendat quidem delectationem, sed tamen ordinet simul ad nutritionem.

Nec ad actus aliorum sensuum est paritas,

Neque sequitur 2. Tali modo omnes actus sensuum, v. g. auditionem musicæ, aspectum picturæ, odoratum rosæ, lusus, venationes, ambulationes in hortis &c. solius causa delectationis, naturæ jure fore prohibitos, adeoque dari non posse actum indifferentem in individuo, uti initio tamen admittimus. Nam etsi sint, qui sequelam admittant ex mente, sicut ajunt, Angelici, (a) nobis minime fluit. 1. Quia in his non pervertitur ordo naturæ, quæ hujusmodi delectationes videtur intendere propter se, utpote indistinctas a fine per operationem intentam, qui est relaxatio animi, atque potentiarum, ne vita homini nimium sit tædiosa. *

Quia sunt indifferentes,

Et minus periculosi

2. Quia multa disparitas a delectatione gustus ad alias, non ita sensuales, brutis communes, periculosas, naturæ rationali, ejusque finibus ita oppositas: si enim natura per se licitam voluisset voluptatem in cibis & potu, oriretur magnum periculum abusus, inordinationum; nimia sequeretur frequentia, quæ præjudicaret finibus, & Creatorem intentis, v. gr. sanitati, nutritioni, tendentiæ ad finem ultimum, operationibus rationalibus, dignitati naturæ rationalis &c. Cum ergo, inquit P. Viva, in his facile sit modum excedere, idcirco debuit a natura ipsa vetari, ne propter se directe intenderentur. Unde ab Innocentio XI. per reprobam propositionem, initio positam, nequaquam præjudicatum est sententiæ de indifferentia actus in individuo, cum ab hujus Patronis tam propositum, quam ejus ratio reproberetur, falsis tamen aliis delectationibus indifferentibus, & a natura permissis; multo magis autem actionibus aliis, quibus vel procurantur naturæ commoda, vel depellitur molestia, quales sunt se calefacere, muscas abigere &c. **

Prohibita ingluvies, ebrietas, quia graviter nocivæ.

R. III. Naturæ jure graviter prohibita est, per se loquendo, omnis ingluvies, ebrietas, rationis & sanitatis eversiva. Patet: quia homini ipsi graviter nociva, Deo, cujus imaginem infra bestias, voluptatis causa, deturpat, injuriosa, adeoque amori, sibi, Deoque naturaliter debito, adversa. Inde Philosophus ingluviem, & ebrietatem ad appetitum naturalem nequaquam spectare dixit, eo quod sint contra naturam, dicitque voluptates innaturales, ac turpes debeant (b). Dicitum per se loquendo: quia naturæ jure permessa est ex motivo sanitatis, aliter non recuperandæ; cum minus malum sit rationis usu ad breve tempus destitui, velut in somno, quam vita omnino privari. Unde

Lessius

(a) 2. a. Q. 141. a. 6. *Omnis delectabilis, quæ in usum hominis veniunt, ordinantur ad aliquam hujus vite necessitatem sicut ad finem, & ideo temperantia accipit necessitatem hujus vite, sicut regulam delectabilium, quibus utitur, ut scilicet tantum eis utatur, quantum necessitas hujus vite requirit. Unde Cardenas crisi Theol. Dissert. 7. Q. 2. f. m. 265. admittit, hanc propositionem nullum est peccatum audire musicam propter solam delectationem, esse ab Innocentio XI. per propositum 8. saltem virtualiter damnatam.*

* Videtur ipse Angelicus ad stipulari in 4. Dist. 49. Q. 3. A. 4. Q. 3. ubi ait, Philosophum in his nil decidere, an delectatio sit propter operationem, vel vicissim; ipse admittit, delectationem esse operationis perfectæ proprietatem, sic ut ex natura ipsius operis, si minus ex parte operantis, ipsa delectatio ad finem debitum ordinetur, puta ad pellendum tædium, animum relaxandum &c.

** Quod si tamen hæ rationes minus convincerent Protestantes, qui non nisi demonstrationes primæ classis ubique petunt, posset dici, etsi propositionis reprobate ratio intrinseca, ex naturæ jure, evidenter non conitet, recte tamen propositionem esse damnatam propter rationem extrinsecam, puta auctoritatem SS. Patrum, atque Doctorum uti demonstrat Cardenas.

(b) 1. Eth. c. 5. Puffendorfius de J. N. & G. L. 1. c. 4. n. 8. probat, per ebrietatem depravari voluntatem, & ad gravissima scelera incitari, qua de causa etiam Indis inter gravissima scelera deputetur.

Lessius infert, etiam naturæ jure permissam fore, intentatæ mortis evitandæ causa, * et si repugnet *S. Augustinus* cum aliis.

2. Ad ingluviem, jure naturæ prohibitam, recte reducitur antropophagia seu voratio humanæ carnis. Ratio est: Quia talis licentia evidenter foret naturæ humanæ perniciofa: nam stimulante ingluvie allicerentur homines ad homicidia mutua; immo facile persuaderentur, hominem, ad instar animalium, propter hominem fuisse conditum in alimoniam, adeoque, delicatioris nutrimenti causa, licite occidi posse: ** ergo simpliciter repugnat amori, sibi, ac proximo naturaliter debito, seu ad felicitatem naturæ rationali propriam, necessario. Addunt alii pro ratione 1. Quod repugnet præstantiæ humanæ naturæ, uti humano corpore in alimentum: quæ ratio male exploditur a *Thomasio*, tanquam ne quidem probabilis (a). Nam vellem audire, ait, quomodo antropophagis respondere velles, sæpe gloriantibus, & alios Populos irridentibus, quod non dignius sepulchrum noverint, quam si mortuos suos in succum, & sanguinem redigant. Quis vero non commendat factum *Artemisiam*? Dignum *Thomasio* argumentum, ex antropophagorum corrupto stomacho, & corruptiore cerebro erutum. Quasi vero *Artemisia* recte commendetur tam ob amorem, quam ob stultum modum demonstrati amoris? Addunt 2. Quod ordo Creatoris, & naturæ invertatur; cum ille animalia & fructus, non hominem homini ordinavit in cibum; hæc exigat alimentum, quo ad substantiam indignius. Sed prior ratio nota est ex *S. Scriptura*; posterior est inefficax, experientia in animalibus haud procedente. *** Addunt 3. Ipsum naturæ horrorem: sed quæritur fundamentum horrores; & horret pariter natura vesci gliribus, muribusque. Extrema tamen necessitas naturæ jure permissam, non tamen præceptam facit humanæ carnis comestionem. Ratio prioris est, quia prohibitio naturalis nunquam fuit pro casu extremæ necessitatis, quo non tam inferret præjudicium naturæ humanæ perdendæ, quam ejusdem servandæ emolumentum. **** Unde *Thomasius* (b): tempore famis (utique extremæ) ex carne humanorum cadaverum nutrimentum capere, miserandus cibis est, non nefarius. Ratio posterioris est: quia nemo tenetur vitam seu servare, seu prorogare medio tam difficili, & a natura tam abhorrente. A fortiori licitum est, etiam extra ultimam necessitatem, morbi depellendi causa, uti medicamentis, humana carne confectis, humano sanguine pro caducis &c. Quia in his cessat ratio prohibitionis naturalis, ut patet, nec inhonoratur natura, cum emortua adhibetur ad vitam.

R. IV. Naturæ jure graviter prohibita est, per se loquendo, mutilatio proprii corporis, sanitatis suæ destructio, vitæque servandæ absoluta incuria?

Tom. I.

X

Patet:

* Absente scandalo, contemptu temperantiæ, a Christianis servandæ, vel alio effectu peccaminoso: unde cum idem *Lessius* permissam dicit inductionem ad ebrietatem ob malum v. gr. proditionis majus, aliter non impediendum, recte refutatur a *Laymanno*, licet, si sine scandalo activo, per vinum fortissimum bibenti incognitum, fieri possit, & ipse admittat.

** Huc facit dicitur, sive nugatorius, sive aliquo modo serius, certe propudiosa, quidvis in publicum protrudendi, licentia, nuper editus in *Hollandia* sub titulo: *Projet facile, equisable, & modeste pour rendre utile à notre Nation un tres grande nombre de pauvres enfans, qui lui sont maintenus hors de charge*, ubi macellum erigit pro infantibus, difficulter alendis, & in delicata obsonia dividendis, ad emolumentum publicum. *Rotterdam* A. 1736.

(a) L. 3. c. 10. Jurisprud. Divin. n. 14. f. m. 632.

*** V. G. Corvis, & hominum & leonum cadavera devorantibus.

**** Unde cum *Angelicus* comestionem carnis humanæ comparat fornicationi, teste *Sanchezio*, comparatio fiat in hoc, quod utraque sit contra naturam, et si non eodem modo: non enim quodcumque est contra naturam, est in quacunque circumstantia prohibitum. Ita non restitueret, & non adimplere votum, sunt contra legem naturalem, & tamen licent aliquando, ad vitandum grave damnum &c. Aliud est de fornicatione, uti infra dicemus.

(b) L. 2. Jurisprud. Divinæ c. 2. n. 159. f. m. 178. uti statuit ex *Puffendorffio*.

Antropophagia, quia humano Generi periculosa propter ingluviem, homicidia &c.

Mutilatio, sanitatis vitæque absolutæ incuria.

Quia sibi ipsi, & Deo graviter præjudicialia. Patet: Quia hæc omnia, *amori, sibi naturaliter debito, & in ordine ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario, graviter adversa, Deo tanquam corporis, vitæque Domino, absolute injuriosa; immo & societati humanæ præjudicialia, quatenus ejusdem membrum seu temerarie lædunt, seu penitus destruant. Inde*

Excepto casu summo necessitatis. Deducitur 1. Mutilationem sui, naturæ jure *permissam* esse in casu *gravis necessitatis, majorisve mali vitandi causa, v. g. ut salvetur totum corpus; vel vita, si quis ab altero alioquin occidendus foret; in casu salutis publicæ, si alias cladem acceptura esset Respublica &c. Ratio est.* Quia in ejusmodi circumstantiis nec est *absolute adversa* amori, sibi naturaliter debito, utpote majoris mali impeditiva; nec Deo injuriosa, quia *prudenti corporalis boni custodia* non opposita.

Nunquam tamen licita castratio. Deducitur 2. Castrationem propriam, vitandæ causa incontinentiæ; immo & alienam, etsi cum consensu execrandi, sustentationis necessariæ gratia, esse naturæ jure prohibitam. *Ratio est:* quia non est medium *simpliciter, hoc est, determinate necessarium.*

Vel directæ sui interfectio. Deducitur 3. Seipsum interimere *directe* semper naturæ jure prohibitum, unico casu excepto: si jubeat ipse Dominus vitæ, seu Deus. *Ratio liquet ex fundamentali principio amoris.* De indirecta sui occisione dicendum infra.

Etsi quadam incuria quandoque permixta sit. Deducitur 4. Non omnem seu sanitatis, seu vitæ incuriam naturæ jure *graviter esse* prohibitam. *Ratio est:* quia sicut nec omnis cura, *semper & ubique, amori sui Deique est absolute debita; ita nec omnis incuria simpliciter, & in omni casu absolute opposita.* Ejusmodi casus foret, *si medium conservandæ sanitatis, seu vitæ, foret nimis difficile, ut est mutilatio, sectio, insultio &c. medicamentum pretiosissimum, & supra ægroti statum. Si majus bonum procurandum v. g. pudicitia, bonum spirituale, proprium vel alienum &c. de quibus infra.*

Alia officia hominis erga se. Quæritur VII. *Quæ alia officia hominis erga se, naturæ jure præscripta, respectu culturæ corporis?*

Quo ad paranda media vitæ necessaria. R. I. Est obligatio *ad media, corporis, sanitati, vitæque sustentandæ, & conservandæ strictè, vel minus strictè necessaria.* Hæc inter media est 1. Labor & industria statui, viribusque congrua. 2. Facultates necessariæ ad victum, vestitum, aliaque vitæ subsidia necessaria. 3. Æstimatio & bona fama, honestæ vitæ necessaria. *Ratio est:* Quia hæc officia sunt *strictè, vel minus strictè exigita* ab amore, ad felicitatem vitæ propriam necessario, adeoque sibi naturaliter debito, uti *evidenter patet* cuivis consideranti, riteque disposito intellectui.

Unde prohibitum otium, uti & nimia temporalium cura. R. II. Exinde fluunt *præcepta negativa.* Sic 1. Naturæ jure prohibitum otium, & pigritia, præcipue *graviter perniciofa, & non modo ad egestatem, sed & ad alia vitia viam sternens. Patet:* quia amori felicitatis propriæ *graviter adversa.* Prohibetur temporalium, corporisque cura nimia, culturæ animi, & honestati vitæ præposita, juxta illud: *anima potior, quam esca.*

Luxus, uti & avaritia. 2. Jure naturæ prohibitus *luxus, opum cupiditas, secundum illud Apuleji scitum: fortunam, velut tunicam, magis concinnam, quam longam probo: etenim in omnibus ad vitæ munia, quidquid aptam moderationem supergreditur, oneri potius, quam usui exuberat.* Igitur & *immodicæ divitiæ, velut ingentia gubernacula, facilius mergunt, quam regunt, quod habent irvitam copiam, anxiam nimietatem.* Unde rectè Claudianus: *Vivitur exiguo melius, natura beatius omnibus esse dedit, si quis cognoverit uti: nam satis divitiarum est, nihil amplius velle, teste Quintiliano (a).* Naturæ jure prohibita *avaritia, juxta illud Juvenalis: manifesta phrenesis, ut locuples moriariis.*

(a) Apud Puffendorffium l. 2. c. 4. Apulejus in apol. Claudianus in Ruffinum 1. Quintil. declam. 13.

riaris, egenti vivere fato (a). Nempe magna fatuitas illius ode: *Querens da pecunia primum; virtus post numos.*

3. Jure naturæ prohibitus *totalis bonæ famæ neglectus*, præcipue si cum præjudicio proximi, aut boni publici sit conjunctus. Ratio est. 1. Quia fama, inter bona hominis externa præcipuum, prodigalitate, felicitati vitæ opposita, non prostituendum. 2. Quia est fundamentum publicæ honestatis, in societate humana simpliciter necessarium, adeoque ejus neglectus, seu per vitæ infamiam, seu per calumnias, injuste impactas, præsertim si sint speciosæ, proximo præjudiciosæ, & facile abstergendæ, foret non tantum amori sibi, sed etiam proximo, naturaliter debito, graviter adversus. Sed &, ex opposito naturæ jure, prohibita *superbia*, ambitio honorum &c. Quia est radix omnis mali, & amoris necessarii ad felicitatem, naturæ rationali propriam, tam respectu Dei, sui, quam proximi, simpliciter everfiva. Siquidem ambitio est injuriosa Deo, cujus bonum injuste sibi soli appropriat; est perniciofa sibi, dum in honore, velut sine ultimato, sistit; est præjudiciosa proximo, vel ratione contemptus, vel alterius nocementi. Inde

Fama prodigalitas, usi & ambitio, atque superbia.

Infertur 1. Neglectum famæ, respectu sui, in casu æqualis, vel majoris boni, naturæ jure esse *permissum*, non absolute *prohibitum*, uti infra fusius declarabitur.

Permissus tamen quandoque famæ neglectus; Semper ordinatus appetitus honoris.

Infertur 2. Naturæ jure licitum esse appetitum honoris *ordinatum*, seu qui sit *secundum rationem*. Erit talis, si homo in honore non sistat, tanquam sine ultimato, quod esset vitium ambitionis, a S. Augustino Stoicis tributum; sed si referatur ad Deum, vel *positive*, tanquam boni illius, ex quo profluit honor, autorem; vel *saltem negative*, Deum quidem non excludendo, sed tamen ad *virtutem*, cui competit, referendo. Nam cum honor sit *testificatio de excellentia alterius*, excellentia autem illa, sive id, in quo excellit homo, non habeat a se, sed a Deo, sitque quasi *quiddam divinum*, in homine *principaliter* honor referri debet ad Deum, velut autorem, et si & referri possit ad *utilitatem aliorum*, vel ad *virtutem*, sic ut, *honestatis causa*, absolute appeti per leges naturæ possit.

R. III. Naturæ jure *præceptus* est *usus corporis*, sensuum, & facultatum exteriorum *legitimus*. Inde corporis, sensuumque oblectamenta, rationi conformia, & ordinata, naturæ jure *permissa*. De his Puffendorfius (b): *Rationi non repugnat, dolorem non necessarium aversari, & quantum licet, fugere; quippe qui ad destructionem corporis tendit. Non repugnat, curare, ut objecta quoque adsint sensibus accommodata, & grata.* Inde

Præceptus sensuum usus legitimus, inde oblectamenta moderata nature jure permissa.

Infertur. Singulares, & exquisitas sensuum titillationes cupide affectare, esse inordinationem, naturæ jure, prohibitam. 1. Quia, ut loquitur Puffendorfius, hominem enervant. 2. Corporis, animique vigorem opprimunt, gravibusque negotiis inutilem reddunt. 3. Tempus necessariis negotiis suffurantur. 4. Facultates necessarias, vel minus erogandas, absumunt. 5. Et sæpe cum delicto conjunctæ, periculum, damnum, dedecus, aut dolorem post se trahunt. * Et cum Puffendorfius solum scribat, ad ejusmodi titillationes *animum non esse assuefaciendum*, siquidem per hæc verba positivam prohibitionem excludat, eundem errorem errat cum Thomasio, qui supra asserere non erubuit, *jure naturæ licere etiam inebriari, molliter vivere, & delicate*, suisque tunc ipsemet rationibus refutari potest.

immoderate prohibita.

(a) Sæpe 14. apud eundem.

(b) De J. N. & G. l. 2. c. 4. §. II. f. m. 274.

* Concludit Puffendorfius, *non dolores non necessarios, nulliqua usui sibi arcessere, vesanie proximum; ita rationis esse, licitas etiam, & innoxias voluptates modice potius degustare, quam peius istam immergi.* Hæc utcumque sana sunt, nisi tamen homo acatholicus, Catholicorum forsitan macerationes corporales, seu ad hebetandam carnem, seu ad meritum susceptas, fugillet; voluptatemque medicam adstruat cum Thomasio.

Quaritur VIII. Quid sentiendum de moralitate libidinis respectu juris naturæ?

Scandalosa
propositio
est, quod spe-
ctato jure
naturæ, li-
cita sit.

Re. I. Scandalosæ, & merito damnatæ sunt quorundam * propositiones, quæ dicunt, mollitiem, spectato solo naturæ jure, haud esse prohibitam, sed quandoque bonam; immo obligatoriam. 2. Neque fornicationem esse malam secundum se, sed solum ut prohibitam a Deo. 3. Idem sentiendum esse de sodomia, & bestialitate.

Libido in
genere, quia
amori sui-
met rationa-
li opposita,
ac felicitatis
internæ
aversus.

Assertum patet 1. In genere de omni actu libidinoso externo. ** Repugnat amori sui ipsius rationabilis, ad animi pacem felicitatemque internam simpliciter necessario: ergo. A. Dem. Actus, quo, inverso naturæ ordine, sine, ac institutione, intenditur sola, vel quasi sola voluptas a natura universaliter, etiam in bestiis, ordinata ad alium finem, saltem primarium; actus, quo inverso naturæ ordine, sine, ac institutione, ratio subjicitur appetitui carnali, servitute tam absoluta, ut per libidinis actum mens penitus sit absorpta, & equi mulique instar, carni totaliter immersa, ac nimia voluptate demersa; actus, quo anima, nobilior pars, subjugatur a corpore, ejusque carnali cupiditate, per servitutem tam noxiam, ut evidenti ratione, constantique experientia, mens per effrenis delectationis excessum, penitus deordinetur; *** reddatur cæca, **** inconsiderata, præceptis, instabilis; ***** voluntas depravata, a Deo cælestibusque averfa, in terram dejecta, carnalibusque desideriis agglutinata ***** &c. Eiusmodi actus evidenter repugnat amori sui ipsius rationabili, & ad felicitatem internam absolute necessario: ergo evidenter est naturæ jure prohibitus. A. Quo ad se, & quo ad evidentiam, saltem ab intellectu rite disposito negari nequit, ut infra magis clarescet.

Fornicatio
in specie,
quia amori
proli, & so-
cietatis hu-
manæ ad-
versa, ac
præjudicio-
sa.

Assertum patet 2. In specie de fornicatione perfecta. Repugnat amori, proximo naturaliter debito, & ad felicitatem, societati humanæ propriam, absolute necessario: ergo jure naturæ graviter est prohibita. A. Dem. Actus, qui, ut arguit Angelicus, (a) rectæ, & a natura institutæ propagationi speciei humanæ est oppositus, prolique nascituræ gravissime præjudiciosus, per vagam libidinem incerto Patre & prole, sic ut incerta reddatur educatio, alimentatio, & instructio, immo & periculosa ipsamet generatio, matribus quoque, minore plerumque cura & amore, in proles ejusmodi intentis; actus, cujus vaga licentia est gravissime perniciofa societati humanæ, eo quod plerique refugerent matrimonii molestissima onera, omniaque libidinibus complerent, sic ut, neglecta passim prolium cura, incertaque in bonis successione, aliisque incommodis, mala gravissima in societatem hominum redundarent &c. Eiusmodi actus, inquam, evidenter repugnat amori, proli naturaliter debito, & ad felicitatem, naturæ rationali propriam, absolute necessario: ergo &c. Antecedentis evidentia denuo magis patebit infra.

Mollities,
quia corpo-
ris abusiva,
& propaga-
tioni huma-
næ injuria.

Assertum patet 3. Et a fortiori de fornicatione imperfecta, quæ superaddit mali-

Quorum propositiones damnavit Innocentius XI.

* Cujus finis unicus, vel quasi unicus delectatio venerea, ubi sobolis procreatio vel intenditur mere per accidens, ut sit concubinitus; vel nullo modo intenditur, ut sit fornicatio, mollities, sodomia, bestialitas.

** S. Gregorius l. 31. Moral. enumerat has luxuriæ filias, quas probat subin Angelicus 2. 2. Q. 153. A. 5. in corp. Quando inferiores potentie vehementer afficiuntur ad sua objecta, consequens est, ut superiores vires impediuntur, & deordinentur in suis actibus, quod maxime fit per luxuriam.

*** Supplex intelligentia, quæ apprehendit aliquem finem, ut bonum, impeditur per luxuriam juxta illud Danielis 13. Species decipit te, & concupiscentia subvertit cor tuum, & sic ponitur cæcitas mentis.

**** Tertius actus est judicium de agendis; & hic impeditur per luxuriam juxta illud Danielis: avertens sensum suum, ut non recordarentur judiciorum iustorum: & sic ponitur inconsideratio.

***** Quartus actus est præceptum rationis de agendo, qui etiam impeditur per luxuriam, juxta illud Terentii de quodam, qui dicebat se recessurum ab amica: una falsa lacrymula refringet: & sic ponitur inconstancia.

(a) 2. 2. Q. 154. A. 2. in corpore.

malitiam mollitiei propriam, de qua sic arguitur. Est actus everfus amoris tam sibi ipsi, quam societati humanæ naturaliter debiti &c. *A. Demon.* Actus, quo, præter præjudicia jam allata, *everso naturæ fine*, ad voluptatem distrabitur semen, non nisi ad generationem humanam a natura intentum; actus quo, *inverso naturæ ordine*, quis abutitur corpore proprio, per modum delectationis, neque bestiis a natura concessum; actus, quo quis non modo rationem appetitui carnali, sed & corpus ipsum infra conditionem, bestiis propriam, abjicit, & teste *Angelico*, (a) *etiam a naturali bestiali decedit* &c. Hujusmodi actus, *inquam*, est, auctore *Paulo*, (b) *etiam spectata sola ratione naturali, immunditia, corpori proprio contumeliosa, * est passio ignominia, est sensus reprobus, rationi positive contrarius, verbo, est peccatum contra naturam: ergo evidenter amoris sui, & proximi naturaliter debito, oppositus.*

*Affertum patet 4. De abominatione sodomitica, & bestiali denuo quidem a fortiori, juxta illud Apostoli: femina mutaverunt naturalem usum in eum, qui est contra naturam: similiter autem & masculi, relicto naturali usu femina, exarserunt in desiderii suis, in invicem operantes &c. contumeliosis afflicientes corpora sua in semetipsis &c. abominabiles facti, sicut equus & mulus &c. Jam sic: Si Caramueli & aliis, hæ sordes, seu actiones, spectato jure naturæ, sunt merissime indifferentes, nec immundæ moraliter, ignominiosæ, vel contranaturales, nisi quia lege Divina positiva prohibita, Infideles eas exercendo haud peccassent: hoc est certo falsum, dicente Apostolo, quod propter idololatricum scelus a Deo dati sint in sensum reprobum, quo aliquis reprobandum iudicium habet de agendis, ut faciat ea, quæ non conveniunt, id est, interprete *Angelico*, ea, quæ a recta ratione discordant. Maj. constat: nam prohibitio positiva, præcipue ante Christi adventum, erat illis incognita etiam inculpabiliter: ergo, si neque lex scripta in cordibus, seu naturalis, eos obligarat, ut naturaliter facerent ea, quæ legis sunt positiva, non peccassent, quod dicere est evidenter erroneum.*

R. II. *Rationum fucus, a Caramuele, aliisque oppositus, evidenter est putidus, ac nullus.*

Excipiunt 1. in genere. Hæ propositiones nil attinent praxin, cui satis præcautum per legem Divinam: ergo male censurantur, ut scandalosæ. R. N. A. Falsum in paganis, Divinæ legis ignaris; immo falsum simpliciter: nam peccata, naturæ jure prohibita, secundum se sunt graviora peccatis, positivo solum jure vetitis: illa enim nunquam; hæ certis in circumstantiis licita, immo & obligatoria fieri possunt; ita comestio carnis die Veneris, positivo jure prohibita, fit licita, immo & obligatoria, urgente præcepto naturali de conservanda haud aliter vita, eo quod obligatio positiva, per se loquendo, cedere debeat naturali.

Excipiunt 2. In specie de fornicatione. Si naturæ jure esset prohibita, tunc vel quod esset mala fornicariis, vel proli, ratione educationis, injuriosa: non primum, casu quo ponitur salubris, vel necessaria etiam pro conservatione vitæ: non secundum, casu quo nota foret sterilitas, vel intercederet pactum de educanda prole appositum, uti fit præcipue in Principum spuris &c. Jam sic: cessante fine, etsi per accidens, cessat etiam lex naturalis, saltem per accidens v. g. obligatio naturalis fraternæ correptionis, casu quo emendatio est desperata: ergo a pari. Accedit, quod injuriosa proli esse non possit, quia nondum existi-

Tom. I.

X 3

fienti,

Sodomitica, vel bestialis spurcicia, quia contranaturalis, & ignominiosa.

Fucus, oppositi solitus, evidenter nullus. Non enim hæ theses sunt mere speculative, quia scelera graviora accedentes prohibitione natura.

Non cessat finis cessante damno in casu particulari, quia non cessat universale periculum de damno, qui est finis prohibitionis.

(a) In comment. ad epist. 1. ad Rom.

(b) Epist. cit. Tradidit illos Deus in immunditiam, ut contumeliosis affliciant corpora sua, & in passionem ignominia &c. in sensum reprobum, ut faciant ea, quæ non conveniunt, in eum corporis usum, qui est contra naturam.

Inde S. Athanasius L. de venerandis nuptiis apud Occumenium in hunc locum: *Scortator & molit corpus una cum anima injuria afficit, corrumpens illud, ac debilitans, & animale ac vitalem auferens vigorem.*

stentis; nihili autem nullæ proprietates: præterquam quod melius sit esse simpliciter, etsi miserum; immo teste *Augustino*, damnatum, quam non esse omnino. * *R. T. Maj.* Quia etiam injuriosa est societati humanæ. *N. Min.* cujus falsitas evidenter patet ex præjudiciis tam respectu sui, quam respectu prolis, supra enumeratis. Unde *D. Min. subsumpt.* cessante fine adæquato, etsi per accidens, cessat lex naturalis, uti fit in præcepto affirmativo correptionis fraternæ, si nulla sit emendatio. *C.* cessante fine tantum inadæquato, uti fit in fornicatione. *N.* Finis adæquatus præcepti negativè de fornicatione non tantum est malum corporis, sed & animi; non tantum est damnum prolis, sed & periculum de damno malæ educationis; immo non tantum periculum particulare, sed & universale, quia hæc lex non tantum fundata est in præsumptione solius facti, quo cessante cesset; ** sed periculi de facto, seu damno in genere, quod, etsi hic & nunc cesset, non tamen universaliter cessat: *** ergo nunquam cessat finis legis adæquatæ, adeoque nec obligatio naturalis, uti recte docet *Suarezius* (a).

Ratio 1. addita nulla est: quia etsi fornicatio non sit injuriosa proli, nondum existenti, ita ut sit peccatum contra justitiam, est tamen peccatum contra charitatem, dicente *Angelico* (b): fornicatio simplex contrariatur dilectioni proximi, quantum ad hoc, quod repugnat bono prolis.

Ratio 2. æque est inanis: nam licet melius sit esse simpliciter in consideratione physica, quam omnino non esse; non tamen est in sensu morali juxta illud *Christi de Juda*: melius esset, si non fuisset natus homo ille.

Neque delectatio conjugalis parvis similes effectus, quia quo ad modum non similiter inordinata.

Excipiunt 3. Si fornicatio simplex foret naturaliter mala, tunc ratione delectationis, adeo vehementis, ut post se trahat tam pestiferos effectus, cæcitatem mentis &c. hæc ratio nulla est: nam, cum eadem delectatio matrimonium comitetur, sequeretur, eisdem gigni effectus, & matrimonium pariter naturali juri esse oppositum.

R. C. Maj. N. Min. Rationem *D.* Eadem est delectatio respectu matrimonii, & eadem inordinatione, trahente post se tam pestiferos effectus. *N.* Eadem est, sed non eadem inordinatione. *C.* Inde est, quod spectet ad providentiam Dei, ut tanquam author naturæ, respectu contractus legitimi conjugalis (qualiscunque tandem, de jure naturæ, requisitus sit) conferat auxilia naturalia, quæ (si intra matrimonii fines sese infideles contineant) speciali protectione impediuntur illi pestiferi effectus, fornicationis pedissequi: atque hoc est ipsa experientia continua tam contestatum, ut a nullo, nisi frontis admodum cauteriatæ, negari possit.

Mollitiem vestitam facit non frustratio finis a natura insensu, sed juncta voluptas in opere inordinata, atque permixta.

Excipiunt 4. Si contranaturalis, ac naturæ jure prohibita foret mollities, tunc ideo, quod sit dispersio substantiæ, a natura ordinatæ ad finem generandæ prolis: sed hæc ratio nulla est. *Min. P.* Etiam læc maternum est a natura ordinatum ad finem nutriendæ prolis; sanguis ad conservationem vitæ; & tamen, casu servandæ vitæ, utriusque effusio non modo licita, sed & obligatoria est: ergo a pari.

Con-

* Melius esse damnari, quam annihilari, ut refert *Caramuel* Certe L. 3. de lib. arb. c. 6. ait *S. Doctor*: si quis dixerit, non esse, quam miserum me esse, mallem: respondebo, mentiris: id quod intelligendum de hac vita ejusque miseris, abstrahendo a futuris.

** Uti v. g. præceptum restituendi rem alienam, resarciendi damnum &c. huic, vel illi.

*** Nam lex non respicit casus particulares, sed eos, qui communiter solent contingere ex L. Ea, quæ vero, si de regula juris. Cur autem non cesset lex, etsi cesset ejus finis primarius in casu particulari, est, quia finis legis etiam est, ut partes conformentur toti, prout expedit bono publico. & quia alias innumera sequerentur incommoda, & scandala, si quilibet in causa propria possit esse judex, judicando v. g. quod hic & nunc possit sine denuntiationibus matrimonium contrahi; viri ingredi monasterium virginum ad eas in spiritu curandas &c. quia hic & nunc nullum periculum vel scandalum, propter quæ hæc & similia noscuntur esse prohibita.

(a) L. 3. de leg. c. 24.

(b) 2. 2. Q. 154. A. 2. ad 4.

Confirmatur. In casu necessitatis licita est expulsio foetus inanimis per pharmacum, * et si proximius serviat ad generationem proles, quam semen; licita est mutilatio corporis, ut servetur vita: ergo a pari.

R. D. *Maj.* Tunc ideo tantum. N. Tunc ideo, & quia conjuncta est cum *delectatione*, non qualicunque, sed *tantopere inordinata*, menti perniciofa, corpori contumeliosa, proli, & propagationi humanæ, adeoque & societati tam præjudiciosa, ut *ratione periculi* tot malorum expediat, immo necesse sit *absolute*, naturæ jure esse prohibitam. C. *Maj.* Unde ad probationem, & confirmationem latissima patet disparitas: non enim præjudicium simile in effusione lactis, sanguinis, abscissione manus, expulsionem foetus &c. adeoque minus malum recte eligitur ad vitandum majus, scilicet mortis: contra mors hominis est minus malum, quam periculum tot abusuum respectu sui proximi, & Generis humani, ut adeo jure naturæ hoc illi merito præponi debeat. Accedit, mollitiem haud esse medium, *determinate* necessarium ad fanitatem, vitamve servandam, ut licitum esse possit propriæ vitæ consulere in grave præjudicium boni communis.

Excipiunt 5. Ipsa natura inclinatur ad hujusmodi actiones: ergo *contra naturam* esse non possunt; vel si dedecent naturam, instar *inconstantiae*, *ingratiitudinis* &c. sunt *philosophice male*, non theologice; offendentes Deum, ut auctorem naturæ, non ut auctorem gratiæ.

Inclinatio naturalis est tantum animalis, non rationalis, ac homini conformis.

R. D. Ipsa natura *animalis*, & corrupta inclinatur. C. *Rationalis*, homini propria. N. Unde & negatur suppositum, quod dari possit malitia ejusmodi philosophica, cum offensa Dei ut auctoris naturæ, sit proprie transgressio legis Divinæ; inhonestas vero pœna digna, adeoque & theologica, uti alibi declaravimus.

R. III. *Scandalosa*, & *evidenter falsa* est assertio Lamberti Velthusi, Thomasi, (a) & aliorum, qua tenent, *meris rationibus naturalibus demonstrari* haud posse, *omnem scortationem, etiam ad bestialitatem quæ pertinet, aut concubinatum, aut lenocinium, esse prohibitum*. **

Demonstratur. Si rationes, allatæ supra, non sunt sufficienter *demonstrativæ*, tunc vel opponi debent momenta talia, quæ illarum evidentiam efficaciter enervant; vel intellectus negans erit male dispositus, nec satis sanus, cui plus negabile, quam centum Doctis est demonstrabile; prius est *evidenter falsum*; adeoque posterius liquidum, cujus proin effatum, in hac materia lubrica, scandalosum. *Minoris primum membrum*, ut apertius pateat, audiatur *Thomasius*.

Scandalosa est Thomasius velthusi, ejusmodi actus jure naturæ, saltem demonstrativo, haud esse prohibitos. Nam vultus oppositus nihil enervat.

Opponit I. Et si scortatio non habeat conjugii finem *primarium*, proles generationem; habet tamen *secundarium*, libidinis extinctionem; ergo non *demonstratur* esse inhonesta. R. D. A. Habet finem secundarium, *debito honestoque modo*, hoc est, *conjugali*. N. Habet *inhonesto, naturæque contrario modo*, hoc est, *extramatrimoniali*. C. A. Et N. C. *evidenter falsam*, quia sibi, proli, matrimonio, propagationi, a natura ordinatæ, finique primario, ac denique societati humanæ *evidenter præjudiciosam*, ac perniciosam.

Unde, et si intendatur libidinis extinctio, tantumquam finis secundarius, insensitur sâmen modo inhonesto, quia extrâ conjugali.

X 4

Op-

* Juxta *communissimam*, ut habet Sanchez L. 9. de matrim. Disp. 20. n. 10.

(a) *Thomasius* in Instit. Jurisp. D. L. 3. c. 2. n. 143. Item c. 3. n. 71. & infra in thesibus sub-junctis Disp. 20. responderet Sigismundo Richter: ait *Thomasius*, argumenta a num. 153. usque ad n. 158. desumpta esse ex *Velthusi*. In secunda curis, seu fundam. J. N. & G. L. 3. c. 2. n. 20. magis sobrius retractat in hæc verba. *Discursus de moralitate libidinis* a §. 139. ad §. 172. *jam plane est mutandus, partim quia tum respexit iterum: ad solas regulas justis, tum quia neque scortationis, neque concubinatus justas definitiones tradidi.*

** Per scortationem intelligit omnem speciem, qua sobolis generatio excluditur, mollitiem, sodomiam, stuprum, bestialitatem; per concubinatum, & lenocinium, & fornicationem, qua sobolis generatio intenditur, sed mere per accidens.

Opponit 2. Et si foret propagationi, societatiq; humanæ præjudiciosum; si universaliter, & semper licita foret fornicatio, vel si libidini omnes, unice, & semper vacarent; non tamen est præjudiciosum, si quis quandoque libidinem expleat: ergo non demonstratur esse naturæ jure prohibita. A. P. Infamis apologetes. 1. Quia præceptum est *indeterminatum*, quod non perpetuam, & continuam obligationem intendit, sed cujus effectus nonnunquam cessant. 2. Quia pluribus instantiis falsum est principium: *quidquid turbat societatem humanam, si ei soli, & unice homines incumbere, id in universum est prohibitum*.

Nec cessas, in casu paritulari, & raro, finis prohibitionis, quia non cessas periculum, societati humanæ præjudiciosum.

R. N. A. Evidenter scandalosum, quia talis licentia *indeterminata per li quandoque*, in tanta effrenis libidinis proclivitate, pessundaret omnem præcepti vim; everteret naturæ institutionem, matrimonii de se onerosi usum, & finem, cum manifesto prolis, propagationis, & societatis humanæ præjudicio: ergo *evidens* est, hoc ipsum periculum, *universali prohibitione*, naturæ jure fuisse avertendum, totque societatis humanæ incommodis præcavendum. Ad 1. Negatur suppositum, quod præcepti effectus, seu quod *periculum universale* ullo casu possit cessare. Ad 2. Et si Puffendorfius illam regulam adstruat, *ut sufficientem ad probandum*, naturali jure damnari libidinem, (a) nos aliis principiis utimur.

Est non quis vis membrorum usus contra naturam ordinem inferat absolute in honestatem, inferat tamen conjunctis voluptas, in opere inordinata.

Opponit 3. Si naturæ jure foret prohibita etiam *bestialis*, vel *sodomitica* lues, tunc vel propter membrorum abusum non modo *præter*, sed & *contra* naturæ ordinem, vel propter *conjunctam venem*. 1. probaret etiam loquelam per digitos, vel certe *vomitum* fore peccatum, naturæ jure prohibicum; secundum est *obscurius*, quia *clara* disparitas dari nequit; neque ratio, ex pudore & dignitate hominis desumpta, *sufficiens* est, ut Gentilem, Terentiana sententia imbutum, convincere queat. Ita *Thomasius*.

R. N. Min. Disparitas est, quod vomitus & naturæ difficilis sit, & intentus ad hominis bonum, non in societatis humanæ præjudicium. Quod si bestialis spurcitia, nec ex rationibus supra positis, nec ex pudore & dignitate hominis, *Thomasium de jure naturæ evidenter convincat*, Terentianum sese demonstrat, hoc est, indignum, qui titulo sani hominis gloriatur. Si dicat, a Gentibus non paucis fornicationem, etiam ut naturæ congruam, legibus sancitam; * mollitiem, etiam a Christianis adultis, ut peccatum, haud agnitam; adeoque juris naturalis *evidentiam* frustra passim esse venditam, insanit cum iis, qui negant cibi dulcedinem ob stomachum corruptum; lumen solis ob oculum vitiatum, seque profluit, magno nominis sui dedecore, probatque, *se datum esse in sensum reprobum*. Plura ibi congerit, (b) plus quam Terentiana protervia, illaudatus Author, quæ charta candida merito erubescit: sed nec alata

(a) De J. N. & G. L. 6. c. 1. §. 4. f. m. 798. Ubi addit ex Comertando: *nihil secundum naturam rationem status posse, in quod omnes non possint consentire*. Subnotat Nicolaus Hertius: Legi nuper scriptum, cum sodomia & fornicatio, ex principio socialitatis, prohibita dici nequeat, haberi ea crimina pro permixtis jure naturæ, quod nollem scriptum. Si cur demonstratio Puffendorfi non sufficiat, paulo clariore utemur. Novit homo, nobilitate naturæ longe supra bestias se constitutum, & ut vitam, ita & cætera naturæ bona, ac facultatem generandi non frustra sibi datam a Deo; hanc haud dubie, ut humanum Genus propaget, & sobolem non gignat tantum, sed & educet, quo in placens Deo animal evadat: atqui finem hunc non obtineri nefando concubitu, ex sodomia etiam monstrata gigni in aperto est. Ita ille.

* Ut apud Astitos ante Cecropem, apud Lybros &c. nota est lex *Cabadis*, Persarum Regis, de promiscuo foeminarum usu; nota lex *Lycurgi* de vaga libidine; nota est communio urorum *Platonica*.

(b) L. c. a §. 160. usque ad 167. De naturæ instinctu; de passionis vehementia, per ipsam resistentiam exasperata; de libidine per sanitatis causam legitimita; in lupanaribus approbata &c. qua omnia, tantopere scandalosa, tetrum stigma Moralistæ huic inaurunt, & tamen ipse in suis sordibus triumphat. *Hic profecto sentians alii*, inquit, *quod vultus, & Philosophi nomine me judicem indignum, cogor sateri, rationem meam hic succumbere* &c. §. 167. Alibi dicit, eos, qui hæc defenderent, ut naturæ jure prohibita, *sese distinctionibus, revers nihil significantibus, implicare, & apud Brutitos, qui neutrorum sunt partium, se prostituere, miseramque ignorantis sus effugium querere*.

lata spongiam fuissent commerita, nisi *Thomasianum* nomen tot sectatores jam attraxisset, plures attracturum, nisi ejus, quod crepant, in jus naturæ, a scholastico pulvere repurgatum, præclara merita, corruptelis juventuti perniciosissimis grvida, publice prostituantur.

Queritur IX. *Quenam alia Moralistarum protestantium, circa animi corporisque culturam, scita erronea,* Protestantium susola.

R. I. Ut vidimus, ex erroneo socialitatis principio *Puffendorfius* Jurisprudentiæ naturali magnam induxit labem, adstruendo *indirectam* solummodo obligationem, quo ad officia hominis erga se; quo ad interna obligationem quodammodo *remotam*, nec *absolutam* pro omni casu, quo nullum promanaret periculum in societatem humanam. Unde illa ejusdem male concinna gnome (a): *circa ea, quæ intra pectus latitant, nec aliquem effectum, aut signum foras producant, jus naturæ haud esse sollicitum &c.* quo casu, cum suo *Thomasio*, jus naturæ, potiore sui parte, mutilum edidit, foetum verissime monstruosum, uti sæpe diximus.

R. II. Idem *Puffendorfius*, cum dixisset, *culturam animi* eo potissimum redire, ut *rectis sententiis* animus imbuatur circa ea, quæ ad officium hominis, *vitamque* socialem spectant; & contra ut *perniciosis opinionibus* expurgetur &c. illico has inter memorat (b) 1. *Persuasionem, quasi Numen peccata hominum velut nundinetur, & ea redimi patiatur pecunia, quæ veribus, Webero* scholiaste, fugillat famosam, uti nugantur, indulgentiarum nundinationem penes Catholicos. 2. *Quod ea nundinetur aliis muneribus, ritibus quibusdam inanibus, aut conceptis verborum formulis, citra emendationem vitæ, qua phrasi Sacramentum exhomologetis, & absolutionem sacerdotalem explodit.* 3. *Quod Numen capiatur ejusmodi inventis hominum, assumptis vitæ institutis, quæ ad societatem humanam & civilem, ad sanæ rationis & legis naturalis dictamen, attemperatam, non quadrant, qua thesi inlittuta monastica Lutherice reprobant.* 4. *Quod solum pietatis exercitium erga Deum homini sufficiat, citra respectum ad probitatem, officiaque erga homines exercenda, qua expressione vitam anachoreticam carpit, & Webero* interprete, professionem fidei, *secundum certas formulas, quasi solius cultus externi observationi accommodam, mendaciter criminatur.* 5. *Quod homines possint non solum pro se suo officio erga Deum satisfacere, sed etiam pro aliis, quibus verbis suffragia pro animabus purgantibus calumniatur.* Hæc omnia probant *Puffendorfi* scopum, in suo naturæ jure sibi, *malignitate protestantica*, præfixum, tam alienum a vero, quam Juventuti Academicæ perniciosum, quo nempe, *per naturalis Jurisprudentiæ fucum*, impie grafatur in Catholica dogmata, sic ut jam sæpius necesse fuerit, hunc conatum præposterum denudare, ac scita pseudopolitica verioribus evertere, qualia sunt: *Impium est dicere, Religiosorum Ordines onere esse Reipublicæ* (c). 2. *Indulgentiarum dispensatio est Ecclesiæ catholice, Divino jure, concessa; usus est antiquissimus, male a Protestantibus superstitioni Papisticæ annumeratus* (d). 3. *Orthodoxa veritas est statum monasticum de se esse juris Divini; quo ad varietatem vero juris humani; originem Apostolis coævam* (e). 4. *Purgatorii dogma catholicum esse somniis adscribendum, frustra Protestantici somniant* (f). De Sacramento Confessionis, bonorum operum necessitate, suffragiis &c. videantur Polemici, passim obvii.

R. III.

(a) In præfat. ad librum de offic. hominis §. 9.

(b) L. c. c. 5. §. 3. f. m. 81.

(c) P. VII. Coll. Hist. Q. 2. Propositione 4. f. 190.

(d) P. V. Q. 6. f. 549.

(e) P. V. Q. 6. f. 534.

(f) P. V. Q. 6. f. 554.

Thomasi quoque, sub permissivi juris naturalis vltimo Episcopis vltimi luam peltiferam etati Academia affricantis.

R. III. *Thomasius*, præter probrosa dogmata, de omni specie *Veneris*; naturæ jure haud interdicta, etiam negat, utique per consequentiam scandalosæ doctrinæ, consensum in *delectationem momentaneam*, ex alterius congressu illicito, esse *peccaminosum* spectato naturæ jure, eo quod *ex solo rationis lumine id demonstrari haud possit* (a). Sed erronea thesis satis patet ex dictis de interna & externa honestate, naturæ jure præcepta, præcipue, quod ejusmodi licentia, *est momentanea*, in casu particulari judicio corrupto relicta, *propter effrenem concupiscentiam*, annexum haberet periculum, ne vergeret in omnimodam sui, & societatis humanæ perniciem, ut adeo, *ratione tam gravis periculi*, naturæ jure prohiberi *universaliter* necesse sit. Quod si *Thomasi*, ejusmodi momentis, *demonstrative* convinci seu non possint, seu non velint, illud vitium erit intellectus, *Terentiani* fuligine obfuscati; hoc voluntatis, nimium depravatæ, id quod in materia juris naturæ sæpius contingit; secus nulla abominatio pagana, etli quam maxime insana, menti carnaliter occæcata, ex rationis lumine, *sat demonstrari* posset. Nos in demonstrationibus juris naturæ Sanctorum Patrum, Theologorum, Jurisconsultorum, etiam acatholicorum, limatum magis iudicium merito præferimus *Thomasi*o cerebro, in hisce materiis abunde satis vermiculoso. *

Idem *Thomasius* negat naturalem Jurisprudentiam quidquam attingere bona animæ spiritualia: quia nixa *immortalitate*, *rationis lumine haud demonstrabili*: sed multum errat. 1. Quia sufficit, bona interna animæ nixa esse vita, *post mortem supersite*, saltem in ordine ad pœnam vel præmium, per solum rationis lumen *evidenter cognoscibili*. 2. Quia sufficit, nixa esse immortalitate animæ *moraliter certa*, & *innegabili*, ex omnium pene Gentium *unanimi consensu*, ut habet *Leibnitius*, (b) quem consensum *meram probabilitatem* efficere, inaniter asserit *Weberus* (c): immo sola traditione *Judaica*, nec nisi *argumentis obscuris*, & *vix probabilibus* fultum ineptit *Thomasius*; & demum amplius desipit *Fleischerus*, dum animæ *immortalitatem*, uti & *spiritualitatem*, refert ad *questiones*, *rationi*, *sibi relicta*, *plane incognitas* (d). Certe etiam argumenta physica animæ immortalis non solum *Orthodoxis* perquam multis, sed & *Acatholicis*, *demonstrationis nomine digna* visa sunt, quos inter *Digbæus*, *Mornæus*, *protestantici*, dicente etiam *Leibnitio*: *licet tam verum esset, quam falsum est, immortalitatis animæ demonstrationem plenam a naturali ratione non suppeditari; si fieret tamen prudenti certitudo moralis, neque enim consensus omnium pene Gentium, aut desiderium insitum immortalitatis, sperui possunt*. **

IN-

(a) Jurisprudentia Divina L. 2. c. 2. n. 116. f. m. 172. Et si in curis secundis L. 2. c. 2. n. 15. hanc futelam expunctam velit, sed non alia de causa, quam quod ejusmodi prohibitio pertineat ad *lumen revelationis*, atque adeo ex juris naturalis principiis probari haud posset. Inde addit: *interim non recedo a sententia ibi expressa*.

• Nemo, reor, *diafyrcticus* *Caso* nobis ju te opponet, quod ejusmodi scandalosa dictamina, in hoc *Catholico opere*, producamus. Producent *protestantici Moralitæ*, an producta, in *Juventutis perniciem*; dissimulabimus: radices agere ut sensum queant? Certe passim *Academice ætati* obtrusa legimus: cur ergo frontem quis caperet, si refutemus? *Exemplo res clarescat*. Scripsit non ita pridem *Fridericus Ludovici in doctrina juris natura, juridice considerati* c. 10. §. 15. hanc bellam admodum doctrinam. *Ut bina verba*, inquit, de concubitu, qui solius libidinis explendæ gratia suscipitur, addamus, *ratio sibi relicta*, id quidem cognoscit, eum peccare in *leges socialitatis*, qui *nimio Veneris exercitio* morbum sibi attrahit, & per consequens se *inhabilem reddit*, quo minus, futuro tempore, aliis *inervire possit*. Quod si tamen *tales circumstantie non adsint*, tunc certe *medicus terminus demonstranti turpitudinem susceptæ actionis deficit*. Interim S. Scriptura ejusmodi coitus, tanquam *peccaminosus*, damnat, & rejicit. Ita ille, passim *venalia*, si adducamus, ut refutemus, *species erroneas potius imprimunt, quam evellent*.

(b) In epist. centoria f. in. 9.

(c) L. c. *In te apostolica certitudo non probatur: probabile visum fuit plerisque Gentibus, animam cum corpore non inserte*.

(d) In insit. J. N. & G. L. 1. c. 1. §. 21. f. m. 7.

** Ibidem *Thomasius* nempe L. 2. c. 2. Jurisprud. Div. in notis ad n. 23. f. m. 159. *infirmam assuit errorem*, dicens: *sed ista non intelligit Alberti cum suis Peripateticis: intelligebat olim Ludovicus, aperte tres partes hominis ex Scriptura agnoscens: corpus, spiritum, animam. Dicemus atque justas*.

I N S T R U C T I O II.

Instructio 2.

De Officiis necessitatis, respectu hominis erga se circa defensionem
vitæ, bonorum &c.

S. I.

S. I.

De jure necessitatis, ejusque norma in genere.

Jus necessi-
tatis, ejusque
norma in
genere.

Quæritur I. Quid necessitas, & quotuplex?

R. I. Necessitas denotat statum hominis, in quo legi, absque suo periculo, parere non potest: unde per jus necessitatis intelligitur facultas, æquitate naturali fundata, se eximendi a lege, quæ ad casum necessitatis non præsumitur a Legislatore extensa.

Necessitas.

R. II. Porro major vel minor solet esse necessitas, prout nempe periculi gravitas major vel minor est. Ordinarie triplex adstrui solet: extrema, ex qua imminet periculum vitæ, vel malum haud inferius morte: talem experti sunt Martyres, quibus vel moriendum, vel Christo renuntiandum fuit. 2. Gravis ex qua imminet periculum magni mali, v. g. Orbitatis oculorum, mutilationis, captivitatis, infamiae, gravis jacluræ bonorum, vel status: * talem experti sunt Christiani sub Juliano apostata, dum eos non modo a litterarum studiis, honoribus, & militia repulit, sed & infamia publica, ac bonorum amissione multavit.

Ejus varia-
tas extrema.

Gravis.

3. Communis, ex qua imminet malum commune. Alii gravem subdividunt in absolutam, & in respectivam, quam alius quidem, non autem hic evitare pollet, qualis erat necessitas Davidis, dum vel fame illi pereundum, vel panibus sacris vescendum erat: eo quod alius, qui sine præcipiti fuga iter fecisset, facile reperisset panem, pellendæ inedie necessarium.

Absoluta &
respectiva.

Quæritur II. Quæ necessitatis proprietates, & ex iis eruendæ regulæ circa officia hominis erga se, naturæ jure præscripta?

Necessitatis
proprietates.

R. I. Proprietates, quæ insunt juri necessitatis, ex triplici circumstantia eruendæ sunt. 1. Ex qualitate necessitatis, quæ urget. 2. Ex natura legis, cui contraveniendum. 3. Ex indole officii. 4. quod prætermittendum est. Circa quam triplicem considerationem statui possunt generales quædam regulæ. Unde quo ad qualitatem necessitatis.

R. II. Non quavis necessitas, sed solummodo extrema, vel etiam gravis in æstimatione morali, & quidem absoluta, immo quandoque & respectiva, parit jus eximens a lege. Ratio est: quia favor necessitatis vergit in præjudicium legum, certo obligantium, adeoque est strictæ interpretationis. Unde requiritur necessitas gravior, quæ eximat a lege, strictius obligante. Ex materia autem præcepta, sentique Fidelium, ac Doctorum, argui potest, quænam lex strictius obliget. Illud certum, necessitatem evitabilem & ultro accersitam, non eximere a lege. Ratio est: quia qui ultro se periculo

Regula circa
qualitatem
necessitatis.

* Et hac declaratione gravis necessitatis, haud reor, incurremus censuram Thomasi, qua, more suo, calumniatur Scholasticos, quasi necessitatem, summam, vel gravem sæpius falsissime extendant ad necessitatem commoditatis, dum putant: (uti ait) ablationem rei alienæ etiam esse licitam in necessitate gravi, forse ad evitandam mendicitatem. Jurisp. Div. l. 2. c. 2. n. 127. Multo minus curanda sunt Fleischeri lueta deliria, quæ ait in Instit. J. N. L. 2. c. 2. §. 67. Distinctionem necessitatis in summam & gravem, nec non inter leges divinas, affirmativas & negativas, tanquam fundamento destitutam, respicimus; nullam aliam necessitatem, quam incolumitatis, agnoscens.

culo offert, est causa suæ necessitatis, in qua versatur, adeoque eventus illi est imputabilis. * *Quod spectat naturam legis* :

Circa naturam legis naturalis & divinæ negativæ.

R. III. Nulla necessitas, etsi extrema, regulariter ** eximit a lege, seu naturali, seu *Divina negativa*: v. g. prohibitiva *blasphemiae*, *mendacii*, vel *administrationis simulatæ* quo ad Sacramenta. *** *Ratio est*: quia præcepta *negativa*, ex ratione ipsius mali prohibiti, quod omni alio malo physico, omni in circumstantia, ordinarie majus, *per mentem Legislatoris* non potest non obligare *semper pro semper*. Nam, cum malum illud *regulariter* tendat in injuriam Dei, certum est, Deum posse malum, majus morte, infligere, & nobiliore bono jacturam vitæ compensare. Sic nullus est tantus necessitatis favor, qui hominem, leges Divinas negativas de officiis erga Deum violaturum, excusare possit, ipso *Juvenale* ethnico attestante: *Ambigua si quando citabere testis, incertæque rei, Phalaris licet imperet, ut sis falsus, & admoto diletet perjuriam tauro, summum crede nefas, animam præferre pudori, & propter vitam vivendi perdere causam.*

Affirmativa.

R. IV. Necessitas extrema, vel etiam *gravis absoluta*, per se loquendo, eximit a lege *tam naturali*, quam *Divina affirmativa*: V. g. a lege naturali restituendæ rei alienæ, voti adimplendi &c. a lege Divina faciendæ confessionis ante sumptionem Eucharistiæ in statu peccati gravis; item faciendæ confessionis, *materialiter* integræ &c. *Ratio est*: quia hæc præcepta, præcipientia actum, præsupponunt *occasionem*, *materiam*, & *facultatem moralem* exercendi actum, licque habent, *ex mente Legislatoris*, exceptionem imbitam obstantis summæ necessitatis &c. Non enim imputari potest omisio actionis, si agendi desit *ocasio*, ut patet; vel si agendi desit *facultas*, quæ center deesse *moraliter*, si quid fieri non possit, nisi ipse peream, cum amorem & curam sui abjicere, fere inter impossibilia, & quæ communem hominum constantiam superant, habeatur. Excipitur tamen casus, quo res ita comparata foret, ut vergeret in Dei injuriam, religionis contemptum, seu scandalum, quo casu *per accidens* concurreret lex negativa, *vi cuius nil faciendum in Dei contemptum, vel ignominiam.*

Circa naturam legis humanæ.

R. V. Necessitas extrema, vel etiam *gravis absoluta*, regulariter **** eximit a lege, *mere humana*. *Ratio est*: Quia Legislatori humano vel deest *potestas*, vel *voluntas* obligandi pro circumstantiis extremæ necessitatis obstantis. *Potestas* (saltem loquendo de mere civili, seu politica) eo quod non habeat *ilimitatam*, cum dominio vitæ civium absoluto, sed *limitatam* ad usum convenientem, ***** ex pacto coentium in Rempublicam. *Voluntas*, quod dura nimis obligatio observationem legum *moraliter* faceret impossibilem. Accedit, quod *Panormitanus* cum Jureconsultis, ejusmodi obligationem, ex rationibus nullius ponderis adstruat. *Nam quod dicant*. 1. Quæ contra legem aguntur, peccata sunt. R. Negando suppositum, quod *pro casu necessitatis* sit lex: nam imminente periculo cessat obligatio legis juxta c. 4. de R. J.

* *Hoincecius* in elementis de J. N. & G. L. t. c. 6. §. 158. in notis pro exemplo adducit *Quintum* quemdam, cujus in epistola, de martyrio *Polycarpi*, meminit Ecclesia *Smyrnenfis*, qui, cum sponte se obtulisset martyrio, & alios ad idem faciendum perpulisset, visis bestis, nefando se pollutit sacrificio. Sed minus apposite adducitur hoc exemplum, quia hæc necessitas, *etiam non accersita*, *Quintum* a lege hac negativa eximere haud potuisset.

** Spectando nempe præcepta *negativa*, quorum objectum *materialiter* malum, nec dispositioni Numinis absolutæ subjectum; non in quibuscunque tendentibus *negative*: V. gr. in antiqua lege, *suillam ne comedas; propositionis panes laicus ne sumas* &c. quæ habuere *exceptionem necessitatis*, nisi accessisset aliud negativum, *nil faciendum in legis, Deique contemptum, scandalum* &c.

*** Juxta propositionem 29. ab Innocentio XI. proscriptam: *gravis motus est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi.*

**** Nam *per accidens*, si violatio vergeret in injuriam Dei, contemptum religionis, scandalum *puffilorum, præjudicium Reipublicæ* &c. adesset obligatio legis Divinæ, vel naturalis negativæ.

***** Ut habet *Grotius* L. 1. c. 4. §. 7. *Ferri leges ab hominibus solent, & debent cum sensu humana imbecillitatis.*

de R. J. & quod alias non esset, fit licitum propter necessitatem: adeoque replica arguit a sensu composito ad divisum.

Quod dicant. 2. Bonum legis commune præferendum esse privato. R. Falsum esse, quod bono communi semper sit necessarium, materialiter exequi legem, cum fatis sit, servari regulariter, & per se, ac casibus ordinariis.

Quod dicant 3. Ex his sequi, quod, propter intentatam mortem, quis posset contrahere cum consanguinea, celebrare sine vestibus sacris, cum excommunicato communicare &c. contra statuta Canonum &c. (a) R. Canones loqui indefinite: unde quis contrahere posset, sed non consummare, loquendo de matrimonio infidelium, prout notat contractum mere civilem; loquendo de matrimonio fidelium, ut notat Sacramentum, contrahere haud posset absque simulatione Sacramenti, quæ neque urgente metu mortis est licita; multo minus posset consummare, quia stante impedimento dirimente, etsi solum humano, matrimonium inter fideles foret nullum, adeoque consummatione committeretur fornicatio, quæ naturæ jure prohibita pro semper. Unde cum P. Viva & Cardena (b) videtur dicendum, ob metum mortis non quidem posse simulari Sacramentum matrimonii, posse tamen simulari contractum matrimonii mere civilem, qui in memorato casu validus foret, etsi non elevatus a Christo, consequenter nec materia nec forma Sacramenti. Celebrare sacrum, juxta probatos auctores, permissum foret, uti & communicare cum excommunicato, si fingatur abesse scandalum, & formalis legis Ecclesiasticæ contemptus, Divina lege vetitus pro semper.

R. VI. Lex humana potest tamen obligare, etiam cum periculo vitæ; immo sic obligare præsumitur pro casu boni publici, & salutis Reipublicæ. ^{In casu boni publici communis.} Unde si transgressio legis cederet in grave præjudicium boni communis, vel Reipublicæ, nulla necessitas, etsi extrema, eximeret a tali lege. Ratio primi membri est, quia in Republica datur potestas necessaria ad gubernationem, ac sui conservationem; secus enim haud foret ei, hac ex parte, satis provisum: ergo necessariæ non nunquam sunt leges, cum vitæ periculo obligantes, uti patet in bello, & tempore pestis. * Neque sufficit jus naturæ, quia ad summum obligat in communi ad providendum, non autem hos vel illos; & sæpe obligatio naturalis est satis incerta: ergo lex humana, ut actus aliarum virtutum, ita & fortitudinis, præcipere potest. Unde quando periculum vitæ per se est conjunctum cum actu præcepto: v. g. navigatione, expeditione periculosa, recte præsumitur lex obligare; secus, si periculum per accidens jungatur, tunc enim est locus epickiæ, & præsumptio de mente Legislatoris non obligantis. Ratio secundi membri est: Quia malum commune præponderat privato; & licet privatus jus habeat in suam vitam, & magis tamen est Reipublicæ, quam suus: siquidem cives, sese civili imperio subjicientes, in Imperantem contulere omnia, sine quibus finis civitatis obtineri non posset, adeoque & jus vitæ, necisque, etsi non promiscue, quia hoc fini civitatis refragaretur, sed tamen pro circumstantiis, in quibus id exigit salus Populi, vel Reipublicæ.

R. VII. Denique jus necessitatis etiam regulam sumit ab indole officiorum, ^{Circa indolem officiorum.} respiciente ordinem amoris, cuius naturaliter debiti. Ita ab officiis respectu Dei, quæ sine illius præjudicio omitti nequeunt, nulla unquam necessitas excusat. In officiis

(a) C. Sacris: de his quæ vi.

(b) In propof. 29. ab Innocentio XI. damnatam.

* Inde militarium Ducum imperia obligant cum evidenti vitæ discrimine; mandatum Episcopi, ne Pastor; Principis, ne Medicus recedat a suis tempore pestis &c.

officiis erga nos ipsos, si necessitas inevitabilis duo jungat mala physica, eligendum minus; si physicum & morale, illud est subeundum: hinc nulla bonorum, nulla vitæ perdendæ necessitas præhabenda necessitati propriæ salutis; nil obstante mortis periculo suscipiendus baptisimus, * veraque religio, agnita ut talis, amplectenda, &, si opus est, profitenda. In officiis, proximo naturæ jure præstandis, regulariter cessat obligatio in æquali periculo, quia *proximior quivis sibi*: ** hinc nulla obligatio naufragi de cedenda naufrago tabula. Non cessat *semper* in periculo proximi longe majore, etiam æternæ salutis, præcipue si quis urgeat *titulus*, nullaque obstat periclitantis culpa: sic, *Azorio* auctore, nil obstante mortis periculo, tenetur quis *lege charitatis* peccantem corripere, graviter laboranti succurrere, baptismum morituro infanti administrare &c. sed de his infra exactius. Denique advertendum, an *necessitas*, in qua versamur, sit posita a Deo, vel a *malitia hominis*. In casu priore sæpe cessat obligatio: sic *Judæo*, in extrema famis necessitate, fuisset licitum *edere snillam*; non in posteriore, si metus mortis accessisset a tyranno, suillæ esum jubente in *contemptum legis*. Sic in casu posteriore, *per se loquendo*, etiam cessat obligatio in quovis periculo alterius, etiam salutis: nam merito excusandus, qui alium, quam se, perire malit, præsertim cum periculum alterius *malitiæ propriæ* sit imputandum: exempla occurrent suo loco. Sed hisce regulis, casibusque inde decidendis, observationem admodum observandam subjungit *Heineccius* (a). Si recte, inquit, ponamus calculum, multi finguntur casus, qui rarissime contingunt; plures, cum instat præsentissimum periculum, capto in arena consilio, resolvuntur, ut non male de ejusmodi casibus usurpare possis illud *Poetæ* (b): *facile omnes, quum valemus, recta consilia ægrotis damus, tu si hic esses, aliter sentiret.* Ita ille. Quidquid sit *de facto*, *de jure naturæ* certum est, axioma illud: *necessitas non habet legem*, quo sumitur *universalis*, eo esse *fallacius*. ***

S. II.

Defensio vitæ in specie.

Origo justæ defensionis.

Defensio justa, contra vim injuriam, oritur ab amore naturali.

S. I I.

De jure necessitatis in specie circa defensionem vitæ propriæ.

Queritur III. Quenam origo justæ defensionis, & quodnam æquitatis principium fundamentale?

R. Defensio justa, contra vim injuriam, originem trahit ab amore cuiusvis congenito, in quo, velut principio, per rationem ordinato, etiam fundatur.

P. Assertum. Conservatio sui in statu connaturali, quo ad vitam, membra, bona &c. contra vim omnem, etiam vi, si opus sit, repellendam, oritur non modo a quodam *cæco instinctu* amoris proprii *connaturali*, sed etiam ab amore sui *ordinato*; ipso lumine rationis eo impellente, ut quivis in semetipso experitur: ergo est a naturali amore. A. patet, ex ipsis etiam animalibus, quibus Natura vires, sibi tuendis juvandisque, attribuit, *Cicerone* teste: *generi animantium omni est a Natura tributum, ut se,*

* Fluminis, si fieri potest: quia de baptismo fluminis, ratione amoris perfecti homo nequit esse tam certus, independenter a revelatione, quam de baptismo fluminis; saltem regulariter, & per se loquendo.

** In hunc sensum *Seneca* L. 2. c. 15. de beneficiis: *Dabo egentis, sed ut ipse non egeam; succurrere perituro, sed ut ipse non peream*: quem in sensum abijt axioma inter Scholasticos receptum: *Ordinata charitas incipit a se ipsa*.

(a) In elementis cit. L. 1. c. 6. n. 163. f. m. 128.

(b) Terentii Antr. 1. v. 9.

*** Unde & eo fallacior regula *Thomasi* in fundam. J. N. L. 2. c. 2. n. 18. & 19. *omnes leges habere rationem exceptionem necessitatis*, nisi medium evadendi suppeditetur a malitia humana, contumeliam Dei intendentem.

ut se, vitam, corpusque tueantur, declinentque, quæ nocitura videntur (a): sic dente lupus, cornu taurus petit; unde, nisi intus monstratum? uti canit Horatius. Sic teste Philosopho, (b) & homini manus pro hasta est, pro ense, pro armis quibuslibet, quæ omnia potest sumere ac tenere. Unde idem Romanus Orator (c): Est hæc non scripta, sed lex nata, quam non didicimus, verum ex natura ipsa hausimus; ad quam non docti, sed facti; non instituti, sed imbuti sumus, ut si vita nostra in aliquas insidias; si in vim, in tela, aut latronum, aut inimicorum manus incidisset, omnis honesta ratio esset expedienda salutis, &c. Hoc & ratio doctis, & necessitas barbaris, & mos Gentibus, & feris Natura ipsa præscripsit, ut omnem semper vim, quacunque ope possent, a corpore, a capite, & vita sua propulsarent.

Quæritur IV. Quæ æquitas, seu dispositio juris naturalis, circa defensionem vitæ in specie?

R. Defensio vitæ propriæ iusta, contra vim omnem, cuiusvis aggressoris iniusti, etiam cum ejus occisione, est juris naturalis permissivi, seu jure naturæ cuiusvis licita.

P. Assertum. Illud jure naturæ licitum, quod nec est positive exigitum, nec absolute oppositum amori, sibi, Deo, ac proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario: tale quid est iusta defensio vitæ contra aggressorem iniustum &c.

Minor quod ad Imum. Demonstrabitur infra, patetque ex eo, quod defensio privata non sit medium, determinate necessarium ad felicitatem sive propriam, quæ compensari potest majore bono, si intermittatur violenta aggressoris occisio; sive societatis humanæ, cui aliis mediis, sæpe magis commodis, præcaveri potest.

Quo ad 2. membrum demonstratur I. Quia conservatio sui, quo ad vitam, contra vim omnem, etiam aggressoris iniusti cæde, si opus sit, repellendam, naturali amori, & rationis lumini non disformis, sed potius conformis est: cum quisque naturali jure, ac etiam ordine charitatis, possit vitam suam præferre alienæ, præsertim iniusti aggressoris, * qui suæ malitiæ adscribere debet detrimentum vitæ.

Demonstratur 2. Quia hæc ipsa licentia neque amori proximi est dissentanea, qui & ipse hoc jure gaudet contra aggressores, immo societati humanæ admodum est consentanea; secus enim multiplicari facile possent homicidia, nec homines iusti possent satis, & universaliter, esse securi ab iniustis aggressoribus, cederetque pietas sæpe in pœnam, impietas in præmium, id quod amori sui ordinato, & societatis humanæ, in ordine ad felicitatem haud consentaneum.

Confirmatur Assertum Jureconsultorum suffragio communi. Nam testantur vulgata legum icita Instinctu naturæ habetur violentiæ per vim repulsio (d). Vim vi repellere omnes leges, omniaque Jura permittunt (e). Nam jure hoc evenit, ut quod quisque ob tutelam corporis sui fecerit, jure fecisse existimeretur (f). Sic Cajus Juris Consultus: adversus periculum naturalis ratio permittit, se defendere (g). Sic Josephus Historicus: Est Naturæ lex

Æquitas
iuste defensionis.

Est juris
permissivum
etiam cum
invasoris
morte.

Quia est ab
amore, sibi
& proximo
naturaliter
debito,

Nec determinate
necessarium
ad felicitatem
sive
proprium.

Nec simpliciter
opposita,
sed potius
conformis.

Est societati
humanæ
consentanea.

Testantibus
legum icitis

(a) Lib. 1. de Officiis.

(b) De partibus animal. c. 10.

(c) L. 3. de officiis.

* Nam occisio innocentis directæ, alterius jussu, etiam sub interminatione mortis, illicita: quia repugnat amori Dei, cum sit positiva cooperatio, & homicidium directum; quia repugnat amori, proximo debito, utpote innocenti; nec prævalet amor proprius, suppetente medio defendendæ vitæ contra iniustum mandatarium, si mortem inferre paret; vel saltem meliore bono, quam sit vita, a Deo post vitam retribuendo.

(d) C. Jus Naturale. 7. Dist. 1.

(e) C. Si vero 3. de sentent. excommunicat.

(f) L. us vim 3. ff. de J. & J.

(g) L. Itaque, D. ad L. Aquil.

lex illa, quæ in omnibus valet, ut velint vivere, idque ipsum est, quapropter eos, qui vita manifeste nos volunt spoliare, hostes censimus (a).

Oppositio-
net.
Etsi Deus
solus fit
vita Domi-
nus,

Quæritur V. Quanam in oppositum afferri soleant?

R. Solet opponi I. Solus Naturæ Author est Dominus vitæ, membro-
rum, bonorumque hominis, eique soli dominium hoc est reservatum, ut
communiter docent Theologi: ergo Naturæ Authori, non homini compe-
tit jus naturalis defensionis.

Homo tamen
est custos.

R. D. A. Solus naturæ Author est Dominus, eique soli dominium altum,
sem directum est reservatum, sic tamen ut homo sit usufructuarius, habeat-
que dominium utile, quo potest ea omnia facere, quæ concernunt usum,
& conservationem ejusmodi bonorum. C. A. Secus. N. A. & D. C. Er-
go non homini competit jus directum defensionis naturalis. C. C. Jus pre-
carium, a Creatore concessum. N. C.

Neque Deus
in statu le-
gis naturæ
jus istud
limitavit.

Solet opponi II. In statu Legis Naturæ jus defensionis, cum alterius oc-
cisione, saltem jure Divino positivo est circumscriptum: ergo non est licita
sui defensio qualiscunque. A. P. Sic Deus dixit Noë (b): Quicumque effuderit
humanum sanguinem, fundetur sanguis illius: ad imaginem quippe Dei factus
est homo: ergo jus Naturæ fuit limitatum.

Soltem re-
spectu justæ
defensionis.

R. N. A. Ad P. D. A. Et lex ista intelligenda est de injusta hominis
occisione, sanguinisque effusione. C. A. De quavis etiam justa, per neces-
sariam sui defensionem. N. A. & C. Si universaliter tenerent hæc verba,
nec Judex malefactorum sanguinem fundere posset, quin proprium perdere
deberet. Immo cum dictum sit antiquis: sanguinem pro sanguine, animam
pro anima, (c) justum est, ut aggressores injustos, usque ad sanguinem,
eodem modo, repellamus.

Neque est
adversum
societatis vitæ.

Solet opponi III. Defensio sui, saltem ad usque alterius lesionem, atque
perniciem, videtur esse contra leges amoris, societati humanæ in ordine ad
ejus felicitatem naturaliter debiti: ergo non est licita jure naturæ. A. P.
I. Leges, pro felicitate societatis humanæ, pacem primario spectant, nos-
que adstringunt ad colendam socialem vitam: atqui non colimus, perdendo
hominem nobis similem, sed jacturam facimus humano Generi æqualem,
ac si ipsimet periremus.

Sed præju-
diciosum;

2. Si licitum est, vim vi sanguinolenta repellere, majoribus turbis ex-
ponitur humana societas: atqui hoc est contra fundamentale principium a-
moris, in ordine ad felicitatem, societati humanæ naturaliter debitam: er-
go &c.

Sed potius
conforme,

R. N. A. Ad P. I. D. Maj. Nosque adstringunt æqualiter, ad colen-
dam mutuo socialem vitam, & salvo jure inculpatæ tutelæ. C. Maj. Ad-
stringunt inæqualiter, non mutuo, seu pro casu, quo per alterius injuriam
salvi esse non possumus. N. Maj. & D. Min. Atqui non colimus perdendo
hominem, idque nostra culpa. N. Min. Culpa illius hominis; qui injuste
me aggrediendo sese infociabilem, atque ineptum ad recipienda pacis officia
reddit. C. Min. & N. C.

Ac necessa-
rium.

Ad 2. N. Maj. Majoribus turbis exponeretur humana societas, si im-
pune in cujusvis salutem licitum foret grassari, & frustra concessisset nobis
Natura vitæ bona, si injuste illa invadenti non liceret vim opponere, pro-
bique improbis in prædam forent expositi, si vim recipere, neque tamen
repellere valerent. Hinc concludit Puffendorfus (d): violentam sui defen-
sionem plane proscribere, haud quidquam paci, sed exitio Generis humani
conduceret. Neque enim lex Naturæ, utique in salutem hominis instituta,
tali

(a) De bello Judaico L. 3. c. 25.

(b) Genes. 9. v. 6.

(c) Exodi 21. v. 24.

(d) De J. N. & G. L. 2. c. 5. §. 1. f. m. 250.

tali paci favere censenda est, quæ præsentem ipsi perniciem, & nihil minus, quam sociabilem vitam, erat productura.

Solet opponi IV. Ex dictis sequitur, quod non modo in *statu Naturæ* seu *libertatis*, æquali in æqualem competat ejusmodi jus inculpatæ tutelæ, sed etiam in *statu civili* v. g. civi in civem: hoc dici nequit: ergo nec id, unde sequitur.

Et licet jus istud locum quoque habeat in statu civili.

R. D. Maj. Sed etiam in *statu civili* eodem modo. *N. Maj.* Modo longe diverso, magisque limitato. *C. Maj.* Cives adversus cives, sive *temporarios*, sive *perpetuos*, violentam sui defensionem sic moderari tenentur, ut eam tum demum adhibeant, quando tempus & locus non indulgent spatium implorandi Magistratum: contra in *statu naturali libertatis*, ubi Superior non agnoscitur, potest æqualis contra æqualem se defendere, quando actu invaditur, & (si necessitas exigat) in vasorem occidere, nisi hostilem animum exuat, seque petita sponte venia, prioris amicitia participem faciat.

Habet tamen diversum modo.

Solet opponi V: Ex dictis videtur fluere, quod etiam contra aggressorem *errantem*, qui alterius jugulum, minime innocuum, a se impeti putat; vel contra *lunaticum, furiosum* &c. licita sit defensio, etiam morte in vasoris; siquidem periculum evitari aliter non possit: hoc nimium; quia hic nulum subest peccatum, vel injustitia: ergo &c.

Nec aggressori parocinatorum error, furor, amenitas.

R. Tr. Maj. Quia ad innocentiam defensionis videtur sufficere, quod alteri non sit *jus* ad me occidendum, neque in me *obligatio* mortem citra reluctantiam subeundi; nam cum *conservatio sui*, ordine naturali, procedat, non pot. est homo, in *pari cum altero periculo constitutum*, non sibi consulere potius; immo cum periculum hoc ab altero, mihi imminenti, creetur, eo minus invidiosum est, malum in authorem suum recidere: nam ut ut erraverit in persona, in proposito non erravit, nec ob errorem aggressoris quis sit deterioris conditionis, quam alter, cui hic fortasse non sine causa irascebatur. *Minoris* rationem *D.* Hic nulum subest peccatum, & jus defensionis, *primario* & *per se*, oritur ex alterius peccato: *N. Primario* & *per se* oritur ex natura, quæ sibi quemque ita commendat, ut non possit non ad propriam salutem incumbere. *C.*

Quia invasori manet in jure defendenda sua vita.

Solet opponi VI. cum *Gersone*, (a) *Richardo a S. Victore*. (b) & aliis. Saltem inique laceffitus, qui verosimiliter præsumit, se esse in *statu gratiæ*, interficere nequit aggressorem injustum: ergo necdum tenet assertum. *A. P.* Lege & ordine justitiæ, ac charitatis, saltem spirituali vitæ proximi corporalis propria est postponenda: ergo &c.

Neque obstat iniqui in vasoris perditio, etiam spiritualis.

R. N. A. Ad *P. D. A.* Vita propria est postponenda, siquidem hoc sit ita *necessarium* proximo ad vitam spiritualem, ut eam sine ejusmodi postpositione consequi nequeat. *C. A.* Secus. *N. A.* & *C.* Aggressor per semetipsum facile consequi salutem potest, si a proposito velit desistere: Et cui in vasoris malitia innocens cogereetur esse miser? Nunquid ejusmodi lex, qua ob alterius scelus quis deberet bona, aut ipsam quoque vitam, perdere, *ordinata* non esset, utpote quæ innocentes exponeret bonorum jacturæ, periculo vitæ: facinorosos foveret, ac multipliciter, ingenti utique Reipublicæ detrimento. Immo sequeretur, quod de reo, *pœnitentiam* recusante, non posset sumi supplicium ultimum; quod Barbari, *injustissime* Regionem devastantes, nec per bellum justum repelli, ac interimi

Quia ex ipso, seu propria illius culpa.

Tom. I.

Y

rimi

(a) Tract. de Eucharist.
(b) Opusc. de charit.

rimi possent, quæ omnia, ad appendices primi generis absurdas, merito relegantur. *

S. Augustinus videtur quidem illicitam dicere alterius occisionem pro contemptibili vita,

Solet opponi VII. S. Augustinus expresse ait: Non placere sibi consilium, ut quis privatus, pro vitæ propriæ defensione, quemquam occidat. (a) Item: se non invenire, quo patio a libidine, seu culpa, illos defendat, qui interficiunt quemquam pro his rebus, quas contemni oportet, hoc est, quas inviti amittere possunt, ut est vita, aliaque bona (b): Ergo, etsi lex minus ejusmodi malefactorum, ne majora committantur, non male possit permittere, non tamen pro auferibili, adeoque contemptibili vita, quis potest licite, cum alterius nece, sese defendere.

Sed tantummodo directe intensionem, Ex mente Angelici.

R. I. Quid si contrarius hic foret S. Augustinus, ut suspicatur Molina? Certe suffragarentur alii PP. & DD. communiter.

R. II. Cum Angelico (c) D. A. Non placet consilium, ut quis pro vitæ propriæ defensione quemquam occidat, sic ut ejus mortem intendat directe, & positive. C. A. Sic ut directe, & positive intendat necessariam vitæ defensionem; occisionem alterius tantummodo indirecte, & negative, non curando, etsi prævideat, ex actu defensionis secururam alterius mortem. N. A. & C. Hinc, etsi ejusmodi defensio positiva vitæ auferibilis, & consequenter contemptibilis, juxta D. Augustinum, per accidens forsan libidine, seu culpa non vacet, vacat tamen jus naturale, ordinato fundatum amore; vacat a fortiori lex civilis, eo quod actum, ob majora præcavenda mala, permittat; actus intentiones non attendat, adeoque actui pœnam quidem, homicidiis competentem, relaxet, a culpa tamen, ob inordinatum appetitum ad vitam, nequaquam absolvat.

Vel potius intentam ex affectu odii pravo atque illicito.

Solet opponi VIII. Cum Molina: (d) Licita est necessaria aggressoris injulti occisio etiam directe, ac positive intenta, v. g. pectus petendo, vel jugulum: ergo S. Augustinus, & ipse etiam Angelicus melius exponitur de illicita occisione, intenta propter vindictam, quam de illicita occisione, intenta etiam directe propter legitimam defensionem. A. P. In positis circumstantiis, ipsa aggressoris injulti occisio non est mala, nec contra quintum præceptum Decalogi: ergo etiam intendibilis directe. A. P. Occisio est ab ipso aggressore factum necessarium medium ad finem bonum, puta conservationem vitæ propriæ: ergo &c.

Ut vult Molina.

R. I. Angelicus, ad mentem D. Augustini, negaret, conservationem vitæ propriæ, cum occisione alterius directa, esse finem bonum, quia rem invito auferibilem, adeoque contemptibilem. Sed

R. II. Fr. totum: sive S. Augustinus modo Angelico, sive uterque Molina methodo exponatur, asserto nostro non adversatur: ergo loquere, ut lubet.

Illicita fornicatio, adulterium &c.

Solet opponi IX. Pro conservatione vitæ, neque per leges naturæ, unquam licita est mollities, fornicatio, vel adulterium, ut supra demonstratum: ergo nec homicidium, utpote gravius peccatum. C. P. Ideo nunquam sunt licita

* Ex his colligere est, quo jure infamis author de la Morale des Jesuites P. I. a. x. f. m. 10. hanc Molins, Casetani, aliorumque communem doctrinam fugillet hac crisi. Après cela on pourroit dire justement de ceux, qui enseignent de si pernicieuses maximes, aussi bien que de ceux, qui les pratiquent sur leur parole, ce que notre Seigneur a dit des tyrans: Ils tuent le corps, & après ils ne peuvent plus rien faire, s'ils ne passioient point plus avant, & ne donnoient le pouvoir de faire mourir les ames, aussi bien que les corps, en permettant de tuer celui-ci &c. encor que l'on soit assuré, qu'il fera damné.

(a) Ad Publicolam epist. 154.

(b) l. 1. de lib. arbit. n. 11. col. m. 573. novæ edit. ubi etiam inter alia habet: sed illi homines quomodo lege inculpata inculpatis esse queant, non video: non enim lex eos cogit occidere, sed volens quis in potestate. Liberum eis itaque est, neminem necare pro iis rebus, quas inviti possunt amittere, & ad hoc amare non debent &c. Sic vita, quia auferri potest, contemnenda est &c.

(c) 2. 2. q. 64. a. 7. ad 1.

(d) Tract. 3. Disput. 11. col. m. 1755.

licita priora, quia vita spiritualis semper præferenda est corporali: ergo neque posterius.

R. Cum Angelico (a) D. A. Et hoc ideo, quia ejusmodi actus per se, & ex necessitate determinata, nunquam ordinantur ad conservationem vitæ propriæ. C. A. Si ordinarentur, veluti actus, ex quo sequitur homicidium. N. A. & C. Ad P. D. A. Quia vita spiritualis semper est præferenda corporali, si mors sit necessarium medium ad conservandam vitam spiritualem. C. A. Secus. N. A. & C.

Quia non est medium, servand. vitæ necessarium.

S. III.

S. 3.

De jure necessitatis in specie, circa defensionem bonorum naturæ, ac fortunæ?

Defensio bonorum naturæ & fortunæ.

Quæritur VI. Quæ equitas, seu dispositio juris naturalis circa defensionem bonorum naturæ, ac fortunæ?

R. I. Est insuper licita, jure Naturæ, justa defensio bonorum naturalium, qualia sunt membra, pudicitia, libertas, contra vim omnem, etiam cum occasione aggressoris injusti.

Licita justa defensio bonorum naturalium;

P. Assertum. Defensio vitæ, ex principio amoris fundamentalis, est juris naturalis permissivi: ergo & defensio bonorum naturæ. C. P. I. Quia membra non minus, quam vita, a Deo nostræ custodiæ sunt commissa, & sæpe, in ætimatione humana, ipsi vitæ æquiparantur. 2. Quia ejusmodi naturæ bona sæpe ipsamet vita sunt chariora, teste Seneca (b): Proxima ab his sunt, sine quibus possumus quidem vivere, sed ut mors potior sit, tanquam libertas, & pudicitia, & mens bona. *

Quia vitæ æquiparantur:

R. II. Eodem modo est licita defensio bona fortuna, si in notabili quantitate, vel pretio, sive eripienda, sive erepta, non nisi morte furis, aut servari, aut recuperari possint.

Eodem modo quoque licita defensio bona fortunæ, si in notabili quantitate, vel pretio, sive eripienda, sive erepta, non nisi morte furis, aut servari, aut recuperari possint.

P. Assertum. I. Defensio vitæ, ex principio amoris fundamentalis, est juris naturalis permissivi: ergo & defensio bonorum fortunæ. C. P. I. Quia eodem jure, quo licitum est occidere invalorem vitæ; eodem licitum est occidere invalorem eorum, quæ sunt necessaria ad sustentandam, ac conservandam vitam: sed bona fortunæ taliter sunt necessaria: ergo &c. 2. Quia spectato statu naturæ, præsertim lapsæ, ut recte advertit Lessius, (c) si minus determinate & absolute, saltem moraliter & minus strictè necessarium medium est, conservandi ac recuperandi sua, vagamque in aliorum bona licentiam, humana societatis tantopere turbativam, comprimendi. ** 3. Quia alias foret securum in societate humana ab ejusmodi harpyarum libidine. Accedit; quod alias omnia ferme bella forent injusta, atque illicita; cum

Et humane societati perquam accommodata.

Ad comprimendam furum audaciam.

Y 2

ordina-

(a) 2. 2. Q. 64. art. 7. ad 4.

(b) L. I. de benef. c. 11.

** Clarissimus P. Schmier in J. P. L. I. c. I. Sect. 2. §. 1. n. 44. f. m. 18. pro confirmatione assert verba D. Augustini L. 1. de lib. arbitri. Lex dat potestatem vel viatori, ut latronem, ne ab eo occidatur, occidas, vel cuiquam viro aut famina, ut violenter sibi irruentem stupratorem, ante aut post illatum stuprum, si possit, interimat. Sed hæc verba: aut post, editio nostra non habet. Et mens D. Augustini videtur ibi eo tendere, ut vita, quia asseribilis, adeoque & contemptibilis, sit potius amittenda; pudicitia autem, quia invito inasferibilis, alterius necem non exigit.

(c) De J. & J. L. 2. c. 9. n. 72.

** Scitissima similitudine rem exprimit Oratorum Alpha L. 3. de offic. Sicut, inquit, si unumquodque membrum sensum suum haberet, ut putaret, se posse valere, si proximi membri valetudinem ad se traxisset, debilitari, ac incutere totum corpus necesse foret; ita si unusquisque nostrum rapias ad se commoda aliorum, detrahatque, quod cuique possit, emolumenti sui gratia, societas hominum evertatur necesse est: nam sibi ut quisque malis, quod ad usum vitæ pertineat, quam alteri acquiri, concessum est non repugnante natura. Illud natura non patitur, ut aliorum spoliis nostras facultates, & copias &c. augeamus.

ordinarie non gerantur, nisi ob bona temporalia, & in iis plurimi homines interimantur: atqui ejusmodi sequelæ admitti nequeunt: ergo.

Rationi suffragatur authoritas.

P. *Affertum 2. Communi* propemodum Authorum *calculo*. Certe *Cardenas* duos ultra quadraginta enumerat, (a) ut colligas *Hugonis Grotii* censuram admodum inanem, qua perstringit *Sotum*, *Lessum*, *Silveiram* &c. his verbis (b) *nimirum in hac materia, sicut in aliis multis, cum tempore laxata est disciplina, & paulatim interpretatio legis Evangelicæ cæpit ad sæculi mores accommodari: Papæ! Disciplinæ Evangelicæ Arminianus zelotes! Quid inanius, quam consilia confundere cum præceptis, sic ut ex illo Evangelii, dimitte ei & pallium* &c. defensionem ejusmodi probez illicitam? Inde ejus glossator *Gronovius*: *rursus inculcat Grotius Evangelicæ legis perfectionem, quasi perfectio Evangelicæ sit, demere metum grassatoribus nocturnis, & exponere bonos facinorosorum impunitiori audacia.*

Oppositio-nes.

Inter vitam, & bona fortuna, esse non physica,

Est tamen proportio moralis.

Quæritur VII. Quid oppositionis patitur utrumque assertum?

R. *Opponi potest I.* Non est proportio inter vitam, quæ semel perdita recuperari nequit, & inter bona temporalia, quæ recuperationem admittunt: ergo etiam gravis bonorum jactura, alterius morte, per Naturæ leges, *licite* averti nequit.

R. *D. A.* Non est *æqualitas*, seu proportio *physica*. *C. A.* Non est proportio *moralis*, seu talis, ratione cujus defensio bonorum, etiam cum jactura vitæ contra raptores, jure naturæ, permessa sit. *N. A.* Et suppositum, quod requiratur *æqualitas* inter malum, ab injusto invasore intentum, & a justo defensore inferendum, cum non se habeat per modum pœnæ, *proprie dictæ, & a justitia vindicativa, sed a jure defensionis regulandæ.* Unde cum bona notabilis quantitatis sint pars vitæ, hæcque sine bonis, aut omnino non, aut non nisi ægre protrahi possit, habetur sufficiens proportio *moralis* ad ejusmodi defensionem, præsertim cum tranquillitas humani Generis subsistere *difficulter* posset, nisi raptores, etiam remediis ultimis, repellere, ac absterri possent.

Vita proximi, bonis fortuna, esse præferenda,

Opponi potest II. Ordine charitatis vita proximi præferenda est bonis nostris externis: ergo ob ejusmodi bona occidi nequit. *A. P.* Ex *S. Augustino* (c): *Quomodo apud eam (Divinam Providentiam) sunt isti a peccato liberi, qui pro iis rebus, quas contemni oportet, humana cade polluti sunt?*

In ejus necessitate, non autem iniquitate.

R. *D. A.* Præferenda est, cogente proximum indigentia extrema. *C. A.* Absque necessitate, & impellente solum malitia, ac injustitia. *N. A.* & *C. Molina D. Augustinum* exponit pro casu, quo quis intenderet mortem invasoris in *vindictam aggressionis*, non autem in *necessarium medium defensionis bonorum*, (d) qua de re supra.

Nec requiritur simul machinatio mortis in jure,

Opponi potest III. Defensio bonorum, cum occisione invasoris, non est licita, nisi *simul* periclitetur vita: ergo &c. *A. P.* ex c. 2. *de homicidio*, ubi dicitur: *si sine odii meditatione, te tuaque liberando, interfecisti* &c. & ex c. 3. ubi permittitur occidi *fur nocturnus, non diurnus, nisi armatus* &c. scilicet ob præsumptionem, quod tam diurnus armatus, quam nocturnus, non modo venerit ad furandum, sed etiam ad occidendum, *S. Augustino* interprete (e).

Præcipue in statu naturali.

R. Hæc probant non *pro statu naturali, sed civili*, ubi restrictior potestas, eo quod bona per Magistratum facilius recuperanda sint præcipue a *fu-*
re diur-

(a) Crisi Theolog. P. 3. Disp. 57. c. 3. a. 5.

(b) L. 2. de J. B. c. 1. n. 13. f. m. 328. edit. *Francos. A. 1691.* cum excerptis annotationibus virorum insignitum.

(c) L. 1. de lib. arbitr. c. 5.

(d) Tract. 3. Disp. 13. & 17. col. m. 1774.

(e) In cap. 22. v. 2. Exodi.

re diurno, quia cognito; non armato, adeoque facile repellendo. Permittunt autem leges, in foro externo, occisionem furis nocturni, diurnique armati necessariam, vel in pœnam, vel ob præsumptionem non tam inferendæ necis a fure, quam quod ab ejusmodi fure bona vix aliter sint amplius recuperanda.

Opponi potest IV. Notabilis quantitas regulariter est unus aureus: ergo regulariter occidi posset fur pro conservatione unius aurei: atqui hæc est propositio damnata ab Innocentio XI. ordine 31.

R. D. A. *Respectu peccati gravis in materia furti.* C. A. *Respectu justæ defensionis*, etiam cum morte furis. N. A. & C. Neque inferas, ergo rapinæ modicæ, injuriæ leviores, verbera modica, *etsi continuata*, reprimi, intentata nece, non possent: atqui hoc faceret vitam in statu mere naturali insociabilem. R. In ejusmodi casibus dari posse coalescentiam moralem.

Opponi potest V. Explicari nequit sufficiens quantitas, seu pretium ad ejusmodi justam defensionem: ergo &c.

R. N. A. Juxta *Cardenam* ad defensionem occisivam sufficiunt quadringenti argentei * *absolute*; minor summa *respective*, & forte *respectu pauperis* etiam aureus, illi summe necessarius. Unde res devolvitur ad *judicium Prudentum*.

Opponi potest VI. Si licita est bonorum defensio, etiam *recuperativa*, licitum foret occidere furem cum re sua fugientem, etiam eminus sclopeto eum persequendo, & ferendo.

2. Immo licitum foret, furem e medio tollere, postquam res furto ablata jam multo tempore pacifice possedit: sed hoc videtur nimium: ergo &c.

R. *Ad 1.* Affirmative cum *Soto*, *Lessio*, *Tamburino*, & aliis. *Ratio est* 1. Quia tam diu durat justa rei defensio, quamdiu alius non est in quietâ possessione. 2. Quia si talis persecutio non liceret, inutilis & frustra foret rerum suarum defensio, ut patet.

Ad 2. D. *Maj.* Immo licitum foret, *respectu status naturalis*, casu, quo nullum aliud foret recuperandi remedium. Tr. *Maj.* *Respectu status civis*, ubi suppetit via ordinaria Juris. N. *Maj.* In statu naturæ laxiores tribuunt terminos juri defensionis legitimæ, quod durare volunt, quamdiu in iniuri raptoris detentione manet animus hostilis. (a) In statu civili spatium constringunt ad tempus, quo censetur durare invasio, incipitque *moraliter*, teste *Lessio*, quando fur se se ad invadendum accingit, & durat, usque dum fur res, furto ablatas, pacifice possederit: tum enim, ut vult *Illung*, (b) coram Judice agendum, qualem præter se, in statu Naturæ, nemo agnoscere censetur.

Opponi potest VII. Si licitum est, defendere defensione occisiva bona fortunæ, licitum erit sic quoque defendere, ad quæ habetur spes, *jus inchoatum*, vel *jus ad rem*, puta hæreditatem, legatum, officium: sequela est damnata ab Innocentio XI. ** ergo &c. *Maj.* P. Talis spes, seu jus, sæpe est longe magis æstimabile, quam notabilis pecuniæ summa, actu possessa: ergo pariter licita erit ejusmodi defensio occisiva.

R. N. *Maj.* Ad P. Tr. A. D. C. Ergo pariter licita erit, si sola magnitudo boni ad justam ejusmodi defensionem sufficeret. C. C. Si requiratur etiam certum.

Tom. I.

Y 3

certi-

* Seu *Prætorius*; hoc est, tales Imperiales circiter.

(a) *Puffendorffius*, *Grotius* & alii.

(b) *Tract.* 4. *Disput.* 3. Q. 2. n. 68.

** *Propositio* 31. inter damnatas A. 1679. 2. Mart. *Non solum licitum est defendere defensione occisiva; quæ actu possidemus, sed etiam, ad quæ jus inchoatum habemus; & quæ nos possessuros speramus.* *Propositio* 33. *Licitum est tam heredi, quam legatario, contra injusto impedientem, ne hereditas adeatur, vel legata solvantur, se saltem defendere, sicut & jus habent in castellaniam, vel pœnendam contra eorum possessionem juste impedientem.*

Neque notabilis quantitas est unus aureus.

Respectu justæ defensionis.

Censetur notabilis.

Ex judicio prudentium.

Recuperatio bonorum a fugiente licita.

Non a possidente in statu saltem civili;

Quia durat ut fuga durat justæ rei defensio.

Durante possessione suppetit via juris, alius dicimus de statu naturali.

Nec tamen licita defensio occisiva ob spem, jus solummodo inchoatum &c.

Quia requiritur jus certum.

certitudo de jure, & de non suppetente alio medio boni vel servandi, vel recuperandi. N. C. In statu Naturæ suppetunt transactiones, aliaque media leniora, in statu civili via juris. Immo, absolute loquendo, ejusmodi licentia in utroque statu foret pernicioſa: ergo nullo jure permiſſa; nam ut recte obſervat *Illſung*, (a) ejusmodi licentia eſſet occaſio ad plurimas cædes, eo quod homines, ſæpiſſime excæcati cupiditate boni acquirendi, judicarent; obſtare hunc vel illum ſuæ ſpei, vel juri inchoato, ſeu quaſiſto. Hæc autem homicidia forent manifeſte contra bonum commune non modo ſocietatis civiliſ, ſed etiam naturalis, ut adeo; eſſi in caſu raro, forte alia non ſuppetere media, bonum privatum deberet cedere publico, neque ejusmodi licentia unquam ſit præſumenda. Sed hac de re pluribus §. ſequenti.

§. 4.

§. IV.

Defenſio ſama.

De jure neceſſitatis in ſpecie, circa deſenſionem bonorum ſama.

Queritur VIII. Quæ æquitas, ſeu diſpoſitio juris naturalis in ſpecie circa deſenſionem ſama?

Eſt etiam licita jure natura juſta deſenſio bonorum ſama;

R. Eſt etiam licita, jure Natura, juſta deſenſio bonorum ſama, honoris &c. 2. Quamvis reſpectu ſolius honoris, vel ſama ſpeculative magis procedat, quam practice. 3. Id, quod adhuc magis intelligendum de recuperatione honoris, ſeu vindicatione illata contumelia. 4. Unde in ſtatu civili, præcipue Chriſtiano, multo minus poteſt habere locum ejusmodi licentia privata deſenſionis.

Quia eſt mabilior bonis fortunæ

Aſſertum P. Quo ad primum membrum. Deſenſio bonorum fortunæ, ex principio amoris fundamentali, eſt juris naturalis permiſſivi: ergo & deſenſio ſama. C. P. Quia bona ſama, honoris &c. merito habentur pluris quam opes: ergo, ſi licita eſt occiſio aggreſſoris injuſti pro ſervandis bonis fortunæ, a fortiiori licita erit pro ſervandis bonis honoris, & ſama.

ſuffragantia communis Doctorem.

C. P. 2. Quia illatio tenet communi judicio Theologorum, & Jureconſultorum, tam veterum quam recentiorum, Molina, Soti, Navarri, Antonii Gomezii, Covaruvie, Leſſi, Lugonis, Silveira &c. & aliorum paſſim.

Quæ tamen licentia, reſpectu ſolius honoris, potius ſpeculativa; quæ in praxi rariffima juſta.

*Aſſertum P. quo ad 2. membrum. Deſenſio honoris, ut ſit licita, debet procedere ex amore ſui, ſecundum rectam rationem ordinato, hoc eſt, debet eſſe juſta: atqui practice, ſeu ordinarie loquendo, difficulter poteſt ita procedere, & eſſe juſta: ergo nec licita. Min. P. Ut ſit juſta, ex infra dicendis, debet injuria, ſeu damnum honoris, eſſe certum, ac præſens, ſeu certo inferendum. 2. Nec aliter, quam injuriantis nece impedibile, vel evitabile. Jam ſic: Ordinarie, ſeu practice loquendo, injuria, ſeu damnum honoris non eſt certum, vel certo inferendum. Nam, ut recte obſervat *Illſung* (b) cum aliis, unde certum eſt, quod calumniator ſit illaturus injuriam, & nullo modo mutaturus mentem? Unde eſt certum honoris diſpendium, cum ſæpe contingat, ut calumniatori fides non habeatur, ſicque creſcat potius honor, quam minuatur? Unde eſt certum, quod injuriantis cæde honorem ſuum quis defendat, & non potius lædat, ac minuat? Sane cum ejusmodi cædes ordinarie latere non poſſint, occiſor ob hanc ipſam cædem de honore ſuo periclitatur; immo tanquam homicida eundem perdit, & probabilitus etiam, ob illud ipſum crimen, quod a calumniatore objiendum ſibi timuerat; ſiquidem curioſitas humana, dum cauſam cædis indagat,*

(a) Tract. 4. diſp. 3. Q. 2. n. 69.

(b) Tract. 4. Diſp. 3. Q. 2. n. 69.

dat, facile in notitiam illius, vel forte in suspicionem peioris venit; cum multa imminutione honoris illius, qui eadem patravit. Unde

Affertum P. etiam quo ad 3. membrum. Si jam est facta contumelia, cædes calumniantis tantum abest, ut sit certum medium, ut potius videatur prorsus inutile ad reparandum honorem, & damnum: ergo illicita. A. P. Calumniatoris nece non recuperatur ablati honor, uti turis occisione recuperantur ablata fortunæ bona. *Accedit*, quod si calumnia pluribus, ut solet, jam innotuerit, hæc notitia per eandem nequaquam tollatur, sed per eandem magis minuatur honor, eo quod occisor sese faciat suspectum quasi alterum non sustulisset e medio, nisi eo fine, ut suum dedecus probari non possit: ergo videtur esse inutile medium. Jam sic: *Inutile medium*, ad recuperandum honorem assumptum, non est *justa defensio*, sed *mera vindicta*, etiam Naturæ jure illicita: ergo &c. A. patet ex Hugone Grotio, (a) & ipsomet Puffendorffio, etsi hoc in puncto adversis; siquidem hic inquit, *meram vindictam, quæ nihil aliud præter lædentis perniciem quærit, sub crudelitatis vitio natura proscripsit* (b)

Quod magis ad hoc verum de recuperatione honoris, ab eadem rationem,

Affertum utrumque confirmatur. Quod positive repugnat amori, ad felicitatem Societati humanæ propriam, simpliciter necessario, jure naturæ permixtum esse non potest: atqui talis licentia, seu defensio, etiam vindicativa honoris, universaliter licita, spectata praxi videtur repugnare amori simpliciter necessario: ergo. Min. P. Talis defensio vindicativa, universaliter licita, saltem spectata praxi, videtur esse conjuncta cum periculo nimii abusus, sic ut foret occasio ad plurimas cædes injustas, ex apprehensa, ut fit, qualicumque calumnia, vel honoris imaginario damno, ac præjudicio profectas: ergo spectata praxi videtur repugnare amori, ad felicitatem humanæ Societatis simpliciter necessario, adeoque expedire, ut jure naturæ, fundato in periculo nimii damni, absolute sit prohibita. A. Ipsa propemodum quotidiana patet experientia: siquidem homines, sæpissime superbia excæcati, se in honore læsos esse, vel certe ingens honoris sui detrimentum, ex qualicumque famæ læsione, sibi imminere, plerumque existimant, ut adeo cæde adversariorum, immo Judicum, Actorum, & Testium, sibi adversantium, internecone læsum honorem jure Naturæ licite recuperari, vel ejus læsionem impediri posse, sibi facile persuaderent, non sine ingenti perturbatione, & præjudicio humanæ Societatis.

Es quod in ista licentia in praxi foret simpliciter necessario perniciosa Societati humanæ.

Affertum P. etiam quo ad quartum membrum. Etsi, sub his terminis, non sit reperire legem prohibitoriam, tamen, ob eadem præjudicia, omnia tribunalia, recepta traditione, (c) praxi, ac consuetudine, (d) ejusmodi necem, calumniatoris privata autoritate illatam, graviter puniunt, si deprehendatur occisor: ergo signum est, talem cædem, jure naturæ, vix unquam; jure civili nunquam esse licitam. 2. Authore Illungo, (e) honor ordinarie recuperabilis est via juris; saltem non est certum, quod hac via recuperabilis non sit: ergo talis defensio, cum injuriantis nece, jure civili nunquam est licita. De jure Divino, & lege Christiana sufficienter constat ex illis verbis: *Diligite inimicos vestros, &c. Mibi vindicta, & ego retribuam, &c.*

Hinc in statu civili absolute illicita; quia supponit violationem juris;

Quæritur IX. Quanam in medium adversarii proferunt?

Y 4

Opposites.

(a) De Jure belli & pacis L. 3. c. 4.

(b) De J. N. & G. L. 2. c. 5. §. 3. f. m. 254.

(c) Quæ instar legis canonicæ.

(d) Quæ instar legis civilis. Sic L. de quibus, ff. de LL. Invetata consuetudo pro lege non immerito custoditur: & hoc est jus, quod dicitur moribus constitutum; nam, cum ipse leges, nulla alia causa, nos teneant, quam quod judicio Populi receptæ sint, merito & ea, quæ sine ullo scripto Populus probavit, tenebunt omnes. Nam quid interest, suffragio Populus voluntatem suam declaret, an rebus & factis. (e) L. supra cit.

Unde a bonis
fortuna ad
bona fama
nulla conse-
cutio:

Quia dispa-
ritas qua-
druplex;

Neque pari-
tas est cum
pudicitia;

Quia hec
irrecupera-
bilis thesau-
rus.

Nec est ne-
cessaria ejus-
modi defen-
sio ad priva-
tam publi-
camque in-
calumniam.

Opponunt I. Juxta asserti membrum primum, *bona fama* potiora homini-
bus sunt *bonis fortuna*: ergo *si jure natura* est licita defensio occisiva pro
istis, *a fortiori* licita erit pro illis.

R. C. A. D. C. Ergo *a fortiori* licita erit pro bonis famæ, si cætera
forent paria. C. C. Si non sint paria. N. C. Cætera non esse paria, pa-
tet ex dictis; quia nempe bona fortunæ defendi, & recuperari *absolute* pos-
sunt per eadem furis, tanquam necessarium, atque utile medium; non æ-
que bona famæ. 2. Quia illud non repugnat *simpliciter* felicitati Societatis
humanæ, in ordine ad præcavenda furta; repugnare videtur istud, *specta-
ta praxi*: ut nil memoretur de statu civili, ubi bona famæ *ordinarie* recu-
perabilia sunt *via juris*; non item bona fortunæ, a fure aufugiente, & se-
se justitiæ subducente. **P. Cardenas** assignat quadruplicem disparitatem (a):
1. Quia defensio vitæ & bonorum, per occisionem est *certo licita*; famæ
non nisi *speculative* & probabiliter. 2. Illa habere potest evidentiam de mo-
deramine inculpatæ tutelæ; non autem ista. 3. Illa non est contra jus com-
mune Reipublicæ, uti ista. 4. Illa nulla lege est interdicta, ut ista.

Opponunt II. Honor corporis, seu pudicitia, *jure Natura*, & etiam *ci-
vili*, est defendibilis defensione aggressoris occisiva: ergo, *a fortiori*, ho-
nor mentis, seu integritas famæ.

R. C. A. D. C. Ergo *a fortiori* integritas famæ, si cætera sint paria;
seu nisi obstat specialis ratio. C. C. Si obstat. N. C. Specialis ratio de-
sumitur ex probatione; præcipue quod, præter honorem, periclitetur et-
iam *virginitas, thesaurus irreparabilis*, nonnunquam vita, semper con-
scientia ob periculum consensus, quo casu etiam teneretur potius occidere
lenonem. Accedit, quod in variis historiis legamus, quasdam *Amazones*,
infrunitos ejusmodi satyros, pudoris raptores, violenta nece repulisse, nec
unquam legamus, eas ab ullo fuisse reprehensas, minus punitas: contra-
rium constat de cædibus *ratione famæ*: ergo signum est, hanc, non illam
occisionem esse licitam, ac permissam.

Opponunt III. Defensio famæ & honoris, etiam reparativa, etsi cum
infamatoris occisione, est *necessaria* partim incolumitati propriæ, partim
publicæ felicitati: ergo licita sit, oportet. **A. P.** Si licita non foret, *sal-
tem spectato statu naturæ*, nullum superesset efficax medium tuendi, repa-
randique honoris; quivis foret expositus calumniandi libidini; modestissi-
mus quisque esset miserrimus; protervus quivis convitiator securus, ac
immunis a pœna; sicque daretur occasio ad detractiones, infamationes, cal-
umnias, abque ullo freno; non sine ingenti Societatis humanæ confusio-
ne, ac præjudicio: ergo licitam esse defensionem, & reparationem hono-
ris, *etiam cum occisione calumniatoris*, positive exigitur ab amore, ad
suam, & Societatis humanæ felicitatem *simpliciter* necessario. Hinc **Puf-
fendorffius** (b): In statu naturali eo ipso, dum quis sese hostem mihi profite-
tur, id quod fit, quando injuriis me laceffit, dat mihi, quantum in se, ad-
versus se licentiam in infinitum. * Ac tunc demum revera vita redderetur
insociabilis, si licentiæ resistendi aliquis terminus statueretur inter eos, qui
naturaliter libertate vivunt. Qualis enim esset vita, si alter me semper modi-
cis infestare verberibus, seu injuriis, (c) pergeret, cujus malitiam alia ra-
tione

(a) L. c. Art. 3. f. m. 432.

(b) De J. N. & G. L. 2. c. 5. §. 3. f. m. 253. & 254.

* Interpres sub litt. e. ita glossatur. Hoc saepe incidat Author infra §. 10. 12. 16. & L. 8. c. 6. §. 7. Et verissimum utique esse testantur exempla Populorum ex omni ævo; ut pluribus comprobavit Hugo Grotius L. 3. de J. B. & P. c. 4. 5. 6. 7. 8. Sane nisi id statueretur, bella forent infinita. Addit dictum Seneca apud Euripidem: Quando vero hostibus nocere aliquis potest, nulla lex obstat.

(c) Ut habet §. 12. In statu naturali non potest ab aliquo exigi patientia, etiam modica, injuriarum præsertim continuatarum, quo minus per extrema quæque repellatur. Ita illi.

tionem reprimere non daretur, nisi morte ipsi intenta? Cum enim socialitas ad salutem universorum spectet, non sunt ejusmodi leges fingenda, per quas modestissimo cuique semper misero esse necessum foret, quotiescunque pravo cuiquam jus Naturæ violare placeret. Unde concludit: Absurde societas inter homines, injurias perferendi necessitate sancita, statuitur.

R. C. Maj. N. Min. Ad P. D. A. Si licita non foret ulla defensio honoris, vel reparatio, etiam occisiva, sive dein privata sit, sive ad instar publica, tunc non superesset remedium efficax in statu Naturæ. C. A. Si tantum licita non foret universaliter, quævis privata. N. A. Ergo licitam esse aliquam defensionem honoris, videtur exigi ab amore felicitatis tam propriæ, quam Societatis humanæ. C. C. Quamcunque. N. C. In ordine ad distinctionem ex iis, quæ supra diximus (a)

Saltem quævis privata, & universaliter:

Supponendum 1. Statum naturalem sumi posse pro conditione hominum, qui extra omnem societatem vivunt, mera in libertate, hoc est, nullius legibus subjecti, nullius utilitati subordinati, coactionis immunes, rerum suarum moderatores, actionum arbitri inter se æquales, soli Creatori, & Naturæ legibus subjecti. Item sumi posse pro conditione hominum, qui intra familias, & societates vivunt, non quidem in mera, naturali tamen libertate, quatenus ejusmodi familiæ, ab aliis prorsus independentes, naturali jure æquales, ex ductu sanæ rationis, cum aliqua membrorum subordinatione, Naturæ legibus conformi, vivunt.

Nam cum in statu mera libertate

Supponendum 2. In statu, mere naturali, * etsi extiterint hinc inde aliqui nunquam tamen extitisse humanum Genus, nec etiam, in hac providentia, existere potuisse. Siquidem mox initio instituta est a Creatore societas conjugalis, cum uxoris quadam subordinatione; subin ex Adami Posteris coaluere familiæ cum potestate patria; denique aliæ societates, servata libertate, & statu naturali, etsi cum subordinatione membrorum accommodata, & soli rationis ductui, ac dictaminibus conformi. Ex his

Nunquam extiterit, aut existat humanum Genus;

Patet 1. Statum naturalem, consideratum per familias, plena libertate gaudentes, naturali jure æquales, ab invicem independentes, & nulli alteri subordinatas, non caruisse tamen omni prorsus subordinatione respectu membrorum, adeoque nec potestate, quasi publica, per quam honor privatorum licite & defendi potuit, & vindicari: exemplo esse potest (modum si demas **) Divina injuria, a fratribus vindicata.

E statu naturali non est exclusa omnis potestas, quasi publica, pro defendendo privatorum honore.

Patet 2. Sicuti expedit pro tranquillitate Societatis humanæ, licitam non esse privatam cujusvis defensionem, vel vindicationem, etiam occisivam, respectu bonorum famæ, ut ne innumeris cadibus turbari possit Societas; ita ejusdem felicitas exigit, licitam esse defensionem, ac reparacionem, quasi publicam, ut calumniatorum vaga licentia frenari queat.

Immo est necessaria ad societatem humanam.

Patet 3. Limitationem defensionis privatæ, similibus terminis a Natura restrictæ, abesse tantum, ut vitam insociabilem redderet; modestissimum quemque miserum esse cogeret; & Societati injurias perferendi necessitatem imponeret, ut potius ista, aliaque plura incommoda, secum traheret illa Puffendoriana licentia, extensa in infinitum, si privato cuivis, præsertim respectu bonorum famæ, a Natura concessa intelligatur.

Sicuti necessaria est restrictio private defensionis,

Opponunt IV. Saltem, respectu status naturalis, prout dicit conditionem hominum in mera libertate, & extra omnem societatem viventium, licita foret defensio honoris, etiam privata, & quidem occisiva, nili hunc statum omni medio contra infamatores delitutum dicere malumus: ergo manet difficultas.

Speciato statu mera libertatis;

R. I.

(a) Titulo 2. Instruct. 1.

* Non pura nature, prout intelligitur a Theologis, qui nunquam fuit.

** Hinc, dempto utique modo, a Juditha c. 9. zelus Simeonis & Levi laudatus legitur, juxta quosdam Interpretes.

Est talis licentia non foret adeo præjudicioſa, quia ad paucos referretur;

R. 1. Poſſet juxta aſſerti, ſupra poſiti, membrum primum transmitti A. & N. C. Nam in ejuſmodi ſtatu, ſi nullum proſus ſuperſeſſet aliud medium, *abſolute* forſan licita eſſe poſſet deſenſio honoris, etiam occiſiva; & quia hunc ſtatum completeret admodum pauci, caſus foret rariffimus, adeoque ceſſaret ratio, & finis naturæ prohibentis, nempe confuſio humanæ Societatis per promiſcuas cædes. Sed melius

Nihilominus vix dici poteſt a Natura indulta, quia bonum commune privato præponderat.

R. 2. N. A. Quia non apparet, quomodo ejuſmodi licentia poſſit eſſe utile, certoque neceſſarium medium, ſiquidem, in ſtatu etiam meræ libertatis, remanet cognatio quædam ex æquali origine, & in ejuſmodi circumſtantiis improborum malitia, proborum juſticia, coerceri poſſet. *Accedit*, quod rectiſſime notat P. Viva, (a) dato, quod aliquis privatus in caſu raro deberet innocenter perdere honorem, non propterea, ad eum ſervandum, præſumenda eſt licentia occidendi conviciatoris injuſti: non enim, inquit hic Author, Natura debuit, propter bonum alicujus privati, in aliquo tantum caſu raro occurrens, permittere ejuſmodi deſenſionem præjudicioſam toti Societati humanæ: & ratio eſt, quam ſupra adſtruximus, quia lex prohibitiva non fundatur in factò, quo ceſſante ceſſaret, ſed in periculo de factò, quod periculum univerſale nunquam ceſſat.

Deſenſio honoris eſt illicita, non præciſe ob proſcriptiones damnatas;

Opponunt V. Si juſta honoris deſenſio occiſiva, non niſi ſpeculative, hoc eſt, rariffime, & forte nunquam procederet, tunc id probaretur ex proſpositionibus quibuſdam, damnatis ab Alexandro VII. & Innocentio XI. ex his non probatur: ergo &c. *Maj.* inde colligitur, quod non niſi, poſt harum proſcriptionem, ejuſmodi limitationes apud Recentiores communiter invaluerint. *Min. P.* In proſpositionibus proſcriptis ſolummodo proſcripta eſt deſenſio occiſiva etiam *Judicis, teſtium, accuſatoris iniqui*, adverſa legibus Civitatis; deſenſio honoris in Religioſo vel Clerico, conjuncta cum ſcandalo; propter minas ſolummodo, aut merum conatum, & quidem per præventionem; propter alapam, quæ levis sæpe injuriæ; immo etiam fugiente percuffore, ubi deſenſio ſpiraret vindictam injuriæ, via juris facilius compenſandæ &c. * atqui ex his nihil probatur contra juſtam deſenſionem, etſi occiſivam: ergo &c.

Sed quia juſta eſſe vix poteſt.

R. N. *Maj.* Ex rationibus, ſupra allatis, quæ probant, deſenſionem honoris privatam & occiſivam, vix unquam poſſe eſſe juſtam, & a Natura indultam, ob periculum nimii abuſus, & inde profluens præjudicium humanæ Societatis, ut nihil dicam de legibus humanis, quibus eſt reprobata, ut diximus. Alias inſuper rationes videre eſt apud Cardenam, (b) inter quas etiam illa, quod proſpositiones damnatæ, antecedenter ad proſcriptionem, fuerint mere probabiles, facile refutabiles, adeoque ob ſolam opinionem probabilem homini jus vitæ certum eripi non poſſit. Addit, quod implicet jus privatæ deſenſionis, cum fit contra jus & bonum, utique prævalens, quia totius humanæ Societatis.

Homo nobilis non tenetur fugere.

Opponunt VI. Homo nobilis equeſtris &c. cui magno dedecori eſt fugere, ** ab alio invaſus, eſto fugiendo ſuam, & aggreſſoris vitam poſſet ſervare,

(a) Tutina Theolog. P. 1. in Propoſit. 17. & 18. ab Alexandro VII. damnatas n. 4.

* Propoſitio 18. ab Alexandro damnata A. 1665. 29. *Seps.* Licet interficere falſum accuſatorem, falſos teſtes, ac etiam *Judicem*, a quo iniqua certo imminet ſententia, ſi aliter alia via innocens non poteſt damnum evitare. 17. Eſt licitum Religioſo, vel Clerico calumniatorem, gravia crimina de ſe, vel de ſua Religione ſpargere minantem, occidere, quando alius modus defendendi non ſuppedit, uti ſuppeteret non videtur, ſi calumniator ſit paratus, vel ipſi religioſo, vel ejus Religioni publice, & coram graviffimis viris, prædicta impingere, ni occidatur. Damnata ab Innocentio XI. A. 1679. 2. *Mars.* ordine 30. fas eſt viro honorato occidere invaſorem, qui niſitur calumniam inferre, ſi aliter hæc ignominia vitari nequit. Idem quoque dicendum ſi quis impingat alapam, vel ſuite percutiat, & poſt impactam alapam, vel ictum fugiat.

(b) Criſi Theol. diſſert. 21. c. 2. f. m. 427.

** Qualis juxta Molinam non foret Religioſus, Clericus, plebejus, quia his fuga haud magno dedecori; immo etiam equeſtris &c. ſi modico dedecore ſeſe poſſet recipere, v. g. ante Adverſarii aggreſſionem, teneretur.

vare, fugere non tenetur, sed honorem defendendo etiam potest invalorum opprimere, ut vult *Molina* cum aliis, (a) maxime si officii, bonorumque jactura cum defensione honoris foret connexa.

2. Potest vir equestris, vel bellicus officialis, volenti se percutere alapa, honoris sui graviter læsiva, gladium objicere, & si aliter impedire alapam nequeat, etiam invalorum occidere, ut non negat *Cardenas* (b).

3. Eodem Authore, potest maritus adventantem ex improvise adulterum, volentem thoro, honorique suo injuriam facere, objecto gladio repellere, & defensione etiam occisiva, honorem suum tueri, & sic de aliis casibus: ergo non *speculative* tantum, sed *practice* licita est defensio honoris, etiam occisiva.

R. D. A. Et sic de aliis casibus quibus honor impetitur factis ignominiosis. Tr. A. Quibus solummodo impetitur verbis, seu calumniis. N. A. & D. C. Ergo *practice* licita est ejusmodi defensio propter solum honorem. N. C. Propter honorem, ut connexum cum periculo vitæ, bonorum &c. C. C.

Notandum 1. Quod juxta *Cardenam*, (c) opinio de honore *invaso per facta ignominiosa*, nec *formaliter*, nec *virtualiter*, subiaceat damnationi. Non *formaliter*, quia nec expressis, nec æquivalentibus terminis continetur in propositione proscripta. Non *virtualiter*, quia ex ea, tanquam antecedente, inferri legitime haud potest propositio damnata.

Notandum. 2. In allatis casibus honor defenditur, seu injuria repellitur objectione gladii *inchoative* *, quod si desistat, vel cedat iniquus honoris invalor, illicita fit ulterior defensio: si resistat, vim inferat, licita foret defensio etiam occisiva, quia honoris, *continuative* conjuncti cum periculo vitæ: ergo non propter solum honorem, sed propter honorem, ut connexum cum periculo vitæ &c. est licita.

Opponunt VII. Cum *Filguera*: Omnis opinio, quomodolibet docens licitam defensionem honoris cum omissione calumniatoris, est per propositiones dictas proscripta: ergo. A. P. Etiam opinio circa memoratos casus est tantum probabilis, oppositum docentibus, *Majore*, *Sylvio*, *Thannero*, *Maldero*, & aliis (d): atqui ex opinione probabili illicita defensio occisiva, ut supra dictum est: ergo &c.

R. N. A. Ad P. D. A. Est tantum probabilis *quo ad licentiam* opponendi ferri in ordine ad reprimendam ignominiam *realem*. N. A. Est tantum probabilis in ordine ad defensionem occisivam *respectu honoris*. Subd. Si non sit conjunctus cum præsentis periculo vitæ. C. A. Si sit. N. A. & C. Cum supposito, quod in hoc casu contrarii sint memorati Authores.

Opponunt VIII. Non est assignabilis casus, quo *jure Naturæ*: licita foret defensio occisiva, *respectu solius honoris*, seu *bonorum famæ*: ergo primum asserti membrum est de subjecto non supponente.

R. N. A. Ejusmodi casum assignat *Caramuel* (e) hisce verbis: Si *Titium Albericus*, homo laicus, infamat (hoc infamare pergit) *perfidem nimirum*

Bellicus percutienti se gladium potest objicere, Maritus adulterum adventantem ferro repellere;

Quia hic impetitur honor non tantum verbis, sed etiam factis contumeliis; Quæ non contenta in propositionibus proscriptis;

Cum non tam defendatur honor, quam injuria repellatur.

Unde non quavis opinio, quocumque sensu est reprobanda.

Præcipue si non sit de defensione solius honoris.

Est etiam assignabilis casus.

Ubi solum, respectu juris Naturæ, licita esse possit defensio solius honoris, cum occisione alterius.

(a) Tract. 3. disput. 17. col. m. 1773. qui citat etiam *Sotum*, *Navarrum* &c.

(b) L. supra cit. c. 2. art. 4. n. 43.

(c) L. c. art. 4. f. m. 434.

(d) Apud *Cardenam* L. c.

* *Grotius* L. 2. c. 1. §. 10. Lege Evangelica id vetitum, ait, sed consilium perfectionis cum lege, more suo, confundit. In hoc tamen non errat, quod dicat, a patienter ferente talem injuriam augeri honorem, quia se excellenter patientem ostendit. Hinc a *Vitruvio* non nisi ex Philosophia mundana corrigitur, dum ait: quod *Groenii Philosophiam* (scilicet Christianam) *mas vicia civitatis non ferat, neque propterea excellenter patients censendus sit, quia quavis ferre a quavis virtus non est, sed ignavia.*

(e) Apud *Cardenam* L. c.

Et injuste; si verum est, Titii auctoritatem hisce calumniis graviter laedi (nam leves jacturæ indignæ sunt remediis gravibus) si verbis non se possent defendere; si eum Respublica protegere nolit, aut nequeat; & tandem si summum honorem vere tueri posset, occidendo Albericum, & non aliter; in tali casu, inquam, & circumstantiarum concurrentia stando juri Naturæ (non autem civili vel canonico) Titius poterit Albericum occidere. Ubi Author non defendit jus positivum, quasi invasus haberet obligationem naturalem ad ejusmodi defensionem; secus enim non appareret, quomodo per leges humanas prohiberi posset; sed jus negativum, eo quod ejusmodi defensio illi non sit jure Naturæ prohibita, sed permessa.

Quæ opinio non hoc ipso proscrip- ta, Ob diversas circumstan- tias.

Opponunt IX. Talis licentia videtur esse proscrip- ta per propositionem damnatam: ergo nulla solutio.

R. Cum Cardena N. A. Ratio est: quia licet sit proscrip- ta licentia occidendi invasorem, qui viro honorato nititur inferre calumniam, non tamen hoc ipso proscrip- ta est licentia, dictis circumstantiis limitata, & quidem de jure solummodo naturali, ac negativo, de quo nil memorat propositio damnata.

Et quod ejusmodi licentia speculativa potius foret.

Opponunt X. Cum dicimus talem licentiam speculativam potius esse, quam practicam, vel intelligimus, quod defensio, etiam occisiva, respectu honoris sit speculative quidem probabilis, practice improbabilis; vel quod in praxin non sit reducibilis: neutrum dici potest. Non primum: quia, cum per praxin non accedat alia circumstantia, speculative non cognita, etiam speculative foret improbabilis. Non secundum: quia saltem in statu, mere naturali, facile redigi in praxin posset.

Quia vel nunquam, vel vix unquam reducibilis in praxin.

R. C. Maj. N. Min. & dico, licentiam dici speculativam potius, quam practicam, quia non nisi rarissime, & vix unquam reducibilem ad praxin. Hinc ad P. R. Etiam in statu, mere naturali, moderamen inculpatae tutela, ratione puri honoris, vix unquam practicabile esse, ut patet ex circumstantiis, & rationibus, supra a nobis adductis. Item ex eo, quod talis defensio, practice licita, acquireret circumstantiam, speculative non expressam, nempe periculum abusus, & incommodum grave, quod ex tali licentia practica, rarissime ab odio, vindictæ cupiditate libera, & ex naturæ corruptione facillime extendenda ad plurimas cædes, redundaret in periculum ac præjudicium Societatis humanæ, quale periculum, & præjudicium non pugnat pro licentia speculativa, quo casus, merissime speculativus, secundum generalia juris Naturæ principia, & præcisus ab illicitis circumstantiis expenditur, ac judicatur.

Ex quibus colliges, Non satis erudite a Boeclero explodi (a) hanc Scholasticorum distinctionem de licentia speculativa, & practica, velut minus eruditam, incommodam, atque inutilem. Nam ut vidimus, potest aliquid speculative, id est, in casu rarissimo, & præcisus circumstantiis per speculationem proposito, declarari ut licitum; quin tamen in praxi, ab ejusmodi circumstantiis, vel nunquam, vel rarissime abstracta, ab emergentia aliunde pericula & obstacula, æque licitum dici possit. Si Boeclerus dicat, hanc esse inusitatam locutionem, non refragabimur, si imperitis inusitatam dicat, qualem ægre se profitebitur.

Colliges 2. Quam maligne, ac imperite Jansenisticus Montaleus hanc distinctionem in invidiam nostrorum Authorum detorserit, hisce verbis: Ita se proferunt opiniones vestre sub hujus distinctionis involucre, qua Religio quidem aperte violatur; Respublica autem adhuc obscurius. Satis istud ad securitatem vestram esse, censetis. Nam ne a vobis Ecclesia violata veritatis exigat

(a) In notis ad Grotium de J. B. & P. L. 2. c. 1. §. 10. f. m. 323.

exigat pœnas, speratis, gratia & autoritate vestra perfectum iri: ne Magistratus in vos concitentur, istis providetis cautionibus; quibus illius doctrinæ praxin multis in locis prohibetis. Nullum enim proprie Magistratibus in casus conscientiæ jus est, sed in externos tantum actus: ad hunc modum, quæ sententia sub praxeos nomine plecteretur, sub theoriæ nomine secura se prodit. Verum, hac basi semel stabilita, nihil facilius, quam illi reliqua superstruere. Ita personatus Paschalis in famosis litteris Provincialibus, quem pro meritis depexum dedit Cleander, & Eudoxus (a).

§. V.

§. 5.

De Moderamine inculpata tutela.

Moderamen
inculpata
tutela.Defensio in-
sta dicitur
moderamen
inculpata
tutela.Hoc autem
fundatur in
gravi neces-
sitate,
Quæ excepta
in legibus.Sic ut peri-
culum sit
præsent, cer-
tum, aliter
non evitabi-
le.

Queritur X. Quid moderamen inculpatae tutelæ.

R. Ut defensio sui, suorumque sit justa, requiritur moderamen inculpatae tutela. 2. Hoc fundatur in necessitate simpliciter. 3. Eaque tali, ut periculum debeat esse certum, præsens, nec aliter, nisi iniqui aggressoris morte evitabile. 4. quamvis in hisce conditionibus laxiorem interpretationem poscat status Naturæ, quam Civitatis.

Assertum quo ad primum membrum patet omni jure tam naturali; quam humano, atque Divino.

Quo ad secundum intelligitur ex eo, quod moderaminis regula, propriæque tutelæ justitia, desumatur ex necessitate gravi seu honestatis, seu incolumitatis, qua quis, ipso dictamine naturæ & ordinatæ charitatis, se ipsum & sua magis, quam alterum servare potest. Ratio est, quia summa ratio Sapientibus pro necessitate est teste Plinio; (b) facitque licitum, quod alioquin, seclusa necessitate, foret prohibitum; ut ait Ven. Beda (c). Hinc in legibus humanis positivis excepta præsumitur, nec non in legibus Naturæ, saltem affirmativis nisi quid aliud explicite seu implicite statuatur; præsertim si quis absque culpa in talem necessitatem fuisset devolutus. Sic homini licitum, rescicare membrum, si totius corporis incolumitas exigat, etsi Deo jus competat in membra. Sic licitum destituere alterum, in aquis periclitantem, neque extrahere, si cui pro altero pereundum foret.

Assertum quo ad tertium membrum colligitur ex communi Authorum*, eo quod periculum tantummodo probabile, atque remotum, non pariat nisi jus defensionis probabile: ergo jus certum alterius, quod habet ad vitam, auferri nequit. Si periculum aliter sit evitabile, deest necessitas, fundamentum legitime defensionis primario requisitum, eo quod alia aperta foret via ad plurimas cædes cum detrimento humanæ Societatis, ac Reipublicæ. Hinc Authore Boeclero, (d) juri resistendi naturaliter hæc inest exceptio: nisi resistendo violetur ordo socialis (dicamus ad propositum verius, ordo amoris, tibi, proximo, & Societati humanæ naturaliter debiti) cujus primam rationem habet Natura; nisi enim hæc cautio accederet, humana Societas, ordinis necessarii ac naturalis ratione non custodita, insociabilis fieret. Unde deducunt cum Plinio (e): Omnia prius, quam armis experiri sapientem decere, eo quod omnis pugna habeat aliquid alæ ancipitis, teste Seneca (f). Atque adeo ratio dicat, arripiendam potius esse facilem fugam, intercluden-

(a) Dialogo de distinctione probab. in speculat. & pract. f. m. 396.

(b) L. 1. Epist. 12.

(c) Relatus in c. 4. ff. de Reg. Juris.

* Weberus in Puffendorffum L. 1. de officio hominis, c. 5. §. 13. nota 3. Constat igitur tutela inculpata in hisce quatuor, ut 1. Quis sit in statu defensionis, non aggressionis. 2. Ut arma, quibus petitur, sint letifera. 3. Ut necessitas defensionis sit inevitabilis. 4. Ut id, quod petitur, sit irreparabile.

(d) Ad Puffenzium L. 1. c. 4. §. 2.

(e) Apud Puffendorff.

(f) Theobald.

dendam semitam, opponendam remoram, de jure quid remittendo; quam intempertiva defensione majori periculo se exponendo.

*Quæ condi-
siones in sta-
tu Naturæ
laxiores
quam in ci-
vili.*

*Idem assertum quo ad quartum membrum ostenditur ex eo capite, quod in statu Naturæ homo consideretur cum jure libertatis, nec ullius legi, aut utilitati subordinatus, ut in statu civili: ubi cum suppetat via juris, longe arctiores termini per leges præfixi sunt. Unde, etsi, Grotio Authore, (a) Jus Naturæ, quatenus legem significat, non tantum ea, quæ sunt justitiæ, sed & ea, quæ prudentiæ, charitatis, aliarumque virtutum sunt, respiciat, tanquam actus, in certis circumstantiis non honestos modo, sed etiam debitos, * nihilominus, Puffendorffio teste (b), ejusmodi cautelæ potius prudentiæ, charitati, atque securitati se defendentis, quam juri, inique ladentis (quod nullum contra vim defensivam potest prætere *) esse attribuendas. Sic, eodem Puffendorffio animadvertente, moderamen inculpatæ tutelæ, in statu civili, excludit violentam sui defensionem, quando tempus & locus indulgent spatium implorandi Magistratus: hoc exigi nequit in statu Naturæ. 2. In statu Naturæ diutius durat moderamen inculpatæ tutelæ, quamdiu nempe durat in aggressore nocendi animus, & facultas, seu quo ad extra periculi aleam quis constitutus est. *** In statu civili reparatio, & cautio, de non offendendo in posterum, Magistratui est relinquenda (c). 3. Sic, etsi & in statu Naturæ fuga potior esse debeat, si utcunque commoda haberi possit, saltem in favorem vitæ propriæ; in statu tamen civili longe potius arripienda, utpote quæ ob leges nulli est dedecori, securitatem facilius præstante Magistratu (d). 4. Sic in statu civili, patefacto decretæ mortis periculo, civis a cive deferendus erit, non præoccupandus. Sic leges (Attica) licet concedere potuerint, ut civis, majore illato malo, civem invasorem posset repellere, regulariter tamen injurias, quæ ad res reparabiles tendunt, a privatis per vim extremam repelli nolere, cum reparatio per Magistratum facile, & absque turbis, haberi possit (e).*

*Oppositio-
nes.
Certitudo &
presentia
periculi phy-
sica non re-
quiritur.*

Queritur XI. Quæ oppositiones in hac materia?

R. Opponunt I. Si ad moderamen inculpatæ tutelæ requiritur periculum certum, præsens, aliter non evitabile, sequeretur, quod injuste laceffitus deberet prius examinare periculi circumstantias, tentare fugam, antecederet ictum recipere, vel saltem eludere, expectare, dum sit comminus hostis, attendere, ne arma sua sint nocentiora: atqui sequela admitti nequit, quia nimis difficilis, in ejusmodi rerum articulo impracticabilis: ergo nec id, unde hoc sequitur.

*Sed mora-
lis, juxta ve-
rum, & cir-
cumstantia-
rum articu-
lum.*

R. D. Maj. Si requiritur periculum certum, præsens &c. in sensu stricto absolute, seu strictissimo. C. Maj. Si tantum in sensu stricto respective ad circumstantias. N. Maj. Et sic D. Min. N. C. Juxta Molinam nostrum ad moderamen inculpatæ tutelæ servit hæc regula (f): Si inique laceffitus videat, aut ratio-

(a) De J. B. & P. L. 2. c. 1. n. 9. f. m. 96.

* Hinc inferit, defensionem sui, cum occasione invasoris, cujus vita multis est utilis (v. g. Regis) illicitam fore ratione charitatis naturalis.

(b) De J. N. & G. L. 2. c. 5. n. 9. f. m. 263.

** Si servetur moderamen in eo, qui vim repellit: nam quod in levibus injuriis Puffendorffus jus lasso tribuat, etiam in infinitum, ut dogma, moderamini inculpatæ tutelæ adversum, rejicimus.

*** Quod contingit, si hostis sit exarmatus, fugitivus, culpam deprecans, satisfactionem offerens, cautionem præstans de non offendendo in posterum.

(c) Idem L. c. n. 8. f. m. 261.

(d) L. c. n. 13. f. m. 267. Nam ejusmodi fuga, inquit, non turpis, nec militari viro indigna est, utpote, que non suscipitur ex ignavia, sed quia ratio nullam huc fortitudinis exerentæ materiam invenit, si citra necessitatem civis suo occidendus, abs quo non solum Magistratus præstare commode potest.

(e) Idem L. c. n. 16. f. m. 273.

(f) Tract. 3. Disp. 11. f. m. 1750.

rationabilissime timeat, sese mortem non evasurum, nisi aggressoris occisione nihilque ei occurrat, vel in ejusmodi perturbatione occurrere possit, quo vitam salvare, & salvo debito honore sese a periculo eximat. Unde colligit, quod etsi requiratur periculum certum, quatenus nequaquam sufficit suspicio, etiam vehemens, parandæ vel paratæ mortis; nihilominus sufficiat certum moraliter pro rerum, & circumstantiarum apparentia, præfens item moraliter. Hinc nihil interesse censet citatus Author ad moderamen inculpatæ tutelæ, eminus sive comminus, paribus sive nocentioribus armis, invasorem quis occupet, ac repellat.

Opponitur II. Ex dictis videtur sequi, quod, qui excessit moderamen inculpatæ tutelæ perimendo hostem, cum absque gravi incommodo fugere potuisset, non peccarit contra *justitiam*, sed solummodo *charitatem*: falsum hoc: ergo &c. *Min. P. a Lugone* (a). Invasor tamdiu videtur habere jus ad suam vitam, quandiu alteri, ad vitæ suæ defensionem, occisio invaloris non est *necessaria*: atqui, si patet effugium, invasus non est constitutus in necessitate occisionis: ergo tunc læditur jus invasoris, & persequens peccatur contra *justitiam*.

Excedens moderamen inculpatæ tutelæ omnimodo fugam.

R. Cum *Lessio* (b) *Molina*, (c) & aliis. *C. Maj.* Ratio est, quia injustus invasor non habet jus majus in invasum, quam antea habuit: atqui antea non habuit jus, quo invasum posset obligare ad fugam: ergo nec post. Itaque, si invasus * nolit fugere, utitur *jure suo*, & ex hac hypothese, in vitæ suæ defensionem necessaria, interficit invasorem, nec proinde peccat contra *justitiam*, sed solummodo *charitatem*. Ad *Min. P. D.* Invasor videtur habere jus ad vitam, quamdiu alteri, ad vitæ suæ defensionem, invasoris occisio non est necessaria *absolute loquendo*. *C.* Videtur habere jus ad vitam, siquidem alteri, ad suæ vitæ defensionem, invasoris occisio, non quidem *absolute*, necessaria tamen est *conditionate*, seu ex *suppositione*, quod velit uti *jure suo* in non fugiendo. *N. Maj. & D. Min.* Atqui invasus non est constitutus in necessitate *absolute*. *C. Min.* Ex *hypothese*: *N. Min. & C.* Instantia habetur ex ipso *Lugone*, juxta quem non potest injusta invasio prævisa me obligare, ne domo exeam, quantumvis domi me continendo possem præcavere vim, & occisionem injusti aggressoris: ergo nec injusta actualis invasio me obligare potest, *titulo justitiæ*, ut fugiam: neque enim videtur invasori jus majus competere ad me impediendum a *capto itinere*, quam competat ad impediendum ab itinere *incipiendo*.

Non videtur peccare contra justitiam, sed solummodo charitatem.

Opponitur III. Si sufficit periculum, *moraliter tantum præfens*, tunc posset quis *licite* prævenire insidiatorem vitæ ob decretam jam sibi necem, aliter non nisi occidendi morte evitabilem **: hoc dici nequit: ergo non sufficit periculum tantummodo *præfens moraliter*. *Min. P.* teste *Navarro* (d); *Nulla jura occidere permittunt, nisi solum aggressorem*: atqui talis non est aggressor: ergo &c.

Per hoc tamen non statim inferuntur licita etiam inferenda mortis præventio.

R. 1. *Molinam*, (e) *Bannezium*, (f) aliosque *RR.* quosdam, concedere *Maj.* Ratio est I. Quia insidiatoris malitia præventio occidiva, hic & nunc, effectum est necessarium medium ad vitæ propriæ defensionem: ergo licitum;

Etsi id Auctores nonnulli concedant.

(a) Disp. 11. sect. 3. n. 55. (b) Cap. 9. Dub. 21. n. 136. (c) Disput. 81.

* *Puffendorpius* de J. N. & G. L. 2. c. 5. §. 13. f. m. 266. addit exemplum in bello, ubi Rex, invasus ab altero, non tenetur, quantum potest, se fugæ mandare, ne dum resistit, aliquos ex invasoris copiis occidat.

** Si Maritus, pugioneposito sub cervicali, vel parato jam veneno, conjugi decrevisset mortem, clausa domus vel conclavis janua, non evitabilem, nisi per uxoris præventionem.

(d) In Manuali c. 15. n. 2.

(e) Tract. 3. disput. 12. n. 2. f. m. 2749.

(f) Q. 64. art. 7. D: 4.

tum; cum Natura non destituat hominem in necessariis mediis ad sui conservationem. 2. Quia defensio vitæ est repulsa læsionis injultæ: ergo non exigit, ut expectem actualem læsionem. 3. Quia ad justitiam repellendæ læsionis sufficit inchoata aggressio: atqui decretum ejusmodi efficax, seu machinatio mortis jam est inchoata aggressio, cum sit initium, & impulsus, a quo movetur ad injustam aggressionem. 4. Quia etiam Princeps, vel Respublica, ad impediendum bellum, licite invadit hostiles fines, non tantum quando constat de delectu militum, aliisque mediis ad bellum inferendum jam comparatis; sed etiam quando constat de efficaci decreto inferendi belli, quin opus sit expectare actualem invasionem, bellique denuntiationem; * ergo a pari, in privata, & naturali sui defensione. Unde ad P. *Distinguunt Maj.* Nulla jura permittunt occidere, nisi solum aggressorem, semper *actu talem*. N. *Maj.* Etiam *inchoative*, & *æquivalenter*, seu *moraliter talem*. C. *Maj.* Molina ait, parum referre, an aggressor dici proprie possit, vel non: *neque enim idcirco fas esse interficere aggressorem, quia aggreditur; sed quia aggressionem constituit in discrimine vitam aggressi, ita ut nulla alia pateat via ad eam periculo eruendam, nisi illum interficiendo*. Sic illi, quos sequitur Grotius, (a) ejusque epitomator Vitriavius, addens rationem, *quod ex signis externis animus occidendi omnino appareat, propter quem facinus occupari possit*. Grotius tamen addit, alteram sententiam meliorem, & tutiorem. Unde

Sed probabilis non expedit ejusmodi licentia saltem practica, quia periculosa.

R. 2. Cum *Lesio*, (b) *Haunoldo*, (c) *Metzgero*, (d) & aliis D. *Maj.* Posset quis licite prævenire infidiatorem vitæ, *ordinarie loquendo, & practice*. N. *Maj.* Loquendo *speculative*, & in casu forsan *particulari*, *vix unquam redicibili ad praxin*. Tr. *Maj.* Ratio *distinctionis est* 1. Quia ejusmodi *licentia, seu defensio licita in praxi, videtur repugnare amori, in ordine ad felicitatem, Societati humanæ propriam, simpliciter necessario, propter periculum nimii abusus, & præjudicium, inde Societati humanæ oriturum: ergo jure naturæ, in praxi & universaliter saltem, licita esse non potest*. Ant. ex eo colligitur, quod ex tali licentia plus damni, quam emolumenti emergeret humano Generi propter ingentes abusus, & plurimas cædes, quas *sub hujus præventionis licitæ prætextu suggereret vel irrationabilis timor, vel odii, ac vindictæ cupiditas*. 2. Quia jure naturali permissum tantummodo est, *vim vi repellere: atqui tale decretum, vel præparatio non esset vis, seu actualis aggressio: ergo non esse licitum, vim actualem opponere*. 3. Quia rarissime contingit, abesse alia media defensionis, quibus hostiles infidiæ vel depellendæ, vel evitandæ**. Nihilominus *in particulari, vel rarissimo forsan casu* (qui tamen, ut notat Lugo, *metaphysicus non est, sed absolute potest contingere, immo aliquando contigisse Tridenti, testem habemus P. Haunoldum*) quo infidiæ & mors, actu paratæ, nec nisi hostis nece evitabiles forent, posset naturali defensioni esse locus, qui casus, teste Soto, (c) definiendus foret *arbitrio prudentis, spectatis circumstantiis concurrentibus*. Unde

Unde potius videtur dici speculative.

Ad 1. *rationem*. D. A. Præventio hujusmodi est medium, *regulariter a natura permissum, non obstante periculo, ac damno, quod in Societatem humanam per illud posset profluere*. N. A. Est permissum forsan

in 12-

* Sp. Stato *jure natura*. (a) L. 2. de J. B. & P. c. 1. §. 5. n. 2. (b) L. 2. c. 9. Dub. 8. n. 64. (c) Tract. 2. c. 6. contr. 4. (d) Theol. Scholast. disput. 37. art. 4. §. 1. n. 4. f. m. 350.

** Unde Vitriavius in instit. J. N. & G. L. 2. c. 1. n. 13. denuo minus curate emendat Grotium, dum scribit: *Si aliter periculum evadit non potest, conjuratos, infidiatores, aut venenum struenses occidi posse, verius est: quia ex signis externis animus occidendi omnino apparet, propter quem facinus occupari potest*. Sed retutare rationem Grotii debuisset de J. B. & P. L. 2. c. 1. §. 5. n. 2. *Plerumque enim interposita temporis mora ad multa remedia, ad multos etiam casus patet*.

(e) Tr. 5. de Just. Q. 1. art. 8. apud Molinam.

in rarissimo casu, circumstantiis extraordinarie concurrentibus, in quibus cessaret ratio præjudicii pro humana Societate. Tr. A. & N. C. Natura non destituit hominem in ejusmodi casibus, cum suppeditet alia media: & licet in uno vel altero casu privatum hominem destitueret, bonum universale particulari, per dispositionem naturæ, est preferendum.

Ad 2. D. Defensio est repulsa læsionis in re. C. Qualiscunque, & in sola intentione. Subdist. Defensio justa. N. Injusta. C.

Cum lapsa intentionibus, Et aggressio in causa.

Ad 3. D. Sufficit aggressio inchoata quomodocunque in sola causa, seu decreto concepto. N. Inchoata vere, & in effectu v. g. oneratione bombardæ, prætolatione actuali in certo loco &c. ut vult P. Paulus Metzgerus cum aliis. Tr.

Ad 4. Aliud est, quod *authoritate publica*, pro avertendo malo publico, aliquid expediat, permittumque sit a natura: aliud, quod *pro privata authoritate, bonoque privato*. Accedit, etiam in bello tunc primum fore locum præventioni, cum alia media belli avertendi deficient, & cum alia via, quam præventionem, damna Reipublicæ, certo inferenda, depelli nequeant: atqui in ejusmodi casibus privatis ordinarie non desunt alia media vim declinandi.

Non videtur sufficere ad justam defensionem saltem privatam.

Opponitur IV. Si ad moderamen inculpatæ tutelæ requiritur, ut sit alterius injusta aggressio, sequitur, quod fur, vel adulter, *deprehensus in factio* sese defendere nequeat contra aggressorem, illaturum sibi necem, nisi defensione occisiva aliter non evitabilem: idem dicendum de eo, qui initio fuit injustus aggressor, volentque desiltere, aggresso desistentiam reculante: sequela est contra *Molinam*, & alios: ergo &c. *Maj.* exinde colligitur, quod fur vel adulter, *sua culpa*, in hoc periculum sint delapsi, nec alterius aggressio esse injusta videatur.

Aggressio non hoc ipso est justa, quod aliter dederit causam.

Respondent hi Authores. *N. Maj.* ad P. negant, quod hisce in circumstantiis sit *justa* * aggressio. Non enim, ajunt, jus est occidendi fures, atque adulteros, *præcise deprehensos in factio*, etsi in foro externo occisori indulgeatur impunitas: ergo jus manet penes invatum defendendi vitam; *si aliter fieri non possit*, etiam cum occisione alterius; in foro tamen externo eum manebit pœna, homicidio debita, & etiam in foro interno tenebitur ad restitutionem emergentis damni, siquidem non resistentia, vel desistentia alteri non omnino plane constiterit. Ita illi. Ubi notandum, *si aliter mors evitari non possit*; si enim invasus, qui dedit gravem causam invasionis, fugere possit, tenetur saltem *ex charitate*, non obstante infamia, quæ ex fuga forsitan oriri posset. *Ratio est*, quia tenetur a proximo avertere damnum vitæ corporalis, & spiritualis, cujus ipse peccaminosam aliquo modo præbuit causam, ut habet *Lugo*, *Lessius*, & alii. An *ex justitia* teneatur dubitant Authores, quia non *per se*, sed *per accidens*, fuit causa tantæ invasionis, ad usque mortem nullo jure extensæ. Ex his hæcenus dictis,

Unde sicut illicita occisio, sic alteri licita defensio.

Insertur 1. Ex communi DD. *eodem modo*, quo licita est defensio propria, *eodem* est licita etiam aliena, *servato semper moderamine inculpatæ tutela*. *Ratio est*, quia licitum est defendere innocentem, & quo jure aliquis potest defendere se ipsum, eodem potest defendere proximum, naturæ & charitatis nexu sibi conjunctum.

Quomodo licita defensio propria, ita & aliena.

Insertur 2. Ex eodem communi, quod pariter nemo teneatur tueri vitam alterius *privati* cum periculo vitæ propriæ. *Ratio est*, quia quis ordine charitatis potest vitam propriam præferre alienæ. *Dicendum est*, vi-

Non tamen obligatoria.

Tom. I.

Z

tam

* Spectato quoque jure naturæ teste *Grosio* De J. B. & P. L. 2. c. 20. §. 17. *Sola necessitas, aut necessitati par ratio, facit, ut processus contra delicta, auctoritati publicæ ordinariæ comparatis, etiam privatis communicari possit: non ergo lapsis congruunt legi Divina, aut naturali juri leges civiles &c.*

tam privati: nam pro vita Principis potest esse obligatio ex justitia legali; pro vita Parentis ex debito charitatis.

S. 6.

S. VI.

Obligatio
justæ defen-
sionis.

De Obligatione justæ defensionis.

Queritur XII. Quanam obligatio justæ defensionis?

Defensio vi-
tæ justæ cum
occisione al-
terius,
Etsi permisa
sit, non ta-
men est obli-
gatoria.

R. I. Etsi jure Naturæ permisa sit justa sui, suorumque bonorum defensio, nulla tamen est obligatio, se suaque defendendi regulariter, præcipue cum occisione injusti aggressoris.

Assertum, quo ad primum membrum P. I. Ex principio amoris naturalis supra jam applicato: quia nempe defensio sui, præcipue cum alterius morte, etsi absolute justa, non tamen positive est exigita ab amore, seu Deo, cujus tam stricta haud obligatio; seu sibi ipsi, virtutis bono longe majore damnium bonorum, immo & ipsius vitæ compensante; seu proximo, ac Societati humanæ naturaliter debito; aliis mediis incommoda secutura præpedientibus, ut adeo ad felicitatem, naturæ rationali propriam, ejusmodi amor absolute necessarius, seu quod idem est, positive præceptus, dici haud possit.*

P. II. Ex eo, quia, generaliter loquendo, nemo tenetur uti favore sibi concesso: nam teste Quintiliano, (a) omnium beneficiorum ista natura est, ut non sit necessitas, sed potestas. Quidquid in honorem alicujus inventum est, desinit privilegium vocari posse, si cogas: cuncta, si videretur, jura percurrere, nusquam adeo sollicita pro nobis lex est, ut, quod præstat, extorqueat.

Medio tam
difficile non
obligante.

P. III. Quia nemo tenetur vitam defendere mediis adeo difficilibus, atque extraordinariis, sicut est occisio invaloris, in salutis periculo versantissimus fecus Sanctorum multi sæpius in jus naturæ injurii fuissent, quod dici nequit. Dictum regulariter, quando scilicet ex morte propria non imminet grave damnus alteri, v. gr. Republicæ respectu militum præfidiariorum; respectu Mariti ad uxorem, & alendos liberos obligati, quibus convenit illud Senecæ Phœnissis: vitam tibi ipsi si negas, multis negas. Ex quibus Sotus, Redingus, Metzgerus, & alii contra Abulensem (b).

Multo mi-
nus stringit
respectu bo-
norum.

Deducunt 1. Quod multo minus adstrui possit obligatio bona fortunæ, vel famæ, cum morte raptoris, salvandi. Nam 1. Verorum Sapientum opinione, qui patienter fert injuriam, aut bonorum jacturam, honorem magis auget, quam minuit, ut tradit Grotius (c). 2. Quia virtus est heroica, se ipso fortiorem esse, & generosa victoria iram dictamini saniori subjicere, id quod non modo saniores ethnici agnoverunt, sed & sophi, aphorismis plurimis, docuere.

Etiam pu-
dicitia.

Deducunt 2. Molina, Dicastillo, & alii (d). Non obligari virginem, ut vim intentatam, stupratoris nece, repellat, sed laudabilis fore, vim sustinere, quam violatorem orco transmittere, siquidem absit periculum consensus;

* Thomafius in Fundam. J. N. L. 2. c. 2. n. 14. ait, quod questio, an præcepta se sui defensione usum habeat plane nullum. Non insuitu aggressi, qui non habet spatium deliberandi, & meditandi doctrinas morales: neque insuitu Judicis, quia is, qui patitur se absque resistentia interfici a latrone, apud nullum populum legitur condemnatus esse poena, in alios autochiros statuta. Ubi errat 1. Quod questionem dicat nullius usus, cum tamen ab illa dependeat licentia indirectæ autochiriz, qua in re multiplex difficultas. 2. Quod aggressus non habeat spatium deliberandi, saltem morale. 3. Quod Judici non possit esse usui, saltem respectu latronis.

(a) Declamat. 7.

(b) Sotus de J. & J. L. 5. Q. 1. a. 8. Red. Theol. Schol. Tom. 13. Q. 1. a. 1. contro. 3. n. 32. Metzger. Theol. Schol. Tr. 12. disp. 37. a. 3. n. 4. Abul. in c. 12. Josus Q. 11.

(c) L. 2. c. 1. §. 10.

(d) Mol. de J. & J. tract. 3. disput. 17. n. 11. Dicast. de J. & J. L. 2. tract. 1. disput. 10. dub. 5. n. 65.

sus; secus utique valeret illud (a): *Quam dabit homo commutationem pro anima sua?*

R. II. Unde licita est indirecta sui occisio. 2. Non tamen directa.

Assertum, quo ad prius membrum, sat constat. Siquidem indirecta sui occisio, juxta Tamburinum, (b) est omissio vel positio actionis, qua omissa, vel posita, mors, non intenta, aliunde consequitur: atqui talis est licita, ut patet ex dictis.

Unde licita
indirecta sui
occisio.

Quo ad alterum membrum exinde patet, quia directa sui occisio est positio actionis, vel intentione positiva, vel ex se ordinata ad sui occisionem: atqui talis est illicita: ergo &c. Min. Ex eo constat, quod directa sui occisio repugnet amori, tam sibi, quam Deo, & Societati humanæ naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, simpliciter necessario. Nam 1. Repugnat amori proprio, ut patet. 2. Amori Creatoris, ratione dominii, soli Deo reservati. 3. Amori Societatis humanæ, ratione violatæ justitiæ legalis inferendo injuriam Communitati, cui tanquam membrum quis natus est. Accedit, quod nullo rationabili fine cohonestari possit.

Non tamen
directa, quia
sibi Deo
naturæ
&
Societati
humano
debito.

Quæritur XIII. Quanam oppositiones?

R. Potest opponi I. Est obligatio gravis salvandi vitam, etiam aggressoris iniqui nece, aliter servari ni possit: ergo non tenet assertum.

Oppositio-
nes.
Neque obli-
gatio tuendi
vitam cum
alterius ne-
ce, recte de-
ducitur.

A. P. 1. Jus naturale quemvis obligat, per media licita conservare vitam: atqui occisio aggressoris hic est medium licitum: ergo &c.

A. P. 2. Natura non frustra nobis indidit instinctum nos defendendi, nec frustra dedit manus, ut habet Plutarchus: ergo ad conservationem nostram iis utendum.

A Natura,
Instinctu,

A. P. 3. Ordo charitatis est, vitam propriam præferre alienæ: atqui is obligat graviter in re gravi, qualis est amissio vitæ: ergo &c.

Amore sui
ordinate.

R. Cum Molina, Soto, & aliis. N. A. Ad P. 1. D. Maj. Jus naturale sic obligat, ut nullo modo possit prætermitti defensio licita in proximo commodum, majusque virtutis propriæ emolumentum. N. Maj. Ut possit prætermitti, nisi obstat grave præjudicium Reipublicæ, vel familiæ. C. Maj. Siquidem in tali casu non censetur a vitæ Domino indultum, ut possit quis cedere jure alieno, sicuti potest cedere suo; & tunc infaforis damnum sive temporale, sive spirituale culpæ propriæ est imputandum. Casu quo autem, absque aggressoris morte, vita propria salvari possit, nec Religionis causa aliud suaderet, obligatorie conservanda foret, ut ne quis audiret vitæ prodigus absque emolumento, ad quod data non est ab Authore vitæ facultas. *

Nisi agatur
de præjudi-
cio servii,
vel Reipub-
licæ.

Ad 2. C. A. D. C. Ergo manibus ad nostram conservationem utendum licite. C. C. Obligatorie. Subd. Si aliorum, vel boni publici interfit. C. C. secus. N. C.

Sed tantum
licentia.

Ad 3. D. Maj. Ordo charitatis præceptus est vitam propriam semper præferre alienæ. N. Maj. Ordo charitatis permissus est præferre vitam propriam alienæ: subd. Nisi aliena foret summopere necessaria bono publico, sive temporali, sive spirituali. C. Maj. Secus. N. Maj. Siquidem in tali casu, lege charitatis, **

Et amor sui
permissus.

Z 2

tene-

(a) Matth. 16. v. 26.

(b) L. 6. in explicit. Decalogi c. 2. §. 3.

* Inde colligitur errorum Virriani in Instit. J. N. & G. L. 2. c. 1. n. 8. dum ex Grotio & Puffendorffio absolute statuit, quod si corpus impetatur vi præsentis, defensio sui, etiam occisiva periculum vitæ interentis, natura jure præcepta sit, ita ut nec lege civili tolli possit, & is, qui se non defendit, se ipsum occidisse videatur.

** Puffendorffius notat L. 2. c. 5. §. 2. f. m. 251. Et si magnitudo imminentiæ terroris merito Perisæ narum ita otiosa trutinari non permittat, & ejus periculi, in quod se ipsum quis conjecit, & ex quo sese eripere iterum pro libitu potest, nulla habenda sit ratio, præsertim ab eo, cujus damno alter furit.

teneretur quis præferre *commune* * bonum vitæ propriæ, ut vult *Molina*; cum aliis. Cæterum, juxta eundem, *in ordine charitatis præcepto est, extreme indigenti externa bona communicare*; salutem illius spirituali, etiam cum periculo vitæ, si id omnino sit necessarium, subvenire. *In ordine charitatis permisso est præsens casus nostri asserti.*

Ex eo, quod licita sit indirecta vitæ expositio, non sequitur licitam esse directam.

Potest opponi II. Homo non est *Dominus* vitæ, atque membrorum, sed solummodo *custos*: ergo nequit se periculo vitæ, ac mutilationis exponere. C. P. Si licitum est, se exponere morti, mutilationi &c. etiam licitum erit, se ipsum occidere, vel mutilare: sequela est falsa: ergo &c. *Maj.* videtur exinde colligi, quod idem sit, si per me, ac si per alium peream.

Liquet ex disparitate præcepti affirmativi, & negativivi.

R. C. A. ** D. C. Ergo nequit se periculo vitæ, ac mutilationis exponere *directe & positive*, necem vel mutilationem procurando, aut in eam consentiendo. C. C. Nequit *indirecte, & negative*, eam solummodo permitiendo ob proximi commodum, majusque virtutis propriæ emolumentum. N. C. Ad P. N. *Maj. & paritatem*. Disparitas est, quia præceptum de non occidendo est *negativum*, obligans *semper pro semper*; contra præceptum de conservanda vita, seu de adhibendis mediis ad eam conservandam, est *affirmativum*, obligans *semper, sed non pro semper*: unde in casibus, ubi concurrunt proximi commodum, majusque virtutis emolumentum, non censetur Deus nos obligasse.

Ad P. Maj. Negatur denuo paritas. Disparitas quadruplex habetur in probatione.

Negus est assertibilis casus.

Potest opponi III. Sunt plures casus, in quibus allatæ in asserti probatione rationes, cessant: ergo non *semper* illicita est occisio propria.

A. P. 1. Non repugnat juri Naturæ, casu quo malum morte majus v. g. *infamia, cruciatus lenti &c.* sunt evitabiles. 2. Non repugnat juri naturali Divino, casu, quo morti adjudicatus per Judicem, Dei Vicarium, juberetur esse executor sententiæ, *venenum sumendo, ense pectus transfadigendo, &c.* Sicuti jubetur esse executor suæ mortis, damnatus ad transtra, metalla, seu exilium. 3. Non repugnat juri Communitatis, quæ ejusmodi membrum per sententiam ipsam refecit. 4. Haberi potest rationabilis finis v. g. *ad puniendum proprium crimen; ad impedienda majora, plurave sua peccata; ad servandam continentiam se mutilando; ad vitandam pudicitie violentiam se occidendo; ex motivo virtutis heroica, ac fortitudinis honestate se jugulando*, qualia exempla plura suppeditant, non sine elogiis, historici annales. E. G. in *S. Apollonia*, in ignes ultro insiliente; in *Samsone* diruta columna; in *Eleazaro* confosso elephanto se ipsum contumulando; in *Razia* visceribus propriis vim inferente; (a) in *Lucretia, Catone Utricensi Bruto, & aliis*, proprio ferro se jugulantibus.

Quo sit licita occisio propria, præter ordinationem Divinam.

R. N. A. Ob rationem infra contra *Thomasium* afferendam. Ad P. N. Quo ad omnia membra. Non 1. quia mors est extremum malum, in Dei, non hominis potestate positum. Non 2. & 3. Quia ejusmodi actus *proximus, & positivus*, etsi non repugnaret juri Republicæ, repugnaret tamen *Juri Naturæ*, ratione propriæ dilectionis, in se ipsum carnificis munere fungendo,

* Idem l. c. f. 269. Exinde non sequitur, si ab aliquo nullius, aut paucorum salus pendeat, quod hic non recte possit invaluorem occidere, quem vivere fortasse plurimum interest. Secus enim cælebs aut orbus nunquam posset occidere invaluorem proletarium, ne hujus liberi, aut uxor in egestate destituantur: atqui si ipsum respectus liberorum aut uxoris retrahere non potuit, ne scelus faceret, quare alter horum licite vitam suam condonare debeat?

** Quod patet ex Sap. 16. v. 13. & Deuter. 32. v. 29. ac ratione; quia res, *substantia* dominio, dicit *subordinationem*, quam homo non habet *ad suam substantiam*, seu, *ad se ipsum*: ergo *respectu sua substantia, & consequenter membrorum*, ac vitæ habere dominium nequit.

(a) Jud. 16. & 1. *Machab.* 6. & 2. 6. 14.

gendo, quod est nativo instinctui (ut vel in bellis patet) contrarium. Repugnaret itidem *juri Divino*; cum ejusmodi potestatem Magistratus esse communicatam, nec a sacris litteris, nec a praxi ulla (tyrannicam si excipias) constet. Non 4. Quia nemo est suus Judex in puniendo, neque sunt facienda mala, ut eveniant bona; aut eligenda mala certa, ut evitentur incerta: sic vis, illata virgini invitæ, malum *respectu illius* non est, sed bonum duplicatum ad coronam S. Lucia teste. Cætera facinora (absque Numinis instinctu) non fortitudinis laudanda, sed pusillanimitatis, seu ambitionis vituperanda testimonia sunt, Authore S. Augustino (a). Exempla quod attinet, illud S. Apolloniæ, & Samsonis, speciali Numinis instinctui attribuitur: Cum autem Deus jubet, sequi debere sine ullis ambagibus intimat, quis obedientiam in crimen vocat? ut loquitur D. Augustinus (b). Exemplum Eleazari quidam diviniore instinctui tribuunt; quidam de indirecta tantum cooperatione, & quidem pro honore DEI, & salute Patriæ licita, interpretantur. Erat namque incertus, quodnam in latus bestia caderet, & an ante lapsum sese subtrahere nequiret. Sic militem, in muros primo insipientem, cum pari periculo; sic, sublata spe evadendi, injicientem flammam in pulverem pyrium, ad inferendum hosti gravissimum damnum, & pro salute Patriæ, Theologorum pars potior haud condemnat. Sic grassante incendio per fenestras proficientem, cum moraliter certo vitæ periculo, ad ignis tormentum effugiendum, reum occisionis propriæ agere, nequaquam audent Haunoldi, Valentia, Soti, Molina, & alii. Exemplum Razia Angelicus improbat, quia Patriæ prodesset non poterat; Augustinus impatiencie condemnat; Lyranus excusat per specialem instinctum, ut actum fortitudinis: sed cum Scriptura illa verba: quod maluerit nobiliter mori, ex sensu Razia mundano, referre videatur, verosimilius hæc, aliaque similia exempla, excusat Molina per ignorantiam inculpabilem in subtilitatibus juris Naturæ, atque, meritum ex fine optimo, zeloque perfecto, fuisse retentum.

Potest opponi IV. Occisio propria est contra præceptum negativum, & Deus jubendo mala intrinsece: ergo nec per instinctum Dei mandari potest: non enim potest DEUS dispensare in lege Naturæ, ut initio diximus.

R. D. A. Est intrinsece, hoc est, materialiter mala, nisi mutetur materia, vi cujus est materialiter mala. C. A. Si mutetur. N. A. & C. Ex dictis alibi constat, materiam, vi cujus autochiria, seu occisio propria, est naturaliter mala, esse occisionem non qualemcumque, sed factam propria autoritate: hanc si suo instinctu mutet Deus, materialiter mala esse definit; immo verius, in ista circumstantia mala nunquam fuit, adeoque Deus non dispensat, sed materiam mutat, quod contingit in omni actu, qui habet materiam, Divinæ potestati subjectam, uti initio fusius declaravimus (c).

Potest opponi V. Licite mihi possum optare mortem ob bonum finem, Optare mortem, Y. g. vitandas hujus vitæ miseras: ergo etiam inferre.

2. Licite possum ad vitandum incendium, vel piratas hæreticos, seu ex alto, seu in altum me dare præcipitem: ergo etiam ob minas crudelissimæ mortis, nisi me præcipitem, inferendæ.

3. Possum incendere pulverem pyrium, meque una cum hoste obruere: ergo etiam me una cum hoste transfigere, si aliter hostis nequeat transfigi.*

Tom. I.

Z 3

R. D. A.

(a) L. 1. de civit. DEI c. 22. & 23.

(b) L. c. c. 26.

(c) Videatur Tituli II. Instruct. 2. §. 3. Q. 10.

* V. g. Si supra hostem, me amplectentem, iacerem supinus.

Si primum fiat debito modo; R. D. A. Licite possum optare mortem, ut modo debito obventuram : C. A. ut obventuram modo indebito. N. A. & C.

Si alterum ordinetur ad fugam mortis, cum aequali spe evadendi; Ad 2. C. A. Si sit saltem tenuis spes evadendi, & si, ut habet *Lessius*, (a) v. g. milites, post grave certamen cum Hæreticis, videntes navem in hostium manus venturam, communi consensu navim incendiant, seque in mare præcipitent, ne ipsi una cum navi veniant in hostium potestatem : si enim quis potest insilire in mare, ut salvet amicum, cur non ut evadat hostis crudelitatem. Sed N. C. *Disparitas* est, quia in casu priore præcipitatio non ordinatur ad mortem, sed ad fugam mortis præsentis; in posteriore ordinatur ad mortem, cum quis exequitur imperium mortis; & præcipitatio, quæ ibi fuga, hic foret *illatio mortis*. Sic, ut notat non nemo nostri temporis Author, ob minas inferendæ mortis a *Paulo*, haud potest quis ejus jussu occidere *Petrum*, quia foret *directa occisio*; potest *Petrum*, ut aggressorem, occidere, quia foret defensio vitæ.

Si tertium fiat pro bono publico, Ad 3. C. A. Saltem in casu boni publici, ut habet *Tamburinus*. N. C. cum *Lugone*, eo quod ejusmodi casus non videatur esse possibilis: siquidem se transfixo deficerent vires ad hostem pariter transfigendum. Alii admittunt in pari emolumento Reipublicæ, quia tantum *indirecte* & *per accidens* intenderetur mors propria, sicuti tantum *per accidens* intenditur occisio infantis, quem hostis, scuti instar, protendit. Item innocentum, qui, in incensa hostili turri, una cum hostibus pereunt.

Causa legitima exponendi vitam. *Quæritur XIV. Quasnam causas, & casus afferre solent Orthodoxi Moralista, ob quas, & in quibus, legitima est potestas exponendi vitam, sibi que mortem indirecte consciscendi?*

R. I. Inter causas legitimas 1. est *fides*, atque *religio*, ubi quandoque est obligatio, urgente scilicet præcepto externæ professionis. 2. *Conservanda vita spiritualis*, seu *salus proximi*, ubi quandoque est obligatio, accedente titulo justitiæ officii pastoralis. 3. Teste Angelico (b) etiam *conservanda vita proximi corporalis*, quia bonum pietatis præstantius est bono vitæ: sic filius, cum certo merionis periculo, non tantum Patri, sed & alteri tabulam licite cederet. ** 4. *Conservatio pudicitie*, etiam citra periculum proximum consensus: sic puella mori potius posset, quam fœdari. 5. *Bonum charitatis* in gravi necessitate proximi, v. g. peste laborantis. *** 6. *Bonum disciplinae religiosæ*: sic *Carthusiano*, in periculosissimo morbo, licitum abstinere a carne; cuius Religioso ab extraordinariis mediis, quia majus bonum conservatio disciplinae, quam prolongatio vitæ. 7. *Bonum publicum*: sic potest quis se ipsum pro Rege objicere medium, globo occidendum; sic licitum militi, immo sæpe obligatorium, vitam exponere, & potius mori, quam stationem deserere, quia sit autoritate publica, & pro bono publico. 8. Sic damnatus ad mortem non tenetur fugere, præcipue in causa religionis, exemplo SS. Martyrum; nec obligatur panem accipere, si sit damnatus ad moriendum fame; quia per hoc non tam videtur se ipsum occidere, quam, propter bonum justitiæ, cessare a sustentanda vita. 9. Sic licitum subire periculum mortis, vel brevioris vitæ, pro majore vitæ perfectione. Unde Novitius non tenetur egredi religione, nec Religiosus quærere dispensationem a communi rigore Ordinis, etsi sit periculum morbi, mortis, vel vitæ, certo abbreviandæ: quia hoc non est *positive* mor-

(a) L. 2. c. 9. Dubit. 6. n. 34.

(b) 2. 2. Q. 26. a. 5. ad 3.

* Sic teste *Thomasio* potest quis in bello partem innocentem, cum certo mortis periculo, adjuvare.

** Unde *Weberus* in *Puffendorpium* c. 5. §. 8. male negat, quod unus pro altero sese morti offerre possit; verius ex *Puffendorpio* statuit *Kemmerichius* c. 5. De officio hominis ad §. 9. n. 44. f. m. 77. Quod mortem pro aliis oppetere, nec jure natura vetitum sit, nec præceptum.

mortem afferre, sed non impedire mediis quibuscunque, quod sæpe licitum, uti patet exemplo D. *Casimiri*, immo & mercatorum, naufragii periculis se exponentium. Idem licitum esse statuit *Puffendorfius* pro boni publici, proximique commodo, quia honestius est, brevioris vitæ periculo aliis inservire, quam domi delidem caenos attingere. Addit *Thomasius* (a): fuisse *Lipsiæ*, qui impressis thesibus hoc negavit: sed recte subjungit, *authorem, vel luenbrando hanc disputationem, eam facto refutasse.*

§. II. Inter casus licitos consciscendæ sibi vel alteri mortis, *Azorius* & *Valentia*, cum aliis, non admittunt sortem ducendam a pluribus, casu cogentis ultimæ famis, ad jugulandum aliquem, ut ejus, hunc in finem occisi, carnibus vitam servent, etsi is ipse jugulandus consentiret; multo minus si reluctaretur. *Rationem* assignant, quod foret occisio directa, nullo jure, vel titulo cohonestanda, dicente *Zieglero* acatholico: *Nec debuit quisquam vitam suam tam vilipendere, ut ejus jactura alterius famem expleret. Nec reliqui etiam ideo in socium suum sarire debuerunt, ut stomacho suo consulerent* (b). Minus juri naturæ videtur repugnare fors, ducta a pluribus naufragis, in eandem insipientibus scapham, ferendis omnibus imparem, ut unus & alter, seu volens, seu nolens, agatur præceptis in altum ad cæteros servandos. * 2. Illud probabilius, quod quis, in extremam famem absque culpa delapsus, nullo suppetente remedio precum, judicis &c. nisi sua omnia vendat, seque servituti subjiciat, escæ quidpiam clanculum auferre possit domino, haud æque egenti, etsi invito: quia videtur irrationabiliter invitus. Id tamen certum, nullo prorsus suppetente fami extremæ remedio, licitam fore alienæ escæ ablationem: saltem illi, qui absque culpa in hanc necessitatem redactus, sive dein hisce in circumstantiis res censeantur in medio positæ, & in prima distributione exceptæ, uti vult *Grotius*; (c) sive taliter egens censeatur acquirere jus imperfectum, adeoque & onerosum ad restitutionem, si quæ fieri possit cum tempore, quamvis in rebus modicis restitutionem, non nisi ex debito gratitudinis, adstruat *Puffendorfius* (d). 3. In eo sat convenit inter Authores, quod vi charitatis ordinatæ, a vita propria incipientis, licitum sit, repellere aliquem, casu quo natitandis imperitius alium stringeret peritum; vel infilire niteretur in alterius tabulam, siquidem utrique mortis periculum immineret. In eandem sententiam plerique abeunt, casu quo; instante hoste, uterque simul servari haud posset, unus dejecto ponte, vel janua clausa, alterum destitueret; item si obstantem in angusta via, nec cedere volentem, aut non potentem, equo obtereret: ** in quibus casibus, ajunt, non intendi alterius mortem, sed vitæ propriæ salutem, quo jure, ejusmodi in circumstantiis, natura ipsum providerit.

Casus vitæ
licite expo-
nenda.

Z 4

Unde

(a) Jurisp. Div. L. 2. c. 2. n. 67. litt. g.

(b) Apud *Puffendorfius* L. 2. c. 6. n. 3. cui rationi haud satisfacit *Puffendorfius*, hac ex parte contrarius, uti recte animadvertit *Heinæcius*; multo minus *Thomasius*, suo laconismo enervat: *quis & miserrandum magis, quam injustum erit, in ejusmodi necessitate, ut plures serventur, unus aut quorundam incivium fors procurare.*

* Circa hoc casus, quia dariores, *Puffendorfius* de J. N. & G. L. 2. c. 6. §. 3. judicium suspendere se, affirmat: Sed recte animadvertit *Woborus* c. 10. f. m. 208. in elementis naturæ de mente *Puffendorfi*, ex principiis ibidem positis, manifeste satis constare. Addit: *horror vero, cui nulla ratio subest, in definienda actuum moralitate consentaneus, animoque ejiciendus est.*

(c) De J. B. & P. L. 2. c. 2. §. 6.

(d) De J. N. & G. L. 2. c. 6. §. 6. Item in L. 1. de homine c. 7. §. 28. ubi *Woborus* anagnosiam habet contrarium, qui ex *Grotii* mente jus egenti perfectum attribuit.

** Quod si *insans* foret, vel *claudus*, cedere impotens, ut ponit *Di Castillo*, negativam tenet *Boetorius*, dicitque Theologos negantes esse cautiore. Sed reponit *Hortius* in notis ad *Puffendorfius*, legem de non occidendo innocentes non stringere in collisus propriæ mortis, & quidquid his accidit, *invasori esse impusandum.*

Unde *Grotius*, qui initio negativam deciderat, (a) subin antilogum agit, (b) addita ratione, quod, ad jus agendi, multa consequi possint *indirecte*, & *extra agentis propositum*, ad quæ *per se* jus non esset. Sic navis, piratis plena, aut domus, latronibus referta, tormentis petilpotest, etiam si intra eandem navem, aut domum, sint aliqui infantes, mulieres, aut alioquin innocentes, quibus affertur interitus. 4. Casu, quo quis a Rege, vel Principe *summi imperii*, seu furioso, seu injusta ira abrepto, vim pateretur injustam, sunt plures, qui negant potestatem legitimam, naturæ jure concessam, propriæ defensionis, præcipue cum periculo vitæ Regiæ. * *Ratio* est apud *Grotium* 1. (c) Quia persona *sancta est propter majestatem*, cujus reverentia nullo casu *licite* deponi potest, cum sicut imperium, ita & majestas, delinquendo nunquam amittatur, vel amitti possit. 2. Quia, cum summum imperium multorum odiis pateat, securitas id exigit. 3. Quia publica utilitas hoc postulat, ut adeo privati injuria, raro contingens, majoribus bonis, atque tranquillitati publicæ sit postponenda. Dissentire videtur *C. Bellarminus* (d) cum aliis. Illud haud liquidum, an etiam de submissis a Rege iniquis ministris id intelligendum sit: affirmat laxus cæteroque *Thomasius* (e) eo quod alias Respublica turbaretur: sed sunt non pauci, qui cum *Grotio*, & *Vitriario* contradicunt (f).

§. 7.

§. VII.

*Aberrationes
Protestan-
tium A.A.*

De Moralistarum protestantium extravagantibus hac in materia.

Queritur XV. Quæ Protestantium Authorum circa jus necessitatis aberrationes?

*Hugonis
Grotii.*

R. I. *Hugo Grotius non raro est admodum confusus*. Nam alicubi legem naturæ cum Evangelica; alibi legem Evangelicam cum consiliis confundit. *Exemplo* esse potest. 1. Cum dicit, lege Evangelica proximum nobis æquare, et si illud: *diliges proximum, sicut te ipsum*, spectata lege, non de æqualitate omnimoda, sed de paritate *sinceri affectus* intelligendum sit. 2. Sic Evangelica lege *illicitam*, ait, defensionem sui ac bonorum, maxime occisivam, eo quod obstringantur *Christiani* ad patientiam, juxta illud: *percutienti dextram porrige sinistram quoque maxillam; auferenti pallium, da quoque tunicam*, quasi vero hæc *præcepti*, & non potius *consilii* forent. Eodem errore in testem adducit *S. Augustinum* dicentem: *Quomodo a peccato liberi sunt, qui pro his rebus, quas contemni oportet, humana cæde poluti sunt*, ut supra vidimus. Unde non nisi præpoltero rigore inculcat laxitatem Theologorum ex orthodoxis, maxime *Covarruvia* dicentis: *jure naturali nil permitti*, quod idem apud Deum (NB. qui est *Author natura*) *permissum* non sit (g).

R. II.

(a) L. 2. c. 1. §. 4. (b) L. 3. c. 1. §. 4.

* Alii casum quoque transferunt ad Parentem *invasorem* respectu filii, de quo *Plaza* de LL. L. 4. *Filio ne pro defensione quietem sua si a Parentibus se videt inersum iri, lege ulla conceditur, ut Parentes, a quibus in lucem editus est, inserimas, sed omnia potius sustinere præcipitur, quam quidquam offensæ facere*. Illud sat contestatum, casum non recte transferri ad personam, *præcise* *cribriorem, magis necessariam* &c. uti supra ex *Puffendorffo* animadvertum est, cum alias cælebs haud posset occidere aggressorem uxoratum &c.

(c) De J. B. & P. L. 1. c. 4. §. 7. n. 6.

(d) De Pontifice L. 2. c. 29. arg. 7. Item *Vasquius* cum *Fleischero* acatholico, & aliis.

(e) In jurispr. Div. L. 2. c. 2. n. 89.

(f) *Vitriarius* In instit. de J. N. & G. c. 4. n. 8. f. m. 48. allegans *Grotium* L. 2. c. 26. §. 3. n. 1.

(g) L. 2. De J. B. & P. 1. §. 4. Item §. 10. & 12.

B. II. Puffendorfus nonnunquam in jure defensionis est nimium liberalis: *Puffendor-
Exemplo fit. 1. Statuit Grotius, axiomate nimis absoluto, quod, spectato ju-
re Naturæ, is, qui lædit, det læso facultatem quamdam moralem contra læ-
dentem in infinitum, hoc est, interprete Puffendorfo, talem, ut jus nul-
lum retineat, quo minus extrema quæque ab altero ipsi inferri queant. Miris
multisque modis, hoc dogma recoquit Puffendorfus: unde alicubi ait, (a)
quod, qui dolo malo intentet injuriam qualemcumque, nullo jure amplius
muniatur, quo minus extrema quæque patiatur. Alibi inquit, in statu natu-
rali nullam ab læso posse exigi patientiam etiam modicæ injuriæ, præser-
tim continuatæ, quo minus per extrema quæque repelli possit (b). Et licet
non male rejiciat eorum opinionem, qui intentatum malum, non nisi æ-
quali, repellendum statuunt, quasi pœna foret, proprie dicta, per vindica-
tivam justitiam regulanda: * nihilosecius hæc infinita potestas, jure defen-
sionis legitimo, fundari nequit. Hoc enim nititur moderamine inculpata
tætelæ, & licet æqualitate inferendi mali physica non restringatur, respicit
tamen, per se loquendo, moralem proportionem, jure penes lædentem manente,
ut ne ob quamvis levem injuriam extrema quæque in ipsum statui queant; **
immo charitatis lege etiam læsum obstringente, ut ne sæviat ultramodum,
illatæ injuriæ proportionatum. Neque solida est Puffendorfii ratio, quam
affert. 1. (c) Quod a levibus injuriis ad majores hostis transire possit:
non enim majoris mali suspicio sufficit ad violentam adeo defensionem. 2.
Quod secus vita redderetur infociabilis, si contra eum, qui modicas inju-
rias continuare non desistit, extrema adhibere non liceret: nam si levis,
ipsa continuatione, sic coalescerent in gravem, ut vitam redderent infocia-
bilem, cessat suppositum asserti. Hinc Grotianum axioma veriore longe pa-
raphrasi exponit Bannes, id extendendo ad ea omnia, quæ necessaria sunt,
ut quis se ab injuria servet immunem (d).*

2. Idem Puffendorfus, perplexa phrasi, ait, in naturæ legem esse inju-
rios, qui vitam projiciunt per vanam fidei jactantiam (e). Quod si hac
phrasi sugillaret Christianos primitivæ Ecclesiæ, & etiam Martyres, ut sub-
notat ejus interpres Weberus, & ipse in jus naturale simul ac divinum fo-
ret injurius, & in SS. Christi Athletas calumniosus.

R. III. Thomasius in hac materia est sæpe erroneus, seu admodum per-
niciosus.

P. 1. Erravit, dum regulas justæ defensionis alibi deduxit ex illegitimo
socialitatis principio; (f) alibi ad axioma unum, loquendo simpliciter, fal-
sum, quod nempe necessitas non habeat leges, revocavit, statuendo simplici-
ter Claudiani errorem: *** Leges omnes habere tacitam exceptionem necessitatis (g).
Errantem videtur sequi, contra Puffendorfii mentem, enucleator Kemmeri-
chius, dum ita nude enuntiat: Omnes leges Divinæ, & humanæ intelliguntur
cum tacita exceptione necessitatis; unde regula valet; necessitas non habet le-
gem (h). Et licet Thomasius in Jurisprudencia Divina, non in omnibus
legibus Divinis, necessitatis exceptionem, admittat, (i) tamen in aliquibus admit-

(a) L. 2. de J. N. & G. c. 5. §. 16. f. m. 272.

(b) L. c. §. 12. f. m. 265.

(c) De officio hominis & civis. c. 5. §. 13.

** Non enim pœna semper ex delicti objecto, sed ex respectu ad legem, quæ violata est, & publicam
tranquillitatem, metienda est, ut animadvertit Weberus.

*** Inde L. de homine & civis c. 5. §. 12. ait: prudentis saltim esse, levis injuria patientia desungi,
quam intemptiva violentiæ oppositione majori se periculo exponere.

(d) Apud Gratium l. supra cit. (e) L. de Officio hominis c. 5. §. 9. f. m. 91.

(f) In Jurisp. Div. L. 2. c. 2. n. 143.

(g) L. 2. in Eutropio v. 596. *suprema pericula semper dant veniam culpæ.*

(h) In fundam. J. N. & G. L. 2. c. 2. n. 19. apud Heimannium.

(i) In element. c. 5. n. 70. f. m. 81.

(i) Sic L. 2. c. 2. n. 136. ait, quod, si Princeps idololatrya jubeat sabbatum profanare actionibus veti-
tis, potius mortem subeundam esse, dubium non fit.

admittit doctrina admodum periculum: v. g. dum ut certum statuit illimitate, tyranno cultum publicum prohibente sub poena mortis, Christianum lege Divina deobligari, addita hac ratione, quod exempla Martyrum sint heroica, & specialem instinctum Divinum præsупponant (a). Non minus male sonantes sunt illæ Kemmerichii propositiones, saltem, ut jacent, quæ dicit, in casu necessitatis contra Deum non peccari, quod animus peccandi abest, & reluctante voluntate fiat, quod casu necessitatis admittitur, Deus autem animum, ac voluntatem respiciat (b). An ergo in omni casu necessitatis, præsertim extremæ, semper abest, vel abesse potest peccandi animus? Apertius more suo delirat Fleischerus, dum scribit: necessitatem adeo non habere legem, ut licita sit transgressio, etsi intentata in contumeliam Dei: nam ait: inde nil aliud sequi, quam quod homo melius facere, si mortem præ conservatione vitæ, in hoc casu, eligeret, haud tamen peccet, si conservationem vitæ præferat, cum propter imbecillitatem naturæ humanæ omnino excusationem promereatur. Inde probat quoque sententiam, qua quis sub comminatione mortis interficeret innocentem, nullo medio servandum (c).

P. 2. Scripsit Thomasius pernicioso satis errore, (d) autochiriam, seu occisionem sui, etiam directam, solo rationis lumine, efficaciter haud probari illicitam, casu quo v. g. quis certe videret, se deinceps victurum in probrum Dei, sibi ab hoste, vel tyranno mortem inferendam cum cruciatu intolerabili; vel casu quo juberetur ob præterita delicta, acceleratione mortis, ignominiam carnificis evitare, &c. Rationes afferit 1. Quod talis certus sit, conservatione vitæ nec sibi, nec aliis utilitatem afferre. 2. Quod non semper sit plus boni in vita, quam mali in doloribus exquisitissimis. Adde-re potuisset. 3. (e) Quod taliter destinatus ad mortem videatur tam Deo, quam Societati humanæ, ac Reipublicæ, jam periisse, nec ullius interfit, tantillo tempore mortem anticipari, ad præcavenda ludibria, respectu sui fuorumque immerita, ac ne sentiat tormenta, quæ ad grave forsitan peccatum adigerent. 4. Quod non videatur esse animi generosi, ad id necessitatis damnati, ut ad alterius libidinem contumeliis vexatus vitam ponat, &c. Sed hanc doctrinam, Stoicorum & veterum quorundam mala praxi, pejore rationum fucio firmatam, * non admodum bene Puffendorsius reliquit in medio; (f) Thomasius oppido male suomet suffragio confirmavit.

Ratio est 1. Quia præceptum naturæ negativum de autochiria directæ, amoris naturali, tam respectu Dei sui, quam Societatis humanæ, adeo est oppositum, ut, quamdiu manet ejus materia, id nullis in circumstantiis; per se loquendo, ullo rationabili sine coonestari possit. Nam cum fundetur non tantum in præjudicio, quod forsitan in casu quodam particulari cessare posset per accidens, sed etiam in periculo præjudicii communis, ex tali periculosa licentia facile emerfuri, v. g. cuius quivis, privato judicio, per imaginariam seu infamiam, seu acerbioris fati persuasionem; per tæditorum, vel tormentorum horrorem vivaciter apprehensum, sibi manus licite inferendas, haud difficulter persuaderet, utique cum ingenti seu Numinis sui

(a) L. c. n. 137.

(b) In elem. cit. n. 74.

(c) In iustit. J. N. L. 2. c. 2. n. 66. & 68.

(d) In Jurisp. cit. n. 74. & sequent. In secundis tamen curis ait, autochiriam directe peccare saltem contra regulas decori & honesti.

(e) Apud Puffendorsium de J. N. & G. L. 2. c. 4. §. 10. f. m. 247.

(f) Tacitus Ann. 6. Promptas ejusmodi mortes merus carnificis faciebat, &c. Eschiner orat. de falsa legatione: neque terribilis est interitus, sed consumelia in morte metuenda. Cicero Tuscul. Q. 1. 1. Cato sic abiit e vita, ut causam moriendi natum se esse gauderet: quam causam, ut justam, ibi male defendit Cicero, &c. Seneca epist. 69. Exerce te, ut mortem excipias, & si ita res suadeat, accerjat: interese nihil, an illa ad nos venias, an nos ad illam.

f) L. c.

sui ipsius, Societatisque humanæ præjudicio &c. cum, inquam, hæc lex fundetur præcipue in periculo talis præjudicii, quod absolute, & per se, etiam in casu particulari, permanet, nullus unquam haberi potest finis rationabilis, quo objectum hujus legis cohonestari possit, ut adeo natura, semper & pro semper, hac sua lege prohibitiva obliget, ac obligare merito debeat.

Ratio est 2. Quia, per allatas supra circumstantias, additasque ratiunculas, non cohonestatur objectum, nec tollitur præjudicium. Nam 1. Qui viveret in probrum Dei, viveret vel ex propria, vel ex aliena malitia: at neutra est motivum legitimum ad mortem sibi inferendam; secus obstinati in malo, & ob fidem veram ludibrii expositi, licite sibi mortem confiscerent: unde *Samsonis* exemplum male, pejus *Saulis* affertur, quia is licite ex Dei instinctu; hic illata sibi violenta manu, per alium pessime se interemit. 2. Etsi infamia, & exquisiti cruciatus, sint aliquibus ipsa morte graviore, manet tamen absolute, mortem esse malorum omnium extremum, in Dei, non hominis, potestate positum. 3. Etsi per accidens ulterior vita nec sibi, nec aliis, asserere utilitatem possit, non ideo mortis arbitrium, seu jus Dei, in hominis est potestate: quia hæc ipsa licentia, per se loquendo, vergeret in maximum Creatoris, ipsius hominis, & Societatis humanæ præjudicium. 4. Atque hoc ipsum periculum præjudicii sat declarat, cur interfit DEI, & Societatis humanæ, ne licitum sit, modo tantopere præjudicioso, hoc est, morte sibi met ipsi illata, dolores, etiam acerbiores, ludibriaque qualiacunque tandem, seu avertere, seu prævertere; immo ne Deus fortasse lædatur, male usurpato Dei jure, Deum actualiter lædere &c.

P. 3. Idem *Thomasius*, recoquit *Puffendorffii* axioma, quod nempe quis quamcunque injuriam, etsi minimam, aliter non evadendam, Adversarii morte repellere julte possit, eo quod lædenti nullum, læso in lædentem jus competat in iniuriam, sic ut conscientia, regulis hisce opposita, pro erronea habenda sit (a).

P. 4. Idem, ut ait, saniora edoctus revocat thesin, qua senserat, pudicitæ servandæ causa licitam Virgini defensionem, etiam stupratori illata nece. Revocationis rationem affert. 1. Quod pudicitia physice sit reparabilis, saltem æquivalenter; moraliter vero auferri nequeat invitæ. 2. Quod periculum consensus in momentaneam delectationem non sufficiat, eo quod talem consensus peccatum esse, ex sola ratione demonstrari haud possit (b). *Vitriarius* male emendans *Grotium*, defensionem ejusmodi excusandam quidem, sed tamen illicitam affirmat, eo quod non sit æqualitas, inter offensionem & defensionem, cum moraliter, seu civiliter restitui possit (c). Sed audiant contribulem *Weberum*, saltem hac ex parte haud absolum (d): Inquis: deest, ex requisitis inculpatæ tutelæ, damni irreparabilitas. R. Sit salva vita naturalis, moraliter tamen per vim stuprata moritur. Instas: Virginitas per vim eripi non potest. R. Non quidem pudicitia, sed certe virginitas. Urges: Virginitas potest in integrum restitui. R. Concedo per fictionem: res, certe irreparabilis, est semel amissa Virginitas. Ita ille. Id absolum, quod *Vitriarius* in hoc casu requirat æqualitatem, in levioribus damnis haud requisitam; id erroneum, quod *Thomasio* etiam morosa *Venus*, in rationis rectæ tribunali, absolvenda videatur. Et hæc sit illa justæ defensionis-

(a) L. c. n. 97.

(b) L. c. n. 114. & seq.

(c) Instit. J. N. & G. L. 2. t. 1. n. 15, idem sentiente *Zieglero*, & *Osiandro* acatholicis.

(d) In notis ad *Puffendorffium* de officio hominis. c. 5. §. 20. f. m. 103.

fensionis reformata a Thomasio norma, quam Theologi Pontificia religionis, sapius impie, (a) Scholastici & Moralista pontificii ineptis saepe improbis defecerunt? (b)

I N S T R U C T I O III.

Instructio 3.

De duello.

De Monomachia, seu Duello.

§. I.

§. I.

De duelli origine, natura, iniquitate.

- Ejus origo, iniquitas.* **Quæritur I. Quid? Quotuplex? Et quæ origo duelli?**
R. I. Per duellum non intelligitur quæcumque duorum rixa; neque etiam, nisi laxius, *singulare quodvis certamen, inter duos ex condicto susceptum*: sed pressius, ad requisitas proprietates, *singulare certamen, ex privatis causis ab utraque parte sponte, & ex condicto susceptum, designato loco & tempore ad occisionem, mutilationem, aut gravia vulnera insigenda.*
- Divisio.* **R. II.** Dividitur in *publicum, servatis solemnitatibus; & privatum; judiciale pro decidenda causa publica; extrajudiciale, equestre, plebejum &c.*
- Origo.* **R. III.** Origo prima est a Dæmone, ut innuit Tridentinum: *Detestabilis duellorum usus, fabricante Diabolo, est introductus, ut, cruenta corporum morte, etiam animarum perniciem lucretur (c).* Origo altera est a Gentilibus, præcipue Romanis, per agones & ludos gladiatorios, translata ad Germanos posterioribus sæculis. * *Variafferuntur causæ. Extrajudiciale suscipi solitum ob defectum judiciorum: unde ortum jus manuarium, Das Faust Recht. 2. Ob publicam utilitatem inter summos Imperantes. 3. Ob defensionem vitæ. 4. Bonorum. 5. Honoris. 6. Ob ostentationem. 7. Vindictam. Judiciale ob defectum probationis in causa læsæ Majestatis. 2. Homicidii. 3. Parricidii ratione hæreditatis. 4. Infamationis, delationis, contumeliæ illatæ &c. Quæ omnia fusius legi possunt in Dicæomachia Seyboldiana (d).*
- Iniquitas.* **Quæritur II. Quæ duelli licentia, vel iniquitas?**
R. I. Monomachia, seu duellum, proprie dictum, est omni jure prohibitum: *Affertum P. I. Quo ad jus naturale. Positive repugnat amoris, Deo, sibi & societati humanæ naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, simpliciter necessario: ergo est jure naturæ prohibitum. A. Patet: nam est injuriosum Deo, ut Authori Naturæ, qui, titulo creationis & conservationis, sibi soli reservavit jus vitæ, membrorum &c. Nec enim ex Scriptura, ratione, vel instinctu quodam universali constat, quod Deus ejusmodi potestatem in vitam nobis concesserit, ut pro libitu illam possessus destruere, vel destructionis periculo temere objicere: immo ex omni parte constat contrarium. Ex Scriptura (e): Ego occidam, & ego vivere faciam: ex ratione; quia in ejusmodi casibus potestas data præsumi nequit, atpote perniciosa: ex instinctu contrarium attestante.*
- Respectu sui & proximi; Uti & Societatis humanæ.* *Est perniciosum sibi & proximo, cum utriusque vitam, & salutem in discrimen adducat, & plerumque pessundet.*
Est præjudiciosum Societati humanæ, cum ejusmodi licentia non posset non esse everfiva Generis humani; via spatiosa ad innumeras cædes

(a) Jurisp. cit. L. 2. c. 2. n. 95. (b) L. c. n. 129. (c) Sess. 25. c. 19. de Reformat.
 * *Diodorus Siculus L. 5. c. 28. Galli inter ipsas epulas, causa ex jurgio quomodocumque arrepta, insurgere, & ex provocatione, nihil vite jacturam estimantes, inter se digladiari soleant. Additur ratio, quod persuasi fuerint, animas denuo in corpore reverti. Eandem rationem audaciæ Germanorum assignat Apianus in Celsico.*
 (d) Parte 2. per totum. (e) Deuteron. 32. v. 39.

des cum incredibili perturbatione, confusione, ac præjudicio Societatis humanæ.

Affertum P. 2. Quo ad jus divinum. Patet ex dictis, & præcepto quinto Decalogi: *Non occides.* Divino

Affertum P. 3. Quo ad Jus Canonicum præcipue ex prohibitione gravissima Tridentini, (a) pœnitique adjunctis excommunicationis, in omnes participes extensæ; amissionis bonorum, infamiæ, negandæ sepulturæ &c. quas pœnas, a Tridentino latas, in solempiter duellantes, auxit Pius IV. (b) statuendo pœnas, *crimini læsæ Majestatis proprias*, inhabilitatem ad faciendum testamentum &c. Gregorius XIII. (c) uti & Clemens VIII. eas etiam extendit ad duella privata. Patet insuper ex decretis plurimum Pontificum, Conciliorum canonicis, quos videre est in *Dicaomachia citata.* Canonico.

Affertum P. 4. Quo ad Jus civile. Jure civili veteri Romano jam Constantinus M. saluberrima sanctione *cruenta spectacula, & gladiatores omnino prohibuit* (d). Inde Brunemannus, in legem cit. *Et qui duella ineunt læsæ Majestatis rei sunt.* Jure Romano novo Augustissimus Leopoldus prohibuit monomachiam *sub pena capitis*, qui in ea alterum (saltem provocatum) interemisset, quæ constitutio anno 1668. in Comitibus Imperialibus ratihabita est, ac confirmata (e). Statuta Galliæ, priore sæculo edita, tam sunt severa, quam necessaria: siquidem constat, authore Theophilo Raynardo, (f) *intra annos triginta tot hoc serali modo in hoc uno Regno cecidisse, ut ex iis numerosissimus exercitus potuisset constari, quo & incolumitas Regni conservari, & Turca, Christianorum damnis auctior, non modice vexari potuisset.* Civili.

R. II. Præcipue illicitum est, etiam naturæ jure, duellum pro tuendo honore, aut ignominia vitanda, aliisque ex causis privatæ ostentationis, odii, vel vindictæ susceptum. Præcipue illicitum est pro honore, aliisque de causis illegitimis.

Affertum P. ut prius. Duellum, seu licentia duelli, maxime pro vindicando honore, vitanda ignominia &c. positive adversatur amori, in ordine ad felicitatem, naturæ rationali propriam, simpliciter necessario, adeoque Deo, sibi metipso, proximo, ac Societati humanæ naturaliter debito: ergo jure naturæ adstrui nullatenus potest.

A. P. 1. Quia est Deo quam maxime injuriosa; cum sit expositio directæ tam propriæ quam alienæ vitæ, seu membrorum, extra casum necessariæ defensionis, ut illico clarescet. Quia adversum amorem Deo,

A. P. 2. Quia est sibi metipso derogatoria, cum duellum sit medium ineptum, ac inutile seu defendendi honoris, seu depellendæ ignominia. Nam 1. Neque in statu naturæ laus fortitudinis esse potest sine justitia, (g) atque prudentia; (h) neque defensio vera honoris ex erronea persuasione hominum, projectorum in omnem temeritatem, atque insaniam, quæ potius a publico prudentum judicio est desumenda. 2. Facile suppetunt legitima media per professionem legitimæ defensionis, siquidem injuriantium tantum animi sit, ut ultro agat injustum aggressorem vitæ; quæ professio, sicut timiditatis est exclusiva, ita est fortitudinis legitima tessera: 3. Neque in statu naturæ deest quædam via juris, quasi publica, & longe expeditior, cum non desit quædam subordinatio familiæ ac consanguinitatis: &posito, quod foret status mere libertatis, nihilofecius jure naturæ prævalere deberet commodo honoris privati bonum commune, seu incolu- Sibi metipso

(a) Supra cit. (b) Constit. Ea, quæ &c. A. 1560.

(c) Constit. ad tollendum &c. A. 1582. constit. Illius vires &c. A. 1592.

(d) L. un. C. de gladiatores. L. 11.

(e) Teste P. Gobat Theol. experimentalis. tom. 1. P. 1. tr. 7. n. 573. in appendice duellari.

(f) Tom. 3. de virtut. & vitis L. 5. sect. 3. c. 3. n. 192.

(g) Novell. 69. pr. (h) Arist. 3. Eth. 6. 7.

columitas humanæ Societatis. 4. In statu civili mediæ hujus utilitas, ac necessitas penitus evanescit: nam *stantibus legibus*, & *legum pænis*, per duellum non defenditur, sed amittitur honor; non depellitur, sed conficitur ignominia, sive quis vincat, sive vincatur. Item facilis, & longe commodior est *via juris* &c.

Et Societas humana naturaliter debita.

A. P. 3. Quia talis licentia est Societati humanæ perniciofa, eo quod ex speciali depravatione naturæ, ob nimis proclivem tuendi honoris insaniam, nimisque phantasticam cujusvis ignominie auxesin, innumeris cædibus daretur ansa, cum perturbatione Generis humani immensa, ut testis est luctuosa satis experientia.

Quia doctrina opposita damnata.

Assertum confirmatur, præcipue pro Orthodoxis. Quia Alexander VII. (a) tanquam scandalosam, ac perniciosam proscriptit hanc propositionem numero 2. *Vir equestris, ad duellum provocatus, potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat*: ergo ejusmodi licentia, ut probabilis, amplius defendi nequit.

Etiam illicitum est duellum judiciale: Quia est expositio justitia;

R. III. Etiam duellum judiciale, seu ad veritatem probandam, seu ad vitam terminandam, seu ad innocentiam demonstrandam, seu ad objecti criminis culpam purgandam, omni jure est illicitum.

Assertum tenet ex dictis, & amplius 1. Quia hoc nil aliud est, quam exponere justam causam, uti & innocentis vitam præsentis periculo, cum æque innocens, ac nocens possit in duello succumbere; neque justior, sed fortior, peritiorque solet vincere, Deo nullibi assistentiam meliori causæ per miraculum pollicito: ergo est ad ejusmodi fines inutile medium, & juri Naturæ contrarium.

Tentatio divina potentia; Jure Canonico prohibita.

2. Quia est tentare DEUM, quasi genere quodam fortis divinatorio, adeoque contra Jus Divinum expressum *Deuteronomii 6.* & *Matthæi 4.*

3. Quia est judicium, a sacris Canonibus reprobatum, (b) præcipue a Tridentino.

Licet tamen duellum.

R. IV. Duplici tamen casu licitum posset esse duellum, DEO nempe jubente, & causa DEI, Religionis veræ ac bono publico id exigente.

Deo ingente, quia vita Domini, Religione, ac bono publico id exigente, quia bono majore.

Assertum quo ad 1. membrum patet: quia Deus, ut vitæ Dominus, absolutam habet potestatem: nec dispensaret in lege Naturæ, sed mutaret objectum, quo mutato nunquam fuit prohibitum lege Naturæ.

Quo ad 2. Afferri solet casus, quo ad finiendum bellum, ejusque calamitates declinandas, aut ad parcendum sanguini, offerretur duellum, quo unus cum uno, vel plures cum pluribus in singulare certamen descenderent ea lege, ut victoria sit penes illum exercitum, cujus pars vinceret, modo per tale duellum victoria non magis redderetur dubia, quam esset, si cum omnibus copiis dimicaretur. Ratio assertur: quia licitum est, integros committere exercitus: ergo & licitum erit, consensu mutuo, controvertiam ad duorum, aut paucorum certamen, reducere, uti constat exemplo *Davidis & Goliathi*. * Item casu quo hostis non cessaret, blasphemare Deum, profanare res sacras, persequi Rempublicam, solo hoc medio suppetente: & ratio assertur, quia bonum honoris Divini, Religionis, & Reipublicæ, majus est, & præferendum bono privato vitæ: ergo licitum erit istud pro illo defendendo exponere.

Oppositio not.

Queritur III. *Quanam momenta in oppositum afferri solent?*

R. So-

(a) A. 1665.

(b) Can. *Monachia* caus. 2.

* 1. Reg. 12. Sic legitur ab *Edwardo III. Rege Angliæ, Philippum VI. Vallesium; a Carolo V. Imperatore, Franciscum I. Gallie Regem; a Carolo Ludovico Electore ad Rhenum Comitum Turonorum &c.* ad singulare certamen, ex simili causa, provocatos. Sic legitur *S. Wenceslaum, Ducem Bohemie*, ad idem, improbane nemine, se obtulisse adversus *Ducem Curimensem*, visisque Angelos arma ministrasse, & dixisse Adversario: *ne ferias*.

R. Solet opponi I. Duellum est *intrinsece malum*, ac jure *Naturæ* prohibitum: ergo pro omni casu, etiam salutis Reipublicæ illicitum. C. P. Sic occisio innocentis, etiam casu interminati a Tyranno excidii, est illicita, quia *intrinsece mala*: ergo a pari.

Unde duellum est quidem intrinsece malum.

R. N. A. vel D. Duellum ex fine privato, causaque qualicumque, est *intrinsece malum*. T. A. Ex fine publico, causaque gravissima, N. A. & C. Ad P. D. A. Occisio innocentis *directa* est illicita. C. A. *Indirecta*, qualis accidit, si quis pro salute publica jubeatur congregari cum hoste, auctoritate publica munitus. N. A. & C.

Sed respectu finis privati.

Solet opponi II. Ponatur casus, quo Officialis bellicus, vel equestris, ab altero ignominiosissime laesissus, non modo *timiditatis notam*, sed famæ, honorisque omnis jacturam incurreret, nisi acceptaret duellum. Jam sic: Hæc causa est *respective gravissima*: ergo licitum faciet duellum. A. P. Est gravior jactura bonorum fortunæ, quorum intuitu licita est defensio, etiam occiliva.

Respectu bonorum.

Confirmatur. Juxta dicta Officiali in vaso licitum est invasorem occidere, ut honorem tueatur, quando vitam tueri nequit nisi fuga, sibi admodum ignominiosa: ergo etiam licitum erit, saltem acceptare duellum, si recusatio foret æque ignominiosa.

Est magis estimabilis fortuna bonis, est illicitum.

R. N. A. Ad P. D. A. Est gravior jactura bonorum *simpliciter*. T. A. *Hæc in circumstantiis*, ubi duellum medium *inutile*, ac *ineptum*. N. A. & C. *Inutile* est; quia honor aliter facile conservandus, atque recuperandus. *Ineptum*, quia sic honor magis deperditur, non servatur; ignominia major incurritur, non vitatur.

Quia medium ineptum.

Ad Confirmat. T. A. N. C. Et suppositum, quod talis sit *invasus*, & quod honori suo non melius prospicere possit vel *via juris*, vel *via contentationis*, naturæ rationali congrua, dicendo: *fese paratum*, haud sane fuga, sed *defensione juxta se tueri adversus aggressorem injustum*: duellum tamen non acceptare, quia *naturalibus, Divinis, immo & humanis legibus adversum*. Unde negatur rursus suppositum, recusationem talem ullatenus esse ignominiosam, nisi forte apud militum vappam, hac in re pessime persuasam; apud homunciones improbos, & diaboli spiritu animatos, quorum persuasioni, si quid tribuendum foret, etiam *provocatio* ob qualem qualem injuriam foret licita, quod, teste P. *Viva* nemo hæcenus tam fuit insanæ mentis, ut somniaret. Item quævis vindicta de inimico esset sumenda, & pleraque scelera, ex humano respectu, licite perpetranda, etsi non tantum Juri Divino atque humano, sed ipsi quoque naturali contraria.

Non neces. sarium.

Solet opponi III. Ponatur casus, quo ejusmodi Officialis non modo periclitetur honore & fama, sed & annexa dignitate, officio, & consequenter bonis fortunæ, ad sustentationem congruam necessariis, alio medio, præter duellum acceptandum, vel etiam offerendum, non suppetente. * Jam sic: in isto casu, non ad avertendam *solummodo* timiditatis ignominiam, nec ad defendendum *præcise* honorem, sed ad justam defensionem officii, bonorum, sustentandæ vitæ conformium, duellum sive acceptatum, sive etiam oblatum, fit medium, *non voluntate*, sed *necessitate* electum. 2. Fit medium, quo eligitur periculum *dubium* ** ad evitandum *certum*, adeoque *minus malum* ad declinandum *magis*: ergo in hoc casu duellum non foret,

Respectu bonorum, connexi cum jactura dignitatis, officii, bonorum.

* Ejusmodi casus factus, non fictus, refertur in *Dicaomachia* cit. P. 2. sect. 4. §. 1. n. 14. quo bellicus Officialis, ab altero arundine ignominiose percussus, militibus eidem parere recusantibus, ad legitimum Judicem cum appellaret, responsum tulit: *se cum officio non removere, cogere tamem milites non posse, ut amplius sub illo militent, ipse sibi prospiciet*. Unde is recusans duellum, officio excidit, cum nobilissima conjuge ad incitas postmodum redactus.

** Si enim certum esset periculum mortis ob suam impritiam, imbecillitatem &c. utique non liberet.

foret, *saltem naturæ jure*, illicitum. C. Videtur tenere, quia in h'c casu videtur esse medium prudens, neque juri Naturæ, neque salutis Societatis humanæ, vel etiam Reipublicæ contrarium.

Prudens,
quia electi-
vum pericu-
li incerti
pro certo.

Confirmatur 1. Duellum, in hoc casu, non tam foret *invitatio ad malum*, quam *prælatio minoris mali*, bonorumque defensio *justa*, quia non ordinata ad finem illegitimum, seu vindictæ, seu meri honoris; immo & *neccessaria*, quia alia via non suppetente, nimisque difficile foret humanæ conditioni, in tali casu esse delitutam omni remedio, & necessitate legum ad tolerandum *innocenter* tam miserabilem statum esse redactam; ergo erit hoc casu licitum duellum.

Justum,
quia pro bo-
nis fortuna.

Confirmatur 2. Licitum est in vaforem rei suæ aggredi, etiam ex intervallo, si aliter res recuperari non possit, ut in statu naturali, ubi nullum iudicium; vel etiam civili, ubi iudex officio suo non fungitur: ergo licitum erit petere satisfactionem in casu præsentis, cum sit unicum medium ad recuperandum officium.

Defendunt
graves Au-
thores.

R. 1. In hoc casu concedi totum a *Lessio*, (a) *Laymanno*, (b) quos sequuntur *P. Reiffenstuel*, (c) *Weistner*, (d) allegans plures, id docentes, etiam post propositionem ab *Alexandro VII.* prohibitam, quibus accedunt recentissime *P. Seybold*, (e) *P. Pichler*, (f) aliique non impressi. Id facile concesserimus, casum præsentem, in propositione prohibita non contentum, nec per eandem, tam *levi brachio*, elidi hujusmodi licentiæ probabilitatem, uti contra *P. Viva* (g) animadvertit Author *Dicæomachicæ*.

Quod, etsi
speculative
forsan pro-
babile, quo
ad praxin
tamen oppo-
situm est
probabilius,
Quia talis
praxis vide-
tur enervare
finem legis
humanae.

R. Tamen 2. Duellum, saltem acceptandum, etsi in tali casu, prorsus extraordinario, *speculative* defendi possit, ut legi humanæ, vel etiam Divinæ naturali, haud adversum; ejusmodi tamen licentia, ut *in praxi* absolute tuta, *probabilius* defendi nequit.

Videtur colligi 1. Quia talis licentia *in praxi* enervaret *finem legis humanæ*, qui consistit in proscriptioe duelli *simpliciter*, sub quocunque prætextu defensionis privatæ legitimæ, ob gravissima mala publica, spectata hominum corruptione *aliter* non evitabilia, adeoque obligando *absque exceptione*, nec attendendo commodum privatum, publico subordinandum, etsi ejusmodi circumstantiæ *casus per accidens*, utique haud ignoratæ, Legislatores ad faciendas exceptiones movere & potuissent, & debuissent.

Immo &
naturalis,
saltem ina-
dequatam,
qui consistit
in præcaven-
do ipso peri-
culo damni,
ex tali li-
centia in
Societatem
humanam
facile emer-
suri.

Videtur colligi 2. Quia talis licentia enervaret finem legis, etiam naturalis, saltem *inadequatam*: nam finis *adaquatam* non consistit solum in præcavendo damno, tam privato, quam publico; sed etiam *in præcavendo ipso damni periculo communi*, quod ex tali licentia, nimium periculosa, quia excessibus nimis obnoxia, Societati humanæ immineret quam maxime præjudiciosum, & vel ideo quam maxime præcavendum. Siquidem homines, *ob nimiam hac ex parte proclivitatem*, hallucinationi fere semper obnoxii, sibi facile persuaderent, se non modo in honore, sed etiam honori annexa dignitate, officio, & consequenter in bonis fortunæ graviter læsos, adeoque in tali casu licitam esse *in praxi* defensionem per duella, haud segniter interpretarentur; immo hanc licentiam non modo *ad acceptanda*, sed etiam *offerenda* duella extenderent contra vim, finemque legis justissimum, utique non sine ingenti Societatis humanæ præjudicio.

Jam

(a) De J. & J. L. 2. c. 9. n. 49. (b) L. 3. tract. 3. P. 3. c. 3. n. 3.

(c) Theol. Scholastica Tr. 20. Disp. 37. a. 4. §. 2. n. 6.

(d) De Cler. pugn. in duello. n. 5.

(e) Dicæom. P. 2. sect. 4. §. 1. a. n. 14. f. m. 134.

(f) Tit. 14. de Cler. pugn. in duello. n. 8. f. m. 291.

(g) Trut. Theol. in propof. 2. ab *Alexandro VII.* damnata. n. 10. f. m. 57.

Jam sic: Etsi in casu aliquo particulari, potius *speculativo*, quia *pro-*
sus extraordinario, lex prohibitiva talis licentiæ non obtineret finem de *præ-*
cavendo damno privato, obtineret tamen finem de *præcavendo damni tam pri-*
vati, quam publici communi periculo, ejusmodi licentiæ, ob facilem abu-
 sum, ex proclivitate hominum connexo: ergo, etsi lex *per accidens* in præ-
 judicium privati hominis cederet, *non cessaret, sed ob bonum commune, per*
se intentum, vim obligandi retineret in praxi. Item, etsi talis licentia, *in*
casu particulari, foret exigita ab amore, sibi *hic & nunc* naturaliter debito,
 est tamen *positive* adversa amori, Societati humanæ ad felicitatem publicam
simpliciter necessario, ob periculum licentiæ huic semper conjunctum, &
 bono publico nimis præjudiciosum: ergo naturæ jure, quod potius spectat
 commune bonum, *in praxi est universaliter* prohibita: ergo *probabilius*
 etiam in casu extraordinario, quo innocens mediante honore pateretur
 grave damnum in bonis fortunæ, nullo *per accidens* suppetente alio me-
 dio, duellum practice foret illicitum. Illatio stringit, quia non modo in
 statu civili; sed etiam *naturali*, bonum *privatum publico* est subordinandum,
 ac postponendum.

In forma C. A. D. C. Ergo in hoc casu duellum non foret illicitum *Unde specta-*
 spectato præcise sine naturæ *inadequato*, & fundamento amoris, sibi natu-
 raliter debiti. Tr. Spectato sine naturæ *adequato*, seu fundamento amoris,
 etiam Societati humanæ naturaliter, & quidem *prævalenter* debiti. N. C.
 Ad P. N. Quod ejusmodi licentia, præsertim practica, possit esse *prudens*
 medium, quia ejusmodi licentia, & spectata hominum corruptione, nimis pericu-
 losam, ac tranquillitati publicæ præjudiciosam.

Ad confirmationem. 1. N. Quod iusta foret defensio, quia adversa legi *Neque ju-*
 naturæ, *universaliter* obliganti; & ipsa *provocatio* æque dici posset tantum
prelatio minoris mali. Medium quidem aliud hic & nunc non suppetit, sed
per accidens; neque ad casum *per accidens*, & *extraordinarium præcise* atten-
 dit jus naturæ, sed potius intendit bonum *commune & universale*: ergo de-
 stitutus foret in istis circumstantiis innocens *per se, & omni prorsus reme-*
dio. N. Per accidens, & in casu *moraliter vix possibili*; Item ex suppositione
 ne, quod non fuerit usus *licito medio*, quo percussus tam ignominiosa arun-
 dine, *illico sese iuste*, spectato naturæ jure, defendere potuisset. C. C.
 Et N. *suppositum*, quod hoc requiratur. Casus sunt obvii. Sic innocens
 pro bono publico potest juberi, ut hosti se tradat; immo si refragetur,
 potest etiam tradi, ut vult *Molina, Lessius, Lugo*, aliique, & sic de aliis
 casibus.

Ad confirmat. 2. R. In statu civili licitum intervallum, non nisi aggres-
 sioni, *moraliter duranti*, est commensuratum. In statu natura intervallum
 iustæ recuperationis, quo ad bona fortunæ, est quidem laxius; sed duel-
 lum, a *legitima defensione* universaliter est exclusum *ob bonum commune So-*
cietatis humane, ut dictum.

Solet opponi IV. Licitum est duellum duobus, ob delicta ad mortem da-
 mnatis, a Magistratu junctum ea conditione, ut victor vitæ gratiam ha-
 beat.

1. Initum *coacte*, v. g. si quis provocetur ab altero sub interminatione mor-
 tis, incendii domus, nisi congregiatur.

2. Initum *ad leve* solummodo vulnus, vel ad certum sive congressuum,
 sive ictuum numerum.

3. Initum *fictæ* ad reparandum honorem: ergo non est *universaliter* veti-
 tum.

R. N. A. Quia probabilius hic modus nec ab Authore Naturæ, nec a
 Natura Magistratui, ad punienda crimina, est indultus, uti neque *directa*
 sui occisio a Judice est imperanda. Alii D. A. Licitum est duellum, *autho-*
ritate

Ob miriam
hac ex parte
hominum
proclivita-
tem.

Unde specta-
to bono com-
muni duel-
lum etiam
in hoc casu
non foret
prudens me-
diam.

Neque ju-
stum.

Lata dispa-
ritate inter
justam de-
fensionem
bonorum, &
duellum.
Duellum
initum ius-
su Judicis.

Coacta

Ad leve
vulnus,
Vel omnino
fictæ, est illi-
citum.

1. Quia hic
modus Judi-
ci non indul-
tus, nec ac-
ceptandus.

ritate privata, susceptum. N. A. Autoritate publica: Tr. A. Quod si verum, tunc ideo, quia juxta hos Authores non videtur repugnare juri Naturæ, utrumque, mortis reum, constitui ministrum justitiæ in alterum ad exequendam mortis sententiam, ut adeo, cum publicæ, tum propriæ vitæ servandæ studio, recte susciperetur.

2. Quia vel non est coactum, vel non est duellum. Ad 2. Si provocatio sit moraliter ipsa aggressio injusta, nullo alio medio suppetente. C. A. Secus. N. A. Et suppositum, quod hoc proprie sit duellum, & non potius justa defensio contra aggressorem injustum.

3. Quia per se periculosum; 4. Quia scandalosum. Ad 3. & 4. N. Priora duella sunt illicita, quia per se sunt etiam quoad vitam periculosa; posteriora, quia scandalosa, Clemente VIII. etiam duella non fatalia prohibente, etsi fiste solummodo duellantes excommunicationem, & alias pœnas, non incurrerent.

Solet apponi V. Ad res temporales tuendas licitum est suscipere bellum: ergo & duellum ad defendendum honorem, bonum majus fortunæ bonis. 2. Juxta statuta Ordinis Equestris S. Jacobi Candidatus rejicitur, si recusavit unquam duellum: ergo supponitur licitum.

Non duellum pro bono, quia medium ineptum. R. Ad 1. N. C. & suppositum, quod duellum sit aptum medium recuperandi, & non potius perdendi honoris.

Ad 2. D. A. Qui recusavit ex motivo timiditatis: Tr. A. Ex motivo obedientiæ erga leges N. A. & C.

Solet opponi VI. Etsi inebriatio per se sit illicita, tamen licita sit ad duellum, aliter non evitandum: ergo & ipsum duellum, etsi per se illicitum, licitum fiet ad honorem, aliter non salvandum.

Respondet P. Gobat, non fore licitam ob solam provocationem: ob absolutam tamen necessitatem, vel æqualibus cyathis bibendi, vel duello salvandi vitam, fore licitam, prout ebrietas dicit meram usus privationem, nullo alio sine vitiatam. Declarat paritate; qua licita ebrietas ad arcendum, vel pellendum morbum; item qua licita manus abscissio ad evitandam mortem, a tyranno intentatam, & quod privatio usus rationis hic non foret intenta, sed solum permessa, quam quis non teneretur cum tanto malo suo impedire. Ita ille, ita alii, quæ tamen nostra non facimus, quia ex rationibus allatis sat patet disparitas inter ebrietatem, & duellum.

Quæritur IV. Quenam hac ex parte striæ protestantiæ?

R. I. Habemus sanum, hac saltem ex parte, Puffendorffium, quia duellis nequidquam patrocinantem (a). Inter alia ait: majorem enasci honorem ex cælo animo, injuriam aspernante, quam ex illo Neptolemi apud Curtium: L. 9. emoriar potius, quam nomen ignavi geram. Unde apud Plutarchum Antigonus, a Pyrrho provocatus, reposuit: Pyrrho, si vitæ pœniteret, multas patere ad interitum vias. Ibidem Hobbesium (b) refutat, ubi homo, semper insullus, duella, ut potentiæ indicia, extollit: quare, inquit, Puffendorffius, non indicium præstantiæ possit haberi, imperium animi, viresque ratione temperare nosse, easque non nisi ad præscriptum legis, exercere? Sed Puffendorffium neque hac ex parte sanum esse permisit ejus depravator, an emendator haud dixerim, Nicolaus Hertius, dum assuit hanc notam (c): Neque ferendi sunt, qui pœnas capitales, in certamina privatorum singularia statutas, improbant. Videatur Montaltius in opere epistolico, ubi doctrina Jesuitarum exhibetur contra edictum Ludovici XIII. Galliarum Regis, pro duellorum justitia pugnantium. Sed ita volupe non paucis Protestantibus, Societatem nostram calumniari palpabiliter, seque risui exponere patenter, quia non nisi ex Authoribus famosis (& quid ni sibi similibus?) qualis fuit Montaltius per-

Seria protestantica. Puffendorffius a Notatore Hertio corruptus.

(a) De J. N & G. L. 8. c. 4. §. 8. f. m. 1171.

(b) In Leviathane c. 10.

(c) L. c. litt. a. f. 1173.

personatis, seu Paschalis, Jansenista infamis, cujus opus Epistolicum ab Alexandro VII. condemnatum, ab Inquisitione Hispanica interdictum, ut opus imprimis contumeliosum, haereticum, erroneum, seditiosum, scandalosum; a Facultate sacra Sorbonæ rejectum, ut opus Jansenisticum, haereticum, maledicentia, & petulantia plenum; a Senatu Aquensi proscriptum, ut calumniis, mendaciis, erroribus, maledictis refertum, publicæ tranquillitatis perturbativum, proborum graviter offensivum, pœna, famosis libellis statuta, dignum, tortoris manu publice concremandum, æterna oblivione sepeliendum. Denique a sanctiore consilio Regis Christianissimi, Rege præsentem, infami stigmatem inustum, ut opus Ludovici XIII. probrosum, Jansenisticum, haereticum, maledicentissimum, adeoque lacerandum, per carnificem publice comburendum. Actum Parisiis A. 1660. 23. Sept. Videatur Cleander, & Eudoxus ab initio. En! quam e limpidis fontibus scaturiat Protestantica veritas, cum de Jesuitis est fabulandum.

R. II. Grotius duella, ex naturali libertate, minus bene deducit; pejus Grotius hoc, exemplis barbararum Gentium, confirmat, quæ juris rectitudinem haud probant, uti animadvertit Grotianus anagnostes Zieglerus (a). Idem Grotius errat denuo, cum duobus modis duellum licitum affirmat (b) nempe 1. Si invasor concedat alteri licentiam dimicandi, alioquin eum occisurus sine dimicatione. Nam, ut recte reponit Zieglerus, conditionem acceptandam, sed invasionem expectandam potius esse, & tum naturali defensione utendum. 2. Si Magistratus duos, mortem meritos, inter se committat. Ubi addit consultius tamen fore, si forte faciat eligi mortem. Nam de priore membro constat ex dictis supra; de posteriore addita fortitio quoque displicet Zieglerus, eo quod videatur involvere tentationem quamdam Numinis, & D. Providentiæ abusum, præterquam quod sceleratioris sæpe evasisse per sortem, doceat experientia. Idem errat insuper, dum illicitum asserit duellum, causa publica exigente susceptum (c): nam, more solemnium, Theologorum scita male applicat, nititurque supposito falso, quasi pro nulla re temporali sit licita occisio alterius, etiam injusti aggressoris, quod supra rejectum est. Hinc recte refellitur ab Hennige dicente: quando totum exercitum licet ad pugnam cogere, rationis est, ut & quilibet milites ad singulare certamen compelli possint.

R. III. Grotii errorem errat Vitriarius, quem emendare debuisset (d). Weberus quoque minus aptum Puffendorffii censorem agit, dum scribit (e): *Inde concludimus, duellum in statu naturali non esse injustum, sed suo modo licitum.* Eundem errorem errat Kemmerichius, Puffendorffii enucleator melius enucleandus, dum scribit: *Duella, si ad reparationem damni tendant, in statu naturali injusta non sunt (f): & sic de aliis.*

S. II.

De diffidatione privata.

§. 2.

Diffidatio
privata.

Quæritur V. Quid de diffidationibus belli privati sentiendum?

R. I. Diffidatio, sic dicta a fide, vel derivata potius a Germanici idiomatis antiquo vocabulo *seida*, *Fehde*, seu *Feind*, *Befehdung*, *Anfeindung*, *Anglis*, *feud*, *Gallis* *desier*, Latinis *inimicitia*, ut est privata, dici potest, *fidei renuntiatio*, & *inimicitia per quevis hostilia denuntiatio*, propria auctoritate facta ab iis, qui Superiorem in terris habent.

A a 2

R. II.

(a) Apud Grotium c. J. B. & P. L. 2. c. 10. §. 8. n. 4.

(b) L. c. c. 15. §. 15. (c) L. 3. c. 10. n. 43.

(d) In Instit. J. N. & G. L. 2. c. 1. n. 26.

(e) In Puffendorffio de offic. hominis L. 1. c. 5. §. 18. f. m. 94.

(f) In Puffendorffio enucleato c. 5. §. 65. f. m. 80.

Origo.

R. II. Origo deducitur a turbulentis Imperii Romano-Germanici seculis, maxime ab Henrici IV. Imperatoris infantia, neglectæ justitiæ culpa, ac turbulento Successorum quorundam regimine, * quo invaluit Jus manuarium, *Haus Kolben, oder Faust Recht* :

Incrementa.

R. III. Incrementa vero quod spectat, Jus istud injustissimum, lapsu temporis, tantas vires sumpfit, ut *Germania* esset latronum spelunca; tantas egit radices, ut *Fridericus I. II. Rudolphus I. Albertus, Ludovicus Bavarus*, aliique Cæsares, extirpando malo variis Edictis, oleum operamque perdidissent: immo *Carolus IV.* mitigare saltem ut posset, hujus confusionis non tam approbationem, quam tolerantiam indulgere debuerit, sequentibus conditionibus restrictam (a). 1. *Ut esset causa diffidationis*, eaque non fieret fraude, & dolo. 2. *Ut ea non fieret intempestive* in loco, ubi diffidans domicilium non haberet, aut illud non inhabitaret. 3. *Ut diffidatio, triduo ante invasionem, publice intimaretur diffidando*, vel personaliter, vel in loco, in quo is habitare consueverat, ad modum, ut in bello publico prærequiritur denunciatio. 4. *Ut de intimatione hac, per testes idoneos, plena fides, & probatio haberetur*, quæ fiebat, vel per ipsum Nuntium adhuc superstitem, qui jurare tenebatur, quod læso contradixerit ex parte domini sui, vel mortuo Nuntio per ipsum Dominum similiter jurantem, junctis sibi duobus viris veracibus (b).

Modus.

R. IV. Modus diffidationis fiebat vel propria voce, vel litteris diffidatorii. Exemplum affert *Rumelinus* cujusdam Nobilis, Urbi Imperiali diffidationem annuntiantis his verbis: *Cum inter ipsum, & urbem convenire non posset, diffidationem sibi denuntiata sciret: triduo tamen expectaturum sese responsum amicabilem, & interea temporis inducias observaturum*. * Varias diffidationum formulas adducit *Lehmannus*, ad quas pertinent quoque signa diffidatoria, suspensi solita E. G. *Scopæ, titiones, carbones*, vulgo *Brand Feichen*, quibus tantum detrimenti incendio allaturos se comminabantur, ut ædificia pagorum combusta, & in cinerem redacta scopis converri possint.

Queritur VI. Quid de diffidationum usu memorandum?

F. jus usus, abusus, omnia jura contraria.

R. I. Diffidationum usus erat perniciosissimus abusus, omni juri contrarius. *Pater*: quia suis denunciatio inimicitia privata, spreta Superiorum & legum autoritate. 2. Quia justitiæ everfiva, proprio cujusvis impetu in arma ruente, & sua manu jus sibi quaerente. 3. Quia fuit tranquillitatis, pacifque publicæ exterminativa, quovis extremam alteri persecutionem ad bona, vitam, corpus, & sanguinem denuntiante. Unde ansa præbebatur ad omnis generis conspirationes, conventicula, diffidia, bella, rapinas, cædes, aliaque ultima Reipublicæ mala, everfionis extrema prodroma. Nec refert, quod Jure Cæsareo, cum debitis solemnitatibus, permissus fuerit diffidationum usus; nam ejusmodi tolerantia non probat legitimum usum, sed permittit minorem ad præcavendum majorem abusum.

Proscriptio ex Imperio.

R. II. Hinc *Fridericus III.* hanc pestem, temporaria lege, ad decennium duratura, Anno 1486. in Comitibus *Francofordicis* coercuit: *Maximilianus I.* melius ordinatis Imperii judiciis, eandem feliciter suppressit, dif.

* Quam belle ex Protestantico tripode fusta fundat oracula *Pfessingerus* in notis ad *Vitriar. L. I. tit. 2. §. 15. f. m. 281. Item L. 4. tit. 3. §. 17. f. m. 467.* Quo turbido serum statu *Gregorius VII. Hildenbrandina heresis*, qua per tot sæcula Romani Antistites bella, & motus ferales in Imperio civerunt, fundator, facili negotio, usus perfido, Majestatem Cæsaream ludibrio habere cepit, *Germanos adversus Caput suum, nefando conatu, incitando; immo sacra & profana pro libito confundendo &c.*

(a) In aurea Bulla e. 17.

(b) *Rumelin.* ex constitut. *Friderici I.* promulgata *Novimberga A. 1187.*

** *Dießel sit sich mit ihm nis vertragen, so sollt er ibnen abgefagt haben, jedoch nach in dreis Zagen einer besseren Anßart geßdrig seyn, und mittler Weil nicht sehen.*

De Officiis hominis erga proximum absolutis: 373

diffidatores Cæsareo banno subjecit, & ex Imperio proscriptis in Comitibus Wormatiensibus Anno 1495. (a) Maximiliani constitutionem postmodum firmavit Carolus V. in Comitibus itidem Wormatiensibus Anno 1521. (b) magis roboravit in Comitibus Augustanis Anno 1548. (c) & Ferdinandus denique in Recessibus Imperii Augustæ Anno 1555. (d) penitus extirpavit.

§. III. Unde diffidatio est *species fractæ pacis*, ut colligitur ex citatis Imperii Constitutionibus: quia præbet ansam diffidiis, bellis, pacemque publicam perturbat, non quidem *vi præsentis armata*, quæ primaria species fractæ pacis; sed tamen per molitiones, hostiles conspirationes, apparatusque armorum, quæ species subalterna, & in Recessibus Augustanis (e) non minus, quam *dolus* proscripta est.

§. IV. *Pœnas* quod attinet, diffidatores ipso Jure in bannum incidunt, & hostes Imperii evadunt, cujuscunque dignitatis sint, (f) & in Recessu Augustano (g) Anno 1555. pœna gladii in diffidatores exprimitur. Dicitur pœnæ etiam extenduntur in complices, qui concipiunt, vel scribunt litteras diffidatorias; in Magistratus, qui recipiunt diffidatores &c. (h) Denique censetur diffidatio inter delicta atrocissima, quorum etiam conatus puniri solet, *Beyrlingo* teste, (i) & habetur etiam in citatis Recessibus (k).

T I T U L U S V.

De Officiis hominis erga proximum absolutis.

I N S T R U C T I O I.

De Officiis hominis imperfectis erga proximum.

§. I.

De eorum indole, & obligatione.

Queritur I. Quid nominis officium absolutum, hypotheticum; perfectum; imperfectum? Et quamam methodus ea tractandi?

§. I. Per officium hominis absolutum erga hominem intelligitur actio, vel ommissio actionis, quam homo ab homine exigere potest secundum obligationem naturæ, omnibus communem, nullo supposito jure per factum acquisito, sed *cuius connato*. Tale officium est, Deum colere, neminem lædere: Unde officium absolutum opponitur hypothetico, quod est actio, vel ommissio actionis, quam homo ab homine potest exigere secundum aliquem statum adventitium, *præsupposito nempe aliquo jure per factum acquisito*. Tale officium est, *cuius suum*, quocunque jure acquisitum, tribuere, non furari &c: Sic homo

Tom. I.

A a 3

(a) Art. 2. & 3.
 (b) In der Ordaung des Land Fridens. Art. 1. & 2.
 (c) In dem Kayserl. Land Friden. Art. 1. 2. 3.
 (d) §. 45. & seq.
 (e) A. 1555. §. 48. & A. 1548. §. 3.
 (f) Ibid. §. 3.
 (g) §. 48.
 (h) Recessu Imp. Wormat. A. 1521; Augustæ A. 1555.
 (i) Conclus. 21. n. 8.
 (k) L. c.

Est species fractæ pacis.

Pœna:

Titulus V.

Officia hominis erga proximum absoluta.

Instructio I.

Officia hominis imperfecta erga alterum.

§. I.

Eorum indoles, & obligatio. Officia absoluta, & hypothetica.

homo ab homine jure absoluto exigit, ne occidatur, nullo supposito facto; quo sibi hoc jus acquisiverit. At jure conqueri nemo posset de rebus, ab altero sibi ablati, nisi jus aliquod circa res illas, veluti dominium, factum acquisivisset.

Perfecta, & imperfecta. R. II. Per officium hominis perfectum erga proximum intelligitur actio; vel ommissio actionis, ad quam homo jure naturæ proprie tali, & sæpe etiam riguroso, per modum coactionis externæ, est obligatus, sic ut officii negligens denominetur formaliter injustus: tale officium est, cuius suum tribuere, neminem ledere, &c. Officium vero imperfectum est actio, vel ommissio actionis, ad quam homo, jure naturæ minus proprio, per modum equitatis naturalis, est obligatus, sic ut officii negligens denominetur formaliter iniquus: tale officium est, frigidam petenti permittere ex profluente, digitam viam monstrare, deliberanti consilium dare &c. & si quæ sunt alia imata utilitatis officia, sine omni incommodo alteri præstanda. * Itaque officia perfecta nobis necessitatem imponunt, ne alterum positivè; imperfecta, ne alterum negativè infeliciorum reddamus.

Modus tractandi. R. III. In modo tractandi, presso pede, ut suevimus hætenus, Grotii, Puffendorffii, Thomasi, aliorumque Moralistarum protestantium vestigia persequemur. Unde cum officia hominis ad hominem absoluta illi tractent in jure naturæ; hypothetica vero, propter suppositam rerum divisionem, & dominiorum distinctionem ad jus Gentium revocent, nos pariter hoc titulo officia hominis perfecta, ac imperfecta dilucidabimus; hypothetica in jure Gentium exposituri. Recte autem officia, tam perfecta quam imperfecta, in absolutorum classem referimus, dicente Thomasio (a): Neque te turbet, quod pleræque quæstiones speciales præsupponant distinctionem dominiorum: quidquid enim hujus sit, id tamen certum est, ejusmodi officia, etiam ante distinctionem dominiorum, habuisse locum, ut adeo, hac subsecuta, novæ quidem conclusiones accesserint, sed ex iisdem tamen principiis, ut ante deducenda. **

Fundamentale principium officiorum ad proximum est amor, eisdem debitus, quia ad finem necessarius.

Quæritur II. Quale hujusmodi officiorum fundamentale principium, & quænam disciplina, iisdem tractandis propria?

R. I. Constat ex dictis. 1. Quod quivis homo, naturali impulsu, feratur ad suum finem, seu felicitatem, naturæ rationali propriam. Constat 2. Hanc felicitatem partialiter consistere in pace cum proximo, seu tranquillitate Societatis humanæ. Constat 3. Hujus felicitatis consequendæ medium immediatum ac essenziale esse amorem erga proximum, in quantum quidem simpliciter necessarius est ad hunc finem, adeoque naturaliter debitus, seu in exigentia, naturæ rationali debita, fundatus. Constat 4. Amorem simpliciter necessarium, seu naturaliter debitum, obligare ad illa officia, seu perfecta seu imperfecta, quibus observatis manet salva, quibus neglectis ex parte deficeret naturalis felicitas, proximusque redderetur vel positivè, vel negativè infelix, atque defectuosus. Constat 5. Cum omnes homines secundum naturam sint æquales, hoc est, æque homines, omnes æquali impulsu ferri ad suum finem, seu felicitatem, adeoque medium hujus finis consequendi, seu amorem esse mutuum, æqualiter omnes obligantem ad fovendam hanc felicitatem, remotisque impedimentis conservandam: ergo pariter constat, amorem

* Hoc est, talia, ut loquitur Puffendorffius, quæ accipienti profunt, præstantem non gravant. (a) in Jurisp. D. L. 2. c. 6. n. 4. f. m. 202. Hanc distinctionem officiorum in absoluta & hypothetica, tanquam subtilem & inutilem, Thomasio in secundis inutilibus curis L. 2. c. 6. f. m. 217. expungendam voluit, ut expungeret etiam ea, quæ bona sunt. Eadem inutili cura rejecit distinctionem obligationis perfecta, & imperfecta, prius ex Puffendorffio defensam, voluitque loco obligationis imperfectæ substitui obligationem internam, ex regulis honesti & decori, ut indicaret, officia humanitatis non obligare ex regulis justitiae. Sed hæc regularum distinctio ad jus naturæ, tanquam inutilis, merito est expungenda.

** Quæ Thomasio in secundis curis, tanquam subtilia, minus curate expungenda voluit.

rem hunc, omnibus equaliter insitum, esse fundamentale principium, ex quo eruenda officia, seu perfecta seu imperfecta, erga proximum; ergo pariter constat, hæc officia, proximo naturaliter debita, secundum illud amoris dictamen esse regulanda: quod tibi vis, vel non vis fieri, alteri feceris, vel non feceris, id quod erat declarandum.

R. II. Non tantum officia perfecta, sed & imperfecta sunt de jure naturæ, spectantque ad Jurisprudentiam naturalem, tanquam propriam disciplinam. P. Assertum. Hæc officia imperfecta, seu innoxia utilitatis, non fundantur in amore qualicumque meræ virtutis, puræ humanitatis, vel ultroneæ beneficentiæ, sed in amore æquitatis naturalis, sic ut participant rationem justitiæ formalem, reluentem ex debito alteri obligatorie reddendo: ergo sunt de jure naturæ, saltem minus rigoroso, spectantque ad Jurisprudentiam, tanquam propriam disciplinam. C. Tenet: nam æquitas naturalis, etsi notet justitiam minus rigorosam, notat tamen justitiam proprie talem, uti patet ex justitia distributiva, neque coactioni, neque restitutioni obnoxia: ergo officia æquitatis, participantia rationem justitiæ formalem, fundantur in jure, seu amore justitiæ, spectantque ad Jurisprudentiam, tanquam propriam disciplinam. A. P. Hæc officia imperfecta, seu innoxia utilitatis, fundantur in amore, a natura exigit, seu ad finem felicitatis humanæ necessaria, adeoque naturaliter debito, sic ut, iis neglectis, saltem negative, proximus redderetur miserior, ac infelicior, deficeretque illa felicitas in necessariis: ergo fundantur in æquitate naturali, obligante saltem in conscientia, notantque debitum, indispensabiliter explendum. A. Patet ipsa officiorum inductione: si enim absque injuria negari possent officia innoxia utilitatis, V. G. haustus frigidæ affluentis petenti; ostensio viæ erranti, & roganti, lumen alteri accendere cupienti &c. humana Societas, in ordine ad suum finem, seu felicitatem debitam, ac necessariam, male foret constituta, ac si minus positive, saltem negative defectuosa: Unde est, quod ejusmodi officia mutua sicuti quis suo jure postularet, ita non sine injuria alteri denegaret; & si accederet necessitas summa, inique repulsus, jure imperfecto in perfectum abeunte, etiam per vim ea vindicare posset.

Unde o m officia via perfecta, quia in natura debito necessario fundata, spectant ad jurisprudentiam.

Quæritur III. Quanam scita Moralistarum protestantium hoc ex capite, partim naturæ juri, partim veritati minus conformia?

R. I. Puffendorfius, ejusque anagnostes Thomasius, (a) officia hominis imperfecta, ex statu humanitatis, & lege de custodienda equalitate, non curate satis derivat. Unde haud incongrue Puffendorfius correxit alter ejusdem enucleator Kemmerichius, dum scripsit (b): Hoc caput de cognoscenda naturali hominum equalitate vel prorsus omittendum, vel alia ratione tractandum Puffendorfius fuisse: æqualitas enim, juncta felicitati humanæ, fundamentum est officiorum, non peculiare officium: cum enim homines sint æque homines, atque adeo, equali impulsu ad felicitatem ferantur, jus oritur omnibus æquale felicitatem hanc promovendi. Quoties vero contra præcepta, hoc capite a Puffendorfius & Thomasio inculcata, per superbiam & contumeliam peccatur, toties non immediate contra æqualitatem, sed contra rationabilem amorem sui, vel proximi peccatur. Quid enim: alios æquo secum jure frui permittere, aliud est, quam suum cuique jus tribuere, neminem ledere? Casus vero de jure, inter alios distribuendo, huc non pertinet, cum in justa distributione non ad naturalem ipsorum equalitatem, sed ad jus, quo quisque a natura, vel ex pacto gaudet, respiciendum sit. Ita ille. Quo in discursu

Protestantium Moralistarum hac ex parte idea, minus apposita: Puffendorfi.

(a) Jurisp. Div. L. 2. c. 6. n. 1. & seqq. allegans Puffendorfius de J. N. L. 3. c. 3.
 (b) In elementis J. N. e. 7. f. m. 91.

non video; quid apposite vel Puffendorfius, vel Thomafius excipere poffet. Nos, noftris principiis infiltentes, pro fundamentali principio, melius, reor, amorem omnibus aequaliter infitum, & aequali impulfu ad felicitatem ordinatum, adftruimus, ficut ex eodem aequali jure officia ad hunc finem neceffaria, oriuntur.

Grotii.

2. Minus folide Grotius hæc officia innoxie utilitatis fundat in pacto primæ rerum divifionis, (a) quo homines fibi velut refervarint ufum alienæ rei, qui indigentibus prodeft, poffidentibus vero non nocet. Nam ejufmodi pactum fatis incertum; principium amoris, ad finem feu felicitatem naturæ humanæ neceffarii, fatis liquidum eft ac certum. Et accedit, quod ejufmodi pactum pareret jus perfectum, non imperfectum.

Friderici Ludovici, Kemmerichii

3. Fallit Puffendorfius, (b) & cum eo falluntur ejus interpretes Thomafii, (c) Friderici Ludovici, (d) Vreberi, &c. dum officia imperfecta vocant officia humanitatis, nifi per hanc ipfam humanitatem, intelligant amorem æqualiter omnibus connatum, tendendi ad felicitatem naturalem; nifi humanitatem hanc fundent, uti non apparet, in debito naturæ neceffario, vicius, absque injuria, officia innoxie utilitatis negari haud poffint. In eodem errore verfatur Kemmerichius, fecundis Thomafii curis feductus, (e) dum officia imperfecta, feu humanitatis, uti vocat, ex regulis decori derivat, nifi hoc ipfum decorum fundet in debito quodam naturæ, ad felicitatem humanam neceffario, lic ut obligationem, faltem minus rigorofam, hominibus inducat.

Denuo Puffendorfii.

4. Sic errat, & a fuis principiis propriis aberrat Puffendorfius; fuosque amanuenses errare facit, dum inter officia humanitatis imperfecta non folum numerat officia innoxie utilitatis, fed etiam beneficentiæ, exhibenda proximo; cum moleftia, expenfis, detrimento proprio &c. (f) Hæc enim cum fint mera virtutis, nec in ullo naturæ debito fundari poffint, obligationem juris, etiam imperfectam, producere nequeunt, adeoque ad forum ethicum præcife fpectant. Inde eft, quod Puffendorfius beneficentiæ naturam, officia, gradus, effectus, ac oppofita, ad Jurifprudentiam naturalem revocando, in id ipfum impingat cum Thomafio, ** quod tanto fplene orthodoxis Scholasticis toties oggerit, confufionem nempe Jurifprudentiæ naturalis cum aliis difciplinis.

Heineccii.

5. Eundem errorem errat Heineccius (g), dum officia hominis imperfecta, etiam ex amore beneficentiæ, deducit, & hæc ftudia meræ virtutis ad jus naturæ, & difciplinam Jurifprudentiæ revocat. Sed ex oppofito minus limite Fridericus Ludovici fcribit, (h) officia imperfecta innoxie utilitatis, æque ac ftudia beneficentiæ, fpectare folummodo ad bene efle vitæ humane, & tam illa, quam ifta oriri ex affectu, & amore benevolo, cum tamen officia innoxie utilitatis fundentur in naturali æquitate, feu amore juftitiæ, ac obligationem juris aliquam parant; ftudia beneficentiæ fundentur in honeftate virtutis, nec obligationem ullam, faltem per fe loquendo, inducant.

Thomafii.

6. Inde, nec fatis difcretive, refpectu juris naturæ, Thomafius ex ftatu humanitatis, feu custodia aequalitatis, ftatuit hoc præceptum univerfale (i):
alte-

* Unde Thomafius in fecundis curis L. 2. c. 6. revocavit, & hæc officia non ex focialitate, fed ex regulis honefti & decori deducenda ftatuit.

(a) L. 2. de jure Belli. c. 2. §. 3.

(b) De J. N. & G. L. 3. c. 3. §. 5. f. 328.

(c) L. 2.

(d) In doctrina de J. N. c. 5. §. 2. 3. f. m. 56.

(e) In Puffendorfio enucleato. c. 8. n. 2. f. m. 97.

(f) Qualia funt juxta Fridericum Ludovici L. c. fi pecunia fumma alteri donetur; fi et ædificium ædificetur gratis &c.

* In fecundis curis l. 2. c. dum ex Ethicæ regulas de præftandis beneficiis in jus naturæ infarcit.

(g) In elementis J. N. & G. L. 1. c. 8. §. 214. f. m. 169.

(h) L. c. §. 3. ff. 56.

(i) Jurifp. Div. L. 2. c. 6. §. 1. 2. 3.

alterius hominis utilitatem, quantum commode potes; promovere: siquidem hanc gnomen non tantum ad officia innoxie utilitatis, sed etiam ad beneficentiae studia, seu vitam commode transigendam: immo ad aliorum commoda, tam definite quam indefinite, extendit. * Ratio est: quia jus naturae solam spectat felicitatem vitam necessariam, tanquam finem; majorem vitam commoditatem, juri Gentium, & humanis legibus procurandam, transmittit, ut ne praeceptis innumeris humanum Genus obtueret, seque ipsum cum positivo jure confunderet.

7. In extravagantes abijt Henricus Koehlerus, (a) dum, ex truncato naturae jure cogente, omne jus naturale perfectum esse affirmat, & in suo sensu jus omne imperfectum e sphaera juris naturalis exterminat. Sed Koehlerus is non est, qui suo sensu, merissime laconico, rationes Moralistarum elidere, vocemque caeteris communem intercludere jure possit.

Koehlerus.

R. II. Neque quis dicat. 1. Quod officia humanitatis, etiam in Puffendorffii, Thomasiique sensu, fundentur in quodam naturae debito, obligationem imperfectam dictante, etsi uterque quo ad loquendi modum differat, & haec officia e custodia aequalitatis derivet. Certe Puffendorffius ait: ex lege humanitatis debere quemlibet alteri exhibere usum rei suae innoxium. Thomasius expresse habet, quod lex humanitatis inter eos, qui in statu naturali vivunt, regulariter producat obligationem imperfectam, contra quam peccans, etsi non injustus, dicatur tamen inhumanus.

Parum valet, an officia imperfecta vocentur officia humanitatis, modo fundentur in jure saltem imperfecto, nec in mera virtute beneficentiae.

R. Si hi Authores officia imperfecta, saltem innoxie utilitatis, in naturae debito fundent; si jus minus rigorosum, seu imperfectum, sed tamen proprium tale, adstruant, & in solo vocabulo humanitatis a nobis discrepent, ex lege humanitatis dextras jungimus haud inviti, utpote qui in vocabulariis libris nunquam esse difficiles suavimus. In eo tamen adhuc disconvenit, quod illi officia humanitatis cum titulo juris imperfecti, indefinite & definite, etiam ad studia merae beneficentiae, cum detrimento & incommodo proprio aliis exhibenda, extendant, & officiis innoxie utilitatis, naturali aequitate fundatis, conjungant, adeoque juri naturali male commisceant, quae nos, pro reverentia Puffendorffiana querimoniam, merito sequestramus, & ad forum ethicum ablegamus.

Neque quis dicat. 2. Quod officia virtutum, juxta dicta alibi ex Suarezio, (b) quandoque cadant, quo ad exercitium, sub jus naturae: ergo & officia beneficentiae saltem ad jus imperfectum reduci possunt.

Quod si beneficentia jungatur ex circumstantiis obligatio justitiae, & ipsa pariet jus imperfectum, sed non nisi per accidens.

R. D. A. Quandoque cadunt, hoc est, per accidens, superveniente ex circumstantiis obligatione justitiae, vel aequitatis naturalis. C. A. Cadunt per se, & nulla accedente obligatione justitiae. N. A. Et C. Accedentibus circumstantibus V. G. necessitatis gravis etiam officium liberalitatis, ex naturali aequitate, est exercendum, induciturque obligatio juris saltem imperfecta, quae in circumstantiis egestatis extremae etiam transiret in perfectam. Hinc recte supra diximus ex Suarezio: cum ex omnibus virtutibus, simul sumptis, resultet integra rectitudo hominis, debitusque operandi modus, tam respectu sui, quam proximi, verosimile est, omnes virtutes habere suas opportunitates, in quibus ex obligatione naturali, saltem imperfecta, exercendae sunt, quam obligationem nec liberalitas, nec beneficentia certis in circumstantiis excludit.

Neque quis dicat 3. Quod gratitudo, etsi fundetur in debito naturae, nullam tamen obligationem juris, etiam imperfecti, inducat: ergo fallit nostrum principium, toties inculcatum, quod officia, in naturae debito fun-

Gratitudo fundatur quidem in aliquo debito, sed non necessario ad finem naturae.

* In secundis curis hanc distinctionem rejicit Thomasius.
(a) In methodo system. J. N. Exercitat. 4. §. 773-777.
(b) L. 2. de legibus. c. 7. n. 13.

fundata, participant rationem justitiæ, saltem minus rigorosæ, sic ut in Jurisprudencia naturali, tanquam disciplina propria, tractari possint, & debeant.

R. Etsi non desint apud *Puffendorhium* (a) qui gratitudinem in jure, proprie tali, fundatam veliat, oppositum tamen est verius, quia pars optima beneficium periret, necessarium si fieret. Unde D. A. Gratiudo nullam obligationem juris, etiam imperfecti, inducit, & hoc ideo, quia fundatur *In debito qualicunque convenientiæ naturalis*. C. Si fundaretur *in debito quodam necessario ad finem*, seu felicitatem humanam. N. A. Et C. Sicut beneficentia, ita & gratitudo reciproca officia pariunt, non necessaria ad felicitatem, naturæ rationali simpliciter debitam, sed spontanea, ad felicitatem naturæ rationali majorem congrua, ac opportuna.

Saltem simpliciter.

Neque quis dicat 4. Cum *Thomasio* (b). Quod tanta sit necessitas gratitudinis, ut si absque ea foret Societas humana, omnis tolleretur inter homines beneficentia, & fiducia, neque esset inter eos quidquam gratuite opis, nec ulum gratiæ conciliandæ initium: ergo fundatur in debita natura necessario ad finem.

R. D. C. Ergo fundatur in debito naturæ necessario ad esse bene simpliciter, quod solum respicit jus naturæ. N. Ad esse melius, quod virtutibus relinquit natura. C. Argumentum probaret, virtutem liberalitatis, eutrapeliæ, patientiæ, mansuetudinis &c. spectare ad jus naturæ, quia, iis sublati, tolleretur inter homines omnis amicabile conversatio &c. *

Sed tantum respectu majoris felicitatis, quod augmentum non attendit jus naturæ.

Neque quis dicat 5. Gratiudo sæpissime fundatur in debito naturæ, etiam necessario absolute: ergo. A. P. Sic gratitudo erga Deum, tanquam principium omnium bonorum, est absolute debita. Item erga Parentes, tanquam proximum generationis, & disciplinæ principium; erga Superiores, & Principes, utpote a quibus communia beneficia procedunt.

Etsi per accidens gratitudo mixta, accedente justitiæ titulo, fundare jus possit, sicque revocari ad Jurisprudenciam naturalem.

R. D. A. Gratiudo simplex, & ut est virtus specialis, sæpissime fundatur in debito naturæ absoluto. N. A. Gratiudo mixta, & ut est habitus indistinctus ab aliis virtutibus, fundatis in debito naturæ absoluto: C. A. & N. C. Gratiudo simplex, & ut est virtus specialis, non respicit, nisi beneficentiam privatum, fundaturque in debito, non tam stricto, ut erga Deum, Parentes &c. Nam, *Lessio* Authore, (c) gratitudo erga Deum non est habitus distinctus a religione: erga Parentes non est distinctus a pietate; erga Superiores non est distinctus ab observantia, quas virtutes, quo ad actus certos, in naturæ jure fundatos, ultro admittimus. Unde sicut gratitudo, ita & ingratiudo mixta, quæ beneficium lædit, respicit jus naturæ, potestque parere actionem, vel potius actionem jam competentem aggravare, uti recte animadvertit *Thomasius* (d).

Obligatio naturalis ad exhibenda proximo officia notas non modo altum amoris externum, sed etiam internum, quia necessarium ad finem.

Quæritur IV. Quanam obligatio naturalis ad officia hominis homini exhibenda, seu perfecta, seu imperfecta?

R. I. Est obligatio tam externa, quam interna. De externa patet; cum enim ejusdem fundamentum sit amor, naturaliter debitus, hic non nisi frustraneus foret, nisi ipso opere, factisque externis sese exereret. De interna P. Fundamentum amoris, proximo naturaliter debiti, a quo hæc officia profluunt, evidenter debet esse sufficiens, seu universaliter efficax in ordine ad finem, seu felicitatem, naturæ rationali propriam, pacem scilicet cum proximo, justitiam, ac tranquillitatem humani Generis conservandam: ergo nequit esse amor mere externus. A. Constat. C. P. Amor mere externus,

(a) De J. N. & G. L. 3. c. 3. §. 17. f. m. 149. Enimvero, an in foro civili actio ingrati danda sit, Eruditi disputant. Vid. *Boeckeri* dissertatio, quæ inscribitur *Actio ingrati*.

(b) *Jurisprud. Div. L. 2. c. 6. n. 51. & seqq.*

* Unde in secundis curis gratitudinem & ipse retulit ad officia decori, seu virtutis.

(c) De virtut. *Cardin. L. 2. c. 47. Dub. 1.*

(d) *L. c. Ubi addit exemplum de actione injuriæ, qua quis Parentes vel Patronos affecerit.*

tenus, absque actu amoris interni formaliter imperante, vel imperante ex motivo solum indifferenti, vel etiam alterius virtutis; * immo ex motivo extrinseco formaliter inhonesto, V. G. *vana gloria* ** esset incompletus, imperfectus in opportunitate, vel necessitate proximi, ob motivum impertinens facile defectibilis: ergo *insufficiens*, nec *efficax universaliter*.

R. II. Hinc, etiam *spectato jure natura*; recte ab Innocentio XI. Unde opposita propositiones iuste damnatae.
proscriptae sunt propositiones sequentes: *Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali. Praecepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos. Tenemur proximum diligere actu quidem interno, sed tantum in communi, non particulari*, quae ultima propositio a P. Cardena reprobat ex praeecepto amoris, quod intelligitur non tantum de proximo in communi, sed etiam in singulari, data occasione necessitatis &c. Ratio iustae procriptionis partim patet ex dictis supra, partim ex inanibus repli-

cis. Nam
*Frustra dicunt 1. *** Quod dictamen rationis loquatur de facto; quod tibi vis, vel non vis fieri, alteri feceris, vel non feceris: inde S. Bernardus (2): An non satis tibi esse iudicas ad implendum istud de proximi dilectione praeeceptum, si id perfecte observes; in quo omni homini recte de natura lege praescribitur: quod tibi non vis, alteri ne feceris; & quodcumque vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis. Sed*

Nam dictamen rationis: quod tibi vis fieri &c. etiam notat factum internum.

R. D. Dictamen loquitur de facto tantum externo. N. Etiam interno. C. Sicut quisvis vult, ut ametur utroque, quia ad finem, seu felicitatem humanam necessario, vi cujus animus sit semper paratus ad ejusmodi officia exigente necessitate, ita & utroque debet amare proximum. Hunc esse sensum Mellistui, probant verba subjuncta: *neque hoc dico, quod sine affectione sumus &c.*

Frustra dicunt 2. Quod S. Joannes praeeceptum Divinum amoris supernaturalis restringat tantum ad opera: diligamus opere: ergo naturale gratis extenditur ad mentem.

Es S. Joannes intelligit dilectionem in opere, & veritate, tam internam, quam externam.

R. N. A. Nam ait, *diligamus opere, & veritate*, hoc est; *affectu quoque interno*, qui necessarius est ad diligendum opere constanter, hoc est, in occasionibus passim obviis.

Frustra dicunt 3. Quod amor, proximo naturaliter debitus, sit is solummodo, qui necessarius est ad ejus bonum: atqui solus externus est necessarius, ceditque in ejus bonum, quo ubique & semper habito, internum uti non videt, ita non curat.

Nam alius etiam internus est necessarius ad bonum proximi exhibendum constanter.

R. N. Min. Quia sine affectu interno, *ubique & semper*, non exhibebitur externus: ergo internus quoque est necessarius.

Frustra dicunt 4. Quod nec obligemur, actu interno diligere homines omnes, in communi, quia hoc inutile; nec omnes in particulari, quia hoc impossibile; nec has praee illis, quia non major ratio pro his, quam pro illis: ergo simpliciter non obligamur, & sufficet, si in necessitatibus occurrentibus praesto simus, exhibendo officia charitatis debita.

Nec inutile est amor in communi erga omnes, nec in particulari erga singulos impossibilis.

R. Falsum est, I. Quod dilectio hominum in communi sit inutilis; quia admo-

* Uti habet P. Viva, nisi forte dilectionis erga Deum, quae, etsi pro objecto formali haberet Deum, pro materiali tamen haberet proximum, essetque actus imperatus ex amore vero tali; Authore P. Cardena. Hic videri potest in Crisi Theol. Dissert. 8. in proposit. 10. & 11. damnat. Viva in trutinina Theolog. propof. 10. & 11. f. m. 195.

** Quo sensu praecipue proscripta est propositio 11: per Innocentium XI.

*** Quos inter nominatur Fagundes, Hurtado, Ariaga, Conninck, quos Filguera male accenset Suarrezium nostrum, quem vindicat P. Cardenas L. c. Immo & priores absolvit Viva, eo quod doceant aperte actum internum amoris, saltem naturalem, esse ab ipsa ratione naturali praeeceptum.

(2) Serm. 58. in Cant.

admodum accommoda ad hoc, ut homo reddatur paratus ad diligendum proximum *in particulari*, quoties naturæ lege obligatur. *Falsum est*: 2. Quod dilectio omnium hominum, *in sensu accommodo*, sit impossibilis, cum plus non velit, quam ut sit dilectio *cujuslibet* in particulari, si respectu *bujus potius, quam illius* occurrat necessitas.

Tempus obligationis est occurrente proximi necessitate.

R. III. Porro hæc obligatio tam interna, quam externa, jure naturæ non incumbit *semper pro semper* omni momento, omni in circumstantia, cum oriatur ex præcepto *affirmativo*, quod supponit occasionem: sed incumbit *in circumstantiis, ubi altus est necessarius*, occurrente scilicet necessitate exhibendi officii, exercendæ misericordiæ, vitandi diffidii, rixæ, invidentiæ &c. aliave occasione, quæ prudentis arbitrio talis sit, ut obliget naturaliter.

§. 2.

§. II.

Objecta pro officii imperfectis.

De Officiorum imperfectorum objectis:

Queritur V. *Quanam objecta, seu officia, præcipue imperfecta, ad qua se extendit hæc obligatio amoris, proximo naturaliter debiti?*

Officia imperfecta in genere

R. I. In genere sese extendit ad ea omnia, quæ ad finem felicitatis humanæ ita sunt *necessaria*, ut illis negatis, si minus *positive*, saltem *negative* flaccesceret, & ex parte deficeret requisita illa felicitas: cum enim cognationem quamdam inter homines constituerit natura communis, haud sufficit, alterum *positive non læsisse*, nisi & per officia mutæ necessitudinis confoveatur, & conservetur Societatis humanæ ea saltem incolumitas, quæ non posset non labefactari, negatis officiis; ad vitam felicem suo modo, etsi minus stricto, necessariis. Inde est, quod *Puffendorfius*, & ex eo *Thomasius*, non male statuunt hoc generale præceptum: *ea facienda, neque neganda, qua alterius utilitatem, quantum commode fieri potest, promoveant juxta illud: quod tibi vis, vel non vis fieri, alteri feceris, vel non feceris &c.*

Respiciunt quamdam proximi necessitatem.

R. II. Cum *Officia erga proximum imperfecta jus fundent, saltem minus proprie tale*, in nostris principiis fundantur saltem *in quadam equitate amoris naturalis*, tanquam radice obligationis *imperfectæ*: & quia *equitas amoris naturalis*, tanquam materiam, respicit *necessitatem proximi, cui amoris debitum correspondet*, sequitur *major*, vel *minus fore hoc debitum*, seu obligationem naturalem, quo *major*, vel *minor est necessitas proximi*. Hinc sicut *in gravi, vel extrema necessitate, officia imperfecta mutantur in perfecta*; ita officia virtutum V. G. *beneficentiæ, liberalitatis &c. accedente necessitate proximi*, degenerare possunt in officia *imperfecta innoxie utilitatis*. Ejusmodi officia perfecta ex *imperfectis* forent V. G. *permittere aquam alteri, alias præ siti defecturo; dare alteri, in deserta secum ejecto, de mediis utriusque sustentationi sufficientibus, siquidem alteri alias pereundum foret.* * *Officium virtutis fieret officium equitatis, si quis V. G. daret ex superfluis elemosynam graviter egenti, & petenti. Illud hic advertisse sufficiat, quod officia erga proximum imperfecta, indefinite talia, ex divisione Puffendorfi, &*

* In statu civili plura occurrunt ejusmodi exempla. Sic tutela susceptio, alias officium *equitatis* imperfectum, jure civili fit perfectum, ut quis ad tutelam eogi possit propter publicam utilitatem, ne impuberum bona dissipentur. Sic si vicinus ad suum fundum pervenire non possit, alter ipsi servitutum pro justo pretio concedere cogitur. L. 44. §. fin. ff. de legat. Sic Parentes liberis, etiam divitibus, & vice versa, hi illis certam honorum partem, quæ legitima vocatur, post mortem relinquere obstringuntur juxta Novell. 18. Sic tempore imminentis caritatis annonæ sæpe frumentum vendere adigitur, qui eo abundat, & si quæ sunt alia, ad *utilitatem civium publicam*, & *Reipublicæ, pertinentia.*

fi, & Thomasi; item beneficentiæ studia cum magno incommodo proprio, vel ad proximi meram utilitatem præstanda, ab hujus loci tractatione, tanquam impertinentia, penitus rejiciamus. Illa quidem, quia *animum excolere, corpus habile reddere, artem addiscere*, aliaque ejusmodi, ad officia, sibi directe debita, spectant; illa vero *nullo jure*, sed mera virtutis honestate nixa, ad forum ethicum sunt sequestranda, ut supra diximus.

§. III. In specie ad officia erga proximum imperfecta revocari solent obsequia *innocentiæ utilitatis*, uti sunt 1. Erranti comiter monstrare viam, peccanti dare consilium, pati ignem ab igne accendere, non prohibere calorem argenti, umbram æstu languenti, aquam profluentem sitienti. 2. Præstatio rerum, quarum nimia copia, vel asservatio molesta, eas potius integras aliorum usui permittendo, quam destruendo. 3. Dispensatio rerum in aliorum utilitatem, quæ alioquin nobis essent corrumpendæ, vel perituræ. 4. Officia in peregrinos, calamitate oppressos, iis auxilium, & solamen exhibendo &c. & si quæ sunt alia, teste Cicerone, (a) *accipienti utilia, danti non molesta*: quæ si quis negaret, etsi haud dici posset *rigorose injustus*, quia ad restitutionem non obligatus, neque vi extrinseca jure compellendus, dici nihilominus posset minus proprie *injustus*, seu *injurius*, aut si mavelis contra naturalem æquitatem *iniquus*. Inde Seneca (b): *Iniquum est, collapsis manum non porrigere: commune hoc jus Generis humani est*. Inde & Cicero res *innocentiæ utilitatis* dixit, ad *communem usum hominum a natura genitas* (c). Inde apud Plutarchum recte legimus, quod neque alimenta nobis *fas sit perdere*, ubi ipsi plus fatis habemus; neque fontem, postquam inde, quantum libet, potaverimus, obturare, aut occultare; neque signa navigationis, aut itineris abolere, quæ nobis usui fuerint. Ubi tamen recte monet Heineccius (d): *Cum talia aliis præstare teneamur ex amore naturali, nemo vero alterum se ipso magis amare teneatur, consequens est, ut si his officiis nobis ipsis nos obfuturos esse, prævideamus, ea jure aliis denegemus*. Sic in bello hostes jure prohibemus aquatione; jure corrumpimus comæatum, ne illis, nos *invasuris, utilitatem præstemus* &c.

Quæritur VI. *Quæ officia, erga proximum imperfecta, in specie magis memorabilia, ac controversa?*

§. I. Puffendorfius (e) affirmat, ad officia imperfecta pertinere *modicas stipes locupletum, in egenos collatas*, qua in re, etsi *minime male, nimis tamen indeterminate loquitur*. Unde

Dicendum 1. Divitibus aliquam esse obligationem, etiam in justitia, improprie tali, fundatam, subveniendi egenis, licet communi tantum necessitate pressis (abstrahendo, quanta sit, & quoties exercenda respectu juris naturæ) in nostris principiis clarum est. Demonstratur. Repugnat amori, ad pacem cum proximo, & felicitatem Societatis humanæ admodum necessario, per totam vitam nunquam exercere actum amoris, etsi occasio quotidiana sit, etsi absque omni, vel levi incommodo fieri posset: ergo exercitium aliquod amoris fundatur in *æquitate naturali*, & est proximo naturaliter debitum. A. Patet: nam male foret constituta, & *negative saltem defectuosa Societas humana*, si quod quis in simili statu continuo cuperet, nunquam alteri facere deberet; si quis continuo abundare, & proximum continuo egentem, etsi supplicem, nunquam teneretur respicere.

Dicen-

In specie circa innocentiam utilitatem.

Officia imperfecta magis controversa solida. Circa eleemosynam.

Est obligatio aliqua naturalis sublevandi proximum.

(a) De Offic. 1. 1.

(b) Controv. 1. 1.

(c) De offic. 16.

(d) In element. J. N. & G. L. 1. c. 8. §. 218.

(e) L. 1. c. 8. §. 4. f. m. 131. de officio hominis.

Saltem ex
superfluis,
quandoque
ex necessa-
riis.

Dicendum 2. Est obligatio naturalis, *saltem imperfecta*, *succurrendi proximo in gravi necessitate ** per eleemosynam petitam, *saltem ex superfluis*: Quod si necessitas foret *absolute gravis*, & pene *extrema*, *** est obligatio succurrendi *etiam ex necessariis cum levi detrimento status*. Ratio prioris, est, quia id exigit *æquitas naturalis*, fundata in amore proximi ad felicitatem. Societatis humanæ *necessario*, quæ felicitas, *saltem negative*, deficeret in necessariis, si posset destitui proximus in *gravi necessitate*; etsi sine omni, vel levi solum incommodo sublevari posset. Ratio posterioris est, quia *absolute gravis necessitas* in æstimatione morali æquiparari solet *indigentia extrema*. ****.

Eaque iuris-
rigorosi in
extrema al-
terius neces-
sitate.

Dicendum 3. Est obligatio naturalis *perfecta* succurrendi proximo, in *extrema necessitate constituto*, etiam *ex necessariis* cum aliquo status proprii detrimento, non tamen cum *extraordinario* *****; multo minus cum status proprii destructione. Ratio prioris est, quia amor proximi *simpliciter* exigit, ut si sine nimio detrimento fieri possit, bona quædam ordinis minoris vitæ proximi postponamus; secus enim charitatis vinculum inter homines nullum foret, neque felix posset subsistere humana Societas. Ratio alterius est, quia in medio prorsus *extraordinario* nimia est difficultas; immo ad destructionem status, velut medium moraliter insuperabile, nemo obligatur etiam pro vita propria salvanda: ergo multo minus pro aliena.

Innoxius
transit
per alienum
territorium,

R. II. Thomasius ad officia, erga proximum *imperfecta*, revocat *innoxium transitum* per territorium alienum, præcipue quo ad transvehendas merces (a). Sed circa hoc punctum, non adeo liquidum, majore distinctione.

Est si nega-
tus, non pa-
rit formalem
injuriam.

Dicendum 1. *Transitus*, per territorium alienum, seu terrestre seu maritimum, *debito modo*, etsi *absque ulla causa*, negatus, *per se* loquendo, nunquam parit formalem injuriam, sufficientem ad actionem, vim, vel bellum alteri inferendum. Patet, quia *spectato jure natura* non parit jus perfectum ac rigorosum, nam etsi possit abesse forsan omne incommodum, vix tamen abesse poterit incommodi periculum. Additur tamen, negatus *debito modo*, hoc est, absque illata speciali injuria; *per se* loquendo, quia accedente *extrema alterius necessitate*, mera *invidia*, vel alia causa injuriosa, *per accidens* fundare posset jus naturæ alteri competens, etiam perfectum.

Transitus
advenarum
vere inno-
xius, est
æquitalis
naturalis.

Dicendum 2. *Transitus* inermis advenarum, hospitem, peregrinorum, sedes vacuas quærentium &c. siquidem *vere innoxius* sit, hoc est, si omni incommodo, periculo, periculique metu justo careat, præterquam quod videatur esse juris Gentium, ut supra diximus, etiam *spectato jure natura*, *per se* loquendo, negari nequit. Ratio est, quia exigitur ab amore, in naturali æqui-

* Nam juxta nonnullos est *perfecta*, obligans sub peccato gravi, qua de lite, circa jus naturæ certiora sectantes, hic abstrahimus.

** Unde non excludimus in *communi necessitate* obligationem, sed de *qualitate obligationis*, & *exercitii extensione* abstrahimus, uti dictum.

*** Qualis foret juxta *P. Viva*, si nobilis cogeretur absolute mendicare, & vitam, pene morte miseriorem, ducere. Gravitatis majoris, vel minoris quantitas pendet ab æstimatione morali prudentum: quadruplex esse solet *gravis necessitas*. 1. Quo ad vitam. 2. Quo ad famam, honorem &c. quæ pertinent ad *naturam humanam*. 3. Quo ad dignitatem. 4. Quo ad bona fortunæ, quæ pertinent ad *statum*.

**** Inde propositio duodecima, ex non uno capite, ab *Innocentio XI. A. 1679. 2. Martii* recte damnata, qua dicitur: *Vix in secularibus invenies, etiam in Regibus, superflua statui, & ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluis*. Videri potest *Cardenas* in *cr. si Theol. Dissert. 9. f. m. 284*. Item *P. Viva* in *trutina Theolog. proposit. 12. f. m. 200*. Ubi uterque vindicat calumniam, *P. Vasquio* nostro hac ex parte impactam a *Filguera*, præcipue vero ab *infami Monsalio* in suis litteris provincialibus.

***** Quale foret apud *P. Viva* L. c. n. 7. f. 201. quatuor millibus florenorum vitam pauperis redimere, medicinis extraordinariis ejus vitam servare.

(a) Jurisprud. Div. L. 2. c. 6. a. n. 35.

æquitate fundato, juxta illud: *quod tibi vis, vel non vis fieri* &c. sic ut negatis hisce officiis humana felicitas, *negative saltem*, deficeret in necessariis, etsi ejusmodi denegatio iniqua *formalem injuriam*, contra jus rigorosum, proximo debitum, haud inferret.

Dicendum 3. Idem videtur sentiendum de transitu Mercatorum, *transvectione mercium*, siquidem fundetur in aliqua necessitate, & vere innoxia esse possit, nec cum præjudicio quodam propriæ ditionis conjuncta. Ratio eadem, quæ suavit prius, suadet posterius. Dicitur, siquidem fundetur in aliqua necessitate: nam quæ spectant solummodo luxum, & lucrum, sunt extra sphæram juris naturæ absoluti, & ad dispositionem juris Gentium pertinent. Inde Grotius admodum confundit jus naturæ cum jure Gentium, dum nimis liberaliter ejusmodi commercia libera adstruit, eo quod id intersit Societatis humane, qua in parte merito corrigitur a suis scholiasticis (a).

Usi & transvectione mercium necessaria, ac vere innoxia.

Dicendum 4. Transitus militaris, salvo jure naturæ, etiam imperfecto, semper negari potest, uti alibi probabimus. (b) Ratio est, quia, nisi ponatur casus *extremæ necessitatis*, nunquam est vere, seu *practice innoxius*, ut non saltem *justus periculi metus* suppetat. Unde cum Edomitis Israelitis transitum, etsi innoxium, denegassent, Moyses nec de iniquitate, nec de injuria questus ab Edomitis deflexit, & a Cade profectus ad montem Hor cum omnibus copiis pervenit (c).

Militaris recte negatur.

Dicendum 5. Ex hisce præmissis facile decidi possunt varii casus, 1. Etiam singulis recte negatur transitus, si sit probabilis metus damni, proditionis, seditionis. 2. Expulsis recte negatur transitus, & a fortiori *refugium*, seu *susceptio*, si exinde timeatur offensio, bellum, annonæ caritas, aut alia causa obftet. 3. Spectato jure naturæ non necessario suscipiendi sedes vacuas quærentes &c. quia, cum regulariter fiat cum nostro incommodo, ejusmodi susceptio est beneficium; unde nec territorium, etsi incultum, in salutato Domino ab illis juste invadi potest. 4. Prætervectis haud necessario concedenda est accessio ad littus, & commoratio, quia regulariter subesse potest *justa negandi causa*. 5. Detrectantes commercia cum aliis populis, *per se loquendo*, non violant jus naturæ, etiam imperfectum, quia deest *necessitas*. Unde hoc casu externos ab emptione rerum suarum, etsi ad vitam necessariæ non sint, prohibere possunt, si vicissim res alienas emere nolint, adeoque vetent, ne in territorio suo venum exponantur. 6. Defectu ejusdem necessitatis, in mercibus ad lucrum vel commodum, jus stipulæ induci potest, vi cujus, *sine lesione æquitatis naturalis*, transeuntes adigi possunt, ut venum exponant merces in terra nostra. Neque opus est, Authore Thomasio, ut hanc sententiam probemus: sufficit, quod nullum argumentum proferri possit, unde probetur iniquitas. Inde & titulus *vestigalium propter damna*, quæ regulariter ex fluminibus patiuntur vicini, aut *impensas in aggeres*. Unde in fretis major est moderatio habenda eodem Authore.

Unde varii casus determinandi.

Æ. III. Ad officia juris imperfecti, seu *æquitatis naturalis*, non recte trahitur denegatio amicitia, ac matrimonii, seu cum privato, seu cum integro Populo, siquidem debito modo fiat, neque cum injuria quis repellatur. Ratio est: quia & deest *necessitas*, & adest facilis causa incommodi. Immo etsi quis nullam asserre posset denegationis causam, si modo desit *necessitas*, iniqui titulum non meretur, uti minus bene existimat Fridericus Ludovici. Huc pertinet raptus Sabinarum & Benjamitarum.

Denegatio matrimonii non repugnat æquitati naturali.

Æ. IV.

(a) De Jure B. & P. L. 2. c. 2. §. 13. num. 1. & 5. in not. Videantur dicenda infra de belli causis.
 (b) Q. de justis belli causis.
 (c) Numeror. 20. 14. & seqq.

Communis
facultas, uni
negata, ali-
quando jus
imperfec-
tum, nun-
quam tamen
perfectum
ignoscere po-
test.

R. IV. Ex suppositione, quod aliquid promiscue omnibus exteris sit indul-
tum, V. G. circa commercia, venationes, piscationes &c. videtur nasci obli-
gatio imperfecta, ne, sine omni profus ratione, unus præ altero hac indul-
gentia excludatur: quia videtur ejusmodi exceptio contraria amori, in
æquitate naturali fundato, nec ab implicito, vel interpretativo quodam
contemptu facile excusabilis. 2. Si adsit ratio qualiscunque, nec imperfec-
ta oritur obligatio, quia cessaret obsequium innoxie utilitatis. 3. Nun-
quam tamen parere potest obligationem perfectam, sic ut ejusmodi denegatio
alteri cedere queat in injuriam formalem. Ratio est: quia circa ejusmodi in-
dulgentiam pactum expressum, cum omnibus quibuscunque, fingi haud
potest verisimiliter: e contra, quod per meram dissimulationem, vel indul-
gentiam, precario conceditur aliquibus, favor est: ergo absque injuria al-
teri negari potest juxta illud: *An non licet mihi, quod volo, facere? An oculus
tuus nequam, quia ego bonus sum? Amice, non facio tibi injuriam.* Unde er-
rat Grotius, cum jus perfectum, ex ejusmodi suppositione, alteri adstruit
ea de causa: quali cum contumelia conjunctum sit, si quis, citra peculia-
rem causam, a communi aliis facultate excludatur, eo quod hic, *velut re-
liquis inæqualis*, haberetur: nam recte Hertius: *quibus aliqua permittuntur,
jus ante permissionem non habebant (a): ergo si ab iis excludatur unus, is de
injuriam queri nequit, etsi de inhumanitate aliquando possit.*

Heineccii
officia, huc
non spectan-
tia.

R. V. Heineccius ad officia imperfecta, ex amore beneficentiae, plura be-
neficia ex Seneca (b) revocat: sed sicuti male amorem beneficentiae in Juris-
prudentiæ naturalis fundamenta admiscet, ita & cum jure naturæ virtu-
tes ethicæ proprias, officia naturæ debita cum beneficiis profus indebitis,
confundit, & Senecam loquentem de beneficiis, ad felicitatem naturæ,
omni ex parte perfectam, requisitis, minus apposite trahit ad jus naturæ,
quasi vero omne, quod naturæ felicitati congruum, hoc ipso foret jure na-
turæ debitum, quo casu jus Gentium, & positivum humanum, immo om-
nes virtutes, ipsa quoque inimicorum dilectio, spectaret ad jus naturæ, to-
ties culpata a Puffendorffio confusione Jurisprudentiæ naturalis cum Ethica,
ceterisque disciplinis. Sic adducit Senecam perorantem (c): *quantulum est
ei non nocere, cui debeas prodesse?* tum subdit: qui alteri non nocet, tan-
tum non sceleratus est, nondum autem eo justitiæ genere legi amoris satisfacit,
quæ, ut & proximus aliis, jubet, adeoque de virtute gloriari non potest.
Ibidem ex Leibnitio tres memorat juris naturæ gradus; jus strictum, quo ne-
mo læditur; æquitatem, quæ suum cuique tribuit; & pietatem, quæ hone-
statem servat. In altero gradu dissentit, tertium adstruit. At quis non vi-
det, si per pietatem intelligatur beneficentia, quæ cum incommodis propriis
alterius commoda procurat; hanc juris naturalis gradum haud esse, quia
nullatenus participantem justitiæ rationem formalem, sed ultronea virtutis?
Sic alibi (d) ait, quod, qui obligationi perfectæ satisfaciunt, Seneca ad
legem boni esse dicantur; a sapiente vero multo plus exigi, nempe ut a-
morem beneficentiae ostendat, etiam ubi se nihil jure stricto debere noverit.
*Multa, inquit Seneca, legem non habent, nec actionem, ad quæ consuetudo vitæ
humanae, lege omni valentior, det aditum. Nulla lex jubet amicorum secreta non elo-
qui; nulla lex fidem, etiam inimico, præstare. Quæ lex ad id præstandum nos, quod
alicui promissimus, alligat? Querar tamen cum eo, qui arcanum sermonem non con-
tinuerit, & fidem datam, non servatam, indignabor. Hæc Seneca, quæ ad offi-
cia beneficentiae male trahit Heineccius. Nam secreti revelatio, obstante con-
ventio-*

(a) In Puffendorff. L. 3. c. 3. §. 14. f. m. 345. litt. a.

(b) L. de Beneficiis.

(c) In elementis L. 1. c. 3. §. 82. allegans epist. Senecæ 91.

(d) L. c. §. 84. adducens Senecam de beneficiis L. 5. c. 21.

ventione saltem tacita, est prohibita *natura jure*, agitque revelans contra justitiam, atque fidelitatem non minus, quam si in contractu depositi fidem violaret. Promissio *acceptata* sicut dat jus ad rem; ita non servata est contra justitiam. Fides hosti, ut tali data, obligat ex jure naturæ, ut alibi contra *Puffendorhium* decidimus.

Quæritur VII. An Officia æquitatis imperfecta homini ab homine præstanda, etiam respectu hostium, spectato jure naturæ, obligent?

R. I. Affirmat *Heineccius* proteltanticus (a). Rationem affert. 1. Quia hæc officia proficiscuntur non ob alterius merita, sed ob æqualitatem naturæ, in qua fundatur amor amicitiae imperans, ut, quod nobis fieri ab altero volumus, etiam alteri faciamus. 2. Quia ejusmodi humanitas cum spe insigni, gratiam ab hostibus ineundi, conjuncta est. 3. Quia teste *Thomasio Socrates* dudum profligavit vulgarem sententiam: amicis benefaciendum, male inimicis. 4. Quia etiam *Hierocles*, etli Gentilis, hoc agnovit, scribens: Unde fit etiam, ut recte dicatur, virum bonum odisse neminem &c. Quum enim bonum diligit, non eum, qui malus sit, putat inimicum &c. immo in amicitiae legibus Deum ipsum imitatur, qui nullum quidem solet odisse, sed eum potissimum, qui bonus est, amplecti, & diligere. Hinc & ipse ex sapientiæ norma, quæ dirigere debet amorem illum humanitatis, in exhibendis officiis ordinem statuit, sic ut observata ratione personarum, ac necessitatis, cum omnibus satisfieri non potest, plus humanitatis amico, quam inimico; plus bono, quam scelerato; plus cognato, quam extraneo; plus denique magis, quam minus egenti, præstari fas sit. Sed

R. II. Spectato jure naturæ, quamdiu durat animus alterius hostilis, per se loquendo, nulla est obligatio ad officia etiam imperfecta, inimico exhibenda. Dicitur: per se loquendo: quia per accidens manere posset obligatio, casu, quo nulla omnino suppeteret ratio, utilitas, vel necessitas denegandi ejusmodi officia in ordine ad defensionem, vel vindicationem injuriæ publicam. Nam iniquum foret, nullo suo bono nocere alteri, moderationis limites egrediendo, id, quod saperet meram vindictam, etiam naturæ jure prohibitam.

Ratio asserti est 1. Quia, durante alterius animo hostili, hæc officia vix possunt esse innoxia: sic nihil antiquius in bello, quam hostes prohibere aequatione, commeatum corrumpere, cuncta devastare. 2. Quia cessat obligatio etiam ad officia perfecta: ergo multo magis ad imperfecta. Quem etiam occidere licitum, cur illicitum sit, aqua prohibere & igni, aliisque modis absolute haud necessariis? Unde,

R. III. Rationes *Heineccii* sunt nullæ. Nam 1. *Æqualitas naturæ* non obstat, quin hostem vindicemus, etiam positive lædendo: ergo nec obstat, quia vindicemus, ei humanitatis officia denegando: nempe qui prior alterum injuste lædendo, æqualitatem naturæ contempsit, in causa est, cur & ipsius intuitu negligatur. Amor ille amicitiae confundit jus naturæ cum *Ethica naturali*, qui proprius *Heineccii* nævus est contra clamores *Puffendorffii*, queis jus naturæ a disciplinis cæteris sequestrandum inculcat, etli & ipse in hac materia in beneficia *Ethicæ* extravagetur. 2. Spes ineundæ ab hostibus gratiæ virtutis est, non juris. 3. *Socratis*, & *Hieroclis* dicta virtutem probant, non jus naturæ; immo nec obviam virtutem, sed extraordinariam probant, non nisi *Sopho* uni, vel alteri cognitam, quia etiam *Populo Dei* vix perspectam, cum beneficentia erga inimicos non nisi legi novæ, supra naturæ vires elevatæ, debeamus. Ordinem illum amoris in exhibendis proximo Officiis imperfectis, cum respiciat justitiam distributivam, in nostris quoque principiis observandum concedimus.

Tom. I.

B b

INSTRU-

I N S T R U C T I O II.

Instructio 2.

Officia perfecta.

§. I.

De non laudendis aliis.

Officia perfecta.

Eorum indoles & natura.

Respicunt jus alterius seu debitum.

Quandoque rigorosum, coactionis externæ & reparationis illativum.

Quandoque mere legale, coactionis externæ, & reparationis expens.

Uti in læsionibus proximi internis.

De Officiis hominis erga hominem perfectis.

§. I.

De non laudendis aliis.

Queritur I. Quid Moralists sunt officia perfecta? qua illorum differentia ab imperfectis?

R. I. Ex obligatione naturali non modo imperfecta, sed præcipue perfecta officia, ab homine erga hominem, sunt exercenda. Porro per officia perfecta intelligimus, juxta superius obiter jam indicata, actiones, ad quas homo non ex qualicunque æquitate, seu conformitate cum natura rationali; sed ex justitia proprie tali, atque perfecta; immo quandoque ex propriissime tali, ac rigorosa, per modum coactionis externæ, ac satisfactionis, est obligatus. Ex quibus

Colliges 1. Quod, sicut jus naturæ in Disciplina Jurisprudentiæ naturalis nil aliud notat, quam legem naturalem; ita & justitia proprie talis, atque perfecta, non sumatur, nisi pro constanti, ac perpetua voluntate, cuius tribuendi jus suum, procurando illius bonum naturaliter debitum, & avertendo malum indebitum.

Colliges 2. Quod jus istud quandoque denotet debitum vere rigorosum, sic ut ejus læsio sit contra justitiam propriissime talem, seu commutativam, utpote qua infertur injuria damnosa, coactionis & reparationis illativa, quando nempe læditur jus proximi, quod habet in re, vel ad rem, in qua damnum patitur.

Colliges 3. Quod jus istud quandoque denotet debitum, non quidem rigorosum, sed tamen proprie tale, sic ut ejus læsio sit contra charitatem, non qualicumque, sed in justitia proprie tali, quia legali, fundatam; non enim respicit pro motivo formali honestatem, relucentem ex qualicunque benevolentia, sed honestatem relucentem ex tribuendo cuius debito, seu avertendo malum, seu procurando bonum, quo sensu participat virtutem justitiæ specialem, ac proprie dictam, etsi coactionis, & reparationis non illativam: unde Jurisprudentia naturalis & hæc officia, etsi non semper in jure rigoroso, tamen proprie tali, quia legali, fundata, merito perfectis annumerat, ac absolutis.

Colliges 4. Quod, hæc de causa ad officia perfecta non solum spectet, ne proximo inferas læsionem, coactioni subjectam per pœnas prohibentes: ne V. G. proximum seducas aspersa hæresi, dato scandalo &c. Vel ne inferas læsionem damnosam, etiam cum reparatione damni conjunctam, V. G. per furta, detractiones &c. sed ad perfecta officia insuper spectat, ne proximum lædas etiam per vota, proposita furandi, seu adulterandi, neque per odia, invidiam, aliaque interna vitia, etsi nec coactioni directæ per pœnas, nec actioni ulli ad satisfactionem obnoxia. Ratio est: quia amor proximi, non qualicumque, sed fundato in honestate justitiæ proprie talis, qua cuius tribuendum id, quod ei naturaliter debitum, absolute repugnant, ut infra expressius declarabimus. *

R. II.

* Inde Thomasius in secundis curis hæc refert ad regulas honesti & decori, quas Jurisprudentiæ naturali velus proprias tribuit, utique haud alia de causa, secus enim ad Ethicam referendæ forent.

R. II. Officia perfecta differre ab imperfectis 1. Quod imperfecta fundentur in jure minus proprio, respiciendo equitatem quamdam, qua aliis facienda bona; perfecta fundentur in jure proprie tali, quandoque etiam rigoroso, spectando justitiam legalem, vel commutativam, qua aliis non inferenda mala. 2. Quod imperfecta supponant necessitatem minus strictam, sic ut officii sui incurium denominent iniqum; perfecta supponant necessitatem absolutam, sic ut officii sui negligentem denominent proprie, & quandoque formalissime injustum. 3. Quod imperfecta pariant obligationem, sed imperfectam, quia coactionis expertem, & in solo æquitatis amore fundatam; perfecta pariant obligationem perfectam, quandoque etiam cum coactione, & damni reparatione conjunctam, quia in amore justitiæ legalis, ac rigorosæ fundatam.

Eorum differentia ab imperfectis.

Queritur II. Quæ officia perfecta? Quæ eorum objecta? Et quale obligationis principium?

Officia perfecta in specie.

R. I. Officia perfecta, uti constat ex dictis, in genere duo sunt: nemo lædendus, jus suum cuique tribuendum; illud est absolutum; hoc hypotheticum. Et quia hypothetica, vel ex pacto, vel ex dominio resultant, & pactum sæpe, dominium semper status adventitii proprietatis est, juxta ordinem, supra dispositum, absoluta officia primæ parti de jure naturæ; officia hypothetica alteri parti de jure Gentium reservabimus.

Nemo lædendus, cuique suum tribuendum.

II. Nemo sine causa lædendus, seu infelicio reddendus, ac imperfectior, neque in se, neque in bonis tam naturalibus, quam acquisitis. Unde nemo lædendus 1. in intellectu eum pervertendo, per mendacia & errores avertendo a veritate, & præjudiciis falsisque opinionibus, ac dogmatibus imbuendo, quod stigma proprium hæresiarchis. * 2. Nemo lædendus in voluntate, eandem corrumpendo, ad voluptates aliaque vitia insectendo, verbis & exemplis depravando, educationis & institutionis officia negligendo. 3. Nemo lædendus in bonis corporis per verbera, plagas, vulnera, mutilationes, vincula, inediam, bona dissipando, libertate spoliando, sanitatem corrumpendo, vitam adimendo &c. 4. Nemo lædendus in pudicitia, existimatione, honore per calumnias, injurias, stupra, adulteria; nemo lædendus in aliis bonis extrinsecis, quomodocunque propriis, per rapinas, furta, fraudes, vim, directe, vel indirecte, mediate vel immediate illatam. Denique, teste Heineccio, læsio non tantum est dictum, vel factum, quo bona alteri, jure connato vel acquisito competentia, denegantur, rapiuntur, vel quovis modo turbantur, aut deteriorantur, sed est etiam concupitum, ad injuriam & damnum alterius comparatum: unde eandem recte non modo ad verba & facta, sed & ad cogitata extendit, sic ut nemo lædendus sit per odium, contemptum, invidiam, aliaque animi vitia, naturæ juri adversa. Rationem assignat, quod Author juris naturæ sit Deus creator, nec minus ejus voluntatem violet, qui quidquam contra legis suæ præscriptum cogitat, quam qui illam verbis, factisque transgreditur. Et hæc, inquit, iis opponenda duximus, qui jus naturæ & Gentium tantum ad actiones externas pertinere existimant.

Modus læsionis triplex, cogitatione, verbo, & opere.

III. Sed læsionem quamvis, absque causa, tam in cogitatis, quam in verbis ac factis, naturæ jure esse prohibitam demonstratur ex amoris principio hoc modo. Id naturæ jure prohibitum est, quod repugnat amori, & Deo

Fundamentum obligationis naturalis ex amore, cuius naturaliter debito.

Bb 2

& pro-

* Addit Heineccius L. 1. c. 7. §. 188. Tædiosam docentem rationem, & severitatem, qua discipuli a sapientiæ studio avertuntur, exemplo Maximiliani I. Imperatoris, quem Petrus quidam per solas dialecticas argutias, & sophisticata, verberibus crebris conjuncta, a studiis sic alienavit, ut aliquando auditus sit dicere teste Cuspiriano: se hodie præceptor meus Petrus viros, quamquam multa præceptis debeamus, efficere, ut se instituisse me paniteret. Hunc ævum, non nisi per calumniam, impingunt Puffendorfii & Thomæ Scholasticis orthodoxis ratione pædia, ut ajunt, Aristotelica &c. Sed ut sæpe jam diximus, hi mastyges quasunque quidem ignorant, blasphemant. Juda to.

& proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem ac pacem, cum Deo ac proximo conservandam, simpliciter necessario: atqui alterum lædere quomodocunque, verbis, factis, vel votis, per interna odia & contemptus ad actus externos disponentibus, evidenter repugnat amori, ad pacem, cum Deo & proximo conservandam, & ad felicitatem Societati humanæ propriam, simpliciter necessario, adeoque naturaliter debito: ergo lædere alterum quomodocunque est naturæ jure prohibitum.

Alterum Officium ex perfectis, reparandum damnum.

Queritur III. Quodnam alterum officium ex perfectis, & absolutis?

R. I. Reparatio damni, si quod secutum ex læsione injusta, qualitercunque imputabilis, quantum fieri potest.

Explicatur præceptum. Dicitur 1. Ex læsione injusta, non quavis v. g. contra charitatem, etsi in naturæ jure, proprie tali, fundatam, ut supra diximus: sed ex læsione damnosa contra justitiam rigorosam, ac propriissime talem, quæ radix primaria reparationis, abstrahendo hic & nunc ab altera radice rei acceptæ, quæ absque culpa detinetur in se, vel æquivalenti, solamque notat læsionem materiale.

Dicitur 2. Qualitercunque imputabilis: nam imputabilitas multiplex esse potest, exprimiturque notis versiculis: jussio, consilium, consensus, palpo, recursus, participans, mutus, non obstant, non manifestans. Dicitur 3. Reparatio damni, cum enim damnum nil aliud sit, quam carentia boni alicujus ob alterius factum, positivum vel negativum, jure desitutum, ea multiplex esse potest: positiva, per ablationem, vel destructionem rei alienæ cum vel sine lucro lædentis; privativa per interceptionem lucri juste sperati; negativa per omissionem debitæ diligentia, officii; directa in re, vel indirecta in fructibus rei; data a causa sola, vel complice, principali, vel minus principali &c. cum rursus reparatio varia esse possit, per revocationem calumniæ, per satisfactionem, vel restitutionem rei in se, vel in æquivalenti &c. fluit præcepti hujus sensum esse, quod damnum qualecunque, & qualitercunque imputabile, ab injuste lædente, per se loquendo, reparandum sit, & quidem meliori modo, quo fieri potest, vel per restitutionem ipsius rei, per æstimationem rei & fructuum, lucri cessantis, damnique emergentis.

Fundatum in amore Deo, & proximo naturaliter debito.

R. II. Demonstratur præceptum. Reparatio hæc est positive exigita ab amore, Deo & proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem & pacem, cum Deo ac proximo conservandam, simpliciter necessario: ergo est naturæ jure præcepta. A. Patet. 1. Nam citra reparationem damni pax esse nequit cum Authore Naturæ, eo quod sine hac lex de non lædendis aliis foret vana, enervis, inutilis, cum citra hanc obligationem nunquam sat cohiberetur in aliena damna effrenis Mortalium pravitas. 2. Citra reparationem damni manet continuata læsio, qua manente, secundum naturæ jura, lædenti cum injuste læso pax esse haud debet. 3. Felicitas naturæ rationali debita, quies, & securitas publica & privata, communis boni stabilitas haberi haud posset, si reparatio damni non obligaret; si injuste læso damnum tolerandum, injuste lædenti injuriæ suæ fructu gaudendum foret. Quid enim hoc aliud esset, quam viam pandere injuriis, læsionibus, furtis, atque rapinis? Certe non minus turbaretur pax humani Generis, quam si læsio, atque damnificatio naturæ jure prohibita non foret.

Casus excepti ab obligatione naturali reparande damnificationis. Per accidens.

Queritur IV. Quenam exceptiones ab obligatione reparandi damni naturæ jure imposita?

R. Etsi, ut dictum, naturæ jure teneantur, per se loquendo, ad reparanda damna omnes, qui eorum sunt vera causa, seu positiva seu negativa, nihilominus sunt plures casus, in quibus per accidens cessat hæc obligatio, vel certo, vel probabilius. Vagatur quidem proluxa hæc restitutionis materia per Theologiæ tractatum integrum de jure atque justitia, cujus copiosus

piofa scita Jurisprudentiæ naturali inferere nequaquam convenit. Ea solummodo attingenda, quæ *jus naturale* privative concernunt, & attingenda non omnia, sed scitu digniora, vel quia controversa inter ipsos Orthodoxos; vel quia minus obvia inter protestanticos Moralistas. Et hæc ipsa non nisi obiter attingenda, ut ne aliunde jam nota, prolixitate sua, jus naturæ potius gravent, quam ornent. Unde

R. I. Quicumque non est causa damni vera, certa, & efficax, natura ^{Causa incerta, nec efficaciter insuente.} *jure* non obligatur ad illud resarciendum. Ratio est: Quia tam gravis obligatio ex amore, proximo *naturaliter debito*, seu ad felicitatem, naturæ rationali propriam, simpliciter necessario probari nequit. Hinc E. G. excusatur mandans, vel consulens, retractato ante executionem mandato, atque consilio; item in dubio, an fuerit causa efficax; vel si damnum, independenter a tali consilio, fuisset certo & absolute illatum; vel si illatum fuisset tantum *quo ad modum*, vel *circumstantias*, vel damnum minus, majoris impediendi causa. Sic excusatur ratam solummodo habens damnificationem suo nomine, sed tamen *se inscio* factam; item cooperans invitus in actione per se non mala, sed justo metu adactus V. G. avehendo militum furta; non obstant, vel manifestans, nullo justitiæ titulo obligatus; detinens rem *injuste*, si absque detentoris culpa pereat, æque apud Dominum peritura, V. G. communi hostium incurfione, seu incendio, & sic de aliis.

R. II. Qui intulit injuriam *damnosam*, etsi solummodo *materialem*, tenetur saltem id restituere, quod actu extat de re alterius, vel ex qua factus est *ditior*: quia *spektato naturæ jure* nemo potest privari re sua, nisi ex culpa propria, vel sponte, vel si res fortuito pereat. Si absque culpa nil amplius extet nec *in se*, nec *in æquivalenti*, ad nil tenetur, tum enim æquiparatur rei fortuito pereunti. Ratio est: quia obligatio hæc foret nimis ardua, utpote cum æquali damno, etsi infrens foret dives, eo quod hoc sit *per accidens*, natura vero in obligationibus attendat ad id, quod fit *communiter*. Alia ratio est in detractone, respectu famæ, etsi inculpabili, quia hoc damnum facile reparari potest.

R. III. Qui intulit damnum grave ex culpa *mere juridica*, seu omissione diligentæ, non nisi a summe industriis adhiberi solitæ, probabilius non obligatur ad id reparandum *spektato naturæ jure*. *Ratio est: quia neque obligatio oritur *ex re accepta*, quam non habet; neque *ex injusta acceptione*, quæ supponit culpam Theologicam; præterquam quod ejusmodi obligatio foret nimis difficilis, ob frequentes transgressiones magis noxia, adeoque ad felicitatem, humano Generi propriam, nequaquam exigita, nec ratione naturali efficaciter probanda. ^{Vel mere juridica.}

R. IV. Qui intulit grave damnum per negligentiam *venialiter tantum culpabilem*, probabilius & ipse nec *leviter*, nec *graviter* obligatur *naturæ jure* ad ejus reparationem. V. G. si ex oblivione, *venialiter culpabili*, non extinxisset candelam orto inde incendio. Ratio est 1. Quia obligatio naturalis nunquam est levis circa materiam *gravem*, natura vel non obligante, vel obligante juxta capacitatem materiæ. 2. Quia obligatio gravis spoliandi se suis bonis ob culpam, *merissime levem*, tam frequentem, & *moraliter inevitabilem*, non videtur exigi posse ab amore, proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem humano Generi propriam, *simpliciter necessario*: neque enim exigi posset *per modum pænæ*, quia improporcionata culpæ; neque *per modum remedii* ad præcavendas ejusmodi culpas, quia esset nimis difficile, moraliter inobservabile, adeoque noxium magis, quam utile. 3. Quia obligatio gravis sufficienter probari nequit. Nam, quod

* Secluso contractu, vel quasi.

æquitas naturalis extgat, ut damnum patiatur potius nocens *juridice* ob culpam, quæ saltem *voluntaria*; & a fortiori nocens *Theologicè* ob culpam, etsi solummodo levem, quam *absolute innocens*, qualis est læsus, nil evincit. *Ratio est*. 1. Quia hoc argumentum præbaret nimium: nam & æquius videtur, ut damnum patiatur is, qui est causa damni, quam qui non est causa: ergo natura obligabit ad resarciendum damnum fortuitum. 2. Quia hæc obligatio foret nimium gravis, culpæ improporcionata, propter faciles transgressiones humano Generi potius noxia, quam utilis; immo & antecederet ad omnem eventum ipsi læso minus optabilis. Neque refert, quod lædens sit dives, læsus quandoque pauper: quia jus naturæ spectat, quæ sunt per se, non quæ per accidens. Minus stringit; quod per sententiam lædens possit obligari a Judice humano: quia hujus obligatio est *particularis*, naturæ foret *universalis*. Denique, *si verum est*, quod obligatio voti naturalis possit esse *levis* in materia *gravi*, id provenit, quod obligatio voti dependeat ab hominis arbitrio, qui sicuti *nullo modo*, ita & in materia *gravi* potest se obligare, *quantum vult*: contra natura obligare debet pro capacitate materiæ, quia obligatio *levis* in materia *gravi ordinariè* haud esset sufficiens ad obtinendum bonum, finemque a natura intentum.

Et quando-
cunque san-
tum est levis
bisque
animadver-
sa gravitate
damni ma-
teriali.

R. V. Qui intulit damnum grave *in se*, non animadversa gravitate seu formali seu materiali, etsi id inferat *per culpam venialem*, vel *ex defectu deliberationis* V. G. subducendo aureum, non habita sufficiente advertentia ad legem graviter obligantem; vel *ex ignorantia gravitatis formalis* V. G. subducendo aureum, quem putat invincibiliter non esse materiam gravem; vel *ex ignorantia gravitatis materialis* V. G. subducendo gemmam, quam invincibiliter existimat esse vitrum, *per se* non obligatur *naturæ jure* ad ejusdem damni reparationem. *Ratio est*, quæ supra: quia obligatio talis *probabilius* exigi nequit ab amore erga proximum, in ordine ad felicitatem humanæ Societatis, *simpliciter* necessario, eo quod sit nimium gravis pro culpa moraliter inevitabili; ob frequentiam magis noxia, quam utilis, absterrendo plurimos ab adeundis officiis publicis, ubi semideliberatæ culpæ admodum faciles. Accedit, quod si error sit circa gravitatem materialem, damnum grave, *qua tale*, inferenti non sit *voluntarium*, sed *quasi fortuitum*, adeoque *improporcionatum* ad gravem adeo obligationem adstruendam. Neque dicas, dari saltem obligationem, quo ad partem damni notabilem; vel saltem proportionatam admittæ culpæ. Nam si pars damni *notabilis* maneret *absolute gravis*, maneret quoque levi culpæ *improporcionata*; præterquam quod in praxi nimis difficilis foret damni taxatio secundum proportionem culpæ.

Quæ gravi-
tas materia-
lis si cognita
sit, inducit
obligationem
gravem jure
naturæ.

R. VI. Qui intulit damnum grave, *cognitum ut tale*, subducendo V. G. aureum, etsi *per culpam solummodo levem* V. G. invincibiliter existimando Dominum non esse *graviter* saltem invitum, probabilius *jure naturæ gravi-ter* obligatur ad compensationem totius damni *cogniti*. *Ratio est*: Quia ejusmodi obligatio *simpliciter* necessaria est *ad finem a natura intentum*, hoc est, ad felicitatem tam cujusvis privatam, quam communem, & publicam humanæ Societatis: ergo fluit ex amore, & proximo & Societati humanæ *naturaliter* debito. A. P. Damnum grave, cognitum ut grave, datumque *ex culpa voluntaria*, etsi solummodo *levi*, connexum est, *per se loquendo*, cum *magno commodo* damnificantis, percepto ex re ablata, atque consumpta, adeoque conjunctum est cum *magno illicio* ad damnificationes ejusmodi plures ac plures, non tantum proximo, sed & felicitati publicæ admodum præjudiciosas: ergo ad felicitatem Generis humani *simpliciter* necessarium est, dari a natura remedium, quo refrenetur tale illicium, tam proximo *perniciosum*, quam felicitati communi *periculosum*,

ac derogatorium: atqui remedium *sufficiens*, damno damniq̄ gravi periculo *proportionatum*, dari a natura non potest, nisi obligatio *gravis reparandi* damni: ergo &c. Neque

Opponas 1. Damnum grave, cognitum *ut grave*, datumque *cum levi culpa* per detractionem, vel rem demersam, abjectam &c. non est conjunctum *cum magno commodo* damnificantis, adeoque nec *cum magno illicio* ad damnificationes plures: erga ratio allata non stringit *universaliter*. R. Damnum ex detractione huc non spectat, quia etiam *inculpabiliter* datum est reparandum, utpote reparabile sine damno proprio. Alterum D. Non est conjunctum *per accidens*, ad quod non attendit natura. C. Non est conjunctum *per se*, hoc est, non est *conjungibile* cum damnificantis commodo, atque illicio, id quod spectat natura. N. Neque

*Oppositio
momentis
aut evincen-
sibus.*

Opponas 2. Ejusmodi obligatio *gravis* neque oritur *ex re accepta*, quia consumpta, ut ponitur; neque *ex injusta acceptione*, quia *levi & impropor- tionata* obligationi *gravi*; ergo non oritur ex ulla radice *naturali*. R. Obligationem gravem deduci nec ex sola *injusta acceptione*, nec ex solo damno gravi cognito, sed *ex utroque*, *ut opposito naturæ fini*, seu *ut con- nexo* cum gravi præjudicio, vel saltem præjudicii periculo *respectu felicitatis, ac tranquillitatis publicæ*, cui præcavendo restitutionis obligatio est medium necessarium, a natura intentum. Unde hæc obligatio se non habet *per modum pænæ* respectu acceptionis, *leviter injustæ*; sed *per modum remedii* ad felicitatem Societatis humanæ simpliciter necessarii, cui privatum damnificantis incommodum *naturali jure* postponendum. In forma. D. Acceptio *leviter injusta, in se præcise spectata*, non habet proportionem cum obligatione *gravi*. T. Complexum ex injuria formali & damno gravi cognito, *ut connotante grave periculum, ac præjudicium felicitatis publi- cæ*, non habet proportionem cum obligatione *gravi*, tanquam remedio *ne- cessario*. N. Neque

Opponas 3. Melius diceretur cum magni nominis Theologis; obligatio- nem prædictam oriri *ex consensu Gentium tacito*, quo, *antecedenter ad om- nem eventum*, ejusmodi reparatione se voluere illæsas conventionem recipro- ca: *quod tibi vis fieri, alteri feceris* in ordine ad publicam Societatis huma- næ felicitatem conservandam: ergo &c. R. Hæc lingua in nostris prin- cipiis non procedit. Nam 1. negamus, illud esse de jure naturæ, quod, *antecedenter ad omnem eventum*, magis videtur expediens ab homine hypo- thetico: sic enim pleraque, quæ juris Gentium, forent simpliciter juris naturæ. 2. Tacitus Gentium consensus tantum infert jus Gentium, non naturale, quod hic videtur esse necessarium. 3. Nec hoc, nec illud prin- cipium pro dignoscendo naturæ jure, ac Gentium, a nobis admittitur ut *fatis exactum*. Neque

Opponas 4. Casu, quo quis inferat grave damnum, cognitum *ut tale*, *sine omni culpa* V. G. invincibiliter putando Dominum *nullatenus* invitum; vel inferat damnum grave, non quidem cognitum *ut tale*, culpæ tamen veniali conjunctum, æquale est periculum, & præjudicium publicæ felici- tatis: ergo æqualis erit obligatio naturalis reparandi damni. R. N. A. In primo casu, præterquam quod nulla interveniat injuria, *invincibilis error* potius est *speculativus*, quam *practicus*; in secundo casu damnum, etsi grave, quia tamen non cognitum, *ut tale*, damnificanti nec tantum commo- dum, nec tantum illicium asferre potest. Neque

Opponas 5. Casu, quo quis inferret damnum *grave*, cognitum *ut tale*, seu ex culpa gravi, seu ex *levi*, æqualis foret obligatio naturalis in ordi- ne ad ejus reparationem: ergo foret improporcionata. R. D. C. foret im- proporcionata, si spectetur sola culpa venialis *in se*. T. Si spectetur com- plexum, ut conjunctum cum gravi præjudicio Societatis humanæ. *Subd.*

Foret improporcionata, si descenderet ex *justitia mere vindicativa*. C. Si ex *commutativa*. N. C.

Et si damnum illud grave cognitum consistet in damnificationibus levibus successivis.

§. VII. Qui intulit *damnum grave*, cognitum ut tale, et si cum *levi culpa*, quia per *leves damnificationes successivas*, moraliter tamen coalescentes, pariter obligatur graviter, *naturæ jure*, ad *reparationem totius damni*. Ratio est, quæ supra: nam ex *advertentia ad gravitatem materialem* si *gravis summa auferatur simul*, inferitur *restitutio*: ergo etiam si *auferatur successive*, cum utrobique *æqualis sit culpa*, *damnificatio*, *periculum*, *præjudicium*, *naturæ & Authoris naturæ finis*, quæ omnia confirmat *propositio 38. damnata ab Innocentio XI. non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere, quod ablatum est per parva * furta, quantumcumque sit magna summa totalis.*

Neque obest 1. Quod *furta minuta facta sint diversis absque gravi damno unius*, adeoque videatur cessare finis: nam manet *quantitas gravis, scienter & voluntarie ablata cum damno saltem Communitatis*, ejusque *periculo ac præjudicio*. Unde *rationem D. Videtur cessare finis inadæquatus circa damnum grave privatum. C. Finis adæquatus circa damnum commune*; immo & *circa damni periculum commune*, nil obstante *particulari casu semper durans*, cui per *obligationem gravem præcavere intendit natura. N.*

Neque obstat 2. Quod *leves culpæ in singulis furtis, absque animo perveniendi ad summam gravem, non coalescant in culpam gravem*: ergo nec *obligationes singulæ leves coalescent in obligationem restituendi gravem*. Nam, *negatur paritas*: quia *singula furta ponuntur voluntaria, cognitaque non quidem collective sub gravitate formali, sed tamen distributive sub gravitate materiali, hoc est, non mere disparate, sed cum quadam connectione ut integrantes summam gravem, moraliter unam.*

Neque obstat 3. Quod *leves detractiones, pluribus factæ, non inferant obligationem gravem reparandi singulis honorem, adeoque nec leves damnificationes*. Nam *negatur paritas*, quia ex *detractionibus non capitur lucrum, nec habetur illicium ad plures & plures: oppositum sit in furtis.*

Cessat obligatio quo ad excessum damni, invincibiliter ignoratum.

§. VIII. Qui intulit *grave damnum seu per gravem, seu per levem injuriam*, non obligatur *naturæ jure ad compensationem excessus non cogniti, ac invincibiliter ignorati*. Ratio est: Quia ille *excessus neque est voluntarius in se, neque in causa, cum ignoretur connexio, adeoque fortuitus sit, reparationis expers, fere uti damnum secutum per accidens*. Accedit, quod *natura habere finem haud posset ejusmodi obligationis imponendæ, cum homines a fortuitis, hoc ipso, quod ea ignorent, frustra absterreantur.*

Cessat obligatio obstantis impossibilitate materiali.

§. IX. Denique a *reparatione damni, saltem dilationis exclusiva, excusat impossibilitas moralis, quamdiu manet*. Hæc autem *Laymanno nostro datur, si restitutio fieri nequeat absque periculo vitæ, notabili detrimento famæ, vel notabiliter graviore damno sibi, suis, vel Republicæ inferendo, quam æstimari debeat commodum ex restitutione creditori obventuram; vel si quis vivere non posset secundum decentiam status, juste acquisiti, V. G. Si nobilis non possit statim solvere, nisi se privet famulis, equis, armis &c. Civis primarius, nisi obeat artem mechanicam sibi insuetam; mechanicus, nisi vendat instrumenta necessaria*. Quæ tamen omnia limitantur 1. Nisi quis *sua culpa* in *ejusmodi angustias delapsus sit; nisi creditori ex dilatione æquale damnum foret subeundum; nisi damnum foret de bonis præcise alienis, ac debitis, hoc enim non foret statum suum amittere, sed dimittere*

* Alii legunt paucos, sed eodem sensu.

tere alienum, & sic de aliis, quæ fusiore exegeſi apud Moralistas ſcholaſticos quærenda.

§. II.

§. 2.

De proprietatibus, reparationi damni connexis.

Quæritur V. Quæ cætera proprietates, magis memorabiles, in reparatione damni, naturali jure, contentæ?

Proprietates, reparationi damni connexæ. Circumſtantia temporis, loci, modi & ordinis.

R. I. Memorabiles circumſtantia temporis, loci, & modi in reparando damno obſervandæ: nam debet reſtitutio fieri *quam primum*, & eo modo, ac loco, quo jure & emolumentum damnificati requirit, ſiquidem moraliter fieri poſſit ſine gravi incommodo, quod quis pateretur in rebus propriis *ultra debitum*. Quo ad modum reſtitutio eſſe poteſt occulta vel aperta, per ſe vel per alium, ſine damnificantis tamen incommodo & ſumptibus faciendæ, ſi opus ſit. Obſervandus igitur ordo, quem vel damnum paſſus jure exigit, vel damnificantium culpa requirit: lic inter plures damnificantes *mutuo conſenſu*, tenetur prior, qui fuit cauſa *primaria*, vel penes quem res ablata exiſtit, ſingulis tamen *in ſolidum* ad damni reparationem obligatis, & ſic de aliis.

R. II. Memorabilis reſtitutionis terminus ad quem. Nam faciendæ eſt reſtitutio poſſeſſori juſto, etſi dominus non foret, ſed V. G. *depoſitarius*, aut *adminiſtrator*, ſiquidem illius interſit, nec Domino cedat in præjudicium. 2. Si Dominus eſt *ignotus* vel *incertus*, ejuſdem inquirendi opus eſt diligentia; ſi cognoscibilis non ſit, vel ita diſſitus, ut reſtitutio fieri non poſſet, nec expediret, res *mala fide* ablatæ in Domini commodum ſunt applicandæ in cauſas pias. 3. Reſtitutio in furtis minutis, quæ facta pluribus incertis, faciendæ eſt *meliore modo*, quo poteſt, ſaltem Communitati *minore pondere*, vel *majori menſura*, etſi non deſint, qui faciendam putent pauperibus Communitatis.

Terminus ad quem Domino ignoto, vel incerto.

R. III. Res aliena, comparata per contractum a poſſeſſore *bonæ fidei*, huic non Domino reſtituendæ; ſi per emptionem comparata ſit a poſſeſſore *mala fidei*, V. G. fure, adeo liquidum non eſt, an reſtitutio fieri *neceſſario* debeat ipſi Domino *immediate*, vel an *non licite* fieri poſſit ipſi furi, ad ſe ſervandum *indemnem*.

Emptoris mala, vel bona fides.

Hac in re ſat convenit, quod emptor, ſeu *bonæ* ſeu *mala fidei*, ad evincendum pretium *permittere* poſſit, ut rem illam fur recipiat denuo: quia *poſitive* non cooperatur ad translationem iteratam rei in locum deteriorẽ, ſed tantum non cuſtodit loco meliore cum ſuo periculo, ſeu damno. Accedit, quod, *reſciſſo contractu*, non continetur injuria per talem *permiſſionem*, emptore in damnum Domini amplius haud influente.

Non obſtat proprie indemnitate ſervande ſaltem negative.

Sed quod, ob *periculum eviſtionis*, emptor, ſeu *bonæ* ſeu *mala fidei*, poſſit *poſitive* tradere rem furtivam furi ad ſe præſtandum *indemnem*, videtur.

Videtur tamen obſtare indemnitati ſervande poſitive per traditionem ſolum mediatam.

Obſtare 1. Quia melior ille ſtatus, ſicut eſt rei, ita & Domini: ergo in deteriorẽ, ſine injuria Domini, reponi nequit: ſecus rem alienam, igni ereptam, poſſes iterum injicere. 2. Quia, ſi Dominus rem ab emptore peteret, foret illico reddenda, *nil obſtante periculo eviſtionis*, vel damni: ergo hoc *nullatenus* obſtare poteſt: non enim interpellatio inducit, ſed ſupponit jus Domini activum, emptoris paſſivum. 3. Quia rem *poſitive* tradendo furi videtur *cooperari* peccato furis, & damno Domini.

Sed *Adverſarii negant* 1. Quod melior ſtatus, rei *extrinſecus*, ſit fructus rei, ſaltem tam *abſolute* Domino debitus, ut etiam, cum tanto periculo vel damno ponentis rem in meliori ſtatu, debeat ſervari. Paritas addita nil

ta nil evincit, quia ibi res omnino destruitur, certo Domini damno, & irreparabili; hic ponitur in antiquo loco. 2. Dicunt, per illam Domini interpellationem jus passivum emptoris reddi *absolutum*, quod prius solummodo erat *conditionatum*, & *remotum*, salvo scilicet jure evictionis. 3. Negant, quod ejusmodi traditio sit *cooperatio formalis*, quia *per se*, & *necessario* haud connexa cum peccato furis, vel damno Domini, & licet sit connexa *probabiliter*, emptor id impedire haud teneatur cum tanto periculo proprio, vel damno, eo quod fulciatur *justa causa*, utaturque jure suo.

Alii negant eam respectu bonæ, quam mala fidei.

Quod emptor *mala*, immo & *bonæ fidei*, teneatur rem furtivam tradere Domino, nec sese possit præstare *positivæ* indemnem, videtur non posse dici.

1. Quia obligatio talis est *valde gravis*, qua quis teneretur, *per se* loquendo, rem alienam servare *cum equali damno suo*, quam pateretur ipse Dominus, *rem eam amittendo*; immo videtur opposita naturali amori, qui *in equali periculo* favet sibi, præcipue si nulla adsit culpa; si uterque sit *equaliter læsus*, Dominus furto, emptor venditione; si utrique sit *jus æquale*, Domino *ad rem*, emptori *ad pretium rei*. 2. Quia emptor bonæ fidei nec tenetur *ex re accepta*, quæ extradita ponitur; nec *ex injusta acceptione*, quæ *bona fide*, adeoque sine injuria, facta intelligitur. 3. Quia nec emptor *mala fidei* tenetur *ex injusta acceptione*, quæ, *rescisso contractu*, velut retractata cessat, nec amplius facit, ut, ex emptione injusta, Dominus ullum patiatur *damnum*, ut recte advertit Lugo.

Sed Adversarii negant 1. Quod obligatio sit *nimum gravis*, nisi *per accidens*, & respectu damni solummodo temporalis, utpote *ex aliena culpa*, quod sæpe fit, ut ne quis cooperetur ad alienum peccatum, seu *damnum*, exponendo rem alienam periculo probabili damnificationis. *Si dicas*, emptorem bonæ ac *mala fidei* sic fore ejusdem conditionis: reponunt, id esse *per accidens*. *Si replices*, obligationem fore, ut res aliena etiam transferatur in meliorem statum, quam fuerit prius: reponunt, hoc esse *per accidens*. 2. Dicunt, quod emptor, tam bonæ quam *mala fidei*, obligetur ex *injusta traditione*, *positivæ cooperando* ad *damnum Domini*, quia exponendo rem ejus probabili periculo damnificationis. Unde

Sed probabilius emptor bonæ fidei licite se servat naturæ jure positivæ indemnem.

R. IV. Ex his, ad naturalis Jurisprudentiæ trutinam exactius libratis, eruitur 1. Quod emptor bonæ fidei, *spectato naturæ jure*, rem furtivam non modo *negative*, sed & *positive* possit reddere furi *ad se indemnem servandum*. Id sane evincit ratio duplex, superius allata, & in naturæ jure bene fundata, quam esse solutam a Patronis adversæ sententiæ, imperare nobis non possumus, ut credamus. Accedit, quod ratio triplex, ab his allata in oppositum, non stringat, quia satis enervata videri potest.

Non tamen emptor mala fidei: obstante injusta acceptione, saltem respectu præjudicii publici.

Eruietur 2. Quod emptor *mala fidei*, *spectato naturæ jure*, rem furtivam probabilius reddere furi haud possit *ad se indemnem servandum*. Ad quam thesin *supponendum* 1. Quod emptiones, mala fide factæ cum furibus, sine *ordinarie* vel pretii tantum dimidii, vel certe infimi, aut infimo inferioris, sic ut *ratione lucri* faciant *magnum illicitum* ad emptiones ejusmodi plures & plures, id quod *innegabilis experientia demonstrat*. *Supponendum* 2. Quod emptiones istæ sint *præcipuum invitamentum* furibus ad multiplicanda furta, rebus per nundinatores ejusmodi cooperantes & facile distrahendis, & commode occultandis non sine ingenti præjudicio humanæ Societatis, *uti denuo constat evidenti experientia*.

Jam sic: ejusmodi emptionculæ, partim ob lucra ementium, partim ob invitamentæ furum vendentium, non tantum *Domino privato sunt damnosæ*, sed & *communi bono præjudiciosæ*, felicitatis Societatis humanæ *derogatoriæ*, vel saltem *ob grave periculum de multiplicandis damnis* admodum perniciosæ indemnitati publicæ, adeoque *contraria fini a natura intento*: ergo natura debuit pro-

providere de medio *sufficiente* ac *efficaci* absterrendi homines a perniciosis ejusmodi nundinis: atqui aliud medium esse non potest, quam *obligatio*, rem mala fide emptam reddendi Domino *cum periculo evictionis*, vel *damno*: ergo obligatio hæc est medium *simpliciter necessarium* ad finem, seu indemnitate[m], si minus Domini privatam, saltem ad publicam Societatis humanæ, a natura intentam: ergo est exigita ab amore, Societati humanæ naturaliter debito, adeoque est naturæ jure imposita, id quod erat ostendendum.

Neque opponatur 1. Nequit dici ex qua radice naturali fluat hæc obligatio: non ex re accepta, quia tradita; non ex injusta acceptione, quia per contractus rescissionem abolita, nec amplius seu moraliter seu physice, seu mediate seu immediate in damnum Domini influente. R. N. Et dico, quod obligatio fluat ex *injusta acceptione*. Rationem D. Est abolita *partialiter*, nec amplius influens in damnum Domini *privatum*, qui finis non est totalis respectu obligationis a natura intentus. Tr. Est abolita *totaliter*, neque amplius *saltem moraliter* influens in damnum publicum seu præjudicium, & periculum Societatis humanæ, qui finis est *primarius* respectu hujus obligationis a natura intentus. N. A. & suppositum, quod *acceptio* seu emptio tantum sit *injusta respectu damnificationis privatae*, & non potius *respectu damnificationis etiam publicæ*: & licet privata *cesset* rescisso contractu, publica tamen *moraliter perseverat*, non cessante periculo & præjudicio, Societati humanæ imminente per ejusmodi emptiones malæ fidei, tam eminentibus lucrosas, quam furibus opportunas, adeoque ad multiplicanda furta nimium inductivas, magno utique communis boni præjudicio. Idem Adversarii respondent, quando adstruunt obligationem gravem respectu damnificantis per *levem* quidem culpam, sed tamen *cognita damni gravitate*. Siquidem distinguunt: obligatio gravis est improporcionata *levi* culpæ, seu acceptioni *in se*. C. Levi culpæ ut inferenti grave damnum, & quidem cognitum, non solum proximo, sed & Societati humanæ respectu præjudicii, *vi cujus antecederet ad omnem eventum est optabile humano Generi, dari talem obligationem*. N. Cur ibi, & non etiam hic a fortiori, quia in gravi culpa, respiciunt præjudicium publicum?

In virtutibus cadentibus Adversarium replote, Quia, in iusta acceptione, etiam rescisso contractu, ex parte moraliter manente.

Neque opponatur 2. Cum *Lugone*. Emptor bonæ fidei rem furtivam potest tradere furi ad se servandum indemnem: ergo etiam emptor malæ fidei. C. Videtur multis patere, quia nequit adstrui diversa ratio, cum *rescisso contractu* se habeat ut emptor bonæ fidei. R. N. C. Disparitas manifesta est ex dictis. Nam in emptore bonæ fidei *injusta acceptio* nulla est, seu respectu Domini seu respectu publici: hæc enim emptiones, *uti ordinariæ* sunt expertes lucri, ita & invitamenti respectu furis, adeoque & expertes sunt præjudicii publici. In forma D. Rescisso contractu se habet ut emptor bonæ fidei, si spectetur *injusta acceptio* in ordine ad damnum Domini *privatum*, Tr. ordine ad præjudicium publicum. N.

Non quidem respectu emptionis, qua facta est bona, sed qua facta est solummodo mala fide.

Neque opponatur 3. Per hoc, quod detur gravis obligatio ad reddendam saltem furi rem male emptam, urgente *evictionis* periculo, natura jam providit de medio, quo præcavetur præjudicio etiam publico in ordine ad absterrendos emptores ab ejusmodi emptionibus perniciosis: ergo major obligatio abundat. R. D. A. Natura providisset de medio *sufficiente*, & *efficaci*. N. *Insufficiente*, & *inefficaci*. C. Utique *suffICIENTER* non absterrentur malæ fidei emptores, si *urgente periculo evictionis* licitum illis foret se præstare indemnem, rem reddendo furi; immo hæc securitas magis eos alliceret, quam absterret.

Obligatio ad restitutionem mediatam naturæ finibus sufficiens.

Neque opponatur 4. Hæc probarent, quod emptor malæ fidei neque *negative* posset furi rem furtivam *permittere* denuo, ad se indemnem servandum: hoc nimium, & contra communem. R. Vel est *specialis ratio* in

Esti quo ad indemnitate[m] rem emptoris, solum negativam, cesset obligatio.

oppo.

oppositum, vel non? Si posterius, manet argumentum: si prius, illa erit disparitas. Esse autem posset *ratio specialis*, quod obligatio prior sit medium sufficiens, & satis efficax ad finem, hoc est, ad impediendas ejusmodi emptiones; amplior foret abundans, & in casu mere *per accidens*, dependente ab alieno arbitrio, quales casus non attendit natura, ut constat. Unde non satis constare videtur, cur Theologi cum *Lugone, Viva, & aliis*, adeo communiter rejecerint sententiam, hac in materia mediam, dudum defensam a *Lessio, Maldonato, Turrecremata, & Dicastillo*: liquidem ex hisce naturalis juris principiis non videtur adeo rejicienda.

De damno
separando
pro injuriis
corpori alie-
no illatis.

R. IV. Pro injuria, corpori illata, V. G. *per mutilationem, occisionem* &c. datur *jure naturæ* obligatio reparandi damna bonorum fortunæ, quæ inde *directe* illata sunt, *juxta arbitrium prudentis*; præcise autem pro vita, membro, vel cicatrice, hæc obligatio cessat *spectata sola dispositione naturæ*: quia sunt bona ordinis altioris, quam quæ pecunia æstimari possunt. Si tamen occisus, vel mutilatus fuisset servus, aut animal, etiam pro vita & membro foret facienda compensatio, quia sunt pretio æstimabilia, vendique potuissent. 2. Compensari itidem debent lucra, quæ ex mutilatione, vel vulneratione cessarunt, non quidem ita in solidum, ac si de facto fuissent acquisita; sed pro majore, vel minore spe, quam læsus habuit illa acquirendi. 3. Si homicida a Magistratu plectatur, probabilius est, cum adhuc teneri, *de jure naturæ*, ad damna retarcienda: cum morte sua tantum satisfecerit justitiæ publicæ, non hæredibus occisi. * Sed cum isti plerumque aliud non exigant, videntur esse contenti, ac proinde hæredes homicidæ ad nihil amplius teneri. Hæc porro obligatio tantum se extendit ad Parentes, uxorem, ac filios interfecti, quia hi soli *directe* læduntur, eo quod censeantur una moraliter persona cum occiso. Unde de creditoribus occisi, quia per occisionem *directe* haud læsis, obligationem alii satis probabiliter negant.

Pro injuriis
ex stupro,
vel adulte-
rio.

R. V. Circa injuriam *stupri, vel adulterii* jus naturæ disponit. 1. Ut stuprator reparet damnum ex tali injuria secutum, idque vel matrimonio, vel damni æstimatione *juxta arbitrium prudentis*, ut talem nempe inveniat, qualem manens virgo invenisset. Unde cessat obligatio pro sola virginitate quia bono ordinis diversi. Item si stuprum mansit occultum, aut nil impedivit, quin æque laute nuberet; si adfuit consensus, vel si per *importunas* quidem, non tamen vi *æquivalentes preces*, fuit obtentus; si absuit vis, fraus, vel promissio, quia nulla est illata injuria. Si tamen virgo fuisset inducta *matrimonii promissione*, etsi *ficta*, sed tamen per illam *acceptata*, manet obligatio illius ducendæ: quia stuprator ex justitia tenebatur *vere* contrahere, cum alioquin omnia humana commercia fraudibus paterent. ** Limitatur tamen hæc obligatio, si fuisset conditio valde dispar, aut fictio ex verbis facile advertenda; si obstaret grave damnum, aut scandalum &c. 2. Naturæ jure obligatur *adulter* ad reparandum damnum omne, *inde secutum* innocuæ parti, & prolibus legitimis circa sustentationem, hæreditatem &c. *** *in quantum fieri potest sine detrimento*

* Inde *Puffendorfius* L. 3. de J. N. & G. c. 1. §. 10. non satis bene hic allegat illud tritum: *mors omnia solvit*: quia hoc tantum se extendit ad præstationes *personales*, non reales, seu debita, quæ bonis velut in hærent, eaque ad quosvis possessores comitantur.

** *Puffendorfius* L. 3. de J. N. & G. c. 1. §. 10. ait, neque est, quod quis objiciat *passa circum turpem invalida esse*: cum enim *lege naturali*, inter pactum matrimonii, ejusque executionem, nullum requiratur intervallum, *naturali jure* turpis conditio non videtur: *eris mihi uxor, si factum, tanquam uxor, corpus tuum mihi præbueris*. Sed si quid turpitudinis in ejusmodi propter nuptias inest, ob favorem *matrimonii* ad invaliditatem pacti non valere judicatur. Ita ille.

*** Circa hæreditatem accedit *Puffendorfius*, ac *Grosius*: dissentit *Thomasius*, *partim quia hoc damnum liberi non sentiunt ab adultero, sed a voluntate Parentum; partim quia ita liberis legitimis tantummodo interceptur lucrum futurum, maximam partem incertum*. *Jurispr. Div. L. 2. c. 5. n. 50. f. m. 199.*

mento altioris boni, & causatione minoris mali. Inde est, quod ipsa adultera ordinarie non teneatur se prodere, quod spuria sit proles: quia viro tristitiam, sibi odium, domui discordias crearet, ac famam suam prodigeret, quibus damna fortunæ merito cedunt. Accedit, quod proles matri fidem habere, haud teneatur. Meliore tamen modo, quo fieri potest compensandum est damnum, V. G. de cultu corporis detrahendo, bonis propriis, si habet, compensando, &c. Et adulter sæpe excusatur vel ex toto, vel ex parte, sive quia damnum ab adultera compensatum, sive quia restitutio sicri nequit sine periculo vitæ, dispendio famæ, turbatione, & discordiis utriusque familiæ.

R. VI. Circa bona famæ, aliaque animæ interna, quæ læso sunt, V. G. *Pro læsis bonis famæ, aliisque animi internis.* per depravationem intellectus, seu voluntatis, per errores, hæreses, & inductiones ad peccata gravia, eo quod sint bona ordinis diversi vel altioris, cessat obligatio compensationis pecuniariæ *spektato jure nature*. Unde pro fama restituenda est sola fama, pro perversione alterius, seu per errores, seu per scandala, est quidem obligatio ex charitate eum reducendi ad meliorem statum, non tamen justitiæ, nisi fuisset inductus fraude, dolo, injusto metu &c. Nam cuius est jus, ne injuste lædatur in bonis animi, unde restituenda forent meliore modo, quo possunt. 2. Si quis veneno, phyltro, aliove modo alicui destruxit memoriam, rationem &c. obligatur, *nature jure*, in eundem modum, quo mutilator, tam ad restitutionem lucri cessantis, quam damni inde secuti in bonis fortunæ.

Quæritur VI. Quæ penes Moralistas protestanticos, hac in materia, lituræ? *Litura protestantica hac ex parte: Kemmerichii & Thomasio.*
R. I. Puffendorffii paginam, hac ex parte utcunque mundam, sine liture esse ejusdem Commentatores non siverant. Atterit ille, quod qui fer casum fortuitum citra suam culpam alterum læserit, ad reparationem non teneatur, additque rationem ex Grotio: quia, cum nihil admissum sit, ipsi imputabile, ratio nulla sit, quare potius is, qui invitus fecit, fatale malum ferre debeat, quam alter, qui passus est (a). Ejus enucleator Kemmerichius oppositum statuit, dum ait, damnum reparandum esse, non quia voluntarie, sed quia datum est: unde infert, injustum non esse, imputare damnum ei, qui casu dedit, modo certum sit, eum esse causam vere physicam, & damnum passo nihil possit imputari, liquidem nulla sit ratio, quare potius læsus, quam lædens damnum perferre debeat (b). Thomasio, ejusque pedissequo Fleischer, culpa etiam levissima, adeoque mere juridica per quamcunque negligentiam, justus titulus est ad damnum refarciendum, unde Fleischerus velut inanem rejicit triplicem negligentiam gradum (c). Rationem assignant: quod æquius sit, ut mea culpa mihi, quam alteri noceat: sed hic error ex supra dictis facile diffluit.

R. II. Idem Kemmerichius Puffendorffium deformat, dum ex eo deducit, *Ejusdem Kemmerichii.* quod, qui consilium tantummodo dederit, peccet quidem, sed damnum non penset, quia, ut istud necessario fieret, non effecit (d). Nil simile Puffendorffius. Immo alibi affirmat oppositum. (e) Quod attinet eos, qui consilium dant, id quidem certum est, si quis modum damni inferendi suggerat, eum ad reparationem teneri. Sed si quis tantum in genere suadeat alicui, ut ad furta se applicet, aut destinationi jam certæ assentiatur, uti timidi consiliarii Principum, is ad reparationem haud quidquam teneri videtur. Ita ille.

Sed

(a) De officio hominis L. 1. c. 6. §. 10. f. m. 119. L. 3. de J. N. & G. c. 1. §. 6. ait: manifestum esse, quod ex casu fortuito nemo teneatur.

(b) In element. J. N. c. 6. §. 10. f. m. 87.

(c) Thom. in Jurisp. Div. L. 2. c. 5. n. 34. Fleisch. In instit. J. N. L. 2. c. 5. §. 17.

(d) L. c. n. 28. f. 83. allegans §. 8. Puffendorffius.

(e) L. 3. de J. N. & G. c. 1. §. 4. f. m. 296.

Sed Kemmerichii propositio est trigesima nona ex damnatis ab Innocentio XI. in hisce terminis: *qui alium movet, aut inducit, ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem*. Ratio damnationis est, quod omnes concausæ alicujus damni positivæ; immo & negativæ, teneantur, ad reparationem damni, quia efficaciter concurrunt, seu actione seu omissione injusta, ad damnum: atqui consulens, velut concausa moralis, positive influit in damnum.

Nec obstat 1. Quod non cogat, seu determinet physice: secus enim nec mandans teneretur.

Nec obstat 2. Quod, qui malo exemplo inducit ad furtum, vel consilia movet, ne dives det pauperi stipem, vel faciat legatum pium, sit a restitutionis obligatione immunis. Nam nulla est paritas, quia prior vel non intendit alterius furtum; vel si intendit, vere tamen, & positive non influit. Alter, etsi ex odio consulat, si modo absque fraude, dolore, non violat jus alterius, quod solummodo se extendit, ne malis artibus impediatur a consecutione boni: unde consilia inducens, ut alter damnificetur, peccat contra justitiam; consilio inducens, ne alteri bene fiat, peccat contra charitatem, adeoque ille tenetur, non item ille ad reparationem.

I N S T R U C T I O III.

Instructio 3.

De non lædendis aliis per mendacium.

§. I.

De officiis sermocinantium.
Ratio erigende materia.
Quia conversatio humana necessarium medium ad finem, seu felicitatem, naturam rationalem propriam.

Mendaciorum essentia.

De non lædendis aliis per verba, seu de officiis sermocinantium, & jurantium.

§. I.

De officiis sermocinantium.

Queritur I. Quæ ratio tractanda materia? Quæ natura, ac proprietates mendacii, huc spectantes?

R. I. Constat 1. Facultatem loquendi a natura homini peculiariter inditam esse, non alia de causa, quam ad communicanda mutuo animi sensa, sic ut hac communicatione, tanquam medio simpliciter necessario, homo assequatur finem sibi præfixum, felicitatem nempe naturæ rationali, & humano Generi propriam. Constat 2. Quod hæc felicitas, sicuti recto usu loquela quam maxime promovetur, ita mala usu lædatur quam frequentissime: unde enim toties lædimus, lædimurque, quam mendaciis adeo usitatis? Constat 3. Cum, ut dictum, hæc facultas non Dei, utpote corda penetrantis; sed potissimum nostri, aliorumque hominum causa, nobis concessa sit, ea utendum esse ad finem, a naturæ & naturæ Authore intentum, sic ut ex fundamentali principio amoris, cuius naturaliter debiti, obligemur ad animi sensa invicem communicanda, eo modo, qui nulli noceat, sed naturæ finem, seu felicitatem Societatis humanæ, in quantum est necesse, promoveat. Ex quibus fluit, officia sermocinantium ad officia hominis erga hominem perfecta, & absoluta, a nobis esse merito reducta.

R. II. Per sermonem intelligitur sonus articulatus, ex hominum impositione animi sensa declarans. Per veritatem sermonis notatur conformitas, per falsitatem sermonis difformitas cum mente loquentis. Unde mendacium formaliter, & proprie tale, recte, dicitur S. Augustina dictum * contra mentem.

* Dicitur a potiori, non excludendo alia signa, & actiones, animi sensa declarantes, de quibus S. Augustinus L. I. de mendacio c. 3. Illo mentitur, qui aliud habet in animo, & aliud verbit, aut quibuslibet significationibus enunciat. Unde, inquit Angelicus. 2. 2. Q. III. A. I. in corpore, simulatione propria est mendacium quoddam, in exteriorum signis factorum consistens.

tem fallendi causa. (a) Adeoque, si quis falsum dicat, quod putat * verum, mendacium formale non dicit, sed materiale, & improprie tale, quod falsiloquium proprie dixeris: ratio est, teste S. Augustino, quoniam, quantum in ipso est, non fallit ipse, sed fallitur (b). Contra si quis dicat verum, quod existimat falsum, formale mendacium dicit, quia actiones morales speciem suam accipiunt ab objecto, non prout est in se, sed prout est in cognitione voluntati propositum: unde idem denuo S. Augustinus (c): potest verum dicere mentiens, si putat falsum esse, & pro vero tamen enuntiat, quia non ex rerum ipsarum veritate, vel falsitate, mentiens, aut non mentiens iudicandus est.

R. III. S. Augustino, Angelico, Cajetano, ex orthodoxorum communi mendacium triplex est: periculosum, quod profertur animo fallendi, ut obfit; officiosum, quod dicitur animo fallendi, ut proffit; jocosum, quod garritur animo fallendi, ut delectet. Hæc esse mendacia, propriissime talia, patet: sunt enim dicta contra mentem animo fallendi, alterique errorem ingenerandi, in quo consistit formalis mendacii malitia, sive dein obfit, sive proffit, sive re ipsa alter fallatur, sive non, quod respectu mendacii, spectati in se, se habet velut per accidens, ut docet S. Augustinus (d). Ad mendacium formaliter, & improprie tale, recte reducitur restrictio pure mentalis, seu interna, per quam intelligitur dictum, & in se, & secundum circumstantias determinatum ad sensum unum, eumque falsum, etsi per aliquid, sola mente retentum, posset efficere sensum veram; V. G. Si interrogatus, an fregerit hoc vitrum? Id absolute neget, mente retinendo, mente præcedenti.

Ratio est: Quia loquela, qua humana, nullatenus formatur per conceptus, sed tantum per voces: ergo, ut propositio vocalis sit vera, tantum debent attendi verba, non conceptus: ergo si quis asserat: non occidi Petrum, retinendo in mente die Veneris, cum occiderit die solis, propositio vocalis evidenter est mendax. Neque replices. Talis non vult significare falsum, sed verum, hoc ipso, quod retineat partem propositionis, determinativam ad sensum verum. Nam R. D. Talis non vult, & tamen vult significare falsum. C. Tantum non vult. N. Retinet partem propositionis mere internæ. C. Externæ, seu erga alterum significativæ. N. Non enim propositio externa componitur ex conceptu, nullo modo indicato, quia nullatenus significante. Unde recte S. Augustinus: duplex cor dicitur mentientis, id est, duplex cogitatio, una rei ejus, quam veram esse vel scit, vel putat, & non profert; altera ejus rei, quam pro ista profert, sciens esse falsam, vel putans.

Confirmatur 1. Qui retinet aliquid mente, nullo modo sensibili expressum, at aliud dicit, non dicit, quod sentit, cum aliud dicat fallendi causa, aliud sentiat: ergo formalissime mentitur.

Confirmatur 2. Propositio 26. ab Innocentio XI. damnata sic habet: Si quis, vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio fine juret, se non fecisse aliquid, quod revera fecit, vel aliam diem ** ab ea, in qua fecit, vel quodvis additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus. Jam sic: utens restrictione pure mentali (quæ sola hic intelligitur) non mentitur, est propositio certo falsa: quia ab Ecclesia damnata, quæ in materia morum errare non potest: ergo hæc propositio: utens restrictione, pure mentali, revera mentitur, est certo vera:

Multipliciter extensa ad restrictionem pure mentalem.

Quid est proprie dictum mendacium.

Seu locutio contra mentem fallendi causa. Declarata, ut mendacium, auctoritate Ecclesiæ.

< a) In enchir. c. 22.

* Nempe inevitabiliter: unde L. cit. idem S. Doctor dicit: qui falsum pro vero enuntiat, quod tamen verum esse opinatur (puta errore vincibili, & culpabili) errans, & temerarius dici potest: mentiens autem non recte dicitur, quia cor duplex, cum enuntiat, non habet, nec fallere cupit, sed fallitur.

< b) L. c. c. 28. (c) L. 1. de mendacio. c. 3.

< d.) L. cit. ** Ut legit Cardenas.

vera: ergo restrictio mere interna est *certum mendacium*, id quod erat demonstrandum.

Reformata opinione priorum Moralistarum, etiam ex orthodoxis.

Hoc non obstante fuere Moralistarum etiam orthodoxi, & quidem primi subsellii teste P. Viva, & si Lumbiero fides foret, plus quam quinquaginta, (a) qui ante reprobationem hujus propositionis factam Anno 1679. 2. Martii, licitam defendebant *certis in circumstantiis* restrictionem, etiam *pure mentalem*, fundati pluribus exemplis, in S. Pagina indicatis, quæ tamen, quia alibi in sensu vero, per expressam quæstionem, jam declaravimus, (b) & declarata passim occurrunt in Moralistis orthodoxis, (c) hic fusiore paraphrasi supersedemus. Immo non defuere, qui per necessitatem summam mendacia, *formalissime talia*, absolverunt a culpa, quos inter S. Hieronymus, (d) aliique veteres apud Cassianum, atque Dorotheum (e).

Mendacium omne, quibusvis in circumstantiis est naturæ seu jure prohibitum. Quo ad jus Divinum & humanum id aliunde supponitur.

Quæritur II. Quid juris naturalis negativi circa officia sermocinantium?

§. I. Mendacium omne, qualecunque (adeoque & restrictio mere interna) quocunque in casu, etiam utilitatis, ac necessitatis summæ, pro ratione materiæ, seu leviter seu graviter, per se loquendo, * est naturæ jur: prohibitum.

Declaratur Assertum, in ordine ad quod, Supponendum 1. Quod quæstio sit de solo jure naturæ. Nam de jure Divino aliunde supponitur hæc thesis, ut extra omnem controversiam posita, dicente Christo, *Authorem*, & Patrem mendacii esse diabolum; (f) rationem addente S. Joanne, *Christi* interpretate: *quoniam omne mendacium ex veritate non est* (g). Qua de causa recte intulit Innocentius III. Summus Antistes (h): *ne pro vita quidem defendenda nobis licitum esse mentiri*. Unde certo falsa est sententia Veterum, (i) opinantium, *mendacio, instar bellebori, homines uti posse, si nempe inevitabilis necessitas cogat, aut magna utilitas suadeat*. Nam præcepta divina *negativa* obligant *semper & pro semper*, uti initio probavimus; nec exempla, ex S. Scriptura proferri solita, quidquam evincunt, eo quod vel mendacia non sint, vel si sint, a peccato non excusentur. De jure humano quæstio esse non potest, cum subordinetur Divino, & omnis consuetudo, vel tolerantia, si quam forte reperire sit penes nonnullas Gentes, corruptela esset, haud immunis a noxa, etsi a pœna civili forsan exempta.

Finis loquela humanae immediatus est communicatio mutua quo ad animi sensa; mediatas, felicitas humanæ Societatis, Et quidem includens securitatem absolutam de prohibitione deceptionis, conditionata & limitata ad certas circumstantias, haud sufficiente.

Supponendum 2. Spectata dispositione naturæ certum esse, quod finis loquela humanæ immediatus sit *communicatio mutua quo ad animi sensa*; ultimatus vero sit *felicitas, humano Generi propria, ac necessaria*. Certum itidem esse, quod loquela sit instrumentum conversationis, commerciique humani præcipuum, adeoque ad finem, seu felicitatem Societatis humanæ, quam maxime necessarium.

Supponendum 3. Quod felicitas tam respectu sui, quam proximi, totiusque humani Generis, *in quantum dependet a conversatione mutua, humanoque commercio*, sufficiens ut sit, debeat includere *securitatem absolutam*, vi cujus nemo unquam ullis in circumstantiis per mendacium possit licite decipi. P. *Securitas* solummodo *limitata* ad mendacium *perniciosum*, non ad *jocosum*, vel *officiosum*; securitas solummodo *conditionata*, V. G. si adsit jus in interrogante; nisi adsit necessitas, vel utilitas propria, aut aliena &c. talis, inquam

(a) T. 3. Summæ, n. 18. 25. Etsi quosdam excusatos velit P. Viva.

(b) In Coll. Hist. P. VII. Q. 4.

(c) Cardenas in crisi Theol. Dissert. 19. c. 5. Viva in Trutina, Laymannus.

(d) Apud S. Augustinum epist. 11.

(e) Cassianus Collat. 17. c. 17. Dorotheus Serm. 9. de mendacio.

* Extra casum *invincibilis ignorantia*, vel *conscientia* invincibiliter erroneæ.

(f) Joannis 8. v. 44.

(g) Epistol. 1. c. 2. v. 21.

(h) C. super eo de usuris.

(i) Apud S. Augustinum.

inquam, securitas, nunquam est exclusiva ipsius quoque periculi actualis, ne audiens hic & nunc decipiatur, vel saltem licite decipi possit: ergo felicitas, ut conjuncta cum securitate solummodo conditionata, respectu conversationis humanæ, mutuique commercii, non est sufficiens, adeoque nequit esse finis a natura intentus. A. P. Ex una parte in conversatione humana, mutuoque commercio, sunt varii, iique innumeri respectus, audientibus sæpe incogniti: ex altera parte tanta est hominum pravitas, & ad mendacia effrenis prorsus proclivitas, ut persuadere sibi facile possint, hoc mendacium esse mere jocosum, vel officiosum, etsi respectu alterius sit absolute perniciosum; hic & nunc adesse sufficientem necessitatem, vel saltem utilitatem &c. qua mendacium licitum: ergo auditor nunquam erit satis securus, sed jure semper verebitur, ne tum forte loquens in illis circumstantiis revera sit, vel saltem putet, se esse, in quibus licitissime possit decipere: ergo conversatio mutua nunquam erit certo sincera, commercium humanum nunquam ab omni periculo deceptionis satis securum: ergo loquela non erit medium, universaliter sufficiens ad finem proximum, seu ad communicanda semper animi sensa; nec erit satis proportionatum ad finem ultimum, puta felicitatem, humano Generi absolute propriam, ac necessariam: atqui evidens est, quod debeat esse sufficiens; secus natura deficeret in necessariis: ergo evidens est, quod securitas in ordine ad finem, per loquelam a natura intentum, debeat esse absoluta, id quod erat demonstrandum. His suppositis

Probatur assertum 1. Mendacium omne qualecunque, & in casu utilitatis seu necessitatis qualicunque, repugnat amori, seu sibi, seu proximo, Societatisque humanæ naturaliter debito, quia ad felicitatem, eidem propriam, simpliciter necessario: ergo mendacium qualecunque pro ratione materiæ seu leviter, seu graviter est naturæ jure prohibitum. A. P. Repugnat felicitati tantquam fini, ad quam amor & sui & proximi, Societatisque humanæ, est medium, simpliciter necessarium: ergo & repugnat amori, naturaliter debito. A. P. Felicitas, humano Generi propria, exigit securitatem absolutam non tantum de omni deceptione, spectatis certis circumstantiis; sed etiam de omni periculo deceptionis, & præjudicii, potentis inde promanare in Societatem humanam: secus enim nulla foret certo sincera conversatio, nullum satis tutum commercium humanum, ut patet ex supponendo tertio: ergo amor naturalis huic fini debet providere de lege, quæ non tantum fundata sit in amovenda deceptione, ejusque damno; sed etiam in amovendo deceptionis, damnique periculo, securitati absolute præjudicioso: atqui talis lex debet prohibere omne mendacium qualecunque, & pro casu qualicunque, quia semper cum periculo conjunctum, adeoque & felicitati humanæ, tantquam fini, & amori cuius debito, tantquam medio absolute necessario, oppositum: ergo.

Confirmatur assertum ratiocinio C. Pallavicini, argumentum hoc apposite declarantis (a). Cum per loquelam, inquit, regantur deliberationes cunctæ, iudicia, distributio pœnarum & præmiorum: verbo, universa rerum omnium procuratio contineatur, præstat (hoc est, humano Generi ante omnem eventum magis optabile, & simpliciter expediens est) nullo ut eventu mentiri liceat: alioquin semper auditor jure verebitur, ne tum forte in eo eventu, in quo mendacium innocens est, loquens aut re, aut opinione saltem versetur. Quocirca nulla, vel perspectissima loquentis probitas, omnem de re, quam loqueretur, nec in assentatione suspicionem, nec in deliberando hesitantiam merito distabit in audientium animis. Ita ille.

R. II. Quæ huic nostro argumento videntur opponi posse, non tantum id non infirmant, sed potius roborant.

Tom. I.

C c

Pos-

Unde mendacium omne, quocunque in casu, est oppositum mutuo amori in ordine ad felicitatem humani Generis absolute necessario, usque inclusive securitatis absolute, & exclusive omnis quoque periculi de licita deceptione.

Uti dudum advertit C. Pallavicinus.

Nil evincens repletis d.

(a) In Phil. moral. seu de bono L. 1. c. 21. f. m. 38.

Cum & mendacium officiosum, atque jocosum, repugnet fini loquelæ immutato, ac mediato, saltem respectu periculi, Societatis humanae præjudiciosi.

Possset opponi 1. Mendacium *jocosum*, atque *officiosum*, nihil præjudicat fini a natura intento, seu felicitati tam *privatæ*, quam *publicæ*: ergo nec adversatur amori, tanquam medio fundamentalis, ordinato ad hunc finem. R. D. A. Nil præjudicat fini immediato, seu *communicationi*, quo ad *animi sensa*. N. A. Nil præjudicat fini ultimato, seu felicitati a natura intentæ. *Subd.* Nil præjudicat *absolute in se*. Tr. Nil præjudicat *respective*, seu *in conjuncto periculo*, securitatis absolutæ everfivo, adeoque felicitati tam *privatæ*, quam *publicæ* admodum derogatorio. N. A. & C. Hæc ipsa licentia foret nimium periculosa, quia conjuncta cum periculo deceptionis, quæ fieri possset, elideretque *certam* in conservatione mutua *sinceritatem*, justisque suspicionibus *obnoxium* redderet *humanum commercium*. *

Neque mendacium omnquam esse potest mendacium, saltem determinate necessarium ad felicitatem, & quidem communem humanam Societatis.

Possset opponi 2. Mendacium, *certis in circumstantiis*, potest esse *necessarium* medium promovendæ tam *privatæ*, quam *publicæ* utilitatis, atque felicitatis: ergo potest esse conforme amori cuivis naturaliter debito, & naturæ jure saltem permissum. A. Patet in casu, quo per mendacium, *proprus indenne*, possset averti ingens rixa inter conjuges, inimicitia inter familias, mors propria vel aliena, immo etiam Reipublicæ totius interitus.

R. 1. *Retorquendo*. Duellum in casu honoris, officii, bonorum, aliter non reparabilem; privata occisio publici proditoris; exterminatio Magistratus impii; trucidatio clancularia Principis, tyrannice regnantis &c. possset esse medium necessarium promovendæ tam *privatæ*, quam *publicæ* felicitatis: ergo naturæ jure erit saltem permissum. *In forma* D. A. Possset esse medium *determinate*, & *simpliciter* necessarium. N. Necessarium *indeterminate*, suppetent semper in ejusmodi casibus alio medio naturaliter licito, puta, *celandæ veritatis* per responsiones amphibologicas, vel eluforias. C. Quod si tamen, *in casu* potius *speculativo*, quam *practico*, poneretur mendacium esse medium *determinate* necessarium, sequeretur solummodo, quod esset medium necessarium *in casu particulari*, respectu *infelicitatis privatæ*, quod malum est *per accidens*, & *longe minus*, quam *præjudicium commune*, ex tali licentia, *nimum periculosa*, redundans in Societatem humanam, adeoque naturæ ordine merito præhabendum, quod ipsum in instantiis retorsionis Adversarii fateri debent.

Unde obligatio hæc absoluta non repugnat amori sibi, vel proximo naturaliter debito, nisi in casu particulari, per accidens, semper manente obligatione amovendi præjudicii communis.

Possset opponi 3. Hæc obligatio *absoluta* certis in circumstantiis positive repugnat amori, & sibi, & proximo, in ordine ad felicitatem cuivis propriam, *simpliciter* necessario: ergo adstrui nequit; quia cessante fine legis, a natura intento, cessat etiam obligatio. A. Constat in casu, quo quis, *nullo jure interrogatus*, necessitaretur per veritatem prodere arcanum naturale; vel proprium fateri scelus, etsi occultum; aut casu, quo restituenda foret fama, per propalationem sceleris, veri quidem sed occulti, graviter læsa &c. quibus in casibus est obligatio naturalis non dicendæ veritatis.

R. D. A. Hæc obligatio *absoluta* non mentiendi repugnat amori naturaliter debito, in ordine ad felicitatem *publicam*, seu *spektato bono communi* Generis humani. N. A. Repugnat amori, naturaliter debito, in ordine ad felicitatem *privatam*, seu *spektato bono particulari*. *Subd.* Repugnat *simpliciter*. N. Repugnat *per accidens*, sic tamen, ut suppetat semper aliud medium licitum *celandæ veritatis*. C. A. & D. C. Ergo adstrui nequit, nisi præponderet præjudicium boni publici, redundans in conversationem, & commercium humanum. C. Si præponderet præjudicio privato, secuto *per accidens*, & naturæ jure minus attento, recteque postposito. N. C.

Ratio-

* Si quis opponeret experientiam, qua per mendacia magis promoveri commercia videri possent, ea vel esset mere *particularis*, vel *accidentalis*, que a lege naturæ, universale bonum intendente, attendi nequit.

Rationem additam D. Cessat finis legis inadequatus, consistens in præcavendo damno privato. C. Cessat finis adequatus, consistens in præcavendo damno publico, immo & in præcavendo periculo ipsius damni, quod supposita tali licentia semper manet. N. In allatis casibus est quidem obligatio non dicendæ, hoc est, celandæ veritatis, per media licita, uti infra clarescet; nulla tamen est obligatio mentiendi.

Possit opponi 4. Casu, quo mendacium foret necessarium medium servandi sacramentalis sigilli, cessaret præjudicium, etiam totius humani Generis, quia malum longe minus. 2. Casu, quo mendacium ad salvandam vitam fuisset Abeli necessarium medium, non obstitisset adhuc præjudicium Societatis, vel Generis humani. 3. Homicidium, et si ipsum intrinsece malum, & longe gravius mendacio, potest esse licitum in casu vitæ aliter non servandæ a vi aggressoris injusti: ergo a fortiori.

Mendacium non potest esse medium aptum.

R. Ad 1. Negatur suppositum, quod mendacium unquam esse possit determinate necessarium medium; vel si esse posset, quod foret aptum medium pro bono Dei, contra bonum Dei, seu voluntatem Authoris naturæ, potentis quamlibet jacturam temporalem, ratione silentii, compensare longe majore bono.

Ad promovendam gloriam Dei, quia contra suam Intentionem a Deo.

Ad 2. D. Non obstitisset præjudicium, quod inferretur actu Societati humanæ. C. Quod posset inferri per se loquendo: N. Ad hoc, non ad illud accidens, attendit in suo jure Natura.

Etiam in paradiso fuisset præjudicium Societati humanæ de potentia. Homicidio defensivo licito, quia medio determinate necessario ad defendendam vitam. Quod dicitur de mendacio.

Ad 3. N. Paritas: nam homicidium in dicto casu non est homicidium, ut vetitum a natura, sed est defensio propria, permessa a Natura, & quidem ut medium ad defensionem vitæ propriæ determinate necessarium, dictis in circumstantiis. Contra mendacium nec exiit naturam mendacii, seu locutionis contra mentem fallendi causa; nec est medium determinate necessarium in alato casu, ut dictum.

Possit opponi 5. Mendacium videtur esse medium determinate necessarium: ergo. A. P. Occultatio veritatis amphibologica per duplices sensus, et si sit medium expediens pro astutis, non tamen est aptum pro rudibus, neque omnibus obvium ad amovenda seu propria, seu aliena incommoda in instantiis allatis: atqui deberet esse obvium omnibus, cum passim occurrant casus, in quibus veritatem aperire neque expedit, neque licitum est jure naturæ: ergo.

R. Et si commoda equivocatio non sit semper omnibus obvia, occultatio tamen veritatis, per usum scientiæ duplicis, non animo decipiendi, sed permittendi deceptionem, casu quo injuste interrogatus agnoscat gravem causam, & obligationem naturæ, pro occultanda veritate hic prævalentem, est omnibus, etiam rusticis, obvia Authore P. Viva: nam uti cuivis audienti nota est, vel esse debet restrictio illa: nil scio, scientia hisce in circumstantiis communicabili, ita & nota est cuivis loquenti, etiam rudi, teste experientia.

Cum usus scientiæ duplicis etiam rusticis sit obvius.

Possit opponi 6. Nostrum argumentum probaret, quod etiam occultatio veritatis amphibologica, figurata &c. esset semper, & in omni casu prohibita: ergo argumentum nostrum probat nimium, adeoque teste Cardena est infirmum (a). A. P. Occultatio veritatis equivoca, vel palliata usu scientiæ duplicis, et si quandoque licita, immo & obligatoria jure naturæ, non minus ac ipsum mendacium, est conjuncta cum periculo abusum, ac præjudicio elidente sinceritatem conversationis mutuæ ubique certam, & securitatem humani commercii absolutam: ergo æque repugnabit amori in ordine ad finem, seu felicitatem Societatis humanæ a natura intentam.

Neque sequitur, quod etiam locutio amphibologica esset prohibita ob simile periculum deceptionis.

R. N. A. Cum ejus probatione. Nam, mendacium inter & occultationem veritatis, est manifesta disparitas. 1. Respectu finis immediati, per loque-

Nam præterquam, quod mendacium evitat finem loquendi immediatum, non autem locutio amphibologica.

(a) In Crisi Theol. Dissert. 19. in proposit. 26. c. 3. n. 30. ubi ait: Sed hoc argumentum (quod cassus humanum commercium, & nemo posset reddi certus de veritate) infirmum est.

loquelam a natura intenti; seu respectu communicationis mutue quo ad animi sensa. Mendacium enim falsum dicit, positive ingenerando errorem; locutio ambigua, iusta de causa, veritatem tantum occultat, nullum intendendo errorem; illud est contra mentem loquentis, & intendit deceptionem alterius, hæc, ex iusta causa, non est ad mentem male interrogantis, & mere permittit deceptionem alterius; in illo est animus decipiendi, in isto est animus secreti, iusta de causa, custodiendi, &c. ergo mendacium finem immediatum, a natura intentum, penitus evertit; occultatio veritatis, per locutionem ambiguam, iusta de causa, finem quasi præterit, ac dissimulat.

Locutio amphibologica debet esse advertibilis, adeoque conjuncta non est simili præjudicio.

Disparitas manifesta 2. Est respectu finis, ultimato a natura intenti, seu respectu conversationis, & commercii humani in ordine ad felicitatem, Societati humanæ propriam. Nam occultatio veritatis, per qualemcunque locutionem ambiguam, ex circumstantiis debet esse sensibilis, ac præceptibilis, adeoque exclusiva, absolute loquendo, periculi ac præjudicii respectu conversationis ac commercii humani, quod infert mendacium, nullo modo sensibile. Hinc P. Viva, (a) si audiens, inquit, advertat, aut ad duplicem sensum, quem habent verba, aut secundum se, sub his circumstantiis, facile percipere potest, aut saltem dubitare, in quonam sensu accipienda sint. Unde non frustratur finis locutionis, nec commercium incommodatur: immo potius fovetur, quando ad aliquam occultandam veritatem, quam non oportet aperire, utimur hisce mediis, quæ utrumque scopulum devitant, nimirum violationem secreti, & mendacium, cum utrumque humano commercio repugnet. Et sane magis conducit ab bonum conversationis, commerciique humani, servare posse secretum ad amovenda quandoque incommoda gratia, quam quod audiens non decipiatur, vel verius semetipsum non decipiatur quandoque.

Et si usus, promiscue licitus, non excluderet præjudicium simile, unde & natura jure prohibita est.

Illud quidem fatendum, quod si celatio veritatis per locutiones æquivocas &c. ubique, semper, & absque causa iusta, foret permissa, ejusmodi licentia inferret æque periculum aliquod ac præjudicium in conversationem, ac commercium humanum. Unde quia promiscue talis licentia, hanc ipsam ob causam, probatur esse naturæ jure prohibita, argumentum nostrum eo ipso potius confirmatur, quam infirmatur. Nam sic arguimus. Ipsa occultatio veritatis ambigua, etsi positive haud deceptoria, spectato tamen usu promiscuo, est naturæ jure prohibita solum ideo, quia conversationis mutue sinceritati, & humani commercii securitati absolutæ foret præjudiciosa, adeoque felicitati Societatis humanæ derogatoria: ergo, a fortiori, mendacium, quia deceptorium positive, erit naturæ jure semper prohibitum solum ideo, quia est longe magis conversationis sinceritati, ac commercii securitati præjudiciosum, adeoque & felicitati humani Generis derogatorium, id quod, contra censuram Cavdenæ infirmam, erat demonstrandum. Unde

Rationes alia, afferri solita, sunt oneruosæ.

R. III. Omnis alia ratio naturalis, afferri solita in ordine ad probandum mendacium, ubique & semper natura jure prohibitum, excepto præjudicio felicitatis humanæ, est infirma.

Qualis est oppositio cum veracitate Divina, quia obscura, nec universaliter vera.

Affertum probatur 1. Ratio S. Basilii (b) est, quod nullum mendacium sit ex Deo, veritatis Authore; S. Augustini, (c) quod omne mendacium contrarie oppositum sit veritati. Sed utraque ratio inhonestatem demonstrat ex oppositione cum perfectione Divina, vel cum virtute, quod partim.

(a) In Trutina cit. P. 2. f. m. 134.

(b) Regula 76. ex brevioribus.

(c) L. 1. contra mendacium, c. 8.

tim obscurum, partim incertum: secus enim & occultatio veritatis *equivoca*, in casu necessitatis, naturæ jure foret prohibita, quia opposita *sinceritati*, seu tamquam *perfectiōni Divinæ*, seu tanquam *virtuti humanæ*.

Assertum probatur 2. Ratio *Angelici* est, (a) quia omne mendacium est *contra finem*, locutioni a natura præfixum, manifestationem vertendo in deceptionem. In idem recidit ratio *Laymanni*, (b) quod omne mendacium intendat alteri ingenerare errorem, quod *per se* malum, ac alienum a ratione. Sed etsi utraque ratio firma sit, loquendo *per se*, & *ordinarie*, infirma tamen est, spectato casu *per accidens*, in circumstantiis summæ necessitatis, & concurrente alia obligatione naturæ de avertendo proprio, vel alieno famæ vitæve periculo. Sic homicidium, seu furtum *per se* malum est, & naturæ fini, mendacio magis, adversum, & tamen *in casu justæ defensionis*, & *summæ necessitatis* permissum novimus.

Assertum probatur 3. Ratio *Suarezii* (c) & Theologorum communis & obvia est, quia mendacium est *intrinsicè malum*. Sed hæc ratio haud magis videtur esse expedita, quam illa apud Philosophos desumpta *ex metu vacui*. Hoc ipsum quaeritur; cur sit *intrinsicè malum*? Reponunt quidem, *quia nullis in circumstantiis est cobonestabile*. Si urgeas, cur istud? Respondent cum *Suarezio*, quia mendacium semper manet mendacium, nec ulla necessitate, vel fine extrinseco mutat *objectum*, nempe *difformitatem loquelæ cum mente*, a quo objecto *præcise* habet suam deformitatem *essentialem*, atque *intrinsicam*. Si *instes*: cur hæc difformitas sit semper *deformis* etiam in casu avertendi interitus, toti Reipublicæ imminentis? Cur *equivocatio*, etsi nullo fine extrinseco mutet *objectum*, *maneatque semper locutio in sensu obvio falsa*, aptaque *de se ad ingenerandum errorem*, adeoque jure naturæ, regulariter loquendo, prohibita, fiat tamen per necessitatem extrinsecam permissa? Hic jubet *Plato* quiescere. Quidquid sit, nil movemus: rationem tamen ultimatam, *ex ipso naturæ fine*, assignari posse, contendimus, cur mendacium, *semper & pro semper*, sit naturæ jure prohibitum, quia nempe non tantum *fini loquelæ immediato* in ordine ad communicanda animi sensa, sed etiam *fini ultimato*, seu felicitati, humano Generi propriæ, *semper & pro semper*, suo modo manet oppositum, id, quod de æquivocatione dici nequit. *Rationem* denique assignamus, cur mendacium dici possit *radicaliter malum*, quia, etiam abstrahendo a lege Divina, *in se* est oppositum fini a natura intento, felicitati, nempe, humano Generi propriæ. Idem proportionaliter dicendum *de odio Dei, blasphemia, & similibus objectis, radicaliter malis*.

Quæritur III. Quid juris naturalis permissivi circa officia sermocinantium?
R. I. *Occultatio veritatis per restrictiones, non pure mentales, aliesque locutiones similes, certis in circumstantiis, non modo est jure naturæ permissa, sed quandoque etiam præcepta*. Ejusmodi circumstantiæ sunt, si quis interrogetur vel *contra jus*, vel *absque jure*; item quando veritas ab altero sciri *nec decet, nec prodest, nec licet*, nempe casu, quo damnum proprium, vel alienum posset emergere.

Assertum patet 1. Quia in ejusmodi circumstantiis celatio veritatis vel est exigita, vel saltem non aliena ab amore, sibi, vel proximo naturaliter debito, utpote nullo præjudicio in felicitatem Societatis humanæ redundante, uti constat ex disputatis. Sane, si pro defensione vitæ amor naturalis permittit etiam occisionem iniqui aggressoris, salvo moderamine

*Qualis occulta-
travitas
cum fine
locutioni
præfixa: quia
infirma pro
casu necessi-
tatis.*

*Qualis item
ratio, petita
ex malitia
intrinsicæ
quia non
ultimata.*

*De jure natu-
rali per-
missivo.
Occultatio
veritatis
non mere in-
terna, quan-
doque licita,
quandoque
præcepta.
Quia quan-
doque non
opposita,
quandoque
etiam exigita
ab amo-
re proximo,
vel sibi na-
turaliter de-
bito.*

(a) Q. 110. a. 3. in corpore.
(b) L. 4. Moral. tract. 3. a. 13. n. 8.
(c) L. 2. de legibus c. 14. n. 12.

incolpatæ tutelæ, a fortiori permittit alterius deceptionem, non tam intentam, quam solum non impeditam, ex gravi causa adhibendo restrictionem de se sensibilem.

Quia non est locutio contra mentem, nec animo fallendi dicitur.

2. Quia mendacium est locutio contra mentem animo fallendi: ergo requiruntur duo, ut sit dictum contra id, quod animo credimus, & ut sit dictum ex animo fallendi: atqui locutio ambigua nec semper est contra mentem, nec intendit, per se loquendo, deceptionem, sed mentem aliter exprimit, quam alter intelligat: ergo. *Min. Subs.* liquet: nam multæ voces, vel natura sua sunt æquivocæ, vel ex modo pronuntiantis, aut animi restringentis amphibologicæ, quæ ambiguitas diversos sensus recipit in dicente, & audiente: ergo, cum respondens non semper jure teneatur accipere verba in sensu interrogantis (cum hic subinde interroget sine jure, immo cum injuria respondentis) potest absque mendacio contingere, ut is respondeat in sensu suo, interrogans intelligat in alieno. Unde

Unde patentes joci non sunt mendacia, uti nec hyperbolas, mysticæ figuræ, ironiæ, fabulose, ambigua, seu æquivoca locutiones.

Colligitur 1. Jocos, ex modo patentes, si absit animus fallendi, non esse mendacia teste S. Augustino (a) 2. Neque locutiones hyperbolicas juxta illud: multiplicabo semen tuum, sicut stellas Cæli, & arenam, quæ est in litore maris. 3. Nec mysticas, juxta illud Raphaelis: ego sum Azarias magni Mania filius. 4. Nec figuratas juxta illud: ego sum Esau. 5. Nec ironicas, juxta illud uxoris Job: benedic Deo, & morere. 6. Nec fictiones, fabulas, parabolas &c. juxta illud Angelici, & Augustini: non omne, quod fingimus, mendacium est: si enim fictio referatur ad aliquam significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis, unde illud: finxit se longius ire: 7. Nec dissimulationes veritatis juxta illud Abrahæ dicentis Saram sororem; Samuelis dicentis: ad immolandum Domino veni &c. 8. Neque locutiones ambiguas juxta illud Christi: solvite templum hoc &c. Lazarus amicus noster dormit. 9. Neque locutiones æquivocas, quæ habent sensum obivium falsum, & obscurum verum si modo ab usu communi non sit nimium alienus, juxta illud S. Felicis Nolanis, respondentis, se ignorare felicem, utpote infelicem, quia ab his ipsis conquisitum ad necem (b). Ubi observat P. Viva (c): de Christo mordicus negandum, quod usus aliquando fuerit ulla æquivocatione, stricte dicta, quia secundum se adversatur sinceritati, si minus veritati, 10. Denique a mendacio excusatur usus scientiæ duplicis per restrictiones non pure mentales, ad quas revocant illud Christi: Vos ascendite ad diem festum hanc, ego non ascendo, subintelligendo aperte per miracula, ut volebant amici. Item: De die autem illa & hora nemo scit &c. neque filius, nisi Pater, loquendo de scientia Discipulis utili, ac communicabili, uti habet Sotus, Navarrus, S. Augustinus, S. Gregorius M. & alii.

Nec obstant replicæ. Nam locutio mere naturalis,

R. II. Quæ videnter asserto huic obfistere, inefficacia sunt.

Non obstat 1. Quod quædam restrictiones mentales, a magnis Authoribus admittæ, non videantur differre a restrictione pure internâ, sic 1. Sunt cum Soto, Valenzia, Sanchez, Caramuele, & aliis, qui licitam velint locutionem mere naturalem, si V. G. in servando secreto naturali, quis dicat: nihil scio, sumendo verba in suppositione pro se, non pro objecto. Rationem addunt, quod ex implicito hominum pacto nemo obligetur, ejusmodi in circumstantiis, ad sumenda verba significative, ipso humano commercio id exigente.

Æquivocæ animis inusitata, Difficiliter advertibilis;

2. Si Glossæ fides (e): deludi potest interrogans, dicendo: non est hic, id est, non comedit hic: quia mera est æquivocatio, advertibilis ab audiente. 3. Sic aliis, apud Cardenam, dicere licitum: non habeo librum, pecunias, intel-

(a) L. 1. de mendacio, c. 8.

(b) Ut habet P. Viva.

(c) In trutina cit. P. 2. Propos. 27. f. m. 235.

(d) In C. Ne quis 22. Q. 21

intelligendo, ut tibi commodem: quia omnes intelligunt, hanc vocem, non habeo, talibus in circumstantiis significare, se non habere ad mutandum.

4. Sunt denique apud *Vivam*, qui admittunt, quod Confessarius, etiam ut talis, interrogatus, respondere possit: nil scio, scientia communicabili, vel ut homo. Rationem assignant, quod circumstantia Confessarii externa fat indicet, illud nescio, eodem modo procedere, & procedere debere.

Vel ab interrogante non satis determinata.

¶. Sunt, qui hæc & similia admittunt, & sunt, qui negant. Ad 1. repōnit *Cardenas*, ego talem modum (materialis loquelæ) non approbo, quia video, non approbari a Censoribus Romanis. *Laymannus*, quo ad omnes modos, tenet oppositum. Ratio ipsius est. 1. Quia in 1. 3. & 4. casu responsum & secundum se, & præcipue secundum circumstantiam interrogantis est determinatum ad unum, eumque falsum sensum. In 2. Verbum est sumitur in sensu, ab hominum loquentium consuetudine nimis alieno, atque sophistico: atqui qui sophisticè loquitur, Deo odibilis est (a). Sed forsitan replicari posset, hac gemina cautela tolli omnem usum æquivocationis & restrictionis, quod nimium. Nos iudicium non interponimus: sentiat quisvis, ut lubet.

Non ab omnibus admittitur, præcipue locutio materialis.

Neque obstat 2. Quod usus scientiæ duplicis a restrictione pure mentali nil differre videatur: V. G. Nihil hac de re scio, puta, scientia evidenti, aut communicabili. Nam ¶. Differentia est, quod usus scientiæ duplicis, debitis in circumstantiis, fit in humana consuetudine vulgaris, adeoque advertibilis; non restrictio mere interna. Unde *S. Augustinus* (b): Eo genere locutionis nescire quisque dicitur, quod occultat, quo dicitur fossacæca, quæ est occulta: neque enim aliquo genere loquuntur scripturæ, quod in consuetudine humana non inveniatur, quia utique hominibus loquuntur. Ex quibus verbis patet, Authore *Cardena*, in consuetudine humana usitatum esse assumere verbum nescio pro eo, quod est non scire, nisi occulte, vel non scire, tanquam manifestabile, in quo nulla est restrictio mere mentalis, quia ipsum verbum nescio id significat, juxta humanam loquendi consuetudinem. Verbo: interroganti absque jure, in loquentis præjudicium proprium vel alienum, nota est, vel saltem notâ esse debet illa restrictio nil scio scientia, his in circumstantiis communicabili.

Usus scientiæ duplicis, vulgo satis sensibilis.

Neque obstat 3. Quod æquivocatio, vel usus vocis alienus a mente interrogantis V. G. optime valeo, puta, mente &c. ideo dicatur permissus, quia saltem habet sensum verum, etsi obscurum & occultum, permissa solum audientis deceptione, quod totum videtur habere restrictio pure mentalis. Nam. ¶. D. Ideo dicitur permissus, quia habet aliquem sensum verum, etsi obscurum & occultum, absolute tamen advertibilem ab audiente. C. Nullo modo sensibilem, uti fit in restrictione mere interna. N.

Usi & locutio aliena a mente interrogantis.

Neque obstat 4. Quod in exemplis S. Scripturæ videatur elare nonnumquam adstrui restrictio pure mentalis. V. G. De die iudicii nemo scit, neque filius; de locutione *Judith* ad *Holofernem* &c. ¶. Omnes instantiæ inferunt quidem restrictionem quamdam, sed ex signis externis satis sensibilem, uti alibi jam declaravimus, & passim declarant Scriptores. * Hinc *S. Augustinus* (c): Hoc nescit Christus; quod nescientes facit, id est, quod non ita sciebat, ut tunc *Discipulis* indicaret. *Judith*, interprete *Cardena*, dixit *Israëlitæ* ob sua peccata tradendos fuisse (d) absolute loquendo de peccatoribus, in peccato persistentibus. Quod dixerit, missam se esse a Deo, ut hæc nuntiaret, (e) dubitari non potest, cum certum sit, eam *Judithæ* missionem speciali Dei providentia

Neque exempla S. Scripturæ restrictionem pure mentalem continent.

(a) Ecclesiastici 37. v. 23.

(b) L. c.

* Videatur *Cardenas* L. c. *Vivæ*. L. c. n. 16.

(c) L. 1. de Trin. c. 12.

(d) Certum est, quod in perditionem dabuntur.

(e) Misit me Dominus, hæc ipsa nuntiavit tibi.

dentia factam fuisse ad dicendum, & operandum ea, quæ dixit, & operata est, licet ea non dixerit in illo sensu, quem intelligebat *Holofernes*, sed in alio longe diverso. Quod vero dixerit, *Holofernem ingressurum esse per mediam Hierusalem*; (a) verificatum est in *Holoferne* jam mortuo. Ita ille: Sed *Laymannus* in *Jacobo*, *Juditha*, & *Davidis* simulatione quædam falsa, addita ex propria simplicitate, mavult excusare per ignorantiam invincibilem:

Ufus promiscuus locutionis amphibologica natura jure prohibitus. Quia felicitatis societatis humanae adversus.

R. III. Est natura jure prohibitus restrictionis, etiam non pure mentalis, seu equivoca ac amphibologica, usus promiscuus, hoc est 1. absque justa causa adhibitus. 2. In materia fidei. 3. Et si quis jure interrogetur.

Assertum P. quo ad 1. Hujusmodi usus, promiscue licitus, repugnaret amori mutuo, in ordine ad felicitatem Societatis humanæ simpliciter necessario: ergo. Ant. Patet: nam esset conjunctus cum nimio præjudicio sinceritatis in conversatione mutua, securitatisque in commercio humano necessariæ, amphibologico cortice sæpissime homines fallente, id quod non posset non esse derogatorium felicitati Societatis humanæ. Accedit, quod teste P. *Viva*, absque justa causa excusante non intendatur directe occultatio veritatis celandæ, nec permittatur tantum deceptio, sed hæc intenditur directe per verba præferentia sensum obvium falsum, quod valde incommodat humano commercio: ergo non declinatur mendacium, consistens in falsa vocis significatione cum animo fallendi.

In materia fidei semper cum contemptu Dei conjunctus. Et jure interroganti injurius.

Assertum quo ad 2. Patet. Quia esset contra præceptum Dei negativum, ne quid fiat in contemptum Dei, dicente S. Scriptura: qui me erubuerit, & meos sermones, hunc filius hominis erubescet, cum venerit in majestate sua (b).

Assertum P. quo ad 3. Qui jus habet ad interrogandum, obligat quoque ad respondendum juxta mentem, ac sensum suum, alioquin ipsi fieret injuria; immo Judicium tribunalia, Superiorum, Parentum &c. justissima interrogata ex causis, imaginariè justis, eludi possent, atque sufflaminari. Unde

Juxta multos, non juridice interrogatus de crimine occulto, uti potest restrictione non mere mentali.

Deducunt 1. Moralistæ orthodoxi, (c) quod reus, seu testis de crimine occulto, in ordine ad illud puniendum, * non juridice interrogatus a Judice, ** hoc est, nulla præcedente infamia, semiplena probatione, aut indicis æquivalentibus, licite uti possit restrictione, non pure mentali. Rationem assignant, quia ex circumstantiis significatur nesciri delictum, quod debeat tali judicio subijci. Idem docet *Sanchezius* (d) de teste, juridice quidem interrogato, obstante tamen notabili damno, quod incurreret testificando: qua de causa, ait, licitum esse per leges, (e) ne quis contra Parentes, vel consanguineos testari debeat, excepto crimine hæresis. Sed videtur denuo refragari *Laymannus* noster, dum ait: (f) Determinate (etsi illegitime) interrogatus a Judice: an nulla unquam ratione acceperit mutuum a Titio? Si absolute neget, intelligendo, quod tibi fate-ri obligatus sim, mentitur, id quod nunquam licitum, etsi Judici, illegitime interroganti, veritatem edicere non cogaris. Ex quibus, inquit, judicium ferri potest de doctrina *Soti*, *Azorii* &c. ubi ajunt, quod interrogatus de occulto crimine præter juris ordinem, si neget, intelligendus sit de tali crimine, quod in ju-

(a) Ego adducam te per mediam Hierusalem, & habebis omnem Populum Israel sicut oves, quibus non est Pastor.

(b) Luca 9. 26.

* Aliud foret ad reparationem damni, aliter non refarciendi.

** Aliud foret de Superiore, vel Parente, ubi non nisi paternum Tribunal.

(c) Apud P. *Viva* L. c. n. 19.

(d) L. 3. c. 6. apud *Viva*.

(e) L. 4. ff. de testibus.

(f) L. 4. Moral. Tr. 3. c. 14. n. 2.

in judicium venire debeat. Quidquid sit, P. Viva priorem sententiam dicit esse communem (a).

Deducunt 2. iidem. Quod illegitime promotus ad officium publicum, in formula fidelitatis, de mandato Regis exigi solita, nullā possit uti restrictione mentali, quasi non teneretur fateri crimen occultum.

Neguit tamēn uti illo- gitime promo- tus ad of- ficiū publi- cum, quia le- gitime inter- rogatus.

Ratio petitur ex propositione 28. damnata ab Innocentio XI. * cujus funda- mentum est, quia ejusmodi interrogatio, etsi nullo præcedente indicio, juridica est, utpote ordinata non ad puniendum delictum, sed ad averten- dum damnum, ex indignis Ministris redundans in Rempublicam. 2. Quia hic non intenditur determinate revelatio criminis occulti, sed vel renuntia- tio officii, vel revelatio, & quidem ob bonum publicum, quod prævalere debet commodo privato.

Unde nulla est ratio: quod præceptum humanum universim non obliget cum gravi nimium onere, quale esset revelatio criminis, nullo indicio præcedente. Non enim nimium gravis est obligatio renuntiandi officii ab indigno; vel revelatio criminis non ad pœnam, sed damnum publicum amovendum, cum sit rationabilis, & expediens, immo & necessaria Reipublicæ. Neque stringit, quod per delicta nemo amittat jus propriæ famæ, quamdiu illud ma- net occultum, uti nec latro jus defendendæ vitæ. Nam talis retinet jus fa- mæ, si modo velit renuntiare officio; & privatum incommodum postpo- nere præjudicio publico. Ex quibus liquet, per propositionem prædictam non fuisse damnatam restrictionem, pure mentalem, ut voluit cum Lum- biero Cardenas, quia hæc jam per priores propositiones erat damnata; nec thesin negantium obligationem fatendi crimen occultum, uti sensit Filgue- ra, quia in casu prælenti interrogatio est juridica, uti probatum, neque agitur in ordine ad puniendum crimen, pœna præcipue capitali.

Nec obliga- tio solum in- determinata ad fatendum crimen est nimia, quia ordinata ad bonum pu- blicum.

Deducunt iidem Moralista 3. Quod quis, a Judice etiam legitime interro- gatus, dissimulatione veritatis amphibologica uti licite possit, responden- do ad mentem interrogantis, siquidem necessitas, vel grave præjudicium compellat. Sic 1. Conventus in judicio de mutuo solvendo, etsi jam perso- luto, negare potest, se ejusmodi contractum instituisse, intelligendo cum ob- ligatione gemina solutionis. 2. Gravi metu coactus, absque animo se obli- gandi, dicens: accipio te in meam, & interrogatus a Judice, negare potest, se hæc dixisse, intelligendo cum libero consensu, de quo quæritur. 3. Inter- rogatus de crimine, & ob circumstantiam ab omni culpa immunis, negare potest, se id fecisse, puta, eo modo, ac sine, quo interrogatur a Judice. Exempla afferri solent in fornicatore imperfecto, interrogato in ordine ad impregnationem; item in eo, qui per inculpatam ignorantiam occidit ho- minem pro fera; vel qui in justam compensationem debiti rem alienam sub- traxit, & sic de aliis (b).

Juxta eos- dem, etiam legitime in- terrogatus, in certis cir- cumstantiis, uti potest dissimula- tione verita- tis.

Rationem assignant. Quia humana consuetudine est inductum, ut respon- sio conformetur menti interrogantis. Unde, si mentem Judicis excederet responsio V. G. si Judici quærenti: an nulla unquam ratione acceperis mu- tuum istud? daretur absolute negativa, mendacium foret, minime licitum, teste Laymanno.

Deducunt 4. Quod reus, etsi juridice interrogatus a Judice, ex plurimorum sententia (c) possit negare crimen capitale, si spes evadendi sit.

Ratio- Juxta non paucos reus, juridice in- terrogatus, uti potest re- strictione.

(a) In trutina P. 2. proposit. 28. n. 5. Etiam protestantici AA. assentiuntur. Puffendorfus de J. N. & G. L. 4. c. 1. §. 10. Thomastus in Jurispr. Divina. Contrarius est in fundamentis J. N. mutans, protheo suo more, sententiam L. 2. c. 8.

* Quæ ita habet: Qui mediante commendatione, vel munere, ad Magistratum, vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali prestare juramentum, quod de mandato Regis a simili- bus exigi solet, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen oc- cultum.

(b) Videatur Laymannus L. c.

(c) Ut habet P. Viva allegans Lessium, Lugonem, & alios, etsi non pauciores sint in opposita opi- nione cum Angelico, Navarro & aliis, quos allegat Cardenas,

capitalis cri-
minis nega-
tiva, quam-
diu spes eva-
dendi est.
Quia leges
humanae non
obligant
cum pericu-
lo vitæ.

Rationem assignant 1. Quia leges humanæ universim non obligant cum periculo vitæ, alteriufve damni supparis, ut supra diximus: ergo reus, in tali periculo negans crimen, censetur negare cum restrictione non pura, nempe, ut id teneatur fateri, quamdiu suppetit spes vitæ. *

Sententiæ opposita fundamenta sunt 1. Quod iusta præcipienti sit obligatio parendi: ergo Judici, legitime interroganti, veritas est declaranda. Sed respondent D. Est obligatio parendi *semper sub culpa*. N. Quandoque *sub sola pœna*. C. 2. Quod correlativa sint jus præcipiendi in Judice, & debitum parendi in reo. Respondent D. Sunt correlativa jus præcipiendi *sub culpa*, & debitum parendi *sub culpa*. C. Jus præcipiendi *sub pœna*, & debitum parendi *sub culpa*. N. 3. Ergo reus neque post semiplenam probationem subijci poterit torturæ: quia iniquum, ad id aliquem cogere, quod præstare non tenetur. Sed *negant illatum*. Rationem distinguunt. Est iniquum, ad id aliquem cogere, quod præstare nullo modo tenetur, neque sub pœna, neque sub culpa. C. Quod præstare non tenetur tantum *sub culpa*, N.

§ 2.

S. II.

De officiis jurantium.

Officia ju-
rantium.

Queritur IV. Quæ specialiter memoranda, spectato jure naturæ, circa officia jurantium.

Juramenti
natura, at-
que proprie-
tates.

R. I. Memorabilis juramenti natura atque proprietates. 1. Juramenti eymon habetur a Jure, quia instar juris firmissimi haberi debet. 2. Originem trahit ex statu corrupto, dum in altero fallaciam, aut perfidiam, ordinarie loquendo, supponit. 3. Est accessorium sermonis, & pacti, quippe quod affertis, atque promissis adjici solet. 4. Recte dicitur invocatio tacita, vel expressa Divini Numinis, tanquam primæ, & infallibilis Veritatis, in testem, vel etiam vindicem, ratione firmatæ rei. Dicitur invocatio, non mera assertio, ** quia requisita intentio, quæ jurans cupit Deum id, quod jurat, testari, & manifestare (sive nunc, sive tunc) tanquam ab ipso cognitum, & verum. Dicitur invocatio tacita, vel expressa: nam solo animo jurari potest absque signo externo, Dicitur Divini Numinis: quia, cum juramentum sit actus latræ, per solum Deum fieri potest, utpote cujus solius infallibile est testimonium. Potest tamen fieri per creaturas, in quibus Divinæ bonitatis aliquid specialiter elucet, quia sit implicite, seu cum relatione ad Deum. *** Est autem tanto decentius juramentum, quanto creatura est sanctior, ac excellentior. 5. Quando dubium est de jurantis intentione in foro externo, judicari solet secundum communem acceptionem verborum, quibus est usus. 6. Juramentum, si debito modo fiat, est actus virtutis religionis: quia pertinet ad cultum, & venerationem Dei, ejusque infallibilis Authoritatis. 7. Juramentum religiosum tres proprietates habere debet: Judicium, quod exigit, ut cum discretione, prudentia, consideratione, ac reverentia, non sine necessitate, aut gravi causa fiat. Justitiam, quæ exigit, ut, quod juratur, sit res iusta, licita, ac honesta. Veritatem, ut nimirum res sit vera, aut saltem, ex gravi ratione, putetur esse vera. 8. Juramentum est multiplex: præcipua divisio est in assertorium,

* Sic qui graviter læsit proximi famam, manifestando crimen occultum, teste Sanchezio, si spes suppetat, ut retractatio profit, tenetur id retractare dicendo, se fuisse deceptum, aut se esse mentitum, quo in casu habetur restrictio, non pure mentalis, quia circumstantia delicti gravis denotat, negari illud delictum commissum fuisse, sic ut potuerit revelari.

** Qualis foret: Coram Deo ita est; Deus scit, me verum dicere.

*** Inde Vitiarius in instit. J. N. & G. L. 2. c. 13. n. 18. denuo male emendat Grotiuni, dum ait, illicitum esse jurare per Sanctos vel Angelos, quia solus Deus omnipotens.

rium, quo confirmatur dictum de presenti, vel præterito; & in promissorium quo confirmatur dictum de opere futuro. Juramentum confirmatorium promissionis erga Deum est votum juratum, cujus prævaricatio duas habet, contra virtutem Religionis, malitias speciei diversæ. Juramentum confirmatorium erga hominem est pactum juratum, duplicem continens obligationem, nempe justitiæ, & religionis.

¶ II. Memorabilis juramenti licentia, si debito modo fiat. Patet: quia est actus religionis, procedens ex fide in Deum, falli & fallere nescium, adeoque naturæ juri conformis, atque fundatus in Verbo Dei: *Dominum Deum tuum timebis, ac per nomen illius jurabis. Laudabuntur omnes, qui jurant in eo;* (a) fundatus item in Ecclesiæ praxi, exigentis juramenta tam in judiciis, quam ad hæresin abjurandam: unde prohibitio Divina: *ego autem dico vobis, non jurare omnino* &c. (b) intelligenda est, S. Augustino interprete, de juramento sine necessitate, aut rationabili causa; prohibitio canonica: *ne juramentum fiat per creaturam*, intelligenda de Gentilium juramenti per Jovem, & Solem. 2. Licita est praxis in foro canonico & civili, qua deferri solet juramentum, seu ad faciendam litem, seu ad confirmandam veritatem necessarium, gravibus in causis. Patet: quia est conformis æquitati naturali, propter necessitatem, tanquam subsidium imbecillitatis humanæ, & medium valde conducens ad bonum Reipublicæ; partim ut finis sit litium, partim ut in judiciis, contractibus, promissionibus, aliisque causis gravibus fides & veritas firmetur. Unde ut omnis controversiæ finis sit, & confirmatio, jus naturæ, etiam per Divinum, roborat Apostolus (c): *Homines per majorem sui jurant, & omnis controversiæ eorum finis, ad confirmationem est juramentum.*

Juramenti licentia.

Unde recte damnata est Quesnelli propositio ultima: *Nilil Spiritui Dei, & doctrinæ Jesu Christi magis opponitur, quam communia facere juramenta in Ecclesiæ. Ratio additur duplex: quia hoc est multiplicare occasiones pejerandi, laqueos tendere infirmis, & idiotis. 2. Quia hoc est efficere, ut nomen & veritas Dei aliquando deserviant consilia impiorum.* Matth. 5. Sed

Unde propositio Quesnelli 102. merito proscripta.

Contra est 1. Ejusmodi praxis multiplicat occasiones pejerandi per se, & ex mente Ecclesiæ, vel Judicis, pro fine subsidium imbecillitatis humanæ, rebus in gravibus necessarium, intendentis. N. Multiplicat per accidens, & ex malitia hominum. Tr. Ratio probaret, tollendam omnem legem juxta illud: *peccatum non cognovi nisi per legem* (d).

Cum praxis deferendi juramenta per se non multiplicat occasiones pejerandi.

Neque dicas. Licet ejusmodi praxis non sit mala in se, impellit tamen ad malum: ergo tollenda. Nam cur Christus, juxta S. Augustinum, (e) non modo prohibuerit, ne utamur juramento incauto, vel minus necessario, sed consulerit, ne omnino juremus, unica causa fuit periculum, ne labamur in perjurium, qua de causa disputatio cum hæreticis, lectio S. Scripturæ, de se non mala, prohibita est rudibus, uti constat. Nam Dist. Praxis jurandi ex consuetudine, ac absque necessitate, impellit ad malum, seu perjurium. C. Praxis jurandi debito modo. N. Item Christus & S. Jacobus consuluit, ne juremus etiam licite propter periculum, ut ne forsan, ex consuetudine jurandi, labamur in perjurium. C. Consuluit, ne omnino juremus, etsi præcipiatur, seu ad bonum fidei, & pacis, aut aliud commodum Reipublicæ id exigentis. N. Item: Lectio S. Scripturæ est prohibita, quia ipsa est periculosa in se. N. Quia legentium ruditas est periculosa in se, & impellens ad malum. C.

Nec impellit ad malum, si fiat modo debito.

Con-

(a) Deuterona. 6. & 10. Psal. 62.

(b) Matth. 5. Et Jacobi 5. nolite jurare neque per Cælum, neque aliud quodcumque juramentum. c. Clericum. 12. Q. 1. c. Si quis per capillum. Q. 1.

(c) Ad Hebræos 6. v. 16.

(d) Rom. 7. v. 7.

(e) Epist. 104. ad Publicolam: In novo Testamento dictum est, ne omnino juremus, quod mihi non propterea dictum videtur, quia verum jurare peccatum est, sed quia pejorare immane peccatum est, a quo longe nos esse voluit, qui omnino, ne juramus, admonuit.

Et tale juramentum semper maneat actus religionis, etsi imperatum ex motivo humano.

Contra est 2. Si nomen Dei deserviret quandoque *consilio impiorum*, ut vult *Queshnellus*, tunc ideo, quia juramenta exigi solita haud essent intenta ad *cultum Dei*, sed ad *finem inferiorem*, firmandam nempe fidem verbis, vel pactis humanis, adeoque non forent *actus religionis*: hæc ratio nulla est. Nam licet *motivum inducens* ad juramenta non pertineat ad *virtutem religionis*, ipsum tamen juramentum est *actus religionis* ob fidem in Deum veridicum, ejusque invocationem in testem. Neque sequitur, quod si juramenta forent *actus religionis, votorum instar*, frequentari; immo & exerceri *absque necessitate* possent. Nam juramentum non *qualecunque*, sed ut *remedium* ad subveniendum infirmitati humanæ, adeoque *ut necessarium*, est *actus religionis*, dicente S. *Augustino* (a): *jurationem non esse in bonis, per se appetendis, sed in necessariis*, id quod de voto circa rem, Deo gratam, utique dici nequit.

Obligatio juramenti promissorii duplex, quæ ad animum implendi, & ipsam implentiam, respectu cuius potest esse levis.

R. III. Memorabilis obligatio juramenti. Et imprimis juramenti promissorii duplex est obligatio: prima, ut jurans habeat *animum implendi*; altera, ut *impleat*, si possit *rationabiliter*, & *salvo jure Superioris*; nisi obligatio *remittatur*; neque res *notabiliter mutetur*, quæ sunt conditiones subintellectæ. *Defectu primi* peccat quis graviter, etiam in levi materia, æque ac in juramento assertorio, plene deliberato: quia continet gravem Dei irreverentiam, & contemptum. *Defectu secundi* in materia levi obligatio levis esse potest: quia Deus *proprie* non adducitur in testem exequendi operis, sed obligationis; sic ut promissi *incurius proprie mendax* non sit, id quod requirit perjurium, sed potius *infidelis*: ergo *Authoritas Dei* adducta quidem est in confirmationem promissionis infidelis, non tamen in testimonium falsi. Unde promittens, se aliquid facturum, non affirmat, *se id vere facturum*, (cum hoc nesciat, quia contingens) sed tantum obligat *se ad faciendum*. Neque violatio promissi est contra virtutem *veritatis*, quæ pro opposito habet *mendacium*; sed contra virtutem *veracitatis*, quæ in eo consistit, ut dictis ac promissis facta respondeant, ac pro opposito habet *inconstantiam in dictis, aut infidelitatem in promissis*.

Manet obligatio, etsi juramentum sit injuste extortum, quia sine peccato impleri potest.

2. Stringit obligatio * respectu religionis, etsi juramentum injuria sit extortum; etsi vi, dolo, vel errore, non *versante circa substantiam*, sit præstitum: quia turpitudine se non tenet *ex parte jurantis*, sed *recipientis*: ergo sine peccato servari potest, adeoque *ut ne Dei nomen in testimonium falsi adductum sit*, servari etiam debet. ** In foro tamen civili suppetit *medium rescissionis, aut restitutionis in integrum*, idque in odium injusti exactoris, ne ex iniquitate commodum ferat, cum hoc expediat; immo *necessarium sit ad innocentium defensionem, & Reipublicæ tranquillitatem*. Hinc teste *Laymanno* (b) etsi Princeps catholicus peccet, si absque maxima necessitate A catholicis publicum exercitium suæ sectæ, in ditione sua, promittat, posteaquam tamen, publica & jurata fide, pollicitus fuit, servare debet: quia, eodem Authore, promissio talis mali ita mala non est, quin cohonestari possit *necessitate* foederis publici observandi, propter jus Gentium, cum alioquin nulla inter homines Societas tuta esse posset. Hoc non obstante, ac etiam *spectato jure naturæ*, datur remedium rescissionis, summis Imperantibus competens, ut infra declarabimus.

Nulla obligatio de re mala, vana, inutilli, & indifferenti.

3. Nulla est obligatio juramenti de *re mala, vana, inutilli*, vel etiam *indifferenti*, nisi ex fine, aut circumstantiis cohonestetur: quia juramentum

(a) L. de sermon. Domini in monte.

* Abstrahendo a contractu matrimoniali.

** Inde *Virriarius* in instit. J. N. & G. L. 2. c. 13. n. 11. f. m. 271. more suo male emendat *Grosium* ex *Seldeni* & *Puffendorffii* principiis, infra refutandis.

(b) L. 4. Mor. Tract. 3. c. 7. n. 2.

tum nequit esse *vinculum iniquitatis*, rei vanæ, otiosæ, ad quam Deus non vult nos obligari. Neque conualescit juramentum, re mala, mutatis circumstantiis, transeunte in bonam: *quia non firmatur tractu temporis, quod initio non subsistit* (a).

4. Contra juramentum, quod in utilitatem, vel gratiam hominis, seu Communitatis editum est de opere honesto, semper tenet, nec in aliud, quamvis melius opus, arbitrato jurantis, mutari potest: quia est regula communis: *juramentum homini præstitum, semper servari debet, si sine peccato servari potest.* Seriè deo utili homini promissa.

5. Obligatio, quæ juramento propria est ex virtute religionis, est solummodo *personalis*, nec transit ad hæredes, vel successores jurantis, nisi ex vi *pacti, legis, aut consuetudinis*,posito, quod nulla interveniat turpitudine ex parte exigentis juratam promissionem. Sed transit tamen ad hæredes, & successores ejus, cui juratum est, obligatio juramenti, proprie promissorii, etsi id expressum haud foret: quia plerumque tam hæredibus, ac successoribus, quam nobismet ipsis cavere volumus. Unde fluxit illud brocardicum, quod *juramentum ex parte jurantis sit personale; ex parte ejus, cui juratur, reale*, hoc est, transitorium cum re, puta, dignitate, hæreditate, dummodo præstitum sit Prælato V. G. ratione officii, ac dignitatis.

6. Personas juramenti habiles quod spectat, Deus, non nisi *per quamdam metaphoram*; omnis vero Creatura rationalis, etiam *Christus*, proprie jurare potest: juramentum tamen impuberis & perjuri, non recipitur in judicio. Sed & Sacerdotes non nisi gravi de causa jurare cogantur, nempe ad *purgationem sui, vel alterius innocentiam demonstrandam; pro fide, obedientia, pro pace, & indemnitate Ecclesiæ &c.* Neque Clericus jurare debet in manu laici exigentis juramentum *coactivum*; alioquin non prohibetur Clericus, etiam Sacerdos, *propter necessitatem*, præstare juramentum voluntarium coram Laico (b).

Quæritur V. Quæ specialiter observanda circa usum in officiis jurantium?

R. I. Observandum, quod *juramentum fieri debeat debito modo, secus degenerat in perjurium, quod latius sumitur pro omni juramento irreligioso; strictius pro falsitate juramento confirmata.* Juramentum illicitum, *defectu judicii*, etsi non raro sit veniale tantum V. G. si quis absque necessitate, seu *debita consideratione*, puta, ex *levitate* quadam animi, vel *consuetudine* juret, quale juramentum vocatur *incautum; mortaliter* tamen peccari potest, spectata gravi negligentia, quam jurans admittit, seu in investigatione veritatis, seu in tollenda consuetudine. 2. *Defectu justitiæ* leviter, vel graviter peccat, qui jurat se facturum rem, seu *venialiter* seu *mortaliter* malam, propter levem, aut gravem irreverentiam authoritatis Divinæ. 3. *Defectu veritatis* peccatur graviter ob gravem irreverentiam, etiam in levi materia, quia Deus, *animo deliberato*, adducitur in testem falsitatis: & tale juramentum proprie appellatur *perjurium.* Usus juramenti. Cum debitis conditionibus, secus erit perjurium.

R. II. Observandum 2. *Quod juramentum assumat naturam, & conditiones sive rei & contractus, sive promissionis, cui adjicitur.* Non enim auget obligationem *extensive*, sed solum *intensive*, addendo obligationem religionis. Unde, qui juravit se debitum soluturum, is postea, ob justam causam, compensatione uti potest cum alio simili, eoque liquido debito: sic & juramentum, reciproce promissioni, aut contractui adjectum, eam tacitam conditionem habet, si alter quoque promissis steterit, quia hic valet, *quod frangenti fidem, fides servanda non sit, & sic de aliis.* Exigendus secundum naturam, & conditiones rei jurata.

2. Sic

(a) Regula juris 18. in 6.
(b) Videatur *Laymannus* noster.

Unde licitus
etiam quo
ad locutionem
amphibologicam.

2. Sic ex licentia locutionis amphibologicæ, si iusta causa subit; deducitur quoque licentia juramenti amphibologici, siquidem necessitas postulet. Ratio est: quia ubi jus est occultandi veritatem, & occultatur sine mendacio, nulla irreverentia fit juramento. Quod si fieret sine iusta causa, non foret quidem perjurium, proprie dictum, cum saltem, secundum aliquem verborum sensum, vel restrictionem mentalem, verum juret, erit tamen ex genere suo peccatum grave contra religionem, cum sit gravis irreverentia, ad alterum in re gravi decipiendum usurpare juramentum.

Sed non nisi
cum debita
necessitate.

3. In juramento amphibologico debet attendi necessitas, quæ major esse debet, quam requiritur ad licentiam locutionis amphibologicæ. Sic interrogatus de levi defectu alterius occulto, Authore P. Viva, (a) licite potest uti restrictione dicendo, se illum nescire, quod communiter hoc intelligatur de scientia communicabili; nequit tamen superaddere juramentum, cum ex manifestatione defectus exigui non sequatur grave damnum, et si ejusmodi juramentum haud gravem reatum incurreret.

Obligatio
cessatio per
defectum
conditionis
imbita.

R. III. Observandum 3. Quod, quibusdam in circumstantiis, vel cesset, vel tolli possit obligatio juramenti. Præterquam quod juramentum, seu spectata intentione jurantis, seu spectata materia, juramento contenta, strictæ interpretationis sit, propter periculum perjurii, cessat omnino. 1. Si res bona fieret illicita, vana, impeditiva majoris boni, vel alio modo notabiliter mutaretur ejusdem status; vel facta foret omnino inutilis ad intentum. Ratio est: quia deest conditio subintellecta in juramento: si rationabiliter fieri possit.

Per irrita-
tionem.

2. Tollitur per irritationem a Superiore, Marito, Domino, qui & eodem modo irritare potest vota, contractus, promissa, etiam facta in favorem hominis.

Dispensatio-
nem, vel
commutatio-
nem.

Denique per
relaxatio-
nem.

3. Dispensatur, vel commutatur eodem modo, quo vota, ab habente potestatem legitimam: immo & ab ipso jurante mutari potest in opus melius, nisi in favorem hominis præstitum sit.

4. Relaxatur a solo illo, in cujus favorem factum est, aut ab eo, cui promissa materia subjecta est. An autem potestas civilis relaxare possit juramenta suorum subditorum in temporalibus, quando iusta causa subest, V. G. quia metu, vel per gravem injuriam extorta sunt, non satis convenit inter Authores. Illud probabilius, quod non possit relaxare directe, sicut potestas Ecclesiastica, quando dispensat; sed tantum indirecte ratione materiae, vel supplendo vicem ejus, cui juratum est, & qui remittere debebat.

Officia ju-
rantium eo-
rumque
principium
naturale.

R. IV. Observandum 4. Quot & qualia ex dictis fluant officia jurantium, & quonam ex naturæ principio deriventur. Nam 1. Officium est: Temere non jurandum. 2. Juramentum temere non exigendum. 3. Jurandum cum veritate. 4. Promissa jurata fideliter servanda. 5. Juramentis non abutendum ad res illicitas, & sic de aliis. Porro, cum juramentum sit actus religionis, ex Puffendorfiano Socialitatis principio, non nisi indirecte obligatio deduci potest, fatente Thomasio: quod potissima capita de officiis jurantium præsupponant præcepta de religione, adeoque hæc doctrina ad Theologiam remittenda sit (b). Sed & ipse, ejusque compilator Fleischerus cum Kemmerichio, more suo, hæc officia impertinenter partim ex regulis justii, partim ex regulis honesti, decorique exculpunt. Verius in nostro systemate, ex fundamentali juris naturalis principio, eruuntur: nam officia prædicta, vel sunt conformia, vel opposita amoris, Deo & proximo naturaliter debito, hoc est ad felicitatem, naturæ rationali propriam, simpliciter necessario, exigente scilicet naturæ corruptæ infirmitate subsidium ad

magis

(a) In proposit. 27. damnatam ab Innocentio XI. n. 18.

(b) In fundament. J. N. & G. L. 2. c. 9. n. 1.

magis firmandam sinceritatem in officiis sermonis, & ad roborandam amplius fidelitatem in promissis, pacisque simpliciter necessarium, & necessario petendum ex cultu, & reverentia Deo, ut *Authori natura omniscio & vindicti, naturaliter debita*, id, quod erat declarandum.

S. III.

§. 13.

De mendis Protestantium emendandis circa officia sermocinantium, atque jurantium.

Menda protestantica circa officia sermonis. Eorum principia admodum heterodoxa.

Quæritur VI. *Quæ principia Moralistarum protestantium circa officia sermonis?*
R. *Sunt ab orthodoxis admodum aliena. Explicatur assertum I. Cum ejusmodi fundamenta, ex Arminiano phantaso, primus plastes coagularit Hugo Grotius, hic producendus præ cæteris; subin protestantici Commentatores, Puffendorffii, Thomassii, aliique, quia non nisi in Grotii vitularantes, cum suis parergis subjungendi, ut mendacii protestantici idea fictilis eo clarius in Orthodoxorum oculis scintillet.*

Explicatur assertum II. *Grotius statuit (a): Mendacii malitiam consistere in repugnantia cum jure existente ejus, ad quem sermo dirigitur. Jus istud, ait, consistere in libertate, quam homines colloquentes, his, quibus colloquuntur, quasi pacto quodam tacito debere, intelliguntur. Clarius Henniges, ejus interpres, (b) formale mendacii statuit in repugnantia cum libertate judicandi, sic ut audiendi integrum sit, non solum verba, sed & mentem loquentis intelligere. Dicitur autem hoc jus existens in audiente, eo quod tolli possit vel per consensum audientis expressum, * vel per tacitum, ac a loquente præsumptum, vel per oppositionem juris alterius, quod communi hominum judicio prævalet. ** Quo jure cessante cessat mendacium, sique falsiloquium licitum, quod teste Hemige contingit, quando ejus, quem alloquimur, nihil interest; vel quando ejus, vel nostrum, vel Reipublicæ multum refert, ut pro nunc nesciat; vel quando superiore jure sublata est.*

Circa mendacii malitiam.

Explicatur III. *Ex his principiis Grotiani Amanuenses efformant cum Puffendorffio, (c) Vitriario, (d) Webero (e) conceptum veritatis, ac mendacii, dicendo, quod illa sit convenientia, hoc autem disconvenientia verborum cum rebus, ac animi sensis ex officio manifestandis, hoc est, quando ea intelligendi jus imperfectum, vel perfectum suppetit audienti, sive ad commodum consequendum, sive ad incommodum avertendum. *** Non nihil accommodatius Kemmerichius (f): Veritas sumitur vel pro physica sermonis affectione, vel pro virtute morali: posteriori sensu veracitas potius dicenda est, studium alteri animi sensa, citra obscuritatem, aperiendi, quotiescunque illud nostra, vel aliorum commoda requirunt. Mendacium contra est falsiloquium dolosum, hoc est, cum læsione alterius conjunctum.*

Eiusque essentiam.

Explicatur IV. *Ex iisdem principiis Grotianis iidem obligationem vitandi mendacii,*

Obligationis radicem.

(a) De J. B. & P. L. 3. c. 1. a §. II.

(b) Apud eundem in notis edit. Francof. A. 1691.

* V. G. Si quis prædixerit, se falsa dicturum; Ovidius Metam. 303. Desis in hac mihi parte fides, nec credis factum.

** Sic teste Gronovio sicario sese prodere non oportet.

(c) De J. N. & G. L. 4. c. 1. §. 8. De officiis hominis L. 1. c. 10. §. 7.

(d) In institutis. J. N. & G. L. 3. c. 1. a n. 9. f. m. 444. ubi Grotii, Puffendorffii, & Notatorum lubricos in nucem compingit.

(e) In notis ad L. de officio hominis f. 164.

*** Thomassius sibi alias exosum lingit scholasticum pulverem Jurispr. Div. L. 2. c. 8. n. 49. & seqq. dum veritatem aliam metaphysicam, logicam, ethicam, justitiarum, homilicam, nullo operis pretio, & obscuris verborum phaleris declamat, cui meliori jure, quam ille alibi Scholasticis occinas: *vetare se fari scio, sed favore nescio: loquamur, ut unus intelligat alterum*. Unde in secundis curis hæc omittenda rectissime monuit.

(f) In elementis J. N. & G. c. 10. §. 7.

dacii, quo ad usum verborum in significatione propria, quam habent ex hominum placito, refundunt in pactum tacitum: * obligationem, quo ad animi sensa, verbis exprimenda, in eodem pacto tacito fundat Grotius; alii cum Puffendorffio in jure, quod residet vel penes audientem, vel etiam penes loquentem, cum sermo non solum sit propter alios, sed & propter nos, uti loquitur Puffendorffius, sive dein jus illud sit perfectum, ne quis lædatur, sive imperfectum, ut cujusvis commodum promoveatur. Unde Thomasius correctus, cum Fleischer, & Kemmerichio hanc obligationem ex decore, & jure naturali deducit, sic ut malitiam, quæ mendacio inest, cum Grotio non ex alio fonte, quam ex repugnancia cum jure, penes audientem, vel loquentem residentem, derivent. Puffendorffius obligationem vitandi mendacii oriri, ait, vel ex communi præcepto legis naturalis, hoc est, Socialitatis interprete Hertio (a); vel etiam ex peculiari pacto, quale intercedit V. G. inter informatores ac discipulos, quandoque ex præsentis negotii indole, uti in contractibus (b).

Indeque deducta axiomata.

Explicatur V. Ex hisce suppositis varias regulas deducunt iidem protestantici Moralistæ, ad quarum amussim dirigenda sermocinantium officia asseverant. Generalem regulam præfigit in fronte Thomasius: sermone ** utere ad promovendam tranquillitatem communem: specialem pro verborum usu legitimo: vocabula non in alia significatione adhibe, quam conventum est. Inde Weberus; mensam non licet vocare fornacem, & vice versa: oriatur enim inde confusio, Socialitati & linguarum fini adversa: breviter; oportet significanter loqui. Circa actum loquendi idem Thomasius adstruit hoc præceptum negativum: Tace, si per loquelam tuam offendantur alii, aut damnum incurrant, aut humanitas, vel pactum, vel pax communis taciturnitatem exigant. Præceptum affirmativum: loquere, quoties ex humanitate, vel pacto ad loquendum obstrictus es, vel taciturnitas, damnum, vel contemptum alteri infert, aut tranquillitatem ledit. Circa convenientiam animi cum loquela præceptum affirmativum: ea loquere, quæ cum animo tuo conveniunt, si humanitas vel pactum, & communis tranquillitas talia exigant: præceptum negativum: falsiloquio abstinere, quoties per id alter læderetur, aut contemneretur, & pax humani generis turbaretur. *** Weberus Puffendorffii mentem sic breviter exprimit: loquere, quoties id officium (ex jure alterius perfecto, vel imperfecto) requirit, & ita loquere, ut verba ab animi sensibus non discrepent: breviter: oportet recte loqui, & ex animi sententia. Inde academia Giessensis A. 1733. hæc ex Puffendorffio Themata per Fridericum Kayser appensa publice vidit: tantum abest, omnem simulationem & dissimulationem esse illicitam, ut ceteris paribus quandoque inter officia referantur. Ratio 1. quia aliis directo sermone sæpe prodesse non possumus, hinc simulandum. 2. Aliis manifestare, quæ scimus prohibitum, hinc dissimulandum. Consentiant omnes, qui inter falsiloquia & mendacia; simulationes & dissimulationes noxias, & innoxias distinguere sciunt. Dissentiunt, qui ex imperitia rerum moralium utrumque, tanquam pseudopoliticis proprium, rejiciunt. Similia scita profert academicis protestantibus Fridericus Ludovici, (c) & alii passim.

Quæ-

* Hæc conventio Puffendorffio L. 4. c. 4. §. 6. Vitriario, & aliis dividitur in generalem, & specialem: illa ligat homines ejusdem idiomatis; hæc concernit terminos artium, communi usu ignotos, quo reducunt tesseras militares.

(a) In notis ad Puffendorffium L. 4. c. 1. n. 10.

(b) Puffendorffius L. c. §. 7. Item L. de officio hominis c. 10. §. 3.

** Eadem ubique est ratio de reliquis animi signis, litteris, nutibus, digitiloquiis, oculiloquiis, pediloquiis, de quibus Molleri dissertationes.

*** Thomasius in fundamentis, & ejus sectator Fleischerus, succinctiore phrasi, sic: tace, loquere, vera dic, falsiloquio utere, quoties, & quo modo opus est ad promovenda aliorum commoda, aut jura non lædenda: prior conclusio est ex regulis decori; posterior ex regulis justitiae.

(c) In doctrina J. N. C. 9. ubi §. 6. mentales reservationes licitas admittit, si alterum non lædant: Jesuitarum prohibitas censet ex Montaltio. Sed videantur Coll. Hist. P. VII. Q. 6. ubi hanc calumniam diluimus.

Quæritur VII. Quis sensus Catholicorum de hisce principiis? R. Hæc principia sunt oppido erronea, ac certo falsa.

Probatur Assertum I. Ex his præmissis sequitur in genere, quod dictum contra mentem, etiam animo fallendi, vel non sit mendacium, sed merum falsiloquium; vel quod sit quidem mendacium, sed tamen licitum, si modum proprium, aut alienum commodum incommodumve hoc exigit: utrumque est erroneum, & certo falsum. Nam primum in questione nominis, est contra communem omnium Patrum, Doctorumque linguam, per tot sæcula receptam, a rostellis flaventibus haud corrigendam juxta præceptum Thomasi: *vocabula non in alia significatione adhibe, quam conventum, verius usitatum*. Secundum repugnat malitia mendacii, quæ aliunde desumi nequit, nisi a deordinatione a fine, loquelæ a natura præfixo; puta a manifestatione conceptuum, positive ingenerando errorem, & a felicitate, Societati humanæ propria, evertendo sinceritatem in conversatione ubique certam, & in commerciis securitatem absolutam, absolute necessariam, ut supra probavimus.

Sensus orthodoxus de his principiis. Sunt erronea in fictio mendacii conceptu.

Probatur Assertum II. Sequitur 2. In specie, quod ex mendacii definitione protestantica facile pateat, fatente *Webero*, omne mendacium esse dolum, & nullam esse vulgarem distinctionem mendacii in officiosum, jocosum, & perniciosum, eo quod duæ priores species ad simulationes, & falsiloquia referenda sint. Quæ sequela, quam sit mentiendi libidini accommoda; quam adversa loquelæ fini, a natura intento; quam periculosa humano commercio; quam everfiva securitatis absolutæ, ad felicitatem Societatis humanæ necessario requisitæ, patet ex dictis, & illico amplius ex dicendis. Sed succlamant Thomasi: *inquires, quilibet habet perpetuo jus, ne fallatur, & decipiatur ab altero: ergo semper falsiloquium erit turpe*. Immo vero, reponit, qua fronte tu hanc objectionem asseris, eadem ego ejus universalitatem nego. Sed asseritur fronte, per rationes supra positas firma, & negatur fronte, nil refutante, adeoque haud firmiter se opponente.

Excludente mendacium jocosum, atque officiosum.

Probatur Assertum III. Sequitur 3. Regulas allatas supra male esse fundatas. Nam obligationem, quo ad usum verborum in significatione communi, fundari in pacto tacito, figmentum est: inde *Kemmerichius* eandem ex consuetudine derivat. Verius, supposita significatione vocum, quæ hominum placito originem; imitationi, usuique mutuo, ac diuturno, firmitatem debet, obligatio quo ad usum descendit ex fundamentali juris naturalis principio, nempe ex debita amoris erga se & alios, in ordine ad felicitatem humanam, absolute necessarij. Secus enim, ut supra dixit *Weberus*, oriretur confusio, Societati humanæ, & linguarum fini adversa. Palpabilius est *Grotii* mendum, qui obligationem loquelæ, menti conformis, ex eodem pacto deducit, non distinguens, ut monet *Puffendorfius*, (a) obligationem diversam, & ex diverso principio promanantem. Sed & obligatio, fundata in jure audientis perfecto, vel imperfecto, non est universalis: unde & regularum supellex, ad commodum promovendum, vel læsionem proximi avertendam restricta, est manca, quia in solo jure privato, non universali totius Generis humani necessitate fundata. Hinc substituenda triplex alia regula, ex universali juris naturalis principio deducta: *Tacendum, vel loquendum, quoties id, seu strictè, seu minus strictè, est exiguum ab amore, cuius naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario*. Inde vitanda garrulitas, adulatio, jactantia, scurrilitas, obscuritas promiscue amphibologica, cæteraque locutionis vitia: loquendum ex commodo, ac jure proprio, vel alieno, DEI, vel proximi causa juxta id exigente. 2. *Vitandum omne prorsus mendacium, quia ubique & semper, si minus bono proprio, vel proximi privato, saltem bono communi adversum, utpote conversationi, & commercio humano, respectu securitatis, ac certitudinis absoluta, præjudiciosum ac periculosum*. 3. *Quandoque*

In regulis haud conveniens omnibus.

(a) L. 4. de J. N. & G. c. 1. §. 10.

permissa; immo præcepta occultatio veritatis per sermonem, minus apertura verum tamen, nec nisi permissa alterius deceptione, & justa seu nostri, seu proximi necessitate id exigente, id quod planum est ex fundamentali juris naturalis principio, seu amore, cuius naturaliter debito, uti supra sat declaratum.

Aliis quoque mendis pluribus.

Probatur *Assertum IV.* Sequitur 4. Principiis *Grotianis*, & alia aspergi menda a pedisequis. 1. Quod mendacium cum falsiloquio constanter confundant: quem errorem ipse *Zieglerus* protestanticus jam in *Grotio* notavit ex *Laymanno* nostro (a), saltem sub dubio, an mendacium in sensu etiam latiore possit accipi pro falsiloquio, eo quod mendacium ex natura sua peccatum sit, & non possit non esse malum. 2. Quod *Puffendorffius* obligationem vitandi mendacii inaniter reducat ad pactum particulare, vel negotii indolem, cum hæc non tam faciant obligationem, quam augeant. 3. Quod *Thomasius* sermonem homini tribuat causa *Socialitatis*, mox in secundis curis id neget, & referat ad varios mores, & desideria hominum diversa: addens duos homines, sese mutuo non intelligentes, fore miseros gemina bestia commorante, etiam speciei diversæ *V. G. canis, & cati*. 4. Quod idem obligationem vitandi mendacii nunc ex *Socialitate* deducat; nunc ex publica tranquillitate; tandem in secundis curis denuo revocet, & officia sermocinantium ex principiis decori & justii, immo & honesti exculpat. 5. Quod idem *Thomasius* officium loquendi, quando id exigit *Divinus honor*, a naturæ jure sequelstrandum, & Theologis relinquendum ducat, eo quod respiciat cultum Dei externum, jam prius in institutionibus Jurisprudentiæ, quam vocat, *Divinæ*, extra sphaeram naturalis Jurisprudentiæ, relegatum.

Deductiones Protestantium.

Quæritur VIII. *Quanam, ex erroneis hujusce principii, conclusiones a Naturalistis protestanticis deductæ circa officia sermocinantium? R. Admodum paradoxæ, & mentiendi lubidini oppido favorabiles.*

Admodum paradoxæ, confundendo mendacium cum falsiloquio.

Explicatur *Assertum I.* Admittunt in genere, locutionem proprie contra mentem, etiam animo fallendi, hoc est, mendacium formale, quod fucato falsiloquii nomine palliant, toties jure naturæ licitum, * quoties id exigit commodum proprium vel alienum promovendum, aut incommodum avertendum. Ita *Grotius* cessare, ait, mendacium cessante jure penes audientem, seu per consensum expressum, vel præsumptum, *Teq* per jus aliud prævalens, ut supra retulimus. *Puffendorffius*: falluntur, qui credunt, semper mentiri eum, qui aliquid dicit, a sententia animi sui discrepans, adeoque qui sua natura turpe esse autumant aliud dicere, quam sentias: ita simplex est valde credere, piaculo semper obstringi, qui citra alicujus injuriam, & utilitatem sui, ac aliorum verba profert, ab animi sui sententia discrepantia, cum merum sit falsiloquium (b). Ejus interpret *Weberus*, ait, mendacia jocosa, & officiosa referenda esse ad simulationes, & falsiloquia licita, quoties nempe teste *Puffendorffio* audiens non habet jus perfectum, aut imperfectum, vel in aliqua re nostra versatur utilitas, aut proximi nocumentum (c). *Kemmerichius* (d) putat, falsiloquium licitum esse, si commoda nostra vel aliorum id exigant: non enim mendacium est, si quis falso, fictoque sermone utatur, non ut damna aliis inferat, sed potius commoda aliorum promoveat. *Thomasius* (e): non teneor convenientia cum animo meo loqui, quoties alter ad id jus perfectum,

(a) L. c. ad §. 10.

* Ita ex *Thomasio* reformato *Fleischerus* Instit. J. N. L. 2. c. 8. §. 43. Multo minus verum est, quod omne falsiloquium (hoc est mendacium, non perniciosum, ut habet §. 41.) sit contra jus naturæ: nam si foret injustum, vel indecorum, sequeretur, quod veritas dici debeat, quamvis & mihi & aliis sit noxia, quod vero absolum esse unusquisque facile deprehendit.

(b) De J. N. & G. L. 4. c. 1. §. 9. Hæc sub dissimulationis fucate nomine repetit L. 1. de officio hom. c. 10. §. 4. & 5. & 6.

(c) L. c. (d) In elementis cit. c. 10. n. 19.

(e) Jurisprud. Div. L. 2. c. 8. n. 41. & seqq. Hæc in fundamentis expungenda esse, ait, quo ad jus imperfectum, & in casu amovendi detrimenti a proximo non tantum licere, sed teneri nos ad fictum sermonem, asseverat.

fectum, aut imperfectum non habet; aut mea aliqua non contemnenda versatur utilitas; aut quando veritas cederet in alterius detrimentum, & hanc dicit esse prudentiam, a natura per sermonem intentam. Uterius ait (a): mendacium, quod officiosum & jocosum vulgo dicunt; improprie mendacium esse, jam Lutherus observavit; officiosum non male singularem virtutem, & prudentiam esse asserens. Henricus Koelerus (b): falsiloquium est sermo diversus a cogitatis; falsiloquium cum damno alterius est mendacium. Addit, falsiloquia, sine quibus nos aliove conservare non possumus, præcepta non minus, quam licita esse debent in foro externo: id quod etiam affirmandum, ait, de simulationibus, equivocationibus, reservationibus mentalibus, quæ uti possumus cum infantibus, iratis, garrulis, dolosis, ægrotis, inimicis, & si quando aliis remediis destituti sumus, quia in ejusmodi casibus malum minus præferendum majori, puta nostro, alienove incommodo, damno &c. Ita ille.

Explicatur Assertum II. Admittunt iidem in specie mendacium licitum 1. Adversus pueros & amentes juxta illud Quintiliani: puerorum ætatem providende ludificandam; rationem addente Grotio, quia in illis nulla judicii libertas, adeoque non possit circa hanc libertatem fieri injuria. Sed modificatur hæc indistincta licentia a Thomasio propter jus, omni homini æquale; a Puffendorffio ad terriculamenta, fabulasque restringitur, si ratione magis seria doceri commode nequeant. * 2. Grotio mendacium licitum, respectu tertii, ad quem sermo non dirigitur: quia nulla ad tertium obligatio, cum respectu illius sermo non sit sermo, sed res, quæ significare quodlibet potest. Et quia Grotio non mentitur, qui, quem alloquitur, monet, se falsa dicturum, tertius commode deludi posset. Unde Puffendorffii paritas, de sigillo epistolari, huc non quadrat, & recte Gronovius (c): non posse a duobus, ex pacto, captari tales occasiones, ut tertius hoc modo ludibrio habeatur. 3. Grotio mendacium licitum, casu quo alter deceptionem suam ægre haud laturus præsumitur propter commodum, quia non infertur ei injuria, dicente Xenophonte, amicos decipere licet ipsorum bono; & Clemens Alexandrinus, mendacio uti pro remedio posse, permittit (d). Ad stipulatur Puffendorffius, eo quod loquens, ex lege humanitatis, ad id teneatur (e). 4. Eidem a fortiori mendacium licitum pro bono publico Reipublicæ, dicente Quintiliano: aliquando exigit communis utilitas, ut etiam falsa defendantur (f). Plura adducit exempla Grotius, quæ etiam Hennigi paraphrastæ, immo & Puffendorffio, displicent. 5. Grotio mendacium licitum iis, qui habent jus supereminens in audientis jura, quoties id cedit in proprium vel publicum commodum. Inde ex Platone affirmat, Imperium habentibus falsum dicere licere, etsi Deo non competat. Exempla allegat de Josepho, fratres, ut exploratores & fures, accusante; de Salomone, Infantis dubii divisionem imperante &c. Puffendorffius falsum sermonem Regentibus indulget ad tegenda consilia, allegans Hispanorum proverbium: dic mendacium, & erues veritatem. Item Platonis apophthegma (g): Rempublicam administrantibus præcipue, si quibus aliis mentiri convenit, vel hostium vel civium causa, ad civitatis utilitatem.

Mendiandi
lubidini op-
pido favora-
biles admit-
tendo men-
dacia passim
licita ..

Dd 2 tatem.

(a) n. 62. (b) In J. N. methodo system. exercit. 5. §. 1060. & seqq.
 Si quis objiceret, hoc usui esse orthodoxis, etiam timoratis, quando infantes ludificant v. g. per S. Nicolaum, reponitur, hanc, ex parte Parentum, esse comœdiam de S. Nicolao scenico, seu representativam tali; ex parte infantum esse errorem, eorum bono permissum; locutiones esse figuratas, quas nemo mendacia dixerit, quo sensu, si sua terriculamenta, fabulasque intelligat, Puffendorffius reformandus haud erit.
 (c) In notis ad Grotium. (d) Apud Grotium §. 14. n. 2.
 (e) L. 4. de J. N. & G. c. 1. §. 16. Addens: Unde ab omni vitio mendacii vacant fidei sermones, quibus alicujus innocentia reperitur, iratus placatur, maus demulcetur, aut quid aliud commotus adfertur, quod aperta oratione obtineri non poterat. Addit Thomasio: Si merculoso animas addendus, fastidiosus ad capiendâ medicamenta movendus, pertinacia alicujus frangenda, aut malum propositum alterius intervertendum. Addit Fleischerus in instit. J. N. L. 2. c. 8. Si mercator mercet aludat, ut carius vendat.
 (f) L. 11. c. 18. apud Grotium. (g) L. 3. de Republ.

tatem. 6. Idem Grotius deducit, mendacium licitum esse, quoties vita innocentis, aut par aliquid servari, & alter ab improbi facinoris perfectione aliter averti nequit. In exemplum adducit Hypemnestræ factum, quo promiserat Patri, se interfectorum maritum, quem servarat: unde Horatius: splendide mendax, & in omne Virgo nobilis ævum. Addit Henniges: fundamentum haberi in oppositione juris alterius, quod communi omnium iudicio plus valet. 7. Denique concludit Grotius, hostes mendacii decipi apud Sapientes permissum esse. Unde Quintilianus: Si hostis pro salute patriæ fallendus, quod alias in ferris reprehendendum, id erit in sapiente laudandum. * Monet tamen 1. hæc de asserente sermone, qui nulli nisi publico hosti noceat, non de promittente intelligenda esse; secus enim, ut habet Puffendorfius, nunquam pace coire hostes possent (a). Monet 2. Vitanda tamen Christianis mendacia, non ob injustitiam (naturali jure stringentem) sed ob simplicitatem, iis præceptam; cum etiam Pagani ea, ob quandam animi celsitudinem, vitarent Plutarcho teste: quia servile mentiri; Alexandro dicente: non debere Regem apud subditos aliud, quam vera loqui.

Quasi conformiter
Scriptura &
Patribus,
uti fallunt,
atque falluntur.

Explicatur Assertum III. Hæc omnia mendacia Grotius licita esse asseverat, superaddito grandi mendacio, quod nempe S. Scriptura ejusmodi exempla suppeditet laudatorum hominum sine reprehensionis nota (b): adducit exemplum Rahab, de qua Chrysostomus (c): O pulchrum mendacium! O laudabilem dolum! non prodentis res Divinas, sed custodientis veram pietatem. Exemplum obstetricum Ægyptiarum, de quo Augustinus: O magnum humanitatis ingenium! O pium pro salute mendacium (d). Addit pronuntiata veterum Christianorum, (e) & testimonia Patrum Origenis, Clementis, Tertulliani, Lactantii, Chrysostomi, Hieronymi, Cassiani; immo pene omnium, ut ipse fatetur Augustinus, ita dissentiens, ut tamen magnam quæstionem, latebrosam tractationem, & disputationem inter doctos alternantem, agnoscat. Ita Grotius.

Et inde doctrinam catholicam calumniantur.

Explicatur Assertum IV. Hanc omnem mendaciorum colluviem iidem protestantici Moralitæ calumniarum struicibus coagmentant. Grotius (f) coarguit Scholasticorum, Augustini, Angelici, Covaruvia, Soti, Toleti, Lessiique doctrinam oppositam. 1. Quod unum Augustinum ex veteribus sequendum sibi delegerint. Inde Thomasius (g): Quod doctrina de moralitate falsiloqui communitur fuerit in Academiis aliter proposita, adscribendum Autoritati Patrum, & ni fallor, Augustini, qui hætenus in Academiis plus regnarunt, quam ratio, vel ipsa Scriptura. Coarguit idem Grotius 2. Quod interpretationes tacitas, ab omni usu tam abhorrentes, admittant, ut dubitari possit, an non fatius sit falsiloquium in dictis casibus admittere. V. G. nescio, ut dicam; non habeo, ut dem **, & alia

* *Vivarius* in Instit. J. N. & G. L. 3. c. 1. n. 10. Non mentitur omnibus illis, qui jus questum nullum habent 1. Vel quia prædiximus, nos falsa dicturos, & alius permisit. 2. Vel quia status audientis impedit jus, propter quod verba menti convenire deberent, sic regulariter non mentimur infanti, aut amenti, nec tertio, ad quem sermo non dirigitur, nec ægroto Medicus, aut si quis ægotantem amicum per suasionem non vera solatur, nec subditis Princeps, si utilitas, aut necessitas publica id exigat, nec istis, qui ab improbi facinoris perfectione aliter averti non possunt, sic & apud hostem falso sermone uti licet. Thomasius, male correctus, in fund. f. m. 225. *Ostendendum esse*, ait, in secundis curis distinctius, paucissimos homines aptos esse, ut possint ferre veritatem, & erga stultos teneri sapientem ex regulis decori, non saneum veritatem occultare, sed sæpe falsiloquio, simulatione & dissimulatione uti &c.

(a) L. cit. §. 19. (b) L. 3. de J. B. & P. c. 1. §. 9. 19. & alibi passim.

(c) L. 1. de Sacerd. apud eundem, ubi dolum, non mendacium, excusat.

(d) Quas & laudat Q. 1. ad Consensium contra mendacium c. 15. Eisdem extollit S. Hieronymus ad Ezech. 17. & ad Isaiam 46. Ambrosius ad Syagrium L. 6. Toftatus negat esse peccatum. Videantur annotata Grotii ad c. 1. L. 3.

(e) Quorum aliqua videre est apud Sixtum Senensem L. 5. annot. 107. & L. 6. annot. 274.

(f) L. c. §. 17.

(g) In fundamentis male fundatis f. m. 225. cujus sutelas, more suo, recoquit Fleischerus in Instit. Q. 2. c. 8. §. 48.

** Addit *Vivarius*; *esna Jesuitæ*? Non: scilicet ut tibi dicam. Fleischerus in Instit. J. N. L. 2. c. 8. §. 38. Patet inquit, quod omnes reservationes mensales Jesuitarum pugnant contra regulas iusti; allegatque *Montalivii* litteras provinciales exuhas.

& alia a sensu communi repudiata, quæ si admittantur, jam nihil obstat, quo minus, quod quis affirmat, id ipsum negare; quod negat, affirmare dicatur, cum vox pene nulla sit, quæ non significatum duplicem habere possit. Inde Zieglerus (a) quanta absurda ex æquivocationibus, & reservationibus mentalibus consequantur, docet Rivetus (b): Nempè frustra leges ferri contra mendacium, & perjurium: sic etiam diabolus, patrem mendacii, excusare se posse; Martyres omnes imprudenter egisse, qui his artibus, cum mortem effugere possent, nisi haud fuerint; Judices pro tribunalibus testimoniis fidere non posse; in contractibus, sive publicis, sive privatis, nil haberi certum, & quæ sint alia. Inde colligit Thomasius (c). Ex dictis sequitur facilius, & magis perspicue, per tradita a protestanticis Moralistis, questionem fallendi alios esse expositam, quam si cum aliis, a Puffendorffo relatis, (d) distinguas inter falsiloquium, & reticentiam veri, aut hujus ex parte narrationem, exemplo Jeremiæ & Athanasii; item inter mendacium & sermonem ambiguum, vel tacitam quamdam restrictionem. Nam quemadmodum hæc distinctiones ex parte impiam & scelestam opinionem tegunt, qualis illa de reservatione mentali; ita reliquæ, quæ ex reticentia veri & sermone ambiguo quærent effugium, ad litem definiendam non sunt aptæ, sed eandem limitationes admittunt, quas in falsiloquio adhibuimus. Ita ille.

Quæritur IX. Quis sensus orthodoxus de hisse protestanticis scitis?

R. Sunt juri naturæ adversa, scandalosa, & bono publico perniciofa. 2. Sunt injuriosa S. Scripturæ, Patribus. 3. Sunt denique calumniosa doctrina catholica, & Theologis orthodoxis.

Sensus Catholicorum de protestanticis scitis.

Demonstratur Assertum I. Doctrina adstruens mendacia licita tam jocosa, quam officiosa, quocunque casu promovendi commodi, vel amovendi incommodi, seu proprii, seu alieni maxime publici, doctrina adstruens mendacia licita etiam ex consensu alterius præsumpto, quovis fine utili, maxime imperantibus, & superioribus respectu subditorum; doctrina adstruens mendacia, etli perniciofa, quam maxime licita respectu hostium quacunque data occasione extra pacta; doctrina adstruens mendacia, in ejusmodi casibus, non modo licita, sed sæpe præcepta, ac necessaria: immo hanc mentendi artem esse, ex Lutheri oraculo, singularem virtutem, atque prudentiam &c. Doctrina hujusmodi evidenter est naturæ juri adversa, scandalosa, ac bono publico perniciofa; atque hæc est protestantica: ergo Min. demonstrative liquet ex dictis. Maj. demonstratur I. Talis doctrina evidenter est everfiva finis, a natura per sermonem intenti, puta, manifestationis sensibilibis, quo ad animi sensa, & felicitatis publicæ, consequenter, etiam privatæ, quia est everfiva sinceritatis certæ in conversatione mutua, securitatisque absolutæ, in commercio humano simpliciter requisitæ ad felicitatem, Societati humanæ propriam: ergo est naturæ juri adversa.

Sunt natura juri adversa, scandalosa, & bono publico perniciofa.

Maj. demonstratur 2. Talis doctrina pandit latissimam viam ad mendaciorum usum promiscuum: nam, cum in tanta mentendi proclivitate, & occasionibus fere continuis, quivis, si minus habeat, scilicet habere se putet, sibi facile persuadere possit, hic & nunc agi de commodo, vel imminente incommodo, proprio, aut alieno; hic & nunc esse mendacium mere jocolum, vel officiosum: hic

Tom. I.

D d 3

& nunc

(a) In notis ad Grotium L. c.

(b) In ex. licat. Decalogi.

(c) In Jurisprud. Divin. L. a. n. 74. & 75.

(d) L. de J. N. L. c. §. 11. 12. 13. 14. ubi ait: Cum institutus sit sermo, ut quod in animo habemus. offeratur, cogitationum autem nostrarum, quamdiu non proferuntur, in vita humana nullus sit effectus, quomodo tacita illa, & a communi abhorrens, reservatio mentalis possit collecto effectum illum quem prolata verba alias producere apta sunt?

¶ *nunc* præsumi saltem posse consensum; *hic* & *nunc* sibi suppetere jus prævalens alterius perfecto, vel imperfecto, & sic de aliis &c. Cum, inquam, in occasionibus obviis, quis imaginari sibi facile possit, alterum *hic* & *nunc* vel non esse, vel esse non posse jure invitum, adeoque sibi mendacium licitum, *prona erit occasio ad usum mendaciorum promiscuum*; labefactabitur omnis in conversatione *sinceritas*, in sinceritate *certitudo*; fluctuabit in commerciis *securitas*, *nunquam absoluta*, *semper suspecta* ob tot, & tantas exceptiones. Verbo: *sensim sine sensu subruetur omnis obligatio veritatis*, *nihil obstat*, *quo minus quis quid affirmet, vel neget*; *vacillabunt leges contra mendacia, simulationes & fraudes*; *Judices in tribunalibus nunquam erunt sat certi*; *contrahentes nunquam satis securi*; *ipse diabolus, mendaciorum Pater, cum hac doctrina erit facile excusabilis, dicique poterit veritatis protestanticæ Magister*: ergo hæc doctrina est nimium *periculosa*, adeoque admodum *scandalosa*, & bono publico quam maxime *perniciosa*, id quod erat demonstrandum.

Sunt verbo
Dei injurio-
sa & Patri-
bus.

Probatur assertum II. Argumentum protestanticum, pro licentia mendaciorum petitum ab exemplis S. Scripturæ, vel testimoniis Patrum, est *evidenter nullum*: ergo hæc doctrina est *injuriosa S. Scripturæ & Patribus*. A. P. Nullum exemplum est proferibile, quo probatur in S. Scriptura formale mendacium *, ut passim videre est apud Interpretes orthodoxos, cum nec obstetrices ægyptiæ sint præmiatæ, nec *Rahab* laudata ob mendacium (si quod fuit *formale*) sed ob pietatis affectum: *Præmiata est*, inquit, *S. Augustinus*, (a) *non fallacia, sed benevolentia, benignitas mentis, non mentientis*. Patres quod spectat, nullus adduci potest in medium, qui, *licentia tam protestanticæ vaga, mendacium probarit*. *S. Chrysostomum & Hieronymum recte excusat Cornelius a Lapide*, quod per mendacium *simulationem & dissimulationem* indicarint (b). Idem sentiendum de *S. Augustino* supra allegato, de cujus mente aliunde certo constat. Et si qui fuere in prima ætate, quales recenset *Cornelius*, (c) *Origenem, Hieronymum, Chrysostomum, Theodoretum, Theophylactum, Cassianum, Rupertum, Bedam, Clementem*, mendacii, in circumstantiis *maximæ utilitatis, vel necessitatis private*, apologetæ, deferendi sunt, quia jam constat, sententiam de licentia mendacii formalis, vel restrictionis pure mentalis, quocunque in casu possibili, esse *prorsus improbabilem & certo falsam*.

Sunt calum-
niosa Theo-
logis ortho-
doxis.

Demonstratur III. Argumentum retorsionis protestanticæ in *occultationem veritatis*, per restrictiones mentales, quali totidem in casibus licitas apud Catholicos, ac mendacia penes Protestantæ, *evidenter est nulla*: ergo est *calumniosa doctrinæ Catholicæ, & Theologis orthodoxis*. A. P. I. Quia nulla licita orthodoxis restrictio *pure mentalis, mere interna, nullo modo sensibilis, vel a communi loquendi usu penitus aliena*, uti per calumniam doctrinæ nostræ affingunt protestantes Moralistæ; sed restrictio *advertibilis*, nec a communi loquendi usu *absolute aliena*, nec *positive* intenta ad alterius deceptionem, sed ad veritatis occultationem necessariam. 2. Quia & hic restrictionum usus promiscuus minime licitus, sed non nisi *suppetente justa causa, necessitate, vel utilitate gravi exigente, & nullo interrogantis suppetente jure permissus*: atqui est ingens chaos inter occultationem veritatis catholicam, & mendaciloquentiam protestanticam; est disparitas, per plures *parafangas*, inter licentiam mendacii tam *jocosi, quam officiosi, immo & perniciosi*

rel-

* Inde Grotii notator, Zieglerus protestanticus, recte corrigit Grotium L. 3. c. 1. §. 9. in hæc verba; *non arbitror exemplum mendacii in sacris litteris probari &c.*

(a) L. contra mendac. c. 19.

(b) Cornelius in Exod. c. 1. v. 20. Item in Josue c. 2. v. 5.

(c) L. c. in Josue.

respectu hostium, protestanticam, & inter restrictionem non pure mentalem, exigente necessitate, & utilitate non qualicumque, sed *justa*, atque *gravi* permissam, atque ut Patres antiqui loquebantur ex Platone, non nisi quandoque instar bellebori, & medicaminis adhibendam. 3. Quia in doctrina orthodoxa firmum manet Augustini effatum (a): mendacium quodvis (si quidem occultari veritas licite nequeat) liberrime recusandum, & moriendum esse potius pro innocentissima veritate. *

Queritur X: Quomodo in officiis jurantium extravagantur protestantici Moraliste?

R. I. Grotius (b) dogmatizat cum Zieglero, Hennige, & aliis, obligare deliberatum juramentum, etiam absque animo jurandi, vel sese obligandi prolatum, quod de foro externo indubium, de foro interno sic ex Laymanno intelligendum (c): cum juramentum, mere materialiter prolatum, non sit verum, sed fictum, & dolosum juramentum, ratione scandalali, aut damni amovendi, non item propriam ex religionis virtute obligationem adfert. Hinc, quia in foro externo judicatur secundum sensum verborum, Puffendorffii ratio non stringit, quod quis tacita intentione impedire effectum posset, cui producendo institutum est, adeoque omnis usus juramentorum tolleretur (d). 2. Idem ait, (e) illicitum esse juramentum ad interpretationes quasvis, non plane usitatas, eo quod veritas omnino requiratur in eo sensu, quem homo audiens intelligere, fide optima, existimatur, ut plane detestandam asserat illorum iniquitatem, qui ut pueros talis, ita viros jurejurando fallendos asserere non dubitant. Sed, si restrictiones licitas, juramento firmandas, etiam quavis gravi, & justa causa exigente, sugillat, oppido errat, ut colligere est ex dictis. Si locutiones contra ipsam mentem, quas falsiloquia dicunt Protestantibus, toties licitas asserit, & juramenta opposita esse licita affirmet, necesse est, quia juxta Puffendorffium, (f) & DD. communem, juramentum assumit naturam actus, & ubi jus mentiendi, nulla fiet irreverentia juramento: quæ sequela est detestanda plane iniquitas doctrinæ protestantiæ moralis, quæ ut pueros talis, ita viros mendacis, ac consequenter & juramentis, falli posse admittit. Neque emergit Thomasius, (g) dum talia juramenta, non quidem perjuria, temeraria tamen esse, affirmat, eo quod in falsiloquiis nulla sit jurandi necessitas: nam promovenda commoda, & amovenda incommoda, seu propria, seu aliena, & frequentem & magnam afferre possunt necessitatem, ut testis ipsa experientia. 3. Idem juramentum per falsos Deos simpliciter obligatorium affirmat, quem errorem & Vitriarius expilavit; sed corrigitur a Zieglero, & sic de aliis.

R. II. Puffendorffius cum suis scholiasticis, uti & Vitriario, alias Grotii assecta, male corrigit Grotium, dum juramentum, dolo elicitum, simpliciter

Protestantica extravagantur in officiis jurantium: Grotii, ejusque Notandum.

Puffendorffii, ejusque Notandum.

D d 4

citer

* Ex his colligere est 1. Quam futiles sint protestantici passim pseudologastri, dum, ex calumniis inouisti Montalsii provincialibus, toties crepant equivocationes Jesuiticas. An non nos, meliore jure, in apicem producimus doctrinam Moralem protestanticam, verissime mendacem? Colligere est 2. Detectam tandem esse causam fundamentalem, cur Protestantici Logomachi, tam effrenata, & impudenti prorsus licentia, ubique obvia vomant mendacia, quam maxime perniciosa in Jesuitas: nempe hos habent pro pimpiliis inter suos hostes: ergo mendacia contra illos licita ex doctrina morali protestantica, ipso ex Lutheri apophthegmatis virvivi, atque prudentia annumeranda.

(a) L. contra mendac. c. 17.

(b) De J. B. & P. L. 2. c. 13. per totum.

(c) L. 4. mor. Tract. 3. c. 1. n. 3.

(d) L. 4. de J. N. & G. c. 2. §. 5. Item de officio hominis c. 4. §. 5.

(e) L. 3. c. 1. §. 19.

(f) De officio hominis c. 9. §. 6. Juramenta non producunt in se novam obligationem &c. non immutant naturam & substantiam promissi, sed velut accessorium vinculum superveniunt: Unde frustra excipit ejus notator Weberus: cum reservationes mentales sint comissa officia sermocinantium, multo magis repugnant officiis jurantium.

(g) Jurisp. Div. L. 2. c. 9. n. 90.

citer nullum dicit: nam nisi dolus verteretur circa substantiam; aut circumstantiam, ex mente jurantis substantialem, probabilius stringit, uti & Gabonitas a mendacio haud vere excusat, eo quod per fictum sermonem, astutiamque Israelitis damnum nullum intulerint (a). Idem non satis bene emendat Grotium, dum & juramenta, vi metuque injusto extorta, tam absolute annullat, cum probabiliori calculo, ut valida jure naturæ, plures defendant eodem modo, quo pacta, quorum accessoria esse intelliguntur. Nec sequitur, Deum, nominis sui abusu, favere facinori impio, sic ut juramentum fiat vinculum iniquitatis, uti infert Henniges, (b) vel prout Puffendorfius arguit, (c) Deo probari, ut innocens se spoliat bonis, conferatque in impium, ut ne gratis sit sceleratus: quia obligatio non oritur a scelere juramentum extorquentis, sed a voluntarietate jurantis, qui sine scelere juramentum explere, quando potest, debet, præcipue cum innocentia jurantis, & injuriæ cogentis, per viam rescissionis, juxta multos etiam naturaliter licitæ, præcaveri possit. * 2. Idem, dum Grotius emaculat, se ipsum contaminat, scribens, absurdum esse juramentum per rem, quæ opinione Divinitatis destituitur, velut per templum, more Judæorum, uti explicat Weberus: quia, ut recte advertit Grotius, jurans per templum, cælum &c. relative jurat per Deum, qui præsidet templo, Cæloque, uti Christus ipsemet declaravit (d): Unde Vitriarius a suo Duce Grotio per Puffendorfiū seductus est.

Thomasi
& Fleischeri,
Thomasi
siano more,
extravagan-
tiii.

§. III. Thomasius, in secundis curis juris naturalis depravandi, seu in fundamentis, male fundatis, (e) per statilicū crityrion, detexit arcanum Papatus grande, ** circa jurandi morem, soro quoque Christiano inductum. Sic inquit I. Postquam Principes Christiani ad Imperii gubernacula admoti sunt, tum demum illa regula invaluit, non esse credendum testi injurato. Cum ab illis temporibus Clerus Romanus fundamenta jecerit summæ potestatis acquirendæ, ostendendum erit, inter fundamenta etiam fuisse, ut sub prætextu fori interni, & causarum spiritualium, ad se traherent potestatem judicandi de negotiis plerisque civilibus. 2. Et cum viderent in juramentis invocari Deum, ut testem & vindicem, adeoque jam adesse prætextum speciosum, *** causas juramentorum ad spirituales referendi, operam dederunt, ut juramenta adhererentur in negotiis plerisque tam judicialibus, quam extrajudicialibus. 3. Sed ut magis extenderent fines fori pseudo-interni, & Jurisdictionis Ecclesiasticæ, docuerunt, contra principia juris Naturæ & Gentium, ac si clausula juratoria non sit consideranda, ut accessorium quidpiam; sed ut propositio separata, in qua aliquid promittatur Deo, **** quod tamen falsum esse ostendit ipsa invocatio Dei in testem. 4. Hæc hypothesis falsa ita communis facta, ac pro articulo fidei habita fuit, ***** ut non modo Grotius, sed & Puffendorfius, se ex conclusionibus

(a) L. 4. de J. N. & G. c. 2. §. 7.

(b) In Grotium L. 2. c. 13. §. 14.

(c) J. N. & G. L. 4. c. 2. §. 8.

* Quod Grotius de litro, latroni per juramentum promisso; de fide jurata se sistendi tyranno &c. videatur Laymannus.

(d) Puffendorf. J. N. & G. L. c. §. 3. Item de officio hominis c. 9. §. 3. Grotius L. c. §. 11. allegans Mattheum c. 23. 21.

(e) L. 2. c. 9. per totum.

** Fleischerus in instit. J. N. & G. L. 2. c. 9. §. 3. denuo nugæ Thomasi nugatur: Arcanum papæ, inquit, sub his principiis latuisse, non opus est, ut moncamus, cum clare id elucescat ex natura juramentorum uti in jure Canonico nobis describitur &c.

*** Canonistis docentibus juramenta esse speciem cultus Divini.

**** Præeunte Augustino, ut ait, confundens imperite obligationem religionis respectu Dei, & iustitia respectu proximi: addens se arcanum politicum hic latens alibi ostendisse.

***** Quo quid inanius dici possit?

bus falsis, inde promanantibus, non potuerint explicare. * 5. Inter quas etiam illa est, quod, hoc errore admissio, obtinuerint illam æque falsam regulam, & a principiis juris naturæ aperte recedentem, quod juramenta, quæ salva salute (conscientia) servari possunt, servanda sint, ** etiam si alias, si citra clausulam juratoriam fuissent illi actus, a legibus civilibus pro infirmis habiti fuerint. *** 6. Quod ergo hæc regula tam diligenter inculcetur in jure Canonico, aperte factum est ob interesse Cleri Romani, quia hoc pacto Clerus sibi vindicavit tacite potestatem legislativam, & Judicalem corrigendi leges civiles, & sententias Judicum sæcularium. 7. Sed & subfuit interesse pecuniarium Cleri Romani, ut illi, qui Ecclesiis quid promississent, & alias minorennitatis, doli, fraudulentæ persuasionis, & similibus, se liberare possent, firmiter tenerentur. **** 7. Ex eadem hypothesi, ***** & ex eodem interesse fecerunt etiam ex perjurio crimen Ecclesiasticum; quo obtento induxerunt etiam juramenta religionis, ut imperium etiam in conscientias Politicorum sibi vindicarent. Denique addit, quod, ex eodem fundamento, deducendum sit etiam crimen hæreseos, uti & Canonistarum erronea de blasphemia dogmata, quæ alibi exposuisset. Hæc ille. Et quid Orthodoxi hic reponant? Semeptisam evertit loquentia, aperte calumniosa, antiloga, falsa, atque erronea. ***** Inde forsitan non mirum, quod usus æquali haud dubie stylo in alios, etsi Protestantes, ejus quædam scripta illustre infortunium passa sint. *****

* Sugillat Grotium, semel vera loquentem, de juramento valido, etsi per vim extorto. Item Puffendorfium, cavillationes in juramenti recte excludentem. §. 12. etsi veritatem hanc, quasi invito sibi elapsam, mox falsitate duplici maculet, dicens: Sic Alexander VII. cum sub initium Pontificatus jurasset, se cognatos suos Romæ non recepturum, mox Authoribus Jesuitis, Juramentum elusit, dum eos, apud Castellum Gandolphi primum recepit, & inde Romam secum deduxit, ut refert Author Nepotismi, Puffendorfo non ab similibus quadruplator.

** Ait peculiare interesse Cleri Pontificis, sub hoc asserto latens, se alibi detexisse; nos falsitatem Thomasi asserti infra detegenus.

*** A jure naturali saltat ad civile.

**** Contra Thomasi brocardicum: querenda pecunia primum, post Deus, eique debita reverentia.

***** Augustini, ut ait, & Canonistarum, deduci doctrinas partim falsas, partim ambiguas V. G. non esse jurandum, nisi necessitas exigat; pejeratio non deferendum juramentum &c. doctrinæ hujus corruptelas, & Augustini, jurisque canonici sputa lingentibus etiam protestantibus, ut lamentatur.

***** Calumniosa de arcanis, & interesse Papatus merissime dictis: antiloga, in juramenti nunc ad causas plerasque extensis, nunc absque necessitate non exigendis: falsa, atque erronea de perjurio, crimine hæreseos, juramento religionis &c.

***** Gespräch in Reich der Todten P. 2. edit. A. 1732. Zwischen Thomaso und Francke s. m. 77. Francke: Da in Dänemerk auf Ansehung Herren D. Masi Zwey von ihneu edierte Monaten durch den Hencker öffentlich Verbrannt, und hernach die Disputation de jure Principis circa adiaphora, und der edierte Monzambanus zu Leipzig confisciret Worden: wie war ihnen Herr Thomasi da zu Muth?

E L E N C H U S P O S I T I O N U M,

Quæ continentur in Elemento secundo Parisi I. de Jure natura.

- I. **O**fficium hominis in genere est *quævis actio hominis, directæ ad suum finem*. II. *in specie, respectu juris naturalis, est actio hominis, ex præscripto legis, directæ ad suum finem, seu felicitatem, naturæ rationali propriam*. III. Porro cum hæc felicitas dependeat ab objecto triplici, nempe a DEO, semetipso, & proximo, *triplex oritur officium hominis, DEO, sibi ipsi, & proximo, debitum*. pag. 227
- II. Officium hominis erga DEUM est *actio hominis, ex debito conformanda legi naturæ, præcipienti religionem erga DEUM, in quantum quidem naturalis ratio eam consequi potest*. II. Hoc officium est duplex: *theoreticum, consistens in recta DEI notitia; & practicum, consistens in debito ejus cultu*. 228
- III. Notitia de DEO partim est *presupposita ad jus naturæ; partim sub eo, ejusque officiis est comprehensa*. II. *Presupposita ex primis principis lumine naturæ notis, est dari Ens primum, supremum, iustum ac providum; item felicitatem, hujus vitæ terminis conclusam, non posse esse finem hominis adequatum, adeoque animam non esse mortalem cum corpore, sed manere superstitem, saltem ad premium, vel pœnam*. III. Notitia amplior de DEO, *vulgaris acquisita, recte dicitur sub naturæ jure comprehensa*. *ibid.*
- IV. Utraque hæc notitia proprie spectat ad disciplinam Jurisprudentiæ naturalis, contra quam A Catholicis Moralistæ passim statuunt. II. Unde deducitur multiplex Protestantium error, maxime *Puffendorffii, Thomasi, & aliorum, qui hanc notitiam male a Jurisprudentia naturali sequestrant*. 229
- V. Notitia de Deo prima, & *presupposita* refertur ad jus naturæ *negativum* prohibendo *Atheismum, & Epicurismum*. II. Qua in re turpiter hallucinatus fuit *Hobbesius*. 230
- VI. Notitia de DEO *vulgaris* est juris naturalis *positivi*. II. Ad quam reducitur sensus de unitate DEI contra *Polytheismum*; sensus de excellentiâ DEI super omnia creata contra *paganismum*. 231
- VII. Notitia de DEO magis exacta est Theologiæ naturali propria, ad quam spectat sensus de infinita DEI perfectione in omni genere. II. Unde protestantici Moralistæ in suis propositionibus Theoreticis Jurisprudentiæ naturali haud satisfaciunt. 232
- VIII. Cultus DEO debitus est *cogniti Numinis veneratio, certis naturæ legibus definita*. II. Dividitur in *internum, & externum*. III. Cujus utriusque fundamentale principium est *amor DEO debitus*. *ibid.*
- IX. Circa officia Divini cultus *in genere*, est obligatio positiva tendendi ad finem a Creatore homini præfixum, præcipue vero ad finem, *simpliciter ultimum*. 233. II. Porro hic finis ultimus est sola felicitas, seu conjunctio cum DEO, habita ex officiis hominis erga DEUM, quæ sola *substantialis, ac ultimato necessaria, cui proin felicitas cætera, tanquam finis secundarius, subordinanda*. *ibid.*
- X. Circa officia cultus Divini *in specie* est obligatio naturalis colendi DEUM *cultu interno* per actus amoris super omnia, spei, laudationis, gratitudinis, timoris &c. 234. II. Atque hæc officia naturæ jure graviter sunt præcepta. *ibid.*
- XI. Idem tenendum de *cultu externo*, interni complemento, saltem ut est *communis, signisque naturalibus expressus*. 235. II. Unde, quæ hæc ex parte scripsit *Thomasius* cum suis Amanuensibus, non modo falsa sunt, sed & erronea. 236
- III. Cultus DEI externus *specialis*, seu ut certis ritibus specificè est definitus, juris dicitur positivi, seu Divini, seu humani. 239
- XII. Circa officia erga Deum, *loquendo in genere*, naturæ jure prohibitum est, quidquid notitiæ Dei, cultuique præcepto oppositum est. 240. II. *In specie*, circa officia theoretica, quam practica, prohibita est, præter atheismum & polytheismum, omnis species idolomaniz, omnis divinatio, magia, superstitio, perjurium, blasphemia &c. *ibid.*
- XIII. Erroneus est *Puffendorffus* cum suis, quod religionem omnem a Jurisprudentia naturali, vel *simpliciter* sequestrarit; vel saltem non nisi *indirecte* a naturæ jure attingi contenderit. II. Id quod ex ipsismet ejus principis demonstrari potest. *ibid.*
- XIV. Erroneus idem est *Puffendorffus* cum suis, quod religionem naturalem, prout nempe pertinet ad jus naturæ, intra sphæram hujus vitæ terminandam, asseveret. II. Id quod de novo ex ipsismet hujus Authoris principis demonstrari potest. 241
- XV. Controversia de *habitu religionis naturalis ad Christianam*, seu de *divisione potestatis sacre a profana*, est nostra ætate, ob Protestantium conamina, maximi momenti. 243. II. Præcipue ob *Puffendorffium*, qui Hierarchiam Ecclesiasticam in sua Jurisprudentia naturali *latenter*; in suo *aureo*, ut vocant, libello de *habitu religionis Christianæ ad vitam civilem*, etiam *patenter* subruere tentavit. *ibid.*
- XVI. Origo controversiæ fluxit ex *Lusberi* deformatione, Ecclesiæ inducta, ejusdemque erroribus, dudum damnatis. 245. II. E quibus, veluti cæmentis, surrexit varietas Ecclesiæ protestanticæ prothea. 246. III. Unde & absque ideæ regiminis Ecclesiastici, de Ecclesia ut *mero collegio in Statu*; de jurisdictione *interna* penitus nulla; de *externa*, partim Collegio, partim Princi-

- Principi transcripta: verbo: de jure Sacrorum penitus profanato, ut protestantica Ecclesiam regimen, quovis pene in territorio aliud, Puffius Tubingensis merito *anonymum* appellet. *ib. & seq.*
- XVII. Etiam Puffendorfus, in sic dicto *aureo* libello, religionem adstruit, ab omni Imperio liberam; potestatem Ordinis laicali vocationi, potestatem jurisdictionis summum Imperio tribuit. 253
- II. Autonomicam licentiam fundat in naturali libertate, quam per legem Christi elevatam dicit, non alienatam; potestatem ordinis, naturae lege omnibus communem, in lege Christi per baptismum cunctis communicatam affirmat, si accedat vocatio; potestatem jurisdictionis Ecclesiasticam, ex naturali jure summi Imperii, Principibus competere judicat. 255
- XVIII. Hujus systematis commentitii momenta, quo ad autonomicam libertatem religionis, praesertim interna, sunt nugatoria. II. Uti & illa Puffendorfi thesis, qua hanc licentiam, quasi tantum ad speciem Reipublicam adversam, pronuntiat. 257
- XIX. Rationum fucus de potestate Ordinis, per baptismum etiam laicis propria, & solo verbi ministerio definita, est protestantica vermiculosus, nec nisi inaniter e naturae lege petitus, vel etiam per sacram paginam coloratus. 258
- XX. Aequae frivola est rationum supplex, qua de potestate jurisdictionis Ecclesiasticae, quasi naturae jure Imperantibus propria, a Protestantibus profertur in medium. II. Unde erronea Puffendorfi thesis est, quod potestas duplex, in civitate summa, est in genere diverso, per se sit perniciosa Reipublicae, & naturae principiis adversa. 262
- XXI. Juxta Moralistas orthodoxos habitus religionis naturalis ad Christianam est suo modo dispositivus. 266. II. Jus vero sacrorum, seu potestas sacra, nullatenus competit potestati politicae ex natura rei, ut ex lege naturae inaniter supponunt cum Puffendorfo protestantici Moralistae. 267. III. Sed neque competit potestati politicae ex jure humano, id quod ex sua collegiali Ecclesia illi ipsi male exculperere conantur. 268. IV. Hinc quae solent opponere, nervo carent. 269
- XXII. In systemate protestantico habitus religionis Judaicae ad Christianam est admodum proportionatus, praecipue quo ad potestatem sacram, ut ajunt, Regibus propriam. 270. II. Sed vel propria non fuit, vel si quandoque fuisset, paritas nulla foret a lege Judaica ad Christianam. 271. 273. III. Immo jus sacrorum, seu potestas sacra, nullatenus competit potestati politicae jure Divino antiquo, uti ex Lege scripta veteris Testamenti inaniter arguunt protestantici Authores. 276
- XXIII. Spectando habitum religionis Christianae ad vitam civilem, in principiis protestanticis illa haud facit statum in statu, sed merum collegium, potestati politicae subordinatum. 278. II. Id quod, mira vaniloquentia, Puffendorfus, cum suis symmitis protestanticis, probare contendit ex fundatione Ecclesiae, quasi a Christo & Apostolis factae absque omni jurisdictione. *ibid. & seq.* III. Solo munere docendi tradito absque omni potestate. 279
- XXIV. Id ipsum Puffendorfus, Lutherico errore, probare nititur ex Ecclesia quasi merissimo veritatis Regno interno. 281. II. Quod, si statum faceret, distincta praedictum potestate, derogatorium foret Majestati politicae, in sacris paginis toties firmatae; immo magnis praedictis adversaretur civili vitae, uti ipse Author inaniter praetendit. 283
- XXV. Hanc ipsam Ecclesiam collegialem idem Puffendorfus, protestantico abusa, fucare conatur e sacris paginis. 285. II. Ex testimonis SS. Patrum. 287. III. Pejus eandem fulcire tentat e violentis quorundam Caesarum, in sacra jura involantium, ausibus. 288. IV. Pessime ex praetenso jure in convocandis Conciliis. 291
- XXVI. Contra est dogma Catholicum, esse in Ecclesia Christi potestatem spirituales jurisdictionis externae, & quasi politicae. 293. II. Est insuper dogma Catholicum, hanc potestatem spirituales jurisdictionis externae esse a temporali politia penitus distinctam. 295. III. Quae opponi solent inania sunt. 296
- XXVII. Est dogma catholicum, jus sacrorum, seu potestatem sacram, nullatenus competere potestati politicae jure Divino novi Testamenti, ut erronee statuunt iidem protestantici Authores. 296. II. Potestas circa sacra neque competit summis Imperantibus jure Ecclesiastico, seu ex concessione Pontificum, uti evincere contendunt nonnulli protestantici Dogmatici. 301
- XXVIII. Scopus profanatae potestatis Ecclesiasticae a Puffendorfo intentus, & per tot molimina, non modo in jure Naturae, sed praeripimus in suo, sic dicto, aureo libello de habitu religionis Christianae ad vitam civilem, quaesitus, non est alius, quam infelix Protestantismus, per emolumenta status civilis commendatus, & accommodata religione male suffultus. 303
- XXIX. Est aperta Protestantismi infamia, quod per habitudinem ad civilis regiminis scita ac commoda, determinentur ejusdem dogmata, isque hoc respectu, velut magis fovendus, Christianis Principibus a tribu pseudo-politica obrudatur. 305
- XXX. Est Puffendorfiana calumnia, palmari mendacio sociata, qua scripsit, Religionem catholicam per se, & ex sua natura disponere ad turbas, & exitiabiles morbos, in civitate excitandos; religionem vero protestanticam disposuisse quondam mere per accidens, ex rerum conversione, & atrocitate adversae partis. 306
- XXXI. Est Puffendorfiana protervia, multiplici falsitate sustulsa, qua venditur, Religionem catholicam esse status publici habem, regimini politico minus accommodam, Regentibus quo ad rationes status periculofam, atque perniciofam, adeoque protestantica minus fovendam, ac promovendam. 306
- XXXII. Est Puffendorfiana maledicentia, evidenter nugatoria, qua scribit, Religionem catholicam Principibus merito reddi suspectam, oblectionem sacrae scripturae non permissam; ob Cleri potentiam, Religionis praetextu tam pervicaciter defensam, & denique ob ejusdem servitiam in adversae partis fautores. 307
- XXXIII. Puffendorfi libellus de habitu religionis Christianae ad vitam civilem, tantum abest, ut aurei epitheton quaecumque promereatur, ut potius variis incisiis, antilogiis,

- giis, & ineptiis sit oppido *plumbcus*. 307 II. Idem libellus non tam *areus* est, quam mendacius, calumniisque admodum *ferragi-neus*. 309. III. Idem libellus non tam est *areus*, quam erroribus hæreticis putidissime *lucus*. 310
- XXXIV. Per officia hominis erga se denotantur *actiones hominis, ex debito conformande legi nature, præcipienti ordinatum amorem sui*. 311. II. *Proprie cadunt sub jus naturæ, & suntque pars formalis Jurisprudentiæ naturalis*. 312
- XXXV. In principio officiorum hominis erga se non convenit inter protestanticos Moralistas. 313 II. Est minus apposita, & falsa *Puffendorfi* thesis, qua officia hominis erga se, *non nisi ex religione, & socialitate* adstruit, sic ut, si homo servus DEI, & membrum Societatis humanæ non esset, ipsius nulla erga semet officia intelligi possent. 314
- XXXVI. Magis etiam abstracta est *Thomasi* sententia, qua officia hominis erga se, *ex solo socialitate principii* derivanda, affirmat. 315. II. *Fleischeri* ex *Thomasi* reformato desumpta opinio de *regulis honesti* est rationi difformis; *Kemeritibus* de *naturali amore sui* probabilis, suo modo tamen exponenda; atque intelligenda. 315
- XXXVII. Verum principium est *amor, sibi naturaliter debitus, ad felicitatem, natura rationali propriam, necessarius*. 316 II. Unde hæc officia debent esse subordinata secundum regulas ordinati, & naturaliter, *debiti amoris*. *ibid.* III. Sunt in triplici classe, & scilicet partim *bona animi*, partim *corporis*, partim *bona hominis totius*. *ibid.*
- XXXVIII. Officia hominis, quo ad *culturam intellectus* seu *perficiendi*, seu *emendandi* ordinantur ad acquirendam notitiam de DEO, *semetipso, & proximo* per cognitionem veri & boni, ac discretionem falsi, mali que veritatem, quanta quidem *vulgari industria* haberi potest, & *absolute* necessaria est ad vitam *boneste*, atque ad finem, creaturæ propositum, *apposite* transigendam. 317 II. Quo ad *culturam voluntatis, seu perficiendæ, seu emendandæ*, efficiunt, ut voluntas, secundum rationem, rectis instructam principiis, confectur bonum, & averteret malum; ut operetur ex principiis amoris, sibi naturaliter debiti, in ordine, ad finem seu felicitatem, rationali naturæ propriam. *ibid.* III. Atque hæc officia hominis erga se, *quo ad memoratam animi culturam*, sunt *nature jure præcepta*; iisque oppositi errores, seu vitia, sunt *nature jure prohibita*. 318
- XXXIX. Officia hominis erga se, *circa culturam corporis*, ordinantur ad corpus sustentandum necessario victu; ad tuendam sanitatem debitus mediis; ad integritatem conservandam, *per se loquendo*, vireque fovendas, conditioni status necessarias. 319
- XL. Naturæ jure *leviter* saltem prohibita est refectio corporis, *ad usque satietatem*, hoc est, *immoderata, solius causa voluptatis*, quasi appetitus naturalis licite possit, *etiam universaliter*, suis actibus frui. 319
- XLI. Naturæ jure *graviter* prohibita est, *per se loquendo*, omnis ingluviæ, ebrietatis, rationis & sanitatis evertiva. 321
- XLII. Naturæ jure *graviter* prohibita est, *per se loquendo*, mutilatio proprii corporis, *sanitatis suæ destructio, vitæque servandæ absoluta incuria*. 321
- XLIII. Est obligatio *ad media*, corpori, *sanitati vitæque sustentandæ, & conservandæ strictè, vel minus strictè* necessaria. II. Unde prohibitum naturæ jure otium, temporali cura nimia, luxus, avaritia &c. 322
- XLIV. Naturæ jure prohibitus est *totalis bonæ famæ neglectus*, præcipue si cum præjudicio proximi, aut boni publici sit conjunctus. II. Permissus tamen est quandoque *quidam famæ neglectus respectu sui*. III. Permissus quoque, ac licitus appetitus honoris ordinatus. 323
- XLV. Naturæ jure præceptus est usus corporis, sensuum, & facultatum exteriorum legitimus. II. Inde corporis, sensuumque oblectamenta, *rationi conformia, ac ordinata*, naturæ jure permittuntur. III. *Immoderata* vero prohibita. 323
- XLVI. Scandalosæ, & merito damnatæ sunt quorumdam propositiones, quæ dicunt, *mollitiem, spectato solo nature jure*, haud esse prohibitam, sed quandoque bonam, immo obligatoriam. II. Neque fornicationem esse malam *secundum se*, sed solum ut prohibitam a DEO. III. Idem sentiendum esse de sodomia, & bestialitate. 324. IV. Rationum fucus a *Caramuele*, aliisque oppositus, *evidenter* est putidus, ac nullus. 325
- XLVII. Scandalosa, & *evidenter* falsa est assertio *Lamberti Veltbusti, Thomasi, & aliorum*, qua tenent, *meritis rationibus naturalibus* demonstrari haud posse, omnem scortationem, etiam ad bestialitatem quæ pertinet, aut concubinatum, aut lenocinium, naturæ jure esse prohibitum. 327
- XLVIII. *Circa culturam animi, ac corporis*, magna habes est Moralistarum protestantium, maxime *Puffendorfi*, officia hominis erga se, *non nisi reflexa obliquitate*, retrahentis ad jus naturæ. II. Et sub specioso joco *Jurisprudentiæ naturalis* Protestantissimi lolia disseminant. 329 II. Item *Thomasi* sub permissivi juris naturalis velamine, *Epicurismi* lumen pestiferam ætati Academicæ affricantis. 330
- XLIX. Jus necessitatis recte dicitur *facultas, æquitate naturali fundata, se eximendi a lege, que ad casum necessitatis non præsumitur a Legislatore extensa*. II. Porro cum varia sit necessitas, *extrema, gravis, absoluta, respectiva* &c. varia quoque est proprietas, quæ inest juri necessitatis. III. Hæc autem desumenda ex triplici circumstantia: *ex qualitate necessitatis*, quæ urget; *ex natura legis*, cui contraveniendum; *ex indole officii*, quod prætermittendum. 331 334
- L. Non quævis necessitas, sed solum *extrema*, vel etiam *gravis absoluta*, parit jus eximens a lege, *per se loquendo*. II. Neque extrema, *regulariter* eximit a lege, seu naturali, seu Divina *negativa*. III. Eximit tamen extrema, vel etiam gravis absoluta, *per se*, a lege tam naturali, quam Divina *affirmativa*. IV. Ut i humana. 332
- LI. Lex humana potest tamen obligare, etiam cum periculo vitæ; immo sic obligare præsumitur pro casu boni publici, & salutis Reipublicæ. II. Unde si transgressio legis cedere

- deret in grave præjudicium boni communis, vel Republicæ, nulla necessitas, *etsi extrema*, eximeret a tali lege. 333
- LII. Defensio justa, contra vim injustam, originem trahit *ab amore cuius congenito*, in quo, *velut principio, per rationem ordinato*, etiam fundatur. 334
- LIII. Defensio vitæ propriæ justa, contra vim injustam, cujuscvis aggressoris injulti, *etiam cum ejus occisione*, est juris naturalis permiffi, seu jure Naturæ cuius licita. 335. II. Non obstantibus, quæcunque in oppositum afferri solent. 336
- LIV. Est insuper licita, jure naturæ, justa defensio bonorum naturalium, qualia sunt *membra, pudicitia, libertas*, contra vim & vim, *etiam cum occisione aggressoris injulti*. 339. II. Eodem modo est licita defensio justa bonorum fortunæ, si in *notabili* quantitate, vel pretio, sive eripienda, sive erepta, non nisi morte furis, aut servari, aut recuperari possint. *ibid.* III. Replicæ, opponi solitæ, nil evincunt. 340
- LV. Est etiam licita, jure Naturæ, justa defensio bonorum, famæ, honoris &c. II. Quamvis respectu *solius* honoris, vel famæ, *speculative* magis procedat, quam *præctice*. III. Id quod adhuc magis intelligendum de recuperatione honoris, seu vindicatione illatæ contumeliæ. IV. Unde in statu civili, præcipue *Christiano*, multo minus potest habere locum ejusmodi licentia privatæ defensionis. 342
- LVI. Falsa est thesis, qua dicunt cum *Puffendorfo*, defensionem famæ & honoris *privatam* esse necessariam partim incolumitati propriæ, partim publicæ felicitati. II. Quæ assertio neque tenet respectu status naturalis *mere libertatis*. 344. III. Salvis tamen propositionibus, ab *Alexandro VII.* & *Innocentio XI.* damnatis, per jus naturæ posset defendi honor, *etiam factis læcessus*, vel in casu *certis circumstantiis* affecto, saltem *speculative* loquendo, quam distinctionem non satis icite explodunt *Boecieri*, & *Montalii*, Authores acatholici. 346
- LVII. Ut defensio sui, suorumque sit justa, requiritur *moderamen inculpate tutele*. II. Hoc fundatur in necessitate *simpliciter*. III. Eaque tali, ut periculum debeat esse *certum, præsens*, nec aliter, nisi *iniqui aggressoris morte, evitabile*. IV. Quamvis in hujus conditionibus laxiore interpretationem poscat status Naturæ, quam civitatis. 348
- LVIII. Etsi sufficiat præsentia periculi *moralis*, non tamen illico infertur, licita etiam esse inferendæ mortis præventio, saltem *præctice* loquendo. 351. II. Quo modo licita est defensio propria, permiffa est etiam aliena. 354
- LIX. Etsi jure Naturæ permiffa sit justa sui, suorumque bonorum defensio, nulla tamen est obligatio, se suaque defendendi *regulariter*, præcipue cum occisione injulti aggressoris. 354. II. Unde licita est *indirecta* sui occisio, non tamen *directa*. 355. III. Quod quid nonnulli inaniter opponant. *ibid.*
- LX. Inter causas legitimas exponendi vitam, sibi que mortam indirecte confiscandi est *vera religio; salus proximi, immo & vita* ejus *conservanda; conservatio pudicitie, bonum disciplinae religiose, bonum publicum &c.* II. Sunt etiam plures casus, in quibus vita licite exponi potest. 358
- LXI. Non modicæ sunt Moralistarum protestantium aberrationes circa jus necessitatis, in quo præ cæteris *Hugo Grotius* non raro est admodum confusus. II. *Puffendorfus* in jure defensionis, *protenso in infinitum*, nimium liberalis. III. *Inomasus* est sæpe erroneus, seu admodum perniciosus. 360. IV. Maxime quod ad autochiriam, *etiam directam*, & quo ad pudicitiam, *supratoris necesse*, licite haud defendendam. 362., & seq.
- LXII. Duellum recte dicitur *singulare certamen, ex privatis causis, ab utraque parte sponte, & ex corditio susceptum, designato loco & tempore, ad occisionem, mutilationem, aut gravia vulnera insignenda*. 364. II. Dicitur in *publicum, privatum, judiciale, extrajudiciale, equestre, plebeum*. *ibid.*
- LXIII. Origo ejusdem *prima* est a *Dæmone, aitera* a *Gentilibus*, maxime *Romanis*. 364. II. Inde *Monomachia*, seu duellum proprie dictum, est omni jure illicitum. *ibid.*
- LXIV. Præcipue illicitum est, etiam Naturæ jure, duellum pro tuendo honore, aut ignominia vitanda, aliisque ex causis privatæ ostentationis, odii, vel vindictæ susceptum. 365
- LXV. Etiam duellum *judiciale*, seu ad veritatem probandam, seu ad litem terminandam, seu ad innocentiam demonstrandam, seu ad objecti criminis culpam purgandam, omni jure est illicitum. 366
- LXVI. Duplici tamen casu licitum posset esse duellum, DEO nempe jubente, & causa DEI, Religionis veræ, ac bono publico id exigente. 366. II. His positionibus opponi solita nil evincunt. *ibid. & seq.*
- LXVII. Etsi duellum, respectu honoris, connexi cum jactura dignitatis, officii, ac bonorum, Authores graves licitum aseverent, *in præxi* tamen esse illicitum, sententia probabilior est. 367. II. Denique duellum, etiam jussu Judicis, coacte, ad leve vulnus, vel omnino sistè ininitum, est illicitum. 369
- LXVIII. Sanum hac in materia *Puffendorfum*, male corrupt *Hervius, Weberus, & Kemmerichius*. II. Fallit, non semel *Grotius*. III. Absonus suo more est *Hobbesius*. 370
- LXIX. Diffidatio privata est *fidei renuntiatio, & inimicitie per quævis hostilia denuntiatio, propria auctoritate facta ab iis, qui Superiorem in terris habent*. II. Ejus origo deducitur ab *infausto Henrici IV. Cæsaris avo*, quo invaluit *jus manuarium*. III. Ejus usus erat perniciosissimus abusus, omni juri contrarius. 371
- LXX. Officia hominis erga hominem sunt diversa, *absoluta & hypotetica, perfecta & imperfecta*. II. Horum *fundamentale principium* est amor, proximo debitus, quia ad finem, seu felicitatem, Creaturæ rationali propriam, necessarius. 373
- LXXI. Non tantum officia *perfecta, sed & imperfecta* sunt de jure Naturæ, spectantque ad Jurisprudentialiam naturalem, tanquam propriam disciplinam. II. Qua in re Moralistarum protestantium idem sunt minus appositæ, ac admodum confusæ. 375
- LXXII. Obligatio naturalis ad exhibenda proximi

- proximo officia non tantum est *externa*, sed etiam *interna*. II. Hinc, etiam spectato jure Naturæ, recte ab Innocentio XI. proscriptæ sunt propositiones sequentes: *Non tenemur proximum diligere actu interno & formali: præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos: tenemur proximum diligere actu quidem interno, sed tantum in communi, non particulari.* 378
- LXXIII. Officia imperfecta hominis erga hominem, loquendo in genere, se extendunt ad ea omnia, quæ ad finem felicitatis humanæ ita sunt necessaria, ut illis negatis, si minus positive, saltem negative flaccesceret, & ex parte deficeret requisita illa felicitas. II. Unde fundantur in quadam æquitate amoris naturalis, atque respiciunt aliquam necessitatem proximi, cui amoris debitum correspondet. 380
- LXXIV. Ad officia erga proximum imperfecta in specie revocari solent obsequia innoxie utilitatis. 381
- LXXV. In specie circa eleemosynam est obligatio aliqua naturalis sublevandi proximum egenum. II. Saltem ex superfluis, & quandoque ex necessariis. III. Eaque juris rigorosi, saltem in extrema alterius necessitate. 382
- LXXVI. Innoxius transitus alienum per territorium, etsi negatus, etiam absque causa, non pariat formalem injuriam, sufficientem ad bellum. II. Interitus tamen advenarum videtur fundari in æquitate naturali, & pertinere ad officia imperfecta. III. Idem tenendum de transvectione mercium necessaria, verique innoxia. IV. At transitus militaris, salvo jure naturæ, etiam imperfecto, semper negari potest. 382
- LXXVII. Ad officia juris imperfecti, seu æquitatis naturalis, non recte trahitur negatio amicitie, ac matrimonii, seu cum privato, seu cum integro populo, siquidem debito modo fiat. II. Facultas commercii, omnibus indulta, ac uni tantum Nationi, & quidem absque omni causa, negata, videtur esse æquitati naturali opposita. 383
- LXXVIII. Heineccius protestanticus officia hominis erga hominem imperfecta sæpe cum officiis beneficentiæ confundit, & Jurisprudentiam naturalem ab Esbica non discernit. 385
- LXXIX. Spectato jure Naturæ, quamdiu durat animus hostilis alterius, per se loquendo, nulla est obligatio ad officia etiam imperfecta, inimico exhibenda. II. Id quod denuo non satis discretive affirmat Heineccius. 385
- LXXX. Officia hominis erga hominem perfecta fundantur in *justitia proprie tali*, & respiciunt jus alterius perfectum, quandoque legale, quandoque etiam rigorosum, & reparationis illativum. II. Unde multum differunt ab officiis imperfectis. 386
- LXXXI. Officia perfecta in genere duo sunt: *nemo ledendus; jus suum cuique tribuendum*. II. Fundamentum hujus obligationis desumitur ex amore, cuius naturaliter debito. 387
- LXXXII. His officiis recte annumeratur reparatio damni, si quod secutum est ex læsione injusta, qualitercunque imputabilis, quantum fieri potest. II. Sunt tamen plures casus, in quibus cessat per accidens hæc obligatio naturalis V. G. cum causa est incerta, non efficaciter influens; cum nulla est culpa, vel mere juridica. 388
- LXXXIII. Qui intulit damnum grave per negligentiam, venialiter tantum culpabilem, probabilius nec ipse, seu leviter seu graviter, obligatur naturæ jure ad ejus reparationem. 389. II. Qui intulit damnum grave in se, non animadversa gravitate, seu formali seu materiali, etsi id inferat per culpam venialem, vel ex defectu deliberationis, vel ex ignorantia gravitatis formalis, vel materialis, per se non obligatur jure naturæ ad ejusdem damni reparationem. 390
- LXXXIV. Qui intulit damnum grave, cognitum ut tale, etsi per culpam solummodo leviorem, probabilius jure naturæ graviter obligatur ad compensationem totius damni. 390. II. Qui intulit damnum grave, cognitum ut tale, etsi cum levi culpa, quia per leves damnificationes successivas, moraliter tamen coalescentes, pariter obligatur graviter, naturæ jure, ad reparationem totius damni. 392
- LXXXV. Qui intulit damnum grave, seu per gravem, seu per levem injuriam, non obligatur naturæ jure ad compensationem excessus non cogniti, ac invincibiliter ignorati. 392. II. Denique a reparatione damni, saltem dilationis exclusiva, excusat impossibilitas moralis, quamdiu manet. *ibid.*
- LXXXVI. Inter proprietates reparandi damni est circumstantia temporis, loci, modi, & præcipue termini ad quem. II. Res aliena, comparata a possessore bonæ fidei, huic non Domino est restituenda; comparata a possessore malæ fidei relinquunt locum propriæ indemnitati servanda, saltem negative; an etiam positive; non convenit inter Auctores. 393
- III. Spectato jure Naturæ, emptor bonæ fidei rem furtivam non modo negative, sed etiam positive potest reddere furi ad se indemnem servandum; non tamen emptor malæ fidei. IV. Quam thesin probabiliorum opponi solita non evanescit. 394
- LXXXVII. Jure Naturæ reparanda sunt etiam damna pro injuriis, corpori illatis. II. Alia ratio est de bonis animæ læsis. III. In materia restitutionis emendandi sunt Kemmerichii, ac Thomasi, Moralista protestantici. 396
- LXXXVIII. Circa officia sermocinantium considerandum mendacium, quod proprie tale recte dicitur a S. Augustino: *dicitur contra mentem fallendi causa*. II. Ex Orthodoxorum communi triplex est, perniciosum, officiosum & innocuum. III. Ad mendacium, proprie & formaliter tale, recte reducit restrictio pure mentalis, seu interna, per quod intelligitur dicitur, & in se, & secundum circumstantias determinatum ad sensum unum, eumque falsum, etsi per aliquid, sola mente retentum, possit efficere sensum verum. 398
- LXXXIX. Mendacium omne, qualecunque (adeoque & restrictio mente interna) quocunque in casu, etiam utilitatis, ac necessitatis summa, pro ratione materiæ, seu leviter, seu graviter, per se loquendo, est naturæ jure probatum. 400. II. Quæ huic thesi videntur opponi posse, non tantum id non infirmant, sed potius roborant 401. III. Omnis alia ratio, naturalis-

- turalis, afferri solita in ordine ad probandum mendacium, ubique, & semper naturæ jure prohibuitur, *excepto præjudicio felicitatis humane*, est infirma. 404
- XC. Occultatio veritatis per restrictiones, non pure mentales, aliaque locutiones similes, *certis in circumstantiis*, non modo est jure Naturæ permessa, sed quandoque etiam præcepta. 405. II. Unde patentes joci, hyperboles, locutiones mysticæ, figuratæ, ironicæ, fabulosæ, ambiguae, seu æquivocæ non sunt mendacia. 406. III. Quæ hisce videntur obistere, inefficacia sunt. *ibid.*
- XCI. Est Naturæ jure prohibitus restrictio, etiam non pure mentalis, seu æquivocæ ac amphibologiz *usus promiscuus*, hoc est, abque justa causa adhibitus. II. In materia fidei, & si quis jure interrogetur, est semper illicitus. 408
- XCII. Juxta multos *non juridice interrogatus* de crimine occulto, uti potest restrictione, non mere mentali. II. Juxta eosdem etiam legitime ininterrogatus, *certis in circumstantiis*, uti potest dissimulatione veritatis. III. Imo & reus, *juridice interrogatus*, ex eorundem sententia, uti potest restrictione, *capitalis criminis negativa*, quamdiu spes evadendi est. 409
- XCIII. Juramentum recte dicitur invocatio *sacra*, vel expressa Divini Numinis, *tanquam prima & infallibilis veritatis, in seipsum, vel etiam vindicem, ratione firmata rei*. II. Tres sunt ejusdem proprietates, *judicium, justitia, veritas*. III. Est multiplex, *asseritorium, promissorium, confirmatorium &c.* IV. Est illicitum, siquidem *debito modo fiat*: unde recte damnata est *Quesnelli propositio ultima: Nihil spiritui Dei, & doctrinæ JESU Christi magis opponitur, quam communita facere juramenta in Ecclesia*. 410
- XCIV. Obligatio juramenti promissorii duplex est, quo ad *animum implendi, atque ipsam impletionem*, respectu cujus potest esse *levis*. II. Manet obligatio, etsi juramentum sit *injuste extortum*. III. Est *personalis* in jurante, *realis* penes eum, cui juratur. IV. Persona habilis est omnis creatura rationalis *per se loquendo*. 412
- XCV. Juramenti usus debet esse cum debitis conditionibus. II. Secundum naturam & conditiones rei juratæ. III. Unde licitus etiam est *quo ad locutionem amphibologicam*. IV. Sed non nisi cum debita necessitate. V. Cessat per defectum conditionis imbibitæ, per irritationem, dispensationem, commutationem, vel relaxationem. VI. Officia jurantium a *Puffendorfo male*, quia non nisi *indirecte*, fundantur *in Socialitate*, tanquam principio; melius fundanda *in amore, & DEO, & proximo naturaliter debito*. 413
- XCVI. Principia Moralistarum protestantium, *circa officia sermonis*, sunt ab Orthodoxis *admodum aliena*. 415. II. Secundum trutinam catholicam sunt *oppido erronea, ac certo falsa*. 417.
- XCVII. Conclusiones, ex erroneis hisce principiis a Naturalistis protestanticis deductæ, *circa officia sermocinantium*, sunt admodum *paradoxa*, & mentiendi lubidini oppido *favorabiles*. 418. II. Non sine abusu Scripturæ, ac SS. Patrum. 420
- XCVIII. Scita hæc protestantica, in sensu orthodoxo, sunt *juri Nature adversa, scandalosa, & bono publico perniciose*. II. Sunt *injuriöse* S. Scripturæ, & Patribus. III. Sunt denique *calumniosæ* doctrinæ catholicæ & Theologis orthodoxis. 421
- XCIX. Etiam *in officiis jurantium* sunt oppido *extravagantes* protestantici Moralistæ, præcipue *Grotius* cum suis notatoribus; *Puffendorfus* cum suis scoliasticis; & denique *Thomæsus* cum suis pedissequis. 423

FINIS TOMI PRIMI.

INSTITUTIONES JURIS PUBLICI UNIVERSALIS, NATURÆ, ET GENTIUM,

Ad normam Moralistarum nostri temporis,
maxime Protestantium,

HUGONIS GROTII, PUFFENDORFII, THOMASII,
VITRIARIII, HEINECCII, ALIORUMQUE EX
RECENTISSIMIS ADORNATÆ,

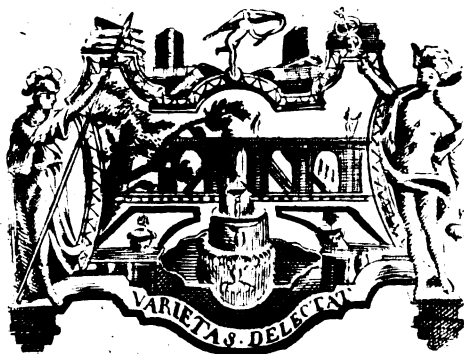
Et ad crisin revocatis eorum principiis, primum fusiore, tum
succinctiore methodo pro Studio Academico, præsertim
Catholico, accommodatæ:

A U T H O R E

P. IGNATIO SCHWARZ S. J.

P A R S S E C U N D A

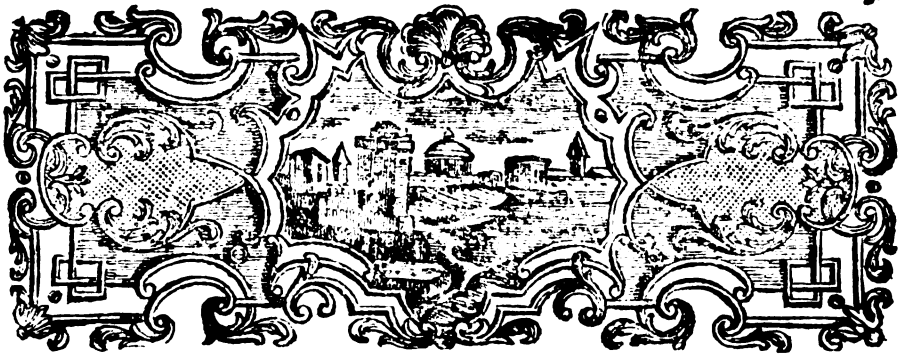
D E J U R E G E N T I U M .

V E N E T I I S ,
M D C G L X .

EX TYPOGRAPHIA REMONDINIANA,
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO:

THE
LIFE OF
SAMUEL JOHNSON
BY
JAMES BOSWELL
IN TWO VOLUMES
THE SECOND VOLUME
LONDON
PRINTED BY A. MILLAR, IN THE STRAND
1791

INSTITUTIONUM JURIS UNIVERSALIS, NATURÆ, AC GENTIUM P A R S II.

Part II.

DE JURE GENTIUM. TITULUS I.

De jure
Gentium.

Titulus I.

De statu hominis adventitio, officiiisque exinde fluentibus. I N S T R U C T I O I.

De statu ho-
minis socia-
li.
Instructio I.

De statu hominis adventitio simplici, seu societate conjugali, ejusque natura ac impedimentis.

De statu ad-
ventitio im-
perfecto, seu
conjugali,
familie, be-
rili.

§. I.

De natura status conjugalis.

§. I.
De naturali
statu consu-
gii.
Status ad-
ventitius
In genere.

Veritur. I. Quid status adventitius & quæ officia, inde in so-
cietatem humanam fluentia?

R. I. Jam supra declaravimus (a), quod status hominum
in genere nil aliud sit, quam certa hominum conditio, seu ratio
vivendi, quæ partim est naturalis, quam homo sortitur a so-
la natura, independenter a facto aliquo alio, libertatis con-
genitæ restrictivo; partim est adventitia, quæ homini ex fa-

cto aliquo alio, seu proprio seu alieno, libertatis congenitæ restrictivo, su-
pervenit. Explicatur; sic homo dicitur esse in statu naturali constitutus, si
sibi soli viveret, plenissime liber, nec ulli alteri subje ctus, nisi soli Au-
thori

A 2.

(a) P. I. Tit. 2. Instruct. 1. Quibus addi possunt, quæ Heinaccius in Elem. J. N. & G. L. 2. c. 1. f. m. 346. apposite scripsit in hæc verba: Status generatim est, qualitas, per quam unaquæque res limitata est; adeoque qualitates, per quas limitatur homo, vocantur status hominis. Essentia hominis limitata a Deo, denotat statum hominis physicum; actiones liberæ limitatæ ex legem, denotant statum moralem. Porro status moralis vel est connatus, vel ab aliquo ejus facta pendet; ille vocatur naturalis, hic adventitius. Status naturalis est qualitas hominis, ab ipsa natura imposta, in qua ejus liberæ actiones lege naturali limitantur. Status adventitius est qualitas, ab hominis facto electa, per quam actiones ejus liberæ, secundum status exigentiam, lege limitantur. V. G. conditio maritalis, coelibatus &c. ex qua limitatione contingit, ut uterque status, & certa sua hominibus tribuat, & certa eidem officia imponat.

thori naturæ: Contra si vel sua sponte per factum aliquod proprium sese alteri mancipet, vel invitus per factum quoddam alterius mancipetur, dicitur esse in statu adventitio, seu per factum aliquod aliud, proprium vel alienum, libertatis congenita restrictivo. 2. Et quia in hoc sensu, statui mere naturali, * opponitur adventitius; quomodocunque ex facto aliquo alio dependens, hujus tractationem, non quod præcise sit juris Gentium, ** sed quod ex facto adventitio affinis sit juri Gentium, in hac parte II. commodius explanamus.

In specie.

R. II. Status adventitius in specie est conditio hominis, in certis circumstantiis per factum seu proprium, seu alienum constituti, quæ conditio eundem ad distincta quædam officia, indeque manantia jura determinat.

Ejus divisio.

R. III. Status igitur adventitius est status societatis humane; societas autem humana nascitur ex consensu duorum vel plurium, in eundem finem, ac media, fini huic obtinendo necessaria, conspirantium. Unde fluit. 1. Quod omnis societas sit una, & considerari possit velut persona quædam moralis. Ratio est: quia omnes in eundem finem, & necessaria media, uno veluti intellectu ac voluntate, feruntur, adeoque, unam veluti personam, in consideratione morali conficiat. Fluit. 2. Quod societas multiplex esse possit. Ratio est: quia, cum quævis certum finem intendat, fines vero diversissimi esse possint, societates quoque varias oriri, necessum est. Hinc, cum de mediis judicium desumatur ex fine, sociorum officia & jura, ex ipso quoque societatis cujusvis fine, æstimanda sunt. Fluit. 3. Quod inter varii generis societates, duplex præ cæteris memoranda sit. Simplex, quæ est prima, nec ex minoribus aliis composita, qualis est status, seu societas conjugalis, familia, herilis. Altera composita, quæ ex minoribus aliis confurgit, qualis est civitas, seu Respublica. Alii statum illum domesticum; hunc civilem appellant, de utroque pluribus hic agendum.

Status conjugalis proprietas.

Quæritur. II. Quid de statu adventitio simplici seu conjugali?

R. I. Inter status societatis simplicis status conjugalis est, ordine & dignitate primus, atque, spectato præcise jure naturæ, dici solet in genere, societas simplex personarum diversi sexus, sobolis rite procreandæ, educandæque causa initæ.

Declaratur conceptus. Dicitur 1. Societas simplex, quia inter homines prima, ex nulla alia minore composita, abstrahendo, an sit necessario perpetua, & indissolubilis de jure naturæ, id quod controversum inter Authores. 2. Dicitur inter personas diversi sexus; hoc est, inter marem & fæminam, de se habiles, abstrahendo, an sit inter unum & unam, vel unum, unam & plures, per polygamiam, aut polyandriam, quæ in re, spectato præcise jure naturæ, non eadem est sententia apud omnes. 3. Dicitur procreandæ & educandæ sobolis causa, quia hic finis matrimonii primarius, ut sit humani generis feminarium, neque soboles aliter, quam a conjugibus, ad hunc finem habilibus, riteque consociatis, produci queat. 4. Dicitur initæ per mutuum consensum: siquidem tritum est Jureconsulti scitum: nuptias non concubitus, sed consensus facit. Unde connubium sumi solet 1. Pro ipso contractu, quo mas & fæmina, de se habiles, sese ad vitæ societatem, generandæ educandæque proli simpliciter necessariam, mutuo obligant. 2. Pro ipsa conjunctione, seu vinculo viri, ac fæminæ, orto ex eorum consensu, verbis vel aliis signis sufficienter expresso. Dicitur vinculum ortum ex consensu: non enim actualis conjunctio corporum, sed consensus in obligationem ejusmodi, saltem implicitus & virtualis, si alteruter eandem petat ad actus conjugales, ex se aptos ad generationem prolis, censetur de essentia connubii, seu societatis conjugalis. Ratio est: quia matrimonialis consensus saltem implicite, & virtualiter ferri debet in obligationem conjugalem, quæ

* In quo homo consideratur secundum solam nativitatem.

** Nam status conjugalis, & familia, vel etiam servilis, utique jam ante introductas civitate existit.

quæ non tantum est ad vitæ societatem, sed etiam ad actus conjugales; et si & vitæ societas, subsidium mutuum, solatium, & auxilium quo ad officia præsertim domestica, pro fine minus principali, merito adstruantur.

R. II. Status conjugalis institutus est a Deo, *authore naturæ*, adeoque naturali jure est quam maxime licitus, ac permittus. *Constat* ex utriusque sexus creatione, ac Creatoris fine: *multiplicamini &c. non est bonum homini esse solum &c.* quibus verbis Naturæ Author & conjugii finem primum, & secundarium indicavit, ac approbavit. *Constat*, quod propagatio speciei humanæ nequaquam instituenda fuerit per vagos solutosque concubitus; sed utique legibus connubialibus circumscriptenda, adeoque non nisi per matrimonium exercenda fuerit. Nam citra illud *honestia, ritèque disposita* inter homines societas, vitæque humanæ cultus intelligi haud posset.

R. III. Status conjugalis est naturæ jure præceptus, non quidem hominibus singulis, sed tamen universitati hominum. Ratio est: quia exigitur ab amore, ad felicitatem naturæ rationali propriam, naturaliter debito, ac ad propagationem speciei humanæ simpliciter necessario. Hæc absoluta necessitas, propagato sufficienter Genere humano, cessat respectu singulorum, eo quod meliori bono compensari possit, uti recte docet Angelicus (a): *Præceptum Genes: multiplicamini &c. * non respicit singulos, sed multitudinem hominum, quam necessarium est, non solum multiplicari corporaliter, sed etiam proficere spiritualiter. Quocirca satis providetur humana multitudini, si quidam generationi carnali operam dent; quidam contemplationi Divinorum vacent, ad totius humani Generis pulchritudinem ac salutem. ***

Queritur III. An status conjugalis, spectato præcise jure naturæ, notet vinculum perpetuum, atque indissolubile?

R. I. Spectato jure Divino, a Mundi primordiis, status conjugalis notavit pactum, seu vinculum perpetuum, atque indissolubile respectu omnium hominum, etiam paganorum, cum juri Divino æque subjaceant, ac Fideles; sic ut contractus temporarius, per se loquendo, haud esse potuerit vere matrimonialis, seu licitus, seu validus. Patet: *relinquet homo Patrem & Matrem, & adhærebit uxori suæ &c. ab initio autem non fuit sic: inde quod Deus conjunxit, homo non separet &c.* (b) Unde Tridentinum (c): *matrimonii perpetuum, indissolubileque nexum, primus humani Generis Parens, Divini spiritus instinctu pronuntiavit, cum dixit: hoc nunc &c.*

Notandum tamen. 1. Quod Deus, propter duritiam cordis in hoc præcepto Divino per Moysen dispensavit cum Judæis, sic ut non tantum per quosdam tolerantiam mali merissime impuniti, *** sed licite, valideque dederint libellum repudii, matrimonio verissime dissoluto, id, quod longe probabilior asseverat.

Notandum. 2. Quod Christus hanc permissionem abrogavit, & matrimonium primævi indissolubilitati restituerit.

Notandum. 3. Quod matrimonium consummatum, penes Christianos etiam

Tomo II.

A 3

evectum

(a) 2. 2. Q. 152. art. 2. ad 1.

* *Peccius* per *ly multiplicamini* non legem, sed benedictionem interpretatur.

** *Sabbatina* questio est, an in casu, quo omnes laici morerentur præceptum naturæ foret, Religiosis, vote castitatis solemnium non obstante, ad conservationem Generis humani, tanquam majus bonum, incumbere; nam casus est extra periculum, & valeret præsumptio de instante per se universi interitu. Videatur Sanchez, Pontius &c. In eo protestantice fallit Thomæ Jurisp. Div. L. 3. c. 2. f. 449. lit. b. dum ait: *instituto primorum Christianorum Sacerdotibus non interdictum fuisse conjugium (siquidem intelligat contrahendum) nisi pro præstantiore vita genere haberetur, si quis abstineret.*

(b) Gen. 2. v. 24. Matth. 19. v. 8.

(c) Sess. 24. de matrim.

*** Nam Tertullianus, Origenes, Chromatius, Hieronymus, Beda, Euthymius, Magister sententiarum apud Maldonatum, existimant, per libellum repudii permissam dimissionem uxoris, ut quid malum, quod Judæi dum facerent, illicitum quid perpetrarent, utpote nullatenus soluto matrimonio. Maldonatus in Matth. 18. dixit utrumque probabile est, & bonos utraque opinio Authores habet.

Author, honestas.

Necessitas respectu totius humani Generis.

Status conjugalis vinculum perpetuum, & indissolubile ex jure Divino.

revertum ad rationem Sacramenti, sit nullo casu solubile, nisi ex conjugibus infidelibus, altero ad *Christianam* fidem converso, alter forsan maneat infidelis, nec pacifice cohabitare velit sine contumelia Creatoris, quo casu solvitur matrimonium dispensatione *Christi* quo ad jus Divinum, in favorem fidei, uti habet Apostolus (a), & quod, teste *Sanchezio*, matrimonium *Christianorum* sit elevatum ad unionem *Christi* indissolubilem cum Ecclesia significandam.

Notandum. 4. Matrimonium ratum; seu ab Ecclesia ratihabutum, religiosa professione esse solubile; & manente matrimonii vinculo, ob graves causas licitum quoque esse divortium, seu separationem quo ad thorum & habitationem, quæ omnia alio spectant, & in ordine ad tractationem de jure naturæ, obiter hic attigisse, sat est.

Juxta Moralistas non paucos etiam ex jure naturali.

R. II. Spectato jure Naturæ, matrimonii contractum ex sua natura, esse perpetuum, atque indissolubilem, sententia est valde probabilis, adstruiturque satis communiter ab Authoribus orthodoxis.

Declaratur Assertum. 1. Quo ad Authoritatem. Indissolubilitatem provenire ex jure naturali, seu matrimonii ipsius natura adstruunt *Lyra*, *Abulensis*, *Sotus*, *Covarruvias*, *Cordula*, *Gutierrez*, *Ledesma*, *Lopez* apud *Sanchezium* (b). Inter RR. sequuntur Canonistæ communiter, quos inter Clarissimus P. *Franciscus Schmier*, * *Schmalzgruber*, & alii. Adtipulantur inter Protestantæ ipse *Puffendorfius* (c), *Heineccius* (d), *Kemmerichius* (e), & alii.

Declaratur assertum. 2. Quo ad rationem. Status conjugalis, spectato etiam jure naturæ, niti debet contractu, non qualicumque, sed ad status hujus finem, seu primarium, seu secundarium, necessario, ac requisito: atqui talis non est contractus temporarius, & dissolubilis, saltem mutuo consensu. *Min. P.* Quia est insufficientis ad finem primarium, præcipue ad educationem proles, non solum per aliquod tempus, sed per totum vitæ tempus requisitam, ut habet *Angelicus* (f), contractu temporario, & solubili, minuentæ arctam conjunctionem amoris mutui, & educationis debitæ curam, sic ut hujusmodi matrimonium haud satis differret a vago concubitu, qui & ipse non semper excludit omnem contractum, eademque secum traheret ferme incommoda, Naturæ juri adversa. Si enim mulier nunc uni, nunc alteri nubat, non erit sat certa soboles, educatio periculosa, nec certo secunda, & licet matrimonium ratum careat sobole, ordinatur tamen per se ad sobolis procreationem. 3. Quia est adversa fini secundario, seu communi subsidio in cohabitatione continua, vi cujus mulier fit adiutorium viri, principaliter quidem ad generationem, minus tamen principaliter ad mutuum subsidium, solatium, atque auxilium, quo ad officia præsertim domestica. 4. Quia in statu quoque Innocentiæ jam erat matrimonium indissolubile, etli non fuerit Sacramentum, nec certo constet de præcepto Divino positivo, uti asserunt hi Authores. 5. Quia rationes oppositæ nullæ sunt: nam exemplum *Abrahæ*, repudiantis *Agarem*, tantum erat divortium quo ad thorum & men-

(a) 1. Cor. 7. v. 15. Non enim servituti subjectus est frater, aut soror in hujusmodi, in pace autem vocavit nos Deus.

(b) L. 2. de Matrim. disput. 13. n. 4. f. m. 130.

* Jurisprud. Can. Civ. L. 4. cap. 5. sect. 1. §. 2. num. 39. vocans hanc sententiam veritatem orthodoxam.

(c) De offic. hom. & civ. L. 2. c. 2. §. 6. nec minus natura sam vestra conjunctionis ostendit matrimonium debere esse perpetuum. L. 6. de J. N. & G. c. 1. Sed reformatur a Notatore *Webero*: sane juri naturali, & rectæ rationi non est adversum, si & ad tempus contrahatur matrimonium. Ita *Persa*, *Malabares*, & in effectu Judæorum matrimonia erant temporaria.

(d) In elemento L. 2. c. 2. §. 449. f. m. 391. Quum omnia omittenda sint, quæ matrimonii finem impediunt, præcipue educatio perpetuam conjugum societatem requirit.

(e) In elementis L. 2. c. 2. §. 4.

(f) In 4. Dist. 33. Q. 1. a. 1. in corp. addens: unde de lege naturæ est, quod parentes filiis obsequerent, & filii Parentum heredes sint.

& mensam, gravibus, licitisque de causis (a); exempla *Judæorum* in libello repudii denotant dispensationem Divinam in jure, etiam naturali, propter majus malum evitandum; exempla *Ethnicorum* corruptelam probant, dicente Menochio: *mirum non est, si in hunc errorem inciderint, cum & hi commiserint majora: nam idola coluerunt, & nefandum sodomie vitium, quod legi, rationique naturali repugnare sciebant, &c.* (b) Ita hi Authores.

B. III. *Spektato præse jure naturæ*, matrimonii contractum, non necessario esse omnino perpetuum, atque indissolubilem, videtur esse sententia haud minus probabilis, adtruiturque satis magna auctoritate Theologorum, ac Canonistarum.

Aliis aequi
multis juri
naturæ hanc
vim negan-
sibus.

Declaratur assertum. 1. Quo ad primum hujus sententiæ est Sanchezius noster, cæteris præferendus, quod hanc quæstionem ex professo examinavit (c): C. Bellarminus (d), dum ait: insolubilitatem matrimonii in causam primariam & certissimam referri non posse, nisi in signum conjunctionis indissolubilis Christi cum Ecclesia, in quam S. Augustinus eam perpetuo referat. Sanchezius allegat præter D. Thomam (e), S. Bonaventuram, Burgesem, Durandum, D. Antoninum, Cajetanum, Medinam, aliosque novemdecim, addens: hinc infertur omnimodam indissolubilitatem non competere matrimonio consummato ex jure naturæ, sed ex Christi præcepto positivo Divino; quos Deus conjunxit, homo non separet, ubi elevavit, matrimonium ad esse Sacramenti, & ut representaret indissolubilem Christi per carnem cum Ecclesia unionem. Moralistas protestanticos addere vix est opus, quos inter Thomasius, Weberus, Wernherus, Fridericus Ludovici, & alii.

Declaratur assertum quo ad secundum. Quia uti constat ex præmissis, jus naturæ est immutabile, seu indispensabile, saltem dispensatione proprie tali, seu efficiente directe ipsam legem, ejusque obligationem, de consuetudine vitæ perpetua, manentibus iisdem circumstantiis: * Atqui talis admitti deberet, cum ante legem gratiæ, per libellum repudii, matrimonium, etiam consummatum, fuerit licite temporarium, valideque solubile: ** immo etiam in lege gratiæ, conjuge infideli habitationem pacificam recusante, dispensaretur.

2. Quia contractus specialis, etsi temporarius, & solubilis mutuo consensu, non videtur absolute repugnare fini primario, & essentiali matrimonii: non certæ generationi prolis, ut patet: non propagationi humanæ, quæ contractu dissolubili & temporario videri posset magis promoveri, dicente C. Bellarmino (f): si consideremus matrimonium ut officium naturæ ad propagandam sobolem, agre potest reddi ratio, cur ob sterilitatem conjugis non liceat eam dimittere, aut aliam ducere. Pergit idem Purpuratus: si matrimonium consideres, ut est in remedium fornicationis, cur non poterit uxor, perpetua morbo.

A 4

(a) Quia erat rixosa, superba, incorrigibilis, & intolerabilis, uti habent Cornelius a Lapida & Clavicularius.

(b) De arbitrar. Jud. Q. casu 420. n. 88.

(c) L. 2. de matrim. Disput. 13. per totum.

(d) L. 1. de matr. c. 4.

(e) 1. 2. Q. 102. a. 5. ad 3. ubi ait, matrimonium fuisse in veteri lege, prout erat in officium naturæ, non prout est Sacramentum conjunctionis Christi & Ecclesiæ, quæ nondum erat; unde & in veteri lege dabatur libellus repudii, quod est contra sacramenti rationem. Et licet alibi etiam de jure naturæ quædam insolubilitatem tribuat matrimonio, uti in 4. dist. 33. Q. 2. a. 1. jus naturæ tamen, non videtur accipere in sensu rigoroso, sed, pro convenientia, quadam naturæ rationalis.

* Id ipsum admittit Cl. P. Fr. Schmier in Jurisprud. Can. Civ. L. 1. tr. 1. c. 2. sect. 3. §. 3. n. 169. Unde L. 4. tr. 2. c. 5. sect. 1. §. 2. n. 46. non satis consequenter videtur oppositæ sententiæ deferre, cum scribit, libellum repudii Judæis ex Divina dispensatione concessum propter odium implacabile, tanquam majus malum evitandum.

** Non tantum propter adulterium, sed etiam propter alias causas læpræ, epilepsiæ, sterilitatis, ut habetur c. 24. Deuteronomii.

† (f) L. 1. de matrim. c. 4.

mo: bo laborans, dimitti? aut cur sobole, rite jam educata, non poterit alia duci? Sed nec videtur absolute repugnare educandæ rite soboli, eo quod contractus matrimonii, naturæ jure validus, propter amorem, proli naturaliter debitum, & ad felicitatem societatis humanæ simpliciter necessarium, essentialiter includat indissolubilitatem etiam mutuo consensu, saltem ad usque sufficientem educationem proli, quam de jure naturæ saltem stricte tali, nec ipse Angelicus extenderit ad usque omnem vitam proli, cum neque dominium Patris, post emancipationem, eo usque sese extendat. Finis secundarius, puta, mutuum subsidium, solatium, ex cohabitatione præsertim perpetua, etsi inferat conformitatem naturæ matrimonii admodum consentaneam, ideoque fundantem jus Divinum, atque humanum; non tamen infert necessitatem, naturæ matrimonii simpliciter propriam, quæ sola fundat jus naturale, uti ex disputatis patescit.

3. Quia ex una parte Moralistæ cum D. Augustino, Angelico, & aliis, proprietatem matrimonii, ut absolute perpetui, & indissolubilis, non referunt, nisi ad unionem Christi cum Ecclesia, prorsus indissolubilem: ex altera parte, iisdem testibus, etsi major indissolubilitas, ac perpetuitas, competat matrimonio, qua Sacramento, quam qua contractui, mere naturali, tamen etiam qua sacramentum, est simpliciter solubile: ergo multo magis matrimonium, qua merum officium natura, abstrahendo a præcepto Divino, erit solubile, nec ex natura sua perpetuum. Sequela negari nequit: Ant. probat Sanchezius multiplici testimonio D. Augustini, dicentis: hujus procul dubio Sacramenti res est, ut mas & femina, connubio copulati, quamdiu vivunt, inseparabiliter perseverent (a). Sic & Innocentius III. matrimonium Fidelium indissolubile dicit, quia est Sacramentum; non item Infidelium, quia non est ratum, seu sacramentum (b). Porro matrimonium Fidelium ratum, etsi sit sacramentum, esse solubile saltem professione religiosa, constat ex traditione & jure Ecclesiastico.

4. Quia etiam sapientissimi Moralistæ & Jureconsulti ex Ethnicis matrimonialem contractum, ex natura sua, haud judicarunt esse perpetuum, ac indissolubilem, licita exultimantes repudia, quales Romani, teste Plutarcho (c); Jureconsulti Pauli, Caji, Ulpiani (d); Platonis (e), Catones (f), Cicerones (g); quales Athenienses, Cretenses, & alii. Addit Sanchezius: quod, Christo dicente: qui aliam duxerit, mœchatur, Discipuli audientes, hanc indissolubilitatem, quasi de re nova, & alias inaudita, scandalizati sint, reponentes: si ita est, non expedit nubere, ut adeo signum sit, non esse de jure naturæ.

5. Quia potissima ratio pro thesi opposita non videtur sat efficax. Nam si dicas, indecens & noxium esse, consensu conjugum mutuo dissolvi posse matrimonia, cum per ejusmodi licentiam non possint non & familiæ & publicus civitatum decor gravissime convelli, reponit Thomafius (a): nos jam occupari in expositione societatis nuptialis, abstrahendo a statu civili, adeoque interesse civitatis, ad quod respiciendum est in legibus civilibus, non miscendum cum sine societatis nuptialis, de quo nunc agimus.

R. IV. His in utramque parte libratiss.

Unde
Vinculum
conjugale
perpetuum,
naturæ rati-
onali con-
sentaneum.

Dicendum. I. Spectato statu naturæ, perpetuitas contractus matrimonialis est naturæ rationali admodum consentanea: Patet ex rationibus primæ sententiæ ac multiplici commodo, præcipue ratione educationis securioris, mutui ad-
jutorii

(a) L. 1. de nupt. c. 10. (b) C. Quanto de divortiiis.
(c) c. 13. in problem. (d) L. 1. a. & fin. ff. de divortiiis.
(e) L. de legibus dial. 11. (f) Referent S. August. L. de bono conjugii. c. 18.
(g) Teste S. Hieronymo L. 1. in Jovinianum.
(a) Jurisprud. Div. L. 3. c. 2. n. 129.

jutorii &c. non enim est medium aptius coercendi libidinem, veram stabiliendi amicitiam, atque salutem liberorum promovendi, quam conjugium ad dies vitæ initum, quæ tamen omnia jus naturæ præceptivum haud evincunt, cum non omne, quod est conforme rationi, sit juris naturæ, & prædicti Authores *banc convenientiam* cum matrimonii natura ab ipso jure naturæ proprie tali, fati distinguere non videantur.

Dicendum 2. *Abstrahendo a societate mere conjugali in se, respectu multiplicitatis Reipublicæ inter Gentes, contractus matrimonialis videtur Gentium jure esse perpetuus, nec dissolubilis, saltem privata autoritate.* Ratio est: Quia inter pleraque Gentes, cæteris moratiores, matrimonialis contractus celebratur perpetuus, nec a quovis solubilis pro libitu, cum præjudicio communitatis, cui per tale vinculum jus acquisitum est: ergo, cum perpetuus dici non possit jure naturæ, uti dicemus; nec jure Divino saltem cognito ut tali, eo quod Gentes pleræque illud ignorent; restat, ut nitatur secundum eorum sensum, saltem jure Gentium, quod propter convenientiam cum natura rationali, ac sine matrimonii inductum est.

Dicendum 3. *Societas conjugal, spectata in se, & secundum statum mere naturalem, nititur contractu non qualicumque, quavis causa, per mutuum consensum solubili; sed speciali, notante vinculum absolute sufficiens, & commensuratum matrimonii fini primario, generationi nempe, & educationi, proli debita, ac simpliciter necessaria.* Ratio est: quia alias non sufficienter distingueretur a concubitu vago, neque fati præcaveret fornicationis incommodis, ac præjudiciis gravibus, naturæ juri oppositis.

Dicendum 4. *Vinculum perpetuum & insolubile, naturæ jure requisitum ex ratione mere naturali, sufficienter probari vix potest. 2. Nec etiam sat refutari sententia negans, id, quod tamen in nullum cedit status conjugal perpetui præjudicium.* Ratio primæ partis colligitur ex rationibus prioris sententiæ, rite libratis, & insuper ex applicatione regulæ de jure naturæ. Id solum est naturæ jure præceptum, quod exigitur ab amore, ad felicitatem naturæ rationali propriam, cuicumque naturaliter debito, quia simpliciter necessario: atqui vinculum perpetuum, & prorsus indissolubile, non exigitur ab amore, seu societati humanæ quo ad speciei propagationem; seu proli quo ad generationem, ac educationem debitam, indispensabiliter necessario, cum per vinculum etiam temporale, & simpliciter solubile, sufficienter tamen accommodatum educandæ proli, satis videatur præcaveri fini primario & essentiali matrimonii, uti colligitur ex dictis: ergo naturæ jure præceptum dici vix potest. Unde cum vinculum matrimonii temporarium, ac suo modo solubile, nec absolute exigatur, nec positive repugnet amori seu societati humanæ, seu proli naturaliter debito, quia simpliciter non necessario non apparet sufficiens ratio, cur ad ea, quæ naturæ jure prohibita, referri debeat, & non potius ad ea, quæ naturæ jure permilla, referri possit.

Ratio 2. partis colligitur ex rationibus posterioris sententiæ, præcipue quod dispensatio Divina apud Judæos nequaquam sit admittenda; quod 1. *Nulla præjudicio in matrimonio verum repudium a communiore Interpretum adstruatur; quod finis secundarii commoda ad jus naturæ strictum non extendenda; quod sensus sapientum ex Ethnicis, ad corruptelam non semper relegandus, nisi efficax ratio id evincat, etsi fatendum omnino sit per magnam corruptelam, in obviis quacunque de causa repudiis naturæ legem a Gentibus passim depravatam.* * Denique insolubilitati Matrimonii per hanc sententiam nul-

* Teste Seneca de benefic. L. 3. c. 6. *Nunquid jam ulla repudiis erubescit? Ammianus Marcellinus de Saracenis: Uxores illis mercenaria conductæ ex pacto ad tempus: teste Varenio, Belge, in Japonia contrahere soleant connubia dissolvenda, quancumque discesserint; vocantur matrimonia ad Tachy, id est, ad beneplacitum.*

nullum creari præjudicium penes Fideles, patet ex mysterio Sacramenti, penes Infideles, constat ex præcepto Divino, ac jure Gentium, & hoc & illo ad vinculum perpetuum & insolubile, conjuges adstringente.

In statu con-
jugali plu-
ralitas jure
Divino po-
sitivo prohi-
bita.

In statu con-
jugali plu-
ralitas jure
Divino po-
sitivo pro-
hibita.

Quæritur IV. An status conjugalıs, spectato præcise naturæ jure, excludat omnem pluralitatem, seu polygyniæ, seu polyandriæ simultaneæ.

R. I. Spectato jure Divino, a mundi primordiis, status conjugalıs, respectu omnium hominum, etiam Gentilium notavit vinculum duorum, exclusivum omnis polygamix, seu licitæ, seu validæ. Colligitur ex effato Protoparentis, tanquam organo D. Spiritus: adhaerebit uxori suæ, non uxoribus; erunt duo, non tres, vel plures in carne una, uti recte animadvertit Innocentius III. (a). In testamento antiquo cum Patribus ratione monogamix dispensatum fuisse in lege Divina, eaque primæva ac positiva ex Innocentio III. aliisque colligitur apud C. Bellarminum (b). Hæc autem dispensatio, teste Sanchezio (c), non concessa fuit externa aliqua scriptura, aut locutione Divina, sed inspiratione interna, Patriarchis facta ad multiplicandum populum fidelem, quæ derivata est vi exempli, & consuetudinis ad reliquos Hebræos. Et quidem eandem dispensationem extensam fuisse ad populum Gentilium, atque ita & ipsis fuisse antiquitus licitam polygyniam videtur docere S. Augustinus (d); sed hoc alii negant, eo quod non militaverit pro paganis eadem dispensandi ratio, hoc est, fidelis populi multiplicatio, etsi plurimos per ignorantiam Divini juris excusatos velit, Sotus, Henriquez, Ledesma & alii (e). 3. In testamento novo veritatem orthodoxam definiit Tridentinum: si quis dixerit, licere Christianis plures habere uxores, & hoc nulla lege Divina esse prohibitum, anathema sit (f). Unde de jure Divino novi testamenti est Catholicorum unanimis, & certa oppositam sententiam recte ut hæresin rejiciente Sanchezio nostro contra Anabaptistas, Lutherum &c. *

Juxta Ma-
ximalistas, ad-
modum.
multos poly-
gynia natu-
ra jure pro-
hibita est.

R. II. Spectato jure naturæ est sententia valde probabilis, adstruiturque communiore autoritate, polygamiæ esse jure naturæ prohibitam.

ASSERTUM declaratur quo ad auctoritatem. Clericato si fides, est communis Theologorum, ac Canonistarum, sed refragatur Sanchezius dicens: non convenit inter omnes, allegando plures authores pro opposita sententia, uti videbitur. Inter Protestantes Puffendorpius de polygamia, naturæ jure vetita fluctuat; Heineccius (g) cum Vitriario (h), omnino prohibitam asseverat. ASSERTUM declaratur quo ad rationem. Pluralitas uxorum videtur repugnare 1. Matrimonii fini essentiali, atque primario: 2. Finem secundario. 3. Immo & ipsi felicitati Generis humani: ergo est naturæ jure prohibita. Ant. P. 1. De fine primario. Pluralitas uxorum videtur officere generationi prolis. Viro, cum pluribus se indulget, sæpe fecunditatem enervante, uti exemplo est Salomon, qui, Suida teste, ex concubinis trecentis non nisi unicum filium cum filia gemina suscepit. Videtur officere educationi prolis, dividendo affectum Patris in filios thori inæqualis, uti exempla, passim obvia, demonstrant. Videtur repugnare traditioni corporum mutua, rem uni traditam pluribus tradendo, claudicando pacto, cum uxor viro teneatur insolidum, violan-

(a) In c. *quædam* 8. de divortiiis. (b) L. 1. de matr. c. 11.

(c) L. 7. de matr. Disp. 81. n. 12.

(d) L. 22. contra Faustum c. 47.

(e) Apud Sanchezium l. c. n. 13.

(f) Sess. 24. de matrim. Can. 2.

* De jure Divino antiquo non ita convenit, dicente Sanchezio L. 7. de Matr. Disp. 80. n. 5. *Quidam polygamiæ nec jure naturali, nec Divino antiquo positivo, prohibitam esse censent. Lusberi hæresis erat, polygamiæ nec esse a Deo præceptam, neque prohibitam in Testamento novo, uti docuit propositione 65. & 66. anno 1528. quem ejus errorem secuti sunt, Apollonius, damnatum a Tridentino. Videatur C. Bellarminus L. 1. de Matr. c. 10.*

(g) In element. J. N. L. 2. c. 21. §. 37.

(h) Instit. J. N. & G. c. 5. n. 16.

violando primum juris naturalis principium, quod exigit pactum æquale reciprocum juxta illud: *quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.*

Ant. P. 2. De fine secundario. Pluralitas uxorum labefactat conjugium, ut est remedium concupiscentiæ, si forsitan uxor multiplex simul debitum peteret ab uno, haud semper sufficiente, sic ut penes uxores singulas incontinentiæ periculo minus præcaveretur. Eadem incommodat communi subsidio, ac gubernationi domesticæ, conjugum diversitate, ex muliebri indole, æmulationes varias, rixas, atque discordias excitante, uti exemplo est *Agar & Sara, Rachel & Lia &c. Ant. P. 3. De præjudicio societatis humanæ.* Cum enim jus naturæ, uti ex *Vitriario* animadvertit *Clariss. P. Franciscus Schmier*, sit in omnibus æquale, in pauperibus æque ac opulentis, ejusmodi naturalis facultas societatem humanam evertat, necesse est. Siquidem constat, quod per nimiam liberorum copiam etiam familiæ nobiles ad egestatem redigi soleant, sic ut tenui tandem plebecula civitates repletæ, ubi commode evacuari nequeant, mole sua Respublicas evertant.

Confirmant alii cum *Aureolo & Victoria* (a). Quod matrimonium jam in prima sua institutione notari contractum, utrinque æqualem, adeoque videatur esse ita de jure naturæ, ut absque illo matrimonii essentia consistere nequeat.

Confirmant alii 2. Cum *Vitriario*, quod jus conjugale non dependeat a solo conjugum consensu, sed etiam a Deo, ut *Authore naturæ*: atqui hic jam initio præcepto Divino, non mere positivo, sed naturali, voluit esse pactum reciprocum, æquale, teste *Innocentio III. Conjuges ad imparia non judicari circa matrimonium.*

Confirmant alii 3. Cum *Verano*, quod Gentes sat multæ, solius naturæ radio illustratæ, polygamix malitiam agnoverint, præcipue *Natio Germana*, quæ ab uxorum pluralitate semper abstinuit, teste *Tacito*.

Confirmant 4. Quod polygamia *Judæis* permessa, immo & *Gentibus* communiter usitata post diluvium fuerit, plus non probat, quam dispensationem generalem a Deo factam in lege naturæ; ad citius multiplicandum Genus humanum, per cataclismum pene ad incitas redactum.

R. III. Spectato jure Naturæ, polygyniam haud esse, vel fuisse illicitam, videtur esse sententia minor quidem auctoritate, ratione tamen non inferior. *Aliis tamen se opponentibus.*

Afferunt declaratur quo ad 1. Hujus sententiæ est suo modo *Sanchezius* (b) allegans pro nostra sententia *Durandum, Gersonium, Casetanum, Abulensem, Medinam, Verracruicum, Palacium, Scotum &c.* ut nihil memorem de protestanticis Moralistis, qui pene unanimi calculo suffragantur. Accedit, quod plerique Authores oppositæ sententiæ cum *D. Thoma* eatenus tantum juri naturæ oppositam velint polygyniam, quatenus est contra convenientiam, jus naturale dicentes, conceptionem naturalem homini inditam, qua dirigitur ad convenienter operandum (c)

Affer-

(a) Apud *Sanchezium* L. 7. de matr. Disp. 80. n. 6.

(b) L. 7. de matrim. Disp. 80. n. 8. & seqq. ubi ait: Hoc præmissis, media inter duas sententias amplectenda est, & dicendum, polygamiam unius viri cum pluribus uxoribus non esse omnino contra jus naturæ, seu contra prima ejus principia, sed aliquo modo adversari juri naturæ, quatenus est contra conclusiones, ab ipsis primis principiis derivatas, eo quod non repugnet matrimonii naturæ, nec primario ejus fini, sed non satis cum matrimonio congruat, si omnes illius fines spectemus, atque proinde matrimonium illud, cum alia uxore initum, priore superflite, esse assensu ipso jure naturæ, nullum. Priori partem probat argumentum, de primario fine & quia alias Deus non posset dispensare circa uxorum pluralitatem: posterior pars inde suadet, quod uxorum pluralitas adverteretur secundario fini, tranquille ac pacifice cohabitationi conjugum, ac gubernationi domesticæ. Ita *Sanchezius*. Ubi id solum animadvertimus, quod *Sanchezius* supponat, Deum dispensare non posse in jure naturæ, quo ad prima ejus principia; posse autem dispensare in casero naturæ jure, uti habet n. 4. adeoque supponit jus naturæ strictè & minus strictè dictum, de congruentia, uti indicant verba: non satis cum matrimonio congruit: quibus omnibus in Parte I. satis respondimus, aliisque juris naturæ principia stabilivimus.

(c) Ad 4. Dist. 33. Q. 1. art. 1. in corpore.

*Partim ar-
gumento ne-
gativo quo
ad finem
primarium.*

Affertum declaratur quoad 2. Argumento negativo, quia nempe rationes allatæ repugnantiam absolutam, cum matrimonii fine essentiali atque primario, non evincunt. Nam generationi & educationi prolis tantum abest, ut repugnet uxorum pluralitas, ut, per se loquendo, propagando Generi humano, etiam aptior videri posset: cum vir unus fœcundandis pluribus conjugibus absolute sufficiens sit, experientia plurium sæculorum post diluvium satis, superque id demonstrante. Inde recte Angelicus (a): pluralitas uxorum neque totaliter tollit, neque aliquantulum impedit primum finem; cum unus vir sufficiat pluribus uxoribus fœcundandis, & educandis filiis ex eis natis. Neque huic præponderare potest exemplum Salomonis vel infœcundi per accidens ob libidinem nimiam; vel fœcundioris, quam adstruat Suidas, nullo nixus fundamento, satis authentico. Rursus: pactum conjugale, de traditione corporum mutua, & quidem utrinque æquale, matrimonii fini primario est quidem oppido consentaneum; simpliciter necessarium tamen non est, multo minus iniquum, quia & inæquale, respectu conjugis; absolute sufficit ad generationem prolis certam, atque educationem debitam. Et si conjux suo jure cedere potest ex toto, Viro professionem religiosam permittendo, cur naturæ juri repugnet, si cedat ex parte, sine suo præjudicio permittendo concubinam, quam Rachel & Lia Jacobo etiam obrufere (b)? Principium juris naturæ: quod tibi non vis fieri, sæpe non nisi æquitatem naturalem notat: jus strictum non infert pro æqualitate pacti conjugalis, ubi non est æqualitas rationis pro utraque parte, uti de polyandria declarabitur.

Etiam secundarium.

*Quo ad secundarios fines, salvo primario ii magnam convenientiam * naturæ matrimonii propriam, ideoque Divino jure præceptam, notant, jus naturale in sola necessitate fundatum, non probant; quando ergo, ut habet Sanchezius, generatio prolis, & ejus multiplicatio, qui finis primarius est, exigit pluralitatem uxorum, quod prima sterilis sit, ea non repugnabit juri naturæ; quamvis secundarius finis non ita perfecte comparetur. Periculum incontinentiæ est inefficax, quia deductum ex calu haud ordinario; nam teste Angelico (c): si attendatur finis primarius, vir non tenetur reddere debitum uxori, quotiescunque petit, sed quantum sufficit ad concipiendum. Si attendatur secundarius, ducens plures non se obligat ad impossibile. Sed nec uxorum pluralitas tranquillæ conjugum cobitationi obest per se, sed per accidens ex malitia conjugum, nec gubernationi domesticæ per se incommodat, utpote quæ principalius dependet a Viro, & per prærogativas uxorum extrinsecas tolli potest. ** Quo ad præjudicium Societatis humanæ, multiplicatio nimia jus naturæ permissivum non afficit, quod pro fine ipsam humani generis multiplicationem intendit. Nimietas, sicuti habetur per accidens, ita jus naturæ non tollit, sed usum restringit, secus ipsa naturalis libertas juris naturalis haud foret, cum quovis libero, nulloque alterius imperiis subjecto, magnum redundaret præjudicium in Societatem humanam.*

*Aliasque
rationes al-
latas.*

Confirmatio I. Ex institutione primæva plus inferre non potest, quam contractum conjugii, utrinque æqualem, ab Authore Naturæ probatum, ut matrimonii fini oppido conformem, & ideo præcepto etiam Divino positivo firmatum; non autem ut simpliciter necessarium, ac matrimonii fini essentialia-

(a) Ad 4. Dist. 33. Q. 1. cit.

(b) Gen. 30. v. 3. & 9.

* Id quod solum per jus naturæ intelligit Angelicus L. 5. ut diximus.

(c) Ad 4. Dist. 33. Q. 1. art. 1. ad 6.

** Uti factum teste C. Bellarmino L. 1. de matrim. c. 11. cum ait, fuisse Hebræis & Gentilibus duo genera uxorum: quædam ductæ erant & ad procreandos liberos, & ad totius domus gubernationem, uxores proprie nominatæ, quarum filii habebantur hæredes; quædam ad solos procreandos liberos assumptæ, & dictæ etiam concubinae.

essentialem : secus idem Author Naturæ , eundem dispensando, mutare in Patriarchis haud potuisset, ut tamen volunt adversarii.

Confirmatio II. Mentem Authoris naturæ deberet probare *ex matrimonii sine* : atqui controversum est , an hic necessario requirat *patium utrinque æquale* : Innocentius jus divinum innuit, non naturæ.

Confirmatio III. Ex quarumdam Gentium praxi recte infert polygiam *matrimonii perfectioni* minus conformem ; sed tamen ex plurium aliarum consuetudine matrimonii substantiæ haud oppositam, neque naturæ jure *absolute* vetitam, æque forsan inferre posset.

Confirmatio IV. Per dispensationem non salvat polygiam *Patriarcharum & Judæorum* : Unde *Assertum declaratur ulterius argumento positivo* . Si *Spektato jure naturæ* contractus matrimonialis, *ex sua natura* dicit vinculum, *utrinque æquale*, exclusivum omnis etiam polyginiæ, tunc Deus, *ut Author naturæ*, dispensasset cum Patriarchis, ac *Judæis*, eximendo illos a lege per dispensationem, *directe* afficientem ipsam legem, ejusque obligationem naturalem, sic ut, quod jure naturæ prius illicitum & inhonestum, *manentibus iisdem circumstantiis*, fuisset licitum, ac honestum : atqui sic *proprie*, & *formaliter* dispensasset in lege naturali, de se *prorsus immutabili*, ac *indispensabili*, uti alibi declaratum. 2. Constat *ab ævo diluvii* ad usque Evangelicam legem, polygiam a Patriarchis sanctissimis, & a Natione *hebraica*, communi more inductam, nec a Deo improbatam. Constat a Gentibus sat multis, si non plerisque longa consuetudine receptam, nec a moratoribus Sophis naturæ corruptelis annumeratam. Jam sic, non est satis credibile, Authorem Naturæ etiam in populo electo corruptelam naturæ, *de se & naturali juri & matrimonii fini*, quod *propagationem humani generis*, adeo repugnantem, tot sæculis, & tam universaliter tolerasse, vel etiam (si fieri posset) dispensasse. * *Neque sine sufficienti rationum pondere*, facile asserendum, tot Gentes tantopere fuisse corruptas, ut jus naturæ, in puncto ipsius propagationis humanæ, vel omnino neglexerint, vel penitus ignorarint.

Unde S. *Augustinus*, nec præceptum *naturale*, nec etiam *Divinum* agnovit quod ad uxorum pluralitatem, in veteri testamento prohibitam, cum Patriarchas polygamos tantummodo *per inductam consuetudinem* (utique humano juri prævalentem) a peccato excusavit, dicens : *quando mos erat, crimen non erat*. (a)

§. IV. *Polyandriam simultaneam, naturæ jure esse prohibitam, & matrimonii fini absolute repugnantem, est sententia satis certa, & Authorum, etiam protestantium, unanimes calculo contestata.*

Polyandria simultanea naturæ juri adversa communi authorum calculo.

Assertum delaratur. 1. *Quo ad auctoritatem* nullus est proferibilis ex Orthodoxis ; ex Protestantibus, etsi polyandriam licitam *aliquo modo* asseruerit *Thomasius* (b), in secundis tamen curis eandem *ex regulis decori, & honesti* rejecit, melius facturus, si *ex regulis justis* pariter rejecisset (c).

Declaratur assertum 2. *Quo ad rationem*. Quia repugnat 1. *Matrimonii fini primario*, quod sufficit : nam per polyviriam, *loquendo regulariter* intendi nequit multiplicatio humani generis, cum mulier non nisi semel quot annis parere possit, uno viro fecunditati hujusmodi sufficiente. 2. *Impeditur*

* Thomasius ait Jurisp. Div. L. 3. c. 2. n. 205. Deus, *etiam inter beneficia, Davidi præstata*, recensuit, quod ipsi plures uxores dedit : Quis autem putet inter beneficia referre, quod essentialiam hominis turbat, ac jure naturali prohibitum est ? Ita ille.

(a) L. 22. contra *Fausum* c. 47. & 48. Item L. unico, *de bono conjugii* c. fin. asserens antiquos Patres, *ut contra legem, nec contra morem* egisse. Item L. 1. de nuptiis c. 9. & L. de bono viduit. c. 7. probat, virorum pluralitatem, non vero uxorum naturæ matrimonii adversari.

(b) Jurispud. Div. L. 3. c. 2. n. 206. & seqq. Unde n. 211. scripsit, *polyviriam infimum gradum licentiæ obtinere, & prohibitioni propiorum esse, quam præcepto*.

(c) In saajan. J. N. L. 3. c. 2. n. 36.

tur generatio sobolis, & hebetatur fecunditas, uti patet in meretricibus :
 3. Redditur incerta proles, adeoque & educationis cura restinguitur ex parte Patris. Quia repugnat 2. Etiam *secundario* fini, id, quod additur ex *abundanti*. Non foret aptum remedium concupiscentiæ, una conjuge viris pluribus non sufficiente. 3. Rueret mutua communicatio in plurium virorum familia; imperium maritale foret divisum, una conjuge plures Dominos habente, & sic de aliis. *Confirmatur*: Quia nullum exemplum polyandriæ adduci potest penes Gentes, utcunque moratas, immo & maxime barbaras: etsi aliqua afferantur, de quibus tamen ait & ipse Thomafius, *dubitandum esse homini, genuinis veræ historiæ fundamentis imbuto* (a). Neque quis dicat, polyviriam non repugnare *fini primario*, saltem in casu, quo maritus primus sterilis foret; quo unica mulier superstes, viro sterili juncta; quo, per pactum speciale, matrimonii usus non esset concessus pluribus, nisi in annos successivus &c. Certe polyandriam, saltem dispensatione Divina licitam, affirmat ipse Sanchezius, & uxorum communionem Stoici cum Platone (b), sapientibus propriam, reputarunt, eo fine, ut omnes, Patrum instar, æqua charitate sobolem amarent, tollerentque zelotypiam; eandem Spartani cum Lycurgo & Solone, in quibusdam casibus naturali & civili rationi convenientem, judicarunt id, quod etiam quibusdam Romanis persuasum fuisse, testatur Plutarchus (c). Sed

Contra est 1. Jus naturæ intendit *universale bonum*, & iis, quæ per se & ordinarie fiunt, attendit. *Particulares casus*, & quæ contingunt *per accidens*, jus naturæ non probant; uti de *duellis*, *mendaciis* &c. sæpe jam diximus. Si una solummodo mulier foret superstes, præsumi deberet mundi interitus, adeoque cessaret obligatio propagationis humanæ, vel saltem sterilitas illa mariti, dicto casu, impedimentum *dirimens foret*, bono conservandi humani Generis prævalente. Præterea contractus ejusmodi successivus, ordinarie loquendo, nec certitudini prolis, adeoque nec educationi debitæ, sat præcaveret. Etsi Sanchezius (d) dispensationem admittat, ipso tamen factente, *communiter negatur*, eo quod sit *contra prima naturæ principia*, uti habet Angelicus: in nostris principiiis, cum polyviria repugnet matrimonii fini *primario*, dispensatio foret *directa*, adeoque *impossibilis**. Si vera sunt quorundam exempla, ea *respective* pauca sunt, & *apertam corruptelam* notant, uti recte habet Puffendorfius (e).

In nostris principiiis Monogamia jure Divino præcepta,

Rationi consentanea, & ideo jure Gentium inducitur.

Non tamen polygamia nature jure absolute prohibita.

¶ V. His utcunque expensis Dicendum 1. *Monogamia*, institutioni primæ cœva, habetur ex *jure positivo Divino*, Adamo protoparente per eundem contextum legem Divinam circa matrimonii perpetuum vinculum, & *monogamiam* promulgante, uti colligitur ex R. 1.

Dicendum. 2. *Monogamia & matrimonii natura*, & propagationi humani Generis est quam maxime consentanea: unde polygyniam, saltem Gentium juri adversam facile quis deducet. Ratio prioris desumitur ex momentis allatis in R. 2. Ratio posterioris fluit ex hac ipsa convenientia monogamiæ, & incommodis polygamie, saltem spectato fine secundario, unde cum inter Gentes saltem moratiores univere nequaquam permissam videamus, jure Gentium vetitam non immerito judicamus.

Dicendum 3. *Polygyniam tamen, in se præcise spectatam, naturæ jure esse absol-*

(a) In fund. J. N. L. 3. c. 2. n. 36.

(b) L. 5. de Republ.

(c) Apud Puffendorfius L. 6. de J. N. & G. e. 1. §. 15. ubi plurium populorum morem adducit, de cujus tamen veritate recte dubitat Thomafius.

(d) L. 7. cit. Disp. 80. n. 15.

* Quod si Deus, ut absolutus Dominus foemine daret potestatem in plura corpora virorum, id non fieret per matrimonium, quamvis non appareat, quomodo id honeste fieri possit.

(e) L. c. Enimvero quin hæc omnia juri naturali repugnent, dubitare fas non est.

solute prohibitam sufficienter probari vix potest. Dicimus: in se spectatam, ut abstrahamus a modo: nam solius libidinis causa, & ultra vires, in quovis numero cum Salomone, ultra facultates educandæ & alendæ proles multiplicis initam, Naturæ jure rejectam merito judicamus: inde est, cur sancti Patres antiquos Patriarchas cum D. Augustino, naturæ juri haud contravenisse censuerint per polygamiam, quod non causa libidinis, sed multiplicandæ sobolis, ducti sint (a). *Asserti ratio* habetur ex dictis in R. 3. & amplius clarescit ex principio nostro fundamentali juris naturæ, quod huic thesi supra jam applicavimus (b).

Dicendum 4. *Etsi admittatur polygynia, naturæ jure permessa, matrimonii monogamiæ, nullum fit præjudicium, velut nonnullis immerito sibi, & aliis persuasum volunt. Declaratur.* 1. Polygynia semper fuit prohibita jure Divino positivo, omnes homines, jam ab initio, obligante: post diluvium, ob multiplicandum populum fidelem, in monogamia dispensatum fuit cum Patriarchis & Hebræis. Respectu Infidelium vel perseveravit præceptum Divinum primævum, uti volunt non pauci; vel dispensatio fuit in eos quoque extensa ob propagationem humani Generis, celerius promovendam, uti vult S. Augustinus (c), & satis probabiliter colligitur ex polygynia Gentilium fere communi, nec ullibi a Deo reprehensa.

Quæ sententia in nullo vergit monogamiæ præjudicium.

Declaratur 2. Ex C. Bellarmino, qui ait (d): quod probabile sit, dispensationem hanc jam ante Christi adventum cessasse; addit: si tamen non cessasset, certum est, a Christo omnino fuisse sublatam, ita ut jam non solum Christianis, sed etiam aliis Gentibus omnibus polygynia prohibita sit. Prius membrum probat 1. Quod jam ante Christi adventum cessarit causa dispensationis, hoc est, paucitas hominum. 2. Quod nec Judæis, nec Romanis amplius fuerit in usu, nisi forsan paucissimis: certe de S. Zacharia, etsi habuerit conjugium sterile, notum est, quod polygyniæ remedio nequaquam sit usus (e). Ratio alterius est, quia Christus matrimonium reduxit ad statum primævum: unde Fidelibus prohibita polygamia non tantum ex præcepto Ecclesiastico, quod Infideles haud stringit; sed etiam ex præcepto Divino primævo, quod æque ligat Infideles, ut adeo Abulensis, & Verracruzii opinio, qua Infidelibus permissam etiamnum judicant polygyniam, Vasquezius recte dicat haud tolerandam, temerariam, & errori proximam (f). Jam sic: Polygynia, etsi spectato præcise naturæ jure permessa, est tamen absolute prohibita, etiam penes Infideles, partim jure Divino positivo, partim etiam jure Gentium, saltem moratorum: immo & naturali reflexo, ac hypothetico, quod dicat, omnem legem Divinam positivam esse observandam: * ergo ex hac sententia nil præjudicii in matrimonium redundat, ut veluti male sonans censurari merito possit, vel debeat.

Dicendum 4. Polyandria non tantum jure Divino, & Gentium, sed etiam naturali absolute prohibita est. Patet ex dictis R. 4. & ex applicatione nostri principii fundamentalis, quam, quia supra jam dedimus, hic repetitione superfedemus.

Polyandria naturæ jure prohibita.

§. II.

(a) L. de bono conjugii c. fin. (b) Tit. 3. Instruct. 3. Q. 6.

(c) L. 16. de Civit. Dei c. 38. & L. 32. contra Faustum c. 47.

(d) L. 1. de matrim. c. 4. ad finem.

(e) Luc. 1. (f) L. c. n. 14.

* Quo sensu fumimus sententiam P. Antonii Soll in scientia LL. D. 2. c. 1. §. 4. n. 409. qua dicit, polygyniam adverteri juri naturæ, non tamen ita, ut eam excludat ipsa matrimonii natura, sed ideo, quia in institutione matrimonii Deus unam tantum uni conjunxit. Addit: hinc supposita ista institutione, & inclusa speciali concessione Dei uxorum pluralitas adverteratur juri naturæ. Nam etsi in substantia, nos inter, conveniat, disconvenit tamen in loquendi modo, qui jus naturale absolute a Divino positivo non satis discernit, id quod pro scopo nobis præfiximus. Quod si tamen, supposito præcepto Divino, dicat, contra jus naturale fore re aliena, nempe corpore, ad usum solummodo concessio, contra Creatoris voluntatem positivam; uti non refragatur, sed de jure hypothetico naturali nobis questionem esse, negamus.

§. 2.

§. II.

De impedi-
mentis ma-
trimonii in
statu natu-
rali.

Videri posses
naturæ jure
haud probi-
bitum.

De status conjugalis impedimentis respectu juris naturæ:

Queritur V. Quid de primo gradu consanguinitatis in linea recta censendum respectu matrimonii, solo jure naturæ considerati?

¶ I. Singularis est opinio Thomasi, qui matrimonium in primo gradu, Patris nempe cum filia, Matris cum filio, naturæ jure haud repugnare, adeoque validum licitumque, hoc præcise spectato jure, affirmat. Nam ait: mallem & hic imperfectionem rationis nostræ agnoscere, & asserere, connubia Parentum & liberorum non esse objectum legis naturalis, sed alterius legis Divinæ (a). In secundis tamen curis, ubi pro principio juris naturæ statuit regulas justis, honestis, & decori, utcunque recantat, dum ait, repugnare non quidem regulis justis, sed tamen decori, & honesti, haud emendato, sed moderato errore, cum hæ regulæ principium juris naturalis distinctivum nequaquam conficiant, & honestati naturali contraria, naturæ jure licita esse haud possint. Fundamentalibus & unica ratio hujus Authoris est argumentum negativum, enervando rationes, communiter afferri solitas.

1. Communis persuasio Gentium, saltem moratorum. Reponit Thomasi: non persuasione, sed persuasionis solida ratione, ex naturæ principii petita, jus naturæ probandum esse, ac evincendum. 2. Abhorrentia humanorum effectuum, qua vel in ipsis sensibus deprehenditur aliquid repugnans * ¶ Thomasius ex Puffendorffio hanc non tam ex congenito principio, quam ex diuturnis moribus provenire, qui naturæ indolem mentiantur. Accedit, quod jus naturæ non ex solo sensuum, affectuumque judicio mentiendum sit; secus ex adverso concludi posset, illa jure naturali præcipi, in quæ sensus & affectus acerrime feruntur, quorum tamen pleraque naturæ juri adversa novimus. ** 3. Instinctus, quem assertit Sanchezius ipsorum quoque brutorum, Aristotele de camelo & equo testante, quod similes congressus refugerint *** ¶ Hinc instinctus, siquidem verus, haud est universalis, in circumstantias accidentales facile refundendus. Sic, concepto foetu, plura animalia coitum horrent, quin exinde naturæ juri id repugnare, quisquam coarguat. Aristotelis exempla fidem potius elidunt, quam faciunt. 4. Etatis disparitas, teste Socrate, unde aut sterilitas, aut male conformata soboles. ¶ Thomasius: hoc profecto oppido quam jejunum est. 5. Spargenda latius amicitia, auctore Plutarcho. ¶ Hanc tanti non esse, ut, quod contra sit, irritum aut illicitum, naturæ jure, censeri debeat. 6. Confusio inter diversa necessitudinum vocabula. ¶ Thomasius: Nescio, cur hi res ex vocabulis metiri voluerint, obliti vulgaris axiomatis, rerum gratia inventa esse vocabula, haud quaquam res propter voces. 7. Reverentiæ Parentibus debita, conjugali familiaritati & qualitati opposita; immo & repugnans superioritati in filio marito, atque inferioritati in conjugate Matre. ¶ Idem, quod reverentiæ non tollatur, uti apparet in conjugio Regis cum subdita, Reginæ cum subdito; vel quod remissibili-

(a) Jurisprud. Div. L. 3. c. 2. n. 246.

* Suetonius de Claudio c. 15. Claudius Imperator faminam, non agnoscentem filium suum, debita utriusque argumentorum fide, ad confessionem compulsi indicto iis matrimonio.

** Sic abhorremus a serpentibus, et si serpentes tangere nemo dixerit, naturæ juri esse adversum.

*** Aristoteles L. 1. Hist. animalium c. 47. refert de camelis, quod nec vi adigi possint ad matrum congressus, cumque camelarii fraude pullus, cum matre contenta, congressum tentasset, & postea fraudem agnovisset, morsu interfecerit camelarium: simile exemplum adducit de equo Regis Sesebarum per simile artificium decepto; qui postmodum sugerit, & ex alto sese precipitem deridit.

lis sit, saltem post emancipationem, cum Parentes & filios sæpe familiarissime convivere videamus. Nec *aqualitas* obest, uti patet in *contractu societatis* inito per Patrem & filiam; nec inferioritas respectu conjugis Matris, quæ non tam ex jure naturæ, quam peccati pœna descendit. 8. *Pudor naturalis*, teste *Paulo Jurisconsulto*, repugnans *præ cæteris* conjugio liberorum cum Parentibus. R. *Thomasius*, actum conjugalem *per se*, uti nil turpitudinis, ita nec causam pudoris habere, nisi quis dicat, naturæ Authorem medium turpe, ad propagationem humani Generis, ordinasse. Et quia in statu naturæ lapsæ pudor oritur ex nuditate, hic, propter assuetudinem ab incunabulis, minor erit liberos inter atque Parentes, quam inter externos, id quod cernimus experientia contestatum. 9. *Contractus imperfectus*, matrimonii substantiæ *insufficiens*, quia non inter duo, *adequate distincta*, cum filius sit *pars quadam* Parentum, & alias jam una veluti caro, uti infert *Sanchezius*. R. Argumentum post emancipationem non stringere, uti patet in *contractu societatis*, cuius competentem sui dominio corporis. 10. *Dominium corporis*, ex *institutione prima conjugii*, auctori naturæ subordinatum. R. Hoc argumento plus non evinci, quam jus Divinum *positivum*, cum fini primario, generationi, & educationi prolis, ejusmodi conjugia nil obstant. 11. *Repugnantia cum fine secundario*, seu *repressionem concupiscentiæ* propter cohabitationem perpetuam. R. Experientia constare, minus esse concupiscentiæ illicium ex cohabitatione Parentum & liberorum, fratrum & sororum, quam exterorum. Certe fini secundario matrimonii, ut est concupiscentiæ remedium, æque satisfacere nemo facile inficias iverit. 12. *Dissonantia rationis*, teste Apostolo Gentium, dum ait: *auditur in vobis fornicatio talis, qualis nec inter Gentes, ita ut uxorem Patris sui aliquis habeat* (a): unde interpret *Angelicus*; fornicatio *simplex* Gentilibus non reputata peccatum; hæc tamen *species illicita* habebatur, immo *horribilis*, utpote *contrarium rationi naturali existens*. Per *naturalem enim reverentiam filii ad Parentes*, secundum omnem statum, & legem, *Pater & Mater*, a *matrimonio* excluditur. R. Hunc Gentilium horrorem esse de concubitu filii cum noverca, *Patre etiamnum vivo*, quem hic Apostolus, *ut juri Gentium adversum*, reprobatur, uti infra declarabitur.

R. II. *Et si rationes allatæ pleræque sint insufficientes*. 2. *Sententia tamen affirmant matrimonium in primo gradu lineæ rectæ esse etiam naturæ jure illicitum, atque invalidum, ex ratione intrinseca est probabilior*. 3. *Ex ratione extrinseca est absolute tenenda, ac adstruenda*.

Declaratur assertum quo ad 1. Rationes aliquæ sunt admodum *inefficaces*, uti *tertia, quarta, sexta, nona, undecima*; aliæ plus non probant, quam jus Divinum primævum, ac Gentium, uti *quinta & decima*; aliæ nimium probant, nempe conjugia naturæ jure irrita etiam inter fratres & sorores, uti *prima, secunda, & octava* ex parte; denique & *undecima & duodecima*, quæ omnia satis dilucida erunt consideranti ea, quæ R. I. attulimus: ergo pleræque rationes sunt *insufficientes*.

Declaratur assertum quoad 2. Et si vinculum in primo gradu lineæ rectæ, *speccato jure naturæ*, non repugnet *simpliciter* matrimonio, *ut est societas absoluta in se*, ex sua natura habens *pro fine primario* generationem & educationem prolis; * repugnat tamen matrimonio, ut est *societas respectiva*, seu

Tom. II.

B

socie-

Sed licet rationes, afferri solent pro jure naturæ negativæ.
Non omnes efficaciter stringunt;

Probabilius tamen tale matrimonium est naturæ jure nullum, spectata ratione intrinseca.

(a) Epist. 1. c. 5.

Idem fatente Angelico 4. Dist. 40. art. 3. in corpore, finis matrimonii qui est bonum prolis, impeditur quidem, *sed non tamen totaliter tollitur*, quia filia ex semine Patris potest prolem generare, & simul cum Patre nutrire, *sed non convenienti modo*: quia inordinatum, quod filia jungatur in sociam causam gerendæ & educandæ prolis, quam oporteret per omnia Patri esse subjectam, velut ex ea procedentem; quod magis repugnat in matre cum filio, *quia magis reverentia derogatur*, cum uxor aequaliter debeat esse subjecta viro. Ex quibus apparet, Doctorem Angelicum, repugnantiam talis matrimonii deducere *ex impossibilitate finium & officiorum, societati conjugali & familiæ competentium*.

societatis paternæ, *per se loquendo*, præparatoria, habens alios fines, matrimonio hujusmodi *absolute impossibiles*: ergo, etsi non repugnet *simpliciter* inter Parentes & liberos, *quatales*, repugnat tamen, *per se loquendo*, inter Parentes & liberos *quatales*, moralitate conjugii non solum finem societatis *conjugalis*, sed etiam *paternæ*, seu *familiæ* respiciente. *A. Quo ad finem societatis absolute colligitur ex R. I. Quo ad finem societatis respectivæ*. P. Societas conjugalis, *ex sua natura* ordinatur ad societatem paternam, uti infra declarabitur, cujus finis est *bonum commune familiæ*, consistens partim in *authoritate, superioritate, regimine paterno, atque materno*, per officia vitæ ædificativæ, instructionis ac correctionis necessariæ; partim in liberorum *observantia, subjectione*, ac *reverentia*, per officia pietatis, amoris, ac timoris filialis, quæ etiam post educationem, *suo modo*, durant, ac *irremissibiliter*, naturæ jure, Parentibus, ac liberis in hærent. Jam sic hi fines atque officia cum fine talis conjugii, ejusque officii, *sunt absolute impossibilia, seque mutuo evertunt*: ergo tale conjugium, *saltem ut est societas respectivæ*, rationi rectæ est dissonum, adeoque *naturæ jure absolute prohibitum*, ac nullum. *A. P. Familiaritas conjugalis elidit auctoritatem Patris, & observantiam filiæ; pudor actus conjugalis* (unde unde proveniat *) *repugnat reverentiæ liberorum erga Parentes innatæ; ** equalitas conjugalis advertatur superioritati matris, & subjectioni filii; patria potestas in filio, vel materna in filia enervat familiæ regimen fratres inter atque sorores, sicque in una persona confunduntur obligationes, atque officia uxoris & matris, Patris & mariti, Patris & fratris, matris & sororis; filiali timori miscetur conjugalis amor, observantia jungitur familiaritati conjugali; confunduntur relationes principii atque principiatæ, causæ & effectus, originis & originati &c.* Verbo: cuncta vertuntur in tale *hysteron proteron*, ut Gentes, quam maxime barbaræ, ejusmodi chaos merito exhorruerint. Unde sic colligimus: Matrimonium in primo gradu lineæ rectæ, *per se loquendo*, est contractus, qui si minus *absolute*, saltem *respective sumptus, positive* repugnat amori Parentes inter & proles, in ordine ad felicitatem naturæ rationalis in propaganda specie propriam, naturaliter debito, & *simpliciter* requisito: ergo est naturæ jure prohibitus, ac nullus. A. Satis constat ex dictis, & quia *ejusmodi confusa inordinatio in ipso effectu durat, foretque perpetua*, tale matrimonium, ex alibi traditis, non modo est naturæ jure *illicitum*, sed etiam *invalidum ac nullum*.

Quæ opinio
ob rationem
extrinsecam
absolute ad-
struenda.

Declaratur assertum quo ad 3. Constat ex *Sanchezio* *** quod conjugium in primo gradu lineæ rectæ, naturæ jure invalidum censeant, cum Doctore Angelico *universi*, non modo Theologi, sed etiam Jureconsulti, nullo prorsus dissentiente, saltem ex impressis, immo & Moralitæ protestantici sese jungunt ferme unanimi calculo, ipso *Thomasio* utcunque recantante. **** Inde ipse

* *Puffendorfus* L. 6. c. 1. §. 31. & ex eo *Thomasmus* L. c. n. 240. pudorem refundit in decori intum amorem, verecundantem ejusmodi actiones, etsi in se naturæ conformes, naturali tamen turpitudine non carentes: item in *pravam libidinem naturæ*, per lapsum nimis corruptæ, &c.

** Inde ipse ait *Thomasmus* L. c. n. 242. Justum porro pudorem insigniter intendi erga illas personas, quibus natura *reverentiam quamdam* debemus, aut erga quos *gravitatem quamdam præ* nobis ferre debemus, quales præcipue sunt *Parentes & liberi*, ita ut, qui per eundem non reprimatur, quo minus in familiaritatem istam corporum commixtionem defendere non vereatur, effronti potius ingenio, & qui nullum aliud facinus sit formidaturus, judicetur: quare fatetur propter hunc potissimum pudorem, jure naturæ, inter ascendentes & descendentes in recta linea connubia censerî prohibita.

*** L. 7. de Mat. D sp. n. 7. *apud omnes Doctores compertum esse, nemine discrepante*, tale matrimonium, jure naturæ irritum: & licet expresse irritum non dicant, hanc tamen eorum esse mentem affirmant, cum dicunt eade nulla humana potestate dispensabile.

**** Inde *Wilhelmus Masfoski* hanc thesin, ex *Thomasio* propugnatam: nullus incestus jure naturæ repugnat, e lecturis authoris curis emendatam, radere deberet. Idem *Thomasmus* etiam *Alberto Holmanio* respondeat. Imp fuit, ut poneret hanc thesin: *nuptia Parentum, & liberorum ut incestus jure naturali probe tur. simioribus argumentis opus est, quam quæ a Grossio & Puffendorfo, aliisque vulgo afferuntur ex reverentia, abhorrentia naturali, atque pudore &c. &c.*

ipse *Caramuel*, alias contradicere suctus ingenue fassus est, se subscribere omnibus, ut ne singularis videatur subscripturus aliis, si dissentientes invenisset.

Constat 1. Gentes omnes, quæ non penitus obbrutuere, semper abhorruisse a conjunctione matrimoniali Parentes inter & liberos primi gradus; & licet, teste *S. Hieronymo* (a), *Indi*, *Æthiopes*, *Medi*, immo & *Persæ* ac *Parthi* ejusmodi connubiis sese contaminarint, argumentum duci nequit, quia quod naturale est, spectandum in his, quæ bene secundum naturam se habent, non quæ in depravatis, uti habet *Philosophus* (b): quo ad hoc autem hæ Gentes pro maxime barbaris semper ab ipsis Gentilibus habitæ. Jam sic. Ejusmodi consensus unanimis SS. PP. DD. & *Sophorum* quoque Gentilium, suffultus communi sensu Gentium, utcumque moratarum, * est saltem ratio a posteriori, extrinseca, & mediata, eaque sufficiens in materia morum, ad demonstrandum ejusmodi commercium, positive inhonestum, ac naturæ rationali contrarium, etsi ipsa ratio intrinseca, tam demonstrative assignari haud possit: ergo ex ratione saltem extrinseca est absolute tenenda isthæc sententia. A. P. Ex dictis in prolegomenis Instru. V. §. 4. quia, teste *Seneca*, veritatis argumentum est, aliquod omnibus videri, & nisi ejusmodi consensus proveniret ab ipso rationali dictamine, natura deficeret in fundamento honestatis, essetque male constituta in ordine ad suum finem; quod dici nequit.

R. III. Quæ utrique rationi, tam intrinsecæ, quam extrinsecæ, opponi possunt, inefficacia sunt.

Replieis sufficienti numero designantur.

Nam 1. *Authoritas* in adstruendo jure naturæ plus non probat, quam in specifica rerum differentia *judicium prudentum*. 2. *Consensus* tantus fundari potest in præcepto Divino positivo: *relinquet homo patrem & matrem*, cum *statum naturæ primævum* cum naturæ jure sæpe confundant *Patres*, atque *Doctores*. 3. *Sensus Gentium* probaret etiam *conjugia fratrum & sororum naturæ juri adversa*. Sed

Contra est 1. *Authoritas* non adstruitur, nisi pro *ratione extrinsecæ*, sed tamen supponente *intrinsecam*: unde sicut *judicium Prudentum unanime* de differentia specifica leonis & equi, argueret prædicatum fat certo specificum, ita a pari. Contra est 2. PP. DD. cum *D. Ambrosio* adstruunt *repugnantiam legis scriptæ in cordibus*; cum *Angelico* contrarietatem cum *ratione naturali*; immo omnes affirmant, *conjugium* in primo gradu lineæ rectæ nulla humana potestate dispensabile, vel in conversis ad fidem tolerabile, adeoque supponunt contrarium juri naturæ. Contra est 3. De *conjugiis fratrum & sororum* non repugnat idem consensus DD. & Gentium, uti infra videbimus.

2. *Pudor*, respectu liberorum erga Parentes, gratis adstruitur major, quam erga alios. Sed contra est: saltem pudor, respectu Parentum ex ratione congenitæ autoritatis in liberos & reverentiæ, sibi naturaliter debite, præsertim in ordine ad debitum conjugale, adstruitur, major magisque confundens officia, utrisque naturaliter debita: ergo gratis non adstruitur.

3. *Reverentia debita Marito ob speciales dotes, ob officium* vel dignitatem *Regiam* respectu conjugis plebejæ vel per matrimonium *morganaticum* assumptæ, nil obest commercio conjugali: ergo nec reverentia filialis: Sed

Contra est. Non ex solo reverentiæ titulo, sed ex confusione cæterorum quoque officiorum, relationum, ac jurium, maxime quo ad statum *familie*, irritum naturæ jure diximus hoc matrimonium. Accedit, quod reverentia

B 2

(a) L. 2. contra *Jovinianum*.

(b) *Polit.* c. 5.

* *Theodoretus* L. 24. in *Levit. concubitus bosca inter eam manifesto hominum consensu damnata, ponit, ut non nullos faciat objicere, cur Deus veterit, quæ nunquam evenire solent.*

rentia in assignatis casibus sit mere accidentalis, extrinseca, extraordinaria; adeoque non attenda a jure naturæ, remissibilis saltem quo ad debitum conjugale, respectu personæ *moraliter duplicis*, privatæ & publicæ; contra reverentia filialis sit substantialis, intrinseca, ordinaria, nullis in circumstantiis remissibilis, respectu ejusdem personæ *privatæ*, conjugis ac filiæ, Patris ac mariti &c. ergo non est paritas.

4. *Superioritas* conjugis regię respectu mariti, ad sceptrum non assumpti; *superioritas* Patris respectu filii, in contractu societatis nil obest: ergo a pari. Sed

Contra est, ut prius. Confusio enim *cumulativa* officiorum ac jurium pro *ratione adæquata* a nobis est assignata. Accedit denuo, quod illa superioritas sit in casu extraordinario, & in diverso ordine; superioritas materna sit ordinaria respectu ejusdem gubernationis domesticæ, sic ut simul esset superior ac inferior, Mater & conjux &c. contractus societatis inter Patrem & filium est exigui momenti, facile dissolubilis &c. ergo denuo non est paritas.

5. *Casu*, quo solus superstes foret Pater cum filia, seu Mater cum filio, ejusmodi matrimonium, *naturæ jure*, non modo *validum*, sed & *licitum*, immo *obligatorium* foret, *ratione propagationis humanæ*, tanquam bono, *fortius* stringente: ergo & extra hunc casum saltem *validum* erit jure naturæ.

C. P. Quia in jure naturæ *absoluto* locum non habet dispensatio Dei, uti patet in *mendacio*; in *conditionato* locum non habet, nisi in casu particulari, v. g. *Spoiliis Israelitarum Ægyptiis*: atqui *nulla prorsus est ratio, cur Deus, ut Author naturæ, non possit universaliter quoque permittere talia matrimonia, nec amori in Deum, se ipsum, proximum, seu Rempublicam adversa.* Sed

Contra est 1. Negari posset, ullam fore in tali casu obligationem propagationis humanæ, cum præsumi potius deberet instans Mundi interitus. Unde est, cur S. *Augustinus* (a) filias *Loth* nulla ratione ab incestu excuset, nisi forte *per errorem hujusmodi inculpabilem*, quæ interpretatio longe communior, quam altera S. *Chrysostomi* & *Ambrosii*.

Contra est 2. Cur in tali casu fictitio non posset adstrui *dispensatio* Authoris naturæ, in lege naturali, non quidem *proprie talis*, afficiens ipsam legem, ejusque obligationem, sed *improprie talis* afficiens materiam legis accedente circumstantia extractam ab obligatione legis? Certe tale conjugium, in circumstantiis ultimæ necessitatis, majorisque boni quo ad propagationem humanam, nec foret rationi dissonum, nec inhonestum. Ex quo tamen minime fluit, ejusmodi conjugium *universaliter* permitti posse ab Authore naturæ, cum extra hunc casum *positive repugnet amori, Parentes inter & proles in ordine ad felicitatem, naturæ rationali in propaganda specie propriam, naturaliter debito, ac simpliciter requisito*, uti satis constare potest ex dictis.

Contra est 3. Cum in nostris principiis minus proprie sonet jus naturæ *absolutum* atque *conditionatum*, dicendum in tali casu, accedente circumstantia, mutari *materiam legis*, nec opus esse dispensatione vel revelatione ulla, cum conjugium Patris & filia, *his circumstantiis convestitum*, nunquam fuerit naturæ juri adversum, præcipue cum cessat *ratio inhonestatis*, seu confusio officiorum & jurium, tali matrimonio se habente ad instar *primi*, quale fuit *Adami & Evæ* ex *Adamo* desumptæ, cui respectu familiaris futuræ nulla confusio officiorum & jurium imputari poterat.

Est insuper
prohibitum
jure D. positivo, uni-
versaliter
obligante ju-
re Gentium
ac humano.

R. IV. Matrimonium in primo gradu lineæ rectæ est jure Divino positivo, primævo & universali, uti & jure Gentium, & positivo humano absolute prohibitum.

Decla-

(a) Apud Cornelium a Lapide.

Declaratur. Jus Divinum positivum vel etiam naturale reflexum, prout ratio dicitur, juri Divino esse obtemperandum, deducitur ex illis verbis ab Adamo instinctu Dei prolatis: *Relinquet homo Patrem & Matrem, & adhaerebit uxori suae &c.* jus Gentium ex communi propemodum consuetudine Gentium; jus humanum ex variis legibus & pœnis, tam juris sacri, quam profani.

Queritur VI. Quid de ceteris gradibus, secundum lineam juris naturæ, sentiendum?

R. I. Spectato jure Naturæ gradus consanguinitatis nullus, præter primum in linea recta, matrimonium reddere videtur invalidum. 2. Unde nec primum gradum lineæ collateralis, impedimentis, naturæ jure prohibitis accensendum, sufficienter probari potest.

Ex ceteris gradibus spectato jure naturæ nullus videtur obesse consuetudini conjugali.

Assertum probatur quo ad 1. Impedimenta, ratione consanguinitatis in linea recta, non protrahuntur in infinitum, adeoque in certo gradu terminanda sunt: atqui nullus alius terminus, ultra primum, spectato jure naturæ, satis probari potest. Maj. si unum, alterumve excipias, est contestata, patetque ex eo, quod participatio sanguinis, seu ratio consanguinitatis per plures, & plures generationes semper reddatur debilior sensimque deficiat; quod avus, respectu nepotis, non habeat rationem genitoris, sed rationem causæ, applicantis genitorem, adeoque non sit principium nepotis per se, sed mere per accidens, uti patet in Abele, avum penitus non habente. Min. stat firma argumento negativo, quod per rationes solidas nemo facile elidet.

Assertum probatur quo ad 2. Negative.

Immo & positive. Conjugium, fratres inter & sorores, nec positive repugnat societati conjugali absoluta, nec etiam respectiva; non enim evertit finem matrimonii primum in generanda & educanda sobole; nec secundarium in remedio concupiscentiæ, adjutorio &c. neque confundit nimum officia, ac jura familiæ paternæ: ergo, spectato jure naturæ, prohibitum dici nequit. *Ant.* patet consideranti: sequela fluit ex applicatione principii fundamentalis.

Confirmant alii. Quod ejusmodi conjugii initio necesse fuerit propagari humanum genus: atqui, sine præjudicio Authoris, præsumi nequit necessarium propagationis humanæ medium fuisse illicitum ac inhonestum, cum plures homines, æque ac duo, creari potuissent. *

R. II. Rationes opponi solitæ, minus stringere videntur. Nam

1. Adstruitur repugnantia cum matrimonii fine, saltem secundario, propter magnum illicitum concupiscentiæ ex cohabitatione continua, conjunctione sanguinis amorem nimium inflammante. Accedit quidam naturalis pudor, ac reverentia, ob quam, teste Aristotele (a), S. Augustino (b) & aliis, ejusmodi matrimonia, velut abominanda, pleræque Gentes exhorruere. Sed

Quibus statim non satis efficaciter in oppositum partem nitentibus.

Contra est. Illicitum inter fratres & sorores etiam minus esse, testatur experientia, cui sat præcavetur per jus Gentium, fundatum in amore ad felicitatem societati humanæ admodum proficuo, per amicitias alienorum conjugii multiplicandas. Pudor & reverentia, fratres inter & sorores, est argumentum satis inefficax ad impedimentum etiam impediens, naturæ jure evincendum, maxime si suppetat justa causa. Gentium quarundam horror consuetudini, pœnis civilibus, & juri Gentium refraganti, adscribi merito potest: unde Authores hujus sententiæ æque dicere valent, Abrahamum

Tom. II.

B 3

evitasse

* S. Augustinus L. 15. de Civit. Dei c. 16. & L. 22. contra Faustum c. 35. censet, necessitate compellente initio licita fuisse hæc matrimonia. Cornelius a Lapide in 20. Gen. v. 12. ait S. Augustinum L. c. contra Faustum conjugia, inter fratres & sorores, naturæ jure irrita declarare, sed ibi S. Augustinus non loquitur de jure naturæ, sed positive, & consuetudine, uti patebit legenti.
(a) 2. Polit. c. 2. (b) L. 2. contra Faustum c. 33.

evitasse suspicionem matrimonii cum Sara sorore, non propter propinquitatem, uti exponunt Authores opinionis oppositæ; sed propter raritatem in tali gradu, jure Gentium hujusmodi matrimonii repugnante.

2. Opponitur S. Scripturæ testimonium, quo legimus ejusmodi conjugia apud *Hebræos* punita morte, non minus ac adulteria, sodomitica, & bestialia scelera, utique naturæ jure prohibita (a). Sed

Contra est: Lex illa pœnalis jus positivum probat, severior forsan ad impedienda, fratres inter & sorores, mala commercia, ex cohabitationis periculo prœiora. Pœna mortis, in modo satis diversa, non probat æqualitatem culpæ; secus & (b) violatio Sabbathi, per collectionem lignorum, sodomitico crimini æquanda foret, & æque juri Naturæ adversaretur.

3. Affertur authoritas *Innocentii III.* qua statuit, infideles in secundo & ulteriori gradu copulatos, si ad fidem convertantur, separandos non esse (c): ergo innuit separandos in primo, adeoque conjugium esse naturæ adversum. Sed

Contra est: sequela non fluit; quia de primo nil statuit *Innocentius*, utpote solum consultus de secundo, & cæteris.

Idem intel-
ligendum de
gradibus ca-
teris, in Le-
vítico probi-
bitis.

R. III. *Absolute loquendo, nullus gradus, seu consanguinitatis, seu affinitatis, in Levítico prohibitus, præter primum lineæ rectæ, spectato præcise jure naturæ, conjugium reddere videtur seu invalidum, seu illicitum.*

Ratio positiva habetur ex applicatione principii fundamentalis, cum nullus alius gradus positive repugnare videatur amoris, in ordine ad propagationem humanam, seu sibi, seu proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, simpliciter necessario: ergo nullus alius gradus naturæ jure prohibitus esse potest: *Ant.* firmatur 1. argumento positivo, jam supra insinuato, quia nempe talia conjugia positive conformia sunt societati conjugali absolute & etiam respectiva, eo quod non evertant matrimonii finem primarium in generanda, & educanda sobole, nec secundarium in remedio concupiscentiæ adjutorio, & similibus, uti patet consideranti. Idem *Ant.* firmatur 2. etiam argumento negativo. Unde

Non obstat 1. Quod contracta, hisce in gradibus, connubia, dicantur a Deo abominations, & scelera, commissa a Gentibus (d), non nisi jus naturæ agnoscentibus. Nam

Contra est: Expressiones istas, non de omni connubio, ibi prohibito, sed de primo solum gradu, aliaque promiscua Venere dictas, spectato saltem naturæ jure, manifeste constat ex Tridentino, Ecclesiæ dispensationem in plerisque illis gradibus attribuentem (e), & ex communi Interpretum, atque Doctorum.

Non obstat 2. Quod ejusmodi connubia saltem melius dicerentur naturæ jure illicita: quia continent quandam indecentiam & turpitudinem naturalem, cum hic terminus repetatur fere in singulis gradibus, & per se, ac juxta sensum communem, videatur absona propositio, nullum incesum, nisi in primo gradu lineæ rectæ naturæ jure esse prohibitum, ac inhonestum. Sed

Contra est. Probari satis vix potest, spectato naturæ jure, indecentia, vel turpitudinis quædam moralis positiva, ob quam, suppetente rationabili causa, illicita dici queant memorata conjugia, etsi ob majorem decentiam, alioque fines naturæ rationali, & societati humanæ magis congruos, jure Gentium, & positivo Divino, ac humano, remotiora præcipiantur, & nimium pro-

(a) Levit. c. 20. v. 17.

(b) Num. 15. v. 35.

(c) C. gaudemus. 8. de divortis.

(d) Levitici 18. v. 27. omnes execrationes istas fecerunt accola terre, qui fuerunt ante vos, & pollutaverunt eam: cavete ergo, ne & vos similiter evomat.

(e) Scilicet. 24. c. 3.

propinqua prohibeantur. Cæterum, ut ex jure positivo fluunt consanguinitatis & affinitatis gradus prohibiti, ita & incestus, ut adeo eruditas aures vocabulum offendere nequeat, quas res ipsa non offendit, nisi forsitan jura naturæ, cum positivo, minus peritorum instar, confundere velint, ac commiscere. Sensus communis vel non obtat, vel nimium probat. Non obstat, eo quod sensus communis differentias jurium non distinguat, cum neque docti rite semper distinguant, sed ipsum jus Gentium jus naturale appellent & quæcunque naturæ rationali, rationi, & societati humanæ minus congrua sunt, juri naturali adversa pronuntient, id quod in nostra lucubratione minime faciendum. Nimium probat hic sensus communis, si accipiatur de jure naturæ in sensu stricto: nam probaret, incestus qualicumque in gradu, etsi certo dispensabili, esse naturæ jure prohibitos, id quod certo falsum.

Quæritur VII. Quanam alia impedimenta, spectato jure naturæ, matrimonium dirimentia?

R. I. In genere convenit inter Moralistas 1. Quod jure naturali & Gentium impedimenta constitui possint, & de facto aliqua constituta sint. Patet: quia matrimonium sortitur naturam contractus, & quidem apud Gentes mere politici, adeoque juris naturæ & Gentium dispositioni obnoxii, ad instar cæterorum contractuum, emptionis, venditionis &c. 2. Impedimentis matrimonii, jure naturæ ac Divino universali inductis, ligantur omnes homines; jure Gentium statutis infideles; jure Ecclesiastico determinatis fideles. Ratio primi est, quia Naturæ juri sunt omnes subditi, neque prævalere potest consuetudo, vel potius corruptela; hinc matrimonium Patris Infidelis cum filia, ex consuetudine loci initum, de se nullum est, & si Christiani fiant, dissolvendum. Ratio 2. & 3. est eadem subjectio. Unde colligunt orthodoxi Moralistæ, Infideles, uti a Principe profano, ita & a Pontifice summo, qua temporali Domino, in territorio papali subditos, quo ad formam conjugalis contractus, obligari posse: non tamen eadem ratione obligari possunt Fideles a Principe pagano ad formam conjugalis contractus, non obstante, quod illius sint subditi: nam, etsi non desint cum Sanchezio (a), qui etiam Fideles, obligatos in hoc puncto ad leges pagani Principis, velint, refragantur tamen non pauti. Ratio est: qui Fideles, etsi existant in territorio Principis pagani, eidem tamen quo ad spiritualia & supernaturalia, inter quæ matrimonium Fidelium, nequiquam subjecti sunt. Sed reponit Sanchezius, quod ratio Sacramenti superaddita in Principibus non impediatur potestatem impedimenta dirimentia statuendi, sed sola reservatio Pontificia, quæ ad Principes infideles se non extendat. Sentiatur quis, quod velit: nil intercedimus. Gravior est disceptatio, an hæretici ligentur impedimentis, solo jure Ecclesiastico statutis? Sed quia jus naturæ & Gentium non attingit, aliis decisionem relinquimus.*

R. II. In specie, inter impedimenta matrimonii, naturæ jure dirimentia, est. 1. Impotentia perpetua. Ratio est: quia ad matrimonium requiritur essentialiter traditio corporum cum mutuo jure proprietatis, & radicali facultate exigendi debitum &c. Aliud foret de impotentia temporali V. G. respectu pueri, quæ traditionem corporum absolute non faceret impossibilem, sed usum solummodo suspenderet in tempus habile, quale contingit in aliis quoque contractibus, natura validis. 2. Error substantialis, quia tollit consensum, nature jure requisitum. 3. Polyandria, & consanguinitas in primo gradu lineæ rectæ, nullum facere matrimonium, constat ex dictis.

B. 4.

R. III.

In specie.

(a) L. 7. Disp. 2. n. 7. quem sequitur Pontius, Westherus, & alii.

* Quamvis criminibus irritata questio haud foret, cum ejusdem decisiones falsas Protestantici suis lucubrationibus de natura jure immisceant.

De adul-
terio.

R. III. *Moralistæ protestantici, inter causas, matrimonium dirimentes tam ex jure naturali, quam Divino, male adstruunt crimen, etiam inter Fideles, V. G. Adulterium, malitiosam desertionem, debiti negationem pertinacem &c.*

*Declaratur assertum: Puffendorpius ita concludit (a): Unde apparet, quod adulterium & malitiosa desertio ad divortium sufficere judicatur &c. immo læsæ parti ad secunda vota transire liceat. Nec contentus errore, convitium superaddit: * quidquid in contrarium jus Canonicum nugetur. Nec tamen difficile est istis Sacerdotibus, alia via, sua decreta eludere, si cui heic gratificari placeat, declarando, matrimonium ab initio fuisse nullum, cujus rei varios obtentus idem jus suggerere potest.*

Rationem asserti unicam assert: quia essentiali puncto matrimonialis pacti, per alterum violato, læsæ parti facultas est matrimonio discedendi. Ejus Paraphrastes Kemmerichius (b) adjungit adulterio, naturaliter dirimenti, inimicitias quoque capitales, sterilitatem, mores alterius intolerabiles. Wernberus ait (c): jure Divino positivo non nisi ob adulterium, & malitiosam desertionem conjugii vinculum dissolvi. Fleischerus (d) ad justas causas dissolvendi, ut ait, matrimonii revocat quoque insidias vitæ structas, perpetuam procuracionem abortus, relegationem perpetuam, animorum disparitatem, morbum fonticum, sterilitatem &c. non vero hæresin, ac atheismum &c. ubi cuncta confundit, jus naturale, Divinum, divortium quo ad thorum, dissolutionem matrimonii quo ad vinculum, &c. Insuper in Christi effato de adulterio, tanquam causa divortii, alium errorem, ex secundis Thomasi curis depromptum, accumulatur, dum ait: Christum non fuisse Legislatorem, sed merum Doctorem. Sed

Contra hos errores est definita Catholica veritas a Tridentino (e): adulterio nequaquam matrimonia dissolvi; idem de moribus intolerabilibus, cæterisque intelligendum jure Divino, & ratio est, quia alias daretur ansa conjugibus, ad novum matrimonium aspirantibus, fidem conjugalem violandi; fieret conjugis adulteræ conditio melior, utpote quæ propter delictum, & ipsa a vinculo tam ingrato sese absolute posset eximere; foret liberis, quorum cura, soluto matrimonio, vix amplius a Parentibus curaretur, ingens præjudicium. Unde effatum Christi: quicumque dimiserit uxorem, nisi ob fornicationem &c. tantummodo vult mœchari eum, qui dimittit uxorem ex alia causa, quam fornicationis; non autem vult, licitum esse uxorem dimittere ex causa fornicationis, & aliam ducere. An, spectato præcise jure naturæ, conjugii vinculum solvat adulterii crimen, malitiosa desertio, morum intolerabilitas &c. tam facile determinari neque potest, neque debet, cum adeo liquidum non sit, an ejusmodi causæ, spectata natura pacti conjugalis, sine illius primario, & absque præjudicio prolis legitimæ, bonique communis, veluti sufficientes de jure naturæ, ad repudiandum etiam in Testamento veteri permittantur, probari queant. Illud certum etiam Protestantibus, quod conjugia penes Romanos, mutuo consensu, captivitate, morbo, aut infamia, male dissoluta sint.

De vi
metu,

R. IV. *Vis ** & metus, spectato præcise jure naturæ, non est impedimentum*

(a) De J. N. & G. L. 6. c. 1. n. 21. Protestantici authores divortia quo ad thorum, & vinculum, ex sacris Canonibus frequenter confundunt: exemplo esse potest Nicolaus Herzius in notis ad hunc Puffendorpi locum, quem colorare nititur autoritate Origenis, Concilii Cleberini, Aurelianensis, & Arelatenfis 1.

* Quod repetit ex Saldano L. c. §. 23. f. m. 835. qui ait, divortia inter antiquissimos Christianos ex aliis quoque causis, quam adulterii, fuisse licita, donec Pontificum superstitione & iniquitate conjugii vinculum utroque vivo insolubile declaratum sit. Licita probat Puffendorpius ex L. 8. c. de repudiis. Sed ejusmodi leges, præcepto Christi oppositæ, ideoque correctæ, an Christianis unice latae sint, probare deberet Puffendorpius.

(b) In element. J. N. & G. c. 2. §. 6. n. 34. (c) In element. J. N. & G. c. 17. §. 15.

(d) Instit. J. N. & G. (e) Sess. 24. de matrim. Can. 7.

** In sensu ordinario, hic summi solitor; non illa, quæ cogit ad actum externum contra voluntatem, facitque simpliciter involuntarium, quæ de re dictum supra P. I. Tit. 1. f. 299.

tum dirimens matrimonii; uti multi, præsertim ex Moralistis Protestantis, affirmant. Ratio est: quia ad nullum contractum, uti infra probabimus (a), spectato præcise jure naturali, plus requiritur, quam justus titulus, & voluntarius consensus: prior habetur, nil obtante metu, per traditionem juris in corpus pro jure in corpus; posterior non tollitur a metu, etsi minuatur. Accedit, quod jure naturali irritum dici non possit tale conjugium propter injuriam; alias matrimonium, dolo contrahentis accidentali obtentum, hoc ipso jure irritum foret propter æqualem injuriam. Sed neque invalidum dici potest propter defectum libertatis; secus irritaret quoque metus, a causa necessaria incussus; irritaret jure naturæ similis metus baptismum, aut juramentum extortum, quas tamen sequelas nemo facile admittet. Verbo: vis ac metus solummodo secundum quid, non absolute, est oppositus amori, proximo in ordine ad finem matrimonii essentialiter naturaliter debito, & ad felicitatem societatis humanæ simpliciter requisito: ergo &c. Ant. patet ex solutione replicarum. Nam

• *Opponunt adversarii 1.* Amor proximo naturaliter debitus, in ordine ad matrimonii finem, de jure naturæ, non tantum requirit consensum mere voluntarium, sed etiam liberum: quia vis est opposita fini conjugali, a natura intento, hoc est, conjunctioni animorum, & corporum, individuae item consuetudini, statuique perpetuo. Si enim conjugia, libere contracta, tam sæpe funestos sortiuntur exitus, quid eveniet in violentis? Sed

Contra est. Vis est opposita conjunctioni, statuique perpetuo simpliciter. N. Secundum quid, seu est minus apta ad hunc finem, sic ut expediat, esse rescindibilem contractum. Accedit, perpetuitatem status conjugalis, ex sua natura necessario, & simpliciter requisitam, non satis probari ex principiis juris naturæ; sicuti constat ex dictis.

Opponunt 2. In statu mere naturali, ubi non agnoscitur superioritas, ejusmodi contractus conjugii violentus foret irrevocabilis, & etsi agnosceretur, accidere posset, ut vel non vellet, vel non posset hac potestate uti, adeoque pars, vim injustam passa, careret remedio, & natura deficeret in necessariis. Sed

Contra est. Talis contractus vel esset naturæ jure, ab ipso contrahente vim injustam passo rescindibilis, vel a quocunque potestatem habente saltem respectu juris Gentium, qui si noller, vel non valeret ea potestate uti, id foret per accidens.

Opponunt 3. Jus humanum ejusmodi matrimonium non tam primum irritat, quam irritum antiquiore jure declarat, ut colligitur ex norma verborum: ergo supponit jam prius jure naturæ nullum. Sed

Contra est: Etsi jus antiquius supponatur, id non necessario est jus naturæ, sed positivum antiquius, seu consuetudine, seu viva voce inductum, quod idem dicere debent Adversarii de impedimento disparitatis cultus.

Quæritur VIII. Quid, spectato jure naturæ, tenendum de impedimento affinitatis?

R. I. Affinitas, nullo gradu, seu lineæ rectæ, seu obliquæ matrimonio obest spectato naturæ jure. Ratio fundamentalis est: quia probari nequit, affinitatem in ullo gradu repugnare amori, vel sibi, vel proximo, in ordine ad ullum matrimonii finem, naturaliter debito, seu ad felicitatem societatis humanæ simpliciter necessario. 1. Quo ad gradus lineæ obliquæ in specie, patet insuper ex Testamento antiquo, ubi matrimonium in primo gradu affinitatis cum conjuge improli fratris defuncti, non tantum licitum erat, sed etiam præceptum; liquet ex Testamento novo, ubi ejusmodi matrimonia in Infidelibus, ad fidem veram conversis, non improbantur; immo & in iisdem gradibus etiam inter

De impedi-
mentis affi-
nitatis.
Nullum
agnoscitur
in discipli-
na juris na-
turæ.

(a) P. III. Tit. V. de Pace.

inter Fideles sæpius dispensatur. * Unde prohibitio *Levitici* est juris solummodo positivi, & illud S. *Joannis Baptista*: non licet, vel dictum est *Herodi*, tanquam *Judæo*; vel pronuntiatum fuit de conjugate fratris, etiamnum viventis; id quod habet communior.

2. Quo ad gradus. *lineæ rectæ in specie*, de conjugio primi gradus V. G. inter privignum & novercam, vitricum & privignam; inter focerum & nurum, generum & socrum, colligitur insuper ex eo, quod ejusmodi conjugia in Infidelibus, ad veram fidem conversis, tolerentur, uti colligere est ex Canone decimo Synodi *Aurelianensis III.* & aliis. Unde

R. II. *Rationes, afferri solita, oppositum non evincunt.* Nam, quod tale conjugium a *Papiniano* vocetur *incestus de jure Gentium* (a) nil obest nostro asserto, etsi & de *jure Gentium* videatur locutio satis *impropria*, cum non nisi una, alterave Natio, ejusmodi conjugia prohibuisse, *propter majorem inconvenientiam*, demonstretur. 1. Quod, S. *Paulus* *fornicationem* appellavit, *qualis nec inter Gentes*. (b), intelligendum est de concubitu filii cum uxore Patris, etiamnum viventis, uti indicat ipse *Apostolus* (c): *hæc scripti non propter eum, qui facit injuriam, nec eum, qui passus*, intellige Patrem, *adhuc viventem*. 3. Quod in *Levitico* talia conjugia gravissimis sceleribus annumerentur, intelligendum est vel de concubitu illegitimo, vel cum respectu ad legem Divinam. Sic *Levitici* 20. non tantum matrimonium inter personas. primi gradus, sed etiam secundi inter scelera, naturæ juris contraria, recensetur, quod, *in rigore loquendo*, nec adversarii admittunt.

4. Quod nulla legatur facta dispensatio; immo quod negata perhibeatur *Carolo Gonzagæ*, *Mantuae Duci* ab *Urbano VIII.* non probat defectum Potestatis in Pontifice respectu juris naturæ; sed defectum gravioris causæ in supplicante, id quod in petitione *Gonzagæ* evenisse, testis est *Clericatus*.

Instructio 2.

I N S T R U C T I O II.

De officio
status conjugalis.

§. I.

De juribus & officiis Status conjugalis, spectato jure naturæ.

§. I.

Fides conjugii.

De juribus status conjugalibus, familiae, heredis, officisque in eo observandis.

Queritur. I. Quid de juribus atque officiis societatis conjugalibus tenendum spectata disciplina Juris Naturæ?

R. I. Prima obligatio, eaque mutua, est fides conjugii: unde adulterium omne, quod Moralitatis, conjugalibus fidei violationem per accessum ad alienum thorum notat, Authore Angelico, graviter naturæ jure prohibitum. Ratio patet: nam est positive contrarium amori, & conjugii, & proli, in ordine ad matrimonii finem, naturaliter debito: ac ad felicitatem societatis humanæ indispensabiliter necessario. Unde

Colliges I. Recte damnatam esse ab *Innocentio XI.* hanc propositionem: *copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium.* Quia talis consensus, etsi non cedat in injuriam mariti, qui talis, & ut personæ privatæ: cedit tamen in injuriam mariti, qua talis, seu qua obligati ad bonum prolis; item, in injuriam prolis, ob præjudicium generationis, & educatio.

* Sic novimus, *Julium II.* cum *Henrico VIII.* *Angliæ Rege*, dispensasse ratione *Catharinae*, *Arturi* fratris defuncti conjugæ &c. similes dispensationes de *Martino V.* *Alexandro VI.* *Paulo V.* *Urbano VIII.* *Innocentio X.* refert *Clericatus*.

(a) L. ult. ff. de condit. sine causa.

(b) 1. Cor. 5. 1. (c) 2. Cor. 7.

cationis demum & in injuriam status conjugalis ad bonum societatis humanæ publicum ordinati, vi cujus tale jus non est renuntiabile: ergo natura jure talis consensus irritus est, ac nullus.

Colliges 2. Illud axioma: *scienti & volenti non fit injuria*, tantum habere locum, quando consensus est *liber & validus*: hic autem validus esse non potest, cum marito in uxorem sit quidem jus *quo ad usum*, non *quo ad dominium absolutum*, quale nempe jus habet in membra, queis uti potest, absolute disponere, *id V. G. abscindendo* non potest. Inde non est paritas cum stupro, quod esse definit virgine consentiente: quia, teste *P. Viva*, censetur Domina sui claustris, de quo *illicite* quidem, sed tamen *valide* disponit.

Colliges 3. Adulterii crimen pariter manere *respectu Mariti*; consentiente conjugate fornicantis tam cum *aliena* * ligata, ut patet, quam cum soluta: quia consensus conjugis nullus, utpote adversus statum conjugali, bono societatis humanæ, per fidem matrimonii intento, adeoque de jure, nequam renuntiabili; ut nihil dicatur de incontinentia mariti, quam legitime utique nequit conjugis consensus. **

Colliges 4. Quid respondendum sit *Thomasio* proponenti hanc questionem (a): *Quin si alteruter ex conjugibus consentiat, ut alter corporis sui copiam alii faciat, quomodo velles ostendere, tum nihilominus communicationi huic inesse naturalem turpitudinem? sane quilibet juri suo, ex pacto quaesito, renuntiare poterit, ni obstat præceptum superius, quod hæctenus in ratione frustra quaesivimus.*

R. II. Altera obligatio est *usus conjugii legitimus*: unde *natura jure*, ^{Ufus legitimus.} *saltem leviter, prohibitus est usus conjugii, solius causa voluptatis.* Assertum deducitur ex propositione, ab *Innocentio XI.* damnata: *opus conjugii, ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa, ac defectu veniali.* Ratio est: quia ejusmodi usus, saltem leviter, repugnat amoris proli & societatis humanæ, in ordine ad propagandam speciem, naturaliter debito: nam, teste *Cardena* (b), moraliter evidens est, hunc usum, eique conjugiam voluptatem, a natura institutam *primario* ad generationem proli, & *conservandam speciem*. Jam sic: evidenter est dissonum rationi, invertere hunc ordinem, conjugio intrinsicum, & a natura præstitum: atqui hoc fieret. Accedit ratio extrinseca, seu autoritas *SS. Patrum, Augustini, Gregorii, Anselmi, Aquinatis, item Sanchezii* & aliorum magno numero, quos allegat *Cardenas*, ut adeo, eodem authore, propositio allata, merito proscripti potuisset *propter solam rationem extrinsecam*, quæ in materia morum pro satis certa regula haberi potest, præsertim si sit prope unanimis consensus. Unde

Colliges 1. Non esse paritatem cum aliis sensuum delectamentis, eo quod illecebræ non ita sint *vehementes, sensuales, brutis communes*, animam ad carnalia taliter non *deprimentes*, non ita *periculosa*, ne excedatur modus debitus, neque generationis fini *primario*, & propagationi speciei adeo *præjudiciose*.

Colliges 2. Etsi non desint, qui negent, ejusmodi voluptatem, etiam *pro fine partiali*, saltem *directe* intendi posse, eo quod natura illam ordinarit *in purum medium*, neque isthæc *brutalia* videantur esse appetibilia homini gratia sui, *propter sublimitatem naturæ rationalis*, probabilius tamen esse, ex communiore Moralistarum, *jure naturæ* licitum esse matrimonii usum propter voluptatem, *tanquam finem subordinatum fini primario*, seu generationi proli. Ratio est: quia talis sequitur ordinem naturæ, quæ destinavit volupta-

* Nam alia ratio in polygynia, de qua supra, inspecto saltem naturæ jure.

** Videatur *Viva & Cardenas*. (a) Infit. Div. L. 3. c. 2. n. 218.

(b) In crisi theolog. prop. damnat. 9. Disp. 7. n. 63. f. m. 270.

luptatem ad faciliorem generationem proles, & conservationem speciei humanæ.

Colliges 3. Quod conjux teneretur reddere debitum, etsi alter peteret ob solam voluptatem: quia teste *Sanchezio*, *Perezio*, & aliis, actus ille, illicitus exigenti, non est illicitus reddenti, adeoque debitus, eodem modo, quo, si quis vovent, castina non petere depositum, peccat petendo, alter tamen reddere obligatur, quia malitia petentis non deobligat alterum a reddendo illi, quod suum est: unde materialis illa cooperatio excusatur ex justa causa, ne excitentur odia, aut mutuus amor debitus deferveat, uti habet *P. Viva* (a).

*Cohabitatio
necessaria
ad finem
redditis de-
biti.*

R. III. Obligatio tertia sese extendit ad *cohabitationem mutuam*, fini conjugali debitam, ac *necessariam*, & licet *perpetua* naturæ rationali, & matrimonii fini conformior, adeoque juri Divino, Gentium, & positivo humano præcepta sit, *absolute tamen necessariam* esse, spectato saltem solo naturæ jure, satis probari nequit. Quarta adstringit ad reddendum mutuo debitum, quoties debito modo, & *rationabiliter petitur*. *Alias obligationes*, de vitanda libidine extra conjugium, seu in diversa, seu eadem specie humana; de vitanda mollitie, fornicatione, stupro &c. jam parte prima fat declaravimus. Officia positiva paucis declarat *Puffendorpius* his verbis (b): *Officium Mariti* est uxorem diligere, nutrire, regere, atque defendere: *uxoris* Maritum amare, honorare, adjutorio esse non solum in generanda, educandaque prole, sed & in parte curarum domesticarum capeffenda. *Utrunque* autem indoles tam arctæ conjunctionis requirit, ut utriusque fortunæ sint socii, moresque attemperent, quæ omnia ex principio amoris conjugalis, si minus *graviter*, saltem *leviter* esse naturæ jure præcepta, facile deducuntur.

*Potestas
Mariti in
uxorem sp
tato jure
naturæ dis-
tina.*

Quæritur II. Quid de potestate mariti in conjugem, spectato naturæ jure tenendum?

R. I. Spectato jure naturæ, etiam abstrahendo a statu naturæ lapsa, inter conjuges non est perfecta æqualitas, sed vi status conjugalis marito, per se loquendo, * *competit aliqua potestas, & superioritas saltem directiva*. Dicitur *directiva* ** indicans mulierem, viro subordinatam non vi coactiva, & voluntate repugnante, sed honestate impellente, quæ subordinatio post peccatum abiit in pœnam, dum etiam *reluctans*, & invita parere cogitur.

Ratio asserti est I. Quia; authore *Luca Apolenio* (c), natura rationalis videtur exigere, ut *præstantior, firmior, fortiorque sexus, sequiori, infirmiori, & imbecilliori præsit*. 2. Quia, teste *Apostolo* (d), etiam abstrahendo a lapsu, *caput mulieris est Vir* (tanquam perfectius individuum) *cum vir creatus non sit propter mulierem, sed mulier propter Virum*. 3. Quia, spectato solo naturæ statu, & abstrahendo ab originali justitia, inter omnino æquales difficilis; immo fere impossibilis fuisset, in necessaria cohabitatione, longa concordia propter dispares genios, adversa ingenia, temperamenta rarissime attemperata, muliebris sexus nativam imbecillitatem &c. ut adeo quædam subordinatio, respectu uxoris, qua maritus, tanquam caput familiæ perfectiori intellectu ab Authore naturæ dotatus, uxorem dirigeret, ad bonum commune, & amorem conjugali statui, finique congruum

(a) Trutina Theolog. Proposit. 9. n. 14. f. m. 193.

(b) De officio hominis L. 2. c. 2. §. ultimo.

* Non enim negamus, conjugi ex pacto, per accidens, superioritatem & imperium vindicari posse, V. G. si maritus sit hebes, uxor heroïna; si ille subditus, hæc Princeps.

** *Puffendorpius* L. 6. c. 1. §. 11. f. m. 814. hanc potestatem sic explicat: *quod pactum (conjugale) quia mariti conditio in eo est melior, accedente etiam sexus præstantia, naturam saderis inæqualis emulatur, in quo uxor marito observantiam maximo, hic illi protectionem debeat.*

(c) De offic. Christiani L. 2. c. 2. f. m. 147.

(d) Cor. 1. c. 11. v. 3.

gruum videatur simpliciter necessaria, adeoque naturaliter debita. Inde S. Chrysostomus (a); merito farina viro subicitur: nam aequalitas honoris pugnam parit, quæ ratio etiam pugnat pro statu naturæ puræ. 4. Quia teste Ruper- to (b), apud Gentiles quoque, qui scripturam (de subiectione uxoris) non legerant, vel hujus veri Dei præcepta non observabant, hæc lex naturaliter valuit, quam Dominus Naturæ imposuit, dicens mulieri: & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. Quædam tamen barbara Nationes, sicut cætera, ita & hunc naturæ ordinem confuderunt, ut mulier sine capite, id est, sine viro super viros ageret potestatem, & dominium. Veruntamen non tam jus, aut lex, quam usurpatio dicenda est.

R. II. Quæ opponi solent, inefficacia sunt. Nam 1. Qualiscunque superioritas, etsi solummodo directiva, gratis dicitur, exigi ab amore, in ordine ad conjugii finem, simpliciter necessario: cum hic æque obtineri possit, esto, nulla inter conjuges admittatur subiectione. Sed

R. D. Æque obtineri potest conjugii finis quomodocumque spectatus in se. T. Spectatus in ordine ad cohabitationem, non modo generandæ, sed educandæ quoque proli necessariam, eamque amicabilem, & diuturnam. N. Ratio colligitur ex dictis.

2. Conjux in adiutorium viri, tanquam sociæ, & specialis amica est creata ab Authore naturæ, neque cum imperfectione subiectionis, quæ non nisi in pœnam statuta legitur: ergo interprete S. Augustino (c): uxor maritum habere meruit Dominum, non natura, sed culpa.

R. D. Et officium adiutorii, societatis, ac amicitia, excludit omnem superioritatem ac potestatem, etiam directivam * N. Excludit coactivam, pœnalem &c. C. Talis subordinatio conjugis respectu viri, ut perfectioris individui, imperfectio positiva tam parum dici potest, quam parum subordinatio Angelorum in hierarchia Angelica. Immo cum non nisi in bonum status conjugaliter mutuum cederet, uxor sciens se non ancillam, sed sociam haud voluntate repugnante, sed honestate impellente, naturæ officium explevisset, juxta illud Plinii (d): Uxori sufficit obsequii gloria. S. Augustinus de statu naturæ lapsæ, de subiectione pœnali locutus est, ut patet. 3. Sola individui major perfectio & aptitudo ad superioritatem directivam, de jure naturæ potestatem non confert, cum omnes nascantur liberi & æquales: ergo.

R. D. Non confert, ut spectata præcise in se. C. Non confert vi status conjugaliter, exigentis ejusmodi subordinationem ex pacto matrimoniali, conformiter ad jus naturæ inito. N.

R. III. Potestas Mariti coactiva, respectu conjugis, descendit remote ex jure Divino positivo, & jure Gentium; proxime ex pacto conjugaliter.

Assertum quo ad 1. Patet ex illo Divino imperio: sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui (e). Mulieres subditæ sint viris suis (f), & ita subordinatio directiva transit in subiectionem peccati pœnalem, longe durio- rem, sic ut etiam invita, jugique pertæsa, immo & imperia, non semper æqua, danti parere & subesse, divino imperio compellatur. De jure Gentium patet: cum pleræque, etsi Divini præcepti ignaræ, hanc dominationem viri in mores induxerint. De pacto, tanquam causa proxima, & immediata testatur

(a) In 1. ad Cor. 11. v. 3.

(b) L. 3. de oper. Trinit. c. 21.

(c) In Gen. 3. v. 16.

* Puffendorpius L. cit. Neque jure naturali quidquam obstat, quo minus uxor etiam propriis dictum imperium mariti subeat: nam sese haud quidquam invicem destruant metus imperii, & amicitia conjugaliter, non magis quam imperium in Principe amorem civium per se extinguit.

(d) In Panegyrico Trajani.

(e) Gen. 3. v. 16.

(f) 1. Petri 3. v. 1.

statutur consensus mutuus, in conditiones, seu modum contractus conjugalis a jure divino, vel saltem a jure Gentium præscriptum. Unde non inaniter disserit Puffendorffius (a). Licet in sacris litteris *Eve subjectionis in pœnam seducti mariti injuncta dicatur, tamen ex hoc non sequitur, imperium maritalis post lapsum non habere causam proximam, conventionem inter maritum & uxorem. Nam, cum non omnis obsequii necessitas infelicitatem habeat conjunctam, id jam pœnae vicem in statu mulieris habet, quod invita, & stimulante semper dominandi libidine jugum ferat.*

§. IV. *Hæc tamen potestas non est despotica, nec herilis, nec absoluta, sed domestica ad societatis conjugalis & familiae terminos restricta.*

Declaratur 1. membrum. Potestas despotica foret, si conjuncta foret cum jure vitæ ac mortis, quam adstruit Fridericus Hornius (b). Sed

Contra est ex Puffendorffio (c), quod ad matrimonii finem, tanto imperio nequaquam sit opus, immo id conjugali amori positive adversum sit: quod si tam atrocia perpetraret uxor, adest Judex; & in familia segrege, etiam spectato naturæ jure, tanquam hostis ejici, & velut jure belli occidi posset. Unde talem potestatem, omni jure prohibitam, recte censet Huberus (d), propter periculum a perversitate suspicionum, irarumque maritalium.

Declaratur 2. membrum. Potestas herilis traderet marito jus in uxorem, veluti servam, ad mentem quorundam populorum, uti testis est Stagyrita (e). Sed

Contra est: Tali dominio refragatur jus Divinum, præcipiens amorem ac honorem, & prohibens amaritudinem (f) erga conjuges. Adversatur jus Gentium, consuetudine populorum, magis moratorum, dominium mitius adjudicante, etsi Authores castigationem moderatam, etiam per verbera, si vera necessitas postulet, communiore calculo admittant. Denique tali dominio repugnat jus naturale, quod libertatem fovet, & servitutes juri Gentium transcribit: sed neque finis conjugii, etiam respectu familiæ, conjugem servam, sed thori sociam, etsi subordinatam marito cupit, uti non semel jam declaravimus.

Declaratur 3. membrum. Potestas domestica dicit societatem aliquam inæqualem, vi cujus uxor inferior, maritus superior est, non quidem absolute, sed in causis dumtaxat conjugium, & familiam concernentibus, adeo ut uxor, quo ad domicilii determinationem, cohabitationis modum, leges Oeconomiz &c. dependeat a Marito. Ratio asserti est: quia plus concedi, neque ratio status conjugalis, neque finis ejusdem exigit: unde si alicubi plus indultum legitur, id non a natura, vel jure Divino, sed ab instituto, & moribus unius vel alterius Gentis particularibus, ac male formatis, provenit, uti recte animadvertit Grotius (g).

§. 2.

§. I I.

Moralistarum protestantium avia de Societate conjugali.

Hæc in materia protestantici errores, Grosii ejusque Interpresum.

Queritur III. Quanam in avia circa statum conjugalem delabuntur protestantici Naturalistæ?

§. I. *In non pauca: nobis potiora detexisse, satis erit ad academicum scopum. Hugo Grotius errat in primis principiis, dum conjugium definit per cohabitationem maris cum fœmina, que fœminam constituat quasi sub oculis*

(a) L. 4. de J. N. & G. c. 1. §. 12.

(b) L. 1. de Civit. c. 1. §. 5. n. 16.

(c) De jure Civit. L. 2. sect. 1. c. 4. §. 8.

(d) I. Pol. 1.

(e) Coloss. 3. 19. Epist. Petri 1. c. 3. 7.

(f) De J. B. & P. L. 2. c. 5. §. 8. n. 1.

(g) L. c.

oculis & custodia maris, accedente fide, qua se femina mari obstringit: sic pupilla pene foret in conjugio tutoris, neque conjugii vinculum esset reciprocum, adeoque satis haud differret a concubinato (a). Ibidem spectato jure naturæ, uxori non tribuit *jus mutuum* in corpus viri: negat de præcepto Divino primævo esse monogamiam, etsi *laudabilem*, & Deo *gratam* fuisse, admittat: matrimonia Parentum *etiam cum affinibus rectæ* lineæ, quod nemo facile dixerit, veluti inhonesta, & naturæ jure irrita affirmat (b) &c. &c. atque in his & similibus devius, etiam per suos Paraphrastes protestanticos, non male in veritatis semitam revocatur. At in multis, dum eum male corrigunt, ipsimet corrigendi veniunt. Sic polygamiam naturæ jure, haud sane improbabilius permittam, minus scite carpit *Boeclerus*, & *Vitriarius*, *Zieglerus* cum *Osiandro* male corripit *Grotium*, quod cum Pontificiis gradus, in *Levitico* prohibitos, non adscribat *præceptis moralibus*, etiamnum indispensabilibus, quos ipse cum *Luthero* ac Protestanticis, & juri Divino & naturali male attribuit. *Boeclerus* ratione *pudoris naturalis*, jus naturæ prohibitivum minus limatè deducit ad gradus consanguinitatis lineæ transversæ; immo ad omnes, in *Levitico* vetitos. *Becmannum*, & *Osiandrum*, quamvis A catholicos, in eadem avia non ablegamus, etsi jus naturale distinguant in *strictum*, *absolutum* & *indispensabile*; & in *minus strictum*, *hypotheticum*, atque *dispensabile* &c. Item etsi distinguant *principia* juris naturæ, quæ obligant *necessario*; atque ipsas *deductiones*, a Deo dispensabiles &c. Cum enim similia hauserint ex Authoribus orthodoxis, ac probatissimis, ipsi reprobandi non sunt, quamvis, cum fateantur ultro, aliud esse, quod aliquid sit *juris naturalis*, aliud, quod juri naturali *congruum* sit &c. probari in nostris principiis haud possint. Nam videntur hæc omnia ex *minus distinctivo* juris naturalis principio profluere, ac jus naturale cum jure Gentium, ac positivo *confundere*, id quod cavere, & præcavere, in hac juris disciplina, quam maxime adlaboramus.

II. Inter *Puffendorfi* aberrationes quis numerare possit 1. Quod ad matrimonium ratum sequitur extra ditionem actualem, sic ut *maritus ea, tantquam uxore, uti possit, velut Rebecca*, postquam ab *Isaaco* in tabernaculum Matris deducta est: unde dubitat, *an adulteram vocare quis possit, quæ alicui desponsata*, (de præsentis) tertio interea, *antequam domum deducatur*, conjungitur, ut ut per mandatarium, *dicis causa*, nuptiæ (per contractum de præsentis) penitus completæ sint (c). Nam etsi, *Immanuele W. vero* Authore (d), *naturæ jure discrimen inter sponsalia & nuptias fere ignoretur*, penitus tamen ignorari haud potest: cur enim ob Parentum consentum, si minus simpliciter necessarium, saltem rationi admodum consentaneum: cur ob mutuum genii, morumque experientiam; ob necessaria, pro conjugii oneribus paranda &c. fieri nequeat *promissio reciproca matrimonii futuri, subin obligatio actualis de jure mutuo in corpus, in ordine ad actus, de se aptos ad generationem proles*? Hoc casu haberetur discrimen; haberetur matrimonium verum, ad quod sicuti, juxta *Puffendorfium*, non requiritur ipsa illico consummatio, ita neque deductio conjugis in ædes, quæ mera conditio est ad consummationem nonnisi *integraliter* necessaria. 2. Idem spectato naturæ jure, uti pacta omnia, vi & timore *injusto*, dissolvit, ita & a fortiori conjugium, cuius tamen antithesin esse probabiliorem, judicamus. 3. *Weberus* notator, uno alteroque scholio *Puffendorfium* non illustrat, sed deturpat. Exemplo sit illud, quo ait: sunt certe paucissimi, *alias sani*, qui *salva conscientia*, uti possunt exceptione ab universali illa obligata-

Puffendorfi, & ejus glossatum.

(a) De jure P. & B. L. 2. c. 5. §. 8. & seqq.

(b) L. c. §. 14. (c) L. c. §. 14.

(d) In notis ad *Puffendorfium* de offic. hominis L. c. l. m. 268.

obligatione nubendi. Et, qui quæve in Monasteriis *votum castitatis* jurant, ex stimulis & ultionibus perferunt, se *impossibilia* promississe (a). Rursus cum scribit: *quando Cartellus Cotta Pontifici tribuit, ut possit filio Regis, qui monasticam vitam amplexus est, ad tempus uxorem dare, ne Regnum deveniat ad alios, post ubi procreavit filium, ut ad votum monasticum redeat, id ex mera Canonistarum adulatione asseritur, & ea Pontificis potestas nullibi probata est. Sed vel Cotta; vel, quod verosimilius, Weberus ex Cotta, male intellecto, hæc non satis perite refert; nam dispensationem in professione religiosa ab Apostolica sede absolute obtinibilem Cancillæ probant; conjugium vero temporarium, atque solubile, nullibi affirmant.* 4. Kemerichius, Puffendorffii alter interpres, per regulas honesti, decori, more suo, minus distincte, officia quædam conjugalium juri naturæ attribuit, positivo verius tribuenda; quod dicat, Principes non adstringi ad gradus consanguinitatis, & affinitatis, humano jure prohibitos, intelligendum spectato solo naturæ jure, & de Principibus paganis, etsi & isti jure Gentium, Christiani Ecclesiasticis legibus æque ac aliis ligentur, atque subjiciantur.

III. Thomasius non satis bene polyandriam æque ac polygyniam, naturæ jure, concessam adstruit (b). 2. Potestatem mariti, etiam directivam respectu societatis conjugalium, non tam naturæ juri, quam pacto prorsus ultroneo, minus probabiliter in acceptis refert (c). Ex erroneo principio pluriformes libidines, spectato naturæ jure permissas asserit (d): atque hic, inquit, pro scortationis turpitudine demonstranda non sufficit, si dixerimus, eam non dirigi ad conjugii finem primum, non tam ex ea ratione, quod jam supra ostendimus, extinctionem libidinis etiam esse finem conjugii, non per accidens mere (e), sed secundarium, quam quod illa ratio saltem inferat, scortationem non esse conjugium: non vero inde concludi possit, omnem actum, vel omnem societatem, quæ non est conjugium, esse societatem inhonestam. Atqui hoc sufficienter demonstravimus supra, dum de officiis erga se ipsum differeremus. 3. Concubinatum, quo procreatio sobolis intenta foret mere per accidens, non tam juri naturæ, quam officio hominis erga Deum, in neglecta intentionum subordinatione, adversum pronuntiat. * 4. Adulterii turpitudinem, saltem alterutro conjugum consentiente, naturæ jure difficulter probari posse affirmat. Addit: hinc difficillimum foret, lenocinii turpitudinem, vel certe multarum ejus specierum, ex ea disciplina, ubi solam rationem sequimur Duce, demonstrare (f). 5. Incestum, etiam in primo gradu lineæ rectæ, admittit, quod reverentia erga Parentes non sit irremissibilis (g). 6. Licet in secundis curis (h) hæc scita erronea utcumque emendet, auget tamen duplici errore: nam ait: quæ §. 98. usque ad §. 104. disputata sunt, ita quidem se habent; si jus naturæ metiaris ex solis regulis justis, & finem conjugii ex simplici generatione sobolis. Quasi vero regulæ justis permetterent adulteria, scortationes, lenocinia, incestum etiam primi gradus in linea recta. Addit: at, cum jus naturæ etiam comprehendat regulas honesti & decori, & finis matrimonii sit generatio sobolis honesta, & decora, huic decoro & honesto fini-

(a) L. c. f. m. 262.

(b) In Jurisp. Div. L. 3. c. 2. n. 100. & 106.

(c) L. c. n. 110.

(d) N. 143. Item c. 3. n. 35. & seqq. unde in secundis curis L. 3. c. 2. §. 2. satis recantat, dum ait: unde tollenda sunt ea, quæ contra imperium maritalis differimus. §. 105. Neque lapidem lydium rationes ferunt, quas adduximus §. 110. & c. 3. §. 11. ad præceptum de imperio mariti, de quo agitur §. 35. & seqq. non est lex positiva, sed regula decori juris naturalis. Ubi errorem novo corrigat errore.

(e) Uti habet n. 64. lit. d.!

* In alio sensu, quo matrimonium verum, sed conscientie, quandoque concubinatus nomine notatur hic quæstio esse non potest, cum verum sit matrimonium juxta omnes.

(f) N. 214. 219.

(g) N. 234. & 246.

(h) Fundam. J. N. & G. L. 3. c. 2. n. 15.

milia repugnabunt. Quod assertum jus naturale cum positivo confundit, ut sæpe jam diximus, eo quod regulæ honesti & decori legem positivam frequentius notent, quam naturalem. 6. In iisdem fundamentis errores accumulat, dum ait (a): quod Clerus Pontificius incautis laicis persuaserit multa præcepta, seu Divina, seu naturalia, indeque ex institutione primæva conjugii fecerit Sacramentum: *cujus rei ratio fuerit interesse Cleri, ut hoc pacto causas matrimoniales ad se trahere, & sub hoc prætextu, & sub sibi, tanquam Vicariis Dei, reservata potestate dispensandi, excommunicandi, totum Populum, maxime vero Principes sibi obnoxios reddere posset.* 7. Ibidem ait (b), quod si Princeps sit polygamus, nondum ullus probarit justis rationibus, hanc polygamiæ tantum esse crimen, ut gehennam mereatur, & quod legi universali Divinæ repugnet. Quod tamen Clerus Pontificius istam doctrinam inculcaverit laicis, in causa est, inquit, quod bigamia violet clericale sacramentum matrimonii. Addit: neque indignum est observatu, quod ubique fere Clerus Pontificius fulminaverit, & acheronta moverit contra bigamiæ Principum: contra obmutuerit, vel etiam benedictionem dederit Principibus, aperte concubinariis, aut scortatoribus. Ratio in promptu est: nempe quæ prius: putatitium Sacramentum. 8. Plures alios errores, calumniis pinguibus confociatos, transilimus, ** cum satis videatur clarescere, saltem orthodoxis, Thomasi in sic dictis institutionibus Divinis jus naturale extendisse ad usque scandalum; in emendatione seu fundamentis id restrinxisse per regulas honesti, & decori, sed principium juris naturæ dilatasse ad usque Ethicam & doctrinam moralem positivam; jus vero Divinum positivum penitus obscurasse. Exemplo sit ejus axioma §. 35. Cum nulla, inquit, desur lex Divina positiva universalis, Princeps etiam in legum latone ad eam non potest respicere, sed sufficit, si tantum præ oculis habeat præcepta juris naturæ & Gentium, observata tamen differentia inter præcepta honesti, justii, & decori, quod nempe præcepta justii, nullas admittant exceptiones, præcepta honesti & decori admittant. 9. Laurentius Fleischerus Thomasi epitomator id egit, pro suscepto officio, ut Authoris sui, puta Thomasi, seu calumnias, seu falsitates recoqueret, ac sistematica methodo, per institutiones academias propagaret. De calumniis testatur §. 2. (c); de erroribus cætera supellex nec sine auctario. Nam Eunuchorum conjugia nec illicita, nec prohibita affirmat, si jus naturæ ex solis regulis justii metiaris (d). Senum, ac vetularum matrimonia inhonesta, & quam maxime indecora, adeoque solvenda pronuntiat (e). Polygamiæ virilem neque regulis decori, neque honesti repugnantem affirmat, id quod & B. Lutherus in Landgravii Hassiæ polygamia cum Margaretha de Sala agnoverit (f). Addit: Impugnare illam alii ex jure Divino positivo universali annisi sunt, uti olim Thomasius; sed hoc jure illam haud prohiberi plures contenderunt cum Struvio, Hoppio, &c. Nos vero de eo haud sumus solliciti, cum existentiam ejusmodi legum positivarum universalium jam supra plane destruxerimus. Superi! in quantum chaos delabuntur Thomasi etiam emendati sectatores. Nempe in ejusmodi avia deducunt ideæ protestantium Moralistarum. **

Tomo II.

C

IV. Fri-

(a) L. c. n. 2. & 3. Similia regerit c. 3. n. 4. in notis. Item n. 34.

(b) C. 3. n. 42.

* V. G. Dum in instit. Divin. L. 3. c. 3. n. 230. vocat Papam pseudo-Vicarium Dei, qui sibi potestatem dispensandi in jure Divino arroget, quam tamen potestatem in dubium vocant ipsi Catholici Principes, potissimum in Gallia. In fundamentis L. 3. n. 18. in notis carpit Buddeum, vel papam in antiqua Syria, dum juxta axioma Canonitarum, institutionem Divinam respectu matrimonii, vim legis habere affirmat. Dum n. 30. Patres, tempore S. Augustini, scientia moralis doctrinæ desitiosos ex Barbeyrac affirmat, & sic de aliis.

(c) In institut. J. N. & G. L. 3. c. 2.

(d) L. c. §. 44. (e) §. 46.

(f) In doctrina J. N. c. 10. §. 4.

** Profecto Joannes Lyserus sub nomine Sinceri Wadrenbergs polygamiæ, etiam jure Divino revelato præceptam scripsit, abusus dicto: quod is maledictus sit, qui opus Dei negligenter facit.

IV. *Fridericum Ludovici, Balthasarem Wernberum, Heineccium, Henricum Kochlerum*, aliosque, quod concernit, cum tritam suorum semitam terant, in eadem fere avia abeunt. 1. *Fridericus Ludovici*, contra prima Protestantismi principia, juri naturæ haud opposita esse affirmat, si quis sponte *calibatum* *voveat*, aut si talia Collegia instituantur, in quæ nonnisi illi recipiuntur, qui *calibem vitam se exacturos promittunt*, quo pertinere asserit *monasteria Romano-Catholicorum*. Ne tamen omnino degeneret a cogitationibus *Lutheri* profundis, addit hanc clausulam: modo tamen *ejusmodi persona libertas permittatur, ut conjugium futuro tempore inire possit, si calibatus iterum displiceat, in quo peccari aliquando solet*.

Friderici Ludovici, Wernbera &c.

Cæterum in eo turpiter labitur, dum concubitus, solius libidinis causa susceptum, per se loquendo *speçtato natura jure*, turpem, atque illicitum probari haud posse, affirmat. (a). 2. *Wernberus*, castigatior cæteris, nil fere oculos offendit, nisi quod *adulterium, & malitiosam desertionem*, inter causas dissolvendi conjugalis vinculi, *speçtato quoque jure Divino*, cum protestanticis asserat (b). 3. Sed nec *Heineccius* admodum cespitat, nisi quod jus naturæ a positivo, per principium amoris, ex *continentia* potius, quam *necessitate* dimensum, haud satis *sequestravit*: inde factum, quod monogamiam, & incestum lineæ collateralis, ex *natura jure*, nec ipse sufficienti rationum pondere probavit; quod *solemnitatem* quamdam, ritusque ad declarandum consensum nuptialem adtruxerit; quod conjugia senum, ut *turpissimam impudicitiam*, reprobarit; quod divortia, siquidem legitima, *V. G. ob adulterium, desertionem malitiosam, intolerabiles mores &c.* absolute, etiam quo ad vinculum, absque Divini juris exceptione admiserit (c). In eadem protestantica avia de polygynia in certis casibus concessa, de adulterio &c. absolute conjugium solvente, nullo discrimine juris naturæ & Divini positivi, delabitur *Henricus Kochlerus* (d). Sed ista ad scopum satis.

§. 3.

§. III.

De Statu familiae.

De officiis Parentum & liberorum.

Quæritur IV. Quid, & quæ origo societatis paternæ?

R. I. Status familiæ in genere, ab aliquibus simpliciter appellatur *Domus*, vel quia descendentes ex eadem stirpe sunt quasi *domestici*; vel quia liberi plerumque nascuntur in *domo paternæ*; vel quia, qui familiæ Caput, dominium habet. Sed quia familia alia est *incompleta*, alia *completa*, teste *Philosopho* (e), *domus*, ut notat familiam completam, recte dicitur *conjunctio inter Parentes, liberos, & servos*, complexa societatem conjugalem, paternam, & herilem: ut notat familiam incompletam, est *societas inter Parentes & liberos ob communem inter se utilitatem contracta*, seu *mutuis officiis ac juribus ad communem utilitatem & civilem honestatem definita*. De hac in præsentem, de altera in sequente paragraho agendum est.

In speciè paternæ.

II. Status familiæ paternæ, dici posset, utcumque ad mentem *Huberi* (f), *societas plurium personarum, quæ unius potestate per ipsam naturam, educationis causa, sociata sunt*. Dicitur *societas plurium personarum*, quia in rigore prolem saltem unam requirit, etsi *Populorum* usu etiam improlis *societas domestica* audiat, & penes *Fideles* cætus quoque sacri *religiosæ familie*

(a) §. 15.

(b) In elementis J. N. c. 17. §. 15.

(c) In elementis J. N. & G. L. 2. c. 2. §. 38. 41. 43. 49.

(d) In jure sociali specimine 2. §. 161. 162. 195. &c.

(e) L. 1. polit. c. 1.

(f) De Jure civitatis L. 2.

liae appellentur: Quae unius potestate, saltem principali, ut innuatur discrimen inter societatem domesticam, & Collegia alia, quae subsistere possunt absque subjectione ad potestatem unius. Dicitur per ipsam naturam; siquidem liberi, citra suum assensum, ex sola nativitate, in societatem Parentum veniunt. Et quia societas quoque conjugalis, etsi factum, humanumque consensum supponat, quam maxime naturalis est, comprehensam cum liberis conjugem facile indicatur. Additur educationis causa: nam auxilium multiplex, quo indiget proles nata, uno vocabulo, educatio appellatur, atque partim ad corpus conservandum, partim ad animum formandum spectat: unde Thomasio dicitur *sebolis a prima infantia ad maturitatem tam corporis, quam animi conveniens perductio*, quam educationem familiae paternae finem primum illico assignabimus.

III. Origo familiae paternae, per naturalem connexionem, fluit ex statu conjugali, e quo procedunt liberi. Hos enim, majori fere miseria natos, quam bruta, naturale lumen dicit, neque destituendos in cunis, neque indomitis affectibus relinquendos, sed alendos, ac educandos, ad hoc officium naturae jure Parentes obligante per inditum amorem proli naturaliter debitum, quia ad felicitatem naturae rationali propriam, simpliciter necessarium. Inde rectissime Romanus Orator (a): *etiam in bestiis vis naturae inspicere potest, quarum in factu & educationis laborem cum servamus, naturae ipsius vocem audire videmur*. Cum igitur necesse sit liberis in societate cum Parentibus vivere, usque dum ipsimet sibi sufficiant, necesse est, ut exurgat familia paterna, seu societas plurium, qui per ipsam naturam educationis causa sociati sunt.

IV. Porro cum potestas paterna sit antiquissimum simul ac sanctissimum genus imperii, quo Parentum jussa venerari, eorumque praese eminentiam agnoscere tenentur liberi, uti habet Puffendorpius, in ejus quoque originem indagandum est. Eam longe probabiliori calculo desumendam dicimus a fine, ob quem coeulit status familiae, nempe ab educatione prolis. Cum enim, naturae jure, Parentibus impositum sit officium, seu obligatio alendae, educandae, ac dirigendae prolis, eodem jure collata sit, oportet Parentibus potestas tanquam medium, cum hoc fine, indispensabiliter connexum. Siquidem natura ex principio amoris proli naturaliter debiti, praecipiens educationem creaturae rationali propriam hoc ipso conferre censetur media ad exequendum praecipuum naturaliter requisita, quale est patria potestas, & praecipuum obediendi in liberis, de quo infra. Ex quibus inferimus 1. Quod patria potestas nil aliud sit, quam jus Parentum in liberos, quo actiones ipsorum ad vitam honeste & feliciter transigendam diriguntur*. Inferimus 2. Potestatis causam remotam esse generationem, ex suppositione liberi consensus in statum conjugalem respectu Parentum: causam fundamentalem esse amorem, proli naturaliter debitum, quia ad felicitatem naturae rationali propriam, simpliciter necessarium: causam efficientem esse naturam obligantem; causam formalem ipsam obligationem; finalem, educationem congruam, usquedum proles se ipsam regere, res suas administrare, vitam rationi conformem agere, ac imprimis Deum colere norit.

Inde fallit 1. Hobbesius, dum originem patriae potestatis, conformiter ad paradoxa sua principia, deducit ex jure victoriae (b). Cum in statu naturali, inquit, in omnes omnia liceant, quatenus quisque ad sui conservatio-

C 2

nem

(a) L. 3. de fin.

* Virriarius in Instit. J. N. & G. L. 1. c. 5. Q. 5. distinguit patriam potestatem ab imperio paterno: illam dicit, esse in personas & bona; hoc tantum in personas; illam cessare; hoc nunquam desinere, eo quod reverentiam debitam notet, ad quam etiam liberi, extra familiam, durioribus mediis compelli queant. Sed Imperii vocabulum pluribus displicet, praecipue in hoc sensu, cum regimen domesticum parentibus imperium, proprie tale, nullum concedat.

(b) Tract. de civi c. 9. §. 2. apud Puffendorpium L. 6. de J. N. & G. c. 2. §. 2.

nem facere iudicat, victor fit Dominus victi. Ex quo sequitur, *jurè natura* dominium infantis ad istum primo pertinere, *qui eundem primus in sua potestate habuerit*: atqui manifestum est, infantem natum prius in potestate matris esse, quam cuiusvis alterius. Sed sicut hominis hujus principia non nituntur nisi imaginario fundo, ita & isthoc phantasma; si enim dominium ab occupatione prima infantis deducat, oblectrix plerumque id Matri præripit, quod sane paradoxum.

Divina concessione,

Fallit 2. Hornius cum Hennige (a), qui patriam potestatem *ex divina concessione* derivant. Sed hæc concessio non sapit disciplinam Jurisprudentiæ naturalis, & siquidem adstruatur concessio Dei, ut Authoris naturæ, titulum querimus in natura, quo nititur talis concessio.

Generations.

Fallit 3. Grotius cum Kulpisio, Becmanno, Boeclero, Osiandro & aliis (b), qui jus patriæ potestatis, *ex sola generatione* desumunt; at iste titulus, in se præcise spectatus, etsi obligationem in liberis pariat, dicente *Philone, Parentes Deum quodammodo referre gignendo*; non tamen parit titulum formalem, & potestati patriæ sufficientem: * siquidem parum quis esset obligatus Parentibus, si ab iis in hanc lucem editus foret, postmodum sibi soli, aut aliorum commiserationi relictus foret. *Recte Seneca; ad bene vivendum minima portio est vivere (c)*.

Vel presumptione consensu proli.

Fallit 4. Puffendorfius cum Velthemio & aliis (d): dum patriam potestatem eruit non tantum ex titulo educationis, sed insuper ex *pactio tacito*, consensu nempe Parentum *expresso*, liberorum *presumpto*. Sic habet: *quemadmodum Pater eo ipso, quod infantem tollat, declarat, sese obligationem a natura injunctam, impleturum, infantemque educaturum; ita infans, etsi propter latentem adhuc rationis usum, reciproca officia, Parentum obligationi respondentia, expresse nequeat promittere; ex ipsa tamen Parentum opera obligationem erga eosdem contrahit, non minus quam si expressius ipsius consensus accessisset, qui consensus, cum ratione presumptus, pro expresso valet (e)*. Ita ille. Sed recte notavit scholiastes *Weberus (f)*: *Potuisse Autor hunc consensum, tanquam fictum (quas fictiones ignorat jus naturale) plane omittere; sed opus erat Puffendorfi ad salvandam methodum, qua officia omnia in absoluta, & hypothetica divisit, statuitque, omnia officia hypothetica pactum expressum, vel tacitum supponere*. At officium hypotheticum dici posset ex suppositione *consensus liberi in generationem*, respectu Parentum, in qua, tamquam causa re- nota, nititur quoque patria potestas. Ratio *Puffendorfi*, quod obligatio ex duplici titulo, præcepto naturali, & superveniente pacto, oriri possit, etsi id proprie dici posse in eodem obligationis genere, & respectu ejusdem, neget *Thomasius (g)*, nos transmittimus; sed quia hoc pactum tacitum mere supponitur a *Puffendorfi*, nec probatur; id *superfluum* judicamus. Nam, quod *antecedenter ad omnem voluntatem humanam* ab authore naturæ statutum est, rationi rectæ insitum, & cuique cum vita congenitum, vim suam exerit inde-

(a) Hornius in Polit. L. 1. c. 2. §. 3. Henniger ad Grotium.

(b) Grotius de J. B. & P. L. 2. c. 4. §. 1. Kulpis. in Coll. ad Grotium. Becman. medit. c. 8. §. 7. Boecler. in notis ad Grotium, Osiander ibidem, quibus accedit clariss. P. Schmitz L. 1. c. 2. n. 77.

* Puffendorfius L. c. §. 4. ait: *quod generatio præbeat solummodo occasionem, jus aliquod in prolem acquirendi*: sed nisi causam, saltem *mediam*, per *occasionem* intelligat, assentiri haud possumus, cum quod *ratio* desumpta a brutis, quæ generando imperium nesciunt, & a delectatione, quæ a parentibus non raro sola intenditur, sed mere per accidens, nil probet; tum quod *equalitas* quo ad personam, & jura hominis naturaliter competentia, non elidant *subordinationem naturalem principati ad suum principium*, eo quod filii, *quæ filii*, ex ipsa natura semper maneat Parentibus inferiores.

(c) De beneficiis 3. c. 31.

(d) Puffendorf. L. cit. Velthem, in notis ad Grotium.

(e) L. c. §. 4.

(f) De offic. hominis &c. L. 2. c. 3. §. 2. in notis.

(g) In institut. Jurisprud. Div. L. 3. c. 4. a n. 6.

independentē ab omni pacto humano, uti patet in aliis præceptis naturalibus, v. g. de proximo diligendo, & aliis independenter ab omni pacto, naturaliter obligantibus. Quod idem dicat consensum infantis videri necessarium, ne aliquando querendi causam habeat, quasi imperium invito sibi & frustra impositum sit, nihil probat: nam obligatio sæpe invitos stringit, neque superior opus habet ad obligandum subditum ejus consensu; nec conquerendi suppetit ulla causa, cum obligatio tota cedit in bonum proli. Accedit, quod consensus præsumi non possit, ubi non est locus expresso: atqui non est locus expresso: si enim infans consentire posset in obligationem parendi, posset & dissentire, adeoque facere, ne esset patria potestas, quod dici nequit.

Queritur V. Cuiam competat potestas in prolem, & familiae regimen?

R. I. Spectato jure civili & potestatem, & regimen adscribi Patri, ut Genitori & familiae Capiti, constat (a): sed de hoc jure sollicitos nos esse haud opus est. Spectato jure naturæ Hobbesius utrumque attribuit Matri propter præoccupationem, ut diximus; propter certam scientiam, cujus Patris revera sit proles, ut proinde sit ejus, quem Mater vult, adeoque Matris; propter majorem dolorem, laboremque Matris quam Patris, seu spectetur generatio, seu educatio proli. 2. Puffendorfius (b) in statu segrege & naturali, vel etiam extramrimoniali, ubi vel nullum intervenit pactum, vel non nisi ad quærendam sobolem, prolem Matri private adjudicat, eo quod non nisi iudicio Matris cognosci queat, cujus sit soboles, unde & a legibus Romanis Patri in liberis, extra justum matrimonium natos, potestatem nullam tributam esse, affirmat. Quod si intercedat pactum, ex eo potestatem & regimen desumendum cupit, præcipue si sit matrimoniale cum potestate in fœminam, ubi potestas in prolem Patri accrescet, etsi in matrimonio impari, ubi v. g. Regina Marito subdito jungitur, jus matris prævaleat, ut in aliis omnibus, ita etiam in sobole ad salutem Regni educanda, quem in morem & Amazones contraxisse affirmat. Addit utriusque potestatem & dominium insolidum esse irregulare, ut patet; subordinatum a natura haud requisitum, cum alterutrius cura, per pactum delata, sufficiat: ita penes Babylonies, per conjugale pactum, Pater in filios, mater in filias potestatem nactam, ex Petro de Valle affirmat.

Subiectum potestatis atque regiminis domesticæ. Nec sola mater, nec Pater.

II. Spectato naturæ jure potestas & familiae regimen est penes Parentes simpliciter. 2. Exercitium potestatis, modusque regiminis dependet a pacto, etsi hoc deficiente principalior potestas absolute competat Patrifamilias.

Declaratur assertum quo ad 1. Supponendo ex dictis, quod potestas, & familiae regimen a natura sit intenta, ut medium in ordine ad educationem proli. Jam sic: potestas familiae, non modus, seu ratio exercendæ potestatis, est exigita ab amore, proli naturaliter debito, & ad educationis finem simpliciter necessario: ergo spectato naturæ jure, uti finis seu educatio est Parentibus injuncta simpliciter, abstrahendo a modo; ita & medium, seu potestas familiae utrique est concessa simpliciter, exercitio potestatis specialibus Parentum pactis relicto, si modo sufficiant ad finem simpliciter obtinendum. Addunt alii* quod proles sit partus, portio, & effectus utriusque, adeoque ab utroque instituenda atque regenda. Sed hæc potestatem, modum potestatis non evincunt, cum natura perinde obtineat finem, sive educatio fiat immediate per Parentes, vel mediate per alios; per alterutrum, vel utrumque. Item, quod propter specialem affectum Parentes sint optimi educatores: sed hæc convenientiam, sed jus naturæ non probant.

Tom. II.

C 3

Decla-

(a) Hoc titulo: & interpretet ad Instit. & Cod. de patria potestate & ff. de his, quæ sui, vel alieni juris. Unde Wernherus in elementis J. N. c. 17. §. 20. vix emergit, dum ait, jus civile nil aliud disponere, quam naturale, quod sam Patri, quam Matri potestatem attribuit.

(b) L. de J. N. & G. c. 3. §. 5.

* Gum Clarif. P. Schmier Jurisprud. univers. L. 1. c. 2. sect. 2. §. 2. n. 72. & seqq.

Modo specialibus pactis reservato, etsi his deficientibus ex statu conjugali superioritas simpliciter sit potestas Mariti cum.

Declaratur assertum quo ad 2. Quæ natura, in ordine ad finem, per se non disponit, relinquit dispositioni hominum per pacta: atqui de exercitio potestatis patriæ per se nil disponit in ordine ad educationis finem: ergo. Accedit, quod, ob diversissimos eventus & circumstantias, per pacta educationis fini convenientius prospiciatur, neque pacta de potestate & regimine uxoris, naturæ juri opposita, dici possint, si obtineatur finis, a natura intentus. Quod si pacta deficient, primas in potestate & regimine familiæ obtinet Pater, non ex speciali dispositione juris naturæ circa modum regiminis respectu familiæ, sed ex alio titulo, quo nempe Marito, ut supra probavimus, respectu status conjugalis competit naturæ jure potestas directiva in ipsam uxorem, adeoque & superioritas respectu familiæ totius.

Ubi passim fatentur protestantici Moralista.

III. Inde colliges, Puffendorhium, si rite exponatur, nobis non admodum adversum; sed neque Grotium, qui ait (a): *utrique parentum jus est in liberos, sed si contendat inter se imperia (nempe deficiente pacto) præfertur imperium Patris, ob sexus præstantiam*. * Consentit Thomasius, qui ait: *ex mera ratione naturali potestatem competere utrique, quoniam ad fundamentum hujus potestatis concurrunt uterque, nisi ipsi Parentes in societate nuptiali convenerint aliter* (b). Unde in secundis curis, thesin oppositam adstruendo, ut sæpe, jus suum naturale non tam emendat, quam novis erroribus deformat (c).

Potestatis patriæ mensura desumenda ex fine, & accommodanda diversæ ætati;

Quæritur VI. Qualis & quanta sit patriæ potestas?

R. I. In genere est mensuranda ex fine educationis, atque familiæ, sic ut consistat in jure ea omnia agendi, sine quibus liberorum actiones, ad obtinendum societatis hujus finem, dirigi nequeunt. In specie se extendit ad jus jubendi, prohibendi, & debito modo immorigeros castigandi, quod tamen jus ad ætatem liberorum triplicem accommodandum est.

Prima.

R. II. In prima pueritia vim maxime exerit tam quo ad personas, quam actiones: cum enim pueri se ipsos regere nequeant, æquitas postulat, ut dirigantur ab illis, quibus natura educationis officium injunxit. Quo ad res, an ex jure naturæ, uti habet Thomasius (d); vel ex jure Gentium, uti affirmat Grotius (e), capax domini sit etiam tenera ætas, non ita est liquidum. Si tamen verum, defectus iudicii seu in acceptance, seu in administratione, a Parentibus est supplendus, quibus usum fructum percipere ad alendum filium ex quadam æquitate ** indulget Puffendorsius (f).

Media.

2. In ætate media maturæ jam juventutis, potestas patriæ sese extendit ad eas solummodo actiones, quæ ad familiam respectum ferunt. Hinc sine consensu Parentum factæ merito dicuntur nullæ, quia simpliciter exigit status familiæ, ut pars conveniat cum suo toto, & familiæ membrum capiti suo non controve niat. Ex quo colliges, quod citra suasionem, utique non vilipendendam, ad certum vitæ genus liberos cogere, naturæ jure, per se loquendo, haud competat patriæ potestati; quod paternus consensus ad nuptias quamdiu manet filius in familia, non quidem sit absolutæ necessitatis, tantæ tamen, ut eo neglecto e familia dimitti possit ob novum onus (g), invitis Parentibus non imponendum. Quo ad bona, non male diltinguit Puffendorsius (h), acquisita per industriam assignans Parenti, ex ratione æquitatis naturalis; etsi enim ad alen-

(a) De J. B. & P. L. 2. c. 5. §. 1. n. 1.

* In quæ verba recte Zieglerus, Grotii notator, imperio Patris non tollitur impertum Mariti, sed ex alio capite juris naturalis, in societate conjugali faminam in potestate Mariti constituentis, limitatur, & restringitur.

(b) Jurisprud. Divin. L. 3. c. 4. n. 66.

(c) In fundam. J. N. L. 3. c. 4. §. 8.

(d) Jurisp. Divin. L. 3. c. 4. n. 70.

(e) L. c. n. 2.

** Jus strictum negat Thomasius l. c. n. 69. eo quod alimentatio sit onus, non titulus, aut modus acquiendi.

(f) L. 6. c. 2. §. 8.

(g) L. 6. de J. N. & G. c. 2. §. 8.

(h) L. cit.

ad alendam prolem naturaliter adstringatur, compensationem tamen aliquam iuste petit, si per educationem, accedente cultura, tantum excreverit prolis industria, ut fructus aliquos inde degustare Parenti liceat. Bona aliunde obtenta quo ad proprietatem relinquit proli, reservata Parentibus facultate, exinde percipiendi tot fructus, quot alendis, defendendisque liberis necessarii videntur: non secus ac Princeps in statu civitatis exigere potest, ut ex fructibus civium suum quidquam ad salutem & securitatem publicam conferatur.

3. In aetate tertia factæ emancipationis, * cum liberi penitus sint sui juris, actionum suarum nanciscantur liberam potestatem, remanente solum debito naturali, ut neque in hoc, neque in alio statu quid agant, quod pietati & observantiæ filiali adverteretur. Et adulte.

§. III. Potestas castigationis paternæ in tantum se extendit, in quantum requirit finis hujus societatis, hoc est, liberorum educatio. Unde

Deducitur 1. Illam propriam esse ætati primæ; secundæ quandoque accomodatam, sæpe tamen inutilem, atque periculosam; in tertia sublatam, quia carentem fine. Potestas correctionis non se extendit, ad jus vitæ & necis ratione delicti;

Deducitur 2. Hanc potestatem a Puffendorffio, Hornio, Thomasio, Hubero, & aliis: etiam spectato naturæ jure, pro ratione delicti, male extendi ad jus summum vitæ & necis. Ratio est: Quia tanta potestas nec necessaria ad finem conservandæ familiæ, siquidem in enormi delicto, & incorrigibilitate, ejectioni locus esse potest, nec est conveniens amoris paterni tanta sceleris vindicta, qua vitam, quam dedit, ipse Pater eripiat. Quod si ejectionis hostem capitalem agere pergeret, filius, ut hostis, repelli posset, non jure paterno, sed cuius proprio respectu iustæ defensionis.

IV. Unde non obstat 1. Quod in statu naturalis libertatis desit imperium, paterno majus, quo jus vitæ & necis exerceri possit in liberos delinquentes adultos: ergo necesse est, ut competat patriæ potestati, uti habet Thomafius (a). Nam Us frustra contendunt nonnulli.

§. Tr. ant. cum saltem jus arbitrii non desit in causa gravis dissensionis. N. C. Quia nulla necessitas, sufficiente ad finem remedio ejectionis, & siquidem hoc frustraretur, suppetente etiam jure propriæ defensionis.

Non obstat 2. Exercitium hujusmodi potestatis, cum in lege veteri exemplum sufficiat Judas respectu Thamaris, suæ nurus (b); Saul respectu filii Jonathæ; in nova exemplum præbeat Constantinus respectu Prisci filii; pluribus exemplis suppetentibus penes Gentiles; Romani etiam per legem expressam jus istud Patri attribuerint. Sed

§. D. Et jus istud fuit exercitum a Patrefamilias, qua tali. N. Qua supremo, imperante, & publico legum custode, ac vindice. Subdist. Fuit exercitum, usu semper legitimo, ac probato. N. Quandoque per abusum, merito reprobatum. C. Si Patri, qua tali, naturæ jure, competeret jus vitæ, & necis in filios ratione delicti, competeret etiam Matri, saltem defuncto Patre, quod difficulter quis admiserit. Lexilla Romanorum non ex rationis præscripto, sed truculentia martialis profluxit, unde postmodum abrogata est (c).

Neque obstat 3. Quod Abraham, qua Paterfamilias, jus fœderum, bellicque exercuerit æque summum, ac jus vitæ & necis. Nam

§. D. Exercuit jus fœderum, belli, æque summum, adeoque & jus vitæ

C 4

* Sumpto termino non in sensu civili, sed nativo.

(a) Etiam in secundis curis L. 3. c. 4. §. 9.

(b) Gen. 38. v. 24. ducite eam, ut comburatur.

(c) L. un. Cod. de emend. propinq. L. un. Cod. de his, qui Parent. vel lib. occid.

vitzæ & necis æque, *in statu mere naturali*, concessum in hostes, & ratione *justæ defensionis* T. Adeoque & jus vitzæ & necis æque concessum in filios, & ratione *delicti domestici puniendi*. N. Dixi Tr. Quia *Abraham* fœdus contraxit, bellum movit, educendo trecentos, & octodecim armatos, non tam *qua Paterfamilias*, quam *justi Populi Princeps*, dicente scriptura *Princeps Dei es apud nos* (a).

Neque obstat 4. Quod familia referat figuram civitatis, Pater personam Principis, teste Philosopho (b): ergo utrique similis potestas. R. D. Refert figuram aliqualem C, perfectam N. unde potestas regia est *perfecta, publica, & per se sufficiens*; potestas patria est *minus perfecta, privata, sibi universaliter non sufficiens*, adeoque tanquam subsidiis indiga, ad civitatem; veluti pars ad totum, rationis ductu ordinata.

Officia Parentum. Quaritur VII. *Quæ officia, spectato jure naturæ, Parentum erga liberos & vicissim?*

R. I. Officium Parentum est *educatio* in alimentatione, quo ad corpus, & in institutione, naturæ rationali congrua quo ad animam, nempe tali, ut *liberi vivant, & cum ratione vivant*, præcipue ut in officiis erga Deum rite instituantur. 2. Iisdem incumbit, ut exemplo honestæ vitzæ præluceant, ut liberos ad idoneum vitzæ genus applicent, & quantum vires permittunt, fortunam ipsorum fundent, atque ad felicitatem societatis humanæ promoveant. Unde fluit, naturæ juri repugnare procuracionem abortus, abjectionem infantum, omnem nutritionis & institutionis perniciosam incuriam &c. 3. Est tamen educationis officium non ita personale, ut suo modo *delegari* non possit *utilitate prolis*, aut *necessitate id exigente*: quia in moralibus, quod quis per alium facit, censetur facere per se, & sæpe educationis finis aliter obtineri haud possit. *

Liberorum. R. II. Officium liberorum est *filiæ observantia*, quæ notat *obsequium*, vi ejus actiones suas ad nutum Parentum instituere tenentur: & quia obsequium vi quoque *coactivæ ac pœnali* subest, metus quidam familiaritatem excludit, quæ exclusio in parentibus *gravitas*; in liberis *reverentia* appellatur. Immo cum superioritas paterna non tantum *imperii*, sed etiam *beneficii* sit ratione *generationis, & educationis*, observantia *gratitudinem* quoque *finale* includit.

2. Hæc officia reciproca, Parentes inter & liberos facile deducuntur ex fundamentali principio juris naturalis, quia nempe sunt *exigita ab amore, & his & illis naturaliter debito*, hoc est, *in ordine ad educationis finem, atque felicitatem, naturæ rationali propriam, absolute necessario, ac requisito*.

Etiã soluta societate familia.

R. III. Cum societas paterna cessare possit, cessante sine, seu *educatione*, quando nempe liberi ad sustentationem, & directionem sibi met ipsis iudicio paterno sufficiunt, emancipari, immo ob *desidiam, pervicaciam, aliasque graves causas* etiam *ejici inviti* possunt, si modo Parentes ipsi in educationis officio non defuerint. Contra liberi, *invito Parente*, a societate paterna in familiam aliam transire *regulariter* nequeunt, nisi iniquam detentionem Patris, & sufficientiam propriam demonstrare valeant. 2. Dissoluta societate paterna cessat regimen in Patre; obedientia, seu obsequii debitum respondens in filio; non tamen cessat debitum *pietatis*, hoc est, *reverentiæ & gratitudinis* ob beneficium generationis, & præcipue educationis, quæ semel facta fieri infecta nequeunt. Unde liberi, etiam soluti paterna

(a) Gen. 23. v. 3.

(b) L. 3. Pol. 6.

* Unde *Puffendorfius* L. 6. c. 2. §. 3. etiam susceptori infantis abjecti, paterna jura attribuit, & hunc solum casum esse, ait, quo imperium in hominem *obruptionis* acquiritur.

terna familia, semper manent obstricti, jure naturæ, * ut Parentibus honoris signa exhibeant, beneficia beneficiis compentent, commoda, si fieri possint, promoveant, accedente magna necessitate etiam alant, atque sustentent, ad quæ, etsi cogi absolute, saltem spectato jure naturæ, ** vix possint, graviter tamen naturale debitum peccant, si facere negligant.

S. IV.

S. 4.

De Statu herili.

Quæritur XVI. Quid & quæ origo status herilis?

R. I. Recte describitur esse societas inæqualis, inter Dominum ac servum, ^{De statu herili.} eo sine instituta, ut hic in ejus commodum debita servitia præstet.

Dicitur 1. Societas inæqualis, quia inita conditione inæquali: inter Dominum & servum, illo, ut dominetur in domo; isto, ut serviat restricta naturali libertate. 2. ^{Ejus natura,} eo sine instituta, nempe utilitatis, commoditatis, vel etiam necessitatis cujusdam respectivæ. Unde

Colligitur 1. Statum herilem, connotantem servitia aliena in genere; non esse juris naturalis præceptivi, sed mere permilivivi, non enim est necessitatis absolutæ, ut sit, sed utilitatis, convenienter ad rationis dictamen, ut esse possit. Et quia supponit factum, libertatis congenitæ restrictivum, status est adventitius, qui supposito, quod sit, naturæ jure adstringit ad servitia; seu ex ultroneo pacto, seu ex alio titulo, Dominis præstanda.

Colligitur 2. Discrimen domesticos inter & servos. Nam quæ Parentes in familiæ commodum agunt nullo ipsi imperio agunt; quæ liberi, etsi ex imperio paterno & necessitate quadam agant, proprio tamen emolumento sunt: contra quæ agunt servi & ex imperio herili, & absoluta necessitate fluunt; immo non in suum, sed commodum familiæ cedunt, uti animadvertit Thomasius.

Colligitur 3. Sub statu familiæ, etiam perfectæ, non necessario contineri statum herilem: secus spectato jure naturæ, nec esse posset, nec Adamus, ejusque Posterii habuissent unquam familiam perfectam absque adscititia appendice servorum. Est igitur familia alia perfecta, perfectione commensurata necessitati; alia perfectior perfectione proportionata commoditati.

R. II. Servitus, varie ab aliis divisa non nisi duplicis generis a nobis agnoscitur ^{Varietas,} passiva, quæ habetur per contractum spontaneum; & magis proprie famulitium dixeris. Hæc, si interveniat merces, mercenaria, si ad tempus temporaria, si pro semper perpetua dici solet. Altera dicitur legalis seu coacta, quod habeatur ex institutis Gentium, atque legibus, queis bello capti servituti mancipabantur, unde & mancipatus proprie appellari suevit.

R. III. Conditio servilis male tribuitur naturæ. Declaratur nasci natura servilis, ^{Origo} quorundam veterum nãtia fuit, quos inter Stagyrita Euripides, & alii, nisi forte, quod verosimilius, de majore unius Gentis habilitate naturali, ad imperandum, alterius ad serviendum quis interpretari mavelit. Servitus tamen passiva, seu famulitium originem remotam habet ex inæqualitate conditionis humanæ; proximam ex pacto spontaneo, adeoque est institutionis humanæ.

Declaratur. Multiplicato Genere humano, ubi recessum est a communione

* Juxta ea, quæ disputavimus Tit. V. §. 1. de officiis imperfectis.

** Unde Vitriarii, Epitomeatoris Grotiani, thesin probatam non legimus, quod ad pietatis, & observantia debitum, necessitate exigente, durioribus mediis, liberi emancipati cogi possent, propter imperium patrum. Quale imperium per duriora media in solutos, nulli amplius subjectos? Videantur Instit. Juris L. 1. c. 5. Q. 5. & 7.

nione primæva, per distinctionem bonorum, invaluit inæqualitas conditionis humanæ, aliquibus, variante fortuna, in abundantiam, aliis in egestatem delapsis. Inde ditiores eguere aliorum auxiliis, egentiores alimentis; igitur devotum ad pacta, egenis operam, ditioribus alimenta, & mercedem stipulantibus. Accessit apud alios *hebitudinis sensus*, quæ conditio ad serviendum, quam dominandum multos magis idoneos reddidit: inde factum, ut operæ, sæpe temporariæ, quandoque *perpetuæ* evaserint; quod inopes existimarent, se in libertate victum, vitamque minus commodam habituros, quam in ejusmodi spontanea servitute. Jam sic: *inæqualitas conditionis* adegit homines ad pacta spontanea, libertatis nativæ restrictiva, quæ nec determinate exigita ab amore, sibi & aliis simpliciter necessario, nec absolute illi adversa, cum fundentur in emolumento, societati humanæ admodum consentaneo: ergo pactitia servitus originaliter habetur ab inæqualitate conditionis humanæ; causaliter a pacto spontaneo, in fieri a jure naturæ permissivo, in facto esse a jure naturæ præceptivo.

3. Servitus coacta seu *mancipatus* originem occasionalem trahit a bello; causalem ab arbitrio Victoris, victique consensu coacto; formalem a jure Gentium.

Declaratur. Ingens utilitas, e servitiis habita; vel etiam cupiditas cumulandi opes, accedente forsitan cujusdam commiserationis, & humanitatis sensu in causa fuit, cur increbrescentibus bellis, paulatim invaluerit mos, vitam relinquendi victis, & servitiis perpetuis mancipandi. Inde sunt, qui cum D. Augustino (a) *servi* etymon a *servando* derivant, eo quod bello capti, occidi, cum potuissent, ad servitia servati sint. Igitur e Victoris arbitrio, victique assensu, coacto quidem, quia metu mortis extorte, in quævis servitia, etsi summe dura, atque perpetua ortus est *mancipatus*, & more propter insignem vincendum utilitatem victorumque nullam injuriam, sensim invalescente, per jus Gentium firmatus est, id quod erat declarandum.

Verior.

§. IV. Quæ opponi solent, inefficacia sunt. Nam 1. Si dicas, quod assensus victi coactus vel non sit necessarius, vel si sit necessarius, naturæ juri & ista adscribenda sit servitus: siquidem qui vitam invito potest adimere, consensu opus non habet, libertatem, ut adimat corporalem, præcipue cum assensus sæpe haberi non posset, victis mortem promptam præ lenta, hoc est, servitute tam dura ac infami præhabentibus.

2. Assensus est necessarius, ut habeatur obligatio mancipii ad Dominum: hæc enim non oritur ex simplici vitæ donatione, nec ex necis dilatione, nec ex detentione in vinculis, sed ex vinculo morali, seu data fide; secus enim, naturæ jure, si minus occidere Dominum, * saltem aufugere posset, durante adhuc inter illos belli statu. ** Unde quamprimum inter victorem & victum *mutua fides*, circa consociationem in familiam, intercessit, hostilitas prior censetur sublata, ut adeo servus, frangendo fidem, injuriam Domino; Dominus crudelius, quam par est, tractando servum, servo injuriam faceret. Neque refert, quod assensus sit vi extortus: nam quia supponitur, ex bello justo, vi justa extortus, stringit, sic ut respectu captorum

(a) L. 19. de civit. Dei c. 19.

* Quod contra Puffendorfum negat Hertius Scholiastes, eo quod lex naturæ id non permittat contra servatorem, cui se dedens hostilem animum videtur exuisse. Sed forsitan replicaret Puffendorfus, quomodo se deditit absque assensu? Quomodo hostilem animum exiit, si forsitan servitus sit morte durior?

** Inde Puffendorfus L. 6. de J. N. c. 3. §. 6. Ex quo consequitur, servos, qui carceribus, ergastulis, aut vinculis coercentur, ab illis, qui pacto cum domino junguntur, diversos esse, quia servant illi non pacto, sed ne vapulent: ideoque si aufugerint, aut Dominum occiderint, nihil facere contra leges naturales. Nam vinculis ligari corporalibus, signum est, illum, qui ligat, supponere, ligatum nulla obligatione, seu vinculo morali satis teneri.

ram in bello, servitus in fieri *juri Gentium* tribuatur *positive*, *juri naturæ* permissivo *negative*; in *facto* esse respectu obligationis in servo ex *jure pacti naturali præceptivo* derivetur.

2. Si oppones, quod origo servitutis melius deduceretur cum *S. Chryostomo* (a) & *Augustino* (b) ex poena peccati, quæ in maledictione *Noemi* respectu *Chanaam* initium sumpsit, servus servorum erit fratribus suis. (c) R. Servitus *voluntaria*, seu *famulatus* poena peccati, a *Noe* primum promulgata, proprie dici vix potest, cum cedat in emolumentum famulantium, & admodum consentanea sit societati humanæ. Servitus *involuntaria*, seu *mancipatus*, pro *causa fundamentali* habet quidem peccatum, pro *occasionalibus* bellum, pro *formali arbitrium Victoris, Gentium jure suffultum*: unde rectissime *S. Augustinus* (e): *Nam & cum justum geritur bellum, pro peccato contrario dimicatur, & omnis victoria, etiam cum provenit malis, Divino judicio victos humiliat, vel emendans peccata, vel puniens. Prima ergo servitutis causa peccatum est, ut homo homini conditionis vinculo subderetur, quod non fit, nisi Deo judicante, apud quem non est iniquitas, & novit diversas penas meritis distribuere delinquentium. Cæterum Noemi ævo, etiamnum a bellis immuni, servitutis origo adscribi nequit. Non enim is intulit Chanaano, servitutem, sed inferendam ejus posteris prænuntiavit, Tostato interprete (e): siquidem Chanaam in servitutem detrusus tunc minime fuit, sed ejus posteris, per bellum superati, in servitutem denique redacti sunt.*

Quæritur VIII. Quæ officia fluunt ex statu herili?

R. I. *In genere*. Sicuti duplex est servitus *mercenariorum*, & *obligatorum*, quos vocant, ita diversa e diverso fonte, & jura, & officia profuunt.

Officia status herilis in genere.

R. II. *In specie*. Servitutem spontaneam quod spectat, ea in particulari desumi ex pacto debent, quia ultroneo. Regulariter continet status iste jus injungendi servitia omnia, quæ in ordine ad finem intentum *rationabiliter* injungi possunt. 2. Jus percipiendi omnem fructum, ex opera locata acquisitum. 3. Jus disponendi & dirigendi actiones omnes, non tamen *jus vendendi* invitum: quia ex pacto concessum præsumi nequit: siquidem intentio servi fuit, huic Domino se se tradere, non cuicumque alteri, quem duriores nancisci posset. Accedit, quod alienandi facultas, dominium *stricte dictum*, supponere videatur, quod in *solis* rebus proprie locum habet. 4. Jus castigandi *foecordiam pro ratione delicti* * nullatenus tamen *jus vitæ & necis*, quia ad finem status herilis non necessarium, cum, summi supplicii loco, servus e familia ejici, propriæque foecordiae relinqui possit. Quod si delictum atrox in ipsam familiam admissum sit, adeest potestas civilis: in statu mere naturali, seu familia segrege, si expulsus nocere pergat, non quidem *vi imperii*, sed *jure belli*, tanquam hostis per extrema quoque remedia coerceri poterit. Quo in puncto notator *Hertius* minus bene *Puffendorsum* reformat (f), dum docet, quod tam rigorosum imperium, spectato fine status herilis, transferri

In specie Dominorum quo ad mercenarios.

ex

(a) *S. Chryostomus*: hom. 29. in *Genesis*: *Ecce fratrem eodem natum Patre, peccatum facis servum, & ablata libertate jugum illi vilissima subjectionis imposuit, unde postea servitus sumpsit originem.*

(b) *L. c. Proinde nullibi scripturarum legimus servum, antequam hoc vocabulo Nos iustus peccatum filii vindicaret: Nomen itaque istud culpa meruit, non natura.*

(c) *Gen. 9. 25. & seqq.*

(d) *L. c.*

(e) *In c. 3. Gen. Q. 586.*

* Nam abesse debet servitia, siquidem & servo injuria fieri potest. *L. un. C. de emend. servor. quod insigni errore negat Hobbesius de civ. c. 8. §. 9.*

(f) *In notis ad L. 6. c. 3. §. 4. Etiam Thomassius in secundis curis non satis bene se emendavit, dum statui familiæ, & a fortiori etiam herili, tribuit potestatem puniendi indefinitam.*

ex pacto in Dominum debuerit : at hæc facile dici ; difficilius probari , persuaderi difficillime poterunt . *

Quo ad ob-
noctios .

§. III. Servitutem , proprie talem , seu mancipatum quod attinet ; hic Domino tribuit jus longe majus , utpote proprietatis , saltem suo modo , sic ut libero ejus arbitrio non tantum persona mancipii ** pervenditionem etiam alienanda ; sed etiam res ejus *** subjectæ maneat : unde imperium quoque exercet in mancipii vitam , impunitate saltem extrinseca , per leges indulta , etsi non plena & interna justitia , uti loquitur Grotius (a) . Ejusmodi jus vitæ & necis e titulo belli priore male deduci , existimat Puffendorffius , dum contra Hornium ait (b) ; Isthæc plane diversa sunt : victor in victum , jure belli , quæcunque placuerint , potest statuere , occidere &c. quam tamen licentiam nemo jus vitæ & necis hætenus dixit . Sed jus vitæ & necis , quod Dominus in servum habere dicitur , notat potestatem legitimam ob antegressum delictum capitale supplicium infligendi &c. An talis potestas , ratione delicti , jure naturæ permissivo defendi possit in statu familiæ segregis herili , alii affirmant , alii negant , eo quod statui naturali imperium summum cum jure gladii penitus denegent . 2. Cæterum , inter officia , quæ Domino incumbunt , est servo mercedem ex contractu persolvere ; alimenta , aliaque vitæ necessaria suppeditare ; imperia pactis , & viribus commensurare **** ; citra rationem in eum non sævire , non ut jumentum , sed ut hominem tractare , cum quidem liber esse , homo tamen esse , nunquam desierit : ut adeo juri naturæ permissivo nunquam attribui possit illa servitus barbara , & inhumana , qua servi vix in hominum numero , immo plane pro nullis (c) habiti erant penes Romanos , aliasque Gentes , a natura degeneres .

Officia ser-
vorum .

§. IV. Officia servorum & Dominorum jure deduci debent . Imprimis Domino , juste & justa præcipienti , in omnibus obtemperandum ; reverentia personæ , industria mandatis exhibenda , secus justa castigatio patienter ferenda , usque dum servitus pactitia , lapsq; locationis termino , vel obnoxia manumissione dissolvatur . *****

INSTRU-

* Inde Heinocci thesia probatam non legimus , cum dicit : idem , quod de venditione , etiam de jure vitæ , ac necis videtur dicendum , quod Domino in hos servos (mercenarios) competere posse nemo negaverit . In Elem. J. N. L. 2. c. 4. §. 84.

** Quæ , post amissam libertatem , transit etiam in commercium , sic ut venditio non repugnet

*** Unde & in prolem , e serva parente natam , jus istud extendunt , quia partus servilem sequitur ventrem , tanquam fructus , & proles , originarie ad Matrem pertinet , uti contendit Puffendorffius L. 6. de J. N. c. 3. §. 9.

(a) De J. B. & P. L. 2. c. 5. §. 28.

(b) L. 6. de J. N. c. 3. §. 9.

**** Imperia vires excedentia , venditionem servi , etiam spontanei Thomæus in secundis curis non revocat ad regulas justis , sed tantum decori , Ibidem mercenarios perpetuos , & bello captos , ejusdem conditionis esse affirmat , in eos jus vitæ & necis Domino tribuit ; famulatum & mancipatum , ex eodem naturæ jure , deducit , pluribusque erroribus aliis , more suo , dum sese male reformat , magis deformat , & institutiones suas Divinas non emendat , sed potius depravat .

(c) L. 32. ff. de reg. juris .

***** Protestantium Authorum menda , utcunque jam indicavimus . Collegium politicum Liebenhalii , cum Minerva , nimium impolita & istam materiam obfuscarit , vix sibi spongiam exposcit . V. G. Dum ex Busbequio improbat , quod mancipatus inter Christianos , Constantini & Pontificum opera , sublati , sicque mendicis gravata Respublica sit , item dum servitutem , tam naturalem homini ac ferat , ut extra illam viventes egeni sint , veluti pisces in aere , aves in aqua ; dum usuras legitimum , & licitum acquirendi modum esse affirmat , & sic de alijs .

I N S T R U C T I O III.

De statu hominis adventitio composito, seu de civitate:

§. I.

De origine, natura, fine, & proprietatibus civitatis.

Instructio 31

De statu adventitio perfecto seu Civitate.

§. I.

De origine civitatis seu societatis compositae.

¶ Queritur I. Quae origo civitatis?

§. I. Haecenus vidimus, quod ex triplici statu societatis simplicis, nempe conjugalis, paternae, & herilis, resultet societas composita minor nempe familia, & ipsa quidem, spectato naturae fine, perfecta, etsi ex ipsis familiis componi possit adhuc perfectior, nempe civitatis, * per quam in genere hic intelligimus quodvis corpus politicum, in suo genere perfectum, & civilis beatitudinis causa in commune regimen coadunatum.

§. II. Hujus origo a compluribus petitur ab Authore natura, diciturque esse juris, seu institutionis naturalis proprie talis. Ita Stagyrta ejusque interpret Angelicus, dicens: hominem naturaliter esse animal domesticum & civile (a), Molina, Besoldus, Weizeneggerus, de Wolleren, & recentissime Clariss. Sigismundus Stappius, P. Franciscus Schmier, (b), asserens hanc esse communioem, antiquioem, & sanioem sententiam contra Puffendorium, Thomasius, & alios.

Ratio affertur 1. Quia homo est natura animal sociale, sermone praeditum, ratione instructum, ut de felicitate vitae perfecta sibi prospicere possit; simulque tam respectu animi, quam corporis tot miseris ac necessitatibus pressum, ut de aliorum cultura, ope, atque auxiliis sibi etiam prospicere quam maxime velit, immo necessario debeat.

Ob varias rationes,

2. Quia natura ipsa homini indidit appetitum societatis non modo domesticae, sed etiam civilis, utpote quae sola vere sufficiens, seu ad avertenda incommoda, seu ad congrua vitae commoda, ac felicitatem statu suo dignam, qualis nimirum humano modo comparari potest.

3. Quia homo ideo appetit societatem simpliciter, ut habeat vitae sufficientiam: ergo a fortiori naturaliter appetit societatem civilem, ut habeat sufficientiam meliorem, sic ut appetitus neutiquam impleatur per solam societatem domesticam, ut habet Clariss. Stappius (c). Sed

§. Posset Puffendorius, Thomasius & alii in genere, hoc triplici argumento probari nimum. Nam, si ex Stagyrta & Angelico verum, uti habet Clariss. P. Schmier (d), a natura non qualemcumque societatem, sed perfectam appeti, quae scilicet homo, integra cum felicitate, quo ad exteriorem & interiorum animi statum vivere queat, sequeretur non modo civitatem in se, sed & civitatis formam, caeteris perfectiorem; immo quamvis legem, pro felicitate civitatis perfecta intentam, naturae juri adscribi posse, quod certo nimum, & juris positivi cum naturali nimum confusum. Unde Angelicus; ad Stagyrta mentem, caeterique authores civitatis institutionem Naturae attribuent in sensu latiore, secundum inclinationem & appetitum ad omne id, quod rationi, quomodocumque consentaneum, nempe ex principio juris naturae minus proprio, ac distinctivo, quae Puffendorfi querela de orthodoxis Morali-

Quae tamen non sint efficiendi;

* Nam de vicis, pagis, oppidis, orbibus &c. eorumque etymologiis, differentiis &c. plura differere, ad finem Jurisprudentialis publicae non est opus. Videantur Politici & Economici cum Stagyrta.

(a) In 1. Polit. c. 1. Sect. 1.

(b) In Jurisprud. publ. univers. L. 1. c. 2. Sect. 4. §. 2. n. 157.

(c) In J. N. & G. P. 1. c. 2. n. 10.

(d) L. c. n. 162.

ralistis non semper inanis deprehenditur. In specie ad 1. Reponere possent iidem.

Diff. Homo est animal sociale, potens & volens sibi prospicere de aliena ope, auxiliis, per societatem aliquam, conservandæ vitæ, aliisque necessitatibus simpliciter sufficientem. C. Per societatem, determinate civilem, abundantius & perfecte sufficientem. *Subdist.* Ita, ut hæc necessitas sit absoluta, inferens jus naturæ præceptivum & proprium. N. Ita, ut hæc necessitas sit respectiva, ad melius esse, inferens jus naturæ, improprie tale, & concessivum. C.

Ad 2. Diff. Natura indidit appetitum, modo quodam *suasivo*, tanquam principio, inclinante ad societatem civilem, velut naturæ rationali admodum consentaneam. C. Indidit appetitum, jure etiam præceptivo tanquam principio obligante ad societatem determinate civilem, velut naturæ rationali simpliciter necessariam. N. Item: sola societas civilis est vere sufficiens, sufficientia commoditatis amplioris. C. sufficientia solius necessitatis, quam solam spectat jus naturæ. N.

Ad 3. Diff. C. Ergo natura appetit a fortiori societatem perfectam, ductu quodam rationis, ad commodiora inclinantis. C. Jure naturæ ad perfectiora necessitantis. N. Sæpe jam inculcatum, quod jus naturæ prospiciat homini in necessariis simpliciter, sine quibus non attingeret felicitatem debitam, foretque positive, vel saltem negative* defectuosa. Jus positivum, velut in subsidium juri naturæ superadditum, prospicit homini in necessariis ad melius esse, secus enim jura omnia redigerentur in nimis confusum chaos.

Ut emovens
rationes
Puffendor-
fii.

Replicant memorati Authores. Siquid obstaret institutioni civitatis naturali, obstaret juxta Puffendorfium, ejusque asseclas, quod natura potius inclinaret ad statum libertatis nativæ, & utilitatis privatæ, quam ad statum civilis subjectionis, coactionis, etiam per pœnas capitales, ad statum emolumenti publici, per leges & tributa potius procurandi, quam emolumenti privati: atque hæc ratio nulla est: nam 1. Naturâ inclinatur etiam ad statum Familiæ cum subjectione debita potestati paternæ, vel etiam herili. 2. Natura fertur in bonum majus, relicto minore, si majus aliter obtineri nequit: sic conservat vitam abscisso brachio: ergo & inclinatur in felicitatem vitæ, aliter non obtinendam, nisi abdicata libertate &c. Sed

R. Possent Puffendorfius cum suis. N. Min. Ad 1. diceret, societatem patriam esse necessitatis absolutæ, adeoque institutionis naturalis; tantæ necessitatis haud esse societatem herilem, multo minus civilem, adeoque & hanc, & illam esse institutionis mere humanæ.

Ad 2. Distingueret: natura fertur ad majus bonum relicto minore, inclinatione suasiva, propter majorem utilitatem rationi admodum consentaneam** C. Fertur inclinatione obligatoria propter necessitatem. *Subd.* Siquidem sit absoluta. C. Si tantum respectiva, ad melius esse. N. Sic natura obligat quidem ad vitam conservandam, adeoque & ad media, absolute & determinate necessaria; non tamen obligat ad conservandam meliore modo: sicut igitur nulla est obligatio naturalis conservandi vitam medio nimis difficili, V. G. brachii abscissione; ita non est obligatio naturalis sectandi felicitatem vitæ majorem jactura libertatis, & incommodo subjectionis; cum libertas non semper sit bonum minus vita commodiore, & quando ejus jactura non ponitur esse medium, absolute & determinate necessarium ad conservandam vitam.

R. III. -

* Quo ad officia erga proximum imperfecta, de quibus infra agemus fusiore paraphrasi.

** Inde non probamus, Puffendorfium, cum ait, quod natura potius abhorreat a statu societatis civilis. Item, cum per inclinationem in vitia non tam statum hominis naturalem, utpote quem ratio naturalem esse oportet, quam vitia statum naturali adverbia describit, uti ejus scholasticus Weberus recte animadvertit.

§. III. Puffendorsius pro causa civitatis remota assignat metum proborum ob mala, sibi extra civitatem a reprobis impendentia. Nam, stante malitia hominum, in statu naturæ lapsæ, aliud securitatis præsidium vix suffecisse existimat. Non legem naturalem, eadem malitia neglectam; non fœdera, paciscentibus ad servandam fidem haud efficaciter adigendis extra civile imperium; non metum Authoris naturæ, poena Numinis non statim urgente, & plurium conscientia per affectuum intemperiem excussa. Sed

Aliis causa remota est metus proborum;

Hæc sententia displicet Kemmerichio, Puffendorsii Epitomatori. 1. Quia nixa, ut ait, supposito falso, quasi propulsandis malis fœdera, aliæque con-sociationes per pacta, citra nexum tamen civilem, haud suffecissent. 2. Quia contraria veritati historiciæ, quæ civitatis originem non probis, sed repro-bis fert in acceptis.

2. Kemmerichius pro causa remota adstruit metum pravorum, ex malitia ortum, qua initio homines improbi, attractis fociis, ad opprimendos alios incitati sint, dominandi libidine, avaritia, aliisque spoliis stimulos sufficien-tibus. Unde ne absque imperio dilaberetur isthæc colluvies, in formam civitatis coaluerit, tandem & probis, ob improborum metum, per simi-lia corpora sibi securitatem procurantibus. Ratio ipsius est: quia hæc origo sacræ historiæ conformis, quippe quæ non pios Patriarchas, Sethum, Noachum, (quæ Kemmerichii dialectus est) Abrahamum; sed impios, Cainum ante, & Nimbrodum post diluvium, primos civitatum condito-res haud obscure memorat, ut ait. Immo si quis lultret seculorum omnium fastos, occurret passim latrocinia Gentis in Gentem; apparebit Regnorum præcipuorum ortus & incrementa per vim & latrocinia invaluisse. Ita il-le. Sed

Aliis metus improborum.

Et hæc sententia displicet non paucis. 1. Quia nixa falso principio, Hobbesianismum olente, quasi status naturalis sit bellum omnium contra omnes; & quasi Imperia, ac Regna non nisi vi tyrannica coaluerint. 2. Quia con-traria rationi, dum institutum Civitatis, hoc est societatis, quæ teste Phi-losopho (a), sola perfecta, & complementum totius sufficientiæ, malitiæ huma-næ, tanquam fonti primario tribuit, & veluti vinculum facit iniquitatis roborandæ; ac opportunum probos facilius laceßendi adminiculum, quæ vel in terminis male tinnunt. 3. Quia fulta nimis dubio fundamento: nam uti habet Thomasius (b), admodum est incertum, an Innocentum fuerit pri-ma civitas, an improborum, & etsi S. Scriptura civitatem Hemochiam me-moret a Caino erectam, non tamen memorat, fuisse primam, nec ullam aliam a probis erectam, non memorat ab improbis erectam, impellente po-tius metu suorum scelerum, quam desiderio commodorum. Inde

§. IV. Vera origo Civitatis probatiore calculo fluit a natura, non qui-dem præcipiente, sed per rationis lumen inclinante ad societatem, familia perfectiorem, & naturæ rationali magis accommodam, quia & conquirendis vitæ commodis, & amovendis incommodis perfecte sufficientem, adeoque quo ad causam fundamentalem est juris naturalis improprie talis, seu negativi.

Probabilis origo derivatur fundametaliter a jure natura concessivo.

Declaratur. Illud est juris naturæ negativi, seu concessivi, quod nec de-terminate exigitur, nec etiam positive repugnat amoris & sibi & alteri na-turaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, sim-pliciter necessario: tale quid est societas civilis: Min. quo ad 1. colligi-tur ex eo, quod nulla sit efficax ratio, cur societas familiæ non sit abso-lute sufficiens; nam, uti recte arguit Puffendorsius (c): jam antea, quando ad-buc in familias segreges dispersi agebant homines, satis consultum erat necessitatibus

vita

(a) 1. Polit. c. 2.

(b) In fundam. L. 3. c. 6. n. 3.

(c) De J. N. & G. L. 7. c. 1. §. 6.

vita, inventa agricultura & pecuaria, vini cultura, vestiaria, aliisque artibus (a). Et sane ponamus Patremfamilias, cui assatim agri, pecorisque, ac servorum, quid huic deesse possit ad tolerandam hanc vitam? Aut si quid desit, per commercia id suppleri poterit: sicut multa hodie Civitates dantur, quæ merces, necessitati, aut voluptati inservientes, ab exteris petunt, nec tamen ideo cum illis in unam civitatem coalescere necessum habent. Vice versa non pauci dantur Populi, per multa jam secula vitam civilem degentes, haud quidem quam copiosorem, quam prisca quondam Patresfamilias vivebant. Ita ille; Eadem Min. quo ad 2. liquet ex R. II. & ibidem allata triplici ratione, quæ saltem probat, societatem civilem naturæ rationali esse quam maxime consentaneam. Et in hoc sensu rectissime dici potest, immo necessario debet, quod Deus, ut Author naturæ, sit etiam Author Civitatis, utpote antecedenter ad eam, per se loquendo, inclinans, * & consequenter per pacta, naturæ jure stringentia, immediate conservans, & probans.

Occasionaliter ab indigentia, motusque.

R. V. Causa civitatis impulsiva, fuit partim indigentia, partim metus malorum, ab homine homini extra civitatem impendentium, ut sic haberetur plenior vitæ sufficientia ex auxiliis mutuis, majorque securitas ad mala, quæcunque tandem, seu interna, seu externa propulsanda. Ratio patet ex dictis.

Efficienter a pacto libero, seu jure mere humano.

R. VI. Causa efficiens proxima civitatis est conventio tacita, vel expressa eorum, qui animo pangendæ inter se societatis civilis in unum cœtum coeunt. Ratio est, quia, sine mutua singulorum cum singulis conventionne, ** nec obligati omnes, nec in corpus morale perfecte coadunati erunt, sed instar rudis aggregati, arenæ instar, diffuere poterunt. Necesse est autem, ut qui mutuis pactis coalescunt, diversæ sint conditionis, dicente Philosopho (b): Non solum ex multitudine hominum constat civitas, verum etiam ex eorum multitudine, qui specie differant: non enim fit civitas ex similibus: unde tres præcipue hominum classes requiri solent, quæstiuosa, quæ provideat de oportunitate vitæ commodis; militaris, quæ seditiosos compescat, hostes repellat: senatoria, quæ rem communem gubernet.

Materialiter a Causa domesticam coeuntium formaliter ab imperio summo.

R. VII. Causa materialis civitatis proxima est cœtus hominum, in unum corpus morale, ac politicum, mutue actionis vinculo, conlocatus. Porro copiam hominum tantam requirit Plato, quanta ad finem seu felicitatem civitatis, tam in promovendis commodis, quam in amovendis incommodis, necessaria est. Remota sunt familiæ, quæ in civitatis corpus coaluere. Causa formalis civitatis consistit in summo Imperio, hoc enim, auctore Seneca (c), vinculum est, per quod Respublica coheret; est spiritus ille vitalis, quem tot millia trahunt, nihil alioqui futura, nisi unus & præda, si mens illa Imperii subtrahatur.

Ordo constituenda Civitatis.

R. VIII. Modum & ordinem, quo nata est societas civilis, sic adumbrat orator Romanus (d): Cum hoc sit natura commune omnium animantium, ut habeant libidinem procreandi, prima societas in ipso conjugio est; proxima in liberis, deinde una domus, communia omnia. Inde autem est principium Urbis, & quasi seminarium Respublicæ sequuntur frattum conjunctiones, post consobrino-

(a) Genesis 13. 2. 24. 35.

* Nam si metus improborum, ut nonnulli volunt, vel alius finis reprobis per accidens inclinaret ad Civitatem formandam, utique Deus nullatenus auctor feret.

** Exemplum præbuit Oranes in Monarchia Persica, post occisos Magos, novam formam induente, ubi Oranes, postquam consuluit formam Respublicæ popularem, hæcque sententia fuisse rejecta, dixit: Hac lege vobis jus meum imperii cedo, ut nulli vestrum aut ipse ego aut ullus meorum subdit. Addit Herodotus, ceteros ejus postulatis assensisse, & inde factum esse, ut sola hæc familia inter Persas in statu naturali viveret, nulli mortalium obnoxia.

(b) L. 2. Pol. c. 1.

(c) L. 1. de clementia c. 4.

(d) L. 2. de offic. c. 17.

rum, sobrinorumque, qui, cum una domo jam capi non possint, in alias domos tanquam in colonias exeunt; sequuntur connubia, & affinitates, ex quibus etiam plures propinqui, quæ propagatio & soboles origo est Rerumpublicarum.

Quæritur II. Quæ natura & finis societatis civilis?

Civitas
Natura.

R. I. Civitas in specie recte appellatur societas plurium perfecta, consensu mutuo per summum imperium coadunata, in ordine ad beatitudinem civilem.

Dicitur 1. Societas perfecta respectu familiæ, minus perfectæ, atque sufficientis, etsi nec civitas notet perfectionem omnimodam, cum & ipsa ad plenam sufficientiam, aliorum communitatum subsidiis, per commercia opus plerumque habeat ..

Dicitur 2. Consensu mutuo, quo proprie & proxime coalescit societas civilis, sic ut institutionis humanæ non naturalis, merito dici possit, ac debeat.

Dicitur 3. Per summum imperium coadunata, abstrahendo a modo exercendi imperii; unde si summo imperio exuatur, & in Provinciæ redigatur formam, definit esse civitas, & accessio fit civitatis dominantis, uti habet Grotius (a).

Dicitur in ordine ad beatitudinem civilem, quæ finis est omnium Civitatum. Unde

R. II. Est erronea quorundam thesis, qua asserunt beatitudinem civilem consistere in sola felicitate extrinseca hujus vitæ, absque necessario respectu ad intrinsecam, consistentem in virtute ac honestate morum, in ordine ad finem ultimum vitæ alterius consequendum. Finis non
sola felicitas externa.

Explicatur 1. Machiavellus scribere non erubuit (b), statum civilem, sine ulla virtute ac religione, salvum stare & conservari posse. Puffendorffus docuit, religionem, respectu status civilis, se habere quasi impertinenter, ut adeo Principis nil intersit, quid quisque civium credat, dummodo civili officio satisfaciatur (c). Sed Ut volens
nonnulli.

Contra est. Felicitas externa, consistens in temporalium bonorum sufficientia, securitate, & tranquillitate vitæ, tantum est finis Civitatis inadæquatus materialis, & secundarius: ergo finis adæquatus includit formaliter ac principaliter felicitatem quoque internam, sitam in virtute, vitæ honestate, justitia, Religioni, ac legibus, saltem naturalibus, conformi. A. P. Finis civitatis adæquatus non est felicitas qualiscunque, sed humana: ergo primario & formaliter consistit in honestate vitæ, justitia naturæ legibus conformi. A. Patet, siquidem sufficientia vitæ, in se spectata, est finis etiam communis brutis; est medium, ad felicitatem internam ordinatum, qua sine felicitas externa nequaquam est beatitudo vera, ac solida; neque diu absque intemperie, saltem per se loquendo, durare, multo minus dici, neque conservari stabiliter potest. Inde Orator Romanus Civitatem beatam, non illam solummodo declaravit, quæ opibus firma, copiis locuples, gratia ampla, sed quæ simul virtute honesta sit (d). Inde etiam Angelicus ad vitam hominis beatam duo requirit: unum principale, quod est operatio secundum virtutem, virtus enim est, qua bene vivitur: aliud secundarium, & quasi instrumentale, scilicet corporalium bonorum sufficientiam, quorum usus est necessarius ad actum virtutis &c. (e) Et alibi finem Reipublicæ immediatum assignat non simpliciter vivere, sed vivere

Tom. II.

D

vere

(a) L. 1. c. 3. §. 7. n. 2.

(b) In præfat. suæ spheræ Civitatis.

(c) In libello de habitu religionis *Christiana* ad vitam civilem §. 54. f. m. 269. & §. 50. f. 232.

(d) L. 7. ad Attic. epist. 11. alias 152.

(e) L. 1. de regimine Principum c. 15. f. m. 85.

vere secundum virtutem: non enim, inquit, homines congregantur propter solum vivere, secus & animalia forent pars congregationis civilis: sed ob bene vivere, quod consequi non posset unusquisque singulariter vivens: bona autem vita est secundum virtutem: virtuosa igitur vita est congregationis humanae finis. Addit: sed quia homo vivendo secundum virtutem ad ulteriorem finem ordinatur (etiam in consideratione status mere naturalis, uti initio declaravimus) qui consistit in fruitione Divina (qualicumque tandem statui conformi) oportet eundem esse finem multitudinis humanae, qui est hominis: non ergo ultimus finis multitudinis humanae est vivere secundum virtutem, sed per virtuosam vitam pervenire ad fruitionem Divinam. Ita ille conformiter ad ea, quæ de beatitudine naturali initio disputavimus.*

Quam male
removet
Puffendor-
fius.

Explicatur 2. Puffendorfius (a), ut fidem civitatis in sola extrinseca felicitate constituat, ita arguit: Civitates institutæ non sunt propter religionem, neque religio propter civitatem, quia antecederet existit, & independenter potest existere. Cum neque opus sit ad religionem Civitate, nec Civitate religione Christiana, utriusque sine longe invicem discrepante (b). Addit: hinc, cum cuique cultus suus Deo per se sit approbandus, nec absolute alteri curam animæ suæ valeat resignare, hic animæ salutem illi præstare haud potest, adeoque nullus Christianus quando cocunt in civitates, fidem suam in iudicium summorum Imperantium aut Cleri resolverit, sed non nisi quatenus S. Scripturæ ex amulsi congruerit (c). Inde protestantice tandem concludit: ergo Religio non statum, sed merum Collegium formare potest, cujus membra non humano imperio, sed unitate fidei, tanquam vinculo, connectuntur; nec enim conjunctio cum pluribus per se, ad rationem salutis quid facit, sed hæc illi perinde est, multi an pauci fideles, ingentes, an mediocres cœtus iidem constituent. Ita ille. Sed

Contra est 1. Quod Religio, saltem naturalis, ut est fundamentum honestatis publicæ, ac iustitiæ, sit finis inadæquatus, & necessarius civitatis, patet ex eo, quod Religio sit constitutum formale felicitatis intentæ, utpote sine qua rueret omnis legum vis, ipsomet Puffendorfio id fatente (d). Nam ait: cum pietas erga Deum fundamentum sit probitatis morum, & virtutis erga homines, quam in civitate florere summorum Imperantium quam maxime interest, atque hoc vinculo Imperantes inter & cives maxima firmitas e religione proveniat, quia Deus est Fidius, id est, cui fidem & pacta inter homines servari curæ sit. Sic igitur non solum officium summorum Imperantium est, ut religio naturalis a civibus probe colatur, sed & iidem pœnis sancire possunt, ne quis committat actus externos, quibus illa in universum, aut præcipua ejus capita subvertantur &c.

Contra est 2. Etsi religio in se, quo ad professionem & exercitium, non exigat statum, seu societatem hominum, potestate propria instructam; ut tamen extensa in ejusmodi multitudinem, exigit necessario potestatem superiorem, in ordine ad ejus directionem, & in unitate conservationem. Et licet religio non sit propter civitatem, est tamen civitas propter beatitudinem non qualemcumque, sed humanam, hoc est, primario propter internam, tanquam constitutum formale, cujus fundamentum est religio saltem naturalis; immo sine qua externa felicitas haberi nequit. Unde, suspensa societate civilis, sicuti honestas & iustitia publica, ita & religio, ejusque directio a superiore habili est juris naturalis Divini, utpote ad conservationem religionis, & finem civitatis, simpliciter necessaria. Ex his ruunt prote-

* Liebenthalius in Coll. Polit. Exercit. 2. L. 1. f. m. 53. inter erroneas opiniones, & veritati quam maxime adversantes ponit etiam hæc: quod homines primum convenerint, ut alter alterum de religione doceret: in qua opinione Jesuitas esse dicit: Sed quam ita dicat inaniter, patet ex modo dictis.

(a) L. supra cit. (b) L. c. §. 7. f. 20. §. 54. f. 263. & 264. §. 40. f. 191.
(c) L. c. §. 54. f. 263. 264. (d) L. c. §. 7. f. m. 28.

protestantica Puffendorfi & aliorum axiomata, quæ Christianam religionem cum naturali non recte discernunt, sed sæpe sæpius confundunt, uti illico declarabimus; quæ dicunt, cuius cultum suum Deo approbandum, nec alteri, quo ad directionem, curam animæ resignandam; nec fidem in iudicium Superioris legitimi resolvendam; quæ scribunt religionem formare non posse statum, sed merum Collegium, quæ omnia olent protestantismum, corrupti juris naturæ ruderibus male superinstructum.

Contra est 3. Religionem Christianam in specie, quod spectat, supposita ex jure Divino ejus revelatione populo Christiano facta; supposita ex jure humano coitione in civitatem, sicuti honestas morum Christiana est finis beatitudinis primarius, & inadæquatus, ita & religio Christiana, tanquam fundamentum, ejusque directio a superiore habili est juris naturalis Divini, quia ad beatitudinem intentam simpliciter necessaria. Nam sicut cujusvis Reipublicæ, spectato præcise statu naturali, finis adæquatus non est felicitas qualiscunque, sita in Epicurea quadam quiete, ac bonorum affluentia, sed est felicitas humana, sita in sufficientia, ac honestate vitæ, naturæ legibus conformi, qua non modo quiete, sed & probe cum virtute, saltem naturali, & honestate morali publica vivamus: ita finis adæquatus Reipublicæ Christianæ non est felicitas mere naturalis, sed Christiana, sita in sufficientia & honestate vitæ Divinis legibus conformi, sic ut non modo tranquille, & etiam probe juxta juris naturalis dictamina, sed insuper Christiane juxta leges fidei nostræ vivamus, quæ non tantum ad felicitatem quamdam naturalem, sed, fide supposita, etiam ad supernaturalem nos dirigant. Inde Apostolus, jubens (a): obsecrationes fieri pro Regibus & omnibus, qui in sublimitate sunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate: addita ratione, hoc enim bonum est, ut acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Subscribit Vinda (b): Causam, inquit, civitatis constituendæ fuisse hominibus, ut bene, beateque, id est, honeste & cum virtute viverent, nemo, qui certis utitur sensibus, ibi inficias. Id omnes plane cordati Philosophi fatentur. Ex cordatis igitur non erit Puffendorfius cum appendice suorum, qui ex jure naturali etiam pro Christiana civitatis fine meram libertatem autonomicam, mera format collegia, fidem in iudicium Cleri non resignabilem, nisi quatenus S. Scripturæ ex amussi congruit; qui religionem civitati accidentalem, immo quodlibeticam, si modo non turbet quietem publicam, errore protestantico statuit, quos aphorismos pseudo-politicos Titulo III. & in Collegiis historicis (c) fusius jam oppugnabimus.

Etiā Spectata civitate Christiana.

Contra est 4. Quod si quis diceret, non esse satis credibile, in formatione civitatis a multitudine coeunte religionem intendi partialiter, ne dicam principaliter; multas civitates & Respublicas, optime constitutas in ordine ad suum finem, seu felicitatem, nulla nisi accidentali cura religionis, etiam naturalis, præcipue Christianæ.

Exemplis factum, non legitimum ordinem probantibus.

R. Hæc vel esse falsa, siquidem sermo sit de civitate optime constituta, cum neglecta religione, saltem naturali, diu constare nequeat beatitudo civilis, etiam externa; vel esse impertinentia, cum sint effectus per accidens. Non enim finis civitatis, ejusve constitutio recta desumi debet ab eo, quod fit, vel factum est; sed quod, ex ratione, fieri oporteret.

Queritur III. Quæ proprietates, quis modus constituendæ, & ratio dissolvendæ civitatis?

Civitatis proprietates.

R. I. Proprietates eruuntur ex dictis. Nam 1. Sit societas perfecta, hoc est, si minus omnimode, saltem absolute sibi sufficiens ad beate vivendum.

D 2

2. Sit

(a) 1. Tim. 2. 2. (b) L. 2. de Reipubl. dignit.

(c) P. VI. Q. 1. §. 4. l. 12. & seqq. P. VII. Q. 2. propol. 3. l. 163. & seqq.

2. Sit societas plurium, tot nempe, quot requiruntur ad finem sufficientiæ, & securitatis perfectæ. * 3. Sit potestatis summæ, adeoque ab omni imperio externo liberæ. 4. Sit inæqualis, hoc est, ex inæqualibus, saltem spectata formaliter **, eo quod fundetur in imperio, petatque debitam Imperantium & parentium subordinationem. 5. Sit stabilis per membra sibi invicem succedentia, sic ut idem populus semper manere videatur, etsi cives singuli extinguantur. 6. Sit persona moralis, a singulis diversa: unde jure habet, quæ ad singulos non spectant, & vicissim singuli jura & bona propria habent, quæ ad civitatem, qua talem, non pertinent. Unde Thomasius, civitatem plenius describens, ait, esse personam moralem compositam, cujus voluntas ex plurium pacto unita, pro voluntate omnium habetur, ut singulorum viribus ac facultatibus ad pacem & securitatem communem uti possit (a).

Modus.

R. II. Modus, quo coalescit Civitas, habetur a pacto vel expresso, vel etiam tacito: non enim, Grotio auctore, patitur humanæ societatis conditio, ut actibus animi sufficienter manifestatis, nulla sit efficacia v. g. si familiæ segreges contra latrocinantes, ipso facto, sese consociarent. *** Pactum autem est duplex: unum de consociatione, alterum de debita subordinatione, per certam regiminis formam: **** ad prius requiritur consensus singulorum; ad posterius sufficit consensus majoris partis, modo absque conditione societati se singuli manciparunt. Non enim abs re omnino Kemmerichius, siquidem de modo accidentali intelligatur, dum ait (b): modus coalescendi forte tumultuarius potius, & quasi fortuitus, partim violentus, partim voluntarius, concipiendus est. Quin & casus diversi probe discernendi, & etiam Imperans sibi subditos facit, atque sic unum tantum pactum & quidem posterius, vel etiam multitudo quædam Imperantem querit, & sic duplex illud pactum locum habere potest. Pacto illi posteriori adjici solent leges, quibus in genere ad salutem Populi promovendam, vel ad specialem administrandi imperii formam ac modum adstringitur Imperans; quæ adeo fundamentales appellari solent, quod universa Civitatis structura iis, tanquam fundamentis, nitatur. Ita ille

Dissolutio.

R. III. Dissolutio Civitatis habetur 1. Ratione materie, si membra omnia intereant, vel consociatio penitus dissolvatur. 2. Ratione forme, si jure summo exuatur Civitas, vel perfecta communitas inter membra tollatur, jugumque alterius subeat. Cæterum manente imperio & consociatione non dissolvitur Civitas migratione in alium locum, multo minus destructis muris aut mutata regiminis forma, uti passim exempla, in historiis obvia demonstrant. *****

S. II.

* Inde otiosam questionem dicit Heineccius, quot persona constituans Civitatem, seu Rempublicam?

** Nam materialiter considerata, ad societas æquales referenda est, cum inter eos, qui mutuo pactionis vinculo in unum coetum coeunt, nullus alteri subjectus, sed singuli inter se æquales sunt.

(a) Jurisp. Div. L. 3. c. 6. n. 63.

*** Unde Kemmerichius supponendum dicit aliquam consociationem plurium æqualium, vel ex mutua cohabitatione, vel latrocinii evocendi, vel mutua defensionis causa enatam.

**** Quam per decretum, communi consensu stabilitum, pacto posteriori de subordinatione præsupponit Puffendorffius & Thomasius.

(b) In element. J. N. & G. L. 2. c. 6. n. 23.

***** Possit Civitatem, vel Rempublicam consistere sine territorio, urbibus, muris, & testis, Heineccius desumit ex Israelitarum Republica per 40. annos in deserto. Sed sic quisvis exercitus Republica foret, qualem de populo, sedem querente, saltem in fieri quis admittere possit. Sino familiis consistere posse Rempublicam idem probat cum Puffendorffio & Thomasio ex Monarchia Pontificia; sed hæc admodum improprie huc trahuntur, cum Hierarchia Ecclesiastica, uti sine, ita & specie; quia mere spirituali, differat.

S. II.

§. 2:

De varietate, ac multiplicitate Civitatis:

De divisione civitatis.

Queritur IV. Quæ Civitatis divisio?

R. I. Celebrior est in civitates regulares & irregulares. Regulares sunt, quæ regularem naturam, ex primæva institutione acquisitam, retinent salvam ac integram. Irregulares, quæ regularem indolem, ex primæva institutione sibi inditam, salvam & integram non habent. Ad regulares spectant, in quibus forma regiminis Monarchica, Aristocratica, vel Democratica, teste Tacito (a): cunctas Nationes & Urbes Populus, aut Primores, aut singuli regunt. Nos ad regulares reducimus statum civitatis mixtum, quia simplici meliorem, magisque regularem, uti videbimus. * Ad irregulares pertinet civitates heriles, patrimoniales, informes, systemata civitatum &c. Neque quis opponat huic divisioni, quod voluntas populi in formanda civitate, seu Republica, regulam faciat, adeoque omnem civitatem, atque Rempublicam regularem esse. Nam

R. Cum Thomasio, hanc divisionem non ex Politicorum cerebro, sed ex ipsa rei natura ortam esse, quia in civitate irregulari unio voluntatum, tam in Imperantibus, quam parentibus (quæ anima est civitatis seu Republicæ) ita concipi nequaquam potest.

R. II. Monarchia in specie est, cum omne jus in subditos unus Princeps Regularium Species. habet, solusque Rempublicam ad communem utilitatem administrat. 2. Aristocrata, quando aliquot Optimates, hoc est, optimi & selecti viri, duo aut tres, aut paulo plures regunt. 3. Democratia est, ubi Populus in commune consulit, nullumque supra se Principem agnoscit: aut ad certum sibi tempus Superiorem legit, prout olim fiebat sub consulibus apud Romanos; nunc apud Helveticos atque Hollandos. Finis & scopus hujus Republicæ est libertas civium & æqualitas. 4. Status mixtus, cum Princeps, Senatus, & reliqui cives aliquid ad gubernationem Reipublicæ conferunt: & quidem, si Princeps cum Senatu, & selectis Nobilibus, consultat, Republica mixta est ex Monarchia & Aristocrata, qualis est Polonorum, ubi Rex arbitrio proprio, nec bellum indicere, nec nova cum exteris fœdera sancire, nec tributa civibus potest imponere. Unde, sub tempus coronationis sacramento se obstringit, nunquam se commissurum, ut, non communicato cum Senatoribus consilio, ulla de re momenti gravioris quidquam statuatur. Modernum item Romano-Germanicum, Imperium ex Monarchia, Aristocrata, & non nihil ex Democratia participat: nam cum Imperatore, ac Electoribus de communi Patriæ bono consultantibus, civitates quoque liberæ suam in comitiis vocem habent. Sed de imperii forma alibi (b) fusius jam disceptatum. 5. Notanda harum formarum symbola. Monarchia comparari solet a Politicis corpori humano, in quo caput Principem; oculi Consiliarios & Senatum; pectus equestrem Ordinem; manus Milites; pedes plebejum Statum representant cum dicto: in omnibus unus. Aristocratiæ Symbolum referunt columnæ marmoreæ, Palatium quoddam sustentantes, cum inscriptione: sustinent, & ornant. Democratia formicarum examini conferitur cum lemmate: In commune par omnibus ardor. Mixtæ Reipublicæ symbolum est navis, quam gubernator, ad clavum residens, dirigit; reliqui

Tom. II.

D 3

nautæ

(a) L. 4. annal. 331.

* Ex mente Polybii Hist. 1. c. 1. Manifestum est, eam Rempublicam consensu debere optimam, quæ ex omnibus istis, quas diximus, formis sit composita. Item Dionys. Halicarnass. Ant. L. 2. Hanc ego concinamam Reipublicam formam ceteris omnibus præfero, ut paci eque ac bello idoneam. Similia Zeno apud Laertium, Cicero, Tacitus & alii.

(b) In Coll. Hist. P. IV.

nautæ remis, contis, velisque propellunt. Epigraphe: *fausti sub Direttore labores.*

Usi & irregularium ratione finis.

R. III. Inter civitates *irregulares* aliæ declinant a fine, qui est utilitas publica, uti *civitates heriles*, in quibus Imperans pro fine *primario*, & per se intendit commodum proprium; Populi vero *per accidens*, absque injuria, quia eo non invito. Hæc potestas *plane absoluta* cum exercitio Imperii *veluti in servos* dici etiam solet *dominatus despoticus*. Hujus generis esse pleraque civitates *Asia*, & *Africa* perhibet *Hertius*. Ratione *finis* declinant quoque *civitates patrimoniales*, de quibus libera est dispositio Imperantium, cum *ex prima origine* civitates non ad arbitrium Imperantium, sed jure quasi fidei commissario ad eos devenerint, imperio ea lege delato, ut post mortem ad eos, unde profectum erat, revertatur. A fine deviant civitates, quæ pro scopo *non pacem*, & *publicam tranquillitatem*, sed dominationem, per bella continuo extendendam sibi proponunt: item quæ pro fine sibi præfigunt felicitatem mere æternam, in bonis, opibus, abundantia; luxum, voluptates, &c. Recte *Salustius* (a): *ubi divitiarum cupido inrasit, neque disciplina, neque bonæ artes satis pollent; omnia bona vilia sunt, fides, probitas, pudor, pudicitia*. Verbo: a recto fine deviat omnis civitas, quæ *finem primum* sibi alium figit, quam *virtutem, honestatem, ac justitiam*. Inde *Polybius* (b): *Ille Reipublicæ status optabilis & firmus est, in quo & privatim sancte innoxieque viveretur, & publice justitia & clementia vigent*. In eundem sensum *Plato & Seneca* (c): *ei, qui Reipublicam recte, laudabiliterque instituit gerere, virtus cum civibus communicanda est: & ubi non est pudor, nec cura juris, pietas, fides, instabile Regnum est*.

Ex defectu formæ.

2. Irregulares *ex defectu formæ* sunt, si Monarchia degeneret in *Tyrannidem*, qua imperium, protrito civium bono publico, geritur ad *libidinem unius*; vel in *administrationem* unius, alteriusve *Ministri*, quales olim in Regno *Franciæ Majores Domus* dixerunt. Si Aristocratica induat *oligarchiam*, qua pauci ex *Optimatibus*, ad suam potius utilitatem, quam publicam salutem intenti, dominantur in cives, uti olim *Roma* vidit in *Triumviratu*. Denique si *Democratia* in *ochlocratiam* devolvatur, qua pars populi Imperium ad suam libidinem, non ad salutem publicam tractat, quam faciem induxere *Romani* quondam *Dictatores*; vel si in *anarchiam* perfidus delabatur, qua omnia miscet vulgi licentia, contemptu Regum & Magistratus eversione.

Nexus.

3. Irregulares *ex defectu nexus* sunt civitates *systematicæ*, quando nempe plures civitates coalescunt in *unum corpus morale*, ut singulæ summum Imperium quidem retineant, communi tamen consilio, belli, pacisque negotia tractando, unius civitatis nomen præferant, quale systema probat *Belgium*, & *Helvetia fœderata*, & sic de aliis (d).

Status civitatis mixtus non videtur esse chimericus.

Quæritur V. An dari possit status civitatis mixtus?

R. I. Status civitatis mixtus, seu ex duplici, seu ex triplici forma temperatus, non est chimericus, ut vult *Bodin* contra communiorum Politicorum.

Patet: Nam sic sentit Politicorum fere communis, nec ullus a *Bodino* hircocervus hac in mixtura ostendi potest: ergo. A. quo ad primum probatur ex *Aristotele*, Principe Politicorum (e), *Cicerone* (f), *Isocrate* (g), *Poly-*

(a) Orat. 2. ad Cæsarem.

(b) L. 6.

(c) *Alcib. Thyeste* act. 2. v. 40.

(d) Hæc pluribus *Clarif. Stapfius & P. Schmier* l. cit.

(e) *Arist.* 4. Polit. c. 9.

(f) In 3. de LL. fragm. de Rebuspubl.

(g) In *Areopage*.

Polybio (a), *Platone* (b) & aliis antiquis. Ex *Contzenio* nostro (c), *Kirchnero* (d), *Orbone Oringensi* (e), *Vitriario* (f), *Cocceo* (g), *Grotio*, *Arniseo*, *Lampadio*, *Conringio*, *Baëlero*, *Schwedero*, *Kulpisio*, *Cellario*, *Titio*, quos citat *Pfeffingerus* (h), aliisque obviis. Quo ad secundum membrum patebit ex dicendis.

§. II. Momenta, in contrarium afferri solita, non evincunt chimæram in statu mixto. Nam

Opponit Bodinus. 1. Potestas Monarchica, seu jura Majestatis separari non possunt, & diversa diversis attribui, sed stant in indivisibili: ergo dari nequit status mixtus. A. P. Majestas Monarchica est *summa in omnibus potestas*, nec patitur aliam secum potestatem: ergo stat in indivisibili.

§. N. A. Ad P. D. A. Majestas Monarchica, *perfectissime* talis, est summa in omnibus, nec patitur aliam secum. C. A. Majestas Monarchica, *temperate* sumpta, non patitur aliam. *Subd.* Quo ad eadem jura. C. A. Quo ad jura diversa. N. A. & C. Etsi Majestas *perfectissima*, completens jura omnia, simul sumpta, qua talis, sit indivisibilis, nec pluribus communicabilis, non tamen sequitur, quod jura se jungi nequeant, & pluribus ita tribui, ut in singulis sit pars Majestatis, in corpore tota Majestas.

Opponit 2. Summa Majestas mixta hoc ipso non est summa: ergo nulla.

§. D. A. Non est summa *strictissime* in uno, Tr. A. In corpore universo. N. A. & C.

Opponit 3. Si summa est in corpore, tunc hoc ipso non est amplius Monarchica, sed Aristocratica, vel Democratica: ergo.

§. D. A. Si est summa in corpore, seu penes plures, vel omnes, modo pure Aristocratico, vel Democratico, tunc est Aristocratica, vel Democratica. C. A. Si alio modo mixto, nec pure Monarchico, nec pure Aristocratico summa est in corpore. N. A. & C. Distinctio infra explicatius declarabitur.

Opponit 4. Est patens chimæra, potestatem summam esse penes unum & plures: ergo &c. §. N. Suppositum, quod in statu mixto, debeat esse penes unum.

Opponit 5. Majestas Monarchica est incommunicabilis. 2. Nec illi quidquam magis contrarium quam dividi: ergo nulla solutio.

§. D. A. Majestas *perfectissime* Monarchica est incommunicabilis. Tr. Majestas temperata. *Subd.* Est incommunicabilis quo ad formam qua talem, Tr. Est incommunicabilis, hoc est, non potest temperari. N. A. & C. Ad 2. D. A. Nihil illi magis contrarium quam dividi, si prædicatum hoc copuletur potestati Monarchicæ, in rigore & absolute tali, Tr. Secus. N. A. & C.

Opponit 6. Potestas Monarchica absolute summa, & temperate summa; summa penes unum & plures, est chimærica, & abusus vocabulorum: ergo &c.

D 4

§. N.

(a) *Polybius* L. 6.

(b) In 3. & 6. de LL. item 8. de Republ. ubi non tantum ait dari Republicanam mixtam sed 3. de LL. stabilissimam esse contendit.

(c) L. 1. Polit. c. 14. §. 3. ubi ait, tres illas Reipublicæ species ita fere hoc tempore temperatas esse, ut nusquam vel Monarchia pura, vel Aristocratia, vel Policia reperiatur.

(d) *Disput. de Republ.* 3. corollario ultimo propugnat, nullam unquam puram status formam extitisse, vel hodieum ostendi posse.

(e) In *Dissert. Juris Polit.* c. 7. fol. m. 131. ubi Imperium Romano-Germanicum Monarchicum adstruit, sed aristocratice temperatum.

(f) L. 1. Tit. 7. n. 6. tol. m. 52.

(h) c. 7.

(i) In *Notis ad Vissiar.* Tom. 2. fol. m. 367.

R. N. A. Si rite intelligatur, prout a communiore Authorum intelligitur. Item: in quæstione nominis standum est auctoritate plurium: atqui plures vocant ejusmodi statum, ubi divisa hoc modo sunt Majestatis jura, mixtum, seu Monarchicum, Aristocratice temperatum.

Opponit 7. Repugnat Majestati Monarchiæ dependere ab aliis: hoc fieret: ergo &c.

R. D. Maj. Repugnat, si Majestas in solidum sit penes unum. Tr. Si sit penes plures, nec in solidum, N. Maj.

Opponit 8. In Monarchia, Aristocratice mixta omnes sunt Rege inferiores: ergo est vere Monarchica.

R. D. A. Sunt Rege inferiores quo ad jura, quæ competunt soli. C. A. Quo ad jura, quæ etiam competunt aliis. N. A. & C. Sic in statu mixto jura Principis contrahuntur; in Aristocratico detrahuntur.

Opponit 9. Si datur status mixtus, tunc potest dari V. G. Populo jus ærarii publici, vitæ, necis, Magistratum creandorum &c. Senatui jus belli, pacis, vectigalium, &c. Regi jus exigendi homagii, obedientiæ a singulis &c. hæc manifeste invicem repugnant: ergo &c.

R. N. Maj. vel D. Tunc possunt jura dividi modo quocumque. N. M. Modo debito, & possibili. Tr. Bodinus singulis partibus talia jura tribuit, quæ secum trahunt universam Majestatem, adeoque sunt impossibilia.

Opponit 10. Regem facit non nisi summa & absoluta potestas: siquidem auctore Salustio, impune quidvis facere, est Regem esse.

R. D. A. Regem Majestatis indefinitæ & quidvis facere impune. C. A. Regem potestatis, suo modo definitæ. N. A. & C.

Opponit 11. Republicæ forma est fons, ex quo operationes circa eandem administrandam profluunt: ergo administratio nequit discrepare a forma. R. Tr. A. quia hoc axioma in naturalibus locum habet, non in moralibus, quæ actionum suarum libera competit gubernatio. D. C. ergo administratio facta, nomine proprio, nequit discrepare a forma. C. C. Facta nomine alieno. N. C. Diversæ Regnorum formæ resultant ex subjecto, cui potestas summa inhaeret, prout illa est, vel in persona physice, vel moraliter una, quibus autem executoribus utatur hæc potestas summa, nil interest.

Opponit 12. Duo contraria non possunt simul subsistere: talia sunt Monarchia & Aristocratia: ergo nequeunt simul subsistere.

R. D. M. Duo contraria in summo nequeunt simul subsistere. C. Si utrobique aliquid remittatur. N. Maj. Min. & G.

Ex quibus tamen non sequitur nullam dari Monarchiam puram.

Opponit ultimo Kirchnerus. Nullus datur vel datus est unquam status pure Monarchicus; ergo. Quæstio hæc est de subjecto non supponente. A. P. Neque summus Pontifex, neque ullus alius Monarcha sic unquam rexit Republicam, ut non audiret, exquisierit, vel etiam obligatus suo modo fuerit audiendi Primorum consilia: ergo &c. A. Patet 1. Nam sic legimus nostra ætate (a), quod conventio cum Aula Sardinia, facta a Pontifice Benedicto XIII. Cardinalium Collegium ita offenderit, ut Eminentissimus Pamphilius dicere Pontifici ausus sit, nullum Pontificum, ab ævo S. Petri, neglexisse in rebus magni momenti, Sacri Collegii consilia exquirere & adhibere. Sic legimus quosdam Pontifices, non sine appolitis conditionibus elevatos ad Apostolicum Solium. Neque Gallia, Hispania, & Angliæ Reges sine consensu Statuum, bellum indicere, tributa, & vectigalia posse exigere, testes sunt plures Authores citati ab Othone Oringensi (a).

(a) La clef du Cabinet de Luxembourg.

si (a). Immo nec veteres Imperatores, etsi summam habuerint potestatem (b), sine senatus consensu, & consilio, ea, quæ ponderis alicujus videbantur, expediebant (c).

R. N. A. Ad P. D. C. Ergo ratio gubernandi est plerumque Aristocratica. C. C. Ergo status est Aristocraticus, vel mixtus. N. C. Aliud est status, aliud ratio gubernandi. Ille definitur ex jure, non ex modo gubernandi: alias Dominus, servum filiali amore complectens, non affectione tantum, sed & jure fieret Pater, quod nemo facile dixerit. Sic si Monarcha sapius utatur consilio Primorum, imperandi modus est Aristocraticus, non Imperium: contra si Ordines non tam consulendi, quam prohibendi pollent facultate, & Princeps ex pacto ultroneo teneatur sequi illorum dissentium, Imperium est mixtum, seu Monarchicum, Aristocrate temperatum.

Queritur VI. Quenam ex regularibus optima civitatis forma?

R. I. Quemadmodum nullum est aurum quod non habeat suam scoriâ; nulla vestis adeo pretiosa, quæ non patiatur suam tineam; ita nullam invenies Rempublicam, ex parte omni beatam. Sapientum proinde monitum est, non mutandas Respublicas; præcludendas novitatibus vias, nisi aliud evidens necessitas exigat, aut publica utilitas suadeat. Optima Respublica, juxta Philosophum, ubi boni Magistratus & boni cives, ac probi Viri. Nihilominus pressius ad quæsitum est respondendum. Unde

R. II. Inter prædictas Rerumpublicarum species simplices excellit simplex Monarchica. Ut enim in homine cor unum, in familia unus Dominus, in Universo unus Deus; ita unum Imperium unius animo regitur optime. Prob. 1. Sapientum judicio & orbis consensu. * Justinus, (d) Principio rerum, Gentiumque Imperium penes Reges fuit. Idem Divina comprobavit authoritas: Deus enim ex uno fecit omne genus hominum (e): cujus rei rationem reddens S. Chrysostronus (f), ait, ut esset inter homines non Democrazia, sed Regnum. Certe Christus, institutione Divina, Ecclesiæ regimen Monarchicum voluit, uti declarat C. Bellarminus. (g).

Prob. 2. Utilitate. Nam si nulla Respublica sine civium concordia stetit, nulla sine discordia periit, sub uno Principe facile servatur unitas, concordia, & consensus animorum. Recte Tacitus (h): discordantis Patriæ non aliud esse remedium, quam si ab uno regeretur. Et alibi (i) testatur: Pacis interfuisse, ut deponeretur potestas in unum. Huc accedit Justitia, quæ potissimum sub uno floret Principe: nam vel solus Princeps jus dicit, vel per alios: si per se, non facile a recto deflectet; si, per delegatos Judices, causas & lites dirimit, citius eos metu pœnæ inferendæ ab injuriis compescet.

Aliæ proprietates optimo Regimini convenientes sunt etiam hæ: 1. Est Ordo. Nam eo melior est gubernatio, quo magis est ordinata: atqui magis est ordinata Monarchia, quam Aristocratia vel Democratia: ergo. Prob. Min.

(a) Disput. publ. de Majest. A. 1616. volum. 4. Disput. Basil. n. 27. Reges Gallia, Bodinus L. 6. de Republ. 6. & 1. de Rep. c. 8. Hottomannus in franco-Gallia. c. 7. 12. 25. Scotia Buchanan. in Dial. de jure Regni apud Scot. Item L. 8. Rerum Scot. in vita Joan. Balliolis & L. 9. Anglia, Bodinus L. c. Polyd. Virgil. L. 11. Hist. Angl. Polonia, Bodin. L. c. Hungaria Bonfin. Rerum Hungar. L. 9. Decad. 4. Danie Lauterbach. 1. de Rep. c. 15. Suecie Arniseus in Tract. de auth. Princ. c. 1. Has & alias citationes vide apud eundem Dissert. Jurid. Polit. c. 7. f. m. 138.

(b) L. 1. de Constit. Princ.

(c) L. Humanum c. de LL.

* Scriptores allegatos vide in Coll. Hist. P. III. Q. 8. f. 423. in notis.

(d) L. 1.

(e) Agt. 17.

(f) Hom. 34. in epist. 1. ad Cor. c. 13.

(g) L. 1. de Rom. Pont. c. 2. & 3. ex quo hæc pauca desumpta sunt.

(h) L. 1. Annal.

(i) Idem L. 1. Historiarum.

Min. Omnis ordo in eo consistit, ut alii præsent, alii subjiciantur: non enim inter pares, sed inter inferiores & superiores Ordo dignoscitur: atqui in sola *Monarchia* omnes omnino ordinem aliquem habent, cum omnes excepto uno, qui omnibus præest, subjiciantur. Nec enim inter optimates, nec inter cives, utpote ejusdem conditionis homines, Ordo tam facile haberi potest: adeoque *Monarchia* cæteris est præferenda.

2. Proprietas est *consecutio finis intenti*: Nec enim negari potest, meliorem multitudinis regendæ formam illam esse, quæ commodius æque, ac facilius propositum sibi finem consequitur, finem autem gubernationis civium inter se conjunctionem esse & pacem, omnium sensu comprobatur: Jam sic: Conjunction in eo potissimum sita esse videtur, ut idem sentiant, idem velint, idem sequantur omnes: atqui multo certius id, atque facilius obtinetur, si uni parendum, quam si multis: ergo &c.

3. Proprietas est *robur*, ac *potentia Reipublica*. Illa enim gubernatio omnium judicio cæteris antecellit, quæ fortiorem Rempublicam facit. Hoc facit *Monarchia*: ergo *Monarchia* cæteris antecellit. *Prob. Min.* Illa gubernatio facit potentio rem Rempublicam, in qua est major virium conjunctio: atqui in *Monarchia* est major conjunctio, quia non a multis, sed ab uno omnes dependent: ergo *Monarchia* fortiorem Rempublicam facit, & per consequens optima gubernatio est.

4. Proprietas est *stabilitas*, ac *diuturnitas*. Nam illa gubernatio est cæteris melior, quæ cæteris est stabilior, ac diuturnior: atqui *Monarchia* est stabilior ac diuturnior: ergo &c. *Min. P.* Illud regimen stabilius est, quod difficilius dividi potest; Regnum enim in se divisum desolabitur, ut *Christus Matth. 13.* testatur. Atqui regimen *Monarchicum* hoc ipso, quod ab uno omnes dependeant, difficilius dividi potest: ergo *Monarchia* difficilius scindi, & dividi potest quam regimen, a multitudine in unum conspirante dependens. *Min.* ex *Historia* demonstratur. Sic *Monarchia Assyriorum* a *Nino* ad *Sardanapalum*, sine interruptione, duravit annis circiter mille supra trecentos, & quidem semper filio demortui Regis in Regno succedente, si verum est, quod scribit *Vellejus Paterculus* (a). *Scytharum* Regnum omnium vetustissimum, nec ab ullo externo hoste destrui potuit, nec per se ullo unquam tempore dissolutum est teste *Justino* (b); atque ideo aliquot annorum millibus illud stetisse necessum est. Quæ autem *Respublica* ætatem tulit? Certe *Respublica Romanorum* potentissima, vix annos *quadringentos* & amplius potuit, immo neque his annis, quibus floruit in Imperio *Romana* *Respublica*, eodem modo regebatur. At eadem sub *Monarchis* in *Oriente* a *Julio* usque ad *Constantinum* ultimum sine interruptione duravit annis circiter 1495. In *Occidente* autem ab eodem *Julio* usque ad *Augustulum* supra quingentos, & a *Carolo M.* ad usque Imperatorem *Augustissimum Carolum VI.* ultra nongentos annos floruit, tot *Augustis*, quot Imperatoribus nobilitata.

5. Denique Proprietas est *facilitas gubernationis*: sed facilius est, ut ab uno recte regatur civitas, quam a multis. *Prob. Min.* Facilius est, unum hominem bonum reperire, quam multos. Dein Magistratus annui nec bene cognitum plerumque habent statum *Reipublicæ*, nec ejusdem bona, utpote non sua, tanta sedulitate curant, quanta *Monarchæ* administrant. Sic enim natura plerisque comparatum est, ut onera tam facile in alios trajiciamus, quam difficulter, in innata propria tuendi sollicitudo nos cogat, ipsimet subeamus.

Prob.

(a) Priore *Histor.* volumine.

(b) Lib. 2.

Prob. 3. Ab Incommodis aliarum formarum. Nam *Aristocratia* opponitur 1. Quod difficilis & rara optimorum plurium electio. Sic legitur *Colanum* rejectum, *Catonem*, repulsum, *Aristidem* ostracismo damnatum: 2. Quod inter plures plerumque aliqui mali, æmuli, invidi: unde plerumque turbæ, dissensiones, discordiæ, prout testis est *Respublica Atheniensis*, & præcipue *Romana*, quæ per Aristocraticum regimen concussa propemodum periisset. 3. Quod per varias machinationes, quibus a tot & toties ambiuntur fasces, perturbatur plerumque *Respublica*, præcipue cum alii populari aura, alii per opes, nequaquam omnes per virtutem promoveantur. 4. Quod in Optimatum consiliis plerumque lites, ac factiones, quavis parte suum iudicium sustinente: unde decisiones lentæ, executiones quandoque non satis seriæ, sæpe seriæ cum ingenti damno *Reipublicæ*. 5. Quod rara *Respublica*, regimine aristocratico, saltem puro, neque per Monarchicum mixto ætatem tulerit. Recte *Tacitus arduum eodem loco potentiam, & concordiam esse*. (a) Sensit *Aristocratia* incommoda *Romana Respublica* sub *Triumviris*, *Pompejo*, *Crasso*, & *Julio*; sub *Antonio*, *Octavio*, & *Lepido*, omnia Civium bona suæ libidini addicentibus.

Ab incommodis aliarum formarum speciatim.

Democratia opponitur 1. Quod plerumque non ratio, sed impetus; non consilium, sed furor populum, & per populum *Reipublicam* regat, nec quidquam sit asperius humili, cum surgit in alium. 2. Quod in plebe rarus sit ordo, in rebus turbidis mera confusio, in prosperis socordia, & luxus: unde facilis ad interitum semita. Exemplo esse potest *Aristides*, per *Themistoclem* accusatus, & plebeja sententia damnatus. Siquidem *Aristides*, in medio turbæ ignotus, cum ex obvio quæreret: cur *Aristidem* damnaret? An hominem nosset? Minime, reposuit, sed quia audio ostracismo damnandum, & meo id fiat calculo, oportet. Profecto, quanta sit in *Democratia* rerum confusio, dissidia sententiarum, odia Nobilium, direptiones fortunarum, licentia vitæ, projecta vulgi audacia, tyrannis, contemptus legum, & impunitas inveniatur, argumento est ostracismus *Atheniensium*; *Ephesiorum* calamitas, *Syracusanorum* tumultus, *Carthaginensium* exitium, ut non immerito *Plato* dixerit, non ex alia *Republica* tyrannidem facilius oriri, quam ex *Democratia*. Summa libertas maximæ, atque immanissimæ Mater est servitutis. Nec mirum, cum plerumque huiusmodi homines sint rerum imperiti, cupidi, egentes, ad regendos homines, nec a natura, nec ab arte instructi.

1. *Confirmatur*. Illa Regiminis forma præ cæteris a Deo probatur, ad quam tam animantibus rationalibus, quam irrationalibus naturalem propensionem indidit; nam propensio naturalis juxta omnes ad Authorem Naturæ Deum est referenda: sed animantibus tam rationalibus quam irrationalibus naturalis propensio indita est ad regimen *Monarchicum*. *Prob. Min.* Sic in qualibet domo naturaliter ad unum Patremfamilias pertinet gubernatio conjugis, filiorum, servorum, & rerum denique cæterarum omnium. Item maxima pars Orbis Terrarum a Regibus gubernatur. *Prob. eadem Min.* quo ad alteram partem: Nam teste *S. Cypriano* (b): Rex unus, ait, apibus; Dux unus in gregibus; & in armentis Rex unus. Et *S. Hieronymus* (c): Et Grues unum sequuntur ordine literato.

A propensione naturali ad regimen unius.

R. III. Omnium *Reipublicarum* forma optima, est forma mixta, quæ ex *Monarchia* & *Aristocratia*, est temperata, ubi nimirum & Regia viget potestas, & *Senatus*, seu *Ordinum* valet autoritas, saltem spectata humana naturæ fragilitate.

Præstantissima *Reipublica* forma est *Monarchia temperata*.

Ratio:

(a) L. 4. Annal.

(b) in tract. de Idolorum vanitate.

(c) In epist. ad Rusticum.

*Quia vitas omnium a-
lianum in-
commoda.* Ratio: Quia hujusmodi Regimen nec tyrannidi est obnoxium, propter Senatorum aut Ordinum vigilantiam, qui Principem ita in suo continent officio, ut, absque consensu eorum, nil audeat contra Statum, legesque Patriæ moliri. Nec discordiis, atque ambitioni Optimatum patere potest, cum omnes ab uno capite dependeant.

Dixi 1. *Ubi Regia viget potestas.* Nam si Princeps precario imperet, & umbratilem autoritatem habeat, prout olim apud *Cromerum* (a) quæsta est *Christiana*, *Ladislai* I. Uxor, ibi Leges Patriæ, iustitiam, pacem, concordiam, fortunam denique, ac innocentiam civium, periclitari est necesse.

Dixi 2. *Saltem spectata humana nature fragilitate*, seu in hac vita: nam seclutis humanæ vitæ circumstantiis Monarchiam simplicem *absolute*, & *simpliciter* excellere probabitur alibi. Quo posito

*Et partici-
pat Monar-
chie com-
moda, est-
que gratior
subditis.* Confirmatur Concl. Hæc Regiminis forma habet omnia simplicis Monarchiæ bona & commoda, & est in hac vita gratior, & utilior. 1. *membrum Ant. patet* ex eo, quod tale Regimen sit, *absolute loquendo*, *Monarchicum*. 2. *vero Prob.* Illud gubernationis genus omnes magis amant, cujus plures participes esse possunt: atqui Regiminis, ex *Monarchia & Aristocratia temperati*, excluso successione jure, participes esse plures possunt, cum id *virtuti*, non *generi* deferatur: ergo est gratius, & simul utilius; cum certum sit, non posse unum aliquem hominem per se Provincias, & civitates singulas regere; & velit, nolit, cogatur earum procuracionem administris, Vicariis suis, vel propriis earum Principibus demandare; nec sit, qui ignoret, diligentius ac fidelius Principes res suas, quam alienas Vicarios procuraturos.

¶ IV. *Quæ opponi solent Monarchicæ formæ, præsertim temperatæ, inefficacia sunt.*

*Unde Deus
Israeli non
postulatum
Regem, sed
motum po-
stulandi &
circumstan-
tias expo-
bravit.* Nam opponunt 1. *Populus Israeliticus* propter postulatum a *Samuele* Propheta Regem non levem Dei offensam incurrit: ergo Monarchica gubernatio non est bona.

¶ *Israelitas* incurrisse offensam Dei, tum quia contra ejus Divinam voluntatem Regem sibi dari petierant, prout patet ex illis Domini verbis: *me abjecerunt, ne regnem super eos* (b). Tum quia injurii fuerunt in *Samuelem* Judicem, optime de se meritum, cui potestatem judicariam abrogarunt.

*Incommoda
sunt tantum
ad speciem,
vara, per ac-
cidens & fa-
cile evitabi-
lia.* Oppones II. Major est prudentia in multis, quam in uno, & plus vident oculi, quam oculus, ut communi circumfertur proverbio. Item: Regem delinquentem nemo audebit officii admonere, aut veritatem ei dicere. Denique, facilius unus Princeps muneribus corrumpitur, quam plures Optimates: ergo &c.

¶ Ad 1. Huic incommodo satis provisum esse per Consiliarios. *Quorum Princeps oculis videbit: quorum auribus audiet: quorum denique sententiis in unum coeuntibus consultabit, teste Syucio* (c). Ad 2. ¶. Si quandoque veritas ab Aula Principis exulat, plures tamen sunt, qui admonitionem, debito & circumspecto modo adhibitam, non gravate admittunt. Ad 3. ¶. Falsum esse antecedens, & contrarium potius apud Optimates, aut *Democraticos* inveniri, qui levi munusculo perverti possunt, cum Princeps non nisi grandi aliquo munere tentari possit, si tamen possit.

*Calvini re-
plica de ani-
malibus
nulla est.* Opponit III. contra confirmat. *Conclus.* I. *Calvinus* (d): ex sola ratione probari, *Aristocratiam Monarchiæ* præstare: Nam sicut apes non ex to-
to

(a) Lib. 10.

(b) 1. Reg. 8.

(c) De Regno administrando. (d) Joann. 10

to orbe confluunt, ut Regem unum eligant, sed suis alveariis contenti sunt Reges singuli; & sicut in gruibus unaquæque caterva proprium Regem habet, ita singulis suos Episcopos Ecclesiis tribui oportet: Unde si illata exempla aliquid probant, plurium Principatum potius, quam summam unius potestatem præferendam esse demonstrant.

R. N. *Ant.* Ad cuius Prob. omissio in certo sensu antecedente, quod tamen in sensu objectionis falso supponitur nescitur: N. *Conf.* Nam Ecclesia, sicut *unum ovile* (a), non multa ovilia; sic etiam unum alveare, & una caterva dici potest: ergo sicut Rex unus est apibus, & grues unum sequuntur Ducem; ita Ecclesia universa debet habere & sequi unum Pastorem, & Ductorem.

Quæritur VII. *Utrum Regnum electivum an successivum sit præstantius?*

R. I. In genere ad conclusionem supponendum, *electivum* Regnum vocari, quod liberis Electorum suffragiis confertur: *Successivum* quod jure sanguinis, atque natalium, hæreditario jure possidetur. Agitur hoc punctum sæpius a Politicis, diversis diversa sentientibus, & quidem successio plures Patronos habet; ut *Tholosanum*, *Contzenium*, *Lipsium*, *Bodinum*, *Marianam* &c. Quorum nihilominus non obstante autoritate.

Regnum Electivum & Successivum quid?

R. II. Cum *Aristotele*, Politicorum Principe (b): *per se loquendo, electionem successione potiorem esse, maxime, si ei aliqua successio adjungatur.*

Prob. I. *Pars Concl.* Electio & Principi est gloriosior & Reipublicæ utilior. Quod attinet ad Principis gloriam, planum est; nam si magis decorum, atque laudabile est, propria virtute ad sublimia honorum fastigia contendere, quam fortuita nascendi sorte fascis capessere; virtutem suam Princeps publico Regni testimonio probatam habet, cum ad Coronæ decus ab Electoribus vocatur. Notum illud, at verum *Taciti*, Principis Historiarum (c): *Optimum quemque demonstrat Electio: contra nasci, & generari a Principibus fortuitum, nec ultra æstimatur:* Cooptandi judicium in electione manet integrum; & quemadmodum apud Romanos nemo ad aram Honoris, nisi per delubrum *virtutis* penetrare potuit; ita electo Principi egregia Virtus, & dignæ Imperio dotes ad regale sotium viam complanent, necesse est; *ut per honorem magni nominis declarentur merita Candidati*; *Cassiodoro* Authore (e). Jam vero, quod electio Reipublicæ sit utilior,

Successioni Electio præhabenda quia Electio Principi gloriosior.

Prob. I. Electio fit cum consilio, ac seria deliberatione ab hominibus maturi judicii, qui vitam, dotes, mores, virtutem Regis futuri perspectam habent: & in hoc sua stectunt consilia, ut quam optimus, & quam aptissimus ad Principatum evehatur. Unde jurejurando promittunt, se electuros Principem, quem judicant dignissimum. *Multi nobiles a Parentibus degenerant*, verba sunt Philosophi (e): *& in deteriores mores prolabantur.* At in tota multitudine instar monstri est, si unum prudentem Virum non invenias. Idem comprobatur *Plinius*, cujus hæc sunt: *An Senatam Populumque Romanum, Exercitum, Provincias, Socios transmissurus uni, successorem e sinu uxoris accipias, summæque potestatis hæredem, tantum intra domum tuam quæras, non per totam civitatem circumferas oculos? Et hunc tibi proximum, tibi conjunctissimum existimes; quem optimum, quem Diis simillimum invenies? Imperaturus omnibus eligi debet ex omnibus: non enim servulis tuis Dominum, sed Principem Civibus daturus es.* Quod, si aliquando Electores errare contigerit, propter mutatum in pejus Principem, remedia suppetunt sublevandi Reipublicam, quæ jura Regni suppeditant, & hic decidere non est opus. Econtra in successione, quantum-

Et Reipublice utilior, quia certior Electio capacitas & virtus.

(a) Joann. 10. (b) 3. Politic. c. 11.
 (c) Lib. 1. Hist.
 (d) Lib. 1. Variar. epistol.
 (e) Aristot. Lib. 2. Rhæt.

cunque inhabilis fuerit Princeps, quod evenire utique potest, tolerari nihilominus debet ita, ut sub ægro capite semper corpus langueat, sub malo Rege semper male vivatur.

Experientia, Prob. II. Princeps, liberis suffragiis ad Regnum evehctus, ex se ipso habet regulam boni Imperii: bene imperat, qui aliquando paruit. Hinc Trajanus: *Talem me præstabo Imperatorem aliis, qualem optarem privatus: & Galba apud Tacitum (a): utilissimum & brevissimum rerum bonarum, malarumque delectum vocavit, cogitare quid sub alio Principe volueris, aut nolueris.* E converso: Regum filii inter delicias, & adulationes educati, voluptatibus fracti, subditorum necessitates minus perspectas habent: Regnum velut Patrimonium, subditos velut servos non raro tractare solent.

Subditorum cura. Prob. III. Princeps electivus, cupiens filium Regni habere successorem, cum sciat, id non posse aliter obtineri, nisi per libera Electorum suffragia, Reipublicæ commodis studiosius inservit, modestius agit, leges, & justitiam pressius observat, libertatem civium attentius fovet, nil denique omittit, quod conciliandis subditorum animis opportunum judicat.

Et quia majora in successione incommoda, præcipue deficientis hæredis. Prob. IV. Ex incommodis in successione contingere solitis. Nam sæpe Princeps aut sine liberis decedit, aut relinquit filium impuberem, aut certe filiam: si absque prole obierit, gravissimis Regnum agitatur dissidiis. Exemplo sit *Oriens (b)*, ubi mortuo *Michaele, Constantini* filio, duo proximi Duces *Nicephorus, & Briennius* tandem infelicitatis armis de Imperio decertarunt, donec alter succumberet. Exemplo est *Occidens (c)*, ubi post interfectum *Maximinum Imperatorem* cum filio, quinque ambitiosi Principes ad coronam per civium cædes eniti contendebant. Documento est *Germania* post mortem *Ludovici* in bello contra *Hungaros* amissi. Post mortem vero *Philippi Mariae*, ultimi Vicecomitum *Mediolanensium* ex Gente *Angletia*, quam ingentibus involuta fuerit ea Respublica calamitatibus propter complures Principes, Principatum sibi vendicantes, testatur *Aneas Piccolomini (d)*. Et ut omittantur superiorum temporum dissidia, priore primum sæculo vidimus funestum bellum inter *Hispanum & Joannem Brigantinum* profferenda corona *Lusitaniæ*. Immo hoc etiam, sæculo vidimus cruentas lites, quibus pro successione in Regno *Hispaniæ* a duobus maximis *Europæ* Monarchis est decertatum.

Vel succedens hæredis im-pubere. Non melior est conditio Regnorum, quibus Successor immaturæ adhuc ætatis obtigerit. Divinum audi Oraculum: *Va tibi terra, cujus Rex puer est (e)*. Quomodo enim subjectos reget Populos, qui se ipsum regere nequit? Quo pacto avertet pericula, qui vix habilis ad cognoscenda, ut ne dicam, amolienda? Hac de causa *Germani* Proceres, post obitum *Henrici VI.* cum *Friderico II.* admodum puer esset, ne sine capite haberetur Imperium, *Philippum* non tam tutorem, quam Imperatorem crearunt. Simili moti periculo *Hungari, Ladislaum Regem Poloniæ* ad sua sceptrum invitaverunt; videbant enim hæreditarii Principis *Ladislai* pueritiam, infringendæ *Amurathi* potentiæ non esse parem.

Tutoribus sceptrum in sua potius commoda moderantibus. Nec vacat periculo Respublica, cum immaturo Principi tutores assignantur. Hi enim non tam successionem respiciunt, quam suæ fortunæ rationem habent: & sæpe dominandi libidine sceptris hæreditariis violentas manus injiciunt; immo legitimum Principem vita & purpura pariter exuunt. Ita *Irene Constantinum* e vivis sustulit. Ita *Andronicus Alexium, Guido Balduinum (f)*. Idem tentavit *Stilico* impupillum *Honorium*, ut rerum sum-

(a) L. i. Historiarum.
 (b) Zonaras.
 (c) Herodianus & Capitolinus.
 (d) Lib. 46.
 (e) Ecclesiæstis 10. v. 16.
 (f) Zonaras.

summam in filium suum *Eucherium* transferret, nisi ab *Honorii* lociis truci^r datus esset (a). Huc accedunt graves de usurpanda tutela contentiones cognatorum, quales fuerant circa tutelam *Henrici IV. Boleslai Puidici, Ladislai Hungari*.

2. *Pars Concl.* Ut nimirum in Electionibus ratio habeatur aliqua successio-^{Habenda est} nis in stirpe Regia. *Prob.* Quia hoc pacto, & bene merito Principi gratia post mortem redditur, & promptior obsequendi alacritas novo Regi a^{men in Ele-} subditis exhibetur. Libentius namque obtemperamus ex illa prognatis fa-^{ctione est ali-} milia, cui jam per consuetudinem obedire didicimus. Denique majori af-^{qua ratio} fectu, atque amore Principem prosequimur, quem in Patriæ gremio natum, ^{successionis} inter Populares nutritum, in oculis nostris crescentem vidimus. Utrumque ^{ob auctori-} in Regno *Poloniae* sæpius; in Imperio *Romano Germanico* jam per duo sæ-^{tatem, gra-} cula, prudenter non minus quam utiliter, in gloriosissima Domo *Austriaca* ^{estudinem.} observatum vidimus.

§. III. *Quæ objici solent, inefficacia sunt.* Nam

Opponunt I. Electio tumultui civium & novis machinationibus ambitiofo-^{Unde sectio-} rum est obnoxia: ergo potior est successio. *Ant. Prob.* Multi enim com-^{nes amulo-} petitores animum erigunt, & factionibus utuntur ad pertrahenda in suas ^{tum non nisi} partes Electorum suffragia: hæc autem incommoda evitantur, & pravorum ^{in Electioni-} spes cohibentur, cum successor non sit in incerto, ut ait prudenter *Tacitus* ^{bus inordi-} (b): *Minore namque discrimine sumitur Princeps, quam quæritur.* ^{natis timen-} ^{da.}

§. D. A. In electionibus inordinatis hoc evenit. *Transf.* In legitimis & certa constitutionum forma definitis. *Neg. Ant. & Conf.* Et si enim sæpius concurrant competitorum desideria; quia tamen sciunt, Principem non nisi plurium Electorum votis eligendum, ideo nil hostile machinari poterunt. Quod si aliquando propter eligentium dissensionem res ad arma venerit, potior pars civium pro legitimo Principe stabit.

Opponunt II. Major est autoritas Principum in Regno successivo, quam electivo: nam qui aliorum suffragio ad Reipublicæ fastigium evedtus est, ^{Nec major} multa debet indulgere, in multis cogitur dissimulare suæ Majestatis Autho-^{successorum} ritibus. Præterea facile contempni potest ab iis, quibus antea par, aut etiam ^{auctoritas.} inferior fuit. *Tiberium* contempserunt *Romani*, quem exulem, & palliatum, *Græcorum* ritu, viderant. *Galba* contemptui fuit propterea, quod prius ære alieno obstrictus vix *Romæ* manere potuerit. *Ælium Pertinacem, Macrinum, Maximinum, Balduinum, Pupienum*, aliosque similes ea facilitate necarunt milites, qua prius crearunt Imperatores.

§. N. *Ant.* Cum enim ex illustribus familiis præclari Heroes communi-^{Si ex illu-} ter ad scepra vocentur, salva iis manet autoritas apud subditos, modo ^{stribus fami-} juste impendent, & bono publico promovendo studeant. ^{liis iustasias}

Opponunt III. Major est in hæreditarium Principem charitas: ergo &c. Nam non tantum ab eo solo, sed etiam ab ejus posteris quilibet privatus, ^{Nec major} sive civis beneficia expectat: novos, antequam subditi amare incipiant, ^{in illis sub-} fastidire solent. ^{ditorum} ^{charitas,}

§. D. A. De amore naturali. *Transf.* De civili, ac benevolentia, N. ^{Præcipue si} A. & *Conf.* Nam si novus Princeps opinione virtutis, amorem Electorum ^{ceteris sint} ad sui electionem conciliavit, dubio procul continuabitur hæc benevolentia ^{digniores.} etiam in Imperio, modo publici bonum, civiumque curam non negligat.

Opponunt IV. Electio sæpe in suis Candidatis aberrat: ergo &c.

§. Frequentius hunc errorem in successione contingere. *In Sobole frequen-* ^{Error fre-} *ter fallimur* (verba sunt *Theodorici* Regis ad Regem *Herulorum*) ^{quentior est} ignavi au- ^{in successio-} tem ^{ne.}

(a) *Nicetas Alexandr. Annal.*

(b) 2. *Annal.*

tem esse nesciunt, quos judicia pepererunt: hi enim gratiam non de natura, sed de solis meritis habent (a).

Interregni incommoda prævertis vicaria potestas & Successoris designatio matura.

Opponunt V. Sub tempus interregni propter dilatas Electiones, multa eveniunt pericula, & Statuum perturbatio absque summo Capite: ergo &c.

R. In bene ordinatis Rebus publicis satis commode prævertendis his incommodis consultum est. Nam in Imperio Romano-Germanico, interregni tempore, vicaria potestas est penes certos Principes (b). In Polonia vacante Regno negotium administranda Reipublicæ devolvitur ad Archi-Episcopum *Gnesnensem* Regni Primatem, qui comitia Electoralia indicit, & si quando, tum eo tempore, judicia in rigore observantur. Consultissimum tamen Regnis ac Imperio fore, Politici autumant, si vivente adhuc Principe Successor designetur. Ita *Carolus V. Austriacus* petiit ab Electoribus, ut sibi adhuc vivo *Ferdinandus* frater substitueretur. *Ferdinandus III. Ferdinando IV. filio Romani* Regni coronam apud Electores obinuit. Idem factum in *Josepho I.* Sic *Jagelloni* adhuc vivo subrogatus *filius Ladislaus, Sigismundo I. Augustus* itidem adlectus filius; idem factitatum olim apud Romanos per adoptionem Successorum, & sic de aliis.

Negus periculum, ut exeri eligantur.

Opponunt VI. In Regnis Electivis nonnunquam Exteri ad sceptrum vocantur: hoc autem & indecorum, & minus tutum videtur, ut leges, jura, immunitates, vitam denique ipsam iis credamus, qui quemadmodum lingua, ita etiam moribus, a suis subditis discrepant.

Quia in Imperio Romano Germanico hoc cautum legibus.

R. In Romano Imperio cautum legibus, ne alienigena Princeps, sed Princeps Germani sanguinis creetur. Quod si aliqua Respublica peregrinum Principem eligit, non aliis conditionibus id facit, nisi ut ante coronationem jurejurando se obstringat de servandis Majorum institutis, legibus, privilegiis, ac immunitatibus. Ab hoc Princeps si aliquando deflecteret, facile t. natus & Ordines debiti admonerent officii.

De electione Principis.

Quaritur VIII. Utrum in Regnis electivis ex propria potius, an aliena Respublica Princeps assumi debeat?

Videtur externus præferendus.

R. I. Sunt Authores, qui pro externo Principe, in Regnum assumendo, suffragium ferunt.

Quia sic æmulatio Osimium, causa bellorum civilium, præscinditur.

Argumenta afferunt. 1. Quia in libera Republica, ubi Optimatum vehementis est æmulatio, per externi Principis electionem, præscinditur causa dissensionum civilium; compescitur Magnatum ambitio; conservatur ordinum æqualitas: si enim plures competitores ad Coronam concurrerent, indignarentur repudiati contra Electores, invidia flagrarent contra prælatum sibi Principem: ipsi denique apud novum Regem, tanquam æmuli, & infidiatores Potestatis suspecti haberentur.

Quia præcavetur nimia potentia, subditorum libertati periculose.

2. Quia externus Princeps non potest tam facile in eam excrescere potentiam, quæ imminuendis subditorum libertatibus foret idonea, ipsisque subditis perquam gravis. Indigena vero Princeps validus amicorum, nec non consanguineorum præsidio, favore, opibus, factionibus, quidquid in præjudicium Reipublicæ vellet statuere. Hæc potissimum in sua Republica præcavere dicuntur *Poloni*; qui eos communiter Principes assumunt, quos vel animi moderatione cognitos, vel procul distitos timere non debeant.

Quia sic coalescit firmisimorum amicitia.

3. Quia per hujusmodi electionem insignis coalescit amicitia inter eas Gentes, e quibus novus Princeps petitur. Hoc pacto prædicti *Poloni* cum *Lithuanis* in unam Rempublicam firmissimo unionis nexu coaluerunt: exinde conterminis hostibus *Poloniæ* formidabiles facti.

R. II.

(a) *Cassiodorus* l. lib. 4. Epist. 2.

(b) *Aurea Bulla* §. *Quoties*.

R. II. Sunt contra Authores, qui statuunt, Reipublica Principem domesticum esse eligendum.

Alii præferunt Indigenam, Ob omnium Nationum consensum.

Prob. Concl. 1. Ex consensu omnium pene Nationum, quem firmat etiam autoritas Divina, quæ Regem Israelitis e medio fratrum assumendum præcepit.

Prob. 2. Princeps indigena & subditos ordinarie plus diligit, & ipse vicissim a subditis tenerius diligitur. Alienigenam Dominum (ut ait Curtius (a) :) nemo patitur libens : & Tacitus (b) de Parthis refert, quod petita Roma, acceptumque Regem, velut externum, aspernati fuerint.

Ob majorem amorem mutuum.

3. Quia sub peregrinis Principibus plerumque non diuturna sunt Regna. Rem istam exemplis, haud sane paucis, historia demonstrat, quæ, quia obvia, hic commemorare prolixius superfedemus.

Ob longiorum Regni durationem.

4. Quia Princeps indigena patrias leges, mores Popularium, virtutes denique ac dexteritatem civium melius perspectas habet, ut eorum opera quam commodissime ad communem utilitatem uti possit.

Ob meliorem, Regni, morumque notitiam.

5. Peregrinus Princeps non tam facile assuescit ad alienam gubernandi rationem. Si autem ex propriis moribus, legibusque aliquid novi statueri voluerit, exoriuntur in subditis murmura, querelæ, provocatio ad pristinas immunitates & privilegia : denique, ubi non subvenitur, remedium ex bello. Hinc olim Batavi armorum, contra Hispanum sumptorum, eam potissimum causam attulere, quod Rex Hispanicam regendi formam, contra Belgarum consuetudinem, atque privilegia, in Belgium invhere voluerit.

Ac regandi Populacionem.

Queritur IX. Quenam sint præsidia civitatis?

R. I. Duplicis generis esse præsidia ; animata scilicet, ut sunt cives & Milites : Inanimata, ut munitiones & arma. Quantum præsidii situm sit in civibus justitiæ cultu, consilio, concordia, & vitæ integritate illustribus, quantumque in militibus, dicitur infra. Nunc præsidia inanimata, hoc est, munitiones breviter perstringendæ. Et imprimis communis est Politicorum sensus, munitiones in finibus Regnorum esse perquam necessarias : In controversiam vocant : utrum etiam intra ipsum Regnum munitas expediat habere civitates. Unde.

Præsidia civitatis.

R. II. Expedit in Regno, saltem vicinis hostibus undique cincto, plura esse præsidia. Ita præcipue contra Machiavellum, qui munimenta omnia esse subruenda, neque propugnacula, sed fortissima solummodo pectora opponenda hostibus suadet.

Expedit plura esse præsidia in Regno, saltem vicinis hostibus cincto.

Prob. Concl. 1. Urbes, propugnaculis vacuæ, omnium atrociniis, deprædationibusque sunt constanter obnoxie. Sic natura ipsa sua dedit lustra feris, avibus nidos, ut plurimum in locis præruptis, ac inaccessis.

Quia sine præsidiis Regna sunt obvis periculis pericula.

Confirmatur I. Quia hac ratione parcitur civium sanguini : sapius enim est lacerari muros, & lapides, quam objecta oppidanorum corpora, quod scite ait Antimachus.

Quia his parcitur sanguini civium ;

Confirmatur II. Exemplo Gallie, quæ sane ingentes utilitates, ac commoda sensit, quod ex consilio Purpurati Ministri Richelii fortissimis se se, plurimisque munitionibus undique vallavit : nam nemo non vidit prioribus annis, quantas hostibus difficultates, quantasque objecerit remoras ; quantum sanguinis fusum sit in acerrimis earum expugnationibus ; quam immensis constiterint sumptibus diuturnæ adeo obsidiones : ergo in Regionibus ejusmodi, quales sunt Belgium, Brisgoja, Hungaria, expedit habere munitiones æque multas atque egregias, ad quas irruentes hostes caput obtundant ; immo in quas, ne irruere possint, prohibeantur.

Quia utilitas multiplex suadet exemplo Gallie.

(a) Lib. 7.

(b) Lib. 2. Annal.

Contra su-
Regno, ami-
ois confinis
cincla, mu-
nitiones
plures inuti-
les: aliqua
tamem satis
sunt utiles.

R. III. In illis Provinciis, quæ ab hostili incurſu admodum remotæ sunt, amicisque terris circumdatæ, plures minutiones & inutiles, & nimium onerose, ut patet: aliqua tamen merito commendantur, quia occurrente forſan neceſſitate magno uſui futuræ, uti fuit *Anglipolis*, tum eo tempore, quo *Smalcaldico* fœdere juncti, contra *Carolus V. Cæsarem*; immo & veram *Ecclesiam*, tumultus bellicos concitarunt; tum eo ævo, quo e *Septentrione* effuſi *Sueci* totum late Imperium inundarunt.

Non munitione
fructuosa
occupata,
non tota ca-
det Provin-
cia;

Prob. alterum asserti membrum 1. Quia si tantum in confinis excitata repererit munimenta, facile his expugnatis, aut prætermiſſis, in ipsa Reipublicæ viscera primo impetu hostis immigrabit, & qua igni, qua ferro cuncta populabitur, totamque Provinciam sui juris faciet. Ita factum in *Hispania* legimus, cujus *Portu Salee* dicto a *Mauris* occupato, totum fere Regnum, trium annorum spatio, a Barbaris subjugatum fuit.

Nullumque
sit civibus
Asylum;

Prob. Concl. 2. Ingruente hoste, si Provincia destituta fuerit præſidiis; actum est de salute civium; quo enim imbellis ætas, aut sexus, aut inermis Populus confugiet? Ubi suas fortunas, vitam propriam, aut chara pignora tute deponet? Sola dumtaxat spes in fuga, & exilio erit, prout etiam vidimus in iis *Polonis*, qui relictis bonis in vicina *Silesia*, sub tempus belli *Suecici*, exularunt.

Derelictis
bonis & fru-
gibus hostis
potentiam
augentibus.

Prob. Concl. 3. In provincia, munimentis destituta, facile hostis potentiam suam tam abſceſſu incolarum, quam derelictæ annonæ copia firmabit.

Concluſio-
nem confir-
mans exem-
plo suo nite
Nationes;
Uti & peri-
cula Tyran-
norum.

Confirmatur I. Exemplo bene ordinarum Nationum; quid enim *Belgas* fecit expugnati difficiles? Quid *Germaniam*, florente olim inter cives concordia, reddidit adeo firmam, atque potentem, nisi civitates non minus muris, ac propugnaculis, quam armorum apparatu instructæ?

Confirmatur II. Quia si Princeps per tyrannidem aliquid contra libertatem civium moliri voluerit, difficile sua destinata perficiet, ubi cives bene firma præſidia habuerint.

Timor ve-
bellionis in
munitioni-
bus nutrien-
do.

R. IV. Quæ opponuntur, exigui momenti sunt. Nam

Opponunt I. Civitates munitæ reddunt cives nimium perverſas: & tam Principi quam Reipublicæ rebelles: ergo non sunt permittendæ. Patet hoc in *Cedanensibus* contra *Stephanum Bathori*; in *Belgicis* civitatibus contra Regem *Hispania*; *Magdeburgo* & *Praga* contra *Ferdinandum Imp.* insurgentibus. Eam ob rem *Græci* olim, & *Romani* suspectarum civitatum mania subruerunt. *Henricus II. Rex Angliæ* Procerum arces muris nudavit. *Poloni Ordines Sigismundo Augusto* munitionem *Warsavia* diſſuaſerunt.

Probares ni-
mium, præſi-
dia scilicet
in Regni li-
mitibus
haud sola-
anda.

R. 1. Hoc argumentum probaret, neque in limitibus Regni toleranda Propugnacula, si enim in his non timeret perfidia, par est ratio de aliis. Quod si in confinis obſequentes & fideles habentur Præſidiarii, cur non idem de reliquis sperandum?

R. 2. D. A. Munitarum Urbium cives sunt rebelles per se. N. Per accidens, si nimirum gravi aliqua injuria Principis, aut Optimatum laceſſiti fuerint: T. A. N. C. Ut autem munitæ civitates in officio contineantur, duo media suggerunt Politici.

Facile vi-
sandum im-
peditis Urbi
fortalitiis,

Primum. Ponendæ in ejuſmodi Urbibus Arces cum præſidio Principis, aut Reipublicæ, prout fecit *Carolus V. Neapolitanis*, aliique complures Principes in suis Provinciis. Frenum enim hoc, immo jugum, ad edomandas contumacium cervices, est præſentiſſimum.

Aliisque
politicis me-
diis.

Secundum. Curandum, ut ejuſmodi cives intra ditones Reipublicæ habeant aliqua sua bona, sive illa sint mobilia, sive immobilia, quæ per modum pignoris teneantur: horum enim intuitu & amittendi metu non facile hostile quid attentabunt. Ita *Cajus Cæſar*, occupata Urbe aliqua, obſides inde ſumebat. *Philippus I. Rex Franciæ*, Procerum *Vaſconum* liberos, per ſpeciem honoris, & aulicæ gratiæ, pro obſidibus acceptit. *Carolus V. Imp.*

Imp. cum propter solertiam & auctoritatem *Andreae Auria*, non posset arcem imponere *Genuae*, pecuniam satis copiosam a *Genuensibus* mutuo accepit, assignatis pro ea, fœnoris loco, non nullis in *Hispania* territoriis: hoc pacto, & opes hominum, lucri dulcedine illectorum, ad se pertraxit, & Urbis fidem, commodato auro veluti alligatam, continuit.

Dices: Saltem in casu defectionis ejusmodi Munimenta toti Regno sunt immensæ cladi, dum bis, terque nequidquam obfessa, non nisi sus de- que versis omnibus, tandem subiguntur, ut plurimis exemplis constat.

R. 1. Casus per accidens nihil probat: cum raro Munimentum unicum contra Regnum insurgat. Immo observant Politici, vix unquam ejusmodi Urbis, quin & Provinciæ defectionem contigisse, nisi cum a Principe simul, & vera Religione deficeret. In forma

R. 2. N. A. Eo quod fame, & sine ullo fere dispendio, ad extrema facile possit cogi, ut exempla Historica demonstrant.

Opponunt 2. Potentiora sunt præsidia pectorum, quam saxorum, aut fossarum; documento sunt fortissimi olim *Spartani*, & moderni *Turcæ*, qui omnem spem victoriæ non in arcibus, sed campo, & dextera sitam habent.

R. D. A. Si muri solitarie accipiuntur, C. A. Si cum fide Præsidariis considerentur, de quibus hic agimus, N. A. & C.

Opponunt 3. Hostes ejusmodi munitionibus potiti, difficillime ejiciuntur: ergo ejusmodi munimenta vel alunt hostem in Regni visceribus, vel tantos ad expellendos sumptus exigunt, quantos exegerant, cum conde- sentur.

R. D. A. Ejusmodi munitionibus pluribus potiti difficillime ejiciuntur. Una vel altera tantum: N. A. & C. Si unum, vel alterum solummodo occupetur, damnum tantum non est, quantum foret, si Regio infestis pateret Hostium excursionibus.

Opponunt 4. Immenfis sumptibus opus est ad conservanda munimenta, tam belli quam pacis tempore, multoque adhuc majoribus ad erigenda, sicut exhauriantur æraria, quibus ingentes ali exercitus possent: ergo conducibilius est, non erigi plura in Provinciis munimenta.

Confirmatur. Utut immensis stent sumptibus munimenta, hoc tamen tempore nulla sat tuta sunt, cum tormentorum, aliarumque machinarum artificio, nullum amplius sit invictum.

R. D. A. Immenfis sumptibus opus est, quin habeatur operæ pretium: N. A. Ut habeatur operæ pretium, utpote, quibus munimentis sæpe hostium atteruntur vires, & totius Regni salus, tanquam *Palladio* facta tectaque, protegitur, C. A. & N. C.

Ad Confirm. R. D. Nullum amplius est invictum absolute, T. Quia multa, saltem non victa, in Historiis legimus, &c. Nullum amplius est invictum suo modo, & respective. N. A. Multa sunt invicta, quia diuturna obsidio nimio hostium sanguine, nimisque sumptibus stare. 2. Quia tandem invicta, ut facile succurri possit, & solvi obsidio debeat. Adde, quod invicta dici possint, quia non nisi ultronea deditio, honestissimisque conditionibus, ingenti hostium clade, Regnique emolumento in potestatem hostium veniunt, sic ut interea tempus abunde suppetat, colligendi exercitum, convehendi magnam annonæ copiam, reliquis urbibus mature providendi, faciendi cum Vicinis fœdera, irruendi in hostium regiones, eorum urbes occupandi, vel etiam, si res ferat, de pace deliberandi. Exemplo sit ultima *Viennæ* obsidio, qua a *Turcarum* tyrannide *Romanum* Imperium valide est conservatum. Jam si plures munitiones, quarum quælibet aliquot mensium obsidioni sustinendæ par est,

Et licet Urbis munimenta rebellio inmensam quandoque cladem Regno attulerit:

Quia tamen malum per accidens, movere non debet.

Et sane avertenda sunt obsidionis incommoda. Præsidia fortiora sunt quidem civium pericula.

Si illa spectentur, sola non ut conjuncta civibus. Ejusmodi munimenta potiti hostes difficulter ejiciuntur.

Si potiti sunt omnibus, non si uno tantum vel altero.

Immenfos quidem evigunt sumptus.

Et si non sine prorsus invicta:

Utilitas tamen compensat sumptus.

Et plura scias invicta saltem respective.

hosti objiciantur, quis non videt, quantas illæ Regno utilitates afferant, nullis unquam thesauris satis compensandas?

Not Regno
consultius est
habere plu-
res urbes me-
dioriter
sanctum mu-
nitas,

Opponunt V. Consultius Regno foret, habere urbes plures, non quidem munitissimas, sed tamen primis hostium insultibus sustinendis pares. A. P. Vel enim stat numerosus in campo exercitus, qui urbem opportune liberare possit, vel non? si prius, parum refert, a munita, vel non adeo munita urbe depelli hostem, nisi quod citius huic, quam illi succurri oporteat. Si posterius, arx etiam Cælo imposita, cedit hodie tandem *Vulcani* furoribus, & pertinaci hostium obsidioni.

Nisi in aper-
tis, & ab
hoste diffinis
Regionibus.

R. D. A. Consultius foret in apertis, & ab hoste longe diffinis Regionibus. T. In Provinciis, quæ vel fati iniquitate, vel quod verius, soli ubertate, ac opulentia divites, hostiumque confinibus oppositæ, perpetuis fatigantur bellis, cujusmodi sunt *Belgium, Brisgoja, Hungaria* &c. N. A. & C.

Prædario-
rum licentia
moresque se-
pe corrupti.

Opponunt VI. Præter alia incommoda munitiones firmæ egent frequenti præsidio militum, e quorum numero subia aliqui *Attalo* non absimiles, de quo Poeta:

Miles es, & malus es, bonus es tamen Attale Miles:

Miles enim ut canis est, qui malus, ille bonus.

Immo sunt, qui diversam non raro præsententur religionem, unde morum licentia, blasphemandi, & furandi libido plerumque irrepere solet in oppidanis: ergo consultius foret, carere ejusmodi propugnaculis, validorum vi-tiorum non raro asylius.

Non sunt in-
commoda
publica per
se connexa.

R. D. A. Et hæc sunt incommoda publica per se connexa: N. Privata, per accidens consecranda, bonoque publico postponenda. C. A. & N. C. Adde, quod militum licentia facile inhiberi possit insigni Gubernatoris prudentia, qui eandem cum *Aurelio* Imperatore legem suis potere poterit, ut refert *Vopiscus*: *Nemo pullum alienum rapiat, ovem nemo contingat, uvam nullus auferat, segetem nemo deterat, oleum, sal, lignum nemo exigat, annona quisque sua contentus sit, curetque, ut, qui armis vincunt, vitis non vincantur.*

Præsidia
Reipublicæ
animata in
genere,

Quæritur X. Quæ sint præsidia Reipublicæ animata?

R. In genere. Florent Imperia, cum in statu *Monarchico* sua Principi servatur authoritas; cum in *Aristocratico* penes Optimates est præcellentia, & mutua voluntatum consensio. Ut autem propositæ *Quæstioni* commodius respondeatur, erudite *Rudolphi II.* Imp. pictura declaranda est.

In specie
symbolico
expressa.

Expressurus hic *Monarcha* florentissimæ Reipublicæ ideam, curavit depingi sphaeram Orbis, seu pomum Regium, quod quatuor charites protensis dexteris sustinebant. Prima sceptrum præferebat, cui oculus insertus cum subscriptione: *Consilium*. Secunda *Justitiam* repræsentabat cum inscriptione: *Suum cuique*. Tertia manipulum sagittarum monstrabat, cum epigraphæ: *concordia*. Quarta speculum sinistra exhibebat cum lemmate: *Vita puritas*. In medio sphaeræ expressa *felicitas* fuit cum cornu copiarum; inscriptio: *Spes florida Regni*.

Consilium
gubernan-
tium.

Innuebat videlicet sapientissimus Imperator, quatuor hisce dotibus universam Reipublicæ molem sustentari quam firmissime: *consilio* nimirum *Gubernantium, justitiæ cultu, concordia, & sanctimonia* civium. Et quidem, quod attinet ad primum, orbis consensus est, omnium Regnorum salutem *consilio* niti.

Justitiæ cul-
tus.

Quantum ad conservandas Reipublicas *Justitiæ cultus* cum in privatis, tum potissimum in publicis negotiis conferat, experientia docet. Hac enim teste habemus florentissimas fuisse nationes, quibus *Justitiæ* cura fuit præcipua, quas inter principem olim locum *Romani* tenuerunt, qui juxta testimonium *D. Augustini* justitiam in bello sic administrarunt, ut vel ideo Victores Gentium, & orbis Domini evaserint.

Jam vero civium *concordia*, quantum conservandis Regnis inserviat, ex oppositis damnis, & ruinis per seditiones illatis, manifeste patet. Notum illud *Scyluri Scytharum* Regis, octoginta liberorum Parentis, qui antequam supremum diem clauderet, convocatis filiis sagittarum fasciculum porrexit, præcepto, ut frangerent. Cum autem facto rei periculo nihil effecissent, ipse singillatim extrahens jacula, facile omnia confregit, adjecitque, invictos, & insuperabiles fore, si fraterna charitate & concordia colligati forent; imbecilles, & facile debellandos, si mutuis odiis dissilerent. Non aliter *Jugurtha* apud *Salustium* ad filios: *Equidem vobis trado Regnum firmum, si boni eritis; si mali, imbecillum, nam concordia res parvæ crescunt, discordia maxima dilabuntur.*

Denique *sanctimonia* & *probitate* Civium Regna sustentari, adeo clarum est, ut nec ipsi *Ethnici* præsens punctum in dubium vocaverint. Hinc *Achior* orationem suam, coram *Holoferne* habitam, hac absolvit clausula: *Perquire, inquit, si est aliqua iniquitas eorum (Judæorum) in conspectu Dei, ascendamus ad eos, quoniam tradens tradet illos Deus eorum tibi. Si vero non est offensio Populi hujus coram Deo suo, non poterimus resistere illis, quoniam Deus eorum defendet illos, & erimus opprobrium universæ terræ (a).* Id ipsum a Domino Exercituum plurimis firmatum est promissis, modo ingratus Populus a pietate non desisteret.

Queritur XI. Quanam sint cause Regnorum corruptivæ?

R. I. Quo ad istas Regnorum vicissitudines non desleat a vero, quis quis cum *Isidoro Pelusiotha* Mundum hunc perpetuam ruinarum ruinam appellaverit. Ita enim omnes res mortalium, quantumvis firmissimæ, in quotidianos lapsus prono impetu feruntur, ut stare sola inconstantia videantur: & quemadmodum in ætatibus humanis infantiam excipit pueritia, pueritiam adolescentia, hanc sequitur juvenus, juventutem virile robur, huic demum annis gravis succedit senectus: ita Regna ex minimis coacta crescunt, florent, vigent, senescunt, extremo occidunt, suisque tumulis obruuntur. Stetit quondam, floruitque prima in orbe *Assyriorum* Monarchia, tandem exactis mille trecentis annis corruit. Ruinam *Assyriorum* excepit Monarchia *Medorum*, *Medis* successit *Persia*; *Persica* potentia collapsa in *Macedoniam*, hæc desit in *Romanum* Imperium. *Romana* Monarchia, quam sit obnoxia imbecillitati, declaravit statua illa Regis *Babylonici*, ubi pedes, ex testa lætea, ferroque male cohærentes, ad iæum lapilli unius, aurum, argentum, æs denique ac ferrum, sua ruina in pulverem redegerunt.

R. II. Tantas Imperiorum vicissitudines dum attentius expendere Politici, fallor, Pseudo-Politici; causasque earum inquirerent, in diversas abiire opiniones.

Alii enim cum *Platone* interitum Rerumpublicarum criticis quibusdam annorum numeris adscripserunt. Alii in fortuitos casus; alii in astrorum influentias, & certas Planetarum oppositiones occasus Regnorum retulerunt. Ita cum nonnullis *Cardanus*, & *Mizaldus* sentiunt: immo *Copernicus* ortus, & interitus Rerumpublicarum ad revolutionem excentrici terræ revocare non dubitavit. Alii denique cum *Ethnicis*, & *Manichæis*, *Machiavello*, & modernis quibusdam erroribus Regnorum interitus fato inevitabili assignarunt.

Verum facile omnes rejiciuntur. Et prima quidem opinio falsitatis arguitur, cum quia juxta Philosophos quantitas (cujus species est numerus) nullam vim agendi habet: tum quia de criticis hisce annis contrarium docet experientia: cum enim hi Authores jam annum ducentessimum quinquagesimum, jam quingentesimum, jam septingentesimum *climactericum*, & Regnis fatalem pronuntiant, multa Regna, aut prædictos annos non at-

(a) Judith c. 5.

tigerunt; aut feliciter superarunt: prout patet in *Monarchiis Assyriorum; Perfarum, Romanorum, Republica Veneta, & Regno Sinarum.*

*Præcipue
veritatibus
fidei.*

2. *Opinio*, mutationes Regnorum fortunæ, aut casui adscribens, tamquam absurda, impia, & *Epicuri atheismum* redolens, damnatur. Certi enim sumus ex fide Catholica, Mundum hunc Divina providentia, ordine, atque consilio sapientissime gubernari.

Instruere.

Tertia opinio ex eo refellitur, quod cum Respublicæ mutentur humanis voluntatibus, consiliis, viribus atque bellis; astrorum vero influxus non agant *directe ac immediate* in humanam voluntatem, non possint esse causa corruptiva Regnorum; *Copernicus*, etiam falso nixus fundamento, triplicem terræ motum assignavit contra veriorum Mathematicorum doctrinam; Deinde motus hic juxta ipsius opinionem est certus, & regularis; conversiones autem Regnorum sunt incertæ: nam aliæ Respublicæ citius, aliæ tardius intereunt. Idem dicendum de cometis, & Eclipsibus, quæ sæpius accidunt in annos propè singulos, Rebuspublicis interim longa sæculorum serie in suo statu, & ordine florentibus. Superstitiosus in hoc puncto *Mitias & Manuel Comnenus* (a), dum Eclipses suspectas habuere, neque exercitus in apertum producere ausi sunt, ab hostibus interneccione fuerant deleti. Argute *Cassius*, qui, cum a *Chaldeis* vetaretur *Partbos* bello lacessere, priusquam sol *Scorpii* fidus evalisset, respondit: *Non scorpiones ego metuo, sed sagittarios* (b), alludens ad *Partbos*, quorum sagittis *Cassius* erat obrutus.

*Insumo ex
ratione na-
turæ.*

Ultima opinio, quæ conversiones Rerumpublicarum fato cuidam inevitabili adscribit, & cui plures moderni Anti-Politici tenacius adhærent, ut com-
modius rejciatur,

Advertendum 1. Fatum describi, quod sit *neccessitas quædam inevitabilis, & insuperabilis, quæ causas secundas, etiam liberas, adeo necessestet, ut ea posita non possint non agere.* *Machiavellus* (c) fatum & fortunam comparat fluxu mini montano, in præceptis magno impetu labenti, arbores, domos, agros, & quidquid est obvium, tanto furore secum rapienti, ut ei nulla vi humana, nullo consilio aut arte oblisti possit. Unde autem hæc necessitas fatalis oriatur, non convenit inter Errones. Alii enim in astrorum influxus, & planetatum conjunctiones rejciunt; alii ex sola præscientia, & voluntate Dei, omnes creaturas necessitantis, derivatam ajunt. Hinc ulterius tollunt liberum arbitrium, & per summam blasphemiam inferunt, Deum esse authorem quemadmodum aliorum effectuum, ita & peccaminosarum actionum.

*Quæ fatum
longe quiddam
aliud esse do-
cent, quam
illi som-
niant.*

Advertendum 2. Fatum juxta *Boetium* (d), in sensu orthodoxo describi, quod sit dispositio, secundum quam Divina Providentia res ordinat: seu quod sit ordo causarum, Divinam Providentiam infallibiliter exigentium. Juxta hanc definitionem docent, fatum apud orthodoxos idem esse, quod Divina Providentia, quæ (ut ait sapiens) attingit a fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter, nec unquam in sua dispositione falli potest. Ejus functiones, circa res omnes creatas, sunt creatio & gubernatio, cooperatio cum creaturis, permissio, aut impeditio malorum, redemptio hominum, illuminatio naturæ rationalis, justificatio, & similia. Docent 2. Fatum, seu dispositionem Divinam sumi active, & passive: active sumptum fatum est mens, seu prudentia Divina omnia ponens. Passive acceptum fatum est ordo, series, connexio, & habitudo, quam habent res creatæ ad finem hujus Universi. Docent 3. Fatum, adæquate acceptum, non esse unam aliquam causam adæquatam, sed complexum causarum secundarum, includens in super præscientiam, providentiam, & omnipotentiam Dei. Docent 4. A præscientia Dei nullam cau-

(a.) *Nicetas* 2. *Annal.*

(b.) *Plutarch.* in *Crasso.*

(c.) *la Príncipe* c. 25.

(d.) *Láb.* 4. de *consol.* *Philosophiæ.*

causis liberis inferri necessitatem: præscientia enim Divina non facit; sed supponit futuritionem effectus, libere producendi a causis secundis, quibus Deus cooperatur juxta propriam cujusque exigentiam. His præmissis

Dicendum. Mutationes, & corruptiones Rerumpublicarum non debent adscribi fato, juxta sensum Hæreticorum, & Atheistarum explicato. Ratio est, quia tam incrementa quam interitus Regnorum proveniunt a causis liberis, libere agentibus, ut mox videbimus. Fatum autem Acatholicorum omnem tollit libertatem, cum dicit: omnia in mundo fatali quodam ordine, & ac inevitabili necessitate fieri.

Quæritur XII. Quanam sint cause vera Rerumpublicarum corruptiva? R. Cause, quibus Regna mutantur, & destruuntur, duplices sunt: Internæ videlicet & externæ. Inter externas numeratur 1. Providentia Divina, quæ propter altissimos suos fines, & demerita hominum transfert regna de Gente ad Gentem. Permissio item ejus sanctissima, quæ causarum secundarum dispositionibus, atque exigentiis sese accommodat. 2. Conatus hostium, aliena Regna invadentium. Interna causa dividitur ab Aristotele (a), Platone (b), aliisque Politicis in fallaciam, violentiam, & delicta Civium. Per fallaciam intelliguntur prava hominum consilia, quibus Respublicæ ab una in aliam formam commutantur, aut certe omnino intereunt. Hinc Salustius de bello Jugurthino: Ego, inquit, ita comperi, omnia Regna, civitates, Nationesque usque eo prosperum Imperium habuisse, dum apud eos vera consilia valuerunt: ubicunque gratia, timor, voluptas corrumpere, post paulo imminuta opes, denique eversum Imperium, postremo servitus imposita.

2. Causa interna, violentia dicta, significat seditionem Civium, evertendis Regnis, atque statibus exitialem perniciem. Seditio creat bella, bella sequitur cædes, cædibus exhauriuntur Cives, exhaustis Civibus supervenit hostis, & Rempublicam sui juris & potestatis facit. Ita potentia Ottomanica, internis Christianorum Principum dissidiis crevit, & Orientale Imperium ad Turcas transtulit: cum enim Palæologus Imperator, intestino bello a Proceribus pressus, Amurathem in subsidium vocasset, vicit quidem adversarios, sed ipse Imperio Constantinopolitano per Turcam est deturbatus. Ita cum Pisani seditionibus internis agitantur, a Florentinis oppressi sunt. Ita Roberto, & Baliolo, de Regno Scotiæ contendentibus, supervenit Eduardus Anglus, illudque sibi in beneficium vindicavit. Et ne recentiora exempla penitus transiliantur, dum Polonia intestino ardebat bello, Moscus potiorem Lithuania partem abripuit: Suecus, nullo resistente, totum fere Regnum in suam potestatem redegit. Germania fata quis ignorat? Dum enim Lutheri tumultuoso tympano est concitata, partim intestinis cladibus, partim exteriorum ferro, rapinis &c. prope obtrita est.

Seditioni civitum planissimam sternit viam 1. Ambitio, factiones, & nimia potentia Optimatum, prout videre est in bellis civilibus Romanorum sub Pompejo & Julio.

2. Religionis diffidium, ut experta est Germania & Bohemia.

3. Subditorum oppressio: ex hac enim oritur in oppressis indignatio, ira, dolor, odium, vindictæ cupido, tandem aperta rebellio.

Tertia causa everisionis Respublicæ est flagitiosa Incolarum vita. Documentum est Israeliticus Populus, qui quoties a pietate, cultuque veri Dei deflexit, toties aut tributarius hostium effectus est, aut in miseram captivitatem, & ærumnosam servitutem abductus. Porro inter delicta Populi, everisionem Respublicæ trahentia, hæc potissimum censentur. 1. Injustitiæ Magistratuum, scelerumque impunitas, id Divinum testatur Oraculum (c):

E 4

Re-

(a) 5. Politicor.
(b) 5. De Republ.
(c) Ecclæs. 11. v. 12.

Regnum a Gentè in Gentem transfertur propter injustitiam, & injurias, & contumelias, & diversos dolos. 2. Pauperum oppressio: Propter miseriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam dicit Dominus (a). 3. Luxus civium. Mirari satis non poterat Cato Censorius, quomodo subsistere possit civitas, in qua pisciculus bove carius venderetur: Hannibali quoque Capuanas delicias exitio fuisse, inversa docuit fortuna. 4. Fastus & arrogantia Populi. 5. Incontinentia vitæ, signum evidens in lubrico stantis Reipublicæ. Patet in eversa Pentapoli, & tribu Benjamin propemodum deleta. 6. Denique iners otium, effeminati mores, neglectus rei militaris, argumentum certum est perituri Populi. Exempla non tot quin plura suppeditant Historici annales;

TITULUS II.

De origine dominii, officiisque exinde fluentibus:

INSTRUCTIO I.

De officio circa acquirendum rerum dominium:

§. I.

De origine dominii, & prima rerum divisione:

Titulus 2:

De origine dominii, ac potestatis summa. Instructio I.

De acquirendo rerum dominio.

§. I.

De origine dominii causalis, ejusque effectuum in se. Qui fundatur partim in jure natura positivo, partim in negativo.

Queritur I. Quid de dominio rerum, ejusque origine in genere sentiendum?

R. I. Per dominium rerum causale, * seu in genere, & abstrahendo ab effectu, quem parit ad alios, ** denotatur facultas utendi rebus in proprium commodum ex beneplacito proprio. Hujus dominii origo causalis est, Author naturæ, Deus. Fundamentalis petitur a jure, quod ab authore naturæ homini datum, ut se conservet, vitamque ac felicitatem suam promoveat, quæ finis, absque usu, & destructione Creaturarum, obtineri non posset. Ex quo fluit, quod hujus dominii usus, ut est medium simpliciter necessarium, se vitamque suam conservandi, sit juris naturalis preceptivi, id est, proprie talis ***; ut est medium, se suamque vitam, ac felicitatem melius conservandi, sit juris naturalis improprie talis, seu concessivi. **** Patet

(a) Psalm. 15.

Dicitur causale, seu fundamentale, quod sit causa seu fundamentum dominii formalis, & parientis effectum ad alios, de quo infra. Neque dicas, quod melius diceretur dominium formale sed in actu primo, & quidem imperfecto. Nam R. Si res eadem, & appellatio solum diversa, quis me coget jurare in verba Magistri?

** Circa hoc dominium, ejusque effectum in se queri possit. 1. An in Adamo fundarit jus propriæ vel improprie tale, cum non notarit exclusionem aliorum a re, quæ occupabatur ad usum? R. Fundasse jus propriæ tale, ad quod sufficit potentialis exclusio, effectu actuali per accidens impedito. Oppositum defendit pluribus Puffendorfius, præter morem satis scholasticus L. 4. de J. N. & G. c. 4. §. 3. Thomæmasius, qui more suo, scholasticorum Momus, dominium potentiale vocat lucem sine lumine in Jurisprud. Div. L. 2. c. 10. n. 54. Vitruvius in Instit. J. N. & G. L. 2. c. 2. n. 6. f. m. 72. & alii. Nos in lite vocabularia cuius loquendi modum relinquimus. Quæri possit 2. An, solo Adagio existente, occupatio rerum tribuerit jus formale, & quomodo? R. Quo ad usum rerum, simpliciter ad vitam necessarium, tribuisset jus formale, & quidem naturale proprie tale occupatione, & usu rerum proprietatem firmante; quo ad non necessaria tribuisset jus formale, interveniente Adami voluntate, atque facto completum; naturale quidem sed minus propriæ tale, quia mera naturæ concessione fundatum. Quæri possit 3. An usus rerum sit a dominio absoluta separabilis? R. cum longa communiore Moralistarum affirmative. Sed questio hic non pertinet.

*** In jure fundatur facultas utendi rebus, ad vitam absolute necessariis, in casu extreme necessitatis, nil obstante rerum dominio jure Gentium acquisito, cui juri prævalet jus naturæ.

**** Puffendorfius de J. N. & G. L. 4. c. 4. §. 1. ait: unde inepte queritur, utrum proprietates rerum sit a naturæ, an vero ex instituto? nempe inepte respectu rerum, non respectu hominis, ut secula explicat per contextum.

ret ex fundamentali principio, quia prius dominium, saltem quo ad usum fructum, est exigitum ab amore, sibi naturaliter debito, utpote ad conservationem sui simpliciter necessario; posterius autem nec est absolute exigitum, nec repugnans, Creatore Deo, in hominis gratiam, usumque rationabilem, Creaturas ceteras destinante, ac largiente: Inde Romanus Orator (a): *ad hominum commoditates, & usus tantam rerum ubertatem natura largita est, ut ea, quæ gignuntur, donata, consulto nobis, non fortuito nata videantur.* Neque recte a Puffendorffio arguitur Stagyrita, cum scripsit (b): *Si igitur natura nihil, neque imperfectum facit, neque frustra, necesse est, hominum causa, hæc omnia fecisse naturam: nam hominum causa hæc visibilia creata intelligimus, etsi non omnia cedant in usum hominis immediatum, cum totius universi pulchritudo, atque coordinatio, hominis causa, a Creatore Deo producta sit, ac ad eum, tanquam finem immediatum, ordinata.* Unde non satis apposite Seneca: *nimis nos suspicimus, si digni nobis videamur, propter quos tanta moveantur.* (c).

R. II. An usus creaturarum, non necessarius, hoc est, ad commodum, atque jucunditatem, immo & voluptatem a Naturæ authore concessus sit, ali- Etiam quo ad usum anti- malium, quibus non ita est liquidum. 1. Quia saltem ex animalibus plerisque, alio modo, quam per destructionem, utilitas percipi a nobis potest, V. G. a viventibus accipiendo lac, lanam, ova &c. a mortuis pelles, & corium. 2. Quia necessitatibus humanis consuli potest citra esum carniæ. 3. Quia, quo ad animalitatem magna nos inter & bruta videtur esse cognatio. 4. Quia novimus ex sacris litteris, non nisi post diluvium edendorum animalium jus a Deo concessum (d), dum sine dubio, ante cataclismum Fideles saltem divinæ concessionis (quæ non nisi de oleribus, pomis, & frugibus loquitur) memores, ab esu carniæ abstinuerunt. 5. Quia ex sola ratione firmum argumentum de esu carniæ vix erui potest. Sed

R. III. *Creaturarum, etiam animalium usus, si modo rationalis, homini ab Authore Deo est absolute concessus**. Dicitur, usus rationalis, siquidem abusus, saltem quo ad modum, ratione pravi affectus, a ratione est alienus, & licet non cederet in injuriam animalium, utpote quæ uti juris, ita & injuriæ incapacia; cedere tamen in injuriam Creatoris, propter abusum concessi juris, ac beneficii, ut ne dicam, propter pravum abutentis affectum, naturæ jure semper prohibitum. Asserti ratio positiva est felicitas hominis, ab Authore naturæ intenta, quæ non tantum requirit usum, sustentandæ vitæ simpliciter necessarium, sed etiam usum, commodum, vitæ jucunditati, ac honestæ voluptati proprium; quo sine animalium increfcens continuo copia universo noxia potius foret, quam utilis. Ratio negativa est, quod supra recensita nil moveant. Nam volatilia, & aquatica, multaque ex terrestribus, absque occisione nil profunt: neque tam commode consuli vitæ potest absque esu carniæ. Accedit, quod juxta dicta in prolegomenis, commessionem carniæ nunquam fuisse prohibitam, præcipue naturæ jure, nullatenus probari potest, etsi ante diluvium, in maxima rerum omnium abundantia, primoque naturæ humanæ vigore, nonnulli ob causas extrinsecas, for. abstinuerint.

Quæritur II. Quid de dominio rerum in specie, seu de prima rerum divisione tenendum?

R. I.

De origine dominii formalis, etiam que effectum in ordine ad alios.

(a) L. 1. de LL. (b) L. 1. Polit. c. 3.

(c) De ira L. 2. c. 27.

(d) Genes. 1. v. 29. & 30.

Thomasius in Jurisp. Div. L. 2. c. 10. denuo heteroclitum se probat, dum ait; quære, quo jure homo exerceat facultatem utendi rebus, esse questionem Domitianam. 1. Quia jus homini nullam respectu Dei: at cur non possit facultas esse a Deo? 2. Quia respectu hujus facultatis sufficit, si modo nihil afferri possit, quod istam potestatem impugnet. At afferri aliquid posset, nisi demonstraretur jus Creatoris concessivum, quod absque revelatione fieri potest, uti ibidem, ex ratione naturali, ipsemet hoc demonstrat, saltem quo ad res, ad vitam hominis necessarias.

R. I. Dominium rerum formale, in specie, & prout parit effectum in ordine, ad alios homines, est jus de re corporali libere disponendi, eamque vindicandi. Unde notat possessionem, quæ est detentio rei cum animo habendi proprietatem; hæc autem est qualitas, qua res sic ad aliquem pertinet, ut eodem modo in solidum non pertineat ad alium cum jure exclusionis. Deum notat usufructum, qui est jus utendi rebus pro libitu: ex proprietate sequitur vindicatio, ex usufructu alienatio. Unde aliud est dominium perfectum, quod est in solidum, & non tantum proprietatem, sed & usufructum, ac alienandi facultatem complectitur. Et aliud imperfectum seu ex parte, quod si proprietatem absque usufructu contineat, dicitur directum; si usufructum absque proprietate integra, vel ejus parte, appellatur utile, quale datur in feudis & servitutibus, & vel a pactis, vel legibus positivis formam, modumque accipit.

Quod supponit appropriationem rerum.

R. II. Hoc dominium fundatur in quadam rerum seu appropriatione, seu divisione, quam factam esse negari nequit, etsi Author, modus, & tempus majorem augurii fidem non videatur expetere.

Declaratur assertum 1. Res omnes initio ab Authore naturæ Deo, velut in medio hominibus expositas, ita ut non magis ad hunc, quam alium pertinerent, non male asserit Puffendorfius: data tamen hominibus est facultas, sic disponendi circa res omnes, prout conditio humani Generis, ratio pacis, atque felicitatis, bonique ordinis in eodem conservandi, videretur exigere. Hæc facultas nonnullis generale, indefinitum dominium appellatur, * cum sit potestas ad introducenda dominia particularia, qua sine homines hæc introducere jussu haud potuissent. Et quia omnes æqualiter gaudebant hoc jure occupandi res nullius, suosque in usus convertendi, hic rerum status communio primæva Politicis appellatur, quam in sensu negativo recte dixeris facultatem utendi rebus creatis, communem omnibus in ordine ad easdem sibi privatim appropriandas. Hanc rerum communionem initio, cum adhuc inter paucos subsisteret mortalium genus, obtinuisse, vero haud ambigibile videtur. 1. Quia a paucis res universi actu occupari haud poterant. 2. Quia, ut de occupandis tanopere laborarent, necesse non fuit abundantibus vitæ subsidiis.

Qua diu durare non potuit.

Declaratur assertum 2. Hæc primæva rerum communio vel nunquam fuit universalis, vel saltem diu ** durare non potuit. Ratio est. 1. Quia non primi mortalium non solum fructus, sed & pecora, atque fundos, jure proprio sibi asseruisse videntur, uti innuit historia sacra. Ratio est 2. Quia nec pecus sine cura, nec terra sine cultura, multum profert: unde quilibet suorum laborum fructus sibi proprios habuit. Ratio est 3. Quia multiplicato sensum Genere humano & invalescente habendi cupidine, a primæva hac communionem recessum est.

Appropriatione rerum prima per occupationem.

Declaratur assertum 3. Modus introducti dominii non est satis explicatus. Initia sumpsisse ab occupatione, qua res nullius proprii juris esse factas, videtur esse verosimilius. Ut tamen hæc occupatio esset acquisitionis legitimus titulus, etiam adversus alios, nisi debebat ordinatione rationis consuetudinaria, jus Gentium fundante, qua sine nemo dominii sui securus esse potuisset, uti infra declarabimus. Inde Puffendorfius (a): Cum adhuc inter paucos mortalium Genus subsisteret, placuit, ut illa quidem cujusque fierent,

* Puffendorfius L. 4. c. 4. §. 10. Accipit homo jus in res, ex concessione Numinis, sed indefinitum & generale, indifferens, neque restrictum ad proprietatem, vel communionem, & quod homines, prout ratio & necessitas suaderet, in peculiarem quasi formam redigere possent.

** Illud falsum, quod talis communio ne quidem minimum temporis durare potuisset, quod natura rationali consvaria, ferina, insociabilis, uti vult Boecklerus, recte a Puffendorfio relictus L. 4. de J. N. c. 4. §. 14.

(a) De off. hom. & civis L. 1. c. 12. §. 2. L. 4. de J. N. c. 4. §. 6.

vent; nec ab altero ipsi eripi deberent, quæ quis apprehendisset, hac intentione, ut eadem ad usum applicaret: ipsa tamen corpora, ex quibus illæ res provenirent, ad neminem peculiariter spectantia, manerent. Accedit, quod etiam res arte vel labore proprio comparatæ, in proprietatem abierint, id quod v. g. de ovibus *Abelis* nemo inficias iverit.

Declaratur assertum 4. Multiplicato tamen Genere humano, accessisse sensim varias rerum divisiones, firmatas pactis etiam expressis, negari haud potest. Ratio est, necessitas evitandi rixas, & introducendi ordinis, ut patet exemplo *Abrahami & Lotb* (a). 2. Testimonia S. Scripturæ, quæ constat, quod, circa *Phalegi* tempora, *divisa sit terra* (b) communi Interpretum calculo divisionem quamdam adstruente. An autem prima hæc divisio; an a *Noemo* facta sit anno Mundi 1789. an post confusionem linguarum *Babylonicam* contigerit altera; an potestate *Adami*, seu *Noemi paterna*; an ordinatione alterius Principis ad hunc finem designati; an per modum occupationis, sortitionis, vel alterius divisionis ipso rerum usu & consuetudine; an consensu & pacto hominum tacito, vel expresso, cum sileat S. Scriptura, ratio non nisi in auguria evagari potest.

Subinde etiam per divisionem.

Declaratur assertum 5. *Ziegleri, Strauchii*, aliique (c) negant primarum rerum communionem, asserentes proprietatem hujus universi a Creatore sic donatam *Adamo*, ut vi hujus donationis vere fuerit *Dominus totius Orbis*, & consequenter nemo, neque filii ejusdem, citra *Adami* donationem, assignationem, aut cessionem, quidquam occupare, absque ejus injuria, potuerit. *Rationem* hujus opinionis si petas, nulla additur, nisi quod *Grotius*, in primæva rerum communione usum rerum, exclusum a proprietate, supponat. At usum facti, in rebus etiam consumptibilibus ab usu juris, seu dominio proprietatis separabilem, adstruit sat communis Doctorum; neque opus est hac sententia, cum, stante primæva rerum communione, per ipsum usum, id quisque, quod occupavit, sibi proprium fecerit, sic ut a nemine jure potuerit impediri. Et quæso, cur res nullius, quas occupandi quilibet facultatem habet, in communione existere, dici nequeant?

R. III. Uti primæva rerum communio, ita & earundem divisio est juris naturalis mere negativæ. 2. Unde origo domini proprietatis remota non habetur a jure natura, nisi improprie tali, proxima per occupationem, vel etiam divisionem jure Gentium firmatam.

Primæva communio rerum, atque divisio est juris naturalis improprie talis.

Declaratur primum membrum. Quod nec positive repugnat, nec determinate exigitur ab amore, vel sibi, vel proximo naturaliter debito, seu ad felicitatem, societati humanæ propriam, simpliciter necessario, id est, naturæ jure mere concessum: tale quid est primæva rerum communio, earumque facta successive divisio. Min. quo ad Primum P. Bonorum communio, tantum abest, ut positive repugnet amori sui, vel proximi, aut ad felicitatis publicæ turbationem necessario vergat, ut amori mutuo; per se loquendo, * sit potius admodum consentanea; non tamen est absolute exigitur ab amore, proximo naturaliter debito, quia determinate haud necessaria ad felicitatem, societati humanæ propriam, cum nil obstante divisione hæc felicitas haberi possit; immo, supposito statu naturæ lapsæ longe facilius pax & tranquillitas publica, rerum divisione habeatur & conservetur: Min. P. etiam quo ad 2. Rerum divisio, supposito statu naturæ lapsæ, tantum abest, ut repugnet amori, sibi vel proximo naturaliter debito, ut etiam ad pacem & felicitatem societatis humanæ sit longe conformior, & quodammodo necessaria; etsi non tam absolute exi-

(a) Gen. 13. v. 9.

(b) Gen. 10. v. 25.

(c) Apud *Grotium*. L. 2. c. 2. §. 7. in notis.

* Nam per occidens non quidem causa, sed tamen ars se titium esse solent hominibus depravatis;

exigita, ac si absque divisione, tanquam medio, per se & determinate requisito, felicitas societatis humanæ publica nullatenus haberi posset: nam, ut jam in prolegomenis diximus, licet natura humana exigat conservandam tranquillitatem publicam, probari tamen nullatenus potest, quod exigat per se & simpliciter, conservandam hoc determinate medio divisionis, cum satis sit, quod exigat conservandam pacem per quaecunque medium vitandi lites, ac jurgia, jure Gentium determinandum.

*A quo descendit dominii pro-
prietatis origo remota,
proxima a jure Gen-
tium.*

Declaratur 2. membrum. Origo dominii proprietatis remota fuit ex facultate utendi rebus, ab auctore Naturæ velut in medio positis, seu ex dominio, quasi negativo, a natura indulto: atqui hoc respectu rerum creaturarum in genere, est juris mere concessivi, ut supra vidimus. Rursus: Origo proxima habetur per appropriationem, quæ vel consistit in prima occupatione respectu rerum nullius; vel in quadam divisione, seu consensu hominum prævio, seu usu longo firmata, in ordine ad evitandam confusionem, discordiam pacemque publicam promovendam, qui usus jus Gentium fundare solet. Nam supposito statu naturæ lapsæ, & multitudine hominum, ad rationis rectæ dictamina adstringi nolentium, iusta, societati humanæ magis consentanea, & quodammodo necessaria ad tranquillitatem publicam fuit rerum divisio, qua acquirerentur dominia particularia cum aliorum exclusione, ut jam alibi declaravimus. Recte hæc complexus Doctor mellifluus, cum scripsit (a): *Natura omnia omnibus in commune profudit: sic Deus generari omnia jussit, ut pastus omnibus communis esset, & terra foret omnium quædam communis possessio: natura igitur jus commune generavit, usurpatio jus fecit privatam.* In eundem sensum Angelicus (b): *unde proprietates possessionum non est contra jus naturale, sed juri naturali superadditur per adinventionem rationis humanæ: nempe ex condito humano, quod pertinet ad jus positivum, hoc est Gentium.* *

R. IV. Quæ contra divisionem rerum opponi solent, non stringunt. Nam

Si dicas 1. Quod ratio naturalis esse necessarium dicat, est juris naturalis præceptivi: atqui, supposita Generis humani multiplicatione, divisionem rerum esse necessariam dicat.

R. Hanc regulam dignoscendi juris naturalis haud esse genuinam. Sed Tr. Maj. D. Min. Divisionem dicat esse necessariam absolute, & determinate in se, sic ut eandem natura instituerit. N. Dicat esse necessariam quomodocunque, & indeterminate, sic ut exigat determinandam, atque instituendam jure Gentium. C. Ratio naturalis etiam dicat punienda esse peccata, non tamen dicat esse punienda determinate per suspendium, sed determinationem relinquit juri civili.

Si dicas 2. Furtum est contra jus naturale: ergo res ablata fuit jure naturæ propria.

R. N. C. Jus naturæ quidem dicat non esse rem Dominio auferendam; at Dominum non facit: sicut idem jus etiam dicat, esse Domino parendum, non tamen propterea unus homo est jure naturæ Dominus alterius.

Si dicas 3. Rerum divisio est medium determinate & simpliciter necessarium ad conservandam pacem, & tranquillitatem publicam, supposita hominum multitudine: ergo est juris naturalis non mere permissivi, sed præceptivi. A. ex eo suadet, quod non sit aliud medium conveniens assignabile. Sed

R. N. A.

(a) L. 1. de offic. c. 28.

(b) 2. 2. Q. 66. art. 2. ad 1.

* Suarezius in Defens. fidei Cathol. L. 3. c. 2. n. 14. *Immediate non dedit Deus (ordinatis loquor) alicui homini proprium, & peculiare dominium alicujus rei, sed immediate omnia fecit communia: privata autem dominia partim jure Gentium, partim jure civili introducta sunt.*

R. N. A. Ad P. Etsi assignabile non sit, haud probatur, aliud medium competens non esse possibile: nam impossibilitas rerum, ex contradictoriis demonstranda, Adversariis incumbit. Et cur medium evitandi rixas, ac componendi dissidia circa res necessarias, vel per occupationem appropriatas, *saltem absolute loquendo*, haberi non potuisset per arbitros, e familiis, vel vicinis populis electos? cur medium excitandi homines ad diligentiam in procurandis vitæ necessariis esse non potuisset, *saltem absolute loquendo*, Autoritas Parentum, Majorum, delectorum Inspectorum, Præfectorum, Superiorum, qui non defuissent? cur impellere non potuisset ipsa necessitas, vitæ melius sustentandæ commoditas, & sic de aliis? Neque obest: quod rerum divisio saltem sit *commodissimum* tranquillitatis conservandæ medium; nam jus naturæ absolutæ necessitati prospicit; commoda juri Gentium relinquit disponenda.

Si dicas 4. Authore Justiniano (a), quod ante nullius est, id naturali ratione occupanti conceditur: ergo res nullius, ante divisionem naturali jure fuerunt appropriatæ.

R. Justiniano, ut jam alibi diximus, jus naturale dici *jus Gentium*, uti ex contextu, & præcedente paragrapho legenti est manifestum.

Si dicas 5. Ex dictis patet, quod rerum divisio supponat *statum naturæ lapsæ*, sitque inducta solummodo ad *præcavendas lites*: ergo eandem in prolegomenis (b) male admisimus, etiam in *statu naturæ integræ*, qui longe perfectior, & absque jurgiis.

R. D. Quod *præsens* rerum divisio supponat *statum naturæ lapsæ*, inductaque sit ob *præcavendas lites*. C. Quod *omnis* divisio; inducenda etiam ad abundantiam perfectionis. N. Sic in præsentis Ecclesiæ statu, obtinet rerum divisio, utpote, *cessante illa primæva, communique charitate, & accedente Fidelium multiplicatione tanta*, magis utilis, ac necessaria, etsi *manente primæva charitate*, potuisset, immo & probabilius fuisset inter multiplicatos Fideles inducta quoque dominiorum, rerumque quædam divisio, *sed demptis imperfectionibus præsentis status*: ita a pari in statu naturæ integræ. In iisdem prolegomenis (c), eundem in modum, admisimus in statu naturæ integræ inducendam forte quamdam subordinationem politicam, sed ad abundantiam perfectionis, cui ordo præsentis status per Reges, Doctores &c. non comparandus, utpote supponens *statum naturæ corruptæ*, & subordinationem longe diversam, mediisque oppositis instructam.

S. II.

De dominio maris:

§. 2.
De dominio
maris.

Queritur III. *Quenam sunt conditiones ex parte rerum, proprietatis capacium, qualesque dicantur res inexhaustæ utilitatis?*

Conditiones
requisite ad
proprietatem rerum,

R. I. Communiter solet adstrui *triplex conditio*. 1. Ut usum præbere possit *mediate*, vel *immediate*, *per se*, aut *per coherentiam* cum alia re, quale est lumen respectu ædificii, aer respectu regionis, mare adjacens respectu littoris, &c. *Ratio est*: quod rem plane inutilem sibi appropriare velle supervacaneum, & ineptum esset: etsi forte difficile sit, ejusmodi rei plane inutilis exemplum proferre. 2. Ut res non præbeat natura sua usum, omnibus sufficientem, citra periculum dissidii. Nam sibi appropriare rem inexhau-

(a) §. *ferè* 12. Instit. de rerum divisione.(b) *Instruct.* 2. §. 1. observando VII.

(c) L. 6. observando VI.

exhaustæ utilitatis, aliosque arcere velle, esset contra legem naturæ, fundatam in principio amoris naturaliter debiti; quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Tale quid est lumen, calor solis, aer, aqua in se &c. Authores his accensent communiter vastum oceanum, de quo infra, 3. Ut res ipsa apprehensioni & custodiæ hominum aliquatenus obnoxia sit. Ratio est: Quia, cum proprietatis includat per se jus, alios homines ab ea re arcendi, inutile hoc foret, nisi adversus alios in actum deduci posset: quo pacto peccaret quis in officium hominis erga se ipsum, quod jubet, supra vires non esse nitendum. V. G. si unus populus vellet sibi vastum appropriare Oceanum.

Quæ sunt
loca inculta,
infula deser-
ta.

Res inex-
haustæ utili-
tatis domi-
nis incapaces.

R. II. Etiam post introducta dominia non cessavit penitus omnis rerum communio, cum salva pace Generis humani res aliqua potuerint, aliæ debuerint permanere communes, hoc est, spectata proprietate nullius.

Explicatur. Videtur certum, res non simul & semel, sed successive, ad exigentiam Generis humani, proprietati fuisse subjectas: ergo potuere complures, præsertim incognitæ, manere sub primæva rerum communione. Rursus: videtur, res quasdam esse inexhaustæ utilitatis, quas inter V. G. calor solis, aer, aqua profluens, ut sunt in se, vastus item Oceanus, circa quem gyratur cardo præcipuæ quæstionis &c. Dicuntur inexhaustæ utilitatis, non tantum, quod præbeant usum, omnibus sufficientem citra dissidii periculum, sed etiam sic occupari haud possint, ut ab earum usu alii excludi queant: ergo res ejusmodi debuerunt manere in communione primæva. Quæ enim Gens, etsi potentissima, vasti Oceani ostia firmiter claudere, & ab ingressu alios arcere velit, aut possit? Adeoque supervacaneus foret conatus, & inani litigio nimis obnoxius. Ita Grotius (a), & alii. Sed

Diversa
maris acco-
ptio.

R. III. Oceanus, seu mare sub diversa ratione consideratur a Publicistis. 1. Mare internum, sic dictum, quod interiora terræ ingrediatur, Regnorumque littoribus concludatur, atque hoc nomine veniunt maria minora, quale V. G. Adriaticum, Venetis desponsum &c. quo etiam reducuntur Sinus, freta, lacus &c. 2. Mare externum, sic appellatum, quod extrema terræ ambiat, variasque alluat regiones, ac littora, a quibus quandoque varia fortitur nomina, quo pertinent portus &c. 3. Mare vastum, seu Oceanus, magnis continentibus interjectus, & quo ad partes a littoribus remotissimus.

De Dominio
maris famo-
sa discepta-
tio.

Quæritur IV. Quid de proprietate, marisque dominio memorandum?

R. I. Famosa, elapso sæculo, orta est controversia, an mare domini, & proprietatis sit capax? Ansam præbuit fœderatum Belgium, quod refragante Hispania, mare volebat liberum naturæ jure, ac Gentium, adeoque & libera sibi ad Indos commercia. Ad horum mentem Hugo Grotius librum parturivit de mari libero, quam tamen sententiam, alio Batavos afflante vento, multis postmodum limitibus, veluti littoribus circumsepsit. Contra Seldenus, partim æmulis Grotii studiis, partim favore Nationis Anglicæ contra Batavos incitatus, Grotio opposuit librum de mari clauso, quam epigraphen, veluti minus eruditam, Thalassocratici titulo, Grotius correxit. Apologemam Grotianum egit successu temporis Theodorus Grafwinckelius per vindicias maris liberi, quod opus, ex sententia Arsenii Sommelsdibii, qui stilo ferreo efficacius Batavorum vota defendi posse ajebat, lucem publicam non aspexit, quantum constat. Nec Seldeno defuere opitomatores Rivii, pluresque cum Strauchio fautores, uti videre est apud Grotium (b): mediam viam tenuere

(a) De J. B. & P. L. 2. c. 2. §. 3.

(b) In notis L. supra cit.

re Boecleri (a). Et nos, non nisi pronotitia Academica authorum sensa in pugnum contrahimus.

R. II. *Mare internum domini ac proprietatis esse capax, naturæ jure permissivo, & Gentium positivo, est sententia communiter recepta. Patet usu Gentium communi, ipso Grotio eundem legitimum profitente. * Ratio est*

Mare internum domini capax.

1. Quia ejusmodi maria, freta, lacus &c. sunt *accessoria* fundorum, æque capacia domini, ac ipsa territoria. 2. Quia utilitatem nobis præstare, & custodiri possunt. 3. Quia non sunt *inexhaustæ utilitatis*, sed augent vel minuunt rerum pretia. 4. Quia coluntur, & conservantur per expensas peculiare, & eorum communio foret periculis, præjudiciis, ac damnificationi obnoxia, non aliter, ac si territorium foret commune. 5. Quia omnis res admittit dominium humanum, de qua homo potest disponere in ordine ad omnem illum usum, cujus res illa est capax: atqui hoc modo potest homo disponere de mari interno; potest enim sibi attribuere jus navigandi, negotiandi, piscandi, vectigalia imponendi &c. exclusis aliis: ergo mare admittit dominium humanum.

R. III. *Etiam mare externum, eodem jure domini, ac proprietatis est capax, ex satis communi authorum. Rationes prædictas videtur ipsemet firmare usus, quo Gentes maritimæ non quidem initio sed post inventam navigationis praxin, sensim occuparunt, ** & de facto, post occupatum territorium, præsumantur etiam occupasse alluentem Oceanum, in quantum portubus, seu exscensionibus opportunis, aut, munimenti instar, ditioni necessarius; *** vel etiam, ratione utilitatis, commodius custodiri, suo ex territorio, potest.*

Usi & externum.

R. IV. *Etiam vastus Oceanus, in se spectatus, domini & proprietatis non videtur esse incapax absolute. 2. Licet incapax sit per accidens, saltem respectu unius Gentis, vel etiam plurium. 3. Hoc tamen non obstante Oceani libertas ususque innoxius fundatur partim in primæva communione, partim in lege humanitatis naturali, ac Gentium positiva.*

Etiam vastus Oceanus, per se, & ex sua natura, non est incapax proprietatis.

Probatum assertum quo ad 1. Possunt ea, quæ jure naturæ omnibus communia, successu temporis, ob emergentem necessitatem, sic ab hominibus occupari, ut posthac fiant propria, ac privata: ergo etiam vastus oceanus. A. Patet ex dictis. C. P. 1. a paritate cum terra, quæ, etsi vastissima, nihilominus, exuta primæva communione, tam quo ad usum, quam quo ad proprietatem, successu temporis dominium induit, separata in varias ditiones, atque Provincias. C. P. 2. Neque maris natura, neque alia ratio moralis huic occupationi, ac proprietati refragatur: nam sicut Creator dixit: *subijcite terram*, sic dixit, *dominamini piscibus maris* (b): ergo; A. clarescit ex replicis. Nam

Opponunt adversarii 1. cum Grotio. Oceanus ex sua natura est *inexhaustæ utilitatis*, omnibusque subministrat usum sufficientem, tam in piscando, quam navigando: ergo cessat ratio proprietatis, ob quam res adstruuntur diversæ.

Usi nonnulli considerant.

R. I. Etiam terra, secundum suam amplitudinem considerata, vel æque est *inexhaustæ utilitatis*, sufficiens ad quemvis usum, quo ad habitationem, venationem, frugum, ac fructuum productionem; vel etiam Oceanus est æque exhaustibilis utilitatis, per usum ac piscationem promiscuam, saltem quo ad partes magis æstimabiles, ubi gemmas, corallia, succinum, certaque

(a) In dissert. cui titulus: *Minos, maris Dominus.*

* L. 2. de J. B. & P. c. 3. §. 8. subnotante Boeclero: *incipit Grotius restringere, & corrigere ea, quæ in mari libero liberalius disseruerat.*

** Historiam hujus successivæ occupationis texit Puffendorfus L. 4. de J. N. c. 5. §. 8.

*** Inde Dux Samorsetia apud Sleidanum L. 20. *Oceano claudimur undique, tamquam manibus, & vallo firmissimo.*

(b) Gen. 128. In pisces autem imperium intelligi hequit, nisi simul sit jus in elementum aquæ, quod inhabitant, prout ejus admittit natura usurpandi. Puffend. L. 4. c. 5. n. 5.

que genera piscium &c. reperire est: ergo vel uterque, vel neuter erit capax proprietatis.

R. 2. Tr. A. N. C. Ratio inductæ proprietatis, *saltem primaria*, haud fuit, quod terra sit *exhaustibilis utilitatis*; sed quod & *in se & naturæ jure* sit occupabilis, & circa res, etsi omnibus *absolute* sufficientes, *in statu tamen naturæ depravatæ*, absque proprietate, atque dominio positivo, pax & felicitas publica conservari *moraliter* non poterit. Jam sic: hæc ratio pugnat saltem pro Oceano *interno*, atque *externo*, neque facta est injuria Gentibus, occupatis his Oceani partibus, quæ prius quidem non occupatæ, occupabiles tamen erant ex sua natura: ergo hæc ipsa ratio pugnat etiam pro vasto Oceano, *secundum naturam suam considerato*, cum par sit ratio utrinque. *Opponunt* 2. Est ratio dispar non una: nam 1. Terra, etsi Oceano dicatur major, *absque cultura* tamen, & in moderna hominum multitudine non sufficeret, essetque *exhaustæ utilitatis*: at Oceanus, *culturæ haud indigus*, est *inexhaustæ*, ut adeo ridicula ejus foret divisio, teste *Puffendorffio* (a). 2. Vastus Oceanus, a continenti & littoribus remotissimus, *ut accessorius Regionum*, considerari non potest, possunt mare *internum & externum*. 3. Est res *interminabilis*; terminabiles ejus partes, & terra, etsi vastissima. 4. Est *inoccupabilis*, ejusque custodia frustranei conatus, quia absolute impossibilis. 5. Est usus extraordinarii, non omnibus communis; terra vero est usus ordinarii, omnibus communis, adeoque litibus plurimis expositi.

R. 1. *in genere* D. Et hæc rationes probant, vastum Oceanum esse domini ac proprietatis incapacem *per se & ex sua natura*. N. Esse incapacem *per accidens*, & *ex ratione extrinseca*. Tr. *In specie* ad 1. Si terra est exhaustibilis utilitatis respectu multitudinis hominum modernæ, saltem *absque cultura*, cur Oceanus respectu piscationis, gemmarum &c. exhauriri non posset, si a tanta multitudine occuparetur? an ridicula tunc foret divisio, præcipue cum coli non posset *quo ad utilitatem*? Quod autem æque non habitetur, ob difficultatem *aquæ mobilis ac falsæ*, non provenit ab Oceano, *dominii incapace*, cum in se sit ejusdem naturæ, ac partes, certo proprietatis capaces; sed oritur ab incapacitate extrinsecæ difficultatis, se tenentis ex parte hominum.

Ad 2. Etsi vastus Oceanus, quasi territoriis *accessorius*, considerari non possit, posset tamen occupari *per se*, E. g. si, quod innuit *Grotius* (b), plures classes maritimæ, diviso Regnorum instar Oceano, sibi vindicarent, & *stabiliter* ibi subsisterent, quæ implicantia? Certe *Augustus Cæsar* duas classes unam ad tutelam maris superi, alteram ad tutelam maris inferi, in *Italia stabiliter* dispositas habuit.

Ad 3. D. Vastus Oceanus est res *interminabilis*, hoc est, non habet terminos proprios. C. Non habet alienos v. g. Insulas, portus, scopulos eminentes, brevias, adversa promontoria &c. vel saltem cælestes ex sideribus, hydrographicos ex sphaera cælesti. N. Oceanus æque hodie est dimensus cum suis insulis, ac terminatus est continens cum suis Regnis. *

Ad 4. *Est inoccupabilis* ex sua natura, & *per se*. N. *Per accidens*, difficultate custodiæ Populos absterrente. C. Etiam tellus, maxime sub zonis frigidis, haud occupata, & habitata est propter difficultatem, ex quo nemo inferret, *de se* non esse occupabilem.

Ad

(a) L. 4. c. 5. §. 4. (b) L. 2. de J. B. & P. c. 3. §. 13. n. 2.

* Terminos ejusmodi positos legimus per lineam a polo arctico ad antarcticum, tempore *Alexandri VI. Papæ*, dum inter *Lusitanos*, & *Castellanos* divisæ sunt Insulæ tunc repertæ & rependiendæ; uti refert *Seldenus*, qua de re admodum nugantur *Hübnerus* in den Hist. Fragen. P. 9. L. 3. f. 990. legatur Bulla apud *Brevium* in Annal. ad An. 1490. N. 20. ubi Pontifex jus tribuit *Ferdinando* in illas terras repertas & rependiendas eo fine, ut *ibi Christiana religio dilaretur; incolæ ad fidem rediscantur, & animarum salus procurvetur*; item ea conditione, ut *Viri Apostolici ad Nationes has excolendas eo ablegentur*. Videantur etiam dicta in Coll. Hist. P. VI. f. 133.

Ad 1. Usus maris, minus ordinarius, probat quidem Oceanum minus occupatum, ac dominio subjectum, quam terram; non tamen probat, minus occupabilem de se, & proprietatis minus capacem ex sua natura, quod solum hic propugnatur.

Opponunt 3. Non est assignabilis modus appropriandi maris, etiam externi solummodo, ut ne dicam vasti Oceani: ergo est dominii incapax ex sua natura. A. P. Non modus per occupationem, quæ certis terminis definiri nequit. Non per divisionem, in quam Gentes, tantopere diffitas, convenisse unquam, nemo vel imaginarius sibi facile finxerit. Non per prescriptionem: cui absque Gentium consensu etiam immemoriali, titulus, ac bona fides deficeret. Confirmatur: si mare proprietatis est capax, tunc etiam aer, quod nemo dixerit: cum elementa extra humanum commercium esse noscantur.

¶ N. A. Nam idem est assignabilis modus respectu Maris, ac Telluris, nempe per occupationem territorii maritimi, qua tantum maris quis occupasse censetur, quantum ad necessitatem & utilitatem territorii sui requiritur, atque defendi potest, aliis ad teli jactum, vel tormenti globum; aliis ad sexaginta, immo & ad plura milliaria spatium extendentibus. Illud sat contestatum, ad occupationem immobilium opus non esse, ut quis singulas partes circumambulet, sed cum quis fundum intrat animo occupandi, totum jam occupasse intelligatur. Per divisionem expressis pactis, certa maris spatia, esse appropriata, constat ex transactionibus publicis, quarumdam Gentium. Nam teste Puffendorffio (a), postquam constitit, inventa navigatione alios quoque populos ex terra, in vacuum hætenus mare, ditionem suam, necessitatis vel utilitatis ergo protulisse, recte præsumitur, reliquos populos baud quidquam deteriore conditione esse voluisse, ut adeo pactum Gentium tacitum satis elucescat. Unde præscriptioni saltem immemoriali, titulus, ac bona fides deesse nequit: quo ad vastum Oceanum sicuti occupatio, divisio, & consequenter præscriptio moraliter possibilis non est, ita is, non quidem ex sua natura, sed tamen per accidens intelligitur etiamnum esse in primæva rerum communiione. Ad confirmationem dicendum, quod elementa, ut sunt in se, sint quidem extra humanum commercium, dicanturque res nullius negative tales, in proprietate tamen sint, quatenus ut territorii accessoria, reputantur. Hinc de aere Puffendorffius (b); Etsi in Genesi præter dominium animalium, & piscium, etiam volucrum fiat mentio, tamen cum in aere homini versari sit negatum, ita ut a terra sit disjunctus, soli aeri innixus, ideo imperium in aerem exerceri non potuit nisi quo ad usque, qui in terra sunt, pertingere queant.

Declaratur assertum quo ad 2. Vastum Oceanum ab una Gente, immo etiam pluribus, occupari, & in proprietate conservari moraliter non posse, adeoque per accidens esse dominii incapacem, satis clarescit ex dictis. Hoc tamen non obstante, uti recte animadvertit Grotius (c), posset Gens Genti per pacta sese obstringere, quod ultra certum Oceani terminum nolit navigationem provehere. Ratio est: quia in alterius gratiam, cujus id interesset, posset Gens una facultatem illam, naturæ permissivam, quam habet cum omnibus communem, sibi restringere, etsi jus prohibendi nullum alteri Genti competeret. *

Explicatur assertum quo ad 3. Vastus Oceanus nunquam hætenus fuit occupatus, dominioque subjectus ex toto, nec etiam subjici moraliter potest: ergo manet in primæva rerum communiione, ut adeo ejus usus innoxius a nemine prohiberi jure possit. Item: Oceani usus, siquidem vere sit innoxius, nulliusque juri acquisito præjudiciosus, etiam in partibus, domi-

Est tamen incapax per accidens ratione difficultatis extrinseca.

Unde Oceani libertas, usque innoxius est juris natura & Gentium.

Tom. II.

F

nio

(a) L. 4. de J. N. & G. c. 5. §. 8. (b) L. c. §. 5. (c) L. 2. c. 3. §. 15. n. 1. & 2.
* Tale quid accidisse in pactis cum Cæfare, ac Hollandis, circa navigationem Ostendensem in Indias &c. memorant Authores.

nio subjectis, quo ad navigationem, piscationemque, victui per *transitum* necessariam &c. pertinet ad officia imperfecta *innocentiae utilitatis*, fundaturque in amore *non qualicumque ultroneae humanitatis*, sed *naturalis aequitatis*, hoc est, *in amore, cuius naturaliter debito*, quia ad felicitatem naturae rationali, saltem *negative* propriam, *simpliciter necessario*: ergo est *juris naturalis, proprie talis*, utpote qua sine obligatione felicitas, naturae rationali propria, saltem *negative* deficeret, juxta ea, quae fusius disputavimus supra (2). Item: vasti Oceani libertas sic expedit societati humanae propter communem Gentium seu necessitatem, seu utilitatem, ut earundem longaevo usu firmata sit: ergo est etiam *juris Gentium* positivi.

§. 3.

Origo commercii occasionalis varium divisio.

§. III.

De Origine commerciorum.

Quaeritur V. Quae de origine commercii, praecipue maritimi, tenenda?

R. I. Commercii nomine intelligitur *mutua inter homines, mediante permutatione, aut emptione, ac venditione, earum rerum communicatio*, quibus *mutuo egent*. Hujus communicationis *Origo occasionalis* fuit rerum *divisio, & dominiorum introductio*. Explicatur: Cessante primæva rerum communicatione, & ob multiplicationem Generis humani succedente rerum divisione, lapsu temporis, distincta fuere dominia, discretæ Gentes, condita Regna, erectæ urbes, Imperia &c. cumque animadverterent Gentes, *quod non omnis ferat omnia Tellus*, rationis ductu, instituire commercia, per quæ *mutuis necessitatibus, atque commodis succurrerent*.

Inde ortæ *permutationes rerum, emptiones, venditiones, locationes, obligationes, passionis* &c. aliique modi, de quorum natura, & introductione, infra speciale faciemus memoriam. Perfecto commercia Baldus recte *quintum Reipublicæ elementum* appellavit; & belle S. Chrysostomus edixit: *cum indiga nobis natura ab Opifice Deo tributa sit, neque sibi sufficiens, utilitati nostræ prospectum est, ut scilicet indigentia nostra, mutua consuetudine, juraretur*.

Remota habetur a jure naturae concessivo.

R. II. Commercii origo *remota & fundamentalis non habetur a jure naturae, nisi improprie tali, seu mere concessivo*. 2. Proxima & formalis fluit a solo jure Gentium.

Declaratur 1. *Affertum*: Communicatio mutua per *commutationem, emptionem, & venditionem rerum* &c. nec *positive* repugnat, nec *determinate* exigitur ab amore sibi, vel proximo *naturaliter* debito, seu ad felicitatem, societati humanae propriam, *simpliciter necessario*: ergo, respectu naturae, est ex concessis. A. liquet: nam tantum abest, ut *positive* repugnet, ut, supposita saltem rerum divisione, naturalis ratio etiam inclinaret ad ejusmodi medium, societati humanae quam maxime opportunum. Quod talis communicatio non sit *determinate* exigita ab amore *simpliciter necessario*, patet 1. Quia non est *medium*, ad felicitatem, naturae rationali propriam, *absolute necessario*: nam *etsi non omnis ferat omnia tellus*, natura tamen non deficit in mediis, ad vitam *simpliciter* necessariis: unde scimus, nonnullas Gentes, commercii expertes; quasdam commercia respicientes, vel saltem respicere potentes, siquidem emolumentis, *absolute* non necessariis, sed tantum vitae commodiori aptis, carere, suisque solummodo contenti vivere malint. Unde necessitas commercii est *respectiva*, seu ad *melius vivere*, quae de felicitate *nil positive* disponit natura, sed relinquit disponenda juri Gentium, ac civili. 2. Quia non est *medium, determinate necessarium*: nam

suble-

(e) P. 1. Tit. 5. instr. 1. & infra de causis belli. Videatur Gronovius L. 2. c. 2. §. 13. & c. 3. §. 12.

sublevandæ necessitati, *simpliciter tali*, si minus suppeteret *primæva rerum communio*, hinc in circumstantiis *naturæ jure* rediviva, saltem haberi posset aliud medium, V. G. *servitus*, qua Gens Genti se subderet ad acquirenda, vitæ *simpliciter* necessaria, vel aliud simile, quorum omnium determinationem non curat jus naturæ, sed relinquit juri Gentium.

Neque quis dicat: commercii libertas, *vere innoxia*, hoc est, absque omni incommodo, & detrimenti periculo, ementi *necessaria*, vendenti *utilis*, pertinet ad officia imperfecta *innoxie utilitatis*, fundaturque in amore æquitatis naturalis, ad felicitatem societatis humanæ saltem *negative* propriam, *simpliciter* requisito: ergo est juris naturalis non tantum *concessivi*, sed *positivi*, & *proprie talis*.

R. D. A. Commercii aliqua libertas, particularis, quarumdam mercium, fundata in vera necessitate, siquidem *vere innoxia sit*, pertinet ad officia *innoxie utilitatis*. Tr. Commercii libertas universalis, respectu omnium Gentium, quarumcunque mercium, quovis apparatu, & fundata etiam in sola lucri utilitate pertinet ad officia *innoxie utilitatis*. N. A. Et supponit. quod jus naturæ respiciat, quæ spectant lucrum & luxum, talisque libertas *regulariter* innoxia esse possit omni periculo, saltem privato vendentium, ac ementium: unde hæc libertas *universalis*, & in genere, recte ad *jus Gentium* refertur.

Declaratur 2. *Affertum*. Illud est *proxime & formaliter* juris Gentium, Proxima p. jure Gentium possessio. quod fluit *immediate* ex ordinatione rationis, *longævo* Gentium usu, *Deique*, ut *societatis humanæ* Gubernatoris *immediati*, *consensu firmata*, ad *Gentium qua talium publicam felicitatem*: tale quid est commercium inter Gentes. *Min.* manifesta est ex eo, quod Gentes divisæ, per rationis lumen innatum, cognoverint, hunc modum sublevandæ non modo mutue necessitatis, sed etiam promovendæ commoditatis, atque felicitatis humanæ, esse quam accommodatissimum, commerciorum inducere usum ac libertatem, qua homo homini succurreret, mutuisque necessitatibus, ac commodis provideret.

Neque quis dicat cum *Pattynio* (a), uti rerum divisionem, ita & commercii libertatem *jure naturæ* ortam; sed *jure Gentium* introductam: *ortam* quidem, quod ex rationis naturalis ductu profluxerit; *introducendam* vero, quod ex necessitatis hujus notitia per instinctum Gentium se propagavit. Nam

R. Si author, hoc modo loquendo, idem velit, quod in asserto statuimus, uti a parte rei videtur, haud adeo dissentimus, etsi *loquendi modum* quam maxime improbemus. Nam jus naturæ jus Gentium *primarium* dicere; id definire, *quod ex sola ratione profluit*, & homini *innatum* est; jus Gentium adstruere *secundarium*, idque dicere, *quod ex composita mentis humanæ notitia deductum*, *innatumque est*, *humana necessitate id exigente* &c. idæ exoletæ sunt, juris naturæ & Gentium, immo & *positivi* humani confusivæ, a nobis sat refutatæ, ut adeo Author *Seldeni* distinctionem, de *jure naturali positivo*, ac *permissivo*, per *simplicitatem* minus limitatam explodat potius, quam refutet. In eo nempe *Rhodium* impingit cum multis, quod *juris naturalis* esse decernat id omne, quod ratione naturali quomodocunque congruum, & pro quacunque societatis humanæ necessitate expediens, dicitur naturale lumen. At mirum, quod, vel legendo *Grotium*, & *Puffendorsum*, quos laudat, non deductus sit hunc errorem. Prior circa materiam juris naturalis observat (b), multa vulgo dici juris naturalis non *proprie*, sed *reductive*, quibus *jus illud non repugnat*, sicut

(a) In scripto de mari libero, ex jure naturæ & Gentium asserto c. 3. f. m. 11. & seq.

(b) L. 1. de J. B. & P. c. 1. §. 10.

justa appellantur, non solum quæ ex justitia, sed etiam quæ cum justitia non pugnant, quamquam ista melius vocarentur *permissa*. Posterior ait (a): locutionem, quod *dominium & proprietas* (adde: *libertas commercii*) sit *juris naturalis*, non habere sensum, quod sit *de præcepto naturæ proprie dicto*, sed quod sit ex instituto aliquo, ad vitam humanam introducto per *sanam rationem*, ex consideratis conditionis humanæ circumstantiis, nempe ex jure Gentium.

Non quevis
commercii
libertas jure
Gentium est
inducta, sed
sanctum quæ
societatis
humana felicitati
congrua.

R. III. *Jure Gentium inducta est commercii libertas, non qualiscunque, sed societatis humanæ fini accommodata, hoc est, mutua Gentium necessitati, atque utilitati intenta.* 2. *Quod jus, etsi absolute mutabile sit, mutabile tamen non est, pro cujusvis Gentis arbitrio.* 3. *Neque proprie mutatum est hætenus, uti minus proprie asserunt cum Battynio (b) nonnulli, etsi mutatis circumstantiis restrictionem variam materialiter subierit.* 4. *Unde manentibus antiquis circumstantiis etiamnum in primo robore perseverat:*

Declaratur assertum quo ad 1. Jus Gentium, quo ad libertatem inducti commercii non impedibilem, ex fine essentiali respicit Gentium publicam felicitatem, in unitate ac necessitate mutua radicatam: ergo cessante hoc fine, cessaret hoc ipso etiam jus respectu commercii liberi: atqui finis cessaret, casu quo hæc libertas evadret noxia, periculosa, incommoda, inutilis &c.

Quod jus absolute
quidem mutabile
Gentium consensu.

Declaratur quo ad 2. Jus Gentium esse absolute mutabile, patet ex dictis, & ex abolita penes Christianos populos servitute: ergo etiam mutabile est quo ad libertatem commercii, sic ut juste impediri possit: Quod autem mutabile non sit præcise ex Gentis cujusvis arbitrio, clarescit ex eo, quia hoc jus non dependet a simplici Gentium voluntate, privatoque qualicunque incommodo, sed ab ordinatione rectæ rationis per ulum roborata, directaque ad communem Gentium felicitatem publicam.

Nunquam
tamen mutatum
est hætenus,
etsi restrictiones
varias subiecit.

*Declaratur quo ad 3. Si jus commercii formaliter, & proprie fuisset mutatum, tunc manentibus iisdem circumstantiis mutua necessitatis seu utilitatis, sub quibus libertas inimpedibilis inducta est, seu totaliter seu partialiter fuisset sublata, Gentibus id abrogantibus, vel dispensantibus: neutrum dici potest: nam ex eo, quod mutatis circumstantiis mutua utilitatis, ob justos timores, seu pericula propriæ securitatis, ac conservationis, materia restricta, & a lege exempta sit, tantum sequitur mutatio quædam materialis, & impropria, cum jus istud commercii liberi, stante periculo propriæ damnificationis, a Gentibus nunquam inductum sit. * Sic libertas universalis, adeundi quamvis Gentem negotiationis ergo, occupatis terra, marique dominiis, indeque ortis variis bellis, fœderibus &c. pro ratione cessantis utilitatis, & ipsa restricta est propter justum timorem vis latitantis, suspicionem infidiarum, periculosos transitus, intestini mercimonii præjudicia, exhaustiendæ regionis damna, aliæque incommoda publica &c. Sic ut, teste Philosopho, legibus cavendum fuerit, quibuscum communicare cives oporteat, & quibuscum non oporteat. Sic ob piratas, classesque bellicas lex illa Romanis posita legitur a Carthaginensibus, ne navigarent ultra pulchrum promontorium; ne quis Romanorum, aut Africam, aut Sardiniam appelleret. Sic ævo quoque recentiore Lusitanos, Hispanos, Gallos, Batavos, & Anglos novimus prohibuisse, varias novi orbis adire regiones commercii gratia (c).*

Neque

(a) L. 4. de J. N. & G. c. 4. §. 14. Item L. 2. c. 3. §. 23.

(b) L. c. c. 5. n. 1. f. m. 18. ubi dicitur: oportet ante omnia investigare principales causas, ob quas jus Gentium secundarium, tractu temporis, commerciorum intuitu mutatum sit &c. sed mox c. 6. n. 6. f. m. 26. videtur asserere oppositum his verbis: *Labet paucis docere, jus Gentium secundarium hæc in se nullatenus esse mutatum.*

* Videantur dicta Tit. II. Instru. 2. Q. 10, de mutabilitate juris naturæ.

(c) Apud Battynium c. 3.

Neque quis dicat: Libertas commercii, naturæ jure concessivo, & Gentium positivo fundata, ob incommodum privatum, V. G. timorem insidiarum a particulari Gente restringi, ac impediri jure non potest: ergo nec materialiter mutari. A. patet ex declaratione membri secundi: quia hæc libertas est intenta ad utilitatem Gentium publicam, cui subordinatur incommodum privatum.

R. D. A. Ob incommodum quaecunque, V. G. Lucri sperati, sed debiti cessantis, impediri jure non potest. C. Ob incommodum in bonis debitis, ac statui proprio competentibus. Subd. Nisi pro tali casu cesset finis, Gentium jure intentus, & prævaleat jus naturæ positivum. C. Secus. N. A. & C. In tali casu cessat utilitas mutua, qui est finis a Gentibus intentus: prævalet jus naturæ positivum, exigens conservationem & indemnitate status proprii, præferensque bonum proprium bono & commodo alieno.

Declaratur quo ad 4. Si jus Gentium quo ad commercii libertatem non foret amplius in robore primævo, tunc ideo, quia ob varias causas, timores, pericula, præjudicia, ac incommoda propria fuisset sæpe inhibita, & restricta, uti constat ex dictis ad 3. hæc ratio nulla est. Min. P. Commercii libertas, sub istis circumstantiis, nunquam per usum Gentium inducta, sed solummodo sub circumstantiis mutua utilitatis, atque necessitatis; atqui sub istis, uti semper, ita etiamnum in suo vigore perseverat: ergo &c.

Neque quis dicat: Si etiamnum perseverat avita commercii libertas, jure Gentium inducta, tunc fas erit cuique negotiari in alienis provinciis, importando mercem, quibus ibi carent; & exportando aurum, aliasque merces, quibus abundant, uti habet Franciscus a Vittoria: hoc falsum, recte dicente Grotio (a): Ad sua vendenda non æquum est jus, ac ad aliena, æquo pretio, comparanda: nam cuilibet liberum est statuere, quid velit vel non velit acquirere: inde de Arabibus Nabatais Strabo: importare quasdam merces licet, quasdam non licet. Immo nec emere semper licet res, incolis necessarias. Unde & frumenti venditio, in speciali penuria, sæpe indigenis prohibetur.

R. D. Fas erit cuique negotiari negotiatione, juri Gentium conformi, hoc est, mutua necessitati, & utilitati Gentium accommodata. C. Negotiatione quacunque, invitos compellendo ad res quascunque emendas, etsi inutiles, & nocivas, & mutuo vendendas, etsi commodas, usibusque propriis necessarias. N. Grotius plus non vult, quam quod exteris majus jus suppetat ad necessaria coemenda, quibus indigenæ abundant, quam ad sua illis obrudenda, etsi soli sæpe luxui propria, quales sunt, merces exotica, non necessaria, nociva, V. G. vinum adustum, alique potus ad intemperiem civium accommodati, quos inferre quondam prohibuerunt Belgæ, ut author est Grotius. Et enimvero siquæ Gens domesticis mercibus vellet esse contenta, quomodo quis alienas invitæ obruderit? Nunquid ne alienas admitteret, sufficiens ratio foret, ut indigenarum excitetur industria, neque opes propriae ad externos dilaberentur?

R. IV. Gens Genti jure prohibere nequit, ne ad exteras Gentes liberas, hoc est, prohibenti nullo jure subjectas, per vastum Oceanum navigatum eat, & cum iis commercia colat.

Dicitur. Prohibere nequit: nam quod Gens una in alterius favorem, & commodum jure suo cedere, vel juris usum sibi ultro restringere, per pacificationes, pactionesque possit, patet, & nostri ævi monumenta constantur.

P. Assertum. Commercii libertas est juris Gentium; vastus Oceanus nullus

Tom. II.

F 3

lius

Unde, manentibus antiquis circumstantiis, etiamnum in primo robore perseverat.

Gens Genti jure prohibere nequit navigationem per vastum Oceanum, atque negotiationem ad Gentes liberas, prohibenti nullo jure subjectas.

(a) De J. P. L. 2. c. 2. §. 19. & 20.

lius dominio est subiectus: ergo nequit proferri titulus, quo ejusmodi negotiatio, sive ratione termini, sive ratione medii, seu transitus ab alia Gente *juste* interdicti queat. C. P. Si suppeteret titulus, tunc esset *prajudicium* commercii proprii cum illa Gente habiti, vel habendi; imminutio sperati lucri, & augendarum opum obstaculum: hæc ratio nulla est. 1. Quia finis commercii liberi, jure Gentium intentus, non est utilitas *privata* unius Gentis, sed *communis*, & publica. 2. Quia alienum commodum, juri alterius æquali non obstat, neque lucri, *privative indebiti*, diminutio, vel cessatio pro damno reputanda est, uti recte animadvertit *Grotius*.

Neque quis dicat cum *Hollandis*: *Modernum jus Gentium dicitur, navigationes & commercia olim communia, modo limitata, atque ita esse divisa, ut ab ingressu alieni territorii abstinendum sit, præcipue in emporiis Indicis* (a). Immo ejusmodi commercia maritima, in *Indiis* per *Hollandos* cæpta, ab iisdem esse Nationibus aliis prohibita, testis est nostra ætas.

R. D. A. Modernum jus Gentium, *privatæ utilitati* a nonnullis accomodatam, dicitur libertatem commercii avitam, cum *liberis Gentibus*, esse mutatam, atque restrictam. C. Modernum jus Gentium, *communi & publica societatis humanæ necessitate*, atque utilitate fundatum. N. A. Et suppositum, quod jus Gentium hac ex parte, unquam mutatum sit, vel mutari potuerit a Gente privata in commodum proprium, etsi in territoriis propriis, ob *mutatas circumstantias*, libertas sæpe restricta sit, & restringi etiamnum possit. Quod si *Hollandi*, commercium etiam quo ad *liberas Gentes*, inhibere tentassent, conatus probaret *factum*, non *jus*, & *Hollandos* posteriores refutarent priores. Nam cum *Hispani & Lusitani* (uti dictum) occasione belli, *Hollandis* navigationem prohiberent in *Indias*, quod ibidem cum populis liberis colebant, illico *Hugo Grotius*, ab *Hollandis* deputatus ad *Europæ* Principes, dissertationem dedit de *mari libero*, ubi ait (b): non esse *Lusitanos earum partium Dominos, puta Rayæ, Taprobana, partis maximæ Moluccorum*, ex quo concludit: *Lusitanis fas non esse prohibendi commercium, quod tale est, quo gaudent omnes Gentes, & nulli negatur, præcipue, cum dominium, quod cadit in mare, solummodo in libero ejus usu consistat, idque Respublica Batava omni tempore pro certo habuerit, eo quod sit fundamentum navigationis & commercii maritimi*, uti scribit *Grotii* Apologeta *Grafvvinckelius* (c).

R. V. An *transvectio mercium in liberas ditiones, per territorium alienum, seu terrestre seu maritimum, sit jure Gentium libera, non adeo est expeditum; Quia tamen in re fat convenit inter Authores.*

I. Quod

Transvectio & transvectio mercium per territorium alienum, seu terrestre seu maritimum in raro admodum casu est jus Gentium.

(a) Directores societatis *Hollandicæ* in causa *Ostendani* commercii: Que la raison, & le droit des Gens d'aujourd' huy disent, que la navigation, & le commerce, qui du temps des anciens étoient par tout communs, ouverts, & libres, sont presentement regardés comme limitez, appropriez, & partages en telle sorte, que l'un doit s'abstenir d'aller dans le district de l'autre. Et alibi: Que le droit, des Gens aujourd' huy porte notoirement à present, qu'on doit s'abstenir de trafiquer dans les terres, & places de commerce, qui dans le nouveau Monde appartient aux autres, apud *Pasynium* l. c. f. m. 21. & 26.

(b) De mari libero c. 2.

(c) In tract. de supr. potest. Statuum *Hollandiæ* P. 2. L. 2. c. 11. Adde, vindicias maris liberi. *Bassævi*, cum cernerent, se suis armis convictos, & frustra ex jure Gentium se protestatos contra commercium & navigationem *Austriaci Belgii*, ad pacta pacis *Vestphalicæ*, aliaque confugere, dicentes: La question se réduit à savoir, s' il y a un traité, & s' il y en a un, tout raisonnement sur le droit des Gens, au autre n'est pas demise. An hac ex parte fulcrum prætenso juri invenerint, non est hujus loci disquirere, quia juri Gentium *universali particulari* Imperii non miscendum. Videatur laudatus *Pasynius*, ex quo quondam inter trecentas positiones historicas, etiam hæcse publico dedimus. CCXII. Quod Gens Gens prohibere non possit, ne ad *exteras Gentes*, nullo jure subiectas prohibens, navigatum eas, & cum illis commercia colat, sententia est *Hugonis Grotii*, etiamnum vera. CCXIII. Hoc jus in pace *Monasteriensi*, quo ad *liberas Gentes Orientalis India, Hispani restrictum esse, recte negat Historia*. CCXIV. Immo etiam, postea restrictione, e principis *Grotii*, *Bataavorum Apologetæ*, sequeretur, dictam conventionem hac ex parte non stringere. CCXV. Illud probabilius, quod etsi *Hispani* jus *suisses restrictum, & pacta stringerent, sub Hispaniæ nomine, nevisquam comprehensum esse Austriacum Belgium*.

1. Quod transitus, vel transectio *armata* jure prohiberi possit; immo etiam *inermis*, si sit frequens, copiosa, periculosa, merito suspecta, statui publico incommoda &c. 2. Si foret in *vera necessitate* fundata, & esse possit *vere innoxia*, negari julte non possit, etiam *speccato jure natura minis rigoroso*, seu *equitate naturali* ad officia *innoxie utilitatis* obligante, uti initio statuimus: 3. Si in *mera utilitate & lucro* esset fundata, etsi poneretur *vere innoxia*, suo modo impediri potest, non tantum impositis vectigalibus, sed per *jus stapule*, ut vocant, merces in nostro territorio ad tempus sistendo &c. nam commodum, nulli debitum, nobis prius attribuere possumus, si sine vendentium præjudicio, saltem positivo, fieri possit. Inde Puffendorfius (a): *Equidem fateor, vix probabilem inveniri posse prætextum, ut quis negare velit iter navibus inermibus per apertum mare, ditioni nostræ subiectum, ad tertium pacatum tendentibus. Sed ut merces sistantur in terra nostra, in freto, aut flumine, non citra rationem fieri potest. Nam, quid impedit, quo minus nostri cives id lucrum vendicent, quod peregrini capiunt, quippe cum illis magis favere possimus quam hisce?* * 4. Transectionem mercium, *vere innoxiam*, impediri posse ob *solum præjudicium commercii proprii* cum ea ipsa libera Gente, & *ob solum* lucri cujusdam cessantis *incommodum*, negat Grotius (b): *Quia dominium introduci potuit cum receptione talis usus, qui prodest his, illis non nocet, adeoque sic introductum præsumi debet. Accedit, quod hoc permitti, intersit societatis humanæ, nec cuiquam id damno sit: nam etsi cui lucrum speratum, sed non debitum decedat, id damni vice non reputandum, quæ omnia confirmat accumulatis testimoniis, & exemplis. Negat Puffendorfius cum Zieglero & aliis (c).*

Nam Respondent ad primum: talem usum ac potestatem præsumi quidem *respectu commercii liberi in se*, de quo supra, sed non *respectu transitus* per territorium proprium, *siquidem mea intersit*, ne fiat tale commercium: nam communis usus viarum, & libertas transitus sic *jure Gentium* est attemperatus, ut status proprii ac publici *ratio potior* haberi possit. Et licet, prohibito transitu, alter patiatur incommodum, per hoc tamen jus meum in meo territorio non auferitur.

Ad alterum reponunt, interesse quidem societatis humanæ commercia esse ut plurimum libera, nec ulli Genti omnino præcludi: hanc tamen vel illam Gentem excludi a commercio hujus, vel illius Gentis, si tamen aliunde illis necessaria suppetant, *non esse iniquum*. Unde etsi nobis non noceat, si mercibus transitum concedamus gratis, nec nobis injuria fiat, aut damnum inferatur proprie dictum, dum ab aliis intercipitur lucrum, quod itidem nobis patebat, per hoc tamen non spoliatur æquali jure ejusdem commodi capiendi: ergo, cum nec transeuntes jus habeant hoc lucro nos excludendi, nobismet ipsis proximior, id nobis potius reservare possumus: *quod fieri potest, si merces istæ, non nisi interventu nostrorum civium inter duos Populos, quibus interjecti sumus commeent, uti habet Puffendorfius.*

Exempla, quæ adducit Grotius, facti esse potentiorum, *non juris*, inquit Gronovius. Addit: *longe graviora adduci possunt illorum exempla, qui pessimam mercedem suæ bonitatis, transitus concedendo, tulerunt, quorum aliqua ibi allegat,*

F 4

Nostram

(a) L. 3. de J. N. & G. c. 3. §: 6.

* Puffendorfius ponit, quod peregrini transeuntes capiant, eorum lucrum in nos avertendo: sed si existimat, transeuntes ad sua nobis vendenda, cum præjudicio sperati alibi lucri, cogi posse, ut illud in nos avertamus, recte corrigitur ab Herrio his verbis: *id sane impedit, quod transeuntes, mercedem jam in manibus tenenti, lucrum ex iis speratum, invito eo, in nos derivare non possimus.*

(b) L. 2. de J. B. c. 2. §. 13. n. 1. & 5. (c) L. c. apud Grotium in notis.

Nostram mentem, quod spectat, *Puffendorffii* rationes assertis *Grotii* præhabemus, exceptis tamen excipiendis. Nam 1. in casu petiti transitus, *vere innoxii*, quo ad merces, ad vitam transeuntium necessarias, vel etiam ad modum utiles, salvo æquali lucro transitum concedentis ex pari cum illa Gente commercio, etsi non omni eo, quod per commercium, *privative proprium*, sperari possit, transitus *nec jure naturæ*, minus rigoroso, nec etiam *jure Gentium* negari potest: atque hoc per rationes *Grotii* evinci existimamus. 2. Transitum quo ad merces, soli lucro intentas, *absolute* negari posse ad occupandum, reservandumque nobismet ipsis illud lucrum, damus rationibus *Puffendorffii*, vel potius receptæ jam praxi concedimus. 3. Idem largimur, transitum concedi posse ea conditione, ut transeuntes merces suas, sperato pretio indigenis venum exponant, etsi *Puffendorffio* negemus, concessio transitu invito ad hoc cogi posse, multo minus ad res suas viliori pretio vendendas, ut indigenæ ex iis lucrum speratum præripiant, & apud Gentem exteram in se avertant (a).

Instructio 2.

I N S T R U C T I O II.

Modi acquirendæ proprietatis.
§. I.

De modis acquirendi dominii.

§. I.

De modis originariis.

Modi acquirendæ proprietatis originarii.

Queritur I. Quinam sint modi acquirendi dominii, & quonam jure fiunt?

Originarii,

R. I. Modos acquirendi dominii communi recepta methodo, alios dicunt *originarios*, alios *derivativos*. *Originariis* acquiruntur res, quæ dicuntur *nullius*; *derivativis* dominium acquisitum ab uno in alium transfertur. Utrique iterum sunt vel *principales*, vel *accessorii*: per illos acquiruntur res *ipsæ*, per hos *rerum accessiones*.

Per occupationem & divisionem.

R. II. Inter *originarios* modos, juxta dicta, est *occupatio*, & etiam *divisio*: hanc *juris Gentium* esse sat convenit inter Authores; de *occupatione* movetur aliqua difficultas. Nam

Occupatio aliquibus est formaliter *juris naturæ*.

R. III. Sunt cum *Hobbesio* (b), qui *occupationem formaliter*, & *immediate ex naturæ jure derivent*. Ratio est: quia Natura non solum concessit usum communem rerum *nullius*, * sed etiam præcipit, ut ne quis ab occupatione usuque rerum ejusmodi impediatur. Ita ex naturæ jure *positivo* profluit, ne quis aquam sumere de profluente, vel transire per viam, omnibus communem, prohibeatur. Sed

Contra est: Etsi *jus naturæ concessivum* quo ad appropriationem, usumque rerum communium, post se trahat etiam *jus præceptivum*, de non impedienda appropriatione, non tamen præcipit *modum appropriationis determinatum per occupationem*, cum *simpliciter* necessarius non sit, sed existenti-

(a) Videantur etiam dicenda infra de justis belli causis.

(b) De Civit. c. 15. §. 5. *Jus omne in alios vel a natura, vel a patre. Virriarius de J. N. & G. L. 2. c. 8. n. 2. Occupatio est modus originarius, & naturalis.*

* *Thomasius* in fund. J. N. L. 2. c. 10. n. 8. magnam hujus opinionis vim ponit in eo, si res non dicantur *communes*, sed *nullius*. Quasi vero res *nullius*, hoc est, a natura in medio posita, vel *derelicta*, non hoc ipso forent *communes*, hoc sensu, quod a quovis æque sint occupabiles. Scimus, quod res *nullius* in rigore scholastico, illa dicatur, quæ nec quo ad usum, nec quo ad dominium ad alium actu pertinet; res *communis*, quæ jure naturæ quo ad usum, & conditionem acquirendi ad omnes Gentes pertinet, in *nullius* tamen adhuc dominio est: scimus, inquam, aliquod discrimen *formale*, quod in divisione sua innuit *Justinianus* pr. J. de R. D. sed & scimus discrimen *reale*, in ordine ad hanc difficultatem, non esse: unde res *communes* sæpe etiam dicuntur esse *nullius* §. 5. & 23. Instit. de R. D.

stantibus pluribus hominibus, jus æquale habentibus, etiam per *divisionem, sortitionem* &c. haberi possit, ut adeo *modum inducendi domini* jus naturæ non determinet, sed juri Gentium relinquat determinandum. Quo ad usum rerum quarundam innoxium non est paritas: nam harum usus, ne prohibeatur, etiam præexistente earum dominio, natura præcipit, quia fundata in amore cuius debito, & ad felicitatem humanam, saltem negativam simpliciter necessario, *abstrahendo a modo*, quo fiat appropriatio.

R. IV. Sunt cum Hertio (a), & Kemmerichio (b), qui appropriationem rerum communium fundant in *occupatione*; hanc vero in *facultate, quam a Deo concessam munit socialitas*. Ratio est: quia consensus aliquis Gentium, etiam tacitus, videtur gratis requiri a Puffendorffio: non enim dominium dicit, necessario, *exclusionem aliorum ab ista re*, sic ut supponat plures uno homines. Accedit, quod, si renuntiante uno facultati suæ in aliquam rem, cæteri non renuntiantes ab ejus usu hoc ipso excludi nequeant, turbæ in humano Genere oriri queant, ut habet Hertius. Sed

Contra est: Sola facultas rem sibi appropriandi non appropriat, * ut patet: sed nec addita *occupatio rei*, saltem suppetentibus aliis, quibus æqualis est occupandæ rei facultas, nisi per *usum & consuetudinem*, velint esse modum appropriationis legitimum, *cæterorum omnium exclusivum*. Unde facultas a societate munita, quam adstruit Hertius, ænigma est, ad captum haud explicabile, nisi dicatur, esse facultas, *societatis humanæ instituto, saltem tacito, seu Gentium usu*, circa modum appropriationis, & acquirendi domini *munita*. Dominium proprietatis in se non quidem necessario dicit aliorum exclusionem *actualem*, sed tamen *potentialem*, quale etiam in Adamo solitario, dabatur: neque dominium Dei, quia diverſi Generis, ad humanum habere potest proportionem. Adde, quod jus Gentium, usu longævo sat præcaveat turbis, quia occupanti jus privativum attribuit.

R. V. Sunt denique cum Puffendorffio (c), qui ad originariam acquisitionem proprietatis, atque domini humani, *institutum Gentium* requirunt, pacto *tacito*, vel *expresso* fundatum. Ratio est. 1. Quia juxta communem Theologorum, & Moralistarum, *proprietas rerum* non est a natura, utpote separabilis; sed ex instituto, ac jure Gentium. 2. Quia felicitas societatis humanæ non exigit *simpliciter* hunc *determinatum* acquirendi domini modum *per occupationem*, cum alius æque ad hunc finem appositus esse possit: ut adeo instituto hominum natura reliquerit, an omnes, vel certas duntaxat res proprias facere, quasdam vero in communiione relinquere; an hoc vel illo modo dominium inducere, resque communes primo occupanti cedere mavelint. Unde etiam intelligitur; quomodo naturæ jure firmentur omnes conventiones, quæ circa rerum proprietatem ab hominibus sunt introductæ, modo contradictionem non involvant, aut societatem humanam non turbent. 3. Quia, teste Puffendorffio, posita æquali hominum facultate primæva in res, quæ dicebantur *nullius*, nequit intelligi, quomodo nudus actus corporalis unius, qualis est *occupatio*, cæterorum facultati æquali præjudicare possit, nisi ipsorum aliquo consensu id fuerit introductum. Nos Puffendorffii sensa ejusdem Glossatorum striis, hæc ex par-

Saltem ut
munita a so-
cialitate.

Aliis est ju-
ris Gentium,
id quod ten-
endum.

(a) In notis ad Puffendorffium de J. N. & G. L. 3. c. 5. §. 3. Item L. 4. c. 4. §. 4. in notis.

(b) In Puffendorffio enucleato c. 12. §. 2. n. 18. ubi ait, *net enim vel conventiones, vel divisiones quæ sunt circa res, in nullius proprietate, vel communione positive existentes*.

* Inde Puffendorffius L. 3. de J. N. c. 5. §. 3. Sciendum, non quamlibet facultatem naturalem aliquid agendi proprie jus esse, sed illam demum, quæ effectum aliquem moralem involvit, apud alios (siquidem supponantur existere) qui ejusdem motum sunt nature. Nam meram facultatem, ut ait, habet & equus & cervus ad pacendum, quin occupato, vel seposito, etiam ad futuram famem gramine dicantur habere jus.

(c) L. 4. de J. N. c. 4. §. 4. 5. & alibi.

ex parte præferimus, eo tamen discrimine, quod non *passionem aliquam tacitam*, in qua is minus limite fundat suum jus Gentium, sed *ordinationem rationis humanæ*, longævo usu, *velut tacita consensus mutui possessione*, introductam, & a Deo, Gentium supremo Governatore, firmatam, adstruamus. *

Occupatio-
nis præcipua
Species.

§. VI. Porro *occupatio dicitur apprehensio rei cum animo eam habendi ut suam*, circa quam fluit ex dictis regula vulgaris, *res nullius cedit occupanti*. Possunt autem occupari *res mobiles*, atque *immobiles*, hæ occupantur vel per *Universitates*, vel per *fundos*: illud fit, ubi a pluribus simul, seu integro cœtu; hoc vero, ubi a singulis terra occupatur. *Mobilia* occupantur vel *per inventionem* vel *per venationem*. *Inventio est occupatio rei mobilis, qua vel nullius est, vel cujus Dominus, etiam post inquisitionem debitam, haberi nequit*. *Venatio est occupatio ferarum, avium, piscium, quæ in naturali libertate constitutæ cum animo eas habendi*. 2. *Res inventæ, quæ nullius sunt, jure Gentium fiunt primo occupantis*, id quod suo modo etiam intelligendum de thesauris, ut dicuntur *vetus quedam depositio pecuniæ, cujus non extat memoria, ut jam Dominum non habeat* (a), ubi tamen ratione fundi *privati, publici, Principum* plures dispositiones facit jus civile, quæ huc non pertinent. 3. *Venatio, etsi sit juris naturalis permissivi, reservari tamen Principi, etiam in territoriis subditorum, absolute potest speciali jure, iustis suffulctis titulis, & causis*. Tales sunt. 1. *Publica tranquillitas*, ne venationis prætextu, periculosus armorum usus, atrocinitia, & rebellionis initia, introducantur. *Publica utilitas*, ne subditi a magis utilibus, negotiationibus, commerciis, laboribus, agricultura abstrahantur, & ne intemptiva, nimiaque venatione, ferarum progenies extirpetur. Additur *sustentatio, & recreatio Principis*; sed meliore titulo *jus belli*, si Provincie armis fuere subjectæ, & venandi jure spoliata; denique *titulus ordinarius est consensus Populi, saltem tacitus, vel potius usus Principum longævus, præscriptione confirmatus*. Hæc ex sententia communiter recepta.

Juri natura
& Gentium
respectu do-
minii in fe-
ram captam,
non derogat,
per se lo-
quendo jus
humanum,
quod oppo-
nat legem
solummodo
pœnalem.

4. Cæterum, abstrahendo ab illa quæstione, an *possit Princeps ita prohibere venationem, ut venatorem etiam faciat incapacem Domini in feram captam*, uti affirmat *Lugo* cum pluribus; item an prohibere *possit fericidia* sub pœna mortis, vel mutilationis extra contemptum formalem legis, aut Legislatoris, qua de re alii, illud cum *Lessio, & Covarruvia* statuit *longe communitior*, quod venator capiens feram, etiam in loco prohibito, si modo non penitus clauso, faciat suam *jure Natura & Gentium*, quod hic præcipue indagamus, jure etiam civili haud derogante, sic ut non teneatur ad restitutionem feræ, saltem ante sententiam Judicis, etsi teneri absolute possit ad compensationem injuriæ ob ingressum prohibitum, vel etiam ob damnum specialiter illatum. *Rationem assignant* 1. Quod feræ sint *in naturali libertate positæ, adeoque nullius, quam libertatem non adimit prohibitio, per se loquendo*, sic ut cedere nequeant occupanti. 2. Quia, ut habet *Lessius* (b), *lex illa, etsi pœnam appositam habeat &c. rationi tamen consonum est, ut reservatio, illa juris venana facta per Principem, non adeo stricte accipiatur, sed per se loquendo, habeatur ut mere pœnalis, obligans vel ad omittendam actionem, vel ad subeundam pœnam, ad quam, juste imponendam, non semper requiritur culpa Theologica, sed sufficere potest juridica* (c).

Neque quis dicat 1. In recentissimis thesibus quidam Jureconsultus tenet, *feras, pisces, & aves nobiliores esse accessorium fundi, atque in dominio*

pro-

* Inde recte *Thomasius* in Jurispr. Divin. L. 2. c. 10. n. 92. contra eos, inquit, qui pactum tacitum pro fonte omnis obligationis agnoscunt, jam supra legem supposuimus, quæ sepe sine pacto, sine hæc nunquam pactum obligationem parit.

(a) L. 31. ff. de acquir. rerum domnia.

(b) De Just. & jure L. 1. c. 5. Dub. 9. f. m. 49.

(c) Videri potest *Lessius* l. 7.

proprietatis Principis, adeoque verum furtum committi, si ab alio captæ auferantur. Ratio est: quod quando dicitur feras esse in naturali libertate, nil aliud sit, quam quod non sint conclusæ, sed libertate gaudeant vagandi, quocunque libeat; non autem, quod sint in dominio nullius. Sed

R. Opinio recentis Jureconsulti, etsi consultiissimi, asserta potius, quam solide probata, uti alibi, * ita & hic nos minime movet, ut refragemur longe communiori Theologorum, Canonistarum, ac Jureconsultorum civilium, immo & communi hominum persuasioni, ac praxi. Eadem est responsio ad explicationem naturalis libertatis, quæ gratis datur; quia nec autoritate, nec ratione satis probatur. Jurisconsulto huic, saltem hac ex parte, merito præferimus adultum magis Theologum, Lessium nostrum (a), qui ait: Animal sylvestre non est Domini illius fundi, sed nullius; ergo transit in dominium primo occupantis. Ratio est: quia animantia non sunt fructus agrorum, vel fluviorum, sicut arbores, quæ solo hærent, sed alia ex aliis procreantur. Unde sequitur, quod, etiam si ager vel possessio talis sit, ut ejus fructus in venatione consistat, ipsaque venatio sit alteri elocata, non tamen ideo animalia fiunt conductoris, vel usum fructum habentis, quamdiu naturali libertate fruuntur, sed conductor, & usufructuarius solum jus venandi ex tali fundo habent, quod jus censetur ad fructus agri vel sylvæ pertinere. Ita ille, allegans etiam Covarruviam.

Neque quis dicat 2. Saltem est periculosa, & cordatis quibusdam viris pene scandalosa thesis, qua dicitur, leges, venationem prohibentes, esse solummodo penales. Nam 1. Stylus, quibus ejusmodi leges, saltem in Bavaria, concipi solent, plane aliud innuit. 2. Hac doctrina videtur fovere feripetarum inobedientiam atque temeritatem, integris ipsorum familiis gravissime perniciosam, qua insuper potestas legislativa Principis vilipenditur, & præter alia mala multa cædes patrantur, sic ut ejusmodi doctrina videatur sane hand tolerabilis. Sed

R. 1. Parcius ista Viris gravissimis, & imprimis Theologis, quos inter non tantum antiqui plerique omnes, sed & nostra ætate cautissimi, ac scrupulosissimi: audiatur omnium loco unus e nostra Academia, qui ita habet (b): An autem lex, venationem prohibens, sit tantum pœnalis, an non, si aliunde colligi non potest, poterit desumi ex communi persuasione & praxi, quæ est optima legum interpret. Ex quo principio Inninger infert, hanc legem tantum esse pœnalem. Idem alius Recentior testatur de Bavaria, & terris vicinis, scilicet in his hanc legem esse tantum pœnalem. Alias Lugo ait communem esse sententiam, injustum venatorem debere non quidem restituere feram, sed tamen compensationem facere pro læso jure venandi. Addit tamen, nisi ex magnificentia Domini colligatur, ipsum non curare restitutionem damni, sed tantum statuere penas, ut ferae sint tutæ, quod regulariter præsumendum esse, ait, de Principibus. Ita hi Theologi. Sed & parcius ista Canonistis, & Civilistis, ex illorum numero sufficiat recens, lumen nostræ Academiæ (c), qui expresse hanc defendit sententiam ex communi persuasione, optima legum humanarum interprete. Addit: nam Principes non solent clare mentem suam exprimere, quod graviter obligare velint in conscientia, & an non velint contenti esse pena, quam sumunt a transgressoribus, quos deprehendunt: deinde nec venantes, nec Confessarii solent movere scrupulum, saltem gravis peccati. Immo Principes, reservando sibi solis nemora omnia, possunt, & censentur esse contenti multis pecuniariis, & aliis pœnis, quas statuunt infen-

rici-

* Videri possunt Coll. Hist. P. IX. Q. 7. f. 457. Inferes 7. & in notis: ut nihil dicamus de aliis ejusdem positionibus, quas iis, quorum interest, discutiendas relinquimus.

(a) L. cit.

(b) In Theol. Schol. nuper edita, tract. 8. de Jure & Just. Q. 1. A. 3. f. m. 291. & 292.

(c) In Candidato Jurispr. sacræ L. 5. tit. 14. n. 5. f. m. 614.

ricidas, si deprehendant, ut adeo hæc edita videantur potissimum esse pœnalia tantum, uti illa, quibus prohibetur, ne pannus, tabacus, vel aliæ certæ merces invehantur ex alienis Provinciis. Ita ille. Ex Jureconsultis sit, cæterorum loco, Clariss. Schambogen ex Academia ipsa Viennensi, & sic de aliis.

R. 2. Thesin dicere *periculosam, scandalosam, & haud tolerabilem, etsi a nominatissimis, & plerisque Theologis, SS. Canonum, legumque peritis asserant, & ex communi indoctorum & doctorum persuasione, ac praxi, quæ optima legum interpret, stabilitam; immo & Confessariorum plerorumque iudicio confirmatam, pene scandalosam, & haud tolerabile dici posset. Ratio 1. De stylo Bavarico, est impertinens, & nulla. Impertinens, quia hic quæstio est in communi, non de particulari regione: nam facile concedimus cum laudato supra Theologo (a): *cujusvis regionis consuetudinem, & praxin consulendam esse.* Est nulla, quia oppositum etiam de Bavaria alii testantur, ut diximus. Accedit, quod hic specialiter indagemus, quid *ius naturæ, & Gentium* statuat, cui per pacta, vel cessiones, ultra positivas leges pœnales, derogatum esse, unde quis probabit, vel eruet? Sed & 2. ratio est *extra rhombum*: nam si quis diceret: sententia, negans legem mere pœnalem, est periculosa, & perniciosa conscientiis, inducens non tantum reatum pœnæ temporalis, sed & æternæ una cum reatu gravissimæ culpæ, & tam frequentis in tanta seripetarum multitudine, ac temeritate, ut etiam vitam, bona, & familiam omnem prostituant &c. Si quis ista opponeret, haud dubie reponeret adversarius: *hæc sequi per accidens*: ergo a pari. Nam vilipensio potestatis legislativæ, temeritas seripetarum tam periculosa, ac perniciosa, mala familiæ, cædes &c. gravem reatum etiam conscientiis inducunt, sed hæc respectu nostræ thesisi sunt *mala mere per accidens*: unde cum memorato supra SS. Canonum interprete & ipsi statuimus: (b) *Per accidens tamen seripetæ graviter peccare possunt, si se exponant probabili periculo gravissima multa, vel exilii, cum detrimento conjugis & liberorum. 2. Si venientur cum magno neglectu rei domesticæ. 3. Si cum omissione sacri die festo. 4. Si enormem vel valde notabilem edant stragem ferarum &c.* Sed hæc de his satis, immo plus quam satis.*

Modi transferenda proprietatis.

Quæritur II. *Quid de modis acquirendi dominii derivatis, maxime quæ consistunt in factis, hoc est, de pactis, atque contractibus memorabile, quo ad ius naturæ, & Gentium?*

R. I. Modi, acquirendi dominii derivativi, dicuntur ii, quibus proprietates derivatur in alios: hi partim habentur a factis, seu voluntate unius dominium transferentis, & alterius acceptantis; partim a lege, seu dispositione juris, dominium quandoque, invito etiam Domino, transferentis. Ad priores refertur potissimum contractus, uti & pacta; ad posteriores successio ab intestato, usucapio, atque præscriptio, de quibus præcipue nobis disquirendum.

In factis per pacta, atque contractus.

R. II. Modi, transferendi dominii in factis, seu voluntate humana fundati, regulariter loquendo, * non prosuunt a jure naturæ, nisi mere negativo. 2.

Re-

(a) L. c. Theol. Schol.

(b) In Candidato loc. cit. § 616.

* Excepto contractu matrimoniali, pro cuius causa efficiente, in ratione contractus, recte statuitur *ius naturæ*, quia, uti supra ostendimus, in ordine ad propagationem Generis humani, est medium simpliciter, & determinate necessarium: est etiam *juris Divini positivum*, uti patet ex Genesis C. 2. nam juxta Catechismum Romanum parte 2. c. 8. *Deus in Mundi creatione instituit matrimonium in officium naturæ.* Alia ratio est de contractu sponsalicio. Contractus vero matrimonialis forma hodierna debetur juri Ecclesiastico, uti patet ex ratione Sacramenti, ad quam a Christo elevatus est hic contractus, hac tamen forma nil præjudicatur juri naturæ, cujus fini æque satis fit, quacunque forma contrahatur: unde sicut ante elevationem, *ius naturæ* formam contractus matrimonialis *juris civilis*, ita post elevationem soli juri Ecclesiastico reliquit.

Remote, & in genere habentur a jure Gentium. 3. Proxime, & in specie; oriuntur a jure civili tam quo ad substantiam, quam quo ad formam. 4. Et si obligatio illorum sit juris naturalis, proprie talis, seu positivi.

Declaratur assertum quo ad 1. Ipsum dominium, seu inducta rerum proprietates, ejusdem translatio, vel potius transferibilitas spectata in se, non est juris naturæ, nisi mere negativi: ergo etiam modi transferendæ proprietatis, seu fundentur in facto, seu in lege, sunt juris naturalis mere negativi. C. Fluit a fortiori. A. Quo ad 1. Tenet ex decisio supra. Quo ad 2. P. Ideo inducta rerum proprietates non est juris naturalis positivi, quia nec est determinate exigita, nec simpliciter necessaria ad felicitatem naturæ rationali, ac societati humanæ propriam, qui finis, quod obtineri nulla ratione potuerit, nisi per rerum qualiumcunque inductam proprietatem, tanquam per medium determinate, & simpliciter necessarium, probari nequit, ut supra diximus: atqui etiam translatio domini & proprietatis, in se spectata, nec est determinate exigita, nec simpliciter necessaria: ergo. Min. Prob. Ad felicitatem, societati humanæ propriam, nil est positive exigitum, & absolute necessarium, nisi usus rerum, ad sustentandam vitam simpliciter requisitus, qui haberi poterat, stante etiam rerum communione, sic ut nec universalis rerum proprietates, multo minus modus transferendæ proprietatis fuerit a natura necessario determinandus.

Quorum obligatio non a natura, nisi improprie & concessive.

Neque quis dicat: Supposita naturæ corruptione, hominumque multitudine, in ordine ad pacem, & tranquillitatem publicam, sicuti humanæ societati simpliciter & determinate necessaria fuit rerum divisio, atque appropriatio; ita & proprietatis translatio, seu transferibilitas in se spectata, saltem per modum aliquem indeterminatum: ergo pacta aliqua, saltem indeterminate accepta, juri naturæ positivo, tanquam cause, merito adscribi possunt, ac debent. A. P. Secus enim in casu, quo quis, V. G. per negligentiam, vel fortuito, media vitæ necessaria amisisset, destitutus a natura foret omni remedio, nisi aliquem paciscendi modum, jure positivo determinandum, natura exigeret: num forte pro tali casu Author naturæ sollicitus non fuit (a)?

Sed contra est 1. N. A. Nam etsi natura, in quacunque suppositione; positive exigat pacem publicam conservandam, conservandæ tamen modum, ac medium, simpliciter & determinate non exigat, nisi quis eundem probet ad hunc finem esse simpliciter, ac determinate necessarium: atqui divisionem, & appropriationem rerum, adeoque & proprietatis translationem per modum qualemcunque, etiam supposita hominum multiplicatione, esse medium conservandæ pacis unice, determinate, & simpliciter necessarium, unde probatur? Profecto aliud est, quod sit medium, oppido accommodatum; aliud, quod sit medium, tam unice, & absolute necessarium, ut aliud nullum, etsi fors minus commodum, magisque operosum, huic fini sufficiens esse possit. Quod si ergo rerum appropriatio, & proprietatis translatio modus tantummodo aliquis sit conservandæ pacis, natura illum non exigat, ut determinandum a se, sed determinandum relinquit juri Gentium, ac positivo.

Contra est 2. N. C. Immo transmissio Ant. etsi falso, sequela non tenet; nam licet natura absolute exigeret transferibilitatem proprietatis, non tamen exigeret determinate per pacta, etiam sumpta in genere; sed exigeret, vel per pacta, vel per legem, determinatione juri Gentium & positivo relicta.

Con-

(a) Ita non nemo ex Recentioribus in doctissimo tractatu Canonico legali de pactis c. 3. sect. 1. §. 1. Art. 5. & seq. f. m. 150. & 157.

Contra est 3. Siquidem ad talem casum particularem, etiam accidentem ex culpa propria, sollicitus esse debet Author naturæ, in ultima necessitate revivisceret naturæ jure primæva rerum communio; medium consensu Authorum unanimi admissum, ut adeo hæc responsio magis animum implere videatur, quam si quis admitteret, exigi naturæ jure, in simili casu, paciscendi modum, indeterminate sumptum, eo quod illud sit juris naturalis, in quod homines, si ante omnem casum particularem requisiti fuissent, vix non unanimes consensissent, quam regulam dignoscendi juris naturalis haud esse admittendam, initio sat demonstravimus.

Habeatur tamen in genere a jure Gentium;

Declaratur assertum quo ad 2. Facultas transferendæ proprietatis, determinate per pacta, & contractus, qualescumque demum, fluit ex ordinatione rationis, longævo Gentium usu firmata, ad Gentium publicam felicitatem, uti supra de facultate commercii diximus: ergo est juris Gentium. Ant. constat: non enim determinate fluit ex jure naturæ, uti ostensum. Non ex solo jure civili, quia facultas, transferendi dominii per pacta in genere, non est qualitercumque recepta a Gentibus in particulare cujuslibet Nationis bonum; sed est recepta, per obligationem reciprocam in commune bonum societatis humanæ, ratione suadente, & utilitate, ac necessitate publica id exigente, ut adeo a Gente particulari hæc facultas paciscendi in genere mutari, abrogarique haud posset: ergo est juris Gentium.

In specie a jure civili.

Declaratur assertum quo ad 3. Pacta in specie, seu modi paciscendi per locationem, commutationem, emptionem, venditionem &c. per hanc vel illam formam &c. non respiciunt primario communem Gentium utilitatem, sed privatam potius Gentis cujuslibet necessitatem, atque commoditatem: ergo non sunt juris Gentium, sed civilis; Ant. constat; nam etsi Gentium quædam inter sit, ut existant pacta, atque contractus; nil tamen interest, an existat hoc determinate modo vel illo; an hac solemnitate, & forma, vel illa; an cum hoc vel illo; quam determinationem, pro rerum & circumstantiarum varia exigentia, contra dolos & fraudes præscribendam, longe utilius civili juri relinquit. Unde fluit 1. Quod Gens quævis unum alterumve paciscendi modum, & alibi, & ip sua ditione receptum, salvo jure Gentium, per leges etiam publicas possit mutare, vel penitus abrogare. Fluit 2. Quod Natio privata, vel Magistratus, salvo Gentium jure, varia possit disponere, & mutare circa contrahentes, materiam, & formam contractuum; uti ipsamet experientia satis est contestatum.

Obligatio vere a jure naturæ proprie soli ac possessivo.

Declaratur assertum quo ad 4. Quod obligatio pactorum, atque contractuum sit juris naturalis positivi, demonstrat principium nostrum fundamentale: nam fides tam publica, quam privata in pactis, atque contractibus est positive exigita ab amore proximo naturaliter debito, & ad felicitatem, naturæ rationali propriam, simpliciter necessario: secus enim rueret commercium omne inter mortales cum manifesto societatis humanæ præjudicio atque detrimento. Inde rectissime Ulpianus (2) pro vinculo servandi pacta equitatem naturalem assignat: quid enim, inquit, tam congruum fidei humanæ, quam ea, quæ inter eos placuerunt servare? Rationem dat Stagyrita: quia sublata fide tollitur, quod inter homines est commercium &c.

Pactorum requisita, atque contractuum.

R. III. Circa contractus, & pacta, spectato jure naturæ, requiritur mutuus consensus, sufficienter manifestatus; in contrahentibus, vere talibus, capacitas consensus, & liberæ dispositionis. Ratio est: quia pactum ex sua natura est plurium consensus de re aliqua præstanda, neque plus requiri possit ad vere paciscendum. 2. Spectato naturæ jure pacta atque contractus reddunt invalidos defectus requisiti consensus, atque capacitatis in contrahentibus; materia de se mala, vel in finem malum intenta, error vel dolus

circa

(2) L. I. pr. ff. de pact.

circa substantiam, &c. quæ, quia ubique obvia, & satis contestata Protestantium quoque assensu diducere fusius ad scopum nobis propositum non est opus. 3. Punctum geminum circa pacta *spektato naturæ jure*, scrupulum movere possit. An nempe pacta, vi, seu metu, *absolute gravi*, & *injusto* extorta, sint jure naturæ invalida, id quod tenet *Puffendorfius* cum suis? * Sed antithesin infra contra hunc Authorem pluribus stabiliemus (a). Alterum, an pactum de facto turpi, *siquidem jam sit impletum*, naturæ jure sit validum, pariatque obligationem solvendi, V. G. pretii pro usu corporis fornicario, vel alterius homicidio, id quod asserit *La Croix* (b) cum plerisque etiam Orthodoxis. Nam supponunt, pactum ejusmodi turpe esse *æquivalenter duplex*, unum *absolutum* de re illicita præstanda, quod jure naturæ nullum, adeoque ad obligationem inducendam inhabile; alterum *conditionatum*, de solvendo pretio post opus illicitum, effectui jam mandatum, quod jure naturæ validum, adeoque ad inducendam obligationem accommodum. Ratio est. 1. Quia talis contractus primum completur posita conditione turpi, qua supposita, licitum est dare pretium pro actu, qui ob molestiam, vel periculum præstantis, & commodum seu illicitum paciscentis est pretio æstimabilis. 2. Quia obligatio non oritur ex vi consensus, *ut antecedentis*, sed *ut consequentis* conditionem turpem. 3. Quia juxta omnes obligat votum seu promissum dandi eleemosynam factum sub conditione, si quis denovo peccaret. Sed

Contra est 1. contra primam rationem. Videtur nonnullis, quos inter *Platelius*, *Medina*, *Covarruvias*, *Amicus*, *Card. Mantica*, & recens author in nostra hac *Ingolstadiensi* Academia (c), videtur, inquam nonnullis suppositum de pacto, *æquivalenter duplici*, gratis adstrui: nam, inquirunt, pactum de facto honesto, *absque conditione expressa*, ininitum: v. g. *fac hoc obsequium pro hac mercede*, est omnibus simpliciter absolutum: ergo non est ratio, cur pactum de facto inhonesto: v. g. *fac usum corporis pro mercede* sit *æquivalenter duplex*. Unde prima ratio vacillat: nam pactum *simpliciter nullum*, naturæ jure, nullum producere effectum potest (d). Si quis diceret contractum non esse *omnino nullum*, sed *conditionate validum*; ita ut *statim initio* obliget, non *absolute*, sed *conditionate*: unde *Isidorus*: *in malis promissis rescinde fidem*. R. Si non est *omnino nullus*, sed *statim initio* obligat *aliquo modo*, tunc est *aliquo modo* vinculum iniquitatis, *incitans ad faciendum malum*, seu homicidium, lucro conditionato, tanquam illicito, annexum: hoc nonnullis videtur *aliquo modo* absurdum. Accedit, quod neque explicari hæc *aliqua* obligatio *statim initio*, & ante impletam conditionem: non ad *faciendum* homicidium; neque ad *expectandam* impletionem conditionis malæ, ut patet: non ad *dandam* pecuniam *post impletam conditionem*: quia sic non *statim initio* obligaret, seu ex vi consensus, *ut antecedenter & absolute nulliter positi*, sed ex vi consensus, *ut consequentis* conditionem turpem; quod idem dicunt cæteri, aliis terminis, & paulo clarioribus. Scitum illud *Isidori de rescissione fidei* nihil probat: nam non loquitur de promissis, *turpitudinem continentibus*, v. g. homicidio, fornicatione &c. sed de promissis,

* Quos inter *Vitriuvius* in Instit. J. N. & G. L. 2. c. 11. n. 14. denovo minus bene emendans *Grægium Frid. Ludovici* in doct. J. N. c. 7. §. 4. ausus etiam dicere ejusmodi pacta *evidente nullitate laborare*: quia absurdum esset, si ex pacto alterius injusto, & *socialitatem directa turbante*, actio contra membrum societatis concederetur; similia alii, sed infra huic rationi respondebimus.

(a) Titulo 4. de pace, ejusque contrariis.

(b) L. 3. P. 2. n. 692.

(c) In Thesibus impressis, seu tractatu Canonico-Legali de pactis & contractibus c. 4. sect. 3. §. 2. n. 271. ubi allegatos authores videre est n. 275. f. m. 553. qui omnes pacta ejusmodi inhonestata defendunt esse invalida non tantum *jure naturali*, sed etiam *positivo*, de quo nos tamen abstrahimus.

(d) L. 8. §. 2. ff. de bonor. poss. L. 4. §. 6. ff. de re jud.

missis, *male conceptis*, hoc est, vi, dolo, aliove modo peccaminoso obtentis, & alias de jure validis, id quod solide probat P. *Jacobus Wiestner*, qui videri potest (a).

Contra est 2. contra secundam rationem supra allatam. Si obligatio oriretur ex consensu *consequente conditionem*, tunc vel ex *renovato*, vel ex *remanente*, sic ut, post factum turpe jam impletum, veluti de promissione licita, convalesceret: neutrum recte dicitur; non primum, quia regulariter non renovatur, vel saltem *necessario* haud renovatur; immo si renovaretur, id foret extra statum hujus quæstionis. *Non 2.* Quia consensus *nulliter* positus, etsi non revocatus, convalescere nequit præcise per hoc, quod cesset causa nullitatis extrinseca (b): secus & matrimonialis contractus, cum impedimento naturaliter dirimente initus, hoc sublato, absque novo consensu convalesceret, quod nemo facile admittet (c): non enim plus est consensus, nulliter præstitus, ac nunquam præstitus, eo quod paria sint *aliquid invalide, & omnino non facere* (d).

Contra est 3. contra tertiam rationem supra allatam. Paritas cum voto; seu promissione dandi eleemosynam, si quis denuo peccaret, non videtur stringere: nam ideo hæc promissio vel votum valet, quia a peccato absterret: contra in pacto pretii promissorio pro re turpi, seu *conditionate*, seu *absolute* supponatur ininitum, promissio allicit ad peccatum, adeoque, ut *vinculum iniquitatis*, ligare nequit. Ita illi.

4. Nos horum sententiæ, tanquam magis accommodæ *ad finem a natura intentum*, suffragium addimus. *Ratio est:* quia in opposita sententia, pactum seu de re honesta, seu inhonesta, *æque & eodem modo*, obligaret ad pretium, cum neque pactum honestum, nisi post præstitam operam obliget: atqui hoc videtur præjudicare *fini*, a natura *intento* in irritandis ejusmodi pactis inhonestis, ne scilicet *per valorem præbeatur* peccatis illicium: Jam sic: si convalescunt, pacta facto turpi impleto, foret *æquale* vel *etiam majus illicium* quam si prius valida jam fuissent. Nam sicarius, vel fornicaria si scirent, nullum esse pactum, nisi peccato impleto, ut lucrum optatum acquirerent, præcipientes ruerent in peccatum, quo promissorem *irrescindibiliter* obligarent; forsitan lentius processuri, si pactum turpe ad instar contractus honesti, antecedenter jam stringeret. Ubi tamen animadvertendum, quod promissor, *vi solius pacti*, ad solutionem promissi pretii haud obligetur *naturæ jure*: nam si accederet titulus alius, v. g. *de damno dato*, mutaretur casus per circumstantiam, quæ huc non spectat (e). *Si quis diceret*, ex nostra sententia sequi, quod militi, in bello scienter injusto militanti, non debeatur stipendium; quod facienti arma pro tali bello; quod factori vel futuri, in gratiam vani juvenis, vel die festo laboranti, non debeatur solutio, saltem laboris: atqui hæc plane videntur falsa: Sed

¶ De milite casum esse *satis speculativum*: cum milites belli justitiam nec inquirere soleant, nec teneantur, uti infra dicemus. Si ponatur belli consiliarius, vel belli notoria injustitia, conducti similes forent socii publici cujusdam prædonis, quibus quod *jus naturæ* assistat *quoad pacta stipendia*, sicque præbeat *iniquitati illicia*, non persuademur. Quo ad arma, vestes, calceos &c. non est sufficiens paritas cum homicidio, fornicatione, & similibus in pactum deductis. Nam hæc artefacta, extra pactum vitiosum, habent suum pretium, valorem, & utilitatem *honestam*, ferro, panno, & corio superadditam: ergo, non quidem vi pacti vitiosi, sed vi æstimabilitatis,

(a) L. V. Instit. Can. Tit. 41. in regulam juris 69. in malis promissis fidem non expedit observari. f. m. 681. & 682.

(b) Habetur hoc etiam G. un. pr. de desp. Impub. in 6.

(c) Certe Sanchez L. 2. Disp. 35. n. 2. & Disp. 36. n. 3. & 4. Angelicus, Soto cum communi id non admittunt. (d) L. 6. ff. qui satisfacere cogi.

(e) Videatur tractatus de Pactis laudatus supra.

tatis; qua ferrum, pannus, seu corium auctum est, solutio debetur, ut ne alter absque titulo sibi hæc artefacta appropriet. Quibus rite expensis, a nostra decisione nequaquam videtur abstrahendum, aut in oppositam sententiam inclinandum, sed mirari possumus cum allegato supra Jureconsulto, quod tam Theologi quam Jureconsulti turmatim in oppositam sententiam concedant (a).

S. II.

S. 2.

Modi acquirendæ proprietatis derivativi.

Quæritur III. Quid de modis acquirendi dominiæ derivativis, maxime qui consistunt in lege, & præcipuis de successione ab intestato memorabile, spectato naturæ jure, ac Gentium?

R. I. Translatio dominiæ per legem alia est mortis causa, alia inter vivos: illa fit per successionem ab intestato, & suo modo etiam per testamentariam voluntatem; hæc per contractus, de quibus supra, vel per usucapionem, atque præscriptionem, de quibus hoc loco, in quantum satis ad scopum propositum.

R. II. Translatio dominiæ, mortis causa, quæ fit per successionem ab intestato nil participat de positivo jure naturæ*. Ratio est: quia spectato jure naturæ, translatio dominiæ fieri nequit, nisi dominio existente: atqui post mortem Domini dominium ejus amplius non extat, eo quod mors omnia jura solvat: ergo translatio dominiæ, spectato jure naturæ, fieri nequit. Unde successio ab intestato, simpliciter loquendo, habetur a jure Gentium; quo ad modum fluit a jure civili: Ratio prioris est: quia ejusmodi successionem exigit felicitas publica, ne bona relicta maneant incerta, litibusque exposita. Ratio posterioris est: quia modus successionis non tam spectat felicitatem Gentium publicam quam privatam cujusvis reipublicæ, sive dein ipsa, sive consanguinei, sive agnati succedant, quorum successio communiter est recepta, utpote fundata in voluntate decedentium præsumpta, & amore naturali regulariter indicante defunctos dominium transferre voluisse potius in illos, quos maxime amaverint; amasse autem maxime præsumuntur eos, qui sanguine proximius erant conjuncti: quippe quod & ordini naturæ, & communi hominum affectui maxime consentaneum fit. Sed cum hi vel descendentes sint, vel ascendentes, vel collaterales, primo quidem ad descendentes, postea ad ascendentes; denique ad collaterales successionem devolvendam ipso usu inducere Gentes, & velut legitimam passim recepere, etsi legibus positivis hæc succedendi ratio specialius certiusque definita sit.

R. III. Translatio dominiæ per ultimam voluntatem, quam testamentariam appellant, uti hic accipitur, ** est declaratio voluntatis justa de dispositione bonorum, ac institutione hæredum, in quos quis post mortem sua translata cupit, salvo tamen in vivis dominio. Hæc declaratio ultimæ voluntatis neque in se, neque quoad valorem, seu efficaciam, fluit a jure naturæ, vel Gentium, nisi mere negativo. Non in se: quia nemo obligatus est, ne quidem in conscientia, per se loquendo, ad ejusmodi ultimam voluntatem, cum sufficere possit ad finem, a jure Gentium intentum, successio ab intestato. Per accidens tamen, auctore Laymanno, obligatio quædam oriri posset ad exonerandam conscientiam

Tomo II.

G

tiam

De modis
acquirendæ
proprietatis
derivativis.
Modi
transferen-
dæ proprie-
tatis
Per legem;

Per Successionem ab
intestato;

Voluntas
ultima seu
testamentaria.

(a) In cit. tract. de pactis f. m. 552.

* Inde colliges minus curate dicta a Fridovico Ludovici in doctr. J. N. c. 6. §. 24. Quo ad successionem ab intestato, jus naturæ præcipit, ne is in possessione hereditatis turbetur, cui defunctus bona sua probabiliter addicere voluit: cuiusmodi autem illa relinquere volueris, hoc ex doctrina de interpretatione habiendum. Item Virriarii in Instit. J. N. & G. L. 2. c. 7. Q. 6. & 7. ubi expletionem juris, & successionem ex naturæ jure derivat: illud per figmentum, hoc per errorem.

** Abstrahendo a differentiis inter codicillos, legata, testaments scripta & nuncupativa, que hæc non spectant.

tiam circa debita; ad præcavendas lites, discordias, detrimenta tertii, aliaque incommoda prævisa. Quo ad valorem jus naturæ, etiam posito rerum dominio, nihil positive disponit. Cum enim dominium testatoris ad usque mortem perseveret, & per mortem absolute expiret, translatio domini amplius fieri nequit, ut supra dictum. Unde est, quod bona defunctorum, ex natura rei, forent vacantia, & veluti derelicta, nisi lex ultima voluntati moralem perseverantiam daret, eique sua autoritate assisteret. Sed neque efficacia hujus ultimæ voluntatis habetur a jure Gentium positivo, sed a jure mere civili. Ratio prioris est: Quia testamentaria dispositio proxime non spectat bonum, ac felicitatem Gentium, qua talium, cui sufficit successio ab intestato; sed per se ac principaliter spectant bonum ac favorem testatorum, quorum interest testatos potius, quam intestatos decedere: ergo jus Gentium dispositionem relinquit juri civili. Ratio posterioris fluit ex dictis.

Opponi solita, non videtur satis efficacia.

R. IV. Quæ nonnulli in oppositum movent, inefficacia sunt.

Opponunt 1. Voluntatis testamentariæ ratio apud pleraque Gentes moraliores, longævo usu invaluit: ergo est juris Gentium.

R. D. A. Longævo usu invaluit, inducente obligationem, a Gentium jure profectam, sic ut abrogari, ac mutari non possit a quavis Gente privata. N. A. Inducente observantiam, non nisi civili jure firmatam. C. A. Et D. Ergo est juris Gentium proprie talis. N. C. Improprie dicti C. C. Testamenta olim non nisi apud Græcos & Romanos in usu fuisse Romani facti memorant, immo & hodie in Galliis testari extero, regulariter haud induleum ferunt, quin violati juris Gentium arguatur Gallica Natio. *

Opponunt 2. Etsi ultima voluntas per mortem expiret physice, manet tamen moraliter satis connexa cum subsecuta acceptatione hæredis: ergo, supposita rerum proprietate, efficacia fluit ex natura rei, seu ex ipso jure domini, ultra facta se extendentis. A. clarescit in casu, quo fit dispositio inter vivos, executione tamen in tempus mortis dilata, vel sub onere, post mortem implendo, ratione erigendi monumenti, partis solvendæ descendentibus donationis, post mortem effectum sortituræ &c. Jam sic. In ejusmodi casu voluntatis declaratio, etsi physice transierit, non retractata tamen, perseverat moraliter, & licet per mortem positive quidem non confirmetur, revocabilis tamen esse desinit, habetque efficaciam in effectum post mortem, sic ut etiam descendentibus, necdum natis, acquiratur jus &c. ergo a fortiori, ultima voluntas, majoris efficaciam merito habenda, perseverat moraliter in ordine ad valorem, dispositioni suæ tribuendum.

R. D. A. Ultima voluntas manet moraliter, hoc est, in æstimatione humana; & fictione juris positivi, eidem efficaciam tribuentis. C. A. Manet moraliter, hoc est, in reali dominio eidem per se valorem præstante. N. A. Et C. Cum dispositione inter vivos negatur paritas: nam per hanc vere transfertur dominium, & jus hæredi fit in diem, quæ revocari non potest, quæritum, etsi usus domini, ad vitæ terminum sit reservatus. Cæteræ dispositiones tenent, vel ratione pacti, inter vivos completi, semperque stringentis jure naturæ quo ad obligatum; vel ex favore juris positivi.

Oppones 3. Non est opus fictione juris positivi ad perseverantiam ultimæ voluntæ-

* Unde non probatur Thomæsius, cum ait Jurisp. Div. L. 2. c. 10. n. 164. Nam & illud in qualescunque mortalitatis solatium, si non apud omnes, certe apud plerisque suis receptum (: nisi forsan per vi receptum jus Gentium more negativum intelligat:) ut quis vivus sua bona transferre possit in eventum mortis in eum, quem maxima amaret. Inde in curis secundis L. 2. c. 10. n. 11. errorem correxit, asserens testamenta esse juris more civilis: sed, more suo, mox accumulavit novos errores, ad quæstionem, an expeditas Reipublicæ testamenta introducere: ubi contra Puffendorffium reponit paucis: expedit avaritia Advocatorum & Judicum, expedit Clero Pontificio, cuius præcipuus acquirendi modus fuit. Addit, se in disert. speciali probasse, testamenti fictionem esse Reipublicæ noxiam. Facies deponat ad hujus senforis logos omnis Jurisprudencia civilis.

luntatis moralem; nam, dari entia moralia jure natura, patet in dominio & obligatione: non enim, quod res hæc mea sit, aut Titius mihi obligatus, ex physica mutua connexione, sed ex humana æstimatione, in præcedente facto fundata, proficiscitur. Dari perseverantiam moralem, naturæ jure fundatam, patet ex dispositione inter viros, actu illo voluntatis non nisi moraliter perseverante; immo donatio facta per epistolam etiam, me dormiente, per alterius acceptationem compleri potest.

R. D. Dantur entia moralia, & perseverantia quædam moralis, naturæ jure, siquidem sint fundata in facto reali, nec revocato. C. Si non sint fundata in nullo facto reali, sed mera hominum fictione. N. Moralis perseverantia ultimæ voluntatis fundari nequit in actu, seu facto præterito, transfereute dominium pro tunc, seu pro vitæ tempore, uti est in confesso; nec in facto præterito transfereute dominium pro nunc, seu pro instanti mortis, ubi nullum amplius dominium, ut adeo nulla sit paritas ad instantias allatas.

Opponunt 4. Falsum est, quod mors omnia jura solvat, faciatque bona veluti derelicta, uti patet 1. In bonis famæ, quorum jus manet defuncto, paritque obligationem restitutionis. 2. In debitis, per mortem Titii non extinctis, sic ut creditori remaneat jus naturale in bona defuncti. Jam sic: in hoc casu bona, saltem moraliter, censentur etiamnum esse defuncti in ordine ad præstandam eorum solutionem: ergo etiam, per ultimam voluntatem, sic possunt esse affecta moraliter, ut inimpedibiliter transeant ad hæredem, ea acceptantem.

R. D. Falsum est, quod mors omnia jura solvat, quo ad bona fortunæ; homini propria, & per mortem auferibilia. N. Quo ad bona famæ, immortalis animæ propria, neque morte ablata. C. A. Et N. C. Ad alterum D. Creditori manet jus naturale in bona defuncti, quasi defuncto etiamnum propria. N. In bona; ut a defuncto cum onere relicta, & ad quemcunque sic transeuntia. C. Unde negatur suppositum, quod fortunæ relicta, saltem spectato jure dominii, & ex natura rei, possint quodammodo dici propria defuncto, ut adeo illatio nulla fieri possit ad voluntatem ultimam, quasi per se, saltem moraliter bona transfereutem.

Opponunt 5. Interest societatis humanæ, ne bona post mortem relicta fiant quasi derelicta, seu communia, litibusque exposita, ob quas necessaria fuit prima rerum divisio: ergo modus hinc præveniendi incommodis est juris naturalis: atqui non est modus rationi conformior, quam dispositio per ultimam voluntatem: hac enim sublata, homines passim forent negligentes in conservandis suis bonis, minusque difficiles in dissipandis; cum crederent, fore, ut vel contra vel præter voluntatem suam, aliis ea obtingerent *

R. Hoc interest sicuti non probat necessitatem absolutam divisionis bonorum; ita multo minus evincit ejusmodi modum dispositionis ultimæ, quo ad bona simpliciter necessarium, & licet probaretur aliqualis necessitas, cum ea potius sit privata, quam publica, ne quidem jus Gentium arguit, ut supra diximus. Unde D. min. subs. Atqui non est modus rationi conformior, quam dispositio ultima, sic ut stabilietur jure natura vel Gentium N. Sic ut fundetur jure civili. C. Etiam ultima voluntas non caret suis sæpe incommodis, præjudiciis, fraudibus, quibus, ut præcaveretur per solemnitates, & cautelas juris positivi, necesse fuit.

Opponunt 6. Eveniunt casus, satis frequentes, in quibus, ratione ultimæ voluntatis, in jure civili pro testamentis nullum, vel anceps præsidium v. g. si quod testamentum, ut sæpe fit, sit imperfectum, hoc est, vel debitis solemnitatibus.

* Clariss. P. Bockhous L. infra cit. f. m. 337. existimat, ex hac ratione liquere, in societate hominum facultatem testamentariam prorsus esse necessariam, nec proin promissis omnibus adimi posse.

bus destitutum; vel saltem ad omnes juris apices non exactum: ergo, ne frustrentur crebro ultimæ voluntates *cum hæredum præjudicio*, opus est alio titulo, nempe jure naturali. C. P. In hisce casibus hæredi jus civile non assistit, siue adire velit, siue jam adierit hæreditatem, multo minus jus Gentium: ergo si nec ex jure naturali suppetit titulus ad rem, vel in re, hæres est destitutus omni titulo justo, tenebiturque manifestare defectum testamenti, & hæreditatem cedere succedentibus ab intestato, id quod videtur nimis durum, & contra praxim etiam timoratorum. Sed

R. D. A. Eveniunt ejusmodi casus, *per se loquendo*, defectu juris naturalis hæc præjudicia causante. N. A. Eveniunt *per accidens*, testatorum incuria hæc præjudicia causante. C. A. Et N. Suppositum, quod jus naturale; ordinatum solummodo ad felicitatem, humano Geni *simpliciter necessariam*, respicere debeat *casus privatos*, & *per accidens* emergentes, testatorum vel hæredum incuria suis commodis ex civili jure ultro obstante. Certe jus naturale *communi bono per se* sufficienter præcavet per pacta, dispositiones, atque donationes inter vivos, *mortis causa factas*, * quod si quis extendere velit etiam ad testamentarias voluntates, casusque *per accidens* inde fluentes, næ is immensa legum naturalium mole Genus humanum obruet, id quod inconueniens esse alibi sat declaravimus (a).

Ad primam illationem eadem est responsio: cum enim hoc præjudicium hæredum eveniat *mere per accidens*, scilicet ex neglectu juris civilis per testatorum, vel etiam hæredum incuriam; insuperhabito horum bono privato, jus Gentium satis curat *bonum commune*, ne bona sint quasi derelicta; assistendo hæredibus ab intestato, ita ut ad bonum publicum nullatenus opus sit jure naturali. Atque hoc ipsum juxta Adversarios verum est, siquidem ejusmodi testamenta deducantur ad forum contentiosum, cum neque tunc hæredibus suffragari possit *titulus ex jure naturali*, quem adferunt, sed cum eorum præjudicio jus Gentium bona attribuat succedentibus ab intestato. Quo ad alteram probationem *tota difficultas* videtur recidere ad hoc, quod *in casu adeunda vel adita hæreditatis ex testamento imperfecto, neque deducto ad forum judiciale*, hæredes obligarentur in conscientia, *per defectum justitituli*, ultro relinquere hæreditatem successoribus ab intestato, quod videtur *durum etiam pro conscientia timoratis*. Sed ad hoc R. 1. Ejusmodi casum esse *satis rarum in praxi*, cum testamenta, præcipue si adsint successores ab intestato, *ordinarie cognosci*. & legitimari a Magistratu debeant, ut adeo videretur *durum*, jus naturale, quod non spectat *nisi bonum humano Geni absolute debitum, ac necessarium*, ad talem casum *privatum, per accidens* emergentem, nec nisi ex incuria propria hæredibus *præjudiciosum*, extendere, uti jam diximus, & *velut juris naturalis indoli penitus adversum*, in prima parte argumentis pluribus ostendimus. Sed quia *ob aliquorum scrupulos* hæc instantia meretur *solidius* dissolvi, R. 2. In tali casu nullam apparere solidam difficultatem. Nam, *abstrahendo a principiis Probabilissimi reflexis, timorata conscientia facile applicandis*, cum per nostram sententiam, etc.

* Hanc in rem non male differit Puffendorfius L. 4. de J. N. & G. c. 10. §. 5. saltem, ut apparet, & a nobis exponi potest, cum ait: Cæterum uti nemo facile adseruerit, *juri natura repugnare*, ut quis possit de rebus suis disponere eo tempore, quo Dominus est, & effectum conferre in tempus, quo futurus Dominus non sit (intellige efficacia juri civili relicta) ita ut hoc *ex domini natura*, necessaria aliqua ratione resultet, haud quidquam apparet. Equidem hoc *ex natura domini* fuit, ut quis vivus in rem suam alicui vivo jus conferat, quod non extingatur, extincto licet eo, qui illud constituit, quippe cum illud jus in vivente altero hæreat. Nam cum *efficiens, & effectum* sint entia separata, illo extincto, hoc non statim extingui necessum est, adeoque uti quis rem suam vivus plene in alterum potest transferre, cujus dominium hic non amittit mortuo eo, abs quo idem fuit acceptum; ita nil impedit, quo minus quis dominium rei suæ in alium transferre possit, *recepto tamen sibi certo in eam rem jure*, quo ad in vivis fuerit. Ita illa.

(a) P. 1. Tit. 2. l. 634. & passim per decursum.

etsi notabiliter (ut judicamus) probabiliorem, oppositæ opinionis probabilitatem veram velimus nequiquam elisam, abstrahendo, inquam, a talibus principiis, etiam in nostris principiis directis, suppetit titulus justus retinendæ hæreditatis in ejusmodi casu testamenti imperfecti, saltem in foro conscientie, & ante sententiam judicis. Siquidem cum Lessio, & teste Joanne Christophoro Schambogen (a) cum communi Theologorum, tenemus, solemnitates, ac sic dictos apices, testamentis perfectis a civili jure inductos, non esse de testamenti forma substantiali, sed solummodo de probatoria, adeoque si aliunde constat de voluntate absoluta testatoris defuncti, eidem hæres in conscientia accommodare quo ad onerosa se debeat, adeoque & quo ad favorabilia accommodare se possit, titulo justo suppetente vel ex jure civili, quod ante sententiam Judicis, in tali casu, assistit testamento imperfecto, vel saltem titulo honestatis, & debiti cujusdam moralis, uti ipse fatetur Covarruvias, etsi hac ex parte contrarius. Inter rationes alias assignatur, & hæc, quod solemnitates testamentariæ sint ad vitandas solummodo fraudes requisitæ, §. 4. h. t. quæ, si de testatoris voluntate certa constat, cessant saltem ante sententiam Judicis. Item: quod hæredes ab intestato hæreditatem habere debeant, provenit ex tacita & præsumpta defuncti voluntate: atqui hæc præsumptio, adveniente veritate, si de alia voluntate constat, cessat saltem ante sententiam Judicis (b).

Unde non satisfacit Grotius (c), cum ait: dato dominio testamentum, quo ad substantiam, est juris naturalis; quo ad formam juris civilis: cui pridem dubia, nec immerito, movit Puffendorsius (d). Grotii partes tenent plures cum Baclero (e); ex RR. Clariss. PP. Schmier & Bocken (f), qui superaddit & hanc quoque rationem. Quod testamentaria facultas in lege duodecim tabularum, omnium prima, non sit inducta, sed confirmata, supponendo eam ex jure anteriore, utique naturali. Immo cur non immediatius ex jure Gentium? Sed lex duodecim tabularum prima haud fuit ex positivis, sed prima ex publica forsitan solemnitate promulgationis, de qua constat. Rursus ait quod eadem facultas per Constantinum deducatur ex ratione naturali (g). Sit: etiam jus positivum, ratione naturali, non destituitur: & licet æquitas naturalis firmet voluntatem translati domini inter vivos, speciali tamen favore firmare nequit ultimam voluntatem, quia dominio destitutam, ut adeo neque jus natura conditionatum (siquidem supponatur*) evinci possit, quod nempe stringat, donec jure positivo pro rerum exigentia, hoc, illorum casu fuerit constitutum.

Quæritur IV. Quid tenendum de altero modo, acquirendi domini derivativo, scilicet per legem præscriptionis, respectu juris natura ac Gentium?

R. I. Etsi usucapio & præscriptio non raro Authoribus idem sonent, utramque tamen recte distinguit Puffendorsius, ideo hic nominatus, quod contra illum hic, uti & alibi, specialius agamus (h), dum ait: usucapio dicitur, dum res usu, aut diuturna possessione capitur, atque acquiritur: exceptio autem, qua prior Dominus, post usucapionem completam, a possessore repellitur, præscriptio

per præ-
scriptionem.

Tom. II.

G 3

appel-

(a) In instit. Juris L. 2. tit. 10. f. m. 300. edit. A. 1727.

(b) Videri potest Schambogen l. c. a. f. 298.

(c) L. 2. de J. B. & P. c. 6. n. 14.

(d) L. 4. de J. N. & G. c. 10. §. 4. f. m. 576.

(e) In notis ad Grotium L. c.

(f) Commentar. in jus Can. T. 2. L. 3. Tit. 26. §. 1. f. m. 339.

(g) L. 1. Cod. de SS. Eccles. Nihil est, quod magis hominibus debeat, quam ut suprema voluntas, post quod aliud velle non possint, liber sit stylus, & licitum, quod iterum non reddat arbitrium.

* Nam f. 337. ait Author: Juri naturali, minimum permissivo, ante juris humani concessionem, ultimas voluntates adscribi posse, qua in re non refragatur, eo tamen sensu, quod jus natura permittat, ut ultimæ voluntates efficaciam a jure humano accipiant.

(h) De J. N. L. 4. c. 12. §. 2.

appellatur, nihilque aliud est, quam *modus acquirendi, quo jus, vel liberatio- nem a jure, temporis privilegio, nanciscimur*. Difficultatis cardo in eo vertitur, an solo jure civili, an jure Gentium, vel etiam Naturæ nitatur? Circa quod

Que quo ad formam modernam juris more civilis;

R. II. Titulus usucapionis, atque præscriptionis, *quo ad presentem formam in specie, est juris mere civilis*. Patet: nam determinatio quantitatis in tempore, qualitatis in bona fide &c. aliam originem habere nequit, nisi civilem; jure naturali, vel Gentium ejusmodi minutias non attendente.

Quo ad originem atque substantiam non est juris naturalis,

R. III. Titulus usucapionis, atque præscriptionis in genere, seu quo ad originem & substantiam, non est juris naturalis, nisi mere negativi. Ratio est: Quia, uti ipsa rerum proprietas, ita & modus acquirendæ, seu transferendæ proprietatis, determinate per præscriptionem, nec positive exigitur, nec etiam positive repugnat amori, societati humanæ naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, eidem propriam, absolute necessario. Siquidem ad hunc finem, simpliciter spectatum, etiam supposita rerum divisione, perinde est, five per modum occupationis rei derelictæ, five per modum præscriptionis, five per aliam acquiri, atque transferri dominium queat, quæ omnia jus naturæ; tanquam juri Gentium, ac positivo propria, commodiusque disponenda relinquit. Unde, cum alibi diximus (a), præscriptionem esse *juris naturæ*, in sensu eorum vulgari locuti sumus, qui jus naturæ, *secundarium*, ut appellane, cum jure Gentium confundunt.

Sed Gentium.

R. IV. Idem titulus, quo ad originem & substantiam spectatus, & præcisus a certis temporum punctis, probabilius est juris Gentium.

P. Assertum I. Juris Gentium, proprie talis, esse dicitur, quod fluit ex ordinatione rationis, longævo Populorum usu, Deoque societatis humanae gubernatore firmata, ad communem Gentium felicitatem: tale quid est titulus usucapionis, atque præscriptionis: ergo est juris Gentium, proprie talis. Min. P. Sine hoc titulo, inter liberas Gentes, respectu ditionum, quas possident, nulla haberetur sat segura proprietas stabillisque possessio; pax & quies Reipublicæ diu, vel semper conservari haud posset; adeoque, incertis dominiis, nullus litium, bellorumque finis foret: ergo hic titulus, juris Gentium, sit oportet. Ant. Patet: nam ad securam possessionem ditionum sæpe alius titulus, repellendis prætensionibus sufficiens, proferri nequit: non titulus belli, cujus plerumque iustitia dubia; non occupatio ex derelictione solum præsumpta; non pacta, transactiones, donationes &c. quarum valor sæpe incertus, monumenta non satis authentica, immo injuria temporum communiter jam consumpta &c. Sic constat, plurima Regna & ditiones, quæ olim Imperio Romano-Germanico erant certo subjecta, hodie avulsa, nullo alio titulo, saltem certo suppetente, nisi quem affert Didacus Saavedra (b): pro omnibus, quotquot sunt, Regnis, hodie communi Populi consensu, immemorialis possessio militat. Rationem addit: Toto Orbe penitus exulare deberet pax, si, coram tribunali temporis, Regna atque dominia legitimum, quo nituntur, titulum non reddidissent. Vix enim Gens ulla, quæ a se ipsa acceperit supremam potestatem, illamque ab alia potentiore mutuata non sit, poterit reperiri. Unde Ludovicus Gonzaga opposuit Henrico, Gallia Regi (c): Principes, si rogentur, quo titulo tot Provincias possideant, aliud, quod respondeant, non habere, quam eas antea a Parentibus accepisse; & si lex sit, ut Principes, quæ a Majoribus usurpata possident, restituere teneantur, ad summas angustias plerosque, qui nunc late regnant, redactam iri. Unde jam dudum Jephthe jus Israelitarum contra Ammonitas in certas terras ex possessione, adeoque temporis longissimi præscriptione, defendit. Unde, cum elapso sæculo per

(a) in Coll. Hist. P. VIII. Q. 12.

(b) Apud Achellium de præscript. immem. c. 1. Th. 15.

(c) In præfat. ad coronam Gothicam.

per famosas cameras reunionum (a) Gallia multas ditiones *Alfaticas* sibi iure avito debitas, conquireret, non aliud scutum opposuere Imperii Status, nisi *titulum præscriptionis*, dicentes: *iniquum fore, Status immemoriali, & plurium sæculorum possessioni innixos, ad editionem titulorum suorum, contra omnia jura, cogere; hoc enim modo totius Orbis possessiones & rerum dominia incerta reddi* (b). Sic, cum fluente etiamnum sæculo ditiones quædam Apostolicæ sedis, velut Imperio male ereptæ, impeterentur, Purpurati in *præcipuum titulum, longam possessionem, diuturnitatem temporis* (c); adeoque *titulum præscriptionis, jure Gentium stabilitum, opposuere; quem in sensum jam prius rectissime scripsit G. Bellarminus* (d): *Etiamsi nihil* (donationum scilicet *Cæsarearum respectu ditionum Apostolicæ sedis) extaret, abunde sufficeret obtingentorum annorum præscriptio. Nam etiam Regna, & Imperia, per latrocinium acquisita, tandem longo tempore fiunt legitima. Alioquin enim, quo jure Julius Cæsar occupavit Romanum Imperium? Et tamen, tempore Tiberii ait Christus: reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari. Quo jure Franci Galiam, Saxones Britanniam, Gothi Hispaniam invaserunt? Et tamen hoc tempore Regna, ab illis constituta, quis illegitima diceret?*

P. *Assertum 2.* Quod ab antiquo receptum fuit per plerasque Gentes; velut legitimum, rationi conforme, & necessitate exigente inductum, illud recte censetur esse *juris Gentium*, præcipue, si quæ opponi solent, velut minus efficacia, facile solvi possint: Atqui ditionum translatio, *titulo præscriptionis* innixa, est recepti juris apud Populos. *Min.* colligitur partim ex sensu Gentium supra allato, quem firmant cum *Suarezio* (e) non contemnendi Scriptores, quos allegat *Clariss. P. Schmier* (f), partim ex dissolutione replicarum.

R. V. *Qua nostro asserto opponi solent, inefficacia sunt.*

Replicant 1. Per *præscriptionem, Gentium jure fundatam*, tantum abest, ut obtineatur *finis intentus*, hoc est, *bonum Regnorum*, in tranquillitate publica, securaque ditionum proprietate situm, ut potius *malum publicum*, per plures dissensiones, ac lites, oriretur: ergo ruit nostrum fundamentum. A. P. Jus Gentium nec *tempus*, nec *possessionem*, nec *titulum*, aliaque ad præscriptionem requisita, determinat; determinatio civilis per Gentes liberæ non attenditur; arbitrium Prudentum iret in tot sententias, quot capita, &, etsi uniforme foret, liberæ Gentes haud necessario stringeret: ergo, *incerto titulo præscriptionis*, incerta manerent dominia infestationi, litibusque obnoxia, potiusque intentum oppositum mali publici evinceret.

R. N. A. Ad P. Jus Gentium nec determinat tempus, nec alia *juxta præsentem formam & usum*, a jure civili requisita. C. Nec determinat tempus, nec alia, ad formam & usum *Gentium communem* necessaria. N. A. Et suppositum, quod hic *præscriptionis* vocabulo utamur in sensu civili, communiter usitato, *pro acquisitione domini, vel juris alieni, extinctione per continuationem possessionis tempore ac modo, a lege civili definito* (g): sed hoc vocabulum sumimus *pro modo acquirendi domini, quo jus, vel liberatio a jure, temporis privilegio, in genere loquendo, obtineri potest.* Et in hoc sensu *jus Gentium* determinat *tempus immemorabile*, cuius notum: pro titulo *possessionem bonæ fidei*, utpote in rei derelictione tacita, vel præsumpta fundatam: quod requisitum *bonæ fidei*, jure Gentium satis constat, cum manifestum sit per se, nullam rem *mala fide* possideri.

G 4

Repli-

(a) Videantur Coll. Hist. P. II.

(b) Anno 1680. in comitiis *Ratisben.* apud *Londorpium* Tom. II. f. 81.

(c) In litteris datis a. 1708. 12. *Augusti.*

(d) L. 1. de Rom. Pont. c. 9.

(e) In defens. fidei Cath. L. 3. c. 2. n. 20. in S. de LL. l. 8. c. 34. n. 10.

(f) In Jurisp. publ. L. 2. c. 2. sect. 3. n. 126. f. m. 106.

(g) L. 3. ff. de usurp. & usucap.

Nil obstantibus oppositis momentis.

Replicant a. Vel titulus usucapionis & præscriptionis dicitur juris Gentium immediate, ut est in se: vel mediate, ut est fundatus in occupatione rei quasi derelictæ: prius est insufficientis ob defectum bonæ fidei; posterius superfluum, cum absque titulo præscriptionis, rei derelictio, ejusque præsumptio, Gentibus sufficiat ad finem intentum. Confirmatur. Per solum titulum derelictionis præsumptæ habetur pax, & tranquillitas publica; præcaveretur incertis dominiis, litibusque inter Gentes: ergo titulus præscriptionis haud necessarius.

A. P. Titulus derelictionis præsumptæ servit Gentibus, Principibusque supremis per modum exceptionis, quam bona fide opponere possunt in casu diuturnæ & pacificæ possessionis, hæc namque possessio facit, quod melior sit conditio possidentis, sic ut, stante dubio, re sic possessa spoliari nequeat, usquedum pars adversa idoneis argumentis ostendat, ditionem a se nunquam derelictam, vel abdicatam: ergo.

R. N. Min. Ad P. Dico: præscriptionem esse juris Gentium immediate in se, utpote medium necessarium ad bonorum & jurium certitudinem, pacemque inter Gentes conservandam. Et licet ex derelictione præsumpta supponatur bona fides, ad usucapionem requisita, per solam tamen præscriptionem, seu possessionem immemorabilem, jure Gentium, acquiritur dominium certum cum extinctione omnimoda alieni juris. Inde non male hac ex parte Puffendorfius (a): Nobis omnino videtur, usucapionem, prout abstrahit a punctis temporum, per leges civiles designatis, esse velut appendicem, & consuetarium dominiis rerum, adeoque, cum dominia introducerentur, id quoque pacis causa placuisse, ut qui aliquid, neque vi, neque clam, neque precario, suo nomine, possideret, tantisper Dominus præsumeretur, quo ad ab altero contrarium probaretur. Qui autem per longissimum temporis spatium, per quod nemo, mediocriter diligens, rem suam negligere creditur, quid bona fide possederit, suam petitem (præscriptionis jure) plane posset repellere, quia non citius rem suam vindicatam iverit. Ita ille.

Alterum membrum D. Absque titulo præscriptionis, rei derelictio, vere talis, sufficit ad finem, a Gentibus intentum, hoc est, ad pacem stabilem, ditionum dominia certa. C. Derelictio solum æquivalenter talis, seu tacita, atque præsumpta, N. A. Et C. Derelictio vere talis est, qua res proprie derelinquitur, sic ut, absque intercapedine longioris possessionis, ex jure naturali permissivo, Gentiumque formali, primo occupanti, proprietas certa acquiratur. Contra usucapio est, qua res occupatur bona fide, ob derelictionem præsumptam, cum jure tamen exceptionis in contrarium, sic ut præsumptio cedat veritati. Præscriptio est, qua res acquiritur, per derelictionem præsumptam usucapta, sic ut, titula quietæ possessionis, per immemorabile tempus continuatæ, rei dominium tam plenum acquiratur, ut etiam omnis exceptio repellatur. Sane sicut per occupationem rei, vere derelictæ, aliquis fit rei Dominus stabilis: ita per usucapionem rei, æquivalenter derelictæ, accedente temporis immemorialis possessione per præscriptionem, jure Gentium firmatam, aliquis, insuperhabita omni prætensione opposita evadit possessor certus & imperturbabilis: Unde

Ad confirmationem negatur suppositum, quod titulus derelictionis, mere præsumptæ, sufficiat absolute, ne dicam æque ac præscriptio, ad finem a Gentibus intentum, seu ad pacem publicam, certa que dominia inter Principes supremos. Siquidem ex confessione propria Adversariorum (b), et si huic derelictioni præsumptæ accedat possessio, quantumcumque diuturna, plus

(a) De J. N. & G. c. 12. §. 9. f. m. 615.

(b) Quos inter P. Ant. Soll. de præscrip. P. 2. c. 1. §. 3. f. m. 27.

plus non acquiritur, quam conditio melior possidentis, salvo jure excipientis, qui si reclamet, & protestetur contra possessionem idoneis argumentis, *presumptio veritati cedere deberet*. Immo etsi, per immemorialis temporis possessionem, magna foret *presumptio factæ derelictionis*, non tamen esset *presumptio juris de jure, seu exclusivæ contrariæ presumptionis*, adeoque jus possessionis certum non faceret. Unde non præciderentur lites, nec tranquillitas stabilis haberetur, sed per prætensiones annosas, immo & violenta remedia, dominia labefactari, & pax publica inter Gentes turbari posset.

Replicant 3. Præscriptio, & derelictio sunt tituli penitus diversi; hæc enim fundatur in voluntate propria, rem deserente, illa in lege rei dominium transferente; hæc locum non habet in ignorante, habet illa; hæc est modus amittendi, illa acquirendi dominii, hæc non exigit bonam fidem; exigit illa, & sic de aliis: ergo male confunduntur. Item, etsi pro bono Gentium publico expediens foret ejusmodi modus transferendi dominii, non sequitur, quod detur: nam nequit probari ejusmodi pactum mutuum inter Gentes: immo teste *Ferdinando Vasquio*, moratissimæ Gentes, quales *Hispana, Gallica, Austriaca &c.* præscriptiones contra se nullas agnoscunt: neque credibile est, eas admitturum Imperatorem *Sinarum, Turcarum, Persarum*, etsi jus Legatorum omnes recipiant, ac agnoscant.

R. Ad 1. Negando suppositum, quod hi duo tituli confundantur, nam *præscriptio, per derelictionem rei præsumptam*, non transfert dominium, sed acquirit, seu habet bonam fidem, ut per possessionem temporis immemorialis Gentium jure, dominium transferre possit. Immo quam maxime distinguimus utrumque titulum, dum derelictionem præsumptam, etiam accedente temporis longæva possessione, ut sufficientem, rejicimus, utpote non exclusivam contrariæ presumptionis: contra possessionem immemoriam, in derelictione præsumpta fundatam, præscriptionem dicimus, & ut exclusivam omnis contrariæ presumptionis adstruimus, ac dominii vere translativam, exigente Gentium necessitate, affirmamus. Unde & proprietates derelictionis præsumptæ & præscriptionis maneat quam maxime discretæ, etsi negemus, derelictionem præsumptam etiam malæ fidei possessori suffragari posse, uti ait *Clariss. Sigismundus Stapfius*: derelictio enim præsumpta hoc ipso, quia *conjectura probabilifundata, elidit malam, & inducit bonam fidem*. Nos igitur non ferit censura clarissimi hujus Authoris, dum ait: *adversæ sententiæ Patronos scientiarum vocabula male confundere, dum derelictionem præsumptam præscriptionem; modum amittendi dominii modum acquirendi dominii appellant*.

Ad 2. Nos pacta mutua pro jure Gentium non requirimus; usu longævo hunc titulum præscriptionis inductum a Gentibus, satis ostendimus supra. *Vasquius* ex suo principio, manifeste falso, quo negat alienationem ditionum omnem, consequenter etiam negat titulum præscriptionis, quem ut jure positivo inductum, bene rejiciunt allegatæ Nationes; ut jure Gentium fundatum, si repudiarent, æque repudiarent titulum, derelictioni præsumptæ innixum, quod adversarii utique non admittent.

Replicant 4. Etiam subsidio præscriptionis, jus magis certum haberi nequit, ac beneficio derelictionis præsumptæ: ergo fundamentum allatum non tenet. A. P. Præscriptio, quantumvis immemorialis, ut substitutum, essentialiter requirit bonam fidem, * quæ aliunde non habetur, quam

* *Thomasius* in secundis curiis L. 2. c. 10. n. 17. de bona fide rursus venditatio paradoxa: addendum, inquit, quod sententia juris canonici, de requisito bonæ fidei etiam in præscriptione longissimi temporis, etsi videatur prima fronte pia, revera tamen turbat tranquillitatem humani Generis, cui valde interest, lites quascunque aliquando finiri, & dominia rerum aliquando esse in certo. Facile tamen Historiæ Ecclesiasticæ gnaro patet, quem usum prætexta hæc pietas attulerit *Clementi Romano*, ut videlicet ejus ope potuerint vindicare omnia bona Ecclesiastica, quocumque modo alienata, & per immemoriam etiam tempus possessa, sub specie, quod possessores fuerint in mala fide, ut qui scire deberent, bona Ecclesiastica non posse alienari.

quam ex præsumptione immemorialis possessionis; Jam sic: hæc præsumptio bonæ fidei non est *juris de jure*, sed admittit exceptionem, æque ac præsumptio derelictionis, orta ex tempore longævo; ergo præscriptionis subsidio jus certius haberi nequit.

Confirmatur. Nostra sententia redderet *inutilem* atque *frustraneum* art. 10; Capitulationis Cæsareæ *Caroline*, quo sese obligat Imperator, ad recuperandas omnes ditiones, jam pridem injuste ab Imperio decerptas; atqui hoc dici nequit. *Maj.* patet; nam, cum ex decursu tanti temporis, saltem in successoribus præsumatur bona fides, hæc ditiones forent, jure Gentium, præscriptæ, nulla prætensione Imperio suppetente; ergo*.

¶. Negando suppositum, quod post possessionem, immemoriali tempore pacatam, non elidatur omnis exceptio, etiam *ratione bonæ fidei* facienda, quæ non tantum ex præsumptione rei derelictæ redderetur difficulter trahenda in dubium, sed *jure Gentium* fieret certa, extra omne dubium, ac controversiam posita, etsi fors postmodum mala aliqua fides, per quoddam tempus habita, demonstrari posset.

Ad confirmationem negatur, articulum fore frustraneum; nam in illo Imperator non obligat sese ad recuperanda per immemorialis temporis quietam possessionem dudum præscripta, sed ad recuperanda *injuste alienata*, quorum possessio, hoc ipso obstante articulo, quietata nunquam fuit, nec esse potuit.

Replicant 5. Communissima; gravissimaque autoritas tum TT. tum sacri, profanique juris interpretum, *unanimes calculo*, præscriptionis originem *juri civili* in acceptis ferunt; pro jure Gentium stant respective pauci (a), qui hanc questionem vel ex instituto non examinarunt, vel paucis absolverunt. Jam sic: quando agitur de obligatione juris Gentium, non recedendum a communi, immo a communissima: quia talis, tantaque autoritas, in re juridica, sententiam facit moraliter certam, neque credibile plerosque, immo fere omnes, jus Gentium ignorare: ergo nostra sententia, saltem ob autoritatem oppositam deferenda. Ita nonnemo ex Recentissimis (b).

¶. 1. Clariss. P. *Franciscus Schmier* (c) pro sua, nostraque sententia, allegat *communem fere sensum, & consensum Scriptorum*, e quibus ibidem præter *Suarezium* nostrum (d), producit non paucos: cui ergo ex oppositum restantibus commodanda fides? Nil definimus: id nobis compertum, ex nostræ sententiæ patronis eos, quos inspicere licuit, thesina hanc ex instituto, nec paucis adeo examinasse.

¶. 2. Nos quod spectat, autoritati, tanquam *argumento extrinseco*; & a posteriori, ut par est, deferimus; sed in materia juris naturæ, & Gentium non nisi in defectu *rationis intrinsecæ*, seu a priori: non enim Naturæ, Gentiumque jura, ex *judicio Authorum*, sed ex necessitate, & ratione intrinseca, definienda sunt: hæc autem hic minime deest, ut vidimus. Accedit, quod tota autoritas opposita nititur videatur minus conveniente supposito, puta *termino præscriptionis, civiliter intellecto*, cum continuo urgeant, quod jure Gentium, nec *tempus*, nec *titulus* determinetur, quæ in sensu, Gentium usui accommodato, determinata esse sat declaravimus.

Replicant 6. Præsumi nequit, Gentes liberas in diminutionem suæ libertatis, vel Reges ac Principes in præjudicium regni proprii in usufru-
pionis,

* Ita Clariss. *Sigismundus Stoppius* de J. N. & G. P. 2. c. un. §. 6. n. 6. f. m. 139.

(a) Quos inter Clariss. P. *Schmier*, & *Pichler*.

(b) P. Ant. Sall. S. J. l. c. f. m. 23.

(c) L. *supra* cit. n. 126. f. m. 103.

(d) In defens. fidei Cath. L. 3. c. 2. n. 20. ubi expresse ait, *Regna bona fide præscribi posse*, utique non jure civili, sed Gentium. Unde L. 8. de LL. c. 34. n. 10. solummodo supponit tanquam naturam, quod nulla præscriptio sit ex sola naturali lege, ut adeo jus Gentium aullatenus excludat.

pionis, vel præscriptionis titulos unquam consensisse: ergo saltem non fundantur in jure Gentium. A. P. Nemo præsumendus est, jus suum jactare, aut ulla temporis longævitate vere derelinquere voluisse: ergo &c.

R. D. A. Præsumi nequit, si tantum foret in diminutionem, ac præjudicium. C. A. Si etiam sit in emolumentum. N. A. & C. Sic iisdem titulis, longaque Imperantis patientia populus libertatem; Imperans possessionis suæ securitatem nancisci potest. Ad P. N. A. Nam præterquam quod, teste *Tiberio* (a), magna Imperia magna sint onera, certum est, & abdicationem libertatis penes Populum, & abdicationem potestatis, saltem cum Populi consensu, penes Principem esse. Jam sic: Qui per immemoriale tempus, nullo signo, actu externo, etsi potuerit, ac etiam debuerit, jus suum prosequitur, sufficienter declarasse creditur, quod animo, vere rem dereliquerit, omneque dominium abdicarit: ergo jus cedit alteri Domino. A. Patet; quia naturali præsumptione quis creditur voluisse id, quod sufficienter declaravit (b), & sufficienter declarasse; quod nolit id, cujus tanto tempore nullam significationem edidit. C. Pariter liquet: nam quod sufficienter declaratum, id pro jure habendum est, cum societatis humanæ ratio non patiat, actibus animi, sufficienter se declarantis, nullum esse effectum.

Replicant 7. Nequeunt determinari signa, quibus animus rem vere derelinentis sufficienter colligatur, etsi in ejusmodi derelictione præsumpta fundatam dixerimus præscriptionem.

R. N. A. Varia tam positiva, quam negativa proferunt Authores. *Nicolaus Hertius* assignat 1. Acquiescentiam tempore immemoriali, nulla unquam facta protestatione verbis vel factis, etsi fieri facile potuisset. 2. Nullam mentionem juris factam, etiam in pactis cum possessore altero initis: 3. Omissionem tituli, seu insignium, ditionis amissæ causa sibi competentium. 4. Titulum alteri datum appellando *Dominum regionis* absque restrictione. 5. Negata auxilia, cum ferri potuissent, & debuissent. *

Replicant 8. Si longa patientia Imperantis sufficit ad pariendam Populo libertatem, ut diximus, eodem jure vis & tyrannis, qua pleraque in suis exordiis parta fuere Imperia, sufficit ad recuperandam Populo libertatem: ergo subditis licebit pro libitu jugum excutere, & libertatem pristinam vindicare. A. Patet: nam nihil tam naturale, quam ut eodem vinculo dissolvi queant omnia, quo colligata sunt.

R. N. A. Quod *Wilhelmus Beckerus* recte dicit esse *thesin seditiosam*: Disparitatis ratio est, quia Imperia, etsi vi parta, ex tacito Populi assensu jus tandem firmum, atque robur accipiunt, adeo ut qui tale imperium obtinenti se opposuerit, pro rebelli habendus sit.

Replicant 9. Si præscriptio est *juris Gentium*, poterit præscribi a Principe contra libertatem Populi pro summa potestate: ergo pari jure præscribi a Populo poterit contra potestatem Principis summam pro libertate: sequela est falsa: ergo &c. *Min. P. a Grotio* 1. Quia subditus, utpote subditus, est *subjectum* incapax Majestatis. 2. Quia Majestas est *objectum* incapax præscriptionis, utpote extra commercium. 3. Quia adesse nequit *bona fides* in subditis, quales ignorare se nequeunt. 4. Quia adesse nequit *titulus*, Imperii translativus in præscribentes, utpote *conditione subditos*. 5. Quia jus nequit esse *causa efficiens* Imperiorum, utpote quæ nec auferre potest, nec tradere. 6. Quia deest *effectus*, puta plenum dominium, quod in Imperium dari negant AA. 7. Quia deest *finis*, certa possessio Regni, quam penes Principem esse, certum est.

R: C.

(a) Apud Tacitum L. 1. Annal. c. 1.

(c) LL. ab eo ff. de pactis. L. recusari ff. de acquir. vel amitt. heredit.

* Plura signa recenset Clariss. P. Schmpfer.

R. C. Sequelam ob rationes allatas supra. Nam constat, non unius Rei-publicæ usu, quod a regimine Monarchico sese sensim, tractuque temporis immemoriali, exemerint, translato, in Optimates vel Populum dominio, quibus litem movere, quid aliud esset, quam publicam pacem evertere, & bella suscitare? *Min. subs. Dist.* Sequela est Grotio falsa, consequenter ad ejus doctrinam. **N. Inconsequenter.** **C.** Ipsemet concedit, quod longa patientia Principis Populo sufficere possit ad pariendam libertatem ex derelictione Imperii præsumpta (a): cur ergo sufficere non possit ex præscriptione, saltem fundata in derelictione præsumpta? **P. D.** Et hæ exceptiones pugnant contra jus præscriptionis, consideratæ secundum jus civile Romanum. **C.** Consideratæ secundum Gentium. **N.** Unde ad 1. Saltem subditus, qui talis, seu ut definit esse subditus, est subjectum capax Majestatis. *Ad 2.* Majestas est objectum alienabile: ergo est præscribibile, saltem ex titulo derelictionis; neque est extra commercium quo ad modum. *Ad 3:* Haberi poterit bona fides; **V. G.** Si Rex deserat subditos, si negligat, Rectorem petenti non respondeat, auxilia ferre vel nolit, vel non valeat. *Ad 4.* Titulum suppediat præscriptio, fundata saltem in præsumpta derelictione Imperii, cujus, sic derelicti, sunt capaces subditi, ampliative sumpti, utpote existentes in possessione naturalis libertatis, ac jurium Majestatis, immemoriali tempore exereitæ. *Ad 5.* **D.** Jus civile nequit esse causa **C.** Jus Gentium, vel Divinum nequit esse causa, quo ad modum consequendi potestatem summam, atque Imperium. **N.** *Ad 6.* Si in Regnis, non patrimonialibus, seu successione, seu electione, acquisiti potest dominium plenum; acquiri pariter poterit præscriptio: quod si solummodo usus fructus, Doctorum calculo, obtinetur, id ipsum præstabit præscriptio, nec alius effectus requiretur. *Ad 7:* In casu præscriptionis longævæ contra Principem, certum non est, Potestatem summam esse penes ipsum, sed ipsa præscriptio eandem Populo reddit certam.

Ditiones & Regna sunt alienabilia, variis signis.

Quæritur V. An ditiones & Regna sint absolute alienabilia.

R. I. Affirmative. **P.** Ditiones & Regna Populis subjectis, titulo præscriptionis, jure Gentium fundato esse alienabilia, vidimus: jure belli, seu titulo emptionis, donationis, permutationis, cessionis, aliisque contractibus; a potestatem habente legitime factis, esse & Naturæ & Gentium jure alienabilia, demonstrat communis omnium Gentium usus, sensus atque consensus, rationibus oppositis nil evincitibus: ergo &c. Unde

R. II. Fundamenta, quibus nonnulli cum Ferdinando Vasquio (b) alienationem Regnorum ac ditionum cum populis subjectis absolute rejiciunt, non videri sat solida.

Dicunt I. Nulla alienatio, respectu ditionum; vel Regni, absque consensu Populi, competit Principi, teste Baldo (c): ergo &c. **A. P.** Quia dominii universalis jura non ad Regem, sed Regnum spectant: neque præsumi potest, translato dominio, concessa a Populo potestas, vel mutilandi Regni, vel alienandi ex toto.

R. D. A. In regno patrimoniali, vel respectu ditionum patrimonialium **N. A.** In regno non patrimoniali, quod lege vel electione populi defertur. **C. A.** In hoc siquidem Populus contra voluntatem haud tenetur aliis, quam quibus electione, vel successione collatum est imperium, obtemperare Authore Grotio.

Ad P. D. Jura dominii universalis ad Regnum spectant in Regno Democratico, Aristocratico, vel non mere Monarchico, sed Regni legibus circumscripto. **Tr.** In Regno herili vel etiam mere Monarchico, ubi a solius Principis arbitrio cun-

ca

(a) L. 2. de Jure belli c. 4. §. 14. n. 4.

(b) Illustr. Grontröv. 3. L. 1. c. 4. n. 5. Item c. 5. n. 5 & 4. Item L. 2. c. 51. n. 28. ubi negat alienabilitatem ditionum titulo præscriptionis.

(c) In C. Intell. extrav. de Jurejur.

ta dependent. N. Sic in Imperio Romano-Germanico alienationes ejusmodi, a tempore capitulationum, sunt restrictæ ad consensum Electorum (a), hodie ipsorum etiam Statuum (b): id quod *Hermes* extendit etiam ad alienationes modicas, ne aperiatur aditus ad majores; item ad alienationes conditionatas, & oppignorationes, propter periculum relutionis, qua deficiente evaderent in absolutas. Contra in Regnis, justo bello partis, vel irrestricta Populi deditioe traditis, plenoque proprietatis jure possessis, absoluta manet Regibus alienandi potestas. Sic *Darius* Regnum, bello partum, *Artaxerxi*; *Cyros* autem civitates legavit, *Justino* teste: sic *Salomon* viginti urbes, in terra *Gallilææ*, *Hiram* tradidit (c), & sic de aliis.

Dicunt 2. Juxta *Vasquium* regia potestas est mere in commodum subditorum, administraria Regni, protectoria subditorum, bonorumque tutoria (d): ergo, sicuti tutor privatus immobilia pupilli bona alienare nequit sine Magistratus decreto (e), ita nec publicus. A. quo ad 1. est *Angelici* (f): Regnum non est propter Regem, sed Rex propter Regnum &c. Quo ad 2. Quia probari nequit, homines amplius a sua libertate, quam hoc pacto protectionis & administrationis conclusa est, recedere voluisse.

R. D. A. Omnis Regia potestas est mere in commodum subditorum. N. A. Potestas restricta per electionis, & Regni leges, subd. Est primario in commodum subditorum. C. Est unice in commodum subditorum. * N. A. & C. Replica videtur niti illa thesi, probabilius falsa, quod *Majestas sit penes Regnum, non Regem*. Accedit, quod, præterquam *Vasquii* assertio juxta *Conringium* (g) sit Reipublicæ ac Majestati periculosa, negari haud possit, dari etiam imperia *herilia*, in quibus Imperantium salus per se, & primario, secundario, & non nisi per accidens subditorum utilitas, etiam absque injustitia, quæritur, prout idem *Conringius* ex *Aristotele* (h) conatur ostendere. ** Unde D. C. Ergo alienare nil potest Tutor publicus, si per reservata Regni, instar privati, sit præpeditus. G. Secus. N. C. Et suppositum, quod talis foret Rex, & non potius *Vasallus Regni*, destitutus Regia potestate, seu Majestate, id quod de titulari quodam, non vero Rege vel Imperatore, dici potest.

Dicunt 3. Saltem in Regnis non mere herilibus, sed in populi commodum principaliter ordinatis, hoc est, in Regnis, quæ electione vel successione deferuntur, permessa non est ejusmodi alienatio Regni, seu ditionum sine consensu populi, vel etiam partis alienandæ: ergo &c. A. P. Illud non permittitur Potestati summæ, quod præsumi nequit unquam esse a Populo concessum: atqui præsumi nequit concessa potestas alienandi Regni, ditionum, &c. Min. P. Omnis alienatio est Populo quam maxime noxia, teste *Vasquio*: ergo talis potestas præsumi nequit esse concessa.

R. D. A. Non est permessa sine consensu semper expresso. N. A. Sine consensu saltem tacito, vel interpretativo. Subd. Si nulla subsit necessitas, vel utilitas publica. C. Si subsit. N. A. & C. Distinctio supponit, cum *Grotio*, jus Regis, vel Regni in cives, ex primæ voluntate coeuntium in talenta *Reipublicam*, metiendum esse: hæc autem sicut præsumi nequit in privatum præcise

(a) Capit. Carol. V. art. 9. Leopoldi & Josephi 12. Ohne Wissen, Willen, und Fullassung gemeldeter Ober Fürsten Samtlich.

(b) Capit. Carol. VI. A. 10. Ohne Wissen, Willen, und Fullassen der Chur Fürsten, Fürsten, und Stände &c.

(c) L. 3. Regum c. 9. v. 11.

(d) L. 3. de Jure Reip.

(e) L. 1. c. de præced. Min. non alien.

(f) Vel alterius L. 2. de regim. Princ. c. 11.

(g) *Angelicus* ibidem ex *Aristotele*: Ille legitimus est Rex, qui principaliter subditorum bonum insendit.

(h) T. operum 3. f. m. 1021. n. 70. & T. 1. f. 267. n. 3.

(i) 1. Polit. 3. 4. & 5.

** Non dicimus, quod ejusmodi Regna mere monarchica, seu herilia sint ab Authore naturæ, seu jure naturæ possessiva, sed permissiva: nam immediate procedunt a jure Gentium; possessiva etiam a jure belli, de quo infra.

cise commodum fuisse intenta, ut videtur tenere *Gabelius* (a); sic etiam censeferi nequit, *omnimodo* Reipublicæ salutis fuisse obstricta, ut vult *Corryngius* (b): *suo modo* tamen Reipublicæ commodo publico suum privatum subordinasse, naturalis ratio suadet. Sicut ergo civis ob civitatis salutem deserere potest, non tamen invitus hosti tradi, sic pars Regni alienari atque abscindendi potest, non tamen invita subijci alterius potestati: Unde pars sic abscissa ab obligatione civili sui corporis erit soluta, & siquidem se defendere poterit contra potestatem alterius, poterit in libertate manere, aut novam civitatem erigere, ut recte observat *D. Staphius*. (c) Ad P. N. Illud suppositum *Vasquii*, quo statuit *omnem* alienationem esse populo noxiam, cum constet, non modo corpori salvando esse crebro pernecessariam, ac subin utilem; sed & alienatæ parti non semper incommodam, ac ingratham, uti exempla varia demonstrant.

Dicunt 4. Membrum corporis naturalis ob bonum totius abscindendi potest absolute, immo & destrui: ergo & regnum, seu Provincia Regni, quod est corpus morale, etiam invita, non tantum abscindendi, sed & alteri subijci poterit.

R. C. A. N. C. & paritatem: Disparitatem innuit *Vitriarius*, cum dicit (d): partes corporis moralis non ita sunt in suo corpore, ut partes corporis naturalis; hæ enim sine corporis vita vivere non possunt, & ideo in usum corporis recte abscinduntur: illæ sine suo corpore vivere interdum possunt, & est corpus voluntate contractum, ac propterea jus ejus in partes ex primæva voluntate metiendum est.!

Dicunt 5. Ex dictis videtur sequi ditionem nullam absolute esse alienabilem; hoc est contra assertum supra positum: ergo &c. *Maj. P.* Alienatio juxta leges (e) est actus, per quem transfertur dominium, requirens non modo mutuum contrahentium consensum, sed & ipsam extraditionem. Jam sic: juxta dicta pars alienata absque consensu hujus partis proprio extrahi nequit alteri Domino, sed restituitur potius, jure naturæ, primævæ libertati: ergo nequit absolute alienari.

R. N. A. Ad P. D. Alienatio juxta leges positivæ est actus requirens ipsam extraditionem. C. Juxta jus naturale. N. A. & C. Teste *Grotio* per sola pacta, naturali jure, transfertur dominium, & extrahitio est modus acquirendi, seu actus interveniens in transferendo dominio. Ad alterum *Tr. A. D. C.* Ergo ejusmodi dicitio nequit alienari absolute cum consensu eorum, qui alienantur, id quod ordinariè fit. N. C. Nequit alienari cum eorum dissensu, id quod est extraordinarium. *Subd.* Nequit alienari alienatione positivæ, physica, per extraditionem completa, atque strictissima, sic, ut habeatur jus in re, & ad rem. C. C. Nequit alienari alienatione quali negativæ, seu morali, hoc est, nequit per remissionem sui juris separari a corpore, alienatione minus stricta, sic ut alteri parti, saltem respectu corporis alienantis, tribuatur jus ad rem, a communitate penitus jam separatam. N. C. Videri potest *Puffendorfius* (f). In quæstione nominis loqui licet, ut lubet, in qua haud dubie verum, quod si per translationem dominiæ intelligatur quoque possessio physica, requiratur extrahitio.

Dicunt 6. Alienatio Regni, ditionum, &c. repugnat libertati naturali, & primævæ intentioni coeuntium in societatem civilem: ergo esse permessa nequit. A. P. Homines liberi reputantur extra commercium, & intentio coeuntium fuit exclusivæ separationis pro semper: ergo &c.

R. N. A.

(a) Tom. *Conringii* 1. f. m. 268. litt. B. quem uti & *Puffendorfius* at *Grotium* sequitur *Vitriarius* in instit. Juris Nat. & Gent. c. 6. n. 6. f. m. 145.

(b) L. c.

(c) De Majest. c. 3. §. 11.

(d) Inst. J. N. & G. c. 6. n. 7. f. m. 147.

(e) L. 1. c. de fundo dotis L. 67. ff. de contrahend. empt.

(f) De Juris Naturæ & Gentium L. 4. c. 9. n. 5. & seqq.

R. N. A. Ad P. D. Reputantur esse extra commercium, in quantum sunt liberi: C. In quantum libertate sua vel se abdicarunt, vel saltem ad alterius quoque commoda restrinxerunt. N. Sic nascimur liberi, spectato statu naturali, & tamen liberum nobis est, libertate nos abdicare, & alii in servitutem seu *naturalem*, seu *civilem*, committere: unde cives, etsi sint liberi *secundum se*, adeoque *extra commercium*, non tamen sunt liberi, in quantum, abdicata sponte libertate, alterius regimini, & totius corporis saluti, quodammodo se obligarunt. Unde sic obligati sicuti non sunt liberi, ita sunt in *humano commercio*; quamvis dum alienantur, proprie loquendo, non ipsi, sed potius *jus ipsos regendi* alienetur. Alterum etiam D. Intentione coentium fuit exclusiva separationis pro semper *absolute*. N. *Conditionate*, nisi necessitas vel utilitas publica totius, ad quem se *suo modo* obligarunt, aliud exigit.

Queritur IV. *Quenam, ex hactenus recensitis de origine dominii, fluunt in humanam societatem officia, Natura vel saltem Gentium jure firmata?*

Officia ad dominio acquisitione Auentia.

R. I. Officia, magis specialia, huc non spectant, universaliora sunt. 1. Quod dominio creaturarum non abutendum sit in contumeliam Creatoris, neque in præjudicium sui vel proximi. 2. Neminem in suo dominio esse turbandum. 3. Res inexhaustæ utilitatis, nec proprietati ulli subiectæ, inter primævam communionem esse relinquendas. 4. Quidquid nullius est, primo occupanti cedendum. 5. Rebus, alieno dominio subiectis, citra voluntatem Domini regulariter, & excepto summæ necessitatis casu, non utendum. 6. fidem in fœderibus, pactis, & contractibus servandam, & sic de aliis.

R. II. Tractant A catholici Moralistæ, quorum vestigia censurando persequimur, ut sunt *Grotii, Puffendorfi, Thomasi, Heineccii* &c. plura de rerum pretio, de contractibus, de modis, quibus solvuntur obligationes ex pactis, de interpretatione &c. quæ hic, pluribus e causis, prætermittimus. Illas inter est 1. Quod hisce in capitibus, non ea, quæ *juris naturæ & Gentium*, sed quæ *juris mere civilis* sunt, adducantur in medium, nos autem non nisi institutiones juris naturæ & Gentium profiteamur. 2. Quod A catholici Scriptores in iis, quæ juris civilis, sat emendati sint, ut adeo hic cesset scopi, nobis propositi, finis, qui est, Moralistas protestanticos a scoria repurgare, atque ad usum catholicum habiles reddere. 3. Quod, quæ juris civilis, hisce in materiis, in orthodoxis, in orthodoxis, Jureconsultis passim multa eruditione jam prostant, & cuius obvia sint.

I N S T R U C T I O III.

Instructio 3.

De Majestate.

De Majestate.

S. I.

S. I.

De origine, natura, ac proprietatibus Majestatis.

Queritur I. *Quid, quanam proprietates, & divisio Majestatis?*

Natura & origo Majestatis. Natura Majestatis.

R. I. Imperium summum, una voce, *Majestas* dicitur, estque, juxta *Stagyritam*, *summa in Civitatibus potestas* (a); *Oringensi* etiam *perpetua* (b); *Coccejo* *sacra*, *Deique vicaria potestas tuendi jura Civium atque Republicam*: *Arumæo* est *potestas in subditos summa, perpetua, legibusque soluta, salutis publicæ causa*.

(a) L. 3. Polit. c. 7.

(b) Disput. de Majestate, edita A. 1616.

causa. Clariss. P. Francisco Schmier definitur esse *facultas moralis*; ab omni superiore independens, civitatem gubernandi, sive actiones civium dirigendi ad communem & publicam salutem.

II. Exinde fluunt Majestatis variae proprietates. 1. *Libertas plena* quo ad externos: nam Principes summi, respectu equalium, sunt in statu libertatis naturalis, quo ad ea, quae jus naturae concernunt. 2. *Carentia superioris* in terris, non enim ullius directioni, judicio, coactioni, aut poenae sese subicere solent Principes summi, cum a solo Deo (abstrahendo a Principibus Christianis) dependere se asserant, quae subordinatio ordinis est altioris. An fiduciarus nexus derogat huic potestati summæ, non eadem est Authorum sententia. Sunt, qui affirmant cum Vitriario & aliis (a). *Ratio est*: quia Princeps Vasallus Domino directo fidelitatem jurat, ejus judicium in causis feudalibus agnoscit; in casu felonie feudis exiit &c. Sunt cum Grotio (b) & aliis, qui negant. *Ratio est*: quia solus titulus feudalis non fundat subjectionem, cum descendat ex pacto, neque per se obliget ad hominiam subjectionis, sed ad juramentum fidelitatis. Unde sicut in privatis non demit jus libertatis naturalis; ita nec in Principibus jus libertatis civilis, sic ut illi salva sit potestas summa, & irrestricta in cives & subditos. In casu felonie cognitio est restricta ad solas causas feudales, & est arbitrio, quam judicio, similior. Ita illi: res non caret difficultate, cui judicium nostrum non interponimus. An Capitulationes derogent Majestati Imperatoriae, fufe alibi disquisivimus, (c) & quia jus Imperii privatum tangunt, hic repetenda non ducimus. Illud sat contestatum, obligationem clientelarem, seu jus protectionis, nil officere potestati summæ, cum solummodo casum defensionis ex pacto superioritatem nullam respiciat*: uti alibi expressius evicimus contra Conringii, & aliorum Protestantium inania prorsus molimina, queis Romanos Pontifices, ditionesque Apostolicæ sedis, Imperatoribus, hoc titulo, impertinenter subicere adlaborant**. 3. Proprietas est exemptio a legibus positivis, non tamen Divinis, naturalibus, & quæ sunt Gentium. Unde Reges nequaquam exleges sunt, & licet positivis legibus sese exsolvere absolute possint, non tamen possunt pro libitu, postulante æquitate quadam naturali, ut suo exemplo, quod æquum justumque, promoveant. Possunt insuper Successores Antecessorum actus irritos facere, ac leges ab iis latas abrogare, absolute loquendo, quia Successores eadem potestate pollent; qua Antecessores: uti ergo summitatem potestatis non destruit, quod illi voluntatem suam mutare, ac statuta revocare queant, ita nec eandem tollit, quod Successores Antecessorum placita immutare queant, uti habet Grotius (d). 4. Juxta plerosque Majestati propria est perpetuitas, eo quod temporaria, non tam summa, quam vicaria, atque precaria dicenda sit. Refragantur tamen nonnulli cum Grotio (e), si modo potestas revocabilis non sit ad nutum. *Ratio est*: quod tempus, uti nec mensura jurium privatorum, ita nec publicorum statui debeat, rerumque moralium natura ex operationibus desumenda sit. Ejusmodi exemplum Majestatis admittit Vitriarius (f) in Regno fidei commissario, ea lege delato, ut, si fidei committentis fra-

tri,

(a) Instit. J. N. & G. L. I. c. 3. §. 54.

(b) L. I. c. 3. §. 23.

(c) In Coll. Hist. P. IV. Q. 3. f. 14.

* Ex recepto brocardico: Schutz, und Schirms Gerechtigkait gibt kein Obrigkeit.

** Videantur Coll. Hist. P. IX. per totum.

(d) L. I. c. 3. §. 7. n. 1.

(e) L. c. §. 11. n. 1.

(f) In Instit. J. N. & G. L. I. c. 3.

tri, aut agnato nascatur filius, ipsi restituat Regnum: eo quod tale Regnum, Regnique potestas possideatur, & administretur *nomine proprio*, & *independenter ab alio*: actus enim personæ regentis nullius censuræ obnoxii sunt, & ubi fit restitutio, non intercedit vis, aut coactio superioris, sed restringit sola fides, tacito saltem pacto firmata. Ita illi. Loquere, ut placet. 5. Sunt, qui *indivisibilitatem*, veluti proprietatem essentialem, Majestati attribuunt: id quod in sensu, Majestatis everfivo, & quo ad aliqua certa jura, quæ parem adstruerent, sat contestatum. *In alio tamen sensu*, & quo ad quædam jura, facientia statum Reipublicæ mixtum, cum jam supra oppositam thefin dederimus, non est, cur pluribus hic evagemur.

§. III. Dividitur potestas summa 1. *In absolutam & limitatam*. Illa nulla conventionem, aut conditionem restringitur, uti ista, saltem *quo ad usum & exercitium potestatis summæ*, qualem in Imperio Romano-Germanico vigere, prolixiore paraphrasi, alibi demonstravimus (a). 2. *In patrimonialem & non patrimonialem*: illa habetur pleno & absoluto jure proprietatis, non ista: exemplum prioris est in Regno acquisito jure belli, statu democratico &c. posterioris in Regno, per legem delato. 3. *In civilem & herilem*: illa *primario* tendit in utilitatem subditorum, hæc vero *primario*, etsi non *unice* in commodum Imperantis. 4. *In electivam & successivam*. 5. Denique juxta quosdam *in realem & personalem*; illa Imperio vel Regno, hæc Imperanti vel Regnanti competit, estque reali subordinata*: atque hanc divisionem *Lymnai* defendunt *ut indubitatum*; *Sigismundi Stapsii ut manifestum falsam* rejiciunt. Ratio prioris opinionis est: quod Populus, conferendo potestatem Personæ, utilitatis, salutisque suæ intuitu, *realem* sibi naturali ratione reservet, nec *personalem* velit, nisi *ministrans Majestatis realis*. Ratio posterioris est: Quod Majestas *personalis*, subordinata reali, *chymica* sit, quia *summa*, & non *summa*, nec utilitati, nec saluti Reipublicæ commoda. Hæc retulisse satis ad scopum, nobis propositum (b).

Quæritur II. Quænam sit origo potestatis summæ?

§. I. Majestatis *originem primam*, eamque *fundamentalem*, esse Deum, sententia est omnium Authorum calculo roborata, & in sacris paginis manifeste asserta. *Patet*: nam apud Sapientem (c): ipse testatur Altissimus in hæc verba: *per me Reges regnant, & Legum conditores justa decernunt; per me Princeps imperant, & Potentes decernunt justitiam*. *Ratio est*: quia, cum omnes in lucem prodeamus æquales, alteri in alterum potestas esse ut possit, is ordinari, vel saltem permiserit, oportet, cui omnis natura subest. Accedit: quod jus vitæ & necis, etiam in nocentes, atque consentientes, absque supremo vitæ & necis arbitro Deo, nulli mortalium competat: inde forsitan est, quod Princeps supremi, Dei *Vicarii* ac *Ministri* audiant, seque *Dei gratia* imperare affirmant.

Origo remota.

§. II. Circa Majestatis *originem proximam*, satis est contestatum 1. *Proxima in genere*. Quod potestas civilis summa, considerata *in se*, prout *in genere* notat *facultatem moralem gubernandi Rempublicam*, habeatur *immediate* a Deo. *Ratio est*: quia haberi nequit ab hominibus, seu omnibus & singulis, seu singulis saltem Patribusfamilias: ergo haberi debet a Deo. A. *Patet*. Cum enim

Tom. II.

H

omnes

(a) In Coll. Hist. P. IV. Q. 4. de forma Imperii Romano-Germanici T. 50. & seqq.

(b) De hac divisione *Bernardus Reineccius* Disp. inaugurali A. 1619. n. 4. Quidam Majestatem Imperii hanc *realem*, quæ in constituenda; & in *personalem*, quæ in administranda Republica consistit, dividunt: illam Reipublicæ commvam, & sub interregnis & alterationibus persistere; hanc temporalem, & cum persona extingui, distant.

(c) Futores sunt *Clariss. P. Francisc. Schmier, Stapsii, Puffendorffii, Besoldi, Lymnai*.

(d) Proverb. 8. v. 15.

omnes & singuli, uti dictum, sint ex natura sua æquales, potestatem civilem neque habent in se, neque in alios. Patres vero familias non habent nisi potestatem mere œconomicam, * ut adeo nec ipsi politicam, qua carent in civitatem conferre queant. Satis contestatum est 2. Quod hæc potestas summa *in se*, seu *in genere* non procedat a Deo, *tanquam libero colatore*, sic ut *ex mera liberalitate divina* sit hominibus superaddita. Quia alias sola revelatione, non naturali ratione nobis posset esse cognita, uti habet *Suarezius*: quod neque sit a Deo; præcise *ut Authore naturæ*, per se loquendo, & *independenter* ab omni factio humano; quia *absolute* necessaria non est naturæ humanæ, uti necessaria tamen est potestas patria; cum ipsa societas civilis *immediate* descendat non a jure naturæ, ** sed Gentium uti supra est declaratum.

In Specie.

R. III. Illud utcumque controversum, an Majestas *relative spectata*, seu respectu habitu ad subjectum, & quatenus *in specie* residet penes unum, vel *plures*, sit *immediate* a Deo, vel potius a communitate.

Juxta quosdam immediate a Deo.

Qui statuunt cum *Joanne Marsilio* *** *Hornio* & aliis esse *immediate* a Deo, his sese fulciunt rationum momentis. 1. Quia potestas summa, a communitate tanquam superiore collata uni, vel pluribus, ab eodem posset denuo abrogari non sine præjudicio Reipublicæ, cum superior potestatem, inferiori collatam, semper revocare possit. Sed

R. Oppositæ sententiæ Patroni D. rationem. Potest revocare, *si revocabiliter* contulit, sic ut constitutionis effectus maneat dependens a voluntate constituentis. C. *Si irrevocabiliter* contulit. N. Constitutio, quæ initio est *voluntatis*, sortitur postea effectum *necessitatis*, uti patet in voluntaria servitute privata.

2. Quia potestas summa esse nequit penes communitatem, tanquam subjectum *immediatum*, nisi dependenter a Deo, ut Gubernatore supremo societatis humanæ, in civiles status divisæ: ergo a Communitate transferri non posset in *unum* vel *plures*, essetque forma Democratica, veluti a Deo constituta. Sed

R. Adv. G. A. D. C. Transferri non posset in unum vel plures, si foret a Deo communicata *positive*, ut necessario exercenda a Communitate. C. C. Si tantum est communicata *negative* sic ut a Communitate sibi reservari vel in unum, aut plures transferri possit. N. C. Inde licet Communitas sit *subjectum immediatum* potestatis summæ, non tamen est *subjectum a Deo positive* determinatum pro exercitio potestatis summæ.

3. Quia facer textus ait: *non est potestas, nisi a Deo*, unde, teste de *Marca* (a), Patres Concilii *Parisiensis Ludovico* Imperatori declarant, Regnum non Decessoribus, sed Deo ipsum debere dicentes: *quisquis ex mortalibus temporaliter imperat, non ab hominibus, sed a Deo sibi commissum Regnum crederet*. Accedunt exempla *Saulis*, *Davidis*, qui a Deo *immediate* creati Reges, item *S. Mathiæ*, Pontificum *Romanorum*, ubi Ecclesia non applicat potestatem personis, sed personas potestati. Sed

R. Adv. Ad. 1. D. Non est potestas, nili a Deo vel *immediate*, vel *mediate*.

* Unde non suffragamur P. *Tannero* in Defens. immunit. Ecclesiast. L. 2. c. 4. Ubi familiis adjudicat *supremum temporalis potestatis jus*, etiam *gladii*, uti affirmat c. 2. f. m. 221. quod a familiis transfunditur in Civitatem, sic ut potestas civilis *immediata* a Deo sit in solis familiis. Rationes in oppositum œdimus supra de potestate patria.

** Unde non assentimur Clarissimo *Stappio* de J. N. & G. P. 2. c. 107. §. 2. in. 4. f. m. 86. supponenti, quod *Deus sit auctor immediatus societatis civilis*. 1. Quia *natura humana* impressit appetitum *societatis humane*. 2. Quia homo juxta Philosophum, *naturaliter animal sociale* pollicetur, ad stipulante *Angelico*, *Augustino* apud *Tannero* in Def. Eccles. libert. L. 2. c. 2. f. m. 220. quæ in sensu minus proprio, & latiore dicta esse, satis colligitur ex disputatis supra.

*** Qui in propositione prima sic statuit: Potestas, quam habent *Principes seculares*, immo & ipse *Pontifex*, tanquam *Principes temporalis Statuum*, & *Provinciarum*, quas possides, est ipis a Deo *immediate*, absque ulla exceptione, concessa.

(a) De concord. Sacerd. & Imp. L. 2. c. 2. n. 3.

mediate. C. Semper *immediate*. N. Neque absōna est hæc distinctio, uti vult *Hornius*, quia Deus nihilofcius est *causa generalis* juxta illud principium generale: quod primum est in unoquoque genere, illud est *causa ceterorum*; immo & *causa est immediata* Majestatis *spectata in se*, et si tantum sit *mediata*, ut *considerata* in ordine ad subjectum Majestatis determinatum. Inde recte *S. Chrysostomus* (a): *Non est potestas, nisi a Deo: quid dicis: ergo omnis Princeps a Deo constitutus est. Istud non dico. Non enim de quovis Principe mihi sermo nunc est, sed de re ipsa, id est, de ipsa potestate. Quod enim Principatus sint, quodque non simpliciter & temere cuncta feruntur, Divina sapientia opus esse dico. Propterea non dicit: non enim Princeps est, nisi a Deo; sed de re ipsa disserit, dicens: non est potestas, nisi a Deo.* Unde in eodem sensu *Patres Synodi Parisiensis* A. 829. locutos esse ex eo colligitur, quod suffecerit ad eorum scopum, si *Reges intelligant, Regna non esse hæreditates Antecessorum*, circa quas habeant absolutam potestatem disponendi; sed *beneficium Dei*, a *Majoribus propagatum*, & vel *ideo juxta institutionem Divinam*, *Dei ipsius nomine ad salutem, & felicitatem civium administrandum*.

Ad 2. *Exempla Saulis, ac Davidis* vel specialia sunt, ut non tam regulam probent, quam exceptionem a regula; vel ut monstrat *Suarezius* (b): *Deus solummodo designavit personas, nec immediate contulit potestatem summam*. Cum *D. Mathia*, & *Pontificibus summis*, nulla est paritas: nam *Apostolica*, & *Pontificia potestas*, utpote tota *supernaturalis*, & *proveniēns a Deo, tanquam libero collatore*, antecedenter non *Ecclesie*, sed *Capiti*, ab *Ecclesia* designando, est collata, ut adeo non tantum *in se*, sed etiam in ordine ad *subjectum Monarchicum* fluat *immediate a Christo*, neque antecedenter ab *Ecclesia* limitari, minuive possit: totum oppositum contingit quo ad potestatem summam civilem, uti constat ex dictis (c).

§. IV. Qui statuunt cum *Suarezio*, & eo teste cum *communi Theologorum, ac Jurisconsultorum*, potestatem civilem summam esse, in *communitate immediate a Deo, & hac mediante* in uno vel pluribus, his moventur argumentis.

Juxta alios
immediate
a Populo

1. *Authoritate*, quam *Suarezius* noster dicit *communem Theologorum, ac Jurisperitorum*; *Toletus* certam cum *Angelico*, qui generatim ait, *dominium, & praelationem (politicam) introductam esse jure humana* (d). Cum *S. Augustino*, qui ait: *generale pactum est societatis humane obedire Regibus suis*. Cum *Dominico Soto, Covarruvia, Ludovico, Molina, C. Bellarmino, Tannero*, & recentissime cum *Clariss. P. Schmier, Sigifmundo Stapfio & aliis*.

2. Quia supposita, ex *jure naturæ negativo*, *Gentiumque positivo*, civitate, simpliciter necessarium est, ut illa sit sibi sufficiens ad existendum, hoc est, ad sui conservationem, defensionem, directionem, ac *Jurisdictionem*, ejusmodi corpori requisitam: ergo *competens potestas*, hoc est, *summa*, ex tali corpore fluit, quasi *proprietas, propria quarto modo*: ergo est *juris naturæ*, quæ non deficit in necessariis, adeoque fluit *immediate a Deo* tanquam *Authore naturæ*. Neque quis dicat, quod sic sit *mediate tantum a Deo, quia mediante lege naturæ*: nam cum *jus naturæ sit ordinatio ipsius Authoris naturæ*, *authoritatem suam non habens ab homine, sed a Deo*, et si *mediate rationis dictamine* promulgetur, recte dicitur talis *proprietas*.

H 2

tas

(a) Horn. 23. in epist. ad Rom.

(b) In defens. fidei Cath. L. 2. c. 3. n. 5.

(c) Videatur *Suarezius* l. c. n. 13.

(d) 2. 2. Q. 10. a. 11.

Sotum, Molinam, Joannes Marfilius pro se allegat, sed eos vindicat *Tannerus* in defens. Eccles. libert. L. 2. c. 1. f. m. 209. & c. 2. f. m. 224.

tas fluere *immediate* a Deo in civitatem, quia inter Deum dantem; & civitatem recipientem, *proprie loquendo*, nil mediat.

3. Quia, etsi *simpliciter* necesse sit, ut potestas summa sit in politico corpore *absolute*; non tamen *simpliciter* necesse est, ut sit determinate penes unum vel plures, hoc vel illo modo: ergo forma regiminis Democratica, Aristocratica, vel Monarchica non est juris *naturæ*, neque proprietatis *naturalis immediate* fluens a Deo; sed est juris *mere humani*, proprietatis quædam *moralis, immediate* manans, & a Populo. *Ant.* Constat: quia seu potestas civilis resideat penes unum, seu stet penes plures, civitati sua constat felicitas, ut ipsa monstrat experientia. Accedit, quod potestas civilis, *relate* considerata, prout est penes unum vel plures, dici haud possit, esse a Deo, *tanquam libero collatore*, cum ex Scriptura nil constat, etsi Reges dicantur regnare *gratia Dei*, ut supra dictum est. Ut nil dicatur, quod alias sequeretur, statum Monarchicum esse a Deo præceptum, adeoque a civitate non mutabilem, nec aliam formam antecedenter fuisse eligibilem; potestatem regiam in omnibus esse æqualem, cum iisdem proprietatibus durationis, aut successionis, & similibus &c. quæ utique sunt paradoxa, & evidenti experientiæ opposita.

Modus exercenda potestatis, indeterminate sumptus, est a jure naturæ.

R. V. Hæc ex aliena mente relata cupimus, eo quod nostrum suffragium nil conferre videatur ad scopum, operi huic propositum. Ex *Weizeneggero* tamen (a); *Tannero* (b), & aliis.

Addendum 1. Quod *modus aliquis* exercendæ potestatis summæ, communitati a Deo collatæ, seu quod *forma regiminis, indeterminate sumpta*, sit simpliciter necessaria, adeoque communitas, *naturæ jure*, sit obligata, exercitium potestatis supra se ipsam vel sibi reservare per regimen *Democraticum*, vel pluribus per *Aristocraticum*, vel uni per *Monarchicum*, vel per formam aliam quamcumque mixtam, regularem, aut irregularem in alios transferre: *Ratio est*: quia fieri non potest, ut Respublica, seu communitas admodum populosa, eo modo, quo *indiscriminatim*, & membris singulis *equaliter communem* jure naturæ fortitur potestatem, eandem secundum se tota, omnimodam exerceat in partes singulas, cum non tantum singulorum consensum, *in singulis actibus*, exigere & expectare, sed etiam maximam multitudinem in idem placitum convenire, facultatem humanæ conditionis excedat. Unde cum Communitate, *ut naturaliter habente potestatem summam*, confundi haud debet status Democraticus, *ut notat exercenda potestatis specialem formam*, solo jure positivo inductam, qua nempe potestas summa sic est penes universitatem, ut obligatio parendi sit penes singulos; qua *modus consulendi* sit per comitia popularia, statuta vero per majoritatem votorum; qua Respublica, tanquam persona moralis, per numerosiorem partem repræsentata, deligit certos Magistratus, qui tanquam consules, Prætores, Vicarii potestatem summam Populi nomine exercent. Hinc cum *Suarezius* noster statum Democraticum *ex naturali institutione*, saltem *negativa*, seu *concessiva*, deducit*, eique ex naturæ jure quamdam prærogativam præ cæteris formis adjiciat, aliter non assentimur, nisi quod forma Democratica magis cæteris sit *naturalis*, hoc est, magis accedat ad statum naturalem, in quo *libertas*, & *æqualitas* insigniter elucent.

Adden-

(a) In dissert. Jurid. polit. edita a. 1631. Ingolstadii c. 3. n. 4.

(b) Theol. Schol. t. 2. disp. 5. Dub. 1. n. 30.

* In defens. fidei Cathol. L. 3. c. 2. n. 8. & 9. ubi inter alia ait: At vero *Democratia* esse possit absque institutione positiva, *ex sola naturali institutione*, seu *demanatione* cum sola negatione novæ, seu positivæ institutionis; quia ipsa ratio naturalis dicitur, potestatem politicam supremam naturaliter sequi ex humana communitate perfecta, & ex vi ejusdem rationis ad totam communitatem pertinere, nisi per novam institutionem in alium transferatur, quia ex vi rationis, neque alia determinatio locum habet, neque immutabilior postulat.

Addendum 2. Ex Patre *Tannero* (a) quod error sit in fide & moribus, Modus acquirere potestatis summa non semper a Deo. dicere, Principes sæculares habere semper suam potestatem a Deo quo ad modum acquirendi: quia manifestum est, Regna non raro ambitione, vi injusta, aliisque artibus illicitis acquiri, dicente Deo: (b) *ipsi regnaverunt, sed non ex me, Principes extiterunt, & non cognovi.*

Addendum 3. Ex eodem, quod error sit in fide & moribus, dicere, Principes sæculares habere semper usum potestatis suæ, qua talis, vel talis est, a Deo, adeoque potestatem sæcularem semper a Deo esse quo ad usum: quia manifestum est, sæpe multum, graviterque peccari in usu hujus potestatis juxta illud: *Potentes potenter tormenta patientur* (c).

Addendum 4. E recentissimis Natalem *Alexandrum* potestatem regiam adstruxisse immediate a Deo, jure tam naturali, quam Divino, dum scripserit: (d) uti potestas Pontificia, mediante electione hujus vel illius personæ, est immediate a Christo jure Divino; ita potestas regia, mediante electione, successione, vel justo bello, est penes Regem immediate a Deo jure tam naturali, quam Divino, juxta illud: *data est a Domino potestas nobis, & virtus ab Altissimo.* Sed collationem potestatis male confundit cum usu potestatis collatæ, & obligatione parendi in subditis. Nam supposita potestate ab hominibus collata in Regem, & ab eodem acceptata, obligationem imperandi in Rege, & parendi in populo esse immediate a Deo, jure tam naturali quam Divino, nemo inficiatur, quem sensum, etsi inconsequenter ad priora, ipse fateatur his verbis: *licet jure Gentium Reges sint constituti, nihilominus juris est naturalis, ac Divini, ut constituti supra se Regibus subditi pareant.* Atque hoc, & nihil aliud ibidem probat evidentissimis, ut ait, exemplis: testimonio item *S. Chrysostomi*, Patrum e Synodo *Parisiensi* supra jam allegatis; *Francisci de Victoria*, quem fufius confutavit *Tannerus* noster (e). Illud mirum videri posset in tam erudito Authore, quod sententiæ oppositæ Patronos, *Victoria* judicio, haud e numero Sapientum esse asferret; quod asserat, inanibus niti ratiunculis, pascique figmentis; quod dicat ratiocinationes esse totidem a recta ratione aberrationes, argumenta vero sophismata, & quæ sunt alia, de quibus judicet æquus Lector.

Addendum 5. Scriptores Protestanticos quod concernit, ii in diversa abeunt, quorum tamen errores strictim hic detegendi. *Grotius* & originem Civitatis, & potestatis summæ ordinationem humanam vocat, etsi alibi Divinam quoque appellet, quia consequenter a Deo probatam. (f) *Puffendorffius*, uti originem civitatis juri naturali positivo, ita & Magistratus originem remotam antecedenter refert ad Deum, tanquam Authorem naturæ; originem immediatam deducit ex pactis (g). *Thomasius* in primis curis *Puffendorffio* adhæsit (h); in secundis *Grotium* prætulit, addita ratione: *Si enim civitates originem sumpserunt ab hominibus improbis* (quod *Puffendorffius*, quo ad causam impullivam, alibi defendit) *Deus non potest antecedenter præcepisse hominibus, ut societas civilis institueretur, sed sufficit, si postea institutam probaverit.* *Maffii*, *Hornii*que causam Imperii immediatam a Deo derivant, quam sententiam, teste *Thomasio*, communiter defendunt *Theologi Lutherani*; *Maffius* vero commendat, tanquam religioni *Lutheranæ præcipuam*, sic ut scripta opposita *Thomasii Hafniæ* per carnificem, autoritate Regia, publice concremarit. *Vitriarius* singularem pro-

(a) L. c. c. 4. f. m. 247. (b) *Osee* 8.(c) *Sap.* 6. quam utramque thesin ibidem *Tannerus*, luculento testimonio *Anglici*, illustrat e Comment. in epist. ad *Romanos* art. 1.(d) in *Histor. Eccles. T. 8.* ad sæcul. 15. & 16. *Dissert. 6. n. 18. f. m. 455. & 456.* novæ editionis.

(e) L. supra cit.

(f) De J. B. & P. L. 1. c. 4. §. 7. n. 3.

(g) De J. N. & G. L. 7. c. 3. n. 1. & seqq.

(h) *Jurisprud. Divin. L. 3. c. 6. n. 73.*

dit sententiam de causa potestatis summæ, dum ait (a): *Populus nunquam concessit potestatem Regi, quam nunquam habuit, sed solus Deus; & Populus liber, Regem sibi eligendo, inter manus Dei, a quo proxime accepit, eam * resignat, qui, postquam a Populo Rex est electus, eam ** Regi confert. Hæc, ut jacent, & antiloga sunt & paradoxa.*

S. 2.

S. II.

De subiecto, objecto, & juribus Majestatis.

Subiectum
objectum, &
jura Maje-
statis.
Majestatis
subiectum.

Quæritur III. Quale subiectum & objectum summæ potestatis?

Requisita.

R. I. Subiectum Majestatis communiter adstruitur duplex, *mediatum, & immediatum*. Illud esse dicitur *communitas*, quatenus *in se spectata*, semper exigit potestatem summam, veluti proprietatem *naturaliter sibi competentem*; istud est persona *physica, vel moralis*, hoc est, unus vel plures, in quos, nulla sibi reservata parte, Majestatem omnem transtulit civitas. Unde fallit *Hornius* (b), dum negat regnatrice familia penitus extincta, imperium non reverti ad Populum; quali vero naturalis proprietas, extra casum seu translatæ, seu ademptæ hujus potestatis, eidem inseparabiliter non inhæreret, ex quo tamen nullatenus sequitur, in populo *semper* manere Majestatem quamdam *realem*, quam esse chymericam, supra jam vidimus.

R. II. *Majestatis capax est omnis homo, quem natura, specialis lex, aut consuetudo non repellit*. An natura repellat rationis usu carentes, quales furiosi, mente capti, infantes &c. eo quod censeantur *simpliciter* inepti ad regimen, in homines exercendum, per plures distinctiones determinant Auctores. In Regnis *electivis*, Candidati ad sceptrum furiosi, infantes, saltem absque Vicariis ad usque rationis usum, vix admitterentur; aliud foret de superveniente amentia, quæ utique non nisi Vicarium Regentem expeteret. In Regnis *successivis* non est difficultas, ubi regulariter non cum annis accrescit Majestas, sed momento adest post fata Antecessoris, etsi non sine vicaria administratione Reipublicæ. De sexu muliebri aliquos scrupulum movisse, testis est *Hornius*, eo quod *ordinarie* sit defectus efficacitæ, ac prudentiæ; propensio itidem in iram, sævitiam, aliaque scelera. Sed constat ex *Seneca*, quod *ratio & virtus nec sensum, nec sexum discernat* (c); constat de pluribus Regnis, quæ, ad mentem *Taciti* (d), *virilibus curis sæminarum vitia exuerunt*; constat denique de praxi, ipsaque experientia, quam nemo, naturæ juri oppositam, facile dixerit. Unde quod apud potiores Nationes excludantur mulieres a scepro, provenit ex *positiva lege & consuetudine*, per quam etiam *illegitime nati, vilioris conditionis homines, peregrini, & exteri* communiter excludi solent.

Objectum.

R. III. *Objectum* potestatis civilis itidem duplex asseritur, *primarium & secundarium*. Sub illo comprehenduntur subditi *proprie tales*, quales sunt cives homagio adstricti; Incolæ sive landsassii domicilium verum sortiti; immo & peregrini, præcipue ære alieno aut crimine, in loco commorationis obstricti; denique Ecclesiasticos territorii qua ratione tangat politica potestas, alibi ad usque scrupulum ultimum, jam trutinavimus (e). Sub *secundario* continetur *locus seu territorium*, in quo stat præsumptio pro juribus Majestatis, & exemptio restat probanda. Alienum territorium, *intransi paci-*

(a) Instit. J. N. & G. f. m. 24. Q. 121. c. 3.

* Forlan: *libertatem*.** Forlan: *potestatem suam*.

(b) L. 2. de Civit. c. 11. §. 1. (c) Apud Lipsium Civil. doctr. L. 2. c. 3.

(d) L. 6. annal. c. 25. (e) In Coll. Hist. P. VII. Q. 2. per totum.

pacifice Personæ Regiæ, etsi non maneat Majestatis potestas judiciaria, atque contentiosa citra consensum Domini territorialis, utpote sine strepitu non exercenda, manet tamen dignitas Majestatis, quo ad honores, præeminentiam, independentiam, id quod male negat *Bobmerus* (a). Ratio est, quia characterem vicariæ dignitatis Divinæ, sibi impressum, ubique circumfert: unde *Zieglerus*, etsi protestanticus, *Elisabetham Angliæ* Reginam, crudelitatis tyrannicæ ream coarguit, quod *Mariam Stuartam* mortis supplicio affecerit (b).

Quæritur IV. Quenam sunt jura summæ potestatis?

Jura summæ potestatis.

R. I. Summa potestas, cum sit jus quoddam universale, seu totum potestativum, sub se continet varia jura particularia, veluti totidem potestates, ac particulas Majestatis. Horum jurium alia sunt *Majora*, quæ vocantur *Regalia intrinseca*, eo quod regiæ potestati sint indispensabiliter connexa; alia *minora* seu *Regalia extrinseca*, etiam aliis communicanda. Priora spectant potissimum potestatem tuendi jura, atque Republicam; posteriora consistunt in subsidii, ad eam tuitionem requisitis.

2. Utraque respiciunt tanquam finem, internam & externam Reipublicæ securitatem, atque tranquillitatem. Unde illorum fundamentum non est quædam despotica, & veluti exlex libertas, qua quod Regibus libitum licitum, uti cum *Machiavello* Pseudo-politici affirmare non horrent*; neque irrefracta quædam potestas, qua veluti *Pro-DEI*, ut eos nominat *Hornius* (c): id possint omne in territorio, quod Deus in Universo: sed est potestas, commensurata fini, hoc est, *saluti Reipublicæ*, sic ut illis id omne sit licitum, sine quo felicitas Reipublicæ salva esse non potest: quod ex abundantia est, a malo est, quia destructio finis, quia superfluum a quo & Deus & natura abhorret; quia nec civitas in transferenda potestate ad similia unquam consensisse, præsumi potest. Unde veriore regulam status ex officio *Vicarii*, seu *Pro-Dei* eruit, Regibusque commendat *C. Bellarminus* (d), nempe quod Principatum, non ut absolute suum, sed ut sibi a Rege supremo ad tempus traditum, obtineat, sub conditione rationis reddendæ in tremendo nimis judicio ejusdem viventis Dei sententiam dicturi ex sapientis oraculo (c): Potentes potenter tormenta patientur.

Eorum fundamentum.

R. II. Cum igitur *salus civitatis & finis & suprema lex sit*, ex qua & officia,

Jura in specie belli & pacis.

H 4

(a) In introduct. ad Jus publ. L. 1. c. 4. §. 11.

(b) De juribus Majest. L. 1. c. 32. ubi §. 18. allegat hoc epitaphium: *Maria, Scotorum Regina, Regis filia, Regis Gallorum vidua, Regina Angliæ agnata, & hæres prima, virtutibus regis, & animo regio ornata, jure regio frustra Sapius implorata, barbara ac tyrannica crudelitate, ornamentum nostris saculi, & vere regium lumen extinguitur, eademque usario judicio, & Maria Scotorum Regina morte naturali, & omnes superstites Reges, plebei facti, civili morte multantur. Novum & inauditum tumuli genus, in quo cum vivis mortui includuntur. Cum sacris enim Divæ Mariæ cineribus, omnium Regum ac Principum violatam, ac profratam Majestatem, hic jacere scito.*

* Inter argumentorum fucos afferunt etiam illud 1. Reg. c. 8. v. 11. quasi per *Samuelem* sit a Deo promulgatum jus Regium: hoc eris jus Regis &c. filios vestros tollet, filias vestras faciet unguentarias &c. Illud mirum, quod etiam *Vitriarius* huic turbæ calamum suum accommodat, dum ad quæstionem: an *Samuelis* 8. describatur verum jus Regium? Ret. Affirmativo 1. Quia populus Regem petiit, & Deus promissis ealem, qualem alii Populi habebant. Quales nempe habebant *Assyrii, Persæ* &c. An jure regio, semper vero, utentes? Historiæ oppositum sat demonstrant, 2. Quia omnes affus, ibi designati, per se vitium nullum continent. Utique: agros vestros, & vineas, & olivæ optima tollet, & dabit servis suis, sicut *Achab*, de quo jure regio Deus per *Prophe-tam* mortem eidem denuntiavit. 3. *Posita necessitate Reipublicæ* necessario a quocumque Rege, si salvam velis Reipublicam, suscipiuntur, suntque jura Regis saltem extraordinaria. Nil de emittenti dominio, caluque necessitatis *Samuel*, alias non subjunxisset v. 18. clamabitis in illa die a facie Regis vestri, quem elegistis vobis, & non exaudiet vos Dominus, quia petiistis vobis Regem. Alia jura, vere Regia Deus expressit *Deuter. 17. v. 16.* & seqq. cum constitutus fueris Rex, non multiplicabis sibi equos &c. non habebis uxores plurimas &c.

(c) L. 2. de Civit. P. 1. sect. 6. §. 17.

(d) De offic. Princ. Christ. L. 1. c. 1.

(e) Sap. 6. v. 7.

officia, & *jura summorum Imperantium*; ex *juribus vero Imperantium officia subditorum* erui debent, fluit, officium Regum *primarium* esse curare, ut *civitas*, interne pariter ac *externe*, *secura*, atque *tranquilla* sit. Quo ad officium *securitatis externæ* conservandæ *pax* cum *vicinis*, cæterisque *colenda*; vel *per bellum*, vim vi repellendo, *instauranda*: exinde nascitur *jus Majestaticum belli ac pacis*, cum *juribus connexis* ea *ordinandi*, ac *subditis imperandi*, sine quibus *bellum* geri non potest; *belli* item *hostibus indicendi*, *adversus eos gerendi*, ac *per pacem finiendi*, quæ omnia, *speciali tractatione*, infra *examinabimus*.

Fæderum. 2. Quia verò non tantum *belli*, sed etiam *pacis* tempore *ad salutem civitatis promovendam*, sæpe aliorum auxilio opus est, de *fæderibus*, *amicitiæ*que *vicinorum Regi* *circumspiciendum*, unde *jus fæderum* emergit, de quo pariter *specialis* infra *disquisitio* erit.

Legatorum. 3. Cumque *negotia publica* cum *Exteris tractanda* per *internuntios* sæpe *securius*, certe *multo commodius*, quam per *iplos Imperantes*, *expediri* queant, *jus quoque Legatorum*, eisdem *competit*.

Jus sacrorum.

R. IV. Quo ad *officia summorum Imperantium, respectu tranquillitatis internæ conservandæ*, cura *primaria* illis *incumbit*, ut in *Republica* sit, *foveatur*, & *conservetur una & unice vera Religio*. Ratio est. 1. Quia *hac sine vera religione civilis beatitudo* est *destituta sine magis principali*, ut *supra vidimus*; adeoque *nec vera*, *nec solida* esse potest. 2. Quia *nisi una sit*, *tranquillitas stabilis* esse non potest, eo quod *multiplicitas animos civium* ab *Imperantibus*, cæterisque *civibus dividat*, & *propter summam connexionem Ecclesiastici & politici status*, ex *autonomica licentia*, *diffidationes*, *diffensiones*, ac *turbas in Civitate* oriri *neesse* sit, prout in *nostris Collegiis* *demonstravimus* *abunde satis*. Inde *Imperantibus summis* debetur *jus sacrorum*, sed *minime protestanticum*, verbo *Dei aperte* *contrarium*; at *bene Catholicum*, religionis *cultum exemplo*, & *opere* in *civibus promovendo*, *fidem unice veram* pro *viribus fovendo*, *Ecclesiam tuendo*, *Ecclesiasticum Ordinem* *protegendo*, *omni cura invigilando*, ut *ne introducatur falsa religio*, *schisma*, vel *hæresis*, sed *Novatores continuo reprimantur*, & *religionis dissidia* *mox in suis initiis* *supprimantur*. Ad hæc & *similia* *frontem caperent autonomici Protestantium declamatores*, * *quantum velint hæc obiter* *hic dicta*, *haud obiter probata in parte prima* de *officiis erga Deum*, *curiositatis* ergo, *relegere poterunt*.

Legum atque Judiciorum Magistratum.

2. Ad eundem finem *internæ tranquillitatis* summorum *Principum*, officium est *cura justitiæ*, qua *nempe actiones Civium* ad *tranquillitatem*, *decusque Reipublicæ* sic *componantur*, ut *lites atque dissidia* vel *præcaveantur*, vel *præcendantur*. Ut *vero justitia* *rite administraretur*, non *solum bonæ leges ferendæ*, sed etiam *judicia* *intitueunda*, *idque imprimis curandum*, ut *boni præmiis* *foveantur*, *mali penis* *coerceantur*, & *redigantur in ordinem*. Inde *fluit jus leges ferendi*, *interpretandi authentice*, *Jus in legibus dispensandi* per *privilegia gratiosa*, quæ *ex mera gratia, onerosa*, quæ *pro certo pretio, remuneratoria*, quæ *ob merita* *conceduntur*. Et quia *observatio legum* *torpet*, nisi *boni per præmia* *stimulentur*, *mali per penas* *coer-*

* Quos inter *obvii* quique, etiam in *praxi* *contra Catholicos*, immo *per sæpe & contra Imperii leges fundamentales*, *religionem in Imperio avitam*, ac *dominantem*, *ipso stylo ferreo*, eorum *assembleæ* etiam *vi & ferro* *persequuntur*, ac in *conscientias*, *ipsis tantopere liberis*, *sævire* *minime negligant*. Hic *sufficit Hermanni Kammerichii protestantica regula status in Elementis J. N. & G. P. 2. c. 7. n. 24. §. m. 227. Cæterum innoxiam libertatem subditis relinquant Princeps, nec eam ulterius restringat, quam salus Civitatis requirit, nec imperium sibi arroget in ea, quæ imperio non sunt obnoxia. Item §. 258. alium errorem protestanticum recoquit, dum ait] n. 26. Ex eadem ratione, nec errores intellectus, etiam quæ circa religionem admissi videntur, atque hæreticos nomine notari solent, penis subijci debent, modo sub prætextu religionis Respublica non turbetur.*

coerceantur, nascitur jus circa *præmia & penas*, etiam capitales, quo etiam revocatur sic dictum jus aggratiandi.

3. Cumque Imperatores summi per semetipfos omnibus negotiis, causis emergentibus par esse nequeunt, de administris fidelibus, justisque, selectu summo, prospiciendum: unde oritur *jus circa officia publica*, hoc est, *jus constituendi Magistratus*, legum executores, *jus constituendi judicia*, cum potestate judiciaria, de factis subditorum cognoscendi, secundum acta & probata sententiam ferendi & exequendi, jus ordinandi, ac reformandi *Judices*, ac *tribunalia publica* &c.

Magistratum atque Judiciorum.

4. Cum conservatio tranquillitatis tam internæ quam externæ, subsidia exigat, summis Imperantibus competit *jus tributorum & vectigalium* ob publicas necessitates, & ne deficiant, sed abundant hæc subsidia, eisdem competit jus dirigendi *commercia, opificia, & agriculturam*. Item *jus cudendi monetam*, jus præscribendi leges circa bona subditorum, circa contractus: jus institutiendi *nundinas*, concedendi privilegium *stapulæ*, jus definiendi rerum pretia, constituendi pondera, mensuras, ulnas &c. Et quia hunc in finem sæpe in *Collegia & societates* coire assolent Cives, etiam illa ad decus & utilitatem status publici sunt dirigenda: unde emergit jus circa *Collegia* seu *Universitates*.

Tributorum ac vectigalium.

5. Et quia fieri non potest, quin exinde varii Civium status ac ordines, diversaque existimatio, ac dignitas enascantur, etiam *circa æstimationem ac dignitatem* Civium rite ordinandam, ac dispertiendam, & *officium & jus* summis Imperantibus attribuitur quo ad Civium existimationem seu augendam seu minuendam *per infamiam publicam notam*, prout utilitas Reipublicæ exigit.

Existimationis civium.

6. Addit *Hugo Grotius Imperium* seu *dominium* eminens, vi cujus Imperantes, urgente summa necessitate, ad salutem publicam, bona subditorum possunt in usus publicos convertere, vel etiam pessundare &c. sic ædes destruantur, agri exuruntur tempore belli &c.

Dominii eminentis.

R. V. De recensitis juribus in specie fusiores denuo sunt protestantici Publicistæ, *Grotii, Puffendorffii, Thomasi, Vitriarii, Heineccii*, obviique passim, præcipue circa leges in specie; circa privilegia & pœnas; circa existimationem Civium: circa bona & jura subditorum, eorumque officia in Republica. Item circa modos *acquirendæ & amittendæ* Majestatis &c. quæ omnia in institutionibus hisce non ex tædio laboris, sed de industria, *momentis pluribus suffulta*, præmeditato saltu transilimus. *Modos acquirendæ ac amittendæ potestatis summæ*, quod dissimulemus, ratio est, quod influant theses satis delicatæ ac invidiosæ, quales v. g. *de tyrannide*, quas ad scopum *innocuæ eruditionis nobis propositum*, tanquam academicis circulis superiores, tuto præterimus. Accedit, quod & ista ab orthodoxis Authoribus etiam recentissimis, quales *Clariss. P. Franciscus Schmier, Sigismundus Stapfius*, jam fusius tractata, curioso oculo ubique prolent. Reliquum materiarum elenchum quod decurtemus, *Ratio est 1.* Quia satis prolixi hætenus, infiniti esse nolumus, & uti in rebus omnibus, ita & in hisce institutionibus *modus sit*, ut ne immodica rerum farragine ætatem academicam terreamus potius, quam ad hoc nobile studium alliciamus. *Ratio est 2.* Quia quam prolixos esse oportuit in iis, quæ difficultatis plurimum oggerunt, tam expeditos esse convenit in iis, quæ nihil controversiæ habent, eademque fidelia ab Orthodoxis & heterodoxis Authoribus dealbari solent. *Ratio est 3.* Quia prædictæ materiæ nullatenus tangunt *jus Gentium*, quod hac altera operis nostri parte solummodo profiteamur, sed spectant jus *mere civile*, cuius Reipublicæ proprium, etli statum publicum suo modo attingant: unde juri universali *naturæ & Gentium* neutiquam commiscendum esse duximus. *Ratio 4.* Quod, ut supra jam innuimus, in memoratis materiis deficiat *scopus nobis propositus*, cum a protestanticis Publicistis calamo *satis emendato*; imo & a laudatis supra authoribus orthodoxis,

De hisce juribus in specie quænam tractanda, quæ ad jus civile ramitenda.

xis, limato iudicio, multaque eruditione, tam *Salisburgi*, quam *Friburgi Brisgojae*, jam luci publicæ communicatæ sint. Nos igitur, quæ *juris Gentium* proprie sunt, de bello, pace, & fœderibus, prosequemur.

Titulus 3i

T I T U L U S III.

De bello.

De Bello, ejusque causis, ac officiis exinde fluentibus.

Instructio I.

I N S T R U C T I O I.

De propriis
atribus belli.

De origine, natura, licentia, ac conditionibus Belli.

§. I.

§. I.

De essentia
& divisione
belli.

De natura, & multiplicitate belli.

Quæritur I. Quid sit bellum?

§. I. Belli etymon incertum: * Probabilius id *Hugo Grotius* derivat a *Duello*, voce veteri, quasi initio certamen fuerit inter duos; subitè duas inter partes; & sicut antiqui non *bonus*, sed *duonus*, ita non bellum, sed *duellum* pronuntiarunt, ** canente *Horatio* (a):

Græcia Barbaria lento commissa duello.

Belli definitio
in genere
& specie.

§. II. Bellum in genere ab eodem *Hugone* definitur esse *status per vim certantium*, qua tales sunt (b). Bellum justum in specie dici potest: *Status armatæ contentionis a potestate summa contra hostem publicum legitime, ac pacis ergo, susceptus.*

In genere di-
visur *status*.

Utraque definitio est regulis consona: ergo exacta. *Ant.* explicatur. *Bellum in genere dicitur* I. *Status*, quia non denotat tantum actualem conflictum, seu oppugnationem &c. sed ipsam quoque machinationem hostilem: nam *Philone* teste (c), *hostes non solum existimantur, qui navali, aut terrestri prælio certant, sed & qui machinas admovent portibus, & manibus, etsi nondum pugnam incipiant.* Dicitur *status*, ut significet durationem: siquidem *Authore Servio*, *bellum est tempus omne, quo vel præparatur aliquid pugnae necessarium, vel quo pugna geritur. Prælium autem dicitur conflictus ipse bellorum* (d).

Per vim cer-
tantium.

Dicitur 2. *per vim certantium*, ut excludantur forenses, aliæque ingeniorum contentiones absque violentia; cum *Cicerone* authore duplex sit genus certandi, alterum *per disceptationem*, alterum *per vim* (e). Addi potest

Quæsalium.

per vim publicam, ut excludantur duella, rixæ privatæ. *** Dicitur *quæsalium*, hoc est, quatenus inter se certant, seu actiones certamini conveni-

* Aliis derivatur a *Belo*, primo gladii inventore, ut ajunt: aliis promanat a *Græco* nomine *Bios* quod solum significat, aliis idem est ac *bellum*, seu *bonum*; eo quod pro fine respiciat pacem. *Prisciano* per antiphrasin dicitur *bellum*, quasi *minime bellum*. *Festus* a *Belluis* adducit, utpote qui belluarum in morem mutuas in cædes exardescimus, & sic de aliis.

** Sic apud *Lucretium* sumitur *duellica proles* pro *bellica*: apud *Varronem* *Duellona* pro *Bellona*, ut notat *Christianus Beckmannus* de orig. Lat. Linguae f. 283.

(a) L. 1. epist. 2. v. 7.

(b) De jure belli & pacis L. 1. c. r. n. 2. f. m. r. edit. *Amstelad.* a. 1651. auctor acatholicus inter prohibitos, qua parte tamen sanus, sæpe ab Orthodoxis citari solitus his in materiis. Idem animadvertendum de *Puffendorfio*.

(c) L. 11. de legibus special.

(d) Apud *Grotium* L. c. in Notis, unde *Populus Romanus sæpe præliis victus, bello nunquam*.

(e) L. 1. de offic.

*** Est autem rixa *contradictio verborum, orta plerumque ex ira & procedens usque ad verbera.*

nientes, aut exercent, aut meditantur, ut excludantur actiones aliæ ad bellum non pertinentes. Plura omittuntur in definitione *belli in genere*, dicente Grotio (a): *Justitiam in definitionem non includo; quia hoc ipsum hic querimus, siue aliquod bellum justum, & quodnam bellum justum sit? Distingui autem debet id, quod queritur, ab eo, de quo queritur.*

Alterum definitionem quod spectat, dicitur I. Status contentiōis ob rationem allatam.

Dicitur 2. *Armata contentiōis*, seu violentæ, sive in actu I. sive 2. contra hostem publicum, ut excludatur bellum privatum mere analogum, duellum, rixæ, inimicitia privatorum.

Dicitur 3. *A potestate summa*, seu subjecto legitimo, legitime, seu ob causas legitimas. Pacis ergo, seu sine, intentione, modoque legitimo susceptus, ut distinguatur a rebellione, * excursione, deprædatione, omnique bello injusto, quod vel a persona non legitima, vel ob causas non legitimas, vel modo, & intentione minus legitima suscipitur, geriturque.

R. III. *Quæ opponi solent, inefficacia sunt.*

Opponitur I. Bellum brevius definiri posset cum Cicerone *certatio per vim*; vel saltem cum Puffendorffio enucleato (b): *status hominum de controverso iure per vim certantium*: ergo divisio Grotii abundat.

R. N. A. Bellum dicitur potius *statum contentiōis*, quam actualement contentiōnem. Altera definitio non abstrahit a Bello *justo*, nec satis etiam exprimit bellum *justum*.

Opponitur II. Definitio Grotii convenit præliis, duellis, rixis, inimicitia privatorum; omittit *duos exercitus requisitos*, cum dato etiam uno, bellum non sit, sed *militia* potius: ergo exacta dici non potest.

R. Subintelligatur, vel addatur *vis publica*, non sumus difficiles in loquendi modis. Alterum *Dist.* omittit *duos exercitus*, semper *actum* requisitos, & invicem commissos. C. A. Et nego suppositum, quod hoc requiritur. Omittit exercitus parandos, vel paratos ad prælium. N. A. & C.

Opponitur III. Grotii definitio neque exprimit *potestatem summam*, neque extraneos, qua & contra quos geratur bellum, oportet: ergo melius definitur cum Othone Frisingensi (c): *quod ex edicto superioris potestatis geritur*, vel cum Lipsio: *Vis armata in Principem vel Populum alienum*.

R. Cur non exprimat *Majestatem*, extraneos &c. ratio est, ut dictum, quia exprimit bellum *simpliciter*, abstrahendo, an justum, an injustum sit: & cur bellum dici non possit, quod V. G. moverent Imperii status in Cæsarem, status in *statum* &c. an dicenda *seditio*, *rixæ*? Si *ly certantium*, qua *talium*, non satis extraneos denotat, cum proprie loquendo *Subditi certantes* dici non possint, respectu Principis, dicatur nostra pace, quod bellum sit, *Status in vim publicam certantium*, qua *talium*, neque *subordinatorum*. Tam sumus faciles in verbis.

Opponitur IV. Saltem bellum justum melius definiri posset cum Cajetano (d) *Reipublicæ invasio*; cum Elia Schrodero (e), *publicorum armorum justa contentio*; cum Obrecht, *justa & prudenter indicta contentio*; cum P. Seyboldt, *Status pugnae publicæ duorum exercituum*, per *vim certantium*, ab iis, qui superiores non recognoscunt, *indictæ*; cum Hornio (f), *publica duorum exercituum contrarium*, pacis retinendæ, vel conservandæ ergo, a Magistratu *indicta contentio*; cum Althusio (g), *actio hostilis ad injuriam propulsandam, vel vindicandam, a Magistratu*

In specie dicitur status contentiōis. Armata contra hostem publicum.

A potestate summa legitime susceptus.

Unde bellum non recte definitur certatio. Cum sit status.

Non dicitur duos exercitus.

Requisitos actum.

Non exprimit potestatem summam, hostes extraneos.

Quia abstrahit a bello justo.

Nec bellum justum per definitiones alias

(a) L. c.

* Seditio est tumultus Populi concitati ad pugnam, vel inter se, vel in legitimum Magistratum.

(b) Per Kemmerichium c. 16. f. m. 279. (c) L. 3. c. 23. de rebus Friderici I.

(d) ada. 2da. Q. 40. a. 1. (e) Tom. Basil. 5. in Juris bellici delineatione.

(f) In notis ad *Burgersdickii* Ideam polit. f. m. 147. (g) Polit. c. 29.

gistratu vi & armis contra hostes, pacis retinendæ, vel conservandæ causa, legitime suscepta, & administrata: & sic de aliis: ergo &c.

Melius exprimitur.

R. N. A. Ad Prob. N. iterum A. 1. Quia non est contentio, sed status contentionis. 2. Quia iudicium non est essentialis bello, utpote non semper necessaria, ut patet in bello defensivo. 3. Quia potest a Magistratu fieri iudicium debita, sed non iusta, utpote sinistro affectu ambitionis depravata. 4. Quia exercitus & actio hostilis non semper actu requiruntur, ut dictum supra.

Intentio recta requiritur.

Opponitur V. Ad bellum iustum non est requisita intentio recta, sed sufficit causa iustitia: ergo abundat ly pacis ergo, denotans intentionem legitimi finis. Ant. P. Non obitante sinistra intentione, odio, ambitione, cupidine vindictæ, opum &c. bellum manet iustum, suppetente legitima causa: &c. Ant. P. Sic actio a privato contra privatum suscepta coram competenti Iudice, iusta est, etsi ex odio, vel invidia sit suscepta, si modo jus agendi supponatur ex parte actoris: ergo a pari.

Saltem ad bellum iustum latius sumptum.

R. 1. Tr. totum: si cui lubet, omittat illa verba, ut brevior sit definitio;

R. 2. N. A. Ad Prob. D. A. Bellum manet iustum iustitia stricte sumpta, & prout denotat virtutem specialem, C. A. Est iustum iustitia latius sumpta, & prout etiam denotat charitatem. N. A. & C. Id non difficulter dabimus contra Zieglerum, idem haud esse in ordine ad obligationem restitutionis, an quis contra iustitiam, aut charitatem delinquat; siquidem ubi jus alterius rigorosum, aut stricte tale, non violatur, neque vera committitur injuria, neque obligatio faciendæ restitutionis confurgit.

Divisio belli in iustum & iniustum.

Quæritur II. Quotuplex Bellum?

R. I. Recte dividitur 1. in iustum & iniustum. Iusti denominatio hic non tam desumitur ex forma, seu solemnitate, quam ex causa iusta; sicuti iniustum dicitur ex causa iniusta, qua Magistratus summus, vel Princeps ad bellandum impellitur.

In solemnne & minus solemnne.

R. II. Dividitur 2. a Grotio in solemnne, & minus solemnne. (a) Minus solemnne est, quod caret ritibus solemnitatis, seu quod non est denunciatum, vel geritur in privatos. Solemnne ex jure Gentium, quod habet ritus solemnitatis, quos inter est 1. ut geratur utrinque a summa potestate. 2. ut geratur cum receptis ritibus inter Gentes; inter hos ritus principalis est denunciatio belli requisita, * 1. ut voluntate utriusque Magistratus, non privato usu, latronum more, gerantur bella. 2. Ut parti alteri suppetat iustum tempus, vel satisfactionis præstandæ, vel belli alex tentandæ. In bello defensivo laudabilis est, denunciatio non necessaria; quia teste Platone, a natura indicitur. (b) Unde Cicero, (c) nullum bellum esse iustum pronuntiat, nisi quod aut rebus repetitis geratur, aut denunciatum ante sit, ac indictum. In bello offensivo secundum Legistas, (d) denunciatio tam stricte est requisita, ut tantum illi censeantur hostes, qui nobis, aut quibus nos publice bellum decernimus: cæteri vero Latrones sint, aut prædones. Hinc sicut ab his capti, juxta leges, (e) non fiunt capientium servi, ita nec capti in bello legitime non indicto. (f) Supremo Principi indicto bello, censetur subditis quoque, sociisque indictum. Ritus sunt varii, nec a jure Gentium, sed Populorum institutis variis descendunt: apud Græcos Caduceus in usu fuit, apud Romanos hasta sanguinea, in hostium fines emissâ, & sic de aliis: hodie consueti per Nuntios libelli publici, litteræ (: quas Manifesta vocant:) aut etiam tubicines, &c.

In offensivum & defensivum.

R. III: Bellum dividitur tertio in offensivum & defensivum. Defensivum est,

(a) L. c. c. 3. n. 4. f. m. 46.

* Juristis diffidatio, Clarigatio dicitur.

(b) ut refert Ælianus apud Gratium L. 3. c. 3. n. 6. f. m. 416.

(c) L. 1. de officiiis.

(d) Pomponius in L. 118. ff. de V. S. Ulpian. in L. 24. ff. de captiv. & postlim.

(e) Cit. L. 24. & L. 14. §. 2. eod. tit. (f) L. 21. §. 1. D. 1.

est, quo injustam invasionem, nostra sive jura sive bona defendendo, repellimus. Offensivum, quod & *aggressivum*, vel *vindicativum*, quo hostem sive juris vindicandi, sive damni reparandi causa, ipsimet invadimus.

R. IV. *Quæ opponi solent, nullius roboris sunt.*

Opponitur I. Non datur bellum justum: ergo mala est prima divisio. R. N. A. ut clarescat ex Quæsito subsequenti.

Opponitur II. Melior foret divisio in bellum justum, & injustum, subdivisio belli justii in *solemne*, & minus *solemne*, in *offensivum*, & *defensivum*: ergo non tenet nostra divisio.

R. D. A. Melior foret juxta illos, qui bellum minus *solemne*, ac *offensivum* semper putant esse injustum. N. A. Juxta illos, qui utrumque etiam justum esse posse existimant. C. A. & N. C. Puffendorsius bellum minus *solemne* ait *speciem habere incursonis, aut latrocinii, si non sit denuntiatum: si a privato geratur, involvere crimen rebellionis, sitque indignum nomine belli* (a). Contra Grotius bellum minus *solemne justum* esse affirmat, saltem *negative, quia modo justa subsit causa, jus Gentium non quidem assistat, sed nec resistat*. (b) Bellum *offensivum* omne Hornius, ut *injustum* declarat, siquidem ex sententia Hornii, vindicando nostra contra vim injustam, hostem non offendimus, eo quod *offensio præsupponat voluntatem alicujus, sine justa causa lædendi; secus ait, non offensio, sed defensio potius foret, & pœna: sed alii aliter loquuntur, cumque diversitas sit tantum in modo loquendi, loquere, ut placet.*

Opponitur III. Bellum insuper recte cum Grotio divideretur in *publicum*, *privatum*, & *mixtum*, seu in illud, quod a supremo in supremum, vel a privato in privatum, vel a privato in supremum, aut vice versa geritur: ergo nostra divisio non est adæquata. (c) Ant. P. a Muelenio (d) ubicunque est status aliquorum per vim certantium, ibi est bellum: atqui etiam inter privatos est talis status: ergo & bellum. Sed

R. N. A. Ad Prob. D. Maj. ubicunque est status aliquorum, per vim certantium, *Marte publico*, ibi est bellum. C. Maj. Certantium quomodocunque, etiam privatim: *subd.* ibi est bellum, *proprie* tale. N. M. bellum *improprie* tale. C. Maj. Grotii definitio vel sic intelligi debet, vel eidem addi per *vim publicam* &c. Quod autem bellum privatum, saltem in statu civili, sit tantummodo *improprie* tale, colligitur 1. quod effectus, qui bellum consequuntur, non nisi bello publico congruant, ut patefecit ex infra dicendis. 2. Quia, si privati inter se certant, aut *rixa*, aut *duellum* est; ubi subditi contra Principem, *rebellio* dicitur; ubi Princeps subditos seditiosos compefcit, *actus imperii*, seu *Justitiæ vindicativæ* censetur. 3. Quia ex communi sensu bellum vertitur inter hostes: atqui teste Cicerone, *hostis est, qui habet Rempublicam, Curiam, ararium, consensum & concordiam Civium, & rationem aliquam, si res ita tulerit, pacis ac fœderis*. Reliqui, etsi exercitus habeant, & milites, atque Imperatores se ferant, *non pro hostibus, sed pro latronibus & spartacis sunt habendi* (e). 4. Quia jus belli gerendi exigit, ut ex proprio judicio possit suscipi, quousque, & quamdiu visum fuerit: Civibus vero id solum indultum est in periculo inevitabili, nec ulterius, quam id fuerit depulsum. 5. Quia controversiæ bellicæ aliter, quam pacto & pace vix terminantur; inter privatos autem nec pacto, nec pace opus est, sed autoritate superioris omnia complanantur, & ubi etiam Civēs inter se, aut cum extraneis in concordiam redierunt, Magistratui integrum est, injuriam vindicare, quæ rixæ causam præbuit. Ita clariss. P. Franciscus Schmier, (f) ex Puffendorfo, Becmanno, Zieglero, Pelzhofero & aliis:

S I I.

(a) de jure Nat. & Gent. L. 8. c. 6. §. 9. f. m. 1231. edit. Francof. 1716. Unde colliges male dividi bellum in *externum* & *internum* ab Heizmanno, in *Hostile*, ac *civile* a P. Seybold.

(b) L. c. c. 2. n. 4. f. m. 17. (c) L. c. c. 3. n. 1. f. m. 42. (d) Comment. ad cit. cap.

6) Philipp. 4. (f) Jurisp. publ. L. 4. c. 1. §. 2, f. m. 235.

Bellum justum est membrum dividens. Nec bellum offensivum semper injustum: ut habet communior.

Divisio Grotii in Bellum publicum, privatum & mixtum non probatur.

Quia bellum privatum est membrum analogum.

S. 2.

S. I I.

Origo belli.

De belli origine.

Queritur III. Quenam origo belli?

Est origo-
liter a na-
tura.

R. I. Bellum justum, tam defensivum, quam offensivum, qualitercunque; & in se præcise spectatum, originem trahit a natura, & est humano generi coævum.

Tamen defen-
sivum.

P. Assertum quo ad bellum defensivum. Defensio sui, suorumque justa, ut necessarium est conservationis propriæ medium contra aggressorem iniquum, cuius est insita a natura, uti supra probavimus: atqui bellum defensivum in se præcise spectatum, est tale medium: ergo originaliter est a natura. Nam quod bellum sit defensio publica, nihil refert, cum belligerantes Republicæ, veluti personas particulares, moraliter induant, ac repræsentent.

Quam offensi-
vum.

P. Assertum quo ad bellum offensivum. Exigit natura, ne scelus maneat impunitum, estque rationis lumini conforme, se suaque posse defendere non solum, dum actu fit invasio, sed & post illatam injuriam, bonaque erepta posse rursus sua repetere, atque recuperare: inde Oratorum Primas: Natura non patitur, ut aliorum spoliis nostras facultates, copias, opesque augeamus: (a) ergo bellum, spectatum in se, & ut est qualiscunque tandem vindicatio, est originaliter a Natura.

Spectata
natura est
juris nega-
tivi.Est bellum
defensivum.

R. II. Utrumque bellum, per se loquendo, est juris mere concessivi, seu permissivi, sic ut quidem naturæ jure sit licitum, non tamen præceptum.

P. Assertum quo ad bellum defensivum. Etsi conservatio sui &c. quo ad substantiam sit de jure naturæ præceptivo, utpote exigita ab amore, naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem naturæ rationali propriam, simpliciter necessario: nihilominus conservatio sui &c. quo ad modum, seu in specie, per defensionem vitæ, bonorum violentam, cum occisione aggressoris injusti, &c. uti amoris sibi, & proximo naturaliter debito, non est absolute difformis, ita nec est absolute exigita, ut conformis: ergo est de jure naturæ mere concessivo. A. liquet: nam etiam absque defensione vitæ, bonorum &c. salva manet substantialis felicitas, quo ad partem nobiliorem, seu animam; neque defensio est semper possibilis, vel de meliori bono, & absque naturali præcepto sufficit potestas defensionis ad prævertenda incommoda, ne scilicet natura sit exposita hominum injuriis, rapinis cum præjudicio Generis humani, ut pluribus de defensione privata jam disseruimus. Et in hoc sensu intelligendus est Romanorum Orator: (b) non modo justum, sed & necessarium est (necessitate potestatis) cum vi vis illata defenditur. Inde & Ulpianus scripsit (c), vi armata vim repellere licere; & Cassius, id jus natura comparari: addit, apparet autem ex eo, arma armis repellere licere.

Est offensi-
vum.

P. Assertum quod ad bellum offensivum. Etsi punitio sceleris, vel vindicatio sui, suorumque bonorum in se, & in genere sit de jure naturæ præceptivo, utpote exigita ab amore sibi naturaliter debito, & ad felicitatem naturæ rationali propriam simpliciter necessario: nihilominus punitio hæc, seu vindicatio quo ad modum, & in specie talis, seu armata non quidem est positive repugnans, sed nec est determinate requisita, & absolute conformis amoris necessario: ergo est juris merissime permissivi. A. denuo patet: nam læsi Principes, quamvis supremi, per se loquendo, non tenentur necessario ad arma prorueri, sed possent absolute aliud vindictæ genus ex-
cogi-

(a) L. 3. de officiis.

(b) Pro. Millone.

(c) L. Pratore. l. §. 27. ff. de vi & vi armata.

cogitare, vel ut etiam contingit, in causæ arbitros compromittere. Accedit, quod absque præcepto naturali, sufficiat *potestas vindicationis*, naturæ jure concessa Genti in Gentem, potestate suprema præditam, in ordine ad injuste ablata denuo vindicanda, sic ut satis præcludatur ansa hominibus prævis, impune grassandi in aliorum vitam, famam, corpus, & bona, atque hac ratione quies sufficiens, inter Gentes sperari possit. Secus enim si unusquisque nostrum, ut recte animadvertit Romanus Orator, (a) rapiat ad se commoda, aliorum &c. *Societas hominum evertatur, necesse est*: Unde Livius (b) *justum bellum* pronuntiat, quibus est necessarium, quibusque nulla, nisi in armis spes. Concordat D. Isidorus, (c) dum inquit: *justum est bellum, quod ex edicto geritur de rebus reperendis, aut propulsandorum hostium causa*. Additum tamen in asserto, per se loquendo, nam per accidens, & ex pacto, seu obligatione speciali, quæ incumbit Tutoribus, & Defensoribus Reipublicæ, ejusmodi bellum defensivum, seu offensivum posset esse de jure natura etiam præceptivo, ut patet.

R. III. *Bellum non quaecumque, sed publicum & solemne, spectatum præcipue quo ad formam, seu modum usu receptum, seu defensivum seu offensivum, est solummodo juris Gentium.*

Assertum patet 1. Ex conditionibus belli, quas inter 1. denuntiatio, armorum conditio, ne veneno infecta sint; necis inferendæ modus, ne fiat veneno, ne fontes vitiantur &c. quæ, ob communem utilitatem, ut ne cædes, alias sat crebræ, ultra modum multiplicentur jure Gentium inducæ sunt: siquidem juri naturæ perinde est, an hostis aperto, vel occulto Marte; veneno, an gladio lacessatur.

Patet 2. Ex effectibus belli, quos inter jus interficiendi quoscunque adversæ partis, etiam sæminas, certis in circumstantiis; jus redigendi captos in servitutem; jus direptionis &c. & quæcunque alia pro satisfactione injuriæ, quæ in jus naturale, eodem modo, neque cadunt, neque cadere possunt, ut infra suo loco declarabitur. Inde est, quod Livius (d) expresse professus sit, *jure Gentium ita comparatum esse, ut arma armis propulsemus*.

R. IV. *Neque obstat I. Quod bella vix initium sumere potuerint, antequam Gentes fuerint multiplicatæ, rerum communio desierit, ac memum & inum, frigidum illud verbum, innumeraque gignens bella, Authore D. Chrysostomo (e) invaluerit. Nam R. Tr. A. D. C. ergo bellum non est Mundo coævum spectatum in se, seu spectato jure bellandi; suaque recuperandi, supposito, quod quis contra violentiam humanam sua aliter acquirere nequivisset. N. Non est mundo coævum, spectato actu bellandi subd. & hoc defectu potentia N. defectu occasionis, multis post annis primum exercitium suppeditantis. C. Bellum non est medium absolute necessarium, sed ex suppositione: neque ad jus Naturæ requiritur, ut singula ejus capita semper & statim redigantur in actum; sed satis est, quando certis in circumstantiis operationem suam exercent, ut præ cæteris apparet in materia furti, quæ locum non habet, nisi res divisas præsupponamus.*

Neque obstat II. Quod bellum privatum authore Grotio (f) antiquius sit, quam publicum, adeoque illud juri Naturæ, hoc juri Gentium simpliciter, etiam quo ad originem, sit adscribendum. Nam

R. 1. Antecedenter ad rerum divisionem, vel homines quidam erant mere privati, hoc est, nulli familiæ adscripti, nolliusve potestatis etiam domesticæ subiecti; vel erant in familias congregati, sibi que invicem suo modo subordinati: ergo utrique, quandocumque in corpore, vel bonis fuerant læsi,

Unde Bellum, saltem spectato jure est antiquius verum divisione.

Æquo grandævum, ne bellum privatum.

(a) L. c. (b) Dec. 1. L. 9. c. 2.
 (c) L. 8. Etymol. c. 1. Q. 2. (d) L. 42.
 (e) In orat. de S. Philogonio.
 (f) L. 1. de J. B. & P. c. 2. §. 1. n. 1.

læsi, sua vindicare, vel defendere poterant, illi bello *privato*, hi *publico*: ergo neutrum bellum antiquius. Quid enim vetat dicere bellum *publicum* familiarum contra familias, cum illarum regimen ad civile proxime accesserit?

R. II. D. A. Bellum privatum, authore *Grotio*, est antiquius publico *spectato jure*. N. A. *Spectato forsan effectu*. C. A. & N. C.

Origo belli
injusti sca-
turis ex
corruptione
Naturæ.

Queritur IV. Quenam origo belli injusti?

R. I. Origo belli injusti est humano Generi coæva, descenditque a corruptione naturæ lapsæ, a peccato, omnisque peccati ac inimicitia authore *Damone*.

Afferunt patet. Unde *D. Augustinus*: (a) *Quid culpatur in bello? an quia moriuntur quandoque morituri, ut domentur in pace victuri? Hoc reprehendere timidorum est, non religiosorum. Nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, imparatus, atque implacabilis animus, feritas bellandi, libido dominandi, & sic quæ similia, hæc sunt, quæ in bellis culpantur. Recte Contre-
nius molter* (b): *Bella cum nato Mundo fuerunt, & bellantes decretoria dies inveniet, duobus fratribus angustus erat Mundus, iniquo Caino videbatur Abel fore beator. Secuta sunt bella gigantum, & discordes in unum gurgitem cataclysmus inclusit, &c.* Post cataclysmum eodem authore, regnavit *Nemrodus* in campo *Sennaar*, oppressa naturali Gentium libertate, cui successit *Ninus*, quem primum volunt *Scriptores* (c), qui bello aliena Regna invaserit, sicque *Monarchiam Assyricam* fundarit. Per bella subin & erectæ & destructæ sunt cæteræ *Monarchiæ*, & *Orbis Regna* ad usque nostram ætatem, ut adeo mox e pomo *Paradisi* male comesto, velut ex *Pandora* pixide, prima bella, cædes, vulnera, mortes, devastationes, pestes, malaque omnia in terras redundarint, & etiamnum redundant.

Armorum
inventio de-
betur huma-
no ingenio,
in suas cla-
des male
perspicaci.

R. II. Si *Lucretio* fides, pugnatum est initio manibus, unguibus, dentibus; subin fustibus, & lapidibus; demum omni genere armorum. Horum inventionem *Josephus Tubalcaino*; *Eusebius Moysi* armorum varietatem; *Plutarchus Archytæ Tarentino*, & *Eudoxo* perfectionem tribuit. *Plinius Ægyptios* inventores lanceæ asserit; *Lacedæmonios* machæræ & galeæ; *Medam Mysseum* thoracis & ascis; *Epeum* arietis murarii; *Vegetius* fundam incollis *Majorcæ*; *Diodorus* arcus & sagittas *Apollini*; alii vero *Zetho*, alii *Perseo* adjudicant. Pulveris pyrii inventionem cuidam *pyrotechnico Germano*; tormentorum primum usum *Blondus*, & *Volaterranus Venetis* anno 1380. alii aliis longe maturius adscribunt. Inter quæ dubia illud sat certum, quod in nulla arte sic infudarit, sic sese exhausterit humanum ingenium, quam in inveniendis varii generis armis, instrumentis, & machinis, quibus humano Generi necem sive acceloret, sive multiplicet, audiatque ille ingeniosior, qui in hominum strages crudelior tanto dedecore naturæ, quanto societatis humanæ, ad pacem ab Authore naturæ institutæ, præjudicio, ac detrimento.

§. III.

De licentia belli.

§. 3.

Licentia belli.

Queritur V. Quanam licentia belli in genere?

Bellum de se
est licitum.

R. I. Bellum ex natura sua, jure Naturæ, & Gentium, imo & Divino antiquo est licitum. Ita contra *Manichæos*, qui bellum absolute illicitum proclamabant. *

Affer-

(a) L. 22. contra *Faussum*, uti perhibetur in c. 3. D. caus. 23. Q. 1.

(b) Polit. L. 10. c. 2. n. 2.

(c) S. *August.* L. 4. de civit. Dei, *Eusebius*, *Diodorus Siculus*, *Justinianus*, *Tobias*, *Pistor*, & alii.

* Unde reprehendebant *Mossem*, *Josue*, *Davidem*, cæterosque Testamenti veteris Patres, quod bella gesserint, quos S. *August.* L. 22. contra *Faussum* c. 74. confutat.

Assertum P. quo ad 1. membrum. Bellum ex natura sua descendit a jure *Jure Natu-
Natura*, fundaturque in legitima sui defensione, qua instinctui naturali con-
forme est, vim vi repellere, sua recuperare, ut patet ex dictis: ergo bel-
lum est licitum *jure natura*.

Assertum P. quo ad 2. membrum. Bellum juri *Gentium* est conforme, ne-
cessarium ad tuendam Rempubicam, repellendos hostes, reparanda damna,
quo sine nec posset conservari justitia publica, & indemnitas status civilis:
ergo *jure Gentium* licitum est bellum. A. patet ex *Hermogeniano* (a), dum
ait: *Ex hoc jure Gentium* (scilicet quo ad formam) *introducenda bella, discre-
tae Gentes, & Regna condita, dominia distincta.*

Assertum P. quo ad 3. membrum. Ex una parte nulla lex prohibens belli
per se prohibitiva, ostendi potest: ex altera parte tota veteris Testamenti
Historia contrarium loquitur: ergo bellum *jure divino* antiquo est licitum.
A. partim clarescet ex dicendis, partim patet ex Scriptura (b), ubi Deus
leges generales & perpetuas de modo gerendi belli Populo suo præscripserat:
inimò in *Deuteronomio* (c) fit mentio de libro *Bellorum Domini*, quæ
haud dubie probante Deo getta sunt.

Confirmatur assertum ex Historia. In lege Naturæ notum est bellum *Abra-
hami* partim defensivum, partim offensivum contra quatuor *Assyriae*, seu *Per-
siae* Regulos, & etiam probatum a *Melchisede*cho: *Laus sit Deo altissimo, qui
tradidit hostes tuos in manum tuam* (d). In lege scripta celebre est bellum
defensivum *Josue*, & *Moy*sis contra *Amalecitas*, vim facientes, a Deo et-
iam probatum (e). Famofum bellum, finium tuendorum causa, contra *Am-
monitas*, injustos aggressores, susceptum a *Jephte* dicente (f): *Non ego pec-
co in te* (nam defendebat, quod possederat) *sed tu contra me male agis, in-
dicens mihi bella non justa.* Notum bellum *Davidis* adversus *Hannonem*, Re-
gem *Ammonitarum*, ob vindicandam injuriam publicam, Legatis suis illa-
tam (g). Nota sunt bella *Gedeonis*, *Baruch*, *Samsonis*, *Samuelis*, *Saulis*,
Davidis, *Machabæorum* &c. In hisce bellis plerumque non legitur speciale
DEI mandatum, quale legitur de excindendis septem Gentibus *Chanaan*:
ergo *jure Naturæ*, vel *Gentium* illata sunt, idque licite, nisi quis tot Pa-
triarchas, Judices, Reges, Sacerdotes, quos inter *santissimi*, injustitiæ pa-
stulare velit, quod utique *Manicheo* phantaso dignum, quia insanum: vel
si ostendatur speciale mandatum, fuere licita jure antiquo *Divino positive*:
si non ostendatur speciale mandatum, saltem licita fuere jure antiquo *Di-
vino negative*, neque prohibita, sed permissa.

Neque obstat 1. Quod bellum sit contrarium Paci, a Natura intentæ; so-
cietati, & charitati naturali, neque belluis in suam sævientibus speciem:
* ergo jure Naturæ illicitum. Nam R. D. A. Est contrarium respectu par-
tis, injustum bellum foventis. C. A. foventis justum, seu defensivum, seu
offensivum. N. A. & D. C. ergo injustum est Naturæ jure illicitum. C. C.
Justum. N. C. Recte animadvertit *Grotius*, quod ratio, & natura societa-
tis non omnem vim inhibeat, sed eam duntaxat, quæ societati repugnat,
id est, quæ *jus alienum tollit*; cum ipsa societas eo tendat, *ut summæ cuique
salvum sit communi ope, ac conspiratione.*

Neque obstat 2. Quod bellum sit causa multarum cædium, damno-
rum, felicitas indigna ex aliena infelicitate. Nam R. ut prius. D. Est
Tom. II. I causa

(a) L. supra cit. (b) Num. 10. Deuteron. 20.

(c) cap. v. (d) Genes. 14. v. 20.

(e) Exodi 17. (f) Judic. 11. v. 27. (g) Regum 2. c. 10.

* Belle *Juvenalis Satyra* 15.

*Sed jam serpentum major concordia: parcis
Cognatis maculis similis fera, quando Leonis
formor eripuit vitam Leo?*

causa ex parte inferentis injuriam C. propulsantis N. Hac ex parte, ut ait S. Augustinus (a) non pax queritur, ut bellum geratur, sed bellum geritur, ut pax acquiratur.

Causa iusta
iustitia pu-
blica suffra-
gane

Neque obstat 3. Quod etiam iustam habens bellandi causam, abstinendo, possit impedire ejusmodi cædes, damno; ergo debet. Nam R. N. C. Quia simul impediret iustitiam publicam; daretur occasio majoris mali; immunia redderentur furta, latrocinia &c.

Bellum de
se etiam est
licitum Chri-
stianis.

R. II. Bellum de se est etiam licitum jure Divino novo, seu Christiano: Ita communis contra Anabaptistas, Erasmm Rotterodamum (b), Cornelium Agrippam (c), & alios apud C. Bellarminum (d).

Quia lex mo-
ra hac ex
parte nil de-
rogat legi
antiqua vel
naturali.
Neque hæc
licentia est
deformis no-
vo Testa-
mento.

Assertum P. 1. Ex una parte nulla potest ostendi lex restrictiva, seu sublativa juris antiqui, ac naturalis: ex altera parte pro belli licentia etiam apud Christianos stat S. Scripturæ autoritas, Patrum testimonia, ratio atque experientia: ergo bellum de se Christianis quoque est licitum.

A. quo ad 1. partem patebit infra. Quo ad 2. partis membrum primum P. S. Præcursor (e) militibus, consilium salutis petentibus: quid faciemus & nos S. Augustino & Angelico interprete (f), non iussit arma abjicere, militia sese subtrahere, sed contentos esse stipendiis, neminemque percutere. Item Christus Centurioni dicenti (g): Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, & dico huic: vade, & vadit: non mandavit deserere militiam, sed potius laudavit fidem. Item Cornelii Centurionis elemosynas remuneratus est dono fidei, neque Petrus, cum faceret Christianum, abjicere baltheum iussit (h). Sic Christus imperavit dare tributa Casari (i), quibus aluntur milites; ideo enim tributa præstatis, inquit Apostolus (k), Ministri enim sunt, in hoc ipsum servientes, nimirum ut gladio puniant perturbatores publicæ pacis, id enim præmiserat: non sine causa gladium portat, DEI enim Minister est vindex in iram.

Immo con-
formis mentis
Patrum.

A. P. quo ad 2. partis membrum secundum. S. Ambrosius inquit (l): Non militare delictum est, sed propter prædam militare, peccatum est. S. Augustinus (m): Noli putare, neminem Deo placere posse, qui armis bellicis ministrat. Similia habent SS. Chrysostomus, Bernardus, Gregorius M. Nazianzenus, & Turonensis apud Bellarminum (n).

Rationi.

A. P. quo ad 2. partis membrum tertium: Licitum est homini privato vim injustam vi repellere, ut supra statuimus: ergo a fortiori id etiam licitum erit Principi vel Reipublicæ. Item licitum est Reipublicæ Christianæ tranquillitatem defendere, ferro, seu contra malefactores, puta hostes internos: ergo licitum quoque erit eandem defendere bello contra hostes externos. C. patet; quia unum æque ac alterum est necessarium ad felicem statum Reipublicæ, unum æque ac alterum, naturæ jure permissum &c. Unde Couterenius nosster (o): Si quis serio omne bellum improbet, ego eum non hereticum modo, sed Reipublicæ proditorem esse judico &c. Item: Nulla respublica perseverare potest, nisi quæ militarem artem excolit: nam, cum magna cupiditate ad aliena rapienda ferantur homines, ubi obstaculum non vident, eo ruunt. Hinc etiam Molina (p) bellum cæteroquin iustum, sive defensivum, sive offensivum, Christianis non modo

Sabin necesse
est sufful-
to.

lici-

- (a) Ad Bonifacium epist. 207. alias 205.
(b) In annot. ad c. 3. & 22. Luca.
(c) L. de vanitate scientiarum c. 29.
(d) c. 14. de Laicis. (e) Luca 3. v. 14.
(f) Secunda. Secundæ. Q. 40. ex D. Augustino;
(g) Matth. 2. v. 9. (h) Actuum 10.
(i) Matth. 22. v. 21.
(k) Ad Rom. 13. v. 4. 5. & 6.
(l) Sermone 7.
(m) Epistola ad Bonifacium 207. alias 205.
(n) L. 3. de Laicis c. 14.
(o) L. 10. Polit. c. 3. §. 3. & 4. f. m. 743.
(p) Tract. 2. Disp. 99. col. m. 414.

licitum, sed quandoque melius pace, immo & graviter obligatorium esse affirmat, quando scilicet, affulgente spe victoriæ, absolute foret necessarium pro salute temporali, puta, si subditi externa potentia graviter vexarentur, premerentur, & vix non opprimerentur. * Item pro salute Reipublicæ spirituali, puta conservatione fidei, Christiana Religionis augmento, ac ipsomet hostium spirituali emolumento.

A. P. quo ad 2. partis membrum quartum. Quia Deus sæpe bella iusta adjuvat, non adjuturus, si bellum foret illicitum: nam mala permitti, non adjuvari a Deo possunt. Sic auxilio fuit Constantino; (a) Theodosio adjuvatores misit SS. Joannem & Philippum; (b) Theodosio juniori Angelos, (c) sic adjuvit per prodigia Clodovæum (d), Honorium (e) & innumeros alios. Sic post Christi ascensionem fuere semper Christiani vere sancti, militiæ adscripti, etiam sub Principibus Ethnicis: nota est Legio fulminatrix sub M. Aurelio, prodigiosa imbre celebris (f). Denique nota sunt bella Caroli M. S. Ludovici Regis Galliæ, & aliorum. Notæ integræ cohortes: S. Mauritius cum sua Legione Thebæa; noti SS. Martini, Sebastiani, Alexandri, Theodori, aliique sexcenti, Sanctorum fastis adscripti, quos bella gessisse, atque bellasse, constat.

Atque ex-
persentia.

R. III. Que replicari solent, non fringunt.

Replicant I. Contra 1. partem probationis. In Testamento novo sunt plures leges belli prohibitoria: ergo illicitum est saltem Christianis. A. P. Christus clamat: (g) Si quis te percusserit in unam maxillam, prabe & alteram. Diligite inimicos vestros. Acclamat Apostolus: (h) Non vos defendentes charissimi, scriptum est enim, mihi vindicta &c. & sic de aliis.

Textus
Evangelicæ.

R. N. A. ad P. D. A. Et hæc ex mente Ecclesiæ, Patrum, atque interpretum, intelligenda semper de præcepto, ac ultione publica, pertinente ad justitiam vindicativam. N. A. Intelligenda sæpe de consilio tantum, de vi, violentia, vel ultione privata C. A. & N. C. Primus textus, seclusa necessitate honoris Divini, consilium indicat, uti & ille: (i) Auferenti tunicam, da illi & pallium. Secundus & tertius de privata obligatione. Sic oraculum illud Isaia (k) de Christianis: non levabit Gens contra Gentem gladium, nec ultra exercebuntur ad prelium &c. vel de Christi tempore sub Augusto, vel de Regno Christi, ubi nemo hostis, intelligendum est.

De consilio
sape, ac ul-
tione priva-
ta intelligen-
di.

Replicant II. Bellum Christianis prohibitum est saltem per SS. Canones: per quos 1. injungitur gravis pœnitentia repetentibus militiam (l). 2. Declarantur ut implicantes sese diaboli laqueis. (m) 3. Ut incapaces pœnitentiæ: (n) ergo &c.

SS. Canones.

R. N. A. Ad 1. D. Repetentibus militiam cum periculo fidei. C. fecus N. Canon ille agit de iis, qui ob confessionem fidei Christiana privati fuerant cingulo militari a Diocletiano vel Licinio, & postea cingulum repetebant, parati negare fidem. Ad 2. & 3. D. ut implicantes se laqueis & incapaces pœnitentiæ vitio proprio C. Vitio militiæ: subd. per se N. per accidens, quatenus militia plerumque periculosa & cum morum corruptela conjuncta est.

De bello illi-
cito sape per
accidens.

I 2

* Clariss. P. Schmier Jurispr. publicæ univ. L. 4. c. 1. sect. 2. §. 1. n. 63. f. m. 242. insuper addit: Potest non tingere, ut bona ad coronam spectantia, ante hæc injusta ablata, facili manu recuperari possint: potest iterum accidere, ut inimicus homo Civitatem, aut Provinciam perversis moribus, aut doctrinis pervertat, aut veritate satagat; &c. Sed prior casus periculosa est extensio obnoxius; alter bello vix indigeret.

(a) Euseb. in vita & L. 9. Hist. c. 9.

(b) Theodoros. L. 5. Hist. c. 24.

(c) Socrates L. 7. c. 18.

(d) Gregor. Turon. L. 2. Hist. Franc. c. 30.

(e) S. August. L. 5. de Civit. Dei c. 23.

(f) A. Christi 176. apud Tertullian. apolog. c. 5.

(g) Matth. 5. v. 39. & 44. (h) Ad Rom. 12. v. 19.

(i) Matth. 5. v. 40. (k) c. 2. v. 4.

(l) Concil. Nicen. can. 11. (m) Can. contrarium de pœnit. dist. 5.

(n) Ead. Dist. can. falsas.

est. Hinc citati **Canones** tantum agunt de iis, qui ob peccata ; occasione militiæ facta , pœnitentiam egerant : ubi malitia non ex se , sed per accidens vitanda erat ut occasio proxima .

Neque S. Joannes de testamento veteri solum intelligendum .

Replicant III. *Contra partis Secunda membrum primum.* Joannes tantum Judais permisit bellum, ut imperfectis: Christus aliter docuit. Ita Anabaptista. 2. Joannes ea dixit militibus, non ut bene, sed ut minus male viverent. Ita Erasmus, & eo teste Theophylactus; ergo non tenet probatio.

R. N. utrumque. Quia sic Præcurfor male Christo præparasset viam: 2. Quia prius dixerat: *facite fructus dignos pœnitentiæ: omnis arbor non faciens fructum bonum, in ignem mittetur &c.* (a). Inde compuncti milites petierunt, quis esset fructus bonus, quem facere deberent; vel ergo Joannes eos decepit, vel possunt milites salvari, si servent, quod præcepit.

Theophylactus vel non est contrarius, ut ostendit C. Bellarminus, vel si est contrarius, nititur contra torrentem.

Neque repugnans Patris .

Replicant IV. *Cum eodem contra Secunda partis membrum secundum:* Juxta Patres bellum illicitum est Christianis: ergo &c. A. P. 1. Tertullianus: (b) *Licebitne in gladio conversari, Domino pronuntiante, gladio periturum, qui gladio fuerit usus? & prælio operabitur filius pacis, cui nec litigare conveniet?* Secundo. Teste Origene Christus omnia bella sustulit (c). Tertio. S. Hieronymus. *Olim bellatoribus dicebatur: accinge gladium tuum &c. nunc Petro dicitur: converte gladium tuum in vaginam &c.* (d). Quarto. S. Ambrosius: *O Domine: cur emere me gladium jubes, qui ferire me prohibes? Ideo fortasse Petro duos gladios offerenti, satis est, dicis, quasi liceret usque ad Evangelium, ut sit in lege æquitatis eruditio, in Evangelio bonitatis perfectio* (e). Quinto. S. Augustinus: *Non orare debemus, ut moriantur inimici, sed ut corrigantur.* (f)

Ritellæti, & Insulæti .

R. D. A. Juxta Patres bellum per se autoritate publica, causaque legitima gestum est illicitum per accidens, seu respectu habito ad circumstantias. C. A. & N. C. Ad. 1. Tertulliani rationes præcipuæ, ibidem allatæ, probant illicitum esse bellum per accidens, seu propter periculum Idololatriæ: *Excubabit pro templis, quibus renuntiavit &c. plus si dicit, nimium dicit.* Ad 2. Origenes non ait, Christum prohibuisse, sed sustulisse bella per pacem universalem, tempore nativitatis, ut indicat contextus. Ad 3. S. Hieronymus tantummodo vult in lege veteri imperata fuisse bella, ut necessaria ad subigendam terram promissionis; in nova non quidem prohibita, insperata tamen non esse, sed pacem potius ad acquirendum Regnum cælorum. Ad 4. S. Ambrosius loquitur non de bello publico, sed privata ultione, vel de privata defensione ad perfectionem consilii non adhibenda, ut clare indicant verba. Ad 5. S. Augustinus reprehendit odium inimicorum, non bellum justum, ut satis patet ex verbis ejus supra allatis.

Neque ratio pacis .

Replicant V. *Cum eod m contra 2. partis membrum tertium.* Bellum opponitur paci, effectui Charitatis: ergo hoc ipso est malum, & effectus odii, vel vindictæ. 2. Arma Christianorum sunt gladius verbi DEI, & scutum fidei &c. teste Apostolo (g).

Cum bellum se medium ad pacem .

R. D. A. Opponitur paci, ut etiam sit medium ad pacem. C. A. secus N. A. & D. C. Bellum injustum est malum. C. G. Justum. N. C. Pacem debet habere voluntas, bellum necessitas (h). Ad 2. D. A. Arma belli spiritualis contra dæmones, de quibus ibi Apostolus. C. A. In alio sensu. N. A. & D. C.

Ergo

(a) Matth. 3. v. 8. & 10.
 (b) L. de corona militis ultra medium.
 (c) L. 2. contra Celsum paulo ante medium.
 (d) Ad Ageruchiam de Monogamia.
 (e) L. 10. in D. Lucam.
 (f) In Psalm. 37.
 (g) Ad Ephes. 6.
 (h) Can. noli 23. Q. 1.

Ergo Christianis ferro non pugnandum, sic ut sit prohibitum. N. Sic ut non sit prohibitum. C. C.

Replicant VI. Cum eodem contra Secundæ partis membrum quartum. S. *Naque dicta S. Marci*
 Martinus, referente Sulpitio, Imperatori Juliano expresse dixit: Donativum tuam militaturus accipiat: ego Christianus sum, mihi pugnare non licet: ergo nil evincitur exemplis.

R. N. A. Sic dixit: *Haftenus militavi tibi, nunc patere, ut militem Deo: Non vix ad-*
 Christi enim miles sum, non tantum fidei promissione, sed & vitæ monasticæ professione: unde mihi pugnare non licet. Colligitur ex ipso Sulpitio, videatur Bellarminus (a).

S. IV.

S. 4.

De Conditionibus belli.

Conditiones belli.

Quæritur VI. Quanam conditiones ad belli justitiam requisitæ?

R. I. Inter primas belli justii proprietates est summa potestas. * Ita Angelicus cum communi (b).

1. Potestas summa.
 Jure naturæ, Gentium, & rationis.

P. Assertum. Jus naturæ & Gentium ipsaque ratio evincit, bella regulariter geri non posse, nisi ab iis, & contra eos, qui Superiorem non agnoscunt: ergo necessaria est conditio potestatis summæ.

A. P. I. Quia ordo naturalis Mortalium paci accommodatus, D. Augustino *Nulli subordinato potestatis Judicis indulgentis.*
 interprete, (c) hoc postulat, ut suscipiendi belli auctoritas, atque consilium penes Principes sit. 2. Quia bella ex necessitate inducta, eoque solum ex fine permessa sint, ut ii, qui Judicem non habent, jus atque justitiam consequi valeant. Unde illa constitutio Valentiniæ, & Valentis (d); Nulli prorsus, nobis insciis, atque inconsultis, quorumlibet armorum movendorum copia tribuatur. 3. quia bellum illaturus agit Judicem in propria causa; sibi administrat justitiam, injuriæ vindicativam: exponit Rempublicam magno periculo: atqui hæc omnia non competunt nisi potestati summæ. 4. Quia bellum illaturus alteri potestatis non summæ, sed subordinatæ, tenetur prius experiri viam juris in foro contentioso, ibique jus suum prosequi medio ordinario, parato, atque pacifico; nam actor sequitur forum rei: ergo contra subordinatos nequit mox bello procedere, ac uti medio tam extraordinario, violento, atque periculoso; cum jure naturæ ac Gentium sit contestatum, ab armis esse abstinendum, agendumque jure, cum agi potest. Hinc est 1. quod in omni, Superiorem recognoscente, bellum injustum, in Supremo iustum præsumatur (e). Hinc est 2. Quod bellum, defectu auctoritatis illegitimum; non modo sit contra charitatem, sed etiam contra justitiam; etiam si ad sit legitima causa, eo quod actus ille sit sine auctoritate legitima, adeoque illegitimus, & inferens teneatur ad damnorum omnium restitutionem (f). Hinc est 3. quod in pace publica, respectu Imperii, sit constitutum, ut nullus status alterum, ullo titulo, hostiliter laessere valeat (g).

Excipitur I. Casus denegatæ justitiæ, seu quo supremus Princeps, respectu sui subordinati, ut Judex conventus, negligeret administrare justitiam. Sic *Regulariter, & extra casum denegatæ justitiæ.*
 Tom. II. I 3 enim

(a) L. cit. de Licitis c. 14. ad finem.

* Scilicet cujusvis Reipublicæ perfectæ, qualicunque forma regiminis utatur, Monarchicæ, Aristocraticæ, vel Democraticæ.

(b) 2. 2. Q. 40. a. 1.

(c) Relatus in cap. Quid culpatur 4. caus. 2. Q. 1. (d) Tit. c. ut armorum usus.

(e) Knipschild de Nobilit. L. 3. c. 13. n. 30.

(f) Suarez disput. 13. de charit. sect. 2. num. 8. Unde L. hostes, ff. de captivis, & postliminio reversis, & in L. hostes ff. de verb. signif. prædones, atque latrunculi appellantur, qui in Imperio, sine consensu & auctoritate Imperatoris, bellum offensivum suscipiunt.

(g) Das niemand binsfiro dem anderen was Burden Usandes, oder Beesens er seye, um Keinerley Ursach Willen, Wie die Nâhmen haben môchten den anderen besabden, betrûgen, berauben, sâhen, überziehen, belâgeren &c. ord. pr. 2. tit. 15. Videantur passim R. J. & imprimis copiosissimo a. 1555, &c.

enim bellum inferri posset ipsi supremo Principi simul & subordinato : Unde S. Augustinus iusta asserit bella, quæ ulciscuntur injurias, si qua Gens vel civitas, quæ bello petenda est, vindicare neglexerit, quod a suis improbe factum est (a).

Potestatis delegata: Excipitur 2. Casu, quo inferior utitur potestate delegata : nam sic erit moraliter summa.

Præscriptio: Excipitur 3. Casu, quo jus belli a subordinatis Statibus vel consuetudine; vel præscriptione, vel pactione est acquisitum : nam belli potestas ab humano jure, ut plurimum dependens, est communicabilis, hincque inferior *fictio* juris foret supremus.

Summa necessitatis. Excipitur 4. Ab Hugone Grotio casus summæ necessitatis, qua ita præsens foret periculum, ut tempus non ferat eum consuli, qui suprema præditus est potestate (b). Hoc enim casu, per præsumptionem, adesse censeretur delegata potestas*.

Ab Heizmanno excipitur etiam bellum defensivum. Excipitur 5. Ab Heizmanno : (c) Bellum defensivum, æque ac privata defensio necessaria, naturæ jure cuiusvis permissum : addit tamen causam belli defensivi incontinenti ad Imperatorem (respectu Imperii) deferendam. Sed hac de re infra.

A Liebenthalio Schmalckaldicum. Excipitur 6. A Liebenthalio Lutherano, casu quo Imperator, sui muneris immemor, moratorica, vel delusoria procrastinatione aliquem lætaret, tyrannidem exerceret &c. (d) Adducto in exemplum fœdere, belloque Schmalckaldico &c. quæ doctrina (verane, an falsa sit, dependet ab Imperii legibus, neque hic quidquam decidimus) in principiis tamen protestanticis admodum periculosa est Imperatoris authoritati, uti alibi diximus (e).

Altera conditio iusta causa, ut patet. R. II. Inter conditiones belli legitimi est iusta causa. Assertum patet. Nam supremus Princeps non est alieni Populi Judex, nisi ratione delicti, quod nullo suppetente Judice vindicare potest, ut sui Populi defensor, atque protector : ergo alienum Populum bello punire nequit, nisi ratione gravis delicti, & suppetente causa justæ defensionis, seu protectionis : ergo ubi vel nulla causa, vel non satis iusta, vel omnino injusta, licite armis sævire nequit. Unde

Eaque gravis, & respectu Principis. Colligitur I. Non sufficere causam levem, sed requiri gravem ; partim ut ne plus incommodi bellum asserat, quam inde utilitas speretur ; partim ut ne ob leve detrimentum suæ Gentis, alienæ gravissimum inferatur damnum. Non sufficere dubiam, sed suo modo certam requiri, saltem respectu summi Principis. Ratio est : quia bellum est actus justitiæ punitivæ : atqui injustum est punire aliquem causa necdum sat liquida ac probata. Dicitur respectu Principis : ** nam alia ratio militum, quibus parere necessum est, neque discutere iussa, sed ut iusta præsumere incumbit, nisi de injustitia belli aliunde constaret : unde Bonifacius Papa (f) : Quod quis mandata Judicis facit, dolo facere non videtur, cum habeat parere necesse.

Di-

(a) Relatus c. Dominus 2. caus. 23. Q. 2.

(b) De Jure B. & P. L. 1. c. 3. n. 4. f. m. 46.

* An in casu summæ utilitatis æque præsumi possit ejusmodi potestas, non æque liquet.

(c) Joa. Georg. Ingollstadii. Digest. Profess. in conflictu Juridico A. 1679. c. 3. n. 7. f. m. 17.

(d) In colleg. Polit. Exercitat. 14. n. 12. & 13. f. m. 443.

(e) In Coll. Hist.

** Suarezius, Molina & alii exinde resolvunt 1. Casu quo alter Princeps foret in possessione regionis, competitor bellum movere non posset, nisi certus de suo jure, quia etiam hic melior est conditio possidentis, etsi jus suum prosequi posset *via juris*. Item : casu quo per mortem tertii vacaret regio, a neutro possessa, moveri bellum non posset, nisi secundum *probabilitatem juris sui semetiam*. Quod si utrinque foret *probabilitas equalis*, res *arbitrio tertii*, aut *regionis divisione* componenda foret. Item : casu quo causa, quæ visa est initio iusta, pateret postmodum esse injusta, bellum præteritum, *ob bonam fidem*, foret justum, non item futurum. Ita illi.

(f) De R. J. in 6. Reg. 25. Videantur dicenda infra sect. 8. §. 5. R. 7. & 8.

Dictum, quibus parere necessum est: nam alia ratio est de iis, qui neque subditi, neque in stipendiis ordinarii, sed sponte propria aggregantur: his enim justitia belli vel nota, vel saltem supposita sit, oportet. Siquidem C. Bellarmino Authore (a), qui nihil cogitant, paratique sunt militare, sive bellum sit justum, sive non, modo stipendium habeant, in statu damnationis versantur. Denique non sufficit causa mere suasoria, quæ juxta Grotium (b) movet sub sola ratione utilis, abstrahendo, an simul justum sit, quod utile creditur: hinc ad bellum, proprie justum, causa vere justificativa est habenda.

Colligitur II. Bellum non temere, sed maturo consilio suscipiendum. Indagandum prius, sitne justa belli causa, an non? majusne emolumentum ex bello justo, quam ex pace iniqua haberi possit? Unde, Authore Philippo Knipschild (c), potius omnia prius tentanda sunt, omnis via juris, & occasio belli declinandi captanda, antequam in campum Martium descendatur: tunc enim veniendum ad arma, cum locum apud adversarios justitia non invenit. Iis justum demum est bellum, quibus necessarium, & nulla nisi in armis relicta est spes; injustum, quibus non necessarium.

Ratio est quadruplex I. Quia medium est nimis periculofum: nam anceps est belli alea, eventus incertus; non enim in ejusdem est potestate, & initium & finis belli, ut ex Salustio scribit Lipsius. Plerumque bella ex bellis feruntur, & bis in bello peccari nequit.

2. Quia est medium Reipublicæ nimis præjudicofum: nam exhauriuntur æraria, subditi gravantur, cives spoliantur, militibus male parta male dilabuntur, vastitate & incendiis absumuntur necessaria, succedit male suada paupertas, fames, inde pullulant deprædationes, latrocinia &c. & rotius Reipublicæ desolatio.

3. Quia est medium extraordinarium, nimisque truculentum. Siquidem injustum bellum D. Augustino (d) non bellum est, sed latrocinium. Recte jam dudum Seneca (e): Homicidia comescimus, & singulas cedes? Quid bella, nisi occisarum Gentium gloriosum scelus? non avaritia, non crudelitas modum novit, &c. Hæc insania quædam est ruentium in pejus seculorum, quasi vero, quod leges damnant, id arma excusent: quod scelus in Republica est, in bello sit virtus? Immo bellum, etiam justum, est malorum omnium lias; nam teste Contzenio nostro (f): Bellorum etiam justissimorum commune est malum, quod in illis omnis disciplina jaceat, vitia invalescant, mores corrumpantur, & quæ in Republica bene constituta, censentur flagitia, in castris ludi sunt: silent inter arma leges, subditi licentia scelerum datur, homines trucidantur, insones spoliantur &c. Et quod maxime deplorandum, plura plerumque patiuntur boni quam mali, & ipsa Religio in discrimen adducitur, cultus Divinus, & quidquid sacrum sanctumque, non raro per ausus sacrilegos profanatur. **

4. Quia denique est medium conscientia Principis nimium onerosum. Optime L. B. Schönavius (g): Tot illi (Principes) tantorumque malorum, scelerumque rei sunt, quot, quantaque per injustitiam belli ultra citroque patrantur.

I 4

Ex eo-

(a) L. 3. c. 15. de laicis f. m. 881.

(b) L. 2. c. 1. §. 1. n. 1.

(c) De nobilit. L. 3. c. 13. n. 61.

(d) L. 4. de civit. DEI.

(e) Epiß. 96.

* Quam fuit crudelis gloria Cesaris, etiam ante bellum civile, undecies centena managinta duo hominum millia a se occisa jactantur? Item Pompeii Minerve delubro inscribentis, a se semel vicies centena octoginta millia trucidata, fugata. Annon gloriosior Antonii Augusti vox: *Honestius esse unum civem servari, quam mille hostes occidi?* Videatur Masenius in utili cartofit.

(f) Vide dicenda infra sect. 9. §. 1. R. 1.

** Fabius, everfo Tarento, in Deos ævire noluit, dicens: *Relinquo se Tarentinis Deos iratos.*

(g) In arcæis status, L. 9. c. 4. n. 8. f. m. 26.

Ex eorum manibus repetet Divina Nemesis tot mille innocentes animas, quæ vel innocenter, vel premature obiere, vel quas contagium militaris petulantiaè plane æternum perdidit. Qui injuste bellum suscipit, universam belli injustitiam contrahit, sequæ rerum facit omnium vastationum, usurpationum, cædium, impietatum, & quidquid dirum, Numinique adversum patrare solet effrænis bellisuror. Ita, hic illustris Statista (a).

Nilominus
iusta causa
prognosticon
boni successus
sepe, non
semper, unde
multa est il-
latio: vicit:
ergo iusta
nititur cau-
sa.

Colligitur III. Etsi iusta causa eodem Authore dicatur Sydus prognosticon, quo ad futurum belli eventum juxta illud Lucani: *Causa jubet Superos meliorem sperare secundos*. Etsi iusta causa in Principe creet fiduciam, in Belli ducibus fidem, ac promptitudinem, in milite alacritatem; etsi plerumque iustæ causæ assistat Polus, sitque non nisi Pleudopoliticum illud: *quærendum belli exitum, non causam*, nihilofecius sydus istud prognosticon fixum non est; quia nullo DEI promisso infallibili suffultum: cum ex judiciorum Divinorum inscrutabili abyssu, nonnunquam bona causa succumbat, Deoque permittente mala causa triumphet. Exemplo esse possunt bella elapsi gemini sæculi, expeditiones sacræ contra Turcas, ubi cum Jeremia exclamatum non semel (b): *Quare via impiorum prosperatur? bene est omnibus, qui prævaricantur, & inique agunt*.

R. III. Inter conditiones belli legitimi est etiam recta intentio:

3. Condicio
est recta in-
sentio.
Quia bellum
non permis-
sum, nisi ad
pacem &
bonum com-
mune.

Patet assertum: nam bellum a natura inductum non est, nisi ut necessarium medium, vel ad recuperandam pacem, vel tranquillitatem publicam; vel ad exercendam justitiam, injurias vindicando, aut amissa recuperando: ergo alio sine susceptum, nec ordinatum ad commune bonum Republicæ, erit inordinatum, saltem charitati oppositum, & consequenter illicitum. Unde bellissime S. Augustinus (c): *Pacem, inquit, habere debet voluntas, bellum necessitas, ut liberet Deus a necessitate, & conservet in pace: non enim pax queritur, ut bellum geratur; sed bellum geritur, ut pax acquiratur: esto ergo etiam bellando pacificus, ut eos, quos expugnas, ad pacis unitatem vincendo perducas*. Immo & Cicero paganus: *sic bellum suscipiatur, ut nihil aliud, quam pax quaesita videatur* (d). Ex his

Hæc tamen
conditio non
respicit justi-
tiam, sed li-
centiam bel-
li.

Oblata ple-
na satisfac-
tione, ces-
sandum a
bello, tam
respondu ju-
stitiæ, quam
charitatis.
Quia bellum
solum neces-
sitas.

Colligitur I. Hanc conditionem differre a duplici priore 1. Quod defectus illarum faciat bellum *injustum*; hujus vero *malum* solummodo. 2. Quod illarum defectu peccetur contra *justitiam* simul & *Charitatem*; defectu hujus contra *solam charitatem*. 3. Quod in priore casu inducatur *obligatio restitutionis*, in posteriore tantummodo *obligatio penitentia* (e).

Colligitur II. Quod habens justam causam, oblata plena satisfactione, five ante, five coepto jam bello, teneatur cessare non modo *titulo charitatis*, ut vult C. Bellarminus (f), sed etiam *titulo justitiæ*. Ita Cajetanus (g), Molina (h), & alii.

De *titulo charitatis* patet, etsi omnino plena satisfactio non foret; quia bellum, ipso Bellarmino teste, gravissimum supplicium, quo non solum nocentes, sed per accidens innocentes quoque plurimi involvantur. De *titulo justitiæ* probabilius deducitur ex eo, quod bellum sit *necessitatis*, non *voluntatis* (i), & istis in circumstantiis cesset iusta causa bellandi, cum ces-
set.

(a) Vide dicenda infra sect. 9. §. 1. R. 1.

(b) Cap. 12. v. 1.

(c) Epistol. ad Bonifac. 207; alias 205.

(d) L. 1. de offic.

(e) Vide dicenda infra sect. 9. §. 1. R. 2.

(f) L. 3. c. 15. de Laicis, f. m. 882.

(g) V. Bellum.

(h) Tom. 2. D. 103. n. 15.

(i) Can. Noli existimare 2. Q. 1.

set injuria hostis. Nec obstat, quod Judex, spectata justitia, non tenetur mortem remittere reo, v. g. furi, etsi offerat satisfactionem: nam illa poena cedit in emolumentum, hæc in præjudicium totius Reipublicæ, etiam innocenti, foretque medium nimis excessivum, si præter plenam satisfactionem, * pro irrogata injuria, tanta mala infligerentur, spiraretque vindictam potius, quam justitiam vindicativam. Spectata tamen justitia, auctores injuriæ, (nisi pene tota foret Respublica) ad capitale supplicium depolci possent ob bonum publicum, ut scelera plecterentur.

Colligitur III. Quandocunque ex hisce tribus conditionibus vel omnes, vel una tantummodo deest, bellum justum non est: & quidem si desit prima, vel secunda, non solum charitati, sed etiam justitiæ contrarium est cum onere restitutionis; si desit sola tertia, non est contrarium justitiæ, sed charitati, ut ex C. Bellarmino notat Pignatelli (a), & supra jam diximus.

R. IV. Inter condiciones belli legitimi, saltem offensivi, regulariter non tam natura, quam Gentium jure, requisita est etiam diffidatio ** prævia, seu publica belli denuntiatio.

Declaratur assertum 1. Dicitur inter condiciones belli, saltem offensivi: quia in bello defensivo, ubi aut vis illata arcetur, aut ab eo, qui delinquit, pena exoscitur, aut rei sitæ manus injicitur, uti habet Grotius (b), nulla requiritur denuntiatio, etsi laudabilis & honesta sit. Ratio est, quia, teste Platone, a natura indicitur.

Dicitur regulariter: non enim requiritur denuntiatio, apud hostem perpetuum. 2. Apud Rebelles. 3. Banno proscriptos. 4. In ferendis auxiliis. 5. Induciis elapsis. 6. Si periculum sit in mora, per triplicem tamen conditionem qualificata: 1. Ut certa sit justa causa. 2. Ut nulla supersit spes per denuntiationem obtinendæ satisfactionis. 3. Ut nulla alia restet via, quam hoc modo obtinendi suum. Secus reclamabit Naturæ jus, Judici nequaquam permittens, ut parti litiganti (hoc est sibi ipsi,) jus reddat cum tanto innocentium dispendio, Reipublicæ præjudicio &c.

Dicitur 3. Non tam jure Naturæ. Vel enim Respublica rem suam armis recuperare intendit? Et tunc, spectato jure Naturæ, poterit rei suæ immediatè manum injicere, præsertim cum, præmissa indictione, difficilium rem suam obtinendam prospicit ex apparatu opponendo. Vel intendit debitum persequi? Et tunc, quando non est spes per interpellationem, quod suum est, consequendi, perspecta alterius contumacia, & considerato præcise naturæ jure, potest absolute per vim armorum debitum evincere. Vel intendit injuriam ulcisci? Hoc casu ipsa natura bellum indicit; nisi satisfactio congrua offeratur. Immo si offensio atrox est, & irreparabilis, potest offensa Respublica bellum inferre, ut puniat hostem, quo casu denuo cessabit denuntiatio spectato jure naturæ, etsi, ut diximus, semper laudabilis sit & honesta. ***

Neque quis opponat. I. Antecedenter ad omnem casum particularem, simpliciter **** expedit ad felicem statum humanæ societatis, esse illicita bella offen-

* Per satisfactionem plenam intelligitur. 1. Si reddantur, quæ debita. 2. Si compensentur damna, cessatio lucri. 3. Expensæ in bellum factæ, æstimatis quoque periculis, laboribus, &c. 4. Si compensentur injuria facta, dum res auferretur, sollicitudo, molestia ob rei earentiam, quam ob causam Exodi 22. v. 4. 7. 9. fur duplum reddere cogitur.

(a) Consult. Canon. Tomo 9. Conclus. 68. n. 49. f. m. 159.

** Apud Romanos dicebatur clarigeratio, quasi clara cause belli testatio, uti habet Livius.

(b) L. 3. c. 3. n. 6.

*** Videri potest Grotius de J. B. & P. L. 3. c. 3. §. 6. ubi Glossator Zieglerus nobis non adversatur quo ad media leniora, quæ & ipsi tentanda, naturæ jure, requiruntur.

**** Nil enim obstat, quod forsitan in casu aliquo particulari, vel per accidens cessaret ratio, mox adducenda. Nam propterea non cessat lex naturæ, fundata in periculo, quod per se, & communiter motuendum est, uti patet ex aliis dictis, ac dicendis de fornicatione, defensione honoris, Judice accipiente munera &c.

Deficiente
vel unica
condicione
bellum illi-
citurum.

Quævis con-
ditio prævia
diffidatio.

Regulariter
loquendo.

offensiva, absque pravia denuntiatione: ergo &c. A. patet: Quia sic via aperiatur ad ingentem perturbationem Reipublicæ humanæ, dum Gens nulla esse posset secunda, nec improvise bello imparata, impeditaque alio bello, ab inimica Gente obrueretur; antea præberetur ad gravissimos excessus, dum quacunque præensione Gens Gentem inopinis armis invadere posset, ad emolumentum futuri belli sibi præripiendum: semita sterneretur ad innumeratas fraudes, dolos, technas cum ingenti humanæ societatis præjudicio. Nam

R. Præterquam, quod hoc principium dignoscendi juris a nobis non agnoscatur esse legitimum, negatur suppositum, quod Gens nulla posset esse secunda: nam facta injuria, nec remissa; interpellatio, ratione debiti frustrata; injusta detentio ditionis alienæ &c. absolutam necessitatem ejusmodi ceremoniæ satis suppleat, & majorem securitatem juri Gentium prævidendam relinquunt. Unde negatur, ejusmodi periculum per se, & communiter metuentum; in quo lex naturæ fundari possit, ac debeat.

Neque quis urgeat 2. Repugnat amori, cuius naturaliter debito, & ad felicitatem societati humanæ propriam simpliciter requisito, ne quis privato ausu, latronum in morem, improvise bello (quod simpliciter non indultum a natura, nisi causa gravissimæ necessitatis (a)) Gentem alteram obruat, non solum prævertendo tempus ad defensionem legitimam sese parandi, sed etiam eripiendo molliora media, satisfactione debita belli mala gravissima avertendi. Repugnat naturali amori, neglectis mollioribus mediis, & inopino armorum impetu se, suosque periculose belli alæ exponere, alienam ditionem malo omnium pessimo, nempe bello obruere, ex quo tot innocentium cædes, rapinæ, devallationes, desolationes &c. Nam

R. Rursus negando suppositum quod molliora media omitti possint: nam si satisfactionis spes, utique jus naturæ prohibet, ne gravissimum belli medium adhiberi possit.

Assertum P. 2. ex Jure Gentium. Illud est juris Gentium, quod longævo Gentium usu inductum, ad Gentium, qua talium, publicam felicitatem: atqui communi Gentium usu, in morem inducto, ad bellum prærequisita est denuntiatio, ut habent Authores, communiter (b), & quidem sic, ut omissa diffidatione non bellum; sed latrocinium, & prædatio (c), invasor vero proditor esse dicatur (d): immo & in captivos quoque tanquam latrones animadverti possit (e). Quem morem denuntiationis præviæ a Gentibus etiam barbaris, præcipue Romanis observatum produunt Historiæ (f), & etiamnum ab ipsis Turcis observari memorant Imperii recessus (g). Inde, non quidem jure Gentium, ut recte notat Grotius (h), sed institutis vario-

(a) Can. supra cit.

(b) Reineck. de regim. sæcul. L. Cl. 3. c. 4. n. 13. & 15. Knipschild L. 3. de Nobilit. c. 13. a. n. 132. & eodem citante plurimi alii, quos vide.

(c) L. hostes 118. ff. de V. S. L. hostes 24. ff. de captiv. & postlim. c. 1. & 2. in fine. caus. 33. Q. 2.

(d) Baldus in auth. item nulla, n. 2. c. de Episc. & cler. Quid. Pap. decil. 191. n. 5.

(e) Besoldus apud Knipschild l. c.

(f) Inde sociales Romani a sereno, ut quidam volunt, utpote penes quos belli, pacisve ferendo jus fuit. Inde apud eodem non trium modo dierum, quos requirit Gilhauson arbit. crim. Jud. c. 8. n. 2. sed 33. dierum datum est intervallum, ut colligit ex Lævo Knipschild. n. 141. ubi addit: merito improbari Cyri factum, quo Armenia Regi bellum simul intulit, & indixit, ausore Xenophonte. Item Romanorum, qui tertium bellum Punicum momento indixit, & illatum gesserunt, teste Apiano: Unde & Alexandro objecit Scythicus legatus; Tu, qui gloriaris, te ad Latrones persequendos venire, omnium Gentium, quas adisti, latro es. Liadenspurus. x. Rinzovio.

(g) R. A. gu Augspurg. A. 1566. auf unser Weiser 34. ibi: auch solchen vorgenommenen Hauptkrieg nach seinen Brauch, öffentlich publicieren; und austruffen lassen.

(h) De J. B. & P. L. 3. n. 8. l. m. 418.

variorum Populorum profluxere varii ritus diffidationum publicarum, quos referunt passim Historici Annales (a).

R. V. Ad bellum denique, justum ex integro, requiritur etiam modus legitimus. Hic autem consistit in eo, ut bellum rite suscipiatur. 1. Ut rite geratur. 3. Ut rite finiatur. * De primo constat ex dictis. De 2. & 3. constabit ex dicendis.

Denique requiritur modus legitimus.

Ratio asserti est, quia bonum ex integra causa; malum ex quolibet defectu. Ex dictis haecenus,

Quia bonum ex integra causa. Plures conditiones ad tres primas facile reducibiles.

Colligitur 1. Ab aliis ad bellum suscipiendum requiri plures conditiones. Sic Reginaldus enumerat septem (b): 1. Ut adsit autoritas. 2. Justa causa. 3. Ut de ea legitime constet. 4. Ut causa sit gravis. 5. Ut observetur juris forma, seu debitus modus belli indicendi, tentatis prius omnibus ad obtinendam satisfactionem sine bello. 6. Ut bellum inferens habeat rectam intensionem. 7. Ut illi, qui bellum gerunt, non sint Personae Ecclesiasticae, quibus bella prohibentur. Sed haec omnes, aliaque plures conditiones, ad triplicem illam, cum Angelico (c) a nobis assignatam, commode reducuntur.

Colligitur 2. In bello gerendo requiri. 1. Ut arma sint legitima, veneno non infecta; ne hostis interficiatur veneno; ne fontes & aqua intoxicetur, quae conditiones fluunt ex jure Gentium propter exigentiam communis utilitatis, ne pericula in bellis nimium auferantur &c. non vero ex jure naturae; cujus parum interest, veneno an gladio hostis tollatur, tolli juste si potest.

Arma sine legitima.

Colligitur 3. Episcopos, Clericos, &c. jure sacro prohiberi bello, seu, ut per se ipsos pugnent, ac propria manu (d), uspotere repugnante Ecclesiastici Status eminentia. Excipitur tamen necessitas extrema conservandae vitae propriae, innocentis, Patriae, & communis boni Ecclesiae. Item possunt Episcopi ob temporale dominium, & vi jurisdictionis feudalis pugnare per alios, Duces constituendo &c. (e).

Clerus jure sacro remotus a bello.

I N S T R U C T I O II.

Instructio 2.

De justitia belli ratione religionis.

De justitia belli, ratione Religionis. §. 1.

§. I.

De bello sacro in genere:

In genere,

Quaeritur I. An, quando, & quomodo inter justas belli causas, sit habenda Religio, seu propugnanda, seu propaganda.

R. I. In genere: Licitum est bellum, mere defensivum, pro gloria DEI, seu ratione fidei, ac verae religionis. 2. Immo orthodoxis Principibus, ex supremæ protectionis officio, obligatorium. Ita communis, & certa etiam inter A catholicos, paula-

Licitum est bellum verae religionis. defensivum. 2. Principibus orthodoxis etiam obligatorium.

(a) Inter varios ritus memorabilis fuit ille in bello Smalcaldico, de quo Sleidanus, & ex illo Jureconsulti Dilingensis. c. 3. Q. 17. n. 9. Saxo & Landgravius epistolam, veli amonito alligatam, per adolescentem subito comitatum Casari in castra miserunt, bellum ei denuntiantes (offensivum igitur potius, quam defensivum agnoverint) Cesar epistolam non accepit, laetores tamen incolumes a se dimisit.

* Sic Principi turandum, ut bellum, etiam justissimum, quam minimo fieri potest, suorum detrimento, sanguinisque profusione, & quidem brevi finiatur, ut recte observat illustris Bozboferus: unde bene Lucullus: se male unum militem suum aut civem ex hostium manibus, quam universas hostium fortunas sibi vindicare.

(b) L. 21. c. 8. Sect. 1.

(c) Secunda Secundae. Q. 40. art. 1.

(d) Can. 1. & seq. caus. 23. Q. 8.

(e) Arg. Can. sig. de Cler. vel Monach. in 6.

paululum defæciatores. Ubi notandum, hic Religionem non sumi utique in abstracto, prout dicit cultum Numinis mere spirituales, sed in concreto, prout denotat homines, Religionis causa vim sustinentes, & defensionis justæ capaces.

Assertum quo ad 1. partem P. Autoritas tam sacra, quam profana, Jus item naturale, Divinum, humanumque ejusmodi belli licentiam adstruit; ergo est licitum.

A. P. 1. In sacris litteris legimus, (a) ab Apostolo Gentium, cum propter Religionem a Judæis capitales sibi insidias strui intelligeret, per quemdam cognatum, opem tribuni fuisse imploaram: quod exemplum D. Augustinus Episcopis omnibus adeo in consequentiam trahendum esse, existimat, ut proditæ etiam Ecclesiæ incusari possint, quicumque Magistratus opem invocare neglexerint (b). Sic scimus, laudatum fuisse Tribunal, quod militari præsidio Paulum munierit (c). Sic in S. Scriptura sæpe laudatos (d) immo etiam, anticipato elogio, deprædicatos a Daniele, novimus Machabæos, quod propter Religionem, contra sævientem Antiochum, se genere defenderint: *Populus autem, sciens Deum, coronabitur* (e).

Tot Cesarum, Regum, Principum laudatissimis exemplis.

A. P. 2. Testes sunt omnis ævi historici Annales, ob ejusmodi heroicis conatus, meritis semper elogis honoratos fuisse Reges, ac Principes. Sic laudantur Armenii, & Constantinus M. illi, quod non minus ac Machabæi, ratione abjectæ Idololatriæ furentem Maximinum; hic, quod propter eandem causam sævientem Licinium, vi armata, represserit (f). Sic Imperatores Germanici ob infinitas, pro defensione Christianæ Religionis, susceptas expeditiones, hoc sibi jus, ac nomen acquisiverunt, ut *Advocati*, & *Protectores* Ecclesiæ dicerentur (g). Sic in Recensibus quoque Imperii non semel occurrit hæc causa justissima, susceptis bellis præfixa: nempe *pro gloria DEI, & defensione veræ Religionis*. *

Et lege naturali quavis injusta a subditis repellenda. Obligatio nem causam de titulo ad vocatis;

A. P. 3. Quia omni jure licitum est, vi vim injustam repellere, etiam privatis: ergo a fortiori Principibus supremis, ac Magistratibus (h): *Non enim frustra gladium gerunt* (i): est autem vis injusta, quæ, *veræ Religionis causa*, infertur hominibus.

Assertum etiam quo ad 2. partem P. 1. Reges, Principes, ac Magistratus non tantum sunt constituti, ut eorum subditi vitam agant *tranquillam* in omni honestate, sed & *quietam in omni pietate* (k): sunt ex officio *Nutritii Ecclesiæ* (l), Religionem fovendo; sunt obligati Deo servire, & *quæ homines*, & *quæ Reges* (m), Ecclesiam defendendo. Sunt *Advocati*, & *Protectores* jurati, fidem atque Religionem etiam armis, cum opus fuerit, propugnando (n): ergo bellum Religionis veræ defensivum, est orthodoxis Principibus obligatorium.

P. 2.

(a) Act. 23. (b) Relatus can. 2. caus. 23. Q. 3. (c) Actor. 23.

(d) 1. Mathab. 1. & 2. (e) Daniel. c. 11. v. 32.

(f) Euseb. Hist. Eccles. L. 9. c. 8. & ult.

(g) Cap. venerabilem: vers. *nuquid, & Elect. Clem. Rom. de jurejur.*

R. A. zu Regensburg A. 1532. §. und damit solch 7. ibi: *zuforterist Gott dem Allmächtigen zu Ehren, und zu Handhabung unsers Christlichen Namens Und Glaubens.*

(h) L. 3. de J. & J. L. 45. §. 4. ad L. æquil.

(i) Ad Rom. 13. v. 4.

(k) 1. Ad Timoth. 2. v. 2.

(l) Isaie 49. v. 23.

(m) Psal. 2. v. 11. & 12.

(n) Can. sibi domino: D. 63. capitulat. c. 2. n. 6. & seq. In R. I. A. 1530. §. und nachdem aber ibi: *Als Römischer Kayser, und Obrister der H. Christlichen Kirchen.* R. I. A. 1529. tit. *Wider die Widerstauffer*, §. 1. *Obrister Bagt unsers Christlichen Glaubens.* R. I. A. 1541. §. *Aber Churfürsten.* 19. ibi: *und uns als Advocaten und Schirmern der Christlichen Kirchen: Obligatio etiam armis defendendi constat ex R. I. Ratisbonensi A. 1532. §. und damit solch 7. ibi: un zu Handhabung unsers Christlichen Glaubens.* Eodem sensu Rex Hispania, Polonia, Gallia fidei defensores appellantur.

P. 2. Qui non oblitit injuriæ, cum debet, ac potest, est æque in vi- Officii;
rio, ac is, qui facit injuriam, ut habet communis (a): atqui Magistra-
tus vi officii debet, acceptoque in hunc finem gladio, potest oblitere
injuriæ tuendo bonos: ergo si non oblitit, ejusdem vitii est, ac is, qui
facit.

P. 3. A nonnullis, quos inter *Jacobus Pignatelli* (b), & alii. Impera-
tores Orientales, in temporalibus solummodo Ecclesiam destituentes, non *Ejusque neg-*
defendendo illam a *Longobardicis* injuriis ac rapinis, amiserunt Imperium, *lecti pa-*
translata in *Carolus M. Cæsarea* dignitate, uti perhibent Authores (c): *nis, subsequi*
ergo a fortiori neglecti officii se reos facerent, destituentes Ecclesiam in *folius.*
spiritualibus, non defendendo viva Ecclesiæ membra, ac DEI templa ab
improbiorum injuriis, & persecutionibus.

R. II. *Quæ asserto nostro opponi solent, inefficacia sunt. Nam*

Opponitur I. Non est necessarium ut armis defendatur Religio vera: ergo *Defensio Reli-*
non tenet assertum. A. P. 1. Quia in sua causa sat potens DEUS, ut Re- *gionis ar-*
ligionem defendat (d), consilia inimica confundat (e), & suorum injurias *masa est ne-*
vindictet (f). 2. *Quia Christi Regnum non est de hoc Mundo* (g). *cessaria.*

R. D. A. Non est necessarium spectata omnipotentia DEI. C. A. Spe- *Saltem re-*
ctata voluntate, & sapientia DEI, qua omnia per media naturalia ordi- *spectu sapi-*
nat, sibi subordinat Principes, suæ Ecclesiæ, ac Fidelium defensores, *entia DEI,*
N. A. & C. Ad 1. N. C. Ad 2. D. A. Regnum Christi non est de hoc *omnia pru-*
Mundo, hoc est, non consistit in dominio temporalis hujus Mundi, atque *denter ordi-*
magnificentia, ratione cujus defendi possit, vel debeat. C. A. Non consistit *nansis.*
in congregatione Fidelium, seu Ecclesia hujus Mundi visibili, quæ contra *Et respectu*
iniquos etiam armis defendi possit, vel debeat. N. A. & C. *Regni Chri-*
sti visibilis.

Opponitur II. Non est a Christo permittum, ut armis defendatur vera *Est permis-*
Religio: ergo necdum tenet assertum. A. P. 1. Quia Christus Petro vetuit, *sa, non ob-*
causam suam defendere gladio: *Mitte gladium tuum in vaginam, quicumque* *stantibus*
enim sumperint gladium gladio peribunt (h): 2. Quia discipulos suos tan- *contrariis in*
tummodo fugere, non resistere voluit (i). 3. Nec aliud ipse fecit (k). 4. *speciem*
Nec Apostoli, nec Martyres, gaudentes pro Christi nomine contumeliam *mandatis*
pati (l). 5. Teste *Lactantio* (m), Christianorum est, non repugnare, sed *& exemplis.*
pati, & juxta illud *Davidis* (n): *velut oves occisionis reputari.*

R. N. A. Ad 1. D. Vetuit Christus, causam suam defendere gladio, au- *Et potest in-*
thoritate privata contra voluntatem Christi, nec sine temeritate zeli in- *telligendis*
discreti sumpto. C. Gladio sumpto autoritate publica, zelo discreto, *vel de defen-*
pro Domo DEI. N. Unde de illis, non de his dictum est: *gladio peribunt* *sione priva-*
(o). Ad instantias cæteras negatur paritas: quia ibi patientia fuit com- *ta, vel de*
mendanda, salvo jure defensionis; Nam Christus, Apostoli, ac primiti- *virtute pa-*
væ Ecclesiæ Martyres, privati omnes erant, neque Magistratum aliquem *tientia.*
Christianum habebant: nil ergo mirum, quod persecutoribus neque suam,
neque Ministrorum, neque Magistratus manum opponerent. Ad ulti-
mum D. *Christianorum* est, non repugnare modo illegitimo. C. legitimo, juri
Gentium, Naturæ, & humano conformi, subd. Sic ut sit de præcepto. N.

De con-

(a) Can. 12. caus. 23. Q. 8. item Can. 7. caus. 23. Q. 3. *Cicero* de officiis L. 1.

(b) Consult. Canon. tom. 9. consultat. 68. n. 12. f. m. 156.

(c) *Lupold. de Babenberg*, de transl. Im. c. 3. Q. 18. *Radulph. de column. de transl. Imp. S.*
hoc itaque Pontifice. *Alberic. Gentil. de jure belli* L. 1. c. 23. & alii passim.

(d) *Matth. 26. 25.* (e) *Psal. 2. & 33.*

(f) 2. Reg. 9. 7. (g) *Joan. 18. v. 36.*

(h) *Matth. 26. v. 52.* (i) *Matth. 10. 23.*

(k) *Joan. 8.*

(l) *Actor. 5. v. 41.*

(m) L. 6. *Divin. Instit. c. 20. Q. 3. caus. 23.*

(n) *Psal. 43. v. 22.*

(o) *Caro, a Lapide in Matth. c. 26, v. 52.*

De consilio; C. Lex Evangelica non abrogat Politicam Christianam; judicia, bella. Adde, quod etiam armis defendentes Religionem, sat habeant, quod patiantur propter justitiam.

Est consulta
stante confi-
dentia in
DEO.

Opponitur III. Non est consultum, Religionem armis defendere; ergo &c. A. P. Sic Judæis, adversus Assyrios, Ægyptiacam opem implorantibus respondit DEUS, in DEO, non in humanis auxiliis esse confidendum (a). 2. Sic non oportet DEI opem humanis curis antevertere, sed expectare juxta illud Isaia (b): *In silentio, ac spe erit fortitudo vestra.*

Qua profi-
dentia esse
non debet.

B. N. A. Ad P. D. In Deo esse confidendum primario confidentia discreta, nec excludente humana media. C. præfidentia indiscreta, & temeraria, Deum veluti tentando. N. Judæi minus in Deo, plus in Ægypti auxiliis confidebant, unde merito reprehensi. *Silentium & spem non excludit, sed includit legitima defensio Religionis.*

§. 2.

Justitia belli
religionis in
specie respec-
tu Infidelium.

§. II.

De justitia belli religionis in specie respectu
Infidelium.

Queritur II. Quidnam sentiendum in specie de causa justa belli, ratione religionis?

Bellum Re-
ligionis lic-
etum tam
defensivum
quam offen-
sivum, sal-
tem contra
Turcas.

B. I. In specie licitum est bellum Religionis defensivum contra Infideles quoscunque. 2. Immo & offensivum, præcipue contra Turcas, & alios, ditiorum, quæ olim Christiana fuerant, iniquos usurpatores.

Asserti prima pars est contra Lutherum, in Turcas pacificum, etsi bellorum cinctionem contra summum Antistitem, in quem veluti Turcam turcissimam seditiosa tympana animare non horruit, nota illa militari tessera: *Qui habet aures audicndi audiat, & a bella turcico abstineat, donec Papa nomen sub Cælo valet (c).*

Ex defensivo
constat a
fortiori.

P. Licitum est bellum, Religionis veræ defensivum, in genere contra quoscunque: ergo a fortiori contra Turcas, Christiani nominis juratos hostes.

De offensivo
vo.

Asserti 2. pars est contra Theodorum Bibliandrum, Hermannum Corringium, & nonnullos alios Lutheri Affectas Protestantes. Prior sic habet (d): *Urbanus, seu potius turbo savissimus, a spiritu malo, homicidiis gaudente impulsus, bellum pro recuperanda Judæa commovit.* Alter sic statuit (e): *In Turcam haud superesse Christianis jus belli, ob id, quod terram sanctam dominio suo teneat, veritati conveniens est. Sed abstrahendo a pactis, hæc thesia veritati nullatenus convenire.*

Ex jure re-
cuperationis
legitima

Patet 1. Ex eo, quod uti recte animadvertit Molina (f), Turca nullo jure occupaverint Christiadam terras, ac Regna; quod etiamnum plura, ac plura occupare quotidie moliantur: quod tot strages in Christianos, tantæque cum crudelitate exercuerint, gravissimasque injurias, ac ærumnas intulerint, & etiamnum inferre conentur; quod, tanquam jurati Christiani nominis hostes, fidem ac Religionem nostram suaditus everlum eant, * Christianos omnes in servitutem, & ad Mahometismi impietatem redigere moliantur: ergo, nisi obtent specialia pacta, illis, tanquam juratis hostibus, bellum licite inferendum.

Patet

(a) Isaie 20. v. 6. Ezech. 29. v. 6. & 7. (b) 30. v. 15.

(c) Tom. 2. lat. Wit. in assert. Articuli 13. (d) In Chronol. tab. 13.

(e) In Consilio Regi Gallia dato tom. 1. in fin. f. m. 995. §. 1. de fœdere amicicia cum Turcis. & piratis Afris ineundo.

(f) Tract. 2. Disp. 99.

R. A. Fu Regenspurg A. 1532. §. 6. Derhalben ubi Cæsar Statibus ait: *das. das Heil. Reich, und gemeine Christenheit keinen gebässeren und Blut; Dürstigeren Feind, dan den Türcken, haben.*

Patet 2. Ex eo, quod, ut recte notat *C. Bellarminus* (a), summi Antiquitates, quos inter *Urbanus II. Paschalis II. Eugenius III.* aliique plures, nec non generalia Concilia, ut *Lateranense, Lugdunense, Viennense, &* alia, generale bellum sæpe sæpius *Turcis*, indixerint; quod *S. Bernardus*, aliique sancti viri concionibus publicis excitarent Populos ad hujusmodi bella, & sermones miraculis confirmarint, ut ipsemet indicat *S. Bernardus* (b); quod tot Imperatores, Reges, & Principes bella sacra susceperint: ergo ejusmodi bella, sive reparativa, sive vindicativa, sunt licita.

R. II. Replica opponi solita, nil evincunt.

Opponit I. Lutherus, Bellum a *Turcis* illatum est virga; *Turca* sunt DEI flagella, quibus *Christianorum* castigantur scelera: atqui non licet repugnare flagellis Dei: ergo nec *Turcis*.

Utile licet Turca sit flagellum Dei.

R. 1. retorq. Etiam in veteri Testamento Reges Gentiles erant Dei flagella: ergo illicitum *Judeis* fuit resistere: ergo male suscitati a Deo *Obnoxiæ, Gedeones, Samsones &c.* ut contra ejusmodi flagella Populum defenderent; immo etiam famæ, pestis, & morbi sunt flagella DEI: ergo illicitum ea propulsare.

Sic est permissum, ut repellatur.

R. 2. Tr. Maj. N. Min. Non enim Deus permittit *Turcis* in nos sævire, ut evertamur, sed ut resistendo a sceleribus avertamur, & ad Deum in tempore afflictionis convertamur.

Opponit II. Idem. Non est DEI Voluntas, ut resistamus: ergo &c. **A. P. Experientia**, & tot eventibus bellorum funestis, quibus non modo nihil per expeditiones sacras profecimus, sed *Turcas* etiam effecimus potentiores: ergo signum est, quod Deo displiceat ejusmodi bellum, cum armis *Christianorum* non benedicat.

Neque DEI voluntas contraria est suis eventibus velle colligatur.

R. N. A. Ad P. D. A. Et eventus semper signant voluntatem Dei, quo ad belli justitiam, in se spectatam. **N. A.** Non semper signant, variis causis intervenientibus, & eventus prosperos evertentibus. **C. A. & N. C.** Exemplum evidens suppeditat *S. Scriptura*. Nonne bellum *Israelis*, contra *Benjaminitas*, legitima causa susceptum fuit, utpote gravissimi sceleris vindicativum? Nonne Dei voluntate? *Ascendite ad eos, & inite certamen.* Nonne approbante Deo, quia Ducem dante: *Judas sit Dux vester* (c)? Et tamen non semel victi sunt, & fugatique. Sic etiam plurimæ victoriæ de *Turcis* relatæ sint, etsi felicissimo eventu *Jerosolyma* recuperata, annis octoginta octo possessa, tandem ob discordiam *Christianorum*, res bonæ in malum pessimum delapsæ sunt, *Turca* non tam sua virtute, quam nostrâ discordia prævalente. Et quia *A Catholicis* scriptores tam sunt fugivendæ, ut molitiones contra *Turcas* Pontificibus, quasi *Romanum* Imperium enervare conantibus, maligno calamo imputent, dicamus longe verius *Lutherum* per suum schisma magnum fuisse, & esse fulcrum *Ottomannici* status: nam anno 1528. *Hungaria* periit, *Germanis*, a Rege *Hungariæ* in auxilium vocatis, *Luthero* potius, qui in *Turcas* erat pacificus, quam bono *Europæ* publico patrocinantibus (d).

Quia sacro sæpe per accidens, & ex aliis causis.

Opponit III. Ecclesiæ utilior est persecutio, quam tranquillitas: ergo potius orandum pro tribulatione, quam pace (e). **Confirmatur.** Deus per *Jeremiam* (f) monuit *Judeos*, ut se subicerent *Nabuchodonosori*, neque resisterent, nisi gravioribus pœnis multari vellent: ergo a pari.

Neque persecutio Ecclesiæ simpliciter melior.

R. D.

ut Exemplo esse possunt Judæi.

(a) L. 3. de Laicis, c. 16.

(b) L. 2. de consideratione ab init.

(c) Judic. c. 20. v. 18.

(d) *Coelicio* teste ad hunc annum.

(e) *Luther.* de matrimonio apud *C. Bellarminum*, L. 31 de Laicis c. 16. f. m. 207.

(f) *Jerem.* 27. v. 12.

Quia pericu-
losa.

R. D. A. Est utilior *semper*, & absolute loquendo: N. A. Est utilior suo modo, si non sit periculosa, sique *Christiana* fortitudine sit exantlata. C. A. & D. C. ergo expetenda. N. C. ergo toleranda instante necessitate. C. C. Hinc monet *Christus*: orate, ne intretis in tentationem, & Apostolus nos jubet orare pro Regibus, ut quietam & tranquillam vitam agamus (a). Ad Confirmationem D. A. Monuit, hoc est, peculiariter *Judæis* intimavit voluntatem suæ dispositionis, eos ob patrata scelera *Nabuchodonosoris* jugo subjectionis, Regnumque *Judæ* in eum transferentis, sic ut illis jam non suppetierit jus, bello legitimo resistendi. C. A. Secus. N. A. C. & parit.

Est Luthera-
nus simplici-
ter probaverit bellum
turcicum.

Opponit IV. *Benedictus Carpzovius* (b): fallit *Bellarminus*, dum ait, a *Luthera* bellum contra *Turcas* fuisse improbatum simpliciter: ergo &c. A. P. Sæpius probavit simpliciter, & improbatum solummodo quo ad modum, quando nempe absque penitentia inscipitur; quando Bullis, & indulgentiis nimium tribuitur &c. quando, indulgentiis impudentissime venditis, substantia nostra devoratur, &c. (c).

Simul tam-
en impro-
bavit simplici-
ter.

R. N. A. Ad P. D. A. Sæpius probavit simpliciter, & pro sua Prothea indole simpliciter improbatum. C. Item tantum improbatum quo ad modum, ex venenato odio suo erga summum Antistitem profectum. C. Alio modo. N. A. & C. An non improbatum simpliciter, quando scripsit (d): Oro cunctos pios *Christianos*, ne ullo modo sequamur; vel in militiam ire, vel dare aliquid contra *Turcas*: quandoquidem *Turca* decies prudentior, probiorque est, quam sunt *Principes* nostri. Item quando scripsit (e): Pontificem & Pontificios esse multo peiores, & truculentiores *Turcis*, stultumque esse pugnare pro peioribus *Turcis* contra *Turcas* meliores.

Jus belli non superesse Christianis, ratione terre sanctæ.

Opponit V. *Museum* illud Protestanticum ambulans (f), *Hermannus Conringius*. Non est veritati conveniens, *Christianis* superesse jus belli in *Turcas*, respectu terræ sanctæ, quam suo jam dominio tenent: ergo bellum, saltem offensivum, contra *Turcas* illicitum.

Quia non nisi falsa persuasio Romana Curia.

A. P. I. Quia communis persuasio hujus juris, & *Autoritas Romana Curia* nihil probant: illa enim persuasio non nititur, nisi arcanis scitis *Romana Curia*; hæc vero *authoritas* nullum alium habet scopum, hac in sententia, quam dilatationem *Ecclesiasticæ potestatis*, & quidem cum everfione Imperii *Romano-Germanici*; cum manifestum sit, quod *abusa* fuerit hac improvida *Populi credulitate*, *Regibusque* immovigeris subducere robur fortium virorum, nec non infinitam generosi sanguinis vim profundere allaboravit.

Sola Religione justum visum nequam superpeditante.

2. Quia sola *Religio Christiana* non dat titulum occupandi terram sanctam, cum *Christus* ipse *Regnum suum* non fuisse de hoc *Mundo* professus sit: ergo nec *Christiani* illius vindicandæ jus sibi tribuere poterunt.

Justaque possessione Turcis suffragante.

3. Quia cum *Christiani* Occidentales, *Balduino* Duce, expeditionem susciperent, *Turcæ* jus in terram sanctam, multo jam tempore, quiete & possederunt, & pactationibus cum *Græcorum* Imperatoribus initis, nacti sunt (g). Ita hic *Turcicus* Apologeta, allegans etiam *Puffendorffium*, sibi similem *Syndicum*.

Arcana turcica sunt, a Christianis Politicis nullo suo honore excogitata.

R. N. A. Ad P. N. A. Communis persuasio (abstrahendo a specialibus pactis) quo ad juratum *Christiani* nominis hostem, nititur jure *Naturæ*, quo licitum vindicare injuriam, & recuperare bona injuste erepta, ut supra diximus. Nititur jure *Divino*, quo infidelitatem, cum summa in Deu inju-

(a) 1. ad *Timos.* 2. v. 2.

(b) *Discur.* 23. apud *Arumæum* vol. 4. f. m. 313. b.

(c) L. de bello contra *Turcas*. item in assert. art. a *Leone* damnatorum art. 34. tom. 2. lat.

(d) in *Epist.* contra duo mandata *Imperialia*.

(e) In assert. art. 34. cit.

(f) Ut eum appellavit *Melchior Seb. nidius* Tom. 2. *Dissert.* 1. de *Repub.* Germ. f. m. 6.

(g) T. 1. f. 995.

injuria inductam, licitum vindicare, veramque fidem rursus invehere. Nititur jure *Gentium*, quo licitum, hostis molimina prævenire, ne hostis in nostra damna intentus, nocere cum semper velit, præoccupatus haud semper possit. Nititur jure *humano*, quo licitum, tot *Christianorum* myriades ex infami servitute eripere, & majora damna, juxta tot Conciliorum decreta, & *Christianissimorum* Regum ac Principum exempla, præcavere, ut in probatione dictum.

Cæterum *Romana Curia* arcana, tot sæculis incognita; tot superstitionum tenebris obvoluta; tot sapientissimis Imperatoribus, sanctissimis Regibus, & *Christianis* Principibus impenetrabilia; nec nisi per *Conringios*, *Puffendorfos*, hisque similes, *Luthericis* perspicillis gloriose tandem detecta, quis non videat? quis non rideat?

Ad 2. D. Sola Religio, *privative sumpta*, non dat titulum juris. Tr. Religio tot contumeliis in *Christum*, tot injuriis in *Christianos* lacessita; tot persecutionibus impetita ac irritata, non dat titulum juris &c. N. A. & C.

Ad 3. Negatur illud jus, quod, ejectis per vim tyrannicam *Christianis*, solummodo usurpatum, vi & dolis extortum, nullis concessionibus legitime unquam firmatum fuit, cum fidei veræ per nulla pacta, cum Infidelibus inita, renuntiari possit, quin illa, quamprimum fieri queat, denuo reuducatur, unde Infidelium armis inique ejecta fuit. Et cur *Conringii* (a); *Puffendorffii*, simileque *Lutheri* asseclæ, toties negant, respectu patrimonii *Petrini*, nullis pactis donationibus, juramentis, possessionibus temporis immemorialis quidpiam Imperii juribus per Cæsares derogari unquam potuisse, vel posse, quin etiamnum hodie armis recuperari possint, ac debeant (b)? Cur, inquam, quæ summis Pontificibus tam pertinaciter negant, *Turcis* tam liberaliter concedunt *Christiani* isti Politici? An glorioso hoc nomine, hac ex parte, sat digni? alii viderint.

Quæritur III. Quid tenendum de bello Religionis, in specie offensivo circa Paganos?

R. 1. Sola Religio propaganda non est legitima causa belli Paganis inferendi, ratione infidelitatis. 2. Unde non directe, sed solummodo indirecte adduci possunt ad veram fidem. Ita *Angelicus*, *Molina*, *Suarezius*, *Sotus*, *Perezzius*, cum satis communi, contra *Hostiensem*, *Panormitanum*, *Antonium de Butrio*, aliosque citatos a *Covarruvia* (c), quorum tamen rationes minime movent, ut cum *Clarissimo P. Schmier* infidelitatem solam inter dubias belli causas numeremus.

P. *Afferti* pars prima. Ad bellum offensivum, legitime inferendum ratione delicti, requiritur jurisdictio ordinaria, vel extraordinaria, ratione injuriæ illatæ: neutra ponitur adesse: ergo bellum inferri nequit. *Maj.* fundatur in jure Naturæ & *Gentium*, quo bella reguntur, quod jus non destruit lex gratiæ, sed potius perficit: ergo *Christianis* Principibus in eos, qui extra eorum, & Ecclesiæ jurisdictionem existunt, alius titulus inferendi belli non suppetit, quam quem ratio naturalis, & jus *Gentium* dicat, eo quod illi, qui extra jurisdictionem existunt, legibus positivis subjecti non sint. Unde *S. Paulus* (d): Quid mihi de iis, qui foris (id est, extra Ecclesiam) sunt, judicare? Siquidem eos Deus judicabit. Expresse *Angelicus* (e); Ad Ecclesiam non pertinet punire infidelitatem in iis, qui nunquam fidem susceperunt.

Tom. II.

K

P. *Afferti*

(a) De finibus Imperii.

(b) Videantur Coll. Hist. Parte IX. per totum.

(c) In Relect. cap. peccatum de R. I. in 6. part. 2. §. 10. n. 1.

(d) 1. ad Corinth. 5. v. 12.

(e) 2. 2. Q. 12. art. 2.

Unde non nisi indirecte adduci possunt ad veram fidem: juxta illud: Prædicare Evangelium.

Atque hoc intelligendum tam de aliis sceleribus, Infidelium, quam de ipsa infidelitate.

Si modo ab sit injuria innocentis.

Licetum tam men est bellum respectu Infidelium, ad repellendam injuriam.

Sed non sine moderatiōe, Christiana Religioni competens.

Unde Christus auferenda dixit Infidelibus Regna, sed a DEO.

P. Asserti pars secunda. Indirecte adducere ad veram fidem infideles, est per Apostolicos Viros Evangelium Christi prædicare, fidem unice salvificam annuntiare, suadere, ac persuadere: atqui his competit hujusmodi jus a Christo expresse concessum in ordine ad prædicandum Evangelium omni creaturæ per totum Orbem: ergo & competit jus, Infideles, indirecte saltem, adducendi ad veram fidem. Ex his

Colligendum I. Quod dictum de infidelitate, intelligendum insuper de aliis sceleribus, etiam Naturæ legi repugnantibus, si modo non sint injuriosa, hoc est, si non cedant in nostram, vel alterius Innocentis injuriam.

Ratio primi est, quia par ratio de infidelitate, Idolomania, ac Sodomia, fornicatione, ebrietate &c. nam teste Angelico (a): Infidelitas (uti & alia ejusmodi scelera) secundum se ipsam non repugnat dominio; eo quod dominium introductum sit de jure Gentium, quod est jus humanum: distinctio autem Fidelium, & infidelium est secundum jus Divinum, per quod non tollitur jus humanum: unde juxta Apostolum etiam Infidelibus obtemperandum (b).

Ratio secundi est: quia scelera, innocentibus injuriosa, v. g. oppressio, persecutio, interfectio, antropophagia &c. jure naturæ impedienda, docente Molina (c): licitum est prohibere ejusmodi Infidelibus peccata, quæ in innocentem injuriam cedunt. Quod si ab illis desistere noluerint, fas est, movere contra illos ea de causa bellum, juxta illud (d): Erue eos, qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses: ergo quivis naturali jure defendere potest innocentes a tyrannide, idque potissimum ad Principes spectat.

Colligendum II. Ex D. Thoma (e): Christianis Principibus esse licitum, ut bellum, si opus est, inferant Infidelibus, casu quo Infideles prædicationem Evangelii negarent, persecutionem sufflaminarent, Prædicatores in suo jure impedirent, blasphemias, & injuriis lacefferent, subditosque a vera fide suscipienda averterent, &c. Ratio est: quia injuria fit Christi Apostolis, & Ecclesiæ, ad quam repellendam & vindicandam bellum licitum est, partim jure supernaturali; quia facultas Dei est ad prædicandum Evangelium, juxta illud (f): Euntes in mundum universum &c. partim jure naturali; quia justa defensio Innocentium. Atque hoc titulo Hispani, ac Lusitani in novo orbe plures Provincias justissime occuparunt.

Colligendum III. Hac in Evangelicæ prædicationis defensione, injuriarum vindicatione, vitandos esse tres scopulos juxta Pelzhoferum, aliosque Politicos 1. Ne hic prætextus sit intempertivus, serviatque in destructionem potius, quam ædificationem, si nempe Religionis defendendæ specie, legitimi Principes folio deturbentur, bona rapiantur, & terræ usurpentur, quæ omnia jure Naturæ & Gentium prohibita sunt. 2. Ne desit comes mansuetudo Christiana: vis enim ex Infidelibus facit simulatores Regum, non DEI cultores. 3. Ne sub hoc prætextu fiant abusus ad avaritiam, ambitionem.

R. II. Quæ opponi solent, inefficacia sunt.

Opponunt I. Infidelibus ob infidelitatem auferenda esse Regna, & in Christianos transferenda prædixit Christus (g); auferetur a vobis Regnum Dei, & dabitur Genti, facienti fructus ejus: ergo potest inferri bellum.

R. D. A. Auferenda a Deo. **C. a Christianis.** Subd. Revelante Deo. **C. Secus. N. A. & D. C.** ergo potest inferri bellum, ubi nulla jurisdictio. **N. ubi est. Tr. C.**

Opponunt

(a) 2. 2. Q. 12. art. 2. & 10. (b) Ad Rom. 13.

(c) Tract. 2. Disp. 106. fol. m. 436.

(d) Proverb. 24. v. 11.

(e) 2. 2. Q. 10. art. 8. & 10.

(f) Marci 16. v. 15. (g) Matth. 21. v. 43.

Opponent II. Constat ex SS. litteris, quod ob Idololatriam plurimæ Gen-
tes ab *Israelitis* sint extirpatæ: ergo licitum ejusmodi bellum. R. D. A.
Sunt extirpatæ authoritate propria. N. Divina, specialiter revelata. C. A.
& N. C. Accedit, quod illa Idololatria fuerit *mixta cum occisione innocen-*
tum, immolatione filiorum Dæmoniis.

Nec Infide-
les ab Israe-
litis impu-
gnati, nisi
speciali
mandato
Dei.

Opponent III. Juxta dicta peccata proximo injuriosa, etiam bello vindi-
cari possunt: ergo multo magis peccata contra naturam, Deo ut author,
Naturæ injuriosa vindicari poterunt. R. D. A. Et hoc ideo, quia naturalis
charitas exigit, ut innocentum impotentia, reprimendo tyrannidem, sup-
pleatur. C. A. Si ipsimet sat se defendere valerent, uti valet Deus, di-
cens (a): *mibi vindicta, & ego retribuam.* N. A. & D. C. Ergo injuriæ Dei
vindicari poterunt, Deo specialiter id mandante. C. C. secus. N. C.

Unde proxi-
mi, non
isam Dei in-
juris, nisi
a Deo vin-
dicanda.

Opponent IV. Hæretici ob Apostasiam etiam armis compelli possunt ad
veram fidem, teste *Angelico, Augustino* &c. ergo etiam Infideles ob idolo-
manniam. R. N. C. Disparitas petitur ex jurisdictione, quæ habetur in
hæreticos, non autem in Infideles, ut recte explicat *D. Thomas* (b). Sed
de hac re infra.

Hæretici
isam com-
pelli pos-
sunt, quia
subiecti, non
Infideles.

Opponent V. *S. Gregorius M.* (c) summopere laudat *Gennadium, Africæ*
Exarchum, quod bello Infideles lacefferet, ut apud eos, in potestatem re-
ductos, posset prædicari, ac propagari fides *Christiana*: ergo habetur causa
legitima. R. D. A. Laudat, quod bello lacefferit Infideles. N. Hæreticos,
Apostatas, & Infideles non quiete degentes, sed legis Evangelicæ prædica-
tionem impediens. C. A. & N. C.

Gregorius
M. laudas
non Infide-
lium, sed
hæreticorum
subactio-
nem.

Opponent VI. Quod fit ex fine legitimo, illegitimum esse nequit: sed
bellum Infidelibus, ex fine conversionis, & dilatatione fidei Christianæ, illa-
tum, fit ex fine legitimo: ergo illegitimum esse nequit. R. D. Maj. Quod
fit ex fine legitimo, legitimis in circumstantiis, illegitimum esse nequit.
C. Maj. Quod tantum fit ex fine legitimo. N. Maj. Ejusmodi dilata-
tionem fidei, armis evincendam ab Infidelibus, neque Principes, neque Pontifi-
ces, neque Patres *Christiani* unquam agnovere. Unde *Honorius, & Theodo-*
sius (d): *Quod Judæis, ac Paganis, quiete degentibus, nihilque tentantibus*
turbulentum, legibusque contrarium, manus inferre, Religionis auctoritate abusi
non audeant. Hinc *Alexander II.* Pontifex illos tantum Infideles juste pu-
gnari, asserit, qui *Christianos* persequuntur, aut ex Urbibus, propriisque
fedibus expellunt (e).

Neque dire-
cta conver-
sio, respectu
Infidelium
non subje-
ctorum, est
finis legiti-
mus.

Quæritur IV. *Quid sentiendum de bello Religionis in specie circa subditos*
Infideles?

R. I. Infideles subditi qualescunque, velut *Saraceni, Judæi* &c. non pos-
sunt vi & armis compelli ad veram fidem directe. 2. Possunt tamen indire-
cte. 3. Nisi obstant pacta, specialiter ipsis indulta. Ita *S. Thomas, Ambro-*
sius, Becanus, Barbosa, Suarezius, & alii, quos citat, & sequitur *P. Reif-*
fenstuel cum communi, ut ait, tam Theologorum, quam Canonistarum (f).

Neque Inf-
deles subditi
directe ad
veram fidem
compelli
possunt.

P. Assertum quo ad 1. membrum. Si subditi Infideles possent vi & ar-
mis cogi directe ad veram fidem, tunc vel ad professionem ejusdem inter-
nam, vel externam: neutrum potest dici: Min. P. Non ad internam, nam
hic recte applicatur, quod Protestantes toties male trahunt ad actum ex-
ternum: quod in liberum arbitrium non detur dominium, nisi a Deo, quo
tamen & ipse se abdicavit: atqui, ut ait *Lactantius*, nihil tam volunta-
rium, quam Religio, quæ si coacta, hoc ipso nulla est. Quia, juxta *Ma-*
ximilianum II. Imperatorem, non est major tyrannis, quam velle conscien-
tiis

Uo habent
juris clarissi-
ma.

(a) Ad Rom. 12. v. 19. (b) 2. 2. Q. 10. art. 8.

(c) L. 1. Registri epist. 73. allegatus in cap. si non ex fidei, 49. caus. 23. Q. 4.

(d) L. Christianis 6. c. de Paganis. (e) Cap. dispar. 12. caus. 23. Q. 8. 2.

(f) in Jure Canon. Tom. 5. Tit. 6. de Judæis f. m. 215. & seq.

tiis dominari, dicente *Stephano Bathorio*, Rege *Poloniæ*, tria soli Deo esse reservata. 1. Ex nihilo aliquid facere. 2. Scire futura. 3. Imperare voluntati. Sed neque cogi possunt ad professionem veræ fidei externam directe, quia obstant clarissima jura & ratio: ergo &c.

A. P. 1. De *Judeis*: præcipit sacra Synodus, nemini deinceps ad credendum vim inferri: cui enim vult, miseretur Deus, & quem vult, indurat (a). Item (b): Statuimus, ut nullus invitus, vel nolentes *Judeos* ad baptismum venire compellat. Item: (c) Ad fidem nullus est cogendus invitus.

Non enim
inviti sal-
vandi.

A. P. 2. Ratio 1. innuitur per eosdem sacros Canones: Non enim inviti salvandi sunt, sed volentes, ut sit integra forma *Justitiæ*: sicut enim propria arbitrii voluntate serpenti obediens perit, sic vocante se gratia Dei propria mentis conversione, homo quisque credendo salvatur (d).

Nec religio
reddenda
armis exaso.

Ratio 2. est. Quod talis coactio directa fidem *Christianam* exosam, & de tyrannide suspectam redderet, multaque alia mala secum traheret. Quam rationem ipsa *Ecclesiæ* praxi firmat *Laymannus* noster, dum ait: ad Dei honorem, suavemque Evangelii propagationem, uti & *Ecclesiæ* ædificationem, valde interest, ut *Christi* fides libere suscipiatur, eoque constantius retineatur. Unde Rex *Navarræ* (e): Non gladio, sed persuasione, ac vi doctrinæ, in cordibus hominum Religio plantatur, & honesto vitæ exemplo confirmatur.

Præter
quam, quod
in Infideles
nulla suppe-
ditas jurisdi-
ctio.

Ratio 3. est. Quia si Infideles subditi directe cogi possent, tunc vel per Principes Ecclesiasticos, vel Sæculares: neutrum potest dici. Non per Ecclesiasticos, quia in Infidelibus nulla suppetit Ecclesiastica jurisdictio, juxta illud *Pauli*: Quid mihi de iis, qui foris sunt? Non per sæculares; quia jurisdictio sæcularis directe solummodo ordinatur ad finem naturalem, non supernaturalem, seu ad ea, quæ sunt ordinis supernaturalis, uti sunt fides, & baptismus, teste *Gonzalez* (f): vel si illis aliqua competit, tanquam custodibus legum Divinarum, non tamen competit directa coactio ad fidem, ob hanc ipsam specialem Juris Canonici prohibitionem, supra indicatam.

Cogi tamen
possunt in-
directe, ut
patet con-
stanti praxi.

Assertum P. quo ad 2. membrum. Indirecta coactio nec *Justitiæ*, nec ulli alteri virtuti adversatur: ergo est medium licitum ad finem sanctum; quia ab ipso *Christo* per Evangelicum illud compelle (g) commendatum. A. patet partim communi Doctorum, exemplis laudatissimorum Cæsarum, Regum, & ipsius *S. Gregorii M.* qui varios modos licitos indirectæ hujus compulsionis suppeditat (h): V. G. Invitatione præmiorum, promissione privilegiorum, oblatione bonorum, promotione officiorum. 2. Relaxatione debitorum, remissione onerum, vectigalium ex parte, vel ex toto &c. 3. A pervicacibus rigorosa exactione tributorum, vectigalium, onerum alias debitorum &c. 4. Negatione favorum, promotiones ad officia publica recusando, jus habitationis præcludendo, vel absolute negando. 5. Tributa alias julta, & a Principe exigi permilla, atque aliunde debita imponendo, modo in his omnibus nil fiat contra pacta, bonam fidem, & moderationis limites non excedantur. 6. Inflatione pœnarum rigorosa, quæ per alia delicta infligi de jure possunt, confiscatione bonorum, exilio &c. quæ pœnæ Fidelibus gratiose remittuntur.

Salvis ea.
mem compa-
ratis.

Assertum P. etiam quo ad 3. membrum. Ex communi DD. suffragante etiam legum autoritate (i), Infidelibus quoque est servanda fides. Accedit, quod

(a) Can. de *Judeis* 5. Dist. 45. (b) Can. sicut *Judei* 9. h. t.
(c) Can. ad fidem 33. caus. 3. Q. 5. (d) Cit. Can. de Jud.
(e) In literis ad Nobiles *Aquitania* apud *Dinetum* L. 6. Hist. Gall. f. 488.
(f) In Can. sicut *Judei* cit. n. 8.
(g) *Lucæ* 14. (h) L. 4. *Epist.* 6.
(i) Arg. L. sicut 5. c. de oblig. & act. arg. L. nullus 14. c. h. t.

quod talis esset *directa*, & consequenter injusta coactio ad fidem, dum si-
ne aliqua causa legitima privarentur habitatione, quæ eis etiam ut Infide-
libus promissa est, sicque jure debita. Ubi tamen

R. II. *Animadvertendum esse I. Quod ratione solius Infidelitatis*, qua non
obstante subditis Infidelibus data fuit protectio, pœnis coerceri, vel ejici
nequeant. Nam si alia justa causa concurreret v. g. iniqua eorum conspi-
ratio, in *Christianos* machinatio &c. vel si alia ratione inciperent esse scan-
dalosi, perniciosi, aut periculosi Reipublicæ *Christiane*, aut bono commu-
ni politico; aut si ob alia delicta mererentur electionem, punitionem, uti-
que puniri, & etiam expelli possent.

R. III. *Animadvertendum II. Etsi Infideles semel recepti, sine causa ejici*
non valeant, possunt tamen, ac subinde debent eorum ritus, negotiatio-
nes, modusque vivendi, legibus & pœnis ita constringi, ne quidquam mo-
liri valeant vergens in Religionis *Christiane* contemptum, periculum, aut
Reipublicæ damnum. Ita communis, & praxi confirmata doctrina (a). *Ra-*
tio est, quia alias nec Religioni, nec Reipublicæ sufficienter cautum foret,
ob Infidelium, maxime vero *Judeorum* inveteratam malitiam erga *Chri-*
sianam Religionem.

R. IV. *Animadvertendum III. Etsi dominium Infidelium, si quod habent*
in *Christianos*, neutiquam tollatur per libertatem *Christianam*, juxta illud (b):
Subjecti estote propter Deum sive Regi, quasi præcellenti, sive Ducibus &c.
eo quod per se non repugnet *Christiana* fide imbui, & Infidelibus subijci,
ut supra ex *Angelico* diximus. Nihilofecius excipiendum 1. Si Infideles do-
minantes forent subjecti Principibus *Christianis*, tunc enim, *Laymanno*
Authore (c), privari possent dominio in servos suos, si *Christiani* fiant.
2. Si illud dominium esset male, & noviter obtentum super Fideles, expul-
sis *Christianis* Principibus, uti dictum de *Turcis*: nisi forte per pacta sese
subdiderint ipsi Fideles, gaudeantque ideo suis immunitatibus, protectione
&c. 3. Si servi Infidelium paterentur periculum perversionis, tunc enim,
eodem *Laymanno* Authore, a tali dominio per Ecclesiasticam potestatem ab-
soluti possent: * sic enim *directe* exerceretur dominium in ipsos Fideles, *indi-*
recte & *per accidens* in Infideles, id quod hic necessarium est ad finem su-
pernaturalem, quæ jurisdictio Ecclesiæ omnem Infidelium potestatem exsu-
perat in rebus temporalibus, quatenus connexæ sunt cum spiritualibus.
Ita ex *Angelico Laymannus* (d).

R. *Animadvertendum IV. Etsi certum sit, Infideles lege Divina & natu-*
rali teneri ad suscipiendum fidem *Christianam*, sufficienter propositam, &
etsi certum sit, Principes *Christianos*, tam Ecclesiasticos quam sæculares,
esse custodes, ac vindices legis Divinæ, sic ut possint ad earum observan-
tiam cogere subditos, non tamen cogere hoc ipso possunt Infideles, non
subditos, *defectu jurisdictionis*, uti dictum: nam sicut ex defectu jurisdic-
tionis Rex *Hispaniæ* nequit vindicare delicta *Gallorum* qualiacunque, nec
eos bello adigere ad observantiam legis Divinæ; ita a pari.

R. *Animadvertendum V. Canones nonnulli, qui videntur adstruere ejusmodi*
coactionem respectu Infidelium v. g. *impositione onerum* (e), *confiscatione bono-*
rum, exilio &c. (f) *aliisque pœnis hæreticorum propriis* (g), exponendi sunt de
Tom. II. K 3 coactio.

(a) Arg. L. *Judei communis*. L. nullus 14. c. h. t. cum concordant.

(b) 1. Petri 1. v. 13. (c) Theol. moral. L. 1. Q. 1. c. 17. n. 6.

* Quod ipsum alibi confirmat ex doctrina *Angelici* 2. 2. Q. 10. art. 10. communiter, ut ait rece-
pta, *Ecclesia scilicet potestatem esse, DEI auctoritate sibi concessam, subditos Infidelium, ad fidem*
Christi convertere, illorum jurisdictione eximere, si ita ad Dei honorem conveniens, aut necessariam
esse videatur. T. 2. L. 4. c. 8. f. m. 386.

(d) L. cit. (e) Can. Jam vero 4. caus. 23. Q. 6.

(f) L. fin. cod. de Paganis.

(g) L. *Calicolarum* c. de *Judeis*.

coactione indirecta, sic ut illa onera, vel alias debita, vel pœnæ ob alia delicta infligendæ intelligantur. *Ratio* expolitionis, non ita planæ, sunt alii Canones, clare contrarium statuentes, atque adeo necessaria textuum conciliatio.

Variaque exempla de relapsu alii- que criminibus exponenda.

R. Animadvertendum VI. Varia exempla Regum, ac Principum v. g. *Sebothi Gothorum Regis*, qui *Judeos in Hispania*, baptismum recusantes, turpiter decalvari, flagellis cædi, & eorum bonis fisco addictis, exilio puniri iussit; *Ferdinandi*, Regis Catholici, qui *Judeos ac Saracenos*, baptizari renuentes, ex omni *Hispania* exterminavit &c. Ejusmodi, inquam, exempla, a Doctoribus etiam laudata, intelligenda sunt vel *de relapsu in Infidelitatem*, vel *de Infidelitate ut conjuncta tum aliis criminibus ejusmodi pœnas promeritis*. Nam primo casu licita etiam est *directa coactio* teste *Laymanno* (a): nam qui semel fidem Catholicam sunt professi, etsi coacte ejus jurisdictioni sese subdidere, adeoque in casu relapsus vel directe cogi, vel propter renitentiam exilio multari possunt juxta illud (b): *oportet, ut fidem, quam etiam vi vel necessitate coacti susceperunt, tenere cogantur*. Atque hoc a fortiori intelligendum de illis, qui ut *Christiani nati, ac educati, rursus ad Judaismum, Infidelitatem, vel etiam hæresin Apostatarunt Laymanno* teste. Quo ad casum 2. patet ex dictis supra animadvertendo 1.

§. 3.

§. III.

Justitia belli religionis respectu subditorum hæreticorum.

De Justitia belli religionis contra subditos hæreticos.

Queritur V. Quid tenendum ratione belli ex causa Religionis in specie circa hæreticos subditos.

Hæretici subditi, absolute loquendo, ad desertam fidem compelli possunt.

*R. I. Hæreticos subditos (loquendo in genere *) vi & armis absolute edomari, & ad desertam fidem Catholicam etiam directe compelli posse; est communis, & vera SS. Patrum, Doctorum, ac Politicorum sententia. 2. Etiam ab A catholicorum saniore parte praxique roborata. 3. Immo non raro est obligatio reprimendi ejusmodi Novatores, maxime hæresiarchas. 4. Etiam non subditi, uno alterove casu, per Reges & Principes debellari possunt. 5. Etsi melliora media quandoque sint magis opportuna, ac præhabenda. Hæc asserta inter ideas Papisticas, non ferendas, rejicient *Vitriarii*, aliique multi ex Protestantibus Autonomistis. Sed his nihil obstantibus*

Us habes communis, omni jure suffragante.

*Asserti veritas P. quo ad 1. autoritate Angelici expressa, cum dicit (c): Alii vero Infideles, qui quandoque fidem susceperunt, & eam profitentur, sicut hæretici, & quicumque Apostatæ; & tales etiam sunt corporaliter compellendi, ut impleant, quod promiserunt, & teneant, quod semel susceperunt. Patet item ex iis, quæ alibi diximus de mediis conservandæ Religionis. ** Quæ omnia amplius confirmat P. Reiffenstuel (d) ex Jure Canonico (e), civili (f), Divino (g), ratione morali ob scandalum & periculum perversionis; Politica, ob bonum commune pacis, ac publicæ tranquillitatis (h), quæ ibi fulius legi possunt.*

Asserti

(a) L. 2. tract. 1. c. 17. n. 2. (b) C. de *Judeis* 5. dist. 45.

* Hoc est, abstrahendo a specialibus pactis, & maxime ab Imperii Protestantibus, de quibus alibi, ob rationes in Imperio speciales.

(c) 2. 2. Q. 10. art. 8.

** In Collegiis Histor. P. VII. Q. 9. Sectione 7. f. 630.

(d) Jur. Can. L. 5. tit. 7. de hæret.

(e) C. *excommunicamus* 13. §. *monentur* h. t. C. *ad abolendam*. 9. §. *statuimus* h. t.

(f) L. *omnes* 2. C. h. t. L. *Manicheus* 5. C. h. t. item authent. Si vero c. cod.

(g) S. *Joan. epist.* 2. S. *Paulus ad Titum* c. 3. v. 10.

(h) S. *Ambrosius* 3. offic. *via firma* possunt esse pacis jura, inter quos est fidei bellum.

Afferri veritas quo ad 2. itidem patet ex alibi dictis (a): Quo ad 3. patet in casu, quo, per suppressionem opportunam turbulenti ejusmodi Novatoris, relinquitur incendium, majores turbæ præcaveri, bellumque evitari facile posset, demonstrantem experientia, non alium esse expeditiorem hæreses & tumultus coercendi modum, quam hæresiarcharum suppressionem. Patet item in casu, quo subditi non modo a vera fide deficerent, aliosque secum in perniciem traherent, sed etiam hac ratione dissensionem in regno suscitarent; tranquillitatem publicam turbarent, Catholicos bonis, juribusque, ac possessionibus avitis spoliarent &c. nec alius coercendi modus amplius suppeteret, nisi bellum. Sic legimus Moysen, parte Populi in Idololatria prolapsa, ultrici bello triginta millia hominum interemisse.

Immo subin est obligatio reprimendi hæreticos, maxime hæresiarchas, ob periculum Reipublicæ.

*Afferri veritas quo ad 4. declaratur duplici casu. Si Rex, vel subditi unius regni deficerent a fide Catholica, & conarentur subditos vicini regni in eandem defectionem pertrahere, posset vicinus Rex etiam bello se, suosque defendere, illatamque injuriam vindicare. Si in regno quopiam forent multi hæretici, Ecclesiæ pacem turbantes, posset summus Antistes, tanquam universalis omnium Pastor, potenti alicui, sive Regi, sive Principi, hanc spartam injungere, ut illos etiam vi, & armis comprimeret. Primus casus nititur jure legitimæ defensionis ac vindicationis. Alter legitimo titulo jurisdictionis pontificiæ in omnes Christi fideles, qui per baptismum, tanquam januam, semel ingressi, Ecclesiam, etsi sint hæretici, seu rebelles ac inobedientes: sicut subditi in politicis non cessant esse subditi per hoc, quod sint rebelles, adeoque per se, vel per alios, a legitimo Principe debellari, ac ad obedientiam reduci possunt. Sic legimus a Gregorio M. animatum Exarchum Africa, ut Donatistas bello compekeret. *Afferri veritas quo ad 5. alibi (b) declarata est.**

Etiā non subditi uno, alterove casu sunt debellandi.

R. II. Exceptiones adversariorum nullæ sunt.

Excipiunt I. Autonomici quidam Apologetæ: hæresis non fundat justam belli causam: ergo puniri nequit armis. A. P. Vel enim spectatur hæresis ut peccatum simpliciter; vel ut peccatum turbans pacem Ecclesiæ, vel etiam Reipublicæ. Jam sic: ut mere peccatum spectat forum mere internum; ut turbans pacem Ecclesiæ, ab Ecclesiastico tantum foro pœna spirituali, non a Magistratu pœna corporali, seu bello puniri potest; ut turbans pacem Reipublicæ, fundat quidem justam belli causam, sed negatur suppositum, quod hæretici turbent pacem politicam.

Unde falsum est, quod hæresis fundat æqueas justam belli causam.

R. N. A. Ad P. Negatur 1. Quod hæresis, ut turbans pacem Ecclesiæ, siquidem pœnæ spirituales nihil proficiant, etiam sæculari brachio advocato, juste coerceri non valeat. Negatur 2. Quod hæresis, per se loquendo, non turbet utramque pacem, Ecclesiasticam quidem immediate, politicam mediate & consecutive. Ratio est 1. Quia, turbata pace Ecclesiæ, quæ consistit in unitate fidei juxta illud (c): unus Dominus, una fides, unum baptismus, per se loquendo pax Reipublicæ durare nequit; nam ubi animorum dissensio, sequi solet Regni divisio, & desolatio, constanti omnium sæculorum experientia id attestante: quas turbas Oriente toto excitarunt Ariani? quas in Græcia Mæcedoniani? quas in Africa Donatistæ, & Circumcelliones? quas in Imperio Romano Germanico Iconomachi, Albigenes? quas in Bohemia Hussitæ, in Galliis Hugonotæ? in Germania Anabaptistæ, Zwingliani, aliique a turbis, bellisque civilibus famosi Novatores? Et quid mirum? Vix ulla unquam familia fuit, in qua Religionis dissensus pacem non perturbavit. Exemplo esse potest discordia inter Isaac & Ismaelem in familia Abrahæ; inter Jacob & Laban in Mesopotamia &c. quomodo ergo in Regno?

K 4

gno

(a) In Coll. Hist. L. c. (b) In Coll. Hist. L. cit. (c) Ad Ephes. c. 4. v. 5.

gno pax firma stabit, contranimente Religionis discordia? Vidit hoc jam olim *Julianus* Apostata, qui, pessumdaturus Religionem Catholicam, Autonomicam libertatem introduxit, *Amiano* teste (a).

Uti patet ex ipsa natura hæresos.

Ratio est 2. ipsa natura hæresos: Nam ubi hæresis, ibi superbia filia: neptis discordia. Et enim vero, si hæretici in Sacramentorum administratione a nobis dissideant; si templa, & monasteria nostra evertant; si Episcopis, & Clero illudunt; si ritus, & ceremonias contempnant; si sacrificia, jejunia, dies festos &c. execrentur &c. quomodo in rebus politicis pax & concordia facile poterit perennare? Id præter consuetudinem, genium; & ingenium illorum est. Qui olim conjunctiores, quam *Judei*, ac *Israelitæ*? Et tamen, ubi altare contra altare, templum contra templum erectum est, mox inexpiabili dissidio divisos legimus, atque dissociatos.

Bellum non quidem est medium Religionis propagandæ, vel ordinariæ.

Excipiunt II. Bellum non est legitimum medium Religionis, vel reparandæ, vel propagandæ. A. P. a *Philippo Knipschild* 1. Comuni, ut ait (b), sententia Jureconsultorum, Politicorum, & Theologorum. 2. Quia Religio est juris Divini verbis, non verberibus constituenda Authore *Lactantio* (c); docendo, & ducendo, non jubendo; monendo, non minando, teste *Lipio* (d). Unde idem *Lactantius*: Quis mihi imponat necessitatem vel credendi, quod nolim, vel non credendi, quod velim (e)? 3. Quia Apostolis mandatum; ut irent, non ut ferirent; docerent, non nocerent, nedum occiderent, cum fidos magis, quam veros Catholicos efficiat coactio, *Augustino* teste. *

Est tamen extraordinarium legitimum in circumstantiis.

R. Ejusmodi brocardica passim agglomerant Protestantici Authores nequam male, nisi male admodum applicarent. Utique (quoties inculcanda hæc res est?) nemo potest cogi directe coactione interna; cum Superior non possit conscientiam inferioris mutare, & animo vim inferre (f), recte dicente *Lipio* (g): Nulla vis, etiam externa, unquam faciet, ut velis, qua nolis; sentias, qua non sentis &c. 2. Nemo ex iis, qui foris sunt, seu Infidelibus, in quos nulla jurisdictio, cogi potest directe, coactione etiam externa, ut supra ostensum est. 3. Rursus: Nemo etiam e subditis, seu hæreticis potest cogi directe, præcipue bello & armis, absque ultima necessitate, si media molliora, ac indirecta sufficiant. 4. Denique: Neque indirecta coactio Infidelium, neque directa, vel indirecta hæreticorum debet esse indiscreta, neque potest excedere limites moderationis Christiana; quæ omnia etiam orthodoxi Doctores illis Patrum & Sapientum testimoniis intellecta fatentur, & confirmata volunt. In eo tamen vehementer repugnant, quod Autonomici Apologetæ ejusmodi apophtegmatata trahant ad vagam, ac illimitatam licentiam credendi quodvis a quovis, jure naturali, humano, Divino, ab omni Imperio liberam, etiam quo ad Hæresiarchas, Hæreticos, Apostatas subditos, lumini, & Ecclesiæ rebelles; quæ doctrina non modo omni juri contraria, sed etiam scandalosa, nec tantum Ecclesiastico, sed

(a) Apud *Lipium* in L. contra Dialogistam de una Religione.

(b) De Nobilit. L. 3. c. 13. de Jure belli n. 82. & seq. l. n. 187.

(c) L. 5. Divinar. Instit. c. 20. & 21.

(d) 4. Politic. 4.

(e) L. c. c. 14.

* Has ideas haustit *Knipschildius* haud dubie ex *Augustino Thvano*, qui autonomiam, qualem prædicant Protestantæ, dudum sese Patronum declaravit in præfat. Hist. ubi ait: *ingenuus dicam, bellum non esse legitimum modum tollendæ et Ecclesiæ scissuræ*. Subjungit: *Henricum IP. hoc ipso, quod Protestantibus in suo Regno quietam permisisset sedem, Republicam labantem gloriose fulcisse*. Hinc a *Bernardo Bezzam*, acatholico scriptore, in discursu 25. vol. 1. *Arumneani* L. m. 239. dicitur scriptor candidus, sincerus, testis omni exceptione major. Addit ex eodem *Thvano* L. 16. consilium *Parlamentum Parisiensis*, Regem ab edicto de hæreticis puniendis revocaturi, quo scripserit: *Æquam videri, ut potius veteris Ecclesiæ vestigiis insistatur, qua non ferro & Hammis, in Religione constituenda, ac propaganda, sed puriora doctrina, & honestate vitæ, anisistimusque exemplis rem consecrerit*.

(f) *Bald.* in L. 2. in fin. c. de sent. e breviculo *Menoch.*

(g) De *Constant.* L. 2. c. 24.

sed etiam politico statui pernicioſa, id, quod in praxi ipſimet etiam Aca-
tholici demonſtrant. Unde in forma. D. A. Bellum non eſt legitimum me-
dium Religionis vel reparandæ, vel propagandæ, per ſe loquendo, de via
ordinaria. C. A. Loquendo per accidens, & de via extraordinaria, molliori-
bus mediis, omnibus fruſtratis. N. A. & C.

Ad 1. D. Eſt communis Jureconſultorum, Politicorum, & Theologo-
rum Orthodoxorum. N. Proteſtantium. Subd. Omnium. N. Potiorum, veram do-
ctrinam male applicantium, & oppoſitum ipſa praxi demonſtrantium. C.
Aſſertum noſtrum eſſe Imperatorum, Regumque legibus conforme exem-
plis omni ſæculo firmatum, omni juri ac rationi conſentaneum, conſtare
potest ex alibi dictis. *

Ad 2. D. Et hæc intelligenda de coactione directa interna. C. Externa.
Subd. Si fiat citra neceſſitatem, ultra moderationem &c. C. Eadem eſt di-
ſtinctio ad 3.

Excipiunt II. Bellum non eſt legitimum modus tollendi ſchiſmatis, ſeu
hæreſeos: ergo &c. A. P. 1. Ex Bodino. Princeps, ſubditos in ſuam Re-
ligionem pertracturus, vim amovere debet: Nam quæ majora quis ſuppli-
cia irrogabit, eo minus proficiet: cum ea ſit hominibus inſita vis, ac na-
tura, ut ad aliquid aſſentiendum ſponte duci velint, cogi nolint (a).

Sic bellum
non eſt mo-
dus legiti-
mus tollendi
ſchiſmatis,
per ſe lo-
quendo.

A. P. 2. Ex Thuanus, qui in aurea ſua[†] (ut eam vocat Conringius (b):)
epiſtola nuncupatoria hanc theſin, fuſiore ſuada, videtur evincere allatis qui-
buſdam dictis SS. Patrum, & exemplis, præſertim e S. Auguſtino petitis;
maxime vero enumeratis Regnorum cladibus, inſaultis ſucceſſionibus in
Gallia, Belgio, Germania &c. ubi zelus armatus, exaſperatis diſſidentium a-
nimis, multa peſſumdedit, quæ pax & indulgentia diſcreta ſervaffet, melio-
re utique, & Reipublicæ, & ipſius etiam Eccleſiæ Catholicæ emolumento.

R. D. A. Bellum per ſe, & de via ordinaria, non eſt legitimum modus
tollendi ſchiſmatis. C. A. Bellum per accidens, & de via extraordinaria, om-
nibus aliis mediis fruſtratis. N. A. & C.

Eſt tamen
loquendo p.
accidens.

Ad 1. D. Princeps vim amovere debet, quamdiu ſpes in mollioribus
mediis. C. His eluſis, contemptis &c. ſic ut nullo modo poſſit, vel de-
beat adhibere putrido vulnere ferrum, ne tota inficiatur Reſpublica. N. A.
& C. Si plus dicit Bodinus, loquitur, ut Autonomiſta, cujus aphoriſmi
contra veritatem Catholicam nil evincunt.

Nil profici-
entibus mol-
lioribus me-
diis.

Ad 2. Eſt eadem diſtinctio. Plus ſi diceret Thuanus, Lyra Proteſtantica
luderet, quod de homine catholico, qualem ſe profitetur, tam leviter non
præſumendum: ergo per textus & exempla SS. Patrum plus non dicit,
quam quod dicunt SS. Patres, hoc eſt, vim non neceſſariam, & immodera-
tius uſurpatam, Evangelicæ prædicationi eſſe contrariam, zelum, non ſe-
cundum ſcientiam adhibitum, plus ſæpe deſtruxiſſe, quam ædificariſſe: ergo
plus non dicit, quam quod inſaulti hinc inde eventus doceant, manſuetu-
dinem Chriſtianam rigori præhabendam, ſalva tamen Religionis incolumi-
tate, quæ ſemper aphoriſmis mere politicis præhabenda, atque hæc omnia
ipſiſſima ſunt aſſerti noſtri theoremata.

Neque plus
evincuntibus
dictis quo-
rumdam Pa-
trum, atque
exemplis, af-
ferri ſolent.

D. Hipponenſem quod ſpectat, ſicut ſcivit, Thuanus, eum fuiſſe initio
alienum a ſeveritate coactiva; ita ſciverit, eum poſtea mutaffe ſententiam,
non contradicentium verbis, ſed demonſtrantium ſuperatum exemplis, ut re-
fert Angelicus (c): Legum enim terror (verba ſunt S. Auguſtini) ita profuit,
ut multi dicant gratias Domino, qui vincula noſtra diſrupit. De reliquo ſicut
vovete eſt voluntatis, reddere autem neceſſitatis; ita accipere fidem eſt voluntatis, ſed
tenere

* In Coll. Hiſtor. 1. cit.

(a) De Republ. L. 4. c. 7. f. 43. & 94.

(b) Tom. 4. f. m. 641. n. 132.

(c) 2. 2. Q. 10. art. 8. in Reſp. ad 1. & 3.

teneri acceptam est necessitatis. Et ideo heretici sunt compellendi, ut fidem teneant. Dicit enim Augustinus ad Bonifacium Comitem: ubi est, quod isti clamare consueverunt, liberum esse credere, vel non credere, cui vim intalic? Agnoscant in Paulo prius cogentem, & Christum postea docentem. Ita Angelicus. Ex quibus colligere est, quod, nullo Thuani honore, Protestantici Glossatores ejus verba, quasi totidem Autonomiæ aurea testimonia, interpretentur. Infaulti successus non semper arguunt causæ bellicæ injustitiam, sed sæpe malitiæ in refractariis subditis abundantiam. Illæ Galliæ, inferioris ac superioris Germaniæ, clades non tam ubique notant catholicorum Principum zelum, immoderatus adhibitum, ut ajunt; quam Protestantium pervicaciam, in suis erroribus obstinatum, melliora media turpiter eludentem; immo infandis cædibus, rapinis, sacrorum omnium profanatione, ludibriis, horrendis in Deum & Sanctos sacrilegiis, in Reges & Principes legitimos turbulentis ausibus arma inferentem potius, ac provocantem. Unde illa, quam continuo aggerunt, tyrannica violentia revera nil aliud fuerit, quam vis illatæ necessaria justaque repulsio, & legitima jurium sacrorum, bonorum &c. contra seditiosa Novatorum molimina defensio, ac propugnatio.

Sed de his alibi plura, ubi similia, non nisi synoptice hic indicata, membratim enucleamus, ac demonstramus (a).

Instructio 3.

I N S T R U C T I O III.

De bello ratione Regionis.

De justitia, & injustitia belli ratione Regionis.

§. I.

§. I.

Belli causa.

De justis & injustis belli causis.

Justitia belli in genere fundatur in gravi injuria.

In specie causa est defensio, vel vindictio, æstia.

Quæritur I. Quenam sint causa justa, seu injusta belli, ratione Regionis? R. I. Justæ belli causæ in genere supponunt gravem injuriam, quam, sine periculo totius Reipublicæ, vindicare licitum. P. ex D. Augustino (b), qui dicit: *justa bella definiuntur solent, quæ ulciscuntur injurias: unde alibi (c): iniquitas partis adversæ justa bella ingerit.*

R. II. Justæ belli causæ in specie, etsi multiplices sint, a Burgersdickio (d), Puffendorffio (e), & aliis recte ad classem duplicem reducuntur. Ad classem priorem pertinet defensio sui, suorum, Regionis, Reipublicæ &c. Ad alteram spectat vindictio sui, suorum, Regionis, Reipublicæ: illa facit retinere sua, hæc sua recuperare; illa præsentem, hæc præteritam propellit injuriam. Hinc recte Buddeus ait (f): tunc demum *juste bellari, si gens ab alia lædatur, vel læsa fuerit: si lædatur, & statim huic læsioni occurratur, vocatur defensio; si læsa fuerit, & restitutio damni non nisi armis obtineri queat, vocatur illatæ injuriæ reparatio.* Nec male Grotius, cum dixit (g): quod, quotuplex sit injuria, totuplex sit belli causa: hoc est, quot actionum forensium sint fontes, totidem sint belli: nam *ubi Judices deficiunt (ut inter Gentes supremas) incipit bellum, utique non nisi ex necessitate justitiæ, aliter non consequendæ, incipiendum (h).*

R. III.

(a) In Coll. Hist. l. c. & præcipue P. IV. Q. 7. De altero Imperii verbo, seu de Autonomiæ. Item Q. 22. & seqq. de Protestantibus turbis ac bellis civilibus.

(b) Refertur cap. Dominus, caus. 23. Q. 2. (c) L. 4. de civit. Dei c. 15.

(d) In idea doctr. Polit. c. 16. f. m. 248. (e) De Jure N. & G. L. 3. c. 1. §. 1. m. 12.

(f) Phil. pract. P. 3. c. 5. §. 4. (g) De bello & pace L. 2. c. 1. §. 2. n. 1.

(h) Can. Noli caus. 13. Q. 1.

- R. III. In particulari, respectu justæ defensionis, legitima belli causa est
1. adversus subditos, vasallos &c. refractarios, rebelles, fœdisragos, fidem, obsequium, & justa tributa denegantes. Sic a *Joramo Israelitico* laceffit *Mesa*, Rex *Moab*, ob negatum decies mille ovium tributum (a); sic rebellis *Abfalon*, & *Seba* a *Davide* subactus (b). In particulari, respectu defensionis, est subditorum rebellio.
 2. Adversus protectores rebellium, facinorosorum, ne juste puniri queant. Sic tribum *Benjamin* prope deletam scimus ob patrociniū *Gabaitarum* (c). Rebellium protectio.
 3. Contra hostem, in ditiones nostras irruentem: nam, spectata defensione contra iniquos aggressores, vis & jus iidem litteris exaratur. * Sic *David* juste repulit *Moabitas*, *Philisteos* &c. (d). Hostilis irruptio.
 4. Contra hostem, æqua & jure Gentium permessa male prohibentem. Sic *Israelitæ* Regem *Sehon*, injuste & hostiliter transitum denegantem, debellarunt (e). Æquitate naturalis violatio.
 5. Contra eos, qui hostem, injusto bello implicitum, suppetiis, & auxiliis roborant. Sic *David* Regis *Sobæ* auxiliares, probante Deo, subegit (f). Facta hostibus opitulatio.
 6. Contra invalores, & hostes fœderatorum, sociorum, siquidem socios sine justa causa lacestant. Sic *Abraham* succurrit *Amorrhæo*, quocum fœdus pepigerat. Sic a *Romanis* Imperium potissima ex causa amplificatum, ejusque exemplum habemus in *Hircano Machabæo*, contra molimina *Aristobuli* in thronum a *Romanis* restituto. Fœderatorum injusta invasio.
- Respectu justæ vindicationis legitima belli causa est
1. Recuperatio dominiū, jurium, bonorum, Regionum &c. quæ injuste erepta seu detenta. Sic *David* pugnavit contra *Isbosethum*, *Saule* mortuo, Regnum usurpantem (g). Respectu vindicationis, recuperatio dominiū.
 2. Reparatio formæ, ratione irrogatæ injuriæ publicæ. Sic *Moyse* vindicare jussus est a Deo injuriam, a *Madianitis* illatam. Sic (h) *David* ultus est ab *Hannoue*, *Ammonitarum* Rege, irrogatam legis suis contumeliam (i). Reparatio formæ.
 3. Vindicatio amicorum innocentum ab hostili captivitate, injuria &c. Sic *Abraham* liberavit *Loth* a Regibus quatuor; *Sodomam* infestantibus (k). Amicorum liberatio.
 4. Ultio ob denegatam justitiam, cum Princeps personæ offendentis, facta prævia monitione, justitiam, & satisfactionem injuste denegat, dicente S. *Augustino*, justum esse bellum, quo ulciscimur injurias, si qua Gens, vel Civitas, quæ bello petenda est, vindicare neglexit, quod a suis improbe factum est (l). Exemplo sunt supra nominati *Benjaminitæ*. Ultio ob denegatam justitiam.
 5. Addit S. *Augustinus* (m): Etiam hoc genus belli sine dubitatione licitum est, quod Deus imperat, apud quem non est iniquitas, & novit, quid cuique fieri debeat: & ex hoc capite *Israelitarum* bella in subjuganda *Chananitide* justificantur. Dei jussio.
- Horum omnium ratio est, quod Princeps in se, vel suis injuste læsus, jure naturali & Gentium, consequitur potestatem, se suaque defendendi, injuriamque reparandi, vel vindicandi, cum alium Judicem, vel vindicem non habeat. Circa quam tamen, seu causarum, seu bellorum, justitiam non incongrue forsitan ex *Molina* monent *Laymanni* (n): Catholicis Principibus

(a) 4. Reg. 3. (b) 2. Reg. 20. (c) Jud. 20.

* Multis disputat *Hugo Grotius*; an jus præscriptionis; quod inter Populos, superiorem, adeoque & alium Legislatorem humanum non agnoscentes, possit esse belli legitimus titulus, ut colligi videtur ex *Judic. 11.* ubi *Jephte* hoc jus præterdit contra Regem *Ammon*, dicens: quare tanto tempore nihil super hac repositione tenuisti? Sed *Jephte* non solum titulum præscriptionis; sed & justæ acquisitionis allegavit; nec allegavit titulum præscriptionis more legalis; sed jure Gentium receptæ, quo sensu omnes stringit, ac obligat.

(d) In LL. Regum passim. (e) Num. 21.

(f) C. 2. Reg. 8. (g) 2. Reg. 3. (h) Num. 25. v. 17.

(i) 2. Reg. 10. (k) Genes. 14

(l) In Can. Dominus 23. Q. 2. (m) Ibid. (n) L. 2. tract. 3. c. 12. n. 5.

bus quam maxime animadvertendum esse, *utrum occasione belli, quod secundum se justum est; Ecclesia, & fides Catholica incrementum, an vero detrimentum, passura sit: si enim, inquit, spes amplificandæ Ecclesiæ affulgeat, aggredi debet bellum justum, etsi alioquin intermitteret; sin autem periculum sit scandali, seu spiritualis ruina multorum, intermittere debet bellum, quod alioquin jure instituere posset.*

Injustitia belli in genere fundatur in levi tantum injuria.

R. IV. *Injustitia causarum, respectu belli, desumi potest in genere ex causis justis: rectum enim obliqui est index, ut habet Grotius (a). Unde sicut justa causa in genere supponit gravem injuriam, quam sine periculo totius Reipublicæ vindicare licitum, ita e converso injusta bellandi causa est, ubi nulla, vel levis tantum occurrit injuria, quæ sine perniciæ totius civitatis reparari nequit.*

In specie causa injusta est jus armorum.

R. V. *Injustæ belli causæ in specie, etsi & ipsæ multiplices sint, pariter tamen revocari possunt ad geminum titulum; primum suppeditat error Gentilium, diciturque jus in armis: alterum Machiavelli Schola pseudopolitica, vocaturque ratio status, soli innixa utilitati.*

Et ratio status.

Recte S. *Augustinus* jus non vi, sed ratione constare affirmat, neque bellum causa utilitatis, sed solius necessitatis, pacisque recuperandæ ergo, exercendum, asseverat. Hinc *Christianis* damnata regula, quam *Tragedus* in *Hercule ethnico*: *jus omne in gladio*. Nec minus reprobata est illa famosi cujusdam *Ministri* gnome politica (b): *Si utilitatis ratio Principi pacem domi firmandam exigit, nihilominus bellum apud Principes vicinos sustinebit, ut tutandis rebus occupati, Galliam missam faciant.*

In particulari, respectu juris armati, est dominandi libido, ambitio &c.

R. VI. *In particulari, respectu juris armati, quod olim Galli Romanis opposuere, teste Livio (c), injusta belli causa, est 1. Sola dominandi libido, ambitio parandi nominis, proferendique Imperii cupiditas. Hoc titulo, in Gentilium factis, famosi Nemrodi; Nini in Assyria; Cyri in Asia; Lacedæmonii, Athenienses in Græcia; Alexandri Macedones in Persia; maxime vero Romani in Italia, omnique Europa, qui licita sibi bella persuadebant ex ejusmodi titulis, & solo jure armorum Gentes, Regiones, atque Provincias sibi subjecerant. Sic Græca Natio distinguebat duplex hominum genus: Servorum, qui nati ad parendum; Dominorum, qui nati ad imperandum: & quia Innato fastu, sese solos, sapientes, & Dominos natos crediderant, cæteros tanquam barbaros, & ineptos, ut convenienter se regerent, jure Naturæ subigendos esse, censebant, ut adeo magnum quid se præstitisse arbitrati sint, quod Lydios, Sarmatas, Scythas, Indosque in potestatem redegerint, & se, ut sapientes, stultorum Dominos constituerint.*

Vindicta cupiditas.

2. *Impotentis ira, atque vindictæ cupiditas; ejusmodi exempla exhibent Cambyses, Xerxes &c. in Historia antiqua.*

Libertatis amor.

3. *Libertatis inconsultus amor, in subordinatis Principibus, vasallis, subditis &c. Exempla ubique obvia in factis historicis.*

Denegatio matrimonii.

4. *Denegatio matrimonii, propter quam Darius Persarum Rex, Scytharum Regi, quod filiam suam eidem nuptui tradere nollet, bellum intulit, Scythiam cum septingentis hominibus ingressus, ut narrat Justinus (d).*

Jus imperiosum.

5. *Jus imperfectum, quod non fundat obligationem justitiæ, saltem rigorosæ, sed minus strictæ, in æquitatem naturali fundatæ. Siquidem, ut recte notant Authores, ubi jus rigorosum, fundans obligationem justitiæ, proprie talis, non subest, locum habere nequit injuria stricta, & propria, quæ unica, vel saltem principalis bellandi causa est. Ita nec privatus con-*

tra

(a) L. 2. c. 22. §. 4.

(b) Adducitur a *Pelzhofero*, in *arcanis Status*. L. 9. c. 3. n. 20. f. m. 21.

(c) Dec. 1. L. 5. c. 20.

(d) L. 2. c. 5.

tra privatum in judicio potest actionem proponere, qui non ex jure stricto, sed imperfecto tantum, quidpiam in alterius utilitatem aut facere, aut omittere tenetur juxta dicta titulo V. Unde bellum Romanorum; motum in Regem Cypri, tanquam ingratum, recte inter injusta rejicit Grotius.

Quod spectat rationem status, utilitate sola fundatam, vi cujus, quæcunque commodum afferunt, licere putant Pseudopolitici, statuentes cum multis Regibus apud Plutarchum (a), duo nomina pacis, & belli, tanquam nummos, quibus non utuntur ad id, quod justum est, sed quod expedit, rationem status, inquam, quod spectat, illegitima causa est.

Metus vicina potentia, nimium accrescentis, nisi certo constet, Principem cautionem de non offendendo insuper habita, a vicino potentiore invadendum. Ita Theologi, & Juristæ communiter omnes, ipso Grotio in terminis adstipulante (b), ut enim, inquit, justa sit defensio, necessariam esse oportet, qualis non est, nisi constet non tantum de potentia, sed & de animo ledendi, & quidem ita constet, ut certum id sit, ea certitudine, quæ in materia morali locum habet.

Ratio est 1. Quia quivis, quo ad juste parta, est in legitima possessione adversus quemcunque: sic neque privatus privatum ob accrescentem fortunam juste aggredi potest. 2. Quia adversus incertos metus, a Divina providentia, & a cautione innoxia, non a vi præsidium petendum est; etsi bello aliunde justo, & hæc causa non imprudenter in consultationem venire possit, Authore Grotio (c). Immo, etsi fœderum usu de ferendis in omnem eventum auxiliis, quis licite se præmunire, timendoque periculo præcavere possit, ut vult Boehmerus (d), Knichen (e) & alii.*

2. *Æquilibrium potentia inter vicinos*, vel ut vocant, *Europa*, associando arma illi parti, cujus fortuna periclitari videtur, ut bilanx potentia servetur ac conservetur.

Ratio est, quia fundamentum hujus æquilibrii consistit in prædicto metu, ne si quis Monarcha, vel Populus ad amplioris potentia sublimetur fastigium, minores Principes, aut Republicæ pedetentim redigantur in ordinem, aut supprimantur: atqui hoc fundamentum est insufficientis, uti dictum.

3. *Titulus acquirendi dominium in Jure Naturæ, vel Gentium non fundatus*: talis est fertioris soli cupiditas, quali Xerxes, cum ficus atticas gustasset, juravit, se terram illam occupaturum. Sic Longobardos Italia, amentitate ac fertilitate sua, ad arma commovit. Idem scribit Tacitus de veteribus Germanis (f): Eadem semper causa Germani transcendendi in Gallias, libido, ac avaritia, mutandæque sedis amor, ut relictis paludibus, & solitudinibus suis, fecundissimum hoc solum possiderent. Eadem est ratio, si quis, titulo inventionis, sibi subjugare cuperet Provinciam, noviter quidem detectam, sed jam antea ab incolis possessam: siquidem inventio non est modus acquirendi, nisi ea, quæ sunt nullius, ut recte notat Molina (g).

4. *Titulus coloratus quicumque*: recte Illustrissimus Pelzhoferus (h): *Bella colorata*

(a) Referente Grotio L. 2. c. 22. §. 4. n. 1.

(b) L. c. §. 5. (c) L. 2. c. 1. §. 17.

(d) Introd. ad J. P. univers. part. spec. L. 2. c. 1. §. 9.

(e) Oper. Polit. L. 2. c. 4. sect. 2. th. 9. Q. 1.

Quid sentiendum sit de illis verbis Ans. Perexii? J. P. f. m. 219. Non est ferendum, quod Galli iradunt, jure Gentium arma tecta sumi ad minuendam domus Austriacæ potentiam, quod sensim vicina corripiat, & nimium aucta nocere possit. Hoc axioma docuisse Hippolytum a lapide, certum est, sed male: nam si aucta est domus Austriacæ, legitimis fœderibus, & successioneibus aucta esse supponitur.

(f) L. 4. Hist. c. 73. (g) Tom. 1. Tr. 2. Disp. 105. n. ult.

(h) In A. 5. L. 9. c. 4. f. m. 24.

Respectu rationis status.

Est metus vicina potentia.

Æquilibrium Europa.

Titulus in jure Gentium, vel Naturæ minus fundatus.

Titulus summmodo coloratus.

rata prætextibus semper injusta sunt, quia supprimunt veras causas, quas injustas novere; fucum præfigunt, quem plerumque vel tempus detegit, vel belli exitus ostendit. Ejusmodi titulos, ab ipsa Religione mutuatos, bellis Protestantibus præfixos, supra, & alibi probavimus. Tum concludit idem Author: tam verum est, justitiam in bellis suscipiendis requiri, ut ii etiam, qui bellum ambitiose aut avare aliis inferunt, ac proinde injustum, iidem prætextum tamen querant honorificum, qui re ipsa longe abest.

Bellum potest esse utrinque justum, saltem formaliter.

R. VII. Ex hæcenus dictis colligi, quod bellum, ex utraque parte, non possit esse justum materialiter, seu consideratum quo ad rem ipsam, de qua bellatur; possit tamen, ex utraque parte esse justum formaliter, seu spectatum quo ad opinionem, & animum bellantis. Ratio prioris est; quia res eadem spectare nequit æqualiter ad utrumque, nisi admittatur dominium duorum in solidum. Ratio posterioris petitur ex ignorantia invincibili, eo quod hostium uterque possit esse in bona fide, opinarique, justam sibi competere belli causam: atqui actio formaliter, seu quo ad operantem justa, dependet ex ejus fide, conscientia, ac dictamine rationis. Tale bellum Abulensis censet illud fuisse Israelitarum, atque Chanaanorum, eo quod Judæis fuerit tam materialiter, quam formaliter justum, ob specialem Numinis voluntatem, ipsis manifestatam: Chanaanorum justum formaliter ob invincibilem ignorantiam hujus Divinæ jussionis, nisi eandem ex prodigiis, suisque peccatis sat forsitan vincere potuissent.

§. 2.

§. I I.

Oppositiones.

Oppositiones.

Queritur II. Quenam supra dictis opponi possint, vel soleant?

Injuria canonum prævisam non fundat bellum justum.

Nisi consequenter ad cautionem injuste denegatam. Neque hostilis animus queritur.

Opponitur I. Contra justas belli causas. Justum est bellum ob injuriam necdum factam, prudenter tamen prævisam: ergo justitia causæ non supponit semper injuriam illatam, sed & inferendam.

R. D. A. In hoc casu justum est bellum antecedenter ad petitam cautionem de non offendendo. N. A. Consequenter ad injuste denegatam ejusmodi cautionem. C. A. & N. suppositum, quod, hac ipsa denegata justitia, non sit actu illata injuria.

Dices. Hostilis animus, etsi solum prævisus, v. g. in apparatu, aliisque indicibus &c. est justa bellandi causa. A. P. Nemo tenetur primum expectare idem, etiam in privata defensione, probante legum Autoritate (a), melius esse occurrere in tempore, quam post vulneratam causam remedium querere; testante item proverbio, melius esse prævenire, & accinente Terentio: Dimidium amisit, qui primum expectat ad ictum: ergo a pari.

Nisi ad hoc coritudo moralis, & denegatio cautionis.

R. D. A. Hostilis animus, moraliter certo prævisus, & denegata securitatis debitæ cautione juste præsumptus, est justa bellandi causa. C. A. Hostilis animus, solummodo præsumptus ex incertis indicibus, vel formidatus ex crescente potentia, N. A. & C. Ex quibus colligitur, neque justam fore bellandi causam, si vicinus in suis finibus arcem, aut munitionem exstrueret, nullis legibus vel pactis impeditus, etsi damnum aliquando præbere posset, utpote oppositis aliis mediis facilius præcavendum.

Injuria vindicta est iusta in partem.

Opponitur II. Nequit esse causa belli legitima ultio sumenda de illata injuria: ergo male adductum exemplum Davidis. A. P. Ultio dicit pœnam, quæ requirit potestatem Superioris: atqui inter aequales, bellum gerentes, non datur potestas Superioris: ergo nec dari potest ultio, seu bellum pœnale.

R. N.

(a) L. 1. c. quando liceat unicuique &c. L. ult. in fine Cod. in quibus causis restitutio in integrum necessaria non est.

R. N. A. Ad P. C. M. D. Min. Inter æquales non datur Superior, spectata vindicatione delicti, ratione cujus alter effectus est alteri subditus. N. In alia consideratione. C. Min. & N. C. Distinctio fundatur in doctrina *Suarezii* dicentis: *Sicut intra eandem Rempublicam, ut pax servetur, necessaria est legitima potestas ad puniendum delictum; ita in orbe, ut diversæ Republicæ pacate vivant, necessaria est potestas puniendi injurias publicas contra aliam: hæc autem potestas non est in aliquo Superiore, quia nullum habent, ut ponimus: ergo necesse est, ut sit in supremo Principe Republicæ læsæ, cui alius subdatur ratione delicti: unde hujusmodi bellum introductum est loco justii judicii vindicativi.*

Quia injuriantem facit inferiorem ratione delicti.

Opponitur III. Inter justas belli causas est etiam defensio propria, a parte lædente suscepta contra vindicem, etsi justum: ergo belli justitia non semper fundatur in injuria accepta. A. P. Justam causam præbet periculum, ne plus sumatur vindictæ, quam fuerit acceptum injuriæ.

Defensio propria contra vindicem justum ubi periculum excessus in sumenda vindicta: Tunc solummodo censetur justa, cum periculum certum, & satisfactio injuria est recusata.

R. N. A. Ad P. D. Periculum certum, & post oblatam satisfactionem condignam, & recusatam. C. Periculum solummodo incertum. N. Prætextus periculi jus nullum tribuit, ut neque metus reo, vel debitori, ne plus æquo puniatur, ad resistendum Magistratui. Sic *Ezechias*, ob ruptum fœdus, Regi *Syriæ* obtulit multam; hac acceptata, nihilominus læcessit vim vi repulit, Deo justæ causæ assistente (a). Sic *Pontius*, *Samnitum* Dux, postquam Legati, ad faciendam deditionem missi, infecta pace redire, dixit, *Livio* teste (b): *Expiatum est, quidquid ex fœdere rupto irarum in nos Cælestium fuit &c. Quid ultra ad placandos Deos, mitigandosque homines fieri potuit, quam quod nos fecimus? adeoque justum est bellum, Samnites, quibus necessarium, & pia arma, quibus nulla nisi in armis relinquitur spes.*

Opponitur IV. Ponatur casus, quo quis gemino Principi, mutuis bellis implicito, est fœderatus. Jam sic: Talis vi fœderis neutri licite posset succurrere: ergo fœdus non semper est justa belli causa. A. P. Ultrique pari jure obstrictus, alterutrius defensione fieret alterutrius fœdifragus, neutri jus assistentiæ potius competente: ergo &c.

In casu, quo quis utriusque bellans esse fœderatus.

R. N. A. Nam posset 1. succurrere justam foventi causam, cum malæ causæ turpitudine, alterius pacto exclusa, videatur. 2. Posset succurrere fœderato tempore priori, in bello utrinque formaliter justio; nam prior tempore potior jure, ex communi regula juris. 3. Juxta *Grotium* (c) posset præferre pacta specialiora simplicibus, quia species derogat generi: juxta *Haizmannum* (d), etiam casu, quo specialiora pacta essent simplicibus posteriora, eo quod priora non tam videantur illicita reddere posteriora, quam posteriora, per suam specialitatem, interpretari priora, ac limitare.

Præponderat justitia causæ, prioritas temporis, & specialitas pacti.

Opponitur V. Ad bellum sociale requiritur jus, quod haberi nequit, nisi ab illata sibi injuria, aut saltem a voluntate Socii, auxilia petentis: neutrum reperire est in *Abrami* bello, pro vindicatione *Lothi* suscepto: ergo non fuit in jure fundatum, Min. patet. Maj. Videtur colligi ex dictis: nam injuria, alteri facta, non tribuit cuius jus ultionis, nec facit lædentem subditum, præterquam læso, nisi dicere velis, quemvis habere jus vindicandi injurias totius orbis.

Abrami bellum fundatum suis

R. D. Maj. Nisi ab illata sibi immediate, vel mediate injuria, aut saltem a voluntate socii, explicita, vel implicita. C. Maj. Nisi ab illata sibi immediate injuria, vel a voluntate semper explicita. N. Maj. Amicus afficitur

In injuria mediate, implicita auxilia petentis, vel probabilius in fœdere cum A. Mor. 200.

(a) 4. Reg. 18. & 19.

(b) Dec. 1. L. 9. c. 1.

(c) L. 2. c. 25. n. 4.

(d) In conflictu Jurid. de Jure belli & pacis, c. 4. n. 16. f. m. 32.

citur injuria, quia *fictioe juris*, & *Charitatis* transit in personam amati, & injuria eundem afficeret, si non succurreret injuste læso. Unde *Pythagoras* in amicitia volebat effici, ut unus fiat ex pluribus (a); nec est amicus, qui amico non subvenit, *Augustino* teste (b). Alterum membrum quod spectat voluntas *Lothi* certe fuit implicita, probabilius explicita in præcedente pacto: immo explicita saltem respectu *Amorrhæi* fœderati, cui directe, *Lotho* indirecte *Abram* tulit auxilium. Neque sequitur, quod quivis, vel saltem supremi Reges habeant jus vindicandi quasvis injurias, quia hoc confunderet ordinem, & jurisdictionum distinctionem, ut recte notat *Suaresius* (c).

Unde injuria mediata fundatur.

Saltem in fœdere amicitie, & charitatis;

Quod non utrinque equaliter ligat.

Altero charitatis fœdus male rumpente;

Neque universaliter obligat.

Quia restringitur charitate ordinata, primario tendente in se ipsam.

Dices 1. Nec injuria mediata, nec voluntas tantum implicita sufficit: ergo &c. A. P. Jus tertii non concernit alium, fœdere non conjunctum: ergo nullo jure alterius tricis potest se intromittere.

R. D. A. Non concernit immediate alium, nullo fœdere conjunctum. C. Non concernit mediate alium, saltem amicitie fœdere conjunctum. N. A. & C. Etiam in causa privati, qui injuste læsus, defensio licita est per leges (d): ergo a fortiori in causa publica, ubi plurium innocentum versatur periculum. Hanc conjunctionem ipsa natura inter mortales constituit: nam, *Seneca* teste (e), homo in adjutorium mutuum generatus est, decetque, juxta *Democritum*, injuria oppressos pro viribus defendere. Hinc recte laudantur *Pipini*, *Caroli M.* qui ubi viderunt *Italiam*, summosque Pontifices injuste pressos, ac spoliatos, ingenti exercitu erexerunt innocentiam pene oppressam, cæsisque hostibus pacem restituerunt, ut habet *Schiara* (f).

Dices 2. Amicitie fœdus, vel charitatis Christianæ titulus non est causa sufficiens: ergo nec justa. A. P. Hoc fœdus, & titulus equaliter utrinque ligat: ergo dum concedit, ut assistam, v. g. *Sempronio*, non indulget, ut *Titium* offendam. C. patet; nam cognatio, quam natura inter homines constituit, haud patitur, ut cum tertii detrimento alteri succurrat.

R. N. A. Ad P. D. A. Equaliter ligat, quamdiu manet utrobique amicitia, C. si rupta sit injusta amici offensione, & charitatis læsione. N. Hæc ipsa est ratio, cur magis obliget innocenti amico, quam nocenti succurrere, ut patet in defensione privata, de qua supra.

Dices 3. Ex dictis videtur sequi, ejusmodi bellum non modo licitum, sed & esse obligatorium, saltem ex lege charitatis: atqui hoc nimium, Maj. est conformis Scripturæ de amore proximi, sicut sui ipsius (g); est conformis SS. Canonibus, quibus dicitur, quod, qui non repellit injuriam a socio, tam sit in vitio, quam ille, qui facit (h); ipso Deo defectum virium supplente, opemque spondente (i).

R. D. Maj. Videtur sequi esse obligatorium, secluso periculo proprio, & salva charitate ordinata, quæ primario tendit in se ipsam. C. Cum periculo proprio. N. Plus nec præcipit Scriptura, nec petunt Canones; unde ajunt, qui potest ita obviare, & perturbare perversos, & non facit, nihil est

(a) Apud *Tullium* L. 1. offic.

(b) Tr. 4. de Amic. c. 26.

(c) De charit. Disp. 13. sect. 4.

(d) L. Isti quidem 8. §. fin. ff. quod metus caus. L. 1. §. item divus 4. ff. ad L. Cornel. de Sarr.

(e) L. si quis in senectute 7. ff. de furtis L. 2. & seq. ff. de liberali causa.

(f) De ira L. 1. c. 7.

(g) L. 1. Difficult. 27. n. 7.

(h) Levit. 19. Matth. 22. Marci 12. Luc. 10. Joan. 3. Prov. 24. v. 11. Erue eos, qui deducunt ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses.

(i) C. non inferenda caus. 23. Q. 3. accedente suffragio *Seneca*: Si justus es, non solum non noceris, sed etiam nocentes prohibebis: nam nihil nocere, non est justitia, sed alieni tantum abstinentia.

(i) Prov. 1. c. Si dixeris, vires non suppetunt, qui inspector est cordis, ipse intelliges, & servatorum anima tua nihil fallit, reddesque hominibus juxta opera sua.

est aliud, quam favere impietati eorum (a). Illud Sapientis denotat eminentiam charitatis, cujus minor intentio vitium tamen non continet, adeoque dicit consilium, non præceptum.

Opponitur VI. Negatus transitus vel est justa bellandi causa, vel non? neutrum potest dici.

R. Negatum transitum militarem, * etsi amicam, regulariter loquendo, non esse justam bellandi causam.

Dices 1. Ergo æquitati denegatæ supra male annumeratus est transitus, ab Amorrhæis Regulis Israelitico Populo denegatus. R. N. Illatum.

Dices 2. Iste transitus denegatus justo bello fuit vindicatus a Moyse: ergo fuit legitima belli causa.

R. D. A. Ille transitus quomocunque negatus, justo bello est vindicatus. N. A. Negatus injuste, quia hostiliter. C. A. & N. C. Negatus ille transitus, ut aliqui volunt, vel fuit tantum occasio belli, alias justus, utpote contra Reges, a Deo in dispersionem jam traditos, & detentores iniquos terræ, a supremo dominio jam prius Israelitico Populo consignatæ (b), vel quod verius, fuit transitus hostiliter negatus, dicente Scriptura (c): Egressus est obvius (Rex Edom) cum infinita multitudine, & manu forti, nec voluit acquiescere deprecanti, ut concederet transitum. Item (d): Qui (Rex Sehon) concedere noluit, ut transiret Israel per fines suos; quin potius exercitu congregato egressus est obviam in desertum, & pugnavit contra eum &c.

Dices 3. Amicus transitus, quomocunque negatus, hoc ipso est injuste negatus; ergo nulla responsio. A. P. Est contra jus Naturæ, saltem imperfectum; immo & contra jus Gentium, quo distincta dominia, utique non cum injuria humanæ societatis, sed ex æquitate, adeoque cum reservatione communis utilitatis in concedendo civis innoxio transitu, qui S. Augustino interprete (e), jure humanæ societatis æquissimo patere debet, dictante natura, quod uni non nocet, & alteri prodest, haud esse denegandum.

R. D. A. Amicus transitus non militaris, quomocunque negatus, hoc ipso est injuste negatus, Tr. A. Transitus militaris. Subd. Nisi suppetat sat gravis causa illum denegandi. C. Si suppetat, uti ordinariè suppetit. N. A. & C. Ad P. D. Est contra jus naturæ imperfectum, vel etiam jus Gentium denegatio innoxii transitus non militaris, Tr. Militaris. Subd. Nisi regulariter loquendo cesset ratio illa communis utilitatis. C. Si cesset. N. Ad jus naturæ, vel Gentium vix potest reduci id, quod Rebus publicis nimis onerosum; quia per se loquendo, nimis periculosum. D. Augustinum quod spectat, loquitur ille de transitu, Israelitis & quo ad modum, & quo ad rem ipsam male negato, utpote quem potius ut peregrini petebant ad occupandas sedes, trans Jordanem Dei donatione propriæ suas, Amorrhæis futuri pacifici, nisi æqua negantes, eorum arma per accidens provocassent.

Dices 4. Si quid huic Societatis humanæ juri de permittendo amico transitu, etiam militari, obstat, esset periculi metus: hic nihil obstat; nam ut diximus supra, metus non sufficit, neque unius metu jus alterius legitime tollitur.

R. I. Cum Gronovio (f); quid si Turcæ peterent innoxium transitum a Cæsare per Hungariam, aliasque ejus terras ad oppugnandos etiam juste

Tom. II.

L

Mosco-

Etsi negatus transitus regulariter non præbeat justam causam, præbuit tamen contra Amorrhæos, quia hostiliter fuit Moyse negatus.

Unde innoxius transitus non contra jus Gentium negatur.

Si sit militaris, & suppetat gravis causa, ut ordinariè suppetit.

Periculi quidem metus qualificatus non obstat.

Obstat tamen justus.

(a) Can. 8. Caus. 23. Q. 3. Accedit idem Seneca: Succurrere perituro, sed ut ipse non periret. Nam alia ratio est de transitu advenarum, hospitem, mercatorum, peregrinantium, sedes item vacuas querentium, ex justis causis, absente omni periculo, ordinariè loquendo, uti de imperfectis officii P. 1. Tit. V. Instruēt. 1. §. 1. diximus.

(b) Deuter. 2. v. 24. Josue 3. v. 10.

(c) Num. 20. v. 16.

(d) Num. 21. v. 23.

(e) Relatus in C. Nosandum 23. Q. 2.

(f) In notis ad Grotium L. 2. C. 2. Q. 32.

Moscovitas: an quisquam facile diceret, petere illos jus, quod non tollatur Cæsaris metu; petere, quod juris naturæ, quodve nullo, etiam Religionis prætextu, negari possit?

Et regulariter facis fundatus.

R. 2. D. Maj. Obstaret periculi metus, qualiscunque incertus. N. Maj. Metus, regulariter loquendo, satis fundatus, adeoque iustus. C. Maj. Constat experientia, quot periculis ejusmodi transitus, etsi amici, ordinarie sint circumcincti. Quoties accidit id, quod legimus *Judicium 18. Videmus terram opulentam & uberem, nolite negligere, nolite cessare: eamus, & possideamus eam; nullus erit labor &c.* Quoties, renovata erinacei fabula, vel in subsidium vocati, vel amico sub titulo in fines admissi hospites armati, hospitio sensim expulere domesticos? Quoties territorium, quod transit miles amicus, commutatur in scenam belli, hoste; contra quem transitus indubgetur, vel eundem efflagitante; vel ne alteri concedatur, insistente; vel transeuntem hostem expectante, aut invadente? Plura alia pericula silentio præterimus.

Unde si potestur excludo omnino potius,

Dices 5. Hæc tantum probant noxium, non vero innoxium transitum ju-
Re negandum: ergo denegatus innoxius manet justa belli causa. A. P. Ponatur casus, quo petatur transitus *militaris 1. Amicus in bello iusto. 2. Innoxius cautione data de indemnitate non ducendo secum hostes, dando obsides, transmittendo copias divisas, immo inermes, procurando præsidia ratione periculi, providendo de subsidiis ratione damni. 3. Securus, nullo obitante hædere, pacto neutralitatis ex parte concedentis, absente periculo, ne bello implicetur Respublica. Jam sic: innoxius ejusmodi transitus negatus, esset injuste negatus: ergo esset legitima belli causa.*

Potius transitus, speculativus potius, quam practice innoxius.

R. D. A. Innoxius ejusmodi transitus, *revera talis, esset injuste negatus: Tr. Tantum speculative talis, vel solummodo prætextus. N. A. & D. C.* Ergo foret legitima belli causa *per accidens, & vel speculative loquendo. Tr. Ordinarie loquendo, & practice. N. C.* Positæ cautelæ moraliter sunt impossibiles. Exemplo sit prima cautela, quæ supponit, peti transitum ab habentibus *bellum iustum*: neque enim ista adjudicatio semper sit expedita, & temerarium foret, ultro se duobus armatis velut arbitrum interponere, litemque veluti suam facere: unde transitu alterutri concessio, concedens vel ipse subjugari; vel quia alterius hostem se facit, bello implicari; vel ab utroque molestari; vel saltem commercio, antehac cum hoste florenti privari posset. 2. Cautio de transitu *inermi* est speculativa, quia probrosa militibus, quasi *manibus abstissis*, ut de *Numantinis* in simili casu loquitur *Florus (a)*. 3. Cautio de concedendis præsidiis sumptuosa nimium. 4. De præcavendis damnis practice vix possibilis ob defectum disciplinæ, officialium neglectum, dum etiamnum hodie accidit *ordinarie*, quod de sua ætate refert *Plinius (b)*: *Quam dissimilis nuper alterius Principis transitus, si tamen transitus ille, non populatio fuit, cum abactus hospitium exerceret, omniaque dextra laevaque perusta, & attrita relinqueret, ac si eadem via vel illi ipse barbari, quos fugiebat, incederent.* Unde *Gronovius*: *Cautione utantur illi, qui aliter non possunt: at cui ad negandum vires sunt, memorem velim, nullo jure quemquam cogi, qui liber sit (nisi forsan proorsus extraordinario casu, quo nullus suppeteret iustus metus sive ab exercitu transeunte, sive ab illo, ad quem fit transitus) ut invitus Dominum accipiat, aut, ubi Dominus, parem: qui enim armatum intra fines recipit, eum vel Dominum accipit, vel parem.* Ita ille. Insuper *transmissimus*, quod talis transitus foret *injuste* negatus, quia in nostris principiis potius foret *inique* negatus, nec pareret, per se loquendo, formalem injuriam, sufficientem ad inferenda arma, nisi aliæ circumstantiæ accederent.

Dices 6.

(a) L. 2. c. 18.
(b) in Paegy.

Dices 6. In casu necessitatis urgentis jus communionis primarum reviviscit, quo licitam alienis uti rebus, ac si mansissent communes: ergo hoc casu transitus non nisi *injuste* negandus. A. patet *ratione*: nam necessitas in omnibus legibus positivis excepta est; utpote *quæ legem non habet, sed ipsa legem facit* (a). Patet *exemplis*: Sic vicinas aedes, in quibus ortum incendium, possum diruere, ad amovendum mearum certum periculum, non modo spectato jure positivo (b), sed etiam naturali.

In casu necessitatis extrema haud demergendus utique transitus, salvis causis.

R. D. A. In casu necessitatis *qualiscunque, & ordinarie* prætensæ. N. A. In casu necessitatis *vera, externa, & hoc ipso extraordinarie*. Subd. Salva tamen, quantum fieri potest, regionis indemnitate per adhibitæ cautelæ innoxii transitus. C. alio modo. N. A. & C.

Si tamen sit vera salis, nec ut ordinario fit, solummodo prætensa, Præcipuo si suppetat alia via.

Unde *Colliges* 1. contra *Heinzmannum*, negatum transitum militarem multo minus esse causam belli legitimam, si alia, etsi incommoda, suppetat ad transeundum via. Confirmat ista notabile exemplum S. Scripturæ (c), ubi, licet Rex *Edem innoxium* prorsus transitum *Israelitis* negarit, *Moses* tamen armis non vindicavit, sed *Israelitæ*, eo jubente, deflexerunt, & a *Cade* profecti ad montem *Hor* cum omnibus copiis pervenerunt.

2. Contra *Grotium*, qui tenet, non posse negari transitum *ob metum multitudinis*, excepto tamen casu, quo instat hospitum, divisim, debitis cum præfidiis, cautelis, & absque præjudiciis aliis, transmitti possent.

Metus multitudinis nimia.

3. Contra alios, qui tenent, *occupationem loci alieni licitam*, in casu necessitatis & cum cautione occupantis, nisi necessitas sit extrema, inevitabilis, solius custodia, salva Domini indemnitate, salvis bonis, juribus, in integrum restitutione &c. Quæ omnia casum faciunt in praxi moraliter impossibilem.

Si occupandum propugnaculum in solo non hostili.

Oppertitur VII. Cum *Grotio* (d) Saltem *transvectio mercium* per alienam provinciam, *ratione innoxie utilitatis ex commercio libero*, juste negari nequit: ergo, si quis illam negaret, negaret æquitati consona, & juxta nos præberet justam bellandi causam. A. deducitur ex jure Gentium, seu *communi quadam*, quæ inter homines est, *affinitate; & consuetudine*, vi cuius mutua quædam societatis humanæ conservandæ ratio exigit, ut homo homini utilis sit in iis, quæ sibi innoxia, adeoque jure impedire nequeat. v. g. commercia libera, societati humanæ proficua. A. P. Si jure essent impedibilia, tunc forsan ratione lucri cujusdam cessantis: atqui hoc indebitum, adeoque pro damno non reputandum.

Transvectio mercium negari nequit.

R. N. A. *Universaliter* sumptum, vel D. *Transvectio vere innoxia* absque iniquitate negari nequit. C. A. *Transvectio cum præjudicio quodam propria ditionis* conjuncta N. A. & C. Tale præjudicium foret, si merces importarentur ad luxum; si comæditio nimia, adeoque civitati noxia, vel ob potentiam majorem suspecta; si ejusmodi mercium abundantia in territorio proprio; si ex his ipsis apud externos intenta utilitas impedita &c. Diximus: *absque iniquitate* negari nequit. Unde N. C. Quod *transvectio etiam vere innoxia, & inique negata*, statim fundare possit *justam* belli causam, quam non nisi in injuria, *vigorese & proprie* tali, fundandam diximus. Unde inter justas belli causas supra profuimus *aquitatis naturalis violationem injuriosam*, hoc est, cum injuria conjunctam. Aliud foret in circumstantiis *extrema necessitatis*, uti per se patet.

Si sit vere innoxia, & sine præjudicio propria ditionis;

Ad P. D. Et hæc procedunt de iis, quæ accipienti utilia, neque danti molestæ. C. De aliis rebus. N. Sic utique *detestanda foret iniquitas*, uti titulo V. ex *Cicerone* (a) diximus, prohibere aquam ex profuente, negare ignem ab igne,

Accipienti utilis, neque danti molesta.

(a) *Caus. 1. Q. 1. Can. remissionem, de consecrat.*

(b) *Ulpian. in L. si alius. ff. quod vi, aut clam.*

(c) *Numer. 20. v. 14. Quam ob rem divertis ab eo Israel, cumque castra movissent de Cades, venerunt in montem Hor.*

(d) *L. 2. §. 2. §. 13. n. 5.*

(e) *3. offic. apud Ruffendorf.*

viam erranti non monstrare, res superfluas potius corrumpere, vel destrueret, quam integras ad aliorum usum relinquere &c. Unde *Ovidius* :

*Quis vetet opposito lumen de lumine sumi,
Quis prohibebit aquas? Usus communis aquarum est.*

*Saltem ex
lucro est
satis,*

Ad alteram P. D. *Min.* Atqui hoc *lucrum indebitum*, sic tamen, ut neque sit alteri debitum, vel saltem jus illi non suppetat, ejusmodi lucro nos excludendi. C. sic ut sit alteri *debitum*. N. *Min.* & C. Sit, quod ejusmodi libera transvectione, neque damno *proprie dicto*, neque *injuria* per interceptum ejusmodi *lucrum* afficiamur, cur nobismetipsis proximi non simus, aut etiam jure *lucrum* hoc nobis potius reservemus? Quid obstat, quod minus nostris civibus id *lucri* vindicemus, quod apud *exteram Gentem* nituntur præripere transeuntes?

*Aut alia
iusta causa.*

Ex quibus colliges contra *Victoriam* (a) multo minus *jure Gentium* fas esse cuivis peregrinari in alienas *Regiones*, & ibi degere sine incolarum detrimento, appellere *navigia*, uti *portibus*, *fluminibus*, *negotari* pro libitu; *effodere aurum*, *piscari margaritas* &c. *Ratio* est: quia, post factam rerum *divisionem*, datur *dominium Reipublicæ proprium* quo ad *portus*, *flumina* &c. ergo ejusmodi rerum *usus liber*, ac *præjudiciosus* prohiberi potest, ut constat *communi praxi*, etsi *similia de jure Gentium* dici possint hoc sensu, quod quamdiu non prohibentur, cuivis *extraneo* illis uti fas sit. Cæterum, quo ad *commercium*, *absente omni præjudicio Reipublicæ propriæ*, facile contingere potest, ut respectu *causæ*, *modi*, vel *alterius circumstantiæ* accedat *injuria*, *proprie talis*, & sic *injuste* negata quandoque *justo bello* *titulum* possit suppeditare.

*Æquilibri-
um Euro-
pæ esse de
jure Gen-
tium, ratio-
ne conser-
vande tran-
quillitatis,
sic dictum a
Lehmanno,*

Opponitur VIII. *Contra belli causas injustas*. *Æquilibrium Europæ* est de *institutione ac jure Gentium*: ergo ab illo deflecentes etiam *justo bello* revocandi ad *trutinam*, iis, quorum interest, ad *conferenda proportionaliter subsidia obligatis*. A. P. *Instituto Gentium* *dominia* eo modo *divisa* sunt, quo esse *divisa* convenit ad *conservationem Gentium*, earumque *externam tranquillitatem*: ergo *divisa* sunt cum *virium limitatione*, ac *proportione*; ne quorundam *potentia* in *vicinorum* *damnum* nimium *augeatur*, sicque *tranquillitas publica*, *Gentiumque intenta conservatio* turbari, evertique possit: ergo *divisa* sunt cum *æquilibrio*. Ita *Joannes Jacobus Lehmannus* (b).

*Ut eadem
jura opposi-
tum dici pos-
sit.*

R. I. N. A. Ad P. *Retorq. Arg. Instituto Gentium* eo modo *divisa* sunt *Imperia*, quo convenit &c. ergo hoc ipso non sunt *divisa* cum *æquilibrio*. C. P. I. Quia esset *iniquum*, quod *Regnum* ex *lege successionis*, *justo Marte*, vel alio *titulo* *dilatatum*, atque *ditatum*, hoc ipso *titulo* *minorum Gentium* *Diis* id, quod *accrevit*, *cedere*, vel *invasionem* *hostilem* deberet *expectare*. 2. Esset *iniquum*, *civitatem parvam*, *instituto Gentium*, *feliciorem* esse *amplo Imperio*, quod illa *accessionibus* *gauderet*, hæc sola *diminutione* *discerni* posset. 3. Esset *institutum frustraneum*: nam ut *Gentes*, & *terris* *difficæ*, & *institutis*, *moribus*, ac *animis* *diffidentes* *convenient*, cujusvis *facultates* *examinent*, de *bello communiter gerendo* *consentiant*, & *potentioris Regni* eam *faciant divisionem*, quæ *omnium placitis* sit *arbitura*. 4. Esset *remedium, malo pejus*, magisque *pacis publicæ* *eversivum*, quovis *finitimo*, ob *alterius fortunam* *juste crescentem*, in *bella* *proruente*, *quique vicinum non molestum*, *sola Regni* (*dilatandi*) *cupiditate armis laceffente*, id quod S. *Augustino* (c), *grande latrocinium*; *Lehmanno* jam *æquum*, *jurique Gentium* *conforme facinus* *cenferi* deberet.

R. II.

(a) Apud *Molinam* *Disp.* 107. (b) *Id* *Trutina*, seu *bilante Europæ* t. 2. §. 4. 27. & 29.
(c) *L. 4. de civit. Dei* c. 6.

R. II. N. A. Ad P. Etsi dominiorum divisio, Regnorumque distributio, ac institutio, ad institutum Gentium formaliter spectet, uti supra ostendimus, *ultimato* tamen ad ipsum quoque Deum referri debet, dicente S. Augustino (a): Quod Deus nec iudicio, nec adiutorio deserat humanum Genus, ac quando voluit, & quantum voluit Romanis Imperium dedit. Unde N. C. Oppositum constat ex quatuor Monarchiis, quæ & Gentium jure, & Divino consilio supra Gentes cæteras viribus & potentia emiauerit, attestante S. Scriptura per *Danielem* in mystica statua, atque *Cyro* &c. Et quis credat, legem Gentium esse, ut Monarchiæ & Regna debeant esse commensa ad trutinam? Dispositionem de Regnis esse in arbitrio hominum, & ditiones, iusto titulo acquisitas, solum ideo iustis possessoribus auferri posse, quod virtutis suæ beneficio potioribus facultatibus abundant?

Opponitur IX. *Iustitia causæ*, saltem *moraliter certa*, sæpe haberi nequit: ergo sufficit quandoque opinativa, vel dubia: ergo a parte rei injusta, si modo pretiosis iustitiæ prætextibus convestita.

R. Tr. A. D. C. Ergo sufficit quandoque *valde probabilis*, vel *probabilior* respectu oppositæ, aut *dubia solummodo speculative*. Tr. C. Sufficit *minus probabilis* respectu oppositæ, vel *dubia practice*. N. C. Ita *Schiara* (b), & alii. *Rationem dant* 1. Quia, teste Philosopho, in moralibus certitudo non semper haberi potest, ut in mathematicis (c). 2. Quia etiam in causis privatis, quantumvis momentosis, *secundum probabiliorē*, suffragium ferre permissum est iudici. 3. Quia, *stante dubio speculative*, haberi potest certitudo moralis de honestate actionis, ex reflexo dictamine opinionis probabilioris, ut tradunt communiter *Moralistæ*.

Excipit tamen *Molina*, *Castropalao*, & alii contra *Suarezium* (d), probabiliorē non sufficere, casu quo alter jam foret in possessione, v. g. Regionis: eo quod hoc casu *conditio melior foret possidentis*, quæ in dubio fortissimam habet juris præsumptionem & assententiam, etsi & alteri jus suum prosequi liceret, saltem via juris, sic ut si possessor eandem abnueret, injuriam faceret parti petenti, & hac ipsa de causa bello invadi posset. 2. Casu, quo per mortem tertii vacaret Regio, a neutro possessa, bellum moveri posset juxta eandem secundum probabiliorē juris sui sententiam. 3. Casu, quo utrinque foret æqualis probabilitas, licet arbitrio tertii, aut Regionis divisione componendam, volunt. 4. Casu, quo causa, quæ visa initio iusta, postmodum pareret fuisse injusta, bellum præteritum ob bonam fidem maneret iustum, non item prosecutio belli, ut tradunt iidem *Authores*. 5. In casu vindicandæ injuriæ, *juxta communem*, requiritur certitudo de illata injuria; quia, qui injuriam fecisse dicitur, est in possessione, & in criminalibus requiruntur probationes, *luce clariores*.

Opponitur X. Potest bellum utrinque esse etiam *materialiter iustum*. A. P. Ponatur casus, quo *juste* bellans obsidet civitatem, aliter non expugnandam, nisi innocentem, nocentibus v. g. *Turcis* mixtorum, cæde. Obsidens hoc casu potest innocuos expugnare, & cædere; obsessi innocentes sese defendere, & repugnare: ergo *utrinque datur causa justa*, utrinque bellum etiam *materialiter iustum*.

R. N. A. ad P. Respondet *Palao*, *Lessius* &c. Innocentes posse oppugnari, atque occidi, siquidem aliter neque aturbs expugnari: quia *indirecta* occisio non est materialiter mala; neque sternantur *jure vindictæ*, sed *jure necessariae defensionis* contra injustos. *Juxta Molinam* (e), innocentes non haberent

Tom. II.

L 3

jus

Præterquam quod diviso Regnorum referendo sit ultimo etiam ad Deum, inæqualitas patet ex quatuor Monarchiis.

Iustitia causæ, etsi moraliter certa, semper haberi non potest. Non tamen sufficit minus probabilis, dubia &c. sed saltem requiritur valde probabilis, probabilior &c.

Saltem rationem quibusdam casibus excipit.

Neque bellum potest esse utrinque materialiter iustum.

Etiā in casu, quo obsessi innocentes nocentibus mitti.

(a) L. 5. c. 21. (b) Theol. bell. L. 1. Difficult. 2. n. 9.
 (c) 2. Ethic. ad Nicomach.
 (d) De charit. Disp. 13. de Belle.
 (e) Tract. 5. Disp. 115.

jus hostiliter repugnandi, sed solummodo fugiendi: immo metu adacti, & omni præclusa fuga in prima fronte expositi, arma potius vertere deberent in coactores injustos, quam hostes justos: secus enim, occisione justorum directa, cooperarentur ad victoriam injustam, id quod est malum absolutum.

Et periculum mortis a tergo & fronte.

Dices 1. Ponatur casus, quo a tergo instaret per coactores mors certa, a fronte spes aliqua servandæ vitæ. Jam sic: saltem hoc casu *justum* aggredi hostem, vel aggredientem illata morte repellere liceret: ergo dictum bellum foret *utrinque justum*. A: P. Exemplo amentis, qui alterum invadens, cum inculcata vitæ tutela, occidi potest. Item exemplo viatoris in angiportu, qui sternendus ab equite, fugiente hostem, equitem præveniendò sternere, vitamque suam servare potest.

Cum non foret bellum proprie dictum si

R. 1. Tr. A. N. C. Quia licet concederetur cum *Lesio* (a), inter privatos dari certamen, *utrinque justum*; immo & speciem quamdam belli, *utrinque justum*, quando nempe ex altera parte tantum est *oppugnatio indirecta*, nunquam tamen bellum, *proprie dictum*, seu publica autoritate gestum, posset esse *utrinque justum*, cum re ipsa nunquam uterque supremus Princeps bellans, sed tantum unus habere possit a parte rei justam bellandi causam.

Et innocentes cooperari non possent ad rationem victorie injustæ.

R. 2. N. A. Quia *directa* justorum occisio, & cooperatio ad injustam victoriam sunt *simpliciter* malæ. Cum amente negatur paritas: nam amens, etsi & ipse non peccet, *directe* tamen aggrediendo alterum, infert injuriam, *saltem materiale*, nullo jure violento aggressui suppetente: unde inculpatæ locus defensionis. Contra oppugnator propugnaculi justus non nisi *indirectam* vim innocuis infert, & in hisce circumstantiis necessariam, jure oppugnationi suffragante. In altero exemplo etsi transmittatur jus inculpatæ tutelæ per præventionem, qua vitæ propriæ defensio *directe* intenditur, de novo nulla est paritas: nam in nostro casu intervenit cooperatio ad *injustam* victoriam, innocuis ad hunc finem, etsi male coactis, & quidem contra justos aggressores, tanquam ministros, autoritate publica ad expugnationem urbis statutos, adeoque bona fide officium exequentes, quæ circumstantiæ in altero casu non interveniunt.

Unde ex utraque parte collocarentur in fronte innocui.

Dices 2. Ponatur casus, quo in bello, ex utraque parte injusto, utrinque ante prima signa collocarentur innocentes: hoc casu pugna utrinque foret justa: ergo &c.

Neutra pars posset aggredi alteram.

R. Quod neutra pars ex metu mortis posset aggredi alteram; quod si vero alterutra bellum auspicaretur, altera sese posset, tanquam contra injustos aggressores, defendere.

In casu Regni duobus legatis cum jure præventionis.

Dices 3. Ponatur casus, quod Regio duobus fit legata in solidum, eo pacto, ut uterque dominium habeat, *dato jure præventionis*: hoc casu uterque habet plenum dominium: ergo bellum foret utrinque justum.

Non habetur difficultas dominii duorum in solidum.

R. 1. Quæstio illa *de dominio duorum in solidum* huc nihil facit; cum solummodo agat *de instanti alienationis rebus*, quo alienans rem suam vult translata in alium; non vero agat de casu, quo duo, per contrarias allegatas causas, contendunt, rem esse suam, neutro alteri eandem cedere volente, ut fit in bello.

Cum ante præventionem neuter haberet dominium plenum, post præventionem alteruter.

R. 2. D. A. Uterque haberet plenum dominium, totalitate objecti. Tr. Totalitate dominii. N. A. Immo, accedente jure cumulativo præventionis, ante præventionem neuter haberet plenum dominium, hoc ipso, quod debeat pati præventionem ab altero, & neuter posset alterum obligare, ne præveniatur. Neque dicas, hoc provenire non ex defectu *juris realis*, sed solummodo *personalis* erga alterum: nam jus *ex donatione, re tradita*, est *reale*; si nec-

(a) L. 2. c. 13. Dub. 3. n. 10.

si necdum tradita foret, hoc ipso non sufficeret ad constituendum perfectum dominium. Sed ista, concertationis scholasticæ potius, quam utilitatis publicæ ergo, ex Authorum mente dicta, sufficient.

I N S T R U C T I O IV.

Instructio 4.

De effectibus belli.

De effectibus belli.

§. I.

§ I.

Et imprimis respectu hostium.

Respectu hostium.

Quæritur I. Quinam sit effectus belli primarius respectu hostium?

R. I. Effectus alii sunt respectu hostium, alii respectu subditorum. Respectu hostium primarius effectus est, jus occidendi hostem: quia, concesso fine, concessa Judici necessaria media.

Effectus respectu hostium primarius, jus occidendi hostem. Sed verum, & exceptis excipiendis.

Hostis nomine complectuntur communiter authores non tantum, qui actu in armis, sed qui intra fines hostiles, vel moralem cum hoste fovent connexionem, exceptis tamen imbellibus, quales infantes; imbecillibus, quales foeminae, nisi & ipsæ pugnent; inermibus, quales Personæ sacræ; utilibus in commune, quales agricolæ, mercatores, & universaliter omnes, quorum vitæ genus abhorret ab armis. Accedunt 1. Capti, cum, teste Pyrrho (a), pudor, & æqui respectus vetet, capto vitam admere. 2. Vitam paciscentes armis depositis; quia, Authore Sopatre, moris est bellis servare supplices (b). 3. Dedentes se Victoris discretioni: nam trucidare deditos, sævum pronuntiavit Tacitus (c), idque contra jus belli pugnare censuit Livius (d). 4. Ad bellum coacti, de belli justitia persuasi, saltem si jam sit parta victoria; quia teste Molina, nulla hic culpa, mortis supplicio proportionata. 5. Innocentes directe nunquam interimendi, obstante jure Divino naturali.

R. II. Exempla contrariæ apud Grotium (e) non probant licentiam ex jure quodam præceptivo, sed permissivo, sed impunem tolerantiam; forte quod noluerint Gentes hostili furori metas præscribere, quas in tanta nocendi proclivitate observare difficillimum foret, ne bellum ex bello nasceretur.

Cui exceptio, ni non præjudicant exempla contrariæ.

Neque quidpiam hic evincit jus Talionis, quod a natura non permissum in innocentes, etsi membra sint communitatis nocentis, utpote qui quo ad mortis pœnam succedanei non sunt. 2. Nec utilitas incutiendi terroris, cui leviora suppetunt media, quam fævitæ in innocentes. 3. Nec pertinacia in resistendo exhibita, quæ potius laudanda etiam in hoste.*

Jura præsentia,

R. III. Denique quo ad modum tollendi hostem, jure Naturæ & Gentium, vetita est immissio scæriorum, corrupta illorum fide: ** immissio satellitum, qui veri hostes, licita est jure belli *** Jure Gentium prohibitum est 1. Veneno hostem tollere, partim ne contra communem utilitatem mul-

Modus tollendi hostem illegitimus.

L 4

tipli-

(a) Apud Senecam.

(b) Apud Grotium de J. B. & P.

(c) Annal. 12. 17. 2.

(d) Apud Textorem in Synopsi c. 18. n. 18.

(e) L. supra cit. jam sæpius.

* Hinc Alexander, cum quondam acrius resistentes jussisset interfici, visus est Indis bellare Latronum more, unde malam famam veritus, victoriis posthac clementius uti cepit. Grotius L. c. §. 16. n. 4. notans n. 5. multo minus cædem fieri justam ex dolore propter acceptam cladem, sicut Achillem, Æneam, Alexandrum amicis suis sanguine captorum, aut sese dedentium parentasse legimus.

** Hinc Alexander Dario emphaticè exprobravit apud Curtium L. 4. c. 1. Impia bella suscipitis, & cum habeatis arma, licitamini hostium capita.

*** Unde Scævola responso; Hostis hostem occidere volui. Livius Dec. 1. L. 2. c. 7.

tiplicentur belli pericula ; aliunde sat copiosa ; partim ne Regum vita ; qua Regnorum stat incolumitas , nimio discrimini , quia vix evitabili , esset exposita . 2. Eodem jure , saltem apud Gentes moratiores , vetitum armis uti veneno infectis , ne denuo multiplicentur pericula . 3. Vetitum denique fontes intoxicari , eum facile alio modo corrumpi possint , aut exficari .

Effectus
Secundarius,
Jus in ho-
stium bona .

Quæritur II. Quinam sit effectus belli secundarius respectu hostium ?

R. I. Effectus belli respectu hostium secundarius est jus in res , & bona hostilia : Deducitur ab argumento a majori ad minus , hoc est , a vita ad vitæ bona : hinc Cicero ; *neque est contra naturam , spoliare eum , quem hostium est necare (a) .* Adeoque

Fundatum
in natura ;

R. II. *Jure Naturæ* licitum est in justo bello , arces diruere & urbes , erigere propugnacula , capere & rapere hostium arma , naves , bona , etiam innocentum , in quantum id postulat *necessitas* , ac *utilitas bellica* in ordine ad comparandam victoriam , vel vires hostibus succidendas . Ratio est , quia , concessio sine , concessa etiam media .

Cum debitis
samen limi-
tibus .

Illicitum tamen 1. Ultra metas *necessitatis* , seu *utilitatis* res corrumpere , aut devastare ; siquidem iniquum , nullo suo bono nocere alteri . 2. Innocentum bona diripere , si satisfactio aliunde haberi possit : eo quod ejusmodi bona , non nisi *pignoratitio nomine* , Reipublicæ sint obligata : aliud foret , si deliquisset communitas , cujus membra censentur , quo casu non modo spoliari , sed & in captivitatem abripi possent . 3. In bona deposita , seu non hostium , grassari : quia deficit belli titulus . 4. Plus bello occupare , quam jure prætendi possit , casu quo injuria ab hoste illata , ob bonam fidem rei possessæ , sit solummodo *materialis* ; *formalis* si foret , etiam expensæ , aliaque damna compensari poterunt , *Molina* teste (b) . Ratio petitur ex paritate cum judiciis privatis .

Jus Gen-
tium capi-
entium ,
saltem in
bello justo .

R. III. *Jure Gentium* major est belli licentia *dominio omnium* , quæ hosti eripiuntur , in *Victorem transbato* , siquidem ita sint in *potestatem redacta* , ut recuperationis spes hosti sit intercisa . * Quod tamen jus solum obtinet in foro externo negata actione , seu repetendi jure : in foro interno res saltem immobiles , ultra debitam compensationem ereptæ , restitutioni obnoxiiæ sunt , juxta *Molinam* (c) , & alios , nisi *ratio securitatis* , quo ad occupata quædam castella , seu propugnacula , aliud ad tempus evinceret .

Non samem
injusto .

Illa ipsa dominii prærogativa tantum obtinet in justo bello , non autem in injusto , etsi solemniter , contra quam sentit *Vasquezus* , *Grotius* , & alii . Ratio est 1. Quia , ipso teste *Vasquio* (d) , sententia hæc *communissima* . 2. Quia , jure naturæ & Gentium , jus nullum ad bellum sine justa causa : ergo nec ad effectum belli , seu dominium rerum . 3. Quia , juxta ipsum *Grotium* , in bello injusto , *etsi solemniter* , actus injusti omnes , quo ad bona erepta , sunt restitutioni obnoxii , saltem in foro interno : ergo etiam in externo : cum non appareat exceptio specialis . Unde

Unde nil
deducitur ex
Caso indi-
cunte la-
quente .

Non obstat 1. Quod *Jurisconsultus Cajus* *universaliter* decernat , *jure Gentium fieri capientium* , quæ ex hostibus capiuntur (e) . Nam R. D. Decernit *universaliter* , hoc est , universalitate appellante bellum *justum* . C. *Bellum injustum* . N. Ratio restrictionis est , quod jure Gentium reprobata sint bella injusta , adeoque titulum juris suppeditare non valeant . Hinc ipse *Grotius* (f) recte notat , de il-
lis ,

(a) L. Officiorum .

(b) Tr. 2. Disp. 102. n. 6. & Disp. 117. n. 2.

Unde *Philosophus* in *Polit. Lex velut pactum quoddam commune est , quo bello capta capientium fiunt .*

(c) L. c. n. 3. & 4.

(d) *Illust. Controv. Q. 1. c. 9. n. 14. & seq.*

(e) L. 5. §. ult. ff. de acquir. rerum Dominio .

(f) L. 2. c. 22. §. 3.

lis, qui justas belli causas non curant, dici posse, quod a Romanis Juris Consultis est proditum: *prædonem esse eum, qui rogatus de possidendi causa, nullam aliam affert, nisi quod possideat.*

Neque obstat 2. Quod dominium ex naturali possessione cæperit, nec a modo executionis, etsi injusto, impediatur. Nam R. D. Cæpit quo ad bona vacantia. C. Quo ad appropriata. *Subd.* Sic ut non impediatur a possessione naturali. C. A. civili. N. Hæc enim manet penes anteriorem possessorem, nisi animum retinendæ rei, injuste sibi ablatæ, deponat, vel transigat.

Nec ex dominio naturali.

Neque obstat 3. Quod in bello justo excessus satisfactionis, etsi injustus, jure Gentium, legitimetur quo ad forum externum: quasi idem jus Gentium partis in bello, etsi injusto, titulum præberet, & quo ad possessionem assisteret. R. N. G. *Et paritatem.* Bello justo erepta nituntur legitimo titulo, & juris præsumptione, quod, quæ erepta, sint satisfactioni debitæ congrua, licet Victoris conscientiæ id relinquatur. Contra bello dirati injusto, non modo titulo carent, sed & omnium Jurium, Gentiumque in sese odium concitant; unde assistentiam juris merentur nullam.

Aut paritate cum excessu in bello suo.

R. IV. *Jus in hostium bona, nullatenus tamen, saltem per se loquendo, sese extendit ad loca sacra, templa, altaria, neque in res sacras, bonaque Ecclesiastica.* Ita contra Grotium, aliosque maxime Protestantibus.

Jus istud sese non extendit in loca, & bona sacra.

Firmatur assertum 1. Quia bellum non geritur contra DEUM, dicente Polybio: *Summa stultitia signum esse; impie in DEOS agere, cum hominibus irascaris: ergo nec contra ea, quæ DEI sunt.* C. vel Ethnicos convicit, dum Pyrrhi spoliū, Proserpine ereptum, facinus sædum, & in DEOS superbum; dum Philippi bellum nefarium furorem appellat, eo quod ultra jus victoria in templa, aras, ac sepulchra severit, ut ipse Grotius refert (a).

Quia factum, DEO bellum inferre.

Firmatur 2. Quia ex alibi probatis, Ecclesia qua talis, non est pars Reipublicæ, bellum gerentis: ergo nefas erit, res & bona alieni corporis, bello non implicati, invadere, ac devastare. Unde idem Polybius apud Grotium allegatum: *quæ neque nobis ad bellum usu futura sunt, nec hostibus incommodatura, ea perditum ire, templa maxime, & quæ in eis, simulacra, & similia ornamenta, quis neget malæ mentis, & præ ira furibundæ, esse opera?*

Quia Ecclesia, quæ talis, separatum corpus a Republica.

Firmatur 3. Non tantum jure Ecclesiastico (b), sed etiam Divino (c), immo & ipsorum Gentilium, saltem magis moratorum, religione (d), loca sacra, Deoque dicata, profanari amplius nequeunt. Immo & bona Ecclesiastica, cum sint patrimonium Christi (e), & res DEI, ut loquitur Tridentinum (f), diripi nefas est: ergo &c.

Quia sacra jure Divino & humana profanatione immunita.

Neque obstat 1. Textus Juris Consulti Pomponii, dicentis, *cum loca capta sunt ab hostibus, omnia desinunt esse sacra* (g). Nam R. D. Desinunt esse Sacra, in sensu Paganismi, quo locutus Pomponius gentilis. C. In sensu Christianismi, ejusque genuini. N. Gentilium superstitiosa persuasio erat, aras & fana urbium captarum, a Diis esse deserta, adeoque & profanata; libertati vero pristinæ restituta, denuo a Diis esse revisa, atque adeo de novo sacrata, ut colligitur ex Virgilio, Livio &c. (h).

Unde Pomponii textus Gentilissimo accommodatus.

Neque

(a) L. 13. c. 12. §. 7. n. 2.

(b) Cap. semel 51. de R. I. in 6.

(c) Levit. cap. ult. v. 28.

(d) Euripides apud Grotium l. cit. n. 1. *Homo, quisquis urbes vastat, & Diis manibus sedes sacratas, templaque, haud recte sapit: nam similis illum pestis excidit manet.*

(e) Can. cum secundum 16. de Præbend. c. Cum exco 34. de Præb. in 6.

(f) Sess. 25. de Reformat.

(g) L. cum loca. ff. de Reff.

(h) Virgilius 2. Æneid.

Excessere omnes adytis, anisque relictis

Dii, quibus Imperium hoc steterat.

Immo Romani, ut certius id fieret, ex oblectis a se urbibus Deos solemniter evocabant, spondentes illis Romæ alias sedes, ut refert Livius L. 5. & 21. ubi ex Josepho inepte refert, per Titum præcæsa Jolyma, auditam vocem, & ingentem motum excedentium Deorum &c.

Uti colligi-
tur ex con-
sensu,

Neque obstat 2. Quod hic sensus gratis tribuatur *Pomponio*. Nam *R. N.* Per contextum ipse *Pomponius* hunc sensum innuit, illico addens: quod si ab hac calamitate fuerint liberata, quasi quadam postliminio reversa, pristino statui restitui templa &c. nempe revertentibus Diis, non aliter, ut ait; ac captivi ab hostibus liberi, sine alio juris adminiculo, libertati pristinae restituantur: atqui, in sensu *Christianismi*, non restituantur profanata templa; neque redeunt ad statum pristinum, sed opus est nova consecratione (a).

Apud *Chri-*
stianos nul-
lius roboris,
Ipso *Justi-*
niano non
jus, sed sa-
crum deno-
tante.

Neque obstat 3. Quod lex universaliter teneat. Nam *R. N.* Stringere nequit, ubi deficit nervus, seu ratio legis.

Neque obstat 4. Quod saltem *Justinianus*, Imperator *Christianus*, in alio sensu hoc juris scitum digessit suis inseruisse, credendus sit. Nam *R. N.* Utrique in alio sensu inseruit, sed non in *Grotiano*, aut *Protestantico*, omnimoda paritate inter sacra & liberos, sed in hoc, quod templa capta desinant esse sacra, non quidem jure, sed facto, eo quod ordinario cursu sacrilege diripiantur, ac profanentur. Ratio responsionis est 1. Quia *Justinianus* alias vel limites suæ potestatis excessisset, vel in textu ac contextu sibi ipsi repugnasset. 2. Quia in aliis legibus ejusmodi molimina non ut legitima, sed ut sacrilega reprobavit (b).

Neque jus
Gentium do-
bonis sacra-
quidquam
disponis,
quis alio-
ve seu
Divino jure
exemptis.

Neque obstat 5. Quod jure *Gentium* Victori tribuatur jus in sacra, cum in rebus diripiendis, vastandisque non excipiat sacra, atque hæc publica sint; nec nisi inepte extra humanum commercium ponantur. Nam *R. N.* Ad 1. rationem dico, quod jus *Gentium*, sive merum, sive mixtum, nil in sacra tribuat Victori, quia Divino, humanoque jure exempta; hic nihil obstante Gentilium vana persuasionem, in Deorum abscessu fundata, quæ etiam in *Balthasare*, sacra vasa profanante, punita est. Ad 2. Contra aperta jura res sacras cum publicis confundi, quæ alibi proferimus. *

Protestanti-
sis spolis
merito ad
sacrilegia
relegatis.

Neque obstat 6. Quod bona Ecclesiastica non sint nisi abusive sacra; quod *Israëlitici* etiam idola everterint: ergo & *Protestantici* superstitiosa vasa, simulacra, templa quondam juste diripuerunt, ac devastarunt &c. Sed *R.* Hæcadinata *Protestantica* a nobis alibi esse satis profligata. **

Et aliquot
casibus per
accidens ex-
ceptis.

Additum in asserto, per se loquendo: Nam excipitur 1. Casus, quo Ecclesiastici sese bello immisceant contra decentiam status, ubi tamen salva sint bona Ecclesiæ juxta illud: Delictum personæ non debet nocere Ecclesiæ (c). 2. Casus, quo nocumentum indirecte tantum, & præter intentionem inferretur, prout etiam innocentes occidi possent. 2. Casus, quo contra dispositionem Ecclesiasticam (d) templa essent incastellata, seu castræ instar munita &c.

§. 2.

§. II.

Effectus re-
spectu vin-
centium.

De effectibus belli respectu vincentium, & devictorum.

Bona regu-
lariter ce-
dunt Prin-
cipi,

Quæritur III. Quinam sint effectus belli respectu vincentium?

R. I. Bello justo, quæ juste sunt acquisita, spectata belli natura, primario cedunt Principi, sic ut ab ejus voluntate dependeat, quidquid privatis circa excusiones licitum, & in depradationibus proprium. Patet. Siquidem milites solummodo sunt instrumenta, & quod agunt, autoritate Principis agunt, sic ut omnes effectus in summum Imperium redundent.

R. II. In specie immobilia cedunt Principi, & jure *Gentium*, & etiam Im-

(a) §. 10. Inst. de R. D.

(f) Tit. ad L. Jul. peculat. & de sacrileg.

* In Coll. Hist. P. VII. Q. 1. & 2. De Ecclesiastica potestate, & immunitate.

** Ibidem.

(c) Cap. Delictum 76. de R. J. in 6.

(d) Cap. Sanctorum 4. caus. 10. Q. 1.

Imperiali (a), ad quæ pertinent tormenta bellica, & his similia. Excipitur casus, quo Princeps Principi, Populus Populo præstaret auxilium æque principaliter, junctisque viribus, neque solummodo per modum operam navantis; nam jure Naturæ, qui sentit damna, & lucra sentiat, oportet.

Mobilia jure Gentium, ut habet Grotius (b), cedunt etiam Principi, saltem in actu belli publico; eo quod milites non nomine proprio, sed ex homagio Principi militent. Jure tamen Justiniano cedunt privatis, ut sint incitamenta alacritatis (c): quæ dispositio etiam jure Imperii est recepta (d). Multo magis in excursibus liberis sibi lucrantur milites, quia non publicam, sed suam sibi potius navare operam censentur.

Unde licitum esse tenent Authores, (e) saltem per se loquendo, urbem integram in prædam dare militibus: quia bello justo habetur jus in hostium bona, maxime si id necessarium videatur ad bellum expediendum, militem animandum, hostem deterrendum &c. Si modo a ducibus præcaveantur flagitia, & illiciti excessus. Sed quia hoc difficillimum, ejusmodi licentia per accidens plerumque est peccaminosa; eo quod ordinarie eandem cædes, cruciatus innocentium, stupra, adulteria, templorum profanationes, ob militum effrenatam licentiam, comitentur.

Queritur IV. Quinam sint effectus belli respectu devictorum?

R. I. Effectus belli justus est jus in captivos, cum dominio ex parte capientis, & servitute ex parte captivi, suo modo etiam cum jure in vitam, saltem abstrahendo a Christianismo.

Dicitur I. Belli justus, quia in injusto sicut cessat jus capiendi penes Victorem; ita & obligatio manendi sub jugo penes captivum, sive consenserit in servitutem, sive non. Idem sentiendum in bello dubio, quia præsumptio fiat pro libertate.

Dicitur 2. In Captivos, immo & eorum descendentes, etsi innocuos.

Dicitur 3. Suo modo in vitam; siquidem illud Caji, quod apud omnes Gentes Dominis fuerit potestas vite, necisque in servos (f), intelligendum vel de jure Gentium, solum permissivo, quo ad impunitatem externam, cum jus vite soli Deo sit reservatum; vel saltem restringendum est ad jurisdictionem quandam domesticam, cui jus vite, & necis, de jure naturæ, competere volunt nonnulli authores, ea tamen moderatione exercendam, quæ in causis publicis erga cives de jure est exercenda. Sed hanc potestatem patriam supra jam rejecimus.

Dicitur 4. Cum dominio ex parte capientis, & servitute ex parte captivi. Nam ratio introductæ servitutis, quoad captivos, probabilius fuit refrenatio inferendæ mortis propositis tot servitorum commodis: quoad descendentes nascituros eadem est ratio, quod nempe servos mallent, quam occisus parentibus non nascituros. Quo ad innocentes causa est, quod tota Respublica reputetur hostis quo ad effectum, ut adeo quantum attingit ad bona fortunæ, inter quæ est etiam libertas, tota puniri possit in suis membris. Interim servitus, legitime inducta, est perpetua, ita ut servus fugere, seque in libertatem asserere nequeat, sed quamdiu ex justa causa non manumittitur, tamdiu Domino obedire teneatur, dicente Apostolo, (g) Servi subditi estote Dominis, etiam discolis &c.

Dicitur 5. Abstrahendo a Christianismo: nam inter hos dudum sublata est servitus: 1. Ob libertatem a Christo nobis donatam: captivam duxit captivitatem (h). 2. Ob charitatem, qua ejusdem corporis, sub uno Capite Christo, membra, & fratres sumus (i). Hinc, ratione cessante, inter Christianos & Tur-

cas

(a) R. I. A. 1342. §. Wir haben &c. (b) De J. B. l. 3. c. 6. n. 10.

(c) §. item ea. 17. Inst. de R. D. l. si quid bello 28. ff. de captiv.

(d) R. I. A. 1770. art. 68. Was ein jeder in Schlachten, Feirmen, oder sonst den Feinden abgezwungen soll einem jeden nach Kriegs Rechte, und Ordnung verbleiben &c.

(e) Victoria, Silvester, Molina, & alii. (f) l. l. ff. de his, qui sui, vel alieni juris.

(g) 1. Petri 3. v. 18. (h) Ad Ephes. 4. v. 8. ad Galat. 4. v. ult. (i) Matth. 23. v. 8.

cas manet servitus; et si, ob ordinaria pericula fidei, vi directa vel indirecta Christianis extorquendæ, aliave notabilia spiritus detrimenta, fuga haud foret illicita, eo quod, ut recte advertit *Molina*, obligatio ex jure Gentium, per captivitatem contracta, non stringat conscientiam cum præjudicio animæ, & ruina spirituali. (a)

Imperium
in victos:

R. II. Ad eundem belli effectum reducitur imperium in victos, sed regulariter tantummodo civile, vel mediatum, & Religioni Catholica favorable.

Sed solum

Dicitur 1. Imperium in victos, quia jure belli sibi potest subjicere singulos: ergo & universos cum omnibus rebus, ac juribus.

Reductivus;

Dicitur 2. reductivè: nam casu, quo bellum non geritur ob regionem, jure immediato & absoluto propriam Principi, imperium tantum conditionate ex bello consequitur, si nempe satisfactio congrua haberi nequit. Immo, spectato saltem statu moderno, etsi Rex ipse caperetur in bello, non illico acquiritur Victori Imperium, ut habet communior. Ratio est, 1. Quia Christianis, bello captis, sua manet libertas civilis cum juribus annexis. 2. Quia a Rege captivo, vi captivitatis, non transfertur Imperium in victorem, sed usus solummodo impeditur. Quod si ultro potestati victoris se subderet, patrimoniali regione excideret, quia alienabili; cum populus sit in patrimonio Regis, ejusque conditionem sequi censeatur, ac sortem. Cæteris ditio-nibus, non patrimonialibus nil præjudicii afferret, nisi populus vel assensu subditus, vel armis sit a victore subactus, eo quod istæ non sint in absoluta ac summa Regis potestate, adeoque non alienabiles, ut habet *Pelzhoferus* (b). Ex quibus fluit, Victori non esse jus in vitam Regis captivi, saltem regulariter; * rationem suppeditat idem illustris statista; eo quod Majestas etiam in subjecto captivo maneat inviolabilis, nec Rex in Regem, par in parem ad instar subditi, delinquere, eodemque modo puniri possit; unde extrema fata infortunii Regii carcerem censet, atque captivitatem, ratione ejus plus prætendi non possit quam lytrum, aut lytri loco condiciones, quæ & satisfaciant illatæ injuriæ, ac prospiciant futuræ securitati (c).

Plerumque
tantummodo
civile;

Dicitur 3. Civile. Nam servile Imperium (*hevili Turcarum* regimini, ut quidam volunt, proprium) apud Christianos, sublata servitute per legem Christianam, pariformiter sublatum esse videtur; præcipue cum ex jure naturæ fluat quoque congrua ratio, qua constat, Imperia non ad lubitum Imperantium esse constituta, adeoque ex solo Victoris arbitrio, in despoticam, tyrannicamque subditorum oppressionem converti haud debere, Unde *Xenophon* refert de *Agésilao*: quascunque Civitates in suam potestatem redegerat, immunes habuit ab his, quæ servi Dominis præstant, & ea tantummodo imperabat, in quibus liberi homines Rectoribus parent (d).

Mediatum;

Dicitur 4. Mediatum, quia, conformiter ad principia vere politica, videtur Imperium victis Regibus, aut Populis relinquendum, saltem imposito præsidio, reservato tributo, aut forma regiminis immutata; siquidem ad sufficientem cautionem opus sit, exemplo Veterum, de quibus *Salustius*: Majores nostri, religiosissimi mortales, nihil victis eripiebant, præter injuria licentiam (e). Unde *Pelzhoferus* omnis belli iusti duos cardines statuit, ultionem injuriæ, & futuram securitatem: adeoque sufficiunt condiciones, quæ & illatæ injuriæ satisfaciunt, & futuræ securitati prospiciunt, ut dictum (f):

Dici-

(a) Tr. 2. Disp. 37. n. 12. (b) In Arcan. Status l. 9. c. ult. n. 31.

* Nam casu quo aherius scepro insidias strueret, seditiones concitaret, in caput Regium conspiraret & idem Author non ut Regem, sed latronem, censendum esse affirmat. Alii distinguunt ob erroris pericula, vindictæ illicita &c. Ejusmodi causa ab *Italia* Juris Consultis quondam male decisa est respectu *Comradini Sueri*, & *Fridrici Austriaci*.

(c) l. c. n. 27. & 30.

(d) Apud *Grotium* L. 3. c. 8. §. 1. n. 2.

(e) In *Jugurtha* apud *Grot.* L. 3. c. 15. §. 15 & seq.

(f) L. c. n. 30. f. III. 198.

Dicitur 5. Religioni Catholica favorable: id quod ex ipsis principiis Grotii videtur fluere. Nam ait (a): *Indulgentiæ in Victore pars est avitæ Religionis usum victis, nisi persuasis, non eripere, sed tolerare, quia victis pergratum, & Victori innoxium. At si falsa foret apud victos Religio, ne vera opprimatur, recte curabit Victor, exemplo Constantini, aliorumque Francorum Regum.* Jam sic: Religio vere avita, & unice vera, est sola catholica: ergo in locis, ubi viget, a Victore qualicunque victis relinquenda, & ubi non viget, quantum quidem fieri potest, fovenda, & ne impediatur, vel opprimatur, victoris sæculari brachio præmunenda. A. habetur ex Imperii recessibus, ubi Catholica semper vocatur in Imperio antiqua, ad contradistinctionem Religionis novæ Protestanticæ, & aliarum sectarum. Quod si: unice vera, passim contra Novatores, Sectarios, Paganos, satis probant, saltem non obstinatis in suo errore, Polemici Scriptores. C. est deducta ex verbis Grotii, cui suffragatur Pelzhoferus, dum ait, nihil tanti in mundo esse debere, cujus causa vera Religio tolli, alterari, aut dividi possit. Religio siquidem, quia circa Divina versatur, Divinum quid est, & veritati æternæ innititur: veritas autem, sicut in se est immutabilis, & indivisibilis; ita Religionem oportet esse immutabilem, unam, indivisam, perpetuam. Hæc ille, & plura (b).

Catholica
fidei favore
bile.

§. II. Postliminium est recuperatio prioris status. Fundatur hoc jus in re-
ditu ad limen, seu fines proprios; aliud dicitur a revertendo, quando captivi
revertuntur ad suos, sive de jure, seu manumissione hostis; sive de facto in-
vitis hostibus se subducendo, uti accidit in bello injusto: aliud nomen tra-
hit a recipiendo; quando quis res suas ab hoste recuperat, sive via juris per
compensationem, seu cessionem &c: sive per viam facti, id quod denuo fit
in bello injusto. Id animadvertendum, quod de singulis personis dictum
est, idem & in populis seu civitatibus locum habere, ut, qui liberi antea
fuerint, recipiant libertatem, si forte eas vis sociorum, aut fortunatior ca-
sus eximat hostili Imperio. Hodiernus postliminii usus habetur per redem-
ptionem, seu lytrum, cujus jus incertum, uti & quantitas, nisi quod illud
legitimum adstruat immemorialis Gentium consuetudo, hanc vero personæ
conditioni proportionatam, & ratio exigat, & etiam praxis demonstret.
A lytro tamen recte Ecclesiastici eximuntur ab Hertio, de Andlern, Schia-
ra (c), & aliis: quia regulariter nec occidi, nec bonis spoliari, nec ob sta-
tus eminentiam, ad vilem & probrosam servorum conditionem dejecti pos-
sunt, ut patet ex dictis supra.

Jus postli-
minii bodie
per lytrum,
salvis Ec-
clesiasticis.

§. III.

De effectibus belli respectu subditorum?

§. 3.

Quæritur V. Quinam sint effectus belli quo ad subditos?

§. I. Effectus belli justii, Majestati reservatus, respectu subditorum; est
jus militis conscribendi, lustrandi, referendi in certos ordines, juramentum
fidelitatis imponendi, quæ omnia consuetaria sunt ex jure belli.

Effectus re-
spectu Sub-
ditorum,

Jus conscri-
bendi mi-
litiis

§. II. Non est licitum Principi, extra territorium proprium militem lege-
re. Patet: quia in alieno solo jus nullum, nisi ex privilegio, consensu,
vel speciali pacto sit comparatum.

Intra pro-
prium ter-
ritorium,

§. III. Non subditus ad militiam cogi nequit. Patet: quia fit conductio per
contractum jure Naturæ liberum. Unde praxis contraria iustitiæ repugnat.

Et absque
coactione,
saltem non
Sublitteratur.

§. IV.

(a) L. 3. C. 15. n. 11.

(b) In Arcan. stat L. 7. c. 1. n. 13. & seq.

(c) Comment. de lytro sect. 3. §. 17. Vol. 1. T. 1. ab Andl. Constit. Imper. V. bellum n. 23. Schia-
ra. Theol. Belg. 1. 8. diffi. 4. n. 18.

Alius effectus est, quo subditi, in gravi necessitate Reipublicæ, ad justam defensionem evocari, cogique possunt a potestate summa.

R. IV. Alius effectus est *jus sequela*, quo subditi, in gravi necessitate Reipublicæ, ad justam defensionem evocari, cogique possunt a potestate summa. Patet ex juribus hujus anomate Germanico *Auffhott*; ex antiquitate ipsi bello cœva, fundataque in necessitate, omniumque Nationum consuetudine, hoc est, in jure naturæ & Gentium. Delectus evocandorum est *penes summam potestatem*, neque regulariter licitum, sese pecunia liberare: quia obligatio magis personam quam patrimonium afficit. Tenentur etiam subditi Principem extra territorium sequi; quia ad finem, seu Reipublicæ salutem potest esse utile, immo quandoque necessarium, cujus rei determinatio spectat non ad subditos, seu Imperantem.

Exigendum sumptuum pro militibus alanda.

R. V. In bello justo *miles Reipublicæ sumptibus alendus est*: quia bello justo, tanquam legitimo titulo, imponi subditis tributa possunt. In sequela, si id necessitas postulet, suis etiam sumptibus, seu pecunia jam antehac in commune ærarium collata, militare tenentur. Extra castra degenti militi habitatio concedenda a subditis, nisi domus publicæ reperiantur: quia habitatio est stipendii pars. Neque licitum subditis, regulariter ab hac obligatione per pecuniam sese eximere: quia ex regula, in naturæ jure fundata, debitori non licet alium pro alio solvere, vel objectum principalis obligationis *adavatione*, ut vocant, seu *redemptione pecuniaria* immutare. Unde praxes Ducum industriales, per ejusmodi exactiones * & inæquales hospitiorum assignationes, aliaque similia, ad castrensium *mammona* quæstus improbos, relegendæ sunt.

Jus armorum.

R. VI. Alius effectus est *jus armorum* seu *armadæ*, summæ potestati competens, quo armamentaria instrui, arma fabricari, tractarique possunt a subditis, exercitio apud bene moratas Reipublicas consueto, & quam maxime proficuo, ac necessario: unde curiæ Venetæ appensa hæc bella epigraphæ: *Felix civitas, quæ tempore pacis de bello cogitat*.

Jus extruendi munimenta.

R. VII. Alius denique belli effectus, potestati summæ reservatus est, *munimenti, vel extruendi fortalitia, imponendi præsidia, & excubias imperandi*; quia sunt necessaria media ad finem licitum. Unde colligitur 1. Quod, *secluso pacto*, vicinus non possit seu contra excipere, seu præsumptionem emulationis opponere: *Ratio est*, quia quod quisque facit in sua ditione, jure facere, nec cuiquam extraneo præjudicium inferre præsumitur, ni probetur, præsertim cum munimento in finibus suis opposito ejusmodi periculo valeat præcavere. Colligitur 2. Quod ad similes extructiones præstandæ a subditis sint expensæ, si impar sit ærarium publicum; nec privatorum ædes, prædia, arces hic servandæ indemnes, modo necessitas, ac utilitas publica urgeat, cui cedit utique privata, & quod omnium causa patitur unus, contributione omnium sit merito refarciendum. Colligitur 3. Quod extra casum ultimæ necessitatis Ecclesiæ nunquam licite incastellentur, id prohibente Ecclesiastico jure, ob reverentiam summam DEO, sacrisque locis debitam &c.

Nulla subditis obligatio, belli iustitiam examinandi.

R. VII. Non tenentur subditi, præcise ** ad bellum evocati a Principe, belli iustitiam examinare. Ita Molina (a), allegans Angelicum, Victoriæ, Gabrielem, Sotum &c. *Ratio est*: quia subditus imperii executor, non scrutator est: ergo iudicium suum iudicio Principis, pro quo stat præsumptio, potest accommodare. Unde Seneca: *Servus herilis imperii non censor est, sed minister*; secus enim subordinatio debita, ad regimen Reipublicæ necessaria, sæpe sæpius turbaretur.

Nisi communi fama sese injustitia prodere.

R. IX. Tenentur tamen subditi taliter evocati sese informare de belli iustitia, casu quo rumor communis vel causæ insufficientiam, vel injustitiam promulgaret. *Ratio est*, quia alias versarentur in ignorantia culpabili, & affectata, quacum nequit.

* Service Gelten &c.

** aliud foret, si ad consilium.

(a) Tom. 1. Tr. 2. Disp. 113. n. 3.

nequit honestas operationis consistere. Unde Grotius causas belli iustificas requirit tam claras, ut palam ab Imperante exponi possint, & debeant.

R. X. Stante nihilominus dubio, post factam inquisitionem, subditis bellare licitum. Ratio est; quia in dubio stat præsumptio pro iustitia: ergo deposito dubio speculativo possunt concludere præctice, bellum esse iustum. Aliud foret, juxta Clariss. P. Franciscum Schmier (a), si probabilior appareat iniustitia belli, sic ut præsumptio pro iustitia, majori præsumptione vel suspenderetur, vel elideretur. Sed non videtur hæc ratio omnino convincens.

1. Quia cum hæc materia sit quidem de damno proximi, non tamen judicialis, ex probabilissimi principii potest deponi dubium, ob consilium Principis; quodque in dubio Principi obediendum, eique conformandum iudicium; vel saltem quod sic agendo ex dictamine reflexo non peccet.
2. Quia hoc suadet paritas cum Ministro iustitiæ, qui latam sententiam iuste exequitur, etiam stante ejusmodi dubio, cum ad ipsum non pertineat rei discessio.
3. Quia, ut observat Suarezius, hoc casu tutius est obedire Principi, ejusmodi inobedientia sæpe in præjudicium Principis, & turbationem publicam degenerante. In praxi, reor, haud magna est difficultas.

In dubio stat præsumptio pro Principis equitate.

R. XI. Juxta eundem Authorem, quæ de subditis dicta sunt, applicanda quoque militibus conductitiis, siquidem ante bellum, de quo dubitant, mercede conscripti sunt. Ratio est, quia hoc casu subditis æquiparantur: scilicet si primum conscribendi de bello dubitent; quia hoc casu necdum subditi, præsumptionis argumento in favorem Principis faciente, juvari nequeunt, nisi forsitan ex aliis probabilissimi principii excusentur. Sed & ista distinctio, salva reverentia tanto Authori debita, non videtur sæpe efficax.

1. Quia non apparet, cur ejusmodi militiæ candidati non possint uni argumento præjudicii, vel saltem deponere dubium ex dictamine causæ, longe melius a concilio Principis librata, sicque bona fide nomen dare militiæ.
2. Quia sævet consuetudo, qua extranei nomen dant, absque scrupulo de causa belli libranda, id quod in praxi vix foret possibile. Illud tamen utique non vocandum in dubium, quod in dubio præctico operari sit semper illicitum, quodque milites taliter comparati, ut insuperhabita iustitia, aut iniustitia belli, ad cuiusvis obsequia sint paratissimi, si modo iustum præbeatur stipendium, a gravi reatu haud excusabiles dici possint.

Etiam respectu non subditorum

§. IV.

De obligationibus in bello:

§. 4.

Obligationes in bello.

Quæritur VI. Quenam sint obligationes in bello?

R. I. Obligatio generalis, respectu injuste bellantis; infert rationem Deo reddendam de cunctis eadibus, malis, rapinisque, una cum onere restitutionis damnorum omnium, quæ restitutione sarciri possunt. Si tamen finis, seu intentio v. g. vindictæ &c. solam foret iniqua, causa vero justa in bello suscepto, conscientia gravaretur, sed onus restitutionis cessaret, ut dictum supra. Cessat obligatio utraque, si bona fides excuset Principem ob ignorantiam iniustitiæ, quæ tamen, adhibito sapientum consilio, diligentiaque discussioni tam grandis negotii proportionata, vere sit invincibilis: vincibilis si foret, restitutioni esset obnoxia non tantum respectu Principis, sed & eorum, qui a consiliis, & vel malitia, vel dolo, vel negligentia, ejusmodi bello fuere cooperati, ut recte animadvertit Molina.

Respectu summo potestatis onus reddendo Deo ratio, & restitutionis in bello iniusto.

(a) Jurisprud. publ. univ. L. 4. c. 1. sect. 3. §. 2. n. 420, l. m. 285.

lina: A fortiori inferiores, puta duces, & milites, siquidem revera sint bona fide bellantes, a restitutione fiunt immunes. Quod si, durante bello, injustitia belli se patefaciat, tenentur procurare dimissionem, ac ab actibus hostilitatis cessare: si, bello finito, innotescat injustitia belli, bona fide munitis non stringit obligatio restitutionis quo ad consumpta, etsi maneat ex parte rei extantis, vel qua facti sunt ditiores.

Stipendiorum solutio militis facienda.

R. II. Obligatio Principis in specie, respectu militum, infert solutionem stipendii, quia intercedit contractus reciprocus, vi cujus milites operam addicunt suam etiam cum manifesto vitæ periculo: unde obligationis neglectæ pedissequa est restitutio, vel etiam compensatio occulta, debitis cum circumstantiis, respectu militum; Unde obligatio Principis, ejusque hac in parte administratorum, ad omnia damna emergentia, sive militibus, sive aliis, a quibus extorta per egentem militem sunt alimenta, & sic de aliis.

Respectu militis, militate servitium,

Absque præjudicio tertii præbandum.

R. III. Obligatio militum, respectu Principis, se extendit ad omnia servitia militaria, etiam cum præviso mortis periculo præstanda. 1. Ut sint contenti stipendiis, nec vi vel fraude plus sibi vendicent juxta responsura Præcuroris Dominici (a): *Neminem concutiatis, nemini calumniam faciatis, & contenti estote stipendiis vestris*. Unde quorundam, ut ajunt, Præfectorum rei annonariæ praxes, stipendia militis differendo, minuendo, defraudando, milites fingendo, plures portiones sibi, vel aliis applicando &c. Item industria nonnullorum Ducum, transitus, hospitationes, aliasque præstationes communes multiplicando; immo & injustissimas vexas, pretio redimibiles, militum delectus, promotiones, pecuniis venales, prostituendo &c. Item militum multorum cacoethes, plura per schedas hospitia aucupando, hospites, rusticos vexando, plus in cibo, potuque exigendo &c. aliarumque sexcentarum fraudes sunt merito restitutionis obligationi obnoxie, & ad illicita militaris licentiæ spolia, justitiæ Christianæ contraria, amandandæ. Sed hæc justitia nonnullis etiam Orthodoxis videtur chymerica, etsi in Evangelio expressa, a legum conditoribus præcepta, & vel ab ipsis Ethnicis observata. Ita Vellejus refert de Sulla: *Putares venisse in Italiam non belli vindicem, sed pacis authorem: tanta cum quiete exercitum per Calabriam, Apuliamque, cum singulari cura frugum, agrorum, urbium, hominumque perduxit in Campaniam* (b). De Pompejo scriptum reliquit Cicero (c): *Ejus legiones sic in Asiam pervenisse, ut non modo tanti exercitus, sed nec vestigium quidem cuiquam pacato nocuisse dictus sit*. De Stilicone narrat Claudianus (d):

*Tanta quies, jurisque metus servator honesti
Te moderante fuit, nullis ut vinea furtis,
Aut seges erepta fraudaret messe colonum.*

Respectu hostium, justitia in bello. Moderatio.

R. IV. Obligatio, respectu hostium inter se, præscribit 1. In bello incipiendo justitiam. Recte Sallustius (e): *Sapientes pacis causa bellum gerunt*. 2. In modo belli gerendi requirit moderationem, qua belli licentia, intra necessariæ defensionis, vel licitæ recuperationis limites, coarctatur. Unde Aristides cupit justum pœnarum modum (f). Belle D. Augustinus: *hostem pugnantem necessitas perimat, non voluntas; sicut bellanti violentia redditur, ita victo misericordia debetur, maxime, in quo pacis perturbatio non timetur* (g). Sed quam paucos Marcellor numerat Mavors, de quo Cicero (h): *quod adificiis Syracusanis, sacris, ac profanis, ita pepercerit, ac si ad defendenda, non expugnanda cum exercitu venisset*. 3. Eadem requirit sinceritatem, seu veracitatem oppositam dolo malo, atque

Sinceritas.

(a) Luca 3. v. 14. (b) l. 2.

(c) Pro L. Manilia. (d) L. 1.

(e) Orat. 1. ad Cæsarem. (f) apud Grotium, l. 3. c. 11. §. 1.

(g) Epist. 1. ad Bonifacium.

(h) In Verrem 2.

mendacio; non autem simulationi, insidiis, & stratagematis licitis, ex eo capite, quia, cum in bello iusto fas sit hosti nocere, fas quoque erit, occultando illi consilia, efficere, ut decepti nocementum patiantur, * dicente Deo ad *Josue*: *Pone insidias urbi post eam* (a). Unde *S. Augustinus*: *cum iustum bellum suscipitur, ut vi aperta quis pugnet, aut ex insidiis, nihil ad justitiam interest* (b). 4. Petit insuper fidelitatem in promissionibus quam exactissime servandis. Hinc *S. Augustinus*: *Fides, quando promittitur, etiam hosti servanda est, contra quem bellum geritur* (c). Rationem dat *S. Ambrosius*, quia nullum decorum esse potest, si violetur fides (d).

Unde non *Grotius* a *Puffendorfio*, sed *Puffendorfius*, hac ex parte *Hobbesianus*, per *Grotium* est reformandus, dum distinguit inter pacta (e), quæ tendunt ad pacem, seu statum belli tollunt, & inter pacta, quæ statum belli relinquunt, et si aliquatenus mitigent, sic ut priora servanda, posteriora, et si spontanea cultiorum Gentium consuetudine, servari solita, jure tamen Naturæ haud servanda asseveret. Nam

Contra est 1. *Violata fide nullum decorum esse potest*: ergo nec naturale. A. P. Hostes per hoc, quod sint hostes, non desinunt esse homines, obligationis mutæ capaces; ergo & juris naturalis ex promisso, vel pacto: ergo, violato hoc jure, neque decorum naturale esse potest.

Contra est 2. Ideo juxta *Puffendorfium* pacta, quæ statum belli tollunt, sunt firma jure Naturæ, quia non sunt inter hostes: atqui etiam pacta, quæ statum belli relinquunt, quæ ad comprehensa in pactis, non sunt inter hostes, sed hac ex parte mutuo consentientes: ergo & ista erunt firma.

Contra est 3. Juxta *Puffendorfium* pacta, quæ relinquunt statum belli, non sunt firma jure Naturæ: ergo nec pacta ad pacem tendentia. C. P. ex eo, quod validitas pactorum habeatur formaliter a mutuo consensu, non autem a qualitate personarum contrahentium.

Neque obstat 1. Quod hosti vita: ergo a fortiori jura auferri queant. Nam R. Auferri queunt seclusa promissione, & stante jure, quod alioquin competit adversus hostem. C. C. Auferri queunt etiam data fide, qua renuntiatum est juri auferendi hostilia jura. N. C. Sic pactis cum hoste induciis jus, quod in personas, & res hostiles antea habebatur, saltem ad tempus remissum est.

Neque obstat 2. Quod status belli non agnoscat alium agendi modum; nisi per vim. Nam R. D. A. Quo ad ea, quæ non excepta speciali pacto. C. Quo ad excepta. N.

Neque obstat 3. Quod hostibus, quasi in infinitum, sit licitum, sibi invicem nocere. Nam R. N. A. Quia falsum ex dictis supra. Vel D. Licitum est nocere, ni status bellicus, mediante pacto, aliquatenus immutetur, seu ut ipse *Puffendorfius* loquitur, temperetur, sic ut nocendi licentia alioquin competens, restringatur. C. Si restringatur secundum quid. N.

5. Obligatio hostium sese extendit insuper ad honestatem, ne per stupra, adulteria, aliave nefanda flagitia sæviant in devictos. Patet jure naturali, ejusmodi scelera semper prohibente, uti & Divino (f), ac jure Gentium, saltem meliorum, exclamante ad tale *Sicyoniorum* facinus *Aliano* (g): *Crudelia hæc, & ne ipsis quidem Barbaris probata*. Unde spectando quoque solam injuriam, alieno corpori illatam, armorum jure eo minus excusari possunt ejusmodi scelera, quo minus aut sceminæ in prostitutionem

Tom. II.

M

fui

* Varia stratagemata vide apud *Comagenium* l. 10. c. 38. 46. 47.(a) *Josue* c. 8. v. 3. (b) Q. 10. super lib. *Jos.*(c) In cap. *Noli* caus. 23. Q. 1. (d) L. 1. *Officior.*(e) L. 8. de *Jure Naturæ & Gent.* c. 7. f. m. 1246. & seq.(f) *Deut.* 21. v. 10, & seq. (g) Apud *Grotium* l. 3. c. 4. v. 19.

sui corporis consentire, aut hostes in sexum imbellem hostile quidpiam moliri possunt, juxta ea, quæ diximus supra.

Humanitas.

6. Adstringit etiam hostes ad *humanitatem*, per sepulturam mortuis exhibendam, saltem *ex jure Gentium*, & seclusa pœna, vel jure quodam reciprocatationis, dicente S. Chrysostomo (a). *Quod ex lege mortuos nemo judicet hostes, ira & contumelia in eorum corpora sese non extendente.*

Decembris festis diebus debita.

7. Adstringit denique ad *observantiam Festorum*, saltem ex regulis decori, & nisi aliud *necessitas, utilitas, seu major commoditas* suadeat: unde lex illa canonica (b): *Si nulla urget necessitas, non solum quadragesimali, sed omni tempore est præliis abstinendum.* Sed hunc textum consuetudine abrogatum, notat Panormitanus.

Respectu partium neutralium requiritur indemnitas.

§. V. Obligatio holtium, quo ad *neutrales*, ut vocant, exigit, ut illos servent indemnes, neque in ipsorum territoriis hostiles actus exerceant. Et licet, juxta dicta, *summa necessitas* tribuat jus, v. gr. præventionis, firmandi præsidio munimenti in alieno solo, id tamen intelligi debet de casu *necessitatis vere summae, de sola custodia, salvis omnibus juribus tertii &c.* Hinc Grotius (c): *si custodia sufficiat, non sumendus usus; si usus, non sumendus abusus; si abusu sit opus, restituendum rei pretium.*

Naturales obligantur ad æqualitatem erga utrumque bellantem.

§. VI. Obligatio partium neutralium petit, erga utrumque bellantem, *veram æqualitatem* in permittendo transitu, in comœatu præbendo, obfessis non sublevandis &c. id quod ad causam belli etsi dubiam extendit Grotius (d). In causa alterutrius injusta nulla in re adjuvandus bellator injustus, neque justus ullatenus impediendus, eodem teste. Immo, interprete Muelenio (e), & justitia, & humanæ societatis conservatio, a qua propria cujusque salus dependet, videtur exigere, ut ejusmodi societatis perturbatores, tanquam in exitium humani Generis nati, junctis viribus (si fieri possit) debellantur, & justam causam foventes, quo ad fieri potest, adjuventur.

Transvolutio mercium dependet a conditionibus neutralitatis.

Etsi vero ex requisita æqualitate fluat, res bello tantum aptas, ut arma, non posse ad alterutrius castra transferri, non tamen sequitur, quod transferri nequeant res, nullum habentes bellicum usum, ut vestes, odoramenta &c. Quod si usum habeant intra & extra bellum, ut comœatus, naves &c. attendendum, an alterutrius jura seu juventur, seu impediuntur. Hodierno usu, præmissis fœdere, & consensu explicito neutralitatis conditiones ejusmodi exprimuntur, & periculo præcavetur.

§. 5.

§. V.

De Repressaliis.

De Repressaliis.

Queritur VII. Quid de Repressaliis sentiendum?

Repressalia

§. *Repressalia*, sic dictæ ab *Italica* voce *Ripresa*, sunt *species belli privati*, utpote quo vindicatur injuria privato a privato illata, neque male dicuntur *jus, quo Magistratus sive se, sive suos, in casu denegatæ ab externis justitiæ, ab illata per cosuam injuria vindicat, redditque indemnes.* Explicatur descriptio.

Sunt jus consensu gentium inductum.

Dicitur 1. Quod sint *jus*, non quidem a *Natura* inductum: quia, *spæcificato jure Naturæ*, neque *Communitas*, neque ullus privatus tenetur *ex alieno factio*, obligationibus, sive ex pacto, sive ex delicto, suos tantum autho-

(a) Orat. de lege. (b) C. si nulla, caus. 23. Q. 8.
(c) L. 2. c. 2. §. 10. (d) L. 3. c. 17. n. 3. (e) ad Grotium cit. n. 3.

authores stringentibus. Apparet tamen, inductum esse *gentium consensu*, * sicut, Magistratu creditoribus exteris iustitiam denegante pro suis suorumve debitis ipsa *Communitas*, seu singulorum civium bona obligata esse censeantur.

Ratio ejusmodi juris potuit esse 1. Inhibere vagam exteris damnificandi licentiam, vel Magistratu ad faciendam iustitiam, vel subditorum bonis ad satisfactionem præstandam obligatis, idque titulo *conjunctionis in corpus civile*, quo sicut injuria, per extraneos uni illata, videtur tangere totam civitatem: ita visum est minime iniquum, singulos, velut in subsidium, pro debito civitatis esse obligatos. Neque ob stare potest privati unius vel alterius innocui damnum, quia cedit commodo publico, & Gentibus cunctis communi: præterquam quod privatorum damna, in *Communitate* sæpius sint inevitabilia, suppetente insuper recurso ad *Communitatem*, a qua ejusmodi detrimenta privatis civibus refarcienda.

Ad inhibendam exteris damnificandi licentiam,

Ratio esse potuit 2. Quia, sicuti iustitia ab alia civitate nostris subditis denegata, iusta suppetit belli causa, ita a fortiori *Repressaliarum* iusta habetur ratio, per quas non inferitur bellum toti civitati, sed unus tantum, alterve civis, vel res solummodo violentiam patitur. Neque sequitur, repressalias bello nocentiores, eo quod in illis innocentes, eorumque bona offendantur *directe*, non autem in hoc: nam contra est, quod in bello innocentes tam in vita, quam in bonis persæpe offendantur, in repressaliis vero vita non auferatur, & bona in modum pignoris solummodo detineantur. **

Bona publico prevalen-

Dicitur 2. Magistratus, seu potestas summo instructa imperio; quia *Res publica* nocens non agnoscit in causa propria *Judicem* præter Deum, nec hostem alium, quam parem. Unde repressaliæ differunt a pignorationibus *proprie* dictis, quod hæc a quovis iudice privato decerni, vel etiam a *privatis contra privatos*, autoritate propria, usurpari possunt: neque ob stare potest praxis, quondam in sic dicto manuario jure contraria, quia temporibus turbidis male usurpata, eo quod ex repressaliarum abusu non minus, quam ex bello, universa *Respublica* in discrimen adduci possit. Textus tam canonici, quam civiles, qui repressalias reprobare videntur, intelligendi sunt de iis, quæ a privatis, *authoritate privata*, fiunt, aliisque conditionibus destitutæ sunt. ***

Quo Magistratus sive se, sive suos,

Dicitur 3. in casu denegatæ iustitiæ. Unde requiritur 1. Ut adeatur princeps, seu *Judex* alterius civitatis: ibique *in forma juris legitima*, petatur cognitio causæ, & satisfactio, quia alias *judicii* forma negligetur. 2. Ut iustitia sit denegata, vel non concessa auctori audientia, vel saltem malitiose protracta, vel sententia quidem data, sed manifeste injusta, ad quam non *subditus* cogi nequit, quia alias aliena *jurisdictio* usurparetur. 3. Ut non suppetat remedium aliud consequendi juris, v. g. per compensationem, appellationem; quia repressaliæ sunt medium *extraordinarium & violentum*. 4. Ut adeatur proprius *Magistratus* seu *Princeps*, isque & ipse frustra satisfactionem urlerit: quia sic & ipse *Princeps* offenditur. 5. Ut idem *Princeps*

In casu denegatæ iustitiæ,

M 2

facul-

* Puffendorf, apud Kemmerichium in elementis J. N. & G. c. 16. §. 10. n. 43. f. m. 287. existimat, *ius repressaliarum non jure gentium quodam voluntario, sed fundamento imputationis nisi*: eo quod factum Civitatis totius imputari quoque singulis possit, propter arctissimam unionem membrorum & corporis, ita factum singulorum toti Civitati &c.

** Unde Gregorius X. C. un. de injuriis, & damno dato in 6. cum ait: *pignorationes, quas vulgaris executio repressalias nominat, in quibus alius pro alio prægravatur, tanquam graves legibus, & æquitati naturali contrarias, civili constitutione prohibitas, asserit, locutus est, uti apparet ex contextu, de personis Ecclesiasticis, respectu particularis Civitatis, seu Republicæ, cujus legibus contrariantur, L. sicut 7. §. si quid ff. quod cuiusque. Item L. nullum 4. Cod. de execut. Cod. ne uxor. Item ne filius: item ut nullus.*

*** Unde non desunt, qui verba Gregorii X. supra allata, etiam de repressaliis, privata autoritate factis, interpretantur.

facultatem ad repressalias dederit, quia hæc concessio ad solam pertinet potestatem summam.

*Ab illata
per eosdem
injuria*

Dicitur 4. Ab illata injuria, intellige gravi, & debito liquido, nam foret iniquum, injuriam levem, modo tam acerbo, & quadam specie belli, & debitum dubium compensatione certa, etiam ab innocuis, reparare.

*Vindicat,
reddique
indemnes.*

Dicitur 5. Vindicat, reddique indemnes. Nam vis repressaliarum alia est *quo ad personas, & alia quo ad res.* Personæ sunt soli subditi Reipublicæ nocentis; quia his tanquam membris imputabilis culpa. Unde excepti viatores, peregrini, Legati, Ecclesiastici, ob specialem constitutionem (a), ac privilegium immunitatis: vel saltem, ut loquuntur molliores Protestantici cum Zieglero (b), quod, *communi Gentium consensu*, personis ad cultum Divinum destinatis, semper fuerit ea reverentia, ne in corpore aut bonis læderentur. Jure *Imperiali* (c) Principes & Status Imperii, *respectu sui*, jure *civili* excipiuntur etiam studiosi, euntes ad nundinas &c. (d) Non tamen foeminae, vel innocentes; quia alias vis repressaliarum enervaretur. Quo ad personas concessa est *detentio* etiam *ob damnum datum in bonis*, si satisfactio in bonis haberi nequit: sed concessa est *sola detentio*, absque servitute, aut severiori tractatione, multo minus mutilatione, vel occisione, etsi spes non affulgeat consequendæ justitiæ, quia non sunt hostes, sed potius obsides. *Res jure repressaliarum occupanda sunt bona ejusdem generis*, si fieri possit, *neque excedentia damnum illatum*: quia quod ultra æqualitatem eripitur, justum esse definit, & rapina vel furtum est. In bonis, sic occupatis, non tamen acquiritur ipso facto dominium, ut *Grotius* opinatur, sed *solum jus pignoris*: quia ab occupatione bellica recte dicitur diversa, eo quod & repressaliarum finis sit alius, nempe ut occupatione rerum promoveatur negata, vel male protracta justitia: hac desperata acquiritur plenum dominium. Ubi notandum 1. Nocentes jure naturali ac Divino esse obligatos ad resarcienda damna, innocentibus illata. 2. Jus repressaliarum esse restringendum, utpote odiosum, & quia est *species belli*, quo publicis scandalis, atque incommodis, immo tumultibus quoque facilis semita aperitur.

I N S T R U C T I O V.

Instructio 5.

De aularum Idolo, seu ratione Status circa bellum.

*De ratione
status circa
bellum.
Ratio status
in genere
circa bel-
lum.
Requisita
belli in vera
ratione sta-
tus.*

Queritur I. Quenam circa bellum sit vera falsaque ratio status?

R. I. Bellorum ratio, prout consideratur *secundum DEUM*, plerumque pro causa habet *peccata hominum*; prout consideratur *secundum homines*, causa ordinaria esse solet *ratio Status*, uti patet universali prope inductione bellorum. Hoc tamen discrimen est inter *Orthodoxam & pseudo-politicam*, quod illa sectetur *veram*, hæc vero *falsam* rationem Status. *Vera* in Principe requirit intentionem puram, candorem realem, causasque belli patentes, ad *DEI gloriam* principaliter directas, simpliciter necessarias ad bonum publicum, & sine dolo justissimas.

In falsa.

Idolum status seu pseudo-politica non curat causas belli *justas habere*, sed posse *pretendere & ad speciem* propalare; curat veras dissimulare, *pretensas* artificiose expingere, ut exemplo esse possunt (prout dissevit *Ferdinandus Guilielmus ab Esferen* (e): Protestantibus Imperii, sæculo decimo sexto, & septimo, qui *sub specie Religionis, & justæ defensionis pro libertate conscien-*

tiae,

(a) C. un. de jurejur. & damno dato in 6.

(b) L. 1. de Jurib. Majest. c. 34. n. 20.

(c) R. I. A. 1570. §. 34. patetque ex praxi camerali.

(d) Nov. 134. c. 9. l. un. de Nundinis. (e) In Manuali Politico f. m. 795.

tie, Ecclesiastica spolia & retinere, & rapere belli jure conati sunt. Recte
ia hanc rem idem illustris Statista (a). Si dicant Novatores, se bella defen-
siva pro religione sua suscipere, convincuntur contrariis actibus. Nam raro
ob Religionem, sæpissime ob seditiones oppugnantur, & in facto aliena
Regna, Provincias, Episcopatus hostiliter invadunt. Deinde constat ex ge-
nerali Novatorum pronuntiato, quod nullum sit justius bellum, quam quod
contra Papam, & Papistas suscipitur: ergo recte inferitur, istos vel maxi-
me de bello offensivo agitare consilia. Hoc sicut negare non possunt, ita
fateantur oportet, quod conscientię & Religioni vim inferant, & sibi con-
trarii libertatem impugnent. Ita ille. Forsan huc respexit Poeta, dum ce-
cinit (b):

*Militiæ quondam partes, ac jura fuerunt,
Tutari patriæ dulcia testæ suæ.
A sociis arcere minas, pepulisse tyrannos,
Hostis & incurfus continuasse vagos.
At nunc quid bello petitur? prædare; nec hostem,
Sed socium, vita est expoliasse decus.*

§. II. Orthodoxa Politica inter justas belli causas numerat 1. Causam Requisita
causæ a vo-
ta. DEI, defensionem Catholicæ Religionis, si vi vel fraude impugnetur, bo-
nis spoliatur, ad hæreses impellatur. 2. *Defensio Status*, vel licita ultio in
vindican-
dis injuriis, violentiis, damnis, hostilitatibus &c. 3. *Defensio sta-*
tus, vel licita ultio contra subditos seditiosos, conjuratos &c. Quibus causis
adjungitur 1. *Circumstantia necessitatis*, ut non suppetat juris ordo, & cun-
cta pacis consilia sint frustrata. Adjungitur 2. *Modus intentionis*, sic ut bel-
lum, ex justis causis susceptum, geratur *juste*, & ad effectum pacis, & ad
satisfactionem justitiæ.

§. III. Idolium status utitur *prætextu justitiæ publicæ*, & 1. Omne bel-
lum defensivum esse justum affirmat, quia defensio est naturæ congenita. Prætextus a
falsa: De-
fensio. Sed §. D. Omne bellum defensivum, *justa causa* suffultum. C. secus.
N. Alias Princeps injurius, cœdifragus &c. negata satisfactione ab altero
laccessitus, sese juste defenderet, nec eum restitutionis obligatio teneret,
quod falsum.

2. Docet justissimas esse bellorum causas, quæ pro salute Reipublicæ, Salus Rei-
publicæ. hoc est, pro conservatione, aut augmento status suscipiuntur; quia cum
salus Reipublicæ suprema lex sit, nihil justius prætendi possit. Sed §. D.
Salus Reipublicæ suprema est, *cum respectu* tamen ad *leges justitiæ*. C. Simp-
pliciter, quomodocunque conservanda, vel agenda, etiam *absque respectu*
ad *leges Divinas*, atque *humanas*. N. Si enim ex ejusmodi ratione status
bellorum justitia æstimanda foret, sequeretur, vix ullum bellum unquam
fuisse, vel fore injustum.

3. Dogmatizat idem Idolium, conservationem status, & augmentum Rei-
publicæ causas esse mere politicas, a Religione penitus separatas, ac inde-
pendentes: ergo *Christiano* Principi licitas. Sed §. T. A. D. C. Ergo licitæ
sunt *per media licita*. C. *Per media quacunque*, & qualiacunque. N. C.
Distinctionem exemplo declarat idem ab *Esseren*: si Rex *Christianus* videat,
Regem vicinum potentio-
rem fieri, exinde metuat, & idolium status consu-
lat, sane aliud consilium non referet, quam pacem *publice* esse colendam,
secretius vero agendum, ut plures illi hostes insurgant; ut auxilia dentur
periclitantibus, & vires in diversa distrahantur, ne potentia ad justum me-
rum excre-
scat. Et numquid hoc est pacis osculum fingere, & ipso facto
hostilia omnia procurare; amicitiam jurare, & inimicis auxiliari, justitiæ-
que leges, Deumque contemnere?

Tom. II.

M 3

4. Præ-

(a) Loc. cit. (b) Apud Illustr. *Belzhoferum*.

Libertas. 4. Prærendit libertatem moralem esse iustam belli causam, quia libertas, & vita hominis æquiparantur. Sed R. D. Est iusta belli causa, ut ab antiquo possessa, & defensa contra externum, nullo jure suffultum. C. Contra Magistratus legitimos. N. Alias enim omnibus populis, & subditis aperta foret rebellionis porta, quia si *juste* pro vita & libertate pugnatur, etiam *juste* Princeps deseritur.

Præcipua Religionis. 5. Saltem libertatem Religionis iustam esse belli causam proclamat: quia conscientiam, a Deo libertate donatam, Princeps nequit violenter compellere: si vim inferat, subditis defectionem & defensionem liberam esse pronuntiat. Sed R. D. Conscientia a DEO libertate donata, est, sic ut *libere* possit a fide, *unice vera*, deficere. C. Ut possit *licite*. N. Ad hanc enim, uti & ad filialem obedientiam Ecclesiæ veræ, DEUS hominem per severissimas leges Divinas & humanas; immo sub interminatione æterni supplicii adstringit. Et quomodo ejusmodi Pseudo-Politici libertatem prærendunt, qui libertatem arbitrii quod *Calvino*, & *Luthero* negant, necessitantque voluntatem humanam ad bonum vel malum, Deumque Authorem peccati faciunt? Sed numquid, hoc libertatis autonomicæ prætextu, defectiones suas a legitimis Principibus palliare contendunt? Recte nominatus supra ab *Esferen*: *Sic nunquam seditiosis deerit occasio rebellandi; nunquam securi erunt Reges; nunquam in pace vivet Respublica. Quæ mala ut mature avertantur, standum sanctis legibus: non admittendi, multo minus tolerandi sunt ejusmodi Novatores.* Ita ille (a).

Religio. 6. Tandem bellum Religionis pro defensione veritatis Evangelicæ, & oppugnatione superstitionis idololatricæ, ac *Anti-Christianæ* contra Papam, atque Catholicos, utique licitum vociferatur *Lutherus*, *Megalander* ille politicus; immo magis licitum proclamat, quam contra *Turcas*: *Papa enim*, ut ait, *verus est Anti-Christus*, Catholicis ejus sectatores; *Turca* vero a DEO in *flagellum Christianorum* vocatus est. Sed R. 1. Quid si quis regeret cum memorato *Guilielmo* ab *Esferen*: *Novatores* sine iusta causa, immo per propudiosam calumniam Catholicos *Turcis* pejores, & majores hostes proclamant: ergo Catholicos hos *Novatores* potius, quam *Turcas* iustissime persequerentur. Sed absit: unde R. 2. D. Et hic prætextus, pro defensione Evangelicæ veritatis, est *vera* causa, quam habent *Novatores* ad bella Religionis. N. Est palliata, veris causis studio dissimulatis. C.

Hic mos est *Novatorum* dudum decantatus, ut recte monet laudatus supra Politicus, dum ita ait (b): *Ariani*, hæretici in orbe Catholico potentes, continuis bellis, *etiam offensivis*, afflixere Catholicos. Si illi causam bellorum (ut historię sonant) faciunt *zelum Religionis*, iuste accusantur, quod libertatem, quam profitebantur, violenter sultulerint. *Melius* ergo, & *verius* declarat ipse Imperator *Julianus* bellorum suorum in Catholicos causam, cum dixit, *omnem principatum, & bona Catholicis adimenda esse, ut in Christi paupertate securiores vivere possint. Quo dicto, & facto*, inquit allegatus Author, *satis aperte ostendit, se non Religionem, sed statum Catholicorum ambivisse.* Idem fecerunt *Arianorum* Episcopi: tuaserunt, & moverunt in Catholicos bella, non ut Religionem propagarent, sed *ut illorum Episcopatus, & Regiones occuparent*, quod inde clarum est, quia Religionem permiserunt, statum ademerunt. Tum pergit Author: *nostro seculo Lutherani in Germania, Calvinistæ in Gallia, Anglio, Belgio &c. maximos bellorum motus excitarunt, & tam constanter Religionem pro causa publice assumpserunt, ut vix sine gravi offensione aliud sentire, aut dicere licitum voluerint.* Si tamen omnia istorum novatorum bella & fœdera vere considerentur, *religio prætextus, seu specimen exterius; status ambitio mera causa fuit.*

(a) l. c. f. m. 809. (b) l. c. f. m. 796.

sa fuit. Hoc patet ex professione fidei Protestanticæ, & ab eventu rerum, quia neminem ob Religionem turbari, multo minus bello infestari volunt. Eventus autem docuit, quod in Germania Lutherani non Cæsaris Religionem, sed Imperium oppugnavint, atque novissime correspondentes sub Frederico Palatino totalem eversionem Austriacæ intenderint, & sine discrimine Religionis Regna & Provincias invaserint. Ita in Gallia Hugonotæ Regnum tentarunt, in Anglia obtinuerunt, in Belgio excusserunt. Omnes ambitio regnandi, paucos, aut nullos ad bellum movit Religio. Ita hic Author.

§. IV. Christiana Politica in Ducibus, præsertim supremis, requirit pietatem in Deum, sitam fundamentaliter in professione fidei, unice veræ, seu Catholicæ. Ratio est 1. Quia hæc radix virtutum, quæ necessariæ Ducibus, puta justitiæ, prudentiæ Christianæ &c. 2. Quia est basis solidæ fiducia, quæ spem erigit rei bene gerendæ; faciliat populi auxilia, præcipue vero Divina, sine quibus inanes sunt vires humanæ, & hostibus non nisi vanum terrorem incutiunt; notum est illud Gustavi Adolphi de Tillio: *Mönachi illius vires non timeo, sed pietatem.*

Requisita & vera in Ducibus fide,

Neque obstat ratio status pseudopolitica, quod fides non faciat Ducem, sed experientia, fortitudo &c. Nam §. Non facit quidem Ducem proprie; sed

efficit tamen bonum, gratum, & confidentem DEO; sicut impietas & Ducem & exercitum DEO reddit exosum. Non quidem facit Ducem, sed tamen maxime considerabilis est in Duce hæc qualitas. Securior erit conjunctio fortitudinis cum pietate, quam cum atheismo Idoli, in quo nemo fortis, nisi impius & crudelis. Idem proportionaliter, & cæteris paribus sentiendum de milite: nam impius miles sibi & Reipublicæ est inutilis; in obligationibus, & juramenti instabilis, perfidus, ignavus, per vitia DEO exosus, & exercitui perniciosus.

TITULUS IV.

De Fœderibus, eorumque natura, ac proprietatibus.

INSTRUCTIO I.

De Fœderum origine, natura, ac proprietatibus.

§. I.

Origo Fœderum:

Queritur I. Quæ Fœderum origo?

§. I. Fœderum origo historica societati civili est contemporanea. Assertum constat inductione. Sic, teste Livio, & Dione, omnes Gentes, cum de Imperio certarunt, ante omnia socios suæ fortunæ quærebant: sic ipse Author Naturæ fœdus pepigerat cum Noë Posteris, producta in reconciliationis testimonium cælesti iride: *Arcum meum ponam in nubibus, & erit in signum fœderis inter me, & inter terram; cumque Calum obduxero nubibus, recordabor fœderis mei* (a). Sic in statu legis Naturæ notum est fœdus Abrahami cum Escol, & Aner (b), cum Abimelecho (c), & Jacobi cum Labano (d). In statu legis scriptæ vulgatum est fœdus Ducis Josue cum Gabonitis

Titulus 4.

De Fœderibus.

Instructio 1.

De Fœderum Origine, natura, ac proprietatibus.

§. 1.

Origo Fœderum.

Societati civili cœvus.

M 4

(a) Genesis 9. v. 13. & 14.

(b) Gen. 14. v. 13.

(c) Gen. 21. v. 27.

(d) Gen. 31. v. 44.

nitis (a), Regis Davidis cum Senioribus Israel (b), Salomonis cum Hiram juxta sapientiam, quam dederat illi Deus (c); Jojada cum Præfectis militum (d), ut nihil dicamus de exemplis profanæ historiæ, recte animadvertente illustri Pelzhofero (e): Quod nec Romulus, nec Cyrus, nec ipse, qui a Deo speciali cura regebatur, Populus Israel, sine suppetiis sociorum creverit, aut suum Imperium stabilierit.

Origo fœderum remota ab ipsa natura.

§. II. Origo fœderum fundamentalis, & impropria descendit ex ipsa natura, uti ad societatem humanam, ita & ad fœdera, veluti fortissima securitatis publicæ vincula tutissimaque ejusdem societatis præsidia inclinante.

Ratio est 1. Quia non tantum expedit societati humanæ habere domesticos, sed & socios vicinos, atque amicos. 2. Quia, si quæ familia est hoste suo debiliior, sine fœderatorum auxilio resistere, sibi que consulere haud posset. Unde cum Puffendorfiis nonnulli Recentiores satis improprie loquuntur, dum fœdera ex Naturæ jure formaliter & proxime derivant. Nam etsi fœderum obligatio (id quod supra jam indicavimus) sit juris naturalis, ipsa tamen admissio, seu conventio, nequaquam fluit ex Naturæ jure, proprie tali, sed mere concessivo. Ratio est: quia ejusmodi fœdera, etsi naturæ, societati que humanæ conformia, ac æquitati naturali quam maxime consentanea sint, siquidem rationabiliter, debitoque modo petantur, non tamen sunt absolute necessitatis, sic ut exigantur determinate ab amore, alteri naturaliter debito, seu ad felicitatem, naturæ rationali propriam, simpliciter requisito. Cur enim Gens quælibet, absolute loquendo, non possit sibi sola vivere, aliarumque nationum fœdera recusare, saltem excepto casu extremæ necessitatis, qua Gens vicina, ad avertendum interitum, fœdus justum innocuumque exposceret?

Formalis & proxima habetur a jure Gentium.

§. III. Inde origo fœderum formalis, ac propria habetur a jure Gentium. Ratio est 1. Quia utilitatis, ac necessitatis publicæ causa per Gentes inducta sunt fœdera, eo quod expediat Reipublicæ vicinos habere socios, & contra hostem sibi fœderatos?

Ratio est 2. Quia Respublicæ ac Civitates pleræque ita sunt constitutæ, ut careant quibusdam etiam necessariis ad sui conservationem, ac incrementum, ut adeo aliarum Gentium subsidiis, per fœdera conquirendis, quam maxime indigeant.

§. 2.

§. II.

Essentia fœderum:

Essentia fœderis: Pactio publica,

Queritur II. Quid nominis, veique est fœdus?

§. I. Fœdus sic dictum a fide, * quæ fœderi interponitur: aliis etiam Liga, societas, seu amicitia dicitur: verius est sponsio publica, dupliciterque accipi potest, formaliter pro ipso actu, atque contractu, & materialiter pro ipsis articulis conventis.

Seu contractus pro publica utilitate.

§. II. In ordine ad præsentem tractationem sumitur pro contractu publico, publicæ amicitie, mutui auxilii, & commerciorum gratia a diversis Civitatibus inito.

Definitio.

§. III. Fœdus recte definitur, esse Conventio publica, a Personis summa potestate præditis legitime inita communis commodi ergo. P. Conceptus. Hæc definitio est clara, habet genus, & differentiam, convenit omni & soli: ergo est bona. Ant. declaratur. Generice dicitur Conventio inita, specificè conven-

(a) c. 9. v. 15. (b) Reg. 5. v. 3. (c) 3. Reg. 5. v. 12. (d) 4. Reg. 11. v. 4.

(e) In arcanis status l. 5. c. 1. n. 2. f. m. 197.

* Non a fœdo cædendis victimis, ut aliqui autumant, quæ in pacifendo crudeliter necabantur, cum pari imprecatione in partem, quæ a pacto resilliret &c.

conventio publica, ut excludat fœdera privata, seu contractus etiam Regum & Principum circa negotia privata, eo quod auctore Hugone Grotio (a), ejusmodi pactiones non nisi jure imperii fieri queant. Dicitur inita a personis summa potestate præditis, hoc est, vi Majestatis; sive dein hæc potestas denotet Polyarchicum, sive Monarchicum regimen: siquidem teste Philospho (b), jus ineundi fœdera refertur ad jura Majestatis. Adjungitur legitime seu juste inita, ut excludantur fœdera simulata. Denique additur communis commodi ergo; nam utilitas publica fœderum finis est, trahitque secum sive auxilia mutua in sui mutuam conservationem, sive alia commoda in matrimonijis, commerciis &c.

§. III.

§. 3.

Multiplicitas fœderum:

Quæritur III. Quotuplex fœdus?

§. I. Aliud est temporarium pro certo negotio, expeditione &c. Aliud *perpetuum*, indefinite sine termino initum. * Perpetua fœdera in ordine ad pacem sunt haud dubie licita: in ordine ad bellum, pacis, ab Authore Naturæ præceptæ, *perpetuo* exclusivum, illicita videntur, nisi eo sensu accipiantur, quo, præstandis utrinque præstitis, paci locus aliquis, conditione implicita, reservetur.

Fœderis *diviso*:
In *temporarium*, &
perpetuum.

§. II. Alia sunt fœdera *æqualia*, alia *inæqualia*. Illa ineuntur inter *æquales* dignitate, potentia, viribus; vel saltem *æquali modo*, hoc est, inter inæquales quidem, sed æqualibus tamen legibus, jure pari, ut neuter prærogativa honoris, potestatis, vel commodi fruatur. *Inæqualia* sunt, quæ ineuntur inter inæquales dignitate, potentia, viribus, vel inter æquales quidem, sed tamen *diverso modo*, hoc est, inæquali conditione honoris, commodi, vel potestatis. Nam licet neutra pars contrahentium renuntiet libertati suæ, ac juribus Majestatis; *debilior tamen potentioris Majestatem commiteri observare tenetur*. Unde, his stantibus, nihilominus fœderatus fœderatis non subjicitur, sed liber manet, recte animadvertente Proculo Jureconsulto (c), ut proin longe aliud sit, *esse in alterius fide*, & *esse in alterius ditione*: hoc enim dominatum, illud patrocinium sonat; sicut ergo patrocinium privatum non tollit libertatem personalem, ita patrocinium publicum non tollit libertatem civilem, quæ summo Imperio implicata est.

In *æquale*, &
inæquale.

§. III. Fœdera ulterius dividuntur in *offensiva*, quæ ad bellum *offensivum*, seu vindicativum, seu recuperativum, seu punitivum, & *defensiva*, quæ ad bellum defensivum, ut vulgo dici solet, ordinantur. Supponitur hic, quod bellum defensivum sit illud, quod *defensionis gratia ad vim, ex injuria illatam, propulsandam suscipitur*. Offensivum, quo *vis infertur ad injuriam vindicandam* &c. (d). Si simul sit offensivum fœdus, ac defensivum, appellari solet *mixtum* (e); ejusmodi fœdus, cum supponat *justitiam belli tam offensivi, quam defensivi*, invalidum non est, ut vult *Ulricus Hueberus* (f). Sic enim non erit stipulatio ad quæcunque bella, ad quoscunque jure vel injuria affligendos, adeoque humano generi minus consentanea.

In *defensivum*, *offensivum*, &
mixtum.

§. IV.

(a) De Jure belli & pacis L. 2. c. 15. §. 1.

(b) L. 4. Polit. 14.

* *Hebræis dicta fœdera Salis*, qui symbolum est incorruptionis: sic Num. 18. v. 19. legimus: *Positum*

Salis est sempiternum coram Domino tibi, ac filiis tuis.

(c) In L. non dubito 7. §. 1. ff. de captiv. & postlimin.

(d) P. Jo. Bapt. Eberachi c. 2. §. 2. n. 8.

(e) P. Schmier Jurispr. publ. L. 4. c. 3. n. 38.

(f) Apud Eundem l. c.

*In reale, per-
sonale, con-
stitutivum,
& perfecti-
vum juris
naturalis.*

R. IV. Addunt nonnulli *foedus reale & personale*: illud, intuitu Reipublicæ initum, successores; hoc, intuitu paciscentis initum, solam illius obligat personam. Alii cum *Hugone Grotio* adjiciunt *foedera, quæ constituunt jus naturale*, & *quæ eidem aliquid adjiciunt* (a). *Constitutiva*, vel potius *confirmativa juris naturalis*, *inutilia* non sunt, ut vult *Puffendorfius*, quando id, quod jure naturali debetur, ad præcavendum corruptioni humanæ, in pactum deducitur, ut sic duplici obligatione *honestatis & fidelitatis* firmetur: sed & *proficua* sunt, si quæ jure naturali non satis determinata, per ejusmodi *foedera* explicatius declarentur. Immo & *necessaria* esse possunt, saltem apud illas Gentes, quarum meminit *Grotius* (b), quæ male persuasæ humanitatis officia, non nisi civibus, ex debito competere putant, in exteris vero licitum esse prædas agere, latrocinari, & nihil non hostile moliri, cum hujusmodi officia, etiam jure naturæ debita, *neccessario* in pactum deducenda sunt.

S. 4.

S. IV.

Fœderum materia, forma, ritus.

Quæritur IV. Quæ fœderum materia, forma, & ritus?

*Fœderum
materia.*

R. I. *Materia* fœderum debent esse res honestæ, ac licitæ: siquidem facta improba in pacta deduci nequeunt. Communia fœderum objecta sunt Religio, matrimonia, commercia, auxilia, securitas, bella tam offensiva, quam defensiva, pax, induciæ, aliaque negotia, & commoda, Reipublicæ statum concernentia.

Forma.

R. II. *Forma* Fœderum duplex est, *interna*, consistens in ipsa pactioe & conventiono, ejusque sancientiæ ritu. *Externa* consistens in conscriptione & consignatione tabularum.

Ritus vari.

R. III. *Ritus* pro varietate Gentium & temporum varii sunt, idem tamen intentum, ut constaret rei gravitas. In historiis legimus, quod aliqui, proprii vel alieni sanguinis haustu, mutua fœdera firmarint, ut *Catilina*: sic *Scythæ* infuso in grandem calicem vino commiscebant paciscentium sanguinem; sagittasque ac secures tingebant: denique diris se devoentes poculum evacuabant. Alii mactatis victimis fœdera firmabant, ut *Romulus*, & *Tatius* apud *Maronem* (c); Additæ in fœdis fragos execrationes: nota est *Fecialis Romani* formula: *Si per Populum fiat, quo minus diis legibusque stetur, eum Jupiter ita feriat, ut ego hunc porcum*. Unde parcemia: *ferire fœdus, Jovem lapidem jurare*; siquidem *Fecialis* accepto lapide dicere solebat: *si fidem servasso, tum me Dii adjuvent; sin sciens fefellerero, tum ego, salvis omnibus cæteris in sua Patria, suis legibus, suis Penatibus, sacris, sepulchris, solus exterminer, uti hic lapis, quem simul e manu abjecit*. Alii firmabant fœdera paludamento in manu colligato, ut *Romani* apud *Carthaginenses*; alii adhibito sale & pane, ut demonstrarent, tam necessariam esse fœderum observantiam, quam panis salisque usum, neque unquam corrupendam fœderum fidem (d). Apud *Christianos* fœdera divisione sacræ Hostiæ fuisse aliquando firmata, sunt, qui scribant de *Paschale II.* & *Henrico V.* Imperatore: *Ludovico* item *Bavaro*, & *Friderico* pulchro *Austriaco*. Verius sumpto devote SS. Sacramento, subscriptione item & sigillorum appensione utriusque partis, & adjecto corporali, ut vocant, sacramento ad sancta Evangelia hodie sanciri fœdera, firmarique solent.

S. V.

(a) L. supra cit. c. 15. §. 5. n. 1. (b) L. c. n. 2.
(c) L. 8. v. 639. & seq. (d) *Plin.* *Nat. Hist.* 12.

Obligatio fœderum.

Quæritur V. Quenam obligatio, ac firmitas fœderum?

R. I. Obligatio, mortalium nullo, cui rationis lumen vel modicum ^{Fœderum obligatio} scintillat, inficias eunte, est gravissima, in ordine ad præstanda ea omnia, ^{Arctissima.} qua in articulis fœderis sunt comprehensa. Nam firmanur 1. Fide humana, qua nil in rerum natura sacratius, cum sit unicum societatis humanæ vinculum, cujus violationem tempus nullum, nulla prætenfa necessitas excusat, recte monente Silio vate:

Audite o Gentes! non rumpite fœdera pacis,
Et Regnis præferre fidem.

Unde etiam Gentiles Romani violatores fœderum olim acerrime ultri sunt. Metium, Dictatorem Albanorum, quadrigis discerptum, non satis multasse sibi visi sunt, nisi etiam Albam solo æquarent. Veientes quoque a stirpe funditus deletos; Carthaginem intra quatuordecim dies incendio absumptam; Campanos miserandum in morem aut cælos, aut durissima servitute oppressos; Corinthum ac Numantiam excisam, civisque omnes interemptos in factis historicis legimus, tantus apud Gentiles violati quondam fœderis horror fuit. Firmatur 2. Jurisjurandi religione, qua fiunt juris Divini, ut adeo sacrilega fœderis violati perfidia secum plerumque trahat gravissimam Numinis vindictam. Teste Thucydide, etiam Gentilibus persuasum erat, Deos esse fœderum arbitros: inexpressibilis est religio fidem fallere; poena fœdifragum sequitur, ut passim testantur historici annales. Certe Saulis posteritas, ratione Gabaonitici fœderis, vindictam sensit, uti constat ex sacris Paginis. Hinc etiam servanda fides publica, tam data, quam jurata, Hæreticis, Infidelibus, in fœdere per se licito, & quod nec Religioni, nec bonis moribus adversatur.

R. II. Quam gravis est obligatio fœderum, tam levis, & sæpe nulla eorum est firmitas. Hinc Illustris Statista Pelzhoferus (a): Olim, inquit, inexpressibile erat, fœdus frangere: nunc vero fide jurata nihil fragilius, nulla fœderibus firmitudo, nulla sincera societas, nulla pactis constantia, & jurisjurandi vix ulla cura. Et quantumvis (quemadmodum disserit C. Richelius (b):) confœderationes Principum prospera aliquando sortiuntur principia, raro tamen optato exitu terminantur. Addit idem Author: ut vel hinc intelligamus, Principem fœderatorum promissis confisum, non esse absimilem mercatori, fortunas suas navigio lacero committenti: cum experientia millies testatum fecerit, Principibus tot esse prætextus rerumque commentitias causas restringendi fidem, solvendique fœdera, ac negandi promissa, ut securitatis nullus locus sit, usque dum lubeat. Ita ille.

R. III. Tam deplorabilis instabilitatis causa fundamentalis est illud pseudo-politicorum principium: Fœdera non nisi utilitate privata esse metienda, & tam diu observanda, quam diu proficua: Quasi vero, ut dudum animadvertit Tullius, utile esse possit, quod non honestum, & non potius utilitatis regula ex honestate, quam honestatis ex utilitate sit desumenda (c). Unde illi fœderum scopuli, spes ampliores per Adversariorum largitiones, promissa, affinitates, ac commoda lactatæ; * diffidentia, metus, Ad-

(a) In arcanis status L. 5. c. 9. f. m. 250.

(c) In Minist.

(e) D. ab Andlern V. Bündnus n. 1. 2. & 16.

* Sic Cyrus Junior, a Fratris partibus, Lacedæmonios ad se attraxit. Vicos si mitterent, pedibus equos, equitibus currus, possidentibus agrum daturum se vicos; vicos qui haberent, facturum se Dominos civitatum; omnibus auri argentique vim tantam, qua ex numerantium sadio ponderari deberet.

Adversariorum artibus feminati inter fœderatos; * *omnium non par utilitas*; ** *adversa fortuna &c.* quorum omnium famosa scylla & interesse, quod appellant *privatum*, de quo sic exclamat memoratus Statista (a): *O maledicta utilitas, quanta tu consilia distrabis? quantos interrumpis conatus? quot præcipitas negotia? quot negligis occasiones nunquam redituras? non mihi amplius utilitas eris, sed perditio rerum.* Addit (b): *Sic nempe vincit semper, utilitas, raro bonestas.* Nihil igitur (ut observat C. Richelius) pronius ad separandos Fœderatos, quam commodum oblatum, cum id solum Principum fœderibus substernatur, & subtracium afferat finem. Inde apud eundem Authorem illud cujusdam Regis scitum politicum: *Reges non aliter inter se pacem ac fœdera facere, quam cum hac tacita conditione, ut quod rebus suis utile est, semper amplectantur; & quod periculosum, caute devitent.* Inde & illud axioma Francisci, Urbinatum Ducis, refert citatus Author: *Privatum hominem ob non servatum jusjurandum merito quidem culpam, Principibus autem, Regni servandi causa, licere contrahere, nec contracta implere; inire fœdera, & us rursus ex suo commodo renuntiare.* *** Inde idem alibi sic concludit (c): *O raram per hæc tempora fidem!* ubi primum fortuna titubabat, mox corruiat fides fœderum. Nemo vult calamitosorum esse socius, nemo egentium amicus, nemo cæcorum confœderatus. Quamprimum quæstus imminuitur, aut commercia infringuntur, in partes seceditur, & confœderati deseruntur citra omnem datæ fidei synteresin. Ubi de Regno agitur, aut Regnantium commodis, nihil minus pensatur, quam fides, mox nive citius solvitur, penna levius in aera rapitur, & infringitur, ut levis canna. Quanta ejusmodi abrogatæ, fidei, violatorum fœderum, circumventorumque Principum, quæ hoc ultimo ævo in Europa nostra contigisse scimus, si liceret, referri possent. **** Verum sicut succumbit fides, ita veritas succumbere debet. *Fides, ait Tacitus, integra nunquam manet, ubi magis magnitudo quæstum, quam fœderum sanctitas spectatur.* Sed exolevit jam *attica fides: obliteratum Rhadamanti jusjurandum; contractæ Jovis tabulæ: desit dictum ac factum.* Divites sumus promissis tantum, factis autem inopes. Ita ille.

§. V I.

* Sic teste *Pelzhofero* l. c. dissoluta sæpe validissima fœdera contra *Turcas*, quæ si in vigore mansissent, actum jam fuisset de Imperio *Ottomannico*.

** Inde æquilibrium *Europæ*; inde tot expeditiones contra *Turcas*, feliciter ceptæ, infeliciter terminatæ, maxime illa Regis *Hispani*, Reipublicæ *Venetzæ* cum *Paulo III.* & *Pio V.* ut habet idem Author l. c. f. m. 253.

(a) In *Arcan. stat.* l. 5. c. 9. f. m. 252.

(b) f. 253.

*** *Hippolythus* a *Lapide* *Rat. Stat.* P. 1. sect. 4. *Wenceslaum Meroschuvam* dicere solitum, memorat: *Totus Mundus suco usitur, cum vulpibus vulpinandum, pueri nucibus, viri juramentis fallendi sunt. Nec infame est violasse jurisjurandi religionem: fecerunt hoc nostri Principes; nos chariores habebunt, si non modo pro eis belligeremus, sed etiam pejeremus. Dum crepundia vendunt Institores, simulant, mentuntur, pro asse pejerant: & nos id non faciemus pro regnis & arcibus? Facimus & quidem lubenter.* *Lehmannus* in *Chron. Spir.* L. 5. cap. 60. refert, a *Leone Pontifice* objuratum quondam *Ottavianum Fregosum*, quod contra fidem *Gallis* supplicias tulisset, atque *Ottavianum*, respondisse in litteris: *Grave quidem mihi futurum, me hominibus, nationis stæcus rudibus, purgare, quod promissis non steterim. Ast quoniam mihi cum prudenti, ac præpotenti homine, Papa Romano res est, quemque non latet, Principi visio, ac injustitia non dandum, si qua diluendi Regni, aut evidentissima utilitatis gratia pactum non servet, nullus dubito, quin me facile excusatum sis habiturus.*

(c) L. 1. c. 1. t. m. 200.

**** *Coring* per suum Respondentem *Tom. operum* 4. f. m. 969. ex illaudata assuetudine calumniantium Antifites, in exemplum producit *Julium II.* dum ait: *Multi hodie sunt, qui cum Julio II. Pont. ex sua libidine, & propriis commodis, omnia contra aequalitatem dimescentes, omnia raris irrita habent, nec aliam ob causam se fœdera, nisi fallendi gratia iniisse, ultro jactant: certe utilitatis gratia fraudes & perfidiam admittunt, prudentia loco ponentes, pro moribus temporum alios decipere.* Sed quanta *Conringio* fides sit, præsertim in Pontificum historia, nemo non videt: unde circumstantiæ sublatis fœderis, cum *Ludovico XII. Galliarum Rege*, ex probatis Authoribus, petendæ sunt.

§. V I.

De fine fœderum.

§. 6.

Queritur VI. Quinam sunt fœderum fines & effectus?

Fines fœderum: Universalis, commodum pacificentium.

R. I. Fines fœderum ex tabulis sunt desumendi. Generalis est consecutio certæ præstationis, auxilii ac officii mutui, adeoque salus pacificentium publica, sui, suorumque defensio, securitas adversus hostes, Authoritas apud externos, incrementum status per emolumenta commerciorum &c. Inter fœderum fines particulares, vel si mavis, causas impulsivas, non raro numerare meretur æmulatio, ut patet in Atheniensibus, & Spartanis respectu Græciæ; in Carthaginiensibus, & Romanis respectu Africa & Europæ. Subin impellit metus crescentis potentiæ in præjudicium æquilibrii, ut patet in Statibus Europæ. In expeditionibus sacris finis quoque fuit Religio, sed, ut notat memoratus supra Pelzhoferus (a): Fœdera, quæ hodie aenea videmus in causa caducissimi Regni, infirma sunt in causa Christi: fatalitate morum nostrorum magis amamus collidi invicem, & cruore mutuo expleri, quam Turcarum & infidelium exuvii nostra exornare trophæa. Ita ille.

R. II. Effectus fœderum proximus est obligatio standi pactis. Remotus ipsa pactorum præstatio, & quæ ex illa fluunt, intenta Reipublicæ commoda. Obligatio, regulariter loquendo, incipit a momento præstiti consensus mutui, non requisito instrumento ad complementum obligationis, nisi aliud expresse convenerit: credendum enim, juxta Grotium (b), scripturam adhiberi, ut momentum contractus, non ut substantiæ ejus partem: fiunt siquidem Scripturæ, ut, quod actum est, per eas facilius probari possit, & sine his valet, quod actum est, si habeat probationem, ut ait Gajus (c). Hodierno more, ubi per Legatos tractantur fœdera, obligatio vix incipere poterit, antequam articuli & scripti, & Principalibus exhibiti, ac consignati fuerint.

Effectus, obligatio.

§. V I I.

§. 7.

De interpretatione ac executione fœderum.

Fœderum interpretatio.

Queritur VII. Quid de fœderum interpretatione, ac executione?

R. I. Juxta Grotium (d), in casu impotentiae moralis, quando, v. g. fœderato quis promittit auxilium, quamdiu promittens ipsemet domi periclitatur, suisque copiis opus habet, excusatur a sua obligatione: quilibet enim, sibi proximus, non sub alia conditione socii suppetias promississe creditur, quam si ipsemet non magis indigeat, ne dum alienum incendium relinguere cupit, ipsemet suis in ædibus comburatur. Hoc tamen eo minime trahendum, ut excusetur, qui duplices copias vel sustentare facile possit, vel qui, ut socium auxilio fraudet, bello sese sua sponte involve-rit. 2. In aliis casibus fœdera modo latam, modo strictam exposcunt interpretationem. Sic fœdus belli offensivum, etsi odiosum, si tamen sit contra Turcas, vel alios alieni Imperii invasores, extendendum est non tantum ad recuperanda amissa, sed etiam ad enervandam illorum potentiam, usque dum satisfaciant pro illatis damnis, & securitatem præstent de non offendendo in futurum. Contra defensivum fœdus, etsi ex natura sua favorabile, si tamen initum sit conditionibus inæqualibus, aut sancitum cum Turcis,

Modo stricta, modo lata.

Bar-

(a) L. c. f. m. 215. (b) In C. 4. de Pignor.
 (c) L. 2. c. 16. §. 30.
 (d) L. 2. c. 16. §. 27. n. 2.

Barbaris &c. contra emolumentum Reipublicæ Christianæ, exitiosum evadit, ac restringendum est. 3. Cæterum si verba sint dubia, ad verosimilem fœderatorum mentem confugiendum est. 4. Interpretatio *extensiva* de persona ad personam, vel de causa ad causam, in fœdere non expressam, locum non habet, nisi fuerit expressa saltem *ratio Generalis, unica, & adæquata*, ex qua non ambigue constet, voluisse fœderatos, etiam in casu simili, conventionem suam procedere.

Fœderum
executio.

§. II. Fœderis executio, seu actualis auxilii præstatio, ubi de tempore nihil expressum, probabilius non stringit ante admonitionem, seu intimidationem a parte fœderata factam: nam etsi socius socio bellum habenti sic obligatus, armis aut pecuniis subvenire; quia tamen, ubi de tempore subveniendi nil conventum, incertus manet, quoniam tempore vel loco fidem suam liberare debeat, non injuste expectat, usque dum ab altero socio de tempore vel loco, quorsum & quando desiderata auxilia sint mittenda, admoneatur.

§. 8.

§. VIII.

Fœderum
contraria.

De contrariis fœderum.

Queritur VIII. Quanam sint contraria fœderibus?

Renuntiatio
mutua, non
mutua.

§. I. Contraria est *dissolutio*, quæ sit quam maxime per *renuntiationem mutuam*, ubi nulla difficultas: siquidem nil tam naturale est, quam eo genere quodque dissolvere, quo colligatum est (a). *Renuntiatio non mutua* plus habet difficultatis. Juxta *Textorem* (b) fœdus personale (siquidem nil aliud conventum sit) dissolvitur renuntiatione facta ab uno e sociis, saltem *in gravi causa*, qualis esset *cessatio finis*, seu *communis utilitatis*, puta, si emergentibus circumstantiis, socii longior confœderatio parum vel nihil conducere, renuntianti vero non modicum damnus afferret. *Ratio* est, quia socio liberum est a fœdere recessum facere, ubi non constat, quod ad tempus determinatum aut in perpetuum, pars altera eum velit in fœdere persistere. 2. Contra fœdus reale fortius est personali, nec unius voluntate solubile. *Ratio* est, quia censetur perpetuum, seu durans omni tempore, casu, & circumstantia; si enim, prætextu novæ causæ vel circumstantiæ, liceret a fœdere recessum facere, vix unquam perpetuitas fœderis haberetur. 3. Unde, *stante fœdere bellico, unus socius, altero invito vel ignorante, particularem pacem inire nequit*, * neque potest vires, aut viros hosti submittere, quia hæc tendunt in fœderis destructionem, ut patet. 4. *Majori sociorum parte in dissolutionem fœderis consentiente, non ideo fœdus dissolvitur*. *Ratio* est, quia dum agitur de jure singulorum, cujus generis est dissolutio fœderis, major pars non præjudicat minori, sed valet potius regula, quod in re communi melior sit conditio prohibentis. 5. *Conditione fœderis non impleta licitum est fœderi renuntiare*: patet ex cæteris conventionibus. Idem censetur, si fœderatus impediatur frui commodo *gravis momenti*, cujus intuitu fœdus initum est: siquidem cessante causa cessat effectus. 6. *Teste Grotio* (c), *concessum non est, fœderi ex parte renuntiare*, seu dempto uno alterove articulo cætera servare, nisi specialiter ita conveniatur. *Ratio* est, quia contractus quilibet censetur individuus. 7. *Fœdus, unius renuntiatione illicite facta, solvitur in favorem alterius confœderati, non renuntiantis*, sic ut possit vel recedere, vel urgere, fœdus & pœnam conven-

(a) L. 35. ff. de R. J. in 6.

(b) Synopsi Jur. Gent. c. 25. a n. 5.

* Hinc, ut recte notat *Textor* l. c. n. 10. quamvis suppetant hujus rei exempla, nihil inde concluditur, quia potius ad factum, quam ad jus referenda sunt.

(c) L. 2. c. 15. §. 15. de J. B. & Pac.

ventionalem, si qua forte adjecta sit, exigere. Patet ex paritate cum aliis pactis; unde est trita parœmia: *Frangenti fidem fides frangatur eidem; cum damnum, quod quis sua culpa sentit, sibi debeat, non aliis imputare.* (a). 8. Fœdus solvitur, casu, quo unus e sociis, necessitate quadam impeditus, illud observare non potest. Ratio est; quia in confœderatione magis ad opus, & auxilium actuale, quam ad voluntatem respici solet. Potest etiam urge-re fœdus, & impedimenti sublationem, non tamen exigere pœnam, in Transgressores adjectam, culpam excusante necessitate.

R. II. Alterum contrarium est *lapsus temporis in fœdere præfixi*: hoc enim elapso per se expirat, nec opus est aliqua renuntiatione. Idem sentiendum de tempore *tacite* elapso, nempe finito negotio, bello, cujus so-lus causa est initum. Lapsus tem-poris.

R. III. Tertium contrarium est *mors Fœderatorum sive naturalis, sive ci-vilis*. Unde 1. Cessat fœdus personale per mortem naturalem, sic tamen, ut omnes Socii moriantur: siquidem etiam unus superstes auxilium confer-re, & ad finem, cujus gratia fœdus coaluit, cooperari valet. * Limitatur tamen in casu, quo mortuus esset Principalis, cujus nempe in fœdere præ-cipua opera & cura fuit (b). 2. In fœdere reali mors nihil aliud immu-tat; cum ea de causa ad Successores porrigatur. 3. Cessat fœdus per mor-tem fœderatorum civilem, si status publicus immutetur, v. g. subacto per hostem Regno: quia mutatur subjectum commune fœderis: ergo & ra-tio prioris status atque conditionis. Hoc tamen, *regulariter* loquendo, ** extendi nequit ad solam mutationem formæ Reipublicæ: Ratio est; quia status publicus, utut alteratus, manente eodem corpore, veteres obliga-tiones retinet, cum contractus principaliter cum corpore politico, cu-juscunque formæ sit, conclusus esse præsumatur.

R. IV. Quartum contrarium fœderis, est *fœderis non usus*: nam prælu-mitur cessare fœdus tacito fœderatorum assensu, casu quo fœderatus diu non præstitit præstanda, etsi potuisset, parte altera tacente. Mors Usade-ratorum.

R. V. Aliis contrariis violare fœdera, dolis nempe, donis, sexcentisque aliis machinis justorum fœderum solutionem procurare, sacrilegum est ac infame. Patet ex jure Naturæ, Gentium, Divino, & humano. Non usus.

S. I X.

De fœderum cautelis.

Quæritur IX. *Qualis sit modus cudendorum fœderum, seu quæ cautela adhiberi solite?* S. 9.

R. Cum *Pelzhofero* (c), *Wollero*, & aliis (d), perpetua fœdera non fa-cile esse incunda, ob innumeros casus, qui emergere possunt. Cautela fœderum.

2. Fœderati potentia non debent esse *nimum impares*. Non multo de-biliores, quia non multum proderunt; non multo potentiores, ne nos op-primant, vel recepti semel repelli nequeant. Immo ne pro impensis subsi-diiis vel subjugationem, vel certe integratum Provinciarum compenatio-nem Modus seu cautela, in fœderibus adhiberi so-lita. In porpe-rui; In inæqua-libus.

(a) Ex c. 86. de R. J. in 6.

* Unde *Nadriano* VI. Pont. mortuo, a *Venetis*, & aliis confœderatis *Cærolus* V. conventionalem pœnam exegit ob non servata ejus fœderis capita.

(b) Arg. L. *adeo*, in princ. ff. Pro Soc.

** Nam, si foret talis intentio contrahentium, ut nollent se sociare corpori, incommoda sibi regi-minis forma utenti, pactio non operaretur ultra mentem pacifcentium. Sic *Hernici* apud *Halicar. mass.* l. 5. *Romani*. Orig. negabant, fœdus usquam sibi ullum intercessisse cum *Populo Romano*, quod autem sibi cum *Tarquinio* fuerit, finitum esse, Imperio ei adempto, & mortuo in exilio.

(c) L. c.

(d) In Q. 2. de Fœderib.

nem exposcant, recte animadvertente Tacito (a), *nunquam satis fida potentia, ubi nimia*. * Verbo: debilioribus periculosa esse potentiorum non raro fœdera, docet Historia, eo quod plerumque Dominos sentiamus, quos fœderatos assumpsimus. ** Unde ne *inequali*, seu *clientelari*, ut, vocant, fœdere sensim servitus inducatur, præcavendum conditionibus, Majestatis & libertatis jura servantibus; curandum, ut brevi temporis spatio finire, vel prorogari possint, ne munimenta militari potentiorum præsidio teneantur; *** & sic denique stringantur potentiores, *ut si nocere velint, non possint*. Neque tamen, *Conringio* teste (b), ejusmodi fœdera inutilia sunt, præcipue ratione commerciorum, immo etiam ratione belli auxiliaris, si potentior ideo auxilium ferat, ne impotentior ab alio potentiore opprimatur.

- In p'ncipis* 3. Fœdera *plena*, ut vocant, quibus integri status, Urbes, atque Provincie in unum veluti corpus coalescunt, periculosa sunt Principibus vicinis, immediatis fatalia, quia, sic aucta in immensum subditorum potentia, facilis transitus est ad statum libertatis. **** *Ejusmodi fœdus*, inquit memoratus Author, intendebat *Henricus IV. Borbonius cum omnibus Europæis Principibus, & Rebuspublicis (Exceptis Austriacis) pacisci, & sub nomine Reipublicæ Christianæ arbitrari in Europam universam, proscripta gente Austriaca &c.* Ita ille.
- Consideranda multisudo,* 4. Fœderati non sint nimis multi: quia nihil facilius quam inter multos unum vel alterum, privati commodi studio, deficere: præsertim in fœdere bellico Reipublicas brevi languescere, & delassari videas, inquit *Wolterus*.
- Fortuna,* 5. Fœderati non sint multum debiliores: hinc *Aristoteles* suadet (c) *socios potentes, quorum sociorum societas nobis auxilio sit, non oneri*, vetat miseros, afflictos, quia non multum proderunt; periclitantes, ne & ipsi cum illis periclitemur.
- Ingenium.* 6. Fœderati, juxta *Stagyritam* politicum, ***** non sint nimis a moribus, genio, & commodis nostris alieni, quia ubi morum & commodorum diversitas, rarum est vinculum. Ne jungamur Populis infidis, Principibus de labili pactorum observatione famosis.
- Vicinia,* 7. Fœderati, juxta Philosophum (d), non sint nimium distiti; quia in casu necessitatis non speranda facile auxilia prompta, & opportuna. *****
- Regimen,* 8. Fœderati potius eligendi, qui simili vivunt Regiminis politici forma: nam sicut ex conjunctione morum, ita ex identitate regiminis fiducia ac amicitia: unde *Polybius* edixit, quod *Regum & liberarum Civitatum res inter se, suapte natura, pugnare soleant*.
- Religio,* 9. Fœderati potius eligendi ejusdem Religionis, præsertim in bello Religionis commoda spectante: *quomodo enim*, inquit laudatus jam sapius *Pelzhoferus*, *inter eos possunt esse jura pacis & societatis confœderate, inter quos est bellum fidei? Addit: præsens tamen, & pragmatica Imperii sanctio, & ipsa*

(c) L. 2. Hist. 92. 3.

* Testatur compositio Pacis *Westphalica*.

** Testes *Judæi* respectu *Romanorum*; *Angli* respectu *Saxonum*. Sic novimus, per fœdera debiliorum *Romanam* crevisse potentiam.

*** Id *Scotti*, cum in *Anglorum* patrocinium venirent, Anno 1559. sagaciter observarunt.

(b) Tom. 4. de fœd. f. m. 971. n. 17.

**** De his inquit *Illustr. Pelzhof.* *Regius itaque sit ille canon: ut Principes non facile permittant status diversarum Provinciarum sic coalescere. Quantum nunc facessit negotium omnibus Regnantibus Batavia? Quantum Helvetia? quantum olim fœderata Hansæatica Urbes? palam est.*

(c) Ad *Nicomachum*.

***** In *Rhet. ad Alexandrum* c. 39. *Eos amicos comparare debemus, qui sint nobis moribus non dissimiles, & quibus eadem, quæ etiam nobis conducant, & quibus magnis in rebus communit nobiscum fortuna est.*

(d) In *Rhet.* c. ult.

***** *Belle Isali: L'acqua lontana non mai spegne il fuoco vicino.*

Et ipsa consuetudo ostendit, nulli impedimento esse diversitatem Religionis in confederationibus, quæ propter causam politicam contrahuntur. Sed de hoc infra expressius. In exemplum adducit Fœderatos Helvetiæ Cantones; fœderatos sæculi prioris Status in tricennali bello, quibus tamen, ait, Religionem servasse in prætextum, finem fuisse usurpationem alieni. Ita ille: verene pa falso, sat alibi declaravimus.*

10. Attendendum insuper ad *causam justitiam*: quia injusta fœdera, qualia sunt subditorum adversus Regnantem, Religionem, Innocentiam &c. quæque apertam iniquitatem præferunt, non possunt a Sociis exigere fidem, quæ nequit esse vinculum iniquitatis. Item ad *necessitatem*: hæc si non adfit, satius esse ducunt Politici, propriis viribus niti, quam confœderationibus implicari: Recte *Comineus*, veteranus *Galliæ* Politicus: *Is, qui solus in potestate habet decem millia hominum, magis est metuendus, quam decem confœderati, qui singuli senis millibus præsent*: Nam quia nulla his singularis auctoritas, in multis disceptabunt, & antequam aliquid constituent, præterlabentur optima occasiones. Et denique ad *opportunitatem*: siquidem expeditius esse volunt Statistæ, sese in libertate, neutrius partes amplectendo, continere, quam suo & alieno periculo fœderari. Recte *Martianus Cæsar*, *pacem & quietem* Reipublicæ pro scopo præfixit, dicens: *dum in pace licet vivere, non expedit arma assumere.*

Causa justa, necessitas, & op portunitas.

I N S T R U C T I O I I

De Causa & licentia fœderum.

§. I.

De causis fœderum:

Instructio 2.

De causis & licentia fœderum.

§. 1. Causa fœderum, seu causa pacis fœderum eadem.

Quæritur I. Quenam causa fœderum? seu quinam fœderis incundi potestatem habeant?

R. I. Causa fundamentalis ac impropria, ut diximus, est jus Naturæ, quo ad ejusmodi fœdera, ut Societati humanæ quam maxime congrua, inclinatur; causa formalis, & propria est jus Gentium, quod exigit has amicitie & societatis, a natura nobis congenitæ, conjunctiones, quarum usum omnes Gentium annales & approbant, & attestantur.

Fundamentalis ac impropria, Jus Naturæ; formalis jus Gentium. Proxima ipsi fœderum.

R. II. Causa efficiens proxima, & quidem principalis sunt ii, qui fœdus inire possunt, nempe Populi liberi, Principes, Nationum Regentes, quibus competit summa potestas. Unde jus fœderum pertinet vel ad Majestatem, vel ad libertatem, vel ad utramque; sic ut auctoritas pangendi fœdera vel solis Principibus absolutis, nullumque Superiorem agnoscentibus, vel ita liberis hominibus, qui nullius Superioris lege tenentur, competat *Pelzhofero* Authore (1). Ratio est 1. Quia finis fœderum principalis est utilitas publica, inter Gentes diversas medio specialis amicitie nexu obtinenda: ergo iis solis fas est contrahere fœdera, qui ex jure Majestatis jurare utilitatem publicam tenentur. 2. Quia jus belli & fœderum pari passu procedunt: ergo sicut illud, ita & hoc inter Majestatis jura connumeratur. 3. Quia, ut recte animadvertit *Pelzhoferus*, ex omni historia vetere, nova, Divina, humana, sacra, atque profana, plane constat, fœderum jus vel ad Majestatem, vel ad libertatem, vel ad utramque semper pertinuisse: ergo &c. Ant. patet in *Jacobo & Labano*; *Isaaco & Abimelecho*; in liberis *Græcorum* urbibus contra *Xerxem*; in *Judeis & Romanis*, & sic de aliis.

Tom. II.

N

R. III.

* In Coll. Hist. Parte IV. & V. (1) L. 6. c. 4. n. 1. f. m. 46.

Statuum
consensus
dependet a
legibus.

R. III. An etiam consilium, vel assensum Statuum requirere teneantur Reges summi, dependet a Legibus, pactisque Regni. Hunc E. G. respectu Imperii Romano-Germanici, requirendum esse defacto ab Ordinibus Imperii per Imperatorem, qua talem, regulariter loquendo, constat ex pace Westphalica, uti ex capitulatione Carolina. * Dictum regulariter; nam si sit in mora periculum, ex eadem capitulatione auctores limitant ad consensum Electorum collegialem, immo in extrema necessitate etiam ad plenitudinem Cæsareæ potestatis. **

Ut patet ex
Imperii su-
ribus.

R. IV. Imperii Statibus, ex antiquissimo libertatis jure, sæpius & præcipue in Instrumento Pacis firmatæ, liberum est ad pacem publicam conservandam, & ad sui suorumque defensionem atque securitatem, & inter se, & cum exteris, suo modo, fœdera pangere. Patet ex aurea Bulla, & Instrumento Pacis, ubi tamen modus, limitationibus debitis præscriptus, legitur, & 1. quidem, ut fiant super Generali Pace Provinciarum: & pro sua cujusque conservatione, ac securitate. 2. Ut fiant absque præjudicio Imperatoris, Imperii, pacis publicæ, ac juramenti, quo quisque Imperatori & Imperio obstrictus est. 3. Ut fiant cum reservatione declarationis Cæsareæ. *** Ejusmodi fœdus, Mynsingero teste, pepigit Episcopus Herbipolensis, Bambergensis, ac civitas Norimbergensis adversus Marchionem Albertum, quod in Camera Imperiali diu discussum, & tandem ut validum, licitumque pleno judicio est declaratum. Siquidem non solum legibus permittentibus ad sui suorumque defensionem, sed etiam hortatu Caroli V. id contraxere, qui mandarat Statibus circuli Franconici, ut fœdus inter se sancirent, in ordine ad repellendas violentias ac invasiones sibi irrogandas. Ex quibus

Colligitur 1. Cum Illustrissimo Pelzhofero, eorum fœdera, qui absoluti Principes non sunt, non esse absoluta, sed solummodo respectiva, utpote a Superiore pendentia, sive ex feudo, ligio, beneficio, sive ex pacto.

Colligitur 2. Cum eodem. Fœdera Imperii Statuum, inter se vel cum Exteris contracta, esse invalida, si officiant juribus Imperii, vel Imperatoris: quia fieri debent vi pacis Westphalicæ, Dominis nominatim exceptis, seu salvo jure Imperatoris, atque Imperii; immo, ut Wollerus notat, id, etsi non expressum, de jure subintelligi oportet, ratione observantiæ Cæsari debitæ; cum de jure beneficiario incumbat personam Domini in omni fœdere excipere juxta formulam fidelitatis relatam in tit. 6. & 7. Feud. 2. Sic expresse Cæsarem exceptum legimus in actis publicis fœderis Sueco-Brandenburgicis (a), item in recessu inter Regem Danie, & civitatem Hamburgensem (b).

Colli-

* Art. 8. §. Gaudeant Pacis Westph. capit. Carol. n. IV. Sollen und wollen Wir Bündnis mit ihnen machen, et gestalts dann solches mit der Churfürsten, Fürsten, und Ständen Consens auf offnen Reichs Tag.

** Oder zum Wenigsten der formhentlichen Chur Fürsten Derwissen, Rath, und Einwilligung. Wo wir aber des Reichs wegen angegriffen wurden, mögen wir uns aller dem Reich unanach theiliger Hilff gebrauchen.

*** Aurea Bulla c. 15. Illis consideratoribus, & ligis dumtaxat exceptis, quas Principes & civitates, ac alii super generali pace Provinciarum atque terrarum inter se firmasse noscuntur. Illas enim nostre declarationi specialiter reservantes, in suo decernimus vigore manere, donec de his aliud duxerimus ordinandum. Infr. Pacis art. 8. §. Gaudeant &c. Cumprimis vero jus faciendi inter se, & cum Exteris, fœdera, pro sua cujusque conservatione ac securitate, singulis Statibus perpetuo liberam esse, ita tamen, ne ejusmodi fœdera sint contra Imperatorem & Imperium, pacemque ejus publicam, vel hanc imprimis transactionem, fiantque salvo per omnia juramento, quo quisque Imperatori & Imperio adstrictus est. In quæ verba observat Pelzhof. c. 3. n. ult. f. m. 207. Quibus verbis plane ipsi Statibus Imperii, contra alterum Imperii Statum, fœdus inire interdiktum videri posset: tali enim casu, quia aliæ similitates inter Statum evenire possunt, etsi pactum illud nec contra Imperatorem, nec contra Imperium foret, quia tamen tenderet contra pacem publicam, & Instrumentum Pacis, quorum vigore non licet bellum gerere adversus Ordines Imperii, similia fœdera hac lege subsistere non valerent. Ita ille; nos judicium non interponimus.

(a) Colonia ad Spream 1. Decemb. A. 1673. Art. 22.

(b) Anno 1679. 1. Nov. Art. 1.

Colligitur 3. Cum Godefredo Knichenio (a), olim ab Imperii Statibus, dum adhuc sacris avitis addicti erant, exceptum quoque fuisse summum Pontificem, tanquam communem Christianorum omnium Parentem, ut patet exemplis Dominus Saxonica, Brandenburgica, Hassiaca, Wurtembergica, & Helvetiorum, quæ videre est apud citatum Authorem.

R. V. Statibus mediatis, urbibus municipalibus, aliisque subditis, qua talibus, seu Majestate destitutis, per se loquendo, non competit pangere fœdera propria. Fluit ex dictis. Asseritur; Subditis qua talibus, puta, propria Authoritate: nam aliena utique contrahunt, prout Legati Regum sufficienti mandato instructi sunt. Asseritur fœdera propria talia: nam si nonnunquam cives unius Republicæ cum civibus Exteris peculiarem amicitiam aut societatem contrahunt, v. g. propter commercia &c. non fœderis, sed privatae passionis nomine veniunt, Resoldo Authore (b). Asseritur, per se loquendo: nam speciali concessione, privilegio, aut præscriptione, salva Superioris persona, sicuti jus pacis & belli, ita & fœderis acquiri potest. Illustrissimus Pelzhoferus (c) hic quoque excipit privatorum fœdera necessaria, seu contracta in casu necessitatis in ordine ad vim injurtam, auxiliis mutuis repellendam, quando nempe est in mora periculum, nec alio recurrendi suppetit facultas. Addit, hæc jure Naturæ ac Gentium esse licita, maxime si accedat consensus Superioris, vel saltem in ejus perniciem non tendant, sed non tam fœdera, quam auxilia mutua appellanda esse. Non refragamur, si ejusmodi circumstantiæ concurrant; siquidem defensio licita, ubi offensio illicita, & jure Naturæ vis vi repelli potest: immo jure Gentium non propriam modo, sed etiam alienam injuriam licitum est propulsare; cum depellenda injuria lex virtutis sit (d). Sed quia in prætextus ejusmodi faciles, pronique sunt privatorum animi, juris via tenenda est Wollero teste: in casu illata vis aut necessitatis competit gravatis ad Imperatorem provocandi remedium. Unde

R. VI. Cum Carolo IV. Imperatore (e); regulariter loquendo, inferiorum confœderationes; sine supremi Principis autoritate, conspirationes, & seditiones potius dicendæ sunt. Immo de jure præsumuntur omnes injustæ confœderationes, si adversus Dominum, sive directe, sive indirecte, suscipiantur. Suffragatur experientia, quæ docet, ejusmodi associationes, sæpe sine legitima causa, plerumque prætextu magis, quam ex lege vera necessitatis, suscipi, ac iniri. Neque enim, ut observat Schonavius sæpe laudatus (f), ipsi facile refractarii subditi aperte colluctantur adversus suos Imperantes, sed communiter alios colores quærunt, & prætextus obvertunt, quibus cooperiant spiritum malignum. Audiamus (inquit) Gallos apud Thuanum (g): Nunquam se de conjuratione in Regem, aut suos cogitasse, & malle se millies mori, quam ut quidquam tale in animum inducerent. Eo se consilio Meldas venisse, ut, quam demisse possent, Regem supplices orarent, revocaret sententiam; instigantibus inimicis in ipsos, & omnes, qui de Religione emendanda protestantur, latam, contra quos solos, inimicos nimirum suos, arma sumpserint. Eadem, subjungit Author, protestatio fuit sub Philippo II. Belgis; eadem sub Leopoldo I. Hungaris; eadem sub Ferdinando II. Bohemis, qui tamen omnes, omnium Scriptorum calculo, factiosi fuere, ac pacis publicæ turbatores. Ex quibus

(a) Operis Polit. vol. 1. l. 2. P. 2. sect. 2. c. 10. Thesi 3.

(b) De Fœderum jure §. I. n. 10.

(c) L. c. c. 4. n. 2.

(d) Canon non inferenda 23. 43.

(e) A. B. C. 15. ubi hujuscemodi confœderationes initas, prætextu parentela, vel aliorum cujusvisque coloris, absque Authoritate Dominorum, iisque nominatim non exceptis, vocat, detestandas, & sacras legibus reprobatas, conspirationes, conventicula, & conjurationes, easque ex certa scientia, tanquam corruptelam, iritas, damnas, reprobas, & ultra penas legales infamia notat.

(f) In arcanis status l. 9. c. 7. n. 4. f. m. 37. (g) L. 43.

Colligitur 1. Apud *Conringium* (a), excusari *Hanseaticum* foedus, quia tacito *Majestatis consensu initum*. Forsan non ita stringit *Cocceji ratio* (b), qua id licitum fuisse pronuntiat, eo quod *defensio, adeoque & pacta, mera defensionis causa inita, sint juris naturalis, & cuique permessa*. Melius *Pelzhoferus* (c) legitimum hoc foedus fuisse affirmat; quia tanta *duratione vim legis, & specialis concessionis obtinuit ab Imperio, praecipue cum multi Reges & Principes Germani, Hanseaticis juncti, fidem legitimi foederis faciant*.

Colligitur 2. Eundem *Coccejum* (d) Protestantico genio nimium indulgere; cum ex *Goldasta, Lymnao, Rumelino, Carpzovio, Strauchio, & aliis*, quos quidem allegat, rotunde pronuntiat *Foedus Schmalcaldicum de Anno 1530. & Unionem Evangelicorum de Anno 1610. quae, vi expressi tenoris tabularum, tantum conscientiae tutanda, & vis injusta avertenda causa inita, Imperatore & Imperio expresse excepto, * atque adeo naturali, omnique prorsus jure indubie licita fuisse*. Nam praeterquam quod a vero abludat quo ad *vim injustam, conscientiam tutandam, Imperatorem & Imperium exceptum*, ut alibi fat declaravimus **, alii longe aliter sentiunt. Opponamus huic Authori Authorem unicum, eumque Perillustrem Politicum *L. B. de Scho-nau*, seu memoratum jam saepius *Pelzhoferum*, qui ita differit (e): Unio Protestantium omnium suffragio fuit reprobata, quia Imperatorem non excepit. Quocirca *Electo Saxoniae* tantopere ab illa semper abhorruit, & ne alii subscriberent, plurimis litteris est dehortatus. Idem judicium est de *Triumviratu Friderici Palatini, Marchionis Anspacensis, & Christiani Anhaltini*, qui susque deque *Europam*, contracto etiam cum *Turcis* foedere, commovebant, ut Imperatoriam *Majestatem* vel plane convellerent, vel illi partem derogarent. Indecorum erat foedus *Principum Silesiae* cum refractariis *Bobemis*; horum autem plane nefandum cum *Friderico* praetense Rege contra *Ferdinandum II.* Addit: Ipsum foedus sacrum *Gallorum* contra *Hugonotas*, sub *Guisis* Principibus ceptum, atque promotum, quia invito Rege, sinistrae interpretationi propius fuit apud *Sixtum V.* Pontificem, aliosque viros *Reipublicae peritos*, adeo exosa Regibus, infesta paci publicae, perniciose Patriae, suspecta prudentibus sunt illorum foedera, quibus a Principe non accedit suffragium, vel *Authoritas*. Nempe *privatorum foedera pro Principibus verbotenus, re contra Principes sunt*. Denique concludit: Et profecto priore aeo illa foedera privatorum Imperii Ordinum cum Regibus exteris, quid aliud fuere, quam *machinamenta adversus Caesarem, & Domum Austriaeam*, aut usurpandi quaevis libido, & affectati Imperii reatus? anne licere queat, ex quocunque praetextu Religionis, libertatis, reformandae justitiae, externorum armata auxilia (rectius *flagella*) in viscera Patriae inducere, adversus jura Regnorum, fidemque juratam insultare suo legitimo Principi? Nulla id lex vetus vel nova, nulla ratio, nullum sapientum consilium unquam admittit, aut ratihabuit: *Non ea foedera sunt, sed iniquitatis vincula*. Ita hic Author.

Colligitur 3. Quam inaniter scribant nonnulli Protestantici Authores, quos inter etiam *Fridericus Hortlederus* (f), *Carpzovius* (g) & alii, foedus *Schmalcaldicum*, etsi contra Caesarem fuerit csum, nihilolecius fuisse *probum*, hoc est,

(a) Tom. 4. f. m. 608. & 609.

(b) In J. P. prudentia c. 26. n. 21. f. m. 448.

(c) L. 5. c. ult. f. m. 328.

(d) L. c.

** Recte monet *Pelzhos*. L. 5. tit. c. 8. n. 4. f. m. 203. *Neque proficit semper, etiamsi Principe in ejusmodi unionibus excipiantur, quia in motibus turbulenti plebis furor non deservit exceptiones*.

*** In Coll. Historici P. IV. Q. 15-

(e) L. c. c. 4. n. 7. f. m. 218.

(f) Apud *Arumaeum* Vol. 1. Dis. 26. n. 28. & seq. f. m. 249.

(g) Apud eundem Vol. 4. Dis. 43. de Capitul. Caf. c. 6. n. 17. f. m. 373. ubi eisdem iisdem terminis leguntur, ut vel hic illius, vel ille hujus campfor esse intelligatur.

est, licitum, honestum, justum, pius, Christianum, ac, ut Schmalcaldici responderant Hedio, iis conditionibus initum, ut si opus, non Cæsari tantum sed etiam omnibus indifferenter exhiberi posset absque pudore. * Assertum.

Firmat 1. Autoritate Jurisconsultorum *Witemburgensium*, & Theologorum *Lutheri*, *Philippi*, *Ambdsdorfii* &c. Sed

R. Theologorum Autoritas minus movet, cum initio hoc fœdus, ut illicitum, ** subin reformati ab Jurisconsultis *Wittembergicis*, ut licitum proclamarint: *variantium autem Doctorum Autoritas nulla esse debet*, ut loquitur *Albericus Gentilis* apud hunc ipsum Authorem. Movet tamen utraque Autoritas simul juncta, utpote tanta, quæ licitam, honestam, justam &c. edixit totius Ecclesiastici Ordinis extirpationem, avitæ fidei depravationem, hoc est, si ita loqui fas sit, Evangelii veteris reformationem.

Firmat 2. Quod initum fuerit *pacis publicæ conservandæ gratia*, uti simili autoritate evincit ***, & præcipue ex visceribus causæ, quæ fuit *Lutheri*, & *Luthericolarum* proscriptio: orta simulata *Spire* in Comitibus A. 1526. Decretum A. 1529. Contra quod potestati impolluta religionis ordines, *Protestantium nomen celebre*, ut ait, acceperunt. Decretum A. 1530. *Augustæ severum*, antea in Imperio inauditum, & ut ait sanguine scriptum in ordine ad servanda ea, quæ de religione ibi statuta sunt. ****

R. Hæc ratio, pro sua gravitate, stringit quam maxime: siquidem talia fœdera, hac ipsa *pacis publicæ conservandæ inscripta epigraphe*, jam pridem ut pia, justa, & licita defenderunt *Arriani*, *Hussitæ*, *Anabaptista*, omnisque ætatis Novatores: talia Turbatores Reipublicæ, nullo non tempore, contra Magistratus legitimos propugnarunt, & propugnare, ut licita, poterunt, præfixa pacis publicæ hedera, etsi in turbulentos ausus denique erumpant, prout fœdus *Schmalcaldicum* in cruentum contra Cæsarem bellum, sed non nisi *pacis publicæ causa*, finaliter erupit. Tantæ molis erat gloriosum *Protestantici nominis* titulum sibi proprium facere, ac vindicare.

Firmat 3. Quod initum fuerit *tuendarum constitutionum Imperialium gratia*.

R. Quælium? An decreti *Wormatiensis* Anno 1521. An *Spirensis* Anno 1529. An *Augustani* illius (uti lamentantur) *severi, inauditi, sanguine scripti* Anno 1530. Enim vero hæc valide impugnanda asserit animosus Author. Immo addit fœdus *Schmalcaldicum* per pacificationem *Norimbergensem* Anno 1532. *Francfurtensem* Anno 1539. *Recessum Imperii Ratisbonensem* Anno 1541. *Spirensis* Anno 1544. convaluisse. Sed quomodo convaluit? An ullibi firmatum hoc fœdus, *faciens statum in Imperii Statu?* Pacem, atque concordiam, Catholicos inter & Protestantes, etiam suspensione actionum, Catholicis competentium, ad usque Concilium indulta, per citatas constitutiones firmatam legimus; armata fœdera in præjudicium sancitæ ibidem concordie indulta non legimus, ut mirari quis posset Authoris hujus calamum sat præfidentem, quo fœdus *Schmalcaldicum* ex hisce Imperii constitutionibus propugnare non dubitat, queis ipsum fœdus e diametro repugnasse, nemini non potest non esse clarum, atque perspicuum.

* Cur ergo Cæsari *Carolo*, capita fœderis postulanti, ea communicare renuerunt, & quidem *immerito*, uti judicat ipse *Covringius* cum suo Notatore *Gabelio?* Tom. 2. operum f. m. 209.

** *Carpovicius* ait: Fœdus hoc sanctissimum ab illis diffusum, ne aulicorum quorundam animos, jam sum ad bellum factis per se pronos, magis incendere velle videretur: ne Pontificiis vituperandi *Neoevangelium*, ut rumoris plenum, anam darent &c.

*** Confiliariis tamen *Wittembergicis*, *Cytræis*, *Steidanis* male jungit *Jurium* & *Nozalem* Comitem; pejus dicit, hanc esse unanimum excepto *Quetta*, pessime sibi mox quarta linea contradicit.

**** S. 66. Und damit an dem allen in Handhabing oder. *Vollziehung kein Mangel erscheine, so haben wir unseren, und des Heil. Reichs Chur- Fürsten, Fürsten, und Ständen, und herwiderum Chur- Fürsten, Fürsten, und Stände, uns in Vachen unseren alten Christlichen Glauben, und Religion be- stehend, versprochen, und zugesaget, unsere Königreich, land, und lösch, auch lösch und Gut; auch mander srenlich zu setzen.*

Firmat 4. Quod fœdus hoc in initum non sit contra Cæsarem, *qua talem* sed qua Pontificis *Vexilliferum*: unde disceptatio, inter Saxonem & Landgravi-um, orta sit: *Cæsarisne, an alio nomine sit affandus Cæsar in litteris belli Germanici denuntiatoriis* (a)? Sed

R. Si sic philosophari volupe, quæ tandem Authoritas a Subditorum motibus erit salva? Quid dicerent hi Protestantici Sophistæ, si quis, æque in Imperii leges injurius, diceret: Cæsarem solummodo, *qua Cæsarem*, obligari *Vestphalicis* placitis, non qua Pontificis Clientem, Fideique Catholicæ Advocatum?

Firmat 5. Quod fœdus illud fuerit solummodo defensivum, jure naturæ licitum. Sed

R. Fuisse defensivum *secundum dici*, non *secundum esse*, illico patuit ex eventu, bellicque denuntiatoriis litteris, Cæsari *qua tali* transmissis, ipsaque confessione Fœderatorum, de qua *Conzenius* noster ita differit (b): Verum nec me opus est, bellorum (& a priori fœderum) culpam in adversarios conferre, nec decet Novatores ipsos negare, cum confessi rei causa agenda non sit. *Ulricus Wirtembergicus* Cæsaris misericordiam implorat, atque petit, ut propter Christum sibi condonet; neque in innocentia sua præsidium ponit, sed quod Cæsaris habeat exploratam clementiam, qua soleat in supplices uti, nimirum ejus rei non unum extare documentum, & quidem ante paucos annos, editum in quosdam ex ordine Principum, qui forte non paulo majorem, quam ipse causam offensionis ei præbuerit. Legati ejus, *Sleidano* teste (c), retulere, illum profiteri culpam palam, & dolere vehementer ob admissum facinus. Venit & *Ha'am Fridericus Palatinus*, veniam petitum. Paulo post veniunt ad Cæsarem Legati *Ulmenses*, & cum supplices facti culpam agnoscerent, ac de precarentur, reconciliati fuerunt. At *Memingenses*, *Bibracenses*, *Raversburgii*, *Campodunenses*, *Isnenses* Legati, partim suo errore, partim aliorum culpa factum ajunt, quod in Cæsarem deliquerint. Quin & *Argentinenses*, & alii veniam petunt, quos Legati Cæsaris accusant *Ulmæ A. 1547.* Non ipsos modo rebellasse, verum alios etiam, ut idem facerent, impulisse, & violatis legibus, atque jure omnia conturbasse per Germaniam. Ita *Conzenius* ex ipso *Sleidano*, actisque illius ævi publicis.

§. II.

§. II.

Qualitas fœderum.

De qualitate fœderatorum.

Fœdera in-
cunda.
Cum cautelis
debitis,
illicita cum
Tyrannis,
qua talibus.

Queritur II. Quibuscum inire fœdera conducatur? quibuscum liceat?

R. I. Quibuscum conducatur, colligitur satis superque ex quæsito LX. ubi egimus de modo cudendorum fœderum, & cautelis adhiberi solitis.

R. II. Cum Tyrannis, qua talibus, hoc est, tacito vel expresso consensu Populi, potestatem summam legitime non adeptis, illicitum est contrahere fœdera. Patet: quia jure naturæ & Gentium prohibemur, injustitiæ cooperari, vel injustum Regni usurpatorem adjuvando, ut possessionem retineat; vel justum Regem impediendo, quo minus possessionem, injuste ereptam, recuperet.

Cum govern-
sibus bellum
patenter in-
justum.

R. III. Illicitum est contrahere fœdera qualiacunque cum quibuscumque, in ordine ad bellum, patenter injustum. Patet Doctorum consensu unanimi: quia malum cognitum, quale gravissimum est utique bellum injustum, nec perpetrare, nec ad illud cooperari, cuicumque potest esse permissum (d).

R. IV.

(a) *Sleidanus* Comment. c. 17.

(b) De Pace Germaniæ l. 2. de Pace vera c. 34. l. m. 823. (c) Ad A. 1546. & 47.

(d) Videatur Tit. de Treuga & Pace.

R. IV. *Illicitum est Catholico Principi contrahere fœdera qualiacunque cum infidelibus, vel quibuscunque aliis fidei Catholicae hostibus in directum & grave præjudicium nostræ Religionis, v. g. pecuniis, armis, militibus, annona, aut alio modo Infidelibus, vel A catholicis, vi fœderis, succurrendo, promittendo, aut præbendo auxilium ad bellum, quod pro dilatanda sua, & infirmanda, restringenda, vel extirpanda nostra vera Religione gerunt, aut agere intendunt contra Principes Catholicos, præsertim in offensivo, vel defensivo bello Religionis. Fluit ex priore responso: quia tale fœdus foret patenter injustum, utpote infidelitatis, aut erroris defensivum, offensivum verè Religionis.**

Illicita cum præjudicio vera Religionis.

R. V. *Illicitum est Catholico Principi inire fœdera, etiam defensiva, sive præbendo, sive petendo auxilia ab Infidelibus, vel aliis Ecclesiæ Catholicae inimicis, contra alios, maxime Catholicos, in ordine ad bellum cateroquin justum, cum certo tamen & gravi, etsi indirecto, Religionis Catholicae præjudicio conexum, v. g. In bello pro recuperandis, vel conservandis bonis temporalibus, jure sibi vel fœderato debitis, attamen cum conditionibus explicitis, quæ Religionis Catholicae sunt graviter præjudiciales; immo etsi non sint expressæ, si modo ex tali fœdere, seu bello prævideant grave damnum rei Catholicae, præjudicium, seu scandalum, certo securum. Responso veritas certa est communi Catholicorum calculo. Ratio est, quia bellum, & consequenter fœdus, quantumvis alias justum & licitum, hac tamen ratione fit injustum atque illicitum, cum Religionis Catholicae commune bonum, utpote spirituale, & a quo dependet animarum salus, semper præferendum sit bonis & commodis temporalibus, prout fatentur omnes, ** per vulgaria utriusque Juris, *** & infra fusius declarabitur.*

Qualiacunque contra quoscunque.

R. VI. *An quacunque fœdera Fidelium cum Infidelibus, seu Religionis Catholicae hostibus, contra Fideles, seu Catholicos, saltem regulariter & ordinarie loquendo, probabilius sint illicita, non est ita expeditum penes Authores. Nos curvis, hac ex parte, sua sensa relinquimus, contenti Authorum rationes in medium attulisse.*

An regulariter illicita sine fœdera fidelium cum infidelibus, aliis-que Religionis Catholicae hostibus, contra Fideles, nobis esto problema.

Pars I. satis constat ex eo, quod multi RR. Politici ejusmodi fœdera, regulariter licita, propugnant: hos inter est Hugo Grotius, Oldradus, Socinus, Albericus, Conringius, & alii, præsertim ex A catholicis. **** Contra non desunt multi Scriptores, maxime ex Orthodoxis, qui regulariter (exceptis nempe quibusdam casibus non ordinariis) saltem probabilius, ut illicita oppugnant. Inde fatetur ipse P. Reiffenstuel (2), non deesse, qui negativam acerrime defendant, docendo, absolute & semper illicitum esse cum Infidelibus, ac A catholicis inire fœdera, illosque jurare, & auxilia eorum invocare saltem contra Catholicos Principes; quia putant, nunquam fieri posse, quod fœdus cum Infidelibus ineatur, vel auxilium eis præstetur, vel petatur ab iisdem, quin vel scandalum, vel præjudicium Ecclesiæ & Religionis directe aut indirecte sequatur. Ita ille.

N 4

Autho-

* Hinc in Bulla Cœnæ §. 1. excommunicantur ipso facto omnes Fautores, & Defensores novorum dogmatum. §. 7. similiter fulminantur omnes, qui ad Saracenos, Turcas, & alios Christianorum hostes, inimicos, vel hæreticos deserunt, seu transferrunt equos, arma, ferrum, instrumenta bellica &c. nec non illos, qui, per se vel alios, de rebus statum Republicæ Christianæ concernentibus, in Christianorum perniciem, & damnum ipsos Turcas, nec non hæreticos in damnum Catholicae Religionis certiores faciunt, illisque ad id auxilium, consilium, vel favorem quomodolibet præstant &c.

** Casus Palae de Charit. tr. 6. Disp. 5. punct. 3. num. 18. & punct. 6. n. 10. Suarez Disp. 3. de Charit. sect. 4. n. 14. Sponer tr. 5. in Decal. c. 2. sect. 2. n. 108. dicens, id esse omnino certum.

Molina; Bonacina, Victor, Marchantius, Cominek, & alii, quos citat, & sequitur P. Anselm. Reiffenstuel in Jure Canon. l. 5. Decret. Tit. 7. de Hæret. n. 160. f. m. 259.

*** Bulla Cœnæ supra cit. can. quod olim. 12. & c. ad liberandum 17. de Judæis, & Saracenis. Clement. 1. §. porro. De jurejur. & l. 2. c. quæ res expectari non deb. cum concordantiis.

**** Gros. l. c. Oldrad. consil. 71. Socin. Consil. 20. Albericus in l. 1. c. unde vi. l. 3. §. de vi. Conring. Tom. 4. f. m. 970. Puffendorpius Kemmerichii enucleatus c. 17. n. 2. f. m. 295.

(a) In Jure Canon. l. 5. tit. 7. §. 4. n. 185. f. m. 262.

Authores
posterioris
sententia
hæc fœdera
illicita colli-
gunt 1. ex
Autoritate
S. Scriptu-
ræ Testa-
menti vete-
ris.

Authores posterioris sententiæ, hæc fœdera esse illicita *Probant* 1. *Autoritate S. Scripturæ*, ubi passim habetur, quod DEUS similia fœdera graviter prohibuerit, atque puniverit. Sic enim legimus 1. (a) *Non inibis cum eis* (Infidelibus Chanaanais Hevæis &c.) fœdus &c. 2. *Cave, ne unquam cum habitatoribus terra illius* (puta Chanaan) *jungas amicitias, quæ tibi sunt in ruinam* (b). Mox declaratio additur: *Ne in eas paktum cum hominibus illarum Regionum*. 3. *Percuties eas usque ad internecionem: non inibis cum eis fœdus, nec misereberis earum* (c). 4. *Asa*, Regi Judæ, contra *Baasam*, Regem Israel, in auxilium evocanti *Benadad*, Regem Syriæ infidelem, per *Naaman* Prophetam dixit DEUS (d): *Quia habuisti fiduciam in Rege Syriæ, & non in Domino DEO tuo, idcirco evasit Syriæ Regis exercitus de manu tua*. 5. Similiter *Josaphato* Regi, cum impio *Achabo* fœdus ineunti, dixit DEUS (e): *Impio prabes auxilium, & his, qui oderunt Dominum, amicitia jungeris, & idcirco iram Domini merebaris*. 6. Idem repetitur (f), cum fœdus iniisset cum *Ochozia*, Rege Israel: *quod habuisti fœdus cum Ochozia, percussit Dominus opera tua, contritaque sunt naves, nec potuerunt ire in Tharsis*. 7. Sic *Amasiam*, Regem Judæ, contra *Idumæos* pugnaturum, sumptis centum milium robustorum suppetiis ex *Israelitis* Apostatis, jubente DEO est dehortatus Propheta (g): *O Rex! ne ingrediatur tecum exercitus Israel, nec enim est Dominus cum Israel, & cunctis filiis Ephraim*. Et ut confunderet Politicorum principia, addidit: *quod si putas in robore exercitus bella consistere, superari te faciet DEUS ab hostibus, DEI quippe est & adjurare, & in fugam convertere*. &c. Paruit *Amasias* sancto consilio, abjectisque Infidelium auxiliis, spretaque jactura centum talentorum, quæ jam expenderat, cum solo fidei Populo victor contra *Idumæos* evasit. 8. Similes reprehensiones leguntur apud *Isaiam* (h), *Oscam* (i) & alibi, quibus DEUS ejusmodi fœdera reprobavit, *Judæosque ac Israelitas, ad Ægyptios pro suppetiis confugientes, severissime castigavit*.

Et novi.

In Testamento novo celebrem adstruunt duplicem locum apud *D. Paulum*, ubi commercium cum Infidelibus sic interdicit (k): *Nolite jugum ducere cum Infidelibus* (per fœdera vos consociando, consilia, auxilia, præcipue contra fideles, & in eorum perniciem communicando) *quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate? Aut quæ societas luci ad tenebras? quæ autem conventio Christi cum Belial? aut quæ pars fideli cum infideli?* Item (l): *Audet aliquis vestrum habens negotium adversus alterum, judicari apud iniquos, & non sanctos? quales utique, in causis belli, esse nequeunt veræ fidei hostes, sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit judicare inter fratrem suum? sed frater cum fratre judicio contendit, & hoc apud Infideles* (m)?

Sed replicant Authores sententiæ oppositæ 1. Ejusmodi generales textus esse potius monita, & prudentiæ Christianæ consilia, quam præcepta. Sed respondent Authores posterioris sententiæ in sensu suæ conclusionis, ubi, *regulariter loquendo*, concursit fidelium scandalum, vel Ecclesiæ præjudicium, utique contineri præcepta in illis textibus, neque sola consilia.

Replicant priores 2. Verba illa: *Nolite jugum ducere*, teste *Cornelio a Lapide* (n), tantum velle, *ut ne in iis, quæ pertinent ad Religionem, neque conjugiiis, templis, vel conviviis, aliisque commerciis, ut per se impiis, injustis, vel saltem periculosis ac scandalosis, Fideles participant: præcipue Corinthii*, quibus grave acciderat, in tanta *Christianorum* paucitate, conjugiiis, & commerciis Infidelium abstinere; e quibus non recte ducitur applicatio ad fœdera armorum, assumpta ad justam Fidelium vindictam, aliasque causas justas &c. Sed

Repo-

(a) Exodi 23. in fine. (b) Ibid.
(c) Deuteron. 7. v. 2. idem repetitur Judic. 2. v. 2. (d) 2. Paralip. c. 16. v. 7.
(e) Ibid. c. 19. v. 20. (f) Ibid. c. 20. v. 37.
(g) Ibid. c. 25. v. 7. (h) o. 30. v. 2. (i) c. 12. v. 1.
(k) 2. ad Corinth. 6. v. 14. & 15. (l) Ibid. v. 1.
(m) v. 5. (n) In hunc locum.

Reponunt posteriores, quod idem Cornelius expresse dicat in hæc verba : *Nolite jugum ducere &c.* hoc est, participationem, & commercium habere. In illa, quæ pars *Fideli &c.* quasi diceret: *nulla communicatio, nulla participatio vobis sit &c.* ergo a fortiori nulla participatio fœderis, ubi, regulariter loquendo, longe majora pericula, præjudicia &c.

Idem Authores probant assertum II. *Authoritate summorum Pontificum, Patrum, atque Doctorum.* Joannes VIII. fœdus quorundam Italia Principum, temporalis commodi ergo inquit cum Saracenis, gravissime est detestatus, *tanquam impium scelus, & societatem initam ad perditionem animarum* (a). Addit: *iterum atque iterum exhortamur, ut Christiani nominis viri Paganorum fœdera fugiant, & solum in DEUM, non in diaboli membra, quæ sunt vasa iræ, spem suam ponere discant* (b). Demum ab ipsa Fidelium communione separationem renitentibus est comminatus (c). Similes conatus legimus a Clemente VII. & VIII. Item a Pio V. insumptos, respectu Henrici IV. Francisci I. Regum Gallia (d). Sic Alexander III. sanxit: *Excommunicentur, qui cum eis* (puta *Judeis, Saracenis*) *presumpserint habitare* (e): ergo multo minus confœderari. Idem statutum est circa Christianos, Infidelium Auxiliatores (f). Similia statuit Clemens III. diserte prohibens mercimonia, consilia, vel alia subsidia, qui sunt ordinarii fœderum fructus (g); quæ omnia annis singulis confirmantur in *Bulla Cænæ*. Accedunt SS. Patres. Ita S. Chrysostomus fœdus *Josaphati* cum *Achabo* examinans, inquit: *Vides, quia nec dare potuit auxilium inimicis DEI, nec ab eis accipere: quoniam autem nec accipere oportet ab inimicis DEI, docet nos supradicta historia de Asa; quoniam nec dare, instruit nos hæc historia de Josaphat &c.* (h). S. Gregorius Nazianzenus similia scripsit Cæsari, vi fœderis, libertatem Autonomicam illius temporis hæreticis indulgenti (i). Similia S. Gregorius Theodovico, & Theodeberto Regibus Francorum (k), & sic de aliis. Accedunt Authores plurimi, quos inter clarissimus P. Franc. Schmier, Laymannus, Suarez, Palao, Bonacina, Majorus, Besoldus, Pignatelli, aliique supra allati, quos allegat & sequitur P. Reiffenstuel, cum communissima, ut ait, ac certa aliorum (l).

Authoritate
item Sum-
morum
Pontificum,
Patrum, at-
que Docto-
rum.

Idem Authores probant assertum III. *Ex Historia, & ab effectu pessimo ejusmodi fœdera plerumque consequi solito.* De *Ochozia, Josaphato, Asa, Amasia* testatur Sacra historia. Hæc ipsa de *Juda Machabeo* memorat, quod vix fœdus contraxerit cum Romanis, eo ipso anno, & propemodum mense ceciderit cum Fratribus, erectamque a se Rempublicam hoc fœdere ad ultimum interitum disposuerit. Idem fatum expertus est *Jonathas, Juda* frater, eo ipso tempore, quo renovarat hoc fœdus. Sic *Eudoxiam Augustam*; sic *Bonifacium Comitem Wandalorum, Arianorum* contracto fœdere, mox periisse misere legimus (m). *Palæologi, Imperatores Græci* in Oriente, inter se se discordes, facto cum *Turcis* fœdere, infinita damna intulere rei Catholicæ, totumque Orientale Imperium pessumdederunt. De *Francisco I. Gallia Rege* multa scribunt ipsimet Authores Galli, *Guifus Cardinalis, Franciscus Balearius* (n), *Episcopus Metensis*, & alii, quæ alibi lecta, quam hic commemorata malumus. Exempla plura non addimus, quia in Historicis passim obvia, & præ cæteris legenda apud *Jacobum Pignatellum* (o).

Ex Histo-
ria, & effe-
ctibus in-
faustis.

Idem

(a) Epist. 35. 46. C. *Ossati*. Vid. C. *Baron.* ad A. *Chri.* 887.
(b) Epist. 38. (c) Epist. 40. & 192. (d) Apud P. *Reiffenst.* l. c.
(e) C. *Judei* 2. de *Judeis & Saracenis*. (f) Cap. seq. 6. d. t.
(g) Cap. *significavit* 11. & c. *quod olim* 12. d. t. (h) *Homil.* 1. in *Mattb.*
(i) *Orat.* 46. (k) L. 7. Epist. 10. (l) L. c. 6. m. 162. n. 188.
(m) *Paulus* Diacon. L. 4. *Hist. Miscell. Procop.* l. 1. de bell. *Vandal.*
(n) In *Commentar. Rer. Gallicar.* l. 22. n. 3.
(o) *Tom.* 9. *Consult.* 185. per totum, maxime a n. 152. usque ad 78.

Immo & va-
sione.
Præjudicio
Religionis
regulariter
sequens.

Iidem Authores probant assertum IV. ratione. Dato, quod ejusmodi fœ-
dus cæteroque justum in causa, modoque saltem explicito, utpote exclu-
dente conditiones, Religioni Catholicæ derogatorias; imo justum etiam mo-
do implicito, seu excludente prævisionem moraliter certam, secuturi inde
gravis præjudicii vel scandali, respectu Orthodoxorum: Dato, inquit, ni-
hiloscilicet *per se*, & *ordinarie* ejusmodi præjudicium seu scandalum grave di-
recte vel indirecte sequitur: ergo ejusmodi fœdera, *per se* & *absolute loquendo*,
probabiliter sunt Orthodoxis illicita.

Consequentiam fundant in *jure Divino*, atque *humano*, uti constare vo-
lunt ex dictis; immo *respectu Infidelium* etiam in *jure Naturæ*, ut advertit
Clariss. P. Schmier (a): nam etsi distinctio, Fideles inter ac Infideles, fluat
ex Jure Divino, prout notat *Angelicus* (b), quo ad *mysteria* scilicet a DEO
revelata, tamen quo ad *principia*, lumine *Naturæ* cognita, fundatur quoque
in *jure Naturæ*: ipsa natura discrimen distans inter veros DEI cultores,
atque Atheos, vel Idololatrias, quatenus uni tantum DEO, quo ad cultum,
venerationem, ac Religionem, suffragatur: ergo, quidquid veros DEI unius
cultui & Religioni adversatur, adversatur *Naturæ*, adeoque effectus, ex
fœdere cum Infidelibus morali certitudine fluentes, adeo turpiter inficere,
ac afficere asserunt ejusmodi fœdus, ut ab ipsamet *Natura* reprobetur (c).
Hinc *Fulco Rhemensis* Archi-Episcopus sic quondam *Carolus simplicem*, cu-
jus posteritas Regno postmodum excidit, allocutus fertur: *Quis non expa-
vescat, vos Inimicorum DEI amicitiam velle, ac in cladem Christiani nominis
pagana arma, & fœdera suscipere detestanda: nihil enim distat, utrum se quis
Paganis societ, an abnegato DEO Idola colat* (d).

Cum natura
fœderis &
Infidelium,
ac Acathe-
licorum Ge-
nium in id,
per se lo-
quendo,
tendat.

*Ant. Probat 1. Ex ipsa natura fœderis, ac Infidelium, aliorumque Ecclesiæ
hostium genio atque ingenio.* Fœdera Fidelium cum Infidelibus, cæterisque
veræ fidei inimicis contra Fideles seu Catholicos, eo *sine* utique contrahun-
tur, ut obtrito aut oppugnato hoste fideli ipse aut ejus *Provincia* victorum
potestati subdantur: ergo Infideles, alique Orthodoxiæ hostes, ex innata
erga Catholicos, vel potius Religionem Catholicam aversione, aut radica-
to, & prorsus implacabili odio, nil intermittent, quo minus *directe*, vel
saltem *indirecte*, ubi minime prævidetur, Religioni veræ præjudicent, suas
sectas promoveant, ac dilatent, seque augeant, atque potentiores efficiant:
immo nil intermittent, quo minus Religioni Catholicæ noceant, veram fide-
dem, templa, sacra vasa profanando, cultum Divinum supprimendo, fide-
les in servitutem abripiendo, & ad veram fidem deferendam *directe* vel sal-
tem *indirecte* cogendo.

Ubi vestis est
experientia.

Ant. Trobant 2. Tam recenti quam multiplici experientia, qua nimis quam
certo constare affirmant, quod fere nullum fœdus Catholicorum Principum
cum Infidelibus, aliisque Ecclesiæ Catholicæ hostibus, in initum fuerit, nec
auxilium eorum invocatum, vel eisdem præstitum, saltem contra Catholi-
cos Principes fuerit, absque gravi aliquo Ecclesiæ, ac Religionis veræ
damno, atque præjudicio. Exempla hanc in rem plura assert memoratus su-
pra *Jacobus Pignatelli* (e), quæ Lectorum considerationi relinquimus. His
non obstantibus

Licita ta-
men fœdera
cum Infide-
libus, &
Ecclesiæ bo-
nibus in il-
lis casibus,
in quibus
bellum ap-
te solum,
& omni Re-
ligionis ve-
re præjudi-
cio est præ-
cautum.

R. VII. Satis convenit inter *Authores*, licitum esse inire fœdera *Catholicæ
Principi cum Infidelibus, seu hostibus Ecclesiæ, in bello aperte justo, & cum
moralis certitudine seclusi omnis periculi, scandali, præjudicii, vel damni, in
Religionem Catholicam emerguri.* Ejusmodi Casus E. g. forent 1. Si fœdera ef-
sent

(a) J. P. L. 4. c. 3. sect. 2. §. 2. n. 94.

(b) Secunda secunda. Q. 10.

(c) Ziegler de jure Majest. l. 2. c. 38. §. 6.

(d) Frodo L. 4. Histor. Rhemens. c. 6. apud Grotium l. 2. c. 15. §. 11. n. 3.

(e) Tom. 9. consultat. 185.

sent mere commercialia, quo sensu non tam *fœdera*, quam *conventiones* dici debent. * 2. Si contra alios Infideles, vel A catholicos iusto bello coercendos. ** 3. Si etiam forent contra Catholicos, modo circumstantiæ, rebus fidei derogatoriæ, certo exclusæ forent. *** 4. Si adessent conditiones Ecclesiæ utiles. **** 5. Si ad avertendum majus Ecclesiæ, vel Religionis Catholiciæ malum id foret necessarium. *****

P. *Affertum*. Fœdera cum Infidelibus, aliisque Ecclesiæ hostibus inita, sunt conventiones *per se*, & ex sua natura non illicitæ, sed tantum ratione periculi, præjudicii, damni, vel scandali *plerumque* connexi, & in Ecclesiâ, Religionemque Catholicam redundanti: ergo si ista *moraliter certo* absint, vitiosa non fient præcise per Infideles, aliosve A catholicos, utpote qui eorum jurium, quæ fluunt ex lege naturæ, vel gentium, neutiquam sunt incapaces.

Quia in istis modis fœdera non ex sua natura, sed regulariter propter connexionem periculum sunt illicita.

Ant. Videtur declarari in casu aggressoris injusti vel quo ad bona, vel quo ad vitam, quem Catholicus, etiam invocato Infideli, vel A catholico, potest repellere: ergo a pari; *siquidem absit grave Ecclesiæ scandalum, damnum vel præjudicium.*

Confirmatur 1. Sic in Testamento veteri legimus, quod Abraham fœdus percussit cum *Aner & Escol* Gentilibus (a); *Salomon* cum *Hiram* Ethnico his verbis: *Dedit quoque Dominus sapientiam Salomoni, sicut locutus est ei, & erat pax inter Hiram & Salomonem, & percusserunt ambo fœdus* (b).

Uti exemplo esse potest fœdus Abrahami cum Regulis infidelibus,

Confirmatur 2. Insigni loco *Tertulliani*, qui ita disserit: *quamvis intra Israellem erat sacramentum, merito in solos fratres misericordiam mandabat: at ubi Christo Gentes dedit hereditatem, & possessionem terminos terræ, & cepit expugni, quod dictum est Osee: Non Populus meus populus meus, & non misericordiam consecuta, misericordiam consecuta, Natio scilicet. Exinde, Christus in omnes legem fraternæ benignitatis extendit, neminem excludens in miseratione, sicut in vocatione.*

S. III.

Si 2:

De utriusque partis dubiis.

Queritur III. *Quidnam contra prioris quesiti resolutiones replicare Adversarii solcant?*

Oppo-

Replica adversarium.

* Unde C. *Offatus* Pontifici improbanti, quod Rex *Gallia* Legatos *Hollandicos* suscepisset, respondisse fertur: *Et tu sancte Pater Legatos Persie suscepisti, innuens quædam adiphota esse, quæ non statum Religionis, sed viciniam concernunt. Felzbof. l. c. f. m. 237.*

** P. *Reiffenst.* l. 2. n. 214. f. m. 266. ait, *Sturmium* l. de administr. belli *Turcici* p. 3. suadere *Cæsari* Catholico, ut perpetuum fœdus habeat cum *Mosco*, & *Persarum* Rege contra *Solymanum*. Sic P. *Englde Treuga & Pæco* testatur ex communi DD. licere Principi Catholico invocare pro auxilio Infideles vel A catholicos, contra alios Infideles, vel A catholicos, puta, si id fiat sine præjudicio Ecclesiæ, & sufficienter præcaveatur scandalis, quæ conditio semper subintelligitur.

*** P. *Reiffenst.* l. c. n. 171. f. m. 260. exemplum offert: siquis A catholicos contra alium Catholicum Principem, injuste illos agredientem, præcise juvaret ad hoc, ut ab injusta aggressionem defensi in suis per publicam & validam pacem sibi acquisitis bonis manuteneantur, non vero, ut nova A catholicis, cum Religionis præjudicio, acquirant. Idem n. 216. Si Princeps Catholicus in bello iusto A catholicorum copias ex fœdere acciperet in modica vel tali quantitate, ut suo exercitu, notabiliter eas excedente, disciplinam exacte servare, ac præcavere posset, ne quod præjudicium, damnum, scandalum, temporum, aliorumque locorum sacrorum &c. injustas itidem spoliaciones, aliisque violentias in Ecclesiam Catholicam proveniret: sed hic casus foret sat extraordinarius.

**** Idem a n. 211. exemplum adducit, Si Rex *Gallia* in bello iusto juvaret *Anglos* contra *Hollandos*, ea conditione, ut *Angli* in *Hibernia* iterum admittant Sacerdotes Catholicos, iisque has vel illas Ecclesias restituant.

***** v. g. Si quis Monarcha integrum regnum cedere cogeretur A catholicis, quia viribus destitutus, nisi in aliqua Urbe, vel Regione Religionis A catholicæ exercitium indulgeret &c.

(a) *Genes.* 14. v. 13.

(b) 3. *Reg.* 5. v. 12.

*Auctoritas
S. Scriptu-
ra non tan-
tum damna
sædera Fi-
delium cum
Infidelibus
contra Fi-
deles,*

Opponent I. Plures textus, ac rationes, supra adductæ, tantummodo pugnant contra Infideles, hoc est, Paganos, Turcas, Saracenos, aliosque Christiani nominis juratos hostes, non contra Christianos, etsi Catholici nominis inimicos, Romanæque Ecclesiæ ofores: ergo illos male conjunximus.

Confirmatur. Saltem Imperii Protestantes, etsi nec ipsi Catholici nominis sint amici, his Ecclesiæ hostibus, seu Hæreticis (quales infamari in Imperio per specialia pacta publica non debent) sunt accensendi: ergo fuissent merito excipiendi.

*Sed ob ra-
tionis pari-
tatem cum
quibuscun-
que Ecclesiæ
hostibus.*

R. N. A. vel D. Plures textus tantummodo pugnant contra Infideles explicitè, sic tamen, ut contra alios Religionis Catholicæ hostes, etsi nomine Christianos, simul pugnent implicitè. C. A. Sic ut contra alios Religionis Catholicæ hostes non simul pugnent implicitè. N. A. & C. Implicitè contra omnes & singulos pugnant, quatenus, ob identitatem rationis adductæ, ad omnes extendi legitime possunt, ac etiam debent. Immo Angelicus, Chrysostomus, Ambrosius, & Augustinus * veræ Catholicæ fidei hostes, etsi in Christum credant, & eatenus Christianos se nominent (quales sunt utique omnes alieni a fide Catholica) suo modo perniciosiores esse affirmant ipsis Paganis. Rationem assignant 1. quod partim ex destinata malitia veram Religionem oppugnent; Pagani utcumque ex ignorantia: partim quod ex pessimis plerumque causis, malitia scilicet, odio, vindicta, libidine &c. errores inducant; cum e contra Paganismus e minus culpabili quadam cæcitate videatur provenire. Rationem assignant 2. Quod ordinariè, ex eorum conversatione, quæ Christiani nominis similitudine minus horrida, ac ad fallendum, sub specie veritatis, est magis accommoda, longe majus scandalum ac perversionis periculum enasci amet, quam e societate Gentilium, quorum vel nomine, ne dicam aperte scelesto dogmate cohortescimus. Rem istam plurium sæculorum experientia, etiam Germaniæ nostræ haud incognita, sat hucusque palpabilem reddidit: hinc illæ prohibitiones in Jure Divino, Canonico, & Civili, hinc illæ SS. Patrum exhortationes, Pontificum comminationes, præsertim in Bulla Cœnæ, ubi de Infidelibus, ac Hæreticis pariformiter esse dispositum novimus (a). Id tamen cum D. Wolleren facile quis indulgebit, prohibitiones ejusmodi, primario & principaliter, tangere fœdera Fidelium cum Infidelibus, quibus annexa plerumque Fidelium abductio in servitutem, aliaque, quæ magis funestos effectus secum trahere consueverunt.

*Quales an
haberi debe-
ant Protes-
tantes Im-
perii, de-
pendet a sa-
ctis.*

Ad Confirmat. R. de Protestantibus, in Imperium admittis, haud est necesse ad scopum propositum, ut quidpiam peculiariter definiamus. Assertum procedit in genere de Infidelibus, ac Ecclesiæ Catholicæ hostibus, e quorum fœdere directum, vel indirectum scandalum, præjudicium, vel detrimentum grave redundare solet in Religionem Catholicam. Quod si tales sese probarent Imperii Protestantes sicuti ipsimet, ipso facto, sese hostes Ecclesiæ facerent; ita Catholicorum quoque fœdere indignos se demonstrarent: secus si agant, sicuti ipso facto ab Ecclesiæ hostibus se distinguunt; ita ab asserto se eximunt, id quod ad asserti, saltem prout supra positum est, veritatem satis.

*Et licet si-
milia sa-
ta non sem-
per reprobes
positive sa-
ctæ Textus;*

Opponent II. In sacris Paginis occurrit etiam fœdera Fidelium cum Infidelibus, contra Fideles inita, absque ulla improbationis nota apposita: ergo ex sacris paginis nil efficaciter probatur. Colligitur ex fœdere Achazî Re-
gis

* Angelicus 2. 2. Q. 10. art. 6. S. Chrysostomus ait c. 2. in Matth. Hæreticos Gentilibus peiores esse, nemo dubitat: Gentiles enim per ignorantiam blasphemant: Hæretici autem scientes laniant veritatem. S. Augustinus l. 21. c. 25. de Civit. DEI. Est & a sana fide devium, Hæreticorum, qui a Catholica Ecclesia (in quam saltem per Baptismum intraverunt) exiunt, meliorem esse causam, quam Paganorum, qui nunquam fuerunt Catholici, cum peior utique sit desertor fidei, & ex desertore oppugnantor ejus effectus, quam ille, qui non deseruit, quod nunquam tenuit. S. Ambrosius l. 3. de fide disertè ait: Hæreticos esse detestabiliores ipsis Judeis, qui carnem Christi crucifixerunt.
(a) Videri potest P. Reiffenstuel l. 5. Decretal. tit. 7. §. 4. n. 142. Item n. 159.

gis *Juda*, in auxilium vocantis Regem *Assyriorum Teglat-Phalassar* contra Regem *Syriae & Israel* (a). Item ex fœdere *Davidis*, a *Saule* ad *Achim* Regem *Philistæorum* transeuntis (b).

¶ D. Occurrunt absque nota reprobationis *positiva*. C. A. Etiam absque nota reprobationis *negativa*. N. A. & C. Reprobatio *negativa* colligitur satis ex eo, quod non probentur, & in aliis similibus fœderum exemplis, *positive* improbat, reprobentur. Immo etiam fœdus *Achazi* non obscure rejectum dignoscitur ex ipso loco citato, ubi legimus (c): *Non fecit (Achaz) quod erat placitum in conspectu Domini DEI sui &c. Davidis* transitum quod spectat, hic in asyli potius querendi, quam fœderis contra *Saulem* jungendi causa, factus esse, colligitur ex illis *Davidis* verbis: (d) *Nonne melius est, ut fugiam, & salver in terra Philistinorum, ut desperet Saul, cessetque me querere in cunctis finibus Israel: ergo fugiam manus ejus*. Neque pugnavit contra *Judaos*, sed simulando ejusmodi pugnam, persecutus est alios infideles, nempe *Amalecitas*, (e) ut merito se reddiderit suspectum *Philistæis*, nec ad prælium contra *Saulem* admissus sit. (f)

Reprobat
tamen nega-
tivo.

Opponunt III. *Authoritas*, e sacris paginis adducta, probat nimium: *Neque nimium probat*, quod nullum prorsus quacunque in re fœdus, nulla communio, pacificatio nulla, nulla tractatio etiam circa commercia, & ad utilitatem publicam ordinata iniri possit cum Infidelibus, vel Ecclesiæ hostibus: sed hoc est nimium, quia contra communem sensum DD. praximque Principibus Catholicis suetam; immo contra ipsa S. Scripturæ exempla, ubi *Abrahamum* cum *Anere*, *Salomonem* cum *Hiramo*, circa commercia, & ligna cedrina, aliaque iniisse fœdera legimus: ergo &c.

Neque ni-
mum pro-
bat S. Scri-
ptura.

¶ N. A. Ad *Prob. N. vel D. Maj.* Probant, quod nullum omnino fœdus, qualecunque demum, iniri possit cum septem gentibus *Chanaam*, specialiter ad exterminium, DEI sententia, destinatis. C. *Maj.* Quod nullum omnino fœdus, etiam commercii, vel pro utilitate publica, absque detrimento tamen fidei, iniri possit cum Infidelibus. N. *Maj. Min. & fœdus*. C. Illud de *Ammonitis*, & *Moabitis*: (g) *Non facies cum eis pacem, nec queras ex eis bona cunctis diebus vitæ tuæ*, fuit speciale; nam mox additur de *Ægyptiis*; (h) *Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus est, nec Ægyptium, quia advena fuisti in terra ejus*.

Septem gen-
tium respectu
Chanaam. r-
rum univers-
saliter re-
probat omnia
fœdus.

Opponunt IV. Ex allatis Scripturæ exemplis, ac testimoniis, insuper sequitur, quod etiam fœdera Fidelium cum Infidelibus quibuscunque, etsi contra ipsos Infideles inita, forent illicita: hoc rursus est nimium: ergo &c. *Maj.* tenet: nam omne fœdus prohibetur in genere; & *Josaphato* exprobratur fœdus cum *Ochozia*, etsi commercii tantum: Item fœdus cum *Achabo*, etsi contra *Ramoth-Galaaditas*; item *Asæ* fœdus cum *Syro*, etsi contra *Baasan* Regem *Israel* Idololatram.

Non autem
omne, contra
quoscunque
etiam Infi-
deles,

P. etiam *Min.* quod hoc sic nimium. Nam, 1. sic reprobum fuisset etiam fœdus *Abrahami* cum *Escol*, & *Aner*, *Amorrhæis* Infidelibus, contra *Assyrios* Dynastas, ut vult cum *Josepho Abulensis* (i). 2. Reprobum fuisset fœdus

(a) 4. Reg. 16. 7. & seq.

(b) 1. Reg. 27. & 28.

(c) l. cit. v. 13.

(d) l. c. v. 1.

(e) l. c. v. 7.

(f) l. c. c. 29. v. 9. & seq.

(g) Deuteron. 23. v. 6.

(h) Ibid. v. 7.

(i) In hunc locum Genes. 14. v. 13.

das *Machabæorum* cum Romanis. 3. D. Gregorii, & Leonis I. quod ille, efflagitante necessitate, iniit cum Longobardis; hic cum Hunnis (a). 4. Neque satis teneret illud D. Pauli consilium: (b) *si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus pacem habentes.*

idque semper, & pro omni casu.

R. D. Maj. sequitur, quod etiam fœdera fidelium cum Infidelibus quibuscunque, etsi contra ipsos Infideles inita, forent illicita semper in & pro omni casu. N. Maj. forent illicita sæpe, utpote circumstantiis vitiantibus sæpe conjuncta. C. Maj. & D. Min. hoc rursus est nimium, si forent illicita semper, & pro omni casu. Tr. Min. si quandoque, N. Min. & C. Circumstantiæ, ejusmodi fœdera non raro vitiantes, sunt 1. Populi vel Principis vitia, ob quæ specialiter est DEO exosus, ut *Ochozias* Rex Israel. 2. Nimia in tali fœdere fiducia neglecto DEO, uti factum ab *Asa*; nam comminatio DEI expresse tendit in diffidentiam: *Quod habuisti fiduciam in Rege Syria, & non in DEO tuo &c.* 3. Scandalum ob legem prohibentem omne commercium cum Idololatriis. 4. Ecclesiæ præjudicium vel detrimentum, uti factum in *Achabo*. 5. Perversionis periculum, quod in Gente *Judaica*, experientia teste, erat præsentissimum.

Ad Prob. Min. R. Fœdus *Abrahami* cum *Aner*, *Ejcol* fuerat licitum, quia non tam erat contra Infideles, quam pro fidei *Loth* contra aggressores injustos, & quidem cum emolumento veræ Religionis; siquidem testis est *Dionysius Carthusianus* (c) quod *Abraham*, ex quo inter Infideles demorabatur, potuerit in licitis & honestis cum illis contrahere fœdus, præsertim quatenus hac occasione eos traheret ad cultum unius DEI, qui casus, sicuti est extraordinarius, ita censetur merito exceptus.

Ad 2. *Machabæorum* fœdus cum Romanis relatum, probatum non legimus in Scriptura; immo ingratum DEO monstrarunt subita pacifcentium fata; perniciosum quoque Reipublicæ fuisse, demonstravit eventus, ut supra jam diximus.

Ad 3. D. Gregorii, Leonis &c. non tam fuere fœdera, quam tutelaria pacta ad avertenda majora Fidelium mala, facta testæ & Ecclesiæ bona &c. conservanda.

Ad 4. Aliud est habere pacem, si fieri potest, cum Infidelibus, aliisque Ecclesiæ hostibus in veræ Religionis commodum; aliud est, inire fœdera cum Infidelibus, maxime contra Fideles, cum periculo vel præjudicio Ecclesiæ, de quo casu memoratorum Authorum procedit conclusio.

Est fœdera fidelium cum infidelibus Israëlis tantum per accidens, ob Idolomaniam periculum, fuisse prohibita.

Opponunt V. Fœdera, cum Infidelibus inita, de quibus supra, non absolute in se, sed tantum per accidens, a DEO sunt reprobata, scilicet quo ad modum, animum, circumstantias &c. & præcipue ob perversionis periculum, *Judaorum* indole ad Idolomaniam adeo proclivi, ut etiam confringi serpens æneus, imaginetque omnes prohiberi debuerint, ne ad cultum Idololatricum prolaberentur: ergo apud Christianos sunt licita. C. P. Apud Christianos hæ circumstantiæ cessant; siquidem Fidelium fœdera cum Infidelibus, vel Ecclesiæ hostibus, plerumque fiunt ex necessitate temporum, locorumque occasione, sine perversionis ullo periculo, scandalo, seu Ecclesiæ præjudicio: ergo &c.

Hæc tamen ratio non cessaret penes Christianos maxime in fœderibus cum Heterodoxis.

R. Hæc replica tangit Authores, supra allatos in asserto 6. qui Tr. A. N. C. Nam ajunt, quod sicuti in veteri Testamento DEUS per Prophetas clamaverit: *Non inibis cum eis fœdus &c.* ita in novo moneat per Apostolum Gentium: *Nolite jugum ducere cum Infidelibus &c.* Ad P. D. A. Apud Christianos hæ circumstantiæ cessant præcipue circa fœdera cum heterodoxis, ordinarie & regulariter loquendo. N. A. Cessant & cessare possunt quandoque, Tr. A. & N.

(a) Joan. Sprengerus in Syntag. Juris Publ. Q. 2. f. m. 129.

(b) Acta Apostol. c. 22.

(c) In Genesis c. 14. v. 13.

N. C. & suppositum, quod loquantur de casibus, in quibus periculis & præjudiciis satis præcautum est. Unde Authores illi non quærunt: *An fidelis fœderatus Infideli, excusari per circumstantias possit?* sed indagant in genere, seu in thesi: *an regulariter loquendo, sint licita Fidelium fœdera cum Infidelibus, maxime contra Fideles?* Nos, uti supra diximus, hac ex parte iudicium nostrum non interponimus.

Opponunt VI. Dato, quod *regulariter loquendo*, sequatur aliquod scandalum, vel præjudicium veræ Religionis &c. id tamen Princeps Catholicus non intendit, nec vult; immo detestatur: ergo fœdus illicitum, & in vitium ei verti nequit. *A. patet*: siquidem status a Religione; Respublica ab Ecclesia Politicis quam maxime est distincta: sic per ejusmodi fœdera Princeps intendit *Regionem*, non *Religionem*, neque suppetias fert *Infidelitati* aut *errori fœderato*, sed *Statui*, non *adversus Ecclesiam*, sed *Rempublicam*: ergo præjudicia Religionis non Principi, temporalem scopum intuenti, sed Ecclesie hostibus in vitium verti debent.

Et si Princeps Catholicus non intendat præjudicia Religionis directe,

Respondent iidem Authores. D. A. Princeps Catholicus ejusmodi Religionis detrimenta nec intendit *directe, explicite, & positive*. Tr. A. Nec intendit, nec vult *indirecte, implicite, ac interpretative*. N. A. & C. Dicunt: *Transseat*: nam etsi Princeps *directe, positive, & explicite* pro fœderis scopo intendat *emolumentum sui status*, non vero *detrimenta Religionis*, quæ potius averfatur, nihilominus, quia hæc sunt illius pedissequa, *regulariter loquendo*, nil obstante illa mentis præcisione, vel etiam expressa voluntatis declaratione, qua emolumenta status a damnis Ecclesie separat, hæc & illa *directe* illum operari affirmant, ut adeo utrorumque Author non immerito haberi possit. Ita venator (inquiunt) qui feram *directe* intendit, non damnum coloni, cujus tamen segetes proterit canibus suis; immo etsi hoc averfetur, nihilofecius damni censetur Author. Inde juxta Patronos hujus sententia, etsi ejusmodi intentio animum Principis excuset *ab odio Religionis*, quod Ecclesie hostibus proprium; non tamen conscientiam liberat a peccato, cujus reum se facit, etsi *indirecte* solummodo Catholicæ noceat Religioni: atqui ex Doctoris *Angelici* (a), & horum Theologorum mente, hoc ipso, quod Princeps connexionem hanc boni politici cum detrimento Ecclesie videat, certoque prævideat, se prohibere non posse, quin similia consecutura sint Ecclesie mala, si Infideles, aliosque Ecclesie obtrectatores impleret, fœdereque qualicumque sibi associet, opemque promittat, hæc omnia *indirecte* vult, adeoque horum omnium reum esse censent, uti ex iisdem Theologis, variiſque exemplis declarat memoratus supra *Pignatellius* (b).

Intendit tamen regulariter loquendo indirecte juxta allegatos supra Authores.

Opponunt VII. Princeps nec *indirecte* intendit ejusmodi mala Religionis, quia nec *per se, nec semper*, seu *ordinarie* connexa cum simili fœdere, sed tantum *per accidens* sequuntur, & *casu*: ergo Princeps nec *indirecte* reus agi potest. C. fundata est in Doctore *Angelico*, & unanimi Theologorum. *Aliquando*, inquit, *accidens alicujus effectus conjungitur rei, ut in paucioribus, & raro: & tunc agens dum intendit effectum, per se, non oportet, quod aliquando intendat effectum per accidens; aliquando vero hujusmodi accidens concomitatur effectum principaliter, intentum semper, vel ut in pluribus; & tunc accidens non separatur ab intentione agentis. Si ergo bono, quod voluntas intendit, adjungitur aliquod malum, ut in paucioribus, potest excusari a peccato, sicuti si aliquis incidens lignum in sylva, per quam raro transit homo, projiciens lignum, interficiat hominem. Sed si semper, vel ut in pluribus adjungatur malum bono, quod per se intendit, non excusatur a peccato, licet illud malum non per se intendat* (c).

Est non indirecte physico.

Respon-

(a) 2. 2. Q. 10. art. 5. & Q. 73. art. 8.
 (b) Tom. 9. Consultat. 85. n. 119. usque ad 136.
 (c) Q. 1. art. 3. ad 15.

*Saltem indirec-
te, mora-
liter, ac in-
terpretative.*

*Respondent iidem. N. A. Cujus suppositum in probatione 4. jam impu-
gnarunt. Vel D. A. Princeps ejusmodi mala nec intendit indirecte, physice, seu
ratione connaturalis cujusdam connexionis inter fœdus, & detrimenta Ecclesiæ.
C. A. Nec intendit indirecte, moraliter, ac interpretative, seu quatenus certo
prævidet, vel prævidere potest ac debet, nec tamen præcavet, sic ut in aspi-
ratione hominum illi fiant vere imputabilia. N. A. & C. Sicuti venator
(inquiunt) feram trajecturus, animadverso periculo, ne simul viatorem
trajiciat, si nihilominus exoneret sclopetum, eumque trajiciat, etsi expres-
se nolit hominis necem, moraliter est Author necis. Sicuti Navarchus præ-
videns se deserente clavum, navim perituram, si tamen deserat, author nau-
fragii reputatur; ita in casu præsentis, in quo prævisionis defectum difficul-
ter obtendi posse affirmant, ordinaria experientia sat luculenter patente, ut
prævideri saltem facile potuisset, ac debuisset. Hinc alio loco Doctor An-
gelicus: (a) *Eventus sequens aut est præcogitatus, aut non? si est præcogita-
tus, manifestum est, quod addit ad bonitatem vel malitiam: Cum enim aliquis
cogitans, quod ex opere suo multa mala possunt sequi, nec propter hoc dimit-
tit, ex hoc apparet voluntas ejus magis inordinata. Si autem eventus sequens
non sit præcogitatus, tunc distinguendum est: quia si per se sequitur ex tali
actû, & ut in pluribus, secundum hoc eventus sequens addit ad bonitatem,
vel malitiam actûs. Manifestum est enim, meliorem actum esse, ex quo pos-
sunt plura bona sequi; & pejorem, ex quo nata sunt plura mala sequi. Si
vero per accidens, & ut in paucioribus, tunc eventus sequens non addit ad
bonitatem vel malitiam actûs: non enim datur judicium de re aliqua secundum
illud, quod est per accidens, sed solum secundum illud, quod est per se.**

*Et quidem
imputabili-
ter.*

*Opponunt iidem VII. Ejusmodi præjudicia Religionis nec interpretative,
seu indirecte moraliter sunt imputabilia Catholico Principi. P. Ejusmodi
præjudicia, etsi forsitan prævisa, non sunt tamen certo prævisa, nec etiam
prævidenda imputabiliter, respectu talis fœderis: Nam ejusmodi præjudicia
neque per se, seu naturali quadam consecutione fluunt e fœdere, neque et-
iam connexionè, aut influxu morali; siquidem ex sola libera aliene volunta-
tis malitia promanant, sic ut Catholicus Princeps ea mere merissime per-
mittat, immo reprobet, etsi justas ob causas impedire haud teneatur. Jam
sic. Nemo, ex communi Theologorum, tenetur ab actione per se licita, &
consequenter a fœdere per se licito abstinere propter mala, quæ inde aliene
voluntate consequuntur, quando justam aliquam causam habet illud faciendi:
atqui talis Princeps justam habet causam sanciendo fœderis cum Infidelibus,
vel Ecclesiæ hostibus per se liciti: ergo non tenetur abstinere propter mala,
non nisi aliene voluntate inde consecutura. Maj. tenet a similibus casuum re-
cepta inductione. Sic qui necessitate pressus, a sceneratore usuram petit,
usurariæ iniquitatis non fit reus. Sic mulier moderato cultu ex causa pro-
diens, non fit moraliter impudicæ voluntatis causa, qua sese ab alio appetendum
prævidet. Sic Respublica non tenetur cædis innocentum, quostyranno, alio-
quin exitium sibi minitanti, exponit, licet prævideat, eos injuste ad necem
esse rapiendos. Sic bellum publicum, ex causa defensionis, ab omnibus li-
citur esse reputatur, etiam cum prævisa plurium occisione, & damno in-
nocentibus inferendo, & sic de aliis.*

*Min. P. Afferendo aliquas causas quam maxime naturales: siquidem nihil
magis naturale, & Principi, tanquam Reipublicæ Capiti, magis obligato-
rium, quam e. g. procurare incolumitatem, securitatem, ac incrementa pro-
prij status; impedire, ac refringere alieni status emolumenta, vires, atque cre-
scentem potentiam, & si quæ alia parerga suppeditat politica supellex.*

*Saltem lo-
quendo re-
gulariter.*

*Respondent Patroni rigidioris sententiæ. N. A. quod nempe ejusmodi præjudicia
Religionis nec indirecte sint imputabilia, saltem loquendo regulariter, qua limi-
tatio-*

(A) l. 2. Q. 29. art. 5.

tatione suam posuere conclusionem. Unde colligi, ajunt, fallaciam triplicem subjunctæ probationis. Nam 1. *per se* videntur illis fluere ejusmodi mala ex tali fœdere, quia *ordinarie* fluunt teste experientia: atqui teste *Angelico per se* censetur sequi, si ut in pluribus adjungitur malum bono *per se* intento: nec excusatur a peccato, licet malum illud *per se* non intendat. 2. Ajunt, Illa mala manere *moraliter* seu *interpretative* imputabilia Principi Orthodoxo, eo quod prævideantur *regulariter* sequi, ex aliena quidem malitia, sed tamen in *præjudicium* tertii, *jure inviti*, puta Orthodoxæ Ecclesiæ, cujus bonum omnibus aliis privatis & temporalibus præferendum, & cujus malum præ cæteris omnibus impediendum. Unde 3. Negant, ejusmodi causas boni mere politici esse in ejusmodi circumstantiis *justas*: siquidem apud Orthodoxos contestata est veritas, *bona omnia Religionis, veræque Ecclesiæ esse subordinanda*. Inde S. *Augustinus*: *omnis usus rerum temporalium refertur ad fructum terrænæ pacis in civitate terrena*, hoc est in Regno temporali: *in cælesti autem civitate*, hoc est, in Ecclesiâ, ubi terrænæ Civitatis mixta est, *ad fructum pacis æternæ* (a). Idem alibi, *pertinet*, inquit, *ad Reges sæculi Christianos, ut temporibus suis pacatam velint Matrem suam Ecclesiam, unde spiritualiter nati sunt* (b). Sic Leo Pontifex Leoni Imperatori: (c) *Debet Imperator incunctanter advertere, Regiam potestatem sibi non solum ad Mundi regimen, sed maxime ad Ecclesiæ præsidium esse collatam: Causam addit S. Ambrosius*: (d) *cum enim omnes homines, qui in ditione Romana sunt, vobis militent Imperatoribus Terrarum, atque Principibus, tum ipsi Omnipotenti DEO, & sacræ fidei militatis*.

In forma Transmittunt *Maj.* Quod nemo teneatur abstinere ab actione *per se* licita, quando *justa* suppetit causa: sed N. *Min.* ejusque suppositum, quod nempe ejusmodi fœdus in sensu prohibito *per se sit licitum*; item quod *justæ sint causæ* hæc in circumstantiis, quæ in probatione *Minoris* allatæ sunt. Unde ad *Prob. Maj.* quoad *primum & secundum exemplum* negatur ab illis *paritas*, quia non agitur de *præjudicio* tertii, *merito inviti*. Quo ad *tertium & quartum* agitur quidem de *præjudicio* tertii, sed *non merito inviti*, quia sicut bonum privatum bono communi est proponendum, sic malum civis malo Reipublicæ est præhabendum; adeoque & damnum temporale Regis vel Regni, præ detrimento spirituali Ecclesiæ, est eligendum, ac subeundum.

Opponunt iidem IX. Saltem in casibus *necessitatis* non possunt non esse licita ejusmodi fœdera: ergo necdum satisfacit rigidior hac ex parte conclusio. A. P. *Necessitas non habet legem, & ipsa sibi facit legem* (e). Sic in casu *necessitatis*, circa apparatus bellicum, multa licent, alias improbanda; nam dicitur: *quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum* (f): ergo saltem in casibus *necessitatis* ejusmodi fœdera esse illicita nequeunt.

Respondent iidem authores rigidioris sententiæ. D. A. Non possunt non esse licita ejusmodi fœdera, saltem in casu *necessitatis qualiscunque & ordinarie loquendo prætensæ*. N. A. in casu *necessitatis veræ*, & quidem *summæ Subd.* Si non repugnent Juri Divino, sintque contra cultum Divinum, & in perniciem Religionis Catholicæ. C. A. Secus, N. A. & C. ut licita sim ejusmodi fœdera secundum textus allatos, requiritur ex horum Authorum mente non *qualiscunque*, sed *absoluta* necessitas, & quæ non sit graviter præjudiciosa Religionis, ut habet unanimis Doctorum, * *juxta quos quisvis Princeps, jure naturali & Divino, obligatur, ut bonum commune Religionis, fidei, &*

Nec juxta eosdem excusatur necessitas qualiscunque.

Sed veræ & summæ, & tamen, ut sit salva Religio.

Tom. II.

○

Ecclesiæ

(a) L. 19. de Civit. DEI c. 14. (b) Tract. II. in Joann. (c) Epist. 75.
 (d) Epist. ad Valentini. (e) Ad Can. remissionem 39. Caus. 1. Q. 1. verf. sed notandum.
 (f) In Cap. 4. de R. J.
 * Suarez, Layman, Palao, Sotus, Conineck, Medina, & alii citati apud P. Reiffenst. l. 5. Decretal. Tit. 7. n. 72. f. m. 260.

Ecclesiæ cuius bono temporali præponat, consequenter ad hoc conservandum vel obtinendum, in grave præiudicium illius nihil attentet. Hinc casum in oppositione positum non esse *ordinarium* asserunt, adeoque non contra suam thesin; siquidem ad *absolutam*, eamque *veram necessitatem* requiri dicunt sequentes circumstantias. 1. Ut hostis aggressor sit notorie injustus. 2. In causa non tantum dubie, sed certo iniqua. 3. Absque affectu inordinati præcipitania, cognita ut tali. 4. Sic ut nullius alterius auxilii, vel hostis aliter repellendi adminiculum suppetat. 5. Neque plus damni timendum foret a fœderato infideli, quam hoste fideli. 6. Denique ea conditione, qua fœderati infidelis vires sic refrænari possent, ut ultra necessariam opem provehi non valeret in damna Religionis Catholicæ; secus enim repugnaret juri Divino, cuius observandi major necessitas, quam quæcunque humana excogitabilis esse posset: major quippe necessitas legem DEI servare, quam hominem conservare; satiusque est perire hominem, quam DEI honorem *Augustino* testante: *Satius est mori, quam idolothytis vesci* (a).

Neque licitum vim vi repellere quomodo-cunque.

Opponunt *iidem* X. *Vim vi repellere*, cunctis legibus est permittum; eo quod defensio sui, suorum bonorum, ac iurium, sit naturalis juris: sic deprehensus in sylva a prædone *Christiano* licite invocaret Ethnicum prætereuntem. Hinc D. *Augustinus* (b): *Lex dat potestatem vel viatori, ut latronem, ne ab eo occidatur, occidat &c.* Sic, teste Ven. *Beda* (c), jus defensionis sui, suorumque iurium, ad quemcunque *gravis necessitatis* casum, ubi quis se ipsum, & sua magis, quam alterum servare potest, extenditur: ergo etiam in *casu necessariæ defensionis* licita erunt eiusmodi fœdera cum Infidelibus etiam contra Fideles.

Sed tantum legitimis mediis.

Respondent Patroni rigidioris sententiæ. *Vim vi repellere* cunctis legibus est permittum, sic tamen ut adhibitis prius legitimis mediis, eiusmodi defensio *liciti & honesti* terminos non transcendat. C. A. *Indiscriminatim*. N. A. & C. ergo etiam in *casu necessariæ defensionis* erunt licita eiusmodi fœdera, nisi bonum Religionis præponderet huic defensionis. C. C. *Indistincte* erunt licita. N. C. Alias enim licitum quoque foret Magos; immo dæmones invocare, quod *per se* est impium, ac detestandum. * In casu posito, ajunt, latam esse disparitatem, quia cessant rationes & pericula Religionis. Sic S. *Paulus* Infidelem Tribunum; immo & Cæsarem appellavit contra injustas *Judaorum* insidias; adeoque hæc invocatio absque Religionis, propriaque pernicie spirituali, solum ut injustus aggressor deterreatur, est licita: immo etsi prædo occideretur, nullum detrimentum inferretur veræ Religionis, cum legitimæ defensionis ergo caderet nocens, ut fervaretur innocens.

Neque ideo deterioris conditionis sunt Catholicæ Principes.

Opponunt *iidem* XI. Ex hisce principiis sequeretur, Catholicos Principes esse deterioris conditionis, quam ipsos Infideles, & alios a fide Catholica alienos: atqui hoc admitti tam facile nequit: ergo neque id, unde hoc sequitur. *Maj.* Ostenditur. Ponatur casus, quo Princeps Catholicus inferior viribus, ab alio Principe Orthodoxo vel gravi injuria læsus, vel suis bonis, ac ditionibus injuste spoliatus, satisfactionem justam, suorumque recuperationem debitam, aliter habere non posset, nisi invocatis in auxilium Infidelibus, aliisve Ecclesiæ hostibus, & quidem cum conditionibus Ecclesiæ, *directe* vel *indirecte* derogatoriis. *Jam sic*: Eiusmodi Princeps, juxta

(a) Can. *Sicut* 8. caus. 32. Q. 4.

(b) L. 1. de libero arbitrio.

(c) Relatus in cap. 4. ff. de R. J.

* Huc pertinet illud apophthegma pseudo-politicum, quod proferre non horruit *Moluccius* apud *Kni-chenium* Polit. l. 2. p. 1. lect. 2. c. 10. *Contra suum hostem e quovis ligno sagittas facere licet, & me quod attinet, si fieri posset, ut omnes Inferni diabolos in necem hostis, meam procurantis, advocare possem, lubenti id animo facerem.*

juxta Authorum memoratorum principia, in auxilium invocare non posset Infideles, alioſve Eccleſiæ hoſtes, ſed cogeretur injuriam pati, & ditionum ſuarum jaçturam, etſi injuſtiſſimam, tolerare: atqui hoc eſt *nimis difficile*. 2. Eſt *Contra praxin*. 3. *Non eſt æquum*, eo quod quis ſatisfactionem juſtam, quocunq; modo, etiam a Fideli poſſit licite extorquere. 4. *Nec eſt conſultum*, ſic enim viribus debiliores nec juſte poſſeſſa ſecure retinere, nec injuſte ablata poſſent amplius recuperare: cum potentiores Catholici eos pro libitu ſuis privare, & inſtigante commodo privato, vindicta, ambitione, hoc ipſo ſæpius privarent, quod ſcirent, adverſarium reſiſtendo imparem, nec etiam habilem ad Infideles, alioſve cum Religionis ſcandalo, vel præjudicio in auxilium advocandos.

Confirmant iidem. Ejuſmodi auxilia invocanti, poſitis in circumſtantiis, nihil culpæ, ex damnis Eccleſiæ ſecutis, eſt imputabile. P. Omnis culpa redundat in denegatorem juſtæ ſatisfactionis, & injuſtam uſurpationem alienæ ditionis; utpote cauſam cauſæ, adeoque & cauſam cauſati: ergo nil culpæ ejuſmodi fœderato imputabile.

Reſpondent Patroni rigidioris ſententiæ. N. Maj. *Quam in ſenſu Catholico* utique falſam eſſe affirmant, niſi quis admittere mavelit Orthodoxos deterioris eſſe conditionis, quam Ethnicos, utpote, qui *legem Dei* non tantum bonis temporalibus, ſed ipſi quoque vitæ debent præponere, obliganturque *ſic tranſire per temporalia, ut non amittant æterna*. Sed neque tenere eandem *Majorem* aſſerunt *in ſenſu politico*. Unde ad P. N. ſuppoſitum, quod hic caſus ſit *ordinarius*, a Catholico Principe præſumendus, adeoque extra theſin eſſe affirmant. Unde *D. Maj.* Deberent injuriam pati, bonis excidere &c. ſi nullum aliud ſuppeteret remedium licitum recuperandi ſua. *C. Maj.* Secus. *N. Maj.* Nam, ajunt, ſi, uti contingere poteſt inter Catholicos Principes, pars utraque ſibi attribueret cauſam belli, formaliter juſtam, ſuppeteret ordinaria media per *transaõiones, compromiſſiones* in Reges arbitros, Sedem Apoſtolicam, ejuſque judicium ac æquitatem, cujus caſus exempla plura ſuppeditari aſſerunt a falſis historicis: Ad *Minoris membrum* primum dicunt, difficultatem *in caſu extraordinario, nec ſuſpicabili*, non eſſe nimiam. *Ad 2.* Neque ad praxin reductam, aut facile reſtandam. *Ad 3.* Satisfactionem extorquendam affirmant, non quocunq; etiam *illicito*, modo, ſed *legitimo*, etiam *Chriſtianiſ* legibus conformi. *Ad 4.* Inconſultum haud eſſe poſſe aſſeverant, quod in conſultationem prudentem allumi nequit, quia non *ſuſpicabile*. Unde in ejuſmodi caſu, *proſus extraordinario*, Principi Catholico ab ethnicis Principibus veri regiminis ſcita mutuanda eſſe, aſſerunt. *Omnia, inquit Valerius Maximus (a), poſt Religionem ponenda, ſemper noſtra (Romana) civitas duxit, etiam in quibus ſummæ Majestatis conſpici decus voluit. Quapropter non dubitaverunt Imperia ſacris ſervire, exiſtimantia, ſic ſe humanarum rerum regimen habitura, ſi Divina potentia bene atque conſtanter fuiſſent ſamulata. * Hinc & Sineſius ad Imperantes (b): Pietas primum ſubſternat fulcrum, cui firmiter iſiſtat ſimulacrum Regni: & S. Leo Theodoſio Cæſari (c): Tunc eſt optimus Regni veſtri ſtatus, quando ſempiterna, & incommutabili Trinitati, unius DEI conſeſſione, ſervitur.*

Cum caſus ſit extraordinarius, ſuppeterentque legitima media

Ad Confirmat. N. A. Ad P. D. A. Omnis culpa redundat tantum in denegatorem juſtæ ſatisfactionis, niſi *per accidens* aſſumatur modus bellandi illicitus. C. A. Si aſſumantur illicita media, & tendentia in detrimentum

Secus ſaltem modus foret culpabilis.

(a) L. 1. de Relig. c. 1. n. 9. f. m. 10. edit. Regim Paris.

* Interpretatio ſub litt. b. ſic habet: *quapropter Imperatores non dubitaverunt ſervire robus Divinis, exiſtimantes, ſi futuros Reſtores humanarum rerum, ſi ſamulati ipſi fuiſſent bene & conſtanter Divino Numini.*

(b) Orat. de Regno. (c) Epit. 7.

grave Religionis Catholicæ. N. A. & D. C. Ergo nil culpæ ejusmodi foederato Catholico est imputabile, quo ad causam, & originem belli. C. C. Quo ad modum. N. C. Hanc consecutionem nullam esse dicunt: *Sum injuste læsus in honore, fortunis &c. ergo reparationem persequi licitum quocunque modo; possum me vindicare illicitis mediis &c.* Sed potius valet: *Sum injuste læsus: ergo, via legitima, mediisque licitis quibuscunque, reparationem persequi mihi permissum.*

Neque ejusmodi fœderibus. Opponunt iidem XII. Ejusmodi fœdera nec jure *Natura*, nec jure *Divino*, nec jure *humano*, nec ex ipsa *graxi* latis probantur illicita, Deoque exosa: ergo non ltringunt a rigidioris sententiæ Patronis initio positæ probationes.

Neque provocatur jus Naturale, A. P. 1. Jus *Naturale*, omnibus hominibus commune, nullum quo ad Religionem discrimen facit; immo jubet, pacta etiam Infidelibus, aliisque Ecclesiæ hostibus servari.

Neque Divinum, 2. Juris *Divini* violator nequit præsumi Patriarcha *Jacob*, fœderatus *Labano*, Idolorum Cultori (a).

Neque humanum. 3. *Ulpianus* refert, quod Imperatores censuerint ignoscendum ei, qui sanguinem suum qualiter qualiter redemptum voluit (b): ergo etiam ei ignoscendum esse de jure præsumitur, qui ad se redimendum Infideles, aliosque quocunque in auxilium advocat.

Neque praxi. 4. Ejusmodi fœdera Catholicorum Principum cum Infidelibus, maxime vero cum Orthodoxæ Ecclesiæ inimicis, & quidem non sine gravi veræ Religionis præjudicio, non modo remotioribus, sed etiam proximioribus sæculis inita legimus contra Catholicos,* quin tamen sinistro eventu DEO fuisse exosa, vel contrahentium studio, minus Catholico, illicita quis facile dixerit: ergo &c.

Nam juris naturalis est, Dei veri cultui nullatenus præjudicare. Respondent Patroni rigidioris sententiæ. N. A. Ad P. 1. Iterum N. A. Siquidem, ut in probationibus memorarunt, *juris naturalis* est, DEUM verum colere, ejus cultum tueri, eo quod in se contineat intrinsecam honestatem. Contra repugnat *juri Natura*, falsorum Numinum cultum promoveri, verum impugnare, ejusque cultores persecutionibus exagitare.

Neque Divino juri præjudicavit Jacob per fœdus cum Labano. Ad 2. Inter adductum fœdus negant paritatem, utpote quod non fuit contra Fideles, a quo *ordinarie* oriri solet veræ Religionis præjudicium, ac detrimentum.

Nec de humano jure quid opposerunt sensis Ulpianus. Ad 3. Ab *Ulpiano* plus non affirmari, ajunt, quam quod ignoscendum sit corruptenti Adversarium suum in causa sanguinis capitali: nec actum licitum ab illis asseri, censent, sed illicitum potius, quia commiseratione & veria dignum, quæ supponit delictum.

Exempla si suppetere, forent de facto, non de jure. Ad 4. Reponunt, quod si ejusmodi fœderum exempla, cum Religionis veræ præjudicio contracta, suppetant, ea procedant de *facto*, non de *jure*; neque hue pertineant, ubi thesin *genericam*, non particularia fœdera a se disquiri, affirmant. Cæterum, ajunt, sicut *infelix eventus* non est *semper* indicium illiciti, DEOque exosi fœderis, nisi quis fœdera sacra, ad recuperandam *Palestinam* non semel inita, reprobare velit: ita nec *felix eventus semper* est legitimum signum liciti, DEOque probati fœderis; cum e diversis causis, tam DEO cognitis, quam homini sæpe incognitis, possint pro-

(a) Genes. 31. (b) L. 1. in fine ff. de bonis eorum &c.

* Sic Imperatores legimus confœderatos cum *Gothis*, *Hunnis*, *Vandalis*, *Alanis* &c. *Aulicus Hispanæ*. Rex pro inito fœdere solvit *Saracenis* & *Mauris* 100. Catholicas Virgines. *Ramirus*, Rex *Aragoniæ*, ope *Maurorum* oppugnavit fratrem *Garfiam*, Regem *Nausæ*. Eorundem auxilio usus est *Sancius*, Rex *Castiliæ*, contra Regem *Aragoniæ*; *Hispani* contra Regem *Legionis*. Videatur liber, Il Catolico di stato. *Mariana* l. 6. c. 7. item l. 9. c. 1. & 7. apud *Comring*. legimus *Torræ* a. f. m. 971. Nec *Fridericus II.* Imp. dubitavit *Saracenorum* armis adversus vim *Papærum* sese defendere, frustra illis viginti &c. De elapso sæculo an quaedam exempla suppetent *Historiæ Annales*, non disquirimus.

profluere, quibus omnibus probationem a se politam, de ordinario rerum cursu, neutiquam infirmari, asseverant.

Opponunt iidem XIII. Possunt Fideles conducere Milites infideles, & alienos a fide Catholica, ad sui, suarumque rerum defensionem, etiam contra hostem fidelem: ergo etiam fœdus contrahere, & in auxilium invocare Principem infidelem. A. videtur certum: nam possunt Fideles advocare Infidelium elephantos, camelos, equos &c. Ergo etiam homines, immo possunt uti Infidelium armis, bombardis &c. ergo etiam manibus. C. P. Ideo possunt advocare militem infidelem, quia contra injustum invasorem justa est omnis defensio: ergo propter ipsam hanc rationem possunt etiam advocare Principem infidelem.

Milites, arma &c. ab infidelibus peti possunt.

Respondent iidem Tr. A. N. C. & paritatem. Disparitatem assignant, quia in priore casu Principes fideles militem sibi mancipatum habent sub potestate, copiisque fidelibus sic circumseptum, ut nisi ipsimet velint, Religioni nullam possint inferre perniciem. Sic equi, arma &c. in illorum manu sunt, nec quidquam nocere possunt Religioni: contrarium fieri in fœderibus asseverant. Ad P. alteram, N. A. Quod ideo licitum sit advocare militem infidelem, quia omnis defensio, modo quocunque, est licita, eo quod nimium probet, ut colligi posse, ajunt ex dictis supra.

Quia praevertitur Religioni.

Opponunt iidem XIV. Fideles per fœdera se obligare possunt ad ferendum auxilium Infidelibus: ergo etiam Fideles pari jure Infidelium auxilium implorare possunt. A. P. Can. Julianus 94. (a) sic legimus: Julianus Imperator, quamvis esset apostata, habuit tamen sub se Christianos milites, quibus cum dicebat: Producite aciem, obediebant. Sic David sua servitia bellica ad-dixit Achi Infideli (b).

Commodari quoque eis possunt auxilia.

Respondent iidem D. A. Possunt Infidelibus se obligare contra Fideles, N. A. Contra Infideles. Tr. A. Hinc textum citatum non esse legitime adductum, ajunt, eo quod ita habeat: Producite aciem pro defensione Reipublicæ, & mox subjungitur: cum autem diceret eis: producite arma in Christianos, tunc agnoscebant Imperatorem Cæli. Exemplum Davidis non stringit: nam illa obsequia fuere solummodo simulata, uti dictum. Nec etiam exprimit sacer textus, an David licite vel illicite egerit, consequenter ex facto nihil probari pro licentia possit.

Sed non contra Fideles.

Opponunt iidem XV. Dolo & insidiis licet uti in hostem: ergo etiam auxiliis Infidelium fœderatis. A. P. 1. Saul usque ad civitatem Amalec tetendit insidias in torrente. (c) 2. Nil ad justitiam interest, utrum aperta pugna, vel insidiis quis vincat, ut habent jura (d).

Neque dolois non licet.

Respondent iidem D. A. Licet uti stratagematis (siquidem absit perfidia) in bello justo. C. A. In bello injusto, adversus Christianos gerendo, de quo loquimur. N. A. & C. Saulem a DEO missum affirmant ad delendum Amalec, & in bello justo, de quo etiam intelligendum esse, alterum textum, contendunt.

Sed Stratagematis in bello justo.

Opponunt iidem XVI. Ponatur casus, quo Turca contra fœdifragum Regem orthodoxum arma justa sumat, seque defendat. Jam sic: juste bellantibus potest juste assisti per fœdera: atqui in ejusmodi casu justum est Turcarum bellum: ergo illis potest assisti etiam a Fidelibus, consequenter ad mutuum auxilium confœderari contra Fideles.

Potestque Infidelibus in justa causa præberi auxilium.

Respondent iidem D. Maj. Potest juste assisti cum detrimento Ecclesiæ, veræque Religionis. N. Maj. absque detrimento; Tr. Maj. Sicut ejusmodi casum utique extraordinarium asserunt, sic etiam extra thesım esse, affirmant. In tali tamen fœdere observandas dicunt tres circumstantias, ut evaderet licitum. 1.

Sed salva Religionis incolumitate.

Tom. II.

O 3

Ut

(a) Cauf. 11. Q. 3. (b) 1. Reg. c. 28.
(c) 1. Reg. 15. v. 5. (d) Can. Dominus 2.

Ut nunquam Christianorum Religio in templis, cultu &c. detrimentum pateret. 2. Ut in hostes Christianos, ultra necessitatem, non sæviretur. 3. Ut nulli captivi in servitutem abstraherentur, sed fœderato fideli, pro certo lytro, restituenti forent.

DEUS utitur infidelibus, non ut fœderatis.

Sed instrumentis in bonum Ecclesia.

Opponunt iidem XVII. & ultimo. Ipse DEUS cujus actio nostra est institutio, ad castigandos sibi perfidos filios, utitur Turcis, Barbaris, aliisque Ecclesiæ hostibus: immo ipsis Dæmonibus, etsi ipsi non desissent mille alia media: ergo & Principi Orthodoxo ad justam vindictam, vel defensionis legitimæ causam, infidelium fœdere uti licet.

Respondent D. A. Utitur tanquam fœderatis, & in detrimentum veræ Religionis, id quod in sua thesi supponi affirmant. N. A. Utitur tanquam instrumentis, flagellis, & virgis, ut eos postmodum projiciat in ignem, ut emendemur, & Religionis splendor, ablata rubigine, magis elucescat. C. A. & N. C.

C O R O L L A R I A.

Hinc arma conjunctis potius viribus, in Christiani nominis hostes convertenda,

Quæri posset I. Quid acatholici sentiant de illo, quod Hugo Grotius, Author acatholicus, & nostræ sententiæ minus addidit, veluti pro coronide statuit: (a) Illud hic addam, cum omnes Christiani unius corporis membra sint, quæ jubentur, alia aliorum dolores, ac mala persentiscere, sicut id ad singulos pertinet, ita & ad Populos, qua Populi sunt, & ad Reges, qua Reges, pertinere. Neque enim pro se quisque tantum, sed & pro mandata sibi potestate servire Christo debet. Hæc autem præstare Reges & populi non possunt, grassante armis hoste impio, * nisi alii aliis auxilio sint, quod commode fieri nequit, nisi fœdus eo nomine ineatur; quod fœdus jam olim innotuit, & Princeps ejus creatus, consensu communi, Romanus Imperator. Debent ergo Christiani omnes, ad causam hanc communem, pro virium modo, viros, aut pecunias conferre, quod quo minus faciant, non video, quomodo possint excusari, nisi si qui bello inevitabili, aut non dissimili modo, domi distineantur.

Quam amicitie fœdera, cum præjudicio rei Catholice, cum iidem ineunda, ut contendunt nonnulli pseudo-politici nostri temporis.

Quæri posset II. Quid politici sentiant de consilio Hermanni Conringii, Authoris Protestantici (uti veluti publici juris oraculo Delphico utrumque genu incurvant sui) quod priore sæculo cuidam Monarchæ dedit, in ordine ad maris mediterranei vindicandum dominium, ubi inter alia sic loquitur (b): Fœdus amicitie cum Machometanis iniri, fas non esse scio, creditum olim sic satis longo tempore fuisse: non arbitrator autem opus, quantum illa quidem sententia a vero aberret, ut ego hic demonstrarem; quoniam pridem & talia, & longe alia fœdera cum Turcis pacisci Christianis mos fuit, spretis adversantium inanibus voculis. Possent cæteroquin fœderum ejusmodi licentiam ostendere, ** rationibus quam multis & exemplis, omni exceptione majoribus. Item: hoc igitur ratum sit, atque constitutum, fas esse cum Turca, pyratique Africanis amicitie fœdus pangere &c. atque ut firmitior sit hæc amicitia, fortassis, haud abs re fuerit, Joannitici Ordinis equitibus non permittere Turcam infestandi licentiam &c. Non urgebo nunc, si velit pacate Turca cum Christianis vivere, piraticam illam Melitensem non minus esse iniquam, atque est illa altera Africana. *** Et sic de aliis.

TITU-

(a) De Jure belli & pacis l. 2. c. 15. §. 12. f. m. 249. Amstelodami A. 1651.

* Ad hæc verba interpretis legendum suadet Marianam l. 30. Parusam l. 4. Pizzarum l. 7. & 12.

(b) Tom. 1. operum in fine f. m. 994. §. 1. de fœdere amicitie cum Turca, & Piratis Afriis ineundo. ** Quam licentiam in citata paraphrasi merito limitat, cum ait: Fateor tamen ex jure revelationis, immo ipso jure naturali hypothetico, quod Religionem presupponit, fœdera cum Christianis jungi non posse, si in exitium, aut detrimentum Christianæ Religionis vergerent, aut si periculum esset, nostras, aliorumque conscientias inde vitiari, aut etiam propagationem Religionis Christianæ, tanquam majus bonum morale, per illa fœdera impediri &c.

*** In memoratis notis addit: Puto, juramentum illud, quo se adstringunt, quod in Turcam hostilem animum nunquam velint deponere, ESSE VINCLUM INIQUITATIS.

TITULUS V.

Titulus 5.

De jure Pacis.

De jure Pacis.

INSTRUCTIO I.

Instructio I.

De natura, subjecto, & objecto Pacis.

De natura, subjecto, & objecto Pacis.

7. I.

§. 1.

Quæritur I. Quid pax? quotuplex? & quanam ejus origo?

R. I. Pax sic dicta a *pactione*, ut notat *Ulpianus* (a) in sensu latissimo dicitur *D. Augustino tranquillitas ordinis* (b): unde si creatura Deo servatis mandatis; si cupiditates rationi modo debito subordinentur; si cum Proximo servetur concordia, nullam cuiquam inferendo injuriam, oritur pax cum Deo, secum ipso, & Proximo.

Essentia Pacis in sensu latissimo.

Pax *latius* sumpta dicit generalem quamdam concordiam, ortam ex naturali inter homines cognitione, cujus intuitu homo homini, & gens genti obstringitur ad communia humanitatis officia, inter quæ primum, *amicum omnibus esse, inimicum nulli, ac de cætero ab omni violentia abstinere*. Sic dicimur habere pacem cum omnibus, etiam ignotis, quo etiam sensu Pax sine bello esse potest.

Latior.

Pax *strictius* sumpta, & *relative ad bellum*, dicit novam amicitiam inter eos, qui *hostiliter invicem commissi erant, postliminio reductam*, quo sensu est *instauratio pacis*, estque scopus propositæ quæstionis, ubi pax præcise consideratur ut *medium finiendi belli*, vel potius ipsemet belli finis, dicente Philosopho (c): *Finis belli pax est, ac ideo bellum geritur, ut in pace de novo degatur*.

Strictior.

Pax *strictissime* sumpta considerari potest in fieri, seu *causaliter*, & in facto esse, seu *effective*. Priore modo recte definitur a *P. Roberto Konig*, quod sit *transactio publica de bello, in totum, & pro semper tollendo inter hostes legitime conclusa*. In posteriore sumpta pro statu benedicuntur a *Clar. P. Francisco Schmier*, quod sit *publica & perpetua quies ab armis inter eos, qui hostes erant, conventa*. Unde

Strictissime.

Colligitur I. Minus satisfacere definitiones, a Politicis afferri solitas, uti illa *Card. Mantica*: cui pax est *inviolabilis concordia*; *Brunemani*: cui dicitur *compositio belli ordinata*; *Grotii*: cui describitur ut *actus civitatis pro toto, & partibus*, eo quod minus exacta in iis sit differentia, & sic de aliis passim obviis.

Definitiones minus exacte.

Colligitur 2. Ad pacem, *strictissime sumptam*, requiri 1. Ut paciscentes habeat personas *publicas*, statumque *publicum* concernat; secus enim non distingueretur a transactionibus privatis. 2. Ut *præcesserit bellum*, sicque pax *latius* sumpta, seu omnibus communis, excludatur. 2. Ut intendatur *perpetuitas*, etsi *per accidens* non sequatur sicque discriminetur a treuga, induciis, & armistitiis.

Conditiones requisitæ.

R. II. Pax sumpta in sensu saltem *strictiore* dividi potest 1. in *publicam & privatam*, qua vel bonum publicum, vel privatum includitur. 2. In *perpetuam & temporalem*, qua Reipublicæ vel pro semper, vel ad tempus præstatur securitas; hæc rursus dividitur in *treugam, inducias &c.* 3. In *universalem*, qua bellum tollitur *ex toto*, & omnibus controversiis, ac ubique finis.

Divisio pacis latius sumpta.

(a) L. 1. ff. de Pactis: (b) L. 29. de Civit. Dei c. 12. (c) L. 10. Ethic. 2. 7.

finis imponitur; & *particularem*, qua controversia tollitur *ex parte*, uno in loco, bello aliis in locis remanente. Quod si tamen Rex quispiam v. g. *Lusitanus* pacem concluderet in *Indiis*, bello in *Europa* etiamnum perdurante, posset divisio reduci ad pacem etiam *strictissime sumptam*, quia respectu Orientis esset *sublativa belli ex toto*, & *pro semper*, saltem *aequivalenter*.

*Strictissime
accepta. 11 11*

Pax sumpta in sensu *strictissimo* dividi potest *ratione materiae*, v. g. in *profanam & religiosam*, religione non denotante quidem fidem, *indivisibiliter unam*, & unice veram, neque ulli transactioni obnoxiam; sed denotante usum illius externum, ac exercitium; siquidem *per extremam necessitatem valide*, aliisque ex requisitis *legitime* conclusa sit. Exemplum afferunt *Molanus*, *Tannerus*, & *Jureconsulti Dilingenses* in Pace Religiosa, de qua viderint alii. Ex quibus

Colligitur 1. Divisionem pacis *per conventionem*, & *per meram armorum desistentiam* esse analogam: quia pax *sine conventionem* non tam est pax, quam simulacrum pacis, eo quod sine pactioe nulla sit obligatio ponendi arma, & minus pax dici possit, quam induciae, ubi tette *Gellio bellum manet*, pugna cessat.

Colligitur 2. Triplicem divisionem *respectu pacis* latius sumptae, esse quidem legitimam, non vero respectu pacis sumptae in sensu rigoroso, ut liquet ex definitione superiore.

*Origo pacis
in sensu la-
tiore a jure
naturae.*

R. III. Pax, *absolute* spectata in se, ac in sensu latiore supra posito, originem debet *juri naturae*; immo est de jure naturae *praeceptivo*: nam est *exigita*, ut *conformis amori*, *civis naturaliter debito*, & *ad felicitatem*, *naturae rationali propriam*, *absolute necessario*. Siquidem cognatio, quam inter homines natura constituit, neque inviolata servari; nec *charitas proximo debita*, custodiri integra; nec *societas*, quae ex inclinatione naturali coaeruit, firma persistere posset, nisi pax, ceu unicum cognationis fundamentum, *charitatis praecipuum vinculum*, & *societatis solidissima basis*, vel *introduceretur*, vel *introducenda foret*. Unde *primaevis*, & *naturalis hominum status*, status pacis non belli fuit; unde consequitur, pacem a natura imperari, ut, ubi viget, conservetur; ubi rupta, denuo reparetur. Inde est, cur *Saavedra* praecipuum Regis officium esse dixerit, de pace cogitare: *electi enim a populis fuere*, ut eorum *prudencia tranquillitas publica*, & *pax illaesa conservetur*, eaque *subditi tuto*, & *felicitate gaudere possint* (a).

*In sensu stri-
ctiore a jure
Gentium.*

Pax in sensu *strictiore*, seu *relative* ad bellum considerata, est *Juris Gentium*. Ratio est 1. Quia sicut bellum, quo ad suos effectus, a jure Gentium magnam partem progreditur, ita & pax quo ad effectus praecipuos sistendi hostiles conatus, abolendi rapinas, caedes, captivitatem &c. Siquidem *contrarium est eadem disciplina, ratio, seu sententia*. 2. Quia omnium Gentium approbatione in hoc sensu recepta, & ad nostra usque tempora propagata est: Unde qui pacis conditiones infringunt, *jus Gentium violare noscuntur*.

§. 2.

§. II.

*De subjecto
pacis.
Quod est
summa po-
testas, no-
mine pro-
prio;*

Quaeritur II. Quodnam subjectum pacis, seu quam personam contrahentes?

R. 1. Uti belli, ita jus pacis est *majestaticum*, & *jure proprio* residet *penes summos Imperantes*: hoc est, in statu monarchico penes Regem, si *modo non habeat jus impeditum*; in *Aristocratico*, vel *Democratico* penes majorem partem optimatum, vel civium: nam de hac votorum pluralitate *Livius* (b) ubi *semel decretum fuerit*, omnibus id, etiam quibus ante displicuerit,

(a) In *Corona Gothica* c. 3. apud *Clariff. P. Schmier*, quem hac in questione praefatus sequimur, quia ceteris & magis succinctum, & magis nec vobis.

(b) Apud *Grotium* l. 3. c. 20. n. 4.

rit, pro bono atque utili fœdere defendendum. Ratio juxta Grotium est, quia rei suæ quisque est moderator: ergo rei summæ, & universos tangentis, non nisi summus, summaque præditus potestate.

Excipitur 1. Si jus Regis sit impeditum immaturitate ætatis, amentia &c. Nam talis incapax est obligationis *privatæ*: ergo multo magis *publicæ*. Unde ab administratore inita litringit Regem, uti liquet ex paritate cum pupillo, & quidem a *fortiori* ob bonum publicum. Exemplum præbet pax *Monasteriensis*, inter *Ferdinandum III. Cæsarem*, & *Ludovicum XIV.* etiamnum decennem, conclusa. Casu quo Regi adulto, vel magis habili pax conclusa, vel præjudiciosa displiceat, probabilius non datur *restitutio in integrum*; quia non expedit bonum pacis, quæ magno consilio conclusa jure præsumitur, rescissionis periculis, prætextibusque exponere, neque bello resuscitato, ob leve lucrum, gravius longe damnum Regno accersere. Hodie moris est, in casibus minorennitatis Regiæ, pacem Regni Procerum consensu firmare, & rescissionibus præcavere, uti in pace *Olivensi* Regis *Sueciæ*, tunc minorennis, fuisse præcautum legimus (a).

Nisi jus sit impeditum ætate, amentia.

Excipitur 2. Si Rex per captivitatem amitteret Regnum, non autem si mere impediatur ab administratione Regni, sive dein illud hereditarium sit, sive electivum. Ratio est 1. Quia, ut dictum supra: jure *Christiano* captivis in bello sua manet libertas civilis, cum juribus annexis: ergo Regi a *fortiori*. 2. Quia manet Rex: ergo non competit seu subditis, seu etiam aliis per pacis conditiones, velut leges, eidem præscribere. 3. Quia jus habet ad necessaria media pro se ipso, e captivitate liberando: atqui tale ordinarie est jus faciendæ pacis. 4. Quia conditiones, a Rege captivo initæ, in ordine ad liberationem sui, sunt validæ: non enim injustus est metus, sed proveniens a custodia justa, jure Gentium permessa: ergo & validæ erunt pacis conditiones, ad eundem finem ordinatæ. Neque

Vel captivitate potestatis Regiæ ablativæ, non autem mere impediitiva.

Obstat 1. Clausula, Regi captivo addi solita de sufficienti cautione, vel promissis, ante liberationem explendis. Nam

R. Ejusmodi clausula non indicari defectum juris, sed securitatem executionis. Neque

Unde clausula, addi solita tantum respectu securitatis, solummodo spectat executionem. Nec perditur jus, sed tantum impeditur exercitium juris ordinarii.

Obstat 2. ut judicat Textor, (b) a Rege captivo universe sic perdi jus administrandi Regni, ut pro eo statu nil possit disponere: sic Franciscus I. Rex Galliæ nolluit ullam sui, tanquam mortui per captivitatem, rationem haberi in Galliis. Sic Delphinus cum proceribus Galliæ abnuebat pacem cum illis conditionibus facere, quas eorum captivus in Anglia Rex accipiebat, Polydoro teste. (c) Nam

R. D. Et recte judicat hic author, si putet jus administrandi Regni sic perdi, ut nec in actu primo, nec in actu secundo, Rex captivus possit quidquam disponere. N. Si putet in actu secundo, seu quo ad exercitium nil posse disponere: *subd.* In administratione Regni ordinaria ex defectu præsentis. C. In faciendâ pace. N. In priore tantum sensu se velut civiliter mortuum declarasse Franciscum I. patet ex sancita per captivum pace; etsi postmodum ex alio capite, nempe prætenâ lege *Salica Speciali*, nullam esse voluerit. *Delphini* exceptio vel innixa fuit specialibus pactis, vel intelligenda de facto, quod nullum juri fert præjudicium. Neque

Obstat 3. Quod, teste Grotio (d) saltem in Regno electivo, non sit creditibile, delatum esse Regi Imperium, etiam a non libero exercendum, vel cum potestate faciendæ pacis, in negotio propriæ liberationis, Regno præjudiciosa, nimis que alienationi obnoxia. Sed

Nullo Regni præjudicio.

R. D.

(a) Art. 34. (b) In synopsi juris Gentium c. 20. n. 17.
(c) L. 19. (d) L. 3. c. 20. n. 3.

R. D. Non est credibile, delatum esse Imperium, etiam a non libero exercendum, in quantum permittit captivitas. N. In quantum impedit. C. Ordinaria tantum administratio, & quidem per accidens, impeditur. Neque potestas illa est Regno præjudiciali, quia in regimine electivo ejusmodi alienationibus, per specialia Procerum pacta, sat præcavetur.

Vel exilia, servituti obnoxio.

Excipitur 3. Si Rex sit exul, vivatque obnoxius servituti, ut patet: non item, si suorum seditione, vel hostium impetu injuste sit in exilium pulsus, nec a quoquam in servitutem redactus. Quia jus faciendæ pacis manet Regi captivo: ergo & exuli.

Jus pacis etiam inferioris potest competere per viam privilegii, præscriptio- nis &c. Jus pacis plerumque delegari solet

Excipitur 4. Si quis inferior Principe summo ex legitima concessione, privilegio, aut præscriptione jus belli acquisivisset: huic enim & jus pacis competeret, ne absurda bellorum æternitas conficiatur. Unde juramentum de pace, cum hostibus nunquam ineunda, foret invalidum, quia vinculum iniquitatis, adeoque nullam produceret obligationem.

R. II. Jus contrahendæ pacis est delegabile: patet ex facto: Immo sæpe expedit; sæpe necessario est delegatum: non enim in statu polyarchico citra maximam difficultatem optimates, vel cives omnes ad eundem locum confluerent: neque in Monarchico vel ceremoniæ, vel expensæ semper permittunt Regum personalem congressum; immo minus conducibilem suadet infelix sæpe eventus.*

Instructis speciali, & sufficienti mandato.

Olim Fezialiibus, hodie Legatis delegari solet compositio pacis, quos tamen instructos esse oportet mandato speciali, atque sufficienti, quo pacem plene possint concludere, etsi ante conclusionem finalem, ac obligatoriam, rati habitio Principalium plerumque expeti solet. Unde

Unde generale cum libera non censetur sufficienti.

Colligitur 1. Mandatum generale cum libera, vi cujus delegatus agere cuncta potest, quæ Principalis, si adesset, non sufficit, ut ad pacem, concludendam cum effectu, admitti possit. Ratio est: quia etsi mandato speciali æquivalet in favorabilibus, non tamen æquivalet in præjudicialibus, quæ in generali tantum mandato, & quo ad negotium publicum, tamque arduum, comprehensa esse haud præsumuntur. Ex quibus

Neque belli Duces, esse summi, sine specialissimo dato sunt habiles ad faciendam pacem.

Colligitur 2. Supremo Belli-Duci fas non esse pacem pangere sine mandato specifico, qualemcunque de cætero habeat potestatem: nam belli gerendi potestas delegata, teste Grotio, non includit potestatem belli finiendi, & de causis, ac consequentibus transigendi, quam sæpe togatæ, quam sagatæ Palladis Ministri utilius administrant: Unde etiam ex amplissima potestate præsumi nequit, uti exemplo esse potest Dictator Papyrius, qui maxima cæteroquin potestate instructus, Samnites, pacem petentes, ad Senatum ire jussit, ut narrat Livius (a).

Mediatorum usus, fundatus in componenda facilius pace.

R. III. Ad pacem adhiberi plerumque solent Mediatores, seu pacis conciliatores, sic dicti, quod quasi mediæ inter bellantes, autoritate sua, & ope pacificam transactionem concilient. Consuetudinis hujus inveteratæ ratio est, facilius modus componendæ pacis, terminandique belli, hostibus plerumque in causæ suæ prætextu, bellicæ prætensiones nimium obstinatis, nisi per neutras partes, æquis rationibus, atque conditionibus, inclinentur. Hinc

Quo sine cessante, cessat mediatio.

Colligitur 1. Quod utraque parte, ab armis ultro cessante, cesset mediatio, quia cessat mediationis finis.

Cujus acceptatio non obligat jure Gentium.

Colligitur 2. Quod utraque parte, in armis stante, non appareat, bellantes jure Gentium esse obligatos ad recipiendos Mediatores, quos offerunt vicini Principes, ut videtur innuere Tuffendorffius. (b). Ratio est I. Quia potest alte-

* V. G. Ludovici XI. Regis Gallie, & Henrici Regis Castille, Reinæque Aragonice. Item Fridericus III. Cæsar, & Carolus VIII. Regis Gallie, Rursus Eduardi Regis Angliæ, & Caroli Sororii ejusdem. Insuper Caroli Burgundi, & Comitibus Palatini ad Rhenum. Demum Sigismundi Austriaci, & Caroli Burgundi, & sic de aliis.

(a) Dec. l. 1. §. c. 29. (b) L. 5. de J. N. & G. c. 13. n. 7. f. m. 787.

alterutri parti affulgere spes propinqua victoriæ, quam acceptata mediatio-
ne haud obligatur sufflaminare. 2. Quia potest obtare præjudicium digni-
tatis, emolumenti proprii &c. Mediatoribus nonnunquam ferventius pro-
prium, quam alienum negotium promoventibus. Unde

Colligitur 3. Multo minus adesse obligationem acceptandi Mediatoris, qui
alterutri parti specialiter est conjunctus. Nam etiam in judiciis privatis, Præcipue va-
sione Me-
diatoris, al-
terutri parti
addicti. et si ceptis, recusari possunt suspecti arbitri, fatiusque est, initio illos re-
pellere, quam post factas propositiones cum dispendio sumptuum repudiare.
Hinc *inhumanitas summa*, quam præterdit *Puffendorfius*, in repellendis tam
sancti propositi promotoribus, per speciales rationes excusari, ac *humanita-*
ti potest restitui.

Colligitur 4. Quod licitum sit, missos a Mediatoribus Legatos ad conci-
liandam pacem recusare, & alios in eorum vices postulare, si de partium
studio sint suspecti. Patet a fortiori, cum ipsi Mediatores recusari possint. Aut Legati
ab eo desti-
nati.

Colligitur 5. Quod licitum sit, uni vel pluribus, quorum præcipue in-
terest sopiri bellum, conditiones æquas bellantibus offerre, eo pacto, ut
qui pacem detrectaret, deinceps hostili more tractetur. *Ratio est*, quia hi in
aliena causa neque arbitros, neque Judices sese constituunt, sed utuntur li-
bertate naturali, arma jungendo cum illa parte, cui videtur esse illata in-
juria, in ipsos forsitan Mediatores cum tempore redundatura. Hinc patet
animus, pacis honestis conditionibus promovendis studiosus, & æquitatis
observantissimus, non prius descendendo ad bellum, quam post amica pacis
media ab altero repudiata. Esti pars il-
la, cujus in-
terest, pacem
possit suade-
re, & recu-
satam arma-
to sudere
procurare.

Colligitur 6. Mediatorum officium esse *mere amicabile, suavisimum*, citra ul-
lam potestatem coactivam, nisi partes dissidentes eorum placitis ultro se sub-
jecissent. *Cunctatio nimia* redderet mediationem suspectam, vel de propen-
sione in partem alterutram studio, vel de emolumenti proprii quæsito com-
modo. Quod si Mediatorum consilia forent rejecta, tenentur bellantes reje-
ctionis causas declarare, ut Mediatorum honori præcaveatur. Mediatorum
officium est
mere suavi-
simum.

§. III.

§. 3.

Queritur III. Quodnam objectum pacis, & quid de illo sentiendum?

R. I. Objectum pacis in genere sunt capita, seu articuli a paciscentibus
utrinque conventi. Juxta *Knichenium* debent 1. congruere *æquitati*, & ho-
nestati. * 2. Debent exprimi *claris, propriisque verbis*. ** 3. Debent confi-
ci idiomate utrique parti noto. 4. Debent utrinque subscribi, ac subsignari. De objecto
pacis,
seu articu-
lis pacifica-
tionis in ge-
nere.

R. II. Objectum pacis in specie sunt 1. Articuli concernentes *amnistiam*,
vi cujus spondetur *perpetua oblivio omnium*, quæ durante bello commissa,
hostilitatum, injuriarum, inimicitiarum &c. Ejus formulam suppeditat pax
Monasteriensis §. 2. *Sit utrinque perpetua oblivio eorum, quæ ab initio horum
motuum quocunque loco, modove, ab una vel altera parte, ultro citroque ho-
stiliter facta sunt* &c. *Ratio est*: quia pax firma esse nequit, nisi facta re-
conciliatione ex integro: unde quod Majestati hic gravius videri posset,
tranquillitate publica compensatur, dicente *Tacito* (a): *Fas esse, ut etiam
private offensiones utilitatibus publicis remittantur*. Hinc In specie de
Amnistia.

Colligitur 1. *Amnistia* Originem deduci ab antiquissimo, communique
Gentium usu. Unde teste ab *Andlern* (b), vix reperibilis unquam trans-
actio Ejus origo
ab usu Gen-
tium com-
muni.

* Quæ controversia olim orta sit circa Bullam *Innocentii X.* Zelo domus Dei &c. quam præ cæteris
oppugnavit *Conringius*? Videantur Coll. Histor.

** Quæ quondam controversia orta sit circa verba *Pacis Westphalica*, quibus cessa *supremo Gallia*
Regis dominio est, tota Alsatia? Vide Coll. Hist. Parte 2. q. 20.

(a) L. 1. annal. c. 10, n. 4. (b) In corpore constitut. Imperii v. *Amnistia* n. 2.

actio pacis, Amnitiæ oblita: immo etsi omiffam verbis, *tacite* tamen imbibitam, & de pacifcentium mente recte præfumptam Authores ftatuunt (a). *Ratio est*, quia est præcipuum tranquillitatis remedium, quo obtegitur, quidquid aliter tolli nequit, & fine quo pax firma confiftere nunquam potest. Sic legimus de *Thrafibulo*, quod *Athenis*, a triginta Tyrannorum sævitia liberatis, omni modo caverit, ne rerum præteritarum mentio fieret, qua ratione concuffum, labentemque Reipublicæ ftatum flori priftino reftituerit.

*Effectus va-
rii.*

Colligitur 2. Amnitiæ effectus esse varios. Nam eodem Authore ab *Andlern* (b), Amnitiæ 1. Ex hostibus facit amicos, ex bello pacem, ex turbis efficit quietem, pro vi reddit iustitiæ ordinem. 2. Refuscitat vindicationem bonorum, irritat exhæredationes, renuntiationes, exclusiones, & quasunque dispositiones factas ob belli diverfitatem. 3. Ob Amnitiæ non numerantur tempora ad præfcriptionis, aut ufucapionis inducenda præjudicia; sententiæ vim rei iudicatæ non assequuntur. 4. Per Amnitiæ redit commerciorum libertas, revivifcunt jura, expirant bellorum onera, vectigalia &c. definunt repressaliæ, cæteraque aultera cogendi remedia.

*Cum restri-
ctione ad
tempus &
causas belli.*

Colligitur 3. *Hæc non extendenda esse ad ea, quæ ante bellum, & extra belli causas acciderant*: sic feudum per feloniam crimen, ante bellum a Vassallo bellante amiffum, per Amnitiæ, cum directo Domino pactam, nullatenus recuperatur. Sed neque præjudicat Amnitiæ rei vindicationi, & actionibus aliis, quæ non vindictæ, sed rei, damnive sunt persecutoriæ. Sic legimus *Syllanos* interfectores, etsi proscritionis pœna solutos, in jus vocatos a *Catone Uticensi*, repetitamque fuisse proditionis, ac parricidii scelere acqisitam pecuniam (c).

*Restitutio
Dominis fa-
cienda, &
juxta pacis
pacta.*

R. III. Objectum pacis in specie 2. sunt *Capita*, quæ concernunt restitutionem personarum, rerum, jurium, dignitatum, bonorum &c. durante bello occupatorum. Hæc *restitutio* fit Priftinis Dominis, seu Principi, seu subditis: nam pacificantes & sibi & suis pactione publica videntur prospexisse, nisi forsan intercessisset permutatio, celsio, vel retentio loco debitiæ satisfactionis, solutionis &c. *Quæ & quomodo* restituenda, dependet a voluntate pacifcentium: neque hic obtinet *jus postliminii*, nisi expressum; nam alia ratio est de superatis bello, alia de captis suo fato, ut habet *Grotius* (d). Unde

*A qua ex-
empta res &
non extan-
tes, & legi-
time aliena-
ta.*

Colligitur 1. Restitutioni probabilius non subjacere *res amplius non extantes, aut legitimo titulo alienatas*: quia, absque speciali mentione, pacifcentes de his aut non cogitasse, aut jus alteri quæsitum auferre haud voluisse, præfumentur, ut vult *Eberthus* (e). Idem sentiendum de *fructibus, ac redditibus*, qui ex rebus, aut juribus interceptis jam percepti sunt: quia percepti sunt jure domini, & sunt alterius naturæ, ut habet *Hermes* (f). Neque restitutio, etsi ejus causa sit favorabilis, est latioris interpretationis, sed potius talis, quæ quam minime detrahit alteri, & quod bona fide factum, in suo ftatu relinquit, ut vult *Gudelinus* (g).

*A Principe
cedi possunt
subditorum
bona, etiam
sensu, eo quod
ablati carere,
quam ulterioribus
belli periculis
exponi ma-
lint,*

Colligitur 2. Pacis causa posse hostibus cedi a Principe *subditorum bona* (abstrahendo a specialibus pactis, Regni que legibus) non modo cum *consensu*, eo quod ablati carere, quam ulterioribus belli periculis exponi ma-
lint,

(a) *Vitræ*. in *Grotium* l. 3. c. 18. Q. 7. *Gudelinus* de Jure Pacis c. 3.

(b) L. c. n. 6.

(c) *Plusarchus* in *vita Catonis*.

(d) L. 3. c. 9. n. 4. hinc L. 12. in pr. ff. de capt. & postlim. explicat per L. 20. & 28. ff. hoc Tit.

(e) de Pace c. 5. §. 2. n. 34.

(f) Fascic. J. P. c. 11. n. 149.

(g) L. c. c. 5.

lunt, id quod manifestum: sed etiam sine consensu, immo cum dissensu, etiam bello non occupata, siquidem pax aliter obtineri non possit. Ratio est: quia bona privatorum sic subsunt eminenti summæ potestatis dominio, ut ex causa necessitatis, seu utilitatis publicæ etiam invitis auferri valeant. 2. Quia, jure naturæ, & Gentium consensu, videtur constitutum, ut privata publicis, pretiosa pretiosioribus antependantur. 3. Quia in ejusmodi casu derogatur regulis juris communis: nam etsi justum sit, quemque sua tenere, justius tamen est, ex earundem legum placitis, res suas quibusdam adimi, quam ut eo omisso tranquillitas totius Populi impediatur; siquidem justitia æltimanda venit ex omnibus circumstantiis, ut habet Tryphoninus (a). Dicitur: Subditorum bona, nam quid de rebus Ecclesiasticis sentiendum, alibi ex Jureconsultis Dilingensibus declaravimus (b).

Colligitur 3. Pacis causa posse hostibus cedi ditiones occupatas, vel transcribi non occupatas a Principe, si sint in Regno patrimoniali, vel proprietatis jure ab illo possessæ. Patet:posito, quod nullum obstat speciale pactum. In Regno non patrimoniali, etiam ditiones, & bona coronæ competentia, siquidem ab hoste sint occupata, cedi possunt a Principe, quia non tam alienantur, quam alienata jure belli, in hostis dominio, relinquuntur. Quod si tamen recuperandi spes, neque pacem necessitas urgeat, recuperanda sunt; quia Princeps, vi Regii muneris, tenetur commissa sibi servare, & amissa recuperare.

Coronæ bona & ditiones, non occupatæ ab hoste, in casu manifesta utilitatis, vel publicæ necessitatis, saltem ex parte, probabilius alienari possunt a Principe citra expressum consensum Ordinum, nisi specialibus pactis sit reservatus. Ratio affertur a Textore, Hottomanno, Hermete (c), & aliis, quia, licet Princeps Dominus non sit, competit eidem tamen facultas plena administrandi Republicam, meliore modo quo potest, e duobus malis eligendo minus, cum ejusmodi potestatem, in tali casu, a Populo, vel Statibus concessam esse, merito præsumi possit.

Dicitur, nisi specialibus pactis consensus Ordinum foret reservatus, hoc enim casu aut deesset potestas, aut forma ad alienationis valorem requisita. Excipit tamen Clariss. D. Stapfius (d) casum, quo res moram non ferret, ut Populus consuli posset. Rationem addit, quod verosimile non sit, voluisse Populum summos Imperantes ad petendum assensum adtrahere, ubi nequidem tempus suppetit, eum petendi. Neque

Obstat 1. Defectus plenæ proprietatis, ut habet Grotius, cum ait (e), potestas plena, tacitusque populi consensus, etiam in casu necessitatis, præsumi nequit: ergo &c. A. P. Potestatis ejusmodi usus bona in manus hostiles, Populum in alienum Imperium, vel servitutem detruderet: ergo cederet in Regni perniciem: ergo concessio præsumi nequit. Sed

R. N. Suppos. Non enim dicimus, in Regno non patrimoniali adesse posse plenam proprietatem, sed plenam administrationem ex consensu tacito, si nulla reservatio extet. Unde N. A. Ad P. D. Detruderet omnem Populum. N. A. Partem Populi in ordine ad bonum publicum, & conservationem totius. C. A. & D. C. Ergo cederet in perniciem Regni absolute. N. C. Respective, quatenus perditur aliquid, ne amittatur totum. C. C. Neque

Obstat 2. Quod ejusmodi bona magis sint in patrimonio Populi, quam Re-

Et coronæ competentia jam occupata.

Immo & non occupata etiam citra expressum consensum Subditorum, in casu necessitatis, periculi in mora &c. Abstrahenda a specialibus pactis.

Quia præsumitur consensus saltem sagis, ratione boni publici.

Qui & sufficit.

(a) L. bona fide ff. depof. Hac demum justitia est, qua summo cuique ita tribuit, ut non distrahatur ab ulla majori justitia parte.

(b) Videantur Coll. Hist. P. VIII. Q. 1.

(c) Textor. Syn. cit. c. 20. n. 25. Hottom. apud Hermeten.

(d) De Majest. c. 5. §. 59.

(e) L. 3. c. 20. n. 5. Muslen, Firriarius ad Grotium.

Regis. Nam R. C. A. D. C. ergo alienari a Rege nequeunt absque consensu saltem Populi tacito. C. C. Absque expresso. N. C. Neque

Saltem ad partem Imperii alienandam a Principe.

Obstat 3. Quod in alienatione bonorum, dignitati Regiæ competentium, plerumque agatur de Imperio simul: atqui hoc *sine expresso Populi consensu* inalienabile. Sed R. Tr. Maj. D. Min. Est inalienabile ex toto. C. Quo ad aliquam partem ad salutem totius. N. Neque

Et in casu publica necessitatis.

Obstat 4. Quod Imperium etiam ex parte sit inalienabile, absque consensu illius partis, etsi adsit expressus Populi consensus: ergo a fortiori, si adsit solummodo tacitus. A. P. Grotius (a): Quia in corpore civili, quod voluntate contractum est, jus in partes ex primæva voluntate sit delendum; atqui tale delumi nequit, quo fas sit corpori partem abscindere, & alteri in ditionem dare. Sed

R. N. A. *Ad Prob. D. Min.* Atqui tale delumi nequit in casu necessitatis, vel utilitatis publicæ. N. Min. Extra hunc casum. Tr. Min. Dicitur: *transseat*, quia hac de re expressius alibi. * Neque hic displicet moderamen, a Puffendorfio allatum, cum scripsit (b): Quod si Rex in casu necessitatis alienasset Provinciam renitentem, deberet quidem ex ea deducere sua prælidia, nec impedire, quo minus victor ejus possessionem apprehendat, cogere tamen illam haud posset ad ejusmodi subjectionem, neque Regi obligata foret, ut si propriis viribus confideret, se occupare volenti non resisteret, aut peculiarem deinceps civitatem constitueret.

Compensatio iuxta impecunias, vel rebus.

R. IV. *Objectum pacis in specie sunt 3. Articuli de satisfactione & compensatione pro impensis, damnisque bellicis.* Justitia patet ex præjudiciis, innumerisque exemplis, quæ iniquitatis insimulare temerarium foret. Modus vel fit per pecunias, vel alia res, tormenta bellica, castra, urbes, & integras ditiones, ut patet plus, quam satis, vel ex sola pace *Westphalica*. Obligatio provenit ex transactione: unde cessat, si nulla compensationis facta sit specifica mentio. Ex hoc

Damna data a Principe remitti possunt ob dominium eminent.

Colligitur 1. Possent damna subditis illata remitti a Principe, si pax aliter fieri non possit. Patet ex dominio eminenti in subditorum bona pro bono totius Reipublicæ: si commode pax iniri posset absque hoc medio, ex officio tenetur Princeps subditorum indemnitati prospicere, ni cæteroquin ipsemet onus satisfactionis sibi imponere velit, ut ait *Molina*.

Nulla obligatione communitatis, quo ad damna privatis reservanda.

Colligitur 2. Communitati nullam esse obligationem ad compensanda privatorum damna, durante bello illata; siquidem illata sint nullo Reipublicæ commodo, v. g. si hostis erupisset in villas, ædes ædificasset, incendisset &c. Ratio est, quam universaliter quidem adhibet *Fernandus Vasquius* (c), rectius tamen restringere videtur *Clariss. P. Schmier* (d) ad ejusmodi circumstantias: quod nempe privatis, citra spem compensationis, ferendum sit, quod belli jure censetur factum, in itaque pace per *Amnistiam*, ipso Gentium jure, videtur esse remissum. Accedit, quod, cum civitas nullum senserit commodum, æquius sit, ut damnum privati, ceu alium casum fortuitum, sustineat *Zieglero* Authore: (e). Quo spectat, si damnum privatis quodammodo sit imputabile, v. g. destructio ædium in suburbiis, prope muros &c. quæ erectæ in præjudicium Urbis, & contra leges *Arcadii*, & *Honorii* statuentium, ne ædes exstruantur, manibus sic coherentibus, ut ex iis insidias vicinitas reformidet (f). Nam quod quis ex sua culpa damnum sentit, sentire non intelligitur.

Quod

(a) L. 1. c. 3. n. 13.

* Videantur disputata in Coll. Hist. P. III. Item P. VIII.

(b) De jure Nat. & Gent. L. 8. c. 5. §. 9.

(c) Illustr. Controv. L. 1. c. 4. n. 11.

(d) Jurispr. univ. L. 4. c. 2. sect. 3. n. 119.

(e) De Jure Majest. l. 1. c. 40. §. 5.

(f) L. ædificia 14. c. de oper. publ.

Quod si tamen damna privatis illata forent *publico communitatis commo-* Nisi facta forent publi- co Reipubli- ca commo- do.
do, v. g. si ædes destrui, fundum subruui patiantur, ne hosti perfugium præsent, tenet Authorum longe communior (a), compensationem civitati incumbere. Idem sentit *Puffendorfius* de subditorum bonis, pacis concilian- dæ causa in hostes translatis (b).

Ratio est 1. Communis regula, ex paritate, & argumento *Legis Rhodia* desumpta, qua dicit *Juris Consultus*, æquissimum esse, ut commune detri- mentum fiat, qui propter amissas res aliorum consecuti sunt, ut suas salvas haberent (c), quam legem in toto orbe *Romano*, & ab omnibus *Populis*, propter summam æquitatem, receptam esse, testatur *Gudelinus* (d).

Ratio est 2. Ex paritate incendii, ubi, si domus vicina, ne ignis ad eam perveniat, destruat, vicinorum contributione reparandum est damnum ex legum placitis. (e) Neque

Obstat 1. Quod casus fortuitus, cujusvis major, quam ut eidem resisti possit, subdito non sit præstandus. Nam *R. D.* Non est præstandus a Prin- cipe, vel alio quovis particulari. *C.* a *Communitate*, quam spectat, cum sit casus communis. *N.* Neque

Obstat 2. Quod *Respublica* belli damna, quia jure data, non recogno- scat. Nam *R.* Jure data respectu hostis. *C.* Respectu subditi. *N.* Damna, quæ societatis causa contingunt, ex æquitate quadam naturali communia esse debent (f).

Colligitur 3. Casu, quo communitati non suppetit de presenti, unde da- mnum ex causa publica susceptum refarciat, necessum esse, ut refusio fiat *tempore futuro*, quo adest copia, & facultas, prout arguunt *Authores* (g).

I N S T R U C T I O II.

De obligatione, ac dissolutione pacis.

§. I.

Quæritur I. Quinam sint effectus pacis?

R. I. Effectus primarius est obligatio servandi pacta, sive inita sint cum justo, vel cum injusto bellatore. *Ratio est*, quod obligatio non proveniat ex justitia belli, sed ex natura pacti, & jure naturæ ac Gentium obligantis in rebus ceteroquin licitis & honestis. Unde oritur obligatio justitiæ, etiam hostibus servanda, ob datæ fidei sanctimoniam, atque religionem. Ex his

Deducitur 1. Quod hæc obligatio primario stringat paciscentes, seu Prin- cipes suprema potestate, jus belli pacilque complexa, præditos: *secundario* subditos, utpote in quos derivatur obligatio, ex aliis quoque contracti- bus, *Civitatis nomine*, & bona fide contractis a Principe. Immo respectu subditorum pax obtinere solet vim legis ad normam aliorum contractuum, quos hoc modo contrahunt Principes, ut habet *Gudelinus* (h).

Per extensionem legitimam hæc obligatio etiam transit ad successores non tantum in Regno successivo, sed etiam electivo. *Ratio est* 1. Quia pax involvit perpetuitatem. 2. Quia obligatio non tantum est personalis, sed et iam realis, Principibus non tam nomine proprio, quam *Reipublicæ* paciscen- tibus: ergo, adinstar aliorum contractuum, dignitatis nomine initorum, obli-

Instructio 2.

De effecti- bus & con- trariis pa- cis.

§. 1.

Obligatio servandi pa- cem.

Afficiens primario pa- ciscentes, secundario subditos,

Extensivè etiam paci- scentium successores.

(a) *Hermes* L. c. n. 144. *Gudel.* c. 7. ab *Andlern* const. Imp. v. *Frid.* n. 7.

(b) *De J. N. L.* 8. c. 8. §. 3.

(c) *L.* 1. & 2. ff. ad legem *Rhodium* de jactu. (d) *L.* c.

(e) *L. si quis* 49. §. 1. ff. ad *L.* *aquil.*

(f) *L. cum duobus* §. *quidem* ff. pro socio.

(g) *Textor* l. c. c. 20. §. 28. *Grotius* L. 3. c. 10. n. 7. *Hertz.* de fide pacta c. 2. §. 3. n. 33.

(h) *L.* c. c. 10.

obligatio non soli personæ paciscenti, quæ moritur, est connexa; sed est *transitoria* in omnes dignitatis Regiæ, quæ semper durat, successores (a).

*Incipit in
puncto mu-
tua accepta-
tionis sal-
tem absolu-
tæ.
Per ratiba-
tionem;*

Deducitur 2. Quod obligatio pacis, absolute initæ, stringat a tempore pacificationis mutuo acceptatæ: inita *conditionate*, vel cum *restrictione* ad certam diem, refertur ad terminum purificatæ conditionis & temporis. Patet ex paritate aliorum contractuum (b).

Ut pacificatio intelligatur esse *mutuo acceptata*, *stylo ordinario*, requiritur *ratihabitio Principalium*. Patet ex praxi Gentium antiqua: sic, teste *Livio*, (c) *Scipio Africanus*, etsi plena potestate præditus, initam cum *Carthaginensibus* pacem, Senatui Romano specialiter approbandam submitit. Item ex praxi moderna, ut pax *Westphalica*, *Carlovvicensis*, *Rysovicensis*, *Rastadio-Baadensis*, *Passarovicensis* &c. testatur. Ratio a priori est: quia *ordinarie* pax concluditur per Legatos, de quibus constare nequit Principibus, an non transgressi sint limites *mandati*. Neque

*Necessariam
saltem quo
ad accessio-
nem pacis.*

Obstat, quod Legati, *absque speciali mandato*, non admittantur ad negotia pacis: ergo jam habetur *plenissima* potestas. Nam R. D. C. Habetur plenissima quo ad pacem, in substantia concludendam. C. C. Quo ad omnia & singula capitula, a Legatis postmodum conclusa. N. C. Saltem dubium esse potest Principibus, an hæc in specie sint demandata.

*Per sub-
scriptionem,
& subsigna-
tionem, sal-
tem regula-
riter.*

Deducitur 3. Quod ad plenum pacis effectum, & robur, etiam *scriptio* & *subsignatio* requiratur, saltem *regulariter*. Fluit ex ratificatione: Hæc enim compleri solet per subscriptionem & subsignationem. Dictum *regulariter*: quia ratihabitio etiam *ipso facto*, seu *observantia actuali* colligitur, siquidem non sit in articulis, observanti merissime commodis, sed onerosis, ut recte animadvertit *Textor* (d).

*Per promul-
gationem
respectu sub-
ditorum.
Accedere so-
let Garan-
tia;*

Deducitur 4. Obligatio *respectu subditorum* opus habet aliqua promulgatione, seu publicatione. Patet, quia pacificatio subditos stringit *per modum legis*.

Deducitur 5. Paci firmiter roborandæ accedere plerumque solent *Garantia*, seu *affecuratio*, vel *sponsio particularis*, qua pacis observantia præmunitur verbo, scripto, aut facto, datis scilicet obsidibus, urbibus, Castellis &c. Per hanc non additur paci *obligatio nova*, sed *antiqua*, quæ provenit ex pacto, *noviter* roboratur: etsi enim juramentum accedat, superaddens *obligationem religionis*, hoc solummodo *intensius* obligat, non autem *ad aliud* & *ad plus*, quam ipse actus, cui opponitur, ut habet communis. Quod si tamen plures ex una, alterave parte, forent pacis consortes, ex garantia confurgeret obligatio nova: si nempe ad armatam resistentiam contra quoscunque pacis violatores, ad quam alioquin non tenerentur, se obligarent. Casu quo tertius aliquis, aliive (ut solet) sponsores pacis intervenirent, respectu horum oriretur obligatio, partem injuste resilientem compellendi ad executionem, etiam armis, si prævia monita nil efficerent; etsi *stricto jure* hæc necessaria non videantur, cum officium mutuo partium consensu firmatum, immediate exequi valeant Mediatores. Cessat tamen horum officium, si partes, mutuo consensu ab uno, vel pluribus punctis recederent, ut per se est manifestum.

*Effectus pa-
cis est etiam
executio, ubi
persona exe-
quens sunt
paciscentes,
vel denomi-
nata.*

R. II. Effectus pacis alter est *executio*. Circa quam

Considerantur 1. *Personæ exequentes*, quæ si sint determinatæ in pacis articulis, iis competit jus executionis, etiam armatæ in resistentes: si non determinatæ, executio ipsismet partibus incumbit. In *casu moræ* præmittenda

mo-

(a) *Hermes L. c. c. 11. n. 153. Bozman, Eyben, Gudelinus, Bombræ*, cit. apud P. Schmier L. c. f. m. 316.

(b) L. 14. ff. de R. J.

(c) Dec. 3. L. o. c. 28.

(d) In Syntag. Juris Gent. c. 21. n. 6.

monita, ne bello vix finito procedatur ad novum; si legationes nil proficiunt, manu forti querendum, quod amicabili dextera non acquirendum.

Res & facta executioni mandanda juxta normam præscriptam.

Considerantur 2. *Res, aut facta executioni mandanda.* Res consistunt vel in traditione pecuniarum, aliarumque rerum mobilium, aut immobilium, castrorum, urbium, Provinciarum &c. vel in remissione, aut cessione jurium ad ejusmodi res sive exigendas, sive possidendas. Ad facta pertinent demolitiones munimentorum, abducciones copiarum, deductiones præsidiorum, exauthorationes militum, captivorum extraditiones, si quid in pacis articulis de his comprehensum fuerit. Rarius redduntur transfugæ: quia jure belli recipere licitum, qui mutant partes: sed deprehensi extra tale servitium, plecti possunt, ut militaris sacramenti violatores: non item milites exauthorati: etsi castra hostilia secuti, quia generali amnistia fruuntur.

In cessionibus tam rerum, quam facti semper subintelligitur clausula: *Salvo jure tertii*, ratione pignoris, feudi juris &c. quod illi competit in regionibus extraditæ, quia repugnat æquitati naturali, alteri per alterum iniquam inferri conditionem, aut invito jus suum auferri.*

Salvo jure tertii.

Consideratur 3. *Ordo in executione servandus juxta normam*, in pace expressam; si nil præscriptum, procedendum est juxta naturæ dictamina: ubi par causa, executio facienda simul, si simultanea esse nequit; vel ubi impar conditio, majoris momenti res levioribus anteponendæ, de quibus Grotius: *Plus favoris habent passionibus, quæ de hominibus sunt, quam de rebus, & inter eas, quæ de rebus, hæ, quæ de agris, plus quam de rebus mobilibus: & quæ de his, quæ penes publicum sunt, plus quam quæ penes privatos: & inter eas, quæ penes privatos, plus illæ, quæ reddere jubent, lucrativo titulo possessa, quam oneroso, ut quæ emptionibus, quam quæ dotibus tenentur (a).*

Ordo executionis vel ex conventionibus, vel naturali dictamine.

Considerantur 4. *obstacula, executionem pacis morantia.* Casu quo opponatur exceptio, cujus causa tempore pacificationis jam erat cognita, executioni nil obstat: quia opponentis culpæ est imputandum, quod defensionis suæ remedia protelarit. Nec æquum foret, publicam pacis causam ex novo prætextu morari, aut articulum liquidum per illiquidam oppositionem retundere. Quod si causa exceptionis *primum detecta liquida*, aut absque longiori indagine *demonstrabilis* foret, admittenda videtur exceptio, & executio differenda: si tamen foret *illiquida*, executio in rebus perspicuis prosequenda potius est, & *cum cautione indemnitis*, quam prolixiori dimicatione de rebus dubiis suspendenda.

Executionis obstacula per occupationem.

Casu quo ex alterutra parte, *etiam ad breve tempus*, executio retardaretur, probabilius non esset *locus purgandæ moræ*, nisi improvisa forsan necessitas intervenisset. Unde paritas non tenet cum rebus aliis, ubi modicum tempus etiam ex arbitrio Judicis determinandum, admittunt Jureconsulti, quia ut Puffendorfius animadvertit, (b) in hoc negotio sæpe breve tempus ad magnas rerum conversiones valere potest: hinc facilis occasio foret, resiliendi a pactis, & alteri parti integrum non foret, exercitum suum, tot sumptibus alendum, dimittere, quia conditionibus pacis necdum expletis. Cæterum sponsonis factæ impossibilitas excusat. Patet; nam sufficienter quivis excusatur, qui in potestate non habuit, suam ut posset liberare fidem.

Et mora non semper admittenda, nisi in casu impossibilitatis.

R. III. Tertius effectus e pace profluens est *interpretatio*, si quidem necessitas postulet. *Interpretatio* quatenus agitur *de valore pacis*, & favorabilis, & latior: quia ab illo dependet securitas, & utilitas publica. Quatenus spectat *obligationem* inter paciscentes vel *extendendam*, vel *restringendam*, est *stricti juris*,

Effectus tertius est pacis interpretatio.

Tom. II.

P

ut

* An per pacem Westphalicam, vel Neomagensem vasalli cæsi triplicis Episcopatus, Tullensis, Metensis, Pirdunensis, recte a Gallia per Reunionum Cameræ Imperio crepti sint? Eruditi disputant in utramque partem. Vide Coll. Hist. P. 2. Q. 20.

(a) L. 3. c. 20. a. 21.

(b) De J. N. L. & c. & §. 4.

ut habetur ex paritate aliarum transactionum, sibi que imputare debent, qui apertius non locuti: unde pars altera multiplicem sensum in suam commo- dum jure trahere potuit, dicente Philosopho: *ubi utilitatis amicitia est, ibi ejus, qui accipit, utilitas ejus, quod debetur, mensura est.* Atque hinc

Competem
paciscenti-
bus.

Colligitur 1. Quod interpretatio authentica sit penes pacificantes. Patet: si- quidem ad eos, quos obligatio ex pacto naturali constringit, proprie perti- net verba, tanquam animi sui signa, explicare secundum regulas æquitatis.

Duo ad arti-
culos utrius
partis com-
munes.

Colligitur 2. Hæc intelligenda esse de his: quæ communia utrique parti: quæ specialia uni, ejusque Reipublicæ propria, quo ad interpretationem pri- vative ad Principem spectant: nam talis articulus respectu Reipublicæ, in- duit naturam legis, legis autem interpretis est Princeps.

Vel etiam
arbitris do-
lectis.

Colligitur 3. Conveniens esse ad sinceriores pacis interpretationem, ut pa- ciscentes per Legatos instituant controversi capituli tractationem amicabilem, adductis utrinque fundamentis verba declarando, genuinum sensum eruendo &c. Immo utilius est, denominare arbitros, qui remoto partium studio, jux- ta prudentiæ regulas, dubietatem omnem componant.

§. 2.

§. II.

De his, quæ
paci contra-
ria.

Ruptura quo
ad essentiam
paciis.

Inferendo
arma circa
novam cau-
sam.

Quæritur II. Quenam sint paci contraria?

R. I. Ea omnia, quæ vel pacem violant, & novam bellandam causam sub- ministrant. Solvitur autem pax triplici plerumque modo.

1. Faciendo contra id, quod omni paci inest, sic censetur pax rupta, cum ab alterutro paciscentium vis bellica, citra novam causam, inferitur: Ratio est, quia pax essentialiter est status tranquillitas: ergo dicit cessationem ab armis. Unde violator pacis, beneficio pacis indignus, non modo armis repelli, sed & offendi potest intra limites justis belli. Siquidem omnis con- ventio (Matrimoniali excepta) violata ex una parte, solvitur quoque ex altera, locumque habet, quod *frangenti fidem fides frangatur eidem*, cum frustra sibi fidem servari postulat, qui fidem servare recusat.

Toti vel
parti, paci-
scanti vel so-
cio in pace
comprehen-
so.

Tenet assertum, sive toti communitati, sive aliquibus tantum vis infera- tur, quia pax inita pro civitate includit cives: sive ipsimet paciscenti, sive sociis, in pace comprehensis, fiat injuria, eo quod pactum pacis commu- ne. Quæ ratio cessat circa socios non comprehensos, ut patet: sicut & cir- ca affines; cum multum differat vinculum affinitatis a vinculo pactæ fidei, quod non afficit, nisi nominatos, aut moraliter connexos, puta cives.

Nisi foret
tantum ab
aliquibus
subditis, abs-
que Principi
paci culpa.

Excipitur 1. Casus, quo illata foret injuria tantum a subditis, non nisi aliquibus, & quidem injussu publico. Quia male prospectum foret civitati, si privatorum maleficio jura communia infringi possent. Aliud foret, si civi- tas vel violentiam suorum scivisset, nec impedisset, nec vindicasset, etsi po- tuisset; eo quod ejusmodi conniventia mandato æquiparetur, ut recte notat Grotius. Juxta hunc auctorem idem sentiendum, casu quo subditi non qui- dem per se arma moverent, sed aliis bellum gerentibus militarent: cum & hoc delictum adscribitur Civitati, si sciverit, & impedire suos neglexerit.*

Vel unus
tantum e so-
ciis hostiliter
ageret.

Excipitur 2. Casus, quo unus e sociis, suo nomine, compaciscentem al- terum adoriretur. Hic enim pacem universaliter esse ruptam, nemo facile dicet; quia nemini alterius delictum nocere, aut jus pacis quæsitum eripere, aut transactio, omnium consensu facta, unius arbitrio dissolvi debet, nisi in- ter

* An laudabile sit Nationi Germanicæ, quod nullum fere bellum sit inter Christianos, in quo non ex utraque parte pugnent Germani? Immo quod contra propriam patriam externis non raro hostibus militent, idque inter privilegia libertatis Germanicæ numerent?

ter pacificentes fuisset aliter conventum. Tunc enim, ut supra diximus, ob pactum commune cum violaretur pax respectu unius, hoc ipso violaretur quoque respectu alterius.

Rumpitur pax II. faciendo contra id, quod in pace expresse stipulatum, sive quis faciat, quod prohibitum; sive omittat, quod promissum, si tamen sit in re majoris momenti: nam si levis causa mox rumpere pacem, hoc ipso licitum faceret bellum, quod nemo dixerit. Unde cum Grotius dicit, pacis articulos esse individuos, nec minorem esse obligationem servandæ fidei in causa momentosa, quam alia, id forsan de summo jure, non autem de æquitate, maxime Christiana, intelligendum.

Excusat tamen impossibilitas nulla culpa, sed necessitate quadam, aut casu interveniente, et si a debito non absolvat: nam restant alteri parti remedia indemnitatis, vel facta æstimatione, vel nova pactioe sibi procurandæ.

Dissolvitur Pax III. faciendo contra id, quod ex pacis natura necessario intelligendum: ut si quis contra amicitiae legem, in pace specialiter expressam, spargeret atroces minas, fortalitia exstrueret in confiniis, insolitas copias conscriberet, hostilem animum ex indiciis satis certis proderet &c. Quia pacis natura obligat pacificentes stricto jure ad deponendam inimicitiam, & peculiaris amicitiae munia exhibenda. Ubi tamen ex amicitiae legibus non præsumenda statim est inimicitia, nisi de animo maligno aperte constet; nec quævis amicitiae & humanitatis exigenda officia, quasi debita rigoroso jure: quod enim altarius humanitati est relictum, non parit actionem in foro humano, adeoque nec suppeditat justam bellandi causam. Ex his

Deducitur 1. Rupturam pacis quamcunque non nisi rumpenti esse præjudiciosam: hinc obligatio ex ejus parte non solvitur, nil potente patrocinari perfidia; adeoque jus, ex pace quæsitum, innocenti est integrum, potestque urgere observantiam, non obstante, quod ipse nolit implere promissa, quia jam alterius iniquitate soluta.*

Deducitur 2. Et si foret paci inserta clausula: per contraventionem quamlibet ruente pacto, vel rato semper manente pacto, innocens posset vel urgere pacem, vel ab ea recedere, utraque clausula in innocentis favorem, & non tantis incommodum intelligenda: uti colligere est ex privatis transactionibus, jure Romano exponendis.

Deducitur 3. Si adjectum paci foret juramentum de non contraveniendo, illud sese porrigeret solum ad causam de præterito; non enim causa de futuro expresse adjici potest, quia nec prævidenda, nec præcavenda. Quod si tamen foret adjecta clausula de causis futuris, nulla foret, quia dolum futurum remittendo, animumque delinquendi præbendo, obligationem efficacem producere nequit.

R. II. Inter contraria pacis est nova bellandi causa, pacem subsecuta, puta nova injuria post pacem illata. Ratio est, quia pars læsa non spondit cessionem ab armis, nisi sub hypothesi, qua cuncta manent in statu antiquo, nec novus titulus novum hostilem inducat. Unde

Colligitur 1. Si nova sit causa, pax proprie loquendo non censetur esse rupta, nisi specialiter amicitia pactis inserta sit, adeoque pars læsa instaurare poterit bellum, sed nova denuntiatione, cum novum sit bellum.

Colligitur 2. Si causa foret antiqua, pax rupta censetur, & pars læsa absque denuntiatione instaurare bellum poterit, quia continuatum: pars offendens poenam fractæ pacis incurret, si quæ foret apposita.

* Siquidem non promissa, nisi sub conditione ejusmodi pactis imbibita, ut habet S. Pant. in C. per-
venit 3. de jurejur. Nec tu ei, etiamsi promissum suum juramento, vel fidei obligatione interposita
condissione firmasset, aliquatenus teneris, si constat, eum conditioni minime paruisse.

*Pax fracta
pacis a no-
cente debita.*

Colligitur 3. Hanc pœnam conventionalem non contrahi ab offendente, si offensus ad arma proueretur. Quia non absolute debetur, sed in eventum, quo offensus pacem ruptam urgeret, & in satisfactionem pœnæ solutionem expostularet. Atque

*Toties quo-
ties, etiam
ad heredes
& fidejuss.
sive transf.
fusa.*

Hoc in casu debetur, & probabilius toties quoties pax violatur: quia etsi in pœnalibus pars mitior sit assumenda, hic tamen præsumitur strictior ex pacificentiam mente, ad violationem pacis, efficacius & pro semper cohibendam. Atque hæc pœna etiam exigere potest ab offendentis hæredibus, quia præsentant defunctum non solum in civilibus, sed etiam pœnalibus, casu quo pœna non debetur ex sola culpa, sed etiam ex conventionem: atqui obligatio ex conventionem nata, non solum personas principales, sed & successores universales stringit: immo ligat & fidejussores, quia adhibiti sunt pro majori pacis robore, & majori pacificentium securitate.

*Inter pacis
concordia est
dolus sub-
stantialis.*

R. III. Inter pacis contraria est etiam causa pacem concomitans, vel antecedens, quo nomine præ cæteris venit dolus. Dolus substantialis, qui rei substantiam afficit, sicut omnes contractus, ita & pacificationem invalidat. Patet ex defectu consensus. Accidentalibus, sive concomitans sit, siue præcedens, sicuti cætera pacta probabilius non infirmat de jure natura vel positivo, ita nec pacificationem annullat: non enim deficit consensus quo ad substantiam. Deceptus tamen sibi obligatum habet decipientem ad præstandam indemnitate, seu restitutionem in integrum, quia jus habuit, cum ne deciperetur, tum ne cogereetur: illud ex natura contractus; hoc ex naturali libertate, ut notat Grotius (a).

*Metus gra-
vis.*

Metus gravis, ab extrinseco injuste illatus a causa libera, de jure nature, juxta satis communem, non invalidat pactum, seu contractum in genere; immo nec jure positivo * quamvis rescissioni reddat obnoxium, ut hic supponimus. Unde

*Non quidem
juste inconfi-
sus.*

Resolvitur IV. de pacto pacis in specie. Pacem bello justo extortam, tam in foro interno, quam externo esse validam, ac irrevocabilem: quia metus non est injustus, habeturque paritas in contractibus aliis. Idem sentiendum in prudenti dubio, an pax sit justo, vel injusto bello extorta: nam sicut causa dubia est insufficientis ad bellum gerendum; ita etiam est insufficientis ad bellum, rescissa pace, denuo instaurandum. Idem tenendum de pace, injusto quidem bello extorta, sed cessante metu libere confirmata: nam actus, etsi ponatur invalidus, remissa injuria, convalescit.

*Sed injuste:
quo casu nil
lucetur in-
ferens ma-
sum, saltem
in foro in-
terno.*

Resolvitur V. Observantiam pacis, injusto bello extortæ, etsi juramento firmatæ, non posse urgeri, vel extorqueri, neque pactas ditiones posse vi exigi, vel retineri ab inferente metum injustum, saltem salva pietate & conscientia. Patet: quia injuria, pacto intrinseca, est inaufertibilis, nisi remissione, vel juris renuntiatione per novum, eumque liberum consensum.

*Juxta Puff.
fendorffium
neque, in ex-
terno.*

Dictum: saltem salva conscientia: nam juxta Puffendorffium, & plures alios, ** pacta, dolo, metuve injusto extorta, sunt etiam nature jure invalida. Ratio est apud Puffendorffium: *** quod jure nature firmari nequeant, quæ æquitati naturali contraria: atqui talia sunt pacta, per injuriam extorta. 2. Quod, quæ per injuriam extorta sunt, jure exigi nequeant, vel retineri a metum inferente: ergo nec jure debent præstari a metum passio: nam nihil debeo, inquit, si nemo jure a me quid poscere valeat. 3. Quod lex naturalis, vetans alteri metum incutere, eadem quoque ex isto metu jus accipere, lucrumque facere prohibeat. Sed

Resol-

(a) L. 2. c. 17. n. 17.

* Matrimoniali excepto, ob specialem juris Ecclesiastici exceptionem.

** Quos inter Sotus, Molina, Bartolus, cum Abbate C. Abbas. 2. Da his, qua vi, metus. n. 7.

*** De Jure N. & G. L. 3. c. 6. §. 10. f. m. 382. & seq.

Resolvitur VI. Cum longe communiore, pacem, injusto bello extortam v. g. ad avertendum periculum majoris mali, vel certo, vel valde probabilitate prævisi, regulariter loquendo, * esse & jure naturæ, & positivo validam, utroque tamen jure rescissioni obnoxiam, sicut, per metus oppositi exceptionem quis sua retinere, vel repetere posset, etiam armato auxilio, si aliter consequi jus suum nequit.

Ratio est 1. quo ad 1. de jure naturali; quia ad nullum contractum, jure Naturæ, plus requiritur, quam iustus titulus, qui, dolo, vi, vel metu non obstante, haberi potest per consensum absolute voluntarium: siquidem, ut constat, voluntarietatem metus quidem diminuit, non tamen tollit. Accedit, quod non invalidetur ex defectu libertatis: alias quoque irritaret metus ex causa necessaria, v. g. morbo, peste, naufragio incussus, quod nemo dicit. Non propter injuriam; alias contractus matrimonialis, dolo non substantiali obtentus, v. g. fictis divitiis, esset irritus jure naturæ, pactum, levio- re metu extortum, esset jure Naturæ nullum, cum & metus levis sit quædam injuria, & de jure naturæ obliget eum, qui intulit, ex delicto, ad satisfactionem, & restitutionem, ut habet Covarruvias cum aliis. Unde patet responsio ad Puffendorffii rationem 1. Nam jus non oritur ex pacto quo injurioso, seu ex injuria, per injustum gravem metum ab altero incussa: sed ex pacto qua voluntarie inito, seu ex consensu alterius saltem voluntarie præstito. Unde D. jure naturæ firmari nequeunt, quæ æquitati naturali ita contraria, ut nullam amplius rescissionem admittant. C. si admittant. N. Ad 2. responsio opponitur ex metu levi, & quod probaret nimium. Ad 3. D. Lex naturalis vetans metum incutere, vetat quoque ex isto metu acquirere jus absolutum. C. Conditionatum, nisi rescindatur. N.

Ratio est 2. quo ad 2. de jure positivo. Legum authoritas, quibus adstruitur valor ejusmodi contractuum, sed cum exceptione (a), & restitutione in integrum: ergo supponuntur non ipso jure invalidi, sed rescindibiles (b).

Ratio est 3. quo ad 3. de rescissione per Judicem, patet ex hac ipsa legum authoritate. De Principibus summis, qui Judicem non agnoscunt, vel casu quo etiam cuidam privato legitima potestas aut nollet indulgere rescissionem, aut cum etiam non posset, eo quod metus non fuisset satis probatus, jus rescissionis naturæ jure indultum esse.

Colligitur ex fundamentali juris naturalis dignoscendi principio: nam rescindibilitas, hisce in circumstantiis, est medium exiguum ab amore, sibi ipsi naturaliter debito, seu ad felicitatem, naturæ rationali propriam, simpliciter requisito: secus enim natura deficeret in necessariis: ergo est naturæ jure præscriptum. Unde ipsa rescissio, cum nec positive repugnet, nec etiam positive exigita sit ab amore hoc, sibi naturaliter debito, recte inter naturæ jure concessa, ac licita refertur.

Ant. firmatur 1. Quia supremi Principes, & alii metum passi, denegata justitia, destituerentur omni medio, quo sibi possent consulere, coactique forent in statu perpetuo violentiæ, citra spem redemptionis, permanere.

2. Quia rescissio pacti, dolo, metuve injusto excussi, per leges positivas privatis indulta, fundatur in æquitate naturali, uti colligitur a lege simili, de qua Ulpianus (c): hoc edictum Prætor, naturalem æquitatem secutus, proposuit:

Tom. II.

P 3

fuit:

* Nam excipitur promissio dotis; quævis alia promissio, ab incarcerato extorta; absolutio a censuris &c. LL. citatas vide apud P. Schmier Jurisprud. Can. civil L. 3. Tr. 3. c. 1. sect. 7. f. m. 625.

(a) C. Abbas. 2. de his, quæ vi &c. n. 7. item c. ad audientiam h. t. Q. non inserasse 5. l. ult. Cod.

h. t. item L. ait prætor. 1. L. metum autem. 9. §. 3. & 4. ff. quod metus causa.

(b) Instit. de except. ubi ait Imperator: si metu coactus stipulanti Titio promissisti, quod non deberas promittere, palam est, jure civili te obligatum esse; Et actio, qua intenditur dare te oportere, efficax est: sed iniquum est, te condemnari; ideoque datur tibi exceptio, quod metus causa. Facit hæc textus L. si mulier 21. §. 5. ff. quod metus causa.

(c) L. 1. pr. ff. de pact.

suit: ergo deficiente via juris, suffragabitur jus naturale, non deficientis in necessariis:

In occulta compensatione permissis.

Societati humane proficuis.

Principi summo, ne sit deterior subditis, summe conformibus.

Ad praevidenda Reipublica praedicta in dispensabiliter requisitis.

Et bono publico admodum consentaneo.

Qua dispositio juris naturae procedit in quavis laesione gravi, ac iniusta.

Non modo quo ad Exteros, sed etiam subditos rebelles.

Et si pacta pacis forent jurata. Unde obligatio, quae datur in interfecto metu iniustum,

3. Quia, jure naturæ & Gentium, ob similes circumstantias, *per se loquendo* licita est compensatio occulta: ergo & reparatio damni per rescissionem pacti injuste extorti, etiam armis, si aliter reparari nequit.

4. Quia supposito, quod etiam status civilis sit *munus Naturæ*, seu rationis naturalis ad eum inclinantis, etiam Naturæ conforme est, maxime in statu Naturæ lapsæ, ut sit superioritas, ejusque salva persistat Autoritas, ut ne cuivis improbo alterum impune violare, juraque pervertere liceat, juxta illud Sapientis (a): *Ubi non est Gubernator, Populus corruet*: ergo etiam juri Naturæ conforme est, ut salva mancant jura gubernantis, & in casu *injustæ læsionis* sint reparabilia.

5. Quia alias Princeps summus, hoc ipso, quia summus, esset deterioris conditionis quovis privato, cui competeret via juris saltem positivi: Principi nec positivi, nec naturalis.

6. Quia alias daretur ansa potentioribus, quovis prætextu opprimendi Principes inferiores, eo quod cernerent occupatas Regiones, jura, bona &c. bello injusto occupata per pacem violentam, & nullo jure rescindibilem, in foro externo sua esse.

7. Quia ex norma legum (b), summus Princeps Judex esse potest in causa propria, sic ut graviter læsus *per pactum privatum* queat illud declarare inefficax, seque ipsum restituere; ergo a fortiori, si graviter læsus sit *per pactum publicum*, præsumi poterit ejusmodi jus a natura indultum, * cum læsio sit longe gravior, & societati humanæ perniciosior, etsi ex æquanimitate recte hæctenus confueverint Principes causas proprias in arbitros transferre, uti constat ex comitibus *Palatinis* respectu Cæsarum.

Resolvitur VII. Quod hoc assertum sese extendat ad quamvis læsionem gravem, pace injuste extorta illatam Principi, v. g. injusta direptione civitatis, alienatione Provinciæ, renuntiatione extorta jurium suorum, aut subditorum quo ad commercia, navigationes maritimas & similia. Ratio est, quia eadem rationes stringunt: unde in casu læsionis, manifeste injustæ, præmonito injusto lædente, si dissentiret, licitum foret pacta rescindere, & jus suum in armis querere.

2. Quod sese extendat ad læsionem, non modo ab Exteris, sed etiam a rebellibus subditis, inique extorta pace, illatam Principi. Patet ex allatis rationibus, quæ æque utrinque pugnant. Neque enim Princeps in pacto cum subditis, iisque perduellibus, deterioris conditionis esse potest, quam sit cum Exteris.

3. Quod sese extendat etiam ad ejusmodi pacem, juramento firmatam: quia, teste *Laymanno* (c) Magistratus laicus, vel Princeps *saltem indirecte* relaxare potest juramentum subditorum in materia sibi subjecta, supplendo vicem ejus, cui juratum est, & qui remittere deberet: ergo etiam Princeps, si deficeret Ecclesiastica potestas, rescisso pacto, & juramentum sibi relaxare, vel potius ejus inefficaciam declarare posset, nisi deterioris eum esse conditionis quis admittere velit, quam quemvis privatum.

Resolvitur VIII. Quod rationes, quas hisce opponere solent varii Authores, non videntur efficaces. Nam I. si dicant, a natura satis consultum esse indemnitati Principum, quod vim injuste inferens, sit obligatus *jure naturæ*, ad rescissionem injustæ pacis, & restitutionem damnorum. Nam

R. N.

(a) Proverb. 11. 4. 14.

(b) Can. 10. dist. 96. Can. 30. caus. 23. Q. 4. c. 6. de Maj. & obed. c. 12. & 13. de Jud. l. 3. ff. de his, quæ in testam. delentur. l. 41. ff. de hered. instit.

* An in hoc sensu firmendum sit illud *Louvois* XIII. pronuntiatum, quo teste *Guesmondo* l. 2. *Hist. Gall.* edixit: *justam appellationem a Rege, in vinculis posito, ad Regem liberum esse?*

(c) l. 4. Tr. 3. b. 14. n. 9.

R. N. A. Hæc enim obligatio conscientiæ videtur esse medium inefficax: quia qui, injuste bellando & pacem iniquam extorquendo, non habuit remorsum, multo minus habebit paci validæ insistendo, & male parta retinendo.

Non est sufficiens ad Principum indemnitatem,

2. Si dicant cum Grotio (a), quod interfit humanæ societatis, ut finis & modus belli, adeo frequentibus, imponi possit, adeoque, jure naturæ & Gentium, pax, etsi metu injusto extorta, non modo valida, sed etiam firma, ac irrevocabilis esse debeat, quod alias nemo facile contraheret cum Principe, præcipue ex rebellibus subditis.

Nec irrevocabilitas fovet efficacius medium.

R. C. A. D. C. Firma, & irrevocabilis esse debet, siquidem ad hunc finem hoc sit considerabile medium. C. C. si non sit. N. C. In principiis Grotii, quod quis bello, etsi injusto, si modo solemniter occupat, ejus acquirat dominium jure Gentium, quo ad forum externum: ergo & pace violenta defraudatus, nil obstante irrevocabilitate, solemniter bello recuperare poterit dominium, inique amissum, eo meliøre titulo, quod in foro interno dominium nunquam amiserit, & in externo etiam jus ad rem retinuerit: Unde hæc irrevocabilitas pacis vix bella impedit juxta illud Didaci Saverdæ: fieri plerumque amat, ubi aut coacta pax initur, aut quæ famæ adversa est, illam pauco tempore durare. Ad rationem additam dico, revocabilitatem in pactis privatis non obstat, quo minus extorqueantur ejusmodi contractus, etsi appareat, fraudem, metumve in Judicio facile detegendum: ergo a pari ad pacta publica, respectu rebellium subditorum.

Ad finiendam bellum.

3. Si dicant, quod juxta nos valor violentæ pacis, sed revocabilis, non haberet ullum effectum.

Nec tamen valor pacis esset frustraneus.

R. N. Si enim, extorta cum pace, mox rei pactæ extraditio fieret, injuste paciscens acquireret dominium, etsi rescissa pace vindictio rei competeret injuste læso.

Adstruiturque conformius juri naturali, & positivo.

4. Si dicant cum Glettelio (b), pacta illa, seu pacificationes, quæ, inter summos Principes initæ, ex defectu Superioris rescissionem effugiunt, melius dici ipso naturæ jure invalidas, siquidem dolo, vel metu injusto extortæ sint: nam id evincerent illæ ipsæ rationes, quas pro revocabilitate attulimus; nec est paritas cum pactis privatorum, quæ per Superiorem rescindi possunt. Nam

R. Non admodum nobis displicere Authoris hujus sententiam, quia re ipsa congruentem cum nostra, etsi in modo minus concordet. Nostrum tamen modum præferimus, quia magis conformem juris naturalis indoli, alios actus non infirmanti, ubi eadem habentur requisita, quæ hic inveniuntur. Præferimus item, quia magis conformem juris positivi, in naturæ jure fundati, principiis, quibus ejusmodi actus non redduntur invalidi, sed tantum rescissioni obnoxii.

5. Si dicant, actus, metu extortos, esse etiam jure positivo nullos, ut patet ex variis legibus, quæ vel annullant ejusmodi actus (c), vel metum passo tribuunt actionem realem (d), vel metum vi illatæ æquiparant (e).

Neque ex legibus probari potest actus, metu extortos, jure positivo invalidos.

R. Quo ad 1. Venditio in allegata lege non decernitur nulla in se, sed in effectu, eo quod Provinciæ Prætor suam interponere auctoritatem jubeatur. Item: occupatio illa hæreditatis non declaratur nulla ob metum, sed ob simulationem, qua fallens adire se tantum fingit. Ad 2. Metum passo tribuitur actio realis, non ob dominium reale ex nullitate actus, sed ob dominium

P 4

fictum,

(a) L. 1. c. 19. n. 11.

(b) De Pactis c. ult. §. 1. n. 14.

(c) L. Si Pater 1. c. de rescind. vendit. & l. quia in alieno 6. §. ult. in fin. ff. de A. & O. N.

(d) L. Metum autem. 9. §. 4. & 6. ff. quod metus causa.

(e) L. nihil 116. in pr. ff. de R. J.

fitum, prætere fingente, contractum cum traditione nunquam fuisse celebra-
tum, atque adeo rem in bonis ejus permanfisse.

Ad 3. Nulla est paritas: nam vis, de qua loquitur lex allegata * tollit
simpliciter voluntarium, cum inferatur potentiis externis, & actibus impera-
tis; metus non tollit *simpliciter*, quia inferitur potentiæ volitivæ, & actibus
elicitis, unde solum minuit voluntarium, eo quod voluntas eligat minus
malum præ majori. Textus, quo dicitur, *nihil consensui tam esse contra-
rium, quam vim, & metum*, intelligendus non de consensu *voluntario*, qui
per metum non tollitur, sufficitque ad actum, *jure naturæ* validum; sed in-
telligendus de consensu *spontaneo*, ac omnimode *libero*, qui uti nec specta-
to jure positivo, ita nec spectato jure naturæ ad valorem actus necessarius
est, uti constat ex dictis.

*Juramen-
tum addi-
tum*

6. Si diccas cum *Dilingensibus* (a), saltem pacta pacis, injusto metu ex-
torta, accedente juramento, esse *sine ullo relaxationis remedio* servanda 1. ut
ex SS. Canonibus, & communi Doctorum tradit Abbas: *juramentum obli-
gare, etsi turpitudinem contineat, se tenentem ex parte recipientis, non au-
tem jurantis*. 2. Quia Princeps, non habens Superiorem, dispensare secum
nequit in juramento. 3. Quia nostra sententia cederet in apertam humanæ
societatis, ac fœderum publicorum everfionem, cum pars quælibet facile
causari posset, vim injustam sibi fuisse illatam, adeoque fœdus a se rescin-
di posse.

*Addit qui-
dem obliga-
tionem reli-
gionis, rela-
xatam tam-
en per SS.
Canones.*

R. D. Ejusmodi pacta *jurata sine* omni rescissione servanda sunt, specta-
to *titulo justitiæ*. N. Spectato *titulo religionis*. Sub. Nisi relaxentur, vel
relaxata sint per sacros Canones. C. si sint. N. Ita *Angelicus* (b): In ju-
ramento, quod quis coactus facit, est duplex obligatio: una, qua obligatur
homini, cui aliquid promittit, & talis obligatio tollitur per coactionem:
quia ille, qui vim intulit, hoc meretur, ut ei promissum non servetur. Alia
autem obligatio est, qua quis Deo obligatur, ut impleat, quod per nomen
ejus promisit. Et talis obligatio *non tollitur in foro conscientiæ*, quia mag-
is debet damnâ temporale sustinere, quam juramentum violare. Potest
tamen in judicio repetere, quod solvit, ** vel Prælato denuntiare, non ob-
stante, quod contrarium juravit, *quia tale juramentum vergeret in deteriorem
exitum*; esset enim contra *justitiâ publicam*. Romani autem Pontifices ab
ejusmodi juramenti homines absolverunt, *** non quasi decernentes hujus-
modi juramenta non esse obligatoria, sed quasi hujusmodi obligationes ex
justa causa relaxantes. Ita *Angelicus*.

*Unde est ob-
liget per se,*

Ad 1. D. Juramentum obligat *per se*, & *regulariter*. C. In nostro casu,
redacto ad merum statum Naturæ. Subd. nisi relaxetur, vel si mavelis, de-
claretur hic & nunc esse nullum ab ipso Principe, hic summam potestatem,
neque ullum Superiorem, etiam Ecclesiasticum habente. C. secus. N. Quod
summo Pontifici ad commune bonum censetur concessum, & tali Principi,
in statum Naturæ redacto, concessum esse desumitur.

*Per accidens
savem, &
indirecte a
Principe est
sibi ipsi rela-
xabile.*

Ad 2. D. Princeps laicus non potest dispensare, vel sibi relaxare jura-
mentum. *per se* loquendo *directe*, & *proprie*. C. *per accidens*, & casu, quo
nec

* Nam aliud foret de vi, non cogente ad actum externum, sed relinquente voluntarium, prout eam-
dem metui supra conjunximus. Videantur dicta Tit. 1. §. 2. Q. VI.

(a) In compos. Pacis c. 2. Q. 29. a. n. 54. §. m. 152.

(b) 2. 2. Q. 89. a. 7. ad 3.

** *Dabitores 6. de jurjur.* Dabitores ad solvendas usuras, in quibus se obligaverant, cogi non debent.
Si vero de ipsorum solutione juraverint, cogendi sunt Domino reddere juramentum. Et cum usuræ
solutæ fuerint, creditores ad eas restituendas sunt Ecclesiastica severitate (si necesse fuerit) compell-
endi. Vid. c. 1. h. t.

*** C. *Verum 15. h. t.* antecessores nostri tales (coactos metu) a juramenti nexibus absolverunt. Ca-
terum ut agatur consultius, & auferatur materia pejerandi, non eis expresse dicatur, ut juramenta
non servent, sed si ea non attenderint, non ob hoc sunt tanquam pro mortali crimine puniendi.

nec relaxatum foret, aut relaxari posset, hic & nunc a potestate Ecclesiastica, sub. Non potest relaxare directe, & proprie dispensando, vel absolvendo, Tr. saltem indirecte, & improprie inefficaciam ejus pro istis circumstantiis declarando. N.

Ad 2. Retorquetur argumentum. Sententia opposita cederet in apertam humanæ societatis perniciem, ansam dando potentioribus ad opprimendos minus potentes; ad eripiendas per violentam pacem ditiones &c. Regentes faceret subditis miseriores; rebellibus præberet illicia ad exortendum jugum, ad seditiones, ad turbas Reipublicæ perniciosas, ad pacta iniquissima extorquenda, quo tam facile non prolaberentur, si scirent ejusmodi concordata a Principe rescindenda, & annullanda.

Nulla humana societatis præjudicio.

R. 2. D. Nostra sententia cederet in humanæ societatis perniciem, si ob quemvis metum, quovis injusto bello, & pacto, qualitercunque injuste extorta, foret rescindibilis pax. C. si ob metum solummodo gravem, bello manifeste injusto, pactisque non tantum per injulitiam dubiam, vel probabilem, sed certam, extortis, & omni alia molliore præclusa via, foret rescindibilis pax. N.

I N S T R U C T I O III.

De accessoriis pacis.

Instructio 3.

De accessoriis pacis.

§. I.

§. I.

Queritur I. Quenam sint accessoria ad pacem?

R. I. Inter accessoria ad pacem sunt I. *Obsides*, per quos intelliguntur *Obsides*. *personæ, e numero civium, alteri parti in securitatem fidei publica eo sine traditæ, ut quamdiu fides liberata non fuerit, ibidem persistent, vel in casum fractæ fidei, arbitrio partis læsæ, quantum jus naturæ, & Gentium permittit, relicti habeantur.* Ita Hertzius (a).

Dicitur 1. E numero civium, vel subditorum, in quibus non requiritur consensus, legique solent per sortem, ut querelis ansa præcidatur, nisi adsint, qui sponte se offerant. In non subditis requiritur consensus liber, uti & in vasallis: quia reverentia, & obsequium debitum ad hoc usque onus se non extendit.

Subditi, & vniuersi conditioni obnoxii.

Dicitur 2. Eo sine &c. Siquidem obsidibus non videtur licitum fugere, etsi de fuga non capeffenda expresse nil memoret facta conventio. Ratio est, quia data fides est saltem implicite, & ex necessaria consequentia stipulatæ securitatis. Unde non tenet, quod dicit Grotius: a civitate obsides non obligari, sed tantum permitti custodiæ, arbitrio partis alterius firmandæ, quia sic frustraretur finis intentus, puta certitudo de credito. An in casu vacillantis fidei penes civitatem, obses sibi fuga prospicere possit, dubium est: quo ad forum internum non videtur magna adeo difficultas.

Quibus fuga illicita.

Dicitur 3. Arbitrio partis læsæ &c. Non enim jure naturæ, vel Gentium est permittum occidere obsides, eo quod Civitati potestas nulla in vitam innocentum, ut ad mortem extradi possint. Nec permittum, obsides redigere in servitutem, sed solummodo corporalem eorum libertatem per custodiam (etsi liberaliorem) affligere. Ratio est: quia Civitas non videtur aliter eos vel oppignorasse, vel etiam oppignorare potuisse: unde facta contraria firmare jus nullum queunt.

In casu fractæ fidei nec morte, nec servitute puniendi.

Neque quis dicat I. Obsides tradi eo sine, ut excipiant pœnas violatæ pacis. Nam Respondet Puffendorfius, esse contra finem pœnæ, innocuos ple-

Quia sunt innocentes.

ctere:

(a.) De si de pacta c. 2. §. 4. n. 30.

ctere : atqui delictum non fuit, quod, citra consensum in suorum perfidiam, non recularint sese opponere, ut illorum loco affligi possent.

Est indire-
cte tractari
possint ut
hostes.

Neque quis dicat 2. Quod, fracta pace, jus belli denuo habeat læsus ; ergo, sicuti cum Civitate cives, licet ad violandam fidem peculiariter nihil contulerint, ita & obsides tractari possunt ut hostes, adeoque occidi. Nam Respondet idem Puffendorfius. D. C. Ergo & obsides qua obsides, & directe possunt tractari ut hostes. N. obsides, qua membra nocentis civitatis, & indirecte, subd. possunt tractari ut hostes etiam illata morte. N. Alio modo. C. Supra diximus, quod innocentes directe, & ex sola vindictæ libidine, nullo jure occidi queant. Ex his

Sublevandi
sunt ex æ-
quitate aliis
substitutis.
Exsoluta fi-
de restituendi
illico.

Inferitur 1. Æquum esse, ut in longiore mora obsides sublevantur ab aliis noviter substitutis, & siquid extraordinarii oneris sustinerent, quantum fieri potest, compensetur.

Inferitur 2. Obsides, exsoluta fide, illico restituendos, quia eorum obligatio odiosa. Quod si tamen ex alia causa adhuc retinerentur, non tam retinerentur ut obsides, quam cives civitatis obligatæ, vel obæratæ, jure repressalia suffragante.

Obses loco
persona, hac
mortua, libe-
ratur.

Inferitur 3. Quod, siquidem obses datus sit non ratione causa, sed loco persona, hac mortua etiam obligatio moriatur ac cesset.

Fidejusso-
res. Princi-
palium loco,
obligantur
ad satisfac-
tionem de
suo.

R. II. Inter accessoria ad pacem solent nonnunquam esse fidejussores, sic dicti, quod alienam obligationem in suam fidem recipiant, munere non raro Mediatoribus pacis competente. Fidejussio involvit fœdus implicitum assistendi illi, qui contra pacta invaditur, gaudetque ex natura sua beneficio ordinis, quia obligatio fidejussoria tantum succedit obligationi principalis debitoris, cui hic vel non vult, vel non valet satisfacere. Immo gaudet etiam beneficio divisionis, si plures conjunctim pro uno in solidum sese obstrinxerint.

Pignora.

R. III. Inter accessoria ad pacem sunt etiam pignora, quibus id cum obsidibus commune, quod & hæc retineri queant ob aliam causam, nisi huic retentioni per pacta pacis sit specialiter præcautum. Proprium habent, quod pactio de iis sumatur laxius: neque enim conditio æqualiter est odiosa: nam res natæ sunt, ut teneantur; non item homines teste Grotio.

In quibus
jus veluendi,
non tamen
res pignora-
ta solo pi-
gnoratitio
titulo, præ-
scribi ne-
quit.

Colliges: Jus veluendi pignoris præscribi posse juxta Clarissimum P. Schmier (a), quatenus ex contractu pignoratitio, tanquam jus personale, resultat: Rem ipsam pignoratam, ejusque dominium, quod habet debitor, præscribi non posse, etsi contradicat creditor, & debitor acquiescat: hæc enim effectum solummodo sortiuntur in rebus incorporalibus, non corporalibus. Ratio est, quia creditor pignus alieno nomine retinet, non sibi, sed debitori, nec possessionis sibi causam mutare potest. Unde nil suffragatur diuturnum silentium debitoris, rem suam non repetentis, quia, hoc non obstante, solus creditori manet pignoratitius titulus, ad præscriptionem idoneus; licet per immemoriam possessionem bonæ fidei oriatur magna juris præsumptio, meliorem titulum, quam pignoratitium, supervenisse.

Salvus con-
ductus lasio-
ris interpre-
tationis.

R. IV. Inter accessoria ad pacem refertur salvus conductus, alio nomine commentus, qui in genere dicitur justum & perfectum ab omni hostilitate præsidium immunitatis: in specie litteras fidei publicæ, queis de pace tractantibus, aliisque, tam in via quam termino, præstatur plena securitas: Hæc securitas non competit legatis per se, & jure Gentium, nisi ejusmodi tessera instructis, ut habet Herzius. Salvus conductus, cum sit privilegii instar, quod neque tertio noxium, neque danti admodum grave, est læx interpretationis, salva tamen verborum proprietate, conditionibus*, præcipue si ultro sit oblatus, vel etiam vergat ad publicam pacis utilitatem. Hinc

Infer-

(a) Jurisp. can. Civ. l. 1. Tr. 2. c. 4. a n. 285.

* Quas in arrepta clandestina fuga non servavere Hussus, & Hieronymus Pragensis in Concilio Constantensi, uti alibi probamus. Videantur Coll. Histor.

Infertur 1. Quod commeatus, datus militibus, recte extendatur ad Duces, sicut a Clericis ad Episcopum: quia verbi proprietas largiorem hanc significationem non respuit. *Extenditur a militibus ad Duces.*

Infertur 2. Quod concessus Patri bene extendatur ad filium; immo & conjugem: quia tanquam persona individua communicat in privilegiis Mariti. Accedit, quod longior mora penes Legatos *jus commorationis* quoddam importet, & benigniori interpretationi det locum, ne eis matrimonio carendum sit. *A Patre ad filium, conjugem &c.*

Infertur 3. Quod concessus Domino bene extendatur ad famulitium, ratione necessitatis, & etiam decori *moraliter* connexum, immo & ad adscititios comites, mox in principio itineris electos, ut tales. Nam aliud foret, si essent & ipsi Legati, vel personæ, quarum causa magis esset odiosa, quam ipsius, cui prospicitur per salvum conductum, quales essent transfugæ, piratæ &c. *A Domino ad famulitium necessarium.*

Infertur 4. Quod facultas veniendi recte extendatur ad facultatem abundi, non quidem vi verbi, sed ut absurdum vitetur inutilis beneficii. Contra facultas abundi non comprehendit facultatem redeundi, hæc enim sunt diversa, & ultra verborum tenorem: unde etiam cursores ultro, citroque ablegare, absque speciali expressione, vix erit tutum, non enim præsumitur quis concessisse, quod multas fallendi occasiones suppeditare solet: immo facultas concessa uni, non censetur concessa alteri delegando, excepto tamen pacis negotio, ut existimat *Herzcius*, quia ni cogat ratio, extra verba exspatiari illicitum. *A facultate veniendi ad facultatem redeundi.*

Infertur 5. Quod salvus conductus concessus personis recte extendatur ad res & bona, quæ vel necessaria ad iter, vel congrua ad dignitatem personæ: quia finis respectu mediorum mensura est in moralibus; unde merces, & bona alia a *Gratio* excluduntur. *A personis ad necessaria bona.*

Infertur 6. Quod salvus conductus, cum debeat esse *justus*, dari non so-
leat, nisi *salva justitia*, & *adversus violentiam injustam*, seu *quæ de facto contra jus infertur*: & ejusmodi commeatum *Husso*, ac *Pragensi* datum legimus, quo non obstante, ob suam in hæresi obstinaciam, & puniri potuerunt, & puniti sunt. (*) *Salva semper justitia.*

Infertur 7. Quod salvus conductus effectum sortiatur tam intra, quam extra territorium concedentis, quia datur contra jus belli, quod per se territorio non includitur, ut habet *Grotius*. *Effectum habet, etiam extra territorium concedentis.*

Infertur 8. Jus commeandi, cum beneficium sit Principis summi, non exspirare morte concedentis, etsi inserta sit clausula, *donec reservavero*: quia voluntas per mortem non censetur revocata jure *Romano* (a), neque opus fit novo volendi actu. Aliud foret in clausula: *quamdiu voluero, vel ad arbitrium nostrum*, sic enim exspiraret per mortem. Nec vis commeatus per Legati mortem extinguitur, quia securitas vivis data, mortuis obesse nequit. *Non exspirat per ejus mortem.*

§. II.

§. 2.

Queritur II. Quenam materiae paci connexæ, atque affines?

R. I. Induciæ, alio nomine *armistitium*, vel etiam *Tregua*, sunt *conventio*, per quam manente bello hostiles actus intermittuntur ad certum tempus. *Paulus*, Jurisconsultus addit *breve*, & *praesens tempus*, quod regulariter loquendo, & manente in armis utrinque exercitu, verissimum: quia tamen pax per se debet esse perpetua, & inducias longissimas viginti & plurium annorum referant fasti historici, *De materiae paci cognatis. Induciæ.*

* Vid. Coll. Hist.
(a) L. 4. ff. de manumiss. vind.

rici, * *ly breve* ad divisionem potius reservamus. Unde *induciae* breves sunt, quæ paucorum dierum, vel mensium intervallo certi negotii, colloquii instituenti, permutandorum captivorum aut mortuorum sepeliendorum gratia concluduntur. *Longæ* sunt, quæ sublato utrinque apparatu bellico, ad plures annos extenduntur, & alio nomine *pax temporalis* nuncupatur.

Concedendi potestas.

Potestas concedendi *breves* inducias est etiam penes Duces, quia administrationi militari hæc quietis imago inesse creditur, ut habet *Grotius* (a); *Potestas* concedendi *longiores* est penes solos Principes summos, non autem Duces, etsi primarios, nisi ex mandato vel consensu Principum, quia participant naturam pacis, ut notat *Textor* (b). Ex his

Effectus obligatio stricta etiam respectu Subditorum.]

Deducitur 1. Quod induciarum effectus immediatus sit *obligatio stricta*, quæ facta conventione ligat *primario* paciscentes, ut patet ex natura pacti: *secundario* subditos, sive dein *per modum contractus publici*, mox post conclusas inducias, ut vult idem *Textor* (c); vel *per modum legis* post factam promulgationem, ut vult *Grotius* (d); sive *modo utroque*, quod ad superius dicta conformius, parum refert: nam in effectu nil variatur, siquidem subditi, quamvis illico, & absque promulgatione obligati per modum contractus, si tamen sint ignari contractus, in casu contraventionis neque ad pœnam; neque ad resarcitionem damni tenebuntur, nisi quatenus ex captis & lucris bellicis facti fuerint ditiores. Neque

Solum post acceptam notitiam

Inferas cum *Textore*: ergo ante notitiam publicam, seu intermedio tempore, actus hostiles erunt permitti, nec ulla consurget obligatio: hoc est absurdum. Nam R. D. Illatum. Erunt permitti actus hostiles respectu Subditorum, qui sciunt. N. Respectu eorum, qui ignorant. *Sub*. Sic tamen, ut Principes contrahentes, Subditorum loco, tam ad pœnam, quam ad totalem damni resarcitionem teneantur, rebus etiam extantibus restitutioni subjectis. C. Secus. N. Illatum.

Item obligatio inclusiva termini ad quem.

Deducitur 2. Obligationem, quo ad temporis initium, & finem, esse *latioris interpretationis*: quia, *saltem regulariter*, est in favorem publicum, cum ex utraque parte parcatur sanguini humano. Unde *dies* intelligendi bona fide pro naturalibus, seu viginti quatuor horarum: *terminus ad quem*, in induciis expressus v. g. per decem dies, mensem unum &c. recte extenditur ad ipsam diem decimam, & ultimam mensis; nam terminus est pars rei, quia *ultimum cuiusque*, ut ait *Philosophus*: immo suffragatur usus communis: sic si quis dixerit, ut intra diem mortis ejus aliquid fiat, ipse quoque dies mortis computatur ex lege (e), Quod si *terminus ad quem* determinate exprimi nequit, v. g. ob negotii, pro cuius tractatione ineundæ induciæ, moram incertam, is desumi debet a tempore finiti, vel abrupti negotii.

Et a quo.

Terminum a quo quod spectat, non est dies, pactas inducias subsequens, ut contendit *Grotius* (f), sed a momento perfectæ conventionis fluens, ut recte hac ex parte *Puffendorffius* statuit (g). Dixi: a momento *perfectæ conventionis*, quæ includit momentum *tatihabitionis*, siquidem foret necessaria, utpote quæ jure Gentium non retrahitur ad tempus rei gestæ, sed per assensum probatæ. *Ratio est* 1. Quia sicut *terminus ad quem* longe naturalius est pars rei, ita *terminus a quo*. 2. Quia terminus a quo est desumendus ab initio obligationis: atqui initium obligationis, tanquam effectus, mox oritur posita illius causa, ni suspendatur per speciale pactum: ergo &c. Neque

Ob-

* Sic Augustiss. *Leopoldus* in pacificatione *Carolorum* annorum 25. *Carolus VI.* in *Passarovicensi*, 24. annorum inducias pepigere.

(a) L. 2. c. 22. n. 8.

(b) Synops. Jur. Gent. c. 19. n. 4. & 5.

(c) L. c. a n. 17.

(d) L. c. c. 21. n. 5.

(e) L. si quis ff. 133. de verb. sig.

(f) L. c. c. 21. n. 4.

(g) L. c. c. 7. §. 8.

Obstat ratio Grotii, qua dicit, quod propositio ab hac, vel illa die fit ^{Unde Ly a} discretiva a cæteris diebus, non *conjunctiva*: ergo a qua die mensura temporis su- ^{die hic est} ditur, illa dies intra mensuram temporis non est. Nam R. D. A. Et parti- ^{particula} cula a vel ab semper est *discretiva* unius ab altero. N. A. Aliquoties etiam *initialis*. ^{conjunctiva,}

C. A. & N. C. Quid notius illa expressione *a capite ad calcem, ab ovo ad malum*?

Deducitur 3. Quod induciarum, saltem longiorum, effectus *mediatus* sit ^{Effectus me-} cessatio ab omni actu hostili, sive in personas, sive in res: nam quidquid per ^{diatus est} vim fit adversus hostem, id omne, durantibus induciis fit contra jus Gen- ^{cessatio ab} tium, ut in sermone ad milites quondam dixit *Emilius* apud *Livium*. Hinc ^{hostilitate,} etiam prohibiti sunt actus *dolosi*, quia hostiles nec in bello, nisi per licen- ^{saltem pacis.} tiam bellicam permitti, juxta dicta alibi. Induciarum breviorum effectus ple- rumque restrictus est ad *limites & expressiones factæ conventionis*: unde *regu- lariter* non includit cessationem adeo illimitatam ab omni hostilitate. Sic in- duciarum, obsessis urbibus concessarum, tantum prædiariis profunt, non autem im- pediunt, quo minus submissa intercipientur auxilia, & sic de aliis. Neque ve- tant induciarum, quin occupari possint loca, *vere derelicta*, hoc est, ab hoste, extra districtum posita, plane vacua, nisi forte recesserit ob necessariorum penuriam, uti excipit *Vitriarius* (a).

Deducitur 4. Cessant induciæ vel lapsu termini, vel mutua partium con- ^{Cessant in-} sensione, vel alterutrius ruptura, ubi parti innocenti est liberum, vel pœ- ^{ducia lapsu} nam exigere, vel induciarum continuationem petere, vel ad arma redi- ^{termini, rup-} re. Privatorum factis, nisi publica autoritate quocunque tandem modo sus- ^{tura, consen-} sultis, induciæ non rumpuntur, & rumpentes puniuntur. Lapsu termino non ^{su mutuo.} opus est nova denuntiatione, nisi forsan in longioribus induciis, per quas apparatus bellicus plane est dissolutus, ubi si minus erit necessaria, saltem erit decora denuntiatio iterata.

Deducitur 5. Contra *Mynsingerum*, etiam in induciis tenere solemne il- lud: *frangenti fidem, fides frangatur eidem*. Quia æquitatis & æqualitatis ratio concedit, ut, una parte violante fidem, altera a se præstitam impune non servet.

R. II. Inter materias paci affines etiam *arbitrium*, seu *compromissum*, ^{Arbitrium} quo bellantes communi voto unum vel plures arbitros eligunt ad contro- ^{seu compro-} versias belli dirimendas: & siquidem eligunt ad dirimendas *suasive* solum, ^{missum.} *Mediatores* potius dicendi sunt; si ad dirimendas *decisive*, sunt *Arbitri*, pro- prie tales. Inde

Colligitur 1. Quod officium *Arbitri proprie* talis, & electi ut *Judicis* sit, ^{Per modum} *judicare secundum leges*, electi ut *decisoris* sit pronuntiare ex *humanitate* & ^{sententia ju-} *æquitate*. Nam teste Philosopho (b), arbiter id, quod *æquum est*, respicit; ^{dicialis, vel} *Judex legem*: imo arbiter ejus rei causa lectus est, ut valeret æquitas. In ^{more decisio-} dubio præsumitur concessa potestas stricta, seu regulis *Judicis* adstricta, quia ^{nis.} minus periculosa, & magis exclusiva læsionis.

Colligitur 2. Regulas *Arbitro* sequendas; esse leges civiles, seu commu- ^{Regula ob-} nes, seu litigantibus proprias: si nullis subjecti sint legibus, normam dabit ^{servanda.} jus naturale, & Gentium, &c.

Colligitur 3. Quod laudo, seu sententia, per *Arbitrum* pronuntiata, a ^{Appellatio} compromittentibus standum sit, seu æqua, seu iniqua sit; quia alias arbi- ^{interciso,} tro novus arbiter, & huic alius denuo in infinitum surrogari posset, quod utique absurdum: hinc rectissime *Plinius*: *summum quisque causæ suæ Judi- cem facit, quemcumque eligit* (c).

Ex-

(a) Ad Grotium cit. Q. 10.
(b) Rhetor. I. c. 19.
(c) In Præfat. Hist. Natur.

Soltem regulariter.

Excipitur 1. Si duo arbitri forent electi, eorumque vota dissentirent, in quo casu causa utique deferenda ad tertium, uti elapsō sæculo exemplum præbuit causa *Aurelianaensis*. *

Excipitur 2. Casus *aperte fraudis*, qua arbiter seu donis corruptus, seu iniquo pacto cum una parte colluderet; nam qui *aperte* ad alterutram sese partem applicat, arbitrum agere de jure nequit.

Excipitur 3. Casus, quo subditi compromittunt in causis privatis; nam teste *Grotio* (a), in ejusmodi arbitros lex civilis statuere potest, & aliquando statuit, ut ab iis provocare licitum fuerit. Sed hæc ratio cessat inter Principes summos; non enim his est potestas superior, quæ promissi vinculum aut impediatur, aut solvat.

Deditio absoluta, & limitata.

§. III. Inter materias, paci cognatas, est etiam *deditio*, qua pars una bellicantium, viribus fracta, seu alia de causa resistendo impar, se vel sua hostis arbitrio permittit; si permittit libero, & mero hostis arbitrio, dicitur *absoluta*, ** si adjectis capitulationibus, est *conditionata*. *** Ex his

Ille tribuit jus absolutum, non tamen in vitam, solam spectato æquitate quadam naturalis.

Infertur 1. Quod *deditio absoluta* victori jus tribuat *universale* quo ad personas, res, & bona; immo, spectato jure Gentium *permisso*, & quo ad *forum externum*, etiam quo ad vitam & libertatem: non enim, ut habet *Textor* (b), ex eo, quod captivi sint interfecti, audita unquam querela est, quasi jus Gentium esset violatum. Sed, ut alibi diximus, sublata inter *Christianos* servitute, & naturali æquitate jus in vitam debitorum negante, nisi in eos, qui suo mortem facinore meriti, ut recte animadvertit *Grotius* (c), *Victori*, quantum securitas patitur, ad *clementiam* & *liberalitatem*, propendere semper honestum est: interdum pro circumstantiis etiam ex morum regula necessarium. Inde *Didacus Savedra*: non minus urbanitate, quam viribus sæpe hostes vinci compertum esse, edixit (d). Exemplo est magnus *Macedo*, qui *Matrem* & conjugem *Darii* hostis sic excepit, ut *ex pristina fortuna magnificencia*, præter fiduciam, illis defuerit nihil (e). Hinc *Darius*: *Dii patrii primum mihi stabilite Regnum; deinde, si de me jam transactum est, precor, ne quis Asiæ Rex sit, quam iste tam justus hostis, tam beneficus victor* (f).

Hæc restitutum ad pacem.

Infertur 2. Quod *deditio conditionata* victori plus juris non tribuat, quam in capitulatione expressum: hac enim, ut habet *Grotius*, aut *singulis consulunt paciscentes*, ut quibus *vita salva*, aut *corporum libertas*, aut *quædam bona excipiuntur*, aut etiam *Universitati quædam jura reservantur*.

Sors certis in circumstantiis non illicita.

§. IV. Paci insuper affinis est *sors*, qua, tanquam *fortuito medio*, controversiæ summos inter Imperantes terminantur. Usus sortis promiscuus sane illicitus, præsertim si armorum jure sat certus affulgeat felix belli eventus. Quia Principi est obligatio major, quam ut omittere possit eas rationes, quæ ad sui & suorum tutelam sunt maxime naturales. In causa belli dubia, eventusque nimis incerto, videtur esse licitus usus, ut *incerto periculo evadatur certum*: immo licet Princeps rei, qua de agitur, non dominus, sed administrator solummodo sit, præstabit incertitudini sortis committere, quam animas, & corpora, una cum rebus, in tot & tanta tamque certa belli discrimina præcipitare.

§. V.

* Orta A. 1685. post mortem *Caroli Palatini*, inter *Philippum Wilhelmum*, *Neoburgicum* Successorem, & *Charolottam Ducissam Aurelianensem*, defuncti sororem unicam, & permanentem ob bona *allodialia*: in pace *Ryfvicensi* A. 1697. delata est ad Cæsarem, & Regem *Galliæ*, tanquam arbitros; his discordantibus ad summum Pontificem *Innocentium XI.* a quo in favorem *Neoburgici* decisa est: quia in feudo regali, & patrimonio fiscali, seu publico, tanquam *Dux*, non quidem hereditario, sanguinis tamen, & Regni, ac Ducatus jure successit.

(a) L. 3. c. 20. n. 46.

** Auf Gnad, und Ungnad: unde adjectæ hæc phrasæ, *hostis clementie*, *fidei* (quæ hic sumitur pro *probitate*) *sapientie*, *moderationi* &c. inter parerga superflua reputantur.

*** Auf Accord. (b) Synopsi cit. c. 28. n. 18.

(c) L. c. n. 50. (d) Coronæ *Gorb.* c. 5.

(e) *Curcius* L. 4. c. 10.

(f) L. cit. n. 51.

R. V. Ad pacem denuo reducitur *singulare certamen*, quo duo, vel plures ex utraque bellantium parte congregiuntur ea lege, ut victoria sit penes illam partem, cujus selecti pugiles extitere Victores. Hoc, Gentium jure, saltem externo, permissum esse patet ex *Aenea*, & *Turno*; *Menelao*, & *Paride*, binis utrinque *Aetolis* & *Eleis*; trinis *Horatiis Romanis*, & *Curiacis Albanis*; totidem *Lacedaemoniis*, & *Argivis* &c.

Absolute licitum, etiam in foro interno suadetur. 1. Exemplo *Davidis*, & aliorum Principum *Christianorum*, communicque Canonistarum calculo. 2. *Ratione*; nam bellum plurium militum, ex justa causa & autoritate publica susceptum, est licitum: ergo etiam bellum duorum, eadem autoritate susceptum; immo magis, quam illud, cum hic solummodo unius, vel alterius vita, non multorum, nec innocentum salus in discrimen conjiciatur. Quod si

Dicas cum Grotio (a): Quod peccet, qui vitam leviter fortè per Duellum committit, eoque, tanquam testimonio bonæ causæ, aut judicii Divini instrumento utitur. R. Non peccat, qui vitam ancipiti fortunæ per bellum committit, ac prodigit pro bono publico; qui justitiam causæ, ex futuro, & incerto belli exitu, quærit: ergo a pari. *Si replices cum eodem*: In bello jutto innocentum periclitantium causam duello ancipiti non exponendam, sed totis viribus defendendam. R. D. Si moraliter certa sit victoriæ spes. C. si dubia; immo resistentiæ modica spes. N. si

Inferas: Ergo etiam causam Religionis ejusmodi certamini committendam. R. N. illatum. Disparitas est, quia causa Religionis est causa DEI, pro cujus tuitione cuncta humanæ potentiæ media apprehendi, vires omnes exeri, sanguis & vita consecrari debent. 2. Quia certa victoriæ spes in Divina providentia hic ponenda, quæ nunquam deest, cum crux pro labaro, causa DEI pro armis est, ut exemplo suo satis demonstravit *Constantinus M.* Ex his

Colligitur 1. Quod in dubio, utra pars ex duellantibus vicerit, res maneat antiquo loco suspensa. Cæterum, ut recte *Puffendorpius* arguit (b), si inter duos pugnaretur, ille victor erit, qui adversarium occiderit, aut ita debilitaverit, & oppresserit, ut victum se ipse fateatur. Ubi plures pugnant, illa pars victrix erit, quæ adversarios occiderit, aut fugatos ita debilitarit, ut resistere amplius nequeant. Et paulo post: Qui loco cessit post conflictum, in dubio magis est, ut fugisse credatur.

Colligitur 2. Consensum ad ejusmodi singulare certamen requisitum dependere ab iis, quorum autoritate bellum geritur, vel pax concluditur. Ratio est, quia, qui bellum aut pacem inire valet, etiam media paci æquivalentia eligere potest.

S. III.

S. 3.

Queritur III. Quenam circa pacem sit vera, falsaque ratio status?

R. I. Axiomata Christianæ Politicæ sunt 1. pax maximi faciendæ: Quia tanta est ejus necessitas, ut nulla societas sine illa diu possit subsistere; quia tanta utilitas & jucunditas, ut communibus Populorum votis, tanquam fundamentum humanæ vitæ, semper sit exoptata.

2. Pax interna nevtiquam negligenda: Quia basis solidæ felicitatis, etiam temporalis. Consistit autem in tranquillitate mentis, per adversa & prospera dispositioni Divinæ semper conformis. Obtinetur, & conservatur per fidem unice veram, per conscientiam puram, Christianam patientiam, & charitatem.

3. Pax

(a) L. 3. c. 20. n. 43.

(b) De J. N. & G. L. S. c. 8. §. 2.

Externa promovenda.

3. *Pax externa, & publica præ cæteris Principi promovenda*: Quia in illa consistit securitas, & salus Reipublicæ promovetur per regulas æquitatis naturalis; per regimen secundum justitiam; per legum Divinarum, & humanarum custodiam, secundum consuetudines avitas juste Rempublicam gubernando; virtutibus præmia, vitiis pœnas decernendo; Exteros ad bella non provocando; hostilitatis causas præscindendo; sub Divina protectione privato bono publicum præferendo &c. Unde nascuntur hujus pacis publicæ fructus, pietas, Religio; surgunt Regum palatia, crescit ærarium; distescunt Regna; ornantur civitates; mercatura floret: sub hac oliva quiescit Populus; secure lætatur agricola: confidit extraneus; non insultat Miles; & omnes sine timore domi, forisque quiete vivunt, suisque negotiis attendunt.

Vera, justa, & honesta procuranda.

4. *Pax vera, justa, & honesta a Principe procuranda*: Vera est, quæ doli neficia, in veritate fundata, & primario Christianæ pietati innixa est; qua juste cum Deo, & hominibus ambulamus. Hanc Christianis reliquit Christus, deditque; non, quomodo Mundus dat, sed in veritate: sine hac pace Christi omnis corrumpit humana prudentia, & quæ Politicis solida & vera videtur, vacua est, & inanis, ut recte animadvertit Illustris Statista Guilielmus ab Efferen (a). Pax justa & honesta est, quæ ad gloriam Dei directa, justis & honestis conditionibus, sic inter Reges componitur, ut utrinque regalis dignitas conservetur. Hæc, ut inquit memoratus Politicus, propria est Regum Christianorum, qui jure charitatis & justitiæ nihil iniquum, infame nihil admittunt.

Axiomata pseudo-politica: Pax bello postponenda. Interna non curanda.

R. II. Axiomata pseudo-politica sunt 1. *Pax bello postponenda ob commodum Principis, vel status*. Sed naturæ vox clamat, non pace bellum, sed bello quærendam pacem.

2. *Pax interna impertinens ad scita politica, sed reponit ab Efferen: cum pax interna reale fundamentum sit solida felicitatis temporalis, & æternæ, ego illam Principi Christiano super omnia pacis externæ desideria commendo, & sine hac pace interna nihil illi securum promitto*. Non est pax impiis, sed justus in pace vivit. Ita ille.

Externa humanis tantum firmanda præsidia.

3. *Pax constans humanis solum firmanda præsidia*, puta concordatis, juramentis, sigillis publicis, aliisque firmissimis humanæ securitatis vinculis. Sed uti hæc præsidia nequaquam sunt negligenda, errant tamen a vero pseudo-politici, qui per rationem status DEUM a suis consiliis excludunt, quia, ut notat laudatus Statista: nisi Dominus custodierit domum pacis & consilii, in vanum laborant, qui adificiant eam.

Collide firmanda.

4. *Pax non raro calliditate effingenda ad speciem, ut securius lædat*. Sed hæc pax, non pax, sed larva pacis est, utique indigna, quæ vel nominetur inter Christianos. Nam fundatur in secretis Idoli status, & eo majoris prudentiæ argumentum habetur, quo subtilius a Politicis obnubilatur.

Quibuscumque tandem mediis procuranda.

5. *Pax in necessitate est procuranda qualibuscumque tandem mediis*, non attempta Religione, justitia, sive injustas, sive justas condiciones pars subacta indulgeat, & victoriosa extorqueat. Sed hæc pax Gentilibus propria, qui DEUM nullum agnoscunt præter Idolum status. Christiani vero Reges, nec vicarij, ejusmodi pacem acceptare, nec Victores talem vel ipsis Gentilibus imperare possunt; immo extrema quævis potius eligere tenentur, quam a DEO declinare, & devictorum salutem prostituere.

Media conservanda pacis, & impedimenta vera.

R. III. Media conservandæ pacis vere politica sunt 1. Mutuus amor Principem inter & subditos; hic enim habetur pro vinculo pacis. 2. Observantia legum & pactorum, quia illæ ad pacem Reipublicæ conditæ; hæc inita ad

(a) In Manuali Politico f. m. 877.

ad hunc finem. 3. Fidelitas & obedientia a subditis Principi debita. Impedimenta sunt 1. *Peccata Populi*; hæc enim provocant Divinam justitiam ad vindictam, & ipsum Authorem veræ pacis offendunt. Sic legimus *translata a Deo Regna a gente ad gentem propter injustitias*. 2. *Vitium Principis*, sive consistat in neglectu veræ Religionis, vitæque scandalosa, sive in malo regimine; pacem violando, ex ambitione terminos proferendo, Ministris impiis indulgendo, justitiam non administando, violenter dominando, privilegia & libertatem adimendo, oneribus subditos opprimendo &c. 3. Error populi. 4. Violentia Exterorum.

§. IV. Ratio status pseudo-politica docet 1. *ad absolutum Imperium esse necessarium rigorem, atque severitatem*, ut omnes subditi intelligant, in manu Regis vitam suam consistere. Sed soli Deo competit Imperium absolutum, Regibus non nisi subordinatum, & Legibus tam Divinis, quam humanis limitatum. Docet 2. Nunquam satis securum esse Regnum, nisi e medio sublatis iis, quibus vel bene merita suffragantur, vel Populus favet, vel qui, ob boni publici studium, Regibus quandoque intercedunt, consiliisque suis minus blandiuntur. Sed hoc est stigma tyrannicum, & characteristicum barbaræ crudelitatis. Docet 3. Conversiones Imperiorum, Regumque felicitatem dependere a fortuna, politicisque prudentiæ humanæ consiliis. Sic hoc *Idolum status* non nisi Athei adorant; *Christiani* Divinam Providentiam, humana omnia ex altissimis consiliis moderantem, & ad Populi sui, seu Ecclesiæ veræ regimen dirigentem suscipiunt, ac venerantur.

E L E N C H U S P O S I T I O N U M,

Quæ continentur in Institutionum juris universalis, Naturæ & Gentium,

P A R T E II.

D E J U R E G E N T I U M.

- I. **S**Tatus hominis *adventitius* est is, qui homini *supervenit* ex facto aliquo, seu proprio seu alieno, libertatis congenitæ restrictivo.
- II. Diciturque esse *conditio hominis, in certis circumstantiis per factum, seu proprium, seu alienum, constituti*, quæ conditio eundem ad distincta quædam officia, indeque manantia jura determinat. pag. 4. III. Inde fluit, quod status hic sit *quædam societas, nascaturque ex consensu duorum vel plurium, in eandem finem ac media, fini huic obtinendo necessaria, conspirantium*. IV. Hæc porro societas potest esse *una vel multiplex; societas simplex, seu prima* est status conjugalis, familiæ, herilis; *composita* est Civitas, vel etiam Respublica. *ibid. & seq.*
- II. Status conjugalis, ordine & dignitate *primus*, spectato præcise jure naturæ, in genere dicitur *societas simplex personarum diversi sexus, sobolis vite procreandæ, educandæque causa inita*. 4. II. Est institutus a Deo, ut *Auctore natura*, adeoque naturali jure est quam maxime licitus ac permisus. III. Est etiam *naturali jure præceptus*, non quidem hominibus singulis, sed tamen universitati hominum. 5
- III. Status conjugalis, *spectato jure Divino*, a Mundi primordiis notavit vinculum *perpetuum*, atque *indissolubile* respectu omnium hominum, sic ut contractus *temporarius*, per se loquendo, haud esse potuerit *vere matrimonialis, seu validus seu licitus*. 5
- IV. *Spectato jure naturæ* matrimonii contractum ex sua natura esse *perpetuum*, atque *indissolubilem*, sententia est *valde probabilis*, adstruiturque satis communiter ab Authoribus orthodoxis. 6
- V. *Spectato præcise jure naturæ*, matrimonii contractum non *necessario* esse *omnino perpetuum*, atque *indissolubilem*, videtur esse sententia *haud minus probabilis*, adstruiturque satis magna auctoritate Theologorum atque Canonistarum. 7
- VI. *Spectato statu naturæ*, perpetuitas contractus matrimonialis est naturæ rationali admodum *consentanea*. II. *Abstracto a statu mere conjugali in se*, respectu multiplicis Reipublicæ inter Gentes, contractus matrimonialis videtur *Gentium jure perpetuus*, nec dissolubilis, *saltem privata auctoritate*. 8. III. Immo Societas conjugalis *spectata in se, & secundum statum mere naturalem*, nititur contractu, non *qualicumque*, quavis causa per mutuum consensum solubili; sed *speciali*, notante vinculum absolute sufficiens, & commensuratum matrimonii *fini primario*, generationis nempe & educationis; proli debita, ac simpliciter necessaria. 9
- VII. Vinculum tamen perpetuum & insolubile, naturæ jure requisitum, ex *ratione mere naturali*, sufficienter probari vix potest. II. Nec etiam sat refutari sententia negans. III. Id quod tamen in nullum cedit status conjugalis perpetui præjudicium. 9
- VIII. *Spectato jure Divino*; a Mundi primordiis, status conjugalis, respectu omnium hominum, etiam Gentium, notavit *vinculum duorum, exclusivum omnis polygamiz, seu licitæ, seu validæ*. 10
- IX. *Spectato jure naturæ*, est sententia *valde probabilis*, adstruiturque communione auctoritate, polyginiam esse jure naturæ prohibitam. 10
- X. *Spectato jure naturæ*, polyginiam haud esse, vel fuisse illicitam, videtur esse sententia, *minor quidem auctoritate, ratione tamen non inferior*. 11
- XI. Polyandriam simultaneam, naturæ jure esse prohibitam, & *matrimonii fini absolute repugnantem*, est sententia *satis certa*, & Authorum, etiam Protestantium, unanimi calculo contestata. 12
- XII. In nostris principiis *monogamia* est *Divino jure præcepta*. II. Est matrimonii naturæ, & propagationi humanæ quam maxime *consentanea*. III. Adeoque polyginiæ *saltem juri Gentium* est adversa. IV. Quod tamen *in se præcise spectata* naturæ jure sit *absolute prohibita*, sufficienter probari vix potest. V. Et licet admittatur naturæ jure permessa, per hoc tamen matrimonii monogamiz *nullum sit præjudicium*, prout nonnulli immerito sibi & aliis persuasum volunt. VI. Polyandria tamen non tantum jure *Divino, & Gentium*, sed etiam *naturali absolute prohibita* est. 14. & seq.
- XIII. *Quo ad matrimonii gradus*, singularis est opinio *Thomasii* protestantici, qui matrimonium *in primo gradu*, Patris nempe cum filia, & Matris cum filio, validum licitumque, *hoc præcise spectato jure*, affirmat, etiam alibi *utnunquam* recantet. 16
- XIV. Et si pleræque rationes contra *Thomasii* thesina a quibusdam allatæ, non adeo sint efficaces. II. Sententia tamen affirmans, matrimonium in primo gradu *lineæ rectæ, etiam naturæ jure esse invalidum; ex ratione intrinseca est probabilior*. III. *Ex ratione extrinseca vero est absolute tenenda*, ac adstruenda. IV. Sic ut *replicæ, afferri solitæ, in oppositum nil evincant*. 17. 18
- XV. In primo gradu *lineæ rectæ* matrimonium est etiam *jure Divino positivo*, primævo & universali, uti & *jure Gentium*, ac *positivo humano absolute prohibitum*. 21
- XVI. Quo ad ceteros gradus consanguinitatis, *spectato jure naturæ*, nullus, *præter primum lineæ rectæ*.

recte, matrimonium reddere videtur *invalidum*. II. Unde nec primum gradum lineæ collateralis, fratres inter ac sorores, impedimentis, natura jure prohibitis, accensendum, sufficienter probari potest. 22. III. Et si non desint, qui partem oppositam, non tamen sat efficaciter, tueantur. *ibid.*

XVII. *Absolute loquendo* nullus gradus, seu consanguinitatis seu affinitatis, in *Levitico* prohibitus, præter primum lineæ rectæ, spectato præcise nature jure, conjugium videtur reddere seu *invalidum*, seu *illicitum*. II. Replicis oppositum haud evincitibus. 22

XVIII. Quo ad alia impedimenta, spectato jure nature, dirimentia matrimonium, inter Moralistas convenit. I. In genere, quod jure naturali & Gentium impedimenta constitui possint, & de facto aliqua constituta sint. II. in specie; inter impedimenta matrimonii, naturæ jure dirimentia, est impotentia perpetua, error substantialis, polyandria, & consanguinitas in primo gradu lineæ rectæ. 22

XIX. Moralista protestantici, inter causas matrimonium dirimentes, etiam jure positivo, & inter fideles, male adstruunt crimen, quale foret adulterium, malitiosa desertio, debiti negatio pertinax, morum intolerabilitas &c. 24. II. Etiam, an spectato præcise jure nature, ejusmodi causæ conjugii vinculum solvant, tam facile determinari neque possit, neque etiam debeat. *ibid.*

XX. Vis ac metus, spectato præcise nature jure, non est impedimentum dirimens matrimonii, uti multi, præsertim ex Moralistarum protestantici, affirmant. *ibid.* & seqq. II. Affinitas, nullo gradu, seu lineæ rectæ seu obliquæ, matrimonio obest spectato jure nature. 25

XXI. Inter jura atque officia societatis conjugalis est I. Fides conjugii: unde recte damnata est ab Innocentio XI. hæc propositio: *copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium*. 26. II. Est usus conjugii legitimus: unde naturæ jure, saltem *leviter*, prohibitus est usus conjugii solius causæ voluptatis. 27. III. Est cohabitatio mutua, fini conjugali debita ac necessaria ex dictis. 28. IV. Est obligatio reddendi debiti, quoties debito modo, & rationabiliter petitur, & sic de cæteris obligationibus atque officiis. *ibid.*

XXII. Spectato nature jure, etiam abstrahendo a statu naturæ lapsæ, inter conjuges non est perfectæ æqualitas, sed ut status conjugalis marito, per se loquendo, competit aliqua potestas, & superioritas, saltem directiva. 28

XXIII. Potestas mariti coactiva, respectu conjugis, descendit remote ex jure Divino positivo, & jure Gentium; proxime ex pacto. 29. II. Hæc tamen potestas non est despotica, nec herilis, nec absoluta; sed domestica, ad societatis conjugalis & familiæ terminos restricta. 30

XXIV. De societate conjugali, spectato nature jure, non pauci sunt errores Moralistarum protestantium, Crotii, Bæcleri, Viirarii, Zieglers &c. Puffendorfi, ejusque sequacium, Webers, Kemmerichii, Thomasi, Fleischeri, Lyseri, Fiderici Ludovici, Weraheri, Heineccii, Henrici Kæcleri &c. &c. 31. & seqq.

XXV. Status familiæ alius est completus, alius incompletus: familia completa est conjunctio inter Parentes, liberos, & servos; incompleta est societas inter parentes, & liberos, ob communem inter

se utilitatem contracta. 35. II. Status familiæ paternæ Hubero est Societas plurimum personarum, quæ unius potestate, per ipsam naturam, educationis causa, sociatæ sunt. *ibid.*

XXVI. Origo familiæ paternæ, per naturalem connexionem, fluit ex statu conjugali. II. Huic competens potestas est jus Parentum in liberos, quo actiones ipsorum ad vitam, honeste & feliciter transigendam, diriguntur. 35. III. Origo hujus patris potestatis probabilius deducitur ab educatione prolis, quæ Thomasio dicitur sobolis a prima infantia ad maturitatem tam corporis quam animi perductio. *ibid.* IV. Qua in re varius est error Hobbesii, Hornii, Hennigis, Puffendorfi, Grotii, aliorumque Moralistarum protestantium. 36

XXVII. Potestas patria, seu Familiæ regimen, spectato jure nature, non est penes solam Matrem, ut vult Hobbesius; sed penes Parentes simpliciter. II. Exercitium hujus potestatis, modusque regiminis dependet a pacto, et si hoc deficiente, principaliter potestas absoluta competat Patrifamiliæ. 37

XXVIII. Potestatis patriæ mensura in genere desumenda est ex fine educationis, atque familiæ; in specie accommodanda est ætati triplici liberorum. 38. II. Potestas tamen correctionis non se extendit ad jus vitæ & necis ratione delicti, uti frustra contendit Puffendorfius, atque Thomasius cum aliis nonnullis. 39. III. Inter officia parentum, spectato nature jure, præcipue est alimentatio quo ad corpus, & institutio quo ad animam: liberorum vero est filialis observantia, gratitudo &c. 40

XXIX. Status herilis recte dicitur esse societas inæqualis inter Dominum & servum, eo fine instituta, ut hic in ejus commodum debita servitia præster. II. Servitus alia est pactitia seu famulitium; alia legalis, coacta, seu mancipatus. III. Conditio tamen servilis male tribuitur naturæ. IV. Et si servitus pactitia, seu famulitium, originem remotam habeat ex inæqualitate conditionis humanæ; proximam ex pacto spontaneo, adeoque ex institutione humana. 41. V. Servitus legalis, seu mancipatus, originem occasionalem trahit a bello; causalem ab arbitrio Victoris, victique consensu coacto; formalem a jure Gentium. 42. VI. Nil obstantibus quorundam replicis. 42

XXX. Officia, quæ fluunt ex statu herili, quo ad mercenarios, præcipue sunt desumenda ex pacto. II. In quo præsumi nequit jus vendendi invitum, jus vitæ & necis ratione delicti, uti vult cum tertio Heineccius; vel potestas puniendi in definita, uti statuit Thomasius. III. Quo ad obnoxios officia deducenda ex jure Gentium, saltem apud Infideles, quod potestatem tribuit etiam in vitam, impunitate saltem extrinseca. IV. Dominorum est, imperia pactis & viribus commenturare, servos non ut jumenta, sed homines tractare &c. Servorum est, juste & jura præcipiente obtemperare, fidelitatem servare, secus castigationem patienter terre, & sic de aliis. 43

XXXI. Civitas spectata in genere est quodvis corpus publicum, in sua specie perfectum, & civilis beatitatis causa in commune regimen coordinatum. II. Ejus origo minus proprie tribuitur juri naturæ. 45. III. Puffendorfius, pro causa Civitatis remota, minus bene assignat metum proborum. 47. IV. Kemmerichius haud satis appositè metum pravorum. 47

XXXII. Civitatis origo verior fundamentaliter fluit

fluit a jure naturæ, *mere negativo*, seu improprie tali; *occasionaliter* ab amore plenioris sufficientiæ, majorisque securitatis; *efficienter* a pacto libero, seu jure humano; *materialiter* a cœtu hominum, confluentium in unum corpus morale politicum; *formaliter* ab imperio summo. 47. II. Unde civitas in specie recte appellatur *societas plurimum perfecta, consensu mutuo per summum imperium coadunata, in ordine ad beatitudinem civilem*. 48

XXXIII. Est erronea quorundam thesis, quæ affirmat beatitudinem civilem consistere *in sola felicitate extrinseca hujus vite*, absque necessario respectu ad *intrinsecam*, consistentem in virtute, ac honestate morum, in ordine ad finem ultimum, vitæ alterius consequendum. 49. II. Unde gravis est *Puffendorfs error*, ejusque sequacium, Politicorum. *ibid.* III. Inter proprietates Civitatis est *absoluta sufficientia, potestas summa, inæqualitas membrorum, stabilitas, &c.* Modus quandoque est *violentus*, quandoque *voluntarius*, non raro *fortuitus*, habeturque plerumque ex pacto tacito vel expresso quo ad confociationem, debitamque subordinationem pro certa regiminis forma &c. Dissolutio civitatis habetur *ratione materie* dissoluta penitus confociatione, aut *ratione forme* sublato summo imperio &c. 52

XXXIV. Civitas non male dividitur *in regularem, atque irregularem*; sub illa continetur, cui forma *Monarchica, Aristocratica*, vel *Democratica*, vel *mixta*; ad hanc spectant omnes civitates *heriles, patrimoniales, informes, systematicæ* &c. 53. II. Status civitatis *mixtus*, seu ex duplici, seu ex triplici forma regulari temperatus, non est *chymericus*, ut vult *Bodinus* contra communioem Politicorum. 54

XXXV. Inter regulares Civitatum formas simplices excellit Monarchia. 57. II. Omnium tamen Civitatum, seu Rerumpublicarum forma, optima est forma *mixta*, quæ ex Monarchia & Aristocratiâ est temperata, ubi nimirum & regia viget potestas, & Ordinum valet *Authoritas, saltem spectata nature humane fragilitate*. 59

XXXVI. Regnum electivum, *per se loquendo*, præstantius est successivo, maxime si electioni *aliqua successio* adjungatur. 61. II. Licet sint *Authores*, qui pro *externo Principe*, in Regnum adsciscendo fustigium ferant, nihilominus magis videtur conducere *Reipublicæ, domesticum* eligere Principem. 64

XXXVII. Duplicis generis sunt præsidia *Reipublicæ; animata, uti cives & milites; inanimata, uti munitiones, & arma*. 65. II. Expedit in Regno, *saltem vicinis hostibus ubique cincto*, plura esse monumenta. III. In illis tamen *Provinciis, quæ ab hostili incurso admodum remotæ sunt, amicis, que teris circumdatæ*, plerumque sunt inutiles plures munitiones, etsi *aliquæ merito commendentur*. 66

XXXVIII. *Reipublicæ animata* præsidia bene statuuntur in *consilio Gubernantium, cultu justitiæ, civium concordia & probitate*. 68. II. Regnorum mutationes male aliqui adscripserunt cum *Platone* criticis quibusdam annorum numeris; pejus alii retulere in casus fortuitos, vel in *Astrorum* influxus; aut in fatum inevitabile. 69. III. Verius referuntur in duplicem causam, *externam, seu Providentiam Numinis, & conatus hostium*; & in *internam, quæ juxta Aristotelem est fallacia, violentia, aliaque delicta civium*. 71

XXXIX. *Dominium rerum causale, seu in genere, & abstrahendo ab effectu, quem parit ad alios, denotat facultatem utendi rebus in commodum proprium ex beneplacito proprio*. II. Ejus origo *fundamentalis* est *Deus Creator*; & quo ad usum hujus domini, *ad vitam simpliciter necessarium*, fluit a jure naturæ *positivo*; quo ad usum *commodum, a jure naturæ negativo*. 72. III. *Creaturarum, etiam animalium, usus, si modo sit rationabilis, homini ab Authore Deo est absolute concessus*. 73

XL. *Dominium rerum formale, seu in specie, & prout effectum parit in ordine ad alios homines, est jus de re corporali libere disponendi, eamque vindicandi*. 73. II. Atque hoc *dominium fundatur in quadam rerum seu appropriatione, seu divisione, quam factam esse negari nequit, etsi Author, modus, & tempus majorem augmentis fidem non videatur expetere*. 74

XLI. Per primævam rerum communionem recte notatur *quædam facultas utendi rebus creatis communis omnibus in ordine ad easdem sibi privatim appropriandas*. 74. II. Quæ, etsi diu durare haud potuerit, male tamen negatur *simpliciter a Ziegleris, Strauchii, ac Bacleris*. *ibid.*

XLII. Uti primæva rerum *communio*: ita & eorundem *divisio* est juris naturalis *mere negativi*. II. Unde origo domini proprietatis *remota* non habetur a jure naturæ, *nisi improprie tali; proxima* per occupationem, vel etiam divisionem, *jure Gentium* firmatam. 75. III. Sic ut opponi solita *Jus* haud evincant. 76

XLIII. Inter *conditions*, ad rerum proprietatem requisitas, est 1. Ut *immediate* vel *mediate* usum præbere possint. 2. ut usum non præbeant *omnibus sufficientem* citra dissidii periculum. 3. Ut *apprehensioni & custodiæ hominum* aliquatenus obnoxia sint. 77. II. Unde fluit, quod, etiam post introducta dominia, non cessaverit penitus *omnis rerum communitio*, cum salva pace *Generis humani, res aliquæ potuerint, aliæ debuerint esse communes, hoc est, spectata proprietate nullius*. 78

XLIV. *Oceanus* seu mare recte dividitur in *internum, externum, atque vastum*. 79. II. Mare *internum* domini ac proprietatis esse capax, *natura jure permissivo, & Gentium positivo*, est sententia *communiter recepta*. *ibid.* III. Etiam *mare externum, eodem jure, domini ac proprietatis est capax ex satis communi Authorum*. *ibid.*

XLV. Etiam *vastus Oceanus, in se spectatus, domini ac proprietatis non videtur esse incapax absolute*. II. Licet incapax sit *per accidens, saltem* respectu unius *Gentis, vel etiam plurium*. III. Hoc tamen non obstant, *Oceani libertas, usque innoxius, fundatur partim in primæva communitioe, partim in lege humanitatis naturalis, ac Gentium positiva*. 79

XLVI. *Commerci* nomine intelligitur *mutua inter homines, mediante permutatione, aut emptioe ac venditione, earum rerum communicatio, quibus mutuo egent*. 82. II. Hujus *communicationis origo occasionalis* fuit *rerum divisio, & dominiorum introductio*. *ibid.* III. *Commerci* origo *remota & fundamentalis, non habetur a jure naturæ, nisi improprie tali, seu mere concessivo*. IV. *Proxima & formalis* fluit a solo jure *Gentium*. 82

XLVII. *Jure Gentium* inducta est *commerci* libertas

bertas non qualiscunque, sed societatis humane fini accommodata, hoc est, mutua Gentium necessitati, atque utilitati intenta. II. Quod jus, etsi absolute mutabile sit, mutabile tamen non est pro cuiusvis Gentis arbitrio. III. Neque proprie mutatum est hactenus, uti minus proprie cum Batynio asserunt nonnulli, 'etsi mutatis circumstantiis restrictionem variam materialiter subierit. IV. Unde manentibus antiquis circumstantiis etiamnum in primo robore perseverat. 84

XLVIII. Gens Genti iure prohibere nequit, ne ad exterarum Gentes liberarum, hoc est, prohibenti nullo iure subiectas, per vastum Oceanum navigatum eat, & cum iis commercia colat. 85. II. An transvectio mercium in liberarum ditones per territorium alienum, seu terrestre seu maritimum, sit iure Gentium libera, non est adeo expeditum. 86

XLIX. Modi acquirendi dividuntur in originarios & derivativos. 88. II. Inter originarios est, Gentium iure, divisio; est etiam occupatio. ibid. III. Hanc Hobbesiani formaliter, & immediate, ex naturae iure, minus tamen bene, derivant. ibid. IV. Alii cum Hertio & Kemmerichio eandem aequè impertinenter fundant in facultate, quam a DEO concessam munit socialitas. 89. V. Limitatus loquuntur illi, qui ad originariam acquisitionem proprietatis, atque dominii humani, institutum Gentium requirunt, pacto tacito, vel expresse fundatum. ibid. VI. Quod institutum, sed absque pacto, nos quoque adstruimus. ibid.

L. Occupatio dicitur apprehensio rei cum animo eam habendi ut suam. II. Res inventae, quae nullius sunt, iure Gentium, fiunt primo occupantis. 90. III. Idem suo modo tenendum etiam de thesauris, abstrahendo tamen a speciali dispositione iuris civilis. ibid.

LI. Venatio, etsi sit iuris naturalis permixta, reservari tamen Principi, etiam in territoriis subditorum, absolute potest speciali iure, iustis suffulso titulis & causis. 90. II. Juri tamen naturae & Gentium, respectu dominii in feram captam, haud derogat, per se loquendo, jus humanum, eo quod opponat legem solummodo poenalem. 90. III. Inde dicta, minime probata, sententia est Recentium quorundam, qua statuunt, feras, aves &c. esse in dominio proprietatis Principum. ibid. IV. Illi non satis aequi, qui nostram thesin, etsi communissimam, ineptis nimium censuris appetere non verentur. 91

LII. Modi acquirendi dominii, quos derivativos appellant, alii sunt de facto; alii de lege. 92. II. In illis comprehenduntur contractus & pacta; in istis successio ab intestato, usucapio, atque prescriptio. ibid. III. Modi transferendi dominii in factum, seu voluntate humana fundati, regulariter loquendo, non proficiunt a iure naturae, nisi mere negativo. 93. IV. Remote, & in genere, habentur a iure Gentium. ibid. V. Proxime, & in specie, oriuntur a iure civili tam quo ad substantiam, quam quo ad formam. ibid. VI. Etsi obligatio illarum sit iuris naturalis, proprie talis, seu positivae. ibid.

LIII. Circa contractus & pacta, spectato iure naturae, requiritur mutuus consensus, capacitas &c. 94. II. Unde eiusmodi defectus eosdem invalidat, uti & materia de se mala, error, dolus circa substantiam. ibid. III. An pacta, vi seu metu, absolute gravi & injusto extorta, sint iure naturae invalida, declarabitur infra. 95. IV. An pacta de

facto turpi, siquidem impleta jam sint, sint valida naturae iure, pariantque obligationem solvendi pretii, alii inter Orthodoxos affirmant, alii negant. 96. V. Nos sententiam negativam, tanquam magis accommodatam ad finem a natura intentum, suffragium addimus. ibid.

LIV. Modus transferendi dominii per legem alius est mortis causa, qualis successio ab intestato, & suo modo etiam testamentaria voluntas; alius est inter vivos, qualis quoque est usucapio, ac prescriptio. 97. II. Translatio dominii per successionem ab intestato nil participat de positivo iure naturae; sed, loquendo simpliciter, habetur a iure Gentium; quo ad modum fluit a iure civili. ibid. III. Translatio dominii per ultimam voluntatem neque in se, neque quo ad valorem, & efficaciam, fluit a iure Naturae, vel Gentium, nisi mere negativo. ibid. IV. Unde, quae nonnulli in oppositum movent, inefficacia sunt. 98

LV. Titulus usucapionis atque prescriptionis, quo ad praesentem formam in specie, est iuris mere civilis. 101. II. In genere, seu quo ad originem, & substantiam, non est iuris naturalis, nisi mere negativo. ibid. III. Idem titulus, quo ad originem & substantiam spectatus, probabiliter est iuris Gentium. ibid. IV. Nil in oppositum evincitibus replicis. 103

LVI. Ditiones & Regna sunt absolute alienabilia, & quidem variis titulis. 108. II. Unde fundamenta, quibus nonnulli, cum Ferdinando Vafquo, alienationem Regnorum cum populis subiectis absolute rejiciunt, non videntur sat solida. ibid.

LVII. Majestas Sragyritae est summa in Civitatibus potestas. 111. II. Inter ejus proprietates etiam est, per se loquendo, carentia Superioris in terris, cui an derogat fiducia nexus, non adeo est expeditum. 112. III. Illud sat contestatum, obligationem clientelarem, seu jus protectionis nil officere potestati summæ. ibid. IV. Etiam proprietates quo ad perpetuitatem, ac indivisibilitatem iurium omnium suam patitur exceptionem. ibid. V. Varie dividitur potestas summa, etsi Lymnai divisionem in realem, & personalem, ut analogam, plerique rejiciunt. 113

LVIII. Majestatis origo prima est a DEO. 113. II. Origo proxima in se, & ut notat, in genere, facultatem moralem gubernandi Rempublicam, habetur itidem immediate a DEO. ibid. III. Relative spectata, seu quatenus in specie residet penes unum, vel plures, etsi non desint, qui immediate derivant a DEO, est tamen communior, quod in Communitate sit immediate a DEO, & hac mediante in uno, vel pluribus. 114. IV. Modus tamen aliquis exercendae potestatis, indeterminate sumptus, est a iure Naturae. 116. V. Modum acquirendae potestatis summæ non semper esse a DEO; neque omnem vim ejusdem potestatis, est certum de fide. 117. VI. Senfa Natukis Alexandri de origine potestatis summæ nequaquam sunt evidentiæ, ut quidem venditat; Protestantium vero Moralistarum quorundam sunt absolute falsa. 117

LIX. Subiectum Majestatis remotum est Communitas; proximum est persona physica, vel moralis, hoc est unus vel plures. 118. II. Majestatis capax est omnis homo, quem natura, specialis lex, aut consuetudo non repellit. ibid. III. Objectum Majestatis primum sunt subditi, proprie tales; secundarium est territorium. ibid. IV. Jura

summam potestatis sunt varia, alia *majora*, seu regalia intrinseca; alia *minora* seu regalia extrinseca: utraque tamen respiciunt, *tamquam finem*, internam & externam Reipublicæ securitatem, atque tranquillitatem. 119. V. Inde fluunt jura pacis, bellicorum, foederum &c. Item jus factorum, non tamen *protestaticum*, sed *catholicum*, in conservanda & defendenda religione, unico vera, comprehensum. 120

LX. Bellum *in genere* recte dicitur Hugoni Grotio esse *status per vim certantium, qua sales sunt*. II. In specie bellum justum est *status armatae contentions*, a Potestate summa contra hostem publicum legitime, ac pacis ergo, susceptus. 122. III. Consequenter bellum *injustum* erit *status armatae contentions*, qui *vel a persona non legitima, vel ob causas non legitimas, vel modo, & intentione minus legitima susceptus est*. 123

LXI. Recte dividitur bellum in *justum & injustum*. II. In *solemne & minus solemne*. III. In *offensivum, & defensivum*. IV. Analoga est divisio belli in *publicum, privatum & mixtum*. 124

LXII. Bellum *justum*, tam *defensivum*, quam *offensivum, qualitercunque & in se præcise spectatum*, originem trahit a Natura, & est humano Generi *coæva*. 126. II. Utrumque bellum, *per se loquendo*, est *jus naturæ solummodo concessivum, seu permissivum*, sic ut quidem jure naturæ sit *licitum*, non tamen *præceptum*. *ibid.* III. Bellum non *qualitercunque, sed publicum & solemne*, spectatum præcipue *quo ad formam*, seu *modum usu receptum*, seu *defensivum seu offensivum*, est solummodo *juris Gentium*. 127. IV. Origo belli *injusti* est humano Generi *coæva*, descenditque a corruptione naturæ lapsæ, a peccato, omnique peccati ac inimicitiz auctore *dæmone*. 128

LXIII. Bellum, *ex natura sua, jure naturæ, & Gentium*, immo & *Divino antiquo* est licitum, contra quam errore hæretico asserant *Manichæi*. 128. II. Bellum *de se* est etiam licitum jure *Divino novo, seu Christiano*, contra quam per insignem hæresin docuerint *Anabaptistæ*. 130

LXIV. Inter primas belli *justi* proprietates est *summa potestas*. 133. II. *Justa causa*, eaque non *levis, sed gravis; non dubia, sed certa* respectu Principis: unde bellum non temere, sed *mature consilio suscipiendum*. 134. III. Nihilominus *justa causa*, etsi *sæpe prognosticon boni successus sit*, non tamen *semper est*: hinc nulla est illatio: *videt ergo justam causam habuit*. 136. IV. Inter conditiones belli legitimi est *insuper recta intentio*. *ibid.* V. Deficiente una, vel altera conditione bellum est *injustum; deficiente tertia est illicitum*. 137

LXV. Oblata *plena satisfactione cessandum* illico est a bello non modo titulo *charitatis*, sed etiam *justitiæ*. *ibid.* II. Inter conditiones belli legitimi, *saltem offensivi*, regulariter non tam *naturæ*, quam *gentium jure*, requisita est etiam *diffinitio prævia*, seu publica belli denuntiatio. *ibid.* III. Denique ad bellum, *justum ex integro*, requiruntur etiam *modus legitimus*. 139

LXVI. *In genere* licitum est bellum, *mere defensivum*, pro gloria Dei, seu *ratione fidei ac veræ religionis*. II. Immo orthodoxis Principibus, *ex supremæ protectionis officio*, est obligatorium. 139. III. Oppositus quorundam sensus nullo nititur *solido fundamento*. 141

LXVII. *In specie* licitum est bellum, *religionis*

defensivum, contra Infideles quoscunque. II. Immo & *offensivum*, præcipue contra *Turcas*, & alios, ditionum, quæ olim *Christiane* fuerant, iniquos usurpatores. 142. III. Unde *Lutheri, Conringii, Puffendorfi*, aliorumque apologiz *Musulmannicæ* inanes sunt. *ibid.*

LXVIII. *Sola Religio propaganda* non est legitima causa belli, Paganis interendi, *ratione infidelitatis*. II. Unde non *directe*, sed solummodo *indirecte* adduci possunt ad veram fidem. 145. III. Atque hoc intelligendum est etiam de aliis sceleribus Infidelium, si modo non cedant *in nostram vel alterius innocentis injuriam*. 146. IV. Unde licitum semper bellum ad repellendam eorum injuriam, si modo gerantur *cum moderamine, Religioni Christianæ competente*. *ibid.* V. Quæ videntur advertari his thesibus, fundo carent. *ibid.*

LXIX. Infideles subditi *qualescunque, velut Sacerdotes, Judæi &c.* non possunt vi & armis compelli ad veram fidem *directe*. II. Possunt tamen *indirecte*. III. Nisi obtent *pacta, specialiter ipsis indulta*. 148

LXX. Hæreticos subditos (loquendo *in genere, & abstrahendo a specialibus pactis*) vi & armis *absolute* edomari, & ad desertam fidem catholicam, etiam *directe* compelli posse, est communis & vera SS. Patrum, Doctorum, ac Politicorum sententia. II. Etiam ab A catholicorum saniorè parte, *praxique roborata*. III. Immo non raro est obligatio reprimendi ejusmodi Novatores, maxime hæresiarchas. IV. Etiam non subditi uno alterove casu, per Reges & Principes debellari possunt. V. Etsi molliora media quandoque sint magis opportuna, ac præhabenda. 150. VI. Unde *autonomisticæ replicæ* prorsus inanes sunt. 152

LXXI. *Justæ belli causæ, ratione Regionis*, supponunt *in genere*, gravem injuriam, quam sine periculo totius Reipublicæ vindicare licitum. II. *In specie* ad classem duplicem reducuntur; ad primam spectat *defensio sui, suorum, Regionis, Reipublicæ &c.* III. Ad secundam spectat *vindicatio sui, suorum, Regionis, Reipublicæ &c.* 154

LXXII. *In particulari, respectu justæ defensionis*, legitima belli causa est subditorum rebellio, eorumdem profectione, hostilis incurfus, æquitas naturalis violatio injuriosa, facta hostibus opulatio, confœderatorum injusta invasio. 155. II. *Respectu justæ vindicationis* legitima causa est recuperatio domini, bonorum &c. quæ injuste erepta, reparatio famæ, Innocentium liberatio, ultio ob denegatam justitiam, Dei jussio &c. *ibid.*

LXXIII. *Injustæ belli causæ, in genere*, fundantur in *levi tantum injuria*. II. *In specie* revocantur ad geminum titulum: 1. est *jus in armis*; alter *ratio status, soli innixa utilitati*. 156

LXXIV. *In particulari, respectu juris armati*, injusta belli causa est, *sola dominandi libido*, ambitio parandi nominis, proferendique imperii cupidio, vindictæ cupiditas, libertatis amor, denegatio matrimonii, jus imperfectum, quod non fundat obligationem justitiæ, saltem rigorosæ. 156. II. *Ex ratione status pseudo-politicæ*, injuriam belli causam notat metus vicinæ potentiz, nimium accrescentis, æquilibrium potentiz inter vicinos, titulus omnis acquirendi domini, in jure naturæ vel Gentium non fundatus, vel quicunque coloratus. 157

LXXV. Potest bellum *ex utraque parte esse justum formaliter*, non tamen *materialiter*. 158. &

165. II. Injuria, vel hostilis animus, solummodo prævisus, non præbet justam belli causam, nisi consequenter ad cautionem, injuste negatam. 158. III. Præbet tamen injuria, etsi solummodo mediata. 159

LXXVI. Negatus transitus militaris, etsi innocuus, regulariter loquendo, non suppeditat justam bellandi causam. 161. II. Mercium tamen transvectio, siquidem foret vere innoxia, & absque præjudicio propriæ dissoni, saltem non nisi inique negari posset. 163. III. Jacobi Lehmanni phantasma est, sic dictum æquilibrium Europe esse de jure Gentium, ratione conservanda publicæ tranquillitatis. 164. IV. Quamvis justitia causæ, moraliter certa, haberi forsitan haud semper posset, nunquam tamen sufficit minus probabilis, seu dubia. 165

LXXVII. Effectus belli, respectu hostium, primarius est Jus occidendi hostem, sed verum, exceptis occipiendis, modoque legitimo. 167. II. Secundarius est jus in bona hostilia, sed tamen cum limitibus debitis, etsi jure Gentium, per bellum justum, etiam dominium omnium, quæ hosti eripiuntur, transeat ad Victorem. 168. III. Jus tamen in hostium bona, per se loquendo, nullatenus sese extendit ad loca sacra, templa, altaria, neque in res sacras, bonaque Ecclesiastica uti male cum Græcio venditant Protestantici Moralistæ. 169

LXXVIII. Effectus belli justii, respectu Vincientium est, quod juste acquisita, spectata belli natura, primario cedant Principi, sic ut ab ejus voluntate dependeat, quidquid privatis circa excursionem licitum, & in depraedationibus proprium. 170. II. Effectus belli justii, respectu devictorum, est jus in captivos, cum dominio ex parte capientis, & servitute ex parte captivi, sua modo etiam cum jure in vitam, saltem abstrahendo a Christianismo. 171. III. Ad eundem belli effectum reducit imperium in victos, sed regulariter tantummodo civile, vel mediatum, & religioni catholice favorabile. 172. IV. Ex eodem fonte fluit jus postliminii, hodie per lytrum, salvis tamen Ecclesiasticis. 173

LXXIX. Effectus belli justii, respectu subditorum, est jus confiscandi militis, sed non nisi intra territorium proprium, & absque coactione, saltem non subditorum. 173. II. Est itidem jus sequela, exigendorum sumptuum pro milite alendo, jus armandæ, & extruendi munimenta. 174

LXXX. Non tenentur subditi, præcise ad bellum evocati a Principe, belli justitiam examinare. 174. II. Tenentur tamen se informare de belli justitia, casu quo rumor communis vel causæ insufficientiam, vel injustitiam promulgaret. *ibid.* III. Stante nihilominus dubio, post factam inquisitionem, subditis bellare licitum. 175. IV. Idem proportionaliter dicendum de militibus conductitiis. *ibid.*

LXXXI. Obligatio generalis, respectu injuste bellantis, est onus reddendæ DEO rationis, & restitutionis omnium damnorum. 175. II. Obligatio Principis in specie, respectu militum, est solutio stipendii. 176. III. Obligatio militum respectu Principis, est militare servitium. *ibid.* IV. Obligatio, respectu hostium inter se, est justitia, moderatio, veracitas, fides in pactis, etiam spectato jure natura, contra quam Puffendorfus asserat; item honestas, humanitas in mortuos saltem de jure Gentium, &c. *ibid.* V. Obligatio hostium, quo ad neutrales, indemnitas; neutralium, quo ad hostes, æqualitas erga partem utramque. 178

LXXXII. Repressalia recte dicuntur jus, quo Magistratus sive se, sive suos, in casu denegatæ ab externis justitiæ, ab illata per eundem injuria vindicat, reddique indemnes. 178. II. Fluit probabiliter a jure Gentium ad inhibendam exteris damnificandi licentiam. 179. III. Ratio Status orthodoxæ, ac vera in bellis nititur causis legitimis; pseudo-politica, ac falsa, causis merissime præsentis, ac palliatis, non raro aperte illegitimis. 181

LXXXIII. Fœderum origo historica est Societati civili contemporanea. 183. II. Origo fundamentalis, & impropria descendit ex ipsa natura. 184. III. Origo formalis ac propria habetur a jure Gentium. *ibid.*

LXXXIV. Fœdus, sic dictum a fide, hic sumitur pro contractu publico, publicæ amicitia, mutui auxilii, & commerciorum gratia a diversis Civitatibus inito. 184. II. Recte definitur esse conventio publica, a Personis, summa potestate præditis, legitime inita communis commodi ergo. *ibid.* III. Fœdus bene dividitur, in temporarium, perpetuum, æquale, inæquale, defensivum, offensivum & mixtum &c. 185

LXXXV. Materia Fœderum debent esse res honestæ ac licitæ; forma interna est conventio, externa consistit in tabulis, ritibusque variis pro Nationum varietate. 186. II. Obligatio fœderum est strictissima tam jure naturali, quam positivo. 187. III. Fœderum pestis est illud axioma pseudo-politicum: fœdera non nisi privata utilitate metienda sunt, & tam diu observanda, quam diu manent proficua. *ibid.*

LXXXVI. Finitis fœderum in genere est consecutio certæ præstationis, auxilii ac officii mutui, adeoque salus pacificentium publica, sui, suorumque defensio, securitas; incrementum status per emolumenta commerciorum &c. Fines particularis ex tabulis desumendi. 188. II. Effectus proximus est obligatio standi pactis; remotus ipsa fœderum præstatio, & inde fluentia Reipublicæ emolumenta. 189. III. Interpretatio fœderum dependet a tabularum tenore, Fœderatorum mente, aliisque circumstantiis. *ibid.* IV. Contraria fœderum sunt renuntiatio mutua, lapsus termini, mors fœderatorum, non usus &c. 190

LXXXVII. Causa fœderum impropria est jus Naturæ; propria jus Gentium; efficiens proxima fœderati, summa præditi potestate. 190. & seq. II. An requisitus sit statuum assensus dependet a legibus, pactisque Regni. 191. III. Eorum fœdera, qui absoluti Principes non sunt, dicuntur solummodo respectiva, ac limitata. 194. IV. Subditis, qua tabulis, per se loquendo, non competit pangere fœdera, proprie valia. 195. V. Immo, regulariter inferiorum confœderationes, sine supremæ Principis auctoritate, conspirationes potius sunt, & de jure præsumuntur injustæ. *ibid.* VI. Quam in classem recte refertur fœdus Schmaksaldicum anni 1530. unioque protestantica anni 1610, ut adeo Cocceji, Carpovii, cum Goldastis, Lymnais &c. illa non nisi inanes inter fœdera pia, honesta, Christiana, & omni jure licita numerent. 196

LXXXVIII. Illicitum est contrahere fœdera cum Tyrannis, qua talibus. 198. II. Item illicitum contrahere fœdera qualiacumque cum quibuscunque in ordine ad bellum patenter injustum. *ibid.* III. Illicitum insuper est catholico Principi contrahere fœdera, qualiacumque cum Infidelibus, vel quibuscunque aliis fidei catholice hostibus in directum & grave præjudicium nostræ religionis. 199

LXXXIX. Illicitum est catholico Principi inire fœdera, etiam defensiva, sive præbendo, sive petendo auxilia ab Infidelibus, vel aliis catholicæ Ecclesiæ inimicis, contra alios, maxime Catholicos, in ordine ad bellum, cæteroquin justum, cum certo tamen & gravi, *est indirecto*, Religionis catholicæ præjudicio connexum. 199. II. An quæcunque fœdera fidelium cum Infidelibus, seu Religionis Catholicæ hostibus, contra fideles, seu Catholicos, *sætem regulariter & ordinario loquendo, probabilius* sint illicita, non est ita expeditum inter Authores. *ibid.* III. Nos cuius, hac ex parte, sua sentia relinquimus, contenti, Authorem rationes in medium attulisse. *ibid.*

XC. Sat tamen convenit inter Authores, licitum esse, inire fœdera catholico Principi cum Infidelibus, seu hostibus Ecclesiæ, in bello aperte justo, & cum *Morali certitudine* seclusi omnis periculi, scandali, præjudicii, vel damni, in religionem Catholicam emersuri. 203. II. *Id a fortiori* intelligendum, quo ad fœdera, *mere commercialia*. 205. III. An Protestantes Imperii, *inter Ecclesiæ catholicæ hostes*, se quoque comprehensos veint, pendet ab eorum factis, & placito. 204. IV. Impia est doctrina *Conringii* protestantici de licentia fœderum cum *Turcis* pyratique *Africanis*, in ordine ad maris mediterranei occupandum dominium. 214

XCI. Pax, *sumpta, relative ad bellum*, recte dicitur *transactio publica de bello, in totum & pro semper tollendo, inter hostes legitime conclusa*. 215. II. In factis esse, est *publica & perpetua quies ab armis, inter eos qui hostes erant, conventa*. *ibid.* III. Dividitur ratione materiæ in *religiosam ac profanam*. 216. IV. Ejus origo habetur a *jure Gentium*. *ibid.*

XCII. *Subiectum pacis* sunt summi Imperantes. 216. II. Jus tamen paciscendi est *delegabilis*. 218. III. Immo sæpe expedit, sæpe necessario est delegatum. *ibid.* IV. Objectum pacis *in genere*, sunt articuli conventi; *in specie* est amnistia, cujus origo deducitur ab *usu Gentium*. 219. V. Est itidem restitutio facienda, vel etiam cessio ditionum *pacis causa*. 220. VI. Denique est compensatio pro impensis, damnisque bellicis. 222

XCIII. Effectus pacis *primarius* est obligatio servandi pacta. 223. & *seq.* II. *Secundarius* est executio. 225. III. Effectus *tertius* est interpretatio, quæ a Paciscentibus si fiat, habetur *authentica*. *ibid.*

XCIV. Inter *contraria pacis* est violatio conventionis *quo ad articulos essentialis*; contraventio in *re majoris momenti*; dissolutio amicitia, *specialiter stipulata*; nova item injuria, *post pacem il-*

lata. 226. II. Ruptura pacis non nisi rumpenti est præjudiciosa. 227

XCIV. Inter *pacis contraria* est etiam dolus, sed non nisi *substantialis*. 227. II. Vis tamen & metus *gravis*, a causa libera *juste incussus*, uti nec pacta, ita nec pacem, *bello justo extortam*, invalidat, spectato non tantum *jure positivo*, sed etiam *naturali*. 228

XCVI. Etiam vis & metus *gravis* est *injuste incussus*, neque pacta, neque pacem, *injusto bello extortam, regulariter* loquendo, invalidat, seu *spectato jure positivo*, seu *naturali*. 228. & *seq.* II. Utroque tamen jure relinquit pacta, & ejusmodi pacem, *rescissam* obnoxiam. 229. III. Sed & inferens talem vim ac metum, nequit, *in foro conscientie*, exigere observantiam seu pactorum, seu pactorum extortæ, est juramento firmatæ. 228. & *seq.*

XCVII. Hæc dispositio juris naturalis de *rescindibilitate* pactorum, quæ quidem *valida*, est vi, vel metu *gravi injuste extorta*, extendit sese ad quamvis læsionem gravem, *pactis injuste extorta illatam*. 230. & *seq.* II. Non modo quo ad exteros, sed etiam subditos, injuste tumultuantes, quamvis pacta forent juramento firmata. 230. III. Quæ pro invaliditate ejusmodi pactorum, *spectato jure natura*, variis Authores, maxime *Puffendorfi* afferunt, doctrinam oppositam non elidunt. 231

XCVIII. Inter *accessoria pacis* sunt *obsides*, qui tamen, in casu violatæ pacis, *nec natura nec Gentium jure*, occidi possunt. 233. II. Sunt itidem *Fidei jussores, pignora, salvus conductus*, qui dari non solet nisi *salva justitia*, & *adversus violentiam solummodo injustam*. 234

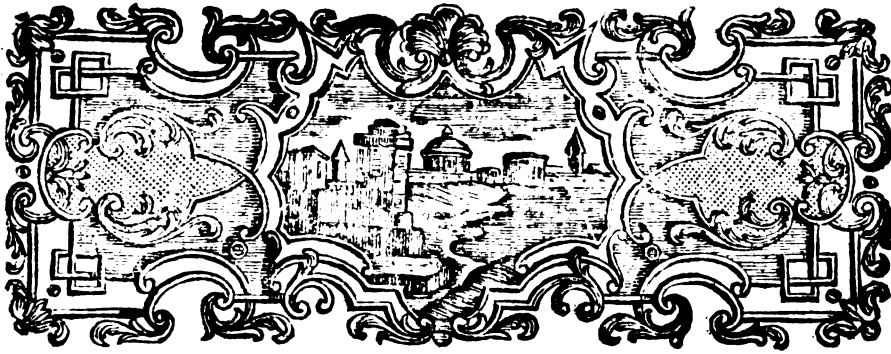
XCIX. Inter materias, *paci connexas*, sunt *inductæ*, seu *armistitium*, quod est *conventio, per quam, manente bello, hostiles actus intermittuntur ad certum tempus*. 235. II. Est item *arbitrium*, seu *compromissum*; quo bellantes ad controversias belli dirimendas eligunt *Arbitros*; quandoque ad componendas solummodo *Mediatores*. 237. III. Est denique *deditio unius partis, seu absoluta, seu conditionata*. 238. IV. Est etiam *fors*, cujus tamen usus promiscuus est illicitus; & denique *singulare certamen*, quod non tantum *Gentium jure externo*, sed etiam *interno* videtur licitum, *excepta saltem causa Religionis*. 238

C. Inter axiomata, *vere politica*, est, quod pax maximi sit facienda; quod interna non negligenda; quod externa promovenda; vera, justa & honesta sint promovenda. 239. II. Inter *pseudo-politica* est, quod pax bello sit postponenda; callide fucanda; & quibuscunque tandem mediis procuranda &c. 240

**INSTITUTIONUM
JURIS UNIVERSALIS
NATURÆ ET GENTIUM
E P I T O M E,
S E U**

**E L E M E N T A
JURIS NATURÆ ET GENTIUM,
EX INSTITUTIONUM PARTE GEMINA
E X T R A C T A,**

**Et in commodiorem usum Academici studii ;
succinctis positionibus proposita .**

PROLEGOMENA; S E U EXEGESIS HISTORICA

*De Origine & progressu Juris Universalis Naturæ
& Gentium.*

S. I.

*De Origine Juris universalis, Naturæ & Gentium, ejusque
Constitutivis & distinctivis.*

Leucotheus. Quæ origo juris in genere?

*Melander. I. Jus, sic dictum a jubendo, uti a jure ju-
stum, a justo justitia, vel denotat jurisdictionem, vel legem:
hæc si indita est a Natura, dicitur naturalis; positiva, si
quidem sit ex Imperantium arbitrio posita: unde a Legis-
latore vel appellatur Divina, vel humana, Communis Gentibus
vel particularis, publica vel privata, civilis vel Ecclesiastica.*

*Origo juris
in genere.*

*II. Hujus qualiscunque jurisdictionis ac legis origo immediata, vel sal-
tem mediata, est Deus: non enim est potestas nisi a Deo. Instructionis I. §. I.*

Leucotheus. Quæ in specie origo & natura Juris universalis?

*Melander. I. Origo est naturali jure posterior; nam jus publicum est Su-
peradditum naturali. Utriusque tamen disciplina non nisi successive excu-
ta est. Jus universale, est facultas interpretandi & applicandi leges pro bo-
no publico: pressius dicitur prudentiæ habitus, per se dirigens actiones publi-
cas ad salutem publicam, in suo genere consummatam.*

*In specie
Juris uni-
versalis.*

*II. Differt a Jurisprudencia particulari per modum tendendi universalem;
pro subiecto respicit Imperantes, & subditos, qua tales, seu in ordine ad
Rempublicam.*

*III. Pro objecto materiali habet actiones publicas; pro formali justitiam
publicam; pro objecto attributionis actiones justas in ordine ad bonum pu-
blicum; pro effectu obligationem universalem; pro fine mediato salutem seu
felicitem publicam; pro ultimato felicitatem totius Reipublicæ in vita al-
tera consummatam. Instructionis I. §. 2.*

Leuco-

Ejus consti-
tutiva & di-
stinctiva.

Leucotheus. Quæ constitutiva, & distinctiva Jurisprudentiæ universalis?

Melander. I. Jurisprudentiæ publica distinguitur a ratione status, quæ tendit ad particularia; a Politica, quæ pro fine primario respicit utilitatem, proceditque modo suasio potius, quam obligatorio; ab Ethica, quæ spectat honestatem qua talem; a Theologia morali, quæ dirigitur primario ad forum internum.

II. Ut constitutiva proprie talia, complectitur jus Naturæ & Gentium; ut reductivè talia, & suo modo, etiam jus positivum, Divinum, & humanum.

III. Inter adjumenta numerat testimonia Patrum, Sophorum, Prudentum, Theologorum, Jurisperitorum. Instructio I. §. 3.

Leucotheus. Quæ constitutiva & distinctiva Jurisprudentiæ naturalis?

Constitutiva
& distinctiva
Jurisprudentiæ natu-
ralis.

Melander. I. Inter constitutiva intrinseca, & proprie talia, non tantum numerat principia, quæ dirigunt officia hominis ad hominem vel civitatem; sed etiam illa, quæ dirigunt officia hominis ad Deum, ut Authorem Naturæ in ordine ad felicitatem, naturæ rationali propriam, ac completam. Ratio est: quia hæc disciplina ex fine primario, & intrinseco, docere debet non tantum homini, sed & Deo jus suum tribuere.

II. Unde hæc Jurisprudentiæ sicut in objecto materiali, actionibus puta moralibus, ita & in principiis directivis, puta rationis distaminibus, participat de Theologia naturali, ac Philosophia morali; differt tamen in objecto formali, cum hæc respiciat actiones, ut justas formaliter; illa, ut pias potius, ac honestas.

III. Adeoque Puffendorfus cum suis disciplinam juris Naturæ, ab ejusmodi principiis sequestrando ex toto, eam non nisi mancam tradidit, ac imperfectam. Ratio est: quia vel rescidit, vel supposuit, ex Theologia naturali ac Ethica, primaria juris naturalis officia, actiones puta internas, Authori Naturæ ex rigoroſa justitia debitas.

IV. Inter adjumenta Jurisprudentiæ naturalis recte ab orthodoxis hinc inde adſciſcitur jus positivum, & Theologia moraliſ, partim ad jus Naturæ accommodatius declarandum; partim ad tradendum utilius pro usu Scholastico præcipue orthodoxo.

V. Quæ disciplinæ, etsi quam maxime sint distinctæ a Jurisprudentiæ naturali, ut patet, Puffendorſius tamen in assignanda diversitate est dupliciter erroneus: nam Jurisprudentiæ naturalis objectum restringit ad actiones solummodo externas; finem vero ad felicitatem, non nisi vitæ hujus ambitu conclusam, sic ut abstrahat a justitia vera, & felicitate completa, errore duplici, immo multiplici, uti videbimus per decursum.

VI. Unde idem Author in censurandis hac ex parte Authoribus aliis impertinens, videtur ipsemet potius censurandus. Instructio I. §. 4.

§. 1.

§. I I.

De triplici statu Naturæ integræ, puræ, & lapsæ.

Progressus
Juris Natu-
ræ.

Leucotheus. Quinam progressus juris Naturæ?

Melander. Cum jus Naturæ sit cum ipsis hominibus ortum, atque in prima statim creatione illorum cordibus inscriptum, ipsa tamen disciplina juris naturæ non nisi sensim exculta, successivam traxit originem. Unde distinguenda sunt tempora ante & post hominis lapsum; immo non inutiliter secundum triplicem statum Naturæ integræ, puræ, & lapsæ proprietates ac progressionem variæ expenduntur.

Memorabi-
lia de statu
naturæ in-
tegræ.

Leucotheus. Quid memorabile de statu Naturæ integræ?

*Melander. Memorabile I. Quod Adamus a solo Deo creatus sit in statu, conformiter ad Creatoris finem perfectio, spectatis tam corporis, quam ani-
mæ*

mæ dotibus naturalibus, immo & supernaturalibus, quibus accessit specialis providentia Dei cum immunitate ab omni errore, rebellionē concupiscentiæ, passibilitate, ac morte. Atque hic donorum omnium cumulus *originalis justitiæ* nomine exprimi solet.

Memorable II. Quod in statu Naturæ integræ fuisset propagatio humani Generis. Colligitur ex illo Genesis: *multiplicamini*; quod dictum ante peccatum conformiter ad bonum Naturæ humanæ. Sed hoc præceptum erat *accommodum*, statu virginitatis *simpliciter* non excluso: etsi, an melior tunc fuisset statu matrimonii, sit incertum.

Memorable III. Quod in illo statu fuisset Societas, saltem domestica, per familias disparatas. *Ratio* est: quia hæc resultat naturaliter ex procreatione liberorum. Et licet pro illo statu hæc fuisset satis perfecta, atque sufficiens, probabilius tamen fuisset Societas quoque civilis, ac publica multiplex. *Ratio* est: quia per se conveniens est naturæ, *dominio* gubernationis *solum directivo* illi statui haud repugnante; & quia hæc sola est perfecta, ac totius *sufficienciæ complementum*.

Memorable IV. Quod probabilius fuisset ibi conservata bonorum communio, divisione non nisi ad vitandas rixas inducta, etsi divisio in immobilibus non fuisset illicita, in mobilibus etiam *suo modo* necessaria.

Memorable V. Quod ibi fuisset vita, potissimam partem contemplativa Dei & operum ejus, utpote non instantibus corporis curis, etsi cultura terræ moderata accessisset.

Memorable VI. Quod, *Adamo* etiam innocente, potuissent peccare Posterii, adeoque excidere illa felicitate, subjicique modernæ sorti, etsi *ob specialem protectionem* veniale peccatum, ante mortale, non fuisset commissum, uti habet communior. *Instructionis II. §. 1.*

Leucotheus. Quæ specialiter observanda de statu Naturæ puræ?

Melander. Observandum I. Quod concipiatur & absque peccato originali, & absque ordinatione ad supernaturalem beatitudinem: etsi talis status nunquam extiterit, *possibilis* tamen fuit, nulla obstante implicantiâ; immo Catholicorum communi contra impossibilitatis *Bajanae* sequelas erroneas suffragante.

Observanda ex statu Naturæ puræ.

Observandum II. Quod Naturæ puræ non potuisset a Creatore Deo præfigi pro fine felicitas, *hujus vitæ conclusa terminis*, quia immortalī animæ improporcionata. Illa insuper beatitudo, *mere naturalis*, debuisset esse naturalibus mediis, viribusque *obtinibilis*, sic ut homo, *saltem loquendo simpliciter*, potuisset habere propositum *efficax*, ac *absolutum* servandi totam legem Naturæ, *etiam diu*, & *per omnem vitam*, potentia morali; si minus *proxima & absoluta*, ut multi volunt, saltem *remota & conditionata*, si nempe homo faceret, quod est in se. *Ratio* est: quia natura humana alias fuisset male constituta in ordine ad suum finem, defectu redundante in Creatorem.

Observandum III. Quod Naturæ puræ fuisset præfixa pro fine beatitudo *merissime naturalis*, consistens in cognitione Dei abstractiva, ejusque amore satis perfecto, & *proportionaliter* satiatio.

Observandum IV. Quod homo in illo statu fuisset *rectus*, etsi conditus a Deo cum concupiscentia luctante, utpote naturæ conformi, nec nisi inefficaciter ad peccatum sollicitante. Unde concupiscentia *realiter*, & ut imperfectio mere negativa, esse potuisset causa pudoris.

Observandum V. Quod peccati remedium in illo statu potuisset esse *condonatio gratuita*; virtutis vero præmium sufficiens *beatitudo illa naturalis*; etsi soli animæ impensa, corporum resurrectione naturaliter indebita, ac impossibili.

Observandum VI. Quod propagatio humani Generis, & vitæ civilis ratio

ratio fuisset non abſimilis noſtræ, peccato haud dubie etiam in illo ſtatu juridiſtionis coactivæ remedia exigente. *Inſtructionis II. §. 2.*

De ſtatu
Naturæ la-
pſæ.

Leucotheus. Quid de ſtatu Naturæ lapſæ?

Melander. I. Status Naturæ lapſæ, hoc eſt, ſpoliatæ juſtitia originali, notat peccatum originale, puta, peccatum Adami moraliter noſtrum, habeturque per illud ipſum peccatum præteritum, per alligationem noſtrarum voluntatum, atque negationem remiſſionis.

II. Dari hoc peccatum in omnibus Adæ Poſteris, excepta Immaculata, eſt de fide. Per alligationem vero fuit nobis moraliter voluntarium, & imputabile, quæ alligatio ſicut fuit poſſibilis, uti patet in humanis, Tutore, Legato &c. ita antecedenter ad omnem eventum fuit conveniens, ne præmium æternum, abſque omni conſenſu & merito, obruderetur velut invitis; immo, & fuit optabilis Generi humano, utpote Adamo ſuis Poſteris longe perfectiore. Hæc demum alligatio conſtitit in pacto cum Adamo, tanquam Capite morali Poſteriorum, adeoque non transfuſione quadam phyſica, ſed mere morali, peccatum hoc infecit Genus humanum.

III. Peccati Originalis pœnæ fuere multiplices, quæ Natura non modo ſpoliata eſt donis gratuitis, ſed & vulnerata in naturalibus, ſic tamen, ut pleræquæ fuerint accidentales, hoc eſt, tales, quæ etiam dari potuiſſent abſque peccato. Unde vulnera non indicant corruptionem naturæ phyſicam, ſed moralem; adeoque juxta multos natura lapſa non eſt facta debilior, ſpectando vires, puræ naturæ debitas, etſi non pauciores, quo ad exceſſum concupiſcentiæ rebellis, oppoſitum tueantur.

*IV. Gentilibus, quibus abſque culpa eſt incognita vera & unice ſalvifica Religio, ſiquidem ſervent Naturæ legem, ut abſolute poſſunt, non eſt præciſa ſalutis ſpes. Ratio eſt: quia facientibus, quod eſt in ſe, Deus non deerit, ſubminiſtrando neceſſaria media conſequendæ veræ religionis, uti exemplis innumeris, ex utroque Teſtamento petitis, demonſtrant paſſim Authores, recte dicente Sancto Auguſtino: *Salus religionis hujus, per quam ſolam veram ſalus vera, veraciterque promittitur, nulli unquam deſuit, qui dignus fuit, & cui deſuit, dignus non fuit* (a).*

*V. Genuina notitia de hoc triplici Naturæ ſtatu eſt ſcitu digna, & utilis ob plurimos errores, quos inde male deducunt heterodoxi Authores, quos inter Pelagiani, Scimpelagiani, Lutherus, Calvinus, Bajus, Jansenius, &c. immo quos & noſtra ætate derivant proteſtantiſci Moraliftæ juris Naturæ, quales Puffendorſius, Guilielmus de Muelem, Thomafius, & alii. *Inſtructionis II, §. 3.**

§. 3.

§. I I I.

De ſtatu Naturæ antediluviano:

Leucotheus. Quanta fuit propagatio humani Generis antediluviana?

De ſtatu ho-
minum an-
tediluvia-
no.
Propagatio
humani Ge-
neris.

*Melander. Videtur humanum Genus fuiſſe tam copioſum, ac nunc: immo copioſius forſan, & conſequenter incolæ antediluviani, per quatuor Orbis partes, fuere diffuſi. Ratio petitur ex diuturnitate temporis, minimum ad ſedecim ſæcula extenſi. 2. Ex longævitate vitæ, ab antediluvianis ad octo, vel novem ſæcula, plerumque extenſæ. 3. Ex lata initio lege: multiplicamini &c. 4. Ex primævæ ætatis flore, ac robore. *Inſtructionis III. §. 1.**

Leucotheus. Quot progenies memorabiles?

Progenies
memorabi-
les.

Melander. Tres. Prima & primaria descendens ex Adamo per Seth, un-
de

(a) De temp. Chriſt. Relig. idem de præleſt. c. 9.

de orta civitas celestis, & sic dicti filii Dei ratione probitatis. Altera descendens ab Adamo per Cainum, ex qua famosa civitas terrena, seu sic dicti filii hominum ratione improbitatis. Tertia mixta, quæ originem traxit ex sceleratis connubiis filiorum Dei cum filiabus hominum: unde orta gigantea soboles. *Instructionis III. §. 1.*

Leucotheus. Qualis politica vivendi forma?

Vivendi forma.

Melander. Probabilius incoluere, fere ad nostri temporis normam; pagos, castella, & urbes; adeoque videntur habuisse Monarchias, aliasque regiminis species, non minus perfectas, quam sint præsentis. Colligitur ex urbe *Henochia*; ex indole minime barda, sed sub magisterio Protoparentis cultissima; ex pari necessitate divisionis respectu bonorum, defensionis, vitæque commodius sustentandæ. *Instructionis III. §. 2.*

Leucotheus. Quæ commercii conditio?

Commercia.

Melander. I. Linguam quod spectat, usi omnes sic dicta postmodum *hebraea*, etsi per dialectos multas divisa, ut ægre se intelligerent unæ & aliæ ex illis Gentibus. Colligitur ex *Anthorum* communi, & paritate cum linguis matricibus, per dialectos variatis.

II. Nec illis defuit mercatura, etiam nautica, conditis jam initio insulis, indoli nequaquam stupidæ procul dubio perviis.

III. Nec caruere artibus mechanicis, uti nec liberalibus disciplinis, quarum aliquos inventores vel ipse memorat *Sacer Codex. Instructionis III. §. 2.*

Leucotheus. Quæ ratio victus?

Vitus.

Melander. Non constat, officionem animalium, sive aquatilium, sive volatilium, sive terrestrium, a Deo antediluvianis fuisse prohibitam. Patet ex illo *dominamini piscibus maris &c. ex sacrificio Abelis*, & ex eo, quod alias, multiplicata septendecim sæculis animalia, & aqua & terra vix capere potuisset.

II. Nec etiam constat, esum ejusmodi animalium illo ævo fuisse prohibitum: siquidem concessio expressa post diluvium non evertit implicitam: *dominamini &c. ante diluvium.*

III. Probabilius tamen *Sethiani* quidam Nepotes, immo & alii, vel semper, vel plerumque ab esu carniū abstinuere, non quidem præcepti ergo, sed aliis de causis, *V. G. severioris disciplinæ, ob nauseam &c. Instructionis III. §. 2.*

Leucotheus. Quæ illius ævi religio?

Religio.

Melander. In Naturæ legibus constitit tam *primariis* de Deo, ut ultimo fine, bonorum præmiatore, malorum vindice, saltem in altera vita, colendo non modo per *cultum internum*; sed & *externum &c.* quam *secundariis* de recto creaturarum usu, vitæ institutione *secundum normam honesti, decori, & justitiae*, &c. His accessere *leges quadam divinæ*, revelatis nixæ mysteriis, de modo speciali colendi Numinis per fidem, & spem in *Messiam*, tanquam remedium *peccati originalis*; immo accedente charitate etiam *actuales*; de præmiis & pœnis immortalis animæ æternis &c. & sic de aliis. *Instructionis III. §. 3.*

Leucotheus. Quæ ratio morum?

Mores.

Melander. In *Sethi* linea magnopere laudata, ut patet in *Enos, Henoch, Lamech, & Noe &c.* Contra in *Caini* progenie summopere vituperata ob infanda scelera, præcipue luxuriam, tyrannidem &c. non tamen idololatricam, de qua nullibi mentionem facit S. Scriptura. *Instructionis III. §. 3.*

Leucotheus. An intereuntes diluvio damnati omnes?

Salus.

Melander. Probabilius ex *Caini* progenie fuere quidam prædestinati, nonnulli etiam ex *Sethi* progenie reprobi, adeoque ex utraque linea plures, diluvio intereuntes, salvati sunt. Ratio est: quia illa verba: *omnis caro corrupta*

perat viam, nisi accommode intellecta, corruptum facerent ipsum *Mathusalem* &c. estque incredibile, & *Sethianos* & *Cainitas* per tot Sæcula conspiciasse in unam speciem, seu bonam, seu malam, operationum liberarum. *Instructionis III. §. 3.*

§. 4.

§. I V.

De statu Naturæ postdiluviano :

De statu huiusmodi postdiluviano.
Religio.

Leucotheus. Quæ religionis norma apud *Noachidas*, ad usque legem scriptam?
Melander. Eadem, quæ antediluviana, utpote per traditionem etiam communicata *Noemi* Posteris, præterquam quod accesserit speciale Dei pactum, cum *Abrahamo* per signum fidei determinatum in circumcissione. *Instructionis IV. §. 1.*

Moros.

Leucotheus. Quæ morum ratio?
Melander. Denuo diversa, *Noemi* progenie, per *Semum* benedicta, pietatem in *Abrahami* posteros; per *Chamum* vero maledicta, impietatem in *Nemrodi* nepotes profeminante.

II. Corruptelam auxit idololatricæ impietatis contagio, auctore, ut ajunt, *Nemrodo*; occasionem dante linguarum confusione; eandem promovente causa multiplici, ambitione, insano suorum amore, subditorum adulatione, atque timore, imaginum arte, *Dæmonum* fraude &c.

III. In *Semi* tamen familia, propemodum sola, unius verique Numinis cultus, & conservatus est, & per *Abrahamum* propagatus in Posteris. *Instructionis IV. §. 1.*

Noachidarum præcepta.

Leucotheus. Quid *Noachidarum* præcepta in ordine ad disciplinam juris Naturæ ac Gentium?

Melander. I. Sunt juris Naturæ scita, omnibus observanda, quæ ex *Hebræorum* disciplina *Seldenus*, *Moralista Anglicus*, redegit in numerum septenarium, ad quem adstrictos ab *Hebræis* fuisse etiam profelytos domicilii affirmat.

II. Ex his septenis deduxit alia Naturæ capita, minus principalia, quæ sua profelytis, non imperata, asseverat.

III. Sed hæc juris naturalis disciplina, ex *Hebraicis* fontibus a *Seldeno* hausta, est imperfecta, ac incerta, quia certo principio destituta, *Noachidarum* nempe & *Hebræorum* scitis. Est manca, solum adstruens cultum Numinis negativum, adeoque curiositati magis, quam usui est accommodata. *Instructionis IV. §. 2.*

Linguarum divisio.

Leucotheus. Quid de lingua, ejusque *Babelica* confusione?

Melander. I. Cum nulla homini infusa sit a Natura, originaria *Adamo* infusa fuit *Hebræa*, si spectetur *Authoritas*, quod tamen spectata ratione admodum est incertum.

II. Confusio facta est per oblivionem subitam idiomatis primævi, speciebus aliis inditis, sic tamen ut divisio in septuaginta duas linguas falso nixa sit fundamento; unde linguarum numerus incertus. Sat tamen certum, superesse ex illis quasdam matrices, dialectis tamen variis magis magisque corruptas.

III. *Germanica* mansit diutius pura; subin fuit idiomate latino corrupta, sed a *Carolo Magno*, *Maximiliano I.* priorisque sæculi studiis politior redita, hodierno tamen quodlibetico genio audit *miscellanea*, & quam maxime depravata. *Instructionis IV. §. 3.*

Origo Nationum.

Leucotheus. Quæ Nationum Origo inter *Noachidas*?

Melander. Incerta, quia sæpe non nisi onomasticis conjecturis innixa. Illud certum, *Noemo* velut protoparenti, ejus filiis *Semo*, *Japheto*, & *Chamo*,

mo,

mo, tanquam Patriarchis, Nationes suam debere originem: Sic *Semi* posteritas, in varias divisa Gentes, per quinque filios; *Chami* per quatuor, *Japheti* per septem. *Instructionis IV. §. 4.*

Leucotheus. Quæ origo dominiorum?

Melander I. Debetur ista terrarum divisioni, quæ facta circa ortum *Pha-* Dominio-
rum.
legi A. M. 1787. effectui data est post *Babelicam* confusionem, A. M. 1931. *Diluvii 275.*

II. Ratio & modus divisionis est satis incertus, aliis *Noemi* determinationem, aliis primam occupationem, vel etiam fortitionem assignantibus. Probabiliore calculo *Semo* obtigit *Asia*, *Japheto* *Europa*, *Chamo* *Africa* potiore ex parte, quæ tamen divisio cum tempore mutata in multis.

III. *Author divisionis primæ* allegatur *Noemus*, impellente causa multitudinis dividendæ, dissensionis evitandæ, & culturæ terrarum procurandæ.

IV. Etsi rerum primæva communio fuerit Naturæ conformior, utpote supponens statum naturæ rectæ, hoc tamen mutato *justa*, *congrua*, & *meliior* fuit divisio, ut patet ex dictis causis: unde eandem quidam *juri Naturæ*, alii *juri Gentium* tribuunt. *Instructionis IV. §. 5.*

Leucotheus. Quæ origo Imperiorum?

Melander. I. Imperia, inter *Christianos* præcipue, abolenda, *Anabaptisticus* error; *vi tyrannica* esse coalita, *Bodini* ineptia est. Nam constat Populorum consensu plurima surrexisse. Inde, abstrahendo a modo obtinendi Imperii, & per se loquendo, vera origo debetur Deo; initia prima jam ante-diluvianis temporibus, etsi perfectior species non nisi post diluvium inva-luerit, præcipue in quatuor præcipuis Orbis Monarchiis. Imperiorum.

II. Monarcha primus non *Adamus*, non *Cainus*, ut volunt aliqui, sed, sumendo Monarcham simpliciter, primus fuit *Nemroodus*; sumendo specialiter, quo ad excellentiam, fuit *Nabuchodonosor M. Instructionis IV. §. 6.*

§. V.

§. 5.

De cultura Juris Naturæ & Gentium in statu legis antiquæ.

De statu ante Christum natum. Connexio juris naturalis cum Divino.

Leucotheus. An quedam connexio juris Naturæ cum lege veteri?

Melander. I. Est, teste ipso *Puffendorffio*, ejusque enucleatore *Kemmerichio* (a). Nam etsi jus Naturæ quam maxime sit distinctum a jure Divino positivo, utpote revelato, illustratur tamen, & declaratur per jus divinum. Ita Decalogus, quid aliud est, quam mera confirmatio legum naturalium? * Aliud est de præceptis ceremonialibus & judicialibus, traditionibus item, soli propriis Synagogæ.

II. Unde religio naturalis, quo ad præcipua capita, quod nempe sit *Dæus*; quod *unus*; quod *providus*, *puniens malos*, & *premiens bonos*, non modo per legem, seu religionem revelatam, est confirmata, (b) sed & explicata, articulisque pluribus extensa, ac illustrata (c). *Instructionis V. §. 1.*

*Leucotheus. Quæ conditio disciplina juris naturalis tunc apud Sophos Gen-
tiles?* Conditio apud Philo-
sophos veteres.

Melander. I. Admodum imperfecta: nam etsi convenirent in officio hominis generico, seu operatione ad finem, in ipso tamen fine, hoc est, hominis felicitate plurimum dissentiebant.

Tom. II.

R

II. Hanc

(a) *Puffendorf.* in specimine juris contr. c. 1. de discipl. Jur. Nat. l. m. 168. *Kemmerich.* c. 4. prælim. f. m. 18.

* Si modo sub die Sabbathi intelligas cultum Dei externum in genere.

(b) *Exodi 3. vers. 14. Ego sum, qui sum. Deut. 6. v. 4. Deus unus est. Sapient. 6. v. 8. Equaliser est illi cura de omnibus.*

(c) Quod sit infinite bonus, *Psal. 134. Immutabilis. Numi, 13. Æternus Psal. 89. Omniscius 1. Reg. 2. Omnipotens. Gen. 17.*

II. Hanc Stoici statuebant in bonis animi ; Epicurei in bonis corporis ; Peripatetici in utrisque. Unde systema triplex erroneum, quo vel corporis animique bona propter virtutem ; vel virtutem propter hac bona ; vel utraque propter se appetenda ultimato docebant. *Instructionis V. §. 2.*

Leucotheus. Qua causa disciplina juris adeo præpostera?

*Disciplina
erroneæ ori-
go.*

*Melander I. Aberratio a fine, seu genuina hominis felicitate. Nam caducam stabili prætulere, non respiciendo ultimum fruitionis divinæ, saltem naturalis ; negligendo medium ad finem, nempe vitam, Naturæ rationali conformem ; non curando vera honesti, decori, justique principia ; sistendo in mediis, seu creaturis, veluti fine, & principia spuria, ex carne ac sensibus deducta, præpostere assumendo. *Instructionis V. §. 3.**

Leucotheus. An ex Gentilium Sophorum dictis nullum fluat argumentum pro eruendo Natura jure?

*Applicatio
ad proban-
dam jus na-
turæ.*

Melander. I. Immediate nullum, quia ex principiis intrinsicis eruendum. Unde nec est sufficiens unius, alteriusve pronuntiatum de actus honestate, seu inhonestate, utpote ex adscititia forsitan doctrina desumptum.

*II. Consensio tamen non male a Grotio admittitur pro argumento, saltem extrinseco, eruendi quandoque juris Naturæ. Unde a fortiori Nationum unanimis, in materia morum, seu actuum inhonestate, vel honestate, legitimum est argumentum. *Instructionis V. §. 4.**

Leucotheus. Quæ corruptela in statu ante Adventum Christi?

*Corruptela
morum ante
Christum
natum.*

Melander. Magna, etiam in Populo Dei electo, ex Gentium assuetudine ; uti demonstrant tot Prophetarum querelæ, ac minæ ; defectio Tribuum ad idolomanniam ; tot pœnæ & servitutes, ipsiusque sceptri ablatio a Juda.

II. Major apud Gentiles Sophos, qui licet professi doctrinam, utcunque sanam, & Naturæ legibus apud non nullos satis conformem, hanc tamen obscurarunt depravati animi nebulis, neque vitam, ac mores ad illius normam conformarunt, dati in sensum reprobum, eo quod cognoverint Deum, nec tamen ut Deum glorificarent.

*III. Maxima in cætera hominum illuvie, Mundo per novum scelorum cataclismum prope demerso. *Instructionis V. §. 5.**

§. 6.

§. VI.

*De statu post
Christum
natum.
Habitudo le-
gis novæ ad
jus Naturæ.*

De ulteriore cultura juris Naturæ & Gentium in statu Legis novæ.

Leucotheus : Quæ habitudo legis Evangelicæ ad disciplinam juris Naturæ?

Melander. I. Admodum commoda : nam juri naturæ attulit splendoris plurimum, cum idololatricis tenebris prope extinctum non modo reparavit, sed & ad nativum splendorem evexit. Ita Puffendorfius, (a) patetque vel ex sola lege fundamentali : Diliges Deum, & proximum, sic ut quod tibi non vis, alteri ne feceris.

*II. In multis, etiam id emendando, magis perfecit, ac ad Evangelicæ perfectionis culmen elevavit : patet ex illo apud Matthæum (b) : audistis, quia dictum antiquis &c. *Instructionis VI. §. 1.**

*Patrum stu-
dia respectu
juris Natu-
ræ.*

Leucotheus. Quid Patrum studia contulere ad culturam Jurisprudentiæ naturalis?

Melander. I. Si Protestantibus Censoribus fides est, locarunt operam non inutilem, sed tamen imperfectam, utpote juris naturalis cum Christiana

Echi-

(a) In spicileg. juris controvers. t. 2. De discipl. Juris Nat. n. 2. f. m. 169

(b) c. 5. v. 38.

Ethica; ac morali Theologia *confusivam*. Ita Puffendorfius; (a) Kemmerichius, Buddeus &c. Grotius, (b) cum notatore Zieglero, Patribus non nihil defert, sed iis tantum, qui *propius ad primæ puritatis tempora accessere*; sequentibus adscribit disciplinam juris corruptam, quia *dominatui Pontificio*, ut nugatur, *magis accommodatam*.

II. Sed verius, Patres non quidem *directe & unice*, quod tunc haud necessarium; *concomitanter tamen*, & *indirecte*, quod tunc opportunum, disciplinam juris Naturæ & Gentium plurimum illustrarunt. Ratio est: quia illos oportebat esse intentos, ut doctrina morali non tam facerent *homines*, quam ex hominibus *Christianos*: hinc jus Naturæ tractarunt *cum debita subordinatione* ad jus Divinum, seu Evangelicam legem, illud per hanc *elevando*, non *confundendo*, uti in *Ambrosii & Augustini* libris moralibus videre est (c). *Instructionis VII. §. 2.*

Leucotheus. Quid Scholasticorum placita ad disciplinam juris Naturæ? Scholasticorum.
Melander. I. Si eisdem Ideistis protestanticis credimus, eandem penitus obscurarunt. Rationem assignant. 1. Quia ab Scholasticis neglecta Stoicorum & Platoniorum, placita, cultaque est Aristotelis disciplina. 2. Quia Aristotelica pædia spinosa, & tribulis obsita, in scholas inducta. 3. Quia: b iisdem Jurisprudentia naturalis cum morali Theologia in seite fuit confusa. Inde Puffendorffii reformatio in sequestranda juris naturalis disciplina, & everrendo Scholasticorum syllogistico pulvere, non sine censuris etiam in suos, ideis Theologicis, ut ait, infatuatos, magno utique, si credere fas est nominis sui elogio: hic vir, hic est &c.

II. Juxta hos ipsos *Carones* disciplinæ juris Naturæ, omnium maxime perniciosa fuere *Jesuitarum* dogmata. Ratio est: quod hi doctrinam moralem magis magisque depravarint, uti patet *ex probabilismo, peccato philosophico, similibusque commentis*.

III. Sed hæ censuræ non nisi propriam Criticorum hujusmodi seu *inseiviam*, seu *malignitatem* coarguunt. Ratio est: 1. Quia disciplina *Aristotelica* merito cæteris fuit anteposita, uti patet ex *Orthodoxorum* communi, ipso *Buddeo*, (d), & *Grotio* aditipulante (e). 2. Quia pædia syllogistica, protestanticos fucos exosa, non nisi *Dialecticæ* imperitis est spinosa. 3. Quia confusio illa cum *Theologia morali* mere imaginaria, & potius subordinatio juris naturalis ad jus Divinum dicenda est.

IV. Hinc Theologi orthodoxi, etsi non *seorsim, ac private*, quod minus necessarium; *concomitanter* tamen coluere semper disciplinam Juris Naturæ, quodque magis proficuum, doctrinæ morum *Christiana* subordinarunt. Patet ipsa inspectione, & confessione propria *Veltheimii, Conringii*, (f) & aliorum ex *Protestanticis. Instructionis VI. §. 3.*

Leucotheus. An disciplinæ juris Naturæ adjumento est jus Canonicum, ac civile? Juris civilis, atque Canonici consuetudinis cum jure Naturæ.

Melander. Quo ad jus civile annunt protestantici Moralistæ: quo ad Canonicum refragantur, eoque ingentem juri Naturæ affusam esse caliginem clamant cum Puffendorffio. Ratio plana est: quia jure Canonico non nisi ad quantum & Sacerdotum potentiam omnia detorquentur.

II. Sed verius utroque jure Jurisprudentiæ naturali multum lucis, declarationis, ac claritatis affunditur. Patet ex officiis erga *DEUM*, seipsum, ac proximum passim inibi illustratis, ut adeo ingens illa caligo non nisi in *Puffendorffiani* cerebri latibus horreat. *Instructionis VI. §. 4.*

R. 2

§. VII.

(a) L. c. (b) In Proleg. §. 51. De Jure belli & pacis.

(c) Ambrosius in libro de officiis: Augustinus in libro de civitate Dei.

(d) In hist. Juris Nat. f. m. 23.

(e) In præfat. cit.

(f) Tomo operum 4. de Repub. Hisp. f. m. 77. & 78.

S. 72

S. VII.

De reformatione juris
Naturæ protestantica.

De Gloriosis Protestantium studiis in reformanda
disciplina juris Naturæ & Gentium.

Sensus Academicorum.

Leucotheus. Quid utilitatis publicæ in excolendo jure Naturæ, & Gentium suis studiis tribuunt protestantici Moralistæ?

Melander. I. Reformationem gloriosam hujus disciplinæ tribuunt in genere, cum *Buddeo*, reformationi litterariæ universali ævo protestantico, & quidem instauratore primo *Hugone Grotio*, viro incomparabili, quem subin, una cum jure naturali, illustriorem dedere Scholiastæ plures.

II. Nec *Seldenus*, nec *Hobbesius*, sua laude fraudandi sunt, quo ad disciplinam hujus culturam, si *Puffendorffio* credimus.

III. Sed supereminet omnes *Puffendorffius*, hujus Philosophiæ moralis famulus reformator, magna nominis sui gloria, si fides penes ipsummet, suoque fautores.

IV. Hujus vestigia pressere Commentatores non pauci, quos inter facile celeberrimus *Christianus Thomassius*, qui solus tulit punctum, *Laurentio Fleischer* encomiaste, etsi usque hodie novi semper *Puffendorffiani* connotatores pedissequi in partem gloriosi laboris veniant, ac succedant. *Instructionis VII. S. 1.*

Judicium Catholicorum de sic dicta reformatione Lutherica.

Leucotheus. Quæ Catholicorum judicia de hisce Protestantium judiciis?

Melander. I. Reformationem rei litterariæ protestanticam quod spectat; hæc considerata in se, & abstrahendo ab Authoribus, memoratis supra, adeo nihil contribuit ad disciplinam juris Naturæ, & Gentium seu renovandam, seu illustrandam, ut eandem suis principiis potius fœdarit, penitusque corripuit. Ratio est: quia per sua principia corripuit officia hominis erga DEUM, ea in unius verbuli, nempe fidei, epitomen contrahendo; corripuit officia hominis erga se ipsum, absolvendo eundem a præceptis, libertate arbitrii, bonis operibus, laxando habenas cupiditatis, &c. Item erga proximum, atque Republicam, solvendo vincula Societatis humanæ, puta, leges non modo humanas, sed & naturales, quo ad obligationem in conscientia &c. uti patet ex ipsis Imperii recessibus, & Augustissimorum testimoniis publicis, ut adeo vana sit *Buddei* jactantia, qua reformationis prætenso tempora sicut omni litteraturæ, ita juri Naturæ præsertim, ac Gentium, auspiciatissima gloriatur.

II. Etsi Moralistæ protestantici, posteriores Reformatore suo, ea saltem ex parte sint minus anomali, quod non æque proterant omnem potestatem, saltem politicam, neque conculcent leges seu naturales, seu humanas; sæpe tamen plurimum olent *Lutherum*, non raro pessime sapiunt *Lutheri* coævum Pseudo-politicum *Florentinum*. Fidem facere potest vel solus *Conringius*, novus *Machiavelli* illustrator, & si Superis placet, emendator; eandem firmabuat plura *Puffendorffii*, *Thomassii* & aliorum apophthegmata, uti videbimus per decursum. *Instructionis VII. S. 2.*

Crisis ordinem de Hugone Grotio.

Leucotheus. Quæ Orthodoxorum crisis in specie de Hugone Grotio?

Melander. I. *Hugo Grotius* sicut erat ingenio acutus, ita de disciplina juris Naturæ & Gentium in multis est bene meritus, nec Protestantium elogiis indignus: immo dignior respective ipsomet *Puffendorffio*, ac *Thomasio*. Ratio est: quia etiam Orthodoxis est primus, qui juri Naturæ & Gentium, magis excolendo, & in disciplinæ ordinem redigendo, manus admovit, minus digressus a Patribus, & Scholasticis Catholicis, quod non in *Grotio* sed in se potius culpæ debuissent *Puffendorffii*, ac *Thomassii*.

II. Nihilominus ejus liber de jure belli & pacis est admodum defectuosus, &

erro-

erroribus, etiam heterodoxis, respersus, adeoque merito inter libros, Orthodoxis prohibitos, recensitus. Patet ex ipso Puffendorffio, Kemmerichio, Fleischeri protestanticis, qui Arminianos errores, multaque neglecta, leviterque tractata, culpant, Orthodoxis etiam errores protestanticos merito proferentibus. Immo Conringii & Boecleri errores plurimos, & etiam iusto plures, in Grotio carpunt, præsertim illum, quod in gratiam Pontificis non nullam mihius, quam debuisset, statuerit. Instructionis VII. §. 3.

Leucotheus. Quid orthodoxi de Thoma Hobbesio Anglo?

De Thoma Hobbesio.

Melander. Est Author pestilens in moralibus, atque politicis, cujus parvus de Cive, ac Leviathane, inter Machiavellicos abortus merito sunt relati, atque proscripti. Patet ipsismet Protestantibus heterodoxia nimia offensis, qua reproduxit hypothesin Epicuream, despotismo cuidam Machiavellico superinstructam, ut adeo, nullo suo honore, Puffendorffius cum non nullis eisdem, inter protestanticos doctrinæ moralis reformatores, qualemcunque locum indulserit. Instructionis VII. §. 4.

Leucotheus. Quid de Samuele Puffendorffio, ejusque famoso partu de jure Naturæ, ac Gentium, officiis item hominis, ac Civis?

De Samuele Puffendorffio.

Melander. I. Puffendorffius, quo ad systema disciplinæ dogmaticæ, utroque libro comprehensæ, suis encomiis non est indignus. Ratio est: quia hac ex parte, est dogmatista, respectively primus, in assumpta methodo etiam ipsomet Grotio magis accommodus. Immo nec displicet in scopo tractandi Jus naturæ utpote sequestratum a cæteris, vitato tamen duplici ejusdem errore, quo per excessum sequestravit ipsam religionem naturalem; & per defectum non subjunxit jus positivum, etsi illa sit fundamentum; hoc adjumentum disciplinæ juris Naturæ, modo debito tractandæ.

II. Idem in multis est ingeniosus, eruditus, & explicando Naturæ juri perquam accommodus, in non paucis est veritati consonus, & etiam Orthodoxis haud illaudatus: Patet inspectione operis, ejusdem allegatione etiam ab Orthodoxis, & patebit per decursum.

III. Idem a suis Antagonistis protestanticis nonnunquam immerito est reprehensus, & abstrahendo a stylo satyrico, a semetipso, saltem hinc inde, contra suos non inefficaciter defensus; sic Albertus ex statu integritatis non satis feliciter impugnavit Puffendorffianam hypothesin, solis principiis, ratione cognitis, superinstructam, & sic de aliis, uti patebit ex dicendis.

IV. Nihilominus hic Author in suo systemate est admodum defectuosus. 1. Quo ad modum eruendi juris naturalis minime demonstrativum, ut animadvertit Wernerus protestanticus. 2. Quo ad modum tractandæ hujus disciplinæ, neglectis fere officiis ad Deum, soli foro externo accommodatæ, uti notat Leibnitius A catholicis. 3. Quo ad objectum solummodo inadæquatum, non nisi actionibus externis terminatum, uti idem Leibnitius reprehendit. 4. Quo ad finem, solummodo insufficientem, & incompletum felicitatis, scilicet non nisi terminis hujus vitæ conclusæ, uti idem Censor merito culpatur. 5. Denique quo ad principium Socialitatis minime adæquatum, sed in officiis ad Deum præcipue mancum, ac imperfectum, ut recte Kemmerichius enucleator in suo Puffendorffio arguit, ac castigat.

V. Ejusdem partus est protestanticæ corruptus, & ideis, in fide erroneis, maligne conspersus. Patet: nam in utroque opere de jure Naturæ tradit hanc disciplinam protrita omni tam Patrum, quam Scholasticorum Authoritate, eorumque methodum, ut Aristotelice pedanticam, explodit; Catholica dogmata, præcipue de Primatu summi Pontificis, de potestatis sacræ & profanæ divisione &c. velut Christianæ religionis primæ hæc assumenta humana, Jurisprudentiæ naturalis principiis incommoda, rejicit.

VI. Idem est Juventuti Catholicæ periculosus, perniciosus, meritoque inter libros prohibitos rejectus. Ratio est: quia per sua principia, uti alibi, ita &

in disciplina juris naturæ, eo semper collimat, ut sub specioso palpo majoris habitatis ad statum civilem, obrudat Protestantismum; labefactet vero, ac subruat Catholicismum. *Instructio VII. §. 5.*

De Christiano Thomasio.

Lencotheus. Quale tandem Orthodoxis iudicium de Christiano Thomasio?

Melander. I. Thomasius in ſtatera catholica, quo ad pleraque ejusdem est cum Puffendorſio ponderis, pretiique politici. Ratio est: quia ſuomet ſuffragio non agit niſi Puffendorſii paraphraſten, ſedulumque amanuenſem quo ad errores in fundamento juris naturalis, in modo, deſpoticoque contemptu omnis Authoritatis Scholaſticæ orthodoxæ.

II. Idem, quo ad non pauca, eſt pretii etiam minoris, utpote Puffendorſii, Commentator magis anomalus, pluribusque erroribus auctus, ac ampliatus. Patet ex pluribus ſcitis erroneis, V. G. De jure Naturæ non requiſitum eſſe cultum Dei externum; non prohibitam fornicationem, inceſtum, in linea etiam directa; polygamiam, etiam virilem, falſiloquium aliquando licitum, immo præceptum &c.

*III. Unde Fleiſcheri elogia, in Thomasius tam liberaliter congeſta, ad auxeles proteſtanticas merito referuntur. Compilavit hic Author ſecundas Thomasi curas in academicam methodum, queis Jurisprudentiam Divinam dum melioribus fundamentis emendare anſus eſt Thomasius, eandem penitus corrupit, uti ex Fleiſcheri excerptis plane paradoxis erit colligere per decurſum. *Instructio VII. §. 6.**

Jurisprudentia univerſalis, ac naturalis utilitas, æque neceſſaria hoc noſtro ævo apud Catholicos.

Lencotheus. An non ergo & utile & neceſſarium, ut hæc disciplina Juris naturæ, & Gentium, a navis proteſtanticis repurgata, Academico ſtudio, præfertim catholico, accommodetur?

Melander. Magna eſt utilitas, & neceſſitas.

I. Ob inſignem uſum Jurisprudentiæ univerſalis, ac naturalis, ad ſcopum juridicum, quo per principia univerſalia etiam negotia Gentium dirigi; per naturalia etiam Regnorum, & ſummorum Principum, controverſiæ decidi poſſunt.

II. Ob Lucubrationum hæc ex parte penes Catholicos magnam admodum raritatem; contra apud Acatholicos copiam exundantem, utilitate longe majorem.

*III. Ob retundendam & reformandam Moralitarum proteſtantium, periculofam æque ac pernicioſam Juventuti Academicæ, pravitatem, ut ne proteſtantica falſitas ſit ſine vindice, & catholica veritas ſine Patrono. *Instructio VII. §. 6.**

INSTITUTIONUM Institutiones JURIS UNIVERSALIS, Juris uni- versalis. NATURÆ ET GENTIUM

P A R S I. Part I.

DE JURE NATURÆ. De jure Na-
 tura.

TITULUS I. Titulus I.

*De principiis & fine juris naturæ circa moralitatem
 actuum humanorum.* De principiis
 moralitatis.

§. I. §. I.

*De principiis Constitutivis, seu De natura, & proprietatibus actus humani
 in Genere.* De essentia
 actus huma-
 ni.

Eucotheus. Quid actus humanus & quotuplex? Quid &
 quotuplex?

*Melander. Actus humanus est motio quomodocumque ab homi-
 ne posita, libera, non libera: unde illa proprie actus huma-
 nus; hæc potius actus hominis appellatur.*

*Leucotheus. Quid arbitrium liberum, & qualis ejusdem
 proprietas?* Arbitrium
 liberum.

*Melander. Arbitrium liberum est facultas rationis & volun-
 tatis: unde omne liberum voluntarium, sed non vicissim. Proprietas duplex
 est, voluntarietas, & libertas.*

Leucotheus. Quid voluntarium & quotuplex? Volunta-
 rium.

*Melander. Voluntarium est, quod procedit ab intrinseco ex cognitione finis:
 conditione ejusmodi deficiente dicitur involuntarium. Voluntarium est præ-
 cipue quadruplex: formale, & objectivum. 2. Purum & mixtum, seu invo-
 luntarium secundum quid. 3. Voluntarium voluntate propria & aliena. 4.
 Expressum & interpretativum &c. Instructionis I. §. I.*

R 4

Leu-

*Respectus
voluntarii
vis & motus.*

Leucotheus. Quomodo vis, seu metus se habet cum voluntario?

Melander. Nec tollit voluntarietatem actus imperantis, nec imperati simpliciter: unde si actui imperato coexistit volitio inefficax, odio habens actum hunc imperatum, dici potest involuntarius secundum quid. Res patet in exemplo mercatoris, qui metu vitæ amittendæ proicit merces in mare tumultuosum. Instructionis I. §. 2.

Concupiscentia.

Leucotheus. An concupiscentia evertit voluntarium?

Melander. Nisi sit exersiva mentis, non evertit simpliciter, etsi possit evertere libertatem, casu quo quis ex ira præcipiti non apprehendat motiva retrahentia a vindicta. Quandoque tamen causat involuntarium secundum quid, si actus v. g. suscipiendæ periculosæ expeditionis conjunctus sit cum repugnancia: etsi plerumque intensius augeat voluntarium, uti patet experientia. Instructionis I. §. 3.

Ignorantia.

Leucotheus. An & quomodo ignorantia se se habeat ad voluntarium?

Melander. Antecedens facit actum non voluntarium; immo quia, si abesse, actus non poneretur, eundem facit positive involuntarium, uti patet in filio trajiciente patrem, inculpabiliter existimante feram. Concomitans nec causat positive voluntarium, quia nil volitum, nisi quod cognitum; nec etiam involuntarium positive, quia etsi abesset, actus nihilominus poneretur, uti supponitur. Consequens ignorantia causat voluntarium saltem indirecte, quia objectum facit cognitum saltem in causa, nempe in ignorantia vincibilis, vel affectata. Instructionis I. §. 4.

*Libertas
quid, &
quotuplex.*

Leucotheus. Quid & quotuplex est libertas?

Melander. Libertas est immunitas, seu a coactione, seu a necessitate, hæcque dicitur libertas indifferentiæ, qua potentia, positis omnibus ad agendum prærequiritis, potest agere vel non agere, sic ut sit libertas quo ad exercitium, seu contradictionis; vel qua potest agere hoc aut illud, sic ut sit libertas quo ad speciem, seu contrarietatis. Atque hic conceptus est evidens communi omnium sensu. Quod detur libertas indifferentiæ, etiam in statu naturæ lapsæ, demonstrative patet partim communi instinctu; partim ex eo, quod alias omnes leges essent frustraneæ, Deus tyrannus, & Author omnis peccati. Instructionis I. §. 5.

*Qualis in
actu interno
imperato.*

Leucotheus. Qualis libertas competit actui interno imperato?

Melander. Libertas immediata actus imperati non tollitur per actum imperantem solummodo inefficacem, quia tantum allicit, sed neque tollitur per efficacem distinctum pro diverso instanti, quia actus imperatus pro altero instanti saltem posset omitti. Tolleretur tamen, si ponatur uterque actus in eodem instanti, sic ut imperans foret natura prior, quia sic potentia redderetur proxime impedita ad omissionem actus imperati, uti patet consideranti. Instructionis I. §. 5.

§. 2.

6. II.

*De moralitate
actuum.*

De principiis constitutivis actus moralis in specie, seu de moralitate, ac imputabilitate actuum humanorum.

Leucotheus. Quid actus moralis, & quotuplex?

*Actus moralis
quid &
quotuplex?*

Melander. Actus moralis, in strictiore sensu, est operatio libera voluntatis cum advertentia rationis elicitæ, ad aliquam regulam primam, ac universalem: unde moralitas est forma denominans actum morale, qui duplex, pluribus etiam triplex est: honestus, inhonestus, indifferens, hoc est, conformis, vel difformis primæ regulæ, aut saltem indifferens, vel etiam conformis regulæ, saltem permittenti.

*Constitutiva
moralitatis.*

Leucotheus. Quæ moralitatis constitutiva?

Melan-

Melander. Libertas indifferentiæ, & advertentiæ rationis ad primam regulam honestatis, si sit actui extrinseca; si intrinseca, involvit insuper ipsam entitatem actus. Ratio est: quia his positus habetur, uno complexi membro non posito non habetur. Universaliter non est actui essentialis: quia gratis adstruitur universaliter ejusmodi respectus essentialis ad actum primum proximum, & ad advertentiæ ad legem. Moralitas primario convenit actibus voluntatis; secundario etiam aliis. Instructionis II. §. 1.

Leucotheus. Quomodo moralitas refunditur in actum internum?

Melander. Moralitas, seu honestas vel inhonestas refundi potest in actum ex objecto, fine, & circumstantiis. Ratio est: quia ex recepto proverbio in moralibus: bonum ex integra causa, malum ex quolibet defectu. Specialis tamen honestas non refunditur ex objecto, fine, vel circumstantiis, nisi directe & formaliter, saltem confuse, attingatur. Ratio est: quia alias honestas se haberet solummodo per modum motivi neglecti. Inhonestas tamen refunditur, etsi solum indirecte, materialiter, vel interpretative, intendatur. Ratio est: quia malum ex quolibet defectu.

Ratio refundendo movens moralitatis in actum internum.

Leucotheus. Quomodo moralitatem participat actus externus?

Melander. Moralitas formalis actus externi provenit ab actu interno: quia huic, non illi, convenit conformitas & difformitas proprie talis cum prima regula. Unde actus externus per se, & formaliter loquendo, non auget bonitatem, vel malitiam actus in ordine ad majus meritum, seu demeritum; quia tota ratio honestatis, vel inhonestatis desumitur ex moralitate seu libertate ac advertentiæ. Augere tamen solet per accidens, propter multiplicationem, extensionem, & intensiorem internorum actuum concurrentem. Unde actus externi & præmiantur, & puniuntur in foro humano propter presumptionem internorum, & quod externi potius noceant, vel profint bono Reipublicæ Instructionis II. §. 2.

Et externum.

Leucotheus. Potestne dari actus moralis indifferens?

Melander. Potest dari in specie, seu talis, qui secundum objectum materiale, nec est præceptus, nec prohibitus, sed pure permissus, qualis est V. G. Ambulatio. 2. Potest etiam dari in individuo, saltem per accidens, qualis foret calefactio, quia referatur ad finem positive honestum, vel quod quis non judicet dari talem obligationem, vel quod ex inculpabili ignorantia ad illam non attendat. 3. An possit dari per se, non est adeo liquidum. Multi negant, quia videtur dedecere naturam rationalem actus, non directus ad finem positive honestum. Non pauciores affirmant: quia nulla apparet implicantiæ; immo videtur suffragari potius persuasio communis. Unde negativa potior Authoritate, & de Consilio; affirmativa potior ratione, & tuta in præxi. Instructionis II. §. 3.

Actus moralis indifferens.

Leucotheus. Quid imputabilitas actuum moralium, & quotuplex?

Melander. Imputabilitas est proprietas formaliter consecutiva actus moralis, estque ratio, cur agens haberi possit pro Authore, seu physico, seu moralis, eique tribui effectus, præmium, vel poena. 1. Generalis regula est, quod imputabilitas sit tanta, quanta actionum moralitas, hoc est, advertentiæ, & libertas. 2. Unde in particulari inimputabiles sunt actiones, quæ procedunt ex errore, vel ignorantia invincibili, seu facti, seu juris: quia deficit advertentiæ. Actiones itidem involuntariæ; vel etiam voluntariæ, sed non liberæ ob vim, metum, præcipitem concupiscentiam saltem respectu meriti vel demeriti, etsi forsitan imputari possent in foro externo, quia deficit libertas. 3. Imputabiles sunt actiones liberæ etiam in aliena voluntate, siquidem sit moraliter propria. 4. Liberæ etiam indirectæ, seu in causa, per se tam positive, quam negative se extendentes ad effectum prævisum, siquidem impediri posset, ac deberet. 5. Imputabiles denique sunt, quarum voluntas causa est etiam interpretativa, aut virtualis, per se, vel per alium,

Imputabilitas actuum quid, & qualis?

alium, physica; vel moralis; influens per cooperationem qualemcumque liberam juxta notos versiculos:

*Jussio, Consilium, consensus, palpo, recursus;
Participans, mutus, non obstands, non manifestans.*

§. 3.

§. III.

Principia intrinseca actuum moralium.

Effectiva-Intellectus.

De principiis intrinsecis, seu effectivis; & impulsivis actionum moralium.

Leucotheus. Quanam actionum humanarum principia intrinseca effectiva?

*Melander. Primum est intellectus, qui est potentia animæ rationalis, quæ objecta, per species proposita, apprehendit, & vel immediate enuntiando, vel mediate discurrendo dijudicat, an naturæ suæ convenientia vel inconvenientia sint. Etsi hæc facultas non sit formaliter libera, est tamen radix libertatis, eo quod proponat motiva tam allicientia, quam abstrahentia ad actum. Pro objecto attingit verum, media cognoscendi sunt species, & habitus; si versetur circa universalia dicitur *Theoreticus*; si circa particularia, eidem *practicus* appellatur.*

Voluntas.

II. Alterum principium effectivum est *voluntas*, quæ recte dicitur facultas, quæ homo vel appetit bonum, vel averfatur malum, ab intellectu propositum. Hæc potentia est formaliter libera, habetque actus elicitos, ac imperatos; dicitur *cæca*, quia ad operandum moveri debet ab intellectu; *Cum nil sit volitum, nisi præcognitum. Instructionis III. §. 1.*

Principia impulsiva.

Sensus internus, & appetitus tam irascibilis quam concupiscibilis.

Leucotheus. Quanam principia intrinseca impellentia respectu actionum moralium?

*Melander. Inprimis sensus internus, per quem denotatur potentia animæ cognoscitiva materialis. Alterum principium est appetitus sensitivus, seu potentia animæ, quæ dependenter a sensu interno bonum sensibus propositum profequitur, vel malum fugit. Alius est irascibilis, alius concupiscibilis: utriusque actus appellantur *passiones*, & hujus quidem sex: odium, amor, desiderium, gaudium, dolor, & fuga; illius vero quinque, nempe ira, spes, desperatio, audacia, timor. Hæ potentia materiales etsi valde inclinent intellectum & voluntatem, causenturque sic dictam lucram, hominem inferiorem inter, & superiorem, tamen non tollunt per se libertatem indifferentiæ, suntque in se prorsus indifferentes, hoc est, nec bonæ, nec malæ moraliter, etsi plerumque ratione objecti, vel modi ad malum inclinent. Et ex his animi propensionibus variis, sicut varia oriuntur temperamenta, ita & magna surgit animorum, morumque varietas. *Instructionis III. §. 2.**

§. 4.

§. IV.

Principia extrinseca moralium. Regula prima obliqua quid?

De principiis extrinsecis seu directivis actionum moralium.

Leucotheus. Quidnam regula prima moralitatis?

Melander. Regula in genere est quasi mensura, ad quam exploratur, an aliquid sit rectum, seu obliquum. Regula prima in specie, obliqua, ac universalis respectu actuum moralium, quæ de hic agitur, est ratio primaria, & obliqua, in quam conscientia universaliter tendit, judicando actum esse illi conformem; & hoc ipso rectum, seu honestum; vel disformem, & hoc ipso obliquum seu inhonestum.

Videtur rectum in natura rationali, quo tali.

Leucotheus. In quo consistit regula prima obliqua moralitatis?

Melan-

Melander . I. Juxta Authores non exigui nominis in natura rationali qua-
vati. Ratio est, quod quædam sint a Deo prohibita, quia mala, V. G. odium
 Dei, mendacium &c. Contra quædam præcepta, quia bona, V. G. cultus Dei,
 honor Parentum &c. Ergo antecedenter ad legem Dei, seu intrinsicè mala,
 vel bona sunt: atqui alia ratio esse nequit, nisi quod sint difformia vel con-
 formia rationi, qua tali: ergo regula prima est natura rationalis, qua
 talis.

II. Sed negativam tenet Authorum potior. Ratio est: quia natura ratio-
 nalis, qua talis, est & ipsa regulata, non primo regulans; multo minus re-
 gulans efficaciter, indefectibiliter, & universaliter, quæ tamen sunt requisita
 essentialia regulæ respectu actionum moralium. Unde

III. Dicuntur quædam prohibita, quia mala, non moraliter, sed physice, nempe
 ratione contrarietatis physicæ cum fine, a creatore intento, quæ non
 nisi radix est malitiæ moralis, uti & illa antecedens difformitas cum natura
 rationali, qua tali, est ratio mere fundamentalis, & regula quædam secun-
 daria, non vero prima, efficaciter & universaliter obligare apta. Instructionis
 IV. §. 1.

IV. Sententia verior adstruit pro regula prima & objectiva actionum mo-
 raliū legem æternam Dei. Ratio est: quia huic soli conveniunt proprietates
 regulantis primo, & quidem cum virtute obligandi suprema, universali, sum-
 me æstimabili, ac efficaci ubique & semper.

V. Lex Divina, ut obligans præcipiendo, vel prohibendo, si spectetur in
 homine, tanquam regulato, notat ipsum dictamen rationis, applicans legem
 objectivam. Si spectetur, ut est in Deo, saltem principaliter consistit in actu
 voluntatis dicente Angelico: ipsa Dei voluntas est prima regula, qua regu-
 lantur omnes naturales voluntates (a). Instructionis IV. §. 2.

Leucotheus. Quodnam alterum principium directivum, seu regula proxima
 formalis actionum moralium?

Melander . I. Conscientia, quæ in genere nihil est aliud, quam ratio huma-
 na: unde dictamen conscientia profluit, quo ratio nobis dicat, quid licitum
 sit, quid illicitum. Conscientia dicitur regula proxima & formalis actionum
 moralium, quia est intentionalis applicatio regulæ objectivæ.

II. Conscientia, regulans moralitatem, necessario exigit dictamen ultimum
 practicum de honestate vel licentia actionis; etsi non necessario id requirat
 ad inhonestatem actionis. Ratio est: quia sine dictamine practico ageret quis
 cum dubio practico: ergo inhoneste: utpote non ex fide, hoc est, non ex ju-
 dicio prævio honestatis, adeoque cum periculo committendæ inhonestatis,
 quod sufficit ut actus esse nequeat honestus, & jam positive sit inhonestus.
 Instructionis V. §. 1.

Leucotheus. Quæ regulæ pro conscientia certa?

Melander . I. Non requiritur necessario & universaliter dictamen practi-
 cum, metaphysice evidens aut certum de honestate actus. Hujus enim neces-
 sitas nec autoritate, nec ratione probari potest. Unde sufficit certum mo-
 raliter, quia tali nixus sat intelligitur operari ex fide, ac sine prudenti for-
 midine.

II. Neque requiritur certum stricte moraliter, seu exclusivum formidinis
 etiam possibilis; sed sufficit certum moraliter, latius tale, seu exclusivum
 formidinis actualis. Ratio est, quia sic satis intelligitur quis operari ex fi-
 de, uti patet in rudibus.

III. Non tamen sufficit dictamen mere probabile, seu conjunctum cum
 prudenti formidine; quia talis ageret inhoneste, saltem virtualiter contem-
 nendo legem, sequè exponendo periculo committendæ inhonestatis.

IV. In-

IV. Inde *probabilitas directa* eatenus servit ad honeste agendum, quatenus potest fundare *conscientiam*, *moraliter certam* per dictamen ultimum reflexum, *excludendo actualem formidinem*. Patet: si quis V. G. iudicet moraliter certum, quod liceat sequi sententiam vere probabilem, relicta etiam probabiliore & minus tuta. *Instructionis V. S. 2.*

Pro probabili.

Leucotheus. Quæ norma conscientia probabilis?

Melander. I. Licitum est in operando sequi sententiam *probabilissimam*; aut *probabiliorem*; immo etiam *æque* vel *quasi æque probabilem*, minus tutam, relicta opposita tutiore. Ratio est: quia absoluta obligatio, in omnibus, & ubique sequendi tutiora, foret juris naturalis, ac universalis, nec tamen a pluribus agnita; foret difficillima, afferret plus incommodi, quam commodi, etsi efficaciter ab Adversariis haud probetur.

II. An licitum sit in operando sequi etiam sententiam *minus tutam*, *licet notabiliter minus probabilem*, inter Moralistas orthodoxos controversitur: Difficultatis cardo resolvitur ultimato in iudicium prudentum, quod videtur hanc opinionem facere in praxi tutam. *Instructionis V. S. 3.*

Pro dubia ac erronea.

Leucotheus. Quæ observanda circa conscientiam dubiam atque erroneam?

Melander. I. Regula: quod melior sit conditio possidentis, valet etiam in materia conscientia: quia etiam in hac homo habet *ius certum* possessionis quo ad suam libertatem; lex vero *ius dubium* obligationis.

II. Stante dubio, *stricte pratico*, semper tutius eligendum: non necessaria autem stante *mere speculativo*. Ibi enim agendum *ex fide*; hic benignius præferendum.

III. Conscientia, *invincibiliter erronea*, obligat ad id, quod dicat esse faciendum: quia tenetur quis agere *ex fide*, seu juxta dictamen conscientia.

IV. Ad actum inhonestum ex ignorantia vincibili, prærequiritur advertentia quædam saltem ad periculum inhoneste agendi. Patet: quia nil volitum, quod nullo modo præcognitum. Sufficit tamen *suspicio*, vel *prudens formido*, quæ stimulet ad veritatem magis indagandam. Ratio est: quia malum ex quolibet defectu. *Instructionis V. S. 4.*

6. 4.

5. V.

De fine actionum moralium.

Leucotheus. Quid & quotuplex est finis actionum moralium?

Finis actionum moralium in genere.

Melander. Omnis creatura, maxime vero rationalis, per suas actiones intendit finem. Finis autem nil aliud est, teste Philosopho, quam *ultimum agendarum rerum*, quod appetitur propter se, & propter ipsum cætera, quæ dicuntur *media ad finem*, quia suscepta propter consecutionem finis.

II. Porro *varii* sunt rerum *fines*; hos inter præcipui, finis *immediatus*, & *mediatus*, *subordinatus*, ac *ultimus*. Ille ordinatur ulterius; ad hunc cætera omnia ordinantur. *Instructionis V. S. 1.*

In specie.

Leucotheus. Quis in specie finis est actionum moralium?

Melander. Bonum, seu verum seu apparens. Nemo enim intendens malum, qua malum, operatur. Finis *particularis*, & *immediatus* est illud bonum, quod quis intendit per actionem, V. G. *divitiæ*, *bonores*, &c. finis *totalis* & *mediatus* actionum omnium est, ut *agenti undequaque bene sit*, diciturque *felicitas completa*. Hinc

I. Homo, deliberate operans, *necessario* per actiones morales intendit *aliquod bonum*, tanquam finem, *saltem negative ultimum*. Quia in aliquo bono debet *necessario* sistere, si minus *positive*, talem *negative*, hoc est, de ulteriore fine non cogitando: secus daretur in finibus processus in *infinitem*.

II.

II. Non tamen intendit semper *finem simpliciter ultimum*, uti patet in sceleratis, qui operantur contra finem *simpliciter*, & *ex merito ultimum*, seu *felicitem veram*, atque *completam*. Etsi semper agant *propter rationem*, puta, propter consecutionem alicujus boni, ultimo fini saltem *generice congruam*.

III. Homo tenetur lege naturali per suos actus, *saltem absolute loquendo*, tendere ad finem *simpliciter ultimum*. Quia alias perverteret ordinem, rebus creatis ab Authore Naturæ præscriptum.

IV. Finis vero ultimus Creaturæ rationalis est *felicitas perfecta*, seu *beatitudo saltem naturalis*. Quia hæc sola est, ad quam ex naturali instinctu fertur, & cætera omnia ordinat.

V. Finis rerum omnium ultimus est *Deus*. Nam sicut a Deo omnia sunt, tanquam a *primo principio*; ita ad Deum, tanquam *finem ultimum*, omnia tendant, necesse est: pari siquidem necessitate *Omega* est, qua *Alpha*.

VI. Officium hominis in hoc Universo est agere ad suum finem, *rerera ultimum*; in *specie* est, quoque agere ad finem sui status, sic tamen, ut hunc finem ad ultimum referat. *Instructiois. V. §. 1.*

Leucotheus. Quid de beatitudine naturali specialiter sciendum in ordine ad Beatitudo naturalis.

Melander. I. Datur aliqua beatitudo objectiva creaturæ rationalis, estque saltem possibilis mere naturalis. Prius patet universali hominum consensu, & naturæ instinctu. Posterius fluit ex eo, quod nulla sit implicancia status merissime naturalis.

II. Hæc nequit consistere in *una aliqua creatura*; immo neque *omnium collectione*. Prioris ratio est, quia beatitudo debet esse *satiativa*. Posterioris, quia collectio omnium, dicit essentialem dependentiam ab Ente, omnibus *perfectiore, magisque appetibili*.

III. Unde beatitudo nequit consistere in *bonis fortune* quia extrinsecis. Nec in *bonis corporis*, quia nobiliore hominis parte, seu anima, inferioribus. Nec in *bonis animi*, quia neque *puris*, neque *satiativis*.

IV. Unde *beatitudo* hominis *objectiva* nequit esse alia, nisi *solus Deus*: quia huic soli competunt omnes conditiones, ad beatitudinem hominis *objectivam* requisitæ.

V. *Beatitudo formalis* creaturæ rationalis, seu *actualis possessio & fructio Dei satiativa*, consistit in cognitione & amore Dei, *statui suo proportionato*. Quia per solam cognitionem & amorem homo potest frui Deo *perfecte, delectabiliter & satiative*. Unde respectu status, *mere naturalis*, etsi cognitio foret solummodo *abstractiva*, nihilominus foret *satiativa saltem respectiva*; sicuti & haberetur collectio omnium bonorum, *naturaliter obtinibilem*. *Instructiois V. §. 2.*

Leucotheus. An & quomodo Deus, ut est norma actionum humanarum, lumine naturæ notus, ac cognoscibilis?

*Principia ;
lumine Natura nota ;
circa Deum.*

Melander. I. Est principium, lumine naturæ notum, hoc Universum non esse a casu. Res patet oculari consideratione.

II. *Æque lumine naturæ notum est, dari aliquod Numen, sub ratione Entis primi atque supremi, seu Auctoris hujus Mundi, ac Gubernatoris. Uti constat ex Naturæ instinctu, sensu, ac consensu Nationum communi, ac universali.*

III. Denuo est principium, *lumine naturæ notum, dari aliquod Numen sub ratione Legislatoris supremi, Entis justii ac providi, quod mala puniat, bona præmii, atque remuneretur. Ratio est: quia hæc veritas est fundamentum omnis honestatis, & medium indispensabiliter necessarium ad finem, & vitam ad rationis leges instituendam: ergo debet esse lumine naturæ nota; secus Natura deficeret in necessariis.*

IV. Etsi non sit principium, *lumine Naturæ notum, qualis sit Deus, evidenter, tamen ab homine, rationis compote, & cujus cor per scelera non obscuratum*

raturum, erui potest, non esse nisi unicum Deum. Ratio est: quia si plures; nec erunt perfecte summi, nec perfecte liberi: utrumque absurdum. *Instructionis V. §. 3.*

*Principia
lumine na-
tura nota
circa beati-
tudinem.*

Leucotheus. An & quomodo alterius vitæ felicitas, seu beatitudo, ut est finis actionum moralium, est lumine naturæ nota, aut cognoscibilis?

Melander. I. Est principium, lumine Naturæ notum, felicitatem vitæ hujus terminalis conclusam, non posse esse finem sufficientem, & adæquatam actionum moralium, seu in particulari, seu in communi respectu totius Societatis humanæ. Ratio est: Quia hæc ipsa felicitas hujus vitæ sæpe contemni debet ob honestatem; nec esset sufficiens præmium pro lege universaliter, & semper obligante ad honeste operandum, cum sæpe honestissimos videamus per omnem vitam infelicissimos; scelestissimos contra felicissimos.

II. Est principium lumine naturæ notum, animam rationalem non esse mortalem cum corpore, sed manere superstitem saltem ad pœnam vel præmium. Patet: Quia alias sæpe virtus maneret absque præmio, vitium absque pœna cum præjudicio Legislatoris supremi; immo deficeret Natura in mediis; ad honestatem vitæ indispensabiliter requisitis.

III. Etsi positiva & naturalis immortalitas anima in se non sit ipso lumine naturæ nota; nec ratione intrinseca tam manifeste demonstrabilis, est tamen ex ratione extrinseca cuius, rationis compoti, evidenter innegabilis. Ratio est: quia ratio physica asserri solita quod anima post mortem nequeat deficere ratione finis, seu operationum, intellectum haud rapit. Ratio vero extrinseca de communi omnium Nationum sensu, atque consensu, negari haud possit.

*IV. Etsi beatitudo alterius vitæ sit inter prima principia, naturæ lumine cognita, quo ad existentiam, seu quod sit; non tamen est taliter cognita, quo ad essentiam, seu qualis sit, nisi sub prædicato generico felicitatis perfectæ, ac quietantis. Patet: Hæc enim notitia est sufficiens medium ad finem, & vitam honeste instituendam; ad efficaciam legum naturalium, Dei justitiam, ac Providentiam &c. & major, eitra revelationem, ex ipso naturæ lumine, saltem evidenter, deduci nequit. *Instructionis V. §. 3.**

*Ignorantia
respectu Dei
& juris Na-
turæ.*

Leucotheus. An & quomodo in homine, plenæ rationis compote, dari possit ignorantia invincibilis Dei, jurisque naturalis?

Melander. I. Non est possibilis in homine, plenæ rationis compote, etiam ad breve tempus invincibilis ignorantia Dei, saltem sub prædicato confuso, & convertibili potestatis efficaciter obligantis, Entis superioris, Legislatoris potentis mala punire, & premiare bona. Ratio est: quia hæc veritas est fundamentum omnis honestatis, & medium indispensabiliter necessarium ad finem, in quo nequit hominem destituere Natura. 2. Est tamen possibilis ignorantia invincibilis aliquo tempore, sub aliis prædicatis, V. G. Deitatis, Entis a se, unius, infiniti &c. utpote quæ non nisi per discursus sunt eruenda.

II. Neque est possibilis in homine plenæ rationis compote, etiam ad breve tempus, invincibilis ignorantia juris naturalis quo ad prima principia, aut alia, cum primis evidenter connexa. Ratio est supra jam allegata, patetque experientia universali, cum nullus hucusque ignorarit, bonum esse faciendum; malum vitandum; Deum colendum; Parentes honorandos, &c.

III. Possibilis est, & frequenter datur ignorantia invincibilis circa alia, jure naturæ seu prohibita, seu præcepta. Ratio est: quia Doctores de obligationibus juris naturalis frequenter docent opposita, adeoque pars alterutra, ob ignorantiam mere vincibilem, peccaret; immo peccassent plures Sancti, operando bona fide contra obligationes Naturæ; peccarent omnes, qui operarentur secundum sententias minus tutas, lege Naturæ prohibitas, si Adversariis credimus; nec raro daretur necessitas peccandi inevitabilis, quæ omnia sunt atis absurda. Unde Autoritas Antiquorum vel probaret nimium, hoc est, nec possibilem esse ignorantiam invincibilem juris divini; vel exponenda est

de

de ignorantia mere vincibili; quo sensu nostræ thesi haud adversatur. *Instructionis V. §. 3.*

Leucotheus. Quibus alogiis de fine actionum moralium exereant protestantici Moralistæ? Errores protestantici.

Melander. I. Puffendorfius cum suis, spectato statu merissime naturali, pro fine actionum moralium ultimato, & adequato adstruit non nisi felicitatem, hujus vitæ terminis conclusam. Patet obiter inspicienti illius scripta de jure Naturæ & Gentium, uti & de officio hominis, ac civis.

II. Sed hoc adstruit errore, etiam a suis Theosophis rectissime culpato, quos inter Leibnitius, dum ait, scientiam juris naturalis pulcherrimam, magna sui parte, a Puffendorfo multatam, pluraque hujus vitæ officia ab eodem sublata. Nec nisi frivole fucatur hic error, quasi alterius vitæ sortes solummodo ex fide sint cognitæ; quasi ex justitia Dei incerta sint mere probabiles &c. Similia enim, sicut de alterius vitæ præmio vel pœna, mere naturali, dici haud possunt; ita ad felicitatem æternam & supernaturalem a Puffendorfo, non nisi per saltum, inanemque prætextum confusionis inter discretas scientias, transferuntur.

III. Id ipsum adstruit errore juris naturalis everfivo, periculoso, atque pernicioso. Ratio est: quia hac ratione juris naturalis efficacia enervatur, deficiente præmio, quod sufficienter allicere possit ad bonum, & deficiente pœna, quæ universaliter absterreere possit a malo.

IV. Quod & ipsa religio, quatenus concernit disciplinam juris Naturæ, fit intra vitæ hujus terminata spheram, æqualis Puffendorfi error est, male assertus, pœjus defensus, impertinenter denuo argumentum transferendo a religione naturali ad supernaturalem, salutisque æternæ operatoriam. Et quia hæc thesis æque est sublativa præmii ac pœnæ sufficientis, ac necessariæ ad obligationem juris Naturæ universalem, efficacem, atque indefectibilem, æque ac prior est juris naturalis everfiva, periculosa, atque perniciosa.

*V. Denique ejusdem Puffendorfi error est, quo disciplinam juris Naturæ præcipue externis, actionibus non internis, foro externo, non interno accommodandam esse, affirmat. Et quia hæc thesis jus naturæ mutilat quo ad officia erga Deum, hominem ipsum; immo & enervat quo ad proximum, sub inani prætextu, quasi interna spectarent solummodo Ethicam; quia est everfiva jurisjurandi, inductiva corruptelæ in moribus, plane paralogæ, ac philosophiæ sanæ dedecorosa, eandem Leibnitius recte probat juri naturali æque præjudiciosam, periculosam, atque perniciosam. *Instructionis V. §. 4.**

TITULUS II.

De lege Naturæ, & Gentium, deque principio ejusdem cognoscendæ.

§. I.

§. 1.

De statu hominum naturali.

De statu hominum naturali.

L *Leucotheus. Quid status hominum præcipue naturalis?*

Melander. I. Status hominum in genere morali notat certam hominum Naturæ statum in genere qualitatem, seu conditionem moralem, per quam actiones liberæ legum admiculo limitantur. Porro status hic moralis, vel est connatus, vel est mediante factò, proprio aut alieno, adscitus; ille vocatur naturalis, cujus actio- nes

nes limitantur folius naturæ lege; ille dicitur *adventitiuus*, libertatis congenitæ restrictivus, & secundum status indolem legibus limitatus, qualis est *servitus, calibatus, conditio conjugalis* &c.

Naturalis in Specie.

II. *Satus hominum naturalis*, in specie, est *conditio hominum, inter se æqualium, neque alterius, quam Creatoris arbitrio, legibusque subjeetorum*. Unde colligitur prima hujus status proprietas, nempe *æqualitas* V. G. inter summos Imperantes. Altera est *libertas*, seu *facultas* agendi omnia suo arbitrio, independens ab omni subjectione, præterquam quæ debita Creatori, ejusque legibus libertatis nativæ *perfectivis* potius, quam *restrictivis*. *Instructio. I.*

Non est penitus exlex.

Leucotheus. An naturali hominis statui, ratione congenitæ libertatis, non potius congruat, ut penitus sit exlex?

Melander. I. Non congruit. 1. Quia ejusmodi libertas non foret moraliter humana, quia potius cæca vago impetu, quam oculata per actus procedentes ex cognitione finis. 2. Quia foret rationi inconveniens, cujus est actiones suas exigere ad quamdam regulam, seu legem. 3. Quia foret perniciofa, in tanta naturæ lapsæ corruptione. Ibidem.

Dari nequit in genere.

Leucotheus. An absolute detur, vel etiam dari possit status hominum naturalis?

Melander. I. In genere, seu respectu totius Generis humani, nunquam existit, existit, aut existere potest in moderna Creatoris Providentia: nam nunquam existit, existit, aut existere potest extra societatem, saltem conjugalem, & absque mutua dependentia.

Esse detur in particulari.

II. *In particulari* tamen, seu respectu singulorum dari potest, & datur, uti patet in summis Imperantibus, *qua talibus*, omni potestate humana liberis; item in solitariis plurimis, sibi solis viventibus. Unde natura gratis dicitur tantopere corrupta, ut *per absolutam necessitatem* indigeat imperio civili. Neque homo est animal *necessario semper sociatum*; neque societas conjugalis, propagato humano Genere, absolute in singulis necessaria est, aut præcepta. *Ibidem.*

Status naturalis non est status belli.

Leucotheus. Quenam proprietas status naturalis?

Melander. I. Absurda est sententia Hobbessii, qua adstruit statum belli. Ratio est: quia falsum, quod status naturæ lapsæ tantopere sit depravatus, ut cogat omnes sese continuo defendere, & armare contra omnes; secus enim foret nimium defectuosus, neque homo creari potuisset, ut nunc nascitur, quod est Bajanium. Accedit, quod status belli non sit naturæ connaturalis, sed violentus, & rationi adversus.

Set pacis.

II. Unde in ordine ad alios homines est potius *status pacis*. 1. Quia ad pacem inclinat ipsa similis naturæ cognatio. 2. Pacem urgent ingenita rationis dictamina: *quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*. 3. Et ipsa nocendi facultas, ob pericula, & præjudicia propria, suadet aliorum læsione abstinere. Accedit, quod *jus omnium contra omnes*, ut habet Hobbessius in terminis chymæricum sit, ac nullum.

Puffendorffii error hac in materia.

Leucotheus. Quod circa statum hominis naturalem, potissimum sphaelma Puffendorffii?

Melander. Imbecillitas, & insufficientia naturæ humanæ in statu naturæ lapsæ tantopere exaggerata, ad stabiliendum socialitatis suæ principium, ut a Bajano errore difficulter sit absolvendus. Instructio. I.

§. II.

De essentia juris naturæ, ejusque proprietatibus.

Existentia juris naturæ.

Leucotheus. Daturne jus naturæ?

Melander. Datur, uti contra Carneadem patet. 1. Communi hominum sensu. 2. Ratione recta, agnoscente legem ex conscientia synteresi. 3.

Ex

Ex statu hominum diviso, & etiam societate, seu naturali, seu hypothetica, sine naturæ jure haud conservanda. *Instructio II. §. 1.*

Leucotheus. Quid nominis jus naturæ?

Nomen.

Melander. Jus naturæ respicit hominem, ut creaturam rationalem, a qua nomen sortitur, tanquam proprietas, a radice naturæ rationalis promanans. Sumi solet improprie pro quavis inclinatione naturali, metaphorice pro instinctu naturæ; minus stricte pro potestate aliquid agendi, vel omittendi, ex concessione naturæ; proprie pro lege, seu norma actionum humanarum, quæ insidet menti ad discernendum honestum a turpi. Ibidem.

Leucotheus. An jus naturæ cum Vasquio recte statuitur in ipsa natura rationali?

Ejus essentia non recte explicatur per naturam rationalem.

Melander. Non. Ratio est. 1. Quia nititur falso supposito, quod natura rationalis sit norma moralitatis. 2. Quia nititur falso fundamento, quod honestas, vel inhonestas formalis actionum sit intrinseca, & essentialis actibus. 3. Quia natura in se nec præcipit, nec dirigit, aliumve legis effectum producit. 4. Quia etsi sit radix honestatis, non tamen ideo est lex. Ibidem.

Leucotheus. An melius explicetur cum Grotio dicente, quod sit dictamen recte rationis circa ea, quæ homini agenda, vel omittenda sunt?

Nec per rationis dictamen.

Melander. I. Videtur multis, quod sic. 1. Quia suffragatur S. Scriptura dicens: legem naturæ scriptam in corde esse lumen signatum super nos &c. 2. Quia suffragatur auctoritas Patrum, & Theologorum. 3. Quia suffragatur ratio: nam lex naturæ debet esse homini intrinseca, quod intelligitur per solum dictamen; quia plura objecta, abstrahendo a lege Dei, intrinsece mala, vel bona, ut mendacium, honor Parentum &c. quia dictamini conveniunt effectus legis, atque proprietates.

II. Sed verior est negativa sententia. 1. Quia lex constitui debet actu & auctoritate Superioris: tale quid non est dictamen. 2. Quia lex debet esse præceptiva & obligatoria: dictamen non præcipit, sed indicat præceptionem &c. 3. Quia lex debet esse indefectibilis: dictamen est defectibile, uti ipsa natura.

III. Rationes adversariorum solummodo evincunt, dictamen esse legis applicationem, & promulgationem. Nam 1. lex est scripta in corde virtualiter per dictamen, tanquam legis conditionem essentialem. 2. Patres locuti non sunt in rigore scholastico, vocantes legem naturæ etiam conscientiam, naturam rationalem, intelligentiam &c. Theologi sunt locuti ex falso supposito de intrinseca actualem honestate, abstrahendo etiam a lege Divina. 3. est sufficienter intrinseca secundum promulgationem, & ut se tenet ex parte hominis: unde de tota legislatione intrinseca negatur suppositum, uti & de intrinsece malis, bonisque formaliter, quæ per dictamen (abstrahendo ab ordinatione divina) indicantur non nili radicaliter mala vel bona. Denique dictamen non parit effectus legis ut quod, sic ut obliget per se; sed tantum ut quo, tanquam applicatio legis; neque est superius præceptivum proprie in se, sed tantum in alio, seu ut inditum a Deo, sumptumque reduplicative ad legem Dei superadditam. Ibidem.

Leucotheus. Quenam vera juris naturalis essentia, ac definitio?

Verius definitur per ordinationem Divinam sapientiam.

Melander. I. Recte definitur esse, ordinatio Divinæ sapientiæ, per dictamen syndereseos naturæ rationali manifestata, præcipiens recte rationi consentanea, & prohibens dissentanea. Annectunt alii de jure naturali, improprie tali: vel etiam permittens indifferentia. Per Ordinationem Divinam significatur primario Divina voluntas obligans; per naturam rationalem subjectum, quod est omnis & solus homo; per dictamen syndereseos, quod est judicium practicum habitus primorum principiorum moralium, indicatur applicatio legis; per syndereseos &c. jus naturale duplex, cui reductivè accensentur jus permissivum.

II. Hæc definitio est satis exacta, & cæteris melior. 1. Quia congruit regulis. 2. Quia tribuit Deo, ut auctori naturæ, legislationem immediatam, propriam & indefectibilem.

III. Nec movent opponi solita: nam primo, lex naturalis hoc modo non

est extra naturam *adequate*, sed *primario & formaliter* est quidem in Deo; *secundario* tamen, & *virtualiter*, tanquam signum manifestativum, est in homine *per dictamen*. 2. Distinguitur a lege Divina positiva, non tantum quo ad modum manifestationis *per verbum internum*, sed etiam quoad causam *efficientem*, quæ est Author naturæ; quo ad causam *materialem*, quæ in se fundat radicalem saltem malitiam, aut bonitatem; quo ad *finalem*, quæ est *felicitas* naturæ rationalis, & sic de aliis. *Instructio II. §. 1.*

Divisio juris naturalis.

Leucotheus. Quenam genuina divisio juris naturalis?

Melander. I. Analogæ est in jus primarium, quod etiam commune brutis; & secundarium, quod soli homini proprium.

II. Satis recepta est in jus absolutum, quod obligat immediate, uti colere Deum, non mentiri; & in conditionatum, quod obligat mediante suppositione, seu conditione qualicunque, uti rerum proprietates supposita divisione; pacta mediante contractu &c. Quia tamen jus naturale, semper idem in se, & absolute loquendo, invariabile, hæc divisio universaliter non est probata.

III. Legitima est divisio juris Naturæ in affirmativum, cujus objectum est positio actus, qui præcipitur; & in negativum, cujus objectum est negatio actus, qui prohibetur. Improperie addi solet jus concessivum vel permissivum, cujus objectum est actus indifferens, nec positive præceptus, nec positive prohibitus, qualis est libertas homini concessa, & servitus permissa.

IV. Thomæ non nisi inaniter Scholasticos sugillat, qui dicunt præcepta affirmativa obligare semper, sed non pro semper, v.g. colere Parentes data occasione; negativa obligare semper pro semper, v.g. non mentiri &c. Quia communis Doctorum lingua præferenda hæterno Thomæ. Instructio II. §. 2.

Objectum juris naturalis.

Leucotheus. Quale objectum juris naturalis?

*Melander. I. Materiale est omne, quod convenit naturæ rationali, ut præcipiatur; & omne, quod eidem disconvenit, ut prohibeatur ab Authore naturæ. Unde versatur 1. circa principia morum generalia *immediata*: quod tibi non vis fieri &c. *Deus colendus*. 2. Circa *particularia*, ex primis *evidenter* deducta, eo quod tendant ad eundem finem, puta *felicitatem naturæ rationali propriam*.*

II. Objectum formale consistit in conformitate principiorum cum lege Dei, tanquam norma universali, per quam naturæ congrua, vel dissona fiunt formaliter honesta, vel inhonesta, justa, vel injusta &c. Dictamen, ut est promulgatio legis Divinæ, & constitutivum essentiale juris naturalis, quo ad vim obligandi, completam, nonnullis dicitur forma legis naturalis extrinseca. Instructio II. §. 2. Q. 8.

Proprietates juris naturalis.

Leucotheus. Quenam proprietates juris naturalis?

Melander. I. Unitas quo ad finem felicitatis, naturæ rationali propriæ. 2. *Uniformitas*: nam eadem est *in omnibus*, & *ubique*. 3. *Universalitas* quo ad obligationem, omnibus communem. 4. *Evidentia* quo ad principia, saltem *prima*, sic ut *invincibiliter* ignorari possit *ex toto*. 5. *Excellentia*, eo quod sit fons, & norma cæterarum legum. *Instructio II. §. 3. Q. 9.*

Immutabiles.

Leucotheus. An & quomodo juri naturæ competit proprietates immutabilitatis?

*Melander. I. Jus naturale, proprie tale, mutationis veræ est incapax, adeoque absolute loquendo immutabile. Dicitur 1. Proprie tale: unde jus permissivum est mutabile, superveniente necessitate, uti patet in *primæva libertate*, rerumque *communione*, homini concessa. Dicitur 2. Mutationis veræ incapax, seu quæ directe afficiat ipsam legem, ejusque obligationem, manentibus iidem circumstantiis. Unde non negatur mutabilitas *impropria*, quæ afficit solam materiam, mutatis circumstantiis, a lege, ejusque obligatione exemptam: Talis mutatio intercedit *in furto*, Domino consentiente &c. ubi non mutatur lex, sed materia per mutatam circumstantiam eximitur a lege. Dicitur 3. *Absolute* immutabile, hoc est, nec per absolutam Dei potentiam. Ratio est: quia jus naturæ, quo ad *constitutiva intrinseca*, supposita natura rationali, est necessaria, sic ut delinere nunquam possit evadendo *noxia, irrationalis, vel injusta*.*

Quo

Quo ad potestatem extrinsecam Divinam æque est immutabile, utpote quæ sicuti mutare nequit rerum essentias, ita nec proprietates, seu veritates, ex essentis necessario deductas. Multo minus est mutabile per potestatem humanam, quia Divinæ subordinatam.

II. Ex hisce fluit, quod sit certo falsa & absurda Okami, & aliorum sententia, qua mutabilitatem legum naturalium, universalem, eamque proprie talem admittunt. Ratio est: quia etsi Deo sit liberum, hominem creare; & etsi mala, vel bona sint sola prohibitione, vel præceptione Dei formaliter talia; supposito tamen homine, Deo liberum non est, ejusmodi mala non prohibere, vel bona non præcipere, eo quod sint materialiter talia, ut adeo ejusmodi mutatio redundaret in præjudicium Authoris naturæ, quod absurdum, & certo falsum.

III. Etsi jus naturale sit absolute incapax mutationis propria, est tamen capax mutationis improprie tam potestate Divina, quam etiam humana. Ratio est. I. Quia casu, quo materia subjecta est potestati Dei, ut absoluti Domini, non aliter obligat lex naturæ, nisi hac conditione imbibita, nisi Deus, ut absolutus Dominus, via extraordinaria aliter disponat. Sic disposuit aliter in occisione Isaaci materiam eximendo, ne esset occisio absque legitima auctoritate. Atque hæc mutatio male a nonnullis dicitur dispensatio, quia non est exemptio subditi ab obligatione legis, facta per legislatorem: sed est potius mutatio materiæ, ne amplius sit sub obligatione legis; neque sit a legislatore, sed ab absoluto Domino. Sed hæc mutatio non procedit in iis, quæ fundant malitiam materialem; hæc enim non sunt subjecta potestati Divinæ, eo quod hæc mutando se ipsum faceret defectuosum, quod implicat. Ratio est 2. Quia casu, quo materia est subjecta potestati humanæ, pariformiter lex non inducit obligationem absolutam, sed mere conditionatam, seu pendentem a certa conditione, quæ ab homine est auferibilis. Sic ab obligatione eximitur materia voti per Superiorem, quia in voto hæc intellecta conditio, nisi Superior id iusta de causa relaxet. Instructio II. §. 3. Q. 10.

Leucotheus. An ergo jus naturæ nunquam mutatum per abrogationem vel dispensationem?

Melander. I. Nunquam fuit mutatum mutatione intrinseca & proprie tali. Nam lex de reddendo deposito, debito &c. intrinsece non mutatur accedente v. g. detrimento Reipublicæ, periculo mortis, afficiente materiam legis: quia pro tali circumstantia, nec lex, nec obligatio unquam fuit propter conditionem imbibitam: si rationabiliter petatur &c.

II. Nec unquam fuit mutatum dispensatione, vel abrogatione Divina proprie tali: sic Deus cum Osee non dispensavit in sexto: fac tibi filios fornicationum: nec in septimo cum Hebræis, spoliantibus Ægyptum: non enim, ut Legislator, eos exemit a lege; sed exemit materiam, ne esset sub lege, translato dominio, ne esse posset abusus corporis alieni, vel ablatio rei alienæ, &c.

III. Nec unquam fuit mutatum dispensatione, vel abrogatione humana, proprie tali. Sic in matrimonio ratio non intervenit dispensatio Ecclesiastica, eo quod habeatur ex contractu, non simpliciter obligante, sed cum restrictione intrinseca, ni rescindatur a potestate legitima: unde matrimonium ratum sub ratione indissolubilitatis absoluta, de jure naturali nunquam fuit. Instructio II. §. 3. Q. 11.

Leucotheus. An jus naturale saltem capax interpretationis, vel etiam epickiæ?

Melander. I. Est capax interpretationis etiam humana. Patet 1. inductione: sic præceptum: non occides, indiget interpretatione, qua restringitur ad auctoritatem privatam, & modum aggressionis. 2. Patet ratione: quia lex naturalis, quo ad aliqua saltem præcepta, est admodum remota a primis principiis, adeoque non satis nota: ergo indiga interpretationis, utique humanæ; cum recursum immediatum ad Deum, naturæ auctorem, haberi non possit.

II. Non tamen est capax epickiæ, proprie dictæ, seu Divinæ, seu humanæ. Nam epickia proprie dicta, est emendatio legis, qua casum in lege comprehensum, ex benigna presumptione a lege, & legislatoris mente excipimus: atqui talis emendatio

Mutatio nunquam facta per abrogationem vel dispensationem.

Juris naturalis interpretatio, vel etiam epickia.

dari nequit in præceptis naturalibus 1. Quia sunt principia vel deductiones evidentes, necessariæ, adeoque inemendabiles. 2. Quia, accidentibus circumstantiis, sub quibus obligarunt nunquam, sicuti non mutantur, ita per exceptionem nec emendantur. Sic mutilatio proprii corporis est prohibita jure naturæ, sed non nisi noxia corpori humano: ergo, accedente circumstantia conservandæ vitæ, *mutatur materia legis, non emendatur lex per e-*pickiam. *Instructio II. §. 3. Q. 12.*

Effectus le-
gis naturæ.

Leucotheus. Quisnam effectus legis naturæ?

Melander. I. Effectus primarius est obligatio in conscientia sub pœna hujus vel saltem alterius vitæ. Quia jus naturale est regula honestatis. Secundarius est, quod actus, contra legem positus, quandoque sit etiam irritus: uti patet in contractu ex dolo, qui versatur circa rei substantiam. Non tamen semper, uti patet ex contractu matrimoniali post votum castitatis simplex, qui quidem illicitus, sed tamen validus.

*II. Quoties actus jure naturali est prohibitus ob defectum potestatis, vel voluntatis, aut ob incapacitatem materiæ, aut denique ob turpitudinem perpetuam, ac in ipso effectu durantem, toties est illicitus simul & irritus. Ratio est: quia primo triplici casu deficit principium substantiale ad valorem actus necessarium: in quarto ipse valor repugnat juri naturæ. Unde invalidum est matrimonium alterum viva conjuge; initum ex errore substantiali, vel cum impotentia, vel inter Patrem & filiam extra casum ultimæ necessitatis. Extra hos casus, actus, etsi illicitus, est tamen jure naturæ validus: quia concurrunt requisita ad substantiam actus; sic validum est matrimonium contractum cum voto simplici castitatis, venditio ultra justum pretium &c. *Instructio II. §. 4. Q. 13.**

§. 3.

§. III.

De principio
dignoscendi
juris natura-
lis.
Status que-
stionis.

De objecto Juris naturæ regulativo, seu fundamentali principio dignoscendi juris naturalis.

Leucotheus. Quis status questionis?

*Melander. Non quæritur, quale sit objectum juris naturæ, sed quale sit principium ejus dignoscendi. Hac in re cardo difficultatis: Quia jus naturæ quidem congenitum, sed in multis minime clarum. Dari tale principium, constat partim ex principiato, seu ipso jure naturæ; partim ex intellectu, variis principiis moralibus instructo, etiam, quale sit fundamentale, satis sit controversum. *Instructio III. §. 1. Q. 1.**

Qualitas hu-
jus principii.

Leucotheus. Quid & quale est hoc principium?

Melander. I. Per hoc principium intelligitur propositio generalis, immediate notata in se, & sic fundata in natura humana, ut ex ea, veluti radice, omnia & sola juris naturalis capita, vel ultrorsum, vel facile deducantur. Unde non est principium essendi juris naturæ, seu causa, quam constat esse ordinationem Divinam; sed est principium cognoscendi hujus juris. Discrimen inter normam actionum humanarum, seu ordinationem Divinam, & principium juris naturalis est, quod illa sit principium obligationis, hoc vero medium probandi.

II. Proprietates hujus principii sunt. 1. Ut sit primum; secus non foret principium. 2. Sit unicum; secus foret incertum, quia non determinatum. 3. Sit naturæ intrinsicum; secus non foret radix immediata, & propria. 4. Sit verum; nam falsum, vel fictum inutile. 5. Sit evidens, & cuivis notum in se, seu secundum se; alias non foret ad captum cujusvis, etsi jus naturæ debeat cognoscere quivis, etiam Gentilis. 6. Sit proprium, hoc est, soli cognoscendo juri accommodum; secus confunderet jus naturæ cum positivo, seu humano, seu Divino. 7. Sit adequatum, hoc est, omni cognoscenda

juri

juris accommodum; secus enim foret imperfectum, ac mancum. *Instructio III.*

§. I. Q. 2.

Leucotheus. Quænam illa officia sola & omnia, e memorato principio dignoscenda, ut vere proprium ac adæquatum dici possit?

*Ejusdem
Sphæra quo
ad objecta
dignoscenda*

Melander. I. Supponendum, quod quidem omne, seu rationi conforme, seu difforme sit objectum naturæ rationalis, non tamen juris naturalis: hoc enim non versatur circa ea, quæ quomodocunque; sed solum circa ea, quæ simpliciter sunt conformia, vel difformia rationi, hoc est, quæ ad felicitatem naturæ rationali propriam, siquidem salva manere velit, tam sunt requisita, ut fundent necessitatem in natura, vi cujus non possunt non esse prohibita, præcepta, vel saltem permessa. 2. Porro felicitas, naturæ rationali propria, integraliter consistit in bonis tam externis, quam internis; formaliter in conjunctione cum Deo per cognitionem, & amorem naturalem. 3. Hinc, cum hujusmodi objectis, seu naturæ legibus respondeant triplicis generis officia, erga Deum, nos ipsos, & alios, hæc omnia, & sola a fundamentali principio deducenda sunt.

*II. Exinde fluit. I. Officia qualiacunque, erga Deum, seipsum, & proximum, in mera virtute fundata, esse extra sphæram naturalis juris; ea vero sola & omnia, quæ fundantur in naturæ debito necessario, atque obligatione indispensabili, esse propria naturalis Jurisprudentiæ, utpote participantia rationem justitiæ, seu objectum formale hujus disciplinæ. 2. Quænam autem officia fundentur in naturæ necessario debito; immo & ipsa exigentia naturæ, eique respondens obligatio, seu debitum necessarium, desumendum est ex fine, seu felicitate, naturæ rationali propria: quæ enim officia tam necessario exigit natura, ut iis neglectis detrimentum pateretur ejus felicitas, sic ut foret male constituta, illa sunt absolutè debita, seu monstrant naturæ exigentiam absolutam, eique respondens debitum necessarium. 3. Porro hoc debitum fundat jus strictum in officiis perfectis erga Deum, & proximum, qualia, coactioni quoque subjecta, sunt Deum colere, jus suum cuique tribuere, neminem ledere &c. sic ut contraveniens hijs officiis dicatur formaliter injustus. In officiis erga se ipsum fundat jus minus strictum, sic ut ea negligens dicatur injurius, vel inhonestus. In officiis, erga proximum imperfectis, qualia coactionis expertia, & absque ullo incommodo præstari possunt, uti sunt petenti monstrare viam, sitienti permittere haustum frigidæ &c. fundant æquitatem naturalem, sic ut horum incurius recte dicatur iniquus. 4. Et in hoc sensu admittimus principia honesti, quæ dirigant officia respectu sui; principia justii, & decori, quæ dirigant officia perfecta, & imperfecta respectu proximi, & etiam ipsius Dei. Sed hæc principia nisi fundata sumantur in naturæ necessario debito, ad disciplinas alias, a Jurisprudentia naturali distinctas, ablegamus. *Instructio III. §. I. Q. 2.**

Leucotheus. Quisnam conceptus principii fundamentalis, memoratis proprietatibus conformis?

*Conceptus
hujus prin-
cipii.*

Melander. I. Videtur ita enuntiandus: fac vel omitte ea, quæ ex amore Deo, tibi, & proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem naturæ rationali propriam necessario, facienda, vel omittenda sunt. Ex hoc principio lex universa naturæ pendet, dignoscitur, ac a lege positiva sequestratur. Inde

II. Inferes I. Illud omne, & solum, seu graviter seu leviter est jure naturæ prohibitum, quod graviter, seu leviter repugnat amor, Deo, tibi vel proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario.

III. Illud omne, & solum, seu graviter seu leviter est naturæ jure prohibitum, quod strictè, vel minus strictè exigitur ab amore, Deo, tibi, vel proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem naturæ rationali propriam, necessario.

IV. Illud omne, & solum est jure naturæ licitum, concessum, seu permissum, quod nec absolute repugnat, nec absolute exigitur ab amore, Deo, tibi, vel

proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem naturæ rationali propriam, necessario. Instructio III. §. I. Q. 4.

*Declaratio
conceptus.
Ex amore,*

Leucotheus. Quæ declaratio conceptus?

Melander. I. Dicitur 1. Ex amore, qui cum sit cuiusvis insitus a natura, fat notus est experimentaliter. Illud patet, hic non intelligi amorem sensitivum, sed rationalem, qui noscitur esse affectio animi, qua quis sibi, vel alteri bona cupit, ea procurando, & mala opposita amovendo, sic ut in boni presentia, malique absentia, veluti felicitate desiderata quiescat, & delectetur.

*Deo, sibi, &
proximo*

Dicitur 2. Ex amore erga Deum, se ipsum, & proximum: tot enim sunt entia, quibus amoris quædam officia ab homine ex naturæ lumine, præstari fas est.

*Naturaliter
debito.*

Dicitur 3. Ex amore naturaliter debito, hoc est, in natura rationali, e- jusque exigentia fundato, sic ut non sit amor quidam ethicus mere devotio- nis, beneficentiæ, seu humanitatis, vel etiam amicitia, qualem admittere videtur Heineccius: sed amor, naturali Jurisprudentiæ proprius, hoc est, a- mor justitiæ tam rigorosæ, quam minus rigorosæ, prout notat æquitatem, in naturæ debito fundatam, utpote cujus objectum formale est honestas illa, quæ apparet in tribuendo cuiusvis bono naturaliter debito.

*Quia neces-
sario.*

Dicitur 4. Ex amore necessario &c. non quidem necessitate potentia ad a- ctum; sed necessitate medii ad finem, ut illico pateat, qualis sit amor ille na- turaliter debitus: nam is solummodo est naturaliter debitus, qui ad finem, naturæ rationali præfixum, felicitatem scilicet, naturæ rationali propriam, est stricte, vel minus stricte necessarius. Talis autem erit ex dictis supra, si eo servato manet salva: eo neglecto ex parte deficit illa felicitas, sic ut ne- glectis amoris officiis seu perfectis, seu imperfectis, natura redderetur positi- ve, vel negative infelix, atque defectuosa.

*Ad felicitatem, naturæ
rationali
propriam.*

Dicitur 5. Ad felicitatem, naturæ rationali propriam; hanc ipsa experien- tia sitam esse docet in fruitione boni, vi cujus homini undequaque bene est, seu in pace, & tranquillitate vitæ totaliter quietante. Erit totaliter quie- tans, si quis fruatur pace cum Deo, secum ipso, & proximo: fruatur, quantum in se est, si amore justitiæ, seu naturalis æquitatis cuique debitum reddat, hoc est, si rationem Deo, corpus rationi, subordinet, proximoque tam perfecte, quam imperfecte debita officia impendat. Et si autem hæc ad- æquata felicitas sit naturæ rationali propria, loquendo simpliciter, non ta- men est propria eodem modo: sic pax cum proximo, ut notat commoda tran- quillæ vitæ externa; pax secum ipso ut supponit bona fortunæ, & corporis extrinseca, insufficientia mediorum pro sustentanda vita, in sanitate corporis &c. Immo & pax secum ipso, ut notat bona animi interna in multiplici habitu virtutum naturalium, sunt finis a natura intentus, sed secundario; sunt felicitas, naturæ rationali propria, sed tantum integralis, nec absolu- te necessaria, nec sufficiens, quia illa mere extrinseca, auferibilis, saltem per mortem, ac animæ spirituali improportionata; hæc intrinseca quidem, sed tamen nec pura, nec satiativa, uti titulo primo fufius declaratum. Intendi- tur ergo utraque a natura, sed integraliter, & secundario, seu cum debita subordinatione ad felicitatem formalem, seu substantialem, & primario inten- tam, consistentem in conjunctione cum Deo per cognitionem congruam, & amorem, quæ sola necessaria, satiativa, inauferibilis, in hac vita sic incho- anda, ut in altera sit complenda, efficiatque felicitatem hominis completam, & consummatam. Instructio III. §. I. Q. 4.

*Probatio
conceptus.*

Leucotheus. Quibus rationum momentis stabilitur hic conceptus?

Melander. I. Quia illi conveniunt proprietates, ad legitimum principium supra requisitæ: nam est principium primum, siquidem amor est medium, quod per se, & immediate fundat felicitatem, naturæ rationali propriam, eidem pro fine præfixam, a qua felicitate, seu fine hoc medium est suo modo

modo indistinctum: cæteræ leges, quales V. G. sunt, non blasphemabis, non furtum facies &c. immediate fundant amorem, mediante amore felicitatem: ergo amor est principium, quod non ex alio, & ex quo alia: ergo primum. 2. Est unum in amore, & simplex, etsi respiciat objectum triplex, quod tamen per subordinacionem coadunatum. 3. Est naturæ intrinsicum, uti patet. 4. Est verum, uti probabit applicatio. 5. Est notum in se, ac evidens: nam felicitatem ut finem, cuius etiam rudi prodit naturalis instinctus; amorem, ut medium, manifestant prima principia: quod tibi non vis fieri, &c. Evidentia conclusionum, seu legum naturalium cum hoc principio clarescet ex applicatione, etsi evidentia minor elucescat ex mediatis, quæ tamen sufficiat ad intellectum, rite dispositum, convincendum. 6. Est proprium: nam adstruit amorem necessarium, in naturæ debito fundatum, adeoque distinctivum ab amore qualicumque, fundante leges positivas, vel etiam virtutes. 7. Est adequatum: non enim assignabile præceptum, quod sub illo tanquam communi axiomate, non sit comprehensum.

II. Quia amor est fundamentum finis, a natura intenti, nempe felicitatis, naturæ rationali propriæ: ergo etiam est fundamentum mediorum, quæ intenta ad finem: atqui hæc sunt leges naturales, propter convenientiam ad finem in hoc ipso amoris principio fundatæ. Neque sequitur, quod finis sit utilitas qualicumque, a singulis, vel saltem a toto humano Genere abdicabilis: nam est felicitas, a Creatore in finem præfixa, & præcepta, adeoque fundans obligationem juris tam internam, quam externam.

III. Quia amor supernaturalis est principium fundamentale omnium legum Divinarum, dicente Christo: Diliges Deum ex toto corde, & proximum, sicut te ipsum; in his duobus præceptis universa lex pendet: (a) dicente Apostolo: amor est plenitudo legis &c. non adulterabis, non occides, non furaberis &c. & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur: diliges proximum tuum, sicut te ipsum (b): ergo amor naturalis est etiam principium fundamentale legum naturalium. Sequela videtur tenere propter identitatem rationis. 2. Quod jus naturale contineatur in Divino positivo, a quo partim firmatur, partim perficitur. Instructio III. §. I. Q. 5.

Leucotheus. Qua ratione per ipsam applicationem magis firmatur nostrum principium? Applicatio conceptus.

Melander. I. Applicatio, quo ad singula juris naturæ capita dabitur per decursum.

II. Inter præcepta negativa est gravis prohibitio idolomaniæ, mutilationis propriæ, furti &c. quia repugnant amori, Deo, sibi, & proximo naturaliter debito, hoc est, ad pacem cum Deo, secum ipso, & proximo conservandam, in qua sita felicitas, naturæ rationali propria, simpliciter necessario, ac requisito. Inter eadem est prohibitio levior Mendacii, detractionis &c. in leviore materia: nam & ista repugnant amori, proximo naturaliter debito: quia tamen conjunctionem mutuatam solummodo laxant, non tamen penitus dissolvunt, repugnant amori, minus stricte debito, hoc est, ad felicitatem naturæ rationali propriam, non simpliciter, sed minus stricte requisito.

III. Inter præcepta affirmativa est gravis obligatio colendi Deum, refrenandi cupiditates, proximo præstandi officia in extrema necessitate &c. Quia hæc exiguntur ab amore, non qualicumque, sed Deo, sibi, & proximo naturaliter debito, hoc est, ad pacem ac felicitatem, naturæ rationali propriam, simpliciter necessario. Inter eadem est obligatio etsi levior, proximo exhibendi officia amoris, quæ sine incommodo proprio exhiberi possunt, qualia sunt digito monstrare viam erranti, petenti dare consilium, sitienti permittere aquæ haustum, &c. Quia & hæc sunt conformia amori, non qualicumque humanitatis, sed æquitatis, in naturali obligatione fundatæ, & licet hic amor

absolute necessarius non sit ad felicitatem, naturæ rationali *simpliciter* propriam, est tamen necessarius *minus stricte*, cum sine ejusmodi debito natura rationalis, non latis rationabiliter, & bene constituta foret.

IV. *Inter indifferentia*, seu naturæ jure *concessa*, atque *permessa*, est bonorum *divisio*, & *servitus*, justo bello inducitur: nam neutra *absolute* concordat, vel, repugnat *amori*, ad felicitatem, homini propriam, *simpliciter necessario*: nam, absque medio divisionis *determinato*, servari poterat communis pax, atque felicitas; & ipsa *servitus*, supposito delicto, optabilior homini est, quam mors, a victore hosti licite inferenda. *Instructio III. §. 1. Q. 6.*

*Confirmatio
conceptus
negativa per
solutionem
repticarum.*

Leucotheus. Quomodo hoc ipsum principium stabilitur argumento petito e solutis replicis?

Melander. Oppositiones adversariorum nihil evincunt: ergo salvum manet principium. Nam

I. Conceptus est satis *clarus*, saltem *negative*, eo quod *clarius* proferri nequeat, *debitis proprietatibus* instructus. Et licet succinctius forsan exprimi posset, nihil refert, modo servetur *substantia amoris debiti*, quia *necessario requisiti*:

II. Multa sunt *conformia*, vel *diformia* amoris, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario, uti *clandestinum matrimonium*, quod est difforme amoris proximi, ad felicitatem publicam requisito propter innumera incommoda, quin tamen sit naturæ jure prohibitum: at non sunt conformia, vel difformia amoris, ad felicitatem *simpliciter necessario*; hæc enim *absolute* haberi potest, & habita fuit, non obstante matrimonio clandestino: unde *major illa felicitas* est extra spheram *juris naturæ*, ut ne præceptis naturæ nimis homines obruerentur.

III. Sunt aliqua, naturæ jure prohibita, V. G. *vindicatio sui privata*; *occisio Tyranni propria auctoritate*; *mendacium, conservanda Reipublicæ gratia proferendum* &c. etsi sint *conformia amoris*, in ordine ad felicitatem propriam, vel publicam necessario: at sunt conformia solum *per accidens*, & *in casu particulari*; *per se*, & *spectata felicitate communi*, sunt difformia amoris, salutis Reipublicæ naturaliter debito, & *simpliciter* requisito. Nam, quo ad dictas instantias, licentia *in casu particulari*, propter naturæ corruptionem, vergeat in communem perniciem, ut adeo naturæ jure merito sit adempta.

IV. Sunt aliqua, jure naturæ præcepta, uti *solutio æris alieni* &c. quæ non videntur fundari *in amore*, utpote virtute, coactionis experte: at fundantur tamen in amore, non quidem qualicumque, sed justitiæ, qui capax est obligationis externæ, uti patet in præceptis decalogi: *non furaberis* &c. etsi *Christus ipse* ea fundaverit *in amore*, dicens: *in hoc universa lex pendet.*

V. *Amor* in ordine ad felicitatem, naturæ rationali *adæquate* propriam, cuius ex debito exhibendus, est fundamentam sufficiens ad obtinendum hunc finem *per se*; etsi *per accidens*, & ex alieno delicto, non obtineatur felicitas *secundaria*, & *integralis*: obtinetur tamen semper *felicitas substantialis*, consistens *in pace cum Deo* per cognitionem, & amorem, saltem post fata beantem. Hæc enim *independens*, *inauferibilis*, non *subordinata*: contra *integralis* privata subordinanda est felicitati publicæ, publica felicitati substantiali, quæ *finis primarius*, naturæ rationali a Creatore præfixus: unde si tyrannus minaretur excidium toti Reipublicæ, vel si per dæmones immineret interitus toti Societati humanæ, *ni Deos admitteret*, excidium ferendum foret.

VI. *Amor*, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessarius, non intendit quidem felicitatem *mere privatam*, & *absque debita subordinatione*; intendit tamen felicitatem, toti Generi humano, seu omni homini, non

tan-

tantum *collective*, sed & *distributive* propriam, ac communem. Unde licet *occisio sui ipsius, fornicatio interna, mollities, blasphemia immediate* repugnent amori Deo, sibi que naturaliter debito, hoc est, ad pacem cum Deo, & secum ipso conservandam, simpliciter necessario; *mediate* tamen repugnant quoque amori proximis debito, quatenus hæc mala redundant quoque in ipsam Societatem humanam, ejusque felicitati *indirecte* adversantur.

Instructio III. §. 2. Q. 7.

Leucotheus. Quomodo hoc ipsum principium roboratur omnium validissime argumento altero negativo per rejectionem aliorum principiorum?

Melander. Hoc modo: nequit afferri in medium principium juris naturalis dignoscendi exactius, & proprietatibus requisitis conformius: ergo hoc cæteris præferendum. Instructio III. §. 2. Q. 8.1

Leucotheus. Quid sentiendum de principio convenientiæ, vel disconvenientiæ in ordine ad felicem statum naturæ humanæ?

Melander. I. Statuit pro fine bonum universale totius naturæ humanæ; pro principio convenientiam, sic ut illud sit præceptum, vel prohibitum jure naturæ, quod ad felicem statum naturæ humanæ simpliciter expedit esse præceptum, vel prohibitum, licitum, vel illicitum. Quia autem redit quæstio, unde quis dignoscat, quidnam simpliciter expediat, vel non? alteram jungunt regulam: id omne simpliciter expedit, vel non expedit, in cujus licentiam, vel prohibitionem homines consensissent, si ante omnem casum particularem, ab Authore requisiti, suffragium tulissent. Probant suum Principium 1. Autoritate magna ex Theologis, & Jureconsultis orthodoxis. 2. Ex applicatione ad singula, quæ non fallit.

II. Non satisfacit hoc principium: quia caret proprietatibus requisitis. Nam 1. non est notum secundum se; nam redit quæstio, unde? cui responderetur per judicium hominis hypothetici. 2. Non est unicum. 3. Nec omni ex parte verum, utpote nixum judicio hominis ficti, ac hypothetici. 4. Nec intrinsecum secundum alteram regulam. 5. Nec denique satis proprium, ac adequatum: si enim per felicem statum naturæ humanæ intelligant felicitatem mere integram (uti videntur intelligere) homo obligatus ad se, suaque consecranda pro salute communi; ipsa communitas obligata ad se consecrandam pro cultu, uni Creatori debito, careret fine, seu felicitate, adeoque jure naturæ obligari haud posset, quod certo falsum.

III. Neque satisfacit explicatio Balthasaris Wernheri, qua convenientiam, vel disconvenientiam declarat, ut, si quid omitteretur, vel fieret ab omnibus, humano Genere pereundum esset; illud dicat naturæ jure præceptum, hoc vero prohibitum; quod vero ita comparatum non est, inter indifferentia numeret. Rationem petit. 1. Ex æqualitate naturæ in omnibus, unde quod uni licitum, omnibus licitum, & contra. 2. Ex fine naturæ præfixo, conservatione naturæ, & communi salute. Sed hoc principium non est sufficiens; nam sistit in conservatione, & salute mere externa, & temporali, seu fine naturæ inadæquato, minusque principali. 2. Non est proprium, & adequatum: nam sequeretur, agriculturam naturæ jure præceptam; calibatam vero prohibitum, & sic de aliis. Instructio III. §. 2. Q. 8. & 9.

Leucotheus. Quomodo intelligendum principium socialitatis, Puffendorffio, ejusque sequacibus tantopere depradicatum?

Melander. I. Puffendorffius pro fundamento statuit hoc axioma, cuius homini, quantum in se est, colendam esse societatem: unde deduxit, quæ ad istam socialitatem necessario, & in universum faciunt, jure naturæ præcepta; quæ eandem turbant, naturali jure esse prohibita. Breviter Thomasius: fac ea, quæ necessario conveniunt cum vita hominis sociali, & quæ eidem repugnant, omitte. Rationem afferunt 1. A priori. Quia homo est animal tam sui conservandi studiosum, quam impotens sine similibus ope; tam idoneum ad promovenda mutua commoda, quam ad impedienda malitiosum; adeoque salvus esse si velit,

Confirmatio conceptus negativa per rejectionem aliorum principiorum.

De principio convenientiæ, & homine hypothetico.

De principio socialitatis sensus Academicorum.

social-

socialitatem colat, necessum est. 2. Quia ipsa natura hominem ad socialitatem instruxit, ut patet in loquela, soli homini ad communicationem mutuam indita, in appetitu irascibili, & concupiscibili, aliisque potentiis, quæ forent cuncta frustranea, nisi ad societatem homo natus esset. 3. A posteriori. Quia hoc principium evidens, cum in sensus incurrat; est intrinsecum, utpote e dictamine rationis depromptum; est adequatum, & sufficiens, cum officia erga Deum & semetipsum, saltem indirecte, ex hoc principio profluant.

II. Sed non convincunt hæ rationes. Nam 1. Illa hominis impotentia, a Puffendorffo in socialitatis gratiam tantopere exaggerata, etiam inducat magnam, & quamdam indeterminatam necessitatem colendæ cujusdam societatis, saltem conjugalis pro toto genere humano; non tamen inducit necessitatem absolutam incolendæ societatis pro singulis, uti patet ex vita plurimorum solitaria, qui felicitatem substantialem, sitam in pace cum Deo; immo & pacem secum ipso facilius consequentur.

2. Sermonis capacitas, naturæ dispositio, & ad societatem inclinatio tantum evincit aliquam societatem, nempe conjugalem, esse absolute necessariam, & necessario colendam a Genere humano, non autem communem quamdam, nisi ad melius esse.

3. Proprietates genuini principii non tralucunt ex socialitate, ut illico apparebit. Instructio 3. S. 2. Q. 10. & 11.

Sensus Catholicorum.

Leucotheus. Quid absolute tenendum de socialitatis principio?

Melander. I. Est principium proprietatibus debitis destitutum, adeoque illegitimum. Nam 1. Non est principium primum, quia inclinatio illa naturæ ad vitam socialem in ordine ad obtinenda exinde commoda, fluit tanquam effectus ex amore, sibi naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem naturæ humanæ propriam, sitamque partialiter in conservatione sui & propagatione speciei, simpliciter necessario: unde deducimus socialem vitam, saltem conjugalem, seu societatem familiæ esse de jure naturæ præceptivo, sed indeterminato, puta non quidem singulos, sed humanam speciem obligante.

2. Non est principium adequatum, quia fatente ipso Puffendorffo, haud aptum ad eruenda, saltem directe, officia hominis erga Deum, & semetipsum. Unde illa sequestratio inepta horum officiorum ad Theologiam naturalem, moralem, vel ethicam, quam Puffendorffiani, veluti socialitatis asylon, toties inclamant. Immo nec est adequatum & sufficiens respectu officiorum erga alios, quia respicit solum felicitatem externam & vitæ hujus terminis conclusam, non substantialem, etiam ultra fata suo modo extensam; non sufficientem, quia auferibilem; non adequatam, quia partialem, & minus principalem, ut sæpe jam demonstratum.

3. Non est principium proprium, quia non in absoluta necessitate fundamentum: unde est, quod Puffendorffius jus gentium, cum naturæ jure confundere fit coactus.

4. Non est principium verum, ut ne dicam evidenter notum: nam nititur non uno principio certo falso. Supponit enim hominem in societate, extra quam jus Naturæ actu non fuerit, nec esse possit, id quod in Adamo certo falsum. Supponit hominem, adeo in miserias projectum & miserabilem, ut extra societatem nullatenus possit sibi esse sufficiens, id quod in anachoretica vita certo falsum. Supponit finem adequatum juris naturæ esse felicitatem mere externam, & quidem solis hujus vitæ terminis conclusam, id quod denuo certo falsum, uti constat ex dictis. Supponit jus naturæ ad interna non trahendum, sed ad usum fori præcipue humani esse aptandum; unde principium redditur in præcipua parte juris naturæ mancum, inutile, atque defectuosum.

II. Est principium, speciatis suis suppositis, etiam reprobum, adeoque nullate-

latenus cognoscendo naturæ juri accommodum. Patet 1. Quia evertit vitam solitariam omnem, veluti naturæ juri directe oppositam. 2. Quia leges naturæ exigit ad finem, nequaquam sufficientem, solius nempe societatis humanæ commodum mere temporale, felicitatem externam, neglecta primaria, & substantiali. 3. Quia negligit interna, & extra juris naturæ spheram amandat, in quibus tamen honesti principia præcipue fundantur.

III. Est principium ab hac censura per Thomasium & alios, nequidquam vindicatum.

Nam 1. Internorum curam, & officia erga Deum male, quia nonnisi socialitatis defendendæ causa, ablegantur ad Ethicam, & Theologiam moralem, utpote quæ, in quantum fundantur in naturæ debito absoluto, sunt jurisprudentiæ naturali propriissime propria. Hinc disciplina juris naturalis, ut tradita a Puffendorpio, sine his officiis dimidiata, truncata & imperfecta est.

2. Neque confunditur a nobis lex naturæ cum norma virtutis, ethicæ propria: nam lex naturæ, etsi intendat bonum commune, intendit tamen commune non tantum in sensu collectivo, sed etiam distributivo: unde convenit etiam singulis, & præcipiendo interna, non intendit bonum unius vel aliquorum, sed omnium distributive, quibus natura rationalis communis est, id quod sufficit ad rationem legis, distinctæ a præcepto, vel etiam virtute, ad finem solummodo particularem ordinata.

3. Lex naturæ est ad alios, sed inter alios non est solus proximus, seu societas humana, sed etiam Deus, immo homo ipse, ut depositarius Creatoris, fictione juris a se distinctus. Eadem sortitur effectum inter homines sola obligatione interna per se loquendo: per accidens nec lex pœnalis externa ab hominibus superaddita, sortitur semper effectum, id quod non requiritur.

4. Actiones a virtute, seu amore qualicunque profectæ, dicuntur bonæ; profectæ ab amore justitiæ, seu fundatæ in naturæ debito necessario, dicuntur etiam justæ, & spectant ad jus naturæ. Instructio III. §. 2. Q. 12.

Leucotheus. Quæ alia principia memoratu digniora?

Melander. I. Joannes Heineccius & ipse adstruxit principium amoris, quod tamen per triplicem amorem justitiæ humanitatis, & beneficentiæ non satis proprium reddidit. Cæterum inter protestanticos Moralistas videtur esse Primipilus.

De aliis aliorum Auctorum principii.

II. Clarissimus P. Bockhn pro principio nuper attulit axioma triplex: Unionem cum Deo, dilectionem sui ipsius, & socialitatem cum proximo: sed hoc principium priore magis confusum, in socialitate etiam est defectuosum.

III. Sunt Theologi, qui assignant pro principio convenientiam, vel disconvenientiam cum sanctitate divina. Sed quis non videt defectum claritatis, atque proprietatis?

IV. Sunt cum Henningio, qui pro principio præceptorum decalogum adstruunt. At decalogus non est principium a priori, a quo desumas naturæ jura, sed ratio a posteriori, quæ leges, & principia deductas, promulgat.

V. Alii cum Henrico Kemmerichio felicitatem societatis humanæ pro principio statuunt, sic ut internam per principia honesti, externam cum proximo per principia decori; publicam cum societate humana per principia justii declarent. Sed hæc omnia neque satis simplicia & determinata, nec soli juri naturæ propria, nec respectu felicitatis substantialis satis adequata, vel primo intuitu apparent. Adhuc inanius in hoc felicitatis principio (quod tamen finem rectius dicerent) arguantur Henrici, Kæleri, Laurentii, Fleischeri & alii, quos memoratu minus dignos judicamus. Instructio II. §. 2. Q. 13, & 19.

§. I V:

De jure Gentium, ejusque essentia, proprietatibus, & objectis.

Leucotheus. Daturne jus Gentium?

Melander. I. Datur, uti convincit autoritas communis, & ipsa ratio monstrat,

§. 4.

De jure gentium.

Ejus existentia.

strat, societate a Gentibus inita esse necessariam normam, secundum quam in negotiis publicis rite instituatursocietas.

II. Inde negatur suppositum, quod necessaria sit convocatio gentium ad consensum *expressum*, cum sufficiat *tacitus*, uniformi usu sat declaratus. Neque refert, quod jus istud sæpe negligatur a Gentibus: nam non observantia probat solummodo *abusum juris existentis*, non *defectum existentiae*.
Instructio IV. §. 1. Q. 1.

Distinctio
Specificæ &
jure naturali.

Leucotheus. An jus gentium a jure naturæ specie distinctum?

Melander. I. Sunt cum Hobbessio, Puffendorffio, & Thomasio, qui jus naturæ & Gentium non specie, sed *subjectis*; non *re*, sed *sola denominatione*, & quo ad applicationem extrinsecam distinctum volunt, sic ut, si spectetur jus illud in negotiis singulorum hominum, *jus naturæ*; si in negotiis Gentium, *jus gentium* appellare consueverint.

II. Rationes afferunt. 1. Quia jus civile non distinguit, *jus naturæ* non semel vocans *jus gentium*. 2. Quia teste Seneca & Cicerone societas inter gentes est *juris naturæ*; ergo & leges, velut necessaria media. 3. Quia securitas Gentium exigit *jus immutabile*. 1. Quia pro jure distincto *consensus gentium expressus* gratis; *tacitus frustra*, & sine sufficienti fundamento adstruitur. 5. Quia si adstruitur *pactum*, illud obligat jure naturæ; si *usus & consuetudo*, nequit assignari superior, a quo probetur. 6. Quia, quæ dicuntur *juris gentium*, verius adscribuntur *juri naturæ*.

III. Sed rationes istæ identitatem specificam utriusque juris minime evincunt.

Nam 1. Jus civile, distinctionis incurium, jus utrumque evidenter confudit, loquendo in sensu latiore, & ex falso Antiquorum supposito, quod jus naturæ sit etiam animalibus commune, etsi alibi se correxerit, *jus gentium* vocando id quod usu exigente, & humanis necessitatibus sibi gentes constituerunt. 2. Societas inter gentes non est a jure naturæ præceptivo seu formaliter; sed a solo concessivo, & mere originaliter, tanquam principio, ad societatem sibi congruam inclinante: unde & leges pro Gentibus non sunt media, ad felicitatem, naturæ humanæ propriam, simpliciter, sed solum ad esse melius necessaria. 3. Securitas gentium non petit immutabilitatem absolutam in legibus Gentium; secus & securitas civium eandem peteret pro legibus positivis, quod nimium. 4. Sicut pactum, vel consensus expressus non requiritur, ita taciti signa clara sunt *judicium gentium* ad istud provocantium; violationem improbantium; poenas de transgressoribus sumentium; necessitas quo ad melius esse, seu utilitas summa, teste Imperatore, qui exigentibus humanis necessitatibus jus gentium inductum affirmat; usus & consuetudo, saltem penes gentes moratiores, quæ solæ gentium nomen merentur. 5. Qui jus gentium ex consuetudine derivant, Superiorem assignant Deum, ut *gentium societatisque humana gubernatorem supremum*. 6. Objecta juris gentium trahi nequeunt ad jus naturæ, quod ex communi Authorum tantummodo se extendit ad objecta absolutæ necessitatis, seu ad ea, quæ simpliciter in se, ac determinate exiguntur ab amore, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario. Ratio est, quia si & illa capita, quæ sunt necessitatis solummodo moralis qualiscunque, vel etiam utilitatis, ad jus naturæ reducatur, præcepta naturæ multiplices oportet in infinitum, confundesque cum jure positivo, quod & ipsum profine habet felicitatem societatis humanæ, ejusque commodis, ac utilitati intentum est. Unde diversa sunt esse conforme naturæ, & esse præceptum a natura, cum multa naturæ conformia, sint juris arbitrarii & humani. Atque ideo, etsi objecta juris gentium sint naturæ conformia, quia tamen non sunt necessario debita, sed vel quo ad modum, vel quo ad determinationem arbitraria, male a Puffendorffio ad jus naturæ revocantur. Instructio IV. §. 1. Q. 2.

Æque multiplex.

Leucotheus. Unde probatur, & in quo consistit differentia specifica juris gentium a jure naturæ?

Me-

Melander. *Differentia est multiplex, & P. 1. Ex fine.* Nam jus gentium respicit utilitatem societatis humanæ mere externam, fundatam in necessitate quadam morali, seu ad melius esse in ordine ad communicationem mutuam: formando gentes, ut sociales: jus naturæ pro fine primario respicit felicitatem internam, eamque substantialiter propriam, sitam in cognitione, & amore Creatoris, etiam ultra fata extensam formando hominem in ordine ad Deum & semetipsum; secundario respicit felicitatem hominis externam, integraliter propriam, formando hominem in ordine ad proximum seu ad bonum publicum, in necessitate non qualicunque, sed absoluta fundatum.

P. 2. *Ex objectis.* Jus Gentium respicit objecta arbitraria, in ordine ad majora societatis humanæ commoda, qualia objecta sunt immunitas Legatorum, jus commerciorum &c. Contra jus naturæ respicit objecta, in absoluta necessitate fundata, in ordine ad felicitatem; naturæ rationali simpliciter debitam, Illius objecta fluunt ex gentium opinione; hujus ex evidentia naturali, uti testis est Cicero.

P. 3. *Ex constitutivis intrinsicis:* Jus Gentium est jus non scriptum, pactione vel consuetudine introductum; contra jus naturæ est jus scriptum in corde, absque hominum voluntate sancitum.

P. 4. *Ex subjectis:* nam jure Gentium non obligantur omnino omnes, ut jure naturæ. *Ex causa & imprimis efficiente:* nam illius est voluntas gentium; hujus est Deus, ex impulsiva; illius enim est felicitas societati humanæ congrua; hujus naturæ rationali absolute debita & necessaria.

P. 5. *Ex proprietatibus:* siquidem jus gentium absolute mutabile: jus naturæ immutabile: illud universale plerisque, sic ut alicubi sine errore possit non observari; hoc universale omnibus, sic ut non nisi per errorem possit non observari. Illud absolute potest malum permittere, non item istud.

II. *Aliæ differentia, jus naturæ inter & gentium, quas passim afferunt Authores, sunt incongruæ, nec attendendæ.* 1. *Veterum jureconsultorum,* qui jus naturæ dixerunt, omnibus animalibus commune; jus gentium naturali ratione inter homines constitutum: quia est divisio nimis æquivoca respectu animalium.

2. *Soti,* qui jus naturæ vel sine, vel facili ratiocinio notum; jus Gentium non nisi cum ratiocinio, vel etiam difficiliore per plures illationes deductum, affirmat: quia est divisio insufficientis, cum ratiocinium etiam per plures illationes, a natura petitas, non repugnet naturæ juri.

3. *Eorum,* qui conclusiones, e naturæ principiis immediate & absolute fluentes, juri naturæ; ex suppositione quadam societatis humanæ, & mediate deductas, juri Gentium tribuunt; quia hæc differentia denuo insufficientis, cum & conclusiones, mediante quadam suppositione deductæ ex naturæ principiis, ex communi Authorum censeantur esse juris naturæ, uti justitia contractuum supposita rerum divisione, præcepta serviendi Dominis, supposita Republica &c.

4. *Vasquii,* qui jus naturæ ait esse præceptivum, vel prohibitivum: jus Gentium concessivum vel permissivum: at & hæc differentia est insufficientis, quia & jus Gentium est positive præceptivum, & prohibitivum; jus vero naturæ etiam concessivum, & permissivum, uti infra clarescet.

III. *Esti jus Gentium specificè differat a jure naturæ, in aliquibus tamen convenit, habetque specialem cum jure naturali propinquitatem. Patet 1.* Quia utrumque est aliquo modo commune omnium Gentium. 2. Utrumque respicit suo modo felicitatem publicam societatis humanæ pro fine, nititurque convenientia cum ratione. 3. Utrumque propter hanc convenientiam cum ratione eodem fere modo ortum est cum Genere humano.

IV. *Jus Gentium insuper specificè differt a jure civili. Patet 1.* Quod civile sit scriptum, jus Gentium non scriptum. 2. Illud sit a Legislatore humano, hoc a consuetudine Gentium. 3. Illud respiciat pro fundamento pri-

privatas civium, hoc Gentium publicas necessitates. *Instruct. IV. §. 1.*

Q. 3.

*Origo juris
Gentium.*

Leucotheus. Quæ origo juris Gentium?

Melander. I. Causalis est satis explorata. Nam fluit 1. Ab indole naturæ humanæ sociali. 2. A principio amoris, cuius etiam extraneo naturaliter debiti, quia necessarii saltem minus strictè ad felicitatem respectivam. 3. Ab exigentia humanæ necessitatis, utilitate communi & publica id suadente; cum Gens nulla ex toto sibi sufficiat ad multa commoda, mutuamque tranquillitatem conservandam.

*II. Origo formalis est satis incerta. Nam 1. Juxta nonnullos habetur ex usu, & consuetudine, Gentibus consensum, Deo, ut rerumpublicarum auctore, obligationem legislativam addente. 2. Juxta alios habetur ex pacto expresso, vel saltem tacito inter Gentes finitimas, aliis propter insignem utilitatem, seu per imitationem, seu per consensum accedentibus, ut adeo accedente communi ulu in conventiones publicas, ex justitia obligatorias, transirent, quas a Gentium consensu *jus Gentium* appellamus. *Instruct. IV. §. 1.**

Q. 4.

Essentia.

Leucotheus. Quæ essentia juris Gentium?

Melander. I. Multis definitur, esse conventio tacita, qua Gentes, ut tales, obligatione mutua consociantur in ordine ad ea, quæ ad communem ipsarum felicitatem pertinent. Nam 1. Per conventionem tacitam indicant formam intrinsicam, sicque distinguunt a jure naturæ, quod habet formam legis, proprie dictæ.

2. Per obligationem mutuam innuunt effectum juris Gentium, nempe obligationem rigorosam justitiæ, immediate ortam ex Gentium pactione; & sic denuo distinguunt a jure Naturæ, quod obligationem parit strictè legalem.

3. Per gentes, qua tales, significant subjectum juris Gentium, quod complectitur homines, ut membra totius Generis humani, in diversos Populos divisi, etsi non omnes omnino Gentes, sed potiores solum appellet.

4. Per communem felicitatem declarant finem juris Gentium, discretum a jure civili, quod non nisi particularem unius Reipublicæ intendit.

5. Denique pro forma extrinseca promulgationem, consistentem in constanti usu, & consuetudine Gentium, assignant.

II. Aliis dicitur esse, ordinatio rationis, diuturnis Gentium moribus, ad communem utilitatem Gentium, qua talium, constituta, & summi humanarum Politiarum Principis consensu roborata. Nam

*1. Per ordinationem rationis indicant genus univocum cum jure naturali, atque civili, sic ut *jus Gentium* propriam juris legalis speciem esse affirmant. Insuper indicant *jus Gentium* non ex usu qualitercunque arbitrario, sed in ratione fundato, esse inductum.*

2. Per ordinationem, diuturnis Gentium moribus constitutum, innuunt, constitutum juris Gentium formale non esse pactiorem, sed ipsum usum, ac consuetudinem, ex qua, velut tacita consensus mutui possessione, introducta est hujusmodi ordinatio inter Gentes.

*3. Per ordinationem, supremi humanarum politiarum Principis consensu roboratam, significant potestatem legislativam non esse a Gentium collectione more aristocratico, cum singulæ sese judicent liberas, ac independentes, habito quoque respectu ad alias Gentes; sed haberi a Deo, non tanquam Auctore naturæ, sed societatis humanæ, & supremo Rerumpublicarum Principe. Rationem assignant, quod, supposita societate humana, non potuerit non velle Deus, tanquam supremus humanarum politiarum Princeps, & primus Institutor, ut Gentes habeant aliquam regulam, actionum, illis qua talibus competentium, directivam, & a Deo, tanquam societatis humanæ auspice, profectam, quæ vel ideo veram juris legalis speciem indueret, & *jus Gentium* proprie dici posset.*

III. Et si.

III. *Etsi utraque definitio sit satis commoda, nos tamen posteriorem, ut minus incommodam, in sensu tamen debito, præhabemus.* Nam 1. Utraque definitio est satis discretiva juris Gentium ab aliis speciebus. 2. Definitio prior id habet incommodi, quod, jus Gentium explicans per pactiōem, non adstruat obligationem legalem, nisi concomitanter tantum mutuatam, & quidem a jure naturæ; non adstruit obligationem universalem constitutionis, sed particularem pacti, extensam in solos consentientes; nec adstruit usum, nisi pro forma promulgationis extrinseca; etsi ad hunc, *veluti constitutum*, Authores communiter provocent. Contra definitio posterior, jus Gentium explicans per consuetudinem, adstruit quidem obligationem legalem, sed a Deo, ut Authore societatis humanæ solum remoto, de qua speciali legislatione nullum uspiam vestigium; adstruit jus Gentium aliquo modo Divinum &c. Unde

IV. Jus Gentium dicimus, esse ordinationem rationis, longævo Gentium usu, Deique, ut societatis humanæ Gubernatoris immediati, consensu inductam ad Gentium, qua, talium publicam felicitatem. Hæc definitio vitat priora incommoda, adstruendo obligationem legalem, universalem consuetudinis, obligantis omnes, majore parte consentiente, facitque usum longævum hujus juris constitutum; vitat itidem posteriora incommoda, obligationem legalem desumendo a Deo, ut Gubernatore supremo & immediato societatis humanæ, quatenus Gentes, etiam collectim spectatæ, superiorem humanum non agnoscunt, adstruendo satis clara vestigia hujus specialis obligationis legislativæ in ratione Divinæ Providentiæ, atque societatis humanæ, sic melius regendæ, & commodius conservandæ. Unde negatur suppositum, quod jus Gentium debeat esse mere humanum, si modo sit vere positivum, & a jure naturali, Divinoque satis distinctum, quod fit tam quo ad finem, ut patet; quam quo ad authorem, cum Deus juris naturalis & Divini sit Author immediatus, & absolutus; juris Gentium mediatum, quatenus, ut Gubernator, non obligat absolute, sed mediante solummodo Gentium consensu, per diuturnos mores declarato.

V. Jus Gentium, etsi satis distinguatur, multam tamen habet affinitatem cum jure consuetudinario. Prius patet ex diverso Authore, fine, & subjecto; posterius ex modo inducendi per usum, & ex obligatione, utrinque legali. *Instruct. IV. §. 1. Q. 5.*

Leucotheus. *Quæ divisio juris Gentium?*

Divisio.

Melander. I. *Exoleta* est divisio in primævum, quod naturali ratione constitutum; & secundarium, quod necessitate exigente, usuque introductum, dicunt: quia juris naturalis, & Gentium est confusiva.

II. *Nulla* est divisio in commune, quo pleraque, & in proprium, quo duæ, tresve Gentes uti, existimant: quia juris Gentium, & civilis est confusiva.

III. *Legitima* est divisio juris Gentium in affirmativum, quo quid præcipitur; & in negativum, quo aliquid prohibetur. *Reductivè* dividi solet etiam in permissivum, quod tolerat actum, si malus non sit; sed si malus, impunitatem saltem extrinsecam concedit. *Instruct. IV. §. 2. Q. 6.*

Leucotheus. *Quale, & quotuplex est objectum juris Gentium?*

Materia.

Melander. I. In genere est omne id, quod ex fine suo tendit ad convenientem communicationem, & emolumentum Gentium, qua talium.

II. In specie ad jus Gentium revocatur. 1. *Primæva rerum divisio*: quia, etsi natura pro latu multiplicati Generis humani exegerit aliquod medium pro evitandis incommodis, non tam exegit hoc determinate medium divisionis. 2. *Isa Gentium, & Regnorum divisio* in fieri saltem reductivè; in conservari formaliter est juris Gentium propter eandem rationem, cum absolute loquendo non implicasset; Orbem coire in universalem quamdam Rempublicam; vel certe tanta Gentium & Regnorum discretio necessaria minime fuisset.

fuiſſet. 3. *Commerciorum libera facultas* eſt juris Gentium, quia *ſimpliciter* haud neceſſaria, cum quævis Reſpublica *absolute*, etſi minus *commode*, per ſe ſubſiſtere poſſit. 4. *Bellum juſtum*, ſaltem ut *publicum*, & *ſolemne*, eſt juris Gentium, cum neque *conditiones* de prævia indiſtinctione, neque *effectus* belli publici naturæ juri recte adſcribi queant. 5. *Repreſſalia* ad jus Gentium ſpectant, eo quod, *mero naturæ jure*, ex facto alieno nemo teneatur, niſi qui bonorum ſucceſſor eſt. 6. *Servitus* ex jure Gentium deſcendit, quia videbatur *communis eſſe utilitatis*, juſto bello devictos ſervituti potius deſtinare, quam morti. 7. *Legatorum admiſſio*, & *immunitas* non eſt juris naturæ, ſeu ſpectet *commerciorum*, ſeu *pacis negotia publica*: nam ad illa non eſt medium neceſſarium *absolute*: cur enim, *absolute loquendo*, non poſſit Gens aliqua ſibi ſoli vivere, & aliarum commercia recuſare? Ad iſta non eſt medium neceſſarium *determinate*, cum plura media, inter quæ & ipſum bellum, ad pacem reducendam ſuppetant. 8. *Pax*, conſiderata relative ad bellum, & in ſuis effectibus, ac circumſtantiis, eſt juris Gentium. *Patet* a paritate cum bello: cum contrariorum eadem ſit diſciplina, ratio, ſeu ſententia, ut habet axioma commune: Neque enim *ratio paciſcendi*, *oblivio malorum*, *reſtitutio bonorum* &c. niſi ex diſpoſitione Gentium, in ordine ad communem utilitatem profluere poterant. 9. *Fœdera* ſunt juris Gentium: quia licet eorumdem *admiſſio*, ſi rite petantur, ſit *conformis naturæ*, & *magnæ aequitatis*, non tamen eſt *neceſſitatis absolute*: quia, ſicut *absolute loquendo* Gens quævis poteſt ſibi ſoli vivere, ita & aliarum fœdera recuſare. 10. Denique ad jus Gentium revocatur *jus tranſitus*, ſeu *commigrandi*, quando non eſt juſta ratio excludendi peregrinos, & advenas. *Ratio* eſt: quia hæc facultas eſt cunctis Gentibus, & valde commoda, nec minus utilis. Hoc non obtante jus iſtud etiam juri naturæ, ſaltem *imperfecto*, infra merito tribuemus. Huc ſpectat *jus ſepultura*, etiam reſpectu *hoſtium*; jus præſcriptionis, de quibus ſuo loco expreſſius.

Inſtructio IV. §. 2. Q. 7.

Effectus:

Leucotheus. Quinam effectus juris Gentium?

Melander. I. Obligatio legalis, qua Gentes communibus ſancitis morem gerere tenentur. *Patet* ex ipſo communi ſenſu Gentium, ſeu *provocantium* ad jus iſtud, ſeu *exprobrantium* crimen enorme, ſi videant violari hanc legem, quam putant *ſanctiſſimam*. Unde obligatio hæc ſe extendit in ipſa orbis ſumma Capita, *propter auctoritatem Dei*, ſocietatem humanam ſupremo dominio gubernantis, & *propter finem*, ſeu emolumentum commune, cujus intuitu *per conſenſum Gentium* immediate oborta eſt.

II. *Interpretatio juris Gentium petitur ex Scripſtoribus probatis*. *Mutatio*, ſeu *ex toto*, ſeu *ex parte*, fieri nequit, niſi aſſenſu omnium Gentium, vel ſaltem majoris partis. Res patet in conſuetudine civili, & ex eo, quod obligatio communis, cum præjudicio Nationum, a peculiari gente excuſi haud poſſit. Exemplum *de ſervitute* nil obelt, quia jus Gentium hac ex parte proprie non mutatum, ut eſt facultas Gentibus communis: non enim *reſpectu Gentium* eſt ſublata, ſed ejus ſolummodo uſus inter *Chriſtianos* ceſſat ſine ullo præjudicio; immo cum emolumento cæterarum Gentium.

III. Quod autem jus Gentium *absolute* mutabile ſit, patet, quia eſt ſpecies juris arbitrarii, & poſitivi; & etſi ſuat *ex ratione*, non tamen ſluit, *per deductionem neceſſariam*, ac *evidentem*. Immo etſi a Deo firmetur, non tamen approbatio hæc Divina eſt independens, ſed fundatur *in præſuppoſita gentium voluntate*, adeoque hac mediante & ipſa mutari poteſt. *Inſtructio IV. §. 2. Q. 8.*

Leucotheus. Quæ Proteſtantium Moralistarum hac in parte ſymptomata?

Melander. De jure naturæ, ejuſque cognoscendi genuino principio; item de jure

*Proteſtan-
tium ſym-
ptomata.*

de jure Gentium cum naturali confusione Puffendorffii, Thomafii, & aliorum opiniones, minus congruas, fupra jam vidimus. Cæteris magis ineptiit Laurentius Fleischerus, qui præcepta naturalia, felici metamorphofi, transfuravit in mera Dei confilia, & monita paterna; qui legem naturæ defini- vit effe dictamen rationis tranquilla, & complecti ea tantum præcepta mo- ralia, quæ fluunt ex regulis jufti, hoc eft, ne turbetur externa focietas; of- ficia cætera, quæ fluunt ex regulis honefti; & decori, pertinere ad ethi- cam, & fic de aliis nugis, quarum pretium unicum in eo eft, ut ignorentur. *Instructio IV. §. 2. Q. 10.*

T I T U L U S III.

Titulus 3

De Officiis hominis erga Deum.

Officia ho-
minis erga
Deum.
§. 1.

§. I.

De religione naturali.

De religione
naturali.

Leucotheus. Quid & quotuplex officium hominis?

Melander I. Officium hominis, pro ftatu naturali in genere, eft, ac- tioncs fuas dirigere ad felicitatem, naturæ rationali propriam, feu tendere ad confecutionem hujus finis.

Officiu na-
tura, & di-
vifio in ge-
nero.

II. Officium in fpecie eft actio hominis, ex debito legibus conformanda: un- de fundatur in obligatione, ac lege, fic ut ex juribus fluant officia, non jura ex officiis.

III. Cumque legis naturalis finis fit felicitas dependens ab objecto tri- plici, Deo, ſemetipſo ac proximo; triplex oritur officii genus, fic ut alia ſint reſpectu Dei, alia reſpectu fui ipſius, alia reſpectu proximi. *Instruct. I.*

§. 1. Q. 1.

Leucotheus. Quid & quotuplex officium hominis erga Deum?

In ſpecie er-
ga Deum.

Melander. I. Eſt actio, ex debito conformanda legi naturæ, præcipienti re- ligionem erga Deum, in quantum naturalis ratio eum conſequi poteſt.

II. Porro hæc religio, cum habeat duas partes, notitiam Dei, ejuſque cul- tum, pariter notat officium duplex, primum de Deo recte ſentire; alterum modo debito eundem colere.

III. Hoc officium duplex pariter nititur duplici fundamento: eſſentiali nempe dependentia hominis a Deo, tanquam Creatore, Conſervatore, ac Gu- bernatore, ex quo fluit amor debitus, velut principium cæterorum officio- rum. Item Dei perfectionibus cæteris, præcipue providentia, atque juſti- tia, ex quibus fluit, Deum amore, cultuque eſſe digniſſimum. *Instruct. I.*

§. 1. Q. 2.

Leucotheus. Quid de Dei notitia obſervandum?

Officia Theo-
vetica erga
DEUM.

Melander. I. Quod ad jus naturæ partim fit præſuppoſita, partim ſub eo comprehenſa. Illa eſt homini inſita, conſiſtitque in primis principiis, lumi- ne naturæ notis, quale eſt dari aliquod Numen ſub ratione entis primi, ſu- premi, juſti, ac providi, mala ſcientis, & punientis, bona vero præmian- tis. 2. Animam non eſſe mortalem cum corpore, adeoque eſſe poſt fata ſu- perſtitem, ſaltem in ordine ad pœnam, vel præmium, adeoque felicitatem, hujus vitæ termino concludam, non eſſe finem naturæ rationalis ſufficien- tem, & adequatum &c. Notitia amplior, ſed tamen vulgaris, & ratioci- nio facili habenda, cadit ſub jus naturæ, dicitque actum voluntatis, ſaltem ſumpta reduplicative, ſeu ut obtinenda obviis mediis.

Tom II.

T

II. Un-

II. Unde utraque hæc notitia proprie spectat ad disciplinam jurisprudentiæ naturalis, contra quam acatholici Moralistæ passim statuant. Nam etsi prior sit præsupposita ad jus naturæ, nihilofecius propria est jurisprudentiæ non aliter, ac principia logica, etsi præsupposita ad syllogismum, Dialecticæ tamen propria affirmantur. Accedit, quod principia hæc præsupposita sint quidem Theologiæ naturali propria, ut dirigunt actiones ex motivo religionis; alio tamen modo sint quoque propria jurisprudentiæ naturalis, prout nempe dirigunt actiones ex motivo justitiæ. De notitia posteriore, seu vulgari, constat, cum proprie cadat sub jus naturæ, ejus acquisitionem imperantis.

III. Errat igitur Puffendorsius cum Webero, Kemmerichio, & aliis, qui hanc utramque notitiam Theologiæ naturali directe, indirecte solummodo naturali Jurisprudentiæ tribuunt; errat Fridericus Ludovici, qui e foro Theologico mutuandam affirmat; errat Thomasius, qui omnem religionem naturalem ad figmenta relegat. Instructio I. §. I. Q. 3.

Modus, quo
jus natura
versatur cir-
ca hæc offi-
cia Theo-
rica.

Leucotheus. Quæ ratione jus naturæ versatur circa hanc de Deo notitiam?

Melander. I. Circa notitiam præsuppositam, & e primis principiis fluentem, versatur negative, prohibendo Atheismum, & Epicureismum, amoris, Deo naturaliter debiti, seu ad felicitatem, naturæ rationali propriam, absolute necessarij, penitus eversum. Unde Hobbesius graviter hallucinatus, dum Atheos imprudentiæ quidem, non autem injustitiæ, arguendos dixit.

II. Circa notitiam vulgarem jus naturæ versatur positive præcipiendo applicationem ejus acquirendæ vulgarem, seu tantam, quanta ad verum de Deo sensum necessaria, & obviis medijs haberi potest. Ratio est, quia ejusmodi applicatio est exigita ab amore, ad conjunctionem cum Creatore simpliciter necessario, quia impossibile cum tanta injuria, quæ induceret ignorantiam, erroremque de Deo vincibilem.

III. Hæc notitia vulgaris se extendit ad ea objecta, quæ ab homine, plenæ rationis compote, sine ignorantia, vel errore vincibili, diu nesciri haud possunt. Ejusmodi sunt sensus de unitate Dei; de ejus excellentia super omnia creata; de ejus perfectione pura, ac summa &c. Unde patet Idolomaniam esse inexcusabilem.

IV. Notitia de Dei essentia, ac attributis, magis exacta, etsi ratione mere naturali non sit superior, est tamen extra spheram jurisprudentiæ naturalis, & theologiæ naturali privative est propria. Ad hanc refertur sensus de perfectione Dei in omni genere infinita; de immensitate, immutabilitate, æternitate, aliisque abstrusioribus attributis. Instructio I. §. I. Q. 4.

Officia præ-
terita erga
Deum;

Leucotheus. Quid de cultu Dei observandum?

Melander I. Quod sit cogniti Numinis veneratio, certis naturæ legibus definita. Hic autem cultus est duplex, internus, qui dicitur veneratio mentis Deo devota, internis solum actibus concepta; & externus, qui est veneratio, externis quoque signis exhibita.

II. Hujus utriusque cultus principium fundamentale est amor. Ratio est. 1. Quia immediate fluit ex primis principiis de Deo, ut Ente primo, supremo, tanquam ex objecto proprio; cætera vero officia ex amore, tanquam scaturigine, oriantur. Ratio est. 2. Quia amor immediate disponit ad finem, seu felicitatem homini propriam, puta, ad conjunctionem cum Deo; cætera vero media ex amore, tanquam radice, eruantur. Instructio I. §. 2. Q. 5.

Præcepta
affirmativa
in genere de
obligatione
tendendi ad
finem pro-
prium.

Leucotheus. Quidnam circa officia erga Deum, in genere, naturæ jure præceptum?

Melander. I. Præceptum, ut homo tendat per suos actus ad finem, sibi a Creatore præfixum, felicitatem nempe suæ naturæ propriam.

II. Præceptum, ut tendat per suos actus, saltem absolute loquendo, ad suum finem, simpliciter ultimum, hoc est, ad conjunctionem cum Deo, natura

turæ proportionatam, mediante cognitione & amore congruo obtinendam : Secus enim ageret *inordinate*, quia contra ordinem, rebus creatis propositum ab auctore naturæ.

III. Finis hic *ultimus* est sola felicitas, habita ex officiis hominis erga Deum, quæ sola *substantialis*, & a natura *ultimato intenta*. Quia sola animæ rationali *propria*, *interna*, *obtinibilis* semper, *independens*, *inimpedibilis* per malitiam hominum, & etiam per mortem *inauferibilis*, absolute *satiativa*, saltem post fata, modo naturæ statui proportionato. *Instructio I. §. 2. Q. 6.*

Leucotheus. Quidnam circa officia erga Deum, & in specie de cultu interno naturæ jure præceptum?

Melander. I. Cultus interni officia consistunt in actibus, notitiæ primæ & vulgari acquisitæ, de multiplici Dei perfectione, respondentibus. Unde officium fundamentale est actus amoris erga Creatorem, & quidem super omnia, sic ut includat propositum absolutum, & efficax servandi totam legem naturæ, qui amor, sicuti spectato solo naturæ statu possibilis est, saltem loquendo simpliciter, ita & præceptus esse cognoscitur.

II. Ex amore, *velut radice*, fluunt officia honoris, & reverentiæ *per laudationem*; spei *per invocationem*; gratitudinis *per gratiarum actionem*; timoris, obedientiæ *per observantiam* legum naturalium &c. &c.

III. Ejusmodi officia esse naturæ jure præcepta, *patet*: quia sunt *exigita ab amore*, in ordine ad felicitatem, homini propriam, *absolute necessario*: siquidem hæc felicitas, seu conjunctio debita cum Creatore, sine ejusmodi officiis cultus interni, subsistere nequaquam posset. Et licet Deus respectu sui non egeat nostro cultu *absolute*; supposita tamen hominis productione, non potest non exigere sui cultum, quia non potest non producere hominem in bonum sui, cum omnis alius finis foret Deo indignus. *Instruct. I. §. 2. Q. 7.*

Leucotheus. Quidnam circa officia erga Deum, & in specie de cultu externo, naturæ jura præceptum?

Melander. I. Cultus Dei externus, interni index, ut signis naturalibus est expressus, dicitur communis, & consistit in actionibus externis, interna officia repræsentantibus, qualia sunt obsequia debiti amoris, faciendi generaliter ea, quæ per rationis lumen facienda dicitur Creator. In specie consistit in officio laudis, invocationis, gratiarum actionis, debiti subjectionis, fugiendo & impediendo ea, quæ a Deo vetita nobis ratio promulgat.

II. Atque ejusmodi officia sunt *juris naturæ*, quia *exigita ab amore*, in ordine ad pacem, cum Deo habendam, *simpliciter necessario*. Nam *respectu hominis*, amor Dei exigit cultum, homini, *qua tali*, seu qua materiali compositi *competentem*; *respectu Dei* exigit cultum, Deo, qua Creatori & conservatori *totius hominis*, tam quo ad animam, quam quo ad corpus, *congruum ac debitum*; *respectu proximi* exigit cultum ejus educationi, instructioni, ac in conversatione fidei faciendæ *idoneum*: atqui talis non est solus cultus *internus, & occultus*, quia *incompletus, & insufficiens*: ergo.

III. Unde *erronea* sunt, quæ hac ex parte scripsit *Thomasius* cum suis: quod scilicet *ratio, sibi relicta*, nil deprehendat respectu Dei, unde inferat, *Deum externe coli velle*, eo quod Deus externo cultu haud egeat: nam neque eget interno, & tamen hunc, *ex sola ratione, deprehendit Thomasius*. 2. Quod ratio nil deprehendat respectu hominis, eo quod Deo sat cognitus sit cultus internus: nam cultus externi ratio adæquata non est sola manifestatio interni, ut vidimus. 3. Quod nil deprehendat *respectu humane societatis*, eo quod, omisso cultu externo, nequaquam lædatur: nam vel maxime læditur, si desit fundamentum visibile omnis obligationis, ac firmitatis. 4. Quod cultus Dei externus sit *ex rebus licitis, ac indiffe-*

Præcepta affirmativa in specie de cultu Dei interno.

Præcepta affirmativa in specie de cultu externo.

rentibus; quod religio naturalis sit figmentum, & sic de aliis, quæ omnia, ex ratiunculis adeo frivolis deducta, ultro corrunt.

IV. Cultus Dei *externus specialis*, seu ut ritibus certis *specificè* determinatus, est juris Divini, positivi, vel humani. Patet: quia habetur, vel ex *revelatione*, vel ex *hominum institutione*. Unde ritus Deum colendi per *sacrificia*; *status hominum* ad cultum Dei *specialiter* deputatus, & similia, etsi rationi sint admodum conformia, & in iis omnes pene Gentes semper convenerint, non videntur tamen esse *de jure naturali simpliciter præceptivo*, sed *solo positivo*; quia sunt media ad finem determinate haud requisita. *In-*

Præcepta negativa circa Deum.

Instruct. I. §. 2. Q. 8.

Leucotheus. Quenam, circa officia erga Deum, præcepta juris naturæ negativa?

Melander. I. In genere prohibitum est, quidquid notitiæ Dei, cultuique præcepto oppositum est: illi error & ignorantia omnis vincibilis; huic omnis Dei irreverentia, atque impietas adversatur.

II. In specie prohibitus est, præter *atheismum*, *polytheismum*, *omnis species idolomania*; omnis divinatio, magia, vana observantia, maleficium omne, & irreligiositas in temerariis juramentis, perjuriis, blasphemis &c. Ratio est: quia hæc & similia directe repugnant amori, Deo naturaliter debito, seu ad pacem, cum Deo habendam, *simpliciter* requisito, ut patet. *In-*

Protestantibus hæc ex parte anomalia.

Instruct. I. §. 2. Q. 9.

Leucotheus. Quinam, hæc in materia, magis notabiles *Puffendorfi* aliorumque errores?

Melander. I. *Erroneus* est *Puffendorfius* cum suis, quod religionem omnem vel simpliciter sequestravit, vel saltem non nisi indirecte a naturæ jure attingi contenderit, id quod ex ipsismet ejus principiis demonstrari potest. Nam, ipsomet teste *Puffendorfi*, religio est fundamentum omnis obligationis, & firmissimum vinculum societatis humanæ, quo sine finis, seu felicitas, etiam externa, nullatenus obtineri, & conservari posset: ergo *Jurisprudentiæ* est propriissime propria, nec solum *indirecte* attingenda.

II. Idem cum suis *erroneus* est, quod religionem naturalem, prout nempe pertinet ad *ius naturæ*, intra spheram hujus vitæ terminandam asserat, uti denuo ex ipsismet ejus principiis est demonstrabile. Nam, si religio naturalis hujus vitæ termino concludatur, *abstrahendo ab omni religione revelata*, ex sola ratione, & ad *captum cujusvis*, nequit demonstrari pœna, vel præmium, vitæ alteri, qualicumque tandem, reservatum: ergo nequit demonstrari obligatio juris naturalis *sat efficax*, & *indefectibilis*; adeoque religio naturalis esset *insufficiens*, & *enerve vinculum humanæ societatis*: atqui juxta *Puffendorfi* est *vinculum firmissimum*, & cuivis ex sola ratione juris naturalis efficacia debet esse demonstrabilis: ergo religio naturalis hujus vitæ termino concludi nequit. Neque replicet *Puffendorfius*, pœnam, vel præmium æternum supponi ex religione revelata: nam sic confundit religionem naturalem cum revelata *insigni errore*, quem ipse nunquam non scholasticis oggerit. *Instruct.* I. §. 2. Q. 10.

§. 2.
De habitu religionis naturalis ad Christianam.

§. II.

De habitu religionis naturalis ad Christianam.

Status controversia.

Leucotheus. Quis status questionis, & hæc cur, & quomodo tractanda?

Melander. I. Controversia est, an ex religione naturali a Protestantibus recte formari argumentum possit ad religionem Christianam, sic ut *divisio potestatis sacræ, atque profanæ* (quam ex jure Divino Catholici adstruunt) soli-

solide impugnari, & hierarchia Ecclesiastica, saltem indirecte, velut figmentum papisticum, explodi queat?

II. Controversiæ momentum, hac nostra ætate, præcipuum est: quia est de articulo catholica fidei, per Protestantium studia maxime impugnato, nempe de hierarchica potestate, quæ Ecclesiæ catholicæ Palladium; hæc enim, si facta recta sit, ultro ruit sectæ protestantiæ Ilion, quod sibi, in profanatione omnis Ecclesiastici Ordinis, cum Luthero ædificarunt a Majorum avita fide degeneres Posterii. Inde Puffendorfius, postquam dixisset, hanc quæstionem esse e præcipuis, eo quod in illa Pontificii, veluti causæ suæ arcem, collocent, addit: sed & maximopere tum rei Christianæ, tum & tranquillitatis publicæ interesse, accurate definiri, quousque se extendat potestas Ecclesiastica, quam sibi Sacerdotum ordo vindicat, & quantum juris circa sacra Imperantibus competat. Horum enim fines, inquit, nisi rite regantur, non possunt non ingentes abusus, turbæ, oppressiones, in Ecclesia juxta ac Republica, provenire.

III. Tractandæ controversiæ methodum ipsi sternunt protestantici Moralistæ, quos inter hac ex parte primipilus Puffendorfius in aureo (uti Pfaffius ait) libello de habitu religionis Christianæ ad vitam civilem, ubi per jus naturæ grassatur in potestatem hierarchicam Ecclesiæ Romanæ, eamque in juventutis academicæ animis, indirecto juris naturalis conamine, subruere adlaborat. Instructio II. §. 1. Q. 1.

Leucotheus. Quæ fundamentalis origo hujus corruptelæ de potestate sacrorum profanata, indeque orta multiplici formæ Ecclesiæ protestantiæ?

Melander. I. Origo fuit Lutheri corruptela, qua statuit. 1. Solam fidem esse necessariam ad salutem. 2. Legem nullam esse inter Christianos, adeoque & potestatem Ecclesiastici ordinis legislativam esse merissime commentitiam. 3. Inter Christianos esse perfectam æqualitatem, adeoque omnes per baptismum æqualem fieri sacerdotes, sola vocatione ad obeundum officium requisita. 4. Fictitium esse S. Ordinis sacramentum. 5. Potestatem clavium cuiusvis Christiano esse propriam. 6. Omnem hierarchiam Ecclesiasticam esse explodendam.

Origo fundamentalis profanata potestatis sacra, indeque nata Ecclesiæ systematicæ, sub forma multiplici penes Protestantas.

II. Ex hisce principiis posteritas protestantica systematicam sibi effinxit Ecclesiam, eamque pro cuiusvis arbitrio protheam, ac multififormem. Si Lutheri phantasia obtinisset, Ecclesiæ forma democratica foret, vel anarchica potius, fere ut in statu naturali religio, quo ad ritus, fuisset ad placitum cuiusvis.

III. Matthæus Pfaffius cum Thomasiis, Hennigibus, Gundlingiis, aliisque, ad cudendum Ecclesiæ protestantiæ systema, supponit. 1. Ecclesiam non esse statum, jurisdictione, seu imperio quodam instructum; sed collegium, naturalis libertatis jure conflatum, ad cultum Dei publicum exercendum, cuius pactiones leges Ecclesiasticas appellat, omni civili imperio exemptas.

Supponit 2. Inde enasci jus sacrorum duplex: Majestaticum, profluens a summo imperio, quale sit suprema inspectio in Ecclesiastico Collegium pro conservanda quiete publica. Item potestas summa in determinando cultu publico, conferendis privilegiis, disponendis beneficiis, dispensandis matrimoniis, & quidquid jurisdictionem externam olet. Alterum jus dicitur Collegiale, nullatenus tangens conscientiæ libertatem omnimodam, sed directionem Ecclesiasticam solummodo exteriorem, quale est jus constituendi Ministros Ecclesiæ, administrandi bona Ecclesiastica, componendi lites per amicabiles conventiones, ordinandi disciplinam externam pœnitentialem sejuniorum, feriarum indictionem, & a catu separationem, alienam tamen a vi externa.

Supponit 3. Hæc jura, ex naturali jure, Collegio Ecclesiastico competentia, esse delegabilia certis personis, quæ dici possint Ecclesiæ representativa: & quia Imperantes summi, ratione sacerdotii communis, ad hæc jura habiles sunt, ea communiter transferri in Principes, quod directioni huic externæ

ternæ mox civilem manum affundere possint. Hanc porro administrationem supponit irrevocabilem, plerumque subdelegatam a Principe Doctorum confecturi, quod *Consistorium* vocitetur.

Supponit 4. Sicuti jura hæc Collegialia sint in Principem translata non absolute, sed solum limitate; ita eidem non competere aliam facultatem, per se vel suos, in decidendis controversiis fidei, quam mere historicam, non vero judicalem. Ex quibus

Colligit 1. Jurisdictionem internam, Deo tribui solitam, esse mere suavisimam, nullatenus coactivam, nullo inter Doctores & auditores discrimine, nisi charismatum, & ministerii obeundi ratione; jurisdictionem externam, seu quovis modo coactivam, Magistratui sæculari, velut propriam, esse tribuendam.

Colligit 2. Subjectionem in spiritualibus esse prorsus nullam, quovis in Judicem, quo ad credenda, sibi sufficiente.

IV. Alii aliam ex ideis Lutheri erroneis procidunt Ecclesiam systematicam: sic Thomas Hobbes, & Houtinus affirmant, civitatem Christianam esse Ecclesiam, ex quo principio omnia Ecclesiæ jura ad Principem transferunt, eique determinationem omnium fidei articulorum excepto illo, Christum esse Messiam, attribuunt. Eodem teste Pfaffio alicubi in Anglia obtinet forma Episcopalis, quæ forma publica, præcipua & Regis sit, ubi Episcopi Presbyteris, a se ordinatis, supereminet, sic tamen, ut jura Collegialia pauciora ipsi, præcipua Rex exercent. Alibi, ait, vigere formam Presbyterialem, ubi nullus Superintendens, qua forma omnes Ecclesias Calvinianas, atque etiam Lutheranas in Belgio, dirigi asserit. Alibi mixtam præpollere affirmat, ex forma Episcopali & Presbyteriali, qua forma plerasque Imperii nostri Ecclesias Lutheranas gaudere, asseverat &c. Ex quibus demum non male concluditur, Ecclesiastici regiminis formam penes Protestantem esse anonymam, vel potius innominatam atque innominabilem, ut Puffendorfius hanc quæstionem etiam ad inspidas releget. Instrukt. II. §. 1. Q. 2. & 3.

Jus sacrorum profanis Principibus afferunt.

Leucotheus. Quale jus sacrorum, ex systematicis hisce Ecclesiastici Collegii formis, sibi exsculpunt protestantici Hierophantæ?

Melander. I. Jus sacrum, ut dicit potestatem ordinis est facultas moralis exercendi ea, quæ ad cultum Dei, sanctificationem, & instructionem fidelium ordinata sunt: ut dicit potestatem jurisdictionis, est facultas exercendi ea, quæ ad defensionem, ac provisionem Ecclesiarum, uti & directionem religionis, statusque Ecclesiastici pertinent.

II. Potestas ordinis penes Protestantem collata per baptismum cuius fidelium, quia plerisque abolitis Sacramentis, principaliter reducitur ad solum ministerium verbi Divini, & nil fere aliud est in actu secundo, nisi deputatio facta a cætu, vel Principe. Unde hæc potestas etiam æque possit competere Principi ordinarie despicitur, velut ministerium, ejusmodi dignitati summæ minus conveniens, & potius dedecorosum.

III. Potestas Jurisdictionis, quo ad jura sacra Collegialia est penes Principem per delegationem; quo ad jura Majestatica est penes eundem per proprietatem naturalem, potestati summæ annexam. Vi hujus Patronatus, ut ajunt, regii, ei competit jus protectionis, provisionis, & directionis, hoc est, jus ordinandi res Ecclesiæ, constituendi leges, convocandi synodos, mutandi Ministros, erigendi judicia Ecclesiastica, disponendi de bonis, judicandi de causis Ecclesiasticis, & dispensandi in matrimonialibus: verbo, faciendi libere, & absque provocatione, quidquid prius per jura Papalia & Episcopalia disponebatur circa Ecclesias, & Clerum, quo ad externam directionem.

IV. Titulus hujusmodi potestatis sacræ initio fundabatur in illo brocardo absoluto, cujus est regio, illius est religio. Sed postmodum, ut autonomiæ conscientiæ libertati magis consulere, ex naturali jure religionem dixerit ab omni Imperio liberam, jurisdictionem in interna nullam, in externa par-

partim Ecclesiæ Collegio, partim Principi propriam, *suffragante jure natura*, & indole summæ potestatis, ut habet *Puffendorfius*. Juxta plerisque tamen protestanticos Jureconsultos jus sacrum, etiam reformandæ religionis, per pacem *Westphalicam* Protestantibus est transmissum *ex titulo superioritatis territorialis*, seu ut fundatum in illo brocardico absoluto, *cujus est regio &c.* etsi revera per pacem *Westphalicam* jus sacrum Protestantibus non ex, sed *cum territorii jure* cæsum sit, postquam in titulum prætenderunt *usum*, a tempore dissidii penes suos inductum, quem tamen Status Catholici *abusum* rectius dicere potuissent. *Instructio II. §. I. Q. 4.*

Leucotheus. Quanam circa jus sacrorum specialia Puffendorfi phantasmata? *Specialiter a Puffendorfo.*

Melander I. Religionem internam extra omne imperium collocat *jure naturalis libertatis prorsus absoluto, & independente*: unde & autonomiam omnimodam subditis relinquendam, nec absque labe tyrannidis contrahendam esse affirmat. Qua in re, & a suorum mente devium, *Westphalicæ* paci oppositum, Imperantibus summis præjudiciosum, & tranquillitati publicæ injurium sese probat, etsi alias ad Reipublicæ & Imperantium commoda, ipsam ordinare, & subordinare religionem extrinsecam, haud vereatur.

II. Potestatem ordinis *in actu secundo, seu actuale docendi munus* a conditione cujuslibet *Christiani distinctum* esse, affirmat, utpote fundatum in *peculiari vocatione, ac aptitudine*, quæ non quidem *ex naturali aliqua repugnantia, sed ex muneris quadam impossibilitate morali*, Principibus competere nequeat.

III. Potestatem Jurisdictionis externæ omnem, partim *ex indole imperii summi*, partim *ex delatione Ecclesiæ*, in Principes devolvit. Inde eisdem attribuit jus defendendæ, & sustentandæ Ecclesiæ; jus generalis inspectionis, ne *per assumenta papistica* temeretur religio pura, in Imperantium, & Reipublicæ præjudicium; jus convocandi synodos, abrogandi, & constituendi Ecclesiasticas leges, *decori Ecclesiæ externo* accomodas; inspiciendi, & ordinandi Ecclesiasticam disciplinam, discipulos puniendo, & excommunicando; jus destituendi, & constituendi, non tamen invitis obtrudendi Ministros Ecclesiæ; jus tolerandi diversas sectas; jus reformandi errores, & abusus in religione, *siquidem Reipublicæ perniciosi sint*; secus, etsi fundamenta fidei *directe vel indirecte* convellant, jus reformandi nullum Principi esse, affirmat, *si modo præstentur ea, quæ ex natura Imperii civilis exigi possunt.* *Instructio II. §. I. Q. 5.*

Leucotheus. Quæ fundamenta in genere hujus systematicæ religionis, qua sibi Ecclesiam, per modum Collegii profano-sacri, efformans protestantici Hieroplastæ? *Systematis commentitii momenta in genere, ex natura jure male desumpta.*

Melander. Prima cæmenta, ut vidimus, *ex naturali jure* eruderant.

Nam I. Religionem internam omni humana potestate exemptam, *ex naturali libertate*, determinant, quæ libertas per legem Evangelicam *elevata* quidem, alterata tamen non sit.

II. Potestatem Ordinis, uti naturæ jure omnibus communem, ita per baptismum *Christianis* cunctis communicatam, affirmant, *per se loquendo nulla intercedente naturali repugnantia*, ut habet *Puffendorfius*, etsi *per accidens ratione impossibilitatis cum munere regio*. Principes a sparta ministerii, docendique munere excludantur, vel potius id dedignentur, & per deputationem in alios transferant.

III. Potestatem jurisdictionis Ecclesiasticæ supposita Republica, *ex naturali jure* summi Imperii, Principibus tribuunt, quod jus naturale tantum abest, ut lex gratiæ alterarit, ut potius perfecit, ac confirmarit. *Instructio II. §. 2. Q. 6.*

Leucotheus. Quæ fundamenta in specie pro religione interna, quasi natura jure ab omni imperio libera, juxta protestanticos Moralistas? *In specie de religione interna, quasi jure natura ab omni imperio libera.*

Melander. Si *Puffendorfius* audimus. Ratio est. I. Quia cultus religionis cuiusvis personalis, per alium non est operabilis; adeoque religio cuiusvis est libera, & a quo.

quovis ex ratione, vel Verbo Deo, libere determinanda. Sed ex hoc tantum sequitur, quod sit libera, quo ad *acceptationem*, non quo ad *acceptatæ retentionem* vel *dispositionem*. Item quod sit libere determinanda ex ratione *legibus conformi*, & Verbo Dei *vere tali*; non autem ex ratione *qualitercunque*, vel ex Verbo Dei juxta sensum cujusvis privatum.

Ratio est. II. Quia mens coactionis externæ est incapax. Sed R. quod sit incapax coactionis quidem *directæ*, non tamen *indirectæ*. Inde ipse *Lutherus*: *indirectæ potestate mens non cogitur ad credendum, sed perversa solummodo doctrina inhibetur*.

Ratio est. III. Quia Religio est *independens* ab omni statu civili, extra quem data est, dari potest, ac debet. Sed R. Quod sit *independens* quidem quoad *professionem* ac *exercitium*, non tamen quo ad *directionem* & *conservationem*.

Ratio est IV. Quia autonómica religionis libertas Reipublicæ non est *adversa*, nisi ad *speciem*. Sed R. Hanc libertatem esse *directe oppositam tranquillitati Reipublicæ Christianæ, legi naturæ, & scriptæ contrariam, verum Diaboli inventum, indifferentismi matrem, Atheismi aviam*, alibi sat demonstratum. (a) *Instruct. II. §. 2. Q. 7.*

De potestate
Ordinis, natura
jure profanata.

Leucotheus. Quæ momenta in specie de potestate Ordinis, quam ex jure naturæ profanant, & Principibus laicis adjudicant protestantici Moraliste?

Melander. Præter fundamenta, quæ Catholicis scandalosa, in baptisuali sacerdotio, Sacramentorum, & sacrificii abolitione supra posuit Lutherus, Afferunt I. In lege naturæ potestas sacra, & profana fuit conjuncta, ut in Melchisedeche: ergo a pari: cum gratia non destruat naturam. Sed R. Quod fuerit quidem conjuncta vi juris humani, non tamen vi juris naturæ. Unde paritas, quæ a lege naturæ ad legem gratiæ nulla est, utpote in qua potestas sacra est ordinis altioris.

Afferunt II. Etiam in statu naturæ homo habuit finem supernaturalem: ergo competiit Principi, vel saltem communitati potestas proportionata, non mere naturalis, sed ordinis altioris. Sed R. N. C. Quia sufficit potestas naturalis, ad præcepta supernaturalia mediante gratia observanda, & sic ad finem supernaturalem obtinendum.

Afferunt III. Communitati Christianæ qua tali competiit ex ipsa naturæ ejusmodi Ecclesiastica potestas: ergo erit delegabilis Principi. Sed R. Quod quidem competeret, nisi Christus institutione Divina elevare voluisset hanc potestatem supra naturam, facta autem elevatione nequaquam competat.

*Afferunt IV. Principes dicuntur regnare gratia Dei, ut Vicarii Numinis; vituperantur a Deo ob sacra neglecta, ob promota laudantur: ergo competiit illis potestas sacra. Sed R. N. C. Quia hæc tantum probant potestatem politicam, vel sacram quidem, sed non nisi advocatiæ. *Instruct. II. §. 2. Q. 8.**

De potestate
jurisdictionis
Ecclesiasticæ,
eodem
naturæ jure
in laicos
translatæ.

Leucotheus. Quæ rationes in specie de potestate jurisdictionis sacre, quam ex naturæ jure profanant iidem auctores?

Melander. Rationes desumunt ex indole imperii summi, quasi inde, supposita civitate, naturali jure in Principes fluere potestas sacra: Nam

Arguunt I. Principi naturæ jure competiit potestas necessaria ad finem publicæ tranquillitatis: ergo summa, seu inclusiva potestatis etiam sacre, & exclusiva alterius æque summæ. Sed R. Quod competat summa in genere quidem politico, non tamen sacro. Nam Potestas duplex, in genere diverso, non est præjudiciosa fini tranquillitatis publicæ, saltem per se, hoc est servata debita subordinatione.

Arguunt II. Repugnant primis politicæ sanioris principis, in eodem re-gno duo Reges independentes: cum faciant statum in statu. Sed R. Quod qui-

(a) In Coll. Hist.

quidem repugnent, si sint ejusdem ordinis, & potestatis, non tamen si sint diversæ, sic ut hæ certos habeat limites, & neutra egredi suos, atque invadere valeat alienos.

Arguunt III. Principis potestas se extendere debet ad ea omnia, quæ quietem, & concordiam publicam concernunt; adeoque & ad religionem. Sed R. Quod se extendere debeat ad religionem *jure protectionis, & defensionis*, mediante brachio sæculari, non tamen *jure regiminis*. *Instruct. II. §. 2. Q. 9.*

Leucotheus. Quis hac in re sensus orthodoxus, & qualis juxta Catholicos habitus religionis naturalis ad Christianam?

Catholicorum hac in controuersia sensus.

Melander. I. *Habitus religionis naturalis ad Christianam est suo modo dispositivus.* Ratio est, quia cum Naturæ vires sint *insufficientes* ad opus salutare, nec fides cadat sub meritum, id solum efficere potest natura, ut per notitiam naturalem de Deo, ejusque cultum in servandis naturalibus legibus, faciat, *quantum est in se*, sicque se disponat, ne Deus deneget gratiam, qua certo perveniat ad religionem *Christianam*.

II. *Jus sacrorum, seu potestas sacra nullatenus competit potestati politicae ex natura rei, seu vi status naturalis, ut ex lege naturæ inaniter supponunt cum Puffendorfo protestantici Moralistæ.*

Affertum constat. 1. Ex Protestantium quiquilibet jam rejectis. 2. Ex eo, quod potestas Ecclesiastica, & sæcularis differat *ex fine*, illa supernaturalem, hac naturalem respiciente. 3. *Ex origine*, quam habet illa a Deo, ut *authore gratiæ*; hæ itidem a Deo, sed ut *ab authore naturæ*. 4. *Ex objectis*, potestate Ecclesiastica se extendente *ad spiritualia*, puta principia fidei, gratias, censuras &c. sæculari se extendente *ad temporalia*. 5. *Ex universalitate*, qua potestas sacra eadem esse debet *respectu totius Generis humani*, adeoque Moderatoris unius, ut ne, multiplicatis Capitibus, diversæ circa viam salutis ferri queant sententiæ, quæ ratio cessat in potestate sæculari. 6. *Ex necessitate*, cui non satis esset prospectum, si penes eisdem Principes esset tam sacra, quam politica potestas; utroque munere non satis bene composibili. 7. Denique *ex absurdis*, quæ sequerentur, quod nempe potestas circa sacra, si juris foret naturalis, competiisset etiam Principibus ethnicis respectu religionis *Christiane*, &c.

III. *Jus sacrorum, seu potestas sacra, neque competit potestati politicae ex jure humano, quod ex Collegiali Ecclesiæ delegatione Protestantes derivant.* Ratio est, quia jus humanum qualecunque, seu Gentium, seu Collegiale communitatis, fundaretur, & originem traheret *a solo jure naturali*: atqui hoc non attingit potestatem sacram, ut dictum. Unde frustra prætenditur, plura laica Ecclesiarum particularium capita uniri in unico capite totius Ecclesiæ universalis, nempe in *Christo*: nam non sufficit unitas qualiscunque, & qualicunque in capite, sed *vera in capite visibili*, quale requiritur ad corpus mysticum, & unum Regnum spirituale, in suo genere perfectum. Neque sufficeret subordinatio capitum particularium ad concilium Regale Principum, quia si singuli supremi ante Concilium, quis Concilium congregaret? Quis in Concilio alteri sententiam suam postponeret, ubi ejusmodi regiminis aristocratici, respectu Ecclesiæ, vel leve vestigium, in Scriptura? *Instruct. II. §. 2. Q. 10.*

§. III.

De habitu religionis Judaicæ ad Christianam, & Christianæ ad vitam civilem.

Leucotheus. Quæ convenientia Religionis Judaicæ ac Christianæ adstruitur in Systemate protestantico in ordine ad potestatem sacram, Imperantibus laicis asserendam?

§. 3.
Habitus religionis Judaicæ ad Christianam.

Juxta Protestantes in ordine ad profanandam potestatem sacram.

Me-

Melander I. Juxta Puffendorhium religio Judaica fuit, Divino jure, statui politico innexa, sic ut potestas ordinis fuerit penes tribum Leviticam; potestas jurisdictionis manserit penes Reges, adeoque non sit formatus status in statu: ergo, infert, idem dicendum esse de religione Christiana, etsi de cætero multiplex intercedat disparitas. Nam religionem Judaicam fuisse propriam, asserit, non nisi uni populo Hebræo, Christianam omnibus; illam habuisse sacrificia, hanc habere nullum; ibi sacerdotium fuisse personis certis peculiare, hic esse commune omnibus; ibi cultum publicum uni loco affixum, hic nulli, &c.

II. In eadem sententia abit Henniges cum Protestantibus cæteris, aitque, potestatem sacrorum Judaicis Regibus semper fuisse propriam, etsi post captivitatem Babylonicam sacri ordinis potentia creverit, sic ut omne imperium, etiam in sacra, ad se pertraxerit. *Instructio III. §. 1. Q. 1.*

Momenta
proveniens.

Leucotheus. *Quæ momenta ex Testamento veteri præstant Protestantibus pro vindicanda Principibus laicis potestate circa sacra?*

Melander. I. Quod in lege antiqua fuerit præcepta obedientia Regibus etiam paganis, ut Angelis Dei, unctis Domini &c. sed hoc nil refert: nam spectarat tantummodo temporalia, non sacra.

II. Quod in veteri Testamento potestas sacra fuerit profanæ subinconnexa ut in Moyse, Heli &c. sed hoc probat viam solummodo extraordinariam, non ordinariam. Immo probat, sacram nunquam fuisse a mere profanis exercitam.

III. Quod Rex Asa subverterit excelsa, lucosque succiderit; quod Ezechias confregerit aneum serpentem &c. At hæc non probant conjunctionem Imperii & sacerdotii, sed jus protectionis, ac zelum sacrorum, in amovendis scandalis publicis, etiam Regibus proprium.

IV. Quod Rex Josaphat miserit Principes, & Levitas ad docendum Populum, quod constituerit sacerdotes ad exercenda judicia in causis Domini &c. At hoc intelligendum de missione, & constitutione improprie tali, per designationem etiam Regibus competentem; non de proprie tali per collationem potestatis sacrae, atque judicariæ, ut colligitur ex alio loco Paralipomenon, (a) ubi expresse declaratur, ea, quæ pertinent ad Deum, non ad Regis, sed Pontificis imperium esse referendum.

V. Quod Rex Salomon deposuerit summum sacerdotem Abiathar, exilioque multavit &c. sed hoc nil evincit; nam vel factum est jure naturali in causa perduellionis, pertinente ad pacem publicam; vel jure Divino extraordinario, quo Salomon implevit oraculum illud de Domo Heli exterminanda, ut innuit Scriptura, ejectioni Abiatharis subjungens causam, ut impleretur sermo Domini, quem locutus est super domum Heli in Silo; vel, quod probabilius, Salomon non tam exercuit potestatem directam deponendo Pontificem, quam indirectam, eundem separando ab usu muneris, solique Sadoc id relinquendo, Regem ad hoc cogente causa publica, ne quid turbarum, post Adoniae mortem, in Reipublicæ perniciem Abiathar Jerusalemis moliretur.

VI. Quod Salomon ædificavit templum, oblatisque victimis dedicavit; quod David congregavit sacerdotes, arcam reduxit; quod Osiæ librum Legis prælegerit, fœdus cum Deo percussit &c. At hæc omnia jurisdictionem in sacris haud probant, sed specialem Regum devotionem, ac pietatem, fidelitatem quoque ac protectionem, curando, ut errores, & superstitiones contra veram, & ab Ecclesia approbatam doctrinam, vel ingressum non habeant, vel ubi inventi fuerint, expellantur.

VII. Quod, uti in lege antiqua, ita & in nova potestas ministerialis competat

petat sacerdotio; *Jurisdictionalis* vero Regibus &c. Sed hoc asserere nequeunt Protestantes: nam in eorum principiis, quæ *ratione baptismi* omnibus æque sacerdotium tribuunt, Principibus æque competeret potestas ministerialis, ut adeo a lege antiqua ad novam ab illis nulla paritas duci queat. *Instruct. III. §. 1. Q. 2. & 3.*

Leucotheus. Quis de habitudine religionis Judaica ad Christianam sensus penes Orthodoxos?

Sensus hæc in v. catholico.

Melander. I. Etsi transmitteretur, competiisse in veteri Testamento quædam Regibus potestatem circa sacra, nulla foret argumentatio ad Testamentum novum. *Ratio est:* quia potestas sacra in lege nova est *ordinis altioris*: non enim *Mosaico Pontifici* dictum legimus: *tibi dabo claves Regni Cælorum; & quodcumque solveris, vel ligaveris, &c.* Neque: *pasce oves*, sic ut potestas quædam *summa, ac independens*, eidem collata, jure inferri possit.

II. Jus sacrorum, seu potestas sacra non competit potestati politica jure Divino antiquo, uti ex lege scripta veteris Testamenti male arguunt protestantici Authores. Ratio est. 1. Quia argumenta, supra allata, nulla sunt. *2.* Quia, quo ad potestatem *strictius sumptam*, prout denotat cultum Divinum, sacrificia, & ceremonias &c. res patet in *Saule*, ratione oblati sacrificii per *Samuelem* increpito; in *Ozia*, ratione incensi lepra percusso. Quo ad potestatem *latius sumptam*, ut spectat *Jurisdictionem* sacram, leges, judicia &c. res patet variis Legis antiquæ testimoniis, quæ legimus: *Amarias Sacerdos in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit.* (a) Item: *cum controversia fuerit, stabunt sacerdotes in judiciis meis, & judicabunt.* (b) &c. *Instruct. III. §. 1. Q. 4.*

Leucotheus. Quanam habitudo religionis Christianæ ad vitam civilem secundum principia Protestantium?

Habitudo religionis Christianæ ad vitam civilem juxta Protestantes.

Melander. I. Religio *Christiana*, in eorum sensu, non facit statum peculiarem, seu *Rempublicam*, jure Divino distinctam a civili, potestate propria, ac independente administrandam; sed merum efficit in statu civili Collegium, libertate Fidelium naturali coalitum, & quo ad jurisdictionem externam potestati civili penitus subiectum.

II. Inde deducunt, habitudinem religionis *Christiane* in principiis catholicis, esse minus accommodatam ad vitam civilem, eo quod formet *statum in statu*: contra, in principiis Protestantibus, esse accommodatissimam, eo quod non formet nisi merum Collegium, potestati Imperantium summæ, quo ad externa, penitus subordinatum. *Instruct. III. §. 2. Q. 1.*

Leucotheus. Quibus momentis religionis statum a statu civili eliminare conantur Protestantici symmysta?

Melander. I. *Ratio est*, authore *Puffendorffio*: (c) quia *Christus* in fundanda Ecclesia haud sese gessit ut *fundator status*, seu cœtus potestate aliqua externa sibi propria, ac independente præditi, *V. G. Moysis* instar assumendo personam Ducis, populum colligendo, territorium sibi quærendo, magistratus instituyendo, pœnas irrogando, tributa imponendo &c. sed potius directe opposita præstando &c. Accedit: quod nec Apostolos miserit ad imperandum, unum omnibus præficiendo, certam Regiam deligendo &c. sed ad docendum, ab ambitione dehortando, in omnem terram dispergendo &c. At hæc omnis phraseologia impertinens est, cum tantum præbet, *Christum & Apostolos* non fundasse statum aliquem *mundanum, & sæcularem*, non vero *Ecclesiasticum, & spiritualem*.

Rationes præmissæ.

II. Ra-

(a) 2. Paralip. c. 19. 11.

(b) Ezechiel. c. 44. 24. Item Deuteron. 17. 12. 17.

(c) Libello de habitu Religionis Christianæ ad vitam civilem a §. 12. f. 46.

II. Ratio est: quia, præter munus docendi, potestas nulla Apostolis data a Christo sive directa præcipiendo, dirigendo, vel in refragantes animadvertendo; sive indirecta, doctrinæ subtractione. Fideles ad subjectionis obsequia compellendo, cum ipsa potestas clavium non jurisdictionem, sed doctrinam Evangelii indicet, cui creditibus per fidem remittantur; non creditibus per iniquitatem retineantur peccata. Accedit, quod neque per verbum petre quidquam jurisdictionis, Petro collatæ, crui possit, cum per hanc nil nisi Evangelium intelligi debeat. Sed hæc omnia, quam sint hæretica, vel ipse abusus sacrae Scripturae demonstrat, protestantice nugatorius.

III. Ratio est: quia, quidquam imperii, vel potestatis externæ, neque inferri potest ex Regno Christi, quod est Regnum veritatis mere internum; neque ex notione Ecclesie, quæ nil est, nisi cætus libere coeuntium, absque jurisdictione; neque ex ejus structura, quæ est absque mutua conventionem, subjectione, vel subordinatione unius cætus ad alium; nec denique ex cujusdam Judicis, in controversiis fidei infallibilis, necessitate, cum infallibilitas probari non possit: necessitas vero suppleri queat, litibus per amicabilem compositionem determinandis. Sed quam hæc miserabilis pseudologia cariosis nitatur fulcris, per confutatas hæreses dudum dirutis, clarescit. 1. Quod Regnum Christi debeat esse visibile, quia civitas posita supra montem. 2. Quod Ecclesie jurisdictione fat probetur per potestatem ligandi, solvendi, regendi, præcipiendi, discipulos a se abscindendi &c. 3. Quod mutua conventio ab ipsomet Puffendorffio adstruatur per pacta Collegialia; subiectio declaretur per Apostolum dicentem: Episcopus a Spiritu Sancto positus, regere Ecclesiam Dei; subordinatio Ecclesiarum, & regimen universale demonstratur a S. Paginis, ubi Ecclesia vocatur corpus Christi, sponsa, unum ovile, ut appareat esse unica; ubi dicitur Regnum, arca, navis, exercitus, ut per conjunctionem membrorum cum capite appareat esse una. 4. Quod Judicis infallibilitas innuatur illo Christi, Paulique oraculo, quo Ecclesia dicta est columna, & firmamentum veritatis, contra quod portæ inferi non prevalitura sint; necessitas demonstratur per confusionem religionis protestantice, in sectas non tot, quin plures, defectu Judicis, miserabiliter divisæ. Instruct. III. §. 2. Q. 6. 7. & 8.

Alia nugamenta.

Leucotheus. Quibus aliis nugamentis jus sacrorum profanare, & potestati laicæ vindicare laborant protestantici Moralistæ?

Melander. I. Fucus est, quod religio catholica, formans statum in statu, derogat imperio Principum summo contra S. Scripturæ scita, quibus absque discrimine inculcatur obedientia: omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit &c. Immo quibus declaratur Ecclesie nil imperii competere, dicente Christo: Regnum suum non esse de hoc Mundo, &c. Accedit, quod ejusmodi status in statu non possit non vergere in præjudicium civilis vitæ, publicæque tranquillitatis. Sed quam inaniter hæc dicantur, patet. 1. Quod nullum sit imperium, seu jus, Principi legitime competens, in sacra, adeoque per Ecclesie statum nulli derogari possit. Non enim jus in sacra Principi competit ex indole religionis, quæ, teste ipsomet Puffendorffio, nil potestatis transfert in Principem, sed facit merum membrum Collegii, non attempta ejusdem dignitate, sic ut plus juris non obtineat, quam quivis alius, etiam gregarius miles, in Ecclesiam adscitus. Non ex indole imperii summi, quod est alterius ordinis, nec directæ, & per se incompatible cum jure sacro ordinis altioris, id quod in Regnis catholicis, per septendecim sæcula, evidens experientia contestatur. Nec ex indole imperii summi, ut conjuncti cum officio Christiani, cum, eodem teste Puffendorffio, nec ad religionem opus sit civitate, nec civitati religione Christiana, hujus sine a fine illius longe discrepante. Inde S. Scriptura impertinenter attrahitur, quia omnibus indi-

indiscriminatim obedientiam imperat *respectu potestatum sublimiorum*, sic tamen, ut Ecclesiasticæ potestati in spiritualibus, laicæ in temporalibus obediendum sit. Ita etſi S. Textus Regnum Christi neget esse de Mundo, non tamen negat esse in mundo, adeoque potestatem Ecclesiæ externam nullatenus inficiatur. Patet. 2. Quod Ecclesia, etſi faciat statum *per se*, nil perturbationis civili statui inferat, si modo *servetur subordinatio de jure debita*: non enim oriuntur, in eadem civitate, duo summa imperia sibi adversa; nec obligationes civium sibi invicem repugnantes, cum tendant & ad diversa objecta & fines: ut adeo, nec *ratione tranquillitatis publicæ conservandæ*, quidquam juris in Ecclesiam etiam *indirecti* tantum, summis Imperantibus accrescat.

II. *Fucus est*, quod ipsimet SS. Patres Imperantium potestati politicæ jus quoddam sacrorum adjudicent: nam. 1. S. Augustinus in Principibus quidem recognoscit potestatem *ferendi leges contra impietates*, videlicet *pro sacris non in sacris*; pro defendenda Ecclesia contra pravitatem hæreticam; pro refrenandis scandalis &c. non pro ordinanda Ecclesia, uti satis probat contextus. 2. SS. Chrysostomus, & Ambrosius Principibus attribuunt potestatem coercitivam in sacris, sed non nisi *gladio temporali armatam*, reservata ordini Ecclesiastico potestate coercitiva *per gladium spiritualem*, uti alibi declarant. 3. Patres in Concilio Arelatensi Carolo M. decretorum emendationem obtulere in iis solummodo, quæ laicos simul & Clericos concernebant, potestatem deferendo non *in sacris*, sed *pro sacris*, ut statuta, per ejus autoritatem simultaneam, facilius executioni mandarentur. Item adjudicarunt *decretorum protectionem, & adjutorium*, ad faciliorem executionem necessarium, ut patet ex adhibitis terminis nullam *jurisdictionem*, sed *pietatem Cæsaris* indicantibus. 4. S. Gregorius M. suam testatus est *Mauritio Cæsari*, tanquam *Domino*, subjectionem solummodo *qua privatus*, Pontificiam autoritatem dissimulando, non eandem Cæsari subjiciendo, ut evidenter patet ex initio illius epistolæ, ubi ait, *se non, ut servum, jure Reipublicæ, sed jure privato loqui*. 5. S. Leo vocavit Imperatorem Pontificem utique analogice, sicut Constantinum M. dictum legimus *Apostolum fidei*: sed verius epistola illa est *supposititia*, aut certe *mendosa*, ut recte observat Glossa. 6. Denique a Patribus varii actus potestatis spiritualis hinc inde Regibus tribuuntur, V. G. *veritatem docere, errores depellere* &c. qui tamen jurisdictionem sacram, *proprietatem*, haud innuunt, sed *puram Ecclesiæ*, per modum *exhortationis, honoris, ac laudis*, iisdem commendatam, ut ope ac autoritate Regia ignorantia Fidelium facilius tolli, sana doctrina propagari, ac perversa eliminari potuerit.

III. *Fucus est*, quod acta Cæsarium potestatem in sacris liquido evincant, quibus ex Historia constat, Pontifices Romanos, & Episcopos ab Imperatoribus institutos, ac destitutos, ordinationes item ac leges, etiam quo ad *dogmata fidei*, a Justiniano promulgatas. Sed acta Cæsarium factum *probant*, non *jus*, nisi forsan a Clero, *propter acerbitatem temporum*, delegatum. Justiniani ordinationes, circa sacra, civili juri insertæ sunt; non exercendæ jurisdictionis Ecclesiasticæ causa, sed fidei & disciplinæ Ecclesiasticæ, aliunde statutæ, in vigore suo conservandæ gratia.

IV. *Fucus est*, quod saltem convocatio Conciliorum sit Regibus propria. 1. Ob curam Religionis. 2. Tanquam quid adiaphorum. 3. Ob paritatem cum veteri Testamento. 4. Ob defectum potestatis in Ecclesia ante Cæsares, Christo initiatos. 5. Ob jus istud, jam sæpe exercitum ab Imperatoribus. 6. Et quidem legitime teste S. Hieronymo, & Nicolao I. Pontifice Maximo. Sed hæc inania sunt: Nam 1. Regibus competit quidem cura Ecclesiæ, sed *defensiva*. 2. Nec convocatio *adiaphora* est, sed *spiritualis*, uti patet ex fine, qui est *decisio controversiarum fidei, emendatio ac introductio Ecclesiasticæ disciplinæ*. 3. Nec in Testamento veteri convocatio erat

erat imperiosa, nec ad decidenda dubia religionis, sed ad aliquam cultus Divini solemnitatem. 4. Nec deerat unquam Ecclesiæ potestas convocandi Concilia, etsi primis sæculis opportunitas defuerit. Nec Imperatores convocarunt Concilia, saltem legitima, jure proprio, sed delegato, ad delegationem cogente non raro necessitate ob locum, commeatum, ac sumptus. 6. Unde in hoc sensu intelligendi Patres, cum Conciliorum indictionem, vel potius promotionem, protectionem, canonumque executionem Imperatoribus tulere in acceptis. *Instruct. III. §. 2. Q. 10. 11. & 12.*

Habitus religionis ad vitam civilem juxta Orthodoxos.

Leucotheus. Quid juxta doctrinam, vere catholicam, sentiendum de habitudine religionis ad statum civilem?

Melander I. Est dogma catholicum, esse in Ecclesia Christi potestatem spiritualem jurisdictionis externæ, & quasi politicæ. Patet. 1. Autoritate S. Scripturæ, tributentis Ecclesiæ jurisdictionem externam, hoc est, potestatem ligandi, solvendi, Ecclesiam regendi, contumaces, quasi ethnicos, a se abscindendi, dicente Paulo: hæc absens scribo, ne presens durius agam secundum potestatem, quam Dominus mihi dedit in ædificationem &c. (a) Patet 2. Quia teste S. Scriptura Christo promissum est Regnum in terris his inchoandum, juxta illud: faciam eos in Gentem unam in terra, & Rex summus erit Dominus imperans, (b) quod Regnum, etsi non sit de Mundo, seu temporale, est tamen in Mundo spirituale: ergo in ullo debet dari potestas proportionata, seu spiritualis, qua sine nec gubernari, nec conservari posset.

II. Est dogma catholicum, hanc potestatem spirituales jurisdictionis externæ esse a temporali politica penitus distinctam. Nam diversitas patet. 1. Ex fine: illa enim ordinatur ad Reipublicæ tranquillitatem; hæc ad æternam salutem. 2. Ex origine: illa enim est a Deo, ut authore Naturæ; hæc a Christo, ut Authore gratiæ &c.

*III. Contra hæc nugatorie opponunt aliqui. 1. Quod Christus sit Rector Ecclesiæ invisibilis per spiritum veritatis, qui docet nos omnia &c. Nam Etsi Christus sit Rector invisibilis, & principalis, non tamen excludit Vicarium visibilem, & subordinatum. Item etsi interius doceat per spiritum sanctum, exterius tamen regit per suum Vicarium. 2. Quod sicut non expedit potestas temporalis totius Mundi, ita nec spiritualis, uno homine ad regendos omnes haud sufficiente. Nam expedit etiam in regnis politicis, si facerent unum corpus, uno homine, saltem per subordinatos sibi ministros, sufficiente, id quod fit in Ecclesia. *Instruct. III. §. 3. Q. 13.**

Spektato. ju. re. Divina.

Leucotheus. Quenam doctrina orthodoxa circa hanc distinctionem potestatis Ecclesiasticæ a civili, spektato jure novi Testamenti?

Melander. I. Est dogma catholicum, jus sacrorum, seu potestatem sacram, nullatenus competere potestati politicæ jure Divino novi Testamenti, prout erronee statuunt protestantici Scriptores.

I. Ratio est, quia pro potestate politica nullum in nova lege testimonium, uti colligitur ex dictis.

II. Ratio est, quia testimonia novæ legis potius testantur oppositum, distinguendo potestatem Ecclesiasticam a civili, non Principibus, sed Petro, ejusque successoribus dicendo, pasce oves meas &c. quodcumque ligaveris &c. dicendo Apostolis, eorumque successoribus: Attendite universo gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei: quid vultis in virga veniam ad vos? jam judicavi tradere hujusmodi sathana &c. in promptu habens ulcisci omnem inobedientiam &c. obedite prepositis vestris &c. quæ omnia in sensu plano, atque clarissimo, Ecclesiastico Ordini distinctam adstruunt potestatem non modo directivam, sed & coercitivam.

III. Ra-

(a) Cor. 13. 10. (b) Ezech. 37. 22.

III. Ratio est peculiaris Christi institutio respectu Ecclesiae, tanquam corporis mystici, per omnem Orbem diffusi, testante Apostolo; Ecclesiam esse unum corpus, unum spiritum, atque in ea unam spem, unum Dominum, unam fidem, unum baptisma &c. Atqui est impossibile servari hanc unitatem per Principes laicos, & ditionibus diversos, & potestate independentes, propria experientia Protestantibus evidenter utique convincente. Accedit peculiaris Christi institutio respectu Ecclesiae, tanquam firmamenti veritatis, contra quod portae inferi non praevalent &c. quod firmamentum haberi nequit, nisi in Iudice universali, eoque infallibili: atqui talis nequit esse Princeps politicus, quia nec universalis, nec indubitata Spiritus Sancti assistentia ullibi munitus.

IV. Ratio est peculiaris Christi institutio respectu Hierarchici Ordinis in Ecclesia, dicente Apostolo: a Deo positos primum Apostolos in Ecclesia, deinde Prophetas, tum Patres, & Doctores &c. Inter Apostolos autem primus nominatur Petrus, utique non vocatione, sed dignitate juxta illud: Pasce oves meas, & agnos meos &c. Ego pro te rogavi, ut non deficiat fides tua &c. tu conversus confirma fratres; tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam. Accedit necessitas, quae evincit subordinationem hierarchicam, dicente S. Hieronymo: propterea inter duodecim unus eligitur, ut, Capite constituto, schismatis tollatur occasio.

V. Ratio est praxis Ecclesiae, ususque potestatis sacrae, & quidem private Ecclesiastico Ordini propriae, continuus ab aëvo Apostolorum, a primis tribus saeculis, quibus nemo Princeps laicus erat in Ecclesia, continuato hujus potestatis sacrae exercitio ad utique nostra tempora; quam praxin continuatam usurpationis violenta injuriam dicere, est contra Orbis orthodoxi iudicium, cum limosis quibusdam bufonibus coaxare.

VI. Ratio est sensus Conciliorum generalium, Nicæno I. Romanum Pontificem appellante primum, Vicariumque Christi super universam Ecclesiam constitutum; Constantinopolitano I. Ephesino I. & aliis eundem Primatum Romano Pontifici adjudicantibus.

VII. Ratio est consensus SS. Patrum Irenæi, Gregorii Nazianzeni, Chrysostomi, Cyrilli Hierosolymitani, Augustini, Ambrosii, Damasceni, Athanasii, & aliorum, qui unanimi suffragio huic Romanae sedi Primatum attribuunt. Instrukt. III. §. 3. Q. 14.

Leucotheus. Quanam doctrina orthodoxa circa distinctionem potestatis Ecclesiasticae a civili, spectato jure humano-Ecclesiastico? Etiam humano.

Melander. Potestas circa sacra neque competit summis Imperantibus jure Ecclesiastico, seu ex concessione Pontificum, sicut allegatis exinde quibusdam titulis evincere contendunt nonnulli protestantici Scriptores. Assertum patet ex obviis canonibus Gelasii, Joannis, & Nicolai in decreto Gratiani; ex statutis Innocentii III. Bonifacii VIII. Anastasii II. Symmachi, & aliorum, quibus distinctionem utriusque potestatis expresse declarant, ex quibus testimoniis saltem clarescit certa & immutata Ecclesiae traditio, cum non solum recentiores, sed & antiquissimi Pontifices, Sancti & Martyres, veritati huic testimonium dederint. Instrukt. III. §. 3. Q. 15.

Leucotheus. Quis Puffendorffii, & aliorum Protestantium scopus in profananda, per tot molimina, hierarchici Ordinis potestate? Scopus protestanticus respectu potestatis sacrae, proservia Lutherica profanata.

Melander. Scopus est Protestantismus, per rationes & emolumenta status civilis accommodata religione, penes acatholicos Principes suffulciendus, penes catholicos commendandus, ac promovendus.

Res patet. I. Ex fine, quem sibi Puffendorffius, una cum suis Commentatoribus praefixit in opere grandi de jure Naturae, & Gentium, malignitate protestantica elaborato, quia ad eliminanda e Republica pernicioosa, ut ait, dogmata de summa potestate extranei cujusdam sacerdotis; de dependentia

dentia Cleri ab aliquo sacerdote extraneo] &c. adeoque ad subruendam Hierarchiam Ecclesiasticam unice accommodato.

Res patet. II. Ex fine, quem idem Puffendorfius sibi posuit in aureo (ut ait Paffius) libello de habitu religionis Christianæ ad vitam civilem, ubi religioni protestantiæ, respectu habitudinis ad politicum regimen, palmam adjudicat. 1. Quod potestate sacra, & profana, Lutherice unita, non faciat statum in statu, ut tamen potestate divisa faceret religio catholica. 2. Quod nequaquam opes civitati, neque jura Principi, neque subditos statui politico subtrahat, uti catholica. 3. Quod potestatem suam nullatenus in ipsos Principes extendat, uti catholica. 4. Quod nec, ut ista, obligationes civium dividat. Ex quibus omnibus deducit Protestantismum, a Principibus, si modo sapiant, quam maxime esse fovendum.

Res patet. III. Ex parallelo, quod in eodem libello ducit religionem catholicam inter & Protestanticam. Nam postquam Principi suavisset, ut sepositis præjudiciis religionem ex ratione status dimetiretur, religionem catholicam eidem suspectam reddere contendit. 1. Ob lectionem S. Scripturæ, protestantice, hoc est, promiscue non permissam, ut ne, quod ait, facile doctrinæ debilitas magis peritis suboleat. 2. Ob Cleri ingentem magnificentiam, opes, aliaque commoda, tam pertinaciter defensa, obtentu religionis, qui prætextus cesset penes præcones protestanticos. 3. Ob Cleri sævitiam in omnes, suis phantasmatis adversantes. Ex quibus infert Protestantismum majoribus veritatis sinceræ judiciis esse suffultum. Instruct. III. S. 4. Q. 10.

Catholicorum sensus de hisce Protestantium ampullis.

Leucotheus. Quis Catholicis sensus de hoc Protestantium scopo, seu Protestantismi commendatitiis, ex ejus majori habitudine ad civile regimen petitis?

Melander. I. Est nota Protestantismi stigmatica, metientis religionem, ex habitudine ad civile regimen, eamque sic accommodantis statui politico, ut ex parte oleat Hobbesianismum, sternatque viam ad Machiavellismum; modo quidem magis tecto, minusque scandaloso, sed vel ideo minus tuto, magisque periculoso.

II Calumnia est, religionem catholicam per se; acatholicam non nisi per accidens disposuisse quondam ad turbas civiles. Hanc calumniam castigavimus in Coll. Hist. P. IV. Quæstione 12. per totum.

III. Calumnia est, religionem catholicam, in ordine ad civile regimen, protestantica esse minus accommodam. Et hanc inanem gloriolam, multiplici positione confusam, dedimus in Coll. Hist. P. VI. Q. 1. per totum.

IV. Calumnia est, religionem catholicam debere merito Principibus esse suspectam, ob S. Scripturæ lectionem, promiscue non permissam, cujus promiscuus usus, & abusus vel ipsum protestantismum dilaniavit in tot variegatas lacinias, & etiamnum hodie ex erroribus novos parturit errores, indifferentissimi sæcunda Mater. Calumnia est, quod religio catholica debeat esse suspecta ob Cleri magnificentiam, sævitiam, in dissentientes sibi exerceri solitam: utramque oppositis thesibus in convitiores rejecimus Parte VII. Coll. Hist. Q. 1. & 9. Instruct. III. S. 4. Q. 17.

Censura auri libelli Puffendorfiani de habitu religionis Christianæ ad vitam civilem.

Leucotheus. Quod denique pretium ab Orthodoxis habendum est aureo (si credere fas est) Puffendorfii libello de habitu religionis Christianæ ad vitam civilem?

Melander. I. Tantum abest, ut aurei epitheton qualecunque promereatur, ut potius variis ineptiis, inscitiis, ac antilogiis sit oppido plumbeus. Ineptias prodit systema religionis profano-sacrum, Collegialis Ecclesiæ phantastica fabrica, autonomico fundo, juribus Collegii nominalibus, & potestatis politicæ commentitiis suffultum, protrita tota antiquitate, conculcata omnium Conciliorum, Patrum, Imperatorum, ac Principum autoritate, unius hominis pseudologi phantaso in oppositum blaterante, sibi que ridiculum in

in modum de vermiculosi lumbricis cerebri applaudente. *Insitias*, & *antilogias* denudat totius libelli conatus, quo per profanationem juris sacri Principum jura vindicare, & tranquillitatem Reipublicæ in tuto collocare se venditat: his non obstantibus autonomiæ dissipatis scopis, civitatem coagulat, omni potestate circa civium religionem Principes spoliat, secessiones ab iisdem subditis facit licitas, fœdera cum externis, licite cudenta, pronuntiat, & quod una manu, Catholicis eripiendo, Principibus tribuit, altera, protestanticis tribuendo, Principibus eripit, absonus nugator.

II. *Idem libellus non tam aureus est, quam mendacii, & calumniis admodum ferrugineus*. Calumniæ ubique prostant, dum Ecclesiam catholicam, vocat cœtum Romanum, qui per *impudentiam* sibi soli Ecclesiæ onoma arroget; dum Hierarchicum ejus imperium vocat *chymericum*; Sedem apostolicam *prohibulum Babylonicum*; Clerum, *stupidum hominum genus, præjudicii, privatisque affectibus excæcatum*; catholicorum *crassum disputandi modum*, nisi crepando Ecclesiæ autoritatem, & traditiones fugillat: Concilia, & præcipue *Tridentinum*, velut illegitima vituperat &c. *Mendacia ubique biant*: sic falsum esse dicit, quod Deus remissionem peccatorum non nisi per Sacerdotes exercere voluerit; *absurdas* vocat quæstiones, quænam forma Ecclesiæ competat; Pontifici negat potestatem ferendi censuras, Conciliis facultatem abnuat ferendi leges, & controversias fidei decidendi &c. & sic de aliis.

II. *Idem libellus non tam est aureus, quam erroribus hæreticis putidissime luteus*. Patet ex toto ejus systemate, utpote cujus *scopus* indifferentissimus systematicus; *fundamenta* spiritus privatus in accommodanda S. Scriptura; sacerdotium baptismale; autonómica conscientiæ licentia, omni imperio libera; profanatio sacrorum exterminata Hierarchia Ecclesiastica; religionis pseudopolitica accommodatio ad statum civilem &c. horum denique omnium *ultimatus finis* religionis protestantiæ commendatio, & propagatio; Sedis apostolicæ detestatio, & catholicæ fidei, unice veræ, exterminatio. Patet denique ex continuo, eoque sacrilego S. Scripturæ abusu, quo etiam *potestatem clavium, & Ecclesiæ petram*, per doctrinam, & prædicationem Evangelii exponere non veretur, uti & ex aliis hæresibus, queis totum libellum, & pene singulas illius paginas, velut fœda illuvie, infarfit, ut ei non immerito hanc censuram præfigamus:

Nosse cupis, dicti quæ sit censura libelli?
Hæreticis *aurum* est, Catholicisque *lutum*.

T I T U L U S IV.

Titulus 4.

De officiis hominis erga seipsum.

De officiis hominis erga se. §. I.

§. I.

De cultura animi, & corporis.

De cultura quo ad animam, & corpus. Natura, & existentia officiorum hominis erga se.

L *Eucotheus*. Quid sunt, & an revera spectant ad Jurisprudentiam officia hominis erga se?

Melander. I. Sunt actiones hominis, ex debito conformandæ legi naturæ, præcipienti ordinatum amorem sui.

II. Spectant proprie ad Jurisprudentiam naturalem. Ratio est: quia cum ita congruant rationi, ut possint præcipi, vel vicissim, sic disconveniunt.

Tom. II.

V.

veniant

veniant rationi ; ut possint prohiberi , recte numerantur inter objecta juris naturæ .

III. Unde 1. Licet amor sui sit ex instinctu ipsius naturæ , non tamen est necessitans , adeoque est capax præcepti : immo etiam , quo ad modum , & subordinationem respectu finis , ad quem homo est conditus , proprie cadit sub legem naturæ . 2. Officia hominis erga se non quidem rigore , proprie tamen fundant iustitiam , quia participant rationem iustitiæ formalem nempe honestatem , reluctantem in reddendo sibi debito necessario . Item fundant obligationem efficacem , quia a Deo impositam & saltem sunt suo modo , seu fictione juris , ad alterum , quia homo solum est depositarius respectu bonorum naturalium ; Deus vero Dominus directus . Instruct. I. §. 1.

Q. 1.

Principium officiorum hominis erga se iuxta Protestantos .

Leucotheus . Quale , & quotuplex principium fundamentale officiorum hominis erga se in schola morali Protestantica ?

Melander . I. Puffendorfius adstruit religionem , & socialitatem . 1. Quia homo non sibi ipsi , sed ad Deum , & societatem humanam , natus est . 2. Quia , abstrahendo ab utroque hoc titulo , probari nequit obligatio amoris erga se .

II. Thomasius solum , pro fundamentali principio , socialitatem assignat in hunc sensum : ita te conservare stude , ut vitam cum aliis tranquillam promoveas . Hinc media se conservandi , promovendæ societati necessaria , aut , esse præcepta ; societati præjudiciosa , dicit esse prohibita ; quæ nec necessario promovent , nec necessario turbant , affirmat esse licita .

III. Laurentius Fleischerus pro fundamento adstruit regulas honesti : ita te conservare stude , ut vitam feliciter , ac diuturne possis transigere ; cultura animæ , atque corporis omni studio operam da &c. Kemmerichius assignat regulas honesti quo ad se ; decori , quo ad alios ; justi , quo ad sui defensionem . Instruct. I. §. 1. Q. 2.

Verum falsum , inopertum , atque erroneum .

Leucotheus . Quis sensus Catholicorum de Protestantium sensu ?

Melander . I. Est inepta & falsa Puffendorfi thesis , qua statuit , quod si homo servus Dei , & membrum societatis humana non esset , ipsius nulla erga se met officia intelligi possent . Ratio est . 1. Quia ineptum , ex socialitatis principio male statuto , officia hominis erga Deum , non nisi indirecte , & denuo reflexe , ex religionis & socialitatis officiis , deducere officia hominis erga se . Ratio est . 2. Quia falsum , quod homo nullo modo sibi quoque sit natus : sic cultura animi , & honestas interna est naturæ jure obligatoria , etsi ejus neglectus directe nec Dei , nec socialitatis cultui adverferetur : unde abstrahendo ab utroque titulo , probatur amoris obligatio erga se ex partiali fine hominis , nempe felicitate , sita in animi pace , atque tranquillitate .

II. Magis absona est Thomasi sententia , qua officia hominis , ex solo socialitatis principio derivanda , affirmat . Ratio est : quia amor rationalis incipit a se , sic ut unusquisque (abstrahendo a speciali obligatione) arctius sibi obligetur , quam aliis : sic quis tenetur vitam conservare edendo , etiam extra societatem humanam ; immo abstinere ab inquinamentis animi venereis , etsi non turbent vitam cum aliis tranquillam .

III. Fleischeri opinio est irrationabilis ; Kemmerichii probabilis , si modo debito declaretur . Ratio est . 1. Quia sic nullo jure fundarentur officia hominis erga se , haberentque pro fine adequato vitam temporaliter felicem . Ratio est . 2. Quia regulæ honesti & decori , fundatæ tamen in naturæ debito necessario , præter regulas justi , recte ad naturalem Jurisprudentiam reducuntur . Instruct. I. §. 1. Q. 3.

Verum principium .

Leucotheus . Quodnam verum , & fundamentale principium officiorum hominis erga se , & quotuplex ?

Melander . I. Verum principium est amor , sibi naturaliter debitus , hoc est , ad

ad felicitatem naturæ rationali propriam, necessarius. Et quia hæc felicitas consistit in pace secum ipso, cum Deo, & proximo, ex hoc fine, tanquam norma, amor sui dirigendus, & ex amore hoc, tanquam principio, officia hominis erga se sic mensuranda, ut corpus ratione regatur, salva subordinatione Deo, & societati adventitiæ debita. Ratio hujus principii est. 1. *positiva*: quia est adequatum, & proprium pro officiis erga se. 2. *Negativa*, quia supra allata principia non satisfaciunt, nec convenientius afferri potest.

II. Unde fluit regula triplex. 1. Illa officia hominis erga se, naturæ jure, seu graviter, seu leviter sunt præcepta, quæ strictè, vel minus strictè, sunt exigita ab amore, in ordine ad felicitatem, naturæ suæ propriam, necessario. 2. Contra illa sunt prohibita, quæ graviter, vel leviter repugnant huic amori, sibi naturaliter debito. 3. Quæ vero nec absolute exiguntur, nec absolute repugnant, sunt naturæ jure licita, & permissa.

III. Et quia hic finis, seu felicitas substantialiter consistit in pace cum Deo, integraliter in pace secum ipso, & proximo, sequitur, amorem sui debere esse rationabilem, seu secundum hunc finem rationabiliter ordinatum. Inde fluit regula. 1. Officia hominis, secundum ordinem amoris, ad felicitatem propriam necessarij, subordinanda sunt. Sic officia sibi debita, per se loquendo, præcedunt officiis alteri exhibendis; contra vero cedunt officiis, ex obligatione speciali, vel alteri, vel communitati exhibendis; utraque vero cedunt officiis, Deo debitis. 2. In officiis erga se cultura animæ præferenda culturæ corporis, quia anima pars præstantior. Respectu animæ, cultura voluntatis cultura intellectus præhabenda, quia bonum morale nobilius. 3. Officia, homini incumbentia, non sejungenda. Hinc officia, communitati debita, propter debita sibi met ipsi, nec propter utraque, Deo debita negligenda sunt; nec officia mentis propter officia corporis omittenda, & vicissim. Quod si omnibus simul satisfieri nequit, amoris ordo servandus, & ratio bonorum est attendenda.

IV. Hinc officia hominis erga se ad classem triplicem revocari possunt. Nam amor sui, ad felicitatem propriam necessarius, se extendit. 1. Ad bona animi: unde fluit cultura intellectus, & voluntatis. 2. Ad bona corporis: unde cura corporis. 3. Ad bona hominis totius: unde conservatio sui per defensionem vitæ, famæ, fortunæ contra vim externam. *Instruct.* I. S. I. Q. 4.

Leucotheus. Quenam officia hominis erga se, naturæ jure obligantia ad animum excolendum?

Melander. I. Cultura animi consistit. 1. In perficiendo ac emendando intellectu per notitiam de Deo, semet ipso & proximo, de vero, & falso, bono maloque, vulgari industria acquirendam, ac ad vitæ honestatem, finemque consequendum necessariam. Unde intellectus rectis sentiis de Deo, proximo, & societate humana imbuendus juxta ea, quæ partim priore titulo diximus, partim posterioribus titulis dicemus. De sentiis circa se ipsum nosse oportet, animam non esse mortalem cum corpore, sed ad præmium, suppliciumque superstitem; esse obligationem tendendi ad ultimum finem, qui substantialiter consistat in debita conjunctione cum Deo; felicitatem hujus vitæ esse mere accidentalem; internam esse Deo perspecta, poenæ, præmiove obnoxia; corpus cum suis affectibus rationi, rationem legi naturali subordinandam; bona corporis, & animæ conservanda, promovenda, defendenda; vitæ conditionem corporis, animæque viribus, accommodandam &c. adeoque intellectum purgandum ab Epicurismo, Stoicismo, Fato, aliisque sentiis, ad ejusmodi errores, indirecte saltem, ducen-

Officia hominis quo ad culturam intellectus, & voluntatis.

II. Consistit in perficienda, & emendanda voluntate, exigente naturæ jure, ut voluntas secundum rationem, rectis instructam principiis, confectetur

tur bonum, & aversetur malum; ut operetur ex principiis *honesti, decori*; & *justi*, in ordine ad suum finem, seu felicitatem naturæ rationali congruam, cum debita subordinatione, bonum magis necessarium, præ minus necessario eligendo; rationi sensus & affectus subjiendo &c. Verbo: rationis ductu a voluntate omnem depravationem per vitia, etsi merissime interna, superbiz, iræ, luxuriæ, exterminando.

III. *Hæc officia, quo ad animi culturam; sunt naturæ jure præcepta, iisque opposita seu vitia, seu errores, sunt naturæ jure prohibita.*

Ratio est: quia hæc officia vel sunt positive conformia, vel difformia amoris, seu respectu sui, seu respectu Dei, vel etiam proximi ad felicitatem, animi tranquillitatem, ac pacem absolute necessaria. Nam, sine memorata intellectus notitia, voluntas dirigi nequit ad suum finem; sine debita affectuum refrenatione homo nec habere potest tranquillitatem in semetipso, nec conjunctionem cum Deo, nec pacem cum proximo, in quibus tamen consistit finis, seu felicitas naturæ suæ propria. *Instruct. I. §. 1. Q. 5.*

Leucotheus. Quæ officia hominis erga se, jure naturæ debita, circa culturam corporis?

Officia hominis quo ad culturam corporis.

Melander. I. Debata sustentatio, conservatio sanitatis, membrorum, virium, vitæ &c. Ratio est: quia hæc officia sunt exigita ab amore, in ordine ad pacem secum ipso, & Deo, tanquam corporis, vitæque Domino, conservandam, simpliciter necessaria. Unde officia hujus opposita, quia amoris, sibi, Deo naturaliter debito, adversa, naturæ jure prohibita centeri debent.

II. *Naturæ jure, leviter saltem, prohibita est refectio corporis ad usque satietatem, seu immoderata, solius causa voluptatis, quasi vero appetitus naturalis licite posset, etiam universaliter, suis actibus frui.* Ratio est I. Quia cibi, potusque mensura, rationi congrua, necessitas; finis, a natura ordinatus, sustentatio, non voluptas: secus licite frui, seu quiescere quis posset in actibus ebrietatis, libidinis, &c. Hinc intenta refectio, ob solam voluptatem, moderata dici non potest, quia ad finem superflua. Neque sequitur, omnes sensuum actus, V. G. *aspectum rosæ, auditionem musicæ, solius causa celebrationis*, esse prohibitos: quia delectatio in similibus vel est indistincta a fine, seu animi relaxatione, per naturam intenta; vel est indifferens, nec ita sensualis, periculosa, finibusque, a natura intentis, opposita.

III. *Naturæ jure graviter prohibita est, per se loquendo, omnis ingluviæ, ebrietas, rationis & sanitatis eversiva, antropophagia, seu voratio humana carnis.* Patet. 1. Quia sibi graviter nociva, Deoque injuriosa est, nisi, tanquam minus malum permissam faciat necessitas sanitatis, aliter non recuperandæ, vel mortis evitandæ &c. 2. Quia antropophagiæ licentia naturæ humanæ foret perniciofa, stimulante ingluviæ ad homicidia mutua, quasi homo, animalium instar, propter hominem conditus esset in alimoniam; adeoque, delicatioris nutrimenti causa, licite occidi posset.

IV. *Naturæ jure graviter prohibita est, per se loquendo, proprii corporis, & sanitatis destructio, vitæque servandæ absoluta incuria.* Patet. 1. Quia sibi ipsi, & Deo graviter præjudiciosa. Mutilatio tamen permissa est, necessitatis, & gravioris mali vitandi causa: quia sic amoris sui conformis, nec difformis amoris Creatoris, utpote prudenti corporalis boni custodiæ non adversa. 2. Nunquam tamen licita castratio, quia medium respectu continentiz inutile; respectu sustentationis determinate haud necessarium. 3. Nec sui occisio directa, nisi jubeat Deus, vitæ Dominus. 4. Nec omnis incuria vitæ graviter prohibita: quia non semper, & in omni casu amoris sui Deoque absolute adversa, V. G. si medium conservandæ vitæ nimis foret difficile, uti mutilatio, inultio &c. *Instruct. I. §. 2. Q. 6.*

Alia officia quo ad culturam corporis.

Leucotheus. Quæ alia officia hominis erga se respectu culturæ corporis?

Melander. I. Est obligatio ad media, corpori, sanitati, vitæque conservandæ

vandæ necessaria, quale est labor statui congruus; bona fortunæ, & famæ necessaria.

II. Inde 1. Prohibitum otium graviter perniciosum, uti & nimia corporis, ac temporalium cura. 2. Luxus, opum cupiditas, uti & avaritia. 3. Totalis famæ neglectus, præcipue cum præjudicio proximi, aut boni publici conjunctus, eo quod fama sit fundamentum publicæ honestatis, in societate humana necessariæ. Similiter prohibita ambitio, superbia &c. Patent ista ex applicatione fundamentalis principii. Inde deducitur, neglectum famæ in casu æqualis, vel majoris boni, permillum; item licitum esse appetitum honoris, sed ex rationis regula ordinatum.

III. Naturæ jure præceptus est usus corporis, sensuum & facultatum exteriorum legitimus. Inde oblectamenta, rationi conformia, naturæ jure permilla; exquisitæ tamen sensuum titillationes naturæ jure prohibitæ sunt.

1. Quia hominem enervant. 2. Corporis, animique vigorem opprimunt, gravibusque negotiis inutilem reddunt. 3. Tempus necessariis suffurantur. 4. Facultates dissipant. 5. Damnum multiplex, & dedecus plerumque post se trahunt. *Instruct. 1. §. 2. Q. 7.*

Leucotheus. Quid de moralitate libidinis respectu juris Naturæ?

Melanter. 1. Scandalosa, meritoque damnata sunt ab Innocentio X. quorundam Authorum propositiones, quæ scripsere, molliem, spectato solo naturæ jure, haud esse prohibitam, sed quandoque bonam, immo obligatoriam. 2. Neque fornicationem esse malam secundum se, sed solum ut prohibitam a Deo. 3. Idem sentiendum esse de intemperie sodomitica, ac bestiali.

Officia hominis contra continentiam corpori debitam.

Demonstratur 1. In genere. Omnis actus libidinosus externus repugnat amori sui ipsius rationabili, ad animi pacem, felicitatemque internam simpliciter necessario: quia, inverso naturæ ordine, fine, ac institutione intendit solam, vel quasi solam voluptatem pro fine, universaliter a natura ordinatam ad propagationem humanam; rationem subjicit servituti carnali; & voluptatis æstu demergit, deordinatione summe perniciosa, quia mentem excæcante, voluntatem depravante, carnique agglutinante, ut experientia evidens demonstrat.

Demonstratur 2. In specie de fornicatione perfecta: Quia est actus, institutioni naturæ in propagatione humana contrarius, proli nascituræ perniciosus infami Matre; educandæ præjudiciosus incerto Patre; Societati humanæ perniciosus neglectis matrimoniis nimium onerosis, libidinibus vagis cuncta complectentibus &c.

Demonstratur 3. De fornicatione imperfecta, molliæ, &c. Quia est actus, qui allatis præjudiciis superaddit scditatem, eversivam finis a natura intenti, ad voluptatem diltrahendo semen, soli generationi destinatum; eversivam ordinis a natura statuti, abutendo corpus, modo delectationis neque bestii a natura concessio, idque infra conditionem, animalibus propriam, abjiciendo.

Demonstratur 4. De intemperie sodomitica, ac bestiali. Quia est actus, qui allatis jam spurcitiis superaddit abominationem, teste Apostolo, etiam Paganis, solo naturæ jure instructis, ignominiosam, contranaturalem, & corpori contumeliosam, Deo propter idololatricam perfidiam eos dante in sensum hunc reprobum, adeoque solo Naturæ jure evidenter prohibitum.

II. *Rationum fucus, a quibusdam sarcosophastris oppositus, evidenter est putidus, ac nullus. Nam*

1. *In casu servandæ vitæ, sterilitatis, vel saltem pacti oppositi de educandæ prole, cessaret quidem finis præcepti, prohibentis fornicationem ob præjudicium corporis & prolis, sed cessaret tantum per accidens, nec nisi finis inadæquatus: nam prohibita etiam est ob præjudicium animæ, & ob ipsum universale periculum de mala educatione, quod per casus particulares non tol-*

litur, nisi per accidens, per se loquendo autem semper manet, adeoque & obligatio semper durat.

2. Neque sequitur, quod etiam matrimonium, cui non minor delectatio, deberet etiam caulare ejusmodi pestiferos effectus, V. G. *cacitatem mentis, infirmitatem voluntatis* &c. Nam delectatio illa, etsi eadem, non tamen est ejusdem inordinationis, Deo ut matrimonii, etiam solius naturalis, Authore, per auxilia naturalia impediende effectus fornicationis pedissequos, ut evidenti experientia est contestatum.

3. Etsi in casu necessitatis permilla forsan sit natura jure expulsio foetus inanimis, effusio sanguinis, immo membri abscissio, nulla tamen est ad mollitiem paritas, quia hæc est conjuncta cum delectatione & quidem nimis inordinata, menti perniciofa, corpori contumeliosa, proli & propagationi humanæ tam præjudiciofa, ut ratione periculi necesse sit, absolute pro omni casu esse prohibitam.

III. Scandalosa, & evidenter falsa est assertio Thomasi, qua scribere non erubuit, meris rationibus naturalibus demonstrari haud posse, memorata flagitia esse prohibita. Nam si momenta, superius allata, evidenter haud stringunt, vel enervata dabit Thomasius, vel intellectu male disposito erit scandalosus: prius est evidenter fallum. Nam

1. Quod dicat in fornicatione haberi finem, saltem secundarium, libidinis extinctionem, id minime sufficit, quia non habetur debito modo, nempe conjugali; sed inhonesto, puta extramatrimoniali, sibi, proli, propagationi humanæ, per matrimonia a natura ordinatæ, ac ipsi societati humanæ Generis præjudiciofo, ac perniciofo.

2. Quod asserat, in casu saltem particulari cessare hoc præjudicium respectu sui, ac societatis humanæ præcepto obligationem absolutam haud adstruente, evidenter fallit: siquidem hoc præceptum nequaquam fundatum est in præsumptione solius facti, sic ut isto cessante cesset; sed fundatum est in præsumptione periculi de facto in genere, quod nunquam cessat.

3. Quod oggerat, membrorum usum, vel potius abusum ad alium finem, quam instituerit natura, non continuo esse inhonestum, nisi quis per vomitum in naturam se peccaturum existimet, putide nugatur; nam membrorum abusum ad ejusmodi spurcicias, naturæ injuriosas, qui negat, homo non est, sed obbrutuit plus quam mulus & equus, quibus non est intellectus. Instrukt. I. §. 2. Q. 8.

Protestan-
tium Mora-
listarum
avis.

Leucotheus. Quanam alia Moralistarum protestantium, circa animi, corporis, que culturam, scita erronea?

Melander. I. Puffendorfius. Jurisprudentiam naturalem scdum truncavit, officia hominis erga se, non nisi ex reflexo societatis principio, eruendo; obligationem solummodo indirectam adstruendo, immo quo ad interna veluti remotam, neque absolutam pro omni casu, quo nempe societati humanæ periculum immineret.

II. Idem Author inter opiniones, quibus, velut naturæ juri contrariis, & sociali vitæ perniciosis, apimus sit expurgandus, numerat dogma catholicum de indulgentiis; de exhomologesi ac absoluteione sacramentali; de infirmitatibus monasticis; de purgatorio & aliis fidei orthodoxæ articulis: atque hac malignitate sat prodit, protestantismi reconditum aconiton, quod suæ Jurisprudentiæ naturali latentur illinit contagiosus Moralista, merito confutandus, ac ex orthodoxæ atatis animo, sententiis verioribus imbuto, penitus exterminandus.

III. Thomasius, præter probrosa dogmata de omni specie Veneris, naturæ jure haud interdicta, etiam negat, delectationem momentaneam, naturæ jure, saltem liquido, esse illicitam. Item immortalitatem animæ, veluti rationis lumine mere probabilem, ex Jurisprudentiæ naturalis sphaera eliminat,

pat; adeoque jus naturæ enervat, ac disciplinam, quam a scholastico pulvere reformatam, a se toties jactitat, nobilissima sui parte truncat, atque ad Epicureismi pestifera dogmata accommodando, turpissime deformat. *Instruct. I. S. 2. Q. 9.*

S. II.

S. 2.

De officiis necessitatis respectu hominis erga se circa defensionem vitæ, honorum &c.

Officia necessitatis.

Leucotheus. Quid necessitas, & quotuplex?

Melander. I. Necessitas denotat statum hominis, in quo legi, absque suo periculo parere non potest. Unde per jus necessitatis intelligitur facultas, æquitate naturali fundata, se eximendi a lege, quæ ad casum necessitatis non præsumitur a Legislatore extensa.

Natura necessitatis est, que variatur.

II. Dividi solet in extremam, qua imminet periculum vitæ; in gravem, qua imminet periculum magni mali, mutilationis, captivitatis, insanie, jactura gravis honorum, & status; in communem, qua imminet malum commune. Gravis dividi solet in absolutam, & respectivam; illa respectu omnium; hæc respectu aliquorum, nisi legis violatione, evitari nequit. *Instruct. II. S. 1. Q. 1.*

Leucotheus. Quæ necessitatis proprietates, & ex iis eruenda regula circa officia hominis erga se, naturæ jure præscripta?

Ejus proprietates & regula generales.

Melander. I. Proprietates eruuntur. 1. Ex qualitate necessitatis, quæ urget. 2. Ex natura legis, cui contraveniendum. 3. Ex indole officii, quod prætermittendum est.

II. Ex qualitate necessitatis fluit regula generalis, quod non quævis, sed solum extrema, aut gravis absoluta pariat jus eximens a lege. Ratio est: quia favor necessitatis vergit in præjudicium legum, certo obligantium, unde est strictæ interpretationis. Unde 2. Necessitas evitabilis, & accersita non eximit a lege. Ratio est; quia facit periculum imputabile.

III. Ex natura legis statuitur, 1. Regula, quod nulla necessitas, etsi extrema, regulariter eximat a lege, seu naturali, seu Divina negativa, V. G. blasphemiam, administratione sacramentorum simulata. Ratio est: quia objectum prohibitorum regulariter denotat malum, omni physico majus, V. G. injuriam Dei, scandalum proximi, & jactura vitæ nobiliore bono per Deum compensetur.

2. Necessitas extrema, vel etiam gravis absoluta, per se loquendo, eximit a lege, seu naturali, seu Divina affirmativa, V. G. restitutionis, confessionis materialiter integra, &c. Ratio est: quia in lege præcipiente actum, præsupponitur occasio, & facultas moralis exercendi actum, hæc autem ex mente Legislatoris censetur deesse in periculo vitæ &c. nisi ratione contemptus, scandali &c. per accidens jungeretur lex negativa, vi cujus nil faciendum in Dei, legisque contemptum, proximi scandalum &c.

3. Necessitas extrema, vel gravis absoluta, regulariter eximit a lege mere humana. Ratio est: quia Legislatore humano vel deest potestas, vel voluntas obligandi pro circumstantiis extremæ necessitatis. Potestas, eo quod ex pacto coeuntium in Rempublicam non habeat potestatem illimitatam, sed limitatam ad usum convenientem. Voluntas, eo quod dura nimis obligatio observationem legum redderet moraliter impossibilem.

4. Lex humana potest tamen obligare etiam cum periculo vitæ; immo sic obligare præsumitur, pro casu boni publici, & salutis Reipublicæ. Unde si transgressio cederet in grave præjudicium boni communis, vel Reipublicæ, nulla necessitas, etsi extrema, eximeret a Lege. Ratio prioris est: quia in Republica dari debet potestas necessaria ad gubernationem, sui que conservationem pro tempore

belli, vel pestis: unde quando periculum vitæ per se est conjunctum cum actu præcepto. V. G. *expeditione periculosa &c.* recte præsumitur lex obligare. *Ratio posterioris est:* quia malum commune præponderat privato, ad quod, potius amoliendum, censetur civium quivis ex subjectione civili se obligasse.

IV. *Ex indole officiorum* fluit, quod in officiis erga Deum, absque ejus injuria non omittendis, nulla necessitas excuset. 2. Quod in officiis respectu sui, necessitate duo mala conjungente, eligendum sit minus. 3. Quod in officiis erga proximum, casu æqualis necessitatis, seu periculi, obligatio regulariter cesset: hinc nulla obligatio naufragi de cedenda naufrago tabula. Non tamen cessat semper in periculo proximi majore, præsertim si quis urgeat titulus: sic teneretur parochus, nil obstante mortis periculo, morituro infanti baptismum administrare. Quod si necessitas proveniret a *malitia proximi*, per se loquendo, obligatio cessat in quovis periculo etiam salutis, cum merito sit excusandus, qui alium, quam se perire malit, præsertim cum periculum malitiæ propriæ sit imputandum. In his tamen omnibus, cum urgens periculum ejusmodi reflexiones animi plerumque elidat, ex capto in arena consilio, locus excusationi justæ est relinquendus. *Instrucl. II. §. 1. Q. 2.*

*Defensionis
justa origo,
atque prin-
cipium.*

Leucotheus. Quanam origo justæ defensionis, & quodnam æquitatis principium fundamentale?

Melander. Defensio justa, contra vim injustam, originem trahit ab amore naturali, cuius congenito, in quo, tamquam principio per rationem ordinato, fundatur. Ratio est: quia conservatio sui, in statu connaturali quo ad vitam, membra, bona &c. oritur non modo a quodam cæco instinctu amoris proprii connaturali, sed etiam ab amore sui ordinato, ipso lumine rationis eo impellente, ut quivis in semetipso experitur, & etiam natura in animalibus demonstrat, quibus vires sibi tuendis, juvandisque attribuit. *Instrucl. II. §. 2. Q. 3.*

*Defensio vi-
tae in specie
licita.*

Leucotheus. Quæ æquitas, seu dispositio juris naturalis circa defensionem vitæ in specie?

Melander. Defensio vitæ propriæ justa, etiam cum invasoris injusti occisione, est juris naturalis permixta. Ratio est: quia ab amore, sibi naturaliter debito, non est determinate quidem exigita, cum vita compensari possit majore bono, nec tamen simpliciter est opposita, sed potius conformis, cum vita propria, ex ordinata charitate, præferri merito possit alienæ. Accedit, quod hæc licentia & proximo, eodem jure respectu sui gaudenti, & generi humano sit admodum consentanea ad præcavenda plurima homicidia, & publicam securitatem.

Confirmatur assertum Jureconsultorum communi suffragio, dicente Cajo: adversus periculum naturalis ratio permittit sese defendere; Alexandro item Pontifice III. vim vi repellere omnes leges, omniaque jura permittunt. Instrucl. II. §. 2. Q. 4.

*Nil obstanti-
bus replicis.*

Leucotheus. Quanam in oppositum afferri solent?

Melander. Solent opponi. I. Solus Deus est vitæ Dominus. Sed R. Quod solus Deus sit quidem Dominus directus cum dominio alto, sic tamen, ut homo sit custos cum dominio utili vitæ, licitis mediis servandæ, non autem in alio sensu.

II. Defensio, alterius occisiva, videtur amori socialis vitæ adversa, quia pacis cum proximo, & tranquillitatis publicæ turbativa. R. Quod sit quidem socialis vitæ adversa, culpa residente penes aggressorem iniquum, non tamen residente penes defensorem, utentem moderamine inculpatæ tutelæ. Certe amor socialis vitæ debet esse mutuus; secus majoribus turbis exponeretur humana societas.

III. Se-

III. Sequeretur licitam quoque defensionem ejusmodi in statu civili. 2. Immo contra aggressorem errantem vel lunaticum, hæc nimia. R. Quod quidem sequeretur licitam esse modo longe diverso, non tamen eodem; siquidem tempus & locus non intercludat viam juris civilis. Altera sequela non est nimia, quia cum alteri non sit jus ad me perdendum, invasus maneat in jure me defendendi, & ex ordine charitatis vitam propriam vitæ alterius præferendi.

IV. Saltem ordo juris, vel saltem charitatis non permittit vitam propriam præferri invasoris perditioni duplici, corporati & spiritali, dicente S. Augustino: pro vita, quæ amitti potest, sine culpa non posse interfici quemquam. R. Ordo juris, vel saltem charitatis id quidem non permittit, casu quo ipse aggressor desistendo ab iniquo molimine, semetipsum salvare non posset: permittit tamen si facile posset. Cur enim invasoris malitia cogatur innocens esse miser? S. Augustinus vel loquitur de occisione vindicativa; vel de intenta directe, & non potius indirecte per necessariam vitæ defensionem.

V. Pro conservatione vitæ illicita est fornicatio, & molities; ergo a pari. R. Illicita est, & hoc ideo, quia ejusmodi actus per se, & ex necessitate determinata nunquam ordinantur ad conservationem vitæ propriæ; aliud foret, si ordinarentur: unde nulla est paritas. *Instruct. II. §. 2. Q. 5.*

Leucotheus. Quæ æquitas, seu dispositio juris naturalis circa defensionem bonorum naturæ, ac fortuna in specie?

Melander. I. Est insuper licita, jure naturæ, justa defensio bonorum naturalium, qualia sunt membra, pudicitia, libertas &c. contra vim injustam, etiam cum occisione aggressoris injusti. Ratio est: quia ejusmodi defensio, ex principio amoris fundamentalis, est juris naturalis permissivi: nam ejusmodi bona ordinariæ sunt vitæ comparata, immo quandoque chariora.

II. Eodem modo est licita defensio justa bonorum fortuna, si in notabili quantitate, vel pretio, sive eripienda, sive erepta, non nisi morte furis, aut servari, aut recuperari possint. Ratio deducitur ex eodem fundamentalis principio.

I. Quia ejusmodi bona sunt necessaria ad vitam. 2. Defensio humanæ societati admodum accommodata, ne foveatur audacia hominum in furando. 3. Quia ejusmodi defensio, ut jure naturæ licita, communi authorum suffragio est confirmata. *Instruct. II. §. 3. Q. 6.*

Leucotheus. Quid oppositionis patitur utrumque assertum?

Melander. Solet opponi. I. Non est proportio inter bona & vitam invasoris irreparabilem. R. Etsi non sit proportio physica, est tamen moralis: unde negatur suppositum, quod requiratur proportio physica, cum malum hoc casu illatum non se habeat, per modum pænæ proprie talis, a justitia vindicativa regulandæ, sed regulandæ a jure defensionis.

II. Notabilis quantitas est regulariter aureus. ergo pro aureo occisio licita. R. Quod aureus sit quidem notabilis quantitas respectu peccati gravis, non tamen respectu justæ defensionis, nisi forsan per continuationem materiæ, seu injuriæ coalescerent: unde quantitas devolvitur ad judicium Prudentium.

III. Sequeretur licita defensio, etiam recuperativa, per occisionem furis, etsi fugientis. 2. Immo rem diutius jam possidentis. R. C. 1. Quia alias frustranea sæpe foret rerum defensio. 2. In statu naturali æque licitem, nullo alio recuperandi medio suppetente.

IV. Ergo & licita erit defensio occisiva ob jus ad rem vel spem, v. g. hæreditatis, officii, utpote magis æstimabilem notabili quantitate. R. N. Illatum. Quia non sola magnitudo boni sufficit, sed requiritur certitudo de jure, & de non suppetente alio medio sua vel conservandi, vel recuperandi. *Instruct. II. §. 3. Q. 7.*

Defensio bonorum naturæ & fortuna æque licita.

Nil evincensibus oppositis momentis.

Leucotheus: Que equitas seu dispositio juris naturalis in specie circa defensionem fama?

defensio facta in specie non equali licita.

Melander. I. Est etiam licita jure nature justa defensio honorum, fama, honoris &c. Ratio est: Quia, cum sit estimabilior bonis fortunæ, fluit licentia ex eodem principio amoris fundamentali, accedente huic juri permisso etiam communi Doctorum suffragio.

II. Sed respectu solius honoris vel fama hæc licentia magis est speculativa, quam practica. 2. Id quod adhuc magis intelligendum de recuperatione honoris, seu vindicatione illata contumelie. Ratio est. 1. Quia in praxi, vel nunquam, vel rarissime ejusmodi defensio potest esse justa, sicut damnum honoris sit certum, presens, vel certo inferendum, aliter non evitandum, id quod adhuc difficilius in recuperatione honoris, ut facile patere potest consideranti. Ratio est. 2. Quia ejusmodi licentia universalis & practica foret positive adversa amoris ad felicitatem humana societatis simpliciter necessario; nam esset societati humanæ admodum perniciosa, utpote conjuncta cum periculo nimis abusus, sic ut ansam daret ad plurimas cædes injustas, ex apprehensa, ut fit, qualicunque calumnia, vel honoris imaginario præjudicio profectas, uti quotidiana propemodum patet experientia.

III. Unde in statu civili, præcipue Christiano, multo minus potest habere locum ejusmodi licentia privata defensionis. Patet, si minus ex lege, formaliter vetante, saltem ex recepta praxi, ac consuetudine, eo quod ordinarie honor sit recuperabilis via juris. Instructio II. §. 4. Q. 8.

voluntatis.

Leucotheus. Quenam in medium Adversarii proferunt?

Melander. I. Fama est potior fortunæ & honore corporis, seu pudicitia: ergo æquali saltem modo defendenda. R. N. Quia cætera sint paria. Nam defensio honorum fortunæ, & pudicitie, non est conjuncta cum periculo tanti abusus, societati humanæ ita præjudiciose: illa certo est licita, hæc admodum speculative; fama per defensionem occisivam vix conservanda, minus recuperanda, conservanda vero pudicitia, alias irreparabilis.

II. Defensio vel reparatio honoris, etiam occisiva, est necessaria partim incolumitati propriæ, partim publicæ felicitati: secus enim in statu nature non suppeteret medium tuendi honoris; quivis esset expositus calumniandi libidini; daretur ansa ad infamationis absque freno, non sine ingenti societatis humanæ præjudicio: ergo defensio licita esse debet. R. N. C. Quia etsi defensio aliqua sit necessaria, non tamen necessaria est quævis privata & universalis. Cum enim in statu mere naturali, nunquam extiterit, vel existat humanum genus, neque ex statu naturali est exclusa omnis subordinatio saltem habita per familias, adeoque nec omnis defensio, quasi publica, pro defendendo privatorum honore, quæ defensio sicuti necessaria, & licita est, ita mere privata, pro cujusvis libitu, determinate haud necessaria, immo maxime præjudiciose publicæ felicitati, adeoque & illicita.

III. Saltem respectu status, mere naturalis, prout dicit conditionem hominum in mera libertate, & extra omnem societatem viventium, maneret necessaria ejusmodi defensio. Sed R. Etsi posset transmitti, quia ad paucos admodum restricta, N. Sequela. Ratio est: quia, cum præceptum hoc negativum non tantum fundatum sit in facto, sed & in periculo de facto, per particulares circumstantias tolli nequit, damno privato, in raro casu, bono communi publicæ tranquillitatis merito postponendo.

IV. Casu quo nulla suppeteret via juris publica, vel quasi publica, nec prorsus aliud medium defendendi honoris, defensio, etiam occisiva, non potest non esse necessaria, ac licita. Sed R. Posset dici speculative licita, non tamen practice, eo quod ejusmodi licentia nunquam, vel vix unquam, modo licito foret reducibilis in praxin. Ratio est: quod in praxi acquireret circum-

cumstantiam, *speculative* non expressam, nempe *periculum nimii abusus & incommodum grave*, quod ex tali licentia practica, rarissime ab odio, vel vindicta, cupiditateve libera & ex naturæ corruptione facillime extendenda ad plurimas cædes, redundaret in præjudicium humani generis, quale præjudicium non pugnat pro licentia *speculativa*, quocæsus, merissime speculativus, secundum generalia juris naturalis principia, & præcisus ab illicitis circumstantiis expendi solet, & decidi. *Instruct. II. §. 4. Q. 9.*

Leucotheus. Quid de moderamine inculpata tutela?

Moderamen inculpata tutela necessarium

Melander. I. Ut defensio sui, suorumque sit justa, requiritur moderamen inculpata tutela. Ratio est: Dispositio omnis juris tam naturalis, Divini, quam humani.

II. Hoc moderamen fundatur in necessitate simpliciter. 2. Eaque tali, ut periculum debeat esse certum, præsens, nec aliter, nisi iniqui aggressoris morte, evitabile. Ratio prioris est: quia necessitas sola fundat ordinem charitatis, quæ quis se ipsum magis & sua, quam alterum servare potest. Ratio posterioris est: quia periculum probabile nequit elidere jus certum alterius, quod habet ad vitam; periculum aliter evitabile nequit fundare necessitatem.

*III. In hisce tamen conditionibus laxiorem interpretationem poscit status naturalis, quam civilis. Ratio est: quia in statu civili datur major subordinatio, & facile suppetit via juris. Hinc in statu naturæ diutius durat moderamen inculpatae tutelæ, quamdiu nempe durat in aggressore nocendi animus, & facultas; seu quo ad usque quis extra periculi aleam constitutus est. Sic in statu naturæ non semper fuga arripienda, nisi forsitan in favorem vitæ propriæ, nonnunquam etiam hostis præoccupari poterit, quæ omnia statui civili æque haud applicanda. *Instruct. II. §. 5. Q. 10.**

Leucotheus. Quæ oppositiones in hac materia?

Oppositionibus facilio diuendis.

*Melander. Solea opponi. I. Urgente periculo nequeunt examinari conditiones de certitudine, præsentiave periculi &c. ergo frustra requiruntur. R. Etsi nequeant examinari *discursive*, quod non requiritur, possunt tamen cognosci apprehensive quo ad certitudinem, præsentiam *moralem*, juxta rerum & circumstantiarum articulum, id quod sufficit.*

*II. Si sufficit periculum, moraliter præsens, licita erit præventio ob necem solummodo discretam, nisi præventa morte non evitabilem. R. Etsi hoc multi admittant, quia præventio facta est necessarium medium, & ob aggressionem, saltem inchoatam, etiam justum, uti patet in bello; verius tamen id negatur in praxi. Ratio est: quia ejusmodi licentia esset societati humanæ perniciosa ob *periculum nimii abusus*, daretque ansam ad plurimas cædes, quas, sub ejusmodi præventionis prætextu, suggereret vel *irrationabilis timor*, vel odii, ac *vindictæ cupiditas*. Unde in praxi vix unquam erit determinate necessarium medium, cum læsio intentionalis, & aggressio in causa non videatur sufficere ad justam defensionem, saltem privatam, qualis non est in bello, auctoritate publica suscepto, ut ad malum *per accidens*, & mere privatum non videatur naturæ jure attentum, adeoque *malo per se*, & periculo publico recte sit postponendum.*

*III. Si defensio debet esse justa, sur deprehensus non posset se defendere contra necem; si *necessaria*, invasus injuste teneretur fugere: sed hæc sunt nimia. R. Ad 1. Mors deprehensio furi juste inferri nequit, quia non necessarium medium: ergo furis defensio licita. Ad 2. R. Quod quidem teneretur fugere, si facile posset *ex charitate*, non tamen *ex justitia*. Nam si invasus nolit fugere, defensio occisiva fit medium necessarium, saltem ex supposito, quod velit *uti hoc jure suo*. *Instructio II. §. 5. Q. 4.**

Leucotheus. Quenam obligatio justa defensionis?

*Melander. I. Etsi jure naturæ permessa sit *justa sui, suorumque bonorum defensio*, nulla tamen est obligatio se suaque defendendi regulariter, præcipue cum *occisio**

Defensio vite, & bonorum, præcipue occisiva alterius, non est præcepta jure naturæ.

adque licita
sui occisio
indirecta,
non tamen
directa.

occisione injusti aggressoris. Ratio est. 1. Quia non simpliciter requisita est ab amore, ad felicitatem necessario, sive respectu sui, virtutis bono vitam compensante; sive respectu Dei, tam stricte haud obligante; sive respectu societatis humanæ, per alia media secuturis incommodis præventis. 2. Quia licentia defensionis in favorem tantummodo concessa, quo uti nemo tenetur. 3. Quia nemo tenetur uti medio vitæ conservandæ adeo difficili, & extraordinario, nisi bonum publicum, vel alia ratio obligationem per accidens induceret. Unde ad conservanda bona longe minus adstruenda est obligatio, quia longe eminentius bonum virtutis, quam malum sit jactura bonorum: immo nec pro salvanda pudicitia est obligatio, siquidem absit periculum consensus.

II. Unde licita est indirecta sui occisio, non tamen directa. Ratio prioris est: quia, cum non sit obligatio defensionis, licita erit omissio, vel positio actionis, qua omissa vel posita, mors non intenta, sed aliunde consequitur. Ratio posterioris est: quia positio actionis, vel intentione positiva, vel ex se ordinata ad sui occisionem, repugnat amoris, in ordine ad felicitatem, naturæ rationali propriam, simpliciter necessario, tam respectu sui, ut patet: quam respectu Dei, ut vitæ Domini, uti & respectu societatis humanæ, ob violatam justitiam legalem, inferendo injuriam communitati, cui tanquam membrum quis natus est. Instruæ. II. §. 6. Q. 12.

Rationibus
dubitantibus
inefficacibus.

Leucotheus. Quenam oppositiones?

Melander. Potest opponi. 1. Obligatio gravis salvandi vitam per media licita videtur absolute exigi a natura, ejusque instinctu, utique non frustraneo, uti & ab ordine amoris, incipientis a semetipso. R. Obligatio salvandi vitam medio tam difficili, & regulariter loquendo non exigitur a natura, etsi exigatur licentia salvandi vitam suo modo. Unde ordo charitatis permissus quidem est, quo quis potest præferre vitam propriam alienæ, non semper est præceptus.

II. Si licita indirecta sui occisio, erit etiam licita directa: nam idem est, si per me, ac si per alium peream. R. Nam aliud est mortem intendere, ac procurare; aliud permittere, nec impedire in proximi commodum, majusque virtutis propriæ emolumentum.

III. Saltem licita erit directa, si rationabili fine coonestari possit: V. G. 1. Ad evitandam mortis injustæ, ac aliunde certæ, infamiam, cruciatus lentos, saluti periculosos. 2. Ad mandatum Judicis, respectu damnati, per mortis sententiam a Republica jam abscissi. 3. Ad puniendam, vel impediendam propria peccata, evitandam pudicitiz vim, virtutem heroicam, suppetentibus exemplis in S. Apollonia, Samsone, Eleazaro, Razia, Lucretia, Catone. R. N. suppositum, quod finis, sat rationabilis, haberi possit: nam cum præceptum sit negativum, fundeturque non tantum in malo, sed & periculo de malo, ac præjudicio, ex tali licentia emerfuro, vi cujus quivis privato judicio per imaginariam seu acerbioris fati, seu infamiz persuasionem tædiorum, vel tormentorum horrorem, sibi manus licite inferendas haud difficulter persuaderet, cum ingenti Numinis, sui ipsius, ac societatis humanæ præjudicio &c. cum, inquam, fundetur in tali periculo, nullus haberi potest finis, sat rationabilis, quo talis occisio sui coonestari possit, nunquam cessante periculo seu sine legis, quæ non attendit casum particularem, damnumque privatum, præjudicio communi utique postponendum. Unde talis licentia in casu 1. repugnat ob periculum abusus, & præjudicii communis. 2. Ob defectum potestatis in Judice, repugnante natura carnificinam sui ipsius. 3. Ob impertinentiam medii, haud necessarij, cum pudicitia, invitæ erepta, malum morale non sit; nec virtus heroica ad faciendum malum esse possit. S. Apollonia, Samsonis, & Eleazari exempla instinctui Numinis particu-

lari

lari tribuuntur. Cætera facta non ad virtutem heroicam, sed ad *vitia animi abjecti, vel ambitiosi*, merito referuntur a S. *Augustino*.

IV. Sequeretur, quod nec licite possim optare mortem; me dare præcipitem ad evitandum incendium; me una cum hoste obruere &c. Immo sequeretur, quod nec Deus posset dispensare in hoc præcepto, quia naturali negativo: hæc nimia. R. N. Nam licitum optare mortem, sed *modo debito* obventuram. 2. Licita præcipitatio, si ordinetur ad fugam mortis cum aliquali spe evadendi. 3. Licitum, si fiat pro bono publico, Authore *Tamburino*. 4. Deus non dispensaret, sed suo instinctu mutaret materiam, quo casu non foret *occisio sui propria auctoritate*, adeoque nec illicita. *Instruct.* II. S. 6. Q. 13.

Leucotheus. Quæ causæ, & circumstantiæ legitimæ exponendi vitam?

Melander. I. Inter causas legitimas est 1. Religio vera. 2. Salus proximi. 3. Immo & vita proximi. 4. Bonum charitatis, V. G. grassante peste. 5. Bonum disciplinæ, religiosæ perfectionis. 6. Bonum publicum &c.

Causa & circumstantiæ legitimæ exponendi vitam.

II. Inter casus licitos referri solet. 1. Quod in *absolute gravi*, seu *respective extrema* necessitate, pro avertenda v. g. servitute, posset quis innocens, suppetente nullo alio medio, haud æque egenti, clanculum quid esculenti auferre, etsi invito, quia irrationabiliter invito. 2. Quod quis posset repellere alterum, in naufragi tabulam insilire nisum, siquidem alterutri pereundum foret. 3. Quod quis obstantem in fuga, nec cedere valentem, posset obterere, siquidem ab insequente hoste perimendus foret, & sic de aliis. *Instruct.* II. S. 6. Q. 13.

Leucotheus. Quæ protestantium Authorum aberrationes hac in materia?

Melander. I. *Grotius* non raro confundit legem naturæ cum evangelica, & evangelicam legem cum consiliis, ut adeo orthodoxos scholasticos, imperita inscitia, laxitatis plus quam *Arminiana* accuset.

Protestantium auid.

II. *Puffenaorsius* male adstruit *ob quamvis levem injuriam*, spectato jure naturæ, facultatem quamdam moralem læso adversus lælum *in infinitum*, sic ut lædens jus nullum retineat, quo minus extrema quæque ab altero ipsi inferri possint. Ejus punctator *Weberus* vitam male projectam, ex *vana fidei jactantia*, pessime ad SS. Martyres extendit.

III. *Thomasius* male statuit, saltem *simpliciter*, necessitatem non habere legem, etiam tunc, cum tyrannus sub pœna mortis prohibet cultum Dei publicum; immo, *Fleischero* authore, quando legis transgressio intentatur in *contumeliam Dei*. 2. Male statuit autochiriam, etiam directam, solo lumine rationis *efficaciter* haud probari illicitam *ad evitandam ignominiam*, cruciatus intolerabiles &c. 3. Male statuit, haud licitam virgini defensionem stupratoris occisivam, & cum periculo consensus in *delectationem momentaneam* &c. quæ omnia satis probant authoris *ideas*, sæpe admodum reprobas, quallium ipse tamen, pro sucta calumniandi prurigine orthodoxos scholasticos arguere non veretur, *Instruct.* II. S. 6. Q. 14.

S. III.

S. 3.

De monomachia, seu duello.

Duellum.

Leucotheus. Quid? Quotuplex? Et quæ origo duelli?

Duelli origo & naturæ.

Melander. I. Prelius loquendo, est *singulare certamen*, ex *privatis causis*, ab utraque parte *sponte*, & ex *condictio* susceptum, designato loco, & tempore, ad *occisionem*, *mutilationem*, aut *gravia vulnera infligenda*.

II. Dividitur in *publicum*, & *privatum*, *judiciale*, & *extrajudiciale* &c.

III. Originem trahit a *Dæmone*, teste Concilio *Tridentino*, ut *crucata corporum morte etiam animarum perniciem lucretur*. *Instruct.* III. S. 1. Q. 1.

Leu-

Ejus iniquitas.

Leucotheus: Qua duelli licentia, vel iniquitas?

Melander: I. Duellum, proprie dictum, est omni jure prohibitum. Et naturaliter quidem, quia repugnat amoris, Deo naturaliter debito, utpote injuriosum ut Domino vitæ, & mortis, debito sibi, quia perniciosum vitæ, atque salutis; debito societati humanæ, quia inductivum ad plurimas cædes. Jure Divino juxta illud: non occides: ego occidam, & vivere faciam. Jure Canonico Tridentina synodi, duellantes anathemate ferientis; civili per plurimas leges, & pœnas.

II. Præcipue illicitum est, etiam naturæ jure, duellum pro tuendo honore, aut ignominia vitanda, aliisque ex causis privata ostentationis, odii, vel vindictæ susceptum. Ratio est, quia est medium ineptum, ac inutile ad hunc finem, augens, non auferens ignominiam in publico judicio prudentum, medium item haud necessarium, suppetente via legitimæ defensionis, si injurianti tantum animi sit ad læcessendum, ac calumniandum, præcipue cum nec in statu naturæ desit omnis via juris, quasi publica, in familiis, & consanguineis; quia denique est medium societati humanæ nimis periculosum, eo quod, ex speciali naturæ depravatione nimisque proclivi tuendi honoris insania, daretur ansa ad cædes innumeras, cum perturbatione, & pernicie publica, uti ipsa testatur experientia.

III. Etiam duellum judiciale, seu ad veritatem probandam, seu ad litem terminandam, seu ad innocentiam demonstrandam, seu ad objecti criminis culpam purgandam, omni jure illicitum est. Ratio est, quia est periculosa expositio justæ causæ, innocentiae, Deo nullibi assistentiam huic modo specialem pollicito. Accedit, quod sit tentatio Divinæ potentiae, divino jure, & canonico prohibita.

IV. Duplici tamen casu licitum esse posset duellum, Deo nempe jubente, & causa Dei, religionis veræ, ac bono publico id exigente. Ratio est, quia Deus vitæ Dominus est absolutus, religio, & causa Dei, bonum majus bono vitæ privato; immo & bonum publicum tam magnum, ut ejus intuitu licitum sit committere exercitus integros, hoc est, omnes: ergo & singulos, vel saltem duos ad parcendum sanguini multorum. *Instruct.* III. §. 1. Q. 2.

Leucotheus. Quenam momenta in oppositum afferri solent?

Quam nequam solvunt oppositiones.

Melander. I. Duellum est intrinsece malum: ergo nullo casu licitum. R. Duellum privatam ex fine particulari, & causa qualicumque est quidem intrinsece malum, non tamen duellum Publicum, ex fine boni communis, & causa gravissima.

II. Ergo & licitum erit in causa honoris, quæ quandoque gravissima; immo gravior jactura bonorum. R. N. Illatum. Quia medium est ineptum, cum honor magis perdat, quam servetur; est medium haud necessarium, cum via suppetat contestationis, sese monstrando paratum ad defensionem contra quemvis aggressorem injustum, uti dictum.

III. Saltem erit licitum casu, quo ignominiae foret connexa jactura dignitatis, officii, bonorum &c. nullo alio medio suppetente: siquidem hic fiet medium necessarium; prudens, utpote electivum periculi incerti pro malo certo; justum, quia non vindicativum honoris, sed defensivum bonorum, &c. R. Sunt, qui in ejusmodi circumstantiis licentiam admittant: sed verius negatur. Ratio est, sæpius jam adducta, quia præceptum duelli negativum non tantum fundatur in damno particulari præcavendo, sed etiam, in præcavendo periculo damni communis, quod ex ejusmodi licentia emergeret in societatem humanam, utpote nimium periculosa, abusibus nimis obnoxia, adeoque societati humanæ nimis præjudiciosa ob nimiam, uti testis est frequens experientia, hac ex parte hominum proclivitatem, facile sibi persuadentium se non modo in honore, sed etiam annexo officio graviter offensos;

fos; immo ejusmodi licentiam etiam ad offerenda quoque duella non difficulter extendentium, ingenti utique societatis humanæ præjudicio. Unde ad instantias R. Quod Duellum quidem posset esse fortassis licitum, hoc casu, spectato præcise sine *inadequato* hujus præcepti naturalis, non tamen posset esse licitum spectato sine *adequato*, nunquam cessante, quia periculo semper permanente, respectu præjudicii publici. Ad 1. Duellum hic fieret medium necessarium non *per se*, sed *mere per accidens*, sic ut bonum privatum, in casu mere extraordinario, sit bono publico postponendum. Ad 2. Duellum foret *medium prudens*, spectato quidem damno privato, non tamen spectato periculo damni communis, quod fundaret talis licentia practica. Ad 3. Hoc ipso non esset medium *justum*, quia excessivum, & spectata hominum corruptione, nimis periculosum, ac societati humanæ præjudiciosum. *Instruct.* III. §. 1. Q. 3.

Leucotheus. *Quanam hac ex parte stricte protestantica?*

Stricte protestantica.

Melander. I. Nicolaus Hertius Puffendorffii non tam scholiastem, quam corruptorem agit, dum in notis, duellorum Apologetas, adstruxit Jesuitas ex fatoso *Montaltio*, sibi non absimili pseudologo, infami *Gallie* totius stigmatate inulto.

II. *Grotius* male assignat duellum casu duplici licitum, si *invasor* concedat alteri licentiam dimicandi, alioquin eum occisurus: quia rejicienda conditio, & expectanda invasio. Si *Magistratus* duos, mortem meritos, inter se committat; quia hic est abusus potestatis, a natura non concessus, ut dictum supra. Item errat per alterum excessum, dum, *causa publica exigente*, licitum negat duellum, ut patet ex dictis.

III. *Weberus* ineptum agit Puffendorffii anagnosten, dum scribit: *duellum in statu naturali non esse injustum*, quem eundem errorem errat *Kemmerichius*, alter Puffendorffii enucleator. *Instruct.* III. §. 1. Q. 4.

Leucotheus. *Quid de diffidationibus belli privati sentiendum?*

Diffidatio privata.

Melander. I. *Diffidatio*, sic dicta a *diffidendo*, est fidei renuntiatio, & inimicitia per *quevis* hostilia denuntiatio, propria *authoritate facta ab iis*, qui *superiorem in terris habent*.

II. Origo deducitur a turbulentis Imperii Romano-Germanici temporibus, maxime ab *Henrici IV.* Imp. infantia, neglectæ justitiæ culpa, ac turbulento successorum quorundam regimine, quo invaluit, jus manuarium *Hans Kolben oder Faust Recht*.

III. *Incrementa* sumpsit valida cum tempore, ut *Friderici*, alique *Cæsares* eam frustra extirpare conati sint. *Carolus IV.* mitigare vix potuit per conditiones quasdam oppositas, V. G. *ne feres fraude, ne sine indictioe, per testes etiam roborata &c.*

IV. *Modus* fieri solebat propria voce, vel litteris diffidatoriis triduo interposito. *Instruct.* III. §. 2. Q. 5.

Leucotheus. *Quid de diffidationum usu memorandum?*

Ejus iniquitas.

Melander. *Quod sit abusus, omni juri contrarius. Patet*, quia est denuntiatio inimicitiae *privata*, justitiæ *eversiva*, tranquillitatis publicæ *perturbativa*, jure *Cæsareo Caroli IV.* meram tolerantiam probante. 2. Quia hæc pestis fuit a *Friderico III.* *Maximiliano I.* *Carolo V.* penitus proscripta, & in speciem fractæ pacis publicæ declarata, diffidatoribus, eorumque complicibus Imperii banno innodatis.

De Officiis hominis erga proximum absolutis.

De officiis
hominis er-
ga proxi-
mum.

§. I.

§. I.

Officia homi-
nis imperfe-
cta.

De Officiis hominis imperfectis erga proximum.

Leucotheus: Quid nominis officium absolutum, hypotheticum; perfectum; imperfectum? Et quanam methodus ea tractandi?

Absoluta,
hypothetica.

Melander. I. Officium hominis absolutum, est actio vel omissio actionis jure naturæ connato debita; hypotheticum, debita jure quodam adventitio: illius generis est, Deum colere, neminem ledere; hujus, cuius suum tribuere, non furari.

Perfecta, &
imperfecta.

II. Officium hominis perfectum, est actio, vel omissio actionis, debita jure Naturæ proprie tali; imperfectum, debita per æquitatem quamdam naturalem: illius generis est, neminem ledere; hujus, digito monstrare viam petenti; illius incuria denominat aliquem formaliter injustum; hujus vero ini-
quum.

Modus
tractandi.

III. Officia absoluta tractanda in jure naturæ; hypothetica in jure Gentium, ut protestanticis vestigiis inhæreamus. *Instruct. I. §. I. Q. I.*

Officiorum
fundamen-
tale princi-
pium,
Amor, cui-
vis natura-
liter debitus.

Leucotheus. Quale hujusmodi officiorum fundamentale principium, & quanam disciplina, iis tractandis propria?

Melander. I. Fundamentale principium est amor, cuius naturaliter debitus, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessarius. Cum enim homines secundum naturam sint æquales, & æquali impulsu ferantur ad finem, seu felicitatem, amor omnibus insitus omnes pariter obligat ad officia mutua, in ordine ad hunc finem necessario requisita, juxta illud naturæ dictamen: Quod tibi vis, vel non vis fieri, alteri feceris, vel non feceris.

Etiam quo
ad officia
imperfecta.

II. Non tantum officia perfecta, ut patet, sed etiam imperfecta, sunt de jure naturæ, spectantque ad Jurisprudentiam naturalem, tanquam propriam disciplinam. Ratio est: quia non fundantur in amore qualicumque meræ humanitatis, sed æquitatis naturalis, sic ut participant rationem justitiæ formalem, relucentem ex debito, alteri obligatorie reddendo. 2. Quia sunt exigita in ordine ad naturæ finem, seu felicitatem simpliciter necessariam, quæ, negatis ejusmodi officiis, si minus positive, saltem negative foret defectuosa. *Instruct. I. §. I. Q. 2.*

Ideæ Prote-
stantium hac
ex parte.

Leucotheus. Quanam scita Moralistarum, Protestantium, hoc ex capite, minus apposita?

Quo ad hu-
manitatis
principium.

Melander. I. Puffendorfius cum Thomasio officia hominis imperfecta ex statu humanitatis, & lege de custodienda æquitate, non satis curate derivat: quia, teste Kemmerichio, æqualitas, juncta felicitati humanæ, fundamentum est officiorum, non peculiare officium; cum enim homines sint æque homines, atque adeo æquali impulsu ad felicitatem ferantur, jus oritur omnibus æquale, felicitatem hanc promovendi. 2. Grotius male fundat in pacto primæ rerum divisionis, quia incerto. 3. Kemmerichius minus bene ea derivat ex regulis decori, nisi hoc ipsum fundet in debito quodam naturæ, ad humanam felicitatem necessario, sic ut obligationem, saltem minus rigorosam, hominibus inducat. 4. Heineccius cum Puffendorfius, & Thomasio, officiis imperfecti male admiscet studia meræ beneficentiæ, virtutem, Ethicæ propriam, a jure naturæ haud sequestrando, quam confusionem Puffendorfius

Puffendorfsiani toties *Orthodoxis* scholasticis oggerunt. 5. *Koblerus* opposito errore, ex suo naturæ jure cogente, jus omne imperfectum exterminat, ac Jurisprudentiam naturalem detruncat.

II. *Neque obest* 1. Quod gratitudo fundetur in aliquo debito naturæ, & tamen nullam obligationem juris inducat. Nam &. Quod fundetur quidem in debito qualicumque convenientiæ naturalis, non tamen in debito quodam necessario ad finem, seu felicitatem humanam.

Nec obest 2. Quod gratitudinis necessitas videatur absoluta, ut ne inter homines cesset omnis beneficentia, atque fiducia. Nam &. Quod gratitudo, ut respondens officiis beneficentiæ, nec innoxie tantum utilitatis, haud sit necessaria ad esse bene simpliciter, quod solum respicit jus naturæ, nisi & virtutem liberalitatis, eutrapeliæ, patientiæ &c. ad jus naturæ attrahere quis intendat.

Neque obest 3. Quod gratitudo sæpe fundetur in debito naturæ, etiam absolute necessario: V. G. respectu Dei, Parentum. Nam &. Quod Grati- tudo simplex, & ut est virtus specialis nunquam fundetur in debito natu- ræ absolute necessario, & fundari possit gratitudo mixta: hæc enim per ac- cidens, accedente iustitiæ titulo, fundare jus potest, sicque revocari ad Ju- risprudentiam naturalem. *Instruct.* I. §. 1. Q. 3.

Leucotheus. Quanam obligatio naturalis ad officia hominis, homini exhi- benda, seu perfecta, seu imperfecta?

Melander. I. Est obligatio non tantum externa, sed etiam interna; De externa patet: nam amor debitus, sine effectu, foret frustraneus. De in- terna colligitur ex eo, quod necessaria sit ad finem, qua sine obligatio ex- terna redderetur imperfecta, facile defectibilis, inefficax, ac insufficientis.

II. Hinc ab *Innocentio XI.* etiam spectato jure naturæ, recte proscrip- ta propositio quod non teneamur proximum diligere actu interno, & formali; quod præcepto proximi diligendi satisfacere possimus per solos actus externos; quod teneamur proximum diligere actu quidem interno, sed tantum in com- muni, non particulari. Unde falsum est. 1. Quod tantum actus externus proximo cedat in bonum, sitque necessarius; quia sine interno ubique & semper non exhibebitur externus.

Falsum 2. Quod dilectio in communi sit inutilis, in particulari impossibi- lis; quia in communi utilis est ad hoc, ut homo reddatur paratus ad dili- gendum proximum in particulari, quoties naturæ lege obligatur. Dilectio omnium, in sensu accommodo, est possibilis, cum plus non velit, quam ut sit dilectio cujuslibet in particulari, si respectu hujus potius, quam illius, occurrat necessitas.

III. Tempus obligationis est, quando occurrit proximi necessitas. *In- struct.* I. §. 1. Q. 4.

Leucotheus. Quanam objecta seu officia, præcipue imperfecta, ad quæ se extendit hæc obligatio amoris, proximo naturaliter debiti?

Melander. I. In genere, ea facienda, quæ ad finem felicitatis humanæ ita sunt necessaria, ut illis negatis, si minus positive, saltem negative flac- cesceret, & ex parte deficeret requisita illa, & naturæ humanæ propria fe- licitas, juxta illud: quod tibi vis, vel non vis fieri, alteri feceris, vel non feceris.

II. Unde officia imperfecta fundantur in quadam æquitate amoris natura- lis, respiciente proximi necessitatem, quæ, quo major vel minor, majus vel minus faciet debitum correspondens, seu obligationem proximo debi- tam. Unde sicut officia imperfecta, in necessitate proximi summa, degenerant in perfecta; ita & officia virtutum fieri possunt imperfecte debita per eandem necessitatem.

III. In specie notant isthæc officia innoxiam utilitatem, seu talem, quæ accipienti profit, præstantem non gravet, V. G. Erranti monstrare viam, pe- tenti

renti dare consilium, languenti permittere fluentem. 2. Iisdem officiis accessetur præstatio rerum, quarum nimia copia molesta, eas potius integras aliorum usui permittendo, quam destruendo. 3. Dispensatio rerum in aliorum utilitatem, quæ alioquin nobis essent corruppendæ. 4. Officia in peregrinos, calamitate oppressos, iis auxilium & solamen exhibendo &c. *Instruct.* I. §. 2. Q. 5.

Officia imperfecta magis memorabilia circa elemosynam.

Leucotheus. Quæ officia imperfecta magis controversa?

Melander. I. Divitibus aliquam esse obligationem, etiam in iustitia; improprie tali, fundatam, subveniendi egenis, licet communi tantum necessitate pressis (abstrahendo, quanta sit, & quoties exercenda respectu juris naturæ) in nostris principiis clarum est. Quia repugnat amori, ad felicitatem societatis humanæ admodum necessario, per totam vitam, nunquam exercere actum amoris, etsi occasio quotidiana sit, idque absque omni, vel levi incommodo fieri posset. 2. Est obligatio naturalis, saltem imperfecta, succurrendi proximo in gravi necessitate per elemosynam petitam, saltem ex superfluis: quia id exigit æquitas naturalis, fundata in amore proximi, ad finem societatis humanæ necessario. Quod si necessitas foret absolute gravis, & pene extrema, est obligatio succurrendi etiam ex necessariis cum levi detrimento status: quia absolute gravis necessitas in estimatione morali æquiparari solet indigentiae extremæ. 3. Est obligatio naturalis perfecta succurrendi proximo, in extrema necessitate constituto, etiam ex necessariis cum aliquo status proprii detrimento, non tamen extraordinario, multo minus cum status proprii destructione. Ratio prioris est amoris necessitas ad bona quædam ordinis inferioris, vitæ proximi postponenda. Ratio posterioris est nimia difficultas, amore proprio prævalente.

Circa innoxium transitum.

II. *Transitus* per territorium alienum, seu terrestre, seu maritimum, debito modo, etsi absque ulla causa, negatus, per se loquendo, nunquam parit formalem injuriam, sufficientem ad actionem, vim, vel bellum alteri inferendum. Ratio est, quia, cum vix possit abesse saltem incommodi periculum, spectato jure naturæ, prætendi nequit jus perfectum. 2. *Transitus* inermis advenarum, siquidem vere innoxius sit, spectato naturæ jure, per se loquendo, negari nequit. Ratio est, quia exigitur ab amore, in naturali æquitate fundato, juxta illud: quod tibi vis fieri &c. 3. Idem, ex eodem fundamento, sentiendum de transvectione mercium necessaria, ac vere innoxia. 4. *Militaris* tamen transitus recte negatur, quia nunquam vere seu practicæ innoxius esse solet, ut non saltem suppetat justus periculi metus.

Circa denegatum matrimonium, favorem continentium.

III. Ad officia juris imperfecti non recte trahitur denegatio amicitiae, vel matrimonii: quia deest necessitas, facilisque causa incommodi haberi potest. Neque communis facultas, uni negata, repugnat æquitati naturali, si qualiscunque demum ratio subsit; multo minus unquam parere potest injuriam formalem. *Instruct.* I. §. 2. Q. 6.

Officia imperfecta respectu hostium.

Leucotheus. An officia æquitatis imperfecta, homini ab homine præstanda, etiam respectu hostium, spectato jure naturæ obligent?

Melander. I. Id censet *Heineccius*. 1. Quia fundantur in æquitate naturæ. 2. Quia sunt conjuncta cum spe conciliandi inimici. 3. Quia a *Socrate* dudum profligata sententia, quod male faciendum sit inimicis.

II. Sed verius, per se loquendo, nulla præstandi est obligatio, quia, durante alterius animo hostili, hæc officia vix possunt esse innoxia: sic nil antiquius in bello, quam hostes prohibere a quatione, comæatum corrumpere, cuncta devastare.

III. Unde naturæ æqualitas sicut non obstat, quin hostem vindicemus etiam positive lædendo; ita non obstat, quin vindicemus, ei humanitatis officia denegando. 2. Spes conciliandi inimici virtutem notat non jus. 3. Sic

& Socratis dicta naturalem Ethicam sapiant, non Jurisprudentiam, quas Heineccius non raro confundit.

S. II.

De Officiis erga proximum perfectis :

§. 2.

Officia hominis perfectis.

Leucotheus. Quid Moralistic officia perfecta? Quæ illorum differentia ab imperfectis?

Melander. Officia perfecta notant actiones, ad quas homo, non ex qualicumque equitate, seu conformitate cum natura rationali; sed ex justitia, proprie tali atque perfecta; immo quandoque ex propriissime tali, ac rigorosa; per modum coactionis externæ, ac satisfactionis, est obligatus. Nam, quia justitia formalis respicit alterius jus, seu debitum, & hoc quandoque est rigorosum, seu coactionis externæ, ac reparationis illativum; quandoque mere legale, coactionis externæ, & reparationis expertem, uti contingit in læsionibus proximi internis, odio, invidia, proposito furandi &c. facile liquet.

II. *Differentia ab officiis imperfectis. Hæc enim fundantur in jure minus proprio, respiciendo equitatem quandam, qua aliis facienda bona; perfecta fundantur in jure proprie tali, quandoque etiam in riguroso, spectando justitiam legalem, & commutativam, qua aliis non inferenda mala. 2. Imperfecta supponunt necessitatem minus strictam, sic ut officii incurium denominent iniquum; perfecta supponunt necessitatem absolutam, sic ut officii sui negligentem denominent proprie, quandoque etiam formalissime injustum. 3. Imperfecta pariunt obligationem coactionis expertem; perfecta coactionis externæ, & quandoque reparationis insuper illativam. Instruct. II. §. 1. Q. 1.*

Differentia ab imperfectis.

Leucotheus. Quæ officia perfecta? Quæ eorum objecta? Et quale obligationis principium?

Melander. I. Officia perfecta in genere duo sunt: nemo lædendus; jus suum quique tribuendum.

II. *Objecta sunt læsiones triplicis generis, cogitatione, verbo & opere; sive quo ad bona animi, intellectus nempe ac voluntatis; sive quo ad bona corporis; sive quo ad bona fama, aliaque extrinseca fortunæ.*

III. *Fundamentum obligationis petitur denuo ex amore, Deo ac proximo naturaliter debito, quia ad felicitatem ac pacem, cum Deo & proximo conservandam, simpliciter necessario. Instruct. II. §. 1. Q. 2.*

Officia perfecta in specie.

Nemo lædendus. Modus læsionis triplex.

Fundamentum obligationis.

Leucotheus. Quodnam alterum officium ex perfectis?

Melander. I. Reparatio damni, si quod secutum ex læsione injusta, qualitercunque imputabilis, quantum fieri potest.

II. *Dicitur injusta, quia damnosa; dicitur imputabilis, quod fit, si adsit jussio, consilium, palpo, recursus, participans, mutus, non obstant, non manifestans. Dicitur quantum fieri potest: hoc est, meliore modo, vel per restitutionem ipsius rei, vel per æstimationem rei, vel fructuum, lucri cessantis, damnique emergentis.*

Reparandum damnum.

Modus reparationis.

III. *Fundamentum obligationis denuo petitur ex eodem amoris debiti, quia necessarii, principio, eo quod lex de non lædendo foret vana, inutilis, si damnum reparari haud deberet. Instruct. II. §. 1. Q. 3.*

Leucotheus. Quænam ad hac obligatione exceptiones?

Melander. I. Per accidens cessat obligatio reparandi damni, quandoque quis non est causa certa, vera, & efficaciter influens in damnificationem factam. Quia tam gravis obligatio ex amore, naturaliter debito, deduci nequit.

II. *Cessat, nulla culpa interveniente, si nihil extet amplius, neque quis factus sit ditior: quia obligatio foret nimis difficilis.*

Casus excepti ab obligatione naturali reparandi damni.

Causa incerta.

Inculpata.

*Culpabili
mere juridi-
ce.*

III. Cessat probabilius, si culpa sit *mere juridica*; seu ex omissione diligentiae, non nisi a summe industriis adhiberi solitae: quia obligatio foret nimis ardua, & ob frequentes transgressiones potius noxia.

*Vel etiam
theologicae,
sed venialis-
ter.*

IV. Cessat probabilius, si negligentia sit quidem *theologica*, sed *venialiter* tantum culpabilis: * quia tam gravis obligatio sufficienter probari nequit. Nam quod *aequitas naturalis* exigit, ut damnum patiatur potius nocens *juridice* ob culpam *voluntariam*, & a fortiori ob *theologicam*, etli *lexem*, quam *absolute innocens*, nil evincit: quia probaret, reparandum quoque fore damnum *fortuitum*; quod est nimium. Item: quia haec obligatio nimium gravis, culpae improporcionata, propter faciles transgressiones humano Generi potius noxia, quam utilis: immo, & *antecedenter ad omnem eventum*, ipso laeso minus optabilis.

*Non ani-
madversa
gravitate
materiali.
Saepe non
esset.*

V. Cessat probabilius, *quandocunque* culpa tantum est *levis* absque animadversa gravitate, seu formali seu materiali. ** *Ratio est*, quae supra.

VI. Quod si tamen gravitas materialis cognita foret, *** etli culpa accederet solummodo *levis*, probabilius, *jure naturae*, manet obligatio *gravis* ad compensationem totius damni *cogniti*. *Ratio est*: quia tale damnum, etli datum *ex culpa levi*, *per se loquendo*, connexum est *cum magno commodo* damnificantis, adeoque *cum magno illicio* ad damnificationes plures & plures, tam proximo, quam societati humanae admodum periculosas: ergo natura de remedio *sufficienti*, per obligationem reparationis gravem, probabilius providit, ac providere debuit.

Neque dicas. 1. Quod casu rei demeritae, vel abjectae, cesset commodum damnificantis, adeoque & illicium. Nam R. Etli cesset *per accidens*, non tamen cessat *per se*, sic ut non sit *conjungibilis* saltem cum commodo.

Neque dicas. 2. Quod obligatio nec oriatur *ex re accepta*, quia consumpta, ut ponitur; nec *ex injusta acceptione*, quia tantum levi, & improporcionata culpae gravi. Nam R. Quod oriatur ex utraque, *ut opposita naturae fini*, seu, *ut connexa* cum gravi praedjudicio, vel saltem praedjudicii periculo, tam respectu proximi, quam societatis humanae, cui praecavendo restitutionis obligatio est medium necessarium, a natura intentum.

Neque dicas. 3. Quod in casu, quo infertur damnum, cognitum *ut grave*, absque omni culpa; vel non cognitum *ut grave*, cum levi tantum culpa, aequale videatur periculum, & praedjudicium publicae felicitatis. Nam R. N. Quia in casu priore nulla omnino intervenit culpa, praeterquam quod casus *vix* videatur esse practicus. In posteriore damnum non cognitum *ut grave*, hoc ipso non est conjunctum cum tanto illicio.

Neque dicas. 4. Quod in casu, quo infertur damnum cognitum *ut grave*, sed ex culpa gravi, non major foret obligatio, adeoque obligatio *ex culpa levi* foret improporcionata. Nam R. Etli forsitan foret improporcionata, si spectetur sola culpa *levis in se*, non tamen foret improporcionata, si spectetur complexum, *ut conjunctum* cum gravi praedjudicio societatis humanae, praesertim cum obligatio haec non descendat ex justitia mere *indicativa*, sed potius ex *commutativa*.

*Etli gravi-
tas materia-
lis sit solum
successiva.*

VII. Eadem obligatio gravis manet ratione compensandi damni, *cogniti ut gravis*, etli datum sit per damnificationes *leves successivas*, moraliter tamen.

* V. G. Si quis ex oblivione, *venialiter tantum culpabili*, non extinxisset lucernam orto inde incendio.

** V. G. Si quis subduceret aureum, *non habita sufficientes advertentia* ad legem graviter obligantem; vel *ex ignorantia gravitatis formalis*, subducendo aureum, quem quis putaret *invincibiliter* haud esse materiam gravem; vel *ex ignorantia gravitatis materialis*, subducendo gemmam, quam quis *invincibiliter* existimaret esse vitrum.

*** V. G. Si quis subduceret aureum, etli *per culpam solummodo levem* existimaret *invincibiliter* Dominum non esse *saltem graviter* invitum.

tamen coalescentes. *Ratio est*, quæ supra: cum successiva ablatio se habeat mere per accidens. *Nec obstat*. 1. Quod furta minuta sint facta diversis: quia manet quantitas gravis, *scienter & voluntarie* ablata cum damno, saltem communitatis, ejusque periculo, ac præjudicio. *Nec obstat*. 2. Quod leves detractiones, pluribus factæ, non inferant similem obligationem gravem: quia ex detractionibus non capitur lucrum, nec habetur illicium ad plures, & plures, uti fit in furtis.

VIII. Cessat obligatio reparationis, *quo ad excessum damni, invincibiliter ignoratum*. *Ratio est*: quia ille excessus neque est voluntarius *in se*, neque *in causa*, cum ignoretur connexio, adeoque fortuitus censeri debeat.

IX. Cessat denique obligatio restitutionis, quamdiu manet *impossibilitas moralis*, quæ ex Prudentum judicio æstimanda, ac debitum cum limitationibus consideranda est, uti fusius legere est apud Moralistas orthodoxos. *Instruct. II. S. 1. Q. 4.*

Leucotheus. *Quæ cætera proprietates magis memorabiles, in reparatione damni, naturali jure, contentæ?*

Melander. I. Memorabiles circumstantiæ *temporis, loci, modi, & ordinis*, quibus restitutio faciendæ, quantum fieri, & exigi jure potest in ordine ad damnicati indemnitate.

II. Memorabilis restitutionis *terminus ad quem*, sic ut faciendæ sit possessori iusto, debita diligentia inquisito, si sit incertus, & meliorem modo, quo fieri potest, in commodum domini, vel damnicatæ communitatis.

III. Res aliena, comparata, per contractum a possessore *bonæ fidei*, huic, non domino restituenda. *Pateet*. Comparata a possessore *mala fidei* v. g. fure, *permitti potest*, ut recipiatur a fure, ad evincendum a fure pretium: quia *permittens* non cooperatur ad rei statum deterioiorem, sed non custodit in statu meliorem cum suo periculo. An *ob periculum evictionis* possit *positive* tradi denuo furi, seu ab emptore *bonæ, vel mala fidei*, controvertunt Moralistæ orthodoxi. *Spektato naturæ jure*, re comparata ab emptore *bonæ fidei*, ad se servandum indemnem, etiam *positive* potest reddi furi, quia obligatio reddendi domino est valde gravis, & opposita amoris, sibi naturaliter debito, qui *in æquali periculo damni* potius favet sibi, præcipue cum nulla adsit culpa. Contra res comparata ab emptore *mala fidei*, *spektato naturæ jure*, probabilis reddi nequit furi, *ad se servandum indemnem*. *Ratio est*: quia ejusmodi emptiones partim ob lucra eminentium, partim ob inventamenta furum vendentium, non tantum *domino privato* sunt damnosæ, sed *communi bono* præjudiciosæ, *felicitati societatis humanæ* derogatoriæ, vel saltem ob *grave periculum de multiplicandis damnis* admodum perniciosæ indemnitate publicæ, seu contrariæ fini, a natura intento: ergo natura debuit providere de *medio sufficiente*, ac *efficaci*, absterrendi homines a perniciosis ejusmodi nundinis: atqui aliud medium esse non potest, quam *obligatio*, rem, mala fide emptam, reddendi domino *cum periculo evictionis*: ergo obligatio hæc est medium, *simpliciter necessarium*, ad finem, seu indemnitate, si minus domini privatam, saltem ad publicam societatis humanæ a natura intentam: ergo est exigita ab amore, societati humanæ naturaliter debito, adeoque jure naturæ imposita, id quod erat ostendendum.

Neque dicas. 1. Emptorem mala fidei, re furi tradita, amplius haud teneri *ex re accepta*, nec *ex injusta acceptione*, quia per rescissionem contractus abolita. Nam R. Etsi forsitan sit abolita *particulariter*, sic ut non amplius influat in damnum domini *privatum*, non tamen est abolita *totaliter*, sic ut neque amplius influat, *saltem moraliter*, in damnum publicum, seu præjudicium societatis humanæ.

Neque dicas. 2. Si emptor *bonæ fidei* potest rem reddere furi, tunc etiam

mala fidei, quia nulla disparitas. Nam R. Disparitas est, quod, respectu illius, cesset præjudicium publicum, non respectu hujus.

Neque dicas. 3. Natura jam providit de medio, quo præcavetur præjudicio, etiam publico, per obligationem reddendi rem denovo, saltem furi. Nam R. Hoc medium non esse sufficiens, & efficax, quia urgente periculo evictionis emptores præstat indemnes.

Neque dicas. 4. Hæc probarent, nec permissivæ posse rem, male emptam, relinquere furi, quod nimium. R. N. Illat. Quia hic casus, dependens ab alieno arbitrio, & mere per accidens, non attenditur a natura.

Rationes unquam.

IV. Pro injuriis, corpori illatis, stringit obligatio reparandi damna, inde secuta directe, juxta arbitrium prudentis: ipsæ injuriæ non compensantur, quia ordinis, æstimatione pecuniaria altioris.

Supri.

V. Pro injuria stupri, vel adulterii, eadem est obligatio reparandi damna inde secuta; etsi ipsa virginitas, quia ordinis diversi, compensari haud possit.

Fama laesa.

VI. Pro læsione famæ cessat restitutio pecuniaria, quia bonum est ordinis altioris: unde pro fama restituenda est fama, & sic de aliis animæ bonis. Instruct. II. S. 2. Q. 5.

Litura protestantica.

Leucotheus. Quæ penes Moralistas protestanticos, hæc in materia, litura? Melander I. Kemmerichius obligationem reparandi damni adstruit præcise, quia datum est, etsi sine culpa fortuitum: Thomastus culpam, etsi levissimam, velut justam obligationis tantæ titulum adstruit.

II. Idem Kemmerichius Consiliarios, quia causas minime cogentes, a reparandi damni obligatione eximit, quæ propositio est damnata ab Innocentio XI. in hæc verba: qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem. Instruct. II. S. 2. Q. 6.

S. II.

S. III.

Officia sermocinantium & jurantium.

De non ledendis aliis per verba, seu de officiis sermocinantium, & jurantium.

Ratio tractandi hæc officia.

Leucotheus. Quæ ratio tractandæ materiæ? Et quæ natura mendacii, huc spectantis?

Melander. I. Ratio tractandi officia sermocinantium est, quod conversatio humana sit necessarium medium ad finem, a natura intentum, puta ad felicitatem, naturæ rationali propriam.

Mendacii natura.

II. Sermo est, sonus articulatus ex hominum impositione, animi sensa declarans. 2. Veritas sermonis est conformitas: falsitas est difformitas sermonis cum mente loquentis. 3. Mendacium formale est S. Augustino, dictum contra mentem fallendi causa. 4. Mendacium materiale, seu falsiloquium, est dictum difforme objecto, non tamen menti loquentis.

Divisio extensa ad restrictionem mere internam.

III. Mendacium formale, ex communi Orthodoxorum est triplex: perniciosum, quod profertur animo fallendi, ut obsit; officiosum, quod dicitur animo fallendi, ut prosit; jocosum, quod garritur animo fallendi, ut deleat. Ad mendacium formale recte reducitur restrictio, pure mentalis, per quam intelligitur dictum, & in se, & secundum circumstantias determinatum ad sensum unum, eumque falsum, etsi per aliquid, sola mente retentum, posset efficere sensum verum. V. G. Si interrogatus, an fregerit hoc vitrum? id absolute negat, mente retinendo, mense præcedenti. Ratio est, quia locutio, qua humana, sit tantum per voces, nullatenus per conceptus: ergo dicens absolute: non fregi, mentitur, conceptu retento nullatenus sensibili, adeoque nullatenus ad alterum significante. Unde damnata est hæc propositio ab Innocentio XI. Utens restrictione, pure mentali, revera non mentitur. Instruct. III. S. 1. Q. 1.

Mendacium commune, quibus vis in

Leucotheus. Quid juris naturalis negativi circa officia sermocinantium?

Melan-

Melander. Mendacium omne, quaecumque (adeoque & restrictio, pure in- circumstan-
tiis, est na-
tura jure
prohibitum.
terna) quocumque in casu, etiam utilitatis, ac necessitatis summae, pro ratio-
ne materiae, seu leviter seu graviter, est naturae jure prohibitum.

*Supponitur. I. Quod finis loquelae humanae immediatus sit communicatio
mutua, quo ad animi sensa; mediatum vero sit felicitas societatis humanae.*

*Supponitur. II. Quod haec felicitas; in quantum dependet a conversatione
mutua, humanoque commercio, sufficiens ut sit, exigit securitatem absolutam,
vi cujus nemo ullis in circumstantiis, per mendacium possit licite decipi.
Ratio est, quia securitas, limitata ad solum mendacium perniciosum; vel
conditionata, nisi mendacium exigit utilitas, vel qualiscumque necessitas &c.
non esset exclusiva periculi, ne audiens, hic & nunc, seu per veram, seu per
imaginariam loquentis licentiam (quam sibi mille in circumstantiis fingeret ef-
frenis in mendacia hominum pravitas) decipiatur, vel saltem licite decipi
posset: ergo conversatio non esset certo sincera, neque humanum commercium
satis securum, adeoque securitas esset admodum dubia, atque periculosa, sic
ut loquela non foret medium, universaliter sufficiens ad finem proxi-
mum, seu ad communicanda semper animi sensa; neque satis proportio-
natum ad finem mediatum, puta ad felicitatem, humano Generi absolute
necessariam: atqui evidens est, quod debeat esse sufficiens; secus Natura defi-
ceret in necessariis: ergo evidens est, quod securitas in ordine ad finem, a
Natura intentum, debeat esse absoluta, id quod erat declarandum. His
suppositis.*

*P. Assertum. Securitas absoluta, ne quis per alterum, ullis in circum-
stantiis, possit per mendacium licite decipi, est exigita ab amore, in ordine
ad felicitatem, ut a conversatione, humanoque commercio dependentem, sim-
pliciter necessario: ergo licentia mendacii qualiscumque, utpote everfiva hu-
jus securitatis absoluta, repugnat amori societati humanae naturaliter debito,
adeoque est Naturae jure prohibita.*

*III. Nec obstat 1. Quod saltem mendacium jocosum, atque officiosum, nil
praedjudicet felicitati, seu privatae, seu publicae. Sed R. Etsi nil praedjudicet* Nil equivoca-
tionibus repli-
cis.
*fini loquelae immediato, praedjudicat tamen aliquid fini mediato, seu felicitati,
publicae saltem respectiva, seu respectu conjunctivi periculi ob abusum, se-
curitatis absolutae everfivum, adeoque felicitati, tam privatae, quam publi-
cae, admodum praedjudiciosum.*

*Neque obstat. 2. Quod mendacium, certis in circumstantiis, posset esse
medium necessarium, tam ad privatam, quam publicam felicitatem, casu quo
averti posset mors propria, aliena, vel etiam Reipublicae totius interitus.
Nam R. Etsi posset esse medium indeterminate necessarium, sic ut suppetat
aliud, naturaliter licitum, in celanda amphibologice veritate non tamen posset
esse medium necessarium determinate: & etiam si fors esse posset, nihilose-
cius, in tali casu per accidens, ejusmodi malo particulari, naturae ordine,
praeponderaret malum, seu praedjudicium commune, ex tali licentia periculosa
redundans in omnem societatem humanam, sic ut mendacium licitum ne-
quaquam foret.*

*Neque obstat. 3. Quod obligatio absoluta quandoque repugnet amori, na-
turaliter debito, casu quo V. G. prodendum foret status arcanum naturale:
ergo, cessante fine, cessabit hic obligatio. Nam R. Quod non repugnat
amori debito in ordine ad bonum publicum, & commune, etsi forsitan repu-
gnet in ordine ad bonum privatum, & particulare, sic tamen ut suppetat
semper medium licitum occultanda veritatis. Unde cessabit obligatio, siqui-
dem cesset finis legis adaquatus consistens in damno publico; immo & in pra-
ecavendo damni periculo, quod tamen supposita tali licentia semper manet;
non tamen cessabit obligatio, siquidem cesset tantum finis legis inadqua-
tus, consistens in praecavendo damno mere privato.*

Neque obstat. 4. Quod occultatio veritatis amphibologica non sit medium aptum pro rudibus, ad amovenda tam sæpe obvia pericula. R. cum P. *Viva*, usum scientiæ duplicis, sicuti cuivis audienti *sensibilem*, *notumque* supponimus; ita & loquentibus, *etsi rudibus*, haud omnino incognitum, supponere possumus.

Neque obstat. 5. Quod occultatio veritatis amphibologica æque adversetur felicitati societatis humanæ, propter periculum *abusus*, ac præjudicium elidens *sinceritatem* conversationis mutuæ *ubique certam*, & securitatem humani generis *absolutam*. R. N. Paritas. Nam, præterquam quod mendacium evertat finem loquelæ *immediatum*, non autem locutio amphibologica, hæc debet esse *advertibilis*, adeoque conjuncta esse haud potest cum simili periculo, ac præjudicio, etsi usus, *promiscue licitus*, non excluderet periculum ac præjudicium simile, unde & naturæ jure prohibitus est, uti infra dicemus: *Instruct.* III. §. 1. Q. 2.

Occultatio veritatis permittitur jure naturæ, quandoque præcepta dantis in circumstantiis.

Leucotheus. Quid juris naturalis permittitur circa officia sermocinantium?

Melander. I. Occultatio veritatis per restrictiones, non pure mentales, aliasque locutiones similes, certis in circumstantiis, non modo est naturæ jure permittitur, sed quandoque etiam præcepta. Ejusmodi circumstantiæ sunt, si quis interrogetur vel contra jus, vel absque jure; quando veritas ab altero sciri nec decet, nec prodest, nec licet, puta, in casu, quo damnum proprium, vel alienum posset emergere. Ratio asserti est, quia ex una parte occultatio veritatis, dictis in circumstantiis, vel est exigita, vel saltem non aliena, ab amore sibi, vel proximo naturaliter debito, utpote nullo præjudicio communis boni obstante: ex altera parte medium occultandæ veritatis, seu locutio ambigua, non est mendacium, quia non est locutio contra mentem, nec animo fallendi per se loquendo: ergo. Unde fluit, patentis jocos non esse mendacia, uti nec locutiones hyperbolicas, mysticas, figuratas, ironicas, fabulosas, ambiguas, seu æquivocas, ab usu communi non admodum abhorrentes, uti & usum scientiæ duplicis, per restrictiones non pure mentales.

Nil obstatibus replentis.

II. *Neque obstat.* 1. Quod aliqui Authores inter restrictiones licitas numerarint, V. G. locutionem mere materialem, æquivocationes admodum inusitatas, difficulter advertibiles, ab interrogante satis determinatas &c. Nam R. Nos patrocinari restrictionibus, quæ non sunt mere mentales, & quidem certo tales.

Neque obstat. 2. Quod usus scientiæ duplicis nil videatur differre a restrictione pure mentali. Nam R. N. Differentia est, quod usus scientiæ duplicis, debitis in circumstantiis, sit in humana consuetudine vulgatus, adeoque advertibilis; non autem recepta est restrictio mere interna.

Neque obstat. 3. Quod usus vocis, alienus ad mentem interrogantis, videatur habere idem, quod restrictio pure mentalis. Nam R. N. Quia etsi habeat sensum obvium falsum, & verum solummodo obscurum, habet tamen absolute advertibilem ab audiente, id quod non habet restrictio pure mentalis.

III. Est naturæ jure prohibitus restrictio, etiam non pure mentalis, seu æquivoca, ac amphibologica usus promiscuus, hoc est, absque justa causa adhibitus. Ratio est: quia conversationis mutuæ sinceritati, & humani commercii securitati absolutæ, foret admodum præjudiciosus, adeoque felicitati societatis humanæ derogatorius. 2. In materia fidei, & si quis jure interrogetur, est semper illicitus. Ratio prioris est, quia esset cum contemptu Dei conjunctus, juxta illud: qui me erubuerit, & meos sermones, hunc erubescet filius hominis. Ratio posterioris est: quia, qui jus habet ad interrogandum, obligat quoque ad respondendum juxta mentem suam; secus tribunalia Judicum facile eludi possent. *Instruct.* III. §. 1. Q. 3.

Officia jurantium.

Leucotheus. Quæ specialiter memoranda, spectato jure naturæ, circa officia jurantium?

Me-

Melander. I. Juramenti origo est ex statu corrupto, dum in altero fallacia, aut perfidiam, ordinarie loquendo, supponit. 2. Est quid accessorium sermonis, & pacti. 3. Dicitur invocatio tacita, vel expressa, Divini Numinis, tanquam primæ & infallibilis veritatis in testem, vel etiam vindicem, ratione firmata rei. 4. Est requisita intentio. 5. Fieri etiam potest per creaturas, saltem in quibus divinæ bonitatis aliquid specialiter elucet, quia fit cum relatione ad Deum. 6. Est actus religionis. 7. Tres habere debet proprietates: *judicium*, quod exigit, ut cum discretionem, prudentiam, considerationem, ac reverentiam, nec sine necessitate, aut gravi causa fiat. *Iustitiam*, quæ exigit, ut, quod juratur, sit res iusta, licita, ac honesta. *Veritatem*, ut nimirum res sit vera, aut saltem ex gravi ratione putetur vera. 8. Est duplex: *assertorium*, quo confirmatur dictum de presenti, vel præterito; & *promissorium*, quo confirmatur dictum de opere futuro.

II. Juramentum, debito modo factum, est licitum. Patet: quia est actus religionis, naturæ juri conformis, fundatus in verbo Dei: laudabuntur omnes, qui jurant in eo. Unde illud: non jurare omnino, intelligendum de juramento sine necessitate; prohibitio canonica, ne fiat per creaturam, intelligenda de Gentilium juramento per Deos. 2. Licita quoque est praxis, in foro canonico, & civili, deferendi juramenta gravibus in causis. Patet: quia conformis est æquitati naturali propter necessitatem; cum sit subsidium imbecillitatis humanæ ad fidem, & veritatem firmandam, uti & medium expediens pro bono publico ad terminandas lites. Unde recte damnata est *Quæsnelli* propositio ultima, qua adstruit, nihil spiritui Dei, & doctrinæ Christi magis opponi, quam communia facere juramenta in Ecclesia. Nam falsum est. 1. Quod sic multiplicentur occasiones pejerandi, nisi per accidens, seu ex malitia hominum eodem modo, quo per leges multiplicantur peccata: non enim peccatum cognoscitur, nisi per legem, uti inquit Apostolus.

Falsum est. 2. Quod hæc praxis saltem impellat ad malum; si quidem fiat debito modo, nec sine necessitate. Unde paritas non est cum lectione S. Scripturæ, rudibus prohibita, quia non lectio, sed ruditas periculosa impellit ad malum.

Falsum est. 3. Quod juramentum, etsi ex motivo temporali imperatum, non sit actus religionis, adeoque nomen Dei deserviat consilio impiorum: nam semper manet fides in Deum veridicum, & invocatio ejus in testem. Frequentari tamen non debet, uti cæteri actus virtutum, quia non est, nisi remedium infirmitatis humanæ, sine necessitate haud usurpandum.

III. Obligatio juramenti promissorii est duplex, quo ad animum implendi, & ipsam impletionem, si rationabiliter possit, res notabiliter non mutetur, neque obstat jus superioris. Quo ad primum, est obligatio gravis etiam in levi materia, uti in juramento assertorio, propter auctoritatem Dei; quo ad secundum potest esse obligatio levis in materia levi, quia Deus proprie non adducitur in testem executionis, quæ utpote de contingentibus sciri nequit; sed obligationis, ut adeo promissi incurri proprie mendax non sit, id quod requirit perjurium; sed potius infidelis: ergo auctoritas Dei adducta quidem est in confirmationem promissionis infidelis, non tamen in testimonium falsi. 2. Manet obligatio, etsi juramentum sit injuste extortum vi, dolo, aut errore non versante circa substantiam: quia turpitudine non se tenet ex parte jurantis, adeoque cum sine peccato impleri possit, impleri debet, ut ne Dei nomen in testimonium falsi adductum sit. Suppetit tamen medium rescissionis in foro civili, immo & naturali, ut alibi dicemus. 3. Nulla est obligatio de re mala, vana, inutili, indifferente, qua tali: quia juramentum nequit esse vineulum, seu iniquum, seu inutile. 4. Obligatio in utilitatem hominis semper tenet, neque mutabilis est respectu jurantis, ex regula communi. 5. Obligatio, orta ex virtute religionis, est personalis in jurante, realis penes eum, cui

cui quis jurat, quia tranfit ad hujus etiam successores: 6. Persona habilis juramenti, per se loquendo, est omnis creatura rationalis, etsi a perjuro, & impubere non recipiatur in judicio. *Instruct.* III. §. 2. Q. 4.

Usus juramenti.
Cum debitis conditionibus.

Leucotheus. Quæ specialiter observanda circa usum in officiis jurantium?

Melander. I. Juramentum fieri debet debito modo; secus erit perjurium, seu falsitas, sacrilege jurata. Defectu judicii, seu debita considerationis, quandoque est veniale, uti & defectu justitiæ, etsi defectu veritatis culpa semper sit gravis, ob gravem irreverentiam.

Naturæ jurata rei commensurata.

II. *Juramentum assumit naturam rei, cui adjicitur: neque obligationem auget nisi intensive, addendo obligationem ex virtute religionis. Unde licitus etiam usus in locutione amphibologica, siquidem hæc justa, & necessaria sit. Ratio est: quia ubi jus est occultandæ veritatis sine mendacio, nulla irreverentia fit juramento. Id tamen observandum, quod ad juramentum amphibologicum requiratur major necessitas, quam præcise ad licentiam locutionis amphibologicæ, uti recte animadvertit P. Viva.*

Cessatio.

III. *Juramenti obligatio quandoque cessat, quandoque tollitur, etsi cæterum sit stricta interpretationis propter periculum perjurii. Cessat per defectum conditionis imbibitæ, si res bona evaderet mala, vel majoris boni impeditiva, inutilis ad intentum. Tollitur per irritationem a superiore. Dispensatur, vel commutatur eodem modo, quo votum, ab habente potestatem legitimam. Relaxatur a solo illo, in cujus favorem factum est aut ab eo, cui promissa materia subiecta est.*

Officia jurantium & eorum principium.

IV. *Officia jurantium sunt. 1. Temere non jurare. 2. Juramentum temere non exigere. Jurare cum veritate. 4. Promissa jurata fideliter servare. 5. Non jurare ad res illicitas, & sic de aliis. Principium est amor, quia prædicta officia vel sunt conformia, vel opposita amori, Deo, & proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, simpliciter necessario: exigente scilicet naturæ corruptæ infirmitate subsidium, ad firmandam magis sinceritatem in officiis sermonis, & ad roborandam magis fidelitatem in promissis, pactisque, simpliciter necessarium, & necessario petendum ex cultu, & reverentia Deo, ut Authori naturæ omniscio, & vindici, naturaliter debita, id quod erat declarandum. *Instruct.* III. §. 2. Q. 5.*

Protestantium principia circa officia sermonum.
Circa mendacii malitiam.

Leucotheus. Quæ principia Moralistarum protestantium circa officia sermonis?

Melander. Sunt ab Orthodoxis admodum aliena.

Patet. I. Quia, ex Grotii mente, mendacii malitia consistit in repugnantia cum jure, quod existit in audiente. Jus istud est facultas intelligendi loquentis mentem, & sensa, habeturque ex tacito hominum pacto. Tolli potest jus istud vel expresso audientis, vel præsumpto loquentis consensu, vel oppositione juris, quod prævalet in loquente, quibus casibus locutio contra mentem, non mendacium, sed falsiloquium solummodo foret.

Essentiam.

Patet. II. Quia, ex mente Puffendorffii, Vitriarii, Weberi, veritas nil aliud est, quam convenientia; mendacium vero disconvenientia verborum cum rebus, ac animi sensis, ex officio manifestandis, hoc est, quando ea intelligendi jus imperfectum, vel perfectum suppetit audienti, sive ad commodum consequendum, sive ad incommodum avertendum. Unde Kemmerichio mendacium est falsiloquium dolosum, hoc est, cum læsione alterius conjunctum.

Obligationis radicem.

Patet. III. Quod iidem obligationem, quo ad animi sensa, verbis exprimenta, vel fundent in pacto tacito, uti Grotius; vel in jure audientis, ac etiam loquentis cum Puffendorffio, sive dein jus illud perfectum sit, ne quis lædatur, sive imperfectum, ut cujusvis commodum promoveatur. Unde obligationis radicem Thomasius in secundis curis ex principii decori, & justitiæ; Puffendorffius ex communi præcepto socialitatis: vel etiam particulari pacto deducit.

Indeque deducta auct. auct. auct. auct.

Patet. IV. Quod ex his principiiis varia deducant scita iidem Authores

V. G.

V. G. cum *Webero*, *Puffendorfi* notatore: loquere, quoties id officium (ex jure alterius perfectio, vel imperfectio) requirit; cum *Thomasio*: sermone utere ad promovendam tranquillitatem communem; menti conformia loquere, si humanitas, vel pactum, vel communis tranquillitas exigit; falsiloquio abstinere, quoties per id alter laederetur, vel pax humani Generis turbaretur. Idem cum *Fleischero* alibi: tace, loquere, vera dic, falsiloquio utere, quoties, & quo modo opus est ad promovenda aliorum commoda, aut jura non laedenda. *Instruct.* III. §. 3. Q. 6.

Leucotheus. Quis sensus Catholicorum de hisce principiis?

Melanderv. Sunt oppido erronea, ac certo falsa.

P. I. Quia dictum contra mentem etiam animo fallendi negant esse mendacium, nominantque merum falsiloquium, & quidem licitum, si modo proprium, aut alienum commodum, incommodumve hoc exigit: atqui hoc est contra communem; est contra finem loquelæ immediatam, ac mediatam, ut quis, quocumque tandem casu licite possit, & quidem positive alteri ingenerare errorem cum præjudicio sinceritatis, quæ in ordine ad felicitatem, naturæ rationali propriam, debet esse ubique certa; immo cum præjudicio securitatis absolutæ, in humano commercio absolute necessariæ, uti constat ex dictis.

P. II. Quia in hisce principiis nullum mendacium jocosum, seu officiosum, sed solummodo perniciosum, fatente *Webero*, vulgarem hanc distinctionem esse omnino nullam; eo quod mendacium jocosum & officiosum ad mera falsiloquia referenda sint: atqui hæc sunt mentiendi libidini admodum accommodata; loquelæ fini adversa; humano commercio periculosa; & securitatis absolutæ, ad felicitatem societatis humanæ necessario requisitæ, everfiva, uti rursum constat ex dictis.

P. III. Quia in hisce principiis obligatio vitandi mendacii male petitur seu ex pacto tacito, seu ex jure audientis perfectio, vel imperfectio; officia sermocinantium male ex socialitatis principio deducuntur; unde & fallaces sunt regulæ, ad commodum promovendum, vel incommodum avertendum restrictæ, quia in solo jure privato, non communi totius humani Generis necessitate fundatæ. Aptius ergo assignatur fundamentum amoris naturaliter debiti, ex quo verior eruitur hæc regula triplex. 1. Tacendum, vel loquendum, quoties id, seu stricte, seu minus stricte, est exigitum ab amore, cuius naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem naturæ rationali propriam, necessario. Inde vitanda garrulitas, scurrilitas, obscuritas promiscue amphibologica, cæteraque locutionis vitia. 2. Vitandum omne mendacium, quia ubique, & semper, si minus bono proprio, vel proximi privato, saltem bono communi adversum, utpote conversationi, commercioque humano respectu securitatis, & certitudinis absolutæ præjudiciosum, atque periculosum. 3. Quandoque permessa, immo præcepta occultatio veritatis per sermonem minus apertum, verumtamen, nec nisi permessa alterius deceptione, & juxta seu nostri, seu proximi necessitate id exigente, id quod planum ex fundamentali juris naturalis principio, seu amore, cuius naturaliter debito, uti supra jam declaratum. *Instruct.* III. §. 3. Q. 7.

Leucotheus. Quenam ex erroneis hisce principiis conclusiones a Naturalistis protestanticis deductæ, circa officia sermocinantium?

Melanderv. Admodum paradoxæ, & mentiendi libidini oppido favorabiles.

Explicatur. Ii in genere admittunt locutionem proprie contra mentem etiam animo fallendi, hoc est, mendacium formale (quod fucato falsiloquii nomine palliant) toties jura naturæ licitum, immo & obligatorium, quoties id exigit commodum proprium, vel alienum promovendum, aut incommodum avertendum.

Explicatur. II. In specie admittunt mendacia licita. 1. Adversus pueros, amentes, quia in illis nulla judicii libertas. 2. Respectu tertii, ad quem sermo non dirigitur, quia nulla ad tertium obligatio, Et quia juxta

Sensus Catholicorum de hisce principiis. Sunt condempnatio, falsiloquio mendacii conceptus.

Non conveniens mendacium jocosum, & officiosum.

In obligatio nisi falsa ratio dicitur a quo principio.

Deductiones protestanticæ.

Admodum paradoxæ, confundendo mendacium cum falsiloquio.

Mentiendi libidini admodum favorabiles admittendo mendacium licitum.

Grotium non mentitur, qui, quem alloquitur, monet, se falsa dicturum; tertius commode deludi posset. 3. Casu quo alter deceptionem ægre haud laturus *presumitur* propter commodum: quia non infertur ei injuria. 4. Casu quo id exigeret bonum publicum. 5. *Superiori*, habenti jus supereminens in audientis jura. 6. Quoties vita innocentis, aut par aliquid servandum, aut alter ab improbi facinoris perpetratione avertendus. *Rationem* assignant, quod jus loquentis, vel alterius, *communi omnium iudicio*, juri audientis prævaleat. 7. Denique *respectu hostium* mendacia licita admittunt; immo *respectu omnium*, qui jus quæsitum nullum habent, ut loquitur *Vitriarius*.

Quasi scriptura & mensi Patrum conformia.

Explicatur. III. Hæc omnia mendacia *Grotius* licita esse asseverat, *superaddito grandimendacio*, quod nempe S. Scriptura ejusmodi *exempla* suppeditet *laudatorum hominum sine reprehensionis nota*; immo & a SS. PP. laudata, quos inter referunt S. *Chrysostomum*, *Hieronymum*, *Tertullianum*, *Origenem*, *Clementem*, *Lactantium*, *Cassianum* &c.

Non sine additis calumniis in doctrinam catholicam.

Explicatur. IV. Unde & doctrinam catholicam coarguunt, quasi ex uno *Augustino* male depromptam, seposita ratione, atque Scriptura; quasi faventem restrictionibus, ab omni usu tam alienis, ut fatius sit admittere falsiloquia; quasi elidentem omnes leges, contra mendacium & perjurium latas, sic ut etiam *diabolus*, etsi Pater mendacii, *excusari*, & *omnes contractus*, ac *tribunalia eludi* possent. Verbo: quasi tegeter *impiam* & *scelestam* opinionem de restrictione mentali, ambiguoque sermone, ad finiendas lites minime habili atque accommodato. *Instruct.* III. §. 3. Q. 8.

Leucotheus. Quis sensus orthodoxus de hisce protestanticis parergis?

Sensus Catholicorum de hisce legibus.

Melander. Sunt juri naturæ adversa, scandalosa, & bono publico perniciofa: 2. Sunt injuriosa S. Scripturæ & Patribus. 3. Sunt denique calumniosa doctrinæ catholicæ, & Theologis orthodoxis.

Sunt scandalosa.

Demonstratur. I. Quia doctrina admittens mendacia licita, quocumque casu promovendi commodi, vel amovendi incommodi, etiam ex consensu alterius præsumpto, quovis sine utili, maxime respectu Imperantium, hostium, &c. sic ut ex *Lutheri* oraculo dici possit *singularis virtus*, atque *prudencia*; doctrina, inquam, talis est *evidenter everfiva finis*, & immediati, & mediati, a Natura per sermonem intenti, cum præjudicio omnis sinceritatis in conversatione, ac securitatis absolutæ in humano commercio, sic ut pandat viam latissimam ad mendaciorum usum promiscuum, quavis occasione mentiendi libidini prætextum licitum suppeditante: ergo est *naturæ juri adversa, scandalosa, & bono publico perniciofa*.

Scriptura & Patribus injuriosa.

Demonstratur. II. Quia pro licentia mendaciorum ex S. Scriptura falso proferuntur exempla a *Grotio*, ipso ejus notatore *Zieglero*, hanc S. Scripturæ factam injuriam reprobante: nec enim mulieres *Egyptiæ* leguntur præmiatæ, nec *Rahab* laudata propter mendacium, ut passim videre est apud orthodoxos Interpretes. Nec ullus Patrum proferri potest, qui licentia, tam protestantice vaga, mendacium probavit: ergo doctrina protestantica est S. Scripturæ, & Patribus injuriosa.

Calumniosa scholasticis orthodoxis.

Demonstratur. III. Quia argumentum retorsionis protestanticæ in occultationem veritatis, quam licitam adstruunt scholastici orthodoxi, *evidenter* nullum. Nam tantum adstruitur licita per restrictiones *advertibiles*, a communi loquendi usu *haud alienas*, nec *positivè* intentas ad alterius deceptionem, nec *promiscue* adhibendas, sed suppetente justa causa, necessitate, vel utilitate gravi, nulloque obstante interrogantis jure *permissas*: ergo doctrina protestantica, supra exposita, est etiam calumniosa scholasticis orthodoxis.

Errores protestantici circa officia jurantium Grosii.

Instruct. III. §. 3. Q. 9.

Leucotheus. Quomodo in officiis jurantium extravagantur protestantici Moralista?

Me-

Melander. I. Grotius cum suis notatoribus errat. 1. Dum juramenta, absque animo jurandi, seque obligandi, prolata tam *simpliciter* obligare affirmat. Errat. 2. Dum ambiguas locutiones, *absolute* licitas, negat, eisque opposita juramenta vocat *detestandam iniquitatem*. Nam cum ipse falso loquatur, revera mendacia, toties licita asseverat, & juramenta, iis opposita, esse licita asseveret, necesse est, eo quod, *ex communi omnium*, juramentum assumat naturam actus, atque hæc est iniquitas protestantica, verissime detestanda. Errat. 3. Dum juramenta per falsos Deos obligatoria affirmat, & sic de aliis.

II. Puffendorffius cum suis errat. 1. Dum juramenta, dolo elicit, *simpliciter*, & absque ulla restrictione, annullat. Item: dum nulla dicit juramenta *vi* vel *metu injusto* extorta, longe probabiliore refragante: neque Deus, *nomine sui abusu*, hac ratione favet impiis, quia obligatio non oritur a *scelere juramentum extorquentis*, sed a *voluntarietate jurantis*, qui sine scelere juramentum explere, cum potest, debet, præcipue cum innocentie jurantis, & injurie cogentis, *per viam rescissionis*, etiam *naturaliter* licite juxta multos, præcaveri possit.

III. Thomasius statistice nugatur, dum per Papatus arcanum grande juramenta Christiano quoque foro inducta asserit, ut *sub pretextu fori interni*, & *causarum spiritualium*, Papa ad se traheret potestatem judicandi de negotiis plerisque civilibus, *sicque fundamenta jaceret acquirendæ potestatis summæ*. Inde, ait, juramenta ad negotia quælibet fuisse extensa; inter speciales promissiones, Deo factas, habita, & quidem *per modum articuli fidei*; ut obligatoria declarata, etsi metu injusto extorta forent *refragante natura jure*, atque hæc omnia facta fuisse non *alio fine*, quam ut Clerus sibi *tacite* vindicaret potestatem legislativam, & judicalem, corrigendi leges civiles, ut sic firmaret quæstum pecuniarium in juramentis, fraudulenter factis in suum favorem; ut per juramenta religionis sibi etiam imperium in Politicorum conscientias vindicaret, ad quem quæstum etiam *crimen hæreseos*, uti & alia Canonistarum *erronea de blasphemia dogmata reducenda esse*, asserit homo, ex protestanticis ideis admodum consultus, magno ingenii sui, & eruditionis, non ubique contemnendæ, dedecore, majori famæ suæ dispendio etiam penes suos, qui nec ipsi, reor, hujusmodi logiis multum applaudent. *Instruct. III. S. 3. Q. 10.*

Institutio-
num

INSTITUTIONUM JURIS UNIVERSALIS, NATURÆ ET GENTIUM

Part 2.

P A R S II.

Jus Gen-
sium.

DE JURE GENTIUM.

Titulus 1.

T I T U L U S I.

De statu ho-
minis sociali.De statu hominis adventitio, officiiisque
exinde fluentibus.

§. I.

§. I.

De statu con-
jugali.De Statu hominis adventitio simplici, seu societate conjugali, ejusque
natura, ac impedimentis.Status ad-
ventitius,
quid? &
quoruplex?

L Encotbeus. Quid Status adventitius, & quæ officia, inde in Societatem
humanam fluentia?

Melander. I. Status in genere est ratio vivendi, seu hominis conditio cer-
ta, quam si homo fortiatur a sola natura, dicitur *naturalis*; si illam fortiatur
dependentem a facto, libertatis congenitæ restrictivo, dicitur *adventitia*.

II. Unde status adventitius in specie, est conditio hominis, in certis circum-
stantiis per proprium, seu alienum factum constituti, quæ conditio eundem ad distin-
cta quedam officia, indeque manantia jura determinat.

III. Status igitur adventitius est Status societatis humanæ; societas autem hu-
mana nascitur ex consensu duorum, vel plurium, in eundem finem, ac media, fini
huic obtinendo necessaria, conspirantium. Unde societas multiplex esse potest,
eo quod multiplex possit esse finis coeuntium, quas inter societates præprimis
memoranda *simplex*, seu *prima*, ex minoribus aliis haud composita, qualis
est status, seu societas conjugalis, familiæ, herilis. Altera *composita*, quæ
ex minoribus aliis confurgit, qualis est *civitas*, seu *Respublica*. Tit. I. In-
struct. I. §. I. Q. I.

Status con-
jugalis pro-
prietates.

Leucotheus. Quid de statu adventitio simplici, seu conjugali?

Melander. I. Inter status societatis simplicis status conjugalis est ordine
& dignitate *primus*, atque, spectato præcise jure Naturæ, dici solet in
genere, societas *simplex personarum diversi sexus, sobolis rite procreandæ, educan-
dæque causa initæ*. Dicitur societas *simplex*, abstrahendo, an sit *necessario perpetua*,
ac *indissolubilis* spectato præcise jure Naturæ; inter personas diversi sexus,
abstrahendo, an *poligamia*, aut *poliandria* sint naturæ jure prohibitæ, quo
de puncto gemino infra. Dicitur *initæ*, puta per mutuum consensum: un-
de connubium sumi solet vel *pro ipso contractu*, vel *pro ipsa conjunctione*, seu
vinculo, orto dependentem a mutuo consensu, siquidem non *actualis con-
junctio*, sed consensus in obligationem ejusmodi censetur de *essentia* connu-
bii, seu societatis conjugalis.

II.

II. Status conjugalis est institutus a DEO, Authore Naturæ, adeoque naturali jure quam maxime licitus, uti patet, ex utriusque sexus creatione, ac creatoris fine: *multiplicamini, non est bonum homini esse solum &c.* quibus verbis a Creatore & conjugii finis primarius, ac secundarius est approbatus. Accedit, quod propagatio speciei humanæ, non per vagos concubitus, sed per matrimonii thoros legitimos instituenda fuerit: secus enim honesta, riteque disposita inter homines societas, vitæque humanæ cultus, intelligi haud posset.

III. Status conjugalis est Naturæ jure præceptus, non quidem hominibus singulis, sed tamen universitati hominum. Ratio est: quia exigitur ab amore, ad felicitatem, Naturæ rationali propriam, naturaliter debito, ac ad propagationem speciei humanæ simpliciter necessario. Hæc necessitas, propagato sufficienter Genere humano, cessat respectu singulorum, eo quod meliore bono compensari possit. *Instruct. 1. §. 1.*

Q. 2.

Leucotheus. An status conjugalis, spectato præcise jure Naturæ, votet vinculum perpetuum, atque indissolubile?

Melander. I. Spectato jure Divino, a mundi primordiis, status conjugalis notavit pactum, seu vinculum perpetuum, atque indissolubile respectu omnium hominum, etiam paganorum, cum juri Divino æque subjaceant, ac Fideles. Patet ex illo: ab initio autem non erat sic: inde dispensationem a DEO factam Judæis, propter duritiam cordis, Christus denuo sustulit, & matrimonium primæve indissolubilitati restituit.

II. *Spectato jure Naturæ, matrimonii contractum, ex sua natura, esse perpetuum, atque indissolubilem, sententia est valde probabilis, adstruiturque satis communiter ab Authoribus orthodoxis. Autoritas constat apud Sanchezium, & ratio est: quia status conjugalis, spectato etiam Naturæ jure, niti debet contractu sufficiente præprimis ad educationem prolis, non qualemcunque, sed competentem, qualis per pactum solubile difficulter haberi potest. Accedit, quod pactum temporarium sit adversum fini secundario, seu communi subsidio cohabitationis perpetuæ.*

III. *Spectato præcise jure Naturæ, matrimonii contractum, non necessario esse omnino perpetuum, atque indissolubilem, videtur esse sententia, haud minus probabilis, adstruiturque satis magna autoritate Theologorum, atque Canonistarum. De autoritate constat apud eundem Sanchezium, & ratio est. 1. Quia jus Naturæ est immutabile ex dictis, ut adeo per Moysen in perpetuitate dispensari cum Judæis haud potuisset. 2. Quia per contractum specialem, etsi solubilem, satis provideri potest de competente prolis educatione ad usque ætatem sufficientem, cum neque dominium Patris, post emancipationem, ad omnem prolis vitam sese extendat. Subsidium mutuum, ex cohabitatione perpetua, conformitatem infert, naturæ matrimonii congruam, non tamen simpliciter debitam; seu necessitatem absolutam, in naturæ jure fundatam. 3. Quia Patres plerique indissolubilitatem matrimonii referunt ad unionem Christi cum Ecclesia, seu ad contractum, qua sacramentalem, etsi & iste non sit absolute indissolubilis, uti patet in matrimonio rato, solubili per professionem religiosam.*

IV. *Spectato statu Naturæ, perpetuitas contractus matrimonialis est naturæ rationali admodum consentanea. Colligitur ex multiplici commodo, præcipue ex educatione certiore prolis, mutuo conjugum adjutorio &c. 2. Abstrahendo a societate, mere conjugali in se, respectu multiplicis Reipublicæ inter Gentes, contractus matrimonialis videtur Gentium jure esse perpetuus, nec dissolubilis, saltem privata autoritate. Colligitur ex præxi morationum Gentium, etsi pleræque jus Divinum ignorent. 3. Societas conjugalis, spe-*

Status conjugalis perpetuus, spectato jure Naturæ.

spectata in se, & secundum statum mere naturalem, nititur contractu, non qualicumque, quavis causa per mutuum consensum solubili, sed speciali, no- tante vinculum, absolute sufficiens, & commensuratum matrimonii fini prima- rio, generationi nempe, & educationi proli debitæ, ac simpliciter necessa- riæ. Ratio est: quia alias non sufficienter distingueretur a concubitu vago, neque satis præcaveret fornicationis incommodis, ac præjudiciis gravibus, naturæ juri oppositis. 4. Vinculum perpetuum & insolubile, naturæ jure es- se requisitum, ex ratione mere naturali, sufficienter probari vix potest. Nam probari vix potest, ejusmodi vinculum perpetuum esse exigitum ab amore, proli quo ad educationem, vel societati humanæ quo ad speciei propagatio- nem, indispensabiliter necessario; cum per vinculum speciale, etfi solubile, huic fini sat præcaveri possit, uti dictum. 5. Unde & sententia, negans hanc perpetuitatem, sat refutari nequit, id quod tamen in nullum cedit status con- jugalis perpetui præjudicium. Nam dispensatio penes Judæos, in perpetuitate conjugalis vinculi, siquidem foret juris naturalis, admitti haud posset, uti constat ex dictis. Accedit, quod fini primario generandæ & educandæ prolis, per contractum specialem satis præcaveri possit. Interea salva manet indissolubilitas matrimonii penes Infideles ex jure Divino, & Gentium; penes fideles etiam ex ratione Sacramenti. Instruct. I. § I. Q. 3.

§ Status con-
dugalit seu
dualitas seu
pluralitas
respectu ju-
vir Naturæ.

Lencothæus. An status conjugalis, spectato præcise jure Naturæ excludat omnem pluralitatem, seu polygamiam, seu polyandriam simultaneam?

Melander. I. Spectato jure Divino, a Mundi primordiis, respectu omnium hominum notavit solummodo vinculum duorum. Nam dictum: *adhærebit uxori, non uxoribus &c. erunt duo in carne una, non tres &c.* In Lege anti- qua cum Patribus fuisse dispensatum, ad multiplicandum populum fide- lem, constat; in Lege nova polygamiam divino jure prohibitam esse, liquet ex Tridentino.

II. Spectato jure Naturæ est sententia valde probabilis, polygamiam esse Na- turæ jure prohibitam. Ratio est: quia videtur repugnare Matrimonii fini pri- mario, hebetando viri fœcunditatem in reddendo pluribus debito; dividendo affectum Patris in educanda thori diversi sobole; traditionem corporum mu- tuam faciendo inæqualem. 2. Quia videtur etiam repugnare Matrimonii fi- ni secundario, labefactando conjugium, ut est remedium concupiscentiæ, uno pluribus haud semper sufficiente; incommodando gubernationi dome- sticæ, conjugum diversitate æmulationes & discordias excitante. 3. Quia videtur præjudicare Societati humanæ, nimia liberorum copia gravando Respublicas, naturæ jure egenis æque ac pulentis polygamiam indul- gente.

III. Spectato jure Naturæ polygyniam haud esse, vel fuisse illicitam, videtur esse sententia, minor quidem authoritate, ratione tamen non inferior. Ratio est: quia momenta, in oppositum allata non videntur efficacia. Nam. 1. R. & Angelicus: pluralitas uxorum neque totaliter tollit, neque aliquantulum impedit primum finem, cum unus vir sufficiat pluribus uxoribus fœcundandis, & educandis filiis, ex eis natis. Adde: quod æqualitas pacti de tradendo corpore sit quidem matrimonii fini oppido congrua, non tamen absolute necessaria, multo minus iniqua. 2. Quo ad secundarios fines, salvo primario, ii magnam convenientiam, naturæ matrimonii propriam, notant; jus tamen naturale, in sola necessitate fundatum, haud probant. Accedit, quod periculum incontinentiæ in u- xoribus sit inefficax, quia deductum ex casu non ordinario; sic & pluralitas conjugum tranquillæ cohabitationi obest mere per accidens, cui incom- modo per varia media obviari potest. 3. Quo ad præjudicium societatis humanæ multiplicatio nimia jus naturæ permissivum non afficit, eo quod istud pro fine ipsam generis humani multiplicationem intendat. Nimietas, sicuti habetur per accidens, ita jus naturæ non tollit, sed usum restrin-

stringit, secus ipsa naturalis libertas juris naturalis haud foret, cum quovis homine libero, nulloque alterius imperiis subiecto, magnum redundaret praedudicium in societatem humanam. Ratio asserti *positiva* est, quod si polygynia foret contra jus naturale, sequeretur, Deum dispensasse cum Patriarchis, ac *Judaicis* in lege naturali, quam tamen supra *immutabilem* esse probavimus; immo sequeretur, Deum, ut authorem Naturae, tot saeculis & tam universaliter tolerasse, non modo in Gentibus, sed etiam in Populo electo corruptelam naturae, de se & naturali juri, & matrimonii fini, quo ad propagationem humani Generis, tantopere adversam.

IX. Polyandriam simultaneam, naturae jure esse prohibitam, & matrimonii fini absolute repugnantem, est sententia satis certa, & Authorum, etiam protestantium, unanimi calculo contestata.

Ratio est 1. Quia nullus Author proferri potest, qui ejusmodi licentiam propugnet. 2. Quia repugnat matrimonii fini *primario*; nam per polyviriam intendi nequit multiplicatio humani Generis, cum mulier non nisi semel quot annis parere possit, uno viro fecunditati hujusmodi sufficiente. Impeditur item generatio sobolis, & ebetatur fecunditas, ut patet in meretricibus. Redditur insuper incerta proles, adeoque & educationis cura restringitur. 3. Quia repugnat etiam fini *secundario*; non enim foret aptum remedium concupiscentiae, una conjugum viris pluribus non sufficiente; rueret mutua communicatio in plurium virorum familia; imperium maritale foret divisum, una conjugum plures Dominos habente, & sic de aliis.

V. His praemissis fluit. 1. Quod monogamia, institutioni primae coeva, habeatur ex jure *positivo Divino*, Protoparente Adamo per eundem contextum legem Divinam circa matrimonii *perpetuum* vinculum, & monogamiam promulgante, uti colligitur ex N. 1. Fluit 2. Monogamiam & matrimonii naturae, & propagationi humani Generis esse quam maxime consentaneam; unde, polygamiam saltem Gentium juri esse *adversam*, uti colligitur ex N. 2. praecipue quod convenientia monogamiae, & incommoda polygamiae, saltem *spektato sine secundo*, jus Gentium moratorum facile evicerint. Fluit 3. Polygamiam tamen, in se *praecise spektatam*, naturae jure simpliciter esse *prohibitam*, sufficienter probari haud posse, abstrahendo tamen a modo, nam solius libidinis causa, & ultra vires, in quovis numero, ultra facultates educandae & alendae prolis multiplicis initam, naturae jure rejectam quis merito judicet, uti colligitur ex N. 3. Fluit 3. Et si permittatur polygamia, naturae jure permessa, matrimonii monogamiae nullum fieri praedudicium, cum praecipuum Divinum, initio datum, sublata per Christum polygamiae tolerantia, etiam respectu Infidelium denuo revixerit. Fluit 4. Polyandriam non tantum jure Divino & Gentium, sed & naturali esse absolute prohibitam, uti colligitur ex N. 4. Instruct. 1. S. 1. Q. 4.

Leucotheus. Quid de status conjugalibus impedimentis, & praecipue de primo gradu consanguinitatis in linea recta censendum respectu matrimonii, solo jure Naturae considerati?

Melander. I. Singularis est opinio Thomastii, qui matrimonium in primo gradu, Patris nempe cum filia, Matris cum filio, naturae jure haud repugnare, adeoque validum, licitumque, hoc praecise spektato jure, affirmat. Ratio illius est, argumentum negativum, quo momenta, afferri solita ex instinctu, sensuque communi, ex reverentia sanguinis, aetatisque disparitate &c. convenientia esse negat.

II. Sententia affirmans, matrimonium in primo gradu linea rectae esse etiam Naturae jure illicitum, atque invalidum ex ratione intrinseca est probabilior. 3. Ex ratione extrinseca est absolute tenenda, & adstruenda. Ratio prioris est: quia, et si tale conjugium, spektato naturae jure, non repugnet simpliciter societati conjugali

Statu con-
jugalis im-
pedimenta,
respectu ju-
ris Naturae,
praecipue quo
ad primum
gradum li-
nea rectae

in se, ejusque fini primario in generanda & educanda prole; repugnat tamen societati conjugali *respectivæ*, seu ut respicit alios fines, matrimonio hujusmodi *absolute impossibiles*. Nam societas conjugalis, *ex sua natura*, ordinantur ad societatem paternam, cujus finis est *bonum commune familiae*, consistens partim in *authoritate, superioritate, regimine paterno* atque *materno* per officia vitæ ædificativæ, instructionis, ac correctionis necessariæ; partim in liberorum *observantia, subjectione, ac reverentia*, per officia pietatis, amoris, ac timoris filialis, quæ etiam post educationem *suo modo* durant, ac *irremissibiliter* inhærent. Jam sic: hi fines atque officia, cum finis talis conjugii, ejusque officii, sunt *absolute impossibilia*, seque mutuo evertunt: ergo tale conjugium, *saltem ut est societas respectiva*, rationi rectæ est dissonum, adeoque *naturæ jure*, absolute prohibitum, ac nullum. A. P. *Familiaritas conjugalis* elidit *authoritatem Patris, & observantiam filii*; actus conjugalis *pudor* (unde unde proveniat) repugnat *reverentiæ liberorum, erga Parentes innatæ*; *æqualitas conjugalis* adversatur *superioritati matris, & subjectioni filii*; *patria potestas* in filio, vel *materna* in filia enervat familiæ regimen fratres inter atque sorores, sicque *in una persona* confunduntur officia uxoris & matris, patris & mariti, patris & fratris, matris & sororis; filiali timori miscetur conjugalis amor, observantia jungitur familiaritati conjugali &c. Verbo: cuncta vertuntur in tale *hysteron proteron*, ut Gentes, quam maxime barbaræ, ejusmodi chaos merito exhorruerint. Unde sic colligimus: matrimonium in primo gradu lineæ rectæ, *per se loquendo*, est contractus, qui si minus *absolute* saltem *relative* sumptus, *positive* repugnat amori parentes inter & proles, in ordine ad felicitatem naturæ rationali in propaganda specie propriam, naturaliter debito, & simpliciter necessario: ergo est naturæ jure prohibitus, ac nullus. A. Constat ex dictis. *Ratio posterioris* est, quia, teste *Sanchezio*, tale matrimonium, naturæ jure invalidum censent cum Doctore Angelico *universi*, nullo dissentiente etiam ex Moralisticis protestanticis. Accedit Gentium consensus, ab ejusmodi matrimoniis semper abhorrentium, si modo non penitus obtruerint.

III. *Quæ opponi possunt, insolubilia non sunt*. Nam 1. Si dicas, *authoritate non probari jus naturæ*, uti nec specificam rerum differentiam per iudicium Prudentum, præterquam quod tota *authoritas fundari possit in præcepto Divino positivo: relinquet homo Patrem &c. R.* *Authoritas tam unanimes*, licet sit ratio mere *extrinseca*, supponit tamen *intrinsecam*, etsi tam demonstrative assignari haud possit: Adde, quod Patres cum D. *Ambrosio* adstruant *repugnantiam legis scriptæ in cordibus &c.* hoc est, *naturalis*, non mere *positivæ*.

Si dicas. 2. Reverentiam non tolli in matrimonio morganatico Regis cum conjugate plebeja, nec superioritatem conjugis regię respectu mariti, ad sceptrum non assumpti &c. ergo a pari.

R. Hæc esse *accidentalia*, quæ in matrimoniis ejusmodi, *universaliter* permissis, forent *ordinaria*, cum confusione cæterorum quoque officiorum ac jurium, maxime quo ad statum familiæ, quam confusionem universalem pro *ratione adequata* adstruximus.

Si dicas. 3. Casu quo solus in Mundo superesset Pater cum filia, tale matrimonium *validum* foret, immo & *obligatorium* ratione majoris boni, adeoque & nunc permitti absolute posset, *etiam universaliter*, ab Authore Naturæ. *R.* In tali casu præsumi potius deberet Mundi interitus, unde nulla foret obligatio, etsi in & pro talibus circumstantiis mutaretur *materia legis*, sic ut conjugium Patris cum filia, *his circumstantiis convestitum*, nunquam fuerit naturæ juri adversum, præcipue cum cesset *ratio honestatis*, seu confusio officiorum & jurium, tali matrimonio se habente ad instar *primi*, quale

is fuit *Adamum* inter & *Evam*, cui respectu familiæ futuræ nulla confusio officiorum ac jurium imputari poterat.

IV. *Matrimonium in primo gradu lineæ rectæ est jure Divino positivo, primævo & universali, uti & jure Gentium, ac positivo humano absolute prohibitum. Ratio est, quia jus Divinum positivum colligitur ex illis verbis: relinquet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit uxori suæ; jus Gentium ex communi propemodum consuetudine; jus humanum ex variis legibus. Instruct. I. §. 2. Q. 3.*

Leucotheus. Quid de cæteris gradibus, secundum lineam juris Naturæ sentiendum?

Melander. I. Spectato Jure Naturæ gradus consanguinitatis nullus, præter primum in lineæ rectæ, matrimonium reddere videtur invalidum. 2. Unde nec primum gradum lineæ collateralis impedimentis, Naturæ jure prohibitis, accensendum, sufficienter probari potest. Ratio prioris est negativa, uti & posterioris, non enim sufficiens fundamentum talis impedimenti afferri potest. Et ratio positiva adstruitur, quod etiam in primo gradu lineæ collateralis, seu in conjugio, fratres inter ac sorores, nulla appareat repugnantia respectu societatis conjugalis seu absolute, seu respectivæ: non enim evertitur finis matrimonii primarius in generanda & educanda sobole; nec secundarius in remedio concupiscentiæ, adjutorio &c. neque confunduntur nimium officia, ac jura familiæ paternæ, uti patere potest consideranti.

II. *Opponi solita minus stringunt. Nam 1. Si adstruitur repugnantia ex magno illicio concupiscentiæ ob cohabitationem, sanguinisque conjunctionem, sic ut pleræque Gentes ejusmodi matrimonia, velut abominanda, exhorruerint.*

Contra est: quod illicium minus ipsa testetur experientia, cui, qualicumque demum factæ præcavetur per jus Gentium, fundatum in amore societati humanæ admodum proficuo, per amicitias, alienorum conjugii multiplicandas. Gentium horror consuetudini, pœnis civilibus, & juri Gentium refraganti adscribi potest.

2. Si opponatur autoritas S. Scripturæ; ejusmodi conjugia, non minus ac adulteria utique naturæ jure prohibita, morte multantis apud Hebræos. (a)

Contra est: Lex illa pœnalis jus positivum probat, severior forsitan ad impedienda, fratres inter & sorores, mala commercia, ex cohabitationis periculo proniora.

III. *Absolute loquendo, nullus gradus seu consanguinitatis, seu affinitatis, in Levitico prohibitus, præter primum lineæ rectæ, spectato præcise jure Naturæ, conjugium reddere videtur seu invalidum, seu illicitum. Ratio positiva habetur ex dictis, & amplius ex applicatione principii fundamentalis, cum nullus alius gradus positive videatur repugnare amori, in ordine ad propagationem humanam, seu sibi, seu proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, simpliciter necessario, uti amplius firmari potest argumento negativo. Neque quis dicat, quod ejusmodi connubia saltem melius dicerentur naturæ jure illicita ob quamdam turpitudinem naturalem, cum per se videatur absque propositio, nullum incestum, nisi in primo gradu lineæ rectæ, naturæ jure esse prohibitum, ac inhonestum. Sed*

Contra est: turpitudinis naturalis, suppetente præsertim rationabili causa, probari vix potest; & sicut ex jure positivo fluunt ejusmodi gradus prohibiti, ita & incestus, vocabulo hoc non nisi turpitudinem moralem, juri positivo contrariam, in auribus peritorum denotante. Instruct. I. §. 2. Q. 6.

(a) Levit. 20.

Alia impe-
dimenta,
spectato jure
Naturæ, ma-
trimonium
dirimentia.

Leucotheus. *Quenam alia impedimenta, spectato jure naturæ, matrimonium dirimentia?*

Melander. I. *In genere convenit inter Moralistas* 1. Quod jure naturali, & Gentium impedimenta constitui possint, & defacto aliqua constituta sint: nam matrimonium sortitur naturam contractus, Naturæ & Gentium dispositioni obnoxii. 2. *In specie inter impedimenta matrimonii, naturæ jure dirimentia est impotentia perpetua*: quia ad matrimonium requiritur essentialiter traditio corporum cum mutuo jure proprietatis, & radicali facultate exigendi debitum &c. Item *error substantialis*, quia tollit consensum, naturæ jure requisitum. Denique *polyandria*, & *consanguinitatis* in primo gradu lineæ rectæ, uti constat ex dictis.

II. *Moralistæ protestantici, inter causas matrimonium dirimentes, tam jure naturali, quam Divino, male adstruunt crimen, etiam inter fideles, V. G. adulterium, malitiosam desertionem, debiti negationem pertinacem &c.* Hos inter est Puffendorfius, Kemmerichius, Fleischerus, qui etiam causis dirimentibus adjungunt inimicitias capitales, sterilitatem, mores intolerabiles, infidias vitæ structas, perpetuam procurationem abortus, relegationem perpetuam, animorum disparitatem, morbum santicum &c. non vero hæresin, ac atheismum &c. ubi cuncta confundunt, jus naturale, Divinum, divortium quo ad thorum, dissolutionem matrimonii quo ad vinculum &c. Veritas opposita constat ex decisionibus Tridentini, (a) & ratio est, quia alias daretur ansa conjugibus, ad novum matrimonium aspirantibus, fidem conjugalem violandi; fieret conjugis adulteræ conditio melior; foret liberis male prospectum &c. An, *spectato præcise jure naturæ*, conjugii vinculum solvat adulterii crimen, malitiosa desertio, morum intolerabilitas &c. tam facile determinari neque potest, neque debet, cum adeo liquidum non sit, an hujusmodi causæ, *spectata natura pacti conjugalis, ejusque sine primario, & absque præjudicio prolis legitime, bonique communis, veluti sufficientes* de jure naturæ, ad repudia, etiam in Testamento veteri permissa, probari queant. Illud certum etiam Protestantibus, quod conjugia penes Romanos, mutuo consensu, captivitate, morbo, aut infamia, male dissoluta sint.

III. *Vis * & metus, spectato præcise jure naturæ, non est impedimentum dirimens matrimonii, uti multi, præsertim ex Moralisticis protestanticis, affirmant. Ratio est: quia ad nullum contractum, spectato præcise Naturæ jure, plus requiritur, quam justus titulus, & voluntarius consensus: prior habetur, nil obstante metu per traditionem juris in corpus pro jure in corpus; posterior non tollitur a metu, etsi minuatur. Nec obest injuria, secus matrimonium, dolo contrahentis accidentali obtentum, hoc ipso jure irritum foret propter æqualem injuriam. Sed neque obest defectus libertatis, secus irritaret quoque metus, a causa necessaria incussus, verbo: vis ac metus solummodo secundum quid, non simpliciter est oppositus amori, proximo in ordine ad finem matrimonii essentialem naturaliter debito &c. uti patet solutione replicarum. Nam*

Si dicas. 1. Ab hoc amore requiri consensum, etiam liberum, cum vis, ac metus sit oppositus fini conjugali, seu conjunctioni animorum & corporum.

Contra est: quod oppositus sit tantummodo secundum quid, seu quod sit minus accommodus ad hunc finem, sic ut expediat esse rescindibilem contractum.

Si di-

(a) Sess. 24. de matrim. Can. 7.

* Non illa cogens ad actum externum, faciensque actum simpliciter involuntarium.

Si dicas 2. A jure humano ejusmodi contractum non tam irritari primo; quam declarari irritum antiquiore jure, nempe naturali.

Contra est: quod irritus declaretur jure antiquiore, sed solum positivo, per consuetudinem vel vivam vocem inducto. Instruct. I. S. 2. Q. 7.

Leucotheus. Quid spectato jure naturæ tenendum de impedimento affinitatis?

Melander. I. Affinitas in nullo gradu, seu lineæ rectæ, seu obliquæ, matrimonio obest spectato jure naturæ. Ratio fundamentalis est, quia probari nequit affinitatem in ullo gradu repugnare amori, vel sibi, vel proximo, in ordine ad ullum matrimonii finem, naturaliter debito, seu ad felicitatem societatis humanæ simpliciter necessario.

Impedimen-
ta affinitatis.

II. Rationes oppositæ nil evincunt. Nam 1. Illud Apostoli: auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter Gentes, intelligendum de concubitu filii cum uxore Patris, etiamnum viventis, uti innuit ipse Apostolus per contextum.

2. Quod in Levitico talia conjugia gravissimis sceleribus annumerentur, intelligendum vel de concubitu illegitimo, vel cum respectu ad legem Divinam, quod verius, uti patet ex simili Cap. 20. Instruct. I. S. 2. Q. 8.

S. II.

S. 2.

De juribus & Officiis status conjugalis, spectato jure Naturæ.

Officia &
jura status
conjugalis.

Leucotheus. Quid de juribus, atque officiis societatis conjugalis tenendum spectata disciplina juris Naturæ?

Fides conju-
gii, usus
legitimus,
& cohabitatio
necessaria.

Melander. I. Prima obligatio eaque mutua est fides conjugii: unde prohibitum adulterium, utpote positive adversum amori, & conjugii & proli, in ordine ad matrimonii finem, naturaliter debito, & ad felicitatem societatis humanæ indispensabiliter necessario. Unde 1. Recte damnata est propositio ab Innocentio XI. copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium: quia cedit in præjudicium status conjugalis, ad bonum societatis humanæ publicum ordinati, vi cujus tale jus non est renuntiabile. Unde 2. Gravis est error Thomasi, in ejusmodi casu turpitudinem naturalem ostendi posse, inficiantis.

II. Altera obligatio est usus conjugii legitimus: unde naturæ jure, saltem leviter, prohibitus est usus conjugii, solius causa voluptatis. Ratio est: quia ejusmodi usus, saltem leviter repugnat amori proli, & societatis humanæ, in ordine ad propagandam speciem, naturaliter debito, utpote a natura institutus primario ad generationem proli, & conservandam speciem. Accedit ratio extrinseca ex propositione, ab Innocentio XI. damnata; ex autoritate SS. Patrum, & Doctorum. Unde 1. Non est paritas cum aliis sensuum oblectamentis: quia non ita sunt vehementia, periculosa, ne excedatur modus, neque generationis fini primario, ac propagationi speciei ita præjudiciosa.

III. Obligatio tertia se se extendit ad cohabitationem mutuam, fini conjugali debitam, ac necessariam, & licet perpetua naturæ rationali, & matrimonii fini conformior, adeoque & jure Divino, Gentium, ac positivo humano præcepta sit, absolute tamen necessariam esse, spectato saltem solo naturæ jure satis probari nequit. Quarta adstringit ad reddendum mutuo debitum, quoties debito modo, & rationabiliter petitur. Instruct. II. S. I. Q. 1.

Leucotheus. Quid de potestate Mariti in conjugem, spectato naturæ jure tenendum?

Potestas
Mariti in
uxorem spec-
tato Naturæ
jure.

Melander. I. Spectato naturæ jure, etiam abstrahendo a statu naturæ lapsæ, inter conjuges non est perfecta aequalitas, sed vi status conjugalis, marito, per se loquendo, competit aliqua potestas, & superioritas, saltem directiva.

Tom. II.

Y. 2

Ratio

Ratio est: quia teste Luca Opolenio, natura rationalis videtur exigere; ut præstantior, firmior, fortiorque sexus, sequiori, infirmiori, & imbecilliori præsit, & ipso teste Apostolo, etiam abstrahendo a lapsu, *Caput mulieris est vir* (tanquam perfectius individuum) *cum vir creatus non sit propter mulierem, sed mulier propter virum.*

II. Neque obest, quod conjux sit creata in adiutorium viri, tanquam sociæ, absque imperfectione subjectionis mere pœnalis, sic ut *Sancto Augustino* interprete maritum habere meruerit *Dominum non natura, sed culpa.* Nam contra est: hæc societas excludit quidem superioritatem coactivam, non directivam & tam parum pœna aut imperfectio dici potest, ac subordinatio in hierarchia angelica.

Neque obest 2. si dicas, sola individui perfectione majore non conferri potestatem, etiam directivam de jure naturæ, cum omnes nascantur liberi & æquales. Nam contra est; etsi major perfectio in se non conferat potestatem, confert tamen, *vi status conjugalis*, exigentis ejusmodi subordinationem ex pacto matrimoniali, conformiter ad jus naturæ inito.

III. Potestas Mariti coactiva, respectu conjugis, descendit remote ex jure Divino positivo, & jure Gentium; proxime ex pacto conjugali. Ratio prioris est illud: *sub viri potestate eris*, uti & consuetudo plerarumque Gentium, etsi quædam Divini præcepti ignaræ sint. Ratio posterioris est consensus mutuus in conditiones contractus, a jure Divino, seu Gentium saltem præscriptas.

IV. Hæc tamen potestas non est despotica, nec herilis, nec absoluta, sed domestica, ad societatis conjugalis & familiæ terminos restricta. Ratio est: quia juxta vitæ & necis, quod adstruit *Fridericus Hornius*, haud necessarium est ad matrimonii finem; imo conjugali amori positive adversum. 2. Eadem est ratio de dominio herili velut in servam, jure Divino, & more Gentium refragante: immo & jure naturali, non servituti, sed libertati patrocinate. 3. Accedit, quod ad matrimonii finem sufficit restricta ad causas, conjugium & familiam concernentes, puta ad determinationem domicilii, cohabitationis modum, leges œconomiz &c. *Instruct. II. S. 1. Q. 2.*

Hæc in materia Protestantium quædam sensa opposita.

Leucotheus. Quænam in devia, circa statum conjugalem, delabuntur protestantici Naturalistæ?

Melander. I. Grotius contractum conjugalem male negat esse mutuum, pejus inficiatur, monogamiam esse de præcepto Divino primævo; & matrimonia cum affinibus lineæ rectæ, naturæ jure irrita non satis scite affirmat: Ejus interpretes eundem minus bene emendant, dum polygamiam, naturæ jure vetitam; omnes gradus, in *Levitico* contentos, eodem jure prohibitos, asserunt; dum denique jus naturæ dispensabile, ac indispensabile adstruunt.

II. *Puffendorfius* non satis sequestrat jus naturale, asserendo perpetuitatem, & monogamiam status conjugalis, naturæ jure, simpliciter præceptam; errat, dum absque extraditione actuali negat matrimonium ratum: *Thomasius* polyandriam haud bene, ut opinamur, naturæ juri permissivo attribuit, ex erroneo socialitatis principio pluriformes libidines, spectato naturæ jure permissas, erronee asserit; adulterium, alterutro conjuge consentiente naturæ jure vetitum esse, difficulter probandum affirmat; incestum etiam in primo gradu lineæ rectæ admittit; institutionem matrimonii sacramentalem Pontificio Clero, ejusque ambitiosæ dominationi maligne adscribit; polygamiam Principum, juri divino esse adversam, hætenus ab ullo probatum esse justis rationibus, negat; similia immo plura admiscet institutionibus academicis ejus anagnostes *Laurentius Fleischerus.*

III. *Fridericus Ludovici* cœlibatum monasticum, etsi juri naturæ haud oppositum, si tamen displiceat cum tempore, solvendum esse, male affirmat; *Wernherus* adulterium, & maliciosam desertionem inter causas dissol-

vendi

vendi conjugalium vinculi, *spektato quoque jure Divino cum Protestantibus, minus perite numerat, & sic de aliis. Instruct. II. S. 2. Q. 3.*

Leucotheus. Quid & qua origo societatis paternae?

Melander. I. Familia, teste Philosopho, alia est completa, alia incompleta: illa dicitur conjunctio inter parentes, liberos, & servos, complexa societatem conjugalem, paternam, & herilem: ista est societas inter parentes, & liberos, ob communem inter se utilitatem contracta.

Status familiae ejusque officia, & origo.

II. Familia paterna in specie dicitur Hubero, societas plurimum personarum, quae unius potestate per ipsam naturam, educationis causa, sociata sunt. Dicitur plurimum, saltem in rigore; unius potestate minimum principali; educationis causa, quae finis primarius paternae familiae.

III. Origo familiae hujus fluit ex statu conjugali, ut patet: siquidem natura dicitur susceptos liberos & alendos esse & educandos ad hoc officium naturae jure parentes obligante per inditum amorem, proli naturaliter debitum, quin ad felicitatem, naturae rationali propriam, simpliciter necessarium.

IV. Origo patriae potestatis desumi debet a fine, nempe ab educatione. Uti enim natura obligavit parentes ad educationem; ita obligavit & liberos ad subjectionem, deditque parentibus potestatem, tanquam medium ad finem educationis indispensabiliter requisitum. Unde patria potestas dici potest jus parentum in liberos, quo actiones ipsorum ad vitam honeste & feliciter transigendam dirigitur. Fallit igitur Hobbesius, dum patriam potestatem ex jure victoriae, primaque occupatione infantis; Hornius dum eandem ex Divina concessione; Grotius dum illam ipsam ex sola generatione; Puffendorfius, dum eam quoque ex tacito pacto derivat. Instruct. II. S. 2. Q. 4.

Leucotheus. Cuiam competit potestas in prolem, & familiae regimen?

Melander. I. Spektato jure naturae, Hobbesius utrumque attribuit Matri, propter praeroccupationem, certam scientiam, cujus Patris revera sit proles, propter majorem dolorem. Puffendorfius propter eandem certam scientiam, in statu segrege, vel etiam extramrimoniali, prolem privative Matri adjudicat. Si interveniat pactum matrimoniale, potestatem Patri adjudicat.

Subiectum potestatis, atque regiminis dominici.

II. Spektato naturae jure potestas, & familiae regimen est penes parentes simpliciter. 2. Exercitium potestatis, modusque regiminis dependet a pacto, etsi hoc deficiente principalior potestas absoluta competat patrifamilias. Ratio prioris est, quia potestas familiae, non modus hic vel ille, ad finem educandae prolis, simpliciter est necessarius. Ratio posterioris est, quia, quae natura, in ordine ad finem, per se non disponit, relinquit dispositioni hominum per pacta: atqui de modo exercenda potestatis patria nil disponit, uti dictum. Deficientibus pactis potestas haec potius competit Patrifamilias, quin ipsi, respectu status conjugalium, competit naturae jure potestas directiva in ipsam uxorem, adeoque & superioritas respectu familiae totius. Instruct. II. S. 2. Q. 5.

Leucotheus. Qualis & quanta potestatis patriae mensura?

Melander. I. In genere desumi debet a fine educationis, atque familiae, sic ut consistat in jure ea omnia agendi, sine quibus liberorum actiones, ad obtinendum societatis hujus finem, dirigi nequeunt.

Potestatis patriae mensura.

II. In specie se extendit ad jus jubendi, prohibendi, & debito modo immorigeros castigandi, quod tamen jus ad aetatem liberorum triplicem accommodandum est. In prima vim maxime exerit, tam quod ad personas, quam actiones, ac etiam res saltem ex jure Gentium. In media se extendit ad eas solummodo actiones, quae ad familiam respectum ferunt: unde ad certum vitae genus liberos cogere, naturae jure per se loquendo, non competit patriae potestati. Bona industrialia liberorum Puffendorfius adjudicat parenti ex aequitate quadam naturali, tanquam educationis fructus; aliunde obtenta, quo ad proprietatem, tribuit liberis, reservata Parentibus facultate percipiendi

fructus, iisdem sustentandis congruos. *In tertia etate*, cum jam supponatur emancipatio, liberi penitus sunt sui juris, remanente solum debito naturali, ne quid agant, *quod filiali observantia adversum*.

III. *Potestas paternæ castigationis in tantum se extendit, in quantum requirit finis hujus societatis, hoc est, liberorum educatio*. Unde hanc potestatem Puffendorfius cum suis, *etiam spectato naturæ jure*, male extendit etiam ad ad jus vitæ, & necis. *Ratio est*: quia tam extensa haud opus est ad finem conservandæ familiæ, siquidem in enormi delicto & incorrigibilitate, *ejectioni* locus esse potest; immo si ejectus hostiliter pergeret, etiam locus foret *justæ defensionis*. Exempla in *Juda respectu Thamaris; Saulis respectu Jonathæ &c.* non respiciunt Patresfamilias, *qua tales*, sed summos imperantes; jus belli, ac foederum æque summum, immo & jus vitæ & necis in *Abrahamo*, non spectat domesticos, sed hostes *ratione justæ defensionis*, in statu etiam naturali semper permixta. *Instruct. II. §. 3. Q. 6.*

Officia Parentum, ac liberorum.

Leucotheus. Quæ officia, spectato jure naturæ, Parentum erga liberos, & vicissim?

Melander. I. *Officium Parentum est educatio quo ad corpus, & institutio quo ad animam, naturæ rationali congrua, nempe ut liberi vivant, & cum ratione vivant, præcipue respectu Authoris naturæ*. Item: exemplum honestæ vitæ, applicatio ad idoneum vitæ genus: unde naturæ juri repugnat procuratio abortus, abjectio infantium, omnis nutritionis, & institutionis perniciosa incuria &c. Est tamen educationis officium *suo modo delegabile, utilitate proles seu necessitate id exigente*.

II. *Officium liberorum est filialis observantia, gratitudo, amor metusque reverentialis, atque hæc officia Parentum & liberorum facile fluunt ex fundamentalis principio, quia nempe sunt exigita ab amore & his & illis naturaliter debito &c.*

III. *Cessat societas paterna cessante fine seu educatione per emancipationem; quandoque per ejectionem ob graves causas. Cessante societate cessat regimen in Patre, obsequii debitum in filio, non tamen debitum pietatis, seu reverentia ac gratitudo, quæ durat in liberis, quo ad vivunt. Instruct. II. §. 3. Q. 7.*

Status herilis, nativæ & origo.

Leucotheus. Quid & quæ origo status herilis?

Melander. I. *Recte dicitur esse societas inæqualis, Dominum inter & servum, eo fine instituta, ut hic in ejus commodum debita præstet servitia*. Unde fluit, quod sit juris naturalis mere permixti, cum non sit *necessitatis absoluta, ut sit, sed utilitatis*, convenienter ad rationis dictamen, *ut esse possit*. Quod sit status *adventitius*, cum supponat *factum*, libertatis congenitæ restrictivum:

II. *Servitus alia est pactitia, quæ habetur per contractum spontaneum, & magis proprie famulitium dicitur. Alia est legalis seu coacta, quod habetur ex instituto Gentium, ac legibus, quæ bello capti servituti mancipabantur, unde & mancipatus proprie appellari sivevit*.

III. *Conditio servilis male tribuitur naturæ. Patet, unde nasci servos, non nisi veterum quorundam nœnia fuit. Servitus tamen pactitia, seu famulitium originem remotam habet ex inæqualitate conditionis humanæ; proximum ex pacto spontaneo, adeoque est institutionis humanæ. Ratio prioris est distinctio bonorum, qua alii in abundantiam, alii in egestatem delapsi sunt. Cum igitur ditiores egerent aliorum auxiliis, egentiores alimentis, deventum fuit ad pacta, egenis operam, ditioribus alimenta stipulantibus. Ratio posterioris est, quia hæc pacta nec determinate exigita ab amore, sibi & aliis simpliciter necessario; nec absolute illi adversa, cum fundentur in emolumento, Societati humanæ admodum consentaneo. Servitus coacta originem occasionalem trahit a bello, victori in victos plurima permittente; causalem ab arbitrio*

trio victoris, victique consensu coacto, cum sæpe in mancipatum potius consentirent, quam mortem: *formalem* trahit a jure Gentium, mancipatum ob utilitatem vincuntium confirmante. *Consensus* requiritur ad formandam obligationem mancipii ad Dominum, qui, etsi coactus, stringit, cum supponatur *vi justa*, seu justo bello extortus. *Instruct. II. §. 3. Q. 7.*

Leucotheus. Quæ officia fluunt ex statu herili?

*Officia
fluunt ex
statu herili.*

Melander. I. Officia servitutis spontaneæ sunt desumenda ex pacto, quia ultroneo. Regulariter ea omnia exigit, quæ ad finem intentum rationabiliter injungi possunt. Negatur tamen Domino jus vendendi invitum, quia ex pacto præsumi nequit. Et licet eidem competat jus castigandi pro ratione delicti, nullatenus tamen competit jus vitæ & necis, quia ad finem status herilis non necessarium, suppetente ejectione, immo & potestate civili, si delictum sit atrox.

II. Mancipatus majora Domino jura attribuit, non tantum in personam, ut eam vendere; sed etiam in personæ res, ipsamque vitam, sic ut impunitatem, saltem extrinsecam, leges indulgeant.

*III. At sicut officia servorum sunt, Domino juste ac justa præcipienti obtemperare, reverentiam personæ, & industriam mandatis exhibere; servus justæ castigationis sese submittere; ita & officia Dominorum sunt, servo mercedem, victumque suppeditare, imperia viribus commensurare, citra rationem in eum non sævire, nec ut jumentum tractare hominem, qui quidem liber esse, homo tamen esse nunquam desit. *Instruct. II. §. 3. Q. 8.**

S. III.

De statu hominis adventitio composito, seu de Civitate.

Leucotheus. Quæ origo Civitatis?

S. 3.

*Status ad-
ventitius
perfectus,
seu Civitas.
Origo Civi-
tatis.*

Melander. I. E familiis multiplicatis surgit civitas, per quam in genere, hic intelligimus quodvis corpus politicum, in suo genere perfectum, & civilis beatitudinis causa in commune regimen coadunatum.

II. Origo Civitatis a Stagyrita, atque Angelico adscribitur Authori naturæ, diciturque esse juris seu institutionis naturalis. Ratio afferri solet primo. Quod homo natura sit animal sociale, potens & volens sibi prospicere de alienis auxiliis per societatem, vitæ necessitatibus congruam. 2. Quia natura homini indidit appetitum societatis, etiam civilis, utpote quæ sola est sufficiens avertendis incommodis. 3. Quia homo naturaliter appetit sufficientiam vitæ, etiam meliorem. Sed

Contra est: Quod hæc probarent nimium, puta non modo Civitatem in se, sed & ejus formam perfectiorem, institutioni naturali adscribi posse. Unde etsi homo velit sibi prospicere de alienis auxiliis per societatem aliquam simpliciter sufficientem; non tamen necessario debet, jure naturæ præceptivo, & proprie tali, per societatem determinate civilem. 2. Natura indidit appetitum Societatis, etiam civilis, velut admodum commodæ, modo quodam suavisso; non tamen velut determinate necessariæ, modo præceptivo. 3. Homo appetit sufficientiam vitæ meliorem, natura quidem ad commodiora inclinante, non tamen necessitante per jus aliquod præceptivum.

III. Causa civitatis remota Puffendorffio est metus proborum ob mala, sibi extra civitatem a reprobis impendentia. Ratio illius est, quod stante malitia hominum, in statu naturæ lapsæ, aliud securitatis præsidium vix suffecisset. Quasi vero propulsandis malis fœdera, aliæque consociationes per pacta, citra nexum tamen civilem, haud suffecissent.

IV. Kemmerichius, pro causa Civitatis remota assignat metum proavorum, quo per civitates non modo rapinis, sed & suæ tyrannidi propugnacula quærebant.

rebant. Ratio est Historiæ sacræ testimonium de *Caino*, *Nembrodo*, tanquam primis urbium conditoribus. Quasi vero institutum civitatis, hoc est, societatis tam perfectæ, ut, teste Philosopho, sit *complementum totius sufficientiæ*, pravitati humanæ, tanquam primario fonti,tribuendum esset. Et unde notum, *Henochiam* fuisse urbem *primam*, nec aliam priorem erectam a probis?

V. Vera origo Civitatis, probabiliore calculo, fuit a *Natura*, non quidem *præcipiente*, sed per rationis lumen *inclinante* ad societatem, familia *perfectiorem*, & naturæ *rationali magis accommodam*, quia & conquirendis vitæ commodis, & amovendis incommodis *perfecte sufficientem*, adeoque *quoad causam fundamentalem* est juris naturalis, *improprie talis*, seu *negativi*. Ratio est: quia nec *determinate* exigitur, nec etiam *positive* repugnat amori, sibi & alteri naturaliter debito, cum nulla sit efficax ratio, cur societas familiæ non sit *absolute sufficientis*. Alterum patet ex insigni & multiplici comodo Civitatis, ad quod natura sic inclinatur, ut Deo, tanquam auctori Naturæ, origo quædam fundamentalis recte adscribi possit, ac etiam debeat.

VI. Causa civitatis *impulsiva* fuit partim *indigentia* partim *metus malorum*, ab homine horri, extra civitatem impendentium, ut sic haberetur *plenior vitæ sufficientia* ex auxiliis mutuis, *majorque securitas* ad mala propulsanda. Causa *efficiens proxima*, est *conventio tacita*, vel *expressa* coeuntium: secus enim instar fortuiti aggregati denuo diffuere possent. Causa *materialis proxima* est cœtus hominum, in unum corpus politicum, consociatus. *Remota* sunt familiæ, quæ in civitatis corpus coaluere. Causa *formalis* consistit in *summo imperio*, quod, teste *Seneca* (a) est *vinculum Reipublicæ*.

VII. *Modum & ordinem*, quo nata est civitas, sic adumbrat *Romanus Orator*: (b) *Cum hoc sit natura commune omnium animantium*, ut habeant *libidinem procreandi*, prima *societas in ipso conjugio* est; proxima in *liberis*, deinde *una domus*, *communia omnia*. Inde autem est *principium Urbis*, & quasi *seminarium Reipublicæ*; sequuntur *fratrum conjugia*; post *consobrinorum*, *sobrinorumque*, qui, cum una domo jam capi non possint, in alias domos, tanquam in colonias, exeunt; sequuntur *connubia & affinitates*, ex quibus etiam plures propinqui: quæ *propagatio & soboles origo est Rerum publicarum*. Instr. III. §. 1. Q. 1.

Leucætheus. Quæ natura & finis societatis civilis?

Civitatis
natura, &
finis.

Melander. I. Civitas recte appellatur in specie, *societas plurium perfecta*, *consensu mutuo per summum imperium coadunata*, in ordine ad *beatitudinem civilem*.

II. Est *erronea quorundam thesis*, qua asserunt, *beatitudinem civilem consistere in sola felicitate extrinseca* hujus vitæ, *absque necessario respectu ad intrinsecam*, consistentem in *virtute ac honestate morum*, in ordine ad *finem ultimum vitæ alterius consequendum*.

Explicatur I. *Puffendorffo* si fides, religio, respectu *status civilis*, sese habet quasi *impertinenter*, ut adeo *Principis* nil intersit, quid quisque civium credat, dummodo *civili officio satisfaciatur*. (c) Sed

Contra est, quod *finis civitatis adæquatus* non sit *felicitas qualiscunque*, sed *humana*, adeoque *primario* consistat in *felicitate interna*, nempe in *virtute*, *honestate morum*, ac *justitia*, *religioni* ac *legibus*, saltem *naturalibus conformi*; *secundario* sita sit in *felicitate externa*, puta, in *bonorum temporalium sufficientia*, *securitate*, ac *tranquillitate vitæ*; hæc enim *sufficientia* non modo est *communis brutis*, sed est *solummodo medium*, ad *felicitatem internam* ordinatum, qua sine *felicitate externa* nequaquam est *bea-*

(a) De element. c. 4. (b) L. 1. De offic. c. 17.

(c) De habitu relig. Christianæ ad vitam civilem §. 54. f. m. 269. & §. 50. f. m. 233.

beatitudo vera, neque diu, absque intemperie, saltem per se loquendo, durare, multo minus conservari stabiliter posset.

Explicatur 2. Eidem Puffendorfo si fides, non quidem religio quædam naturalis, sed tamen Christiana sese habet impertinenter ad civitatem, eo quod finis utriusque sit ex toto diversus, neque religio sit propter civitatem, neque Civitas propter religionem &c. Sed

Contra est: etsi religio Christiana non sit propter civitatem, est tamen civitas propter felicitatem non qualemcumque, sed, supposita ejus revelatione, atque vocatione populi Christiani in civitatem, propter felicitatem Christianam, cujus finis inadæquatus uti est morum honestas non qualiscunque, sed Christiana, seu fidei regulis conformis; ita & religio Christiana est juris naturalis Divini, utpote ad beatitudinem intentam simpliciter necessaria. Rursus, etsi religio in se, quo ad professionem & exercitium, non exigit civitatem, seu societatem hominum, potestate propria instructam, ut tamen extensa in ejusmodi multitudinem, exigit necessario potestatem superiorem, in ordine ad ejus directionem, & in unitate conservationem, sit ut ejus directio a superiore habili sit juris naturalis Divini, utpote ad finem intentum civitatis, seu beatitudinem simpliciter necessaria. Item: licet multæ civitates coeant absque cura religionis, præcipue Christiana, hic est effectus per accidens: non enim finis civitatis, ejusque constitutio recta desumi debet ab eo, quod sit, vel factum est; sed quod ex ratione fieri oporteret.

III. Unde ruunt protestantica Puffendorfi axiomata, quæ Christianam religionem cum naturali quandoque confundit; quæ dicit, cultum suum a quovis esse Deo approbandum; nec alteri, saltem quo ad directionem, curam animæ resignandam; nec fidem in judicium superioris resolvendam; quæ scribit, religionem non posse formare statum, sed merum collegium, quæ omnia olent Protestantismum, corrupti juris naturalis rudibus male superinstructum. *Instruct. III. §. 1. Q. 2.*

Leucotheus. Quæ proprietates? Quis modus constituenda, & ratio dissolvende Civitatis?

Melander. I. Inter proprietates est 1. Ut sit societas perfecta, hoc est, saltem absolute, si minus omnimode sibi sufficiens ad beate vivendum. 2. Sit societas plurium, tot nempe, quot requiruntur ad finem sufficientiæ, & securitatis perfecta. 3. Sit potestatis summa. 4. Sit inequalis cum debita parentium, & imperantium subordinatione. 5. Sit stabilis per membra, sibi invicem succedentia. 6. Sit persona moralis, a singulis diversa &c. &c.

II. Modus, quo coalescit civitas, habetur a pacto vel expresso, vel saltem tacito, eoque duplici: nam unum est de consociatione; alterum de debita subordinatione per certam regiminis formam: ad prius requiritur consensus singulorum; ad posterius sufficit consensus majoris partis.

III. Dissolutio civitatis habetur vel ratione materiae, si consociatio penitus dissolvatur; vel ratione formæ, si jure summo exuatur civitas. *Instruct. III. §. 1. Q. 3.*

Leucotheus. Quæ multiplicitas civitatis?

Melander. I. Celebrrior divisio est in civitates regulares, atque irregulares; illæ regularem naturam, ex primæva institutione acquisitam, retinent; istæ non retinent. Ad illas spectant, quæ formam habent monarchicam, aristocraticam, democraticam, aut mixtam; ad istas trahuntur civitates heriles, patrimoniales, informes, systemate civitatum &c.

II. Monarchia in specie est, cum omne jus in subditos unus Princeps habet, solusque Republicam ad communem utilitatem administrat. 2. Aristocratia, quando aliquot Primates selecti regunt. 3. Democratia, ubi Populus in commune consulit, nullumque supra se principem agnoscit. 4. Status mixtus, cum Princeps, senatus, & reliqui cives aliquid ad Reipublicæ regimen conferunt.

III. In

Civitatis
proprietates.

Divisio
civitatis.

III. Inter civitates irregulares declinant a fine, qui est utilitas publica
 1. Civitates heriles, in quibus pro fine primario & per se intendit Imperans commodum proprium, subditorum per accidens. Hæc potestas plane absoluta cum exercitio imperii velut in servos dici etiam solet dominatus despoticus. Ab eodem fine declinant civitates patrimoniales, de quibus libera est dispositio Imperantium, cum ex prima origine civitates jure quasi fidei commissario, ad eos devenerint. A fine itidem declinant, quæ pro scopo dominationem, felicitatem mere externam in opibus & abundantia &c. sibi præfigunt. 2. Irregulares ex defectu formæ sunt, si monarchia degeneret in tyrannidem, qua imperium, protrito civium bono publico, geritur ad libidinem unius. Item si Aristocratia induat oligarchiam, qua pauci ex optimatibus, ad suam potius utilitatem, quam publicam, dominantur in cives: Rursus si democratia in ochlocratiam devolvatur, qua pars populi imperium ad suam libidinem, non ad salutem publicam, tractat; vel si in anarchiam penitus delabatur, quæ omnia miscet vulgaris licentia. 3. Irregulares ex defectu nexus, sunt civitates systematicæ, quando plures urbes coalescunt in unum corpus morale, ut singulæ summum quidem imperium servent, communi tamen consilio, pacis bellicque negotia, unius civitatis nomine, tractanda suscipiant. *Instruct. III. §. 2. Q. 4.*

Status Civitatis mixtus.

Leucotheus. An dari potest status civitatis mixtus?

Melander. I. Status civitatis mixtus seu ex duplici seu ex triplici forma temperatus, non est chimericus, ut vult Bodinus. Ratio positiva, est communis sensus Politicorum; negativa, quia nulla apparet implicantia.

II. Nam 1. Si dicas, quod potestas monarchica sit summa in omnibus, adeoque stet in indivisibili, nec patiatur jurium divisionem quin desinat esse summa in omnibus penes unum.

Nam R. D. Potestas monarchica perfectissime sumpta stat in indivisibili: C. Sumpta temperate, uti sumitur in statu mixto. N. An ita sumi possit, est quæstio nominis, adeoque standum communi Politicorum auctoritate.

Si dicas 2. Si datur status mixtus, posset, V. G. Jus ærarii relinqui Populo, jus pacis & belli Senatui, jus creandorum Magistratum Regi: hæc repugnant.

R. N. Suppositum, quod in statu mixto jura dividi possint modo quocunque, sed debito & possibili.

Si dicas 3. Quod nullus unquam datus sit status pure monarchicus, cum nullus unquam absque omni Optimatum consilio rexerit, ut adeo quæsitum hoc sit de subjecto non supponente.

R. Aliud esse statum, aliud esse rationem gubernandi: ille enim definitur ex jure, non ex gubernandi modo. Sic si Monarcha sæpius utatur consilio Magnatum, imperandi ratio est suo modo Aristocratica, non Imperium: contra si Ordines non tam consulendi, quam prohibendi pollent facultate, & Princeps ex pacto ultroneo teneatur sequi illorum dissensum, Imperium est mixtum, seu monarchicum, aristocratice temperatum, quam formam Imperio Romano-Germanico convenire tenet communior, uti in Collegiis Historicis prolixius disputavimus. (a) *Instruct. III. §. 2. Q. 5.*

Forma civitatis.

Leucotheus. Quanam ex regularibus optima civitatis forma?

Melander. I. Inter prædictas civitatis formas simplices excellit simplex Monarchica. Ratio est auctoritas Politicorum prope unanimis. 2. Utilitas multiplex, nam sub uno Principe facile servatur unitas, atque concordia; uti & justitia, ac ordo; facilius consecutio finis obtinetur; major habetur conjunctio virium atque potentia; immo & diuturna magis stabilitas conservatur; denique & major gubernationis facilitas comprobatur. 3. Incomodi-

moditas aliarum formarum: sic in aristocratica difficilis est plurium optimorum electio; frequens æmulatio atque invidia, ambitio, & sententiarum inter plures discordia, quæ omnia dissensionum fomenta sunt. In Democratica forma rarus ordo, frequens impetus, atque dissensio tot inter capita habeatur, necessum est.

II. Inter formas optima est forma Reipublica mixta, quæ ex Monarchia & Aristocratia est temperata, ubi nimirum & Regia viget potestas, & Senatus valet auctoritas, saltem spectata humanæ naturæ fragilitate.

Ratio est: quia huiusmodi regimen nec tyrannidi obnoxium propter Ordinum vigilantiam, qui Principem ita in suo continent officio, ut absque eorum consensu nil audeat contra statum, legesque Patriæ moliri. Nec discordiis atque ambitioni Optimatum patere potest, cum omnes ab uno capite dependeant. *Dictum: spectata naturæ humanæ fragilitate*, seu in hac vita: nam, seculis humanæ vitæ circumstantiis, Monarchiam simplicem absolute excellere, probabitur alibi. (a)

III. Neque quis dicat, Israelitas ratione postulati regiminis regii, seu monarchici offensam Dei incurrisse. Nam contra est: Israelitas offensam Dei incurrisse ob rejectum theocraticum regimen, & Samuelem male offensum. Neque quis dicat 2. Majorem esse prudentiam in multis, quam uno. Nam Contra est: huic incommodo facile provideri potest per Consiliarios: verbo, incommoda vel sunt tantum ad speciem, vel per accidens talia, & facile per hanc regiminis formam evitabilia. *Instruct. III. §. 2. Q. 6.*

Leucotheus. An Regnum electivum successivo præstantius?
Melander. I. Per se loquendo, electio successione potior est, maxime si ei aliqua successio adjungatur.

Ratio est: quia electio & Principi est gloriosior, & Reipublicæ utilior. Nam, teste Tacito, optimum quemque probat electio: contra nasci a Principe fortuitum &c. Electio siquidem fit cum consilio, ab hominibus, ad eligendum optimum juramento adstrictis; caret itidem incommodis successionis, si Princeps decedat aut sine liberis, aut relinquat filium impuberem, aut profus ineptum atque degenerem; aut solummodo filiam &c. Rationem tamen aliquam successionis habendam, suadet ex eo, quod sic bene merito Principi gratia post mortem reddatur, & promptior obsequendi alacritas novo Regi, jam fere præelecto, exhibeatur a subditis.

II. Si quis opponat 1. Etiam electionem, competitorum ambitione, sæpe turbis obnoxiam. R. Id fieri per accidens in electionibus inordinatis, non ordinatis, seu certa constitutionum forma definitis.

Si quis opponat 2. Minorem esse auctoritatem Principis electi, utpote Electoribus prius paribus, postea obstricti. R. Cum ex illustribus familiis regulariter eligi soleant Heroes, cæteris præstantiores, nullum est periculum minoris auctoritatis.

Si quis opponat 3. Quod etiam electio frequenter in purpuræ candidatis aberrat. R. Frequentius hunc errorem in successione contingere, uti historiarum demonstrant. *Instruct. III. §. 2. Q. 7.*

Leucotheus. An in Regnis electivis ex propria potius, an aliena Republica assumendus Princeps?

Melander. I. Sunt Authores, qui pro externo Principe, in Regnum assumendo, suffragium ferunt. Ratio est 1. Quia sic præcindi solet æmulatio Optimatum, causa bellorum civilium. 2. Quia præcavetur nimis indigenarum potentia, quæ consanguineorum præsidiiis, sæpe fit subditorum libertati periculosa. 3. Quia sic coalescit finitimorum amicitia.

II. Sunt

(a) Videatur C. Belli minus de Pontifice L. I. Item Institutiones Hist. Eccles. notitia III.

II. Sunt contra *Authores*, qui *Principem indigenam praeferunt*. Ratio est i. Nationum mos ac consensus, major fiducia & amor in domesticum, melior Regni, & subditorum notitia, & sic de aliis. *Instr. III. §. 2. Q. 8.*

Præsidia civitatis.

Leucotheus. Quænam præsidia civitatis?

Melander. I. Inanimata sunt munitiones & arma. Unde expedit in Regno, saltem vicinis hostibus cincto, plura esse præsidia. Ratio est. 1. Quia sine præsidiis Regna sunt obviis periculis perita. 2. Quia sic parcitur sanguini civium. 3. Quia utilitas suadetur exemplo Gallia, munimentis firmissimis ubique vallata.

II. *Contra in Regno, amicis confiniis cincto, munitiones plures inutiles, immo nimium onerosæ, ut patet. 2. Aliquæ tamen satis utiles. Ratio est. Ut ne, munimento contermino per hostes occupato, mox, tota ruat Provincia. 2. Ut civibus superfit unum alterumve asylum. 3. Ut ne derelicta bona, frugesque Provinciæ hostis vires ac potentiam augeant. Instruct. III. §. 2. Q. 9.*

Præsidia Reipublicæ animata.

Leucotheus. Quæ sunt præsidia Reipublicæ animata? Quæ causa corruptiva?

Melander. I. Consilium Regentium, Justitiæ cultus, concordia, & probitas civium, quatuor Regnorum columina recte quis appellarit.

Causæ corruptivæ.

II. *Inter causas Regnorum corruptivas aliæ sunt externæ, uti Divina Providentia, ejuldem permissio, molimina hostium, aliena Regna invadentium &c. Inter internas numerantur Reipublicæ mutatio ab una regiminis forma in aliam; seditio civium, cui viam complanat ambitio, Religionis dissidium, subditorum oppressio &c. Et denique flagitiosa incolentium vita, per injustitiam Magistratum, scelerum impunitatem, pauperum oppressionem, luxum civium, fastum plebis, & incontinentiam, denique per iners otium, neglectum rei militaris, & similia, de quibus Politici inquisitionem magis exactam instituunt. Instruct. III. §. 2. Q. 10. & 11.*

Titulus 2.

T I T U L U S II.

De origine Domini, officiiisque exinde fluentibus.

Origo potestatis summe.

§. I.

§. 1.

De officio circa acquirendum rerum dominium.

De acquirendo rerum Dominio. Origo dominii in genere.

L *Leucotheus. Quid de dominio rerum, ejusque origine in genere sentiendum?*
Melander. I. Dominium rerum causale, seu in genere, & abstrahendo ab effectu, quem parit ad alios, denotatur facultas utendi rebus in proprium commodum ex beneplacito proprio. Hujus domini origo causalis est Author Naturæ; fundamentalis petitur a jure, quod a Deo homini datum, ut se conservet, vitamque ac felicitatem suam promoveat, qui finis absque usu & destructione creaturarum, obtineri non posset. Unde hujus domini usus, ut est medium simpliciter necessarium, se vitamque suam conservandi, sit juris naturalis præceptivum, seu proprie talis; ut est medium, se suamque vitam melius conservandi, sit juris naturalis concessivum, seu improprie talis. Patet ex applicatione principii fundamentalis.

II. *Usus creaturarum, maxime animalium, non necessarius, hoc est, ad commodum, jucunditatem, immo & voluptatem, juxta aliquos non videtur a Creatore concessus. 1. Quia necessitatibus humanis consuli potest citra esum carniæ. 2. Quia non nisi post diluvium edendorum animalium jus a Deo concessum. 3. Quia, quo ad animalitatem, nos inter & bruta videtur*

tur esse cognatio, & præcipue quia, ex sola ratione, firmum argumentum de usu carniæ vix erui potest.

III. Sed oppositum est verius, si modo usus sit *rationabilis*. Ratio est: felicitas hominis, ab Authore naturæ intenta, etiam quo ad usum commodum, vitæ jucunditati, ac honestæ voluptati proprium, quo sine animalium copia, continuo crescens, noxia potius foret, quam utilis. Ratio est 2. Inefficacia allatæ supra triplicis rationis. Nam comestio carniæ nunquam fuit prohibita, saltem *jure naturæ*, etsi propter causas extrinsecas antediluviani quidam fors abstinerint, ut initio diximus. *Instruct. I. §.*

1. Q. I.

Leucotheus. Quid de dominio rerum in specie, seu de prima rerum divisione tenendum?

Melander. I. *Dominium rerum formale*, & prout parit effectum in ordine ad alios, est *jus de re corporali libere disponendi, eamque vindicandi*. Unde notat *possessionem*, quæ est detentio rei cum animo habendi *proprietas*; proprietas autem est qualitas, qua res sic ad aliquem pertinet, ut eodem modo in *solidum* non pertineat ad alterum cum jure exclusionis. Demum notat *usufructum*, qui est jus utendi rebus pro libitu: ex proprietate sequitur *vindicatio*; ex usufructu *alienatio*.

II. *Dominium formale* fundatur in quadam rerum seu *appropriatione*, seu *divisione*, quam factam esse, negari nequit, etsi *Author*, *modus*, & *tempus majorem auguriis fidem non videantur expetere*. Ratio asserti est. 1. Quia rebus ab Authore naturæ velut in *medio positis*, vigeat rerum *communio primæva*, seu *facultas utendi rebus creatis, communis omnibus, in ordine ad easdem sibi privatim appropriandas*. Ratio est. 2. Quia hæc primæva rerum *communio* diu durare non potuit, eo quod nec pecus sine cura, nec terra sine cultura multum profert, ut adeo quivis laborum suorum fructus sibi proprios fecerit. Ratio est. 3. Quod *modus* introducti *dominii* primus fuerit, verosimiliore conjectura, *per occupationem*; subin per *divisionem*, *partis* firmatam, uti evitarentur rixæ, ipso S. textu, *terram fuisse divisam*, attestante. Ratio est. 4. Quod nimis incertum sit, an *prima rerum divisio* fuerit facta ab *Adamo*, vel *Noë*, an per potestatem paternam, an *principalem*, an *fortitione*, vel alia ratione.

III. *Uti primæva rerum communio, ita & earundem divisio est juris naturalis mere negativi*. 2. Unde *origo dominiæ proprietatis remota non habetur a jure naturæ, nisi improprie tali; proxima per occupationem, vel etiam divisionem, jure Gentium firmatam*. Ratio asserti prioris est, quia nec *positive* repugnat, nec *determinate* exigitur ab amore vel sibi, vel proximo *naturaliter debito*: siquidem rerum *communio* etsi *amori mutuo* sit admodum consentanea, *necessaria tamen absolute non est*, eo quod, *supposito præsertim statu naturæ lapsæ*, tranquillitas publica, rerum *divisione*, facilius conservetur. Sic & rerum *divisio* est necessaria paci publicæ, ut tamen absque hoc medio, *determinate sumpto, simpliciter* obtineri posset. Ratio asserti posterioris est, quia *origo dominiæ proprietatis remota* fluit ex facultate utendi rebus in *commodum proprium*, quæ est *juris naturalis, mere concessivi; proxima* habetur per *appropriationem rerum, sitam vel in prima occupatione, vel in quadam divisione*, seu *consensu hominum prævio*, seu *usu longo* firmatam, in ordine ad evitandam confusionem, discordiam, pacemque publicam promovendam, qui usus *jus Gentium* fundare solet.

IV. *Quæ contra divisionem rerum, ut jure Gentium inductam, opponi solent, non stringunt*. Nam

Si dicas 1. Ratio naturalis dicat, quod, *supposita humani Generis multiplicatione*, rerum *divisio sit necessaria*, adeoque *juris sit naturalis, proprie talis*. *Contra est*: quod hic *conceptus dignoscendi juris naturalis non sit*

Origo domini in specie, ejusque effectus ad alios.

fit legitimus, neque necessitas sit *absoluta*, sic ut natura divisionem rerum instituerit *determinate* in se, etsi exegerit *determinandam* jure Gentium. Si urgeas 2. Rerum divisio, *supposita* hominum multitudine, est medium *determine* necessarium ad conservandam tranquillitatem publicam, quia alio assignabili medio non conservandam. *Contra est*: Etsi assignabile non foret, modo aliquod possibile fit, cujus impossibilitas Adversariis demonstranda est. Cur, *Absolute loquendo*, tale medium haberi non potuisset per arbitros? Cur per auctoritatem Parentum, Præfectorum &c. excitari non potuisset industria hominum in procurandis vitæ necessariis? *Instruct. I. §. 1. Q. 2.*

Conditioes
requisitæ ad
proprietatem
rerum, &
quantitates
illarum, quæ
dicuntur in-
exhaustæ
utilitatis.

Leucotheus. Quanam sunt conditiones ex parte rerum, proprietatis capaci-
cium? Et quales dicuntur res inexhaustæ utilitatis?

Melander. I. Proprietatis rerum adstrui solet triplex conditio. 1. Ut usum præbeat vel *per se*, vel *per coherentiam* cum alia re; uti mare adiacens respectu littoris &c. siquidem sibi appropriare rem plane inutilem, supervacaneum. 2. Ne usum præbeat omnibus sufficientem: siquidem re inexhaustæ utilitatis, velut propria, alios arcere velle, V. G. aere, calore solis, profluente &c. foret contra legem naturæ, fundatam in principio amoris naturaliter debiti. 3. Ut res ipsa apprehendi, & custodiri aliquatenus possit: secus enim inutile foret jus, proprietati annexum, alios nempe ab ea re arcendi.

II. Etiam post introducta dominia non cessavit penitus *omnis rerum communio*, cum salva pace Generis humani res aliqua potuerint, aliæ debuerint manere *communes*, hoc est, spectata proprietate nullius. Assertum patet in rebus, initio incognitis, quæ potuerunt; item in rebus *inexhaustæ utilitatis*, quas inter calor solis, aer, aqua profluens, ut sunt *in se*, vastus item Oceanus, quæ debuerunt manere in communione primæva. Ratio est, quod non modo præbeant usum, omnibus sufficientem, citra dissidii periculum, sed etiam sic occupari haud possint, ut ab earum usu alii excludi queant.

III. Mare tamen quod spectat, aliud est *internum*, quod interiora terræ ingreditur, Regnorumque littoribus clauditur: aliud *externum*, quod extrema terræ ambit, variasque alluit regiones; aliud *vastum*, seu Oceanus, magnis continentibus interjectus, & quo ad partes a littoribus remotissimus; *Instruct. I. §. 2. Q. 3.*

Disceptatio
de dominio
maris.

Leucotheus. Quid de proprietate, marisque dominio sentiendum?

Melander. I. Mare *internum* domini ac proprietatis esse capax, naturæ jure permissivo, & Gentium positivo, est sententia communiter recepta. Patet usu Gentium communi, & ratio est, quia ejusmodi maria, freta &c. sunt *accessoria* fundorum, æque capacia domini, ac ipsa territoria. Accedit, quod non sint *inexhaustæ utilitatis*, & conserventur per peculiare expensas, ususque eorum communis haud careret periculo, ac præjudiciis.

II. Etiam *mare externum*, eodem jure, domini ac proprietatis est capax ex satis communi Auctorum. Patet denuo Gentium usu, quo sensim occuparunt, & defacto, post occupatum territorium, præsumuntur etiam occupasse alluentem Oceanum, in quantum portubus est opportunus, aut, *munitioni instar*, ditioni necessarius; vel etiam, *ratione utilitatis*, commodus custodiri, suo e territorio potest.

III. Etiam *vastus Oceanus*, in se spectatus, domini & proprietatis non videtur esse incapax absolute. 2. Licet incapax sit per accidens, saltem respectu unius Gentis, vel etiam plurium. 3. Hoc tamen non obstante Oceani libertas, ususque innoxius, fundatur partim in primæva communione, partim in lege humanitatis naturali, ac Gentium positiva. Ratio membri 1. est: quod neque maris natura, neque alia ratio moralis huic occupationi, ac proprie-

prietati refragetur: nam sicut Creator dixit: *subjicite terram*; ita dixit: *dominamini piscibus maris*. Unde

Non obstat 1. Quod Oceanus dicatur *inexhausta utilitatis*. Nam etiam terra, secundum suam amplitudinem considerata, æque dici posset *inexhausta utilitatis*, præterquam quod inductæ proprietatis causa *primaria* non fuerit, quod terra sit exauribilis utilitatis, sed quod & *in se*, & *natura jure*, fuerit occupabilis, & circa res, etsi omnibus absolute sufficientes, *in statu tamen naturæ depravatæ*, absque proprietate, pax & felicitas publica conservari *moraliter* haud potuerit: atqui hæc ratio pugnat æque pro Oceano saltem *interno*, atque *externo*.

Neque obstat 2. Quod terra, *absque cultura*, foret *exhausta utilitatis*, qua cultura non indiget *vastus* Oceanus; quod illa *terminabilis* uti & mare *internum* ac *externum*, hic vero *interminabilis*; item *inoccupabilis*, *usus extraordinarii*, a continenti *remotissimus*, adeoque ut regionum *accessorius* haud considerandus. Nam hæc disparitas tantum probat, quod *vastus* Oceanus sit dominiū incapax *per accidens*, & ex *ratione extrinseca*, non autem *per se*, & *ex sua natura*. Nam *vastus* Oceanus *de se*, est ejusdem naturæ, ac ejus partes, certo proprietatis capaces, ut adeo tota disparitas sit ab *extrinseco*, Oceano *per accidens*, quia sese tenens ex parte hominum.

Neque obstat 3. Quod adversarii dicant, non esse assignabilem *modum* occupandi Oceani. Nam idem assignari potest, qui in terra *per occupationem* territorii maritimi, *per divisionem*, *prescriptionem* &c. saltem quo ad mare *internum*, & *externum*. Quo ad *vastum* Oceanum, sicuti hi *modi moraliter* possibiles non sunt; ita is, non quidem *ex sua natura*, sed *tamen per accidens* intelligitur, etiamnum esse in *primæva* rerum *communione*.

Nec obstat 4. Quod sic & *aer* dici posset capax proprietatis: Nam elementa sunt quidem extra *humanum* commercium, *ut sunt in se*; non tamen ut territorii sunt *accessoria*: hinc multis patrio *aere*, *aqua*, & *igni* interdictum, novimus.

IV. Ratio 2. *membri* suprapositi, est ipsa difficultas *extrinseca*, vi cujus *vastus* Oceanus *moraliter* occupari, & in proprietate conservari haud posset, ut adeo *per accidens* sit dominiū incapax juxta dicta superius. Ratio *tertii membri* est, quia *vastus* Oceanus, cum *moraliter* subjici ex toto haud possit, hoc ipso manet in *primæva* *communione*, ut adeo ejus usus *innoxius* a nemine prohiberi *jure* possit. Accedit, quod vasti Oceani libertas sic expediat *Societati* humanæ propter *communem* Gentium seu necessitatem, seu utilitatem, ut earundem *longævo* usu firmata sit: ergo est etiam juris Gentium *positivi*. *Instruct.* 1. §. 2. Q. 4.

Leucotheus. Quid de origine commercii, præcipue *maritimi*, sentiendum?

Melander. I. *Commercii* nomine intelligitur *mutua* inter homines *mediante* *permutatione*, aut *emptione* ac *venditione*, earum rerum *communicatio*, quibus *mutuo* egent. Hujus *communicationis* origo *occasionalis* fuit rerum *divisio* ac *dominiorum* *introductio*, sic ut, non *omni omnia* ferente tellure, ratio *commercii* suaserit, per quæ *mutuis* commodis ac necessitatibus succurreretur.

*Origo com-
mercii præ-
cipue mari-
timi.*

II. *Commercii* origo *remota* & *fundamentalis* non habetur a *jure Naturæ*, nisi *improprie* tali, seu *mere concessivo*. 2. *Proxima* & *formalis* fuit a *solo jure Gentium*. Ratio *prioris* asserti est: quia *communicatio* rerum *mutua* *per emptionem* &c. nec *positive* repugnat, uti patet; nec etiam *determinate* exigitur ab amore, proximo naturaliter debito, seu ad *felicitatem* *societati* humanæ propriam *simpliciter* necessario: non enim natura deficit in *mediis*, ad vitam *simpliciter* necessariis: unde scimus nonnullas Gentes *commercii* expertes, quædam *commercii* respuentes, vel saltem *respuere* potentes,

liquidem emolumentis, vitæ commodiori solummodo aptis, carere velint: Neque quis dicat, quod commercii libertas, *vere innoxia* & ementi-*necessaria*, vendentique *utilis* pertineat ad officia humanitatis. Nam etsi aliqua forsitan, particularis, & quarumdam mercium, fundata in vera necessitate, liquidem innoxia sit, fundari possit in amore æquitatis naturalis, non tamen potest *universalis*, respectu omnium Gentium, & quarumcunque mercium, fundata in sola utilitate, quæ regulariter, omni periculo, saltem privato vendentium, aut ementium haud vacat.

Ratio posterioris asserti est, quia commercii ratio proxime, & formaliter fluit ex ordinatione rationis, longævo Gentium usu firmata ad Gentium, quæ talium felicitatem publicam: liquidem Nationes, e rationis ductu, agnovere hoc medium esse sublevandæ necessitati, & promovendæ commoditati, ac felicitati publicæ quam opportunissimum.

III. Jure Gentium inducta est commercii libertas, non qualiscumque, sed societatis humanæ fini accommodata, hoc est, mutua Gentium necessitati, atque utilitati intenta. 2. Quod jus, etsi absolute mutabile sit, mutabile tamen non est pro cujusvis Gentis arbitrio. 3. Neque proprie mutatum est hætenus, uti minus proprie asserunt nonnulli, etsi mutatis circumstantiis restrictionem variam subierit. 4. Unde manentibus antiquis circumstantiis, etiamnum in primo robore perseverat.

Ratio asserti 1. est: quia, cessante mutua necessitate atque utilitate, cessaret finis commercii liberi, adeoque & jus, in hoc fine fundatum a Gentibus.

Ratio asserti 2. est: quia jus Gentium non dependet a simplici Gentium voluntate, privatoque qualicunque incommodo, sed ab ordinatione rectæ rationis, per usum roborata, directaque ad Gentium felicitatem publicam.

Ratio asserti 3. est: quia jus commercii nunquam a Gentibus sublatum per abrogationem vel dispensationem, manentibus iisdem circumstantiis mutua necessitatis, seu utilitatis, etsi mutatis circumstantiis mutua utilitatis, ob justos timores, seu pericula propriæ securitatis, materia restricta, & a lege exempta, adeoque jus materialiter mutatum dici possit.

Ratio asserti 4. est: quia tota mutatio, quam subiit commercii libertas, fuit ob mutatas circumstantias primævæ utilitatis, quatenus ab variis causis, emergentia pericula, ac præjudicia, materialiter restricta est, sub quibus circumstantiis nunquam erat jure Gentium inducta.

IV. Gens genti jure prohibere nequit, ne ad exterarum Gentes liberas, hoc est, prohibenti nullo jure subjectas, per vastum Oceanum navigatum eat, & cum iis commercia colat. Ratio est: quia commercii libertas est juris Gentium, vastusque Oceanus nullius dominio subjectus, nec præjudicium commercii proprii, cum illa Gente habiti vel habendi est ratio sufficiens prohibitio-nis, eo quod finis commercii liberi sit utilitas publica, neque alienum commodum juri alterius Gentis æquali obtare possit, cessatione lucri indebiti pro damno haud reputanda.

V. An transvectio mercium in liberas ditiones, per territorium alienum, seu terrestre seu maritimum, sit jure Gentium libera, non adeo est expeditum. Illud sat contestatum, quod jure prohiberi possit transvectio armata, immo & inermis periculosa, statuique publico incommoda. Item *vere innoxia*, liquidem sit in mera utilitate fundata, saltem suo modo per jus stipulæ, & vectigalia: eo quod commodum, nulli debitum, quis sibi prius attribuere possit. Transvectio tamen, si esse possit *vere innoxia*, fundarique in vera necessitate, spectaret ad æquitatem naturalem, obligaretque ad officia humanitatis. 2. An transvectio, *vere innoxia*, ob solum præjudicium commercii cum ea ipsa libera Gente impediri possit, controversatur: negat Grotius, in favorem commercii, societati humanæ tam commodi; affirmat Puffendorfius in favorem territorii proprii, per quod negare transitum toties licet, quoties ratio

ratio emolumentum proprii exigit. Nos extra casum necessitatis, vel æqualis lucri transitum concedentis ex pari cum illa ipsa Gente commercio, Puffendorffio suffragamur. *Instruct. I. §. 3. Q. 5.*

Leucotheus. *Quinam modi acquirendi domini, & quonam jure fundantur?*

Modi acquirendi domini.

Melander. I. Alii sunt originarii, quibus acquiruntur res; alii derivativi, quibus dominium transfertur. Inter originarios est occupatio, rerumque divisio: de occupatione controvertitur. Nam

II. Sunt cum Hobbesio, qui occupationem formaliter & immediate ex natura jure derivant. Ratio affertur, quod natura non solum concesserit usum communem rerum nullius; sed & præceperit, ut ne quis ab occupatione, usuque rerum ejusmodi impediatur. Sed

Contra est: et si jus naturæ præceperit non impediendam appropriationem, non tamen præcepit modum appropriationis determinatum per occupationem, cum simpliciter necessarius non sit, sed existentibus pluribus, jus æquale habentibus, per divisionem, sortitionem &c. haberi possit.

III. Sunt cum Hertio, qui appropriationem rerum communium fundant in occupatione; hanc vero in facultate, quam a Deo concessam munit socialitas. Ratio affertur, quod consensus aliquis Gentium videatur gratis esse requisitus: cum dominium non dicat necessario exclusionem aliorum ab ista re, sic ut supponat plures uno homines. Sed

Contra est: hæc facultas munita ad captum aliter explicari haud potest, nisi dicatur esse facultas, societatis humanae instituto saltem tacito, seu Gentium usu circa modum appropriationis munita. Unde licet dominium proprietatis in se non quidem necessario dicat aliorum exclusionem actualem, dicit tamen potentialem, quale etiam in Adamo solitario dabatur.

IV. Sunt cum Puffendorffio, qui ad originariam acquisitionem proprietatis, atque domini humani, institutum Gentium requirunt, pacto tacito vel expresso fundatum. Ratio affertur 1. Quia juxta communem Moralistarum proprietatem rerum non est a natura, utpote separabilis, sed ex instituto, ac jure Gentium. 2. Quia felicitas societatis humanæ non exigit simpliciter hunc determinatum acquirendi domini modum per occupationem, cum alius æque ad hunc finem appositus esse possit. 3. Quia posita æquali hominum facultate primæva in res nequit intelligi, quomodo per solam occupationem cæterorum facultati æquali præjudicare possit, nisi ipsorum aliquo consensu id fuerit introductum.

V. Nos Puffendorffii sensa probamus, eo tamen discrimine, quod non passionem aliquam tacitam, sed ordinationem rationis humanæ, longævo usu, velut tacita consensus mutui possessione introductam, & a Deo, Gentium supremo Governatore, firmatam adstruamus.

VI. Porro occupatio dicitur apprehensio rei cum animo eam habendi, ut suam: unde res nullius cedit occupanti. Res immobiles occupantur vel per universitates a pluribus, vel per fundos a singulis. Res mobiles occupantur vel per inventionem, vel per venationem, quæ etsi sit juris naturalis permixta, reservari tamen Principi potest speciali jure, justis suffulto causis, quas inter tranquillitas, ac utilitas publica, recreatio Principis, vel potius populi consensus tacitus, ususque Principum longævus, præscriptionis titulo firmatus. *Instruct. II. §. 1. Q. 1.*

Leucotheus. *Quid de modis acquirendi domini derivatis, maxime quæ consistunt in factis, hoc est, de pactis, atque contractibus memorabile, quo ad jus natura, & Gentium?*

Modi transferenda proprietatis.

Melander. I. Modi, quibus proprietates in alios derivantur, habentur partim a factis, seu voluntate dominium transferentis, & acceptantis; partim a lege seu dispositione juris, quandoque dominium, invita quoque Domino,

transferentis. Ad priores refertur *contractus & pactum*; ad posteriores *successio ab intestato, usucapio* atque *prescriptio*.

II. *Modi transferendi domini in facto, regulariter loquendo, non fluunt a jure naturæ, nisi mere negativo. 2. Remote, & in genere habentur a jure Gentium. 3. Proxime & in specie oriuntur a jure civili, tam quo ad substantiam, quam quoad formam. 4. Etsi obligatio illorum sit juris naturalis, proprie talis, seu positivi.*

Ratio asserti quo ad 1. est: quia sicut ipsum dominium, seu proprietas rerum, non est medium determinate exigitum ad felicitatem, naturæ rationali propriam; ita nec translatio domini, multo minus modi ejusdem transferendi, cum usus rerum ad sustentandam vitam simpliciter haberi posset, stante etiam rerum communione. Neque dicat, quod supposita naturæ corruptione, hominumque multitudine, uti rerum appropriatio ita proprietatis translatio per modum saltem indeterminatum, sit simpliciter necessaria, adeoque de jure naturæ proprie tali. Nam nec appropriatio, uti dictum, multo minus translatio proprietatis, per modum qualemcunque, probatur esse medium unice & determinate necessarium, cum etiam in casu particulari summæ necessitatis, revivisceret naturæ jure, primæva rerum communio, medium absolute sufficiens, ne natura deficeret in necessariis.

Ratio asserti quo ad 2. est: quia facultas transferendæ proprietatis determinate per pacta, seu contractus, non fluit ex naturæ jure, ut dictum, sed neque fluit ex solo jure civili, quia recepta est per obligationem reciprocam, non in particulare bonum solummodo cujuslibet Gentis, sed in commune totius societatis humanæ, ratione suadente, utilitate, ac necessitate publica id exigente, adeoque fluit proprie ex jure Gentium.

Ratio asserti quo ad 3. est: quia pacta in specie, seu modi paciscendi per locationem, commutationem, emptionem &c. per hanc vel illam formam, non respiciunt primario communem Gentium utilitatem, cujus nil interest hic vel ille modus determinatus, sed respiciunt privatam potius Gentis cujuslibet necessitatem, atque commoditatem, adeoque fluunt ex jure civili.

Ratio asserti quo ad 4. est: quia fides tam privata, quam publica in pactis, atque contractibus est positive exigita ab amore proximo naturaliter debito, seu ad felicitatem, societati humanæ debitam simpliciter necessario; secus enim rueret commercium omne inter mortales, ut patet.

III. Circa contractus, *spectato naturæ jure*, requiritur mutuus consensus, sufficienter manifestatus, in contrahentibus vero capacitas: alterutro deficiente, vel si materia sit de se mala, vel in malum finem intenta, si interveniat error, vel dolus circa substantiam, contractus reduntur invalidi. An vis & metus naturæ jure invalidet pacta, dicitur infra. An pactum de factis turpi, siquidem jam sit impletum, naturæ jure sit validum, pariatque obligationem solvendi pretii, v. gr. pro usu corporis fornicario, controvertitur. Affirmantes supponunt pactum æquivalenter duplex, absolutum de re illicita, & conditionatum, de solvendo pretio post opus illicitum: hoc obligare ajunt, quia conditione turpi jam impleta, licitum est dare pretium ob periculum se se prostituentis, obligatione fluente ex consensu, ut consequente conditionem turpem. Negantes respondent, quod ejusmodi pactum, æquivalenter duplex, sit gratis confictum; quod, consensus nulliter positus convalescere non possit præcise per hoc, quod cesset causa nullitatis extrinseca. Nos ejusmodi pacta, naturæ jure invalida dicimus. Ratio est: quia pactum de re inhonesta eodem modo obligaret ad pretium ac de re honesta, id quod videtur præjudicare fini, a natura intento in irritandis pactis inhonestis, ne scilicet per valorem præbeatur peccatis illicium: atqui si convalescerent pacta factis turpè imple-

impleto, foret *aequale*, vel etiam *majus illicitum*, quam si prius valida jam fuissent. Instruēt. II. §. 1. Q. 2.

Leucotheus. Quid de modis acquirendi domini derivativis, maxime qui consistunt in lege, & praerimis de successione ab intestato memorabile, spectato naturae jure & Gentium?

Melander. I. Translatio domini per legem alia est mortis causa, alia inter vivos; illa fit per successione ab intestato, & suo modo etiam per testamentariam voluntatem; haec per contractus, vel per usucapionem atque praescriptionem.

II. Successio ab intestato nil participat de positivo jure naturae. Ratio est: quia translatio domini fieri nequit, nisi dominio existente: atqui post mortem Domini dominium ejus amplius non existit, eo quod mors omnia jure solvat.

2. Unde simpliciter loquendo habetur a jure Gentium, quo ad modum fluit a jure civili. Ratio prioris est, quia ejusmodi successione exigit felicitas publica, ne bona maneant incerta, litibusque exposita. Ratio posterioris est, quia *modus successione* non tam spectat ad felicitatem Gentium publicam, quam privatam cujusvis Reipublicae.

III. Translatio domini per ultimam voluntatem, quae est declaratio voluntatis de bonis post mortem, salva in vivis dominio, non fluit a jure naturae, vel Gentium, nisi mere negativo. Ratio est 1. Quia jus naturae neminem obligat ad ejusmodi dispositionem, absolute haud necessariam, sufficiente successione ab intestato; neque validare possit dominium per mortem expirans, uti dictum. Ratio est 2. Quia testamentaria dispositio proxime non spectat bonum Gentium, cui sufficit successio ab intestato, sed per se, & principaliter spectat bonum & favorem testatorum, quorum interest testatos potius, quam intestatos decedere.

IV. Opponi solita nil movent. Nam si dicas 1. Quod testamentaria voluntas apud pleraeque Gentes, usu longaevo, invaluerit. R. Hoc usu non produci obligationem, Gentium jure profectam; sed meram observantiam, civili jure firmatam, quae jus Gentium notet, merissime negativum.

Si dicas 3. Quod voluntas testatoris maneat saltem moraliter, habeatque efficaciam, sicut dispositio inter vivos, executione tamen in tempus mortis dilata. R. Negando paritatem: nam hac transfertur vere dominium, fitque jus haeredi irrevocabile, et si usus domini ad vitae terminum sit reservatus; contra in testamentaria voluntate dominium non transfertur a vivo, nec transferri potest a mortuo.

Si dicas 2. Quod perseverantia moralis testamentariae voluntatis, etiam naturae juri conveniat, uti denuo patet in dispositione inter vivos, moraliter perseverante. R. Iterum negando paritatem: nam hujus moralis perseverantia fundatur in facto reali; non illius: siquidem iam instanti mortis, ubi nullum dominium, dispositioni amplius non est locus.

Si dicas 4. Non omnia solvi morte; uti liquet in bonis famae, & debitis relictis, quo casu bona censentur, saltem moraliter, propria defuncto. Nam R. Bona famae sunt remanenti animae propria: bona fortunae transfereunt a defuncto ad occupantem, sed non sine onere, creditoribus praestando.

Si dicas 5. Quod intersit societatis humanae, ne bona, post mortem relicta, fiant quasi derelicta, litibusque exposita, praecipue cum multis in casibus vel nullum vel anceps sit a civili jure subsidium. R. Per hoc interesse probari necessitatem qualemcumque, juris civilis solummodo indigam, sic ut casus per accidens nequaquam jus naturae, vel Gentium evincant. Accedit, quod juri naturali locus sufficiens sit per dispositiones inter vivos, mortis causa factas. Instruēt. II. §. 2. Q. 3.

Modi transferenda proprietatis per legem, praesertim de successione ab intestato.

Atque præ-
scriptione.

Leucotheus. Quid tenendum de altero modo acquirendi dominii derivativo, nempe per legem præscriptionis, respectu juris Naturæ & Gentium?

Melander. I. Etsi usucapio, & præscriptio non raro idem sonent Authoribus, utramque tamen recte distinguit Puffendorpius, dum ait: usucapio dicitur, dum res usu, aut diuturna possessione capitur, atque acquiritur: exceptio autem, qua prior Dominus, post usucapionem completam, a possessore repellitur, præscriptio appellatur, nihilque aliud est, quam modus acquirendi, quo jus, vel liberationem a jure, temporis privilegio, nanciscimur.

II. Titulus præscriptionis, quo ad præsentem formam in specie, est juris mere civilis. Patet ex determinatione quantitatis in tempore, qualitatis in bona fide &c. jure Gentium vel naturali ejusmodi minutias non attendente.

III. Titulus præscriptionis in genere, seu quo ad originem & substantiam, non est juris naturalis, nisi mere negativi. Ratio est: quia hic modus acquirendæ proprietatis nec positive exigitur, nec absolute repugnat amori, societati humanæ naturaliter debito, eo quod, supposita etiam rerum divisione, suppetat modus per occupationem rei derelictæ, etsi modus per præscriptionem rationi haud sit dissentaneus, immo quam maxime conformis.

IV. Idem titulus, quo ad originem & substantiam spectatus, & præcisus a certis temporum punctis, est juris Gentium. Ratio est: quia fuit ex ordinatione rationis longævo Populorum usu, Deoque Societatis humanæ Gubernatore firmata, ad communem Gentium felicitatem: secus enim nulla haberetur satis secunda proprietatis, stabilisque possessio; pax Reipublicæ diu conservari haud posset, adeoque, incertis dominis, nullus litium bellorumque finis foret &c. eo quod alius titulus sæpe proferri haud possit.

V. Quæ opponi solent, inefficacia sunt. Nam dicunt 1. Jus Gentium nec tempus, nec titulum, nec possessionem determinat: ergo, incerta præscriptione, incerta manerent dominia. Sed

Contra est: Etsi jus Gentium hæc requisita non determinet juxta præsentem formam, determinat tamen juxta formam, Gentium usui necessariam, per tempus immemorabile, cuius notum; per possessionem bonæ fidei &c. in derelictione tacita, vel præsumpta fundatam.

Dicunt 2. Præscriptio non foret titulus jure Gentium inductus, nisi ut fundata in derelictione præsumpta: atqui hæc sola sufficit ad pacem publicam, & præcavenda incerta dominia. Sed

Contra est: etsi derelictio vere talis præbeat certum dominium, sufficiatque ad pacem publicam, id tamen non facit derelictio rei, mere præsumpta, absque præscriptione: hac enim, etsi fiat conditio melior possidentis, non tamen eliditur jus exceptionis, uti per præscriptionem.

Dicunt 3. Etiam præscriptio, quantumvis immemoralis, saltem ratione bonæ fidei, essentialiter requisitæ, patitur exceptionem, æque ac derelictio præsumpta: ergo non reddit jus certius. Sed

Contra est: præscriptio immemoralis, ratione possessionis pacatæ, non patitur exceptionem bonæ fidei, quæ non tantum ex præsumptione rei derelictæ redderetur vix trahenda in dubium, sed etiam jure Gentium fieret certa, etsi forsan mala aliqua fides, per quoddam tempus habita, postmodum demonstrari posset.

Dicunt 4. Nequeunt determinari signa animi, rem suam vere dereliquentis, qua tamen in derelictione præsumpta fundatur præscriptio. Sed

Contra est: assignari solet, inter alia 1. acquiescentia tempore immemoriali, nulla unquam facta protestatione, etsi fieri facile potuisset. 2. Nulla mentio facta in pactis, cum possessore, initis. 3. Omissio tituli, seu

infi-

insignium respectu ditionis amissæ. 4. Titulus alteri datus. 5. Negatio auxilii, cum ferri & potuisset, & debuisset &c. &c. Instruēt. II. §. 2. Q. 4.

Leucotheus. An Ditiones & Regna sunt alienabilia?

Uti & alienabilitate.

Melander. I. Sunt alienabilia variis titulis: præscriptione, ut vidimus, jure belli, titulo emptionis, donationis, cessionis, permutationis, aliisque contractibus, a potestate habente legitime factis, ut patet communi omnium Gentium usu, sensu, atque consensu. Inde

II. Opponi solita nil evincunt.

Opponunt. 1. Alienatio Regni non competit Regi absque Populi consensu, neque talis potestas a Populo concessa, præsumi potest. R. Hæc forsitan vera esse in Regno electivo, vel successivo, quod lege defertur, non vero patrimoniali, hereditario, vel mere monarchico.

Opponunt. 2. Saltem in Regnis per legem delatis, requiritur ejusmodi consensus. R. Non semper requiritur expressus, sed sufficit interpretativus, saltem in casu necessitatis, vel utilitatis publicæ, quia primæva cœventium voluntas præsumitur potius fuisse intenta in commodum publicum, quam privatum. Unde ejusmodi pars Regni alienari potest, non tamen invita subjici alterius potestati, sed rediret ad statum primævæ libertatis.

Opponunt. 3. Regia potestas est mere in commodum subditorum, protectoria Regni, non domina: ergo alienandi non competit illi potestas. R. Potestas regia, per legem delata, est quidem primario in commodum subditorum; non tamen potestas hereditaria, & mere monarchica Regnorum, in quibus Imperantium salus etiam primario, etsi non unice intendi potest. Instruēt. II. §. 2. Q. 5.

Leucotheus. Quanam ex acquisito dominio fluunt in societatem humanam officia, Naturæ, vel saltem Gentium jure confirmata?

Officia ex dominio acquisita fluunt.

Melander. I. In genere: dominio non abutendum in contumeliam Creatoris, neque in præjudicium sui, vel proximi. 2. Nemo in suo dominio turbandus. 3. Res inexhaustæ utilitatis in communione primævæ relinquendæ. 4. Res nullius primo occupanti cedendæ. 5. Rebus alienis, invito Domino, non utendum extra casum ultimæ necessitatis. 6. Fides in pactis, & contractibus servanda, & sic de aliis.

II. Tractant acatholici Moralistæ, hoc in titulo, plura de rerum pretio, de contractibus, de pactis, & interpretatione, quæ hic prætermittimus. 1. Quod de jure civili potiora hanc in tractationem concurrant. 2. Quod acatholici in materiis civilibus, sat curati, & emendati. 3. Quod hæc ab Catholicis passim fule, & erudite elimata jam prostant.

§. III.

De summo jure Majestatis:

§. 3.

Jus summum Majestatis. Natura & proprietas Majestatis.

Leucotheus. Quid, quanam proprietas, & divisio Majestatis?

Melander. I. Imperium summum una voce Majestas dicitur, estque juxta Stagyritam, summa in civitatibus potestas. Inde fluunt ejusdem proprietates: Libertas plena, & naturalis respectu æqualium quo ad ea, quæ jure naturæ concernunt. 2. Carentia Superioris in terris: an fiduciaris nexus deroget huic potestati summæ, est controversum. Affirmat Vitriarius, quia, saltem in causis feudalibus agnoscit Judicem, & felonix crimen, ac pœnam. Negat Grotius, quia solus titulus feudalium non fundat subjectionem, cum descendat ex pacto, neque per se obliget ad homagium subjectionis, sed ad juramentum fidelitatis. Addit, quod in casu felonix cognitio, sit arbitrio similior, quam judicio. Ita illi. Illud sat contestatum, obligationem clientelarem, seu jus protectionis, non officere potestati summæ, cum so-

Z 4

lum.

lummodo casum defensionis ex pacto, superioritatem nullam respiciat. 3. *Exemptio* a legibus positivis humanis, *absolute* loquendo, non tamen *pro libitu*, postulante *æquitate quadam naturali*, ut suo exemplo, quod æquum justumque, promoveant. Successoribus tamen licitum antecessorum leges irritare, actaque rescindere, *absolute* loquendo, eo quod paris sint potestatis, & sicuti illi sua propria, ita & illi eorum statuta mutare, ac revocare placita possunt. 4. *Perpetuitas* juxta quosdam, eo quod potestas *temporaria*, potius *præcaria*, dicenda sit. Sed refragatur *Grotius*, si modo potestas revocabilis non sit *ad nutum*: quia rerum moralium natura ex operationibus, non vero ex tempore, desumenda est. 5. *Indivisibilitas* juxta quosdam, id quod *in sensu, Majestatis eversivo*, & quo ad aliqua *certa jura*, quæ parem adstruerent, sat contestatum: *in alio tamen sensu*, & quo ad *quædam jura*, facientia statum Imperii mixtum, divisibilitatem aliquam, *absque Majestatis præjudicio*, admitti posse alibi declaravimus.

II. Dividitur potestas summa 1. In *absolutam*, & *limitatam*: illa nullis pactis, hæc aliquibus restringi solet *quo ad exercitium potestatis summæ*. 2. In *patrimoniam*, & *lege delatam*: illa absoluto jure proprietatis utitur; non ista. 3. In *civilem* & *herilem*: illa *primario* tendit in commodum subditorum; hæc *primario*, etli non *unice* in commodum Imperantis. 4. In *electivam*, & *successivam*. 5. Juxta aliquos in *realem* & *personalem*, eo quod Populus, conferendo potestatem personæ, salutis suæ intuitu, *realem* sibi naturali jure reservet, nec *personalem* velit nisi *ministram Majestatis realis*. Refragantur alii, eo quod *Majestas personalis*, subordinata *reali*, chymerica sit, quia *summa*, & *non summa*, nec utilitati, nec salutem Reipublicæ commoda. *Instruct. III. §. I. Q. I.*

Leucotheus. Quenam origo potestatis summæ?

Origo Majestatis.

Melander. I. Origo fundamentalis est DEUS: per me Reges regnant, & Principes imperant, inquit per sapientem Naturæ Author. Nam, cum omnes simus natura æquales, alteri in alterum potestas esse ut possit, Deus ordinavit, vel permiserit oportet.

II. Origo Majestatis proxima in genere, & prout notat *potestatem civilem summam*, seu *facultatem moralem gubernandi Rempublicam, immediate* fluit a DEO. Ratio est: quia a singulis non procedit; neque a familiis, cum his non competat, nisi potestas *merissime æconomica*, non *civilis*, vel *summa* in alios, una cum jure vitæ & necis. Non tamen est a DEO, præcise ut Authore naturæ, *per se* loquendo, & *independenter* ab omni facto humano, quia *absolute* necessaria non est naturæ humanæ, & ipsa societas civilis *immediate* descendit a jure Gentium.

II. Majestas, *relative* spectata, seu prout in *specie* residet penes unum, vel plures, juxta quosdam, originem trahit *immediate* a DEO: *Rationem afferunt* 1. Quia alias potestas summa a Populo collata uni, posset denuo eadem auferri pro libitu, quæ sequela est perniciofa. Sed

Respondent adversarii *neg. seq.* quia hæc potestas non *revocabiliter*, sed *irrevocabiliter* conferri solet.

Rationem afferunt 2. Quia alias forma *democratica* foret *immediate* a DEO, & veluti ab ipso constituta *immutabilis*. Sed

R. neg. seq. Quia hæc potestas Communitati non data *positive*, seu ut *necessario* exercenda a Communitate, sed tantum *negative*, sic ut in unum vel plures transferri possit.

Rationem afferunt 3. Quia *non est potestas nisi a Deo*, uti patet in *Saule*; Pontificibus *Romanis*, ubi Ecclesia non applicat potestatem personis, sed potestati personas.

Respondent. Non esse potestatem, nisi a DEO *mediate*, vel *immediate*; exemplum *Saulis* esse extraordinarium; cum Pontificibus nullam esse paritatem, nam

nam Pontificia potestas est *supernaturalis*, proveniens a DEO, *tanquam libero collatore*, antecedenter non Ecclesiæ, sed capiti, ab Ecclesia designando collata, ut adeo non tantum *in se*, sed etiam, in ordine ad *subiectum monarchicum*, fluat *immediate* a Christo, neque antecedenter ab Ecclesia limitari, minuique possit. Oppositum contingit quo ad potestatem civilem, ut patet.

IV. Alii contra statuunt, potestatem civilem summam esse in *communitate immediate* a DEO, & hac mediante in uno, vel pluribus.

Rationem afferunt. 1. Quia, *præter communem Theologorum, ac Jurisperitorum*, supposita civitate, *simpliciter* necessarium est, ut illa sit sibi sufficiens ad existendum, hoc est, ad sui conservationem, defensionem, ac directionem: ergo *competens* potestas, hoc est, *summa*, ex tali corpore fluit, *quasi proprietas propria*, communicata *immediate* ab Authore naturæ, non deficiente in necessariis.

Rationem afferunt. 2. Quia *simpliciter* necessarium non est, ut talis potestas *determinate*, sit penes unum e corpore, vel penes plures; ergo forma regiminis non est proprietas naturalis, *immediate* fluens ab Authore naturæ, sed est juris humani, est proprietas quædam moralis *immediate* manans a communitate.

V. Illud, hac ex parte, est contestatum, quod ipsum exercitium summæ potestatis per aliquem modum, *indeterminate sumptum*, sit juris naturæ. Nam sicut exercitium potestatis summæ, ita & *modus aliquis* ejusdem exercendæ *simpliciter* est necessarius: non enim potestas summa, ut est a natura *in singulis communis*, moraliter exerceri posset in singulos, cum singulorum consensum *in actibus singulis* habere, magnamque multitudinem in idem placitum convenire, *moraliter impossibile* sit. Unde alia longe est ratio *Democratici status*, ut notat exercendæ potestatis specialem formam, *solo jure positivo inductam*, ubi potestas summa sic est penes universitatem, ut obligatio parendi sit penes singulos; ubi statuta firmantur vota majora, & sic de aliis.

VI. Hac ex parte in errores varios abeunt protestantici Moralistæ. V. G. Grotius originem potestatis summæ alicubi *ordinationem humanam* vocat; Puffendorfius originem *immediatam* deducit ex pactis; Masius a DEO; quam sententiam commendat, *tanquam Lutheranae religioni præcipuam*, sic ut scripta Thomasi opposita, *Hajniæ* per carnificem, *Authoritate Regia* publice concremarit. Vitriarius singularem procludit sententiam, dum ait: *Populus nunquam concessit potestatem Regi, quam nunquam habuit, sed solus DEUS; Populus liber Regem sibi eligendo, inter manus DEI, a quo proxime accepit: eam resignat, qui postquam a Populo Rex est electus, eam Regi confert*. Hæc, ut jacent, & *antiloga sunt & paradoxa*. *Instruct. III. §. 1.*

Q. 2.

Leucotheus. Quale subiectum & obiectum potestatis summæ?

Melander. I. Majestatis subiectum aliud est *mediatum*, aliud *immediatum*. Illud est *communitas*, quatenus *in se spectata*, semper exigit potestatem summam, *veluti proprietatem, sibi naturaliter competentem*; istud est *persona physica, vel moralis*, hoc est, unus vel plures, in quos, nulla sibi reservata parte, Majestatem omnem transtulit civitas.

Majestatis
subiectum,
& obiectum.

II. Majestatis capax est omnis homo, quem natura, specialis lex, aut consuetudo non repellit. An natura repellat rationis usu carentes, quales infantes &c. eo quod censeantur *simpliciter* inepti ad regimen, per plures distinctiones determinat Authores. Muliebrem sexum admittit non infrequens experientia, quam, naturæ juri oppositam, nemo facile dixerit.

III. *Obiectum* Majestatis aliud est *primarium*, aliud *secundarium*. Illud com-

complectitur subditos *proprie tales*, quales sunt cives, Landsassii, perègrinè ære alieno, aut crimine, in loco commorationis obstricti. Istud *territorium* notat, in quo stat præsumptio pro juribus Majestatis. In alieno territorio manet Principi hospiti *dignitas Majestatis*, quo ad honores &c. quia characterem vicariæ dignitatis Divinæ ubique circumfert. *Instruct.*

III. §. 2. Q. 3.

Jura Majestatis..

Leucotheus. Quænam sunt jura summa potestatis?

Melander. I. Summa potestas, *tanquam totum potestativum*, sub se continet varia jura, veluti totidem particulas Majestatis. Horum alia sunt *majora*, seu regalia intrinseca; alia *minora*, seu extrinseca: illa sunt regie potestati indispensabiliter connexa; hæc etiam aliis communicabilia: illa spectant potestatem tuendi Rempublicam; hæc vero subsidia, ad eam tuitionem requisita; utrorumque *finis* est interna & externa *Status tranquillitas*. Unde Regum potestas non est exlex, atque despotica, *qua quod libitum licitum*, sed commensurata fini, hoc est, *saluti Reipublicæ*.

II. Unde fluit officium Regum *primarium*, ut civitas, *interne* pariter ac *externe*, secura atque tranquilla sit. Quo ad securitatem *externam* conservanda *pax*, vel per *bellum* reparanda: inde nascitur jus Majestaticum *pacis*, ac *belli* cum juribus connexis, item jus *fœderum*; *Legatorum* &c. Quo ad securitatem *internam* conservanda, fovendaque *una*, & *unice vera religio*: unde *jus sacrorum* in protegenda Ecclesia, adjuvando Ecclesiastico Ordine, ac cunctis hæresibus præcavendo, novatoribus mature suppressis, atque eliminatis. Habenda itidem *cura justitiæ* statutis legibus, erectis judiciis, ac magistratibus, propositis pœnis ac præmiis: unde hæc jura Majestati sunt propria, uti & alia plura, quæ necessitates publicæ sibi exposulant, qualia sunt *jus tributorum*, & *vestigalium*; *jus dirigendi commercia*, *opificia*; *jus cudendi monetam*, institutiendi *nundinas*, ordinandi *contractus*, definiendi rerum pretia, constituendi pondera, mensuras, erigendi *scholas*, *Academias*, regulandi *civium societates* atque *collegia*, & sic de aliis. *Instruct.* III. §. 2. Q. 4.

TITULUS III.

Titulus 3.

De bello.

De bello, ejusque causis, ac Officiis exinde fluentibus.

§. I.

§. I.

De origine, natura, licentia, ac conditionibus belli.

Natura ac proprietates belli. Essentiæ belli, atque divisio.

Leucotheus. Quid est bellum? Et quotuplex?

Melander. I. Bellum, sic dictum a *duello*, seu certamine inter duos, vel duas partes, dici potest *in genere* cum *Grotio* esse *status per vim certantium*, *qua tales sunt*: *Status* quidem, ut indicetur *duratio*; *per vim certantium*, ut excludantur forenses, aliæque contentiones; *quatenus tales sunt*, ut excludantur aliæ actiones, ad bellum non pertinentes. *In specie* bellum *justum* describi solet, *status armatæ contentionis*, a *potestate summa contra hostem publicum*, *legitime ac pacis ergo*, *susceptus*. Per *ly* *publicum* excluduntur *duella*, *privatæ rixæ*; per *verba cætera* distinguitur a *rebellionē*, *excursione*, omnique bello *injusto*, quod vel a *persona non legitima*, vel modo, ac *intentione minus legitima* suscipitur, geriturque.

II. Bel-

II. Bellum dividitur 1. In *justum & injustum* spectata causa. 2. In *solemne*, & *minus solemne* spectatis ritibus solemnitatis, jure Gentium requisitis, quos inter *denuntiatio*, saltem in bello offensivo. 3. In *offensivum*, & *defensivum*: illo hostem sive juris vindicandi, sive damni reparandi causa, invadimus: isto invasionem injustam, nostra sive bona sive jura defendendo, repellimus.

III. *Et definitio & divisio sunt satis accommodae. Ratio est.* Quia regulis justae definitionis ac divisionis sat consonae: neque melior in medium afferri potest. Unde definitio multiplex alia non satis legitima; divisio *Grotii* in bellum *publicum*, *privatum*, & *mixtum* analogae, nam bellum privatum magis proprie *rixa* est vel *duellum*, quibus proprietates belli, atque effectus minime competunt. *Instruct. I. §. 1. Q. 1. & 2.*

Leucotheus. Quenam origo belli?

Melander. I. Bellum justum, tam defensivum quam offensivum, qualiter-^{Origo belli}justi. cunque & in se praecise spectatum, originem habet a natura, & est humano Generi coaevum. Ratio prioris est: quia defensio sui, suorumque bonorum justa, ut necessarium est conservationis propriae medium contra aggressorem iniquum, cuius est a natura insita. Ratio posterioris est, quia exigit natura, ne scelus maneat impunitum, & quivis se suaque possit defendere non solum dum actu fit invasio, sed & ut post illatam injuriam, bonaque erepta, possit sua recuperare.

II. *Utrumque bellum, per se loquendo, est juris mere concessivi, seu permissivi, sic ut quidem naturae jure sit licitum, non tamen praecipuum. Ratio de bello defensivo est: quia defensio & conservatio sui, ac suorum bonorum, saltem quo ad modum violentum, cum occisione aggressoris injusti, uti a mori, sibi & proximo naturaliter debito, non est absolute difformis, ita nec est absolute exigita, cum salva maneat substantialis felicitas quo ad animam, neque defensio semper possibilis sit, vel etiam de meliore bono, sufficiente licentia ad praevacanda incommoda, ne scilicet natura sit exposita hominum injuriis & rapinis cum praevacando Generis humani. Ratio de bello offensivo est: quia punitio sceleris, vel vindicatio sui, ac suorum bonorum, saltem quo ad modum armatum, non est determinate requisita ab amore necessario, cum laesi Principes possent absolute, in causae arbitros, compromittere, praeterquam quod sufficiat sola quoque vindicationis licentia, naturae jure concessa.*

III. *Bellum, non quaecunque, sed publicum ac solemne, spectatum praecipue quo ad formam, sive modum usu receptum, seu defensivum seu offensivum, est solummodo juris Gentium. Assertum patet partim ex conditionibus, requisitis ad bellum, qualis denuntiatio, armorum conditio, ne veneno infecta sint &c. partim ex effectibus belli, V. G. jus redigendi captos in servitutem, jus direptionis &c. qui juri naturae, eodem modo, convenire non possunt.*

Si dicas contra assertum. 1. Quod bella initium sumere haud potuerint ante rerum divisionem, & multiplicatas Gentes, ut adeo eorum origo humano Generi coeva dici haud possit. R. Bellum, spectato jure Naturae concessivo recuperandi sua, si quando forent per vim erepta, esse potuit ante rerum divisionem, etsi exercitium juris, defectu occasionis, longe post sese exeruerit.

*Si dicas contra assertum. 2. Quod bellum privatum sit antiquius publico, adeoque hoc simpliciter sit juri Gentium tribuendum. R. Etsi bellum publicum sit forsan serius privato quo ad effectum, non tamen serius est quo ad jus, etsi usus per accidens non semper fuerit. *Instruct. I. §. 2. Q. 3.**

Leucotheus. Quenam origo belli injusti?

Melander. I. Origo belli injusti est humano Generi coeva, descenditque a

corru-

corruptione natura lapsa, a peccato, omnisque peccati ac inimicitia auctore demone. Assertum est S. Augustini, qui originem nocendi cupiditati, ulciscendi crudelitati, & libidini dominandi adscribit. Inde coepit cum Caino, Nembrodo, & aliis tyrannis teste Conzenio.

II. Si Lucretio fides, pugnatum initio manibus, unguibus, dentibus, subin fustibus, & lapidibus; demum omni genere armorum, quorum inventio debetur humano ingenio, in suas clades male acuto, ac perspicaci. *Instruct.* I. §. 2. Q. 4.

Licentia belli.

Leucotheus. *Quanam licentia belli in genere?*

Melander. I. Bellum ex natura sua, jure naturæ & Gentium, immo & Divino antiquo est licitum. Ratio quo ad 1. est: quia fundatur in legitima sui defensione. Ratio quo ad 2. est: quia est necessarium medium ad tuendam Rempublicam, repellendos hostes, & reparanda damna illata. Ratio quoad 3. est: quia Deus ipse leges generales de modo gerendi belli, Populo suo præscripsit, sic ut liber Deuteronomii liber bellorum Domini audiat.

Si dicant Manichæi, quod omne bellum sit paci & amori naturali oppositum; sit causa cædium, ac damnorum, quæ etiam justam habens causam, impediri cum possit, hoc ipso debeat.

Contra est: Hæc quidem vera sunt de bello injusto, non autem justo, in quo nulla obligatio impediendi damna, quia alia obligatio foret impediendi justitiam publicam; daretur occasio majoris mali; immunia redderentur latrocinia.

II. Bellum de se est etiam licitum jure divino novo, seu Christiano. Ratio est 1. Quia non potest ostendi lex ulla sublativa juris antiqui, ac naturalis. 2. Quia fundatur etiam in testamento novo, S. Joanne Baptista, non jubente militibus, consilium salutis petentibus, arma deponere, sed justitiam in iis servare &c. 3. Quia fundatur in Patribus: dicente S. Ambrosio, non militare delictum est, sed propter prædam militare. 4. Quia fundatur in ipsa ratione: nam si homini privato licitum vim injustam vi repellere, cur id non liceat Principi Christiano? si huic licitum defendere pacem internam ferro contra malefactores, cur non etiam externam bello contra hostes? 5. Quia fundatur denique in ipsa experientia qua constat, quod Deus sæpe bella justa adjuvet, non adjuturus, si omne bellum foret illicitum.

III. Quæ replicari solent, non stringunt. Nam 1. Textus quidam S. Scripturæ ex Evangeliiis; ex SS. Patribus; uti & nonnulli Canones, rite intellecti, non volunt Christianis bellum esse prohibitum per se, susceptum auctoritate publica, & causa legitima; sed quandoque per accidens, respectu habito ad circumstantias; vel loquuntur solum de consilio, aut etiam ultione privata, uti colligere est ex contextu. 2. Bellum opponitur quidem paci, tanquam effectui charitatis, sic tamen, ut etiam sit medium ad pacem, neque bellum legitime susceptum est effectus odii, sed justitiæ etiam vindicativæ: unde pax debet esse in voluntate, bellum in necessitate. *Instruct.* I. §. 3. Q. 5.

Conditiones belli.

Leucotheus. *Quanam conditiones ad belli justitiam requisitæ?*

Melander. I. Inter primas est summa potestas. Ratio est 1.: Quia bella, spectato Naturæ jure, non nisi necessitate inducta, eoque solum ex fine permessa sunt, ut ii, qui Judicem non habent, jus atque justitiam consequi valeant. 2. Quia bellum illaturus agit Judicem in propria causa; sibi administrat justitiam, injuriæ vindicativam; exponit Rempublicam magno periculo: atqui hæc omnia non competunt, nisi summæ potestati. 3. Quia bellum illaturus alteri potestatis subordinatæ tenetur prius experiri viam juris, quæ medium ordinarium, paratum, atque pacificum. Hinc bellum, etsi legitima causa susceptum, defectu tamen auctoritatis summæ fit illegitimum, neque solum contra charitatem, sed etiam justitiam. Hæc tamen intelligenda sunt

regu-

regulariter, nam excipitur casus denegatae justitiae; potestatis subordinato delegata, praescriptionis vel passionis factae; incidentis summae necessitatis &c.

II. Altera conditio est causa justa. Ratio est: Quia bellum est modus defensionis ac vindicationis gravissimus, malorumque pessimorum illativus. Unde requiritur causa gravis & certa respectu Principis, neque solum suasoria, quae, teste Grotio, movet sub sola ratione utilis, abstrahendo, an simul justum sit, quod utile creditur. Dicitur respectu Principis, nam alia ratio militum, quibus parere necessum, nisi aliunde certo constaret injustitia belli. Ex quibus fluit, bellum non temere, sed maturo consilio suscipiendum esse, eo quod medium sit nimis periculosum, extraordinarium, Reipublicae nimis praepudiosum ac conscientiae Principis nimium onerosum.

III. Tertia conditio est recta intentio. Ratio est: quia bellum permissum non est, nisi, ut necessarium medium, ad recuperandam pacem, aut exercendam justitiam, injurias vindicando, aut amissa recuperando: unde alio fine susceptum faciet bellum illicitum. Haec tamen conditio non respicit justitiam belli, uti duplex prior: sed solummodo licentiam belli. Ex quibus Colligitur 1. Quod oblata plena satisfactio, cessare debeat bellum, etiam ceptum, non modo titulo charitatis, ut patet, eo quod bellum sit gravissimum supplicium; sed etiam titulo justitiae, saltem probabilius, eo quod bellum sit solius necessitatis, adeoque cessante injuria cesset etiam justa causa.

Colligitur 2. Quod, deficiente vel unica conditione, bellum fiat injustum, vel saltem illicitum.

VI. Inter conditiones belli legitimi, saltem offensivi, regulariter non tam naturae, quam Gentium jure requisita est etiam diffidatio praevia, seu publica belli denuntiatio. Dicitur offensivi: nam defensivum, teste Platone, a natura indicitur. Dicitur regulariter: non enim opus est denuntiatione apud hostem perpetuum, rebelles, proscriptos, induciis elapsis in ferendis auxiliis, si periculum sit in mora, nulla spe, vel alia via suppetente. Dicitur, non tam naturae jure, quia, spectato naturae jure, bellum satis denuntiat facta injuria nec remissa; interpellatio debiti frustrata; injusta detentio ditionis alienae &c. sic ut amori, naturaliter debito, ac ad felicitatem, atque securitatem Societatis humanae necessario, satisfiat abunde, etsi & molliora media prius tentanda praecipiat natura, antequam gravissimum belli medium arripiatur, utique non arripiendum, nisi cogente necessitate. Dicitur denuntiatio jure Gentium requisita, quia longaevo Gentium usu inducitur ad Gentium publicam felicitatem, sic ut omissa diffidatione non bellum, sed latrocinium, invalor vero proditor esse dicatur a legibus; inde noti sunt varii ritus, observati a variis Gentibus, cum bellum hostibus denuntiarent.

V. Ad bellum denique justum ex integro requiritur etiam modus legitimus, sic ut rite suscipiatur, rite geratur, rite finiatur. De primo constat ex dictis; de 2. & 3. constabit ex dicendis. Ratio est: quia bonum ex integra causa, malum ex quolibet defectu. Unde arma legitima sint oportet, non veneno infecta; nec hostis veneno tollendus; nec aqua intoxicanda &c. quae tamen omnia non nisi ex jure Gentium fluunt. Clerici a bello removentur a jure Ecclesiastico ob status sacri eminentiam. *Instruct. 1. §. 4. Q. 6.*

§. II.

De justitia belli ratione religionis.

Leucotheus. An, quando, & quomodo inter justas belli causas, est habenda religio, seu propugnanda, seu propaganda?

Melan-

§. 2.

Justitia belli ratione religionis.
In genere.

Melander. I. In genere licitum est bellum, mere defensivum, pro gloria DEI, seu ratione fidei, ac veræ religionis. 2. Immo orthodoxis Principibus, ex supremæ protectionis officio, obligatorium. Notandum hic religionem non sumi pro cultu Numinis mere spirituali, sed pro cultoribus religionis causa vim sustinentibus & defensionis capacibus. Ratio prioris asserti est autoritas tam sacra, quam profana, qua ejusmodi bellatores, Imperatores, ac Reges, laudatos legimus, cui accedit jus naturale, Divinum, ac humanum, quo licitum vi vim injustam repellere, præcipue quæ veræ religionis causa hominibus infertur. Ratio posterioris est, quia Reges, ac Principes sunt constituti Nutricii Ecclesiæ, ac Defensores, obligati ad defendendos fideles, ut non modo vitam tranquillam, sed & in omni pietate quietam ducere valeant, teste Apostolo Gentium.

II. Quæ opponi solent, inania sunt. Nam 1. Et si necessaria non sit armata defensio veræ religionis spectata Dei potentia, sibi utique sufficientis; necessaria tamen esse potest, spectata DEI sapientia, Principes, ut Ecclesiæ suæ Defensores, sibi subordinantis. 2. Textus, mandata Christi, & exempla, in speciem opposita, v.g. mitte gladium in vaginam, nolite resistere malo &c. intelligenda sunt vel de defensione ac vindicatione privata, vel de consilio, ac virtute patientiæ. 3. Confidentialia, in DEO reponenda, non est opposita humanis auxiliis, etiam armatis, sed conformis est, ut ne præfidentia dici possit. Instruct. II. §. I. Q. I.

Leucotheus. Quidnam sentiendum in specie, de justa belli causa, ratione religionis?

Justitia belli religionis in specie respectu infidelium præsertim vero Turcarum.

Melander. I. In specie licitum est bellum religionis defensivum contra infideles quoscunque. Ratio est, quia licitum in genere, adeoque a fortiori contra infideles, Christiani nominis hostes.

II. Præcipue licitum est contra Turcas, & alios, ditionum, quæ olim Christianæ fuerant, iniquos usurpatores. Ita contra Conringium, thesi opposita Musulmannis patrocinantem. Ratio est, quia, abstrahendo a specialibus pactis, suppetit jus recuperationis legitimæ de male abreptis, & per juratos Christiani nominis hostes, absque ulla præscriptione male detentis.

III. Replicæ sunt inefficaces. Nam 1. Si dicat Lutherus, quod Turcæ sint flagellum Dei, cui non licet resistere, DEO resistentiam per tot infaustos exitus in sacris expeditionibus sibi invisam contestato. R. Flagella Dei repelli posse testantur Gedeones, Othonieles, aliique Judices, utpote ab ipso Deo fuscitati, ut ea repellerent. E sinistris eventibus colligi nequit adversa Dei voluntas, utpote qui sequuntur sæpe per accidens, & ex aliis causis, ut patet in ipsis expeditionibus sacris.

2. Si idem dicat, quod Ecclesiæ utilior sit persecutio, quam tranquillitas, Deo Judæos monente per Jeremiam ne resisterent Nabuchodonosori. R. Non semper esse utiliozem, quia sæpe periculosam, monente Christo, ut oremus, ne intremus in tentationem. Nabuchodonosori resistere Judæi non poterant, eo quod Deus ob eorum scelera, hoc eos jure privarit.

3. Si dicas cum Conringio, Christianis jus belli amplius haud superesse respectu terræ sanctæ, eo quod ipsis longa, justaque possessio suffragetur, neque sola religio justum belli titulum tribuat. R. Abstrahendo a specialibus pactis, jus naturæ superesse Christianis, quo licitum vindicare injuriam, & recuperare bona, injuste erepta, item quo licitum prævenire molimina, ne hostis Christiani nominis juratus, & in nostra damna intentus, nocere cum semper velit, præoccupatus non semper possit. Neque iniqua usurpatio jus oppositum fundare potest, religione, tot injuriis lacescita, sat juris dante in hostem, Christiani nominis perpetuum, ac juratum. Instruct. II. §. 2. Q. 2.

Justitia belli, respectu religionis propagandæ contra Paganos.

Leucotheus. Quid tenendum de bello religionis in specie offensivo, contra Paganos?

Melan-

Melander. I. Sola religio propaganda non est legitima causa belli, Paganis inferendi ratione infidelitatis. 2. Unde non directe, sed solummodo indirecte adduci possunt ad veram fidem. Ratio asserti prioris est, quia ad bellum offensivum, legitime inferendum ratione delicti, requiritur jurisdictio ordinaria, vel extraordinaria ratione illata injuria: hæc deest in Paganos, quam non supplet sola religio juxta illud Apostoli: *quid mihi de iis, qui foris sunt, judicare?* Ratio posterioris est, quia indirecte ad veram fidem infideles adducere, est iisdem per Apostolicos Viros Christi Evangelium prædicare, quod utique Divino jure permissum, dicente Christo: *prædicare Evangelium omni creatura.*

II. Licitum tamen bellum in Paganos, si prædicationem Evangelii persecutione repellant, Prædicatores injuriis lacestant, subditosque a vera fide suscipienda avertant. Ratio est: quia injuria, partim Ecclesiæ; partim innocentibus illata, etiam jure naturali præbet titulum bello sufficientem. Ubi tamen animadvertendum, non sufficere prætextum defendendæ religionis, ad colorandam ambitionem, avaritiam, tyrannidem, ut fieri, si minus solet, saltem facile posset.

III. Opponi solita nil evincunt. Si dicas 1. Quod ob solam infidelitatem ab Israelitis armis debellatæ sint Gentes. R. Id non esse factum jure ordinario, sed a Deo specialiter revelato.

Si dicas 2. Quod hæretici ob solam Apostasiam armis compelli possint: ergo a pari. R. Negatur paritas, eo quod in hæreticos fit jurisdictio, non in paganos.

Si dicas 3. Dilatationem fidei Christianæ, & conversionem Paganorum ad vera sacra esse legitimum titulum. R. Spe quidem legitimum respectu infidelium subditorum, non autem aliorum. *Instruct. II. §. 2. Q. 3.*

Leucotheus. Quid sentiendum de bello religionis in specie circa subditos infideles? *Esque subditos.*

Melander. I. Infideles subditi qualescunque, veluti Saraceni, Judæi &c. non possunt vi & armis compelli ad veram fidem directe. 2. Possunt tamen compelli indirecte. 3. Nisi obstant pacta specialiter ipsis indulta. Ratio est quo ad 1. Quia nequeunt cogi ad fidem internam, eo quod in liberum arbitrium non detur dominium, nisi a Deo, quo tamen & ipse se abdicavit: sed nec ad professionem externam, eo quod talis coactio directa fidem Christianam exosam, & de tyrannide suspectam redderet, multaque alia mala secum traheret. Accedit, quod in infideles nulla suppetat jurisdictio, quæ directe non ordinatur ad finem supernaturalem: & licet Principes sint legum Divinarum custodes, directa tamen coactio per SS. Canones est interdita, siquidem ad fidem nemo cogendus invitus. (a) Ratio est quo ad 2. Quia indirecta coactio neque justitiæ, neque ulli alteri virtuti adversatur; immo conformis est illi Evangelico compelle, fierique potest partim invitatione præmiorum, remissione onerum, partim negatione favorum, inflictione pœnarum, vel onerum, quæ alias debita, ac justa &c. Ratio quo ad 3. est: Quia fides in pactis etiam infidelibus servanda est.

II. Ex his infertur 1. Quod, etsi subditi infideles, ratione solius infidelitatis pœnis directe coerceri, vel ejici nequeant, possint tamen, accedentibus aliis vitiis statui publico perniciosis. Infertur 2. Quod eorum ritus, negotiationes, modusque vivendi legibus & pœnis sic possint constringi, ut ne offendiculo Christianæ religioni esse valeant. Infertur 3. Quod religio Christiana per se non solvat subjectionem Christianorum respectu Principum paganorum juxta illud: *subjecti estote propter Deum sive Regi, sive Ducibus*, solve- re tamen possit per accidens: e. g. si dominium male foret obtentum ejecto legitimo Principe Christiano; si fideles paterentur periculum perversionis &c. tunc enim Ecclesiastica potestate eximi possent, teste Laymanno. Infertur 4. Quod canones, qui videntur directam coactionem adstruere, intelligendi sint

de in-

(a) Can. ad fidem. 33. caus. 3. Q. 5.

de indirecta, eo quod alii canones clare oppositum statuunt. Exempla quædam ejusmodi coactionis, si approbationem ferunt, vel denotant relapsum in infidelitatem, vel in fidelitatem, ut conjunctam cum aliis criminibus, publicas pœnas promeritis. *Instruct. II. §. 2. Q. 4.*

Justitia belli religionis contra subditos hæreticos.

Leucotheus. Quid tenendum ratione belli, ex causa religionis, in specie contra hæreticos subditos?

Melander. I. Hæreticos subditos (abstrahendo a pactis) vi & armis absolute edomari, & ad desertam fidem catholicam etiam directe compelli posse, est communis, & vera SS. Patrum, Doctorum, ac Politicorum sententia. 2. Etiam ab acatholicorum saniore parte, praxique roborata. Ratio prioris est necessitas publica, eo quod causa religionis ita conjuncta sit cum ratione status, ut illa turbata, hanc pariter turbari, testetur multiplex experientia. Accedit, quod persequi licitum sit flagitiosos, aliosque Reipublicæ turbatores, adeoque & hæreticos, dicente Justiniano Imp. quod in religionem Divinam committitur, in omnium fertur injuriam. Autoritas Patrum, Doctorum & Politicorum fulius adducitur a P. Reiffenstuel. (a) Membrum afferti alterum probatum legere est in nostris Collegiis historicis. (b)

II. Est etiam non raro obligatio reprimendi ejusmodi novatores, maxime hæresiarchas. 2. Etiam non subditi, uno alterove casu, per Reges & Principes debellari possunt. 3. Etsi molliora media quandoque magis sint opportuna, ac præhabenda. Ratio quo ad 1. est: quia restringendi incendii, bellique præcavendi, non alius modus est expeditior. Item: quia sæpe periculum perversionis quo ad cæteros; dissensionis in Republica &c. Quo ad secundum patet in casu, quo exteri conarentur etiam vicini Regni subditos in eandem hæresin, ac defectionem pertrahere. Item, quo forsitan in Regno prævalentes hæretici pacem turbarent, & veræ fidei exitium molirentur, tunc enim summus Pontifex, tanquam Pastor universalis, posset Principi extero periclitantis Ecclesiæ tutelam, etiam armatam, committere. Primus casus nititur jure legitimæ defensionis, ac vindicationis; alter titulo jurisdictionis universalis Pontificiæ in omnes Christi fideles, qui per baptismum semel ingressi Ecclesiam, etsi hæretici sint, seu inobedientes. Quo ad 3. veritas alibi sat declarata est (c).

III. Replicari solita nullius momenti sunt. Nam si dicant 1. Quod hæresis fundare nequeat justam belli causam, quia spiritualibus armis oppugnanda.

Contra est: si spiritualia arma nihil proficiunt, etiam sæculari brachio coerceri potest. Adde, quod, per se loquendo, non tantum turbet pacem Ecclesiæ, sed etiam Reipublicæ, ut adeo justus sit armatis mediis titulus.

Si dicant 2. Bellum non esse legitimum religionis reparandæ medium, dicente Lactantio, religionem esse juris Divini, verbis, non verberibus constitutendam, ut ne plures ficti, quam veri Catholici prodeant. Sed

*Contra est: Bellum utique non est medium ordinarium; extraordinarium tamen legitimis in circumstantiis, si nempe media indirecta & molliora nihil proficiant. Dicta SS. Patrum, maxime S. Augustini, quæ agglomerare solent autonomistæ plus non volunt, quam vim non necessariam, & immoderatus usurpatam, Evangelicæ prædicationi esse contrariam; zelum item, non secundum scientiam adhibitum, plus sæpe destruxisse, quam edificasse. *Instruct. II. §. 3. Q. 5.**

§. 3.

§. III.

Justitia belli ratione Regionis. Causa belli justa ac injusta.

De justitia ac injustitia belli ratione Regionis.

Leucotheus. Quanam causæ belli justæ, vel injustæ ratione Regionis?

Me-

(a) Jure Can. L. 5. Tit. 7. de hæreticis. (b) P. VII. Q. 9. sect. 7. f. 630.
(c) In Coll. Hist. I. c.

Melander. I. *Justitia belli in genere fundatur in gravi injuria*, uti dictum initio: unde fluunt justæ belli causæ *in specie*, quæ ad duplicem classem referri solent. Ad primam spectat *defensio sui*, suorum, regionis, Reipublicæ &c. Ad alteram *vindicatio sui*, suorum, regionis, Reipublicæ &c. illa facit *retinere suas*; hæc sua *recuperare*: illa *presentem*; hæc *præteritam* propellit injuriam.

II. In particulari, *respectu justæ defensionis*, legitima belli causa est *rebellio a subditis tentata*, *fidem, obsequium, & justa tributa denegantibus*. 2. *Profectio ejusmodi rebellium*. 3. *Hostilis irruptio*. 4. *Facta hosti opitulatio*. 5. *Injusta confœderatorum invasio*. 6. *Æquitatis naturalis injuriosa denegatio*. *Respectu justæ vindicationis*, legitima belli causa est 1. *Recuperatio domini, jurium, quæ injuste erepta*. 2. *Reparatio famæ, ratione irrogatæ injuriæ publicæ*. 3. *Vindicatio innocentum ab hostili captivitate, injuria &c.* 4. *Ultio ob denegatam justitiam*. 5. *Dei jussio*. Atque in his, & similibus causis jus belli suppeditat natura, Gentiumque consensus.

III. *Injustitia belli in genere fundatur in levi tantum injuria; in specie revocatur ad geminum titulum; primus est jus in armis, alter ratio status*. Ad priorem spectat in particulari *dominandi libido, ambitio, dilatandi Regni cupiditas*: ita Romani solo armorum jure, & dilatandi Imperii cupiditate sibi licita bella persuadebant. 2. *Vindicta mera cupiditas*. 3. *Libertatis inconsultus amor*. 4. *Denegatio matrimonii*. 5. *Jus imperfectum*, quod non fundat obligationem *justitiæ*, saltem rigorosæ, sed minus strictæ, in æquitate naturali fundatæ. Ad rationem status, sola utilitate fundatam, pertinet. 1. *Metus vicina potentiæ, nimium accrescentis*. *Ratio est*: quia quivis, quo ad juste parta, est in legitima possessione. 2. *Servandum æquilibrium*, ut vocant, *Europæ*, seu inter Principes conterminos. *Ratio est*: quia fundamentum hujus æquilibrii consistit merissime in supra nominato metu. 3. *Titulus acquirendi domini, in jure naturæ, vel Gentium non fundatus*: V. G. *fertilioris soli cupiditas, detectio novæ insulæ, seu regionis jam habitatæ*. 4. *Titulus coloratus per varios prætextus &c. & sic de aliis*.

IV. Ex his deducitur, quod bellum, *ex utraque parte*, non possit esse *justum materialiter*, seu consideratum *quo ad rem ipsam*, de qua bellatur, eo quod spectare nequeat *æqualiter* ad utrumque; possit tamen, *ex utraque parte*, esse *justum formaliter*, seu spectatum *quo ad mentem bellantis*, quæ ex ignorantia invincibili esse potest in bona fide, id quod sæpe sæpius contingere, saltem præsumendum est. *Instruct. III. §. 1. Q. 1.*

Controversa
in hisca
causa.

Leucotheus. Quanam in hisce causis controversa inter Authores?

Melander. I. *Quo ad justas belli causas opponunt nonnulli* 1. *Quod inter justas belli causas sit non tantum injuria facta, sed etiam prudenter prævisa*, V. G. in apparatu bellico, aliisque indiciis: quia nemo tenetur expectare ïctum, etiam in privata defensione. Sed

Contra est: quod hostilis animus, *moraliter certo prævisus, & denegata securitatis cautione, juste præsumptus*, sit justa bellandi causa, non tamen *præsumptus* solummodo ex incertis indiciis, vel *formidatus* ex potentia crescente.

Opponunt. 2. *Quod ultio sumenda de illata injuria, non sit justa belli causa, quia ultio dicit pœnam, a potestate superiore infligendam, quæ non datur inter summos, seu pares, bellum gerentes*. Sed

Contra est, quod illata injuste injuria faciat injuriantem inferiorem *ratione delicti*.

Opponunt. 3. *Quod confœderatio non foret justa belli causa in casu, quo quis utrique bellanti esset fœderatus*. Sed

Contra est, quod posset succurrere justam foventi causam; vel fœderato, tem-

to, tempore priori; vel etiam ob specialiora pacta magis sibi conjuncto; uti vult *Grotius*.

Opponunt. 4. Quod *Abrahami* bellum sociale non videatur fuisse justum, quia illi nulla facta injuria, neque petatum ab eo auxilium.

Contra est, quod facta sit *Abrahamo* injuria, saltem *mediate*, petatumque ab eo auxilium *implicite*, fictione juris, & charitatis. Unde illata injuria fundatur saltem in foedere amicitiae, quod non *aequaliter* ligat, sic ut succurrendo huic alterum quis non possit offendere, quia alter jam rupit amicitiae vinculum *inusta amici offensio*. Ubi tamen observandum, quod ejusmodi bellum sociale non obliget nisi secluso periculo proprio, & salva charitate ordinata, quae *primario* tendit in se ipsam.

Opponunt. 5. Quod inter justas belli causas etiam sit *negatus transitus militaris*, uti patet exemplo *Moyseis*, qui ferro vindicavit transitum, ab *Amorrhæis* injuste, quia contra aequitatem naturalem, negatum. Sed

Contra est: *negatus transitus militaris*, etiam amicus, per se non est justa belli causa, quia ordinarie est nimis onerosus, atque periculosus, adeoque raro innocuus. *Moyseis* vindicavit negatum ab *Amorrhæis* transitum, non in se, sed *quo ad modum*, quia *hostiliter* denegatum. Et licet *regulariter* non obstat metus periculi qualiscunque, obstat tamen metus justus, & ordinarie satis fundatus.

Opponunt, 6. Quod inter justas belli causas saltem foret *transvectio mercium* injuste negata, quia *innoxiae utilitatis*, & *cum praesudicio commercii liberi*. Sed

Contra est: Quod *transvectio mercium cum praesudicio propriae ditionis* juste negari possit, quale foret in mercibus ad luxum, in *transvectione nimia*, suspecta, cum diminutione commercii proprii &c. Quod si ponatur *transvectio*, *vere innoxia*, negari quidem *absque iniquitate* non posset, etsi propterea non statim fundaret *justam belli causam*, quam non nisi in injuria, *rigorose*, & *proprie tali*, fundandam diximus. Unde inter justas belli causas supra posuimus *aequitatis naturalis violationem injuriosam*. Aliud foret in *circumstantiis extremae necessitatis*, uti patet.

II. *Quo ad injustas belli causas opponunt nonnulli*. 1. Quod *aequilibrium Europae* conservandum *belli justii* titulus esse possit, cum sit *de jure Gentium* in ordine ad manutenendam *Europae tranquillitatem publicam*. Sed

Contra est, quod ejusmodi *aequilibrium* longe magis turbaret tranquillitatem publicam, quovis finitimo, ob alterius fortunam juste crescentem, in bella prorupte, & sibi vicinum non molestum, sola Regni dilatandi cupiditate armis laceffente, id quod *S. Augustino* grande est *latrocinium*. Accedit, quod quatuor Monarchias, *ceteris Regnis ampliores*, nemo unquam, *hoc solo titulo*, per arma juste minuendas, existimavit.

Opponunt. 2. Quod causa, *moraliter certo justa*, haberi saepe non possit, adeoque *justitia belli opinativa*, vel *dubia* sufficere debeat. Sed

Contra est: etsi *quandoque* sufficere possit *justitia valde probabilis*, vel *probabilior* respectu oppositae, aut *dubia solummodo speculative*, quia in moralibus certitudo non semper haberi potest, & stante dubio *speculativo*, certitudo *moralis* ex dictamine reflexo haberi potest; non tamen sufficit *justitia mere opinativa*, minus *probabilis*, vel *dubia* etiam *practice*, uti patet ex supra dictis. In casu tamen *vindicandae injuriae* requiritur *certitudo* de illata injuria, quia, injuriam fecisse creditur, est *in possessione*, & in criminalibus requiri solent probationes, *luce clariores*.

Opponunt. 3. Quod utrinque dari possit bellum *materialiter justum* casu, quo in urbis *justa* obsidione obsessi quidam innocui nocentibus essent commixti, qui *juste* oppugnanti, *juste pariter*, repugnarent.

Contra est: *Molina* si fides est, innocui *juste* non repugnarent, sed fugere

gere tenerentur, quos & hostis non directe, sed indirecte solummodo oppugnaret. Unde cum *Lesio* facile damus, inter privatos dari certamen, utrinque justum; immo & speciem quamdam belli, utrinque justum, quando nempe ex altera parte tantum est oppugnatio indirecta; nunquam tamen bellum, proprie dictum, seu publica autoritate gestum, posset esse utrinque justum, cum re ipsa nunquam uterque supremus Princeps bellans, sed tantum unus habere possit, a parte rei, justam bellandi causam, *Instruct.* III. §. 2. Q. 2.

S. I V.

De effectibus belli.

Leucotheus. Quisnam effectus belli primarius respectu hostium?

Melander. I. Jus occidendi hostem: quia, concesso fine, concessa *Judici ordinaria media.* A nomine veri hostis excipi solent imbelles, seu infantes: imbecilles seu feminæ, nisi & ipsæ pugnent; inermes, seu personæ sacræ; utiles in commune, seu agricolæ, mercatores &c. Item capti, vitam paciscentes, sese dedentes discretioni Victoris, ad bellum coacti, innocentes &c.

II. Exempla contraria apud *Grotium* non probant licentiam, sed impunitam tolerantiam spectato Gentium jure; neque jus Talionis permissum est in innocentes, etsi membra sint Communitatis nocentis; neque utilitas incutiendæ terroris sufficit, cui molliora suppetunt media; neque pertinacia in resistendo exhibita, quæ vel in hoste laudanda.

III. Quo ad modum tollendi hostem, jure Naturæ & Gentium, vetita est immissio sicariorum corrupta illorum fide; jure Gentium prohibitum est, hostem veneno tollere, ne multiplicentur belli pericula, Regiaque capita vix evitabili discrimini exponantur, venenatis icidena uti armis, fontiumque intoxicatione, cum bello sint aliæ sat copiosæ nocendi artes, atque occasiones. *Instruct.* IV. §. 1. Q. 1.

Leucotheus. Quisnam effectus belli secundarius respectu hostium?

Melander. I. Est in res, & hostium bona. Fluit a majore ad minus, a vita in vitæ bona, etiam respectu innocentum, in quantum id exigit necessitas, ac utilitas bellica in ordine ad comparandam victoriam, viresque hostibus succidendas. Ratio est: quia, concesso fine, concessa etiam media. Illicita tamen devastatio rerum ultra metas necessitatis, seu utilitatis, præcipue respectu Innocentum.

II. Jure Gentium major est belli licentia, dominio omnium, qua hosti eripiuntur, in Victorem translato, saltem quo ad forum externum; quo ad forum internum res immobiles, ultra debitam compensationem ereptæ, restitutioni obnoxie sunt juxta *Molinam.* Illa ipsa tamen domini prærogativa solummodo obtinet in bello justo: quia, jure naturæ & Gentium, jus nullum ad bellum est, sine justa causa, adeoque nec ad effectum belli, seu dominium rerum. Unde non est paritas, cum excessu satisfactionis injusto, qui respectu belli justum per jus Gentium legitimitur quo ad forum externum: quia bello justo erepta nituntur & legitimo titulo, & juris præsumptione, quod sint satisfactioni debitæ congrua, etsi Victoris conscientie id relinquatur.

III. Jus in hostium bona, nullatenus tamen, saltem per se loquendo, sese extendit ad loca sacræ, templæ, altaria, neque in res sacræ, bonaque Ecclesiastica, uti cum *Grotio* nonnulli statuunt, maxime Protestantes. Ratio est: quia fatuum est, teste *Polybio*, Deo bellum inferre, adeoque & belli effectum in eundem ferere. 2. Quia Ecclesia qua talis, est status in statu, seu separatum corpus a Republica, uti supra vidimus. 3. Quia sacræ, jure Divino, (a) ab

(a) Levit. c. ult. v. 28.

S. 4.

Effectus bel-
li.Primarius
respectu ho-
stium.Effectus se-
cundarius.

omni profanatione immunia. Unde cum Pomponius ait: *loca capta ab hostibus desinere esse sacra*, loquitur ex vana persuasione Gentilium, qua credebant, a fanis urbium captarum recedere Deos: sed neque jus Gentium de sacris seu locis, seu bonis, quidpiam potest disponere, quia altiore jure, Divino nempe, exemptis. Dictum tamen: *per se loquendo*. Nam casu quo Ecclesiastici sese bello miscerent, jus hosti præberent *per accidens*, salvis tamen bonis Ecclesiæ, quia *delictum personæ non debet nocere Ecclesiæ*. Item casu, quo nocumentum, *indirecte solummodo*, inferretur. Demum in casu, quo, contra dispositionem Ecclesiasticam, templa forent *incastellata*, seu castris instar munita &c. *Instruct. IV. §. I. Q. 2.*

Effectus Belli respectu vincientium, & devictorum.

Leucotheus. Quinam effectus belli respectu vincientium, & devictorum?
Melander. I. Quæ in bello justo juste sunt acquisita, spectata belli natura, primario cedunt Principi, sic ut ab ejus voluntate dependeat, quidquid privatis per excursiones licitum, & in deprædationibus proprium. Ratio est: quia miles solummodo est instrumentum, Princeps vero causa principalis. Inde immobilia, jure Gentium, cedunt Principi; immo & mobilia, etsi jure Justiniano cedant militi, uti & illa, quæ in excursionibus liberis occupant, tanquam incitamenta alacritatis. Unde urbem in deprædationem dare, si præcaveri flagitia, illicitique excessus possent, per se non foret injustum; quia bellum justum tribuit jus in hostium bona: sed cum talis cautela sit difficillima, immo moraliter vix possibilis, ejusmodi licentia per accidens plerumque est illicita, ac injusta.

II. Effectus belli justus est jus in captivos cum dominio ex parte capientis, & servitute ex parte captivi, suo modo etiam cum jure in vitam, saltem abstrahendo a Christianismo. Unde illud Caji, quod apud omnes Gentes Dominis fuerit potestas vitæ, necisque in servos, intelligendum de jure Gentium solum permissivo quo ad impunitatem externam, cum jus vitæ soli DEO sit reservatum. Servitutem jure Gentium inductam supra jam diximus: in causa fuit refrenatio inferendæ mortis propositis tot servitorum commodis. At inter Christianos dudum sublata est servitudo, partim ob libertatem, a Christo nobis donatam; partim ob charitatem, qua ejusdem corporis, sub uno capite Christo, membra, & fratres sumus.

III. Ad eundem belli effectum reduitur imperium in victos, sed regulariter tantummodo civile, vel mediatum, & religioni catholicæ favorabile. Excipitur casus, quo Princeps devictus haberet subditos mediate tantum, nec absolute sibi subditos, in quos victori imperium cederet solummodo conditionatum, si nempe satisfactio congrua haberi nequeat. Excipitur item casus Principis devicti, ac bello capti, quo Victori non illico imperium cederet in Principis subditos, quia a Rege captivo, vi captivitatis, non transfertur imperium in victorem, sed usus solummodo impeditur. Si ultro cederet, regione patrimoniali excideret, quia alienabili: non tamen cæteris, lege delatis, quia sine populo, seu devicto seu assentiente, non alienandis. Unde Victori, per se loquendo, non est jus in vitam Regis captivi: quia Majestas etiam in subjecto captivo manet inviolabilis, nec Rex in Regem, ad instar subditi, delinquere, eodemque modo puniri potest. Dicitur, quod Victori competat regulariter imperium solummodo civile in devictum populum, quia de jure naturæ saltem congruum est, ne imperia ad tyrannicam subditorum oppressionem, etsi bello subacta sint, convertantur, præterquam quod penes Christianos, sublata servitute, etiam ejusmodi imperia mere herilia esse sublata videantur. Dicitur imperium mediatum, quia, conformiter ad principia, verè politica, videtur imperium victis Regibus, aut Populis relinquendum, saltem imposito præsidio, reservato tributo, aut forma regiminis immutata. Dicitur denique Victori competere in victos imperium religioni catholicæ favorabile: quia jure Divino, religio unice vera, qualis catholica, ut hic supponitur, fovenda semper & promovenda, exterminatis.

natis erroribus, nisi & ipse, una cum suis, salute excidere mavelit. *Instruct.*

IV. §. 2. Q. 3. & 4.

Leucotheus. Quinam sunt effectus belli quo ad subditos?

Melander. I. Jus militis conscribendi intra territorium proprium, & ab- Effectus bel-
li respectu
subditorum.
que coactione, saltem respectu non subditorum. Alter effectus est *jus seque-*
la, quo subditi, in gravi necessitate Reipublicæ, ad justam defensionem
evocari, & cogi possunt a potestate summa. Fundatur in necessitate, om-
nium Nationum consuetudine, hoc est, in jure Naturæ ac Gentium. Ter-
tius effectus est *jus exigendi sumptus pro alendo milite*: quia bello justo,
tanquam legitimo titulo, imponi subditis tributa possunt. Quartus effectus
est *jus armandi* quo armamentaria instrui, subditi ad tractanda arma ha-
biles reddi possunt, exercitio apud bene moratas Respublicas consueto, &
quam maxime proficuo, ac necessario. Effectus quintus est *jus muniendi vel*
extruendi munimenta, imponendi præsidia, & excubias imperandi, quia hæc
omnia sunt media, ad finem licitum necessaria.

II. Non tenentur subditi, præcise evocati a Principe ad bellum, hujus exa-
minare justitiam. Ratio est: quia subditus imperii, a Principe dati, executor
est, non scrutator: secus enim subordinatio debita, ad Reipublicæ regimen
necessaria, sæpe sæpius turbaretur. 2. Tenentur tamen taliter evocati sese in-
formare de belli justitia, casu quo rumor communis, vel causa insufficientiam,
vel injustitiam promulgaret. Ratio est: quia alias versarentur in ignorantia
culpabili & affectata, quacum honestas operationis nequit consistere. 3. Stan-
te nihilominus dubio, post factam inquisitionem, subditis bellare licitum: quia
in dubio stat præsumptio pro justitia. Hæc dicta de subditis, applicari etiam
possunt militibus conductitiis, siquidem ante bellum, de quo dubitant, con-
scripti sunt: quia hoc casu subditis æquiparantur. Immo etsi primum con-
scribendi sint: quia uti possunt argumento præjudicii, vel saltem deponere
dubium, ex dictamine causæ, longe melius librata a concilio Principis. Id
tamen certum, quod in dubio pratico operari sit semper illicitum, & quod
milites sic comparati, ut insuperhabita injustitia belli, ad cujusvis obsequia
sint parati; si modo justum præbeatur stipendium, a gravi reatu haud ex-
cusabiles dici possint. *Instruct. IV. §. 3. Q. 5.*

Leucotheus. Quanam obligationes in bello?

Melander. I. Obligatio generalis, respectu summe potestatis injuste bellantis, Obligaciones
in bello.
est onus reddenda DEO rationis de cunctis cadibus, rapinis, atque malis, una
cum restitutione damnorum omnium, quæ quidem restitutione sarciri possunt.
Patet. Cessat tamen hæc obligatio, si bona fides, & ignorantia invincibilis
excuset Principem. Idem tenendum de Consiliariis, Ducibus, aliisque, in-
justo bello scienter cooperantibus. 2. Obligatio Principis, in specie respectu
militum, infert solutionem stipendii ex contractu; unde obligationis negle-
ctæ pedissequa est restitutio.

II. Obligatio militum, respectu Principis, sese extendit ad cuncta servi-
tia militaria, etiam cum præviso mortis periculo præstanda. Respectu alio-
rum est, ut juxta D. Baptistæ effatum, contenti sint stipendiis suis, nemi-
nem concutiant, nemini calumniam faciant, nec vi nec fraude sibi plus vin-
dicent, quam oportet: unde omnes annonariæ praxes Quæstorum, omnes
Ducum industriæ fraudulentæ, militumque in rusticos violentiæ, ad illi-
cita militaris licentiæ spolia, restitutionis obligationi obnoxia, sunt rele-
gandæ.

III. Obligatio, respectu hostium inter se, præscribit 1. In bello incipien-
do justitiam. 2. In modo belli gerendi moderationem, qua armorum licentia,
intra necessariæ defensionis, vel licitæ recuperationis limites, coerceatur. 3.
Requirat sinceritatem, oppositam dolo malo atque mendacio; non autem simu-
lationi, insidiis, & stratagematis licitis, eo ex capite, quia, cum in bello justo

fas sit hosti nocere, fas quoque est, id per consilia occultata efficere, dicente Deo ad Josue: *pone insidias urbi*. 4. Requirit fidem in promissis: unde Puffendorfius per Grotium reformandus, dum ait, *pac̃ta, quæ statum belli relinquunt*, naturæ jure haud esse servanda: sed fallit; nam validitas pactorum, spectato jure naturæ, habetur *formaliter* a mutua *conventionē*, non a *qualitate personarum contrahentium*, vel a statu belli, ac pacis, in quo versantur: unde, *quoad comprehensa in pactis*, consensus mutuus quasi tollit statum belli, cum non sit inter hostes, sed hac ex parte mutuo concordēs. 5. Eadem obligatio præscribit *honestatem*, ut ne per stupra, aliaque nefanda flagitia victores sæviant in devictos. Patet jure tam naturali, quam Divino, immo & Gentium moratorum. 6. Adstringit insuper *ad humanitatem*, per sepulturam mortuis exhibendam, saltem ex jure Gentium, & seclusa pœna, vel jure quodam reciprocationis. 7. Denique adstringit *ad observantiam festorum*, saltem *ex regulis decori*, & nisi aliud necessitas, utilitas, seu major longe commoditas suadeat.

IV. Obligatio hostium *quo ad alios*, quos vocant *neutrales*, exigit eorum *indemnitatem*, sic ut in ejusmodi territorio non exerceantur actus hostiles. Contra neutrarum partium obligatio petit erga utrumque bellantem, *veram æqualitatem* in permittendo transitu, comœatu &c. Transvectio rerum, quæ nullum habent usum, vel emolumentum ad bellum, æqualitatem illam non videtur infringere, etsi transvectio mercium, & similibus, quæ usum habere possunt in bello, dependeat a conditionibus neutralitatis. *Instruct. IV. §. 4. Q. 6.*

Leucotheus. Quid de sic dictis repressaliis sentiendum?

Repressalia.

Melander. I. *Repressalia* sic dictæ ab *Italica* voce *ripresa*, sunt species belli privati, utpote quo vindicatur injuria, privato a privato illata, nec male dicuntur jus, *quo magistratus sive se, sive suos, in casu denegata justitia ab externis, ab illata per eosdem injuria vindicat, redditque indemnes*.

II. Jus istud non a natura, quæ ex alieno delicto neminem ligat, sed *jure Gentium* inductum, & cuidam *fundamento imputationis* innixum esse videtur, vi cuius, Magistratu creditoribus exteris justitiam denegante pro suis suorumque debitis, ipsa communitas, seu singulorum civium bona, *ob ætissimam unionem membrorum & corporis*, obligata esse videantur. Ratio ejusmodi juris esse potuit *inhibitio vage licentiæ exteris damnificandi*, vel Magistratu ad reddendam justitiam, vel subditorum bonis ad satisfactionem præstandam obligatis *ob conjunctionem moralem*, vi cuius factum civitatis civibus singulis, & factum singulorum toti civitati imputari potest. Unde damnum innocui cedit commodo publico suppetente etiam recursum ad civitatem in ordine ad detrimenta innocuis sarcienda.

III. *Repressaliarum proprietates* sunt I. Ut fiant a Magistratu, seu *authoritate publica*: unde differunt a pignorationibus, quæ a quovis Judice decerni, vel etiam a *privatis contra privatos*, autoritate propria usurpari possunt. 2. Ut fiant non nisi post formam juris legitimam tentatam, atque frustratam, nullo alio medio consequendæ justitiæ suppetente, eo quod sint *remedium extraordinarium & violentum*. 3. Ut fiant exceptis excipiendis, quales sunt personæ Principes, item Ecclesiasticæ, Legati, viatores &c. 4. Ut fiant sola personarum detentione, non severiore tractatione, quia non sunt hostes, sed potius obsides. 5. Ut fiant in bonis ejusdem generis, si haberi possint, absque excessu supra damnum illatum; quia, quod ultra æqualitatem eripitur, furtum est. *Instruct. IV. §. 5. Q. 7.*

T I T U L U S IV.

De Fœderibus, eorumque natura, ac proprietatibus:

S. I.

De fœderum origine, natura, ac proprietatibus:

Titulus 4:

De fœderibus.

S. 1.

Fœderum origo.

L *Eucotheus. Qua fœderum origo?*

Melander. I. Fœderum origo historica est societati civili contemporanea. Assertum patet inductione. Sic, teste Dione & Livio, omnes Gentes, cum de imperio certarunt, ante omnia socios suæ fortunæ quærebant; sic notum est fœdus Abrahæ cum Abimelecho, Salomonis cum Hiram, & sic de aliis.

II. Origo fœderum fundamentalis, & impropria, descendit ab ipsa natura. Ratio est: quia sicuti natura inclinatur ad societatem humanam, ita & ad fœdera, velut fortissima securitatis publicæ vincula, tutissimaque ejusdem societatis præsidia. 2. Quia eidem societati non tantum expedit habere domesticos, sed & socios vicinos, atque amicos, cum sine fœderatorum ope familia, hoste suo debilior, eidem resistere, haud posset. Non tamen, proprie loquendo, origo fœderum est de jure naturæ, uti aliqui volunt, nisi jus improprie tale, seu vere concessivum intelligant. Ratio est: quia etsi sint societati humanæ admodum congrua, non tamen eorum admissio est absoluta necessitatis, sic ut exigantur determinate ab amore, alteri naturaliter debito, seu ad felicitatem, naturæ rationali propriam simpliciter requisito. Cur enim Gens quælibet, absolute loquendo, non possit sibi sola vivere, aliarumque Nationum fœdera recusare, saltem excepto casu ultimæ necessitatis, qua Gens vicina ad avertendum interitum, fœdus justam, innocuumque rationabiliter, debitoque modo exposceret?

III. Origo fœderum formalis ac propria habetur a jure Gentium. Ratio est: quia utilitatis ac necessitatis publicæ causa, per Gentes in usum inducta sunt, eo quod expediat Reipublicæ vicinos habere socios, & contra hostem sibi fœderatos. *Instruct. I. S. 1. Q. 1.*

Leucotheus. Quid nominis, rei que est fœdus?

Melander. I. Fœdus sic dictum a fide, quæ fœderi interponitur, est spon- Natura fœderum.
sio publica, sumique solet formaliter pro contractu, materialiter pro articulis conventis.

II. In ordine ad præsentem tractationem sumitur pro contractu publico, publicæ amicitie, mutui auxilii, & commerciorum gratia, a diversis civitatibus inito. Unde

III. Recte definitur esse *conventio publica*, a personis, summa potestate præditis, legitime inita communis commodi ergo. Conceptus servat regulas: nam excludit negotia Regum privata, Civium pactiones; exprimit jus Majestaticum, uti & finem, publicam nempe utilitatem. *Instruct. I. S. 2. Q. 2.*

Leucotheus. Quotuplex fœdus?

Melander. I. Aliud est *temporaneum* pro certa expeditione; aliud *perpetuum*: perpetua fœdera, in ordine ad bellum, pacis perpetuo exclusivum, Multipliciter fœderum. videntur illicita, & naturæ juri contraria, quæ pacem præcipit, belloque mere permissio pro fine ultimato præfigit. II. Aliud est fœdus *æquale*, aliud *inæquale*, quod nempe intercedit inter æquales, vel inæquales potentia, viribus &c. vel saltem *æquali vel inæquali modo*, seu conditione honoris, com-
modi,

modi, vel potestatis: quæ tamen inæqualitas nullam infert *subjectionem*, sed potentioris solummodo *observantiam*, comiter demosttrandam, eo quod longe aliud sit, *aliquem esse in alterius fide, & esse in alterius ditione.*

III. Uterius dividitur *foedus in offensivum ac defensivum*, uti & *mixtum*. Offensivum ordinatur ad bellum offensivum, quo *vis infertur ad injuriam vindicandam, vel damna reparanda*: Defensivum spectat bellum defensivum, quod *ad vim ex injuria illatam, defensionis gratia, propulsandam suscipitur*. *Mixtum* vocatur illud, quod simul est offensivum ac defensivum. *Instruct.*

I. S. 3. Q. 3.

Leucotheus. Quæ *foederum materia, forma, & ritus?*

Melander. I. *Materia foederum sunt res honesta ac licita*: siquidem facta improba in pacta deduci nequeunt. Talis materia est religio, matrimonia, commercia, auxilia, securitas, bellum, pax, induciæ, aliaque negotia, & commoda, Reipublicæ statum concernentia.

II. *Forma foederum interna* consistit in ipsa *pactione*; *externa* in conscriptione & consignatione tabularum.

III. *Ritus* pro varietate *Gentium & temporum* varii sunt, idem tamen ubique finis, ut constaret rei gravitas. Hodie per *subscriptionem*, sigillorumque appensionem, adjecto corporali, ut vocant, juramento, sanciri *foedera*, firmarique solent. *Instruct.* I. S. 4. Q. 4.

Leucotheus. Quanam *obligatio, ac firmitas foederum?*

Melander. I. *Obligatio est gravissima in ordine ad præstanda ea omnia, quæ in articulis foederis sunt comprehensa*. Nam firmantur non modo *fide humana*; qua nil in societate humana sacratius, sed etiam *Divina* per *jurisjurandi religionem*.

II. Quod tam nulla sæpe fit *foederum firmitas*, in causa est *ratio status*, illo suffulta principio pseudo-politico: *foedera, non nisi utilitate privata esse metienda, & tam diu observanda, quam diu proficua*: quasi vero, ut dudum animadvertit *Tullius*, utile esse possit, quod non honestum, & non potius utilitatis regula ex honestate, quam honestatis ex utilitate desumenda sit. *Instruct.* I. S. 5. Q. 5.

Leucotheus. Quinam sunt *fines foederum, qui effectus?*

Melander. I. *Finis universalis foederum est consecutio certæ præstationis, auxilii, ac officii mutui, adeoque salus paciscentium publica, suorumque defensio, securitas adversus hostes, authoritas apud externos, incrementum status per emolumenta commerciorum*. *Fines particulares* ex *foederum tabulis* desumendi sunt.

II. *Effectus foederum proximus* est *obligatio standi pactis*. *Remotus* ipsa *pactorum præstatio*, & quæ ex illa fluunt, intenta Reipublicæ commoda. *Obligatio incipit, per se loquendo*, a momento præstiti consensus: hodierno more post pacta a *Legatis* exhibita suis *Principibus*, & ab iisdem acceptata. *Instruct.* I. S. 6. Q. 6.

Leucotheus. Quid de *foederum interpretatione, ac executione?*

Melander. I. *Impotentia moralis* ex necessitate aut periculo proprio excusat a *foedere implendo*, cum quilibet sibi proximus, haud sub alia conditione sociis suppetias promississe credatur, quam si ipse non magis indigeat.

II. *Foedus*, etsi offensivum, si sit contra injustos alieni imperii invasores, patitur extensionem; contra *foedus*, etsi defensivum, initum cum ejusmodi invasoribus, Turcis &c. patitur restrictionem. 2. In sensu verborum dubio ad *foederatorum mentem*, magis verosimilem, recurrendum est. 3. *Interpretatio extensiva* a persona ad personam, a causa ad causam, nisi in *foedere* unica & adæquata expressa sit, locum non habet.

II. *Foederis executio*, si de tempore nihil expressum sit, probabilius non stringit ante factam a *foederato* admonitionem. *Instruct.* I. S. 7. Q. 7.

Leu-

Foederum
materia,
forma ac
ritus.

Obligatio
foederum.

Finis & ef-
fectus foede-
rum.

Foederum
interpretatio
& executio.

Contraria
fœderum.Leucotheus. *Quanam contraria fœderibus?*

Melander. I. *Dissolutio*, quæ fit per *renuntiationem mutuan*, ut patet, *lapsu temporis*, in fœdere præfixi; *finito bello seu negotio*, cujus solius causa initum est; morte item *fœderatorum* seu *naturali* seu *civili*, hoc est, si status publicus immutetur in ordine ad finem, in fœdere contentum; *fœderis non usu*, quo præsumitur tacitus utriusque partis assensus, si fœderatus diu non præstitit præstanda, etsi potuisset, parte altera tacente.

II. Stante fœdere bellico, unus socius altero invito vel ignorante, particularem pacem inire nequit: hoc enim tenderet in fœderis destructionem, ut patet. 2. *Majore sociorum parte in dissolutionem fœderis consentiente*, non ideo fœdus dissolvitur: quia agitur de jure singulorum. 3. *Conditione fœderis non impleta*, licitum fœderi renuntiare, uti constat ex aliis conventionibus. 4. *Idem censendum*, si fœderatus impediatur frui gravi commodo, ob quod fœdus initum est: quia cessante causa cessat effectus. 5. *Concessum non est fœderi renuntiare ex parte* seu quoad unum alterumve articulum: quia, *per se loquendo*, est individuus contractus. 6. *Fœdus, unius renuntiatione illicita facta*, solvitur in favorem alterius confœderati, non renuntiantis, uti constat ex paritate aliorum contractuum. 7. *Fœdus solvitur, casu quo alter, necessitate quadam præpeditus id observare haud potest*: quia in confœderatione magis ad opus, quam voluntatem respici solet.

III. *Modis illicitis, nempe dolis, donis, sexcentisque aliis machinis, justorum fœderum solutionem procurare, sacrilegum est, ac infame*. Patet ex jure naturæ, Gentium, Divino, ac humano. *Instruct. I. §. 8. Q. 8.*

Leucotheus. *Quæ cautela in fœderibus pangendis adhiberi solita?*Cautela
fœderum.

Melander. I. *Fœdera perpetua non facile ineunda; nec ineunda leviter inter nimium impares*: nam fœderatus multo debilior parum proderit; multo potentior erit nimium periculosus, ut ne *inequali hoc fœdere servitus induatur*. Utilia tamen sunt ejusmodi fœdera *respectu commerciorum; respectu belli* vero, si adhibeantur *debitæ cautelæ*, queis constringatur potentior, ut *si nocere velit, non possit*.

II. *Cavenda fœderatorum multitudo nimia*; quia nil facilius, quam inter multos unum, vel alterum, privati commodi studio, deficere. 2. *Philosopho teste, in fœdere attendenda associandorum vicinia*; nam remoti nimium difficulter succurrent in tempore; attendendum ingenium, mores &c. nam instabiles, & a moribus, commodisque nostris alieni nimium raro vinculo colligantur. 3. *Attendenda quoque religio præsertim in bello, religionis comoda spectante*: denique & attendenda *causæ justitia*, ut ne inaniter iniquitatis vinculo constringamur. Item *necessitas, ac opportunitas*, qua sine satius esse ducunt Politici, suis viribus niti, quam confœderationibus impleri. *Instruct. I. §. 9. Q. 9.*

§. II.

De causa & licentia fœderum.

§. 1.

Causa & li-
centia fœde-
rum.Leucotheus. *Quodnam subjectum fœderum incundorum?*

Melander. I. *Causa subjectiva seu efficiens proxima*, sunt ii, qui possunt inire fœdus, nempe *Populi liberi*, iique omnes, quibus competit *summa potestas*. Ratio est: quia finis fœderum principalis est *utilitas publica*, quæ respicit solummodo populos liberos, vel summos imperantes.

Capaces fœ-
derum cu-
dendorum.

II. *An etiam consilium, vel assensum Statuum requirere teneantur Regentes summi, dependet a legibus pactisque Regni*. Nam V. G. respectu Imperii Romano-Germanici, requirendum esse de facto (nisi periculum in mora, vel

vel necessitas summa exceptionem ponat) ab Imperii ordinibus per Imperatorem, constat ex pace Westphalica, & capitulatione Carolina.

III. Ex eadem pace Imperii statibus competit jus: *inter se*, & *etiam cum exteris*, pangendi fœdera, *sed debitis cum limitibus restricta*. 1. Ad pacem publicam conservandam, & ad sui, suorumque defensionem atque securitatem. 2. Absque præjudicio Imperatoris, Imperii, pacis publicæ, ac juramenti, quo quis Imperatori ac Imperio obstrictus est. 3. Cum reservatione declarationis Cæsareæ, uti habet aurea bulla. Unde eorum fœdera, qui *absoluti* Principes non sunt, solummodo sunt *respectiva*, utpote a Superiore pendentia. Statibus autem mediatis, urbibus municipalibus, aliisque subditis, *qua talibus per se loquendo*, non competere jus pangendi fœdera, fuit ex dictis. Hinc Carolus IV. horum confœderationes, sine supremi Principis auctoritate, *conspiraciones & seditiones* potius dicendas iudicavit. Immo de jure præsumuntur omnes injustæ, si adversus Dominum, sive *directe* sive *indirecte*, suscipiantur. Profecto suffragatur experientia, quæ docet ejusmodi associationes, sæpe sine legitima causa, plerumque prætextu magis, quam ex lege veræ necessitatis suscipi, ac iniri. Inde

IV. Colligitur 1. A Convingio excusari *Hanseaticum* fœdus, *quia tacito Majestatis consensu initum*. 2. A Protestantibus nequidquam fucari *Schmalcaldicum* fœdus, *quasi conscientia tutanda, & vis avertenda causa* initum, cum ejus male consulta in Cæsarem molimina fat demonstraverit *eventus*. Instruēt. II. §. 1. Q. 1.

Qualitas fœderatorum.

Leucotheus. Quibuscum inire fœdera conducit? Quibuscum licet?

Melander. I. Quibuscum conducatur supra inuimus. Quibuscum liceat sciendum, *illicitum esse contrahere fœdera cum tyrannis, qua talibus*, hoc est, tacito vel expresse populi consensu potestatem summam legitime non adeptis: quia *illicitum cooperari injustitiæ*.

II. *Illicitum est contrahere fœdera, qualiacunque cum quibuscumque, in ordine ad bellum, patenter injustum*. Patet eadem ex ratione.

III. *Illicitum est Catholico Principi contrahere fœdera qualiacunque cum Infidelibus, vel quibuscumque aliis fidei Catholicae hostibus in directum & grave præjudicium nostræ religionis, V. G. pecuniis, armis, militibus, annona, aut alio modo iis, vi fœderis, succurrendo &c. Ratio est, quia tale fœdus foret patenter injustum, utpote infidelitatis, aut erroris defensivum, offensivum veræ religionis*.

IV. *Illicitum est catholico Principi inire fœdera, etiam defensiva, sive præbendo, sive petendo auxilia ab Infidelibus, vel aliis Ecclesiæ Catholicae inimicis, contra alios, maxime catholicos, in ordine ad bellum cateroquin justum, cum certo tamen & gravi, etsi indirecto Religionis catholicae præjudicio connexum*. Ratio est: quia, cum religionis catholicae commune bonum, utpote spirituale, & a quo dependet animarum salus, semper præferendum sit bonis temporalibus, tale fœdus, quantumvis alias justum, hac tamen ratione fieret injustum, atque illicitum.

V. *An quacunque fœdera Fidelium cum Infidelibus, seu Religionis catholicae hostibus contra Fideles, seu Catholicos, saltem regulariter & ordinarie loquendo, probabilius sint illicita, non est ita expeditum penes Authores*. 2. Nos cuiusvis sua sensa relinquimus, contenti *Authorum rationes in medium attulisse*. Ratio prioris est, quod in utramque partem sint plures authores. Ejusmodi fœdera, *ordinarie*, & exceptis quibusdam casibus loquendo, esse illicita pars una probat 1. Auctoritate & exemplis Testamenti veteris, & novi. V. G. *Impio præbes auxilium, & his, qui oderunt Dominum, amicitia jungeris, & idcirco iram Domini merebaris*. (a) Item: *nolite jugum ducere cum Infidelibus*.

Probat.

(a) 2. Paral. c. 16. v. 7.

Probat. 2. *Authoritate summorum Pontificum, Patrum, atque Doctorum, qui passim ejusmodi fœdera improbant.*

Probat. 3. *Ex historia, effectibusque insauclis hujusmodi fœdera secutis, uti testis est Ochozias, Josaphat, Osa, Amasia in testamento veteri; in novo Palæologi factio fœdere cum Turcis &c.*

Probat. 4. *Ratione: quia præjudicium religionis, etsi non intentum, scandalumque grave, ordinarie loquendo, directe vel saltem indirecte sequi solet. Siquidem natura & finis fœderis, accedente genio atque ingenio Infidelium, ac Catholicorum, ad id, per se loquendo, inclinet, uti testis est frequens nimium experientia.*

VI. Sat tamen convenit inter Authores, licitum esse inire fœdera catholico Principi cum Infidelibus, seu Ecclesia hostibus, in bello aperte justo, & cum morali certitudine seclusi omnis periculi, scandali, præjudicii, vel damni, in religionem catholicam emersuri. Quales casus, etsi admodum raros, in chartam proferunt nonnulli Authores. Ratio est: quia talia fœdera non per se & ex sua natura, sed ordinarie loquendo, propter connexum periculum, ac rei catholicæ præjudicium sunt illicita, quod si moraliter certo abesse possit, cessat prohibitio. Tale fœdus legitimus contractum ab Abrahamo cum Regulis infidelibus Aner & Escol. Instruct. II. S. 2. Q. 2.

Leucotheus. Quenam circa theses, supra positas, controversi ab Adversariis solent?

Controversa circa fœderum licentiam.

Melander. Qui fœdera Fidelium cum Infidelibus, aliisve rei catholicæ hostibus regulariter licita esse contendunt.

Opponunt. I. *In S. Pagina leguntur quoque plura fœdera Fidelium cum Infidelibus haud reprobata, V. G. Achazi cum Rege Assyria Teglat-Phalassar. Sed R. Patroni negativæ sententiæ, etsi talia fœdera non semper reprobentur positive; reprobari tamen negative, eo quod non probentur, & in similibus, positive improbat, reprobandur.*

Opponunt. II. *Scandalum vel præjudicium veræ Ecclesiæ non est intentum a Principe Catholico, sed utilitas & bonum status: ergo id Ecclesiæ hostibus, siquidem regulariter sequeretur, erit imputandum. R. Saltem Princeps Catholicus id intenderet indirecte, implicite, ac interpretative propter connexionem ordinariam. Si regerant, esse connexionem mere per accidens, adeoque nec indirecte volitum Ecclesiæ præjudicium. R. Negando suppositum: quod sit mere per accidens, cum sit connexio ordinaria.*

Opponunt. III. *Hujusmodi præjudicium saltem non certo & imputabiliter esse prævisum: non enim sequitur per se, ex influxu quodam morali initi fœderis, sed per accidens ex mera alienæ voluntatis malignitate, sic ut catholicus Princeps mere permittat, immo positive reprobet, etsi justas ob causas impedire haud teneatur, uti patere potest pluribus instantiis. R. Tale præjudicium esse indirecte imputabile, saltem regulariter, quia regulariter sequitur teste experientia, adeoque juxta Angelicum per se, cum ut in pluribus adjungatur malum bono, per se intento. Addunt, esse interpretative imputabile, quia prævidetur regulariter sequi, & quidem in damnum tertii, jure invicti, veræ nempe Ecclesiæ, cujus præjudicia præ cæteris omnibus præcavenda sunt Catholico Principi, unde negant, posse suppetere justas causas, vel paritatem cum aliis instantiis.*

Opponunt. IV. *Licitum est jure naturæ vim vi repellere, etiam adjutore ethnico, si Christianus aggressor vim injustam tentaret: ergo a pari. R. quod si adjutorium fœderati Infidelis esse possit legitimum medium, hoc est, si esse possit sine præjudicio veræ religionis, concedunt, sed negant suppositum, quod esse possit in sensu suæ thesisi, nempe loquendo regulariter, unde ajunt, licitum esse, vim vi repellere, non indistincte, sed legitimis mediis; secus quis magos aut dæmones in adjutorium vocare posset.*

Oppo-

Opponunt. V. Ergo Princeps Catholicus, etsi a Principe Catholico iniuste læsus, nec aliter potens tueri vel recuperare sua, nisi per fœdus cum Ecclesiæ hoste, *secuturo vel indirecte Ecclesiæ præjudicio*, non haberet medium, cogereturque ditionibus suis excidere: atqui hoc nimis difficile, cum faceret Catholicos Infidelibus deteriores; non est *consultum*, cum viribus debiliores exponeret potentiorum rapinis &c. R. Casum hunc esse extra thesin, quia *extra ordinarium*, de Catholico Principe *non suspicabilem*, qui si contingeret, teneret illud: *sic transeundum per temporalia, ut ne amittantur aterna*. Unde negant suppositum, quod non suppeteret *medium licitum* per transactiones amicabiles, compromissiones in Reges arbitros &c. ut non evaderet conditionis deterioris. Cæterum inconsultum esse vix potest, quod in consultationem assumi nequit *prudenter*, quia non suspicabile. *Instruct. II. S. 3. Q. 3.*

TITULUS V.

Titulus 5.

De Pace.

De jure Pacis, ejusque natura, ac proprietatibus.

S. I.

S. I.

De natura, subjecto, & objecto Pacis.

Natura pacis. **L**enocotheus. *Quid pax? Quotuplex? Et quanam ejus origo?*
Melander. I. Pax, sic dicta a *pactione* in sensu latissimo est tranquillitas Ordinis; in latiore notat generalem quamdam concordiam, ortam ex naturali inter homines cognatione, cujus intuitu homo homini, & Gens Genti obstringitur ad communia humanitatis officia, inter quæ primum, *amicum omnibus esse, inimicum nulli, ac de cætero ab omni violentia abstinere*. In sensu strictiore, & relative ad bellum, dicit, *novam amicitiam inter eos, qui hostiliter invicem commissi erant, postliminio reductam*. In sensu strictissimo, si sumatur in fieri, est *transactio publica de bello, in totum & pro semper tollendo inter hostes legitime conclusa; in facto esse, dicitur publica & perpetua quies ab armis inter eos, qui hostes erant*. Unde fluit, quod pax respiciat *Statum publicum*, ut distinguatur a transactionibus privatiss; quod respiciat bellum *præcedens* ut differat a pace, latius sumpta; quod intendat *perpetuitatem*, etsi per accidens non sequatur, ut discriminetur ab induciis ac armistitiis.

Diviso.

II. Pax dividi solet, saltem si sumatur in sensu strictiore, in *publicam, & privatam; in perpetuam, & temporalem* notantem *inducias, & treugam &c. in universalem, & particularem &c.* 2. Pax strictissime sumpta dividi solet *ratione materiæ* in profanam, & religiosam: minus tamen proprie nonnulli dividunt *per conventionem, & per meram armorum desistentiam*, quia pax *sine conventionem* non tam est pax, quam *simulacrum pacis*.

Origo.

III. Pax, sumpta in sensu latiore, est *originaliter* a jure naturæ: nam est *exigita, ut conformis amori, cuivis naturaliter debito, & ad felicitatem, naturæ rationali propriam, absolute necessario, uti patet consideranti*. Pax tamen in sensu strictiore, seu relative ad bellum originem habet a jure Gentium. Ratio est: quia sicut bellum quo ad suos effectus præcipuos, ita & pax, V. G. quo ad sistendum hostilem conatum, abolendas cædes, captivitatem &c. descendit a jure Gentium: unde, qui pacis conditiones infringunt, jus Gentium violare dicuntur. *Instruct. I. S. I. Q. I.*

Len-

Leucotheus. Quodnam subiectum pacis, seu quanam persona contrahentes? Subiectum pacis.

Melander. I. Summi Imperantes, utpote potestate præditi independente. Excipitur 1. Si jus Regis sit impeditum immaturitate ætatis, amentia &c. nam talis foret incapax obligationis privatæ, adeoque & publicæ. 2. Si Rex per captivitatem amitteret Regnum, ut patet: secus si mere impediatur ab ejus administratione: nam hoc casu maneret Rex, haberetque jus ad necessaria media pro liberatione sui, inter quæ primum faciendæ pacis conditiones esse ordinariæ solent. Unde per captivitatem non perditur jus regium etiam respectu Regis electivi, sed tantum impeditur exercitium juris ordinarium ex defectu præsentis, relicta potestate faciendæ pacis. 3. Excipitur, si Rex foret exul, viveretque obnoxius servituti, ut patet. 4. Si quis Rege inferior, per viam privilegii, præscriptionis, aut concessionis jus belli, & consequenter etiam pacis acquisivisset.

II. Jus contrahendæ pacis est delegabile: patet ex facto. Immo sæpe expedit; sæpe necessario est delegatum, uti constat in statu polyarchico, ubi Optimates, vel cives citra maximam difficultatem haud in eundem locum confluerent. Instrui solent Legati speciali mandato, ratihabitione Principalibus reservata. Unde nec Belliduci supremo hæc potestas, absque speciali mandato, competere censetur, quia potestas gerendi belli delegata non includit potestatem belli finiendi teste Grotio, quam sæpe togatæ, quam sagatæ Palladis Ministri utilius administrant.

III. Ad faciendam pacem adhiberi solent Mediatores. Ratio est, facilius modus componendæ pacis, terminandique belli, hostibus plerumque in causæ suæ prætextus, bellique prætensiones nimium obstinatis, nisi per neutras partes æquis rationibus ac conditionibus inclinentur. Acceptatio tamen Mediatorum non obligat jure Gentium, si obstet spes victoriæ, præjudicium dignitatis, vel emolumenti proprii, etsi Princeps, cujus interest, pacem possit ultro suadere, & recusatam armato fœdere procurare. Cæterum Mediatorum officium est amicabile, & mere suavisum; si arma continuata in nullum eorundem præjudicium vergant. Instruēt. I. §. 2. Q. 2.

Leucotheus. Quodnam objectum pacis, & quid de illo sentiendum?

Melander. I. Objectum pacis in genere sunt capita, seu articuli, utrinque conventi. Sint æquitati, & honestati conformes; sint claris verbis expressi; sint idiomatis utrinque noti, subscripti, & subsignati.

II. Objectum pacis in specie sunt 1. Articuli concernentes amnistiam cum perpetua hostilitatum oblivione: secus enim pax firma esse haud posset. Amnistis effectus plures sunt, quos inter publica quies, vindicatio bonorum, commerciorum libertas &c. non tamen sese extendunt ad ea, quæ ante bellum, & extra belli causas acciderant.

III. Objectum pacis in specie sunt 2. Capita, quæ concernunt restitutionem personarum, rerum, jurium, dignitatum, bonorum &c. durante bello occupatorum. Restitutioni tamen probabilis non subjacent res amplius non extantes, aut legitimo titulo alienatæ. Idem sentiendum de fructibus, ac redditibus, qui ex rebus, aut juribus interceptis jam percepti sunt. Inde consequitur, quod in casu pacis, aliter non obtinendæ, a Principe cedi possint subditorum bona, etiam citra eorum consensum, ob dominium eminens, & publicam tranquillitatem, privatæ utilitati præhabendam. Rursum consequitur, quod pacis causa etiam ditiones occupatæ, immo & non occupatæ, transcribi, & alienari possint in Regno patrimoniali; immo & non patrimoniali, in casu manifestæ utilitatis, seu publicæ necessitatis, salvis Regni legibus, & pactis, quandoque ad consensum Ordinum restrictis. Ratio est: quia Princeps, etsi

Do-

Dominus non sit, est tamen præditus facultate plena administrandi Rempublicam, meliore modo quo potest, e duobus malis eligendo minus, cum ejusmodi potestatem, *in tali casu*, a Populo, vel statibus concessam esse, merito præsumi possit. Unde non infertur *plena potestas* in Regno non patrimoniali, sed *plena administratio ex tacito consensu*, si nulla reservatio extet, & quidem *respectu partis* in ordine ad conservationem totius, urgente evidenti utilitate, publicaque necessitate.

IV. Objectum pacis in specie sunt, 3. *Articuli de satisfactione & compensatione pro impensis, damnisque bellicis*. Damna data a Principe remitti possunt *ob dominium eminens*, si pax aliter fieri non possit. Communitati tamen nulla est obligatio *ad compensanda privatorum damna*, durante bello illata, siquidem illata sint *nullo Reipublicæ commodo*: nam æquius est, ut damnum privati, ceu alium casum fortuitum, sustineant: probabilius aliter est sentiendum si damna forent illata *privatis publico Reipublicæ commodo*: nam *æquum est, ut commune detrimentum fiat, qui propter amissas res aliorum consecuti sunt, ut suas salvas haberent, ut habet Jureconsultus, Instruct. I. §. 3. Q. 3.*

§. 2.

§. II.

Effectus pacis.

De effectu Pacis.

Leucotheus. *Quinam effectus pacis?*

Melander. I. Primarius est *obligatio servandi pacta*, etiam cum Bellatore injusto, quia obligatio non ex justitia belli, sed ex natura pacti progeminat. Hæc *primario* stringit obligantes; *secundario* subditos, utpote fide publica innexos, & ejusmodi pactis, *veluti per legem*, adstrictos. Immo, *per extensionem legitimam*, hæc obligatio etiam transit ad Successores, quia est *realis*, Principibus non tam *nomine proprio*, quam *Reipublicæ* paciscentibus. Stringit autem hæc obligatio, siquidem sit *absolute*, inita, a tempore pacificationis, mutuo acceptatæ, per ratihabitionem Principalium, etiam penes Legatos *cum speciali mandato*, & *plenissima potestate* præditos usitatam, & necessariam, *saltem quo ad accessoria pacis*. Accedere solet subscriptio & subsignatio *saltem regulariter*. Penes subditos requiritur publicatio, quia tenet *vim legis*.

II. Alter pacis effectus est *executio*, quæ incumbit vel *personis* paciscentibus, vel per eos denominatis; executioni autem subjacent res restituendæ, remittendæ, cedendæ seu in juribus, bonis mobilibus, vel ditionibus: item *facta* per demolitiones munimentorum, abductiones præsidiorum, extraditiones captivorum &c. salvo tamen semper jure tertii. Ordo & modus executionis dependet vel ex conventionione, vel ex naturali dictamine. Executionis obstacula *per exceptionem* non admittenda, nisi in causa primum detecta, liquida, & absque ulteriore indagine demonstrabili. Sed neque *mora* permittenda, nisi in casu intervenientis imprævisæ necessitatis, aut impossibilitatis.

III. Tertius pacis effectus est *interpretatio*, siquidem necessitas postulet: hæc quatenus tangit *valorem pacis*, & favorabilis & latior est: quia ab illo dependet securitas publica; ut spectat *obligationem* inter paciscentes vel *extendendam*, vel *restringendam*, est *stricti juris*, uti habetur ex paritate aliarum transactionum. Porro interpretatio *authentica* est penes paciscentes, saltem quo ad Articulos utrique parti communes: etsi mos ferat, rem controversam committere arbitris delectis. *Instruct. II. §. I. Q. I.*

Leuco-

Leucotheus. Quenam paci contraria?

Melander. I. In Genere omnia quæ vel pacem violant, vel novam belli causam suppeditant. In specie 1. Si inferantur arma sine nova causa, nisi id contingeret tantum ab aliquibus subditis absque Principis paciscentis culpa. 2. Si agatur contra id, quod in pace expresse stipulatum, siquidem sit in re majoris momenti, & nisi impossibilitas excuset, quæ tamen a debito non absolvit. 3. Si agatur contra id, quod ex pacis natura necessario intelligendum, violando, V. G. amicitia legem, in pace specialiter expressam, per atroces minas, exstructa in confiniis fortalitia, conscriptos milites &c. etsi dubia facta in meliorem partem sint exponenda. Ubi illud notandum, quod violatio pacis non nisi violanti sit præjudiciosa, ut adeo obligatio ex ejus parte non solvatur.

II. Inter contraria pacis est *nova bellandi causa, pacem subsecuta*, hoc est, *nova injuria*. Patet. Unde violans pacem poenam violanti determinatam incurreret toties, quoties violaret, onere etiam hæredes tangente, casu quo poena deberetur non *ex sola culpa*, sed etiam *ex conventionione*: eo quod hæredes defunctum non solum *in civilibus*, sed etiam *penalibus* repræsentent.

III. Inter paci contraria est etiam *dolus substantialis*: quia deforet consensus non tamen *accidentalis*: quia non deficeret consensus *quoad substantiam*: deceptus tamen obligatum habet decipientem ad præstandam indemnitate, quia jus habuit, ut ne deciperetur.

IV. *Metum* quod spectat, *pax bello justo, seu per gravem metum, sed tamen justum extorta, tam in foro externo quam interno, est valida, ac irrevocabilis*. Colligitur ex paritate cum contractibus aliis. Idem sentiendum in prudenti dubio, an justum sit bellum, quia causa dubia est insufficientis ad bellum, rescissa pace denuo instaurandum. 2. *Pax bello, seu vi, ac metu injusto extorta: ab inferente metum injustum ad servandas conditiones urgeri nequit salva conscientia*: nam injuria, pacto intrinseca, est inaufeferibilis, nisi remissione, vel juris renuntiatione per novum, eumque liberum consensum. 3. *Sunt tamen cum Puffendorffio non pauci, qui ejusmodi pacem, vi ac metu injusto extortam, etiam jure natura invalidam asserunt. Ratio est 1. Quia est æquitati naturali contraria ob illatam injuriam. 2. Quia a metum inferente jure pacis observatio exigi nequit, adeoque nec jure præstari poterit a metum passo. 3. Quia lex naturalis, vetans alteri metum incutere, eadem quoque ex isto metu jus accipere, & lucrum facere prohibet. 4. Sed juxta probabiliorum, ejusmodi pax, regulariter loquendo, & jure naturali & positivo est valida, utroque tamen jure rescissioni obnoxia. Ratio est 1. Quia jure natura plus non requiritur, quam justus titulus qui habetur per consensum, absolute voluntarium, metu voluntarietatem diminuente quidem, non tamen tollente. Unde ad 1. Puffendorffii rationem R. Quod jus non oriatur ex pacto, qua injurioso, sed qua voluntarie inito: non enim obest injuria, secus etiam contractus matrimonialis, dolo non substantiali obtentus, v. g. fictis divitiis; pactum, levioere metu extortum foret jure naturæ irritum: sed nec obest defectus libertatis, secus irritaret quoque metus, ex causa necessaria, v. g. naufragio incussus, quod nemo dicit. Ad 2. Opponitur metus levis, quo non obstante, tenet obligatio metum passi. Ad 3. Etsi lex naturalis, vetans metum incutere, vetet quoque ex isto metu acquirere jus absolutum, non tamen vetat acquirere jus conditionatum, nisi rescindatur. 5. Quoad jus positivum assertio patet legum autoritate, quæ adstruit valorem ejusmodi contractuum, sed cum exceptione, & restitutione in integrum. 6. Quo ad rescindibilitatem, spectato jure naturæ, colligitur ratio ex fundamentali juris naturalis principio, quia nempe rescindibilitas, hiæ in circumstantiis, est medium exigitum ab amore, sibi ipsi naturaliter debito, seu ad felicitatem, natura*

ratio.

Pacis contraria.

rationali propriam, simpliciter requisito: secus enim natura deficeret in necessariis, nec superesset medium, quo supremi Principes, metum passi, sibi possent consulere, forentque deterioris conditionis quovis privato, cui competit via juris, saltem positivi. Unde fluit, quod ipsa *rescissio*, cum nec *positive* repugnet, nec etiam *positive* exigita sit ab amore sibi naturaliter debito, recte inter naturæ jure licita referatur. 7. Quod hæc dispositio juris naturalis procedat in quavis læsione gravi, ac injusta, non modo quo ad externos, sed etiam subditos rebelles, etsi pacta pacis forent jurata, patet ex eo, quod eadem rationes pro hisce circumstantiis æqualiter stringant, & si deficeret Ecclesiastica potestas, Princeps summus, rescindendo ejusmodi pactum, injuste extortum, juramenti inefficaciam declarare possit. 8. *Rationes opponi solitæ non videntur efficaces*. Nam 1. Valor pacis, etsi rescindibilis, non foret frustraneus: si enim, extorta cum pace mox rei pactæ extraditio fieret, injuste paciscens acquireret dominium, etsi rescissa pace vindictio rei competeret injuste læso. 2. Etsi effectus boni publici, & indemnitas Principum æque habeatur, dicendo pacem, injuste extortam, esse ipso naturæ jure invalidam, nihilominus dicendo pacem, esse quidem naturæ jure validam, sed rescindibilem, habetur effectus, modo magis conformi & juri positivo, & naturali, ad cujus valorem ostendi nequit, quid desit, uti patet ex dictis. 3. Juramentum, paci adjectum, addit quidem obligationem religionis, quæ tamen relaxata noscitur per sacros canones: hinc etsi obligat *per se* loquendo, *per accidens* tamen, & casu quo deficeret Ecclesiastica potestas, a Principe summo sibi ipsi est remissibile in sensu, supra jam indicato. *Instruct. II. §. 2. Q. 2.*

§. 3.

§. III.

*Accessoria
Pacis.**De accessoriis pacis.**Obsides.**Leucotheus: Quanam accessoria ad pacem?*

Melander. I. Obsides, per quos intelliguntur personæ e numero civium, alteri parti in securitatem fidei publicæ eo fine traditæ, ut quamdiu fides liberata non fuerit, ibique persistent, vel in casum fractæ fidei, arbitrio partis læsæ, quantum jus naturæ & Gentium permittit, relicti habeantur. In non subditis requiritur consensus liber, obsides ut esse velint: fuga *per se* loquendo, videtur obsidibus illicita, quia saltem *implicite* data fides est; & alias frustraretur finis, puta, *certitudo de credito*. Non tamen in casu fractæ fidei, vel servitute vel morte multari possunt, quia aliter oppignorati a civitate haud præsumuntur, cum civitati nulla sit in innocentes potestas, præcipue in mortem ut tradi possint: unde facta contraria firmare jus nullum queunt. Cæterum æquitati est consonum, ut in longum extrahente se mora per alios subleventur; ut exsoluta fide illico restituantur; & si quis loco personæ solummodo datus sit, hac mortua liberetur.

*Fidejussores
ac Mediators.*

II. Inter accessoria pacis quandoque sunt etiam *fidejussores*, sic dicti, quod alienam obligationem in suam fidem recipiant, munere non raro *Mediatoribus pacis* competente. Hi, Principalium loco, obligantur ad satisfactionem de suo, casu quo illi nolent, vel non possent stare pacis articulis. Accedunt *pignora*, in quibus jus reluendi, ut ex contractu pignoratitio resultat *tanquam jus personale*, etsi præscribi possit, res tamen oppignorata, solo pignoratitio titulo, præscribi nequit: quia Creditor pignus alieno nomine retinet, non sibi sed debitori, nec possessionis causam sibi mutare potest.

III, Ad

III. Ad accessoria pacis refertur quoque *salvus conductus*, quo nota-
tur justum & perfectum ab omni hostilitate præsidium, ad quod *in spe-*
cie pertinent litteræ fidei publicæ, quæ de pace tractantibus, aliisve
tam in via quam termino, præstatur plena securitas. *Salvus conductus*,
cum sit privilegii instar, est latioris interpretationis, *salva tamen verborum*
proprietas, conditionibus. Unde extenditur a militibus ad Duces; a patre
ad filium, & conjugem; a Domino ad famulitium necessarium; a facul-
tate veniendi, ad facultatem redeundi: a personis ad necessaria bona &c.
salva tamen semper justitia, & adversus violentiam injustam. Denique *sal-*
vus conductus effectum habet etiam extra territorium concedentis, quia
datur contra jus belli, quod per se territorio non includitur; neque expi-
rat per mortem concedentis, nisi inserta sit clausula: *quamdiu voluero*.
Instruct. III. §. 1. Q. 1.

Salvus con-
ductus.

Leucotheus. Quenam materia paci annexa, atque affines?

Melander. I. Induciæ, seu armistitium, vel etiam Treuga, quæ indi-
cant conventionem, per quam manente bello hostiles actus intermittuntur ad
certum tempus. Aliæ dicuntur breves, quia dierum solummodo, seu men-
sium, aliæ longæ, quæ sublato utrinque apparatu bellico, in plures an-
nos porriguntur. Illas concedendi potestas est etiam penes Duces, quia
administrationi militari hæc quietis imago inesse creditur; hæc pan-
gendi potestas est penes Principes summos, quia participant naturam
pacis. Induciarum effectus est obligatio stricta etiam respectu subdito-
rum: quoad temporis initium tamen & finem, est interpretationis la-
tioris: quia, saltem regulariter, est in favorem publicum, cum ex utra-
que parte parcatur sanguini humano. Alter effectus est cessatio ab omni
hostili actu, sive in personas, sive in res, etsi hæc in induciis breviori-
bus plerumque restricta sit ad limites & expressiones factæ conventionis,
ut adeo saltem regulariter loquendo, non includat cessationem illimita-
tam ab omni prorsus hostilitate, neque vetet, quin submissa interci-
piantur auxilia, vel occupentur loca, verej derelicta, & sic de aliis.
Cæterum induciæ cessant vel lapsu termini, vel mutua partium con-
sensione, vel alterutrius ruptura, ubi parti innocenti est liberum vel
pœnam exigere, vel induciarum continuationem petere, vel ad arma
redire.

Materia pa-
ci annexa -
Inducia.

II. Inter materias, paci affines, est etiam *arbitrium, seu compromissum,*
quo bellantes communi voto unum vel plures arbitros eligunt ad contro-
versias belli componendas. Si componant *suasive*, sunt *Mediatores*; si com-
ponant *decisive* sunt proprie *arbitri*. Horum est judicare secundum leges,
si sint electi *ut Judices*; si ut meri causæ *Decisores*, pronuntiare ex æqui-
tate, & humanitate. Post dictam sententiam appellatio compromittentibus
est interdicta, ut ne fiat processus in infinitum. Excipitur tamen casus aper-
tæ fraudis, & si duo arbitri ipsimet dissentirent, ubi recursus haberi pot-
est ad tertium.

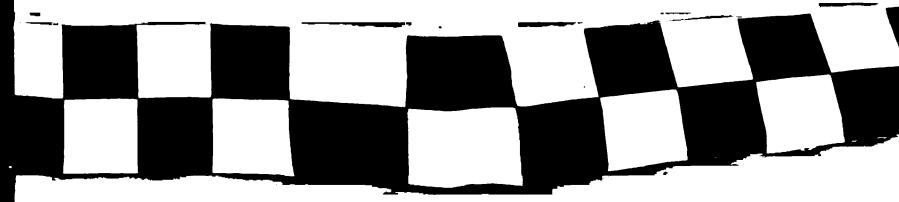
Compromis-
sum.

III. Inter materias affines recensetur etiam *deditio*, qua pars, bello fra-
cta, sese hostis arbitrio permittit vel *absolute*, absque reservatione, vel
conditionate, seu adjectis capitulationibus. *Absolute deditio* Victori tribuit
jus universale quo ad personas, res & bona; immo spectato Gentium jure
permissivo, & quo ad forum externum, etiam quo ad vitam & liber-
tatem, etsi sublata inter *Christianos* servitute, naturalis æquitas clemen-
tiam humanitatemque exposcat. *Deditio conditionata* restringitur ad pacta,
quibus Victori fideliter inhærendum est.

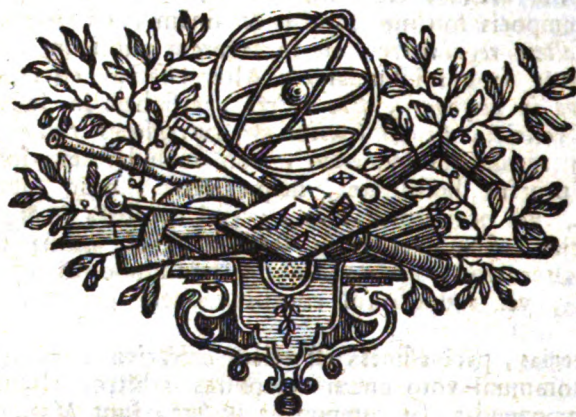
Deditio.

IV. His materiis a nonnullis annumeratur *fors*, qua, tanquam for-
tuito medio, controversiæ summos inter Imperantes terminantur. Hujus
Tom. II. B b usus

Fors, & sim-
ulare con-
sumon.

usus sat exoletus, nec promiscue licitus, etsi deficientibus aliis mediis, in causa nimis ancipiti præstaret forsitan, rem incertitudini sortis committere, quam certa belli discrimina subire. Huc revocant quoque *singulare certamen*, quo duo vel plures utrinque congregiuntur ea lege, ut victoria sit penes illam partem, cujus selecti pugiles extitere Victores. Hoc jure Gentium, saltem externo, permissum probant plura exempla; *absolute* licitum suadet exemplum *Davidis* & aliorum Principum *Christianorum*; item ratio, qua parcitur nimio sanguini: ubi tamen excipienda causa religionis, pro cujus tuitione cuncta humanæ potentia media apprehendi, vires omnes exerci, sanguis & vita consecrari debent.

INDEX UNIVERSALIS

Rerum magis memorabilium, quæ in tribus libris continentur.

Prior numerus librum, posterior paginam indicat.

Q uando fuerit occisus? An filios habuerit?	1. 25 1. 26	An omnis alienatio noceat populo? An repugnet libertati naturali?	3. 110 3. <i>ibidem</i>
<i>Acatolicus.</i> Ipsi Acatolici negant jus sacrorum potestati politicæ.	2. 269 3. 202	Alienatio ditionum an competat Principi?	3. 221
Quinam, & cur Paganis suo modo perniciosiores censeantur?	3. 202	<i>Ambitio.</i> Origo fuit Idololatriæ.	1. 33
<i>Acquisitio.</i> Originaria quomodo habita?	1. 41	Corrumpit regna.	3. 72
<i>Actus.</i> Humanus quid, & quæ ejus proprietates?	1. 87	<i>S. Ambrosius.</i> Protestantium de eo sensus.	1. 53
Moralis quid, & quotuplex?	1. 94	Convincit hæreticos circa juris naturalis culturam.	1. <i>ibid.</i>
Actus brutorum an aliqui morales sint dicendi?	1. <i>ibid.</i>	Ejusdem sensus circa potestatem Principum in sacra.	2. 287.
Actus unde habeat suam moralitatem?	1. 96	Supremam potestatem tribuit Ecclesiæ.	2. 301
An externus augeat bonitatem, vel malitiam interni?	1. <i>ibid.</i>	Ejusdem de belli licentia sensus.	3. 132
An dari possit indifferens, etiam in individuo per se & per accidens?	1. 97	<i>Amnistia.</i> Quid, & quæ ejus origo?	3. 219
An sine debita advertentia & libertate positus sit imputabilis?	1. 100	Quinam illius effectus?	3. 220
An si tantum indirecte liber, aut voluntarius?	1. 101	<i>Amor.</i> Qualis fuisset hominis erga Deum in statu naturæ puræ?	1. 16.
Actus voluntatis qui sint?	1. <i>ibid.</i>	An constituitur beatitudinem naturalem?	1. <i>ibid.</i>
Actuum moralium principia intrinseca & effectiva quinam.	1. 102	Amor stultus in defunctos idololatriæ causa erat.	1. 33
Quenam impellentia?	1. 104	Amor ad felicitatem vitæ necessarius constituit fundamentale Principium juris naturæ.	1. 178
Actuum moralium regula prima & universalis: quæ sit?	1. 106.	Solvuntur, quæ contra obijciuntur.	1. 188
Qui actus sint intrinsece boni, vel mali?	1. <i>ibid.</i>	Proximo qualis debeat?	2. 153
An hi sint dispensabiles?	1. 107	<i>Anabaptiste.</i> Falsa eorum persuasio circa Imperiorum originem.	1. 41
An possit dari actus difformis rationi, quin sit difformis legi Divinæ?	1. 112	Male negant belli licentiam.	3. 130
Actus liberi Dei an sint materia legis?	1. 113	<i>Anima.</i> An sit mortalis cum corpore?	1. 138
Actuum moralium quis finis?	1. 129	Item.	1. 147
Necessario respiciunt Deum sub ratione regulæ primæ obiectivæ.	1. 131	<i>Antropophagia.</i> Jure naturæ est prohibita.	2. 231
Actus, jure naturali prohibitus, an semper sit irritus?	1. 173.	<i>Appetitus.</i> Sensitivus quis, & quotuplex?	1. 104
<i>Adam.</i> Quomodo creatus a Deo, & an ministerio Angelorum?	1. 9	Ejus actus, & obiectum.	1. <i>ibid.</i>
Ejus intellectui in creatione infusus est habitus scientialis.	1. <i>ibid.</i>	An tollat voluntarium?	1. 90
Item superadditi habitus virtutum moralium.	1. 10	Rationalis per quid totaliter satiatur?	3. 133
Dona quoque supernaturalia, ac probabilis in primo instanti creationis habitus gratiæ sanctificantis.	1. <i>ibid.</i>	Naturalis an licite suis actibus frui possit?	2. 94
Insuper plura alia privilegia.	1. <i>ibid.</i>	An ordinatus honoris licitus?	2. 98
Ei, tanquam capiti morali posterorum, alligata est voluntas hominum.	1. 19	<i>Arbitrium.</i> Liberum quid?	1. 87
Quamdiu vixerit?	1. 24	Ejus essentia qualis?	3. 238
A quo hoc nomen proveniat?	1. 36	Quid in eo observandum?	3. <i>ibid.</i>
An, & quale imperium exercuerit?	1. 42	<i>Aristocrasia.</i> Quid sit?	3. 53
<i>Adulterium.</i> An in hoc deprehensus licite se defendat?	2. 353	Ejus symbolum?	3. <i>ibid.</i>
An sit causa dirimens matrimonii?	3. 24	Ejus incommoda.	3. 59
Jure naturæ prohibetur.	3. 26	<i>Aristoteles.</i> Protestantium de eo, ejusque doctrina sensus.	1. 54
<i>Æquilibrium.</i> Europæ servandum: an fundat bellum causam?	3. 164	Quare in scholas invehitur?	1. 56
<i>Affinitas.</i> An sit impedimentum dirimens matrimonii spectato jure naturæ?	3. 25	An deserendus propter spinosam methodum?	1. 57
<i>Alienatio.</i> Ditionum & regnorum absoluta an merito rejiciatur?	3. 108	Male traducitur ejus forma syllogistica a Puffendorffo.	1. 77.
		<i>Arma.</i> Eorum inventio cui debeat?	3. 129
		In bello legitimo debent esse legitima.	3. 139
		Jus in armis, seu ratio status non fundat bellum justitiam.	3. 157
		An ab Infidelibus juste petantur?	3. 213
		B. 2.	Ar.

- Armandia.*
Armandiæ jus est effectus belli justî. 3. 174
- Aminiani.*
Unde hoc ipsi nomen? 1. 66
- Arts.*
Artes mechanicæ, ac disciplinæ liberales jam apud Antediluvianos vigerunt. 1. 28
Earum inventores. 1. *ibid.*
- Afa*
Qualem potestatem exercuerit in sacra? 2. 271
- Asheus.*
Illis male patrocinatur *Hobbesius.* 2. 230
- Atbeifmus*
Speculativus frustra a *Kennarichio* excusatur. 2. *ibid.*
- Augustinus.*
Ejus de Platone sensus. 1. 50
Maxime illustravit doctrinam morum. 1. 53
Qualem potestatem tribuat Principibus in sacra? 2. 288
Qualem Episcopis? 2. 300
Ejus sensus de defensione propriæ vitæ. 2. 338
Et de prohibitione mendacii. 2. 402
Ejus de belli licentia sensus. 3. 132
Præsertim in ordine ad tollenda schismata. 3. 154
- Auxilium*
Hominis in statu naturæ puræ. 1. 16
An naturæ fuisset debitum. 1. *ibid.*
Num sufficientia auxilia suppetant homini gentili, legem naturæ servanti, ad obtinendam salutem? 1. 21
An licite feratur Infidelibus? 3. 213
- B**
- Bajus.*
Ejus error circa statum naturæ puræ. 1. 14
Male negavit ejus possibilitatem. 1. 23
- Beatitudo*
Hominis in statu naturæ puræ. 1. 14
Quomodo fuisset obtinibilis? 1. 15
Naturalis an debita fuisset homini, observanti totam legem naturæ ad usque vitæ terminum? 1. 16
Naturalis in quo constitisset? 1. *ibid.*
Vera & satiativa hominis quæ sit? 1. 47
Est finis ultimus creaturæ rationalis. 1. 131
Beatitudo objectiva naturalis an sit possibilis, & in quo consistat? 1. 132
An in solo Deo? 1. 134
Conditiones ad veram beatitudinem requisitæ. 1. *ibid.*
Formalis consistit in cognitione & amore Dei naturali, statui proportionato. 1. *ibid.*
Beatitudo alterius vitæ an lumine naturæ nota? 1. 139
Beatitudo civilis an sufficiens præmium? 1. 146
Eadem male constituitur in felicitate solum extrinsecæ hujus vitæ. 3. 49
- Beckmannus*
Cur exilio multatus? 1. 72
- Beg*
An sit vox humana? 1. 36
- Bellum.*
Belli status. 1. 152
An sit jure naturæ permiffum? 1. 204
An sit juris Gentium? 1. 215
Ejus essentia & proprietates 3. 122
Duplex ejus definitio statuitur. 3. *ibid.*
Ad bellum justum an præter justitiam causæ etiam requiratur intentio recta? 3. 124
Ejus divisio multiplex. 3. *ibid.*
Ad belli solemnitates quænam requirantur? 3. *ibid.*
Belli justî qualis origo? 3. 126
Tam offensivum, quam defensivum, per se loquendo, est juris naturæ mere concessivi. 3. *ibid.*
Solemne est juris Gentium. 3. 127
An sit Mundo cœvum? 3. 127
Belli injusti quæ initia? 3. 128
Bellum de se omni jure est concessum. 3. *ibid.*
Etiam jure Christiano. 3. 130
Est conforme menti Patrum & rationi. 3. *ibid.*
- Quomodo opponatur paci? 3. 132
Pro conditione regulariter exigit Potestatem summam. 3. 133.
Item justam, gravemque causam. 3. 134
Intentio ad belli Justitiam requisita qualis esse debeat? 3. 136.
Præcedere debet diffidatio. 3. 137
Observari debet modus legitimus. 3. 139
Aliæ conditiones quænam requirantur? 3. *ibid.*
Bellum defensivum pro Religione & licitum & obligatorium est. 3. *ibid.*
Etiam respectu Infidelium quorumcunque: an & offensivum, & contra quos? 3. 142
An obstant Adversariorum Argumenta? 3. 143
Bellum an licitum sit contra Turcas ratione terræ sanctæ? 3. 144
An offensivum contra Paganos liceat ratione solius Religionis. 3. 145
Ejus justitia contra hæreticos subditos. 3. 150
An etiam debellari possint hæretici non subditi? 3. 151
Est medium saltem extraordinarium defendendæ Religionis. 3. 152
Et modus legitimus per accidens. 3. 153
Belli in genere causæ varæ adducuntur. 3. 154
In quibus fundetur injustitia belli in genere. 3. 156
Injusta belli causa est *ratio status.* 3. *ibid.*
An possit esse utrinque formaliter justum? 3. 158
An materialiter? 3. 165
Solvuntur, quæ pro injustis belli causis afferri solent. 3. 158
Belli effectus primarius qualis? 3. 166
Quinam secundarius? 3. 158
Quo usque se extendat jus in hostium bona? 3. 169
Ejus effectus respectu vincientium & devictorum quinam? 3. 170
Quinam respectu subditorum? 3. 173
Belli justitia an examinanda subditis? 3. 174
Obligaciones in bello quænam? 3. 175
Belli justitia quid requirat respectu militum & hostium inter se? 3. 176
Ratio status circa bellum examinatur. 3. 180
- Bernardus*
Ejus de Petro Abailardo sensus. 1. 51
- Besialisitas.*
Jure naturæ est prohibita. 2. 324
- Blasphemia*
An intrinsece mala? 1. 107
- Rodinus*
Erravit circa regnorum introductionem. 1. 41
Non bene adstruit impossibilitatem status mixti quo ad formam regiminis. 3. 54. & seq.
- Bowclerus*
Male negat communionem in statu innocentie possibilem. 1. 41
Ejus de libro *Grossi* censura. 1. 69
- Bonum.*
Bona vitæ quomodo tueri liceat? 2. 338
Quæ requiratur quantitas ad defensionem occisivam? 2. 339
Bona hostium an juste rapiantur in bello. 3. 168
An etiam bona Ecclesiæ? 3. 169
Bona in bello justo acquisita cui cedant? 3. 170
Bona coronæ an licite alienentur. 3. 221
- Buddæus*
Librum de disciplina Hebræorum in epitomen coegit. 1. 35
Ejus testimonium circa doctrinæ Christianæ indolem. 1. 51
Inepta crisis circa Patrum studia in excolenda Jurisprudentia naturali. 1. 52
Item circa opera Scholasticorum. 1. 54
Et Confusionem Theologiæ cum Philosophia. 1. 55
Quis de Jesuitarum doctrina sensus? 1. 56
Sibi ipsi quandoque contrarius. 1. 57
Moralistis Protestantibus injuste tribuit disciplinam Juris naturæ & Gentium. 1. 60

C

		<i>Commercium.</i>	
		Ejus ratio apud Antediluvianos.	1. 18
		Ejus libera facultas est juris gentium.	1. 215
		Ejus libertas quomodo inducta?	3. 82
		Quid ejus nomine intelligatur?	3. <i>ibid.</i>
		Quæ ejus libertas jure Gentium sit inducta?	3. 83
		An adhuc sit in vigore primævo?	3. 85
		<i>Communio</i>	
		Primæva rerum in statu naturæ integræ fuisse conservata.	1. 13
		Fuit conformior naturæ.	6. 40
		Primæva rerum est juris naturalis mere negativi.	3. 75
		Ea vel nunquam fuit universalis, vel saltem diu durare non potuit.	3. 74
		Post introducta dominia non omnino cessavit.	3. 78
		<i>Communitas.</i>	
		Ejus perfectio in statu naturæ integræ.	1. 40
		<i>Concupiscencia</i>	
		Obluctans homini an fuisset in statu naturæ puræ, & unde provenisset?	1. 16
		An sit imperfectio positiva?	1. <i>ibid.</i>
		An tollat voluntarium?	1. 89
		<i>Condonatio</i>	
		Gratuita Dei an fuisset sufficiens remedium peccati in statu naturæ puræ?	1. 16
		<i>Conductus.</i>	
		Salvus conductus quid dicat?	3. 234
		Quousque se extendat?	3. 235
		An exspiret morte concedentis?	3. <i>ibid.</i>
		<i>Confessio</i>	
		Augustana qua autoritate utatur?	1. 59
		<i>Conjugium.</i>	
		Ejus proprietates quænam?	3. 4
		Ejus insolubilitas qualis & unde proveniat?	3. 9
		An spectato præcise Jure naturæ excludat omnem pluralitatem?	3. 10
		An in primo gradu lineæ rectæ sit jure naturæ invalidum?	3. 18
		An & quomodo in reliquis gradibus?	3. 20
		Conjugii fides quanta esse debeat?	3. 26
		Ejus legitimus usus quinam?	3. 27
		<i>Convingius.</i>	
		Ejus sensus de Theologia orthodoxis.	1. 57
		Ejus de libro Grotii Censura.	1. 69
		Male negat Christianis jus belli ratione terræ sanctæ.	3. 144
		Calumniatorem se ostendit respectu summorum Ecclesiæ Antistitum.	3. 188
		Ejus sensus circa fœdera cum Infidelibus iacuada.	3. 114
		<i>Consanguinitas</i>	
		In primo gradu lineæ rectæ an sit impedimentum Juris naturæ?	3. 16
		An in reliquis gradibus lineæ rectæ?	3. 20
		<i>Conscientia</i>	
		Quid sit, & quotuplex?	1. 102
		Item.	1. 118
		Ejus dictamen an lex dici debeat?	1. 116
		Est principium directivum actionum moralium.	1. 118
		Sumitur pro actu & habitu.	1. <i>ibid.</i>
		Est regula proxima moralitatis.	1. <i>ibid.</i>
		Necessario exigit dictamen ultimum practicum de honestate actionis.	1. <i>ibid.</i>
		Non tamen necessario & universaliter metaphysice certum.	1. 119
		Sed sufficit probabile latius acceptum, vel etiam reflexum ultimum.	1. 120
		Conscientia probabilis quid importet?	1. 121
		An liceat in operando sequi sententiam ex Theologica probabilibus probabilissimam, probabiliorem, æque vel quasi æque probabilem, relicta opposita tutiore?	1. 122.
		An etiam notabiliter minus probabilem, & minus tutam?	1. 124
		Conscientia dubia quæ?	1. 125
		Erronea qualis?	1. 127
		Varie pro utraque regulæ.	1. 126
		<i>Convictus.</i>	
		Eorum obligatio provenit a Jure naturæ.	3. 94
		Quænam ad veros contractus requirantur?	3. <i>ibid.</i>
			Con.
			B b 3
<i>Cain.</i>			
Author erat famosæ civitatis terræ.	1. 26		
Princeps erat ac Dominus multorum.	1. <i>ibid.</i>		
Ex ejus progenie an quidam prædestinati?	1. 31		
Quare urbem condiderit?	1. 42		
<i>Calvinus.</i>			
Male docuit circa peccatum originale,	1. 18		
Et circa statum naturæ tam puræ, quam lapsæ.	1. 23		
<i>Caramuel.</i>			
Ejus Opinio erronea circa sodomitiam atque bestialitatem.	2. 325.		
<i>Cava.</i>			
Carnium esus an licitus Antediluvianis?	1. 29		
An & quare <i>Seshiani</i> iis plerumque abstinerint?	1. <i>ibid.</i>		
Carnis humanæ esus jure naturæ vetitus.	2. 331		
<i>Carolus V.</i>			
Ejus de Religione protestantica sensus.	1. 64		
Protektor veræ Religionis.	2. 273		
Beas suppressit usum dissolutionis.	2. 372		
<i>Castratio</i>			
Jure naturæ prohibita.	2. 322		
<i>Catholici.</i>			
Eorum sensus de Protestantium judiciis in reformatione juris naturæ & Gentium.	1. 64		
Item circa habitum religionis naturalis ad <i>Christianam</i> .	2. 266.		
<i>Puffendorffii</i> in hos calumnias.	2. 309		
<i>Chaldaei</i>			
Primi Idololatæ, aliorumque seductores.	1. 34		
Eorum lingua an prima; an ab Hebræa diversa?	1. 36		
<i>Cham.</i>			
Ejus soboles impietatem propagavit.	1. 32		
Ejus posteritas per quatuor filios propagata.	1. 38		
Quæ terræ portio ei obvenit?	1. 40		
<i>Chananei.</i>			
Eorum lingua an differat ab Hebræa?	1. 36		
Unde nomen habeant?	1. 38		
<i>Christianus.</i>			
An his possit imponi lex?	2. 246		
An his superfit jus belli contra Turcas ratione terræ sanctæ?	3. 144		
An possit subjici Dominis infidelibus?	3. 149		
An penes Christianos sublata servitus?	3. 171		
Præsertim respectu religionis?	3. 172		
<i>Christus.</i>			
Ejus passio ac mors an revelata Antiquis?	1. 44		
Redemptor an cognitus Adæ, & posteris?	1. 45		
An Ecclesiam fundaverit ut <i>Ætærum</i> ?	2. 278		
An excludat Vicarium visibilem?	2. 296		
<i>Circumcisio</i>			
Quando, & quem in finem data?	1. 32		
<i>Civis.</i>			
Eorum concordia & probitas conservat civitates.	3. 69		
Eorum delicta easdem destruant.	3. 71		
<i>Civitas.</i>			
Quæ ejus origo?	3. 45		
Aliorum circa hoc sententiæ.	3. 46. & seq.		
Verior circa hoc sententia statuitur.	3. 47		
Civitatis constituendæ causæ, ordo, & finis.	3. 48		
Civitatis Christianæ quis finis?	3. 51		
Civitatis proprietates quales?	3. 52		
Civitatis divisio.	3. 53		
Status civitatis mixtus non est chymæricus.	3. 55		
Civitatis forma quænam optima?	3. 57		
Ejus præsidia qualia?	3. 65		
Civitates munitæ quam utiles Regnis?	3. <i>ibid.</i>		
Earum præsidia animata qualia?	3. 68		
Earum deprædatio an licita sit in bello justo?	3. 171		
<i>Clemens I.</i>			
Quomodo intelligendus de divisione rerum facta?	1. 41		
<i>Coccejus</i>			
Nimium protestanticus ratione fœderum ineundorum.	3. 196.		

- Contractus de re turpi an validus? 3. *ibid.*
 An lic bene dicatur esse æquivalenter duplex. 3. 95
 Contractus pacis, metu gravi injuste incusso initi, an valeant? 3. 228
 Quo jure sint rescindibiles? 3. 229
- Corpus.*
 Huic debetur Jure naturæ sustentatio & conservatio. 2. 319
 Prohibita tamen refectio immoderata, *solius voluptatis causa.* 2. *ibid.*
 Item mutilatio. 2. 322
- Cultus.*
 Dei & templorum deturpatus a Protestantibus. 1. 64
 Cultus Dei vel etiam parentum an sit dispensabilis? 1. 169
 Cultus Dei quid & quotuplex? 2. 231
 Internus etiam Jure naturæ graviter est præceptus. 2. 234
 Uti etiam externus. 2. 235
 Cultus Dei externus specialis est juris positivi. 2. 239
- D**
- David.*
 Quam potestatem exercuerit in sacra? 2. 272
- Damnum.*
 Proximo illatum quando sit refarciendum Jure naturæ? 2. 387.
 Quid pro injuriis corpori aut honori illatis? 2. 296
 Quid pro bonis internis restitendum? 2. 397
- Deditio.*
 Quid per eam intelligatur? 3. 238
 Quinam ejus effectus? 3. *ibid.*
- Defensio.*
 Justa quousque se extendat? 2. 334
 Æquitas circa defensionem vitæ. 2. 335
 Circa defensionem bonorum fortunæ. 2. 339
 Adesse debet moderamen inculpatæ tutelæ. 2. 349
 Aliena quando sit licita? 2. 354
 An detur obligatio ad se, suæque defendenda? 2. *ib.*
 Armata Religionis an sit necessaria? 3. 141
 Propria contra vindicem, etiam justum an & quando sit justa? 3. 118
- Democrasia.*
 Quid sit, & quale ejus symbolum? 3. 53
 Ejus incommoda. 3. 59
- Deprædatio.*
 Urbium an licita in bello justo? 3. 171
- Deus.*
 Legislator summus. 1. 1
 Tanquam Judex divinus ab omnibus agnoscitur. 1. 2
 Tanquam Author naturæ qualia hominibus, etiam in statu puræ naturæ, media dare debuisset. 1. 16
 Deos novos sibi constituerunt Chami nepotes. 1. 32
 Dei nomen in omnibus linguis notis quadri-litterum, & cur? 1. 37
 Dei existentia, saltem quoad substantiam, unde colligatur? 1. 49
 Officia erga Deum deturpata per errores Protestantium. 1. 64
 Deo non posito, an & quomodo actus essent quidam mali? 1. 108
 An unquam dispensaverit in furto &c. 1. 110
 Est universaliter finis ultimus rerum omnium. 1. 131
 Deus, tanquam norma actionum humanarum, an lumine naturæ notus? 1. 135
 An sub ratione *Entis supremi, Authoris mundi,* vel *Gubernatoris?* 1. 136
 An Dei unitas ab homine per ratiocinium erui possit? 1. 137
 An dari possit invincibilis ignorantia Dei? 1. 139
 Quomodo obliget ad omnem legem? 1. 141
 Dei cultus an sit dispensabilis? 1. 169
 Dei notitia an sit præsupposita ad Jus naturæ? 2. 228
 An sit propria Jurisprudentiæ naturali? 2. 229
 Prima refertur ad Jus naturæ negativum. 2. 230
 Vulgaris vero ad positivum. 2. 231
 Ad quæ se extendat? 2. *ib.*
 Magis exacta est propria Theologiæ naturali. 2. 232
 Dei cultus quid, & quotuplex? 2. *ibid.*
 An Deus, ex parte sui, absolute coli exigat? 2. 234
- Tanquam Author naturæ etiam est Author civitatis. 3. 47
 Author est dominii. 3. 73
 Item est origo prima *potestatis summæ.* 3. 113
 Dei voluntas non est contraria bellis pro Religione susceptis. 3. 143
- Dictamen.*
 An in dictamine rationis bene statuatur essentia Juris naturæ? 1. 157
 Melius dicitur, dictamen non esse nisi *conditionem legis naturæ, essentialiter requisitam.* 1. 158
- Diffidario.*
 Ejus natura & proscriptio. 2. 371
 Prævia an & quomodo requiratur ad belli justitiam. 3. 137
- Disciplina morum.*
 Causa illius adeo corruptæ apud Gentiles. 1. 46
 Disciplina Juris naturalis an *primario* ad externa sit dirigenda? 1. 147
- Dispositio.*
 Testamentaria a quo jure proveniat? 3. 98
- Diviso.*
 Rerum in statu naturæ integræ nec fuisset illicita, nec injusta. 1. 14
 In rebus saltem mobilibus etiam fuisset necessaria. 1. *ib.*
 Quando prima facta sit? 1. 27
 Modus divisionis incertus. 1. 39
 Quis ejus faciendæ Author, quæ causæ? 1. 40
 Supposito statu naturæ corruptæ fuit utilior. 1. 40. 41
 Est Juris naturalis juxta aliquos, juxta alios Juris Gentium. 1. 41
 Divisio rerum est Juris naturalis mere negativi. 3. 75
 Origo primæ rerum divisionis quæ sit? 3. 78
 Solvuntur opponi solita. 3. 76
- Dominium.*
 Proprietatis, non gubernationis repugnasset in statu naturæ integræ. 1. 13
 Proprietatis, in ordine ad usum fructum, concessum Adami posteris fuit in animalia. 1. 28
 Ejus Origo. 1. 39
 Dominia particularia an expediant statui naturæ lapsæ. 1. 41
 Dominium status herilis quid denotet? 3. 43
 Origo dominii causalis, ejusque effectus. 3. 72
 Item dominii formalis. 3. 73
 Conditions ad dominium proprietatis requisitæ. 3. 77
 Quinam modi acquirendi dominii. 3. 88
 An dicat necessario exclusionem aliorum? 3. 89
 Modi derivativi acquirendi dominia quinam? 3. 92
 An sint Juris naturalis? 3. 93
 Dominii transferendi facultas habetur a Jure Gentium. 3. 94
 In specie autem a jure civili. 3. *ibid.*
 Translatio dominii quomodo contingat? 3. 97
 Quomodo per ultimam voluntatem? 3. 98
 Quomodo per præscriptionem, & an jure? 3. 102
 Quomodo per alienationem? 3. 109
 Dominium eminens quid denotet? 3. 121
 In captivos quales, & quousque se extendat? 3. 171
- Donatista.*
 Eorum error circa originem Imperiorum. 1. 41
- Dubium.*
 Practicum de licentia an sufficiat ad honestatam actus? 1. 119
 An ad inhonestatam? 1. 120
 Dubium in genere quid sit, ejusque varia divisio. 1. 125
- Duellum.*
 Ejus origo, natura & iniquitas. 2. 364
 Ejus divisio, causæ, & prohibitio. 2. *ibid.*
 Pœnæ in illud statutæ. 2. 365
 Etiam judiciale est prohibitum. 2. 366
 Quomodo id in duplici casu licitum fiat? 2. *ibid.*
 Ponitur casus omnino specialis, & quid in eo liceat? 2. 368
 Quale & quando licitum? 3. 238
- Dunzeus.*
 Male negat, cultum Dei externum Jure naturæ esse præceptum. 2. 238

E

Ebrietas.
Jure naturæ graviter prohibetur. 2. 328

Ecclesia.
Primitiva fuit similis naturæ integræ quoad communio-
nem bonorum. 1. 40
An ejus status hodiernus perfectior sit, quam primitivus. 1. 41
Ejus potestas hierarchica quid conferat Religioni? 2. 243
Protestantica a Passio negatur esse status. 2. 247
Ecclesiæ habitudo ad statum politicum. 2. 278
An sit mere collegialis? 2. 283
Quodnam, vi novæ legis, jus eidem competat? 2. 284
Vera circa hoc sententia statuitur. 2. 293
Ecclesiæ hierarchiam suspectam reddere conatur Puffen-
dorffius impudentibus calumniis. 2. 302
Ejus bona an etiam in bello justo licite diripiuntur? 3. 169
Quo jure ab hoc sint exemptæ Ecclesiæ? 3. 170

Electio.
An melior sit Regnis, quam successio? 3. 61
Quenam in electione observanda? 3. 62
An eligendus Princeps ex propria, an aliena Republica? 3. 64.

Emptor.
Rei furtivæ an teneatur ad restitutionem? 2. 393

Enos.
Primus Theoprophus, & author cultus publici. 1. 28
Adamitas docuit extremum judicium. 1. 29

Epicuri.
Falsa eorum persuasio de fine hominis. 1. 45
Eorum vita qualis sit? 1. 51

Epicuris.
An aliquam admittat jus naturæ? 1. 171
An leges positivæ? 1. 172

Ejus.
Ob solam voluptatem Jure naturæ prohibitus. 2. 320
Sicut etiam ejus humanæ carnis. 2. 321

Ethica.
Quid sit, & quomodo distinguatur a Jurisprudencia? 1. 4
Ethicis.
Corrigunt Puffendorffium circa finem actionum moralium. 1. 149.

F

Fama.
Ejus neglectus totalis Jure naturæ an sit prohibitus? 2. 323
Ejus defensio quando licita? 2. 342

Familia.
Ejus status in genere quid sit? 3. 34
Familix regimen cui competat? 3. 37

Fatum.
Quid sit? 3. 70
Huic male tribuuntur Regnorum mutationes. 3. 71

Felicitas.
Hominis quæ? 1. 45
Item. 1. 46
Veterum Sophorum error circa eam. 1. *ibid.*
Perfecta an sit ultimus finis hominis? 1. 131
An luminis naturæ colligi possit, felicitatem hujus vitæ non
esse finem actionum moralium sufficientem? 1. 136
Pure temporalis an sit præmium sufficiens meritorum? 1. 138
Felicitas, naturæ rationali propria, in qua consistat? 1. 179
Est finis omnis legis humanæ. 1. 181
Extrinsicæ non est finis adæquatus civitatis. 3. 48

Feripeta.
Ad quid eos obligent leges de venatione? 3. 90
Quando peccent graviter sternendo feras? 3. 91

Fides.
In Christum an antiquis necessaria? 1. 44
An sola sufficiat ad officia hominis rite ordinanda? 1. 64
A Luthero statuitur pro fundamento unico suæ deforma-
tionis. 2. 245
Fidei catholice hostes Infidelibus sunt suo modo perni-
ciosiores. 2. 204

An etiam hoc nomine contineantur Protestantæ Impe-
rii? 3. *ibid.*

Finis.
Qualis fuisset hominis in statu naturæ puræ. 1. 14
Qualis sit omnium? 1. 44
Quis ultimus? 1. 131
Antiquorum circa eum errores. 1. 40
Item. 1. 46
Ejus definitio ac divisio. 1. 130
Actionum moralium finis est bonum. 1. 131
Legis humanæ finis qualis? 1. 182

Fleischerus.
Quos statuat juris naturalis instauratores? 1. 62
Ejus de libro Grossii censura. 1. 69
Errores circa proprietates actus humani. 1. 93
Item circa voluntatem hominis. 1. 106
Male ex Thomasio assertit principium juris naturæ. 1. 199
Alia ejus paradoxa circa institutiones Juris naturæ &
Gentium. 1. 219
Male negat, cultum Dei externum Jure naturæ esse præ-
ceptum. 2. 238

Fœderator.
Quæ cautelæ ipsis adhibendæ? 3. 192
Fœderatorum qualitas requisita. 3. 198

Fœdus.
An obliget naturaliter? 1. 204
An sit juris Gentium? 1. 215
Fœderum origo, natura, & proprietates quænam. 3. 183
Statutur eorum definitio, atque divisio multiplex. 3. 185
Eorum materia, forma, & ritus quænam? 3. 186
Eorum obligatio quanta? 3. 187
Quanta eorum firmitas esse debeat, & quæ causæ tantæ
infirmitatis? 3. *ibid.*
Quis eorum finis & effectus? 3. 189
Quid de illorum interpretatione, ac executione sentien-
dum? 3. *ibid.*
Quænam sint iis contraria? 3. 190
Quenam cautelæ in fœderibus adhiberi solitæ? 3. 191
Fœdera plena quæ vocentur? 3. 192
Quæ eorum causæ? 3. 193
Fœdus inire qui possint? 3. 194
An requiratur consensus statuum? 3. *ibid.*
Ad legitima Inferiorum fœdera regulariter requiritur Su-
periorum auctoritas & consensus? 3. 195
Schmalcaldici fœderis probitas examinatur & refutatur.
3. 196. & seq.

Fœderum qualitas proponitur. 3. 198
An liceat inire fœdera cum hostibus Ecclesiæ Catholicæ
contra quoscunque alios? 3. 199
Assertuntur in utramque partem Authorum circa hoc ra-
tiones. 3. *ibid.*
Satis convenit, esse licita in bello aperte justo, & seclu-
sis religionis catholicæ præjudiciis. 3. 202
Scripturæ sensus quis sit circa fœdera. 3. 205

Fornicatio.
An in ea unquam Deus dispensaverit? 1. 170
Jure naturæ graviter prohibetur. 2. 324

Fundamentum.
Juris naturæ primum statuitur. 1. 178

Furtum.
An intrinsece malum. 1. 110
Hujus reus an se possit contra aggressorem defendere? 2. 354
Furta minuta an & quando ad restitutionem obligent? 2. 392

G

Gens.
Gentium divisio an sit juris gentium? 1. 214
An gens genti prohibere possit navigationem per Ocea-
num & negotiationem? 3. 85
Gentium consensus an bene præsumatur circa præscriptio-
nem. 3. 106

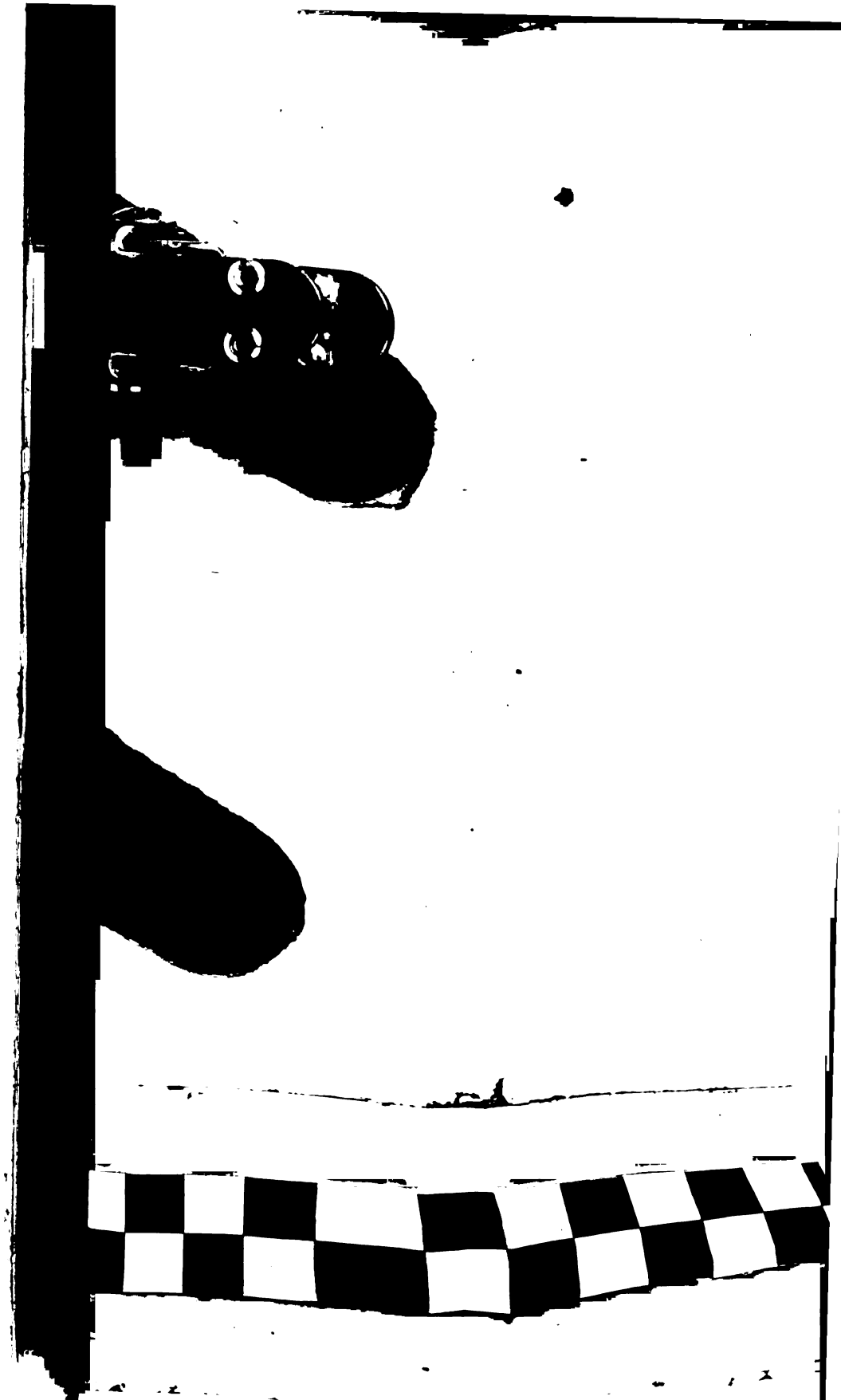
Gentiles.
Utrum iis, legem naturæ servantibus, superfit salutis
spes? 1. 21
Rei hujus exempla. 1. *ibid.*

- An obligentur jure naturæ in meræ internis? 1. 148
 Initium fecere duellis. 2. 364
 Semper abhorruerunt a matrimonio parentes inter & liberos. 3. 18
- Grasia*
- Nunquam negatur a Deo, facienti quod est in se. 1. 21
Semipelagianorum circa eam error. 1. 22
 Item *Janfenii*. 1. 23
- Gratitudo*
- Quomodo fundetur in debito naturæ? 2. 151
Groningius
 Pessime tribuit *Luthero* disciplinam Juris naturæ & Gentium. 1. 60
- Grotius.*
- Ejus error circa perfectiones hominum in statu naturæ integræ. 1. 10
 Quæ illius doctrina circa Sophorum Gentilium Autoritatem in ordine ad Jus naturæ? 1. 48
 Male sentit de Patrum studiis in excolendo Jure naturæ. 1. 53
 Ejus circa *Aristotelis* doctrinam sensus. 1. 57
 A Protestantibus falso dicitur instaurator Juris naturæ & Gentium. 1. 60
 Encomia ei attributa a Protestantibus. 1. *ibid.*
 Ejus vitæ brevis delineatio. 1. 66
 Quid de ejus libro, *de Jure belli ac pacis*, censendum. 1. 67
 Hujus libri ordo & causæ scribendi. 1. *ibid.*
 Laude aliqua dignus. 1. *ibid.*
 Non tamen caret rebus magnis. 1. 68
 Refutatur ejus principium *Socialitatis*. 1. 192
 Errat circa jus necessitatis. 2. 360
 Et circa licentiam duellorum. 2. 371
 Item circa officia fermocinantium. 2. 415
 Et 2. 417
 Item circa officia jurantium. 2. 423
 Ejus errores de societate conjugali. 3. 30
 Frustra adstruit *mave liberum*. 3. 79. & *seq.*
 Non probatur in doctrina de testamentis. 3. 100
 Erroneus est in doctrina de origine Majestatis. 3. 117
 Ejus definitio de bello vindicatur. 3. 123
 Divisio ejusdem reprobatur. 3. 124
 Quæ illius sententia de federe contra Infideles ineundo. 3. 214
Guilielmus de Muelen.
 Ejus figmenta, de statu naturæ integræ congesta, refelluntur. 1. 24
- ## H
- Habitus*
- Quid sit, & an detur? 1. 103
- Hæresis*
- An fundare possit justam belli causam? 3. 152
 Item 3. 153
- Hæretici*
- Requorum mutationes male tribuunt fato. 3. 71
 An hæretici subditi possint compelli ad veram fidem? 3. 150
 An & quando etiam debellandi hæretici non subditi? 3. 151.
- Heber.*
- Ejus familia linguam primam retinuit. 1. 36
 An complex in extruenda turri *Babel*? 1. *ibid.*
- Hebraei*
- Quam fuerint multiplicati in *Ægypto*? 1. 25
 Unde nomen ducant, & quare dicantur populus Dei? 1. 32
 Quæ eorum prima præcepta? 1. 34
 Eorum autoritas non sufficit, quia sæpe erronea. 1. 35
 Spectata autoritate eorum lingua est prima dicenda. 1. 36
 Hebraei ab *Arphaxat* descendentes. 1. 38
- Heineccius.*
- Quid de illius doctrina censendum? 1. 63
 Ejus principium fundamentale juris naturæ non satis aptum. 1. 198
 Erroneus est in doctrina de officiis hominis erga proximum. 2. 376
 Errat in doctrina de societate conjugali. 3. 34
- Hennigus*
- Male afferit, unam in corpore civili dari potestatem. 2. 265
 Errat in habitu Religionis *Judaicæ* ad *Christianam*. 2. 271
- Vaniloquus de summa potestate Imperantium circa sacra. 2. 272. & 276
 Alogia circa primatum Pontificis. 2. 301
 Menda circa officia fermocinantium. 2. 415
 Et jurantium. 2. 423
- Henoch, v. Enos.*
- Herrius*
- Male interpretatur *Puffendorffium*. 2. 370
- Hesæi*
- A quo nomen habeat? 1. 38
 In his Impleta Noemi Maledictio. 1. 39
Hobbesius.
 Quam ei laudem adstruat *Puffendorffius*? 1. 62
 Author est pestilens, etiam Protestantibus non invitis. 1. 70
 Ubi & quando natus? 1. *ibid.*
 Impia ejus principia. 1. *ibid.*
 Absurda ejus sententia *de statu belli*. 1. 153
 Ejus mens de principio fundamentali juris naturæ. 1. 201
 Male adstruit identitatem Juris naturæ, & Gentium. 1. 202
 Erravit circa primam de Deo notitiam. 2. 230
 Et circa licentiam duellorum. 2. 370
 Item circa potestatem paternam. 3. 35
Hollandi
 Jus Gentium limitant ratione commerciorum. 3. 86
Homicidium.
 An in eo unquam sit dispensatum? 1. 169
Homo
 Primus quomodo sit creatus? 1. 9
 Insula ei in primo instanti dona gratiæ. 1. 10
 Erat suo modo impassibilis, & immortalis. 1. 12
 Hominum propagatio per viam generationis naturalis etiam fuisset in statu naturæ integræ. 1. 12
 Homines, etiam *Adamo* non peccante, tamen peccare potuissent, ac puniri. 1. 14
 Hominis ad consortium Dei sublimatio an fuerit debita naturæ innocenti? 1. 15
 Instructus auxiliis mere naturalibus an servare potuisset totam legem naturæ? 1. *ibid.*
 Fuisset rectus etiam in statu naturæ puræ. 1. 16
 Hominum copia ante diluivium qualis fuerit? 1. 25
 Eorum ante diluivium tam longævæ vitæ causa. 1. 26
 Eorum indoles minime barba. 1. 27
 Non omnes, qui in diluivio submersi, sunt damnati. 1. 32
 Eorum multitudo erat causa divisionis terræ. 1. 39
 Hominis officium in quo consistat? 1. 44
 An semper debeat agere *us homo*? 1. 98
 Unde in hominibus tanta animorum varietas? 1. 105
 Necessario intendit aliquod bonum, tanquam finem saltem negative ultimum. 1. 130
 Necessitate legis naturalis tenetur tendere per suos actus ad finem simpliciter ultimum. 1. *ibid.*
 Ejus officium quale & quotuplex. 2. 227
 Quale sit erga Deum? 2. 228
 Quale erga seipsum? 2. 311
 Quæ officia hominis erga se Jure naturæ præscripta & prohibita? 2. 312
 An licitum sit homini, directe vel indirecte seipsum occidere? 2. 355.
- Honestas*
- Quæ proprie dicatur, & qui ejus effectus? 1. 5
 Ratio *honesti* ac *inhonesti* unde habeatur? 1. 48
 In quo eam posuerint Stoici? 1. 49
 Omnis destructa per detestandos *Lutheri Calvinique* errores. 1. 64
 Quomodo refundatur in actum? 1. 95
 An propter se intendi debeat? 1. 96
 An etiam inhonestas? 1. *ibid.*
- Honor.*
- Ejus defensio an & quomodo sit licita? 2. 342
- Hoppius.*
- Ejus testimonium de Jure Canonico, in terris Protestantium recepto? 1. 59
 Quale huic nomen tribuat? 1. 53
- Hornius*
- Jus sacrorum negat Potestati politicæ. 2. 269
 Potestatem patriam male extendit ad jus summum vitæ & necis. 3. 39
Jan.

I.		
<i>Janſenius</i>		
Erravit negando poſſibilitatem ſtatus naturæ puræ.	1. 15	
Plura ejus damnata phantaſmata circa ſtatum naturæ puræ & lapſæ referuntur.	1. 23	
<i>Japhet.</i>		
Ejus progenies.	1. 39	
Quam terræ portionem obtinuerit?	1. <i>ibid.</i>	
<i>Idoleſtria</i>		
Non fuit apud Antediluvianos.	1. 32	
Author ejus apud Poſtdiluvianos <i>Ninus.</i>	1. 33	
Inventor <i>Nemrodus</i> ſeu <i>Belus.</i>	1. <i>ibid.</i>	
Illius cauſa & occaſio.	1. <i>ibid.</i>	
Eſt inexcufabilis.	2. 232	
<i>Jebuſat</i>		
Unde nomen ſortiti?	1. 39	
In his impleta <i>Noemi</i> maledictio.	1. 38	
<i>Ignorantia.</i>		
Antecedens, concomitans & conſequens quomodo reſpiciat voluntarium?	1. 90	
An ſit poſſibilis ignorantia <i>invincibilis</i> Dei?	1. 111	
An ſub prædicato <i>Poteſtatis ſupremæ efficacior obligantis?</i>	1. 139.	
Vel an ignorari poſſit jus naturæ quoad <i>prima principia.</i>	1. <i>ibid.</i>	
Poteſt dari quoad alia jure naturæ præcepta vel prohibita.	1. 140	
Satisfit objectionibus.	1. 141	
Invincibilis ignorantia an punibilis?	1. 142	
<i>Immortalitas</i>		
Demonſtrabilis eſt ratione ſaltem extrinſeca.	1. 138	
<i>Immunitas</i>		
Primi ho minis a concupiſcentia & paſſibilitate.	1. 10	
Non fuiſſet proprietas naturæ, ſed dos originalis juſtitia.	1. 15.	
<i>Impedimentum</i>		
Matrimonii in ſtatu naturali.	3. 16	
Conſanguinitas quale ſit impedimentum matrimonii?	3. 22	
Alia impedimenta, matrimonium, naturæ jure dirimentia ſtatuuntur.	3. 23	
<i>Imperator.</i>		
Eorum teſtimonia circa Jus ſacrorum ſoli Poteſtati ecclēſiaſticæ competens.	2. 268	
An eorum actus adverſentur immunitati Poteſtatis ſacræ?	2. 290.	
An poſſint convocare Concilia?	2. 291	
Quibuſnam Titulis obligetur ad bellum pro Religione ſuſcipiendum?	3. 141	
<i>Imperium.</i>		
Ejus origo qualis?	1. 41	
Imperia jam ante diluvium dabantur, ſed non tam perfectæ.	3. 42	
Sunt juris Gentium.	1. <i>ibid.</i>	
Variorum circa hoc errores.	1. 41	
Quis primum imperium habuerit?	1. 42	
Horum cauſæ corruptivæ quales?	3. 69	
Imperium ſummum <i>Majeſtas</i> dicitur.	3. 111	
Imperium, in captos bello juſto, quale?	3. 172	
An ſit ſimpliciter inalienabile?	3. 222	
<i>Impuſabilitas</i>		
Quid ſit & unde menſuranda?	1. 99	
An detur in actibus ſine debita libertate & advertentia poſitis?	1. 100	
An in indirecte liberis?	1. <i>ibid.</i>	
<i>Incarnatio</i>		
Quoad ſubſtantiam cognita <i>Adamo.</i>	1. 10	
An revelata Antiquis?	1. 44	
<i>Indifferentia</i>		
Phyſica qualis ſit juxta <i>Puffendorſium?</i>	1. 117	
<i>Inducia</i>		
Quid ſint?	3. 235	
Quis eas poſſit concedere?	3. 236	
Earum effectus immediatus & mediatuſ.	3. <i>ibid.</i>	
Quando ceſſant?	3. 237.	
<i>Inſans.</i>		
An in ſtatu naturæ integræ infantem ſtatim diſertit?	1. 24	
<i>Tom. II.</i>		
An fuiſſent ſubjecti parentibus?	1. <i>ibid.</i>	
An a natura iis inſitum ſit idioma certum?	1. 36	
<i>Inſidelis</i>		
An armis licite impetantur ratione ſolius inſidelitatis?	3. 145	
An ſaltem indirecte adduci poſſint ad ſuſcipiendam veram fidem.	3. 146	
Directe cogi nequeunt ad veram fidem.	3. 147	
Bene tamen indirecte.	3. <i>ibid.</i>	
An cum iis licite ineanitur ſœdera contra Fideles?	3. 199	
An licite ab illis petantur arma?	3. 213	
An unquam licite iisdem feratur auxilium?	3. <i>ibid.</i>	
<i>Injuria</i>		
Proximo illata quando ad reſtitutionem obliget?	1. 388	
An ob culpam mere juridicam, vel ob Theologicam venialem?	2. 389	
Satisfit objectionibus.	2. 390	
In emptione iniqua quando damnum ſit reſarciendum ſpectata lege naturæ?	2. 393	
Quomodo illata corpori, vel honori ſit compenſanda?	2. 396	
Aut pro bonis internis animi.	2. 397	
Solum præviſa an fundet bellum juſtum?	3. 158	
An ejuſdem vindictio?	3. <i>ibid.</i>	
Qualis injuria pacem ſolvat?	3. 227	
<i>Inſtitutio.</i>		
Inſtitutionum Juris naturæ & gentium utilitas & neceſſitas.	1. 83	
Earum penes Catholicos raritas.	1. <i>ibid.</i>	
<i>Inſtellectus</i>		
Quid ſit, an principium effectivum actionis moralis.	1. 102	
Quotuplex, & quod ejus objectum?	1. 103	
<i>Inventio</i>		
Quid ſit, & qui ejus effectus?	3. 90	
<i>Judicium</i>		
Extremum <i>Adamiſis</i> prædicatum.	1. 30	
Verum de rebus humanis.	1. 47	
<i>Juramentum.</i>		
Ejus natura & proprietates.	2. 410	
Licentia & obligatio illius.	2. 411	
Etiam injuſte extortum obligat.	2. 389	
De re mala, vana, indifferente non obligat.	2. <i>ibid.</i>	
In utilitatem proximi factum ſemper eſt ſervandum.	2. 412	
Obligatio in jurante eſt perſonalis.	2. 413	
Obſervanda circa uſum juramenti.	2. <i>ibid.</i>	
Ejus obligatio quomodo tollatur?	2. 414	
Varia principia jurantium.	2. <i>ibid.</i>	
Proteſtantium principia de juramento reſutantur.	2. 415	
Errores Proteſtantium circa officia jurantium.	2. 413	
Juramentum pacis vi aut metu gravi, injuſte inculſo, extortum an valeat?	3. 232	
<i>Juriſdictio.</i>		
Ejus origo	1. 1	
Interna <i>Puffendorſio</i> eſt meriſſime perſuaſiva.	2. 250	
Externa ſacra an Principi debita?	2. 254	
Ad quam ſe extendat.	2. <i>ibid.</i>	
Qualis competat Principibus in Inſideles?	3. 148	
<i>Jureconſultus</i>		
Quis, & quale ejus officium?	1. 3	
<i>Juriſprudencia.</i>		
Varia ejus definitio.	1. 2	
Præcipua ejus diviſio.	1. 3	
Illius ſubjectum, objectum, forma, ac ſinis.	1. <i>ibid.</i>	
Juriſprudencia univerſalis conſtitutiva, diſtinctiva & adjumenta.	1. <i>ibid.</i>	
Quenam Juriſprudenciæ naturalis?	1. 5	
Quales actiones hominis dirigat?	1. 6	
Diſert a Theologia & Philoſophia morali.	1. <i>ibid.</i>	
Inter ejus adjumenta recte ponitur jus poſitivum & Theologia moralis.	1. 7	
Quomodo excolta a Patribus?	1. 52	
Erroneæ circa hoc Proteſtantium opinioniones.	1. 53	
<i>Jus.</i>		
Ejus origo & varia acceptio.	1. 2	
Juris naturæ diſciplina ſine principiis honeſti manca.	1. 7	
Diſciplina Juris naturæ, & poſitivi non diſerunt ex objecto & ſine.	1. 8	
Jus in re, & Jus ad rem quo ad dominaſa quando collatum?	1. 39	

- Juris naturæ & gentium cultura in statu veteris Testamenti. 1. 43
 Jus naturæ an & quomodo distinctum a jure divino. 1. 46
 Quomodo magis illustratum. 1. 46
 Ejus conditio apud Gentiles in veteri Testamento. 1. 45
 An probetur per testimonia Sophorum Gentilium? 1. 48
 Juris naturæ & Gentium cultura in Lege nova. 1. 51
 Juri naturali quid contulerint Patres? 1. 52
 Quid Scholastici? 1. 54
 Jus civile & Canonicum an adjumento fuerint disciplinae Juris naturæ? 1. 58
 Quæ summa Juris naturæ? 1. 59
 Heterodoxorum de Jure canonico, ejusque origine figmenta. 1. 58
 An Protestantibus novatoribus tribuenda ejus instauratio? 1. 60
 An dari possit invincibilis ignorantia Juris naturæ? 1. 139
 Jus naturæ, pro foro solum externo accommodatum, est mancum. 1. 145
 Ejus objectum primum. 1. 148
 Juris naturalis principia generalia, an homini sint indita per modum habitus? 1. 149
 Jus naturæ an detur? 1. 156
 Varia ejus acceptio & descriptio. 1. 156
 An ejus essentia bene statuatur in dictamine rationis? 1. 157
 Vera definitio statuitur. 1. 160
 Ejus subjectum est omnis & solus homo. 1. 161
 Varia divisio. 1. 162
 Ejus objectum & forma. 1. 164
 Proprietates Juris naturæ. 1. 165
 Inter eas etiam numeratur immutabilitas. 1. 167
 Saltem proprie talis. 1. 167
 An Jus naturæ unquam sit mutatum potestate divina vel humana? 1. 169
 An sit capax interpretationis, vel epikiaz? 1. 171
 Quis ejus effectus primarius, quis secundarius? 1. 172
 Objectum Juris naturalis unde dignoscendum? 1. 174
 An obliget antecedenter ad societatem? 1. 194
 Jus Gentium an detur? 1. 202
 Differentia ejus a Jure naturæ. 1. 206
 Aliæ differentia incongruæ afferuntur. 1. 208
 Specialem tamen habet cum Jure naturali propinquitatem. 1. 209
 Est specificè distinctum a Jure civili. 1. 209
 Ejus origo causalis & formalis. 1. 209
 Ejus essentia. 1. 210
 Vera ejus definitio. 1. 212
 Magnam habet affinitatem cum jure consuetudinario. 1. 213
 Varia divisio. 1. 214
 Objectum multiplex. 1. 214
 Ejus effectus & obligatio obedientiæ. 1. 216
 In se absolute est mutabile ex consensu Gentium. 1. 217
 Statuitur modus cognoscendi, quænam sint juris Gentium? 1. 217
 Jus sacrorum Protestantibus quale & quotuplex? 2. 248
 In sensu latiore dicit potestatem Ecclesiasticam tam ordinis, quam jurisdictionis. 2. 248
 An Principi debeatur ratione summi imperii? 2. 251
 Quousque se extendat? 2. 251
 Nullatenus competit Potestati politicæ. 2. 267
 An Principibus orthodoxis nullum omnino remaneat Jus ecclesiasticum? 2. 270
 Jure divino & ecclesiastico soli Potestati ecclesiasticæ competit. 2. 296
 Jus naturæ etiam continet officia hominis erga se. 2. 311
 Jus necessitatis quale & quotuplex? 2. 331
 Jus naturæ an obliget ad se, suaque defendenda? 2. 355
 Protestantium Moralistarum errores circa jus necessitatis. 2. 360
 Jus naturæ prohibet duellum. 2. 365
 Jus manuarium omni juri contrarium est. 2. 371
 Jus naturæ quid statuatur circa pluralitatem in statu conjugali? 3. 10
 Jus parentum in liberos quale? 3. 38
 Dominorum quo ad mercenarios quale? 3. 43
 Jus naturæ concessivum est origo civitatis. 3. 47
 Jus commercii nunquam proprie fuit mutatum. 3. 85
- Jus Gentium an dicat navigationes & commercia hodie limitata? 3. 118
 Jura Majestatis qualia? 3. 119
 Jura belli & pacis quid denotent? 3. 119
 Jura fœderum, Sacrorum, Legatorum quid importent? 3. 120
 Jura Legum, judiciorum, ac tributorum quomodo competant summis Imperantibus? 3. 144
 Jus belli an supersit Christianis contra Turcas in terram sanctam? 3. 144
 Jus in armis seu ratio status non est justa belli causa. 3. 156
 Sicut etiam jus imperfectum. 3. 157
 Jus naturæ & Gentium quid concedat circa transitum militarem? 3. 166
 Jus occidendi hostem est belli effectus primarius. 3. 166
 Secundarius est jus in hostium bona. 3. 167
 Quid circa hoc statuatur jus Gentium? 3. 169
 An se etiam extendat ad bona Ecclesiæ? 3. 169
 Jus in captos quale proveniat e bello justo? 3. 171
 Quale in Christianos? 3. 171
 Jus conscribendi milites unde oriatur? 3. 173
 Jus Armandiæ quid denotet, & unde proveniat? 3. 174
 Unde jus exstruendi munimenta. 3. 174
 Jus repressaliarum quid sit? 3. 178
 Jus fœderum quibus competat? 3. 193
 Jus Imperii quid statuatur circa fœderum initionem? 3. 193
 Jus pacis penes quem resideat? 3. 217
 An sit delegabile? 3. 218
 Jus naturæ an irritet contractus, metu gravi injusto extortos? 3. 228
 Jus commendeandi quid dicat? 3. 234
 Ad quos se extendat? 3. 235
 An expiaret morte concedentis? 3. 235
 Justinianus
 Vapulat ob introductum Institutum. 1. 58
 Ejus effatum circa Jus Canonicum. 1. 59
 Jus sacrorum negat Potestati politicæ. 2. 268
 Quid censuerit de potestate, Principibus in sacra competente? 2. 291
 Per jus naturale sæpe intelligit Jus Gentium. 3. 77
 Ejus sensus circa jus in bona Ecclesiæ, tempore belli, explicatur. 3. 170
 Justitia
 Proprie talis habetur erga Deum, & seipsum. 1. 6
 Originalis erat cumulus donorum omnium. 1. 11
 Quodnam hujus subjectum, & an simpliciter fuerit supernaturalis? 1. 17
 Quando fuerit perditam? 1. 17
 An collata cum, vel sine consensu creaturæ liberæ? 1. 19
 Justitiæ initium non est ex solis naturæ viribus. 1. 23
 Justitia Dei male dicitur fuisse unquam incerta. 1. 144
 Ad justitiam belli quæ requirantur? 3. 134
 Justitia belli religionis respectu Infidelium quomodo fundatur? 3. 142
 Quomodo respectu subditorum hæreticorum? 3. 150
 An etiam debellari possint non subditi? 3. 154
 Justitia belli in genere fundatur in gravi injuria. 3. 154
 Justitia causæ probabilis, vel probabilior an ad bellum sufficiat? 3. 161
 Justitia belli an examinanda subditis? 3. 174
 Justitia in bello respectu militum & hostium quid requiratur? 3. 176
- K
 Kemmerichius.
 Ejus testimonium de cultura Juris naturæ per legem Christi. 1. 58
 Inepta crisis circa Patrum studia in excolendo Jure naturæ. 1. 52
 Item circa Scholasticorum operam. 1. 55
 Ejus sensus de Jesuitarum doctrina. 1. 56
 Puffendorffius dicit instauratorem Juris naturæ. 1. 62
 Ejus de libro Grotii opinio. 1. 68
 Male assumpsit principium Thomastianum. 1. 199
 Inepte negat, cultum Dei externum Jure naturæ præceptum. 2. 238
 Opiniones illius falsæ circa jus necessitatis. 2. 361
 Item

Item circa licentiam duelli.	2. 271	Quæ omnium prima?	2. <i>ibid.</i>
Doctrina ejus dampnata circa restitutionem faciendam.	2. 397	Unde harum confusio, & quantus sit numerus?	2. <i>ibid.</i>
Errat circa licentiam falsiloqui.	2. 418	Quæ matricæ, & quæ ex illis prognatæ?	2. <i>ibid.</i>
<i>Koeblerus.</i>		Originariæ denuo variatæ & corruptæ.	1. 37
Quid de hujus libro censendum?	1. 63	Germanicæ aliis diutius conservata.	2. <i>ibid.</i>
Principium Juris naturæ ab eo positum non accuratum.	1. 199.	Gallica unde compacta?	1. <i>ibid.</i>
Fallit in doctrina de officiis hominis erga proximum.	2. 377	<i>Locutio</i>	
<i>Koeblerus David</i>		Æquivoca an licita.	2. 406
Malè discurret de societate conjugali.	3. 34	Ufus promiscuus locutionis amphibologicæ Jure naturæ prohibitus.	2. 408
L		Axiomata Protestantium circa licentiam falsæ locutionis rejiciuntur.	2. 417
<i>Lamech</i>		<i>Ludovici Fridericus.</i>	
Primus Adamitas spem in Messiam docuit, spiritu prophético præditus.	1. 30	Ejus error de voto continentiæ & conjugio.	3. 34
<i>Legatus.</i>		<i>Lutherus.</i>	
Legatorum admissio & securitas an sit naturæ præcipientis.	1. 204	Ejus error circa essentiam peccati originalis.	1. 18
An Juris Gentium?	1. 214	Item circa statum naturæ puræ & lapsæ.	1. 23
<i>Legislator</i>		Falsæ opinio circa originem Imperiorum.	1. 41
Primus & summus quis?	1. 1	Ejus deliria circa jus Canonicum.	1. 59
Quinam, Legislatorum nomine, præcipue fuerint insignes?	1. 2	Detestabilis doctrina de officiis hominis.	1. 64
<i>Leibnitius</i>		Author corruptelæ de potestate sacerdotum.	2. 245
Quæ in libro Puffendorffii circa jus naturæ desideraverit?	1. 74	Ejusdem falsæ suppositæ recententur.	2. <i>ibid.</i>
Bene carpit ejus librum.	1. 76	Male improbat bellum Religionis contra Turcas.	3. 144
Et felicitatem, vitæ termino clausam.	2. 143	Æque inepte probat contra Papam & Catholicos.	3. 182
<i>Lex.</i>		<i>Luxuria</i>	
Legum origo, definitio, ac divisio.	1. 2	Causa corruptæ stirpis <i>Caini</i> , & <i>Chami</i> .	1. 31
Legibus universalibus ac æternis nemo exemptus.	1. 3	Speciali præcepto <i>Noachidis</i> prohibita.	1. 34
Legem naturæ totam servare an potuisset homo in statu naturæ puræ.	1. 15	<i>Lydiæ</i>	
Leges divinæ ceremoniales & judiciales Hebræis datæ.	1. 44	Unde originem habeant?	1. 38
Lex divina, ut a naturali distincta, an Gentilibus manifestata?	1. 48	M	
Leges naturæ quomodo roboratæ?	1. 49	<i>Machiavellus.</i>	
Lex Evangelica quid contulerit ad disciplinam Juris naturæ?	1. 51	Veræ de ejus libro censura.	1. 85
Leges omnes per Protestantes corruptæ.	1. 65	Turpiter errat in felicitate status civilis.	3. 49
Lex Dei an dicat actum liberum.	1. 109	Inepte voluit, munimenta omnia in Regnis subruere.	3. 65
Item.	1. 116	<i>Majestas.</i>	
An possit non cognosci?	1. 111	Ejus essentia, proprietas, & divisio.	3. 111
An detur Lex æterna?	1. 112	Ejus origo proxima & remota qualis?	3. <i>ibid.</i>
Quæ illius materia, essentia, & proprietates?	1. 113	In specie an sit immediate a Deo?	3. <i>ibid.</i>
An sit prima regula objectiva moralitatis?	1. 115	Majestatis subiectum & objectum quale?	3. 118
Diluuntur objecta.	1. 116	Ejus jura quænam?	3. <i>ibid.</i>
Lex divina duplex.	1. 123	<i>Malitia</i>	
Qualis intelligatur per legem scriptam in cordibus?	1. 150	Actuum unde oriatur?	1. 106
Naturalis conveniens est statui naturali hominum.	1. 151	<i>Mare.</i>	
Hæc dupliciter spectari potest.	1. 161	Famosa controversia de maris dominio elucidatur.	3. 79
Differt a positiva.	1. 162	<i>Moribus.</i>	
An unquam proprie sit immutata?	1. 169	Quanta ejus in uxorem potestas?	3. 28
Quomodo sit ad alios?	1. 198	Unde hæc potestas proveniat?	3. 29
An obstat libertati naturali?	1. 152	Non est despotica, herilis, aut absoluta.	3. 30
Lex juxta <i>Lutherum</i> nulla inter <i>Christianos</i> .	2. 246	<i>Maffliensis</i>	
Humana an & quando obliget cum periculo vitæ?	2. 332	Errant circa statum naturæ integræ.	1. 22
Lex prohibens venationem ad quid obliget?	3. 90	<i>Matrimonium</i>	
<i>Libellus</i>		Fuisset etiam in statu naturæ integræ.	1. 22
Repudii an matrimonium vere solverit?	3. 6	Ejus institutioni primariæ an repugnet polygamia?	1. 51
<i>Libertas</i>		Quinam gradus illud dirimant?	2. 185
Hominis quid & quotuplex?	1. 91	Ejus insolubilitas an sit Juris naturalis?	3. 6
An detur in statu naturæ lapsæ?	1. <i>ibid.</i>	Statuuntur plures hæc de re sententiæ.	3. 9
An sit actui intrinseca?	1. <i>ibid.</i>	Pluralitas in matrimonium jure divino positivè est prohibita.	3. 10
Qualis competat actui voluntatis interno imperato?	1. 92	Matrimonii impedimenta in statu naturali.	3. 16
Ejus radix quæ sit?	1. 102	Matrimonium in primo gradu lineæ rectæ est Jure naturæ nullum.	3. 17
Libertati naturali an obstat lex naturalis?	1. 152	Refutatur opinio opposita.	3. 18
Libertas commerciorum an hodie sit restricta?	3. 85	Est quoque prohibitum jure divino positivo, Gentium & humano.	3. 20
<i>Libido</i>		An matrimonium etiam reddatur nullum per reliquos gradus consanguinitatis lineæ rectæ?	3. 22
Jure naturæ est prohibita.	2. 324	Matrimonii impedimenta dirimentia, spectato jure naturæ, qualia sint?	3. 23
<i>Lignum</i>		An inter ea etiam sit crimen?	3. 24
Vitæ quale, & quanta ejus virtus?	1. 11	An vis vel metus?	3. <i>ibid.</i>
<i>Lingua.</i>		Matrimonii officia & jura quænam?	3. 26
Ejus usus qualis apud Antediluvianos?	1. 27	<i>Maximilianus</i>	
Divisio ac diversitas.	1. <i>ibid.</i>	Feliciter suppressit usum diffidationis.	2. 372
An ulla sit homini insita a natura?	1. 36	<i>Malanchthon</i>	
		Ejus error circa peccatum originale.	1. 18
			De.

Detestanda ejus doctrina	1. 60	<i>Natalis Alexander.</i>	Ejus de origine potestatis summæ crisis improbata . 3. 117
<i>Mendacium ?</i>		<i>Natio.</i>	
An intrinsece malum ?	1. 106		
Quid & quotuplex ?	2. 398		
Semper est prohibitum Jure naturæ .	2. 400		
Cur dicatur <i>intrinsece</i> malum ?	2. 406		
Definitio protestantica rejicitur .	2. 416		
Uti & axiomata, atque deductiones circa licentiam mendacii .	2. 417		
Item .	2. 420	<i>Natura.</i>	
<i>Mercatura.</i>			
Etiã fuit apud Antediluvianos .	1. 28		
<i>Merces.</i>			
Earum transactio an jure Gentium libera ?	3. 87		
An juste negari possit ?	3. 163		
Quando censenda sit vere innoxia ?	3. <i>ibid.</i>		
<i>Meritum.</i>			
Quale fuisset in statu puræ naturæ, & quod ejus præmium ?	1. 15		
<i>Metus</i>			
An tollat voluntarium ?	1. 88		
An sit impedimentum dirimentis matrimonii ?	3. 25		
Metus proborum ab improbis an sit causa Civitatis ?	3. 46		
Metus gravis injuste incussus an invalidet contractum pacis ?	3. 227		
<i>Moderamen</i>			
Inculpatæ tutelæ quid sit ?	2. 348		
De hoc statuitur regula .	2. 351		
<i>Mollities</i>			
Jure naturæ est prohibita .	2. 324		
<i>Monarchia</i>			
Primus quis fuerit ?	1. 42		
<i>Monarchia</i>			
Ejus status an malus ?	1. <i>ibid.</i>		
Quid sit, & quale ejus symbolum ?	3. 53		
Præstat inter species Rerumpublicarum .	3. 57		
Si sit temperata .	3. 59		
Diluuntur objectiones .	3. 60		
<i>Moneta.</i>			
Ejus usus an sit Juris Gentium ?	1. 216		
<i>Monomachia</i> vid. <i>Duellum.</i>			
<i>Montanus.</i>			
Ejus opus epistolicum juste damnatur .	2. 370		
<i>Moralitas</i>			
Quid sit, & quæ ejus constitutiva ?	1. 94		
An sit essentialis actui ?	1. <i>ibid.</i>		
An conveniat actibus voluntatis, aliarumque potentiarum ?	1. 95		
Quomodo re'undatur in actum ?	1. <i>ibid.</i>		
Ejus proprietas consecutiva .	1. 99		
<i>Mors</i>			
Nulla fuisset in statu naturæ integræ .	1. 11		
<i>Mores</i>			
Quales habuerint Antediluviani ?	1. 29		
Eorum corruptio in stirpe <i>Caini</i> unde provenit ?	1. 31		
Eorum ratio post diluvium	1. <i>ibid.</i>		
Quanta eorum perversitas in Testamento veteri, etiam in populo electo .	1. 49		
Morum varietas unde proveniat ?	1. 105		
<i>Moyfes</i>			
Præcipuus Legislatorum humanorum .	1. 1		
An ejus volumina Sophos latuerint ?	1. 48		
<i>Mundus.</i>			
Ejus corruptio ante Christi adventum .	1. 51		
Lumine naturæ notum est, eum non esse casu .	2. 135		
<i>Munimentum.</i>			
Quam sint necessaria Provinciis ?	3. 65		
Eorum incommoda qualia ?	3. 66		
Jus ea extruendi e bello justo provenit .	3. 175		
<i>Mutilatio</i>			
Proprii corporis, per se loquendo, Jure naturæ est prohibita .	2. 322		
N			
<i>Nabuchodonosor</i>			
An primus Monarcha ?	1. 42		
O			
<i>Obedientia</i>			
Quomodo in veteri Testamento fuerit præcepta Regibus Gentilibus ?	2. 271		
<i>Obligatio</i>			
Juris naturæ enervatur per beatitudinem civilem <i>Pufendorfianam.</i>	1. 145		
Naturalis ad exhibenda proximo Officia .	2. 378		
Ad reparandum damnum quando detur ?	2. 388		
Exceptiones ab ea .	1. <i>ibid.</i>		
In emptore rei furtivæ quanta sit in ordine ad restitutionem jure naturæ ?	2. 393		
Qualis proveniat ex pacto de re turpi ?	3. 95		
Quenam obligationes in bello justo ?	3. 174		
In specie quanta in Principe respectu militum ?	3. 176		
Quanta respectu hostium inter se ?	3. <i>ibid.</i>		
Quanta respectu Neutralium ?	3. 178		
Obligatio quanta servandi pacem ?	3. 223		
Quosnam afficiat, & quando incipiat ?	3. 224		
<i>Obst.</i>			

<i>Obsides.</i>		<i>Patres.</i>	
Quinam per eos intelligantur?	3. 233	Eorum studia circa Jus naturæ.	1. 53
Quid circa eos servandum?	3. <i>ibid.</i>	An hoc cum divino confuderint?	1. 54
<i>Occiso.</i>		Antiquissimi jam tradiderunt Jus naturæ.	1. 68
Aggressoris vitæ aut bonorum an & quomodo licita?	2. 334	An suffragentur Potestati politicæ in sacra?	2. 285
An licita sit directa vel indirecta sui ipsius?	2. 355	Quos actus potestatis spiritualis Principibus concefferint?	2. 290
<i>Occupatio.</i>		Supremam potestatem Ecclesiæ, ejusque Capiti tribuunt.	2. 299
Ab ea verosimilius proveniunt dominia rerum.	3. 74	Eorum sensus de prohibitione mendacii.	2. 421
An proveniat ex Jure naturæ?	3. 88	An repugnent belli licentiæ?	3. 131
Ejus natura & species præcipuæ.	3. 89	<i>Pax.</i>	
<i>Oceanus.</i>		Relative ad bellum considerata, est Juris Gentium.	1. 215
Sub diversâ ratione consideratur.	3. 78	Ejus essentia & divisio qualis?	3. 215
Ex natura sua potest subijci dominio alicujus.	3. 79	Quæ ejus origo?	3. 216
Per accidens tamen, & moraliter non potest.	3. 80	An proveniat a Jure naturæ vel Gentium?	3. <i>ibid.</i>
An libera per eum navigatio prohiberi possit?	3. 130	Pacis subiectum quale sit?	3. <i>ibid.</i>
<i>Ockamus.</i>		An & quomodo sit penes Reges minoresnes?	3. <i>ibid.</i>
Non bene adstruit mutabilitatem legum naturalium universalem.	1. 165. 166	Pacis faciendæ quæ conditiones?	3. 217
<i>Officium.</i>		Ejus objectum quale?	3. 218
Hominis erga Deum, se, & proximum unde suam honestatem deducat?	1. 5	In specie illius objectum est Amnistia.	3. 219
Circa officium hominis systema veterum.	1. 46	Ac restitutio Dominiis faciendâ.	3. 220
Universale hominis in quo consistat?	1. 47	Pacis obligatio quanta?	3. 222
Dôctrina Stoicorum circa hoc.	1. 49	Quos afficiat & quando incipiat?	3. 223
Officia hominis officiis Christiani conformarunt sancti Patres.	1. 54	Ejus accessoria quænam?	3. 224
Corrupta per deformationem Protestanticam.	1. 64	Ejus effectus quinam?	3. <i>ibid.</i>
Officium hominis in genere & specie.	1. 131	Requisita ad executionem pacis.	3. 225
Interna hominis officia an ad honestatem præcipue regulandam requirantur?	1. 147	Ordo quis in ea servandus.	3. <i>ibid.</i>
Quænam fundentur in naturæ necessario debito.	1. 177	Pacis interpretatio quæ, & penes quos resideat?	3. <i>ibid.</i>
Officium hominis quale & quotuplex?	2. 229	Pacis contraria recententur.	3. <i>ibid.</i>
Quidnam circa officia erga Deum Jure naturæ sit præceptum?	2. 235	Quomodo solvatur pax?	3. <i>ibid.</i>
Item.	2. 240	Pacis fracturæ poena an etiam ad hæredes transeat?	3. 227
Officia cultus interni, Jure naturæ, sunt præcepta.	2. 234	Pax, metu gravi injuste incusso inita, an & quo jure rescindenda?	3. 229
Sicut etiam externi.	2. 235	An etiam juramento firmata?	3. 230
Hominis erga se qualia sint?	2. 311	Pacis accessoria qualia sint?	3. 232
Cadunt sub Jus naturæ?	2. 312	Quæ materiæ paci annexæ?	3. 235
Errant circa hoc Puffendorffius, & Thomassius.	2. 313	Axiomata christiana de pace adducuntur.	3. 239
Quoad culturam animi qualia sint?	2. 314	Item alia pseudo-politica.	3. 246
Qualia circa culturam corporis?	2. 318	Pacis conservandæ media qualia?	3. <i>ibid.</i>
Erga proximum sunt absoluta & hypothetica, deque horum indole & obligatione.	2. 373	<i>Peccatum.</i>	
Eorum objecta.	2. 380	An ullum committere potuissent posteri, Adamo non peccante?	1. 14
An etiam obligent respectu hostium?	2. 385	Veniale non fuisset ante mortale.	1. <i>ibid.</i>
Officia jurantium quænam?	2. 414	An dari potuissent in statu naturæ puræ, & quod ejus remedium fuisset?	1. 16
Officia reciproca parentum & liberorum qualia sint?	3. 40.	Originale quid sit, & quomodo dicatur nostrum?	1. 18
Officia ex statu herili fluentia quænam sint?	3. 43	Ejus essentia & constitutiva.	1. <i>ibid.</i>
Ex dominio acquisito qualia proveniant?	3. 111	Quomodo tollatur, & an detur in omnibus posteris?	1. <i>ibid.</i>
<i>Oldenburgerus.</i>		An & quare ab hoc exempta sit Beatissima Virgo?	1. 19
Ejus de libro Grotii censura.	1. 69	Quæ poenæ hujus peccati?	1. <i>ibid.</i>
<i>Origo.</i>		Peccati remedium quale apud Antediluvianos?	1. 30
Familie paternæ qualis?	3. 35	An homini sit necessarium?	1. 64
Item quæ domini causalis & formalis?	3. 72	Philosophicum an detur?	1. 107
P		<i>Pelagius.</i>	
<i>Pactum.</i>		Erravit, negando statum naturæ integræ.	1. 22
Obligatio pactorum est juris naturalis positivi.	3. 94	Magis erravit negando statum naturæ lapsæ proprie talem.	1. <i>ibid.</i>
Quænam requirantur ad pacta?	3. 95	<i>Peripatetici.</i>	
Pactum de re turpi an pariat obligationem?	3. <i>ibid.</i>	Eorum falsa opinio circa finem hominis	1. 45
An hoc sit æquivalenter duplex?	3. <i>ibid.</i>	In quo summum bonum statuerint?	1. <i>ibid.</i>
Ostenditur pacti hujus nullitas.	3. <i>ibid.</i>	<i>Perjurium.</i>	
Pacta pacis, inita metu gravi injuste incusso, an valeant?	3. 228	Quando committatur?	2. 413
An & quo jure rescindenda?	3. 229	<i>Pfaffius.</i>	
An etiam juramento firmata possint rescindi?	3. 230	Ecclesiæ regimen vult esse anonymum.	2. 247
<i>Papatus.</i>		Varias assert ecclesiastici regimini formas phantasticas.	2. 251
Quo titulo eum honoret Puffendorffius?	1. 78	<i>Phalegus.</i>	
<i>Parentes.</i>		Unde ei hoc nomen?	1. 39
Parentum & liberorum officia qualia sint?	3. 39	<i>Philosophia.</i>	
<i>Passio.</i>		Moralis quomodo conveniat cum Jurisprudentiâ.	1. 5
Animi quænam?	1. 104	Quæ illius conditio apud Gentiles in statu legis scriptæ?	1. 45.
An indifferentes.	1. 105	Quæ illius tam corruptæ causæ apud Gentiles?	1. 46
		Quomodo exulta in lege nova?	1. 52
		An a Scholasticis confusa cum Theologia?	1. 55
		Quem hominis finem posuerit?	1. 50
		<i>Plato.</i>	
		<i>S. Ber-</i>	

<i>S. Bernardi</i> circa ejus mortem sensus.	1. 51	<i>Præceptum.</i>	
<i>Pœna.</i>		Quænam fuerint apud Noachidas?	1. 34
Qualis sit secuta peccatum originale?	1. 20	An satis certa & legitima?	1. 35
An fuerint accidentales, an essentialis?	1. <i>ibid.</i>	Præcepta Decalogi firmant Jus naturæ?	1. 43
Pœna pacis fractæ an transeat ad hæredes?	3. 228	An servanda?	1. 63
<i>Politica.</i>		An detur præceptum omnia referendi ad finem, positive honestum?	1. 99
In quo differat a Jurisprudentiâ?	1. 2	Præceptum affirmativum circa obligationem tendendi ad finem proprium.	1. 233
Protestantica quantorum malorum sit causa.	2. 264	Item de cultu externo.	2. 235
Christiana & orthodoxa quid ad justas belli causas requirant?	3. 181	Præcepta negativa circa officia erga Deum.	2. 240
Quid requirant in Ducibus præsertim supremis?	3. 183	<i>Premium.</i>	
Politicæ christianæ axiomata de pace qualia?	3. 240	Virtutis quale fuisset in statu naturæ puræ?	1. 16
<i>Polygamia.</i>		Congruum meritorum quale esse debeat?	1. 138
An <i>Adamis</i> prohibita, & utrum repugnet juri naturæ?	1. 31	<i>Præscriptio.</i>	
Prohibita est jure divino positivo.	3. 10	An sit Juris naturæ vel Gentium?	1. 216
Valde probabiliter etiam jure naturæ.	3. <i>ibid.</i>	Ejus titulus cujus sit juris?	3. 102
Licet contrarium ratione intrinseca sit æque probabile.	3. 11	Quomodo differat ab usufructu?	3. <i>ibid.</i>
Polyandria simultanea juri naturæ adversatur.	3. 12	Solvuntur opposita.	3. 103
Polygamia an absolute prohibita jure naturæ.	3. 15	Est juris Gentium immediate in se.	3. 104
<i>Polyviria.</i>		Differt a derelictione.	3. 105
An absolute prohibita.	1. 185	Non reddit inutilem <i>Capitulationis Carolinae articulum decimum.</i>	3. <i>ibid.</i>
<i>Polytheismus.</i>		Quanta sit eorum autoritas, qui præscriptionis originem juri Gentium deserunt?	3. 106
Laborat ignorantia affectata.	2. 231	An Gentium consensus circa eandem præsumendus?	3. <i>ibid.</i>
<i>Pontifex.</i>		Quænam sint ejus signa a Gentibus ratihabita?	3. 107
Verus Christi Vicarius, suprema potestate præditus.	2. 296	An etiam patrocinetur populo contra potestatem summam Principis?	3. <i>ibid.</i>
<i>Populus.</i>		<i>Principes.</i>	
Populi etiam occidentales & antea ignoti Reipublicæ formam habent.	1. 42	Principi laico male potestatem ordinis tribuunt Protestantici nonnulli.	2. 258
Eorum communis sensus probat dari Ens supremum.	1. 136	Item.	2. 262
An possit præscribere contra potestatem summam Principis?	3. 108	Principes electivi an sit utilior Reipublicæ, quam successivus?	3. 61
<i>Potentia.</i>		An ex propria vel aliena Republica assumendus?	3. 65
Qualis sit intellectus?	1. 101	An juste possint prohibere venationes?	3. 91
Nativæ hominis potentiæ an congenitus sit habitus de primis moralitatis principiis?	1. 151	An eorum consensus possit præsumi circa præscriptionem?	3. 107
<i>Potestas.</i>		An alienare possint Regna?	3. 108
A quo proveniat?	1. 1	Pro Religione & licite & cum obligatione bella suscipiunt.	3. 140
Gubernativa in statu naturæ integræ fuisset directiva non coactiva.	1. 13	Principibus cedunt bona, in justo bello acquisita.	3. 170
Sacrorum potestas a quibus corrupta?	2. 245	Injuste bellantium obligatio quanta?	3. 176
Legislativam omnem in Ecclesia sustulit <i>Lutherus.</i>	2. 246	An & quando iis liceat inire fœdera sine consensu Statuum?	3. 193
Ordinis quanta & qualis?	2. 251	An iis liceat inire fœdera cum Ecclesiæ inimicis contra quoscunque alios?	3. 199
Jurisdictionis quid?	2. 252	Scripturæ circa hoc sensus.	3. 205
Quibus hæc aut illa competat?	2. 255	Principes an & quomodo juramenta sibi relaxare queant?	3. 202
Potestatis pontificalis & regalis diversitas.	2. 262	<i>Principium.</i>	
Summa quomodo competat Imperantibus?	2. 265	Honesti, decori & justis an & quomodo distinguantur?	1. 6. 7
Sacra nullatenus competit potestati politicæ.	2. 266	Principia disciplinæ Juris naturæ & gentium recte dicuntur subsidia extrinseca ejusdem.	1. 8
Item.	2. 286	Antiquorum falsa circa finem hominis.	1. 45
Probatur testimoniis.	2. 269	In ordine ad vitam beatam in quo consistent?	1. 46
Sacra & profana quomodo in veteri Testamento fuerint conjuncta?	2. 271	Effectiva & intrinseca actionum moralium quænam sint?	1. 102.
Jurisdictionis externæ potestas spiritualis datur in Ecclesia Christi.	2. 293	Quæ impulsiva?	1. 104.
Est penitus distincta a potestate temporali Principum.	2. 295	Quod sit directivum actionum moralium?	1. 105
Quæ spectato jure divino novæ Legi nequiquam competit potestati politicæ.	2. 296	Et.	1. 115
Immo etiam spectato jure ecclesiastico.	2. 301	Item.	1. 118
Potestas mariti in uxorem quanta?	3. 28	Principia, lumine naturæ nota, circa Deum, & beatitudinem.	1. 135
Unde proveniat?	3. 30	Moralium habitus, naturæ hominis connati, male negantur a <i>Puffendorffio</i> ?	1. 150
Potestatis paternæ origo.	3. 34	Principium fundamentale Juris naturalis inquiritur.	1. 174.
Potestas in prolem cui competat?	3. 37	Ejus conceptus statuitur.	1. 178
Potestatis patriæ mensura.	3. 38	Rationibus stabilitur.	1. 179
Potestas regia an sit mere in commodum subditorum?	3. 109	Ulterius declaratur.	1. 183
Potestati summæ an obfit nexus fiduciarius?	3. 111	Quale adstruatur a Theologis, & Jureconsultis orthodoxis.	1. 190
Potestatis summæ divisio.	3. 112	<i>Puffendorffii</i> est illegitimum & reprobum.	1. 195
Quæ ejus origo?	3. 113	Nec satisfaciunt alia, ab authoribus protestanticis allata.	1. 201
An sit <i>immediate</i> a Deo?	3. 114	Prima Principia Juris naturæ qualia?	2. 278
An a populo?	3. 115	<i>Præpa.</i>	
Potestatis acquirendæ modus, & usus non semper a Deo est.	3. 116		
Sensus <i>Alexandri Natalis</i> minus limitatus.	3. 117		
Errores Authorum protestantium.	3. <i>ibid.</i>		
Potestatis summæ jura quænam?	3. 118		
Regulariter ad belli justiciam requiritur.	3. 133		
Potestatis summæ, injuste bellantis, quanta sit obligatio?	3. 176		
Potestas summa est subjectum pacis.	3. 216		

<i>Propagatio.</i>	
Humani generis, per viam naturalis generationis, futura erat in statu naturæ integræ.	1. 12
Æqualis fuisset, in statu naturæ puræ, illi, quæ est in statu naturæ lapsæ.	1. 18
Hominum ante diluuium qualis?	1. 25
<i>Proprietas.</i>	
Ejus acquirendæ modi quinam?	3. 88
Proprietas rerum an sit juris naturalis?	3. 93
Proprietatis transferendæ facultas habetur in genere a jure gentium.	3. 94
In specie vero a jure civili:	3. <i>ibid.</i>
<i>Proselyti.</i>	
Qui & quotuplicis generis apud Hebræos?	1. 34
Ad quæ præcepta fuerint obligati?	1. <i>ibid.</i>
<i>Protestantici.</i>	
Naturalistarum & Moralistarum imperitæ nugationes circa doctrinam Patrum in cultura Juris naturæ.	1. 52
Eorum inepta de Scholasticis sensa.	1. 54
Eorum errores circa hoc.	1. 56
Item eorum imperitia & malignitas.	1. 57
Eorum circa Jus canonicum deliria.	1. 59
Eorum studia in reformanda disciplina Juris naturæ & Gentium.	1. 60
Ejus instaurationem non bene tribuunt Grotio.	1. 61
Pejus sic distæ reformationi protestantiæ.	1. 64
Posteriores an suis Antesignanis accuratiores in curandis legibus.	1. 65
Machiavellizant nonnulli.	1. 66
Improbant Puffendorfi conatus.	1. 71
Errores circa proprietates actus humani.	1. 92
Adynata circa regulam formalem moralitatis.	1. 127
Item circa felicitatem alterius vitæ.	1. 137
Menda protestantiæ circa finem actionum moralium.	1. 143
Eorum principia cognoscendi juris naturalis refutantur.	1. 192
Item.	1. 201
Varii errores in cognoscendis principiis utriusque juris.	1. 218
Eorum error circa notitiam Dei, propriam Jurisprudentiæ naturali.	2. 230
Item.	2. 231
Religionem male accommodate conantur statui politico.	2. 245
Quæ regiminis ecclesiastici apud eos forma?	2. 246
Principi laico male tribuunt potestatem ordinis & jurisdictionis sacræ.	2. 258
Religionis statum frustra a statu civili eliminare conantur.	2. 278
Plures eorundem circa hoc errores.	2. 283
Quis illorum in profananda hierarchici Ordinis potestate scopus?	2. 302
Eorum errores circa animi, corporisque culturam.	2. 329
Item circa Jus necessitatis.	2. 360
Calumniæ eorum in Societatem Jesu.	2. 370
Falsa principia circa officia jurantium rejiciuntur.	2. 370
An bene inter causas matrimonium dirimentes, statuunt crimen?	3. 23
Eorum errores de societate conjugali refutantur.	3. 29
Errores circa originem potestatis summæ.	3. 117
Frustra conantur privata inferiorum fœdera probare.	3. 196
Protestantes Imperii an censendi sint hostes fidei catholice?	3. 204
<i>Protestantismus.</i>	
Scopus est Protestantium in profananda hierarchici ordinis potestate.	2. 303
Viam sternit ad Machiavellismum.	2. 306
Est causa per se, & universalis plurimorum dissenium & bellorum.	2. <i>ibid.</i>
<i>Providentia.</i>	
Specialis Dei circa hominem.	1. 10
<i>Pseudo-politici.</i>	
Quæ eorum principia circa fœderum obligationem?	3. 188
Eorum sensus circa fœdera amicitie.	3. 214
Eorum de pace & bello axiomata.	3. 240
<i>Pubertas.</i>	
Quando eam attigerint Antediluviani?	1. 26
<i>Puffendorfius.</i>	
Erroneus in sequestrandis principiis honesti a disciplina Juris naturæ.	1. 7
Male circa hoc corrigi Authores.	1. 8
Haud probat, nullum aliud futurum peccatum, si a comestione arboris vetitæ homo abstinuisset.	1. 14
Ejus doctrina de jure naturæ in multis falsa.	1. 24
Ejus testimonium de cultura Juris naturæ per Legem Evangelicam.	1. 51
Maligna crisis de Patrum studiis in excolenda Jurisprudentia naturali.	1. 53
Item de Scholasticorum opera.	1. 54
Quid de ejus reformatione circa jus naturæ censendum?	1. 55
Ejus querelæ de Jesuitis Viennensibus.	1. 56
In suis crisis est malignus.	1. 58
Grosio male tribuit instaurationem Juris naturæ & Gentium.	1. 60
Item Seldæno & Hobbeso.	1. 62
Aut sibi ipsi.	1. <i>ibid.</i>
Ejus de libro Grosii censura.	1. 68
Brevis ejusdem vitæ descriptio.	1. 71
Quos libros ediderit?	1. 72
Licet a multis etiam suis reprehensus, non tamen omni laude indignus.	1. 73
In suo tamen systemate est admodum defectuosus.	1. 75
Quia protestantice corruptus.	1. 77
Ideo orthodoxæ ætati academicæ, ob scopum protestanticum, summopere vitandus.	1. <i>ibid.</i>
Quoad libertatem animæ utrunque sanus.	1. 93
Quoad moralitatem actuum sæpe novus, a communi devius & erroneus.	1. 102
In statuenda regula objectiva moralitatis qualis sit?	1. 117
Adynata contra regulam primam moralitatis.	1. 127
Item contra Societatem Jesu.	1. 128
In aliquibus Epicurum sapit.	1. 143
Perniciosus error circa Religionem.	1. 146
Item circa disciplinam Juris naturalis.	1. 147
Et circa habitus primorum principiorum moralium homini connatos.	1. 150
Item circa statum hominis naturalem.	1. 154
Refutatur ejus principium Socialitatis.	1. 193
Ejusdem errores circa officia erga Deum.	2. 240
Ejus paraphrasis de habitu religionis naturalis ad Christianam.	2. 244
Regimen Ecclesiæ vult esse anonymum.	2. 247
Religionis internæ libertatem a potestate coactiva eximere conatur.	2. 255
Sed rationibus inanibus.	2. 257
Errat circa habitum religionis Judaicæ ad Christianam.	2. 270
Item circa Ecclesiæ christiane jurisdictionem externam.	2. 278
Ejus scopus in profananda hierarchici ordinis potestate.	2. 302
Religionem catholicam Principibus suspectam reddere conatur.	2. 304
Sed meris calumniis.	2. 306
Ejus libellus, de habitu religionis ad vitam civilem, ob varias inscitias, antilogias, & ineptias non aureus, sed plumbeus.	2. 308
Ob mendacia & calumnias admodum ferrugineus.	2. 309
Ob errores hæreticos putidissime luteus.	2. 310
Officia hominis erga se male ex sola socialitate adstruit.	2. 313
Item.	2. 319
Errores circa Jus necessitatis.	2. 360
Non male sentit circa prohibitionem duellorum.	2. 370
Admodum male circa officia hominis erga proximum.	2. 374
Item circa licentiam mendacii.	2. 419
Et officia jurantium.	2. 424
Male statuit adulterium pro causa matrimonium dirimente.	3. 23
Puffendorfi ejusque Enucleatorum errores de societate conjugali refutantur.	3. 31
Item de potestate paterna.	3. 36
Quam male extendit ad jus summum vitæ & necis.	3. 38
Finem civitatis male statuit in sola felicitate extrinseca.	3. 50
Recte sentit de testamenti jure.	3. 100
Recte distinguit usucapionem a præscriptione.	3. 101
Errat circa originem potestatis summæ.	3. 117
Reformandus circa pacta belli.	3. 177
Per.	

R

<i>Regimen</i>	
Perfectum fuit apud Antediluvianos.	1. 27
Regiminis Ecclesiastici forma apud Protestanticos.	2. 246
Variae species regiminum.	3. 54
<i>Regnum.</i>	
Quomodo orta Regna?	1. 41
Quibus eorum initia debeantur?	1. 42
Quando perfecta?	1. <i>ibid.</i>
Horum divisio an sit Juris naturalis?	1. 204
Regnum <i>Christi</i> an sit mere internum?	2. 282
Electivum an successivum sit praesentius?	3. 61
Regna praesidiis esse firmata debent.	3. 65
Quae illorum causae corruptivae?	3. 69
Regna an sint absolute alienabilia?	3. 107
Etiamsi non sint mere herilia.	3. 109
An eorum alienatio praesudicet libertati naturali & primae institutioni?	3. 110
<i>Regula</i>	
Objectiva actionum moralium qualis?	1. 106
Item.	1. 115
Quae regula formalis actionum moralium?	1. 118
<i>Religio.</i>	
Ejus primus Author Enos.	1. 29
Aevi antediluviani qualis?	1. 30
Quando & quomodo confusa?	1. 33
Naturalis per Religionem revelatam confirmata.	1. 45
Ejus praecipua capita.	1. <i>ibid.</i>
Protestantica corrumpit officia hominis.	1. 64
Imperatorum, aliorumque de hac judicium.	1. 65
Non concluditur intra vitae hujus sphaeram.	1. 146
Religio hominis erga Deum in quo fundetur?	2. 228
Naturalis quam sit necessaria?	2. 241
An sit clausa intra vitae terminos.	2. <i>ibid.</i>
Naturalis ad <i>Christianam</i> habitus qualis?	2. 242
Interna an ab omni potestate <i>coactiva</i> sit libera.	2. 255
Hujus libertatis fundamenta, tanquam inania, rejiciuntur.	2. 257
Religionis naturalis ad <i>Christianam</i> habitus est suo modo dispositivus.	2. 266
<i>Judaica</i> ad <i>Christianam</i> habitus.	2. 270
Statuitur sententia orthodoxa.	2. 276
<i>Christiane</i> ad vitam civilem habitus qualis juxta Protestantas?	2. 278
Retutantur haec signa.	2. 284
Religio saltem naturalis est finis necessarius Civitatis?	3. 50
Religionis christianae & naturalis quale discrimen?	3. 51
Religionis diffidium corrumpit Regna.	3. 71
Religio & justum & obligatorium facit bellum.	3. 139
Ejus defensio, etiam armata, necessaria.	3. 140
Etiamsi contra Infideles quoscunque.	3. 141
Non obstantibus Adversariorum replicis.	3. 143
Religio sola, propaganda, an sit justa belli causa contra Infideles?	3. 145
Religio christiana an solvat subjectionem Christianorum respectu Dominorum infidelium?	3. 149
Religionis libertas an semper sit justa belli causa?	3. 182
Religionis Catholicae commune bonum semper praefertendum commodis temporalibus.	3. 199
<i>Reparatio</i>	
Damni quando <i>jure natura</i> obliget?	2. 388
An ob culpam, mere juridicam, vel theologiam venialem?	2. 389
Satisfit objectionibus.	2. 390
Proprietates reparationi damni connexae adducuntur.	2. 393
Quando detur obligatio restituendi in emptione?	2. <i>ibid.</i>
Reparatio Dominis facienda est pacis objectum.	3. 220
<i>Repressalis</i>	
An sint Juris naturalis.	1. 203
An Juris Gentium?	1. 215
Quid sint?	3. 178
Quo jure sint inductae?	3. <i>ibid.</i>
Quanta earum vis?	3. 179
<i>Repudium.</i>	
Ejus libellus an matrimonium dissolverit?	3. 5

<i>Res.</i>	
Harum divisio fuit origo commerciorum.	3. 77
Earum communitio, etiam post introducta dominia, non omnis cessavit.	3. 78
<i>Respublica</i>	
Per Religionem protestanticam enervata.	1. 65
Reipublicae Christianae finis non est felicitas solum extrinseca.	3. 51
Reipublicae regimen optimum quale?	3. 57
An ei utilior Princeps domesticus, an extraneus?	3. 64
Quae ejus praesidia animata?	3. 68
Qualis idea verae Reipublicae?	3. 69
Reipublicae salus, incrementa, libertas an & quando sint justa belli causa?	3. 181
<i>Restrictio</i>	
<i>Pure mentalis</i> quid, & quomodo prohibita?	2. 399
Non pure mentalis quando sit licita, aut praescripta?	2. 405
Protestantium circa hoc errores.	2. <i>ibid.</i>
<i>Rex.</i>	
Reges veteris Testamenti protectionem sacrorum habuerunt, non jurisdictionem.	2. 271
Quomodo constituerint sacrorum Judices?	2. 274
Rex an Regna possit alienare?	3. 108
An Regum potestas sit mere in subditorum commodum?	3. 109.
Unde sit?	3. 114
Neutiquam sunt exleges.	3. 113
Quando & cur, ratione Religionis, ad bellum obligentur?	3. 141
An iis liceat cum Infidelibus contra Fideles inire foederata?	3. 199
Scripturae circa hoc sensus.	3. 205
Reges sunt subiectum pacis.	3. 216
An & quando jus pacis penes Reges censendum sit impositum?	3. 217
<i>Rudis.</i>	
An & quomodo quilibet agnoscat legem Dei?	1. 111
S	
<i>Sacerdotium.</i>	
An <i>Christianis</i> omnibus sit commune?	2. 258
<i>Salomon.</i>	
Qua potestate sit usus in sacra?	2. 273
<i>Scholastici.</i>	
Eorum studia respectu Jurisprudentiae naturalis.	1. 54
Male vapulant apud Novatores.	1. 55
Theologi orthodoxi semper excoluere Jurisprudentiam naturalem.	1. 57
<i>Scientia</i>	
Qualis in <i>Adamo</i> & primis hominibus?	1. 8
Triplicis status naturae quid profit?	1. 22
<i>Seldenus</i>	
Hebraeorum praescripta collegit.	1. 34
Vel potius finxit.	1. 35
<i>Sem.</i>	
Ejus soboles pietatem profeminavit.	1. 32
Est dignitate prima.	1. 38
Quae terrae portio eis obvenit?	1. 39
<i>Sepultura</i>	
An sit Juris naturalis?	1. 203
Vel Juris Gentium?	1. 216
<i>Servitus</i>	
An ex Jure gentium descendat?	1. 215
Ejus origo & varietas.	3. 41
Proprie talis quale jus tribuat Dominis?	3. 43
Qualis sit in devictis respectu vincientium?	3. 171
Qualis penes Christianos?	3. <i>ibid.</i>
Praesertim respectu fidei?	3. 172
<i>Seth</i>	
Quamdiu vixerit?	1. 26
Ejus posteri piam vitam duxerunt.	1. 29
Ex <i>Sethi</i> linea probabilius quidam sunt reprohati.	1. 31
<i>Socialitas</i>	
Est Puffendorffianum Juris naturalis principium.	1. 72. 73
Quousque se extendat?	1. 153
Est	

Est principium illegitimum & mancum . 1. 194
 Quin etiam reprobum . 1. 196
 Male adfruitur pro principio officiorum hominis erga se .
 2. 314.

Societas

Vitæ politicæ in statu naturæ integræ . 1. 12
 Probabilius etiam fuisset civilis & publica . 1. *ibid.*
 Humana qualis sit . 1. 65
 Societas Jesu male traducitur quasi antesignana Casuista-
 rum . 1. 144
 Eadem calumniis Protestantibus appetitur ob doctrinam
 de duello . 2. 370
 Societatis humanæ origo . 3. 4
 Paternæ qualis? 3. 34
 Qualis compositæ? 3. 45
 Civilis societatis natura & finis . 3. 49
 An societatis humanæ intersit, commercia esse libera?
 3. 87.

Sodomia.

Jure naturæ graviter prohibita . 2. 324

Sopbi.

Lusca eorum prudentia circa Juris naturalis conditionem .
 1. 45
 Gentiles cur adeo erraverint circa veram hominis felici-
 tatem? 1. 46
 An ex eorum testimoniis probetur Jus naturæ . 1. 47
 Cui eorum effata originem debeant? 1. 48
 Quæ apud eos morum corruptio? 1. 49
 Non paucorum vita proba fuit . 1. *ibid.*
 Depravati tamen sæpe animi nebulis obfuscata . 1. 50
 Multorum recententur flagitia . 1. *ibid.*

Species.

Quid & quotuplex? 1. 103

Status.

Ejus ratio qualis, & quomodo differat a Jurisprudentia?
 1. 4.
 Naturæ integritatis perfectissimus . 1. 11
 Virginitatis & coelibatus an fuisset exclusus a statu in-
 nocentiae . 1. 12
 Naturæ puræ qualis? 1. 14
 Hominum in genere quis status? 1. 150
 Naturalis an dicat vitam exilem? 1. 151
 An dari possit, & quæ ejus proprietates? 1. 153
 An sit status belli, vel pacis? 1. *ib.*
 Status adventitii natura & divisio . 3. 4
 Status conjugalitatis proprietates quænam? 3. *ib.*
 An, inspecto jure naturæ, hic excludat omnem plura-
 litatem? 3. 10
 Eiusdem officia & jura qualia? 3. 26
 Status familiaris quid, & unde proveniat? 3. 34
 Status herilis natura & origo . 3. 41
 Status civitatis mixtus non est chimericus . 3. 54
 Democraticus non est confundendus cum Communitate,
 ut naturaliter habente potestatem summam . 3. 116
 Ratio status non fundat belli justitiam . 3. 156
 Quid importetur per *rationem status*? 3. 157
 Ratio status in genere circa bellum quæ sit? 3. 180
 Status idolum quibus prætextibus utatur? 3. *ib.*
 Statibus Imperii quid competat ratione fœderum? 3. 193
 Ratio vera & falsa Status circa pacem . 3. 238

Societ.

Error eorum circa finem hominis . 1. 45
 Quodnam eorum summum bonum? 1. *ibid.*
 Seneca testimonium de existentia Dei 1. 49
 Doctrina publica naturæ leges firmanunt; 1. *ib.*
 Varia sensa circa mortem *Socratis* . 1. 50
 Errant circa notitiam Dei . 2. 232

Styrivius.

Ejus de Jure Canonico sensus . 1. 58
 Apud Protestanticos receptum ait . 1. 60

Sucessio

Principum in Regno quæ habeat incommoda? 3. 62
 Successio ab intestato habetur a Jure Gentium . 3. 97

T

Terra.

Ejus divisio quando facta? 1. 40

Testamentum

Quid sit; a quo jure fluat ejus efficacia? 3. 97
 Non est juris Gentium . 3. 98
 Nec juris naturalis . 3. 99
 An necessario requirat solemnitates? 3. 100

Thava.

Illius domus sola veri Dei cultum & linguam Hebræam
 servavit . 1. 33

Theologia

Moralis quæ, & quomodo a Jurisprudentia differat? 1. 5
 Quæ naturalis? 1. 6

Thomasius

In variis erravit circa statum naturæ integræ . 1. 24
 Rejicit distinctionem dominiorum in eo statu . 1. 43
 Legem divinam male refert ad causam universalem . 1. 47
 Imperite loquitur de Scholasticorum studiis . 1. 48
 Persuasio ejus falsa circa splendorem litterarum, a Pro-
 testantibus Orbi inductum . 1. 60
 An ipse sit instaurator Juris naturæ? 1. 63
 Ejus doctrina quanti sit æstimanda? 1. 81
 Falsa circa proprietates actus humani . 1. 93
 Inanis circa discrimen præceptorum . 1. 163
 Quid de principio *Puffendorffii* censuerit? 1. 193
Thomasianum principium non satisfacit . 1. 200
 Ejus de Jure Gentium opinio . 1. 218
 Errat, dum Religionem naturalem a Jurisprudentia alie-
 nam statuit . 2. 229
 Male negat, cultum Dei externum Jure naturæ præce-
 ptum . 2. 326
 Falso affirmat, officia hominis erga se ex solo socialita-
 tis principio derivanda . 2. 315
 Scandalosa ejus thesis circa prohibitionem omnis scorta-
 tionis . 2. 327
 Item . 2. 319
 Perniciosa ejus doctrina de Jure necessitatis . 2. 361
 Fallit in doctrina de officiis hominis erga proximum . 2. 376
 Item in definitione mendacii . 2. 416
 Male adfruit connubium parentum & liberorum Jure
 naturæ licitum . 3. 16
 Male negat turpitudinem naturalem adulterii consentien-
 te conjuge commissi . 3. 26
Thomasii, ejusque *Amanuensium* varii errores de socie-
 tate conjugali . 3. 32
 Item de mensura potestatis paternæ . 3. 38
 Item de testamentis . 3. 98
 Item circa originem potestatis summæ . 3. 118

Titulus

In jure Gentium vel naturæ minus fundatus non facit
 bellum justum . 3. 157
 Nec solummodo coloratus . 3. *ibid.*
 Titulus Christianæ charitatis an sit causa sufficiens bel-
 li? 3. 160

Traditio.

Earum varietas . 1. 44

Transitus.

Jus transitus an sit Juris Gentium? 1. 216
 An revocandus ad officia hominis erga proximum? 2. 382
 Transitus & transvectio mercium per alienum territorium
 an sit juris Gentium? 3. 87
 Qualis circa hoc mens *Puffendorffii* & *Grotii*? 3. 88
 Transitus negatus an præbet justam belli causam? 3. 160
 Innoxius an sit contra Jus naturæ & Gentium? 3. 161

Trinitas.

Hoc mysterium an Antiquis revelatum? 1. 44

Tyrannis

Causa corruptionis fuit in *Caini* posteris . 1. 25
 A quo proveniat? 1. 42
 Corruptit Regna . 3. 71

